ANUL XVIII
Nr. 1 (662)
Sîmbătă
4 ianuarie
1975
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

CUVÎNTAREA TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU

rostită la posturile de radio și televiziune cu prilejul Anului Nou

Dragi tovarăși și prieteni,

Cetățeni ai Republicii Socialiste România,

Încheiem anul 1974 cu rezultate remarcabile în dezvoltarea economico-socială, în ridicarea bunăstării materiale și spirituale a întregului popor, în făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate în România socialistă.

Oamenii muncii, fără deosebire de naționalitate, au întîmpinat a 30-a aniversare a eliberării patriei și Congresul al XI-lea cu strălucite succese în realizarea planului producției industriale și agricole, în toate domeniile de activitate. Rezultatele obținute în creșterea producției materiale, sporirea venitului național au permis trecerea în acest an la majorarea retribuției tuturor oamenilor muncii, asigurînd pînă la sfîrșitul anului 1975 o creștere mai mare a veniturilor față de prevederile planului cincinal. Putem deci spune cu îndreptățită mîndrie că anul 1974, cu toate greutățile și lipsurile care s-au mai manifestat, a dus la creșterea avuției naționale, demonstrînd încă o dată justețea politicii marxist-leniniste a partidului nostru. Acum, la încheierea unui an de muncă încordată, dar plină de satisfacții, adresez, în numele conducerii de partid și de stat, precum și al meu personal, calde felicitări clasei muncitoare, țărănimii, intelectualității, tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, întregului nostru popor — făuritorul conștient al viitorului nou, liber, al României.

Anul acesta va rămîne înscris cu litere de aur în istoria României ca anul în care Congresul al XI-lea a adoptat primul Program al Partidului Comunist Român, precum și Directivele noului cincinal și prognozele de dezvoltare economico-socială pînă în 1990. Aceste documente prefigurează în mod minunat viitorul patriei noastre, înarmează întregul partid și popor cu o orientare clară, teoretică și practică, în munca și lupta pentru edificarea societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintarea spre comunism a României. Planul dezvoltării economico-sociale pentru 1975, adoptat recent de Marea Adunare Națională, prevede un ritm înalt de dezvoltare a economiei naționale, asigură condițiile tehnico-materiale pentru realizarea cincinalului înainte de termen.

Datorită situației grele economice internaționale, îndeosebi crizei energetice, se impune să luăm toate măsurile pentru ca aceste situații să influențeze cît mai puțin asupra dezvoltării economiei noastre naționale, să asigurăm înfăptuirea neabătută a sarcinilor privind dezvoltarea economico-socială a țării, ridicarea nivelului de trai material și spiritual al întregului popor.

Datoria de onoare a fiecărui cetățean al patriei noastre este de a face totul pentru a contribui la realizarea cu succes a planului pe anul 1975, și deci a întregului cincinal, creînd astfel condiții mai bune pentru trecerea la realizarea hotărîrilor celui de-al XI-lea Congres al partidului.

Alegerile de deputați în Marea Adunare Națională și în consiliile populare, care vor avea loc în luna martie a anului viitor, vor constitui un important eveniment politic, întregul popor manifestînd, prin votul pe care îl va da candidaților Frontului Unității Socialiste, adeziunea deplină la hotărîrile Congresului al XI-lea, la politica internă și externă a partidului și statului nostru, hotărîrea fermă de a înfăptui neabătut Programul Partidului Comunist Român de ridicare a țării pe noi culmi de progres și civilizație. Totodată, alegerile vor constitui și o puternică afirmare a democrației noastre socialiste, a participării maselor largi populare la conducerea întregii vieți economico-sociale, la făurirea în mod conștient a propriului lor viitor.

Dragi tovarăși și prieteni,

Evenimentele internaționale din anul 1974 au dus la accentuarea schimbării raportului de forțe pe arena mondială. Pe toate continentele se intensifică lupta forțelor progresiste și antiimperialiste, a maselor largi populare, împotriva politicii imperialiste de dominație și dictat, a colonialismului și neocolonialismului. Se afirmă cu putere voința popoarelor de a fi pe deplin stăpîne pe bogățiile naționale și de a le folosi în scopul dezvoltării lor economico-sociale independente, hotărîrea lor de a lupta pentru o politică de pace și colaborare internațională.

Au fost înregistrați noi pași pe calea destinderii, a soluționării problemelor complexe ale vieții internaționale pe calea tratativelor pașnice între state. În același timp, s-au produs evenimente grave — cum au fost cele din Cipru — care au pus în primejdie pacea. Desfășurarea evenimentelor internaționale din anul care a trecut demonstrează cu putere că procesul destinderii este încă fragil, că se află abia la început, că în lume mai sînt încă puternice forțe reacționare care pot pune în pericol pacea și colaborarea internațională.

Congresul al XI-lea a trasat o orientare clară și în ce privește activitatea internațională a țării noastre. Succesele înregistrate pînă acum de Conferința general-europeană ne permit să apreciem că în anul 1975 ea se va încheia cu succes, deschizînd perspectiva unor relații noi, de colaborare, între toate popoarele continentului.

Ca și în trecut, România va acționa cu toată fermitatea pentru extinderea relațiilor de prietenie și colaborare cu toate țările socialiste, cu statele care luptă pentru dezvoltarea economico-socială independentă, cu toate statele lumii, fără deosebire de orînduire socială.

Considerăm că anul 1975 trebuie să marcheze o cotitură importantă pe calea înfăptuirii noii ordini economice și politice internaționale, spre lichidarea subdezvoltării, spre o colaborare pe baze noi între toate statele.

Mai mult ca oricînd sînt necesare măsuri hotărîte pe calea dezarmării generale și, îndeosebi, a celei nucleare, de încetare a cursei înarmărilor și de înfăptuire a unei politici de pace și colaborare internațională. Se impun întărirea rolului Organizației Națiunilor Unite în rezolvarea tuturor problemelor complexe care preocupă omenirea, participarea activă la viața internațională a tuturor statelor, fără deosebire de mărime. Pornim de la faptul că problemele complexe și făurirea noii ordini economice internaționale nu pot fi soluționate decît cu participarea activă a tuturor popoarelor.

Evenimentele din anul care a trecut demonstrează cu putere că, prin acțiuni unite, popoarele care se pronunță pentru o politică nouă dispun de forța necesară pentru a putea deschide calea unei ere noi, de pace și colaborare internațională în care fiecare națiune să se poată dezvolta liber, corespunzător voinței sale. Știm că în anul 1975 sînt multe probleme complicate ce trebuie soluționate pe plan internațional, dar privim cu optimism și încredere desfășurarea evenimentelor. Avem convingerea că, mai mult ca oricînd, stă în puterea forțelor progresiste și antiimperialiste, a tuturor popoarelor să asigure triumful politicii de pace și colaborare — și vom acționa cu toată hotărîrea pentru ca poporul nostru să-și aducă contribuția la triumful acestei politici !

Sîntem ferm hotărîți să facem totul pentru ca anul 1975 să aducă poporului român noi și mari succese în dezvoltarea economico-socială, în creșterea bunăstării sale materiale și spirituale, în ridicarea țării pe noi culmi de progres și civilizație socialistă !

Nu vom precupeți nici un efort pentru a contribui la realizarea noii ordini economice și politice internaționale, la soluționarea tuturor problemelor în interesul popoarelor, al păcii și colaborării internaționale.

În aceste clipe solemne, să ridicăm paharul pentru gloriosul nostru partid comunist — conducătorul încercat al națiunii noastre, pentru eroicul popor român, ziditor al celei mai drepte orînduiri sociale — comunismul ; pentru înflorirea și prosperitatea Republicii Socialiste România !

La începutul noului an vă adresez din toată inima, dragi tovarăși și prieteni, muncitori, țărani, intelectuali, bărbați și femei, tineri și virstnici, români, maghiari, germani și de alte naționalități, cele mai bune urări de noi și mari satisfacții în muncă și viață, în împlinirea tuturor dorințelor, multă sănătate și fericire !

La mulți ani !

Prestigiul literaturii

Socotim că nu s-ar putea formula considerații introductive mai potrivite — necesare notelor de față — decît cele ce urmează, desprinse dintr-un instructiv eseu al lui Tudor Vianu : „Nimeni, nici chiar poporul cel mai renumit pentru splendoarea creațiilor lui, nu se poate închide în măreția tradiției sale. Literaturile mai tinere au adus germeni fecunzi atunci cînd au intrat în circulația mondială. Nu există popoare mici și mari decît ca o expresie statistică. Popoarele cele mai puțin numeroase au dat și continuă să dea opere în care sufletul omenesc trăiește în forme de mare originalitate și seducție. Pacea lumii într-o lungă epocă de construcție va fi mai temeinic asigurată atunci cînd popoarele vor ajunge a se cunoaște mai bine prin aspectele mai înalte ale puterii lor de creație".

Sînt cuprinse, în aceste succinte reflecții ale marelui profesor, poate cele mai de seamă coordonate etico-estetice în virtutea cărora se manifestă firească aspirație a literaturii române de a se înscrie în circuitul valorilor universale, de a face cunoscut omenirii, prin mijloace proprii, mesajul ei spiritual. O atare nobilă aspirație își are începuturile în chiar cele dintîi manifestări ale gîndirii umaniste în cultura românească și, de pildă, invocarea, în această privință, a personalității lui Dimitrie Cantemir se impune de la sine. Cercetări atente au scos la iveală cu legitimă mîndrie adevărul potrivit căruia de-a lungul întregii sale existențe cultura română n-a încetat nici un moment să renunțe la impulsul de a comunica cu culturile celorlalte popoare, în special cu culturile popoarelor de pe continentul european. Aceleași cercetări au relevat, de asemenea, cît și cum respectiva propensiune spre universalitate, în trecut, s-a materializat în fapte indubitabile : traduceri, interpretări critice, explorări ale tezaurului folcloric etc. Omagiind eforturile, adesea însoțite de mari greutăți și sacrificii, depuse de înaintași, nu este însă mai puțin adevărat că deplina satisfacere a unor deziderate precum cele formulate de Tudor Vianu au început a-și găsi cel mai potrivit cadru de valorificare de-abia în anii noștri, anii construcției socialiste în patria noastră. Este vorba de una dintre direcțiile fundamentale în care se orientează însăși politica culturală, integrată în întreaga politică a României socialiste, clar definită și în Raportul tovarășului Nicolae Ceaușescu la cel de-al XI-lea Congres al Partidului Comunist Român : „Activitatea îndreptată spre intensificarea schimburilor și cooperării internaționale cu toate țările, fără deosebire de orînduire socială — se spune în istoricul document —, face parte integrantă din politica externă a României consacrată apropierii dintre popoare, colaborării dintre națiuni egale în drepturi, în scopul instaurării păcii pe planeta noastră, asigurării progresului și civilizației fiecărui popor".

Beneficiind de condițiile organizatorice și materiale de la un an la altul mai propice, fenomenul de difuzare al literaturii române și de inscriere a acesteia într-un continuu dialog creator cu universalitatea, în anii noștri, se impune într-adevăr tot mai mult atenției. Pe de o parte, statisticile sînt grăitoare, căci nu putem fi indiferenți aflînd că, de exemplu, numai în țările socialiste, în ultimii cinci ani, au fost traduse din românește peste 250 de titluri. Pe de altă parte, pătrunzînd în miezul a ceea ce se străvede dincolo de datele statistice, sîntem îndreptățiți să constatăm prezența unor realități ele însele edificatoare. Din acest punct de vedere, esențial ni se pare faptul că difuzarea și receptarea literaturii române peste hotare nu mai apare ca un proces întîmplător, capabil a stîrni doar curiozitățile de moment. Se tinde în chip expres la conturarea unei imagini unitare a fenomenului nostru literar, definit estetic prin istoricitatea și prin etnicitatea sa intrinsecă, prin valorile sale umaniste profund românești. Pentru aceasta, criteriul unității în diversitate funcționează cu tot mai multă decizie. Acest criteriu vizează în primul rînd justa proporție a selecției, raportată la principalele perioade de dezvoltare a literaturii române, adică începînd cu cea veche și premodernă și încheind cu cea contemporană. Lista autorilor a căror personalitate se face cunoscută peste hotarele țării este, astfel, realmente impresionantă. Amintitele statistici sînt și de data aceasta concludente. Apoi, de o importanță hotăritoare este alegerea concretă a autorilor și a scrierilor chemate să depună mărturie vie asupra specificului valorilor propuse de literatura română. La acest capitol, fără a neglija unele imperfecțiuni ce mai persistă încă, situația, în esență, este îmbucurătoare. În măsură mai mare sau mai mică, practic, aproape tot ce are valoros literatura română a început să-și facă drum în conștiința artistică universală. Nu e nici o exagerare cînd spunem, că, de pildă, Eminescu, Caragiale, Arghezi, Blaga, Panait Istrati, Sadoveanu, Rebreanu, Ion Barbu, Zaharia Stancu și nu puțini alți scriitori români importanți sînt deja nume cunoscute în foarte multe țări. O dovedesc numeroasele traduceri din opera lor, după cum și ecourile favorabile, adesea entuziaste, stîrnite de aceasta. Selectînd din seria diversității de factori ce concură la asigurarea unei cît mai mari eficiențe a fenomenului asupra căruia stăruim, să menționăm totodată că însăși calitatea artistică a traducerilor, în ultimii ani, a sporit vizibil. Iar diversitatea formelor de valorificare a acestora (antologii, volume pe autori, grupaje în reviste, prezentări la radio etc.) se cere și ea remarcată.

Sigur, nu mergem pînă acolo cu optimismul încît să considerăm că absolut sub toate raporturile problema răspîndirii și cunoașterii literaturii române peste hotare a atins cotele ideale. Important este însă că simptomele degajate de ceea ce s-a realizat pînă în momentul de față îndreptățesc în mod temeinic speranța că se va ajunge la o asemenea stare de lucruri. Ceea ce — nu avem nici o îndoială în această privință — va confirma întrutotul aserțiunea răspicat afirmată de un critic de mare prestigiu precum Pierre de Boisdeffre, aserțiune conform căreia, în epoca noastră literatura română „ajunge la demnitatea unei literaturi care nu mai este locală, ci **mondială**" (s. aut). Este de la sine înțeles că transpunerea în practică a unei asemenea recunoașteri, în bună măsură, depinde și de noi, cei care acționăm direct în cîmpul literelor românești actuale. Răspunderile ce ne revin sînt, așadar, deosebit de complexe și de grave. În ultimă instanță, este vorba de unul dintre cele mai importante aspecte aparținînd conștiinței de sine a literaturii române. Iată motivul pentru care considerăm că deplina integrare a problemei în cauză în însuși miezul vieții noastre literare de azi se impune ca o necesitate ce nu mai poate fi contestată de nimeni.

Nicolae Ciobanu

Avem să spunem lumii

Tu, Dunăre, de veacuri spre Țara Noastră-ai curs
Și ai trăit cu Țara și plins și bucurie
Și noi acestui secol avem ceva de spus
Noi ce-am mușcat adesea țărîna din cîmpie

Cînd soarta Țării Noastre ne e avut suprem
Putem să spunem lumii că suflet mai avem
Putem să spunem lumii ce știm despre iubire
Noi ce purtăm în suflet și griu și cimitire

Avem să spunem lumii ce e și-un tron de fier
Ce-nseamnă Ioan-Vodă cu trup rupt de cămile
Cum nouă — mică Țară — ne trebuie și cer
Să nu ne stea Carpații goi la lumina zilei

Avem să spunem lumii că noi sîntem un neam
Cuminte dar din fire neiubitor de ham
Purtînd ca pe-o cămașă Prea-Sfînta-Noastră-Țară
Părinți și fii urmat-am o stea vizionară

Tu, Dunăre, de veacuri pe-aceeași matcă-ai curs
Și ai trăit cu Țara și plins și sărbătoare
Și noi acestui secol avem ceva de spus
Cînd spre-o lucidă veghe se-aud vuind popoare

Avem să spunem lumii că apele tot curg
Și tot mai cîntă grîul cu noi, un Demiurg
Lucizi în fața lumii privind cu demnitate
Istoria viteză în pulsul nostru bate

Cernuți amar de veacuri am fost căci am iubit
Și carnea ne-a pătruns-o destin avar cu gheara
Și-au fost și vinturi oarbe dar nu ne-am risipit
Căci vii și morți noi sîntem cu-A Noastră Doamnă Țara

Dan Verona

JURNAL DE POET

Sensul creației

Dragostea stă la originea oricărei creații de durată : în ceasul în care îi poți face loc în inima ta Altuia ești în stăpînirea unui sentiment creator care se poate concretiza în realitate istorică. Istoria practic începe odată cu iubirea, inima ei începe să bată odată cu intîia detașare a omului de persoana sa de dragul celuilalt. Astfel apare familia și se clădește o patrie, ia naștere un grai și un topos cald și locuit, o comuniune unde omul poate degusta desăvîrșita sa frumusețe și măreție și înalta sa menire în destinația de slavă a universului. Creația este ca și lumina îndemn întru deschidere și înmiresmare, ea ține lumile și odată cu omul s-a hotărît să-i facă celuilalt loc în inima sa din iubire, el împlinește în acest fel un act creator. Nu toate actele creatoare se finalizează în opere poetice sau de știință, dar fiecare om senin și inimă caldă este un om întreg și-i înscris în același chor slăvitor și rodnic al neamului omenesc. El, omul iubirii, va înțelege faptele creatoare finalizate ale celorlalți semeni angajați pe același drum al austerității cu sine și dragostei pentru ceilalți, va socoti ca lucrare a lui lucrarea înspre bine, creatoare a fraților săi ce iubesc mai mult prin darul sufletesc ce-i stăpînește. Toți oamenii care iubesc, adică se ridică la înțelegerea desăvîrșitei frumuseți și măreții a ființei umane și a armoniei universului și ca urmare a acestui înțeles fac loc în ființa lor celorlalți printr-o tainică și necesară chenoză, toți acești oameni ai jertfei de sine pentru ceilalți sînt făuritori de istorie, sînt ființa creatoare fie numai printr-un cuvînt de adevăr spus, fie printr-o faptă de durată într-un ungher neștiut de nimeni. Omul iubirii este sarea istoriei și tot ce avem pînă astăzi ca valoare opere poetice și de artă zidiri și descoperiri în sînul materiei vin din partea acestui sobor uriaș ce vietuie în neamuri pe pămînt de la origini și va vietui încă pînă ce vor fi lumile. Cînd un astfel de om al iubirii, creator de istorie va scrie, în lucrarea lui va apare fratele său în acest efort uriaș ce-l împlinește omenirea întru abolirea egoismului și agoniei și huzurului, de unul singur cîntînd la adresa creației, va fi o creație poetică sau de artă în care va transpare imaginea împăcată a acestui om senin în ciuda tuturor zguduiturilor istoriei, care nu va dezminti niciodată originea sa de ființă a iubirii vietuind întru desăvîrșire într-un cosmos restaurat al seninătății și eternei bucurii. În acest consens orice om al iubirii este om al creației, iar vorba lui are valoare pentru că viața lui este o mare valoare : orice om care înseamnă odihnă pentru un altul este creator. O poezie a acestei comuniuni de oameni va arăta cu necesitate asemănătoare, va avea un singur sens, va fi o literatură senină

Ioan Alexandru

Continuare în pag a 2-a

cronica literară

Fețele criticii

Despre critica literară nu se poate spune că este inconjurată de tăcere. Este primul semn că ea există. Registrul critic al anului 1974 a fost ca și in anii precedenți divers, dar cu tendințele ceva mai bine precizate și de o calitate a abordării in creștere. Cărți vii sau interesante au apărut atit despre scriitori români cit și despre scriitori străini, atit despre literatura contemporană, cit și despre literatura predecesorilor. Dacă obiecția principală care se aducea mai vechilor comentarii privind autorii străini era lipsa de independență și originalitate a opiniilor celor două cărți despre Gogol și Cervantes, semnate de Lucian Raiciu și Valeriu Cristea, inlătură in cea mai mare măsură acuza. Incercarea lor de a oferi un punct de vedere dacă nu in intregime inedit, unul foarte personal asupra temelor in discuție. Obiecției că trebuie scris in primul rind despre literatura română i se poate răspunde că literatul român trebuie să demonstreze și o conștiință literară care să depășească fruntariile propriilor noastre limite. Că nu este un gest de despărțire de literatura română ci doar un popas spiritual ne-o arată Valeriu Cristea intr-o incitantă carte despre Ion Neculce, in care viața și opera cronicarului sint citite in chip ostentativ independent. Rezultatul este o precizare atit a dimensiunilor și limitelor artistice ale operei cit și a trăsăturilor portretului lui Ion Neculce. Prețioasă in această acțiune e dorința de a refuza ponciful idilic și de a restaura fața adevărată a lucrurilor. Către o altă față, ascunsă, a istoriei literare românești caută să ne indrepte și Mihai Gafița intr-o carte intitulată grăitor Fața ascunsă a lunii, in care autorul caută să ne introducă in cotloane de mult uitate ale biografiei și operei unor scriitori români dintre cei mai mari. Un accent polemic latent există in cartea lui Mihai Gafița : el vrea să ne intoarcă ochiul către aspectele de geneză și formare a operei și aspecte pe care critica literară actuală le neglijează de cele mai multe ori dintr-un cult exagerat al esteticului. O reevaluare a poeziei românești moderne conține cartea lui Ovidiu S. Crohmălniceanu Literatura română intre cele două războaie mondiale, vol. II, Poezia. După E. Lovinescu și G. Călinescu, urmindu-i in bună măsură, criticul traversează suita de valori a epocii oferindu-ne de obicei exacte descrieri ale universurilor poetice străbătute și calme judecăți de valoare. E important să adăugăm că nici un nume important sau semnificativ de poet al perioadei nu lipsește, ceea ce dă cărții infățișarea de lucru dus pină la capăt. Dacă adăugăm că exegezele lui Ov. S. Crohmălniceanu sint intimplător, dar nimerit insoțite și de o antologie a poeziei aceluiași timp semnată de Dinu Pillat, aceasta la rindul ei dublată de una alcătuită de Laurențiu Ulici, avem in față volumele care incearcă o evaluare nouă a perioadei lirice cele mai fertile din istoria literaturii române. Reinterpretările nu lipsesc nici ele. Un unghi de vedere nou privitor la Bacovia ne propune Gh. Grigurcu vorbindu-ne despre Un Bacovia-antisentimental. Cartea scrisă cu aplicatie nu-și clarifică insă suficient noțiunea de bază, antisentimentalismul și intenția se pierd ca un riu in nisip. Cartea este o „lectură" proprie cu multe observații fine și interesante care nu incheagă insă o demonstrație innoitoare.

Mult mai vie a fost in acest an preocuparea de actualitate a criticii. De altfel scriind despre poeții dinainte de război ne aflăm in plină actualitate literară, de vreme ce mulți dintre ei participă decisiv la modelarea mentalităților literare actuale. Este insă vizibilă tendința de a limpezi tabloul literar, de a face mai mult decit simplul comentariu săptăminal, de a oferi imagini de ansamblu, de a detecta trăsături și tendințe care să precizeze chipul unui monument literar cu o fizionomie precisă. Critica in primă instanță de Nicolae Ciobanu rămine intre volumele de tip vechi, adică o culegere de cronici dispuse pe secțiuni tradiționale : poezie, proză, critică. In astfel de cazuri ceea ce interesează este mai ales judecata critică, capitol la care, dacă exceptăm anume concesii divers motivate, Nicolae Ciobanu greșește rar. Preocupat de selecție, de ierarhie de valori este G. Dimisianu in Valori actuale in care are in vedere mai ales proza și critica. Concluzia criticului este că adesea scena vieții literare este populată, datorită unui mecanism aparte in care o pirghie e și critica, de o floră efemeră și că efortul criticii literare e necesar să se îndrepte către restaurarea scriitorilor nedreptățiți de acest fals spectacol. M. Nițescu semnează acum un volum de Repere critice in care trece in revistă mai ales critica de astăzi. Intenția de a epuiza problemele pe compartimente etanș nu e nouă dar ea capătă tot mai mulți adepți. Despre poezia contemporană au apărut in 1974 trei cărți : Un an de poezie de Dan Cristea, Alfabet liric de Hristu Cindroveanu și Traiectorii lirice de M. Petroveanu. Cea mai cuprinzătoare ca număr de poeți inserați este ultima, cartea lui M. Petroveanu colecționind exclusiv comentarii de poezie pe o lungă durată literară. Fie in recenzia scurtă, fie in profilul dilatat, criticul este analitic și subtil, dar ceea ce este de reproșat acestei cărți, este că deși adună aproape materia unei panorame literare nu este o panoramă a poeziei de astăzi. Ambițioasă este și lucrarea lui Hristu Cindroveanu care trece in revistă 30 de poeți contemporani fără suficientă atenție insă la disocierea valorică. Ca pe o curiozitate notez aici obiceiul autorului de a da sfaturi poeților analizați. Cartea lui Dan Cristea, Un an de poezie, nu-și propune vaste cuprinderi ci vrea să ia doar temperatura unui an literar. Puține dintre cărțile importante apărute atunci lipsesc din cartea lui. Demersul critic al autorului se caracterizează prin plăcerea de a se instala in modelul pe care-l are in față și prin supravegherea expresiei intr-o direcție aproape de calofilie. Observația critică, fără a fi cu totul absentă, nu intră in predilecțiile criticului. G. Călinescu zicea că un critic este cel ce nu poate să tacă atunci cind descoperă in țesătură ruptura. Astăzi unii critici vehiculează alte opinii. Util e totuși să ne intoarcem capul din cind in cind și către cele vechi. Criticul nu se cuvine să fie matcă fără ac. Promițătorului său debut Dan Cristea ar trebui să-i adauge in viitor o opinie critică mai apăsată.

Țot in rindul intreprinderilor critice care tind să dea o idee despre un gen sau o specie literară trecem și antologia Nuvela română contemporană de Cornel Regman. O antologie e un act critic și selecția lui Cornel Regman, fără a fi inafara discuției ,ne propune atenției vitalitatea ignorată a unei specii definitorii pentru literatura română contemporană. Gest salutar intr-un moment in care proza scurtă, nuvela nu mai este pentru mulți de actualitate. Povestirea, nuvela rămin insă vii și fecunde, indiferent de programele literare vehiculate. O nereușită este antologia romanului contemporan datorită imposibilității practice de a intocmi o asemenea antologie. Culegerea propriu-zisă n-a putut ilustra suficient de convingător introducerea informată a lui Ion Vlad. Îmbrățișarea sintezei rămine insă de apreciat și e de așteptat ca astfel de gesturi să se facă mai consecvent.

O carte care a stirnit opinii pro și contra a fost Scriitori români de azi, volum prin care Eugen Simion incerca să ne dea o imagine a literaturii de azi. Interesul pentru carte a fost justificat de anvergura ei, Scriitori români de azi tinzind să inglobeze toate valorile semnificative ale literaturii actuale și să vorbească despre cele mai semnificative trăsături și tendințe ale ei. Judecată din punctul de vedere al panoramei literare, ceea ce autorul n-a pretins că face, cartea este plină de lacune. Panorama are rostul de a da o imagine a intregului, dar și a detaliului. Eugen Simion se indreaptă aici către marile forme de relief ignorindu-le pe cele mici sau pe cele discutabile. Dar cartea rămine cea mai cuprinzătoare tentativă de a vorbi despre literatura română din ultimii treizeci de ani. Din ea poate ieși cu adevărat o panoramă literară și ceea ce ar fi de făcut este mărirea razei de acțiune a ochiului critic. In efortul depășirii inregistrării „in primă instanță", după expresia lui Nicolae Ciobanu, cartea lui Eugen Simion se inscrie ca un moment expresiv.

In aceeași direcție a mers și Mircea Iorgulescu alcătuind cartea sa Rondul de noapte. Dar aspirația de a da o imagine de ansamblu asupra literaturii contemporane, convingător susținută in introducere, e trădată de sumarul cărții și puținătatea materiei. Discutabilitatea prezenței sau absenței unor autori aici devine cu atit mai mare cu cit ei sint mai puțini ea pornind de la pretențiile și principiile prefeței. Rondul de noapte pare un proiect nedus pină la capăt. Debutant ca și Dan Cristea, Mircea Iorgulescu e tranșant și are plăcerea deschiderii focului. Analiza lui este adesea subtil malițioasă, o demontare pornind din punctele nevralgice, dar dezavantajul acestei critici-gater este că de multe ori cititorul rămine in mină doar cu rumegușul operației critice.

Dificultatea de a scrie despre scriitorii contemporani din punct de vedere monografic este invinsă anul acesta de Nicolae Balotă și Voicu Bugariu. Astfel de cărți ușurează in principiu elaborarea marilor sinteze. Cartea lui Voicu Bugariu are in vedere viața și opera lui Zaharia Stancu. Pionieratul acțiunii sale se pare că a pus probleme autorului. Defrișarea terenului e adesea superficială, dar ne aflăm in fața primei tentative de a circumscrie de sus, global, harta unei activități creatoare și a valorii ei. Interesant rămine mai ales capitolul despre proză in care criticul incearcă să investigheze proza lui Zaharia Stancu mai ales din punctul de vedere al structurilor pe care le conține. Fără a se ridica pe toată intinderea ei la evidența unui punct de vedere nou asupra operei lui Zaharia Stancu, micromonografia lui Voicu Bugariu poate constitui un util inceput de drum.

Sistematică și doctă este interpretarea de către Nicolae Balotă a operei lui Al. Philippide. Criticul refuză reconstituirea biografiei concentrindu-se asupra operei. Introducere in opera lui Al. Philippide este o excelentă descriere a poeziei și prozei poetului, o inteligentă izolare de motive semnificative și o sugestivă punere a operei lui Philippide in relația cu operele scriitorilor afini spiritual și artistic. Aici defrișarea s-a făcut metodic, excesiv poate, și introducerea lui Nicolae Balotă va rămine o carte de referință in bibliografia privitoare la opera lui Al. Philippide.

Este acesta tabloul unui an critic deloc inert in care inclinația pentru lucrarea critică in ordinea necesarului este evidentă. Marile opere, tomurile impresionante nu apar peste noapte. Pregătirea lor se anunță insă. Nesatisfăcător este că multe din aceste cărți care pun premizele unei activități critice viitoare de altă anvergură, de altă responsabilitate critică sint primite fără a li se sesiza sensul constructiv. Există voci critice arse de febra de a instala bine ideea că de fapt nu se petrece nimic nici in poezie, nici in proză, nici in critică, o tendință nivelatoare a aprecierii, cind nu de-a dreptul minimalizatoare. Citeva eforturi remarcabile, citeva cărți de excepție au fost intimpinate astfel. Curioasă a fost, de pildă, primirea cărții lui Eugen Simion nediscutată cu adevărat pină la capăt, deși ea era un excelent prilej de dialog. Nihilismul subtil al unor astfel de primiri este unul din viciile care grevează dialectica fenomenului literar actual.

Probabil incitat de această constatare Adrian Marino incearcă in Critica ideilor literare un sistem de principii, o metodă de acțiune critică. Nu discutăm acum cartea, metodele nu duc intotdeauna la cele mai bune rezultate in absența spiritului critic real, dar semnificativ este că volumul lui Adrian Marino este expresia insatisfacției față de critica actuală. Critica ideilor literare ne propune o discuție despre critica de astăzi, ca o parafă finală a anului literar 1974.

M. Ungheanu

viața cărților

poezie

Necunoscutele candori

Două mi se par a fi atitudinile fundamentale pe care se structurează recentul volum al lui A. I. Zăinescu — **Grădinile ascunse, Editura Albatros.** Prima, cea din care s-a născut, probabil, și titlul cărții, este descoperirea, aproape cu uimire, a unor necunoscute candori, voluptatea de a te lăsa pradă reveriei, poeziei, în ultimă instanță. De aici și metafora visului, starea în care poetul este invadat de o lume ale cărei elemente se alcătuiesc după legi necunoscute, surprinzătoare : **„Oho, doar cit am adormit și vederea-a fost blind / invadată de păsări, prin aer, și plante. / Și a fost văzut insumi ochiu-alergind, / Mi se spărgeau aripi in el, obsedante. / Ca o vietate pe deal roșie, hăituită de sori, / Însumi singele-arzind, izbucnind fraged, / Însumi trupul prins parcă de subsiori / De o ploaie fantastică ce se retrage".** Conturul unei astfel de poezii este obținut fie printr-un imagism, deseori tulburător, **(„Ca niște nori de purpură, fantastici, / Turme de ciini coboară prin amurgul mării, / Se populează plaja deodată / Cu turme de nor și ciini. / Nimic nu-i poate deștepta din visul / Care se țese-acolo-n depărtarea-auzului, / Încremeniți și fără de sfirșit se uită, / Parcă ar sfredeli aerul / Și ape roșii le dezleagă limba, / Prin vinele picioarelor pămintul / Cind li se urcă in cap"),** fie prin sublimarea unei idei, cum ar fi cea de veșnică și interioară călătorie a sufletului **(„Uneori, cu bucurie ascunsă, păgină / Fără sfirșit ne gindim viața-ntr-un cal. / Într-un cal de zăpadă, o, de zăpadă pină / Ce totul e-aievea și toți ne trezim intr-un cal / Și călătorim, călătorim timp neștiut, / Trecem ca printr-o pădure, pe cer, goală. / Strigăm numele calului de-un alb absolut. / Calul insuși e-o ceață-ntre noi boreală".),** fie prin secvențe naive **(„Unde-i un leagăn mic de tot, mic, / Numai cit un inel de bunic / Și o bunică mică, mică, / Mică de tot cit o furnică").** Și atunci cind poetul va fi obosit de lupta cu hățișurile acestor ascunse grădini, cind nu va mai putea găsi în el puterea de a fi candid, șansa lui de puritate va trece în copiii săi ca o nestinsă libertate a spiritului : **„Mă gindesc la fiica și fiul meu cum desenează / Munții noștri mai albi acum ca niciodată, / O lacrimă a inghețat sus pe creste, / Nu se atinge somnul de voi cum nu se atinge / Uitarea de mine. / Voi sinteți marea mea libertate / Imposibil de pierdut".**

Cea de-a doua atitudine fundamentală pentru poezia acestui volum este, așa cum ar numi-o poate autorul, „nebuloasa țăranului". Aici se înscriu poezii de o amplă respirație, dar suflul lor poartă însemnele unor influențe ușor detectabile. Uneori forța, mesajul chiar sint decalcuri — bine executate, dar decalcuri — după Ion Gheorghe **(„Și se făcea că prin ceruri copitele / Taurilor negre-nfloresc ca niște ruguri, / Se făcea că prin tauri țăranii văd / Și dorm intr-o catedrală cu pluguri / Și se mai făcea, cu călciie de fier, / Niște preotese că-i ară. / Se făcea că prin os și carne de taur / Soare picură, de primăvară"),** alteori, gestica, spunerea chiar, sint din Păunescu **(„Ne mirăm, noi — / Fii și fiice de țărani români : prin piramide / De porumb cum trec țăranii, toamna, / Cum își ingroapă-acel suflelul și sapă / Scări in văzduhuri, drepte".).** Nota personală a poeziei lui A. I. Zăinescu în acest perimetru liric o găsim în versurile poetului ce se confruntă cu imaginea orașului. În mod firesc, pentru cel care scrie **„Am coborit din vatra mea de grei țărani, / Mi s-au infipt in ochi orașele cum spinii", „Nimic, nimic nu-mi amintește sufletul — In acest oraș de sticlă-acum și nimeni / Nu-mi poate arăta cu degetul / Cuvintele ; pot să rup / Chiar de pe altare crucea / Și să o arunc in preoți"** orașul nu poate fi decît locul în care naturalul piere în eșaloane din ce în ce mai mari: **„Oraș in ceață, lin, iubirea noastră mare / Oraș de gheață alb, viu desfundat de nori / Prin care turme trec spre abatoare-n zori, / Vite cu miros de cetină, amare".**

În ceea ce privește poezia de meditație a acestui volum ea îi reușește pe spații restrînse lui A.I. Zăinescu, poeziile mai mari, programatice, părîndu-ni-se greoaie, încărcate, pisloase. Remarcabilă în acest context este **„Un corb in mijlocul zăpezii uitat"** în care pasărea sceptic-întristătoare este văzută de astă-dată drept o față ascunsă, nevăzută a sufletelor noastre : **„De toți hulit, el străbătind prin toți, / Iubit de aer doar și de mișcare, / Se-așează pe un ram in fiecare / Cum spița in virtejul unei roți" /.../ „Sămință-a nopții, nopților arzind, / Prin piatră gura-i abureşte, vie / Spune ceva și nimenea nu știe, / Nu ințelege nimenea ce spune blind".**

Dorin Tudoran

teatru

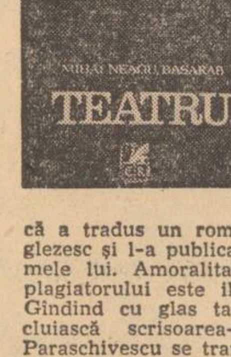

Mozaic mișcător

Mihai Neagu Basarab se află la al patrulea volum de teatru. Primele trei sînt **Butoiul lui Diogene,** 1969, **Scurtă povestire cu un suveran zănatic,** 1971, și **Fringhia de rufe a familiei,** 1971. O fugă perpetuă pe linia de demarcație dintre satiră și umor, cultivarea contradicției dintre profilul cunoscut al personajului și replicile pe care acesta le rostește la un moment dat, preferința pentru cîteva teme (sterilitatea intelectuală înțeleasă ca un soi de boală penibilă, inscenarea unor conflicte sadice pe care atitudinea moralistă a autorului le transformă în jocuri de marionete tragicomice, bazul pe seama automatismelor de limbaj), sînt elemente care dau individualitate pieselor sale.

Noul volum continuă în bună măsură aceste orientări. Astfel, monologul intitulat **O infamie** face să se audă vocea unui scriitor, căruia o acuză îndreptățită de plagiat îi smulge tot felul de considerații. O largă gamă a indignării se face auzită în vocea lui Titus Paraschivescu. Nici o clipă însă acestuia nu-i trece prin minte că ar trebui să se rușineze totuși măcar puțin, în legătură cu faptul că a tradus un roman polițist englezesc și l-a publicat apoi sub numele lui. Amoralitatea absolută a plagiatorului este ilustrată gradat. Gîndind cu glas tare cum să ticluiască scrisoarea-replică, Titus Paraschivescu se transformă pe nesimțite într-o marionetă, ce alege cîteva penibile formulări, menite să repare totul. De o factură asemănătoare este monologul **O pensionare întîrziată.** De data aceasta, cel ce vorbește, un scriitor în preajma pensionării, nu mai este o nulitate agresivă și amorală precum cel din precedenta piesă, ci un mediocru placid, un pic senil. El seamănă cu plagiatorul de romane polițiste prin tendința de a nu discerne între adevăr și minciună.

Piesa de bravură a volumului este însă **Nu vorbe, ci fapte!** care datorită scurtimii sale nemaipomenite poate fi citată în întregime :

„BRIGADIERUL : Ioane, săptămîna viitoare începe recoltarea.

ION : Apoi nu ne-o găsi nepregătiți. Mai ținem vreo ședință ?

PREȘEDINTELE : Fără ședințe! Nu vorbe, ci fapte așteaptă țara de la noi ! (Ies toți trei în grup continuînd să discute cu înflăcărare)." Indicațiile dramaturgului cu privire la personaje și la locul acțiunii se întind însă pe mai bine de zece pagini... Aceste indicații folosesc din plin tot felul de clișee verbale, transformîndu-se într-o bună parodie a stilului jurnalistic. Uneori apare o silogistică savuroasă. Acumulînd modeste panseuri, autorul exhibează o oarecare sărăcie cu duhul, dar, discret, ne face cu ochiul.

Se poate propune o formulă generalizatoare cu privire la structura celor cinci piese ale lui Mihai Neagu Basarab din **Teatru (Într-un spital, Nu vorbe, ci fapte, O pensionare întîrziată, Un interviu ratat și O infamie).** Ineditul și farmecul lor provin din virtuozitatea cu care autorul alternează, într-un perpetuu mozaic mișcător, diferite nivele stilistice. Nu este vorba numai de alternanța atitudinii autorului: serioasă-glumeață sau umoristică-satirică. Fiecare dintre aceste atitudini are în textele lui Mihai Neagu Basarab o multitudine de nuanțe, a căror succesiune este surprinzătoare. Mersul firesc al discursului, într-un anumit registru, este adesea bruscat, cu efecte dintre cele mai agreabile. Faptul acesta poate fi observat și în textele pe care nu le-am comentat (de pildă, în **Într-un spital** monologul unicului personaj tinde să construiască o parabolă destul de sumbră, pentru ca în final să execute o cotitură umoristică, ce face să scîrțîie voios pneurile unei piese, ce părea a fi o foarte demnă limuzină de culoare închisă). Se naște, în felul acesta, o ambiguitate moralist-umoristică viabilă. Nu este mai puțin adevărat însă că există anumite pasaje unde, posesor al unei tehnici originale, autorul își face nedorite concesii, multiplicînd insuficient de inventiv lucruri deja aflate de cititor.

Voicu Bugariu

critică

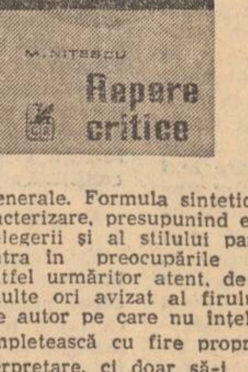

Critica criticii

Considerat drept un critic prin excelență negator, mai ales în ce privește valorile consacrate, iată că M. Nițescu se dovedește capabil de atitudini pozitive, ba uneori curat encomiastice, atunci cînd e vorba de a scrie despre critica și criticii de azi. Cartea sa, **Repere critice,** concepută a fi o dovadă a „existenței criticii noastre, a diversității formulelor și a seriozității preocupărilor ei", nu lasă, aparent, să se vadă nici o abatere mai pronunțată de la linia obiectivității, frapînd cîteodată prin tonul cuminte, didactic, lipsit de nerv polemic ca și de îndrăzneală în propunerea ideilor, tocmai într-un gen bătăios prin definiție, cum este „critica criticii". Despre confrații săi M. Nițescu scrie, în genere, bine sau foarte bine, colegial s-ar putea spune chiar, o formă a colegialității fiind, de altfel, redarea frecventă a numelui fără prenumele de cuviință. Cărțile de critică analizate se bucură de un tratament judicios, metodic, cu accent pe latura continuistică, acoperind îndeobște pe aceea a expresiei literare, interpretarea luînd și aspectul contabilizării afirmațiilor valabile sau controversabile. Se rămîne în marginea volumului aflat pe masă, cu rare raportări înafara lui și fără năzuința de a întocmi portrete critice mai generale. Formula sintetică, de caracterizare, presupunînd efortul înțelegerii și al stilului pare a nu intra în preocupările criticului, altfel urmăritor atent, de cele mai multe ori avizat al firului propus de autor pe care nu înțelege să-l împletească cu fire proprii de interpretare, ci doar să-i corecteze ușor dogmatic traiectoria sau să-i scoată înainte dificultăți de derulare. Nici una din cronicile lui M. Nițescu nu comite erori flagrante de optică, dar, în același timp, nici una nu se impune prin strălucirea sau memorabilitatea definiției. Este o critică farmaceutică, atentă la dozaj, într-un cuvînt bine strunită de inteligență. De aceea, **Reperele** nici nu pot fi consultate ca repere de referință critică, ci pentru a afla o părere despre cutare sau cutare carte. Cîteva abordări ale criticului, nu multe într-adevăr, chiar fără a da verdicte de valoare greșite păcătuiesc prin neînțelegerea adecvată a problemelor aflate în discuție. N-au fost astfel receptate în intenția lor clară și de fond volumele lui Al. George, Eugen Simion, Valeriu Cristea.

Oricum, puse una peste alta, atributele criticii lui M. Nițescu cred că nu justifică nici pe departe trecerea sa printre exponenții criticii creatoare, în viziunea sa reprezentată, înafara persoanei proprii, de I. Negoițescu, N. Manolescu, Gh. Grigurcu, L. Ulici și Marin Mincu. Cu această supralicitare intrăm, însă, în meandrele subiectivității autorului, subiectivitate care, cum el însuși consideră, „trebuie mereu disimulată sub o armătură de argumente cu aparență de obiectivitate". Or, tocmai o asemenea disimulare, nu știu cît de bine mascată, caracterizează poziția de principiu a lui M. Nițescu care, în loc de a-și afirma deschis cîteva parti-prisuri, absolut firești într-un volum de critică partizană, le strecoară „en cachette" prin felul cum întocmește parțialul său tablou critic, prin listele de nume propuse și, mai cu seamă, prin preponderența acordată insidios criticii creatoare (în treacăt fie zis, aș numi-o mai bine, cu expresia lui G. Poulet, critică de participare sau de identificare), sub aparențele acceptării legitimității tuturor speciilor de critică. Fără a mai intra în detaliile clasificării peisajului critic actual, plauzibilă în genere, cu amendamentul de mai sus și cu observarea că ea urmează în fapt grupajul întocmit de G. Călinescu, bazat pe genul de critică profesat și pe nuanța temperamentală, trebuie spus din capul locului că partea sa criticabilă izvorăște tocmai din exemplificări. În realitate, M. Nițescu a recenzat cîteva cărți de critică, nu toate reprezentative nici pentru autorii lor, nici pentru virtualitățile criticii de azi, pe care le-a grupat apoi în funcție nu de datele oferite practic, ci de părerile sale despre criticii respectivi. Tabloul propus astfel nu e o emanație a unor lecturi atente și integrale, ci, în majoritatea cazurilor, o schemă. De aici și impresia de indigență pe care o lasă peisajul critic actual văzut de M. Nițescu, mult mai nuanțat în realitate și cu preocupări mai complexe.

Dan Cristea

Sensul creației

Urmare din pag. 1

și luminoasă, va fi același ison ingînat la nesfîrșit. Prin repetarea la nesfîrșit, cu nuanțe desigur noi a acelorași virtuți care s-au dovedit capitale pentru ctitorirea unei patrii, s-a format cu veacurile un om nou, omul făuritor de istorie, omul senin și echilibrat, această podoabă a cosmosului.

Nu altfel arată omul în viziunea creatorului de la noi din Carpați. Seninătatea veșnică și spiritul de sacrificiu pentru propășirea celorlalți și ctitorirea acestei patrii vorbesc prin cîntarea Mioarei și povestea Meșterului Manole. Același duh creator testamentar întru păstrarea virtuților apare din scrierea lui Neagoe Basarab, din ctitoriile fără seamăn și viața exemplară ale lui Ștefan cel Mare, din lucrarea puternică a lui Mihai Viteazul, din toată fapta școlii ardelene, din jertfa lui Horia și Brâncoveanu, din lumina jertfitoare a lui Bălcescu, apoi din cîntările atît de asemănătoare ale marilor noștri poeți născuți toți cu o minte și o singură chemare întru jertfă de sine pentru propășirea acestei patrii : Dosoftei și Ioan Budai, Neculce și Cantemir, Bolintineanu și Alecsandri, Coșbuc și Eminescu, Goga și Voiculescu, Rebreanu sau Sadoveanu, Pavel Dan sau Galaction, Agârbiceanu sau Pillat, Blaga sau Enescu, Petrașcu sau Grigorescu, Pîrvu Muthu sau Picu Pătruț, Anastasie Crimca sau colindele noastre arhaice. Porțile din Maramureș sau fluierele din Vaideeni, Voronețele fără seamăn sau, portul moldav, acest om nou al munților apuseni, voinic precum ursul și blînd ca mielul, toată această suflare străveche aici are de spus un singur cuvînt, o singură cîntare reluată la nesfîrșit, pentru fiecare generație cu forțe noi, pentru a șlefui auz și forma caracter de om făuritor al istoriei, om creator, omul bun și desăvîrșit al dragostei și jertfei de sine, această piatră de temei la originea tuturor civilizațiilor.

Nici un efort nu trebuie cruțat, nici un ceas pierdut pentru a mări și vesti pe acest om creator, moral și sănătos, mădularul fără de care o patrie se prăbușește. Cu cît mai devreme cu atît mai bine, fiecare din noi trebuie să intrăm în acest veșmînt asemănător acest strai sever și generos prin această poartă strîmtă a creației, singura care duce către eliberarea spiritului. Să nu ne speriem că trebuie să ne spunem unii altora aproape aceleași cuvinte pe care și le-au spus strămoșii, dacă inima a ajuns să bată la înălțimea lor, buzele rostesc aceleași perle netrecătoare, noi cu fiecare vietate scoică ce se jertfește în fundul oceanului sîngerînd pentru închegarea lor. Cînd poeții noștri spun : „Pe-un picior de plai", sau : „În vaduri ape repezi curg", sau: „Pe lîngă plopii fără soț", sau : „La noi sînt codri verzi de brad", ei evocă același topos în care se intîmplă singerarea păstorului, ieșirea din sine, din dragoste pentru oaia pierdută, apare în lumină omul creator, fiul iubirii, făuritorul de istorie, ctitorul la nesfîrșit al inefabilului acestei patrii pe care trebuie s-o iubim cu fiecare nou născut în parte pînă la sacrificiu de sine.

PREZENȚE

● Consecvent străduniei sale de a face cunoscut creații literare românești în contextul valorilor universale, prestigioasa revistă de cultură VARLIK care apare la Istanbul ne oferă o plăcută surpriză și în numărul său din decembrie. Coperta revistei reproduce pictura pe sticlă a pictoriței Elisa Repeteanu înfățișînd o imagine din folclorul românesc. Răsfoind paginile revistei ne atrage atenția articolul despre lumea eroilor lui Panait Istrati sub semnătura poetului Yahya Benekay.

● Ziarul spaniol **Sur** (18 de Agosto de 1974), care apare la Malaga, prezintă cartea **I Ole, España !** de Adrian Marino, sub titlul **Un libro rumano sobre España,** sub semnătura lui Valentin Tașcu. Recenzia sa este însoțită de o notă bio-bibliografică, prin care redactorul literar al ziarului (José Mayorga) îl prezintă cititorilor săi.

„STEAUA" LA A 25-A ANIVERSARE

Printr-un fericit concurs de împrejurări, la sfîrșitul anului 1974, an al atîtor evenimente memorabile din istoria României contemporane, revista Steaua *împlinește 25 de ani de existență. Apărută sub egida Uniunii Scriitorilor din țara noastră, de-a lungul celor două decenii și jumătate de cînd ființează, publicația clujeană s-a impus* drept *unul dintre prestigioșii mesageri ai spiritualității literar-artistice și culturale românești de azi. Începînd cu etapa cînd se numea* Almanahul literar, *condus de mult regretatul Miron Radu Paraschivescu și continuînd cu serile ulterioare,* Steaua *are merite deosebite în opera de edificare a unui climat propice dezvoltării literaturii, artei și culturii românești. Sprijinindu-se pe principiile esteticii marxiste și ale umanismului românesc socialist, colectivul ei redacțional s-a străduit în permanență să promoveze o literatură de înaltă exigență artistică și de bogat conținut uman. De prezența revistei* Steaua, *în multe privințe, se leagă numele unui important număr de personalități ale poeziei, prozei și criticii românești actuale. La preocupările literare ale revistei clujene s-au adăugat acelea circumscrise unor discipline umanistice precum estetica, filozofia, istoria, artele etc., remarcabilă fiind, în același timp, atenția acordată fenomenului literar universal.*

Salutînd cea de a 25-a aniversare a revistei Steaua, Luceafărul *îi adresează calde urări de succes întru progresul și înflorirea literaturii, artei și culturii românești contemporane.*

„ROMÂNIA LITERARĂ" nr. 52/1974

Ultimul număr pe anul 1974 (52 din 26 decembrie) al revistei România literară *se constituie în întregime sub semnul criticii. Nu e vorba doar de preponderența cantitativă a acestui sector — atît de important — față de celelalte, de altfel bine reprezentate și ele, ci de încercarea de a desfășura în fața cititorului căile multiple pe care critica marxistă, ferm orientată ideologic, are datoria să le urmeze spre a-și atinge scopul. Remarcăm astfel articole de metodologie* (Spiritul militant *de G. Dimisianu,* Critica în actualitate *de Mircea Iorgulescu,* Unde tăcerea nu e de aur *de Ov. S. Crohmălniceanu) inspirate direct din recomandările tovarășului Nicolae Ceaușescu, făcute în Raportul la al XI-lea Congres al partidului. De asemenea, în planul criticii aplicate, se detașează, tocmai pentru consecvența cu care ilustrează principiile adoptate de toți slujitorii condeiului, cronicile semnate de Lucian Raicu, Valeriu Cristea, Nicolae Manolescu. O excepțională intervenție de istorie literară, datorată acad. Iorgu Iordan are în vedere recenta monografie a lui Valeriu Cristea dedicată lui Ion Neculce, și implicit modul în care se cer interpretați clasicii prin prisma timpului nostru.*

biografia debuturilor

Invitatul nostru: Radu Boureanu

„E foarte bine ca un scriitor tînăr să se gîndească cu gravitate la destinul său"

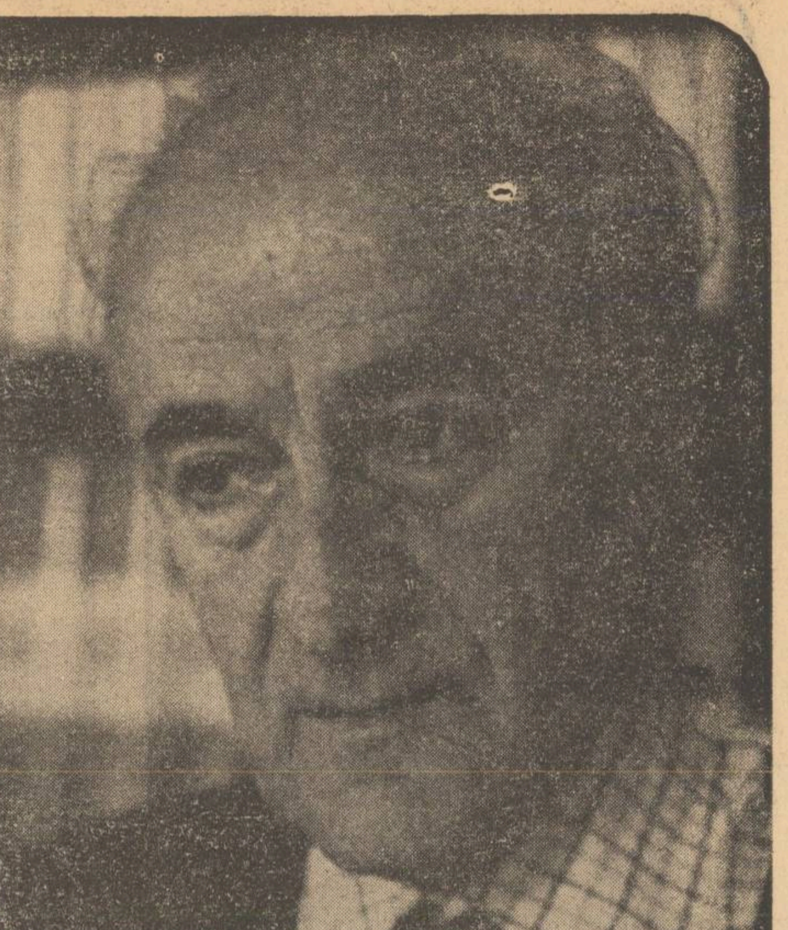

● Nu i-am spus „Te iubesc, Sonia" ● O doamnă cu morbul nobleții ● „Furt" peste umărul lui Tonitza ● Mai tinerii Aderca, Barbu, Beps Delavrancea ● „Nu mi-a plăcut să trăiesc la lumina lămpii altora" ●

1. Africa, Ioșca Alunarul, Omul cu vioară la picior

— Stimate Radu Boureanu, de prin anul 1906, ziua a noua din martie, sînteți și bucureștean. V-aș ruga să începem convorbirea noastră chiar cu primele amintiri despre acest oraș, care, aflu în ultima vreme, a mai și chinuit copilăria sau tinerețea cîte unui scriitor român.

— M-au uluit întotdeauna afirmațiile unor scriitori despre timpul și modul cum au deschis ochii asupra vieții. În sensul la care mă refer eu, cel mai fabulos mi se pare cazul lui Tolstoi, care spunea că are amintiri încă de la sînul doicii. Îi facem credit geniului, dar cum lucrul mi se pare imposibil îl luăm ca beneficiu de inventar.

Întîile imagini plastice ce-mi vin în minte, sau amintiri, cum le-ai numit dumneata, sînt de pe vremea cînd, prunc fiind, împreună cu alții de vîrsta mea, făceam tot felul de jocuri din lut : corăbioare, păsări și altele. Nu știu pe ce stradă, nu știu în ce an, „anii trec ca apa". Cam asta ar fi prima imagine conștientă despre copilăria mea.

Următoarele devin, firește, din ce în ce mai pregnante. Unele importante pentru formarea mea, altele mai puțin. Ca la toată lumea.

— Dacă v-aș ruga să vă opriți la una dintre cele importante, adică trecînd dincolo de anecdotica simplă, la care v-ați opri ?

— La Africa ?

— Cum așa ? De ce tocmai la Africa ? Ce avea comun Bucureștiul copilăriei dumneavoastră cu Africa ?

— Uite, avea. Dar e vorba de „Africa", adică a existat cîndva în București un loc viran, vegheat de niște oțetari, loc pe care doi copii care nu aveau împreună mai mult de zece ani l-au botezat astfel.

— Cam pe unde era locul acesta și de ce l-au botezat copiii tocmai Africa ?

— Locul se afla pe Strada Romană, numărul 193, între Toamnei și Viitorului. Viitorul e mereu îndepărtat, toamna a venit de mult la mine iar locul l-am botezat Africa, tocmai din pricina oțetarilor care, mi se păreau a sugera ceva din vegetația pe care mi-o imaginam eu existînd în acel continent fabulos, dar și din cauza culorii cojii acelor oțetari ce mi se păreau a fi cîteodată niște picioare de elefanți. Sigur, prin ochi de copil, totul era ușor de imaginat.

— După cum povestiți, cred că am descoperit un fost copil care și-a iubit orașul, cartierul copilăriei.

— O, da. L-am iubit mult pe Moș Obor.

— Oare de ce ?

— Mai păstra încă umbra colorată a orașului balcanic. Erau bragagii, era salepul, era Ioșca Alunarul, care stingea și felinarul cu gaz aerian, erau zăpezile, zăpezile acelea pe care azi nu le mai vezi decît în filme sau cu prilejul unor calamități. Da, erau zăpezile acelea venite parcă din poezia lui Villon.

Mi-am iubit foarte mult orașul, dar desele mele plecări la țară, undeva pe lîngă Tîrgoviște, mi-au întregit dimensiunea interioară a acestei iubiri. A îmbogățit-o. Am devenit, destul de repede, un ruskian, adică un îndrăgostit de acea natură neviolată de mașinism, de poluările de tot felul.

— Spuneți-mi, cu literatura cînd v-ați întîlnit ? Cum ?

— Mama mea, franțuzoaică, profesoară la Institutul Pompilian, a înțeles să-mi pună în mînă pentru primul contact cu literatura, poveștile lui Ispirescu și cărțile lui Creangă. E, poate, ciudat și semnificativ, dar eu sînt fiu de scriitor, însă nu mi-am cunoscut tatăl decît aproape spre adolescență. M-am descurcat singur printre meandrele literei tipărite.

— Ce a urmat după Ispirescu și Creangă ?

— Am trecut de la literatura primei copilării direct la Sadoveanu ! În același timp citeam autori francezi și nemți. Da, am trecut la o literatură care nu era pentru vîrsta mea.

— Dați-mi cîteva nume.

— I-am descoperit, de pildă, foarte devreme pe nordici. Pe Selma Lagherlöf, pe Björnson, Hamsun, Johan Bajer, Ibsen etc.

Recitam din Uhland : „Blestemul bardului". Balada o știu și acum în întregime, după atîția ani, fără s-o mai fi recitit vreodată. Știam mii de versuri : Goethe prețuia, îndeosebi, baladele lui Uhland.

Mai tîrziu, și mergînd pe drum, duceam cu mine sunetul și climatul poemelor lui Rilke.

În același timp îi citeam pe ruși. Pușkin, ceea ce era tradus și în franceză. Pe de altă parte, de foarte devreme, am fost tentat să mă joc cu cuvintele, cu linia, grafic vorbind. Făceam infinite bătălii cu oameni furnici, și alte de-astea, lucru care mă sustrăgea de la, hai să le spunem așa, îndatoririle școlărești.

— Pentru că vorbeam înainte despre școală, ce vă mai aduceți aminte ? Mă refer, bineînțeles, la lucrurile cu o rezonanță deosebită în memoria dumneavoastră afectivă.

— În primul rînd îmi amintesc faptul că am făcut primele clase primare la Institutul Pompilian, școală de fete unde erau admiși anual trei, patru băieți. Mi-o amintesc pe mama, cum îți spuneam profesoară la acel institut, cum scria, organiza serbări, cum monta piese de teatru. Eu, bineînțeles, eram actor, căci îmi plăcea foarte mult să recit.

— Vă mai amintiți ceva din ceea ce atunci recitați cu mare plăcere ?

— O, au fost atît de multe. Îmi amintesc însă ce nu prea recitam cu mare plăcere. Erau poeziile unui profesor de limbă română, care făcea tot ce putea să impună recitarea poeziilor sale. Era atîta tenacitate și orgoliu în gesturile sale, încît, deși la început mi s-a părut un om bun, amărît și căruia eu îi spuneam „omul care are o vioară la picior" (era șchiop, iar pantoful lui ortopedic îl botezasem o cutie de „vioară"), încet, încet căpătasem o repulsie față de el, dovedită cu anii, firească.

Domnul de română trecea printre pupitre înclinîndu-și făptura, cînd către un rînd de bănci, cînd către altul. Copiii, cum se dovedesc ades cruzi, vorbeau despre defectul lui fizic scornind cele mai absurde imagini și formulări.

Avea laba piciorului stîng prinsă într-o gheată cum nu văzusem pînă atunci. Un obiect straniu, negru, ce aducea cu un coturn. Nu cunoșteam elementul vestimentar al actorilor tragici antici, sau ghetele de lux de origină orientală străveche. Mie, obiectul îmi cînta. O muzică secretă, fiindcă suprapuneam imaginea ghetei ciudate a profesorului unei mici cutii de vioară. Le mărturisisem micilor colegi că am văzut că domnul are o mică vioară ascunsă în ceea ce închipuiam că este o cutie de vioară.

— Și cîntă, mă, nebunule ? mă încolți unul din cei trei colegi cu care învățam între o clasă de fete.

— Cîntă ! afirmam eu candid.

Glasul și legănarea mersului domnului de română mă toropeau. Odată, era aproape să adorm cu capul înclinat peste ultima bătălie desenată. El a văzut-o. N-a spus nimic. Dar trecea tot mai des pe lîngă banca mea. Glasul și mersul mă legănau ca un tangaj. Parcă eram într-o luntre, într-o corabie. Nu, nu m-am simțit Ulise vrăjit de sirene. Habar n-aveam de vestitul grec și vocea domnului de română n-avea nimic din sonurile fatale ale glasului sirenelor. Părea că aerul unei orgi puse în mișcare scapă printr-un singur tub care, la trecerea aerului cu presiune mică, nu dă sunetul unei note, ci un oftat, un început neclar, stins, de notă cu ton mediu în gamă. Și totuși, „La sirene qui veut triompher sur nos coeurs"... — cum spune Sainte-Beuve — glasul s-a strecurat în auz, în inima mea. De atunci n-am mai desenat armate, arcași în sensul și forma celor de pe frescele pluri-milenare din Hogar sau Tasilli. Pe caietul meu încremeneau în zbor păsări. Cele mai curioase păsări, care n-aveau glas nici cît glasul profesorului. Dar cîntau în mine. Le auzeam acompaniate de o vioară, parcă. Nu-mi mărturiseam că poate fi vioara închipuită, din cutia aceea mică, neagră, de sub pasul domnului de română. Ar fi existat pericolul să-mi fie dragă prezența profesorului, dacă nu treceam dincolo de aparențe, cu acea intuiție pe care o dovedește ades copilul.

— Vă mai amintiți cum îl chema ?

— Sigur, dar crezi că trebuie să-i spunem numele ?

— N-aș insista, dar ceva îmi spune că omul nu era un oarecare, că, poate, voi avea o surpriză.

— Ei bine, îl chema și era, chiar, A. Toma.

2. Sașa, „Taras Bulba" și Ion Slavici

— Îmi închipui că pînă la urmă a trebuit să vă mutați de la Institutul Pompilian, asta din „orgoliu" ?

— Nu știu dacă a trebuit, nu știu dacă aveam „orgoliul" de care vorbeai, adică cel de a mă vedea, în sfîrșit, într-o clasă cu mai mulți băieți, (de ce n-ar fi fost un orgoliu, să mă știu într-o școală cu multe fete ?), dar de mutat, m-am mutat. Liceul l-am făcut la Mihai Viteazul și, mai apoi, la Matei Basarab.

— Ca fost elev la Mihai Viteazul, îmi amintesc că ni se povestea, aproape cu un parfum de legendă, despre marii profesori care funcționaseră acolo. Și la Matei Basarab cred că era la fel.

— O, da, am avut profesori remarcabili. Pe doi dintre ei mi-i amintesc întotdeauna cu mare plăcere. Să-ți povestesc ?

— Cum să nu ? Și nu pentru că eu v-am provocat, ci pentru că în spațiul BIOGRAFIEI DEBUTURILOR amintirile despre cei care au contribuit la formarea noastră cred că își au un loc binemeritat.

— Bine. Uite, la Mihai Viteazul l-am apucat pe Anghel Marinescu. Cursurile sale erau admirabile, pline de o mare finețe a interpretării textelor. Îmi amintesc, în mod deosebit, de cursurile despre Odobescu, despre cheile pe care ni le dădea spre descifrarea unei lucrări ca Pseudo-kinighetikos.

La Matei Basarab era Mitriță Constantinescu, profesor de latină. Oricine l-a văzut pe Ion Talianu în Cațavencu — scurt, redingotă, țăcălie, minus însă penibilul personajului caragialean dar avînd în plus o mare noblețe, și-l poate închipui ușor pe Mitriță Constantinescu. N-avea numai o mare putere de evocare a operei scriitorului studiat, ci și o mare putere de a pătrunde în substanța antichității, pe care ne-a adus-o foarte aproape de suflete. Eu care declamam cu plăcere, eram foarte bun la scandare. Uite mi-aduc aminte și acum... „Sic faciat letas ulmisque adjungere vites (dacă nu greșesc) („Virgilius — vertere Mecenas")... În schimb, la prozodie m-a cam prins de vreo cîteva ori în neregulă. „Boureanule, lăutar ce ești. Tot după ureche. Unu, Boureanule, nota unu, aici nu sîntem la scandare".

— Nu știu de ce, dar mi se pare că amintirile dumneavoastră despre școală sînt mult mai luminoase decît cele ale unora dintre invitații acestei rubrici.

— S-ar putea. Oricum, mie nu mi se potrivește versul lui Bacovia „Liceu, cimitir al tinereții mele". Am avut și profesori mai puțin dispuși să ne-nțeleagă, dacă nu pestalozzic, nici măcar psihologic. Poate că școala modernă se va preocupa mai mult de urmărirea fenomenologică a elevului — esență nouă care se formează într-un laborator complex și complicat.

— Gîndindu-ne la ceea ce scriați, căci nu se poate altfel, în perioada liceului, ce momente importante vă leagă de acei ani ?

— În primul rînd debutul. S-a produs în revista copiilor și a tinerilor condusă de Gh. C. Costaforu.

— L-ați cunoscut pe Costaforu ?

— Da. Eram coleg cu Sașa, fata lui. Odată, după ce-mi apăruse o poezie, Sașa m-a invitat la ei acasă, sus pe Dealul Mitropoliei. Cînd am intrat în camera unde eram așteptați, am zărit un personaj mustăcios, un soi de Taras Bulba care stătea de vorbă cu un bătrînel cu țăcălie, ghemuit într-un fotoliu. S-au uitat peste poezia mea și apoi nu știu ce vorbe au spus despre ea, că m-am topit de tot. Cînd am plecat, bătrînul m-a rugat să-l conduc pînă în centru. Am făcut-o cu plăcere și mare emoție. Era Ion Slavici ! Bineînțeles, Taras Bulba era Costaforu.

— Mai știți acea poezie pe care a citit-o și Slavici ?

— Cred că da : „Felinaru-n colțul străzii, / Aci naște, aci moare / Iar sergentul sună-n noapte / Lung chemarea-i cobitoare. / A-nghețat de ger și luna / Pe întinsul cer al serii / Și-orice stea plînge grea / De dorul primăverii".

— Și Sașa ?

— Ei, probabil că o iubeam, dar nu i-am spus, ca-n Cehov, „Te iubesc, Sonia". Ne dădeam cu sania pe Dealul Mitropoliei.

— Ce citeați pe atunci ?

— Îmi plăceau Jules Laforgue, Baudelaire, poezia franceză, în general dar și cea germană. Din literatura română îl citeam cu pasiune pe Eminescu și Anghel, pe Blaga și Pillat. Apropos de Pillat, am rămas uluit auzind pe cineva spunînd : „E depășit, domnule ! E depășit". Eu cred că nici un poet autentic nu poate fi vreodată un „depășit".

Dintre prozatori, îi citeam pe Sadoveanu, pe care nici azi nu-l repudiez cum fac alții, pe Cezar Petrescu, despre a cărui „Întunecare" cred că se vorbește nedrept de puțin, pe Camil Petrescu. Apoi era proza universală. Bunin, Andreev, Hamsun, Linankowski (finlandez) autor al minunatului „Le chant de la fleur rouge", și cîți alții...

3. Sfatul unui bun prieten, Zaharia Stancu

— Pictați, scriați versuri, făceați muzică. Cum ați ajuns, totuși, la Academia de muzică și artă dramatică ?

— Îl cunoscusem pe G. M. Zamfirescu. El m-a îndemnat să dau examen la Academie. M-am prezentat cu „Vîntul" lui Verhaeren în traducere personală. Am fost admis direct în ultimul an !

— Ce profesori ați avut ?

— Eram în clasa doamnei Bulandra, bună pedagogă, cu morbul nobleții și care știa să jignească foarte bine. Mai avea și un cui împotriva poeziei moderne. Cînd îi spuneam de Blaga, Arghezi, Pillat bătea cu piciorul și țipa : „Boureanu, cine mai sînt și trăzniții ăștia ?". „Cum doamnă, nici nu i-ați citit și sînteți împotriva lor ?". Mă dădea afară din clasă, pe urmă striga după mine să mă întorc. Oricum, i-am păstrat o bună amintire.

— Alți profesori.

— Doamna Alice Voinescu, prietena lui Valery și a lui Leon Paul Fargue. Făceam cu dînsa cîteodată mă punea să țin eu cursurile despre cursurile de istorie a literaturii dramatice și exegeză a capodoperelor dramaturgiei universale, teatrul rus, eu cunoscînd bine literatura rusă, de exemplu. Lucru care nu m-a împiedicat ca la examen să iau o notă mai mică decît colega mea Lucia Demetrius. Și tot doamna Alice Voinescu a fost cea care mi-a spus : Boureanu, dumneata n-ai să faci teatru. Nu că n-ai avea talent, dar parcă nu e de dumneata.

— Cine erau colegii dumneavoastră ?

— Mihai Popescu, Fory Eterlle...

— Ce actori mari ați cunoscut în acei ani ?

— Pe Iancovescu, de pildă, care a fost pur și simplu entuziasmat de spectacolul nostru de producție, adică examenul de stat de azi, cu „Strigoii" la Teatrul Național. După spectacol am ieșit împreună. Ne-am întîlnit cu doamna Bulandra căreia m-a lăudat peste măsură. Doamna Bulandra, conform obiceiului, se făcea că nu înțelege bine despre ce era vorba.

— Și totuși, ați renunțat la teatru, deși în două perioade distincte, 1929—1931 și 1945—1947 ați urcat, cum se spune, pe scenă. Cum se explică deci această retragere ?

— Aveam trac. Dar nu unul obișnuit. Fusesem bolnav și aveam să aflu mai tîrziu că maladia îmi afectase destul de serios sistemul nervos. Apoi s-a întîmplat că doamna Alice Voinescu avusese dreptate. Teatrul, așa cum era atunci, nu mă mulțumea. Dar asta e altă poveste. Oricum, mi-aduc aminte ce mi-a spus într-o zi bunul și regretatul prieten Zaharia Stancu : „Mă, Radule, de ce să-ți pui tu cioc și mustăți și să spui vorbele altora ? De ce să nu spună alții vorbele tale ?"

4. „Era ca la umbra unui salcîm : Mirosea și bine, era și frumos"

— Fiindcă ați amintit de regretatul Zaharia Stancu, haideți să ne apropiem de anii premergători debutului dumneavoastră editorial, ani în care, după cîte știu, ați legat multe prietenii, printre care și cea amintită. Ce făceați ? Cu ce vă petreceați timpul ? Cine erau prietenii și colegii dumneavoastră de aspirații ?

— Făceam de toate. Desenam, scriam, umblam prin expoziții, îmi căutam servici împreună cu Zaharia Stancu. Încet, încet ne apropiasem de „Adevărul literar" unde am și... redebutat. I-am cunoscut atunci pe I. Șiclovan, poet de talent căruia mă străduiesc să-i scot un volum, pe Cicerone Teodorescu, pe Jebeleanu. Ba nu, pe Jebeleanu îl cunoscusem ceva mai înainte.

— Cînd și cum ? Vă mai amintiți ?

— Da. Eram în turneu la Brașov cu „Flacăra sfîntă" de Somerset Maugham. La sfîrșitul unuia din spectacole, s-a suit pe scenă un băiat cu o șapcă de liceu în mînă și mi-a dat un buchet de flori. El era. Jebeleanu. Pe urmă s-a întîmplat să ne cunoaștem mai bine și să ne împrietenim. Acum, cînd vrea să mă tachineze și-mi zice „Papa", îi reamintesc cum ne-am cunoscut și că, la urma urmei, nu ne despart prea mulți ani.

— Spuneați mai înainte „Desenam, scriam, umblam prin expoziții". Ce însemna, de pildă, desenam ?

— Lucram întrerupt, cu o plăcere de diletant. De altfel, singurele „ore" pe care le-am luat au fost cele „furate" peste umărul lui Tonitza, cînd picta vis-à-vis de casa noastră, la un cumnat, unul Climescu. În rest, totul la întîmplare.

— Totuși, diletant, diletant dar ați obținut două premii la saloane.

— Adevărat, dar asta nu schimbă cu nimic lucrurile. Uite, vezi portretul acela al lui Pallady ? Toată lumea spune că este unul dintre cele mai bune care i-au fost făcute pictorului. Eu nici acum nu știu cît e de reușit ori nu.

— Cum v-a „pozat" Pallady ?

— O, ce pozat ! Pallady numai cînd vedea că te uiți la el mai atent începea să se zbîrlească. L-am desenat într-un atelier unde venise să „desineze". Era un om plin, cum se zice, de bizdicuri dar cu mari deschideri de noblețe, de generozitate.

— Ce plasticieni prețuiați atunci ?

— Ca și azi pe Tonitza, Pătrașcu, Pallady, Luchian, Andreescu. Eram prieten cu Padima și Dărăscu. Pe Grigorescu l-am înțeles mult mai greu. Pot spune că am luptat cu el. Mă luasem după unele modele care, de pildă, scriau despre „mandolinistul Eminescu" ! Păcatele tinereților.

— Din păcate, neavînd servici, aveați destul de mult „timp liber". Ați consumat o parte din el mergînd la cenaclurile epocii ?

— Deși n-am avut deloc o fire „cenaclieră", am fost la cîteva cenacluri. La cel condus de Mihalache Dragomirescu, de pildă, am citit și o poezie care se numea „Cherhanaua de-altădată, cherhanaua de azi". La sfîrșit, Mihai Dragomirescu mi-a spus : „Boureanule, cu asta ești lîngă Eminescu !" M-am speriat așa de tare de penibilul situației, că n-am mai călcat pe-acolo.

La Lovinescu am citit **Ustune sau colina goală.** Au primit-o rece. De altfel, mai tîrziu, Lovinescu m-a încartiruit pe nedrept într-un capitol al Istoriei literaturii sale drept „poet al bălților".

— Pentru că ați trecut prin cele două cenacluri mari ale vremii, spuneți-mi ce credeți că le deosebea ? Ce-i deosebea, după cum i-ați cunoscut, pe Dragomirescu și Lovinescu ?

— La cenaclul lui Lovinescu era mai multă **subtilitate**, dar și mimetism. Se clamau, se decretau mari poeți. Lovinescu era, după părerea mea, un clasic ce lupta cu structura sa. Se vroia un modern. Dar în legătură cu tot ce se citea mai **modern** în cenaclul său nu el exprima judecățile de valoare, ci mai tinerii săi „locotenenți" Aderca, Barbu, Beps Dellavrancea.

Și Dragomirescu era tot un clasicizant. El nu teoretiza la fel de bine ca Lovinescu, dar cred că avea, uneori, intuiții mai puternice decît Lovinescu. Din păcate, cenaclul lui, mai ales datorită paradelor maestrului, avea un ușor aer penibil. Poate că sînt puțin cam dur cu cele două cenacluri dar îmi place să fiu sincer.

— Cum ați caracteriza anii aceia de dinaintea debutului editorial ?

— Drept o perioadă de mare efervescență, luni în care planificam viitorul. Căci, de pildă, dacă nu-mi scria de la Turnu Măgurele că mă așteaptă acolo, Stancu îmi scria despre planurile lui literare, despre „Codane", pe care nu a scris-o niciodată și care, probabil, s-a transformat în altceva. Era o efervescență în care, noi, prietenii ne transmiteam unul celuilalt ce-aveam mai bun, grijile noastre, speranțele, temerile. Nu eram un grup, dar încercam să ne constituim ca personalități, să ne lansăm.

— Care erau relațiile dumneavoastră, ale celor care de-abia vă pregăteați să intrați în arenă, cu consacrații vremii ? Cum vă tratau ? Cum îi căutați ?

— Eram primiți tacit, dar mai mult din cauza sfiiciunii noastre și mai puțin din cauza vreunei bariere pe care ar fi pus-o între noi marii scriitori. I-am cunoscut atunci pe Gib Mihăescu, Ilarie Voronca, Philippide, Arghezi, Rebreanu, Matei Caragiale, Blaga, Minulescu. Ne simțeam bine în umbra lor. Era ca la umbra unui salcîm. Mirosea și bine, era și frumos. Mergeam la Arghezi în casă și, deși el vorbea cu noi foarte apropiat, cald uneori, noi nu puteam trece peste sfiala noastră.

— Care este „istoria" Zborul alb, volumul cu care ați debutat în 1932 ?

— Deloc neobișnuită. Un unchi de-al meu mai înstărit mi-a dat niște bani. Cu ei și cu manuscrisul m-am dus la editură. Cartea a apărut, așa cum probabil știi, în colecția „Azi".

— Cum a fost primită ?

— În general, bine. Au scris pozitiv Pompiliu Constantinescu, Perpessicius și alții. De „rău" a scris Robot, ultramodernistul, care nu prea a gustat versurile mele cu voievozi și alte „tradiționalisme". Și, dacă asta contează, pot să-ți spun că **Zbor alb** a primit și premiul Societății Scriitorilor Români.

— Eu nu știu dacă și cît contează, dar pentru că tot a venit vorba, stimate Radu Boureanu, poate marca un premiu obținut pe prima carte destinul unui scriitor ?

— Cred că da. Poate să-l dărîme pe debutant, poate și să-l stimuleze, dar asta ține de multe, foarte multe lucruri. Premiul lansează, cred eu, numai în măsura în care concordă cu vocația certă, autentică, puternică a tînărului scriitor. Oricum, înțeleg de ce mi-ai pus această întrebare și e foarte bine ca un scriitor tînăr să se gîndească cu gravitate la destinul său, care în mare măsură nu rămîne numai un destin particular, în sensul de **obișnuit**. Cît despre mine, premiul Societății Scriitorilor Români mă găsise oarecum „pregătit", căci cu un an înainte mai obținusem un premiu, al „Adevărului literar", pentru sonetul „Bitlanul" !

— Care credeți că este cel mai important lucru pentru începutul oricărui destin literar ?

—Foamea de autenticitate, de personalizare. Decalcomania nu poate duce nicăieri. Într-un timp aveam prea mulți care scriau ca Barbu, și mai mulți scriau ca Blaga, mulți ca Arghezi, alții ca Esenin. Eu cred că în generația mea a existat un număr foarte mare de voci personale. În ceea ce mă privește, nu m-am împăcat niciodată cu ideea de tutelă ; oricare ar fi fost ea. Nu mi-a plăcut să trăiesc la lumina lămpii altora. Cît am reușit, n-o mai pot stabili eu, ci alții.

Dorin Tudoran

spirale

Poezia conceptuală

Cele trei volume de poezie ale lui Dumitru Popescu, poartă ca ani ai apariției cifrele 1968, 1972 și 1974 și la o evaluare globală, în afara lucrurilor scrise în articolul trecut, mai putem adăuga că au o temă comună; scrutarea istoriei noastre din punctul de vedere al unui poet patriot pentru care marile teme ale existenței rămîn cele ale demnității, iubirii unui prezent demn și slăvirea unui trecut încărcat de glorie. Acestui patrimoniu de simțire îi dau tîrcoale neliniști majore, îndoieli cutremurătoare și fluxul liric ia o alură agitată pe măsură ce ne apropiem de delta desăvîrșirii, enorme valuri cresc și bubuie în țărmuri, fluviul de simțire cară la vale, într-o teribilă muncă, aluviuni turburi, odată cu imense depozite vitale. Încă din prefața primului volum, cu modestie, autorul pe care ni l-am propus în aceste rînduri, declară că el nu e decît unul dintre cei mulți care-l pregătesc pe Messia al cuvintelor, *cel ales*, cel încă necunoscut, strălucitul ce va repeta destinul Luceafărului.

Cîntecul din acest „pentru cel ales" este molcom, discret, înduioșat. Se începe cu un ciclu ce privește trecutul, intitulat „Pergamente" în care, tribunalul bătrînilor, pietrificat oferă o lecție profundă : *„C-o aripă neagră, cu prafuri de stele / cu zeamă de lună fiartă-n ulcele / vraciul de noapte cetate-a vrăjit / Și străjile-n turnuri au adormit / Numai statuile, tăcute de piatră / nopțile nu mai dorm niciodată / Bătrînii cetății, uitați / veghează orașul pietrificați / Au în orbitele goale, uscate / zădărniciile lumii, pe toate / Umerii roșii sînt de vînt și de vreme / de frunza căzută în toamne, alene / Cine-nțelege semnele lor ? / Unde arată? Ce vor? / Și purpura lîngă ei veștejește / Eternă piatra în piept încolțește / Noaptea mă cheamă la judecată / areopagul statuilor albe, de piatră / Purificată, ca apa prin stîncă / e vocea străbunilor, de departe, adîncă"*. Aici sentimentul durabilității e sugerat tocmai de o neclintire voită a modelelor exemplare.

Într-un alt poem (Astronomie), bătrînii stînd la sfat, pe prispe, noaptea, par a ține pe umerii lor toată bolta cerească, *făcînd de mii de ani, astronomie* ca domnul Jourdain. Și dacă vorbeam despre tenta de gigantism a poetului, iată imaginea unor țărani pe cîmp în „Pămîntul" : *„Păreau pe brazda neagră / țăranii împrăștiați pe cîmpuri / semințe desgropate de corbi / duse de vînturi"*, imagine argheziană, cum este și cea care urmează : *„Pe garduri, în ogrăzile bătrîne / Negre, grele / se hodinesc oasele lor / topite în ulcele"*. În cel mai curat spirit tradiționalist la culegerea recoltei, Dumitru Popescu face invitația : *„În palme frîngem pîinea / caldă, coaptă / gustați și prăsnuiți cu noi / străbunilor / roada cea nouă / laolaltă"*.

În „Credință" se cîntă sentimentul ospitalității românești, atît de particular : *„Cînd nucile pocnesc în vii / și paznicii bostanelor s-au dus / picioarele le spală roua ierbii / ca Magdalena pe Isus / Capul femeilor e-n nimburi / pipăi și nu-i nimic / se scaldă cozile lor negre / în spume moi de borangic / ... o mînă bate stins în poartă / uscată, noduroasă / noi nu întrebăm cine-i streinul / și îl poftim la masă / Cînd pe-ndelete-n cerul gurii / cercăm vinul din cană / ne-mpărtășim pentru mai bine / căci am gustat / și din amar și din prihană / Și dulgherind lăcașuri, trainic / pe pămînt / cu aripile credinței lui Manole / ne azvîrlim în vînt"*. Lîngă sentimentul bucolic, finalul mitologic lasă un mare fior cititorului „Străjile" vorbesc și ele despre bornele istoriei noastre, adevărate avertismente pentru cei ce trăiesc pe acest pămînt : *„Retrase-n mînăstiri / sub lespezi, în pereți / veghează umbre / netopite / de voevozi măreți / În ghizduri nepătrunse / de fîntîni / stau treze capete tăiate / de tribuni / Prin sate, pajure de bronz / de fier / pîndesc pe socluri / vămile din cer"*. În „Neliniștitul", Decebal, legendarul rege dac, este prefăcut în cerb de munte și își inspectează pămînturile, prin „Balade", bate *un vînt nepotcovit* ceea ce e foarte frumos spus. Iată și o scurtă acuarelă lirică, de o mare semnificație, realizată cu mijloace sigure : *„Cînd călușarii înghesuie / mărunt / pămîntul / sub opinci / sonorizînd misterioase porți adînci / e semn pentru-ai părinților părinți / că sîntem tot aici, neclintiți"*. Într-un alt poem, de sorginte maiacovskiană, găsim imaginea colosală a *tribunalului tăcut al nopții*, ceea ce poate invidia orice poet. O grea amenințare prevestește „Geologie" : *„Am deschis / craterul vremii / timpul țîșnește amețit / Fumegă marele Fuji-Yama / pe cerul spălăcit"*. În „Litanii" există același avertisment dur față de cei ce ar amenința încă o dată pacea noastră, adică cei ce altădată *„au împușcat idealurile în inimă"*. Într-o terifiantă imagine „postbelică", orașele strivite de furia războaielor care au trecut peste ele arată ca niște *galere străvechi scufundate și acoperite de alge*, unde sugestia putregaiului marin este substituită unei nopți cu lună verde cînd chiar mizeria poate să capete fosforescențe nebănuite. Într-o „nevroză postbelică", *„aproape transparent / orașul a ieșit din casă / Se leagănă în plasă / cu mîini subțiri și albe de dement"* care amintește imaginea orașului lui Durrell din „Mountolive" (orașul văzut ca printr-un balon de săpun) Foarte propriu bacoviană, cum anunță și titlul mi se pare : *„Pace surîzătoare / Duminică / Pe undeva, un vals modern / Toate ușor se clatină / ca pe un vapor / în neant, de platină / Noroaiele-n adînc se cern / Surîs convalescent de clinică"*. Unde excelează Dumitru Popescu este mai ales în inscripțiile scurte, încărcate de semnificații : *„Noaptea neagră, alba zi / nu-s izvoare de timp, vii / Fața lumii, ca un gide / c-un ochi plînge și-altul rîde"*.

În buna manieră a descîntecului popular este cîntată existența, cu o seninătate mioritică în „Alb" : *„Trei giulgiuri albe își desface / ca trei drapele vechi de pace / scutecul pruncului / năframa de mireasă / și pînziala mortului din casă / Înfășurat în alb mister / cade din veșnicie, pur / în efemer / Tîrziu își regăsește crisalida albă / și obosit / tăcut / se reîntoarce singur / în necunoscut"*.

În „Răzvrătire", întîlnim ecouri din Victor Hugo : *„Sînt pantheonul celor vechi / nemuritori / Și cei care-au murit uitați de bocitori / găsiră-n mine un mausoleu / Eu sunt olimpul / oropsitului din urmă zeu / Și sînt sicriul celor ce nu și-au dat / obolul / dar și-au trimis în mine / umbrele și golul"*. În „De ajuns", un distih turburător : *„Atîrnă lîngă mine o lungă întrebare / ca lațul de spînzurătoare"* iar în „Autumnală", gigantismul pomenit în paginile de mai înainte *„În copaci / ard galbene făclii de toamnă / Încremenite prin iarbă / se odihnesc gînduri vechi / de statuie"*. Iată-ne în fața finalurilor tăiate, bacoviene sau a surprizelor, aceluiași care putea să scrie : *„ninge cu bancnote"*. La Dumitru Popescu *„craniul unui armăsar este legat cu benzi de telegraf"* sau *„începe melodrama primăverii care e iubită cu buze de înger"* sau, și mai pregnantă, prezența poetului „plumbului" în acest catren : *„Sînt și ploi albe / radioactive / Iarna poeții înnebuneau / Așteptau, corbii pe portative / Mîine, cu oamenii, totu-n picioare-am să iau"*.

Acest fin volum de debut nu anunța prezența aspră a polemistului din următoarele, și el o surpriză totală pentru mulți.

Eugen Barbu

Continuare în pag a 6-a

Florin Costinescu

Întrebări adresate inimii

Ce vei spune dacă am să te-nchin
muntelui sfînt dintr-o lacrimă,
bunăoară albastrului
cerul va fi mai senin,
vei cînta mai frumos sub rotirea înaltă
a astrului ?

În drumul mare dacă-ar fi să te las
singură, lîngă buruiană amară
şi floare fără miros,
îmi vei mai îngădui, cîndva, vreun popas
în ţara unui vis,
legendară ?

Dacă-aş face, vreodată, dintr-o bătaie de-a ta
o vislă pentru ţărmi lunecaţi în uitare,
ce-ai vrea să-ţi întorc din călătoria aspră şi grea
lumina ascunsă-n nisip
ori vuietul din armura de sare ?

Anco Bentu : „Omul"
(Din expoziţia de desene ale pionierilor, deschisă în holul Universităţii Populare din Bucureşti)

În tăcere

la moartea lui Zaharia Stancu

Miroase-a pămînt dulce şi amar,
Iarna nu poate-nghheţa rădăcinile,
Ele aprind, sub pasul nostru, aprind
Pentru cei ce dorm lîngă ele, luminile.

Nu sînt nici luminile soarelui, nici ale lunii,
Poate ale griului ce-ncolţeşte, poate ale
griului,
Cuvintele omului citeodată se schimbă,
În ţipăt de pasăre, în murmurul riului.

În tăcere ard fructele pe ramuri, sub ploaie,
În tăcere muşcă rădăcinile mai adînc din
pămînt,
Citeodată tăcerea înfrunzeşte arborii,
citeodată-i doboară,
Citeodată-i oţel, uneori cîmp nesfîrşit
fumegînd.

Trecere

El a ţinut un bob de grîu în palmă
şi n-a simţit că-ncărunţise.

El lăuda un riu vecin cu lanul
şi somnul i-l plimba prin vise.

El lăuda un somn cum au eroii
şi nu ştia că-ncet se risipise

Anii

Plini de polen, ca fluturii, anii
caută alte grădini, mai în floare,
dorul de ducă le-a deschis aripile
învăţîndu-i în roiuri să zboare.

Zumzetul lor e o muzică dureroasă
ecoul lor depărtat,
zburînd înaintea soarelui-răsare
s-au întors ca soarele scăpătat.

Între ei aerul sună a gol,
pasul e o tîrzie ispită,
în întuneric, ca fluturii, anii
se izbesc de lumina ascunsă-n orbită.

Alexandru Papilian

rătăcitul

Lumina se aprinde şi ei, văzîndu-se, continuară.

— Deci... vru din nou să intervină Mircea.

— Un moment. Un moment. Dacă am lăsa lucrurile aşa, ar însemna că sîntem lipsiţi de bun simţ. Aşa că să mergem mai departe. Există totuşi o şansă de individualizare. Ba chiar două. Una e cultura, a doua e politica.

— Staţi puţin, interveni de data aceasta Mircea cu hotărîre, aici trebuie să adîncim puţin lucrurile.

Îşi frecă fruntea vrînd să pară preocupat de selecţia cuvintelor pe care le va pronunţa.

— Ceea ce spuneţi acum pare să fie egală importanţă atît în ceea ce priveşte cultura cît şi politica. Calitatea iese din cantitate. Singura amendă pe care o aduc la ideea asta e faptul că pentru a izbuti să domini mediocritatea de azi îţi trebuie nişte calităţi deosebite de cele de ieri. Condiţiile s-au schimbat.

— Adică după dumneavoastră, totul e în regulă, zise Costică.

— Asta mă interesează prea puţin. Eu nu vorbesc despre un ideal sau despre un model. („Aici aveai dreptate — suna scrisoarea lui Ion. Nu despre un model ori ideal vorbeai tu. Nu. Dar atunci despre ce ? Crezi că poţi să vorbeşti despre ceva fără ca acel ceva să-şi aibă o **corespondenţă** ? Despre orice ai vorbi, ideal sau fapt divers, trebuie să existe o corespondenţă. Importanţa lucrurilor se măsoară după aceea a corespondenţei. Nimic n-ar avea rost dacă n-ar exista corespondenţa asta. Poate că nu mă exprim bine, dar cred că înţelegi. În orice caz, despărţirea pe care o făceaţi voi între politică şi cultură e o prostie. E o problemă falsă. Viaţa unei societăţi merge înainte în bloc şi nu pe fragmente. Indiferent ce şi cum se schimbă între elementele societăţii. Aşa că, vezi, eraţi departe de adevăr. Părea numai că e logic, dar nu corespundea realităţii. Asta e, Mircea ! Viaţa omului e una singură, dar ea se schimbă. Se schimbă cu toate că rămîne una singură. Nu intră în categorii fixe, rigide, aşa cum făceaţi voi cu politica şi cultura. Totul se împleteşte, totul, totul, pînă la un întreg unitar, care e viaţa omului şi viaţa societăţii fără să mai ştii, azi, care e pe primul loc. Nu vorbeai despre un ideal sau despre un model. Făceai doar nişte constatări care nu erau fundamentate şi **nu corespundeau modelului.** Asta e !"). Mă interesează numai evoluţia lucrurilor şi cauzele ei, continuă Mircea. Cred dealtfel, că e singurul mod de a înţelege lumea de azi. Perioada romantismului activ, violent, s-a cam terminat. Acum e timpul oamenilor lucizi, puternici, care nu filozofează ci acţionează.

— Acţionează pentru ce ? spuse apăsat şi cu furie Costică. Acţionează în numele a ce ? mai zise el. În numele egalităţii între oameni ?

— Da, zise din nou cu umor Mircea, ce valoare mai are o prăjitură cînd ajungi s-o mănînci ?

Costică îl privi în tăcere pe Mircea, apoi pe Ion, şi se întrebă ce l-a apucat să discute cu ăştia. Era evident că Mircea îl torpilează. Era şi normal !.... Cum să nu-l torpileze ? !... În orice caz, nu-i era simpatic. Mai degrabă celălalt, aşa gras şi imobil cum părea, îi trezea o anumită duioşie. Era parcă buimăcit, deşi nu acesta e cuvîntul care se potrivea privirii lui încerte, mărită mult de ochelarii cu sticlă groasă care îi stăteau mai bine decît te puteai aştepta pe nasul borcănat. Costică se foi puţin punîndu-şi un picior peste celălalt. Stăteau aşezaţi, el şi cu Ion, în fotoliile incomode aflate de o parte şi de alta a unei măsuţe cu o scrumieră pe ea. Mircea se aşezase pe pat, familiar, într-un fel care arăta că e de-al casei. Ce caut eu aici ? îşi spuse Costică privindu-l pe Mircea. Băiatul ăsta are rădăcinile înfipte în camera asta... Şi apoi mi-e şi antipatic.

Şi atunci Nicoleta... — pusă alături de el, pierdea mult din farmecul acela proaspăt şi însinuant, dulce.

Se gîndi cum să plece cît mai repede, să se ducă acasă, să-şi pună nişte muzică şi să fie

Luana Stoica : „Portrete"

trist în voie. Aici nu putea. Era imposibil. Cu ăştia doi pe cap... Ba chiar şi cu ea, că nici ea, probabil... Oftă. Scoase o ţigară, dar n-o aprinse. O înmuie preocupat, tăcînd, vrînd să uite unde se află.

Ceilalţi doi tăceau şi ei. Ion se gîndea la cele auzite. În definitiv, nici unul nu spusese tot, aşa că nu se putea şti care dintre ei are dreptate. Lucrurile erau mult mai complicate decît începuseră ei să le discute. Şi erau cu atît mai complicate cu cît oamenii ca aceştia doi, cu idei atît de felurite, existau toţi deodată ; ca să nu mai vorbim că erau şi mulţi oameni care ştiau ce au de făcut. „Ştii, avea el să spună în scrisoare, mă uitam la voi şi mă minunam cît de mare e grădina lui Dumnezeu. Eu veneam din mijlocul problemelor de producţie şi de viaţă fierbinte — da, da, fierbinte ! — şi dădeam peste voi, peste tine, care vă omoraţi timpul cu probleme atît de diferite de ceea ce fusesem eu obişnuit că există încît la un moment dat am rămas perplex. Dacă ceea ce ştiam eu nu era bine fiindcă nu ştiam îndeajuns ? Pînă aici m-aţi adus. Adică am crezut un timp că atunci am spus prostii. Dar nu-i adevărat. Ele sunau aşa fiindcă se deosebeau de sistemul vostru de judecată. În realitate nu erau prostii. Nu puteau să fie prostii din moment ce le învăţasem pe pielea mea. E ca şi cum ai zice că e o prostie să ştii că focul arde şi apa potoleşte setea... Eu veneam din mijlocul oamenilor de zi cu zi şi dădeam aici peste voi, palavragii şi inconştienţi. Cu toate că eraţi maturi cu toţii. Cu toate că ar fi trebuit să fiţi oameni întregi. Voi însă"...

— Nu cred, sparse el tăcerea care începuse să devină stînjenitoare, nu cred... Adică vreau să spun că fiecare trebuie să ştie unde se află şi ce are de făcut.

Ceilalţi doi tăceau în continuare.

— Cum să spun, continuă Ion, adică e vorba de unde vrei să ajungi. Dacă ştii asta n-ai treabă... E adevărat că e mai greu să afli şi să generalizezi de unde vine dorinţa fiecăruia... Vreau să spun că am mai citit şi eu cite ceva şi... adică multe lucruri de acolo întîi nu le-am priceput, după aia le-am priceput, şi după aia nu le-am priceput din nou. Mai ales cînd era vorba de aprecieri generale... adică nu generale ci aşa, în general. Vreau să spun că nu le-am întîlnit pe urmă nicăieri. Şi după aia le-am şi uitat. Adică, poate că n-am dat eu peste cele adevărate. Poate că... Dar nici chiar eu, cînd am încercat n-am putut. Doi oameni nu seamănă între ei. Adică vreau să spun că sigură nu e decît relaţia de la om la om, şi nici aia întotdeauna.

Mircea îl privi cu plăcere. Băiatul ăsta gîndea. Chiar dacă nu avea toate datele la îndemînă. Gîndea. Şi nu gîndea rău. În schimb, celălalt era clar un învins. Ăstuia nu-i mai rămîne decît să se sinucidă, îşi spuse el. Să se spînzure sau să se arunce de la etaj. Nu cred că ar avea curajul să se otrăvească.

Nicoleta, îmbrăcată acum într-o rochie foşnitoare din mătase verde, intră cu o tavă plină de sandviciuri şi prăjituri într-o mînă şi cu o sticlă de vin în cealaltă. Le puse pe măsuţă şi ieşi din nou ; se întoarse cu o tavă cu pahare, cu sifonul automat şi cu un tirbuşon le puse şi pe acestea pe măsuţă, după care se duse din nou în bucătărie întorcîndu-se cu un taburet pe care se aşeză şi ea.

Acum, după atîta foială, stînjeneala deveni mai evidentă. Mai ales Ion Vasile se simţea foarte prost. Se temea — şi-şi blestema această teamă — că va scăpa sandviciul pe jos, că va vărsa paharul cu vin, că va spune lucruri nepotrivite şi aşa mai departe. Îl cuprinsese un acces de timiditate cum nu i se mai întîmplase demult. Se simţea umilit nu de faptul că era cam stînjenit, ci fiindcă nu ştia să se poarte **frumos : suferea** acum, văzîndu-i pe Mircea şi pe celălalt, căruia nu-i reţinuse numele, că n-a făcut un sport pentru a căpăta siguranţă şi prin aceasta eleganţă în mişcări ; că n-a citit cît putea să citească pentru ca opiniile lui să nu mai sune atît de încîlcit şi straniu faţă de ale celorlalţi ; că n-a visat destul (fapt pe care Ion îl simţea nedesluşit, fără a-l putea formula în cuvinte) pentru ca învelişul de necunoscut din imediata lui apropiere să nu-i mai fie străin ci personal, apropiat, deschizător de orizonturi sufleteşti, şi aşa mai departe. Faţă de Mircea toate acestea n-aveau importanţă. Cu Mircea se cunoştea demult !... Ion evoluase simţitor de la prima lor întîlnire şi pînă acum. În definitiv, nu se ştie de ce, cînd erau numai ei doi, Ion Vasile nu se simţea ruşinat de nimic, ci numai îndemnat să gîndească, să citească, să mediteze, să se stăpînească, să discearnă între frumos şi mediocru, să aspire către monumental, şi cîte şi mai cîte. Faţă de străini însă, şi nu faţă de orice străini, că slavă Domnului, era om matur, la casa lui cu nevastă şi copii, cu serviciul lui, om care, adică, ştia ce înseamnă o pîine, faţă de străini ca aceştia deci, care ar fi trebuit să-i fie indiferenţi, dar nu-i puteau fi deoarece, simplu, el îi punea în relaţie cu Mircea, faţă de ei, prin urmare, se simţea înfrigurat. Ca un animal greoi, lipsit şi de supleţe şi de măreţie. Într-un cuvînt nu putea să comunice cu ei.

Mircea îi spusese nu o dată : „Ce-ţi faci atîtea probleme ? Tu eşti o clasă învingătoare. N-ai nevoie de exemplaritatea claselor care pier. Voi trebuie să vă faceţi propria voastră exemplaritate. De fapt, cam asta se şi întîmplă... În sfîrşit, nu ţinji după lucruri pe care oricum nu le vei mai putea atinge. Eleganţa, de toate soiurile, se bazează pe un lux consistent. Dar luxul

Mihaela Dumitriu : „Creştem odată cu ţara"

a început să dispară. Nu mai poţi fi luxos. Poţi în schimb să fii puternic. Trebuie să fii puternic, altfel te dezici de propria ta esenţă".

Ion ţinuse minte. Ţinuse bine minte. Şi în clipele mai grele se gîndise adeseori la cuvintele lui Mircea. Totuşi, cu toate că se sprijinise pe aceste cuvinte, cu toate că uneori încerca să-şi extragă din propria lui viaţă de pînă atunci o conduită pe care s-o adopte firesc, aproape de la sine, Ion Vasile, tînărul acesta gras şi cu fălcile umflate, tată a trei copii dintre care doi în viaţă, avea momente în care credea că încă nu reuşise să-şi stabilească propriul loc în lume.

Ceea ce era interesant în această situaţie, era faptul că Ion Vasile se simţea nesigur din cauza unui anume avînt revoluţionar amestecat cu cele mai intime şi mai delicate taine ale sufletului. În asemenea condiţii, îşi spunea Mircea privindu-l pe Ion, cu greu poţi să obţii tulburări mai mari, de înălţare sau prăbuşire. Totul piere într-un abis inoperant, totul devine încîlcit, păstos, lipsit de adîncime sau de perspectivă.

Ion o privi pe Nicoleta cu plăcere. Nicoleta făcea parte dintre femeile care altădată, mai ales cînd era student, îi impuneau în aşa măsură încît nu îndrăznea decît să graviteze tăcut, cînd întîmplarea făcea cu putinţă aşa ceva, în jurul lor, să le asculte, să le admire, şi să le viseze noaptea. Totuşi nu se putuse apropia niciodată prea mult de ele.

Nu se simţea urît, cu toate că într-una din primele zile de birou, cînd cineva povestise un film cu un bărbat duios dar slut care se sinucise din dragoste, avusese revelaţia urîţeniei pe care o văzuse în diverse locuri pînă atunci — urîţenie **omenească**, o considerase el, dar despărţită de om şi dizgraţioasă în fapt, cum avea să creadă începînd de atunci — şi se întrebase serios, foarte serios dacă el e urît. Uitîndu-se, poate pentru prima dată atent în oglindă, constată că nu era frumos ; dar nici urît ! Dacă nu se simţea urît, nu putea fi urît, nu-i aşa ? !)

Acum Ion nu mai avea sentimentul acela că există oameni de neatins. Idei da, dar oameni !... Ar fi fost prea mult.

. . . . . .

Astfel a decurs prima lor întîlnire, şi astfel, după amurgul acela de la Snagov, Nicoleta se îndrăgosti năprasnic, ca o sclavă, de Mircea.

Privind acum în urmă, Nicoleta îşi dădea seama că lucrurile evoluaseră fără ca ea să prindă de veste. Aşa cum se întîmplă adesea cînd ne cercetăm propria noastră viaţă, găsim în ea momente cheie, de transformare interioară sau de eveniment exterior, pe seama cărora punem tot ceea ce a urmat. Aceste momente sînt pentru noi aidoma unor puncte de sprijin. Dacă ele n-ar exista, ne-am găsi cu greu nu liniştea — aceasta e oricum mai dificil de realizat — dar chiar şi acel surogat de potolire, de siguranţă, de care avem atîta nevoie în clipele cînd ne întrebăm, fie chiar în treacăt, unde e rostul nostru pe pămînt.

Astfel, deşi Nicoleta simţea acum că evoluţia simţămintelor ei se petrecuse treptat, nu putea să reziste obişnuinţei ce şi-o formase de a îşi sintetiza viaţa în jurul unor nuclee de intensă ardere sentimentală. În seara aceasta se petrecuse un lucru asemănător altor momente hotăritoare. Costică Ilişiu însemna o piatră de hotar. Dar ca întotdeauna, Nicoletei îi trebuia un timp pentru a se distanţa, timp în care puteau interveni o mulţime de alţi factori care să adîncească ori să modifice într-un fel schimbarea ce se anunţa.

Stînd acum la palavre cu cei trei bărbaţi, Nicoleta nu-şi putea înfrînge dorinţa de a fi singură...

O durea capul. Avea sentimentul că pierde timpul într-un mod inadmisibil, de neiertat. Se simţea pierdută, înhăţată ! Şi de Mircea şi de Costică ! Deşi, aflîndu-se acum într-un moment de balans, Nicoleta avea sentimentul libertăţii de a alege. Îşi dădea seama că această libertate e numai utopică şi de moment, cum avea să spună mai tîrziu, şi că, desigur, acum ea era stăpînă pe situaţie, ea urma să decidă, dar mai tîrziu, cine ştie ce-o să urmeze mai tîrziu !...

— Să-ţi închipui. Asta-i tinereţea, spuse Mircea.

— Domnu' Mircea, iartă-mă, răspunse Costică, dar mi se pare că nu trebuie să fim atît de hotăriţi în afirmaţii. Nu ţi s-a întîmplat niciodată să greşeşti ?

— Ba da, dar numai relativ. Greşeala se datora mai ales lipsei de date. Într-un cadru dat însă... Greşesc de obicei numai cînd nu ştiu datele. Altfel...

— Eşti un om fericit. Dacă nu ai contradicţii, eşti fericit.

— Hm. Probabil. Cu toate că cine ştie ce e fericirea asta.

Nicoleta îi privea tăcută întrebîndu-se cum se pot prosti bărbaţii în halul ăsta. Să fie oare în firea lor aşa ceva ? Sau poate că toată povestea se prelungise prea mult — fără să găsească nimic comun unul cu altul... Stăteau împreună de mai bine de două ore. Băuseră vinul, dar nu se ameţise nici unul. Discuţiile fuseseră mereu disjuncte, întăritate în gol, hîrîite şi penibile. Ion Vasile, prietenul ăsta al lui Mircea, de unde din povestiri îi fusese simpatic — Mircea avea însă un fel sintetic de a descrie oamenii, un mod irealist şi atrăgător, e ştiut ! — îi devenise treptat şi mai simpatic dar cu nişte reţineri ce nu-şi găseau loc în cuvinte părînd, de aceea, mai grave. Era ceva între sentimentul de repulsie faţă de banal care ne cuprinde uneori, cînd ne aşteptăm mai puţin, şi teama de acelaşi banal, teama de mediocritatea expresivă combinată cu o teamă de tine însuţi, teama de a te lăsa integrat în mediocritate. „Asta e teama de superficial, cum spunea Mircea. Există o asemenea teamă, mai ales cînd ai dat cu nasul de spirite mari, în special prin literatură. Urmarea e că pe plan social, paradoxal, din cauza aglomeraţiei, devenim impudici."

Nicoleta se sculă şi se duse în bucătărie. O durea îngrozitor capul. Îşi udă palmele şi şi le puse pe tîmple. Vroia să rămînă singură, să se culce, să uite de plictiseala aceasta nervoasă în care se zbătuse toată seara. Ion tăcuse, sau spusese lucruri care erau de aşteptat din partea lui. Mircea şi Costică miriiseră unul la altul, enervîndu-se fiecare şi enervînd-o şi pe ea. Costică, totuşi, o privise cald şi, cum era şi de aşteptat, se uitase insistent de cîteva ori la picioarele ei... Dar Nicoleta nu se mai simţise tulburată ca afară, pe stradă... Mircea, ca întotdeauna, fusese reţinut în gesturi, rece, „scîrbos", cum îi spunea ea alintîndu-se citeodată cînd voia să acopere miezul neplăcut al vorbei cu un inveliş de agresivitate duioasă.

Era o seară ratată. Iar ăştia, ce mai aşteptau ăştia de nu plecau ? Ce mai vroiau ?

Mircea veni după ea în bucătărie. Ea se întoarse spre el dar privirea îi rătăcea undeva peste umărul lui, ca şi cum n-ar mai fi fost stăpînă pe ea, ca şi cum, poate, ar fi fost oarbă. Într-un anume fel îi era chiar teamă. El întinse mîna şi o mîngîie pe obraz. Eşti obosită ? parcă spuneau degetele lui. De ce ? Nu ţi-e bine ? O mîngîie pe gît, iar Nicoleta îşi lăsă capul pe umăr răspunzînd la mîngîiere cu strînsoarea aceea, ca şi cum ar fi vrut să-l ţină acolo, legat, chiar dacă numai slab, fragil, nerezistent.

— Eşti foarte obosită, spuse Mircea.

Nicoleta încuviinţă din cap. Da. E obosită. E atît de obosită încît el trebuia s-o ia în braţe şi s-o ocrotească. El, sau altul ca el... Dar cînd Mircea ieşi din bucătărie, îşi dădu seama de neadevărul situaţiei. Mircea s-o ocrotească ? De unde şi pînă unde ? Nu era în stare. Şi poate că, în fond, Nicoleta nici nu dorea asta ! Mircea trăia într-o zonă de răceală, într-o zonă de răceală lîncedă, care nu-l lăsa să fie nici geniu, dar nu-l făcea nici om. Şi seara aceasta... Iar în ceea ce o priveşte pe ea, ea nu avea atîta tărie...

(fragment de nuvelă)

Doina Sterescu

Un veac doar...

Într-un cosmos moale ca o ceară,
o sută de ani cer pentru ţară
ca o sută de făclii nestinse
luminînd pe fruntea ce le-aprinse...

Vrînd să iasă, din sorgintea-i rară,
geniul ei în coama lumii, pară !
îi văd mierea de idei, din surse
lunecînd în osii Marii Urse.

Pe comori cu sine nedeprinse,
porumbei de gînd umbrind eclipse,
o sută de ani de linişti, Ţară,
s-a rinzi cerul de-o ursită rară !...

Un veac doar — ca să mustesti de vară,
patrie cu duh de primăvară !...

Traian Filimon

O, cît de mîndri...

O, cît de mîndri creştem din numele tău, ţară,
Atotcuprinzătorul generic de eroi !
Cu flacăra speranţei martiri îl pronunţară,
În marmura izbinzii îl dăltuirăm noi.

Încandescenţa-naltă a celor trei cuvinte
Iluminează timpul departe-n viitor,
Culori esenţiale se-ngeamănă fierbinte,
Miracolele stemei răsar din miezul lor.

În zilele de lucru de te strigăm pe nume
înseamnă că se-ntîmplă în noi un răsărit
Care să-ţi poarte chipul ca soarele prin lume
Spre lauda puterii care l-a făurit.

Purtăm o sărbătoare-n Decembrie pe umeri,
O arcuire zveltă de tînăr curcubeu ;
Inelele din arbori pe anii tăi le numeri
Să-ţi afli vîrsta-nscrisă aici în imnul meu.

Luca Onul

Coloană vie de luceferi

Drept şi frumos precum o spadă,
În mîna unui voievod ;
Mi-e trupul tulnic de baladă
Mustind de-al cîntecelor rod...

Cu sufletul lipit rămîn
De vatra-n care paşi de zimbru
Mai răspîndesc miros de fîn
Cosit din galaxii de cîmbru...

Mestecenii pe guri de rai
Deschid în piept poteci de rime ;
Cînd din a ciuturilor nai
Cîntă izvoarele din mine...

Vatră a dorului meu clară,
Balada munţilor r.ei teferi ;
Tu pentru noi eşti Mamă-Ţară :
Coloană vie de luceferi !...

teatru

Caligrafii pe cortină

În colecţia „Masca" a Ed. Eminescu, Valentin Silvestru publică o nouă carte despre „grandiosul, admirabilul teatru românesc", carte al cărei titlu, „Caligrafii pe cortină", ca şi mai vechiul „Spectacole în cerneală", exprimă o participare pasionată şi complementară la fenomenul actual al teatrului românesc. În căutarea metodică a unei ordini, a unei structuri literare, cartea e organizată în cinci secţiuni, „cinci glose critice", primele două, „Argument pentru o istorie a dramaturgiei româneşti" şi „Vasile Alecsandri şi teatrul politic", cele mai interesante după opinia noastră, revelează originalitatea teoreticianului şi, de asemenea, siguranţa cercetătorului, a istoricului dezinhibat. Căci a pleda pentru o istorie a literaturii dramatice completînd viziunea globală asupra unei literaturi, nu e nicidecum anacronic, cum poate părea la o judecată superficială. Literaritatea textului dramatic este o calitate pe care spectacolul o poate schimba, chiar eluda cum s-a mai întîmplat, dar care face ca o piesă de teatru să rămînă totuşi literatură. Anume observaţii ţinînd de o cercetare comparatistă a genezei şi evoluţiei teatrului, la noi şi aiurea, se pot desigur sugera, aserţiuni amendabile există, de asemenea, dar ceea ce se impune fără rezervă ca dominantă ideatică a acestei glose, e gîndirea organicităţii în dezvoltarea fenomenului artistic românesc, şi conştiinţa valorii literare indiscutabile a operelor dramatice. „Vasile Alecsandri şi teatrul politic" ilustrează capacitatea autorului de a regăsi şi fonda istoric un aspect al teatrului modern, de a reaminti în fapt misiunea iniţială a teatrului românesc, lupta politică. Dincolo de obstacolele începutului ca şi de anume impropriităţi stilistice, teatrul politic al lui Alecsandri se constituie ca un moment de triumf artistic şi de adecvare, audienţa reală de care s-a bucurat (egalată doar de teatrul lui Caragiale) sancţionînd realitatea conflictuală a unei opere şi actuală şi accesibilă. „Glose la spectacolul O scrisoare pierdută", pare a îndreptăţi multe din observaţiile lui Ibrăileanu din „Numele proprii în opera comică a lui Caragiale", cercetarea destinului în timp al acestei capodopere (pînă la montarea lui Liviu Ciulei din 1972) ţinînd de sociologia actului artistic.

Reacţia vie întîmpinînd montările succesive probează, pe lîngă vitalitatea pur estetică, implicarea celei mai controversate capodopere româneşti, în momentele istorice marcate de acea „ridicare a noroadelor".

„Destinul piesei originale actuale" şi „Biografia unei stagiuni : 1971—1972", ultimele două secţiuni ale cărţii, evidenţiază calităţile cronicarului dramatic omniprezent, doritor să descifreze un curs mai general în proiectul scenei româneşti. Excepţionale, prin unicul lor echilibru estimativ, ni s-au părut portretizările unor tineri regizori (Alexa Visarion, Dan Micu, Aurel Manea, Emil Reus, Cătălina Buzoianu, Iulian Vişa). Valentin Silvestru are o experienţă care nu-l lasă descoperit în faţa noutăţilor (dramatice ori regizorale) şi singurul partizanat, afirmat în această carte, e acel al valorii, excluzînd circumstanţele. Nu putem să încheiem acest articol fără a elogia talentul prozatorului Valentin Silvestru, identificabil în naturaleţea tonului, în subtila ironie reductivă care aminteşte că ceea ce face, în ultimă instanţă, nu e spectacolul lumii, nici chiar teatrul lumii, ci doar o caligrafie pe cortină — alt chip de a zice că participăm doar la „fin de partie".

Cezar Ivănescu

film

Nemuritorii

Filmul lui Sergiu Nicolaescu, Nemuritorii, este un emoţionant cîntec epic, deschis spre sufletul spectatorului de orice virstă datorită aurei de legendă în care însoţeşte personajele, datorită patriotismului elevat pe care-l respiră povestea întoarcerii acasă a unor luptători ai lui Mihai Viteazul care nu şi-au pierdut speranţa reînvierii gloriei celui ce a înfăptuit Unirea tuturor românilor : e un cîntec despre oameni care au fost şi au preamărit cu preţul sîngelui lor, acel lung şi nobil dor de libertate purtat în mii de lupte prin care s-a hotărît soarta poporului român. Nemuritorii are ceva dintr-o baladă rostită parcă de un cîntăreţ nenumit despre eroii care au plătit cu viaţa, nu numai curajul de a fi trecut pe marile cîmpuri de bătaie alături de Mihai, sau alături de aliţia domni de ţară, ci mai ales iubirea care-i chema acasă, acolo unde e inima, acolo unde trebuia adusă plămada visurilor, flamura unirii, purtată sub mîrificul legămînt al celor născuţi într-o credinţă unică de libertate.

Cu toate că filmul, la prima vedere, pare a nu fi unul istoric, cred că tocmai prin atmosfera şi spaţiul în care se desfăşoară povestea numeşte un timp istoric perpetuu în care ne răsar în faţă cîmpurile luptei în care vitejii şi-au primejduit sîngele, iar fiinţa lor a preamărit, prin faptă, unitatea, libertatea, idealurile fără de care totul nu-i decît simplă poveste. Istoria în Nemuritorii îşi opreşte arătătorul la zece ani după uciderea în Cîmpia Turzii a marelui Mihai. Strînşi de prin cetăţi şi burguri cotropite de ură şi nepăsare, de rodul învrăjbirilor, roase de focuri şi înflorind peste victorii smulse prin trădări, ciţiva oşteni ai lui Mihai se întorc spre casă, uniţi sub semnul legămîntului de a reînvia sub flamura Unirii, culorile luptei, istoria unui început de veac pe care oamenii adevăraţi n-aveau dreptul s-o uite.

Nemuritorii este, unul dintre cele mai bune filme ale lui Sergiu Nicolaescu : regizorul posedînd o aleasă ştiinţă a plăsmuirilor cinematografice pare a se conduce după o deviză pur cinematografică : un film trebuie să se consume numai prin acţiune, prin mişcare exterioară şi interioară. Am asemui acest film cu o floare care-şi continuă rostul înfloririi pînă în clipa maturităţii, momentul acelei rămîneri pe loc, în cumpănă, după care începe jertfa de sine. Drumul de întoarcere acasă, intrarea în cetate şi apărarea ei (moment care ne aminteşte detaliu cu detaliu de nuvela lui Negruzzi, Sobieţki şi românii) pînă la trecerea în nemurire prin sacrificiu şi măreţie a jertfei, urmează această cale. Filmul dobîndeşte, în rostogolirea acţiunii, forţă de convingere. Zămislit sub zodia unui patriotism elevat, uzînd uneori de tonuri şi umbre din recuzita romantică, Nemuritorii îşi toarce tot timpul firul acţiunii la lumina acelui aer fabulos al peisajului exterior şi interior al lumii iubite prin care se perindă eroii.

Aş reproşa unele lungimi şi prea încărcata poveste a lăzii ; remarc preocuparea demnă de laudă a urmăririi pînă la detaliu, din punctul de vedere regizoral, a compoziţiilor în continuă mişcare din planurile depărtate ale imaginii, preocuparea (rareori trădată) a alegerii unui peisaj plin de mister. Numai cuvinte de laudă se cuvin semnatarilor imaginii (operatorul Alexandru David), costumelor (Hortenzia Georgescu), scenografiei (Sever Frenţiu) şi muzicii (Tiberiu Olah şi Nicolae Covaci). Sergiu Nicolaescu (căpitanul Andrei) ne face încă o dată dovada calităţilor sale şi cred că se numără printre puţinii actori de cinema pe care i-am remarcat în ultimii ani. Alături de ei aş aminti pe Gina Patrichi, Ion Besoiu (căpitanul Costea), Amza Pellea (Dumitru) şi Ilarion Ciobanu (Vasile). Nemuritorii, film cu şi despre viteji, prin nobilul motiv al epicii sale, prin prospeţimea jocului actorilor, este un cîntec frumos.

Dumitru M. Ion

Dan Rotaru

România

Rostindu-ți numele, mă simt mai tare,
cuvintele mi le-mprumuți, pe rînd :
poemul meu a izvorit din tine,
Țară, izvor de cinste și de gînd.

Prin aerul tău liber trec poeme
în care spunem ce avem de spus :
spunînd Popor, Partid și Ceaușescu,
noi spunem zborul tău tinzînd mai sus.

Ne curgi în sînge, și ne ești în suflet,
și trup, și gînd, și mumă, și visare.
Tu, omenesc pămînt gîndind doar pacea,
din sufletele noastre fă-ți hotare.

Visăm cu tine și urcăm cu tine,
și înflorim purtîndu-te în grai.
Izvor al vieții noastre vei rămîne,
tu, românesc și mioritic plai.

Daniela Caurea

Patria

Nu unde ți-e bine ți-e Patria,
Ci unde ți-e inima e Patria,
Unde pictorii țin pensula ca p o armă
Nelăsînd glia să uite și Dunărea să adoarmă,
Unde poeții decantează metale-n cuvinte
Trecîndu-i patimii mărunte pe dinainte.
Nu ușor și limpede ca gloria iți vine Patria,
Ea vine din reci și bătrîne morminte,
Nu ca o cunună de laur ți se dă Patria,
Ci ca o cană de lut cu apă care nu minte,
Care nu-mbată la prima zbatere de aripă
Care nu culcă-n paturi de crin și-n risipă.
Nu vor veni fecioare dezgolite picioarele să-ți spele
Vei dormi cu ele murdare pînă vei fi cărat cu fruntea atîtea stele.
Incit să podești cu ele Patria de la un capăt la altul,
Ridicîndu-ți inimc de-a luminare pe cerul Patriei albastrul și înaltul.

Areta Șandru

cît costă un bătrîn

Care sînteți, maică, vă simt înalți cît pragul de sus, dar veniți mai aproape, că-s cocenii pe foc și-i tare fumul. Că dacă tu ești, Florică, de ce nu vii mai aproape, că-s operată, acum se face anul, doi ochi am avut și vedeam cu ei ca prin ceață și-am fost la doctor și mi-a spus : hai, mamaie, să-ți fac operație. Da' intrați în casă măi Florică, că tu ești, și-ai mai venit pe la noi, și văd că nu ești singur, da' hai intrați, să-ți trăiască, mamă, și să fiți sănătoși, da' eu zic c-o să vă văd că le-am zis doctorilor, eu am doi ochi albaștri și nu vreau să-i pierd, și nici nu vreau să-i operez, să fie unul albastru și altul negru, da' faceți ce știți, așa le-am zis, că vreau să-mi văd nepoții, că de-aia trăiesc cît mai trăiesc...

Bună ziua, nepoate, te-ai mai gîndit pe la noi, că uite, se-mplinesc anii de cînd n-ai fost, dacă tu mai ții minte, că ți-ai făcut fotografie la Cămin și te-ai tras în poză cu alde Neculai... Da' mai lasă-i să se odihnească o țîră pînă or scoate cocenii ăștia foc, că-ncălzii apă pentru o cămașă, și mai e puțin și mulg vaca și s-or face gogoșile, și mai stați pe scaun și dumneata treci lîngă foc și nu-ți mai sufla în pumni, și mai lasă-i, moșule, și nu te mai văicări de buba aia bălană, că ți-o fi trecut, c-așa mi-a zis sora la dispensar, că țipai ca un copil, măcar că ești om bătrîn...

Da' pe Sandu-l cunoști ? da' pe Titi-l mai ții minte ? că sînteți cît trei brazi la un loc, d-ați crescut fiecare în alt pămînt și nu mai semănați, deși sînteți de-o seamă...

Da' mai ieșiți pe-afară, de nu vi s-o fi urît prin casă, că uite, la nuntă am fost și tot ne era urît, că dacă ar fi fost după noi, am fi mutat nunta pe cîmp, că era mai mult loc și de joc și de respirat, că nu știu zău cum stați în blocul acela. Că uite, dimineața — începu mătușa — am plecat cu unchi-tu Neculai acasă, că știi, mergea așa, cam într-o parte, c-am luat o sticlă de la voi, și-am mers așa pe străzi pînă-am ajuns acasă, și-au trecut niște militari pe lîngă noi și ne-au întrebat : de la nuntă ? de la nuntă ? — că bunică-tu, uite-ți zic, că-i aici, de față, numai spunea, bine că s-a-nsurat și Florică, da' nu pot muri liniștit, că mai am doi brazi, doi brazi mai am, și n-oi muri liniștit pînă nu i-oi vedea la casă de piatră...

Și unchi-tu Neculai ținea sticla aceea în mîini și numai că s-a-mpiedicat, da' nu mai ține minte, și-a zis că mătușii-ta i-a dat peste mînă de i-a căzut sticla cu vin tocmai dimineața, cînd i se făcuse lui mai sete... Și cînd ne-a pus să ne culcăm, el nu, că trebuie să plece acasă, că nunta-i nuntă, dar el are de dus vinetele-n oraș, că-l așteaptă Onitu al lui Filip și că trebuie să fie, vezi bine punctual Și nu l-a putut opri nimeni, și-a luat-o pe scări în jos, da' a coborît cu liftul nen'tu Neculai și-a ajuns mai repede ca el, și i-a zis : hai sus, frate, că-i prea devreme și sculăm tot blocul și ne facem de ris, da' frate-su se tot uita la el și-i zicea : da' tu pe unde-i fi coborît, că pe scări nu era nimeni — și se tot uita în spate și l-a luat Neculai sus cu liftul, și-n lift tot încerca să-și aranjeze freza-n oglindă, că și era frumos, vezi bine, și cînd a venit sus nu ne-a lăsat să dormim, că eram toate muierile bete de somn, și numai ce-a strigat la noi toți, mă, care ești deștept, să stai de vorbă...

Hai, Florică, băiatule, apropie-te de foc, și hai și tu, fată, c-ai fi înghețat, că-i dimineața rece și se face toamnă.

Îți mai amintești, nepoate, cînd te luam în căruță — știi, în căruța cu mere, și stăteai și-mi doineai sub covîltir, și vindeam merele pe la oltence, și te dădeam jos la vreo fîntînă și era cald și te-am pus de-ai stat în umbra mea și de la pod încolo ai cerut hățurile, și-ai vrut să mîi tu caii, și tot spuneai, îmi dai Bîrcă lapte, îmi dai, și tot aruncai cu merele între urechile cailor, de parcă nu le-aș fi vrut schimbate pe porumb.

Și uite, poate am fi mai veseli, da' a căzut biata soacră-mea, uite-așa a căzut de sănătoasă, din picioare, și nu mai zumește, și șade și nu mai merge pe pămînt, și tace c-o mînă și-i moare un picior.

Da' hai, nepoate, nu te întrista și bea-ți vinul, că rămîne masa tristă, ce te uiți, nepoată, așa, că-i semn vechi și nici cămașa nu-l acoperă și nici anii, că nu erai pe-atunci, și de nu era norocul, poate nu eram nici eu să-ți zic nepoată, că de-atunci mi-a rămas o fărîmă de sfială, c-am trecut prin Satu, ehe, era prin '916 și-a murit calul sub mine și-a trecut uite-așa glonțul pe lîngă urechea mea, da'-tot m-a prins hoțul de glonț, și-a zis hai să-ți fac un semn să-ți aduci aminte acasă, ehei nepoată, nu-i semn ăsta să-l acopere cămașa, ci poate altceva. Da-s om bătrîn, al doilea din sat, că mi-a luat-o înainte Costea Borș, că i-am zis, așteaptă-mă, Costeo, că te-ajung din urmă, da' el nu, că tot mai vrea să meargă înainte.

...Eu cînd oi fi bolnav, să merg pe hotar să respir aer curat, că dacă stau în casă mă stric la cap, și am nevoie de aer, da' vino, nepoată, mai aproape de foc, că uite, văd c-ai un obraz mai rece și altu-nfierbîntat.

Și hai mănîncă, nepoată, că nu-i bine să mă minii, da' văd că nici Tănțica nu prea mănîncă, nu că s-ar face ea praf după mîncare, și-ați mai venit să vedeți cum o duc cu bătrînețea, ei, dar bătrînețea nu mai are cum... Că uite, trecu o țigancă pe la mine, și-mi dădu cu ghiocul, și-mi zise că mai trăiesc patru ani, da' numai de ghicit nu-i ardea ei, că dă-mi vinete, și dă-mi brînză, și dă-mi pîine — zicea — și se tot împingea cu copilul în casă, și tot n-avea răbdare, și m-am înfuriat că trăiesc mai puțin decît Costache Borș, și m-am mîniat, că nu degeaba-mi dădu lumea polocru de-mi zise Gheorghe al lui Dirisei, că mă știe tot satul, și-am trîntit poarta după ea, și-am răsuflat odată greu, și atît i-am zis de după gard, să ieși, cumătră, afară cu vinetele și cu brînza și să mergi unde-oi ști, și m-am sprijinit cu fruntea de gard și-am zis cu năduf, eu tot am să trăiesc mai mult decît Costache Borș.

Și dacă vă e frig stringeți-vă și voi pe lîngă cuptor, că-i noaptea mare și pepenii ăștia lipovenești de-abia așteaptă să fie mîncați. Că se face a ploaie și-mi amintesc de bietul taică-tu, că l-a apucat o ploaie pe cîmp, cum l-o fi plouat pe el, și el a silit să vie acasă, și tot l-am așteptat și-a ținut nunta lui frate-tu Gligore pînă a venit el, și din joc sau din ce i-o fi fost, că din una să mănînci de toate și din alta deloc, te duci, și-a lăsat vorbă printre oameni, că zicea că doi ochi albaștri va avea, și-a lăsat vorbă să te faci membru de partid, c-avea gînd mare Dinu, da' nouă nu ne spunea nimic, că vroia să ridice satul și tot umbla pe cîmp după oameni să-i adune, c-avea o vorbă cu ei... Și n-a avut și el zile să vă vadă. Că dacă v-ați luat, îngăduiți-vă, că degeaba oi avea de toate dacă n-ai liniște, că uite, să nu faceți ca alde Matilda că-i fugi soțul la oraș, că vezi bine, se săturase omul, și se duse femeia după el și cînd ajunse acolo, crezu biata femeie că-i ca la ei în sat, și-ntreba pe toată lumea, nu știți, bre, unde șade Ionel al lui Geană ? Și oameni spuneau, du-te, cată-l în sat la voi, și s-a întors în sat femeia, păi ce, dacă ei nu știau... înțelegi dumneata, ei nu se prea aveau bine, da' poate dracul își băga coada, că uite cum se făcu, de se întîmplă că într-o zi dracul a trimis o femeie bătrînă la o pereche tînără, că vezi bine nu-i plăcea dracului că se înțelegeau bine, da' baba, ce-mi dai, l-a întrebat pe drac și i-a promis dracul o pereche de papuci, și s-a dus baba. Și hoața a-ntrebat-o pe femeie, cum s-o fi numit ea, ce faci, cutărică, trăiești bine cu omul tău, bine, a zis femeia, că ce știa ea cu cine vorbește, hai să-ți fac să trăiești și mai bine, că uite, să iei briciul și să-i tai trei fire de mustață. Și cum îi vorbea, o tot mingiia pe spate, și-a vopsit-o cu vopsea. Și s-a dus și la bărbat. Și el tocmai dejuga boii de prinz. Ce faci tu, cutărică, l-a întrebat. Ar, a zis bărbatul. Ari tu, ari, a zis baba, da' uite ăla cu băcănia a ieșit de la soția ta și-a umplut-o cu vopsea Și s-a întors bărbatul acasă, și era cam supărat el, și s-a făcut noapte și s-a făcut bărbatul că sforăie. Și-a vrut femeia să-i taie trei fire de mustață, că vezi bine, vroia s-o ducă mai bine, și-a crezut bărbatul că vrea să-i taie beregata, să se ducă după băcan. Și-a luat-o la bătaie bărbatul cu o funie, de n-a putut femeia sta jos o săptămînă. Și-n timpul ăsta dracul îi dădea babii papucii, dar nu i-a

Continuare în pag. a 7-a

cenaclul revistei «luceafărul»

Vineri, 27 decembrie a avut loc ultima ședință festivă a cenaclului „Luceafărul", menită. ca prin ceremonia premierii unor tineri autori, să încununeze activitatea anului 1974.

Festivitatea de premiere a fost onorată prin prezența tovarășilor Ion Traian Ștefănescu, prim secretar al C.C. al U.T.C., ministru pentru problemele tineretului, Laurențiu Fulga, prim-vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor, Radu Enache, secretar al C.C. al U.T.C.

Poetul Nicolae Dragoș a mulțumit invitaților pentru solicitudinea cu care au întîmpinat manifestările cenaclului „Luceafărul" și apoi a anunțat premiile acordate de revista „Luceafărul" unor tineri autori debutanți în paginile revistei.

După ce a reliefat faptul că debutul acestor tineri scriitori are loc în condițiile unui climat de efervescență ideologică și politică, într-un moment în care creatorii sînt solicitați mai mult decît oricînd să se înscrie în viața și vîrsta tumultuoasă a societății, redactorul șef al revistei a evidențiat responsabilitățile ce revin tinerilor creatori în lumina cerințelor pe care Congresul partidului le pune în fața tuturor oamenilor de artă.

Pentru poezie s-au acordat trei premii : Ion Trif Pleșa, Grigore Georgiu, Patrel Berceanu, două premii pentru proză : Gabriela Adameșteanu, Ștefan Pârvu, un premiu pentru reportaj : Constantin Stan, și un premiu pentru critică : Nicolae Baltag.

Premiații au citit din lucrările lor, emoționați și emoționînd întreaga asistență, atît de valoarea în sine a textelor cît și prin modul particular și personal de rostire.

Adresînd un patetic și înțelept îndemn premiaților, Laurențiu Fulga a subliniat gravitatea misiunii de scriitor, reamintind apoi că speranța ivirii talentelor de excepție, obștea scriitoricească și-o leagă de existența tinerilor. Felicitîndu-i pe tinerii creatori premiați, le-a urat noi succese în domeniul creației literare și le-a adresat totodată un vibrant îndemn de a dedica scrisul lor oamenilor acestui timp, recomandînd autorilor aflați la început de drum literar să aibă încredere în destinul lor, să conferę creației lor caratele realității, să se inspire din faptele constructorilor noii noastre societăți.

A urmat apoi un recital poetic susținut de actorii George Carabin, Dinu Ianculescu, Mariana Cercel, Radu Basarab care au citit versuri închinate Republicii din creația poeților Eugen Jebeleanu, Maria Banuș, Mihai Beniuc, Victor Tulbure, Nina-Cassian, Constanța Buzea, Al. Andrițoiu, Ion Brad, Nichita Stănescu, Adrian Păunescu, Cezar Baltag. Trebuie să elogiem și cu acest prilej pasionata dăruire a actorilor.

Recitalul actorilor a fost urmat de o discuție prietenească între invitați, premiați și redactori ai revistei „Luceafărul", cenacliștii dîndu-și întîlnire în anul 1975.

Cronicar

PREMIAȚII REVISTEI „LUCEAFĂRUL"

sus :
Patrel Berceanu
Ion Trif Pleșa
Grigore Georgiu
Constantin Stan

jos :
Gabriela Adameșteanu
Ștefan Pârvu
Nicolae Baltag

Mariana Cercel **George Carabin** **Dinu Ianculescu** **Radu Basarab**

televiziune

Spectacolul de revelion

Ni s-a înfățișat ca un examen de absolvență promovat de către un elev silitor : siguranță deplină, pregnanță, ton alert. Evident în cazul de față este în cauză un colectiv. N-o să știm niciodată numărul acelora care au contribuit la feericul spectacol care ni s-a înfățișat : este probabil de ordinul sutelor. Dar laudele noastre se cuvin tuturor : timplarului care a bătut în cuie decorul, actorului, dansatorului, operatorului, specialistului de la machiaj : o muncă tenace, cu amănuntul, de luni de zile fără oprire, o muncă „la negru", dosită după coloane, draperii și paiete, un suflet mare, de aur, ca al omului care scoate clovnul în arenă. Televiziunea noastră a învățat să producă miraje ascunzîndu-și efortul sub zîmbete În clipa de față ea dispune de-un colectiv de înaltă calificare profesională și care poate răspunde oricărui deziderat : un colectiv cu experiență, dinamic, eficient, foarte bine sudat.

Se fac greu distincții într-un asemenea context : semnalînd calitatea partiturii semnată de Tudor Mărăscu l-am nedreptățit pe Alexandru Bocănet. Amîndouă spectacolele pot fi trimise în circuit internațional. Caligrafia lor, deși diferită, aparține aceluiași gen de televiziune — modern : o scriitură suplă, foarte ritmată, încărcată de multiple sugestii, pe gustul și pe starea de spirit a publicului contemporan. Și-apoi : lăudînd foarte scenografia lui Paul Pfeninng oare n-am nedreptățit-o pe Doina Levința, extraordinarele ei costume care singure fac un spectacol de gală trăind, existînd ca atare, plutind prin mirajul revelionului ca niște imense fluturi-miracole ? Ce-ar fi fost spectacolul Anului Nou fără decorul în care cartonul și pînza s-au înălțat la valoare poetică ?

Ci numai dansul, așa cum ni s-a înfățișat, conceput dinadins pentru televiziune, gîndit dinadins pentru ochiul rotund al aparatului de filmat, într-o grafie aptă să figureze pe pereții unui templu al artei moderne, a fost, în exclusivitate, fantezia și munca lui Cornel Patrichi : creator de iluzie și interpret.

În ce privește lista actorilor, ea a cuprins ca și în anii trecuți toți șalangerii la titlul de campion al umorului. Dar condiția fizică a lui Toma Caragiu se cultivă cu rețete încă nedivulgate pe marea piață a scenei, și evoluția lui în ringul Revelionului s-a terminat și anul acesta, cu brațele sus.

Ne-am rezervat dinadins pentru finalul acestui articol plăcerea de a bate cu litere apăsate-n mașină numele Aurei Urziceanu și al Stelei Popescu, cele două prezențe menite să furnizeze spectacolului de anul acesta — excepția. Să nu ne ferim de superlative atunci cînd realitatea pe care o-nfățișează este mai tare chiar decît tăria cuvintelor : Stela Popescu și Aura Urziceanu ne-au impresionat memoria. Așa cum nitratul de argint primește pentru vecie formele luminoase — imagini uluitoare, decupaje în ramă de aur ni s-au lipit pe retină. În fotografie : talentul și munca, inteligența artistică, imaginația.

Și poate că cea mai mare izbîndă de anul acesta a spectacolului de Revelion a fost selecția : s-a văzut pe micul ecran loc mai mult și mai liber pentru artă adevărată, s-au ținut după ușa bucătăriei diletantismul și improvizația, un număr destul de restrîns de texte lipsite de haz, frizînd chiar vulgaritatea au scăpat de control. Pe scurt : un spectacol nu în extensie gumilastică, ci concentrat.

Sânziana Pop

plastică

Atelier '35

Lucrările lui *Petre Grăjdeanu*, sculptor și *Nicolae Alexeni*, grafician — în expunere la sala „Orizont", subsol — sînt, din mai multe puncte de vedere, paradigmatice pentru calitatea de „tînăr absolvent de Belle Arte". Căci dovedesc talent, însușirea meșteșugului, aplicație și o certă și iscoditoare cultură plastică ; ele mai arată însă că absolvirea, deloc simplă, a unei școli de artă nu este neapărat și un brevet de Artist, ci doar o invitație la munca cu mult mai grea, mai chinuitoare chiar, pe care Rilke o numea nevoia. „constringerea" de a crea.

Trebuie spus aici un lucru ce scapă, îndeobște, celor lipsiți de aptitudini plastice : nu există nici un student, darmite absolvent al Facultății de Arte, care să n-aibă „talent" ; toți cîți sînt au și ușurința desenului și darul reproducerii. Cu riscul de a emite o grosieră banalitate — de care, prea puțini totuși, țin seama — as adăuga chiar că acest talent dă numai cota de normalitate a meseriei care se cheamă Artă și că a-l premia în sine, ca pe o „realizare", atunci cînd nu e vorba decît de o aptitudine (mai puțin obișnuită, firește) e ca și cum ne-am situa pe poziția unui, hai să zicem, patruped — comparația nu e nici măcar enormă — oricînd uimit de faptul că umanoidul circulă — numai ! — pe două picioare. . Iar însușirea tehnicilor artistice nu e nici ea, mai ales în epoca modernă, o alchimie atît de teribilă : ca și desenul, ele se învață și odată învățate devin instrumente neutre, asemeni cuvîntului instrumente docile ori rebele, *de folosit*. Nu știu de ce, dar dacă astăzi mentalitatea comună a acceptat ideea că nu orice versificator e și poet, se mai ezită încă în a respinge simpla facilitate în reproducerea plastică ca semn direct al artisticității (vezi unele emisiuni T.V. popularizînd grăbite diverși maniaci, sub numele de „amatori" în ale artei !).

Cred că unul din multele repere sigure ale nedepășirii acestei etape „instrumentale", meșteșugărești, în domeniu este formalismul ; formalismul nu ca noțiune-stigmat al vreunei tendințe cum s-a zis decadente, ci ca plus-miză numai pe acele calități mimetice de care vorbeam înainte. O etapă aproape firească, ce marchează și lucrările celor doi artiști prezenți în cadrul „Atelierului '35". Desenele lui N. Alexeni sînt corect compuse, bine puse în pagină, dovedind o clară înclinare spre receptarea grotescului sub „patent" expresionist ; dar ele sînt atît de puțin revelatorii pentru personalitatea *reală* a graficianului, încît e greu de spus măcar dacă alegerea acestei formule expresioniste e o chestiune de temperament ori de opțiune stilistică. Aceleași anonimat și în sculpturile lui Petre Grăjdeanu : verosimile din punct de vedere volumetric, armonios construite — ele nu mi se pare a cuprinde cu mult mai mult decît aplicarea explicită a ritmicii sistematizate în sculpturile lui Votruba de la începutul deceniului 6.

Firește că nici nu este rostul „Atelierului '35" — gospodărit de către Cenaclul tineretului al Uniunii Artiștilor Plastici — să ne „bombardeze" la 3 săptămîni o dată cu gata-artiști ori genii. Acțiunea sa, de prospectare, propune formule noi de expunere, nume noi și printre acestea, s-ar putea ca cele ale lui Alexeni și Grăjdeanu să fie de urmărit și în continuare.

Cristina Anastasiu-Condiescu

contemporanii noștri

Mihnea Gheorghiu
și insurecția poeziei noi

Mihnea Gheorghiu s-a impus ca specialist în literatura engleză, ca exeget al lui Shakespeare, ca eseist de fantezie și spirit, ca dramaturg și scenarist, dar sub zidurile acestor cuceriri, pe care le frecventează în mod cotidian, se află ascuns, pentru mulți literatori și cititori, un poet.

Proza, studiile și eseurile sale ne oferă o seducătoare lectură, în care, dezinvoltura expunerii nu e stinjenită de abundența informației riguroase și de multitudinea aspectelor tematice. Într-o analiză mai implicativă se poate demonstra că tot ce a scris și scrie Mihnea Gheorghiu e numai un pretext pentru o causerie intelectuală, pentru fixarea unor idei despre lume, pentru punctarea unei problematici; eseurile sale sînt — de cele mai multe ori — fragmente dintr-un jurnal de creație, un mozaic de subiecte independente, de articole monotematice ce dau totuși impresia de unitate. Unitatea nu e a formelor ci ține de o viziune interioară, de un flux dialectic.

Și-n poezie, dar și în afara acestui univers, Mihnea Gheorghiu are apetitul istoriei, descoperind și comentind documente aflate în arhive sau numai în muzee imaginare (în conștiințe), pe care le contemporanizează prin implicații simbolice. O principală problematică a eseisticii sale recente e criza omului contemporan al societății de consum, criză evidentă, diagnosticată în articole ce tratează teme de arhitectură, literatură, teatru, economie. Într-un stil eseistic, la modul cel mai sever, se divaghează fascinant de la carte la carte și de la muzeu la muzeu — ca-ntr-un adevărat jurnal intelectual (nu intelectualizant), sau se compun meditații pe ideea destinului lumii moderne. O idee ce devine leitmotiv în scrierile lui Mihnea Gheorghiu se referă la sesizarea unei problematici politice a literaturii. Fie invitații la lectura clasicilor, fie descoperirea unor clasicisme în lumea contemporană, „scenele", „scrisorile", articolele lui Mihnea Gheorghiu sînt forme ale eseului politic, specie pe care a teoretizat-o nu de mult, sînt niște poeme mai pamfletare, păstrîndu-și deopotrivă severitatea universitară a argumentelor dar și poezia discret intelectuală a jurnalistului modern.

Dar în toate activitățile sale, chiar în evadările din eseu, îl bănuim și-l depistăm pe poet. Există în istoria și critica literară contemporană o formulă a clasificărilor lejere, se vorbește cu comoditate de poezia prozatorilor, a eseiștilor, a actorilor; formula ni se pare inadecvată. În cazul lui Mihnea Gheorghiu se poate vorbi de un poet ce a contribuit la dezvoltarea modernismului românesc, iar metafora prin care-l defineam la început nu face decît să confirme acest adevăr. Prin 1941 traducea din Charles Baudelaire („Sunt precum suveranul unui regat ploios"; **Curentul literar**, an. II, nr. 96), mai tîrziu ne-a revelat filoane de poezie engleză, cu o sensibilitate de intelectual insurgent.

Retrospectiva poeziei sale din **Ultimul peisaj** (1974) e revelatoare în sensul celor discutate mai sus, pentru definirea scriitorului și literatului ce debuta în revista antifascistă **Cadran**, în 1937. Această antologie personală reproduce volumele **Ultimul peisaj al Orașului cenușiu, Anna-Mad** și **Primăvara în Valea Jiului**, completate de poeme inedite sau apărute în reviste în aceeași perioadă (1939—1959). Dacă s-ar fi introdus în volum **Întîmplările din Marea Răscoală** (1953), **Baladele** din 1956 și cîteva inedite din reviste, am fi avut de-a face cu o ediție poetică definitivă, dar autorul a preferat poemele lirice în care-și expune noncomformismul și în același timp stilul avangardist. Așezarea în sumar este puțin schimbată, deoarece **Anna-Mad** a apărut în 1942, deci înaintea **Ultimului peisaj al Orașului cenușiu** (1946) cu care se începe cartea.

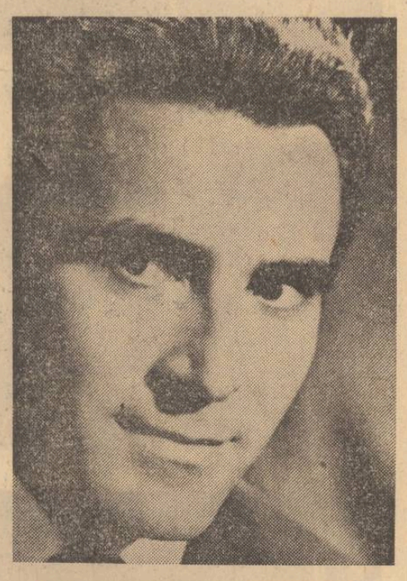

Ultimul peisaj al Orașului cenușiu, dedicat „prietenilor poeți" ai „Brigăzii internaționale" din Spania, e un poem fluviu, cu intarsii suprarealiste, imprimind lectorului de azi impresia unui avangardism poematic, dar un avangardism deopotrivă poetic și politic: **Părul tău, citeodată, părul roșu, / pleca și el / să pavoazeze străzile, la marile întruniri populare, /.../ Ai aruncat în aer literatura, și-am răspuns, / mă înspăimînt întîlnindu-i ruinele pe străzi. / în tramvaie, / rochiile tale de mărgele întunecă încă amfiteatrele. /.../ A doua zi, dis de dimineață, / zăceau pe trotuare / paltoanele care se plimbau pe străzi, / și rochia ta de mărgele care fascinase Europa...**

Insurecția poemului se producea în octombrie 1936, cînd „în toate capitalele lumii" poezia era invitată la Madrid, unde „începea o mare întîlnire cu oamenii".

Anna Mad, la fel de fluvial, e un poem erotic, dedicat unei iubite cu părul vegetal, cunoscută într-un oraș fără cîntece, în care au început — nordice — ploile, o iubită egală cu ideea sau cu nevoia de singurătate, gîndită ca un destin. Poezia e un comentariu de seară al unei iubiri cețoase, hrănită cu lecturi din poeții nordici, dar străbătută de o febră originală, de o revoltă, de un aer protestatar: **Inima mea se dilată ca de apropierea Marilor Lande / în vraja ta uriașă, îndepărtată... / Se pregătește undeva o ardere violentă / cu chipuri prelungi, transparente, vii, ca / pentru o viață viitoare. Anna-Mad** e la fel de exact un poem simbolic, e proiecția unui vis, a unei amăgiri în care s-au consumat pasiuni totale, devoratoare și din care n-a rămas decît gustul singurătății întîrziate cu care studentul poet își umple caietele albastre: **Acum recunosc acest mineral / acest fund de mare / pe care stingeam visele fumate, / numele tău a fost strigat, / Singurătate!**

Jurnal de război, un ciclu necuprins în volumele de pînă acum, poate fi considerat una din cele mai umaniste meditații asupra vieții și morții în zilele de cumpănă, dar și un rechizitoriu: **Ne întrebăm dacă mai există oameni tineri / și cum trăiesc în orașe cu femei pieptănate înalt, / dacă se mai îmbogățesc, / dacă mai au mese cu multe feluri.**

Războiul este definit ca un tîrziu tragic, ca o moarte din care nu se mai poate ieși, ca un loc unde timpul și-a oprit toate ceasornicele: **Domnule profesor, mi-am uitat viața acasă / pictorul — / mi-am uitat culorile, / poetul — / mi-am uitat vorbele, / lopătarul — / mi-am uitat brațele...** În poezia de război a lui Mihnea Gheorghiu oamenii mor tragic, chemîndu-și iubitele, alții zac în celule „la secret", pe cînd domnii se plimbă în limuzine și fug, cu pretexte importante, cînd încep bombardamentele. E o poezie de revoltă, de luptă, de afirmare a unei atitudini, e o poezie politică.

Primăvara în Valea Jiului e un poem omagial, dedicat minerilor care fac un mare serviciu umanității, dînd la iveală „documentele secrete" ale pămîntului, proclamînd „comunismul ca primăvară a lumii". Ei au adus „pinzele de flacără ale revoltei peste ultimul peisaj al orașului Cenușiu".

Ultimele două cicluri se detașează ca structură, unele poeme avansînd un parnasianism discret, de bună ținută: **Pe-aceste albe șesuri undelemnii și reci / Sînt nopți în care frații au auzit galopuri, / Bătătorind departe prin midii și cubelci / Și cornul Astrateei le trîmbița pe alături. (Iason).**

Poezia lui Mihnea Gheorghiu aparține ca sunet unei epoci, dar deconspiră originalitatea prea mult comentată a unor poeți colegi de generație sau imediat ulteriori. Fiorul geobogzian îi este doar coincident, iar poemul fluviu ca gen e original prin esențialitatea lui avangardist politică. Calofil la un mod elevat și numai pînă unde trebuie, poet rafinat dar de un nonconformism intelectual, Mihnea Gheorghiu e un poet sever cu el însuși, antologîndu-și poezia cu detașarea unui critic.

Prin 1946, primăvara, s-a organizat la Facultatea de Litere și Filozofie din București o șezătoare literară unde Mihnea Gheorghiu a citit versuri din acest ciclu insurecțional al **Ultimului peisaj**. Era o demonstrație manifestă; se vorbea despre „bluze albastre-n amfiteatre" și de o poezie intelectuală a străzii. Această coordonată a ciclului său de atunci rămîne și azi ca un document a unei insurecții durabile a poeziei românești.

Emil Manu

Poezia conceptuală

Urmare din pag. a 3-a

„Un om în Agora" mi se pare un discurs punctat de mari explozii retorice din care nu lipsesc intențiile programatice și un sentiment, marcat, demiurgic. Cuvintele suferă de exaltație, gestica, așa cum am spus mai înainte, este statuară, mecanică, un colocviu al celor ce vorbesc din imense piețe, timpului. Iată mai întîi cadrul: *„lungi siluete învăluite în steaguri / în pelerine, în plete"*; poetul *„coboară cu pasul rar lespezile amfiteatrului conștiinței"*. Deodată acest *„învăluit în plete"* și introspecția *„amfiteatrului conștiinței"* creează ceva halucinant. Urmează un excurs, cum am spus, programatic: *„Am hotărît ca să mă dau / județului mulțimilor / spre care-acum cobor / Spre siluetele înalte / de fum, de amintire și de singe / spre patimile stinse, spre patimile-aprinse / pentru a mărturisi / a acuza /, a ispăși / pentru a plînge / și a mă umili..."* (Un om în Agora). „Poema dialectică" anunță ceea ce moare în lume și ceea ce trebuie făcut pe ruinele unei arte apuse: *„Poema decadentă de salon / a fost uitată-n pod / printre oglinzi venețiene / ... poema dorului de moarte / poema grea, neurastenică, exasperată / poema care a adormit tîrziu / pe o tejghea de cafenea / străină, singură și beată / e în cenușa dimineții / pierită în incendiul alb, de diamant"*. Poetul proferează simfonic, în acorduri wagneriene: *„Îmi umblă-n cap acum / acorduri în «fortissimo» de biruință / dar le alung / căci vreau să scriu / poema nașterii / pe care-o sufăr și-o iubesc / cu patimă / îndelung / Poema sinceră, umană, nefardată / fără parfumuri de cochetă / fără bătaia ploapei cu glicerina lacrimei udată / și fără prefăcătoria veche, sceptică. / Poema dialectică"*. Există aici o ușurință cochetă, o persiflare frivolă care nu ajută poemului, se suferă într-un cuvînt de un oarecare declarativism, dar, cum vom vedea mai departe, tonul emfatic, și el periculos, cînd nu este întrebuințat cu gramaj, dă rezultate bune. Poetul caută *„o magistrală a spiritului"*, marcarea acestui drum se face sigur: *„din singele vărsat pe caldarîm / mai stăruie un nimb / de purpură-nvechită"*; poetul *„este bolnav de depărtare"*, el, *„nu așteaptă un Messia"*, urmînd unui dezastru în care *„cizma aroganței / a călcat pe crani"*. Un sentiment demiurgic face ca mintea celui ce-l adulmecă pe „ales" să *„stea cu briciul gîndului deschis"*. Apariția, să spunem a unui Bălcescu se face *„în fața unei mulțimi ai cărei ochi sunt focuri în tabere de noapte"*. Acela, dacă ar fi Tudor Vladimirescu, *„îmbrăcînd cămașa morții, umblă nepăsător prin lume"*, și, murind, *„cade cu floarea zîmbetului între dinți"*.

Spiritul pamfletar reapare în „Destul!", unde apelul e violent-patetic: *„Scuturați-vă umerii gîrboviți! / Aruncați străvechea povară: / tenebrele reci, geologice / apele fără semn de hotar / orizonturi multiplicate infinit / poarta nevăzută a tărîmului cu năluci / mintea posedată isteric / de duhul nebuniei / semnul de întrebare mut / întipărit pe pergamentul galben al frunții"*, un braț se ridică teribil, rostind verdictul istoriei: *„tronuri, ghilotine, lama lată a fierului ascuțit / lanțuri / steagurile umilinței, drapoarii cerșetorilor / cohorta leproasă a păcatului / duhoarea din cazanul Gheenei / genunchii roși de pocăință / ochii bovini, lăcrimoși, implorînd îndurarea / voința putrezită lingîndu-și rănile / pe furiș / rîsul mulțimilor ametite de foame / și de singele arenei de circ / imnuri, poeme și jurăminte deșarte / măști de eroi schimbate cu măști de tirani / călăuze oarbe chemînd mesianic / norodu-n pustiu / regele e gol și paiațele-n hlamidă"* și tot așa, într-o lungă pledoarie împotriva tiraniei, a deșertăciunilor provocate de discursurile pline de promisiuni ale unui trecut de care Poetul este desgustat și căruia îi dorește numai mormîntul.

Vorbeam despre un apetit aforistic și el poate fi găsit cu ușurință în poemele lui Dumitru Popescu: *„somnul celor ce dorm nu este decît un antrenament pentru moarte; înțelepciunea și nebunia / pe aceleași unde / zboară-alene; în oameni putrezesc cadavre: gloria ruginește cu coiful pe tipsie; iubirile-s norocul ieșit în drum șiret; statuile sunt șarjele orgoliului împietrit* etc...

Undeva poetul mărturisește: *„nu mă pot tămădui / de boala crudă / a lucidității"* și acest *„gust al simburelui"* trădează cu fervoare o devorare la flacără rece. Nu suntem totuși departe de accentele barbiene din al doilea volum: *„Un vultur orb, năpraznic năpustit / în golul dur al zborului oprit"* sau *„hipnoza răscolea dorinți, delirul unei aurore"*, mai curînd, ici și colo, apar accentele unei *„uri sugrumate care plînge"*, poetul este o *„statuie ce gîndește"*, detestînd *„grosolănia cinică, vulgară"* care *„vede bube"* (ca în Arghezi), și dacă mai înaintăm puțin în text găsim iar aforistica cea mai bună ce-l poate consacra pe Dumitru Popescu: *„ziua era canonul țărinei"*; poetul *„stă la cina cea de taină a puterii noastre"*, *„lumina și bezna sunt bătaia de pleoape a universului"*, un ochi atent poate vedea *„fugind pe picioare pitice vorbele mari"* sau acest excepțional vers: *„în carnea leului / de mult crește piatra"*. Dar acolo unde trebuie să ne oprim sunt cele citeva poeme-parabole în care imense cortine de cuvinte sunt smulse cu brutalitate, producînd efecte teribile. Lăsînd subiectului liric *lacrima sa de bronz, morga de gheață în care sunt depuse lingouri ale timpului, planeta care din ce în ce mai mult devine un club cu circuit închis spre care cineva ghilotinează drumurile* și chiar bolnava frică a schimbării (de care e vindecat), să plonjăm în acest Elsinore al conștiinței, păzit de *„oșteni muți ca racii"*, loc în care, odată pătruns, poți să surprinzi spectacolul *„oferirii unor trandafiri de carne soldățească"* pentru a asista la un turnir al tăcerii în arene ocultе unde *„zidirea cupolei de aur a vocii în gînd / cu gura cusută / legatele ploi"* constituie, ele însele, o cutremurătoare poezie. Iată citeva ipostaze ale unei halucinante trăiri: *„Un iatagan retează capete / pe lîngă capul meu / O mînă gituie privighetoarea / apoi felină mîngîie / grumazul imperial de leu / A cita oară trăznetul / alege același ciot semeț? / Barda destinului mereu / se înfige / în inima unui drumeț / Atotnepăsătoare, întîmplarea / era de netemut stăpînă / pe cînd nu existau / clopotul de cristal / din piept /și gestul suferinței / desenat de mînă"* sau un fragment din „Elanii": *„Albii elani / cu crengi de ivoriu în frunte / fricoși, ies la marginea tundrei / să se scalde în văpăi boreale / să-și înmoaie botul în unde / Cînd cații sălbatici din nord / își încep timid baletul lor moale / vînătorii ascunși / îi țintesc în scurte și necruțătoare rafale / Cu brațe carbonizate / pădurile îi smulg, îi trag înapoi / elanii răniți se afundă în besnă / în infricoșatul, învinsul convoi / Auzeam furioasă pădurea / șuierînd ca o limbă de șarpe flămînd / dar frumosul prinț patruped, de hermină, ducîndu-se / fruntea încoronată o întorcea rugător / cînd și cînd / Lasoul i s-a încolăcit pe grumaz / chiar acolo sub jerbele nopții polare / iar biciul tăia pielea albă-n fîșii / din care altcineva făcea / un bici și mai lung și mai tare"*... Poemul este memorabil. Dar să mai citîm ceva din „Inversări" în care plutește același abur: *„De fiecare dată spaima turbure a «lucrului meu» / Neliniștea animalului încolțit / de guri de puști nevăzute / Adulmec o mașină infernală ascunsă / și îmi feresc mereu mîna"*. În „Trezirea", întîlnim sentimentul final al unei deșteptări lucide: *„Banchetul s-a sfîrșit / O dimineață turbure / își varsă lumina în cristale / Noaptea se demachiază / lividă / în oglinzi / Acresc resturi de veselie / scurse prin pocaluri / Gunoaiele iubirii / îngrașă viermii timpului / Sînt sparte tamburinele / în ritmul cărora / ursoaica dorinței țopăia azi-noapte / Pe inimă / slinoase pete de grăsime / s-au răcit / Nu întinde nimeni un lințoliu / peste curtenii care s-au otrăvit / pînă la unul? / Plutesc pe o mare de cenușe / nemișcată / lîngă gondolierul / ce nu și-a pierdut costumul aurit / de carnaval / și doarme beat / învești mîntat în zdrențe / Fazanul devorat / era iubirea mea de gală / Cînd rîsul, muzica și policandrele / s-au stins sînt singur lîngă oseminte / Salonul și cu mine / ne-am golit de falsele lumini / O, n-aș ști / că din desgust / și din regret / se naște puterea / celor amăgiți? / Banchetul s-a sfîrșit"*.

Dumitru Popescu este una dintre aparițiile cele mai interesante din lirica noastră actuală.

Eugen Barbu

P.S. În articolul precedent, se va citi: „poetul se simte dator să apere de tot ce întunecă sau a întunecat vreodată...", corectînd astfel evidenta eroare de tipar.

George Filip

Zbor de zi

Cad zăpezile, descintec alb peste țară,
Răstimp cînd legendele sună fecunde în brazi
Și porumbeii albastri în soare măsoară
Zborul învolt de prefaceri din vreme spre azi

Ochiul adună în aer republici florale
Și cerbii pasc verdele tăinuit sub polei.
Anotimpul supus le așterne poeților în cale
Minuni cotidiene și atît de știute de ei

Ar mai fi de spus, desigur, ar mai fi, ar mai fi
Încă un cîntec, un dor, o speranță și încă...
Atunci vînătoarea prin vîrfuri cu dor va găsi
În fiece suflet crescută o floare de stîncă

Trec sănii chiuind prin nunți cu mirese și miri
Și nordul răsună prelung sub galopuri ecvestre
Cu ochii scăldați în nedumeriri
Țara își scoate broboada din lada de zestre.

Fantastică minunea noastră de-a fi, de a fi
Aripi ale zborului prin timpul înalt definit.
Lumină din lumină, flacăra noastră de-a ști
Să facem din doruri și visuri de alb: INFINIT.

Ion Lilă

Poem

Roiesc petalele unui măr înalt în oglinzi de aer
Pot să ating ochii stelelor
Fiindcă zbor cu libelulele printre ierburi grase
Lucrurile sînt subțiri și îmi îneacă privirea cu lumină
Pentru că înconjurat de ape verzi și adînci sînt un fruct de zăpadă
Libelulele fragede sînt genele spicelor mîngîiate de vînt
Mieii trec prin munți cu boturile albe și moi
Crește pomul fericirii noastre
Fiecare om este un curcubeu înălțat peste patrie.

Toma Roman

Peste cetate

Peste cetate s-a ivit dintr-odată o mare
cît nu se putea desluși
am crezut că te-ai întors întinsesem
plase de fluturi în aer

valuri luminau eu plonjam
printre turnuri și case printre grădini
împrejur era un furnicar
de săbii și strigăte

cetatea se înlăcrimase cu totul
cum rar se întîmplă la sărbători:
niciodată nu s-au ivit pînă acuma
mări la Sibiu

am vrut să cred că acesta e semnul
aripile-mi aveau de rîndunică un tremur
cu sete am năvălit peste ziduri
și nu te-am găsit.

E scris aici cum

E scris aici cum treceai
prin miezul zilei către cîmpie
ei cum veneau le-am spus n-ați văzut
urmă de femeie în țara de jos

ei aruncau păsări în aer și cum
m-am apropiat au început să murmure
aerul fremăta ca la atingerea muzicii
n-ați văzut ceva în țara de jos

toată amiaza au cîntat bucuroși
florile își înfloriseră destinul
spre seară au scos piini mari din desagi
s-au deprins cu focul și au cînat

nu ați văzut le-am spus nu ați văzut
urmă de femeie în țara de jos
prietene mi-au răspuns am văzut
pești de aer și păsări de apă dar altceva nu.

A treia zi

A treia zi de cînd te iubesc
și-n arbori se simte-o mișcare
văd luminîndu-se ploi în amurg
și-ți spun ascultă ploaia lăcrimează

există sete există iubire în ploi
tari ca scoicile apei prinse de timpul cel mare
nu este îngăduită amintirea și nu
se poate desface nici o plecare
în arbori mișcarea se înțelește
nu se pierde nici măcar un suris
nimeni nu știe cum nici de ce deodată
printre arbori se ivesc făpturi ca toate făpturile
a treia zi în făpturile arborilor începe dansul
privirii în ochi zile de-a rîndul
tu mă privești și eu te privesc
semănați aici și acolo fără privire.

profil

Mircea Ciobanu

Născut la 13 mai 1940. Absolvent al Facultății de filologie, Universitatea din București.

Bibliografie: Imnuri pentru nesomnul cuvintelor, *1966*; Patimile, *1968*; Martorii, *1968 (ediția a II-a, „complet revăzută", 1973)*; Epistole, *1969*; Cartea Fiilor, *1970*; Etica, *1971*; Armura lui Thomas și alte epistole, *1971*; Cele ce sînt, *1974*; Tăietorul de lemne, *1974*.

Referințe critice (selectiv): S. Damian *în* Intrarea în Castel, *1970, p. 76—80*; G. Dimisianu *în* Prozatori de azi, *1970, p. 127—129*; Ștefan Aug. Doinaș *în* Lampa lui Diogene, *1970, p. 179—180*; Marian Popa *în* Dicționar de literatură română contemporană, *1971, p. 169—171*; I. Negoițescu *în* Lampa lui Aladin, *1971, p. 225—229*; Petru Poantă *în* Modalități lirice contemporane, *1973, p. 166—167*; Nicolae Manolescu *în „România literară" nr. 51/1973*; Al. Andriescu *în* Relief contemporan, *1974, p. 197—202*; Nicolae Ciobanu *în* Critica în prima instanță, *1974, p. 166—171*; Hristu Cîndroveanu *în* Alfabet liric, *1974, p. 69—74*; Dan Cristea *în* Un an de poezie, *1974, p. 187—191*; Victor Felea *în* Secțiuni, *1974, p. 240—242*.

Mai nimic nu anticipa direct, în versurile din prima carte a lui Mircea Ciobanu, evoluția ulterioară a scriitorului și ecoul trezit la apariție de acest volum (pe care autorul și l-a repudiat cu discreție) nu poate fi înțeles azi decît printr-o raportare la conștiința estetică a momentului. Poetul începuse prin a stiliza, cu virtuozitate de altfel, pe Arghezi („Cele din urmă porunci / Toamna le dă cu zăbavă. / Gem, păduratic, ierunci, / Arbori se scaldă-n otravă".), Blaga („Talger aprins, talger aprins / Crește hora-n priviri și se stringe. / Clătinîndu-i temeliile roșii, a prins / fluierul jocului să cînte în singe. / Împrejurului, hora i-a dat un îmbrînc / și împrejurul se-nvîrte și-asudă. / Sobolii s-au ascuns săgetați, în adînc, de lumina pămîntului, crudă."), Ion Barbu („Un zbor de drepte mari la cer"), Nicolae Labiș („Eram învins de-o zi pierdută, vai / și soarele cădea din șaua zării. / Doar azi, spuneam, doar azi să nu ne mai / vedem pe chip primejdia-nserării."), Nichita Stănescu („Și dau uimit din sfere-n alte sfere"). Prelucrările acestea au totuși o notă comună, poetul tinzînd a sublima pretutindeni expresivitatea în cîntec pur, dintr-o atracție obscură încă, vădită în efecte mai cu seamă, dar și stîngaci prefăcută în temă, către gol și absență: „Cuvinte nerostite, voi, ovale / alunecări sub grafuri, de argint, / ca niște fete sinteți, care goale / pe țărm aleargă albe, ispitind. / Și eu sînt orbul tînăr care știe / că sinii lor destăinuiți nu pot, / în irisul deșert să-i întîrzie / cu umbre reci de brumă și de rod. / (...) / Alunecînd pe plaja de aramă / prezența lor se-nchide după mal. / Mai goale par și totuși nu li-i teamă / să-și întrerupă jocul ireal — / cum nu li-i teamă pietrelor opace / că ar putea, săpate, oglindi / și-n somn virgin ascund în carapace / acvatic fosnet care nu va fi." **(Cu-auzul ars de ritmul bănuit).** Devenită exclusivă, această tentație a fecundității vidului — în virtutea căreia Mircea Ciobanu a fost considerat un ermetizant barbian — va fi însă nu forța care alimentează lirismul poetului, ci „materia" în care se întrupează. Nici „critică" și nici desprinsă din determinările curente pentru a pune în valoare forțele ascunse, originare, ale verbului nu este această poezie decît în chip secundar, fiindcă poetul își amînă la nesfîrșit aventura pentru a-i păstra nealterată puritatea; poemele lui Mircea Ciobanu din **Patimile** și din **Etica** sînt de fapt niște „arte poetice" niciodată urmate, de unde „monotonia" lor, de „pregătire" încordată, de „tensiune" rămasă fără finalizare, paradox memorabil exprimat de către Ștefan Aug. Doinaș („versuri ce sună extraordinar și al căror sens / se lasă tulburat de propriul lor sunet"). Elanul poetic se consumă în anticamera poemului; este o epuizare a lirismului înainte de actul liric, o „inițiere" care nu duce nicăieri, o voluptate trăită înainte de a dobîndi o bază efectivă. În poezia lui Mircea Ciobanu s-au căutat „sensuri"; de fapt, există un singur „sens", dar nu exprimat, ci experimentat în această „așteptare" suficientă sieși, dincolo de care nu se trece niciodată și dincolo de a cărui realitate unică e inutil a căuta altceva: „Să-ncerc la ușă, dar centrul cum și unde / cînd unghiuri cresc și scapă din chenar? / Începe-n aer starea fără unde / și locul fără sprijin și hotar". (din **Patimile**); „Ce rugă-mi ceri? Cuvîntul e zăbală. / și frig de brumă de pe limbă: bruma / dospește-n miezul fierului și unda / rostirii stă. Să tac în așteptarea / albastrelor dovezi, ce rugă-mi ceri? / În mîna ta voi sta / și nu voi ști / decît să-mi șterg la colțurile gurii / spuma roșcată, rana îndoită / de care spui că vrednic sînt, și sînt" (din **Etica**); „Turnul se știe-n declin; la-mbinrile arse / scara deșiră; pe scară, hrănit cu-ntuneric, / îngerul numără treptele — nu-și mai aminte / cîte au fost la suire: cînd una-i dă reazim / cealaltă-n-tîrzie, talpa o-ngaimă cu teamă. / Mîine același loc va rămîne ostatec; / noaptea în zori așteptînd și lumina-n lumină, / treptei din urmă căderea va sta să-i asculte. / Păsări cu oase de lemn s-au desprins — își răspunde; / filfîie liber și vremuri străbat înspre mîlul / unei fîntîni care însăși coboară-adîncuri; / păsări bătrîne de-acum o tăcere măsoară/frica de gol și dau birul în veștede ape, / sunet de sunet legînd cu adaos de sunet". (din **Cele ce sînt**).

Proza lui Mircea Ciobanu, la fel de controversată și de solitară ca și poezia scriitorului, a fost văzută îndeosebi ca o experiență, să zicem astfel, „post-literară", găsindu-i-se corespondențe la noi și aiurea în orientările care, cum zice cineva, pun în discuție „problema semnificației literare" și din care, după același, rezultă „opere «demonstrative»". Dar adevărata „problemă" pe care o pun prozele lui Mircea Ciobanu nu este aceea a semnificației; ci a întrupării ei în literatură; nu posibilitățile de existență literară ale semnificației sînt puse la îndoială, ci posibilitatea literaturii de a fi semnificativă este cercetată. Scriitorul nu prelungește literatura, fie și prin contestație, ci se întoarce la origini, la pre-literatură, într-un spațiu unde stăpînește nu „oboseala literaturii" ci „tentația literaturii". Scriitorul nu-și asumă literatura (ca, de pildă, Mircea Horia Simionescu); el tinde spre literatură ca spre un teritoriu interzis și fiecare încercare de apropiere nu este un eșec fiindcă țința reală a efortului este de a-i dovedi inutilitatea. Ca și în poezie, Mircea Ciobanu își satisface atracția spre epic prin contemplarea neputinței de a o realiza, dintr-o obsesie a „hotarului" dincolo de care alternativele devin „faptă". Însă la „faptă" la „istorisire" nu se ajunge vreodată, virtualitatea fiind preferată realizării și „plutirea aburoasă" fiind socotită mai fertilă decît „evenimentul" („întîmplările reale nu au nici o importanță... ele încep să capete o semnificație abia cînd nu mai pot fi povestite. Din fiecare eveniment nu se păstrează, ca adevăr, decît o plutire aburoasă" — **Martorii**, II, p. 33). Epistolele — cîteva de o mare frumusețe a construcției ipotetice —, așa-zisele romane **Martorii** și **Cartea Fiilor**, „discursul" despre „idee" și „istorisire" din **Tăietorul de lemne** sînt niște „utopii" ale literaturii, narațiuni conținînd visul narațiunii. Importanța literaturii lui Mircea Ciobanu este de căutat în importanța întrebărilor pe care și le pune, mai mult decît în „soluțiile" întrezărite, și în felul în care le pune mai mult decît în felul în care această literatură este constituită.

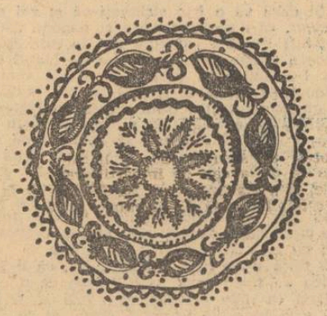

Desen de SABIN ȘTEFĂNUȚĂ

Mircea Iorgulescu

FRAGMENTE CRITICE

Opera și autorul ei

Citesc în Paul Valéry **(Tel Quel)**: „orice operă este opera multor altor lucruri decît a unui autor". Ideea nu este izolată în epocă și nici cu totul nouă. E curios doar s-o aflăm la Valéry care pune un accent atît de mare, în poezie, pe stil, rodul unei lupte îndelungate și aprige cu materia verbală. Mallarmé afirmase mai înainte ideea disocierii dintre cei doi factori, Proust, într-un cunoscut eseu, neagă pe Sainte-Beuve pentru prostul lui obicei de a căuta în spatele unei opere literare un **caracter**, o **psihologie** individuală, un **tip** identificabil social și moral. Preluînd ideea, critica modernă, cu excepția criticii psihanalitice, separă în chip și mai radical **opera** de **autorul** ei, fetișizînd textul și ignorînd omul ce l-a produs. Prin această disociere, **critica biografică** primește o lovitură serioasă: a explica opera prin datele biografice ale autorului pare spiritelor critice cele mai fine o pură aberație. Poezia lui Bacovia nu se poate justifica, e limpede, prin biografia, copleșitor de monotonă, a unui mărunt funcționar provincial. Înțelegerea versurilor lui Rimbaud sporește prea puțin din precizarea că autorul a practicat o vreme ignobila meserie de negustor de sclavi. Literatura lui I. L. Caragiale datorează, negreșit, experienței pe care dramaturgul a cunoscut-o ca funcționar la regie sau ca patron al unei berării bucureștene, dar a explica memorabilele lui piese și **momente** prin aceste imprejurări este totuna cu a explica floarea prin gunoiul ce se află la rădăcina ei sau (reiau o metaforă a poetului Marin Sorescu) a justifica cîntecul privighetorii prin arborele în care s-a oprit. **Opera** este produsul altui spirit, datele de ordin biografic pot lămuri imprejurările în care a fost scrisă, nu pot lămuri însă profunzimile operei, **semnele, miturile** ascunse în textul și subtextul ei. Acestea apar, adesea, fără știința autorului, textul final, în orice caz, depășește de regulă intențiile (proiectul) autorului. Tot Paul Valéry ne atrage atenția că este primejdios a interpreta opera literară în funcție de teoriile poetului sau prozatorului. Mai mult ca sigur că intențiile, teoriile au fost depășite, abandonate, **opera** a luat alt curs și s-a constituit prin contribuția altor forțe spirituale.

O întrebare, totuși, rămîne: nefiind produsul mecanic al unei biografii cu date civile precise, **opera** este, totuși, scrisă de un **autor** și problema ce se pune este cine este acest enigmatic personaj pe care critica îl aruncă din preajma creației sale, îl pune între paranteze, îl umilește socotindu-l inferior operei lui etc.?! Îndepărtînd o prejudecată (prejudecata care leagă o creație de o biografie strictă), critica intră într-un cîmp și mai întins de necunoscute, căci o elementară obligație este a determina **spiritul** (omul!) ce a produs poemul memorabil sau proza solidă ce ne stă în față. Biografia nu explică, de acord, prea multe, **autorul** trebuie căutat, atunci, în altă parte. Unde? În **operă**, desigur, produsul, totuși al unei fantezii individuale, rodul unui proiect **spiritual** ce se modifică, amplifică, independent (poate) de voința autorului, dar nu în afara posibilităților lui și nu fără contribuția sa.

Propoziția lui Valéry trebuie, în acest caz, completată: **Opera** nu este, adevărat, opera unui autor pe care îl cunoaștem din biografia lui comună, obiectivă, este opera multor altor lucruri pe care le cunoaște și le exprimă un **autor** secret, profund, indiscutabil superior individului care poartă un nume și un prenume, un spirit care se relevă total numai în **textul** pe care l-a compus. Să numim, în chip convențional, pe cel care este notat pe coperta unei cărți **autorul**, iar pe cel ce este ascuns în text, **creatorul** operei. În analiză, critica poate ignora **autorul**, niciodată însă, **creatorul** operei, nici chiar atunci cînd își propune metodic (cazul structuralismului) să-l ignore.

Eugen Simion

atelier literar

poșta redacției

ALBATROS : Scrisoarea e plină de gînduri și intenții bune. Poeziile, însă, nu prea aduc lucruri noi și, mai ales, lucruri de calitate. Există o anumită ușurătate, care vă trage condeiul în superficial, în anecdota comună, uneori vulgară (ca, de pildă, în „Vreau să vă spun", „Turnul de paie" etc.), sau, alteori, în retorică zgomotoasă (și cam goală pe dinăuntru), ca, de pildă, în „Poezii" (aici, sînt și niște erori nivelatoare, o serie dintre lucrurile enumerate neputînd primi calificativul de **poezie !**), sau „E timpul", „Un poem al domnului general" (?!) etc. Cam în toate paginile există, firește, și confirmările unor semne bune, cunoscute (mai ales în „E timpul", „Evidența", „Un fel de gară"), dar ele rămîn încă departe de împlinirile pe care le așteptam. Și le așteptăm în continuare.

GH. FOMETESCU : Lucrurile nu progresează, de la o vreme, schițele nebuloase și sumare pe care ni le trimiteți neînsemnînd un demers decisiv către poezie (deși, față de prima față, de acum un an, doi, se poate vorbi de un pas înainte). La întrebări, vă răspundem clar : nu există (încă !) „acel nivel publicabil" și nu există o „șansă imediată pentru ieșirea din anonimat". Cel puțin deocamdată. Un studiu serios, aprofundat, dedicat marilor creatori de poezie, vă va da, probabil, reperele indispensabile. Ceva mai bine, „Bona fide".

Val. Vel. : Mulțumiri și felicitări pentru interesanta carte (sperăm să primim cît de curînd și alta, iscălită cu un singur nume !). La mulți ani tinerei „opere capitale" și celor din juru-i ! Și succes în noua și ispititoarea expediție ! Ciclul patriotic e interesant,! în nota cunoscută, deși cam inegal și uneori (inevitabil) șovăitor. S-auzim numai de bine !

DĂNILĂ NICOLAE DAN : Sînt, într-adevăr, consistente indicii ale unei vocații lirice, mai împlinite în „Va fi o scară", „Se scaldă boabe", „Neam întîlnit". Sînt toate speranțele să vă puteți numi de-a binelea, într-o bună zi, **poet.** Așteptăm vești noi.

D. BG. ANGHEL : Interesant și acest articol (ca și proiectul în ansamblu). Obiecțiile posibile le anticipați chiar dv. (aerul cam didactic, caracterul cam frugal, expeditiv). Nu ne rămîne decît să-l predăm redacției, ca și pe celălalt, și să sperăm că va avea aceeași soartă. Oricum, se pare că, după cît ne relatați, greutățile începutului nu reprezintă pentru dv. o surpriză și nu vă găsesc nepregătit. Vă dorim curaj și succes !

THOMAS : Multe manuscrise, prea multe și multe scrisori — unele puteau să lipsească, și dintre versuri și, mai ales, dintre scrisori, care, uneori, înlocuiesc efortul de a gîndi și înțelege, cu un efort de agresivitate și insolență. Evident, nu vi se poate contesta dreptul de a cere anumite explicații, în cazul cînd informațiile dv. în materie și judecata proprie, nu vi le pot furniza, dar n-aveți niciodată dreptul de a inventa din oficiu un vinovat, de a-l judeca și condamna, fără nici o probă și în contumacie. Nu vă este acordat, de asemeni, în nici un caz, dreptul de a folosi în scrisorile dv. alt ton decît acela cu care, de ani de zile, vi se discută în această coloană, cu bunăvoință și răbdare, manuscrisele, atît de numeroase și contradictorii. Practicile pe care ni le imputați nu ne aparțin — ați fi putut s-o știți sau s-o intuiți de multă vreme. Ați fi putut, în orice caz să ezitați mai mult sau să simțiți nevoia unor lămuriri și dovezi, înainte de a ne atribui asemenea metode. Ele nu sînt și nu vor fi niciodată în vederile noastre — am mai spus-o și cu alte prilejuri și în alte pagini, pe care regretăm că nu le-ați avut sub ochi. Despre versuri, vom vorbi altă dată — acest lucru cere deobicei mai mult calm decît cel de care dispunem în momentul de față, mai multă obiectivitate și bunăvoință.

GH. PALEL : Lucruri modeste, în general, în pierdere de viteză, inspirația și elanul făcînd loc, treptat, lucrului manual. Ceva mai bine, în „Nu cred nimic", „Jurămînt".

D. CERNESCU : Lucruri bune, în „Fără încîntări", „Noiembrie", „Jurnal de bord", poate un pic cam uscate (fie chiar premeditat), ceea ce le scade ceva din virulență, din puterea de șoc.

M. GRĂJDEANU : Se aud ici-colo niște zvonuri de poezie, dar lucrurile sînt abia la început, dominate de o versificație convențională, livrească, care nu îngăduie încă niște concluzii definitive. Reveniți.

MARIA BEL, IDE I. („Sincer vorbind"). Sînt unele semne bune, merită să insistați.

Ion Arcă, Șefu Ion, Bereveanu George, Vasile Niculescu, George Mocănescu, Gheorghe Moruț, Olaru Maria, Tipărescu Maria, Miron Țic, Ion Mușat, Constantin Viorica Elena, Nicolae Alexandru, Ioan Vasile Marcu, M. Șoroaga, Petcu V., I. N. Serare, Vasile Popovici (mai bine, în „Pace", „De vreme") : Încercări mai mult sau mai puțin îngrijite, dar de nivel modest, fără calități deosebite.

Geo Dumitrescu

N. R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Poetul

Ce rar luminează poetul
adîncul neliniștii noastre !
El vine atît de departe,
din miezul de foc al materiei.
pe nebănuite meandre
cutreieră lumi de dezastre,
străbate imperii de umbre
ce flacăra vor să-i devore,
de doru-nălțării pădurilor
imense pustiuri fecundă,
se luptă cu moartea și-o-nfrînge
lăsînd puritatea izvoarelor
și doar cînd durerea îl sfîșie
se-nvăluie-n cîntecul păsărilor
Cu cît mai tîrzie-i ivirea
în sfera neliniștii noastre
cu-atît mai puternic e graiul
lumii ce-adîncul ni-l tulbură.
Și nu știm cînd singuri rămînem
legați de destinele noastre
cu firul vrăjit al speranței
poetului dus printre astre.

SORIN PLANETARU

Delicate mesaje

Nu cred că nu-mi scrii
cred doar că nu-ți înțeleg
scrisorile
bunul meu simț obișnuit
prea mult cu o
coală albă de hîrtie
nu pricepe delicatele mesaje
din frunzele gonite de vînt
dintr-o picătură de apă
rătăcită
pe timpla mea caldă.

CRISTINEL PRICOP

Pentru a înțelege

Pentru a înțelege o pasăre,
trebuie să cînți
pe aceeași ramură cu ea.
Pentru a ști
cîte puțin
din tainele unei stele, —
să arzi
o noapte pe cer.
Însă pentru a cunoaște un om,
trebuie să fii
stea, cîntec,
pasăre, pom.

COSTEL ȘTEFĂNESCU

M-aș fi numit

S-ar fi putut să fiu altceva.
În locul mîinilor să am aripi
și „pasăre" să mă numesc.

S-ar fi putut
în locul mîinilor
să-mi crească ramuri
și „pom" să mă numesc.

Aș fi avut oricum
o singură inimă
o singură dată.

Ca și cum
ar fi bătut
aceeași toacă în surdină
fior imens
ritmat în circuitul lui închis.

Un zbor, un foșnet, vis
orice-aș fi fost
pe-orice cărare,
în fuga mea rotundă
pe-o traiectorie-undă,
ca și acum de simplu,
m-aș fi numit : Mișcare...

LILIANA POPESCU

Cristale

În lacrima aceasta, un cristal
ideal pentru răsfringeri,
din care au nins, s-au prelins,
îndepărtate calde plîngeri,

În lacrima aceasta — un cristal,
locul ei — printre sacrele geme,
fagurii peșterii o înmormîntează
sub însrăinate și pale embleme

Rămîn cu vîntul, pe țărmul meu
sălbatic să stau și nemîntuit, printre dune,
semne să schimb, ca într-un rece muzeu
unde lucruri dispar împovărate de nume.

CĂTĂLINA ROMAN

Cîntec scurt

Binecuvîntați dimineața
mari cîntece cîntăm la întîlnire
timpule
cînt
niște mîini întinse spre pămînt
cînt fiindcă trebuie să cînt
soarele
zilele
frații mei
păsări fierbinți
știu
mergi
visezi
speri
Românie

sînt fericit
am văzut soarele tău
mi-a aurit fruntea
am vîrsta ierbii
a ierbii tinere bineînțeles.

DAN CALIS

El despre toate

Lui Ioan Alexandru

Grîul e grîu
Să mai spunem de grija ce o avem
La repetarea chipului nostru în fiecare bob !
Poetul s-ar supăra
Și, încet aplecîndu-se către ierburile mărunte,
Către unelte,
Va zîmbi iar zîmbetul îi va fi șters
De sudoarea prelinsă de pe frunte...
O, cîtă liniște îl înconjoară !
Iluminat în ea, el despre toate
Vorbește cu durerea iubirii

MIHAI MODRUJ

Cît costă un bătrîn

Urmare din pag. a 5-a

dat în mînă, i-a întins dracul cu un băț, că-i era frică să nu-l farmece și pe el baba.

Și uite așa, ai auzit probă ? că eu de aia vă spun...

Și hai, moșule, mai toarnă să bem, că dumitale de la cinci pahare în sus ți se taie pofta, și mai lasă vorba, c-or fi și ei obosiți și hai să punem borșul că se face tîrziu. Și uite-așa, nepoată, dacă vrei să faci bors, să-l iei pe nepotu-meu de mot și să-l tragi pînă s-o mînie, să iasă borșul mai acru, negru de acru să iasă, c-așa-i place la bărbat...

Și dacă vreți să fierbem porumbul, grădina-i în spate, știuleții sînt destui acolo, eu zic că peste tot se face porumb, da' mă gîndesc că cei care-au fost pe lună, trebuie să puie porumb, să mergem să-l fierbem și acolo...

Nu știu zău de ce m-oi certa tu, că tu știi să faci piinea în țest și copii mai știi să faci, da' eu am vînturat toate țările, bre, și eram tînăr și mergeam fluierînd...

Că și Titi mă bătea la cap, haide, tataie, să-mi arăți țările, făcea alde văru-tu către mine, mergeam pe pod pînă la Bucșaru și altoiau caii șoseaua de repede ce mergeau, și mi-au ieșit niște vărari cu mere, și s-au speriat caii și n-am putut să-i opresc și nu știu cum a săltat căruța pe drum și-a sărit Titi peste șanțul căruții, și abia l-am ținut de mînă și tremura dricul căruții și era plin, și dăduse o ploaie și nu se desnodau streangurile de urzici de la hamuri, că se umflaseră. Și l-am ținut așa pe Titi lîngă coama căruții pînă la pod, la Bucșaru, că nu puteam să opresc căruța cu nici un chip.

Da' hai moșule, nu te lăuda, că nu murea copilul, că ce dacă ar fi căzut din căruță, că era pămînt și nu pățea nimic, da' uitași cum a fost cu povestea aia cu boul pe care l-ai dus la puț și l-ai uitat acolo și-a rămas neadăpat și-a venit singur acasă.

Păi cum să fie cu povestea dacă n-a fost așa, c-a avut cineva necaz pe mine, și-a vrut să-mi scoată un ponos, dar n-am făcut așa, că asta-i doar o vorbă de clacă.

Lasă, moșule, lasă, că pe toate le știi minte, numai pe asta nu, și nu te supăra pe mine că ți-am zis de bou, da' singur nu-ți aminteai, că ai fi avut ce să-ți amintești...

Eu zic că n-am vorbe cu tine că mă cam minii așa, că eu într-o viață de om n-am avut nici o vorbă cu nimeni, nici o judecată n-am avut. O dată a fost să fiu și eu martor la un proces, că se luaseră doi la un țăzan și nu știu ce tot aveau de împărțit, cazanul ori prunele, și-a zis unul, bre, să fii martor la mine, și celălalt, ba să fii la mine, și le-am zis, bă, eu-s om bătrîn, spui numai ce văd. Și i-am împăcat și-am băut toți cîte-o țuică.

Și poate nu mai am zile, că m-am topit, și dă-mi nepoate o prosoapă să stau jos, că-mi pare că dacă merg la doctor iar îmi pun cureaua la mînă și-mi iau tensiunea, că omul dacă îmbătrînește, îmbătrînesc și vasele, dar ce să fac nepoate că n-am mai luat fir de nasture-n gură, și-am trintit toți nasturii-n plită. Și m-am trezit într-o noapte și i-am căutat, că de pepene nu crește tensiunea. Că uite, mă uit la voi și vă văd tineri și cruzi încă, și ce să-i faci pepenului crud dacă nu-i copt, că atîta-mi pare rău, că n-am venit să vă beau rachiul la nuntă..

Și să vă mai spun una, că era în războiul din '916 cînd cu regimentele Întîi Olt și Doi Olt, că s-au dus să facă băieții baie la o apă, și numai ce-au auzit că nemții au trecut prin sat, și-au ieșit fără veston, și-au lăsat băieții scăldatul și-au pus mîna pe cartușe și-a rămas la nemți scris că românii au armată albă, că vezi bine, băieții ieșiseră numai în cămăși albe.

Și nu-ți mai spui, nepoată, că au venit într-o zi cazacii și se lăsau cazacii jos de pe cai, de gîndeai că vin caii singuri, și erau toți unul de spuneai că-s crescuți cu jeratec, ca Giru al meu...

Hai, moșule, hai că-s prea multe poveștile, și dacă ar fi după tine ar rămînea nepoții flămînzi, și mai luați din mămăliga asta, că-i pripită pe foc, și mai mușcați din porumb, da' aveți grijă că frige, și uite că vă spun eu, de nu vă spuse bătrînul, că l-am luat doar într-o săptămînă, că m-am dus pe cîmp și-acolo mîncam, și-acolo-noptam. Și m-am dus cu caii și m-au prins albinele, că ele se lăsaseră pe niște țepi și caii s-au dat la ierburi, și fugeau caii pe țarnă și nechezau și trăgeau pe nări și albinele toate pe capul meu. Și-a făcut alde bunică-tu Gheorghe o saramură de sare și m-a-nvelit în ea, și-am stat așa o săptămînă încheiată, tot cu bunică-tu lîngă mine...

...Uhuhuu, muma pădurii, biiguie-și feciorii și să nu mai certe pe Vasile, eu zic fă, femeie, că tu n-ai fost descîntată deajuns, că nu știu de nu cumva tu m-ai luat pe mine, ori eu pe tine ? !

Hai, nepoată, că durerea de cap trece, c-o fi de la foc sau te-o fi deochiat vreo femeie sau poate baba, treci că-ți spune moșul, și dă-mi fruntea încoace, hai, ieși deochi dentre ochi, de-oi fi deocheat de fată mare, să-i crape țîțîi, să-i curgă laptîi, de-oi fi de voinic, să-i crape boașile, de-oi fi de femeie, să-i cază coadili, a fătat oaia mielu și nu l-a lins, și de deochi a plesnit, trei picături de sînge a picat, ochii strigoiului a crăpat, ieși deochi dentre ochi, să rămînă copilu luminat, ca argintul de nurat...

Dar uite că mă dau după umbră, că mi se usucă gura cînd vorbesc, și uite că-mi pare bine că ați mai trecut pe aici, nepoate, și văd încă c-un ochi, mă hrănesc așa cu el, că n-am să-mi împărățesc pămîntul, că văd încă pînă la trei telegrafe, și noaptea nu dorm decît un somn cu el...

Și că m-ai întrebat cît costă un bătrîn, și n-am să știu să pot a-ți răspunde, da' eu cred că el costă de la tinerețea lui pînă la bătrînețe, și poate încă ceva pe de-asupra...

PARODII

Ioana Diaconescu: „Cîteva dorințe"

(după poezia „Atît să am")

Să am o păpușică, o, porțelanul fin
după care fetele disperă,
să am un bemol de argint, un pinguin
un flacon Chanel pe noptieră.
Să fiu sărutată de-o stea
și locul să se înmiresmeze
să zică bărbatul : draga mea
ăl de sus să ne binecuvinteze.
Să am o planetă rotundă
ca o portocală, să am
un scrin Bidermaier, o fundă
o mătușă bogată la Roterdam.

Să am un iubit ca un steag,
un pian cu coadă, pliant,
o pasăre țintuită în prag
cu agrafe de diamant.
Să am o pădure-n salon
un izvor în vaza cu flori colorate,
o mașină de spălat IDEAL
cumpărată cu plata în rate.
Să am o focă neagră ca un gînd,
un leopard cu blana înstelată
să scriu cu rîvnă rînd după rînd
cum rîndunica-și scrie zborul
în zarea nepătată.

Mircea Micu

Cuvinte rare : interzice, castel, tiptil, spadă, sîrmă, fuior, Serafima, astrolog, jivină, confundă, flaut, răgușit, șotron, vîrstă, oglindă, atențiune, timpul, invadează. Selecție metaforică : *„Ești precum dulcele copil/Ce orb își duce mîna înspre gură/Și crede că-i floare/Blînd mirositoare : ; „Nu sînt eu așteptînd cu sufletul la gură/Să spună pasărea vocala „a".*

revista străină

● **UN VOLUM CONSACRAT ARTIZANATULUI MONDIAL** contemporan a fost de curînd prezentat de „Bibliothèque des Arts" purtînd titlul : HOMMAGE AUX MAINS. Textul aparține marelui poet mexican Octavio Paz care spune, printre altele : „Făcut de mîna omului, obiectul artizanal păstrează — efectiv sau metaforic — urmele lăsate de apăsarea degetelor celui care i-a dat formă... Artizanatul este adevărata pulsație a timpului omenesc". Alegerea și calitatea ilustrațiilor și a planșelor în culori face ca privirea cititorului acestui omagiu adus mîinilor, să rătăcească printr-un muzeu însuflețit, fără frontiere, plimbîndu-l din Nepal în Peru, din Statele Unite în Irlanda, din Australia în Germania și din Suedia pînă în Japonia.

● **ÎN CADRUL ANULUI INTERNAȚIONAL AL FEMEII**, serviciile poștale din R.F.G. vor pune în circulație, de la 15 ianuarie 1975, o serie de timbre cu tema „femei ilustre". Timbrele vor purta efigiile : Annette Kolb (1875—1967), Ricarda Huch (1864—1947), Else Sasker-Schüler (1869—1945) și Gertrud Freiin von le Fort (1876—1971).

● **LA PASSAU (R.F.G.)** au fost descoperite vestigiile unei colonii romane, datînd din sec. X e.n. ; se poate presupune, de aceea, că vechea Castra Patava (Passau de astăzi) era una dintre cele mai importante așezări romane din nordul Alpilor. Descoperite în sudul orașului, aceste fortificații fac pereche cu cele de pe malul de nord al riului Inn (de unde rezultă existența unei duble organizări) care pînă în prezent nu fuseseră descoperite decît în marile orașe fortificate romane Colonia (Köln) și Maienția (Mainz).

● **CU OCAZIA ANIVERSĂRII A 110 ANI DE LA NAȘTEREA SCRIITORULUI POLONEZ STEFAN ZEROMSKI**, s-a organizat în Munții Swietkrzyskie un Simpozion Național al Medicilor-Scriitori. Cele unsprezece comunicări prezentate au dezbătut tema „Medicul în fața viitorului omenirii" și „Poezia și medicina — tradiție sau avangardă". Trebuie subliniat faptul că medicii-scriitori polonezi se bucură de înalta prețuire a Uniunii Mondiale a Medicilor-Scriitori, iar viitoarea sesiune va avea loc la Lugano în Elveția.

● **EDITURA MICHEL DE L'ORMERAIE** a editat opera lui Molière, OEUVRES, în nouă volume legate în piele. Cu deosebită grijă și atenție pentru exactitate, s-a încercat să se găsească o hîrtie asemănătoare cu cea a ediției originale, — atît de rară — în care a fost tipărit, în 1734, marele clasic, cu ilustrații de Boucher. Atît minuția gravurilor cît și vigoarea caracterelor de imprimerie a acestei noi ediții a operelor lui Molière sînt în așa fel păstrate și respectate, încît cititorul are impresia că se găsește chiar în fața ediției originale.

● **CUNOSCUTUL REGIZOR DE FILME ANATOL LITVAK** a încetat din viață într-o clinică din Neuilly, în vîrstă de șaptezeci și doi de ani. După epoca filmelor mute căreia nu i-a rămas dator, el realizează în Germania o serie de lung metraje cu Jan Kiepura și Martha Eggerth, apoi în Franța : „Bătrîna canalie" cu Harry Baur, „Echipajul" și „Mayerling" cu Charles Boyer și Danielle Darrieux ; în 1936 se exilează în Statele Unite unde își continuă activitatea, turnînd o seamă de filme de mare succes, printre care : „Groapa cu șerpi" (1948), „Anastasia" (1956), iar în 1961 „Vă place Brahms ?", urmat de „Noaptea Generalilor" ; ultimul său film „Doamna din automobil cu ochelari și o pușcă".

● **CU PRILEJUL CELEI DE-A 250-a ANIVERSĂRI A NAȘTERII FILOZOFULUI GERMAN EMMANUEL KANT** (1724—1804) — autorul „Criticii rațiunii pure" — Republica Federală Germană a pus în circulație, cu începere de la 4 decembrie 1974 o monedă în valoare de 5 mărci, gravată cu efigia filozofului. Moneda a fost bătută într-un număr de opt milioane de bucăți.

● **PREMIUL GEORGES SADOUL** a fost atribuit pe anul 1974 unui număr de trei filme documentare : unul francez, „Poveste din Wahari", altul din Africa de Sud „Ultimul mormînt al lui Dimbaza" și al treilea, american, „Suflete și păreri". Filmul francez, „Poveste din Wahari", aparține lui Vincent Blancher, cineast atras de probleme etnografice, și Jean Monod, etnolog cinefil ; ei descoperă în acest film mitul facerii lumii, văzut de locuitorii băștinași din Piaroas (Venezuela). Timp de un an de zile au realizat acest film, frîntură cu frîntură, ca pe un proces-verbal de constatare a existenței, o afirmație a vieții acestor indieni. „Ultimul mormînt al lui Dimbaza", cel de-al doilea film premiat, a fost turnat clandestin în Africa de Sud, autorii lui nefiind menționați. Este un documentar în sensul cel mai strict, pasionat, poetic, un film pentru toți, în care se denunță, — bazat pe cifre și imagini — rasismul, mai pregnant ca niciodată din Africa de Sud. „Suflete și păreri", este un film militant, realizat de Peter Davis. Trăsătura comună a celor trei filme premiate este problema negrilor în fața albilor.

● **C. SIVARAMAMURTI**, directorul Muzeului din New-Delhi, brahman, vegetarian, savant epigrafist și numismat, este autorul unei foarte valoroase lucrări, „Arta în India" scrisă sub postulatul : „Arta și literatura sînt legate în mod esențial". Abordînd tema bogată a artei indiene, prin intermediul numeroaselor texte sanscrite, completate cu comentarii ale unei bogate iconografii și alese texte poetice, autorul, nerespectînd întru totul cronologia, reușește să cuprindă și să redea un tablou al evoluției artei în India, pornind de la caracterul preistoric distinctiv Mohenjo-Daro, și ajungînd pînă în secolul al XVIII-lea. Reproducerile, din care o mare parte sînt în culori, abordează îndeosebi sculptura, apoi o evocare a arhitecturii din o sută patruzeci regiuni arheologice. Lucrarea a apărut în editura franceză Mazenod.

● **JACQUES PRÉVERT** — socotind că la baza poeziei sale stau nepreväzutul, întîlnirile neașteptate, dezrădăcinările, — și-a lăsat pana inspirată, luînd în schimb lipiciul și foarfeca și a început să decupeze. Făcînd apel la cărți poștale, reproduceri de pictură, lucrări de anatomie, nimic la întîmplare, dar decupînd și lipind, Prévert a realizat îmbinări de un farmec neasemuit, pe care René Bertelé le prezintă într-un mic volum editat de Filipacchi.

● **RELUÎND TRADIȚIA LUI THÉOPHRASTE ȘI A LUI LA BRUYÈRE**, — Elias Canetti publică o culegere de cincizeci de caractere în editura Carl Hanser Verlag din München, sub titlul **„Der Ohrenzeuge"** (martorul care a auzit cu urechile lui). Cele cincizeci de miniaturi sînt un fel de reflectare într-o oglindă ironică și critică a contemporanilor autorului. Astfel el ridiculizează snobismul estetic în „Schönheitsmolch", reclama sforăitoare făcută în jurul personalităților și al vedetelor în „Namenlecker" ; „Der Ohrenzeuge" nu trăiește decît pentru a-și pindi anturajul, slăbiciunile și lipsurile lui.

sport

Am putea visa

Promiteam în cronica de la sfîrșitul anului că vom reveni asupra unor probleme concrete ale fotbalului nostru. Să revenim deci, și să reamintim opinia formulată și atunci, că echipa națională este prea puțin echipă națională și prea mult a lui Valentin Stănescu, a comodității lui de gîndire și de acțiune. Luîndu-ne după rezultatele acestei echipe, am putea trage concluzia că prezența în reprezentativă a unor jucători ar merita o sancțiune și nicidecum o recompensă. Pentru că Dinu a fost prezent în națională, dar ce a făcut națională în care a fost prezent Dinu și cum a fost primită cu ostilitatea formidabilă cu care a fost primită pe atîtea stadioane tocmai din cauza lui Dinu, a jocului său brutal și respingător ? Una ar fi fost dacă se dădeau bonificații jucătorilor prezenți într-o reprezentativă care a obținut rezultate și altceva ceea ce se întîmplă : bonificații acordate nemeritat pentru niște eroisme care nu s-au produs. Vreau să spun că nu simpla prezență în echipa reprezentativă trebuie să atragă recompensarea, ci prezența dăruită, eficientă, aceea care să ridice sportul românesc la înălțimea visului nostru. Poate că tocmai prezența lui Dinu în națională și absența lui Boc au determinat, de exemplu, insuccesul din Danemarca. Poate că prezența amîndorura ar fi fost cea mai potrivită. Fapt este însă că și acest criteriu folosit de ziarul **Sportul** este arbitrar.

Desene de MIHAI GHEORGHE

Ar mai fi de spus încă multe despre notele pe care redactorii le ajustează cîteodată cum vor ei. Ne oprim însă aici și socotim bună ținuta morală a Asociației presei sportive, care — între sportivii români ai anului — a acordat primul loc de fotbalist lui Lucescu. Socotim obiectivă, corectă, ancheta **României Libere**, în urma căreia a ieșit învingător, de asemenea, Lucescu. Dar pentru a arăta pînă unde merge arbitrariul, îmi voi aduce aminte public că în ziarul **Sportul** nici măcar nu se specifică împrejurarea că Lucescu, ales pe locul 11 între sportivii anului, este primul fotbalist din lista acestor sportivi. Nimeni nu mă poate bănui de simpatie specială pentru Dinamo. Dar adevărul e adevăr. Lucescu a fost cel mai bun !

Am putea visa și pentru el și pentru toți fotbaliștii, pentru toți sportivii că oglinda activității lor care e presa sportivă să fie în anul care vine mult mai corectă, mai obiectivă, mai responsabilă. Să fie sportivă, să nu aștepte cartonașul roșu al opiniei publice.

Adrian Păunescu

cariatide

florența albu

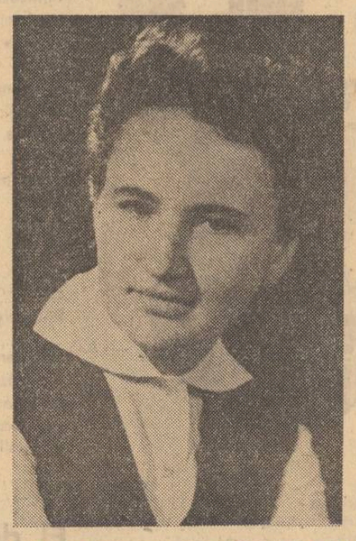

Născută la 1 decembrie 1934 — în satul Floroaica — Ialomița, Absolventă a Facultății de filologie — București. Volume: „Fără popas" (1961 — debut). Alte volume: „Fata Morgana", „Măști de priveghi", „Poeme", „Himera nisipurilor". „Austru", „Petrecere cu iarba".

Aniversare

Ascultam muzici și nume
la cina de taină
a piersicilor
a efemeridelor.

O, tuberoza, magnifica,
albul scoicii
lingă roșul mantiei, faimel.
Astfel răbdam
iarba și valsul, lenta ceremonie,
la cina de taină,
la petrecerea efemeridei.

La capătul celălalt
al numelui meu
decembrie trece cu fastul,
cu fiarele circului
dresate să uite.

Motiv

Prințul tristeții venind
într-o mișcare orgolioasă
— doamna mea, m-ați chemat ?

Ochi veștejiți
sub mari aripi de lilieci
desfăcute, înnoptînd
mov spre violetul imperial
— doamna mea, m-ați chemat ?

Un cer în slavă agățat
de bolta altui cer
și cer de cer pe grinzi mai sus,
trezia stelelor cu gheare,
cu nimburi alungite-n veghe

și eu în vis
păstrînd mișcarea
de înclinare-a visului
— doamna mea, m-ați chemat ?

Monoton

O, prin ce strălucire trecînd,
cu duhul greerilor, cu duhul ierbii,
vîntului. Frunze, nervuri mișcate
în somnuri stranii,
sunet de săbii,
jurăminte pe săbii în aer,

lovirea muchie de muchie
tăcere de tăcere,
mînă de mînă,
înceată curgere de sînge,
vene deschise darnic.

Tu care vii, tu care treci
purtînd un coif de-argint pe creștet,
plînsul luminii te ascunde văzului,

numai tăcerile
tăiuș pe tăiuș
jurăminte de săbii
în aer.

Ceremonie

Oamenii trec
pe malul fluviului verde,
— unde duce fluviul acesta,
întrebi trecătorii ;

ei se duc, ei se pleacă
la maluri, cu iarba,
cu puzderia fluturilor,
buiesc din hăul trecerii, se istovesc,
în graba lor de aripi mici,
de pași încolonați la aripi —

atît de repedea mișcare,
forfotitorul jos și sus,
tirișul lor aerian
la malul fluviului acela

— dar unde duce fluviul ?
izbindu-te de crisalide,
pe piei de carnaval, de aripi,
de salivația celestă
a vuietului, a mătăsii
— unde duce Fluviul ?
și ceea ce ți se răspunde,
e mai tîrziu și mai neclar.

Labirint

Descreste luna.
Revenim la țărmuri
cu gura obosită de surls.
În garduri vii de merișor
se rătăcește greerul.

Mergem prin labirintul umbrei
cu mîinile întinse
după mireasma caprifolului.

Grădini deșarte. Spații suprapuse —
în mici sertare pentru suveniruri
cad stelele. Trec melci
lăsînd o dîră mucegai,
un fir al Ariadnei
inutil. Nu mai ieșim din labirint,
nu căutăm ieșirea.

Motiv vegetal

Rămîne frunza care mă privește
din umbra corcită,
ai crede blîndă, indiferentă,
ai crede — străină,
ai zice — o gheară,
un vis limitat —

se-ntinde din sămînță
și-mi cercetează tîmpla ;

se desface
și podul palmei mi se lasă vechi
pe creștet.

Trece prin casa mea,
mă uită în urma
de zbor, de literă, de gheară
și se întoarce iar în starea
de vegetală meditînd.

Pelerinaj

Lacul Ohrid
și măgărușii precupețelor
samarele cu mere
împovărînd
spinările înfrigurate.
Și bocetul în aer
un cerșetor în fresca
tămăduirii de melancolie.

Îngenunchind în toamna aceea —
Ohrid sau amintirea
sau clopotele sus,
la Sveti Naum,
mirosul pînă în cerul gurii
de măr, de frig și de tăgadă.

Auzi focul

Auzi focul ! Vino
pipăie-l, miroase-l, visează-l,
închipuie-ți-l. Teme-te!
Vino cu ochii închiși printre
litere aprinse. Printre grinzile
și ochii din lemn și fastuoasele
covoare veștede. Auzi focul !

Noaptea se-ntinde cît vezi cu ochii —
stejarii, luna în frunze
și repetarea.
Un tigru de Bengal trecînd
prin cercuri — auzi focul.

Tu, înconjurat de fanfare, de lucruri,
de atîtea prezențe minuscule
de atîtea spaime crescînd
biblioteca, poveștile focului
și carii,
auzi focul !

angela marinescu

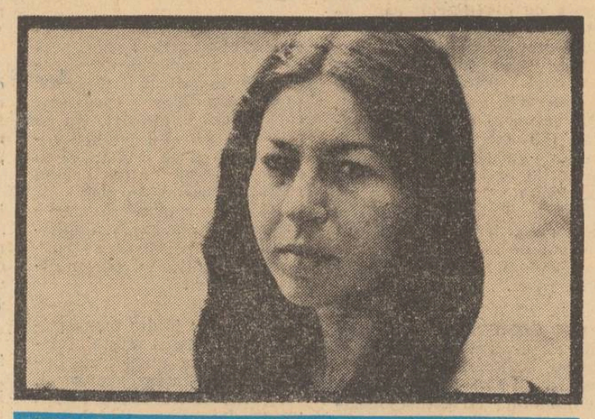

Născută la 8 iulie 1941 în Arad, unde termină liceul în 1961. După patru ani de medicină, la Cluj, se transferă la Facultatea de filozofie din București, luîndu-și licența în psihologie în anul 1971. Debutează cu versuri în revista „Tribuna", în anul 1965. Volume apărute : „Sînge albastru", 1969 ; „Ceară", 1971 și „Poezii", 1974. În pregătire : volumul de versuri intitulat „Moara de vînt".

„Angela Marinescu seamănă cu albatrosul lui Baudelaire, atît în ipostaza ei artistică, cît și în cea umană, versul său este încă nesigur, poeta este aproape mirată de forța lui revelatorie și de aceea uneori vocabulele cedează sub greutatea emoției. Mișcările sale par incoerente și tragice, dezolante prin lipsa lor de sens. Meditația devine esențială fiindcă ea duce la o concluzie de ordin general, ea numește poate însăși condiția noastră : nu unul sau altul dintre noi e caraghios și grotesc, ci **noi** sîntem așa, ființa aceasta orgolioasă care s-a erijat în măsura tuturor lucrurilor. Ceea ce este teribil în cartea sa vine din faptul că toate poeziile bune par a fi „ultima poezie", transcriu adică o stare limită, dincolo de-care-nu-se-mai-poate-scrie și dincolo-de-care-nu-se-mai-poate-trăi.

Senzualitatea Angelei Marinescu este curată, nepîngărită, naturală, este un principiu cosmic, fecund,... dorința este vie, posesivă, mărturisită, gemută, o adevărată fatalitate de la care nu ne putem abate. Rareori în literatura contemporană ea a fost glorificată cu mai multă sinceritate și puritate neîntinată. Poate că numai teribila Joyce Mansour mai are brutalitatea splendidă a stărilor erotice atît de viu exprimată. Poeta noastră este de altfel, alături de Nina Cassian, una din marile cîntărețe ale iubirii văzută în realitatea ei de nuntă universală".

Aurel-Dragoș Munteanu

Pasăre

Drum bătut în cuie — spirit apus apasă
pe aripi —
Este viața ta, pasăre ce-ți clădești cuibul
senzual.
Închircită lumină, orbitoare și densă-ți
umple locul
Cu atîta zel ales — șobolanii-s departe!

Dar drum mai anevoios, mai pur —
oricînd puiul neputincios
Poate lumina, transparența lui absolută
și obositoare —
Nu pot cunoaște. Mai multă iubire aici,
În cuibul precar, decît în veșnica t
tinerețe a mării!

Tril translucid, cristal al vieții, scurt și
pătrunzător.
Sîngele tău nici nu este, el piere pe
ciocul plin de har
De cum apare, el leagănă valul de
aer, el atinge aripa
Vulturului în zbor, cruțînd ochiul lui
rece.

Iubire

Iubire, cît de mult trăiesc pentru tine!
Venirea Ta, grabnică și plină de ea
însăși,
Mă tulbură.
Chiar și țăranul care, primăvara,
Aduce pămînt pentru flori.
Oază credincioasă! Oază adîncă!
Eu ți-am gustat picătura de apă vie.

Nebunia

Nebunia-i un vultur
Pe o stîncă înaltă.
Țintește-l, dacă arcul tău,
Este îndeajuns de întins și de subțire.
Numai aripa lui plăpîndă,
Bolnavă și plină de iubire,
Cruț-o, la adăpost
De săgeata întunecată.

Soldat

Iată libertatea ! — sănătatea trupului
și a minții,
Prieteni înaripați sau nu, mai răi și
mai buni,
Mai credincioși sau chiar imposibil
De străpuns cu sufletul, oricum, prieteni.
O anumită discreție a faptelor,
Un avînt și o cinste de fier în discuții,
Îngăduință cu adversarii,
Intransigență pînă la sînge cu sora,
Cu fratele, cu părinții sau copiii tăi
Neprețuiți !
Un pat, o masă, și dorința de a trăi
Și a muri ca un soldat pe cîmpul de
Luptă.

Zeul

Un gol adînc, un pustiu lacom
Rămîne în urma
Stîngerii lui.
În fiecare noapte zeul apare,
Sărutîndu-mi fruntea ;
Iată, zice el, tu ești a mea,
Ființa ta slabă și plăpîndă îmi aparține !
Atunci, eu lucrez intens,
Ca un computer,
Fabulez perfect și înflăcărat.

Zeul în mine piere.

Îndoială

Mereu cu pieptul plin de cenușă.
Un țipăt murdar îmi stinge bucuria.
Zi de zi stau și te pîndesc cum vii,
Îndoială adîncă, cuib viu ți-ai făcut
Din mine.
Cum ți-ai înfipt în brațele mele
Stîngăcia uriașă.
Îmi stai pe creștet și suspini ușor ;
Melancolia îți atîrnă ca un văl
peste ochi..
Nu cred că ai să mai poți pleca.
Jarul tău mă arde încet.

Tînăr

Din nou, Același Tînăr, cu plete
cîrlionțate,
Plin de o mătase veșnică,
Niciodată n-am să-l pot uita,
Mereu, Fizician sau Matematician pur,
Coincidență sacră.
Dar trecerea timpului nu mă mai atinge.
Steaua mea pilpiie rece
pe cerul nemărginit.

Vara

Vara, cînd văd păsări mari țipînd
în văzduh,
Mi se face un dor nemărginit de viață.
Țipetele lor sînt atît de încărcate
de durere,
Încît sufletul meu își ia zborul.
Mereu moartea mi s-a părut îndepărtată.
Numai atunci înțeleg cît este de vie și
sfredelitoare.
Atunci, ea își înfige și mai adînc
rădăcinile
În pieptul meu.

Arată-mă

Acum, către miezul vieții,
Eu, biată furnică, grăunte de nisip
În fața ta,
Cunoscînd plăcerile dragostei
Și alte plăceri, mai mari,
Mult mai mari, dar și mai puține,
Chiar iubirea cea verde ca iarba,
Chiar și boala, în cel mai pur înțeles
Al cuvîntului — pedeapsă ireală —
Și alte lucruri, demne de laudă,
Dar și de dispreț adînc,
Cutez să-ți spun :
Nu stărui să-mi arăți șanțurile
Cele mai înguste și mai întunecate,
Nici respirația blîndă și permanentă,
Ca un duh sicîitor, a poeților,
Nici rana vie a femeii ce naște —
rigoare absolută !
Arată-mă pe mine mie însămi.

mapamond

Ecouri românești

Măcar în parte, lucrurile despre care va veni vorba sînt cunoscute, probabil, unui număr apreciabil de cititori. Dar, dacă amintesc totuși de expoziția pe care a avut-o anul acesta la Viena tînărul grafician Tudor Jebeleanu, de turneul teatrului Giulești la Roma cu **Meșterul Manole** al lui Blaga, sau de spectacolele date în cîteva orașe europene de ansamblul folcloric **Balada** (în legătură cu care erau cînd am trecut prin Siracuza siciliană destule afișe la o oarecare vreme după), cărora li se pot adăuga destule altele — o fac pentru alte motive. Anume spre a semnala situația nefirească datorită căreia la unele din oficiile noastre diplomatice nu există un „țintar" minim, dar vizibil, în legătură cu asemenea manifestări, la care ți-ar face eventual plăcere să iei parte. Să nu mai vorbim de faptul că dacă treci, de exemplu, de la Paris la Madrid, Roma, Atena sau invers etc. și întrebi ce prezențe românești vor fi în țara vecină, mai niciodată nu se știe aproape nimic decît, eventual, din întîmplare. Nu o dată, prezențe de prestigiu ale artei și literaturii noastre nu se bucură de acțiuni de popularizare pe măsura importanței lor. Alteori, unele bune inițiative de prezentare a literaturii și artei noastre în diferite țări nu sînt îndeajuns de cunoscute. Iată, de pildă, la Palermo, la Edizioni Mori, într-o semnificativă **Collana di letteratura romena,** a apărut un volum ce **Novelle e racconti** de Mihai Eminescu, „traduzione dal romeno ed introduzione della dott. Francesca di Miceli Fanara" ; despre apariția, la Atena în traducerea scriitorului Kostas Assimakopulos (romancier, poet, dramaturg, eseist notoriu în Grecia) a unei ample **Antologii a poeziei românești contemporane** etc., etc., etc. E drept că unele dintre faptele acestea se cuvin pre sau post-anunțate de cei în cauză, dar altele se cer, indiferent cum, știute de cît mai mulți dintre noi. Pentru că prin toate, valorile românești se difuzează în lume, se impun și-și dobîndesc locul în cadrul opiniei publice și în al ierarhiilor ce se operează pe planuri mai largi (deși, în privința acestor ierarhii, ar fi multe de făcut, de la prezența noastră în **Musé de l'homme** sau în **Domul invalizilor** din Paris, unde participarea noastră este suprinzător de sumar și deci de nedrept oglindită, pînă la **Muzeul etnologic** din Madrid etc., etc., în general, în muzeele sau în secțiile etnologice ale muzeelor din străinătate, unde am putea fi reprezentați corespunzător, aceasta depinzînd în mare măsură de noi, trimițînd și implantînd unde trebuie obiectele respective).

Altfel, curiozitate și înțelegere pentru situația și caracterul valorilor românești, pentru punctul nostru de vedere, întîmpini mai peste tot. Ca o pildă trecătoare, aș aminti faptul că la München, în timpul unei utile vizite la cunoscutul **Südöst-europa-institut,** discutînd cu istoricul și publicistul bun cunoscător și prieten al țării noastre, Hans Hartl, unul dintre diriguitorii institutului, a venit vorba despre un mare simpozion internațional despre iluminism, pe care institutul îl organiza. Punctîndu-i în fugă și cîteva din aspectele literare românești mai puțin investigate ca și unele preocupări în acest sens existente la Institutul de istorie și teorie literară, domnul Hartl s-a arătat foarte receptiv la datele respective și la altele, propunînd o colaborare mai strînsă și o activitate comună diversă (aflată, de altfel, în curs de desfășurare) cu cercetătorii români din diferite domenii.

Tot astfel, nimerind în Parisul plin de cărți îți face plăcere să afli că cutare sau cutare scriitor român a fost tradus recent, că altuia

Henry Matisse : Visul

stă să-i apară un volum, ori că anume carte apărută în țară are un ecou favorabil printre cititorii de limbă română din străinătate (care sînt de la o vreme tot mai numeroși și interesați de fenomenul românesc). De asemenea, te simți înviorat cînd, ieșind în cartierul latin, dai peste expoziția a trei gravori (Tristan Bastit, Holley Chirot și Michel Richard ; între care foarte talentata, tînăra americancă, Holley Chirot este o bună prietenă a românilor și difuzoare a tot ce știe mai bun despre ei — a lucrat mai multă vreme la noi, a avut în 1972 și în 1974 cîte o expoziție personală la București). În expoziție cîteva semne ale trecerii ei prin țara noastră, despre care prietenii și cunoscuții săi francezi și americani au aflat de la ea o mulțime de lucruri. Evident, m-am bucurat să văd la Paris un film al unui prieten despre Jean Arp și să am o mai lungă și interesantă convorbire cu profesorul Alain Guillermou în legătură cu colocviul **Eminescu după Eminescu,** cu mutarea Institutului în noul său local în clădirea Sorbonei, cu aniversarea a 60 de ani de învățămînt românesc la Paris, cu colaborarea românească la buna revistă **Vie et language** etc. Toate acestea și multe altele merită să fie mai sistematic cunoscute.

George Muntean

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar general de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct).

REDACȚIA : București, Piața Scînteii, Nr. 1
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10, tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

„Aducem omagiul nostru memoriei marelui poet național Mihail Eminescu, acela care odată cu opera sa literară a făcut să apară pe bolta culturii românești un astru care va străluci în veci de veci, revărsînd lumina și căldura în sufletele oamenilor, al poporului nostru"

NICOLAE CEAUȘESCU

ANUL XVIII
Nr. 2 (663)
Sîmbătă
11 ianuarie
1975
10 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

„Porni Luceafărul, creșteau în cer a lui aripe"

Vocația duratei

Să vorbești și să scrii despre Eminescu este întotdeauna o bucurie a spiritului și a inimii. Spun într-adins „a spiritului și a inimii" pentru că, ce-a gîndit și a scris Eminescu pătrunde atît în intelect cît și în afectivitate și atinge rînd pe rînd sau chiar în același timp simțirea și mintea celui care îl citește. Numai o gîndire poetică de mare ascuțime și de mare întindere poate să aibă această putere de pătrundere și de iradiație. Un poet cu o astfel de conformație sufletească nu se grăbește să-și versifice impresiile efemere și exaltările ocazionale și vrea să scoată chiar din întîmplare trecătoare ceea ce este capabil de durată. Grija permanenței și a salvării din uitare o are orice poet adevărat — și vocația duratei este chiar una din caracteristicile vocației poetice, aș putea chiar să spun că se confundă cu aceasta. Eminescu o avea în cel mai înalt grad. Firea sa însetată de stabilitate îl îndemna cu putere să extragă din minereul vieții zilnice metalul prețios. Lucrul acesta se poate observa cînd cercetăm poeziile sale de dragoste. Multe dintre ele au o aparență de romanțe sentimentale, aparență care este însă înșelătoare. Eminescu înalță în poezia mare chiar cele mai fugitive și mai obișnuite întîmplări ale vieții. Putea deci să facă acest lucru și cu o trecătoare decepție sentimentală, cu o înșelare în dragoste sau cu părerea de rău după o iubire pierdută. De exemplu, „Pe lîngă plopii fără soț" este adresată unei femei care a fost nepăsătoare față de iubirea poetului. În primele patru strofe ale poeziei nu ni se înfățișează altceva decît, în versuri armonioase, constatarea unui fapt destul de obișnuit. Deodată însă, cu strofa a cincea a poeziei, tonul se schimbă, sentimentul se adîncește. Ne ridicăm deodată pe culmea poeziei mari. Poetul dă faptului banal al respingerii dragostei sale un înțeles care trece dincolo de prezent și totul capătă o semnificație delaolaltă simplă și impunătoare.

Eminescu avea un simț al sănătoasei naturi primitive și totodată un simț subtil al poeziei inteligente. Înțeleg prin aceasta o poezie care nu izvorăște numai din afectivitate, care nu este un rezultat al izbucnirii spontane și care trece prin multe meandre pînă să ajungă la limanul expresiei finale, al unei expresii ce nu mai suferă nici adausuri, nici omisiuni. În îmbinarea acestor două însușiri contrastante stă una din trăsăturile adînci ale individualității lui. A fost posibilă această îmbinare, în plin secol al nouăsprezecelea, la un român în care pe milenara cultură nescrisă a poporului a încolțit și s-a dezvoltat, nutrită cu multe lecturi pornite dintr-o mare curiozitate intelectuală, o poezie ce nu se supune categorisirii în vreun curent literar ci este din toate timpurile, și care este produsul unei firi romantice, luînd aici romantic numai în înțelesul de conformație psihică, nu de școală sau de modă literară. Pentru că, vorbind de Eminescu, orice idee de modă, de curent literar sau de școală literară, se îndepărtează de la sine.

Din fire, poezia este înclinată adeseori către exces. Revărsarea lirică devine însă comunicabilă numai dacă suferă o constringere, o îndiguire care, stăpînind-o, o face adîncă și durabilă. Nu e vorba aici de o cumpătare ci numai de cumpănire. Cumpătarea retează, reduce, moderează. Cumpănirea cîntărește, conduce, alege. Poeziile lui Eminescu dau impresia profundă că sînt concepute și lucrate de o mare inteligență artistică, fără ca nimic să fie lăsat la voia întîmplării. Cheltuiala de energie spirituală este, la Eminescu, pe măsura rezultatului produs. Fiecare strofă dintr-o poezie cum este „Odă în metru antic" e ca o esență stoarsă din mii de flori. Și din cauza aceasta, din cauza acestei șlefuiri extreme, tristețea cumplită a acestei poezii nu deprimă ci, dimpotrivă, înalță.

Credința în menirea înălțătoare a poeziei se simte, de altfel, în toată opera poetică a lui Eminescu. Și această credință ni se comunică în chip adînc prin acea iradiație de care am vorbit și pe care poezia lui Eminescu o răspîndește atît în inimă cît și în minte. În marele poem postum „Memento mori (Panorama deșertăciunilor") se găsesc în această privință dovezi din belșug, și nu prin vreo formulare expresă ci prin tonul grav și grandios de simplu pe care îl au atîtea strofe de neuitat, acele strofe în care poetul a ajuns, înainte de scufundarea lui în întunecare, să dea o formă desăvîrșită. Aceste strofe (ca și atîtea alte poezii ale lui Eminescu) se cuvine să facă parte însemnată din ritualul oricărui cititor român de poezie. Tradus cu aceeași cheltuială de energie spirituală cu care a fost compus, „Memento mori" ar intra în durata oricărei literaturi a lumii cu adîncimea cu care rămîne în durata noastră românească.

Al. Philippide

EMINESCU — Desen de Camil Ressu

125 de ani de la nașterea poetului

Turma visurilor mele eu le pasc cu ai de aur —
Întunericul, al nopții înstelatul rege maur,
Lasă norii lui molateci înfoiați în pat cernesc,
Iară luna argintie, ca un palid dulce soare
Vrăji aduce peste lume, printr-a stelelor ninsoare.
Și în straturi luminoase basmele copiile cresc «...»
Cînd posomoritul basmu, vechia secolelor strajă,
Îmi deschide cu chei de-aur și cu-a vorbelor lui vrajă
Poarta naltă de la templu, unde secolii se torc,
Eu sub arcurile negre, cu stîlpi nalți, suliți în stele
Ascultînd cu adîncime glasul gîndurilor mele
Uriașa roată-a vremei înapoi eu o întorc
Și privesc... codrii de secoli, oceane de popoare
Se întorc cu repejune cu gîndirile ce zboară
Și icoanele-s în luptă — eu privesc și tot privesc
La o-o piatră ce înseamnă a istoriei hotară
Unde lumea în căi nouă după nou cîntar măsoară
Acolo îmi place roata cîte-o clipă s-a opresc

din MEMENTO MORI

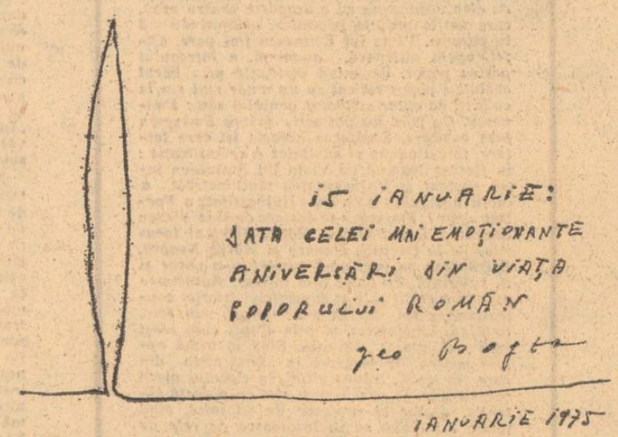

Sentimentul istoriei

„Vrei viitorul să-l cunoaște te întoarce spre trecut" scria cu deplină îndreptățire Eminescu în amplu panoramă istorică Memento mori. definind, astfel, funcția estetică și cognitivă a elementelor istorice din cadrul operei sale, sentimentul timpului în scrisul eminescian. Căci cu cît trece vremea cu atît tot mai mulți specialiști și iubitori de poezie din lumea întreagă se conving că Mihai Eminescu este unul dintre cei mai mari poeți romantici ai literaturii universale, unul dintre acele neliniștite spirite creatoare care i-au dat romantismului o excepțională strălucire chiar în momentele lui de crepuscul. Poet de geniu și gînditor profund, cu remarcabile intuiții, Eminescu și-a dat seama că omul are marea calitate de a trăi sentimentul timpului în ipostazele lui tridimensionale, trecut, prezent și viitor și, ca atare, are și sentimetul viu al istoriei. Pe coordonatele timpului și ale istoriei omul își trăiește în viziunea romantică grandoarea și micimea, mărirea și decadența și, ceea ce e cel mai important, e faptul că în această viziune romantică omul simplu din popor — la Eminescu „biet român săracu" — pătrunde în istorie, luptînd împotriva nedreptăților și a împilării, jertfindu-se pentru independența și suveranitatea patriei, pentru demnitatea națională a neamului său. De aceea istoria este una din coordonatele de bază ale liricii, prozei, dramaturgiei și esteticii eminesciene. În istorie Eminescu urmărește să descifreze în ultimă instanță viața sufletească a unui popor. „E condițiunea absolută — nota el în manuscrisul 2254 fila 434 — a unei istorii naționale, ca să ție cont de mișcările sufletești a unei națiuni, de toată (gama) impresiunilor pe care le produc împrejurări și întîmplări în sufletul ei Firul cel roșu antiteza împrejurărilor de dinafară e individualitatea caracteristică și intensă a poporului însuși. Aceasta trebuie să le călăuza în labirintul istoriei, nu mai că individualitatea aceasta trebuie înțeleasă, și trebuie înțeles totodată că toate combinările sale cu întîmplările timpului sînt organice și conform cu individualitatea (corespunzătoare). O recepțiune fără forță caracterizatoare a faptelor să fie individualitatea națională nici nu se poate cugeta măcar". În spiritul acestei convingeri, Eminescu evocă istoria existenței de la primul ei impuls, de la acel început

Ion Dodu Bălan

Continuare în pag. a 8-a

Eminescu

Te port în suflet cum în singe port
Hemoglobină, elixir al vieții,
Cum poartă stele azurul cort
Și soare-n răsăritul dimineții.

Minune, tu, cerească pe pămînt !
Suride lacul încărcat cu nuțer
Sub luna legănată-n cîntu-ți sfînt,
Tămăduire pentru cei ce sufăr.

Un bucium sună-n seară pe un deal
Și plopii fără soț șoptesc în taină,
Își mișcă lstrul legendarul val,
Iar de din vale de Rovine vine
Un sol încins în ostășească haină
Să spună : „Am învîns și totu-i bine".

Mihai Beniuc

Poetul țării mitice

În viziunea poetică eminesciană rolul străvechi al țării este investit cu darurile paradisului mitic primordial. Poetul preia, parcă, în proiecția sa lirică, intuiția profundă a poetului popular : țara bătrînă este o „gură de rai". De altfel, în consonanță cu rapsodia mioritică el închipuie această țară ca un spațiu al unei eterne transhumanțe. Iată cîteva versuri, arareori citate, din proiectul **Bogdan-Dragoș** : „Treceau turmele toate a neamurilor mele, / Treceau în șiruri oameni cu albele cămăși, / Mii, mii de oi mărunte, copii treceau deși / Și mii de vite albe și cai mici și sprinteni, / Ostași cu chica lungă, boieri cu lungii pinteni, / Părea că însuși cerul a fost durat cu fală / Pentru intrarea noastră o poartă triumfală". Ca într-o apoteoză, sub privirea panoramică a poetului, se perindă fapturile consacrate ale unui popor de păstori și ostași. Țara toată, închipuind o uriașă teorie, se perindă în acea lume dintotdeauna a începuturilor fabuloase.

În poemul de amplă respirație, **Memento mori,** secvențele închinate Daciei și înfruntării dintre daci și romani sînt introduse printr-o coborîre (atît de obișnuită în imaginarul eminescian !), spre tărîmul edenic, al începuturilor mitice. „Lîngă riuri argintoase, care mișcă-n mii de valuri" / ... „Acolo-s dumbrăvi de aur cu poiene constelate, / Codrii de argint ce mișcă a lor ramuri minunate / Și păduri de-aramă roșă răsunînd armonios". Ca în mitologia savantă blagiană, în care spațiul mioritic este închipuit printr-o continuă alternare a dealurilor și a văilor, spațiu privilegiat al transhumanței, tărîmul fabulos al Daciei eminesciene pendulează între înălțimi și adîncuri : „Munți se naltă, văi coboară...". Amintind insula paradisiacă a lui Euthanasius, spațiul fericitei Dacii cuprinde salbe de ape ocrotind „matern" insule fermecătoare. Toate imaginile acestui spațiu corespund unor mitice reprezentări ale edenului. Elinele Insule ale Preafericiților pot fi recunoscute în aceste insule ale tărîmului Dochiei. De altfel, însăși Dochia își are palatul străjuit de stîncile Carpaților, în mijlocul unei grădini de rai, ...Cu de flori straturi înalte ca oaze zimbi-

Nicolae Balotă

Continuare în pag a 6-a

EMINESCIANA

Colaborează : AMITA BNOSE, VOICU BUGARIU, CONSTANȚA BUZEA, N. CIOBANU, DAN CRISTEA, M. GAFIȚA, GRIGORE HAGIU, ION SOFIA MANOLESCU, G. MELINESCU, D. MICU, I. MURGEANU, D. MURĂRAȘU, C. NOICA, AL. PIRU, SANZIANA POP, AL. RAICU, EUGEN SIMION, C. STĂNESCU, GH. SUCIU, D. TUDORAN, M. UNGHEANU

VASLUI 1475 — 1975

O pagină de eroism în istoria poporului român

PAGINA A 10-A

eminesciana

Eminescu

Cînd toate vocile sunt line,
ca fără gură, fără simţ,
Cînd intruparea e un leagăn
şi spiritul un cal cu prinţ,
Urmînd neliniştii, ca umbra
de dinainte de păcat,
Crengi cresc cum vinele de singe
în fătul încă nemişcat.
Fratele meu din întuneric,
prădaţi de-am fi de-aceeaşi zi,
Urmînd neliniştii, ca umbre
cuvintele ne vor gîndi,
Urmînd neliniştii vrăjite,
răbdării limbii româneşti,
Acest pămînt se mai inclină
de-o sete simplă unde eşti.
Urmînd neliniştii, ca umbra,
eu cred în leagănul rămas
Unde tu vii ca să te mintui,
perechea mea fără de glas.
Ce lume răpitoare, totuşi,
ciţi iambi de aur ţi-am trimis !
Cît somn respiră poezia
din trupurile care-au scris !

Constanţa Buzea

Viaţa poetului

În conformitatea unui ritual stabilit parcă-n mine de legile naturale ale propriei mele fiinţe, în fiecare an, pe la începutul toamnei recitesc Viaţa lui Eminescu, *aşa cum o găsim adunată de biografii Poetului, cu sîrguinţă şi cu elan, totdeauna cu o dragoste pentru erou, care umflă pînzele paginilor, călătorindu-mă în paradis. Viaţa lui Eminescu îmi pare, altfel, opera milenară, anonimă, a întregului nostru popor, devenind instituţie prin harul aceluiaşi popor ridicat cu un umăr mai sus la cultură de chiar simbolul geniului său : Eminescu. Ca poet nu pot scrie despre Eminescu fără exaltare. Exaltarea aceasta îşi cere iertare, totuşi adaug şi subliniez o semnificaţie : în fiecare toamnă cu* Viaţa lui Eminescu *intru student la Universitatea multilaterală a vieţii neamului meu. Nu o Universitate a Poeziei doar ! Eminescu se desface de sine mereu devenind Hyper-Eonul, Marele Spirit al locurilor de la Carpaţi, Dunăre şi Marea Neagră, Spirit care pe veci ne-a marcat şi-n noroc şi în suferinţă. Pe toate le-a înţeles. Adîncimea morală a gîndii sale şi superficiul istoriei contemporane lui, dar El s-a instruit, mai ales, (trecînd, bineînţeles, şi prin Kant) cum să-şi facă mai apăsat* Datoria. *Pînă la urmă optase pentru întoarcerea în „nimicnicia din care am ieşit", tradus altfel, în clocotul vieţii vremii sale. Şi cum i-ar fi stat cu această intenţie, doctor şi profesor de filosofie, cînd inima lui ardea să se însoţească de cele de jos ale lumii poporului pînă la contopirea cu acesta în ideal şi în suferinţă ? Sintă fire vizionară el însuşi, Eminescu ştia că puterea se trage de jos cum planta îşi trage seva din acelaşi pămînt plin de oasele celor ce-au fost ! Lucrînd însă pentru viitorime... De aceea, oriunde se află, Eminescu va deveni în cu-*

rînd exemplar, dacă nu cumva era, cum s-ar zice, exemplar apriori... Bibliotecarul e şi fondator, revizorul şcolar dă jaloanele unei reforme pe care se va întemeia mai tîrziu chiar învăţămîntul nostru. Omul politic derivă în gazetar. Ideile sale sînt în esenţă valabile căci sînt exprimate clar în interesul acestui popor. Nu întîmplător Eminescu era invitat din eternitatea lui într-un prezidiu contemporan nouă, dar respiraţia sălii în care invitaţia respectivă făcea act în istorie, trebuie să fi tremurat de intensitatea stelei luminînd peste mare...

Ordinea morală a afirmării celui mai mare poet român ţine de durata în adîncime a fiinţei neamului nostru şi a-l lua martor şi făptaş pe Eminescu şi-n contemporaneitate este la fel un act moral şi un act care ne onorează profund. Artistul, în genere, doar se ştie, este contemporan şi mai bine cu viitorul, semănînd ca om din prezent, chiar şi la gesturi neimportante, cu strămoşii săi. Eminescu era acest om tinjind şi-n vacanţele convalescenţelor sale după „mămăliga noastră strămoşească". Dacă unii au învăţat şi mai tîrziu cum să epateze pe temeiul „tărănismului" nostru, şi unii mai poartă chiar şi azi artizanele cojoace cusute în fir prin sălile literare, la Eminescu dragostea „de moşie" era datul suprem al fiinţei sale, şi dealtfel întreaga filosofie a poeziei eminesciene, căutată aiurea şi-n esoterice înţelepciuni, substituindu-se lor cu egală măsură, se referă la dorul *de înfrăţire în brazdele gliei străbune. A nu se înţelege cu toate acestea că Eminescu era, cum se spune azi, cu un termen peiorativ, un păşunist ! Setea aceasta de comuniune fiind atît de totală putea deveni anonimă. Mai mult anonim i-a şi plăcut ca să treacă Poetul între biziitul harpelor, uneori false, ale vremii sale. Ceru apoi ca să fie îngropat la marginea mării la fel cum strămoşul său pilduitor din baladă o cerea numai în dosul stînii ! Eminescu avea nevoie să ducă pe unde mai largi în universalitate vibraţia „dorului" românesc atît de profund universal. Se întuneca numai la treizeci şi trei de ani şi-mi închipui că Tudor Arghezi „debutînd", cum zicea el, mult mai tîrziu de această vîrstă, va fi respectat cu tăcere viaţa mereu vie şi-n limitele ei omeneşti a geniului românesc. De aici încolo Eminescu putea ca să fie urmat.*

Ion Murgeanu

El e o ţară

El e o ţară nemurind vreodată,
Născută dintr-o lacrimă curată.

Din fruntea lui cît bolta, riuri line,
Curg stelele-n spre noi să ne-nlumine.

De-atîta dor, de-atîta frig silhui,
Se dilatase timpu-n urma lui.

El — spaţiul pur al nemuririi noastre —
Luceafăr tînăr între stele-albastre,
Timp şi netimp în mari nuntiri de astre.

Dim. Rachici

O stare sufletească

Reamintindu-şi cum a ajuns să scrie placheta sa despre Eminescu apărută în 1943 la **Editura Vremea** în colecţia **Cartea cu vieţi ilustre**, Arghezi spune printre altele: **„Nu-mi aduc aminte cum alunecase vorba spre Eminescu. Adică îmi aduc aminte... Totdeauna vine vorba de Eminescu"**. Pusă în alţi termeni, ideea rămîne aceeaşi: **„Să se vorbească despre Eminescu mai des şi cît mai des e o datorie. El e doar unul din ctitori şi ziditori. De ce să fim reticenţi? mai mare ca toţi"**. Iată deci, că memorabilul paragraf prim din textul lui Arghezi despre Eminescu se deconspiră, redevine ceea ce este de fapt ; o metaforă : **„A vorbi de poet este ca şi cum ai striga într-o peşteră vastă... Nu poate să ajungă vorba pînă la el, fără să-i supere tăcerea. Numai graiul coardelor ar putea să povestească pe harfă, şi să legene din depărtare delicata lui singurătecă slavă"**. Nu atît pentru faptul că nu-şi propune un text critic, didactic adică, ci pentru că era firesc, Arghezi poetul şi-l apropie pe Eminescu printr-o metaforă. Asta nu l-a împiedicat însă să-şi construiască textul pe cîteva idei foarte clare, pe care formulările sale atît de personale n-au făcut decît să le consolideze prin strălucire. Ocolind **poematicul**, Arghezi îşi articulează argumentaţia nu prin fraze-ecou, ci prin fraze-definiţie, purtătoare a unei tensiuni care dau textului nu numai greutate şi farmec, ci şi exactitate, direcţie: **„Fiind român, Eminescu e universal. Asta o ştie oricine citeşte: cu părere de rău că lacătul limbilor nu poate să fie descuiat cu cheile străine"**, **„Poezia nu povesteşte nimic şi se poate şi lipsi de cuvinte: poezia e ea o ceaţă, şi ca un ecou: o stare sufletească"**, **„Între ce vrea poetul şi lucrul făcut, e pentru văzul lui adevărat o diferenţă, întotdeauna, care-l smereşte"**.

Cînd se mulţumeşte **să rămînă strict în limitele operei eminesciene**, Arghezi se opreşte la două dintre segmentele ei fundamentale: poezia de dragoste şi pamfletul. Dacă în cazul poeziei de dragoste, de exemplu, cheile oferite de Arghezi nu sînt noi, personale, gravitatea cu care este efectuată interpretarea face din toată această parte a textului o secvenţă în întregime memorabilă, atît prin electricitatea dramatică a frazei, cît şi prin pasiunea care marchează introspecţia. Aici amplitudinea discursului se naşte fie din formulări aproape aforistice (**„În Eminescu e dragoste şi durere de dragoste"**), fie din insistenţa cu care este căutat un nucleu definitoriu (**„Dragostea lui Eminescu e mai cu seamă sensuală, o dragoste pribeagă, de pasiune. Ea e momentană şi totală în momentul ei, şi se epuizează în întregime pe o singură împrejurare relatată continuu, continuu trăită şi continuu epuizată în întregime"**), şi nu de puţine ori din metaforă (**„E o dragoste de păsări albe, care străbat eternitatea şi se întîlnesc din zbor în dreptul unei stele"**).

Cînd depăşeşte spaţiul strict al operei eminesciene, Arghezi îşi spune mai clar crezurile sale despre poezie, despre artă în general, despre condiţia artistului. Bineînţeles toate acestea în perspectiva simbolului Eminescu. Iată un exemplu: **„În rezumat aş fi voit să spui că nu e o condiţie a talentului, ca scriitorul să fie sărac lipit, chiar dacă o aristocraţie a pieţii, ca să-şi pună avariţia şi avîntul la un adăpost moral, şi-a făcut un principiu artistic şi o înţelepciune de direcţie din sentinţa că unui intelectual îi stă bine, bolnav, pe salteaua infirmeriei, iar sănătos, în mizerie şi slugărnicie. (...) Poetul a robit la o masă de redacţie, alternînd articolul de gazetă, plătit prost, cu poezia gratuită..."**.

În ceea ce priveşte tehnica de lucru a lui Eminescu, autorul „Cuvintelor potrivite" se opreşte, bineînţeles, la răbdarea marelui înaintaş de a reveni asupra textelor pînă la o cizelare diamantină. Dar Arghezi, cel obsedat de meşteşugul potrivirii cuvintelor, de **lucru**, se dovedeşte încă o dată şi un bun cunoscător al tehnicii contrapunctului: **„Dar, evident, lucrul la Eminescu a fost numai un adjuvant: Oricine lucrează, fără să fie Eminescu. Nu-i de-ajuns să lucrezi: E numai obligatoriu. Substanţa vine încărcată cu materiale inutile, de care trebuie debarasată prin rafinare: Dacă lipseşte altceva, rafinezi numai materiale inutile"**.

Fără a fi mărturisit în text, motivul pentru care Arghezi a scris despre Eminescu a fost dorinţa de a-şi măsura propria concepţie poetică, propriul destin. Şi un mare poet ca Arghezi nu o putea face decît scriind despre cel mai mare poet român. Căci, probabil, Eminescu a fost pentru Arghezi ceea ce înseamnă pentru noi toţi: starea sufletească a poeziei române.

Dorin Tudoran

Geneza gîndirii creatoare

După exegeza „totală" a fenomenului poetic eminescian realizată de G. Călinescu şi după restituirea quasi-integrală a operei marelui nostru poet de către Perpessicius — la care se adaugă tentative de aceeaşi factură, chiar dacă de mai redusă anvergură, precum aceleo aparţinînd lui G. Ibrăileanu, Tudor Vianu, E. Lovinescu, D. Caracostea, Dimitrie Popovici şi altora —, deci după atari întreprinderi dînd literalmente impresia că aproape tot ce era de spus şi de făcut se constituise într-o realitate indubitabilă, se părea, la un moment dat, că a venit timpul unui alt gen de iniţiative critice. Şi, într-adevăr, faptele au început să capete o altă orientare. Eminescologia românească postcălinesciană şi postperpessiciană a perseverat o bucată de vreme fie în analiza axată exclusiv pe anumite compartimente ale creaţiei scriitorului (nuanţatul eseu despre proză al lui Eugen Simion, de pildă), fie în studiul de strictă specialitate vizînd conformaţia psihică şi intelectuală a acestuia (ne gîndim la controversata şi chiar contestata carte a doctorului ieşean I. Nica), fie, în sfîrşit, în efortul lăudabil, menit a scoate la lumină noi surse documentare de mai mare sau mai mic interes istoric-literar (cazul lucrărilor lui Augustin Z. N. Pop). Însă, avîndu-se în vedere inepuizabilul proteism al „cazului" după cum şi fascinaţia extraordinară exercitată de el asupra criticii, este evident că situaţia nu putea rămîne la nesfîrşit într-un asemenea stadiu. Cît priveşte posteritatea critică a lui Eminescu raportată la momentul literar actual ea se revendică de la premise a căror valabilitate se relevă cu tot mai multă tărie. Alături de aceea ţintind la stabilirea unor noi raporturi valorice între opera antumă şi cea postumă a scriitorului, opuse acelora consacrate de exegezele anterioare (ne referim, firesc, la paradoxalul şi incitantul eseu Poezia lui Eminescu *al lui I. Negoiţescu), sau la aceea în care potenţarea psihico-estetică a datelor circumscrise biografiei „fenomenale" capătă statutul unui autentic cuvînt de ordine (vd. masivul tom, intitulat* Hyperion. Viaţa lui Eminescu, *de George Munteanu), una dintre aceste premise constă în impulsul reconsiderării globale — stimulată de perspectiva deschisă odată cu progresele înregistrate de estetica şi critica modernă, — a ceea ce numim* filozofia poetică *a creaţiei eminesciene. Dacă, de pildă, studiul lui Liviu Rusu* Eminescu şi Schopenhauer *abordează doar un singur aspect (e adevărat, fundamental) al problemei, în schimb lucrarea lui Eugen Todoran* se impune atenţiei tocmai prin această aspiraţie de cuprindere globală. Tenace şi răbdător, încrezător fără rezervă în eficacitatea „ştiinţifică" a demersului său, Eugen Todoran este prin excelenţă un spirit metodic. Lui nu i se potriveşte deloc răspîndita butadă potrivit căreia condiţia elaborării unei cărţi originale (fie ea şi de critică) stă în capacitatea autorului de a „uita" — ceea ce nu echivalează cu a eluda ! — tot ce s-a înfăptuit pînă atunci în domeniul respectiv. Dimpotrivă, una din pasiunile constante ale acestui exeget este aceea de a nu uita, dacă se poate, nimic din bogatul dosar al temei, considerînd probabil că obligaţia sa este de a-l citi, fişa şi examina cît mai minuţios chiar în faţa cititorului propriei cărţi. Descurajantă adesea pentru cei nu îndeajuns exersaţi la şcoala răbdării profesionale (la aceasta contribuind şi dificultuoasa sintaxă a frazei), lectura lucrării lui Eugen Todoran se dovedeşte totuşi profitabilă şi din acest punct de vedere. Intitulată, după părerea noastră impropriu — pur şi simplu* Eminescu, *ceea ce, obligatoriu, presupune ideea de monografie, cu cele două compartimente distincte : viaţa şi opera —, această lucrare, în fond, este o masivă sinteză avînd drept obiect, pe de o parte, reinvestigarea izvoarelor filozofiei poetice eminesciene, iar pe de altă parte, procesul de interpretare a acestor izvoare începînd chiar cu intervenţiile în materie datînd din ultimele decenii ale veacului trecut şi sfîrşind cu cele aparţinînd perioadei actuale. Am fi însă nedrepţi dacă, definindu-i astfel obiectul, am cataloga cartea lui Eugen Todoran drept o erudită bibliografie de tip aşa-zicînd analitic. Scopul ultim al autorului este de a da o nouă judecată critică asupra operei literare a lui Eminescu prevalîndu-se de potenţialul ei filozofic. În vederea atingerii acestui ţel Eugen Todoran ne avertizează că ceea ce il preocupă în mod expres nu este pur şi simplu* filozofia lui Eminescu — *înţeleasă ca un sistem strict logic, ştiin-*

„Să se vorbească de Eminescu mai des şi cît mai des e o datorie. El e doar unul din ctitori şi ziditori. De ce să fim reticenţi ? mai mare ca toţi".

TUDOR ARGHEZI

ţificeşte motivat în latura elementelor conceptuale ce-l alcătuiesc —, ci de funcţiunea filozofică a metaforei poetice *în opera marelui scriitor, în ultimă analiză, de* geneza gîndirii poetice *inculcată în substanţa acesteia. „Dacă ar fi să definim metoda potrivită unei astfel de priviri asupra operei lui Eminescu — se explică autorul în capitolul introductiv, semnificativ intitulat* Conceptele gîndirii poetice *—, am putea-o numi* geneza gîndirii poetice. *E o metodă care nu demonstrează problema* ideogenică, *pentru descoperirea procesului intelectual de producere a conceptelor, ci problema* imagogenică, *pentru demonstrarea procesului poetic de producere a imaginilor".*

Practic, Eugen Todoran se angajează la dificilul şi îndrăzneţul efort de sesizare şi explicare a diversităţii de forme pe care le primeşte, cum o denumeşte domnia sa, problema imagogenică, *în opera literară a lui Eminescu. Istoriceşte, tentativa se sprijină pe convingerea că autorul* Luceafărului *realizează în chip genial joncţiunea dintre gîndire şi lirism, întrucît pentru el, asemenea altor mari romantici ai lumii (Novalis, Coleridge, Nerval, Hölderlin, Kleist ş.a.), poezia reprezintă suprema formă a cunoaşterii. Organizarea internă a demonstraţiei, la rîndul ei, profită nemijlocit de criteriul larg tematic, aşa cum acesta a fost utilizat cu deosebit succes, în cazul operei lui Eminescu, mai ales de G. Călinescu, Tudor Vianu şi Dimitrie Popovici. Înseşi titlurile capitolelor ce compun studiul dau impresia unor împrumuturi făcute pe faţă :* Fiinţa universului şi dialectica existenţei, Lumea în timp şi spaţiu, Diorama poetică şi dialectica istorică, Demonul şi titanul, Comedia cea de obşte, Iubire, sentiment şi ideal, Istoria, eroul, tragicul *etc. Beneficiară a unui spirit superior didactic, lucrarea lui Eugen Todoran se impune în primul rînd prin valoarea ei instructivă. S-ar putea spune, astfel, că autorul* nu sugerează *ci* explică. *Citînd alte lucrări cu acelaşi profil ne formăm doar o idee în legătură cu cutare sau cutare aspect filozofic din opera lui Eminescu. Reţinînd, eventual, şi suita unor formulări memorabile precum acelea din studiile lui Călinescu, urmează ca de aici încolo, dacă ne interesează, să luăm chestiunea pe cont propriu. Din contră, chiar dacă îndeplineşte în bună măsură şi condiţia unei crestomaţii competent alcătuită, lucrarea lui Eugen Todoran documentează şi informează în sensul propriu al cuvîntului. Căci iată maniera nedisimulat explicativă în care este concepută analiza critică :*

„Teza din Arhaieus *este kantiană în punctul ei de plecare, privitor la relativitatea cunoaşterii, în măsura în care pentru om „lumea nu-i cum-u-i, ci cum o vedem", iar ideea poeziei că „al lumii-ntregul simbur dorinţa-i şi mărirea — în veci aceleaşi doruri mascate cu altă haină şi-n toată omenirea în veci acelaşi om", este schopenhaueriană. Dar este hegeliană ideea „Spiritului Universului" care se opinteşte în „trecerea" lumii, în formă definitivă a poeziei identificată cu „bătrînul Demiurgos", despre care el va spune, în* Scrisoarea IV, *într-o alternare a schopenhauerialului eu, cu sensul de instinct în tot ce trăieşte, cu intemporalul hegelian, într-o imagine heracliteană : „Căci a voastre vieţi cu toate sînt ca undele ce curg, / Veşnic este numai riul : riul este Demiurg". Se poate deci susţine că sensurile filozofice contradictorii s-au întîlnit în acelaşi simbol poetic" ş.a.m.d.*

Pornind chiar de la afirmaţia ce încheie citatul de mai sus, socotim că e momentul să formulăm şi noi următoarea întrebare : cum şi prin ce anume menţionatele sensuri filozofice contradictorii s-au întîlnit în acelaşi simbol poetic ? Prin alte cuvinte, ce se întîmplă, ca fapt de creaţie poetică sieşi suficient, începînd din clipa în care poetul îşi asumă *datele surselor filozofice enumerate de exeget ? Tratînd chestiunea dintr-un unghi de percepţie aproape exclusiv categorial şi conceptual, altfel spus, făcînd „ştiinţă", Eugen Todoran nu pare mai niciodată tiranizat de asemenea întrebări. Demonstraţia sa este în esenţă* textual-explicativă *şi prea puţin* subtextual-sugestivă. *Sigur, ni se poate replica spunîndu-ni-se că orice încercare de pătrundere în miezul a ceea ce numim „misterul creaţiei" — cu atît mai mult la Eminescu ! — ţine de domeniul himerei. Aşa o fi ; dar în mod cu totul paradoxal, privind faptele sub specia absolutului, tocmai această sublimă himeră constituie însăşi raţiunea de a fi a actului critic.*

În esenţă, însă, rămînem la convingerea că studiul lui Eugen Todoran constituie o serioasă şi substanţială contribuţie circumscrisă eminescologiei contemporane.

Nicolae Ciobanu

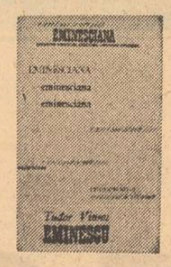

Magistratura invizibilă

Imaginea pe care ne-o făurim despre marile personalităţi creatoare este imaginea care corespunde cel mai bine structurii noastre intime, aceea care se împleteşte cel mai strîns şi mai armonios cu firele, pipăite sau doar întrevăzute, ale propriei noastre personalităţi. Selectăm din ele, cu preponderenţă, acele elemente de formaţie sufletească şi de viziune plăsmuitoare care fuzionează cel mai direct cu moleculele alcătuirii noastre lăuntrice, încrucişîndu-şi reciproc atomii, preschimbîndu-şi valenţele, dînd naştere la noi focare de convergenţă şi tensiune spirituală. Acest adevăr al interpretării critice se verifică din plin şi în cazul unui temperament fixat în obiectivitate şi armonie, în rigoare şi echilibru, cum este cel al lui Tudor Vianu, atunci cînd îl intersectăm cu felul personal în care receptează şi acordă preferinţă unor laturi ale imaginii şi operei eminesciene.

Aparent, diversitatea de metode cu care T. Vianu se apropie de opera lui Eminescu, specializarea unora din studiile întreprinse, axarea acestora pe probleme considerate a fi mai „obiective", de genul stilisticii ori al comparativismului, şi, nu în ultimul rînd, impresia atît de caracteristică la Vianu de stăpînire a tonului şi a inflexiunilor lui, de impunere a distanţei şi de abordare disciplinată, sistematică, scientistă par să elimine **ab initio** freamătul viu al subiectivităţii, ca şi fervoarea confruntării spontane. De altfel, Vianu însuşi mărturiseşte că, la un timp chiar după ce publicase eseul său, „Poezia lui Eminescu", într-una din întîlnirile cu Ibrăileanu acesta îi pune o întrebare deconcertantă pentru cineva care se dovedise un exeget temeinic al marelui poet. Întrebarea suna astfel : „— Ascultă, domnule Vianu, dumitale îţi place Eminescu ?" Şi pentru G. Călinescu, în aceeaşi ordine de idei, eseul lui Vianu se vădea scris „într-un spirit de înaltă cultură, dar, fapt curios pentru un om aşa de fin, fără îndrăzneală şi subliniată personalitate, nu mai puţin totuşi cu o intelectualitate ce încîntă mintile delicate". Cu alte cuvinte, ceea ce erau puse din nou la îndoială erau plierea subiectivă pe obiect şi tonalitatea afectivă. Eseul părea a nu purta îndestul amprenta minîi care l-a scris. Cu toate acestea, însă, modul cum Vianu se apropie de Eminescu, chipul pe care i-l descifrează poetului, locul pe care i-l hărăzeşte în procesul formării spiritualităţii româneşti şi, mai ales, o anume perspectivă a personalităţii eminesciene, pe care vom încerca s-o scoatem mai mult în lumină, chiar dacă nu probează neapărat îndrăzneala fulgurantă a inspiraţiei, rămîn să vorbească despre o marcată pecete a interiorităţii interpretului. Lectura este, în acest caz, ca şi în altele, o experienţă spirituală. Eminescu văzut de Vianu, în ciuda aerului limpid al viziunii sau poate tocmai prin intermediul lui, nu e mai puţin o expresie a propriului tumult sufletesc, o plămădire a infrastructurii, o întrebare aruncată în viltoarea propriilor nelinişti, o selecţie dictată de afectivitate şi participare, o preferinţă, un portret care se înfăţişează atît pe sine cît şi pe pictorul său. Unele din trăsăturile descrise de Vianu nu puteau fi percepute decît de Vianu însuşi. Cam care sînt acestea ?

În linii mari, aşa cum uşor se poate observa, portretul pe care îl schiţează personalităţii poetului autorul „Poeziei lui Eminescu" îl urmează pe acela tradiţional, al lui Maiorescu. Eminescu este întruparea geniului senin, impersonal, plăsmuire titrată a capacităţii de detaşare abstractă. Iată, aşadar, figura ideală oferită de Vianu şi aflată în litera imaginii maioresciene : „Stă pe o culme. N-are ochii galeşi. Are priviri de vultur şi de demon. Pătrunde pînă în taina originilor, pînă în infinitul cosmic. În jurul lui se întinde lumea vechimii. A venit de departe şi ştie să-şi amintească de locurile plecării lui. Înţelege fiecare lucru, fiecare eveniment în legăturile lor cu întregimea lumii şi a vieţii. Deasupra minţii lui

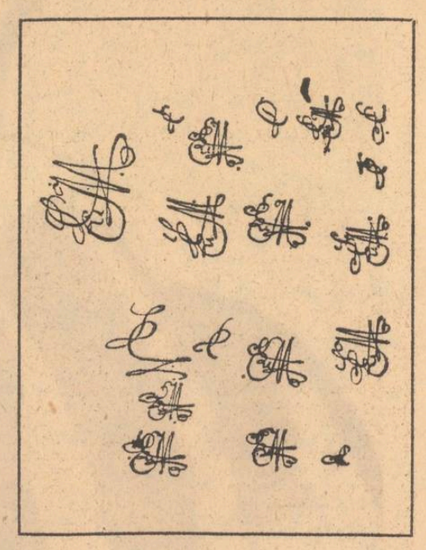

de poet şi cugetător străjuie eternitatea. Poate deveni deci sarcastic sau plin de milă faţă de tot ce este agitaţie stearpă, minciună sau josnicie. Dispreţul flutură din cînd în cînd pe buzele lui" („Cuvînt despre Eminescu"). Dar, în „Personalitatea lui Eminescu", eseu datînd din 1925 — şi să se remarce faptul că studiile care dezbat acest subiect sau unul adiacent lui sînt elaborate în perioada cînd Vianu îşi desăvîrşeşte propria personalitate — este introdus un accent care interiorizează într-un fel cu totul particular portretul. Întrebîndu-se astfel de ce atît Maiorescu, cît şi Slavici sau Caragiale au lăsat posterităţii caracterizări făurite din generalităţi, lipsite de elementele relative ale vieţii poetului, reduse aproape toate la o unică trăsătură, care e cea a desprinderii de cele lumeşti, Vianu răspunde la această problemă invocînd nu numai influenţa lui Schopenhauer, atît de răspîndită în epocă, ci şi un comportament deosebit al poetului : „Aceasta este însuşirea pe care şi Maiorescu şi Slavici au observat-o la Eminescu. O trăsătură intîlnită la orice om care îşi închină viaţa studiului şi meditaţiei. Marele grad în care este înfăţişată în viaţa lui Eminescu dovedeşte numai integritatea cu care poetul îşi înţelege menirea pe lume. Ea nu ne poate spune însă nimic despre adîncurile problematice din care a izbucnit opera. Se poate ca Eminescu să fi fost dintre aceia care tac asupra luptelor desfăşurate în intimitatea naturii lor. Un asemenea om impresionează contemporanii prin înstrăinarea lor de nevoile imediate ale practicii ; cînd intră în contact cu ei, preferă să se mărginească la teme generale de idei, rezervîndu-şi ca un bun ascuns şi sacru ceea ce constituie particularitatea lor absolută. Un asemenea om pare să fi fost Eminescu". Nu este, oare, în această imaginată viaţă dedicată „studiului şi meditaţiei", în această absolută discreţie asupra contradicţiilor din natura intimă, în această mască ţesută din idei generale care reprezintă comportamentul exterior, lăsîndu-l în obscuritate pe acela lăuntric, însăşi prefigurarea tipului de existenţă secretă, impenetrabilă pentru ochiul comun, tip pe care îl va ilustra cu atîta nestră-

mutată convingere chiar Tudor Vianu ? Comparîndu-l cu imaginea noastră despre Vianu, un astfel de portret pare, nu mai puţin, trasarea unor norme existenţiale. E de prisos a spune că Vianu nu s-a abătut de la ele. De asemenea, alte date şi descrieri de procese din „Poezia lui Eminescu" ne conduc la concluzia că Vianu a văzut în Eminescu un tip de existenţă, spirituală şi practică, avînd corespondenţe cu propria sa structură şi, în acelaşi timp, a proiectat asupra chipului poetului convingeri de ordin intim. Felul cum concepe creaţia eminesciană ca pe un progres necontenit către cucerirea originalităţii ; originalitatea care trebuie căutată în „adevărul şi energia" lirismului eminescian şi care a fost cîştigată prin luptă, prin renunţări, prin desăvîrşiri trudnice, cu drumuri luminate de pregătire filosofică şi deschise, totodată, de călăuzirea unui maestru (Schopenhauer) ; armonia pe care o reprezintă personalitatea poetului şi care provine din conexiunea dintre cultură şi natură, dintre sensibilitate şi gîndire conceptuală ; proiectarea, în tot momentul, a unui Eminescu lucid, raţional, cu un proces de creaţie controlat de adîncimea minţii, iată numai cîteva din dovezile incontestabile ale alegerii din complexitatea de elemente oferite pe acelea care sînt corespunzătoare şi evocative ale trăsăturilor proprii de natură şi formaţie. Vianu a conceput un Eminescu care şi-a construit prin ardoare şi renunţare filo-

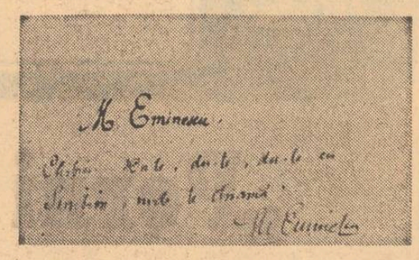

sofică personalitatea. Formîndu-şi-o pe a sa, Eminescu a devenit un model, un element formativ. De aceea, Tudor Vianu a văzut mereu în Eminescu un poet al „tineretului", descătuşîndu-i energiile latente, extinzîndu-i enorm orizontul intelectual şi moral. În portretul său, marele poet exercită un soi de magistratură invizibilă, de la o catedră imaginară, instruind inefabil întru adîncirea experienţei de viaţă.

Dan Cristea

Un posibil roman cronologic

Masivul „roman cronologic" alcătuit de Petru Vintilă este un colaj ce adună nenumărate informaţii despre Eminescu şi despre epoca în care acesta a trăit. Este motivul pentru care judecăţile critice asupra lui au un caracter special, ce vizează în primul rînd intenţionalitatea autorului şi de abia în al doilea rînd conţinutul lucrării.

Este de subliniat, în acest sens, faptul că intenţiile lui Petru Vintilă au fost dintre cele mai lăudabile, ele vizînd multiplicarea, pentru uzul specialiştilor şi al maselor largi de cititori, a unor date interesante privitoare la mediul social şi la traiectoria fizică a marelui poet. Eforturile de documentare ale alcătuitorului „romanului cronologic" au fost, mai presus de orice îndoială, deosebite. Rezultatul este un hibrid, a cărui funciară ambiguitate cere cu necesitate o anumită ambiguitate a comentariului critic.

Culegerea alcătuită de Petru Vintilă intră şi nu intră în perimetrul literaturii : ea nu este roman decît în sens metaforic, nu e reportaj decît dacă întindem peste măsură limitele noţiunii de reportaj, nu este istorie literară decît dacă admitem că a alege şi a lăsa faptele să vorbească, fără vreun comentariu, înseamnă a face istorie literară. Mai ales în legătură cu această ultimă posibilitate „romanul cronologic" nu este prea convingător. Căci în ce fel autorul poate argumenta că anumite ştiri (mai ales în ceea ce priveşte evenimentele istorice pe fundalul cărora se desfăşoară viaţa poetului) sînt mai importante decît unele dintre cele care au fost omise ? Arbitrarul prezidează alcătuirea. Şi aceasta pentru simplul fapt că Petru Vintilă nu este infailibil nici în materie de istorie literară şi nici în materie de istorie. Şi cine ar putea să afirme că este infailibil ? Riscînd o butadă, se poate spune că acest „roman cronologic" putea fi alcătuit într-o formulă optimă doar de un computer, care să aibă la dispoziţie toate informaţiile posibile în legătură cu tema dată. O asemenea culegere ar fi fost incontestabilă, avînd cel puţin darul de a nu stîrni polemici referitoare la subiectivitatea autorului.

Ce se poate, totuşi ,spune despre acest enorm tom (peste opt sute de pagini) ? Dincolo de informaţiile utile pe care le conţine, el îndeamnă la meditaţie asupra ideii de literatură. După cum se poate constata şi din parcurgerea altor scrieri nonfictive apărute în anii din urmă, există în actualitate o tendinţă de anonimizare a actului de creaţie literară. Faptul este, pînă la un punct, analog uneia dintre orientările din pictura modernă : creatorul manifestă tendinţa de a se retrage în spatele mijloacelor sale tehnice, lăsînd întîmplării un rol din ce în ce mai mare. Intenţionalitatea artistică tinde, în felul acesta, să dispară aproape cu totul, rezultatul elaborării fiind în bună măsură un produs aleatoriu.

Care sînt rezultatele în cazul de faţă ? Trecînd peste incontestabila sa valoare informativă, „romanul cronologic" pe care îl propune Petru Vintilă este un produs anonim al unui extraordinar efort. Faptele sînt acumulate şi li se cere să vorbească prin ele însele. Deci, pentru a spune lucrurilor pe nume, nu putem să ne referim la o carte semnată de cineva, nu putem vorbi, apoi, de un autor anume, ci despre o acumulare de fişe, care nu poate să reclame judecăţi de valoare, fiind incompatibilă cu aşa ceva. Spunînd acestea, vom adăuga, pentru a completa în mod consecvent afirmaţiile noastre de mai sus, că obiectul editorial despre care vorbim nu este o carte decît prin înfăţişarea sa strict tehnică.

Cît priveşte lucrurile care ar putea fi spuse cu privire la unitatea de viziune care uneşte fragmentele alese, acestea ar rămîne, în orice caz, nişte speculaţii vane, fără nici un sens, din moment ce lipsa de unitate poate fi demonstrată la fel de uşor (întrucît, după cum arătam şi mai sus, nu există argumente logice pentru sprijinirea unei formule de alegere dintr-o serie practic infinită de informaţii a unui număr dat ; oricărei demonstraţii întreprinse în această direcţie i se poate răspunde prin întrebarea dezarmantă : de ce opt sute de pagini şi nu opt mii, de ce opt sute şi nu opt zeci ?).

Ştirile şi mărturiile pe care Petru Vintilă le acumulează sînt, dacă există aşa ceva, preliteratură. Pornind de la ele, cineva ar putea scrie un roman, un reportaj, o viaţă romanţată, un capitol de monografie şi multe altele.

Există, totuşi, în acest „roman cronologic" ceva ce reţine. E o tensiune afectivă ce se naşte în cititor, o tensiune pe care am putea-o numi creatoare. Cititorul ar putea să redimensioneze, pentru uzul propriu, siluetă fabuloasă a Poetului. Actul lui Petru Vintilă devine, de aceea, de reală utilitate iar efortul lui merită întreaga stimă.

Voicu Bugariu

L2 11 IANUARIE 1975

Roata lui Ixion

Imbogățirea bibliografiei unui scriitor mare e privită uneori cu circumspecție. A scrie des despre Eminescu, Sadoveanu, Creangă, Caragiale nu este însă primejdios. E semn că spiritul acestora mai pasionează încă pe urmași. Iar dacă am face o mică socoteală statistică frecvența acestor reveniri nici nu este așa de mare. Numărul cărților care încearcă să recompună biografia lui Eminescu este destul de mic, nemulțumitor în sine și nemulțumitor și față cu plauzibilitatea reconstituirilor rezultate. Despre vechiul volum închinat lui **Mihail Eminescu** de N. Petrașcu, jumătate carte de divagații, jumătate încercare de analiză literară, astăzi nu se mai pomenește nimic. N. Zaharia e primul care adună metodic documente și încearcă să restituie din arhive suflul vieții poetului. Pînă la G. Călinescu acestea sînt antecedentele cele mai importante și, dacă nu ne înșelăm, singurele. După **Viața lui Eminescu** semnată de G. Călinescu a urmat o perioadă de tăcere, semn al superiorității întreprinderii sale, întreruptă în ultimii ani de cîteva încercări de a trasa firul biografiei eminesciene în dependență de autoritara lucrare călinesciană. Ceea ce constituie trăsătura comună a cărților datorate în ordine lui I. Crețu și George Munteanu este întoarcerea la terenul solid al documentelor, revizuirea lor, intenția de a curăța terenul de aproximații. Împletitura construcției călinesciene își vede din această pricină multe fire deșirate ceea ce nu-i destramă însă seducția. G. Călinescu a plecat la drum minat de dorința de a extrage pe poet din triviala legendă și de a-l așeza pe soclul potrivit inaltelor sale aspirații spirituale. Criticul e fundamental polemic și opune imaginii comune, de largă difuziune, viziunea sa, oferind perspective noi acolo unde anecdota cobora pe poet la dimensiuni impropriі. Dacă ochiul comun a văzut în Eminescu un geniu bolnav, de vulgar contur romantic, ocheanul criticului ne propune un ins de o excesivă sănătate surpat, e adevărat, brusc de boală. Ibrăileanu era entuziasmat de rezultatele demersului călinescian deoarece dificultățile de informație păreau să facă imposibilă o biografie Eminescu și G. Călinescu învingea dificultatea principală.

Ultima **Viață a lui Mihai Eminescu,** cea scrisă de George Munteanu, are în vedere, așa cum era și firesc, reperul călinescian. Față cu această biografie semnată de G. Călinescu polemizează și de ea se delimitează noul biograf. Interesant este că biografia lui pleacă, după cum mărturisește, de la operă și că, pornit la drum cu intenția de a studia opera, ignorînd datele biografiei pe cît cu putință, criticul s-a văzut nevoit să se întoarcă la itinerariul existenței poetului, deoarece opera cercetată îndeaproape proiectează de multe ori altfel biografia eminesciană decît s-a făcut pînă acum. Multe probleme delicate, evitate divers, sînt acum atacate frontal de biograful înarmat cu sugestiile unei interpretări contemporane a operei. El vrea să ne vorbească despre Eminescu indiferent de felul cum tradiția a instalat în conștiința generală pe poet, pe Veronica Micle, pe Titu Maiorescu sau alți contemporani ai săi. **„Prietenii care-și amintesc tinerețea lui Eminescu, sub impresia definiției de mai tîrziu a operei sale cu formula pesimismului, sau sub aceea a boalei care l-a răpus,** scria G. Gălinescu, **sînt înclinați să ne înfățișeze viața poetului într-un ton sumbru și dezechilibrat".** În consecință G. Călinescu caută să scoată mai peste tot viața lui Eminescu de sub semnul tonului sumbru și al dezechilibrului. Dar este această însorire a cadrului justificată ? Meritul, poate cel mai de seamă al revizuirii documentare pe care o întreprinde George Munteanu, este o privire limpede, eliberată de prejudecățile curente, adresată din nou întîmplărilor, atîtea cîte le știm, legate de viața poetului. Documentele sînt mai tari decît orice ficțiune sau rectificare binevoitoare. Din defrișarea lui George Munteanu se înalță chipul unui tînăr cu priviri astrale, dar conștient de amenințarea continuă a inevitabilei scadențe. Familia Eminovici trăiește cu conștiința bolii care chinuie și răpune pe rînd pe membrii ei și schimbul de scrisori între frați și cei de acasă ne arată că tensiunea sorocului fatal era sădită în conștiința întregii familii. Tragedia familiei Eminovici nu putea să nu lase o întipărire adîncă în mintea celui mai tînăr mădular al ei. În epocile pentru G. Călinescu senine, noul biograf ne arată cum alarmante, chiar sinistrele, știri de acasă sună ca un cariu sufletul poetului. Iar aceste știri nu sînt deloc răzlețe și neconvingătoare. Intim Eminescu trăiește cu conștiința ostracizării sale prin boală, de unde, în parte, ciudățenia relațiilor cu Veronica, a damnării sale, care-l face să creadă că nu mai aparține lumii în care trăiește. Fiecare știre din familie privind evoluția bolii unuia din frați, fiecare solicitare de ajutor care i se face de la Ipotești este pentru poet un fatidic „memento mori". Eminescu ar fi avut, deci, conștiința morții sale premature și actuala biografie ne arată calea prin care această convingere s-a consolidat și ce rezultate a avut pentru băiatul cel mic al Eminovicilor.

George Munteanu este apoi preocupat de tot ceea ce este fatidic în existența eminesciană. E o simplă curiozitate, notează criticul, că aproape odată cu Eminescu dispar din viață și Ion Creangă și Veronica Micle și Harieta Eminovici, adică ființele cu care poetul a intrat într-o specială osmoză psihologică ? Ca marile nave care se scufundă, raționează George Munteanu, poetul a tras în sorbul dispariției sale și pe sufletul său. Dincolo de lumea văzută a aparențelor se constituie o lume nevăzută a sufletelor a căror alchimie îl interesa în mod deosebit pe poet și-l preocupă pe critic. Cu o expresie preluată de la Slavici, fericită formulă, George Munteanu ne vorbește despre „vînătoarea de oameni", pe care o practica poetul la Viena, și care după părerea criticului este semnul întregii vieți a lui Eminescu. Acesta era mereu în căutare de congeneri sufletești și acolo unde găsea doar materia brută încerca să modeleze viitorul edificiu spiritual. Prima „victimă" a acestei vînători este chiar Slavici luat în posesie de Eminescu pe străzile vieneze în lungi convorbiri peripatetice. Alta a fost Creangă, în care Eminescu are și bucuria de a se descoperi pe sine în una din cele mai scumpe fațete ascunse ale sufletului său, iar ultima, Caragiale, pe care lungile dialoguri de la **Timpul,** provocate de data aceasta și de învățăcel, viitorul autor al comediei **O noapte furtunoasă,** l-au stimulat decisiv, după opinia lui George Munteanu, în viitoarea-i carieră literară. Întîlnirile pomenite nu par deloc întîmplătoare și criticul nu pregetă a le sublinia importanța. În fiorul lor ascuns este căutat sensul înalt al unei existențe care a scăpat multor contemporani.

În această încercare de a devansa aspectul diurn al vieții lui Eminescu pentru a păși către celălalt, invizibil, dar superior al trecerii poetului prin lume stă meritul cel mai de seamă al cărții. Ea este interesantă însă și din strictul punct de vedere istorico-literar. Faptele nu sînt privite prin lentile măritoare ori minimalizatoare. Figura lui Titu Maiorescu atît de controversată în relația cu poetul este supusă unei radiografii severe. I s-ar putea reproșa autorului doar că nu reușește să fie întru totul detașat atunci cînd vorbește despre Titu Maiorescu care, după cum arată și cartea despre care vorbim, a făcut tot ce era omenește posibil pentru poet. Ochiul posterității vede mai bine, avantajat de distanță, și a face imputări morților de la înălțimea foișorului actual de observație nu conduce la cele mai exacte concluzii.

Luarea din nou la mînă a documentelor, lectura lor nouă, compararea lor, verificarea vechilor știri cu altele nou apărute ne arată că surprizele sînt oricînd posibile. Unul din nodurile gordiene ale vieții lui Eminescu era certificatul său de studii în general vorbind. Aici supozițiile, ipotezele, interpretările n-au lipsit. Interesant este că nici unuia din cercetători nu-i trece prin cap că poetul n-are în realitate decît cele trei clase gimnaziale de la Cernăuți, celelalte studii nefiind prin nimic atestate și deci puțin probabile. Iată un mod fals de a înnobila pe poet. În realitate, ne spune George Munteanu, etalînd indici convingători, ne aflăm în fața unei pioase legende : Eminescu nu numai că nu s-a aflat în posesiunea unui certificat de studii universitare, lucru general acceptat, dar n-a reușit să-l aibă nici pe cel al studiilor liceale, chestiune controversată pentru unii. Să ne mulțumim deci cu această constatare care nu aduce nici o scădere operei eminesciene. George Munteanu ne arată că Eminescu ar fi putut face călătorii care i-au fost negate sau nici măcar presupuse și că s-a aflat acolo unde nu se credea că a fost. Interesant este să notăm aici că temeiul documentar al lui E. Lovinescu, atunci cînd contesta autenticitatea amintirilor lui Gh. Panu despre **Junimea,** este spulberat la revizuirea știrilor din epocă. Procesele verbale întocmite de Xenopol pe care se bizuia E. Lovinescu erau, ni se spune, întocmite din memorie și atestarea lui Gh. Panu devine astfel demnă de atenție.

Cartea este fecundă și în alte direcții și n-am vrea să mai amintim decît felul în care privește postumele George Munteanu (p. 97), optică îndreptățind, nuanțat, punctul de vedere al lui I. Negoițescu din **Poezia lui Eminescu,** după cum cartea întreagă se relevă, dată fiind perspectiva ei inovatoare, ca un bun conducător de idei noi asupra operei și omului Eminescu.

Ceea ce am avea de observat la sfîrșitul însemnărilor noastre este însă că nu întotdeauna George Munteanu știe să-și alieze dintre predecesori sau contemporani, fie G. Călinescu sau alții, comilitonii cei mai apropiați ai punctului său de vedere, ceea ce nu i-ar diminua aportul ci i-ar spori forța de convingere. Este probabil însă că toate întrebările pe care le ridică acest volum își vor primi răspuns în viitoarea **Biografie interioară** a poetului menită să urmeze celei de acum. **Viața lui Eminescu** de George Munteanu este temelia unui viitor edificiu.

M. Ungheanu

„Lucrarea ce un mare artist ca Eminescu o lasă este, cu toate calitățile și defectele ei, ceva sfînt, fiindcă-n ea se întrupează pipăit, și pentru o viață mai durabilă decît chiar a neamului său întreg, gîndiri și simțiri de veacuri ale acestuia. Și de aceea, fără teama de exagerare, s-ar putea zice că o lucrare este patrimoniul omenirii întregi, nu numai a unui neam".

I. L. CARAGIALE

„În mai puțin de două decenii Mihail Eminescu a rupt drumuri nouă în poezia românească. S-a adîncit — scafandru unic și uimitor, — în mitul și lirica populară. A restituit poporului — măiestru șlefuite — diamantele sufletului generațiilor acestui neam."

MIHAIL SADOVEANU

„Adevăratul Eminescu zbura pe sus, iar pe pămînt contemporanii vedeau doar umbrele aripelor lui. Țipînd de speranță ori de dezamăgire, aruncînd fulgere și trăsnete, a pătruns cu privirea așa de adînc în contradicțiile epocii, încît a atins etern-omenescul, și azi se rotește în jurul întregului glob, auzit și înțeles de toți."

G. CĂLINESCU

I. A. BRĂTESCU-VOINEȘTI : Ilustrație la „Scrisoarea III"

„Pe cît se poate omenește prevedea, literatura poetică română va începe în secolul al 20-lea sub auspiciile geniului lui, și forma limbii naționale care și-a găsit în poetul Eminescu cea mai frumoasă înfăptuire pînă astăzi, va fi punctul de plecare pentru toată dezvoltarea viitoare a vestmîntului cugetării românești.".

TITU MAIORESCU

Aspirația la sinteză

Devenită loc comun retoric, observația că spiritualității românești îi este prin excelență proprie tendința de integrare a valorilor de pretutindeni, aspirația la sinteză, nu poate fi, totuși, eludată cînd sînt în cauză personalități definitorii. Antologic înscrisă în alcătuirea intimă a psihiei umane, năzuința la totalitate, dobîndește, în cazul nostru, al românilor, în virtutea așezării, cum zice Blaga, „între răsărit de soare și asfințit de soare, pe un pămînt de cumpănă", dimensiunea unui atribut individualizant la scară națională ; traduce o vocație, un destin istoric. Cînd un purtător de cuvînt al generației ce debuta publicistic spre sfîrșitul celui de-al treilea deceniu vorbea de „imperativul sintezei", de necesitatea de a „însufleți și sintetiza organic", de a „căuta" și „sorbi tot", de un ideal „al închegărilor largi, cuprinzătoare, curajoase" (Mircea Eliade), propozițiile sale rezumau mai mult decît o ambiție de epocă : o experiență colectivă istorică, ale cărei începuturi se găsesc în folclor, în activitatea unor cărturari din vremi îndepărtate, Nicolae Milescu, Stolnicul Cantucuzino, Cantemir, precum și în aceea a voievozilor ziditori de cultură : Neagoe, Ștefan, Matei, Vasile, Constantin Brâncoveanu. Traversînd în continuare cu fruntașii școlii ardelene, cu Heliade, Hașdeu, Odobescu, Eminescu, Iorga, Blaga, Călinescu, Vianu, aproape două secole, această experiență a constituit și constituie unul din factorii primordiali ai creației spirituale.

Activ la mai toți scriitorii și învățații de seamă, efortul de însușire a tuturor achizițiilor de ordin spiritual ale umanității s-a exprimat la Eminescu, personalitate nu numai dominantă, dar și rezumativă a literaturii și a întregii culturi naționale în forme cu adevărat impresionante. Nimeni n-a „căutat" și „sorbit" cu aceeași înfrigurare ca el tot ce s-a creat mai de preț în decursul timpurilor, nimeni n-a muncit cu atîta perseverență și abnegație pentru a realiza „imperativul sintezei". Fără certificate și diplome, Mihai Eminescu a fost — o spune istoricul literar cel mai autorizat să se pronunțe în chestiune : G. Călinescu — „cel mai cult dintre poeții noștri, cu cea mai ridicată putere de folosire a tuturor factorilor de cultură". De n-a absolvit școli și facultăți, dacă în cutare amfiteatru al universității vieneze, visa, „ascultînd pe craiul Ramses", „la ochi albaștri", poetul a citit și a studiat în particular cu o tenacitate de benedictin, și cine știe dacă nu cumva decizia de a-și „arunca la dracu" caietul de note și a nu mai frecventa un anume curs — și altele, analoage — nu i-a fost dictată tocmai de impaciența de a se instrui singur mai operativ. Eminescu a vrut să știe tot și pentru aceasta îi era necesar un program care să răspundă integral nevoilor interioare, libere de orice constrîngeri și preconcepte arbitrare, de orice convenții didactice, de natură a impune spiritului său alt itinerar și ritm decît cele inerente structurii specifice. Examinîndu-i lecturile, rămînem cu sentimentul că marele poet a fost stăpînit de voința de a citi și a învăța pentru toți cei de un neam cu el, privați de acest avantaj de a recupera, într-o existență, întreg timpul neacordat de români, de-a lungul veacurilor, din motive obiective, indeletnicirilor cărturărești. Nu există, putem spune, tărîm al culturii pe care Mihai Eminescu să nu fi încercat să-l ia în posesie. De cunoștințe aprofundate în toate domeniile de preocupări nu poate fi vorba, evident, dar nu este, totuși, uluitor a vedea un poet — și unul veșnic terorizat de grija zilei de mîine, rămas în cîteva rînduri efectiv pe drumuri, nevoit, în anii cei mai buni ai vieții să muncească pînă la extenuare în redacții sau să bată, ca revizor școlar, drumurile prăfoase, noroioase sau troienite ale satelor din două județe —, nu e într-adevăr uluitor a-l vedea adîncit, nopțile, în tomuri de speculație abstractă sau de erudiție ori aplecat asupra unor probleme de matematică ? Nu este cuprins de un fior oricine ia cunoștință, din monografia lui Călinescu, dacă nu direct din manuscrise, de exercițiile latinești și grecești ale poetului, de traducerile fragmentare din Horațiu, Ovidiu, Homer, făcute direct după original, chiar dacă fără sprijinul versiunilor germane, de

CAMIL RESSU : Ilustrație la Făt-Frumos din Tei

Dumitru Micu

Continuare în pag. a 9-a

I. A. BRĂTESCU-VOINEȘTI : Ilustrație la „Singurătate"

Hyperion

Am scris la timp despre **Viața lui Eminescu** (Minerva, Universitas, 1973) de George Munteanu, prima carte dintr-o serie de cinci consacrate, sub titlul **Hyperion,** poetului național și am exprimat cîteva observații critice. Se mai poate scrie astăzi o biografie a lui Eminescu, cînd critica deplasează tot mai mult accentul de pe biografie pe studiul operei și cînd avem o biografie exemplară a lui Eminescu, în cadență de epos, de G. Călinescu, ba chiar și o biografie documentară din 1969 întocmită de Ion Crețu ? O biografie de acest din urmă tip se scrie atunci cînd au ieșit la iveală date noi, sau cînd s-au descoperit documente noi, fie corespondență necunoscută pînă în prezent, fie opere inedite. Este drept că din 1932, cînd a scris G. Călinescu, și pînă acum s-au publicat două volume întregi de contributii documentare relative la biografia lui Eminescu de Augustin Z. N. Pop, între 1962 și 1969, dar oricine a parcurs aceste documente știe că sînt periferice și de minimă importanță și că G. Călinescu însuși, folosind întîiul volum în a patra ediție a scrierii sale din 1964, n-a adaos nici modificat nimic. Alte știri noi, ceva mai importante, a publicat George Munteanu în **Revista de istorie și teorie literară** 1964 nr. 2 și **Luceafărul** 1968 nr. 41. Sînt îndeosebi știri din perioada bolii lui Eminescu care a interesat și interesează cum se vede, mai mult pe medici decît pe istoricii și criticii literari.

Evident, documentele și mai ales documentul esențial al oricărei biografii, opera, pot fi citite și interpretate în mai multe feluri și din acest punct de vedere o altă biografie este oricînd posibilă. Condiția e ca lectura noului interpret și concluziile pe care le trage să fie convingătoare, mai plauzibile decît interpretările anterioare. Actualul biograf, George Munteanu, a încercat cîteva asemenea noi interpretări, fără a depăși, după opinia noastră, marginea ipotezelor. Nu știm nici acum ceva mai precis despre iubita lui Eminescu din Ipotești, despre care vorbea G. Bogdan-Duică, nici dacă poetul și-a terminat sau nu liceul, nici dacă boala sa era ereditară sau a contractat-o la Viena (doctorul Kremnitz susținea prima ipoteză), nici dacă epistola din ms. 2255, crezută din 1880—1881, e, cum presupune George Munteanu, din 1872, iar cuvintele din ea „eu și așa nu mai pot fi fericit pe lume" se referă la momentul cînd Eminescu și-a dat seama că e bolnav incurabil.

Nu ni s-a părut că George Munteanu face caracterizări mai bune și mai credibile părinților și fraților și surorilor lui Eminescu decît G. Călinescu care, în afară de critic, era și un mare romancier. Pentru a spune că Eminescu avea o concepție de viață țărănească nu este nevoie să recurgem la teoriile lui Blaga despre spațiul mioritic. Cu privire la anii de studenție ai lui Eminescu, biograful temperează entuziasmul celor ce supralicitau grija poetului de a urma cursuri și de a da examen, ceea ce documentar nu se poate susține, dar la urma urmelor ce importanță are dacă Eminescu nu se putea prezenta și nu s-a prezentat la nici un examen ? A fost la universitate, a audiat profesori, a studiat, și din toată opera sa rezultă că și-a făcut o cultură superioară, nelăsînd nicăieri impresia unui autodidact. Cunoscînd limba germană ca și Titu Maiorescu, Eminescu nu și-a luat licența și doctoratul, nu era însă cu nimic inferior lui Maiorescu chiar în probleme de strictă specialitate, de exemplu în problemele de filozofie, unde în cîteva împrejurări a intervenit în favoarea lui. Cred că George Munteanu nu a înțeles bine raporturile dintre Eminescu și Maiorescu și acuzațiile pe care i le aduce lui Maiorescu în cartea sa sînt absolut fără rost. Maiorescu a tutelat abuziv pe Eminescu și l-a revocat chiar din funcții ?

În general, deși expunerea faptelor beneficiază de multe preciziuni indeosebi de cronologie, biografia lui George Munteanu are prea mult în vedere eul empiric, pierzînd din vedere personalitatea creatoare, geniul, acesta constînd din abateri semnificative de la conduita comună. Titluri de capitole precum **Lîngă pămînt** și **La cumpăna apelor** au neajunsul de a ne trimite la Adrian Maniu și Lucian Blaga, la altă structură decît Eminescu care trebuie să rămînă unic, nerepetat de alții. Nu se susține nici comparația lui Eminescu cu Poe și Baudelaire, de altfel foarte deosebiți și aceștia între ei, ca orice mare poet care, prin definiție, e fără pereche. Admitem cu George Munteanu că Eminescu era o natură sintetizatoare, integratoare, dar comparația cu Dimitrie Cantemir, ambitiosul prinț melancolic, om al secolului XVII umanist și al secolului XVIII enciclopedist, precum și comparația cu Nicolae Iorga, tumultuosul istoric, dar searbădul poet, rămîn fără temei.

Pe bună dreptate, George Munteanu dă o replică criticilor care voiau să treacă pe Eminescu printre realiștii critici. Poetul era romantic, însă nu pentru că romantismul reprezintă cea mai cutezătoare tendință spre sinteză, ci pentru că așa cum susține și Henry Peyre **(Qu' est-ce que le Romantisme ?,** Paris, 1971), citat în sprijin, romantismul este o „revendicare a spontaneității în artă, a libertății creatoare împotriva forțelor unei civilizații compartimentate". Dealtminteri, ca orice mare scriitor, Eminescu evolua în chip firesc de la romantismul expansiv și pletoric din tinerețe către observația morală, aforistică, gnomică și către creația senină, durabilă, clasică, a maturității.

Nu vreau să spun, cu toate acestea, că lucrarea lui George Munteanu este superficială și inutilă. Dimpotrivă, este o carte solidă și adîncă, o serioasă meditație asupra destinului unui poet de geniu, poetul nostru național. Ea nu va înlocui desigur **Viața lui Mihai Eminescu** de G. Călinescu, model de neatins, după noi, dar este o dovadă că generația actuală simte mereu nevoia de a aborda și scruta valorile perene ale poporului român.

Al. Piru

CAMIL RESSU : Ilustrație la „Luceafărul"

Erou și biografie

Un vechi proverb francez avertizează că „nu există erou pentru lacheul său". Spiritele comune, animate de un mărunt rigorism moral, sînt înclinate să tolereze sub eticheta bizarreriei și extravaganței în cel mai bun caz acte și atitudini mentale a căror coerență într-un plan mai înalt le scapă. Dar neputința de a consimți la natura „ieșită din comun" a geniului nu-i un motiv suficient de a traduce mecanica înaltă și uneori absconsă a existenței acestuia într-o epică comod plauzibilă și acceptabilă. Privit de jos, geografic, eroul poemului eminescian ne apare ca fiind Luceafărul pe cînd un ochi situat cosmic ni-l revelă în același pe Hyperion. Să acceptăm că este privilegiul unui anume tip de poet de a fi, în același timp, înlăuntrul și deasupra lumii. Ambele tipuri de situare în procesul cunoașterii coexistă în creația lui Mihai Eminescu ilustrînd, schematic spus, antinomia tragică a operei. Problema care se pune biografului sensibil la operă este de a găsi punctele de contact, pragurile de trecere, „ocheanele" prin care Luceafărul ne apare ca Hyperion. Aceasta, trebuie numaidecît adăugat, nu este o normă generală, a oricărei biografii, ci doar a acelora unde cmul nu contrazice propriile sale năzuințî creatoare ci, dimpotrivă, mai mult decît alții pare să participe ca principiu intern al operei pe care n-o trădează ci și-o asumă ca pe o altă biografie. Formularea concentrată a unei astfel de situații cu vag aer metafizic îi aparține lui G. Pîcon: „Viața ascultă de apelul operei". Însă o asemenea inversare a termenilor văzuți totuși într-o unitate mai profundă în comparație cu unilateralitatea simplei cauzalități (omul determină opera) ne duce, nu fără un oarecare efort de imaginație, la un principiu de viață în genere foarte actual: coincidența vorbei cu fapta, a gîndului cu acțiunea etc. Puse în lumina acestui principiu cu o marcată rezonanță etică anumite versuri din creația unor mari poeți ne sugerează ca cu o stringență neașteptată conștiința modelatoare ce le-a tutelează opera. În acest caz omul nu mai poate fi smuls — necum opus — operei, el se zidește în ea într-un chip nu romantic-vaporos dar cu o luciditate a ascunderii care ne reamintește tehnica labirintului. Orice cîntec tinde să însemne un labirint, poezia deplasîndu-și funcțiunea cel puțin în spiritul și imaginația noastră de la cea orfică la aceea a unui demers de inițiere și cunoaștere de alt tip. Poetul nu mai dezleagă taine cu darul său miraculos ci se „pierde" — citește inițiază — pe sine prin propriul său cîntec. Nu se mai caută atît acordul dintre părțile unei lumi amuțite (de unde necesitatea intervenției orfice asupra ei) ci dintre poet și lume, realizat prin poezie care devine astfel un procedeu dacă nu un mod de existență. Așadar, nu atît sentimentul pierderii, dizolvării evanescente în cîntec cît conștiința unei construcții umane întru poezie. Un vers ca „Eu nu mai sînt, e-un cîntec tot ce sînt" (Nicolae Labiș) trebuie citit în acest din urmă înțeles: mai puțin beatitudinea paradisiacă a dispariției în cîntec și mai mult năzuință configuratoare, o acută conștiință de sine în ipostază esențială. Însă o atare modificare de sens pe care o ia demersul poeziei schimbă și natura oricărei întreprinderi pe seama ei. Nici „viața" poetului nu poate fi sustrasă unei modificări similare. Aceleași date semnifică mereu altceva, rotîndu-se ca astrele în jurul soarelui galactic, schimbîndu-și mereu vizibilitatea și climatul. Existența devine, astfel, la nivelul sensului, o emanație a operei, ea nu mai poate fi „descrisă" fără ochi pentru indicațiile aceleia. Însă a scrie biografia poetului urmărind coerența secretă a existenței reale ca fiind de aceeași natură cu cea năzuită a operei, este o dificultate pe care foarte puțini și-o asumă. În primul rînd pentru că o asemenea manieră de lucru este pîndită la tot pasul de riscul contrafacerii și al interpretărilor forțate. Citind evenimentul la lumina mereu diferită oferită de distanța variabilă față de astrul solar — opera — e îndoielnic să-l putem închide sub lespedea unei semnificații unice și durabile. Nu-i de neglijat apoi nici relativa lipsă de audiență a unei asemenea lucrări pentru motivul subînțeles, în proverbul citat mai sus: „nu există erou pentru lacheul său". Citim cu plăcere biografiile romanțate...

Din aceste motive, și din multe altele desigur, lucrarea lui George Munteanu trebuie considerată mai ales în lumina principiului pe care se sprijină și care dealtminteri se vede invocat chiar în introducere: „Nu numai **Luceafărul** — scrie criticul — dar și întreaga operă eminesciană, existența de aievea a poetului și cea de cînd „îl vedem și nu e" reprezintă aventura necontenit luată de la capăt a unui asemenea tip de cunoaștere (...) Hyperion, condiția

C. Stănescu

Continuare în pag. a 9-a

Ilustrație de TRAIAN BRĂDEAN
la proza lui Eminescu

Odă-n clardecuget

cu gura plină de pietre
cu craniu-ndelung sunător
plin de pietre
la țărmurii mării am silabisit
învățînd după tine
tristețea și gloria limbii române
tristețea și gloria
țării de ieri și de mîine

de n-aș fi fost poet
mi-ar fi plăcut să fiu stejar
pe tine te-a cuprins din veșnicie teiul
dar n-am disprețuit nici fierul
oțelul de luceafăr ți-a plăcut și ție
neiertător prin valea plingerii și-n vîrf statuie
palid de veac și de virstă fantomatic părinte
mai stai
încă mai tăinui pierdutul adînc îngropatul
tezaur

poate cuvintele tale născute-s
pentru văzduhul altor planete
pe un tron pe o scorbură mare țepoasă de
uraniu dogoritor
stau învățîndu-te să te gîndesc
din necuprinderea ce o privești pot să-ți par
o minusculă pată de om săpînd o fîntînă
se-nchide pe rana mortală rubinul de foc
și n-am făcut totul pentru gloria limbii
române

Grigore Hagiu

Colindă pentru Marele Poet

La țărmul Carpaților, țărmul de nord
Pruncul cel blond respiră plai
O neagră oaie cu ugerul bogat
Din țița stîngă îi dă laptele sfînt

Și se hrănește pruncul cu taine străvechi
Sugînd sub oaia laie ca sub un cer
Sprijinit pe patru stîlpi tremurători.

Abua, abua, abua
Pruncul se plămădește în urias
Toată istoria lumii încape în el
Abua la stele, abua la pămînt

Turme de secunde se opresc la genele sale
De unde începe vadul visului fără moarte
O, Burebistă, vrednic păstor
Alese de zeu sînt păsunile tale !

Alese de binecuvintare, de bineț curată
Aceste riuri smulse din viori !
Nemuritor ne este neamul și bucuria
din trupuri țîșnește ca o explozie de păsări

Abua, abua, abua
Pruncul se plămădește în urias
Timpul nenăscut, ca o hartă desfăcută
îl cheamă sufletul, să-i deseneze drumuri

Abua la stele, abua la pămînt
Rotund rămine plaiul cu vrednici păstori
„O țara mea de glorii, o țara mea de dor"

Paul Tutungiu

Portret etern

Soarele trece cu vederea
toate nopțile în care
peste ape plutește un tei...
La țărmuri strașnic păzite
mormîntul visător al poetului
e cucerit de-o floare
și marea în fiecare urmă a lui
mai lasă o corabie.
Umărul mic al ierbii
îl poartă prin lume
și grîul se coace numai atunci cînd
boabele din spic – dinți de copil –
reușesc să-l strige pe nume

Ion Trif Pleșa

«...și stă ca și o carte

— Stimate D. Murărașu, azi, cînd activitatea dumneavoastră de eminescolog numără cîteva decenii de activitate, aș dori să începem această convorbire întrebîndu-vă cînd v-ați întîlnit pentru prima oară cu opera marelui poet. Vă mai amintiți care a fost primul text eminescian pe care l-ați citit ? A însemnat acest prim contact un moment deosebit ? În ce condiții s-a produs el ?

— Pe vremea cînd eram elev la Liceul „Laurian" din Botoșani, poeziile lui Eminescu îmi erau cunoscute sub aspectul lor liric, fără să-mi fi lăsat însă altceva decît impresia unei melodioase simțiri tinerești. Cea dintîi poezie care m-a mișcat adînc a fost **O, mamă...** și pe care o știam pe de rost. Impresia s-a perpetuat și, astăzi încă, în odăița mea de lucru alături de fotografia lui Eminescu este aceea a mamei. Însă poetul variat ca teme și sensibilitate, capabil de expresie originală, cu o minte cuprinzătoare a problemelor naționale, mi-a fost făcut cunoscut de ediția **Opere complete** din Iași, 1914. Am comandat-o, o am și astăzi și-și păstrează data cînd am început s-o cercetez : „Botoșani, duminică 22 iunie 1914, ora 8 1/2 seara". Au trecut de atunci șase decenii, mi-am făcut studiile la București, am fost profesor în Transilvania, am studiat cîțiva ani la Paris, dar pretutindeni am avut cu mine această carte. Cînd mi-am mai îmbogățit cunoștințele literare, mi-am dat seama că ediția este haotică, lipsită de spirit științific, plină de erori de transcriere. Să nu uităm însă că-n ea se aflau adunate versuri, proză, cugetări, piese de teatru, articole și cronici literare și că multe pagini erau închinate problemelor naționale din provinciile pe atunci sub stăpînire străine. De la tata, noi, copiii, aveam informații în legătură cu aspirațiile românilor, știam de starea de spirit și ni se împărtășise presimțirea că se apropiau grave evenimente politice.

— Cînd s-a conturat preocuparea dumneavoastră deosebită pentru opera eminesciană ? În ce condiții ? În ce a constat primul dumneavoastră gest de eminescolog ?

— Studiile făcute la Paris din toamna lui 1925 înainte, ca membru al Școlii Române din Franța, mi-au lărgit orizontul și m-au făcut să știu ce însemnează o ediție bine organizată. La înapoierea în țară, am avut înțelegerea și prietenia intelectuală a lui N. Cartojan și, cum pregăteam o teză despre ideea națională în activitatea literară a lui Eminescu, mi s-a propus să fac ediția de **Scrieri politice** din colecția de **Clasici comentați** editată la **Scrisul Românesc** de la Craiova. Încrederea lui N. Cartojan m-a făcut începător în editarea operelor lui Eminescu. Cercetarea ziarului **Timpul** și a manuscriselor de la Academie m-au făcut să întrevăd cîte se puteau studia în legătură cu activitatea poetului. Ediția pe care-am pregătit-o era o antologie de pagini în legătură cu ideile politice ; cu sacrificarea textelor care cuprindeau numai vehemențe polemice.

— Care au fost în acea perioadă de formare textele ce v-au impresionat în mod deosebit ?

— Încă din vremea profesoratului la Reghin mă apropiasem de textele și culegerile de folclor. Am avut elevi preocupați de muzica și poezia populară și am căutat să le fiu îndrumător și sfătuitor. Cercetarea manuscriselor de la Academie m-a pus în fața caietelor cu materiale folclorice ale lui Eminescu. Ediția Chendi nu m-a satisfăcut, mi-am făcut planul unei noi lucrări, însă pentru colecția de clasici, tot N. Cartojan mi-a

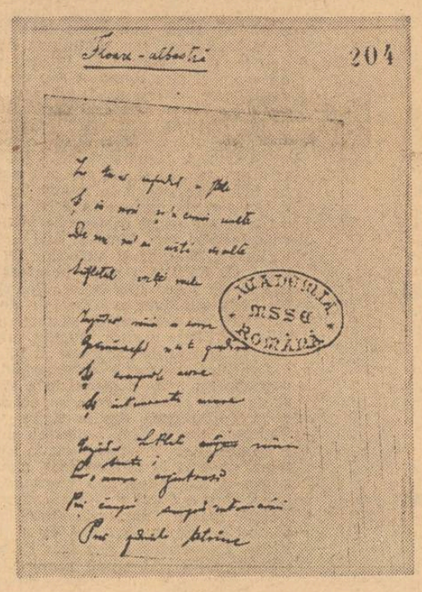

cerut lucrarea despre scrierile literare ale poetului. Pentru opera folcloristică, adunam materialele în așteptarea timpului oportun.

— Care erau, tot în acea vreme, textele referitoare la viața poetului ? Vă mulțumeau ?

— Privitor la viața lui Eminescu, pe atunci lucrările răspîndite erau cele ale lui Minar, N. Zaharia și I. Scurtu. Cei tineri ne mulțumeam cu ce aveam la îndemînă. Prefețele, însă, la edițiile pregătite de mine pentru **Scrisul Românesc** n-au rămas la cunoștințele din cărțile amintite. Documente revelatoare mi-au furnizat manuscrisele poetului și corespondența, pe atunci inedită, a colaboratorilor la **Convorbiri literare** cu Iacob Negruzzi. Am știut să ies din făgașele pe atunci obișnuite.

— Vă rog să enumerați titlurile lucrărilor dumneavoastră dedicate vieții și operei lui Eminescu. Cînd au apărut și ce ecou au avut ? Cine și cum a scris despre ele ?

— În afară de cele două ediții dintre 1931 și 1935, am publicat diferite studii mărunte, însă bogate în date noi : **Mărturii în legătură cu originea lui Eminescu** (1931), **Eminescu și clasicismul greco-latin** (1932). Ediția critică a poemului **Călin Nebunul** (1934) a reținut atenția lui N. Cartojan. Despre lucrările mele din această epocă au scris cu multă înțelegere Perpessicius, Dan Simonescu, G. Baiculescu, Al. Iordan și mulți alții. Negarea a venit numai din partea lui G. Călinescu. Luați **Opera lui Eminescu**, ed. 1969—1970, și veți afla că nicăieri nu sînt menționați : Leca Morariu, Cezar Papacostea, Perpessicius, Tudor Vianu, Al. Dima, Liviu Rusu. Sîntem totuși menționați, Bogdan Duică, I. M. Rașcu și ei. Îmi aveam însă bine fixat planul meu de lucru și nu l-am părăsit. După apariția ediției **Călin Nebunul**, N. Cartojan mi-a cerut pentru colecția de clasici o ediție **Eminescu, Literatura populară.** În bună parte materialul îl adusese

Despre eminescu

cu profesorul D. Murărașu

nasem, așa încît lucrarea a apărut în 1936, fiind primită cu căldură de toți și socotită ca lucrarea cea mai reușită a mea de pînă la acea dată. Voi mărturisi însă, că am continuat cercetările în această direcție, mi-am îmbogățit cunoștințele, am fost la curent cu ce s-a mai lucrat și după 1936, așa că am pregătit o nouă ediție, care astăzi se află la „Minerva", secția de folclor. Alte lucrări mai mărunte : **„Din izvoarele poeziei", „Epigonii", Eminescu și Oxenstiern** (1936), **Eminescu în fața criticii literare** (1937) și capitolul Eminescu din **Istoria literaturii române** (1941). În chip firesc am pornit o ediție a poeziilor lui Eminescu, organizată cronologic și însoțită de comentarii. M. Șora a cunoscut lucrarea împreună cu redactorii de la **Editura Minerva**, dar nu venise încă vremea să poată apărea. Atenția era pe drept reținută de marea ediție Perpessicius și cele șase volume care au apărut între 1936 și 1963. Mi s-a propus însă de către tovarășa redactor Maria Simionescu să alcătuiesc un volum de **Comentarii.** Au apărut în 1967, în urma referatului elogios al lui George Munteanu, acela care liniștit își pregătea al său **Hyperion**, din care a și apărut primul volum.

— Una din cele mai importante contribuții ale dumneavoastră în eminescologie este ediția în care ați reușit să datați toate poeziile; atît antumele cît și postumele. Care a fost scopul principal pe care l-ați urmărit cu această ediție ?

— Ediția comentată de **Poezii**, în trei volume, a apărut între 1970 și 1972, datorită înțelegerii pe care-am avut-o din partea prietenului vechi Aurel Martin și a redactoarei Aurelia Rusu. Ediția pe care-am pregătit-o și publicat-o aduce corectarea multor erori strecurate în edițiile anterioare, date noi în legătură cu interpretarea poeziilor și, indeosebi, o nouă organizare a materialului, așa încît să se ajungă la scopul pe care l-am arătat în prefață : „Numai cercetarea operei lui Eminescu în chip metodic, în desfășurarea ei în timp, ar da studiilor literare o seriozitate ale cărei prime semne vor fi ordinea în idei, justețea în interpretare, măsură în stabilirea valorii". De datarea scrierilor lui Eminescu am fost preocupat, ca și Perpessicius, încă de la pregătirea ediției de folclor. Pentru a se urmări evoluția talentului și limbii literare a poetului, am înșirat antumele și postumele și cred că această viziune nouă a poeziilor lui Eminescu este de folos cercetătorilor din prezent, ca și celor din viitor.

— Pentru că tot am ajuns aici, v-aș ruga să-mi spuneți care este poziția dumneavoastră în problema primatului valoric între antumele și postumele eminesciene.

— Nu voi susține că postumele ar trece în umbră antumele, ar fi o gravă eroare, dar lucrări ca **Memento mori, Feciorul de împărat fără stea** și numeroase poezii din adolescență și, mai ales, din epoca Iași, sînt absolut necesare pentru descifrarea talentului și chiar a vieții afective a poetului.

— Care considerați că sînt cele mai grave erori săvîrșite în lucrările referitoare la viața poetului ? Mă gîndesc la cele mai false imagini create în legătură cu viața, firea, portretul fizic și moral.

— Tendința de-a face literatură cînd ni se prezintă o chestiune de istorie literară duce fatal la imagini false. Cei mai în vîrstă ne aducem aminte de figura tristă, neîngrijită și de hainele în zdrențe ale poetului Artur Enășescu în rătăcirile lui de-a lungul Căii Victoriei și Căii Griviței. După primul război mondial a servit ca model pentru romane în care Eminescu ni-i înfățișat murdar, neîngrijit, cu rufe nespălate și cu insecte pe guler chiar și în epoca în care frecventa întrunirile literare de la Maiorescu ori era invitat acasă la Mite Kremnitz. S-a adaos mai apoi și imaginea unui Eminescu întrînd în hoteluri suspecte ale Iașului și în ceartă cu madama îngrijitoare. Ba, am aflat că poetul ar fi avut și un copil din flori. Va fi prevăzut poetul ce se va scrie despre el, dacă ne-a lăsat versurile binecunoscute din partea finală a **Scrisorii I.**

— Dar care sînt, după opinia dumneavoastră, cele mai flagrante erori în interpretarea operei lui Eminescu ?

— Chestiunea este foarte delicată. Să arăți că sînt greșeli grave în lucrările lui Călinescu ori ale lui Perpessicius ? De îndată ești pus la stîlpul infamiei. Și totuși, volumul întîi din ediția Perpessicius este plin de greșeli, căci autorul n-a făcut un examen critic al textelor. Iar în ce privește **Opera lui Eminescu**, publicată de G. Călinescu, cercetați interpretările la **Făt-Frumos din tei, Cezara, Călin Nebunul** și altele. Vă veți minuna, aflînd că tema din **Luceafărul** este că femeia burgheză nu-i capabilă de iubire și că slăvirea lui Zamolxe în **Rugăciunea unui dac** este numai în ironie ! Textele înseși din ediția întîia a lucrării au greșeli de neiertat la fiecare pagină. Parte din ele au fost corectate în ediția a doua cu ajutorul lui Andrei Rusu.

— Între portretele făcute poetului de contemporanii săi și cele mai apropiate de zilele noastre există nu puține deosebiri. Care ar fi după dumneavoastră cel mai plauzibil dintre portretele făcute marelui poet ? Cum ar fi portretul lui Eminescu făcut de D. Murărașu ?

— Nu cred că se poate face reducerea personalității lui Eminescu la o trăsătură unică dominantă. Nu ne mai mulțumește nici „seninătatea abstractă" (Maiorescu), nici „setea de absolut" (Caracostea), și încă mai puțin satanismul, titanismul și alte formulări mai aproape de vremea noastră. Personalitatea lui Eminescu ne apare greu de descifrat și fiindcă împrejurările au oprit-o în tinderea ei către o definitivare. Așa cum se înfățișează la 33 de ani, cînd i se încheie activitatea, Eminescu reprezintă diferite moduri, care formează o unitate numai ca expresie a vieții însăși a unui om-poet. Eminescu poate fi deci privit și-n universalitatea inspirației tot atît cît și în naționalitatea ei, în gîndirea lui cît și în sensibilitatea, adesea fin nuanțată, în optimismul lui, cît și în pesimismul de om și scriitor care-a exprimat și avînt, și reținere timidă, și înseninări de dimineață însorită tot atît cît și amărăciune adîncă. În lirica lui își au rezonanță circumstanțe de viață intimă, idilică ori tragică, plutire în sfere ideale tot atît cît și alunecări în sensibilitate, mistică a dragostei amestecată cu febră a simțurilor, adîncuri native de puritate ca în versul „Tu ramură-nflorită... pe visul meu te pleci", dar și plăcerea comună, instinctivă ca în versul „Un corp am fost îngemănat trăind o viață-obscură". A trăit intens și a exprimat sentimentul fragilității noastre ca ființe supuse vampirismului timpului, dar și avintata înălțare a spiritului spre ceea ce este frumosul etern.

— În cazul lui Eminescu, în ce măsură datele biografice, viața, au influențat opera ?

— Legătura între viață și operă este vădită în poezia lirică și în activitatea ziaristică. Să nu uităm, însă, că avem a face cu un poet care știe să se ridice în planul ideal al artei.

— Care momente, care din perioadele vieții poetului s-au făcut mai pregnant simțite în operă ?

— În privința poeziei lirice, Veronica își are însemnătatea ei Ea l-a creat pe autorul poeziilor **Dorința, Lacul, Singurătate.** Ale ei, ca inspiratoare, tot atît cît și ale lui Eminescu, memorialist în versuri, sînt numeroasele poezii din epoca Iași. A deșteptat în sufletul poetului bucurie și durere și mai tîrziu, cînd Eminescu a venit în București.

— Gîndindu-mă la perioada de formare, care credeți că ar fi momentul esențial de care a depins în bună măsură evoluția ulterioară a poetului ? Ce mărturii mai importante avem pentru această perioadă ?

— Influență hotărîtoare asupra lui Eminescu poet au avut studiile de filosofie, istorie și religii orientale la Viena și Berlin. La 24 de ani poetul este o personalitate și prin ce publicase și prin proiectele în parte realizate, după cum arată manuscrisele, și prin speranțele puse în el de „Junimea". Slavici l-a cunoscut de-aproape în această epocă și amintim cîteva rînduri din scrisoarea lui către Iacob Negruzzi, la 16 septembrie 1874 : „Dar să cunoști pre Eminescu, și vei afla un om de felul în care natura nu produce decît în momentele sale de preocupațiune. Parcă n-a știut ce face, cînd a făcut, și părîndu-i rău mai apoi, începe a strica fapta sa. Eminescu este dintre acei puțini oameni, care nu sînt meniți a vieții în societate, pentru că nu-și află semeni. În deobște el este nesuferit, pentru că știe cine este el, știe cine sînt alții, nu-i pasă de o lume pe care trebuie s-o disprețuiască și stă ca și o carte deschisă înaintea tuturora. Toate sufletele alese sînt nerezervate și tocmai pentru oamenii comuni lipsa de rezervă a unui suflet ales este nesuferită".

— Pentru dumneavoastră, ca eminescolog, care sînt perioadele din viața poetului pe care le-ați cercetat cu cea mai mare curiozitate ?

— Activitatea lui Eminescu este un mare capitol al **Istoriei literaturii române** și de aceea am studiat documentele privitoare la relațiile dintre „Junimea" și celelalte grupări literare de la noi. Desigur că, în primul rînd, alături de Maiorescu, îl avem pe Eminescu. Chestiunea am urmărit-o într-un mare capitol **Reacțiunea antijunimistă**, care are în vedere dezvoltarea ideilor literare la noi, dar totodată și moravurile literare.

— În ce lucrare a dumneavoastră se află acest capitol ?

— Într-o vastă lucrare nepublicată încă despre „Junimea" și epoca ei literară între 1866 și 1910, urmărind triumful ideii artei pentru artă, reacțiunea antijunimistă lupta pentru întronarea realismului, risipirea hegemoniei „Junimii", triumful prozei realiste și epoca sfîrșitului de secol cu manifestările ei literare, ca adiere modernistă ori ca preludiu al poporanismului.

— Care a fost prima dumneavoastră întîlnire cu un manuscris eminescian ? Dintre manuscrisele lui Eminescu, care v-au impresionat în mod deosebit și prin ce ?

— În biblioteca mea am trei manuscrise (2260, 2262 și 2259) fotografiate în întregime după originalele de la Academie, așa că am putut să cercetez pe îndelete multiplele versuri ale unora din poeziile principale create de poet. Impresionantă este munca spre a se atinge perfecțiunea. Versurile se numără cu zecile în legătură cu **Scrisorile,** cu **Luceafărul** și alte poezii. Surprindem cum Eminescu se lasă stăpînit de frumusețea unui cuvînt ori de raritatea unei rime și creează versuri la care inițial nici nu s-ar fi gîndit. În marginea unor versuri din **Călin — file din poveste,** de exemplu, avem strofe cu totul noi, Mai mult, dus de momentul fericit al inspirației, transpune unele versuri și în limba germană, așa încît lucrarea a apărut în 1936, fiind primită cu căldură de toți și socotită ca lucrarea cea mai reușită a mea de pînă la acea dată. Voi mărturisi însă, că am continuat cercetările în această direcție, mi-am îmbogățit cunoștințele, am fost la curent cu ce s-a mai lucrat și după 1936, așa că am pregătit o nouă ediție, care astăzi se află la „Minerva", secția de folclor. Alte lucrări mai mărunte : **„Din izvoarele poeziei", „Epigonii", Eminescu și Oxenstiern** (1936), **Eminescu în fața criticii literare** (1937) și capitolul Eminescu din **Istoria literaturii române** (1941). În chip firesc am pornit o ediție a poeziilor lui Eminescu, organizată cronologic și însoțită de comentarii. M. Șora a cunoscut lucrarea împreună cu redactorii de la **Editura Minerva**, dar nu venise încă vremea să poată apărea. Atenția era pe drept reținută de marea ediție Perpessicius și cele șase volume care au apărut între 1936 și 1963. Mi s-a propus însă de către tovarășa redactor Maria Simionescu să alcătuiesc un volum de **Comentarii.** Au apărut în 1967, în urma referatului elogios al lui George Munteanu, acela care liniștit își pregătea al său **Hyperion**, din care a și apărut primul volum.

— Una din cele mai importante contribuții ale dumneavoastră în eminescologie este ediția în care ați reușit să datați toate poeziile; atît antumele cît și postumele. Care a fost scopul principal pe care l-ați urmărit cu această ediție ?

— Ediția comentată de **Poezii**, în trei volume, a apărut între 1970 și 1972, datorită înțelegerii pe care-am avut-o din partea prietenului vechi Aurel Martin și a redactoarei Aurelia Rusu. Ediția pe care-am pregătit-o și publicat-o aduce corectarea multor erori strecurate în edițiile anterioare, date noi în legătură cu interpretarea poeziilor și, indeosebi, o nouă organizare a materialului, așa încît să se ajungă la scopul pe care l-am arătat în prefață : „Numai cercetarea operei lui Eminescu în chip metodic, în desfășurarea ei în timp, ar da studiilor literare o seriozitate ale cărei prime semne vor fi ordinea în idei, justețea în interpretare, măsură în stabilirea valorii". De datarea scrierilor lui Eminescu am fost preocupat, ca și Perpessicius, încă de la pregătirea ediției de folclor. Pentru a se urmări evoluția talentului și limbii literare a poetului, am înșirat antumele și postumele și cred că această viziune nouă a poeziilor lui Eminescu este de folos cercetătorilor din prezent, ca și celor din viitor.

— Pentru că tot am ajuns aici, v-aș ruga să-mi spuneți care este poziția dumneavoastră în problema primatului valoric între antumele și postumele eminesciene.

— Nu voi susține că postumele ar trece în umbră antumele, ar fi o gravă eroare, dar lucrări ca **Memento mori, Feciorul de împărat fără stea** și numeroase poezii din adolescență și, mai ales, din epoca Iași, sînt absolut necesare pentru descifrarea talentului și chiar a vieții afective a poetului.

— Care considerați că sînt cele mai grave erori săvîrșite în lucrările referitoare la viața poetului ? Mă gîndesc la cele mai false imagini create în legătură cu viața, firea, portretul fizic și moral.

— Tendința de-a face literatură cînd ni se prezintă o chestiune de istorie literară duce fatal la imagini false. Cei mai în vîrstă ne aducem aminte de figura tristă, neîngrijită și de hainele în zdrențe ale poetului Artur Enășescu în rătăcirile lui de-a lungul Căii Victoriei și Căii Griviței. După primul război mondial a servit ca model pentru romane în care Eminescu ni-i înfățișat murdar, neîngrijit, cu rufe nespălate și cu insecte pe guler chiar și în epoca în care frecventa întrunirile literare de la Maiorescu ori era invitat acasă la Mite Kremnitz. S-a adaos mai apoi și imaginea unui Eminescu întrînd în hoteluri suspecte ale Iașului și în ceartă cu madama îngrijitoare. Ba, am aflat că poetul ar fi avut și un copil din flori. Va fi prevăzut poetul ce se va scrie despre el, dacă ne-a lăsat versurile binecunoscute din partea finală a **Scrisorii I.**

— Dar care sînt, după opinia dumneavoastră, cele mai flagrante erori în interpretarea operei lui Eminescu ?

— Chestiunea este foarte delicată. Să arăți că sînt greșeli grave în lucrările lui Călinescu ori ale lui Perpessicius ? De îndată ești pus la stîlpul infamiei. Și totuși, volumul întîi din ediția Perpessicius este plin de greșeli, căci autorul n-a făcut un examen critic al textelor. Iar în ce privește **Opera lui Eminescu**, publicată de G. Călinescu, cercetați interpretările la **Făt-Frumos din tei, Cezara, Călin Nebunul** și altele. Vă veți minuna, aflînd că tema din **Luceafărul** este că femeia burgheză nu-i capabilă de iubire și că slăvirea lui Zamolxe în **Rugăciunea unui dac** este numai în ironie ! Textele înseși din ediția întîia a lucrării au greșeli de neiertat la fiecare pagină. Parte din ele au fost corectate în ediția a doua cu ajutorul lui Andrei Rusu.

— Între portretele făcute poetului de contemporanii săi și cele mai apropiate de zilele noastre există nu puține deosebiri. Care ar fi după dumneavoastră cel mai plauzibil dintre portretele făcute marelui poet ? Cum ar fi portretul lui Eminescu făcut de D. Murărașu ?

— Nu cred că se poate face reducerea personalității lui Eminescu la o trăsătură unică dominantă. Nu ne mai mulțumește nici „seninătatea abstractă" (Maiorescu), nici „setea de absolut" (Caracostea), și încă mai puțin satanismul, titanismul și alte formulări mai aproape de vremea noastră. Personalitatea lui Eminescu ne apare greu de descifrat și fiindcă împrejurările au oprit-o în tinderea ei către o definitivare. Așa cum se înfățișează la 33 de ani, cînd i se încheie activitatea, Eminescu reprezintă diferite moduri, care formează o unitate numai ca expresie a vieții însăși a unui om-poet. Eminescu poate fi deci privit și-n universalitatea inspirației tot atît cît și în naționalitatea ei, în gîndirea lui cît și în sensibilitatea, adesea fin nuanțată, în optimismul lui, cît și în pesimismul de om și scriitor care-a exprimat și avînt, și reținere timidă, și înseninări de dimineață însorită tot atît cît și amărăciune adîncă. În lirica lui își au rezonanță circumstanțe de viață intimă, idilică ori tragică, plutire în sfere ideale tot atît cît și alunecări în sensibilitate, mistică a dragostei amestecată cu febră a simțurilor, adîncuri native de puritate ca în versul „Tu ramură-nflorită... pe visul meu te pleci", dar și plăcerea comună, instinctivă ca în versul „Un corp am fost îngemănat trăind o viață-obscură". A trăit intens și a exprimat sentimentul fragilității noastre ca ființe supuse vampirismului timpului, dar și avintata înălțare a spiritului spre ceea ce este frumosul etern.

— În cazul lui Eminescu, în ce măsură datele biografice, viața, au influențat opera ?

— Legătura între viață și operă este vădită în poezia lirică și în activitatea ziaristică. Să nu uităm, însă, că avem a face cu un poet care știe să se ridice în planul ideal al artei.

— Care momente, care din perioadele vieții poetului s-au făcut mai pregnant simțite în operă ?

— În privința poeziei lirice, Veronica își are însemnătatea ei Ea l-a creat pe autorul poeziilor **Dorința, Lacul, Singurătate.** Ale ei, ca inspiratoare, tot atît cît și ale lui Eminescu, memorialist în versuri, sînt numeroasele poezii din epoca Iași. A deșteptat în sufletul poetului bucurie și durere și mai tîrziu, cînd Eminescu a venit în București.

— Gîndindu-mă la perioada de formare, care credeți că ar fi momentul esențial de care a depins în bună măsură evoluția ulterioară a poetului ? Ce mărturii mai importante avem pentru această perioadă ?

— Influență hotărîtoare asupra lui Eminescu poet au avut studiile de filosofie, istorie și religii orientale la Viena și Berlin. La 24 de ani poetul este o personalitate și prin ce publicase și prin proiectele în parte realizate, după cum arată manuscrisele, și prin speranțele puse în el de „Junimea". Slavici l-a cunoscut de-aproape în această epocă și amintim cîteva rînduri din scrisoarea lui către Iacob Negruzzi, la 16 septembrie 1874 : „Dar să cunoști pre Eminescu, și vei afla un om de felul în care natura nu produce decît în momentele sale de preocupațiune. Parcă n-a știut ce face, cînd a făcut, și părîndu-i rău mai apoi, începe a strica fapta sa. Eminescu este dintre acei puțini oameni, care nu sînt meniți a vieții în societate, pentru că nu-și află semeni. În deobște el este nesuferit, pentru că știe cine este el, știe cine sînt alții, nu-i pasă de o lume pe care trebuie s-o disprețuiască și stă ca și o carte deschisă înaintea tuturora. Toate sufletele alese sînt nerezervate și tocmai pentru oamenii comuni lipsa de rezervă a unui suflet ales este nesuferită".

— Pentru dumneavoastră, ca eminescolog, care sînt perioadele din viața poetului pe care le-ați cercetat cu cea mai mare curiozitate ?

— Activitatea lui Eminescu este un mare capitol al **Istoriei literaturii române** și de aceea am studiat documentele privitoare la relațiile dintre „Junimea" și celelalte grupări literare de la noi. Desigur că, în primul rînd, alături de Maiorescu, îl avem pe Eminescu. Chestiunea am urmărit-o într-un mare capitol **Reacțiunea antijunimistă**, care are în vedere dezvoltarea ideilor literare la noi, dar totodată și moravurile literare.

— În ce lucrare a dumneavoastră se află acest capitol ?

— Într-o vastă lucrare nepublicată încă despre „Junimea" și epoca ei literară între 1866 și 1910, urmărind triumful ideii artei pentru artă, reacțiunea antijunimistă lupta pentru întronarea realismului, risipirea hegemoniei „Junimii", triumful prozei realiste și epoca sfîrșitului de secol cu manifestările ei literare, ca adiere modernistă ori ca preludiu al poporanismului.

— Care a fost prima dumneavoastră întîlnire cu un manuscris eminescian ? Dintre manuscrisele lui Eminescu, care v-au impresionat în mod deosebit și prin ce ?

— În biblioteca mea am trei manuscrise (2260, 2262 și 2259) fotografiate în întregime după originalele de la Academie, așa că am putut să cercetez pe îndelete multiplele versuri ale unora din poeziile principale create de poet. Impresionantă este munca spre a se atinge perfecțiunea. Versurile se numără cu zecile în legătură cu **Scrisorile,** cu **Luceafărul** și alte poezii. Surprindem cum Eminescu se lasă stăpînit de frumusețea unui cuvînt ori de raritatea unei rime și creează versuri la care inițial nici nu s-ar fi gîndit. În marginea unor versuri din **Călin — file din poveste,** de exemplu, avem strofe cu totul noi, Mai mult, dus de momentul fericit al inspirației, transpune unele versuri și în limba ger-

Steaua Septentrionului

Deși trebuia să se întîmple
deși Decretul cu sigilii cosmice de mult
exista
nimeni nu s-așteptă
ca fiul Ralucăi și al lui Gheorghie din
Ipotești
să fie ridicat la rangul de Mare Cavaler
al neamului românesc.
Nici măcar tatăl său
prin decret domnesc căminar
și om cu picioarele pe pămînt.
Nimeni nu bănuia
că visătorul fugar de la școala din Cernăuți
citea, dincolo de aspre bariere,
litere vechi lingă bătrînul Zamolxe.
Și-i lumina calea steaua Septentrionului.
Și colbul de aur al continentelor
stîrnit de cai fabuloși
îi bătea coroană de rege pentru vecie.
De tînăr a învățat limba Melancoliei.
Toți cei ce-au trecut prin raza destinului său
dintr-o dată s-au văzut
ființe purtătoare de nimburi intraductibile.
Și stelarilor păstori de albine
și șobolanilor îngrășați printre crăpăturile vieții
generos le-a descifrat
calea spre Miradoniz, castelul-enigmă.
Pentru el nu a oprit niciodată nimic.
Unii spun c-ar fi murit
că l-au văzut ei întins pe o masă
într-o simbătă în biserica Sf. Gheorghe cel Nou
dar nimeni nu mai crede aceasta demult.

Dan Verona

(din „Cartea runelor")

teatru

Eminescu și teatrul

Întrucît activitatea de critic dramatic, de observator al fenomenului teatral românesc incipient, desfășurată de Eminescu, a constituit obiectul unor fragmente analitice semnate de Marius Robescu, ne vom limita în cronica de față la cîteva observații generale privind proiectul teatrului eminescian, proiect fantastic și irealizat. Dacă fragmentele de proză eminesciană, mai ales după studiul revelator al lui Eugen Simion, au ieșit din zona controversabilă, despre proiectul teatral al lui Eminescu se poate vorbi mai puțin ca de o realitate literară cît de o temă a istoriei noastre culturale. Planurile literare, proiectele dramatice traducînd o voință a operei, nu s-au concretizat niciodată, pe măsura trecerii timpului fragmentele fiind lucrate ca poeme separate, — proces dominant al ultimei perioade din creația eminesciană. Nu ne putem totuși pronunța, atît de categoric cum o face Călinescu, asupra vocației pentru teatru a lui Eminescu. Și aceasta pentru că deși pare paradoxal, nu putem deduce absența talentului dramatic al unui autor în baza inexistenței nici unui proiect realizat. Analiza manuscriselor eminesciene nu poate fi deci revelatoare, concludentă, nemanifestatul rămîne nemanifestat. Ceea ce este însă important, e că proiectul teatrului eminescian, nepus numaidecît în legătură cu modelele literare care l-au stîrnit (Schiller, Shakespeare) prin încercarea de circumscriere a unui spațiu mitologic și istoric a avut urmări inestimabile în planul culturii române. E destul să amintim teatrul lui Delavrancea, direct (pînă la motive) legat de proiectul eminescian, teatrul și filosofia lui Blaga. Dedus din problema națională, proiectul teatrului eminescian, dovedește o intuire aurorală a destinului nostru cultural. Conștient de gravitatea misiunii teatrului, în epoca de formare a instituțiilor moderne românești, Eminescu își dovedea încă o dată grandoarea viziunii sale asupra evoluției noastre spirituale și în același timp, libertatea zeiască în concepție. Titanismul eminescian, proiectul necontenit al ființei creatoare, imensa povară a întemeietorilor, face ca manuscrisele eminesciene, simple notații uneori, să conțină acea tensiune dureroasă, proprie oricărui rînd scris. Încercarea de echilibrare, de aplicare din ultima perioadă de creație eminesciană, conține de aceea parcursul unei dureroase asceze. Ilimitat, visul creației eminesciene rămîne să ne obsedeze prin gigantismul lui de ruinat templu asiat.

Cezar Ivănescu

plastică

"Cînd pătruns de sine însuși odihnea cel nepătruns"

Știm cu toții cum „arăta" Eminescu în tinerețe: cîteva poze, (cîteva doar) și masca mortuară scoasă de Filip Marin sînt documentele. Și mai știm cum s-au proiectat aceste imagini în conștiința publică decenii de-a rîndul: „Cu buclele lui negre, ce mîndre, strălucite ! / Cu fața lui cea trasă, ce dureros de pal !", (Povestea magului călător în stele). Exegeții s-au împăcat, oricît de disjuncte le erau punctele de pornire, asupra unei figuri de cumpănă, împărătești: etern juvenilă, categoric compusă din trăsături regulate, frumoase deși vag efeminate; figura lui Eminescu a devenit efigia unei stări de pathos care dincolo de flagranța poetică indica un anume ideal major de tip politic chiar. Fruntea boltită, pleoapele grele, buzele cu desen plăcut, nasul nici vîrtos nici firav, așa cum le-au acrediat portretele lui Ressu, Georgescu ori Ion Jalea de pildă, au devenit sinonime ale stării de grație poetice, s-au constituit în metaforă absolută a geniului liric însuși (atingînd chiar, prin stereotipizare, un dulceag nivel Kitch în mult controversata statuie a lui Baraschi ori în unduitoarea impostare din grădina Uniunii Scriitorilor).

Pe linia unui Eminescu „înger cu aripi albe, ca marmura de pal" statuia lui Gh. Anghel — din fața Atheneului — încheie triumfător un ciclu de reprezentare : poetul are forma ideală, țîșnindă a celui veșnic tînăr, strălucitor, unic, solar. Romantismul echilibrat al sculptorului s-a îmbrățișat cu cel al poetului într-o sinteză perfectă.

Odată însă cu diversificarea lecturilor, cu „însimțirea" unui Eminescu altul, plutonic și crepuscular, „mort frumos cu ochii vii", aidoma Luceafărului său, (vezi sintetica imagine semnată Ovidiu Maitec), imaginea plastică s-a modificat, sincron, și ea. O sculptură de Ion Condiescu încastrînd, ca într-un sarcofag, masca mortuară a poetului îi plasează imaginea într-un cîmp deschis al asociațiilor, al identității infinite, propunînd nemăsurarea Morții, măsurii unui „chip de lut".

Deschidere nesfîrșită — cuprinderea eminesciană nu și-a găsit, după opinia noastră, încă ilustratorul de carte pe măsură. Schițele din anii imediat următori morții poetului, frumoasele acuarele ale lui Steriadi ori mai recentele lucrări ale Ligiei Macovei aspiră doar la altitudinea textelor și în aceeași măsură — discursuri de-a lungul lor — sînt palide față de bogăția-i. Desenatorul ideal ar trebui, poate, să aibă neverosimila grație a lui Simone Martini îngemănată unui caravaggist simț al dramatismului.

Cristina Anastasiu

deschisă înaintea tuturora»

mană, ceea ce nu este de mirare, de vreme ce şi Maiorescu, care nu era poet, a putut să scrie cîteva poezii în germană. Cultul frumosului, de care poetul este statornic stăpînit, este impresionant, iar cercetarea manuscriselor ar fi bine venită pentru mulţi din poeţii generaţiei actuale, talentaţi după cum cunoaştem, dar pripiţi să-şi vadă publicate producţiile.

N-aş putea preciza care-i cel dintîi manuscris văzut, dar ori de cîte ori am avut prilejul să cercetez caietele lui Eminescu, am făcut-o cu atenţie, cu pasiune, aş putea să spun, şi poate de aceea am şi putut aduce corectări unor texte publicate de colegi de-ai mei în cercetările literare.

— Ţinînd cont de materialul parcurs, care ar fi, după dumneavoastră, momentul de virf al conştiinţei artistice a poetului ? Dar perioadele mai puţin fericite din acest punct de vedere ?

— Toate caietele arată zbucium psihologic şi graba scrisului potrivit cu clipa inspiraţiei. Este adevărat însă, că din acest fel de-a scrie au rezultat şi pagini întregi pe care abia le mai poţi descifra, mai ales cînd sînt scrise cu creionul. Grăbite tumultuos sînt foarte multe din versificările anilor 1876—1877, epoca Iaşi.

— Dintre textele lui Eminescu încă nepublicate, care ar fi, după opinia dumneavoastră, cele ce ar trebui să vadă lumina tiparului cît mai curînd ?

— Un capitol neexploatat suficient este al activităţii lui Eminescu în domeniul dramaturgiei. Începutul publicării textelor s-a făcut cu ediţia 1914. S-au adaos străduinţele lui Iuliu Dragomirescu şi ale lui Scurtu. Indicaţii preţioase a dat G. Bogdan Duică în **Buletinul Mihai Eminescu**, iar rezumate şi citate se află în **Opera lui Eminescu** de G. Călinescu. Am auzit că se lucrează, în prezent şi în acest domeniu care nu este de neglijat.

— Care dintre ediţiile Eminescu vi se par cele mai reuşite şi de ce ?

— Dacă este vorba de ediţia cea mai bogată şi mai utilă pentru cunoaşterea textelor documentare, citãm de îndată pe Perpessicius, care a realizat cele şase volume cunoscute de toţi cercetătorii operei lui Eminescu.

— Cum aţi vedea dumneavoastră astăzi ediţia ideală a operei lui Eminescu ?

— O ediţie ideală trebuie să fie critică. Ediţia Perpessicius cuprinde în întregimea şi varietatea lor textele documentare pe baza cărora fiecare cercetător urmează să facă ediţia critică a poeziei care îl interesează. Ediţia Perpessicius este greoaie din acest punct de vedere, dacă vrei să studiezi limba şi inspiraţia lui Eminescu. Începutul a ceea ce poate fi o ediţie critică, aşa cum se face şi-n alte culturi, este cel al lui Const. Botez, care-a făcut o lucrare căreia i se poate aduce învinuirea numai că nu s-a fixat precis ce este grafie a epocii şi ce rămîne să privim ca provincialism fonetic.

— Am văzut în rafturile bibliotecii dumneavoastră cîteva volume Eminescu în limbi străine. Care consideraţi că sînt cele mai valoroase ediţii Eminescu în alte limbi ?

— S-au publicat numeroase traduceri în limbile străine. Desigur de mai mult interes s-au bucurat cele în germană (Mite Kremnitz şi Konrad Richter), în franceză (Barral), italiană (Ramiro Ortiz în 1937 şi Mario de Micheli şi Dragoş Vrînceanu, în 1961), engleză (E. Sylvia Pankhurst şi I. O. Ştefanovici, în 1930), rusă (Kojevnikov, 1958). Recentă este traducerea în engleză a lui Roy Mac Gregor-Hastie, publicată de University of Iowa Press în „Unesco colection of Representative Workes — European Series", 1972. Toate au fost preţuite de noi pentru rolul lor de-a-l face cunoscut străinătăţii pe cel mai mare poet al nostru. Avem de curînd şi un poet român de limbă latină, Traian Lăzărescu. A publicat traduceri din Eminescu, **Carmina**, în Editura Eminescu, 1974. Frumos a fost ecoul în străinătate, îndeosebi în Franţa şi Italia, dar aproape indiferenţi au rămas cei de-acasă, conaţionalii poetului.

— Care sînt poeziile dumneavoastră preferate din opera lui Eminescu ?

— Consider ca o culme a realizărilor poetice **Sonetele, Scrisorile, Luceafărul, O, mamă...** şi **Odă în metru antic.**

— Credeţi că există un vers eminescian sub care s-ar putea înscrie întreaga sa poezie ? Sau, măcar, numiţi-mi versurile pe care le consideraţi efigii pentru poezia eminesciană.

— S-a încercat reducerea lui Eminescu, ca inspiraţie reprezentativă, la **Luceafărul** (Tudor Vianu), sau la **Floarea albastră** (Vladimir Streinu). Nu cred că este ceva reuşit. Se pot cita însă versuri efigie :

„Suflete, de-ai fi chiar demon, tu eşti sîntă prin iubire..."

„În van mai caut lumea în obositul creier...."

„E menirea-mi adevărul / Numa-n inimă să-l caut...."

„Iar timpul creşte-n urma mea, ...mă-ntunec...."

„Viermele vremurilor roade în noi...."

„O pasăre pluteşte cu aripi ostenite...."

„Poate-ar învia în ochiu-i ochiul lumii cel antice...."

„Semănător de stele şi-ncepător de vremuri...."

„Prea bun spre a fi mare, prea mîndru spre-a fi mic...."

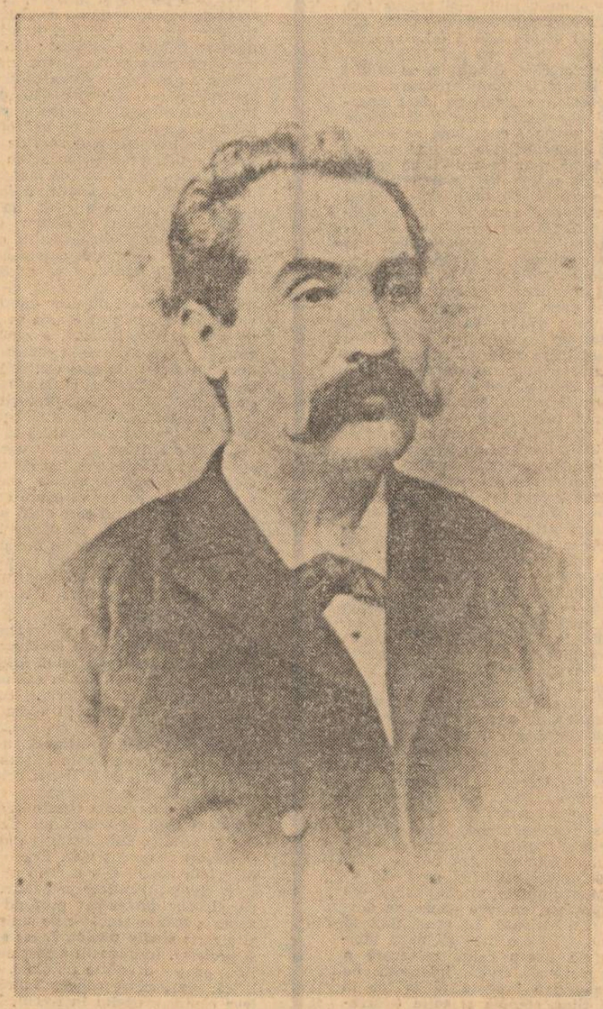

— Care este, după dumneavoastră, locul prozei eminesciene în cadrul operei poetului, dar şi în cel al prozei româneşti ?

— Mari creaţii sînt **Făt-Frumos din lacrimă** şi **Sărmanul Dionis.** Sînt de fapt poezie şi acestea, numai că nu sînt versuri. Pagini întregi din **Sărmanul Dionis** au farmecul literar al poeziei lui Chateaubriand. Pentru pitorescul descrierilor poetice este de menţionat **Cezara.**

— Ştiu că printre lucrările dumneavoastră încă nepublicate există şi o substanţială monografie Eminescu — viaţa şi opera. Care ar fi principalele lucruri noi pe care le propune această monografie ?

— Monografia Eminescu este mai de mult scrisă, dar n-a putut apărea încă.

— Din mai recentele studii asupra vieţii şi operei lui Eminescu care vi s-au părut cele mai interesante ?

— Menţionez din ultimele lucrări : 1. **Hyperion** al lui George Munteanu care oferă o largă viziune a vieţii lui Eminescu în primul volum apărut. 2. **Eminescu** al lui Eugen Todoran, cunoscător adînc al concepţiilor actuale în domeniul psihologiei şi esteticii. 3. **Metafora mării în opera lui Eminescu** de Ion Dumitrescu, un model de monografie a unei teme literare.

— Care este, după dumneavoastră, lucrul cel mai important ce a rămas culturii române de la Eminescu ?

— Eminescu este în primul rînd creator al limbii poetice româneşti. În zările viitorului sîntem îndrituiţi să întrevedem şi apariţia altor mari poeţi, care să creeze artă cu fond şi forme pe care nu le putem bănui, dar reprezentative pentru geniul românesc. Însă Eminescu va avea pentru neamul nostru valoare permanentă şi fiindcă ne-a arătat că putem avea un loc în cultura umană prin creaţia deosebită de-a altora şi că legea originalităţii este adîncirea gîndirii şi simţirii româneşti.

— Există lucruri încă total nedescifrate de istoricii literari în viaţa lui Eminescu ?

— Numai pregătirea şcolară a lui Eminescu a rămas o taină de nepătruns.

— Care este ultimul manuscris eminescian pe care l-aţi ţinut în mînă ?

— Scrisoarea a V-a (Ms. Acad. nr. 5186), achiziţie de acum cîţiva ani.

— Dintre fotografiile poetului care v-a impresionat cel mai mult şi de ce ?

— Am la mine pe masă fotografia lui Eminescu bolnav, făcută la Botoşani în 1887. Îl privesc adesea în ochii îndureraţi şi-l revăd aşa cum şi-l aminteşte N. Iorga la 16 ani „tîrîndu-şi greu picioarele bolnave, cu ochii pironiţi în jos".

— Vă plac lucrările de artă inspirate de Eminescu sau de operele lui ?

— Da. Menţionez picturile Mariei D. Dima şi opera atît de originală a lui Anghel.

— Să fie adevărat oare că poetul era urmărit de ideea bolii sale încă de pe la 24 de ani ? Căci, mai de curînd, se afirmă că primea din partea familiei tot felul de veşti care-l putea duce cu gîndul la propria-i boală, poate ereditară.

— Părerea bolii ereditare nu se bazează pe nici un document precis. Ideea acestei boli, care ar fi fost moştenită de la mamă, a sugerat-o Caragiale. Ceea ce este sigur, însă, rămîne boala de care a suferit poetul şi de care nu s-a îngrijit la vreme. Flagelul era răspîndit în Europa Centrală şi i-au căzut victime şi alţi români, în afară de doi fraţi ai poetului. Se poate oricine informa din **Amintirile din Junimea** ale lui Iacob Negruzzi, în privinţa lui Al. Xenopol, şi în corespondenţa cu Iacob Negruzzi, a lui Slavici, care ne dă despre sine amănunte penibile.

— Credeţi că a existat în viaţa poetului o întîmplare fundamentală, o stare de care a depins în bună măsură cursul vieţii şi activităţii lui Eminescu ?

— Eminescu a fost sub obsesia bolii şi numai teama de urmările acesteia l-a făcut să renunţe la proiecte mari şi să smulgă din ele fragmente pe care să le definitiveze. Astfel a renunţat la terminarea romanului **Geniu pustiu,** luînd din el material pentru **Sărmanul Dionis.** A publicat **Călin — file de poveste,** dar n-a dus la bun sfîrşit basmul **Călin Nebunul.** Încercarea dramatică **Bogdan Dragoş** a fost sărăcită de valori poetice pentru a se ajunge la **Atît de fragedă. Sarmis-Gemenii** au furnizat versuri frumoase poeziilor **Atît de fragedă** şi **Din valurile vremii.** O scenă din piesa **Mira** a suferit prefaceri şi a fost publicată ca **Melancolie :** semne vădite ale unei disperări.

— Sînt lucruri importante nespuse cu privire la sfîrşitul poetului ?

— Boala care i-a adus poetului sfîrşitul a fost diferit interpretată de dr. C. Bacaloglu, dr. V. Vineş şi recent de dr. Ion Nica. Că a murit în urma loviturii cu piatra aruncată de un bolnav din acelaşi spital este o legendă.

— Cine credeţi că l-a cunoscut mai bine, mai exact şi cine l-a iubit cu cea mai mare devoţiune ?

— Prietenul cel mai bun i-a fost Slavici, în epoca studiilor în străinătate, Creangă în epoca Iaşi, 1874—1877. Maiorescu l-a preţuit mult şi i-a trimis nobila scrisoare cunoscută. Şi sora lui Maiorescu, Emilia Humpel, a urmărit cu îngrijorare starea lui Eminescu în vremea bolii, după cum se vede din scrisorile ce s-au păstrat.

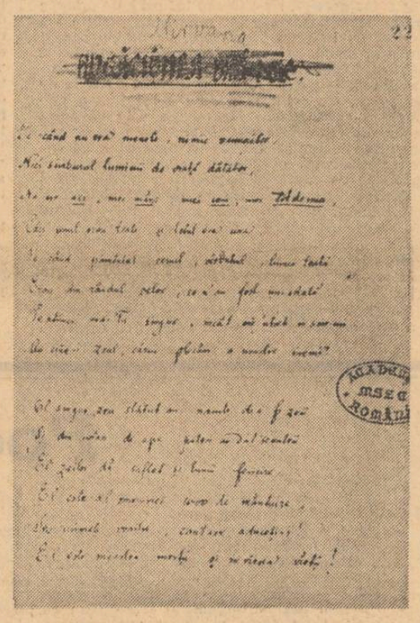

— Care ar fi, după dumneavoastră, scriitorul român cel mai important după Eminescu ?

— Am privit ca stîlpi ai bolţii, în **Istoria literaturii,** pe Blaga şi Arghezi, ca poeţi, şi pe Sadoveanu şi Rebreanu, ca prozatori.

— N-aş vrea să încheiem această convorbire fără a afla cîteva din proiectele eminescologului D. Murăraşu.

— În prezent cercetez opere, studii şi reviste pentru volumul al IV-lea din **Istoria literaturii române,** epoca 1918—1946. În privinţa lui Eminescu, aştept să se manifeste ca oameni de ştiinţă cei tineri, a căror datorie este să continue şi să completeze ceea ce am făcut noi, ceilalţi.

Dorin Tudoran

Ilustraţie de TRAIAN BRĂDEAN la proza lui Eminescu

Către Eminescu

Ce este poetul, întrebi,
toată viaţa colindă falnic această întrebare ;
aripi iuţi de pasăre de pradă,
glas de taur mugitor are.
Bolborosesc răspuns, se-aud cuvintele
precum cearta dintre zeii tineri :

Poetul precum călătorul
soseşte plin de răni ; drumuri l-au strîns,
aproape orb pentru că el singur
pentru toată lumea neîncetat a plîns.

El însuşi se lasă văzut ;
îl vedem de foarte aproape,
de aceea nedreptăţit riscă să fie.
Gazda picioarele începe să-i spele
şi să le ungă cu balsam.

El e departele pe care trebuie
să-l iubim ca pe noi înşine,
sosit spre slava cetăţii,
vorbirea lui peste mulţime răspîndi
magia eternităţii.

Seamănă cu Orfeu, zic,
o fi scris şi un tratat de astrologie
pentru că
cititor în stele pare să fie.
În pieptul meu sădi un glas ce spune adevărul,
deci de temut este,
mulţi prin el se trezesc vorbind
precum scufundătorii plonjaţi în adînc
pentru a lua tiparul mării.

Muţi ca păsările ceşi uitară cuibul,
ce este poetul, întrebăm,
deasupra staulului unde cîntase Orfeu
inseninîndu-i pe oameni.

Gabriela Melinescu

Împărăţii de dor

Se-ntoarce timpul fulgerîndu-şi scutul
ca să-şi privească-n urmă începutul,
că prăbuşit prin lunga lui poveste
de sine sufletul îşi aminteşte
pe cînd era un prinţ rătăcitor
prin sfintele împărăţii de dor,
pe tronul lui ceresc de adevăr.
Ne-ndeamnă vremea să-l chemăm în gînd,
cu el vom sta pe rînd din cînd în cînd
înmărmuriţi privindu-l şi pierduţi
cu sîngele de piatră, ochii muţi,
rugîndu-i marmura cu umbrele curate
şi dogoriţi de marea lui singurătate
să ni se-arate din eternitate...
Copii timizi de vorbe, de cuvînt,
lovim mereu o poartă de pămînt ;
la focuri mici noi pilpîim tăria —
dincolo arde falnic veşnicia.
Vecin cu noi, ne e străin — dar frate,
prinţ pe vecii întregi şi prinţ pe moarte,
îl locuim şi ne lăsăm purtaţi
prin turmele de aştri-nsinguraţi,
gemînd de greul lumilor visate —
El, zborul nostru prin realitate...
De cînd privim la rana lui din scut
rămîne, Doamne, timpul nedurut,
rămînem noi, visîndu-ne-n statui
nemaiputînd ieşi din steaua lui,
rămîne umbra noastră suptă-n ceaţă,
întrînd în piramidele-i de gheaţă...

De-acum zăpada nu mai are rost —
noi mirosim a păsări care-au fost.

Gh. Istrate

Întocmai nesfîrşitei mări

Atîta doar poetul trebuie să creadă
că fericite-i sînt suflarea şi destinul
il vor menţine-n zbor pînă la capăt
plăminii ca nişte aripi singerii
apropiaţi-vă de el turnaţi-i
un pumn de frunze amorţite-n creştet
precum unor copii vă va zîmbi
răbdîndu-le căderea împăcat.
Căci risipit printre atîţia semeni
el nu-şi cunoaşte propria făptură
întocmai nesfîrşitei mări de apă
îl înconjoară sufletul etern
necontenit un astru la crepuscul
culcat pe valuri îi trimite raza
cu ochi magnetic ocrotind departe
ţinutul unde urmele-i se cern...

Marius Robescu

În limba cea mai dulce...

E-atît de greu să mă gîndesc la tine
Încît aş vrea să nu te mai cunosc.
Tu-n limba cea mai dulce ca mierea de albine
Ai pus simţirea noastră cu miros bun de mosc.

Cînd mă gîndesc la tine de mine mi-e ruşine
Şi-aş vrea în mare taină să nu fi existat
Ca locul tău din sfera înaltelor destine
Să poată fi, chiar astfel, de mine asumat.

Luceafărul cînd iese lucind în blinda seară
Cu gene lungi de aur tu mă atingi uşor ;
Sufletul mi se umple de clipa cea mai rară
Şi mă visez, ca tine să fiu nemuritor.

Desigur, niciodată n-am să te pot iubi
Atît cît preţuirea înseamnă şi iubire.
Dar dacă în literatura română tu n-ai fi
Aş fi trecut nebun pe lîngă fire.

Matei Gavril

televiziune

Chip curat de tînăr

S-au difuzat nenumărate emisiuni închinate versului eminescian : recitaluri, montaje. Actori distinşi şi poeţi inspiraţi au trăit, au cîntat, au narat, după talent şi pricepere, poezii pe care fiecare din noi am avea căderea să le rostim la fel de bine sau mai puţin fericit. Eminescu este un bun comun. El este o stare a firii noastre comune, o iluminare comună în care ne regăsim. Dacă marelui public i-ar fi permis, fără-ndoială că ar recita împreună cu actorii, unii din sală, alţii pe scenă cadenţele „Odei".

Şi iată că tocmai lui Mihai Eminescu nu i-a fost închinat nici un film. Între biografiile vieţii poetului nici una, nici măcar magistrala lucrare a lui G. Călinescu n-a atras privirea vreunui scenarist. Filme ample, de lung metraj, într-o serie sau chiar şi în două, desenează în culori înfocate tot mai mulţi şi mai vrednici eroi ai istoriei naţionale.

Poate că absorbirea în pămînt şi difuzarea în armonia universală a fiinţei poetului este o disperare în care greu se găseşte un început. Stăpînul atotputernic al ficţiunii şi-al cuvîntului românesc ne împiedică să alcătuim o formulă în care să-l resimţim constrîns. Iată de ce propunem un film obiectiv. Un film foarte aproape de document şi pe care televiziunea, mai ales ea, să-l poată realiza.

Ar fi zadarnic să căutăm un mare actor care să-l joace pe Mihai Eminescu. Este evident că Mihai Eminescu nu poate fi jucat. El este în toate şi-n tot, fără chip şi fără alcătuire : un nimb, în mijlocul cerului de deasupra Carpaţilor. Ar fi atît de zadarnic să-l încheiem în nasturii unui biet personaj !

Dar Mihai Eminescu poate fi aflat în lumea în care a trăit. În coroana naturii care i-a înconjurat leagănul. Peisajele luminoase ale Bucovinei care i-au adăpat singurătatea pe cît a dorit. Şi care în chip prea fericit i-au vitalizat vederea şi simţurile. Amănunte ale copilăriei poetului sînt de aflat în scrisori şi colecţii de documente, în cărţi deja tipărite. Folosite de mintea bună a unui regizor şi de ochiul atent al unui operator, ele ar avea pe micul ecran lumea reală care a izvodit lucrarea imaginară a marelui nostru poet.

Şi tot astfel, în anii Iaşului de odinioară, în călătoria în Transilvania, în anii de pribegie ai Bucureştiului, există date concrete, mărturii în obiecte şi peisaje care ar fi de mare folos la înţelegerea făpturii minunat de frumoase şi stranii care, la trecerea scurtă prin lume, a fost numită — omeneşte — Mihai.

Aşteptăm un astfel de film obiectiv, aspru în respectarea izvoarelor literare, fără adaosuri lăbărţate. Sentimentalismul şi diminutivele zaharesc de tot unele pelicule istorice. Ne-ar place un tînăr fără identitate, cu chip luminat, dar pe care să nu-l cunoaştem, să treacă el pe drumul lui Mihai Eminescu de-odinioară, un necunoscut cu faţă curată, apt să primească încărcătura noastră imaginară despre Mihai Eminescu. Dreptul acesta de ursită îl avem fiecare : să aşezăm nimbul Mihai Eminescu în locul unde visăm.

Să fie un astfel de Mihai Eminescu, destul de cuprinzător, destul de limpede şi de mare pentru ca toţi la un loc şi fiecare în parte să ni-l putem, cu mare iubire, închipui.

Sânziana Pop

muzică

Altfel

S-ar putea trece în revistă colaborările mai mult sau mai puţin graţioase ale compozitorilor noştri cu Eminescu, dar parcă s-ar instaura o atmosferă cam cenuşie, căci, probabil prin comparaţie, tocmai aici muzica nu s-a ridicat mereu la valoarea inspiraţiei literare. Nu avem cunoştinţe în detaliu de încercarea lui Enescu în materie, oricum neterminată, deci nu cu totul concludentă, iar Mihail Jora, maestrul genului vocal-poetic, s-a ferit cu mare băgare de seamă de lirica celui mai ales şi celui mai tentant poet de limbă românească. Afirmaţia nu umbreşte cuplările izbutite, mai vechi sau mai noi, de pildă liedurile lui Tudor Ciortea sau recenta „Odă (în metru antic)" a lui Cornel Ţăranu, pentru ansamblu cameral. Nu dispreţuim nici muzicalizările eminesciene „pop", poate chiar dintre cele mai reuşite, fiindcă ticurile genului, schemele, sînt atît de acaparatoare, de intangibile, încît versurile, departe de a le da complexe, nu le-au stînjenit nici cît pe elefant înţepătura ţînţarului şi, în fapt, nimeni nu ţine seama de ele, deci măcar muzica se realizează integral, în limitele genului.

Pentru că, în astfel de reuniuni poetico-muzicale, artele suprapuse se poluează, de regulă, reciproc. Sunetele nu curg în voie, frînate de vorbe, iar acestea nu se leagă, se înhibă în deschiderea sensurilor intime, fiind supuse unui alt ritm decît cel indeobşte vorbit. A asfinţit credem epoca cuvintelor cîntate, în care publicul ştie că se va termina muzica, fiindcă vede că se apropie de sfîrşit poezia, deci nu mai avem pe ce lipi sunete. Cînd versurile sînt mai cunoscute, mai pe deplin merită numele de capodoperă, răspunderea compozitorului în a le regîndi, a le recompune, a le dizolva şi îngloba în muzică este mai mare. Simpla lor cîntare, fără o ordine structurală care să supună şi cuvîntul şi sunetul, este defectul multor lucrări, fie că pretextul literar era autohton, fie că aparţinea producţiilor din elita literaturii dramatice mondiale. Brahms, cînd compunea lieduri, învăţa versurile pe dinafară şi le spunea de atîtea ori, încît muzica adecvată îi venea de la sine. Cine s-ar putea lăuda astăzi că trecîndu-şi în gînd de oricîte ori, „Floare albastră" i-ar putea asocia, doar prin acest procedeu empiric, o muzică acceptabilă stilistic.

Totuşi amintita poezie conţine în miezul său o configuraţie relevabilă a elementelor, o arborescenţă de legături dispuse într-un mod care, tradus, făcut adică formă muzicală, ar genera o situaţie arhitectonică în acelaşi timp potrivită şi totuşi adaptabilă limbajului sonor al zilelor noastre. De la descoperirea structurii, logicii abstracte, nu concret imaginistice, trebuie să pornească un compozitor azi, cînd vrea să adauge muzică unei expresii literare, de altfel deplin suficientă emoţional.

Căci opera marilor poeţi, şi Eminescu a fost, conştient sau nu, deosebit de atent la aceasta, are muzica ei, cu totul potrivită să satisfacă nevoia noastră de desfăşurări temporale construite, logic suprinzătoare. Nu este vorba aici de muzicalitate obişnuită a potrivirilor vocalice eufonice, ci de aportul informaţional al fiecărui sunet, probabilităţile ocurenţei lor (monogramatice, le spune Abraham Moles) sau a potrivirii lor în silabe (probabilităţi poligramatice) pe baza cărora cititorul, percepîndu-le ca pe ceva cu evidentă smuls hazardului, organizat, configurează forme. Fiind vorba de o derulare temporală gîndită, intră în domeniul muzicii. Şi, ca să urmăm firul asociaţiilor, această muzică mascată dă perenitate versului, căci imaginea seacă odată cu banalizarea asociaţiei, la reluarea infinită a lecturii, pe cînd arta sunetelor suportă oricîte repetiţii pentru că organizează timpul în mod abstract, repetabil.

Fiindcă am vorbit de timp, care-i rar, să recităm „Cu mine zilele-ţi adaogi", ca remediu.

Costin Cazaban

eminesciana

Discursul poetic

FRAGMENTE CRITICE

Un bun exemplu pentru a vedea cît de complex este discursul poetic eminescian este postuma **Icoană şi privaz** (1876), înrudită prin temă cu **Venere şi Madonă** şi **Epigonii**, dar şi cu alte poeme de maturitate unde este vorba, lîngă iubire, de poezie şi de condiţia poetului în existenţa comună. Împletire tipic romantică de teme fundamentale, cu treceri surprinzătoare de la una la alta, întoarceri, substituiri rapide de simboluri, fără pasaje intermediare, pregătitoare. **Icoană şi privaz** nu face parte din seria marilor poeme cosmogonice, nu intră nici în rîndul marilor poeme sarcastice, deşi nici motivul cosmogonic, nici nota sarcastică nu-i lipsesc. Puţine versuri sînt memorabile, cu acea sonoritate plină care înăbuşă, în poemele finite, retorismul latent ; filozofia se vede prea uşor prin urzeala versurilor abia încropite, cu imagini folosite şi în alte poezii. Poemul, străbătut, într-o succesiune care ne uimeşte, de obsesiile mari ale poetului este totuşi revelator pentru mobilitatea spirituală a lui Eminescu. Discursul pare întocmit fără obişnuita febră, umoarea ce îl prezidează este, în orice caz, bună, suferinţa pe care o acuză pare mai degrabă un pretext pentru a intra în substanţa poemului. Un monolog întreţăiat de întrebări retorice şi de propoziţiuni cu o ţintă mai precisă sub forma (întîlnită şi în alte versuri) unor sfaturi tandre şi remarci usturătoare la adresa unei Ane, femeie cochetă şi culturală. În spaţiul acestui monolog sînt inserate din loc în loc, iar spre final, cu o amplitudine din ce în ce mai mare, meditaţii mai grave despre posibilităţile şi condiţia poeziei. În astfel de pasaje se aude cea de a doua voce **(vocea latentă)** a poetului lîngă vocea de la suprafaţa poemului **(vocea manifestată),** persiflantă, sarcastică, dulcioasă citeodată, voit frivolă alte ori. Debutul stă sub semnul acestei voci : poetul dă sfaturi privitoare la modă, indică culoarea şi calitatea optimă a rochiei pe care trebuie s-o poarte femeia ce-i terorizează (aflăm deîndată) sufletul. Un prim portret deliberat frivol, pentru a marca **imaginea publică,** triumfătoare, cochetă a femeii :

„De vrei ca toată lumea nebună să o faci
În catifea, copilă, în negru să te-mbraci —
Ca marmura de albă cu faţa ta răsari,
În bolţile sub frunte lumină ochii mari şi părul
blond în caier şi umeri de zăpadă —
În negru, gură-dulce, frumos o să-ţi mai
şadă !"

Însă, lîngă acest portret de largă circulaţie (din care nu lipsesc, totuşi, atributele permanente ale feminităţii eminesciene : faţa marmoreană, ochii mari, umerii de zăpadă, pletele blonde), se află altul, cu circuit mai redus, cu detalii mai precise, **portretul subiectiv,** fascinant şi terorizat în acelaşi timp. În locul cătifelei negre apare acum mătasea viorie, cu mari virtuţi estetice :

„Ea-nvineţeşte dulce, o umbr-abia uşor,
Un sîn curat ca ceara, obrazul zîmbitor
Şi-ţi dă un aer timid, suferitor, plăpînd,
Nemărginit de gingaş, nemărginit de blînd"...

Nici această înfăţişare nu contravine idealului erotic eminescian : fragilitatea, timiditatea, curăţenia de ceară, pielea uşor învineţită trădind oboseala, nervozitatea interioară, stăpînirea simţurilor. Acest aer suferitor întăreşte ideea de morbiditate care nu lipseşte din erosul romantic, nu eros bolnav de pasiuni prea mari şi prea îndelung stăpînite. A devenit aproape un clişeu imaginea femeii care închide într-un trup de regină instinctele unei bacante. Eminescu amînă strategic momentul acestei dezvăluiri. **Discursul** înregistrează încă potolit, încă pasiv detalii vestimentare, fizionomice, în scopul de a întregi imaginea femeii diafane, cu ochi, totuşi provocatori (în erotica eminesciană ochii constituie pragul marilor pasiuni : îndrăgostitul cerşeşte o privire, adică acceptarea sentimentului său ; voluptatea supremă în iubire nu este numai **adormirea** în codru este şi **comuniunea de priviri !**).

A doua parte a discursului dezvoltă ceea ce am putea numi voluptatea umilinţei, plăcerea micşorării, înjosirii proprii. Însă plăcerea înţeleasă în acest chip este şi o suferinţă, autoironia devine ironie distrugătoare, sarcasm şi sarcasmul depăşeşte repede obiectul şi urcă spre izvoarele existenţei punînd în discuţie totul, poezia şi condiţia poetului, ierarhiile lucrurilor. Universul însuşi este, ameninţat de acest spirit negator provocat de un joc, de o vinovată plăcere a contrastelor. În limbajul profan (aparent) al poemului o suferinţă subtilă încearcă pe cel ce priveşte spectacolul feminităţii suave şi provocatoare : îndrăgostitul (cu o stare precisă aici : poetul) nu este demn de obiectul artei lui, arta însăşi este neputincioasă, imprecisă, fumurie în faţa unei frumuseţi adevărate. Această metaforă naivă o dezvoltă, acum Eminescu, cu un aer împăcat şi blînd în primele versuri, sever şi din ce în ce mai grav, împietrit pe măsură ce ideea jocului dispare în meditaţia dureroasă. Motivul acestei neputinţe fusese anunţat în prima parte : „ciudat... Stau melancolic, greoi ca şi un trunchi" apoi, ca o pată de ulei, motivul se întinde şi cuprinde întreaga suprafaţă a poemului. **Vocea latentă** îşi croieşte drum prin straturile unei imagistici comune, folosite de către mulţi versificatori. O propoziţiune banală devine la Eminescu o temă esenţială, un pretext pentru a medita la condiţia poeziei. Să vedem, mai întîi, elementele de la suprafaţa discursului : copila lilială îşi bate sau pare a-şi bate joc de poetul îndrăgostit şi poetul nu se supără, dimpotrivă, acceptă înjosirea şi încearcă s-o justifice. Căci ce-ar putea aştepta, ce-ar merita el ?

„...Merit eu oare mai mult de la un înger
Decît de-a lui privire eu sufletu-mi să-mi sînger?"

Evident, merită şi alte lucruri, ceva ne spune că ar putea, totuşi, spera şi altceva, dar voind să înmoaie, umilindu-se, inima crudă a femeii, poetul persevereză : sufletul lui moale „unit

Desen de LIGIA MACOVEI

tate **Sfinta** nervaliană este aici frumuseţea eternă întrupată într-o femeie, căreia îi dă roată, cu slabele ei mijloace, arsă însă de o sete enormă de puritate şi perfecţiune, Poezia.

Dar pînă să ajungă la această idee centrală, poemul stăruie în notaţii jumătate amuzante, jumătate serioase despre visul deşert de a fi poet, despre greutatea de a descrie frumuseţea divină a femeii şi, cu detalii mai crude, despre **timpenia** ce cuprinde pe îndrăgostit şi-l împinge să-şi plece fruntea la picioarele femeii adorate, şi să treacă prin spaime cumplite în timp ce cruda, recea femeie îl chestionează asupra activităţii literare : „Monsieur, ce ai mai scris ?" Însă chiar această rece ironie înfioară de plăcere pe îndrăgostit. El este tot numai un suspin, s-a instalat cu bucuria în durere, se dă de ceasul morţii şi caută cu aviditate argumente pentru a justifica tratamentul mizerabil la care este supus. Pe acest plan, Eminescu nu este departe de Văcărescu, Conachi, traducînd totul într-o mitologie a suspinului. Deosebirea este că acest suspin erotic devine curînd un suspin universal, tînguirea în iubire devine o meditaţie adîncă despre existenţă şi poezie. Zîmbetul femeii îi aminteşte de zîmbetul batjocoritor al destinului şi deodată imaginaţia se inflamează, discursul este invadat de alte probleme, vocea **latentă** iese, în fine, plină, cu o amplă rezonanţă la suprafaţă. „Da, da ! să fiu ferice de-un zîmbet, de-un cuvînt, / Căci zîmbetul mai mult e ca viaţa-mi pe pămînt / Să simţi cum că natura îşi bate joc de noi : / Ici-colo cîte-un geniu — şi preste tot gunoi. / Şi eu simt acest farmec şi-n sufletu-mi admir / Cum admira cu ochii cei mari odat' Shakespeare / Şi eu, eu sunt copilul nefericitei secte / Cuprins de-adînca sete a formelor perfecte ; / Dar unde este dînsul cu geniu-i de foc / Şi eu, fire hibridă — copil făr'de noroc ! [...] Sunt vrednic eu a cere — sunt demn să am mai mult ? / A lumei huă oare în juru-mi n-o ascult ? / Putut-am eu cu lira străbate sau trezi / Nu secolul, ca alţii — un ceas măcar, o zi ? / Cuvinte prea frumoase le-am rînduit şirag / Şi-am spus şi eu la lume ce-mi este scump sau drag... / Aceasta e menirea unui poet în lume ? / Pe valurile vremii, ca boabele de spume / Să-nşire-ale lui vorbe, să spui verzi ş-uscate / Cum luna se iveşte, cum vîntu-n codru bate ? / Dar oricîte ar scrie şi oricîte ar spune... / Cîmpii, pădure, lanuri fac asta de minune, / O fac cu mult mai bine de cum o spui în vers / Natura-alăturată cu-acel desen prea şters / Din lirica modernă — e mult, mult mai presus / O, tristă meserie, să n-ai nimic de spus / Decît poveşti pe care Homer şi alţi autori / Le spuseră mai bine de zeci de mii de ori [...]"

În aceste versuri retorice, descusute, cu salturi repezi de la idee la alta, se împlineşte un discurs profund despre poezie, construit pe ideea negaţiei. Eminescu îşi persiflează mai întîi temele („să spui verzi şi uscate / cum luna se iveşte" etc.) şi proclamă superioritatea naturii asupra artei. Poezia modernă n-ar face decît să repete ceea ce s-a spus de multe ori, **salahorii artei** (poetul se include printre ei), cu mintea ceţoasă şi gîndurile cuprinse de brumă sînt nişte victime ale cuvintelor. Eminescu afirmă o neîncredere totală în limbaj (iată o temă modernă la el) şi neîncrederea ajunge la tăgăduinţa poeziei. O excepţie constituie geniul, în putinţa căruia ar fi creaţia altei lumi, lumea desigur imaginară a formelor pure. Dar acceptînd această posibilitate, Eminescu ajunge să nege negaţia dinainte, respingînd un tip de poezie (aceea care reproduce „Aceeaşi lume strimtă, urîtă, într-un chip / cu fraze-mpestriţată, suflată din nisip") el pregăteşte calea Poeziei, rod al geniului însetat de perfecţiunea formelor. Această poezie se înalţă pe sacrificiul celei dinainte, ceea ce se pierde în planul existenţial se recuperează în planul de sus al ideii. Curios este de a vedea că poetul amestecă într-un mod atît de direct două valori din planuri diferite : **dragostea** şi **poezia.** Mai mult : le condiţionează printr-o argumentaţie ce ne pune pe gînduri. Argumentul lui ar fi că neputînd domina prin poezie secolul, neajungînd să sugereze în versuri divinitatea femeii (arta fiind inferioară naturii), poetul nu merită să aibă parte de împlinire, bucurie, în plan sentimental. Sucită logică. Însă să nu ne înşelăm, în această căutată suferinţă există un mare orgoliu. În umilinţa care-l face să pună la îndoială poezia încolţeşte o nepămîntească trufie. Căci **„firea hibridă** a poetului" (obsesia dualităţii romantice) aparţine, să nu uităm, unei **secte** de aleşi. Vaietul, suspinul din versuri sînt în permanenţă concurate, umbrite, diminuate de semeţia celui „cuprins de adînca sete a formelor perfecte". Negaţia poeziei în primul plan al discursului sfîrşeşte prin a sugera orgoliul unei poezii crescute dintr-o adîncă nevoie de a urca la izvoarele (tiparele) eterne ale lucrurilor.

După acest moment reflexiv grav poemul revine la tonul din prima parte, **femeia** înlocuieşte din nou **poezia.** Într-un limbaj iarăşi profan, desacralizat, discursul cuprinde consideraţii variate despre locul omului de excepţie în lume, despre competiţia dintre **ofiţer şi poet** (cu avantaje evident pentru ofiţer), totul spus într-un ton certăreţ şi sfătuitor, cu rare pauze de tandreţe şi reflecţii mai serioase. La urmă timbrul frazelor se schimbă încă o dată şi lunga umilinţă se transformă într-o caldă celebrare a idealului casnic. Venera crudă, interesată de versuri franţuzeşti, este invitată să ia loc în strimta chilie ca **fiică, stăpînă** şi **soţie** (sincretism obişnuit la romantici).

Învinuirea a fost, aşadar, nedreaptă, negaţia lumii şi a poeziei n-a fost decît o cursă, însă în acest joc cu vorbele **discursul** a atins puncte esenţiale. Obişnuita ceartă dintre îndrăgostiţi s-a transformat la Eminescu într-o încordată reflecţie despre poezie.

Eugen Simion

Datoria faţă de cetate

Cînd vom scoate în lumină din profunzimi toate legăturile prin care a circulat nevăzut singele făpturii eminesciene între viaţa, poezia, proza sau gazetăria sa ; cînd vom defini şi explica mai cuprinzător ce a dat operei sale pasiunea poetului pentru teatru, neistovită de la vîrsta copilăriei pînă cînd mintea sa a fost fulgerată, la 1883 ; cînd în amintirile duioase despre omul care a suferit prăbuşindu-se mai întîi în umbră, apoi, după şase ani în moarte — va fi detaşată realitatea curată de legendă ; cînd nu-l vom mai privi doar ca victimă nefericită, fatal strivită de un mecanism social şi uman în faţa căruia el s-a aflat fără putere şi apărare, ci îl vom vedea în toată uriaşa sa forţă de combatant unic în arena politică, de bărbat în for, dăruit încă din tinereţe marilor înfruntări şi idei ; cînd îi vom evalua exact gîndirea sa de filozof al societăţii, de om politic ducîndu-şi activitatea şi definindu-şi programul în opoziţie, dar văzînd dincolo de surprinzătoarea capacitate teoretică, şi uimitoare însuşiri organizatorice, un excepţional spirit practic, priceperea de a fi „om de teren", cum spunem azi (inspector şcolar), „om de birou" (bibliotecar) sau „tehnician" de marcă a unei specialităţi (gazetar profesionist, redactor) ; cînd vom înţelege exact că a venit la **Timpul** nu doar pentru o slujbă, ci şi pentru un crez, pentru o idee din aceeaşi serie pentru care a fost lider studenţesc la Viena şi organizator al comemorării lui Ştefan la Putna, că a fost nu doar ziarist, articlier, posesor de rubrică, ci creator de opinie publică şi tribun, nu doar cronicar teatral ci novator într-un gen care abia se zămislea (critica de artă, critica literară, a spectacolului) ; cînd vom şti amănunţit că în cenaclul **Junimii** nu era doar un lector cu glas cantabil al liricii proprii şi al poeziei altora, ci şi un susţinător al discuţiei critice, un apărător al literaturii şi al scriitorului, un participant de talie la elaborarea unui sistem de judecăţi despre literatură şi despre societate ; cînd toate acestea şi altele vor deveni deplin şi desăvîrşit bun al criticii şi istoriei literare şi vor constitui modul de studiu curent în şcoală — atunci Eminescu ne va apare cu mult mai mare, chiar decît gigantul care e azi pentru toţi şi pentru cultura noastră, exemplar la o treaptă mult mai ridicată, şi drama lui însăşi — căci existenţa lui nu va înceta niciodată să ne apară sub culorile dramei — va da dimensiuni şi semnificaţii noi operei, nu va învălui numai în tristeţe şi negură biografia.

Viaţa de copil şi de adolescent a lui Eminescu, de la 14 la 19 ani, s-a desfăşurat agitată, dominată de pasiunea teatrului, interzicîndu-şi izolarea şi comunicîndu-se în echipă, stabilind legătura direct cu ascultătorul. Tot adolescent, sau la primii ani ai tinereţii a simţit nevoia organizării generaţiei pentru acţiune, a publicat articolele din ziarul **Federaţiunea,** a scris **Epigonii,** a luptat pentru societatea „România jună", a fost sufletul serbării de la Putna, orientată către idealul naţional. Specializarea metodică nu l-a atras atît cît l-a pasionat cuprinderea ideaţiei domeniului şi apoi cît munca practică la o gazetă sau într-o funcţie administrativă de conducere ca aceea de revizor şcolar. Era o fire poetică, dar niciodată poetul n-a ucis în el pe omul acţiunii concrete, cu rezultate palpabile. Era dezinteresat de el, dar preocupat profund de mulţime, de aceea a fost conducător de societate studenţească şi a scris **Geniu pustiu, Înger şi demon, Împărat şi proletar.** Îndrăgostit a fost mereu, dar n-a părăsit pentru dragoste redutele, ci s-a revărsat în lirică, scrisori. A conceput programe sociale şi le-a căutat rădăcini în trecut, legitimări istorice în perimetrul naţional, de la daci încoace, mai ales în epocile marilor domnii pămîntene, ataşîndu-se de viteji. (Mircea, Ştefan, Mureşan) şi de organizatorii statului (Alexandru cel Bun, Ştefan), de marii reformatori şi legislatori (Vlad, Brîncoveanu, Cuza şi Kogălniceanu). **Scrisoarea III** e un dubiu moment de luptă naţională şi socială, publicată într-un moment în care încerca, şi prin gazetărie şi prin poezie, deopotrivă, să împiedice slăbirea opoziţiei antiliberale, să o organizeze, să-i dea curaj. Nu e deloc o întîmplare că acest excepţional produs al spiritualităţii noastre e definitivat de poet şi dat la lumină în zilele cînd liberalii proclamau regatul (martie 1891) şi e reprodus de poet în **Timpul** chiar la 10 mai, cînd se aniversau 15 ani de la venirea monarhului. Era, în fapt, un refuz public de a accepta festivităţile liberalilor, tot astfel cum drumul la Iaşi, cînd se dezvelea statuia lui Ştefan, în 1883, dar neparticiparea la ceremonie era un refuz identic de a fi solidar cu formaţia politică aflată la putere, citind în schimb în adunarea ad-hoc a „Junimii", versuri care aducea un omagiu profund marelui voevod.

Eminescu e mare în toată sensibilitatea lui, puterea lui de expresie este excepţională pretutindeni, dar există o încărcătură de mari idei în opera sa distribuită în chip diferit între poezii, nuvele, piese de teatru. Numai gazetăria sa e mereu la combustia maximă, cugetarea sa socialpolitică e la un potenţial fără întrerupere acelaşi, pentru că ea e toată polemică, ofensivă, într-un război fără cruţare. Acest război, Eminescu l-a dus toată viaţa sa matură, între 1876 şi 1883, adică de la 26 la 33 de ani. Poezia sa cunoaşte o stagnare în ce priveşte ritmul definitivării sale — dar Eminescu însuşi a decis în acest chip, şi a făcut-o explicit, în scrisoarea către Maiorescu din 15—27 octombrie 1877 cînd îşi expunea condiţiile venirii la **Timpul** : „În orice caz, conştiinţei omeneşti îi este cu greu în stare să cuprindă deodată două direcţiuni, pe cea politică şi pe cea literară ; cursul lor paralel în una şi aceeaşi conştiinţă se face sau pe socoteala unuia din cele două sisteme de idei, sau chiar pe socoteala amîndurora." Ceea ce anii au demonstrat cu prisosinţă. Poetul care era deplin conştient de valoarea lui, de noutatea actului său în literatură şi cultură, a dat, cu toată răspunderea, prioritate gazetarului („De ce pana mea rămîne în cerneală, mă întrebi / De ce ritmul nu m-abate cu ispita-i de la trebi, / De ce dorm îngălbenite între galbenele file / iambii suitori, troheii, săltăreţele dactile..."), lăsînd rimele pentru ceasurile tîrzii de noapte, singurele aducîndu-i calmul necesar pe care-l solicita într-o scrisoare către Maiorescu („Dacă s-ar găsi în Bucureşti mai multă linişte"... decît zbuciumul de la **Curierul de Iaşi** ; „...Dacă s-ar găsi mai mult spaţiu pentru laturile colţuroase ale cuiva — aceasta-i întrebarea"). O atare existenţă, ziua supraîncărcată de alcătuirea zilnică a ziarului cu toate mărunţele informaţii ce trebuiau redactate („Aştept telegramele Havas..." „scriu, iar scriu de meserie...") iar cu noaptea dăruită articolelor şi poeziilor din sertare, în plus, cu gîndirea răvăşită în griji, pasiuni printre adversităţi, cu sufletul încărcat de povara morţilor din familie, o atare existenţă n-a rezistat mai mult de şase ani — dar acest interval a constituit pentru Eminescu momentul elaborării filozofiei sale privitoare la stat, al acţiunii sale politice prin intermediul gazetăriei şi, în acelaşi timp, a însemnat sustragerea sa conştientă deliberată de la datoria sau chemarea poetică. Şi-a regretat mereu retragerea de la aceasta, dar n-a absentat la cealaltă, pe care şi-a considerat-o principală, obligaţia către poporul său, necesitatea de a nu lipsi de la procesul fundamental, cînd se puneau bazele definitive moderne.

În faptele politice şi sociale imediate, în cursul evenimentelor care însoţeau şi marcau evoluţia societăţii, influenţa politicianului Eminescu, aflat în opoziţie şi în postură de critic al regimului, a fost mai mică decît ar fi fost de aşteptat ; ecourile ei au fost mai mari după ce el n-a mai fost, decît în timpul cînd îşi ducea lupta ; poezia sa a exercitat mai mare înrîurire în timpul vieţii poetului, decît acţiunea sa politică. El a socotit însă că datoria sa supremă e în sfera acesteia şi s-a conformat comandamentului pe care singur şi l-a stabilit. Împrejurarea nu e mai puţin tragică pentru noi, decît boala şi moartea sa, la 33 şi 39 de ani —, tragică nu prin decizia însăşi de a fi un combatant politic şi de a-şi amîna mereu truda poetică, ci prin lipsa de rezultat practic şi chiar de perspectiva practică a acţiunii politicianului şi gazetarului. Singular, adversar al liberalilor şi deosebit conservator, cu atît mai mult de junimiştii oscilanţi, Eminescu a elaborat o teorie şi un program care nu şi-au avut niciodată treceri în practică, în timpul vieţii sale, şi a declanşat o gigantică, vastă construcţie poetică, din care a dus la capăt şi a scos la iveală el însuşi un număr foarte restrîns de piese prin comparaţie cu proporţiile uriaşe ale arhitecturii din şantier. Articularea acestuia cu gîndirea socială, cu acţiunea politică, descoperirea laturilor comune, e o dimensiune asupra căreia exegeza noastră literară are încă de studiu. E clar însă că la Eminescu ne aflăm în faţa celui mai amplu produs teoretic al gîndirii social-politice româneşti din epoca sa, a celei mai mari opere ale gîndirii poetice, a celei mai importante inovări în expresia poetică şi toate erau manifestări ale unei concepţii unitare privind rostul scrisului ca o funcţie fundamentală în viaţa naţiunii, a actului politic ca o trebuinţă şi o datorie superioară a cetăţeanului şi artistului, deopotrivă expresii ale „simţului cetăţii" în formele lui cele mai înalte.

Mihai Gafiţa

Poetul ţării mitice

Urmare din pag. 1

toare, / Ca un fluviu care poartă a lui insule pe el, / E grădina, luminată a palatului în munte..." Aurul, argintul, metale nobile, pietre preţioase reprezintă — în universul imaginariului eminescian — spaţiul consacrării, al înălţării din contingent, al trecerii de pe planul realilor pe acela al transcendentaliilor. Cînd poetul (în preambulul la **Memento mori**) se proiectează pe sine în ipostaza păstorului consacrat, de sorginte mioritică („Turma visurilor mele eu le pasc ca oi de aur"), poezia, „lumea-nchipuirii" cu-a ei visuri „fericite", este opusă lumii „cea alevea" ca un tărîm al aurului (flori de aur, oi de aur etc.) altui tărîm al cenuşiului cotidian. Tot astfel, în mitologia poetică a Daciei, ţinutul fabuloasei Dochii însorit, zîmbitor, abundă în metale consacrate, riurile sînt „argintoase", dumbrăvile „de aur", codrii „de argint", tot astfel crinii au potire „ca urne de argint" ş.a.m.d. Pietrele preţioase îşi adaugă strălucirea rece, astrală, la lucirea metalelor, flora şi fauna miticului tărîm paradisiac al Dochiei fiind plină de reflexe „diamantine", de jivine şi flori „ca pietre scumpe". Natura în acest eden dac se conjugă cu o artă monumentală ciclopică. Urieşenia este semnul lucrărilor mitice în universul imaginar eminescian. Palatul Dochiei în „grădina luminată" se încheagă din elemente ale unei firi titanice, din nori de cereuri negre încremenite în piatră. Astfel, nu numai din graţia şi strălucirile metalelor sau ale pietrelor scumpe, ci şi din tenebrele şi vinjoşia pietrelor se alcătuieşte tărîmul Dochiei. Norul se încheagă devenind „o domă-ntreagă" înconjurată de „umbra de columne" ; cupole gigantice se înalţă sprijinindu-se pe aceste columne. Dacia eminesciană este un spaţiu consacrat al frumuseţii şi puterii îngemănate.

Una dintre cele mai profund tulburătoare creaţii ale fanteziei introspective eminesciene este călătoria Dochiei, coborînd pe riurile ţării sale, închipuită în marea **Panoramă a deşertăciunilor.** Întovărăşită de muzica apelor şi-a pădurilor, mitica întruchipare îşi oferă spectacolul feeric al unei Dacii ideale. Ştim că printre elementele fabuloase ale acestui itinerar poetic s-au strecurat aluzii la o foarte reală coborîre pe Bistriţa, că închipuind deambularea acvatică a Zînei Dochia, Eminescu îşi amintea pitorescul sălbatic al riului moldovean aruncîndu-se la vale în umbra Ceahlăului. Ştim, de asemenea, că în această descindere pe ape a zînei găsim aluzii la călătoria pe ape a lui Enea pe Tibru, din **Eneida** virgiliană. Dar esenţială este proiecţia însăşi, mitopoetică, eminesciană, calitatea imaginarului care în asemenea momente-cheie ale creaţiei poetice îşi realizează din plin forma sa desăvîrşită.

Căci poetul atinge un centru al spaţiului său imaginar în viziunea pe care o oferă lăcaşului întramontan al zeilor Daciei. Nenumit, Ceahlăul este tainicul sălaş al lui Zamolxe. Către acest olimp dac aşezat nu pe culmile, ci în sinul însuşi al muntelui, această matrice mitică, se îndreaptă în peregrinarea ei Dochia.

Poetul ţării mitice închipuie „raiul Daciei" ca pe un loc al „credinţei din bătrîni". Toate acele grădini cu albe-izvoare, acele păduri vrăjite şi palate argintoase cu care ne vrăjeşte închipuirea să extatică alcătuiesc, în economia operei sale, ca şi în aceea a imaginarului său, tărîmul privilegiat prin excelenţă, sursă de poezie. Poet al Daciei primordiale şi eterne, Eminescu comunică cu sursele arhaice ale solului poporului, credinţelor, istoriei şi poeziei noastre.

spirale

Un bizantin

De curînd a apărut în Editura „Albatros" un volum modest, într-un format, aş zice meschin, din raţiuni ce-mi scapă, intitulat destul de banal „Scrisori bizantine", aparţinînd poetului Dan Mutaşcu. La a şaptea sa apariţie lirică, deşi dăduse semne încă de mult de un anumit barochism îmbinat cu preţiozităţi livreşti, nu puteam vorbi pînă acum despre el decît ca de un poet ce-şi încearcă uneltele, cu tot talentul şi sensibilitatea, trădate, fără nici o îndoială de la „Oglinda lui Cagliostro" şi pînă la „Leuki". Numai că aceste ultime poeme deschid pentru noi o problemă mai veche, urmărită într-o serie de articole intitulate general „Despre balcanismul literar". Cuvîntul „balcanic" ca şi acela de „bizantin" creează semidocţilor o adevărată repulsie. Noţiunile sunt luate la modul grosolan ca nişte corespondenţe ale unei încorporări topografice grave, lăsînd adînci engrame în comportările sociale, ori şi mai adînci traume de caracter. De aici pînă la „fanariotism" nu este decît un pas. În ce priveşte a doua noţiune, mai ales în lumea occidentală, ea este asociată, mai ales cu concursul istoricului Gibbon, cu cele mai teribile machiaverlîcuri. O cunoaştere superficială a istoriei Bizanţului şi mai ales a culturii sale a dus la aceste erori grosolane ce dăinuie şi pe care mai ales noi, românii avem datoria să le spulberăm.

Bizantin mi se pare că poate fi numit şi Eminescu, cel din nuvelele fantastice sau din *Kamadeva* („*El veni, copilul mîndru / Călărind pe-un papagal / Avînd zîmbetul făţarnic / Pe-a lui buze de coral / Aripi are, iar în tolbă-i / El păstrează ca săgeţi / Numai flori înveninate / De la Gangele măreţ*") ca să nu mai vorbim despre „*Oda în metru antic*" : „*Jalnic ard de viu, chinuit ca Nessus / Ori ca Hercul, înveninat în haina-i / Focul meu a-l stinge nu pot, cu toate / Apele mării / De-al meu propriu vis mistuit mă vaiet / Pe-al meu propriu rug mă topesc în flăcări / Pot să mai reînviu luminos din el ca / Pasărea Phoenix ?*". „Egipetul", cu fastuoasele-i ritmuri şi descrieri, mi se pare, de asemenea, opera posibilă a unui bizantin : „*Şi în templele măreţe, colonade-n marmuri albe / noaptea zeii se preumblă în veşmintele lor dalbe / Şi al preoţilor cîntec sună-n harfe de argint / Şi la vîntul din pustie, la răcoarea nopţii brună / Piramidele din creştet aiurind şi jalnic sună / Şi sălbatic se pling regii în giganticul mormînt / În zidirea cea antică, sus în frunte-i turnul maur / Magul priivea pe gînduri în oglinda lui de aur / Unde-a cerului mii stele ca-ntr-un centru se adun / El în mic priveşte-acolo căile lor tăinuite / Şi cu varga zugrăveşte cărăruşile găsite / Au aflat simburul lumii, tot ce-i drept, frumos şi bun*", *etc.* Mai pot fi citate în aceeaşi categorie, în ce-l priveşte pe autorul „Luceafărului" : „Strigoii", „Tat Tvan Asi", faimosul sonet al „Veneţiei", cu variantele lui („S-a stins viaţa") şi chiar fragmente din „*Satire*", cum bizantin mi se pare şi poemul filozofic : „Christ".

Balcanic este Anton Pann, bizantin este cu siguranţă, Caragiale ; în măsura în care bizantinismul acceptă influenţa orientală şi deci şi ezoterismul ei, Creangă poate fi numit şi el un bizantin (prin ceea ce a introdus şi lăsat literatura Bizanţului ca urme în literatura noastră populară), bizantin este Mateiu Caragiale prin levantinismul scrierilor sale în care se simte ghiara adîncă a lui Villiers de l'Isle Adam, care era mai mult un fantast din familia Poe şi Hoffmann. Ion Barbu este cu fermitate un bizantin şi un balcanic, la un loc, iar Arghezi, mai ales în proză un bizantin, deşi nu puţine poeme conţin smerenia creştină, găsită în poeţii bizantini ; iată, mai încoace, un bizantin prin excelenţă ca Ioan Alexandru, făcînd emuli în Dumitru M. Ion sau în Dan Verona şi mai recent, cu o pecete personală distinctă, acest Dan Mutaşcu. Bizantin este prin bogomilismul său, Ion Gheorghe, şi el cu o trenă de imitatori, între care Ileana Mălăncioiu.

De fapt nici lui Blaga nu-i lipsea un aer dogmatic ce poate fi pus în seama bizantinismului, cum la Nichifor Crainic produsul liric degenerat de teorii ortodoxiste mai păstrează, ici şi colo, o acurateţă bizantină. Întorcîndu-ne la mai vechii poeţi chiar Ion Pillat ar intra cu o parte a operei sale în această categorie dacă ţinem seama de factorul geografic şi de ciclul său argeşean în care domneşte fizic strălucita operă bizantină a Curţii de Argeş. Cîntînd ruinurile Tîrgovişteі şi poate şi ceea ce mai rămăsese din Biserica metropolitană din acel oraş, Grigore Alexandrescu era un bizantin. Un balcanic şi un bizantin este Eugen Barbu prin „Groapa" şi „Princepele", cum pasta cărnoasă a lui Fănuş Neagu anunţă un prozator din aceeaşi tagmă estetică. Speculaţii ar mai încăpea, dar nu voim să mergem prea departe.

Mai întîi ce ar fi acela bizantinismul despre care am deschis această discuţie ? O spune strălucitul scriitor care a fost Nicolae Iorga şi în care prea mulţi sunt dispuşi să vadă numai pe istoricul cu acelaşi nume, ignorînd pamfletarul, şi el bizantin, autorul unor formidabile portrete. În a sa „Sinteză bizantină" el scrie : „*Bizanţul este o sinteză de elemente foarte deosebite, venite de pretutindeni, care rămîne totdeauna deschisă, pînă ce ideea însăşi de bizantinism a dispărut*", idee găsită şi la Krumbacher. Dan Zamfirescu, prefaţatorul ultimei ediţii a acestei „Sinteze", conchide fericit că „*Bizanţul a fost o structură deschisă, o posibilitate perpetuă de asimilare şi sinteză*" şi ca să întărească ceea ce scrie, îl citează în continuare pe acelaşi Iorga : „*Bizanţul a fost puterea sa de asimilare, de a reduce orice influenţă venind din oricare regiune, de a absorbi tot ceea ce formează esenţa însăşi a acestei complexităţi bizantine care a sfîrşit prin a ajunge la o unitate absolută şi eternă*", el ar fi „*o monarhie pentru toţi*", teologic „*o icumenie*", politic, „*este căutarea continuă a acelor formule politice, administrative, sociale şi spirituale, care să facă posibilă realizarea unităţii tuturor raselor şi neamurilor fără a le măcina ca specificităţi etnice şi spirituale*". Ca şi Charles Diehl, Iorga citează frumoasa frază a lui Constantin Porfirogenetul : „*Oricărei rase care posedă obiceiurile şi legile ei, trebuie să i se îngăduie a-şi păstra aceste caractere particulare : ele conţin teoria imperiului şi, deasemeni, secretul duratei sale*". Ce ar intra în sinteza bizantină ? Patru elemente esenţiale, răspunde autorul ei : *elementul roman* (dreptul), *elementul elenist* (miturile), *elementul ortodox* (parfumul religios) şi *elementul oriental* (fabulosul). Despre acest ultim element, discuţia poate fi ceva mai lungă : s-a afirmat astfel, dacă e să amintim arhitectura, despre Sfînta Sofia, *bazilica romană, coafată cu tiara monarhiilor orientale*, despre cupola bizantină, simbolizînd monarhia sacră, iar dacă vorbim despre literatură, hieratismul bizantin e tot de sorginte orientală, ca şi elementul de mister al liturghiilor, sosit din cultele Asiei ; după cum poveştile orientale trecute prin filiera bizantină intră în folclorul balcanic şi românesc. Basmele noastre sunt pline de amintiri imperiale, iar Făt Frumos este conceput după tipul oriental ca o apologie a smereniei, virtute ortodoxă prin excelenţă (vezi „Istoria literaturii româneşti" a aceluiaşi Iorga).

Dar despre literatura bizantină s-au spus lucruri şi bune şi nedrepte. Ea este acuzată de sterilitate, de abuz de metafore şi lipsă de idei, de folosirea pînă la refuz a miturilor antice, de o saţietate ce poate fi reală, dar, la drept vorbind, numai atît înseamnă literatura bizantină ? Dacă e să luăm numai puţine exemple din literatura lumii şi încă din cea mai bună, putem aminti de un bizantin de talia lui Saint John Perse (vezi *Anabasis*) sau de un Durrell cu „ciclul" său „alexandrin", autor ce se declară mascat, el însuşi sub chipul unui personaj „*un intrus din Răsărit*". Despre influenţele în pictură nu mai e cazul să mai vorbim : la noi un Demian sau un Sabin Bălaşa, ilustrează fericit acel hieratism bizantin despre care s-a vorbit, cum la alţii, un bizantin poate fi numit Chagall şi chiar Dali, dacă nu şi De Chirico se înscrie şi el pe aceste date. Veneţianul Ludovico de Luigi pictează oraşul Dogilor scufundat, sub ape, ros de un cancer al timpului, aluzie la un Bizanţ posibil, cu ruinarea lui de neoprit. În muzică, ecouri bizantine pot fi găsite în George Enescu şi în Paul Constantinescu, iar mai încoace în Doru Popovici. Să ne oprim însă aici şi să facem o scurtă analiză a literaturii bizantine, atît cît o cunoaştem pentru a ne putea încadra în subiectul propus şi a analiza filiaţiunile lui Dan Mutaşcu.

Eugen Barbu

„Iar steaua cea polară i-arată a lui cale“

Dificultatea de a vorbi despre poet rămîne imensă. Este, zicea Arghezi, **„ca și cum ai striga într-o peșteră vastă“.** Dar de ce alege celălalt poet, vorbind despre primul, subterana ca loc al sacrului său discurs ? De ce bezna nocturnă a peșterii i se pare locul cel mai potrivit al pomenirii poetului ? Dintre multele răspunsuri posibile, — nu uităm, de exemplu, că pline de tenebroase subterane sînt poemele eminesciene rămase și ele într-un fel de peșteră, cea a manuscriselor, — poate că cel mai adevărat este acela că spațiul tainic subpămîntean dă seamă mai mult decît oricare altul de misterioasa alcătuire a poetului.

Îndreptîndu-ne către Eminescu ne îndreptăm către o enigmă. Indescifrabilă îi este poezia ca și viața. Pronunțate sub bolți geologice, în obscuritatea adîncă a rocilor dedesubt orice alcătuiri de cuvinte despre poet ar purta însemnul interogației. Dintre multele alcătuiri posibile de cuvinte alegem aici una : cum arăta Eminescu ? Întrebare profană, dar dintre cele fără de care în cele din urmă nu se poate. Oricine ascultă un sunet melodios caută locul lui de origine, cauza originii lui. După ce au cunoscut muzica poeziei eminesciene oamenii au vrut să știe pe cel ce-o produce. Muritor fiind, Eminescu a trăit între oameni și cei care l-au cunoscut au vorbit altora despre el. E de prisos să spunem că fiecare a făcut-o după puterea sa de a vedea, de a înțelege și de a exprima cele văzute și înțelese. Dar maldărul de știri departe de a limpezi enigma a făcut-o mai indescifrabilă.

Între alte curiozități nestinse stă și aceea de a ști cum arăta Eminescu. E o întrebare rostită într-un spațiu al ecoului înșelător. Și oricît ar clătina a mustrare din „peștera“ lui de dincolo barbișonul bunului Mihail Dragomirescu, care ne învață că opera ideală n-are de-a face cu omul fizic care a produs-o, întrebarea rămîne în dezarmanta ei nuditate. Blîndul profesor știa însă ceea ce știa : la capătul curiozității noastre poate sta de multe ori decepția.

Copii încă și iubind ca pe un zeu pe poetul nostru, eu și amicul meu B. căutam cu sete știință asupra vieții lui. Mărturisirea aparține emulului spiritual al poetului, Mihail Sadoveanu. **În literatura noastră asupra lui prea puține lucruri se scriseseră. Din cele auzite aflasem despre o viață nefericită, despre un amor trist : era destul ca să ne facă să visăm ; dar curiozitatea noastră cerea mai mult și mai amănunțit.** Și iată-i pe cei doi copilandri porniți în marea expediție a sufletului lor vrăjit la Ipotești, unde-i aștepta însă DECEPȚIA. **Am găsit și ei(va oameni care avuseseră fericirea să-l cunoască. Le-am ce-**

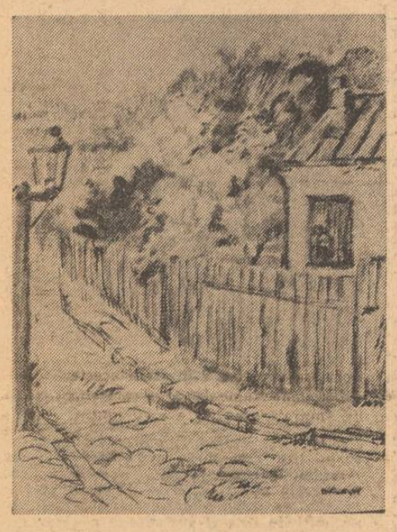

rut cu lăcomie cite-o informație. Cît de sarbezi, cît de vagi ca informatori au fost însă toți cei care s-au oprit o clipă în lumina ochilor lui mari și adînci. Pentru ei Eminescu a fost un om cu dureri, scăderi și patimi. Copiii simt însă că nu acesta este adevărul și expediția lor întru cucerirea merelor de aur nu se oprește aici. **Trecuse așa de puțin de la moartea lui și cu toate acestea noi nu putem ști decît atît de puțin ! Căutînd ceva nedeslușit și nădăjduind totuși, îndrăznirăm într-o zi să trecem hotarul, pe jos, în Bucovina.** Vom merge în munți, să-l regăsim pe Hogaș cel viu ! exclama peste ani G. Călinescu. Cine spune că el n-a avut predecesori pentru faimoasa sa documentare la Rășinari ? E deznădejdea care face pe cei doi tineri să cruțe spiritul celui dispărut în chiar paradisul copilăriei lui. **Ca și noi un blînd rătăcitor, poetul nostru, tînăr și frumos ca un zeu, se va fi oprit într-un amurg de vară la chinovia liniștită la care ne-am oprit noi. O căsuță curată, între brazi și tei, o prisacă cu zumzet de albine și un preot bătrîn, ca un Daniil sihastru al altor vremuri.** I-a fost dat viitorului părinte al „FRAȚILOR JDERI“ să aibă aici în această prisacă senină revelația. Plecați după chipul poetului i-au întîlnit duhul. **Și-n ceaslovul cel vechi pe care l-am cercetat și noi a scris cîteva versuri care-i sunau de-un timp în minte în rătăcirea lui prin țara înstrăinată :**

I-auzi, departe strigă slabii
Și asupriții către noi !...

Miracolul s-a produs. Expediția întîlnește la capătul ei extazul. **Cum ! prin ce fericită întîmplare ne-a fost hărăzit nouă să dăm peste aceste versuri, din tinerețea lui, scrise cu o caligrafie îngrijită chiar de el, în ceaslovul cel vechi ? Cine ar putea să ne lămurească asta ? Și cine ar putea să înțeleagă fericirea fără nume pe care am simțit-o noi, cei doi băieți sărmani, rătăcitori pe drumuri bucovinene ? Într-adevăr, ne putem întreba ce forță misterioasă mînă pe toți cei asemeni lui în calea poetului ? Tot astfel ca și noi, pribeag din loc în loc, umbla și marele nostru înaintaș, mînat de o misterioasă putere și ars de doruri care și-n noi ardeau. Ca și el tineri, romantici, înflăcărați, plîngeam ling-un ceaslov, pe cînd preotul cel bătrîn se uita cu mirare la noi... I-am arătat versurile, și-o iscălitură măruntă și frumoasă. El a dat din cap, ne-a mîngîiat pe rînd pe frunți și a zîmbit fără să ne înțeleagă.**

Setea de a ști a celui de al doilea Mihail al graiului românesc a fost încununată de ciudata și semnificativa întîmplare. Neliniștitorul distih era mai prețios decît orice informație. Iar în tăcerea lui blîndă seninul schivnic, un informator mai prețios decît anchetații de la Ipotești.

E de prisos să adăugăm că șansa lui Mihail Sadoveanu e șansa celor puțini față de cei mulți. A căror curiozitate lucra însă la fel de obsesiv și de mobilizator.

ÎNTR-O PEȘTERĂ VASTĂ

Eram în gimnaziu cînd am citit primele poezii ale lui Eminescu și fantastica lui nuvelă Sărmanul Dionis. **Versurile lui exercitau asupra mea o înrîurire extraordinar de puternică ; adîncimea fascinantă a gîndurilor lui mă umpleau de un fior mistic, de o admirație extatică. Și de multe ori am căutat să construiesc în închipuirea mea de copil figura necunoscută a acestui zeu, care mi se părea că trebuie să trăiască o viață cu totul deosebită de a noastră, într-o lume supraumană, în basme. Credeam citeodată că-l zăresc în unele tablouri din** Sărmanul Dionis, **o vagă siluetă care se depărta mereu, și parcă se topea într-o lumină intensă, amețitoare.** Al. Vlahuță vede cu ochii minții pe poet, alcătuindu-i chipul ideal sugerat de chiar opera eminesciană. **Cînd am terminat liceul, aveam în cap figura lui Eminescu, așa cum mi-o făcusem eu : un tînăr slab, înalt, palid și tras la față, cu ochi negri, visători, pe umeri îi cad plete ondulate, o haină lungă și veche îi acoperă trupul pînă-n călcîie ; el nu vede pe unde calcă, nu se uită la nimeni, și merge ca un somnambul, parc-ar pluti.** Imaginea aceasta de Prinț al Somniei pe care tînărul admirator o desprinse din lumea poeziilor eminesciene nu-i ajunge însă. **Trei ani am căutat pe ulițele Capitalei figura aceasta, și n-am găsit-o.**

Și la capătul investigațiilor lui Al. Vlahuță veghează neîmplinirea. Și decepția, pentru că într-o zi învățăcelul avea să vadă aievea pe poet, sau mai bine zis ceea ce era partea lumească a acestuia. Nu stăruim în a reproduce și această descriere. Aspectul lui Eminescu nu era atît de sacru pe cît și-l închipuise Vlahuță. O bănuială va fi avut zelosul admirator că totul nu e decît înșelăciune și că sub această comună înfățișare s-ar ascunde și altceva de vreme ce stăruie cu metodă pe lîngă poet. Infructuoasă osîrdie însă, de vreme ce abia după cinci ani de la întemeierea cunoștinței dintre ei doi se petrece mișcarea : **Pentru prima oară poetul îmi da de gîndit,** spune Vlahuță destul de tîrziu, zicem noi, adăugînd că pîrghia secretă ar fi fost de căutat tot în versurile poetului.

Au avut loc însă și întîlniri neprevenite cu poetul. Imagini imediate care n-aveau de înfruntat o închipuire îndatorată lecturilor.

Mă numesc unul dintre oamenii în viață, care l-au văzut pe Eminescu în carne și oase. Așa își începe Arghezi scurta lui spovedanie. **Eram copil de 7 ani. L-am zărit trecînd pe Calea Victoriei... Trecea prin public un om grăbit, fără să ocolească, impetuos. „Uite-l pe Eminescu !“ a spus cineva, cu un glas pe care-l țiu minte. Se pare că poetul nu mai făcea parte din viața lui și că trăia o metempsihoză străină. Nu puteam ști atunci cine era să fie Eminescu și ar fi fost normal să-i uit numele auzit. E curios că nu l-am uitat. Mi-a rămas în ureche, odată cu tonul de stupefacție și de compătimire, probabil, cu care a fost rostit. Mi-a rămas aninat ca de o schiță de fum. Nu mă gîndeam atunci că după 55 de ani trecuți, voi evoca într-o pagină de tipar ceea ce începea să fie, încă de pe atunci o amintire...** Se putea altfel ? Arghezi nu putea întîlni decît un Eminescu prozaic pentru ca în contrast cu imaginea întîmplătoare să-i ridice monumentul tensionat și ascetic al înțelegerii sale. **A vorbi despre poet e ca și cum ai striga într-o peșteră vastă...** Deci Eminescu : un om grăbit, fără să ocolească, impetuos. Atît. Și sunetul de compătimire al întîmplătorului trecător. Arghezi nu este nici amăgit nici dezamăgit. E doar uimit că printr-o misterioasă mecanică a memoriei întîmplarea i-a rămas adînc înțipărită în minte. De ce ? N-avem cum ști, după cum n-avem cum ști de ce pașii argonauților din Fălticeni s-au îndreptat către amplasamentul schit în care adăsta un ceaslov încifrat de mîna poetului.

Dar cu acestea nu sîntem mai înaintați decît în punctul de pornire. Poetul continuă să-și păstreze enigma.

SEMĂNA A FI ȘI EL ACTOR

O ploaie de mărturii ne stau la dispoziție. Dar cărei să ne adresăm mai întîi ? O știre contrazice pe alta, o mărturie e în discordie cu cea precedentă, un ochi vede mare unde altul vede mic și așa mai departe. Pentru a simplifica trebuie să ne fixăm un criteriu. Va fi acela al frecvenței. Portretul poetului cel mai adevărat nu poate fi decît cel al celor mai coincidente amintiri și descrieri. Șirul lor începe, altă intersecție fatidică, cu I.L. Caragiale. În niște amintiri tîrzii Caragiale ne face portretul unui tînăr care nu e altul decît Eminescu al pribegiilor teatrale.

Tînărul sosi.
Era o frumusețe ! O figură clasică încadrată de niște plete mari, negre ; o frunte înaltă și senină ; niște ochi mari — la aceste ferestre ale sufletului se vedea că cineva este înăuntru ; un zîmbet blînd și adînc melancolic. Avea aerul unui sfînt tînăr coborît dintr-o veche icoană, un copil predestinat durerii, pe chipul căruia se vedea scrisul unor chinuri viitoare.
— Mă recomand, Mihail Eminescu.
Așa l-am cunoscut eu.

Și dacă în alte privințe mărturia lui Caragiale e mai puțin recomandabilă consultului, firi diferite fiind, intuiția lui n-o credem a fi mers întotdeauna la țintă, acest portret este partea cea mai sigură a ei. Pentru că așa nu l-a cunoscut numai Caragiale. La fel s-a înfățișat poetul și lui Iosif Barițiu la Brașov în timpul turneului transilvănean al trupei teatrale condusă de Pascaly. În timpul banchetului dat în cinstea trupei, de Iosif Barițiu s-a apropiat

...un tînăr ce semăna a fi și el actor din trupa lui Pascaly, cu părul lung și de culoare neagră foarte frumoasă, cu niște ochi mari de tăietura migdalelor, plini de o veselie melancolică, niște ochi expresivi, vorbitori și totodată misterioși. Erau niște ochi din ce în ce mai periculoși pentru inimele neexperte de fete, iar pentru femeile experte erau ochii dorului. În capul unei femei frumoase și tinere acei ochi ți-ar fi spus de la prima vedere : i-ai văzut și nu-i vei mai uita niciodată, cum nu uită călătorul undele azure ale „Fintinei Trevi“ din Roma veche. În cazul acelui tînăr de statură mijlocie, dar bine legat, ei îți făceau impresiunea unui om predestinat, unui om fatal.

JEAN AL. STERIADI :
Ilustrații la poeziile lui Eminescu

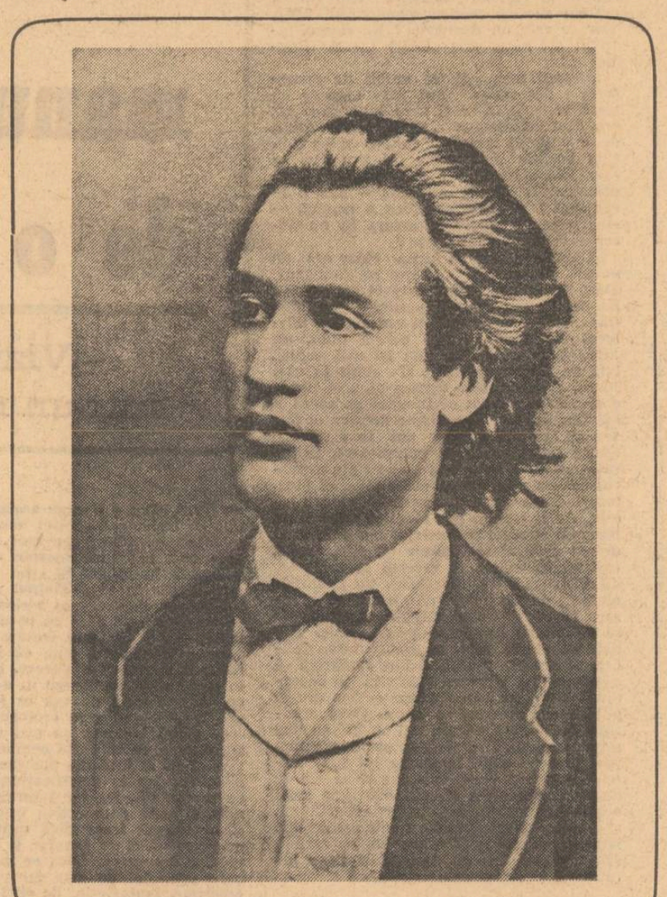

Dacă suprapunem portretele nu se poate să nu sesizăm coincidențele. Nu este doar vorba despre coincidența detaliului fizic cît despre observarea expresiei de excepție a chipului viitorului mare poet. Acest portret nu este contrazis nici de colegii de studii vieneze ai poetului. Amintirile lui T.V. Stefanelli seamănă cu un raport pe care martorul apropiat al poetului îl dă compatrioților săi. Iată justificarea primei fraze pe care o reproducem subliniind-o :

Eminescu cît timp a petrecut în Viena **arăta de regulă foarte bine și era deplin sănătos. Nefericitul sfîrșit al poetului își exercita presiunea inevitabilă asupra martorilor apropiați. Prin pielița curată a feței sale străbătea o rumeneală sănătoasă, iar ochii săi negri, nu mari, dar pururea vii, te priveau dulce în față și se închideau pe jumătate cînd Eminescu rîdea. Și rîdea adesea, cu o naivitate de copil, de făcea să rîdă și ceilalți din societatea lui, iar cînd vorbea prin ris, glasul său avea un ton deosebit, un ton dulce, molatec, ce ți se lipea de inimă. Părul său negru îl purta lung, pieptănat fără cărare spre ceafă și astfel fruntea sa lată părea și mai mare de cum era, ceea ce-i da o înfățișare senină, inteligentă, distinctă. Eine Denkerstirne (frunte de gînditor) ziceau colegii săi germani. Avea statura mijlocie, era cam lat în spate, dar totul era proporționat.**

Dorința lui T.V. Stefanelli de a nu uita nimic este evidentă. Dar ceea ce vrem să semnalăm dincolo de amănuntele noi este că și acest prieten al poetului se oprește asupra aerului de distincție pe care-l respiră chipul său și asupra efectului pe care această distincție o are asupra celor din jur.

Slavici, despre care mulți au zis vorbe îndoite

CAPUL SĂU DE APOLLO

Alt martor ne așteaptă la Berlin. Este Anghel Demetriescu din ale cărui pagini despre Mihai Eminescu transcriem următoarele :

Eminescu — ce e drept, nu purta nici o stigmată de diformitate pe corpul său, nu era cocoșat ca Leopardi, nici șchiop ca Byron, nici chinuit de o boală dureroasă și incurabilă ca Lenau și ca Heine. Dimpotrivă, se bucura de o sănătate perfectă. Talia sa era înaltă, osatura și musculatura admirabile, umerii lați, iar pieptul bine dezvoltat, permitea plămînilor să se dilate și să respire cu toată libertatea. Capul său de Apollo era împodobit cu un păr bogat și strălucitor, fruntea înaltă și puțin recurbată înapoi, trăsăturile faciale armonice și o expresie virilă, ochii mari, de oriental, cu o privire dulce și melancolică, o gură cu buze cărnoase și senzuale, totul anunța într-însul o viață luxuriantă și rezistentă. Înfățișarea lui era așa de frapantă, încît nimeni nu l-ar fi văzut întîia oară, fără să întrebe cine este el.

Faimosul memorialist al Junimii, Gh. Panu, nu este departe de Slavici în ceea ce privește sărăcia detaliilor fizionomice. Iată cum îl vede Gh. Panu pe Eminescu cu ocazia primei sale prezențe la ședințele junimiste :

În acea seară Junimea era la d. Pogor, care stătea în niște case mari, părintești, cu imensă curte și grădină — mi se pare pe strada „Patruzeci de Sfinți“ — ferestrele toate luminate, ușile toate deschise. Ne suim sus. Erau doi tineri : unul bine făcut, frumos, cu musteața mică, subțire și cu plete mari ; altul înalt, slăbănog, cu ochii lipsiți de vioiciune și cam gîrbovit. Cel dintîi era Eminescu, cel de al doilea Bodnărescu. Cernescu mă recomandă. O salutare rece din ambele părți și atîta. Eminescu continuă a explica lui Bodnărescu — ființă blîndă și pasivă — o teorie stranie, teoria antinomiilor în istoria universală, după teoria lui Kant a antinomiilor, pentru a ajunge să dovedească lui Bodnărescu că Napoleon I a fost contrariul unui om mare.

Atît despre cum arăta Eminescu. Cît despre teoria lui ori și mai bine despre concluzia lui este bine să ne amintim că era împărtășită și de Lev Tolstoi în **Război și pace.** Prețioase la Gh. Panu sînt detaliile de atitudine privitoare la Eminescu, ca această încîntătoare pentru noi, astăzi, remarcă : **D. Bodnărescu se ridicase la intrarea d-lui Pogor ; Eminescu de loc, ba avea aerul chiar că-l găsește pe Pogor în propria lui casă inoportun.** La fel se poartă și în altă împrejurare după lectura poemului **Dumbrava roșie** făcută de Alecsandri. **Eminescu avea aerul plictisit, desigur că nu gusta poema, era prea simplă, prea ușoară, imaginile erau prea străvezii, comparațiile prea drepte, nimic transcendental.** Pedestrul Gh. Panu a reținut totuși cîteva note definitorii ale poetului și mai ales abstragerea lui din cele lumești. Întrerupt de Al. Lambrior cu o observație documentară asupra epocii lui Alexandru cel Bun, pe cînd citea **Sărmanul Dionis, Eminescu dădu din umeri și continuă citirea. Ce-i păsa lui de adevărurile istorice ! Niciodată el nu s-a interesat de aceasta ; totdeauna el a avut credința, că omenirea și Romanii au trăit așa după cum el și i-a închipuit, dar nu după cum au trăit ei în realitate.** Spirit pozitiv, cum zice chiar el, Gh. Panu nu-și făcuse nici o idee dinainte despre Eminescu, așa că el a observat omul fără avertismentul mesajului sublim al versurilor lui. Sînt însă semne că la Gh. Panu acest mesaj n-a ajuns niciodată.

Mai tîrziu, la București, Mite Kremnitz compune și ea un chip fictiv al poetului inspirat de lectura versurilor lui. Fire romantioasă, ea împletește în închipuirea ei atît sugestiile versurilor cît și elemente ale propriului bovarism. De aici, în primă imprejurare, dezamăgirea.

Plină de curiozitate urmării cu privirea pe nou venit ce intră în sufragerie, timid și stingaci, părîndu-mi-se neîndemînatic în mișcări, un om care după aparență cunoscuse tot așa de puțin disciplina corporală, ca și pe cea spirituală. Mai mult scund decît înalt, mai mult voinic decît zvelt, cu un cap ceva cam prea mare pentru statura lui, cu înfățișarea prea matură pentru cei 26 de ani ai săi, prea cărnos la față.

Fantele de album personal pe care-l clădise în romantioasele încăperi secrete ale sufletului ei, Mite Kremnitz, nu era Eminescu. Eterica amatoare se decide repede însă să se mulțumească cu ce există. Cîteva ore mai tîrziu. **Cum ședea aplecat peste foile așa de caligrafic scrise ale manuscrisului său, Eminescu îmi păru cu o înfățișare mai puțin masivă ; bărbia foarte pronunțată și gura largă se atenuau ; fruntea ieșea strălucitoare de sub părul negru ca pana corbului, sprîncenele apăreau în toată frumusețea lor și tăietura fină a nasului lăsa numai la întîlnirea nărilor o ușoară urmă de vulgaritate.**

Relația dintre memorialistă și viitorul ei profesor de limba română care a fost Eminescu ne arată că era de altfel destul de dispusă să renunțe la aceste exigențe ale goticei ei vanități.

N. Petrașcu îl întîlnește cam odată cu Al. Vlahuță, pe vremea deci cînd Eminescu lucra la **Timpul** în București, în orice caz după ce Mite Kremnitz, în fond o femeie neglijată sub un anume unghi de poet, își forma și reforma impresiile. Interesant este că liniile portretului pe care, la 30 de ani ai poetului, N. Petrașcu le descrie, sînt aceleași cu cele ale studentului vienez.

Înfățișarea lui creștea poate în ochii mei, văzută sub aureola poetului, dar impresia mea era în mare parte adevărată, căci natura fusese darnică cu el și în privința aceasta. De statură mijlocie, cu trupul bine legat, cu trăsăturile feței regulate, părul negru, lucios și cam lung, fruntea înaltă și senină, de parcă se cobora din lumea unui vis, ochii negri, umbriți și adînci, pe care arareori îi dădea să-i privești, căci vorbea cu ei mai mult plecați în jos, parcă de teama de a nu părea că te observă — în clipa însă în care îi trecea pe dinainte, surprindeai, în pilpîitul unei lumini încandescente, ca un scăpărat al focului tainic ce-i ardea sufletul ; zîmbetul mobil, variind în orice moment, fiind întrebător, confirmativ, iertător, disprețuitor, dureros oglindindu-i oarecum mișcarea gîndirii, nasul corect, mustața neagră, buzele armonioase, barba rasă, gîtul rotund și larg, pielița obrazului albă, mată și palidă, aerul frunții pătruns de inspirație. Și toate acestea, învăluite într-o modestie și o timiditate ce-l înfrumusețau și mai tare.

Cercul se închide. **Era frumos !** Exclamase Caragiale. Frumos îl găsesc toți cei care l-au văzut cu un ochi nenegustoresc.

ERA UN TÎNĂR VOEVOD

Astfel s-a văzut și poetul într-un portret narcisiac al romantismului de tinerețe :

Un om pe care-l cunoșteam fără a-l cunoaște — una din acele figuri ce ți se pare că ai mai văzut-o vreodată în viață, fără s-o fi văzut niciodată, fenomen ce se poate explica numai prin presupunerea unei afinități sufletești. Începui a-l observa cu comoditate. Era frumos — d-o frumusețe demonică. Asupra feței sale palide, musculoase, expresive, se ridica o frunte senină și rece ca cugetarea unui filozof. Iar asupra frunței se zburlea cu o genialitate sălbatecă părul său negru-strălucit, ce cădea pe niște umeri compacți și bine făcuți. Ochii săi mari, căprii, ardeau ca un foc negru sub niște mari sprîncene stufoase și îmbinate, iar buzele strîns lipite, vinete, erau de-o asprime rară. Ai fi crezut că e un poet ateu, unul din acei îngeri căzuți, un satan, nu cum și-l închipuiesc pictorii : zbircit, hidos, uricios, ci un satan frumos, de-o frumusețe strălucită, un satan mîndru de cădere, pe-a cărui frunte Dumnezeu a scris geniul și iadul îndărătnicia — un satan dumnezeiesc, care trezit în ceri a sorbit din lumina cea sîntă, și-a îmbătat ochii de idealele cele mai sublime, și-a muiat sufletul în visele cele mai dragi, pentru ca, în urmă, căzut pe pămînt, să nu-i rămînă decît decepțiunea și tristețea gravată în jurul buzelor, că nu mai e în ceri.

Astfel arăta Eminescu și așa ni-l descriu contemporanii care au știut să-l vadă cu ochiul propriei lui poezii. Amintirile toate datează după ce suflarea celestă a acestei poezii îi luase în po-

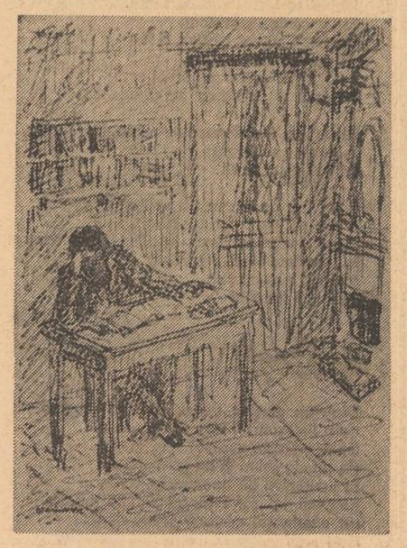

sesiune. Nici chiar Caragiale nu se poate sustrage autotputerniciei ei.

Distinctă este la toți elevata frumusețe princiară a poetului, mejestuoasa impresie pe care o face celor ce-l văd **Rege asirian** zicea în glumă Caragiale, asimilîndu-l cu unul din eroii poeziilor pe care tocmai le ascultase. Și nu știa că gluma sa era, în fond, foarte serioasă.

Lucian Blaga n-a avut șansa să-l întîlnească pe poet. Dar fără a-l fi văzut vreodată el ne propune o sugestie de portret care le verifică și confirmă pe cele de aievea ale poetului.

Voevodul român, icoană luminoasă alcătuită din suprapunerea mai multor imagini din epoca de istorie românească dinaintea lui 1500, este pentru efigia secretă, care-l absoarbe, care-i compensează insuficiențele, care-l magnetizează. Subconștient, raportarea la un ideal voevodal ia proporții de identificare. Subconștient Eminescu se vedea un tînăr voevod.

Terestrul Panu ne atrăsese atenția, fina observație, **că este o asemănare între sărmanul Dionis și între Toma. Dar este una mai izbitoare : asemănarea tuturor eroilor din nuvelele lui Eminescu cu autorul.**

Plecat pe potecile poeziei eminesciene, ca altădată Sadoveanu pe cele ale peregrinărilor naturistice ale viitorului poet, Lucian Blaga are șansa marii intuiții. Eminescu arăta cum l-a simțit Sadoveanu, cum l-a văzut Iosif Barițiu și Stefanelli și Caragiale și Anghel Demetriescu și însuși Eminescu în **Geniu pustiu,** așa cum l-a dedus din hieroglifa melodioasă a versurilor sale Lucian Blaga :

Codrul, marea, lumea, lacul, dealul, valea — sunt cîntate de mulți poeți, de către cei mai mulți, dar așa cum le cîntă Eminescu, toate acestea, codrul, marea, luna, lacul, dealul, valea, dobîndesc nu știm ce particulară domnească demnitate, aproape sacrală ; parcă în mijlocul lor ar fi permanent prezent un invizibil tînăr voevod. Și întrebarea noastră primește în sfîrșit un răspuns : Eminescu arăta ca un tînăr și astral voevod.

Arald pe un cal negru zbura, și dealuri, vale
În juru-i fug ca visuri — prin nouri joacă lună—
La pieptu-i manta neagră în falduri și-o adună,
Movili de frunze-n drumu-i le spulberă de sună,
Iar steaua cea polară i-arată a lui cale.

Aristarc

Un portret al lui Eminescu alcătuit din evocările scriitorilor

Din strălucirea lui...

...Cuvîntul mi-l înalţ pînă la el
netimpul să-l apropiu între noi
dar cînd să-i prind scînteia din altfel
luceafărul mi-alunecă-napoi

Arunc fiorul zborului ales
să-l urmăresc pe calea fără moarte
şi cînd ajung să cred că l-am culeş
abia atunci de mine se desparte

Din strălucirea lui de-atît de sus
sub amăgiri — din farmecul mereu —
mă-ntorc pe raza zborului adus
în necuprinsul sufletului meu

El tremură nestins în veşnicie
aşa precum a fost de la-nceput
doar în ţărînă — hărăzită mie —
eu am rămas luceafărul căzut

Ion Sofia Manolescu

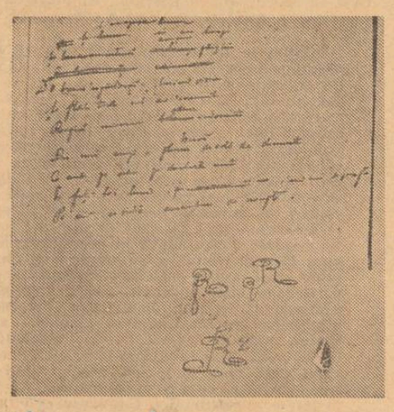

Asemeni zăpezii tăcute

El are cea mai albă Frunte,
pisc scînteietor, asemeni
zăpezii tăcute din inima Carpaţilor.
Cugetul său — veşnică neodihnă.
Dreapta sa — spadă, de patemi născătoare.
Din somnul curat al bărbaţilor
de două mii de ani spre noi înaintează :
îi sîntem ţărm dorit.
În sîngele fiului fiilor noştri
care va fi,
Visele sale călătoresc.
Lacuri — spre miezul pămîntului
pururi izvorînd, — Ochii —
în care ne împrospătăm,
aducerea aminte, viaţa.
În umbra teiului,
nestinsu-i Dor
veghează.

Ana Mureşanu

Şi văd un semn

Citesc o carte veche,
filele-i sînt îngălbenite.
Aburul grîului ascuns sub brazdă
parcă se-aude mişunînd,
norii mugesc ca nişte cîrezi
răsculate,
către apus soarele se răsuceşte,
şi dintr-o dată noaptea buimacă
trezeşte fiarele
spunîndu-le că e ora mesei.

Închid cartea şi văd un semn.
Era un nume cunoscut.
Simţeam că mă trezesc şi eu
din ameţeala lecturii,
cînd pe fereastră sclipătul serii
apăruse şi se ridica pe ţiglele casei.

Pe prispa casei noastre adormise cineva,
în noapte o tăcere
îmi înfiora trupul.

Sînt fiică de ţăran şi, poate de aceea,
îl văd pe Eminescu tot ţăran,
ţăran plecat la arat, semănat sau secerat
în leagănul lent al carului,
gîndind poeme sau
iubind o femeie.

Ioana Proca

Ipoteşti

Dintr-un cerdac cu scări casa creştea
ca-n linii drepte fagurii de miere.
Se desfăceau cotunei spre mirări
de blînde inimi şi de privegheare.
În limpezimi de bucium. La izvor,
gemenii tei ca-n lungă frunză mîinile.
Iar căminarul căutînd steaua Alcor
cînd străluceau din adîncimi fîntînile.
Crengile albe îşi sunau cîntările
iar el pe timple aduna încet
un vis ce-adulmeca prelung cărările
unde plutea o frunte de poet.
Din cerul de răzeşi creşteau pereţii
cu soare, cîmp, lăută şi cunună,
cum zările-şi dau fruntea dimineţii
dintr-o pecete tainică de lună.

Al. Raicu

Lied

Frunze vibrează
În ape de seară
Trec linişti prelungi
Cu visle de ceară.

Crengi de răcoare
De unde răsar
Cu trupul de fum
Străveziu şi amar ?

Părelnic invie
Şi moare trăind
Neliniştea lumii
Întoarsă în timp.

Otilia Nicolescu

Orizont

Marele Orfeu e transparent
Prin el se văd (şi nu folosim vreo lunetă)
Într-un şirag nesfîrşit, fiecare
Corporal fără trup, veleaturi după
Veleaturi, poeţii toţi ai Pămîntului !
Inima orfică este centrul pulsului lor !
La locul destinat printre ei
Acolo unde şiragul albastru albastru
Se curbează deodată sublim
Dublînd orizontul românesc
Se află Eminescu !
Ne face semne reverberate printre planete
Cu mîna lui de Vel-Filograf în alonjă eternă.

Simon Ajarescu

„Acel manuscript vechiu de o sută de ani"

— Viziuni şi gînduri cuprinse într-un manuscris eminescian —

Întocmai cuvintelor noastre, Eminescu spune mai mult decît exprimă. Păstrează un rest. Acest rest este de găsit la propriu în manuscrisele sale, printre care cîte unul ar putea fi privit drept un adevărat Archaeus al culturii noastre. Am voi să arătăm aceasta pentru manuscrisul 2 287. Dar ce este un Archaeus ? Ne spune, într-un alt manuscris (2268) însuşi Eminescu :

„Dragul meu... ţi-am vorbit de manuscriptu din saltar. Îmi vei concede că toată comedia n-ar fi avut loc... dacă nu era acel neinsemnat manuscript vechiu de o sută de ani în fundul saltarului. Cită bogăţie în cîteva foi terfelite, în care zăcea învăluit Archaeus. Ei bine, priveşte viaţa ca o comedie — cine o aranjează ? priveşte omul ca o maşină — cine o ţine ? priveşte natura ca un decor — cine o zugrăveşte ?

Şi apoi, nu uita că hîrtia chiar era de nevoie numai ca să fixeze pe Archaeus. Dacă iei manuscriptul, oare el nu exista ? Ba da. Ce era el ? Un nimic, o posibilitate... Dar închipuieşte-ţi acum că-n mijlocul reprezentaţiei un perete cade, un actor îşi rupe capul, unu îşi uită rolul... iată un Archaeus jignit şi simţi tu că-i jignit. De ce simţi? Pentru că acel nimic e şi-n tine, pentru că insultat pe scenă e insultat în tine. Şi cu toate acestea el putea să rămîie mii de ani în saltar şi corpul lui de hîrtie să putrezească, tu însuţi puteai să nu te naşti, să fii din numărul celor ce n-au fost niciodată... ei bine, totuşi existenţa era posibilă pentru că este. Ar fi existat ca idee, ca o comedie mimată, al cărei manuscript s-a pierdut şi despre care nimeni nimic nu ştie, deşi a existat, ba există în creerul naturii".

Un Archaeus este, aşadar, un ghem de gînduri, de viziuni şi de posibilităţi, cărora le e dat fie să modeleze realul, fie să se stingă în propriul lor nimic. Dar nimicul acesta este, ca posibilitate, definit. El are nu numai ordine lăuntrică — aşa cum există ordine lăuntrică în dezordinea caietelor eminesciene — dar are şi putere modelatoare în afară. Ceva arhetipal se poate adesea citi în el pentru propria noastră lume. Aşa ne apare mai jos, rînd pe rînd, imaginea lui Ilie, fratele stins din viaţă la şaisprezece ani (e curios cum nu s-a folosit îndeajuns locul acesta admirabil), sau imaginea geniului, a geniului istoric (Kant), a omului înţălat laolaltă cu înţelesul omului de rînd, sau înţelesul istoriei, în acelaşi timp întunecate şi luminoase.

„De cîte ori voiu să-mi închipuiesc figura unui om nobil şi inteligent pe care nu-l cunosc, îmi iese Ilie nainte — precis văd înaintea mea ochii lui albaştri, de cîte ori citesc un pasagiu înţelept îmi pare că-l aud citit de glasul lui. Îşi prezintă oare orişicine ideea unei persoane iubite (şi pierdute) în închipuirile cele mai valoroase şi mai preţuite ale sufletului său, sau asta este numai în cazul meu ? Şi dacă li s-ar prezenta într-adins ce însemnează asta ? Chiar dacă mă închipuiesc mare, onorat, sapient, îmi pare că aş voi s-o fiu sub forma lui şi nu sub a mea ; poate cînd mă primblu picioarele şi corpul meu au acea legănare proprie mersului său..." (fila 11).

„De ce cînd cineva (oricine ar fi) citeşte biografia unui geniu cearcă a găsi, incifrează chiar trăsuri ale individualităţii sale în acele trăsuri mari ale unui bărbat însemnat ? Fiindcă într-adevăr în fie ce organism omenesc sînt potenţiă coardele omenirei întregi. Nu vorbim de treaptă — acestea sînt infinite. Poate că de acolo se explică plăcerea ce oamenii o găsesc în operele poeţilor — şi de acolo coincidenţa cea ades uimitoare în pasage, ba în cugetări organice întregi a autorilor celor mari. Este acelaş om, care trăieşte în toţi — şi naturi inferioare ored cum că s-a plagiat unii pe alţii, pe cînd poate nici nu s-au citit.

Şi fiindcă fiecare regăseşte simburele individualităţii sale în cei mari, crede de datorie a reda în comentarii şi ramificaţiile individuale ale acelui sîmbure : de aicia apoi se nasc diferiţi glosatori şi explicatori, cari de care mai poeţi, ai autorilor mari". (fila 12—12 v.).

„Da ! orce cugetare generoasă, orice descoperire mare purcede de la inimă şi apelează la inimă. Este ciudat, cînd cineva a pătruns odată pe Kant, cînd e pus pe acelaşi punct de vedere atît de instreinat acestei lumi şi voinţelor ei efemere, — mintea nu mai e decît o fereastră prin care pătrunde soarele unei lumi noua, şi pătrunde în inimă. Şi cînd ridici ochii te afli într-adevăr în una. Timpul a dispărut şi eternitatea cu faţa ei cea serioasă te priveşte din fie ce lucru. Se pare că te-ai trezit într-o lume înoremenită cu toate frumuseţile ei şi cum că trecere şi naştere, cum că ivirea şi peirea ra însile sînt numai o părere. Şi inima nu mai e în stare a te transpune în această stare. Ea se cutremură încet de sus în jos, asemenea unei arfe eoliane, ea este orologiul ei.

Şi astfel fantasia nu mai este reflecţia lumii astfel cum ea se arată ochilor într-o reală trezvie, ci ea în fantasia poetului şi a artistului se ridică în jur în petrificaţiunea ideilor eterne, ce reprezintă. De jur împrejur sînt pînze atîrnate la care perspectiva este aparentă, asupra căror timpul trece fără urmă, toate avînd un ce necunoscut de aranjor şi toate închipuri ale unui suflet mare. Ceea ce numesc capete ordinare fantasie, nu este fantasie ci slăbiciune a creerilor, fantasterie. Pe cînd celor chemaţi lectura le vorbeşte în jargonul lor propriu — celui ales ea-i vorbeşte în limba ei — şi limba ei e armonia lui Plato". (fila 11—11 v.).

„Oameni învăţaţi dar fără talent propriu, adică purtătorii fiinţei moarte mi-i închipuiesc ca o sală întunecată cu o uşă de intrare şi cu una de ieşire. Ideile streine intră printr-o uşă, trec prin întunericul salei şi ies pe cealaltă, indiferente, singure şi reci. Capul unui om de talent e ca o sală luminată, cu pereţi de oglinzi. De-afară vin ideile într-adevăr reci şi indiferente — dar ce societate, ce petrecere găsesc. În lumina cea mai vie ele-şi găsesc pe cele ce s-asamăn, pe cele ce le contrariază, dispută — concesii şi ideele cele mari, quintesenţa vieţei sale sufleteşti se uită la el, dacă şi cum s-ar potrivi toate fără să se contrazică. Şi cum ies ele din această sală iluminată ? Multe într-adevăr în fie ce organism omenesc sînt potenţiă coardele omenirei întregi. Nu vorbim de treaptă — acestea sînt infinite. Poate că de acolo se explică plăcerea ce oamenii o găsesc în operele poeţilor — şi de acolo coincidenţa cea ades uimitoare în pasage, ba în cugetări organice întregi a autorilor celor mari. Este acelaş om, care trăieşte în toţi — şi naturi inferioare ored cum că s-a plagiat unii pe alţii, pe cînd poate nici nu s-au citit.

Şi fiindcă fiecare regăseşte simburele individualităţii sale în cei mari, crede de datorie a reda în comentarii şi ramificaţiile individuale ale acelui sîmbure : de aicia apoi se nasc diferiţi glosatori şi explicatori, cari de care mai poeţi, ai autorilor mari". (fila 12—12 v.).

„Da ! orce cugetare generoasă, orice descoperire mare purcede de la inimă şi apelează la inimă. Este ciudat, cînd cineva a pătruns odată pe Kant, cînd e pus pe acelaşi punct de vedere atît de instreinat acestei lumi şi voinţelor ei efemere, — mintea nu mai e decît o fereastră prin care pătrunde soarele unei lumi noua, şi pătrunde în inimă. Şi cînd ridici ochii te afli într-adevăr în una. Timpul a dispărut şi eternitatea cu faţa ei cea serioasă te priveşte din fie ce lucru. Se pare că te-ai trezit într-o lume înoremenită cu toate frumuseţile ei şi cum că trecere şi naştere, cum că ivirea şi peirea ra însile sînt numai o părere. Şi inima nu mai e în stare a te transpune în această stare. Ea se cutremură încet de sus în jos, asemenea unei arfe eoliane, ea este orologiul ei.

Şi astfel fantasia nu mai este reflecţia lumii astfel cum ea se arată ochilor într-o reală trezvie, ci ea în fantasia poetului şi a artistului se ridică în jur în petrificaţiunea ideilor eterne, ce reprezintă. De jur împrejur sînt pînze atîrnate la care perspectiva este aparentă, asupra căror timpul trece fără urmă, toate avînd un ce necunoscut de aranjor şi toate închipuri ale unui suflet mare. Ceea ce numesc capete ordinare fantasie, nu este fantasie ci slăbiciune a creerilor, fantasterie. Pe cînd celor chemaţi lectura le vorbeşte în jargonul lor propriu — celui ales ea-i vorbeşte în limba ei — şi limba ei e armonia lui Plato". (fila 11—11 v.).

„Oameni învăţaţi dar fără talent propriu, adică purtătorii fiinţei moarte mi-i închipuiesc ca o sală întunecată cu o uşă de intrare şi cu una de ieşire. Ideile streine intră printr-o uşă, trec prin întunericul salei şi ies pe cealaltă, indiferente, singure şi reci. Capul unui om de talent e ca o sală luminată, cu pereţi de oglinzi. De-afară vin ideile într-adevăr reci şi indiferente — dar ce societate, ce petrecere găsesc. În lumina cea mai vie ele-şi găsesc pe cele ce s-asamăn, pe cele ce le contrariază, dispută — concesii şi ideele cele mari, quintesenţa vieţei sale sufleteşti se uită la el, dacă şi cum s-ar potrivi toate fără să se contrazică. Şi cum ies ele din această sală iluminată ? Multe într-adevăr în fie ce organism omenesc sînt potenţiă coardele omenirei întregi. Nu vorbim de treaptă — acestea sînt infinite. Poate că de acolo se explică plăcerea ce oamenii o găsesc în operele poeţilor — şi de acolo coincidenţa cea ades uimitoare în pasage, ba în cugetări organice întregi a autorilor celor mari. Este acelaş om, care trăieşte în toţi — şi naturi inferioare ored cum că s-a plagiat unii pe alţii, pe cînd poate nici nu s-au citit.

Şi fiindcă fiecare regăseşte simburele individualităţii sale în cei mari, crede de datorie a reda în comentarii şi ramificaţiile individuale ale acelui sîmbure : de aicia apoi se nasc diferiţi glosatori şi explicatori, cari de care mai poeţi, ai autorilor mari". (fila 12—12 v.).

„Da ! orce cugetare generoasă, orice descoperire mare purcede de la inimă şi apelează la inimă. Este ciudat, cînd cineva a pătruns odată pe Kant, cînd e pus pe acelaşi punct de vedere atît de instreinat acestei lumi şi voinţelor ei efemere, — mintea nu mai e decît o fereastră prin care pătrunde soarele unei lumi noua, şi pătrunde în inimă. Şi cînd ridici ochii te afli într-adevăr în una. Timpul a dispărut şi eternitatea cu faţa ei cea serioasă te priveşte din fie ce lucru. Se pare că te-ai trezit într-o lume înoremenită cu toate frumuseţile ei şi cum că trecere şi naştere, cum că ivirea şi peirea ra însile sînt numai o părere. Şi inima nu mai e în stare a te transpune în această stare. Ea se cutremură încet de sus în jos, asemenea unei arfe eoliane, ea este orologiul ei.

Şi astfel fantasia nu mai este reflecţia lumii astfel cum ea se arată ochilor într-o reală trezvie, ci ea în fantasia poetului şi a artistului se ridică în jur în petrificaţiunea ideilor eterne, ce reprezintă. De jur împrejur sînt pînze atîrnate la care perspectiva este aparentă, asupra căror timpul trece fără urmă, toate avînd un ce necunoscut de aranjor şi toate închipuri ale unui suflet mare. Ceea ce numesc capete ordinare fantasie, nu este fantasie ci slăbiciune a creerilor, fantasterie. Pe cînd celor chemaţi lectura le vorbeşte în jargonul lor propriu — celui ales ea-i vorbeşte în limba ei — şi limba ei e armonia lui Plato". (fila 11—11 v.).

În genere orce cap omenesc samănă c-o odaie, numai întrebarea ce fel de odaie, ce aer şi ce lumină e în ea şi ce societate găseşti. Una e o crişmă iluminată de o luminare umilă de seu — societatea e urită şi comică — alta e odaia curată şi orînduită a unei babe ; găseşti că lucrurile aici sînt puse şi tratate cu multă îngrijire, în cutioare, ferestre ş.a. — pentru lucruri mari însă baba nu are nici un înţeles. Aceste comparaţii s-ar putea urma la infinit". (fila 15—15 v.).

„În dispoziţia sufletească, care se numeşte cu chef, în orice cap efectul unei băuturi, ochiul are un fel de luciditate, poate în urma eliberării inteligenţei de grijile zilnice, care face ca toate lucrurile să apară într-o lumină proprie — poate cea adevărată — lumină oarecum estetică, căci într-adevăr în asemenea momente par toate caracteristice, şi de aceea frumoase. E ciudat ce impresie îşi face atunci un microcefal, un dobitoc, un [stîngău]. Treaz fiind toate aceste chipuri îţi pot fi indiferente, nici le observi nici te interesă. Curăţată inteligenţa de această greutate a zilei, de nepăsare, fie ce întîmplare, fie ce om face asupră-ţi o impresie marcată, ţi se pare c-ai ceti sau, mai des c-ai privi o comedie. Ce şanse [?] proaste îţi par atunci cei mai mulţi oameni. Este un flor înaintea ochilor, dară unul dinăuntru. E ca şi cînd ai privi printr-o prismă care dă lucrurilor margini de curcubeu, va să zică li le desenează c-o regularitate matematică [...] încît această stare seamănă mult cu momentele argintoase ale poeziei, în care omul vede umbra luminoasă a lucrurilor fără ca ele să-i escite voinţa". (fila 4).

„Interesul întovărăşit de minte (sub forma minciunii), interesul fără minte (sub forma neroziei), interesul bine înţeles faţă cu cel rău înţeles, iată cele două părţi a unui şi aceluiaşi simbure ce mişcă istoria : egoismul. Cu cea mai mare luare aminte trebuiesc cercetate aşa numitele acte de devotament, de curagiu, de abnegaţiune. Cel puţin 90 din 100 sînt flori istorice, însă nu adevăruri". (fila 5 v.).

„Şi cînd strănepoţii vor citi odată despre luptele naţionale, reflectate nu în lumina nouă a teoriei care o preface într-o luptă de interese, ci în lumina viorie a simţămîntului, cu toată bogăţia de culori, de pasiune [...], citirea acestor fapte va face asupra lor impresia romantică, pe care asupra noastră o face rezbelul cruciaţilor şi cavalerismul de atuncea. Cum că în fond este sîmburele vecinic al tuturor acţiunilor omeneşti, egoismul, care vivifică aceste forme, asta nu va interesa pe nime — acest simbure-l vor avea şi strănepoţii noştri, cine ştie sub ce formă — dar bogăţia de forme exterioare ale vieţii noastre, mulţimea de culori prismatice, de limbi varii şi multe, de poezie şi arte care de care mai originală în felul ei, de apăsare cu animozitate asupra unor teorii şi puncte, necrezute în fond de cei ce le susţin (d. ex. drept, istorie, religiune ş. a.), această minciună în aparenţă atît de frumoasă, în fond ţesătura durerilor noastre — atît de strălucită în arătare, atît de cumplită în esenţa ei — va procura, ca fenomen se-nţelege, căci nu mai implică voinţă şi eşofare, multe ore de petrecere nepoţilor noştri. Am putea zice că adevărul [inimii interesează numai]. Ce seacă şi neplăcută ar fi o istorie, care ar arăta pur şi simplu pe om dezbrăcat de închipuirile, cu care-şi îmbracă voinţa, un motor orb şi surd, care zdrobeşte sau a zdrobit, în fine această dinamică a puterilor naţionale, dezbrăcată de filosofie şi politică, de formele, vorbele, pompele exterioare strălucite. Prin urmare chiar în istorie ne interesează paradele ei, pompa, haina — minciuna — însă nu acea rădăcină întunecoasă a tuturor acestor nerozii : egoismul". (fila 7).

„Precum fie ce lege civilă are ocazia prin care s-a născut (occasio legis) care servă de normă la aplicarea ei şi este unicul criteriu contra abuzurilor, ba fără de care ar rămîne neînţeleasă, tot astfel fie ce regulă, teorie, abstracţiune chiar îşi are durerile ei de naştere. Şi nu o dată ci cu fiecare individ. Abia cu ocazia unei întîmplări dureroase omul se pătrunde, ce adevărată fuse cutare regulă de viaţă şi din momentul acesta ea devine pentru el — nu o teorie sură pe care o ştia şi mai nainte, ci un călăuz coneret. Ea se naşte în el într-un mod dureros. Tot astfel e c-o abstracţiune...". (fila 12).

„Cugetări imposibile ! Ce este imposibil ? Condiţiile de orice posibilitate sînt în capul nostru. — Aicia sînt legile ciudate, cărora natura trebuie să se supuie — aici e timp, aici spaţiu, aici cauzalitate şi dacă le ştergi acestea — şi un somn adînc le şterge pentru cîteva ore — ce simţire îţi rămîne despre acest interval al ştergerei ? Nimic. Şi cu toate aceste ne vin momente în viaţă, în care aceste trei elemente ale minţii noastre, aceste sertare în care băgăm o lume, dispar pentru un moment — e drept — ca o fulgerare numai, dispar, sau parte sau în tot, şi stai ca înaintea unei minuni şi te întrebi ssa ca omul, care-a crezut că tot ce vede, e chiar aşa cum este, că oare ce să-nseamneze asta... Cînd priveşti cîte o fizionomie ciudată îţi vine de sine întrebarea : oare cum dracu o fi gîndind acest om — ba lipsa a unuia din cele cinci simţuri, chiar venind mai tîrziu, modifică radical lumea cugetării. Aşa Beethoven compune opera Fidelio după ce uitase de mult natura vocii omului... el scrie muzică pentru voci cum crede el c-ar trebui să fie şi te trezeşti faţă c-o operă, care ţi se pare că fuge dinaintea ochilor, că ai privi-o cu binoclul întors... şi-ai vedea departe, departe, în fundul cugetării unui om ceva straniu ce pare a nu pricepe bine, şi apoi abia auzi că sînt închipuirile unui surd despre vocea omenească, a cărei natură normală el o uitase sau avea numai o reminiscenţă slabă despre ea...". (fila 70.).

„Nu zicem că presa este totdauna de rea credinţă, mai mult însă, că aceşti oameni nu ştiu în faptă ce vor, sau nu vor ce ştiu. Viaţa internă a istoriei în comparaţie cu exteriorul ei, s-ar putea compara cu o femeie, a cărei corp e plin de bube greţoase şi adînci, îmbrăcată cu o mantă albă, care face cei mai frumoşi falduri şi dă întregii statui o rază de demnitate, ca

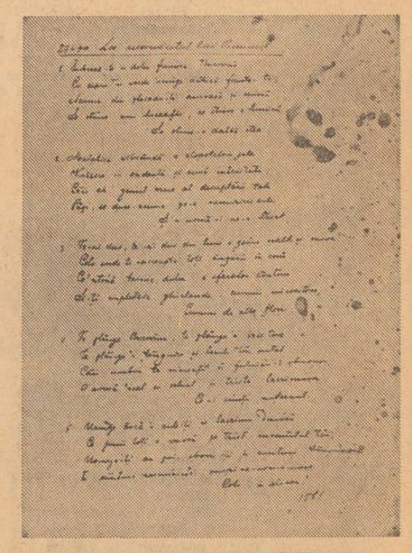

toga. Toate mişcările unui corp bolnav se reflectă foarte infidel, dar foarte frumos în aceste falduri, cine însă s-a uitat sub haină ? Această aparenţă vizuală, mişcările corpului sînt toate genuri diferite de creţii ce-i aruncă mantia, — astfel sînt frazele mari şi pompoase, criticile fine şi ingenioase a căror reflecţie e literatura publică şi presa faţă cu cele ce ele ascund sub ele. Se ştie că forma sub care se anunţă şarlatanii este în genere cea mai atrăgătoare, prin urmare e acolo mai frumoasă unde corpul e mai urît, şi nimic nu se înfrumuseţează (beschönigt) mai mult — şi fireşte că şi era trebuinţă — decît tocmai răul, minciuna, decadenţa, şi nu e nici o cauză atît de rea, care să nu găsească apărătorii ei fireşti. Ce rol joacă raţiunea în această privinţă, nu mai e trebuinţă s-o spunem". (fila 21.).

„Schema cursului naturii este un cerc de forme, prin care materia trece ca prin puncte de transiţiune. Astfel fiinţele privite în sine sînt asemenea unui riu curgător pe suprafaţa căruia sînt suspendate umbre. Aceste umbre stau pe loc ca o urzeală, ca ideea unei fiinţe sub care undele riului, etern altele, formează o bătătură, singură ce dă consistenţă acestor umbre şi totuşi ea însăşi într-o eternă transiţie, înfăţişează pelerinagiu din fiinţă în fiinţă, un Ahasver a formelor lumii. Acuma căutînd la organele acestor fiinţe, găsim asemenea că ele sînt ca părţi constitutive ale întregului forme mai mici de transiţie, prin urmare esenţa fiinţelor este forma, esenţa vieţii trecerea, mişcarea materiei prin ele. După care principiu însă se construiră aceste forme — care-i sensul teleologiei lor, care-i sensul teleologiei în mişcarea şi secreţiunile materiei ?

. . . . . .

De altă parte vedem, cum că stat şi societate sînt departe de a fi opuri a mult lăudatei minţi omeneşti... Ele sînt fapte a naturii. Astfel vedem că statele omeneşti au felul statelor de albine, că generaţiile tinere au soarta roiurilor ş. a., pe de alta vedem în state tendinţa de-a se osifica în forme, în umbre de legi — cum le-ar numi Mureşanu — şi de a deveni grupuri de forme, stabile, vecinic aceleaşi, prin care generaţiile consecutive trec asemenea materiei fără de voinţă prin formele existenţei. S-ar putea spune prin analogie, că precum în corp este conţinut idealiter forma sa în embrio numai tocmai aşa este conştiinţa că societatea privită din orice punct al dezvoltării sale fazele ei viitoare, legile, dreptul, religiunea, care nu sînt decît tocmai organele de viaţă a societăţii, au energia lor respectivă, cu modul lor de secreţiune. În complex ele formează statul. Haina instituţiunilor născute instinctiv sînt părerile ce le au oamenii despre ele — spiritul public, opiniunea publică, organismul conţinut idealiter în stat, ca posibilitate de existenţă şi dezvoltare, este religiunea şi simţămîntul aparţinerii laolaltă". (fila 29 v. — 31).

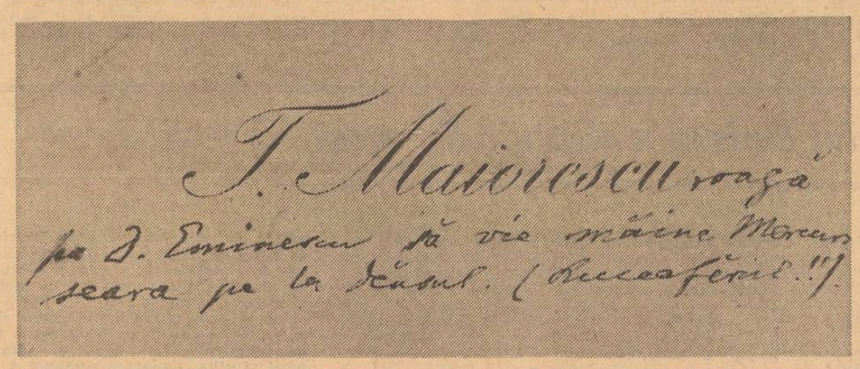

Sentimentul istoriei

Urmare din pag. 1

„pe cînd fiinţă nu era, nici nefiinţă, / Pe cînd totul era lipsă de viaţă şi voinţă" din Scrisoarea I, *şi îi urmăreşte traiectoria prin civilizaţiile străvechi prin Egiptul antic, prin mitologia greco-romană,* (Şi-atunci sufletul visează toat' istoria străveche), *prin evul mediu legendar şi eroic pe fundalul căruia se definesc figurile lui Mircea cel Bătrîn, Ştefan cel Mare, Vlad Ţepeş, Dabija Vodă şi altora de mai tîrziu precum Horia, Mureşanu şi Iancu, pînă în epoca sa burghezo-moşierească, măcinată de contradicţiile dintre „împăraţi şi proletari". Într-un poem ca* Panorama deşertăciunilor. *Eminescu intenţiona, în spiritul lui Victor Hugo sau Heliade, o evocare a istoriei omenirii care a rămas, însă, circumscrisă tot la antichitate, trăgînd — în contextul istoric social respectiv — o concluzie deznădăjduită sau chiar defetistă : „Dar la ce să beau din lacul ce dă viaţă nesfîrşită, / Ca să văd istoria lumii dinainte-mi repetîtă, / Cu aceleaşi lungi mizerii s'obosesc sufletu-mi mut.? / Şi să văd cum nasc popoare, cum trăiesc, cum mor. Şi toate / Cu virtuţi, vicii aceleaşi, cu mizerii repetate... / Vrei viitorul a-l cunoaşte te întoarce spre trecut." Ca poet romantic şi mare patriot, Eminescu va acorda o deosebită atenţie istoriei naţionale. Căci dacă scriitorii clasici se ocupau mai cu seamă de istoria antichităţii greco-romane, idealizînd-o ca model de existenţă şi virtuţi, romanticii vor spulbera colbul de pe cronicile bătrîne ale istoriei neamului lor, vor evoca tradiţiile de luptă ale poporului, pentru dreptate socială, independenţă şi suveranitate naţională, marile figuri istorice, eroii legendari, valorile civilizaţiei materiale şi spirituale ca atribute ale geniului creator al poporului, printre care obiceiurile, limba, folclorul, portul. Acestea sînt coordonatele esenţiale ale istoriei noastre care definesc şi specificul naţional al poporului şi sensurile existenţei sale incorporate atît de organic în opera eminesciană lirică, epică sau dramatică, ori rostite răspicat în eseistica sa ca în acest antologic fragment :* „Astfel şi în universul intelectual şi moral al fiecăruia trebuie să existe poluri, idei dominante, împrejurul cărora să se opereze mişcarea celorlalte gînduri. Aceste idei sînt vertebrele caracterului individual, şi cînd ele aparţin unui popor întreg, ele constituie caracterul naţional. Însă aceste idei dominante nu sînt inventţiuni a priori, nu sînt culese de prin gazete franţuzeşti şi parastisite ca marfă nouă pe malurile Dîmboviţii. Ele cată să răsară din elemente statornice ca şi dînsele, din natura pămîntului de sub picioare, a cerului de deasupra a statornicilor datini şi gînduri ale rasei naţionale de-mprejur. Aceste idei se moştenesc în bunul simţ comun al poporului, în aptitudini şi înclinări de caracter, pe cari le lasă părinţii din părinţi strănepoţilor lor, ele sînt însă lucruri pe cari străinii nu le pot înţelege, chiar dac-ar vorbi cu sunete româneşti".

Eminescu a evocat, ca nimeni altul, în versuri tulburătoare, de un fierbinte patriotism, ca acelea din Scrisoarea III, *trecutul glorios al poporului său, care, apărîndu-şi „sărăcia şi nevoile", în ciuda tuturor vicisitudinilor istoriei, a ştiut să-şi păstreze cu demnitate fiinţa naţională („Căci noi locului ne ţinem...") şi graiul din bătrîni „ca un fagure de miere".*

El a ridicat limba poetică românească pe culmi nebănuite, imprimîndu-şi uimitoarea lui personalitate în fiecare articulaţie a ei. Rostim şi azi cuvintele cu sentimentul sporului de expresivitate pe care li l-a dat Eminescu. Chiar apelative atît de obişnuite : lună, creştet, nenoroc, vreme, codru, ginduri, rinduri, farmec, dulce, val şi altele, au împrumutat ceva din vraja stilului eminescian. În armonia gravă şi vrăjită a limbajului său poetic, el a exprimat şi pentru noi întreaga gamă de sentimente a sufletului omenesc, de la farmecul curat al copilăriei şi setea de viaţă, brăzdată adesea de fulgerele durerii, de la aspiraţii luminoase şi căderi triste, la taina neliniştitoare a morţii. A recreat în armonii de o muzicalitate desăvîrşită frumuseţile naturii patriei, proiectînd cu rezonanţe prelungi pe spaţii cosmice dealurile moldovene în melancolia serii, lăsînd marea cu corăbiile ei să sugereze curgerea ireversibilă a timpului : „Nişte cetăţi / Plutind pe marile / Şi mişcătoarele / Pustietăţi".

Pentru noi natura poartă în ea o parte din sufletul lui Eminescu. La noi se poate spune că luna răsare ca-n Eminescu : „liniştit şi tremurînd în ape" sau „ca o vatră de jăratec luminînd străvechii codri..." ; ploaia florilor de tei, peste creştetele îndrăgostiţilor, cade întotdeauna, pentru noi, dulce, ca-n Luceafărul *lui Eminescu ; păsările călătoare se duc toamna, cînd cade bruma, însoţite parcă de o mişcătoare elegie eminesciană : „Vezi, rindunelele se duc, / Se scutur frunzele de nuc. / S-aşază bruma peste vii..."*

Freamătul codrilor de aramă, murmurul izvoarelor şi-ntinsele ape, „prispa cea de brazde", lacul „pe care norii au urzit o umbră fină. / ruptă de mişcări de valuri ca de bulgări de lumină", salcimii ce „se scutură de ploaie şi de vînt", „plopii fără soţ", „norii molatici, înfoiaţi pe pat ceresc", peisajul mirific, „cu rîuri de foc, şi cu poduri de-argint, / cu tărmuri de zmirnă, cu flori care cînt", „oştiri(le) de flori pe straturi", „grădinile-nflorite peste mîndrele dumbrave", munţii bătrîni, „Carpaţii cu de stînci înalte coaste" şi tot ceea ce în expresii memorabile întruchipează însăşi fiinţa ţării noastre se răsfrînge în ecouri amplificate în propria noastră conştiinţă, dînd dimensiuni noi cugetării noastre asupra vieţii şi naturii.

Adorînd trecutul glorios al neamului său, plin de farmec şi de virtuţi, evocînd chipul legendar al oamenilor de altădată Eminescu nu este un tradiţionalist, un laudator tempori acti. *Nu vom întîlni niciodată la el o preferinţă exclusivă pentru formele arhaizante, tradiţionaliste, anacronice, de viaţă şi de cultură. El adora trecutul care credea în idealurile sale („voi credeaţi în visul vostru") în antiteză cu prezentul decăzut al vremii sale, cu epigonii mărunţi, nefericiţi şi cosmopoliţi care nu mai credeau în nimic. Subliniind cu modestie că nu merită „laudele aduse pentru poezia* Epigonii, *care exprimă o concepţie făurită la Viena „într-un elan de patriotism", Eminescu îi scria — în 1877 — unei cunoştinţe : „Trecutul m-a fascinat întotdeauna. Cronicile şi cîntecele populare formează, în clipa de faţă, un material din care culeg fondul inspiraţiunilor".*

Pasionat de trecut, Eminescu n-a manifestat nicicînd o spaimă de nou şi înnoire ci dimpotrivă le-a dorit şi le-a promovat, manifestînd o tonică încredere în viitorul României.

Eminescu a devenit un simbol şi o mîndrie.

Sinteză strălucită a valorilor folclorice, lingvistice şi literare, din trecutul nostru, opera eminesciană este totodată un punct înalt de pornire pentru cultura românească, care se dezvoltă în spiritul celor mai bune tradiţii ale literaturii naţionale şi universale.

Acestea sînt cîteva din însemnările cuprinse în ms. 2 287, de 95 file format mic unde, alături de alte însemnări de acelaşi nivel, apar numeroase note în limba germană, nedescifrate toate, cîteva poate originale şi ele. Deoarece manuscrisul este din anii studiilor, unele însemnări ar putea reflecta gînduri străine, dar cele mai multe sînt străfulgerări ce nu puteau ţîşni din nici o altă minte.

Însemnările de mai sus au apărut în bună parte în culegeri, dar împrăştiate după temele în care se înscriau. Cine le redescoperă **strînse laolaltă într-un singur manuscris,** simte în ele ceva de ţăria unui Archaeus. Eminescu trebuie adunat din propria sa risipă şi din risipa ce am făcut cu el. Dar chiar şi aşa, concentraţia aceea unică de energie spirituală nu apare întotdeauna într-o operă tipărită. Nimic nu înlocuieşte magia unui manuscris eminescian.

Culegere şi prezentare :
C. Noica
Transcriere după manuscrise :
Gh. Suciu

11 IANUARIE 1975

„Mihai Eminescu este România“

„...geniul poetic al lui Eminescu își atinge apogeul, copleșindu-ne prin profunzimea gîndirii, prin originalitatea viziunii poetice, prin forța de sugestie a imaginilor sale“.

Nicola Doncev
(Bulgaria)

„Nu multor poeți le este dat să fie gingași ca Musset, impetuoși ca Byron, sfîșiați în nebunia lor ca Hölderlin. Fără îndoială, Eminescu le-a urmat acestora ; în poemele lui filozofice dospește însă cite ceva din Rimbaud și Mallarmé. Eminescu este tinerețea și entuziasmul unui veac ; este, totodată, freamătul lui tragic /.../ Trebuie să-l admirăm așa cum admirăm focul“.

Alain Bosquet
(Franța)

„Ca admirator al operei lui am dorit să dau poporului meu una din comorile spirituale ale poporului frate român, deși sînt conștient de dificultățile inevitabile pe care le prezintă această muncă“.

Vehbi Bola
(Albania)

„Îmi îngădui să afirm în fața celor mai iluștri reprezentanți ai romanismului străin : cîntecul său nu aparține numai României, ci umanității, și lumii întregi“.

Rosa del Conte
(Italia)

„Poeții au virtutea de a însufleți și cele mai ascunse unghere. Ei sînt aceia care dețin cheile ascunse ale sufletului popoarelor lor.
Mihai Eminescu este România“.

Maria Teresa Leon
și Rafael Alberti
(Spania)

Eminescu

(fragment)

Profund e glasul tău, îndepărtat, profund
în roua României răcorit ;
iar cînd se ridica din pieptu-ți
ardent el căuta o țintă-naltă ;
ca Prutul și ca Dunărea-ți fu glasul
pornit din codri, din cîmpii —
în spațiu-n veci împrăștiat.
Slovele tale prinse în condeie de poeți
s-au prefăcut deodată-n păsări,
în slove vii s-au prefăcut
în sufletele noastre încălzite
cînd sună acum în greacă și în slavă
și vin înveșmîntate în culorile Sudului,
vin, șoapte pe buze,
sau se păstrează în inimile noastre
ca stalactite eterne în peșteri
nepătrunse.

Nikos Papas
(Grecia)

(în românește de DIMOS RENDIS)

„Lirica erotică a lui Eminescu, învăluită într-o tandrețe virilă caracteristică lui, este de un dramatism adînc. O epocă tragică generează și poeți tragici. Idealuri, credințe, speranțe plutesc romantic și se prăbușesc brusc. O astfel de epocă l-a rănit lui Eminescu aripile făcîndu-l să se asemene cu Lermontov. Cu cît trece timpul cu atît mai mult prin versurile eminesciene străbate sîngele inimii poetului“.

Eduardas Miejelaitis
(U.R.S.S.)

„Părerile autorizate sînt unanime : Eminescu a fost pentru poezia și limba română ceea ce Pușkin a însemnat pentru limba și literatura rusă, Macha pentru limba și literatura cehă, ceea ce Petőfi a reprezentat pentru limba și literatura maghiară, pentru a da doar cîteva exemple. Ori o astfel de operă nu poate fi îndeplinită decît de un geniu“.

Charles Moisse
(Belgia)

„Printre strălucirile sale : curajul intelectual al poetului neconformist, cugetarea sa filozofică înaltă, plasticitatea cristalină a versurilor născute din surse populare autohtone“.

Sandu Darie
(Cuba)

Viziunea cosmogoniei eminesciene

Spre sfîrșitul secolului XVIII, Europa a descoperit existența textelor vechi indiene. Acest eveniment a fost salutat cu cea mai mare căldură în Germania. În timpul secolului care a urmat, orientaliștii germani au ajuns să cunoască toate operele importante din limbile vechi indiene, iar acestea și-au lăsat urmele în gîndirea romanticilor germani. Peste aproape o sută de ani, cînd Eminescu și-a petrecut anii de tinerețe la Viena și Berlin, studiile ideologice din țările germanice ajunseseră la perfecțiune. Șederea sa în aceste două centre de cultură i-a dat prilejul să-și lărgească orizontul cunoașterii literaturii și filozofiei indiene.

În țara lui Eminescu, spiritul budist indian pătrunsese mai demult. Prin romanul popular *Varlaam și Ioasaf* noblețea acestei doctrine se integrase spiritualității poporului român. Pe de altă parte, alte texte indiene, ajunse în România prin țările islamice sau prin Grecia, se asimilaseră în tezaurul folclorului românesc, izvor al geniului eminescian. Poetul român a fost pasionat de India încă din copilărie, de cînd a cunoscut unele aspecte ale acestei culturi străvechi. Venind în Viena, — se știe — el a citit literatura indiană tradusă în germană și mai tîrziu și-a însușit disciplina filozofiei indiene, înscriindu-se la cîteva cursuri din cadrul universității din Berlin.

Cunoscînd cosmogonia indiană din cursul lui Weber, la Berlin, Eminescu a asimilat-o gîndirii lui și a creat o cosmogonie în propria poezie. Spre deosebire de țările occidentale, unde influența poeziei și cea a filozofiei indiene s-a manifestat mai mult sau mai puțin în două sensuri deosebite, în opera lui Eminescu ambele s-au contopit. Concepția sa filozofică s-a exprimat prin poezie și poezia sa a izvorît din gîndirea filozofică. În această privință, Eminescu a fost asemenea unui adevărat Ravi (poet înțelept) indian. Poate de aceea, unele imnuri vedice, opere ale unor alți poeți-înțelepți, i-au fost atît de apropiate.

Conținutul filozofic al imnurilor cosmogonice indiene l-a impresionat atît de mult, încît Eminescu a găsit în ele ecourile întrebărilor sale proprii, privitoare la începutul lumii și pe care le așternuse într-un fragment poetic, aproximativ prin 1872 : „Ce-i etern ? Cine consumă simburul aurit din soare ?... / Cine firele albastre și-nstelate le întoarce / La a Creațiunii carte (...) Cine firul lung îl toarce / Din fuiorul vesniciei pîn' în ziua de apoi ?“[1]).

Eminescu a descoperit viziunea cosmogoniei indiene în două imnuri din *Rigveda*, anume, în *Imnuri către zeul necunoscut* (Rv. x. 121) și *Imnul creațiunii* (Rv. x. 129). Imnul x 121 din *Rigveda* descrie creația lumii dintr-un material pre-existent. Iar alte texte indiene susțin că Dumnezeu a creat un haos prin voința Sa și și-a pus sămînța în el ; această sămînță a răsărit ca germenele de aur din care El s-a născut în chip de zeu creator. Aceasta este și teoria *Imnului creațiunii* (Rv. x. 129) [2]),unde apare concepția unui creator unic, etern și infinit, care nu este nici o zeitate masculină nici una feminină, ci o realitate abstractă — *Sat* —, gramatical un termen neutru, fără gen[3]).

În *Rugăciunea unui dac*, Eminescu a îmbinat ideile celor două imnuri. În timp ce viziunea procesului cosmogonic este inspirată de imnul monist *Imnul creațiunii*, concepția ei monoteistă ca și forma ei poetică sînt preluate din *Imnul către zeul necunoscut*. În unele versuri din primele strofe ale *Rugăciunii* găsim și ecouri ale altor imnuri vedice : de exemplu în versurile : „În vuietul de vînt auzit-am al lui mers / Și-n glas purtat de cîntec simții duiosu-i vers“ identificăm o imagine asemănătoare cu aceea dintr-un imn dedicat zeilor furtunii — *Marut*. [4])

Partea cosmogonică a *Scrisorii I* este, după cum se știe, o adaptare a *Imnului creațiunii* (Rv. x. 129), dar asimilarea e atît de armonioasă, încît nicăieri nu se simte prezența unui gînd străin. Acest fragment al *Scrisorii I* este dezvoltat din traducerea unui text german. *Cosmogonie der Inder*, care se află în ms. 2276 II, 18 v-19, și după părerea lui Perpessicius, este o lecție din cursul profesorului Weber. [5]). Prima parte a textului dă o traducere a *Imnului creațiunii* în proză și partea a doua îl explică. Eminescu a tradus întîi imnul din acest text în versuri albe (ms. 2262, f. 116—116 v.), apoi a publicat traducerea în strofe rimate (ms. 2306, f. 66—67), după aceea a integrat-o în *Scrisoarea I*. Deși s-a atestat că acest text german i-a slujit drept material de bază, totuși traducerea lui Eminescu, împărțirea textului în versuri corespunde atît de mult aceleia din imnul sanscrit, încît putem presupune că, în afară de versiunea aceasta, Eminescu a folosit și alte traduceri în versuri, de pildă cea a lui Karl Geldner și Adolf Kaegi din *Siebenzig Lieder des Rigvada* și cea a lui Max Müller din *A History of Ancient Sanskrit Literature*, pe care a avut posibilitatea să le cunoască [6]). De altminteri, prelucrările traducerii ne dau indicații că Eminescu a cunoscut și imnul original.

Traducerea din ms. 2262 este fidelă textului german din cursul lui Weber, și astfel ea

AUBREY BEARDSLEY : „Siegfried“ (detaliu)

se îndepărtează de textul original în măsura în care textul german se îndepărtează de cel sanscrit. Dar diferențele acestea dispar în cursul prelucrării și textul lui Eminescu se apropie din ce în ce de textul vedic. Discutăm aici două exemple mai importante. Imnul sanscrit descrie adîncimea apei prin două adjective : *gahanam* și *gabbiram*. Textul lui Weber nu dă decît o singură nuanță, *der jähe Abgrund*, în traducerea lui *Geldner* și *Kaegi* găsim expresia *der tiefe Abgrund*. Max Müller traduce versul respectiv prin expresia *Water's fathomless abyss*. Prima traducere a lui Eminescu are tot o singură nuanță, „genune“, dar în versiunea finală găsim două substantive „prăpastie“ și „genune“. În ms. 2306 (Ed. Perpessicius II, 184) găsim trei variante, unde poetul caută să dea două nuanțe. Una dintre ele este „a apelor noianuri, Genunea nepătrunsă“ ; Perpessicius presupune că Eminescu a introdus cuvîntul „nepătrunsă“ ca să rimeze cu „ascunse“ din versul anterior. Noi ne întrebăm dacă aceasta n-a fost o încercare de a reda sensul termenului sanscrit *gahanam*, de care adjectivul românesc „nepătruns“ este mai apropiat decît cel englezesc *fathomless*, pe care l-a folosit Max Müller.

În imnul vedic, creațiunea pornește de la *Kama* sau *dorință*. Această dorință înseamnă mai mult decît un sentiment ; ea reprezintă o mișcare intelectuală, un simț al deficienței și un efort activ. Ea este legătura dintre ființă și neființă, condiția esențială a principiului creator masculin. [7]). În poezia lui Eminescu, creațiunea pornește de la un punct „mult mai slab ca boaba spumii“. El reprezintă o forță creatoare : atracția acestei forțe are o imensă putere, prin ea negura eternă se desface în fășii ; lume, lună, soare și stihii răsar și colonii de lumi apar din văile sure ale haosului. Deci este și aceasta o legătură dintre ființă și neființă. Acest punct este identic cu *Kama* indian. Observăm cu uimire cît de profund a înțeles Eminescu sensul inerent al termenului Kama și cum s-a elaborat prin motivul mișcării. Observăm de asemenea cu cîtă exactitate a redat el cuvîntul sanscrit Kama, traducîndu-l prin „dor“. Weber l-a tradus ca *Liebe* (de unde îl tradusese și Eminescu mai întîi prin „iubire“), Geldner și Kaegi l-au tradus ca *Frieb*, iar Max Müller ca *love*. Neființd mulțumit de nici unul dintre termenii folosiți de aceste mari autorități, poetul român l-a tradus prin cuvîntul specific românesc, „dor“, care își are rădăcina în literatura populară română, și i-a extins sensul prin folosirea expresiei „dor nemărginit“.

Imaginea „punctului“ poartă un ecou al concepției de *atman*, sufletul individual din *Chhandogya Upanișad*. Conform acestei concepții, sufletul individual este mai mic decît un bob de muștar, dar mai mare decît pămîntul și cerul ; el e identic cu *Brahman*, sufletul universal, cel Absolut și Infinit. [8]) Eminescu a preluat de aici ideea măreției sufletului individual și în armonie cu gîndirea upanișadică a folosit-o pentru a exprima măreția sufletului universal. Poezia *Ta toram asi*, titlul căreia este împrumutat din *Chhandogya Upanișad*, dovedește că Eminescu a citit opera respectivă.

Încă o concepție vedică, anume, crearea principiului feminin de către unicul creator și nașterea principiului masculin din cel feminin, care se află în *Imnul către Purușa* din *Rigveda* (Rv. x. 90).[9]) corespunde cu viziunea eminesciană : „Cum din chaos face mumă, iară el devine Tatăl.“ În descrierea vițului pre-existent, Eminescu — cum se știe — a adăugat unele motive împrumutate din Schopenhauer ,anume, „N-a fost lume pricepută și nici minte s-o priceapă“ și „nici de văzut nu fusese și nici ochi care s-o vază“. În rest, însă viziunea sa cosmogonică pe care o identificăm în *Scrisoarea I*, corespunde exact cu cea din imnul vedic al creațiunii.

Amita Bnose
scriitoare indiană

[1]) *M. Eminescu : Opere.* Ed. Perpessicius. Vol. II. Buc. 1943, p. 175
[2]) S. Radhakrishnan : *Indian Philosophy.* Vol.I. New York. London 1923, p. 100.
[3]) Ibid. p. 93.
[4]) Rev. i. 37. Vezi Max Müller : *Sacred Books the Eart.* vol. XXXII. Oxford 1891, p. 63—64.
[5]) Ediția Perpessicius, vol. II. p. 174.
[6]) G. Călinescu : *Opera lui Mihai Eminescu* vol. I. Buc. 1969, p. 447—448.
[7]) S. Radhakrishnan : Ibid. vol. I. p. 100
[8]) *A. Sourcebook in Indian Philosophy.* Edited by S. Radhakrishnan and C. A. Moore. Princeton, 1971, p. 65.
[9]) Ibid, p. 19.

atelier literar
poșta redacției

GAGA BLEU LA PASĂRE : Dincolo de fronda ușor anacronică (și amuzant licențioasă) a „manifestului dv. gagaist“, ne place să băgăm de seamă că avem de-a face cu un adevărat poet în devenire, unele din pagini („Absint“, „Fratele meu“ (II), „Orbitele mele“, „Țigara visează“, „Peisaj modern“, „Anotimpuri“ II), în care lirismul se manifestă autentic, între surîs și grimasă deschizînd perspective din cele mai bune. Reveniți și cu alte pagini și cu o semnătură practicabilă.

CĂTĂLINA ROMAN : Confirmări îmbucurătoare mai cu seamă în „intonație—imn“, „Cristale“, „Cîntec“, „A fi minunat“, deși rămîn încă destule urme ale unui lirism de sentimentalism ușor, convențional, de album. Dar perspectivele sînt din ce în ce mai bune.

V. CROITORU : Scrisorile dv. sînt departe de a plictisi ; dimpotrivă. Încrederea lor fermă și activă în valorile rațiunii, aventura intelectuală (la care ne iau părtaș) întru demolarea prejudecăților, oricît de sacrosante, și întru exhumarea adevărului, — iată lucruri reconfortante.
Versurile „apăsătoarei toamne“, deși în nota obișnuită, ni s-au părut mai puțin inspirate (în special „Doar toamna“).

C. PRICOP : Folosind, în general, un arsenal liric ușor desuet (cu multe **frunze** și **rouă** și **fluturi** etc.) și o „tehnologie“ care seamănă mult cu strungăria fină și cu migala de precizie a ceasornicarului, unele pagini ajung, totuși, la transparență, la filigran, la unele stări diafane, la un freamăt gingaș. Unele rămîn, însă, inconsistente, iar multe nu reușesc să ascundă procesul de fabricație de care vorbeam, impresia de confecție laborioasă, căznită. Mai reușite ni s-au părut „Luna“, „Interdicții“, „Vreme de toamnă“, „Delicate mesaje“, „Rugăminte“, „Scrisoare“. Mult mai bine, pe un registru mai larg și cu ecouri mai profunde, cele din ultimul plic, și mai ales „Marină“, „Semne particulare“, „Moment“, „Neputință“.

VALENTIN POPESCU : Așteptatele înnoiri nu se produc, inerția unei facturi și maniere stăruie și semnele plafonării devin tot mai îngrijorătoare. „Căzut“ relansează o speranță, dar n-a sosit oare vremea unor eforturi hotărîtoare, a unei supreme tentative de redescoperire a izvoarelor ?

G. GRINDINĂ : Inexplicabil, de la o vreme, s-a pierdut ceva din spontaneitate și fluență, din plasticitatea firească, pură, ușor naivă, a imaginii. Acum, paginile sînt mai pestrițe, mai opintite, peticite ici-colo de imagini forțate, de trucaje convenționale și confecționate (cu „femei de vînt“, cu „osia care poartă subsoară un maldăr de cărări“ (?!), cu „pîinea care se coace pe vetre de vin“ (?!) etc). Ce s-a întîmplat ?

GAVRILĂ SIMION FĂNICĂ : Scrisoarea dv. e impresionantă ca dare de seamă a unui efort ambițios de a răzbi în viață. Vă felicităm pentru această tenacitate și pentru roadele ei și vă îndemnăm să continuați cu aceeași îndîrjire. În ce privește versurile, însă, aici strădania dv. nu e, din păcate, însoțită și de harul talentului, fără de care, cu oricîtă ambiție și stăruință, nu se poate ajunge la nici un rezultat. Nu e deloc plăcut să vă spunem deschis acest lucru, dar timpul dv. e prețios — ne-am dat seama din scrisoare — și dv. vă pricepeți să-l valorificați foarte bine în sensul unor aspirații și împliniri majore. (Ar fi păcat, deci, să-l risipiți într-o direcție unde nu vă vor aștepta decît eșecuri și dezamăgiri). Vă dorim succes !

VIVI ANGHEL : Tristă performanță de proletcultism și manufactură convențională, sforăitoare, „la botul calului“. Ceva mai oneste, „Invocație poeziei“, „În octombrie“.

E. ȘTEFOI : N-am priceput nimic din scrisoarea plină de parabole (cu atît mai puțin „finalul răspunsului suspectat“, „partea mea de vină“ etc). Ceea ce e încă și mai trist e că nici versurile nu aduc noutăți și nu manifestă nici cea mai mică intenție de a ieși din inerția versificărilor „în dodii“, despre care am mai discutat (se pare, fără nici un folos).

C. DOCHIAN : Din nou, lucruri bune, parcă în continuă ascensiune, printre care : „Cioplitorul“, „Actori de duminică“, „Învățătorul“, „Cîntec vorbit“.

Purcaru Victor, Roșu Teodor, Nicolae Mavrodin, Galiocor, Dan Stănciulescu (ceva în „Transhumanță“), **Eurax Pin, E. Kotzbacher, Amicus, Ilie Trincă Delamardia, Dan Ion Bărbuț, A. Bucureșteanu, Nica Andreiana Vicol, Cîmpeanu Laurian, Mincu Răzvan, Sana Iosif, Andrei Moldavu, Liviu Amarg, Defent Radu, Ionescu Luy Darien, C. Mărăscu, Vasila Tarta :** Nimic nou !

Sinziana Iliet, Octavian Grigoriță, Ioana Claudiu, Engelbert, Nana Flora, Vatamaniuc Savin Despina, Ungureanu Ion, Paul A, Tănase Nicolae jr., R. Vorion, Petre Voinea, Marinescu Ioan Zamfir : Nu se văd semne de talent.

Geo Dumitrescu

Urmare din pag. a 3-a

hyperionică (...) în esența lor reprezintă sete de comunicare, numai că de pe o bază a intransigenței față de „cercul strimt“, implicînd refuzul compromisurilor (...) O asemenea condiție exclude așadar opacitatea, închiderea față de ceea ce semnifică un mod mai înalt de a fi“. Un mod mai înalt de a fi — iată principiul foarte actual, al **Vieții lui Eminescu** scrisă de George Munteanu. În acest „mod mai înalt de a fi“, ce presupune exigențe de ordin spiritual și etic, **constanta** este realizarea acordului, pe această bază, a atitudinilor cu semnele operei, respectarea concordanței esențiale între gînd și faptă în ciuda deselor motive de nedumerire a celor care aplică mecanic principiul cauzalității. În cazul lui Eminescu, însă, „viața ascultă de apelul operei“, în spatele omului stă cu adevărat artistul, structură mentală de ordin superior, un adevărat cosmos spiritual și moral ce face din poetul însuși o natură exemplară. Aceasta este, dealtfel, și îndreptățirea apologiei pe care o conține, uneori prea violent, biografia scrisă de George Munteanu. În orice caz, făcînd cu îndreptățire deplină apel la „stratul biografic“ al operei, ridicat însă la o înaltă conștiință, într-o asemenea biografie „problema e de a urmări, în timp, diacronic, apariția unor înclinări ale eroului ce-și păstrează o anume statornicie, oricît de mare ar fi varietatea contextelor ce le actualizează. Fiind aici vorba de oameni ce tind să viețuiască la nivel categorial, incongruența, discontinuitatea absolută a manifestărilor e mai puțin probabilă decît la eroii autorilor de romane care caută excentricitățile cu luminarea (excentricitățile, desigur, „umanizează“ eroul, îl fac personaj — n.n.) Oricît de complexă și de imprevizibilă, natura eroului de biografie reprezintă **constanta**, iar imprejurările cu care vine ea în contact sînt **variabilele.** Nu orice biografie și nu orice personaj și, mai ales, nu în orice fel de „variabile“. Însă actualitatea principială a unor asemenea propoziții este indiscutabilă. Ele ne duc cu gîndul la unitatea exemplară despre care, meditînd la destinul lui Șincai, scrie Geo Bogza: „Sînt opere ce abia răscumpără o viață (...) și sînt vieți ce răsfring asupra unei opere oricît de mari și nemuritoare, frumusețea lor morală (...) se cade ca spiritul uman, dezorientat și dornic de orientare, să se îndrepte mai cu seamă spre acele opere în care autorii lor s-au angajat cu toată ființa, pînă la acceptarea unui destin tragic“.

Erou și biografie

„De treci codrii de aramă...“

Urmare din pag a 10-a

bea. Umbla ca în vis. Se apleca după vreun cotor de varză uitată în brume, sau după sucul de zahăr al sfeclelor. Peste cîmpie plutea o bură subțire de ceață și tulpinile joase ale porumbului luceau sticlos. Mai devreme decît prevăzuseră calendarele anului, toamna se răcise și nouri groși vesteau pe toate porțile cerului ploi.

Pe malul Tîrnavei, copilandrul cel ciudat se opri. Se așeză în iarba uscată, scoase fructele cîmpului din pălărie și chemă pruncii pe lîngă el. Cu ochi minunat de frumoși, cu voce blîndă neașteptată, porni să spună în șoaptă cuvinte neștiute și neînțelese de urechile roșii ale copiilor. Dar tot mai curat melodia cuvintelor le atrase luarea aminte și furați de cîntare adormiră acolo, dimpreună cu bardul cel jalnic, pe malul Tîrnavei pustii.

„Aștepta acolo, să treacă cu podul umblător și, neavînd ce face se juca cu niște copii de țăran. L-am chemat cu noi, am trecut Mureșul și ne-am dus toți trei la noi acasă, în Bucerdea grinoasă. Era seară, cînd am sosit ; mama ne-a dat de cină. După cină eu cu Mărculeț ne-am dus în priveghiu, că murise o femeie de frunte în sat. Eminescu a rămas acasă și s-a culcat. Noi ne-am reîntors spre ziuă ; el dormia. După ce ne-am sculat și noi am prînzit cum se prînzește pe sate. După prînz el a dispărut fără să zică ceva... Am auzit mai tîrziu că a umblat cu copiii prin sat, dar apoi s-a dus. Unde s-a dus nu știu...“

„După trei săptămîni, fără a-și lua adio de la noi ne-am pomenit că Eminescu nu mai este.“

(Citatele fără trimitere sînt din volumul „Eminescu“ de Petru Vintilă)

Aspirația la sinteză

Urmare din pag. a 3-a

proiectul său temerar de a învăța limbile paleoslavă, sanscrită, turcă, bulgară, sîrbă, maghiară, rusă, polonză, albaneză și altele, proiect validat de copierea unor cuvinte, de transcrierea de propoziții ?

Din datele recoltate și sistematizate de G. Călinescu rezultă că Eminescu era suficient de inițiat în istoria filozofiei spre a fi fost în stare să o predea de la o catedră universitară, dacă i s-ar fi oferit posibilitatea, că în economia politică „avea cunoștințe integrale și temeinice“, că poseda noțiuni de medicină, că a fost pasionat un timp de științele naturale și fizice, că nu-i erau străine capodoperele artelor plastice și ale muzicii, că în materie de filozofie română era un erudit. Cunoscător al mitologiilor greco-latină, germanică, indică, al marilor religii, poetul era, cu atît mai mult, familiarizat cu marile literaturi. Pe cea germană o cunoștea în detalii, din literatura franceză, spaniolă, italiană, engleză a citit toate, sau aproape toate operele capitale, ca și din literaturile clasice și orientale. Știa, măcar din scrieri de referință, dacă (cum e de presupus, în unele cazuri, cel puțin) nu din lectură directă și de autori contemporani sau imediat premergători ce scriseseră în limbi de mai restrînsă circulație, precum norvegul Björnson sau maghiarii Petőfi, Madách, Jókai Mór. Nu-i era străină literatura rusă și în Revizorul *lui Gogol vede o creație dramaturgică exemplară* Suflete moarte *îi inspiră un comentariu notabil.*

Dar nu e vorba de cunoaștere doar. Eminescu a încorporat cele aflate în cărți universului interior afectiv și zestrea intelectuală îradiază în tot cuprinsul operei sale, asemenea firelor de aur și nestematelor într-o țesătură măiastră. Nici un domeniu al culturii, dintre cele stăruitor asediate n-a rămas neexploatat literar sau jurnalistic. Din toate, poetul a extras fie materie primă, tematică, fie concluzii de ordin filosofic sau învățăminte artistice. Asidua frecventare a poeților antici și moderni din trei continente i-a facilitat obținerea acelei perfecțiuni a formei în temeiul căreia cercetătorii atribuie melosului eminescian, romantic în substanță, caracter de elasticitate ; plonjările în trecutul istoric național și universal, au făcut posibile viziuni precum acele din Memento mori *sau* Scrisoarea III ; *cultul pentru Shakespeare („Shakespeare ! Adesea te gîndesc cu jale / Prieten blînd al sufletului meu, / Izvorul plin al cinturilor tale / Îmi sare-n gînd și le repet mereu“) l-a determinat să elaboreze planul, în parte și realizat, al unui ciclu de tragedii cu subiecte din istoria țărilor românești ; prin incursiunile în mitologia greacă și română, poezia lui s-a umplut de zei și mai ales zeițe, precum Venus Anadyomene sau păduratica Diana, cea care apare, noaptea „unde bate luna / Pe-un alb izvor tremurător“ ; mitologia nordică i-a furnizat o parte din figurația sacrală din* Strigoii ; *spiritualitatea indică transpare în* Sărmanul Dionis, *în* Rugăciunea unui dac, *în* Scrisoarea I ; *în fine, spre a încheia exemplificarea, ce poate fi dusă încă foarte departe, grație culturii filosofice, Eminescu a dat creației sale poetice o adîncime ce o situează la nivelul operelor în care ceea ce este mai profund omenesc în ființa noastră se caută și se găsește, în permanență.*

Orientat, în virtutea unei atracții simpatetice, spre acele valori ale culturii care, prin natura lor, procurau spiritului său mijloacele dimensionării pe măsura coordonatelor virtuale proprii, cel mai mare poet român le-a selectat și ordonat în universul lăuntric conform unor predispoziții prin care se rostea, odată cu genul individual, caracterul particular al națiunii. Nu încape dubiu că Eminescu a privit și gîndit cultura, ca de altfel lumea în genere, din perspectivă românească. Înainte de a citi pe tragicii greci și pe Shakespeare, el a parcurs, și nu fugitiv, literatura țării sale, de la origini pînă la zi, de la cronici și textele vechi bisericești pînă la versurile din ultimele numere ale periodicelor. Înainte cu mult de a ști de Mahabharata *și de* Sakuntala, *a ascultat cu înfiorare „povești și glume, ghicitori, eresuri“, spuse de cutare moșneag din Ipotești. Studiile de bibliotecă de la Viena și Berlin au fost precedate de acei „ani de călătorie“ (parcurși în cu totul alte condiții decît acele de care beneficiază personajul lui Goethe), în cursul cărora viitorul poet național, cutreierînd țara de la un hotar la altul, „descoperă — cum inspirat scrie George Munteanu — sensul organic al transhumanței“. Înainte, așadar, de a se apuca să citească tot ce nu citiseră decît prea puțini dintre români și să dea literaturii naționale operele pe care aceasta nu le obținuse vreme de secole, Mihai Eminescu a fost (citez din același bibliofil), „împins de marele său instinct să refacă ontogenetic întreaga filogenie a felului de viață românesc“. Și-a început drumețiia prin îndreptarea spre Blaj, „de unde a răsărit soarele românismului“, și, ajuns pe colina din apropiere, a salutat „mica Romă“, mulțumind cerului că îl ajutase să o poată vedea. Faptul are prin ce să ne impresioneze. Cu atît mai mult cu cît Eminescu tocmai debutase publicistic, în același an, într-o revistă scoasă și scrisă de ardeleni și care avea să-și fixeze sediul în Transilvania, de malurile Crișului, nu prea departe de zona muntoasă în care s-a aflat odinioară scaunul de domnie al regilor Daciei. În aceeași publicație aveau să-i apară, printr-o tulburătoare coincidență, și „cele din urmă poezii ce a scris, șapte adevărate mărgăritare ale liricei române“, cum notează Iosif Vulcan.*

Intens preocupat de origini, Eminescu a fost parcă predestinat să-și înceapă și să-și sfîrșească drumul în ținutul „de cumpănă“ prin excelență propice sintezelor, care a fost vatra strămoșilor daci.

10 ianuarie 1475 - 10 ianuarie 1975

Vaslui — o pagină de eroism în istoria poporului

Ştefane, Măria Ta

În 10 ianuarie 1475 era o zi de marți și eram cu cinci sute de ani mai tineri. Nu știam, sau nu credeam Măria-Ta, atunci că, peste zarea atîtor veacuri, va să moștenim, sub veghea palașului și dreptății Tale, o PATRIE și un nume. „Întreaga istorie a poporului român se înfățișează ca istoria unor necontenite lupte de clasă, a bătăliilor purtate de masele populare pentru libertate și dreptate socială, pentru apărarea ființei naționale și neatîrnare, pentru progres și civilizație".

Mărite Doamne, ieromonahul Nicodim ni Te-a în-chipuit înțelept și blînd iar „marele spătar" au zis, mai încoace că erai „vărsătoriu de singe nevinovat" iară noi am înțeles că au fost acele vremi bîntuite de vifor adînc peste țară. Dară nu credem că sîngele acela era nevinovat pentru că, tot de la marele spătar știm „jalea și plîngerea" cu care Te-au petrecut țara. „Atîta jale era, de plîngea toți ca după un părinte al său, că cunoștiia toți că s-au scăpatu de mult bine și de multă apărătură".

Anotimpurile noastre nu se deosebesc numai prin culoare pentru că noi, fără istoria Mării-Tale, Părinte-strămoș, nu avem ființă. Zicem, deci, că ieri, 10 ianuar, s-au întîmplat cinci veacuri de cînd i-ai dovedit oștirea lui Mohamed al II-lea dusă cu trufie împotrivă-Ți de însuși Soliman Pașa. Erau acolo, povestesc apele Racovei și ale Bîrladului într-un trup, în preajma Vasluiului și Assan-beg, și Ali-beg, și Grana-beg, și Oșu-beg, și Valtival, și Cusenra-beg, și...

Ce să faci Măria-Ta cu vorbele de laudă ale creștinătății și cu promisiunile Papei? Ce numai în norod puindu-Ți toată nădejdea a fost cu putință să biruiești. Zic însiși cronicarii marelui imperiu că „A fost un grozav măcel și puțin a lipsit ca să nu fie cu toții tăiați în bucăți; numai cu mare greutate Soliman Pașa și-a scăpat viața prin fugă" iară o rudă a sultanului, ce cu îndeletnicirea scrisului se ostenea, recunoaște la rîndu-i: „Niciodată armatele turcești n-au suferit un dezastru atît de mare".

Din această pricină, Măria-Ta, ce putem pune noi în adaosul acelui timp este numai biruința înțelegerii că n-am fost nici atunci, nici înainte și nici după aceea, neam de triști fără ostenire și grijă de rosturile cerului și pămîntului nostru.

De cîte ori, după aceea, nu Ți-ai chemat norodul din rădăcini și din livezi, de unde Te afli și de cîte ori, după aceea norodul nu s-a sculat ca să împlinească porunca Mării-Tale? De multe ori lîngă lumina chipului Tău și-au plîns răzeșii lacrima mîhnirii. La vreme, s-a ivit Doja și Mihai, și Horia, și Tudor și Bălcescu și bătrînii noștri și rosturile țării s-au rostuit și drept recunoaștere am zidit Mării-Tale și Mării-Lor chip de legendă.

„Figurile legendare ale lui Mircea cel Bătrîn, Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul și ale altor domnitori care au dobîndit mari victorii în fruntea oștilor române, vor rămîne de-a pururi în conștiința poporului nostru, în istoria patriei".

ȘTEFANE, MĂRIA-TA, la 10 ianuar 1975 s-au întîmplat, cum am zis, cinci veacuri de la ora aceea de la Vaslui și, din pacea acestui „ev aprins", punem Mării-Tale însemnul pios al LECȚIEI DE ISTORIE A PATRIEI.

Victor Marin-Basarab

Marius Butunoiu : „Ștefan cel Mare"

Loc de zidire

Pentru țara aceasta părinți de părinți
Și-au pus zale pe piept, au trecut fierul pe coasă
Și-au lăsat urmașilor carte
Că ei n-au știut încă una la fel de frumoasă.

La vederea ei singele lor viscolea
Așa cum ar da caisul în floare,
La vederea ei și singele nostru-i la fel:
Curge prin noi singele lui Ștefan cel Mare.

Și noi privim țara cu ochiul curat
Și pentru noi ea e singurul loc de zidire
Și odată cu ea am primit Podul-Înalt
Și alte Poduri-Înalte drept moștenire —

Ca să știm că grîul crește pe pămînt însorit,
Că grîul crescut pe cimitire prea tare ne doare.
În noi ca pe-un cais înflorit
Îl purtăm veșnic tînăr pe domnul Ștefan cel Mare.

Veronica Galiș

Oscar Obedenaru : „Bătălia de la Vaslui"

eminesciana

«de treci codrii de aramă...»

1. Reconstituire după natură

CALENDARUL cu „alegat de petrecere" tipărit în anul 1850 la Cernăuți cuprinde următorul text :

„Și iată că roata ceriului iar se-învîrtește, prea-iubit cetitoriu. Șade deasupra noastră semnul cel nou al capricornului. Acest animal nevăzut în părțile noastre are un corn înfipt în văzduh și altul în glie. Este-arătare că ființa cea pămîntească să fie un suflet și o simțire aleasă pentru popor ; tocmai acuma, în ianuar, cînd glia cea înlemnită șade sub înfundări de omăt, peste locul de suire al sfîntului soare în lume vine cu cleștile desfăcute semnul cel roșu al racului. După știința veche a lumei, păstrată la cetitorii de ceriu, persoanele și damele ce tocmai acuma își au sorocul viirei pe lume, aveavor ursire din stelele tocmai astfel compuse al capricornului și racului în următorul fel :

cădere dinaintea altor semne ale naturei vor avea apa și ploaia, fecunditatea damelor, a animalelor și a vegetației celei bogate, destinul mare de după moarte al bărbaților născuți acum ;

cădere dinaintea altor semne ale firei omenești vor avea fantacsia și imaginațiunea, productivitatea, sensibilitatea, finețea în toate, lira poetului ;

mîturile cele străvechi înnumără dulceața, abandonarea, visarea cea blîndă, starea somniei, aplecarea către-un destin măreț, dar fatal, melancholia și chiar nebunia ;

psichologia ne-arată că firea născutului va vădea un caracter limfatic, adică omul nu vrea să crească și ar rămîne de-apururea și pentru vecie copil. El trăiește retras de lumea care îl congioară, asemenea racului, ci numai noaptea se-arată în lume plăcut atras de abisul cel negru. În liniștea nopței, sufletul vorbește către sinele său ;

iar individul fuge de răul lumei și se ascunde în sînul măreței naturi. O eternă ilusiune îl îndepărtează de lumea reală, el visează viața, necum o poate trăi. Precît de multă durere naște în lume semnul acesta al ceriului, el răsplătește cu daruri mărețe de gînd și simțire și dăruiește însușirile poeticești cele mari ;

iubitori de glie și țară, sînt semenii noștri iviți acum pe pămînt. Ei nu visează decît țara natală, trecutul ei ;

dar dinspre partea lucsului cel superb vădește dispreț. Închis în sinele său bărbatul nici știe rostul straielor de pe dînsul : el umblă rufos ;

un fierbinte amor romantic pierde pe bietul ins în visări. Iubirea ce nobilă și curată nu umblă la vedere prin lume și desilusia cea dureroase cere lacrămi amare și însul se închide în sinele său.

„Chrestomaticul Românesc" și „Calendarele" populare se tipăreau în sute de exemplare și astfel, unul din ele ajunse și în odaia căminarului Gheorghe Eminovici din Ipotești. La „Zodiacul cerului pre anul acesta 1850" pagina calendarului poartă semn. Îl făcuse, poate, Raluca, soția căminarului Gheorghe, la nașterea fiului ei, Mihai.

•

Bucovina vine de la bucoavnă : fag. Țara fagilor. Copaci cu trunchiuri albe și frunze de-argint. Din orice punct ai sosi în Țara de Sus a Moldovei, întîi se zărește la capătul drumului pădurea de fag. Valurile în care-și revarsă pe dealuri copacii. Ca o apă ieșită din matcă. Curg fluvii de lemne peste coaja pămîntului : trunchiuri, ramuri, frunze. Nu există scăpare pentru cine intră acolo : este un sorb, un ochi nebun. Fierbe lemnul, învîrte el în mijlocul cerului spițe cu coajă și frunze : o roată deasupra văzduhului măcinînd.

De oriunde ai veni se aude pădurea : mișcări, șoapte. Astfel : respiră pădurea din toate puterile ei, ca o femeie lăuză, șade mare și lată, foarte îngreuiată peste Țara de Sus a Moldovei, vuind într-una, rupînd silabe, șoapte, mereu gemînd.

Pe cer se învîrte roata frunzarelor. La rădăcină sînt cărări de lumină. Păsări cîntătoare : miliarde.

Felul acesta al pădurii din Țara de Sus a Moldovei te lovește și te trage la fund.

„Aici m-am născut, în Bucovina, și-aș vrea să vă spun dumneavoastră cum este cerul la noi. Iarna, stelele cerului sînt ca zimții de-argint. Iar și mai tare strălucește Luceafărul.

Primăvara bate peste cer o apă. Ziua se vede, noaptea se-aude. Curge apa asta cum ar curge piriul prin scocul morii Ianului. Sare apa în țănduri iar noaptea se aude și în somn.

Iar vara se vede mai adînc decît cerul. Ales noaptea cînd dai în lumea de dincolo.

Toamna se scurge în cer o culoare ca a cicorilor.

Nu știu alții ce-ar spune dar cerul este aicea, în Bucovina, altfel. Din cauză că sînt dealuri în dealuri. Unul pe altul aruncă lumina și se face un nod de văzduh care șade chiar ca cununa împărătească în mijlocul cerului.

Să mă credeți cînd spun că dacă ar sta cineva cu oglinda să prindă soarele cel măreț, tot astfel ar face o coroană de aur în cer.

Și-acuma vine pădurea. Nici ea nu este de-un fel. Este de fag și stejar de pe timpul lui Ștefan cel Mare, și chiar mai demult. Și pădurea asta încă nestrăbătută mișcă și freacă din frunze limpezind aerul și făcîndu-i încă și mai curat. Ați simțit ce miresme lovesc aici? Te amețesc. Și încă te amețește strălucirea cerului cel înalt. Iar din pricina asta aici s-au născut bărbați vestiți". (Povestitori țărani : Arhivele de folclor)

•

Dar poți să vii în Țara de Sus a Moldovei și pe-un drum de vale și apă. Cele mai multe piraie din țară cad în terase în nord. Ca o maramă bătută în aur, cum se vede de pe Înău. O za subțire de ape răcorește pămîntul, se scurge în văi. Izvoare, piraie repezi, lacuri rotunde, tăuri galbene. În chipul acesta tot mereu sună apa, acolo în nord. Tace pădurea, tace

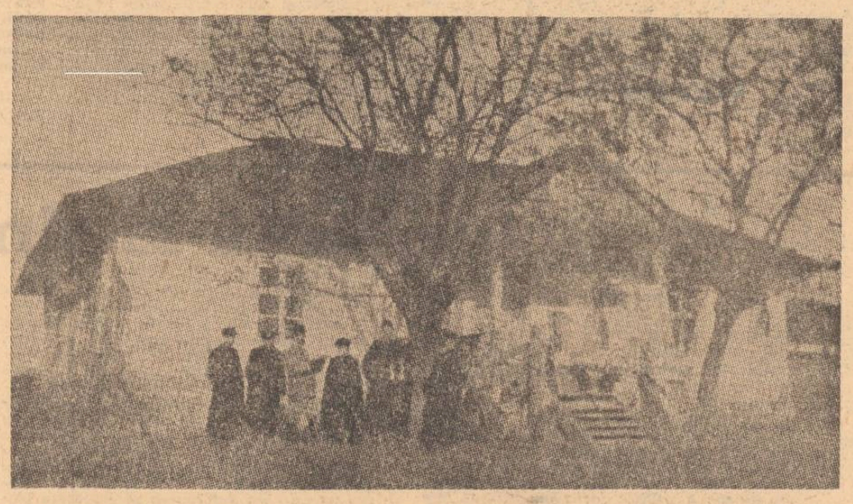

vîntul, cîntă apele, înfundă sunetul văile. Taci neclintit și tot auzi ceva. Tot mai mult auzi și-înțelegi o chemare și un răspuns.

Iar apele ieșind mai în larg nasc pășuni. Există petece de cernoziom curat și de aceea este atît de mare bogăția grîielor. Ierburile sînt sălbatice și de floare. Unele au rădăcini aromate, altele au tulpini uleioase, iar cele de floare umplu pămîntul din primăvară și pînă toamna tîrziu. Miresmele se păstrează și iarna. Vrejuri chircite de ger și tulpine lemnoase sînt roșii. Atîrnă în plase de streașinile pădurii. Miros iute și aspru citeodată. Altădată a mirt.

Iar toate aceste arătări ale firii ședeau rînduite de jurimprejurul casei căminarului Gheorghe Eminovici. Munții foarte departe. Pădurile mai aproape. Apele sub fereastră. Vîntul în teii din curte. Soarele pe chipul frumos al copilului zis Mihai.

„Mergînd cu oile la pășune dădeau vitele peste el. Ședea în iarbă, uitat. Cu paie în gură și cu ochii în cer. Așa-l ținem minte." (Simeon și Maria Cuțan).

Copil frumos și plăpînd, în lumea de iarbă, tot mai uitat și tot mai singur, singur desăvîrșit și liber din cale afară, scufundat în natură pînă ce bolțile uriașilor fagi s-au închis peste el.

2. Reconstituire din documente

„Tatăl său, Eminovici, era bucovinean ; venise în tinerețe în Moldova ca ispravnic la o moșie boierească și se însură cu o moldoveancă cu ceva stăricică. Fiind tată-său crescut la nemți, ținea mult să-i dea și creștere germană. Îl trimese așadar la Cernăuți, la învățătură. Acolo îi puse sub grija profesorului Pumnul, autorul Lepturariului". (Ștefan Cacoveanu : „Eminescu la Blaj".)

„În toamna 1860 e înscris la K. K. Obergymnasium, cutie lungă, un fel de ospiciu mohorît." (G. Călinescu : „Istoria Literaturii Române")

„Un adevărat apostolat național îndeplinește în Bucovina un alt profesor al Blajului : Aron Pumnul. Urmărit cu sălbăticie de unguri ca autor al unei proclamații către români, foarte răspîndită, și mai ales ca unul dintre principalii organizatori ai mișcării adunări naționale de pe Cîmpia Libertății de lîngă acest oraș, abia scăpat din ghiarele vrăjmașilor și din acelea, nu mai puțin primejdioase, ale holerei, el sosește, cu mare greutate, pe jos, la ospitaliera casă a Hurmuzăcheștilor din Cernăuca, lîngă Cernăuți. Nici că ne-ar fi putut sosi mai la timp, exclamă ei. („Viața politică a românilor din Ardeal și Bucovina" de Ioan Georgescu)

„După vreo cîtăva vreme acest mentor al său slăbise de morb, încît nu-l mai putea ține de scurt. Mihai Eminescu, folosindu-se de ocaziunea dată, în loc să meargă la școală se închidea în biblioteca Pumnului. Acolo studia necontenit și neconturbat". (Ștefan Cacoveanu)

„În genere, școala cernăuțeană nu-i plăcea lui Eminescu și se presupune că ar fi încercat să fugă chiar din clasele primare". (G. Călinescu)

„24 ianuarie 1866 moare Aron Pumnul. Doliul era mare în toată Bucovina și între studenți, iar Eminescu era neconsolat pentru că ținea mult la acest rar bărbat și îl iubea ca pe un tată." (T. V. Stefanelli)

3. Reconstituire după imaginație

Trecerea din Țara de Sus a Moldovei în Țara de peste munți se face pe două căi : calea dealurilor, cine apucă spre Dorna. Calea pădurii, cine apucă spre Gheorghieni.

Primul drum este descoperit. Bistrița curge iute și larg. Sar păstrăvi și lostrițe în iarba cea verde pe care soarele o cuprinde cu drag.

Drumul al doilea este acoperit. Un coridor de pădure durează cît e Bucovina de lungă și duce, tot astfel, ca un tunel pe deasupra pămîntului, pînă lîngă Bicaz. Acolo se face un luminiș. Lîngă piciorul de piatră albastră al Ceahlăului. Pe urmă pădurea iar se adună. Cine alege drumul acesta, pînă ce-ajunge la vama din munții Tarcăului învață pe dinafară tot rostul pădurii, adică : foșnetul frunzelor, graiul păsărilor, taina desișului. Pe urmă pietrele, cînd drumul începe să urce. Pe urmă stînca, cînd pădurea începe să se rărească. Pe urmă cerul curat. Acolo e vama de trecere a păsărilor către Ardeal. Vama de oameni e jos. Pe fundul căldării de piatră șade-un husar cu nasturi de aur dar cu cizmele mucezite de umezeala din stînci. Ridică cu manivela o barieră virstată cu roșu și alb.

Dar cine trece în dimineața-aurie de mai din Moldova către Ardeal trece prin vama de vînt. Nici prin vama de păsări, nici prin vama husarului. Pe unde nu vede n-aude trece. Și cine trece : o făptură cu ghete cam sparte. Flămîndă din cale-afară. Care nu vede cum aude. Nu aude cum simte. Nu simte cum știe. Frumosul fără chip. Nădragi sfîrtecați, bită pe umăr, căciulă de blană pe cap. Un copilandru al nimănui. Stors de sărac pe calea curată de cînt. Chemat de-o chemare.

Pe lîngă vameșul cel mucezit din trecătoarea Tarcăului trecu numai o adiere subțire de vară și-o înginare de plîns pe nas.

„N-a știut nimeni dintre colegi cînd a plecat și încotro a luat-o dar se lăți vestea că se află în Transilvania."

Cînd bea cineva apă prea limpede și curată din izvoarele Mureșului se cheamă că a ajuns în Ardeal. Se desface pădurea de-odată în două și țara atît de frumoasă de peste munte se arată privirii ca dulcea iubită a regelui Solomon. Frumoasă și atît de fierbinte, luminoasă și-mbelșugată, cu soarele și cu luna de-odată pe frunte, cu viața și moartea îngemănate pentru ca fericirea să doară și durerea să aibă alin.

Holde mari de grîie în stînga și dreapta sub cerul de mai. Înmiresmate, adietoare. Țiriitul de greieri în colb. Bivolii lați în tăurile de lîngă drum. Care grele de roade. Varza albastră și florile albe, de ghiață, ale cartofilor. Sfecla roșie, spartă, în lanul de porumb. Virfurile bisericilor de lemn în vale. Coboară drumul spre ele. Cel chemat de-o chemare plutește deasupra Ardealului. Rupt de foame, cu vedenia prinsă în hamuri, iubitul iubiților. Trece el chiar acuma prin smalțurile florilor. Făptura unui băiat dar cu plete. Cam somnoros. Visează piinea cea caldă-a Ardealului. Coboară lin, tot mai lin spre cîmpia Ardealului. Chemarea este acolo, în zidurile albe, strălucitoare, ale orașului.

„A venit un student de la Cernăuți! — aceste vorbe, aproape de intensitatea unui strigăt de bucurie, s-au răspîndit în Blaj la sosirea lui Eminescu."

Piața din fața gimnaziului unic din Blaj este acoperită cu calupuri de gresie. Piatră lucie, gălbuie. Clădirea este în formă de U, cu laturi pe ambele părți ale pieței. Cînd soarele este în mijlocul cerului, umbra clădirii se întinde peste piață și la răcoare vin și stoluri de porumbei.

Elevii gimnaziului poartă uniformă severă. Pantaloni cu vipușcă albastră, surtuc și pe creștet chipiu. Sînt la modă chipiurile unioniste, după modelul celebru al domnului Cuza Ioan.

Unii vin, alții pleacă, dar o mulțime în vădită sporire șade în piață așteptînd. Sînt mai ales „studenți" din ultimii ani, unii între ei, eminenți. Gimnaziul din Blaj îl are profesor pe Ciparîu și numele ilustrului dascăl atrage ca un magnet. Diploma școlii blăjene este o recomandație sigură pentru universitățile imperiului austriac.

E aci Eminescu! E aci Eminescu! Aceasta fu în 1866, în luna lui mai, pe la sfîrșit. Doritor a-l cunoaște am ieșit în piața de dinaintea Gimnaziului, locul de întîlnire al studenților".

Făptura care șade în centrul pieței are ghetele sparte. Plete negre. Căciulă de blană sub soarele dogoritor. Mort de foame. Pe chip cu mielul cel blînd. Indiferent la privirile dimprejur.

„Era într-un surtuc de peruvian negru, ros în mîneci și rupt în coate ; niște pantaloni de altă culoare (gălbui mi se pare) scurți de i se vedea de sub ei pînă la înfășurări ciobotele scîlciate și prăfuite. Nu știu cum să îmi explic imprejurarea că acest exterior neglijat nu ne era bătător la ochi. Poate fiindcă la Blaj, unde studia sărăcimea se aflau încă mulți ca el. Și-apoi la un talent așa mare cum îl țineam noi, ni se părea cumva naturală această lepădare de sine".

„Îmi aduc foarte bine aminte. Bine făcut, voinic, cu fața arămie, pîrlită de soare, cu ochi mari, scînteietori, cu părul acela negru, lung, retezat — însă neîngrijit, pentru că bătea a roșu, semn de mizerie. Dar mai mult nu-ți pot spune."

„Avea pantaloni cenușii, un căput negru, gros, și căciulă. Era vară și el umbla cu căciulă. Un cleric i-a dat apoi o pălărie moale, neagră..."

„Era copil chipeș, deși neglijat în îmbrăcăminte."

„Purta păr negru, ca al preoților orientali, dar în partea napoi retezat."

„Cumpăra struguri, îi punea în pălărie, apoi ținînd pălăria în mîna dreaptă pășea încet prin piața Blajului".

Seminarul teologic din Blaj este o clădire de piatră care închide o grădină interioară. Un spațiu cu lumină și iarbă este înconjurat de coridoare din piatră : stîlpi rotunzi. Nu sînt flori în grădină ci numai iarba cea mătăsoasă și verde care din umbra galeriilor se vede lucind mai intens. Drumuri încrucișate bătute în dale de marmură albă străbat acest paradis în mijlocul căruia este un singur copac. Un nuc bătrîn, cu coroană imensă. Pe sub copacul acesta, clericii învățăcei își fac plimbarea de vară, în reverende lucioase, și cu gulere de celuloid. Dar grădina este acuma întesată de lume. Sub umbra bătrînului nuc șade o făptură ciudată pe care teologii cei tineri o privesc cu uimirea vădită pe chip. Un copilandru cu ghetele sparte, șade acolo. Plete negre. Căciulă de oaie pe creștet sub căldura amiezii. Rupt de foame. Vorbește rar și blînd.

„Un singur lucru mi-a rămas în minte, ca o impresie mai adîncă ; e reflesiunea ce-mi făceam oridecîte ori petreceam mai mult în societatea lui. Îmi ziceam în gîndul meu adese și cu oarecare indignare : cum se poate de băiețandrul acesta, care n-a umblat la școală, n-a absolvit decît cîteva clase, știe totuși atîtea lucruri, știe multe ca și noi și multe mai bine decît noi?"

„Om închis de la natură. Umbla mai tot singur. Semnele disperării se arătau în față, în umblet, în vorbă, în ordinea vestmintelor de pe dînsul. Flăminzia mereu. Nu era de mirare că era așa disperat. Nu ți-a mai rămas ceva? îmi zicea sărmanul cu o față palidă, demnă de compătimit... Venea seara, cina și se suia în podul grajdului de la seminar."

„Era inteligent, avea ochi frumoși, deștepți, și era peste tot simpatic. Vorbea îndrăzneț, căsicînd te-ai fi cunoscut cu el cine știe decînd."

„Pe cît de melancolic pe atît era în unele cazuri de vehement și sigur în manifestarea însușirilor lui spirituale".

„Pentru ultima oară cînd a venit la mine l-am văzut plîngînd. Ce a avut, ce n-a avut, nu știu."

În dimineața zilei de 1 septembrie, anul 1866, cîmpul de toamnă din hotarele Blajului era străbătut de un grup de copii. Pruncii sărmani din mahalaua orașului însoțeau făptura destul de ciudată a unui băiat cu încălțările sparte și cu pălărie neagră pe cap. Nu prea vor-

Sânziana Pop

Continuare în pag. a 9-a

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar general de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct).

REDACȚIA : București, Piața Scînteii, Nr. 1
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10, tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XVIII
Nr. 3 (664)
Sîmbătă
18 ianuarie
1975
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă!

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

ALEGERILE — important eveniment politic în viața patriei

În întreaga țară se vor desfășura la 9 martie alegerile de deputați în Marea Adunare Națională și consiliile populare. Eveniment politic de însemnătate deosebită în viața patriei, alegerile vor prilejui, fără îndoială, o nouă afirmare a adeziunii poporului la politica partidului, a hotărîrii sale nestrămutate de a face totul pentru înfăptuirea ei.

Alegerile de deputați au loc la scurtă vreme de la desfășurarea Congresului al XI-lea al partidului, congres în cadrul căruia au fost adoptate documente de excepțională însemnătate pentru viitorul României, pentru destinul ei. Firesc, Frontul Unității Socialiste — care, sub conducerea Partidului Comunist Român, înmănunchează în rîndurile sale organizații de masă și obștești, uniuni de creație, toate forțele sociale ale țării — se va prezenta în fața alegătorilor cu un program electoral izvorît din Programul istoric de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism adoptat la Congresul al XI-lea. Țara întreagă a întîmpinat acest program cu adîncă satisfacție, cu convingerea că prin el i se deschide o fereastră cu adevărat luminoasă spre ziua de mîine. Entuziasmul și energia cu care oamenii muncii, de la orașe și sate, participă la traducerea în viață a sarcinilor economice și sociale ale actualului cincinal, la îndeplinirea obiectivelor sale înainte de termen, la pregătirea temeinică — încă de pe acum — a viitorului cincinal, menit să asigure un viguros pas înainte României socialiste, exprimă cu fidelitate starea de spirit, sentimentele majore care animă întreaga noastră națiune.

Desemnîndu-și, la 9 martie, reprezentanții în organele centrale și locale ale puterii de stat, poporul va vota, în fapt, în numele convingerii că în fruntea organismelor sociale are dreptul și datoria să aleagă pe cei mai buni din rîndurile sale. Perioada care premerge momentul alegerilor va fi, și de aceea, o perioadă de intensă activitate pe toate planurile, de mobilizare a tuturor energiilor, de valorificare superioară a resurselor țării. Perioada care premerge alegerilor va prilejui, în același timp, o amplă dezbatere cetățenească asupra obiectivelor concrete de muncă din fiecare colectiv, din fiecare localitate. Poporul întreg, implicat astfel într-un viu dialog cu sine, va investiga profund realitățile economice, social-umane ale prezentului, va lua noi decizii pentru ca munca să devină mai spornică, pe potriva proiectelor devenirii țării, unanim împărtășite.

Așa cum se cunoaște, la alegerile din acest an vor fi propuse mai multe candidaturi. Urmează ca alegătorii să decidă, prin votul lor, investirea ca deputații a celor ce întrunesc înalte calități politice, profesionale și umane, garanția că vor ști să conducă cu pricepere masele, să valorifice superior inițiativa acestora, să desfășoare ei înșiși o activitate exemplară, dovedindu-se prin toate acestea demni de încrederea populară. Spiritul în care se vor desfășura alegerile, criteriile care guvernează propunerile de candidați — indisolubil legate de normele eticii și moralei socialiste recent adoptate de partid — constituie încă o expresie a adîncirii democrației, a creșterii gradului de responsabilitate social-politică a maselor. Marea lecție civică ce se va desprinde din întreaga desfășurare a alegerilor, ce va confirma încă o dată că adevărații stăpîni ai puterii de stat sînt oamenii muncii, va fi aceea că se va dezvolta și mai mult conștiința, sentimentele răspunderii cetățenești a fiecăruia dintre noi, convingerea că participarea directă, nemijlocită la realizarea sarcinilor economice și sociale este măsura supremă a patriotismului, a adeziunii la țelurile propuse, a entuziasmului autentic.

Toți cetățenii țării cu drept de vot, exercitîndu-și la 9 martie un drept și o îndatorire constituțională, vor alege pe cei ce urmează să se afle în fruntea acțiunilor sociale și gospodărești, a activității de stat de-a lungul unei legislaturi. Eveniment politic remarcabil, alegerile se vor dovedi, fără îndoială, o manifestare cu semnificații naționale, vor exprima — prin desfășurarea lor — unitatea poporului în jurul partidului, încrederea neabătută cu care urmează politica partidului, indicațiile și îndemnurile patriotice ale secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Înfățișîndu-se la 9 martie cu un program electoral mobilizator, fundamentat pe realizările trainice ale prezentului, pe certitudinile izvorîte din previziuni realiste și cutezătoare asupra viitorului, Frontul Unității Socialiste este, în fapt, exponentul fidel al unității de voință și acțiune a tuturor oamenilor muncii de la orașe și sate, indiferent de naționalitate, exprimînd prin acest program cele mai înalte aspirații ale poporului, dorința acestuia de a face totul pentru ca idealurile socialismului și comunismului să triumfe în România. În numele unor asemenea însuflețitoare idealuri, în numele unor asemenea luminoase certitudini va vota la 9 martie poporul român. Mai simplu spus, poporul va vota pentru sine, se va vota pe sine.

Luceafărul

EMINESCU
desen de
Corneliu Baba

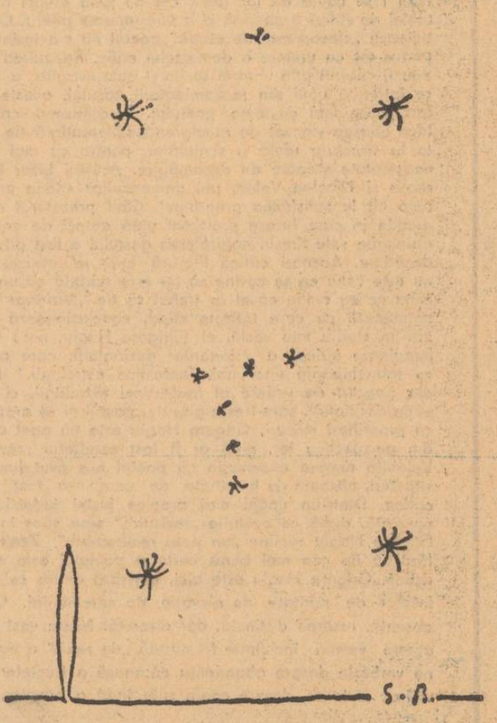

Acesta este Orion, cea mai frumoasă constelație a cerurilor de iarnă, sub a cărei lumină s-a născut Mihai Eminescu.

Acesta este Orion, vînătorul azvîrlit în cer de Diana: priviți ce majestuoasă statură are și cum îi scînteiază centura.

Acesta este Orion, rege al constelațiilor din emisfera noastră, ce numai iarna se arată, alunecînd peste cîmpii și munți pe care s-a așternut zăpada.

Acesta este Orion, neasemuita corabie de lumini, care, dintre toate chipurile cerului, cel mai mult vorbește ființei noastre despre măreție și eternitate.

Acesta este Orion, vînătorul azvîrlit în cer de Diana, singurul demn ca, sub splendoarea lui, să se fi născut Mihai Eminescu.

Acesta este Orion, pe care voi, urmași ai păstorilor din Carpați, bărbați și femei, băieți și fete, îl puteți contempla, cînd nopțile sînt senine, în partea de miazăzi a cerului.

Priviți-l, priviți-l neapărat, spre a primi botezul măreției și eternității, spre a vă apropia de sublim, spre a-l înțelege mai bine pe Mihai Eminescu.

Geo Bogza

De cînd nu l-ați visat pe Eminescu?

Între coșmar și vis, poeți români,
între ce sînteți și ce vreți să fiți,
cînd l-ați visat ultima oară pe
Mihai Eminescu?
Umilitorul lui cintec
vesta lui de bronz,
picioarele lui, despre care
nici un sculptor nu știe nimic
și nu e în stare să-i termine statuia,
pentru că nici o gambă,
pentru că nici un genunchi
nu par a i se potrivi?

Între coșmar și vis, poeți români,
între orgoliul rănii care sînteți
și rănitul orgoliu care vă anulează citeodată,
spuneți-mi, spuneți-mi, cînd l-ați visat
ultima oară pe Mihai Eminescu?
Ce făcea? Ce zicea? Cum era?
Vreun caraghioslic trebuie să i se fi-ntîmplat
în vis vreunuia dintre voi:
ori l-ați fi visat pe bicicletă,
ori l-ați fi visat pe muzică ușoară
ori conducînd un automobil pe strada Mihai
Eminescu
sau pe o stradă cu nume de poet ulterior lui,
multe lucruri incurcă visele nopții.

Iată, chiar Eminescu,
Eminescu acesta despre care vorbim,
poetul acesta mort,
poetul acesta fără seamăn,
poetul acesta căruia sculptorii
nu-i iau în seamă picioarele
de jena de a nu-l cobori pe pămînt,
chiar Eminescu
ar fi fost și el mai ușor de suportat,
ca orice vis,
dacă n-ar fi fost el însuși urmat de alți poeți,
dacă o dată cu dezarmonia devenită armonie
în poezia lui, muzica și-ar fi încheiat toate
socotelile,
ar fi sigilat pianele,
ar fi deshămat viorile,
și gata,
n-ar mai fi căutat alte zone
care să cînte,
care să neliniștească.

De aceea, vă întreb și mă întreb și pe mine:
Cînd l-ați văzut ultima oară?
Sper pentru dumneavoastră
să nu-l fi văzut înger
pentru că n-a fost înger.
Vă doresc întru eternitate
să-l fi văzut pe potriva
dumneavoastră, a fiecăruia,
dar lucrul cel mai trist care s-a întîmplat cu
Eminescu
nu e nici măcar moartea lui,
necum boala lui,
necum neînțelegerea unor contemporani,
ci faptul hazliu de se scutură veacurile
că Eminescu n-a știut că el era Eminescu,
că el se purta ca adolescentul distrat
care ține pămîntul în mînă
și fulgeră din toate puterile
întrebînd și pe deștepți și pe neghiobi
unde e pămîntul?

La urma urmei, poeți români,
ce însemna cuvîntul Eminescu
înainte de Eminescu?
Ați observat, desigur, că unii au încercat,
după ce Eminescu devenise poet național,
să omoare restul poeților cu Eminescu.
Operația nu s-a terminat,
operația continuă,
dar voi, dar dumneavoastră,
mai bine spuneți-mi
cînd l-ați visat ultima oară?
Ce făcea, ce zicea, cum era?
Dacă nu l-ați visat și-l veți vedea de-acum încolo,
dacă l-ați văzut și veți mai avea norocul să-l
revedeți în vis,
în orice caz, dacă unul dintre dumneavoastră
se va întîlni cu Eminescu înaintea noastră, a
celorlalți,
să-l delegăm să-i spună
ce chinuri ne-a produs,
cum a ucis atîtea vorbe ale limbii noastre,
spre-a naște altele, în altă armonie,
cum dărîmînd altarul unor adorații
a refăcut un paradis,
cum ne-a-njugat la verbele curate
și ne-a-ntrebat ai cui urmași sîntem.

Ca orice om, și Eminescu și-a dorit
un pic de liniște, măcar la urmă,
dar el, de ce l-a trezit pe Ștefan de la Putna?
El n-are dreptul la odihnă
și ca-ntr-un molipsitor blestem
ideea lui se ia și corurile unui neam
îl trezesc și-l dau eternei Putne
a neamului acestuia de grăniceri,
de clopotari și de plugari.

Sfîntul popor al românilor,
suferînd de atîtea dureri
în istoria sa
încît n-avu măcar un moment de răgaz
ca să plîngă pentru una din ele
găsi la 1850
puterea de-a naște o lacrimă,
puterea de-a plînge prin Mihai Eminescu
una dintre îndepărtatele dureri ale
îndureratei sale istorii.

Poeți români, voi ce urmați în calendar
după cel despre care fu vorba pînă în clipa
aceasta,
nu uitați că Eminescu nu poate fi decît
numele uneia dintre primele noastre dureri
și că în ciclul acesta greoi
la care am fost supuși
voi înșivă ați putea fi
lacrimile compensatoare
pentru durerile unui întreg trecut!

Poeții sînt cei fericiți,
ei nu-și pun insolubila problemă
dacă Eminescu trebuie să aibă sau nu trebuie
să aibă picioare cînd e monument.
Ei, și cînd tac, tac eminescian,
și cînd visează își iau sacrul drept
de a-l visa pe Eminescu
pe-o bicicletă, de exemplu,
pe-o melodie, de exemplu,
în răzvrătita noastră Putnă,
ca lacrima ieșind din ochiul
viteazului trezit de clopote.

Adrian Păunescu

EMINESCIANA

Odă
(în metru antic)

interpretată de: Cezar Baltag, Grigore Hagiu, Cezar Ivănescu, Angela Marinescu, Doina Uricariu

JURNAL DE POET

Nobila trudă

Fiecine, spune Eminescu, trebuie să recupereze prin muncă creatoare bunurile de care are parte. De mic, omul trebuie să rodească efectiv în țara, în societatea în care trăiește. Acest imperativ altfel spus reia arhaicul profund imperativ: Cine nu muncește nici să nu mănînce.

Bunurile de care avem parte sînt și cele aparent fără preț, la Eminescu, precum aerul, sănătatea, lumina soarelui, apa izvoarelor: noi numai prin muncă putem fi recunoscători față de aceste daruri de aur fără de care n-am putea ființa. De aici înalta moralitate a lui Eminescu, de aici uriașa sa grijă față de tot ce scria, față de fiece zi din cîte i-au fost date în viețuire. Eminescu a trăit treizeci și trei de ani, practic, dar, lucrarea lui rămasă în istorie spre binele neamului său abia o întrezărim în uriașa sa însemnătate. Ca întindere cantitativă, luată laolaltă, întreaga-i moștenire este aproape cît cea a lui Sadoveanu, iar calitativ rămîne la înălțimea amețitoare neatinsă încă de nimeni în graiul român și de puțini în toate graiurile. Puterea asta de muncă este misterul oricărei creații; de unde puterea, de unde să te înarmezi cu atîta forță, voință nădăjduitoare, ca să te pui pe treabă, să te înhami la carul uriaș al istoriei pentru a-l urni cu propria ta putere, un pas mai departe, să iei în grija ta tot ce ființează într-un neam la un moment dat. Socot că Eminescu ajunge să poată să trudească într-atît prin faptul că s-a descoperit la un moment dat ca fiu al unei Patrii, ca mădular într-un organism de comportamentul căruia depindea sănătatea, viața întregului. Patria, sentimentul profund că ai un părinte, că ești fiul unei patrii deschide în ființa ta izvoare nebănuite, omul sceptic și al întîmplării devine o ființă nădăjduitoare a voinței și a acțiunii care nu-și găsește astîmpărul pînă ce nu dă la iveală din sinea sa prin act creator tot ceea ce-i ziditor și folositor semenilor. Munca ta nu-i efectivă, nu-i creație și binefacere decît atunci cînd ea este împlinită cu conștiința arzătoarei tale libertăți, nădăjduitoare, cînd e țesută în lacrima bucuriei sufletului tău și o astfel de însuflețire ziditoare angajată întru propășirea patriei, ființei vii a acestui loc și neam, transpare din toată lucrarea lui Eminescu de la cîntec, la articol de ziar, de la studiu pe cărțile altora la vorba sa de duh înaripat, a cărui timbru o bănuim în epocă.

Faptul că Eminescu a devenit poetul nostru național se datorează uriașei munci depuse de el cît a viețuit. Roadele muncii tale se arată abia cu timpul. Munca lui Eminescu și-a arătat roadele abia mai tîrziu, faptele lucrării lui s-au săvîrșit după plecarea lui dintre noi; am putea spune că fructele s-au copt fără el, cînd el era retras la rădăcină în patria triumfală, iar că unele dintre fructele trudei lui încă nici n-au fost gustate îndeajuns, altele încă nici nu s-au copt.

Eminescu a devenit poetul nostru național prin munca lui profetică, cinstită și dreaptă. Ce a rostit el în scurta-i viață a prins rădăcini, a tre-

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 6-a

ÎN ACEST NUMĂR:

● **Cariatide: Mircea Dinescu, Florin Mugur ● Fragmente critice de Eugen Simion ● Proză de Vasile Sălăjan ● Poezii de Victor Tulbure, Dorin Sălăjan, Constantin Atanasiu, Luca Onul, Mihai Adrian Eres, Dinu Ianculescu, Ovidiu Genaru, Ioana Proca ● Spirale de Eugen Barbu.**

La vama timpului

Iscată pe vatra **departelui** calitativ și astral, poezia lui Eminescu n-a trecut, pînă acum, decît în eclipsă, prin vama timpului. Filtrată prin vitralii dense de nouri ori zidită în neodihna valului marin, ea nu și-a trimis încă lumii, întreagă, strălucirea. Ne-a menajat, deocamdată, privirile, cu raze melancolice, de candelă selenară, arzînd în uleiul albastru al unui lac nocturn. Pe pinzele lui lichide, carele romantice ale **singurătății** alunecă senzual, ca niște hieroglife voluptuoase și albe, prin ritualul plutitor al lebedelor, spre a adăsta la malurile impăcate ale **reveriei** și **visului.** Iar visul, fecundat de flacăra geniului, are, de cele mai multe ori, la Eminescu, un sens **cosmogonic.** Cînd „geana ostenită" se închide, oblonind fereastra realului, gîndul peregrinează, în imaginar, către magma Chaosului originar, în căutarea punctului arhimedic al universului. Poet demiurgic, cum puțini au fost, Eminescu s-a creat pe sine spre a putea în acest fel, recrea Cosmosul. Căci, aproape de la primele acorduri ale lirei sale cu puternice accente orfice, „colonii" de lumi pierdute s-au smuls din „sure văi" de chaos și s-au îndreptat, una cîte una, pe cărări numai de el cunoscute, către bolta opalină și muzicală a Poeziei, spre a-și împlini destinul. Momentul genezei figurează, în **„Rugăciunea unui dac"**, contururile unei teogonii politeiste, cu un zeu suprem (desigur, Zamolxis), zămislitor el însuși de zei, în vreme ce **„Scrisoarea I"** propune o imagine taoistă, cu teroarea golului dintîi („pe cînd ființă nu era, nici neființă"), nesupusă încă, „voinței" ordonatoare, schopenhaueriene, dar contemplată, uneori, de pe pozițiile unui agnosticism de reminiscență brahmanică. Silabele înregistrează, pe parcursul cîtorva versuri numai, extraordinara convulsie a materi-

Nicolae Baltag

Continuare în pag. a 7-a

CENACLUL REVISTEI LUCEAFĂRUL

Luni, 20 ianuarie, ora 17, la Ateneul tineretului din Aleea Alexandru, nr. 38, va avea loc prima ședință a Cenaclului Luceafărul pe anul 1975. Invitatul serii, poetul Ion Gheorghe. În discuții, poezii de Vasile Preda și Sergiu Sălăgean.

cronica literară

Grigore Hagiu: Zenit de anotimpuri

Unei adevărate revizuiri, una din puținele și nu dintre cele de primă urgență, a fost supusă poezia lui Grigore Hagiu. O revizuire înseamnă o nouă sentință și de data aceasta ea a fost mai puțin favorabilă poetului decît prima. În esență se reproșa poetului că tinde să fie în poezia sa ceea ce nu poate fi, altfel spus că-și atribuie însușiri pe care nu le are și că în acest spațiu de manifestare are concurenți mai bine înzestrați și mai norocoși. Concluzia cîtorva recenzenți a fost drastică, deși vocile contrare n-au lipsit. Ceea ce se uita era doar că în bună măsură drumul lui Grigore Hagiu, și nu numai al său era o creație a criticii. Dacă generația de literați, care a precedat generația lui Grigore Hagiu, a primit îndemnuri ce au avut drept rezultat prim uniformizarea tuturor manierelor, generația literară imediat următoare, menționată în studii și articole, ca generația anilor '60, a avut șansa și nesansa antitezei. Noul program literar, slujit cu devotament de cei mai mulți partizani ai săi, avea dezavantajul de a fi la fel de exclusivist ca și primul, și, în ultimă instanță, la fel de uniformizator. Diferența stă în semnul schimbat. Desigur, facem o disociere de esență între cele două etape literare, dar nu putem trece peste citimea unidirecționatoare care le-a pecetluit pe amîndouă. Noblețea de atitudine a lui Grigore Hagiu este de a fi slujit un mod poetic pînă la a se confunda cu el. În fond revizuirea tabloului de valori în care poetului i se căuta alt loc decît cel de pînă atunci nu era revizuirea tablei de valori a poeziei, ci a unei **anume** poezii. Or, în aceste fastidioase „clasamente de etapă" poetul nu s-a insinuat ci a fost introdus tot ca urmare a demersului critic. Revizuirea de care vorbim s-ar fi cuvenit prin urmare să fie și autorevizuire a criticii. De ce, se întreabă unul din reexaminatorii cazului, aceste lucruri nu i-au fost spuse mai devreme poetului. Prozelitismul criticii literare se face adesea vinovat de racolarea nediferențiată de talente, neatentă la structura reală a scriitorilor, pentru ca mai tîrziu să scoată neașteptate strigăte de dezamăgire. Acestui bizar tratament a fost supus și Nicolae Velea, util demersurilor critice programatice, atît timp cît le satisfăcea programul. Cînd prozatorul a refuzat marile arcade în care fusese proiectat pînă atunci de critică și și-a ales drumurile sale firești, naturaletea gestului a fost privită ca o jalnică decădere. Aceeași critică literară care reproșează unui scriitor că nu este ceea ce se cuvine să fie este scîrbită că un scriitor nu este ceea ce ea crede că el ar trebui să fie. „Vizionar prin intensitatea percutantă cu care trăiește clipa, concluzionează Cornel Regman într-un studiu mai vechi, el (Grigore Hagiu, n.n.) nu are forța de imaginare întinsă a vizionarilor dezlănțuiți, care populează lumea cu întruchipările unor noi, fantastice astrologii." Judecat însă nu din punctul de vedere al fantasticei astrologii, ci din acela, mai puțin dezlănțuit, care-i este propriu, poetul nu se arată altfel. Judecat cu propriile-i măsuri, Grigore Hagiu este un poet autentic și, privit din perspectiva lor, altul ar fi fost rezultatul „revizuirii" amintite. Valabilă rămîne observația că poetul n-a avut luciditatea propriei structuri, absența de luciditate de care n-a fost însă străină nici critica. Dintr-un unghi mai propice justei judecăți, Petru Poantă constată, după ce ecourile „revizuirii" s-au stins în mare parte, că Grigore Hagiu rămîne „un poet remarcabil." **Zenit de anotimpuri** fără să fie cea mai bună carte a poetului este o carte caracteristică. Grigore Hagiu este aici, ipostază dintre cele mai definitorii, însetat de puritate, de elevație, de ceremonial. Gesticulația este absentă, rostirea distinctă, dar discretă. Nimic vast sau hohotitor în aceste versuri închinate frumuseții „de zenit" a naturii. Poetul nu ne vorbește despre abundența cărnoasă a fructelor, despre verdele violent al ierbii, despre coaja supurîndă a brazilor, despre violența orgiastică a cîmpiei sub soare. Nu codrii fabuloși sînt predilecția sa, nici bălțile clocotitoare de viață, nici deliciile senzoriale ale traiului frust în natură. Poezia lui merge în direcție opusă și semnul universului despre care ne vorbește este dematerializarea. Ființe și obiecte își pierd greutatea și devin ușoare, limpide, fluide. Ascensiunea este mișcarea caracteristică a acestui anotimp, al anotimpurilor de care ne vorbește poetul : „E timpul să pleci / pe scheleria potecilor de munte / sus tot mai sus / la roua de piatră seacă / la obîrșia de nor a izvoarelor / mai ușor decît flacăra / trecută prin fluier de os / la capăt de cer înstelat". **(Duh de datină).** Funcția „înălțării" despre care vorbim e cuprinsă mai bine în următoarele versuri : „Cinstită-i înălțarea / Precum s-a cuvenit și se cuvine / mai lin decît miresmele în cupa florii / pămîntul nostru / în văzduh ne ține / e arderea necontenită-n legănarea clarului de cuget" Poetul pindește ceasul de taină al naturii, clipa cînd totul, deși viu și agresiv de concret, pare a-și suspenda violența vitală situîndu-se într-o stare nouă, a cărei scurtă nemișcare poate da revelația veșniciei. Cea mai propice condiție a miraculoasei captații este liniștea și nemișcarea. „Să ascultăm tăcuți izvoarele / coborînd spre rădăcinile mării", ne recomandă poetul. „Liniștea netezește cîmpia", spune un vers în altă parte. O dorință mărturisită e și aceasta : „Și dacă s-ar instala nemișcarea / fără gînduri ascunse / pur și simplu din întîmplare". „Zenitul de anotimpuri" este un spațiu fictiv, imaginea sublimată a anotimpului concret, un univers incrementi și superior prin prefecțiunea formelor : „desăvîrșită-i creșterea în fructe / carate galbene în cuib de rouă / și pasărea își împietrește zborul / pe dusa mireasmă de tei înflorit / în patria mea și-a lebedei / sfera se simte acasă / cuvîntul visează un clopot ușor / sunat cu inele de iarbă. **(Clopot ușor)** Grațioase peisaje, de un studiat decorativism, rezultă din această privire suspendată : „prin văile rar legănate / întinsul de iarbă e prins / ținut de pămînt / cu-nflorate capete albe de miel" **(duh de datină).** Un alt delicat și grațios stopcadru din **„de-aș fi fluviu"** : „Există o pajiște smălțuită / de nemișcarea cerbilor / de amețeala fagilor înalți / unde-am întîlnit / fără grabă / tinăr fiind / semnul / clătinarea teiului de privighetoare / amurgul bate fire de cinepă". Cu un cuvînt al său, des întrebuințat, Grigore Hagiu e un poet al „fantasmelor". Nu realitatea pare a fi obiectul poeziei sale ci un „desen interior" al ei, proiecția propriului său suflet și gînd. Ochiul său e tot atît de deschis înăuntru pe cît și înafară : „dacă ochii ni i-am schimba pentru o clipă / cu inaltele stele și limpezi de primăvară / am vedea în adîncuri / vîntul domol cum strămută spre sud / greutatea pămîntului" **(Lunecare de lebădă)**

Trimis la Blaga de atîtea ori, nu **lac** („Dac-am vedea cu lacurile / stelele s-ar apropia", zice acesta) vrea să fie ochiul poetului ci **stea.** Poezia lui se face și ecoul dorinței de contopire cu natura, mod al cunoașterii nemijlocite, care înlătură fantasma și „desenul interior". **Inimă de basm** pare din această pricină o reminiscență a eminescianei „Mai am un singur dor" : „Iarba și luna / ar putea să mă respire / clopotul rîul și steiul înalt păduros / ușor să mă sune / să mă piardă în ploaia de vară / în fulgerul stins al frunzei de brad". Descărnarea excesivă a versurilor lui Grigore Hagiu este însă punctul vulnerabil. O imagine atît de frumoasă ca aceasta ne arată modul vizionar al poetului **(noaptea blîndei gravități) :** „se străvede în mine copilăria / pînă la osul cel mai bătrîn / aeroport scufundat în mare / uitat cu toate luminile aprinse".

M. Ungheanu

viața cărților

poezie

Între floare și fruct

Ca și în volumele de pînă acum **— Un copil love**ște cerul, **Glorie, Pur** — frapantă este și de data aceasta — **Între floare și fruct,** Editura Cartea Românească — frenezia aproape euforică sub impulsul căreia își clamează stările Matei Gavril. Poetul — o și recunoaște — **strigă** și **se strigă,** cercetîndu-se aproape ca un Narcis : **„Cugetul meu e un strigăt enorm / Din străfundul adîncului. / Strig în plinia uriașă a nopții, / În timpanul albastru al timpului. / Spre omenire strig și spre tăcere / Din adîncul adîncului / Cu sîngele încă tînăr și-aprins al inimii mele / În inima nesfîrșită a timpului".** Starea existențială care hrănește acest antimp miraculos — între floare și fruct — această virstă dramatică ale cărei limite fatal mișcătoare sînt jubilația, explozia, frenezia — adică floarea — și respectiv gravitatea, împlinirea — adică fructul — este **iubirea.** De altfel, ea iubirea, i se pare poetului a fi mai presus de orice **(„Iubirea-i mai presus de sărbătoare / Și-i mai presus decît nemărginirea / Cînd viața este tînără în floare"),** sensul sacru al eternității **(„...Cunosc chiar sensul sacru-al nemuririi : / C-am fost în viață și că am iubit / O clipă veșnică deasupra firii / Plutind în spațiul nemărginit"),** forța supremă care însuflețește universul **(„Tu, doamnă a mărirlor și-a sorții, / Frea sfîntă stea înveșmîntată-n aur / Care mă-nvăpăiezi în clipa morții / Cînd mă restitui marelui tezaur, / Regină a durerii din raiul omenirii, / Esența vieții care mi s-a dat, / Floarea melancoliei din patima iubirii / Cu sînul plin de aur parfumat").**

Atunci cînd cîntă **floarea,** Matei Gavril este de-a-dreptul euforic **(„În apogeu sînt astăzi pe culmile iubirii / La vîrsta cea de aur cînd trupul mi-e în floare / Larg desculiată poartă omenirii / Spre veacurile vremii viitoare"),** se simte în centrul miraculului vieții **(„Dumnezeiască dragoste-am trăit / Sub cerul dimineții albastru și prea pur. / În piepturile noastre s-a oprit / Toată suflarea firii dimprejur"),** iar versurile sale par, uneori, de-un optimism ușor naiv: **„Dacă va fi vreodată cineva fericit / Și-n veci lumina lumii pe el îl va iubi — / Eu niciodată nu m-am îndoit. / Cu siguranță-acela eu voi fi".** În aceste poezii, mirii sînt văzuți drept cei care pot încorona arborii grădinii primordiale **(„Sărutul tău, și-acuma îi simt arsura, / Cum numa-n noaptea nunții niște miri / Cu trupurile-ncoronînd natura"),** iar femeia drept matricea sfîntă a tot ce duce spre împlinire, spre **fruct : „În ochiul meu e-atîta sfîntă pace, / Iubita mea stăpîna reginelor, matrice, / Prin care curge fructul vremii-ncoace".** În această zodie a iubilației, bineînțeles că **trecerea** este simțită fără spaime, ca o boare ușoară : **„Trec clipele / Fără a mă învinge. / Singura mea iubire / E sufletu-mi încert. / Prin gura mea deschisă / Trece viața-ntreagă".**

Cînd cîntă **fructul,** poetul începe să se teamă, să treacă totul prin obligatoria probă a îndoielii : **„Sînt numai vorbe aruncate-n vînt, / Sau sînt adîncul sumbru / Al unei reci semințe, / Fals fără pe frunțea fricii fericite?".** Fără să se înregistreze semnele unei demolări, gravitatea ia locul exuberanței, meditația îndepărtează strigătele genuine dar ușor frivole, liniștea este de o altă nuanță, adică se apropie mai mult de ceea ce se înțelege prin **resemnare.** Deși aflat încă între **floare** și **fruct,** poetul se simte trecut de mijlocul eteric al acestei cumpene : **„De-acum-nainte, inima mea calmă / Va fi și se va zbate tot mai rar. / Cu lacrimile care-mi cad în palmă / Voi umple cupa zării de cleștar. / Cerul va fi tot mai întunecat. / Soarele-ncet spre-apus se va prelinge / Iar orizontul lumii luminat / Într-un tîrziu cu totul se va stinge".** De-acum poetul își privește viața — numai aparent o „speranță nemărginită" — drept ceea ce este **(„Nu mai aștept nimic. / Viața mea este definitivă. / Cît de neprețuită mi-ar fi putut ea fi — / Această mare speranță nemărginită ! / ... / „Nu mai doresc nimic de-acum. / Viața mea este îndeplinită. / Atît de mult cît a putut ea fi — / Această mare speranță nemărginită !"),** se supune legilor **fructului** așa cum a știut să se bucure de cele ale **florii** și, mai ales, învață că numai natura poate impune paradoxul coexistenței fericirii cu singurătatea : **„Mă simt atît de bine pe pămînt / Că-n clipa-aceasta nici nu mai știu plînge. / Tăcerea-mi este cel mai sfînt cuvînt. / Lumina soarelui mi-e sînge. / Mă simt atît de singur pe pămînt, / Încît de-acum-nainte n-am să mai pot trăi / Fără să inventez un nou cuvînt / Pentru tăcerea mea, în fiecare zi".**

Exploatînd puțin cam didactic această fascinantă stare de **între floare și fruct,** rezolvînd-o citeodată prin versuri prea transante, care, într-o măsură îndepărtează nuanțele, Matei Gavril „ratează" tema aleasă. Vreau să spun că ceea ce lipsește mai mult poeziilor din acest volum este misterul poetic.

Dorin Tudoran

proză

O parodie involuntară

Nu se știe prea exact ce înseamnă o carte proastă. Se întîmplă adesea ca un volum ce nu respectă criteriile valorice ale epocii în care apare și se află plasat în conul de umbră al literaturii slabe, să își aibe totuși cititorii și cariera sa. Lipsite de lumina notorietății critice sau chiar încărcate de umbrele unei primiri nefavorabile, cărțile de tipul acesta circulă totuși. Citind un astfel de text, ce îi trezește gusturile și deprinderile estetice la fiecare pas, cititorul este șocat în primul rînd de revelația unei lumi literare subterane, un fel de infern al marii literaturi, unde într-o ficțiune ridicată la pătrat bîntuie umbrele degradate ale unor structuri literare.

Aceste considerații, aflate desigur la îndemîna oricărui amator de proză (în materie de poezie situația este schimbată), ne-au fost prilejuite de lectura romanului lui Ion Istrati, **Satul fără țărani,** lucrare a cărei modestie valorică este de-a dreptul stupefiantă, dar care își are coerența ei. Un amator de execuții critice ar avea prilejul, în fața acestei cărți, să se dedea la cortegii de ironii, care de care mai nimicitoare. Platitudini, scheme, revolute, clișee, agramatisme, enormități stilistice, sărăcie incredibilă a inventivității, o rară lipsă de simț artistic, ce transformă fără voia autorului tragedia în farsă și dă hazului o coloratură macabră și altele de acestea se găsesc la tot pasul, ca într-un Eldorado al recenzenților malefici.

În același timp, însă, romanul este, cu siguranță fără voia autorului, de un haz irezistibil, pe care e aproape imposibil să nu-l sesizezi, oricît de înăcrit ai fi și oricît ai prefera capodoperele. Totul este atît de în contratimp, ansamblul este în așa măsură pueril încît îți vine să nu-i reproșezi nimic autorului ; dimpotrivă, citești „romanul" pînă la urmă, mirîndu-te tu însuți de ciudățenia acestei întreprinderi, cauți să-i găsești anumite calități, sau mai bine zis niște motivații ale incontestabilei atracții pe care o emană.

Probabil că secretul se află în atitudinea autorului, dominată de o nemaipomenită naivitate. Numai ancorat pentru totdeauna într-o „inocență literară" cu totul ieșită din comun poți să mai scrii astfel azi. Satul fără țărani este un năucitor bazar, unde se află absolut tot ce știe autorul : termeni dialectali (țuhal, tăbultoc, gobăi, a hărcăti, huit), scene „picante" („— Ceara ei de viață ! scăpă tata un oftat, întinzînd dreapta peste tejghea și pișcind-o pe femeie de destinul profesiei lor. De opera lui Caragiale este unită, așadar, o pagină de răscruce din formația și actualitatea demersului critic românesc. De oriunde am porni-o în cercetarea sa ajungem în cele din urmă la observații de principiu privind evoluția spiritului și gustului critic.

Iată, nu mai departe, o remarcă legată atît de receptarea operei în sine, cît și de temperamentul criticului român în genere. Așa-zisa mizantropie caragialiană, cît și presupusa lipsă de adîncime a personajelor autorului, ambele acuzații prezente sub formulări și cu justificări diferite atît la Maiorescu și Gherea, cît și la Ibrăileanu și Lovinescu, provin mai mult dintr-o inaderență structurală la genul comic decît dintr-o strictă judecată estetică. Antenele față de umor ale acestor critici par să nu funcționeze cu toată precizia. De altfel, pentru Maiorescu, foarte clar, „Năpasta" e situată valoric deasupra comediilor și nu e greu de presupus pentru ce motiv. De-abia temperamentele, ele însele înzestrate cu umor, cum sînt cele ale lui Zarifopol, Ș. Cioculescu, G. Călinescu, vor gusta din plin inefabilul comicului caragialian. Să tragem concluzia că-i trebuie criticului mai mult umor ?

În privința felului cum e organizată ediția sînt cîteva lucruri de spus. În primul rînd prefața, acuzînd adeseori pretiozitatea, e sub anvergura materialului pe care îl are la dispoziție. Apoi, lipsește nejustificat, după părerea noastră, textul lui Mihail Dragomirescu, considerat neîntemeiat și foarte de sus „de o superficială corectitudine didactică". Din M. Ralea ar fi fost de preferat textul din volumul „Valori" decît cel publicat aici. Studiul lui Perpessicius, cum îl privește autorul însuși, constă din „cîteva rînduri oricum de circumstanță și festive". Din referințele actuale sînt cîteva care trebuiau neapărat incluse : astfel, prefața lui Marin Preda la ediția „Opere alese" sau eseurile lui Alexandru Paleologu („Chipul lui Caragiale" și „Filosofia lui Caragiale"). Liviu Călin e de altă părere, dînd preferință unor articole pe care le socoate, probabil, mai importante.

Dan Cristea

critică

Caragiale și criticii săi

Receptarea critică a operei lui Caragiale oferă unul din cele mai interesante dosare de dezbateri și atitudini din cuprinsul istoriei noastre literare. Puține opere au reușit, ca aceasta, să adune în jurul lor atîtea opinii și să le polarizeze cu forța unui magnet, puține opere au mai izbutit de-a lungul timpului să devină, precum cea caragialiană, teren deschis de înfruntare estetică și ideologică, prilej de afirmare a unor poziții și unghiuri de vedere divergente, punct de plecare al unei răsunătoare și istorice polemici care a brăzdat critica românească, material pentru discuții generale asupra artei și de nuanțări pe tărîmul genului comic și al celui dramatic, focar de confruntări care lămurind, în același timp, opera în sine au reprezentat tot atîtea probleme puse în fața judecății estetice a contemporanilor și a posterității. Rezumînd și esențializînd o realitate istorică, opera lui Caragiale rezumă totodată, alături de ea, un capitol bogat de istorie literară și critică. Privită prin prisma judecării ei, ea întocmește nu mai puțin un „raccourci" estetic. Dosarul critic al creației caragialiene cuprinde, astfel, piesele de marcă ale polemicii Maiorescu—Gherea, prima polemică din estetica românească avînd drept obiect problema moralității în artă : el înglobează piesele unei critici filosofice și furnizează argumentele unei critici sociologice. În viziunea lui Ibrăileanu, de pildă, opera lui Caragiale va fi o cheie de boltă pentru susținerea sistemului criticist, reprezentînd proba „criticii sociale extreme a liberalismului, făcută în numele celor mici și obiiduiți de formele noi". Chestiunea caducității ori a perenității comediei de moravuri, ridicată pe terenul afirmațiilor lui E. Lovinescu, va intra tot aici, cu exemplificări din același izvor nesecat al operei. De fapt, critica estetică își creează fundamentele tocmai prin atitudinea față de literatura lui Caragiale. Articolul „Comediile d-lui I. L. Caragiale" este începutul. Dacă mai adăugăm, la toate acestea, faptul că opera autorului „Scrisorii pierdute" a prilejuit criticii depistarea și caracterizarea unor realități sufletești tipice, cît și punerea în circulație a unor termeni precum „balcanismul", „muntenismul", „miticismul" etc., strîns legați de lumea lui Caragiale ; dacă mai adăugăm, în fine, ocazia de a afirma prin Caragiale o viziune comică autohtonă și de a-i urmări astfel articulațiile istorice originale, vom avea, cît de cît, imaginea drumurilor de o deosebită complexitate pe care această mare creație le-a deschis reflexiei critice. Dacă nu s-a scris încă „marea" carte despre opera lui Caragiale, în schimb, cel puțin, parcă răspunzînd resurselor operei, criticii au găsit aici mai totdeauna împrejurarea de a scrie lucruri inteligente și de indiscutabilă finețe teoretică : ba uneori, chiar fundamentale pentru ...ție") ; cuvinte și chiar fraze în franțuzește, ce se potrivesc ca nuca în perete în context ; dizertații naive absolut „alături" („Un sumar consult medical general la care se invoi să se ducă ulterior puse toată această îngrijorare pe contul unei ușoare stări de anemie, dacă nu chiar pe unele tulburări de conducere atrio-ventriculare. Ca atare, i se recomandase o medicație corespunzătoare care, pe deoparte, să-i activeze secrețiile gastrice și să-i mărească apetitul precum și, pe de altă parte, un regim alimentar în care să intre o doză mai mare de glucide".) ; replici în stil pueril ce devalorizează brusc întreaga seriozitate a unui dialog ; digresiuni bilingve cu umor scrîșnit ; poezii populare și culte intercalate cu liniște în text („Noile substanțe albuminoide / Mult mai complicate, — fiind cuaternare. / Ele se agregă cît sînt coloide, / În cite-o globulă mică sau mai mare", sau „Pomînt greu cu iarba verde, / Trece mîndra, nici că vede. / Om și straie putrezesc / Doar ciolanele s-alghesc !") ; un conflict de tip **Rocambole** între un erou angelic și unul diabolic, ce se tranșează doar în ultimele pagini ; o eroină care moare de inimă imediat după ce suferă o nedreptate și așa mai departe.

Amînteam mai sus despre o anumită coerență a romanului. Ea este dată, după cît se pare, de aerul consecvent parodic ce se ridică deasupra fiecărei pagini ale **Satului fără țărani.** Este o parodie involuntară. Dominat de impresia că a scris proză este foarte ușor că, în general, literatura este ceva deosebit de simplu, un fel de sac în care se poate băga orice, Ion Istrati dovedește o fenomenală relaxare, greu de acceptat. Este adevărat, sînt lucruri amuzante (în sensul celor de mai sus), dar parcă douăzeci și unu de coli de autor este totuși prea mult.

Voicu Bugariu

prezențe

● Fericit anticipată de numeroase apariții editoriale, sărbătorirea marelui nostru clasic, Mihai Eminescu, este evenimentul cultural dominant al săptămînii care a trecut. Numeroaselor articole publicate de prestigioși oameni de cultură în cotidienele politice „Scînteia", „Scînteia tineretului", „România liberă" ori în reviste „Săptămîna" și „Flacăra" etc., le-au urmat numerele omagiale închinate întemeietorului poeziei române moderne. Astfel, „România literară" nr. 3, joi, 16 ianuarie a.c., alcătuiește un sumar în care studiul exegetic (Alexandru Philippide, Șerban Cioculescu, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Pompiliu Marcea, Mircea Zaciu, Constantin Ciopraga), se îmbină cu apologia inspirată, lapidară, ocazională fără a fi și efemeră (Geo Bogza, Al. Balaci, Marin Sorescu, Al. Rosetti, Al. Ivasiuc, Mihnea Gheorghiu).

● La Librăria „Eminescu" se va deschide marți la orele 11, *Expoziția omagială „Mihai Eminescu"* în care vor fi prezentate ediții din opera marelui poet, lucrări consacrate creației eminesciene La deschiderea expoziției, va vorbi poetul Vasile Nicolescu, directorul Direcției Literaturii, Publicațiilor culturale și Scenariilor de film din C.C.E.S.

● Dintre numeroasele manifestări ale sărbătoririi a 125 de ani de la nașterea poetului, semnalăm :

Sesiunea jubiliară a Academiei R.S.R., miercuri, 15 ianuarie, la Ateneul Român, sub auspiciile Academiei, Consiliului Culturii și Educației Socialiste, Uniunii Scriitorilor, a avut loc o sesiune dedicată personalității marelui poet. Au prezentat comunicări : Miron Nicolescu, președintele Academiei, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, membru corespondent al Academiei, academicienii Mihai Beniuc, Șerban Cioculescu, Remus Rădulet.

Expoziția omagială, deschisă miercuri, 15 ianuarie, la Biblioteca Academiei, expoziție reunind manuscrise, fotografii și ediții rare ale operei eminesciene. Amintim că această expoziție a urmat omagierii poetului la „Rotonda" Muzeului literaturii române, din seara de 13 ianuarie, manifestare prezidată de Al. Oprea, directorul Muzeului.

Dintre manifestările din țară amintim : Seara omagială Eminescu, joi, 16 ianuarie, la Biblioteca Centrală Universitară — Iași, unde au vorbit Eugen Botez și Virgil Bordeianu, întrunirea de joi, 16 ianuarie care a avut loc la Pitești la Casa Tineretului, unde au vorbit Augustin Z. N. Pop și Gheorghe Eminescu ; numeroasele manifestări „Eminesciana 75" care au avut loc la Galați la Biblioteca „V. A. Urechia", expozițiile de cărți deschise de bibliotecile județene din Brăila, Bîrlad, Piatra-Neamț etc.

● La Botoșani și Ipotești au avut loc — începînd de miercuri, 13 ianuarie — „Zilele Eminescu" organizate sub egida Uniunii Scriitorilor și Asociației de științe filologice în colaborare cu Comitetul pentru cultură și educație socialistă Botoșani. Pelerinajele la Botoșani și Ipotești, recitalurile de versuri vor fi urmate de o sesiune de comunicări științifice în zilele de 18 și 19 ianuarie, sesiune ce se va desfășura în sala Teatrului de stat „M. Eminescu". Manifestarea a fost susținută de o numeroasă participare scriitoricească : Teodor Balș, Radu Boureanu, Franz Bulhardt, Laurențiu Fulga, Constantin Georgescu, Ion Horea, George Lesnea, Al. Oprea, Platon Pardău, Gheorghe Pituț, Doina Sălăjan, Mihai Ursachi, Romulus Vulpescu și alții.

● Cenaclul de cultură, literatură și artă „Titu-Maiorescu" al Asociației Juriștilor din R.S.R. a realizat o seară omagială „Eminescu — Enescu" joi, 16 ianuarie. Sub președinția lui Emilian Nucescu, Președintele Asociației Juriștilor din R.S.R., seara omagială s-a remarcat prin conferințele ținute de : Eugen Barbu, membru corespondent al Academiei, prof. univ. George Cocea și Gabriel Iosif Chiuzbaian, Președintele Cenaclului. Au citit din creația lor, invitații de onoare Virgil Teodorescu, Teresa Maria Moriglioni Drăgan, acad. prof. Iosif Constantin Drăgan, Șt. Aug. Doinaș, Traian Filip și Mihai Olos.

● Joi, 16 ianuarie la sala Dalles, București, a avut loc vernisajul expoziției „Artiști plastici din Iași" organizată de Comitetul de Cultură și Educație Socialistă Iași — Filiala U.A.P.

aqua forte

Eroare... lirică

Dumitran Frunză nu este dintre poeții care se remarcă printr-o producție lirică foarte abundentă. Tăcerile sale sînt îndelungate, iar ultimul său volum „Echilibru" are o subtirime ieșită din comun. Din punct de vedere formal. Astfel, numeroase piese sînt demne de reținut. Totuși, o observație se impune. În ciclul „Adolescență romantică", secvența a XIX-a, citim următoarele : „Slavă ostașilor / Baroană Petre, mort pentru Patrie, / Bidilie Vasile, mort pentru Patrie / Cazan Mihai, mort pentru Patrie / Căpeț Ion, mort pentru Patrie / Ciocîrlie Ion, mort pentru Patrie / Dumitru Paraschiv, mort pentru Patrie / Dumitrescu Gheorghe, mort pentru Patrie / Florescu Nicolae, mort pentru Patrie / Mocanu Adam, mort pentru Patrie / Mihai Dumitru, mort pentru Patrie / Mihai Nicolae, mort pentru Patrie / Niculescu Atanasie, mort pentru Patrie / Nicola Nicolae, mort pentru Patrie / Nițu Stan, mort pentru Patrie / Nicoară Stelian, mort pentru Patrie / Nicoară Mitică, mort pentru Patrie / Pascu Nicolae, mort pentru Patrie / Stana I. Gheorghe, mort pentru Patrie / Sălăgeanu Viorel, mort pentru Patrie / Timplaru Dumitru, mort pentru Patrie / Totoilă Costea, mort pentru Patrie".

Greu de deslusit noțiunile ce l-au condus pe poet în actul creației. Simpla citare a numelor încrustate pe un monument nu naște poezia. Cum se vede limpede în cazul de față.

Liviu Grăsoiu

12 veacuri între tată și fiu

În meritoria dar foarte inegala și nu totdeauna erudita sa carte despre Udriște Năsturel *(folosim termenul* carte *și nu* monografie, *care presupune un alt stil de lucru), Dan Horia Mazilu consacră un paragraf ipotezei „apărută în ultimii ani" (p. 269) care vede în vestitul cărturar din veacul al XVII-lea pe traducătorul din slavonă al „Vieții patriarhului Nifon" și al „Învățăturilor lui Neagoe Basarab". Ca mai peste tot, autorul nu are timp să aprofundeze chestiunea spre a ajunge la rezultate definitive, ci „însăilează", cu deosebirea că, de data aceasta el comite o gravă licență de metodă : vorbește de un manuscris pe care nu l-a văzut și prezintă ca o descoperire personală ceea ce nu este decît rodul regretabil al acestei licențe. Pentru a evita, din primul moment, ca această eroare să fie luată drept o nouă achiziție științifică, ne simțim obligați să intervenim cu rîndurile de față.*

Vom remarca, mai întîi, că ipoteza Udriște Năsturel—traducătorul „Învățăturilor" nu este nouă ci, așa cum am descoperit noi înșine mai recent, a fost formulată de N. Iorga în 1915 : „Dacă Învățăturile lui Neagoe au căpătat o nouă formă românească, aceasta se datorește îndemnului lui Matei Voevod însuși, care avea și el de cres-

Memorabile

Arta a fost unul din marile titluri de noblețe a omului, de aceea, în amintirea posterității rămîn numai popoarele care și-au înnobilat sufletul contribuind la ascensiunea umanității.

M. SADOVEANU

cut în bune tradiții creștine și în mîndre tradiții împărătești pe acel fecioraș Mateiu... Traducătorul poate fi chiar cumnatul domnesc, fratele Elinci, Udriște Năsturel" (cf. Faze sufletești și cărți reprezentative la români, *p. 52).*

Dar nu despre aceasta este vorba ci de binecunoscuta „Viață a patriarhului Nifon" scrisă de Gavriil Protul și reprezentînd, sub haina hagiografică, o scriere reprezentativă pentru gîndirea politică sud-est europeană și pentru mentalitatea care vede în domnii români pe succesorii împăraților bizantini și ai „țarilor" sud-slavi în ocrotirea bisericii și popoarelor balcanice supuse de turci. Dan Horia Mazilu crede că a descoperit cel puțin argumentul cheie spre a infirma ipoteza participării lui Udriște Năsturel la traducerea „Vieții Patriarhului Nifon" în românește : aceasta traducere a fost făcută de un ieromonah Anania, din mănăstirea Brâncoveni, și se păstrează în copia lui Nicolae Monahu din manuscrisul 2462 al Bibliotecii Academiei, *semnalată prima oară de G. Strempel în cunoscuta sa carte despre copiștii de manuscrise. Dovada este lunga „predoslovie" care încheie manuscrisul și în care se dă povestea traducerii ! (vezi p. 280 din cartea lui Dan Horia Mazilu). Este adevărat că autorul adaogă : „Desigur, cele spuse mai sus reprezintă doar simple supoziții generate de un prim contact cu un manuscris încă nevalorificat. Concluziile mai mult sau mai puțin definitive se vor putea formula abia după studierea amănunțită a acestei copii, după precizarea locului pe care îl ocupă ea în filiația celorlalte manuscrise și după eventuala identificare a traducătorului menționat. Ipoteza, însă ni se pare valabilă sub toate aspectele prezentate mai sus" (p. 282). Cuvinte în aparență foarte înțelepte, dacă ele n-ar ascunde un fapt : Dan Horia Mazilu* n-a văzut niciodată manuscrisul 2462 ! *Pentru metoda de lucru la o teză de doctorat ni se pare ciudat să declari că ai avut „un prim contact" fugitiv cu un manuscris.*

Dar chiar dacă acest **contact ar fi fost de** *numai cinci minute, el ar fi permis autorului să constate :*

1. Că o scriere care în ediția format mic din „Literatura română veche", vol. I, ocupă 32 de pagini, nu putea oferi material pentru un manuscris de peste 300 de pagini !

2. Că titlul scrierii din ms. 2462 nu seamănă deloc cu cel al celebrei lucrări a lui Gavriil Protul ci că este : „Viața preacuviosului părintelui nostru Nifon". Numai în catalogul lui G. Strempel o scăpare de condei a introdus pe „patriarhul", inducîndu-l în eroare pe Dan Horia Mazilu.

3. Că lectura a numai primelor două pagini *din manuscris l-ar fi edificat asupra identității personajului, un cu totul alt Nifon (cîți sfinți au acest nume !) : „În zilele lui Costantin bunul credincios — citim la fila 2 verso, r. 13 — era oarecare bărbat bun credincios și temător de Dumnezeu, anume Savatie. Acela fu trimis precum zice, de bunul credincios împărat, fiind hirotonisit voivod într-o țară cu deadinsa ce-i zice Cetatea Sărată. Și mergînd el în țara aceia îl întîmpinară pre dînsul toți mai marii și boierii cetății cu plecăciune și cu cucernice sărutînd pre dînsul. Și cu dînșii era și tatăl lui Nifon"... Iată, deci, un tată care trăiește pe timpul lui Constantin cel Mare, în sec. IV, în vreme ce fiul său este patriarh al Constantinopolului peste douăsprezece veacuri !*

Se explică, deci, pentru ce nu figurează ms 2462 BAR în inventarul manuscriselor „Vieții Patriarhului Nifon" din repertoriul întocmit de Aurora Ilieș și Ioachim Crăciun ! Nu ?

Dan Zamfirescu

L2 18 IANUARIE 1975

«pururi tînăr, înfășurat în manta-mi»

„Nu credeam să-nvăț a muri vrodată“

De ce mă fascinează „Oda în metru antic“ mai intens, parcă, decît alte poeme ale marelui Eminescu ? Am căutat de multe ori să găsesc un răspuns la această întrebare. Îmi trebuia un răspuns pentru mine, *pentru propria mea înțelegere a misterului unei poezii care mă tulbură profund, fără ca să pot înțelege cauza tulburării. Simțeam, chiar și „defectele“ acestei poezii, defecte geniale desigur, izvorînd din însăși perfecția bucății : o strălucire exterioară fără cusur, o „superbie“ poate cam retorică în perfecția pe drept cuvînt „clasică“ a metrului antic. Și totuși misterul nu dispare, nu se simte încuirasat ori anulat în tehnica ireproșabilă a execuției formale, ci, dimpotrivă, dezvoltă o energie a cărei latență extraordinară nu o bănuiai, ca și cum cadența antică ar fi într-adevăr singurul „vehicul“ posibil pentru forța profund tragică a sentimentului.*

Aici, intuiam, trebuia să fie soluția problemei. Poemul închide un paradox, o „scindare“ misterioasă, o antinomie care se transfigurează (prin poem și numai prin el) într-o soluție postulată, imposibilă pentru gîndirea comună. În ce constă însă această „scindare“ secretă în Odă în metru antic ?

Căutînd răspunsul la întrebare mi-am amintit de ciudata și inexplicabila stare pe care o încearcă omul, uneori, în vis, cînd emoția inconștientă, rămîne independentă de imaginea care pare s-o fi legat de o stare de beatitudine, sau dimpotrivă, o scenă beatifică este percepută

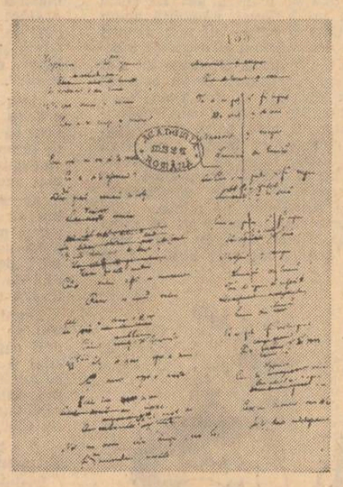

cu spaimă. Există, în acest caz, un „divorț“ între imaginea care semnifică și „semnificația“ pe care subiectul o oglindește în timp ce visează, ca și cum cele două mișcări interioare s-ar desfășura în planuri perfect opuse. Inefabilul multor situații de vis se datorește tocmai acestei „incompatibilități“ între imaginea zguduitoare sau dimpotrivă și „atmosfera“, dacă nu semnificația sa, liniștitoare, calmă sau dimpotrivă.

Evident, revenind la Eminescu, „paradoxul“ din Odă în metru antic *este de cu totul altă natură (întrucît planul artei este el însuși altul decît acela al visului). Dar „modelul“ paradigmatic rămîne, credem, același. E destul să ne reamintim primul vers : „Nu credeam să-nvăț a muri vrodată“. Cîtă limpezime senină în acest vers lapidar și olimpic, condensînd, în fond, un conținut cutremurător. Înțelegi că poetul a exprimat aici o experiență crucială, o adevărată „ruptură“ ontologică, o coborîre sau poate o ascensiune dincolo de limita omenescului. Și totuși tonul „spunerii“ rămîne intangibil și suveran asemeni unui oracol. Este ca și cum, un teribil „descensus ad inferos“, dincolo de care nici un om nu mai poate rămîne „același“ ar fi povestit, exact în momentul desfășurării sale terifiante, de „o străină gură“ cum a spus în altă parte Eminescu. O tulburătoare* detașare în expresie *este, aici, haina transparentă și neutră a unei imense dureri. „Pîn-la fund băui voluptatea morții / Nendurătoare“. Niciodată o mărturie atît de* totală *nu a fost exprimată mai „luminos“.*

Este parcă întruparea Hiper-eonului într-unul din cele mai dramatice avatare ; însuși sensul soteriologic al suferinței este, pentru o clipă, pus sub semnul întrebării : „De-al meu propriu vis mistuit mă vaet / Pe-al meu propriu rug, mă topesc în flăcări... / Pot să mai renviu luminos din el ca / Pasărea Phoenix ?“ Și totuși, victoria desprinderii, măcar în planul expresiei, deocamdată de arsura durerii, este fascinatoare. Nu o resorbție în Primordialul nemanifestat întrevede aici Eminescu ci o mutație ontologică, fundamentală, o „reînviere“ în alt plan.

Ultima strofă este pecetluirea la fel de calmă *(aceeași scindare între expresie și imagine, de un efect poetic atît de tulburător !) a acestei victorii definitive : victoria desprinderii de moarte. E aici un transfer al detașării din planul expresiei (exterior, deci) în chiar planul spiritului : „Ca să pot muri liniștit, pe mine / Mie redă-mă“. După această restituire, moartea însăși încetează să mai existe.*

„Odă în metru antic“ este expresia suverană și perfectă a unei teribile purificări.

Cezar Baltag

Miezul sonor al cugetării

Singura poezie memorată din Eminescu, de foarte timpuriu, este „Oda“, în metru antic, sau safic, după cum va preciza Blaga într-o tot atît de celebră capodoperă, „Zodia Cumpenei“. Am memorat-o pentru muzicalitatea ei expresivă și abia pe urmă mi-am dat seama, cu oarecare îndreptățită uimire de lipsa rimelor clasice. Ceea ce face frumusețea acestei poezii, unice în opera eminesciană, am înțeles, după îndelungi analize, este construcția ei de incantație continuă, de rigiditate pulsantă, de glosă planînd mai ușor pe rădăcinile sensurilor și în toate direcțiile. Frazată mai corect, ea se înrudește, cum mai remarcam și altă dată, cu versul mioritic. Tiparul de odă străveche, antică, safică este redat perenității vii. Siluirile de cezură și accent, greoaiele uneori improprietăți de scandare, de spunere chiar a textului pun în valoare, dacă le înțelegi bine, mai pregnant esența. Sub raport lingvistic, existențial și lirico-tematic ne aflăm în fața unei arte desăvîrșite. Concentrarea pînă la refuz și dispersiunea în pură melodicitate stau încă într-o cumpănă perfectă.

Pentru cine are curiozitatea să facă unele determinări matematico-geometrice, construcția strict lingvistică a „Odei“ se va prezenta nu fără oarecare temei. Ne surprinde astfel, în primul rînd, după o operație simplă dar destul de migăloasă altfel, o anume constanță a vocalelor și a consoanelor, mai precis spus a grupurilor de vocale și consoane. În fiecare strofă, vocalele acoperă, cu diferențe neglijabile, un spațiu sonor materializat între patruzeci și cincizeci de semne. În totalitatea lor, grupurile de consoane interasimilate „s-ș-j“, „v-g-h“, „p-b“ și „g“ nu depășesc decît cu puțin cifra maximă a vocalelor din fiecare strofă. Între patruzeci și cincizeci, potrivite chiar exact de data asta, se exercită și interasimilatele „t-d“ și „m-n“. Consoana „r“, cu cea mai scăzută frecvență, numără și ea aproape patruzeci de apariții. Maniacală sau idolatră, operația se justifică, „Oda“ devenind un raport echilibrat, luminos aș spune, între deschiderea largă de orizont a vocalelor și combustia poticnită, înăbușită și fumegoasă ori clară dar rapidă a consoanelor.

Adevărata revelație însă a muzicalității rezidă în bogăția rimelor interioare, a falselor rime, contagiate de taina identificării, a rupturilor de accent, de cezură și frazare, transformate în sintagme poetice cu valoare inițiatică parcă regăsită, redobîndită. Se rimează interior frecvent, de-a lungul tuturor strofelor, „chinuit“ cu „mistuit“ și „liniștit“, „înfășurat“ cu „înveninat“, „ne-ndurătoare“ cu „nepăsătoare“, „dureros“ cu „luminos“, „visători“ cu „tulburători“. Rime sărace. Tot sărace, trădînd anumită stingăcie princiară a limbii, sînt și cuplurile rimate sau repetate, de felul lui „credeam-nălțam“, „viu-re-nviu“ sau și mai edificatoarea suprapunere pur și simplu a lui „tu“ cu „tu“, „al cu al“, „meu cu meu“ și „propriu“ cu „propriu“. Corespondența secretă însă este pe cale să se înfăptuiască. Cuvintele sînt suprasolicitate de un curent ascuns și puternic. Totul este posibil în limita expresivității. Deodată, începînd din prima strofă, pe firul aprins de „credeam-nălțam“, cu sprijin în chiar acest cuvînt obosit, „nălțam“, se îndeasă pilitura verbală a disparatelor „să-nvăț“ și „singurătății“. În strofa imediat următoare „suferință“ și „morții“ stabilizează sonoritatea pe o singură și inefabilă lungime de undă. Din contragere și recul, o rimă fantomă se instăpînește, fără de trup și totuși cît de cristalină. Sînt puncte nevralgice unite pe un schelet uriaș, vorbind fără gură și totuși făcîndu-se auzite aceste cuvinte limită, împlinîndu-și aurul în melancolia emi-

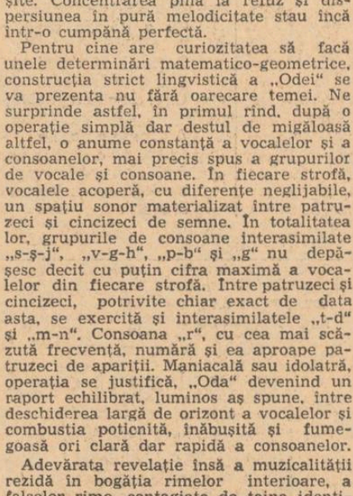

nesciană. „Să-nvăț“, „nălțam“, „singurătății“, „suferință“, „morți“ recompun, într-o schiță fugară, un portret complet. Se rimează aparența cu sensurile cele mai profunde.

Ispitiți de un altfel de accent, de o altfel de cezură și frazare, apropiem, citind pe sărite, pe „cînd deodată tu, suferință tu“, cu „focul meu a-l stinge nu“, ultima silabă, o silabă pură, integrîndu-se normal fluxului ritmic. Tot astfel, poticnirile în „în“ și „în“, rezonează în mod ciudat de liber, au mireasmă de incantație magică și o foarte ciudată strofă ia naștere, fulgurația compusă din „pururi tînăr în“, „ori ca Hercul în „focul meu a-l stin“, „vino iar în sîn“ asociindu-se unei ființe pe jumătate trup, pe jumătate spirit, aptă să locuiască numai în cuvînt. E deajuns, la un moment dat, o singură consoană care se repetă, la finalul sau în corpul cuvintelor, pentru ca rima să se insinueze din aimic, cum se-ntîmplă într-o strofă care alătură, într-o ordine greu sesizabilă dar reală, pe „vis“, „topesc“, „luminos“ „phoenix“. Lectura devine halucinantă. Se-ntîmplă și altcum. Se-ntîmplă să rimeze „jalnic“ din începutul strofei a treia cu dubletul „al“ din strofa a patra. Maxima intensității dureroase atinsă în strofa a cincea ne obligă să citim pe „jalnic“, „jalllnic“, adică despărțit apropape în două cuvinte distincte, prin lungirea consoanei „l“. Și mai ciudat este cum rimează, pentru că rimează într-adevăr, devansînd un interval de șase rînduri, adică plinul strofelor a doua și a treia „cale-mi“ cu „apele mării“. Se amestecă în această poveste, desigur, amintitul „jalll-nic“ cuprins în „cale-mi“ și „ne-ndurătoare“, ciocnit din vîrful aripei cu „apele mării“, între entitățile sonore îndepărtate existînd, concomitent cu forța de atracție, o forță de respingere, fundamentală echilibrului, dar „cale-mi“ și „apele mării“, prin acel grup de recunoaștere a rădăcinii comune, originare, sugestionat de „le-mi“ „le-mă“ se unește mai ales, într-un efort cu bătaie extrem de lungă, deci curbă, a-l înstăpîni definitiv pe „redă-mă“, unul din cele două puncte centrale din poezie, rimînd deci concluziv cu esența întregii poezii. Cuvintele și-au cam ieșit din țîțîni, cum ar fi spus Hamlet, dacă nu am ști că astfel se-ntîmplă întotdeauna cînd potrivirile lor pe spirală rimează sensurile. În lumina tuturor acestor desființări și reîmbinări de granițe, singularele posesive, indefinit arcuite și oprite în fiecare punct curgător „manta-mi“, „cale-mi“, „piară-mi“, le citim cu aceeași reculegere cu care silabisim versurile, anonimele, populărele dar savantele, „Așterne-te drumului / Ca și iarba cîmpului / La bătaia vîntului“. Fascinația cuvintelor la focarele perfect muzicale și ruperea lor totodată către incantații revelatoare, tendința lor de a nu mai vrea să rimeze, rimînd totuși după legi mai simple și generale, tinde să refacă structural limba, dintr-una vorbită, într-una cîntată, scandată. „Oda“ eminesciană este, mai presus de orice, o divinizare a unei singure, posibile conjugări de verb compus și a unui pronume epuizat prin declinare. Trei verbe într-un verb pe parcursul unui singur vers, trei pronume înflorite în cascadă, punctînd strofa finală, acaparînd-o, modelînd-o, dimpreună cu toată poezia, nu înseamnă numai o performanță artistică ci și pecetea unui destin. În „nu credeam să-nvăț a muri“ și „pe mine mie redă-mă“ îl găsim pe Eminescu întreg și mai nemuritor decît oriunde. Se cuvine să ne oprim (și nu vom face-o niciodată îndeajuns) asupra acestor două sintagme poetice înalt sintetizatoare, în focarul cărora se instaurează limpezit, cu o duritate de sticlire de piatră prețioasă, deopotrivă obsesiile și temele predilecte lirice ale poetului.

Grigore Hagiu

Continuare în pag. a 6-a

Dincolo de romantism

Oda (în metru antic) a lui Eminescu, cel mai desăvîrșit poem al literaturii noastre, de o modernitate uimitoare, a fost scris cu șase ani înaintea morții poetului, în anul fatal 1883.

Cum a ajuns Eminescu să scrie acest poem, să gîndească atît de profund și de universal, aici, știm cu toții. A trăit intens și niciodată nu aș putea să con-

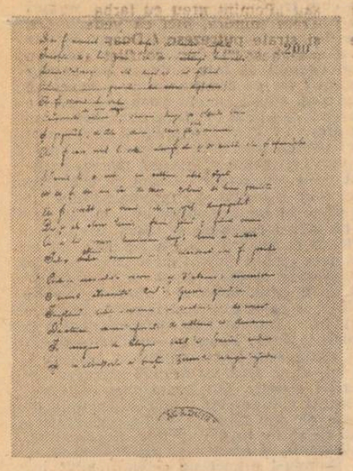

sider că cel ce a reușit să scrie Oda ar putea fi despărțit de cel ce s-a dăruit în mod absolut problemelor care îl frămîntau și îl copleșeau prin evidența lor omenească.

Desigur, n-am să fiu niciodată în stare să despart total omul de opera lui. Am stăruit însă, mereu, să găsesc și să adun, din noianul datelor biografice, ceea ce este esențial într-o biografie și nu pot renunța să atrag atenția asupra importanței acelor lucruri care fac, în ultimă instanță, biografia spirituală a unui creator.

Iată-l, deci, pe Eminescu, depășind, prin scrierea acestei **Ode**, gîndirea și poezia romantică și înscriindu-se nu numai cu ea, dar subliniat prin ea, printre marii lirici ai lumii. Ginditor autentic, artist pur, de o vitalitate spirituală uriașă, fapt care și explică latura cea mai prețioasă a gîndirii lui, aceea care este perfect disponibilă către o voluptate a suferinței rar întîlnită : „Cînd deodată tu răsărișî în cale-mi, / Suferință tu, dureros de dulce... / Pîn-în fund băui voluptatea morții / Nendurătoare“.

Dar ceea ce frapează încă în oda eminesciană și ceea ce constituie misterul ei este dezvăluirea treptată a eu-lui său și scufundarea în sine, într-un ritm pătimaș și adînc.

Un filozof modern spune că viața este o „dezinvățare de extazuri“. Cu mult înainte, Eminescu se apleacă atent asupra ființei sale, pentru a părăsi starea de extaz și a se cunoaște pe sine, primul semn de netăgăduit al evoluției unei gîndiri puternice și eficiente : „Nu credeam să-nvăț a muri vreodată“. Departe de el interesul față de lucruri exterioare, față de idei goale de conținut și obsesii meschine și încrîncenate. Cu acest vers de început, Eminescu reușește să înlăture dintr-odată drumul lung al poeziei romantice, mult prea stufoasă și amorfă, ca substanță lirică și, în mod paradoxal, prea „cosmică“. Identificarea haotică cu natura, cu stelele, cu cerul, atracția către idee, imposibilitatea desprinderii de abstracțiuni supărătoare, expansiunea subiectivității proprii pînă la anularea ei, prin animism și primitivism al gîndirii, sînt, toate, inexistente, aici.

Eminescu, poet existențial, aidoma tuturor marilor lirici, luptător ideal pentru marile idealuri ale țării sale, cu o gîndire deloc utopică și naivă, se întoarce cu fața către el însuși străpunge fără teamă propria-i viață și-și dă seama că orice om **învață** să moară, să renunțe, adică, treptat, că viața o pierzi într-un anumit fel, dar o cîștigi într-altul. Și acest vers, de o melancolie fără seamăn, rod al experienței lui proprii, va rămîne pururi în poezia noastră ca o lumină blîndă, adîncă și plină de pace.

Eminescu nu face numai poezie, el gîndește în poezie. Pentru el poezia este doar un mijloc de exprimare a gîndurilor sale, ajunse, acum, la maturitate deplină.

Oda (în metru antic) și **Glossa**, cred, sînt poemele de apogeu ale gîndirii lui Eminescu. Noi nici nu mai putem face, astăzi, altceva, decît să scoatem la iveală și să accentuăm niște gînduri de-ale poetului, moderne pînă la disperare și desăvîrșite ca expresie.

Efortul calofil este susținut, aici, de ceea ce eu numesc **efort existențial**, fără de care lirismul își pierde din valoare și autenticitate.

De un rafinament și o perfecțiune a expresiei, stranie :

„Ochii mei nălțam visători la steaua
Singurătății“,

sau :

„Jalnic ard de viu chinuit ca Nessus,
Ori ca Hercul înveninat de haina-i ;“

desăvîrșită și ca gînd (deci ca adevăr despre viață) :

„Ca să pot muri liniștit, pe mine
Mie redă-mă !“

Oda (în metru antic) reprezintă pentru o literatură culmea ei și totodată putința de a se proiecta pe cerul galben de hîrtie al literaturii universale.

De asemenea, **Oda (în metru antic)** înseamnă, în poezia noastră, primul gest existențial, liric prin excelență, prima poezie care ne permite nouă să fim atît de moderni și de implîntați, totuși, adînc, în tradiție și cultură.

Angela Marinescu

Odă

(în metru antic)

Nu credeam să-nvăț a muri vrodată;
Pururi tînăr, înfășurat în manta-mi,
Ochii mei nălțam visători la steaua
Singurătății.

Cînd deodată tu răsărișî în cale-mi,
Suferință tu, dureros de dulce...
Pîn-în fund băui voluptatea morții
Nendurătoare.

Jalnic ard de viu chinuit ca Nessus,
Ori ca Hercul înveninat de haina-i;
Focul meu a-l stinge nu pot cu toate
Apele mării

De-al meu propriu vis, mistuit mă vaiet,
Pe-al meu propriu rug, mă topesc în flăcări...
Pot să mai renviu luminos din el ca
Pasărea Phoenix?

Piară-mi ochii turburători din cale
Vino iar în sîn, nepăsare tristă;
Ca să pot muri liniștit, pe mine
Mie redă-mă!

M. Eminescu

Revelarea erosului

Cele cinci strofe safice care alcătuiesc Odă — în metru antic, *text postum, au cunoscut și cunosc o glorie surprinzătoare, dacă e să considerăm exactă judecata lui G. Călinescu : „Cunoscuta Odă în metru antic este o urmare neinsemnată a unor studii harnice de versificație latină, făcute pe temeiul lui Horațiu“. Astăzi, mai puțin dispuși decît Călinescu chiar să acordăm o copleșitoare importanță izvoarelor, convinși că studiul comparat poate explica numai orizontala operei, încercăm să aflăm misterul unui text, mai bine spus, să mărginim acest mister, judecindu-l în virtuțile lui de adîncime, deduse din textul însuși, virtuți traducînd ele însele misterul unei persoane, unei voci inconfundabile. Astăzi, cînd accesul la tipărituri e la îndemîna oricui cînd practic, influența strict livrescă e greu detectabilă, trebuie, desigur, să se renunțe la o anume suficiență contabilă (supremă bucurie a unor istorici literari) escamotînd adesea doar simplissima lipsă de har intelectiv.*

Dincolo de considerațiile călinesciene din Opera lui Mihai Eminescu *(„Cultura. Eminescu în timp și spațiu“),* Odă — în metru antic, *expresie a unei obsesii a „formelor“ literare ca purtătoare ale unui ideal estetic incorporat, poate fi, azi, înțeleasă mai mult ca un apel către o soluție universală, căutare a unui echilibru existențial nutrită de două modele de trăire, occidental și oriental : „Nu credeam să-nvăț a muri vrodată ; / Pururi tînăr înfășurat în manta-mi, / Ochii mei nălțam visători la steaua / Singurătății“.*

Într-o stare negativă, paradisiacă, individuație pură, persoana trăiește unicitatea și neparticiparea ca pe o eternitate: incredulitatea și dezamăgirea experienței se insinuează în primul vers. „Cînd deodată tu răsărișî în cale-mi, / Suferință tu, dureros de dulce... / Pîn-în fund băui voluptatea morții / Nendurătoare“.

Revelație a alterității, eros, voluptate a erosului, a nunții, ieșirea din sine e suferință și extaz. Tot ceea ce ține de domeniul trăitului se subsumează de acum unui principiu universal al suferinței : „Jalnic ard de viu chinuit ca Nessus, / Ori ca Hercul înveninat de haina-i ; / Focul meu a-l stinge nu pot cu toate / Apele mării“.

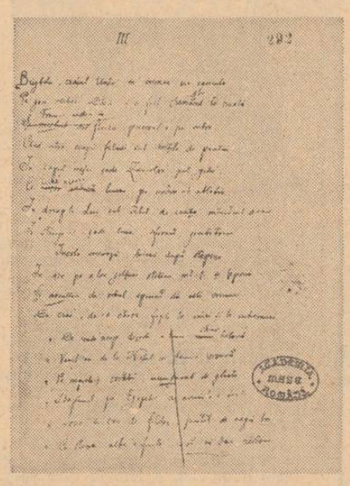

Patimile devoratoare, care dată fiind natura abstractă a metaforelor, nu trimit la patologic ci la universal, lasă o vagă credință în posibilitatea unei recuperări a ființei umane pasionate : „Piară-mi ochii turburători din cale, / Vino iar în sîn, nepăsare tristă ; / Ca să pot muri liniștit, pe mine / Mie redă-mă !“

Spaima de existență trăită, pasional, de erosul distrugător — reintegrator îl îndreaptă pe poet către o „epicuriană fericire a zeilor căutînd mulțumirea în absoluta apatie“ (G. Călinescu). Numai că, trecînd peste faptul că aici Călinescu produce o fină contradicție (epicuriana fericire și absoluta apatie) nu equamitatea divină e soluția odei eminesciene, ci „trista nepăsare“, stingerea dezolată. Între pasiune și retragerea din lume poetul înclină către soluția unei libertăți de sorginte budhistă. Înțelesul soteriologic al odei, respingerea pasiunii care e suferință, respingerea soluției creștine (care asumă suferința), ar fi clare, dacă ar fi vorba de un text filozofic, discursiv, în întregime însă nu putem judeca așa întrucît muzica dureroasă a textului ne scoate din sfera unor concluzii de etică religioasă, firește, îndreptîndu-ne atenția către punctul central al miraculoasei poeme : 'revelarea erosului într-o persoană, „Cînd deodată tu răsărișî în cale-mi“, adevărata învățare a științei morții prin unica metodă posibilă, a trăitului.

Ceea ce dar instituie farmecul incomparabil al acestui text eminescian, înglobînd aici, desigur, limba lui exemplară, natura aproape comună a metaforelor, comună în sensul simplității elementare(logos primar), e constelarea, simultană a două modele existențiale ireductibile ; chiar ultimele două versuri din strofa a cincea care par a încheia concluziv poema conțin în ele o internă contradicție : „Ca să pot muri liniștit, pe mine / Mie redă-mă“ : căci „stricto sensu“, „a muri, liniștit“ : înseamnă în fapt a nu muri, ci a se salva prin retragere a eului din lumea fenomenală și neparticiparea interioară. Heraclitean, mai degrabă, prin fulgurația revelării unui cimp al contrariilor, textul eminescian, meditație lucifercă, are în constiința noastră rezonanța unei intuiții fundamentale a perimetrului grec prin sentimentul de „injustiție metafizică“, sentiment pe care-l resimțim copleșitor la lectura acestei capodopere : persoana umană vine din regretul etern de a se fi crezut, o clipă, nemuritoare.

Cezar Ivănescu

Portretul etern

Lectura „Odei“ (în metru antic) ne apropie într-un mod nou de poezia lui Eminescu și locul idealizării este luat de iluminare. În improvizațiile cu adonice și asclepiadee, în îmbrățișarea strofei safice, „în metru antic“, toate reluări ale unor forme și etaloane, descoperim creația, opera construită. Imobilitatea suportului exterior conține explozia. Imitarea unei naturi ideale, ca o distanță între creație și sine, ascunde devenirea reveniri, transcenderea. Descopăr în „Odă (în metru antic) autoportretul eminescian La baza lui se află altercația între euri reliefarea prezenței prin absență. Proximitatea este numită prin distanță, arderea prin chemarea nepăsării, adorata prin reprezentarea adoratorului. Chipul poetului întîlnește etalonul și individual este convertit în universal. Dacă, inițial, putem vorbi de o reprezentare ornamentală, în care intenția autoreprezentării ascultă de o convenție (clasică și romantică în același timp), dorința de a se contempla, prin intermediul propriei imagini și de a se recunoaște în etalon se transformă treptat în dor de sine. Solitarul din mitul turnului de filde devin căutătorul, inițiatul.

Portretul, cu linii precise inițial, devine difuz, amestec de embleme și referințe, suprapunere de imagini, un fel de explozie în lanț a chipului, obraz peste obraz... (Nessus, Hercul, Pasărea Phoenix). Alături de confesiunea, care înseamnă conștiințarea de a fi reprezentat, intenția portretului transpare în dubla raportare a eului : la sine și la etaloane. De aceea „Odă (în metru antic)“ este devenirea unui autoportret cuprinzînd în același timp devenirea operei. Nunta sinelui cu lumea, imixtiunea subiectului în obiect, sublimează cunoașterea astfel că portretul eminescian se clădește din cunoaștere și recunoaștere. În același timp în „Odă (în metru antic)“ ideea de reprezentare a chipului este asociată cu cea de perpetuare a lui în veșnicie. În istoria devenirii portretului posibilitatea de a trăi dincolo de moarte era legată de mențînerea imaginii pe pămînt. Dincolo de expresia trecerii, portretul era un fel de pact cu eternitatea : „Ca să pot muri liniștit, pe mine / Mie redă-mă !“ implică nevoia de a se cunoaște și recunoaște pe sine într-un chip care să-l înlocuiască perpetuîndu-l. Aflată în repaos — nici-un cuvînt nu se mai poate schimba — imobilitatea ei ascunde explozii de sensuri. Prin ea revenim în diferite spații de cultură (antic, germanic, romanic, național) și tot prin ea devenim. Simplul vers „Ochii mei nălțam visători la steaua / Singurătății“ ne amintește de semnificația gestului de a alege și privi o stea în lumea păstorilor. Ovid Densușianu traducea în „Cuvinte latine cu semantism păstoresc“ „desiderare“ prin dorința păstorilor de a se ivi o stea de care să lege anumite gînduri. Descoperim și în „Odă (în metru antic)“ această topire a privirii din afară într-o privire înlăuntru ca și transformarea nevoii de a avea un suport exterior în nevoia de a avea un suport interior, în nevoia de sine. Amestecul de durere și dorință, suferința „dureros de dulce“, dorul sînt semne ale inițierii, purificării și trecerii. Privirea devine contemplare și meditație. În același timp accentul pus pe reprezentarea ochilor în această poezie ca și evidenta omitere a altor trăsături în redarea chipului subliniază extazul și distanța față de cel adorat, care este numai văzut sau visat. De aceea „piară-mi ochii turburători din cale“ înseamnă piară oglinda în care mă contemplu, piară extazul și durerea dulce, dar înseamnă și : piară distanța față de mine.

Cunoașterea interioară, revenirea la sine după arderea în lume, este fals înțeleasă ca îngheț sau nepăsare. Ascensiunii privirii îi urmează interiorizarea privirii. În acest „îngheț“, în această imobilitate a ochilor orb se ascundă o nouă ardere și o nouă cunoaștere. „Pot să mai renviu luminos din el ca / Pasărea Phoenix ?“

Poezia lui Eminescu este revenire și devenire. Iluminare.

Doina Uricariu

Victor Tulbure

Colindă de împărat

Încleştaţi de ger
munţii vechi detună.
Pajura spre cer
zboară pin-la lună.

Iar din timpii-adinci
ai columnei dace,
Decebal, din stinci,
iată se desface.

Codrii cozieni
în nămeţi se-ngroapă.
Frintă-i sub troieni
lespedea pe-o groapă

Şi cu spada-n miini
iese-afară Domnul
Mircea, din bătrini,
nedeprins cu somnul.

Vifore prelung
buciumă şi urlă
şi la Putna-ajung
dăngănind în turlă
de tresaltă-n scări
Ştefan Vodă teafăr
şi porneşte-n zări
după un luceafăr.

Pe-un picior de plai, —
Ierui, doamne, Ierui! —
vin străbunii crai
prin străbune geruri.

Prin păduri de-argint
gomăn — gomănind,
de departe foarte.

Drumul şi-l aţin
către-o stea de bine.

De la Tapae vin
şi de la Rovine.

De la Podu-Înalt
şi străbat omături
unu-n celălalt
şi toţi trei alături.

Steaua înălbind
paltinii şi fagii,
Ierui Ieruind,
o urmează magii
pină-n Ipoteşti
unde-un prunc viseaza
sub sclipiri cereşti
străjuit de-o rază.

Iar spre somnu-i dalb,
mirosind a cimbru,
suflă abur cald
al Moldovei zimbru.

Magii intră blind
scuturindu-şi gluga,
mina sărutind
Precistei Raluca,
sfinta ce la sin
a purtat, şi-n pintec,
Dumnezeu român,
Împărat de Cintec.

Ierui, Ier, Ieroi,
dulce Românie,
ţară de eroi
şi de poezie!

Timp nepieritor,
glorios şi teafăr!
Patrie de dor!
Maică de Luceafăr!

15 ianuarie 1975

Marcel Bărăganu

Poem

A descrie un om
Este asemănător
Cu a descrie un copac;

A descrie un copac
Este asemănător
Cu a descrie văzduhul ;

A descrie văzduhul
Este asemănător
Cu a descrie o pasăre;

A descrie o pasăre
Înseamnă a descrie un om
Pină cînd omul
Devine asemănător cu
El insuşi.

Dorin Sălăjan

Eternitate zăpezilor sau Elegie la ieşirea din adolescenţă

Bubuie iarna în lemn de salcim,
Flacăra sfiriie în mustul carnal,
Zăpezile toate in ochi ţi le-adun,
Pămintul e sania trasă de-un cal.

Plutim în dosul lumilor, pe-o parte
Bate vintul somnului în fus ;
Pe cealaltă, pasărea de noapte
Ne ineacă-n hohote de ris...

Nu pot să strig nici cit un păun
Fără să te ştiu dezbrăcată de şoapte.
Zăpezile eterne în ochi se descompun
Din copilărie pină peste moarte.

Iar dragostea în care noi cădem
Din tălpi în creştet uzi ca nişte fluturi,
Se pare că-i zăpada cea eternă,
De care poţi şi nu poţi să te scuturi.

Naşterea cea mare

Fost-am dus pe sănii de împrumut,
Cimpia mi-a fost maică şi leagăn şi iubită ;
Forfota mulţimii, ca pielea de pe faruri,
Înverzea, întoarsă, urma de copită.

La steaua sus răsare, adinc m-am închinat,
Impenate surle mă infrigurară.
Bouri mari se arătară-n vis
Cu inel de aur ingroşat în nară.

Vizavi de lume, hăuri să se-nchege
Bruma unui astru în pămint virgin ;
Buhe mari şi oarbe il rumegă precum
Aurora beată în ieslea în declin.

Nici casa de născare, nici tatăl străveziu
Sub o felie caldă de pămint şi sare.
Nu mă mai vor cenuşile-n izvor
Cind sunt orbit de dor şi insetare.

Desigur rege sunt, peste un smoc de paie,
Şi creanga de cucută-n loc de lyră ;
Dintre chemaţi, puţini aleşi am fost
În soare miruiţi cu seu de hetairă.

Coboară fluturii, mai mari ca satul,
Să prevestească grei, peste altare,
Că strigătul meu, în chip de porumb,
E pregătit de naşterea cea mare.

Nu mai sunt copil

Nu mai sunt copilul dinainte,
Prea devreme am îmbătrinit ;
Prin scorburi, Pan, işi caută un dinte,
Pe care am să pling eu năbuşit.

Ciutele, în cirduri, vin de-mi dau ocol,
Peştii mă salută din blana lor solzoasă ;
Scuturat e briul pruncilor de cocori,
Mierlele m-adună pe limba lor acasă.

Port în braţe crinii arzători,
Gura îmi şopteşte taine fără-de-pereche ;
Iarba îmi învinge singele-n potol
Şi port vina mare, ca şi pentru zece.

Creşte griu-n mese, vinul dă pe roţi,
Dimineţi nebune-n gitlej de ciocirlie ;
Am să cint de unul singur, pentru toţi,
Şi sunt vestitorul care va să vie...

Dar nu mai sunt copilul dinainte,
Simt de-o vreme c-am îmbătrinit ;
Prin trestii, Pan, iar şi-a pierdut un dinte,
E glasul meu, ce peste noapte altfel a-nflorit.

Motivul unui şal

Cind frigul muşcă aspru, cu florile de ger,
În căpriori zăpada işi ascuţeşte pasul ;
Înfrigurat pină la cintec eu te cer,
Şi simt de la o vreme că mi se-nmoaie glasul.

Şi totuşi în ascuns de te-aş seduce
Tiparele să spumege, nebune, în sărut,
Mi-aş dezbrăca şi strigătul pe cruce
Din nou şi iar din nou ca la-nceput.

Nici risipirea dulce a gloriei postume
Cu talpa nu m-atingă a timpului noroi,
De plinsul loc şi-ar face, cu coatele, în lume,
Ca semn al disperării lumilor din noi.

Dar junghiat un miel în ceafa mea de vid
Nu poate viu să mă poarte prin moarte,
De-aceea gura-ntr-un clopt, mut, mi-o deschid
Şi-ncerc să bat mai departe...

În cetatea de scaun, cu armonii difuze,
Mă-ncearcă iară turma, în lupul gutural ;
E dulcea aminare, din focul de meduze,
Cind ne mai leagă, negru, motivul unui şal.

Vasile Sălăjan

căruţa din apă

Îl însoţi nu pe Valovei, care la urma urmei nu mai avea ce să-i arate, fiind deja mort. Ci pe Ioan Rohia : de-a lungul îngustelor curele de arătură ; de-a lungul unor rudimentare şanţuri, năpădite de pipirig şi surpate, în cerc tot mai strimt, în pas grăbit pină au ajuns să alerge. Goneau de mult, obositor, unul în spatele altuia. **Parcă n-aţi fi normali, la ce ne grăbim,** gindi. Ceilalţi îl urmau în tăcere pe bătrin, nu voiau să se facă de rîs ori nu le păsa. Probabil mintea le stătea la masa îmbelşugată pe care Ioan se va simţi obligat să le-o dea. Şi la vinul pe care îl vor bea, restul fiind alergătură (admiteau) pentru ca lor să le cadă mai bine la stomah.

La deconspirarea locului răzbunării Ioan n-a pornit singur A chemat copiii robienilor şi pe alţii din împrejurimile locuite de rohieni, i-a adus la Ardeova ca să prăznuiască împreună cu mult fast, sfinţirea şi sărbătoarea : cu laude şi cintări vechi, în sunet de fluiere, ţitere şi clarinete. Fiii niciodată răzvrătiţilor s-au strins din marginile Ardeovei, din satele vechiului comitat, din Irun şi Ilipa şi părţile Crainei, căci împrăştiaţi de urgii rohienii işi ridicaseră case împrejurul vetrei Ardeovei. S-au adunat dis de dimineaţă înaintea porţii, cu bite în miini, în hainele lor de şiac gălbui, în gube miţoase de lină, cu pălării de paie lunguieţe ca un turn, cu opincile lor cu multe nojiţe, în cămăşi curate de cinepă, cu nasturi mulţi, coloraţi. Au trecut dintre ei şi-n ocol, s-au oprit la fintină, au scos apă, o apă leşioasă, verzuie, au sorbit.

„Aceeaşi apă peste tot", a spus Vavila, „nu-i scăpare". Unii s-au aşezat pe adăpătoare, au scuipat în groapa raţelor. „Gospodare, trei sate am călcat astăzi şi tu mai stai în cuibul cald al nevestei". Atunci a ieşit Ioan, aducea în braţe o legătură de frunze aurii de tutun înfăşurate în hirtie de ziar, a aşezat ziarul pe ghizdul fintinii, l-a desfăcut şi-a grăit : „Luaţi, luaţi, e din cel mai bun". S-au strins roată, de la cel mai în virstă la cel mai tinăr, au răsucit ţigări, bătrinul le-a întins şi pachete cu foiţe, işi scuipau virful degetelor, pipăiau foiţa, o umpleau cu scrumitură de frunză, o lipeau cu limba, aprindeau unul de la altul. „Bun", spuneau. „Se vede că-i crescut cum trebuie, de unul dintre noi, care ne este rudă !" Cei mai mici răsuceau şi ei, se înecau. „Nu, nu aşa, poftim, ii, caii popii", îi dădăceau cite unul mai mare şi aşa de-a valma trăgeau din ţigări în zorii acelei dimineţi răcoroase. Pină cind s-a umplut ocolul, şi tot mai soseau. Au stins apoi ţigările, au întrebat, „Unde-i copilul" — şi el a ieşit pe prispă ; s-au întors spre el, „Iată-l".

„Nu mai sînt copil, a spus, va trebui să mă asculţi şi să mă credeţi. Dinaintea acestei case s-au adunat multe sute de ani oameni ca voi, neamuri ori nu, să asculte cuvintul celui mai bun, mai puternic şi mai harnic dintre ei. De-aci s-au întors în satele lor, pe ogoarele lor, în casele lor cu învăţătura celui care le era conducător : cind să semene, cind să secere, cind să ducă la topit cinepa, cind să lase berbecele la oi şi vierul la scroafe, cind să postească. Sub acoperişul acestei case s-au născut din cs ales o mie de încrengături, aşadar voi toţi. De-aici v-aţi răsfirat, impinşi de vremi şi de cei care vă veneau în urmă pînă-n depărtările Ilipei, Poienilor de sub munte şi Irunului, pînă-n Ilivachia şi Păcuiul lui Soare. Astăzi v-aţi adunat ca să mă vedeţi ca pe o minune. Nu vă spun decit ceea ce sinteţi. Nimic mai mult".

„Ce e cu căruţa, a întrebat Coşula. Copiii noştri se fac şi ei că o aud".

„Tocmai de asta v-am chemat. Astăzi vom porni să-i găsim locul. Să le arătăm că nu e nimic de ea. Totul a fost — azi nu se află nimic neîngropat. Le vom dovedi acestor visători", interveni Ioan Rohia.

„Ştiam că ne adunăm de ziua praznicului lui Petru", strigă Bleda.

„Adevărat e şi lucrul acesta", spuse Ioan Rohia. „Ei bine oameni buni, să nu mai aşteptăm".

Atunci au deschis poarta, s-au aliniat după neamuri şi-au ieşit în cimp. Ioan era în frunte, a îndreptat mulţimea întii spre Ilipa, apoi au cotit-o spre Păcuiul lui Soare. Solonet observa deja tot mai bine că se întoarce oarecum înapoi, de fapt se roteşte într-un cerc uriaş. Şi-şi dădu seama că, la un moment dat, dacă vor continua acelaşi drum, vor intra în baltă. La amiază deja o încălecaseră în margini de vreo două ori, iar o oră mai tirziu se aflau la vechiul ocol al lui Valovei Mai rămăseseră zidurile gardului său împrejumind bătătura şi răsfirate, băga de seamă acum, coloana de cărămidă şi mortar şi piatră calcaroasă de riu intrau şi se pierdeau în baltă. Gindi **A fost aici într-adevăr ca într-o cetate.** Atunci Ioan porunci să se urce toţi pe zidul acelui gard în bună parte năruit şi a făcut două

cete. Cea dintii a pornit pe partea dreaptă a zidului, spre Ilivachia. În fruntea ei se afla Coşula. În urma lui mergea Vavila şi jumătate din Ilipeni, Belareca, Berhoe, Cozla şi Porata, unii din fiii celor din Irun, Celei, Custor, Hlincea şi Gaga, fiul lui Dainic, fiul lui Ighiu, fiul lui Megara şi fraţii săi Corneliu, Gheorghe şi Vasile. Învăţătorul Mihail era în fruntea lor. La cotul dinspre fosta vie a lui Valovei, năpădită acum de vegetaţia abundentă a bălţii, au fost nevoiţi să se dea jos, zidul era măcinat şi o şuviţă înşelătoare de apă şi-a făcut drum dincoace de zid, spre fintină. Au căutat scinduri, le-au aruncat peste albia firavă a piriului, cei mai tineri s-au împrăştiat în vie, printre lujerii groşi, îmbătriniţi, încolăciţi în sălcii ca nişte şerpi preistorici. Au cules struguri chirciţi, cu boabe mici, tari, negricioase, rare. „Iată, totul se sălbăticeşte aici", a spus învăţătorul Mihail, rugindu-i pe toţi să arunce fructele, să nu le zdrobească, altfel prăznuitul de azi Petru se minie. „Va bate cu piatră toate poamele, aruncaţi ce aveţi în miini", a repetat. Celei, auzindu-l, a ris : „Măcar de acrit o zeamă tot sint buni. S-ar

„Luceafărul"
de MIHAI EMINESCU
ilustrat de Vasile Pintea
(pag. 4—5)

chema atunci că nu-i vătămăm". „Treaba voastră", a spus învăţătorul urcind din nou pe celălalt capăt al zidului, în urma lui Coşula. „După mine, a strigat acesta, să nu alunecaţi, să nu vă pierdeţi, să nu vă faceţi de ris".

A doua ceată a pornit spre stinga, avea în frunte pe Ioan Rohia. În urma lui venea Bleda cu cealaltă jumătate de popor, pe zid. „Măcar dacă am fi luat puştile cu noi", spuse fiul lui Arnota. „N-ar fi trebuit atunci să jertfeşti nici pasăre, nici purcel şi, în nici un caz, viţelul. Vinat trebuie că mai există. Raţe sălbatice, purcei mistreţi se vor afla cu siguranţă mai în adinc".

„De ce aminteşti această unealtă ucigaşă : puşca", strigă din capătul coloanei Coşiu. „Virşele noastre ar fi fost de ajuns. Şi plasele cele mici. Musteşte apa de peşti. Nu văd de ce nu am căuta să-i prindem cu mina. Sărim în apă, o tulburăm, ies peştii deasupra cu burţile întoarse, nu-ţi rămine decit să-i prinzi între degete, să-i apuci".

„Asta nu-i totuna, întrebă Bahnea. Asta nu s-ar chema că-i chinui, că-i ucizi ? ochiurile limpezi, sub streşinile înierbate, sub clopul de rădăcini ale răchiţilor, acolo unde apa e rece şi de cleştar, acolo adastă peştii cei mai buni, cei mai curaţi, cei mai gustoşi. Pe aceştia nu-i înfricoşezi şi nu-i sperii cu îndeletniciri dintr-acestea tulburi. Trebuie să plonjezi acolo după ei, să aştepţi sub apă pină vor ei să-ţi spună unde sînt, ca şi cum ţi-ar spune că pentru îndrăzneala ta sînt gata să şi moară. Atunci bolborosesc pe gură, parcă ar vrea să vorbească, te apropii cu pieptul, el stă blind ca un miel. E cu totul altceva".

„Lăsaţi prostiile, spuse Ioan Rohia. Acestea toate sint poveşti. Unde naiba mai vedeţi voi că ar putea face cuib raţa aia sălbăticită, şi unde ar mai putea pune ouă peştele acela ? Paştele mă-sii, apa-i otrăvită, pentru Dumnezeu, s-a stricat, aşa pe neaşteptate. Şi de fapt asta căutăm noi : să aflăm de ce mai este în stare ori nu pămintul să ne dea ?"

„Noi ţi-am vorbit de ceea ce sintem în stare să facem, atunci cind vedem o baltă, cind simţim vinatul dincolo de perdeaua de stuf. Noi îţi mărturisim cinstit ce sintem : pescari, vinători, căutători în apă tulbure. Chiar dacă facem asta acum, şi nu-i cea dintii îndeletnicire a noastră. Pe tine toată lumea te ştie cit tutun cultivi an de an şi că într-o oarecare măsură ţi-ai părăsit vechea fire. Noi vrem să-ţi arătăm că am rămas aceiaşi, din vechime şi din părinte în părinte. Cite unul doar s-a schimbat, odată cu vremurile şi cu năravul său cel schimbător, dar asta vrem a crede că nu înseamnă nimic".

„Dar învăţătorul ? Veţi vrea a-mi spune că el a dorit să se facă popă şi n-a reuşit. Ori că a vrut să se facă avocat şi la fel : n-a reuşit. Toată lumea ce nu reuşeşte ce-şi propune se simte îndreptăţită să se facă învăţător. De parcă ar mai avea ce să înveţe pe alţii".

„Greşiţi, unchiule, spuse Bleda. De ce ar trebui să aşteptăm toate numai de la voi ? De parcă noi n-am fi în stare de nimic. De parcă nouă ne-ar fi dat pentru totdeauna să fim porcari, pescari, cultivatori de secară şi ovăz, paznici de cimp şi mai ştiu eu ce. Şi mintuirea întreagă ar veni de la Dumneavoastră".

„Pentru că ea va şi veni, spuse bătrînul Rohia. Voi de ce nu puneţi tutun ? Voi de ce nu vă daţi copiii la şcoli, nu unul de zile mari. Ori cind îi daţi îi opriţi înainte de a împlini ceea ce au început, obligindu-i atunci să devină nişte prăpădiţi de învăţători. De fapt nişte ţărani dezrădăcinaţi, pentru care nici cartea, nici pămintul nu mai pot însemna pe deplin ce ar trebui".

„Nu ţinem deloc să vă supărăm, a spus Bleda. Nu pentru asta am venit".

Înaintau de-a lungul zidului, preocupaţi, sub tălpile opincilor şi a cizmelor mortarul se fărimiţa, un uşor praf alb îi însoţea îndeaproape. Se afundau tot mai mult în baltă, lanul de trestie devenea de nepătruns.

„Pe acest zid se umbla şi înainte, spuse Ioan Rohia. A rămas în bună stare, căci l-au ridicat să dureze. Era un fel de potecă, ridicată de cei pentru care balta devenise casă bună, fugiţi de urgia nobililor, de teama ştreangurilor, ascunşi aici ca de propria moarte".

„Şi totuşi şi ca un zid de apărare, circular, spuse Bleda. Altfel ce rost ar fi avut să ne împarţi în două ca să nu ne intilnim".

„Adevărat e, recunoscu Ioan. Fluieraţi careva şi-i veţi auzi aproape".

Feciorul lui Ampoi suflă în degete de trei ori scurt, hoţeşte, şi imediat alte trei fluierături asemănătoare se auziră din dreapta lor şi oarecum din faţă.

„Ei sint", spuse Ioan. Din acea clipă zidul devenea cu fiecare pas tot mai impracticabil. Ros de ploi şi de mocicla bălţii, rămăsese pe creastă numai cu pietrele cele mai ascuţite, varul de umplutură şi cărămizile toate se năruiseră. Călcau cu precauţie, sprijinindu-se de coroana sălciilor şi răchitelor crescute parcă din însăşi rădăcina zidului. Aproape că nu mai puteau trece prin acea plasă vie de ramuri şi nuiele.

„Ne apropiem, spuse Ioan Rohia, ne apropiem", dar atunci mirat, celălalt alunecă. Nu chibzuise cum trebuie unde să calce, nu se sprijinise cu miinile, poate voise să şi întrebe : ne apropiem de ce, pină acum am admis că totul poate fi o simplă joacă, dar din acest moment măcar am dreptul să întreb de ce ori de cine ne apropiem ? De ce această lume căţărată pe zidul periculos, adusă cu minciuna unor ademenitoare promisiuni pină în inima mocirloasei ape, pentru a afla ce ? Pentru a prăznui ce ? Doar i se spuse : pentru tine, iată, ne vom strecura în baltă să vezi ! Şi acum el cel mai neînsemnat, uitat de-a binelea în coloana celorlalţi, de parcă nici n-ar fi contat. Se întreba : totuşi de ce unul, prins în împrejmuirea asta măcar zece ani, cei pe care-i cunoştea el însuşi, de cind a putut pricepe şi asculta, nu i-a povestit, nu l-a ademenit de-a lungul zidirii, nu a suflat o vorbă de ascunzătoarea acelora, chiar cind el vorbea de parcă ar fi ştiut, spunind : „Ocolul, ocolul, nu-mi place, e ca o cetate decăzută". Trebuind să i se spună : „Într-adevăr, fostă ca o curte de domni, bine întărită. Şi chiar cind Valovei, dorind să-i arate acel lucru promis şi pornit în căutarea lui, să se facă, cu destulă pricepere totuşi, că nu-l găseşte. Ori poate căuta altceva ? Valeriu însuşi recunoscind : rămăşiţele unei căruţe, aduse de ape pină în inima ascunzătorii, asta caută ca să fie în ton cu tine. Aşadar, simţise cu siguranţă că nu el este cel chemat să i-o arate, şi lăsindu-l atunci pe celălalt, mult mai cu închipuire şi mult mai pornit a dovedi că totul nu se datorează decit păcătosului aceluia Roland, preacurvar şi nelegiuit, din spiţa ultimului şi nu dintr-acelui care a trăit o viaţă întreagă în baltă ca paznic de vinătoare şi paznic de cimp şi pădurar peste o pădure de salcimi din marginea bălţii şi peste o pădure inconsistentă de plopiş şi răchiţi şi sălcii, îndeplinind din tinereţe cu puşca în mină paza acestora, sub guvernele trecătoare ca sub cerul schimbător, dar şi sub propria lui guvernare, apărind şi veghind propriile lui locuri şi averi. El, cu siguranţă, ghiceşte copilul prăbuşit acum de pe zid, cu picioarele în mocirlă şi cu apa trecută de briu, tremurind de teama lipitorilor şi a şerpilor, în hărmălaia ce-

teatru

Danton (I)

După cincizeci de ani de cind a fost scrisă **Danton** este, iată, reprezentată. Nu ştiu vreo lucrare destinată teatrului, la noi, care să mai fi trecut printr-o astfel de încercare. Chiar şi în trecut, cu dificultăţi mai mari sau mai mici, dramaturgii şi-au văzut piesele jucate. Aceasta este, de altfel situaţia firească într-o ţară în care teatrul este atit de mult gustat dar unde, cu excepţia lui Caragiale, dramaturgii n-au atins măreţia altor scriitori în alte genuri. Poate şi pentru că am văzut **Danton** pe noua scenă a Teatrului Naţional (de-a dreptul fantastică, cu posibilităţi de reprezentare nelimitate) mărturisesc, întrucitva în contra părerii comune însă cu toată sinceritatea, că nu deplîng întirzierea. Văd, tocmai în această intirziere, confirmarea calităţilor excepţionale ale tragediei lui Camil Petrescu; citesc în ea garanţia durabilităţii. Nu e lucru de toată mina ca o piesă să aştepte atit : denotă, aceasta, incompatibilitate cu improvizaţia, cu uşurătatea, cu tot ce poate însemna în anumite condiţii, concesie de dragul succesului. Chiar oameni care-i pătrunseseră valoarea se îndoiau că va putea fi jucată vreodată. Iată ce scrie G. Călinescu în **Compendiul** său atunci cind îl examinează pe Camil Petrescu — dramaturgul : „Dar cea mai profundă operă este **Danton**, probabil nereprezentabilă din cauza lungimii ei". Avem de-a face, într-adevăr, cu o operă profundă şi ciudată. Autorul nu s-a sfiit să-i relateze procesul elaborării, după care a concis singur : „Se va zice că dacă invenţia dramatică este aproape nulă în tot cursul acestor 20 de tablouri, meritul autorului este şi el destul de redus. Negreşit că da, însă lectura, cu blocul de fişe alături, a foarte multe mii de pagini de istorie a Revoluţiei Franceze, mi se pare că totuşi, constituie un merit peste care nu se poate trece atit de uşor". Pradă demonului său ştiinţific, Camil Petrescu işi mai revendica şi (numai) construirea după metoda **Gestalt** istă a caracterului principial. În realitate importanţa operei este cu mult mai mare. Ea se constituie ca o aparentă contradicţie în miezul creaţiei acestui scriitor atit de complex, ca o excepţie care confirmă regula. Căci ce l-a îndemnat pe Camil Petrescu, natură fragilă din punct de vedere fizic şi nervos, să se proiecteze în eroul uriaş şi frust care a fost Danton ? Sau cum se face că tocmai în perioada în care edita **Săptămina muncii intelectuale şi artistice**, cind deci medita la principiile — eronate — dezvoltate ulterior în **Noocraţia necesară**, asupra rolului intelectualităţii de clasă conducătoare în stat, dramaturgul afirmă, în sensul în care va scrie mai tirziu **Bălcescu**, prin gura personajului său : „Lumea nu se conduce numai cu capete, ci şi cu pasiune..." ? Evident, multe din replicile de pe scenă le-a rostit întocmai vestitul tribun francez. Aşa este de pildă, fraza premergătoare execuţiei : „Să ridici capul meu în miini şi să-l arăţi poporului. Merită !" Altele însă, caracterizate prin aceeaşi crudă splendoare, le-a scris Camil : „Dobitocule — spune Danton călăului care-l împiedicase să-şi îmbrăţişeze unul din prieteni — vei mai putea tu interzice capetelor noastre să se sărute în coşul ghilotinei ?" Desigur, tragedia se întemeiază în primul rind pe document. Dar prea departe dincolo de document (Suetoniu) în sensul invenţiei dramatice n-a mers nici Camus scriind **Caligula**. Valoarea constă în vigoarea unui tip uman ieşit din comun şi în strălucirea unor replici ce conţin o întreagă filozofie. Ceea ce, cu toată modestia şi respectind diferentele, putem afirma şi în cazul piesei lui Camil Petrescu. Spectacolul de la Naţional are meritul de a inaugura valorificarea scenică a unei piese deosebite. Dar despre spectacol în numărul viitor.

Marius Robescu

film

Mic dejun la Tiffany

Am lăsat dinadins să treacă o vreme de la vizionarea filmului **Mic dejun la Tiffany** (1961) şi nu fiindcă m-am temut că m-aş pripi în formulările critice, ci pentru că am simţit că pelicula lui E. Blake merită, dincolo de inegalităţile ei, o atenţie specială ; **Breakfast at Tiffany's** este, înainte de toate, ecranizarea unei celebre nuvele a lui Truman Capote, autor pe care generaţia mea l-a gustat „cu singe cald".

Holly Golightly, atit în nuvelă cit şi în film, este o fiinţă ciudată, o greşeală a naturii, o femeie care se joacă cu viaţa nebuneşte, pină la disperare, pină la contopirea cu infernul în care totul este acceptat şi respins deopotrivă. Holly işi creează o soartă, îşi pune măşti, le trăieşte conştientă, se autodevoră şi se revoltă. O întruchipare a dorinţei de a se prinde în scara calului care duce spre înalta societate, o furie luind chipul unei fete bune care se invirte într-o lume colorată a impresarilor de cinema, a gangsterilor, a manechinelor, a diplomaţilor şi milionarilor ? Holly e fiinţa care nu urmăreşte nimic precis, un cabotin care primeşte şi respinge totul, care plînge în sufletul ei şi se simte distrusă atunci cind boema îi refuză pentru o clipă masca de perpetuă „călătoare". Aşa cum spune un personaj, O. J. Holly „e autentică în cabotinajul ei" Poate că aceasta e drama lui Holly Golightly, o dramă în zămislirea căreia Capote a pus duioşie, ironie, umor, gingăşie, plămădind o femeie de o aiureală cumplită, de o bogăţie sufletească exuberantă, naivă şi prefăcută, servindu-şi fericită şi nefericită sandvişurile cu diamante la Tiffany : Holly furind măşti, Holly suferind orgolioasă la a cincea căsătorie a imbecilului milionar Rusty Trawler, Holly înnebunind de durere la vestea tristă despre fratele ei Fred : Holly fosta fetiţă Lulamae, slabă, măritindu-se cu Doc Golightly la paisprezece ani cind devenise durdulie. Holly „cu părul galben ca lămiia (...) cu ochii (...) negri.. "

Audrey Hepburn dă personajului o viaţă extraordinară, o creează pină la verosimil Datele personajului sint urmărite pas cu pas ; uneori îi sint îmbogăţite sau modificate, cum ar fi cazul unor secvenţe, de mare frumuseţe, precum aceea a plimbării în magazinul Tiffany, a despărţirii de Doc sau a trecerii, în final, pe străzile cotropite de ploaie ale Harlemului, făcindu-te să uiţi că Holly n-are părul galben ca lămiia, Joe Bell e părăsit precum şi madame Spanella, în schimb Yumoshi capătă o figură de guzgan, Rusty Trawler o mutră curat îmbicsită ; José Ibarra e mai mult enunţat, pierzind citeva din atuurile cucerite în nuvelă, Mag Wildwood e o parodie bine împlinită, Sally Tomato, gangster dulce, O. J. umbră din umbră, avind meritul de a deveni personaj cheie prin rostirea formulei magice din care afli adevărul despre Holly. O Shaughressy nu ciştigă şi nu pierde nimic din contururile fixate în nuvelă. În schimb scriitorul, în economia filmului, capătă o mai mare arie de acţiune. Are o amantă care la un moment dat se simte, şi chiar şi el o crede, urmărită de un detectiv care se dovedeşte a fi Doc Golightly. De toată frumuseţea este scena din parc, între aşa numitul Fres şi Doc, scenă care în nuvelă se consumă puţin altfel, sau amintita secvenţă din Tiffany, a gravării inelului (inexistentă în nuvelă). Doc e un cuib cald de omenie şi suferinţă, înţelege greu, dar înţelege ce s-a-ntimplat cu fetiţa Lulamae Holly avea să spună mai tirziu : „Asta a fost greşeala lui Doc. Aducea acasă tot felul de sălbăticiuni (...) Dar nu trebuie să-ţi dăruieşti inima sălbăticiunilor. Cu cit le dărui mai mult, cu atit cresc şi se fac mai puternice. Pină cind sint destul de puternice şi pot fugi în pădure, sau să zboare..."

Audrey Hepburn merită văzută în **Breakfast at Tiffany's** : e o Holiday Goligtly memorabilă.

Dumitru M. Ion

iorlalți repeziți să-l scoată afară, chemîndu-se cu fluierături și totuși neputîndu-l ajuta prea mulți, în afara cazului că ar fi trebuit să sară în apă — asta nici unul făcînd-o. Ci abia întinzîndu-i mîna **Și asta-i de ajuns**, gîndind. Așadar, Valovei cu siguranță trăgîndu-se din rîndul celor ascunși multe secole ori numai decenii în baltă de temeri cunoscute ori nu, pentru ca el să însemne motorul acțiunilor viitoare și mort totuși fără să-i spună copilului Solonel mare lucru în afara aducerii dovezilor de decădere, de frică. Și pierzîndu-se el însuși și înstrăinîndu-se el însuși odată cu balta pe care de demult stăpînind-o și cunoscînd-o și apropiindu-și ca pe o mamă iată cu timpul o pierde și o înstrăinează, o scapă de sub control, lasă lianele și verdeața să-i împresoare clădirea casei și ocolul și via și grădina de legume și grajdurile și fîntîna — totul ca într-o îngrozitoare decădere și destrămare. Și mai ales drumurile de acces ascunse ochiului necunoscător și folosite de ai lui pentru retrageri surprinzătoare, de sub privegherea celor care-i urmăreau, a poterelor și jandarmilor, totul parcă mîncat de molii și ros de rugină. El nu se simțea cel chemat a vorbi despre propria-i decădere, lăsîndu-i celuilalt să-și stringă neamul pentru a-l purta pe cărări altcîndva de ei neumblate și de nici străbunii apropiați umblate, ci de acei strămoși Stanislau cu fiul, Cîndea cu fratele și Petru. Aceștia ajunși aici pentru întîia oară și punînd mînă de la mînă de-a lungul multor generații și fortificînd și consolidînd un teritoriu măcinat continuu de moarte. Ridicîndu-i tăinuite cărări, de piatră și var și cărămidă, înainte și în loc de-a învăța să umble pe ape cu bărci ori plute ori prin apă cu cizme din piele tăbăcită de mistreț ; au făcut-o după chipul și asemănarea lor de oameni ai cîmpiei, ai pămîntului, care voiau să simtă ceva tare sub picioare, reușind. Și reușind să trăiască multe vieți, legate una de alta, să-și crească prunci și fete, pe care prin însurătoare și măritișuri să le scoată din baltă, să le trimită înapoi de unde au venit, fără pată, fără rușine, aproape fără origini, așadar apărute în ocolul cîte vreunui mire pe neașteptate, frumoase și iubite, îmbujorate și harnice și apăruți, blonzi, șateni ori bruneți în ocolul cîte unui socru, vînjoși și harnici, cu fețe bătute de soare, îndemînatici la toate, mai puțin la ținutul plugului de coarne, dar repede învățată și această treabă, așa încît să nu se poată ști de unde se trag. În timp ce din inima bălții, din îngrăditura lor să iradieze continuu aceeași viață cinstită, pură, aceeași semeață căutătură a ochilor, aceeași răbdare și stăpînire, dar și scînteia ușor aprinzătoare a miniei și răzbunării, pînă cînd se poate crede că a secătuit, rămînînd ultim purtător Valovei, ca să împlinească nu înălțarea, ci decăderea, destrămarea, să-i pună cu alte cuvinte punct, el nemailăsînd pe nimeni în urmă, ci numai amintirea. Și amintirea simțea deja și adolescentul, prăvălit de pe zid, așteptînd ajutorul celorlalți se destrama mult mai ușor, e ca o boare de baltă, pieritoare în preajma lanurilor înmiresmate de lucernă, a lanului îngust de tutun al cuscrului celui dintîi, ușor de spulberat cu parfumuri fabricate.

„Niciodată n-am iubit sticluțele cu săruri și licori ale Camenei și ale Anastasiei", spuse Solonel. Ioan Rohia rise trăgîndu-l de mînă. Și trăgîndu-l de cealaltă mînă riseră și Bleda și Coșui și fiul lui Bahnea. Neînțelegînd nici unul și nici nu întrebînd.

„Rideți ca niște proști", spuse el și ceilalți n-au dat importanță vorbelor lui lipsite de respect. „Îi e rușine că e singurul care n-a fost atent și s-a prăvălit în apă", rise Bahnea cel mic. „Acum nu știe ce să spună".

„Vei umbla mult fără să te uzi, dar vei muri prost" spuse. „N-aveți ce înțelege, nu vă este dat vouă". Și Ioan.

„Va trebui acum să recunoști deschis că e o minciună". Iar el.

„Voi recunoaște deschis că e o înscenare mincinoasă. Ca o sticluță de parfum pe care ai sparge-o înaintea mea ca să mă strîmb din nas".

„Copil necopt, oare cît te vei lăsa înșelat", spuse Ioan în clipa cînd Coșula, din fruntea celeilalte cete îi simți și strigă „Ioane, Ioane, Ioane".

„Te strigă ca pe un apostol în pustie", spuse copilul.

„Poți spune că nu te afli aici ca într-o pustie mai înfiorătoare" zise Ioan Rohia. „În care glasul unui cunoscut să nu ți se pară glasul unui sfînt ? Ne căutăm de secole ca să descoperim că ne aflăm foarte aproape. Ai să vezi. Veniți, apropiați-vă", spuse. Solonel dîrdîia de frig, apa, deși era în iulie, era destul de rece, hainele lui groase se îmbibaseră bine și mîzga aceea șiroia pe cărămizile zidului mînjindu-le.

„E aici o spărtură în zid", strigă de dincolo de peretele de frunziș Coșula. „Apa și-a făcut poartă pe-aici, e o bulboană".

„Așa trebuia să fie, spuse Ioan. Rămîneți acolo pe zid unde vă aflați". Bătrînul a desfăcut într-un ultim efort împletitura de lujere de urzici, de lemnul lupului, de măcieș înaintînd prin acea fereastră deschisă. Hainele lui de lînă au lăsat în spini cîteva smocuri. Văzîndu-le, gîndi. **Iată de parcă ar fi ca după o turmă de oi.** Și s-au aflat apoi dincolo, dinaintea unui luminiș, a unui ochi rotund de apă, o bălțoacă adîncă în șuvoiul de data aceasta neascuns al bălții. **Fapt că nu e atît de adormită pe cît pare**, gîndi, **își poartă apele de ici colo, într-o neliniștite înspăimîntătoare.** Șuvoiul susura nervos. Bleda aruncă un colț de cărămidă. „E foarte adînc locul, constată tot el, nu care cumva să alunecați că vă înghite". Apa pe margini se rotea înspumată, îngrămădind vrejuri și crengi și bucăți de țesături, din toate cele aduse necurmat de curenți spre acest punct.

Constantin Atanasiu

Elegia Înaltului Pod

Trăim între albe arcade,
viaducte se-ngeamănă-n zări,
e cerul ca un amfiteatru
și, undeva, pe zidurile sale
sînt umbre călări.

Ale istoriei scuturi se sbat
cum scoicile-n liniștea mării,
trăim între albe arcade
și glasul lui Ștefan e șfat
din miezul înserării...

Străluce ca un bucium dinspre
vinerea străveche pînă-n noua noastră vineri
un bulgăre de nea și glod
desprins sub pașii noștri tineri
din visul de arcade al
Înaltului Pod !

Luca Onul

Ștefan cel Mare

Măria-ta, ascultă, vin hatmanii
La un ospăț de dincolo de timp ;
Vin de departe nînși de grave liniști
Să guste vinu-acestui anotimp...

Măria-ta, se limpezește veacul
De-atîtea sacre buciume pe culmi;
Cînd plăieșii tăi din vii balade
Se despletesc în iederi și în ulmi...

Măria-ta, mi-e fruntea grea de cronici
Moldave și valahe la tot pasul;
Cînd pe-un tărîm de aur din istorii
Chiar Vodă-Soare-ncalecă Pegasul...

Măria-ta, ascultă, vin plăieșii
De liniștea din iederi tulburați ;
La un ospăț la care toți hatmanii
Sînt munții noștri cei adevărați...

Măria-ta, se limpezește timpul
Rotunjindu-se prin noi cuminte;
Cînd strămoșii unși de grave liniști
Prin mine curg ca un torent fierbinte...

Mihai Adrian Eres

Eu voi rămîne, căutînd...

Amintiri de tot felul
îmi dau tîrcoale înainte de a se crăpa de ziuă
Le simt cum se apropie încercuindu-mă,
lăsînd ploaia să cearnă și timpul
să treacă pe nesimțite, fără de însemnătate
Odată cu el se vor duce străinii, se vor duce și prietenii
în noaptea plină de muzici
Eu voi rămîne căutînd, în aceleași locuri
adevărata cărare pe care a urcat, pînă sus,
pe culmea Vîrfului cu Dor
un singur tînăr poet
ce a trecut pe aceste meleaguri pline de rouă
căutînd o zi cît mai adevărată,
o zi ca aceasta, frumoasă și albastră
Voi rămîne privind impasibil spectacolul anotimpurilor
urmărind cum iarna se trece lăsînd amintire
o limbă stingheră de alb —
obstacol de netrecut pentru marea de iarbă
care așează în fiecare dimineață riuri de rouă
pe timpla celui mai tînăr și veșnic poet
numit EMINESCU.

debut

Ingrid Fulga

poveste de dragoste

Născută la 22 aprilie 1957, în București. Este elevă în clasa a XI-a la liceul „I.L. Caragiale"

Ne-am cunoscut în tramvai. Am stat alături. Am mers mult cu tramvaiul, sau poate numai mi s-a părut că am mers mult. Nu știu cum am intrat în vorbă, dar pînă la urmă am descoperit că și eu și el suntem tare singuri și că avem nevoie unul de celălalt, și că ar fi tare bine dacă ne-am căsători. Cînd am coborît din tramvai, am hotărît să ne căsătorim duminica viitoare. Da, va fi tare bine dacă ne vom căsători duminică.

La nunta noastră a fost puțină lume. Eu am avut flori în păr și am fost tare fericită. Și Ipolit era fericit. Da, așa îl chema — Ipolit. De fapt, nu știu sigur dacă așa îl chema, dar eu așa i-am spus totdeauna, și el nu mi-a spus niciodată că l-ar fi chemat altfel.

Avea o căsuță la marginea orașului unde creștea porumbei, salcîmi și ciuperci. Am mîncat multe ciuperci cît am trăit împreună. Am adus cu mine o colivie fără pasăre, căci pasărea murise în ziua cînd mă născusem eu, de necaz probabil, de asemeni un bici rămas de la nu știu cine, o cutie de pălării, o carte de bucate și un ceas care mergea numai în zilele fără soț.

Am trăit fericiți. El vindea ziare, iar eu porumbei. Porumbeii se întorceau cîte o dată înapoi, și îi vindeam din nou. Mîncam ciuperci și clătite cu flori de salcîm.

Apoi, Ipolit n-a mai vrut să vîndă ziare. S-a gîndit că ar fi mai frumos să lipească afișe. Și eu i-am spus că, într-adevăr, e frumos să lipești afișe. Porumbeii nu s-au mai întors acasă, așa că n-am mai avut ce vinde. Atunci m-am gîndit că ar fi bine să învăț să cînt. După ce am învățat o mulțime de cîntece, cîntam pe stradă sau în parcuri, și lumea îmi dădea bani sau lucruri pentru că îi plăcea cum cîntam. Citeodată mergea și Ipolit cu mine.

Într-o zi, ne-am gîndit că ar fi bine să avem și copii. Am avut o fetiță. I-am spus TAIKO. Ipolit spunea că asta înseamnă bucurie pe japoneză. Dar TAIKO n-a putut niciodată să-și rostească numele. Nu ne-a strigat niciodată și nici n-a putut să cînte. La început am fost triști din cauza asta, dar cu timpul ne-am obișnuit și totul a mers ca mai înainte. TAIKO creștea flori și le vindea îndrăgostiților. Eram tare fericiți seara, cînd mîncam clătite cu flori de salcîm și ne uitam la cerul plin de stele, și ne întrebam cîm cîte stele or fi pe lumea asta, și dacă și acolo, sus, oamenii mănîncă flori de salcîm sau lipesc afișe, și dacă au și ei cîntece și porumbei. Numai TAIKO nu întreba nimic. Cartea de bucate nu mi-a folosit la nimic, pentru că niciodată nu ne-am gîndit că am putea mînca și altceva în afară de ciuperci și salcîm. Ne cumpărasem din economiile noastre un glob pămîntesc și în fiecare seară ne plăcea să-l învîrtim, și să ne gîndim unde o să ne ducem cînd o să avem bani mulți, și cum o să vedem noi munți înalți și ape și dealuri și copaci și animale de tot felul, și marea, și încă multe altele... Era tare frumos. Ipolit dorea grozav să vadă marea.

În ziua aceea, Ipolit n-a venit acasă la ora mesei. Se făcuse noaptea tîrziu, și el tot nu venise. Salcîmul a rămas pe masă. În zori, tot nu era acasă. TAIKO a plecat să-l caute. L-a găsit întins pe trotuar, înghețat, și ținînd în mînă un afiș pe care scria : „Cu numai zece monede puteți vedea marea !". Ipolit căzuse de pe scară în timp ce lipea afișul. A vrut să-l lipească sus de tot, ca să-l vadă toți oamenii. Ar fi vrut ca toți oamenii să meargă să vadă marea. Și el ar fi vrut s-o vadă. Din ziua aceea, pe TAIKO n-am mai văzut-o. Eu mi-am luat colivia și ceasul și am plecat de acolo.

Într-o zi, un om mi-a spus că ar fi văzut-o pe TAIKO într-un tramvai. Stătea alături de un bărbat. Aș fi vrut s-o mai văd și să-i spun să nu meargă cu tramvaiul. Dar m-am gîndit că vine o vreme cînd pentru fiecare sosește un tramvai și înfloresc un salcîm.

Seara, cînd mă uit pe cer, mi se pare că-l văd acolo, sus, pe Ipolit, lipind afișe. Nu știu dacă o fi el, sau o fi alt Ipolit din altă lume. Oricum, eu îi spun în fiecare seară, înainte să adorm : „Ipolit, eu tot te mai iubesc !".

Dinu Ianculescu

Tu te-ai făcut sărut, eu mîngîiere

Tu te-ai făcut sărut, eu mîngîiere.
Am ars apoi, tîrziu am strîns cenușa
ne-am ridicat pe ierburi lîngă ușa
de vînt și umbră, unsă cu tăcere.

Neauzită zăngăne cătușa.
De ce ne soarbe timpul din putere ?
De ce golește plînul și mai cere
înfometat, nestăpînindu-și gușa ?

Ia-mi gîndul și sporește-mbrățișarea
cu dulce și amar, pînă se face
sărată urma noastră precum marea.

Vai, valul duce vasul către pace.
Vai, șoaptele își caută culoarea
în ploi, în vînt, în ger, în promoroace.

Nu putem întoarce...

Nu putem întoarce-n lacul tremurat
undele, la visla care le lovi.
A căzut zăpada peste morți și vii
și furtuna pomii i-a cutremurat.

Altădată, ziua ne-aștepta cu ii,
noaptea cu mărame. Și eram bogat
cînd privindu-ți ochii, auzeam cum bat
clopote-n arame și-n aurării.

Astăzi, la sfîrșitului gîndului întreg,
tulbur cu o vîslă zaua ce lucea
și-mi înalț adîncul ca să mi-l desleg.

Dar pe maluri strînse și prin vreme rea
nu se mai aude. Și nu pot să leg
umbra, de lumina care mă ploua.

Aicea pe cînd stam se petrecură...

Aicea pe cînd stam se petrecură
tăcerile, apoi se auziră
căzutele, suitele pe șiră
cuvinte-n doi rostite de o gură.

Tîrziu și bravi cînd brațele se miră
că frunzele și aerul se fură,
rostogoliți pe-aceeași arătură
de pat, priveam cum noaptea se deșiră.

Pe raft hoțise ziua din bucate.
Ne-am ridicat. Scurtam în noi moșia.
Împreunați ne despărțeam în toate

căzînd mărunți ca ploile pe glia
de unde începea singurătate
și săvîrșea firesc călătoria.

Al. Dumitrache

Pe cîmpie

Trei izvoare se-ntîlnesc aici
și îmi pare cerul mai aproape
cînd mă frîng tăcut în fiecare
început de nesfîrșit de ape.

Bărăganul meu de m-ar vedea
singur în mătăniile mute,
caloieni de lut ar arunca
în fîntîni amare și stătute.

...Mă întorc la ulmul din cîmpie
și îmi pare cerul mai departe
cînd mă înfășor în umbra lui
leneșă, dar și fără de moarte.

Ovidiu Genaru

Mai departe

La izvorul de argint
din sprinceana lui Miron Costin
trec călare în zori
pe o pasăre de trei culori

Iarba-i deasă clipă-n clipă.
Pasărea îngenunche pe aripă.
Ca să trecem mai departe
bem din dulcele izvor de carte...

Toamna de astă toamnă

Toamna de astă toamnă fu vrăjitorie
atîta lumină de pace unde-ncăpu? Vai miel
Scriam și vedeam timpul prin hîrtie.

Locuiam în mansarda unei gigantice flori de tei
cu spiritul verii cu mierea eram trei
ca păstorul pe colina cu miei.

Soarele a apus în struguri și s-a pierdut.
Cine-a intrat în dragoste de toți a fost văzut
și sfîșiat ca limba în sărut...

Ioana Proca

Bură

Plouă pe clinul subcarpatic, răsad de îngeri plîngători,
O ceață gri surupă cerul și-n goana unor căpriori
E toamna ca un gînd întinsă cît poți lumina s-o măsori.

Umplîndu-ți sufletul de taină privind colinele sărace,
Coame de cai îmbrumărite despică lumea ca o lance,
Oierii-și caută lumină în lîna oilor buimace.

Ne este dat să geamă munții-n ruina vechilor molizi,
Ninsoarea nervilor curată, topească-se între oglinzi
Ciopor de capre rătăcite să-ți fie greu să le închizi.

Cînd inimi de culori pulsează în vina verde a pădurii,
Căderea ploilor răsună ca neguros ecou al gurii
Într-un ocean de gheață arsă prin care au trecut maurii.

Leagăn cu fulgi

Și cum ninsoarea poate fi,
și slăbiciune și reproș
pentru copilul ce se naște
scîncind în iarba lumii trează,
culoarea cerului e gri
și albul fulgilor nechează.

Copilul Lara spune-ntr-una
„ninge, ninge, ninge"
și ochii ei, pămînt de negri,
s-au limpezit și ne privesc,
adînc și veseli cînd cu mîna
lovește fulgii și atît.

Această zi în care albul
ninsorii, i-a rămas pe deget
o obsedează-n somn și-n joacă,
visînd la-ntîia promoroacă,
pe care a privit-o drept,
cu ochii, palma și cuvîntul,
lăsîndu-i slăbiciune-n piept.

Nuferi palizi

Cu fiecare zi trecută, simțim în haosul de pași,
În nervi și-n oase ceața deasă a ceea ce va fi să vină:
Străini de noi și de ei înșiși, colindători sinucigași,
Bocind uscat precum strigoii pe-un țărm de apă și de vină.

De-o oră care nu sfîrșește, poate un început de veac,
Cînd șirul nuferilor palizi înnebunește-n infinit,
Eu ca un lucru în cădere sprijin mai caut, cad și tac,
Și-aud în somn cum ploaia țipă sub pleoapele cu plîns sleit.

Ascultă fluturii prin beznă, vacarmul stelelor. Eu sînt!
Ascultă mamele uitate, cînd se-ntremează firul ierbii,
Și ruga mîinilor întinse cu urme de inel-pămînt,
Sub care ne-am ascuns odată și tu și eu, în rînd cu cerbii.

televiziune

Minunate călătorii

Întîrzierea omătului așterne în sufletul nostru presimțirea unei tristeți : dacă iarna nu mai vine ? Pîndim dimineț**ile în dreptul ferestrei dar ele vin golașe și sterpe și cerul atît de senin este, acuma, în ianuarie, dezolant. Meteorologii T.V. dau explicații judicioase și ultra-științifice dar ele nu țin loc de omăt : dimpotrivă, am dori din toate puterile ca fronturile ciclonice îngrămădite pe hartă să fie alungate cu bățul și Nicolae Buș**lega, ca un Făt-Frumos veritabil, să dezlege zăpada din băierile cerului.

Efortul televiziunii de a substitui iarna este impresionant : emisiunile pentru copii sînt numai clinchete și zurgălăi ; ora satului vorbește febril despre agricultură în condiții de iarnă grea ; reporterii actualităților pleacă pe teren în bocanci din piele de iuft ; emisiunile pentru tineret se deplasează la munte pentru ca măcar în după-amiezile de simbătă, la capăt de săptămînă să vedem zăpada la televizor ; interpreții de muzică populară asudă-n sumane iar soliștii instrumentiști acceptă să-și atîrne ghitara peste palton. O mare inimă roșie bate pentru public dincolo de ecranul televizorul.

Dar au fost și alte întîmplări care ne-au ajutat să uităm de penuria de omăt : de pildă, titlul mondial universitar la handbal masculin. Clar cîștigat. Fără nici o înfrîngere.

Aniversarea bătăliei de la Podul Înalt a prilejuit, de asemenea, exprimări remarcabile pe micul ecran. Am reținut, cu deosebire, prezența profesorului C. G. Giurescu, invitat al emisiunii „De strajă patriei". Cele cîteva minute de discurs liber ale eminentului nostru savant au închipuit o lecție model. Astfel : absolut toate cuvintele folosite au acoperit idei. Afirmația nu s-a desprins nici o clipă de demonstrație. S-a ținut legătură permanentă cu documentul selectat exemplar. Adică : cel mai apt a servi tema în discuție. S-au tras maximum de concluzii ale problemei tratate. Marele domn **al Moldovei a fost recitit** ca un exponent exemplar al istoriei naționale. El a fost explicat în esențe, s-a făcut o analiză în adîncimea problemei și nu de-a lungul ei. Ferm teren, bine consolidat, deloc alunecos.

În sfîrșit : minunate călătorii în ierni inventate ne-au dăruit și emisiunile pentru copii. Nu știm ce explicație s-ar potrivi cu schimbarea atît de bruscă la față a „Lumii copiilor". S-a deschis mai întîi o fereastră prin care a năvălit deodată lumina : ce se vede pe cer se vede și pe ecranul televizorului : soare, nori, vînt, aer, păsări. Pe urmă s-a deschis o ușă : toată lumea a tulit-o afară din culisele studioului. Emisiunile pentru copii se desfășoară, în sfîrșit, în aer liber. Educatorul nu mai are, nici el, atîta putere ca în odaia cu ușă, și-o libertate molipsitoare contaminează pelicula și pelicula ne contaminează pe noi. Minunată — întîmplare că „Lumea copiilor" de pe micul ecran este o lume în care se vede fără lentile ajutătoare cum arată fericirea atunci cînd nu este un biet substantiv abstract.

Autorii acestei întîmplări : Tatiana Sireteanu și Erica Petrusa.

Sânziana Pop

plastică

Erceanu și Codre

Există o „maladie" grafică a desenului, un moment în care acceptul pus pe travaliul tehnic îi suprimă simplitatea originară. S-ar zice că lucrul cel mai de seamă este, în această speță hibridă, mimarea unui rezultat ce aparține specific numai tehnicii de imprimare, pînă la confruntarea cu ea. Două sau trei din desenele lui **Dan Erceanu** (expuse la sala „Orizont") ilustrează cu precizie acest drum închis fără de identitate proprie, ca factură, ele suferă și de o lipsă — consecutivă — de opțiune stilistică. Alt tip de desene, în schimb — în care ponderea e preluată de minuția descrierii amănuntelor ce permite liniei cu duct fragil meandre line, sinusoide largi (vezi desenul — ilustrația „E. de Brouwer și calul său") — îl așează pe Erceanu mai aproape de lucrurile prezente în expunerile anterioare. Dar și genului acesta de desen — vag vetust, caligrafic, dar „susținîndu-se" pe hîrtie — artistul îi opune cîteva formulări grafice pe tiparele făcute ale unor modernisme deja catalogate în inventarul plastic al ultimelor decenii. Cele două „Arhipelaguri" constituite dintr-o serie de tașe casetate, foliile largi „desenate" prin tăieri ritmice, schițele semănînd a „proiect de arhitect" de felul celei numite „Soare pătrat" corespund, s-ar părea, unui acut sentiment al insuficienței teritoriului artistic expresiv ca și al tehnicii alese. Erceanu — remarcat încă de la debut pentru o anumită „nesinchiseală" vizavi de ponderile sacre ale graficii, pentru prospețime și inventivitate — cedează acum presiunii nivelului mediu, egalizator. Lucrările actuale — la fel ca și cele ale lui Nicolae Alexi, par a aparține unei perioade de tranziție pentru care abia următoarea manifestare ar putea să fie edificatoare.

Pentru **Florin Codre**, sculptura există mai ales ca arta celei mai directe confruntări cu materia, pentru care „arma" specifică este forța fizică a mîinii. S-ar părea că, în postură de profesionist „strîmbă-lemne" artistul se „ciocnește" de trunchiurile de copaci asupra cărora își propune să lucreze și că ceea ce vedem sînt urmele acestui impact. Scara „uriașească" a ciclului de „Vetre" — prezentate tot în sălile galeriei „Orizont" — subliniază și ea impresia de forță naturală în acțiune pe care o dă o primă privire. Dar, lucru curios, formele rezultate nu sînt de tip organic, forme „crescute" ori „deplasate", ci se supun unui scenariu abstract, coincidența făcîndu-se mai degrabă palpabilă cu unele obiecte de uz comun : scaunul — tron cu sprijinitoare de brațe, putineiul, jugul etc. Desigur că, forțamente, repertoriul astfel enumerat ar trebui să aducă în discuție interferența cu tradiția populară, acceptarea ei ca punct de referință conștient. Mi se pare însă că ar fi o manevră forțată, obligată oarecum de obișnuința ochiului de a se sprijini pe obiectul familiar, comun, cunoscut. Pentru că de fapt sculptura lui Codre, străină de orice aluzie de acest fel, se prezintă doar ca modelare a unor volume egal verosimile în șirul imaginilor naturii ca și ale artei ; modelare acompaniată mai ales de o „fasonare" de bun meșteșugar. Dacă s-ar fi putut — aceasta e senzația — Codre și-ar fi „turnat" sculpturile în lemn.

Cristina Anastasiu-Condiescu

contemporanii noştri

Tema creatorului

Camil Petrescu a publicat după cel de al doilea război mondial şi un volum de **Nuvele** (1956; o parte dintre naraţiuni apăruseră în 1949, 1951), un fel de jurnal al operelor lui mai vechi. Apar aici teme tratate odată în teatru **(Turnul de fildeş** este o relatare în proză a subiectului din **Jocul ielelor)**, şi personaje întîlnite în alte scrieri : Ladima, Nae Gheorghidiu etc. Două sînt temele mai importante ale acestor firave (estetic) naraţiuni : **tema creatorului** (intelectualului) şi tema **compartimentării** lumii burgheze. Lui Ladima, poet şi gazetar, viaţa îi pare **(Cei care plătesc cu viaţa)** „desnădăjduit compartimentată" între avuţi şi săraci. **Creatorul** intră cu un spor de suferinţă datorită sporului de luciditate în prima categorie. Prozele traduc, fără prea multă imaginaţie şi fără interes pentru psihologie, această teză. Ladima — „unul dintre cei mai interesaţi poeţi ai epocii" — umblă îmbrăcat în costum de subofiţer rezervist pentru că nu are haine civile, stă ceasuri întregi la „Terasă" aşteptînd un prieten fără să mănînce ceva deoarece n-are doi lei în buzunar, preţul unui capuţiner cu două cornuri. Mihai Oproiu **(Minusile ;** nuvela este o versiune nouă a unei bucăţi mai vechi : **O seară cu masă bună şi iubire,** publicată înainte de război), este, ca şi Ladima „revoltat cu fruntea la pămînt" : poet orgolios, famelic, împuşcă francul prin cafenelele oraşului şi acceptă, supunîndu-se unei mari umilinţi, invitaţia unui fost coleg de şcoală, Dimianu, de a lua masa la un restaurant de lux. Dimianu este un om de afaceri abil cu mare trecere la femei şi cu o filozofie cinic de practică : „Crede-mă pe mine, şcoala nu face doi bani. Uite, Niculescu, premiantul I-iu, ce face ? profesor la Giurgiu. Şi eu care eram coada"... Îi place literatura, mai ales cea **idealistă** pentru că, lumea fiind mizerabilă, literatura îl face să uite (ideea artei ca formă de escamotare a conflictelor sociale). La plecare, după o masă bună şi o conversaţie agreabilă, Dimianu pune în mînă poetului o sută de lei recomandîndu-i să nu mai ceară bani pentru poeziile publicate („N-ai idee ce proastă impresie faci... Mai bine, cînd n-ai, cere-mi mie un pol, doi acolo..."). Poetul rămîne stupefiat de umilinţă, cu lacrimile şiroind pe obraz.

În acelaşi stil abrupt tezist sînt scrise şi celelalte nuvele. Prozatorul ia un cuplu, deobicei doi foşti colegi de şcoală, pentru a ilustra selecţia inversă a valorilor în societatea compartimentată : Mihai Oproiu şi Dimianu, Ţicu Florea şi Johny Scurtăcescu **(Un episod),** Ladima şi boier Dinu Dănoiu **(Moartea pescăruşului),** Paul Lomanesco şi Mitrache Anghel sau Sineşti şi Gelu Ruscanu **(Turnul de fildeş),** ilustrează ideea despre opoziţia ireconciliabilă între valoare şi promovarea socială, artă şi conformism. Creatorul este cel care pierde mereu, ultimul chemat la banchetul vieţii. O sugestie mai profundă a acestei diferenţieri aflăm în **Cei care plătesc cu viaţa** (unde se vorbeşte şi de demonstraţia muncitorilor tipografi din 13 Decembrie 1918). Dinu Dorcea, tînăr actor cu mari perspective, îşi pierde treptat auzul. Infirmitatea (este la mijloc şi o notă autobiografică) pune între el şi cealaltă lume un deşert de linişte şi neînţelegere. Actorul (Creatorul) percepe semnele venite din cealaltă parte prin mijlocirea unei teribile maladii (simbolul unei subiectivităţi închise, impenetrabile).

Mai profunde dintre nuvelele lui Camil Petrescu sînt **Moartea pescăruşului** şi **Turnul de fildeş.** Ladima, invitat la ţară de idilicul boier Dinu Dănoiu, află că acesta a făcut afaceri necurate în armată şi a strîns o avere însemnată folosind graţiile soţiei sale, frumoasa Adina Dănoiu. Dinu are acum o casă mare şi o grădină cu soiuri rare, păzită de 16 ciini. În acest paradis floral se află mormîntul Adinei Dănoiu de care se îndrăgosteşte, retrospectiv, după fotografii Ladima. Întrebarea ce chinuie pe temutul gazetar este dacă Adina s-a sinucis (există şi ipoteza că, după ce s-a folosit de ea, Dinu Dănoiu a ucis-o ca să scape de un martor incomod) şi dacă s-a sinucis pentru ce motiv (depresiune nervoasă, remuşcări ?) Problematica eroilor lui Holban este tratată în acest mod mai simplu. Un răspuns, pe calea unei alegorii, îi vine dintr-o întîmplare cinegetică: boierul care iubea florile ucide inutil, cu toate protestele lui Ladima, un pescăruş.

În **Turnul de fildeş,** reţinem, pe lîngă elementele cunoscute din piesă, cuplul Irena şi Paul Lomanesco, prin care Camil Petrescu ilustrează tema creatorului, înversînd datele ecuaţiei. Paul Lomanesco, pictor cunoscut, cu expoziţii la Paris, este la origine un oarecare Găman, individ de extracţie joasă, fără nici o aplicaţie pentru artă. El este opera bogătaşei Irena, născută Ruscanu, femeie urîtă şi aprigă. O schiţă — în linie tipologică — a „logoviperei" Calliopi Băl-Ceaurescu din **Un om între oameni.** De o „vanitate coriace" şi „răutate vulturească", ea are cultul familiei şi face din simplul dar robustul Găman un pictor de oarecare suprafaţă şi-un om cu educaţie mondenă. Simplificat, mitul lui Pygmalion este răsturnat şi transpus într-o atmosferă de lupte şi vanităţi balcanice. Lomanesco a ajuns, prin voinţa acestei femei dirze, un pictor la modă (falsa valoare e promovată), şi trăieşte izolat de viaţă într-un fals turn de fildeş, turnul de fildeş fiind în cazul de faţă bunăstarea. Compartimentarea de care prozatorul este în continuare obsedat se face între pseudo-pictorul Lomanesco şi grupul de tineri pictori săraci care solicită o comandă guvernamentală. Episodul Gelu Ruscanu-Sineşti este colateral, bineînţeles sub nivelul piesei.

★

Piesa Caragiale în vremea lui (1957) precedată de un **prolog excursiv** despre **om** şi **neom** în societatea compartimentată (tema revine) este tot ce a scris mai rău Camil Petrescu. Amestecînd ficţiunea cu elemente luate din opera şi viaţa lui I. L. Caragiale, Eminescu, Slavici, Maiorescu, autorul transpune în replici triste prin lipsa lor de expresivitate biografia unui **creator** în luptă cu mizeriile vieţii. Eminescu este un bolnav plîngăcios, Slavici un om bun dar greoi la minte, Maiorescu un cinic şi un parvenit antipatic, I. L. Caragiale un corosiv cu o ironie cam vulgară, tandru, sentimental totuşi în familie. Punîndu-i să vorbească în acest chip, autorul uită că viaţa particulară a acestor indivizi nu mai poate fi privită decît prin intermediul operei lor. Uită, mai ales, că un creator de geniu nu poate deveni personaj central într-o operă de ficţiune.

Sculptură de CÉLINE EMILIAN

FRAGMENTE CRITICE

Să citäm cîteva replici din piesa **Caragiale în vremea lui,** expresia unei neînţelese rătăciri din partea unui mare scriitor :

„CARAGIALE [...] : Mă Mihai, ce-i cu tine ?

EMINESCU (din străfundul făpturii lui omeneşti, îi cade capul în piept) : S-a isprăvit...

CARAGIALE (tişnind cu capul în sus) : Nu s-a isprăvit de loc.

EMINESCU : Sînt sleit. Sînt bolnav. Deabia îmi mai pot mişca picioarele bolnave. Mi-s umflate. Uite, umblu vara cu galoşi. (Arată galoşii de stofă). N-am locuinţă, n-am haine. Alaltăieri am refuzat o masă la Maiorescu, pentru că nu mai puteam ieşi în lume cu costumul ăsta, singurul pe care-l port de ani de zile. (Surizînd amar) : Şi el mi-a spus să încerc un costum de-al lui... Dar mai ales sînt obosit, sînt sfîrşit. Simt că s-a rupt ceva în mine, care nu se mai poate drege.

SLAVICI (îndurerat, înţelept) : De vină sînt excesele dumitale, frate Mihai... Eu ţi-am spus mereu. Nopţile nedormite...

CARAGIALE (scăpărător de minie) : Mă Slavici, nu fi prost. Învaţă româneşte, învaţă înţelesul cuvintelor, dacă nu eşti în stare să-l găseşti singur. Cînd zici „excese" la plural, tu nu-ţi dai seama ce spui. Tu ai vrea să zici că Eminescu se dă prea mult muncii lui de poet, fără să mai ştie de lume, căutînd tîlcurile sau cum spune el : „Simţi că pe cap îţi cade cerul, căutînd cuvîntul ce exprimă adevărul". (Lui Eminescu) : Aşa parcă spui, mă ? (Cu fruntea dreaptă) : Acolo, în lupta asta nu poate fi „exces", căci acesta este rostul, legea scriitorului pe pămînt... Datoria noastră, noi cei din jurul lui, împreună cu scîrbele astea care pun ţara la cale, ca şi cu cei ce conduc azi, e să-l ajutăm să-şi tămăduiască rănile... să se îndrăvenească, să se odihnească... În loc de asta, chiar voi, tu şi Maiorescu, care pretindeţi că-l preţuiţi, îi oferiţi vreun costum de haine uzate... Şi ca să justificaţi meschinăria şi reala voastră nepăsare, creaţi legende. „Că aşa e Eminescu, că el nu are nevoie de nimic ; că pe el nu-l ating nevoile şi lipsurile pămîntului ; că el trăieşte în nori". Baremi tu, nepricopsitule, fii mai calomniezi şi din neştiinţa limbii române. Măi, cînd zici despre cineva că face „excese" aşa pur şi simplu, înseamnă că-l învinuieşti că abuzează de petreceri şi de plăceri oprite, oprite, mă, şi ruşinoase, în dauna sănătăţii lui.

SLAVICI : N-am vrut să zic asta... Eu ştiu cît e de cuminte. Ca o fată.

(Eminescu scrie ceva cu un zîmbet trist).

CARAGIALE : N-oi fi vrut să spui asta, capsomane, dar ai spus-o şi o vor repeta-o şi alţii. Se va crea o legendă... Din prostia ta frăţească, sau din prostia subţire şi filistină a lui Maiorescu..."

Critica a găsit interesantă, totuşi, această piesă prin faptul că „nu ţinteşte doar să facă o calmă reconstituire istorică, ci susţine o polemică inteligentă şi aprinsă cu o imagine a lui Caragiale oarecum formată. Camil Petrescu ţinteşte să răstoarne această imagine şi să-şi impună viziunea lui înfăţişînd un Caragiale care trăieşte drama spiritului creator, exasperat de rolul cretiniei burgheze, drama omului neînţeles adesea chiar de prietenii săi cei mai buni" (Ov. S. Crohmălniceanu, **Gazeta literară,** 15 oct., 1964).

Întrebarea este dacă despre toate acestea trebuie să mai vorbească o piesă proastă după ce a vorbit o mare Operă.

Eugen Simion

profil

Virgil Duda

Născut la 25 februarie 1939. Absolvent al Facultăţii de drept, Universitatea din Bucureşti.

Bibliografie : Povestiri din provincie, *1967 ;* Catedrala, *1969 ;* Anchetatorul apatic, *1971 ;* Deruta, *1973.*

Proza lui Virgil Duda a trezit interes mai cu seamă după tipărirea celei de-a doua cărţi a scriitorului, romanul **Catedrala,** cu toate că faţă de anteriorul volum noutatea principală consta în amplificarea considerabilă a construcţiei, întemeiată însă pe aceleaşi resurse şi avînd aceleaşi principii ca şi povestirile „din provincie" ce o precedaseră. Atrase excesiv de „probleme", cu riscul chiar de a se trece peste „problema artei", comentariile s-au fixat îndeosebi pe caracteristicele materialului în care autorul îşi modelase mai mult voinţa de a-l înfringe decît îi urmase sugestiile ; analitică şi interpretativă prin factura ei, proza lui Virgil Duda pare totuşi a-şi fi propus dovedirea ineficienţei analizei printr-o folosire premeditat abuzivă, scriitorul intrînd, tipologic, în aceeaşi „clasă" cu Radu Petrescu, Mircea Horia Simionescu, Alexandru George (dintre prozatori) şi Mircea Ivănescu, Petre Stoica, Ovidiu Genaru (dintre poeţi).

Roman al uzinei în latura exterioară, aşa cum **Deruta** va fi „romanul vieţii de provincie", **Catedrala** pune de fapt în chipul cel mai direct problema raporturilor dintre „realitate" şi „literatură". Obiectivul declarat al autorului este de a reconstitui, pe baza unei meticuloase anchete, biografia unui personaj aşa-zicînd reprezentativ, inginerul Burghele, în scopul de a risipi legendele ţesute în jurul acestuia din „povestirile" unui anume, misterios, Constantiniu care „potolea setea de amănunte, povestind cu plăcere ce ştia, dar mai ales ce nu ştia (...), astfel că în cele din urmă reuşi să creeze în jurul lui Burghele o «aură de legendă»". Acestor „legende" li se va opune dosarul complicat şi stufos al datelor **obiective** strînse despre „eroul" lor ; în mod neaşteptat, din imensul proces-verbal de ştiri, supoziţii, rememorări etc., imaginea lui Burghele nu numai că nu se încheagă, dar devine tot mai puţin precisă, tot mai aburită... În planul său cel mai profund, romanul conţine o demonstraţie a imposibilităţii de a se copia viaţa ; cu adevărat „erou" (sau „personaj"), inginerul Burghele este doar în „povestirile" acelui Constantiniu, cel care povestea „cu plăcere ce ştia, dar mai ales ce nu ştia", lăsîndu-se aşadar în voia imaginaţiei, împotriva căruia se poartă o atît de zadarnică luptă cu mijloacele unui notar conştiincios. Aspectele sociale, psihologice, morale sînt implicite şi ar fi o eroare să le ignorăm ; **Catedrala** este, fără s-o arate deschis, şi un roman polemic, autorul năzuind către „o mai dreaptă cinstire" literară a unei lumi pentru care s-au creat mai mult reprezentări şi mai puţin echivalenţe. În măsura în care cuprinde sugestia edificării unei „literaturi noi", **Catedrala** este şi romanul unei „lumi noi", a lumii care se naşte în calma, implacabila extensiune a marii uzine avînd „noile platforme ale instalaţiilor, construite departe de tot ce existase înainte, în semn de ruptură definitivă cu trecutul..."

Conţinînd chiar o „metaforă a creaţiei" (Nicolae Manolescu), romanul **Anchetatorul apatic** este, pînă la un punct, reversul cărţii care îl precedase ; dacă în **Catedrala** se confruntau două moduri de a gîndi relaţiile dintre „literatură" şi „viaţă", aici literatura este analizată ca fapt de viaţă şi, mai mult decît atît, după buna remarcă aparţinînd criticului citat mai înainte, eroul se comportă ca un creator, ancheta procurorului avîndu-şi adevăratul obiect în „viaţa însăşi, diversă, imprevizibilă, infinită". Romanul are totuşi un aer prea îngheţat geometric şi experimental ; dacă „apatia" aparentă a personajului cărţii este expresia participării, eroul trăind automatic pentru a gîndi viu între nesfîrşitele lui abandonări în contemplaţie şi supravegherea severă la care îl supune autorul, interzicîndu-i orice ieşire din formula în care l-a fixat, există o contradicţie în virtutea căreia acest personaj pare un simplu cobai, materialul indiferent al unei experienţe de laborator.

Făcînd probabil parte din ciclul căruia îi aparţin trei dintre povestirile cuprinse în volumul de debut **(Grijile, Vinovatul, Legendă şi mit),** precum şi romanul **Catedrala,** ultima carte a lui Virgil Duda, **Deruta,** are o ţinută mai apăsat ironică, rezultată îndeosebi din amestecul de stereotipii şi de imprevizibil, „golul" existenţei unui cenuşiu funcţionar de provincie fiind analizat, flaubertian, ca o mare istorie sau ca o epopee. Întîmplări de tot mărunte (două aventuri galante, o promovare în funcţie, înscrierea la cursurile fără frecvenţă ale unei facultăţi, nişte plictisitoare încurcături birocratice) se prefac astfel în „evenimente capitale", dobîndesc o viguroasă consistenţă : îndoiala în privinţa adevărului lor caracter este introdusă prin dezvăluirea unui extraordinar apetit pentru şabloanele „literare" (eroul cărţii avea, de pildă, anumite cunoştinţe necesare unui bărbat, „de la doamnele colege, dar şi din cărţi"). Cu o seriozitate şi o gravitate mereu respectabile, personajele se exprimă într-un fel de o ţipătoare falsitate, insuflînd misterios formulele tocite („—Mai bine umple-ţi plămînii cu acest aer proaspăt ! spuse funcţionarul, respirînd el însuşi cît se poate de adînc. — Ceasurile nopţii îmi convin de minune ! zîmbi Lala cu o recunoştinţă ce se adresa"... etc.). Viaţa funcţionarului se consumă într-un oraş în transformare şi într-o uzină (aceeaşi din **Catedrala)** crescînd impetuos ; umilul, coclitul amploaiat nu are „limbaj" pentru a exprima această lume nouă, iar lumea care îi servea ca suport singurului limbaj pe care îl ştia a dispărut ; sarcastică sau blajină, ironia romancierului luminează tocmai această nepotrivire ; anacronic, rigid, eroul cărţii nu iese totuşi din sfera umanului ; dar silueta lui rămîne simbolică pentru un raport de inadecvare.

Prin cărţile sale de pînă acum, Virgil Duda este unul dintre prozatorii ce se impun atenţiei în literatura actuală.

Mircea Iorgulescu

Miezul sonor al cugetării

Urmare din pag. a 3-a

Stea fixă a verbelor, întreit rămuroasă, plutonică, uraniferă, degajînd, în izbire şi consonare cu celelalte cuvinte, silabe şi litere, o aeriană şi vastă înflorescenţă, „nu credeam să-nvăţ a muri" conjugă timpurile, amestecă, unifică trecutul cu prezentul şi viitorul, negaţia cu interogaţia şi afirmaţia, minarea cu speranţa şi împlinirea, mai puţin şi mai mult decît o opţiune, mai puţin şi mai mult decît o fatalitate, mai puţin şi mai mult decît o resemnare, dînd glas unui fel de a patra dimensiune a vorbirii poetice. Presentimentul morţii timpurii, iminenţa dezastrului care-şi asumă neîmplinirea erotică, limitarea la o singură linie de forţă, distrugătoare şi dezmărginitoare în acelaşi timp, dau vuiet din propria lor condensare, cu o intensitate pe care literatura română n-a întîlnit-o şi n-o va mai întîlni probabil niciodată. Dacă „viaţa lumii-ntregi" este „vis al morţii eterne", atunci moartea, suprema conştiinţă, trebuie învăţată. Învăţul, dincolo de chin, asimilează însuşi mecanismul eternităţii modelatoare. Deprinderea aparţine sentimentelor. Înglobarea în conştiinţa universală este rodul suprem al lucidităţii. A învăţa, a înfăptui, a te regîndi pe tine însuţi tot mai despovărat, tot mai dezmărginit de aparenţă, înseamnă a te sustrage, după ce ai cunoscut-o sau chiar cunoscînd-o, „uitării celei oarbe". Adînc disimulată, respingerea principiului erotic, matern şi patern, alcătuieşte scenariul secund, derularea în materie mai uşoară, mai descriptivă a primului vers din „Odă" Transgresarea şi ajungerea la „ forma cea dintîi" sub „steaua singurătăţii", înseamnă marea aventură a spiritului. Impură este în primul rînd iubirea. Pusă sub semnul întrebării este renaşterea şi dacă altă dată elementele primordiale, focul şi apa („soarele e tatăl meu" şi „mumă-mea e marea"), îi erau favorabile eroului, acum disjuncţia dintre ele copleşeşte, ieşirea din impas, din acea zonă a timpului care creşte din urmă şi întunecă, fiind trecută pe seama abluţiunilor cu propria cenuşă. Marea destrucţie rezidă în ceea ce nu se spune dar se bănuie, sub teroarea, sub cosmatul spaimei, în rădăcina nevăzută a poeziei, acel repros, rostit cu limba bătută în cuie, înghiţit cu ultima răsuflare, adus nu numai iubitei ci şi mumei, doime indestructibilă şi ocrotitoare odinioară. Starea de „nepăsare tristă", tranzitiv-neutră, învecinată cu ne-greutatea, ne-volumul, ne-forma, excelînd o ştiută putere de împăcare a antinomiilor, şi-n care toată detaşarea şi tot regretul, toată rătăcirea şi tot dorul, toată vlaga şi toată neputinţa eminesciană pling aurul cel mai curat, trimite, cu un ultim efort, la versul concluziv. Demers ataractic, umilinţă întru singura posesiune posibilă, în stratul cel mai ascuns, cel mai limpede şi propriu, „pe mine mie redă-mă" inginală, rimează şi face să se audă o unduitoare, cristalină şi circulară alunecare treptată din spaţiu şi timp. Acest vers are puterea de absorbţie, prin descompunere muzicală, a nu mai puţin celebrului „Îndulcind cu dor de moarte". În lumina lui „moartea însăşi e-o părere", „un visternic de vieţi", „visul unei umbre", „umbra unui vis". Blindul şi imblînzitorul prinţ al melancoliei pronumelor, înteleptul triad al declinaţiei narcisiace, traducător rafinat ţinînd cumpăna între mult prea împietritul „nemuritor şi rece" şi mult prea labilul „vreme trece, vreme vine", „pe mine mie redă-mă", cu un rest încă de însomnorată gravitaţie în el, stă să se redea, prin proprie rostire fantomei lui de drept aurorală şi iluziei universale.

Vaietul tragic şi superba înseninare a vocalelor, zbaterea înfundată şi împotmolită, arderea nepăsătoare dar aprigă a consoanelor, orbecăiala şi recunoaşterea silabelor într-un joc de oglinzi mereu curbate de o adiere stelară, înrudirea misterioasă a cuvintelor, a sintagmelor poetice, a versurilor şi a strofelor, într-o expansiune care poate fi resimţită şi aplicată cu certitudine, după cum am încercat pe scurt să arăt, la toată bogăţia expresivă şi esenţială a multor alţi poezii, la opera eminesciană în genere, ne îndreptăţesc să vedem „Oda" drept culmea şi răscrucea cea mai de sus şi irepetabilă a literaturii române. O citeşti şi o reciteşti, o spui cu vorba şi cu mintea, te supui ei cum te-ai lipi de un cosmic tablou electronic interconectat să lucreze pentru totdeauna, te sfărîmi şi te recompui neîncetat pînă la muzica celulară, umbră cugetătoare aflată în miezul sonor al cugetării. În teribila rezonanţă a cavităţilor deschise şi corespondente, cînd începutul şi sfîrşitul devin noţiuni de prisos, „sunt a filei două feţe", învăţate şi ştiute în punctul lor comun, sunetele aproape înţelegătoare, în conspiraţia lor cu sensul, cu sensurile, îşi retrag punţile pentru a le putea cuprinde pe toate dintr-odată, din miezul dens şi fosforescent de întunecat al monadei, al singularităţii, al unului gravid de vastitatea multiplicităţii. Este marea fascinaţie a limbii de a se constitui, sau reconstitui într-un singur cuvînt, la capătul unor îndelungi avataruri. În atanoarele eminesciene se produce o alchimie veche de cînd lumea, de cînd omul. Se învaţă, cu disimulată nepăsare şi vitală tristeţe, însăşi învăţătura necuprinsului. Citite iarăşi, „abia-nţelese, pline de-nţelesuri", a-ţi pătrunde, a-ţi învăţa fiinţa cu nefiinţa înseamnă a o împăca mai deplin cu eternitatea, adeverind-o în ea şi pentru ea însăşi, dacă o eroare de calcul al duratei nu ar fi posibilă la nivelul puterii noastre de înţelegere şi limita nu s-ar dovedi, prin cuprindere fulgerătoare, mai aptă să ne suporte deocamdată. Oprite brusc, din temeritatea de fier, cît de maleabilă însă a lui „nu credeam să-nvăţ a muri vrodată" şi din blîndeţea văluriţă şi ubicoidă a lui „pe mine mie redă-mă", reverberează, printr-o stranie răsturnare, mai mult parcă dinspre vorbire către vorbitor, scînteietor otelitul şi atît de fin interogativul „nu e păcat că să se lepede clipa cea repede ce ni s-a dat ?" — suspensie durînd o veşnicie. „Oda" eminesciană, cumularda unei întregi opere, ar fi în stare să o recite cum trebuie, pentru noi, pămîntenii, numai marea.

Nobila trudă

Urmare din pag. 1

cut din om în om şi astfel a direcţionat spirite şi suflete, simţiri şi nădăjduiri care treptat s-au regăsit în duh Eminescian, vieţuind o patrie pentru care erau gata să moară apărînd-o sau să jertfească tot ce aveau mai bun pentru propăşirea ei.

Noi trebuie cu toţii să muncim chiar dacă roadele nu le culegem acum sub ochii noştri, de dragul nostru, iar în cuvînt trebuie să muncim ştiind aproape sigur că fructele cele mai bune nu se vor pîrgui sub ochii noştri, trebuie să fim oameni ai nădejdii, ai jertfei de sine pentru a putea face cuviincios acest lucru, iar fără descoperirea patriei, fără ataşamentul faţă de părinte şi părinţi, acest risc nu ni-l putem asuma. Omul apatrid face lucruri de scurtă respiraţie, el nu poate fi profetic, el vrea să culeagă cel puţin a doua zi dacă nu imediat rodul muncii sale. Omul patriei sale este creator, el zămisleşte şi lasă fructelor minţii sale timp de pîrguire, el dă naştere la noi feţi frumoşi în fiinţa graiului patriei sale, în fiinţa ştiinţei şi vieţii acestui topos de care ţine în veac.

De un veac şi mai bine, Eminescu a început să vorbească la noi la urechea fiecăruia. Cu fiecare generaţie aproape nu-i ins născut în acest grai să nu-l audă. Il ascultăm şi trecem prin istorie iar de l-am asculta cum se cuvine trecem altfel prin istorie, mai drepţi şi mai buni, mai nobili, oameni ai iubirii, iar de-am fi toţi oameni ai iubirii adevărate aşa cum a slujit-o Eminescu oare ce ne-ar lipsi să fim cu toţii fericiţi şi luminoşi să trudim cu adevărat în istorie lăsînd fructul să astimpere setea prunilor noştri şi celor ce vor veni după ei ! A-l auzi pe Eminescu, se cere de asemeni muncă, trudă perseverentă cu tine însuţi, înnoire şi angajare, revelarea acestei patrii ce odată descoperită aduce pe om într-acea stare de har lucrător care nu-şi află odihnă pînă ce nu dă de izvoarele binefăcătoarei creaţii, pînă ce nu află drumul ziditor ce duce din sînea egoistă spre limanul binecuvîntat al celuilalt, fratele, temelia mai bună a ceea ce numim cu toţii vatra strămoşilor, acoperămîntul nădăjduitor al bucuriei ce va să vină, patria, nevăzutul foc mistuitor.

spirale

Un bizantin (II)

Pentru poet, Bizanţul este o ficţiune, o nostalgie ce aminteşte strigătul lui Marinetti: *„Să regresăm spre Grecia!"* Teritoriu încărcat de istorie, de fapte grave, de ispăşiri şi de norul albastru al credinţei, exprimate în smalţuri şi turnuri, oraşul propriu-zis ce localiza spiritualitatea pe care a născut-o, n-a rămas decît un reper turistic. Mai gravă este expansiunea lui spirituală ce a supravieţuit cel puţin trei secole după căderea Constantinopolelui, evocată de atîtea ori în poeme sau în reconstituiri emoţionante, pornind de la pagina ştiinţifică a lui Schlumberger şi Diehl, trecînd prin rigorile lui Iorga şi nostalgica evocare a lui Steven Runciman şi, de ce nu (reevocîndu-le), pateticele versuri eminesciene : *„Muhamet stîrnise moartea cea stăpînă peste stepe / Dădu gînd de biruinţă mulgătorilor de iepe / Pe mări de mulţi plutite, peste ţări înfloritoare / Aruncase lacom, mîndru / Ochii Asiei tartare. / Împăcînd cu gînd de pradă / Ale stolurilor certuri / Răsărit-au dintre ele / Soare roşu din deşerturi / Pe cetăţile-n ruină, / pe oştirile strivite / Peste frunţi încoronate au trecut cu-a lor copite / Ca să-nfigă-n faţa lumii semiluna nouei legi / Au surpat două imperii şi pe paisprezece regi / Peste Asia şi-Europa el îşi întinsese lanţul / Ce mai zi înfricoşată cînd au fost luînd Bizanţul / Cînd pe crucile-nclinate suna jalnic glasul cobii / Şi pe uliţi în grămadă plîngea roabele şi robii / Cînd din Aghia Sofia n-auzeai cîntări de clerici / Ţipetele de muiere răsunau doar din biserici / Prin strigări de bucurie... / Oardele cele barbare / Înadins făcuse nunta lor păgînă în altare / Urlete de biruinţă mestecate cu lung vaier / Cu-ale clopotelor glasuri se amestecau prin aer / Numai turnurile-nalte şi-ale zidurilor creste / Stăteau marturele mute peste singiurile aceste / Clocotea întreg oraşul prins de ghiarele pierzării / Şi prin ţipetul mulţimii urlau valurile mării / ...Şi pe tronul cel de aur Muhamed stetea cu fală / Curge sînge din cadavre pe podelele din sală / Şi din ţestele duşmane au făcut păgînii cupe / Şi ciocnindu-le-ntre dînşii stau ulcioare să destupe / Acum flamura cea verde semiluna nouei legi / Pe doi împăraţi surpat-au şi pe şapt'sprezece regi / Pe trei mări domnea păgînul şi trei sute de cetăţi / Ţara-i supune ţărmii, marea-i supune valul / Şi în Aghia Sofia cu ovăz hrănit-au calul / Acum stă măreţ şi rece între suliţe, între darde / prin ferestile deschise vede-oraşul care arde / Urlete de biruinţă ale chinurilor vaier / Glas tremurător de clopot se amestecă în aer / I-ajungea l-a lui ureche printre stîlpii nalţi ai scării / Şi prin vaietul mulţimii sună murmurele mării / Strămutatu-s-au mulţimea / Sala naltă e pustie / Muhamed cu sine însuşi şi învins de grea beţie/ Se preumblă singur, rece printre săbii, printre darde / prin fereste el priveşte la oraşul care arde / Căci din şapte părţi de-odată e Bizanţu-ntreg aprins / Şi din şapte laturi flăcări pe cetate s-a întins / El vedea pe ienicerii cu turbane şi cu suliţi / Şi mulţimea ca robită se-mpingea vuind pe uliţi / Peste-oraş cădea o ploaie de scîntei şi de cenuşe / Grinzi căzînd arzînd pe drumuri şi căzînd fereşti şi uşe/ Urlete de biruinţă în al chinurilor vaier / Glas tremurător de clopot se amesteca în aer / Trec prin fum şi bălţi de sînge, trec prin stîlpii nalţi ai scării / Şi prin ţipetul mulţimii sună vaietele mării"...*

Viziunea marelui poet îşi lasă pecetea pe acest tablou teribil ce nu a fost desăvîrşit, dar care trădează gheara imperială a autorului „Luceafărului". Dar această nostalgie a unui loc mirific, încărcat de ceremonii şi basilici, de ruinătoare luxuri şi de personaje teribile ce scaldă în sînge marmurele solemne a ispitit pe mulţi. Literatura despre Bizanţ este vastă şi încă neinventariată. Cele unsprezece secole de istorie au iscat cercetări megalomane, hronicele au fost jefuite şi romanţările au curs ca apa rîurilor. Împărăteasa Teodora a aprins imaginaţia nu numai a istoricilor, ci şi a romancierilor şi scenariştilor de film. Pe acest teren încărcat de ispite, cum să nu apară Poetul, cu aluziile lui, cu acele construcţii gingaşe de imagini proiectate pe decorul de mătase al oraşului celui mai minunat, încărcat de legende şi grădini, de asasinate şi de murmure stinse pentru totdeauna. Iată-l, aşadar, pe Dan Mutaşcu păşind şi el în incinta sacră : *„Prea mult aur, prea multe candele, / uneori / simt vidul bizantin prin toţi porii / plutesc printre hărţi balistice / şi-n loc să cînt cu glasul fumegos / „Kyrye, Kyrye, Eleyson !" / cu voce aspră număr meterezele / şi garnizoanele / şi umbra mea încoifată împinge seara în fîntîni / Prea mult vin pentru împărtăşanie / şi prea puţin pentru catafracţii în zale / şi pentru trapeziţi / şi-un aer prea somptuos / pentru viciile orale ale pieţelor / Adesea (recunosc c-o dulce ticăloşie) simt ora goală prin toţi porii / şi aud prin umezeală / cum gîfîie luna / peste Sakuddion..."* Există aici o fragilitate ce-mi place foarte mult, cuvintele sunt lăsate să muncească sugestiv în memoria cititorului, o participare afectivă imediată intervine între lector şi poetul complice. O citire mai atentă ne duce pe urmele scormonirilor în cărţi : nu lipsesc Mauricius cu *Tratatul* lui *de artă militară,* Procopius din Caesareea cu *Istoria secretă* şi *Războiul cu Goţii,* Constantin Porfirogenetul cu *Cartea de învăţătură pentru fiul său Romanos,* Charles Diehl cu *Bizanţul lui (Mărire şi decădere)* şi acele neuitate *Figuri bizantine,* N. Bănescu cu *Chipurile şi icoanele din Bizanţ,* Iorga cu *„Istoria vieţii bizantine"* şi *„Bizanţul după Bizanţ"*, ca să nu mai vorbim despre *„Sinteza bizantină"*, Boethius cu *„Mînglierile filozofiei"*, cum bănuiesc că au fost consultaţi : P. P. Negulescu (capitolul referitor la Georgios Gemisthos din *„Filosofia Renaşterii"*), Herman Ley cu *„Studiile lui de filosofie medievală"*, Harold Lamb (*„Cruciadele"*), Theodor Martas, în capitolul referitor la Bizanţ, din lucrarea *„Budha, Confucius, Mahomed"*, Marc Aureliu cu *„Scrisorile către sine însuşi"* şi, dacă bag bine de seamă, chiar Sfîntul Chiril al Ierusalimului cu *„Catihezele"*, Sfîntul Clement Alexandrinul cu *„Pedagogul"*. cum nu lipseşte Sfîntul Ioan Damaschinul cu *„Dogmatica"* sa. Ar mai putea fi citate în continuare şi altele : *„Études de paléographie musicale Byzantine"* de părintele I. D. Petrescu, apărută la Sibiu, *„Byzance"* al lui Auguste Bailly, *„Privilèges et franchises municipales dans l'Empire Byzantin"* de G. I. Brătianu, studiile lui Răzvan Theodorescu : *„Bizanţ, Balcani, Occident la începuturile culturii medievale româneşti (secolele X—XIV)"*, *„Cultura bizantină în România"*, semnată de Ion Barnea, Octavian Iliescu şi Corina Nicolescu, „Culegerea de studii : *Nicolae Iorga, istoric al Bizanţului"* a lui Eugen Stănescu sau, şi mai interesanta culegere a Editurii *Univers* din anul '71 : *„Literatura Bizanţului"*. Nu au fost evitaţi Herbert Read şi Élie Faure şi mai recenta traducere a epopeii : *„Dighenis Akritas"*, dar cîte cărţi nu pot fi invocate citind aceste „Scrisori bizantine", atît de incitante la discuţie ?

Eugen Barbu

atelier literar
poșta redacției

D. CALIS : Regăsim bunele aptitudini de odinioară, ușor obosite, parcă, niței îmbătrînite într-o anumită stagnare și plafonare, într-un stadiu avansat de manierizare. Paginile sînt, de fapt, cele mai multe, variațiuni obsesive în jurul unor vorbe, mereu aceleași (într-un inventar alarmant de redus : **miini, cer, nisip, mare, păsări, singe, suflet),** din care autorul, cu cazna și îndîrjire, pare să vrea să smulgă un sens, o structură, un strigăt. Rezultatul nu e, de cele mai multe ori, la înălțimea străduinței și speranței, monotonia și neputința cristalizării supreme rămînînd, din păcate, predominante. Ceea ce nu înseamnă că nu sînt și pagini onorabile, de reală emisiune lirică. Dar talentul dv. merita (din partea dv.) un tratament mai complex și mai atent. Ați făcut oare totul pentru a-l cultiva, hrăni, desfășura în toată amplitudinea aripilor? Ne permitem să bănuim că nu. Unele pagini, din cele trimise acum, care ies cumva, mai mult sau mai puțin, din circuitul vicios de care am pomenit („Se plătise cinstit", „Acest poem se dedică României", „Taurul alb", „Aveți un loc da", „Am să vorbesc" etc.) ne întemeiază această bănuială, deci și speranța într-o mai fericită evoluție a lucrurilor.

ȘT. MĂDĂLINEANU : Sînt însușiri lirice, vizibile mai ales în „Știu", „Sub zodia ta", „Mă-ntorc", dar mijloacele nu sînt încă foarte bine asimilate, identificate cu propria sensibilitate și nevoie de expresie (pe ici, pe colo, sunete de împrumut, vorbe de împrumut, sau chiar ecouri mai largi, de atmosferă și structură specifică, vă țin — încă ! — sub tutela unor înaintași de prestigiu). Dar acesta e un fenomen curent al primelor caiete. El nu dispare, însă, de la sine, ci numai în cazurile cînd descoperirea vocației impune condeiului o exigență, studioasă ucenicie. În privința traducerilor adresați-vă mai bine unor redacții specializate („Secolul XX", revistele pentru străinătate). Așteptăm vești noi (ceva mai citeț așternute, dacă nu chiar dactilografiate).

TECARIU I. V. : Unele vagi semne, deocamdată neconcludente. Neplăcut izbitoare, în schimb, nenumăratele greșeli de ortografie. Poate, cu studiu serios și multă lectură, să iasă ceva, pînă la urmă.

Z. URDĂREANU : Sînt bune puncte de plecare pentru o traiectorie lirică („Teorie", „Tablou"), chiar dacă Prévert e încă de față. Vom primi, probabil, pagini și mai bune din partea dv.

BUCUR ROMULUS : Nu e mai bine nici acum (ceva, în „Strigăt"). Proiectele din scrisoare sînt binevenite (cu condiția ca „pauza" să fie dedicată unor copioase lecturi). Reveniți.

V. I. POP : Capacitatea florului e vizibilă, dar mijloacele sînt cam învechite și convenționale. Ceva mai bune ni s-au părut : „Catrene tăcute", „Arcașul lui Jalea", „Cînd frunzele-n vînturi". Dar sînt de așteptat rezultate și mai bune.

CORIN CULCEA : Sînt și accente și imagini convingătoare, dar zornăitul retoric al vorbelor copleșește totul. În ultimul plic, și mai rău.

PODBORSCHI L. M. : Ne spuneți că descoperirea (întîmplătoare) a unui număr dintr-o revistă literară v-a smuls strigătul „Evrika" !. Deși, mai ziceți, nutriți o adevărată pasiune pentru poezie, încă de la vîrsta de 10 ani. Cum s-a manifestat, însă, și cu ce s-a hrănit această veche pasiune, dacă abia acum ați descoperit existența unei reviste de specialitate ? Pasiune nu înseamnă a umple caiete de versuri (încă înainte de a ști bine ce e poezia), ci, mai cu seamă, a citi, cu neistovită curiozitate și plăcere, adevăratele, marile pagini de poezie, a urmări, cu ochii deschiși, istoria vie, drumurile și experiențele, mișcarea de ieri și de azi a poeziei, lucru de neconceput fără consultarea publicațiilor literare. Versurile dv. sînt, deocamdată, naive, stîngace, — și nici nu puteau fi altfel, atîta timp cît ele constituie, după cît se pare, și singura dv. lectură literară. Trebuie să începeți prin a vă înțelege just pasiunea (dacă e într-adevăr o pasiune) și a o lua în serios. Rezultatele le vom vedea, împreună, ceva mai tîrziu.

I. B. : Sînt unele vagi, îndoielnice zvonuri, în pagini alcătuite „după ureche", fără spontaneitate și nerv propriu. Să mai vedem.

P. UIDUMAC : Scrieți prea mult și nesupravegheat, cam după „metoda" incriminată de mult a înșirării de vorbe goale... E necesar să cîntăriți mai atent, mai sever, cuvintele, să stăviliți îmbulzeala lor haotică sub condei. Fapta pe care ne-o relatați într-una din scrisori e, după cum singur ați bănuit, mai aproape de lașitate.

Interim

Vă propunem un poet:
Theodor Purice

În poezia lui Theodor Purice elementul caracterizant ni se pare că este jocul perpetuu între mai multe registre, amestecul de regnuri, trecerile iuți, imprevizibile, dintr-un plan în altul de reprezentare. Visul și Trezia, imaginarul și realitatea, comicul și dramaticul sînt, în poemele sale, domenii care se întrepătrund, fuzionează în proiecții ciudate și neliniștitoare prin înfățișarea lor indecisă, greu de fixat. Figurările fanteziei dobîndesc materialitate și se substituie lumii comune într-o amalgamare care pulverizează granițele știute dintre „vis" și „viață", dintre „imaginar" și „real". Iată o ipostază (în poezia În grădina de vară) : lumea de iluzie proiectată pe pînza cinematografului debordează în sală (în real !) antrenînd o febrilă acțiune de transferuri dintr-o parte în cealaltă : „era o noapte turbulent de frumoasă / în grădina de vară / cădeau flori de tei / cînd mina actorului / uriașă caracatiță se întinse în sală / luînd vreo cițiva pe ecran / mă trezii și eu cu un pistol în mînă trăgînd..."

Vedem cum obiectele sînt cuprinse de o bizară însuflețire, resimt un imperios îmbold de a-și sări condiția, de a-și ieși din matcă, din tiparele îndătinate, din „ramă" : „Tablourile pe pereți prinseseră viață / Ca niciodată ființele se frămîntau să iasă din ramă." Insolita postură declanșează mecanismele comicului, desfășurarea devenind hilară : „priveam întreaga familie / agitîndu-se pe pereți / amuzîndu-mă tolănit pe perne de mătase".

Inclinația către persiflare, accentele sarcastice sînt temperate totuși, la Theodor Purice, de o reală capacitate de a percepe, dincolo de învelișurile superficiale, latura gravă a lucrurilor, de a se emționa autentic înaintea dramelor și a suferinței umane. Un expresiv elogiu e adus eroului anonim, insului necunoscut, hărțuit de războaie, bătut de toate „cartușele lumii", cum ar spune Geo Dumitrescu, constrins la nesfîrșite experiențe dureroase, însetat de liniște și de „uitare", nestrivit totuși, robust în suferință printr-o inflexibilă încredere în forța supraviețuirii umane : „nu credea în moarte / și necrezînd moartea îl ocolea, / noaptea își alegea una din stele / și ochind îndelung o dobora. / lui îi plăceau vitele mirosind a sudoare / coarnele plugului înfierbîntîndu-i palmele, / fluierînd gloanțe dușmane treceau prin / trupul lui / rupea Petru o frunză și cînta / nu mai credea în moarte și necrezînd / moartea sfioasă îl ocolea" (Petru).

De pe acum în posesia unei game complexe de mijloace, divers în trăirile lirice, poetului îi rămîne să-și limpezească temele, încă prea dispersate, să-și structureze poezia în jurul citorva motive puternic individualizatoare.

G. Dimisianu

Zi de naștere

Unchiul intrase pe poarta orașului frumos,
pe spatele bivolilor sădise grădină cu flori,
un brad verde falnic i se înălța din car,
mașinile vijiiau trecînd pe alături,
șoferii strigau, bivolii pășeau leneș
fără habar,
cobori unchiul, urină lîngă statuia regelui,
cineva fluieră,
el injură de dumnezeu,
era o primăvară timpurie, unchiul era
vesel, în ziua aceea
mă născusem eu,
pentru el eram o blîndă lumină
privind în ochii mei vedea departe, departe,
pînă la hotarele zilelor vieții
fără de moarte,
m-așeză unchiul sub cetina bradului
chiuind tare,
oamenii orașului ieșiră la geamuri speriați
dar zărindu-ne începură de bucurie să cînte,
zburau bivolii unchiului înaripați,
mulțimi cu steaguri inundau străzile,
un soare palid se stingea,
strălucitor mulțimile aduceau alt soare,
în ziua aceea mă născusem eu
era într-o primăvară timpurie mi se pare,
unchiul intrase pe poarta orașului frumos,
pe spatele bivolilor sădise grădină cu flori,
cerul era o pînză întinsă albastră
spintecată de șiruri subțiri de cocori.

Tablou naiv

Pe trepte îmbrăcate în covoare
îmbătrînind la fiecare treaptă
cu un an
lăsînd în urmă casa părintească
mireasa cobora de pe deal
printre nuntași
ce-aruncau cu stele
vorbe
și busuioc
pornise copil cu rotiri
albastre de fluturi în ochi
mirele așteptînd lîngă
vioristul țigan
deschise larg brațele
la fiecare treaptă îmbătrînea
mireasa întîrzîind
în întrebări
în vise
o mirele disperat cuprinse dealul
cu ea cu tot coborînd
cu nuntași cu tot
căzeau peste ei stele
vorbe
și busuioc
printre căruțe la poalele dealului
coborau stoluri de păsări
cu raze de soare în cioc.

Petru

Tot mai mult se gîndea spre sfîrșitul
războaielor Petru
la femeia uscată de-acasă în care
ca-ntr-o tranșee căptușită cu ierburi
se va prăvăli bucuros
întru uitare
și slobozea gloanțele aiurea,
lui îi plăceau grînele galbene întinse,
vrejurile de mure să-i singere tălpile goale,
nu credea în moarte
și necrezînd moartea îl ocolea,
noaptea își alegea una din stele
și ochind îndelung o dobora.
lui îi plăceau vitele mirosind a sudoare,
coarnele plugului înfierbîntîndu-i palmele,
fluierînd gloanțele dușmane treceau prin
trupul lui,
rupea Petru o frunză și cînta
nu mai credea în moarte și necrezînd
moartea sfioasă îl ocolea.

★

auzeau dușmanii cum cîntă
dinspre tranșeele noastre pădurea,
strigăte de muncă,
zgomote de unelte,
dinspre tranșeele noastre se auzeau,
îngînduri ridicau țevile armelor spre stele
și trăgeau,
miros de pîine proaspătă răzbătea pînă la ei,
chiote de nuntă,
scîncet de copii,
se culcau dușmanii pe fundul tranșeelor
pricepînd
și trăgeau pămînt peste ei.

★

Tot mai mult se gîndea spre sfîrșitul
războaielor Petru
la femeia uscată de-acasă în care
ca-ntr-o tranșee căptușită cu ierburi
se va prăvăli bucuros
întru uitare.

Scenă finală

Corzile ringului au legat
luptătorii cu mîinile la spate
de-acum în priviri
de-acum în cuvinte
se vor mai bate,
cu capul în jos
în uriașul bec al tavanului
plutește trupul
arbitrului luminos,
riu negru din care apar
înghițind aer capete-capete
— publicul părăsește sala
dornic de scene blînde
adormitoare,
fluturi cu aripi lungi din mătăsuri
în jurul uriașului bec
în care plutește arbitrul
au început lent să zboare,
corzile ringului au legat
luptătorii cu mîinile la spate
de-acum în priviri
de-acum în cuvinte
se vor mai bate.

Mario Ruffini, un cercetător prestigios al istoriei și culturii românești

Cultura română a întreținut un contact spiritual permanent cu Italia. Există o istorie de peste două milenii care atestă fidel un schimb avantajos de valori între două popoare înfrățite. Începînd cu Stolnicul Constantin Cantacuzino, Italia devine un spațiu formativ prielnic manifestării europene a creativității românești. Importanța italienității pentru cultura și literatura română nu mai trebuie dovedită. Un capitol însemnat în cercetarea acestui fenomen de reciprocitate spirituală catalitică aparține și italienilor. Astfel, aceștia s-au aplecat cu acribie asupra documentelor și vestigiilor aflătoare în atingere cu cele două culturi, arătînd preocupări speciale pentru creația românilor.

Un „românist" de prestigiu în acest sens este și profesorul torinez Mario Ruffini.

Trebuie să remarcăm faptul că alături de profesoara Rosa del Conte, Mario Ruffini a manifestat dintotdeauna un viu interes pentru opera lui Eminescu, fiind un strălucit eminescolog. Întîrziind ani îndelungați asupra poeziilor eminesciene, el a dat la iveală numeroase studii, osîrdia sa în acest sens culminînd cu un substanțial volum de traduceri, însoțit de un studiu introductiv exhaustiv (aproape o monografie) care apare la Torino în 1964, cu ocazia sărbătoririi a 75 de ani de la moartea lui Eminescu. Intitulînd acest volum „Poesie d'amore", Mario Ruffini a vrut să-l introducă pe Eminescu în universalitate tocmai prin motivul cel mai specific eminescian (deci și național) — erotica. Punîndu-l alături de Dante prin viziunea asupra iubirii, eminescologul italian avansează idei originale prin care cel mai mare poet român este situat în panteonul liricii universale, acolo unde se cuvine. Confruntîndu-l apoi cu poeți romantici de talia lui Goethe și Alfred de Musset, Mario Ruffini conchide în favoarea profunzității eminesciene. În ceea ce privește traducerea, traducătorul s-a străduit să afle cele mai exacte echivalențe în limba lui Dante pentru un poet atît de dificil de tradus cum este Eminescu. Străduințile sale constituie o contribuție durabilă în cadrul eminoscologiei. Preocupîndu-se constant de relațiile culturale italo-române, Mario Ruffini a dat la iveală cîteva studii de importanță capitală pentru cunoașterea exactă a epocii brîncovenești. Între „L'Influenza italiana in epoca di Constantin Brâncoveanu, 1688—1714" (Milano, 1933) și mai recenta lucrare „Biblioteca Stolnicului Constantin Cantacuzino" (Minerva, 1973), profesorul torinez însumează patru decenii de strădanii rodnice asupra culturii românești. Activitatea sa pe această latură este extrem de variată, cuprinzînd toate aspectele ce pun în evidență „ieșirea" noastră culturală peste granițele locale. Cu o perspectivă științifică de adevărat savant, Mario Ruffini stăruie asupra unor probleme de istorie universală, dîndu-le soluționarea cea mai actuală. Mario Ruffini accentuează de pildă, cu juste intuiții asupra modernității Stolnicului Cantacuzino în ceea ce privește teritoriul de formare „propriu" al poporului român : „Tematica fundamentală a lui Cantacuzino, ca și a lui Miron Costin, dar afirmată cu mai multă putere, este ideea unui teritoriu propriu al poporului român, pe care acesta a trăit totdeauna, exprimînd ideea continuității, a vieții în același teritoriu, idee care va fi apoi moștenită de toți istoricii români" („Biblioteca Stolnicului Constantin Cantacuzino", *Minerva, 1973, pag. 38).*

Aceste idei capătă, sub pana unui „românist" atît de prestigios, o actualitate nouă. Dar activitatea lui Mario Ruffini este mult mai vastă, rîndurile noastre de aici neavînd alt rost decît acela de a-i semnala importanța.

Marin Mincu

La vama timpului

Urmare din pag. 1

ei de-a lungul erelor geologice, convulsii declanșate, parcă, de spaima **nimicului** inițial și integrate, apoi, unui puls ritmic, formativ: „Dar deodat-un punct se mișcă... cel întîi și singur. Iată-l / Cum din chaos face mumă, iară el devine Tatăl... / Punctu-acela de mișcare, mult mai slab ca boaba spumii, / E stăpînul fără margini peste marginile lumii... / De-atunci neguri eternă se desface în fășii. / De atunci răsare lumea, lună, soare și stihii...

La Eminescu, lumea este contemplată într-o dublă perspectivă : **sublim-titanică** ori **caricatural-pigmeică.** Prima perspectivă corespunde, în genere, **trecutului** și **depărtării,** plasate în **istorie** (episoadele dacice, secvențele de ev mediu românesc), în **spațiul interplanetar** („Luceafărul", **„Povestea magului călător în stele..."** ș.a.), în **natură,** în **vis** sau în **amintire.** Cea de a doua — **prezentului** său „epigonic", realității tangibile, „decăzute". Prima este a **solitudinii, cealaltă — a viziunii sociale imediate.**

De remarcat că, la Eminescu, întreaga constelație de lumi care populează bolta poeziei sale este guvernată de o lege internă specifică, a cărei forță de coeziune pare emanația profundă a sufletului românesc. Această forță magnetică, cu o atît de marcată pecete etnică, se cuprinde în întregime în expresia, intraductibilă desigur și cu un registru de reprezentări atît de original, **„dor nemărginit".** Ea postulează un infinit calitativ, de un erotism calm, fără senzualitate, un erotism „spiritual", în egală măsură, nostalgic și vizionar, chinuitor și extatic, în virtutea căreia devine posibilă nu numai logodna faustică a Nordului cu Sudul, ci și aceea dintre sacru și profan ori dintre efemer și etern, ca în cazul „Luceafărului".

Căci acela care se înfășura în umbră ca într-o antică togă, acela care pătrundea în noapte ca-ntr-o peșteră de singurătate și taină, de liniște și visare, n-a ezitat să-și așeze lira sub semnul de foc al unui imens policandru cosmic. Înspăimîntat de propriul dar, la scînteierea căruia pleoapele ni se închid, aproape carbonizate, poetul a trecut, de atunci, numai în eclipsă, prin cercurile vulnerabile ale timpului. Căci timpul, „vameș vieții", intimidat de fulgerul neîntrerupt, insuportabil, al cîntării sale, „n-a vrut să-i ieie vamă". Dacă nu a făcut-o pînă acum, cînd o va face ? Cînd „roiurile luminoase" ale metaforelor poetului vor destrăma cadranele orologiilor și vor incendia „codrii" miilor de veacuri cu noi și noi frumusețî... ?

PARODII

Ion Horea: Tablou de iarnă

Mieunînd, pisica iernii toarce fulgii peremptorii
într-un capăt de rețină mai păstrez zburînd
cocorii.
Siluete vagi pe uliți, ceasu-i alb ca o batistă,
eu aud tîrcoale dîndu-mi gripa mea recidivistă.
Luna, vag, însinuează capul lui Aristofan
și cad perlele de gheață fericite pe burlan.
Să ieșim în iarna albă ca o aripă de înger,
ochii tainic să ne doară de sclipirea unui singer
și cînd plopul în splendoarea-i singuratică se-arată
să simțim melancolia fetelor de altădată.
Ah ! acum e clipa-n care sănii zvelte îmi închipui
cînd zăpada vinzolită de copite ca nisipu-i.
Se aud ascunse muzici cu bemoli pufoși la cheie,
bolta, harpă mi se pare mîngîiată de-o femeie
și în amețeala blîndă a amurgului ce moare
chiflele cu mac dansează rumenite în cuptoare.
Ah ! hambarele sînt pline cu pometuri de tot
felul
la cămin, băieți și fete joacă zdravăn alunelul
numai eu în măreția frigului drapat subțire
scriu pe-o coajă de mesteacăn amintiri despre
iubire
Ah ! zăpezi fosforescente, albe voaluri de
mireasă.
mîngîiați-mi voi tristețea, troieniți-mă în casă..

Mircea Micu

Cuvinte rare : *Vinars, clop, pămînt, răchită, prună, voave, zarzavat, Eol, pere, gepizii. Odobești. Tîrnavei demultișor.*
Selecție metaforică : *„Numai pești, goniți într-una / de o lege a naturii, / fug de moarte ca să prindă / peștișori mai mici ca ei..." ; „Poți avea un lac de pește, / cît zici pește-i pescuiește, / și prin gîtul cît o ușă / îl cocolosește-n gușă" ; „Pelicanul se ascunde / nimenea nu știe unde, / printre plaiuri, / lîngă unde, / ori în trestii mai afunde".*

revista străină

● **EDITURA GALLIMARD** a scos de sub tipar în col. Bibliothèque de la Pléiade, volumul III **„Oeuvres romanesques complètes"** de Jean Giono. Notăm că volumul I al acestor opere a apărut în 1971, iar volumul II în 1972. Acest al treilea volum, întocmit de Robert Ricatte, în colaborare cu Henri Godard, Janine și Lucien Miallet și Luce Ricatte, cuprinde : „Pour saluer Melville", „Un Roi sans divertissment", „Noé", un text inedit „Fragments d'un paradis", și este completat de însemnări, apendice, note și variante.

● **PABLO NERUDA** (Pr. Nobel 1971), unul dintre cei mai mari poeți hispano-americani, este prezent în librăriile franceze cu volumul „Odes élémentaires" (în traducerea lui Jean-Francis Reille, (ed. Gallimard, col. Du Monde Entier). În acest volum sînt alese poemele cele mai reprezentative ale poetului care pune în contact direct viața de toate zilele cu lirismul cel mai desăvîrșit. S-a spus despre Neruda că „a fost bardul realității cotidiene și universale a omului în lume, chiar dacă el a cîntat Americile nealterate și Americile însîngerate laolaltă cu emoțiile dragostei, pămîntul, arborii, fructele, marea și păsările...".

● **CU CONCURSUL MUZEULUI ARHEOLOGIC** al Băncii centrale din Quito, capitala Republicii sud-americane Ecuador, a fost organizată o expoziție itinerantă, **„Comori ale Ecuadorului".** Expoziția cuprinde mai mult de 300 de statuete reprezentînd personalități de seamă, vase, podoabe de aur și de argint din epoca precolombiană și 50 de lucrări ale barocului colonial. După orașele Roma, Milano Paris, Geneva și Köln, unde și-a închis porțile în cursul lunii decembrie, următoarele obiective vor fi Moscova și Londra. Întinderea și amploarea culturilor care s-au succedat în această țară au fost date la iveală cu prilejul săpăturilor din ultimii zece ani. După ultimele descoperiri, Ecuadorul avea întîietate și în metalurgie, dar trebuie menționat faptul că el a fost primul care la acea epocă a utilizat platina în scopuri artistice.

● **CELE CINCI Mari Premii Naționale pentru Artă și Literatură** din Franța, pe anul 1974, au fost acordate următoarelor personalități: — Jean-Louis Barrault, în domeniul teatrului, acest neobosit și inepuizabil artist, a cărui prezență pe scena teatrului d'Orsay face ca fiecare seară să constituie un eveniment artistic ; — Betsy Jolas — (franco-americană) pentru Muzică, elevă a lui Milhaud și a lui Messiaen — Cinema : Abel Gance, despre a cărui premiere Georges Sadoul spune : „O recompensă cam tîrzie (optzeci și cinci de ani) pentru titanul cinematografului francez, care a ridicat munți și era să fie chiar el zdrobit de ei". Neuitat pentru filmele rămase celebre : „Acuz", „Roata" și capodopera „Napoleon", pe care o va restaura datorită sprijinului și admirației lui André Malraux și Claude Lelouch. — Artă : Alexandre Calder, inventatorul obiectului plastic însuflețit de cea mai mică adiere a aerului American din Filadelfia, s-a stabilit la Paris în 1926, unde după o vizită la atelierul lui Mondrian își schimbă preocupările artistice în direcția realizării de compoziții în mișcare. — Litere : Marguerite Jourcenar, distinsă cu premiul Femina 1968, pentru „Oeuvre au noir", o reînviere romanescă a Renașterii, de astă dată obținînd Marele Premiu 1974 pentru întreaga sa operă, din care citățm : „Alexis ou le Vain Combat", „Le Denier du rêve", „Le Coup de grâce" și „Mémoires d'Hadrien". Ultima sa lucrare, apărută în 1974, „Souvenirs pieux".

● **O EXPEDIȚIE ARHEOLOGICĂ** a Institutului de Istorie de pe lîngă Academia de Științe a R. P. Albania își continuă lucrările de cercetare în orașul ilirian Antigona, ale cărui ruine mai subzistă încă în localitatea Jerme din sudul Albaniei. După doi ani de cercetări, materialul arheologic descoperit reflectă în mod clar viața economică, socială și culturală a acestui important centru locuit, care încă din secolul al III-lea î.e.n. atinsese nivelul de viață al unui adevărat oraș.

● **CU OCAZIA SFÎRȘITULUI DE AN**, pe lîngă multe alte distincții literare, în Franța au mai fost decernate următoarele premii : — PRIX DES QUATRE SAISONS POESIE JEAN COCTEAU rectorului Robert Mallet pentru culegerea sa de poezii „Quand le miroir s'étonne" (Gallimard) ; PRIX ESPOIR JEAN COCTEAU scriitoarei Anne Salager pentru romanul „La femme buisson" (ed. Saint-Germain des Prés) ; MEDAILLE D'OR DU ROMAN FRANÇAIS romancierei Michèle Saint-Lo pentru „Le Désamour" (Albin Michel) ; GRAND PRIX LITTÉRAIRE DES YVELINES atribuit lui André Guérin, editorialist și director politic al ziarului L'Aurore ; PRIX SCOTT-MONFRIED atribuit traducătorilor în limba engleză a operelor franceze contemporane, decernat la Londra lui John și Toreen Weightman pentru traducerile a două opere de Lévi-Strauss, „Tristes tropiques" și „Du miel aux cendres".

● **NOUL FILM POLONEZ** „Oră după oră" al regizorului Roman Zaluski, coautor al scenariului, va apare pe ecrane. Filmul prezintă conflicte morale din diferitele medii umane, reluînd de fapt subiectul pe care regizorul îl mai dezbătuse anterior în „Epidemia". Un detaliu impresionant al turnării acestui film, îl constituie faptul că interpretul principal al rolului, Aleksander Iwaniec (în film șofer de camion de mare tonaj) a decedat într-un accident de automobil puțin înainte de terminarea turnării filmului.

● **ÎN ATELIERUL DE FILME DE FICȚIUNE** din Wroclaw, regizorul Franciszek Fuchs și echipa de cineaști a Atelierului de scurt metraje din Varșovia, turnează un film în culori despre teatrul de pantomimă al celebrului Henryk Tamaszewski, intitulat „Pantomima". Această peliculă va fi primul reportaj filmat despre metodele de lucru ale actorilor și despre experiența trupei din Wroclaw, și va include fragmente din cele mai bune spectacole ale acestui teatru de pantomimă.

sport

Încurcături

Uite, zice cutare, dacă tragem cărămida asta din zid, toate celelalte cărămizi se vor urni, și cărămida numită, să zicem, Dobrin, va veni la locul ei.

Ba nu, zice alt cutare, trebuie să tragem altă cărămidă pentru a-l așeza pe Dobrin pe locul care i se cuvine.

Se urnesc energii, își dau drumul inteligențe, campionatul de fotbal e sucit și răsucit, regulamentul de transferări e modificat, sînt pe cale să se constituie alte divizii de fotbal, în speranța că Dobrin va veni la locul său, nu neapărat la o echipă sau alta, ci în fotbal. Dar chiar asta nu se întîmplă. Dintr-o sută de obiecte cîte se află într-o odaie, al treilea cutare vrea să modifice poziția unuia singur. În acest sens, mută pe celelalte 99, convins că printr-un sistem de pîrghii al o sutelea se va mișca el însuși. Dar al o sutelea nu se mișcă. S-a umblat la toate șuruburile și resorturile fotbalului, dar Dobrin încă n-are drept de joc. Carantina nu mai există, dar Dobrin o suportă. Nu mai există nici numele lui Dobrin prin memoria noastră foarte uitucă. Și totuși, Dobrin trebuie să joace. Dobrin merită să fie pedepsit — dacă e cineva convins că i se cuvine vreo pedeapsă — jucînd fotbal.

Acum, că a trecut o jumătate de iarnă peste noi, să nu uităm din nou esențialul și anume că sportul e sport și că trebuie jucat corect, sub autoritatea moralei. Nu se știe prea bine ce urmări practice va avea regulamentul de transferări în noua sa înfățișare. Toți îl dorim bun, adică favorabil valorilor și oamenilor care iubesc sportul.

★

Ce se întîmplă la Steagul roșu Brașov ? Din nou plecări, din nou alarmă. E păcat că la Brașov nu se manifestă suficient interes pentru păstrarea jucătorilor la locul lor de formare. E păcat că într-unul dintre cele mai frumoase orașe ale țării nu se va mai juca fotbalul de mare performanță cu care ne obișnuise echipa Steagul roșu.

★

Ce băieți grozavi sînt handbaliștii noștri ! I-am întîlnit de cîteva ori, dar cel mai mult mi-a plăcut să-i văd învingînd la Sala sporturilor și culturii, prin dăruirea lor peste limite, prin solidaritatea de echipă, prin talentul lor. Să nu ne obișnuim cu ideea că și acest lucru ni se cuvine : o echipă aflată mereu pe primul loc. Așa ne-am învățat cu ideea că Năstase trebuie să cîștige totul, și acum, cînd n-a mai putut cîștiga totul, unii au fost foarte drastici cu Năstase. Sportul e sport, sportul își trage farmecul și din aceea că există adversar și că o dată cîștigă el, altădată tu, altădată al treilea și că nu sînt posibile programări dinainte știute, ci lupta cu victoria sau înfrîngerea din acel moment. Este extraordinar că handbalul a devenit sportul cel mai dătător de satisfacții în România. Să nu uităm, însă, că și alții joacă handbal și că e posibil oricînd ca vitejii băieți de azi să dea peste niște alți viteji și să și piardă. Să-i iubim și atunci. Acum să le mulțumim.

Adrian Păunescu

c a r i a t i d e

florin mugur

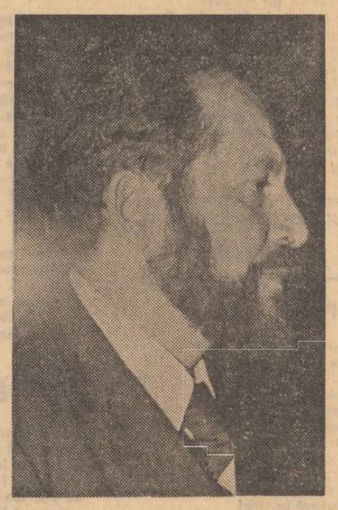

S-a născut la București, în februarie 1934. E absolvent al Facultății de filologie.

Scrieri: „Mituri" (1967), „Destinele intermediare" (1969 „Cartea regilor" (1970), „Aproape noiembrie" (proză, 1972), „Convorbiri cu Marin Preda" (1973), „Cartea prințului" (1973), Premiul Asociației scriitorilor din București.

Mai înalt

Lunatic veneam în orașul măreț, mai
înalt decît tine
cu-o carte a regilor palizi
ce-au fost și-au pierit —

lunatic veneam
spre brindușile fumegătoare
sub norul provinciei leneșe înmărmurit.

Spuneam te iubesc — tremurai fericită
ca apa
atinsă de gura copiilor. Cît vom trăi ?
Către văi

intens luminau stîlpul gloriei, stîlpul
ușor înclinat al reflecției, stîlpul
de fosfor și dulce-ntuneric al ochilor tăi.

Alexandru

Cum trece-n pardesiul ei prea larg
nu singură, vorbește în șoaptă cu
fantoma
trupului ei. (Noi ce iubim ? Un murmur.)

Suflarea pură, dinții răcoroși
parc-ar mușca din carnea străvezie
a unui riu — și răsucirea bruscă

a pletelor războinice pe umeri
mutînd decisă ploi torențiale
dintr-un oraș victorios în altul.

Din mijlocul șoselei o privește
trecînd pe Ducipal, mărețul Alexandru.
Și ce frumoasă e ! Cum să n-o pierdem ?

Cu ochii în pămînt se-ndepărtează
tîrîndu-și cu orgoliu sandalele mîncate
de dinții lungi și străvezii ai muzicii.

Fata palidă

Ea este doar un fum dumnezeiesc
învăluindu-mi trupul trist, un punct de
aur
alunecînd pe vechea mea oglindă.

Distrată, prinde fluturi cu gura și-i
mănîncă.

Cele o mie de țigări aprinse
le uită-n bezna opurilor mele.

Uitat de ea, sub patul scund
un foc
mărunt și verde ca un cuib de vipere.

Vine tîrîndu-și leneșă sandalele —
din buzunare-i curge lin cenușa
poemelor, plină de ciocuri tari de vrăbii.

La versurile mele
diavolești
închide-te în cameră cu ele —

citește, prințule
pînă la moarte.
N-o să mai ieși, am să-ți dau foc la
ușă.

Ea vine înmărmuritor de palidă
cu gesturi iuți ca focul, risipite
în toate părțile, bibliotecă-n flăcări

și cărțile arzînd se smulg din rafturi
frunți pilpîind se prăbușesc cu zgomot, —
sărut în aer plînsetul hîrtiei.

Nu-i pasă de nimic
ea mă iubește
ea cîntă-ncet, uitîndu-se la flăcări.

Chibrituri

Ce slab m-am întors din prea leneșa
călătorie —
ea mă așteaptă-n întuneric, mă iubește
ea vrea să mă vadă și scapără
nerăbdătoare chibrituri.

Vrăjiți de mîna ei care-i atinge
băieți geloși și țepeni de mîndrie
stau drepți și ard, nu tremură și ard

armate-ntregi se istovesc și fata
privindu-mă și risetele crude
mișcînd nori mici de fum trandafiriu.

Enormă e cutia de chibrituri
pierind încet. Strînși unul lîngă altul
soldați subțiri, cu părul blond arzînd.

Poveste

Sporovăiesc despre viețile noastre
bătrîni șarlatani
în halate subțiri de mătase. Coboară
spre capătul străzii, sînt mici, sînt umili

ei cumpără totul, vînd totul — ce șoapte
grăbite
ce lanțuri viclene de-arginți
atîrnate de lobul urechii

doi dihori sticloși împărțind o bucată
de pîine
doi țapi de cristal, cu bărbi lungi
mirosind a levandă

doi leneși vulpoi dispărînd într-o curte

angelici
candizi șarlatani
cumpărîndu-ne viețile ieftin.

Ce duci în spinare ? mă-ntreabă rîzînd
cineva.

Se zbat amețite de furie-n sac
două fiare subțiri de mătase.

Le vinzi ? mă întreabă rîzînd.
Sigur, sigur —
cît dai ?

Fruct pentru tine

Cu ce-aș putea plăti portocalc ?
Portocala
cu toți dinții de zahăr intacți

soare dulce și îngăduitor
soare umbrelă pentru furnici
soare în fața căruia poți îndrăzni să
te rogi.

Cu ce-aș putea plăti o vară veșnică ?
Dacă dai cep, curg limbi subțiri de
miere —
barbo mea udă piuie de șimburi.

Cu ce-aș putea plăti ?
Am doar asinul
alb ca zăpada, frîie de cristal —

el are vinele puternice și groase
în care gîlgîie nebun sîngele roșu
sîngele negru-al inocenților.

El mă conduce, calcă printre opuri
de lemn, smulge cu dinții galbeni
spinii
dintre cuvintele ce-mbătrînesc .

El merge
demn
cu-o lacrimă în gură.

Dorm lîngă el
și-n zori de zi se-mpiedică
de părul meu, de buclele pierdute.

Și cînd se va sfîrși, eu cui rămîn ?
Se face liniște, se face întuneric
încet, în ultimele portocale —

oftînd, se string în ele
se fac negre.
Sînt doar imense guri pline de pietre.

Tipar

Amant al cărților
iubito, plin de praf
plec din arhiva îngerilor seara

urc în tramvaie, leneș trec prin piețe —
la gît fularul desfăcut, fularul
pătat cu suc de piersici și cu ceară.

Prea tînăr gîtul vulnerabil, punctul slab
al trupului, punctul rămas copil
Poți fi stăpîn pe-un lucru atît de nou ?
Mi-e teamă.

Îmi înfășor fularul mai strîns, e tot mai
lung
se răsucește-n jurul pieptului gol, în
jurul
burții, genunchilor — și-ncet cobor în
lut

învăluit în lungi fîșii. Sub lerburi
foșnesc familiar fulare dulci
se duce carnea, ti- rele oase

sînt crengi friabile. Întreg, dispar domol.
Fularul vechi păzind un spațiu gol
al trupului, tiparul meu veșnic, de
mătase.

mircea dinescu

S-a născut la 11 noiembrie 1950, în orașul Slobozia.

A publicat volumele de poezie „Invocație nimănui" (1971, Editura Cartea Românească), „Elegii de cînd eram mai tînăr" (1973, Editura Cartea Românească). Are predat, la aceeași editură, volumul de poezii „Grîu păzit de maci".

Premiul pentru debut al Uniunii Scriitorilor pe anul 1971.

Agrafă

În ripa blondă a făpturii tale
mîinile-mi cad ca două animale

și-aud tiptil cum se strecoară anii
ca hoții prin grădina Ghetsemani

pînă cînd vită cu-nrăită ceafă
timpul mă prinde-n păr ca pe-o agrafă...

Iubito mai frumoasă decît pușca

în ochii unui indian
în coșul pieptului țin cușca
în care vei dormi un an

duios vei luneca pe sînge
în lotca părului bălai
și fiarei care-n mine plînge
în poală fluturi-i mălai

apoi prin carnea răsfățată
va gînguri lascivul bici
mari unghii se vor face mici
și-n cer va mai muri o fată
dar limba ceasului e beată
iar raiul bîntuie pe-aici...

Stampă tîrzie

Dacă mor prieteni pentru c-am să mor
nu lăsați să-mi zacă mîinile-n sicriu
ci-atîrnate-afară într-un straniu zbor
să n-am bani în palmă nici pentr-un
rachiu

La o masă-adîncă sub verzui răzor
moartea chefuiește ca un vizitiu
eu mă scald în ceruri și m-apucă-un dor
cot la cot cu dînsa să mă-mbăt de viu

Stinge lampa doamne-n casa ta de nor
nu vezi cum se face pe pămînt tîrziu
nu auzi grădina șuierînd-n pustiu

nu simți cum te strînge un veșmînt ușor
și femeia oarbă te-a lovit c-un măr
sting lampa doamne ca să nu mai știu...

Copii europeni

Băieți pletoși potcoavele zvîrlite
în urma vocstră n-au avut noroc
peștele mare pe cel mic înghite
pulberea udă doarme lîngă foc.

La țărmul mării așteptați zadarnic
rechinul cu o perlă în gingii
timpul se dovedește tot mai harnic
cad frunzele cum săbii pe cei vii.

Banul în ochiul îngerului rîde
zăpada se aprinde ca un blitz
copii ai Europei mîncînd răscoapte dude
Și nici nu știți, voi nu știți, nici nu știți.

Balada amurgitului

Pe vremuri cînd mi-era urît
dormeam cu cîntecul de git
la masa lui la masa mea
eu mă treceam iar el trecea.
O, zeul meu unde te duci
anii se scutură de nuci
și lacrimile-s pînă-n plopi
eu semăn cer tu semeni gropi,
hai bea un vin de mai gălbui
la crișma necuratului
unde se rup din mucegai
femei cu capete de cai
unde-ți torni zilele-n pahar
și te privesc triști ochi de zar
unde frîngi piinea-n geam și vezi
cum frații tăi tocmesc cirezi
cum cad părinții pe ogor
sub coasa întîmplării lor
cum vine vai să nu mă lași
în pieptul anilor mei grași
amurg înfipt pînă-n prăsea
în pieptul meu... Dar el trecea.

Trubadur lîngă Sena

Eu sînt proprietarul de poduri
sub care-am dormit vreau să spun
și înger bolnav de exoduri
prin sferele roz de săpun.

Și monstru mai sînt ce mănîncă
desigur mireasmă de crin
prin valec aceasta adîncă
nu știu mai trăim mai murim ?

Prieteni mirați-vă-n grabă
cît încă ard caii sub șa
cît încă zăpada e albă
cît limba e-ntreagă și ea...

Din copilărie

Tu mă-ndopi cu trandafiri și-mi strigi :
„Fericitule te-ndop cu tradafiri"
Ieftin muzicant dintr-o provincie oarecare
cum aș mai cînta
în zadar — ochiul îngerului nu mă
îngrașe
în zadar — părul iubitei îmi seceră
picioarele
cum aș mai cînta.
Pe coline soda domestică paște în voie
lanuri de floarea soarelui fulgeră în
peșteri
ploi artificiale
spală picioarele unui Isus fotogenic
promisiunea umblă în haine de duminecă
aidoma păunului scăpat în mahalale
cu praștia spargem geamurile
paradisului de peste drum
facă-se voia automobilului sensibil
femeii decapotcbile
Pan își plimbă buze de sînge pe
conductele reci
din ochiul bestiei la cinematograf
cade lacrima roză
pentru totdeauna stau la o masă
cu mîinile mele străine
de-aș avea măcar o fereastră în cer
cum aș mai cînta în zadar...

Scrisoare de demult

Maică nu mai pot de ziduri nu mai pot
de cărămidă
cînd mișc limba cade varul de pe
catedrale vechi
și mă scuipă toamna asta ca pe-o
rîncedă omidă
și-mi îndeasă floarea morții singerie în
urechi

Și mă ninge mila mare și mă zgîlțîie
destinul
vesel danț de păunițe oglindit pe colți
de lup
uite foamea de paradă cum își plimbă
manechinul
și-mi azvîrle flori pe mesă și-mi dă
mîna să i-o pup

Maica mea pe o colină te usuci de
așteptare
cum scăzu amurgu-n teiul mirosind a
cer senin
gîlgîie orașu-n mine, sînt gălbui ca o
scrisoare
și-mi înlănțuie grumazul caracatița din
vin

mapamond

Roman

Arthur Rimbaud

ARGUMENT

Nici nu-mplinise șaptesprezece ani autorul „Poeților de șapte" că-și și presimțea gingășia care avea să-l piardă : pentru el și pentru poezie. Parisul Boemei dar și al Comunei. Parisul în care „se trăia" dar se și scria, păstrase ascuns sub teii promenadelor și pe-acel zeu care a trecut apoi fulgurant prin inima celui mai tînăr dintre poeți : Arthur Rimbaud Viața, desigur, și-a pierdut-o dar, în ciuda faimoaselor stihuri, tinerețea lui, și numai ea, nu i-a fost leneșă.

E, din parte-mi, o lipsă de delicatețe a traduce „Romanul", lui Rimbaud, după atîția predecesori. Prospețimea stihurilor mă-ndeamnă, însă, a încerca s-o fac

Leonid Dimov

Arthur Rimbaud. Portret de Ernest Delahaye

I

Nu poți să fii serios cînd n-ai nici patru lustre.
— Se las-o seară-n care lași halba, limonada
Să zacă-n cafenele cu lucitoare lustre
— Căci pe sub teii verzi te poartă promenada.

Ce mai mirează teii, în iunie, răzbună !
E-un aer că-nchizi ochii de dulce și plăcere ;
Vînt plin de zvon,- orașul pe-aproape se adună
Cu-al său parfum de viță și duhnetul de bere.

II

Dar, iată, se străvede un prea minuscul petic,
Păzit de-o creangă mică : sineală-ntunecată.
Stea rea-l ciocni și-n urmă se mistui frenetic
În dulci fiori, prea mică și albă, albă toată...

Șaptesprezece ani ! În noapte, de iunie, te lași
De spuma din șampanii cuprins așa-ntr-o doară...
Palavre curg : pe buze, sărutul nărăvaș
Se zbate uite-așa, precum o mică fiară...

III

Cu inima nebună Robinsonezi romane,
De-un felinar prea palid, cînd trece, luminată
Și cîntă, o duduie, mici arii diafane,
Sub umbra unui guler, și fals și crunt, de tată...

Și, cum te crede Dînsa c-ai mai rămas copil,
Întîrzie cu foșnet gingașele-i botine,
Se-ntoarce : zvîc, c-o scurtă mișcare, ca un tril...
— Pe buzele-ți s-au stins, de-odată, cavatine...

IV

Îndrăgostit : pe-o vară de dînsa închiriat.
Îndrăgostit : sonetu-ți să rîdă mult O face.
Ești de prost gust, prietenii s-au îndepărtat.
— Apoi binevoit-a să-ți scrie-n semn de pace !...

Și-atunci, în seara-aceea, localul cel cu lustre
Din nou te-a auzit : un țap !, ori : limonadă !...
— Nu poți să fii serios cînd n-ai nici patru lustre
Și-atît de verzi sînt teii, ai tăi, pe promenadă.

23 septembrie 1970

Douăzeci de ani

Glasul de departe al celor ce te-nvață .Iar nevinovăția amar s-a potolit... Adagio. O ! nesfîrșitul egoism al adolescenței, optimismul studios : cît de plină de flori era lumea-n vara asta ! Melodii și forme ce se sting... Un cor pentru a liniști neputința și lipsa ! Cor însticlat de melodii nocturne... Căci iute mai fug nervii la vînat.

(Din JEUNESSE)

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru Teodor Balș (secretar general de redacție) Geo Dumitrescu, Radu Enache Alexandru Papilian Adrian Păunescu, Marin Preda Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București Piața Scînteii Nr 1
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10. tel 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XVIII
Nr. 4 (665)
Sîmbătă
25 ianuarie
1975
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Unirea

În luna ianuarie a fiecărui an poporul nostru sărbătorește mai multe evenimente de deosebită rezonanță, cinstește nașterea cîtorva bărbați falnici, evenimente și bărbați care au lăsat strălucitoare raze pe cerul boltit al Patriei. Deunăzi am cinstit glorioasa victorie de la Vaslui prin care marele voievod Ștefan a arătat lumii că mai presus de independența noastră nu cunoaște nimic altceva ; cîteva zile mai tîrziu ne-am înclinat cu toată recunoștința de care putem fi capabili în fața memoriei celuia care a fost și va rămîne de-apururi Luceafărul poeziei românești. Sărbătorim în aceste zile actul Unirii de la 24 ianuarie.

„Pentru noi un om nou, adevărat nou, strălucit nou, a răsărit în ianuarie 1859", zice istoricul Nicolae Iorga într-unul din multele locuri dedicate lui Ioan Alexandru Cuza, cel sub care s-a înfăptuit unirea Moldovei cu Muntenia. „Prin gura lui nu mai vorbea un om, ci, cum se cuvine pentru un stăpînitor de oameni, un neam întreg. Întruparea națiunii era el în gînd și în grai", continuă același istoric, iar cuvintele lui își păstrează, pentru noi cei de astăzi, întreaga semnificație.

Visul vechi, de aur, cu care străbunii cărunți au coborît în morminte și pe care valurile de tineri îl deprindeau de la basm și legendă — unirea românilor din cîteșitoate părțile locuite, muncite și păstrate prin jertfe de ei — a lucrat în matca noastră veac după veac, s-a cristalizat necontenit, răbduriu dar imuabil, a fost desăvîrșit în etape după cum au îngăduit — altfel nici nu se putea ! — implacabilele și totuși efemerele împrejurări.

Dacă cercetăm ideile, năzuințele care au însuflețit de-a lungul unui interval aproape bimilenar poporul născut în jurul arcului carpatic, mai ales două se impun cu precădere : aceea a **conștiinței unității lui și a luptei pentru realizarea acesteia ;** aceea, a doua, a **setei de dreptate socială și națională,** în care se implica totdeauna conviețuirea pașnică cu vecinii, cum și cu cei de peste țări și mări.

Pentru ca Unirea să se întrupeze au trebuit plătite jertfe, rînduri de jertfe. A fost, poate, întîi aceea a gîndului. Rostul trebuia mai înainte limpezit în planul lucid al conștiinței. Și-au dat osteneala întru aceasta cronicari, grămătici, eruditi de faimă, toți cîți în veacurile vechi au avut norocul de a se ridica pînă la lumina slovei.

„Biruit-au gîndul — zice unul dintre dînșii, Miron Costin — să mă apuc de această osteneală, să scot lumii la vedere felul neamului, din ce izvor și semințe sînt lăcuitorii țării noastre Moldovei și țării Munțenești și românii din țările ungurești, că tot un neam sînt și odată descălecați".

L-au premers și l-au urmat pe același făgaș pe cronicarul moldovean alții, mulți alții, din Moldova și din Muntenia. S-au ridicat într-odată, pe la începutul de veac optsprezece, acei teribili, scrupuloși și zeloși pînă la lepădarea de sine, învățați ardeleni, care iarăși au ținut trează flacăra unității și eliberării noastre. În cadrul dat, o gramatică de-a lor era un op ce depășea marginile unei științe precum lingvistica, fiind în primul rînd operă de ideologie militantă.

A fost, iară către un alt început de veac, banul Mihai Viteazul, „acel cap mîndru și fioros cap", care, pentru o străfulgerare de zodii, a dovedit că unirea nu doar în cuget, ci și în faptă este posibilă. A plătit îndrăzneața dovedire prin jertfă supremă, însă de-atunci încoace ea avea să fie una din cele mai de preț semnificații ale lamurei poporului nostru. Prin Mihai de la Craiova s-a adeverit că putem fi întruolaltă și nu mai trebuia decît lucrată, și așteptată, împrejurarea cea favorabilă.

Iar aceasta, necontenit cultivată, păzită și îngrijită precum focul în vetre, n-a întîrziat să vină. E fapt recunoscut ce însemnat rol au avut în întreținerea sentimentului de unitate națională scriitorii și artiștii, Bălcescu și Kogălniceanu, Alecsandri și Russo, Alexandrescu și Mureșanu, și atîția alții.

Dar mai cu seamă, acolo, în străfund, modest dar neînduplecat, cultivînd glia și primenind mereu poporul prin copii noi, au lucrat masele populare, umiliții și obidiții de soartă, cărora sufletul le spunea că numai prin unire, iar apoi prin eliberarea națională și socială, minunatele lor forțe latente se vor descătușa și împlini. Astfel că actul de la 24 ianuarie a fost conlucrarea unui întreg popor în decursul veacurilor.

În expunerea la ședința jubiliară a Marii Adunări Naționale din 29 noiembrie 1968, tovarășul Nicolae Ceaușescu aprecia astfel actul Unirii : „Primul și hotărîtorul pas spre unificarea statală l-a constituit unirea Moldovei cu Țara Românească, în ianuarie 1859. Victorie remarcabilă a maselor de țărani, meșteșugari, lucrători și tîrgoveți, a cărturarilor progresiști și patrioți, Unirea Principatelor a reprezentat actul care a pus bazele statului național român modern".

Au mai trebuit să treacă multe decenii pentru a se putea realiza deplina unire. Cei 100 000 de oameni strînși în 1918 la Alba Iulia din toate zările românești au consfințit pentru totdeauna unitatea românilor.

În România a fost apoi posibilă nașterea Partidului Comunist care de la începutul său a militat, iar cînd a luat puterea — reprezentînd țara, iar țara recunoscîndu-se în el — a pus în practică marile programe de ridicare a societății românești pe culmile de progres pe care astăzi ne aflăm nu doar ca martori, ci în primul rînd ca participanți activi. Ideea de unire a căpătat astăzi înalte sensuri, socialiste. La încheierea celui de-al XI-lea Congres al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu spunea : „Vă chemăm să nu precupețiți nimic, pentru ca, într-o deplină unitate, să facem din România o țară mai îmbelșugată, mai puternică, un detașament activ al luptei pentru socialism, pentru pace în lume !".

Animați de asemenea sentimente, sărbătorim astăzi Unirea, într-un moment în care țara întreagă se pregătește de alegeri, eveniment politic remarcabil, încă un prilej de afirmare a unității de idealuri a întregului popor.

Luceafărul

Din primele zile ale anului, în mijlocul oamenilor muncii, Tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU vizitînd Uzinele „23 August"

Al acestui popor, al acestui partid

Al acestui popor,
al acestor pămînturi
neclintite în vînturi,
legănate de-un dor ;

al acestui tumult
revărsat de izvoare,
din străfunduri amare,
spumegînd de demult ;

al acestor țărini,
generos, sub șenile,
dăruite, fertile,
viitoarelor piini ;

al acestui adînc
ce ne ține, grămadă,
pe străbunii cu spadă
atîrnînd de oblînc ;

al acestui meleag
unde roade dă pomul
și-i cît muntele omul
sub al sorții lui steag ;

al acestui, de jar,
steag pe fruntea cetății
ridicat libertății
de-un partid legendar ;

al acestui imens
zvon încins de motoare
ce vibrează în zare
și în aerul dens ;

pretutindeni e el,
mîna lui e în toate,
cu amprente lăsate
și în crini, și-n oțel ;

și-n barajul cel nou
și-n beton, și-n conducte,
în cărbuni și în fructe,
în cataarg, în cargou ;

în voința de-a fi,
în dorința de-a face,
de-a zidi pentru pace,
de-a sui, de-a-nflori ;

de a duce în zbor,
cu un ceas mai devreme,
ale patriei steme
în sublim viitor !

Gîndul lui e-n drapel.
Brațul lui ne conduce.
Slava slavei sträluce
Peste noi. Peste el.

Victor Tulbure

Dascăl și ucenic

opțiuni

Poate că cea mai expresivă zicală a limbii noastre, sau cel puțin una în care se împletesc pînă la granița dinspre perfecțiune puterea de convingere și profunzimea adevărului formulat, este aceea potrivit căreia omul cît trăiește are mereu de învățat. Proverbele și zicătorile înmagazinează de obicei, în perimetrul preceptelor morale pe care le susțin sau le combat, nu numai o doză masivă de înțelepciune milenară, ci, tocmai de aceea, și o implicită valoare de simbol ; procedeul lor preferat de construcție este metafora, care traversează de la aluzia subțire la naivitatea aparentă, fără a întîrzia prea mult într-o concluzie cu caracter de sentință definitivă, chiar dacă morala rămîne, oricum, perfect detașabilă. Zicala de mai sus este însă una din puținele care spune lucrurilor pe nume, de-a dreptul, țintuind axiomatic o realitate care nu poate fi pusă cu nici un chip la îndoială. Sensul ei unic și inconfundabil este acela că la școala vieții ești pînă în ultima clasă un ucenic.

Transpusă pe planul creației literare și al creației artistice în general, afirmația își păstrează în întregime valabilitatea, mergînd chiar cu un pas mai departe prin aderența unor noi semnificații posibile. Dacă în viața cea de toate zilele omul are în primul rînd de la alții de învățat cîte ceva — în orice caz acesta este înțelesul frecvent acordat binecunoscutului adevăr popular —, în procesul creației actul acumulării presupune în egală măsură atît cîștigurile dobîndite de o întreagă evoluție anterioară cît și pe cele ale tale însuți, dacă nu cumva hotărîtoare se dovedește tocmai experiența proprie. Omul de artă are în felul acesta avantajul de a-și fi în permanență, sie însuși, și dascăl și ucenic.

Pe parcursul executării oricărei lucrări destinate într-un fel sau altul omului și bunăstării lui, etapele realizării sînt precis delimitate și repartizate riguros mai multor sectoare care își unesc eforturile către scopul final. Omul de știință chiar, în laboratoarele în care își petrece nopțile, aplecat deasupra aparatelor, are nevoie de un întreg colectiv de colaboratori și asistenți pentru că numai cu ajutorul lor prețios ideea sa, oricît de mare ar fi, poate cîștiga aplicabilitate practică. Singurul loc unde omul rămîne tot timpul față în față cu sine însuși și cu lumea de el imaginată este laboratorul creației artistice. Procesul conceperii și desăvîrșirii operei este, desigur, același, în linii mari, însă pe traseul înfăptuirii ei un singur om, și el același, este chemat să dezbrace, din cînd în cînd, hainele proiectantului pentru a îmbrăca salopeta de calfă și monta ultimul cuvînt în fraza de încheiere.

Ipostazele se condiționează și se completează reciproc. După ce și-a pus la punct în linii esențiale proiectul, după ce s-a consumat și actul de o intensitate maximă al transpunerii ideilor în imagini artistice, urmează în chip necesar o muncă mult mai migăloasă, mai puțin spectaculoasă și lipsită de atractivitate chiar : aceea a renunțărilor și a adăugirilor, a revenirilor și a re-revenirilor, a căutărilor și — ce satisfacție mai deplină — a găsirilor. Este etapa în care creatorul devine ucenicul propriei sale experiențe de viață, în care elevul silitor ia locul dascălului de pînă acum. Este etapa care menține într-un echilibru firesc actul creației, temperînd orgoliul inspirației prin modestia unei trude imposibil de ocolit. Ceea ce păstrează și în aceste clipe tensiunea ritmului de lucru este numai conștiința utilității efortului, convingerea că ai într-adevăr întotdeauna de învățat, ca la o nesecată școală a vieții, din imperativele epocii tale, cărora îți propui mereu să le slujești.

Zicala de care aminteam la început îndeamnă în fond la o neîntreruptă modestie izvorîtă din credința că nu poți niciodată să pretinzi că știi totul, că, dimpotrivă, oricînd trebuie să recunoști că realitatea este mai bogată decît puterea de cuprindere și de înțelegere a unui singur om. Pe plan artistic, îndemnul se păstrează nealterat la adresa unei perpetue modestii a creației, a creatorului însuși.

D. Matală

țara întîmpină alegerile

Bărăganul, azi

Idilic și egal cu sine, prea idilic și prea egal cu sine, cîndva, Bărăganul era purtătorul unei singure legende : a piinii. Era de ajuns să-i pronunți numele pentru a spune, de fapt, grîu, pentru a avea imaginea unui imens și arhaic cuptor de pămînt, același de zeci și sute de ani, peticit de mîinile atîtor generații de țărani, prea puțin, ei ce semănau și culegeau piinea, bucurați de piine.

Este această legendă a piinii una dintre marile noastre legende nescrise; nescrisă poate pentru că a fost prea mult trăită, poate pentru că destinul ei a fost să fie numai trăită. Avem și asemenea legende nu mai puțin tulburătoare, nu mai puțin adevărate. Memoria Bărăganului, însă, o păstrează, memoria lui fabuloasă prin care s-au aplecat, prin vremi, cumpeni de fîntîni ca să afle în adînc apă sălcie, prin care au zburat dropii, prin care s-a auzit și bucuria spicului și plînsul piinii și invocarea dorului de piine.

Ultimii treizeci de ani au însemnat o continuă redescoperire a acestei cîmpii care, rămînînd a soarelui, a devenit și a oamenilor. Redescoperirea ei s-a făcut dintr-un unghi inedit al istoriei, dintr-un unghi care a fost el însuși o descoperire, una din revelațiile revoluției noastre. Este unghiul de suflet, de minte și de acțiune în care încape nu numai pămîntul Bărăganului, ci și pămîntul întregii țări cu apele, munții și pădurile, cu florile și roadele lui. Imaginea Bărăganului de astăzi invită prin pregnanță, prin varietatea sa la contemplații, dar, mai cu seamă la adîncă meditație. Între ce a fost și ce este se află o distanță care nu se poate măsura aritmetic, cu toate că și cifrele își au rostul și graiul lor, singura măsură în stare să fie elocventă este, credem noi, o măsură spirituală, de conștiință, o măsură care poate da imaginea saltului omului spre propria demnitate.

Ne-am întîlnit cu aceste noi imagini ale Bărăganului, bineînțeles cu o parte din ele, în acest ianuarie calm, cînd noi, un grup de scriitori format din redactori și colaboratori ai revistei „Luceafărul", am descins pentru două zile în cîteva din localitățile sale: Slobozia, Amara, Ograda, pentru a dialoga cu iubitorii de poezie și a ne rosti versurile între oamenii care făuresc bunurile materiale și spirituale de aici — muncitori, țărani, intelectuali etc. — pentru a vedea și a înțelege mai bine mersul istoriei aici. Există un Bărăgan al agriculturii moderne, un Bărăgan care se întîlnește, prin sute de specialiști și prin mii de cooperatori agricoli și lucrători ai pămîntului, cu știința — rezultatele sînt producțiile mari la hectar, neîntîlnite altădată, satisfacțiile oamenilor, belșugul din case, există un alt Bărăgan care a prins din plin gustul industriei și se dezvoltă pe această cale cu impetuozitate — un Bărăgan al șantierelor, al fabricilor și combinatelor de proporții. Prin tot ce ține pe pieptul și umerii lui, Bărăganul vorbește convingător despre civilizație și prosperitate, despre înscrierea lui definitivă pe orbita unei continue armonizări cu imperativele acestui timp.

Așa l-am aflat în cîmp, pe străzi, în oraș și sat, în casele oamenilor, în gîndurile lor. Ceea ce mi se pare astăzi demn de subliniat este faptul că această cîmpie, prin tot ce etalează ea privirilor și propune meditației, convinge și impresionează prin fermitatea și decizia pasilor.

Slobozia — iată numele unui oraș nou, nou din temelii. Un oraș ca oamenii săi. Aceste blocuri au un an, doi, trei, patru. Cele mai „vechi" au cinci sau șase ani. Aceste străzi sînt de dată foarte recentă. Pămîntul din Slobozia a sărbătorit o premieră : întîlnirea cu betonul și asfaltul. Instituții de cultură, de sănătate, alte blocuri de locuințe, alte instituții sînt în construcție. „Slobozia și-a ridicat ochii din pămînt, este un oraș al tinereții, și verticalelor." Sînt cuvintele tovarășului Gheorghe Glodeanu, secretar al comitetului județean de partid — Ialomița. Prezent peste tot

Florin Costinescu

Continuare în pag. a 6-a

JURNAL DE POET

Firea lucrurilor

Poezia cheamă lucrurile, le strigă pe nume după firea lor, le agrăiește, Poetul umblă printre lucrurile lumii lăsînd cuvînt pe fruntea lor și dacă acest cuvînt este rostit în firea lor, ele se odihnesc în acel cuvînt, se luminează și eliberează, își găsesc o patrie a lor, căreia îi vor sluji cu rîvnă și bucurie devenind un grai și ctitorind o semințe. Fiecare lucru este nesfîrșit, arborele ca și vulturul, roua ca și stelele, potențele de la origini ce sînt sălășluite în bobul de grîu ori în oul păsării, sau în vînt, și această nesfîrșire a lui îi permite să fie foarte pretențios față de cuvîntul ce vine să-l încoroneze și elibereze. Ca niște ploi cărora nu li s-a dat drumul să pogoare încă pe pămînt. Cuvîntul tunet, cutremurare deschide zăvoarele eliberării lor către slăvita lor destinație de-a înmiresma văzduhul și înnoi holdele pe colini, de-a muta focul în viță și de-a deschide calea laptelui în ugerul turmelor.

Întîlnirea între cuvînt și firea lucrurilor, între aceste două nesfîrșiri este mai greu de numit întrucît amîndouă sînt vii. Ele se pot apropia numai conform vieții, nu eliberează potențe comunitare numai atunci cînd aura ce le sudează atinge acel punct cald viabil și domol ce eliberează cele două firi spre ceea ce au ele unic și durabil în potența fericirii lor. Alvia acestui legămînt între cuvînt și firea lucrurilor este graiul agrăitor, vorbirea în starea de cîntec. Acest grai astfel apărut este o noutate, este o creație : el vine din cuvînt și firea lucrurilor, este cuvînt întrupat în firea lucrurilor, este grai îmbrăcat în culoarea și seva, tăria și realitatea lumii.

★

Nesfîrșirea cuvîntului trebuie să întîlnească nesfîrșitul zidirilor pentru a da naștere graiului. Numai astfel brațele cumpenei tremură în univers, într-un ceresc echilibru. Un braț păstrează umbra, un altul, izvorul, la mijloc aurul luminii.

★

Cu necesitate cuvîntul trebuie să devină grai și el nu poate fără fi-rea lucrurilor. Firea lucrurilor îi dă cuvîntului acel strai potrivit în care el să umble printre oameni, ca aceștia să devină atenți la mesajul lui. Urechile nu aud și ochii nu văd și mintea nu pricepe cuvîntul ce vine fără firea zidirilor, nu poate pătrunde să rodească în firea omului.

★

Un bun cunoscător al naturii trebuie cu necesitate să fie poetul. Să observe îndelung firea zidirilor : animalele cu firea lor și plantele, florile și pădurile după fel și chip. Apoi omul să-l știe pe calea iubirii, să-l știe căuta unde este el mai acasă și în firea lui.

★

Graiul este la fel de însondabil ca și firea lucrurilor. În grai se ascund valori la fel de mari ca și în sînul materiei. Un neam își înmulțește avuția prin lucrarea asupra acestor două ogoare nesfîrșite. Argument spre ființare se caută atît în cuvînt cît și în firea lucrurilor, atît în verb cît și în atom. Omul moral este rodul educației prin cuvînt, iar omul biologic este rodul creșterii prin darurile ascunse în sînul materiei. Într-o patrie este absolut nevoie de amîndouă aceste puteri. Statornicia și rodirea unei patrii nu pot lua ființă fără omul moral, de asemeni moralitatea nu poate propăși fără truda zilnică întru rodnicia materiei. Graiul ca și oaia se lasă muls și tuns numai după ce a fost păscut și adăpat după cuviință. Păstorul cel bun are oi grase și frumoase. Se cere grijă, să-ți pui sufletul pentru oi atît în grai cît și în natură, să avem păstori buni în grai și păstori buni în paza materiei. Poetul ca și paznicul de vie trebuie să privegheze peste via coaptă ce-o rivnesc atîtea primejdii pînă se va preface-n vin de ziua sărbătorii căci orice trudă odihnește în sărbătoare, orice privegheri trebuie trasă în sărbătoare, floarea trebuie să odihnească în fruct, atît cea a graiului cît și cea a zidirii, iar unde nu-i sărbătoare nu-i nici trezia privegherii : nesemnificativul tras la sens, pe piriu mers pînă la izvor, pe zbor pînă la zvîcnetul aripii, pe stea pînă la hora universului.

★

Graiul rodește în fiecare an ca și natura. În fiecare an cuvîntul e îngropat ca holda în pămînt, piere și răsare, dă-n floare și aurește colinele, iar apoi înbălsămează casele și întărește ca piinea inima omului. Cuvîntul care nu devine piine, omul care nu-i ogor pentru cuvînt încă-i departe de firea lucrurilor.

Ioan Alexandru

ÎN PAGINA A 8-A
„HAI SĂ DĂM MÎNĂ CU MÎNĂ CEI CU INIMA ROMÂNĂ"
Un documentar istoric de Sânziana Pop dedicat actului UNIRII PRINCIPATELOR

ÎN PAGINILE 4-5
MOARTEA LUI DUMITRU LU' NAE
fragmente din romanul
„DELIRUL"
de MARIN PREDA

ÎN ACEST NUMĂR
ȚARA ÎNTÎMPINĂ ALEGERILE (Grupaj de versuri) ● Spirale de Eugen Barbu ● Teatrul lui Marin Sorescu de Eugen Simion ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Cenaclul revistei „Luceafărul"

cronica literară

Al. Andriescu: Disocieri Relief contemporan

Cît de înșelătoare pot fi aparențele ne-o arată și faptul că dintr-o colaborare lipsită de nimbul sclipitorului spectacol cum este aceea a lui Al. Adriescu la revistele ieșene se configurează, odată cu stringerea în volum a articolelor lui, un critic de pronunțată opinie. Literatura prezentului, despre care scrie cu precădere, este privită cu un ochi neaburit de vaporii tendințelor literare curente. Criticul și-a ales un foișor de observație ferit de contagiunile generale și nu se sfiește să se înscrie împotriva opiniei constituite ori de cite ori opoziția i se pare posibilă prin argumente indubitabile. Aceasta este în esență schema ideală a primului volum din care nu lipsesc citeva articole ce ne-ar putea contrazice, la prima vedere, afirmația.

Este limpede că literatura poate spune acestui critic altceva decît spune altora. Cel mai interesant studiu din Disocieri este Ion Barbu sau mitul lui Ianus. **Ei ni-l arată capabil pe Al. Andriescu de a citi cu un ochi lipsit de prejudecăți pe Ion Barbu și, în același timp, animat de pasiunea demonstrației neașteptate. Punctul de incidență pe care-l are în vedere criticul este opinia lui Ion Barbu despre poezia lui Tudor Arghezi. Ceea ce urmărește este însă să-l pună în contradicție cu sine indicîndu-ne fără febrilitate, cu o singură stăpînire a mecanismelor demonstrației cum Ion Barbu cade în păcatul de care-l învinuia vehement pe Arghezi, Isarlîkul barbian nu e altceva pentru Al. Andriescu decît o policromă poezie de cuvinte potrivite. Țelul nu stă în satisfacția de a pune pe strălucitorul poet în contradicție cu sine, ci de a remarca cu acest prilej un filon artistic de puternică înrădăcinare în literatura română, filon care cuprinde atît pe Anton Pann cît și pe Arghezi, Mateiu Caragiale sau Ion Barbu.**

Al. Andriescu este sensibil la mesajele tradiției și privirea sa asupra poeziei contemporane se resimte de această profundă ancorare. Scriind despre două ipostaze lirice ale fondului autohton **aveam surpriza să constatăm că cele două ipostaze ale autohtoniei sînt susținute de Adrian Păunescu și Gh. Tomozei, poeți niciodată așezați sub o asemenea acoladă. Criticul e însă consecvent cu sine și distinge la Adrian Păunescu, fără a ignora specificitatea volumului Istoria unei secunde, antonpanismul poetului, înclinarea lui către o experiență poetică a lexicului care-l fixează, după opinia lui, într-o încrengătură literară caracteristică literaturii române. În Mașinăriile romantice ale lui Gh. Tomozei criticul distinge o nostalgie specială pentru un leat apus, o predilecție reprezentativă pentru atmosfera poeziei balcanice, în sensul superior al cuvîntului. Cu alte cuvinte, criticul valorifică poezia modernă, cel puțin în cazurile amintite, dinspre tradiția literaturii române și nu dinspre estetica recentelor ei manifestări. Punctul său de vedere este, inevitabil, conservator, acceptat, vom vedea, în chip conștient. Este aceasta o insuficiență ? La multele răspunsuri grăbite că : da !, nu vom adera. În măsura în care această poziție nu este rezultatul unei adversități îndărătnice și obtuze la mișcarea literară modernă, ea este perfect valabilă.**

Criticul prin definiție trebuie să fie o natură conservatoare și Al. Andriescu ne-o arată fără ezitare. Fără rădăcini în tradiție, critica literară se poate rătăci în direcții sterile și atitea exemple de azi, unele ilustre, ne-o pot arăta cu prisosință. Criticul e conștiința unei literaturi, adică un vast rezonator în care se intretaie atît ecourile trecutului, cît și cele ale prezentului. Al. Andriescu nu iese din definiția lui G. Călinescu prin care acesta cerea criticului să aibă înaintea oricăror păreri despre literatura nouă, altele despre literatura trecutului. Predilecțiile, chiar manifestate în Disocieri, merg către o poezie pe care mulți o cataloghează drept anacronică. Un capitol se intitulează Confluențe tradiționale și analizează revărsările de poezie tradiționalistă în contextul liric modern tocmai pentru a sublinia în chip decent polemic cum literatura nu-și îngăduie exclusivismele programatice pe care și le îngăduie un partizanat literar sau altul. Opinia sa este franc supusă vectorilor tradiționali și cînd analizează pe Șt. Aug. Doinaș în postura de comentator al poeziei, nu se ferește să-l așeze sub emblema maiorescianismului. Disocierile definesc o atitudine literară și o poziție nu lipsită de program a cărei principală calitate este, nu atît dorința de a rezista extremismului modernist.

Tot aici, în acest volum de început, se află însă și citeva analize a căror întinsă desfășurare nu se justifică întotdeauna prin natura și valoarea obiectului lor. Scriind despre ieșeni autorul practică o critică pe care o putem numi cenaculară și chiar dacă judecățile nu-s dincolo de adevăr, ținerea sub lupă a literaturii despre care ni se vorbește este exagerată. Aceste popasuri, nejustificate întru totul, au dezavantajul că-i pot strecura sub condei formulări discutabile. „Lesnea, scrie Al. Andriescu, nu va desprinde ca Bacovia, care nu-i mai bogat în idei, de altfel, dar le comunică antiretoric"... ca și cînd singura diferență dintre primul și al doilea poet ar fi cea de la retorism la antiretorism. Nuanța de didacticism se strecoară și în alte analize ale criticului fără a ajunge la asemenea formulări hazardate. Încheiem spunînd că partea cea mai interesantă a Disocierilor rămîne cea închinată poeziei.

Cel de la doilea volum al său, intitulat Relief contemporan, impune atenției tot prin limpezimea privirii pe care criticul o adresează, mai ales, poeziei contemporane. Remarcabile sînt analizele dedicate lui Eugen Jebeleanu, Ion Gheorghe, Ioan Alexandru, Cezar Baltag, Emil Brumaru. Criticul nu și-a schimbat nici poziția, nici instrumentele. El se vrea instalat pe un pămînt ferm, care e cel al tradiției în înțeles elevat, care-i permite evaluările cele mai perene. De aceea poate valorifica cu o competență specială transporturile folclorice în poezia lui Ion Gheorghe, Cezar Baltag, Ioan Alexandru, sau găsi unghiul cel mai potrivit de apreciere pentru poezia lui Ion Horea. Dacă ne amintim bine, în primul său volum Al. Andriescu se arată destul de rezervat față de avalanșa amenințătoare de imagini a poeziei contemporane, a beției de imagini care putea ucide chiar poezia. Volumul în cauză era cel al Gabrielei Melinescu, Ființele, abstracte. Judecată și ea cu o altă măsură decît se obișnuiește în critica noastră poezia lui Gellu Naum, citită cu un ochi atent pentru nongramaticalitatea ei, cum zice criticul, nu este acceptată fără importante rezerve, rezerve care privesc de fapt mișcarea suprarealistă a cărei recrudescență în literatura de azi criticul n-o înțelege și n-o acceptă. Nu alta este măsura care se aplică poeziei lui Virgil Teodorescu care, ni se spune, «nu va scăpa nici ea de acest val de monotonie pe care il aduce obsesia „ineditului spontan" (Cele două ore cu mult deasupra somnului). **De aici nu trebuie să se tragă concluzia unui fel restrictiv de a primi poezia din partea lui Al. Andriescu. Poeții remarcabili ai acestor vremuri sînt primiți cu o înțelegere demnă de toată atenția, e suficient să amintim articolele despre E. Jebeleanu, Șt. Aug. Doinaș, Mihai Ursachi, Dan Laurențiu pe lîngă cele amintite, și ceea ce e de adăugat este că Al. Andriescu este un fervent susținător al poeziei noi, acolo unde nu găsește excesul și aventura goală. Declarațiile lui din prefața ultimei cărți sînt de altfel lipsite de orice obscuritate : „Aceste rînduri pe care le tipărim în loc de prefață, vor să fie o mărturie de credință cu privire la atașamentul autorului față de fenomenul literar actual". Și mai departe : «Dacă Ion Pillat nu mai seamănă în mod necesar cu Alecsandri, oricîte legături s-ar putea stabili între ei, și nici Voiculescu cu Iosif, Labiș cu Cezar Boliac, Nichita Stănescu cu Bolintineanu, chiar în poeziile scrise „în dulcele stil clasic", și Ion Gheorghe cu tradiționaliștii dintre cele două mari războaie, aceasta se datorește în mare măsură, dacă nu în exclusivitate, limbajului. Protestul legitim împotriva vechiului discurs poetic prea coerent și logic, previzibil și retoric, a condus la unele exagerări citeodată grave pentru că s-a ignorat că stilul — fatalitate paradoxală — este un mod de exprimare particular, care se ivește și-și are rațiunea de existență tot în cadrul limbajului negat.» Acestea nu sînt simple vorbe și criticul încearcă să acorde toată atenția încercărilor de innoire ale limbajului poetic, indiferent de proveniența lor, dar exigent cu aspectele parazitare. În Relief contemporan, unde privirea se desprinde de pe culmile locale și caută să îmbrățișeze ansamblul întregii literaturi viabile de astăzi, efortul lui Al. Andriescu este dintre cele remarcabile. Tradiționalismul său cenzurat, conservatorismul său literar echilibrat, aduc în critica de astăzi o voce care, căpătînd conștiință de sine și netrădîndu-și condiția, poate contribui la citeva clarificări de mulți dorite.**

M. Ungheanu

viața cărților

poezie

Riscurile auritei căi de mijloc *)

Poezia lui Ovidiu Genaru este o colecție de senine resemnări, deloc mărunte, dacă ne gîndim că „piesa" fundamentală, care explică și întreaga atitudine lirică a poetului, s-a născut chiar în raport cu asumarea poeziei ; atît ca existență, cît și ca meserie. Căci Ovidiu Genaru, așa cum o și mărturisește, ar fi dorit ca poezia sa să fie asemeni miraculoasei **flori-proroc**, „Primula regala", care **„...se deschide subit înaintea cutremurului"**. Dar, așa cum s-a întîmplat și cu alți confrați ai săi, Ovidiu Genaru a simțit de mult că, atita vreme cît poetul nu mai este ca înainte, sau cel puțin imaginea despre el a suferit modificări esențiale (**„Anii trecură dovezile se înmulțiră / acum e sigur că poetul nu mai are intestine de aur / ca-n vechea Grecie"**, nici menirea poeziei, statutul ei nu au rămas neschimbate. Și iată, **„Poezia se amestecă și ea / printre celelalte zgomote vii ale vieții"**. Odată despărțit de imaginea ideală pe care o nutrise cîndva despre poezie și poet, împăcat cu gîndul unei stări mai pămîntești a poetului și implicit a poeziei, Ovidiu Genaru nu se mai vrea proorocul marilor stări ale planetei, ci se mulțumește să fie cronicarul demn și ironic, melancolic ori nonșalant al „cutremurelor" de zi cu zi. Gestul său este, așa cum o și spune într-o limpede **artă poetică**, descoperirea semnificațiilor faptelor diverse, bucuria actului de creație născîndu-se din **înțelegerea și prietenia cu întîmplările de zi cu zi : „E o chestiune de caracter cînd scriu despre / ceva tind să ating acel ceva / să-mi lipesc inima mea solitară de inima lui / orice ar fi : înger sau fier vechi. / De aceea nu prea mă plictisesc / în casa bătrînului spirit de provincie ca unii artiști / reușind să repet scena bucuriei / să închei mult rivnitul armistițiu cu majoritatea"**. Dar renunțînd la orgoliul de a fi prevestitorul miraculos în favoarea oglindirii „minunilor mici", poetul ține să-și nuanțeze poziția, să se delimiteze, cum ar spune cineva : **„Fii bun și ascultă minunile mici. / Dintr-un punct de vedere situat într-o vilă / exorbitantă / aceasta se numește / sfidare"**.

Ovidiu Genaru scrie despre orice înseamnă viață. În versurile sale este vorba și despre el (**„Nebun dădeam ocol prilejului / de-a fi un poet fără seamăn"**), dar și despre „mobila de bucătărie" care **„vorbește în miez de noapte / cu mobila din dormitor"**. Poetul scrie cu egală disponibilitate și despre moarte și despre o ploaie întîmplată la Sighișoara. Pentru el Castor, Polux, Clitemmnestra, Leda, Moise, Villon, Socrate, regina Angliei, Caligula, Veneția, sînt nume cu drepturi egale, într-o istorie a sa, alături de doctorul Negroiu din Dorohoi, de „latinistul german Mihai Ursachi", care, „cultivă ciuperci în întuneric", alături de localul ținut de „Bursucul" într-o urbe moldoveană, sau alături de mobilele ponosite ale unei bătrîne octogenare. Astfel simțită poezia, e de înțeles de ce Ovidiu Genaru se rupe de seria poeților pe care provincia îi sufocă, deși o undă ori alta de tristețe mai străbate din poeziile dedicate boemei de provincie, dar și aici ironia împacă lucrurile : **„Îmi amintesc cum într-o locantă de provincie / Nichita a mîncat o poezie a fost un spectacol / cum micul nostru Paris n-a mai văzut — vara / aceea primejdioasă au ciugulit-o vrăbiile / un almanah cu abțibilduri erau zilele"**.

Un risc al acestor poezii în care toate lucrurile devin prea lesne pe înțelesul tuturor lucrurilor și întîmplărilor. Un altul ar fi — și chiar este — că vorbind despre toate, ajungi să spui, să repeți, chiar dacă inteligent, grațios, ironic, pe alții. Nici Ovidiu Genaru, poet de o certă inteligență artistică, nu poate evita astfel de impacturi. Căci „Încă un poem despre cai" — cu toată nota lui personală — se complace în umbra unor excelente poeme pe atît de spinoasa problemă a cailor semnate de un Ioan Alexandru ori Adrian Păunescu. **„Uneori primăvara ți-ar place / să fii tu însuți Socrate sau chiar barba lui / (mă gîndesc la grecul acela care ținea locul lui dumnezeu în arhipelag)"** sînt versuri care trimit prea repede la un Sorescu, și încă nu la unul de virf. Tot așa, **„Iarba aruncă în aer șoseaua națională / se infiltrează în construcții"** sînt versuri care se autopropun într-o stare de inferioritate față de cunoscutul și atît de fascinantul poem al lui Ion Gheorghe, „Vine iarba". Mai neplăcute sînt cazurile cînd Ovidiu Genaru se lasă stăpînit de o oralitate excesivă a poeziei sale, moment în care apar expresii nefericite precum cunoscuta „de milioane" sau neinspirate jocuri de cuvinte „că luminarea pe flacăra ei piere". Sînt citeva din riscurile căii pe care Ovidiu Genaru a ales-o (**„Eu alerg pe aurita cale de mijloc / ultimele cheltuieli nu mă privesc nu-mi pasă"**), cale, care pentru a fi auriță, trebuie parcursă, ca oricare alta, cu atenție.

Dorin Tudoran

*) **Ovidiu Genaru :** Goana după fericire, **Cartea Românească, 1974.**

proză

Discurs patetic *)

Se scriu și apar foarte multe cărți de reportaje. Ele au adesea o deosebită utilitate, semnalînd într-un stil percutant marile noutăți ale istoriei imediate. Multe dintre ele nu pot intra în literatură, nu pot pătrunde printre acele texte scrise care se păstrează și care tind să devină mai rezistente decît edificiile materiale despre care vorbesc. Citind noua carte a lui Ioan Grigorescu ne dăm seama cu claritate că ceea ce înnobilează decisiv reportajul este patosul autorului său. Nu este suficient să știi să privești, nu este destul să cunoști istoria mai veche și mai nouă a locurilor prin care treci și despre care scrii. Pentru a reuși un reportaj care să atingă cu vîrfurile sale poezia, precum un lanț muntos ce străpunge norii, trebuie să te mistui tu însuți într-un chip total, să parcurgi cu adevărat clipe decisive. Doar o ardere afectivă ieșită din comun poate asigura perenitate și putere de penetrație acestor texte care vorbesc despre lucruri atît de diferite unele de altele.

Ceea ce frapează în mod special în cartea lui Ioan Grigorescu este unitatea. Deși peisajele materiale și umane pe care scriitorul le traversează sînt numeroase, deși considerațiile pe care reporterul le face sînt de facturi diferite, întregul se susține, este convingător. La ultimele pagini cititorul nu simte vreo oboseală datorată parcurgerii unei acumulări eterogene, ci are revelația lucrului împlinit. La o primă lectură nu ne-am dat seama că **Afirm !** are structura unei simfonii. Revenind apoi și meditînd la atributele unității sale am constatat prezența celor patru părți, a finalului apoteotic, apoi persistența unor teme ce apar pe parcursul întregii lucrări, pentru ca cea mai importantă dintre ele să triumfe în final. Pentru înțelegerea modului în care prinde contur poetic ansamblul această comparație este importantă. Fiindcă, întocmai ca într-o simfonie, într-o adevărată carte de reportaje se află elemente foarte deosebite unele de altele : sunetele fiecărui instrument al orchestrei, sentimentele compozitorului, arta lui, limbajul muzical al epocii. Din toate acestea apare însă un unicat, ceva nerepetabil.

În **Afirm !** totul curge irezistibil în sprijinul ideii de patrie. Scriitorul se dovedește o conștiință vibrantă, ce se bucură, suferă și visează în numele întregii patrii românești. Nenumărate surse se împletesc, precum riurile, pentru a intra în cele din urmă în fluviul maiestuos al ideii de patrie. Constructorii de hidrocentrale, siderurgiștii, apărătorii pădurilor, petroliștii, ceferiștii sînt evocați în cuvinte vibrante, cu trecutul și prezentul lor, o mulțime de date istorice și statistice sînt puse în mișcare de către scriitor — totul pentru a afirma demnitatea umanist-socialistă a României de azi, totul pentru a pleda patetic pentru răspundere, pentru maturitate ridicată la rangul de principiu fundamental al întregii societăți. Un loc important îl ocupă în carte opoziția trecut-prezent pe care reporterul o întreprinde cu mijloace de o asemenea fluență încît comparația cu o simfonie clasică se impune din nou. Fără ostentație, dar și fără a uita să sublinieze ceea ce este de subliniat, reporterul arată marile cuceriri ale prezentului socialist în România. De la enunțarea alcătuirilor trecutului discursul atinge patetic prezentul de luptă și de istorice victorii. Vibrația unor evocări este în cea mai bună tradiție bogziană : „Dincolo de Sintuhalm se desprinde de șoseaua națională drumul ce duce spre cetatea Huniazilor. Pe mii de metri se întinde în stînga drumului marele laminor cu halele lui gigantice vestind trecerea hotarului Hunedoarei. După ce șoseaua a încălecat podul peste Cerna, orașul apare brusc înălțat între dealurile ce coboară în unduiri domoale din Munții Poiana Ruscăi. Pe dreapta, furnalele întinse deasupra cărora aerul tremură ca dogorit de o uriașă plită înroșită, hornurile ca niște sulițe enorme sprijinind tavanul de fum, halele oțelăriei, clădirile masive, severe ca niște temple, ale fabricilor de cocs și dolomită, ale aglomeratului de minereu și ale termocentralei [...] La mijloc, în marginea vechii Hunedoare, învăluit în fum ca într-o mantie de cețuri albicioase, se înalță malestuos, ca într-un decor de dramă wagneriană, castelul Huniazilor".

Afirm ! este un discurs patetic ale cărui culmi ating poezia. Impresionante sînt, în primul rînd, în această carte puterea deosebită a înflăcăra pe cititor, pe căile emoționale ale poeziei, dar și pe cele ale argumentației logice. Peripluul scriitorului, păstrat în permanență la un remarcabil nivel emoțional se transformă treptat într-o călătorie în lumea sentimentului celui mai profund, acela al iubirii de patrie.

Voicu Bugariu

*) **Ioan Grigorescu :** Afirm !, **Editura Albatros, Buc., 1974.**

critică

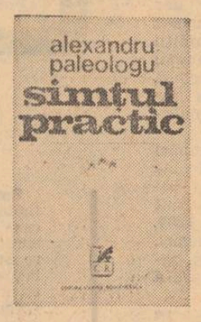

Literatura eseistică *)

Nu există, aparent, nici un mister în literatura eseistică a lui Alexandru Paleologu. Stilul ei decis, imperios, brizant, de o perfectă limpezime și de un funciar raționalism pare să elimine acea pecete a interiorității, acea tranziție inefabilă, clarobscură de la ceea ce este categoric afirmat la ceea ce rămîne latent, subînțeles, elementar, tranziție a cărei descoperire constituie nu numai unul din scopurile criticii, dar îi și legitimează, totodată, una dintre sursele de autentică încordare creatoare. Critica pe care o practică Alexandru Paleologu este o **critică-diamant :** ea taie cu atîta finețe cadrele subiectului, încît ceea ce rămîne, firește, nu din punctul de vedere al sensului, al mesajului, al ecourilor imediate și al celor persistente, este ceea ce rămîne indeobște în urma unei atari operații : pulberea care se pierde printre degete. Nici o fisură, nici o excrescență care să indice devierea de la intenția fundamentală. Proiectul e împlinit lapidar. Chiar digresiunile au aici o funcție implicită și îmbinarea lor cu textul de bază se face fără efort, într-o desăvîrșită coerență care exclude speculațiile. Autorul e, cu alte cuvinte, absorbit pe de-a-ntregul în textul său. La fel, cu o expresie care l-a reținut pe Al. Paleologu, acesta apare, în tot ceea ce scrie, „cu toate piesele pe masă". A vorbi despre izvoarele formației sale ? Operațiune cam zadarnică : om de vastă cultură, Al. Paleologu le-a asimilat într-atît de organic, încît lasă impresia, absolut firească, a unei persoane care umblă cu cărțile în buzunar. Nu cu toate cărțile, bineînțeles, dar cu acelea care structurează hotărîtor un gust, o sensibilitate, o percepție, o conștiință. Dealtfel, autorul nu-și ascunde nici o clipă lecturile și scriitorii de preferință, citarea lor frecventă făcînd de prisos examenul sursier. A vorbi de familia de spirite în care poate fi înglobat și a trage de aici concluzii neașteptate de ordin temperamental ? Un lucru ceva mai interesant, dar, la urma urmei, Al. Paleologu nu a făcut nici un secret din influența lui Zarifopol, din înrudirea spirituală cu un, de pildă, M. Ralea, ca să nu mai amintim de frecventarea asiduă, de aceeași sorginte temperamentală, a moraliștilor francezi. Iată, nu mai departe, încă o „confesiune" în acest sens, a apartenenței la o familie spirituală : „În ce mă privește, mă simțeam mai aproape de Paul Zarifopol, de pildă (deși nu-i înțelegea pe Racine și Stendhal) și de M. Ralea (deși nu înțelegea tragicul) decît de cei citiva «maitres à penser» ai generației mele și știu foarte bine că eram departe de a fi singurul. Poate că din cauza asta mă simt foarte apropiat de tînăra generație actuală. Cred că, în definitiv, cultura mai niult unește decît desparte".

Un pas înainte în conturarea personalității autorului îl reprezintă inventarierea subiectelor sale și a fondului de idei care le susțin armătura. Despre ce scrie, așadar, Al. Paleologu ? Și în această postură ne aflăm, de fapt, cu „piesele pe masă", pentru că temele, în toate cele trei cărți ale sale, nu sînt altele decît bunul-simț, simțul practic, rigoarea rațiunii și disciplina spiritului, cărțile și monumentele, civilizația ale cărei mărturii sînt tocmai aceste elemente mai sus pomenite, lumea și viața, realitatea și literatura, prostia și impostura, imaginația și invenția, arta memoriilor, jurnalele intime etc., etc., etc. Ideile nu sînt multe, putînd fi ușor înmănuncheate într-o viziune de ansamblu, fiindcă adevărata inteligență nu se manifestă neapărat printr-o explozie incontinentă de gînduri, ci mult mai mult prin persistența, prin revenirea lor obsesională. Or, tocmai în această reducție de fond a lucrurilor la o perspectivă unitară, cosmotică, puțini aflată în măsură să-și reverbereze opțiunile revelatoare, trebuie cercetată „taina" scrisului lui Alexandru Paleologu. Despre orice ar scrie, fie că e vorba de opera unui autor, de un articol polemic, de o replică într-o discuție sau de un curat subiect ocazional, asistăm mereu la o reintoarcere la citeva „teme interioare". Cărțile lui Al. Paleologu sînt file smulse dintr-un jurnal intim, de real interes și rezonanță umană. Modul cum discută proza lui Marin Preda, ca să iau numai un caz, este exemplar pentru ceea ce am numit interioritatea autorului și e fără de îndoială că aspectele selectate în acel eseu fac parte dintre lăuntricele sale obsesii. De asemeni, vibrația față de ceea ce definește în fapt civilizația oferă o „cheie" prețioasă a personalității sale. Prin ea poate fi mai lesne întrevăzut un epicureian cu nostalgia cetății, degustînd cărțile și contemplînd viața în umbra monumentelor. Cu nostalgia cetății am spus, dar trebuie de îndată adăugat și cu responsabilitatea ei. Fără simț practic, adică fără acțiune și disciplină morală, nostalgia ar fi curată și fastidioasă visătorie.

Dan Cristea

*) **Alexandru Paleologu :** Simțul practic, **Cartea Românească, 1974.**

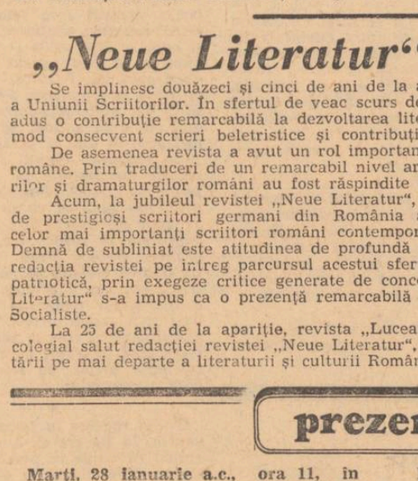

Premiile C.C. al U.T.C. pentru literatură

În cadrul unei festivități ce a avut loc simbătă la amiază au fost decernate, unor tinere talente scriitoricești, premiile Comitetului Central al Uniunii Tineretului Comunist pentru literatură pe anul 1974.

Premiul pentru poezie : **Dumitru M. Ion** — pentru volumul „Imnuri".

Premiul pentru proză : **Titi George Cîmpeanu** — pentru „Nevăzuta față a lunii" și **Gheorghe Suciu** — pentru romanul „Botează-mă cu pămînt".

Premiul pentru reportaj : **Nicolae Mateescu** — pentru volumul „Războiul piinii"

Premiul pentru lucrări în limbile naționalităților conlocuitoare : **Galfalvi Gyorgy** — pentru cartea „Pe pămîntul natal, la marginea lumii", editată în limba maghiară, și **Franz Hodjak** — pentru volumul „Toleranțe" apărut în limba germană.

Premiul pentru literatură social-politică destinată tineretului : volumul „Tînăra generație a României", realizat de un colectiv al C.C. al U.T.C. : **Vasile Nicolcioiu, Fred Mahler, Mihail Stoica** și **Dan Birliba.**

Distincțiile au fost înmînate de **Ion Traian Ștefănescu,** prim-secretar al C.C. al U.T.C., ministru pentru problemele tineretului.

Revista „Steaua" la 25 de ani

S-au împlinit de curînd 25 de ani de la înființarea revistei „Steaua". Organ al Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România, de-a lungul existenței ei, publicația clujeană s-a remarcat în mod deosebit prin bogata, variata și valoroasa ei activitate închinată afirmării culturii, literaturii și artei românești contemporane. Acționînd neabătut în spiritul umanismului socialist românesc și sprijinindu-se pe principiile esteticii marxist-leniniste, „Steaua" s-a dovedit a fi un activ organism menit a contribui la edificarea unui nou climat artistic, specific epocii de făurire a societății socialiste în patria noastră. Un mare merit al revistei clujene este acela de a fi promovat cu consecvență opere literare originale — poezie, proză, teatru — care prin conținutul lor uman, și prin valoarea lor artistică evidențiază pregnant universul de preocupări, de gînduri și simțăminte proprii poporului român aflat în cea mai înfloritoare epocă din istoria sa. De existența revistei „Steaua" se leagă destinul unui important număr de scriitori români de azi, începînd cu aceia care reprezintă generațiile mature și încheind cu cei mai tineri dintre ei. În același timp, se cuvine a fi menționat activul, rigorosul și constructivul spirit critic pe care redactorii și colaboratorii „Stelei" l-au dovedit în acțiunea lor de interpretare a fenomenului literar național de azi și din trecut. Avînd o sferă de acțiune din ce în ce mai extinsă, „Steaua" a acordat, totodată, o constantă atenție unor domenii precum teatrul, artele plastice, cinematografia etc, la acestea adăugîndu-se discipline științifice precum filosofia, estetica și istoria. La rîndul ei, literatura universală a stat și ea în atenția publicației clujene.

Cea de-a 25-a aniversare a revistei „Steaua" constituie un important eveniment în viața noastră literar-artistică și culturală, eveniment pe care revista „Luceafărul", colectivul său redacțional îl salută cu deosebită căldură, urîndu-le colegilor noștri clujeni să obțină noi succese în nobilul efort de promovare a unei literaturi militante, inspirată din realitățile noastre socialiste, din glorioasa istorie a poporului nostru.

„Neue Literatur" la 25 de ani

Se împlinesc douăzeci și cinci de ani de la apariția revistei „Neue Literatur", revistă a Uniunii Scriitorilor. În sfertul de veac scurs de la apariția primului ei număr, revista a adus o contribuție remarcabilă la dezvoltarea literaturii și a culturii noastre, publicînd în mod consecvent scrieri beletristice și contribuții critice.

De asemenea revista a avut un rol important în acțiunea de popularizare a literaturii române. Prin traduceri de un remarcabil nivel artistic, scrieri aparținînd poeților, prozatorilor și dramaturgilor români au fost răspîndite în rîndurile cititorilor de limbă germană.

Acum, la jubileul revistei „Neue Literatur", bilanțul este deosebit de bogat. O seamă de prestigioși scriitori germani din România au debutat în paginile revistei, operele celor mai importanți scriitori români contemporani au fost traduse în limba germană. Demnă de subliniat este atitudinea de profundă responsabilitate ideologică manifestată de redacția revistei pe întreg parcursul acestui sfert de veac. Prin opere literare de vibrație patriotică, prin exegeze critice generate de concepția materialist dialectică, revista „Neue Literatur" s-a impus ca o prezență remarcabilă în viața literară și culturală a României Socialiste.

La 25 de ani de la apariție, revista „Luceafărul", colectivul redacțional transmit un colegial salut redacției revistei „Neue Literatur", urarea de noi succese pe drumul dezvoltării pe mai departe a literaturii și culturii României socialiste !

Mesajul culorii

În sala Ateneului Român s-a deschis expoziția retrospectivă Rodica Popescu *(1932—1967). Putem spune cu uimire că această tînără personalitate a trăit numai pentru a da o amplă mișcare gîndurilor ei. Picturile sale, sculpturile sale se pot citi, poezii mute care și-au asumat din existență trăirile fundamentale. Rodica Popescu a trăit ca un poet adevărat alegînd ca obiecte ale meditației sale toate materiile prin care se putea exprima ca pictor, sculptor, decorator, extrăgînd din aceste materii ale adorației sale esența lor comună precum poetul care stăpînește întinderea fără sfîrșit a limbii în care scrie pentru a transmite acel mesaj sintetizat lumii. Gînditoare adîncă, așa cum mi-o imaginez neliniștită, avînd ca mare criteriu al vietii chiar viața.*

Pinzele sale de excepție, marea compoziție „În fața viciului" în care se descoperă naturi subterane ale eului, sentimentul damnării dar și al înseninării, ciclurile evocînd un anume climat de adîncimi mitice (Paparude, Dans, Călușarii) precum și portretele, nudurile, peisaje grandioase ale existenței, toate aceste tablouri împreună cu lemnele sale acoperite de culori sau crestate, sînt învăluite de o anume structurală culoare care nu e culoarea propriuzisă a picturii ci acea chimie magică a naturii care compune în aer personalitatea unui artist. Este chiar culoarea gîndurilor sale, a neliniștitelor sale întrebări, la care n-a pretins răspunsuri pentru că întrebările pe care și le punea ea erau întrebări ale omenirii de la începutul ei și pînă azi. Culoare care se lasă văzută, auzită, mirosită, pipăită, culoarea meditației.

Gabriela Melinescu

prezențe

Marți, 28 ianuarie a.c., ora 11, în aula Academiei va avea loc ședința solemnă a Academiei R.S. România, Secția de Științe Filologice — Literatură și Artă, pentru aniversarea a 125 de ani de la nașterea lui Mihai Eminescu. După cuvîntul de deschidere rostit de acad. Al. Graur, vor citi : acad. Al. Philippide — Eminescu în durata eternă ; **prof. Al. Dima, membru corespondent** — Tudor Vianu, exeget al lui Eminescu ; **Zoe Dumitrescu-Bușulenga, membru corespondent** — Eminescu și răsunetul lui european ; **Eugen Barbu, membru corespondent** — Modernitatea lui Eminescu.

votăm pentru prezent și viitor

țara întîmpină alegerile

Prezentăm în pagina de față cititorilor, într-un mănunchi semnificativ, poezii de înaltă ținută patriotică, aparținînd unora din poeții noștri contemporani. „Antologia lirică" din acest număr își propune să vină în sprijinul celor care — cinstind deosebita importanță a zilei de 9 Martie, ziua cînd poporul întreg își va alege reprezentanții, votînd pentru viitorul luminos al patriei — alcătuiesc profilul de substanță al manifestărilor cultural-artistice de masă. Limpezimea, melodicitatea expresivă, precum și gradul înalt de angajare, partinitatea nemijlocită a poeziilor antologate, dînd valoarea adevărată a unei arte demult încetățenite în peisajul nostru literar, reclamă nu numai amintirea dar și răspîndirea ei, intenție pe care am resimțit-o drept o sarcină de onoare.

Întoarcere la brazdă

Pămînt al țării mele și al meu,
Nu m-ai uitat ? E pasul meu. Sînt eu,
Cea mai nevrednică odraslă de plugar.
Primește-mă, prea bunule, în brațe, la hotar.

Am hoinărit pînă la Marea mare,
Peste mai multe rînduri de hotare,
Cu fluierul cu cîinele-asmuțitul,
În brîu și cu tovarășul cuțitul.
C-am învățat din vreme de la tata
Să-l sufăr fără teacă și de luptă gata.

Am tras și eu în tine o brazdă, nu degeaba.
Mă asuprea nevoia, mă-nghesuise graba.
Am pus altoaie-n spin și mărăcine.
Primește-mă, Pămîntule, cu bine.

Fusei un pom hoinar în lumea toată,
Cu poamele mai rumene cîte o dată,
Simțindu-le din ramuri cum se coc
Și-ntinerit, dar trist de-atît noroc.
Mai ridicat cu poamele-n lumină,
Copacul mă durea din rădăcină,
Căci scînteiat de stelele streine
Pămîntule de-acasă, ea rămăsese-n tine.

Tudor Arghezi

Poarta

Nu cred că o iubeau mai mult ca mine,
Dar poate totuși o cîntau mai bine
Și poate că și eu, cuprins de fală,
Mai bine o cîntam pe nicovală.

Ori poate că din secere prin spice
Eu o cîntam, cum alții nu știu zice,
Dar s-a-ntîmplat că-n loc să fac am zis,
Ori poate c-am gîndit mai mult și-am scris

De ursul românesc, de alte cele
Ce-au fost și n-au fost treburile mele.
Dar de-ale mele nici că mi-a păsat —
Plecasem cu-ale satului din sat

Și cu-ale țării, căci erau totuna
Și-n aluatul lor dospea furtuna.
Aceasta mi-a fost patriei plămadă
Și orice peste cap era să-mi cadă

Primeam pătruns de-acest statornic gînd,
Dreptatea tuturora pe pămînt !
Și nu știam secretul cum deschidu-l...
Dar poarta am găsit-o : E Partidul !

Mihai Beniuc

Partidului

Unic și vast, oceanul își mînă pe nisipuri
Talazuri felurite cu creștetele vii.
Atîtea mii de stele în tot atîtea chipuri
Dau fermecată viață aceleiași țării.
Atîtea mii de oameni prin mii de părți trăind
Partidului viața și visurile-nchină,
Cum clinchete distincte din line strune prind
Aceeași melodie fierbinte și deplină.

În marile uzine de fier, alunecînd
Printre imense jerbe de flăcări și de stele,
Peste arate, negre, întinderi de pămînt,
Ori lîngă blînde turme cu ugerele grele,
— Aceleași idealuri văd oamenii nutrind,
A clasei idealuri sub mii de frunți se-mbină,
Cum clinchete distincte din line strune prind
Aceeași melodie fierbinte și deplină.

Uriește, cît munții semeți pe zări sculptați,
Partid al celor vrednici, cinstiți, fără de număr,
Văd cum întreaga țară cu rodnic pas străbați
Și aripile hainei iți flutură pe umăr.
În pieptul tău puternic mari flăcări se aprind
Din zeci de mii de inimi strîngîndu-se-n lumină,
Cum clinchete distincte din line strune prind
Aceeași melodie, fierbinte și deplină
Căci mii și mii de oameni, prin mii de părți trăind
Partidului viața și visurile-nchină,
Cum clinchete distincte din line strune prind
Aceeași melodie, fierbinte și deplină.

Nicolae Labiș

Cu țara scrisă în privire

Au chipul munților eroii
și-al apelor din țara lor
li-e inima statuie vie
bătînd, prin vremi, pentru popor

ei vin din aprige istorii
vulcani de vis, cutezător
cu țara scrisă în privire
urcată demn spre viitor

au chipul munților eroii
li-e fapta pasăre în zbor
în gîndul lor e gîndul vremii
și patria-i destinul lor

la ceas de cumpănă sau glorii
sînt brațul dîrz, triumfător
coloane vii în vii istorii
trăind demult în viitor

pe drumul lor își scrie drum
cel mai de seamă fiu al gliei
cel ce ne-avîntă să-nălțăm
chip fără seamăn României

au chipul munților eroii
și-al apelor din țara lor
li-e inima statuie vie
bătînd, prin vremi, pentru popor.

Nicolae Dragoș

Țara

Te-am iubit ! Te-am iubit totdeauna,
Chiar atunci cînd ghimpii tăi îmi înțepau picioarele
Te-am iubit cum am iubit soarele,
Te-am iubit cum am iubit luna,
Te-am iubit, țară, te-am iubit totdeauna.

Te-am iubit cînd eram tînăr sfios,
Te-am iubit cînd eram beat de iubire.
Te-am iubit în știre și te-am iubit în neștire.
Cu tot sufletul meu vijelios
Te-am iubit cînd eram tînăr sfios.

Te-am iubit cînd am fost om în putere.
Pe atunci tu te aflai în revoluție, în mișcare.
La hotare țăcăneau armele. La hotare.
Pretutindeni fluturau steaguri în vînt. Adiere...
Adiere cu miros de sînge. Adiere de foc. Putere.

Fericit, am trăit revoluția zi de zi
Fericit, am trăit revoluția noapte de noapte.
Orașul mirosea a foamete. Mirosea a castane coapte.
Vom mai fi mîine. Vom mai fi ?
Fericiți, ne legănăm între noapte și zi.

Fericiți ne legănam între viață și moarte.
Fericiți, ne legănam între moarte și viață.
Apoi a venit o roșie dimineață
Din adîncul istoriei, de departe,
Cu Doja, cu Horea, cu Tudor a venit, de departe.

Cîtă adunare de forță ! Cît avînt !
Cîtă adunare de muncă, de trudă.
Asudă muncitorul. Asudă țăranul. Soldatul asudă.
Fabrici și uzine. Sirene. Luptă. Pămînt.
Sînge la hotare. Sînge și Pace. Pămînt.
Republica ! Trăiască Republica ! Republica !...

Te-am iubit copil, tînăr și matur.
Țară, totdeauna te-am iubit țară.
Acum te iubesc și mai mult. Dă în seară,
Pentru mine dă-n seară. De zi nu mă satur.
Nici de soarele zilei nu mă satur,
Nici de soarele zilei...

Cu glas de aur vreau să te cînt.
Cu glas de aur, de aur...

Sub cer albastru pe-albastru ocean
Corabia noastră aleargă-nainte,
Mîndră aleargă-nainte,
Spre viitor, spre comunism aleargă...

Prielnic e vîntul. Meșter cîrmaciul.
Mîndră corabia... Meșter cîrmaciul.

Zaharia Stancu

Patria

Sentimentul soarelui răsărind
împreună cu cea mai suavă doină din fluier,
copacul sub care m-am sărutat mai întîi,
bolta, ciorchinele cu o mie de boabe,
surisul bărbătesc al tatălui meu,
primul meu fir de păr alb,
și mersul grațios al adolescentei,
ale tale sînt Patrie
dintotdeauna.

Această seceră a mea și acest ciocan,
spicul de grîu la fel de frumos
ca mustața ciobanului din Miorița,
aceste sonde care stau de vorbă
cu miezul pămîntului,
și această demnitate a brazilor
scriind pe cer numele tău,
ale tale sînt Patrie
dintotdeauna.

Cine sînt eu ? Sună-ți cîmpiile...
Cine sînt eu ? Mîngîie-ți munții...
Cine sînt eu ? Contemplă-ți orașele...
Cine sînt eu ? Privește-ți uzinele...
Cine sînt eu ? Adulmecă-ți ierburile...
Cine sînt eu ? Ascultă-ți primăverile...
Cine sînt eu ? Privește-te pe tine însăți.
Al tău sînt Patrie
Dintotdeauna.

Nichita Stănescu

9 Martie

Grîul în cîmp
e-n drum către pîine —
ca-n inimi de verde,
ca-n inimi de des.
Azi votăm
pîinea țării de mîine —
cuvînt cu multiplu-nțeles.

Fîntînile patriei
au licăr de stea
în unda adîncă și clară.
Azi votăm apa ce mîine-o vom bea.
Slavă izvoarelor,
maica mea
Țară.

Dim. Rachici

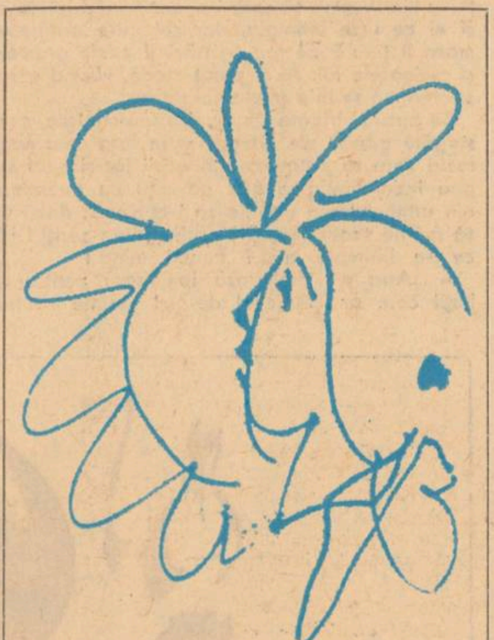

Jurămîntul națiunii

Jurăm cu cel ce jură pentru țară
Să fim ai țării, țara apărînd.
Jurăm ca soarta ei, pe-acest pămînt,
În inimi s-o purtăm și să ne doară.

Jurăm, cu mîna-ntinsă pe pămîntul
Acestei țări cu furtunos destin
Că vom lăsa-o celor care vin
Întreagă și frumoasă, veci de-a rîndul

Jurăm pe toți bătrînii și copiii
Și pe istoria acestui neam,
Jurăm pe ce sîntem, pe ce eram
Să ne-nchinăm viața României.

Jurăm pe tot trecutul și pe toată
Lumina grea a Munților Carpați
Să fim cinstiți și demni, să fim soldați
În credincioasa patriei armată.

Jurăm pe jurămîntul celui care
În lupte se repede cel dintîi
Că nu vom suporta peste spinare
Nici un străin și agresiv călcîi.

Jurăm pe-a amintirii stea adîncă
Și pe-a speranțelor adîncă stea,
Din viața noastră că vom face muncă,
Noua iubire spre-a întemeia.

Jurăm să nu iertăm măcar cu gîndul
Pe-ai României — vechi și noi dușmani.
Jurăm credință neamului, urmîndu-l
În lupta lui de mii și mii de ani.

Jurăm din revoluție a face
Starea normală-a unui vechi popor,
Jurăm pe-nseninare și pe pace,
Jurăm pe netradusul nostru dor.

Jurăm pe toți acei ce ne-au premers
Și au avut puterea să reziste,
Jurăm devotament acestui mers
Și țintei lui — ideii comuniste.

Jurăm, deodată cu acela care,
Cu voce demnă, gravă a jurat,
Credință patriei nemuritoare
Gînd solidar Întîiului Bărbat !

Jurăm pe-acest deceniu greu, sever,
Că-n veci va bate inima română,
Jurăm ca România să rămînă
Întreagă și puternică sub cer.

Jurăm pe-a muncii meritată pîine,
Jurăm pe lupta noastră de a fi,
Că fericiți vor fi acești copii
Și fericită patria de mîine.

Jurăm să fim puterea mare-a minții,
Mereu să ne aflăm printre cei buni,
O națiune între națiuni,
Destin mai bun decît ne-au dat părinții.

Jurăm că ne vom crește bine pruncii
Spre a nu fi aici nicicînd pustiu,
Jurăm să fim ai țării și ai muncii,
Cu spirit demn, neînjugat și viu.

Jurăm să nu trădăm și să dureze
Curatul gînd de sub aceste frunți,
Jurăm să nu ne dăm în veci înfrînți,
Că botezați am fost în metereze.

Jurăm cu cel ce jură pentru țară,
Sîntem cu el, că e cu țara el,
Că-n lupte care-l binecuvîntară,
El nu stă, ci muncește sub drapel.

Jurăm cu el și lui ne-ncredințăm.
De el nici un zăgaz nu ne desparte,
Jurăm pe ce sîntem, pe noi jurăm,
Jurăm credință pînă peste moarte.

Jurăm devotament acestei țări,
Acestui drum și-acestei noi durate,
Că vom grăniceri un veac călări,
De e nevoie, pentru libertate.

Jurăm cu cel ce jură pentru țară ;
Cînd el vorbea noi glasul i-l țineam
Pe toate vocile acestui neam
Ce din adînc de vremi îl ridicară.

Jurăm pe toată jalea și mînia
Atîtor veacuri cîte ne-au furat,
Jurăm cu vocea primului bărbat
Că România fi-va România !

Adrian Păunescu

Partidul, Ceaușescu, România

Trăim aceste fericite zile
Înscrise-n viața-ntregului popor
Precum istoria înscrie-n file
Cu litere de aur mersul lor.

Sînt zilele ce-n inimă așteaptă
Și care mărturii prin timp rămîn
Căci ne conduce-o forță înțeleaptă
Partidul nostru Comunist Român.

Și-n fruntea lui cea limpede veghează
Un înțelept și ne-nfricat bărbat,
Inimă tînără și minte trează,
În care țara-ntreagă s-a-ntrupat.

E Omul — Ceaușescu Nicolae
Iubit ca steagul nostru tricolor,
Ca steagul roșu limpede văpaie
În zborul liber către viitor.

Conducător iubit, doream să vii,
Chemat de țară și chemat de vreme
În fruntea scumpei noastre Românii
Ca soarele în fruntea unei steme.

Din anii grei legat de-acest popor,
Curat ca lacrima, ai fost făclia
Ce-a luminat și-adînc și-nălțător
Ca să-nflorească, nouă, România.

O țară, suverană, de renume
Prin muncă, omenie și-adevăr
Prin numele aceluia ce-n lume
Îi duce crezul peste mări și țări.

Întru mulți ani și multă sănătate,
O tinerețe veșnică-ți dorim
Cu datinile din străbuni lăsate
Azi, fiu iubit al țării, te cinstim.

Căci tuturor ne ești în veci mîndria
și conștiința trează luminînd
Partidul, Ceaușescu, România
E tot ce-avem mai scump pe-acest pămînt.

Al. Andrițoiu

...Pe nimb de vulturi

Jurăm pe-un astru fără asfințit
pe sîngele rămas nedespărțit,
pe gloria izvorului în zori,
pe nimb de vulturi răzvrătiți în nori,
pe blîndul echinocțiu de argint
și sabia cu vîrf de mărgărint,
jurăm pe-albaștrii, tutelarii zei,
pe ziua-aceasta, arcuind scîntei,
pe stînca neclintită de furtuni,
pe înfrunzirea sacrilor goruni,
pe guri de iarbă, șoapte de eroi,
pe tot ce dăinuie mai pur în noi,
și pe sămînța vie din pămînt,
jurăm cu toți, pe toate cîte sînt
să stăm de veghe-acestui jurămînt !

Vasile Nicolescu

Desene de C. Baciu

Vatră maică

Cu tălpile desculțe, încă-arzînd
De pulberea încinsă-n miez de vară,
Mai de demult ori foarte de curînd,
Cu toți venim, ca țara, de la țară.

De-acolo unde neamul de țărani
Și-a-nfipt ca munții-adîncă rădăcina
Ca pîn'la noi, de două mii de ani,
Un drum în sus, din sat în sat, să vină.

Urcînd pieptiș, abia-ntr-al nostru veac,
Din Scornicești un alt făgaș își taie,
Iar Ursu Nicolae din Albac
Se cheamă Ceaușescu Nicolae.

Cu sufletul mocnind de răzvrătiri,
Purta cu el spre zări de fabrici satul,
Demn precum Domnul de la Vladimiri,
Neînfricat ca Horia-Mpăratul.

Un comunist, nainte mergător,
Spre-a fi dreptatea-n țara lui stăpînă,
Fiu de țăran, unind ca muncitor
Ciocan și secere-ntr-aceeași mînă.

Doar Scorniceștii lăcrimau durut
Cu maica-n vatra dorului rămasă...
Ca azi cu toți, oriunde ne-am născut
Să revenim în satul lui acasă.

Niculae Stoian

Drumul mare

(fragment)

Pămîntul țării l-am umblat ades
Din munții vineți pînă-n linul șes,
Din piscuri pînă-n galbene ogoare,
Văd țara nouă cum se-nalță-n soare,
Liberă azi și înfrățită-n muncă ;
Furnale roșii văd cum își aruncă
Tulpinele, ca plopii, către cer,
Curg din cuptoare tonele de fier,
Largi, albe case cresc peste ruine,
Pe șine de oțel merg trenuri pline
De muncitori, cu fețe luminate ;
Din tîrguri pînă-n sate depărtate,
Un freamăt viu al muncii o străbate.

Te-am revăzut, o, țara mea cea dragă,
Născînd din umilință și din jale !
Poporul tînăr, vîrsta lui întreagă
Toate le văd pe drumurile tale,
Un sînge proaspăt care-ți curge-n vine,
Ca o putere străbătînd prin tine.
Roșii clădiri pe care-i încă udă
O tencuială reavănă și crudă
Și care-n trupul lor adăpostesc
Prunci fragezi, ce într-una gînguresc
În limba lor de vis, nelămurită,
O, tinerețe, cu a ta-mpletită.

O, țara mea, cea plină de minuni !

Miron Radu Paraschivescu

Versuri

Frumoase versuri spune țara
de dimineața pînă seara.

Vibrînd, ninse de lumină,
ascultă : le desprinzi în zori
pe cînd se-ndreaptă spre uzină
coloanele de muncitori,

pe cînd țin munții sfat cu norii,
acolo sus, departe, sus,
stînd veghe peste tăietorii
Ce pernă straița și-au pus...

Zărești ca-n vis rotirea calmă
a vulturilor peste brazi,
mîna de prunc ce-o strînge-n palmă
fochistu-ntors acasă azi.

Vezi jocul de culori al toamnei
neclar și vag ca un ecou,
vezi semnul prins în colțul hainei,
purtat cu cinste de-un erou.

Și-asculți,
și-auzi cum firul ierbii
se-nalță umed și plăpînd,
cum beau din ape clare cerbii
de desfătare tremurînd...

Cu versuri țara te-mpresoară,
din șes, din țarini le desprinzi,
cînd grînele în primăvară,
se-ntind ca niște verzi oglinzi.

...În inimă le-aduni pe toate,
le vezi cu inima, le știi,
se cer și-n alte inimi date,
și te îndeamnă să le scrii.

Slăvită țară, spune-ți cîntul
alăturea de noi, în mers.
Atît cît va trăi pămîntul
sorbi-vom fiecare vers...

Tiberiu Utan

Votul faptei

Mai înainte de-a păși spre urne,
Rotiți în jur a inimii privire
Spre cîte înălțarăm pretutindeni
Dînd vrerii noastre chip și împlinire.

Patria crește tînără, bogată,
Cu sate și orașe-nfloritoare !
Și toate poartă semnul vredniciei
Și simți în toate-a inimii dogoare.

Știm că sînt încă multe de-mplinit
Că nu ne vine ce dorim de-a gata,
De-aceea ni-i blazon statornic Munca,
În ea ne-aflăm noblețea și răsplata.

Străini fiind visărilor deșarte,
Aprigi dușmani ai vorbăriei seci
Gîndim la Mîine cu temeiul faptei,
Acesta este votul nostru, deci !

Un vot deschis, al inimii întregi,
Încrezător și pe deplin firesc,
Pe care nouă înșine ni-l dăm
Ctitori-stăpîni pe plaiul românesc !

Corneliu Șerban

Copilul păcii

Sînt primul cîntăreț în acest neam
Ce nu cunosc războiul și nici-o exploatare.
Eu sînt copilul Păcii. Cînd dinții îmi mijeau
Era în anul sfînt numit Eliberare.

Pe mine toți soldații lumii, plîngînd, m-au sărutat,
Și-am fost găsit în poze, prin mii de buzunare.
Cu mii de tați în șanțuri am fost înmormîntat,
Și moartea mea de-atuncea și-acuma mă mai doare

Pe mine toți soldații lumii m-au sărutat plîngînd,
Și-n prima zi de pace, smintiți de bucurie,
Sub steagul roșu m-au botezat cu-n gînd :
Acest copil al Păcii și-al bucuriei fie!

Și eu botezul sfînt nicicînd n-am să-l dezmint,
Cînd bucuria vieții și nostalgia ei,
Prin fiece poem încerc să reprezint
Entuziasmu-acesta cu noul lui temei.

Sînt primul cîntăreț în acest neam
Ce nu cunosc războiul și nici-o exploatare.
Cînt bucuria aspră ce-o poartă un țăran
Venit în școli înalte direct de pe ogoare.

Ioan Alexandru

Marin Preda

moartea lui dumitru lu' nae

Ştefan dormi iar pînă după prînz. Dormea adînc băiatu-ăsta se mirau toţi cum nimic nu-l trezea, chiar dacă îl hiţînai tare de umăr să-l scoli. Nu era însă ca tat-său : avea totdeauna un gînd care îl punea în mişcare de îndată ce se trezea şi pe care nu i-l ghicea nimeni. Dacă se aşeza lîngă tine, n-o făcea degeaba, dacă pleca, se ducea undeva... Drumurile lui erau curioase. În general ocolea satul prin uliţele lui cele mai de pe margine, stîrnind nedumerirea : nu căuta decît rar pe cineva şi ca de obicei se uita în ochii celor pe care îi întîlnea, ţintă, întorcînd chiar capul după om, dar fără să spună el noroc, sau bună ziua nene, ce mai faci... De ce colinda el astfel marginile satului ? Îi erau prea cunoscute drumurile dinăuntru ? Îl atrăgea cumva misterul uliţelor mărginaşe, în care oamenii trăiau mai aproape de singurătatea cîmpiei, unde între ei şi soarele de pe cer nu se aşeza nici un obstacol omenesc ? Ce sînt aşezările, decît paveze împotriva naturii nemiloase, a cărei viaţă n-are sfîrşit, în timp ce a noastră are ? Şi atunci ne construim aşezări durabile, cu o viaţă mai lungă ca a noastră ? Trebuie să fie oameni îndrăzneţi cei care nimeresc sau se aşează de bună voie la margine. Dar stătea al lu' Parizianu de vorbă cu vreunul din ei ? Cu nici unul... Îi plăceau însă aceste uliţe care dădeau în cîmpie, i se citea pe chip bucuria care era atît de mare încît oamenii, care nu rămîn niciodată nepăsători cînd unul din ei le reaminteşte astfel cum ar trebui să fie toţi, îl iertau. În sinea lor. Nu şi unii faţă de alţii, cînd se prefăceau că nu înţeleg : „Unde s-o fi ducînd ăsta al lu' Parizianu ?" se auzea cîte-un glas nu prea mirat, totuşi iritat de o curiozitate care nu-i era satisfăcută. „S-o fi ducînd şi el pe undeva, i se răspundea, pe la vreun băiat din ăştia de prin şcoli". Dar nu era văzut cu nici unul din aceştia, se ferea chiar de ei, desculţ cum era şi fără uniformă.

Această ciudăţenie a lui de a porni razna crescuse cu anii în loc să-l părăsească şi fiindcă nimeni nu ştia dacă e prost sau deştept spuneau mai degrabă că e prost sau în orice caz tembel, aşa ca tăică-său. Astfel devine incredibilă soarta de care au parte apoi unii băieţi ca al lui Parizianu, odată plecaţi din sat şi în care cei care îi cunosc continuă să nu creadă pînă mor : „cine, ăla mă ?! Al lu' Parizianu ? F... în... pe mă-sa !" Iar dacă ajung rău nu se miră. Flăcăii, printre care n-avea de asemenea nici un prieten, cum n-avea printre elevii satului, îi spuneau în faţă : „bă, al lu' Parizianu ! bă, n-auzi ? Un'te duci ?" Cu un dispreţ nepăsător, Ştefan se prefăcea că n-aude şi nu se oprea, dar dacă cineva s-ar fi uitat la el să-l vadă mai de-aproape şi-ar fi dat seama că se făcea crunt de o ură care i se aprindea ca un foc în priviri. Cînd era mai mic i se spusese într-o vreme locan, de către vară-sa Ilinca, fiindcă avea buza de jos lăsată, ca a aceluia, şi nasul şi gura date într-o parte. Şi urechile îi erau clăpăuge. Începuse să şi le lege noaptea cu o basma, iar nasul şi gura să şi le îndrepte cu mîna în oglindă. Se îndreptaseră din voinţa asta a lui ? Sau se îndreptaseră singure ? Oricum căpătase un tic care îl părăsi tîrziu : îşi sugea mereu buza de jos. Cînd încetă, expresia chipului său se schimbă, deveni atentă şi scrutătoare şi numai absenţa privirii arăta că gîndurile îi călătoreau totuşi aiurea şi expresia aceea era doar o mască : vedea doar cînd rînjea şi atunci inteligenţa care îi răzbătea pe chip cînd era absent, pierea şi ceva neîmplinit şi stingheritor apărea pe figura lui osoasă. Repede însă se împlini, arăta ca un bărbat, se rădea...

Deastădată, Ştefan, înainte de a se da jos de pe prispă îl întrebă pe taică-său :

– Cînd a spus ieri Bărăgan să se adune oamenii la primărie ? De dimineaţă sau după prînz ?

Parizianu stătea pe prispă şi fuma. Cute de nemulţumire fără înţeles îi străluciau în jurul gurii care trăgea din ţigare şi al ochilor care clipeau orbiţi de o lene iritată.

– Eu ştiu ? zise el. Dar de ce, mă, Ştefane, stărui, văzînd că fi-său n-a auzit.

Vocea îi era blîndă. Niciodată n-o ridica contra băiatului, deşi ai fi crezut, privindu-l, că nimic nu-l împiedica s-o facă. Totuşi nici cînd Ştefan era mic nu-l văzuse vreodată cineva bătîndu-l.

– N-ai auzit ce-a zis ? răspunse Ştefan. Vine prefectul ! şi exclamă : Care prefect ?

Parizianu îşi luă ţigarea din gură cu mîna, buimăcit. Ce îl interesa pe fi-său prefectul ? Şi adică cum, care ? Îl cunoştea, Ştefan ?

– Ştii tu cine e ? zise Parizianu.

– Tocmai că nu ştiu. E unul vechi, sau unul nou, legionar ? răspunse Ştefan încălţîndu-se cu pantofii, după ce îşi trăsese pantalonii.

El nici nu se gîndea să ceară ceva să mănînce, se trezise cu gîndul ăsta şi era gata să plece, cînd maică-sa îi puse înainte pîine şi brînză. Mîncă flămînd : îi tremurau mîinile.

– Hai tată, hai să vedem, spuse el apoi plecînd, fără să se uite dacă tatăl său îl urma.

Nu-l urmă şi curînd al lu' Parizianu ajunse la primărie ; se vedea din depărtare că acolo se strînsese lume multă, dar nu atît cît se aduna cu cîţiva ani în urmă în faţa băncii din centrul satului cînd venea candidatul liberal sau ţărănist. Al lu' Parizianu întîrziase, aşa zisa întrunire, sau ce era, începuse, vorbea unul de pe treptele primăriei în timp ce oamenii îl ascultau împrăştiaţi pe toată lungimea şoselei şi pe marginea şanţului. Căruţele care se întîmplau să apară pe panta care urca din vale unde se afla primăria, se opreau încă din vîrful dealului. Omul se da jos din căruţă şi cotea cu caii de căpăstru pe o uliţă din apropiere. În mod ciudat, primarul care ar fi trebuit să fie de faţă, lipsea. Erau însă alţii, printre care băiatul primarului, Victor Bălosu, singur dintre toţi îmbrăcat în cămaşă verde. Peste această cămaşă, care era uniforma lor, a legionarilor, Victor era încins cu o centură din piele şi de la umăr spre centură, purta o diagonală tot din piele, la capătul căreia atîrna tocul revolverului. Arăta degajat Victor, cum fusese el şi înainte dar acum cu ceva triumfător şi liniştit în felul lui de a fi. „Ei, iată, parcă spunea el, cine zicea că n-o să venim noi într-o zi la putere ?". Ceilalţi însă erau mai crunţi, al lui Tilvan, studentul întîrziat pe care îl văzuse Ion al lui Miai spoind primăria cu bidineaua, înalt cum era, arăta un chip împietrit şi întunecat, plin de ameninţări.

Nu s-ar fi zis că e legionar acest prefect, după înfăţişare, dar după limbaj era. Scund şi subţirel, cu voce plină, îndelung exersată. Nu părea prea potrivite cuvintele lui cu cei care îl ascultau, nu vorbea pe înţelesul lor, cum făceau unii, şi se îmbăta de propriul discurs, bucurîndu-se de o victorie care era greu să crezi că îi aparţinea : vînturile timpului îl scoseseră la suprafaţă, cine ştie de pe unde, cum avea să se întîmple şi cu alţii, mai mari ca el, şi el se lăsase scos... Nu ne pasă de restul vieţii, dacă un timp mai lung sau mai scurt, sîntem puternici şi hotărîm soarta altora...

– ...Guvernele diversiunilor şi echivocurilor, spunea el în clipa cînd al lu' Parizianu se opri şi se amestecă printre oameni, urmăreau adîncirea crizei prin care trecea ţara, cu deviza, după noi potopul... Iată însă că ţara nu s-a lăsat mulţi ani să fie împinsă pe marginea prăpastiei : aceşti domni brătieni, tătăreşti şi înculeţi, cuzişti şi goghişti, în frunte cu regele, ca să nu mai vorbim de unii de teapa lui Madgearu şi Călinescu, (care şi-a primit pedeapsa), credeau că ţara va suporta la nesfîrşit guvernele de amestecătură şi de jaf, lipsite de directivă şi de disciplină, fără un program unitar, avînd la bază un echilibru instabil de forţe, ce se subminau reciproc, scăpînd din mîini situaţia în apropierea vremurilor grele care se anunţau şi care au dus la ştirbirea frontierelor noastre, ameninţîndu-ne fiinţa naţională... Vîntul istoriei i-a curăţat pe toţi, şi a pus ţara faţă în faţă cu ea însăşi şi cu noi : ce avem de făcut, cum să ne salvăm, cum putem apăra vetrele strămoşilor noştri ? Un om providenţial, generalul Antonescu, s-a pus în fruntea ţării şi a armatei... Statul naţional legionar pe care l-a creiat e un scut în faţa vicisitudinilor care ne pîndesc, a duşmanilor care ne-au rupt din trupul ţării şi trebuie să-l urmăm pe general la bine şi la rău, el întruchipînd în aceste ceasuri grele prin care trecem, singura salvare...

Deşi pomenise cuvintele de „stat naţional legionar", se vedea că gîndul acestui prefect era îndreptat spre general şi nu spre legionari. Idila dintre aceştia şi acest şef militar era însă la începuturile ei şi nimeni nu ştia ce-o să se întîmple, nu ştia nici el şi curînd îşi încheie discursul, se urcă într-o maşină care îl aştepta ceva mai încolo, cu şoferul la volan, şi plecă lăsînd adunarea pe mîinile celor din sat, ale lui Victor Bălosu şi ale lui Tilvan.

– Am eu acuma ceva foarte important să vă spun, începu Victor Bălosu cînd praful maşinii stîrnit de plecarea prefectului se împrăştie. Locuitori, continuă el cu glasul lui spălat, legiunea vrea să facă, aşa cum a spus căpitanul, o ţară ca soarele sfînt de pe cer. Dar cu cine să facă ? Cu hoţii ? Cu tîlharii ? Această situaţie noi vrem s-o stîrpim fără milă şi de aceea o să aducem acum în faţa dumneavoastră pe unul care a îndrăznit, în timp ce noi ne străduiam să introducem în satul nostru gîndul căpitanului, să fure de pe frînghia vecinului său, domnul Jugravu, o piele de oaie pe care acesta o pusese să se usuce de cu seară şi azi dimineaţă n-a mai găsit-o... Acest cetăţean se numeşte Pîrvu Ilie, îi ordon domnului şef de jandarmi să-l aducă aici în faţa satului...

Jandarmul, acelaşi care îl arestase pe Ţugurlan, ascultase totul dus pe gînduri. Cine îi dădea lui ordine aici ? Unde era primarul ? La plasă apăruse o aşa numită „poliţie legionară", paralelă cu cea obişnuită, şi care acţiona pe cont propriu, cum se întîmpla şi aici : pe Pîrvu Ilie ei îl arestaseră, Victor şi Tilvan, nu el, şeful postului. Jandarmul stătea ţeapăn ca un surd...

O mişcare stranie începuse în acest timp pe mica intrare de ciment a primăriei. Doi inşi scoaseră afară o masă mare şi grea şi îi căutau un loc unde s-o aşeze mai bine, mai în spate sau mai în faţă... În sfîrşit găsiră de cuviinţă că stătea bine chiar lîngă trepte, o vedea toată lumea. Alţi doi îl scoaseră afară din primărie pe acel Pîrvu, care părea să fie gata să se facă cu el orice-ar fi vrut cei care îl aduseseră aici : nu arăta nici-o împotrivire, fiindcă nu ştia ce-aveau cu el şi era şi el curios... Fu împins lîngă masă şi cu bruşte icnituri urcat deodată cu burta pe ea. În acelaşi timp, nu se ştie de unde, apăruseră încă doi, cu frînghii moi în mînă, se vedea că fuseseră mai dinainte băgate la apă, în vreme ce i se trăgeau omului, cu precipitare, pantalonii şi izmenele de pe el. Şi înainte ca oamenii adunaţi să se desmeticească, cei doi cu frînghiile îşi luară vînt şi îl croiră pe cel întins cu burta pe masă peste fundul gol cu atîta violenţă încît carnea lovită se agită parcă împotriva voinţei omului, în spasme, brusc învineţită în sus şi în jos, în timp ce cu întîrziere Pîrvu Ilie, cu ochii holbaţi scoase un răcnet care se înfipse ca un cuţit în valea din apropiere şi se întoarse înapoi izbind auzul încă o dată... Cei doi îşi luară iar vînt şi loviră din nou, în acelaşi timp. Cine erau ăştia ? De unde ieşiseră ? Nu-i cunoştea nimeni cu toate că se vedea, după pantalonii lor de aba neagră şi după flanelele cărămizii, că erau tot din sat, în orice caz tot ţărani... Pîrvu Ilie încercă să sară jos, acum cînd înţelesese şi el ce i se întîmpla, dar cei care aranjaseră masa îl ţinură pe loc, încălicind peste grumazul şi picioarele lui. Ai fi putut crede, văzînd aceste sbateri, că se tăia gîtul unui animal...

Se auziră strigăte scurte şi înspăimîntate, acele strigăte gîtuite ale oamenilor în faţa unei nenorociri care se petrecea sub ochii lor şi cînd strigau îndemnîndu-se unii pe alţii cu încordarea din urmă, căreia trebuie să i te supui, dacă vrei să nu fie toată lumea în primejdie : săriţi ! Mă, ce se întîmplă aici ? Puneţi mîna !

– ...Asta e pedeapsa legionară pentru toţi hoţii care ar îndrăzni de-aici înainte să fure, striga în acest timp, cu vocea sa spălată şi fără să se teamă de răcnetele ameninţătoare care se ridicau din mulţime, Victor Bălosu, în timp ce frînghiile ude se ridicau şi cădeau peste trupul celui prins ca într-o menghine între picioarele celor doi. Aduceţi stîlpul infamiei, continuă Victor făcînd un semn celor doi care loveau şi care se opriră.

Pîrvu Ilie se ridică şi îşi trase pantalonii. Chipul îi era vînăt, împietrit, mîinile îi tremurau. Se lăsă moale şi căzu în patru labe... Loviturile primite îl leşinau abia acum, după ce încetaseră...

În acest timp, în mulţime, cineva care ştia, spuse că pielea aceea de oaie de pe frînghia lui Jugravu i se cuvenea lui Pîrvu, Jugravu îi datora acestuia de un an de zile o dulamă pe care n-avea cu ce, sau nu vroia să i-o mai plătească, şi Pîrvu Ilie îşi făcuse dreptate singur, aşa cum se întîmplă des, neînţelegerile acestea aranjîndu-se cu timpul între vecini, fără să se meargă mai departe. Legionarii aflaseră şi cum nici Jugravu nu ştia ce-o să i se întîmple vecinului său, se invoise să facă o reclamaţie.

– Să vie Jugravu încoa, strigă cineva. Pîrvu nu e vinovat.

Dar Jugravu nu era nicăieri. Se speriase, fugise ? Doi inşi aduseră un stîlp lat pe care îl bătură cu cuie de masă şi pe care se afla sus o inscripţie, aşa cum îi spusese Victor Bălosu, **stîlpul infamiei.** Îl ridicară pe Pîrvu Ilie în picioare şi îl legară de el cu frînghii. Oamenii se uitau crunţi şi îngrijoraţi la acest spectacol, de care nu-şi aminteau să se mai fi petrecut vreodată în satul lor. Jandarmul ducea citeodată din spate cîte-un băiat care furase, cu cătuşele de mîini şi cu ceva scris pe o tăbliţă „cine-a face ca mine ca mine să păţească", dar o făcea ca să-l ferească de-un proces şi de-o condamnare : îl dădea pe urmă drumul. Aici însă nu se afla în faţa lor un băiat, ci un om ca ei, care avea familie, o muiere şi copii şi rude, care se aflau poate chiar printre ei şi se uitau îngroziţi... Cum se putea ? Unde era judecata şi martorii, care să spună adevărul ? Cu ce drept se făceau ei judecători, Victor Bălosu şi al lu' Tilvan ?

Desen de C. Baciu

Nimeni nu bănuia că înăuntru, în primărie, mai era unul care îşi aştepta rîndul şi care el, şi nu Pîrvu Ilie, avea să aibă o soartă tragică. Lumea se împrăştia, dar nici legionarii nu mai socotiră prudent să-l aducă în faţa oamenilor şi pe celălalt. Aşteptară să se împrăştie toţi, apoi intrară înăuntru şi îl puseră pe acest al doilea cu burta pe un birou şi îl legară cu lanţuri. Era un ins atît de voinic şi de înalt încît după primele lovituri pe care le primi, corpul său uriaş se zbuciumă cu atîta putere încît biroul se mişcă din loc gata să se prăbuşească într-o parte. Lanţurile îl albeau trupul. Cine era acest om ? Era Dumitru lu' Nae, prietenul lui Moromete, cel care chiar cînd vorbea în şoaptă i se auzea glasul departe pe uliţi. Cine să-şi mai aducă aminte de o întîmplare de demult, petrecută pe poiana fierăriei lui Iocan, cînd într-o zi de duminică Victor trecuse pe drum pe-acolo şi fusese înjurat de cineva ? „...În facultăţi pe mă-sa", se auzise pînă departe şoapta lui Dumitru lu' Nae. Era adevărat că în felul acesta ţîşnise din gura acestui om ura sa neputincioasă împotriva voiajorului Victor Bălosu care reuşise împreună cu tat-său să pună mîna pe via lui, pe care o moştenise de la părinţi... Se pomenise încoltit, îi murise un copil şi i se mai întîmplase o altă nenorocire în casă, îi murise şi o vită şi se împrumutase pe vie, cu gîndul că la sorocul cuvenit o să poată să înapoieze banii. Nu-i putuse înapoia şi pierduse via. E drept că Bălosu nu i-o luase numai pe cît îl împrumutase, ci i-o cumpărase la preţul ei. Cumpărare silită. Cînd se ducea în deal la vii şi îşi dădea seama că nu mai are ce căuta acolo, după ce toată copilăria verile şi le petrecuse săpînd-o şi păzind-o, îl apuca deznădejdea. Ura care începuse să crească în el cu anii împotriva lui Bălosu şi a lui fi-său, pe care, inocent, (nebănuind ce îl poate aştepta din partea acestora, cîndva, ştiindu-se voinic), nu şi-o ascundea şi nici nu scăpa prilejul să-i dea drumul, i se părea că e dreptul lui de om, împotriva unora, care au profitat de nenorocirea lui şi i-au pus mîna tocmai pe un loc care e atît de preţios pentru orice fiinţă omenească de pe pămînt... Via... Dar de ce să înţeleagă şi cum, Victor Bălosu, ura aceasta şi cum s-o înghită ? În special în acea dimineaţă de duminică în faţa oamenilor, cînd trecuse pe lîngă fierăria lui Iocan... îi vorbise frumos să nu-l înjure, îl rugase aproape... Între patru ochi mai mergea, ar fi putut să se îmbete împreună numai ei doi, deşi Victor nu punea niciodată băutură pe limbă dar ar fi făcut-o şi pe-asta, şi Dumitru lu' Nae să-l înjure o noapte întreagă... Nu s-ar fi supărat... Dar plăcerea aceluia era să-l înjure de faţă cu oameni... De ce să-i facă asta lui, care în realitate îi făcuse un bine lui Dumitru lu' Nae ? Bani pe gratis nu putuse să-i dea, nu-i era nici rudă, nici prieten şi nici nu-i dăduse pe vie mai puţin decît făcea... Şi acum îl luase. Avea să-l înveţe în sfîrşit minte, pe domnul Dumitru lu' Nae, să-i piară cheful pentru totdeauna să-l mai înjure şi să-şi mai bată joc şi de legiune cu aceeaşi ocazie...

– Treceţi doi într-o parte şi doi în alta, ordonă Victor şi bateţi-l ca la fierărie, la patru ciocane, toţi deodată, fiindcă ăsta e voinic şi pe baza asta şi-a bătut el joc de mine atîţia ani. Să nu mai fie voinic...

Începură să-l bată astfel îndelung cu frînghiile, peste mijloc, peste fesele goale şi la tălpi. Era legat bine în lanţuri, se zbuciuma zadarnic. Gemea greu, dar nici-o clipă pînă leşină, nu scoase un strigăt. Aduseră două căldări cu apă de la puţul de lîngă circiuma lui Valache şi le turnară pe el. Dar omul nu e voinic în fibra lui, fiindcă e mare la trup. Dumitru lu' Nae nu se trezea. Aduseră din nou apă şi cu greu îl făcură să scoată un geamăt.

– Deslegaţi-l şi puneţi-l şi pe el la stîlpul infamiei, ordonă Victor.

Mai mult de o sută de lovituri primise Dumitru lu' Nae pînă ce îşi pierduse cunoştinţa. Acum se mişca greu, ca şi cum de fiecare picior i-ar fi atîrnat ghiulele de fier. „Ce fac ceilalţi oameni ?", se întrebă el cu o gîndire aproape senină aşa cum facem cînd ştim că nu mai avem mult de trăit şi gîndul ne stăruie la această lume pe care trebuie s-o părăsim. „Ce să facă, îşi răspunse tot el, ei nici nu ştiu ce mi se întîmplă mie aici. Doamne Dumnezeule, o să mor şi îmi rămîn copiii pe drumuri... Cum de nu mi-am dat seama ce zace în ăsta ? Proşti mai sîntem, o viaţă întreagă..."

Îl urcară şi pe el sus şi îl legară de acelaşi stîlp cu Pîrvu Ilie, spate în spate cu acesta. Dumitru lu' Nae nu-şi mai simţea tălpile şi parcă stătea în aer... Şi nici capul nu şi-l putea ţine drept din pricina suferinţei care îi sfîşia fiinţa. Călăii săi crezură că omul, de ruşine, îşi ascundea astfel faţa şi atunci îi trecură pe sub bărbie un lanţ care să-i ţină cu sila capul drept, pe care însă i-l scoaseră, fiindcă trebuia să-l stringă bine ca să-i ridice bărbia din piept, fapt care putea, zise unul din ei, să-l stranguleze şi să-l omoare... Veni un altul cu o ideie mai bună şi forfotind în jurul lui îi puseră în schimb o ţepuşă de lemn cu un capăt sprijinit în piept şi cu celălalt sub bărbie... Căzu însă şi ţepuşa, după ce îl răni. Avură o bănuială că într-adevăr nu mai e în stare să-şi ridice capul şi îl lăsară în pace...

În acest timp se dăduse drumul la copiii de la şcoală. Treceau în grupuri prin faţa primăriei şi se opreau şi se uitau. Tilvan le spuse la un moment dat :

– Copii, loviţi cu pietre în aceşti ticăloşi. Nu vă fie frică !

Şi repetă îndemnul pînă ce într-adevăr se găsiră cîţiva care se aplecară şi aruncară în cei doi oameni cu pietre. Una îl lovi pe Dumitru lu' Nae în bărbia lui lată. Dar el n-o simţi. Oamenii, la care el se gîndea în acele clipe grele pentru el, treceau pe drum, se opreau înspăimîntaţi, îşi plecau apoi şi ei frunţile ca şi cei de la stîlp şi se îndepărtau cu paşi care deodată îşi pierdeau siguranţa lor de totdeauna, izbiţi de puterea gîndului : „Ce ni se întîmplă ? Ce putem face ? Ce se apropie de noi ?"

Spre seară, cei doi fură dezlegaţi şi duşi din nou în primărie. Unul din legionari deschise un dulap şi luă de-acolo o sticlă pe care scria **rom.** O duse la gură şi înghiţi de cîteva ori. Îi dădu apoi şi lui Dumitru lu' Nae să bea, care bău, şi care apoi, clătinîndu-se, murmură :

– Dacă nu mor, o să vă omor eu cu parul, unul cîte unul, ca pe guşteri, pe toţi...

Legionarii riseră cu decenţă, ai fi zis cu oarecare respect. Îl credeau, dar acum fie ce-o fi... Poate moare el, şi atunci... he, he...

Li se dădu drumul acasă.

Dumitru lu' Nae nu fusese adus cu sila la primărie şi nici ţinut cu sila pînă în clipa cînd cinci inşi năvăliseră asupra lui şi îl legaseră de masă Venise şeful de post şi îl mînţise : „du-te pe la primărie, i-a zis, ai nişte impozite de plătit..." „Dă-le dracu de impozite, răspunsesse, n-am bani acuma, n-am vîndut grîul..." „Tocmai de-aia, du-te şi aranjează chestia asta cu percitorul.

---

teatru

Danton (II)

Nu se poate nega că montarea unei piese ca **Danton** are de înfruntat numeroase dificultăţi. Mai întîi lungimea shakespeareană a textului, capabilă să înfricoşeze, apoi alegerea interpretului principal. E de imaginat chiar situaţia cînd un asemenea interpret nici nu e de găsit printre slujitorii scenei de la un moment dat. În continuare, în calea regizorului temerar se aştern şi alte dificultăţi, surmontabile cu mai mare sau mai mic efort. Bună parte dintre acestea, Horea Popescu a ştiut să le învingă. Termenul cel mai nimerit pentru a-i caracteriza realizarea, avînd şi colaborarea scenografului Paul Bortnovschi, este acela de **monumentalitate :** atît în sens curent cît şi în sens etimologic. Spectacolul impune, într-adevăr prin proporţiile sale şi deopotrivă prin modul cum reînvie marile figuri ale Revoluţiei Franceze, de destinul cărora e important să ne amintim. În vederea rezultatului propus, dirijorul reprezentaţiei s-a străduit să obţină echilibrul necesar între părţi, prima oarecum expozitivă, nelipsită totuşi de acţiune, în care moenesc marile situaţii dramatice, a doua dezlănţuită, atingînd altitudinea tragică. S-a servit, pentru aceasta, în mod preponderent de două procedee : comentariul raţional, „judecata" istoriei, care ne distanţează de miezul incandescent al evenimentului şi, — oarecum în antiteză — figuraţia abundentă, ce ilustrează tocmai dimensiunile respectivului eveniment. Utilitatea ambelor procedee este mai presus de orice îndoială. Nuanţînd, am putea spune totuşi că în cursul comentariului se strecoară şi unele accente abstracte, şi că figuraţia, în anumite secvenţe, vădeşte intenţia unei reconstituiri exagerat de fidele. Asemenea observaţii de amănunt mai pot fi făcute şi în privinţa jocului actorilor etc. Însă ansamblul le copleşeşte. Este un fapt din domeniul evidenţei că întreaga construcţie dramatică se sprijină pe figura — epică — a lui Danton. Mircea Albulescu s-a dovedit o bună întruchipare a eroului : masiv, marcant, generos şi, nu mai puţin, contradictoriu. În afara acestor calităţi, manifestate în chip constant, îi subliniem cu deosebire izbînzile din două momente : cel din cimitir, unde Danton se găseşte pus faţă-n faţă, atît de neaşteptat, cu realitatea absurdă a morţii soţiei sale şi cel din sala tribunalului cînd, dinaintea acuzării nedrepte, uriaşul impetuos devine, brusc, încurcat şi timid. Pentru seara în care am urmărit noi spectacolul nu-i reproşăm decît ultima jumătate de oră. Probabil din pricina oboselii atitudinea superb resemnată a personajului a cedat atunci în favoarea unei bonomii vecină cu grosolănia. Cei care ştiu despre ce e vorba îşi dau seama că eroarea este în fond minimă (nu şi consecinţele), dat fiind caracterul înfăţişat, în complexitatea căruia cele două atitudini sînt despărţite abia de o muchie fină. Din motive de spaţiu e cu neputinţă să trecem în revistă întreaga listă a distribuţiei, cu alte cuvinte să subliniem contribuţia fiecărui actor în parte. N-o putem face nici în cazul acelora care ar merita-o cu prisosinţă (Carmen Stănescu, George Motoi), limitîndu-ne să comentăm doar modul cum ne-au apărut principalele figuri de revoluţionari. O mască memorabilă, verosimilă, penetrată doar de enorma tristeţe a privirii, a compus Radu Beligan pentru Robespierre. Întocmai ca la personajul istoric, şi la interpretul lui a fost greu să distingem între dăruire şi fanatism. Prin ceva similar cu asemănarea fizică, prin joc sau simplu, relevînd esenţa celor de tipul lui Marat care constă în intransigenţă, excelent ni s-a părut Gheorghe Cozorici. Fascinantul cuplu al soţilor Desmoulins a corespuns pe scenă cu Florin Piersic şi Ilinca Tomoroveanu. Am sugera celui dintîi o trăire ceva mai temperată a rolului, mai cu seamă în scenele premergătoare execuţiei. Cu regretul de a nu fi împărţit toţi laurii cuveniţi, încheiem darea noastră de seamă despre un spectacol remarcabil.

Marius Robescu

---

film

Zidul

Pentru Constantin Vaeni filmul de scurt metraj, documentarul, a însemnat un excelent şi îndelung exerciţiu, căci filmul documentar, prin concizia ideilor, prin generozitatea faptelor de viaţă selectate, surprinse în mişcarea nobilă a gîndurilor oamenilor lumii noastre româneşti, rămîne pentru cinematograf ceea ce este în literatură pentru romancierul în devenire, reportajul. Curajul de a privi direct simburele realităţii, curajul selectării atente a întîmplărilor semnificative din viaţa oamenilor şi a ţării, duce, prin exerciţiu divers şi continuu la formarea unui stil de gîndire, de muncă, de expresie. Vaeni, tînăr susţinător al documentarului românesc, venea în cinematografie cu dorinţa nedezminţită de a demonstra că în trecerea lui prin muncă, prin viaţă **omul sfinţeşte locul.** Pasul lui Constantin Vaeni de la documentar la filmul de ficţiune nu a fost pentru noi o surpriză şi nu putem (în sensul celor spuse mai sus) să numim surpriză nici debutul său în filmul de lung metraj, în sensul că, îndreptăţit, ne aşteptam ca Vaeni să ne ofere o lucrare de maturitate, iar **Zidul** este din multe puncte de vedere o peliculă care merită toate laudele noastre.

Zidul, credem, este înainte de toate un film politic, şi dacă materia faptică nu-i aleasă din imediata apropiere a zilelor noastre, aceasta ne îndeamnă cu atît mai mult, pe noi, cei mai tineri, să simţim zvicnind prin toţi porii existenţei eroilor, acel **timp viitor** pe care-l trăim în aceste clipe.

Desprinse din lanţul de acţiuni ale Partidului Comunist Român, aflat în ilegalitate, faptele filmului lui Vaeni au darul de a ne vorbi într-un limbaj plin de verosimilitate, emoţionant, despre oameni şi vieţi care au concentrat în focul acţiunilor precizia şi semnificaţia unui ideal care se cerea împlinit şi care a fost împlinit. Din **Zidul** istoria anilor de rezistenţă şi luptă a partidului comunist, se înalţă vie şi plină de lumină ; acei ani, tecibili şi decisivi pentru soarta României, prind contur şi tot ceea ce ni s-ar fi putut părea, celor care ne-am născut mai tîrziu, fabulos, rezistenţa, generozitatea oamenilor, ne întîmpină, prin intermediul peliculei lui Vaeni, cu acea caldă şi superbă, solară virtute a dreptului şi conştiinţei omului tînar de a-şi sacrifica cei mai frumoşi ani ai vieţii pentru un ideal care să servească victoria forţelor luminii.

Zidul este desigur o metaforă plină de semnificaţii, pe care mitologia poporului nostru a conservat-o şi i-a dat viabilitate. **Zidul** este un legămînt pe care ca şi în meşterul Manole, tînărul luptător, Victor, îl priveşte cu măreţia omului căruia numai fapta finală, desăvîrşirea unei construcţii, îi poate lumina setea de a îndura sacrificiul.

Filmul lui Constantin Vaeni nu trebuie povestit ci văzut cu inima deschisă, simţit ca un act de creaţie autentic şi tulburător. Vorbeam despre verosimilitatea acestui film : putem spune că atît Savu, atît de nuanţat interpretat de către Gheorghe Dinică, cît şi ceilalţi comunişti, par desprinşi dintr-o frescă citită şi interpretată cu pasiune şi înţelepciune. Gabriel Oseiciuc şi Cornelia Pavlovici, lipsiţi de tracul debutului, pun în lumină o generaţie de tineri actori extrem de dotaţi : puritatea jocului lor, simplitatea gesticii sînt suprinzătoare şi ne îndreptăţesc marile speranţe pe mai departe. Este de altfel şi cazul lui Vaeni, contribuind în acest film şi ca actor.

Remarcabile ni s-au părut şi contribuţiile scenaristilor Dumitru Carabăţ şi Costache Ciubotaru, inteligenţa şi matura participare a operatorului Iosif Demian, lirismul tulburător al muzicii Corneliei Tăutu ; amintindu-i pe Vittorio Holtier (decoruri) şi Lidia Luludis (costume) încheiem aducîndu-i lui Vaeni, încă de la debut, elogiu pentru simplitate, pentru frumuseţea tragică a acestui film despre oameni care au fost.

Dumitru M. Ion

Da' du-te acuma că ăla pleacă mîine dimineață și..." „Bine o să mă duc..."

Se dusese și la primărie se uitase cu obișnuitul său dispreț la Victor și la pistolul lui și nici nu-i dăduse bună ziua. Șeful de post nu născocise el istoria cu „percitoru" și cu impozitele, așa i se spusese, așa transmisese și el. Abil, Victor Bălosu îi arătase ușa pe care scria **Perceptor** și îi spusese cu nepăsare : „așteaptă acolo, că vine acuma domnul perceptor".

Primăria avea ziduri groase și de-acolo de lîngă biroul perceptorului cu ușa închisă Dumitru lu' Nae nu auzise nimic din ceea ce i se făcea afară acelui Pîrvu. Și dacă ar fi auzit ? I-ar fi trecut lui prin cap că pe el îl așteaptă nu ceva asemănător, ci mult mai rău ? Și dacă i-ar fi trecut, nu era prea tîrziu ? Feciorii lui, rudele, prietenii, erau la casele lor și pînă să-i cheme cineva, pînă să vină... Abia cînd intraseră toți peste el în odae își dăduse seama : căzuse într-o cursă. „Ei și ? I gîndise liniștit. Ce pot să-mi facă ? Or să mă bată. I-a venit timpul lui Victor să se răzbune pe mine. Să se răzbune, fiindcă ce-o să-i fac eu pe urmă, o să strige mamă de ce m-ai mai făcut..."

Se zbătuse cînd puseseră mîna pe el, îi lovise dar întîi că nici cei cinci nu erau niște prăpădiți și al doilea nu prea își dădea seama ce vor de la el : să-l bată sau doar să-l lege... să-l dea pe mîna șefului de post, cum făceau totdeauna cei care aveau puterea : nu se răzbunau cu mîinile lor. Încît nu se zbătuse cu toată ființa lui... Ce le-ar fi putut face el lor, sau direct lui Victor, dacă ar fi știut ce soartă îl așteaptă... Le spusese abia la urmă, după ce băuse din sticla de rom, că o să-i omoare pe toți ca pe gușteri, unul cîte unul, dacă... Dacă mai apuca...

Dumitru lu' Nae ieși din primărie pe șapte cărări. Mai încolo cei care îl văzuseră pe drum se mirară : ce l-o fi apucat, de s-a îmbătat, pe Dumitru lu' Nae, care nu are obiceiul ? Încetul cu încetul însă își reveni și ajunse acasă de bine de rău. Toată ființa lui era un foc, se mira singur că putuse să ajungă pînă în curte, fiindcă nu mai simțea pămîntul sub picioare. Îi săriră toți înainte : ce s-a întîmplat tată ?

— M-au bătut legionarii, spuse el și uimitoarea lui voce care se auzea departe și pe care crîncena bătae nu o stinsese, se auzi și acum și curînd toată lumea află.

Dumitru lu' Nae nu intră în casă, rămase lîngă prispă și ceru muierii să-i aducă o pătură și un căpătîi. Așternu și se așeză cu fața în jos. Din cînd în cînd gemea, dar nu prea tare. Ființa lui, în afară de unele semne (faptul că nu mai simțea pămîntul sub tălpi) nu luase în întregime cunoștință de ceea ce se petrecuse cu el, putea vorbi, putuse veni pînă acasă. Își scoase cămașa, care din pricina șerii care se lăsase, nu se vedea că e plină de singe...

— Pe spinare, zise el, pe spinare m-au bătut mai rău.

Muierea aprinse lampa, veni cu o cămașă nouă și cînd se uită, aducînd lampa aproape, scoase un țipăt... Nu era un țipăt de groază, ci de uimire : iată, nenorocirea, răul, s-a abătut asupra casei ; omul care o ținea, bărbatul și tatăl, fusese lovit... O mai scăpa ? Spinarea lui lată și puternică, spinarea care căra saci, spinarea care stătea primăvara și toamna asupra coarnelor plugului, spinarea sa lîngă care crescuseră ocrotiți copiii, era zdrobită și dumicată în singe. Încremeniți, nici copii care să nu înțeleagă și să se cutremure, dar nici bărbați care să pună mîna pe topoare și să se ducă să-și răzbune tatăl, fiii lui stăteau alături tăcuți, fără un gest, turburați de neînțeleasa întîmplare. Dece ? Ce le făcuse tatăl lor acelor inși ? Cînd ?

Lîngă prispă apăruseră toate babele de prin împrejurimi, care nu se lăsară impresionate de starea în care era Dumitru. Începură să șușotească : ce trebuie făcut ? Una spuse că pentru răni trebuia dat cu unt de sunătoare. Dar, ca să ajungă trebuia multă, că nici picioarele nu erau tefere și plecară din casă în casă să caute. În acest timp o altă babă, uitîndu-se mai de-aproape, clătină din cap și spuse că Dumitru trebuia să bea numaidecît pietre roșii. Ce erau acestea ? Chiar niște pietre roșii cunoscute pentru efectul lor asupra rănilor căpătate prin bătae, flăcăii, după încăierările lor, le foloseau și ca prin minune se puneau repede pe picioare. Unde se găseau ? Tot babele știau de pe unde să le culeagă, se găseau foarte greu și le păstrau cu grijă : erau pietre rare, care tămăduiau...

Seară tîrziu sosiră leacurile : o babă turnă în palmă unt de sunătoare și îl întinse cu grijă pe spinarea însîngerată. Alături o alta, freca două pietre deasupra unei străchini cu apă. Frecatul acesta dură mult : bolnavul gemea. În cele din urmă se turnă apă într-o cană, Dumitru lu' Nae fu ridicat de pe căpătîi și i se dădu să bea. Bău, dar jumătate din apă se întoarse înapoi și începu să-i curgă pe lîngă gură...

— Ține-l bine, înghite Dumitre...

Dar Dumitru scoase deodată un geamăt lung, apoi un suspin ca de ușurare și capul îi căzu pe căpătîi.

Muierea lui, care îi ținuse fruntea și care înțelese ca la lumina unui fulger că bărbatul ei nu mai era își lovi amîndouă palmele una de alta și scoase un țipăt înalt :

— Dumitre, Dumitre, strigă ea dîndu-și capul pe spate spre unica speranță pe care o mai cunoștea, cerul unde era Dumnezeu ; Dumitre, ce le făcuși tu lor de te omorîră...

Dar înțelegerea morții nu vine deodată, ca un trăsnet. Muierea lui Dumitru intră în casă, veni cu luminări, le aprinse la capătul bărbatului ei, apoi deodată mișcările i se opriră și scoase un urlet. Deastădată își pierdu firea și căzu îmbrățișîndu-și omul.

În lumina lămpilor agățate în cuiul din tindă și a focurilor din vatră pe stinse, ulița în care glasul puternic al lui Dumitru lu' Nae se auzise atîția ani în toate casele, află că Dumitru lu' Nae a murit. Dar ca și pe muierea lui știrea nu-i lovi pe oameni chiar cu toată puterea : Dumitru făcea parte din viața lor, ei trăiau, deci nici el nu murise... Se culcară și adormiră. Abia dimineața cînd bocetele și vaerele care începură din zori să umple acea parte a satului înțeleseră pe deplin ce se întîmplase. Cum, Dumitru lu' Nae ?

— Dumitru, mă !? zise Moromete adresîndu-se fetei care îi adusese știrea chiar acum, (aseară se culcaseră toți mai de vreme).

— Da, Dumitru, l-au bătut la primărie pînă l-au omorît. Așa mi-a spus unul din băieții-ăia ai lui. A murit azi noapte, pe prispă.

— Cine l-a bătut la primărie ?

— Victor cu legionarii lui.

— Și el crede că o să scape viu de de-alde Gheorghe și Ilie al lu' Nae ? zise Moromete cu un glas turbure.

Aștia erau frații lui Dumitru, oameni sdraveni care țineau unii la alții.

— Așa zicea și Ilie Pipa, și auzii că Victor ar fi fugit azi devreme, cu șareta, la gară. Dar că se întoarce el... Așa cică ar fi zis.

Moromete își plecă fruntea. „Cît, domnule, gîndi el, a durat pacea și liniștea în satu-ăsta ? Dece dacă nu e pace și nu e liniște în altă parte trebuie să se ridice niște smintiți și s-o strice și aici ? Cred ei, smintiții ăștia, că pe urmă nu se face iar liniște și pace pe pămînt și or să alerge alții după ei cu furcile ca după niște ciini ? !".

După amiază curtea lui Dumitru lu' Nae se întesă de lume. Veniseră toți prietenii lui, Iocan, Marmoroșblanc, Moromete, Cocoșilă, veni și Țugurlan, care era îmbrăcat militar, era în permisie, fusese concentrat pe primăvară. Copii și fete tinere se urcaseră prin salcîmi și fetele plîngeau tot uitîndu-se la Dumitru, ca și cînd ar fi fost un flăcău de seama lor. Dumitru lu' Nae se odihnea acum în căruță, acolo îl pusese familia, în mijlocul bătăturii, cînd își dăduseră seama cîtă lume se înghesuia să-l vadă. Arăta frumos și într-adevăr mult mai tînăr, deși fusese omorît în floarea vîrstei.

— Cînd știi că ai un dușman de moarte, dece te duci la el cînd te cheamă ? zise Țugurlan.

— L-a mințit jandarmul, zise Iocan. I-a spus că îl chiamă percitorul.

— Jandarmul, murmură Țugurlan și repetă : Jandarmul !

Cine să-l apere și pe jandarm în ochii lui Țugurlan și să-i spună că nici el nu știuse ?

— Orice-ar fi făcut Dumitru, zise Moromete posomorît, tot punea mîna pe el. Doar dacă ar fi fugit.

— Ei și ? zise Țugurlan. Tocmai ! Să fi fugit din timp.

— Nici tu n-ai fugit, zise Cocoșilă, după ce l-ai bătut pe Aristide și i-ai luat arma jandarmului. Ai stat acasă ca un miel și au venit pe urmă și te-a luat în aceiași seară și te-a băgat la pușcărie.

Țugurlan tăcu. Așa era, dar nu erau aceiași oameni. Dovadă, la proces Aristide renunțase la plîngere, sau dracu să-l ia ce făcuse, că după mai puțin de un an îl scosese din închisoare. Trebuia să facă doi.

— Victor vrea să ne spună că știe să omoare oameni ! zise în cele din urmă Țugurlan. Să stea ei mult la putere că o să le arăt că și eu știu.

— Bărbat în întregimea cuvîntului, zise Moromete, să-l omoare o stîrpitură !

Și, negru la față ca și Țugurlan, parcă nu putu suporta acest gînd și plecă imediat... Nici la înmormîntare nu luă parte, care avu loc a doua zi după masă, cu amîndoi preoții satului și cu o mulțime nesfîrșită în urma căruței în care Dumitru lu' Nae înconjurat numai de muieri care aplecîndu-se asupra lui îl plîngeau și țipau, și de flori, care îi încadrau chipul, porni spre cimitir. Îl opriră, după obicei, în dreptul fiecărei fîntîni pe care o întîlniră în cale și la mijlocul fiecărei răspîntii. Nu trecuse el pe acolo atîția ani și nu băuse apă din acele fîntîni ? La acele răspîntii nu stătuse el de vorbă cu oamenii ? Nu prin ele trecuse, flăcău, spre fata cu care avea să facă apoi copii ? Rugăciuni cîntate cu deosebită putere se ridicau spre înaltul cerului : cei doi preoți auziseră și ei cum murise acest bărbat și implorau pentru el forțele divine să-l aibă în pază, în acea lume fără verdeață spre care se îndrepta...

...Nimeni nu depuse, mai tîrziu, printre oameni, împotriva ucigașilor, mărturie despre felul în care fusese omorît... Și cu acest omor și nu cu spoitul primăriei cu bidineaua pătrundea astfel în sat, prin legionari, prima adiere a furtunii stîrnită în altă parte și care culcase nu demult la pămînt, sub urletul sirenelor avioanelor de asalt, populații întregi, care fugeau îngrozite...

(fragmente de roman)

cenaclul revistei «luceafărul»

A OPTA ȘEDINȚĂ

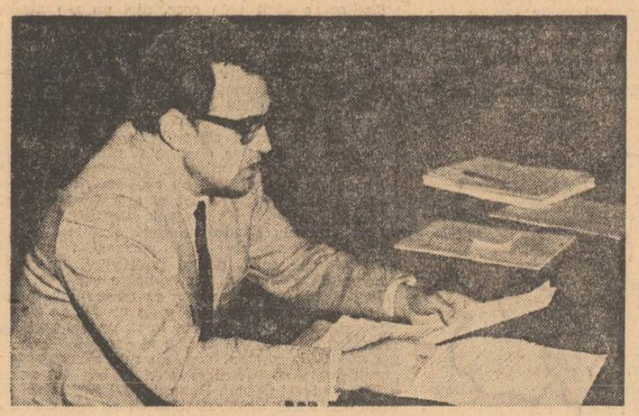

Invitatul serii : Poetul Ion Gheorghe

Luni 20 ianuarie s-a redeschis activitatea pentru anul 1975 a cenaclului „Luceafărul".

Invitat de onoare a fost poetul Ion Gheorghe.

Se explică celor din sală că poetul n-a vrut să-și încredințeze poeziile lecturii actorilor întrucît...

— „Întrucît dacă e vorba să mi le strice alții, mai bine le stric eu", a spus poetul. Apoi el își potrivește ochelarii, își mișcă, parcă își cutremură umerii, și începe să citească poemele „Radioscopie", „Tiparul", „Banda rulantă", „Capete" și altele din volumul **Noimele** în curs de apariție.

Vocea e gravă, poetul parcă se răstește la versurile sale ca și cum ar fi fost scrise de altul ; transpare, se comunică efortul crîncen de supunere, îngenunchere și adecvare a materiei poetice ; e o adversitate afectuoasă între el și textele sale, între el și sală.

Dar sala e mută, oamenii sălii sînt tăcuți, înfiorați, participă la lupta poetului cu încorporările sale emoționale, emoții care se arcuiesc, se rotunjesc, cuceresc și copleșesc.

După o pauză, în care emoțiile nu s-au risipit, tăcerea care persista e tăiată de poetul Nicolae Dragoș solicitîndu-l pe invitat să aprecieze măsura în care noul său volum se înscrie în continuitatea creației lirice de pînă acum. După ce acesta răspunde că singura teamă pe care o are este aceea ca unele poeme să nu fie calchiate după altele anterioare și că s-a străduit să adauge nuanțe noi, trece la o veritabilă și patetică profesie de credință rostogolită în avalanșă, făcînd elogiul țărănimii pe structura, destinul și trăirile căreia se sprijină creația sa. Poetul afirmă că făcînd elogiul țărănimii face **elogiul muncii.**

Vasile Bota întreabă în cel fel poetul păstrează legătura cu țăranii și acum.

— Țăranii vin ei la mine, răspunde poetul. Îmi ajunge să-l văd pe Ioan Alexandru și reînnoiesc o altă latură a lor. Am fost reporter la „Albina" și la „Drumul belșugului" și experiența mea redacțională s-a dublat cu o experiență umană profundă prin cunoștințele nemijlocite.

După ușoare glume à propos de **„O.Z.N."**, sugerate de intervenția lui Ion Crișan, glume la care Ion Gheorghe nu participă, poetul revine cu explicații asupra „vîrtejului lingvistic pe care-l reprezintă pentru sine județul Buzău".

Nicolaie Constantinescu spune că, firește, poezia se poate regenera, împrospăta, trecînd prin folclor, dar întreabă dacă orașul nu are, nu oferă elemente, motive poetice consistente. Ion Gheorghe apreciază că, desigur, realitățile orașului se vor impune emoțional și că el însuși nu putea să ajungă **„aici"** dacă nu trecea pe la oraș... Prin răspunsurile ample, prin incursiunile în lumea creației populare, în trecutul istoric al poporului, poetul Ion Gheorghe a argumentat în fapt, în mod concret că poezia nu poate fi nici o clipă gîndită ca un act gratuit.

În partea a doua a ședinței cenaclului au citit din versurile lor **Vasile Preda :** „Sfat prietenesc", „Prima iubire", „Aproape iubita lui Magellan" (din care s-a reținut «versul» „Fată dragă cu buza umflată"), „Pasărea lîră fără lîră", „Dimineți", „Cal în oraș", „Ora 6" etc. Și **Sergiu Sălăjan :** „Renașterea", „Elegie", „Deliberare", „Extaz", „Imn".

Nu prea aplaudate, producțiile celor doi tineri n-au avut un destin mai fericit nici în comentariile și discuțiile ce au urmat. Calificativul general a fost „loc comun" și „metafore bătute". Au vorbit : Valeriu Mardare, I. Rus. Elisabeta Preda, I. R. Zilișteanu și Dorin Tudoran.

În concluzia ședinței cenaclului, poetul Nicolae Dragoș a spus : „Cei doi poeți trebuie să facă un efort mai mare pentru a se exprima pe ei înșiși, să aspire la crearea unor poezii care — în locul cantonării în abstracții, în fluențe lirice facile — să aducă dovezi lirice asupra marilor probleme ale contemporaneității noastre".

Cronicar

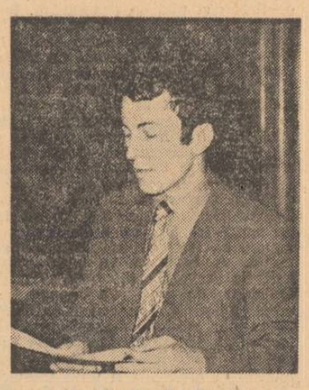

Vasile Preda

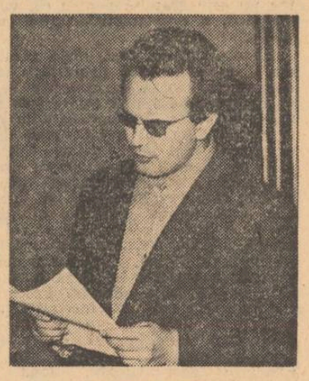

Sergiu Sălăjan

ȘEZĂTORI LITERARE DEDICATE ALEGERILOR

Sîmbătă, 18 și duminică 19 ianuarie, un grup de scriitori și artiști — membri ai cenaclului revistei „Luceafărul" — a participat la șezători literare, organizate în întîmpinarea alegerilor în județul Ialomița. Au participat : Ion Gheorghe, Nicolae Dragoș, M. Ungheanu, Dorin Tudoran, Eugen Seceleanu, Ioana Diaconescu, Florin Costinescu, Mircea Florin Șandru, Profira Mihăilescu. Studentele Rodica Postelnicu și Viorica Mischilea de la I.A.T.C au recitat creații poetice dedicate patriei și partidului.

★

Am participat, împreună cu alți colegi scriitori, la trei întîlniri cu cititori ai revistei „Luceafărul", oameni ai muncii din județul Ialomița. Cronica acestor întîlniri, ar putea sublinia, desigur, dialogul sincer, corect și serios, care a avut loc în aceste zile. Aș vrea să transcriu cîteva cuvinte ale tovarășului Gheorghe Glodeanu secretar al Comitetului județean Ialomița al P.C.R., care a fost prezent la aceste întîlniri. „Nu de puține ori, afirma dînsul, acțiuni de genul acestora se fac pentru a fi bifate într-un plan. Trebuie să știți că aici la Slobozia avem o situație, să-i spun specială, ca să ocolesc cuvîntul dramatică. Pentru că aflat în tren, călătorul nu coboară la Slobozia ; mai face două ore și ajunge la Constanța. Pentru că aflat în alt tren același călător sosit din Constanța nu se oprește în Slobozia ; peste o oră el este în București. În aceste condiții este mai greu, desigur, să formezi sufletul unui oraș, să-i deștepți sau să-i redeștepți interesul și dragostea pentru cultură, în genere, pentru literatură, în special. Mi-a plăcut faptul că multe din lucrările citite s-au conjugat în mod firesc cu problemele noastre reale, cu sufletul nostru, mereu în căutare de permanențe spirituale. Iată, de pildă, mă gîndesc că n-ar fi deloc lipsit de interes, ca atît dumneavoastră, cît și alții să veniți des aici și să scrieți lucruri, cred eu, interesante. Atunci cînd a trebuit să demolăm unele case pentru a construi blocuri a fost o mare jale. Mulți nu voiau să se mute pentru că, spuneau ei, aici, pe acest pămînt, sînt pașii tatălui meu, îi aud nu de puține ori vocea și caut să-i urmez trecutele îndemnuri. Unul din ei, cînd cu greu s-a decis, ne-a cerut să stea în bloc, dar în acea parte a lui pe care se ridica înainte de a fi demolată fosta-i casă. În acest fel, îmi spunea, privesc de la înălțime același peisaj, iar atunci cînd vreau să simt pămîntul pe care a umblat tatăl meu cobor cu liftul la parter și simt că totul este în regulă".

Vreau să spun că, trecut prin activități de cenaclu, nu întotdeauna mi s-a întîmplat să văd un om atît de avid de cultură, un om într-atît de inteligent, încît să înțeleagă că pătrunderea culturii într-un oraș nou înseamnă nu numai invitații pentru poeți și prozatori, ci înseamnă în primul rînd ca tu însuți să iubești permanența spiritului românesc și mai înseamnă o uriașă muncă de organizare și mobilizare.

Doresc să menționez, în final, că aș vrea să întîlnesc cît mai des oameni care gîndesc așa despre cultură și care știu să acționeze spre binele ei.

Eugen Seceleanu

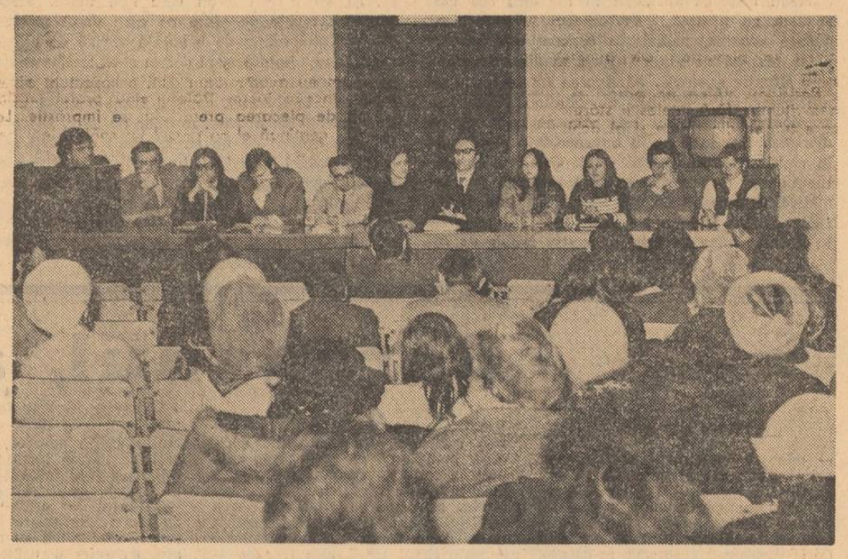

Un dialog viu, prietenesc cu iubitorii de literatură din județul Ialomița

televiziune

Marii eroi ai istoriei

Filmele închinate creatorilor, marilor personalități, vor ridica mereu probleme. Artiștii sînt exponentii ideali ai unei spiritualități. Au, uneori, valoare de reprezentare nu doar pentru un grup restrîns de inițiați, ci pentru un întreg popor. Iată, de pildă, Eminescu. El este o exprimare completă a națiunii române. Cum l-am putea reprezenta pe film, pentru ca uriașa lui cuprindere să nu fie strîmtorată ? Fiecare dintre noi să mai recunoaștem în el o identitate ?

Credem că un răspuns posibil la această întrebare îl oferă pelicula televiziunii italiene, închinată lui Leonardo da Vinci. Filmul ni se pare excelent și iată de ce : mai întîi, pentru că nu este subiectiv. Subiectivitatea este un sac fără fund care ascunde tot mai adînc fața unui dorit personaj. Foarte adesea scenariștii de film și regizorii păcătuiesc amarnic față de marii eroi ai istoriei. Cît sînt ei de puternici și de copleșitori în imaginația noastră ! Cît de săraci devin, strînși în chingile vreunei „viziuni". Viziunea cutărui sau cutărui regizor, viziunea cutărui sau cutărui scenarist.

Autorii peliculei italiene au avut îndrăzneala să fie absolut obiectivi. N-au avut „viziune". Au refăcut biografia lui Leonardo da Vinci după date exacte, fără să eludeze întîmplările „negative", unele ciudățenii de fire și de comportament. Și iată că personajul n-a fost sărăcit. Dimpotrivă ! Bine și rău la un loc, fac atît de credibilă făptura unui artist.

Tocmai latura neidealizată a personajului lui Leonardo da Vinci ne atrage atenția și ne obligă să pătrundem artistul într-un chip profund. Un personaj care intrigă cheamă complet atenția noastră. Oamenii, și cînd sînt proiectați de peliculă, trebuie văzuți dialectic. Ei sînt un ghem de contradicții indiferent că-i vezi cu ochiul liber sau prin lentila aparatului de filmat.

A doua îndrăzneală a realizatorilor italieni este că au introdus în film un... spion. Acel tînăr, nu prea simpatic, nici bun actor, care este observatorul epocii noastre pentru epoca lui Leonardo da Vinci. El șade în umbră și după ce se desfășoară o bună porțiune de biografie artistică sare afară și se întreabă : oare așa o fi ? Cum spune Vasari sau cum spun documentele, mai exacte, de cancelarie ?

Un semn de întrebare contemporan în circa unui personaj de legendă are un efect extraordinar. Este o baghetă magică. Atingi cutare aparență și ea cade și iese la iveală un adevăr. De exemplu, dispare, de-odată, decorul de epocă. (Atît de copleșitor). Nesuștinut dinafară, ochiul nostru nu-l prea străbate. Ne fură culorile. Culoarea istorică este foarte înșelătoare. Dar cînd un personaj îmbrăcat în haine europene arată cu degetul „Cina de taină" tocmai cînd marele Leonardo da Vinci o pictează, ceea ce ne atrage atenția nu mai este decorul, ci evenimentul originar. Eroul de legendă coboară din nori și atinge pămîntul, nu se mai dă în leagăn pe o schemă de mătase, ci redevine făptură umană, contradictorie, problematică

Istoria are propriul ei limbaj coerent și propriile ei argumente, posedă documente convingătoare, ea se poate recomanda de la sine, pînă ce-o să revină în mijlocul nostru, ca să o cînte cu geniu — Homer.

Sânziana Pop

plastică

Forme și substanță

De la expoziția din 1972 (sala Kalinderu) pînă la cea actuală din cadrul Atelierului '35, pictura lui **Ioan Mursa** și-a decis „latitudinea" stilistică : un loc la confinele acelui teritoriu (identificabil cu precădere în arta americană a deceniului 6) în care precizia-minuție japonează s-a înnoit și liberalizat fecundînd, printre altele, curentul numit „acțiune-pictură". Procesul, privit în intimitatea lui are ceva de miracol : opuse din punctul de vedere al tempoului specific în actul practic de creație — tacticoasă caligrafie pe de o parte și jet intempestiv, reglat celui vital pe de alta — cele două mișcări s-au înrudit într-un efect formal asemănător, de fiabilă decorație, dantelărie acoperind conținuturi de o destul de mare generalitate.

Asumîndu-și acest tip de estetică Ioan Mursa o mulează — lucru de urmărit chiar și în titlurile de lucrări — unei stări de spirit neoromantice, acumulînd „corespondențe" de ordin muzical și literar. „Grafemele" sale — alinieri de semne ale unei scrituri pseudo-extrem orientale cărora li se adresează, ca niște riduri, virgulații nervoase alcătuind un soi de supra-textură — se vor acceptate ca o sistematizare de tipul limbajului, a cărui notă specifică ar fi, așa cum scrie M. Drișcu în prefața catalogului, „aceea de a tulbura limbajul conceptual, avînd forma unui limbaj enigmatic, lipsit de scop prealabil, sensul fiind dat de ceea ce lasă la urmă". Dar de reținut nu pare să fie atît evantaiul de conținuturi — destul de fluu în ce privește identitatea precisă a creatorului de forme, ca și față de aria noțională pe care ar stimula-o prin imagine — cît impecabila tăietură de „haute-couture" a acestor tablouri de o impulsivitate „bine temperată".

Făcînd apel, de asemenea, la o categorie de forme cu statut stilistic cunoscut — din aria abstractului dar și a pop-artei — sculptorul **Doru Covrig** le instrumentează ironic „pe dos", deturnîndu-le de la spiritul lor originar. Astfel mulajul de „Tors" — efemeridă, în mod uzual, în procesul de creație, ca un simplu reper ce este — i se acordă valoarea de lucru **făcut,** de operă imaginată, în același timp însă, caracterul perisabil, subliniat și chiar exaltat în arta pop e anulat de o tratare a obiectului ca obiect muzeal, impecabil din punctul de vedere al realizării Tot așa, un avion făcut din hîrtie îndoită este descompus „anatomic" și expus cu seriosul datorat unei lucrări de importanță — un soi de super-ironie deloc blasfematorie în „societatea permisivă", deschisă, care este arta modernă. Alături de aceste lucrări, cele abstracte, majoritatea proiecte de monument („Drum 2", „Compoziția" din palete torsate paralel, de pildă) compuse în „litera" sculpturii de secol XX dovedesc și ele o certă segregație între spiritul de geometrie din care decurg și spiritul de finețe pe care-l aluzionează.

Această continuă duplicitate, impresia de farsă făcută serios, (ca și de seriozitate privită în subtext ca farsă), secondate de tentativa, de același soi, de a reacredita artistic obiectul Kitsch ca atare (mai evidentă în expunerile anterioare) dau vivacitate sculpturii lui Doru Covrig, un aer de consecventă joacă afectată. Poate să fie aceasta, însă, *marea* aspirație a unui artist tînăr de azi?

Cristina Anastasiu-Condiescu

contemporanii noștri

Teatrul lui Marin Sorescu (I)

Cînd un poet scrie teatru este aproape sigur că piesele lui sînt niște metafore dezvoltate. Marin Sorescu face excepție, piesele lui nu intră în categoria incertă a **teatrului poetic**, deși, prin tensiunea ideilor și traducerea unor atitudini umane în simboluri mari, nu sînt lipsite de lirism și nici de dramatism. **Iona, Paracliserul** și **Matca** sînt opere dramatice în sensul nou pe care îl dau termenului scriitorii moderni de genul Beckett sau Ionesco : **o căutare spirituală.** Temele dezvoltate de aceste monologuri dramatice merg pînă la un punct în direcția existențialiștilor (omul în fața existenței copleșitoare, revolta față de determinismul circumstanțelor etc.) însă Marin Sorescu nu face din moarte o problemă fundamentală și nu caută în absurd o eternă soluție de salvare. **Iona** dă o rezolvare originală unui conflict ce s-a dezbătut și altă dată pe scenă : omul față în față cu moartea. Pentru Camus, individul intrat într-o situație de acest fel nu are decît o singură soluție și anume să iasă cît mai demn din comedia existenței. A înfrunta voluntar moartea este un act de revoltă și, deci, de demnitate. E suficient un gest de împotrivire pentru ca omul să-și depășească condiția. Marin Sorescu dă, reluînd această dezbatere, altă interpretare faptelor, făcînd din revolta față de condiția biologică în care l-a pus existența adevărata problemă a unui individ. **Iona** intră într-o trilogie (împreună cu **Paracliserul** și **Matca**) sub titlul **Setea muntelui de sare** și alăturarea nu este gratuită pentru că, vom vedea numaidecît, o problematică unică leagă cele trei piese.

Piesele sînt, în fapt, niște parabole sub forma unor monologuri dramatice (în **Matca** monologul alternează cu dialogul) în care spiritul nostru poate citi mai multe lucruri. O tehnică a ambiguității, foarte răspîndită și ea în teatrul modern, face ca faptele să poată fi interpretate în mai multe feluri. Lucrul sigur este că **Iona, Paracliserul** și **Matca** propun trei soluții într-o dramă existențială unică, deși situațiile în care se găsesc indivizii diferă. **Iona** reia, știe toată lumea, o fabulă biblică, lepădînd-o de orice înțeles religios. Pescarul Iona este în fabula inițială pedepsit pentru infidelitate față de porunca divină, fiind închis, ca într-o carantină, patru zile în burta unui pește, după care, pocăit, este eliberat. Pescarul lui Marin Sorescu stă de la început în gura peștelui, a trăi într-o eternă amenințare este deci condiția lui de existență. Practică o meserie inocentă, de altfel fără rezultate încurajatoare, Iona fiind ceea ce se cheamă un **păgubos,** un individ, cu alte vorbe, care ratează etern situațiile fundamentale. El pîndește peștele care întîrzie să apară în năvod (**așteptarea** a ceva ce nu vine ne-ar putea trimite cu gîndul la Beckett !) și, pentru a evita o întoarcere rușinoasă, și-a adus de-acasă un acvariu cu pești docili, domesticiți (soluție ironică). Peștele nu apare, într-adevăr, și Iona intră într-o situație fără ieșire : este înghițit de-un pește enorm. Călăul potențial a devenit o victimă sigură, răsturnare numai prin ineditul circumstanțelor absurdă. Iona, pierzînd încă o dată, ajunge în pîntecele unui pește și singurul lui gînd este de a ieși la „clocotul mării", de a reveni, altfel zis, la condiția dinainte. Locul unde a fost închis de destin nu-i stîrnește panică, nici surprindere, întîmplarea intră, s-ar părea, în ordinea firească a lucrurilor. Marin Sorescu tratează absurdul în maniera cea mai realistă cu putință. Prizonierul face reflecții despre progres, psihologia generațiilor, urzește chiar planuri de viitor, trăind în absurd ca într-o situație normală. Ajungerea lui în burta unui pește este, desigur, un ghinion (încă un ghinion) și omul nu este din această bricină disperat. S-a instalat în **anormalitate** și-și vede în continuare de treburile lui. Cea mai importantă este, desigur, **ieșirea.** O întreagă problematică a **ieșirii** dezvoltă Marin Sorescu în aceste excepționale piese unde indivizii apar de la început instalați într-un **spațiu închis** ca într-un spațiu originar. În **Iona** locul împrejmuit este pîntecele unui pește, în **Paracliserul** o catedrală în care nu vine nimeni, în **Matca** o casă amenințată de potop, în altă piesă **(Există nervi)** o cameră ce e confundată cu un compartiment de tren etc. Faptul apoi că pescarul Iona e împins de soartă în burta unui pește sau că Irina, femeia ce trebuie să nască din **Matca,** are amintiri intrauterine ar putea stimula speculații psihanalitice. Reflecțiile femeii din **Matca** merg, în orice caz, în sensul teoriilor lui Otto Rank, deși nu credem că dramaturgul român să fi

Marin Sorescu văzut de N. Anestin

FRAGMENTE CRITICE

consultat pe acest eseist care judecă toate faptele spiritului și toate gesturile elementare ale individului prin ceea ce el numește **traumatismul nașterii.** La Marin Sorescu considerațiile de acest fel sînt însoțite de obicei de ironie, ironia fiind, de altfel, o soluție de a ieși din absurd, un mod de a depăși tragicul. Pescarul Iona nu are alt gînd decît de a scăpa din cercul în care l-a introdus fără voia lui destinul și prin **acțiune, faptă** (spintecă burta peștelui cu un cuțit) reușește să evadeze. Însă itinerarul lui nu se încheie prin acest act de violentare a condiției tragice. Peștele de care fusese înghițit este la rîndul lui înghițit de alt pește și, urmînd o lege inexorabilă, peștele din urmă este înghițit de un al treilea — sugestie, desigur, a unei existențe care se închide în altă existență, ca un cerc într-un cerc mai mare. Viața este o ierarhie de sfere pe care omul trebuie s-o străbată minat de o voință aprigă de eliberare. Iona spintecă și al doilea și al treilea pește convins că, în cele din urmă, o scoate la capăt („ies cu la liman"), capătul fiind o grotă pustie, într-un loc nisipos, murdar de alge. Orizontul este format de un șir nesfîrșit de burți „ca niște geamuri puse unul lîngă altul" și între ele, ca o insectă, individul ce voise să asculte muget mării :

„Sînt ca un dumnezeu — zice Iona — care nu mai poate învia. I-au ieșit toate minunile și venirea pe pămînt, și viața, pînă și moartea — dar o dată ajuns aici, în mormînt, nu mai poate învia. Se dă cu capul de toți pereții, cheamă toate șiretlicurile minții și ale minunii, își face vînt în dumnezeire ca leul, la circ, în aureola lui de foc. Dar cade în mijlocul flăcărilor. De atîtea ori a sărit prin cerc, nici nu s-a gîndit c-o să se poticnească tocmai la înviere !"

Imaginea omului prins de lanțurile cauzalității ne amintește de o sculptură a lui Pevsner care figurează, într-un labirint de fire suprapuse, raportul dintre individ (în opera citată : un **ou**) și circumstanțele existenței. Însă prizonierul acesta de preț nu încetează să mediteze la condiția lui și, prin simplul fapt că își asumă responsabilitatea destinului său, el își depășește condiția de victimă. Pescarul, ca toate personajele lui Sorescu, nu este **strivit** de existență și prin aceasta (sînt și alte elemente) el depășește soluția din teatrul absurdului. Iona, ieșind dintr-un **spațiu sufocant,** descoperă un **orizont** dominat de alte obstacole : burțile enorme pe care ochiul spiritului, ars de dorința de a fi liber, nu le poate străbate. Înțelegem, din toate acestea, că pescarul a intrat în alt cerc și că universul este un fel de pînie dantescă. A trăi în această lume de determinări circulare este marele eroism al omului. Problema esențială, pentru Iona, nu este sinuciderea : „problema e dacă mai reușești să ieși din ceva, o dată ce te-ai născut. Doamne, cîți pești unul în altul (...) Cînd au avut timp să se așeze atîtea straturi ?". Esențial este deci a trăi înăuntrul acestor straturi, căci **a exista** este fapta cea mai bravă a omului încercuit de legile existenței. „Toate lucrurile sînt pești — observa iluminat Iona. Trăim și noi cum putem înăuntru".

Finalul piesei tulbură această idee. Trezit din amnezie, Iona își reamintește numele, își recapătă,altfel zis, identitatea și, odată cu ea, conștiința eșecului : „Iona, eu sînt Iona (...) Și acum, dacă stau și mă gîndesc, tot eu am avut dreptate. Am pornit bine. Dar drumul, el a greșit-o. Trebuia s-o iau în altă parte" (...) „E invers. Totul e invers. Dar nu mă las. Plec din nou. De data asta te iau cu mine. Ce contează dacă ai sau nu nevoie ? E greu să fii singur".

Această **altă parte** ar fi calea profunzimilor. Iona își spintecă burta cu cuțitul strigînd : „răzbim noi cumva la lumină", lăsînd sfîrșitul acestei admirabile piese deschis mai multor interpretări. Căci vorbele pline de speranță au în spatele lor un gest ce le anulează. S-ar putea spune — și faptele au fost judecate în acest mod — că spintecarea pîntecului nu-i decît un gest de eliberare în plus, un efort suplimentar de a ieși dintr-o situație fără ieșire, înfrîngînd un nou cerc, unul din numeroasele cercuri care, negreșit, îl așteaptă. Importantă ar fi, în acest caz, dorința lui de a nu se lăsa învins, moartea voluntară fiind un gest simbolic : un nou capăt de drum și nu un sfîrșit, o tentativă nouă a individului de a-și lua în stăpînire destinul și de a-și înfrînge condiția.

Care este acest drum și unde duce el, dramaturgul nu mai spune. Piesa se încheie la acest punct lăsînd loc jocului liber al speculațiilor. Adevărul este că textul poate fi citit și altfel, căci numai în plan simbolic înfigerea unui cuțit în pîntece poate fi începutul unei noi aventuri în cercurile interioare ale spiritului. Gestul poate semnifica și altceva, o ieșire (o soluție) în sens existențialist, la capătul totuși (și în acest punct Marin Sorescu se desparte de veritabilii existențialiști !) unui îndîrjit efort al eroului de a nu-și accepta condiția tragică.

Pentru aceasta el uzează de două arme : **cucurajul** (în care intră și o mare putere de abstragere, o inocentă măreție) și **ironia.** La Beckett, omul se apără în fața morții cu vorbele. Cuvintele constituie singura salvare, ele fac ca **timpul să treacă** și termenul fatal să se apropie. Marin Sorescu dă individului mai multe șanse și una dintre ele este ironia care înseamnă o distanțare, un început de stăpînire a obiectelor terorizante.

Eugen Simion

Bărăganul, azi

Urmare din pag. 1

— mirosul de ciment și var. Am privit oamenii, gesturile lor. Erau gesturi de oameni stăpîni pe ei, entuziaști, gesturi de oameni care își cunosc menirea, care simt și trăiesc cu toată plenitudinea climatul de efervescență creatoare în care se construiește și se gîndește la cotele de exigență și responsabilitate implicate de hotărîrea de a da viață întocmai Programului Partidului Comunist Român.

S-a vorbit la Slobozia despre poezie. S-a ascultat poezie în cea mai desăvîrșită liniște Muncitorii au ascultat și au vorbit despre poezie. Au ascultat și au discutat despre poezie și cadrele didactice din județ. Au fost două săli pline, dar sentimentul că toată Slobozia era acolo a fost deosebit de acut. Semn că oamenii ei înțeleg să construiască, să făurească bunuri lîngă poezie, în prezența versului. Vizitînd I.A.S. Ograda, dintre multele posibile concluzii, transcriu una care, cred, le rezumă pe toate : această unitate agricolă de stat nu merită doar atribute frumoase, ci superlative. Da, superlative. Decernarea Ordinului Muncii clasa I înseamnă mult, foarte mult. Cînd o unitate — este cazul I.A.S.-ului Ograda — primește de trei ori consecutiv acest ordin faptul trece dincolo de granița obișnuitului. Și totuși, aici, în această întreprindere multimilionară, acest lucru nu apare nimănui ca un fapt neobișnuit. Imaginea, personalitatea ei de astăzi s-au conturat după ani și ani de muncă și efort — dublate de gîndire, după ani și ani de investiție de entuziasm și hotărîre. I.A.S. Ograda este un mic orășel agricol, un oraș în miniatură cu drumuri asfaltate ori pietruite cu „cubică", străjuite de stîlpi ce susțin lămpi de neon asemănătoare celor de pe bulevardele bucureștene, cu locuințe confortabile pentru o parte din lucrători, cu grădiniță perfect dotată pe ferestrele căreia intră toate basmele pentru a ține tovărășia copiilor, cu bibliotecă, cu...

Cuvîntul de ordine al oamenilor de aici : se poate totdeauna, se poate. Vizitatorii se miră de ordinea desăvîrșită existentă aici, de gîndirea științifică și practică care domină totul, de grija pentru ambianța muncii, dar mai ales de rezultate. Lucrătorii și, evident, în primul rînd directorul, Constantin Gib, aflat în pragul tezei de doctorat, n-au de ce să se mire, își cunosc bine munca. Pot să fie mîndri că oaspeții se arată încîntați de ceea ce văd.

Un alt punct al noului Bărăgan : Amara. Arhitecții și constructorii nu s-au sfiit să facă în mijlocul cîmpului risipă de fantezie, singura risipă admisă. Dotările stațiunii — prezentate nouă de directorul ei, dr. Gh. Atanasie — sînt excelente. Un complex pentru membrii de sindicat, altul, în construcție, pentru membrii cooperatori. Bazinul pentru băi, săli de gimnastică, tratamente diverse. Hotel confortabil, săli de mese moderne. În plin Bărăgan, Amara — o magistrală a sănătății.

La 9 martie oamenii Bărăganului, alături de toți cetățenii țării, vor vota. I-am surprins discutînd despre acest eveniment din viața patriei, a fiecăruia dintre noi, cu pasiune și responsabilitate. Știu ce înseamnă votul lor : participarea conștientă la edificarea prezentului, angajare fermă pentru înălțarea viitorului. Bărăganul are oameni destoinici, — muncitori, țărani, intelectuali, — care făuresc în această zonă a țării partea de istorie ce le revine. Fiecăruia ne revine să făurim o parte a istoriei. Ne străduim să fie cît mai trainică. Istoria o fac oamenii și din metal și din ciment și din grîu și din poezie.

profil

Mircea Dinescu

Născut la 11 noiembrie 1950. Absolvent al liceului din Slobozia.

Bibliografie : Invocație nimănui *(1971)* ; Elegii de cînd eram mai tînăr *(1973).*

Întîmpinat la prima carte cu onoruri cum de mult nu se mai făcuseră unui debutant, Mircea Dinescu a fost primit la cea de a doua aproape cu indiferență. Această oscilare a interesului dintr-o extremă în alta nu este totuși motivată prin evoluția poetului ; **Elegii de cînd eram mai tînăr** nu este o culegere inferioară celei care o precedase și nici nu aduce o mutație poetică radicală, de natură a impune o atitudine rezervată. Singura diferență notabilă dintre cele două volume este, de asemenea, în favoarea ultimului ; dacă în **Invocație nimănui** ingenuitatea eruptivă, agresivitățile angelice, vitalismul grațios, exuberanțele inocente traduceau, într-o expresie fără note personale, părînd organică întrucît intra în formula nepăsării de convenții, o stare de sensibilitate, în **Elegii de cînd eram mai tînăr** se aspiră, în virtutea acelorași trăsături, la constituirea unui „stil", perspectivă din care își vădesc însă caracterul „artificios". Se poate chiar spune că, pînă la un punct, Mircea Dinescu își rescrie, în **Elegii de cînd eram mai tînăr,** cartea de debut, într-atît este de evidentă răsucirea de la spontaneitatea poetică la poezia spontaneității. De la grație se trece la grațios, de la suav — la suavitate : „Sînt tînăr, Doamnă, vinul mă știe pe de rost / și ochiul sclav îmi cară fecioarele prin sînge, / cum aș putea întoarce copilul care-am fost / cînd carnea-mi înflorește și doar uitarea plînge. / Sînt tînăr Doamnă, lucruri am așezat destul / ca să pricep căderea din somn spre echilibru, / dar bulgări de lumină dac-aș mînca, sătul / nu m-aș încape încă în pielea mea de tigru. / Sînt tînăr Doamnă, tînăr cu spatele frumos / și vreau drept hrană lapte din sfîrcuri de cometă, / să-mi crească ceru-n suflet și stelele în os / și să dezmint zăpada pierdut în piruetă. / Sînt tînăr Doamnă, încă aripile mă țin / chiar de ating pămîntul pe-aproape cu genunchii, / această putrezire mă-mbată ca un vin / căci simt curgînd printr-însa bunicile și unchii. / Sînt tînăr Doamnă, tînăr de-aceea nu te cred, / oricît mi-ai spune, timpul nu își ascute ghearа / deși arcașii cetii spre mine își reped / săgețile vestirii, sînt tînăr. Bună seara !" și „În mărul roșu blînzii cavaleri / pe sub mătase-și vor urzi complotul. / Ninsoare de april tu ce mai speri ? / Infernul cîntă clar. Aicea-i totul... / Nici timpul nu se poartă cu mănuși / îi simt în ceafă răsuflarea rece / de parcă-n cer ar fi deschise uși / să treacă-Amurgul singur ca un rege / zvîrlind spre mine plasa din femei / dacă voi fi păianjen sau flutur mi-e totuna / cu părul blond urc seara în florile de tei / și moartea prin mireasmă abia strecoară mîna". Exprimîndu-se, în **Invocație nimănui,** sensibilitatea poetului își caută elementele în care să se reflecte (iarba, cîmpia, „lebedele cărnii", „caii gata de plecare", „vulpi vesele") ; năzuința de a-i fixa expresia acestei sensibilități duce, în **Elegii de cînd eram mai tînăr,** la preferința aproape exclusivă pentru sublinierea „calității" elementelor și este de remarcat prezența potopitoare de flori și de mătăsuri, de petale și de îngeri, de polen și de fluturi, de miresme și de culori pale (chiar și sîngele devine „lunatec"). Pe un foarte scurt traseu, Mircea Dinescu a refăcut, la o scară proprie, două momente esențiale din evoluția poeziei postbelice.

Mircea Iorgulescu

Andrei Ciurunga

Hora Unirii

Dă-mi umărul, vecine, să-l simt aici, aproape,
mulindu-mi-se-alături ca țărmul unei ape.
Sînt ca o dulce-amiază mareele ce leagă
Arterele-n bătaia din piepturi, analoagă.

Iar hora mină-n mină, rotundă ca brățara,
e ca un fir electric prin care curge țara.

Trei culori

Ce roșu ninge-n mine și tonic se răsfrînge.
Topindu-se, zăpada mi se preface-n sînge.
E galben anotimpul recoltei care crește.
Abia foșnind, porumbul învață românește.

Și-atît de-albastră-i apa pe hărțile perene,
că-i simt noblețea fermă voievodind în vene.

Desen de Mihai Gheorghe

Mircea Florin Șandru

Mai ești

Mai ești la Iași, Kogălniceanu, cu ochelarii tăi de fum
Puțin înzăpezit în creștet da-n piept cu inima fierbinte
Pe redingota ta stau fluturi și vagi mirosuri de parfum
Dulce părinte al Unirii, meșter de legi și de cuvinte
Mindrii răzeși cînd stau în lături cu glas domnesc ii cercetezi
Umilii purtători de biruri, de timpuri aspre și de jalbe
Uitîndu-te peste Moldova, peste cîmpia verde vezi
Cum leagă rod sărac cireșii în așezările lor oîbe,
O, tu iubești acele chipuri și îndirjirea lor de fier
Acele omenești ființe cu fruntea lor vizionară
Cu ochii tăi de vis te-alături răzeșilor atunci cînd cer
Să fie-al tuturor porumbul și să se facă bine-n țară
Kogălniceanu domn subțire, da-n inimă răzeș de țară
Tălmăcitor de cărți și timpuri, neobosit păstor de minte
Mai ești la Iași, la fel de mîndru și tînăr ca odinioară
Puțin înzăpezit în creștet, da-n piept cu inimă fierbinte.

Închinare la Tudor

Tudore, tăișul morții peste tine a căzut
Cortul tău era de aur și priveai ca o pictură
Mîndru căpitan de oaste sabia nu te-a durut
Cînd te-au prăvălit în iarbă și ți-au pus pămînt în gură.
Pe la noi acum e soare, Padeșul e cîmp cu flori
Clopotele la Tismana încă nu sînt ruginite
Peste urma oastei tale tremură privighetori
Și pe corturile tale dorm finețele cosite.
O, era aprinsă ziua și la vorba ta veneau
Luminați români cu săbii și cu flinte să se bată
Tudore cu glas de mire, ucenicii tăi erau
Pintenați panduri de oaste, neîngenunchiați vreodată
Tu ziceai că nu e bine pe pămîntul unei țări
Să apese biruri grele, cum ar apăsa un munte
Trupul tău acuma șade desfăcut în patru zări
Și copiii blînzi beau apă din ulcelele mărunte
Padeșul e plin de floare și hirtiile sînt moi
Unde tu scriai odată să se facă țării bine
Tudore, pandur de moarte, mai cuvîntă către noi
Din cîmpia care șade aburită peste tine.

spirale

Un bizantin (III)

Ce face noul explorator al acestei răni a istoriei care a fost bizantinismul ? Dureroasa memorie îl împinge pe urma unor vechi fapte și peisaje : *„Peste Constantinopole ninge uriaș / ca la-nceputul Lumii / și fiecare fulg e un urs alb / care, vai, nu poate fi vîndut în bazare / Nompeia Corint Petras Atena / Negrepont / Durazzo Avalona Corfu / pierdute sînt de o vreme lungă / cît o remușcare / veștile de un galben-canar ale acestor cetăți / Dezertori ai dragostei : chiparoșii / înghețînd necunoscuți / asemeni lemnelor dulci ale trupului femeiesc / în somn / Peste Constantinopole ninge uriaș / și-n ochiul cel hipnotizat al golfului / mai trec nu odată mai trec / delfini ca zăpada vineție / de jur-împrejurul capetelor plutitoare / delfini ca niște patriarhi înecați / Peste Constantinopole ninge uriaș / ca la începutul Lumii / și fiecare fulg e jumătate-bărbat / și jumătate-muiere / Peste Constantinopole ninge uriaș".* Las la o parte farmecul de stampă al acestui Stambul fictiv peste care ninge rar, dar din moment ce el vine de undeva, dintr-un timp imemorial, lucrul este posibil chiar în planul imaginativ ; las la o parte aluzia decapitărilor cu acel „delfini ce aduc cu niște patriarhi înecați" și nu mă opresc nici chiar la aluzia despre Androgin din ninsoarea în care fulgii sunt jumătate-bărbat și jumătate-femeie, ce, tradusă ar însemna și mai mult și m-aș opri asupra manierei gongorice a lui Dan Mutașcu, vizibilă și în alte locuri din acest volum. El spune despre *amurg că este un tabernacol,* ceea ce mi se pare foarte frumos și chiar propriu ; că *luceferii strălucesc asiat,* lucru, și posibil și frumos, dacă ținem seama de o intuiție exacerbată ; poetul la pîndă surprinde *„cum e vîndută seara imperială / pe un parfum de pași / ce nu se mai întorc niciodată"* (lucru de o mare poezie) ; trec peste *„gramatica istoriei / ce umflă rîurile mioape în ochii subiectului liric",* și, iată-l pe Dan Mutașcu sărind peste Pegas : *„Orice vorbă rostită / devenea un antrepozit / unde soarecii rodeau vaga noțiune de bogăție",* undeva *„se lasă uneori un frig / în cetatea cosmopolită se lasă un astfel de frig / multicolor și filologic" ;* mai încolo, peste aceiași Constantinopole, *„plouă cu luceferi și cîini"* și ca să fie și mai și, în *„Scrisoarea despre o petrecere în palatul lui Diogenis Akritas", „ciinii de vînătoare ai acestuia / învață greaca imperială (?) pe sclavii musulmani".* Nu e numai atît : apar și niște *„trandafiri scolastici", „ierburi de culoarea oamenilor tineri", „sintaxe de rouă", „adjective de culoarea păstrăvilor",* o *„imensă stridie de culoarea orgoliului",* dar astea sunt jocurile unui liric prea încărcat de metafore, puțin teribilist și căruia îi va trece această gureșă dispoziție. Ele, nimicurile citate, sunt răscumpărate cu o stare de mare melancolie la contemplarea timpului ce se duce ireversibil, totul spus cu o mare dignitate artistică : *„În strimtoarea Helespontului nu era vamă / pentru mătasă, pentru sărut / veneam spre Abydos pe sub / amurgul ca un tabernacol / și cîntam venețienește / și femeile cîntau și ele / sus, în vîrful catargului / luceferii străluceau asiat / era în noi o mare legănare de monezi / o mare sete de cîștig / dar și o mare spaimă / în adîncuri marea / acorda azil atîtor bărbați / cu lungi, inutile săbii de alge / care iubiseră gloria / ca pe o femeie / și care fuseseră trișați..."* („Scrisoare bizantină despre dragoste și prețul mătăsii"), sau : *„Un clopot uriaș, un clopot aparent / un clopot plin cu greeri / bate / peste capitala lumii / și la fiecare bătaie / un greer pică în patul Vasilevsului și-i tulbură somnul / Catiri și cămile deschid în zori / blazonul cetății o, benedictina timpului / cum se mai bea din fintînile / care asimilează totul : / rouă, istorii, secrete, coruri / Și pe la ora torturilor cu porumbei / de fondante* (m-aș fi lipsit de versul ăsta !) *la toată solemnitatea soarelui se adaugă / migrena sacră a mitropolitului de Mitilene / cel ce atît de sfătos îi jupuia de vii / pe negustorii de brocarturi / pentru a-i face / să prețuiască tot mai mult / candoarea frunzei de acant".*

S-a spus, pe bună dreptate, că poezia bizantină degenerase în prețiozități, aluziuni la mituri antice, că era greoaie și lipsită de spontaneitate, dar în cazul lui Dan Mutașcu, cred că este vorba mai curînd tocmai de un abuz de inventivitate, ceea ce poeziei, în general, nu-i strică, cu condiția de a ridica baraje în calea volburilor imagiste, vorba lui Călinescu : *„una este a spune șerbet și alta zăpadă îmbălsămată"* (vorbind despre un barochist ca Megalotti). Poetul în cauză a *„altoit măslinul sălbatic"* și recolta este incendiară, o supraveghere mai atentă l-ar duce la și mai bune rezultate lirice, care și așa sunt destul de bune, fie vorba între noi, mai ales dacă le raportăm la ultima producție lirică de la noi unde o secetă vizibilă se arată în multe din volumele apărute în ultimii doi sau trei ani ! Nu vreau să-l acuz pe Dan Mutașcu, dar el este fiul acelei vorbiri bizantine pe care o cunoaște și care sună destul de artizanal citeodată și unele citate ne-ar ajuta pe toți și l-ar justifica într-un fel. Psellos scria într-o scrisoare : *„albinele care compun fagurii vorbirii mele au sburat",* ceea ce mi se pare frumos, dar încărcat ; Sathas afirma despre Grigorie Teologul și Sfîntul Vasilie că *„sunt mari făclii ale bisericii"* și asta nu pentru că Georg Beck spusese la rîndul lui despre Teodor Metochites : *„Bizantinul nu este numai literat și retor ; el este filosoful prin excelență, ediția model și de lux a omului bizantin".* Dar unele fragmente culese din cartea „Literatura Bizanțului" vor fi și mai elocvente. Astfel în poemul „Împotriva egumenilor" al lui Ilarion Ptochoprodromos, adresat împăratului Manuel Comnenul, călugărul îi recomandă înaltului său interlocutor : *„să fie lipsit de pîine, de vin, să facă mătănii, să fie supus la canoane, să nu murmure, să nu caște, să nu se frece, să nu se scarpine, să nu facă baie, să-și cumpere ghete, dar să le poarte agățate la briu ca să nu le strice, să nu poarte pantofi fără toc, cu vîrfuri lungi ; să nu se pieptene des, să nu-și arate minecile și gulerul",* pentru că, ce face egumenul bogat și nobil ? *„numără hiperperii și scrie în uncială / tu numeri boabe de fasole și desenezi labe de muscă / tu te culci pe-o rogojină și ești încălzit de păduchi / tu n-ai cumpărat niciodată icre, nici măcar o litră".* Urmează și alte sfaturi de care se pare că Dan Mutașcu nu este străin cu humorul lui negru din unele poeme pe care le vom cita la vremea lor. Ce mai este sfătuit împăratul ? *„N-arunca priviri lacome către broaște și cambule / mulțumește-te cu brînza de Creta care-ți va jupui gîtlejul"* și așa mai departe. Dar demonstrația poate fi continuată. Iată acum un imn dedicat Bizanțului, foarte apropiat de demotismul lui Mutașcu : *„Regină erai tu, Bizanț, cetate vrăjitoare ! Erai grădina lumii în care popoarele cele mai diferite se uneau într-o slavă unică, acolo în Roma Constantinilor, barbari veniți de la marginile lumii luptau asociați sub flamura elenilor. Pe malurile Strimtorilor era o necontenită creștere de cetăți de verdeață, o copleșitoare izbucnire de vegetație și florile erau ca niște zine și ai fi zis că o ploaie de rubine se revărsa din cer în căzi de aur. Și de peste munții Bitiniei soarele isbea Magnaura și Vlachernele și, îmbrăcate în strălucirea soarelui palatele își înălțau spre azur trufașele frontoane. Și de la Porțile de Aur ale meterezelor, de la cele Șapte Turnuri cu neputință de cucerit pînă la insulele de smarald, risipite pe Propontida se întindeau legiuni de palate, armate de mînăstiri".* Nu există toate acestea *în nuce* în *„lumina imperială din Myriobiblion"* sau în *„acele amieze ale Constantinopolelui"* pe care Mutașcu le compară cu o *„gușă de smarald"* sau *„apartamentele luminate de smaraldele de Ceylon" ?* Nu sunt înrudite aceste versuri cu excepționalele găsiri ale autorului „Scrisorilor bizantine" care sună cam așa : *„orașul care e ca o cangrenă de safire"* și unde Bosforul *„vomită mărgăritare verzi"* și pe care plutesc corăbii *„cu pinze de un singe muzical"* iar *„cerul de deasupra este nehotărît și dinastic"* iar iarba de pe maluri are *„culoarea aforismului sceptic al ierbii de octombrie ?"* Orașul poetului român are *„avanposturi de mătase verde"* și răsună de *„sgomote ce dor ca niște secrete"* (ceea ce este extraordinar spus !), în cerul profumat (haide să mă dedau și eu la desmăț filologic !), *„privighetoarea scoate tinguiri fosforescente",* ploaia are ceva dintr-un cîntec gregorian (*modul gregorian al ploii,* cum scrie, fericit, poetul), în vidul bizantin el mai simte *„o pătrunzătoare absență"* pentru că *„îngerii alcoolizați au trecut la inamic",* în copacii minunatului Stambul *„se bălăcesc păsările"* și nopțile sunt *„mine de șoapte",* în marea transparentă se văd *„umbroși cai de adînc"* iar vîntul face *„mărturisiri sărate"* și stelele par *„ideograme grecești"* în timp ce *„marea joacă o dramă"* și prin uliți *„rătăcesc hamuri de cai parfumați",* totul, o amețitoare, policromă și neasemuită evocare a acestui loc blestemat.

Eugen Barbu

atelier literar
poșta redacției

VOCATIV : Nu se poate ști prea bine ce ați intenționat în aceste pagini, dar lectura e teribil de dificilă, stilul e absolut barbar, impracticabil, sufocant, degajînd, pe alocuri, un aer de parodie. Mai așteptăm și alte texte, poate mai puțin greoaie și îmbîcsite, înainte de a fi în măsură să tragem o concluzie.

F.C. BISERICĂ : Proza e interesantă și confirmă antecedentele de care vorbiți. „Tehnica" e însă uneori insistent și căznit elaborată, cu prețiozitate și afectare, ceea ce aduce lungimi nefirești (și pisăloage), încîlcituri, o senzație de artificial, de făcătură (mai cu seamă în primele pagini). Textul ar avea mult de cîștigat printr-un plus de naturalețe și simplitate. Sîntem siguri că aceste semne de maturitate și profunzime nu vor întîrzia să apară în viitoarele dv. manuscrise, prilejuindu-ne satisfacția de a le putea recomanda pentru tipar (perspectivă ce pare substanțial asigurată încă de pe acum !).

TH. CODREANU : Ni s-a părut meritoriu articolul, dar, în acest domeniu, nu ne recunoaștem competența de a aprecia și decide. L-am predat, deci, în redacție, celor care sînt în măsură să facă acest lucru.

MARIA — 18 ANI : În „Piatra" și „Amurg de vară", deși nu lipsesc șovăielile începutului, se zăresc și unele semne promițătoare care merită să fie luate în serios (și de noi, și de dv. !). Continuați.

TEODORU V. TRAIAN : În „Prima zi" e de semnalat o aptitudine a analizei, dar echilibrul compozițional e compromis tocmai de această înclinație, rău condusă și plasată, rătăcind în interminabile considerații marginale. În al doilea manuscris, această meteahnă a divagării fără sfîrșit e și mai gravă, reușind să destrame cu totul sensurile și substanța povestirii.

CONSTANTIN COSTEA : Or fi reale cazurile de care vorbiți, dar felul în care le relatați n-are nimic de-a face cu literatura. Poate mai curînd cu ziaristica (dar și acolo se cere o mînuire mai corectă a limbii și stilului).

A. ARBORE : Pagini modeste, naive, de amator, fără perspective deosebite. Cea mai „răsărită" pare a fi „De doi bani portocale", iar din ultimul plic „Răgaz".

NALBA PALTIN : Deocamdată, niște însemnări de jurnal intim, uneori șovăitoare, nu întotdeauna explicite îndeajuns (desigur, fragmente), dar nu lipsite de interes și promisiuni. Notația e, în general, sensibilă, pătrunzătoare, mlădioasă, deși sobră, concentrată, uneori telegrafică. Trebuie să ne așteptăm la urmări demne de atenție.

VÎLPLE MITRU : Încercarea de a „prinde" niște stări oarecum deosebite, gingașe, dintr-o zonă a inefabilului, e meritorie (mai ales în „Bucuria" și „O privire pe geam"). Dar „uneltele" sînt încă stîngace nesigure, și trebuie îndelung și stăruitor îndeminate. Reveniți.

P. ANDY DUMITRESCU : Ceva mai bine, acum, mai ales în definirea cadrului, poate chiar și în teoria insolită a „sacului". Continuați.

D. MALORIAN : „Romancierul electronic" și „Biletul de tren" sînt scrise destul de cursiv. Lucrările sînt, însă, rezolvate superficial, expeditiv, schematic. La fel arată și celelalte (cam prea numeroase) proze care au urmat (unele, ca „Manuscrisul" și „Moara lui Dalan", fiind chiar mai slabe). Oarecare interes — mai cu seamă de ordin tematic — prezintă cele cu iz fantastic ori științifico-fantastic („Broasca", „La cinematograf", „Zalbac"), deși, în general, urmează căi bătătorite și nu refuză nici clișeele și schemele arhi-uzate. Neajunsul principal rămîne, și aici, cel pomenit la început ; simplism, superficialitate, schematism. Nu se pot spune lucruri bune nici despre stil, exprimare, ortografie **(Broască căzută**, de pildă reprezintă o ciocnire de cuvinte cu sonorități cel puțin neplăcute...).

A. MĂNCIULEA : Sînt niște exerciții de început — se vede — un fel de însemnări de jurnal (mulți tineri de vîrsta dv. țin asemenea jurnale), din care nu se pot trage încă niște concluzii întemeiate asupra șanselor dv. literare. Putem observa, totuși, pentru început, o anumită îndemînare și acurateță în mînuirea condeiului. Mai încercați.

Geo Dumitrescu

POȘTAȘUL (împreună cu invitații săi) mulțumesc pentru bunele urări primite de Anul Nou și le adresează cordial trimițătorilor pe ale lor. La mulți ani !

Dacă și-n patria brazilor...

Dacă și-n patria brazilor
cu splendoarea-i de vis
liniștea doamnei în alb
poate fi tulburată
fie de tropotul cerbilor,
fie de urletul fiarei răpuse,
fie de-o adîncă surpare
larg desfăcînd aripile spaimei
Dacă și-acolo-n înaltul
nebiruit de invazia
scrumului, marelui vaier,
lumina vibrează rănită
de-un vultur căzînd
sau de-o grindină...

SORIN PLANETARU

Rugîndu-l pe Darie

la moartea lui Zaharia Stancu

Nu vrei Darie să-ți fac ciubote din flori
din crizanteme albe sau roșii
spune-mi șoptit, ăștia-s ultimii zori
pe care i-au vestit țipînd cocoșii.

Ce vrei din toamna aceasta, din lumina ei
prelungită, uimită peste zăpadă
mă vor întreba ierburile mai tîrziu de le vrei
flacără verde peste urma-ți nomadă.

Spune-mi ceva, nu mă pot întoarce
acasă fără șoapta ta
cresc mari violetele cerului — și va fi pace
și tu chiar acum vei pleca.

N-ai păstrat nici-o lacrimă, toate
ți s-au risipit ca o rouă încinsă —
să fie în veci libertate
și lumină în oameni, nestinsă.

VALENTIN POPESCU

Pentru a fi

Apele nu se întorc
niciodată din cale.
De aceea poate ajung
întotdeauna.
Razele stelei
sînt atît de curate
încît nu se pătează
nici în noroi.
Iar noi,
pentru A FI,
din cele ce sînt,
din cele ce vin,
trebuie să avem
întotdeauna cîte puțin.

COSTEL ȘTEFĂNESCU

Împăcare

Împăcare — aducerea marginilor crestate
alături
sloiuri de gheață de ger, pe valul amar
nu puful puilor cald strînși în cuib,
atingere sub bolta cerului polar.

Împăcare — un privilegiu pe care
îl capeți după ce ai trecut printr-o moarte
împăcare — sfîșietoare atingere
pe tine de tine te desparte.

CĂTĂLINA ROMAN

N-au vrut să fie zei

Și poate că visele sînt
gînduri uitate sub frunți
și poate că arborii sînt soldați
plecați la război
și poate că cerul nu e decît
un ochi mare albastru
și poate că riurile sînt lacrimile
unei bătrîne fețe
și poate că păsările sînt acele
fecioare care au păcătuit
în tinerețe...
În sfîrșit
poate că oamenii sînt
acei pelerini misterioși
care s-au strecurat într-o noapte
pe pămînt
goniți din Olimp pentru că
n-au vrut să fie zei...

VALERIU DRĂGUȘANU

Cîntec

O să fie noapte și-o să fie bine.
Cerul se va umple de albine
Care-și varsă mierea peste noi,
Cei căutători de ginduri noi.

O să fie noapte, liniște adîncă,
Tare, ca o muchie de stîncă.
Somnabuli o să umblăm prin ea
Blestemați, din zori, de-o gură rea.

O să stringem sunete și flori
Mari buchete pentru muritori
Să le dăruim cu drag și sete,
Să-i neliniștească și îmbete.

Osteniți, o s-adormim frumos,
Peste ierburi vii culcați, pe jos.
Zine albe-ntre coperți de carte
Ne vor trece dincolo de moarte.

EMIL GAVRILIU

Luna

aseară
păsările de noapte au mai
sculptat cîteva stele
un fluture alb s-a lăsat
tremurător
pe soclul unei statui
copacii au rupt cămașa
subțire a nopții
luna a apărut goală
ca o lacrimă prelinsă
din ochii tăi.

CRISTINEL PRICOP

Învățătorul din sat

N-avem voie să facem corăbii
o barcă măcar
dar un avion

Cel ce era prins cu foaia ruptă din caietul de teme
mergea-ntr-un picior de la ușă la tablă
numărînd pînă la o mie

Noi consideram aceasta ca imposibilitatea
de-a ne ridica de la sol
de-a merge-n picioare
de-a privi pe fereastră...

Altfel era bun învățătorul din sat
ne-nvăța să punem porumb
și să culegem fructele toamna
iarna ne-nvăța cum se cresc porumbei
și vrăbii

Dar niciodată nu ne număra filele din caiet
cu siguranță că dinadins
într-o zi mi-a găsit în buzunarul paltonului
patru corăbii
cîte una pentru fiecare-anotimp
și l-am văzut, doamne ce mai rîdea...

C. DOCHIAN

Ușa soarelui

Prietene
dintre ușile închise
tu ai deschis-o pe cea a soarelui
eu s-ar putea să plec mai devreme
nu vreau să aștept piatra
nu vreau să-mi fie numele aruncat
de la un mal la altul
fără să vadă marea
dacă vrei mai spune-mi că iubesc
viața
țărmul
bunele păsări atît de încercate

DAN CALIS

„Ființa" revistei literare din trecut

retrospective

A ști să citești o revistă din trecut și, în consecință, a izbuti să propui contemporanilor tăi imaginea cu adevărat vie a acesteia, iată o operație de istorie literară nu dintre cele mai lesnicioase. În măsura în care se detașează, prin viziune critică și prin metodă de lucru, de genul bibliografiei analitice, o atare întreprindere echivalează cu un autentic act de creație istorico-literară. În liniile ei directoare, o asemenea acțiune este obligată a satisface atît exigențele necesare unui studiu monografic propriu-zis cît și pe acelea reclamate de un capitol sau eventual, de un subcapitol susceptibil a fi introdus într-un posibil tratat de istorie literară. În esență, studiul dedicat unei publicații literare se cere de așa manieră conceput încît „punctul său geometric" să rezulte din organica fuziune, într-o sinteză de sine stătătoare, a ceea ce constituie conținutul și valoarea ei intrinsecă cu ceea ce delimitează, în timp și spațiu, contextul istorico-literar căruia publicația cercetată îi aparține. Pe scurt spus, țelul ideal spre care se cuvine să se tindă este acela de a repune în circulație „ființa" însăși a publicației în cauză, în așa fel încît, ca ultim efect, lectura acestui gen de lucrări să echivaleze, pur și simplu, cu aceea consacrată unei veritabile biografii critice.

La prima vedere, poate cam apodictic formulate, succintele noastre considerații introductive își vădesc totuși valabilitatea practică de îndată ce ne angajăm la lectura uneia sau mai multor lucrări aparținînd genului la care ne referim. Pentru moment, comentariile noastre se opresc, astfel, asupra celui mai recent tom din seria apărută sub egida **Institutului de istorie și teorie literară „G. Călinescu"**, consacrate fenomenului revuistic românesc din secolul trecut. Intitulat **Reviste literare românești din ultimele decenii ale secolului al XIX-lea** (Editura Academiei R.S.R., 1974, 390 p.), volumul poate fi considerat drept o tentativă de readucere la lumină a acelor elemente de climat cultural și literar-artistic avînd o importanță de ordin oarecum secund, adică de fundal. Este vorba — cu cîteva excepții — de publicații ce au mai mult sau mai puțin, poziții de „satelit" în raport cu acelea care constituie marile puncte de reper ale epocii. Așa cum rezultă și din instructivul studiu introductiv semnat de coordonatorul volumului, Ovidiu Papadima, justificarea efortului de investigare a acestui gen de reviste nu comportă nici un dubiu. Asemenea mortarului ce leagă indestructibil cărămizile oricărui edificiu trainic, publicațiile de această factură contribuie efectiv la susținerea, nuanțarea și înțelegerea, în intimitatea sa, a pulsului vieții literare și cultural-artistice. De aceea, nu ne ascundem deloc gîndul spunînd că în timp ce am parcurs textele celor mai multe dintre studiile cuprinse în volum, ne-am întrebat tot timpul care sînt afluenții și subafluenții mai puțin sau deloc cunoscuți descoperiți ori redescoperiți acum, meniți a ne facilita poziția privilegiată de a fi, parcă, martori oculari la viața literară și culturală românească a ultimelor decenii din veacul trecut. Făcînd din aceasta chiar premisa judecății de valoare, să arătăm că cele mai mari satisfacții ni le-au procurat studiile în care fondul strict documentar este explorat quasi-exhaustiv și în care, totodată, acest fond documentar este supus unui atent și competent proces de ordonare și interpretare critică. Astfel, reținem în primul rînd cercetările consacrate publicațiilor **Foaia pentru toți** (autor I. Oprișan), **Revista contemporană** și **Revista literară și științifică** (după părerea noastră, cele mai temeinice din întregul volum, avîndu-l autor pe Stancu Ilin), **Lumina, Revista modernă** și **Viața nouă** (autor Marin Bucur) și, în parte, **Transilvania** (autor Bucur Țincu). Conștiincios redactate, utile din unghi informativ, investigațiile Rodicăi Florea **(Revista literară și științifică, Revista nouă, Ateneul român)** păcătuiesc prin absența unei participări interpretative cu adevărat personale. Întrunind aceleași calități, în schimb, contribuțiile lui Alex. Melian **(Independentul literar, Revista olteană, Carmen Sylva)** dezamăgesc prin extrema șubrezenie a eșafodajului teoretic și istoric-literar ; după cum acelea ale Ancăi Rizescu — nedepășind nivelul unei utilizabile bibliografii analitice ușor trucată — deconcertează prin descriptivismul lor amorf.

Cea mai mare parte a cercetărilor înserate în ultima despărțitură a volumului (a patra), consacrată „revistelor populare și de familie" (celelalte trei despărțituri, în ordine, se intitulează: **Reviste cu caracter academic, Periodice îndrumate de Al. Macedonski și Reviste cu preocupări umanitare**) cad în sarcina lui Emil Manu. Este adevărat, avîndu-se în vedere apariția lor adesea efemeră, după cum și însemnătatea lor uneori cît se poate de redusă, în general, publicațiile din acest grup nu constituie un cîmp de investigație dintre cele mai fertile. Însă, oricît de ingrată ar fi situația, în momentul în care sarcina de a cerceta și atari reviste este acceptată, o prezentare riguroasă a lor se impune de la sine. Or, nu credem a ne înșela afirmînd că, unele din „sintezele" acestui capitol (despre publicații precum : **Siedietărea, Amicul familiei, Rândunica** ș.a.), nu arată a fi rezultatul unor investigații minuțioase, ci par mai degrabă emanația unei agreabile „foiletări" a materialului. Absența preocupărilor de natură documentară (indicarea exactă la subsolul paginii a datelor calendaristice, a titlurilor de opere, a numelor de autori etc., elemente absolut indispensabile în lucrările de asemenea profil), coroborată cu dezinvoltele trimiteri — „pentru amănunte", zice autorul — la lucrările altor cercetători (Ion Breazu, Ion Hangiu, Adrian Fochi etc.) nu ni se pare o soluție recomandabilă în asemenea lucrări.

Însă, e mai presus de orice îndoială că volumul **Reviste literare românești din ultimele decenii ale secolului al XIX-lea**, într-o bună măsură, se impune ca un foarte util „instrument de lucru" pentru cunoașterea și cercetarea vieții cultural-artistice ce se desfășoară în epoca respectivă.

Nicolae Ciobanu

revista străină

● **MEMORIILE LUI LUTHER** scrise de el însuși și puse în ordine de istoricul francez Jules Michelet, au apărut în editura Mercure de France, colecția „Le Temps retrouvé". Este vorba de o reconstituire a acestei autobiografii, pe cît de riguroasă pe atît de exactă, cuprinzînd scrisori, note ale discipolilor lui, amintiri și pagini de jurnal. Prezentarea volumului este semnată de Claude Mettra, iar prefața, scrisă în 1835, aparține lui Jules Michelet.

● **ÎN EDITURA PALOMBI** din Roma a apărut pentru prima dată un GHID AL PALATULUI FARNESE (Istorie, arhitectură, artă decorativă). Acest palat, care timp de un secol a fost sediul Ambasadei Franței la Roma și al Școlii din Roma, nu fusese niciodată obiectul vreunui studiu, iar astăzi, datorită lui Claude Servoise, s-a întocmit acest ghid, o lucrare remarcabilă prin claritate și precizie, ilustrată cu reproduceri și planuri, indispensabile înțelegerii tipului celui mai caracteristic de palat roman, capodoperă a lui Sangallo și a lui Michelangelo, cu somptuoasa sa galerie decorată de cei trei pictori Carrache — Ludovico, Agostino și Annibale, ale căror principii au determinat un nou curent în pictura italiană a secolului XVII.

● **EDITURA ENGLEZĂ** Duckworth publică lucrarea lui Robert Liddell CAVAFY A CRITICAL BIOGRAPHY. Considerat ca unul dintre cei mai cunoscuți poeți moderni greci, ale cărui poezii de o structură simplă sînt ușor de înțeles, Cavafy a fost de multe ori tradus în străinătate. Aprecierea plină de ironie despre mitologia greacă și romană, cît și scrierile sale sînt cu mult mai interesante decît propria lui viață. Se pare că acesta a fost și motivul pentru care Robert Liddell, a dat mai puține amănunte despre familia poetului de la Alexandria, despre viața sa.

● **EDITURA FLAMMARION,** care a mai publicat pe François Mitterrand și programul partidului socialist francez „Changer la vie", anunță editarea unei noi colecții, LA ROSE AU POING, îngrijită de Bernard Pingaud. Această colecție tinde să fie în același timp un instrument de gîndire și un loc al discuției sincere. Primele titluri, urmînd să apară la începutul anului 1975 : „Le Vieux, la Crise, le Neuf", aparține lui Jean Pierre Chevènement, „La Paille et le Grain", culegere de cronici ale lui François Mitterrand, amplificată cu șaptezeci de pagini inedite, și „Soldat-citoyen", un eseu de Charles Hernn despre apărare și securitate.

● **IPOTEZA CĂ SCIȚII AU AJUNS LA DUNĂRE,** emisă încă de Herodot, și-a găsit din nou o confirmare științifică. Arheologii din Ucraina au descoperit la gurile Dunării un mormînt de oștean din secolul V î.e.n. El a fost înmormîntat în zale de fier. Un interes deosebit îl prezintă și alte obiecte descoperite la Kurgan care au aparținut sciților, cum ar fi săgețile din bronz, două paloșuri de fier, fragmente de amfore.

● **CU UN FAST NEOBIȘNUIT** și în prezența unei asistențe compuse din personalități ale lumii artei din Franța, la Academia de Belle Arte din Paris, a fost ales pictorul italian Giorgio de Chirico. Noul academician a salutat memoria predecesorului său, sculptorul Lipchitz, declarînd că va încerca să fie demn de această alegere, amintind că în anul 1912, tot la Paris, a primit consacrarea sa ca pictor cînd și-a vîndut primul său tablou.

● **PROFESORUL NORMAN HAMPSON** și-a asumat greaua sarcină de a scrie o carte despre Robespierre, a cărui personalitate a fost una din cele mai controversate. THE LIFE AND OPINIONS OF MAXIMILIEN ROBESPIERRE (Viața și opiniile lui Maximilian Robespierre) care a apărut în editura Duckworth. Autorul a demonstrat cu această ocazie cu succes că mai sînt de spus despre Robespierre foarte multe lucruri noi și interesante, reușind să dea o nouă idee despre greaua artă a biografiei politice.

● **ÎN CADRUL PREZENTĂRII EXPERIENȚEI CELOR 30 DE ANI AI POLONIEI POPULARE,** la Varșovia s-a deschis o expoziție ce ilustrează evoluția presei poloneze din anii 1944—1974. Se găsesc aci exemplare din presa ilegală, din presa de după război și cea contemporană, manifeste, afișe vechi și noi, fotografii, documente, un pasaj din declarația ideologică a Partidului Muncitoresc Polonez din septembrie 1943 și altele. Expoziția demonstrează evoluția presei și a tipăriturii poloneze ; cîteva exemplare unice de cotidiene, cum ar fi „Republica" în care s-a tipărit un articol despre Manifestul Comitetului Polonez de Eliberare Națională, atrag atenția în mod deosebit.

● **REGIZORUL DE FILM PIOTR SZPAKOWIKZ** de la Atelierul de Miniaturi cinematografice din Varșovia, a obținut pentru filmul său „Mimosa" premiul de Perfecțiune la cel de-al IX-lea Concurs Tehnic al UNIATEC (Uniunea Internațională a Tehnicienilor Cinematografici) care s-a ținut la Salerno. Juriul internațional prezidat de Guido Marpicati (Italia) i-a acordat acest premiu pentru „noua sa tehnică de a anima imaginea pictată în fața camerei de filmat". Același juriu a acordat Marele Premiu al Concursului filmului sovietic „Biosferă".

● **ÎN NUMĂRUL DIN IANUARIE 1975** al revistei VARLIK din Istanbul omul de cultură turc, pictorul NURULLAH DERK, continuă notele sale de călătorie despre România, oprindu-se, de data aceasta asupra artei plastice românești. Prezentînd un succint istoric al evoluției artei plastice românești, dl. Nurullah Berk insistă asupra operei și personalității unor pictori renumiți ca Nicolae Grigorescu, Theodor Aman, Octav Băncilă, Theodor Pallady, Iser, Steriadi, Tonitza, Catargi, Șirato, Largi referințe îi sînt dedicate sculptorului Constantin Brâncuși.

Despre arta plastică românească de astăzi notează : „Cînd scriu aceste rînduri pe masa mea de lucru se află cartea lui Ion Frunzetti, intitulată «Pictura contemporană în România». Cartea mi-a fost dăruită de pictorul Brăduț Covaliu, președintele Uniunii Artiștilor Plastici din România. Publicată în anul 1974, sub forma unui album mare, cartea cuprinde planșe colorate ale pictorilor, **în majoritatea tineri**, și constituie o panoramă a picturii românești de astăzi".

PARODII

Ștefan Aug. Doinaș : „Lamento"

Tu, care deodată te-ai șters ca o părere
arc tînăr în spirala dorințelor arzînd
ce stele solitare din alte hemisfere
mi te-au răpit din calea retinelor pe rînd.

Ar fi putut rămîne ca mierla-n cuibul rece,
nimfă de aer prinsă în ape stacojii
să bem un ceai de mentă, cuminți, la ora zece
și să-mi alungi cu palma străbune nevralgii.

Ti-aș fi vorbit de Calea lactee și de Ursa,
de steaua ce se cheamă ciudat Aldebaran,
absența ta din spațiul rotund n-ar fi fost sursa
tăcerii înghețate în chingi de porțelan.

Troiene de nimicuri mi-ai dus luînd cu tine
dantelării suave, și părul blond sandrè.
Mi-e greu și caut ora, superbele ruine
și-n lipsa ta iau hapuri și vitamina „C".

Un corn de vînătoare suspinul tău înghină,
cad fulgii mari prin sita destinului cerese
o blîndă nemișcare mi s-a lăsat în mînă...

E iarnă și mistreții de spaimă năpîrlesc.

Mircea Micu

Cuvinte rare : *oracol, pieziș, corolă, orgolios, brun, scoică, boiul, lehuză, Mummus, batistă, iepuri, Amisus, mistreț, singuratic.*

Selecție metaforică : *„Întotdeauna am simțit că luna le una din acele vietăți / cu suflet dublu ce hălăduiesc / deopotrivă-n apă și în aer" ; „În zori, cînd umbra e la fel, / nu și lumina bolții însă, / zăceau pe jos : și cal și el ; / zdrobit sta coiful de oțel, / iar platoșa ardea, desprinsă".*

sport

Șah Tură

Înainte de a se întoarce berzele se întorc echipele de fotbal. A apărut **Steaua** în București, încet, încet apar și celelalte echipe ale Capitalei; duminică joacă **Rapid** cu **F.C. Argeș,** se mai perfectează o transferare, se mai amînă alta. Tristă-i iarna pentru cei ce iubesc fotbalul. Unii arbitri își fac și ei concediile pe vechi datorii ale unor echipe față de ei, la munte, mai ales la munte pentru că marea nu este o soluție acum. În orice caz, rafinamentul a atins cote maxime și în relațiile arbitrilor trișori — specie din ce în ce mai rară — cu echipele furăcioase. Voi da un exemplu : eu, echipă de pe malul gîrlei comunale Cutare invit în vara aceasta, pe banii mei, să facă plajă pe malul gîrlei mele, pe cumnatul soacrei fratelui arbitrului care mă va arbitra pentru un an. Sau: se termină un meci: arbitrul Cutărescu a defavorizat în mod clar echipa gazdă. După meci, în restaurantul gării apare un reprezentant al echipei gazdă. „Să trăiți, tovarășu' arbitru! Vă mulțumim pentru obiectivitate. Uite, luați și dumneavoastră pachețelul acesta cu bani, că vă dați seama că noi am pierdut astăzi, așa că nu ne poate nimeni bănui că vrem să vă plătim pentru meci. Dar să aveți și dumneavoastră, că om sînteți. Și banii sînt puțini; luați și dumneavoastră să aveți la un necaz, la ceva!" Ca din întîmplare, mai apare cineva care asistă la discuție. Arbitrul rămîne cu banii, iar după un timp anume se întoarce în orașul respectiv trimis să arbitreze un alt meci. Este ușor de bănuit că vor apărea din nou cei doi, care-i vor aminti că este bine să fie obiectiv. Și arbitrul va fi foarte obiectiv. Cine-și închipuie că se mai plătesc arbitrii pe loc, se înșală. Se joacă biliard cu două mande. Lovești manda din stînga, lovești manda din față și, de-abia la a treia instanță, reacționează manda din dreapta, care este arbitrul.

Acum, însă, e perioada cînd plac munții. Stațiunile sînt toate de la 500 metri în sus, asigură puncte prețioase pentru echipele care închiriază munții de la 500 metri în sus. Cîtă inventivitate! E un roman de aventuri, cu pagini senzaționale, viața unor echipe de fotbal în raporturile lor cu arbitrii. Și cînd te gîndești ce drum ușor ar fi dacă s-ar apuca de pregătiri în loc să umble după cumpărarea de meciuri.

★

Circulă printre noi unul dintre marii șahiști ai lumii. Un băiat nu destul de nebunatic, nu destul de la locul lui, un sportiv care are victorii la cei mai mari șahiști ai timpului și care se află și el în focarul invidiei unor colegi și care nu mai departe, ci chiar acum cîteva luni, fusese în mod absurd sancționat pentru că, auzi domnule, părăsise un antrenament în provincie pentru a veni la București!

Cu greu vor putea fi convinși niște oameni submediocri să creeze condiții concrete pentru ca oameni foarte dotați să se manifeste. Înțelegerea, de care acest șahist, pe numele său Florin Gheorghiu, s-a bucurat din partea președintelui Federației Române de Șah, sesizat de către subsemnatul asupra anomaliei că el este suspendat de Federația Română din motive aberante, înțelegerea aceasta a dus la ridicarea imediată a suspendării și, iată, astăzi, ne putem mîndri cu cîteva rezultate excepționale ale marelui maestru Florin Gheorghiu. Ceea ce ar mai fi de făcut peste limitele cazului, ar fi un înțeles mai general, pe care ar trebui să-l desprindem, privitor la felul cum trebuie să ne purtăm cu unii dintre oamenii noștri de excepție. Firește, orice om, fie el excepțional, fie el obișnuit, trebuie să respecte datoriile față de colectivitate și să acționeze onest, ținînd seama de interesele generale. Dar interesele generale nu trebuie confundate cu interesele unor submediocri. Acum, cînd Florin Gheorghiu conduce în clasamentul unui mare campionat internațional, după alte încă cîteva turnee în care s-a remarcat cu strălucire, vreau să-i întreb pe cei care îl suspendaseră, ce părere au și mai ales ce folos trăgea șahul românesc din suspendarea pripită, răutăcioasă și înveninată a lui Florin Gheorghiu?

Adrian Păunescu

24 ianuarie 1859 - 24 ianuarie 1975

116 ani de la Unirea Moldovei cu Muntenia

„Hai să dăm mînă cu mînă Cei cu inima română"

Dacă se poate spune că istoria unei ţări are momente deosebite, evenimente care în perspectiva trecerii timpului exprimă mai mult decît altele destinul unui popor, fără îndoială că momentul Unirii este, în istoria României, minunata înfăptuire la care au visat sute de ani generaţiile premergătoare şi care o sută de ani după aceea şi-a pus pecetea pe evenimentele care-au urmat. Firul istoriei noastre anunţa prin toate evenimentele sale Unirea, tot astfel cum de atunci înainte Unirea a fost în toate şi-n tot. Iar starea de spirit generată de ştergerea graniţelor dintre cele două principate române a fost de natură să răspindească o fericire atit de fierbinte că încă şi astăzi, la simpla atingere şi cercetare fugară, documentele vechi ale timpului — ard. Conştiinţa naţiunii întregite a adîncit eternul sentiment al patriotismului. Actul Unirii a chemat spiritul românesc pe altitudini încă neatinse. Evenimente excepţionale de literatură şi limbă au răspuns unei împrejurări istorice excepţionale. Eliberate din biblioteci, documentele vechi, presa timpului, emană încă şi astăzi o vigoare atit de deosebită, încît a le lăsa să vorbească ni se pare lucrul cel mai firesc.

ALEXANDRU IOAN CUZA
Tablou de Carol Popp de Szathmary

Laudă Horei Unirii

Cind ne-a fost atit de sete cind atit de dor ne-a fost
Cind nici veacul n-a fost ţară şi nici ţara adăpost
Cind urgii nemăsurate ne-au lovit marea cu pieptul
Cind nici riul cind nici ramul în frăţie nu şi-au fost
Am jucat Hora Unirii şi-am bătut vatra cu dreptul
Cind şi horele-n poiene ne erau hore de post...

Cind aşa nelăudate piscurile zăpezite
Şi urzeala stelei noastre pe o culme de păstori
Şi-au fost cremene-n lumină ani-lumină nelumite
Cind urzeala stelei noastre cu a lumii stea surori

Au fost de şi-au dat bineţe ; amintiţi-vă ce zori
Cind şi horele gindirii noastre şi-au ieşit din nori.

Am pus laudă pe gură şi lumină pe făptură
Am lucrat fiori pe fire raza viselor subţire
Iar lăcatul nopţii grele l-am desfericat în bolţi
Iată ce-a putut o horă cind ne-a strins în veac pe toţi
Cind i-a plins din noaptea lumii pe latini şi pe nepoţi
Iată piscurile-n soare s-au făcut umanioare
Biruinţa horei noastre iat-o cum ne joacă-n porţi...

De ne-o fi la fel de sete de ne-ar fi la fel de dor
Dunăreo să curgi la vale Oltule să calci uşor
Şi voi fraţi îndătinaţi Munţilor Carpaţi
Hora României mele s-o şoptiţi frumos la stele
Şi voi margini de pădure paltini lăudaţi
Fulgeraţi neghina celor rele...

Ion Murgeanu

Întoarcere în timp

„Fost-aţi D-voastră la Bucureşti ? Nu ! Îmi pare foarte rău. Nici n-aveţi gind să mergeţi ? Încă şi mai mult îmi pare rău. Ce oraş, ce case... De veţi intra în tirg despre Colentina sau Herăstrău, pe uliţa Podului Moguşoaiei, seara pe la opt sau nouă ceasuri, o să vă umple de mirare şirul calescelor de Viena, hamurile, strălucinde, caii de Magdeburg, arnăuţii în îmbrăcăminte ce bate la ochi, boierii în bogate costumuri asiatice şi cucoanile împopoţonate după jurnalul dela Paris. Fuginda videre vi s-a împrăştia în o aşa pestreţire, şi veţi socoti că Bucureştii serbează vreo mare întimplare. Dar nu e nimică. Aci numai, ca nicăierea, vezi între palatele strălucite o şandrama de scînduri putrede care se surpă, şi între două şiruri de case frumoase o uliţă strîmtă cu gropi de noroiu pînă la burta cailor. Aci o curte spaţioasă cât să zideşti un oraş în dinsa, şi aci, iară, o căsuţă sprijinită cu proptele. În proporţia oraşului Bucureşti, nu este nici un alt oraş în Europa care să aibă aparenţa unei aşa mari activităţi : — va fi mare lucru însă dacă doi la sută din ăşti indivizi ce furnică pe Podul Moguşoaiei în trăsuri, călări şi pe jos, merg la vreo treabă. Nicăieri în lume nu poate fi luată petrecerea drept treabă serioasă şi treaba serioasă drept petrecere ca aici. Când unii dorm, alţii mănîncă, alţii es la plimbare pentru poftă de mîncare, alţii la plimbare pentru digestie, alţii la plimbare sculaţi de pe somn ; când o cancelarie lucrează, cei altă nu s-a deschis încă, cei altă s-a şi închis. Ca nicăieri aci, însufleţirea revoluţiei dela 1848 a coprins pe întreg poporul, sărmana lume a mahalalei oraşului, care acuma încă şi mai multe aşteaptă dela alegerea de nou Domn. Unirea, visul de 100 de ani al românilor, cată în acest ianvarie, a se plini".

Haideţi fraţi într-o unire
Ţara noastră e-n peire
Aste ziduri şi palate
Unde zac mii de păcate
Haideţi a le dărima.
N-auziţi în piaţă larmă ?
Daţi năvală-n mîni cu armă ;
Că soldatul ne împunge ;
Baioneta ne împunge ;
Daţi, de-o vrea şi el să dea..."
Fraţilor, să n-aveţi milă,
Daţi în cei ce vă fac silă
Vă iau plugul, arătura,
Boul chiar din bătătură
Parc-ar fi un drept al lor...
Hai, române, de vorbeşte,
Singur legile-ţi croieşte. (...)
Poporul Unire vrea !

În 1857, comisarul francez în Principate, Talleyrand, raporta ministrului Walevsky : „Boierimea antiunionistă a fost cuprinsă de panică la ştirea că un grup de tineri bonjurişti au citit pe Podul Mogoşoaiei în presenţa unei mari mulţimi, versuri energice îndemnînd la unire. Radicalii munteni îi ameninţă pe conservatori că voesc toate drepturile, toate scutirile, toate foloasele, pentru o singură clasă de câteva familii, iar pentru restul naţiei toate poverile, angarelele, plăţile şi suferinţele de tot felul".

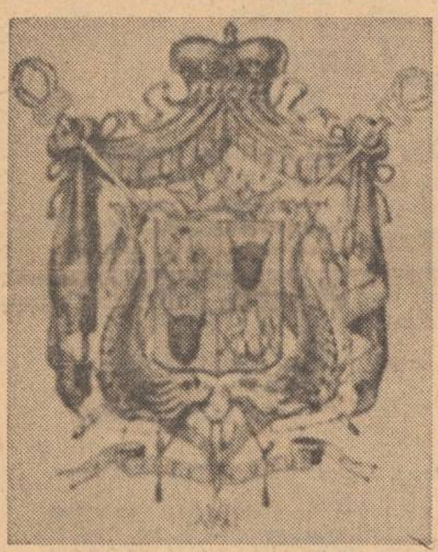

Stema României sub Cuza-Vodă

Uliţele Moldovei

„...nu sunt mulţi ani de când, pe stradele Ieşului se arăta regulat în toate zilele la ora Copoului, un bătrîn sbîrlit, cu barba cănită, giubea de pambriu portocalie îmblănită cu râs, ciacşiri roşii ; meşi şi papuci galbeni, legat cu şal alb la cap, trântit picior peste picior într-o caleaşcă deschisă în mijlocul a trei patru fete recrutate de prin Tătăraşi şi din Tae-barbă pentru întreţinerea haremului său. Acest specimen de sălbatec era Petrache Mavrogheny, demnul fiu al decapitatului Domn".

„Stricăciunea boierilor depăşeşte orice fantacsie. Popolul voieşte pentru Moldova Domn pămîntean".

„Pojarul dela 20 iulie, prefăcuse în cenuşă mai mult de jumătate a oraşului Iaşii, şi fanaragii, masalagii, potlogarii de care gemea oraşul, săzând ascunşi printre rasipuri, pândeau pe nesocotitul pedestru care zăbovise a se întoarce acasă, şi adese ori, el perde împreună cu punga şi viaţa sau cel puţin sănătatea. În zadar îmblau streji de arnăuţi şi de simeni ; nu puteau stârpi aceste înrăutăţiri, nici descoperi bandele vagabonzilor".

„Îndemnul Horei Unirei al genialului nostru poet care este domnul Vasile Alecsandri cheamă alte simţiri talentate în slujba aceluiaşi nobil ţel. Iată mai gios versurile energice ale altuia Nou Poet :"

Sculaţi
Măi fraţi
Sculaţi !
Din greu somn vă deşteptaţi
Ca nişte turbaţi
Alergaţi
Căutaţi
Şi v-adunaţi
Fii şi taţi
Pahar închinaţi
Şi închinaţi
Mulţi ani la deputaţi
Şi din inimi strigaţi
Ura
Măria Ta !

Un vis al măririi comune

„Iniţiativa luată de către locuitorii Capitalei întru chibzuinţa măsurilor nemerite de adoptat spre realizarea măreţului scop al unirei Principatelor Româneşti într-un singur stat n-au rămas fără eco ; ea au răsunat cu putere în inimile tuturor adevăraţilor patrioţi carii cunosc că timpul de lucru au sosit şi că nu mai au loc himerile". „De când s-au compus şi subscris Declaraţia Unirei Principatelor, poliţia şi pot a zice ţinutul nostru întreg se găsesc într-o poziţie sărbătorească, dară sărbătoare liniştită şi de cari rari se văd în însângerata istorie a unui popor de nobilă origină şi oprimat de răuvoitori, cum e al nostru. Sărbătoarea cu atita mai mult binevenită, cu cât tot acel ci are cit de puţină dreaptă judecată în unire vede mântuirea patriei ş-un viitor comparativ acelui ce l-am avut în memorabilele timpuri ale marelui Ştefan şi Mihai Bravul".

★

„Ni se scrie din Iaşi :

„Comisarii au început a veni în Iaşi ; pe francez l-a primit cu un chip strălucit ; pe turc au voit unioniştii să-l primească cu măreţie, însă ministru dinlăuntru, Costin Catargiu, a pus în capra trăsurei pe un turc vagabond, care, scoţind sabia, a început a da în stinga şi în dreapta în unionişti ; cu îndesuiala ceremoniei turcului, un cal dela o trăsură s-a spăriat, a luat-o la fugă şi l-a lovit de moarte pe aga Stepano şi pe un cadet care se zice că moare acum. Frumos augur pentru turc..." „Pe comisarul sardidez l-au primit o mulţime nespusă, cu cocărzi şi cu steaguri cu coloarele principatelor. La vizita ce i-am făcut noi, unioniştii, d. Benzi avea lacrimile în ochi de bucurie numindu-ne fraţi. Clerul joacă un rol foarte frumos : pretutindeni vezi potcape strigînd : „Unirea !".

★

„Ma bien chère Josephine,

„J'ai bien tardé à répondre à ta bonne petite lettre et pour parler sans détours ni illusion, je crois bien que c'est l'hiver qui en est cause. C'est la saison ou les ours, marmottes etc. perdent leur vitalité ordinaire et sont dans un assoupissement qui dure autant qu'elle. Mais laissons un peu de coté ces considérations de zoologie pour en venir au regne humaine". „La Moldavie est en flammes. Les esprits autrefois amoureux de la lunne sont maintenant amoureux de la lutte. L'UNION est le desir commun".

C. N.

★

„Iaşii

Deschiderea Adunărei elective a principatului Moldovei s-au făcut duminică, în 28 dechemvrie, cu solenitatea prescrisă de programul.

La 7 oare dimineaţă, nouă lovituri de tun au încunoştiinţat capitaliei ziua menită pentru deschiderea Adunărei. (...).

Sara, edificiile publice erau iluminate, toate administraţiile ţinutale au căpătat ordin a celebra această zi ca o serbare naţională, şi în care s-au împărţit între nevoiaşi piine şi carne".

★

„Ma chère Josephine,

miine vom afla rezultatul numirei noului Domn în vederea Unirei. Şed împregiurul meu toate lucrările amânate, ci gîndul meu roagă ceriul în vederea unui destin frumos".

C. N.

★

„Adunarea electivă formată din 64 deputaţi, are sarcina să aleagă pe noul domn al Moldovei. Candidaţi sînt d.d. Colonelul Alex. Ioan Cuza, Mihail şi Grigore Sturza".

★

„Ma chère Josephine,
fie ca le notre bien aimé (Cuza) să fie sortit gloriei ce atita o merită".

Ton
C. N.

★

„Vivat ! Trăiască ! Domnul nostru ales cu unanimitate de voturi este Alex. Ioan Cuza. Istoria a decis !".

Probe pentru posteritate

„Evenimentele prin care prea î. domn Alexandru Ioan I s-au ales şi de domnitor a Valahiei sînt prea importante pentru istorie spre a nu le înregistra în coloanele foaiei noastre, aşa precum le publică „Steaua Dunării" în a ei corespondenţă dela Bucureşti şi care se vor putea completa prin alte documente".

„23 ianuarie, 1859

Între 10 şi 11 ore, deputaţii se duc la adunare. Un batalion de oştire ocupă partea de răsărit a curţei Mitropoliei. Porţile sînt închise şi păzite cu santinelă de dorobanţi de ai poliţiei. Poporul începe a se aduna pe şoselele Dealului Mitropoliei ; voieşte să intre dar nu se dă voie decît acelor cu bilete... Profitînd de venirea episcopului de Buzău, poporul trece peste santinele şi porţile nu se mai închid, curtea Mitropoliei este ticsită de popor. Semnalul se dă şi un alt batalion vine asupra Mitropoliei".

„Prezenţa trupelor nu împiedică stringerea de gloată în curte şi chiar pătrunderea în sală a multă lume neautorizată".

„Încă din seara de 22 ianuarie, pe bariera Colentinei încep să sosească în Capitală ţărani".

„Între aceste camera se deschide, se ceteşte procesul verbal. Discuţiunea se începe din capăt, dar este întreruptă de strigătele poporului de afară. Se trimite o deputaţiune ca să întrebe cerirea poporului. Poporul întreabă : ce caută oştirea şi cere depărtarea ei. Adunarea invită pe spătariul (carile este şi deputat) ca să dea ordin oştirei să se depărteze. Poporul ameninţă să pătrunză în Adunare..., urlete şi vociferări înfricoşate..., vor să spargă uşele clopotniţei şi cer să tragă clopotele... Spatariul dă ordin şi batalionul care începuse a intra în curtea Mitropoliei se întoarce... Poporul stă nemişcat pînă la ieşirea deputaţilor. Nici un exces ! Camera au rămas de a doua zi să se convoace şi să procează la alegerea comăsiunei verificătoare. Poporul se răsăpeşte, fiecine merge pela casele sale".

„Peste noapte, tot oraşul e în mişcare. Poporul în cete mari se poartă pe uliţă. Patrulele se preumblă şi nu cutează să atace pe nimeni. Ferestrele caimacamilor sînt vizitate cu urlete... Caimacamii se retrag în palatul domnesc unde santinele se îndoiesc, şi soldaţii primesc ordine a încărca armele cu gloanţe şi a da foc asupra poporului cind ar cuteza a călca palatul. Cu toate aceste, nici un exces, nici o neorînduială din partea poporului... dar cine poate prevede ce o să fie a doua zi ?"

Stradă în Iaşi la 1859

★

„La 23 ianuarie, dimineaţa, şi mai multă lume în curtea mitropoliei. Se deosebesc grupurile de ţărani. Deputaţii observind că sosesc trupe, Ion Brătianu protestează violent. Împreună cu generalul Vlădăianu şi cu beizadea Dimitrie Ghica ies pentru a linişti mulţimea. Garantînd că ordinea nu va fi turburată, trupele sînt retrase".

★

„Am vegheat a nu da ocazie de excese şi a se trece alegerile în linişte... Nici o înriurire ilegală nu a schimbat hotărîrea mea şi am reuşit... a opri pe cei ce căutau ocazie de turburări... Nu am lăsat între oştire şi popor urme dureroase de singe".

★

„Nici în ziua aceasta, de 23 ianuarie, adunarea nu ajunge la nici o hotărîre. După şedinţă, pînă noaptea, comentarii şi conciliabule".

★

„Bucureşti, 24 ianuarie

Iată a treia zi, şi poporul e tot în picioare ! Dumnezeule, ce popor este poporul român ! Cind se inspiră de vreo idee, cind are vreo bănuială, uită toate interesele private şi se consacră numai pentru triumful cauzei comune".

★

„În această zi, chiar, Cezar Bolliac se prezintă capului oştirii, Barbu Vlădăianu, şi-i zise : „Ştiu că poţi să mă trimiţi de aici drept la închisoare, dar iată propunerea ce am să-ţi fac : să alegem pe Domnul Moldovei". Vlădăianu îi răspunse că : „Avind cineva asemenea idei mari, nu se poate teme de închisoare".

★

„Poporul, de cum s-a făcut ziuă, se adună pe Dealul Mitropoliei în mai multe mii. Pe la 8 oare, oştirea se adună şi se închide în curtea fostului domn Bibescu, care este sub poalele Dealului Mitropoliei. Veselia e pe toate feţele, poporul este liniştit caşicînd aşteaptă rezultatul unei solemnităţi... Deputaţii încep a venii. Aga de oraş, ştiind că două zile în şir nu putuse să ţie cu geandarmeria poarta Mitropoliei, făcu apel la popor ca să o păzească el însuşi. Poporul convingîndu-se că buna orînduială trebuia să se păzească, pentru ca Adunarea să poată lucra în linişte, pune la poartă o gardă de citiva juni şcolari, aceştia nu lasă pe nimene fără bilet, şi nimene nu cutează a sforţa poarta".

„Cînd consulii străini suiră dealul Mitropoliei se mirară de ordinea şi liniştea ce domneau".

„Adunarea la 11 3/4 se deschide, se ceteşte apelul nominal, apoi procesul verbal. Ordinul zilei cheamă alegerea comisiilor verificatoare. Înainte de a procede la aceasta, o parte din deputaţi cer dela prezident citeva momente de înţălegere în secret. Consulii puterilor streine şi publicul din sală se aflau în neastîmpăr. Nimeni, pînă a opta zi, nu credea că Adunarea va face alegerea Domnului".

„De fapt, hotărîrea fusese luată la ora 2, în dimineaţa zilei de 24 ianuarie".

„Pe la 1 şi 1/2 după amiazăzi se vede ducîndu-se crucea şi Evangheliul în camera unde se aflau deputaţii. Ce să fie ? Toate inimile bat. O presimţire de fericire însă înveseleşte toate feţele. Toţi şoptesc. Buzele oamenilor nu cutează a vorbi tare".

★

„Nu trece un pătrariu de oră şi prinţul Dimitrie Ghica iese şi spune că Camera s-au jurat în unanimitate să aleagă Domn pe Domnul ales al Moldovei. Atunce, porţile Mitropoliei se deschiseră, şi poporul se aruncă înăuntru cu miile strigind :

— Cuza Domn ! Ura, Cuza !"

Cronică internă

IAŞI, 24 IANUARIE 1859

„Mai multe depeşe telegrafice sosite dela Bucureşti felicită pe înălţimea sa Alexandru Ioan I, anunţindu-i că în Adunarea electivă a Valahiei, astăzi, cu unanimitatea voturilor, înălţimea-sa au fost ales domn stăpînitor şi al Valahiei".

BUCUREŞTI, 24 IANUARIE 1859

„Pe la 7 oare seara clopotele Capitalei încep a suna, şi o dulce ploaie vestitoare de abundanţă şi prosperitate începu a curge. Poporul, în delirul său frenetic, credea că însuşi Dumnezeu plînge de fericire, văzind fericirea sa; apoi, fără a se supăra pe ploaie, aprind torţele şi, cu muzica militară în mijloc, purced pe uliţă".

IAŞI, 29 IANUARIE 1859

„Prezentaţia deputaţiei din Bucureşti înainte preaînălţatului domn Alexandru Ioan I a Moldovei şi a Valahiei s-au făcut în 29 ianuarie la palat, în sala tronului, cu mare solemnitate. Deputaţia au prezentat actul de alegere din partea Adunărei de Bucureşti, cetirea sa s-au urat cu o salvă de 101 lovituri de tun şi cu aclamaţii entuziastice".

„Hora Fericirei"

„Duminică, la 8 ale corentei, Prinţul Alexandru Ioan I a făcut intrarea sa în Capitala ţării ; bucuria generală manifesta, cu entuziasmul cel mai călduros, speranţele frumoase şi încrederea fermă ce inspiră pe tot românul în era măreaţă pe care prezentul o deschide viitorului ; o epocă de renaştere, de regenerare, pe care ţara o aşteaptă după atiţia timpi de nefericire şi de suferinţi.

De la cort, pînă aproape de capătul şoselei spre Băneasa, erau oştirile înşirate. Jandarmii poliţiei, cavaleria, artileria fără tunuri, şcoala de hirurgie, muzica statului-major, infanteria, stau toţi gata sub arme, să priimească pe înălţimea-sa.

Spectacolul cel mai frumos şi măreţ era mulţimea populului care se adunase ca să salute pe prinţul constituţional : din strada Mogoşoaiei pînă la Şosea, d-o parte, şi pînă la Mitropolie, de alta, populul frunica atît de numeros, incit circulaţia unui singur om era o nespusă dificultate".

„La 2 şi jumătate ore, m.s. sosi unde era aşteptat... se urcă în trăsură... şi porni la Mitropolie (...) Cortegiul înainta prin aclamările de bucurie, de felicitări, de „Ura !" ale popolului care-i înconjura trăsura ; pe la ferestre damele îl salutau şi-i aruncau buchete şi cununi de flori. De la un loc i se aruncă mai mulţi porumbei ; domnul prinse unul şi, dezlegîndu-l, îl liberă.

Ajuns la Mitropolie, domnul merse de sărută iconostasul şi ascultă Te-Deum, trecu în sala Adunărei unde-l aşteptau toţi d.d deputaţi, dame şi o numeroasă lume dupin toate tribunele. M.S. pronunţă jurămîntul, zise citeva cuvinte şi-n urmă se întoarse la palat.

Seara toată, capitala era iluminată, populaţiunea voioasă se strecura pe uliţe cu aclamări şi strigăte de „Ura ! Trăiască măria sa prinţul Cuza !" Lăutarii, în toate părţile. Oştirea cu puştile de-a umere, amestecată printre popor, se bucura de fericirea generală. Astfeliu, poporul cu muzica, cu miliţia, cu faclele aprinse s-au purtat pe toate uliţele urînd pe consuli, urînd pe deputaţi, jucînd Hora Unirei pe la toate răspintenile.

Dar, o, Dumnezeule ! Fapta este atît de mare, bucuria atît de mare, încît pana tremură în mîna mea şi... o las".

„Să ieşim în uliţi, prea iubit cetitoriu, să cîntăm alături de alţii „Hora fericirei poporului român" :

„Hai să dăm mînă cu mînă
Cei cu inima română !"

Pagină întocmită de
Sânziana Pop

Pagina a fost alcătuită pe baza unor extrase din : „Steaua Dunării", „Opiniunea", „Patria", „Convorbiri Literare", „Viaţa social-economică", „Propăşirea", „Naţionalul", N. de Blaremberg „Essai sur les institution et les lois de la Roumanie", Adolph Billecocq „Album moldo-valaque", A. D. Xenopol „Istoria partidelor politice în România", Debidour „Histoire diplomatique de l'Europe", Elena Gane-Negri „Corespondenţe", G. Călinescu „Istoria Literaturii Române", G. Ivaşcu „Reflector peste timp".

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACŢIE
Redactor şef : Nicolae Dragoş
Ioan Alexandru, Teodor Balş (secretar general de redacţie), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct).

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scinteii, Nr. 1
ADMINISTRAŢIA : Şoseaua Kiseleff 10, tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCINTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XVIII
Nr. 5 (666)
Simbătă
1 februarie
1975
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Carte frumoasă, cinste cui te-a scris

Orice sărbătoare a cărții ar trebui să înceapă cu aceste cuvinte. Pentru că o carte adevărată este o sărbătoare.

Dacă deschidem vechile tipărituri vom avea dovada că acesta e adevărul adevărat. Primele cărți tipărite pe teritoriul românesc sînt cărți cu o literă dintre cele mai frumoase, cu chenare meșteșugite, cu gravuri îngrijite și de mare efect. Ne putem imagina acum de ce o carte era privită atunci ca un lucru prețios și ținută cu mare respect la locuri de cinste. Cercetătorii istoriei literare pomenesc de un testament în care se specifică drept moștenire pe lîngă o livadă și alte bunuri materiale și o carte. Rară și scumpă, frumos tipărită, cartea se transmitea din tată-n fiu ca un odor dintre cele mai prețioase. Pentru cărți se făceau drumuri lungi și nu lipsite de pericole. Multe din cărțile ce se foloseau în Muntenia veneau pe cărări ascunse, din pricina cenzurilor de vamă, tocmai de peste munți.

Perfecționarea tiparului a înmulțit numărul cărților. Ele au început să pătrundă și acolo unde înainte nu avuseseră acces. În mijlocul poporului circulau de multe ori cărticele anume pentru el scrise. Anton Pann a fost unul din principalii furnizori, dar nu singurul. O operație similară încercase în Transilvania Ioan Barac tinzînd să dea, în vers și grai popular, cîteva mari opere culte. Cărturarii români n-au avut doar în vedere difuzionea cărții ci și a unei anumite literaturi. Iluminiștii transilvăneni scriau și tipăreau cărți pentru o largă difuziune în rîndurile poporului din Transilvania. El căutau să lumineze poporul, să-i dea acele cunoștințe pe care înaintarea științei și culturii era datoare să le ofere.

Poporul a prețuit întotdeauna cartea cînd ea a fost pe înțelesul său. Cartea pentru popor a fost una din preocupările importante ale intelectualilor și oamenilor de cultură români și la începutul secolului nostru. Spiru Haret s-a interesat îndeaproape de existența acelor cărți care să se adreseze în mod nemijlocit și convingător omului simplu. Coșbuc, Vlahuță, Sadoveanu au scris astfel de cărți. Într-un volum intitulat **Cultură și literatură**, Ibrăileanu făcea bilanțul acestei activități de răspîndire a cărții în mase. Și mai interesante sînt însă mărturisirile pe care le face Sadoveanu despre felul cum este primită cartea în mediul sătesc. Mare iubitor al literaturii populare și admirator al nesecatei capacități de creație a poporului, Sadoveanu s-a coborît adesea în mijlocul lui pentru a-i asculta cîntecele, poveștile, legendele. Scriitorul n-a dorit însă doar o relație univocă ci una reciprocă. El a încercat să împrumute interlocutorilor săi propriile preferințe, să vadă cum reacționează acești remarcabili purtători și creatori de artă la farmecul și subtilitatea artei culte. Primul contact a fost o dezamăgire. Sadoveanu a împrumutat flăcăilor cu care discuta adesea **Amintirile** lui Ion Creangă. Prietenii i-au înapoiat cartea fără entuziasm. N-o înțeleseseră ? Prea multe explicații scriitorul n-a reușit să scoată de la dînșii. Atunci Mihail Sadoveanu s-a așezat alături de ei și le-a citit cu voce potrivită întîmplărilor, cîteva imprejurări din celebrele amintiri. Succesul a fost enorm. În memoria scriitorului el stăruia ca cel mai mare succes de lectură avut vreodată. „Atunci a rămas definitiv statornicit pentru mine, printr-un exemplu viu, că Creangă nu-i un scriitor popular, ci un artist care pretinde un cititor întrucîtva evoluat. Interpretată proza lui exploda în înțelegerea și simțirea feciorilor din Ciohorăni ; pe cînd lectura perioadelor lui lungi, alternate cu dibăcie și înflorite de atîtea incidentale, era pentru dînșii o taină de nepătruns, pe care n-o putuseră deschide".

Experiența lui Mihail Sadoveanu ne arată că nu orice carte și nu în orice condiții are asigurat succesul din prima descîndere.

Cartea este o bucurie și o revelație în toate mediile. O citesc atît țăranul cît și muncitorul, elevul și studentul, inginerul și omul de litere. Desigur preferințele nu încetează să existe, dar literatura de mare adîncime și deschidere are acces oriunde. Vorbind despre carte, despre sărbătoarea ei, despre cititorii ei cei mulți și anonimi, nu putem să nu aducem atît o laudă cărții și celui ce o scrie cît și cititorului care o deschide și se adapă din lumina ei. Lucian Blaga a lăsat un vers memorabil despre funcția înnobilatoare a cărții : „Frate, o boală-nvinsă-i orice carte".

Cartea a devenit cu adevărat un bun al poporului în anii socialismului. Dacă în timpul burghezo-moșierimii o treime din populația țării era analfabetă, fiindu-i astfel interzis accesul la comorile spirituale, acum au pătruns pînă în cel mai îndepărtat sat valorile literaturii naționale și universale.

Luna cărții la sate, ce se desfășoară începînd de la 1 februarie prilejuiește o semnificativă trecere în revistă a pătrunderii cărții politice, beletristice, de artă în mediul rural. Astfel, circa 10 milioane de volume, reprezentînd peste 3 000 de titluri au luat în 1974 drumul satelor. Cartea social-politică — documentele Congresului al XI-lea al partidului, lucrările tovarășului Nicolae Ceaușescu, — cartea cu caracter științific, de agrotehnică și tot mai intens, literatura beletristică se află în casa fiecărui cetățean al satului. Pentru scriitori nimic nu poate fi mai dătător de satisfacții. Cele 6 300 000 volume din literatura beletristică și de interes general care au pătruns în comunele și satele noastre, în această perioadă, sînt o elocventă dovadă a înfăptuirii cu succes a politicii culturale a partidului, a grijii statornice nu numai pentru satisfacerea nevoilor materiale ale omului ci, deopotrivă, a cerințelor spirituale.

În acest an **Luna cărții la sate** are loc într-un moment deosebit, în preajma unui eveniment politic important din viața țării : alegerile de deputați de la 9 martie. Firesc, manifestările multiple destinate popularizării cărții vor avea un conținut adecvat campaniei electorale, vor contribui la popularizarea, însușirea și aplicarea în viață a hotărîrilor Congresului al XI-lea al Partidului Comunist Român, la mobilizarea întregii națiuni în îndeplinirea sarcinilor social-economice din ultimul an al cincinalului actual, la cultivarea în conștiința oamenilor muncii a convingerilor comuniste de muncă și viață. Între manifestările destinate popularizării cărții un loc deosebit îl vor ocupa întîlnirile scriitorilor cu cititorii, ședințele literare la care — continuînd o prestigioasă tradiție a ultimilor ani — creatori de frumos din toate generațiile își vor aduce contribuția.

„Carte frumoasă, cinste cui te-a scris" — spunea poetul. Acest gînd înalt poate și trebuie să fie spus cu demnitate, prin fericite inițiative destinate a sluji valorile spiritului, prin mîile de manifestări ce vor avea loc pe întreg cuprinsul țării !

Luceafărul

„Alegerile de deputați în Marea Adunare Națională și în consiliile populare vor constitui un important eveniment politic, întregul popor manifestînd, prin votul pe care îl va da candidaților Frontului Unității Socialiste, adeziunea deplină la hotărîrile Congresului al XI-lea, la politica internă și externă a partidului și statului nostru, hotărîrea fermă de a înfăptui neabătut Programul Partidului Comunist Român de ridicare a țării pe noi culmi de progres și civilizație. Totodată, alegerile vor constitui și o puternică afirmare a democrației noastre socialiste, a participării maselor largi populare, la conducerea întregii vieți economico-sociale, la făurirea în mod conștient a propriului lor viitor".

NICOLAE CEAUȘESCU

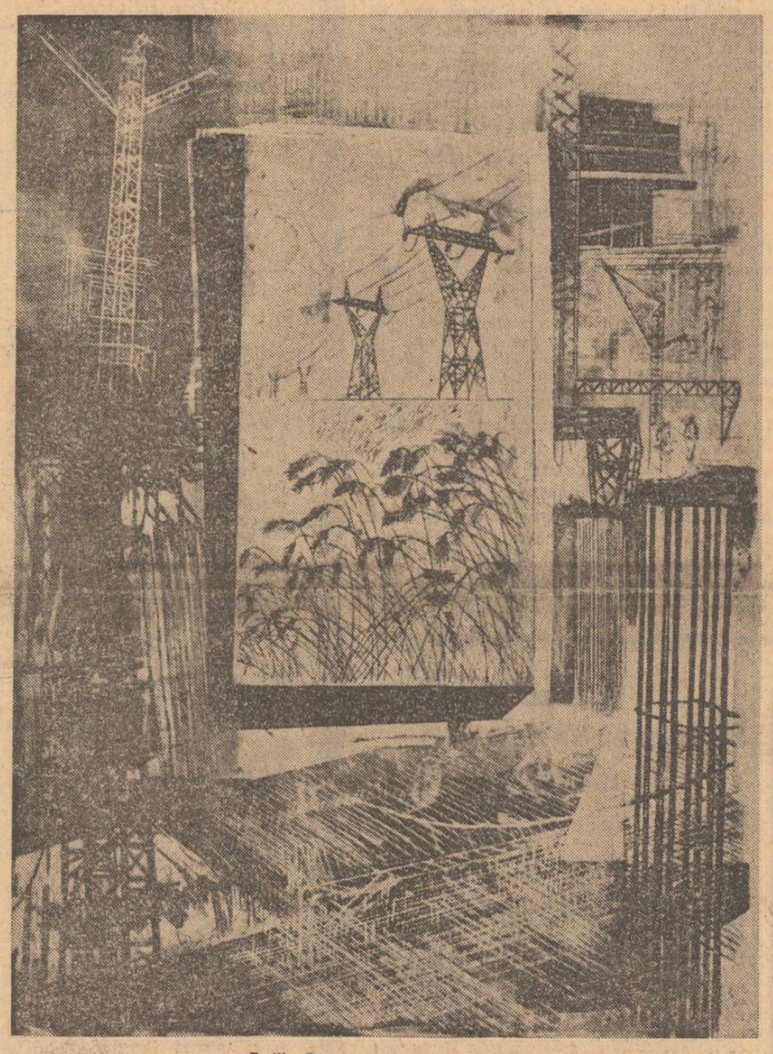

Emilia Dumitrescu : Rodul luminii

Țara întîmpină alegerile

Tovarăși de muncă

De la prima lopată de pămînt și pînă cînd ajungi să răsucești cheia în ușa unei locuințe noi, trece un timp care aparține constructorilor. Mina omului are tainele ei pe care le aflăm pe rînd : e în stare să amestece cimentul, să așeze cărămizile, să tencuiască, dar și să mîngîie obrazul copilului pentru care a ridicat locuința.

Iată-ne în fața unui astfel de om.

— Cum vă numiți ?

— Toader Petcu. De zeci de ani zidar și de vreo trei ani și maistru. Asta-i tot.

— Și în orașul Berești cum ați ajuns ?

— Sîntem douăzeci de tovarăși și la greu și la ușor.

Cînd am plecat din Galați i-am strîns pe toți la un loc și parcă văd cum așteptau să încep. Unul chiar avea harta județului în mînă și își pregătise și creionul să mai încercuiască încă o localitate pe unde aveam să ne ducem pașii. „Măi băieți — așa m-am învățat să vorbesc cu ei și nici unul nu se supără — ne așteaptă la Berești trei grădinițe, un centru de vinificare, două dispensare medicale în satele învecinate și trei blocuri. Merge numai cine vrea și ca să fiu clar, poate unii n-ați mai fost pînă acum pe acolo, e departe de Galați". Simțeam că nu mă lasă nici unul și așa s-a și întîmplat, am plecat cu toții și ne-am oprit aici.

— Tovarășe Petcu, din douăzeci ciți sînteți, alegeți un muncitor pe care să-l caracterizați în două cuvinte.

— În două cuvinte, oricît aș vrea, să știți că n-am să pot, totuși, fiindcă propunerea îmi place pentru că despre cei harnici e bine să vorbești, am să încerc. Nu-i acum aici dar cum vine am să vi-l arăt. E un zidar cu care am plecat din Iași de ani de zile : Am ridicat amîndoi cărămizi la fabrica de antibiotice cînd se construia. Citeodată cînd lucrul îmi dă răgaz și rămîn numai cu el, îi pun mîna pe umăr și zic : „Măi Costică — așa-l cheamă și numele lui mi-e drag — mă, hai să mai trecem și noi o dată prin Iași, să vedem ce mai e pe acolo pe unde noi am lăiat bălării din care nu se vedea omul". Cum i-aduc aminte, în ochii lui Costică își dau întîlnire toți anii lași și nu sînt puțini. Costică tace, îi vede sau îi ascultă fosnind ușor, e ceva asemănător în somnul strecurat printr-o lacrimă de copil, lasă capul în pămînt și nu-mi răspunde.

— E însurat ?

— Nu-i. A zis că după ce se termină și cu grădinițele de pe aici mai vede el, și să nu-i facem grija, dar ceilalți băieți tot își fac timp să-l mai întreabă din cînd în cînd.

— Dar dumneavoastră tovarășe Petcu, sînteți însurat, aveți copii ?

— Și încă mari ! Am o fată, vă spun drept, mă întrece, nu știu cînd a crescut, și de multe ori nu-mi vine să cred că-i așa de mare. Uite, fără să vreau mă gîndesc la Costică, mi-e ca un frate. Frați de șantier ; fac ochii roată la o construcție și dintr-o singură privire îmi dau seama unde a lucrat el și unde altul ; are omul ăsta mîini care fac toți banii.

— I-am văzut la lucru pe cîțiva constructori dar pentru mine, nu că-i laud, toți se aseamănă cu Costică.

— La noi ceartă n-ai să vezi, continuă tovarășul Petcu. Avem mulți comuniști în brigadă și tocmai aici stă secretul disciplinei. Am terminat o construcție apoi, gata, așa-i regula noastră, nu ne mai întoarcem înapoi. Dar nici nu facem un singur pas de plecare pînă cînd n-am simțit noi că-i gata. Fie că săpăm șanțuri sau descărcăm cărămizi din vagoane, fie că turnăm cofraje sau așezăm uși, știm bine că respectiva construcție e în mîinile noastre, e împărțită între noi și ca s-o vedem în picioare trebuie să punem umărul acolo unde-i nevoie și fără prea multe mofturi. Dați-mi voie să revin la Costică. Mai în vară vine el la mine și mă roagă să-l învoiesc numai pentru două zile că-i e dor de satul lui aflat pe o coastă a Pașcanilor. Sîntem cam de-o seamă numai că eu sînt însurat, cum v-am spus, și el nu. L-am învoit și într-o jumătate de oră, pus la punct, a fost la gară și s-a dus. Ce i-o fi venit nu-mi pot da seama că nu l-am întrebat nimic. „Du-te frate și-ți vezi satul", adică de ce să nu se ducă ? Unii ziceau că nu se mai întoarce, pentrucă înainte de orice călătorie mai însemnată, Costică avea obiceiul să-și facă planuri peste planuri ceea ce nu s-a întîmplat acum. Alții ziceau că au simțit că o să vină cu logodnica și să fim pregătiți să-l primim.

Costică s-a întors tot singur dar parcă cu mai multă poftă de lucru și ceva mai vorbăreț. Cum a intrat în sat la el a văzut că se făcea o școală nouă, cea veche — în care învățase și el — mai trăia dar fără acoperiș, țigla era grămadă lîngă ea. În prima zi nu s-a dus să vadă cum se lucrează, de altfel puțini îl mai cunoșteau și chiar se gîndise să nu spună că lucrează în construcții. N-a rezistat decît pînă a doua zi de dimineață. Se lucra la finisat exterioarele și Costică era îmbrăcat exact ca un mire. A intrat în vorbă cu un zidar și pînă la urmă l-a rugat să-i dea puțin mistria s-o vadă mai de aproape și a netezit peretele școlii într-un fel numai al lui, că unul dintre zidari îi zice : „Da' rămîi la noi, aproape de casă, cu mistria văd că știi ce să faci și ascultă-mă bine pe mine că n-ai de pierdut nimic".

Nu știu precis ce-a răspuns Costică, dar noaptea tîrziu, după cinci ore și mai bine de mers cu trenul, era aici la Berești și bătea încet la ușa dormitorului să nu cumva să-i trezească pe băieți din somn.

Ion Trif Pleșa

La steaua care nu se va stinge niciodată

Bună dimineața, domnule Mihai Eminescu ! Bună dimineața pentru toate diminețile de la începuturi, de cînd s-au zămislit în limba ce-o vorbim cuvintele doină și dor, singurătate și tei, trestie și Luceafăr. Domnia Ta fiind, ca să știi, de o seamă cu începutul nostru. Bună dimineața la orice oră din zi și din noapte, de-acum și pînă-n vecie, deoarece, datorită faptei și trudei Domniei Tale, toate zilele și nopțile acestui neam au trecut în zodia luminii fără asfințit.

S-ar putea să fii ostenit de-atîta pustie a eternității, te poftim să ne-așezăm pe marginea acestei pietre de hotar. Nespus de uimit, desigur, vei spune că nu-i decît pragul casei părintești, deasupra căreia dăinuie încă steaua Domniei Tale de naștere. Adevărat, așa este ! Numai că istoria ne-a supus trebuinței de a face pietre de hotar din toate locurile însemnate cu semnul de trecere a Domniei Tale, pe aceste plaiuri ale Țării de sus și pretutindeni pe unde numele îți este rostit românește. Aceeași trebuință privește și viața Domniei Tale sortită să devină măsură de sacrificiu pentru meșterii artei, ca și toate scrisurile rămase de la Domnia Ta — moștenire. Pietre de hotar ale conștiinței noastre unanime și prin care ființa noastră națională simte a-i fi datoria să existe. Ți se va părea foarte ciudat, dar află că mai ales timpul de azi ne cere să ne-ntoarcem mereu cu fața către aceste pietre de hotar și să le cercetăm geniul prin care durează. Fiindcă permanența lor condiționează permanența României, chipurile și întrupările de azi ale României capătă strălucirea și conținutul a ceea ce însuți Domnia Ta ai visat pentru această țară. Firește, e aproape de necrezut că Domniei Tale ți-au fost de ajuns cuvintele, magia și binecuvîntata lor substanță, pentru a convinge vitorimea că e de drept să-i aparții. Dar cu atît mai mult slăvită fie țara care-și împletește destinul specific cu destinul de durată al poeților, care-și ia cu sine poeții în timp, ca să-i fie martori la marea judecată. Așa se face, prin urmare, că lucrarea frunții Domniei Tale și numele de om al Domniei Tale s-au preschimbat în monument nepieritor.

Semeni, totuși, de mărimi fel și fel, au pretins că apariția Domniei Tale în lume constituie un miracol și un amestec de nepreväzuturi obscure. Împotriva lor, noi credem că ai fost o necesitate obiectivă, rațiunea fără de care n-ar fi fost cu putință mîntuirea limbii românești. Prea se împovărașeră vorbele cu bolovăniș greoi, de-și pierdeau înțelesul chiar și pentru minți luminate, și prea țipa simburele dinlăuntrul lor să i se dea voie să exprime, cu limpezime de cristal, adevărul. Nu unul singur, ci toate adevărurile posibile — despre viață și iubire, despre speranță și nedreptate, despre moarte și vis. Pentru ca și omul cel mai umil să se înnobileze prin cuvîntul Poeziei, iar Poezia să-și ocupe în lume locul ce-i merita. Și ai venit Domnia Ta, pornit încă din matricea primordială a limbii românești, pe firul roșu al istoriei, deolaltă cu toți slefuitorii de cuvînt dinainte, păstori și cronicari, ecumeni și ctitori de biserici, fiecare cu bogăția lui de har și de meșteșug. A fost ca o lavă incandescentă în continuă creștere spre gradul cel mai de sus al miniei, și care se cerea așezată în tipare de frumusețe sacră pentru a supraviețui. Și a fost ca o

Laurențiu Fulga

Continuare în pag. a 2-a

TÎNĂR ÎN AGORA

Dacia phoenix

Aprinde o floare, să-ți poarte curaj.

Drumul e lung, și de mult, și mereu : bea apa dătătoare de lapte, cinstește pîinea acestui pămînt și du-te — atras de victorie.

Nu ești singur. Șoptește România *și vor tresări toți, strigați pe nume. Din puțin și de departe s-au stirnit acești drumeți ; pașii lor au frînt cărări și s-au astupat străbătîndu-se ; urma lor a devenit carosabilă.*

Nu ești singur, și mergi pe lumină. Acolo, casele se zbuciumă să se întrecă. Dincolo, un flăcău se umple dintr-o cană de lut. Sub covîltire sacii guiță a toamnă. La Reșița, Hunedoara, Galați, în alveola convertizoarelor, oțelul se așează și se mistuie. Vreascul viței de vie s-a făcut una cu trunchiul pămîntului. Pe Lotru și la Porțile de Fier apa încetinește și se îngroașă.

Lișițele descurcate din stuf decolează spre țările rare ; cu ele se ridică o clipă vînătorul și, înseninat de iubire, se pierde în sus.

Mergi pe lumină și ești corabia cu glasuri și cîntece ; pe mările auzului timpanul se umflă de suflul Mioriței venit din iarba fluată.

Aprinde o floare, să-ți poarte curaj. la cu tine mădulare gata de jertfă, căci drumul acesta s-a măsurat mereu în oseminte. În cetatea Sucevei a izbucnit un stejar artezian. Atent la rănile comemorative ale ingrasiei, adună slovele : privește cît singe bătînd în fierbinte, bătînd în sărat și-a spart culoarea și forma de om pe altarul acestor lespezi.

Aprinde o floare, să-ți poarte curaj. Ai nevoie de el la drum și la fericire.

Despăturește cu minuție această țară — o vei afla mereu de două ori mai mare și de alte cîteva ori mai scumpă.

Ghicește cu degetul.

Acolo, apa Dunării lamentîndu-se de șale trece hamal pe sub poverile inventate de noi ; pe străzile vechi alunecă trepte ; Mazepa și Țiglinele aduc orașului un oraș : Galați.

Postat în umbra cărămizie a miresmelor sale, Combinatul siderurgic nu te întîmpină, ca să te poată speria : bum ! Fabrica de oxigen salută orice eveniment sau chiar întîmplare. Un vînt schimbător trudește la depoluat.

Siderurgistul își apără uriașii. Îmblînzit la dogoarea cubiloului celebrează zilnic o Nouă Zi ; fonta scutură-flutură ireale scîntei — o, tannenbaum !

Înghiocat în cabina laminorului Slebing un om frămîntă, din numai cîteva gesturi izbutite, lutul oalelor, aluatul pîinii, sufletul îndrăgostiților de mîine — fierul recent. Volante, caje, chingi, jeturi de apă — bon-

Tudor Vasiliu

Continuare în pag. a 2-a

a patriei cinstire

Imn

Ea-i un trup uriaș pe un munte-nflorit
Într-un leagăn de-alinturi ; între vis
Și furtuni,
În degetu-i mic e cuibul meu cald —
Bob de grîu credincios într-un cor
Un crîng de lumină și bucurii casei mele
În preajmă ; pe-acoperișul de munte
Înflorește zmeurișul zăpezii; vin
Și calde
Bucate ține în brațe masa păstorului.
În februarie e patria mea !
În luminișul odihnei piriul în murmur
Ademenește
Colina și-n fiecare clipită mieii
Zăpezii intră în grîu ; o, fin cosit,
Aurie mireasmă de stînjenel adormit
Sub mesteacăn,
În februarie e patria mea !
Poeții de douăzeci de ani vin să-și vadă
Părinții prin cetăți cu podoaba flamurei
Zilei de muncă.
Nemuritor este sîngele care visează
Și-n libertatea lui sfîntă adună
Poveri într-un lan mîngîiat de virtute ;
O, magie
A macului înflorit în stupul trupului tînăr,
În februarie e patria mea !
Ea-i o ființă
Uriașă pe un munte-nflorit într-un leagăn
De-alinturi ; între vis și furtuni,
În degetu-i mic
E cuibul meu cald: bob de grîu credincios
Într-un cor fără somn, fără somn.

Dumitru M. Ion

JURNAL DE POET

Un geniu al Transilvaniei

Peste șase sute de Imne originale, peste două mii de miniaturi unice în lume originale, zeci de melodii autentice pentru imnele proprii, mai păstrate cîteva, dar care există pericolul să se piardă de nu se vor lua măsuri pentru publicarea întregii moșteniri rămase de la acest geniu al graiului și penelului român pe care eminescologul italian Rosa del Conte (văzîndu-i lucrarea cu cîțiva ani în urmă) copleșită a spus că ne aflăm în fața unui Dante în limbă și unui Fra Angelico în pictură, într-un totul original, acest mare cărturar țăran din Sălișteа Sibiului din veacul trecut. Descoperit în anul 1902 de marele pedagog și istoric transilvan Onisifor Ghibu care a reușit să publice cîteva miniaturi, însoțite de entuziasmul său în anul 1940, lăudat de N. Cartojan care l-a văzut și el parțial avem astăzi aproape toată opera lui, datorită sîrguințelor profesorului Octavian Ghibu, fiul marelui cărturar Onisifor, față de care avem o mare datorie de a o scoate cît mai grabnic la lumină.

Acum doi ani la împlinirea a o sută de ani de la moartea genialului transilvan, la Universitatea populară s-a ținut un simpozion entuziast în fața unei săli pline și cîțiva vorbitori avizați ca Paul Anghel, criticul de artă Vasile Drăguț și istoricul literar Mircea Tomuș, dimpreună cu vorbirea caldă a profesorului O. Ghibu, au atras atenția asupra valorii excepționale a operei inedite rămase de la marele creator care, alături de Budai Deleanu, în multe privințe superior acestuia, și marile genii ale școlii ardelene, continuă și statornicește ființa autohtonă a românilor transilvani într-o perioadă cînd Transilvania se afla încă alipită imperiului austro-ungar. Născut în Sălișteа Sibiului, despre care Nicolae Iorga spunea în 1905 că „e lăcașul celei mai depline frumuseți românești în față, trup, port, limbă, moravuri, — sat mare și bogat, care seamănă mai mult cu o republică a țăranilor români", în casă țărănească, prin iscusința geniului său creator s-a ridicat la învățătură, și-a alcătuit o mare bibliotecă prin hărnicia mîinii lui, copiind tot ce socotea el ca fiind ziditor din cărțile ce umblau la noi în veacul trecut, literară, pedagogie, folozofie. A fost învățător de școală și crisnic la Biserica cea mare din Sălișteа, călugărit sub numele de Procopie, n-a părăsit satul său pentru a intra în vreo mănăstire ci precum Sincai, Samuil Micu, Petru Maior în Transilvania a împlinit acel rost ziditor de apostolat social într-o vreme cînd românii erau nedreptățiți, toleraț iar mănăstirile lor din poruncă imperială dărîmate cu tunurile cu zecile.

Satul ținea astfel loc de mănăstire. Cărturarii trebuiau să-și împlinească lucrarea alături de părinții și frații lor, țărani păstori sau lucrători de pămînt.

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 6-a

Cenaclul Revistei „Luceafărul"

Luni, 3 februarie, ora 17, la Ateneul tineretului din Aleea Alexandru nr. 38, Cenaclul Luceafărul prezintă un recital de lirică populară susținut de actrița Anca Vlădescu-Aron. În discuție poezii de Vivi Anghel și Romulus Brâncoveanu.

ÎN ACEST NUMĂR

Colocviile „Luceafărului"
MARXISMUL ȘI LITERATURA
Gh. Achiței, Gelu Ionescu, Dan Laurențiu, Romul Munteanu despre volumul MARX, ENGELS, LENIN DESPRE LITERATURĂ ȘI ARTĂ (pag. a 3-a).

ÎN UNANIMUL ROMÂNIEI VOT
GÎNDIREA COMUNISTĂ VA DA ROD
Versuri dedicate alegerilor de la 9 martie
(pag. a 8-a)

cronica literară

Mircea Ciobanu: „Tăietorul de lemne"

Liniștea cu care Mircea Ciobanu își urmează linia propriului drum, nezdruncinat de dezaprobarea sau dezinteresul relativ față de scrisul său este ceea ce am vrea să notăm la începutul acestor însemnări despre ultima lui carte, **Tăietorul de lemne.** Autor, la început, de versuri, făurite cu o minuție artizanală remarcabilă, oglindind lectia intim asimilată a poeziei lui Arghezi sau Barbu, Mircea Ciobanu a început apoi să scrie o proză ale cărei modele nu mai sînt însă de găsit atît de aproape. Cartea cea mai discutată, între cele de proză, este romanul **Martorii,** compoziție savantă urmărind să elibereze un sens ascuns dincolo de aparența faptelor prezentate. Compoziția prețioasă și pretențioasă a romanului, specialitatea lui deliberată a stîrnit o reacție de refuz. I-a fost atribuită autorului fie dorința de a se sincroniza în chip snob cu dezideratele criticii, fie incapacitatea de a se ridica deasupra joasei temperaturi a unei scrieri minuțios meșteșugite, dar lipsită de o ardență reală. **Al doilea roman, Cartea fiilor,** în care intenția parabolică se evidențiază cu ușurință, a fost acuzat de ilizibilitate. Fructuoasă pentru autor s-a arătat a fi seria **Epistolelor.** Primului volum, numit **Epistole,** i-a urmat un al doilea intitulat **Armura lui Thomas și alte epistole,** pentru ca, recent, ultima carte în proză a autorului, **Tăietorul de lemne,** să se alăture prin caracteristicile-i principale șirului pomenit. Proza în înțelesul ei îndătinat nu este preocuparea lui Mircea Ciobanu. **Martorii** nu este de fapt un roman, deși articulațiile speciei sînt păstrate și respectate. Nu intriga și nici deznodămintele atrag pe autor. Mircea Ciobanu e interesat mai ales de dimensiunea morală a faptelor, de sensul lor neevident, de atitudinea omului față de ele. Epistola corespunde prin structura ei mai bine tipului acesta de proză meditativă în care personajele fac mai mult figurație, iar intriga și celelalte accesorii epice reprezintă abia o indicație. Formula exprimă mai bine pe autor care, eliberat de mașinăria complicată a **Martorilor** și, mai ales, a **Cărții fiilor,** are o mai mare șansă de a fi înțeles în intenția de temelie a scrisului său. Acestei proze descămate, încărcată de considerațiile concentrice ale autorului i s-a zis proză-eseu. Edificatoare este și compararea lor cu parabolele biblice. Cititorului i se arată un fapt semnificativ căruia apoi prin succesive sondaje i se dezvăluie înțelesurile ascunse. **Epistolele** cuprind o pădure de întrebări mai nici un fapt neputînd da o singură certitudine sau un unic răspuns. Scrisorile se trimit unei „bune prietene" și epistolierul relatează întîmplările cu un aer enigmatic și meditativ. El vorbește despre fragilitatea condiției umane, despre dilemele inevitabile ale ființei omenești, despre relativitatea binefacerii și erorii etc. **Tăietorul de lemne** e o „scrisoare" reprezentativă pentru specificul prozei lui Mircea Ciobanu. Ce aduce nou cartea este un preambul care justifică modalitatea aleasă. Ea îl arată pe autor drept adversar al acelui „soi de viclenie" care este literatura și partizan al unei adresări mai directe. Autorul are o Idee. Pentru a o comunica el trebuie s-o încorporeze într-un roman, nuvelă, poem sau piesă de teatru, ne spune Mircea Ciobanu. Neincorporată Ideea nu va ajunge la cititor, iar odată încorporată Ideea trebuie să se topească în masa întregii compoziții întocmai sării în apă, altfel riscînd să se divulge prematur. Cite precauții pentru autor pentru a-și ascunde Ideea, ne spune Mircea Ciobanu, cite strădanii de a o încorpora în așa fel ca ea să nu fie evidentă, să nu izbească de la început atenția cititorului, cită abilitate pentru a face ca ea să se declanșeze firesc după ce lectura a fost de mult consumată și efectele ei trăite după dorința și voința autorului ! Este drept oare ca un autor să-și îmbrace Ideea în atîtea văluri ? Nu este ea oare mai importantă decît învelișurile pe care habitudinile literare ni le recomandă ? Mircea Ciobanu crede că pe această cale autorul se află cu cititorul într-un pariu foarte greu pentru el. Perfect stăpîn pe Ideea sa el poate să nu fie la fel stăpîn pe mijloacele la care-i obligă limbajul tradițional al literaturii. Ce rost mai are deci acest limbaj ? „Dornic de basme cum e el (cititorul n.n.) vrea să fie prins în cursa ce i se întinde, și se lasă amăgit fără să protesteze. Dar dacă va fi avertizat că i s-a pregătit o capcană, dacă va auzi : iată ideea de dragul căreia m-am ostenit să născocesc o poveste — se va trezi, va deveni prudent, va prefera realitatea". Autorul va pierde deci pe cititor și deci totodată un părtaș la Ideea sa. Nu mai e posibil oare și alt drum ? Nu se poate cborda oare cititorul și fără minciunile convenționale ale romanului, nuvelei, poemului, piesei de teatru ?

Către un răspuns pozitiv s-a îndreptat Mircea Ciobanu în preambulul său. Dacă avem de comunicat o idee nu are poate niciun rost să creăm pentru ea o poveste. Riscul e prea mare. Povestea poate să nu reziste, iar cititorul să părăsească odată cu povestea și Ideea. Or, noi ținem la Ideea, ne sugerează autorul Nu ne mai rămîne altceva de făcut decît să vorbim deschis despre Idee, în numele ei, cu ajutorul unei întîmplări oarecare. Iată în litera ei această susținere ; „De căpetenie e un singur amănunt. Omul ideii sale se vede obligat să se despartă de literatură. În adevăr, el ar fi avut la îndemînă o poveste, dar, decît să o pună sub înșiruirea vorbă cu vorbă a intenției lui (și astfel să-l îndepărteze pe cititorul iubitor de basme și capcane bine înjghebate), a ales mai bine să-și privească ideea ca pe o întîmplare despre care s-ar putea depăna o poveste". În această declarație intîlnim un Mircea Ciobanu mai clarificat asupra felului său de proză. Distanța la care se așează de povestirea „bine înjghebată", susținută de fluturările de basma roșie a capcanelor epice, îl îndepărtează în bună măsură și de complicata schelărie a celor două romane ale sale, profilindu-l mai ales ca autor de epistole. Aici savantele capcane ale intrigii românești sînt absente, autorul nu folosește nici un truc în raport cu cititorii săi, adresarea este directă, Ideea neascunsă, pericolul de a fi înăbușită de aglomerarea recuzitei epice dispare. Motivația despărțirii autorului de proza tradițională, de „literatură", cum zice singur în altă parte, este mai personal motivată decît la alții. În orice caz, Mircea Ciobanu ne propune o proză animată de nervul dezbaterii, de prezența Ideii, cum zice autorul **Tăietorului de lemne.** Nu este acest program periculos pentru zestrea de cîștiguri artistice de pînă acum ? Mircea Ciobanu întoarce spatele „artisticului" și ține la Idee. Există o ascunsă notă de austeritate în acest program scriitoricesc. Autorul pledează pentru simplitatea mijloacelor și **Epistolele** ilustrează acest tip de proză monahală și aspră. Scrierea are o simplitate rafinată de extracție livrească. „Literatura" își retrage aluviunile pentru a face loc discursului nud și neliniștit.

Tăietorul de lemne pleacă de la un personaj și de la o întîmplare. Atît personajul cît și întîmplarea sînt construite de autor în „părtășie", cum zice el, cu cititorul. Să presupunem că, zice autorul, există un om convențional N. Să credem, ne mai spune apoi, că s-a petrecut următoarea faptă. Luînd pe cititor alături de sine el nu-i propune acestuia să plăsmuiască ci, să-l urmeze în meandrele complicate ale tîlcului întîmplărilor presupuse. Personajul N este un Urmăritor. Întîmplarea pe care ne cere să ne-o imaginăm autorul este o scenă de omor involuntar. Un tăietor de lemne lovește fără să vrea pe tovarășul său de muncă și acesta cade ucis. Ce va face Urmăritorul ? Îl va dbsolvi pe Tăietor ? Urmăritorul nu-l poate absolvi pe Tăietor dar încearcă să-și imagineze o Cetate a Scăpării unde toți cei ce omoară din întîmplare pot să-și caute salvarea. Prilej pentru autor de a creiona imaginea unei cetăți imaginare de aspect dezolant. Și, alături de cititor, autorul convine că această cetate nu-i posibilă. Apoi el ne propune altă situație : Urmăritorul are un Frate bolnav care-i cere, pentru a se elibera de suferință, să fie ucis. Ce va face Urmăritorul ? Pînă la urmă rigidul personaj va ceda stăruitoarei rugăminți devenind culpabil de o vină pentru care a urmărit pe atîția alții. Oricine poate fi și vinovat și urmăritor. De-aici încolo, N., urmăritorul a încetat de a mai fi o convenție este chiar un personaj ne spune Mircea Ciobanu și povestea atît timp evitată sau amînată ar putea începe. Dar epistola se încheie aici. Mircea Ciobanu nu e interesat de poveste ci de dezbatere. De ce N. nu poate acționa decît într-un singur sens, deși dorește să se elibereze de constrîngătoarea direcție ? De ce Tăietorul, ca vinovat involuntar, nu se poate sustrage condiției de vinovat și de victimă ?

Tăietorul de lemne e un discurs despre condiția omului, scris cu o rivnă problematizantă care face cinste autorului cărții. Mircea Ciobanu și-a făurit un stil nimerit acestor epistole pline de reflecții. Adversar al literaturii cu văluri multicolore el tinde către o simplitate salutară.

M. Ungheanu

viața cărților

poezie

Limpezime și optimism

Sub un titlu de o ușoară tentă păsunistă, **Efigii în pridvor,** Ion Tudor *) propune cititorului o poezie limpede, hrănită de conștiința apartenenței sale, spirituale și afective, la o lume față de care are datorii dintre cele mai certe : satul. Pentru Ion Tudor, stilpii pridvorului (prispei) reprezintă unul dintre elementele simbolice ale statorniciei noastre pe aceste meleaguri : **„Noi nu vom pleca niciodată ! ni-i casa / Pămîntul acesta, izvorul, pădurea, / Și stîlpii din prispă, cerdacul și poarta, /.../ Agățată în cui stă securea".** De la stîlpul casei pornesc primele și marile experiențe și tot acolo se întorc cei care le-au încercat : **„La stîlpul casei, în pridvor, / Dau puii roată de cu seară, / Întorși romantici dintr-un zbor / Ce-l îndrăzniră azi, întîia oară".** Poetul își judecă toate drumurile raportîndu-le la acest punct de plecare, așa cum o spune și într-un fals poem „chiromantic" : **„De-aici pornește drumul lung : / Din podul palmei ; la răscruci / Pe care drum am să ajung ? /.../ Mai șovăie, prin ani, o clipă / Ca pasărea în zbor de seară / Cînd se-odihnește pe-o aripă... /.../ Ți-am scris poemul palmelor de ceară...".** În mod firesc pentru o astfel de poezie, nostalgia locurilor pure, în care se aude „Cum merge luna în picioare", apare frecvent. Iată chiar poezia din care am citat : **„În noaptea asta fără nouri / Prin lunci a înflorit pelinul, / Pindim cu ochiul singuratic / Cum fuge drumul, peregrinul. /.../ Și am pleca și nu se poate / Să trecem peste țărmuri rare, / Acolo unde se aude / Cum merge luna în picioare... /.../ Și am pleca și nu se poate / Să trecem peste țărmuri rare...".**

Poetul Ion Tudor are o încredere funciară în necesitatea colectivității. O spune cu sinceritate, chiar dacă în versuri în care emoția este, evident, exterioară, poeziei : **„Nu sunt singur, nici nu vreau să fiu. / Drumurile lumii ne arată / Că așa am fost și o să fim : Trup și inimă curată. /.../ Nu sunt singur, nici nu vreau să fiu, / Pentru voi mereu, și pentru mine, / Cupele cu vinul rubiniu / Vreau să fie-ntotdeauna pline".** Din cînd în cînd, apare o notă ușor elegiacă ; mai ales atunci cînd tiparul senin cu care s-a obișnuit poetul se clatină : **„De ce bat clopotele, bat / La asfințit urît de soare. / Doar tu spuneai că nicioda' / Lumina soarelui nu moare. /.../ De ce bat clopotele, mamă, / Aceste coruri cristaline, / Aud cum razele căzînd / S-apropie de mine...".**

Din păcate, nu de puține ori Ion Tudor este declarativ, versurile sale incorporîndu-se unei mediocrități de o anumită nuanță : **„Dimineața îi privesc întinderea / pînă acolo, / în înaltul munților, / la cuibul de vultur. / Bătrînii mei / mi-au sădit brazii / în singe. / Izvoarele ! — / Apa lor ne-a făcut / curgători... / Mergem cîntînd / și nu vom mai obosi...".** De aceea îl preferăm pe poetul din „Drum de cîmpie", mai apropiat glasului original al poeziei lui Ion Tudor, sugerînd firescul sfîrșit de drum, pe care poetul îl vede ca o senină și necesară reîntoarcere la cîmpia de unde a pornit cîndva : **„Cînd am să îmbătrînesc, / îmi voi aduna cîntecele / la marginea cîmpiei / aruncîndu-le în lanuri / ca să le-asculț. / Drumul reîntoarcerii / îmi va aduce lacrima / pe care astăzi / că nu știu mă prefac. / Pești / vor juca în iezere / prefăcînd apa / în cristale".**

Dorin Tudoran

*) Ed. Eminescu, 1974.

proză

Mersul inexorabil al istoriei

Există în romanul lui Dinu Săraru*) un laitmotiv, ce sintetizează simbolic întreaga construcție epică. Este descrierea deplasării celor doi prieteni nedespărțiți, personajele centrale ale romanului : Năiță Lucian și Pătru cel scurt. Iată una dintre numeroasele apariții în mișcare a celor doi țărani : „Plecaseră din povarna lui Simion Popescu pe rînd, ultimii Năiță și Pătru cel scurt, iar acum ei mergeau unul lîngă altul. Năiță, iute, iute, cu pieptul înainte, de parcă ar fi împins pe cineva cu el, Pătru gîfîind și rostogolindu-se într-o parte, ca un arici dat de-a dura de cineva. [...] Năiță mergea înainte, împingînd cu pieptul ca și cînd i s-ar fi opus cineva. Mergea mai repede acum, și Pătru cel scurt gîfîia și mai tare ca să se țină de pasul mare și iute al lui Năiță Lucian, venea după el dintr-o parte, încercînd să-i prindă cu privirile fața și să citească pe ea răspunsul înainte de a deschide acesta gura." Cei doi închipuie o ipostază a eternului cuplu de aventurieri inocenți : don Quijote de La Mancha și Sancho Panza. Arhetipul literar al căutării întreprinse de către doi bărbați foarte deosebiți unul de celălalt, dar complementari, capătă în romanul lui Dinu Săraru o nouă și impresionantă întrupare.

Întîmplările din **Niște țărani** au loc într-un sat din Oltenia anilor '50. Năiță Lucian, prietenul acestuia, Pătru cel scurt și alți țărani întîmpină noul istoric, ce se face simțit într-un ritm necunoscut mai înainte. Unii dintre reprezentanții puterii politice nu sînt la înălțimea vremurilor, o frenezie pîndită de erori îi mină în deciziile lor privitoare la destinele unor oameni ai satului. Lipsa de înțelepciune a acestora este contemplată cu consternare de către țărani. Timpul curge însă năvalnic. Istoria repară implacabil ceea ce este de reparat. Funcționarii lipsiți de înțelepciune politică sînt schimbați. Ultimele pagini ale romanului îi înfățișează pe țăranii din Cornu-Caprei luînd decizia de a lucra în comun pămînturile.

Niște țărani este un roman memorabil nu atît datorită conflictelor pe care le urmărește, conflicte caracteristice pentru acea vreme de tranziție, cît pentru felul în care autorul reușește să construiască un cuplu aproape mitic, definitoriu pentru o mentalitate revoltă. Năiță Lucian este o apariție plină de vitalitate, el a făcut întreg războiul, crește șase copii, pune la cale tot felul de manevre pentru a se sustrage de la cooperativizare. Planurile sale sînt utopice, energia pe care o cheltuiește în direcția realizării lor este uriașă. La treizeci și șase de ani Năiță Lucian se privește în oglindă și constată că este un om bătrîn : „...oglinda vedea bine și fără să vrea, Năiță se uită în ea și se văzu cu o față de om străin, bătrîn rău, și zbîrcit și ars de soare ca și cînd trecuse printr-un foc. Pe obrazul său ras proaspăt se încovrigau zbîrciturile venind și din sus și din jos, și el se pîpăi speriat de ce vedea în oglindă. Nu se recunoștea, parcă fi tăiase cineva mărunt-mărunt pe obraz cu un brici și el nu simțise, și tăieturile se uscaseră, și acum nu se mai putea îndrepta nimic." Pentru a sustrage pămînturile sale de la cooperativizare, el, ajutat de Pătru cel scurt, de alți doi prieteni și de întreaga lui familie ridică vetrele cîtorva case pe unele dintre bucățile sale de pămînt. Munca lor febrilă, inutilă, naivă are o anumită măreție tragică. Alături de Pătru cel scurt, Năiță Lucian se zbate cu disperare, se împotrivește istoriei, mersului inexorabil al acesteia. Nimic nu reușește. Gheorghe, fiul cel mai mare al lui Năiță, cel căruia îi fusese destinată prima dintre proiectatele case, fuge de acasă și se face șofer. Pătru cel scurt moare lovit necruțător de o boală ivită din senin. Năiță se simte înfrînt de lucruri pe care nu le poate pricepe.

Trebuie precizat că **Niște țărani** nu este un recviem pentru o categorie de oameni pe care istoria îi obligă să treacă la un alt mod de viață. Prozatorul a reușit să implanteze în cartea sa anumite premize convingătoare ale lumii noi a satului, care se naște în aceși ani. Însuși Năiță Lucian este înfățișat în paginile din urmă ale romanului semnînd cererea de înscriere în cooperativă.

Niște țărani este un roman al unor vremi de tranziție. Pe fundalul acestei lumi frămîntate, dar purtînd în sine germenii idestructibili ai viitorului se văd umbrele celor doi prieteni : Năiță Lucian și Pătru cel scurt. O infinită tandrețe paternă se simte în rîndurile prin care Dinu Săraru îi descrie într-o carte remarcabilă, cu personaje și conflicte adevărate, într-o carte scrisă cu talent și umor de bună sorginte populară. Privindu-i și strivind o lacrimă între pleoape, prozatorul îi mustră parcă pentru îndărătnicia lor de a rămîne niște copii și de a nu pricepe că vremurile noi cer un alt fel de maturitate decît cea pe care pot ei să o aibă, că maturitatea lor este un fel de copilărie.

Voicu Bugariu

*) Dinu Săraru, **NIȘTE ȚĂRANI,** Editura Eminescu, Buc., 1974.

critică

Critica de poezie

Exercițiul îndelungat și aproape exclusiv de cronicar de poezie al lui Mihail Petroveanu*) se materializează într-un volum de „Traiectorii lirice", cuprinzînd 49 de profiluri de poeți contemporani, de la T. Arghezi la Ioan Alexandru și de la Marcel Breslașu la Gabriela Melinescu, într-o succesiune dictată de anul de naștere al fiecăruia. Este o culegere care are la bază textul cronicilor publicate de autor în revista „Viața românească", acestea, însă, suportînd pe parcurs „intervenții de ordinul condensării, sau, dimpotrivă, al dezvoltării". În privința procedării, cum bine se știe, G. Călinescu a ridicat obiecții, comentînd în speță cazul lui Pompiliu Constantinescu. Îi împărtășesc întru totul părerea, pentru că această operație de revizuire, de „aducere la zi", pe lîngă faptul că înlătură sau corectează impresia de spontaneitate, transformă materialul astfel rezultat într-un produs hibrid, nici cronică, nici studiu, cîștigul eventual de nuanță fiind contrabalansat de dispariția unității de ton. Acel farmec de spunere directă, dintr-un flux de cuprindere și perspectivă al cronicii se pierde. Este și motivul pentru care cartea lui Mihail Petroveanu, deși densă ca substanță și cu foarte multe observații interesante, se citește greu. Ligamentele dintre diferitele momente de elaborare se observă. Acționează aici un scrupul de exactitate, s-ar putea spune camilpetresciană, caracteristic într-o mare măsură autorului, adept dealtfel al lucrării de atelier împinsă pînă în pînzele albe ; sau, mai exact zis, continuată pînă în pragul publicării. Temător de a nu pierde nici un detaliu, de a nu uita vreun exemplu sau vreo probă în argumentație, obsedat de ideea de a nu formula cumva fără preciziunea maximă ori de a fi pur și simplu rău înțeles din pricina exprimării, criticul și-a creat o adevărată faimă prin înfățișarea arborescentă a manuscriselor și chiar a șpalturilor sale, migălite rînd cu rînd, lucru care, firește, înspăimîntă atît pe redactori cît și pe tipografi. O corectură făcută de Mihail Petroveanu seamănă cu o nouă elaborare, într-atît de mare e procentul adaosurilor și al ștersăturilor.

Acest stil de lucru exprimă cum nu se poate mai bine însăși metoda criticului, autodefinită în prefața volumului drept o „optică filigranată", spre deosebire de una direct „mărturisită". Mihail Petroveanu operează, cu alte cuvinte, cu procedeele unei **critici moleculare :** țesutul poeziei este desfăcut și recompus particulă cu particulă. Nici un amănunt al obiectului comentat nu-i uitat pe masă, și criticul nu neglijează nici unul din aspectele ce pot fi abordate cu profit în privința deslușirii întregului mecanism. Dintr-un volum, aproape poezie cu poezie e confruntată și își găsește o trimitere în judecata globală ; dintr-o poezie, aproape strofă cu strofă e luată în vizor și colaborează la depistarea unei trăsături inseriabile. Cufundat în labirintul unei creații, autorul ajunge la lumină numai după ce a explorat toate posibilitățile oferite. Critica este, în acest caz, o înaintare și o revenire, uitîndu-se de cele mai multe ori faptul că pentru definirea unui profil e necesară nu numai nuanța, dar și reducția tipologică. Iubirea nuanțelor nu permite, însă, niciodată aici un asemenea sacrificiu. Formulele sintetice, cîte sînt și, atunci, îndeobște pertinente sînt trase din ceea ce Mihail Petroveanu numește „sugestiile conturului fizic", deci din portretistică. Așa cum e și normal, astfel de sugestii provin de la autorii colegi de generație sau de la aceia care i-au permis sedimentarea observației, în timp, nicidecum de la poeții tineri în a căror apreciere de ansamblu M. Petroveanu se arată mai reticent. Comentariile sînt, însă, în genere, judicioase și de o indiscutabilă finețe a analizei. Mă despart de opiniile lui M. Petroveanu doar în cîteva cazuri, cînd autorul se dovedește prea complezent ori prea ceremonios, înfășurînd obiecțiile în prea multă foiță. De altminteri, stilul ceremonios, protocolar este încă una din trăsăturile caracteristice ale acestei critici. Foarte clar în ce privește enunțul mesajului liric, foarte tranșant în observarea viziunii și a problematicii implicite, Mihail Petroveanu desfășoară o întreagă formularistică în latura selectării aspectelor propriu-zis poetice. Criticul nu respinge, ci numai preferă, cu exprimări „filigranate" pe cale să devină ticuri verbale. Cartea sa, însă, e cartea unuia dintre criticii cei mai serioși în materie de poezie.

Dan Cristea

*) Mihail Petroveanu, **TRAIECTORII LIRICE,** Ed. Cartea Românească, 1974.

prezențe

Un nou roman de Marin Preda

● *Miercuri, 29 ianuarie, ora 18, la Editura „Cartea Românească", a avut loc lansarea noului roman a lui* Marin Preda, „DELIRUL".

În prezența unui numeros public, cît și a unor personalități literare de prim rang, criticul literar Eugen Simion a prezentat cartea ca pe un eveniment al literaturii române de azi, după care autorul a dat autografe.

Remarcăm prezența entuziastă a unui public tînăr, pasionat de veritabila literatură politică, domeniu în care se înscrie strălucitor noul roman al lui Marin Preda.

● *Manifestările consacrate sărbătoririi a 125 de ani de la nașterea lui Eminescu, continuă. Teatrul „M. Eminescu" din Botoșani a pregătit un spectacol de poezie din „Scrisorile" emnesciene, în interpretarea artistului Dan Nasta. Spectacolul a fost prezentat la Suceava, Dorohoi și Botoșani.*

● *Joi, 30 ianuarie, tot la Teatrul „M. Eminescu" din Botoșani a fost prezentat în premieră absolută, spectacolul „Cîntec pentru marea dreptate a țării", al cărui text e compus din piesele lui Eminescu, „Mira" și „Bogdan-Dragoș", în regia lui Ion Olteanu și decorurile Teodorei Niculescu.*

Dacia phoenix

Urmare din pag. 1

căluț, șuierături — blumul apare sumes, neted, rașchetat de zgură, prelingindu-se gasteropod și indelung spre ghilotină. Un băiețandru cu scut de clingherit îi ciupește grosimea șușotind-o în urechea microfonului.

E toamnă și e duminică, o miercuri ca oricare alta.

Intre chipuri, electricianul Gălățeanu Vasile, cu barbia retrasă și nasul involuntar, se ține doar cu ochii și glasul : Ați promis. Să scrieți că ne trebuie specialiști. Să nu uitați să scrieți de specialiști. Ați promis.

Am promis și un exemplar din viața și activitatea lui Napoleon. Poate lui Iovu Ionel. Poate lui Vodarici, Ivanov, Negrișan.

Am promis să nu-mi văd mai departele pînă a nu fi potrivit această piatră, cu aceste nume, în acest drum.

E toamnă și e duminică.

Schela Galaților a fermecat dintotdeauna peste puterile sale ; un pircălab de Covurlui asista perplex la spargerea satelor, la exodul sărmanilor de pe Geru și Chineja „dișărtind moșia" și întemeindu-se covaci, căldărari, tufingii, chetrari, marangozi, caiangii, mumgii, orahari, bogasieri și casapi.

Țipătul reizilor drămăluind zahereaua, zarafii tainici suotînd de pulbere aurul carboavelor, icosarilor și pollior imperiali, vinurile moscatello lucrate în mahalale pînă a nu se impuțina, îl luau pe Stan marangozul, peticarul de caravele, tovarăș de pitoresc.

Apoi, în orașul proaspăt urcat portofranco, Fernic și compania adunară un Șantier Naval. Din el a explodat colosul de azi.

Tot ce vedeți, cargourile astea, mineralierul de douășpe mii, platforma de foraj, le-am făcut cu alde tineri ca Bejan ; nevastă-sa — textilistă, amîndoi urmează la seral.

Triumful e al tuturor, lansatorii execută parimele, și cargoul pătrunde lent și rigid în Dunăre.

E seară și ne lăsăm, într-o ciobacă îngreuiată pînă la furcheți, pe malul cestălalt.

Trec șlepuri, ceamuri, remorchere, nave rapide cu aripi portante, șalupe și bărci.

Dunărea vine aprigă și monumentală ca o locomotivă și a-i sta în cale sau a-i plînge urma înseamnă în primul rînd a nu o privi cum trece.

La steaua care nu se va stinge niciodată

Urmare din pag. 1

convulsie de haos care implora ordine, mai ales pe dumnezeul capabil să determine ordinea și armonia îl implora. Era starea de cumpănă dintre o Europă prea plină de triumfurile ei și o Românie care jinduia să se cuprindă în cultura europeană, era ora la care trebuia să se hotărască o dată dacă intrăm sau nu suntem în stare să intrăm în universalitate. Și ai venit Domnia Ta, și, dintîi, ai separat apele de uscat, și ai hotărît apoi de unde și pînă unde, și ți-ai turnat sufletul în toate punctele de sprijin ale gliei românești, și ai poruncit apoi simburelui cuvintelor să iasă la iveală, și marea Poezie s-a descoperit pe sine, și Domniei Tale i s-a dat numele de Mihai Eminescu.

E-atît de orbitoare aura de mit ce-ți înconjoară viața, încît adeseori uităm că Domnia Ta ai fost și om. Dar ai fost și om, vezi bine, și nimic din ce-i propriu condiției umane n-a rămas în afara cunoașterii Domniei Tale. Amarul și lacrima, disprețul și ironia, setea și foamea, ura și nemernicia, suferința fizică și desperarea gîndului, paharul plin cu de toate venințurile și băut pînă la fund, zadarnică fiind orice iluzie a salvării, întunericul care pînă la urmă s-a așezat definitiv. Domnia Ta însă nu te lăsa tulburat de aceste aduceri aminte, altul e rostul pentru care stăruim asupra lor. Fiindcă nu se poate, la capătul unei nopți albe, pe foi chinuite îndelung, după ce taina atîtor universuri s-a lăsat în sfîrșit dezlegată și din tone de minereu cercetat aurul și-a arătat strălucirea, nu se poate ca Domnia Ta să nu fi smuls inimii, cu sînge cu tot, acel strigăt excelsior de înfrîngere a legilor materiei din cuvinte, de victorie a spiritului în sfîrșit cuprins în cosmosul unui vers unic pe lume. Și-atunci îngăduie să te întrebăm : de ce s-a oficializat printre contemporanii Domniei Tale opinia, necruțătoare ca o sentință, și apoi preluată de către unii, de către alții, cu aceeași orgolioasă detașare, că numai în mizerie își află poetul starea de grație, că poetul ar avea nevoie absolută de spaima zilei de mîine ca să creeze, de ce s-a spus că Domnia Ta anume ai fi ales. Noi știm că nu-i așa, o astfel de bucurie a săvîrșirii actului de creație nu mizeria o naște, noi știm că asta e o minciună sfruntată, justificarea unor conștiințe netrebnice înfricoșate de infernul personal. După cum, la fel de bine știm că alta e lecția ce au poeții de învățat, toți oamenii de bine din această țară au de învățat de la Domnia Ta. Este lecția dăruirii pe viață și pe moarte unei idei care să-ți călăuzească opera, este lecția netrădării adevărurilor față de care ți-ai legat viața, este lecția cutremurătoare a netrecerii fără urmă de foc pe acest pămînt. Cel puțin pentru atît și tot îngăduie să-ți mulțumim, și rugămu-ne Domniei Tale, de cite ori va fi, dintr-o pricină ori alta, să pălească steaua vreunui poet, redă-l pe acela sieși, cu toate pîrghiile de rezistență ale lecției de care am pomenit.

Acestea, stimați oameni buni, am avut de comunicat sacrei umbre a Domnului și Voievodului nostru Mihai Eminescu, simțind-o a fi vie chiar aici printre noi și, oricum, prezență statornică în tot ce este simțire și gîndire românească.

Cuvînt rostit la solemnitatea de cinstire a 125 de ani de la nașterea lui Mihai Eminescu, Botoșani, 15 ianuarie 1975.

marxismul și literatura

Filozofia revoluționară enciclopedică

În evoluția sa istorică, filozofia materialistă a reprezentat o continuă tentativă de sesizare a marilor adevăruri, privitoare la tainele actului de cunoaștere, ca și la relația complexă dintre comportamentul ființei umane și factorii atît de diverși de determinare a acestuia. Unii filozofi au explorat cu precădere, pe parcursul timpului, rolul masiv al inteligenței și al energiei psihice excepționale care ar fi produs mari mutații în istoria civilizației și a culturii.

Este cunoscut doar faptul că un gînditor modern cu o formație scientistă, cum a fost Gaston Bachelard, a ajuns la concluzia că marile descoperiri de continente, aventura corăbierilor peste oceane, zborul spre înălțimi etc., nu ar fi fost determinate de anumite necesități practice, materiale, ci doar de dinamica actului imaginar. Se știe de asemenea că un mare număr dintre exponenții școlilor tradiționale de psihanaliză au explicat cele mai multe acte umane prin apelul la subconștient și mai ales prin energia furnizată de libidoul sexual, deviat prin diversele lui forme de sublimare.

Filozofia modernă idealistă a intrat în criză la începutul secolului XX, mai ales în acel moment în care a apărut neîncrederea manifestă a unor gînditori în forțele rațiunii, iar invazia iraționalismului în metafizică a dus la un adevărat divorț între concluziile diferitelor sisteme filozofice și acelea ce se puteau desprinde din cele mai diverse domenii ale cercetării științifice.

De aceea, cînd Marx și Engels au pus temeliile filozofiei dialectice și materialiste, ei au mers pe calea deschisă de gînditorii materialiști din antichitate, continuată de marii cugetători din secolul luminilor, acordînd o imensă importanță concluziilor parțiale, avansate de fizică și matematică, psihologie și antropologie culturală, sociologie și economie politică, istoria civilizației și istoria culturii. Fundatorii acestei concepții revoluționare despre lume și societate au conferit astfel sistemului lor de gîndire un puternic caracter enciclopedic. Filozofia marxistă nu devine însă o sclavă a unor științe pozitive particulare, ci o sinteză originală, menită să ofere o viziune coerentă despre existență și societate și, totodată, să pună la dispoziția cercetătorilor din toate domeniile un sistem de gîndire cu o rază extrem de largă de aplicare. Așa a luat ființă o nouă metodologie de investigare științifică, destinată să ducă la rezultate neașteptate în sociologie și istorie, economie politică și futurologie, științele pozitive și cele umane. În acest fel, filozofia a fost scoasă din stadiul speculațiilor sterile și îndrumată spre explorarea lucidă a sensurilor existenței și a cunoașterii căilor autentice de transformare a societății.

Filozofia marxistă nu mai acceptă zone de mister în existență, ci fenomene cunoscute sau necunoscute. Bazîndu-se pe o conjugare a rezultatelor diferitelor ramuri ale științei, metodologia dialectică și materialistă de interpretare a lumii și a vieții sociale a izbutit să proiecteze noi lumini asupra raportului dintre conștiință și existență și în cele din urmă asupra procesului de creație și a finalității operelor artistice. Extinzîndu-și astfel din ce în ce mai mult sfera de aplicare, filozofia marxistă a așezat pe noi temelii atît estetica generală, cît și istoria și critica literară.

Din aceste motive, considerăm că publicarea recentă în **Biblioteca pentru toți** a unor texte de Marx, Engels și Lenin, privitoare la literatură și artă, riguros selectate și comentate de Ion Ianoși, constituie un act de cultură de notabilă semnificație, care vizează un public foarte larg. Fragmentele selectate de Ion Ianoși se referă atît la datele generale ale materialismului dialectic și istoric, precum și la **praxisul** menit să lumineze modalitățile de construcție concretă a comunismului. Justificarea unor texte în această antologie pleacă de la faptul că nici estetica generală, nici critica literară nu sînt de conceput fără enunțarea rigoroasă a teoriei cunoașterii și fără precizarea unei teorii a valorilor în sfera cărora se înscrie și arta și literatura. Și cînd Lenin stabilește raportul dintre conștiință și existență, el poate ajunge pînă la considerente de ordin etic și sociologic, demonstrînd că **„În realitate, scopurile omului sînt generate de lumea obiectivă și o presupun — o găsește ca dată, ca prezentă".**

Asemenea teze sînt corelate cu altele de ordin mai general, enunțate de Marx și Engels în **Manifestul Comunist** care pun în lumină faptul că **„Ce altceva ne arată istoria ideilor decît că producția intelectuală se transformă odată cu cea materială ? Ideile dominante ale unei epoci au fost numai ideile clasei dominante."**

Metodologia marxistă de cercetare a valorilor economice și spirituale, ca și a raporturilor dintre clase, are un evident caracter genetic. Orice fenomen este înscris într-un raport complex de cauze, efecte, scopuri etc., pentru a se putea preciza într-un mod cît mai limpede esența sa specifică. Un enunț aforistic, formulat de Marx duce spre concluzia că **„Religia, familia, statul, dreptul, morala, știința, arta etc., nu sînt decît moduri particulare ale producției și sînt subordonate legii ei generale."** Dar atunci cînd ajunge la precizarea specificului artei, Marx nu ezită să sublinieze raportul inegal de dezvoltare dintre creația artistică și producția materială, stăruind asupra unui fenomen cunoscut : **„anumite epoci de înflorire a acesteia (arta) nu concordă cîtuși de puțin cu dezvoltarea societății, și deci nici cu dezvoltarea bazei materiale a acesteia din urmă..."**

Evident că nici Marx și Engels și, nici mai tîrziu, Lenin, nu au ajuns la elaborarea unei estetici generale a artei. Dar nici nu și-au propus un asemenea scop. Referințele la anumite epoci literare, curente de idei, personalități sau opere izolate au fie o funcție exemplificatoare a unor teze mai generale, fie rezultă din schimbul de impresii pe marginea unor lecturi. Niște gînditori cu o formație enciclopedică nu puteau să nu aibă o mare admirație pentru Renaștere. Engels scrie că **„A fost cea mai mare răsturnare progresistă din cîte cunoscuse pînă atunci omenirea, o epocă care avea nevoie de titani și care a generat titani..."**

Orice text este înscris într-o devenire istorică, este evaluat într-un anumit context. Încrederea clasicilor marxiști în valorile culturii este imensă. Dorința de conservare a marilor capodopere și de înțelegere a acestora dintr-un nou unghi de vedere este mereu evidentă. Lenin mergea pe aceeași cale, cînd afirma mult mai tîrziu că **„oricît de mari ar fi distrugerile culturale, cultura nu poate fi ștearsă din viața istorică..."** Tot Lenin va scrie că **„...numai zdrobind capitalismul nu ajungi să te saturi. Trebuie să preluăm întreaga cultură pe care ne-a lăsat-o moștenire capitalismul și cu ajutorul ei să construim socialismul."** Dar tot el recunoaște că îmbinarea dintre revoluția proletară victorioasă și cultura burgheză este **„o problemă dificilă".** Bineînțeles că năzuința formării unei noi culturi, care să fie o expresie a vieții socialiste, reprezintă un deziderat întîlnit la toți clasicii gîndirii marxiste.

Acest bogat patrimoniu de idei din care antologia recentă ne oferă un elocvent florilegiu, reprezintă doar punctul de plecare a esteticii și a criticii marxiste. Asimilarea acestor idei s-a produs lent, dar multilateral și profund. De la Franz Mehring, Laforgue, Gherea, Ralph Fox pînă la Georg Lucaks, Gramsci, Ernst Fischer, Lucien Goldmann, G. Politzer, Werner Krauss, Lotmann ș.a., asistăm în epoca noastră la o vastă tentativă de elaborare a unei estetici și critici marxiste, care trece printr-un firesc proces de diversificare. Filozofia și critica marxistă supun unei riguroase analize psihanaliza și structuralismul, antropologia culturală și filozofia culturii, informatica și semiotica. Filozofia marxistă prin însăși caracterul ei enciclopedic are o funcție integratoare. Ea se sprijină pe datele furnizate de unele ramuri noi ale științelor, venind cu puncte noi de vedere în cele mai diverse domenii de cercetare.

Materialismul dialectic și istoric este astfel el însuși o devenire. Fertilitatea sa rezultă tocmai din această deschidere continuă spre asimilarea celor mai recente rezultate din științele moderne. De aceea, nici estetica și critica marxistă nu reprezintă un fenomen închis. Dimpotrivă, ele își capătă acel conținut ce se desprinde din însăși evoluția operelor majore de artă din timpul nostru.

Romul Munteanu

Venind în întîmpinarea antologiei lui Ion Ianoși, Marx, Engels, Lenin. Despre literatură și artă (Editura Minerva, 1974, colecția B.P.T.) cu articolele din acest număr, revista „Luceafărul" își continuă preocuparea sa permanentă de a reprezenta un punct de vedere activ, revoluționar în mișcarea ideilor estetice contemporane, singurul mod de a respecta adevărul că marxismul „e, înainte de toate, o călăuză pentru studiu, și nu o pîrghie pentru construcții în stilul hegelian" (Engels, scrisoarea către C. Schmidt din 5 august 1890). Fiind în primul rînd un săptămînal de literatură care urmărește practica desfășurării discursului artistic în ceea ce acesta are mai viu, mai spontan și deci mai actual, revista noastră consideră că, fără a se substitui altor publicații specializate (ca „Revista de filozofie" etc.), nu-și poate refuza un orizont teoretic fără de care însăși practica s-ar dovedi o sforțare oarbă. Acest orizont dat de filozofia marxistă, ca știință a legilor cele mai generale ale naturii, societății și gîndirii, conține și premisele unei noi estetici, așa cum din plin o demonstrează antologia discutată astăzi de „Luceafărul". Premise vaste și rodnice care trebuie continuate și dezvoltate de esteticienii contemporani, așa cum indemna însuși Engels în aceeași scrisoare din 1890 : „Întreaga istorie trebuie studiată din nou, condițiile de existență ale diferitelor formațiuni sociale trebuie cercetate în amănunt înainte de a se încerca să se deducă din ele concepțiile politice, juridice, estetice, filozofice, religioase etc., care le corespund. În această direcție s-a făcut puțin pînă acum, pentru că puțini s-au ocupat serios de așa ceva. Aici avem nevoie de un ajutor masiv, domeniul este nesfîrșit de vast, iar cine vrea să muncească serios va putea să realizeze multe și să se evidențieze."

Premise cu atît mai rodnice pentru filosoful și esteticianul român, în fața cărora documentele de partid pun sarcini de majoră însemnătate.

Forța critică a culturii

Recent apărută antologie Marx—Engels—Lenin : Despre literatură și artă *(Editura* Minerva, *colecția* Biblioteca pentru toți, *seria* Cultură generală, *1974) este o reușită editorială de excepție. Comparată cu alte culegeri pe aceeași temă, românești sau străine, ea se dovedește din multe puncte de vedere superioară, meritele aparțin lui Ion Ianoși care a sistematizat într-un chip propriu un material de importanță universală, grupîndu-l pe capitole și subcapitole ce se înlănțuie oferind o perspectivă originală, profundă și nuanțată, îmbinînd texte de notorietate cu accente particulare, provenind din totalitatea moștenirii intemeietorilor marxism-leninismului. Autorul nu este numai un cunoscător experimentat al filozofiei marxiste și al esteticii universale, ci și un critic care a meditat prelung, neevitînd incomoditățile și dificultățile problemei — tocmai de aceea găsind soluții fericite, acoperite de probitatea unui spirit științific subțil și viguros*

Din multitudinea problemelor de imediată și viitoare actualitate, ne vom opri asupra citorva aspecte ale contribuției clasicilor marxismului în domeniul artei și literaturii, a felului cum ele se integrează în spațiul tradiției culturii europene al cărui produs au fost.

Să remarcăm mai întîi, pe urmele altora, că, în afara vastelor cunoștințe filozofice, istorice, economice și politice — care pot fi apreciate mult mai bine de specialiștii în aceste domenii — cultura literară, artistică în genere (dar literară în special) a lui Marx și Engels este impresionantă. O solidă bază de cunoștințe umaniste — clasicitatea antică, epoca medievală (de loc ignorată și respinsă), apoi Renașterea, clasicismul, epoca luminilor precum și mișcarea literară a secolului 19, fac din cei doi clasici ai marxismului lectori avizați și vii, activi ai unor suprafețe literare foarte întinse, îndelung gustate și meditate. Ei admiră pe Balzac și Shakespeare (admirații notorii), pe Dante și poezia medievală (reflecții remarcabile), citesc în original literatura spaniolă și rusă, sînt interesați de tragedia antică, de Homer și Lucian, comentează ca niște cunoscători exhaustivi pe Goethe, Schiller și Heine — lista ar putea fi mult îmbogățită, unele referiri dovedind un constant interes și față de poezia nordică veche sau la textele biblice. Poliglоți, Marx și Engels au o curiozitate și o educație literară remarcabilă, fapt care se răsfrînge atît în incercări beletristice sporadice (amîndoi au scris poezii), cît mai cu seamă în stilul scrierilor științifice și intime (corespondența), stil ce arată pregătirea lor retorică, hrănită de educația clasică și de efortul unei intelectualități prodigioase și mereu vie.

Se impune așadar ca o evidență faptul că cei doi savanți revoluționari aparțin acelei tipologii intelectuale și umane ce-a apărut odată cu Umanismul secolului 15, a continuat prin Enciclopedismul secolului 18 și a dat naștere omului de știință modern în secolul 19. Deci acelei tradiții universaliste, dominate de activism, spirit critic și neîntrerupt efort de cunoaștere prin care lumea modernă și-a descoperit legile de evoluție și a creat valorile stabile, menite a elibera pe om din ignoranță, supunere, prejudecăți, orbire și fatalism. Eliberare ce nu se poate dezvolta decît din completa cunoaștere a omului ca individ, ca spirit, ca specie, națiune și clasă — la un loc, una fără cealaltă producînd dogmatismul în diferitele lui forme. În acest demers militant, literatura și arta oferă clasicilor marxismului nenumărate pilde — și astfel, posteritatea lor revoluționară primește un viu exemplu, o condiție a dezvoltării armonioase pe baza percepțelor acestui fel „cult" de a vedea lumea, lumea în mișcare. Este limpede că Marx și Engels nu au fost, nu au voit și nici nu s-au erijat în a apărea ca specialiști în domeniul esteticii și al literaturii. Faptul e binecunoscut și consemnat chiar în propriі mărturisiri. Profunda lor probitate intelectuală și revoluționară nu le îngăduia să se manifeste în domenii sau discipline pe care nu le aprofundaseră în chip special. Astfel că textele privitoare la literatură sînt dominate de preocupările lor predilecte : literatura sau arta în genere servesc ca material, ca document în primul rînd, gîndurile, observațiile și însemnările lor pe aceste teme subordonîndu-se altor domenii decît artisticul și literarul, a căror autonomie n-au negat-o. Demersul lor nu este tehnic — specializat (în înțelesul de azi) — de altfel atît estetica precum și critica, istoria literară modernă abia își conturau atunci domeniile — ci se inscrie în perspectiva unei polemici ideologice mai vaste. Pe clasicii marxismului îi interesează mai cu seamă geneza istorică a operei, felul cum ea reprezintă anumite tendințe ideologice, politice sau filozofice, felul cum ea „ilustrează" un fenomen social sau economic — adică acel spațiu în care eteronomia artei este evidentă. Așadar ei nu fac operația de stabilire sau restabilire a valorii artistice, nu elimină, nu expulzează din patrimoniu acele valori certe dar neexprimînd tendințe revoluționare pe care marxismul tocmai o inaugura. (Excepție fac doar două binecunoscute scrisori ale lui Engels către Lassalle din 1859 privind Franz von Sickingen, *opera acestuia din urmă. Engels se dovedește aci un critic literar avizat — dar, nu trebuie uitat că analiza sa nu a fost publică ci a păstrat un caracter intim, fapt ce trebuie luat în considerare în sensul celor arătate mai sus. Dincolo de această observație, analiza lui Engels este foarte profesională). Revenind, remarcăm din nou probitatea clasicilor ce trebuie să rămînă un cert îndreptar pentru întreaga cultură proletară și socialistă ce avea să se nască.*

În altă ordine de idei, dar în prelungirea observațiilor de mai sus, culegerea de texte pe care o comentăm pune în circulație, cu deosebită pregnanță polemismul permanent și variat al clasicilor marxismului, căci esența însăși a gîndirii și ideologiei lor are o structură polemică. Ironia, sarcasmul, diatriba, aluzia — precum și alte procedee stilistice din aceeași sferă mențin un registru de participare „literară" și de atitudine intransigentă a unui criticism deschis și spectaculos. Stilul oral se împletește cu trimiterea doctă, claritatea se extinde asupra textelor teoretice cele mai dificile. Cultura literară este consubstanțială concepției — și citeva capitole alcătuite de autorul antologiei (Istoria ca teatru, teatrul ca istorie ; Stilul : o politică, o poetică ; Filistinismul german ; Socialismul și cultura) *sînt deosebit de interesante pentru un aspect mai puțin studiat al „artei" lui Marx și Engels : și anume tentația eseistică, în sensul cel mai bun al cuvîntului, acel al dezvoltărilor unor idei din domenii diferite (dar nu divergente) într-o strînsă și elocventă împletire, în care paradoxul relevă realități și adevăruri ce vin să completeze un edificiu științific consecvent și revoluționar în istoria civilizației europene.*

De toate aceste evidențe, precum, în primul rînd, de fundamentele gîndirii filozofiei marxiste, trebuie să țină seama estetica de orientare marxistă, domeniu ce a rămas în seama posterității intemeietorilor unui mod revoluționar de a vedea lumea. Estetica și critica românească au contribuit și vor contribui la definirea cît mai completă a acestei științe, așa cum și alte științe noi, necunoscute de intemeietori (ca cibernetica, teoria atomistă sau genetica) sau privite doar accidental de ei, au beneficiat de bogăția operei lor de fundamentare. Întreaga carte la care ne-am referit este un bun exemplu de maturitate și originalitate.

Gelu Ionescu

Întemeietorii unei noi estetici

Constituie o adevărată surpriză editorială această culegere : Marx, Engels, Lenin „Despre literatură și artă".

Modest, Ion Ianoși avertizează, undeva, cititorul că, de fapt, „culegerea de față, fără să înlocuiască selecția mult mai amplă din Marx, Engels despre artă, (la care vor trebui să apeleze pentru mai departe toți cei dornici să-și completeze cunoștințele în planuri mai speciale), își propune să rețină cu deosebire texte de valoare principială și de valabilitate acută pînă în zilele noastre (ca și unele mostre ilustrative de bază în raport cu acestea). Ea dorește să înlesnească familiarizarea relativ ușoară și rapidă a cititorilor cu acel esențial nucleu de idei estetice și de aplicații artistice prin care Marx, Engels și Lenin ne susțin și ne îndrumă confruntările contemporane".

În realitate, ne aflăm în fața unui volum care, începînd cu prefața, continuînd cu tabelele cronologice, cu textele antologate și sfîrșind cu seria de note din partea ultimă, ne prezintă, într-o interpretare inedită, principalele poziții rezultînd din interpretarea marxistă a problemelor artei și literaturii.

Întrebarea de la care se pornește sună : „Este Marx intemeietorul propriu zis al esteticii marxiste ?" Ion Ianoși, arată, pe bună dreptate, că nici Marx, nici Engels și nici Lenin nu s-au considerat vreodată esteticieni ori cunoscători specializați ai artelor. În măsura însă în care, ei ne apar astăzi ca intemeietori ai unui sistem filosofic dinamic, permanent deschis adevărurilor pe care devenirea istorică a societății moderne le permite sau le impune, evident, domeniul esteticii nu le apare străin.

În concepția lui Ion Ianoși, punînd și dezvoltînd bazele unei noi concepții, cu adevărat revoluționare, despre esența umană specifică, despre locul și rolul omului în condițiile unei lumi ale cărei perspective apar ca infinite, Marx și Engels, iar ulterior Lenin, se raportează la domeniul esteticii dintr-o altă perspectivă decît cea pe care o permite interpretarea diferitelor fragmente sau referințe despre unii scriitori, despre unii artiști, despre unele opere, ce pot fi consemnate într-o antologie cum este cea pe care o comentăm Fără a fi creatorii unui sistem estetic inchis și rigid, Marx, Engels, iar ulterior Lenin se prezintă, în interpretarea cercetătorului român, drept creatori ai unei atitudini filosofice lucide date de „mersul" istoriei contemporane, ai unei poziții filosofice în lumina căreia a fost fundamentată teoria cu privire la necesitatea făuririi noii societăți socialiste. În măsura în care o atare poziție filosofică implică o reconsiderare a întregului tezaur de valori spirituale pe care omenirea îl deține în momentul de față, vom putea vorbi despre o estetică marxistă. O atare estetică nu aparține însă, în sensul strict al cuvîntului, nici lui Marx, nici lui Engels, nici lui Lenin. Ea aparține cercetătorului specializat în problemele artei și ale culturii, înarmat însă cu principiile de bază ale materialismului filosofic și ale materialismului istoric. Să-l ascultăm mai bine pe Ion Ianoși din nou : „Marx, Engels și Lenin nu au scris nici o lucrare specială de estetică. Ei sînt totuși intemeietorii unei noi estetici. Deoarece au reușit să implice arta într-o suplă, asamblată și mereu reverificată viziune filosofică. O viziune nespeculativă, ci ancorată în procesele vieții materiale. O viziune asupra creației omului real, în structuri sociale reale. O viziune sistematică și totuși neinchisă în tiparele vreunui sistem procustian".

Meritul reflectat mai pe îndelete în legătură cu această afirmație, destul de îndrăzneață, a lui Ion Ianoși. Multă vreme la noi a funcționat un sistem de interpretare lipsită de orizont a poziției estetice marxiste. Conceptul însuși de estetică marxistă devenea, astfel, nemijlocit legat de textele ce puteau fi antologate într-un volum purtînd titlul : Marx și Engels „Despre literatură și artă" sau Lenin „Despre artă și cultură". În aceste condiții, o serie de fenomene mai noi intervenite în dezvoltarea literaturii și artei, de care Marx, Engels sau Lenin, prin forța împrejurărilor nu s-au putut ocupa, rămîneau la discreția comentatorului, în funcție de posibilitățile sale interpretative și în funcție de cultura de care dispunea putînd fi atașate, fie lumii condamnate la dispariție, fie noii lumi. Pe un asemenea teren, curente cum sînt impresionismul expresionismul, cubismul, constructivismul au putut fi condamnate global, pe baza unor argumente facile, întrucît de ele nu se ocupase niciodată nici Marx, nici Engels, nici Lenin.

Complet de acord cu Ion Ianoși, — că termenul de estetică marxistă trebuie înțeles în sensul de estetică avînd la bază filosofia materialismului filosofic și istoric — nu pot să nu relev tocmai din această perspectivă, meritele antologiei Marx, Engels, Lenin „Despre literatură și artă", apărută în colecția „Biblioteca pentru toți" a Editurii Minerva. Din textul citat la început ar putea să rezulte că antologia ne oferă, într-un format redus, de tipul digest-urilor, o selecție din scrierile întemeietorilor marxismului, cu privire la problemele artei și culturii, ale spiritualității în general. În realitate este vorba de cu totul altceva. În condițiile în care acceptăm ideea expusă de către Ion Ianoși în prefață — că estetica marxistă se definește ca interpretare personală a cercetătorului specializat în problemele artei și literaturii, pornind de la fundamentele filosofiei marxiste și abordînd fenomenele de cultură în lumina principiilor filosofiei marxiste — apare limpede că o astfel de antologie poate fi concepută și altcum decît eram obișnuiți. Citeva texte antologate alese cu pricepere, se dovedesc suficiente pentru a ilustra unul sau altul dintre principiile filosofice directoare de care esteticianul marxist nu poate face abstracție în tratarea fenomenelor de cultură, care însă va fi întotdeauna o „tratare" a sa, ilustrînd posibilitățile sale de stăpînire a datelor și faptelor pe care i le oferă devenirea istorică a artelor, iar nu ale filosofiei marxiste în general, ilustrînd limitele sale interpretative, ilustrînd gradul său de sensibilitate și de aderare la fenomenele de ordin cultural, ilustrînd cultura sa artistică, iar nu poziția filosofică marxistă în general.

Înțeleasă astfel, estetica marxistă se definește ca un vast teren de afirmare a posibilităților creatoare ale fiecărui cercetător specializat în problemele artei, literaturii, în problemele culturii în general. Mi se par semnificative, din acest punct de vedere, titlurile capitolelor sub care grupează Ion Ianoși textele antologate în această carte. Primul capitol — „Premise filosofice", are următoarele subcapitole : 1) „Materialismul istoric" ; 2) „Dialectica materialistă" ; 3) Construcția speculativă și istoria". Capitolul II, intitulat „Cadrul istoric", antologhează textele privind interpretarea marxistă a diviziunii muncii și perspectiva comunistă. „Temeiuri estetice" — reprezenta al treilea capitol, tratînd despre „Munca și omul ; obiectul și subiectul uman" ; Mărfuri și bani ; Înstrăinarea ; Omul ca om ; Istoria ca teatru, teatrul ca istorie ; Stilul : o politică, o poetică ; Specificul artei ; Realism, tendință, partinitate ; Moștenire și înnoire." Capitolele IV și V — intitulate „Autori și opere" și respectiv „Arta și poporul", antologhează o serie de texte ilustrînd abordarea de către Marx, Engels și Lenin a unor cazuri artistice concrete.

Antologia la care ne referim ni se prezintă, în felul acesta, ca expresie a unei poziții originale în interpretarea conceptului general de estetică marxistă și în interpretarea moștenirii pe care ne-au lăsat-o cei trei mari gînditori.

Nu e vorba, în aceste condiții, despre o carte ce nu poate suplini altele, ci despre o carte ce nu poate fi suplinită de altele, o contribuție reală, din perspectivă românească, la înțelegerea unor probleme controversate în estetica marxistă, dar și în cea nemarxistă de astăzi.

Gheorghe Achiței

Viziune asupra artei, viziune asupra lumii

Apariția recentă în colecția „B.P.T." a unui volum Marx-Engels-Lenin, Despre literatură și artă, sub îngrijirea lui Ion Ianoși, oferă încă un prilej de punere în valoare a implicațiilor estetice existente în doctrina intemeietorilor materialismului dialectic și istoric. Referindu-ne mai întîi la antologia propriu-zisă, trebuie să subliniem că efortul lui Ion Ianoși de a depista, extrage și selecta o serie de texte cu valoare teoretică în ceea ce privește problematica artei este remarcabil, cu atît mai mult cu cît acestea nu se găsesc expuse într-o secțiune specială, ci diseminate în vasta operă a lui Marx, Engels și Lenin. De asemenea, studiul său introductiv încearcă să stabilească locul și liniile de forță ale gîndirii estetice marxist-leniniste, precizîndu-i atît deschiderile cît și delimitările riguroase, în contextul mai larg al preocupărilor și curentelor estetice contemporane.

În acest sens, Ion Ianoși, pornind de la faptul că Marx, Engels și Lenin nu au fost în primul rînd esteticieni (Engels mărturisea în pragul bătrînetii : „De faptul că uneori tinerii dau laturii economice mai multă importanță decît i se cuvine, sîntem vinovați în parte noi înșine, Marx și cu mine. Față de adversari a trebuit să accentuăm acest principiu fundamental, pe care dinșii îl negau și n-am avut întotdeauna vreme, loc și prilej să acordăm suficientă atenție celorlalți factori care participă la această interacțiune" (p. 13) face o remarcă interesantă asupra căreia credem că merită să zăbovim o clipă. Ținînd seama că estetica este o disciplină filozofică și că deci, ca viziune asupra artei, trăiește în lumina (sau umbra) unei anumite viziuni asupra lumii, apariția esteticii marxiste ni se relevă ca un fenomen natural, preexistent, implicat în materialismul dialectic și istoric, așa cum de pildă din filozofia lui Husserl s-a putut dezvolta o estetică fenomenologică sau din doctrina lui Freud, una psihanalitică. Se poate spune astfel că o filozofie care-l pune pe om în fața unor probleme deosebit de grave („A fi radical înseamnă a merge pînă la rădăcina lucrurilor. Pentru om însă rădăcina este însuși omul" — Marx) își conține **în statu nascendi** propria estetică, chiar dacă aceasta nu se formalizează într-un discurs coerent de principii și norme.

În lumina materialismului dialectic și istoric, o estetică, o teorie asupra artei nu poate să pornească decît de la conceptul de totalitate socială, de la ansamblul de relații materiale și spirituale existente la un moment dat într-o societate aflată pe o anumită treaptă a devenirii sale istorice. Filozofia marxistă postulează că existența socială determină conștiința socială, dar dacă existența socială înseamnă totalitatea condițiilor de viață și muncă, într-un cuvînt, factorul economic, să nu uităm că Engels atrăgea atenția asupra nuanțelor rolului acestuia încă în ultimul deceniu al secolului trecut : .....potrivit concepției materialiste a istoriei, factorul hotărîtor în istorie este **în ultima instanță** (s.a.) producerea și reproducerea vieții reale. Nici Marx, nici eu n-am afirmat vreodată mai mult. Și dacă cineva denaturează aceasta, afirmînd că factorul economic este **singurul** (s.a.) hotărîtor, preface teza de mai sus într-o frază goală, abstractă și absurdă" (p. 10). Așadar, relativa autonomie a conștiinței sociale față de existența socială determină o interdependență dinamică între cele două nivele ale ansamblului, ale totalității sociale, fenomen imanent viziunii dialectice materialiste, dar pe care Engels considera că trebuie să-l reamintească discipolilor săi : „Dezvoltarea politică, juridică, filozofică, religioasă, literară, artistică etc. se întemeiază pe dezvoltarea economică. Dar toate acestea acționează totodată și una asupra celeilalte, precum și asupra bazei economice. Situația economică nu este **singura cauză activă** (s.a), toate celelalte fiind numai efect pasiv, ci are loc o interacțiune pe baza necesității economice, care **în ultimă instanță** (s.a.) se impune întotdeauna" (p. 11).

Această viziune materialistă, dialectică asupra ansamblului de relații social-istorice ne poate îngădui să descifrăm statutul artei și, ca un corolar, al esteticii în concepția marxistă. Deși literatura, în contextul celorlalte forme ale conștiinței sociale, nu se află în imediată vecinătate cu polul magnetic al economicului (ca, de pildă, conștiința juridică și politică), ea îi va înregistra prezența, cel puțin la fel de intens, cum oceanul percepe atracția lunii, prin mareele sale. Dar arta, ca sublimare a nivelelor umane supuse concretului cotidian, respiră mai ales prin celelalte forme ale conștiinței elementele care stau la baza unui ansamblu social dat încît se poate spune cu drept cuvînt, că gradul ei de socializare, le valorizare publică este direct proporțional cu acela de individualizare, de concentrare într-o formulă unică și irepetabilă. Obiectul artistic trebuie să fie într-un anumit sens „impenetrabil" pentru a rezista solicitărilor celorlalte valori în care se integrează și pe care le exprimă în modul său specific : fertilitatea, „productivitatea" lui nesecată îi dă măsura valorii, capacitatea de a se grefa armonios în contextul larg al totalității sociale.

Marx, Engels, Lenin, prin însăși metoda materialist-istorică pe care au utilizat-o în cercetările lor de economie, politică, filozofie, au accentuat mereu necesitatea sincronizării literaturii și artei cu forțele cele mai înaintate, de avangardă ale timpului. Dacă putem vorbi astăzi despre o estetică marxist-leninistă deschisă, pe cale de a se constitui din nucleul filozofic al materialismului istoric, acest lucru se explică nu numai prin obiectul ei (o artă nouă, profund umanistă, exprimînd efortul omului de a se recuceri, de a reveni la sine în condițiile desființării proprietății private ca factor de alienare) cît și prin metoda fertilă a dialecticii, o dialectică perfecționată, în sens idealist, de Hegel și reorientată de Marx în sensul ei autentic, materialist. După cum spune și Ion Ianoși în studiul său introductiv, chiar dacă Marx nu a elaborat o estetică, putem vorbi de o viitoare estetică marxistă fiindcă există în filozofia lui revoluționară un criteriu fundamental nou de a judeca omul și statutul său în lume: „Imperiul libertății începe de fapt abia acolo unde încetează munca impusă de nevoie și de oportunitatea exterioară : prin firea lucrurilor, acest imperiu se situează deci în afara producției materiale propriu-zise... Dar această activitate continuă să fie un imperiu al necesității. Dincolo de limitele lui începe dezvoltarea forțelor omenești, considerată ca scop în sine, începe adevăratul imperiu al libertății, care nu se poate dezvolta decît pe acest imperiu al necesității, ca bază a lui". Din această perspectivă dialectică a necesității și libertății se poate aproxima că dacă munca are nevoie de o etică, odihna, jocul au nevoie de o estetică, iar arta, ca manifestare supremă a necesității interioare de libertate, odihnă și joc, este primul și cel mai important pas pe care omul l-a făcut pentru eliberarea sa de orice necesitate exterioară. În consecința aceleiași idei se poate spune că estetica marxist-leninistă a fost inaugurată odată cu publicarea în 1848 a **Manifestului Partidului Comunist** — eveniment crucial în istoria gîndirii și practicii sociale, marcînd o nouă eră în evoluția omenirii.

Dan Laurențiu

Gh. D. Vasile

Partidul și poporul

Cum răsări izvorul pur din munți
senin nespus, că-n simpla-i limpezime
întinerește și codrii cei cărunți,
a izvorît Partidul din mulțime :
prin lupta lui poporu-a-ntinerit
ca-n roua risipită-n dimineți,
a căpătat speranța ce-a pierit
și tinerețe fără bătrînețe.

Așa cum din pămînt răsare-n vînt
gorunul, să salute-n cer zenitul
cu fruntea luminată de avînt,
a răsărit, dintre cei mulți, Partidul :
din forța lui, ca dintr-un alb izvor,
de apă vie-au căpătat putere
și-au înțeles că-n mers cutezător
vor bate culmi și vor străbate ere.

Așa cum marea și pămîntul sînt
nedespărțite pe planeta noastră
ca literele strînse-ntr-un cuvînt
și ca-ntr-un pas o depărtare-albastră,
Partidul și Poporul — unitar
învingenunea și străbat furtuna,
și, cum uniți sînt pe-orice minutar,
doar împreună merg întotdeauna.

Astfel, cînd munte spui — rostești izvor,
cînd spui pămînt, cu gînduri frămîntate,
subînțelegi gorun cutezător,
iar marea și pămîntu-s unitate.
Nedespărțite, astfel, de rămîn
obîrșia cu visul prim-izvorul,
cînd spui Partidul Comunist Român,
spui, hotărît, Partidul și Poporul.

Contemporani cu istoria

Noi, cei numiți Imperativul prezent,
venim de unde răsar străbunicii și bunii
și tații
și viitoarele generații
într-un impuls permanent și omniprezent.

Ne rotim zilele pe-o lumină de disc
întrată-n destin drept patria noastră și gloria;
și-n clipa cînd am ajuns pe cel mai 'nalt pisc
noi suntem cei ce-au adus din veacuri
victoria
contemporani cu toată istoria.

Noi suntem stelele ce nimbează-n vecie
Carpații
și clipa aceasta-i mîndria oricăror mîndrii,
Suntem Dunărea oțelului ce-o revarsă-n
cascade Galații
și suntem anul Unu și anul Două mii.

Suntem puterea ce-o păstrează în vuiet lutul
și împlinirea speranței ce-a nutrit-o poporul,
flamura roșie care-a-nflorit tot trecutul
și-aprinde prezentul și va-nflori viitorul.

Și suntem meșterul ce nu mai cade
cînd și-mplinește pe meleag ctitoria
căci zidim, neistoviți, ca-n balade
Comunismul în România.

Noi aureolăm realitatea cu mitul
celor ce rămîn neclintiți, căci rămîn
permanenți cum rămîne Partidul —
Partidul Comunist Român.

Da, suntem anul Unu și anul Două mii,
suntem mîndria țării ce-și scînteie gloria,
noi suntem aici și totdeauna vom fi
contemporani cu toată istoria.

Răsare-n România comunismul

O dulce coacere a pătruns
în măduva livezilor sudind anotimpurile.
Mierla sloboade în glasul de peste coline
un sunet mai dus pe gînduri
dintr-o simfonie distilată de noi
prin toate timpurile.

Oamenii trec de vămile amiezii
rumeni de soare și copți de certitudine,
cu privirea rotundă înconjură țara,
aud clopotul Putnei și vuietul mării
la diapazonul prezentului,
istoria pulsează-n fructul nou,
se coace virsta-n țară și în oameni.

...O bucurie trece prin virsta sublimă
cum glasul mierlei mai dus pe gînduri...
E bucuria simburelui dezvoltat în livezi
pîn-la coroana aurită de genii,
e bucuria străbunilor noștri din șes
suiți pîn-la culmea acestor milenii,
e bucuria ivită din mit
să însteleze pe creștet Carpații,
e bucuira poetului privind spre zenit —
că-s mult mai puternici în țară bărbații.

Se coace timpul mare pe podișe
și visele — aureolează istmul :
învingător de vînturi curmezișe
răsare-n România Comunismul.

aș vrea să ridic case...

George Boitor

Ion înainta bombănind. Din cînd în cînd se oprea, își rădea noroiul de pe bocanci cu muchea secerei, apoi întindea pasul. Cînd porni mai departe, începu să vorbească singur. Deprinsese obiceiul acesta pe front, în tranșee. Acolo oamenii vorbeau singuri, să se convingă că trăiesc, că nu li s-a întîmplat nimic, că încă mai sînt întregi. Vorbea grăbit, fără pauze între cuvinte :

„Dracu știe ce fel de om îi și Dumitru ăsta. Zice că de noi îi bine aici, la nuiele, că aici se cîștigă bine. Nu zic nu, s-ar cîștiga bani, nuiele-s destule, dar pe el îl apucă uneori dorul de casă și numai ce-l văd că-și adună calabalîcul."

„Unde pleacă domnul ?" „Acasă". zice. „Dar soarele-i încă sus, la ujină". „Treaba lui, zice. Mi-e sete." „Avem apă în sticlă." zic „Avem, dar e stătută. Mi-e sete de apă rece." „Vine iarna, Dumitre. Ce le-om da pruncilor să mănînce ?" „Tu ce-ai vrea să le dăm : nuiele ?" „Pe dracu !" zic.

Dan Erceanu : Omagiu tinerilor constructori

„Nu-i prost de fel, gîndesc. Uns cu toate unsorile, o întoarce bine. Numai avocații o mai întorc un-doi, ca el. Se vede că are o țiră de școală."

„Cum o să le dăm nuiele ?" zic. „Păi sigur. Și atunci ce mă tot hărtănești cu întrebările ?" „Copiii ! zic. Ce-o să le dăm să mănînce la iarnă ?" „Lapte, ouă, carne, cozonaci." „Și pîine, și fasole, și fructe. Le trebuie haine !" „Vezi că știi ?" „Dar toate astea costă bani", zic. „Costă. Doar n-ai vrea să le capeți pe gratis !" „N-aș vrea mă, nici de-al dracului ! Ce, îs orb ?" „Atunci lucrează, că ai copii !" „Și pleci mă, păginule ?" „Plec, plec, fii liniștit."

„Nu-i prost, gîndesc. Nu-i prost deloc !" Stau și mă uit pe urmele lui. Dumitru se depărtează încet, parcă s-ar duce la pomana mortului. Rămas singur, mă aplec cu furie și ură asupra smocurilor de nuiele. Lucrez și mă gîndesc că el nu are decît un plod. Slab, gălbejit, care nu mănîncă aproape nimic, l-ar putea ține cu fulgi de ovăz ori cu pene de rață, ori chiar nemîncat. Copilul e atît de slab încît tot nu s-ar mai cunoaște... Deodată mi se face groază de liniștea dintre sălcii, de vîntul ce face stuful să foșnească. Mi-amintesc liniștea tranșeelor săpate-n argilă, și parcă văd alergînd oameni fără cap și cai sfîrtecați de obuze. Uneori parcă-aș auzi voci cunoscute. Dar cînd dau să le ascult, vocile se sting și nu mai aud decît vîntul aspru, trecînd printre sălcii. Plec și eu. Îl caut pe Dumitru la **Bufet**, îi povestesc ce mi s-a întîmplat după plecarea lui. El rîde, comandă două tuici, apoi vorbește despre vremea cînd eram flăcăi. Îmi apropii scaunul de masă și ascult atent. Dumitru vorbește despre cai ori despre purceii Lăpușneoaei, care scurmă curpenii din grădina lui Albert. Și gîndesc : nu-i prost de fel Dumitru ăsta. De-ar avea mai multă școală ar putea ajunge vînzător la cooperativă, să stea dumnealui în spatele tejghelei și cînd intri înăuntru să te întrebe : „Cu ce vă servim ?" Iar tu să-i răspunzi : „Cu aia și cu aia !"

Ion înainta mai greu, își făcu socoteala că-i aproape de luminișul mlaștinii. Auzi vocea lui Dumitru :

— Ioooane !
— Ce-i mă, de ce strigi ?
— Ne-au furat marfa !
— Cine ?
— Nu știu, că doară nu-s paznic sătesc !
— Să-l reclamăm.
— Pe cine ?
— Hoțul.
— Pe care hoț ? Știi cine e, cum îl cheamă ?
— De unde să știu ?
— Atunci să-l ierte sfîntul !
— Mă Dumitre, nu glumești ?
— Tu nu vezi că ni s-au împuținat nuielele de ieri ?

Ion nu-i răspunse imediat, se gîndi la ceva :
— Ar trebui să ținem socoteala maldărelor făcute !
— Cam cum ai vrea tu să o ținem ?
— Păi, eu zic să scriem într-un carnețel, în fiecare zi, cîte fascine, apoi cîte maldăre am făcut. Așa am putea ști mai bine ce și cum.
— Ce și cum ! Doar nu-i vorba de cît lucrăm noi, ci că ni se fură din marfă. Aici să te aud : ce ai de zis ?
— Eu zic să te gîndești tu, că ești mai tînăr și pe deasupra mai ai și un pic de școală.

Dumitru îi întoarse spatele, îngrămădi cîteva fascine.

— Ce faci acolo, mă ?
— Ia, nu vezi ?
— Văd eu ceva, dar nu pricep ce faci tu !

Dumitru se întinse peste fascinele așezate la umbră, își acoperi capul cu haina. Văzîndu-l culcat, Ion își scuipă în palmă, își luă secerea și se îndreptă spre pilcurile de nuiele.

— Mă Dumitre, mă, de ce n-ai dormit acasă ?
— Îs prea multe muște.
— Vine iarna, mă, vine iarna ! Cineva în lumea asta trebuie și să lucreze. Altfel, ce gîndești tu, unde-ar ajunge lumea asta ? Unde am ajunge noi dacă am dormi într-una ? Unde ?

★

Soarele se apropia de amiază.

Dumitru dormea chircit, cu mîinile înfundate în buzunarele pantalonilor. Visă că Ion vrea să-i prindă de nas. Încercînd să se dea un pas înapoi, alunecă de pe fascine și se trezi. Scoase tabachera și își aprinse o țigară. Clopotul satului bătu douăsprezece lovituri. „Amiaza !" gîndi. Termină de fumat, apoi îl strigă pe Ion. Repetă strigarea de cîteva ori. În locul răspunsului, dintre smîrcurile verzi se ivi statura lui Ion. Înalt, cu umeri largi, încă puternici.

— Ce-i mă, ce strigi ca un nebun ?
— S-a făcut ora douăsprezece. Vino să mîncăm !
— Mă Dumitre, zise Ion apropiindu-se, poți mînca imediat ce te scoli, fără să fi lucrat ceva?
— Pot, pot ! Desfă merindea.
— Ei, mă !
— Iar s-a încălzit apa. S-o ia dracu !

Ion îl privi cam dintr-o parte, începu să zîmbească, se gîndea că Dumitru ar întinde-o în sat, dacă ar găsi un motiv.

— Asta s-o crezi tu !
— Cum, n-a avut vreme să se încălzească de dimineață ?
— Ce dimineață, că am venit la ora zece.
— Da, la zece. Dar gîndește-te : cîtă vreme a trecut de cînd am scos apa din fîntînă, am pus-o în sticlă, la drumul făcut. N-a avut vreme să se încălzească de atunci ?
— Fac rămășag pe o țuică mare că apa nu-i caldă !
— Ții rămășagul ! Adu sticla încoace.

Ion se uită la el lung și zîmbi.

— Eu zic să te duci tu s-o aduci, că ești mai odihnit.
— Unde-i sticla ?
— În dreptul sălciei aleia scorojite, în Someș, băgată într-o traistă.

Dumitru se scărpină în ceafă, se ridică anevoie și se îndreptă spre Someș. Ion îl aștepta să vină cu apa, să mînce în tihnă.

— M-ai păcălit. Ai ținut sticla în Someș, să rămînă apa rece. M-ai păcălit la rămășag, dar nu-i nimic. Sîntem prieteni. Cînd mergem acasă, trecem pe la **Bufet**. Bem o țuică și poate-ți spun ceva.

— Ce ?

Dumitru tresări, îl luase gura pe dinainte, zise încet :

— Ai să vezi.

După ce terminară de mîncat, Ion adună resturile prînzului. Dumitru scoase tabachera, îi oferi o țigară. Ion o aprinse, trase cîteva guri de fum, apoi zise, plescăind din limbă :

— Îmi place că fumezi țigări bune !
— Mărășești.
— Mărășești de Sfîntu Gheorghe, astea-s țigări bune.
— Ei, da ! zise Dumitru ridicîndu-se.
— Unde dracu vrei s-o întinzi ?
— Îți spun una de rămîi cu gura căscată.
— Lasă, Dumitre, îmi spui deseară, după ce lăsăm lucru !
— Nu ! Acuma ți-o spun.

Ion făcu ochi mari.

— Odihnește-te și tu puțin, eu mă duc să tai nuiele.
— Tu, singur ?
— Da.

Ion rămase înmărmurit. Dumitru își luă secerea și se îndreptă spre pilcurile de nuiele.

— Nu te duce în partea aia, că-i prea mare apa !

Dumitru nu-i răspunse. Știa și el că apa e mai mare, dar și nuielele erau mai frumoase : lungi de peste un metru și jumătate, cu coaja galben-aurie, cînd le retezai împrejurul se umplea de mirosul sevelor proaspete. Privi luminișul peste umăr, văzu statura lui Ion aplecat peste țigara din care părea că-și soarbe energia. „Ar trebui să vin într-o duminecă, fără să știe el, gîndi Dumitru, și să tai nuiele o zi întreagă. Aș tăia cel puțin o sută de maldăre, cam cît tăiem amîndoi într-o zi. Că mai e vreo lună de lucru, apoi după primul îngheț, nuielele se rup cînd le îndoi... Prea mult l-am lăsat singur, să lucreze și-n locul meu."

După cîteva clipe, Dumitru simți mirosul amărui al răchitei, sevele oprite brusc în tulpinele retezate.

Ion termină de fumat, își căută secerea. Pe fascinele din spatele lui descoperi tabachera deschisă și plină de țigări. Ar mai fi fumat una, dar se gîndi că nu are dreptul „să umble la lucrul omului, chiar dacă-i prieten". Totuși, tentația **Mărășeștilor** de Sfîntu Gheorghe era prea mare. Luă o țigară, dar înainte de-a o aprinde începu să-și strige ortacul.

— Ce vrei mă, Ioane ? întrebă Dumitru.
— Am mai aprins o țigară din tabachera ta !

Dumitru nu-i răspunse. Ion auzi risul lui sănătos, deslănțuit peste mlaștină, și se gîndi că Dumitru lăsase tabachera deschisă anume pentru el. O aprinse și se îndreptă spre nuielele clătinate de vînt.

★

— Heeei ! Oameni buni, nu-i nimeni aici ?! Heeiii !

Ion auzi strigătul ca printr-o apă tulbure, dar nu-și dădu seama de unde vine. Nu răspunse. Crezu că s-a pornit Dumitru pe șotii, și doar abia-l apucase cheful de lucru. Strigătul însă se repetă. Dumitru ieși la marginea luminișului. Îl chemă și pe Ion. Lîngă hainele lor îi aștepta șeful postului de miliție.

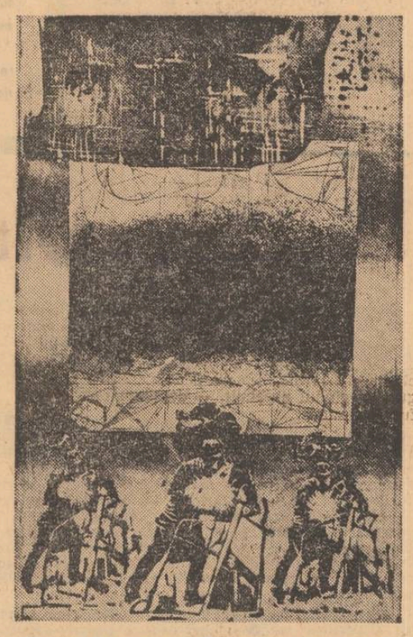

Victor Feodorov : Constructorii șantierului Galați

— Ce-i năcazul ?
— Nu-i nici un necaz, răspunse sergentul.
— Doar n-ați venit numai să ne salutați, zise Dumitru ironic.
— Nu, nu ! Vreau să știu voi faceți afaceri cu surducanii ?!
— Da, zise Dumitru. Facem.
— Le-ați vîndut ceva azi-noapte ?
— O căruță de nuiele, zise Dumitru. Ion căscă gura, dar nu reuși să articuleze vreun cuvînt, de surprins ce era.
— Cîți bani v-au dat ?
— O mie de lei.
— Nu-i cam mult ?
— Ce să fie mult ?
— Banii, nu-s prea mulți ?
— Așa-i tariful. Nuiele clasa-ntîia, doi lei fascina. Preț de vînzare. Zece fascine fac un maldăr. Cinzeci de maldăre o mie de lei.
— Și de ce le-ați vîndut, voi vă ocupați și de comercializarea lor, nu numai de recoltare ?
— Ne ocupăm de toate, de ce-i nevoie. Surducanul avea adresă către noi, să-i dăm cinzeci de maldăre cu plata în numerar. I-am dat. Am reținut adresa aceia și i-am dat „aviz de expediție". Așa-i legea.
— Unde-i adresa aceea ?
— De ce ?
— Omul vostru a pierdut „avizul". Nuielele au fost reținute pînă la clarificarea cazului. Nu-i puteți da alt aviz ?
— Nu, că-i imprimat cu regim special, să ceară de la cooperativă.

Sergentul le mulțumi apoi zise, ca într-o doară, că va trece pe la Dumitru mai tîrziu.

— Puteți veni, să vedeți „avizul" zise Dumitru și-i întoarse spatele în mod ostentativ.

După plecarea șefului de post, Ion își adună lucrurile.

— Veneam cu tine la nuiele pentru că-mi plăcea să te aud vorbind, să te știu pe aproape. Tu trăncăneai toată ziua, mă făceai să uit războiul, tranșeele, oamenii sfîrtecați de obuze. Dar acum, după ce ai vîndut singur nuielele tăiate de amîndoi, mi-ar fi frică să nu mă lovești pe la spate !
— Ce, ești prost ? Am primit ordin să-i dau nuiele. Ce puteam face ? I-am dat ! zise Dumitru scotocind pe fundul tabacherei. Găsi adresa și i-o întinse lui Ion, care o privi fascinat.
— De ce nu i-ai arătat-o sergentului ?
— Pentru că nu ne-a dat bineț.
— Și cu banii ce-ai făcut ?
— Nu scrie acolo să-i reținem ca avans pentru noi ? Dimineață, cînd am plecat de-acasă, i-am zis femeii : „Du cinci sute de lei nevestei lui Ion, și spune-i că-s de la nuiele !"
— Și mi-ai trimis banii acasă ?
— Dar unde voiai să-i trimit, la Viena ?
— Mai pot aprinde o țigară ?
— Poți, zise Dumitru depărtîndu-se spre pilcurile de nuiele.

★

Răsărea luna. Peste sălcii vălurea o ceață subțire, roșietică. După ce-și adunară lucrurile, porniră spre sat. Ion rămase iar în urmă. Din cînd în cînd își rădea noroiul de pe bocanci cu muchea secerii. La ieșirea din mlaștină, Dumitru îl aștepta. Era pentru prima dată cînd se întîmpla lucrul ăsta, și Ion se miră.

— Mă aștepți ? Începi să devii mai om !
— De cînd ai televizor vorbești ca profesorii, ai sălțat !
— Nu rîde, că pe sudoare l-am cumpărat.
— Nu rîd. Mă gîndesc că trăim aici, la țară, cu televizoare și telefon, ca la oraș. Trăim printre pomi și zarzavaturi, dar începem să le uităm gustul. Cooperativa ne aduce de toate : roșii, fructe, spanac, morcovi, la prețuri mici. Ce sîntem noi astăzi ? După locul unde trăim : țărani. După ocupație : muncitori. Dar ce fel de muncitori sîntem : că agricoli — nu ! Tăiem nuiele pentru cooperativele meșteșugărești de la oraș. Atunci ce fel de muncitori sîntem noi ?
— Dracu știe, Dumitre ! Și eu mă gîndesc la asta.
— Apoi, azi-mîine nu va avea nimeni nevoie de nuielele noastre. Ce să mai faci cu ele cînd firul de plastic e mai frumos și mai rezistent? Poate ar trebui să ne căutăm altă meserie. Mă bate gîndul să merg la oraș. Brate de muncă se cer peste tot. Dar m-am gîndit la tine, n-am vrut să te las încurcat acum. Dar cum dă iarna, îmi pun coada pe spinare și pe-aici îți-e drumul, Dumitre !
— Ce-ai vrea să te faci, de-ar fi după vrerea ta ?
— Zidar, să fac case.
— Ar fi ușor să te faci zidar ?
— Prea greu cred că nu-i. Tare-aș vrea să ridic case.
— Dar cum le-ai face ?
— M-aș uita întîi la om, să-i știu gîndul și viața. Aș ridica pereți înalți și aș face ferestre, ferestre multe, cu vederea spre parcuri și păduri.
— Mă, Dumitre ! Cum ai face tu o casă pentru mine ?
— Aș face o casă numai din sticlă, de sus pînă jos, să vezi copiii, și cum rid oamenii cînd sînt sănătoși ; să uiți războiul !...
— N-ai vrea să mergem amîndoi, să mă faci și eu zidar ?

Drept răspuns, Dumitru îi cuprinse umerii.

— Luat cu vorba, zise Ion, cred că n-ai uitat de țuică !

Dumitru începu să cînte. După cîțiva pași i se alătură și Ion.

Înaintau încet, alături, spre satul cuprins de ceață, cîntînd cîntece de pe vremea focului lor.

Nicolae Lupu

Peste Olt pînă la mare

31 ianuarie 1418, a murit Mircea cel Bătrîn

Oltul, Doamne, îngenunche la bătrînele-ți picioare,
Cearcăn plîns, nemărginirea-ți toarce somnul lîngă soare,
Miezul bradului se-aprinde peste cer fruntea să-ți poarte
Pururi lăcrimînd de dorul unei lumi fără de moarte.

Semilunilor întins-ai masă cu-al lor negru singe,
Ceața lor mai răguușește pe morminte și mai plînge.
Nordul Dunării cuvîntă peste-al secolelor „ram"
Murmurul iubirii sfinte de „moșie și de neam".

Nu lui Baiazid pămîntul ar fi vrut să se închine,
Floarea lui era o faclă veșnic fiii să-și lumine,
Nu sub talpa lui rodise-nalt Cîmpia cea Română.
Spuma ei de aur, nouă, ne-a fost dată să rămînă

Dormi în pace, fie templu locul tău, de curăție !
Rugă-n zori, de monastire, așternînd luminăție
Peste Olt pînă la mare pururi Voievod și Domn !
Noi rămași aici de-a pururi cîntăm veșnicul Tău somn.

teatru

Un nou gen de spectacol

Inițiativa Redacției de Teatru a Televiziunii (în colaborare cu A.T.M și revista „Teatrul") privind organizarea unei sesiuni științifice cu tema „Teatrul T.V. — un nou gen de spectacol și estetica lui" (23—24 — I — 1975) ni s-a părut, în toate privințele, o manifestare de excepție la noi, atît prin ambianța desăvîrșită cît și prin valoarea în sine a comunicărilor și discuțiilor.

Prezidată de Vasile Potop, directorul general al Radioteleviziunii, Dina Cocea, vicepreședinte a A.T.M și de Radu Beligan, președinte al I.T.I., sesiunea științifică și-a propus să elucideze, să determine chiar mai precis noțiunea de „teatru T.V.". În comunicarea sa, Radu Ponescu a insistat, patetic, asupra virtuților generale și eterne ale teatrului ca artă. Dinu Săraru a enunțat principiile care au călăuzit activitatea Redacției de Teatru, principii pe care le-a propus discuției, dezbaterilor : lansarea tinerilor dramaturgi, impunerea literaturii dramatice românești, încercarea de realizare a unui „specific" al „teatrului TV". Petre Bokor, regizor, realizator al unor spectacole de teatru la televiziune, a încercat o generalizare a experienței sale regizorale. Andrei Strihan, prin comunicarea sa despre teatrul politic a vizat o analiză semantică a „politicului" și „artisticului", cu exemplificări din teatrul lui Titus Popovici, Teodor Mazilu, Paul Everac. Comunicarea domniei-sale ni s-a părut nu totdeauna convingătoare și clară, neinsistînd mai adînc în a demonstra imposibilitatea unei antimonii politic-artistic. Constantin Paraschivescu, critic de teatru, redactor T.V.,printr-o interesantă încercare de tipologie a eroului, prin intermediul proiecțiilor, a conturat, „personajul nou" al teatrului nostru, personaj autentic contemporan, concret, implicat într-o problematică vie neinventată. Spiritual, Paul Everac a dat citire unei comunicări, cît se poate de „personală", calamburistică și jovială. Doru Moțoc, tînărul și talentatul autor dramatic descoperit și lansat de televiziune, printr-o inteligentă descriere a „specificului" teatrului de televiziune a rezolvat, prin formula caragialiană („tendință cu artă"), răspunsul autorului dramatic la comandă socială imperioasă. Ioana Prodan, redactor TV, într-o pledoarie „pro domo" a adăugat nuanțe particulare ale spectacolului de televiziune, sesizabile în argumentația sprijinită de proiecții din realizările de pînă acum ale teatrului T.V. Discuțiile pasionate, relevînd, în marea lor majoritate importanța cultural-educativă a teatrului, au subliniat uriașa responsabilitate pe care televiziunea trebuie s-o acorde manifestării teatrului TV., adevărată avangardă a teatrului, de realizarea și succesul său depinzînd atît viitorul unei arte cît și al unei forme de educație, subtilă și cu nebănuite efecte. Nu putem încheia această succintă cronică fără să aducem elogiul nostru organizatorilor acestei sesiuni științifice de înaltă ținută.

Cezar Ivănescu

film

Actorul și sălbaticii

Filmul lui Manole Marcus, **Actorul și sălbaticii**, ne prilejuiește întîlnirea cu unul dintre marii actori de teatru și de film ai timpului nostru : Toma Caragiu. Bine închegat scenariul scriitorului Titus Popovici oferă **actorului** un rol de zile mari : gîndit pentru Caragiu, personajul Caratase, fantast și real deopotrivă, ne îndeamnă să reînnodăm firul adevărului cu cel al legendei și al fabulelor care au întruchipat mitul maestrului temut al rostirii adevărului cu surîsul pe buze, actorul Constantin Tănase. Deși nu au trecut decît cîteva decenii de la moartea lui Tănase, totuși întreprinderea de a recompune, chipul **Actorului**, extrem de grea, a rodit cum nu se poate mai bine. Poate că tocmai de aceea, avînd în vedere atît de dificila misiune a scenaristului, acesta a strîns întreaga căldură conturînd un personaj atît de fin nuanțat cum ne apare Caratase în interpretarea lui Caragiu, a acestui mare actor de film și teatru. În rest aproape toate celelalte personaje sînt doar ușor creionate, atît cît să sugereze în film pulsul adevărat al străzii, al tuturor acelor constiințe gata să rostească odată cu **Actorul** un **nu categoric** împotriva propagandei purificării prin crimă, împotriva demenței legionaro-fasciste. Sînteam totuși nevoia unor scurte secvențe care să adune, să facă undă comună cu **Actorul**, o mai subliniată manifestare a rezistenței împotriva sălbăticiei și sălbaticilor despuiați de cele mai elementare simțuri și sentimente cu care natura înfrumusețează omul. Dar acestea sînt gînduri care tot atît de bine pot fi adresate regizorului care, și el, furat de bogăția datelor care compun figura lui Caratase, n-a mai găsit forța necesară accentuării mai ferme a fundalului de epocă : astfel în film apar mici tablouri care puteau să lipsească (vezi povestea țăranului cu gîsca), sau numai simplele crochiuri ale bandei legionare, ale căpitanului legionar, lipsindu-ne tocmai de ceea ce putem numi **atmosfera generală a momentului**. De asemeni am mai avea de reproșat uneori prea lenta înaintare a povestii în prima parte a filmului, precum și neverosimil de lunga alternanță de planuri din ultima jumătate.

Alături de Caratase, bine conturat este de asemenea personajul Ionel, tînărul comisar, interpretat de Mircea Diaconu, actor care se impune printr-un joc plin de rafinament. Remarcăm, de asemenea prezența, într-un rol de mai mică întindere a excelentei actrițe Margareta Pogonat.

N-am vrea să se creadă că aducînd unele reproșuri unui film de certă valoare cum este **Actorul și sălbaticii**, încercăm să-i diminuăm importanța în peisajul cinematografiei momentului. O facem tocmai pentru că **Actorul și sălbaticii** este un film care, mai mult, decît altele, incită la discuții, un film viu în care viața pulsează prinzînd în horă sentimente, dureri, bucurii, pasiuni unul din cele mai bune filme ale carierei regizorale a lui Manole Marcus.

Toma Caragiu (Caratase) este în felul său un poet care dă strălucire creației prin invenție metaforică : fiecare gest al său, fiecare modulație a vocii, a mimicii sînt cu toate inconfundabile metafore, actorul nerămînînd nici o clipă refuzat, părăsit de idee. Cu o tărie și un noroc rar, de hamal al risului, Toma Caragiu cară în spate un sac din care în fiecare clipă împarte, el însuși slugă și stăpîn al artei, emoții, bucurii, jivine subtil parfumate, încărcate de clopotei care sună în zeci de nuanțe : comic și tragic, val cald și val rece, aruncînd în cascadă piriul generos al dăruirii sale, din gura lui cuvintele se prelinge, îți inundă trupul și **Actorul** rămîne de neuitat.

Dumitru M. Ion

Ion Segărceanu

Vot deschis

Un vot, ca un suris al primăverii
Peste Carpații teferi în lumină,
Cînd dau în mugur codrii, merii, perii
Și urcă seve-n fiece tulpină.

Un vot — un vers de dragoste, arzind
Pentru poemul bărbătesc al țării,
Cu flamurile fluturînd în vînt
Sub limpedele baldachin al zării.

Un vot : sărut îmbujorat de floare
Pe chipul patriei — superb contur,
Logodnă între ploi, zăpezi și soare,
Între pămînt și holde și azur.

Un vot — un vis rotindu-și nalt aripa
Ca pasărea brâncușiană-n zbor
Ce ne-nsetează gîndul, dorul, clipa
De veșnicul suiș amețitor.

Un vot, un „Da !" — silabă vie ruptă
Din suflet, pentru-acest meleag străbun
Pentru viață, muncă, pentru luptă,
Pentru Partidul Comunist Român...

Constantin Voiculescu

Legămînt

Primește-mi raza, Țară, în marele tău foc
un jurămînt din flăcări pe votul meu
stă scris
de a-ți urma urcușul lucidului soroc
spre piscul împletirii istoriei cu vis!

Carpații-mi ard sub torța solarului Congres ;
eu azi mă leg pe nimbul de pîine și poeme
s-așez în urmă bobul din timpul meu ales
să dea lăstari prin evul pădurilor supreme.

Primește-mă în jerba de aripi vizionare,
cu zilnica mea trudă, cu zborul meu cu tot,
mereu aprins grăunte pe comunista-ți zare,
mă dărui — rug de gînduri și inimă-ntr-un vot.

Ion Văduva Poenaru

Pentru

Pentru cele mai harnice mîini ;
Pentru mîinile care seamănă
mai repede grîul în soare ;
Pentru mîinile care înalță mai repede
coloana infinită,
Punînd cap la cap timpul și munții și
apele ;
Pentru cele mai bătătorite mîini
De vînturile albe ale iernilor,
De vînturile verzi ale verilor,
De vînturile de aur ale toamnelor ;
Pentru mîinile care nu cunosc
timp de odihnă,
Care nu se așternpe patul plin cu somn
decît noaptea tîrziu,
Și care se revoltă pentru slăbiciunea de a fi
băut o clipă de somn :
Pentru mîinile care au rotunjit
luna și soarele
Și lumina zilei care inundă ochii copiilor ;
Pentru cele mai gingașe mîini,
Pentru cele care știu să spună te iubesc,
Mai bine decît toate mîinile din lume
Vom vota de milioane de ori ;
Pentru mîinile decorate de muncă cu titlul
de erou,
Și care nu știu unde să se ascundă
de timiditate ;
Pentru mîinile cele mai simple din lume ;
Pentru cele care niciodată
nu se-ntind primele
După recoltele pe care le merită ;
Pentru mîinile care nu pot fi
Cumpărate și vîndute la iarmaroc ;
Pentru cele mai bogate mîini ;
Pentru cele care au făurit
Statuile cele mai frumoase
Și le-au așezat în inima oamenilor ;
Pentru mîinile care adună în căușul lor
Toată roua din lume
Și-i lasă pe copii să se spele în ea,
Vom vota de milioane de ori ;
Pentru cele mai talentate mîini,
Pentru mîinile care așternca
nimeni altcineva
Albastru de Voroneț pe inimile noastre !...

Dumitru Stancu

Din munții de lumină

E maica noastră, scumpa Românie,
La sînul ei ne aplecăm, sorbind
Din munții-i de lumină vie
Argintul orei preschimbată-n nimb.

Ne e prezentul mare, mare viitorul,
Ne este flacără iubirea gliei.
E maica noastră, scumpa Românie,
În ochii ei văd clipa, viitorul.

Intîlnirea din autobuz

Marian Drumur

De obicei, venind acasă de la serviciu, mă opresc în antreu să-mi las geanta, să-mi scot pantofii și, în papuci, să intru în cameră. În ziua la care mă refer, am fost surprins de risetele ce se auzeau din cameră ; fiindcă la sosirea mea soția ieșea din bucătărie să mă sărute și să mă întrebe cum mi-a trecut ziua. Dacă era în cameră, înseamna că aveam o vizită și gîndul acesta mi-a displăcut de la început.

Într-adevăr, în cameră stătea de vorbă cu soția mea o femeie tînără, șatenă, însuflețită ; pe masă erau cești de cafea, prăjituri, țigări ; iar fumul de țigară era cam mult. Au întrerupt discuția cînd am intrat, cu figura pe care o făceam ; soția mi-a venit în întîmpinare.

— O să mănînci singur, mă preveni ea, sărutîndu-mă. Uite, să-ți prezint o cunoștință. E maistorița la noi, nu ne cunoaștem, dar uite că ne-am împrietenit.

Am dat mîna cu maistorița, i-am spus că-mi pare bine și m-am dus dincolo să-mi las haina.

— Vin să-ți pun în farfurie, spuse nevastămea, intrînd după mine. Totul e pregătit.

— Dar tu cînd ai mîncat ?

— Păi, cînd am venit, am și mîncat, împreună cu ea ; n-am avut decît s-o încălzesc, era pregătită.

— Ea nu trebuie să meargă acasă ?

— De ce vorbești așa ? E o fată foarte bună să știi, de asta mi-a plăcut și-am invitat-o. Stă singură, de ce să plece acasă ? am invitat-o pentru toată după-amiaza.

— Atunci măcar mai deschide puțin geamul, ați făcut foarte mult fum ! Și hai, să mănînc o dată !

În timp ce mîncam, mi-am pus radioul să cînte. Aveam un radio portabil pe care uneori îl mai luăm și la serviciu, unul din noi.

Am revenit în cameră cu certitudinea că se dusese după-amiaza mea. Dar nu era să mă scuz și să mă duc să mă culc, pur și simplu. Trebuia să stau cu ele și să particip la discuție. Vorbeau însă de colege de serviciu, de probleme de serviciu, de aglomerația în drum spre serviciu ; toate acestea le-am mai auzit în parte și am căutat să intercalez și cîte ceva despre mine și ocupația mea. Dar nu-mi plăcea invitata soției mele ; mi se părea că intrase prea brutal în locuința noastră, fără s-o cunosc, fără să fi știut de la soție de afinitatea între ele.

— Pe mine vă rog să mă scuzați, le-am spus la un moment dat, consultîndu-mi ceasul.

— Pleci ? mă întreabă soția.

— Da ; mă duc la Mircea, știi, vechea noastră rivalitate. Știți, m-am întors spre maistorița, jucăm niște partide de șah, pe o mică de ambiție.

— Vă place șahul ? ! exclamă ea.

— Da, îmi place mult, i-am spus, dar nu simțeam în clipa aceea o prea mare tragere de inimă pentru această afirmație.

— Eu nu știu, continuă musafira. Și e prea lent, știu, am cunoscut jucători de felul acesta. Canastă știți ?

— Nu.

— A, e un joc foarte interesant și dinamic : se joacă cu piese de remi. O dată am să vă învăț, să vedeți c-o să vă placă.

Pe stradă, mă gîndeam că ar fi fost mai bine dacă mă întindeam nițel — doar eram obosit — apoi, după ce m-aș fi trezit aș fi cinat și m-aș fi uitat la televizor. Dar și soția mea ar fi putut pretexta că era obosită, dar nu simțea, așa că ar fi trebuit să mă conformez ei. Nu, mai bine să merg într-o vizită.

Mama lui Mircea ne-a făcut două cafele și ne-a lăsat în liniște. Întotdeauna mi-au plăcut camerele imense ale apartamentului lor, casă de modă veche, greu de încălzit iarna ; în timp ce așteptam mutarea, cercetam pereții, mă gîndeam cîtă mobilă ar fi înghițit suprafața camerei...

Am acceptat o țigară de la Mircea ; eu nu fumez decît ocazional ; el știe asta de la serviciu, unde se cam cunosc slăbiciunile fiecăruia. Cînd e o aniversare sau o sărbătoare și se bea, atunci aprind și eu o țigară, apoi încă una, ca peste cîteva ore să mă blestem pentru gustul amar din gură și gîndul nesăbuit, — doar am fost cîndva fumător sadea.

Am jucat cîteva partide și-am mai vorbit între noi cîte ceva — despre filmele ce rulau, despre întreprinderea noastră care, cu produsele ei bune, nu știe să se facă cunoscută în țară și asta ne atingea direct în realizări.

Am ajuns acasă după ora opt. Camera fusese aerisită, musafira plecase, era ordine peste tot. Soția mă aștepta. Se simțise probabil izolată, după plecarea prietenei ei.

— Cum a fost ? mă întîmpină ea.

Știa că partidele noastre ascundeau și o rivalitate — noi, care lucram în același sector, eram într-o veșnică întrecere.

— Așa și așa, i-am răspuns. Scor nul. Fiindcă întotdeauna cînd am un avantaj mă culc pe-o ureche și atenția slăbește. Și, bineînțeles, el profită. Dar acum aș vrea să știu, cine este prietena asta a ta ? Eu n-am știut mai nimic despre ea. Cum de ți-a venit s-o inviți tocmai la prînz ?

— Apropo de prînz, tu ai cinat cumva ?

— Nu, cum să cinez ?

— Atunci, hai să-ți pun de mîncare și-o să-ți spun. Mie îmi place foarte mult, să știi. Atît de mult a muncit fata asta încît merită pe drept postul. Și-a întrerupt liceul ca să intre ca muncitoare necalificată în fabrică. Maică-sa are numai mamă, e pensionară de boală, ce putea să-i dea ea ? A lăsat liceul și-a intrat la mașină, și-a lucrat în trei schimburi, tu știi cum e la noi ! Da, s-a calificat la bandă și-a cîștigat bine atunci, încît au trimis-o la specializare, la școala de maiștri. A venit înapoi la fabrică la noi, ca maistorită și-a învățat la seral, și-a terminat și liceul și tot a fost fată bună, a știut să lucreze cu femeile, a scris de ea la ziar că-i fruntașă.

— Eu n-am nimic împotriva ei, i-am răspuns, puțin stingherit de această tiradă. Dar am găsit nepotrivită ora de vizită și nici nu mi-a plăcut cum ai umplut masa.

— Dar ce-ai tu împotriva cafelelor ? că altceva n-a fost.

— Uite am ! Imediat după mîncare, dăi cu cafeaua și țigara ; de ce nu o dulceață cu sifon... sau un compot ?

— Și tu ai fumat !

— Și eu am fumat, dar nu mai fumez ! Hai mai bine să terminăm cu masa și să ne uităm la televizor.

Am terminat cu masa și ne-am uitat puțin la televizor, apoi am citit cîteva pagini de roman și ne-am culcat.

M-am întîlnit din întîmplare cu noua noastră cunoștință, maistorița, după cîteva zile. Eram în stația de autobuz, mă uitam la ceasul public, la oamenii care așteptau și mă gîndeam că pierd mai mult timp decît crezusem, că s-ar putea să nu mai fie deschis la magazinul de mobilă și că mai bine m-aș duce la părinții mei, să văd ce mai fac. În general, n-am memoria figurilor și a numelor, decît dacă persoana respectivă mă impresionează puternic. Necunoscînd asta, mulți își închipuie că am motive să mă prefac că nu-i observ. De asta mi-a și venit greu să-mi dau seama cine mă saluta.

— Bună ziua, a repetat maistorița apropiindu-se. Ce mai faceți ? Nu v-am mai văzut de la vizita mea la dumneavoastră.

Adrian Dumitrache : Tinerețe

Era tot însuflețită și părea mai tînără, așa cum era îmbrăcată.

— Mulțumesc, bine, i-am răspuns. Nu v-am recunoscut. În general, ies rar din casă, așa că puțină lume mă vede.

— Și unde mergeați ?

— M-am gîndit să merg la magazinul de mobilă ; știți, căutăm un dulap cu trei uși, ce avem noi e neîncăpător.

— Și eu merg după cumpărături, tocmai am fost la bibliotecă să-mi dau cărțile și acum vreau să iau ceva de cină. Noi mîncăm bine seara, zîmbi ea.

Apoi îmi propuse pe neașteptate :

— Eu o să ocup două locuri în autobuz, iar dumneavoastră o să luați biletele, îmi luați și mie. Bine ?

Cînd sosi autobuzul, mulțimea forma un cordon des, șerpuind în căutarea locurilor favorabile. Pentru mine nu-i o problemă să urc, eram doar curios cum o să urce ea atît de repede încît să mai ocupe și două locuri. Dar, abia se deschiseseră ușile și ea a strigat :

— Lăsați să urce bărbații, că or fi obosiți, săracii !

În scurta șovăială a bărbaților din primele rînduri, ea și cîteva femei s-au strecurat înăuntru, pe lîngă cei ce încercau să coboare pe la spate.

„Ia te uită ce mai fată !" mi-am spus, presat de lume, cu biletele în mînă, ajungînd la ea și ocupînd scaunul ce mi-l reținuse.

— Bravo, i-am spus, iscusită manevră !

— Ce să-i faci, mi-a răspuns rizînd, experiența de serviciu. Aproape în fiecare zi facem asta, eu, soția dumneavoastră sau altcineva din grupul nostru. Și să vezi ce mutre fac bărbații cînd le comentăm că sînt debili, și osteniți și că noi nu-i respectăm.

— Face și soția mea asta ? Eu o știu mai liniștită.

— Oh, rîde de se prăpădește. Uităm și noi de oboseală, după opt ore rizi din orice fleac, o deconectare.

— După cum mi-ați spus, mai aveți un deconectant : cărțile.

— E adevărat ; am dat acum „Regii blestemați" ; dar țin mult cărțile — nu prea am timp să citesc. Schimburile astea îți modifică mereu regimul de viață, e greu să te obișnuiești.

— Totuși, v-ați obișnuit bine, v-a dat și la ziar ca fruntașă, mi-a spus soția mea.

— Ei da, planul mi l-am îndeplinit întotdeauna ; numai că fiind formată la fabrica asta, m-au socotit mai bună decît celelalte. Asta nu-i ușor de apreciat, nu mai e mașină, unde doi atîtea bucăți și depășești norma, sau nu dai și te certi cu cetecista.

„Ia te iută ce mai fată !" mi-am repetat eu. „Chiar dacă vorbește atît de ușor de toate astea, la vîrsta la care alte fete cer tot mai mult de la părinți, ea a lucrat la mașină și s-a calificat, s-a calificat bine de tot".

— Dacă mai aveți timp, i-am spus, mai veniți pe la noi.

— Am mai vorbit despre asta cu soția dumneavoastră ; și ea a spus să mai vin. Dar mi s-a părut că nu prea vă plac musafirele.

— Ba nu ; dar și eu mai vin cu toane de la serviciu — soția mă cunoaște, dar pentru alții pare că sînt posomorît.

— Bine, o să mai vin ; și-o să vă învăț canastă, dacă aveți remi.

Ne-am despărțit ; am găsit magazinul de mobilă încă deschis, dar n-avea dulapuri cu trei uși. Am văzut în schimb un scrin frumos și mi-am făcut socoteala ca eventual să dăm ceva alor mei și în loc să punem scrinul ăsta. Era cam tîrziu însă ca să mă duc la bătrîni, trebuia să discut și cu soția, așa că m-am îndreptat spre casă, mai uitîndu-mă și la vitrinele luminate, încărcate, făcîndu-mi tot felul de planuri, din acelea pe care ți le poți face cînd ai o locuință în care ai pus cîte ceva și apare dorința de mai bine.

Vitrine, autobuz, lume multă, a trecut destul timp pînă am ajuns acasă. I-am spus soției tot ce-am făcut și întîlnirea cu prietena ei. Nu ne-am ascuns niciodată nimic.

— Nici n-am știut că am o soție atît de întreprinzătoare, am încheiat eu.

— Ei, acum ți-a plăcut maistorița ? m-a întrebat soția, mulțumită de compliment.

— Păi, n-am avut nimic împotriva ei. Atît doar, că am găsit nepotrivită ora de vizită, de asta poate că am fost cam retras.

— Asta-i puțin spus. Ai fost chiar îmbufnat și doar ai fi avut ce să discuți cu ea, ai văzut și tu, mai are timp de citit, cu toate cîte le are pe cap. Să nu crezi că ambiția ei s-a mărginit la muncă ! Uite, de asta mi-a plăcut mie atît de mult și-am s-o invit de mai multe ori de-acum încolo la noi, să știi !

Eu mîncam și observam cum se îmbujorează, cum ține la prietena ei și-mi venea să rîd de tăria cu care încerca să mă convingă.

— Foarte bine, i-am spus, invit-o de cîte ori vrei și-o să stăm cu toții de vorbă. Poate să împrumute și de la noi cărți, din acelea care la bibliotecă sînt mereu date, și-o să mergem și noi la ea, dacă ne invită. Îmi place cum e ea, că-i energică, așa că...

Am încheiat aici discuția, am isprăvit cina, mi-am ajutat soția să facă ordine în bucătărie, ne-am dus în cameră, am aprins lampa de pat și-am mai citit puțin. Îmi treceau tot felul de gînduri prin cap și nu-mi puteam concentra atenția, gîndurile unei zile pline, așa că am lăsat cartea și-am stins lumina. Chiar în momentul acela mi-am adus aminte, dar era prea tîrziu ca să-i mai spun soției, de jocul de remi pe care vroiam să-l cumpăr.

Vasile Andronache

Poem pe tîmpla Carpaților

Efigia acestei lumi
Din cosmice explozii
De suflet se închiagă
Pur diamant

În vatra patriei
ca-n fila unei cărți
străbuna glorie
are strălucire
de luceafăr

O piramidă de frunți
o duce mai departe
sînt firi ce știu
să vadă-n viitor
gîndirea comunistă
dînd rod de constelații
în Carpați

În trupul meu
cu sînge-nsorit
de magma acestui ev
Pe-oglinda lui
interior aprinsă
și sus pe tîmpla
Carpaților
desfășurată în lumină

În fiecare clipă
istoria e scrisă
cu trupuri de sori
tineri

Abia săltați din
paturi de mirezme
că le miroase raza
A cetină și-a undă

Sînt firi ce știu
să vadă-n viitor
gîndirea comunistă
dînd rod de constelații
în Carpați

Numai aceste firi
pot să sculpteze
cu inima în inimi
chipul acestui timp

Efigia aceasta
de lume comunistă
din cosmice explozii
de suflet închegată
pur diamant

Nucleu uman
pentru-o cîntare
amplă

Numai aceste firi
pot să-i graveze
imnul

Definitiv
pe tîmpla Carpaților
nobil blazon
pe scutul veșniciei.

Luca Onul

Votînd, urcăm spre comunism

Cu inima încinsă lîngă urne
Votez un timp al țării ce-mi inspiră
Un imn înalt ce-n loc de corzi de aur
Îmi pune aripi de hulub la lîră.

Și toate visele zvîcnesc fecunde
De sub zarea frunții mele clară
Cînd tot mai tineri noi ne revărsăm
Din primăvară-n altă primăvară.

Azi țara o strig cu rîuri și cu munți
Căci numele-i e singura rostire
A anilor ce tot mai limpezi curg
Din innoire-n altă innoire.

Și timpul pare a se rotunji,
Cînd trecem în coloane îndrăznețe
Pe sub arcul de triumf din inimi,
Din frumusețe-n altă frumusețe.

Atîtea trepte, toate de lumină,
Votînd urcăm spre-al lumii vis lucid :
Comunismul — soarele — omenirii —
Sub steagul tău de flacără, Partid !

Viorel Varga

Pentru azi, pentru ziua de mîine

Pentru azi, pentru ziua de mîine votăm
Pentru cei ce prin timp o să vină,
Pentru zborul rotund înspre 'naltele culmi,
Pentru fructul greu de lumină.

Pentru imnul născut pe buza fecioarei
Pentru pașii ce-și seamănă rostul
Pentru grîul crescut din sudoare și trudă
Pentru roșul arzînd în sufletul nostru

Pentru apele limpezi izvorîte de-aici
Pentru iubirea ce ni se dă și ce-o dăm
Pentru visul de arcade al acestui neam ;
Pentru azi, pentru ziua de mîine, votăm !

Alegem

Vine timpul cînd inventăm
lucruri adevărate,
lucruri înălțîndu-se din palma bărbatului
ca o dimineață împodobită cu spumă
de crini

Patria însăși dezlegare le dă
să le poarte prin lume ca vesnice semne —
stelare mesaje ale acestui pămînt.

Vine timpul cînd glasul țărinei
ne strigă pe nume ca o pasăre puii
ofrande s-alegem, iubiri și credințe
și visul de-arcade al celor ce vin.

Alexandra Elena Gavrilă

Mîndrie

Sînt mîndră
că aparțin acestui pămînt
că înainte ca părinții
să-mi fi dat un nume
eu mă numeam Român !

Sînt mîndră
că aparțin acestui timp
și actele conștiinței mele
pun demn și liber
semnătura de comunist român !

Sînt mîndră
că aparțin acestei lumi noi
unde cei mai buni
aleși între cei buni
sînt existența Partidului Comunist Român !

Nicolae Mircea Ben

Ca soarele...

patria nu se învață — patria
nu rămîne-ntre munți și rîuri cum
nu rămîne lumina la
marginea vederii — patria
nu se cunoaște odată anume

patria nu începe nici se termină
patria ESTE ca
sîngele ca răsuflarea ca
poeții este patria ca soarele-patria
se vede și se aude în fiece clipă.

televiziune

Rostul verbului

„Cum vorbim" pe micul ecran este o problemă despre care se poate scrie un tratat de estetică. Televiziunea are dreptul legitim de a voi să devie artă dar numai pe înțelesul tuturor. Pe micul ecran explicația servește imaginea și nu invers. Libertatea de imaginație a cuvîntului rostit poate orice dar numai în spațiul funcționalității, numai cu condiția de a transmite precis și clar informația. Televiziunea nu operează cu sugestii ci cu mesaje directe.

Emisiunile lui Andrei Bacalu ilustrează fidel ceea ce ar trebui să fie „verbul" în televiziune. Nici o altă categorie gramaticală nu exprimă mai bine semnificațiile micului ecran. Substantivul și adjectivul sînt cît se poate de neavenite, ele fac terenul vorbirii atît de propice alunecării, evaziunii, discursului. Iar verbul transmite acțiunea pe toate direcțiile ei. El este exponentul ideal al faptului în general și al faptului de televiziune în special. Emisiunile lui Andrei Bacalu sînt atît de interesante pentru că același timp, pe care alții îl folosesc încurcîndu-se în substantive și adjective, el îl folosește condensînd în el verbe, adică fapte, maximum de idei. Ceea ce urmează a fi comunicat nu întîmpină nici o stavilă pînă la ascultător. Împărtășim satisfacția de a înțelege tot ce se spune și, mai mult chiar, avem plăcerea de a participa. Ultima emisiune „Cărți și idei" a fost cît se poate de elocventă în acest sens. În ciuda faptului că unii dintre interlocutorii invitați în studioul televiziunii păreau a fi pîndiți de excese oratorice, priceperea reporterului de a tăia fraza s-a dovedit mai puternică și, mai greu, mai ușor, discuția n-a mai fost o însăilare de monologuri plictisitoare ci un real DIALOG.

Exact la polul opus se situează, din păcate, comentariul peliculelor de artă plastică incluse în Tele-Enciclopedie. Ion Frunzetti este un comentator de artă foarte bine calificat profesional dar iată că n-a reușit să găsească o exprimare adecvată pentru micul ecran. Limbajul pe care îl folosește la televiziune este același cu al articolelor pe care le scrie în presa de specialitate și faptul acesta creează o distonanță. Explicațiile sună foarte prețios. Frazele sînt încărcate cu amănunte pe care ochiul nostru, prea atent la imagini, nu lasă urechea și înțelegerea să le perceapă. Sînt unele cuvinte la care ar trebui să ne gîndim ce înseamnă și citindu-le, dar așa, ascultîndu-le fugitiv ? Iar ceea ce se spune nu se prea potrivește cu imaginea. Imaginile de artă sînt foarte frumoase, ele se recomandă privirii de la sine, explicațiile însoțitoare ar trebui să fie mai simple și să ajute imaginea a ni se dezvălui complet. Andrei Pleșu nu scapă, nici el, de această capcană. Are mare plăcere de a căuta citate în autori ilustrii. Ce-i drept : citatele sînt extrem de interesante, dar iată că tocmai în timp ce le ascultăm, pe micul ecran trec repede cîteva imagini despre care am fi dorit să știm mai mult. O mare ciudă ne cuprinde : n-am înțeles pe de-a-ntregul nici citatul, n-am priceput deplin nici imaginea.

După munca intensă din fiecare zi am dori ca serile să ne fie odihnitoare : dacă ne așezăm în fața televizorului să ascultăm cuvinte care să ne facă plăcere și pe care să le înțelegem deplin.

Sânziana Pop

muzică

Inițiative de prestigiu

Agenda concertistică încărcată te obligă la o nemeritată telegrafie fără... voie. Deci :

R. T. V. a reușit efortul, nu numai organizatoric ci și de invenție, de a ieși din structura obișnuită a concertelor pentru a iniția un concert-spectacol, multimedia, cum i se zice intens. Beneficiarele au fost operele „Logodna" de Nicolae Brînduș și „Secretul lui Don Giovanni" de Cornel Țăranu.

Din bronzul sonor și sirguincios al „Strigoilor" lui Eminescu, Brînduș a făcut un poem muzical de cuceritoare noblețe. Dacă potrivirile cuvînt de cuvînt, frază de frază, nu sînt chiar cele mai inspirate din moștenirea eminesciană, în schimb este un decupaj muzical de mare claritate, relevă, chiar la o primă lectură, valențe arhitectonice pregnante, traductibile în construcție sonoră. Cu sugestia formei poemului, Brînduș a infuzat toate planurile muzicii sale, vers și sunet au mișcare comună, planare sau epos, a găsit adică o țesătură adîncă, adecvată, pe care a proiectat imaginile, într-o singură mare formă și nu cuvinte semănate pe muzică. Între discursul muzical, literar și vizual (pantomimă) se stabilesc legăturile talentului și gustului, inspirației și gîndirii artistice, pe arcuri mari, cu o evoluție cîntărită atent, închegată într-un opus finit. Visăm o audiție în care întreaga producere a sunetului să se facă pe viu, ceea ce ar restitui întregul relief captivant al partiturii.

În „Secretul lui Don Giovanni", Cornel Țăranu a reușit dezinvolt o glumă muzicală, contra unui libret previzibil în poante, cu o montare deranjată din locul unde era obișnuită să se producă, rămînînd amuzantă și profesionistă, o muzică în care sucuiența este scop, dar nu neglijează nimic din atributele divertismentului de calitate. Din lista bogată a interpreților celor două opere primul merit, la distanță, revine dirijorului Ludovic Bacs, mereu consecvent în seriozitate și muncă neobosită, dublate de instinctul artistului sesizînd imediat cheia partiturii.

A mai fost și un concert-dezbatere, primul din acest an.

În deschidere, o sonată pentru clarinet și pian de Dumitru Marinescu. Un contact regulat cu publicul ar spori invenția acestor pagini de lucru atent și stăpînire a formelor stabilite.

Celelalte două protagoniste, „Sugestii" de Octavian Nemescu și „Grădina structurilor" de Aurel Stroe aveau lucruri comune în ideile generatoare, în mecanismele intime. Probabil din întîmplare unite într-un concert, dar o întîmplare fericită, căci rar auzi o muzică atît de substantială, două piese cu adevărat importante într-o singură seară.

Drumul muzicii lui Nemescu se întinde între doi piloni obiectivi, un splendid solo de orgă de Bach și același solo în fragment, suspendat într-un spațiu infinit, implacabil. Menirea piesei este de a reduce, de a purifica cîntarea bachiană, de a o contemplativiza, spre a fi aruncată în spațiu.

În piesa lui Aurel Stroe mesajul se articulează sub ochii noștri, pornește adică de la două sunete, capătă un substrat de vocabular consistent și se instituie într-o formulă cu aptitudini de generalizare, autoritară, o sentință comunicabilă lumii. Este o muzică inițiatică, putem vorbi despre cultul sunetului, al intervalului generator, este și o radiografie a actului creator, un roman al scrierii unui roman, ca la Thomas Mann. Asistăm la un proces de conștientizare, pornită tot din obiectiv, pînă la urmă tot un dialog subiectiv-obiectiv, intuit muzical cu mare forță. A prilejuit cunoașterea unui instrumentist de clasă, trombonistul Marin Soare.

Costin Cazaban

contemporanii noştri

Teatrul lui Marin Sorescu (II)

Paracliserul debutează tot cu o aşteptare, locul de veghe fiind acum o catedrală unde un individ curios, coborît parcă dintr-o pînză de El Greco, stă neclintit, hieratic, cu o luminare în mînă şi se uită fix la uşa ce nu se deschide niciodată. El are deja conştiinţa inutilităţii gestului („aici nu mai intră nimeni"), timpul s-a golit, pentru el, de durată, încît **aşteptarea** pare mai degrabă un reflex din altă existenţă, existenţa **din afara** acestor ziduri şi din altă vîrstă morală. Paracliserul s-a fixat demult **înăuntrul** acestei catedrale noi pe care încearcă s-o **înnegrească** cu fumul credinţei lui. Precizarea din text că este vorba de ultima catedrală şi de ultimul paracliser dă o notă de mister expresionist, însă faptele capătă alt înţeles îndată ce aflăm că paracliserul se închisese voluntar între pereţii unei clădiri ce nu serveşte, în fond, la nimic. În **Iona**, individul este împins în spaţiul unei singurătăţi absolute de o lege din afara lui, în **Paracliserul** personajul s-a închis singur într-o iluzie. O recluziune, aşadar, consimţită, o singurătate voluntară în interiorul unei idei (credinţe) din care individul nu se grăbeşte să evadeze! O tentativă de ieşire există, totuşi, **şi** aici, dar **în sus**, pe calea spiritului.

Dar să vedem elementele piesei. Bizarul paracliser, izolat benevol într-o catedrală uitată, îndeplineşte cu osîrdie o muncă măreaţă şi inutilă : afumă pietrele goale pentru a le da patină, vechime. În această acţiune el pune multă credinţă şi meticulozitate, vorbind în acest timp cu sfinţii de pe pereţi, într-un limbaj ce amestecă în chip curent planurile, vîrstele, situaţiile. Proiectul este dificil, aproape imposibil, şi prin enorma lui gratuitate, sublim. Gîndul ne duce deîndată la eroul unei epopei cunoscute. Ca şi acela, paracliserul este eroul unei iluzii, trăite cît se poate de realistic, lumesc. Crede în misiunea pe care şi-a asumat-o şi o duce la capăt cu preţul sacrificiului. Cînd ultima luminare se stinge el îşi aprinde veşmintele (e vorba, fireşte, de un simbol) pentru a înnegri fîşia de zid care a mai rămas. Paracliserul a devenit un rug, trupul s-a mistuit în focul credinţei lui şi ultima replică arată un spirit împăcat : „O să-l las să ardă... pînă la capăt... Aşa, de sufletul meu... Aşa... de sufletul... meu".

Sînt în acest text plin de subtilităţi şi ironii ce alternează cu replici pline de cel mai adînc dramatism mai multe serii de simboluri. Văzînd sfîrşitul piesei ne dăm seama că faptele paracliserului au un sens mai înalt şi că metaforele ce plutesc ca frunzele pe o apă tulbure participă la o arhitectură coerentă a imaginarului. Simbolul, mai întîi al zidurilor afumate. Pentru ce, ne întrebăm, vrea paracliserul să înnegrească pietrele catedralei ? O primă sugestie ar fi că omul, obsedat de o existenţă transcendentă a lucrurilor, şi-a ales o muncă(o cale de ispăşire) deliberat dificilă pentru a istovi o dorinţă aprigă de creaţie. Paracliserul se supune de bună voie unei torturi mai subtile („există, spune el, o voluptate a epuizării· Ce extraordinar trebuie să se simtă lămîia bine stoarsă"), căci a afuma o biserică în care nimeni nu intră întrece sugestia pe care o poate da întinderea corpului pe un pat de cuie sau condamnarea la un îndelung post negru. Însă simbolul are şi alt înţeles, după noi mai important decît primul. A afuma pietrele unei catedrale înseamnă a-i da o **istorie**, o **tradiţie**, a pune în spatele unui obiect simbolic (catedrala) o vechime care să întărească ideea de durată şi de durabilitate. Obsesia paracliserului, exprimată de altfel în mai multe replici, este că sîntem oamenii **unei singure generaţii**, că biserica în care s-a închis este, în raport cu altele, prea nouă şi deja abandonată, ignorată. Grija lui de a întări, printr-o operaţie de accelerare a semnelor, istoria, vechimea edificiului capătă în acest caz o semnificaţie de ordin mai general.

Paracliserul propune şi o soluţie în conflictul ce opune, cum s-a văzut, omul şi existenţa în piesele lui Sorescu, şi anume soluţia spiritualistă. Omul vrea să termine o ctitorie, pornind disciplinat, modest, de jos în sus, urcînd treaptă cu treaptă spre săgeata care arată ca un deget întrebător. Ca psalmistul arghezian, el vrea un semn iar semnul divinităţii întîrzie să apară. Paracliserul piere mistuit de propria pasiune.

Sînt şi alte elemente care sugerează în text, direcţia acestei eliberări spirituale. Marin Sorescu este un scriitor profund şi pentru a impune o idee uzează de toate subtilităţile limbajului. Încă de la început sîntem, de pildă, avertizaţi că flacăra luminării şi-a găsit „adevăratul ei drum, **în sus** (s.n.)". Faptul, apoi, că afumarea zidurilor se face de jos în sus şi este pe punctul de a se încheia în clipa în care paracliserul ajunge la săgeata ce se înfige, interogativ, în infinit, arată o direcţie a imaginarului şi, negreşit, sensul acestei meditaţii profunde. Amănuntul apoi că **paznicul mut** începe să strice schela în timp ce paracliserul se află sus, aproape de scopul operei lui, poate fi, de asemenea, plin de semnificaţie. O trimitere la **Meşterul Manole** şi, deci, la creaţia care impune o ispăşire, o implicare totală şi o experienţă irepetabilă, nu este fără temei. Şi pentru că am vorbit de paznic, să reţinem că el poate traduce, ca şi cei doi pescari care îşi poartă cu resemnare şi în tăcere bîrnele în **Iona**, o idee despre imposibilitatea eroului de a comunica. O replică reluată adesea în teatrul lui Sorescu este : **trebuie să mă descurc singur.**

Legătura cu Iona se vede acum mai limpede. Individul suferă, în prima piesă, rigorile unei cauzalităţi exterioare, în **Paracliserul** drama se desfăşoară în lumea interioară a spiritului. Posibilitatea altei eliberări, exprimate de pescar este urmărită aici sub forma unei fabule simple într-un cadru aproape realist. Absurdul, spiritualul, simbolicul se insinuează treptat în chipul cel mai firesc ca o emanaţie lentă şi irezistibilă din interiorul lucrurilor obişnuite. S-a spus despre teatrul lui Ionesco că tema lui cea mai profundă este metamorfoza. Literatura lui Marin Sorescu (poezia şi teatrul) are ca temă privilegiată inserţia absurdului în viaţa de toate zilele. Tragicul, starea de criză, iese din această confruntare permanentă între un spirit care concepe raţional şi realitatea care fabrică neîncetat **irealităţi.** Aşa se explică şi această stare de inocenţă în care trăiesc personajele soresciene, liniştea cu care ele acceptă neobişnuitul, absurdul, curajul lor de a îmbrăţişa **şi** de **a** trăi iluzia, condiţia de excepţie.

Marin Sorescu văzut de N. Anestin

FRAGMENTE CRITICE

În **Matca** ni se propune o altă soluţie în acest etern conflict şi anume înfrăţirea, cum zice infatigabila, optimista Irina (eroina piesei), lucrurilor începute şi care trebuie duse la capăt, „solidaritatea lucrurilor gravide". Simbolul piesei se luminează mai bine în dialogul dintre tatăl ce trebuie să moară şi fiica în situaţia iminentă de a naşte. Dialogul, ca întreaga desfăşurare a acestei profunde parabole, se desfăşoară sub semnul unei ameninţări teribile : potopul. Irina, tînără învăţătoare într-un sat împresurat de ape, aşteaptă să nască, tatăl ei şi-a pregătit din timp coşciugul şi, instalat în el, aşteaptă liniştit moartea, neezitînd, în acest timp, să dea sfaturi fiicei care trece prin durerile facerii şi s-o certe pentru ceea ce omul simplu şi onest crede a fi fandoseală intelectuală :

„Ei, ce e gălăgia asta ?... Nu, nu mori... Dar ţi-e mai greu, că eşti intelectuală... De-aia ţi se pare apa... peste mînă... Bunică-ta se ducea cu mîncare la oameni pe cîmp... şi cînd venea acasă, se-ntorcea cu plodu-n baniţă... Îl aducea-n baniţă în cap, printre oale... linguri... Îl făcea la umbra vreunui mărăcine, pe unde-o apuca... Năştea urgent... în vreun tufiş, ca dihăniile. Aşa a făcut paisprezece... Eu **sînt** al treisprezecelea...".

Cele două procese fatale se îndeplinesc, tatăl moare, nepotul se naşte şi în această simetrie se poate citi (şi lectura este în sensul voit de autor) ideea de continuitate, de solidaritate a vieţii pe deasupra circumstanţelor. În casa invadată de ape copilul doarme pe coşciugul bunicului şi mama, în faţa atîtor probe ale morţii, rămîne senină şi demnă, cu conştiinţa datoriei duse la capăt : „Balena a făcut totul. S-a simţit pînă la sfîrşit răspunzătoare de soarta celui care Dumnezeu i-l sădise în pîntec. L-a depus teafăr pe uscat. Uscatul era un coşciug". Ea moare ţinînd deasupra apelor pruncul care continuă să respire.

Matca este, se înţelege numaidecît, **o** dramă **a** singurătăţii mîndre şi curajoase, a solidarităţii şi continuităţii în ordinea existenţei. Un poem al vieţii şi al morţii care se condiţionează **şi** se întretaie: „Moare un om — spune tatăl cuprins deja de negurile morţii — dar asta nu-nseamnă că s-a isprăvit lumea". „Una peste alta viaţa **e** frumoasă (...)". „Trăim bine... de bine, de rău, trăim bine..." (...) „Totul va fi bine, din ce în ce mai bine. Ne refacem cît ai zice peşte..." meditează învăţătoarea înconjurată de puhoaie, preocupată, cum spune ea într-un loc, în egală măsură de **ţîţă** şi de **cosmos**, de datoria sfîntă faţă de cel pe care l-a adus pe lume şi de lumea din afară care şi-a pierdut echilibrul.

Piesa este o parabolă modernă a potopului (a dizlocării, a **ruperii** universului) **şi o** parabolă, în acelaşi timp, a încăpăţînării de a exista. Simbolul din **Iona** este dezvoltat, aici, mai sistematic şi cu elemente normale de literatură. Cîteva semne tulbură, totuşi, această **normalitate** a piesei. Un tînăr stă într-un pom ţinînd în braţe logodnica moartă de cîteva zile (desen chagalian), nişte măşti (spirite, ursite) confundă pe cel mort cu cel născut şi fac proorociri sumbre, apoi dispar călare pe ciomege. (Marin Sorescu reia aici elemente din eresurile populare). Rostul acestor măşti este mai puţin limpede în structura unei drame puternice, deasupra, indiscutabil, altor opere scrise la noi pe această temă. **Pluta meduzei** şi **Există nervi,** sînt mai aproape de genul comediei. Dar să nu ne înşelăm : „comicul fiind o intuiţie a absurdului — spune un scriitor contemporan — mi se pare mai disperant decît tragicul"? La Marin Sorescu ele, în orice caz, se pîndesc, se adulmecă, se cheamă unul pe altul, satira cea mai atroce se pierde într-o umbră tragică şi invers. În **Pluta meduzei** este ridiculizată tentativa de **cucerire a cosmosului,** toată ştiinţa specialiştilor fiind aceea de a urca în copac un **căţărător** cu nişte aparate care nu funcţionează niciodată. Ideea sacrificiului necesar (în fond inutil) şi demagogia ce creşte în marginea acestei idei ar fi tema mai profundă a piesei. În **Există nervi** un profesor, specialist psihiatru, susţine că oamenii sînt pesimişti din ignoranţă, nervozitatea, disperarea putînd fi vindecate prin autosugestie. El concepe o lume populată de „atleţi ai calmului". Un mărunt slujbaş, Ion, propune ca să se codifice ţopăitul ca unica formă, obligatorie, de mers, nişte femei iau o cameră drept un compartiment de tren şi călătoresc într-o direcţie pe care n-o cunosc etc. În dialogul rupt, voit confuz, de factură ionesciană, răzbat şi sugestii mai subtile privitoare la însingurarea individului şi la mijloacele lui (aici derizorii) de ieşire dintr-o stare de veselă alienare.

În raport cu **Iona, Paracliserul** şi **Matca,** aceste comedii inteligente, tăioase sînt mai puţin importante pentru ceea ce vrea să fie, şi ceea ce este, cu adevărat, teatrul lui Marin Sorescu : o meditaţie excepţional de profundă asupra condiţiei omului modern.

Eugen Simion

profil

Ioana Diaconescu

Născută la 21 iulie 1948. Absolventă a facultăţii de filologie, Universitatea din Bucureşti.
Bibliografie : Furăm trandafiri, *1967 ;* Jumătate zeu, *1970 ;* Adagio, *1973.*

Confesiuni lirice despre adolescenţă, întîiele poezii ale Ioanei Diaconescu aduceau mai mult regretul naiv după o vîrstă pierdută decît jubilaţia intrării în alta : „Plîng păpuşile mele în două geamantane. / Acolo le-am pus dorind să le-ascult. / O, doamne cîtă nedreptate ! / De ce o lume întreagă mai vie ca adevărul / Îmi stă condamnată în geamantane ? / De ce sufletul meu a fost ferecat acolo ? / De ce mi se iau păpuşile / Care ştiau să plîngă, să danseze / Mai frumos decît oamenii ? / Cînd toţi ai casei pleacă la treburi, / Eu închid repede cărţile / Desfac cele două închisori / Şi-n camera mea începe un mare carnaval ; / Trag draperiile, fac să răsară luna / Şi-abia împlinesc şase ani". **(Aniversare).** Copilărie nu copilărire ? Versuri încă stîngace, multe convenţionalisme, un vitalism oarecum abstract, („Am în mine atîtea plecări neştiute, / Şi-acolo pe scena lumii să urc / Şi ca o toreadoare să strig: / Nu vreau, nu pot să mor aşa, păduri ! / Vedeţi-mă şi cugetaţi, / Îmbrăţişaţi-mă, păduri ! / Nu, n-am să mor, aşa, păduri !") — poezie a unei vîrste, dar mai cu seamă vîrstă a unei poezii. Adevărata sensibilitate a autoarei priveşte starea poetică, din provocarea şi contemplarea căreia îşi creează, pe căi artizanale şi livreşti, posibilitatea de a se implica : „Şi mă-ntoarce vremea între lucrurile mele / Care mă-ntreabă ce-am făcut, de ce-am lipsit, / M-apasă-ncet pe pleoape şi pe braţe / Şi mă asigură că-n lipsă m-au iubit. / Repovestesc cu glas subţire totul, / Cum au rămas nerăscolite şi cuminţi, / Şi cum le doare cerul cînd închisă-i / Fereastra, fără mîini de sfinţi. / Şi eu mă rog de ele să mă ierte / Că prea au glas duios, şi prea mă-nşală ; / Le mai răspund că mîna mea e alta / Şi-n suflet port o pată de cerneală — / Şi nu le spun că vorbele pe rînd / Nu mai există şi-s făcute sticlă / În fundul lumii, unde cineva / Cu umbra mea în braţe, mişcă". În ciuda preluării unei frînturi dintr-un celebru poem arghezian, poezia se sprijină pe sugestia unui spaţiu ferit de orice teroare, spaţiu care nu e altul decît cel desemnat printr-o intimizare a lirismului. Fineţea ornamentală se remarcă pretutindeni, chiar şi sub formele confesiunii : „Cîinii mei peste fîntînă sar şi cumpăna se rupe, / Plînge steaua sus, acolo unde mîna nu ajunge / Şi mă strînge o idee peste care să rămîn / Un băiat cu torţa-n mînă şi cu ochii de stăpîn. / Un băiat. Curajul curge ca o apă peste mine / Şi încearcă să m-ajute, şi mă minte. / Ochi albastru jos se rupe şi nu văd fără de el. / Un băiat cu torţă vie umple cerul de deasupra / Hei, curajul de-a fi tînăr străluceşte-n ochi albastru. / Cîinii mei bogaţi la număr mă pîndesc şi îmi ling glezna / Şi cu laba sînt atenţi să mă păzească. / Cîinii mei frumoşi şi singuri o tot rup la goană-ntr-una / Şi s-adaugă la număr un băiat cu torţa vie / Care se încearcă peste frunte să mă ţie. / Şi rămîne o idee peste care să rămîn / Un băiat cu torţa-n mînă şi cu ochii de stăpîn". În **Adagio,** ultima culegere a Ioanei Diaconescu, nota fantezistă este dominantă. Inventivitatea poetei se desfăşoară într-o unică direcţie : constituirea unui spaţiu spre care să se tindă, altfel spus poezia se naşte dintr-un neîncetat efort de substituire. Principiul esenţial este transgresiunea dintr-un teritoriu în altul, fără ca vreunul să aibă altă importanţă decît aceea de a oferi soluţia unui transfer : „Într-o lege rece-aş vrea să locuiesc / Ca-ntr-o gură de-animal marin, / Să nu plîng, să nu mă mai păzesc / De-acea lungă boală cu nume divin. / Să nu-mi bată-n poartă nimeni. Şi să stau / Singur, într-o umilă adorare, / Numai gura animalului marin / să se caşte cîte-odată cu-nourare / Şi atunci să vină marea, să respire rar, / Şi să mă cufund în ea ca-ntr-un vis regesc / Cum în gura unui animal marin / Ca-ntr-o lege rece-aş vrea să locuiesc".

Mircea Iorgulescu

retrospective

Corespondenţă şi „anti-literatură"

Primul tom din Scrisori către Ioan Bianu *(„Minerva", 1974, 652 p. — prefaţă şi note de Marieta Croicu şi Petre Croicu), privit din unghiul utilităţii sale strict ştiinţifice, constituie, fără îndoială, una dintre cele mai bogate şi mai instructive surse documentare apărute în ultima vreme la noi. Ne gîndim, desigur, şi la personalitatea „adresantului", la epoca în care acesta şi-a desfăşurat activitatea organizatorică şi ştiinţifică în cadrul Academiei Române. Cu cîteva scurte întreruperi, Ioan Bianu s-a aflat în slujba înaltului for între anii 1879 şi 1935. Ocupînd funcţii dintre cele mai importante, inclusiv pe aceea de preşedinte al Academiei Române (iunie 1929—mai 1932) riguros cărturar — s-ar putea zice — a jucat rolul unui autentic grefier al vieţii noastre culturale şi ştiinţifice privită la nivelul desfăşurării ei academice. Iar împrejurarea că acest oficiu de grefier nu s-a materializat într-o operă de structură memorialistică este din plin suplinită prin prezenţa extraordinar de bogatului şi variatului fond epistolar ce ne-a rămas de la Ioan Bianu.*

Ceea ce surprinde cu adevărat în cazul acestui prim tom din Scrisori către Ioan Bianu *constă în faptul că lectura detaşată, desprinsă de scopul premeditat utilitar, vizînd deci intenţii direct documentare, este ,adesea, de-a dreptul captivantă. Încercînd să ne explicăm o atare stare de lucruri — pentru că, sinceri să fim, nu de puţine ori am avut realmente sentimentul că parcurgem paginile unui roman epistolar sui-generis —, ne-am gîndit că de „vină" nu poate fi decît frecventul proces de subminare intim umanizantă a tonului oficial, ceremonios şi impersonal, de care îndeobşte este dominat un atare gen de corespondenţă. Situaţie cu totul rară, „destinatarul" pare a fi înzestrat cu asemenea însuşiri afective, morale şi intelectuale încît „corespondenţii" săi, deşi conştienţi că se adresează, prin el, unei instituţii, adesea nu îşi iau nici o măsură de precauţie, expediind misive în care formulele de adresare protocolară îngăduie totuşi cea mai deschisă comunicare interumană. Repetăm că nu ne gîndim nici un moment să ignorăm sau măcar să diminuăm în vreun fel importanţa documentară a scrisorilor primite de Ioan Bianu. Istoria unui însemnat număr de discipline (filologia, biologia, arheologia, muzicologia, folcloristica, etnografia, politologia ş.a.) are şanse sigure de a-şi îmbogăţi ,nuanţa şi chiar corecta conţinutul. Căci, în afara oamenilor de literatură, iată o parte din numele „corespondenţilor" lui Ioan Bianu : Grigore Antipa, Victor Babeş, A. G. Bacaloglu, George Bariţiu, Belá Bartók, Sever Bocu, Ioan Bogdan, Constantin Brăiloiu, Theodor Capidan, Aron, Nicolae şi Ovid Densuşianu, Moses Gaster, Artur Gorovei, Dimitrie Gusti. Precizînd că întîiul volum al corespondenţei (al cărui sumar, ca organizare, apelează la criteriul numelor expeditorilor dispuse în ordine alfabetică) se încheie cu litera G., să arătăm că numărul corespondenţilor din domeniul creaţiei literare, al criticii şi istoriei literare este şi el impresionant : Ioan Adam, Ioan Agârbiceanu, Vasile Alecsandri, Tudor Arghezi, Lucian Blaga, G. Bogdan-Duică, Jean Boutière, N. Cartojan, Ilarie Chendi, R. Cioflec, G. Coşbuc, A. Davilla, M. Dragomirescu, N. Gane, Emil Gîrleanu, Ion Gherghel, Ion Ghica, Octavian Goga. Şi cînd este vorba de „corespondenţii" scriitori, fondul documentar al volumului solicită din plin atenţia cercetătorului literar de azi. Dar, în acelaşi timp, avem convingerea fermă că de data aceasta marele profit nu trebuie să fie, în primul rînd, acela rezidînd în depistarea datelor cu conţinut informativ, ci mai ales acela rezultat din efortul de a sesiza, citind printre rînduri, marea bogăţie a elementelor circumscrise biografiilor interioare, caracterologiilor. Spre edificare, atragem, astfel, luarea aminte doar asupra cîtorva exemple, menite să întregească efectiv portretul unui însemnat număr de scriitori. Ne gîndim, de pildă, la funciara aprehensiune a lui Alecsandri faţă de anotimpurile friguroase („Ce timp aveţi pe la d-voastră ? Aici iarna domneşte în toată splendoarea ei, şi are semne de a-şi prelungi domnirea. Cu dînsa se va prelungi şi arestarea mea în casă, la gura sobii") ; la disimularea ironic-flegmatică a spiritului arghezian sau la cea glacial-filozofică a spiritului blagian ; la umilitatea mîndră, aproape inconformistă a lui Ilarie Chendi, la bunătatea proverbială, „ţărănească", a lui Coşbuc, la „miticismul" în varianta idilico-sentimentală a lui Delavrancea, la apodictismul retoric al lui Mihail Dragomirescu, la structura aproape tragică prin modestia ei a firii lui Emil Gîrleanu sau, în fine, la tenacitatea mîndră a lui Octavian Goga. Dar, din seria corespondenţilor scriitori descoperiţi în arhiva lui Ioan Bianu apare evident că poziţia cea mai importantă o deţine Ion Ghica. Cele 71 de scrisori primite de Ioan Bianu de la „beiul" de Samos, prin bogăţia datelor dar mai ales prin impresionantul lor substrat confesiv, ar merita ele însele o întinsă analiză. Atragem atenţia doar asupra distincţiei autoironice — o autoironie „princiară", am zice — din paginile epistolelor respective. Iată o singură mostră : „Ştiam prin tradiţiune — se adresează Ion Ghica lui Ioan Bianu — că Iw Grigore V. v. fiul lui Iw Gheorghe Ghica V. v., a fost botezat de împăratul Austriei, dar că mama Elenca Dudeasca sora bunică-mei, care, cînd, îi sărutam mîna la Paşte şi la Crăciun, îmi zicea „vino să te sărut copilul maichii că cînd mă gîndesc la evghenia familii noastre îmi vine ameţeală, că cu cine nu sîntem rudă ? şi chiar cu Maria Tereza" ; pe urmă îmi enumera spiţele neamurilor ţărei, dar cînd ajungea la Maria Tereza o cam încurca. Dar ca să viu la cele ce-mi scrii despre Iw Grigore Ghica : ştiam că a fost botezat de împăratul Austriei dar nu-mi explicam cum şi pentru ce ? Acum, însă, că îmi spui că ai găsit documente care dovedesc că s-ar fi convertit la catolicism îmi explic că a fost botezat adult de împăratul Austrii. Tot p-atunci cred că a fost creat şi principe al Sfîntului Imperiu Roman".*

Prin ricoşeu, aşadar, marea valoare artistică a unui text precum cel de mai înainte, provine, avem impresia, din caracterul său eminamente „anti-literar". Este de presupus că viitoarele volume din seria Scrisori către Ioan Bianu *ne vor procura numeroase satisfacţii similare. Faptul că dintre corespondenţii următoarelor tomuri nu vor lipsi Titu Maiorescu, Iacob Negruzzi, Vasile Pârvan, D. A. Sturdza şi Nicolae Iorga constituie, sub acest raport, o chezăşie.*

Nicolae Ciobanu

Un geniu al Transilvaniei

Urmare din pag. 1

Picu Procopiu Pătruţ este un astfel de apostol transilvan, de pedagog al satului, de pildă luminătoare prin care satul, comunitatea, fiinţa în puterea virtuţilor şi moralităţii. Prin Picu satul Sălişte îşi creştea fiii, prin el îşi scriau unii altora epistole, el era judecătorul diferitelor pricini, cum ne arată corespondenţa păstrată de la el, la Picu veneau văduva şi orfanul neajutoraţi. Seara, în vremi de iarnă, Picu era sufletul satelor. Din casă în casă umbla cu versurile sale pe care le ştia pe de rost un ţinut. Cîntau laolaltă prăznuindu-şi eroii, virtuţile şi îndeletnicirile şi propăşeau în omenie şi frumuseţe lăuntrică şi avuţie. Aşa se face că oamenii erau sănătoşi şi harnici, pruncii curaţi şi morali din fragedă vîrstă, căsătoriile durabile şi zavistiile rare între oameni. Din pacea rodnică a acestui loc vor pleca în ţară zeci şi sute de oameni de ispravă, în toate domeniile creatoare de care istoria noastră avea în veacul trecut nevoie.

Învăţători, oameni ziditori în activităţi practice, pleacă din Sălişte cu sutele, din această vatră unde veghează spiritul unui Picu Pătruţ, om angajat cu toată fiinţa în propăşirea şi păstrarea comunităţii noastre.

Opera lui Picu Pătruţ este un uriaş document al vitalităţii şi înaltei forţe creatoare a poporului român care, deşi oprimat sute de ani, spre sfîrşitul acestei îndelungi nedreptăţi avea atîta energie şi seninătate, atîta frumuseţe şi dragoste pentru tot ce-i omenesc.

Miniaturile acestea de un colorit natural divin sînt unice în lume. Chipurile blînde de oameni eliberaţi de măiestria unei iscusite mîini acompaniază texte şi cîntări întru adîncirea lor ca la Rembrandt. Cu Rembrandt se aseamănă în aceea că precum acesta este socotit printre puţinii, dacă nu singurul, mare acompaniator al textelor sacre, acompaniament în culoare, izvorît din exigenţa puterii verbului ; tot aşa Picu nu-i un ilustrator ci un original ascultător al mesajului ce-i vine din cuvînt. De aceea aceste cîntări în culoare sînt numite cu pasaje întregi, cu propoziţii, nu cu scheme, nume, împrumutate de la alţi pictori.

El cîntă textele în culori cum cînta Bach pasiunile. Este o mare bucurie să avem în ţara noastră, în geniul nostru creator o astfel de puternică realizare cu care orice popor s-ar mîndri pe drept.

Limba Imnelor sale este cursivă şi curată, iar persoanele imnifiate sînt totdeauna o pildă de moralitate şi frumuseţe care edificau şi au edificat fiinţa poporului nostru, devenind astfel filă durabilă de istorie. Putem spune fără nici un ocol că Picu Procopiu Pătruţ este unul dintre ctitorii fiinţei noastre naţionale, premergător în cea mai autentică tradiţie românească.

spirale

Un bizantin (IV)

Dan Mutaşcu nu şi-a ales un Bizanţ de **jumalţ,** cum ar fi zis Eminescu, Bizanţul bazarelor, al pieţelor colorate, al grădinilor nebune, devastate de călduri excesive şi de plictis, un Bizanţ al apelor încărcate de lene, puturoase şi fastuoase în acelaş timp, într-un fel Bizanţul ce se transmisese în **Quartetul** lui Durrel într-o Alexandrie decapitată de inacţiune, loc de intrigi şi de crime abominabile săvîrşite cu rafinament, Alexandria diplomaţilor, şi ei în aşteptarea unor fapte definitive ce nu se mai produc. Bizanţul lui Mutaşcu e şi el agonic, înspăimîntat, aflat înaintea căderii, a amurgului, dar nu pitoresc. Sunt aşteptaţi cruciaţii care în loc să-l elibereze spiritual, contribuie la decăderea lui. De fapt, cruciaţii poetului înseamnă faptele istoriei ce se coagulează undeva în cancelarii secrete, o istorie pe care autorul, deşi o cunoaşte bine, insinuează că o naşte odată cu acei cavaleri porniţi spre Răsăritul magic, în locul căruia au lăsat o grămadă de ruine. Interesantă este ambivalenţa poetului, ambiguitatea sentimentelor lui în legătură cu cei ce vin şi cu cei ce aşteaptă în acest oraş prizonier. Evenimentele pot fi, deopotrivă, un cataclism sau o eliberare, nu ştim încă ce se va petrece acolo, pare a sugera poetul. Aşteptarea este percepută total, o aşteptare cosmică, vizibilă şi în regnurile cele mai secrete ale cetăţii ; o presimţire a zidurilor, a adîncurilor feerice, acvatice, sentiment atît de acut realizat de versurile ce ni se propun. Un cititor obişnuit ar putea trece peste acest presentiment al lui Dan Mutaşcu care reuşeşte să facă din Bizanţ, mai întîi ideia de Bizanţ, în sensul unei entităţi spirituale minate de o aşteptare ameninţătoare, de o angoasă în faţa unui viitor neformulat : **„Toţi neguţătorii şi zarafii din Bizanţ aşteptau cruciaţii / pînă şi broaştele şi peştii Bosforului / Pînă şi calculatorii silozurilor / cîntăreţii (cu ţitere, lăute, flaute) / pînă şi femeile recăsătorite şi astrologii beţi / Sub vechile, albele, nesfîrşitele / balustrade ale luminii solare / sub înăbuşitoarele, fragilele nacele / ale norilor de vară / toată lumea aştepta cruciaţii / şi cruciaţii nu se grăbeau deloc să vină / ei se rătăciseră prin ierburi de culoarea oamenilor tineri** (iar gongorismul mutaşcian !) **/ ei se rătăciseră prin păduri vinete ca feţele înecaţilor / ei se rătăciseră printre coloanele de cerneală ale istoricilor** (iar arbitrariul imaginii complicate inutil !) **/ şi nu se mai grăbeau deloc să vină / în vreme ce păsările oraşelor învăţau stratagemele vîntului / în vreme ce salcîmii se gîrboveau de minuni naive / în vreme ce pietrele se luminau dinlăuntru şi vorbeau** (imagine homerică) **/ ei, bine, toată lumea aştepta cruciaţii / deşi nimeni n-ar fi putut să jure că există cu adevărat / măcar un singur cruciat / în mîna de sare, în mîna de şoapte a nopţii / scăldată în apele sidefii ale golfului".**

Cu uşoarele inabilităţi de tehnică poetică, poemul reprezintă cheia cărţii, în sensul creerii unei tensiuni ce ameninţă un loc rîvnit sau bîntuit, un loc expus tuturor năvălirilor, în felul acesta se extrapolează ideia de insecuritate. Cum arată aşezarea atît de rîvnită ? O găsim în Elie Faure : „domuri ovoide, umflate, minarete ţîşnind dintre chiparoşi, tonuri de albastru, verde-palid, un orizont tremurător, plin de carvanseraiuri şi oaze, ziduri care se prăbuşesc, cupole crăpate, cînd începe decrepitudinea ; ruine pline de prospeţime, acoperite de smalţul secret al vechei Persii, cărămida are o strălucire îngheţată, tonuri de violet, de albastru, de brun, de ivoriu, de mov, se combină în chip de tufişuri de trandafiri, de anemone sau de irişi deasupra inscripţiilor albe şi a arabescurilor de aur. Sub ogiva înaltă a porţilor, pietre de lapis-lazuli fosforescente. În epoca veche zidurile erau acoperite cu covoare persane. Din lumea sensibilă nu mai rămîne decît ceea ce este mai profund în culoare, mai imaterial în obiect şi mai efemer în formă". Ce răsbate din toate acestea în poemele bizantine ale lui Mutaşcu ? Barochist în structură, poetul tinde însă spre o abstractizare a peisajului atît de subjugător. Bizanţul lui fiind un Bizanţ aerian, fictiv, închipuit, ideal : **„Un clopot uriaş, un clopot aparent / un clopot plin cu greeri / bate / peste capitala lumii / şi la fiecare bătaie / un greer cade în patul Vasilevsului / şi-i turbură somnul / catîri şi cămile deschid în zori / blazonul cetăţii / O, benedictină a timpului / cum se mai bea din fîntînile / care asimilează totul : / rouă, istorii secrete, coruri / şi pe la ora torurilor cu porumbei / de fondante / la toată solemnitatea soarelui se adaugă / migrena sacră a Mitropolitului de Mitilene / cel ce atît de sfătos îi jupuia de vii / pe negustorii de brocarturi / pentru a-i face să preţuiască tot mai mult / candoarea frunzei de acant".** Dacă înlocuim cuvîntul **clopot** cu **timp** şi **greeri** cu **clipe** avem imaginea unei scurgeri istorice într-o clepsidră **a** puterii. Bizanţul ipotetic al lui Mutaşcu este descris cu o metaforă savantă, complicată, uneori imprudentă, dar nu lipsită de o caligrafie preţioasă, subtilă, alambicată, vulnerantă. Punctarea ereziilor se face cu o superficialitate intenţionată, pentru că ce altceva să însemne migrena sacră a Mitropolitului de Mitilene care jupuia de vii pe negustori ? Poetul găseşte cuvîntul magic cu care deschide cutia cu bijuterii bizantine, fie ele fapte, fie decor, fie aluzii. E vorba de o poezie premeditată, executată cu o artă de orfevru, într-o orologerie fină, de mătase, încă o dovadă de propensiune eseistică şi filosofică a autorului.

Uneori imagistica altora o întrece şi e mai autentică decît imagistica poetului nostru. Iată „Insulele Prinţilor" din „Flautul împăratului", aparţinînd lui Palamas : **„Ele dorm, grămădite la sinul mării Marmara, minuni de verdeaţă, vrajă de alb. Juvaere ale Strîmtorii şi cuiburi ale Nenorocirii, ele distilează miere, frăgezime, lumină, parfum, sînge. Sunt stranii şi tainice, mute şi severe. Şi cînd, odată cu trandafiriul zorilor şi cu paloarea serii se strecoară, se întîlnesc, murmură, imperceptibile pentru urechea zilei, sunete grele de tăcere, fire de argint în ţesătura gîndirii ; atunci vizionarii şi iluminaţii se înfioară, auzindu-le..."** (Cîntul II) La Mutaşcu, culorile sunt decantate, supte, pînă la nuanţe ultime, încărcate de svonuri şi mergînd la sugestii, cred eu mai profunde. Imaginea la el tinde spre ideie.

O frumoasă poemă este „Scrisoare pe o piele de vulpe din Capadocia" (observaţi preţiozitatea titlului !) : **„O ceaţă sărată / ne-a purtat pînă-n oraşul / ca o cangrenă de safire / la provă / felinarul / vomita mărgăritare verzi / balsam de acte imperiale / de covoare / de ceară / chihlimbar / şi sclavi / un triunghi de var / cel al somnului / se deschidea peste noi / ameţindu-ne / orice vorbă rostită / devenea un antrepozit / unde şoarecii rodeau / vaga noţiune de bogăţie** (apare manierismul din nou) **/ pe la miezul nopţii / un ospăţ de voci** (excelent spus) **/ ne-a readus cîrmaciul / cu beregata tăiată / de o prostituată / din Thema Thracesiens / călcaserăm cu stîngul / în divinul Constantinopol / aşa că ridicarăm ancora / conjuraţi să mai rămînem / doar de o decolorată cometă / semănînd din profil / cu un călugăr care cerşeşte".** Aici e vorba de un Bizanţ insinuat, o Fata Morgana a mării, un miraj, o escală dintr-o călătorie probabilă.

Eugen Barbu

atelier literar
poșta redacției

P. IANA : Idei și motive interesante, pline de perspectivă, aproape în toate paginile. Dar „traducerea" în emoție, în freamăt, mai lasă mult de dorit, sub povara unor vorbe uscate, convenționale, aptere.

DAOS : Avem și noi, de mult, aceeași făgăduială și vom stărui pînă la capăt pentru îndeplinirea ei (asta e și explicația îndelungatei absențe din chenarul „atelierului"). Noile stihuri, în nota obișnuită. Mulțumiri pentru urări și reciproca !

D. DĂNILĂ : Confirmări, dar fără un plus decisiv (ba, poate chiar cu oarecare minus !). Nu vă grăbiți ; trimiteți numai paginile de care sînteți sigur. Ceva mai bine, în „Poem" (2), „Erele".

L. FLOAREȘ : Cel mai important ajutor vi-l puteți da însivă : o cercetare mai adîncă, mai sistematică, asupra drumurilor poeziei, asupra „tainelor" ei, așa cum pot fi descifrate numai în paginile marilor creatori ai genului, de ieri și de azi, de-aici și din larga lume. Și textele de-acum, modeste, șovăitoare, retorice, pledează pentru această lungă și studioasă expediție prin bibliotecă. Din cînd în cînd, mai dați-ne cîte o veste.

COSTEL ȘTEFĂNESCU: Dintre ultimele, mai înfiripate : „Entelehia II", „Introspecție", „Soarele nu apune", „Imposibila plecare", „Noi oamenii", „Mit", „Enigmă". Dar căutările vor continua, desigur.

V. PERIANU : Cele mai multe lasă impresia de „făcătură" convențională, după ureche, deși unele accente sincere nu lipsesc (mai ales în „Ad-hoc", „Răni"). Să vedem ce mai urmează.

N. DAMERON : Am primit. Mulțumiri.

I.V. PERIAM : Din păcate, nu e nici acuma nimic nou. Ceva mai bine, totuși, în „Datină" și „Dimineață de iarnă". Adresa cerută n-o avem la îndemînă ; o vom transcrie la răspunsul viitor.

L. MARCU : Există, firește, confirmarea semnelor bune cunoscute. Dar, după atîta vreme, progresele nu ni se par încă relevante, decisive (e încă mult „lucru manual", mimetic, neinspirat, neconvingător). Cele mai bune pagini : „Poemul", „Necunoscutul venit", „Aștept ceva", „Singur", „Și mă voi ridica să plec", „Drumul poetului" (cu ultimul vers foarte banal), „Sărbătoriți-l". „Ilustrația" ne-a făcut plăcere. Să vedem ce mai urmează.

ANA E. RADU : Nu sînt noutăți demne de menționat. Ceva mai bine, totuși, în „Pentru voi, prieteni", și, oarecum, „De la o grea depărtare".

N. FIRULEASA : Din nou, elemente susceptibile de interes („Cum își trage sufletul o vioară" și altele), dar vechiul nărav al depănării interminabile, monotone, de imagini (uneori îmbulzite, „supra-etajate", încîlcite grotesc, gen : „Ți se părea că a adus un anotimp hăituit de strălucitoare lovituri de bici, pe care îl serbai pentru amîndoi, acum mirîndu-te"... ? !. etc., etc.) reduce aproape cu totul acest interes. E inutil să prelungiți această osteneală în marginea poeziei, pînă nu veți obține (cercetînd mai atent, mai profund, mijloacele și modalitățile adevăratei poezii) capacitatea de a „pune în pagină" o emoție, un sentiment, o idee, de a grada, integra, „decupa", adică de a valorifica liric desfășurarea unei metafore în desfășurarea (echilibrată) a unui vers, a unei semnificații, etc., etc. Nimic nou, nici în ultimele plicuri, indiferent de fantezia semnăturilor.

A. GASPAR : Mai bine, în „Altfel", „Constatări", dar nu pe măsura așteptărilor. **Aurica Pelea** (unele le-am mai citit, parcă), **Garușa, Sorin Ștefan** („Ardere", „Neliniște", „Fără zîmbet"), **Vasile Dumitru, Em. Poiană, Remo Voluna, Ion Navali, G. Bereveanu, Pulbere A. Petrică, Costel Dobra, Basil, N. M. Oteșani** (mai bună, „N-am rămas încă singuri"), **M. O. Noian** (mai bine, în „Stare de simbure", „De veghe"), **Sana Iosif, Titi Șerban, Purcaru Victor, Laur Român, Pârlogeanu A., Mara Nicolescu, Cătălina Roman** („Nisipul cald", „Cetatea eternă", „Septentrionul") : Nimic nou ! **A. Derlea. Ignat Petrea, Raluca O'Neil** („Hrana noastră", „Taină") : Sînt unele semne bune ; merită să insistați. **Laurențiu, Tirca Fl. Lili** (ceva mai bine, în „Copilăria albastră"), **Garu Alex., Teodor Cristian, Viorel Andreescu, Margu Iulian, Evu I.** (ceva mai bine, „Cînd fruntea", „Nisipuri"), **Cîrstea Ștefan, Chiperea Gheorghe, V. Lup, Adrian Istrate, M. V. Filon, Acteon** („Crepuscul"), **Nord, N. Vălăreanu, I. Bitoleanu :** Încercări mai mult sau mai puțin îngrijite, dar de nivel modest, fără calități deosebite.

Geo Dumitrescu

N. R. Manuscrisele nu se înapoiază.

După închisele pleoape

„Ia-mă cu tine, ia-mă cu tine",
mă rugam de preamarea iubită
care pleca, pleca uneori
chiar înainte de a fi fost venită.

Mă rugam de mai marea-i absență
cu inima strînsă de-o jale nebună :
„Ia-mă cu tine, ia-mă cu tine"-i strigam
acolo unde putem lipsi împreună ;

Acolo unde nu-i nimeni și totul
se-ntîmplă după închisele pleoape"...
Dar ea pleca, pleca implacabil,
încet la început, imperceptibil aproape.

Îi cădeam în genunchi : „Ia-mă cu tine"
încercam disperat s-o rețin –
Dar ea pleca, fiindcă începuse să plece
de multă vreme puțin cîte puțin...

„Ia-mă cu tine" o imploram obosit,
în brațele-i reci căutînd adăpost ;
Nu-mi răspundea, pleca mai departe
de parcă ea însăși plecarea ar fi fost.

Se aprindeau lumini în urmă-i,
le tremura pe toate vîntul...
„Așteaptă-mă" îngăimam fără glas –
„Te-aștept" îmi răspunse pămîntul...

TEODOR VASILACHE

Țărm ud

Nisipul ud cu tiparele pașilor
care se pierd spre niciunde

aici ne putem așeza
în vîntul pustiu
nicăieri așteptarea nu e
mai desăvîrșită

RADU DRĂGAN

N-am rămas încă singuri

Toamna
Curge cu saci de cenușă
Spre pleoapele zării.
Au plecat ape la apele
Mării,
Dar n-am rămas încă singuri.
Au zburat păsări din cuvinte
Și ziua trece cu cămașă cusută
Din istovite frunze,
Dar n-am rămas încă singuri.
Au plecat parcuri și dumbrăvi
Cu vorbe despre fericire,
Dar n-am rămas încă singuri –
Persoana a treia se numește IUBIRE.

NICOLAE MIRON OTEȘANI

Veronica

Intr-o casă la marginea cîmpului
Unde un turn de cărămidă stă de veghe
orașului
Se află portretul tău în casa poetului
Înconjurat de neliniștea căutărilor.
Uneori, seara, copila îmbrăcată în costum
național,
Coboară din ramă, observînd cu uimire
Că aici se află o bibliotecă în care
Au rămas citeva dintre frumoasele poeme
În care se păstrează departe de tristețe
Zbuciumul unei îndepărtate adolescențe.

Este un interior fără nici un fel de pretenție
Unde cărțile multicolore te așteaptă mereu
Cu toată severitatea și gingășia ta
Chip al adevărului pe care l-a înțeles
Numai zborul păsărilor prin înserări
Cînd poetul le-a scris pe aripi
Ciudata poveste a numelui tău.

Și undeva alunecă norii
Pe cînd te întorci în fotografia aceea
După ce ai răsfoit cu încîntare manuscrisele
Sortite să le ardă uitarea și indiferența unora
Pe cînd casa cu turn și orgă eoliană
Se năruie încet ca un castru biciuit de
milenii
Ca să se prefacă în țărîna maternă
Care a inventat florile de „nu mă uita".

GHEORGHE PALEL

La vîrsta mea

Am deschis copiilor poarta dinspre grădini
de azi înainte vor intra și ieși după voie
ca-n vîrste
cu unelte și coșuri necesare grădinii
vor inventa fructele de la început
prășitul mecanic, udatul
și bine-înțeles, toamna vor inventa culesul de
struguri
și vinul.

Eu, unul, nu mai pot fi grădinarul de rînd
la vîrsta mea stau de pază
să nu-mbătrînească anotimpul prielnic
fac comenzi zilnice, muguri și floare,
să nu ruginească pomii la rădăcină
și pun ceasul să sune la ivirea zăpezii, a
brumei.

C. DOCHIAN

Alb

Cunosc vînătorii culoarea inocenței
cînd mor herminele
fanatizate-n alb.

Simbol ciudat

Culoare a recelui
Minciună a culorii.

Culoare vinovată
a paturilor de spital
a morții fragede
a tot ce-ar trebui să fie vesel
și nu poate
a tot ce-ar trebui să crească viguros
și piere
în numele albului,
cum însăși zăpada-n
livide bălțoace.

Și ce anume
rămîne alb vreodată
să dovedească trainic adevărul,
candoarea și neprihănirea
culorii celei mai murdare
din cîte sînt pe lume ?

Poate doar ziua, ce va risipi
cu puternice aripi albe,
ultima ploaie de gloanțe
va spulbera
cu albele-i flamuri mari
explozia ultimului atom ucigaș
ziua, în care toți oamenii, iubindu-i pe oameni,
vor fi cu-adevărat copiii înțelepți
ai acestei brave, singuratice,
planete vii.

LILIANA POPESCU

Mesajul tradiției?

Literatura mediocră de dată recentă manifestă un respect aproape religios față de vechile tipuri și modele. S-a vorbit și se vorbește în jurul literaturii cu și despre țărani. După unele opinii ar fi chiar „filonul" care ne asigură un loc pentru eternitate. În orice caz fapt este că se scriu multe cărți despre soarta țăranului, a umanității rurale, a universului tradițional descentrat de o altă înțelegere și alcătuire a lumii. Specializarea în acest domeniu literar e așa de mare încît desele apariții iau sub ochii noștri un anume aer de perfecțiune : cărțile cu și despre țărani sînt, mai toate, scrise bine. Chiar atunci cînd este scrisă de un începător (!) proza universului țărănesc alunecă pe niște rulmenți invizibili, bine unși cu uleiul tradiției în acest domeniu. Iată de exemplu acest roman premiat de respectabila editură „Eminescu", **Noi și pămîntul** de Dumitru Buznea. Pare o carte scrisă cu mulți ani înainte.

Cazul debutantului care scrie cu ochii ațintiți undeva în urmă deși pare că vorbește despre fenomenul zilei nu-i chiar așa de rar pentru a stîrni o prea mare curiozitate (Dacă îmi amintesc bine într-un chip asemănător a debutat și a continuat să debuteze cu succes un autor ca Radu Ciobanu). Autorul romanului „Noi și pămîntul" (titlu prin care cititorul trebuie avertizat a înțelege o dublă, echivocă, relație : noi, adică noua compoziție a satului, țărani și agronomi care-și revendică în egală măsură dreptul de a decide asupra soartei pămîntului, pentru a-l face să producă din ce în ce mai mult, mai divers și mai specializat) a citit bine multe romane schematice scrise cu ani în urmă și reface schema într-o scriitură onorabilă, pentru mulți acceptabilă pînă la premiu. El a reținut din vechea formulă romanescă tipul personajului „sucit" și ciudat, cu vaste deliberări interioare care, însă, pe vremea modelelor de la care se inspiră, fiind vorba de inși nedezdați la autoanaliză, își manifesta agresiv și exterior, prin gesturi bolovănoase, adîncile „nedumeriri" interioare. Numai că ciudatul personaj „nedumerit" din proza autorului de azi nu este același țăran din modelul pe care-l imită cu o scriitură infinit superioară (măcar sub raport gramatical) ci un intelectual, agronomul, „intrusul" într-o lume cu vechi obiceiuri. În tonalitate vag intelectuală agronomul repetă rătăcirile mai vechiului nedumerit rural, pigmentîndu-și avatarurile „încrîncenării" temporare cu idei și exptesii cît mai compatibile cu condiția sa. Inutil a mai spune că nici acela nu era țăranul pe care-l denumea după cum nici acesta din urmă nu este intelectualul pe care-l afectează ci același personaj născut din tendința adițională a unei viziuni schematice asupra lumii. Într-o asemenea viziune lumea nu mai trebuie înțeleasă și interpretată — fie și într-o „reprezentare" cît mai abstractă conform ultimelor dorințe estetice — ci mereu adăugită, completată, îmbunătățită sub raport cantitativ. Nu mă gîndesc să neg faptul că în lumea descrisă de autor nu s-ar petrece fenomenele pe care el le denumește prin vocea personajelor ; ci doar că aproape fiecare personaj manifestă o voință dirijată de sus, adică din partea autorului, de a se mișca într-o schemă anume complexă, ca însăși viața ! Urmînd însă acest imperativ categoric autorul ajunge să schematizeze oamenii umanizînd — să mi se ierte lipsa de tact — făpturile necuviincioase. „Personajul" cel mai elocvent din „Noi și pămîntul" este domnul Avelar, un cal nu simbolic, dar sacralizat prin cantitatea de umanitate refugiată ca într-o casetă magică. Desigur, în virtutea schemei refacerii tradiționale, calul nu putea lipsi, însă rolul care i se dă divulgă tocmai natura schematică a întregii alcătuiri literare. Frămîntatul inginer — cel care ia aici locul vechiului țăran „sucit", ciudat, etc — e contrariat de grija și afecțiunea de care se bucură importantul animal în comunitatea rurală, neînțelegînd decît relativ tîrziu, odată cu propria sa edificare interioară, că domnul Avelar este depozitarul umanității lumii în care a pătruns. În rest, scene, situații lipsite de orice echivoc, conflict între vederile președintelui și ale proaspătului inginer, ședințe de analiză și angajamente similare celor din volumul al doilea din pe nedrept uitatul „Bărăgan" de V. Em. Galan, ingenioase răsturnări de poziții prin dezvăluirea unor revelatoare documente intime. În contrast cu „singurătatea" sterilă și fadă a inginerului Vlad este gălăgia superficială a prorundului inginer Bănuță din Șurini, iubit și respectat de oameni și în general avînd, într-o frumoasă simetrie, tot ce-i lipsește celuilalt, afectînd o filozofie simplă dar „sănătoasă" : „Ce plictis ? — zice el. Cu cît mănînci mai mult cu atît mănînci mai cu poftă și dormi mai bine. E un raport direct proporțional". Ar fi multe, însă inutile, de spus despre cauzele confortului material și spiritual al acestui simpatic inginer agronom (nu lipsește, dintre acestea, veșnica oală cu vin asigurată de o invizibilă Saftă etc). Surpriza și subtilitatea schemei constă în dotarea veselului inginer cu un caiet de „consemnări" problematizante din notele căruia se desprinde imaginea unui personaj preocupat de complexul celebrității : adaptatul inginer — spre deosebire de celălalt — ascunde o dramă a neadaptării. În fond, însă, respectivul caiet problematizant are o funcție strict pedagogică : el nu exprimă o viață „interioară" a personajului care-l scrie ci este inventat doar pentru a fi împins de autor sub ochii celuilalt, ai „neadaptatului". Lectura „caietului" este o formă subtilă (!) de critică inocentă la adresa neadaptării : din el află inginerul Vlad că este de fapt „un Hercule cu suflet de copil" ș.a.m.d. De aici încolo sufletul negurosului personaj se înseninează, schimbarea sa este mai mult decît iminentă, de la postura contemplativă eroul trece decis la acțiune lăsîndu-și frămîntările în urmă.

De remarcat, în fine, că „timpul" romanului este pluvios, mohorît ca și, o bună parte din el, starea de spirit a eroului. Spre final însă norii dispar iar soarele urcă triumfător pe cerul deodată senin și înalt....

C. Stănescu

cartea de debut

PARODII

Nichita Stănescu : „Floare verde și albastră"

Cel ce începe cu sine e singur
unu și cu una fac unu totdeauna.
Vrînd să-ți prind silueta în aer
de nevedere am nimerit luna.
Am un cal albastru de albastru
eu am tu ai noi avem.
Fiecare are în familie
în custodie un Matusalem.
Să fim săbii de aer colorate
sfere îmbătrînind în lumină.
Pe sub sprîncene de păsări părăsite

Ca niște berze degerînd în grădină.
În iepure să ne ascundem duioși
sau într-o capră cu coarne apatice.
Capra e cel mai folositor animal
dintre cele cu blană și sălbatice.
Dacă aș avea un clopot
care să cuprindă lacrima lunii sub el
m-aș face scafandru de sunete
muzical și vaporos ca un miel.

Mircea Micu

Cuvinte rare : flambre, sferă, cometă, lină, lucioli, coastă, femeie, lipsă, bluză, inelul, Artemis, îngenunchiat, fluture, veșnic.

Selecție metaforică : „Trei pomi verzi erau, la rînd / rude între ei, ei neamuri / veri erau frați în curînd / ah, absurdul are ramuri" ; „Ca să fim gustuoasă hrană / lumii înfipte în pămînt, / a pomilor, și-a ierbilor vamă / pe care ele-o dau, cînd sînt".

revista străină

● **CASA DE FILME PARAMOUNTH** împreună cu Sovinfilm vor realiza un film artistic despre renumita dansatoare rusă de la începutul secolului XX. Anna Pavlova : ca primă balerină a Teatrului Mariinski, azi Teatrul Academic de Stat de Operă și Balet Kirov din Leningrad, Pavlova efectua mari turnee în străinătate. Arta ei a contribuit la renașterea teatrului de balet dincolo de hotarele Rusiei, a stimulat activitatea artistică a multor artiști din Anglia, America, Australia și din alte țări. Folosind documente de arhivă, dramaturgul englez Anthony Masters a scris scenariul pentru acest film. Atît rolurile Annei Pavlova cît și ale partenerilor ei Volinin, Nijinski, Mordkin și a maestrului de balet Fokin vor fi interpretate de artiști sovietici. Mari artiști din Occident vor interpreta rolurile impresarului Dandré, al dirijorului Th. Steiner și al marelui critic și organizator de spectacole rus Serghei Djaghilev. Vor mai apărea de asemenea artiști ai baletului Teatrului Mare din Moscova și Leningrad, pe scenele cărora a dansat Anna Pavlova.

● **ÎN S.U.A.** a fost înființat „American Institut for the Research an Study of the Work of Jerzy Grotowski", cu sediul la New York. Institutul concentrează în jurul său numeroși oameni de teatru și cultură. În cursul festivității de inaugurare a luat cuvîntul Elia Kazan, iar Peter Brook și-a exprimat bucuria că teatrul american se va putea folosi de „neobișnuita sursă de inspirație poloneză".

● **CUNOSCUTUL ROMAN AL LUI ȘTEFAN ŻEROMSKI** „Cei fără culcuș" va fi transpus pe ecran de către Wladzimiarz Haupe. După „Cenușă" și „Povestea unui păcat" — în curs de realizare — filmul despre care vorbim va fi a treia adaptare cinematografică de după război a unei opere aparținînd celui mai mare prozator polonez din prima jumătate a secolului XX. Titlul provizoriu al filmului „Doctorul Judym".

● **CEL DE-AL VIII-LEA FESTIVAL INTERNAȚIONAL** care s-a deschis în orașul Hof din Franconia (R.F.G.), are ca principiu călăuzitor formula : „Cinematograful trebuie să redevină interesant". Inițiator și organizator al acestei manifestări, deloc profesionale și ne-convenționale, al acestui Forum internațional al filmului tînăr, este Heinz Badewitz, realizator de scurt-metraj. Au fost prezentate filme din Cehoslovacia, Elveția, Olanda, S.U.A. Printre filmele gazdelor proiectate s-a remarcat „Fiecare pentru el și natura împotriva tuturor" în regia lui Werner Herzog, povestea unui personaj enigmatic, părăsit în anul 1828, la vîrsta de 16 ani, sechestrat într-o temniță întunecată. Autorul filmului își confruntă personajul cu epoca lui, minuțios reconstituită, trezind din ce în ce mai mult interes și simpatie pentru acest dezrădăcinat, pînă cînd el reușește să devină singurul om cu adevărat „normal" într-o lume burgheză plină de contradicții.

● **VOLUMUL XII AL OPERELOR COMPLETE ALE LUI ANTONIN ARTAUD,** tipărit de editura Gallimard — col. Blanche, cuprinde două culegeri de poeme : „Artaud Le Mômô" și „Ci Git" (Aici se odihnește), precedate de „Cultura indiană" care ajung la limitele superioare ale operei sale, cum ar fi aci explorarea sa metaforic situată în cultura străină — cultura antică încașă. La aceste texte au fost adăugate o serie de variante anterioare, precum și o scrisoare către Peter Watson, în care Artaud vorbește despre opera sa.

● **REUNITE PENTRU PRIMA OARĂ ÎNTR-UN SINGUR VOLUM,** eseurile lui Roger Gilbert-Lecomte, împărțite în două mari părți : Révélation-Révolution și Retour à tout, — au fost tipărite la Gallimard în col. Blanche, sub titlul ROGER GILBERT LECOMTE : „OEUVRES COMPLÈTES, I PROSES". Prima parte cuprinde texte inedite și toate scrierile perioadei Grand Jeu, publicate în ziare și reviste ; cea de-a doua parte cuprinde fragmente ale unei opere în care Gilbert-Lecomte își propunea să pună în discuție bazele gîndirii occidentale, volumul avînd în anexă trei conferințe ale autorului, în care analizează curentele poetice și filosofice ale timpului său.

● **CU O INTRODUCERE DE JEAN LE VAILLANT,** primul volum din „Cahiers Paul Valéry, I. Poétique et poésie" a fost publicat în editura Gallimard de către Asociația Prietenilor lui Paul Valéry. Volumul, consacrat în întregime problemelor inspirației și poeziei sale, cuprinde extrase din diversele studii ale criticilor cei mai moderni, extrase și scrisori ale poetului, precum și texte de Todorov, J. Jallat, Michel Lechantre, S. Yeschua, M. Bastet și alții.

● **ÎN EDITURA ENGLEZĂ BODLEY HEAD** colecția Archaeologies a apărut THE ARCHAEOLOGY OF SHIPS (Arheologia navelor) de Paul Johnstone. Cuprinzînd un mare număr de ilustrații alb-negru și planșe colorate, volumul oferă o foarte interesantă relatare a unor importante recuperări arheologice de nave de pe vremuri, ajungîndu-se în trecutul îndepărtat pînă la nava funerară a lui Keops, care a fost găsită lîngă marea piramidă. Numeroase capitole relatează despre rămășițele aruncate de valurile Mediteranei, cum ar fi vasul din epoca de bronz de la Cape Gelidonga, cele două Yassi Ada din secolul VII i.e.n., corăbiile Vikingilor, ambarcațiunile polineziene și vasele din epoca de bronz tîrzie de la Ferriby în Britain precum și o descriere a bogatei corăbii lungi cenotaf (monument funerar) Sutton Hoo al perioadei Anglo-saxone. În final — vasele mari de război și comerciale. Metodele de conservare, de descoperire ori excavarea navelor sînt de asemenea descrise în acest volum. Autorul este conducătorul Secției History and Archaeology Upit de la B.B.C. Television și membru al unor organizații internaționale arheologice legate de cercetările sub apă.

sport

Jucătorii corecți

Nu ar fi bine ca vreun cititor să înțeleagă, parcurgînd rîndurile noastre, adeseori foarte critice la adresa fotbalului, că nu sîntem noi înșine convinși de existența unor eforturi mari, în direcția limpezirii apelor, eforturi la care participă, uneori, cu sîrg, și organismele special create pentru aceasta. Însă, noi sîntem în poziția celor care trebuie din cînd în cînd să țină trează atenția oamenilor asupra unor probleme care-i frămîntă pe ei toți, iubitori ai sportului. Nu este corectă nici poziția celor care spun „Nu s-au mai aranjat atîtea meciuri niciodată în campionatul nostru de fotbal" și nici poziția celor care spun „În campionatul nostru de fotbal nu s-a aranjat nici un meci." Situația aceasta a mai fost, ea însă ne pare acum mult mai gravă pentru că, între timp, pretențiile noastre cu privire la corectitudine și dreptate în toate domeniile au crescut, și pentru că, deasemenea, acum se spune mult mai clar lucrurilor pe nume, în privința neregulilor, oriunde s-ar produce. Dar aceasta este o problemă. Faptul că există jucători cinstiți (și prin jucători înțeleg și arbitrii și antrenori nu numai jucători de fotbal propriu-zis), aceasta este o altă problemă.

Despre **jucătorii** cinstiți îmi face plăcere să scriu azi, despre Lucescu, despre Oblemenco, despre Teașcă, despre V. Buzea, oameni care au știut să respecte fotbalul, primii doi în calitate de fotbaliști, al treilea ca antrenor, iar V. Buzea ca președinte de club.

Sigur că fiecare a tras în direcția în care l-au dictat-o interesele, conștiința, echipa. Dar ce rămîne pînă la urmă dintr-un om ? O imagine, amintirea unui destin, legende, uneori răutăți, alteori hiperbole.

De ani și ani, Lucescu trage pentru Dinamo. Trage din greu, însă îl ajută peste toate talentul său neobișnuit și inteligența sa personală. A avut ani cînd pe semnatarul acestor rînduri l-a enervat pînă la campanie de presă, dar pe ansamblu, activitatea lui Lucescu îi determină o biografie de mare sportiv. Are aproape 30 de ani și, de pe acum el însuși își dă seama, nu este etern. Va părăsi fotbalul cîndva. Va lăsa în urmă un stil de joc și un stil de a fi.

Oblemenco : destin furtunos, rupind bancc de rezerve a Rapidului, pleacă la Craiova și devine idolul iubitorilor fotbalului dintr-un întreg colț de țară. Pe ulițele comunei Bîrca, pe ulițele comunei Cetate, copiii cînd joacă mingea vor să fie ca Oblemenco. Este greu încercat de un ulcer care recidivează. Cu două operații dureroase în trup, Ion Oblemenco reintră în teren și redevine golgeter. Îl iubesc toți cei care îl cunosc. Dar el începe să bea (nu mult), să fumeze (cam mult). Începe să piardă nopțile. Idolul Stadionului Central din Craiova este fluierat pe același stadion. Cel care-l sprijinise gălăgios în presă (și amone eu) îl atacă violent. Oblemenco este mîhnit, părăsește terenul, nu joacă destule etape. Cu eforturi, din nou supraomenești, reintră în echipă. Pleacă în Brazilia cu Universitatea Craiova și deodată auzim că a reînceput să înscrie două-trei goluri pe meci. Fenomenalul jucător, fenomenalul sportiv, renaște. Ne bucurăm înainte de toate pentru că a fost corect. Corect și cînd a greșit.

Iată-l pe Teașcă. Nu mai este tînăr, nu mai are jumătate de viață în față pentru a-și realiza un vis, acela de a vedea fotbalul românesc în frunte. Și atunci, cu dinții strînși, acceptă și renunțări pe care în tinerețe le-a respins categoric. Devine mai diplomat, mai tăcut, dar la fel de corect. Îmbătrînește Teașcă și încă nu ne-a dat decît foarte puțin din ceea ce putea să ne dea și cu o încăpățînare diabolică atîția mediocri au respins : soluția efortului armonios, jocul modern, și marea echipă. Dar poate că abia acum este momentul. Poate va fi. Sperăm să fie.

Conducătorul de club Valeriu Buzea a lăsat și el în urmă, plecînd de la Dinamo, un stil de om și un stil de joc. În perioada cît a condus clubul, acest om a reușit să scoată pe Dinamo din antipatia datorată în principal felului cum clubul își racola jucătorii. S-au stabilit alte relații, între conducător și jucători. Pentru prima oară în presa românească un conducător de club se ridică împotriva șicanelor la care era supus unul dintre cei mai talentați jucători ai săi și cu curaj îl readuce în sport.

Jucători corecți...

Fără ei sportul ar deveni un joc de cărți care ar merita pedeapsa legii.

Adrian Păunescu

In unanimul României vot Gîndirea comunistă va da rod

RECITATOR I

In martie votează-ntreaga țară,
Alegem fiii țării cei mai buni,
Pe cei mai credincioși acestei lumi,
Uniți prin forța lor vizionară.

RECITATOR II

Pe cei mai buni i-alegem din cei buni,
Pe cei ce știu prin muncă încordată
S-aleagă-o față-a vieții mai curată
Și-s omenia-ntregii națiuni.

RECITATOR III

Și-n uriașul crez de vis și faptă,
În unanimul României vot,
Gîndirea comunistă va da rod
Urcînd istoriei înalta treaptă.

COR VORBIT

În martie votează-ntreaga țară,
Alegem fiii țării cei mai buni,
Pe cei mai buni i-alegem din cei buni,
Uniți prin forța lor vizionară,
Și-n uriașul crez de vis și faptă,
În unanimul României vot,
Gîndirea comunistă va da rod
Urcînd istoriei măreața treaptă.

RECITATOR I

Te-alegem iarăși, Patrie! prin vreme
A noastră-n veci să fii, a celor mulți,
De tine însăți singură s-ascultă,
Să nu mai ai de nimeni a te teme.

Te-alegem! mai curat să-ți fie duhul,
Pămîntul cald semințelor de dor,
Din cugete să crești aripi de zbor,
Din inimi steaguri mari vîslind văzduhul.

Te-alegem! limpedele-ți foc din vatră
Să ardă pururi tînăr și înalt,
Din veac și pînă-n veacul celălalt,
La Dunărea Carpaților de piatră.

Te-alegem! devenind mai buni, mai oameni,
În cinstea ta și-a timpului măreț,
Sporindu-ți dulce roadele de preț,
În sufletele noastre cînd le sameni.

Te-alegem! Cu încredere deplină,
Să fii în miezu-acestei vaste lumi
O națiune printre națiuni,
Superbă constructoare de lumină.

RECITATOR II

Din pragu-naltei sărbători de țară,
Noi viitorul ni-l privim în față,
Adăugind mereu un spor de viață
Luminii date veșnic să răsară
Pe-acest tărîm de stirpe legendară.

Și sufletul din suflete se-ncheagă
Și cugetul din cugete vibrează,
În sfera mare scrisă de-aceeași rază,
Cuprinși de-același patos care leagă
Pe om de națiunea lui întreagă.

Covîrșitoare ni-i statornicia,
Puterile-adunate, temerare,
Gîndite cu lucidă-nflăcărare,
Mai drept să-și pună veacul temelia
Și-ntîi, și-aici, și-acum, în România.

Miraculoasă-i pururi aurora,
Știind-o-n primul rînd în tine,
Dar fie patriei cu-atît mai bine
Cînd bate-n pieptul tuturora,
Istoriei desăvîrșindu-i ora.

De sus, din unghiul luminoasei fante,
Sub crezul și sub greul și preaplinul
Ce și-au învrednicit în noi destinul,
Pe-a timpului adînci și largi versante
Secundele rodi-vor diamante.

RECITATOR III

Visata țară-n vreme stă în puterea noastră,
Nu irosi adîncul miraculoasei stări,
Alege dintre toate zoritele cărări
Pe singura menită și care ne adastă.

Să-i fie larg făgașul, înalt și spornic țelul,
În toiul străduinței ce încă ne-a rămas,
Cîmpia firu-i ager să-l cheme pas cu pas
Cum logodită-i piinea de-a pururi cu oțelul.

Îndatoririi sacre răspunde-i fără pată,
Nu în zadar și timpul pe tine te-a ales,
Și mersul are felu-i de-a fi mai recules
Cînd claritatea țintei mărește și îmbată.

RECITATOR I

Votînd ființa românești nații,
Aleasă-ntru destin de mii de ani
Să-și afle azi superbul ei liman,
Știut cu Dunărea și cu Carpații;

RECITATOR II

Votînd istoria ce ne-mpreună
Să fim noi înșine și cum ne vrem,
Stăpîni de drept pe-ntinsu-acestor vremi,
Punîndu-i țării limpede cunună.

RECITATOR III

Programului durîndu-i temelia,
Votînd cu crezul țării noastre-ntregi,
Nemuritorul nume i-l alegi :
Partidul — Ceaușescu — România !

COR VORBIT

Votînd ființa românești nații,
Să fim noi înșine și cum ne vrem,
Stăpîni de drept pe-ntinsu-acestor vremi,
Știut cu Dunărea și cu Carpații,

Programului durîndu-i temelia,
Votînd cu crezul țării noastre-ntregi,
Nemuritorul nume i-l alegi :
Partidul — Ceaușescu — România !

RECITATOR I

Zenit al sferei ! Oră-a conștiinței !
Și-alege țara mare viitor,
Tu însuți azi, Partid, mai gînditor
Și limpede-n tăriile ființei.

Marmoreean tăiată-n drepte linii,
Scrutată-i împlinirea din prezent ;
Prin pînza unui steag încandescent
Cernut e lin tot aurul luminii.

Pur, trunchiu-a două mii de ani vigoare,
Unește țărm cu țărmul celălalt,
În cer de baștini, în văzduh înalt,
Aripile de vultur dau în floare.

Curat e sîngele acestei nații,
Tenace, răbdător, înfrigurat,
La temelii de-a pururi implintat
Cu Dunărea cu tot și cu Carpații.

Ne-am regăsit deplin pe noi în vreme,
Avem un crez mai pur decît oricînd,
Tresară sunet frunțile în vînt
De-argint păstrat mereu doar pentru steme.

Bogctă-nțelepciune-a străvechimii,
Făuritor al țării de destin,
La raza vieții tale ne-mplinim
Din vasta rădăcină a mulțimii.

Sîntem, prin tine, lumea mult visată.
Tu, conștiință-a-ntregului popor,
Cu-o clipă înaintea tuturor
Știindu-i veacului puterea toată.

RECITATOR II

Tu, Patrie, ascultă-ți împrospătarea vie,
Adaugă mișcării întreaga energie,
Vădit de-acum e rodul altoiului de soi.

Prin el cuprinde-ți astăzi puterea mai deplină,
Știind-o cum sporește în frageda lumină,
Cînd, falnic, viitorul intens privește-n noi.

RECITATOR III

O vîrstă mai deplină ne așteaptă,
Incandescentă-n gînd de dăruire,
Noi vom urma-o-n timp cu dreaptă fire
Devreme ce-am suit întîia-i treaptă.

RECITATOR I

E viitoru-ales de trei decenii
Din clipa mare-n care ne-am născut —
Biruitoare țară, veșnic scut,
Rîvnita țară încă de milenii.

RECITATOR II

Ales e-n veci măria sa, poporul,
Știut în cei atotfăptuitori
Și prin destinul lor și-al tuturor
Noi am ales, de-a pururi, viitorul !

Versuri dedicate alegerilor de la 9 martie

RECITATOR III

Iubirii celui ce îi dă măsură,
Diriguindu-i dulcele tumult
Și dăruit decît noi toți mai mult,
I-am dat suprema noastră-nvestitură.

COR VORBIT

Ales e-n veci măria sa, poporul,
Din clipa mare-n care ne-am născut —
Biruitoare țară, veșnic scut,
Noi am ales, de-a pururi, viitorul :
Iubirii celui ce îi dă măsură,
Diriguindu-i dulcele tumult,
Și dăruit decît noi toți mai mult,
I-am dat suprema noastră-nvestitură

RECITATOR I

În prag înalt de zi mereu mai clară,
Te-nstrună, versule, rostit sonor
Din inima unită-a tuturor :
Cîntînd un om — sărbătorim o țară !

Atîtea rădăcini își căutară
Tulpina rezistentă la furtuni,
Stăpînitoarea floare de genuni
Să-și urce sufletul de stea polară.

Astfel, într-unul, diriguitorul,
Ne-ntruchipăm, noi toți, la veac știut,
Mai drepți și spornic implintați în lut,
Cinstindu-ne cum trebuie poporul.

Prin el, s-aducem deci, încă o dată
Cinstire și prinos neabătut
Sublimei patrii care l-a născut
Și căreia-i închină, el însuși, viața toată.

RECITATOR II

Se-ntruchipează-n lume un viitor aeve ,
Cînd va învinge omul, puterea lui deplină,
Și globu-ntreg va crește statornic în lumină,
Străpuns în adîncime de flori numai și seve.

Mai buni ,mai demni, mai liberi, precum ne stă în fire,
Ni-i lumea tot mai dreaptă, bogată-n omenie,
Uniți în jurul celui ales mereu să fie
Întîiul om al țării de cuget și simțire

RECITATOR III

Destinul nostru împletește fire
Și rădăcini de țară și popor,
Ivit din trunchiu-aceluiași izvor
Năvalnic însetat de fericire.

Cu mîna ta rodește-l și desface,
Din om în om mai pur și cristalin,
Adînca-i lege va-nflori senin
În anii toți de muncă și de pace.

RECITATOR I

A fi, acum, alesul tuturora,
A fi al oamenilor grav temei,
Înseamnă să te lupți pentru idei,
Știind în înălțimi cum arde ora ;

RECITATOR II

Înseamnă să străbați prin inerție,
Să faci dreptății comuniste loc,
Probînd întîiul legea ei de foc
Și de oțel sudat pe veșnicie ;

RECITATOR III

Înseamnă mai presus de toți și toate
De glasul viitorului s-asculți,
Slujind doar adevărul celor mulți
Și-a țării mîndră suveranitate.

COR VORBIT

A fi, acum, alesul tuturora,
Să faci izbînzii comuniste loc,
Probînd întîiul legea ei de foc,
Știind în înălțimi cum arde ora,
Înseamnă mai presus de toți și toate
De glasul viitorului s-asculți,
Slujind doar adevărul celor mulți
Și-a țării mîndră suveranitate.

RECITATOR I

Obraz prelung și fraged, de-o nerăbdare gravă
Aprins pe dinăuntru, înfiorat în linii,
Reversul ce-și arată medalia luminii,
Abia desprind din ceara tiparului, suavă.

Spre soare-ntotdeauna deschis în chip de poartă.
Profilul ți se vede tăiat în unghiuri drepte,
Lumina-i balustrada fugind în sus cu trepte
Cînd visu-și crește-n tine purificata-i hartă.

Te vrei părtaș la toată aprinderea mișcării,
Cu tunetele lumii să fulgeri fără teamă,
Pe tine însuți zilei lăsîndu-te drept vamă,
Cariatidă sveltă sub cresterile țării.

RECITATOR II

Aleși ai țării, voi, nestinsă vrere
De vastă înălțare și de zbor
Și țărm și mare înălțînd sonor
Spre steaua ce ne cheamă cu putere
În ziua limpedelui viitor.

Aleși ai țării, vie conștiință,
Și gînd al tuturor mai larg rostit
Și căruia noi toți, i-am spus, partid,
Recunoscînd în calda lui ființă
Măreața sete de desăvîrșit.

Aleși ai țării, voi suiș de trepte
Și sigure și svelte către zări,
Zidind înalt rivnitele chemări
Spre așezarea unei lumi mai drepte
Pe temelia marilor visări.

Aleși ai țării, voi, și-al țării nume
Și sufletu-i îndrăgostit și-ardent,
Cu toți trăim un veac incandescent
Să fie omul, om și lumea, lume
Nălțindu-i viitorul din prezent.

RECITATOR III

La voi în inimă, mereu, sînt toate,
Cîmpii, uzine, ceruri înstelate,
A stirpei noastre rădăcini solare,
Frunzișul auriu ce ne-a crescut
De parcă-ntregul trup ni-i străbătut
De fulgerarea unui tei în floare.

La voi în inimă, mereu, e satul,
Pămîntu-arat de-a lungul și de-a latul,
Orașul adăstînd în zori la praguri,
Pe dale mari de piatră, drept, sonor,
S-alunece măreț spre viitor,
Prielnic vînt bătîndu-i vast în steaguri.

La voi în inimă, vibrînd deplină,
Lumina-și are vatra de lumină,
Îi simt prelungile reverberații
Și nașterea de noapte și de zi,
Un ritm ce bate fără-a se opri
Și-l știe Dunărea, și-l știu Carpații.

La voi în inimă, mereu, e țara,
Cum stă în grîul rodnic, pururi, vara
În toți ea este inima cea mare,
În toți își suie sfîntul ei altoi
Dar fie mai ales, de-acum, prin voi
Slăvită-n toate fără-asemănare

COR VORBIT

E viitoru-ales de trei decenii,
Din clipa mare-n care ne-am născut —
Biruitoare țară, veșnic scut;
Visată țară încă de milenii.
Votînd ființa românești nații,
Să fim noi înșine și cum ne vrem,
Stăpîni de drept pe-ntinsu-acestor vremi,
Știut cu Dunărea și cu Carpații, —
Înseamnă, mai presus de toate,
De glasul viitorului s-asculți,
Slujind doar adevărul celor mulți
Și-a țării mîndră suveranitate.
Slujind acestor vremi de vis lucid
Sub steagul roșu-al marelui partid.

Montaj literar alcătuit de Grigore Hagiu

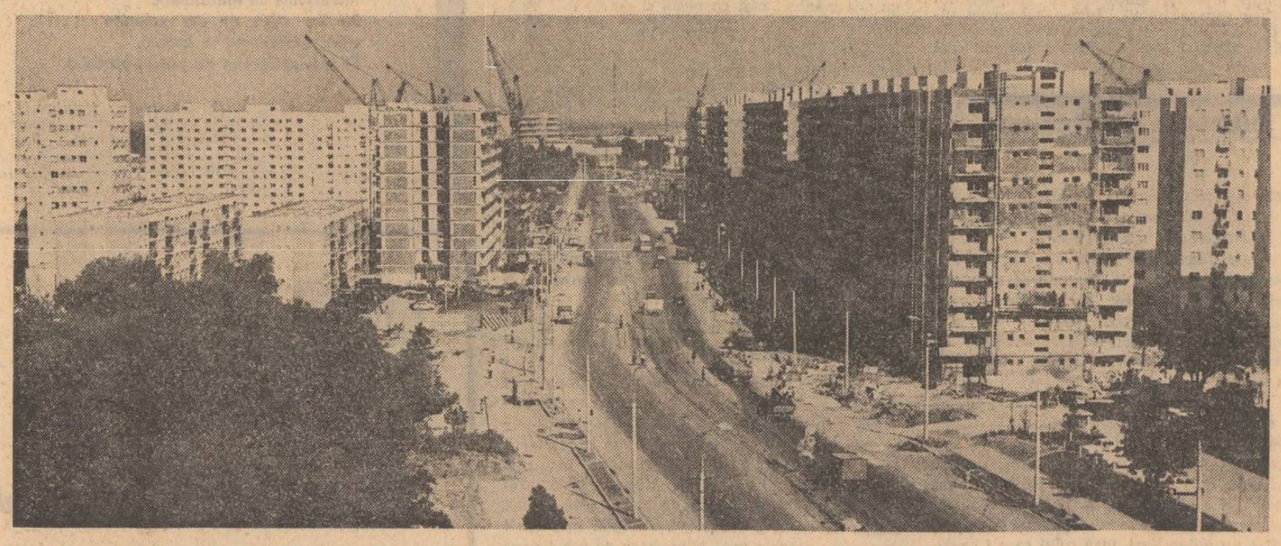

Constructorii sînt chemați de viitor și pleacă spre viitor

Mai mult decît oricînd, acum, în plină campanie electorală, cînd pornim nu la plimbare, ci la muncă, locuitorii orașului Pitești sînt convinși că peste cîțiva ani, datorită muncii lor pline de abnegație, Piteștiul va deveni al doilea oraș al țării. În aceste zile de efervescență creatoare, această credință în noua istorie a patriei trebuie să fie respectată, cu atît mai mult cu cît ea se leagă de inteligența și energia lor, de gîndurile lor despre mai frumos și mai bine. Fără îndoială că noul Pitești se face, în primul rînd, cu oamenii acolo existenți, dar se face și cu ajutorul celor care vin din alte părți și, ca de obicei, primii veniți sînt constructorii. S-a scris foarte mult despre viața de șantier, despre greutățile ei, despre ritmul febril în care se lucrează, s-a scris și despre oameni, dar cred că prea puțin a fost prins acel moment în care șantierul s-a încheiat, acel moment în care oamenii pornesc de regulă spre alte șantiere, spre alte orașe ale viitorului. Cei care lucrează astăzi la Pitești, dîndu-i strălucirea pe care o merită, sînt veniți încă din 1966, sînt veniți de pe alte șantiere, vor pleca, fără îndoială, spre locuri ce deocamdată nu le sînt cunoscute. Directorul Grupului de șantiere Pitești, aparținînd Trustului de montaj utilaj chimic București, inginerul Nicolae Boambeș, îmi spunea că au lucrat exemplar în cinstea Congresului al XI-lea al P.C.R., au dovedit deplina măsură a maturității lor politice, au fost deci mereu alături de viitorul țării, de destinul ei „Acum, înaintea alegerilor de la 9 martie, mă gîndesc foarte mult că, deși relativ tînăr, încep să mă uit în urmă, să mă umărească faptul că acest nou Pitești mi se datorează și ni se datorează. Vin oameni mulți care mă cunosc și le arăt de fiecare dată orașul seara, atunci cînd luminile sale dovedesc mai mult ca oricînd că fosta cîmpie în prezent luminată arată că munca autentică, cea de fiecare dată desfășurată sus, este capabilă să creeze nu numai locuri noi, ci și bărbați noi. În acest sens, mă gîndesc că vom lăsa generațiilor viitoare nu numai multe lucruri făcute, ci și multe de făcut".

Aici, în Piteștiul ce se naște, chiar și scrierea lozincilor este o treabă aspră, plină de fortă, ea nu se desfășoară în birouri și nici literele nu sînt culese din cutiuțe elegante. Oameni obișnuiți acestor locuri, îmbrăcați în pufoaice și avînd în cap obișnuitele bășți, scriu în zgomotele muncii o lozincă care îndeamnă în aceste zile la muncă. Secretarul Comitetului de partid al unităților de construcții industriale din Pitești, tovarășul Rizu, supraveghea instalarea lozincii și după ce s-a declarat pe deplin satisfăcut mi-a explicat că de fapt tot ceea ce-și propun se află în plină realizare. Referindu-se la Piteștiul industrial, îmi spunea că în acest an vor fi gata instalația de piroliză numărul 2, precum și cele de polietilenă, de joasă presiune, oxid de etilenă și glicoli. cracare catalitică, distilare atmosferică. „Sîntem absolut convinși că toate aceste lucruri vor fi realizate în termen și mai sîntem convinși că aici, în acest oraș ce se naște văzînd cu ochii, munca politică își are principii născute din capacitatea oamenilor, care au înțeles de fiecare dată că nici greutățile și nici munca nu trebuie să-i sperie. Lucrînd pentru noul lor oraș, ei nu se simt străini, deci admiratori, ci români, deci constructori. În urmă cu cîteva zile, am hotărît să ținem ședințe în chiar locurile de producție, clasicul referat la noi să nu se mai poarte și nimeni în acest timp să nu stea pe scaun. Fără a deschide în prealabil ședința, cum se obișnuia, spunem direct fiecăruia ce sarcini de producție are. Apoi, tot la fața locului, acolo unde la urma-urmei problemele se nasc și se cer rezolvate întrebăm : Cum stai și cu ce te mai avînți ? A fost foarte important pentru noi să ajungem să găsim acele căi care să ne permită să afirmăm plini de cinste că la noi campania electorală este identificată cu un act de muncă bărbătească, cu o autentică desfășurare de forțe ale viitorului. Ne-am străduit ca la actul de decizie să atragem nu orice fel de oameni, ci doar pe aceia care pot decide. Ne obișnuim și cu ideea că un director poate avea și 32 de ani, pentru că, acolo unde se nasc noi orașe, un om este considerat tînăr pînă în ziua în care, sărbătorit sau nu, împlinește 30 de ani. Obișnuim să credem că un om trebuie să crească nu numai în dosare, nu numai în caracterizări, ci în viață în primul rînd. Noi, organizația de partid, avem o mare încredere în frumosul viitor al directorului Boambeș și al inginerului șef Tatu. Orientîndu-ne după Directivele Congresului al XI-lea, promovăm în munci de conducere acei oameni care reprezintă nu o promisiune, ci deja un model".

Șeful unuia dintre șantierele destinate să schimbe orașul Pitești se numește Marinescu Petre, lucrează în construcții de 20 de ani și nu este inginer Este doar student în anul II la Universitatea din Brașov, secția subingineri. Motivul care l-a determinat să urmeze și cursurile unei facultăți este acela că „pentru mine fenomenele noi sînt echivalente cu orelurile noi, or acestea necesită și perfecționare din punct de vedere teoretic. Doar trei ani am lipsit din țară și atunci am simțit o mare mîndrie patriotică pentru că am construit o fabrică de sodă caustică în Egipt". Atunci cînd lucrezi pe un șantier — aflu de la el — este greu pentru că trebuie suportată viața în aer liber. De această viață în aer liber, ceea ce printre altele înseamnă că atunci cînd plouă atît pentru inginerul șef, cît și pentru maistrul Petre Dumitru, se leagă esențial ceea ce se numește legătura sufletească între oameni. Lucrăm — mi se spune — nu numai cu oameni perfecți, ci și cu oameni cu defecte. Cunoscîndu-i pe fiecare, le dăm un loc de muncă pe măsură și-n acest fel nu ne sfiim să afirmăm că da, omul potrivit este la locul potrivit. Atunci cînd un om greșește, de pildă aruncă în vînt o sută de lei, ceea ce înseamnă că ori a pierdut, ori n-a cumpărat alimente pentru copii, îl chem și nu caut să-l privesc drept în ochi Fără să mă învețe cineva, știu că în aceste situații ochii unui om cinstit privesc în jos și că sufletul lui este dornic să recupereze și nu mă mir că-l văd apoi la lucru, atît noaptea cît și duminicile. Inginerul Marinescu este decorat cu Steaua Republicii clasa a IV-a și Ordinul Muncii clasa a III-a, iar pe acesta din urmă îl înțelege, așa cum de altfel și sună : necesitatea de a munci la fel de bine și în viitor.

Este explicabil, așa privite lucrurile, că inteligența omului este mai mult solicitată și că invențiile și inovațiile nu constituie fapte rare. Propriu-zis, acestea sînt cuvintele maistrului mecanic Petre Dumitru. Antonescu Vasile, tehnician șef de lot, îmi spunea că a avut concediu în septembrie și atunci doar șase zile. În acest timp s-a dus la Brăila și a privit de departe și de aproape Centrala electrică de termoficare la care a lucrat pînă în ziua întîrării ei în funcțiune. Aici, la Pitești, privește și el seara luminile orașului și le consideră, mai mult sau mai puțin original, dar cinstit, și o parte a energiei sale. „Nu de mult timp, au luat sfîrșit lucrările Congresului al XI-lea și, firește, realegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu în înalta funcție de secretar general al partidului m-a emoționat în modul cel mai profund. Delegații noștri acolo prezenți au susținut din inimă propunerea făcută, au spus adevăruri despre munca de aici, au spus că noi, aceia care dăm alte dimensiuni vechilor orașe, practicăm cu plăcere orice muncă și nu numai că nu fugim din fața greutăților, dar nici măcar nu sîntem impresionați de acestea. Deși de obicei practicăm orice muncă avem și pasiuni. Ne cunoaștem profund și apropiat și pasiunea de care vă vorbesc ne însoțește permanent viața. Este bine că la Congres a fost combătută optica acelora care obișnuiesc mereu să ceară lucruri în loc să și le rezolve singuri. La noi, de plidă, în urmă cu citva timp, au venit oameni ai căror copii nu aveau loc la grădinițele din oraș. Ne-am strins într-o zi, cred că nu era mai mult de 9 dimineața, și am hotărît ca două dintre apartamentele ce ne erau destinate să fie transformate în grădiniță. Într-o altă zi, era duminică și știu că ar fi trebuit să fiu liber, am făcut bănci, leagăne, chiar și unele jucării și important mi se pare faptul că această treabă a fost gîndită și de către cei care nu au copii. Costică Iancu se află exact în această situație".

Pe un alt șantier, un alt loc în care civilizația modernă va deveni un fapt cotidian, muncitorul Constantin Chelaru aude în chiar prezența sa următoarele cuvinte :

— Nu că e de față, dar lucrează excepțional.

Omul, venit din comuna Pietroasele, județul Buzău, nu dă obișnuitele semne de sfială, mîinile nu-i tremură încetișor a emoție, nu, nimic din toate acestea. Din cîte înțeleg, calitatea principală a unui constructor este respectarea intactă a tehnologiei inițiale și atunci cînd este cazul, îmbunătățirea ei la fața locului. Foarte mulți țărani s-au îndreptat spre Pitești și foarte puțini s-au speriat și au fugit. În momentul în care văd că fiarele acelea mari pot fi mînuite cu ușurință, în momentul în care înțeleg că și aici este vorba despre muncă, ei rămîn și relativ repede obțin trepte superioare de calificare. Constantin Chelaru îmi spune că o sarcină principală a lor este ca omul să nu sufere de pe urma amețelii, pentru că media de înălțime a muncii depășește 30 de metri. Nici măcar soția sa Lucia, sudor categoria șase cu doi, nu suferă de pe urma amețelii, iar seara îl și amenință, ba în glumă, ba în serios : dacă nu te modelezi îmi fac alt bărbat cu ajutorul aparatului de sudură.

Cu această scenă de familie sper că se poate încheia un reportaj despre viitorul oraș Pitești, oraș în care oamenii se nasc în cultul muncii, deja formați într-un viitor care nu reprezintă pentru ei o noțiune abstractă. Este, de altfel, sensul profund și exact al zilelor de campanie electorală.

Eugen Seceleanu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar general de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct).

REDACȚIA : București. Piața Scînteii. Nr. 1
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10, tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XVIII
Nr. 6 (667)
Sîmbătă
8 februarie
1975
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

țara întîmpină alegerile

Istoricul Program

Au început în această săptămînă, în întreaga țară adunările pentru desemnarea de candidați ai Frontului Unității Socialiste în alegerile de deputați pentru Marea Adunare Națională și consiliile populare. Este unul din momentele importante ale actualei campanii electorale, care are loc într-un moment de puternic avînt constructiv, de angajare plenară a tuturor forțelor națiunii în înfăptuirea obiectivelor economice și sociale ale ultimului an al actualului cincinal, de angajare a întregului popor în măreața operă de înfăptuire neabătută a politicii partidului.

Cu deosebită satisfacție, întreaga țară a luat cunoștință de vibranta manifestare cetățenească prin care peste 6 000 de participanți au dat glas dorinței ca tovarășul Nicolae Ceaușescu să fie propus candidat în alegerile pentru Marea Adunare Națională în Circumscripția nr. 1 a Capitalei. Toți cei care au luat cuvîntul de la tribuna impunătoarei întruniri electorale, ca și miile de oameni ai muncii, participanți entuziaști la această întrunire, și-au exprimat — în consens cu voința întregii țări — încrederea profundă în partidul comunist, dragostea și înalta prețuire pentru conducătorul încercat și vizionar, pentru revoluționarul patriot, care și-a identificat și își identifică viața cu aspirațiile fundamentale ale poporului, cu hotărîrea neclintită de a făuri o Românie liberă, puternică și independentă, mereu mai înfloritoare, o Românie socialistă, demnă între popoarele lumii.

Afirmînd în cadrul impresionantei manifestări cetățenești că: „Realegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu de către Congresul al XI-lea în înalta funcție de secretar general al partidului, expresia voinței unanime a întregului popor, opțiune istorică de largă semnificație politică și patriotică, este chezășia trainică a înfăptuirii neabătute a obiectivelor însuflețitoare ce prefigurează dezvoltarea societății românești în următorul patrar de veac", că „aceasta exprimă în același timp coeziunea indestructibilă, unitatea de voință și fapte a întregii națiuni în jurul partidului, al secretarului său general", unul dintre vorbitori sintetiza în fapt gîndurile întregului nostru popor, exprima dragostea fierbinte și stima cu care acesta îl înconjoară pe marele fiu al țării.

Prilejuind vii dovezi ale devotamentului față de partid al oamenilor muncii de la orașe și sate adunările pentru desemnarea de candidați în alegerile de la 9 Martie — care s-au desfășurat și continuă să se desfășoare în întreaga țară — se constituie totodată în veritabile manifestări ale voinței și hotăririi unanime a colectivelor de muncă de a-și pune mai bine în valoare energiile și priceperea, de a valorifica superior potențialul economic și uman, de a milita prin fapte pentru încetățenirea unui timp de bunăstare și civilizație, așa cum îl merită poporul nostru, harnic și muncitor.

În această săptămînă în care consemnăm ca pe un moment civic deosebit întrunirile electorale, a apărut în librării, într-un tiraj de masă, Programul Partidului Comunist de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism adoptat de istoricul Congres al XI-lea al partidului. Această cartă fundamentală pentru viitorul nostru, pentru destinul comunist al națiunii românești reflectă în mod strălucit capacitatea de creație și acțiune a partidului, a comuniștilor. Cu profund realism și cutezătă revoluționară, cu înaltă răspundere față de fapta istorică de azi și de mîine a poporului, programul deschide orizonturi luminoase de muncă și acțiune spirituală, trasează cu limpezime direcțiile practice ale dezvoltării economice, social-politice, spirituale din patria noastră. Volumul este însoțit de un cuvînt introductiv semnat de președintele comisiei de redactare a Programului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, al cărui rol a fost determinant în elaborarea istoricului document : **„Programul corespunde pe deplin intereselor vitale, supreme ale tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, fiind pe drept cuvînt însuși programul întregului nostru popor de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare spre comunism"**, se spune în cuvîntul introductiv. Acesta este un adevăr de esență, un adevăr al fiecăruia dintre noi cetățenii patriei iar în numele lui, în mod firesc, cu conștiință comunistă fiecare vom face totul pentru ca viitorul prefigurat în litera de aur a cărții să devină fapta de aur a vieții.

Luceafărul

Cu bătăile inimii

Și iată, nu-i ușor deloc, să fii
comunist,
Și iată, deloc nu-i ușor
să zidești,
Dar cum ai putea altfel,
În această țară aburită de dor,
Să spui : eu exist...
Iar cuvintele tale să fie
curat românești !

Pune-voi, deci,
În locul fiecărei vorbe o faptă.
Pune-voi, deci,
În locul fiecărei silabe
Un fraged lăstar...
O, inima mea,
Niciodată îndeajuns
de-nțeleaptă,
O, singele meu,
Pentru minunile acestor
zile-aurite,
Purtînd coroană de jar !

Nu e ușor, deloc nu-i ușor,
Un tînăr gînd
În globii ochilor tăi întotdeauna
să ai...
Dar cum să ajungi
La izvorul de-a pururi
vilvoritor,
Dar cum să ajungi,
Fără-a jertfi
Măcar o limpede floare de mai ?

Îmbrăca-voi, deci,
Încă multe dimineți,
O, încă multe dimineți și amiezi,
De-acum înainte,
Această cămașă țesută din zale
de sare...
Cobori-voi, apoi, în cetate, cu
pasul solemn,
Și arzînd,
Într-o flacără albă de
purificată sudoare,
Cu bătăile inimii mele,
Voi muta orizontul
Mereu mai departe cu-n semn.

Petre Ghelmez

Un document uman al încrederii profunde a poporului în Partidul Comunist Român, în Secretarul general al partidului : Adunarea cetățenească de la Uzinele „23 August" din Capitală, în cadrul căreia tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU a fost propus candidat pentru alegerile de deputați în Marea Adunare Națională.

O nouă carte de Marin Preda

Prin semnificația și luminile iradiate din ea, creația unui scriitor important își cîștigă anticipat dreptul la atenția publicului. Apariția unui nou roman de Marin Preda poate fi considerată din capul locului un eveniment. După apariția **Desfășurării**, dar mai ales după apariția **Moromeților**, cărțile lui au fost întotdeauna primite ca atare chiar atunci cînd, situația **Ferestrelor întunecate**, de exemplu, narațiunea nu justifica în întregime atenția care i s-a acordat. Este acesta privilegiul creatorului care odată ce și-a descoperit focarul creației nu-l mai părăsește, fiecare operă însemnînd de multe ori o revenire din alt unghi la problema inițială.

Romanul **Delirul** nu este o carte nouă numai prin locul său în succesiunea scrierilor lui Marin Preda. Ea este o carte nouă și ca perspectivă și ca problematică. **Delirul** se deosebește decisiv de cărțile anterioare prin unghiul de abordare și prin unghiul de deschidere și cuprindere a vieții. Nu ne mai mișcăm doar la țară și nu mai urmărim doar familia Moromeților, iar la oraș nu ne sînt oferite doar dileme de felul celor ale doctorului Sîrbu. **Delirul** reia personaje ale ciclului moromețian, confirmîndu-ne intenția și ideea ciclului la Marin Preda, dar introduce multe personaje noi, nu știm pe ce durată în viitoarele cărți ale scriitorului, dar personaje menite să exprime altă etapă a vieții românești și altă problematică decît cea din primul său roman.

Introducerea în noul univers romanesc al scriitorului se face tot cu ajutorul personajelor vechi. Ne întîlnim încă din primele pagini cu Guica, Moromete, Țugurlan, Dumitru lu' Nae, cu Victor Bălosu și al lu' Parazianu, dar întrunirea lor de către prozator se face, de data aceasta, pentru a sublinia un contact mai acut al lor cu Istoria. După ruina familiei Moromeților evenimentele se precipită, destinele individuale sînt umbrite de tragediile colective ale războiului și ochiul scriitorului se mută de la unele către celelalte. În sat la Siliștea Gumești se instalează puterea legionară. Vaga idilă de altădată este recruțător sfîșiată. Legionarii își pun primarul lor și instalează poliția legionară. Aduc cu ei o ordine nouă și una dintre ele este un odios stîlp al infamiei de care leagă, după ce au bătut zdravăn, pe unul din țăranii comunei culpabil de o vinovăție relativă. Mult mai cumplit este ceea ce se întîmplă cu Dumitru lu' Nae. Vechea ranchiună a lui Victor Bălosu n-a dispărut și, ajuns la putere, ține să-și răzbune crunt jignirea de la poiana lui Iocan. În urma bătăii aplicate de legionari, Dumitru lu' Nae moare și satul asistă neputincios la sfîrșitul acestui puternic bărbat, fără să înțeleagă pînă la capăt evenimentele. Moartea uriașului deschide romanul **Delirul** ca un preludiu a ceea ce va veni și căderea lui semnifică pentru sat ceea ce însemna pentru familia Moromeților doborîrea bătrînului salcîm din fundul grădinii.

După ce a arătat forța seismului social și politic la sat, scriitorul se deplasează către locul de epicentru al cutremurului. Personajul prin care cititorul pășește alături de scriitor în lumea orașului românesc, Bucureștiul dinaintea ultimului război mondial, este unul cu totul periferic în **Moromeții**, abia numit, fiul unuia Parizianu, care ar fi avut după legendele locale, asemănătoare celor din **Emanciparea țiganilor** lui G. Sion, o doză de sînge franțuzesc în vine. Ștefan al lu' Parizianu părăsește Siliștea natală căutînd să se căpătuiască la București. Băiatul are liceul neterminat ca și Niculae Moromete, și își încearcă șansa nu fără a avea un țel secret pe care și-l atinge : acela de a ajunge ziarist. Foișorul de observație al acestui nou personaj nu mai e satul, situat iluzoriu în afara agitațiilor care cuprinseseră lumea românească, ci un punct înalt de observație, de colecționare a faptelor și de sinteză a lor. **Delirul** nu este deci, așa cum ne-ar îndemna aparența povestirii, un roman al lui Ștefan Parizianu venit să facă carieră la oraș, ci un roman al zguduirilor dramatice prin care trece societatea românească la sfîrșitul regalității lui Carol al II-lea și după aceea.

Romanul nu este minuțios ca **Răscoala** lui Liviu Rebreanu, roman care surprinde și el un moment dramatic și semnificativ al vieții românești, ci o carte fără lungi preliminarii cu o introducere rapidă în tema și problema ei. Scriitorul s-a arătat în mai toate cărțile sale preocupat de momentele de criză, de situațiile limită, de încercarea de a explica ceea ce este mai greu de explicat la prima vedere. Aspectele pe care le are în vedere scriitorul nu privesc numai viața românească. El are în vedere împrejurări similare din alte țări ale Europei și privește întîmplările românești, evenimentele de acasă, cu un ochi atent la sincronizarea fenomenului politic și circumscrierea cauzelor lui adînci.

În momentul în care începe **Delirul** lui Marin Preda, harta politică a Europei își schimba rapid înfățișarea datorită politicii și mașinii de război a Germaniei hitleriste.

M. Ungheanu

Continuare în pag. a 2-a

Spiritul critic și temperatura ideilor

Este cît se poate de oportun să discutăm, măcar cu ocazia reeditărilor, operele critice ale trecutului. Excelenta ediție : Opere I, *alcătuită de Al. Piru și Rodica Rotaru, conținînd* Spiritul critic în cultura românească *și* Scriitori și curente, *la care se adaugă cîteva studii din periodice invită, prin valoarea și semnificația sumarului, la o lectură actuală, în sensul confruntării textelor scrise cu cca. 7 decenii în urmă, cu stadiul actual al cercetării. Și dacă se va dovedi, perisabilitatea multor idei faptul ne apare în firea lucrurilor : judecăți exprimate și mai aproape de noi sînt contestate de altele ce le-au urmat și care, la rîndul lor, vor fi contestate. Dar poate fi, ne întrebăm, altfel înțeleasă mișcarea ideilor ? Nu este, aceasta, cauza sine qua non a progresului gîndirii umane ? „Ideile care pot fi negate sînt singurele vii susținea, într-o intervenție, Malraux, căci sînt în stare să provoace nașterea altora".*

Întorcîndu-ne la Ibrăileanu, să ne referim, mai întîi, la Spiritul critic în cultura românească, *numit de Al. Piru, exegetul de departe cel mai autorizat, „opera cea mai caracteristică a lui Ibrăileanu". Vom constata, mai întîi, tonul excesiv de oratoric al afirmațiilor, în probleme dificile și complexe, în care de regulă predomină precauția. „Poporul român, atît de bine înzestrat, n-a avut norocul și onoarea să contribuie la formarea civilizației europene", iată fraza cu care începe eseul, și prima întrebare ce ne-o punem e următoarea : există o „civilizație europeană" pe deasupra civilizațiilor naționale ? N-avea mai multă dreptate Eminescu susținînd că umanitatea este ca o prismă în care fiecare națiune este o „nuanță prismatică" ? Englezii s-au ferit totdeauna să se considere „europeni" decretîndu-se o lume aparte. Mai departe autorul susține, tot așa de categoric, că „românii n-au creat aproape nimic, au împrumutat aproape tot" iar istoria culturii române este „istoria introducerii culturii străine în țările române... și a asimilării ei de către român". Evident, nu e vorba de o imitație, ci de o „asimilare critică". Menționăm că eseistul se oprește la anul 1880 după care crede într-o individualitate culturală românească. Criticului i s-au reproșat mereu poziția exclusivistă și scepticismul cu privire la valorile naționale deși teza esențială n-a fost serios negată ci mai degrabă confirmată, nu mai departe decît de principalul său adversar literar, E. Lovinescu, în* Istoria civilizațiuni române. *Căci o teză nu se neagă, de cele mai multe ori, decît în raport cu alta, de opoziție. Și aici e necesar să ne referim la caracterul polemic al studiului lui Ibrăileanu, îndreptat cu premeditare contra tradiționaliștilor fanatici, care priveau împrumuturile străine drept un „pericol național", un „mod de desființare a virtuților neamului". Semnificativ ni se pare faptul că primul capitol al eseului a apărut în 1905, imediat după publicarea cărții lui C. Rădulescu-Motru :* Cultura română și politicianismul. *Înfruntarea lui C. Rădulescu-Motru, care sintetiza în cartea sa o întreagă direcție tradiționalistă începută cu* Vatra *și continuînd cu* Semănătorul, *este uneori directă : „Întreb pe D. Rădulescu-Motru..." Alteori indirect : „E o naivitate aerul mînios cu care conservatorii doctrinei privesc așa numitele „forme nouă" și „pervertirea mentalității românești de către cugetarea străină" ! Spre a da autoritate tezei sale, Ibrăileanu se simte mereu obligat la precizări de ordin general : „Dacă ar fi fost ca românii să ia de la început crearea civilizației,le-ar fi trebuit, spre a ajunge unde sînt astăzi, tot atîta vreme cît i-a trebuit, omenirii de la egipteni pînă azi spre a se civiliza". Căci „o civilizație este o*

Pompiliu Marcea

Continuare în pag. a 2-a

Scriitori tineri în reportaj

Reîntoarcere la Tîrgoviște

Strungarul de 19 ani, din fața mea, a înțeles exact despre ce vrea să scrie reporterul. Și n-au fost necesare explicații. A intrat direct, „brutal", în reportaj : „De ce nu vă duceți la tovarășul inginer Tzitzeclis Constantin, directorul I.U.P. — Tîrgoviște, să vă recomande dumnealui un strungar fruntaș, un frezor fruntaș, un șef de secție fruntaș, un Erou al Muncii Socialiste chiar.

De ce ați venit la mine ? Pentru că sînt strungar tînăr ? Păi tocmai fiindcă-s tînăr, eu nu mă reîntorc la Tîrgoviște de nicăieri ; aici am făcut școala, aici lucrez, o să termin cu naveta săptămînală în curînd, am promisiuni de locuință, și pe urmă eu orașul ăsta nu l-am cunoscut tîrg prăfuit niciodată, am mai auzit de asta și-am mai și citit cîte ceva ; l-am cunoscut doar ca reședință raională și impresia mea de atunci era de ditamai orașul, atît eram de mic. Oamenii care l-au cunoscut tîrg cred că trebuie să fi murit. Eu îl știu de platformă industrială forte, ce mai ! Văd ce se face în uzină, în oraș, ce se construiește, ce se dărîmă, ce de viață e-n el și cît de mulți tineri sîntem, cred că mai mult de jumătate, dar cred că sînt și îngrozitor de mulți navetiști. Judec așa, că mie nu-mi place naveta, eu m-aș stabili aici. Dacă vă duceți la autogară, o să vedeți cîte mașini pleacă la prînz, cîte sosesc dimineața la porțile uzinei noastre, crezi că adună tot județul. În orice caz, după ce-mi fac armata, mă însor și cumpăr două camere, aici, că aici trăiesc și aici muncesc.

Dar ce facem cu eroul reportajului, trebuie să găsim un strungar bătrîn care s-a reîntors știu eu — de la Arad, să zicem, fiindcă acuma sînt strungari la Tîrgoviște. Păi cred că strungarul ăsta s-a întors aici de cînd era ceva mai tînăr, că e de lucru la strung de mult. Știți ce, o să vă spun eu de un coleg de muncă, e mult spus coleg, că-i și mai în vîrstă, e și mai înțelept ca mine, e un meșter clasa întîia și cred că e cel mai nimerit. Și tovarășul director cred că vi-l poate recomanda, fără să se supere pe mine.

E frezor la secția unde lucrez, la sculărie. Lui Constantin Olteanu — Erou al Muncii Socialiste — îi face plăcere să stea de vorbă cu frezorul Toma Oprea, *că despre Toma Oprea-i vorba. Și lui Toma Oprea îi face plăcere să stea de vorbă cu oameni care știu să spună și da și nu nu numai da-da. Și mai mult decît vorba, îi place munca. Muncește pe rupte, cu pasiune și cu dragoste. Freza lui, cu program cu tot, nu-i face față. Nu mint, zău ! Îi mai place să călătorească și să întrebe.*

Dorește mult să discute cu profesori, matematicieni, astronomi, medici și să întrebe. Și lui Andrei Bacalu de la televiziune i-ar pune o mie de întrebări. Dar n-are vreme. Vreme, nu timp. Pentru Toma Oprea timpul *și* vremea *sînt două chestii deosebite. De-asta ar sta de vorbă cu un profesor mare de română care să-i explice de ce „timpul e probabil". Timpul nu e probabil, e Timp, vremea e probabilă. Și nici vremea nu e probabilă, e Vreme. Cunoaște și poziția stelelor, a aștrilor și a planetelor și mișcarea lor în Univers. Noaptea îi place să se uite la stele și nu prea mai are chef să întrebe. Nouă, tinerilor de la seral, ne explică ce alții se chinuie să ne explice. Are despre școală o părere excelentă. dar cunoaște și profesori fără har. De ei se miră așa cum se miră alții că nu se îmbracă elegant. Are o foarte proastă părere și despre ăia care judecă omul după căciulă. Judecă-l nu după căciulă, — spune — și nici după cap, ci după ce-i în el, judecă-l pe om după idei, după mîini pricepute, dar nu nene, după mielicică de oaie țurcană !*

Ia cu drag din răspunsurile din cărți, dar numai pe unele, altele le dă deoparte și își găsește singur. Cred că trebuie să-l cunoașteți, eu l-aș asculta zile întregi. Mi-a spus că el se miră de multe, dar și alții se miră, Dar mirarea lor n-o pricepe, că mirările lor nu-s mirări de întrebări, sînt mirări degeaba.

Nenea Toma se miră și de cîte unii care vorbesc cam prea mult de conștiința altora. Nu-i lasă să bată cîmpii, le-o retează cu vorbă scurtă ; «Conștiința ta e un băț cu două capete ; îl iei de-un cap și dai în toți ; cînd să dai și-n tine, nu-ți mai convine».

Cred totuși că trebuie, dacă mai aveți vreme, să stați de vorbă cu tovarășul director despre acest minunat muncitor, și cu Constantin Olteanu — iar dacă n-or să vă fie suficiente vorbele dumnealor, intrați la sculărie, direct, la Toma Oprea. Mie mi-a arătat într-o seară ce-o să fie Tîrgoviștea în afară de platformă industrială. Mi-a explicat ce-s acelea „ruinuri de cetate domnească" și ce sînt „ruinele din demolări". S-a bucurat ca un copil cînd s-a terminat, la roșu, casa de cultură și cunoaște, habar n-am de unde, cum va arăta cinematograful de lîngă parcul Mitropoliei, cum va arăta centrul comercial, nici modern, dar nici prăfuit. Mi-a tradus ce-i aia o machetă, — eu n-am știut că o machetă e aproape un vis — dar cînd Toma Oprea spune că „machetele Tîrgoviștei se vor reîntoarce uriașe pe drumurile cetății", ei bine, asta am priceput să-i poezie curată, și cred că despre aceste „Reîntoarceri" puteți chiar să și scrieți".

Ion Tudose Marin

ÎN ACEST NUMĂR :

● ȘASE SCRIITORI TINERI : Premiile C.C. al U.T.C. (pag. 3) ● PLANETĂ DE TINĂR : Ion Gheorghe, Grigore Hagiu, Gh. Tomozei prezintă pe Marin Lupșanu, Valeriu Pricină, Ion Rușeț (pag a 8-a)

●

ȚARA ÎMTÎMPINĂ ALEGERILE

● RÎNDURI PENTRU BĂIATUL DE LÎNGĂ MINE — File de arhivă — grupaj de Mihai Stoian ● ÎN DRUM SPRE CASĂ (confesiunile unui deputat) de Dan Tărchilă

viața cărților

poezie

Gîndul și cuvîntul poetic

Starea tutelară a poeziilor din acest al doilea volum semnat de **Florea Miu***) este suspiciunea dramatică față de puterea cuvîntului de a transmite exact, de a-l reprezenta fidel pe poet și gîndurile sale. Bineînțeles, poziția pe care se situează Florea Miu nu este deloc inedită și de aceea, mai important mi se pare să vedem care sînt nuanțele, dacă nu foarte personale, cel puțin semnificative, pe care le aduce poezia lui Florea Miu în cadrul acestei **teme.**

Mai întîi este vorba de **luciditatea** cu care poetul își cîntărește propriile șanse, nu numai de a se exprima cît mai exact față de ceea ce simte, dar și cît mai personal. El începe prin a ști că **„Ce zice vorba s-a mai zis"**, și asta nu e deloc puțin. Pentru Florea Miu cuvîntul este încă mormîntul gîndului pe care-l transmite : **„Mai căutați, prieteni, o naștere, o zi, / vă puneți fără teamă coroanele pe tîmple. / Orice cuvînt e moarte și moartea va zidi / pe sîngele meu aspru aceste ramuri simple"**, și de aceea, oricare dintre vorbe i se pare atît de departe de aceea ce ar vrea să spună, încît cuvîntul cel mai potrivit pare mut : **„Nu știu răspuns, nu știu să spun decît / că peste munți mă leagă strîns o zare — / cel mai adînc cuvînt îmi pare mut / de la izvor și pînă la vărsare !"**. Alteori însă, cuvîntul îi este atît de apropiat poetului, încît acesta din urmă îl simte ca pe un incest ! : **„Lăsați să cadă mîna ; e un gest / pe care-l află noaptea și pămîntul. / Domnesc aici și-n slava mea cuvîntul / e peste mine uriaș incest"**. Între aceste poziții extreme, între aceste limite dramatice, poetul nu capitulează, nu alunecă într-o dulce abulie, ci caută cu fervoare acel cuvînt ideal, care să-i poată acoperi cu exactitate gîndurile și fapta, cuvîntul care să-l legitimeze cu fidelitate : **„Doar un cuvînt e poartă spre cer și nu-l mai știu. / Rămîn legat de simburi, ca nașterea de vină. / Vreau să-mi acopăr fapta și peste faptă scriu, / cu cea mai aspră gură / întîia mea lumină"**.

Lirica erotică a lui Florea Miu păstrează și ea același fior neliniștit, deși, uneori, la o primă lectură, unele poezii par doar niște grațioase cantilene : **„Fierbinte carne încă mai viscolește-n os. / Trup lîngă trup în iarba izvoarelor ne-aș-terne, / dintre zăpezi și fluturi toț cerul meu frumos / a coborît mireasma ispitelor în perne. /...) Cum în genunchi rămînem și norii ard în sus, / precum ne stau în gene și apele și grîul, / în ochii tăi ard păsări din cerul meu adus, / neobosit, ne prinde și slava și desfrîul"**. O tenacitate subterană echilibrează mai întotdeauna lirica erotică a lui Florea Miu : **„Poți să mă naști ori să mă stingi întîi ; / poți să-mi arunci ferestrele pe gură. / Dacă se face ziuă, poți încă să rămîi : / am cheia nopții-n mîne și-n mîne nu se fură"**.

Deși se simte membru al unei familii orfice risipite, destrămate (**„Fluier plesnit coboară din desagă. / S-au risipit cu toții ai mei pe strune — / le simt orbitele cum umblă / prin lacrimă să se-mpreune"** ori **„Vechi obicei și vorbă de demult ! / Ca să le-nvăț, ar trebui să geamă... / Bătrînul rege orfic pare mut, / logodna lui cu harfa se destramă"**), Florea Miu găsește mai totdeauna puterea de a cînta lumea satului în care-și simte înfipte rădăcini puternice. Certe realizări în acest sens se găsesc în poezii ca **Iluminări, Poem, Lumini, Neîmplinire, Nu-i nimeni** și altele.

Poet aflat mereu la o răscruce sau alta, preferînd nașterii veghea și rostului puterea de a înțelege, Florea Miu își murmură de citeva ori gîndurile înainte de-a le așterne pe hîrtie. Altfel spus, înainte de a pune în cuvinte gîndurile sale despre lume, Florea Miu rostește în gînd, cu gravitate și neliniște, numele acestei lumi. Este aici și unul din sensurile posibile ale titlului cărții.

Dorin Tudoran

*) Florea Miu : ROSTIRE ÎN GÎND, Editura Cartea Românească.

proză

Caractere puternice, conflicte neconvingătoare

Aflat la al treilea volum, Ion Marin Almăjan continuă în romanul Neîmpăcat în minie* *o tendință ce are deja o tradiție destul de veche în proza noastră contemporană. Inaugurată de Marin Preda și urmată de D.R. Popescu și de Nicolae Velea, ea constă în esență din plasarea în mediul rural recent a unor personaje ieșite din comun prin comportament și chiar prin nume.* Neîmpăcat în minie, *amintește, de exemplu, de* Zilele săptămînii *(1959) romanul de debut al lui D.R. Popescu unde, ca și aici, personaje destul de neobișnuite militau pentru consolidarea unei gospodării colective.*

În romanul lui Ion Marin Almăjan etapa istorică este alta, evenimentele fiind mai apropiate de prezent. O regie destul de complicată pune în mișcare o seamă de personaje, ce trăiesc într-un sat din Banat. Monologurile alternează cu relatarea la persoana a treia într-un ritm menținut tot timpul foarte alert. Romanul este constituit din numeroase capitole, ce poartă drept titlu numele principalelor personaje (nume ciudate: Pan, Urmoacăru, Aringu, Popistaș, Frincu). Cam la zece pagini revine cîte unul dintre aceste nume, procedeul generînd o anumită tensiune a ansamblului. În afară de firul epic ce se ocupă de evenimente petrecute în satul cooperativizat al zilelor noastre există în carte o digresiune (Popistaș), *ce aruncă, prin succesive inserții, lumini retrospective asupra unor evenimente petrecute printre minerii din Anina în preajma marii crize economice din anii '30. Cu acest prilej apar figuri noi. Episoadele în care sînt prezentate luptele minerilor sînt destul de convingătoare(mai puțin scenele în care apare prefectul Tismănariu și alți reprezentanți ai oprimatorilor, în care se vede că prozatorul n-a asimilat pe deplin anumite modele livrești).*

Meritul principal al lui Ion Marin Almăjan este acela de a fi avut îndrăzneala și capacitatea de a construi personaje cu un contur complicat, foarte nuanțat. Este caracteristic, din acest punct de vedere Pan Sărăfin, personajul principal al romanului. Există în comportamentul său o seamă de contradicții, ce sfîrșesc însă prin a se armoniza. Pan — tractoristul care este ales președinte al cooperativei în ultimele pagini ale romanului — este o apariție complexă, contradictorie, dar urmînd în actele sale o logică subterană, autentică. Pan este un frondeur țăran, pe care mulți nu îl înțeleg și pe care nici cititorul romanului nu îl poate înțelege la o lectură superficială. În actele sale anarhice, în modul nepotrivit cu care își tratează soția se află ascunsă o patimă a adevărului, a dreptății. Sacrificîndu-i pe cei apropiați, sacrificîndu-se și pe sine printr-o serie de acte absurde, Pan neagă nedreptățile pe care necinstitul președinte al cooperativei le încurajează și le practică. Este păcat că prozatorul a dus lucrurile prea departe în ceea ce îl privește pe Pan, oferind odată cu ultimele pagini ale romanului supriza alegerii acestuia în funcția de președinte al cooperativei. Este prea mult, și din pricina acestei exagerări, coerența personajului este serios afectată.

De altfel, această decizie a prozatorului este caracteristică pentru categoria principală a neajunsurilor romanului. Stăpîn pe o tehnică a constituirii caracterelor ce nu poate fi contestată, Ion Marin Almăjan nu mai este la fel de convingător atunci cînd personajele romanului său se confundă pe tărîmul comun al vieții sociale. Pitorești fiecare în parte (memorabil este și Urmoacăru, un fel de damnat neputincios, pe care o dorință maladivă de răzbunare îl mînă la nesfîrșit pe urmele lui Pan), personajele nu mai sînt suficient de plauzibile atunci cînd se află în relații sociale definitorii pentru viața contemporană a satului nostru.

Senzația globală pe care Neîmpăcat în minie *o dă cititorului este una de concentare. Într-adevăr, un prozator mai puțin tentat de stilul cinematografic și de monologul scurt, gîfîit, generat de o stare de spirit greu de suportat, ar fi putut tripla textul, fără ca operația aceasta să iasă în evidență. Ion Marin Almăjan a ales concentrarea înghebînd rapid însă nu o dată conflicte neconvingătoare.*

Voicu Bugariu

*) Editura Eminescu, 1974.

critică

Umaniștii români și cultura europeană

Istoria literară și, după ea, mentalitatea comună au despărțit literatura română în două porțiuni perfect distincte : de o parte, o „perioadă veche", apanaj în genere al eruditilor și universitarilor, cu scrieri care nu se citesc ci doar se studiază și „perioada modernă", începută la mijlocul secolului trecut și aflată de atunci într-un continuu efort de sincronizare cu literaturile occidentale. Aceasta furnizează cu adevărat operele destinate lecturii, poezia, proza și dramaturgia, intrate într-un ritm european al exprimării și conținutului uman. Între cele două perioade ar interveni o fatală ruptură. Moștenită, problema aceasta, a „sincronizării", duce din cînd în cînd la manifestările unui „complex" de inferioritate. Fățiș sau ocolit, exponenții perioadei vechi, cronicarilor și cărturarilor dintre secolele XVII—XVIII li se „reproșează" lipsa unui contact mai pregnant cu literaturile occidentale, întîrzierea în cultivarea unor genuri, în alte părți, depășite, faptul, mai impresionat, că în vreme ce în alte locuri se scriau mari capodopere ale literaturii universale ei persistau în compunerea de cronici și letopisețe etc. Într-o asemenea comparație, Miron Costin, Neculce, D. Cantemir ies mai mult sau mai puțin striviți față de modelele potențiale. Privirea literaturii române numai prin prisma noutății ei în abordarea unor genuri, prin prisma influențelor și a receptărilor, numai prin conul voinței exprese de sincronizare cu cultura europeană ignoră, însă, o întreagă și prestigioasă tradiție. Au căzut în această greșeală, pe lîngă alții, și Ibrăileanu și Lovinescu, pentru care cultura română începe de la secolul XIX încoace. De abia în **Istoria...** lui G. Călinescu literatura veche va deveni o matcă formatoare a literaturii moderne, cu personalități comparabile pe plan universal, cu raportări de nume care să dea măsura unui efort intelectual exemplar. Cu G. Călinescu, literatura română „veche" își descoperă, printre prăfuitele pînă atunci file, vii pagini de capodoperă, născîndu-și urmași. Este, însă, în cea mai mare parte o izolare de nuclee artistice iradiante și nu o reconsiderare a întregii epoci, literatura modernă românească începînd, și aici, de fapt cu „descoperirea Occidentului". Problema era de a găsi acestei perioade o unitate de structură culturală centrală în jurul unui principiu ordonator. Cum observă, de altfel, și eminentul cercetător Alexandru Duțu în primele pagini ale cărții sale, „Umaniști români și cultura europeană", o asemenea incursiune totalitară este de dată recentă. „Pînă în ultimele două decenii, nu s-a vorbit în istoriografia culturală română despre o etapă umanistă. Este o cucerire recentă conturarea acestei perioade, care marchează în viața culturală a societății române o nouă treaptă. Scriitorii denumiți de istoricii literari anteriori drept „cronicari" ne apar astăzi ca oameni de cultură cu un evident spirit critic și cu o nețărmurită încredere în capacitatea cuvîntului scris de a participa la plămădirea actului istoric ; ei au cristalizat o tradiție de cultură, au imprimat un spirit civic creației intelectuale și au introdus perspectiva istorică în evaluarea activității umane. Analiza textelor elaborate de acești gînditori de la sfîrșitul secolului XVII și începutul secolului XVIII a pus în lumină preocuparea lor de a clarifica sensul unui destin în timp, de a da o accepțiune largă conceptului de „popor", de a preciza conținutul îndatoririlor ce revin membrilor unei colectivități ce se angajează într-o acțiune civilizatoare". Plecînd de la premisa că nu numai literatura dezvăluie structurile mentale ale unei societăți, ci, alături de ea, și alți factori contribuie la conturarea unui model cultural, cartea lui Alexandru Duțu este o foarte interesantă și seducătoare analiză a programului pe care îl formulează umanismul român, a imaginii sale despre civilizația europeană, a chipului de om exemplar pe care îl propune și a răspunsurilor pe care le dă problemelor ridicate de existență. În special, paginile consacrate modelului de umanitate pe care îl au în față umaniștii români, model extras din realitățile locului, în comparație cu tipologiile occidentale, merită o atenție deosebită. Dar și alte probleme, cum ar fi originalitatea, rolul umanismului românesc în sud-estul european sau experiența intelectuală pe care o comunică se impun prin erudiția descripției și siguranța detaliilor oferite. Incursiunea întreprinsă de autor este convingătoare. Un stil mai acut, mai puțin alambicat, spunînd lucrurilor pe nume ar fi acordat pledoariei lui Alexandru Duțu o și mai mare forță de convingere.

Dan Cristea

*) Editura Minerva, 1974.

O nouă carte de Marin Preda

Urmare din pag. 1

Curentele politice de dreapta, apărute înaintea acestui moment crucial în viața politică europeană, erau simțitor întărite de cuceririle militar-politice ale unei Germanii bine înarmate și lipsită de scrupule. Mișcarea legionară, pandant românesc al mișcării naziste din Germania, se află și ea în plin moment de expansiune adusă la putere de generalul Antonescu. Situație în care arestați, maltratați, amenințați cu moartea, comuniștii români dovedesc o abnegație asupra căreia scriitorul și-a oprit semnificativ privirea. Colectivitatea românească trăiește în romanul lui Marin Preda unul din cele mai grele momente din istoria ei : sfîrtecată printr-un Dictat banditesc, aflată între mari puteri și potrivnice tendințe, amenințată din interior de o mișcare oficializată, caracterizată printr-un minus de rațiune și exces de criminalitate. Marin Preda depășește în această carte planul de perspectivă al romanelor vechi. El îmbrățișează întreaga lume românească într-unul din cele mai critice momente ale istoriei ei. Romanul **Delirul** țintește să fie o oglindă lucidă, obiectivă și justițiară a acelui moment într-o viziune personală.

Proza românească, romanul românesc au abordat cu timiditate astfel de perspective vaste și rareori cu reușite demne de atenție. Sincronizat formal cu literaturile apusene, în care acest tip de roman a înflorit fără întrerupere, scriitorul român nu s-a ridicat decît rareori la o sincronizare de fond, la o sincronizare mai adîncă, deși evenimentele prin care a trecut România în secolul XX nu numai că îl îndreptățeau, dar chiar îi și cereau imperios un astfel de roman. **Delirul** lui Marin Preda este primul roman de anvergură care tratează din unghi românesc, atent mai ales la fenomenul românesc, evenimentele circumscrise ultimului război mondial. Ce a îndemnat (îndrumat) pe scriitor către această carte ? Nu era oare pentru mulți Marin Preda scriitorul dedicat exclusiv unei lumi care-și pierde treptat propria față, metamorfozîndu-se neîncetat, lumea țărănească ? Sau conform prejudecăților literare curente, nu era Marin Preda prizonierul nu numai al unei tematici, dar și al unui orizont anacronic și lipsit de perspectiva întregului ? Am încercat altădată să arătăm cît de neîntemeiate sînt astfel de susțineri care nu urmăresc chestiunile de esență ale operei lui Marin Preda. În **Imposibila întoarcere** el se situează frontal în cîmpul deschis al celei mai acute și moderne problematici umane. Vorbind despre scriitor și marile evenimente, el ne mărturisește că înțelege rolul scriitorului legat de marile seisme pe care le trăiește umanitatea și că rolul său este ori de a le presimți printr-o operă ori de a le clarifica după ce ele s-au consumat. Condiția marii literaturi, ne spune scriitorul, în asta stă, în legătura cu neliniștea morală a maselor pe care literatura trebuie să o aibă în vedere.

O prejudecată mult mai puternică are în vedere Marin Preda scriind această carte. Combătînd-o în **Imposibila întoarcere** el pleacă de la puținătatea cărților inspirate de marile suferințe și dezastre colective ale românilor, de la ignorarea lor de către scriitori, de la teoriile despre idilismul poporului român care-i falsificau nu numai fizionomia morală dar și înfățișarea istorică. Nu, „badea Gheorghe" n-a boicotat istoria, răspunde Marin Preda acestor teorii, iar istoria românească este departe de a se situa în afara marilor perimetre ale istoriei europene și ale unor probleme specifice acestui perimetru.

Delirul cu perspectiva sa nouă, cu ochiul scriitorului deschis către politic, mai ales, nu este o carte surprinzătoare pentru cei ce nu ignoră anumite antecedente. Am putea spune că era tipul de roman către care creația lui Marin Preda trebuia să evolueze în chip firesc. Explicația dramei țărănești a lui Ilie Moromete nu poate fi pur individuală și nici pur locală și pornit pe drumul decriptării acestui neobișnuit țăran din Cîmpia Dunării ochiul și creația scriitorului nu se puteau mărgini doar la perspectiva unui univers care nu-și conține singur toate explicațiile. De aceea Moromeții prezenți și aici vor avea un rol periferic, nu lipsit de semnificație, dar lipsit de importanța veche. Scena o ocupă alte personaje, nu o dată personaje reale, consemnate de cartea de istorie, personalități puternice și nu o dată malefice, ale căror gesturi sau hotăriri au determinat catastrofe de o importanță hotărîtoare pentru mari colectivități și pentru omenirea înseși. Problema care preocupă pe autor, în aceste personaje își găsește expresia.

Romanul se numește **Delirul**, dar despre ce delir este vorba ? Este vorba de un delir individual sau colectiv ? Prin romanul său Marin Preda pune din nou, în chip conștient și subliniat, problema raportului dintre conducător și mase, iar răspunsul său e altul decît cel formulat de Tolstoi în celebrul său roman **Război și Pace.** La Tolstoi, Napoleon nu poate determina victoria împotriva rușilor, după cum nici Cutuzov pe cea împotriva francezilor. Înfruntarea depășește posibilitățile lor de a coordona și controla conflictul care capătă o înfățișare deosebită decît a avut-o în alte războaie napoleoniene. Dar chestiunea nu se reduce doar la victorie, ci la toate consecințele pe care le are concentrarea puterii în mîinile unei ființe atotputernice și, subliniază scriitorul, delirante. În legătură cu Hitler, de mai multe ori personaj al romanului, Marin Preda scrie aceste rînduri : „Un om în delir sparge și distruge tot ce întîlnește în cale. Dar ce poate un om întîlni în cale ? Propria-i casă și cel mult cartierul în care poate alerga bezmetic cu un cuțit în mînă. Este repede prins și virît de brațe omenești, ca și ale lui, într-o după care a fost între timp chemată. Dar dacă înlocuim cartierul cu un continent și individul comandă armate puternice ? Cuvintele și hotărîrile lui devin acte istorice. Prin delirul său istoria se exprimă ea însăși în delir..."

Romanul meditează la condiția umanității prinsă în vîrtejul delirant al ultimului război mondial, la condiția României atrasă de forțe mai puternice decît îi ofereau propriile-i resurse într-o horă a dezastrului mondial, la condiția indivizilor prinși în turbioanele istoriei. Aflată la primul volum cartea promite prin anvergura ei romanescă, prin gravitatea problematică, prin altitudinea privirii, și nu în ultimul rînd prin capacitatea scriitorului de a crea personaje credibile să devină titlu de referință în romanul românesc. Complexitatea ei o recomandă unei tratări nuanțate, ceea ce vom și face.

prezențe

● **La Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu" s-a sărbătorit împlinirea a 25 de ani de la înființarea revistei literare „Neue Literatur". Din partea conducerii Uniunii Scriitorilor a luat cuvîntul poetul Virgil Teodorescu. Au omagiat evenimentul Anton Breitenhofer și Emeric Stoffel, redactor șef al revistei „Neue Literatur". Au mai participat, Marin Preda, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor și poetul Vasile Nicolescu.**

● **La 1 februarie au început acțiunile din cadrul celei de a 15-a ediții a „Lunii cărții la sate" manifestare organizată de Consiliul Culturii și Educației Socialiste în colaborare cu Uniunea Centrală a Cooperativelor de Consum. Asociațiile de scriitori din întreaga țară au întocmit programul de desfășurare a acțiunilor prevăzute începînd de la 1 februarie. Astfel Asociația Scriitorilor din Iași a stabilit că în întregul județ să se deplaseze două grupe de scriitori formate din Andi Andrieș, Ion Chiriac, Mihai Drăgan, Dumitru Ignea, George Lesnea, Mihai Ursachi, Ion Istrati, Aurel Leon, Ioanid Romanescu, Haralambie Țugui.**

● **Comitetul de cultură și educație socialistă al Municipiului București, cu sprijinul Asociației Scriitorilor din București a organizat șezători literare în comunele din perimetrul Capitalei. La Căminul cultural din comuna Voluntari s-a desfășurat un festival literar la care au fost prezenți Antoaneta Apostol, Nicu Filip și Florin Calafeteanu ; la Căminul cultural din comuna Pantelimon, Nicolae Dragoș, la Consiliul Popular din comuna Dobroești,col. I. Gh. Pană, Al. Gheorghiu Pogonești și Carmen Nițulescu ; la Căminul cultural din comuna Glina, Virgil Carianopol ; la Căminul cultural din Chitila, Teodor Balș și Liviu Bratoloveanu ; la Mogoșoaia, Valeriu Gorunescu și Dan Zamfirescu.**

aqua forte

Nimic nou

Victor Stoleru și-a adunat, pe 150 de pagini, preocupările de critic literar. Au rezultat „Crochiuri de istorie literară". Pînă aici nimic rău. Problema care se pune este noutatea informațiilor aduse atunci cînd se face istorie a literaturii. În privința aceasta, Victor Stoleru rămîne mult dator cititorilor și mai cu seamă specialiștilor. Scriind despre Petru Maior și acțiunea acestuia de culturalizare a maselor, autorul reușește să nu comunice nimic necunoscut pînă în prezent. Citind masiv din Iorga, Romul Munteanu, Blaga, Popovici, Athanasie Marienescu, etc., comentatorul nu apelează nici măcar la fragmente mai puțin cunoscute din scrierile lui Petru Maior, ci folosește frazele ultracunoscute. Ce-i drept, repetitio...

Într-un „eseu monografic" dedicat lui B. Fundoianu, istoricul literar rămîne iarăși dator. Astfel, el nu comunică numele adevărat al poetului, debutul i-l fixează în revista „Viața nouă" în loc de „Valuri" (primele versuri poartă titlul „Adorm florile" — n.n.), trece foarte ușor peste studenția lui Fundoianu, peste cunoștința cu Arghezi, pentru a ajunge la anul 1930, a reveni apoi la 1923 reușind derutarea serioasă a lectorului. Cînd se lansează în considerații critice, V. Stoleru scrie banalități cu iz de prețiozitate : „Autorul se arată a fi un lector inteligent" (parcă se îndoia cineva de inteligența lui Fundoianu ! — n.n.). Alteori propozițiile sînt absolut puerile. Concluziile sînt demne de o „comunicare" ce-și propune deliberat o aglomerare de locuri comune : „În epoca dintre cele două războaie mondiale, B. Fundoianu își are un loc bine determinat în literatura română (atenție la ceea ce urmează — n.n.) atît prin multiplele preocupări intelectuale (sic !) cît și prin viziunea înnoitoare a unei naturi glorificate cu mult realism (descoperire epocală ! — n.n.) în care viața pulsează continuu și unde poetul se încadrează perfect fenomenelor naturale" (adică devine vînt, ploaie, lapoviță sau ninsoare, nu ? — n.n.).

În alte studii, introducerile sînt stas, inventivitatea stilistică, bogăția vocabularului lăsînd de dorit : așadar și Odobescu și M. Sebastian, fiecare în parte, a fost invariabil „una din cele mai interesante personalități ale...".

Singurul lucru aproape inedit (pentru că au existat și necroloagele la vremea respectivă) il reprezintă o „fișă de istorie literară" a celui ce a fost G. C. Nicolescu.

L. G.

Inițiative culturale

● *Demnă de laudă este inițiativa redacției săptămînalului „Ifjúmunkás", organ al Comitetului Central al Uniunii Tineretului Comunist, care, prin suplimentul său literar, face periodic cunoscută cititorilor săi evoluția poetilor români contemporani din tinerele generații.* „Prin prezența lor — adică a poeților tineri din România n.n., citim în preambulul rubricii în cauză — dorim să facem cunoscut tinerilor cititori maghiari din România un mesaj poetic actual, străbătut de spirit constructiv, prietenesc" *În numărul de joi 30 ianuarie a.c. al suplimentului literar tipărit de redacția ziarului „Ifjúmuncás" este prezentat tînărul poet Dan Mutașcu prin poemele* Cu umerii ușor de rouă *și* Era Brâncuși, *în tălmăcirea tînărului poet maghiar din România, Tomóry Péter.*

Manuscriptum în dialog cu studenții

În suita de manifestări pe care redacția revistei „Manuscriptum" le organizează periodic, stabilind un dialog direct și eficient cu cititorii săi, se înscrie în aceste zile și întîlnirea cu studenții Facultății de limba și literatura română de la Universitatea din București, întîlnire prilejuită de lansarea numărului 1 din 1975, dedicat lui Mihai Eminescu.

Discuțiile vor fi axate pe problemele reabilitării documentului și exigențele istoriei literare, probleme care suscită un interes major în contextul literar contemporan. Vor participa la dezbatere redactorii publicației și, ca invitați, colaboratorii numărului recent apărut al revistei „Manuscriptum", profesorii universitari Zoe Dumitrescu Bușulenga, Iorgu Iordan, Al. Dima, Dan Simonescu, Ov. S. Crohmălniceanu și Gh. Bulgăr, precum și prof. univ. dr. D. Păcurariu, decanul facultății. Vor fi audiate înregistrări mai puțin cunoscute cu vocile de aur ale lui G. Călinescu și Perpessicius, vorbind despre Eminescu.

Cu același prilej, Muzeul literaturii române inaugurează în holul facultății un punct expozițional dedicat celor mai semnificative aspecte ale cercetării și valorificării patrimoniului literar național.

Manifestarea va avea loc pe data de 21 februarie, la Facultatea de limba și literatura română a Universității din București.

Spiritul critic și temperatura ideilor

Urmare din pag. 1

acumulare". Sau : „O cultură străină avea să pună în valoare energiile poporului, iar nu să atrofieze cumva unele din aceste energii". În alt loc : „O cultură străină împrumutată este ca un capital străin, menit să pună în utilitate, spre cel mare beneficiu, o bogăție națională, care altminterea ar rămîne neexploatată". Observînd că între bogățiile materiale și spirituale există deosebirea dintre civilizație și cultură, reținem că Ibrăileanu forța oarecum lucrurile tocmai în scopul, pedagogic, al convingerii. Lăsînd la o parte, prin urmare, o anume lipsă de nuanță, normală într-o polemică, unde nuanța poate fi luată drept o concesie făcută adversarului și o nesiguranță a propriilor opinii, teza pe care se fundează Spiritul critic *și anume :* Caracterul firesc și necesar al împrumuturilor din afară, *exprimă un adevăr incontestabil, mai ales în viața societăților moderne.*

În schema ideologică a eseului său însă, Ibrăileanu introduce multe fapte și aprecieri discutabile și un evident spirit părtinitor, mai ales atunci cînd susține superioritatea spiritului critic moldovenesc în raport cu cel muntenesc. Problema fiind prea adesea dezbătută, și deci elucidată, vom releva inadvertența de criteriu în cazul celui mai tipic spirit critic, dar muntean și anume Caragiale. Aici Ibrăileanu renunță la criteriul de bază, superioritatea spiritului critic moldovenesc, în înțeles mai de grabă psihologic, introducînd criteriul oportunității : Caragiale trebuia să apară acolo unde era terenul cel mai prielnic pentru critică, adică în demagogia muntenească. Că autorul Scrisorii pierdute *vorbește în numele claselor de jos, ca și Eminescu și socialiștii, aceasta nu schimbă cu nimic lucrurile inadvertența rămîne.*

Pare oarecum surprinzător, dacă ignorăm partipriurile autorului, că momentul Junimii, *care i-ar fi dat argumente decisive în privința spiritului critic moldovenesc, este tratat unilateral și nedrept. Alecu Russo e mereu opus, în avantaj, lui Maiorescu : „Alecu Russo a scris mai mult și a adus argumente mai multe împotriva stricătorilor de limbă decît Maiorescu... a scris mai mult și a adus argumente mai multe împotriva imitației servile decît Maiorescu". Superioritatea șefului* Junimii *nu e recunoscută decît „în lupta pentru triumful bunului gust". Referirile la Maiorescu sînt totdeauna nefavorabile : „spirit eminamente negativ" (uitîndu-se că nimeni n-a afirmat, cu atîta consecvență și autoritate marile valori ale epocii sale) și că spiritul „maiorescian" s-a îndreptat împotriva pseudovalorilor : „temperament rece", „fire sterilă de concepții și simțiri" (!), spirit „lipsit de poporanism" (adică de simpatie pentru țăran, ignorîndu-se elogiul adus țărănimii în „Literatura populară" sau* În contra direcției de azi în cultura română *și în alte împrejurări). Junimiștii sînt o copie a lui Maiorescu : „Uscăciune morală și răceală". „lipsa de iluziune și avînt", fiindu-le caracteristic „zeflemismul" (se vede că imaginea lui Pogor era luată drept etalon prin pitorescul ei). Junimismul este „mai mult o stare sufletească vagă, un sentiment, decît o teorie bine definită" (Lovinescu, Călinescu, Vianu considera că dimpotrivă). Ibrăileanu a ignorat un lucru ce ni se pare esențial : junimiștii au fost conservatori și organiciști, cu privire la introducerea formelor de civilizație, exprimînd „spiritul critic moldovenesc", în raport cu receptivitatea mai nediferențiată a muntenilor la aceste forme. Dar în privința culturii ei erau mai degrabă „europeni", „munteni" adică, promovînd introducerea valorilor universale, ceea ce le-a și atras acuzația de „cosmopoliți". O reflecție a lui Eminescu, foarte sugestivă, putea fi comentată în toate consecințele ei : „Educația străină e rea, cultura străină însă nu e rea".*

O pondere specială, în volum, o au studiile eminesciene : capitolul despre poet din Spiritul critic, Curentul eminescian, Postumele. *Primele două se ocupă de ideologia și psihologia poetului și nu de arta sa. Concluzia din* Spiritul critic *este aceea că critica lui Eminescu se făcea „în numele claselor mici, al meseriașilor, al răzeșilor și al țăranilor" care susțin consecințele dezvoltării capitaliste, spre deosebire de junimiști care vorbeau „în interesul claselor diriguitoare". Judecățile cu privire la ideologia eminesciană rămîn aproape de neclintit. Scriind însă, în 1901,* Curentul eminescian, *rămînem puțin decepționați de înțelegerea criticului cu privire la poetul „din lume cel mai iubit de mine". Criticul se întreabă : „Cine a fost acel Eminescu ? Ce a simțit și a cugetat el ? Care a fost atitudinea sa față de lume ?" Iar răspunsul schițează imaginea unui poet mai de grabă maladiv, înapt și nepregătit pentru viață, demn mai degrabă de compasiunea noastră : „lipsit de viață", „mare neputincios în ale vieții", „idealizînd retragerea din luptă" și creînd, prin* Glossă *și alte poezii „catehismul abuliei" fiind, pe deasupra „spiritul cel mai reacționar din Țara Românească". Cauza o găsim în următoarea judecată, aducînd mult cu vulgarizarea sensului* Luceafărului *întreprinsă de Gherea care vedea în gestul de indiferență al lui Hiperion din final gestul vulpii care, neajungînd la struguri, declară că sînt acri : „neputînd trăi viața și fiind îngrozitor a admite existența fericirii cînd tu nu o poți gusta, ajungi fatal să negi posibilitatea fericirii și deci valoarea vieții". Lăsînd la o parte caracterul minimalizator al unei asemenea judecăți ea vine în flagrantă contradicție cu o alta, aparținînd tot lui Ibrăileanu, după care Lovinescu ar fi trecut „nepăsător peste interesele lumii acesteia" ceea ce aduce cu „înălțarea în sfera ficțiunilor impersonale" a lui Maiorescu. Dar Ibrăileanu era vădit influențat de Gherea, și mai ales de Vlahuță care s-a pronunțat de asemenea, despre „curentul Eminescu" în 1893. Căci, spre deosebire de Maiorescu, care vedea poezia română a deceniilor următoare prezidată în geniul lui Eminescu, Ibrăileanu face alte constatări : „Curentul Eminescu moare... Poetul care a cîntat* Floarea albastră *e la apus... Școala eminescianâ a murit... Eminescu a murit..." Ca și Gherea, Vlahuță și alții care, considerîndu-l pe Eminescu, așa de unilateral, pesimist, pledau pentru o poezie „optimistă". Dar poezia de după Eminescu a înșelat așteptările criticului, care o consideră o adevărată „aberație". Nereceptivitatea sa la simbolism e notorie.*

O problemă specială ridică articolul privitor la Postumele *lui Eminescu. Publicarea postumelor ar fi o impietate la adresa poetului, ele nu-l reprezintă căci „Eminescu nu e, nu poate fi altul decît cel ce a voit să fie el însuși". Sînt aduse, în sprijinul poziției afirmate, multe argumente, unele ispititoare, toate la un loc avînd o logică strînsă. Opinia lui Ibrăileanu este însă unilaterală, și, voind să slujească poetului, atinge obiective contrarii. În mod ciudat, Ibrăileanu vede în Eminescu tipul poetului clasic, echilibrat în expresie, artizan, așa cum l-a impus Maiorescu. Este, însă, cum a dovedit din plin Călinescu, și apoi I. Negoițescu, o imagine împuținată a marelui poet. Postumele ne revelează forța titanică în direcția abisală, răscolitoare și impunătoare, de dimensiuni colosale, necunoscute celui care se mulțumește cu opera publicată. [Este interesant de observat că opinia lui Ibrăileanu, din ce în ce mai uitată, are un ultim susținător în Tudor Vianu care, în* Istoria literaturii române moderne, *1944 (scrisă în colaborare) contestă valoarea postumelor pe aceleași criterii ca și Ibrăileanu, numai într-o formulare mai detașată, deși referirea la Călinescu nu se poate masca indeajuns.] Pătrunse de o prețuire fără dubiu, mai mult, de o mare iubire pentru poet, studiile ce le-am amintit ne apar azi insuficiente și, nu o dată, incomprehensibile, — schițînd o imagine de sfîrșit de secol, din care eminescologia modernă a reținut prea puțin.*

Dacă, așa cum spuneam, judecăți de valoare, argumente sau simple opinii ale lui Ibrăileanu pot fi controversate, căci în cultură nimic nu e „literă de evanghelie" în schimb imaginea criticului ca entitate a breslei ne apare exemplară. Simțim în fiecare articol și în fiecare frază a lui Ibrăileanu un torent interior de sensibilitate, o trăire, la temperaturi incandescente a ideilor, o sinceritate adîncă și nepervertită a convingerilor. Persuasiunea cititorului, finalitate a oricărui critic nu se poate concepe în afara unei asemenea structuri. Căci argumentele seci, nepuse în mișcare de focul sacru al ființei criticului, rămîn moarte. Idealul criticului trebuie să fie capitularea cititorului în fața opiniei sale și, chiar de nu va izbuti totdeauna, trebuie să aibă conștiința că și-a făcut datoria fără să se cruțe. Un critic blazat, fără conștiința apostolatului ce-l oficiază, este, de la început, ratat. Din orice critic, oricît de mare, poate să rămînă foarte puțin. Important e să rămînă, totdeauna, Criticul. Iar Ibrăileanu a fost, fără îndoială, unul din exemplarele etalon ale breslei.

Premiile literare ale C.C. al U.T.C.

șase scriitori tineri

„Tineretul așteaptă de la oamenii de litere și artă să creeze opere tot mai multe, care să corespundă gusturilor, cerințelor, specificului vîrstei sale și care să poată contribui la deschiderea de noi orizonturi pentru tînăra generație a patriei noastre, să o înflăcăreze și să o îmbărbăteze în învățătură, în muncă, în viață."

NICOLAE CEAUȘESCU

Dumitru M. Ion:
„Imnuri"

Poeziile din acest din urmă volum al lui Dumitru M. Ion, **Imnuri**, deși construite pe un singur reper tematic, și anume acela al inițierii unei vîrste fragede în iubirea de patrie, nu sînt monotone, nu funcționează ca o mașinărie învechită de făcut metafore convenționale, așa cum nu o dată se întîmplă în demersuri similare. Trebuie să notăm de la bun început că prezentele **Imnuri** (ed. Ion Creangă, 1974) au prospețimea matinală a unui peisaj primăvăratic înnobilat de fericirea castă a prunculuI la sînul

matern, ipostază-cheie pentru aceste versuri care invocă ființa sacră a patriei. Adresîndu-se copilăriei prin tehnica reducției limbajului, tehnică necesară revelării imediate, transparente a unui sentiment dominant, Dumitru M. Ion tinde să se adreseze de fapt tuturor prin însuși procesul de purificare reclamat de această coborîre (sau ascensiune) spre perceperea inaugurală a lucrurilor. Vrem să spunem că lăudînd inocența, capacitatea omului de a recepta universul în fiecare zi cu un ochi viu și interogativ, adică de a-l retrăi mereu ca pe propria-i viață, poetul se ridică împotriva rutinei, a înregistrării pasive, stereotipe, adică împotriva ignorării devenirii autentice a fluxului vital.

Dumitru M. Ion reușește în aceste **Imnuri** să-și păstreze ochiul deschis și emoția curată, deși mijloacele expresive țin mai curînd de un fond tradițional, dar care fond se dovedește încă fertil tocmai datorită impactului cu ochiul deschis și emoția curată. Peisajele, adesea, au un ritm mioritic, ondulații melodioase, blagiene își fac simțită prezența : „Într-o roșie cvadrigă e inima / Patriei mele : / Cai albi / Desfac cu pieptul lumina. / Cîntați voi surioare oile de vară / Cu mine : / Secunde, / Oițe cu lînă și lacremi de aur, / / Urcați, urcați cu cvadriga o dată către / Colinele / Vieții. / Eu stau într-un cîmp alb și sorb razele galbene. / / Într-o roșie cvadrigă ființa patriei mele / Trecu : / Eu-ngenuncheam / Ca un arbore fericit de-un popor de semințe. / / Mă ridicam mult mai tînăr precum / Un glob de aur / Și miere : / Cîntați, cîntați voi surioare clipe de vară. / / Cai albi desfac cu pieptul iubirea care-nflorește / În flautul / Zilei de vară. / — În flaut sapă un cîntec, șoptește patria mea ! / / În flaut sădește o sămînță de imn : din ochiul ei / Să se nască / O flamură. / Totdeauna vei fi cîntărețul libertății și ființelor mele, / / Cai albi fremătînd de-ntinsă și liberă pace / Desfac cu pieptul / Lumina : / Dacă un pom sau copil au cîntat fericiți : / / Imnuri, clipite, oițe cu lîna de aur, / Urcați / În amiaza / De vară către colinele vieții, e liberă patria mea" (Imn 4).

Ceea ce a cîștigat Dumitru M. Ion în acest volum a cărui structură este, după cum remarcam la început, una de ordin tematic, înscriindu-se în coordonata etică a laudei ființei patriei, ține de o limpezire, o cristalizare mai fluentă a versului, de o simplificare din interior a dispoziției metaforei în pagină, adică se poate vorbi de un progres pe o direcție estetică. Talentul lui Dumitru M. Ion îl bănuim împlinindu-se nu pe baricadele avangardei literare, cu experiențele ei de atîtea ori sterile, deși nici un poet demn de acest nume nu trebuie să le ignore dacă nu vrea să facă figura atavică a unui bizar reprezentant, printre contemporanii săi, al preistoriei artei. Dar dacă se spune că talentul înseamnă intuirea vocației autentice, aceasta implică în mod logic că trebuie să părăsești la timp căile experimentale care-ți rămîn străine.*) iar calea cea mai dreaptă a împlinirii talentului lui Dumitru M. Ion o vedemn trecînd prin aceste **Imnuri** clare și melodioase, apropiate de zodia rostirii simple a cîntecului, din care vom mai cita o piesă revelatoare : „Minunile noastre-aburind în cuvinte / Peste gorganele vechi ceartă-oseminte : / Boabelor grase, de grîu, le dau dinții / Acolo în luturi unde beau apă părinții / Zamolxe în grîu ochii de aur și-i ține — / Numără orele cimpului în poamele bune : / Certuri lungi de sănătate și de culori / Curg prin șistare de fulger din nori. / Pe Bărăgan arde un abur de pîine de casă. / Ființe-n ființe sămînța își lasă, / Oamenii merg de la o margine-a humii / Le scîrțîie-n vorbe cumpăna Lumii — / Cînd merg peste cîmp cu femeile grele / Neamul se-nduplecă și cîntă în ele" (Imn 5).

Dan Laurențiu

*) Intru păstrarea justă a lui „est modus in rebus", Ion Barbu ne învață : „Că-i greu mult soare să îndure / Ciupearca crudă de pădure, / Că sufletul nu e fîntînă / Decît la om, fiară bătrînă, / Iar la făptură mai firavă / Pahar e gîndul, cu otravă..." (Riga Crypto și lapona Enigel)...

Nicolae Mateescu:
„Războiul pîinii"

Munca oamenilor stă în centrul cărții lui Nicolae Mateescu, **Războiul pîinii,** *și elogiul care i se face acesteia ni se pare a fi foarte convingător în primul rînd pentru că e făcut cu sobrietate, cu măsură, fără false exaltări, fără fraze ditirambice și grandilocvențe. Autorul nu face parte nici într-un caz din categoria acelor reporteri gata să lesine de emoție ori de cîte ori văd o combină și care nu-și revin din uluială descoperind că în plin secol douăzeci coasa și secera au fost în sfîrșit abandonate. Toate acestea i se par firești tînărului reporter, mai puțin atent la mașini și mult mai dispus să fie atent la oameni. „Griul înseamnă pîine" — ni se spune. „Pentru pîinea aceasta trec anii celor de aici — peste șase mii de oameni". Spre acești „șase mii de oameni" își îndreaptă Nicolae Mateescu atenția, într-adevăr curios să-i cunoască să le înțeleagă psihologia. Ce s-a întîmplat cu acești țărani în clipa în care au trebuit să renunțe la un anumit fel de a munci și au început să muncească altfel ? Altfel, adică în comun. „În timpul colectivizării — spune unul din eroii cărții — noi foloseam vorba următoare : cît stă omul singur la fiecare țigare aprinde și un chibrit, dar dacă se string mai mulți la un loc, ajunge un băț de chibrit pentru toate țigările. Vorba era bună, avea adevărul ei. Dar cînd au început să muncească în comun țăranii de la noi parcă uitaseră tot ce știau : că porcul se îngrașe, că oaia dă lapte"... O intuiție exactă îl duce pe tînărul reporter spre esența unui proces a cărui complexitate încearcă s-o înțeleagă. Oamenii despre care el scrie nu pot însă fi cunoscuți cu adevărat decît prin muncă, așa că munca în cartea lui Nicolae Mateescu va fi filmată cu... încetinitorul, ea fiind de fapt adevăratul erou al cărții. Nu întîmplător capitolul cel mai amplu este cel în care este descrisă mult așteptata zi a treieratului, zi ce se desfășoară cu solemnitate, după un anumit ritual parcă. Nu se poate renunța la o anumită „ceremonie", notează autorul, chiar dacă, deocamdată, (omul întrînd „în necunoscutul lumii acesteia cu motoarele duduind pentru a fixa hotarele unei noi înțelegeri")... „încrederea reciprocă între om și pămînt s-a sdruncinat"... Cartea lui Nicolae Mateescu este interesantă după cum putem vedea și pentru că autorul ei nu-și propune doar să noteze* ceea ce vede, *ambițiile sale fiind mai mari. El vrea să surprindă, de fapt, procesul unei deveniri văzînd cu ochiul sociologului dar și cu cel al psihologului, atent, după cum am mai menționat, la reacțiile oamenilor. Iar oamenii aceștia dacă vorbesc uneori „ca din carte", adică prea convențional și ușor festiv, își recîștigă autenticitatea îndată ce sînt lăsați să vorbească despre munca lor de fiecare zi, despre lupta lor cu pămîntul, în sfîrșit despre „războiul pîinii". Iar detaliile pe care ei ni le dau cu privire la această muncă sînt întotdeauna interesante. Dealtfel chiar autorul a învățat o mulțime de lucruri legate de agricultură. „Griul a tras ceva apă peste noapte, e încă umed", notează Nicolae Mateescu. Sau iată-l ascultînd glasul pămîntului ca un adevărat țăran : „Se aude din cînd în cînd un zgomot greu, de parcă pămîntul s-ar crăpa încet, zilnic, sub picioarele noastre. Parcă o respirație greoaie se înecă în bătaia vîntului și în cerul închis de astăzi. Ne oprim să ascultăm. Dacă n-ar fi apa aceasta ciudată aici, zgomotul n-ar părea, poate, atît de nefiresc". În acest fel prezența reporterului în carte devine nu numai firească, ci am putea spune emoționantă. Emoționant este efortul acestuia de a înțelege, încercările pe care el le face pentru a se apropia în mod autentic, neconvențional de colectivitatea de oameni de la Rușeț, de vreme ce și-a propus să scrie despre ei. Emoționant e sentimentul responsabilității care îl animă pe Nicolae Mateescu. „Transcriind" viața de fiecare zi a acestor oameni angajați într-o bătălie continuă, impresia nu este de ariditate, în ciuda austerității stilului, ba mai mult, sînt unele pagini în care se realizează chiar o anumită „atmosferă" nu lipsită de virtuți poetice. Iată-l, de pildă, pe autor vorbind despre o încăpere a dispensarului veterinar : „Într-una din camere trei oameni stau la o masă unul lîngă altul și scriu autobiografiile. Încăperea e mică, cu bănci pe lîngă pereți, cu dulăpioare pentru medicamente. Pe pervazul ferestruicii o cutie de carton cu fiole. Miroase a medicamente și a vaci, a lapte, a pămînt încins. Prin ușa deschisă se vede soarele aproape alb o lumină violentă." Din nou, lucru firesc, reporterul se întîlnește cu prozatorul priceput în a crea o atmosferă, cu toate că ambițiile cărții rămîn, în primul rînd, reportericești. În tot cazul vom citi în continuare cu mult interes pe reporterul și, de ce nu, pe prozatorul Nicolae Mateescu al cărui talent incontestabil este de pe deplin confirmat în cartea de față.**

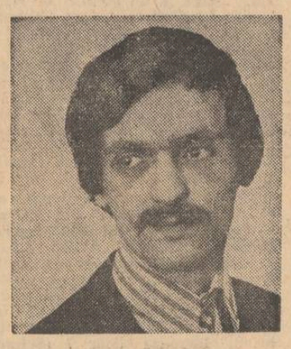

Sorin Titel

Gheorghe Suciu:
„Botează-mă cu pămînt"

Fără a neglija unele „tehnici" ale prozei astăzi de mai largă circulație, romanul lui Gheorghe Suciu **Botează-mă cu pămînt** (Ed. Cartea românească) indică în mod esențial o precisă descendență, și primul nume ce se cere amintit aici e cel al lui Slavici. Gheorghe Suciu se trage și el din stirpea, încă atît de fecundă și viguroasă, a prozatorilor numiți cu un cuvînt tot mai cuprinzător în critica literară **ardeleni.** Este uimitor cîte zboruri se pot desface și azi din trunchiul acestei tradiții literare. Și asta, în vreme ce urmărim cum fascinația modelor literare — mult prea îndepărtate, în spațiu, și cam prea apropiate, în timp de noi — răpește nu o dată unora orice speranță de reală originalitate...

Din acest punct de vedere, cred eu că **Botează-mă cu pămînt** ilustrează o fecundă ambiție polemică ; aș spune însă că, în cazul de față, o asemenea atitudine se realizează nu prin rezistența autorului la procedeele mai recente ale narațiunii românești (postură altfel destul de facilă și deloc inteligentă, pe care Gheorghe Suciu nu și-o îngăduie), ci prin decizia cu care acesta se solidarizează cu tema propriei sale cărți, una prin excelență socială și actuală.

Botează-mă cu pămînt este, în linii mari, desigur, istoria unei familii de țărani transilvăneni, confruntați, la un moment dat al stării lor îndelung constituite, cu actul cooperativizării, în genere cu transformările profunde din anii socialismului. „Acest roman — explică Gheorghe Suciu într-o notă de început — face parte dintr-un ansamblu mai mare intitulat **Adio, domnilor țărani.** Întregul își propune să evidențieze că cea mai numeroasă și mai adîncă dintre clasele noastre istorice, țărănimea, era pregătită, în spiritualitatea ei, pentru primenirile revoluționare ce-au venit, vin și vor veni necontenit". Cum se vede din chiar „teza" cărții, cu excepția unor nuanțe („era pregătită..."), poate și acelea discutabile ca noutate deplină, nu sîntem încă pe un teren de fapte puțin familiare prozei noastre consacrate actualității țărănești. Era și greu dealtfel, dată fiind și o anume presiune efectivă a tradiției însăși exercitată asupra preferințelor din scrisul contemporan pentru investigarea lumii rurale. Încît va trebui să căutăm altundeva, să identificăm mai în profunzime nota particulară, neîndoios captivantă, a romanului lui Gheorghe Suciu. Ea se degajă, mi se pare, din modul intim în care

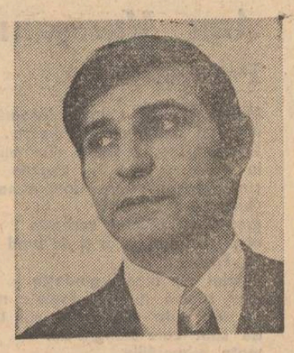

autorul își materializează tema și știe să evidențieze sau să dea un sens, adesea nebănuit, elementelor constitutive ale cărții. Și pentru că vorbeam de spiritul prozei ardelene, trebuie să precizez că romanul lui Gheorghe Suciu i se adaugă acestuia cel puțin prin două atitudini esențiale : mai întîi, prin atacarea decisă a unei problematici sociale ; apoi, prin infuzia în text a unei pulsații morale într-adevăr greu de neglijat.

Deloc egală în izbînzile sale, **Botează-mă cu pămînt** este o meditație de un patetism supravegheat, asupra destinului a trei generații dintr-o familie al cărei trecut se pierde într-o nobilă patriarhalitate țărănească (ultimul său termen e „acel Sofronie legendar" și, deopotrivă, simbolic). Numai că Nicolae Picu, Aron și Nicky constituie — cum vom vedea — nu linia dreaptă a unei evoluții de la bunic, prin fiu, pînă la nepot. Interesul cărții e de a desfășura prin aceștia, cu o minuție remarcabilă, triunghiul unei drame a cărei motivație devine treptat cu mult mai adîncă decît poate pătrunde privirea comună, și, de aceea, sesizabilă de către sătenii din Silvițea doar în aspectele sale exterioare, nefirești, cînd nu sînt de-a dreptul grotești.

Ce se ascunde însă în spatele acelor reacții ciudate prin care relațiile cu lumea ale lui Nicolae Picu, cel numit în roman cu secretă admirație, cu uimire și teamă, Bătrînul, încep să se tulbure ? În modul cel mai acut întrebarea și-o pune Nicky, fiul lui Aron și nepotul Bătrînului. „În taina gîndurilor acestor oameni nu poate pătrunde nimeni — spune odată autorul prin glasul lui Nicky ; ceea ce fac și spun ei la suprafață, ceea ce se vede nu-i tot una, de cele mai multe ori, cu ceea ce gîndesc de fapt și cu scopul pe care și l-au propus și pe care îl urmăresc cu o tenacitate revărsată". Iată, așadar, la Gheorghe Suciu, un mod de a-și concepe personajele, de a defini „marca" lor care, nu numai în intenții, este o taină.

Cum s-a observat, **Botează-mă cu pămînt** comunică o dramă a paternității frustate, deși cel puțin Aron ne sugerează și altceva : o identitate văduvită de noblețe. El e, adică, primul descendent care nu mai poartă vechea aură a familiei, de la „Sofronie cel legendar" încoace. Iată însă că la un moment dat, în clipa în care Aron așteaptă la rîndul său un copil, romanul oferă Bătrînului încă o șansă : cu o condiție : cel care se naște să poată continua spita bărbătească a familiei. Nepotul însă va crește sub o altă zodie, Nicky este trimis la studii, evenimente sociale profunde zguduie orînduielile moștenite, modifică raporturile umane, conștiințele. Între timp, cîteva situații aspre provoacă Bătrînului reacții rătăcite, de o violență tulbure și hilară. Evident, viața e uneori necruțătoare, lucru pe care începe să-l înțeleagă cu adevărat abia nepotul, dar ea își urmează cursul atotcuprinzător, indiferent dacă nu fiecare individ i-l pătrunde pînă la capăt.

Ar fi însă greșit dacă am considera, împreună cu Bătrînul că nepotul, Nicky, îl continuă doar pe acesta. Oricît de neverosimilă ne apare antiteza dintre Bătrînul și Aron, nepotul — în fond — îi continuă deopotrivă pe amîndoi : atît pe Bătrînul, a cărui noblețe înseamnă rămînere în legendă, cît și pe Aron, a cărui tenacitate înseamnă luciditate în fața faptelor, disponibilitate la concretul istoric. Din acest punct de vedere, **Botează-mă cu pămînt** reprezintă un efort de apropiere de valorile morale ale unei adînci spiritualități, proprii geografiei noastre. Cu tot abuzul reflexiv, menit doar să-i rarefieze substanța epică, recunoaștem romanului lui Gheorghe Suciu meritul de a fi, în esență sa, elogiul unor valori spirituale capabile să ne definească în timp și spațiu. Materia romanului **Botează-mă cu pămînt** se încarcă adesea-ori, de la bobul de grîu, pînă la masivitatea carului cu snopi, de vibrația unei lumini adevărate.

Ion Budescu

Gàlfalvi György:
„Pe pămîntul natal, la marginea lumii"

Tînărul Gálfalvi György, care se mîndrește în mod deschis cu calitatea lui de reporter — în cel mai larg sens al cuvîntului —, este un adept incurabil al realității și al adevărului uman contemporan. Tinuturile vizitate de el (cîndva întra-adevăr uitate chiar și de Dumnezeu), în care scriitorul soseste cu o curiozitate științifică asemenea unui explorator, sînt și astăzi la marginea lumii noastre, cel puțin în sensul geografic al cuvîntului. Este vorba de acele comune și orășele de provincie, încercuite de ape tulburi și adînci sau pierdute în sălbăticia munților noștri, ale căror locuitori au dus lupte seculare și crîncene cu natura, cu toate greutățile inerente dezvoltării istorice, pentru supraviețuire, pentru o viață mai bună și demnă.*

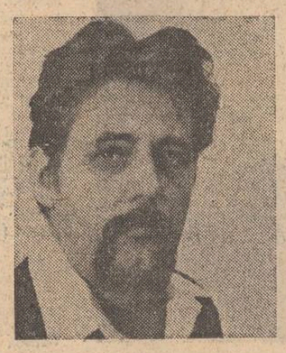

S-ar putea pune întrebarea : oare ce interes avem noi, aflîndu-ne în plin avînt al construcției, să ne oprim cu o atenție care se pare exagerată asupra unor probleme așa zise „locale", mai ales în acele ținuturi, care nici nu sînt dintre cele mai reprezentative ?

La asemenea posibile întrebări, volumul de reportaje al lui Gálfalvi György dă un răspuns categoric și fără echivoc : ceea ce trebuie să ne intereseze și în aceste locuri, este în primul rînd omul. *Acel om, care — poate și datorită unor împrejurări subiective — nu se dă bătut, în ori și ce situație aricît de grea ar fi ea. De fapt, eseul introductiv al volumului, asemenea unui cap de afiș nu face nici un secret din faptul, că autorul are o predilecție accentuată pentru acei oameni, care în loc să lungească vorba, mai bine fac treabă. Ei sînt eroii noștri cotidieni, care își trăiesc viața într-o febrilă activitate, dăruind întreaga lor capacitate de muncă colectivului, societății. Eroii lui Gálfalvi sînt de regulă oameni simpli : învățători rurali, cooperatori, directori de cămine culturale, medici de circumscripție, strungari, funcționari, constructori — cu alte cuvinte acei oameni ai zilelor noastre, a căror viață și activitate nu se rezumă doar la morala basmelor din copilărie („Dragi copii, vedeți și voi că cel bun și cel harnic învinge, iar cel rău, oricît de viclean ar fi, dă de bucluc..."). Eroii cărții duc o luptă decisivă atît împotriva unor greutăți, greșeli și atitudini false — izvorîte din mentalități birocratice, dogmatice, formaliste, sau din inerția și comoditatea unor factori locali —, cît și împotriva propriilor lor slăbiciuni. Unul dintre ei, un director-învățător al unei comune din Transilvania (a cărui viață ar putea constitui tema unui roman extrem de interesant) declară între altele : „...Să nu credeți cumva, că luîndu-mi viața de la capăt, aș face totul la fel... De exemplu, aș ocoli cu siguranță toate morile de vînt. Și aș purta de grijă soției și băieților mei. Prea mult i-am obligat să-mi urmeze exemplul. Eu n-am cunoscut, de pildă, concediul de odihnă și am crezut, că pe această bază am dreptul ca nici copiii mei să nu meargă în tabere de pionieri, cu toate că aș fi putut aranja asta fără nici-o problemă. Eram fericit, că ei m-au recunoscut totdeauna, dar mi-e teamă, că nu pot lăsa altă moștenire, decît bucuria muncii...".*

Aspectul dramatic al acestei confesiuni se datorește faptului, că în ciuda unor schimbări revoluționare petrecute în viața materială a maselor, încă o parte însemnată a oamenilor nu se raportează la cele mai înalte cerințe ale comportamentului social-uman înaintat.

Reporterul Gálfalvi are darul de a surprinde aspectele, detaliile autentice ale unor conflicte caracteristice dezvoltării noastre sociale. Prezentîndu-ne însă un șir impresionant de oameni înzestrați de arma atotbiruitoare a muncii și a faptelor, se manifestă ca un scriitor veritabil, politic, care își cunoaște locul lui adevărat : acela de a fi mereu de partea acelora, care făuresc istoria și viitorul nostru.

Cseke Gábor

*) „Pe pămîntul natal, la marginea lumii" (Szülöföldön, világszélen), Editura Kriterion, București, 1974. Colecția FORRAS.

Titi George Cîmpeanu:
„Fața nevăzută a lunii"

De la „Mușcătura de șarpe" la „Fața nevăzută a lunii" T. G. Cîmpeanu schimbă un macaz important de cale ferată, mutîndu-și bagajele literare pe alt traseu.

A debutat cu o carte de scufundări în lumea interiorului omenesc, desenînd fizionomii cu pleoapă închisă pentru peisajul cotidian. Personaje lovite de o stare vecină cu somnul plutesc peste filele cărții, trăind exclusiv în plan imaginativ. Nu se înghesuie cine știe ce multe evenimente în narațiunile aburoase ale debutului lui Titi George Cîmpeanu. Spațiul literar este ocupat de evaziuni.

Și iată că fără nici un fel de avertismente autorul scrie deodată o carte exclusiv epică. „Fața nevăzută a lunii" este o narațiune ce abia de-și încape numărul întîmplărilor. Imaginația autorului nu mai emană vise, ci acțiuni. Lumea cărții nu se mai desprinde de lumea reală. Nici o iluzie nu încearcă să schimbe peisajul înconjurător. Personajele contează prea puțin într-o asemenea scriere. Este evident că faptul duce tot.

Dacă odinioară tînărul autor practica cu delicii tehnica scufundărilor, acum preferă a staționa la suprafața problemelor. Evenimentele nu mai sînt puse în discuție, ele sînt înregistrate. Ce-i drept, cu multă culoare. Pregnant. Dar ce contează mai mult este, totuși, numărul lor.

Drumul pe care-l anunță „Fața nevăzută a lunii" nu ni se pare mai interesant decît acela pe care pornise „Mușcătura de șarpe". Cauzele întîmplărilor prin care trec oamenii sînt cu mult mai interesante decît întîmplările pur și simplu. Dar Titi George Cîmpeanu demonstrează o virtuozitate remarcabilă, chiar și așa, numai înregistrînd, și din acest punct de vedere cartea este alertă, foarte dinamică, atrăgătoare, se citește fără oprire, beneficiază de un stil captivant. Autorul practică un limbaj elocvent, netocit, evită locul comun, se exprimă cu mare prospețime, fixează atenția.

Dar, mai ales remarcabilă este dezinvoltura cu care Titi George Cîmpeanu tratează o problemă pe care nu i-o furnizează experiența de viață ci experiența culturală, livrească. Indeobște evenimentele cuprinse între anii 1930—1945, aparținînd unei istorii încă „imediate", sînt tratate de literați cu crispare, lipsește, adesea detașarea „marelui timp". Titi George Cîmpeanu nu se născuse încă în vremea eroică pe care o străbat personajele lui. Dar tînărul său ilegalist este, cu toate acestea, credibil. Secretul izbîndei nu e greu de aflat : autorul nu idealizează, nu vopsește numai cu alb. Personajul său afișează contraste, un comportament discontinuu, fragmentat de semne de întrebare și exclamare. Este imprevizibil, deloc „pozitiv" în sensul schematic, știut al cuvîntului. Ne interesează tocmai prin ceea ce este el problematic, „de discutat".

N-am spune că între cele două mostre literare prezentate de

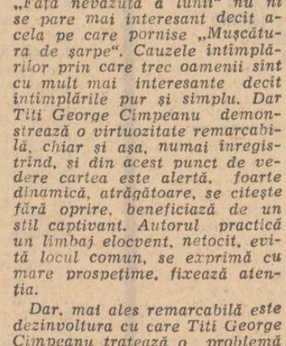

Titi George Cîmpeanu autorul ar trebui s-o aleagă pe a doua. O lume literară văzută prin personaje este, totuși, de preferat. Drumul către literatura umanului are nevoie întotdeauna de fapte și întîmplări atractive menite să fixeze atenția și, în sensul acesta, „Nevăzuta față a lunii" este un experiment necesar.

Sânziana Pop

Franz Hodjak: „Toleranțe"

Volumul lui Franz Hodjak nu cuprinde atît „toleranțe" (cum a fost tradus titlul volumului „Spielräume" — Kriterion 1974) cît într-adevăr „spații de joc" — fiindcă nu incapacitatea de a

zice da sau nu, care împiedică alegerea și purificarea, este problema poetului aflat, să zicem, în vîrful muntelui, de unde se văd toate cărările, ci nevoia de spațiul în care ideea, fără a fi închisă în limitele definiției, își află adevărata reprezentare. De aceea „grăbit despachetează din ceață / toate cele / turnuri, copaci, acoperișe, stîlpi de telegraf / și ce se mai găsește printre ele, / destule lucruri le întoarce astfel / cu susu-n jos — și nebăgînd de seamă / atinge clopotul luminii de aramă / și-ncepe a-l clătina". **(Ore de dimineață, I).** Simbolurile pentru care se străduie, deci, poetul să spargă piatra unor concepte, spre a ne duce „de cealaltă parte-a posibilului", atîrnă ca niște case vechi țărănești „pe șiruri de munți ruginiți... / cu tăcute, de fumuri acoperite proverbe, / peste inimi pescuite de grindă / cu popoare de corbi risipiți / peste colbul spinărilor / cu dantelele frunții-nclinate / dar proaspăt albind, / încălțate-n străvechi legende ce încă / se aud în piatra cea aspră pășind, / ca o umbră și totuși prealuminate, / în genunchi, de trudă sau cugetare, căzînd / stolul de case / țărănește — adunate : / jumătate crescute în piatra cea aspră, / jumătate-n perete abrupt coborîte / (spre cealaltă parte-a posibilului) / — totuși, în mare, nehotărîte" **(Case vechi țărănești).** Această nehotărîre între piatră și aer se rezolvă greu la Franz Hodjak din cauza simplificării ei frecvente pînă la formulă — tiranizînd cu prea multe adevăruri : „Ce nu poți măsura, / mărginești / așa sau așa : / transee / pe amîndouă părțile adevărului" **(Despre egalizare ; Ausgeglichenheit),** „Mai bine pe negîndite despre-adevăr, să pui întrebări / decît premeditat adevărul / să-l pui sub semnu-ntrebării" **(Despre adevăr).** Astfel de cuvinte-flamuri își au loc printre celelalte poeme sub numele de „Einfälle", care ar trebui traduse „Cele ce-ți dau prin gînd" și care ocupă un mare număr de pagini, punînd „spațiul de joc" pe care-l caută poetul în lumina prea tare a logicei.

Prin urmare intenția de abstractizare a reprezentărilor obișnuite își găsește deocamdată mai multe cărări : poezia reflexivă **(Sărmășel, Cluj ; Natură moartă ; Corăbii ; Interior ; Contrajoc —** Gegenspiel) cea conceptualistă, realizată prin silogism poetic. **(Lume împărțită, Demagogul, Seneca și poporul)** și calea programatic-militantă **(Notă marginală, Epitaf pentru satul vietnamez Song-My, Gradație) ;** dintre care prima tendință ne oferă cel mai bine spațiul de joc, în înțelesul de joc secund. Acesta apare adesea întruchipat și în virtuți de minuire a limbajului (de tipul folosirii verbelor prepoziționale cu caracter simetric și contradictoriu) care dă unor poeme trăsături de glossă. **(Variațiuni transilvane).** Poezia lui Franz Hodjak e tînără atît prin traiectoriile viitoare care se întrevăd în ea, cît și prin aerul tonic pe care îl respiră : „Sînt zorii o grădină mare / lumina scutură abia mijite ceasuri / de zi, cu degete ușoare / și oamenii-s polen : ducînd nădejde / li se îndreaptă zborul către floare". **(Ore de dimineață III)**

Grete Tartler

țara întîmpină alegerile

Florin Costinescu

E ora mai adîncă

E mai adîncă ora și clipa-i mai de preț
cînd sufletul oglindă-i de vremuri viitoare ;
pămîntul care cîntă prin Jiu și Voroneț,
prin Mureș și prin Olt, prin Dunăre și Mare
există-n noi mai tainic, mai tînăr mai frumos
cînd sufletul oglindă-i de vremuri viitoare.

Ascultă mersul stelei, nepieritoarei stele
ce luminează bolta unui măreț destin ;
cînd sufletul oglindă-i de vremuri viitoare
istoria e-o virstă a tinereții mele
spre care cerbi de soare în lungi alaiuri vin
să-și potolească setea, să urce, să coboare
munți fecundați de rouă în anotimp sublim

Se-aude cornul veghei, un sunet ce adună,
se-aude pasul ierbii înaintînd pe plai ;
cînd sufletul oglindă-i de vremuri viitoare
iubirea te inundă — e pace și furtună
prind toate-n jur contururi și, dintr-odată, grai
și fericit te-ntorci spre fii și spre părinți
aproape ești, aproape de visele-ți fierbinți.

Ana Mureșanu

Patriei

Maică lumină, strins înfășoară-mă
în jurul miezului tău arzător.
Obrazul tău, aidoma dimineții
în lume strigată de veghea
cîntătoarelor păsări, inmiresmat.
Gura ta,
graiul cel dulce-l vorbește
al pădurii de stejar și de brad și de fag.
Și Fruntea-ți
Gîndul de Bine-l gîndește.
Iată, maică lumină, faptele mele,
cu ele durat-am podul cel trainic
de subt care-alungat-am
toate primejdiile.
Mladă îți sunt.
Naște-mă dar,
putere ție, fără hotar.

Rodian Drăgoi

Fragede viori

Pentru țara de azi, pentru țara de mîine votez,
copacii-ncep să nască mai fragede viori,
se-aude clar cum mierea aleargă prin albine
în casa mea se intră doar prin privighetori

o, mugurii se urcă de-a valma în copaci,
cîmpiile ard toate cu flăcări lungi de grîu,
un val imens de fluturi mi se încurcă-n păr,
cu bărci de crin pot trece orice riu

pentru țara de azi, pentru țara de mîine votez,
pentru visul de aur al neamului meu,
dragostea toată o adun din izvoare
pe tîmplele țării s-o pun curcubeu.

Virginia Mușat

O nouă primăvară

Ne înălțăm destinul
Cu palmele unduind de iubire
Se conturează trupul țării
Mai rotund și mai cald
Multiplicat în inimi
Partidul — Prometeu ne-nlănțuit de fire
Din riul cutezanței ne-nconjură cu-n fald
Deschideți porțile — trecători spre lumină
Pe Munții de aur cu fruntea milenară
În cinstea ta pămînt din soare rupt
Votăm solemni o nouă primăvară

Ligia Tomșa

Această casă

Aici e casa noastră de piatră,
Cu praguri de cîmpuri
Și ferestre de munți,
Aici ne-au semănat străbunii,
Într-o pădure de goruni,
Cînd se luminau stelele-a nunți
Și mugeau zimbrii la rădăcina de veac.
De-atunci,
Am zidit mereu lîngă casă, cîte-o fîntînă,
Cîte-o dimineață,
Cîte-un suris, cîte-un semn,
Ca din oasele noastre-ngropate-n grîu,
Să rămînă,
Popoare de ciocîrlii și cocori,
Să ducă-n lume veste despre această casă,
Zidită anume pentru ziditori.

Rînduri pentru băiatul de lîngă mine

Este relativ ușor să ne imaginăm cum va arăta ziua aceea. Frunzărim calendarul pe anul în curs — 1975 — și, la fila 9 MARTIE citim : „Soarele răsare la 6h 40m". Știm cum arată o zi la debutul primăverii. Știm cum începe o zi de duminică. Știm că totul se va desfășura în bunăvoie și mulțumire. Iar băiatul pe care-l cunosc de cînd umbla în pantaloni scurți, își va exercita — alături de-ai săi, alături de noi — pentru prima dată, DREPTUL DE VOT. Pentru el, pentru băiatul acela, din vecini, m-am hotărît să scriu textul de față. Îmi aduc aminte că atunci, în 1946, luna lui noiembrie, nici noi n-aveam cu mult mai mult de optsprezece ani. Mi-aduc perfect de bine aminte ; totuși, cum memoria hîrtiei este, categoric, mai strictă decît cea umană, mi-am propus să regăsesc cîteva din filele scrise și publicate de alții în urmă cu aproape treizeci de ani. Pentru că intervalul — altminteri scurt — dintre prezent și trecut, merită, pretinde chiar să înfățișezi distanța, înfinit mai mare decît o pot măsura anii, timpul...

I

Număr de număr, începînd devreme, încă din octombrie '46, **Scînteia** publică sus, lîngă capul ziarului, chemarea : **„Cetățeni, Partidul Comunist Român vă cheamă să votați SOARELE** (un soare desenat), **semnul Blocului Partidelor Democratice"** (nr. 1 oct., pag. 1).

Dedesubt, titlu puternic, cu majuscule : UN SINGUR FEL DE PIINE. Textul : „Constatîndu-se că o mare parte din brutării, în scop de speculă, au fabricat piine neagră în cantități insuficiente și desfăceau piine albă, socotim că se impune să se fabrice un singur fel de piine integrală. În felul acesta vom asigura aprovizionarea minimă a populației cu piine. Este o cerere justă și o supunem celor în drept" (nr. 1 oct., pag. 1).

Pe aceeași pagină : „În comuna Pantelimon s-au inaugurat duminică dimineață : un cămin de zi pentru copii, o baie comunală și o cooperativă" (sub titlul : **Înfăptuirile B.P.D.).**

II

„Blocul Partidelor Democrate — Comitetul electoral județean Ilfov — are durerea de a anunța moartea maiorului STĂNESCU GRIGORE, președintele Comitetului electoral județean al B.P.D. Moartea l-a surprins în plină luptă pentru apărarea democrației românești. Comitetul județean ia parte la durerea familiei și invită cunoscuții și membrii partidelor componente ale B.P.D. să ia parte la înmormîntare, care va avea loc joi, 3 septembrie a. c., ora 4 p. m., la Cimitirul Militar Ghencea". (nr. 3 oct., pag. 2).

Fotografie. 9 copii — 3 băieți și 6 fete — cu flori, în spatele lor virstnicii. Ochi înduruați. Text : „În Parcul Național a avut loc comemorarea victimelor de la 8 noiembrie 1945, căzute în Piața Palatului. În clișeu : copiii victimelor la mormîntul părinților". **(România liberă,** nr. 14, noiembrie, pag. 1).

„Frontul Democrat Universitar din Timișoara a hotărît organizarea unui curs gratuit pentru fiii de muncitori și țărani, în vederea admiterii la Facultatea de Medicină. De asemenea, F.D.U. va sprijini și din punct de vedere material pe cei ce vor frecventa cursurile, prin acordarea de mese gratuite la cantinele muncitorești" (**Scînteia,** nr. 4 oct., pag. 1).

Titlul : SĂ SE PUNĂ CAPĂT RISIPEI. „Un ziar de prinz anunța deunăzi, pe o jumătate de pagină, deschiderea a încă două baruri și a unui nou restaurant de lux. Prin radio sîntem zilnic poftiți să luăm masa la cutare sau cutare local «select» de curînd deschis. Toate acestea se întîmplă în capitala unei țări care a fost greu lovită de secetă și care ar trebui să economisească fiecare fărîmă, pentru a salva de la foamete și boală sute de mii de familii din regiunile năpăstuite... Nu se poate admite sub nici un motiv spectacolul pe care ni-l oferă sutele de localuri în care speculanții și profitorii sfidează greutățile imense prin care trece marea masă a populației muncitoare și cea a regiunilor lovite de secetă" (**Scînteia,** nr. 6 oct., pag. 3).

BONUL DE PIINE (titlu). „Astăzi este valabilă a doua jumătate a bonului nr. 147, pentru una rație de 300 gr. piine neagră" **(România liberă,** nr. 2 noiemb., pag. 2).

III

Sub titlul : SĂ ÎNCETEZE SPECULAREA ALIMENTELOR !. „Speculanții de alimente au întrecut măsura. În piețele Capitalei prețurile au ajuns exorbitante. Ceapa se vinde cu 6 000 lei kg., o varză costă 9 000 lei, o conopidă este 15 000 lei bucata, iar cartofii nu pot fi cumpărați decît cu 6 000—7 000 lei kg. Untdelemnul se vinde peste tot la preț negru... Cu prețuri afișate sau neafișate, specula este desăntată. Echipele populare care vor demasca speculanții sînt gata și vor să pornească la lucru !" **(România liberă,** nr. 3 noiemb., pag. 1).

O NOAPTE LA „ARIZONA D'HIVER" : șampanie Poméry, Greneuil, pâté de fois gras și mușetru prăjit sau cum se trăiește în „lumea bună". Și : „Cînd trei sute de oameni donează costul unei sticle de șampanie pentru a salva de la moarte copiii Moldovei înfometate" (titlu și subtitluri pe 3 coloane). Din text : o sticlă de șampanie — 500 000 lei ; o sticlă de vin — 80 000 lei ; într-o seară „slabă" la **Melody Garden,** încasările ating suma de 22 milioane lei ; la **Mon Caprice** un client lasă în farfuria orchestrei un dar de... 70 000 lei ; public format din fabricanți și industriași, oameni de bursă, speculanți (devize, aur, penicilină, alimente, etc.). „Detaliu" : salariul lunar i-ar fi ajuns aici, la „Arizona", unui matriței (de la „Metaloglobus"), pentru... 1/3 sticlă șampanie. Scenă : un muncitor și un student, din partea Comitetului de ajutorare a regiunilor înfometate, trec pe la mese și colectează bani : „Nici aici să n-avem liniște ? Doar plătim"... Comentariul confratelui din '46 : „Erau aproape trei sute de oameni în local. Nu toți refuzau echipa. La o masă s-a dat suma de 20 000 lei, costul unui pahar de vin. În total s-au strîns 560 000 lei. Nici măcar 2 000 de cap"... Conopida (la negru) 15 000 lei bucata!

IV

NEOMENOASA FAPTĂ A UNUI PROPRIETAR. „Maiorul Savin Vasilescu, controlor la O.R.A.P., vrînd să-și evacueze chiriașii, a încercat în fel și chip să-i dea afară. Pînă la urmă a tocmit o echipă de salahori și a dărîmat casa chiriașilor pînă la temelii. Au rămas fără adăpost : trei femei — una de 83 ani, doi bărbați — unul paralizat" **(România liberă,** nr. 6 noiemb., pag. 1).

„Patronul unui atelier de tîmplărie din Constanța, pe nume Nanciu Ion, angajează ucenici sub 14 ani — călcînd legile în vigoare — și îi obligă să muncească minimum 13 ore zilnic, îi hrănește mizerabil, îi culcă pe talaș și cu orice ocazie le mai și dă cîte-o „sfîntă" de bătaie. Alt patron, Victor Onossé, proprietarul unui depozit de vinuri de pe șoseaua Pantelimon nr. 32, a angajat pe Ion Bălan ca grădjdar. După ce l-a ținut un an de zile, lăsîndu-l desculț, dezbrăcat,

— File de arhivă — grupaj de Mihai Stoian

fără foc, în cruntă mizerie, l-a concediat fără preaviz legal. O fată, Victoria I. C. Nicolae, care lucra la un atelier de richtuit în comuna Tudor Vladimirescu, str. Decebal, a fost grav bătută de patronul ei — Vasile Manu — și azvîrlită pe drumuri, după un an de muncă. Iată doar cîteva fapte de o excepțională gravitate, căci demonstrează că patronii nu s-au lepădat încă de obiceiurile trecutului. Muncitorii organizați și ocrotiți azi de legile țării și de autorități, vor ști să-i pună însă la respect și pe cei mai înrăiți" (sub titlul : SĂ ÎNCETEZE UMILIREA ȘI BATJOCORIREA OAMENILOR MUNCII ! **(Scînteia,** nr. 23 oct., pag. 5).

Titlul : **Principalul acționar al Fabricii de chimicale „Mărășești" din Valea Călugărească — Ghiță Pop — sabotează producția și înfometează pe muncitori.** Aflăm : în opt luni de zile — deși aprovizionarea economatelor este obligatorie, conform legii, pentru patroni — la „Mărășești"-Valea Călugărească s-au distribuit în total, de persoană (în 8 luni) : un litru de ulei, 400 gr. orez, 10 kg. ceapă. Din 16 secții ale fabricii, lucrează doar 7 **(Scînteia,** nr. 4 oct., pag. 1.).

V

Sub titlul : SINAIA, un oraș cu două încăperi. Text : „Cînd intri în ea, Sinaia îți face acum impresia unui oraș mort de mult... E doar o primă impresie însă. Căci e destul să intri în sala cea mare a Cazinoului — are două cu totul — ca să te crezi într-un bilci : sute de oameni, de toate virstele, de toate rangurile, de toate înfățișările, grupați în jurul celor douăsprezece mese lungi, de ruletă... Pancartele triumghiulare anunță : „Miza minimă de la 50 000—100 000 lei"... Între toți, numai crupierii par vii... O vorbă veche spune că omul se cunoaște în trei împrejurări : la băutură, la drum și la joc. Dacă-i adevărat că aici se dă pe față sufletul omului, apoi sufletul celor de la Cazinou este grozav de pustiu și de trist, un mare, un nesfîrșit gol, neant... Există și o a doua încăpere a cazinoului, mai mică. Are cinci mese de joc, mici. Aici se joacă **baccara** și **braziliană...** Miza cea mai mică este de o sută de mii. Dar nimeni nu pune mai puțin de trei... A venit acuma un domn cu un trabuc de foi. Spune : „Banco", rămîne în picioare și scoate teancurile de hîrtii de o sută, le aruncă pe masă, trage două cărți... (pierde — n. n.). Mă uit la domnul care a mizat și care acum se caută iar în buzunare... E tîrziu și Sinaia, cufundată în ceața nopții, pare mai pustie, mai singură. Numai ferestrele cazinoului sînt luminate, ca odaia unui bolnav... Cazinoul pare un imens, un uriaș abces al egoismului și singurătății. Din toți banii pierduți aici fără trudă într-o singură seară, s-ar hrăni ținuturi întregi de oameni muncitori și săraciți. E adevărat că statul a intervenit cît a putut, folosind veniturile cazinoului pentru bolnavii spitalelor. Dar tot nu e de ajuns. Inconștiența risipitorilor de milioane frizează cinismul. Într-o țară vătămată încă de atitea bube ale trecutului, risipa jucătorilor e mai mult decît un lux. E un contrast al cărui sens nu poate scăpa nimănui, și care seamănă a sfidare... Iată, în gară intră un tren cu copii, sînt cîteva sute din înfometații moldoveni, duși undeva, spre Brașov, într-un cămin unde să găsească hrană și hăinuțe, învățătură și adăpost. Și au ochii mari, plini de lumina tuturor nădejdilor unei vieți care începe, au ochii mirați și mai mari în mijlocul fețelor palide care au cunoscut alte spaime decît ale numărului cîștigător. Și e-n ochii cu care-i privesc pe jucătorii sgribuliți de pe peron, atita mirare și mustrare !"... **(Scînteia,** nr. 24 oct., pag. 1 — semnătură : MIRON RADU PARASCHIVESCU).

CU CÎT ȘI DE CINE AU FOST AJUTAȚI PLUGARII DIN REGIUNILE LOVITE DE SECETA (titlu) : „Pînă la data de 21 octombrie 1946, Comitetul pentru ajutorarea regiunilor lovite de secetă a colectat :

1. Donațiuni în alimente, materiale de construcții și îmbrăcăminte, FĂCUTE ÎN CEA MAI MARE PARTE DE PLUGARI, în valoare de... 3 500 000 000 lei.
2. Colecte în bani, circa... 1 500 000 000 lei
   Donațiunile în bani provin de la următoarele categorii sociale :
   a) salariați de toate categoriile 676 066 811 lei
   b) instituții și organizații democratice 897 146 410 lei
   c) meseriași 19 000 000 lei
   d) industrii 20 450 000 lei
   e) bănci 35 060 000 lei
   f) moșieri 1 250 000 lei
   g) liber-profesioniști 22 856 571 lei
   h) colecte în baruri și cazinouri 19 517 600 lei

(Scînteia, nr. 25 oct., pag. 1).

„Doi vecini din Chitila, Liviu Gheorghiu, șofer, și Horia Toescu, contabil, au luat sub ocrotirea lor doi copii din regiunile lovite de secetă, un frate și o soră, orfani de părinți" **(România liberă,** nr. 2 noiemb., pag. 3).

ȘACALII PIINII : „Unii brutari din București fabrică piine proastă, deoarece bagă în ea orice, afară de făină, pentru ca astfel să justifice cantitățile de făină repartizate pentru fabricarea piinii. Diferențele de făină le întrebuințează tot pentru fabricarea piinii, și tot de proastă calitate, pe care o vînd la preț de speculă. Astfel, la controalele ce li s-au efectuat, un număr de șase brutari n-au putut justifica aproape 500 000 kg făină. S-a cerut arestarea lor" **(România liberă,** nr. 14 noiemb., pag. 2).

VI

Titlu : SPECULA CU LEGUME — O PROBLEMĂ GRAVĂ ! **(România liberă,** nr. 13 oct., pag. 1). Titlu : SĂ SE CONFISCE AVERILE SPECULANȚILOR ! **(România liberă,** nr. 16 oct., pag. 1).

„S-a făcut dreptate moșnenilor din Buzău. Tribunalul din Buzău a hotărît, pe baza legii, ca moșnenii să intre deîndată în stăpînirea pămîntului lor" **(Scînteia,** nr. 26 oct., pag. 1 — sub titlul : DUPĂ 35 ANI DE JUDECATĂ — cu marii moșieri Maicani).

DESCHIDEREA CONFERINȚEI UNIUNII SINDICATELOR DE SCRIITORI, ARTIȘTI ȘI ZIARIȘTI (titlu) : „În primăvara anului 1950 să nu mai existe nici un analfabet în țara noastră !" a spus, în cuvîntarea sa, Mihail Sadoveanu **(Scînteia,** nr. 6 oct., pag. 1).

LA VĂLENII DE MUNTE, PATRONUL ÎNTREPRINDERII „QUARTZUL ROMÂNESC" NU RECUNOAȘTE SINDICATELE ! (titlu) : „Muncitorii societății „Quartzul Românesc" din Vălenii de Munte ne aduc la cunoștință că patronul lor, Mihail Constantinescu, nu admite activitatea sindicală, nu recunoaște Confederația Generală a Muncii, nu dă ratiile de alimente muncitorilor, nu vrea să aplice contractul colectiv de muncă și — ca încoronare a tuturor fărădelegilor comise — a concediat 55 de muncitori. Deoarece legile actuale ale României democrate nu admit concedierea muncitorilor și maltratarea lor, muncitorii cer forurilor competente să întreprindă grabnic o anchetă la fabrica din Vălenii de Munte și să sancționeze aspru pe patron" **(Scînteia,** nr. 10 oct., pag. 3).

Rubrica : TINERETUL MUNCEȘTE. „Brașov. Se știe că fabrica I.A.R. fiind în mare parte distrusă de bombardament, a fost reclădită de muncitori, dar în jurul ei au rămas o serie de terenuri degradate. Pentru restabilirea acestor terenuri o brigadă de tineri a lucrat — în timpul liber — cîte opt ore pe zi, realizînd un total de 3 500 ore **(România liberă,** nr. 15 noiemb., pag. 5).

UN VAST PROGRAM DE REALIZĂRI PE TĂRÎMUL MEDICINEI SOCIALE (titlu). Subtitluri : Combaterea malariei și a tuberculozei. S-au creat zeci de maternități și dispensare model. Industrie proprie de medicamente. Medicamente gratuite și obligativitatea tratamentelor. Obligativitatea stagiului în mediu rural. Penicilina la preț avantajos" **(Scînteia,** nr. 16 oct., pag. 3).

Titlu : FEMEILE POT OCUPA ORICE SERVICIU LA STAT **(România liberă,** nr. 31 oct., pag. 1).

Alt titlu : ÎMPĂRȚIREA TITLURILOR DE IMPROPRIETĂRIRE LA SĂVENI, JUD. DOROHOI **(România liberă,** 10 oct., pag. 3).

„La școala primară din comuna Dudești-Cioplea s-au împărțit, de către primăria comunei, copiilor orfani și săraci manuale și rechizite școlare în valoare de 1 700 000 lei... Dintr-o clasă, o ușă întredeschisă lasă să răzbată în sală glasurile, ca și bocănitul unor bocanci prea mari și lăpăitul picioarelor goale, ale celor 70 de copii care astăzi sînt fericiți. Știu că vor avea și ei cărți. Într-un colț, cîteva mame își destăinuiesc necazurile. „Ce puteam să fac ? Copilul învață bine, și-i place școala. Nu puteam să-i cumpăr cărți și n-avea cum să învețe" **(Scînteia,** nr. 17 oct., pag. 3).

Titlu : NECESITATE DE PRIM ORDIN — MANUALE DIDACTICE CU PREȚ REDUS **(România liberă,** nr. 3 oct. pag. 1).

„Aflăm că, în unele mici întreprinderi de ape gazoase, noile legi muncitorești n-au pătruns încă, astfel încît patronii continuă să-i exploateze pe muncitori. Aceștia lucrează cîte 12—14 ore pe zi, în umezeală și frig. Foametea face ravagii printre lucrători. Situația nu poate fi tolerată, acum cînd tendința generală este de a îmbunătăți condițiile de viață ale celor ce muncesc. Autoritățile trebuie să intervină energic". **(România liberă,** nr. 16 noiembrie, pag. 5).

CONSULTAȚII MEDICALE GRATUITE PENTRU POPULAȚIA NEVOIAȘĂ : „F.D.F.R. aduce pe această cale la cunoștința celor interesați că la sediul F.D.F.R. din str. Gl. Berthelot 29, se află un serviciu de îndrumare pentru acei ce au nevoie de consultațiuni medicale gratuite. Totodată, F.D.F.R. face un apel călduros către doamnele medici din spitale și instituții, să contribuie pentru a da acestei inițiative toată intensitatea necesară" **(România liberă,** nr. 16 oct., pag. 2).

Titlu : UN CAZ GRAV DE SABOTAJ ECONOMIC LA SOCIETATEA „SONAMETAN". Subtitluri : Contracte oneroase. Direcțiunea refuză să dea scule pentru lucru muncitorilor. S-a sistat producția din lipsă de apă **(România liberă,** nr. 16 oct., pag. 5).

Alt titlu : O REALIZARE URIAȘĂ ÎNTR-UN TIMP RECORD — introducerea gazului metan în Capitală și pe Valea Prahovei **(România liberă,** 21 noiemb., pag. 2).

Rubrica TINERETUL REVENDICĂ : „La A.P.A.C.A., statutul salariaților și contractul colectiv nu sînt aplicate, mai ales pentru cei tineri. Aceștia sînt, pur și simplu, neîmbrăcați, iar pentru iarnă n-au nimic de sperat, pentru că economatul și cantina nu s-au aprovizionat încă și nici nu s-a luat vreo măsură în acest sens. Uzinele metalurgice «Basarab» ne oferă aceeași jalnică situație. Nici aici tinerii n-au primit îmbrăcăminte de iarnă, iar aprovizionare cu alimente este inexistentă. La «Bitrom» se servește la cantină o mîncare imposibil de mîncat. La fabrica «Kandia» dăinuie încă politica bunului plac. 240 de salariați trăiesc în cea mai neagră mizerie. La această fabrică nici pînă în prezent n-a fost aplicată anexa contractului colectiv de muncă. Economatul este complet gol. Salariații sînt desculți și dezbrăcați. Se aplică peste tot fel de fel de amenzi pentru vini imaginare. Nu există creșă de copii și nici cămine, deși din 240 de muncitori, peste 200 sînt femei. În secțiile în care se fabrică alimente comestibile, muncitoarele sînt în zdrențe. Toate aceste situații trebuie să ia sfîrșit imediat, prin intervenția promptă și hotărîtă a organelor în drept !". **(România liberă,** 17 noiem., pag. 5).

VII

ASASINAREA PREȘEDINTELUI FRONTULUI PLUGARILOR DIN DRĂNIC-DOLJ (titlu) : „În noaptea de 13 octombrie, locuitorul Ion Ciucu, președintele organizației Frontului Plugarilor din com. Drănic, a fost grav bătut de indivizii Voinea Stănculescu, fiul acestuia Florea și alți

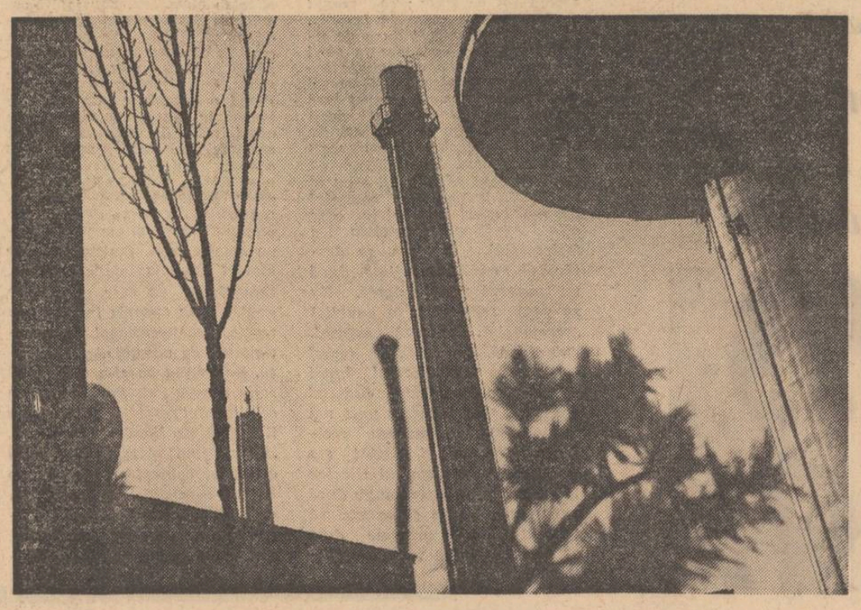

teatru

Făptura ei împărătească...

Acum peste **o** lună (3 ian.), în atonia ferice postsărbătorească, televiziunea a transmis „un film cu Maria Tănase", învăluit într-un anume mister căci surpriza nu ne-a fost nicicum elucidată. Sperăm, desigur, că la o viitoare reprogramare pelicula va fi însoțită de lămuririle necesare.

Cînd am cercetat, cu ani în urmă, biografia întrucîtva senzațională a Mariei Tănase ne exprimam regretul (v. „Extaz", rev. „Argeș") că filmul proiectat de incomparabila artistă, menit a întruchipa un total spectacol al existenței românești, nu a rămas decît proiect. Cei care nu am cunoscut decît vocea Mariei Tănase, putem fi cu atît mai nefericiți de nesansa artistei și a noastră, acum după producerea negrăitei surprize. Căci **fascinația** vocii miraculoase e dublată în imaginea peliculei de prezența neașteptată, maiestuoasă a unei staturi. Nu știm dacă Maria Tănase era înaltă, fotografiile o arată mai degrabă de o înălțime medie, dar statura sa de pură tragediană **de pe scenă** arată înaltă, „înalta doamnă", muzica românească. Pentru multă lume azi, e un truism, că făptura misterioasă a artistului nu e resorbită, elucidată, rezumată total de operă. Cu atît mai mult cînd e vorba de o artă concretă, cum este aceea a scenei în care **făptura** însăși a artistului, prezența sa e o operă, putem din nou regreta că **vocii** Mariei Tănase nu i se adaugă obsedanta sa frumusețe fizică. Ceea ce doar am intuit uneori, și anume faptul că artista spune textele sale cu demnitate, de parcă ar oficia, am înțeles foarte exact privind acel chip august de zeiță amuzîndu-se în sărbătoarea nimicurilor. Am dori ca aceste cîteva fraze ale noastre să fie înțelese foarte exact. Grecii, prin gura lui Socrate, într-un vers al lui Hölderlin, afirmau că și înțeleptul se-ndreaptă în cele din urmă spre frumusețe, frumusețea unui chip uman, în cazul în speță, a lui Alcibiade. Grecii au înțeles că este un noroc să fii „contemporanul" unei frumuseți, să te împărtășești din sacralitatea perfecțiunii umane.

E cu atît mai regretabil deci să posedăm acea techné a nemuririi chipului uman, și să nu o întrebuințăm cum se cuvine.

Căci iată, într-o tăcere deloc fericită un alt artist, Fărîmiță Lambru, a dispărut.

Există oare acea miraculoasă peliculă care ni-l va reînvia ? Spectacolul modern, **act** adesea irepetabil în unicitatea sa, formă originală de participare a persoanei istorice, merită să fie conservat, dacă se poate, în toate nuanțele sale infinitezimale.

Cezar Ivănescu

film

Cad frunzele

Conform unei mai vechi promisiuni, aceea de a răspunde atenției cititorului rubricii noastre atît cele mai proaspete filme (românești și străine) cît și filmele intrate deja într-un circuit al valorilor celei de a șaptea arte, ne-am îndreptat privirea de această dată asupra cinematecii pentru abonați, din a cărei listă de pelicule străine ne-a reținut atenția **Cad frunzele,** filmul georgianului Otar Ioseliani. Două au fost argumentele care ne-au făcut să comentăm **Cad frunzele** primul argument ar fi acela că el aparține unei cinematografii despre care noi cunoaștem puține lucruri, iar cel de-al doilea, al valorii. În peisajul extrem de dotat al cinematografiei sovietice, școala georgiană s-a impus repede. Ne putem aminti numeroase nume de animatori și maeștri.

Sigur **Cad frunzele** nu poate fi inclus în categoria filmelor spectaculoase ; dimpotrivă, pare a fi la prima vedere un film care cultivă mai degrabă banalul decît evenimentul și totuși, între parantezele sale citim subtilitate, armonie, rafinament stilistic și, mai ales, o sensibilitate proprie tinereții și problemelor tinerilor. Nimic din ceea ce ar fi putut părea exotic și lua repede ochii nu face obiectul acestui film căruia în cinematografia europeană îi putem găsi un corespondent în mult discutatul film de debut al lui Miloș Forman, **Asul de pică.**

Tînărul din filmul lui Otar Ioseliani este mai degrabă un om cu o personalitate, care comportîndu-se normal și potrivit virstei sale, în contactul cu ceilalți oameni devine netemător și prăpăstios. Există în firea lui, în logica purtării și a modului de a privi lucrurile și oamenii ceva fermecător : ceea ce este pentru ceilalți normal și ar putea părea și pentru el normal, modifică ușor imaginea noastră asupra elementelor de tradiție, asupra mișcării personajelor. Ceea ce ar putea fi luat așa cum este nu-i decît acea amintire de pe generic a felului cum se face vinul prin Kabetia, cum se prepară uriașele kvereri (amfore uriașe de lut îngropate în pămînt) pentru a primi vinul tînăr. Saltul de la țară la oraș, unde altfel se prepara vinul, unde altfel te cuprinde teama sau nepăsarea că el va ieși bun sau rău, este explicabil și personajul lui Ioseliani, tehnician fiind, naiv părînd ia vinul și dragostea nu ca pe niște lucruri care pot să curgă la întîmplare, să fie aruncate, sau uitate, ca niște gînduri mărunte de care te poți lipsi cu nepăsare. Încăpățînat, el are șansa de a părea naivul naivilor, ființă singulară, ironizată, dar din privirea și din gesturile lui ghicim mai multă ironie decît în ale sementilor care par, datorită gravității lor, a seriozității cu orice preț, mai copii, oricum niște oameni pe care-i tot frămîntă viața altfel și altfel. Mesele nu mai au fastul cunoscut, ci apar ca niște ecouri din care abia se mai frămîntă în urechi cîte un cîntec vechi, toasturi, ca apoi masa sau cîmpul să rămînă goale, resturi ici și colo, oameni care pleacă indiferenți. Nici fantasticului Tbilisi nu i se exploatează virtuțile arhitectonice și arheologice : din cînd în cînd o bucățică de stradă, oameni, cîteva ramuri de platan, vitrine private indiferent, rece, pentru ca finalul să ne aducă imaginea bisericii-cetate Djvari (sec. al VI-lea e.n.) ; într-un fel ni se spune : departe e Kabetia, departe Mlbeta cu Djvari al ei, în Tbilisi umblă un ins care vrea să-și găsească locul și în inima unei fete, și într-un atelier al unei uzine de vinificație. **Cad frunzele** e o metaforă și poate o întrebare de felul : ce se alege din aceste roade ale firii noastre ?

Dumitru M. Ion

țara întîmpină alegerile

membri ai organizației național-liberale. După citeva zile, victima a încetat din viață, iar criminalii arestați. Ancheta întreprinsă a stabilit că crima a fost săvîrșită de reacționari pentru motivul că victima, fiind președintele Comitetului de reformă agrară, acestia îi purtau ură că le-a împărtit pămîntul" (**Scînteia**, nr. 24 oct., pag. 3).

„Tov. Calman Bella a fost asasinat, alti tovarăși grav răniți, de către o bandă de reacționari care, după ispravă, au plecat în comuna învecinată, Donești, trăgînd focuri de armă și azvîrlind cu grenade pe ulitele satului. O parte din făptași au fost arestați. Asasinatul are un substrat politic : Marton Andrei (care n-a putut fi încă prins) este cel mai bogat om din comună. Cei 1240 de locuitori de-aici, din Cîrta (meleag natal al lui Badea Cîrtan — n.n.), trăiesc de pe urma exploatării lemnului din pădure. Marton Andrei și-a alcătuit o bandă cuprinzînd gospodarii înstăriți, cerînd ca lemnul din pădure să nu fie împărtit egal fiecărui locuitor, ci după capacitatea de cumpărare. În acest scop a încercat un proces, angajîndu-l ca avocat pe dr. Tetu (fost prefect manist și conducător al P.N.T. din jud. Ciuc). La înmormîntarea tov. Calaman Bella au participat peste 5 000 de muncitori și țărani" (**Scînteia**, nr. 13 oct., pag. 3).

Titlu : GĂRZI ÎNARMATE, DE TIP TERORIST, CONSTITUITE DE REACȚIUNE ÎN VEDEREA ALEGERILOR : Subtitlu : Capturarea unei echipe de șoc în jud. Bacău (**Scînteia**, nr. 23 oct., pag. 1).

„Întorcîndu-se de la Cabed, unde organizase un festival artistic, echipa culturală a Apărării Patriotice din Tg. Mureș a fost atacată de o bandă de reacționari care cunoșteau traseul autocamionului. În timpul atacului, eleva Marta Gergely a fost grav rănită. Sînt puține speranțe că va scăpa cu viață" (**România liberă**, nr. 3 oct., pag. 3).

„Pe cînd desena semnul electoral al B.P.D. — SOARELE — invalidul Pavel Niculici a fost brutalizat de președintele P.N.T. din comuna Părvora, plasa Orșova, pe nume Ursulescu. „Dacă te mai prind a doua oară — l-a amenințat Ursulescu — îți rup și cealaltă mînă". (**România liberă**, nr. 14 noiemb., pag. 2).

„În noaptea de sîmbătă spre duminică, Nicolae Achim, secretarul circumscripției 6 din sectorul I Galben al P.C.R., care se ducea spre casă, a fost prins de o bandă de reacționari și bătut fără milă cu ghioage, cu tocurile pistoalelor. Abia dimineață, găsit într-un lac de sînge, tov. Achim a fost transportat la spitalul „Caritas". Deși i s-a făcut o transfuzie de sînge și operat, starea sa se menține gravă. Tovarășul Achim are doi copii". (**Scînteia**, 20 noiemb., pag. 4).

VIII

Mi-am pus în gînd să-l regăsesc (măcar) pe unul din eroii tragicelor momente transcrise din ziarele epocii. După destulă căutare l-am regăsit, din fericire sănătos — la cei 67 de ani pe care i-a împlinit — chiar pe **tovarășul Achim** — cum îi spunea, familiar și îngrijorat, „Scînteia" din 1946, noiembrie 20. Este un bărbat scund, bine legat, cu părul alb și ochi căprui, vizibil un om deosebit de energic (abia ieri i-am privit fotografia din ziar, cu capul bandajat, pe patul de spital).

— În noaptea aceea, cînd m-au atacat, mă întorceam pe la ora unu de la secția de votare, unde mă dusesem anume ca să văd dacă totu-i în regulă. Secția era unde-i acum Liceul pentru prelucrarea automată a datelor „București", pe strada Arhitect Mincu. Acolo, totu-n regulă, doar că unul s-a propus să mă însoțească și, vorbit cu ai lui, banditi, cînd am ajuns în fosta Piață Filantropia, m-au înconjurat și m-au lovit crunt. La spital, deși am fost între viață și moarte, cînd m-am simțit ceva, ceva mai bine, în ziua de alegeri, am cerut să votez și eu, împreună cu ceilalti. Am fost dus pe brate și tot am votat. O lună de zile am zăcut în spital, pe urmă șase luni acasă, cu tratament serios...

— După cum scrie în ziar, aveați doi copii, atunci...

— Și-i am, să-mi trăiască ! Ionel avea 8 ani, Gheorghe — 3 ani ; cel dintîi este doctor în științe filozofice și profesor universitar ; celălalt lucrează în Ministerul Comerțului Exterior. Băieți de nădejde...

— O întrebare banală : cum e la pensie ?

—Depinde de om. Eu sînt — ca și acum trei decenii — tot secretar de organizație P.C.R. de cartier și membru supleant al Comitetului de partid al sectorului 7, fac și muncă obștească, zilnic.

— Cum s-ar spune : tinerețe fără bătrînețe !

— Ba eu i-aș spune : **bătrînețe tinerească.**

Aici se încheie colajul de texte pe care l-am alcătuit anume pentru BĂIATUL DE LÎNGĂ MINE, pentru toți cei de vîrsta lui, care — la 9 Martie — votează pentru întîia dată. Poate că unii dintre ei n-au avut încă sub ochi astfel de date și de fapte, rămase undeva, fixate în istorie, în memoria — strictă — a hîrtiei, ca și în memoria umană, afectivă. „Tabloul de epocă" pe care am încercat să-l reconstitui, cu ajutorul cupurilor este — fără îndoială — incomplet, însă intenția autorului a fost să reconstituie doar un climat în care SOARELE (deloc întîmplător semn electoral) abia răsărea peste țară. Atunci, spre mulțumirea imensei majorități, se arăta că „PENTRU PRIMA OARĂ PARLAMENTUL VA FI COMPUS DIN REPREZENTANȚII AUTENTICI AI TUTUROR PĂTURILOR SOCIALE" (Scînteia, 18 octombrie 1946, pag. 3). Măsurile urmau a fi luate și aplicate cu hotărîre : curînd aveau să fie naționalizate mijloacele de producție, băncile, dreptatea socială devenind criteriul de bază în stat... Și tot așa, treaptă cu treaptă, drumul ascendent pe care România — poporul întreg — l-a parcurs. Cît de fulgerător trece timpul! Nici treizeci de ani de la alegerile din noiembrie 1946... Și ce salt gigantic — efectuat — pînă la România socialismului multilateral dezvoltat, în care oamenii, virstnici, tineri, nu mai trebuie să facă alegerea, ca odinioară, între BUN și RĂU, ci între BUN și MAI BUN — așa cum se și prevede în actuala lege electorală.

Tinere de lîngă mine, ia aminte la CE și CUM a fost! Ai depășit virsta lui „A fost odată ca niciodată", dar ce-am pus aici cap la cap, tăind cu foarfeca, lipind cu pelicanol, a fost scris de alții cu sînge și cerneală. E bine s-o știi!

Profira Mihăilescu

Dimineață de primăvară

Dimineață zvon de rouă pe un plai cu doine line
Tu aduni piraie-n mare și faci vremurile pline

Tu vestești tăria lumii strînsă-n arcul din Carpați
Sărbătoare-n sărbătoare – alegeri de deputați

Dintr-un veac ne știm chemarea și i-alegem pe cei buni
Demni de laudele vremii și de crezul din străbuni

Făurari de adevăruri și de biruințî-cununi
Poartă România-n slavă către comuniste culmi

Vom vota în zi de soare, cînd zăpezile-s văpaie
Pe alesul națiunii, Ceaușescu Nicolae

Fiul cel dintîi al obștei ce-a clădit destin în vară
Unei nații neclintite, într-o românească țară

Fiul devotat al faptei, ce-a dat viselor contururi
Să trăim în bucurie, pace fie-n plai de-a pururi

Azi votăm pentru lumină, ani senini ce se deschid
Pentru frumusețea vieții, prentru muncă și partid !

Ion Trandafir

Timpul din noi

Timpul din noi, pe unde urcă soarele
și urma lui are formă de inimă.
Inimă, inimă, inimă,
pînă unde bărbații au tras
razele stelei,
prima brazdă pe veac ;
și cînd ne-am pus cămășile de ziuă
să ducem pacea seminței în fruct.
O, pe lumina singelui
pasul era un strigăt
și muntele, apa, zidul,
la atingerea lui s-au făcut istorie.

Timpul din noi, unde vine soarele
și chipul lui are voce de om :
„Pe aici au luptat
pînă s-au făcut gînd
și s-au făcut zare
și apă de holdă
albastru de suflet
ivind în afară..."
loc pentru zidire de țară.

Crișan Constantinescu

Mai știu

Străbunii mei au pătimit din greu
Să-nalțe spic de aur pe cîmpie
Și-arzînd miresme visului mereu
Au izvodit povești cu apă vie.

Se sfătuiră oamenii-ndelung
Și m-au propus drept candidat, ci iată,
S-or fi gîndit bătrînii mei s-ajung
A le-mplini ce-au năzuit vreodată ?

Eu nu-mi știam atîtea mari virtuți
Și nici că mi se par aievea toate,
Doar că-n soborul anilor trecuți
Mi-a fost deviză munca-n demnitate.

Știu însă că de astăzi voi veghea
Să-mi fie gîndul faptă pe ogoare,
Să fiu chezaș cît stă-n puterea mea
La fericirea noastră viitoare.

Și dintre toate doar atît mai știu,
Că-n străduința mea către mai bine
Nu-mi va suna cuvîntul în pustiu,
Ci printre cei asemenea cu mine.

Și-atît mai știu, că nu voi fi stingher,
Aceleași doruri calea ne-nsenină
Și ne va sta partidul făclier
În țara nouă, vatră de lumină.

Dan Tărchilă

In drum spre casă

Uite că s-a-nnoptat și nici n-am băgat de seamă. Cînd am plecat de-acolo, era destul de devreme. Dar asta nu se-ntîmplă totdeauna, să nu observ ce se petrece în jurul meu adică, ori de cîte ori mă iau cu gîndurile și, mai ales, cînd merg pe stradă. Să mă uit la ceas. De fapt, m-am uitat și adineauri, dar e ca și cînd n-aș fi făcut-o, fiindcă habar n-am cît arăta. Va să zică e șase și jumătate ! Atunci înseamnă că a durat aproape două ore. De vreo jumătate de oră merg pe drum, pe la patru și ceva am început discuțiile, da, a durat două ore ! Și încă nu m-am desmeticit. La urma urmei, d-aia am și pornit-o pe jos și n-am luat pe 94, tocmai ca să am vreme să mă desmeticesc pînă ajung acasă.

Fiindcă, orice s-ar spune, chestia aia cu matrițerul și nevastă-sa m-a-ntors pe dos. Nici nu trebuia s-o aducă în discuție. Oricum, eu, în locul lui, aș fi tăcut mîlc. Și-apoi, chiar cei-lalți care au vorbit, că nici nu m-așteptam să la atîția cuvîntul și să aibă atîtea de spus ! Uite, cînd am fost propus pentru a candida pe listă, îmi și ziceam : se termină repede, n-au ce să discute despre mine. Și am stat acolo două are, poate că nu chiar două ore, dar o oră tot au vorbit. Și nu se mai sfîrșea. Cînd termina unul, ridica altul mîna să vorbească și el. De fiecare dată mă-ntrebam : ce-are să mai spună despre mine ? Cît era ceasul adineauri ? A, da, șase și jumătate. Că unii au arătat rezultatele muncii mele din uzină, nu-i mare lucru. Doar lucrăm împreună și ne cunoaștem unii pe alții. Și nici nu-i nevoie să lucrăm împreună, vreau să spun să lucrăm în aceeași secție, ca să știm ce rezultate obținem fiindcă n-ai decît să te uiți la graficele care-ți sar în ochi și ai și aflat cum merg treburile pe echipe. Trebuie să recunosc, mai ales că recunosc în gînd și nu m-aude nimeni, a vorbit frumos despre inovația mea. Ușurează și munca, aduce și economii, mă rog, e bună. Dar a cam exagerat în vorbe de laudă. Așa-i place lui să se exprime, ăsta-i felul lui, că uneori la ședințe e chiar întrerupt de prezidiu și el se supără și-i dă înainte tot cum știe el, fiindcă, zice, eu nu vorbesc niciodată în bobote, nici minciuni nu spun. Și asta cam așa-i. Lui Vichente îi place totdeauna adevărul, sînt mort după el, mă, după adevăr adică, striga într-o zi nu știu în legătură cu ce, sînt mort după adevăr și n-am să spun niciodată minciuni pe socoteala lui ! Că are și haz, zău că are haz. Nici nu s-ar putea să n-aibă, cu cîte cărți împrumută de la bibliotecă. Fac ce fac, și iar mi-aduc aminte de matrițer. Nici nu sînt convins că e adevărat, vreau să spun că eu aș fi avut un rol atît de important în cele ce s-au petrecut atunci. Și chiar de-aș fi avut, ce l-o fi apucat să vorbească ? Ce-a fost, a fost ! Și sînt doi ani de atunci. O chestiune-nchisă. O și uitasem. Dacă ținea să vorbească despre mine, putea să găsească altceva. Uite, ca Ionașcu, de exemplu. Ia stai puțin : de unde cunoștea Ionașcu cît am alergat eu pînă să-i conving pe cei de la municipiu să deschidă încă un complex alimentar din cartierul nostru ? Că doar n-am bătut toba. Am văzut că un singur magazin e insuficient pentru populația cartierului și mi-am pus în cap să fie două. Și nu m-am lăsat pînă n-au fost două. Și uite că Ionașcu ăsta... Dar ce să mai zic de „stopul strungarului" ?! Au ris toți și au aplaudat. Adică, vezi, de ce să nu aibă și stopul un nume ? Zău că era nevoie de un stop în fața școlii. Trec atîția copii pe la întretăierea cu bulevardul cel nou. Fără stop, cine știe ce s-ar putea întîmpla într-o zi. D-aia m-am dus la miliție și am cerut să pună stop. Și fiindcă eu am umblat să-l înființeze, oamenii l-au botezat „stopul strungarului", adică al meu.

Ba e și punct de reper : dincolo de „stopul strungarului", dincoace de „stopul strungarului", și așa mai departe. Îmi aduc aminte, într-o zi așteptam să se schimbe pe verde ca să trec strada și lîngă mine vorbeau doi copii cu ghiozdanele în spate : mă, numai strungarul are dreptul să treacă și pe roșu, că el a făcut stopu-ăsta ! Și-au început să rîdă amîndoi. Am ris și eu în mine. Dar, după ce-am trecut strada, m-am simțit deodată stingher, parcă ceva nu-mi era la-ndemînă. Pesemne, vorbele-alea spuse de copii. Adică, ce, dacă te zbați pentru un lucru bun, ai mai multe drepturi ca alții ? Acum îmi pare rău că n-am stat de vorbă cu băiețelul care a spus chestia cu trecerea pe roșu. Nu trebuiesc lăsați să gîndească greșit. Glumă, glumă, dar uite așa, din glume proaste ajungem să gîndim prost. Și tot acolo mă-ntorc, la cuvîntul matrițerului. După ce s-a ridicat să vorbească, nu mai avea rost să-l opresc. Nici n-aveam dreptul. Fiecare spune ce crede el că trebuie spus. Eu cam uitasem întîmplarea, adică nu întîmplarea ci amănuntele ei. De exemplu nu-mi mai aduceam aminte vorbele cu care le-am vorbit amîndorura, lui și nevesti-si, cînd m-am dus la ei acasă, că ședeau în bloc cu mine, mai sus, la șase. Anul trecut s-au mutat în alt bloc, la trei camere, că le-au crescut copiii, băieții, fata, toți la școală. Am sunat la ușa lor, m-au primit și eu am început să le vorbesc. Măi oameni buni, sînteți tineri, aveți copii, meseria meserie, și tu și el, nu umblați cu prostii prin tribunale, sînt mai bătrîn și cunosc viața, căsnicia-i lucru sfînt, răspundeți pentru copiii ăștia, nu vă jucați cu soarta lor, răspundeți și pentru voi doi, dacă vă legați ca bărbat și femeie apăi legați să rămîneți și la bine și la rău, nu vă stricați casa din te miri ce, că nu vă-mpăcați, dar atîția ani cum v-ați împăcat, cum v-ați iubit atîția ani și acum deodată nu vă mai iubiți, eu cred că vă iubiți ca-n prima zi, scormoniți-vă puțin sufletele, și veți vedea că am dreptate, vă iubiți, mă, dar unii așteaptă să le-o spună alții, parcă le-ar fi teamă să și-o mărturisească ei înșiși, habar n-aveți voi cît de tare vă iubiți și cît de nefericiți ați fi dacă ați face pasul ăsta, ați regreta toată viața după fericirea pierdută și-ar fi prea tîrziu, eu n-am ce căuta în chestiunile voastre personale, vă cunosc doar ca vecini, dar nu mă rabdă inima să stau cu brațele-ncrucișate cînd mi se pare că alții apucă pe drum greșit, așa sînt eu, păcătos și fără astimpăr, nu pot dormi dacă altul nu doarme și el, și zic eu așa că nimeni nu e fericit dacă cei din jurul lui nu sînt și ei fericiți... Așa le-oi fi vorbit și ei m-ascultau înlemniți, matrițerul pe marginea patului, nevastă-sa pe un scaun, și după aia n-au mai divorțat și și-au continuat viața liniștiți ca mai-nainte. Și toate astea le-a spus matrițerul în adunarea din după-masa asta, cînd am fost propus candidat pe listele de deputați.

Cît o mai fi ceasul ? Oho, trecut de șapte. A-nceput să fulguiască sau mi se pare mie ?

CONFESIUNILE UNUI CANDIDAT

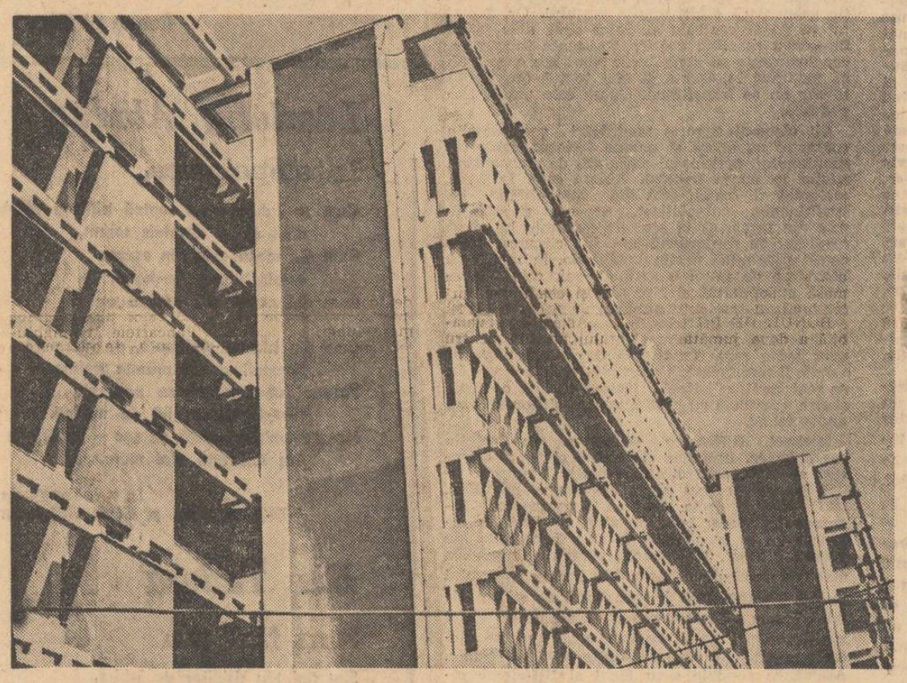

Florentin Popescu

Cîntec pentru alegeri

Ci votul acesta-i rostit
de graiul roadelor și-al cerului și-al apei
ascultat cînd spicul și-adună planetele
uriașele lui planete, de boabe,
ascultat cînd își mută octombrie
tot aurul gliei în struguri
ca-n clopote mari cîntările ei lumina ;
Ci votul acesta-i rostit
de graiul păsării și-al ierbii și-al aerului
ascultat în aprilie cînd cerul se umple
de rîndunele ca de drumuri prelungi,
mișcătoare
vestind sosirea zodiei de mult așteptată,
ascultat cînd se-aud în Cîmpia Română
antenele spicelor mari inundîndu-ne zarea
presimțind viitoarele, marile holde ;
Ci votul acesta, pe zarea de dor
dat astăzi pentru ziua de mîine
prin inimile și mîinile noastre
e-ncrederea-n lumină-a națiunii
și însuși drumul ei spre Comunism în zbor !

Corneliu Vadim Tudor

Ceremonie de țară

am fost în munți! și brazii păreau fragezi
sub răsuflarea unui soare blînd
cădeau zăpezi în formă de legendă
pe umerii acestui brav pămînt
ceremonia firii prindea viață
din scorburile pline ochi cu jderi
izvoare pomiroase de lumină
vesteau ivoriul noii primăveri

am fost în munți, sub falduri comuniste
erau Carpații mei de neclintit
cîntau acolo joagăre și oameni
și-n corul lor și eu m-am regăsit
preabună țară, foc nestins de jertfă
slăvită fii și rodnică în veci
tu, care înfloresti sămînța păcii
în inima acestui secol XX

Ioan Costea

Votez pentru tine, puternică țară

Votez pentru tine, puternică țară,
din inima-mi, toată, vibrînd de mîndrie,
ca zboru-ți măiestru și plin de vigoare
mai falnic și spornic spre piscuri să fie.

Votez pentru tine, poporul meu liber,
constructor de geniu în vremi roditoare,
ca viața să-ți fie de-a pururi senină
și mîndru să crești sub darnicul soare.

Votez pentru tine, partid al tăriei,
tu, inima noastră și crezul fierbinte,
ce drum ne deschizi prin anii-lumină
și-n marș ne conduci spre țel, înainte.

Votez pentru tine, bărbat fără teamă,
pe vatră de glorii în luptă călit,
ce-n fruntea mulțimii ești însăși voința
de-a-nscri biruința pe frunți de zenit.

Cu vrerea-mi fierbinte ca glia străbună
spre larguri de zări să-și cînte-mplinirea,
eu, faur născut pe plaiuri române,
cu gîndul la țară, votez FERICIREA !

televiziune

„Votăm soarele"

Cine a apucat să copilărească în primăvara anului 1946 mai ține minte desenul în cretă pe toate gardurile orașului : VOTAȚI SOARELE !

Sub acest simbol, devenit prin trecerea timpului romantic, își așează micul ecran emisiunile închinate evenimentului alegerilor.

VOTAȚI SOARELE : votați lumina, votați dreptatea, votați democrația, lucrarea comună spre binele întregului popor.

Ca întotdeauna, redacția culturală a televiziunii sprijină pe umeri solizi răspunderea acestor emisiuni. Recitaluri de poezie, montaje literar-muzicale, cantate, recitative, țin afișele ultimei săptămîni.

Remarcabile antologii lirice ne-au reîmprospătat în memorie versurile înflăcărate care de-a lungul ultimelor decenii au celebrat evenimentul alegerilor.

Poezia agitatorică, politică, începe să aibă în persoana unor actori de frunte „clasici" ai genului. Astfel, ne-am obișnuit ca în toate aceste ocazii de sărbătoare să ascultăm vocile atît de pătrunzătoare ale lui Costel Constantin și Traian Stănescu. Deși tineri, acești actori își folosesc toată experiența de teatru pentru a comunica trăire intensă cuvintelor pe care le rostesc. Versurile rostite de ei devin cîntece. Mari mulțimi de telespectatori le ascultă cu emoție, trăind efectiv fapta istorică.

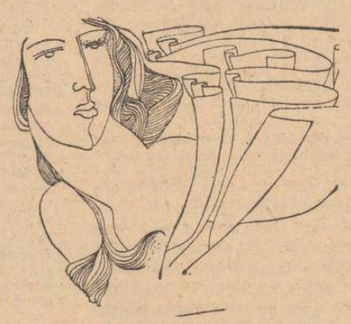

Desen de Daniel Tolciu

Montajele de cîntece și versuri sînt reprezentate excelent sub tutela revistei literar-artistice T.V. Inițiativa neobosită a animatorului acestor emisiuni, Dinu Săraru, transformă serile de luni în spectacole pe care le-am numi teatru popular. Astfel, publicul nu este numai spectator ci și participant. Iată, de pildă, seara culturală organizată la Motru. Sub lumina orbitoare a reflectoarelor, pe scenă au urcat nu numai actori de frunte ai scenei române, soliști de muzică populară și ușoară, scriitori consacrați, dar și poeți pînă mai ieri anonimi, recrutați din fabrici, din mine, de pe ogoare. Astfel, alături de frumoasele versuri populare și culte, rostirea emoționată a unor tineri începători a omagiat, deopotrivă, evenimentul așteptat. Vom menționa, deci, numele artiștilor și poeților care au dat personalitate acestei șezători de mare audiență : Ion Marinescu, Rodica Popescu, Silvia Popovici, Petre Ghelmez, Nicolae Dragoș, Teodor Balș, Aimée Iacobescu, Dida Drăgan, Tudor Gheorghe, Teodora Lucaciu, Ion Costea.

Apropiatele alegeri de la 9 martie au transformat micul ecran într-o lume a sărbătorii

Sânziana Pop

plastică

● Margareta Sterian
● Gheorghe I. Anghel

Pictura acestei artiste cu mare experiență „publicistică", Margareta Sterian, lansează în spațiu personaje cu aură, personaje mereu fabuloase. Sînt „maeștrii" unor meserii de un oarecare exotism — circari, dresori —, eroii unor circumstanțe sărbătorești — nunți, chiolhanuri, procesiuni rituale — prezentați în momentele lor de maxim dinamism. Ambiguitatea continuă a condiției lor e profitabilă din punct de vedere poetic : deși localizate, personajele se bucură de starea de grație a ubicuității, deși identificabile, ele sînt în același timp doar cazurile-exemplu ale unei specii a cărei generalitate e lipsa de gravitație, agorafilia. E o impresie declanșată de tehnici de figurare acreditate garantate — în aceeași zonă a fabulosului insinuat verosimil în cotidian — de pictura unui Chagall, de pildă : planimetrism (fuga perspectivală „astupată" eliberează, imaginației, cîmpuri nebănuite), ne-finisarea voită, incertul în formularea plastică propriu-zisă, o anumită surdină — ca a fragmentelor visate dintr-un film — pusă previzibilei exuberanțe a culorilor. Efectele sînt, pe de o parte, ale picturii de „naivități școlite", pe de alta, ale unui ornamentalism metaforic de-a cărui bogăție semantică și-a încărcat pictura, la începutul veacului, printre primii, Odillion Redon.

Expoziția actuală — din frumoasa Galerie de Artă a Municipiului București ce-și marchează, astfel, un al II-lea „debut" de prestigiu — confirmă, prin intermediul tablourilor și tapiseriilor expuse, ineditul personalității Margaretei Sterian a cărei vivacitate necontenit egală sieși sfidează pedanteria încercărilor de cronologizare.

Asimilat multă vreme tendinței acromatice, de desen cu culoare, a picturii românești („capete de serie" — V. Almășanu și T. Brădean), Gh. Anghel marchează, prin personala din sala Orizont, un prim timp al unei emancipări așteptate : tablourile pe teme acvatice ale acestui dotat artist aduc ordonanței geometrice cu care ne obișnuise inflexiuni heterodoxe, datorate unei mai mari libertăți acordate însuși gestului picturii. Neașteptat lucru, abia așa, prin aceste momente de improvizație, de nonșalanță chiar, logica compozițională, paralelă celei emoționale se face mai evidentă : impresia e că organizarea tablourilor e realizată „pe viu", cerută strict de necesitățile expresiei și nu dictată — cum se mai întîmpla — de știința (ușor de asimilat) aplicată a obținerii unui efect scontat, cu valoare cunoscută, testată.

Probitatea — niciodată de acceptat, singură, ca măsură a valorii, dar oricînd de creditat ca șansă a ei de manifestare — are la Gh Anghel nuanța unei revelații : ei, în primul rînd, îi datorează artistul claritatea și acuratețea tablourilor de acum.

Cristina Anastasiu-Condiescu

fragmente critice

Lectura „productivă“ și lectura critică

Lîngă elementele care determină, după poetica tradițională, procesul literar **(autor, operă, lume)**, poetica modernă așează un nou factor **(lectorul)** cu rol din ce în ce mai important în sistemul de relații, determinări în care intră, fatal, opera literară. Statutul acestui lector s-a modificat fundamental în literatura din secolul al XX-lea în sensul că, dintr-un element exterior fenomenului literar, el a devenit un factor, nu spunem decisiv, dar fără de care viața unui text nu se poate înțelege. Scriitorul mai vechi se adresa cu amabilitate unui cititor vag, receptiv, inteligent, fără a lega însă, nici un moment, existența (și cariera) operei lui de existență acestui confident. Publicul cititor era o noțiune fără determinări precise, autorul de romane sau de poeme nu era, în orice caz, terorizat de reacția acestui personaj fumuriu de care poate depinde, cel mult, succesul lui financiar. Spre sfîrșitul secolului (și atitudinea se prelungește pînă în preajma celui de-al doilea război mondial prin agorofobia unor școli literare !) apare și disprețul față de cititorul comun de literatură. Se cultivă un singur fel de lector și anume lectorul inițiat, celălalt, omul de pe stradă, poate să aștepte, poate fi ignorat. Indiferent care sint formele de manifestare față de public, o notă comună le unește : credința că opera este o entitate suficientă prin ea însăși, receptată sau nu, ea există, circulă, supraviețuiește peste indiferența sau neștiința unui cititor plasat, totdeauna, **dincolo**, în afara procesului literar. Stendhal credea că va fi înțeles peste 100 de ani, alți scriitori (poeți mai ales) speră să nu devină niciodată niște **mistere popularizate.** Pentru toți, **cititorul** se confundă cu **publicul** (un cititor, așadar, neindividualizat), iar publicul, bun sau rău, înțelegător sau opac, plin de prejudecăți sau curios, deschis, stă în afara granițelor literaturii. Amabilitatea față de el merge, în proza tradițională, pînă a-i acorda, cel mult, calitatea de **martor.** Formulele de politețe pe care le întîlnim din cînd în cînd în scrierile mai vechi : „Cititorul nostru știe“ sau „cititorul bănuie“, „rog pe cititor să-și amintească“ traduc această mică stratagemă a scriitorului care, pentru a ieși dintr-o situație dificilă, apelează la sinceritatea și competența unui cititor abandonat, cu aceeași grație, în pragul creației literare. Noul roman răstoarnă acest raport și face din **lector** (termen preferat aceluia vag de **cititor**) un personaj al operei și anume personajul cel mai important. Opera, constituindu-se din fragmente, notații dezarticulate, povestiri **rupte,** trebuie ordonată, structurată și rolul de a înfăptui acest lucru revine nu creatorului ci lectorului, introdus astfel în procesul de creație **(scriere)** a unui text. Imaginea cititorului care așteaptă, comod, să răsfoiască o carte este aruncată în aer. Cititorul este silit cu brutalitate să părăsească fotoliul lui și introdus, cu aceeași violență, **înăuntrul** literaturii pentru a îndeplini o funcție esențială : aceea de a **recrea** opera, căci a ordona, a da un sens unor fapte juxtapuse, înseamnă în fond, un act de creație. Jean Ricardou, teoreticianul **noului noului roman,** merge mai departe și face din **lectorul** de literatură un **producător** de literatură. Lectura nu mai este, în aceste condiții, un act de receptare pasivă, cu o unică influență (aceea a operei asupra celui care o citește) : lectura are urmări și asupra textului, în sensul că îl recreează scoțind în evidență amănunte, semnificații la care autorul pus pe copertă nu s-a gîndit. În felul acesta bariera tradițională dintre operă și cititor este ruptă, lectorul se implică în operă, o **re-scrie** după gustul și înțelegerea lui, substituindu-se, în cele din urmă, adevăratului creator. Ideea lecturii **productive** amintește de **volumele, obiectele** sculpturale de avangardă care, plasate în locuri accesibile, pot fi **aranjate, modificate** de spectatori (ce spunem ? : creatori !) într-un număr, totuși, limitat (determinarea materială, fizică a volumelor este inevitabilă) de figuri, poziții noi. **Lectori** fiind, teoretic, nelimitați înseamnă că opera literară este într-o „veșnică stare de creație, **scriitura** se modifică (semnifică) la nesfîrșit în funcție de gustul, ideologia, instrucția producătorului.

Seducătoare perspectivă. S-ar părea că longevitatea operei literare nu mai constituie un motiv de îngrijorare, cu condiția ca acestor personaje inculpate în text să nu le piară într-o zi plăcerea de a participa la o creație literară asupra căreia n-au fost, în prealabil, chestionate. Primejdia, în orice caz, există și, dacă judecăm după **noul roman,** cercetat din ce în ce mai rar de asemenea lectori benevoli, **productivi,** situația scriitorului care așteaptă totul de la cititorul — ordonator nu este de invidiat.

Este limpede că toate aceste speculații vor să dărîme mitul creatorului-demiurgic și, în alt plan, să înlăture ideea operei ca produs unic, misterios al talentului. Opera, spun noii cercetători ai problemei, se face din cuvinte, cuvintele intră într-un **text** ce trebuie decodat, **citit** cu anumită știință, **ocultat** cu o **grille** personală, ceea ce echivalează cu o recreație, căci orice lectură adevărată modifică (inculcîndu-i semnificații noi) textul. În acest proces cu dublă acțiune (text—lector, lector—text) **creatorul** (autorul) ocupă un loc secund, aproape neglijabil, comparabil cu acela al ucenicului vrăjitor care, punînd în acțiune un mecanism complicat, nu mai este în stare să-l stăpînească. Trebuie să intervină altcineva, un personaj care nu există propriu-zis în carte, pentru a pune ordine în viața acestor elemente rebele și a le da un înțeles. Cît de adevărate sînt toate aceste disocieri și în ce măsură schimbă ele raportul dintre operă și critică rămîne de văzut.

Ideea că cititorul modern intră într-o relație nouă cu opera literară este în afară de orice discreție. E vorba, în primul rînd, de un cititor solicitat, introdus, dacă nu în procesul de creație

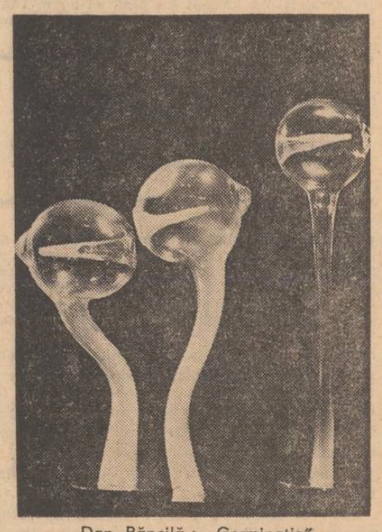

Dan Băncilă : „Germinație“

propriu-zis, în intimitatea creației, din **martor pasiv,** spectator i se cere tot mai insistent să devină **un interpret.** A spune că el devine un personaj al cărții e mult, pentru că în acest caz, cartea ar avea un număr fix de personaje cunoscute, identificate și, din contactul repetat cu publicul, un număr infinit de alte personaje necunoscute care ar putea modifica simbolurile fundamentale ale cărții și ar înmulți în proporție geometrică dimensiunile textului. Or, faptul nu se poate controla și, chiar dacă s-ar putea înregistra reacțiile acestor personaje imaginare, concluzia este că simbolurile mari ale operei nu se modifică în esență și nici textul (discursul) literar nu se transformă. Opera este unică, irepetabilă.

Alt element suportă modificări serioase din contactul cu opera și anume **lectorul,** factorul-coordonator, personajul-cheie atît de mult curtat, adulat în epoca noastră. Acesta este, în fond, violentat de operă, scos din comoditățile lui tradiționale, culpabilizat, provocat și silit, în cele din urmă, să ia act de existența lui și să mediteze cu responsabilitate la circumstanțele care-i determină destinul. Mutația, în raport cu literatura de acum o sută de ani, este importantă, cu adevărat, dar pe planul acestei relații : cititorul nu mai este **publicul amabil,** cititorul este un factor ce trebuie scos dintr-un sistem de inerții și transformat într-un interpret al unor fapte care îl asaltează de peste tot și, nu o dată, îl terorizează. Conștiința lui este din ce în ce mai mult solicitată, **lectura** devine o participare spirituală cu efecte, pentru cititor, de mai multe feluri.

Michael Riffaterre introduce, în relația **operă-lector,** noțiunea de **archilecteur** sau **lecteur pluriel** („Explicația faptelor literare“ — vol. **L'enseignement de la littérature,** Ed. Plon, 1971), pornind de la ideea că în componența fenomenului literar intră, în afară de **text,** „și cititorul lui și ansamblul de reacții posibile ale acestui cititor“. Mai precis, pentru a împiedica manifestarea subiectivismului, impresionismului în lectura unui text literar, omul de știință citat propune o **lectură colectivă,** adițiunea, altfel zis, de opinii, reacții pe baza unei anchete discrete și eficiente în mai multe straturi sociale. Asemenea sondaje s-au făcut și Riffaterre citează cazul cărților lui Kafka prezentate în fața unui **arhilector :** publicul pestriț din cartierul unui oraș german. Interesant, observă el, este faptul că, deși motivate în chip diferit, reacțiile au fost aceleași la anumiți **stimuli** ai textului. Deosebirea unei asemenea lecturi de ancheta sociologică ar fi dezinteresul pentru **mesajul** subiectelor chestionate. Nu interesează, așadar, ce simt indivizii care ascultă (citesc) un text, ci care sînt acele puncte (stimuli) ai textului la care reacționează ei. E ca și cum am introduce o substanță într-un corp omenesc pentru a vedea ce funcții afectează, ce organe reacționează din contactul cu ea.

Întrebarea este, revenind la operă și la interpretarea ei, care ar fi profitul unei asemenea operații complicate, nesigure, parțiale. Profitul ar fi cel subliniat înainte : „obiecția mea față de felul cum este studiată, în general, literatura — spune Riffaterre — este că criticul își construiește un model după impresiile lui strict personale : în consecință, el riscă să neglijeze tot ceea ce nu trece prin filtrul său impresionist. Avantajul analizei mele este de a pune la dispoziția criticului o hartă pe cît se poate completă a **stimulilor** de reacție care există în text. Prin aceasta, criticul nu mai este tentat să oculteze textul cu propria lui schemă, căci el are sub ochi descrierea a ceea ce orice lector trecut, prezent sau viitor poate vedea în text“... Critica s-ar împărți, în acest caz, în două etape : stadiul **heuristic** (cartografierea textului prin consultarea arhilectorului) și stadiul analitic, **hermeneutic,** în care, cu toate datele în față, pus în gardă față de impresionismul lui funciar, criticul poate interpreta opera.

Ideea unui filtru obiectiv nu-i de disprețuit în interpretarea, fatal subiectivă, a operei literare, însă metoda de obiectivare propusă de Riffaterre este aproape ca și irealizabilă. Dar să zicem că da, metoda se poate pune în practică : un număr de cercetători, grupați în jurul unui critic, consultă sistematic **arhilectorul** pentru a afla ce ? că la un pasaj din text o parte a publicului lăcrimează în timp ce alta rămîne senină, că o metaforă place iar alta nu, că, în fine, în unele puncte ale textului cititorul acesta de condiție socială și intelectuală neomogenă reacționează unitar. Reacțiile, golite de conținutul lor (aceasta este operația propusă de Riffaterre), sînt cercetate, sistematizate apoi de critic și comparate cu impresiile date de o lectură personală a textului. În absența unor interpretări pe baza acestei metode nu putem trage nici o concluzie, ne întrebăm numai dacă ea modifică în vreun fel relația critic-operă și, în alt plan, dacă viața operei literare s-ar resimți de pe urma unor astfel de consultări. Critica, nu este greu de prevăzut, ar deveni o instituție complicată, un sistem de ordonatoare puse sub controlul unui dispecer-șef, criticul, instalat la pupitrul de comandă al unei uzine enorme.

Adevărul este că arhilectorul nu înlocuiește criticul (un lector privilegiat) și că interpretarea literaturii este prin natura ei personală, imperfectă, susceptibilă, deci, de a fi contestată, modificată, **reinterpretată** într-un șir neîntrerupt de variante care asigură longevitatea operei literare. Lectura critică este o **lectură privilegiată.**

Eugen Simion

profil

Nicolae Damian

Născut la 16 octombrie 1939. Absolvent al Facultății de medicină din București.

Bibliografie : Diminețile bătrîne, *povestiri, 1969 ;* Fete și băieți, *1971 ;* Pribegi, noi visam, *roman, 1973.*

Deși pornește de la observație și e, fundamental, întemeiată pe descripție, prozei lui Nicolae Damian îi este în realitate caracteristică o exaltare metodică a imaginației. Încă din primele povestiri ale scriitorului se putuse observa „un fel de manie a amănuntului“ (Valeriu Cristea) ; dar această meticulozitate neobișnuită mai mult îndepărtează de obiectul ei, decît apropie, și chiar — cum se întîmplă adeseori — îl face de nerecunoscut. Simplu efect al măririi detaliilor ? Nicidecum ; dar minuția descriptivă își părăsește repede terenul inițial pentru a-și crea un domeniu propriu. Să urmărim un pasaj ilustrativ : „Scările acestea cenușii, înguste, murdare, părînd și mai murdare decît sînt din cauza luminii, bolnavă și puțină, încît — împrăștiată de sus, de becurile mici ascunse în colivii metalice, prăfuite în asemenea hal că abia li se pot bănui filamentele roz-portocalii — cu mare greutate reușește să se desprindă din întuneric, dîndu-i o culoare cu totul nedecisă, cimentul de pe jos : scările acestea strînse, ca un evantai puțin desfășurat, învîrtindu-se amețitor în jurul stîlpului-pivot, rece și cleios, unde palma stîngă, alunecînd cu greu, aderent și sacadat, lasă niște dîre cu contururi aburoase ce dispar treptat ; scările acestea sînt coborîte cu grijă, ușor și încet“. Precizarea finală pare o ironie prin contrastul cu ampla, contorsionata, greoaia „rută“ descrisă mai înainte ; rostul ei este însă de a face legătura între descriere și obiectul acesteia, abandonat pe parcursul adîncirii imaginii lui. Constatăm astfel prezența unui proces de „trădare“ a observației directe ; eliberată de simpla percepție (scările murdare și înguste, prost luminate), povestirea se instalează într-un spațiu al ipotezelor ce devin credibile prin precizia extraordinară a detaliilor (deși abia bănuite, deci ascunse vederii, filamentele becurilor se impun prin culoare) și prin concretețea senzațiilor. Datele inițiale sînt, așadar, dezvoltate liber și subiectivizate ; dar, ca și cum s-ar teme să întîrzie prea mult în universul acesta nou creat, autorul „revine“ la punctul de pornire. Există, cum vedem, două trasee, unul „real“, altul imaginar, ivit prin „aprofundarea“ celui dintîi, trasee între care povestirea oscilează, înaintînd însă prin exploatarea acestui balans ezitant. La alte proporții și în forme diferite vom regăsi aceeași mișcare la nivelul fiecăreia dintre prozele cuprinse în volumul de debut al scriitorului. *Ionathan și Onofrei,* piesă antologică, pornește, spre exemplu, de la un fapt divers : doi indivizi de condiție umilă (niște „golani“, „bețivani nenorociți“, cum le strigă un chelner gras) își prelungesc petrecerea începută într-o „nenorocită bodegă“ intrînd pe furiș într-o pivniță unde își astîmpără „setea“ bînd direct din butoaie pînă cînd, în zori, intoxicați de alcool, orbesc și mor. Împrejurarea ca atare este însă doar un pretext și autorul abia o sugerează, lăsînd în afara narațiunii orice ar fi putut s-o transforme în relatarea unei drame vulgare ; asistăm, de fapt, la încălcarea unei interdicții sub un impuls de nestăpînit și apoi la pedepsirea vinovaților, iar conversația dezarticulată a personajelor trece, fără nimic forțat, din registrul unei veselii frenetice în cel al disperării fără margini. La minimul suport al numirii situației și al precizării preocupațiilor se renunță cu totul în romanul *Pribegi, noi visam,* de unde și imposibilitatea practică de a se rezuma cuprinsul cărții. Dacă Nicolae Manolescu a văzut aici „romanul unei iubiri eșuate din cauza suspiciunii“, a făcut-o sacrificînd cîteva planuri cel puțin tot atît de importante ca și examinarea geloziei sculptorului Emil, deși, e drept, prin banalitate acesta e cel mai reliefat. Gelozia este, sumar spus, o urmărire și observăm că romanul debutează cu descrierea unei misterioase curse nocturne : „Cine era ? fugind, fiind fuga însăși, în fiecare clipă doar de ură ajuns și de dorința de a fi prins.“ Nu știm nimic în legătură cu mobilul acestei urmăriri, cum nu știm nimic despre cel urmărit sau despre urmăritorul care se confesează ; din cînd în cînd enigmatica vînătoare, de fapt relatarea ei, se întrerupe pentru a face loc unor episoade mai „epice“ în care dominantă rămîne ceea ce am putea numi „tema urmăririi“. Așa-zisa iubire a lui Emil e unul dintre aceste interludii ; altul este constituit de revenirea în memorie a unor întîmplări, din copilărie și adolescență care, și ele, par a-și „urmări“ depozitarii ; asistăm, în altă parte, la trezirea unor remușcări (așadar, urmăritorul ar fi aici sentimentul culpei) ; în sfîrșit constatăm că „urmărirea“ capătă și sensuri ceva mai pașnice, o bătrînă doamnă admirînd frumusețea privilegiii nu direct, ci urmărind imaginile reflectate într-un geam („asta fiindcă, pentru mine cel puțin, ceva devine de nu știu cîte ori mai frumos cînd se reflectă. În sticla geamului peisajul e și nu e estompat, ușor convalescent, nostalgic și misterios“ — explică ea, binevoitoare) iar altădată o fotografie fiind privită (= urmărită) astfel încît moarta reproducere se insuflețește, figurile încremenite fiind descrise ca și cum s-ar afla într-o vie mișcare.

Mircea Iorgulescu

László Aladár

Înțelepciunea

Cum se adună-ntr-o matcă piriiașe zglobii,
pînă devin năvalnic torent,
Cum din macii culeși în ordine
se-alcătuiește buchetul,
Cum din cauzalități mintea ageră
stoarce ideile,
Cum din blocuri sfărîmate, de marmoră,
oamenii zidesc mărețe palate —
Partidul unește puterea poporului,
și-nțelepciunea lui de milenii.
Neceremonioasă forță de șoc — niciodată
n-a fost alta mai mare.

În românește de
Dim. Rachici și Csire Gabriella

Ilie Tudora

Sînt fiul tău

Sînt fiul tău risipitor de iubire,
de tot ce depune mărturie că ești și că sînt,
că sîntem — unul prin altul — o fire
făcută după chipul acestui pămînt.

Sînt fiul tău risipitor de poeme,
deși știu că nici în versuri nu se măsoară
— oricît ar fi de limpezi și de supreme —,
iubirea iubirii de țară.

Sînt fiul tău risipitor de-adevăr,
de ceruri înalte cît gîndul,
ce-și spune spre propriul său umăr
cînd e ceva de făcut : „îți e rîndul !“

Sînt fiul tău risipitor de mîndrie,
că sînt al tău, al acestui pămînt,
că și eu mă numesc Românie,
că mi te-adun satuie în fiece gînd.

Dan Băncilă : „Vis de iarnă“

Constantin Ștefuriuc

Grîul lumini

E anotimpul dulce ca miezul unei pîini,
Sămînța acum necheazăși colindă
Crescînd în roua nouă a unei noi fîntîni
Pînă la cer, la cer în grîndă.

Ard munții tineri — adolescenți zburînd
În anotimpul nou, de flacără senină
În care și poetul și grîul meu crescînd
Sărbătoresc o vîrstă de lumină.

Ion Lilă

Sărbătoare

Lui i se închină toți munții acestei țări.
El este omul tuturor speranțelor.
De lumina timplei sale
Iarba înflorește uimită.
Sub mîna lui, corăbiile visului se
transformă în realitate.
El este conducătorul înțelept al cetății.
În furnale mari flori de foc topesc metalul
Pe cîmpuri încolțesc recoltele viitoare.
Oamenii patriei vin cu flori la sărbătoare
Șingele lor este mai vechi decît orice cuvînt
Și flutură în steaguri.
Numele lui e Partidul.

spirale

Virtuțile metaforei

Deci Bizanțul lui Dan Mutașcu este în același timp o oază de neliniști, escală nocturnă a unei călătorii metafizice, o cetate asediată, un microcosmos amenințat de vulnerări nebănuite, o Troie redescoperită în straturi, o mare tumoare a istoriei, în același timp un sepulcru al puterii, vis nostalgic al bazileilor în care speranța acestora spînzură sur peste timp. Iată, de pildă, „Scrisoare bizantină despre Vasilevsul Teodosie cel bolnav de hidropizie“ : *„Teodosie nu se gîndea decît la victorie / și la hidropizie / arene de vînt și de molimi / erau cutreerate de stafiile învinșilor și ale învingătorilor / bînd vin frățește / din țeste de călăreți / aerul era oval ca în icoane / dar mirosea a singurătate / ardea, înțelepciunea semăna / cu o barcă răsturnată pe nisipul fluviului / la începutul umbrei / spaima avea bot de cîine / Teodosie nu se gîndea decît la victorie / și la hidropizie / nici nu băga de seamă cum respirațiile lui / se împuținau, devenind statui / și ultima eră de aur în mijlocul cetății / cam pe la penultima pagină a unei cărți de istorie / acolo unde alte spume de glas / se rătăciseră pentru totdeauna“.*

Drama puterii nu este o dramă individuală, ea pare o dramă de structură a puterii, o dramă a unei instituții care-și găsește în ea însăși propria-i destrucțiune, cum pare a fi sugerat în poemul cu un titlu foarte insidios : „Scrisoare despre ceremoniile împăratului Constantin al VII-lea și despre eclipsă“ : *„Fastul cerea pulberi cu aripi de brocart / cîntînd / cerea fecioare cu sîni agresivi de puri / psalmodiind / cerea călugări (treji) recitînd versete / de sare peste cartiere / dar eclipsa / înnebuni cohortele / convoaiele contubernalii / întunericul viscos / o, parcă o conjurație de meduze / ocupase orașul cel mare / treceam cu toții prin eclipsă / beți, perechi de exclamații și furnici / la capătul străzilor ne așteptau doar umbre sfărîmicioase / în port corăbiile aveau pinze de sînge muzical / ancorele cîntau focul gregoaz / ardea în dormitoarele peștilor / pe turnuri ca de ață, străzile țipau totuși / că eclipsa va trece / și din liga siluetelor anonime / (acea a trecătorilor) se auzîră tot mai multe voci / repetînd strigătele străzilor, apoi / soarele reapăru dureros de limpede / în mijlocul cerului, nehotărît și dinastic“.* E limpede că toată această aventură se petrece în fantoma unui oraș, într-un oraș revolut : și, și mai evidentă este tehnica premeditată a poetului, humorul lui care adesea îl coboară, o subtilă artă a suspensului, cadențe largi, realizate pe leitmotive.

Ceea ce îmi lipsește mie ca iubitor de ideea de Bizanț, este iminența pierderii acestei cetăți a spiritului, neliniștea majoră pe care, de pildă, același Palamas o realizează în „Moartea Bizanțului“ : *„Vin turcii, turcii sunt aici, suntem împresurați de Karamanit, de pustiitorul lumii, de cel ce risipește popoarele, de învingătorul Asiei. Și acriții sunt bătaia de joc a histrionilor, sunt ruginite lăncile argintate, caii de luptă înșeuați cu aur sunt roși de păduchi și Nichiforii singuri, stăpînitori și impetuoșii Tzimisces și centaurii bulgaroctoni nu mai sunt decît fum, nour și cenușă, marele Dighenis Akritas a fost sorbit de Caron în adîncimi și în întunecimi ; a pierit, a pierit inima elenismului !“.* Vorbeam de lipsa de violență a lui Mutașcu ; el este un delicat, paleta sa este ușor efeminată, bătăliile la care se referă se petrec în vis, au un aer narcotic, le lipsește cea de-a treia dimensiune, sunt însă proaspete, au teinte *à fresco,* autenticitatea lor fiind minată de un justificat hieratism, în maniera tablourilor Magdalenei Rădulescu, iar atunci cînd vor să sugereze mișcarea, se trece ușor la un dans de coribanți în care premiile sunt ghirlande, flori și cununi de laur așezate pe capetele învingătorilor. Manierismul său de fapt trădează o cultură clasică solidă și o adăpare la mituri.

Dar la o citire mai atentă a acestor poeme poate fi descoperit un Bizanț-pantaclu, un lac uriaș în care curg religiile ca niște fluvii, un athanor în care fierb ideile despre absolut cele mai diverse, un oraș în care coexistă ideile lui Platon și ale lui Filon din Alexandria, în care oamenii se ucid între ei pentru *filique ;* și în care numele lui Pitagora și Anaximandru erau rostite cu respect ; în care magii și astrologii își disputau divinațiunile ; în care se căuta esența lucrurilor și adevărata față a ideii de Dumnezeu. Spicuim cîteva așchii din această *mantră* bizantină : *„începutul tuturor ideilor e apa / poeții recunosc asta / copacii de asemenea / și norii o recunosc / și chiar țînțarii care se nasc din grăsimea / stelei Kanoneea. / (a mai spus cineva asta ?) / Xanthos, lidianul, întorcîndu-se de la Vasilevs / privește cum pe nesimțite / melancolia / se naște din căsătoria sufletului cu umiditatea“* — mai departe găsim scotocirea universului gnostic : *„dacă Vasilevsul / dorește să afle cine întoarce sferele / cine împarte numerele, lacrimile / cine ? / întins și nemișcat ca un tablou / vede pe aer un triunghi cu violete coarne / prin care semnul autorului se arată și întîrzie majestuos“.*

Confluența religiilor este ilustrată în „Scrisoarea din Mesembria, așediată de barbari“ : *„Luceferii / mustăcioși / ca niște nisetri / se preling prin deltele cerești / barbarii așediază Mesembria / și mozaicurile ard / și ard și lunile anului / și ard legile noastre bizantine / printre îngeri alcolizați care trec la inamic / iar noi ne certăm pentru buricul sfîntului Loghin Sutașul / sau cam așa ceva“.* În alt loc se scrie : *„Părînd imitații înghețate ale cuvintelor / iată și stelele / traduse parcă din grecește“* și mai departe : *„iată și starea aceea ciudată / născătoare de zei / pentru unii / în care te simți în preajma poemului / în care scrii / o statuie de zăpadă (efemeritatea zeilor) / și prin oraș / se rătăcesc / hamuri de cai parfumați“.* Textul naște același sentiment de seninătate ecumenică ca și fragmentul din *Imnul acatist* găsit la alt cîntăreț al Bizanțului : Sikelianos : *„E steaua dimineții, făclia din întuneric și candela, mereu plină a Stăpînei care plutind în umbră, prinsă în potirul cerului, înflorește noaptea și ziua își închide petalele... clopot al rugăciunilor ce însoțești în amurg atît de blînd pe cei smeriți cu duhul către April... Flamurile sfinte ale durerii desfășurate în vînt, par cascade de juvaere, îmbrăcate în foc nepieritor. Ca apa ce se scurge prin iarba bogată, izvorul lacrimilor, auzi prohodul ?... Pronaosul răsună de mii de rîndunele voioase iar pe picioarele legate ale morților se așează plînsul ca un crin... Boabe de grîu, ridicate de pămînt, sufletului meu, ca să-mi hrănească neprihănit cuvîntul și să-mi desăvîrșească tăcerea, ambrozie pentru cina funebră, mistic răsărit, privindu-vă singele meu strigă : nemurire !“*

În această capitală a extazului care se numește Bizanț, un extaz exacerbat prin procesiuni și flamuri, și dispute teologice răsună și vocea sceptică a unui adept al lui Iulian Apostatul, o voce sacrilege *„Nu, eu nu iubesc îngerii / și toată cazarma voastră de sfinți / și ochii lor de foc / asemenea unor minji virgini ce strălucesc* (extraordinar vers !) */ nu, eu nu iubesc îngerii / la dracu ! prea sunt desăvîrșiți ! / ca rănile* (excepțional !) */ ei pot orbi doar prin obsesie / doar prin pătrunzătoarea lor absență / îmi sting unghia / ce mi s-a aprins de la amurg / beau, mă rostogolesc inconștient ca zarul / port o sabie, lenevesc, / într-un burduf cu vin / îți scriu ție / cel care ai fi în stare să plîngi / și dacă-ți calci umbra / și te avertizez că e timpul / să înveți să tragi cu arcul“.* Tema Săgetătorului pare a fi un leitmotiv al poetului, reluat pe alte planuri. Iată cum ne apare într-un context, aparent astrologic în care, în realitate se pune problema stării de poezie, iscată chiar de tragedii. E vorba de poezia intitulată „Scrisoare bizantină despre cel care stă în lună cu o arbaletă“ : *„Iată că fumegos trece prin oraș / cumătrul amurg / fără să-i pese / de Agatias Menandru Psellos și Nichitas / El trece către grădinile sale pulberi și havuzuri de bronz / și vede într-un tîrziu o lună de rubin / și de magnolii cum se prostituiază / el povestește fabula cărăbușului de aur / și în taverne marinarii venețieni o repetă / și o duc pînă în Ind / sau la curtea vreunui trist Sultan berber / și dacă seara coboară peste orașul lumii / un înțelept știrb și gras / de o strălucitoare blindețe / vede cum în lună se află cineva / cineva cu o arbaletă de argint / și-i săgetează pe toți cei care / uită ploaia și melancolia“.*

Este limpede, *cumătrul amurg* trece în mod inexorabil, orice ar face vestiții generali, după cum foarte frumos spunea cineva : „nimeni nu poate împiedica pe un pom să dea frunze“ sau „să auzi un alun cum crește“. În toate astea în Sagyttarius care se află în lună, există o morală, pentru că el este însăși Moartea care-și face Opera, chiar dacă e vorba de cei mai ilustri fii ai Bizanțului și că mai nepieritoare decît ei sunt ploaia și melancolia... sau cum spunea același Palamas : *„Interpret și Mag al Ruinei, Poetul va ridica prin miraculosu-i Cîntec, templul modern al Cuvîntului, cununa Frumosului răsărit din nou deasupra Occidentului și Orientului“.*

S-ar părea că la Dan Mutașcu ne-am afla într-un Bizanț asexuat, ceea ce nu e adevărat, deși poetul strecoară în sugestiile orgiaste ale orașului florii rece al filosofiei. Iată „Meditația lui Deimarchos, administratorul grădurilor imperiale“ : *„Zarea / e ca o gură însingerată / de femeie / care și-a mușcat buzele / prea mult așteptînd / în dimineața de piatră acră / privesc / cum sunt țesălați armăsarii Vasilevsului / și mă întreb la ce-mi slujește / că l-am citit pe Aristotel“.*

Această nostalgie, combinată cu o insatisfacție intelectuală e o nemulțumire a unui eunuc al spiritului pentru că tot poetul spune mai departe : *„aud eunuci, polemizînd în grădini ascunse / văd cum soarele purtat într-o litieră de nori / adoarme / și simți că în curînd va începe ploaia / ploaia bizantină“.* Interpretat freudian acest poem exprimă o insatisfacție fiziologică, un complex al așteptării nerăsplătite, convertit într-o fecundare generală pe care ploaia o realizează asupra orașului, claustrat ca în mitele lui Osiris. Mai bărbătesc ar fi sentimentul iubirii exprimat în „Monologul amiralului bizantin. Theodor Cydones“ : *„Orice val iubește și moare iubind / (asta o știe pînă și un amiral bizantin) / dar nu i-e tot una cum moare / dacă a învățat de la cîrmaci și astrolab / dacă a învățat de la uragan / cît de eroic e să nu poți acosta niciodată“.* Sub această bărbăție aparentă există totuși un sentiment al neîmplinirii care mi-l amintește pe un vestit general eunuc, supranumit Orfanotropul. În realitate, simbolurile erotice sunt un mesaj ambiguu pentru că, de fapt, o intenție subiacentă a poetului vrea să demonstreze că puterea este de fapt femeia pe care, cu adevărat, nu o poți poseda niciodată. Compensatoriu la aceste sentimente amestecate ale poetului ar putea fi acel Bizanț feeric, hieratic, luxuriant pe care însă intenționat nu-l etalează însă pe care noi îl cunoaștem și care, dacă ar fi fost adoptat de către autor, Bizanțul său ar fi fost mult mai autentic plasat în contingent. Este Bizanțul „mozaicurilor strălucite, cu sfinți încremeniți în ziduri albastre, Bizanțul celor zece mii de luminări aprinse, al formelor mișcătoare în glazuri, al florilor magnifice, al cozilor de păun în grădini paradisiace, cu palmieri, în portretele cu ochi insondabili, cu sfinți încremeniți în fastul barbar de care vorbea Faure, al peisajelor dominate de instincte turburi, germene viu al unei flori magnifice în adîncul unei bălți otrăvite, inspăimîntătoarea splendoare a mustelor albastre sau verzi, a mustelor de metal lucios care nasc din putreziciune“. Ciudat, la Mutașcu, decorul e mortificat, nu este un personaj, ci o funcție dramatică care potențează aventura istorică. El nu urmărește să ilustreze o realitate, ci să rănească, să tatueze imaginea Bizanțului în receptivitatea cititorului. El se adresează sensibilității acestuia nicidecum desfătării sale vizuale. El oferă amintirea unui Bizanț ireal, așa cum foarte bine e ilustrat în ultima poemă a volumului, intitulată „Scrisoare a astrologului bizantin Istinax către un corăbier venețian“, unde parcă sîntem în plin *Folet Novel* și unele cuvinte au efecte magice.

Vorbeam la începutul acestui serial de larga familie a bizantinilor din care n-aș vrea să-i uit pe El Greco, Rubliov, dacă e vorba de pictură ; pe Pușkin (pus pe muzică de Musorgski în *Boris Godunov*), Dudici (cu Legende albastre), Kazanzakis, Kavafis, Kostas Varnalis, Seferis, Moreas (cu mierea lui atică), Lundkwist (cu romanul său „Îndoiește-te, Cruciatule !), sau pe Miodrag Pavlovici, dacă e vorba de scriitori străini și la noi încă : Adrian Maniu, Philippide, Vinea, Mateiu Caragiale (cu *Sonetele*), Vasile Voiculescu, Doinaș (în *Balada mistretului cu colț de argint*), Blaga (din *Eonul dogmatic, Meșterul Manole, Pietre pentru templul meu,* și *Poemele luminii*), Odobescu, Antim Ivireanul și chiar Călinescu în romanele *Bietul Ioanide* și *Scrinul negru,* cărora li se alătură, spectaculos, acest Dan Mutașcu...

Eugen Barbu

atelier literar

poșta redacției

BOGDAN GHIU : Nu sînt noutăți. Mataforizări prelungi, delirante, fantasmagorice. Un drum spre eșec.

D. V. LUCA : Revedere plăcută, cu multe pagini demne de interes : „Puncte de vedere", „Lauda pietrei", „Pot să iert", „Cel mai mult o să-mi fie dor", „Nimic", „Eu", „Poarta", „Nu tulburați", „Cerul", „Cineva a născocit". Publicarea la o editură nu e ușoară, aveți nevoie de multă răbdare și stăruință. Vă dorim succes.

G. MARA : Cam uscate, căznite, sărace, fără vibrație. Ceva mai însuflețite, „Doină", „Planetă" (ambele cuprinzînd — și nu numai ele ! — inevitabila rimă **riu-griu**).

PORȚI DE LEMN : „Noua orientare" nu trebuie limitată la suprafață și aparențe. Cele cîteva cuvinte pentru înjghebarea unei atmosfere, a unui cadru, nu sînt suficiente, nu pot acoperi convingător un conținut sărac, inconsistent, adesea confuz. Paginile sînt greoaie, prozaice, în pierdere de „substanță nobilă", iar efortul programării tematice cu tot dinadinsul dă naștere, nu o dată, la năstrușnicii, la efecte îndoielnice, sau chiar comice. Singurele lucruri bune, „Ceva din măreția oamenilor" și, în mai mică măsură, „Urma soarelui".

ALPHA : Cele mai interesante ni s-au părut : „Lamento" (unde, însă, ar mai fi cîte ceva de lucru), „Paradis", „Neliniște", „Fîntîni", „Polemizînd", „Poezie", „Precum un mînz" și multe din seria „Mapamond" (XIII, XII, X, VII, IV, III, IX, XI, IV). Se mai pot cita : „Poem marin", „Ied răstignit", „Iacob și îngerul", „Cu țara", „Ca și cînd" după cum s-ar putea vorbi și de altele, în care ideea, interesantă, nu e slujită „la același numitor" de inspirație, expresie, etc. („Ceartă", „Către poeții orașelor", „Voi povesti o melodie", „Dar", „Voi fi acolo", „Mapamond I" etc.). De altfel, e necesar s-o spunem, toată această masivă recoltă nouă din ultimele două plicuri, cu foarte puține excepții, rămîne sub semnul precipitării, al unei finisări insuficiente. Mulțumiri pentru urări (...și așijderea !).

L. IANCULESCU : Bune perspective, în această primă înfățișare și mai ales în „Streașină", „Ierbar", „E timpul", „Voi fetelor", „Liniște". Așteptăm pagini din ce în ce mai bune (și o scurtă prezentare).

NOMINATIV : Nu sînt noutăți deosebite în ultimele două plicuri (mai ales în cel cu exerciții metaforice „pe scurt"). Ceva mai bine, parcă, în „Fumul de țigară", „Ultimul etaj", „Călătoria", „Poem albastru". Speram mai mult și continuăm să sperăm.

THOMAS : Un destin literar se configurează mai clar, mai cert, acum, din numeroasele pagini adunate în fața noastră. Ultimele nu sînt și cele mai bune (ori, poate, nu sînt nici cele mai recente ?), dar zigzagurile și inconsecvențele, meandre și întoarceri din drum, căderi surprinzătoare și neașteptate salturi înainte, reperele unei deveniri (în ultima vreme, înfrigurate, frenetice), chiar dacă mai izbitoare acum, ne erau cunoscute deja. Pe durata a circa doi ani, drumul s-a arătat fructuos și revelator, paginile pe care le-am pus deoparte reprezentînd mărturia unei evoluții ascendente, rezultate incomparabil superioare (la diferite cote și cotituri) etapelor de început : „Îndoiala", „Sunt alte zări", „Glaciară", „De pe acoperiș", „Noli tangere", „Ar trebui", „Mult după ce...", „Transplant", „Superioritate", „Precauții pentru final", „Viitoarele rodiri", „Tirania verbului", „Cuvîntul, un fel de spor", „Iona", „Răsfrîngere", „Înălțare" etc. E de observat că reușitele sînt, deobicei, tot atîtea victorii asupra livrescului — amenințarea cea mai grea și mai statornică asupra condeiului dv., dar, nu de puține ori, și asupra alunecării spre compoziția de efort, de meșteșug convențional (cu efecte în general fade, rigide, aptere). N-are rost, însă, să mai insistăm (cu citate ilustrative) asupra primejdiilor și metehnelor pe care, după cît se pare, le-ați biruit ori v-ați arătat în stare de a le birui. Deocamdată, ne este plăcut să verificăm sinoptic, ca să zicem așa, adevărul unor bănuieli și presimțiri (dacă nu chiar intuiții) îndelung hurducate între speranță și dezamăgită reticență (grație „traseului" specific al poetului), și zicîndu-vă „bun venit !", să vă dorim în continuare un drum — de ce nu ? — la fel de sinuos, neliniștit, chinuitor, dar și la fel de fructuos, în etapele și urcușurile sale.

I. TEODORESCU: Ceva mai bine, în „Unghi", „Cum coaja albă pe mesteceni", „Roua este, de fapt". Mult mai bine în ultimul plic („Istorie", „Cineva ne vorbește", „Pînza luminii").

J. ZIEMSEN : Nu sînt noutăți demne de remarcat. Mai bine, în „Și a fost Toamna", „Phoenix", „Cădea o piatră în noapte".

Geo Dumitrescu

Din adîncimi de vremuri am venit

Din adîncimi de vremuri am venit
Pe urma unor cîntece de flaut
Pe urma unui zbor desăvîrșit
În necuprinsul vremii să vă caut.

Pe urma voastră vin călătorind
Spre vorbe care nu le-aș vrea deșarte
În semne de pe pietre bănuind
Dovada unor treceri mai departe.

Vă știu. Ați fost aici și ați fost mulți
Vă simt din suferința ce-a trecut
Pe urmele bărbaților desculți
Ce-n pulberea albastră s-au pierdut.

Voi din fiorul basmului dintîi
Mi-ați dăruit comorile de grai
Și verbul luminos, de căpătîi,
Pe-acest strălucitor picior de plai.

Vă știu, vă simt, pentru că mai sînteți
Și-acum la veghea zorilor de azi
Pădure foșnitoare de poeți
Rouă de lacrimi scînteind în brazi.

GHEORGHE PALEL

Cu ulciorul inimii însetat

Cu ulciorul inimii însetat
caut apa unui izvor în care să mă pot
spăla de rugăciune ca de păcat,
ochii tăi în care mă afund
sînt ca o mlaștină fără întoarcere
și fără drum,

niciodată arborii
n-au fost atît de chinuiți de scorburi
ca acum.

MIRCEA DUCA

Ceva din măreția oamenilor

Ceva din măreția oamenilor simpli
au copacii
năduși de aerul greu al orașelor
îndrăznesc să arunce în lume cu păsări
cu întrebări mînjite de zgură.

Ceva simplu scrie muncitorul
în nisipul fierbinte
crezînd întîmplărilor dezlegate la ochi
semințelor de izmă încolțind
sub nicovala fierarului.
Urcă plămada mare de oase de sub pămînt
prin inima copacilor simpli pînă la cer
și de acolo se întoarce încredințată
că ploaia vine în lume cu miros puternic
de om.

VALERIU BÂRGĂU

Secole

Spărgeau statuile...
cu bucățile de marmură
astfel obținute
ei făceau
kilometri și kilometri
de trotuare noi
(...ghetele de lac
putindu-și arăta
întreaga splendoare...)

însă
cel ce pavase strada
se pare că nu era
meseriaș bun :
ici și colo lăsase
nesfărîmat cum trebuie
obrazul palid
al vreunei statui...

ghetele elegante
pășeau țanțoș
iar în urma lor
— cu toate că nu ploua —
obrazul de piatră
rămînea umed....

ION TEODORESCU

De ziua mea

O garoafă albă
Țin în mîini
Ca un muribund
Luminarea.

Să-mi poarte curaj
Sufletului tăiat
De ziua mea
Cîte un centimetru în fiecare an.

Mereu atît de fragedă
Mi se spune
De ziua mea ;
Cu delicatețe milOasă
Ca unui repetent.

DINA CARANFIL

Ierbar

Am strîns mereu în ierbar
o viață am strîns în ierbar
tot felul de frunze și flori
cu mii de ochi
și zeci de culori

ierbarul e gata
și plin pînă-n ultima filă
și stau
și mă uit

și mi-e spaimă și ceață
și nu prea știu cum să le-ntorc
măcar o singură clipă la viață

LUIU IANCULESCU

Elegie

Și uneori cînd trece
toamna ori iarna
cînd trece
primăvara ori vara
mai așteptăm și alte anotimpuri
care
ar trebui să fie
și-ar trebui să vină...

MARIUS TÂRZIU

Mapamond IX

lui Geo Bogza

m-aș teme pentru acest „Frig" de
Wagner, de n-ar fi un frig mai
cumplit, de n-ar fi o gheață
mai aspră ;

colivia poetului e un dig
mai sigur și mai real decît
zidul chinezesc ; el oprește
neliniștile la granița de sus,
fără nici un efort
decît liniștea proprie ;

Unul umblă cu fularul
la git și cu scări ingenioase
escaladează de o viață.

ION ALEX. ANGHELUȘ

Eu

Eu
sînt locul din care pot să privesc.

Uneori însă, pentru perspectivă,
trebuie să mă urc pe ceva mai înalt,
sau să traversez lumea
pe malul celălalt.

Ca să mă văd pe mine,
am nevoie de ape — oglinzi,
de șesuri întinse,
să nu-mi alunece umbra,
sau de răbdarea ochilor tăi,
să-mi rabde privirea.

D. V. LUCA

Fără să-mi spui numele

Te poți întocrce în mine
fără să-mi spui numele...
grădinile sînt îmbibate de soare
copacii sînt înalți cît o iubire,
te poți întoarce
inima mea frăgezită de vise
îți va recunoaște pașii de lumină
toată ziua a răsunat în mine
cîntecul proaspăt al ierbii
poți deschide ferestrele
iată cîmpia se ivește din ploaie,
țarc e atît de cuprinzătoare.

VICTOR PETRESCU MĂRGEAN

cartea de debut

Țăranii ca țărani...*)

Alcătuit dintr-o serie de „scene din viața la țară", romanul lui Dinu Săraru aduce o notă de prospețime remarcabilă în universul prozei așa zis țărănești, mai ales dacă îl comparăm cu desele încercări de a introduce în acest mediu o problematică exterioară personajelor care îl exprimă. Proza cu țărani a luat în ultimii ani un aspect mai ales parabolic sau cumva simbolic-realist, suferind mutații în parte firești și necesare însă și unele într-o bună măsură atinse de modă și snobism. Adesea „țăranii" devin purtători fără vină ai unui conținut moral și spiritual departe de adevăratele lor probleme. Tendința este mai generală și ea exprimă pe deoparte o necesitate de modificare a personajului „tradițional", de smulgere a lui de sub tutela unor trăsături prea „specifice" și care l-ar face să se exprime prea mult pe el însuși și prea puțin pe autor. Ca în cursul oricărei modificări semnificative, și în diversele forme pe care le ia această tendință de ștergere a granițelor prea înguste ale personajului „tradițional" se poate ascunde și multă superficialitate și artificiu. Cititorul se îndreaptă de aceea cu mai multă încredere spre tipul de proză care nu-i dezminte așteptările, corespunzătoare unei educații consolidate. Ecoul unei astfel de situații ia numele succesului. „Niște țărani" este indiscutabil un roman de succes, bine scris, cu personaje care se țin minte (în special cuplul care circulă prin mai toate „scenele". Năiță Lucian, un fel de Ilie Moromete al altei zone, și Pătru cel Scurt, poate chiar mai „personal" decît celălalt, deși este dat de autor drept ecoul viu al primului). Desigur, unele din scenele cărții trimit, prin reacțiile și comportarea eroilor, la personaje și „rezolvări" din **Moromeții.** Al. Piru amintea leit-motivul „timpului răbdător". În general se poate vorbi de o manieră „moromețiană" a descrierii, sau chiar direct, a comportamentului acestor țărani autentici, după cum ne asigură autorul, dintr-un sat oltean autentic de pe Valea Cernei. În afară de reminiscența leit-motivului amintit, aș mai adăuga ca specifică mirare moromețiană față de încercările zadarnice ale unora de a-și modifica proveniența îmbrăcînd altă haină sub care însă țăranii recunosc cu umor și ironie adevărata identitate.

Important este însă de a sublinia meritul și calitățile noului prozator care, în aceste condiții, a scris o carte de o prospețime surprinzătoare, cu o impresionantă siguranță a tonului, plină de scene pitorești montate ingenios, unele captivante, totul conducînd către atribuirea caracterului puternic realist al unei bune proze despre țărani în momentul cînd specia tinde, sub alte condeie, să-și piardă acest caracter. Este la mijloc, desigur, o frumoasă ambiție, dar nu mai puțin un talent indiscutabil. În ce constă acesta ? În primul rînd în **puterea de observare** a tipurilor și în arta portretizării. În ciuda unor aparențe ce pot fi superficial înțelese, autorul nu este un povestitor care ajunge la eroii săi în cursul povestirii ci, invers, pornind de la portrete, de la reprezentarea foarte vie a unor „figuri" le încadrează, le montează ca pe niște pietre prețioase în rama unor situații, întîmplări, scene etc. Personajele sînt date : ce întîmplări li s-ar potrivi ? Procedeul este mai aproape decît ne-am aștepta de natura teatrală a fabulei decît de povestire. Talentul remarcabil al lui Dinu Săraru mi se pare a consta mai mult în „recunoașterea" tipurilor și fixarea lor în rama anecdotică potrivită decît în descoperirea propriu-zisă a lor. Autorul romanului „Niște țărani" este un **comediograf** cu o foarte sensibilă ureche la vorbirea personajelor și un ochi deosebit de exersat asupra naturii fizice — proporții, detalii, accidente fiziologice etc. Criticul format la școala spectacolului teatral (pe care-l comentează pasionat de multă vreme) mută cu dezinvoltură, dar și cu pricepere profesionistă, „scena" în mijlocul satului și, bine ascuns, din „culise" urmărește mișcările și vorbele țăranilor, compune mici tablouri pe care le pune în scenă cu un admirabil simț al nuanțelor, ne face martorii unor adevărate „spectacole cu țărani". Materia primă a acestui frumos roman pitoresc este scoasă din memoria autorului („Fotografia de pe copertă și numele majorității eroilor sînt autentice și reprezintă omagiul adus — și pe această cale — de autor țăranilor în mijlocul cărora a copilărit" — sună avertismentul) însă meritului memoriei fidele i se adaugă acela al invenției **pitorescului teatral.** Investiția de teatralitate în tradiționalul „pitoresc "din proza cu ori **despre** țărani, are, între altele, darul de a pune distanța necesară între autor și lumea descrisă. Deși realitățile, întîmplările, anecdotele, scenele nu sînt mereu dintre cele mai vesele și s-ar fi pretat la o tratare patetică înconjurată de un lirism cețos și sentimental, această teatralitate a privirii conferă prozei un aer mai „obiectiv". Detașarea înseamnă aici, așadar, o anume sforțare de a observa, auzi și privi mai bine, în dimensiuni reale, „viața la țară", fără intervenția inabilă a comentariului de autor. În acest chip se și explică impresia de modern pe care o lasă stilul acestei proze cu subiect tradițional. Satul lui Dinu Săraru este văzut o dată cu ochii celor care îl locuiesc cu sentimentul că „dincolo", în vale, se întinde un paradis inaccesibil (trebuie menționată starea economică cu totul precară a satului „sociologic" avut în vedere) și, a doua oară, de privirea înțelegător-amuzată a autorului. Din această diferență a parcurgerii lucrurilor existentă între cei care suportă direct istoria și cel care o înțelege beneficiind și de explicațiile ei ulterioare, în chip firesc deci avantajat, se naște umorul subteran al scrierii, în multe pagini de o calitate neîndoielnică. Registrul acestui umor am zice că este dublu : unul aparține oamenilor, personajelor, naturii lor intime dar nu fără legătură cu ceea ce vicleniile istoriei i-a deprins, învățîndu-i să minuiască o adevărată tehnică a ocolirii și aminării (și din care se și scot efectele literare cele mai interesante) altul provine din modul detașat în care autorul însuși poate acum privi istoria, îngăduindu-și chiar și unele glume pe seama acelei părți a trecutului de care ne despărțim rizînd cu ochii în lacrimi. Întîmplările oamenilor nu trebuie fetișizate, pare a spune din cînd în cînd autorul, de aceea ne putem îngădui măcar față de unele dintre ele o poziție mai puțin crispată. Dramele cărora nu sîntem în stare să le sesizăm partea sau chiar substratul de comedie și umor — sau poate acea crîncenă veselie bizară ce n-a încetat să însoțească făptura umană chiar și în miezul unor mari tragedii — își pierd tocmai natura contradictorie, complexă. Iată de ce, în cartea surprinzătoare a lui Dinu Săraru, deși multe din întîmplări nu ne fac nici pe departe să izbucnim în ris, umorul are o parte totuși largă, strecurîndu-se insidios în toate cutele ca o pînză freatică în fisurile pămîntului clătinat de cutremur. „Niște țărani", roman realist, pitoresc și teatral, întrunește calități despre care în mod cert se va mai vorbi, autorul dovedindu-se un prozator foarte înzestrat, capabil, bineînțeles, și de alte surprize.

C. Stănescu

**) „Niște țărani" de Dinu Săraru, Editura „Eminescu".*

PARODII

Romulus Vulpescu: „O poezie veche pe motive nouă"

(scrisă în 6 iunie, seara, după ploaie, cu pixul în prima variantă și reluată la mașină după trei ani)

Nu mai vreau să te văd nu mă interesează
mută-te dacă vrei, m-ai jignit.
Un clopot de sticlă se decompresează,
adio, și să știi că eu am murit.

Tot ce-ai avut ia cu tine, pînă și combinezonul
ecosez
vărul cu care-ai venit,
nenorocitul de pisic siamez
și adio, să știi că eu am mierlit.

Care va să zică, dintr-o petală pufoasă
de crin
n-a mai rămas nimic. Sîntem chit!
Eu voi rămîne cu prietena, sticla de vin
și adio, și nu uita c-am murit.

O să-ți fie dor de mine noaptea la unu
și-un sfert
cum de banca angliei unui falit
trestie, lebădă sură, suflet încert,
adio, și să știi că eu am mierlit.

Mircea Micu

Cuvinte rare : *damiroză, julca, velden, zgîrmi, borș, lela, lilă, iglu, chelb, chisc, tist, țuft, caft, rapid, mir, șerbet, cacatir.*

Selecție metaforică : *„Dar, dintr-un țarc presus, și mai înalt,/ Mulgînd vaci șui, sfinți uzi mugeau atroce." — „Lumescul echilibru n-avea lest : / În dimineața dănțuind, confuză, Ea se temea că vacile-i contest / O suspectam că ploaia mi-o refuză".*

Din plastica militantă românească

Alexandru Phoebus : „Oamenii muncii", ulei pe carton

revista străină

● **„ANTARCTICA THE LAST CONTINENT"** este titlul unei noi cărți a lui Ian Cameron (Ed. engleză Cassell) despre mult discutatul Pol Sud. Este remarcabil interesul autorului pentru istoria explorării pe mare, în volumul de față relevînd cele mai semnificative episoade ale descoperirii continentului Antarctic, clasificat astfel de la prima traversare a Cercului Antarctic de către căpitanul James Cook în sec. XVIII, și pînă la traversarea Antarcticei însăși de către Sir Wivian Fuchs și Sir Edmund Hillary, în zilele noastre. Numeroasele ilustrații care însoțesc volumul sînt de fapt o introducere a cititorului în această fantastică aventură.

● **PIERRE-JEAN RÉMY,** autorul romanelor „Sac du Palais d'Eté" care a obținut premiul Renaudot, și „Mort de Floria Tosca", cu care a stîrnit vii discuții în jurul premiului Goncourt, — este prezent în librării cu un amplu roman **„Memoires secrets pour servir à l'Histoire de ce siècle".** Autorul și-a asumat greaua sarcină de a reînvia și evoca personaje și evenimente care au premers istoria. Pentru a da o notă personală acestei deloc ușoare biografii a epocilor, autorul a alunecat ușor spre romanul de spionaj, dînd astfel o notă mai interesantă acestor „Memorii secrete pentru a folosi istoriei acestui secol".

● **ÎN EDITURA ENGLEZĂ MACMILLAN** a apărut volumul lui Colin Meir **„The Ballade and Songs of J. B. Yeats. The Anglo-Irish Heritage in Subject and Style".** Un punct cîștigat de către un scriitor este oportunitatea cu care în orice epocă oferă criticilor posibilitatea găsirii unor noi forme, sau determinării sursei de inspirație a operei acestuia. Astfel, Dr. Meir, autorul volumului de față, încearcă să determine atitudinea lui Yeats față de baladă ; de unde reiese că Yeats recurgea la baladă cînd vroia să creeze literatura populară în Irlanda ; el părăsește acest gen spre sfîrșitul secolului (1895) în folosul vorbirii dialectale. În 1920 pînă în 1931 se reîntoarce la baladă, genul lui preferat, neîndoios fiind faptul că numai în acest gen de literatură își putea face cunoscute propriile sale idei vizionare.

● **CU PATRUZECI DE ANI ÎN URMĂ,** la 1 februarie 1935, se stingea din viață Boleslaw Limanowski, unul dintre cei mai vechi militanți ai mișcării socialiste poloneze, istoric, sociolog și publicist, născut în anul 1835, se scrie în presa poloneză. Ca teoretician, el a susținut cu fermitate necesitatea înlocuirii capitalismului prin socialism. Datorită însă subestimării rolului luptei de clasă, teoria sa devenea utopică. El a fost unul dintre primii care s-a preocupat de problemele muncitorești și socialiste, și primul dintre scriitorii polonezi care a tratat probleme sociologice, devenind un mare specialist și propagandist al istoriei democrației și al insurecției din 1863-64.

● **„MACHLANINA"** este titlul noului roman al scriitorului contemporan polonez Machejek Wladyslaw (Ed. Wydawnictwo Literackie-Cracovia). Eroul, militant politic, evocă imagini ale unui trecut istoric și din epoca rezistenței împotriva cotropitorilor.

● **PIERRE DANINOS** este prezent în librării cu noul său roman **„Les Touristocrates".** Descriind atmosfera specifică de pe un vas de croazieră lungă, unde întîlnim tot felul de pasageri turiști, bogătași, obligați să stea împreună timp de trei luni, autorul ia în tirul săgeților sale pe toți acești oameni scoși din ritmul lor obișnuit de viață, din universul controlat, electronic, gîndit biologic în care individul este anulat și dat în grija calculatoarelor încă de la naștere.

● **O NOUĂ VERSIUNE** a volumului „Le Langage des fleurs" al scriitoarei Marie-Louise Sondaz a apărut de curînd în editura Solar. De astă dată autoarea și-a însoțit volumul cu o prefață semnată de Sacha Guitry.

● **UN NOU FILM DE FICȚIUNE** al regizorului polonez Stanislaw Bareja, **„Cartea răfuielilor junglei"** a fost realizat după scenariul lui Jacek Federowic, care deține și unul din principalele roluri. Este o comedie satirică contemporană în care asistăm la tribulațiile unui proaspăt menaj în momentul obținerii unui nou apartament. Rolurile principale le dețin Mieczyslaw Czechowicz, Halina Kowalska, Jerzy Dobrowolski.

● **COLLECTION BLANCHE** a editurii Gallimard, în continuarea tipăririi **„Operelor complete" ale lui Antonin Artaud,** a editat cel de al XIII-lea volum al operelor. Sînt incluse aci, printre altele : „Van Gogh, sinucigașul societății", lucrare greu de clasat între eseu, poem sau povestire, în parte autobiografică, — scrisă cu ocazia marei expoziții a operei lui Van Gogh din 1947 de la Muzeul Orangerie : „Ca să se termine cu judecata lui dumnezeu", text comandat lui Artaud pentru radio dar a cărui difuzare a fost interzisă, în ciuda avizului favorabil dat de jurnaliști, scriitori și artiști. După douăzeci și cinci de ani, textul nu și-a pierdut virulența : „Teatrul cruzimii", lucrare scrisă tot pentru o emisiune radiofonică. În acest volum sînt incluse și scrisori ale lui Artaud, texte nedefinitivate și note.

planetă de tînăr

Valeriu Pricină

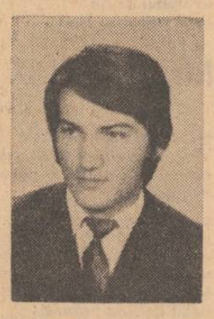

Valeriu Pricină este unul dintre poeții tineri care au semeția să nu se grăbească.

Vreme de cinci ani de zile, după o apariție sporadică în coloanele revistei, Valeriu Pricină revine cu versuri semnificative. Un adevărat debut și de bun augur. Tăcerea i-a fost fecundă. Cinci ani de zile de meditație asupra poeziei l-au îmbogățit cu un volum de versuri. Nu-i puțin lucru dacă, în afara travaliului, întrevedem în versurile poetului tînăr un talent închegat, o concepție asupra poeziei. Mișcarea sensibilizată în simbolurile mării și pădurii, un loc oarecum comun pentru majoritatea debutanților, se încarcă la Valeriu Pricină de o mirabilă poveste a lumii pornind și întorcindu-se la sine, mereu mai plină de greutatea sensului.

Grigore Hagiu

Apele crude

Apele vin să se spele în mine de ape,
apele astupă fîntini,
riul e astupat cu ape.

Apele vin să se spele în mine de ape.
Se spune că peștii își au privighetorile lor
în adîncuri,
că s-au văzut pietre sărind pe maluri să moară,
că apele taie în munți scoarță albastră pentru
mînăstiri
și umbră zemoasă de nour,
că valurile sînt care — se descarcă la țărmuri
de sare
și se întorc în cer cu suflete, cu ierburi.

Apele vin să se spele în mine de ape.
Palatele mele foșnesc, ferestrele mele curg,
ele duc mării scînteile frunzelor
și cîntece din turlele pădurilor.

Apele vin să se spele în mine de ape.
Ar trebui să strig — Sub mări, acolo se-ntîlnesc
toate pămînturile.
Ar trebui să strig — Vom trăi într-o mare țară
cu ieșiri la uscat.

Apele vin să se spele în mine de ape.

N-am mai fost...

N-am mai fost de mult prin păduri...
Ce s-o fi făcut frunza fără potecile
din sufletul meu, fără vatra ochilor mei
în care-o găzduiam, cît noaptea era crudă,
bind ploaie dreasă cu vînt din coarne de melc
retezate pe timp frumos.
N-am mai fost de mult prin păduri
Să aleg firele de iarbă de firele de umbră,
să scald pietrele care n-ajung la apă,
să dau crengile la o parte arătîndu-le
izvoarelor soarele cum stă deasupra pămîntului
ca inima deasupra pinteculul,
ca mîntea deasupra inimii,
ca nemărginirea deasupra minții.
N-am mai fost de mult prin păduri...

Lăuntricul pămînt

Toamna, cînd lăuntricul pămînt
soarbe stelele înfășurate în frunze
o lumină se face în mine —
eu cobor în ea
așa cum ai cobori într-un om
să-i vezi sufletul.

Pontica I

Există un pămînt asupra căruia e bine
să te supui. Nu-l căuta. Ai să-l auzi de departe —
oasele celor care l-au adunat cîntă,
atît de frumos cîntă încît corăbiile
se rup din pieptul lui înlăcrimate
și poartă-n ele-o grabă fermecată de-a
se-ntoarce.
În apele lui niciodată nu se face noapte.
Pe maluri, în lumina revărsată adînc,
semănătorii trec vislind aureolați
de țișnirea vijelioasă a sămînței.
Orașele dărîmă cu mare greutate
zidul ierbii și ca să tai o stradă
trebuie să-ți înveleștl pumnii în fier,
să nu mai simți, neștiutor de mingiioasă, roua.
Există un pămînt asupra căruia e bine
să te supui. Nu-l căuta. Ai să-l cunoști de
departe —
ochii celor care l-au văzut povestesc
așa cum povestesc munții
nemăsurata rînduială a zidirii.

Pontica V

Bănuiesc o legătură ascunsă a soarelui cu apa,
un tărîm de neistovită taină
prin care păsările
cară stupi cu lumină
să-i deșerte în vina pămîntului.
Neasemuită va fi ziua pentru cel care știe
s-aștepte
cînd pe întinderea mării grîie vor undui
scuturînd boabe albastre din spic.
Bănuiesc o piine limpede,
da, acea piine limpede ca o fereastră
prin care să se poată vedea, întîia oară,
văzduhul muncii liber, curat
și spulberarea de aer sub tălpile blîndelor sănii
în care ni se vor întoarce aevea părinții.
Columne de apă botezate cu sufletele
celor mai buni dintre noi îi vor aștepta,
ei se vor așeza în ele
cum trainic se așează timpul
în veneratele cetăți de șcaun.

cenaclul revistei «luceafărul»

A NOUA ȘEDINȚĂ

Cea de-a noua ședință a cenaclului revistei noastre (luni 3 februarie), asemenea celor precedente, s-a impus în atenția participanților — prezenți într-un număr din ce în ce mai sporit de la o „etapă" la alta — prin ceea ce am numi subtila unitate în diversitate a ordinii de zi. Ideia de a propune membrilor cenaclului o antologie sui-generis a lirismului de factură erotică încorporat tezaurului folcloric românesc s-a conjugat în chip firesc cu aceea de a supune dezbaterii critice producția poetică de început a doi tineri. Prima parte a întrunirii a avut drept protagonistă pe actrița pitești eană Ana Vlădescu-Aron, care a izbutit să captiveze atenția și sensibilitatea întregii asistențe. Ana Vlădescu a recitat o suită de fragmente aparținînd liricii populare de dragoste. Textul amintitei antologii poetice s-a sublimat într-un monolog dramaturgic sieși suficient. Ne gîndim, astfel, la gradația interioară a conflictului moral, și la motivația imperceptibilă a trecerilor de la o tonalitate recitativă la alta, ca urmare a unei firești adaptări la conținutul și spiritul textului. Interpretarea s-a materializat cînd în partitură declamată, cînd în partitură cîntată, mișcarea scenică propriu-zisă metamorfozîndu-se și ea adesea în semnificativă mișcare de dans.

În partea a doua a ședinței,

Ana Vlădescu-Aron recită poezii populare

„descoperiți" de secția de poezie a revistei „Luceafărul", debutanții acestei seri au fost foarte tinerii Vivi Anghel și Romulus Brâncoveanu, primul — elev la liceul din Găiești, al doilea, și el elev la liceul din Alexandria.

Melodios și imagist voluptuos, Vivi Anghel a vădit reale aptitudini atît pentru poezia străbătută de melancolizări panteistrurale (Rod, La frămîntatul pîinii) cît și pentru poezia de atitudine deschis cetățenească (Invocație poetului, Între mine și țară). Potențată adesea de cufundarea în visare, poemele citite de Romulus Brâncoveanu s-au dovedit beneficiare ale unei tonalități lirice mai directe, citeodată marcate de o violență neoargheziană în ceea ce privește limbajul utilizat (Cu un ochi la perete, Ținînd semințe în gură, Imn la părul tău galben ș.a.).

La începutul discuțiilor, Nicolae Dragoș apreciază că prezența în cenaclu a celor doi tineri nu poate fi considerată întîmplătoare, întrucît vocația lor poetică se vădește încă de pe acum în chip convingător. Cea mai mare parte a discuțiilor a înclinat într-adevăr balanța în direcția respectivei opinii. Exceptînd cîteva luări de cuvînt, al căror spirit negativist și a căror vehemență de limbaj a surprins cu totul neplăcut, să arătăm că cei doi tineri poeți, prin calitatea lucrărilor prezentate, au suscitat un rodnic schimb de păreri critice. Discuțiile, în esență, au fost pe cît de vii și de animate — citeodată fățiș polemice chiar — tot pe atît de constructive și de utile. Animatorii lor au fost, între alții, Maria Cristea, Constantin Voiculescu, Ion Radu Zilișteanu, Ștefan Mitroi, Ion Lăzărescu. Un necesar plus de clarificare, în final, au adus poetul Ion Gheorghe (considerații pertinente privind condiția activității într-un cenaclu), prozatoarea Sânziana Pop (cuvinte de laudă la adresa celor doi tineri poeți și o convingătoare pledoarie pentru proprietatea expresiei, a cuvîntului, în poezie) și poetul Dorin Tudoran care a întreprins o succintă și sagace caracterizare a poeziilor citite de Vivi Anghel și Romulus Brâncoveanu. Drept încheiere, „în afara concursului", au mai citit din poemele proprii următorii participanți la cenaclu: Constantin Voiculescu, Ana Selena, Neagu Vulcănescu, Anton Tianu, Ion Lăzărescu, I.R. Zilișteanu (senzațională o metaforă a acestuia: „e greu să mai vezi o găină cotcodăcind sincer"!) și Ștefan Mitroi. Să sperăm că mai devreme sau mai tîrziu cel puțin cîțiva dintre acești „concurenți" vor îndreptăți programarea pentru viitoarele confruntări.

Cronicar

Vivi Anghel

Anotimp

Sînt treaz, fecioară. O spadă mi-a înflorit
în singe
Și-n geamul crud mi-e trupul o stea
desperecheată
Se zbate amintirea în sevele albastre
Pe cînd în mine greu securea nopții cată.

Mi-aștept culesul verde prefigurat în cerbi
Ca un ocean în trupul de fost argonaut.
Cum să adorm cînd cerul îmi arde-n pumn
sălbatic
Și cînd grăbit în vene pumnalul mi-l ascut

Îmi curg dinspre oglindă lăstuni cu solzi de
aur
Și-mi umblă-n vis cu teamă lumina să-mi
răstoarne
Prin ploi mi-adun sărutul și mă revărs în trup
Precum izvorul nopții înmugurit în carne.

Sînt treaz, fecioară. Podgorii despletite-n vin
Mi te aduc sub pleoapă cu tulbure chemare
Aș vrea să-mi rup din gleznă argintul viu al
nunții
Cînd smuls din echilibru recad din Ursa Mare.

Între mine și țară

Între mine și țară e o singură dimensiune
Precum rotund răsăritul în lanuri se depune.

Între mine și țară e o singură iubire
Ca o singură lumină mai presus de fire.

Între mine și țară e o singură logodnă
adevărată
Așa cum inimile bat de la fiu la tată.

Între mine și țară nu există, nu se poate alt
cuvînt
Pentru că nu-i curat, nu-i adevărat, nu-i sfînt
Decît sufletul pur ca un drapel bătrîn pentru
țară
E între noi o singură iubire mare și clară.

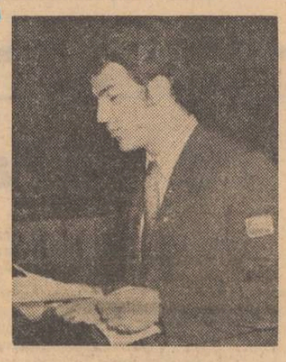

Romulus Brâncoveanu

Cîntec

O! Picioarele tale, grele ca apa de ploaie,
Două aripi rănite de zbor
Muguri de lună au la genunchi și se-ndoaie
Să-nfloreasca spre coapse cu un sunet ușor.

O! Picioarele tale, catifeaua rănită pe ele
De la gleznе urcînd ca un lujer de floare
Peste ele am să prind trei inele
Ca să țină sub piele răcoare.

Imn la părul tău galben

Din părul galben cămașă să-mi țesi
Uscînd-o la lună să-mi fie ușoară
Cu lapte s-o speli și cu faguri aleși
Ca umerii mei să n-o doară.

Iar toamna să-mi dai s-o îmbrac
Cînd eu mă-norez pe la ochi ruginind
Și haina din iarbă de tînăr sărac
Va curge cu frunza-n pămînt.

Atît de tînăr

Pentru că sînt atît de
tînăr cum numai trecerea pietrei în
nisip poate să
fie copiii mă îndepărtează de
ram înainte de a ajunge
măr domnesc
și fete mari cum
își adună somnul pe
busuiocul sîngelui meu
sperînd că năvodul viselor
va fi greu de împliniri.
Pentru că sînt atît de
tînăr, Ahab,
căpitanul mă lasă pe țărm
înainte de a pleca în
călătoria-i mai lungă decît
propria-mi virstă.

Aproape copil

Minjii tremură în sîngele ierbii
și mugurii pocnesc sub talpa de copil
ascultă mamă cum mă cheamă cerbii
pădurilor cu muget de april.

Mă bate cerul cu ploi la rădăcină
pe deal îmi scrie copilăria-n plop
și somnul meu nechează o lumină
minzul băiat țîșnește în galop.

Marin Lupșanu

Din Bărăganul auster, generos și plin de flăcări pe comorile străbunei Geții iată, a mai venit unul — MARIN LUPȘANU — unul ce se anunță a fi de zile mari; de la inima elementelor, pînă la inima omului. Născut în 1952, absolvent al Liceului din Lehliu, Marin din Lupșanu debutează semnificativ.

Ion Gheorghe

Înalță-se în urmă colb de polen și stele
precum un cuib pe-o cumpănă de sat
își urcă timpul vremea în inele
în zodia împlinirii de bărbat.

Rubicon

Acolo unde dropiile cîntă
și-n ierburile serii adorm hăitașii
mi-am rătăcit copilăria sfîntă
și-mi rătăcesc adeseori, azi pașii.

Soare și ploi am adunat în plete
miresmele cîmpiei în singe îmi tresar
precum tresare dorul în sinii cruzi de fete
și riul sub copite pe-o muchie de zar.

Dincolo de păsări și de vînturi
văzduhul se ascunde în poteci
precum semințele-n adîncuri
și înțelepții-n tablele de legi.

E timpul să mă lupt cu fluturi
în propria-mi livadă și destin
injunghiat de-atît nectar și muguri
mă vor prelinge-n cupele cu vin.

Despre legenda mea

Am căutat prin ierburi minjii
prin iarba parcă de otravă
cîndva bunicul pierduse caii
și am găsit doar urme de potcoavă.

Și eu jurasem să-i găsesc
știind că ei n-au nici-o vină și m-am
deprins cu ploaia și cu vîntul
și-am colindat desculț tot
cîmpul cînd deodată se făcu lumină.
Dincolo de lanuri
caii dormeau sub țărînă m-am
apropiat precum minzul de ugerul mamei
și le-am săpat la bot o fîntînă.

Nunta

Și iată-mă ajuns la pasărea rubin
cu singele subțire, țîșnire de lăstar
cum tremură-n tributul paharului prea plin
și-l plîng păduri de stele în altar.

Lumina-mi strigă numele prin lanuri
în dimineața verii și-a ninsorii
dar apa nu se trece fără zaruri
cum foametea nu cruță căpriorii.

Pe flori de levănțică și ramuri de măslin
prin scorburi neștiute adorm printre femei
și îmi răzbun păcatul anilor cu vin
și cu săgeți trimise-n coamele de lei.

Dar iată-mă ajuns în vara nunții
eu poate-s cel mai tînăr dintre miri,
mireasă — Poezia — inel în jurul frunții
precum Saturn sclipind în trandafiri.

Ion Ruşeţ

Tîrgovișteanul prin adopțiune (oraș în care și eu m-am crezut cîndva poet) Ion Ruseț face dăscălie la Pucioasa. M-a vizitat grăbit și mi-a lăsat clasicul pachet cu foi dactilografiate. A sfîrșit prin a mă convinge. Îmi venea să strig acel „Ave!" cu care un confrate îi salută pe debutanții promițători, dar ca vechi redactor (ce m-am aflat) mi-am zis să nu mă grăbesc în a-i hirotonisi poet pe fratele întru himere Ion... Dar cititorul strofelor lui se va convinge fără îndoială că entuziasmul meu nu e gratuit. Tăietura nervoasă a versului, metafora desenată „clasic" ori minată de secrete explozii, fibra verbului, iată daruri în stare să capteze interesul cititorilor și confraților...

Gheorghe Tomozei

Sete

Se scutură metalul pe gurile de lei;
Lumină poartă coajă de fructă ceruită.
Țîșnesc din axa lumii puzderii de scîntei;
O sete de invazii în inimă palpită.

Va fi pavajul roșu, cînd hoardă după hoardă
Într-un oraș de sticlă, cu treptele de os,
Voi bate cu minerul în fiecare poartă
Să-mi îmblînzesc tăișul de răzbunare ros.

Polară

De-atîta vis, o întrebare nerăsucită s-a mutat
în cheie,
Iar lucrurilor le-a fost noaptea frig;
Subțire ger de borangic
În anotimpul tău, femeie.

Și-au nins zăpezi în liniștea odăii
Din somnul unui sîmbure, abrupt,
S-asculți cum te desparte ne-ntrerupt
De mine numai degetul bătăii.

Un dor de germinații

Călătorim alături, neîmpăcați mereu,
Ca un duium de aripi pe-un cer țesut de ape.
Se string pe străzi impure surpări de minereu,
Un dor de germinații ne scapără în pleoape.

Au invadat orașul copacii migratori;
În piețe goi dansează, dorm noaptea în tramvaie,
Se furișează-n case, în singe uneori
Și cad de la ferestre ca picurii de ploaie.

Uneori

În casa noastră
Timpul cade
În praful gros.
Umbrele au crescut
Mai mari decît noi
Și-abia încap
Între pereți
Împăturite.
Viața ne-o găsim în ele
Ca-n paginile unei cărți
Topiți în două dire albe.
În casa noastră uneori
Din praf
Ne ridicăm încet
Și ne simțim
Pînă-n coperți absența.

E cineva...

Un univers atît de casnic pare
O picătură din mîndria ta;
Un scrin, un ceas, o ceașcă de cafea
Sînt stinse de discreții ca o boare.

Poate-ai ghicit ceva în fiecare,
Ori te-au văzut întinsă pe podea,
Cum noaptea lingușindu-te, o stea
Te implora, redevenită mare.

Se simte-n aer cum de ochi se-ascunde
Tîrziu căldura formelor rotunde
Ca niște goluri ce se nasc din pași.

Prin visul unei săbii stors în teacă
E cineva ce n-a venit și pleacă
Spre alte țărmuri pentru cei rămași.

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef: Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar general de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct).

REDACȚIA: București, Piața Scînteii. Nr. 1
ADMINISTRAȚIA: Șoseaua Kiseleff 10, tel. 18 33 99
ABONAMENTELE:
3 luni — 13 lei: 6 luni — 26 lei: 1 an — 52 lei
Tiparul executat la:
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XVIII
Nr. 7 (668)
Sîmbătă
15 februarie
1975
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Manifestul demnității

Ziua de 9 martie care se apropie este una dintre cele mai importante pentru cetățenii Republicii Socialiste România. În această zi vor fi aleși în Marea Adunare Națională, în consiliile populare județene, municipale, orășenești și comunale cei desemnați de voința alegătorilor să-i reprezinte în acțiunea comună de a da viață prevederilor noului plan cincinal, de a purta România Socialistă spre noi succese, semn al etapei superioare de dezvoltare spre care poporul român aspiră.

Congresul al XI-lea a deschis o epocă nouă în istoria României. Documentele adoptate de acest Congres — Programul Partidului Comunist Român, Directivele cu privire la planul cincinal 1976—1980 și liniile directoare ale dezvoltării economico-sociale a României pentru perioada 1981—1990. Raportul prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu — aprobate entuziast și unanim de către întregul nostru popor, constituie programul electoral al Frontului Unității Socialiste pentru alegerile de la 9 martie 1975.

Frontul Unității Socialiste se prezintă în alegeri înmănunchind într-o puternică coeziune, sub conducerea Partidului Comunist Român, organizațiile de masă și obștești, uniuni cooperatiste, de creație și profesionale, consiliile oamenilor muncii aparținînd naționalităților conlocuitoare, toate forțele sociale și politice ale țării. Frontul Unității Socialiste este un front larg întrunind sub egida sa tot ce are mai bun și mai activ România socialistă de azi. Manifestul Frontului Unității Socialiste, manifest care reprezintă chemarea Frontului Unității Socialiste către alegători, este expresia demnității umane, expresia capacității unui popor de a munci și a gîndi liber, acționînd în vederea ridicării nivelului de viață al tuturor cetățenilor țării, în vederea ridicării României Socialiste pe noi trepte de civilizație și progres. El vorbește cetățenilor României de azi despre realizările fără precedent în istoria României, realizări exprimate de cifre grăitoare.

Perioada dintre Congresul al X-lea și Congresul al XI-lea, cea mai rodnică perioadă din istoria țării, este expresia elocventă a muncii avîntate, eroice a întregului popor muncitor, a devotamentului și abnegației cu care oamenii muncii de la orașe și sate înfăptuiesc orînduirea socialistă pe pămîntul României. Manifestul arată că programul prezentat poporului în alegerile trecute a fost îndeplinit și că pe toate planurile prevăzute, în domeniul industrializării socialiste, în domeniul mecanizării și chimizării agriculturii, în domeniul specializării ramurilor de învățămînt, în domeniul culturii și al creației s-au obținut remarcabile succese care ne dau dreptul să privim cu justificat optimism dezvoltarea în viitor a patriei noastre.

Ca un adevărat manifest al demnității umane Manifestul Frontului Unității Socialiste are în vedere omul, bunăstarea sa : „Tot ce s-a înfăptuit și se înfăptuiește în țara noastră este închinat omului, bunăstării sale, afirmării multilaterale a personalității umane. Ridicarea nivelului de trai al întregului popor constituie țelul suprem al politicii partidului nostru, esența însăși a noii orînduiri, socialiste".

Frontul Unității Socialiste cheamă pe toți cetățenii patriei să voteze pentru mărețul Program al Partidului Comunist Român de făurire a unei societăți socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism, pentru noul plan cincinal — parte integrantă a Programului Partidului care reprezintă, pe drept cuvînt, Programul poporului român de ridicarea patriei pe culmile luminoase ale civilizației socialiste și comuniste.

Manifestul se adresează muncitorilor, tehnicienilor, inginerilor din industrie pentru înfăptuirea exemplară a obiectivelor stabilite de Programul Partidului, îndeamnă către noi succese pe țărani, muncitorii, tehnicienii și inginerii din agricultură, adresează chemarea sa profesorilor, învățătorilor, educatorilor, în vederea formării unor cadre competente pentru toate sectoarele societății, cheamă pe oamenii de știință, pe cercetători pe drumul dezvoltării tradițiilor științei românești și a ridicării prestigiului ei în țară și peste hotare.

Frontul Unității Socialiste nu uită pe oamenii de artă și literatură, pe creatorii bunurilor spirituale, și artistice. Lor li se adresează manifestul cu un călduros apel, în cel mai deplin spirit al demnității umane, pentru crearea de noi opere valoroase, de noi creații artistice, hrănite de realitățile României socialiste și de umanismul revoluționar care animă țara astăzi, opere variate în care poporul muncitor să-și găsească încorporate preocupările, frămîntările, aspirațiile, încrederea în viitor. Întregul popor, se spune în Manifestul Frontului Unității Socialiste, știe că tot ceea ce am realizat în anii construcției socialiste, libertatea și bunăstarea poporului, independența patriei, viitorul ei luminos sînt nemijlocit legate de Partidul Comunist Român, de activitatea sa neobosită, de politica sa marxist-leninistă creatoare. Partidul Comunist Român va face totul pentru întărirea statului socialist, pentru dezvoltarea armonioasă, proporțională, pe baza planului național unic, a tuturor ramurilor economiei naționale, pentru înflorirea multilaterală a patriei, pentru realizarea unui nivel tot mai înalt de civilizație și de bunăstare întregului popor.

Manifestul Frontului Unității Socialiste cheamă pe toți alegătorii patriei să dea prin votul lor expresie voinței lor neclintite de a transpune neabătut în viață politica generală a Partidului Comunist Român, Programul său de făurire a unei societăți socialiste multilateral dezvoltate.

Cuvintele Manifestului Frontului Unității Socialiste vorbesc de la sine :

CETĂȚENI ȘI CETĂȚENE !

VOTÎND LA 9 MARTIE CANDIDAȚII FRONTULUI UNITĂȚII SOCIALISTE, VOTAȚI PENTRU VIITORUL LUMINOS AL PATRIEI, VĂ MANIFESTAȚI HOTĂRÎREA DE A MUNCI CU ÎNTREAGA ENERGIE ȘI PRICEPERE, CU ENTUZIASM ȘI DEVOTAMENT, PENTRU ÎNFĂPTUIREA MĂREȚULUI PROGRAM AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN DE EDIFICARE A SOCIALISMULUI ȘI COMUNISMULUI PE PĂMÎNTUL ROMÂNIEI !

FRONTUL UNITĂȚII SOCIALISTE ADRESEAZĂ TUTUROR ALEGĂTORILOR CHEMAREA DE A ACȚIONA STRÎNS UNIȚI ÎN JURUL PARTIDULUI, AL COMITETULUI CENTRAL, AL SECRETARULUI GENERAL AL PARTIDULUI, TOVARĂȘUL NICOLAE CEAUȘESCU, PENTRU ÎNFĂPTUIREA HOTĂRÎRILOR ADOPTATE DE CONGRESUL AL XI-LEA, ÎNSCRIIND ASTFEL O NOUĂ PAGINĂ GLORIOASĂ ÎN ISTORIA ROMÂNIEI, ASIGURÎND ÎNAINTAREA PATRIEI SPRE NOI CULMI DE PROGRES ȘI CIVILIZAȚIE.

Luceafărul

Organizat la sala Dalles, cel de-al 5-lea salon național al cărții se înscrie printre marile manifestări culturale ale acestui an

OAMENI DE ARTĂ ȘI LITERATURĂ !

Creați noi opere valoroase, pătrunse de umanismul revoluționar, de un robust optimism social, care să redea, în forme cît mai variate, preocupările și frămîntările, dorințele și aspirațiile poporului nostru, încrederea sa nestrămutată în ziua de azi și de mîine, în viitorul națiunii noastre socialiste, în viitorul comunist ! Îmbogățiți prin talentul și munca voastră patrimoniul culturii noastre socialiste !

Din MANIFESTUL FRONTULUI UNITĂȚII SOCIALISTE

O nouă carte de Marin Preda

Puternică este încă în acest roman de ample orizonturi al lui Marin Preda lumea Moromeților. Deși ea ocupă un loc de plan doi, personajele sînt puternic caracterizate și memorabile. Ilie Moromete trece meteoric printr-un colț al ecranului epic dar cu o virilitate statuară pe care pînă acum prozatorul doar ne-o sugerase. Personajul traversează simbolic **o pădure neagră** într-un galop fantastic, fără să se dea învins. „Goneau acum ușor, ai fi zis că zburau și Moromete începu să tragă de ei cu încordare, să nu-i scape din mîini. Al lu' Parizianu abia se mai ținea pe cutie, nemaiștiind de ce să se agațe. De cîteva ori fu gata să cadă pe spate și-și răsuci în aer picioarele și se răsuci pe burtă, reușind cu greu să se așeze la loc pe cutia căruții care sărea aruncîndu-l în toate părțile. În acest timp, într-un fel ciudat, Moromete, deși trăgea de hățuri, continua să biciuiască spinările cailor și se ținea în aer ridicat, dar nu ridicat de tot, cu genunchii îndoiți fără să-și miște tălpile. Nici un flăcău cu vinele tinere n-ar fi putut să țină mai bine ca el hățurile în mînă..." Cristalizarea acestei imagini ține de planul mitic al reprezentării lumii rurale la Marin Preda. Pe aceeași treaptă de înalte cristalizări se decupează pe fundalul rustic statura de uriaș învins a lui Dumitru lu' Nae. El domina protector cu vocea lui satul precum în **Moromeții** coroana vechiului salcîm jocul generațiilor succesive de copii ai satului.

Tot în aceeași serie trebuie s-o așezăm pe Ioana, iubita lui Ștefan Paul, zis Parizianu, care știe să dea plecării acestuia din sat însemnătatea unui eveniment sufletesc irepetabil. Întreg romanul e străjuit de ținuta discretă, dar fermă a acestei Solveig dunărene sub modestia căreia nu puteam bănui ființa unei Ursitori. Ea acționează ca o zînă eliberatoare și ne atrage încă o dată atenția că în narațiunile lui Marin Preda se află risipită în mod difuz o zestre spirituală ancestrală de reminiscențe și mituri folclorice care modelează multe situații și personaje.

Nu toate ființele din lumea satului moromețian sînt scăldate într-o lumină mitică. Scriitorul e dealtfel foarte zgîrcit cu ea și de existența ei putem vorbi doar în scrierile mai recente. Privirea autorului își păstrează nota de obiectivitate rece, crudă, atunci cînd se îndreaptă către oameni pe care lumina spiritului nu i-a invadat niciodată. Excepțional este realizat, mai întreg și mai profund poate decît în **Moromeții**, Paraschiv. Reducția este ceea ce surprinde magistral scriitorul la personajul său satisfăcut de sine, de mărginirea lui, de superioritatea derizorie pe care vrea să și-o consolideze, întemeiată pe un neînsemnat carnet de sudor și un obișnuit loc de casă. Fără antipatica opinteală a răutății, personajul ne-ar putea înduioșa prin ridicolul atît de uman al aspirațiilor lui. Dintre toate personajele moștenite din scrierile anterioare Paraschiv descrie traiectoria cea mai definitorie. Consecvent și el cu primele sale intrări în scenă, Nilă e mai puțin revelator. Putem spune despre el că se repetă, că se repetă convingător, dar că asta nu-l ajută să fie un personaj cu un destin marcant în ciclul moromețian. Achim e dintre personajele care sînt departe de a-și definitiva traictoria existențială. Vital și plin de încredere în sine, bolnav și el de suficiența lui Paraschiv, fără nota sumbră a acestuia, Achim trece prin paginile cărții către un viitor al său pe care autorul nu ni-l sugerează. Ce va deveni Achim, acest personaj cu care scriitorul a fost pînă acum, într-un anume sens, îngrat? Este poate rostul volumului următor să ne-o spună. Siluetele precis creionate traversează adeseori scena în acest orizont al personajelor cu o viață redusă la automatisme. Soția lui Paraschiv, Țiganca, cu vorba mieroasă și ipocrită, este dintre acestea, după cum tot aici intră și agresivul nuntaș care se adresează lui Ștefan invariabil cu: „Domnu ziarist, dacă v-am supărat cu ceva..."

Cu Ioana, Paraschiv, Nilă, scriitorul se află, cum se zice, pe terenul său, acolo adică unde este inconcurabil și imbatabil. Cum sînt însă celelalte personaje? Ștefan este ziarist și cunoaște lumea ziariștilor și intelectualilor bucureșteni. Remarcabilă între figurile acestei lumi este cea a patronului, marele ziarist, cum i se spune de multe ori. Deși apariție episodică, ea domină scena în chip invizibil și atunci cînd apare în persoană în chip incontestabil. Între ceea ce ni se spune despre patron și felul cum este nu apar contradicții. Știam demult că marele ziarist este un om de acțiune, dar felul cum ripostează agresiunii legionare armate îl fixează

M. Ungheanu

Continuare în pag. a 7-a

Țara întîmpină alegerile

Cei mai vrednici

Începînd cu penultima zi a primei decade a lui martie, cei aleși vor fi mai încărcați de perspectiva imediată a preocupărilor lor și-n plus, de acelea, numeroase, ale celor care au optat pentru ei. Răspunderea de-a alege, firește, și de către obștea scriitorilor, pentru a o reprezenta atît în doleanțe cît și în elanuri, pe cei mai vrednici și inspirați bărbați, mai pricepuți în trebile ce țin viața de zi cu zi în echilibrul general al vieții sociale, a căpătat în anii din urmă, și mai cu seamă în anul din urmă o dimensiune nouă : aceea a spiritului viu al democrației socialiste.

Scriitorii, ca de altfel întregul popor, sînt chemați să opteze. Faptul că vom alege dincolo de fizionomii mai mult sau mai puțin afective, însușiri omenești remarcabile, consfințite de muncă, așadar calități individuale morale, profesionale și politice, constituie din capul locului un gest și un act de responsabilitate. Cum viața politică a țării noastre a fost, mai ales în ultimul deceniu, o neobosită pildă de desfășurare a ideilor, de mișcare deschisă și perpetuă prielnică relevării noului și impunerii acestuia în toate domeniile activității noastre materiale și culturale, însăși opțiunea fiecăruia dintre noi se poate corela cu decizia imediată apelînd la memorie. Căci imaginea deputatului cu numele și neinvestindu-se de la sine prin faptele sale este de-acum anacronică ; le cerem celor pe care îi vom alege nu calități rectilinii ci și harul de buni organizatori și mentori obștești, iubitori de adevăr, cu putere de muncă în modestie frumoasă...

Deci mai puțin o opțiune idilică ci, cu mult mai mult o pămînteasca atitudine și grijă față de conviețuirea activă în spiritul atît de generos și dens, chibzuit și fabulos în același timp al Programului partidului. Vom vota pentru acei bărbați ale căror însușiri verificate resping inerția și lenea, și a căror capacitate de dinamizare în obște și politică, sînt înainte de toate creatoare. Nu un vot de rutină ci de angajare, convinși că deputatul nostru va fi prietenul nostru stimat și omul pe care îl vom putea solicita oricînd la masa de lucru sau în ceasurile de odihnă, că vom putea discuta ceea ce ne frămîntă, ceea ce ne bucură sau ne mîhnește.

Vom alege din mai mulți, pe unul. Vom alege aptitudini cetățenești și umaniste, dăruire față de ideile și idealurile noastre ; prin mandatul său, deputatul își asumă un dialog niciodată întrerupt, spre binele și progresul țării, spre sporirea continuă a nivelului general de cultură. De altfel, se știe, atunci cînd există, virtuțile nu rămîn ascunse. Într-un fel, fără a ne sancționa propriul orgoliu, ne vom alege prin **unul**, din mai mulți, pe noi înșine. Și, cum deputatul nu este un dar al obștei în organele reprezentative ale statului, ci chintesența a unei vieți de muncă neprecupețită în spiritul eticii și echității socialiste, se cuvine ca răspunderea de-a alege să treacă în clipa votului și printr-o atitudine morală...

Sarcinile ce stau în fața scriitorilor, din marele Program și izvorînd din acesta, sînt deosebit de complexe. Ni se cere consecvență în a stimula și fructifica marile tradiții spirituale ale poporului, ni se cere cuvînt inspirat și participare prin mijloacele specifice profesiunii noastre la viața contemporană a națiunii noastre. Este ceea ce, în alte condiții, conștiințele de primă mărime ale acestui pămînt au sfințit prin destinul și operele lor. Socialismul se confundă și se implică în ideea de valoare. Ce efort mai nobil poate exista în afară de acesta care implică angajare și valoare ?...

În fine, în fața urnei mi-am propus să optez și după criteriul ce tinde să devină pentru fiecare dintre noi principiu : omul în a cărui fire îl voi întîlni pe cel în stare să ofere obștei, semenilor, totdeauna mai mult decît i s-ar cuveni sieși. Întîlnindu-i numele, voi așeza alături de caligrafia lui o floare roșie, prețuire și stimă...

Ion Țugui

a patriei cinstire

Votul poetului tînăr

Peste timpla veacului poetul apleacă mîna de muncitor
la mașinăriile munților noștri albi de zăpadă –
roțile dințate știu cum se trag după sine o țară
din rădăcinile pămîntului spre viitor.

Primăvara riurile aduc strămoși din pămînt
umflă rădăcinile copacilor și le deschide ochii buimaci
tot ce se zămislește și crapă de iarbă
– în cuvinte nu mai au loc de dormit
și ies pe cîmp cu vîntul să moșească privirile țării ;
să-ntoarne giganții de piatră din lume
– poetul în orașul său să privească macaralele
de oțel.

Poetul tînăr – are în față cuvintele și faptele sale
le-a cules din uzine – de pe coarnele bătucite
ale plugului strămoșesc ;
de pe fiecare piatră rostogolită din Carpați.

Pe jos mergînd odată cu viața patriei sale
poetul alege haina vieții
a celorlalte lucruri ce nu au fost niciodată spuse
și ard de două mii de ani buza fiecărui om –
Poetul tînăr la apel nu lipsește –
stă ginditor lîngă tulpina copacului său
– patria și partidul singele-i încălzesc.

Valeriu Bârgău

Lirism în stare acută și lirism în stare cronică

Se întîmplă că poezia cunoaște ciudata devenire de la acut la cronic și, foarte rar, de la cronic la acut. Ceea ce se înțelege îndeobște prin prospețime eu aș numi starea acută a poeziei, iar poeziei reci i-aș descoperi un anumit grad de cronicizare.

Există, firește, mari poeți în ambele direcții. Spiritul e rodnic în orice direcție ar tua-o, dacă reușește să-și găsească expresia și dacă poate transforma materia inertă, organizînd-o, creîndu-i coerențe noi. Dar e acceptabil orice fel de rodnicie ?

Nu-i exclus ca, în cuprinsul aceleiași cariere poetice, un poet să cunoască și zodia acută și zodia cronică. Iar rezultatele efortului său să fie — paradoxal — mai importante după cronicizarea lirismului decît în starea lui de suferință imediată, în starea acută. Acesta este cazul nu lipsit de interes al substanțialilor lipsiți de expresie, al bilbiiților emoționați, care din pricina preaplinului lăuntric încep să rostească repede toate cuvintele unei fraze și nu termină niciunul. Evident, acestor prunci ai emotiei cronicizarea le prinde bine, odată cu scăderea forței de emoție a substanței scăzînd și ritmul bilbiielii lor. Cuvintele frazei lor încep să se audă și , firește, rezultatele sînt mai impresionante decît în situațiile acute ale clamorii indescifrabile.

Eu, însă, mi-aș permite o opțiune : pentru lirismul acut, pentru lirismul stărilor imediate, pentru lirismul care transcrie la scara nepervertită starea omului. *Eu prefer o emisie directă, chiar dacă aud în ea tușind crainicul sau aud plîngînd pe fata de la lumini, deodată cu sublimul concert recepționat. Sînt convins, firește că nu e neapărată nevoie de un tun pentru, a te face auzit și că, dacă e liniște pe lume, un greiere (odihnit bine !) poate lega pămîntul de cer cu cîntecul său (dacă și pentru el e cîntec ceea ce luăm noi drept cîntec !). Dar prospețimea, starea acută, temperatura egală a emițătorului cu emisia sa rămîn date fundamentale ale marelui univers liric posibil.*

După părerea mea, Bacovia este Bacovia pentru că, deși amenințat în permanență cu cronicizarea, lirismul său a știut să plîngă un plins mereu proaspăt. Iar dacă pe aripile lumii a fost plumb, Bacovia a știut să dea la o parte stratul superficial și să facă să strălucească viu acel plumb.

Un fenomen ciudat s-a petrecut cu poetul Voiculescu, care a trecut din starea cronică a lirismului în cea acută, reușind să-și îndurereze cuvintele abia tîrziu.

Măreția lui Miron Radu Paraschivescu, forța cu care el se predă mereu noilor generații stau tocmai în permanența suferinței sale, de poet revoluționar niciodată împăcat cu el însuși, cu lumea, cu universul. Undeva, Miron Radu Paraschivescu poate că și simțea pericolul cronicizării și zădărnicia unui li-

Adrian Păunescu

Continuare în pag. a 2-a

Cenaclul revistei „Luceafărul"

Luni 17 februarie, orele 17, la Ateneul Tineretului din Aleea Alexandru nr. 38, va avea loc a zecea ședință a Cenaclului revistei „Luceafărul". Invitat de onoare : Ben Corlaciu. Citesc : Liliana Cosmescu și Luca Onul, poezie, V. M. Basarab, proză.

IN ACEST NUMĂR : ● Colocviile „Luceafărului" : Despre „DELIRUL" de MARIN PREDA. Semnează : Cezar Ivănescu, Marius Robescu, Dan Laurențiu ● „Atitudini" : „Enigmatica noblețe ?" de Dan Cristea ● „Tineri critici" : Sultana Craia și Valentin Mihăescu ● **ȚARA ÎNTÎMPINĂ ALEGERILE :** „Vă vorbește deputatul G. Călinescu" de G. Muntean ● „Cetatea celui mai tînăr oțel" de Viorel Varga ● Poezii de Ion Sofia Manolescu, Luca Onul, Al. Raicu

viața cărților

poezie

Ordonarea difuzului

*Păstrînd toate proporțiile și mai ales nuanțele, poeziile acestui recent volum *) semnat de Constantin Abăluță îmi amintesc o remarcă făcută de Karl Petit asupra poeziei japoneze. Scria cunoscutul japonolog că poezia niponă este „o delicată reticență" și asta pentru că ea „spune abia a zecea parte din ce resimte și încearcă să sugereze cît mai delicat posibil celelalte nouă zecimi". Poeziile lui Constantin Abăluță par niște haiku-uri hipertrofiate, și asta nu pentru că ele nu păstrează rigoarea celor șaptesprezece silabe distribuite în numai trei versuri, ci pentru că poetul ajunge pînă la urmă nu la* sugestia poetică *ci la* aglomerări. *Într-un fel, se produce un proces invers celui numit de Karl Petit, și anume, cele nouă zecimi spun ceea ce ar trebui să sugereze cea de-a zecea ! Sigur, Constantin Abăluță numește lucrurile, stările, fenomenele ce i se par esențiale pentru a ne duce spre ceea ce s-ar putea numi sugestia poetică, dar cele numite de el sînt deja aglomerări. Iată, de exemplu,* Există (I), *poezie care poate fi interpretată și ca o artă poetică :* „Există undeva o stradă lungă pe care mă pieptăn / există un colț de grădină în care plouă-ncet / există o statuie părăsită în care se plimbă mîinile mele / și un hangar unde o luminare / îmi schingiuiește surîsul / ... / Există o anume întoarcere a mîinii și semințele / răspund pieziș în oglinzi / există zgîrieturi decente pe care pelerinii / le privesc ne-nțelegînd / subțire se felicită păsările din rugul de noapte / restul acela de oameni e o utopie". Restul acela — *de oameni, de stări, de fenomene — care ar trebui să ni-l închipuim după ce poetul ne dă sugestiile de început, ni-l oferă tot poeziile sale, care se sfîrșesc aproape întotdeauna cu un timp, cu o măsură mai tîrziu. Există, fără îndoială, în poeziile lui Constantin Abăluță un savant dar deseori obositor joc al finalurilor multiple. Mai întotdeauna celui adevărat îi mai urmează o suită de chei ce conferă poeziei un aer difuz, aluziv, cititorul fiind în situația de-a-și reevalua impresiile pe care i le sugerase pînă atunci versurile citite ; și totuși, poetul încearcă, pare-se, o ciudată ordonare a difuzului.*

Glosînd pe marginea unui vers dintr-o poezie ca Liman („răsuflu lung pe urmele unei expediții polenizatoare") *aș spune că poetul își asumă menirea deloc ușoară, semănînd cu experiențele alchimiștilor, de a pune în consonanță lucrurile inconjurătoare, purtînd de la unul la celălalt esențele ce le-ar putea pune în rezonanță. De aici și impresia că Abăluță este un poet ce recurge nu de puține ori la sistemul, cu atîtea pirghii surprinzătoare, ale unui suprarealism totuși „bine temperat".*

Fără a trece peste meritele unei astfel de poezii-experiment în care Constantin Abăluță, încercînd să înalțe inteligente jerbe asociative din elemente eterogene, uneori „inamice", obține rezultate notabile dar pindite de o monotonie de-acum simptomatică, ne declarăm mai apropiați de cele patru Balade pentru cei care pleacă, *unde o ușoară tentă elegiacă temperează, „domesticește" în mod fericit, patosul experimental. Echilibrul cărții este păstrat cu o inteligență artistică, de-acum cunoscută în cazul lui Constantin Abăluță, și de poeme în care o melancolie ușor ironică, precum cea din frumoasa* Baladă, *se apropie mai mult de cititor :* „Din spatele privirii ascult, / strada clopotarii vechi coboară prin vînt / mîinile apar la geamuri și joacă un joc / uimit și tremură crestele plopilor în largul / ecou / ... / Pe cîmp cu stamine cinți ușor / păsări întunecă ferestrele, cînd plouă / vii lîngă geam și le privești de-aproape / un vis doar mai rămîne între voi. / Eu sînt ușor ca o rază și nu-mi amintesc / cine firele de iarbă dimprejurul capului / tăcut mi le umbrea și cine / cu o ramură pe piept îmi scrijela / ... / Glasuri / de copii îmi rătăceau prin vine, ele / oare-mi făceau fața atît de limpede și-armonioasă / că vîntul nu reușea să-i fure / nici o tresărire".

Ceea ce cred că-i lipsește azi poeziei lui Constantin Abăluță — poet interesant, oricînd autor de cărți onorabile, bun, dacă nu chiar foarte bun traducător — o spune chiar poetul însuși într-un vers de-o luciditate dramatică : „Încă nu s-a născut vocea care să mă sfîșie" ! *Bineînțeles, este vorba de o voce interioară a propriei sale poezii.*

Dorin Tudoran

*) Constantin Abăluță, „Există", Editura „Albatros".

proză

Realism și parabolă

*În bună măsură noul roman al lui Platon Pardău *) continuă preocupările din precedentele trei* (Ore de dimineață, *1972,* Aproapele nostru aproape *1973 și* Ciudata mișcare a inimii în aprilie, *1974). Ca și în acestea, personajul principal este un om frămîntat într-un fel aparte, care traversează o criză de maturitate. Dacă* Aproapele nostru aproape *aducea în prim plan un ziarist căruia un cataclism îi relevă natura derizorie a propriei existențe, iar în* Ciudata mișcare a inimii *în aprilie ne este înfățișat un activist de partid pus în fața unor situații care îl obligă să ia decizii importante pentru existențele altora și, în același timp, să învingă propriile slăbiciuni, în* Mergînd prin zăpadă, *același bărbat de patruzeci de ani, pe care romanele lui Platon Pardău îl urmăresc în mod stăruitor, este cercetător, numindu-se Haralambie Quintus. El activează în acel oraș din nordul Moldovei în care se petrec și acțiunile altor romane ale lui Platon Pardău. Rănit de o nedreptate veche (fusese condamnat în urma unor calomnii regizate abil de către un dușman al său), Quintus, om provenit de la țară și al cărui nume nu este decît rezultatul unei neînțelegeri, suferă un seism psihic dintre cele mai grave, ce atinge aproape patologicul. El cere revizuirea procesului și, atunci cînd primește prima citație, este înăbușit de un val de ură retrospectivă îndreptată împotriva celui ce îi făcuse, în urmă cu șaisprezece ani, nedreptatea și care trăia în același oraș. Minat de dorința de a-și strivi adversarul el pleacă furibund spre locuința acestuia.*

Acesta este începutul romanului. Relatarea peripețiilor prin care trece Quintus depășește modalitățile cunoscute deja din cărțile precedente ale autorului recurgînd la parabolă. Aceasta este noutatea pe care Mergînd prin zăpadă *o propune și, trebuie arătat, cu destul succes. Modul în care narațiunea alunecă de la maniera realistă la cea parabolică este interesant. Tribulațiile lui Quintus (ce se încheie prin recunoașterea faptului profund omenesc că răzbunarea este o armă desuetă și că timpul judecă mai bine cînd este vorba de vinovății de felul aceleia de care fusese el afectat) sînt figurate de către prozator prin înscenarea unor evenimente stranii, romantice. Quintus pătrunde noaptea într-o biserică și acolo este întîmpinat de către un bătrîn ciudat. După un dialog bizar, bătrînul se ia după el și-l urmărește gîfîind pe străzile întunecate ale orașului. Un apel telefonic scoate din trecut o voce ce-i prezice mari nenorociri (în cele din urmă vocea se relevă a fi a uneia dintre iubitele de adolescență ale lui Quintus, care amenință că se va sinucide încă în aceeași noapte), un leșin pe stradă, o cursă nocturnă în mașina miliției pentru a împiedica pe prezumptiva sinucigașă să-și ducă la îndeplinire planul, două vizite ale lui Quintus la iubita lui, ce se petrec în același ton de stranietate — toate acestea dau cărții o notă neobișnuită. Ele generează noutatea la care ne refeream mai sus. Alături de anumite elemente realiste,* Mergînd prin zăpadă *are ceva de vis relatat, de coșmar care nu vrea să se mai termine. De cele mai multe ori modalitatea aceasta este fascinantă, fiind excelent servită de o scriitură nervoasă, chiar sacadată uneori. Nu este mai puțin adevărat însă că în anumite ocazii prozatorul supraliciteză în direcția inscenării onirice, lăsîndu-se furat de un spectaculos fără suficientă acoperire în economia romanului.*

În alternanța vis-realizate se află, incontestabil, principala sursă de atracție a romanului. Parcurgînd evenimente cețoase, lipsite de semnificație, personajul ajunge totuși, de cîteva ori, în posturi reale, descrise ca atare. Caracterul stenic al acestora aruncă dintr-o dată lumini vii, care risipesc ceața tenebrelor. De altfel, centrul de greutate al romanului se află în scena vizitei nocturne pe care Quintus o întreprinde la combinatul de industrializare a lemnului. Mica idilă pe care el o are cu încasatoarea din autobuz și apoi discuția pe care o poartă cu cîțiva muncitori îl salvează dintr-o dată, pe calea fraternizării umane, din tenebrele în care se zbate. O semnificație similară o are, parțial, și cea de a doua întîlnire cu iubita sa.

Mergînd prin zăpadă *îmbină într-o alternanță constantă visul cu evocarea realului dătător de certitudini, încercînd să construiască o parabolă, nu numai a îngăduinței față de greșeli pe care trecerea timpului le-a erodat, ci și a legăturii necesare cu prezentul, cu problemele umane majore ale acestuia. Peste anumite alunecări inerțiale pe panta sterilă a descrierii unor evenimente subsemnificative, ansamblul romanului este tulburător și incitator la meditație.*

Voicu Bugariu

*) Platon Pardău, *Mergînd prin zăpadă*, Editura „Cartea Românească", București, 1974.

prezențe

● Luni, 10 februarie la librăria „M. Sadoveanu" din Capitală a avut loc festivitatea de deschidere a acțiunilor prilejuite de „Zilele cărții pentru tineret" manifestare organizată de comitetul municipal al U.T.C. și Centrul de librării București, dedicate alegerilor de deputați pentru M.A.N. și consiliile populare.

La „Zilele cărții pentru tineret" participă editurile : Politică, Albatros, Cartea Românească, Eminescu, Militară. Pe lîngă numeroasele expoziții organizate în librării, case de cultură, cluburi etc. au avut loc lansări de cărți nou apărute.

● Luni, 10 februarie organizația U.T.C. de la Editura Minerva, în colaborare cu organizația U.T.C. de la Uniunea Scriitorilor, a organizat o seară literară la Școala de stenodactilografie și secretariat comerț exterior București. Din partea Editurii Minerva lectorul Dumitru Chira a vorbit despre profilul și specializarea editurii. Au participat Doina Uricaru, Carolina Ilica, Dumitru M. Ion, Alexandru Papilian, Dinu Flămând, Dan Verona și Mircea Florian Șandru.

● În atmosfera sărbătorească a noului edificiu al Teatrului Național (sala mică) luni seara „Cenaclul Flacăra" a împlinit glorioasa cifră de 50 de ședințe. Poetul Adrian Păunescu în compania fermecătoarei gazde, artistul poporului Radu Beligan, a condus ședința cu o vervă de zile mari. Urăm pe această cale frumoasei și originalei manifestări — Cenaclul „Flacăra" — o cît mai lungă viață.

● În sălile galeriilor Eforie (str. Eforie 7) s-a deschis de curînd expoziția de grafică slovacă. Prezența artei contemporane a artiștilor din R.S. Cehoslovacă, pe simezele bucureștene, se înscrie în cadrul variatelor manifestări prilejuite de acordurile culturale între uniunile de creație ale R.S. România și R.S. Cehoslovacă.

● Marți, 11 februarie s-a deschis în Capitală — sub auspiciile Consiliului Culturii și Educației Socialiste și ale Centralei editoriale — cel de-al V-lea Salon național al cărții. Mărturie plină de semnificații a dezvoltării și înfloririi culturii socialiste, salonul ne amintește, deopotrivă, valoarea tradițiilor unei îndeletniciri multiseculare, înnobilată de cele mai luminoase minți ale acestui pămînt.

Anul ce s-a încheiat ne-a înzestrat cu peste 4 000 de titluri într-un tiraj de peste 60 de milioane de exemplare, aflăm dintr-un calcul statistic. Volumul tipăriturilor social-politice — peste 8 milioane de exemplare — face dovada interesului viu pentru însușirea aprofundată a politicii partidului, pentru cunoașterea complexelor realități ale timpului nostru.

aqua forte

Bilanț tardiv și uniformizant

Redacția revistei „Orizont" s-a decis să publice o suită de articole dedicate anului literar 1974, la sfîrșitul lunii ianuarie (nr. 5 a.c.). Judecînd după faptul că prin tradiție astfel de bilanțuri, în cazul unei publicații săptămînale, se întocmesc de obicei mai devreme, firește că rațiunea acestei întîrzieri este greu de ghicit. Nefăcînd însă dintr-atîta lucru un cap de acuzare, ne-am zis că, la urma urmei, privind faptele din unghiul eternității, cine știe, cele patru texte critice tipărite de revista timișoreană pot interesa prin conținutul lor intrinsec. Zadarnică speranță ! În afara unei relativ oneste înșiruiri de titluri și nume și a citorva observații unanim acceptabile, viziunea critică generală ce străbate mai peste tot este izbitor nivelatoare, uniformizantă. Așa se face că, în absența oricărui criteriu în ceea ce privește ierarhia valorilor, imaginea anului literar 1974 propusă de criticii de la „Orizont" (semnează : Marcel Pop-Corniș, Lucian Alexiu, Cornel Ungureanu și Alexandru Ruja) este departe de a se constitui într-un îndreptar cît de cît util pentru cititorul mai mult sau mai puțin pretențios.

Simptome critice

Prin contondență se disting notele critice semnate de G. Gheorghiță în ultimele numere ale revistei Săptămîna. *Răspicarea opiniei este oricînd binevenită cu condiția ca ea să fie și serios întemeiată. Notele lui G. Gheorghiță se mai disting și printr-o totală absență a celei mai elementare demonstrații. Desigur că un autor girat de litera tiparului poate fi crezut, de mulți, și pe cuvînt. Condiția este însă să se păstreze în limitele comentariului critic de carte. Semnatarul de care vorbim folosește comentariul de carte pentru a viza fapte sau persoane ce n-au nici o legătură cu cartea incriminată. Nu știm de exemplu ce „reacții mai elementare" ale lui N. Ciobanu poate să „presimtă" G. Gheorghiță în urma unei simple lecturi. Despre Al. Paleologu, căruia i se refuză cea mai mică urmă de cultură, talent sau inteligență, aflăm că e „vizitat aproape tot timpul de propria-i vanitate". M. Nițescu are o „infatuare precoce". Etc.*

O anume obstinație distructivă colorează puținele rînduri ale notelor lui G. Gheorghiță cu un limbaj suficient, agresiv și neconvingător. Frecvența cu care se revine la numele lui Al. Paleologu pare a-și avea originea în drastica lecție pe care acesta din urmă a ținut-o actualului autor de note critice din revista gazetă. Obiectivitatea nu face casă bună cu noua rubrică, aflată de la primele apariții într-o sumbră contradicție cu sine. Susținătorul ei e nemulțumit de „lipsa de argumente" a celor incriminați, care sînt mai ales „detractori", „defăimători notorii", „demolatori", „improvizatori", dar înverșunat el se încarcă de chiar învinuirile pe care le-a distribuit.

Dreptul la critică e inalienabil. Cu condiția să nu fie confundat cu vociferarea pătimașă. Cărțile în chestiune pot suporta numeroase obiecții. Însă tonul face muzică, iar aici tonul îndeamnă la vacarm. Scopul criticii este, să nu uităm, clarificarea și nu confuzia.

Astfel de atitudini trebuie descurajate din față pentru că viciază atmosfera literară și duc la coliziuni nerodnice.

Memorabile

Nu e cu putință să zugrăvești trecutul fără a-i da coloritul propriilor tale sentimente...

H. Heine

Literatură și istorie

Captivanta revistă de istorie Magazin istoric *aduce și în ultimul ei număr (2/1975) o mare varietate de teme și probleme. Substanțiale și elocvente sînt articolele care tratează faptele și evenimentele prin care s-au pregătit primele alegeri democratice în România.* 23 august 1944—6 martie 1945 *se intitulează seria de articole pe care începe să le publice Ion Alexandrescu pe această temă. Gheorghe Tutui publică în același număr un articol documentat despre* Asaltul prefecturilor *de către masele populare.*

Bogat este reprezentată și literatura în acest număr. Dumitru Almaș publică un articol de popularizare despre Prietenii lui Bălcescu. *Despre* Eminescu și istoria *scriu George Munteanu, N. Copoiu și D. Almaș. Foarte interesant, cu aspect de contribuție, este și prezentarea de către N. G. Munteanu a lui Teodor Diamant și a ideilor lui socialiste.* O tribună românească de luptă culturală, socială și națională *este revista* Familia *descrisă ca atare de Vasile Netea. Două portrete, unul al lui Nicolae Bălcescu, altul al lui Vasile Alecsandri, mai puțin cunoscute publicului, în viziunea Olgăi Greceanu și Rodicăi Svințiu, sînt publicate pe contracoperte. Abundență care ne arată că revista* Magazin istoric *privește literatura din unghiul importanței ei nedezmințite de director de conștiințe.*

Foarte interesantă este inițiativa, de acum veche a revistei, de a ne prezenta documente inedite asupra unor evenimente istorice de interes major. Semnalăm din acest punct de vedere, la Microarhiva Magazinului istoric, *reproducerea unui important document de arhivă care luminează dintr-un unghi de vedere bine precizat, cel german oficial, istoria rebeliunii legionare.*

atitudini

Enigmatica noblețe ?

Cu toate că nimeni n-ar mai face apel, astăzi, la stricta departajare stabilită de Maiorescu între „poeți" și „critici", între structuri transparente la producțiile literare ale altora și structuri refractare din principiu la ceea ce depășește experiența personală, promulgînd dreptul de exprimare apreciativă numai pentru primele, nu se poate nega faptul că există o „critică" a poeților. O critică nicidecum inferioară, cum a dovedit-o cu prisosință o îndelungată tradiție estetică și, în nici un caz, cu drepturi mai limitate ; nu o subspecie a „marii" critici, dar avînd citeva trăsături particulare și, nu de puține ori, un interes deosebit în elaborarea poeticelor. Care sînt aceste trăsături nu-i greu de întrevăzut și de verificat pe exemple. „Critica" poeților este mai artistă, mai atentă la individual decît la general ; operează rareori cu categoriile istoriei literare, fugind de grupe și încadrări. Este o critică imanentă, unde valorile textului, valorile estetice, primează. Se exprimă, indeobște, prin perifrază, caută echivalențele, iar judecățile, atunci cînd sînt, îmbracă forma generozității sau a contestării, uneori violente. Mai pe scurt, e o critică cu o bună doză de partizanat, punînd în evidență subiectivitatea, selectarea, sancționarea, recunoașterea ori negarea vorbind adesea mai clar despre poetul respectiv decît o fac programele sau atitudinile sale teoretice explicite. De aici, și semnificația ei, completată de faptul că se întreprinde o analiză din interiorul poeziei, din cadrul ei de meșteșug, limbaj propriu și tehnică. Pentru o literatură, critica poeților este un indiciu stimulativ de spirit critic, de luciditate și autocontrol instalate în mijlocul creației. Nu numai criticii sînt răspunzători de mersul poeziei, la un moment dat, prin valorile pe care le promovează și prin mediocrițăile pe care le înlătură, ci și poeții înșiși.

Din asemenea confruntări de poziții se nasc opțiunile, definirile, punctele de vedere incitante, interpretările și artele poetice care animă mișcarea lirică a unei perioade, coordonatele care îi structurează configurația literară. Momentul în care poeții fac schimb de unelte și își trec pe sub lupa percepției lor creația confraților nu poate fi un moment uniform, nici amorf. Dimpotrivă, este semnul unei emulații conceptuale binevenite, literatura neparvenind nici o clipă la acceptarea „în bloc" a tot ce se scrie. Schimbul de opinii, deschis, tranșant este barometrul maturității literare. Critica poeților introduce, adeseori, în discutarea poeziei înfruntarea de păreri estetice mai radicale decît o face critica propriu-zisă. Cînd Ion Barbu scrie atît de cunoscutele articole „Poetica domnului Arghezi" și „Poezia lenește" o face, cu oricită violență critică e cuprinsă în aceste texte, nu numai acoperit de o creație proprie care îl autorizează la fundamentale disocieri în peisajul liric interbelic, dar și în numele unui rigorism estetic implacabil, cu unități de măsură nefluctuante, și, mai ales, cu o fervoare a argumentației care nu umilește obiectivele atacului său, ci, din contră, le scoate inmiit în evidență importanța.

Concluzia ce se impune e că nu putem fi decît foarte receptivi la ceea ce poeții pronunță despre manifestările lirice ale vremii lor și că verdictul lor critic e de o indiscutabilă utilitate în conturarea problemelor de exigență creatoare. Întotdeauna însă ? Se pare că se ivesc și excepții. Iată una, de dată recentă.

Astfel, într-un volum de eseuri publicat de Editura Eminescu, „Enigmatica noblețe", Ion Caraion se ocupă, și vom vedea cum, pe lîngă comentarea unor autori străini, la a căror traducere sau penetrație în perimetrul culturii noastre are merite importante, de cărțile și poezia citorva poeți români contemporani: Dimitrie Stelaru, Maria Banuș, Virgil Teodorescu, Gellu Naum, Petru Sfetca, Ștefan Aug. Doinaș, V. Nicolescu, Leonid Dimov, Ioan Alexandru, Ana Blandiana ș.a. Amîndouă activitățile eseistului puteau fi urmărite, de altfel, din precedentul volum, „Duelul cu crinii", și dacă dăm prioritate de astă dată laturii de comentator al liricii autohtone, o facem nu pentru că ar fi mai originală sau cantitativ mai bogată decît cealaltă, ci pentru că, pe cită vreme Ion Caraion se dovedește un continuu și fervent admirator al glasurilor lirice străine, de la Alain Bosquet la Pierre Emmanuel, în ce privește salturile de umoare în percepția poeziei românești contemporane ele atrag neîntîrziat și simptomatic atenția. Dar să nu devansăm lucrurile... Poetul și eseistul Ion Caraion e un bun cititor de poezie, cu auz fin și gust educat. Tehnica sa de lucru se bazează pe decupare și colaj de versuri, comentate metaforic, și pe o scurtă formulare tipologică, rezultatul fiind un portret sumar, dar, în genere, viabil, al autorului prezentat. Ideile sînt puține și ar putea fi rezumate la pledoaria pentru cultură, la combaterea ignoranței și a imposturii, la problema generațiilor și a raporturilor dintre ele, sau la cultul pentru cuvîntul poetic, ceea ce, repetat cam prea des și supărător de sentențios, acordă eseului un pedant aer pedagogic. De la considerații strict poetice, Ion Caraion se urcă repede la catedră cu mare plăcere de a-și etala cunoștințele. Legătura ideatică a criticii profesate astfel cu propria poezie se subțiază pînă într-atît, încît pagina se transformă de multe ori într-o lecție, eseul vorbind atunci mai mult despre un temperament prezumțios decît despre o structură care încearcă să se delimiteze. În mod curios, scriitorul își uită, în clipa cînd scrie despre alții, producția lirică personală, care ar trebui să constituie un raport măcar mental, pe această exemplificare ideală fundamentîndu-se, de fapt, critica poeților. Într-un cuvînt, critica lui Ion Caraion are de puține ori „acoperirea" propriului mod liric, legăturile care se pot stabili între poezia și eseistica sa fiind în majoritate de ordin temperamental. Literatura este, firește, și o luptă, dar Ion Caraion aruncă peste ea nu arama unor ciocniri de scuturi, ci vălul negru al unor comploturi de abia mascate. Imaginea pe care și-a făurit-o autorul despre critica actuală nu e numai falsă în mișcarea ei invectivă, dar pleacă de la reaua credință a unor principii străine de fondul ei angajat, responsabil, ancorat în obiectivitate. Ceea ce se denaturează, din capul locului, în eseurile lui Ion Caraion, cu forțate constatări și tenebroase procese de intenții, este climatul critic în care se desfășoară receptarea literaturii de azi. Cei care o fac, criticii, sînt după părerea lui Ion Caraion : „penibili inspectori ai genului" ; promulgatori de „vorbe de mintuială, ieftine și dispensative, cu un conținut culpabil, buimăcitor de puțin controlat" ; retorici cheltuitori de inteligență (li se concede citeodată acest atribut !) „lîngă „originalitatea" lui Nichita Stănescu, „viziunile" din Marin Sorescu sau „concepția" ori... filozofia lui Ioan Alexandru" ; „condeie foarte fără chemare și care nu știu aproape nimic, total nepertinente" care, după aceeași impetuoasă opinie, „pomenesc fără complexe nume grele, se reazimă de statuile lor, dau verdicte, emit judecăți de valoare, fac pedagogie unui public uneori select (să remarcăm obsesia !), în orice caz la locul său, care nu merită pentru nimic în lume nici insulta și nici ofensele ignoranței devenite mentor". Nu mai departe, cu ajutorul acestor „comparși ai vidului" trec drept monedă literară curentă „elogiile confecționate sau adevărurile măsluite", „bombasticismul amicalității" și „clăbucul ori frișca adjectivelor"...

Orice cititor serios se poate întreba, în fața acestui torent de imprecații și de aspre puneri sub acuzare, despre ce critică e vorba în asemenea rînduri. Despre o critică de aici, de aiurea ? Unde se petrec aceste combinații de culise pe care eseistul se simte chemat, ca un profet, să le divulge ? În nici un caz, tabloul nostru critic nu seamănă cu cel descris de Ion Caraion, cu atîta furie dezlănțuită, și motivările acestei diatribe nu trebuie căutate prea departe, ci în chiar psihologia vindicativă a autorului. În numele căror cauze se pronunță, așadar, Ion Caraion ? Pentru o mai bună și mai promptă receptare a cărților ? Pentru un efort mai susținut de principialitate, de decantare și de spirit de sinteză ? Pentru mai ferme judecăți de valoare ? Pentru întărirea a ceea ce se cheamă conștiința literaturii ? Pentru, în rezumat, cerințele legitime puse atît de cititori, cît și de scriitori în fața criticii actuale ? Se pare că nu. Fiindcă nu e greu de văzut că Ion Caraion e nemulțumit de critică, pînă la a-i nega orice legătură cu ceea ce se scrie în literatura de azi, nu din cauza unor principiale mobiluri, dar din pricina modului cum a receptat această critică **scrierile sale ;** din pricina locului pe care i-l acordă ea în scara valorilor și care nu e, ce e drept, chiar în fruntea piramidei ; din pricina faptului că, iată, această oarbă judecată a contemporanilor n-a prieepul „adevărul" indubitabil : „Cel mai semnificativ poet politic de astăzi ? Acela sînt eu. Însă cînd lucrul se va înțelege deplin, atunci despre mine o să se spună : a fost..." Tot vina criticii, compusă, vezi bine, din „unii figuranți și din unii farseuri", este aceea că — procedeu curent de istorie literară — l-a inclus pe Ion Caraion într-o generație, căreia i-a dat un nume, mai mult sau mai puțin bine găsit, asta n-are importanță acum, dar nu din cauza „nepriceperilor oportuniste" față de „un fenomen complex și profund", cum crede nefondat autorul. „Ca și cum noi am fi fost pe lume ca să drăm mușchii ori să înnodăm șireturile întîmplărilor...", se indignează în continuare Ion Caraion în numele generației ai cărei membri (v. Ben Corlaciu), atunci cînd a fost cazul, au explicat fără ifose, coerent, decent și cu mare utilitate pentru istoria literară fenomenul grupării respective.

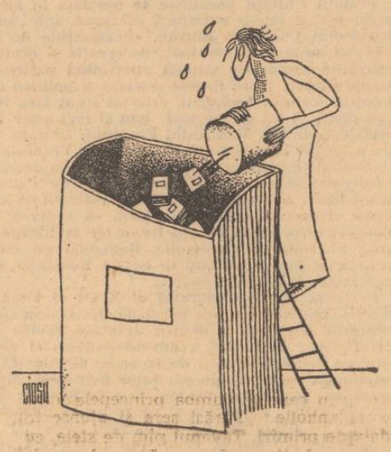

Cu aceste sentimente, Ion Caraion încearcă de pe acum să-și asigure posteritatea, să-și facă dreptate și să deschidă orizontul criticii, propunînd, pe ici pe colo, o nouă redimensionare a profilurilor lirice actuale. Dar, mai întîi, ca și în cazul criticii, prin însinuarea aceleiași imagini de dezmembrare acută în peisajul literaturii române actuale, unde se remarcă „o stare de cumpănă a poeziei noastre", unde un „fir" sau un fior de autenticitate e din ce în ce mai rar relevabil în literatura de azi", unde „în românește avem norocul (Marele Noroc !) de a mai putea scrie încă multă vreme inimaginabil de prost", unde, în fine, persistă „autoflatarea că am întors pe dos cursul și țevăria lumii cu pleiada poeților de relief afirmați după 1964..." Hotărît lucru, pe Ion Caraion nu-l părăsesc nici o clipă privirea morocănoasă și previziunile sumbre ! Dar, în definitiv, păstrarea acestei ținute de mohoriță acreală — într-adevăr mai rară la poeți ! — este o chestiune care-l privește pe Ion Caraion personal, deși nu ne putem împiedica de-a observa că în „Duelul cu crinii" scriitorul se dovedise ceva mai încrezător în posibilitățile unor confrați întru poezie. Să fi fost de vină doar nevoia adaptării la titlu ? Ceea ce e sigur e că în „Enigmatica noblețe" Ion Caraion trece la o adevărată operațiune de demolare a unor poeți care, nu mai e nici o îndoială, reprezintă o porțiune din istoria de azi a liricii românești. Simplă acțiune de contestare, negare violentă a unor moduri poetice venite în contratimp cu propria modalitate, protestatară punere în dezacord cu verdicte intrate într-un consens cvasi unanim al criticii cu privire la valoarea și semnificația unor scriitori precum Maria Banuș, Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ioan Alexandru ? Credem că e vorba de ceva mai mult și cu mai grele implicații. Făcîndu-se a uita că în legătură cu acești poeți nu s-au scris în critica noastră numai articole elogioase, că unele din volumele lor au ridicat serioase obiecții și îndreptățite rezerve critice, că, de pildă, atît evoluția cărților din urmă ale Mariei Banuș cît și ale lui Ioan Alexandru au prilejuit nu puține cronici, studii, eseuri etc. cu un însemnat coeficient de reținere, și în ce privește conținutul, problemele abordate, viziunea poetică, și în ce privește exprimarea lirică, amenințată uneori de manierism și expusă obnubilării sensurilor, Ion Caraion rela unele din argumentele aduse în discuție cu o pretenție de noutate interpretativă justificată doar de citeva analize fragmentare, pe text. Auzul autorului surprinde aici neglijențe și disonanțe, locuri secătuite de lirică și acoperite de sterilitate retorică. Citeva din exemplele adăugite de Ion Caraion pe marginea volumelor „Oricine și ceva" și „Imnele bucuriei" sînt de luat în considerație pentru departajarea zonelor de autentic lirism din cele două cărți de poezie. Restul ? Restul îl reprezintă o mostră de invectivă grosieră, de joasă însinuare, de intentare de procese de intenții și de alte procedee asemănătoare pe care le-am fi crezut demult dispărute din mentalitatea noastră literară. Poate fi privită ca o emanație a bunei credințe părerea autorului cărții „Cirtița și aproapele" potrivit căreia **„Țara fetelor** a fost o exclamație, pe urmă, numai semne și semne de întrebare" ? Sau aceea că Ioan Alexandru e un poet „încă neformat, căruia i s-au deschis — astăzi este evident — mult prea devreme, prea generos și prea fără discernămînt posibilitățile orgoliului necontrolat" ?

Că la mijloc e vorba de un „autoraș" — și ne oprim aici cu aceste citate pe care nu le-am fi imaginat tipărite — al cărui talent „e debil, victimă a unei închipuiri personale exagerate și a mai multor propulsiuni puțin responsabile, venite din partea altora" ? Este clar că nu simțul de răspundere operează în astfel de pagini, ci atacul direct, injurios, la persoană.

Volumul lui Ion Caraion este, pe aceste direcții, o tristă experiență a pamfletului și răutății netransfigurate. Am căutat zadarnic, „enigmatica noblețe" a trei cărți ; în schimb, am dat peste o bătătoare la ochi ignominie.

Dan Cristea

Lirism în stare acută și lirism în stare cronică

Urmare din pag. 1

rism fără viață, în oricît de multe și de savante forme s-ar fi ascuns.

Dacă sub cuvinte nu se află un om, o viață, o trăire, dacă poezia se cerebralizează pînă acolo încît ajunge a se contempla pe ea însăși, cuvintele mor într-un irepresibil neant. Singura șansă a artei este ca ea să dea senzația vieții. Fără a fi chiar moarte, cronicizarea este, în orice caz, o reducere a potențialului uman existent în produsul artistic. Lirismul se usucă, pare că autorul repovestește povestea altuia.

Forța teribilă a poeziei se regăsește în formele ei acute. Iubesc și eu, ca mulți contemporani, poema Odă (în metru antic) *de Mihai Eminescu. Simt răceala ei ca de gheață, tăietura rea și distantă a versului. Dar iubirea pe care i-o datorez o explic prin împrejurarea că* Oda *se leagă în memoria mea afectivă de toată opera lui Eminescu, în care preaplinul suferinței este evident. Citesc* Oda (în metru antic) *dar nu pot uita durerea din versurile „Căci te iubeam cu ochi păgîni / Și plini de suferință" .*

Dacă între planete a fost într-adevăr auzit un vîjîit inexplicabil, ar fi cazul poate, ca una din sursele lui să fie căutată în strigătul acut al marii poezii, al poeților implicați, cei care refuzînd cronicizarea, distanțarea, cerebralizarea, răcirea, refuză și moartea.

Între poezia acută și poezia cronică este diferența dintre suferința unui om și analiza fonetică a cuvîntului suferință.

tineri critici

Voluptatea limbajului la Eugen Barbu

În „Principele", roman tulburător, fascinant tocmai prin imposibilitatea de a descoperi sursa fascinației sale, descrierea, procedeu stilistic dintre cele mai folosite, ocupă o parte întinsă, suficient de întinsă și de semnificativă, pentru a i se acorda o atenție specială, cu atît mai mult cu cît prezintă aspecte specifice atît în construcție, cît și la nivel gramatical.

Trebuie remarcat în primul rînd caracterul propriu descrierii la Eugen Barbu. Un prim tip de descriere este acela **din perspectiva scriitorului omniscient și omniprezent.** O asemenea descriere apare la începutul romanului, creînd o atmosferă de straniu și magie.*) Este episodul amplu al invaziei fluturilor, descris dintr-un unghi de vedere impersonal; descriere realizată și prin determinare, dar mai ales prin enumerarea acumulativă de nume. Caracterul nominal al enumerării acumulative nu are, în mod paradoxal, ca efect o imagine concretă, ci una difuză, de o mare poezie, inspirînd neliniști metafizice. Caracterul non-concret este determinat în această descriere, ca și în altele, de vocabular, de folosirea unor cuvinte fără semnificație precisă, cuvinte abstractizate prin raritatea lor, prin caracterul lor arhaic, prin absența lor în sistemul de semnificații curent, cu care este obișnuit cititorul. Rămîne efectul sonor, starea în același timp lirică și terifiantă, imaginea difuză.

Din aceeași perspectivă, a scriitorului omniprezent, este concepută o altă descriere, aceasta mult mai concretă, construită nu prin enumerare, ci prin folosirea unor lanțuri de determinări, realizată cu voluptatea estetului în fața obiectului de artă: „Erau două tipsii mici, rotunde, ce se deschideau cu o balama, pe o față cu încrustarea în argint aurit a Adormirii Maicii Domnului și pe cealaltă cu chipul Mîntuitorului înconjurat de flori suflate cu smalț roșu, verde și albastru. Partea concavă avea pe o față pe Maica Domnului cu o rugăciune în limba slavonă și o bordură de flori. Exerga, în afara inscripției, mai ținea un pătrat în care se înscria o galerie de stîlpi de aur, boltită, în fundul căreia se deslușea un ospăț de îngeri. Părțile din jurul pătratului erau ocupate de patru figuri de serafimi și de profeți, gravați în foaie de aur și acoperiți cu un strat de smalț verde".

Un alt tip de descriere este acela **din perspectiva unui personaj**, de obicei Principele, cu spirit contemplativ, care se deplasează în spațiul descris. Prezența scriitorului omniscient se face simțită undeva în planul al doilea, primul plan al percepției fiind ocupat de personaj. În timp ce în primul tip de descriere unghiul de vedere este static, sau cel puțin nedefinit, în cel de al doilea tip intervine mișcarea celui care percepe. O asemenea descriere este aceea a interiorului palatului domnesc prin care se plimbă principele atins de melanholie: „Părăsi sera și ajunse în odaia de primiri. Tavanul plin de stele, cu boltă joasă, ținea răcoare. Lemnul rar de palisandru, cu sculpturi dibace ce închipuiau mari frunze palmate cu întarsituri făcute cu fierul înroșit și pe urmă îndulcit cu uleiuri și văpsele, desenînd regate fantastice și rebusuri, ornamente delirante visate de artiști nebuni, nu de zugravii țării, străluceau ușor în lumina de la mijlocul zilei". Asemenea pasaje sînt numeroase și prea lungi pentru a fi citate și analizate aici, uneori contrapunctate de imaginile sonore ale vieții de afară: „Iar striga cineva de dincolo de ziduri:

— Fereşte, ciuma".

Tipul de descriere în care personajul străbate un spațiu încărcat de obiecte și ornamente bizare, cu semne tainice și neliniștitoare, este tipul cu ponderea cea mai mare în economia romanului. Stilistic el se realizează, ca în citatul de mai sus, prin lanțuri de determinări sau, prin procedeul cel mai frecvent al enumerării acumulative a obiectelor cu determinantele lor: „Străbătu mica încăpere de alături și deschise ușa ghintuită în piroane ce dădea spre mica chilie a meserului. Lîngă opaițele de argint în care se mai găseau lumînările verzi de spermanțet arse pe jumătate se aflau cărțile sale de rugăciuni, magneții și bucățile de gips și de fier... corali și porțelane sparte zăceau în mare neorînduială... mozaicurile de Tavalera sclipeau risipite pe masa vrăjitorului".

În aceeași încăpere pătrunde Evanghelina și urmează o nouă descriere prin enumerare din perspectiva personajului. Pasajele enumerativ-descriptive sînt foarte lungi, litanii născute din voluptatea limbajului, din plăcerea numirii lucrurilor, din înclinația către detaliu. Cea mai lungă și mai bogată descriere de acest tip, și cea mai neliniștitoare dealtfel, este aceea a casei baronului Meitani, descriere ce satisface pe deplin plăcerea scriitorului de a numi obiecte, simboluri, de a acumula cuvinte rare, nume sonore. Acumularea este procedeul stilistic predominant al romanului, procedeu propriu acelor scriitori care au voluptatea limbajului, ambiția epuizării verbului. Această voluptate lingvistică înrudește scrisul lui Eugen Barbu la vremea „Principelui" cu scrisul acelor însațiabili ai limbajului care au fost Dimitrie Cantemir și Ion Creangă, la care acumularea este un procedeu stilistic folosit cu o mare frecvență. Dealtfel, undeva, în primul volum al „Caietelor", există o exclamație semnificativă: „Ce limbă în cronicari, ce fast în Cantemir!".

Și acest tip de descriere, cel mai amplu în economia romanului, creează, ca și primul, acea atmosferă lirică, misterioasă proprie cărții.

Este de semnalat și un al treilea tip de construcție a descrierii, cel mai rar folosit, în care **perspectiva este aceea a unor privitori plasați într-un punct imobil, în fața cărora se derulează spectacolul descris.** Perspectiva scriitorului omniprezent se simte însă în planul imediat apropiat, tinzînd spre prim-plan. Acesta este tipul descrierii serbării de la Mogoșoaia, un tip mai puțin distinct.

Deosebind aceste tipuri de construcție a descrierii (cu titlu de observație numai), avînd drept criteriu de diferențiere perspectiva față de elementul descris și mișcarea în descriere, se remarcă pregnanța primelor două tipuri și efectul lor creator de stări lirice, metafizice.

Lingvistic, structura descrierii în „Principele" este fie preponderent substantivală, fie substantivală și adjectivală în egală măsură. Descrierea unei mese închinate morților este astfel o lungă enumerare de nume: „pe un damasc albastru ca marea... zăceau alături brînzeturi, poligale amare, trandafiri, țipari, luchii și știuci, precum și minunea merelor Fürstenapfel..." etc. Aceeași este structura descrierii încăperilor messerului, enumerare de obiecte prin simpla numire, uneori cu determinări.

În „Caiete", Eugen Barbu notează: „Există o stare a cuvîntului. Trebuie să știi să alegi cuvintele posedate de stări. Un nume mi-a ținut adesea locul unui portret". Este „drama celor ce iubesc cuvîntul". Și Eugen Barbu este unul dintre cei care iubesc cuvîntul. Notația din „Caiete" nu poate să nu fie pusă în legătură cu acea acumulare de nume care construiește descrierea născută din voluptatea verbului, din plăcerea de a savura limbajul.

O altă structură a descrierii este aceea alternativă, în care fiecare substantiv este urmat de determinantul său: „Zidurile **albe**, date cu var **proaspăt**, ale caselor **ascunse** dincolo de grădini, luceau **stins** în lumina **palidă** a nopții" sau: „În preajma bisericii dinspre Doamna, mai ardeau opaițe **mici**, cu o lumină **jucăușă** și se auzea un glas **pustiu, de femeie**". Acumularea intervine, modificînd această structură prin aglomerarea determinărilor: „fluturii... **greoi, amorfi, grețoși, voluptoși...**" sau: „se auzi un fel de chițăit **de șoarece, unanim, mult, stins, amenințător...**" sau: „**glasuri... apăsate, dulci, rugătoare, triste, melancolice, vesele, săltărețe, groase în glas ca doaga...**" Se acumulează astfel pînă la opt determinări pentru același nume.

Descrierea trebuie pusă în corelație cu acumularea, procedeu care se impune net observației, modelînd semnificativ scrisul romancierului în „Principele" și acoperind pasaje de mare întindere. Acumularea, manifestare stilistică a voluptății lingvistice și a spiritului avid de totalitate, devine încantație, așa cum magia devine poezie. Pentru că „Principele" nu este o simplă carte de „culoare locală", ci, așa cum declară autorul în „Avertisment" „o sinteză, un basm, și o operă lirică", lucru care nu poate fi uitat.

Sultana Craia

*) Magia este la Eugen Barbu o inepuizabilă sursă de poezie care după cum se poate vedea, în „Caiete", l-a pasionat multă vreme.

O prejudecată nefericită separă încă pe scriitor de critic. Dar acesta din urmă e un scriitor înainte de a fi orice altceva. Nu este E. Lovinescu unul din cei mai prolifici și polivalenți scriitori români? Și nu este G. Ibrăileanu în același timp un prozator de referință și un critic memorabil? Tradiția ne arată că s-au „descoperit" în mod curent mai mulți prozatori și, mai ales, mai mulți poeți decît critici. Importantă nu este însă specializarea ci talentul, indiferent de formula lui favorită, și a descoperi și a lansa critici e tot atît de justificat. Critica cere și ea vocație și talent, chiar dacă acestea sînt orientate altfel decît cele ale prozatorului și poetului. În acest sens revista Luceafărul propune atenției două noi semnături: Sultana Craia și Valentin Mihăescu. Prin sensibilitate și aplicație, prin inteligență și suplețe, atît unul cît și celălalt promit să fie spirite critice de ținută. Le facem loc așadar cu această speranță.

Red.

Ion Irimescu: „Tinerețe"

fragmente critice

Șerban Cioculescu la Academie

Academia a reluat tradiția discursurilor de recepție și printre primele cuvîntări rostite acolo unde au vorbit altădată Sadoveanu și Blaga a fost aceea a lui Șerban Cioculescu, decanul criticii noastre. Evenimentul trebuie primit cum se cuvine, deoarece în el vedem nu numai prețuirea ce se dă unui critic excepțional, vedem și un omagiu adus criticii ca profesiune.

Așteptam ca profesorul Șerban Cioculescu să vorbească despre sine și despre disciplina pe care o practică de 50 de ani, dînd astfel utile referințe despre un concept aflat mereu în situația de a justifica și redefini în raport cu

obiectul său: opera literară. *Biograful lui I.L. Caragiale și-a ales însă pentru* discursul *său la Academie un subiect cu mult mai dificil și, la prima vedere, puțin atractiv: a vorbit despre un memorialist necunoscut din secolul trecut, Theodor Virnav, voind poate să dovedească faptul că o critică stăpînă pe instrumentele ei poate să construiască și să impună chiar și atunci cînd* materialele *ce-i stau în față sînt puține și nu de primă mărime. Theodor Virnav nu-i, oricum, un subiect de sărbătoare, dar, trecînd peste ariditatea faptelor, am avut surpriza, urmărind comunicarea lui Șerban Cioculescu, să descoperim un autor cu notația nervoasă și colorată, neprefăcut, fără conștiința scrisului său, un soi de crai matein rătăcind prin toate provinciile românești. Mi s-a părut acest discurs un pariu pe care Șerban Cioculescu (și, prin el, Critica) l-a cîștigat, căci nu-i deloc de disprețuit efortul de a impune atenției unui public venit să asiste la o sărbătoare intelectuală însemnările unui biet țiitor de condei în mină, ca Theodor Virnav, om, după cît se pare, interesat mai mult de plăcerile vieții decît de acelea ale literaturii. Însă* literatura *este uneori scrisă și de oameni care n-au conștiința ei. Șerban Cioculescu, restituind asemenea autori ce se ignoră, merge în linia unei tradiții pe care nici Lovinescu, nici Camil Petrescu n-o disprețuiau.*

S-a putut vedea și cu această ocazie ce este pentru Șerban Cioculescu critica: o bucurie ce se ridică pe grele privațiuni, o acumulare lentă și sigură de fapte care să justifice, la urmă, plăcerea unui portret și curajul unei judecăți. Pentru el critica nu-i o creație *este o* demonstrație, *ceea ce presupune o subordonare (uneori subordonarea poate fi numai tactică) față de operă. Problema se poate discuta: fiind o* demonstrație, *critica este sau trebuie să fie, prin expresie și acuitatea ideilor, o* creație *nu cu totul străină de obiectul ei dar suficient de liberă și personală pentru a fi citită pentru ea însăși. Rămîne, oricum am discuta lucrurile, invitația la rigoare și probitate, două elemente fără de care critica nu poate exista. Este marea lecție lovinesciană pe care generația lui Șerban Cioculescu a învățat-o bine și a aplicat-o cu strălucire. Criticul primit zilele acestea la Academie, acolo unde părintele său spiritual n-a putut ajunge, o reconfirmă și o transmite generațiilor noi de critici datori să ducă mai departe tradiția unei profesiuni pentru care a curs nu puțin singe intelectual în cultura noastră.*

Eugen Simion

Tema călătoriei în lirica lui Gellu Naum

De la „Drumețul incendiar", placheta de debut din 1936 – și pînă la „Poeme alese" (1974) – selecție definitorie pentru evoluția poetului, lirica lui Gellu Naum se constituie într-un univers poetic dintre cele mai interesante atît ca expresie cît și ca opțiune tematică.

Și numai o simplă enumerare a titlurilor unora dintre volumele lui Gellu Naum este suficientă pentru a ne atrage atenția asupra unei teme des frecventată de autor: **călătoria.**

Motivul apare încă în titlul primului volum: „Drumețul incendiar" este în căutarea stărilor inefabile, încearcă să surprindă legăturile incomunicabile prin relatări disperate despre peisajul pe care-l străbate.

El este seismograful sensibil ce înregistrează culoarea „vîntului turbat", atent la devenirea formelor și la metamorfozele existenței: „Drumețul incendiar își ascute luminile / ochilor în caietele cu statistici / ... / pipăie cu degete de cunoscător paharele pline ale somnului / aleargă după mugurii care cresc în repedea învîrtire pe loc a arborilor".

Peisajul străbătut este al unei lumi răsturnate, desacralizate, în care: „îngerul e cu noi deși / acum își face toaleta intimă stînd destins pe bideu". Drumețul nu este doar martor iar atitudinea sa nu este una contemplativă. El este participant activ „incendiar" re-modelează potrivit unei viziuni personale, este un contestator. De aici ironia necruțătoare – convertită nu de puține ori în duritățí de limbaj – îndîrjirea împotriva stărilor confortabile, călduțe, care anulează devenirea spiritului.

Volumul se înscrie în sfera tematică urmărită, dar în afara atitudinii iconoclaste – caracteristică de altfel pentru întreaga avangardă artistică – nu relevă nimic deosebit.

În aprigă dispută cu falsele trăiri se află și Vasco de Gama, alt călător, personaj simbolic ce dă titlul volumului din 1938.

Reapare aici, expusă programatic în manieră suprarealistă, tema călătoriei: „Călătoria aceasta pe un ocean de oase. Purtînd uneltele esențiale: somnul, dragostea, sîngele. Din port în port neliniștitoarea ambarcațiune trecea nestingherită. La docurile poetice se declama. Ce orgi orizontale desfigurau pînzele? Spartă carcasa navei, singura în stare să facă față uraganului, continua zigzagul unei traiectorii hidoase și feerice..."

Vasco de Gama evoluează la bordul ambarcațiunii, sale, un nou „bateau ivre", într-un spațiu al miraculosului, indiferent oricărei logici, unde: „oamenii își mănîncă propria gură / cum ai minca o unghie sau o haină / și zidurile îmbrăcate se duc la bal / la balul cuprului și al teraselor / și mîinile se prind în plete / sau se împletesc în ciorapi călduroși".

Prezența personajului simbolic, explorator al necunoscutului, creează aparențele unei anumite unități acestui univers prin simularea acțiunilor, a desfășurării de evenimente. Dar evenimentele, ieșite de sub legile cauzalității, sînt puse în raporturi false; ele sînt prezentate într-un limbaj parazitar ce mimează rigoarea sintactică asociind imagini în derivă cărora nu le poate fi contestată capacitatea de sugestie: „Mîna care se deschide în degete cu o cheie / marea cheie care descuie și piciorul / și în picior dorm fluierul și comandantul / care mi-acordă cocarda / și-mi cere să nu mănînc zambile cînd / nuca terorizează orașele aleargă după nisip / transpiră, tușește și zice / eu sînt nuca și vă sperii".

Dincolo de ironia poetului mereu la pîndă și de tendința spre gratuit, se insinuează aici sentimentul spaimei. Vasco de Gama se retrage în fața lucrurilor, nu le mai poate stăpîni. El nu mai are fermitatea și decizia „drumețului incendiar". Călătoria sa are un sens parabolic ce afirmă imposibilitatea unei cunoașteri totale cu mijloacele obișnuite ale rațiunii.

De aici, recursul la acest limbaj dezarticulat ce ambiționează să prindă nedimensionalul, să urmărească mișcările vagului interior, să cruncе punți între lucruri, dezvăluindu-le unele prin altele.

Lucrurile capătă astfel o viață proprie, independentă. Universul se reifică, devine apăsător, amenințător: „un loc ne invită ne conține / cineva ne așteaptă".

Călătorul din „Copacul-animal" se simte părăsit, trădat de spiritele filistine aflate în căutarea aspectelor meschine ale existenței: „La început fuseserăm mai mulți. Apoi / am mai rămas cîțiva. Ceilalți au șters-o / prin tîrguri ca să-și vîndă rănile cu săpun / unii și-au îngropat obrajii în minunea unor clavicule de spumă / alții s-au lungit pe pavaj. Credeau că au ajuns / credeau că se poate ajunge vreodată".

Dorința sa de a comunica se izbește de mecanica rigidă, care domină existențe ce se derulează în paralel: „Adepți ai unei supraviețuiri aliniate / ei treceau pe lîngă mine gigantici surzi analfabeți / treceau în rînd ca într-o excursie școlară / Dădeau din mîini fără nici o semnificație / ... / nu mă vedeau".

De pericolul clișeului este pîndită și evoluția cuplului de îndrăgostiți. Prin simpla repetare mecanică, marile gesturi se convenționalizează, intră într-un scenariu cu replici cunoscute de toți dar așteptate totuși ca o confirmare a faptului că mecanismul există, că el domină, că se substituie vieții adevărate: „era mereu același anotimp... / mergeam la bazin în pădure pe țărmuri / salutam în dreapta și-n stînga ieșeam la rampă să le / arătăm ce știau / avea (ea) o rochie ușoară și o eșarfă albastră / își scotea rochia pe rampă așternea eșarfa acolo / făceam dragoste acolo ca să-i liniștim".

Același ton sec refuzînd orice accent emfatic sau anihilînd prin exagerare, ne întîmpină și în „Tatăl meu obosit", istorie pseudo-melancolică a familiei. Trecutul este reactualizat prin reconsiderarea momentelor esențiale ale unei existențe. Destinul eroului devine astfel exemplar în pofida ironiei de care poetul nu se desparte niciodată: „Firește foloseam materiale aflate la îndemînă (alice, nasturi) dar și materiale găsite întîmplător (bețișoare, pietricele). Reconstituiam cu succes cercul generator". Reconstituirea intenționează realizarea unui contact afectiv cu virtuți regeneratoare pentru călătorul în derivă: „Cînd exploram grotele mă cuprindea o liniște / uluitoare și mă regrupam. Atunci aveam cel / mult un simț alegoric dar și acela se menținea mai mult din obișnuință".

Tehnica poetică este cea cu care ne-a obișnuit poetul de la debut. Falsa epicizare a poemelor permite o permanentă schimbare de decor, o mișcare fără răgaz. Aceasta antrenează după sine posibilitatea acumulării și asocierii elementelor din cele mai diferite sfere, adică nașterea metaforei suprarealiste. Limbajul poetic suprasaturat de imagini produse după această rețetă poate șoca, iar un poet care mizează numai pe abilitatea confecționării de metafore, va dezamăgi cu siguranță. Nu este nicidecum cazul poetului în discuție. Metaforele lui Gellu Naum se armonizează într-un discurs poetic cu sensuri dintre cele mai profunde, iar stilul său suportă de-a lungul creației un întreg proces de disciplinare, de esențializare, proces desfășurat paralel cu evoluția eroului său liric.

Exuberanța imagistică din volumele mai vechi se atenuează în favoarea unui limbaj simplificat, dar de o mai mare eficacitate poetică.

Eroul din „Tatăl meu obosit" nu mai are vigoarea și dinamismul „drumețului incendiar" și nici temeritatea și fantezia lui Vasco de Gama.

Reintoarcerea în timp îi aduce un spor de înțelegere și o tristă înțelepciune. Este un moment de așteptare cînd pe ecranul memoriei se perindă imagini ale izbînzilor și eșecurilor, ale eroismelor și lașităților, imagini ale unei existențe nu totdeauna trăită ci mimată de cele mai multe ori: „Vizitatorii se întorceau în cerc spre stînga / Noi ședeam înșirați în liniște pe coama joasă a unei clădiri din apropiere. Așteptam fără prea multă nădejde dar și pentru că n-aveam altceva mai bun de făcut / Ciinii însoțiți de dresori se aliniau pentru proba de supunere / ... / Cineva întreba Ce faceți acolo jos în întuneric".

Eliberarea ființei (poetul ortografiază „fihința" și „pohem" evitînd patetismul cuvintelor mari) de tenebrele convenționalismului și rutinei, redobîndirea unității primordiale are loc printr-un lung șir de arderi, prin decantări succesive, printr-o adevărată alchimie sufletească, proces al cărui simbol, Athanor, dă și titlul unuia din volumele lui Gellu Naum: „Sigur nu mai poți să citești cărți portocalii / nici să te așezi picior peste picior pe-o bancă / nici să-ți pui pălăria alături și nici / să desenezi cu creta pe asfalt / Dar cînd ploile te îngreunează prea tare / poți să te scuturi încet și să pornești pe străzi..."

Cuptorul magic – simbol al travaliului poetic – potențează evoluția într-un spațiu al tuturor disponibilităților reprezentat prin torsiunea lui Möbius. Jocul este din nou posibil: „Mîna mea stîngă și ochiul meu drept / mănușa mea stîngă și gheata mea dreaptă / Lampa mea dreaptă și calul meu sting / mărul meu sting și glasul meu drept / ... etc etc".

Ultima ipostază lirică a călătoriei este cea simbolizată de „Purtătorul de lance". Metaforă a Poetului, „Purtătorul de lance" se află la capătul unei etape a creației. Din acest punct el poate privi retrospectiv drumul parcurs: „Repetînd cele 32 de variante tăiam cuvintele pe o masă de lemn / și vocile zăceau pe cîmp ca niște baloturi de fîn". Și, superbă trufie, va anula – gest de romantic autentic – însuși resortul care guvernează „călătoria": susțin că totul e altceva prea evident ca să aibă vreo / umbră de claritate / susțin că doamna intitulată Espérance e un simplu mulaj de ceară / și că arcadele frunții ei sînt un arc de triumf pentru cei / mai glorioși dezertori".

O călătorie fără speranță este o călătorie fără sfîrșit, o perpetuă aventură a cunoașterii. Iar pentru Gellu Naum, poezia este o astfel de călătorie.

Valentin F. Mihăescu

Poezia cetăților scufundate

Prezența în poezia contemporană a lui Grigore Arbore (n. 11 iunie 1943 în Petroșița — Dîmbovița) e oarecum singulară. A debutat normal la 24 de ani și a publicat în șapte ani numai patru volume de versuri (Exodul, 1967, Cenușa 1969, Auguralia 1972, Poeme, 1974) *vag remarcat. Poetul e un imaginativ cerebral, un explorator (a studiat arheologia și artele plastice) al așezărilor dispărute, al cetăților scufundate ca Edgar Poe, al unui univers amenințat de apocalipsă, bîntuit de vînturi și de ploi sau aflat sub blestemul unui zeu. Supraviețuitor solitar al acestor lumi revolute sau disolute și în panica unor noi posibile deșertăciuni, Grigore Arbore își ia (manieră folosită și de alții) un confident pe care îl invocă permanent în lamentările și epistolele sale.*

„Ora pro me în solitudine", Ana...
încă o dată „roagă-te pentru mine în
solitudine", Ana,

★

Tu dormi sub cețuri mari de aur, Ana,
și nu-ți mai amintești de vînt...

★

Aprilie se vestește-ncet pe dealuri, Ana...
Privește tu spre marea de dincolo,
spre împietrita ei melancolie, Ana...

★

Privighetori ne stîng în aer, Ana...

★

Poate că mai trăiește încă lebăda aceea...
Ei deci să-i mulțumim, socot, o, Ana...

★

E timpul să te pierzi în dulci ninsori, o,
Ana...

★

Cuibul de păsări își revine din amorțeală,
Ana...
Pierdut sub adînci constelații, Ana,
ca printr-o magmă dulce rătăcesc...

★

Se-nfundă ploile în fructe, Ana...

O aură de mister înconjoară o cetate, asediată, de fapt simbolul unei incinte interioare, ruinată de invazii trecute:

Bat clopotele a primejdie din patru
orizonturi,
convoaie vin și pleacă și nimeni nu deschide
Sub ziduri focuri pașnice și turme se
rotesc
Și cresc livezi în juru-mi cu ramurile vide
Veghem șovăitori și copleșiți arar,
Din cînd în cînd uităm zăvoarele
netrase:
Invazii, rătăciri, femei și alte amintiri
Focuri ne-aprind sub căpriorii de la casă,

Aici sub coasta-a șaptea stau oprite
Zăpezi, străbuni, răscoale, vînt,
învălmășeală,
Lungi caravane albe ce-o dată dispărute
Ies pietre dulci și ziduri și turnuri la
iveală.

Exodul aici, cenușa în altă parte a unui ținut ars sînt temele poeziei lui Grigore Arbore preocupată de întoarcerea elementelor în nebuloasa primară, a ființelor în neființă:

Nici o vietate nu se mai apropie
de multă vreme de arsul ținut.
Moara fără nume la margine macină aerul
ca-n ziua de început.
Umbrele noastre le-a înghițit pustiul
semne le facem și nu sînt.
Cîrtițe jucîndu-se le trag
ca două nave sub pămînt.

Pe plăji pustii, prin cetăți părăsite, poetul e un haruspex, prevestind viitorul după zborul (mai bine zis după măruntaiele) păsărilor. Acestea sînt auguralele, auguralia. După astfel de semne sau atras de alte obscure chemări, augurul se regăsește pe el însuși într-un arhipelag înecat ori într-un oraș subpămîntean:

Într-o noapte cineva a venit
în acest arhipelag scufundat
alungat de un vînt din zenit
spre un cer depărtat.

Lespedea din grădină e treză,
circulă sînge prin granit,
marțea și joia se înflăcărează
pietrele străpunse de astînțit.
Cuvintele se înjunghie în aer,
în oraș clopotele nu contenesc.
Straniu răsună un vaier —
al copacilor care înnegresc!
În frunze vara se scurge,
semnele creșterii se opresc.

Georgeta Năpăruș: „Desprindere"

focul îngheață, murmură
al păsărilor cor îngeresc!
Întunericul deplin s-a lăsat
Evohe! Zidurile s-au prăbușit;
într-un oraș sub pămînt aruncat
cu o umbră m-am regăsit.

Imaginea cetății din mare (The City in the Sea) *a lui Poe, a cetății abandonate, pustii, revine ca un leit-motiv în lirica suavă și demonică în același timp a lui Grigore Arbore care evocă altă dată un astfel de spațiu fantastic, halucinant:*

Am să-ți vorbesc despre cetatea părăsită,
despre stîncosul mal tăiat de săbii
spre miazăzi. Lungi cangrenate ziduri
ani mulți mă îngrădiră ca pe un prețuit
ostatec, în oscilantul perimetru turnuri
se ridicară înaintea mea făgăduind
făgăduita
sclipire a movilelor de platină
Doar în amurguri vulturii în roiuri
rosteau printre bazilici fraze sacadate;
totul se liniștea curînd, de-un vag delir
cuprins
fugeam plîngînd printre porticuri sparte
De umezii mei ochi și-acum
un fluturi trist aripile își frînge
În golf tritonul înecat
varsă o lacrimă de sînge.

Se pune desigur întrebarea dacă repetata invocare a unui asemenea topos nu e un semn de evaziune și izolare, ori dacă nu avem a face cu un simplu clișeu. Poetul pare a fi simțit el însuși nevoia justificării și într-una din ultimele poeme motivează că în templul din cetatea sa scufundată el caută puritatea, inocența primordială pe care numai o stăruitoare credință în existența ei o poate reînvia:

Un bloc metalic devenind zăpada
sub aurii portaluri poate vom răzbate
în ziua cînd o rază blîndă va-nvia
acele trupuri pe vecii pietrificate.

Așadar, poezia lui Grigore Arbore are un substrat soteriologic.

Al. Piru

Lucian Avramescu

decît iubirea

noi ne-am născut cu fața către cer
și ne-am născut din mama noastră bună
chiar dacă-am strins în palme ghimpi de ger
și tineri ne-am întors pe sub țărînă

noi n-am cerșit la porți de împărați
și nici n-am supt la mame de-mprumut
ne-au fost de-ajuns frumoșii noștri frați
ce adormeau cu bîrbile sub scut

adesea ne-am urcat cu satu-n munți
doar luna mai făcea spre noi un pod
cînd se-ndesau pe glia noastră mulți
cu barda îi scurta vreun voievod

noi am rămas aici de cînd ne știm
cînd sorii palizi mai cereau lumină
și tot aici avem de gînd să fim
în arca unui timp care-o să vină

e ziua noastră murmur de stejar
miros carpații noștri-a lanuri grele
și n-am primit de la destin în dar
decît iubirea de pămînt și stele.

pe creștetul ierbii

aici m-am născut într-un murmur de rîu
stă steaua mai jos pe creștetul ierbii
n-am știut cum răsună arginții la grîu
dar noaptea ascultam cum bubuie cerbii

vulturii-și strigă zborul greu sub lună
păianjeni de aer ți se-așează pe mîini
cînd răsăritul se-ntoarce s-apună
țipă-n semințe nevăzutele pîini

dau zîmbrii aici cu fruntea-n asfințit
stejarul stă sub cerul lui de-acasă
se-ntoarce pomu-n aer curățit
și mai spre rădăcina lui se lasă

aici m-am născut într-un murmur de rîu
stă steaua mai jos pe creștetul ierbii
n-am știut cum răsună arginții la grîu
dar noaptea ascultam cum bubuie cerbii

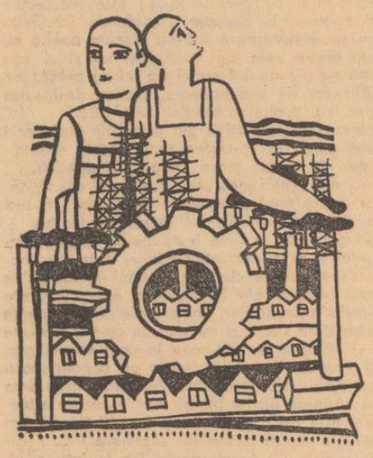

miraj în zori

ascult în mine noaptea cum cresc livezi în floare
luceferii scot apă în ciuturi subțiri
în timp ce dorm proptiți cu cotul pe răzoare
străbunii mei gătiți în hainele de miri

o liniște de ziuă înmugurește-n sate
urcate peste țară ca niște mănăstiri
și fructe mari de aur se-ntîmplă blînd în toate
de nu se-aud nici caii trecînd prin amintiri

e-apoi o presimțire cum ar deschide-o pleoapă
femeile în zori culcate pe cîmpie
cînd tainica rodire din trupul lor se-adapă
și cerul le azvîrle pe sînii goi o iie

Vasilisa Nan

Transparență

am uitat de cînd priveam focul
jocul mincinos al focului
ochii au început să se topească
și să curgă-n picături transparente.

am privit așa pînă ce jarul
ce-mi bătea în sclipiri dureroase obrazul
s-a stins.

și-am înțeles că ochii
curgînd
s-au contopit cu jarul
și orbitele au rămas goale.

D. Matală

mai devreme sau mai tîrziu

Mă uit la tine și, dacă n-aș ști cu cea mai mare exactitate în ce moment se plasează tot ceea ce se petrece sub ochii mei, aș putea crede că abia acum ne mutăm aici și că asist din nou, ca de atîtea alte ori, la ritualul transplantării obiectelor casnice. Poate și din cauza celorlalte împrejurări anterioare, a celor în care într-adevăr spectacolul este un dute-vino neîntrerupt între dorințele tale mărunt despotice și nesupușenia lucrurilor, mișcările pe care le execuți acum mi se par la fel de fără noimă și sortite aceluiași eșec. Te urmăresc cît se poate de atent, cu coada ochiului sau de-a dreptul, în plin, pe sub sprîncene sau pur și simplu fără nici o precizare de atitudine, iar încordarea privirilor mele ar vrea tocmai să se debaraseze de nu prea vechile amintiri, însă se pare că și prejudecățile mele au un făgaș mai de multă vreme săpat la care nu pot renunța pînă ce nu croiesc altul mai proaspăt. Altfel nu-mi pot deloc imagina de ce, în pofida oricăror evidențe și chiar dispoziții ale rațiunii, totul îmi apare ca o prelungire lipsită de noutate, ca o repetiție așezată absurd după ultima reprezentație a piesei, deși ar trebui să-mi fie limpede că hărnicia ta obișnuită, aceeași hărnicie de furnică însă mai convingătoare de data aceasta, anunță totuși nu sosirea recentă într-un nou cuib vremelnic ci, din contră, părăsirea lui.

În pofida oricăror evidențe, am spus, însă tocmai asta nu-mi este încă prea clar, dacă evidențele sînt chiar atît de bine reliefate încît să se impună fără nu știu ce alte scheie auxiliare, pentru că nu văd de ce m-aș opune cu orice preț și numai din simpla comoditate de a nu-mi deranja vreo prejudecată, dacă ele ar avea autoritatea de a se face ascultate. Este adevărat, și văd bine tot ceea ce se petrece, de aceea și urmăresc cu atîta insistență fiecare etapă, traseul se desfășoară acum în sens invers, începe de la șifonier și se termină la geamantane, ar trebui să fie cel mai solid argument, capabil să spulbere cea mai îndărătnică îndoială — și totuși nu se întîmplă așa. Dacă aș face abstracție de începutul și finalul micilor tale drumuri, sau dacă mai degrabă le-aș ignora cu desfăvîrșire, dacă deci mi-ar intra în raza vizuală numai restul itinerariului, imediat după start și cu o clipă înainte de a se sfîrși, atunci aș putea tot atît de bine să cred exact pe dos : că abia de cîteva minute am poposit pe teritoriul unui nou cămin. Trusele noastre de veșnici voiajori n-ar mai zbura prin încăpere purtate de mîinile tale, ca să ocupe un loc mai puțin încăpător în bagaj, ci ar fi abia acum scoase de sub capacele geamantanelor pentru a fi îndelung potrivite și înghesuite în alte spații, mai largi, pe rafturile șifonierelor, ca să arate pînă la urmă tot ca în niște geamantane, ridicate în picioare.

Ordinea farmaceutică este probabil cea care mă induce în eroare. Ordinea și încă ceva : cutele pe care le păstrează, întotdeauna adînc imprimate, hainele noastre, de la o mutare la alta. De fiecare dată cînd ne mutăm, prelungind agonia unui provizorat care nu vrea deloc să moară, un instinct feminin te conduce mereu fără greș, ca bastonul pe un orb, către soluțiile cele mai practice și ireproșabil corespunzătoare noilor condiții. Lucrurile, de pildă, sau cele mai multe dintre ele, nu mai sînt de mult despachetate, ci devin pur și simplu obiectul unui transfer formal și eficient. De acasă însă, de la Ploiești, le iei totuși mereu cu tine și le cărăm apoi după noi pînă aici — oare nu ți-ai dat seama pînă acum cu cîte fleacuri inutile sîntem siliți să ne îngreunăm bagajele înainte de fiecare plecare în campanie ? —, iar mîine, cînd vom sosi înapoi la Ploiești, le vei mai transfera încă o dată din geamantan într-un șifonier, tot nedespachetate, abia atinse. Altele însă, chiar dacă sînt, vizibil și aproape ostentativ, despăturite, scuturate, periate îndelung, nu fac nici ele decît să-și schimbe poziția, de la orizontală pe verticală, agățate pe un umeraș, mai mult nu se întîmplă nici cu ele. Cutele continuă să rămînă de-a lungul și de-a latul stofei, ca niște dîre săpate de apă în piatră, înconjurînd în mici patrate niște hectare de teren nefolosit, așa că nu este nimic mai simplu decît să le îndoi la loc, cu mușchia palmei, și să le readuci pentru a nu știu cîta oară la poziția orizontală. N-am oare dreptul, acum, cînd te văd cu o rochie în mînă și cînd văd că rochia este brăzdată simetric de cute adînci și drepte, să cred că abia ai scos-o nu din garderob, ci dintr-o valiză de recrut ?

M-am amăgit în dimineața asta, cîteva clipe numai, cu speranța că, la auzul veștii că vom pleca, în sfîrșit, de aici, voi fi poate martorul unei scene, pe cît de incredibilă, pe atît de autentică. Aș fi vrut să te contemplu zîmbind, de la semidistanță, pentru a-ți înregistra cît mai fidel, în traiectoria fiecărui amănunt, etapele surprizei : mai întîi neîncrederea, bănuiala că îți întind capcana unei glume nu tocmai bine regizată, apoi insistentele interogative, lait-motiv trădător al unor pîlpîiri de dorință care țîșnesc ca niște prevestiri ale incendiului și, în sfîrșit, explozia bucuriei, izbucnită asurzitor și definitiv, atunci cînd ai fi realizat cît de adevărat este totul. Așa sau altfel, aș fi preferat ca știrea pe care ți-am adus-o în zorii zilei să declanșeze reacțiile în lanț ale unei spontaneități revărsate peste orice îngrădiri și măsuri de precauție. Nu știu însă nici eu dacă m-am amăgit într-adevăr, fie și cîteva clipe doar, cu eventualitatea unei asemenea bucurii sau cel puțin cu sinonimul ei discret, sechestrat cu grijă în adîncul sufletului. Tot atît de previzibilă, dacă nu cumva mult mai scontată chiar, era și reacția pe care ai avut-o de fapt, nu indiferența desigur, nici dezinteresul de-a dreptul scandalos, însă o anumită rezervă supusă, un fel de calm impersonal al omului care primește orice capriciu al soartei cu stoicism. Dacă te-aș fi găsit nu în pat, ci într-o altă poziție, oricare, cu siguranță că te-ai fi ridicat sau ți-ai fi continuat traseul de mai înainte, oprindu-te doar în alt loc decît acela spre care porniseși, dar fără a-ți modifica alunecarea prelinsă. „Femeia trebuie să-și urmeze bărbatul", îți recunosc principiul : ți-am comunicat că urmează să plecăm de aici, nu-ți rămîne decît să te supui voinței mele.

Ceea ce tu nu știi încă, ignorînd pînă și sursa de la care ai putea afla deoarece nici eu nu ți-am destăinuit nimic pînă acum, este motivul pentru care bucuria a absentat de la întîlnirea noastră de astăzi. Nici n-ai fi avut de ce să te înveselești, după cum nici nu te puteai întrista, singura atitudine posibilă era exact aceea pe care ai și adoptat-o instictiv, pentru simplul fapt că n-avea nici un rost să regreți peste măsură ceea ce lăsai în urmă și nici nu ți se poate cere să arzi de nerăbdare pentru plecarea de mîine. Tu nu cunoști însă resorturile ascunse ale unei ciudățenii de care deocamdată numai eu sînt conștient, am din punctul acesta de vedere un avantaj, dacă îl pot numi așa, însă mă voi grăbi și eu să scap cît mai curînd de el. Mîine probabil, în drum spre casa părinților mei, ori poate într-una din zilele următoare, voi găsi sau voi inventa un moment prielnic ca să-ți aduc la cunoștință descoperirea mea. Nu voi amîna însă în nici un caz prea mult, voi face tot ce-mi stă în putință ca să nu mă eschivez pînă în ajunul viitoarei campanii, dimpotrivă, va trebui să ai chiar toată iarna înainte, ca să poți medita la ceea ce îți voi spune. Este una dintre acele hotăriri care au nevoie de mult timp de gîndire, de frămîntări și renunțări îndelung retrăite în anumite etape anterioare, ca s-o poți lua apoi tot într-o singură clipă, ca pe o decizie insignifiantă.

Sau ca s-o luăm — împreună. Acum, după ce eu știu deja de cîtva timp, nu are nici un rost să te las singură în întreprinderea ta de a descoperi încă odată America. Îți spun eu mai bine unde se află, și longitudinea, și latitudinea, îți dau, dacă vrei, toate amănuntele despre climă, relief, populație — apoi te întreb, firesc, dacă n-ai vrea cumva s-o vezi și tu. Poate că așa, pe drum, știind că nu faci decît să reediții traseul lui Cristofor Columb, absența acelui sentiment de care încă n-ai cunoștință nici nu va mai avea cînd să se transforme în vreun regret tardiv, odată ajunsă la capătul călătoriei. Cel puțin așa s-a întîmplat cu mine : nemulțumirea cea veche, cu atît mai anarhică cu cît nici nu-i cunoșteam obiectul, a încetat treptat să mă mai sciie după ce am început să devin conștient nu numai de prezența ei, ci și de cauze. Dacă nu cumva și evenimentul de ieri, prin amploarea și intensitatea cu care mi-a acaparat toate ungherele ființei, își extinde acum ramificațiile și asupra unor zile cînd nici nu se născuse încă, determinîndu-mă să estompez contururile insatisfacțiilor mai vechi în funcție de apariția în prim plan a unei întîmplări dominante.

Cînd am sosit astăzi, în zorii zilei, acasă, o ploaie care nu părea că ar avea de gînd să înceteze vreodată se oprise totuși de aproape o oră. Asta ți-am și spus cînd am intrat în cameră și te-am găsit în pat, așa cum era și normal pentru ora aceea, însă trezită din somn de cîteva minute probabil :

„Abia s-a oprit ploaia asta nenorocită", am rostit eu, în timp ce îmi dezbrăcam mantaua, și în clipa următoare mi-a venit să rîd în hohote fiindcă mi se păruse că în felul acesta voiam să-mi justific întîrzierea. De fapt, cel puțin o parte din adevăr era, nimic de zis, că și ploaia mă împiedicase să mă întorc mai devreme, însă nici nu puteam susține că ea fusese obstacolul principal, nu garantez deloc că dacă aș fi avut o altă noapte, senină și caldă, înaltă și fremătătoare, aș fi ajuns la vreo oră mai rezonabilă acasă. Argumentul meu semăna desigur cu pretextele pe care le încovă de obicei cei ce întîrzie pe la cîte un restaurant, pentru a mai amîna sau îndulci reprosurile nevestei, și probabil din cauza asta mi-a venit să rîd, aparent însă fără nici un motiv.

Cred că am ghicit, în semiîntunericul camerei, și zîmbetul tău de răspuns. Pamfil și artificierul țînuseră morțiș să mă însoțească, veniseră cu mine pînă în poarta casei, iar glasurile noastre destul de zgomotoase și dezordonate răsunau probabil dezacordat nu din cauza liniștii din pragul dimineții, ci a băuturii pe care recunosc că o consumasem în timpul nopții. Cu siguranță că vocile astea, care se tot încălecau la nesfîrșit în formule de rămas bun, fără a se îndura să se despartă totuși, te și treziseră din somn, oricum ți-ai dat imediat seama că băutura fusese motivul întîrzierii, dacă pe celălalt nu-l bănuiai încă, de aceea m-am bucurat că nu te-ai grăbit să-mi faci observații. M-ai întrebat, în schimb :

„Vrei să mănînci ceva ?" Și, nu știu, poate tonul întrebării sau pur și simplu gidilăturile stărilor mele sufletești îmi dădeau ghes să pufnesc din nou în rîs. Să mănînc ceva era singurul lucru la care nu mă puteam gîndi la ora aceea.

„Vrei să te culci ?", ai insistat tu și asta cred că aș fi dorit într-adevăr, era oricum un îndemn mai cuminte decît celălalt, însă probabil că voioșia mea nu mai ținea seama nici de cerințele elementare ale organismului.

„Atunci ce vrei ?", ar fi putut suna următoarea ta întrebare sau numai eu m-am temut de ea însă a fost de ajuns și atît. Aș fi încercat să descopăr în ea inflexiunile unei alte aluzii, drapate, începutul unei invitații la care poate tu nu te gîndiseși însă eu, cu creierul puțin încețoșat de băutură, nici nu o mai puneam la îndoială, pentru ca după aceea tu să te supui închipuindu-ți că cedezi unei dorințe ale mele și totul să decurgă aparent într-o armonie desăvîrșită, simulacrul trecînd drept atracție autentică.

„Vreau să plecăm cît mai repede de aici", m-am precipitat eu, ca să înlătur o confuzie posibilă oricînd sau doar ca să-ți comunic mai degrabă bucuria mea.

„Se plecăm unde ?", ai cerut tu să afli, curiozitate întru totul firească, nu apucasem să-ți spun nimic pînă atunci.

„Acasă", ar fi trebuit să-ți răspund eu, așteptînd surpriza pînă la vîlvătaia maximă și urmînd ca apoi, pe parcurs, s-o domolesc cu explicațiile de rigoare. Am simțit însă cum risul meu interior mă părăsește brusc, golindu-mă de tot neastîmpărul de pînă atunci, și am tăcut pe neașteptate. În tăcerea aceea, mai nedorită, cu certitudine, de amîndoi decît oricare dintre soluțiile propuse sau gîndite mai înainte, am auzit afară ploaia care începuse din nou.

De mai multe zile plouă aproape fără întrerupere. Pădurea a devenit o masă amorfă care șiroiește și se prelinge mereu din virful copacilor pînă la rădăcină. În jurul nostru totul miroase a igrasie și a putreziciune însă înfățișarea ursuză, mohorîtă, a împrejurimilor nu ne poate induce în eroare : sub haina aceasta udă și alunecoasă pădurea își continuă ritmul obișnuit de existență. Ni-l continuăm și noi pe al nostru, zile de-a rîndul mișcîndu-ne pe aceeași rută, între cabană și galeriile pe care le săpăm cu o îndărătnicie de cîrtiță, nici renunțînd dar nici pe deplin convinși că mai avem vreo șansă reală de reușită. Pînă ieri cel puțin începusem să mă întreb tot mai des dacă mai are vreun rost să continuăm așa la nesfîrșit, împotriva voinței mele care se încăpățîna să nu cedeze.

Stăteam în cabană, îmbrăcat în mantaua de ploaie, cu cizmele înalte, de mușchetar, și tocmai voiam să mă îndrept către unul din punctele de lucru cînd Lucian a dat buzna peste mine, repetîndu-mi în gîfîitul unei respirații întretăiate că ceva nu e în regulă. Am ieșit împreună și, după ce l-am prins de brat ca să meargă alături de mine, cu pași mai rari și pe cît posibil egali, împiedicîndu-l de la o nouă demonstrație de alergătură, l-am întrebat ce i se părea că nu-i în regulă.

„Tocmai asta e, că habar n-am ce. De aia am venit la tine. Eu unul nu mai înțeleg nimic".

Am intrat amîndoi în subteran, încovoindu-ne. De cîtva timp hotărîsem să nu mai săpăm galeriile prea înalte și largi, ca să putem înainta cît mai repede. Era suficient că aveam loc să ne învîrtim cu precauție și să înfigem tuburile de carotaj în stîncă. Lucian a început să-mi explice ce anume i se părea nelalocul său. La lumina destul de anemică a unei lanterne care fusese cîndva un fascicol orbitor, îmi arăta într-una, cu aceleași mișcări precipitate cu care se repezise și în cabană, cîteva carote risipite în jurul sondei, adăugînd de fiecare dată că dispăruseră fără urmă. Înțelegeam ce vrea să spună, ceea ce dispăruse era desigur zona mineralizată peste care credea că a dat, însă eu nu vedeam prea bine probele în lumina aia chioară. Am luat cîteva și, împiedecîndu-mă de doi oameni care trebăluiau pe lîngă sondă fără să facă nimic, am ieșit cu ele afară, în ploaie. O singură privire mi-a fost de ajuns ca să-mi dau seama că Lucian nu mă chemase degeaba : în

fragmentele de rocă din palmele mele compușii cuprului păreau să depășească cele cîteva procente necesare exploatării.

Din clipa aceea o sonerie electrică a început să-mi zbîrnîie de-a lungul șirei spinării. Înapoi, în galerie, m-am învîrtit nu știu cîtă vreme ca un animal în captivitate, pînă cînd mi-a venit ideea să le cer celor doi muncitori să execute încă un foraj, în perspectiva mea. Scrîșnetul fiarelor n-a scos însă nici atunci din străfunduri vreun rezultat mai promițător ; dimpotrivă, cu cît pătrundeam mai în adîncime parcă mă depărtam mai mult de filon. Unde dracu' se ascunsese oare, dacă exista ? Cunoștințele mele de geologie începeau să mi se învălmășească în creier, într-un talmeș-balmeș din care nu mai puteam alege nimic. „Zăcămîntul nu poate fi continuu", îmi răsuna în memorie vocea răgușită a cine știe cărui profesor, cu turațiile unei plăci de patefon defecte, însă aici unde mă găseam eu nu era vorba că nu-l continuu, ci că nu mai există deloc. Îmi venea să azvîrlu cît colo toate instrumentele și să adulmec ca un ciine prin fiecare cotlon. Neputincios, mă uitam spre tavanul galeriei fără nici o țintă anume și nu știu nici măcar dacă mă frămîntam dilematic încotro s-o mai apuc.

„Așa m-am gîndit și eu", l-am auzit în spatele meu pe Lucian și începusem deja să mă întorc spre el ca să-l întreb nedumerit ce vrea să zică, însă mi-am retezat răsucirea la jumătate, întepenind ca hipnotizat. Privirea mea ațintită în tavan îl făcuse pe Lucian să creadă că mă gîndisem și eu la același lucru. Era foarte posibil, dacă nu dădeam de filon în adîncime, să ne strecurăm cumva pe sub el sau pe lîngă. Nu ne rămînea de făcut altceva decît să căutăm mai departe pînă ce îi găseam direcția de avansare sau nu mai găseam nimic.

„Cheamă-l pe artificier", i-am spus unui muncitor, însă nu mai era nevoie : acesta se apropia deja, cu mersul său domol și legănat, bănuind probabil că nu ne virisem noi degeaba tocmai în fundul galeriei.

„Explozii concomitente și repetate în flancuri", i-am ordonat, pe tonul unui veritabil comandant de oști.

„Bine, dar..." l-am auzit din nou pe Lucian, undeva în stînga mea.

A durat enorm pînă cînd l-amvăzut pe artificier apărînd în gura tunelului. Mai tîrziu mi-a mărturisit că i se terminase fitiul și n-a vrut să se mai ducă pînă la cabană ca să mai ia încă vreo zece metri. I-a dat foc la capătul prea devreme terminat și a rupt-o la fugă. Exploziile s-au făcut auzite și ele, înăbușit, ca și cum ar fi fost numai ecoul unor erupții petrecute în străfunduri : patru, cinci, șase. Gata. Am așteptat ca pe ghimpi să aud și ultima bubuitură, apoi m-am repezit într-un suflet în galerie. În spatele meu se auzea vocea alarmată a cuiva, „stai, omule, să asigurăm oleacă găurile", însă nu m-am oprit din goană. Se vede treaba că ne apucase pe toți un fel de boală a alergatului în ziua aceea. Cînd am revenit, după cîteva minute, duceam în brațe mai multe mostre, pe care le-am lăsat să cadă la picioarele noastre. Am luat un colț de stîncă cenușie și l-am ridicat în palme ca să-i admir irizațiile verzui. Îl țineam așa, sus, în direcția Pietrei Unice, ca și cum aș fi vrut să i-l arăt și ei sau ca și cum i-l dăruiam, cu un genunchi aplecat spre pămînt, și totodată nu mă mai săturam privindu-l în zare iar ploaia nu mă putea sili să închid ochii.

Cam asta a fost tot. Băieții m-au îndemnat în cîteva rînduri să mă reped pînă acasă și să te aduc și pe tine, s-au oferit chiar să mă însoțească, așa cum au și făcut-o pe urmă, spre dimineață. „Pe o vreme ca asta nu te îndure să scoți nici un cîine din casă", le-am spus, folosindu-mă de același pretext la care aveam să apelez și în fața ta, cîteva ore mai tîrziu. Și într-un caz și în celălalt, deliberat sau instinctiv, justificarea îmi servea de fapt drept paravan. Adevărul este că nu voiam să pierd nici o secvență din cele la care asistam, mi se părea și așa că fiecare secundă valorează cît un întreg tezaur, iar în absența mea mi le-aș fi închipuit de zeci de ori mai prețioase.

Dacă ne-am fi aflat cumva la o depărtare mai mare unul de altul, atunci m-aș fi grăbit să-ți scriu mai mult decît m-am grăbit azi noapte să vin acasă. O scrisoare ar fi sosit oricum înaintea mea iar în clipa cînd ne-am fi întîlnit tu ai fi luat deja cunoștință de tot ceea ce făcusem ca și cum am fi fost împreună tot timpul. Dorul de tine ar fi scurtat distantele, nerăbdarea de a te vedea ar fi sărit deodată peste mai multe zile care ne despărțeau și am fi fost mereu aproape unul de altul, cu mult înainte de a ne fi revăzut. Iar cînd, în sfîrșit, ne-am fi regăsit față în față, puțin obosiți de atîta dorință nemărturisită, ar fi început treptat să mă macine celălalt dor, după munte și după pădure, pentru că nu poți niciodată trăi fără un dor sau altul. Altfel, o apropiere cotidiană, nedezlipită de perimetrul aceleiași încăperi, împiedică pînă și dorința de a te mai gîndi din cînd în cînd la cel de alături. Dorul meu pentru tine este prea scurt acum și pîlpîie nesigur într-un zvîcnet mărunt, ca o sperietură ușoară, fără să-mi provoace durerea aceea plăcută și chinuitoare care îți rontăie coardele pieptului, subțiindu-le pe măsură ce le înmulțește trepidațiile. N-ar fi avut nici un rost să-ți expediez vreo scrisoare sau să încerc măcar s-o aștern pe genunchi, odată ce eu pot sosi oricum mai repede decît cea mai urgentă recomandată, oricît de tîrziu m-aș hotărî să mă îndrept spre casă.

Și totuși, poate că în cele din urmă, printr-o scrisoare sau printr-un alt mijloc de comunicare, vestea va trebui să ajungă și la tine. Acum ne pregătim de plecare iar într-una din zilele următoare îți voi spune și ție ceea ce eu știu deja. Am convingerea, nu prea de mult cîștigată, că o profesie ca a mea fără dor de casă și de familie nici nu se poate exercita, ceea ce îmi fortifică hotărîrea ca măcar de acum încolo să n-o mai fac decît în condițiile pe care mi le impune. Nu vom mai fi, desigur, împreună atunci dar vom avea în schimb o casă a noastră, poate și un copil, și nu ne vom mai plimba într-una cu cortul familiei după cele ale expediției, ca un cămin încropit sub coviltir. Mă vei aștepta și tu altfel atunci, te asigur, vei ieși mult mai des în prag și îți vei duce mîna streașină la ochi, pentru că nici tu nu vei fi scutită de un alt dor, al tău, iar eu nici nu voi dori să interzic vreodată dreptul la dor al fiecăruia după celălalt. Și îți pot spune de pe acum, cu certitudine, că în zilele acelea ne vom simți mult mai apropiați și mai legați unul de altul. Eu m-aș așeza seara, alături de ceilalți, în cercul din jurul focului, pe care l-am ocrotit cu trupurile noastre, ca să nu-l stingă vijelia. Mi-aș scrie, odată cu ei, epistola așezată pe genunchi, străduindu-mă să nu rup cumva hîrtia cu degetele mele înghețate. Tăcerea, neintimidată de mugetul vîntului, ar avea gustul unui alt gen de conversație, cea dintre noi și familiile noastre. Singura îngrijorare ar fi aceea că viscolul nu va mai înceta niciodată și că mîine elicopterele nu vor mai putea ajunge pînă la noi, nu atît ca să ne lase alimentele, cît ca să ne la plicurile. Însă tot timpul cît ți-aș scrie te-aș vedea, pur și simplu aievea, cum primești scrisoarea, cum o deschizi înfrigurată, cum o citești o dată, lacom, apoi încă o dată...

În momentul acesta, între noi doi a apărut nevoia unei renunțări. Mai devreme sau mai tîrziu, unul dintre noi va trebui să renunțe.

teatru

Pasărea Shakespeare

S-a remarcat că în ultima vreme teatrul lui D.R. Popescu a început să se bucure de tratamentul cuvenit, fiind adică tot mai răspîndit și mai comentat. Datorită în primul rînd îndeletnicirii, mă număr printre cei care-l cunosc (relativ, desigur) cu toate astea n-am fost ferit de surpriză vizionînd **Pasărea Shakespeare**. Surpriza ține de modul cum s-a perfecționat și s-a esențializat o vocație. Procesul sinuos, complex, rămîne în sine de nepătruns. La baza lui stă însă un tip superior de renunțare, pe care nu și-o pot permite decît autorii care dispun de suficientă materie. Doar cedînd din materie, stăpînind firea luxuriantă a talentului, se poate ajunge la concentrarea și eficiența dovedite în ultima dramă a lui D. R. Popescu. Ea constă pînă la urmă dintr-o analiză, practică cu toată cruzimea, a **măștii**. Sînt, față-n față, două generații. Pentru unii, masca s-a consolidat s-a lipit de obraji, în timp ce alții își caută cu naivitate, cu furie, înfățișarea potrivită. Bineînțeles, fondul celor din a doua categorie se lasă observat ușor, lava nu s-a răcit încă, nu s-a pietrificat, ci fierbe și curge impetuos. Caustica ei atingere e capabilă să determine la ceilalți procesul invers de topire a înfățișării aparente, încremenite, bizare, pătrunderea spre miezul pe care-l acoperă. Un prim sens al piesei (sensul ei prin excelență) ar fi așadar unul **teatral**. Iar legat de acesta, imposibil de despărțit, se constituie și un sens moral. Ca și în alte opere ale lui D.R. Popescu tema este a vinovăției. În atîtea cărți ilustre s-a dezbătut vinovăția victimei ! De data aceasta vinovat se arată a fi însuși omul care conduce ancheta, cineastul (real ? închipuit ? realizat ? ratat ?) Sergiu Patraulea. El se situează, de altfel, în gradația pe care am sugerat-o, între inocența pervertită, țipătoare, contestatară și între vîrstnicia derizorie, sclerozată. Exact la mijloc, de o încredere în sine ofensivă, el este masca perfectă. Ar mai fi de discutat în cîtă măsură crusta aceasta îi apără într-adevăr pe oameni. Oferindu-ne spectacolul grotesc al îmbrăcării ei și al lepădării de ea, D.R. Popescu ne îndeamnă să vedem singuri că într-o foarte mică măsură. Lucrarea sa, dramatic închisă, deschide nenumărate întrebări și porți pentru meditație. Prin montarea ei, realizată de Alexandru Vissarion, Teatrul Giulești a prilejuit cea mai bună reprezentanție cu o piesă originală din acest an (cel puțin). Sînt valorificate forțele unei excelente echipe actoricești, în cadrul căreia evidențierile sînt de prisos : Florin Zamfirescu, Ana Ciolovan, Ion Vîlcu, Dorina Lazăr, Corneliu Dumitraș, Traian Dănceanu, Vasile Ichim. Decorul lui Vittorio Holtier constă în multiplicarea ușilor, ele simbolizînd tot atîtea evadări și claustrări, tot atîtea posibilități.

Marius R.

film

Ilustrate cu flori de cîmp

Un titlu delicat, o metaforă menită parcă să alunge ceea ce e urît, să creeze un puternic contrast între puritate, naivitate, gingășie, sensibilitate, pe de o parte și tot ceea ce natura stringe în om coborîndu-l în ochii lumii : lașitate, stricăciune, cupiditate, prostie, monstruozitate. Regizorul și scenaristul Andrei Blaier ne propune, cu bună știință, un film cu tează. Concluziile sînt ușor de tras și acest lucru nu-i nici pe departe un reproș. Reprosul pe care-l aduc filmului este lipsa de unitate stilistică : filmul debutează lent, o vorbărie imensă-l inundă pînă să ghicim, pasă-mi-te, misterul, apoi materia literară și vizuală devine păstoasă, colorată pînă la saturație, (lumea ia un chip grotesc, personajele sînt diabolice, macabre chiar, ființe ale dezastrului, urîtului, nimicniciei), pentru ca finalul să fie de-a-dreptul copilăresc. O faună de cea mai joasă spetă îți împinge retina.

Voit sau nu să fie astfel, cuplul de tineri căsătoriți mi se pare ridicol nunta la turnura unei adunături de fosile. Ironia este îngroșată și vagile amintiri din Forman se pot citi totuși, deși regizorul posedă știința deformării lor. Moașa (și nașa), directorul magazinului alimentar, bătrîna, sînt niște ființe abjecte, niște răni ale societății. Verosimilitatea lor nu poate fi pusă la îndoială, dar acest film dă aerul că sondează o întreagă zonă, o anume viață — a provinciei — și mă întreb dacă nu cumva, generalizînd, vom avea o impresie falsă asupra societății noastre, iar dacă nu generalizăm iarăși mă întreb de unde, pe un spațiu atît de mic e strînsă atîta urîțenie ? Nu neg înclinațiile regizorului spre detaliu : ochiul său vede în adîncime și fiecare personaj luat în parte e bine prins, dar toate aceste personaje adunate în horă, se înnoadă într-un torent care mătură în cale tot ceea ce avem dreptul să numim adevăr și iubire. Nu zic că nu mai există pe lume inconștientă, nemernicie, aviditate, lașitate etc. și că toate aceste atribute ale răului nu pot îngenunchea puritatea, tinerețea, iubirea, dar din punctul meu de vedere și bănuiesc și din acela al tinerilor, filmul a strîns prea puține dovezi de speranță. Am spus și în alte dăți că nu-mi plac filmele care să ne demonstreze că viața e roză, continuă idilă, numai bucurie, numai cîntec, dar credeți-mă că două fete care mor rapid e cam mult (chiar dacă una moare involuntar și alta voluntar), doi însurăței hazlii și cam tembeli și un marinar și el tînăr și neverosimil, deci în total cinci tineri din care nu pot reține decît în mică măsură, ca personaj, pe Irina, mi se pare puțin ca realizare într-un film pentru tineret. Nu cumva florile de cîmp, suave, delicate proaspete nu și-au dezvăluit întreaga frumusețe a metaforei pe care o cuprind, nu cumva am avut prea mult în față ciulinii, pălămida, negara, viscul, pentru a mai putea zări florile ? Sigur că filmul lui Blaier are multe fragmente bine închegate, te poate tulbura chiar (mai mult decît e necesar poate) și așa cum spuneam dă la iveală, luate în parte, personaje de antologie a grotescului Draga Olteanu-Matei, Eliza Petrăchescu și Gheorghe Dinică (excelent tip sudic, clocotitor, țîfnos, violent etc.) sînt fără reproș. Nu același lucru pot spune despre ceilalți interpreți, substanța rolurilor lor e neconvingătoare și vina o poartă, aici, scenaristul. De bun augur mi se pare debutul Elenei Albu (o Irină cu multă sensibilitate). Se vor grăbi unii oameni, poate, să creadă că această cronică este cumva în defavoarea filmului : repet : ceea ce este **calitate** într-o operă de artă e în firea lucrurilor și datoria de onoare a operei ca ea să existe : îndoielile noastre se nasc numai cînd există prilejuri.

Dumitru M. Ion

P. S. Cineva, care confundă cu sprinteneală jivinele dintr-o metaforă a noastră cu animalele pădurii tot întreabă cine e Dumitru M. Ion, dar cineva-ul furat de atîta sprinteneală tot fără nume rămîne. Cultura este însă expresia personalităților nu a persoanelor anonime.

„Are cuvîntul deputatul G. Călinescu“

Cînd într-unul din anii de după război mi-a căzut accidental sub ochi **Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent**, aceasta era cea mai mare și mai grea carte pe care o văzusem pînă atunci. N-am apucat să citesc mai nimic din ea, dar imaginea autorului ei, despre care idee n-aveam cum arată și ce face, s-a legat pentru totdeauna în minte-mi de marea carte. Mai tîrziu, proaspăt student la regie de film, am pus în scenă cu cîțiva colegi, pentru uz didactic, un fragment din roman. Îl văzusem pe Călinescu, sub ale cărui lumini, ca atîția tineri de după război, mă simțeam la largul meu. Evident, am început a culege date despre el, între care și știrea că este deputat în Marea Adunare Națională, furnizată de cineva cu zimbete. Contaminat și eu de vorbele, zimbetele și neîncrederile acelui apropiat pseudocunoscător al său, mă amuzam de „deputăția“ lui Călinescu, crezînd-o decorativă, deși spiritul său civic era mai mult decît evident în articolele pe care le scria, din cele mai vechi pe care le întîlneam prin presa interbelică sau din conferințele pe care le ținea prin oraș.

Unele **cronici ale optimistului**, cum demonstrativ se intitula rubrica inaugurată în toamna lui 1955 în **Contemporanul**, erau inspirate direct din această activitate a lui. Mi-amintesc de una amplă despre **Brăila** (3 feb. 1956), oraș despre care mai scrisese ca deputat-reporter și în **Națiunea** din 12 sept. 1948, subliniind, în ambele, la etapele respective, transformările ce se petrec în orașul de la Dunăre. În 1957 va reveni în **Contemporanul** (nr. 3, 4 și 5) cu **Electorale**, cu două **Carnete de deputat** și (nr. 13) cu **(Dimineața deputatului**, în 1958 și în 1959 va face destule aluzii la activitatea lui de deputat (ales încă din 1946), dar imaginea ce-mi făcusem nu se prea schimbase.

Abia cînd am început să mă apropii oarecum de el, începînd de prin toamna lui 1959, și să-i surprind relativ pe viu chipul în care înțelegea să-și facă datoria de deputat, mi-am dat seama ce tenacitate și seriozitate constructivă investea el în această privință. Reprezenta acum cîteva comune din preajma capitalei și dădea raiduri destul de dese pe acolo. O dată l-am și însoțit într-o asemenea cutreierare. Oamenii îl întîmpinau sfielnici dar bucuroși, el le saluta cu entuziasm succesele și-i sprijinea nici nu te așteptai cum, însă se necăjea teribil cînd constata indolențe. Nu mai țin minte dacă prin Ciolpani sau în unul din satele din preajmă, pe lîngă Căciulați ori în altă localitate, am nimerit cu mașina pe o șosea cam noroioasă. Se vede că problema era veche, pentru că profesorul a trecut peste orice protocol, luîndu-i scurt la rost pe „oficialii“ de față. La oarecare codire explicativă a acestora l-am auzit :

— V-am spus rîndul trecut că vin cu institutul și cu alți colaboratori să repar eu drumul, dacă voi n-o faceți... Să știți că dacă în... (și a aruncat în stringa și-n dreapta un ochi expert)... două săptămîni, cel mult trei, nu aflu că chestiunea a fost rezolvată, chiar am să vin. Și vom găsi și alte mijloace...“ Nu ne-a mai convocat, semn că se găsise soluția. Ca și în alte direcții, și aici îl supăra nespus birocrația, indolența, nepăsarea sau pseudoangajarea, după cum jubila ca un copil la orice izbîndă contra inerției, la orice progres înfăptuit. Probabil că mai mulți din cei ce i-au fost în preajmă în ultimii ani își amintesc cu ce sentiment de triumf ușor jucat povestea cum, suspendîndu-se într-o toamnă un tren de sezon București—Snagov și retur, el a intervenit și s-a permanentizat mersul vehiculului, încheind, nu fără umor :

— Să mai văd un deputat care obține un tren pentru alegătorii lui. Fapt este că cei pe care-i reprezenta aveau oricînd acces la el (pe care din păcate, nu prea știau, inhibați, cum să-l folosească spre binele obștiilor lor, pentru care Călinescu ar fi investit oricită energie), iar profesorul „pica“ asupra lor adesea pe nepusă masă, amestecîndu-se în toate, cum reiese, între altele, și din două **cronici ale optimistului**, una din 1 mai 1959 **(Spre un viitor fericit)** și alta din 22 septembrie 1961 **(În circumscripția mea)**. Într-o vreme a avut chiar ideea să ne pună să culegem folclor, dar după un experiment făcut împreună cu Gheorghe Vrabie la Tîncăbești unde, ca și-n restul comunelor prebucureștene nu circulă decît melodii și texte reluate și corupte de la radio și televiziune, a renunțat, nu fără a face și el o încercare, întrucît credea că „n-ați ști să căutați sau v-au dus șmecherii ăștia, ca să scape de voi“. Pe urmă, convins și plictisit, adăuga : „n-au frate, n-au“ sau relua concesiv : „or fi avînd, dar e altceva“ și încheia rezolut: „Să nu vă mai duceți pe acolo. Vă spui eu, dac-o fi cazul“. Însă cazul n-a mai fost, în materie de folclor.

Surpriza mea a fost cînd, în primăvara lui 1963, cred, intrîndu-i în birou, am zărit într-un colț cîteva cărți de agricultură și de creșterea vitelor. La privirea mea întrebătoare a explicat că sînt chestiuni care țin de munca lui de deputat, el neputînd avea nici o autoritate în fața oamenilor dacă nu le poate da nici un sfat în probleme vitale pentru ei. „Pe urmă, de și-ar îngădui vreunul să-mi spună cine știe ce lucruri, nu l-aș putea combate numaidecît“. Sigur este că deputatul G. Călinescu luase foarte în grav această cinste și îndatorire și numai superficialii ar fi putut crede altfel. De la confruntarea pe teren, la informația personală legată de specificul muncii respectivilor oameni, la intervenții în favoarea lor și la îndemnul constant de a construi cît mai mult, „fantezistul“ deputat Călinescu a parcurs toate treptele, cu o devoțiune exemplară, chiar dacă adesea pitorescul n-a lipsit. Destui dintre cei ce l-au frecventat în ultimele săptămîni își amintesc cum plănuia ca la redeschiderea lucrărilor Marii Adunări Naționale în legislatura ce începea în 1965 să apară neașteptat, prin dezertiune din spitalul de la Otopeni unde era definitiv internat (fapt pe care el îl cam știa), și să vorbească în numele alegătorilor săi. Îl necăjea chipul în care fusese tuns în vederea acestui eveniment, în fapt, probabil, presentimentul că totul era o amăgire și că niciodată nu va mai auzi, cum auzise de atîtea ori din 1946 și pînă atunci.

— Are cuvîntul deputatul G. Călinescu.

Din aceste luări de cuvînt — cîteva publicate, în întregime sau în rezumat — și din articolele scrise de el în legătură cu această funcție s-ar putea reconstitui convingător imaginea lui de cetățean „leal și devotat“, dar mai ales de intelectual animat profund de ideea de progres, cinste și dreptate, pe care ca deputat a încercat să le susțină și aplice cu o gravitate și o disciplină oricînd exemplare. În fond, cel ce a scris acea monumentală **Istorie a literaturii române**, cele 6 volume despre Eminescu, romanele, poeziile, teatrul, eseurile și enorma publicistică pe care a lăsat-o nici nu putea fi altfel, indiferent de ce sarcină ar fi primit. Căci vocația de cetățean, de om al obștei, era la el indubitabilă.

George Muntean

Alegem anii noștri gravi și tumultuoși

Ca niște trenuri care vin și pleacă
Sînt anii noștri gravi și tumultuoși ;
Cu fiece tristețe ce-n noi seacă
Ei sînt tot mai lucizi și mai frumoși.

Ei sînt ca munții țării la zenit
Cu crestele nimbate de lumină ;
Cînd orice vis din noi spre-azur zvîcnit
E o fîntînă proaspătă și plină.

Ei sînt atît de mîndri și bogați
Ca arborii, ca florile, ca vîntul ;
Cînd tot mai mult și-n toate cu nesaț
Noi ne zidim și inima și cîntul.

Ei sînt secunda care bate ora
Mai vie-n singe dinspre-un pur destin
Al viselor din ochii tuturora
Ce-ntruchipează focul unanim.

Ei sînt mai puri ca roua de pe crini
Cînd cumpene de păsări se înclină
Spre cerul ce mustește de lumini
Prin sufletul lor, însuși o lumină.

Ei sînt ca mugurii din noi ce-așteaptă
Să izbucnească primăvara-n flori ;
Sau ca o holdă ce visează dreaptă
Un seceriș de stele și de sori.

Ei sînt un dor de spații și de larguri
Cîntat de-un fluier fermecat de os ;
Cînd freamătă istoria în steaguri
Cu tot ce-n ea încape mai frumos.

Ca niște trenuri care vin și pleacă
Sînt anii noștri gravi și tumultuoși ;
Cu fiece tristețe ce-n noi seacă
Ei sînt tot mai lucizi și mai frumoși.

Luca Onul

Al. Raicu

Și nuferii se-adună

Vin sol semeț la început de martie
ce crește ca aluatul bun în spuză,
cînd ape curg și se deschid mlădițe
ce-mi sînt și cîntec nou și călăuză.

Vin sol semeț la început de martie
cu brîiele din case noi, curate,
la cîmpuri arcuite pe sub bolte
ce le străbat prin văile curbate.

Vin sol semeț la început de martie
cu timpul prins în flăcări din cuptoare,
Vopsind cu roșiile chenare prispa zilei
în mari medalii roșii, viitoare.

Vin sol semeț la început de martie
și-n Porțile de fier și la Bicaz,
cînd păsările Deltei zboară într-una
și nuferii mi-adună pe obraz.

Ion Sofia Manolescu

Aleasă trimitere

Timp tulburător investit în cuvînt
cu îrizări tîrzii tălmăcînd sufletul
pentru cei aleși — implinite lumini —
aidoma zborului înălțînd adîncimi

Timplele rețin multe zbateri în flăcări
deslușind vrednicia din urnele inimii
cînd steaua ochiului sub ritualul țărinei
alege viitorul semințelor zburătoare

Către înțelesul întrebărilor dobîndite
aleargă solitudinea gîndului apărat
să nu întîrzie darul singelui înfrățit
așteptînd liniștit febra cuvintelor

Noapte de noapte dezbrăcăm jertfa cenușei
la marginea faptelor izvorînd din idei
să-și umple martie silueta existenței
cu semne mari pe așezămintele lumii

Îndatorat străbunilor mei mă aplec
pe sub curcubeul triumfului demn
să umble vistierul pămîntului dacic
aleasă trimitere din cuvîntul cel nou

Cetatea celui mai tînăr oțel

Sînt unul dintre nenumărații tineri ai ultimilor ani care mînați de valurile studiului am părăsit nu fără nostalgie locurile natale venind în capitală. Nu ascund nici o clipă bucuria că m-am născut în Ardeal, în „țara binecuvîntată“ cum o numește Bălcescu, acolo unde anotimpurile își au curgerea lor, acolo unde plaiul înseamnă curata mea iubire.

Și iată-mă după un jumătate de deceniu revenind pe neașteptate în Sălaj. Pe drumul de la Crișeni-Gară la Zalău derularea cinematografică a peisajului pe ecranul ferestrei autobuzului o privesc nu cu indiferența navetistului de acum 6—7 ani, ale cărui călătorii nu mai aveau nimic savuros, ci cu curiozitatea celui care constată pe viu că în acest răstimp imaginația i-a fost de-a dreptul depășită.

Zalăul de astăzi s-a schimbat. N-am văzut cu ochii mei cînd, dar am văzut cum s-a schimbat. Are o nouă față, luminoasă, ca oamenii care s-au zidit pre ei înșiși întru omenie și demnitate.

● Istorie

Cutreier vechile străzi și nu le mai recunosc decît după nume (Tompa Mihai, Simion Bărnuțiu, Porolisum, Meseșul etc.). Parcă din pămînt s-a înălțat o clădire, o întreprindere, o casă de cultură. S-au asfaltat străzile, s-au mărit spațiile verzi, a crescut platforma industrială cu încă patru întreprinderi de mărime republicană. Da ! mai fusesem cîndva prin aceste locuri. Și mai știu că fiecare oraș își are un ceva al său căruia unii îi spun „specific“ alții „personalitate“, alții „tradiție“. Acest tîrgușor de provincie era renumit pentru pieile prelucrate aici și pentru gaterele de pe Crăsnuța. A dispărut „tradiția“, întreb, și-a pierdut „personalitatea“ ? Nu, mi se răspunde, la Zalău se naște cel mai tînăr oțel al țării.

Orașul așezat la poalele Meseșului, cetatea în care se naște cel mai tînăr oțel al țării, își are legendele sale, istoria sa care se întinde în urmă cu secole, numele fiindu-i pomenit pentru prima dată într-o cronică datînd din 1473. Aici a poposit marele Mihai înaintea bătăliei de la Gorăslău, pe aici a trecut generalul Basta, pașa Seidi Achmed care va da foc cetății la 13 mai 1560, generalul austriac Rabutin, cel care a luptat îndelungat împotriva haiducilor lui Pintea Viteazul, pe aici a trecut regele Suediei, Carol al II-lea care se întoarce din campania militară din Rusia, iar în 1848 polonezul Iosif Bem își va instala supremul comandament al armatei revoluționare. În acest oraș a învățat printre alții Adv Endre, marele cărturar Simion Bărnuțiu, care mai tîrziu obține diploma de doctor în științe politico-juridice la Padua (Italia), în acest oraș a fost înființată „Reuniunea învățătorilor sălăjeni“ sub conducerea lui Gheorghe Pop de Băsești și „Reuniunea femeilor române sălăjene“, organizație felicitată de bardul de la Mircești, căruia i s-a trimis un frumos covor lucrat cu motive populare sălăjene. Alecsandri a mulțumit printr-o epistolă datată din Mircești 6/18 ianuarie 1884 în termeni călduroși, trimițînd totodată și o colecție a tuturor operelor sale.

În propagarea ideilor naționale românești un rol însemnat a avut ziarul „Gazeta de duminică“ fondat la 1 ianuarie 1904, ziar care a apărut pe 12 pagini cu un program bine conturat și care a fost răspîndit în întreaga țară.

Populația orașului a luat parte activă la evenimentele din 1 decembrie 1918, participînd la lucrările Adunării naționale de la Alba Iulia. Cîțiva dintre delegații la această adunare mai trăiesc și astăzi în orașul de la poalele Meseșului.

● Fată torcînd

Tabloul „Fată torcînd“ după Grigorescu, așezat la intrarea principală a Filaturii de bumbac mi-a rămas în minte. O excelentă metaforă care exprimă frumusețea muncii sutelor de tinere din această modernă „fabrică torcătoare“.

Sînt fete ale acestui pămînt, care au urcat din Oltenia ori Banat pe un fir de lumină pînă aici. Furca o cunoșteau de acasă și fusul, și cîntecul fusului. Cine altcineva a tors valurile de pînză și minunatul borangic dacă nu ele și neamul lor ? Au venit însă la Zalău să învețe cum se toarce un fir lung cît lumina soarelui și a lunii și iată-le lîngă miriapodul repetat de o sută, de o mie de ori prinzînd un fir nevăzut și legîndu-l cu altul care nu se vede.

Privesc cu gînduri cinstite aceste frumuseți de 18 ani : ochii — imensi fluturi pe obrazul alb, părul căzut peste gulerul halatelor albastre, mîinile, și mai ales mîinile alunecînd pe firele întinse ca într-un balet ceaikovskian. Bătaia sacadată a flayerelor, uruitul cărucioarelor se adună pentru ele într-o muzică secretă cu ritm lent, dar egal și ferm. Mai mare dragul să stai de vorbă cu filatoarele. Îți arată ce au învățat ele, ce știu ele, ce pot ele, apoi surid aevea gîndind poate la soarele Chinei, sub care se coace bumbacul, ori la cămășile scandinavilor, ori la șalurile pufoase ale japonezilor către care se duc firele toarse de ele aici în una dintre cele mai moderne filaturi din țară.

● Scrisoare

Dest. Ciompec Mihai
loc. Poenița
județul Sălaj

Exp. Ciompec Florian
Str. Crasnei
nr. 48 Zalău
județul Sălaj

DRAGII MEI

Vă rog să mă iertați că nu v-am scris de-atîta timp. A trecut mai bine de o lună de zile, însă am fost tare ocupat. Am avut examenul de calificare. Examenul l-am luat cu calificativul „foarte bine“ și am de gînd ca de la anul să urmez liceul seral, secția industrială. Cine știe tată, dacă nu-ți vin într-o bună zi acasă cu diploma de maistru. Trăiești uneori cîte o asemenea clipă în care ești îndemnat să-ți pui în gînd dorințe mari și apoi să nu te lași pînă nu le îndeplinești.

Cu Ion al Frîncului nu m-am întîlnit. Poate a plecat de la Fabrica de conductori emailați. Sînt mulți din ăia care o dau cu roiul. Îi sperie munca, dar nu-s oameni, îs cîrpe.

Sveterul și cojocul nu le mai port cu toate că la Zalău a căzut omătul. Ne-au dat salopete noi-nouțe. În data de 15 a lunii ăștia îmi iau în primire garsoniera. Auziți dvs. garsonieră la bloc !

Acum mai lucrez și în două schimburi, vreau să fiu liber de sărbători să vin acasă, să-i aduc mamei năframă de lînă și pentru tata o pereche de bocanci.

De mine nu vă faceți griji. Iau masa la cantina întreprinderii și mai primesc și bonuri în plus.

Pe acasă ce mai e nou ? S-a măritat Cornelia ? Visez frumos la ea. Dacă aș lua-o eu, aș aduce-o aici la Zalău la Filatura de bumbac, ori la covoare. Lucrează mii de fete ca ea. S-ar califica cum m-am calificat și eu, la cursurile de scurtă durată și ar avea o meserie. Vedeți dvs., astăzi omul își face cu capul și mintea lui și fericirea și viitorul.

Mi-e dor de acasă și abia aștept să vă văd, dar asta numai de sărbători.

Vă doresc multă fericire, sănătate și noroc și vă sărut pe toți !

Al vostru Florică

● Cel mai tînăr oțel

Deschid ușa batantă a secției turnătorie din cadrul uzinei „Armătura“ și intru.

Inimi tinere — oțel tînăr. Oțel înnobilat cu vanadiu, cu crom, cu molibden.

„Cînd am venit pentru prima dată aici, drept să vă spun m-am cam speriat“.

Are numai 20 de ani. A venit de la țară, din Strîmba — Sălaj. Minuiește cu mare precizie o imensă bifurcație care poartă cazanul cu metal topit. Îl pîndesc cum se mișcă, cum vorbește. Tîrziu îi văd ochii, tîrziu cînd își ridică ochelarii fumurii de protecție. Ochi ageri, fața aspră, poate prea aspră pentru cele două decenii ale sale, părul blond auriu. Poartă cămașă în picățele și o salopetă albastră, incredibil de curată. Așa se mișcă prin hală în urma metalului topit, și nu-l lasă din mîini, din ochi pînă nu-l așează în cofraje. Ajuns lîngă cuptor își potrivește din nou ochelarii. Se-ntoarce spre mine.

„D-ta știi că sub privirile mele se naște cel mai tînăr oțel al țării ?“

„Da, îi răspund“.

„Și știi ce-nseamnă asta ?“ Încerc să-mi canalizez gîndurile, dar intervine.

„Asta înseamnă să simți cu adevărat că ai 20 de ani“.

● A fi tu însuți

Se înserа cînd urcam scările Fabricii de robineți. Atelierul de proiectare a secției „Tehnologie la rece și cald“. În „Sala de concepții“ la lumina neoanelor, întărită evident și de cea a veiozelor cîțiva ingineri își disputau cunoștințele deasupra unei imense planșe de hîrtie de calc. N-au avut timp să mă observe. Într-un tîrziu s-au ridicat mulțumiți ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat, așezîndu-se apoi fiecare la masa lui de lucru.

Eugenia Pop — inginer, tehnologia metalelor. Face parte dintre cei care au reușit. O spune cu certitudine afișînd un zîmbet în colțul buzelor, un zîmbet pe care-l au de obicei tinerii, un zîmbet plin nu numai de optimism ci și de încredere.

Nu este vorba de cele trei inovații cu care a contribuit la depășirea parametrilor trasați, nici de celebritate. Îndeplinirea datoriei a fost întotdeauna pentru ea o nevoie. Erau zile cînd rămînea în fața planșetei mult după cele opt ore. Se întorcea acasă frîntă de oboseală la ora telejurnalului, privea o clipă emisiunea, bea o cafea și se apuca din nou de studiu. Cred că așa a ajuns să fie prețuită, apreciată de întregul colectiv, așa a ajuns să fie aleasă secretară U.T.C. pe întreprindere, așa a ajuns să fie primită în partid, așa a ajuns să-și întemeieze o familie. Visele îi sînt legate de meserie, (pe care de altfel mărturisește că o cunoaște cum își cunoaște casa, dar că în fiecare clipă intervin noul, descoperirea și redescoperirea, surpriza) de căminul recent întemeiat, de dorința de a fi și de a rămîne ea însăși, indiferent de tentațiile compromisurilor și necazurile care uneori îi taie calea.

Da ! de dorința de a fi și mai ales de-a rămîne tu însuți, tînăr precum vremea în care te-ai născut, tinerețe care își are izvorul nesecat în clipa de acum și-n clipele ce vor să vină.

Viorel Varga

plastică

Brâncuși la Tîrgu-Jiu

Cu un an înainte de centenarul nașterii lui Brâncuși, Uniunea Artiștilor Plastici, împreună cu Uniunea Arhitecților, patronate de Direcția Patrimoniului Cultural Național, au organizat o discuție-dezbatere asupra felului în care trebuie operată „recondiționarea“ ansamblului monumental de la Tîrgu Jiu, punerea perfectă în valoare a acestui tezaur unic — ca monument sculptural specific secolului XX —în lume. Problemele ar fi următoarele : să i se păstreze „pecetea originală“, respectîndu-se litera și spiritul felului în care a fost conceput și ridicat de artist însuși ? Sau să fie încorporat — ca valoare culturală dinamică — unui nou ansamblu urbanistic ? Și dacă se optează pentru soluția a doua — ce fel de cadru urbanistic să fie acesta : „asortat“ sau neutru ? Soluția din proiectul prezentat de un colectiv de arhitecți craioveni — ale cărui planșe le-am văzut — nu ni s-a părut a fi adecvată scopului. El propune, crearea unor șiruri paralele de blocuri-paralelipiped de o înălțime avînd aproximativ 8—10 etaje, care să flancheze aleea imaginară ce unește pe aceeași axă ansamblul din parcul Jiului cu Coloana Infinitului. Aceste structuri-habitat tip, odată realizate, ar da o măsură străină unui spațiu gîndit dintru bun-început **altfel**, ar închide, ca o cutie îngustă, deschiderile de perspectivă și **veduttele** pe care vizionarea lucrărilor — în sensul gîndit și creat de Brâncuși — scontează. Soluția proiectului preliminar văzut (care mai comportă detalii de tipul covorului de iarbă de nylon întins gospodărește în jurul Coloanei ! !) ar duce la diminuarea însăși a condiției de unicat a ansamblului sculptural, rezervîndu-i-se, încă o dată, soarta morocănoasă, a monumentelor sufocate de la noi și de aiurea, ce exclud relația firească, cordială (cum s-a spus), cu privitorul. Brâncuși meditase îndelung asupra sarcinilor emoționale pe care le presupune implantarea într-un anumit fel a diferitelor piese ale ansamblului. El scrutase în detaliu rolul cadrului natural, ca pe un receptacol prietenos, în „vas comunicant“ cu arta (parcul, Jiul platforma coloanei). Artistul a alcătuit o adevărată hartă geografică în care se preciza exact poziția fiecărui element, gîndit ca parte a unui tot a cărui receptare, ca ansamblu, trebuia să aibă darul de a da „bucuria pură“. Respectînd ideea lui Brâncuși, nu facem nici acte de pietate abuzivă, nici o concesie : ea este și soluția optimă. Să acceptăm deci, realitatea situației de fapt, de o mare modernitate și frumusețe : „o rezervație Brâncuși“ ar face din Tg. Jiu unul dintre puținele orașe fericite ale lumii, cu un parc splendid în chiar mijlocul lui, cu un monument de o valoare unică, gata-realizat, marcîndu-i centrul. Oare n-am putea lăsa blocurile să crească de jur împrejur, tot acolo traficul rutier, păstrînd în „mandorla“ orașului sculpturile lui Brâncuși ca într-un fel de chivot ? Afluența turistică la Tg. Jiu, pe care numai o asemenea „rezervație Brâncuși“ o poate garanta, e inestimabilă în bani cît și în renume.

Cristina Anastasiu-Condiescu

muzică

Afișe

Cam tîrziu, desigur, scriu și eu despre Cornel Dumbrăveanu. Da, dirijorul care a entuziasmat, cu cîteva săptămîni în urmă, public și orchestră la Ateneu, nu vine de peste Mări și țări. Dirijează, permanent, aici, alături, la Ploiești și dacă renumelui lui i-a fost necesară multă vreme ca să parcurgă distanța și să răsune unde trebuie ca să-l aducă pe podiumul Filarmonicii (poate definitiv ?) de asta în orice caz dirijorul nu este vinovat. Dumbrăveanu posedă toate datele de profesionalism (tactare clară, imperativă, memorie, simț al priorităților partiturii, știința psihologică de a-i face, cu tact, pe instrumentiști să cînte cum crede el că trebuie) iar dincolo, este magnetismul voinței de exactitate și ideea artistică clară, subjugînd interpreții și vrăjind asistența. În concert, se dizolvă în muzică (mult mai puțin narcisist decît profesorul său tangențial, Sergiu Celibidache), dar sonoritatea are, la controlul auditiv, un relief rar, captivant, cum a fost acel, în fine, coerent „Daphnis și Chloe“ de Ravel, cu extaz fierbinte, meridional, în culori și fine și orbitoare. În Charles Ives — toată înțelegerea pentru surpriza neconformistului funciar, nu pentru că voia să calce canoanele, ci pur și simplu nu le cunoștea, original pînă la incredibil celor din altă cultură. Și mai spectaculoasă poate, prima audiție a „Isonului“ de Ștefan Niculescu, unde toată substanța s-a acumulat în derulări melodice molcome, în „cîntare“, în traseele subtil independente, fără spectacol, fără retorică, manevră olimpiană în doar folosul muzicii. În ființa lui Cornel Dumbrăveanu talentul și pătrunderea intelectuală se întîlnesc la treapta fericitelor potriviri ce nasc pe marii dirijori.

Printre evenimentele care au ținut sus afișul ultimelor săptămîni, concertul Anatol Vieru — Myriam Răducanu. Acest concert de autor, cum a fost numit, primul la noi, nu întîmplător s-a acordat lui Anatol Vieru, căci el a făcut o compoziție din chiar alcătuirea programului. Compozitorul are, în pretabilitatea operelor sale la diferite melange-uri, o concepție „modulară“, în terminologia lui Alvin Toffler. Astfel, una din temele muzicii care a fost acest concert, Sonata pentru violoncel solo, s-a cîntat de două ori, o dată în paralel cu discursul coregrafic imaginat, ca totdeauna, cu mare „flair“ de coautoarea spectacolului și intens expresiv jucat de Raluca Ianegic, a doua oară cu însoțire de percuție, iar noi n-am regretat decît că nu s-a mai cîntat și a treia oară, doar cu violoncelul, cum fusese inițial gîndită, o muzică substanțial și autoritar desenată, pe mîinile excepționalului Cătălin Ilea. În acest sens, a saltului stilistic, o piesă excelent modulară este „Patru unghiuri din care am văzut Florența“, candidă și evocatoare. Aici discontinuitatea stilurilor este pusă să deservească arhitectura intimă, și mă gîndeam că „le style c'est l'homme“, cum se spune. Contribuția muzicală a sopranei Emilia Petrescu și a pianistului Nicolaie Licareț totdeauna bună. În fine, sigur că pe această linie, ultima consecință a saltului stilistic, mutat în registrul comic, a fost „Sita lui Erathostene“, auzită mereu ca pe o minune de haz și gust, totodată. Tot atunci, o monodie densă pentru clarinet, desprinsă din opera „Iona“, inedită (de ce ?) și o demonstrație, cunoscută, de invenție aerisită („După ceas“), prilej de performanțe — instrumentale : Aurelian Octav Popa și Paul Rogojină și coregrafice : Cristina Hamel, inteligentă, spontană, cu virtuoasă pendulare între gestul evocator și abstract.

Costin Cazaban

tinerețea clasicilor

Ion Ghica și sursele umorului „savant"

Arătam în foiletonul precedent dedicat primului tom din **Scrisori către Ioan Bianu** că dintre „corespondenții" din rîndul scriitorilor, marele privilegiat este Ion Ghica, cu cele 71 de misive ale sale. Sigur, cantitatea în sine a materialului nu asigură întotdeauna interesul real în cazul unor texte de această natură și, din această pricină, tot în foiletonul precedent, atrăgeam luarea aminte asupra valorii de document psihologic excepțional a corespondenței primite de Ioan Bianu de la autorul **Scrisorilor către V. Alecsandri.** Totodată, extrem de fugar, mai observam că ceea ce potențează constant filonul confesiv al misivelor este autoironia de un fel aparte ce le străbate de la un capăt la altul. Nerezistind însă hotăririi luate cu două săptămîni în urmă de a ne mulțumi doar cu succintele aprecieri formulate atunci, acum ne-am decis să revenim asupra celor 71 de piese ale „corpusului" ce formează corespondența primită de Ioan Bianu de la Ion Ghica. Recitind principala lucrare literară a scriitorului — **Scrisori către V. Alecsandri** —, pe de o parte, și, pe de alta, poposind asupra unora dintre interpretările de primă importanță ce i-au fost consacrate lui Ion Ghica de critica noastră modernă (de pildă, Tudor Vianu în **Arta prozatorilor români**, G. Călinescu în a sa **Istorie a literaturii române**... și, mai recent, D. Păcurariu în **Ion Ghica**, studiul monografic, E.P.L., 1965), ne-am dat seama că materialul pus în circulație de Marieta și Petre Croicu este în măsură, efectiv, să nuanțeze în mod cu totul revelator potretul moral al beiului de Samos și, în același timp, să indice cu multă limpezime sursele specificității artistice a operei sale.

În prima direcție, viitorilor biografi în nici un caz nu le va putea scăpa importantul număr de date cu caracter informativ legate de ultimii 20 de ani ai vieții lui Ion Ghica. Primul text epistolar trimis lui Ioan Bianu este datat **București, 1879 ianuarie 12**, iar ultimul, sub formă de telegramă, fără a se indica exact luna și ziua, conține o felicitare trimisă „adresantului" cu prilejul zilei sale onomastice, în 1896. Delimitînd cercetarea între parametrii biografiei „evenimențiale" a scriitorului, mai ales capitolele legate de calitatea sa de membru și apoi de președinte al Academiei Române (Ion Ghica a fost ales în înaltul for la 13/15 august 1874 iar ca președinte al acestuia a funcționat între anii 1876—1882, 1890—1893 și după o scurtă întrerupere, de o lună și ceva, între anii 1893—1894) și la aceea de ministru al României la Londra (1881—1890), Scrisorile către Ioan Bianu, coroborate cu datele furnizate de arhiva oficială a Academiei, demonstrează cu un plus de argumente peremptorii marele rol pe care Ion Ghica îl are în acțiunea de modernizare a activității marelui for de cultură și știință, nefiind de neglijat, sub același raport, însăși contribuția sa materială, constînd în donații de manuscrise și documente, în valoroase achiziții din străinătate etc. Cît despre stadiul carierei diplomatice de la Londra, scrisorile către Ioan Bianu (împreună cu acelea adresate altora dintre corespondenții săi, de exemplu soției sau lui D. C. Ollănescu-Ascanio, vd. vol. **Ion Ghica : Documente literare inedite**, ediție îngrijită, prefață și note de D. Păcurariu, E.S.P.L.A., București, 1959) aduc completări și clarificări esențiale cu privire la atitudinea profund constructivă, patriotică a lui Ion Ghica în problemele politicii externe a României, aflată într-o perioadă istorică de consolidare a poziției sale de stat independent în contextul european. Pe de altă parte, scrisorile lui Ion Ghica către Ioan Bianu sînt în măsură să aducă o serie întreagă de lămuriri referitoare la „biografia" operei sale literare și științifice. Ne gîndim mai ales la demersurile legate de stringerea în volum a **Scrisorilor către V. Alecsandri** (semnalăm, în această ordine de idei, și cele două scrisori primite de Ioan Bianu de la Alecsandri însuși, pp 7—8), de apariția volumului al III-lea din **Convorbiri economice** și a studiului intitulat **Omul și pămîntul.** Apare, acum, și mai clar că începutul destinului editorial al acestor lucrări este nemijlocit legat de colaborarea lui Ion Ghica cu Ioan Bianu.

Dar să revenim asupra a ceea ce conferă scrisorilor expediate de Ion Ghica lui Bianu marea lor valoare de document psihologic, și, printr-un firesc proces de refracție, un surprinzător farmec artistic. Punct de vedere unanim acceptat, condiția genului literar practicat de Ion Ghica — epistola — rezidă în pe cît de subtila tot pe atît de redusa disimulare dintre „eul" empiric și „eul" artistic al autorului. Și, cum s-a observat, particularitatea artistică a prozei lui Ion Ghica provine tocmai din satisfacerea acestui deziderat. În scrisul său — „un document de o vivacitate unică" —, apreciază Tudor Vianu, dominantă este „îndepărtarea oricărui motiv romantic", autorul rămînînd „neîncetat sub cenzura respectului strict pentru adevăr". Artistic, observă tot Tudor Vianu, scrierile literare ale lui Ion Ghica aparțin unui „om luminat și bine dispus" ; scriitorului „gluma nu-i repugnă ; dimpotrivă. Totul se rezolvă într-o anecdotă sau un cuvînt de spirit". Generalizînd, la rîndul său, G. Călinescu opinează că, în totul, opera literară a lui Ion Ghica „este muzeul Carnavalet al nostru organizat de un bun artist". „Narator incomparabil", înzestrat cu „o imaginație arabă", capabil a da la iveală pagini „vrednice de un mare comediograf", tot după opinia lui G. Călinescu, prozatorul, într-una din scrisorile sale către Alecsandri, realizează „o înscenare muzeală savantă, plină de umor, în prezentări dioramatice, întrunînd toate elementele pătrunderii modului de existență al individului".

retrospective

În **Scrisori către V. Alecsandri**, luînd cel mai adesea forma ironiei bonome, umorul are funcția de atenuare a înfiorărilor nostalgice, de frînare a exaltării sentimentale. În corespondența sa intimă, însă, Ion Ghica valorifica respectivul element pe terenul confesiunii nedeghizate și mai ales pe acela al conversației voluptoase, degajată de orice circumspecție. În epistolele literare, domină oralitatea sfruntă, „contrafăcută", menită a crea iluzia de „impersonalitate" rememorativ-epică. Nemaifiind handicapate de funcția „pre-textuală" a conținutului, în schimb, scrisorile către Ioan Bianu dau frîu liber „bîrfei" celei mai pasionante. Dar și în această împrejurare însemnele harului literar își pun amprenta. Textul, adesea, se dovedește și e și suficient, în sens artistic. Plăcerea de a conversa cu cea mai mare degajare spirituală este contagioasă, încît obiectul propriu-zis al comunicării capătă o importanță oarecum secundară. Cu atît mai mult în împrejurările în care, aducînd vorba și de alții, „expeditorul" însuși se implică în „jocul" dialogului epistolar :

„Cît pentru manuscriptul **Omul și pămîntul**, care a suferit de foc pînă a nu intra în critica Macedonskilor, Dameilor și Venturilor, am o servitoare, anume Maria, care stringe într-o odaie toate hîrtiile din coșul cu lepădăturile. În acel tezaur am găsit, în o colecțiune foarte mare de plicuri despecetluite și de cutii de la modiste, mai multe foi din conceputul acelui scrieri ; le-am adunat cu toată iubirea părintească ce caracterizează pe un pretins autor și le am în număr de vreo sută de pagine ; dacă s-ar potrivi bine ar fi". Așa se face că personanele despre care este vorba în scrisori primesc parcă de la sine și ele o identitate quasi-fictivă, aproape romanescă : „Acum să vorbim nitel și de Academie. Am fost săptămîna trecută la Paris și am văzut adesea pe secretarul general. Nu am lipsit niciodată a-i rosti aceste cuvinte luate din Cicerone : „Pînă cînd, o trei miniștri academici o să ne lăsați în umezeală și foc ?!" Cînd îl vei vedea pe dînsul, pe Aurelian sau pe Chițu, repetă-le aceste cuvinte. Scriele cu litere electrice pe perete : **Mane te fereste de foc (Tekel)**". Cu toate acestea caracterizările acide nu lipsesc nici ele. Drept urmare, exactitatea portretelor se cere reținută ca atare : „Scrie-mi, asemenea dacă în testamentul lui Mihai Sturdza a fost vreo pomeneală despre Academie sau ne-a tras pe panglică ca un vulpoi ce a fost." La drept vorbind, unele dintre scrisorile lui Ion Ghica adresate lui Ioan Bianu sînt apte de a fi socotite curată proză literară. Lectura lor, în ordine istoric-literară, ne conduce în mod surprinzător la ideia că Ion Ghica este unul dintre marii precursori ai umorului de extracție livrescă, „savantă" din literatura noastră. Semnalăm, astfel, trei dintre formele importante ale modalității : umorul rezultat din șocul ivit odată cu raportarea faptului concret, comunicat prin scrisoare, la modele de anvergură mitologică, umorul inculcat anectodei de amplitudine epică și, în fine, umorul degajat de ceea ce critica modernă numește **comedia limbajului.** Sub cel din urmă aspect, iată o mostră, credem noi, absolut edificatoare :

„Drept să-ți spun, amice Biene, nu m-au mazoviliat bogățiile Ragicilești ale Ragivileștilor, precum nu m-au spaventat de Boi-Brezi-Birlobrezi al Birlobrezenilor, dar am stupend cînd am văzut că se trata de beletea Ragicloaicelor Ragivileștilor, pentru că îmi rememoram exaltarea mea de odinioară, cînd m-am aflat în fața bîrlobreziturii junicelor breze bîrlibreze din vacile Birlobrezenilor. Căci trebuie să știi că după o datină poznașă a trei împărați : Frederic, Pavel și Maria Tereza, Ragivloaicile Ragivileștilor, de cum se nasc, sînt închinate, dedicate și afierosite tamslicului posnanicesc, sanoanese sau vestale, după cum sînt roditoare sau sterpe".

Prezența unui atare pasaj ne dă îndrăzneala să afirmăm că structurile umorului urmuzian și poate chiar ionescian, într-un fel, sînt anticipate nu numai de opera lui Caragiale ci și de corespondența intimă a mai virstnicului său contemporan.

Nicolae Ciobanu

profil

Dana Dumitriu

Născută la 9 septembrie 1943. Absolventă a Facultății de limba și literatura română, Universitatea din București. Bibliografie : Migrații, *nuvele, 1971 ;* Macedonski, *eseu, 1972 (Biblioteca „Argeș") ;* Masa zarafului, *roman, 1972. Colaborări permanente la :* Luceafărul *(1968) ; Argeș (1969 —1973) ;* România literară *(din 1968).*

Dacă în stilul reținut și chiar distant al publicisticii sale vocația epică a Danei Dumitriu putea fi cu greu întrevăzută, aplicațiile critice și proza scriitoarei pornesc totuși dintr-o atitudine comună, de înăbușire a elementului pasional sub dominația mai mult a voinței de luciditate decît a lucidității însăși. Răceala analitică și precizia oarecum abstractă a comentariilor, profesională în sens superior, deghizează în fond o participare esențială, ascund caracterul „indiscret" al contemplării mecanismului creației. Urmărind să dezvăluie „proiectul intim", „intenția fundamentală a creatorului", să expună așadar „secretul" operei, articolul critic sau eseul îmbracă forma unui examen impersonal pentru a se atenua presupusa „brutalitate" a desfolierii, ca și emoția descoperirii, constrînsă la tiparul voit rigid al exactității. Rezultatele acestei distanțări sînt remarcabile ; și dacă în foiletonistica avînd ca obiect producția curentă, unde nevoia de verdict primează chiar în dauna analizei, activitatea critică a Danei Dumitriu rămîne să fie retrospectiv apreciată și mai ales în latura interpretativă, cele două eseuri, despre Macedonski și despre Hortensia Papadat-Bengescu (acesta din urmă publicat ca prefață la Hortensia Papadat-Bengescu, **Rădăcini**, B.P.T., 1974) sînt „contribuții" de prima însemnătate la cunoașterea celor doi mari scriitori. Poezia lui Macedonski, spre exemplu, este determinată în raport de existența unui „complex al expulzării", pe suportul căruia „se construiește grabnic, precipitat, nervos, orgoliul nobleții spirituale", concluzia autoarei fiind că **impersonal** poetul este în mimarea atitudinilor romantice, în vreme ce abia în perfecțiunea **Rondelurilor** se vădește adevărata lui individualitate artistică, obsesia lui capitală — „regăsirea unui univers al liniștii absolute, a unui univers ludic, delicat și blajin — vechiul univers al Amaradiei".

Teoretizînd programatic, și chiar trezind cîteva reacții critice neînțelegătoare, în legătură cu „realismul psihologic" (**România literară** nr. 45/1972), văzut ca „atribut al literaturii moderne" prin care scriitorul pune „în locul privirii exterioare, de la distanță, a conștiinței umane, identificarea cu ea", astfel încît „descripția epică nu mai are ca obiect o imagine, ci reflexul ei în personaj", Dana Dumitriu dezvolta, declarat, observațiile Hortensiei Papadat-Bengescu despre „trupul sufletesc". Un raport prea strîns între nuvelele din volumul **Migrații** și romanul **Masa Zarafului**, de o parte, și, de altă parte, proza Hortensiei Papadat-Bengescu, nu se poate totuși stabili. Deosebirea cea mai frapantă o găsim în tendința pe care o au personajele Danei Dumitriu de a-și construi un univers interior prin mistificație sau chiar biografii fictive : realitatea interioară este aici un produs al imaginației și e analizată nu ca atare, ci sub unghiul raportării la existența morală. Pentru tînăra din nuvela **Madrigal**, de pildă, inventarea unei biografii este un mod de a-și elibera prin imaginație sensibilitatea, dar și o formă de a dovedi cenzura lucidității, confesiunea fiind faptic pusă la îndoială prin mărturisirea finală a mistificării („știu să inventez fel de fel de istorii !"). Personajele din **Masa Zarafului** se definesc, de asemenea, prin calitatea și proporțiile iluzionării, mai mult decît prin urmărirea directă a „trupului" lor „sufletesc", făcîndu-se, cu alte cuvinte, radiografia crudă a inautenticității triumfătoare și agresive. Alexandru, Tudor, Amiralul sînt ipostaze ale mortificării prin falsificare, revolta tinerei Marta, într-o bună măsură justificată mai mult prin considerentul virstei, avînd sensul căutării unei împliniri în afara convențiilor. De altfel, este de observat că în sufletele celorlalți a fost cîndva „ucisă" o reprezentare simbolică a Martei, singurul personaj ce refuză comoditatea instalării în ratare, între „o întîmplare adevărată, trăită și nedorită, sau o întîmplare imaginată și dorită" ea alegînd prima alternativă. Sub aparența unei metodice analize, Dana Dumitriu scrie de fapt o proză tensionată, cu pronunțat caracter de dezbatere morală.

Mircea Iorgulescu

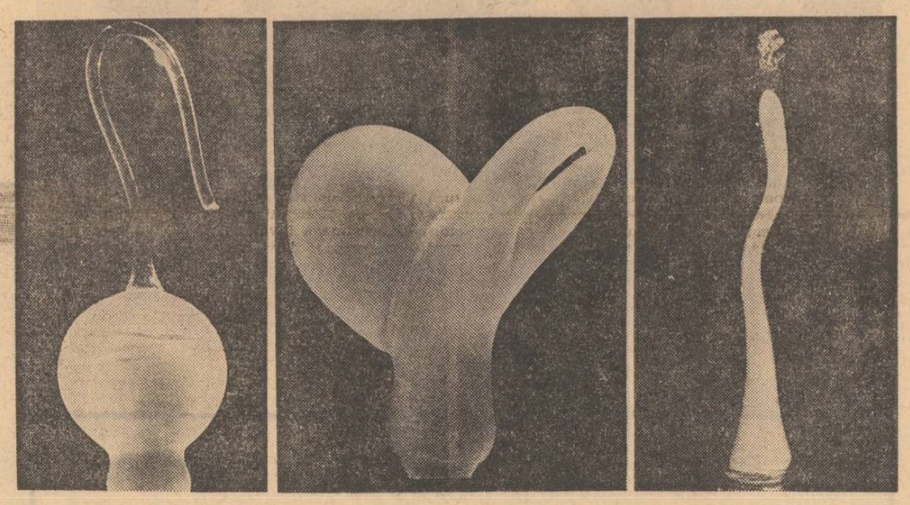

Dan Băncilă : Forme în sticlă

Sagacitatea eseului

Era de așteptat ca Lucian Raicu să scrie o carte despre Gogol. Nu numai pentru că — acel care au avut posibilitatea să-l cunoască mai îndeaproape știu acest lucru — criticul este un vechi și subtil cititor al autorului **Sufletelor moarte**, urmărit, dincolo de litera textelor sale, în acel arabesc de subînțelesuri, implicații și aluzii ce constituie planul de fond al operei marelui scriitor, ci și pentru că există — am avut întotdeauna impresia — ceva izbitor gogolian în unele din calitățile și chiar în unele din trăsăturile înfățișării criticului. Era de așteptat ca Lucian Raicu să scrie despre Gogol și pentru că un autor își alege obiectul, temele în funcție de structura înzestrării sale. Pentru un critic prin excelență de interpretare, dotat cu fine antene, opera lui Gogol constituie un **paradis al nuanțelor**, pe care îl merită din plin. **Gogol sau fantasticul banalității** este rezultatul unei lecturi efectuate la nivelul subtextului, atentă la cele mai mici modulații ale „vocii" pe care o ascultă.

Capitolul consacrat nuvelei **Nasul**, cu care, după o scurtă **Anticipare**, începe propriu-zis cartea, ne dă întreaga măsură a talentului acestui critic. În cadrul unei analize magistrale, conduse impecabil de la un capăt la celălalt, cu o rară putere de stăpînire a tuturor direcțiilor naratiunii și cu o admirabilă artă a citatului, montat întotdeauna oportun, exact în locul unde i se simțea nevoia, textul este arat adînc, în toate sensurile, neocolindu-i-se nici un „colțișor". De o rigoare cvasi-silogistică, demonstrația își impune firesc — în planul de interpretare pentru care optează — concluziile. Nasul pierdut este, în viziunea criticului, simbolul respectabilității exterioare neacoperind decît neantul. Capitolele care urmează nu mai păstrează caracterul „exhaustiv" al celui dintîi, rămînînd pasionante, pline de idei. Pentru a exemplifica (alegerea nu e deloc ușoară), reproducem cîteva caracterizări din grupa celor privitoare la Cicikov, protagonistul **Sufletelor moarte** : „Cicikov este un expert **al relației** ; un diavol (meschin ca orice diavol în viziunea lui Gogol) al relației **utile**" ; „Cicikov este un diavol burghez, un tehnician al sociabilității, al civilității și al **civilizației.** Un diavol cu care te poți înțelege ; dispus la compromisuri ; cu care îți poți petrece un ceas-două în modul cel mai plăcut cu putință ; cu care poți vorbi **despre orice** cu siguranța că vremea nu se scurge în zădar, și că, dacă nu obții din relația cu el mari revelații, oricum nu vei avea nimic de regretat, conversația rămînînd în linii mari instructivă, în marginile unui spirit pozitiv, grav, constructiv (...). Un diavol al contactului uman și al comerțului cu idei utile, despre atîtea lucruri care te interesează, mergînd de la jocul de biliard și fierberea vinului pînă la virtute și morală, cu o competență egală, desăvîrșită, neostentativă. Într-un cuvînt, un diavol **comme il faut**, încrezător și reconfortant" : „Cumsecădenia, respectabilitatea, caracterul stimabil, curtenitor și politicos etc. nu trebuie interpretate ca niște **aparențe** care **ascund** esența reală, rebarbativă, diavolească a personajului, ci, dimpotrivă, ca moduri de revelație **directă** a acesteia. Virtuțile lipsite de intensitate sînt în concepția gogoliană mai apropiate de sfera „răului" decît păcatele și viciul. Cicikov este „un diavol" **nu** în pofida atributelor sale, ci în **virtutea** lor". Studiul este o mină de observații interesante, de găsit în aproape toate direcțiile cercetării sale : „Gogol este obsedat de mișcările repezi, usoare, de ritmuri care se precipită, de lucruri care „merg strună", spre un triumf sau spre un esec, dar **merg strună**" ; „**Pentru** cine a scris Gogol ? Gogol a scris pentru Pușkin ; pentru că știa că există Pușkin ; pentru a fi pe placul lui Pușkin. **Suflete moarte** era început în momentul cînd a murit Pușkin care, de altfel, dăduse „subiectul" și îndemnul realizării sale. Gogol a terminat ceea ce începuse pe cînd încă trăia Pușkin, și după aceea n-a mai fost în stare de nimic" : „Suferințele nu sînt nobile, ci meschine, de tipul pierderii nasului, de tipul celor pe care **rușinea** îi împiedică să fie **mărturisite** : să te trezești într-o dimineață cu o „foaie de plăcintă coaptă" în locul nasului, iată „nenorocirea" care pîndește în lumea lui Gogol, nimic nobil și înălțător în ea : **tragedia** nu există. Există, în aceste condiții, un veritabil complot împotriva **demnității** omului : nenorocirile nu vor să-l distrugă, ci să-l înjosească. Ceea ce în **Nasul** trece în mascaradă, se manifestă la Gogol ca obsesie gravă : nu i se ia viața, dar cu ce preț ? acela de a rămîne pur și simplu **fără nas**" ; „Personajele cu finalitate precisă, practică, alternează rapid cu cele evanescente, abulice, cei „grei" alternează cu cei „ușori", unii merg **în jos**, spre pămînt, alții merg **în sus**, purtați de propria lor abulie. Pentru o clipă, drumurile lor — de sens contrar — se intersectează, naturile gratuite stau față în față cu naturile interesate, formînd cupluri tipic gogoliene, perechi polare : Hlestakov și Primarul, Manilov și Cicikov". În această risipire în ierbe de observații și idei strălucite nu trebuie să vedem însă primejdia unui haos. **Gogol sau fantasticul banalității** se structurează (fortîndu-se uneori coeziunea) în jurul citorva teme dominante, urmărite cu tenacitate de autor : tema exprimată în titlul volumului, apoi a „vitezei gogoliene", a sentimentului de culpă resimțit de scriitor („frica de propriul geniu, de adevărul cumplit și chinuitor al operei sale"), a „inconsistenței"... Marea idee a cărții (deși, după cum vom vedea, nu și ideea ei principală), argumentată variat, convingător, reluată, nuanțată, epuizată este aceea scoasă în titlu : fantasticul la Gogol e de găsit în contrariul său, în cotidian, în banal : „Fantasticul gogolian aici îl găsim : nasul lui Kovaleov a dispărut de la locul său, iar Kovaleov umblă să și-l recupereze, se agită, ia măsuri, imploră, amenință : **nu se lasă.** „Mirarea" sa nu este în stare să atingă limitele **suportabilului** ! Platitudinea cea mai stupidă în loc să dea senzația de cenușiu invie la Gogol în culori vii, țipătoare, cu o inventie de nuante noi, de un inedit fascinant". Sub privirea lui Gogol banalitatea uniformă și cenusie se metamorfozează, miraculos, într-un spectacol imprevizibil, însuflețit și strălucitor : „Banalitatea — arată Lucian Raicu — capătă proportii epopeice, platitudinea se cosmicizează și e de necrezut cîte veritabile **evenimente** poate descoperi Gogol în interiorul ei, acolo unde privirea fără geniu nu vede nimic sau vede doar un peisaj cenușiu, de o uniformitate dezolantă".

Nu subscriem însă la ideea centrală a cărții, potrivit căreia „inconsistența lucrurilor, a sentimentelor, a valorilor este experiența fundamentală a lui Gogol". De tînăr, ca actor amator licean, Gogol ar fi avut, schimbînd rolurile și măștile, revelația unei „inconsistențe". Explicația ni se pare insuficientă : rămîne o prea mare disproportie între experiență și revelația provocată de ea : cea dintîi de tot minoră în comparație cu anvergura celeilalte. Și alte exemple invocate de critic sprijină destul de rău ideea inconsistenței. Faptul că orașul marilor iluzii juvenile, Petersburgul, îl dezamăgește pe Gogol, sau că mînia locotenentului fanfaron Pirogov (din **Nevski Prospekt**) descreste și se potolește surprinzător de repede ar demonstra — e de părere autorul — inconsistența lucrurilor, respectiv a sentimentelor. Asemenea mici experiențe banale (cine nu s-a „săturat" cîndva de un oraș și cine nu și-a „înghițit" vreodată mînia ?) nu pot provoca sau dovedi o mare experiență—revelație. Nu dorim să afirmăm că scriitorului i-a fost străină această experiență (pe care, de altfel, într-un moment sau altul al existenței, cu mai multă sau mai puțină intensitate, orice om o poate avea). Ne opunem doar absolutizării ei în opera lui Gogol, pe care — odată admisă — ar întuneca-o prea mult, astupîndu-i sursele de lumină. Dacă e adevărat că uneori realitatea se destramă pentru Gogol, dezvăluindu-și inconsistența, adevărat e și că în opera sa inconsistența însăși prezintă unele nuclee de consistență, indestructibile. Că inconsistența nu e absolută în viziunea despre lume a lui Gogol o arată iradiația de lirism a autorului **Moșierilor de altădată** (operă pe care criticul, ca pentru a o elimina din considerațiile sale, o numește **de tinerețe** ; dar ce înseamnă — ne întrebăm — operă de tinerete în cariera unui scriitor care a scris **Revizorul** la 26 de ani ?), iradiație pe care toată uritenia grotescă a lumii colectată de scriitorul satiric nu a putut-o totuși anihila dar pe care criticul (din necesități de demonstrație ?) o ignoră cu totul. Lucian Raicu observă, cu putere de pătrundere, o „schemă lirică" în „interiorul viziunii critice" : „Abjecția, imbecilitatea, prostia au la Gogol nu știm ce elan, ce plenitudine". Nu observă însă lirismul ca atare, lirism de care Gogol, scriitor satiric, nu poate fi totuși despărțit. Autorul urmărește să demonstreze inconsistența consistentului în opera lui Gogol. Se poate scrie însă, invocînd cel puțin tot atîtea argumente, un studiu despre consistența inconsistentului la același scriitor. Să luăm un exemplu : pe Bobcinski din **Revizorul**, unul dintre „ușorii" operei lui Gogol (în sensul în care vorbea chiar Lucian Raicu). Împreună cu cvasi-omonimul său, de care e nedespărțit (Dobcinski), Bobcinski reprezintă, după Hlestakov, personajul cel mai „inconsistent" (evident, nu în înțeles literar) al piesei. Cu toate acestea, în scena a VII-lea a actului IV, ridicola agitație a lui Bobcinski se suspendă pentru o clipă lungă și personajul înmărmurește într-o mare atitudine lirică, cu adînci implicații filozofice. Este vorba de ciudata rugăminte pe care o adresează lui Hlestakov ca, odată întors la Petersburg, acesta să le spună înaltilor dregători și, de va fi cu putință, însuși împăratului că „în orașul cutare și cutare locuiește Piotr Ivanovici Bobcinski". Prin aceste cuvinte de o vanitate absurdă se exprimă una din cele mai profunde năzuințe ale omului de totdeauna : aceea ca existența sa să se reflecte, să se înregistreze, să se contabilizeze **undeva**, în conștiințele semenilor săi sau pe ecranul unei mari conștiințe. În această replică de sigur efect comic transpare disperarea singurătății pe care o reprezintă anonimatul **absolut.** Datorită acestor cuvinte — care-l individualizează în același timp profund, smulgîndu-l dintr-un cuplu bazat pe o confuzie de identități de natură aproape mecanică, „inconsistența" lui Bobcinski, menită, în aparență, a ilustra cum nu se poate mai bine o afirmație a criticului : „«Esența» personajelor sale (ale lui Gogol n.n.) este nimicul", se densifică brusc, dobîndește un imens centru de greutate. După cum se vede, în opera lui Gogol chiar și „nimicul" se dovedește capabil de surprize.

Valeriu Cristea

opinii

cartea de debut

Proză poetică...*)

O umanitate „buimacă" trăind sub semnul unei mari exaltări senzoriale, lume pusă mereu în stare alergică de seducțiile ațițătoare ale bălții halucinante pline de mirosuri crude, șoapte misterioase ce par să vină mereu dintr-un „dincolo" inaccesibil și unde „întîmplările", fără nimic epic în ele, reprezintă doar proiecția agitației interioare produsă de acapararea ființei de o stare unică, exclusivă, dominatoare alcătuiesc universul prozei poetice din **Mezareea** de Marius Tupan. Autorul își conține „lumea" despre care scrie mimîndu-i, într-o bună scriitură, reacțiile, obsesiile. „Personajele" explodează sub presiunea stărilor prin care trec iar peisajul acestei proze ia forma impusă de o specifică excitație a minții. Oamenii au stările exaltate ale naturii eruptive. Ei „gîndesc" prin simțuri, există într-o nediferențiere caracteristică unei lumi primitive. Surescitarea lipsită de posibilitățile controlului atinge intensități neverosimile cînd sentimentul propriei ființe se dezagregă într-un sunet sau se pierde în mai vasta respirație a pămîntului. Elocvența senzorială a regresiunii este în cîteva rînduri memorabilă. Ca și la Fănuș Neagu, de exemplu, individul se asfixiază, se „buimăcește" neputîndu-și reține sau stăpîni reacțiile violente. Desigur, pentru un astfel de scriitor importantă este nu atît „observarea" lumii — s-ar zice mai degrabă că el este „observat" și conținut de ea ! — ci puterea și talentul de a-i da o „formă" literară, de a o canoniza. Poetică, o asemenea proză este prin definiție calofilă, prețioasă, încercînd să reciștige astfel ceea ce din capul locului a pierdut sau nu și-a propus să aibă : substanța epică. Marius Tupan este un calofil iar cartea cu care debutează mi se pare potrivită mai mult pentru a intra ca fragment ilustrativ într-o eventuală antologie de „proză poetică" decît de a ne anunța, cu adevărat, un prozator. Scrise frumos, aceste „povestiri" inspirate de pulberea senzorială a unor personaje fantomatice, neprecizate, dominate de instincte obscure sau de patimi „înnăbușite" ne arată deocamdată o „scriitură" semnificativă doar prin nivelul atins de sleirea epicii propriu-zise. E aici un anume rafinament, cam gratuit — cum ar putea fi altfel ? — dar și un mare risc pe care nu știu dacă autorul îl va putea evita : acela al înfundării definitive într-o manieră epuizantă și epuizată. A debuta în acest fel este, desigur, o probă de curaj înțeles de puțini chiar dacă „povestirile lui Marius Tupan vin parcă de undeva din aceste străfunduri ale naturii și firii românești", cum scrie în prezentarea sa Nicolae Balotă.

„Mezareea" este nu un ținut imaginar ci denumește o paradoxală nevoie „senzorială" de vis. Autorul pune în formularea unei dorințe de visare o intensitate cu mult mai mare decît capacitatea propriu-zisă de a visa. Personajul bucății care dă titlul volumului este un olar al cărui meșteșug produce opere adevărate însă „creatorul" n-are de fapt conștiința lor. El se „chinuie", nu-și iubește talentul, „darul", năzuind spre „țara minunată" a unei alte condiții, visează „nemărginirea" în schimbul mărginirii la care-l supune chinuitorul său meșteșug. Forțînd puțin sensul, am putea vedea în bătrînul „făcător de urcioare" pe ultimul reprezentant al unei arte (meșteșug) pe cale de dispariție iar în opera lui expresia unui rafinament final : pe urcioarele datorate unui talent pe care nu și-l iubește artistul scrie numele țării de vis, Mezareea, menită a-l elibera de sub tirania propriului dar. Nu ne rămîne decît să vedem în această parabolă și o „artă poetică" a prozatorului, promisiunea unei cărți de altă factură, în orice caz de început și nu de „sfîrșit" de carieră, cum pare cea de acum.

C. Stănescu

*) **Marius Tupan : „Mezareea", editura „Eminescu".**

atelier literar

poșta redacției

ANADOL : O poveste încîlcită, plicticoasă, stîngaci scrisă, în care se vîntură vreo treizeci de nume de personagii cu totul fantomatice, imposibil de identificat.

D. MALORIAN : Nici povestea cu robotul nu depășește nivelul schițelor discutate anterior. Neajunsurile sînt aceleași.

ȘOC : Fragmente modeste, nesemnificative, unul reluînd, fără îndeminare și aport, clișee venerabile din „literatura bunicilor", celălalt — poate și rău delimitat ca fragment — neizbutind să închege și să exprime ceva lămurit.

E. CALAHIN : Regretăm, nici acum lucrurile nu se prezintă mai bine decît în cazurile anterioare.

NINA BRADOV : Ne-ați mai trimis această povestire, relativ recent (poate sub altă semnătură). Firește, n-avem nimic de adăugat la cele spuse atunci.

FLORIN MĂGUREANU-IAȘI : Proza dv. e scrisă vioi, cursiv, cu îndeminare reală. Ea creează o atmosferă, un ritm, care izbutesc să-l „prindă" pe cititor (pînă spre partea finală, cînd autorul pare nehotărît, iar mișcarea trenează). Rezervele dv. în privința stilului sînt întemeiate — șovăieli, improprietăți, etc. Rămîne de văzut cum se desfășoară lucrurile în continuare. În fragmentul următor, divagații, dialoguri prelungite, sunînd fals (episodul circiumarului), mare risipă verbală, de gust rău. Mai trimiteți.

VIOREL ACOSTANDEI : Piesa e deosebit de stîngace, puerilă, fără perspective. Un asemenea gen de lucrare depășește în mod vădit puterile dv., nivelul (modest) de cunoștințe, experiența. Timpul imens risipit cu asemenea riscante aventuri grafice e mai bine să-l dedicați școlii, lecturii. Unele dintre poezii se prezintă ceva mai bine ; e recomandabil deci să vă continuați exercițiile dv. literare mai degrabă în acest domeniu. Vom vedea din viitoarele texte dacă e vorba de talent sau nu.

TRAIAN BRADU : La dv. lucrurile stau invers : poeziile sînt foarte slabe, fără speranță. În schimb, paginile de proză — în ansamblu, încă modeste, pline de stîngăciile și nesiguranțele începutului — cuprind și unele părți în care se fac vizibile oarecari însușiri. Să vedem ce mai urmează. Pe viitor, texte dactilografiate.

O. BUFNILĂ : Povestirea e scrisă curat, dar „noutățile" ei sînt destul de vechi, practicate destul de insistent, de la o vreme, în literatura respectivă. Oricum, pe viitor, e mai bine să vă adresați unei publicații mai adecvate acestui gen special.

A. GASPAR : Schița e cam frugală, insuficient adîncită și motivată în momentele-cheie. Încă nu se pot trage concluzii.

MESMER 7/4 : Însemnări minuțioase, dar neselective, lipsite de pătrundere, de analiză și culoare, cam otova, cam plictisitoare, semănînd prea mult a proces-verbal.

MĂNĂILESCU L. C. : Povestirea, un ecou palid și stîngaci al istoriilor haiducești, e scrisă rău, cu înfloriturl deplasate (și cu penibile greșeli de ortografie !). Versurile, modeste.

GABRIELA DINEA : În acest fel, nu e cazul să continuați, aceste despletiri liricoide de vorbe, pline de locuri comune, neputînd să vă ducă nicăieri. Poate veți încerca altceva, mai serios, mai profund, și atunci vom vedea ce perspective reale aveți.

DUMITRU-AUGUSTIN DOMAN : Sînt niște crîmpeie epice scrise destul de curgător și colorat, vădind aptitudini de povestitor, dar neizbutind, printre ecouri diverse (Stancu, Preda etc.), să închege și să finalizeze viziuni și structuri proprii. Ceva mai bune, „Bancherul", „Ploaia" (minus finalul schematic), „Secretul".

C. CARP : Fantasticul are legile și condițiile lui, riguroase. Fără îndeplinirea lor, fără capacitatea de a crea atmosfera, sugestia, premisele credibilității, un mistreț sau un iepure vorbind, tam-nesam, nu vor inspira decît o ridicare din umeri (în cel mai bun caz), iar fantasticul nu va opera, eșuînd (într-o zonă mai aproape de fabulă). Așa e cazul cu „Poveste de iarnă" și „Jocul iepurelui". „Pasărea Anacon" rămîne și ea în vid, în lipsa unui cadru adecvat al povestirii (de altfel, cam inconsistentă întru totul și expeditivă). „Mică baladă" rămîne finalmente de neînțeles, nu datorită „fantasticului", ci redactării neîndeminatice, care, între altele, nu reușește să individualizeze vocile, dialogul devenind confuz, încîlcit. În problemele cenaclului, adresați-vă redacției.

I. C. Miroux, Th. Anton : Nimic nou !

Savu Adrian, Nedelea Floarea, Iosif Petru : Nu !

Interim

Balada cerbului

Lui Labiș

M-ai prins, pădure ! Cum să mă strecor
prin leasa-ți nepătrunsă și umbroasă ?
Cu cît mă zbat, puterile mă lasă
și însetat mă sting lîngă izvor.

Pădurea mea, cu ce-am păcătuit
de-mi sîngerează fruntea-nrămurată
și haitele de umbre ce s-arată
vin să-mi devore trupul vlăguit ?

Printr-un miracol — coarnele să-mi rup
în disperarea fibrei ce mă doare
și să mă scald în sîngele de lup —
aș mai avea o șansă de scăpare.

Dar și atunci, adînc cutremurat,
prăpastia sau piscul m-ar reține.
Pădurea mea, ce zeu m-a blestemat,
înfrigurat de dor, să ard în tine ?

SORIN PLANETARU

Semne particulare

Nu se pune problema
să am semne particulare
Dumnezeu m-a ferit de fulgere
nici un copac nu-mi crește pe umeri
cu cheile pe care le am nu pot
descuia vreo ușă
sînt normal
pantofii noi mă string
nu-mi bag niciodată mîinile
în mănușile altora
rareori îmi string visele
sub scoarța unui copac.

CRISTINEL PRICOP

Lecția de gimnastică

Mă rotesc pe loc
tot mai repede
din ce în ce mai repede
din ce în ce mai singur
mă învîrtesc
în jurul meu
cu viteza luminii
și mai repede
pînă cînd trupul
devine o ametealâ
acoperită cu piele
tot mai subțire
pînă cînd brațele
rămîn în aer
ca două paranteze aprinse.

ALEXANDRU HORIA

O zăpadă ca un strigăt de nou-născut

Întreaga noapte am alergat
cu picioare de iarbă
cu tristețe în glas
ademenind fluturii
cu florile ori cu vorbele
și-n noapte am fost
singurul lor adăpost
și din toate au scăpat.

Dimineața
goana a încetat. Fluturii
s-au aliniat cuminți
pe linia orizontului
și din aripa lor o zăpadă
ca un strigăt de nou-născut
peste lume a prins
a ninge.

NEAGU-MARCEL CIUCAȘU

Dialog

Semeni atît de bine cu
oamenii
îmi spuse el depărtîndu-se
mîinile tale au totuși cîte
cinci degete
și ochii tăi au ceva din
albastrul celorlalți
chiar și umerii sînt la fel de mari
șira spinării ți-e dreaptă
îmi spune el depărtîndu-se.

Numai inima parcă-ți
bate altfel
așa, cum să-ți spun,
într-o parte...

VALERIU DRĂGUȘANU

Anamnesis

Cerul păsării nenăscute
se află în ou,
acolo se învață pe nevăzute
cîntecul și zborul.
Orice floare
știe parfumul și culoarea
din prima ei grădină,
sămînța.
Iar omul
trece prin lume,
venind cu steaua rămasă
Speranța,
dinspre drumul întortochiat
ce se întinde
între leagăn și poartă.

COSTEL ȘTEFĂNESCU

Identificare

O frînghie care
dorea să devină mai mare
în rîndul semenilor
perora intens
despre ajutorul imens
pe care-l dau oamenilor
în lupta cu stihiile
frînghiile :

„fără tăria otgoanelor
ar fi necunoscută
taina oceanelor
fără credința năvoadelor
ar rămîne nesatisfăcută
foamea noroadelor,
într-un cuvînt, fără noi,
bieții oameni s-ar zbate
în nevoi
nenumărate
(nici măcar rufele nu le-ar avea uscate).
Continuînd astfel să insiste
cu, sau fără temei,
asupra menirilor umaniste
pe care le-ar avea stîrpea ei,
stimabila oratoare
n-a pomenit, nici măcar aluziv,
amănuntul semnificativ
că, personal, era o frînghie de spînzurătoare,
Așa stînd lucrurile, deocamdată,
propun să lăsăm morala... suspendată !

DUMITRU MOCIOIU

Ziceți-mi!

Ziceți-mi un cîntec vechi, cu lăutari și cu felinare,
Cu grădini întinse pline de parfum și culoare,
Cu fete sfioase așteptînd norocul să vină
La o fereastră deschisă, cu inima plină
De taine neștiute de nici un trecător grăbit
Care trece pe stradă fluierînd un vals ofilit.

Ziceți-mi un cîntec cu ape și codrii pletoși
În care vin îndrăgostiții frumoși
S-așează și se uită la lună uitînd
Că sînt, că viața trece curînd...

Ziceți-mi un cîntec străvechi, haiducesc...
Caii aleargă și flinte pocnesc,
Bărbați dirji și fără de frică
Împotriva nedreptății se ridică,
Luptă și cad.

La căpătîiul fiecăruia, prin vremuri,
Stă de veghe, falnic, un brad.

EMIL GAVRILIU

O nouă carte de Marin Preda

Urmare din pag. 1

în memoria noastră mai bine decît discuțiile cu Ștefan sau legendele vehiculate de angajații săi.

Alte personaje, deși de oarecare frecvență în cursul narațiunii, fac palidă figurație, ca secretarul general de redacție, Niki. Mult mai interesant și mai complex este ziaristul Adrian Popescu, ființă contradictorie, amestec de lumină și umbre, de aspirații înalte și de josnicie, care se insinuează în viața cuplului Luchi-Mihai în mod mefistofelic. E dintre acele ființe care știu primite din milă pe ușa din dos pentru a se instala apoi obraznic și seducător, în salonul din față, fără a-și putea șterge vreodată obrazul de culoarea vechii umilințe. Substanța lui sufletească cea mai intimă ni-l indica a fi făcînd parte din familia ființelor lemurice, dar, curios, scriitorul îl examinează mai ales din punctul de vedere al seducției intelectuale pe care Adrian o exercită. Extrem de interesant în roman este grupul de personaje legionare, teren de creație pe care scriitorul n-a avut nici mulți nici exemplari predecesori. Dacă G. Călinescu ne-a prezentat legionari livrești, animați de un misticism cărturăresc, scriitorul fiind sedus întrucîtva de regia tenebroasă, medievalizantă a spectacolelor organizate de ei în romanele sale, Marin Preda ne înfățișează ființe deloc livrești, minate de o neagră psihologie a revanșei, ale căror spectacole publice deși uneori cutremurătoare, n-au nimic sublim în ele. Unul din acești legionari este Victor Bălosu ființă ștearsă în Siliștea Gumești care înțelege instalarea puterii legionare ca moment prielnic răfuielilor personale. O anume nimicnicie fizică îi singularizează. Victor Bălosu e neînsemnat, o „stirpitură", zice Moromete. Colonelul rebel Vizante se manifestă isteric în momente de răscruce pentru sorții mișcării legionare. Învățătorul legionar din Siliștea este șchiop. Aparițiie episodică, Profesorul Cotigă este exemplarul de legionar cel mai activ și mai periculos prin fanatismul său. Mai este și Megherel șofer legionar la Casa verde. Scriitorul nu insistă asupra personajului, dar acesta aparține lumii moromețiene și odată cu transplantarea sa la oraș intră într-o situație limită. Megherel nu s-a făcut șofer la Casa verde pentru că era legionar, ci s-a făcut legionar la Casa verde pentru a fi șofer. E vinovat și el de aceeași superioritate care a afectat atît viața bătrînului Moromete, cu repercusiuni în ordinea conștiinței, cît și pe a fiilor acestuia, de data aceasta fără nici o tulburare serioasă a vieții lor interioare. Toți la un loc cred că ei, țăranii, sînt stăpînii locurilor, orașelor și satelor, „nu pot crede că au nevoie de alții ca să trăiască", și vor găsi întotdeauna resurse să se descurce într-un fel sau în altul. Șoferul de la Casa verde trăiește brusc și potențat la maximum drama lui Ilie Moromete de a se vedea prizonierul unor imprejurări care-l sufocă. Megherel, nepăsătorul, care credea că „duce" pe alții a fost și el „dus" de istorie. Timpul n-a mai fost răbdător nici cu el. Într-o noapte se trezește părtaș la crimă și atunci convulsia pe lîngă care trecea nepăsător explodează în propria lui viață. Ce va face Megherel, tipic personaj moromețian, în această situație? Este încă unul din secretele acestui roman care nu s-a sfîrșit încă.

Noutatea cărții stă și în hotărîrea scriitorului de a nu se mărgini doar la spațiul ficțiunii. **Delirul** este plin de personaje mai mult sau mai puțin episodice, de prim plan sau de plan secund, care poartă nume pe care le putem găsi în presa de acum patruzeci de ani. Hitler, Carol al II-lea, Antonescu, Churchill, sînt doar cîteva din numele care se perindă sub ochii cititorului. Unele sînt chiar personaje de prim plan și este interesant de văzut cum a reușit scriitorul să le dea viață. Problema care se pune e a relației dintre document și ficțiune, raport de precisă opoziție. Documentul îngustează la minimum drepturile ficțiunii, ficțiunea la rîndul ei îneacă documentul sub pasta ei plăsmuitoare.

Sînt două planuri bine delimitate ale romanului **Delirul** : unul este al narațiunii nonficționale, altul al ficțiunii pure. Romancierul de ficțiune trăiește liber în acest al doilea plan al romanului cînd ne descrie lumea moromețiană sau pe cea a gazetarilor și intelectualilor bucureșteni. Celălalt romancier al faptului istoric databil și localizabil se exprimă cu ajutorul personajelor istorice, conformîndu-se datelor istorice cunoscute.

Aici libertatea creatorului este necesitate înțeleasă. El se supune materialului documentar, prin subordonarea la el obținînd libertatea de care, ca scriitor, are nevoie. Dacă portretele lui Hitler sau Churchill sînt de mult constituite și impuse scriitorul neavînd aici alta a face decît a respecta trăsăturile date, alta e situația generalului Antonescu, pînă acum neinserat în nici o carte ca prezență romanescă. Din pulberea de date istorice Marin Preda reușește să închege un personaj credibil și viabil, artisticește vorbind, o prezență importantă pentru întreg romanul. Convins spirit de stînga scriitorul, care închina un patetic portret ucenicului comunist dus din post în post, nu cade în greșala de a face din omul politic de dreapta, Antonescu, o caricatură. Gîndirea politică stă, în acest caz la Marin Preda, în balanță cu capacitatea creatorului. Luciditatea acestuia a învins și, privit cu intransigență, un personaj dens, corespunzător, semnificației și locului său istoric, ne întîmpină din romanul lui Marin Preda.

Într-o carte care amestecă istoria cu ficțiunea, reușita o dă echilibrul dintre greutatea documentului și greutatea ficțiunii. Deși prima impresie este că nucleul va fi tot satul moromețian, cu personajele și problemele lui, perspectiva se schimbă treptat și nucleul se dovedește a fi procurat de materia nonficțională a cărții, de faptele istorice cruciale ale anilor 40—41, de personajele istorice ale acelor zile. În jurul lor se concentrează și atenția autorului ele devenind un sorb al întregii cărți. Viața se precipită și în acest maelstrom al istoriei românești și europene sînt aruncați toți și toate.

Atît de interesant prin problematica sa, atît de convingător prin personajele sale, romanul **Delirul** nu desfășoară totuși pînă la capăt imensele aripi pe care le cere evenimentul descris. Între marea istorie și mica istorie, a personajelor moromețiene sau bucureștene, este, uneori, o prea mare distanță și aventuri ca cea legată de rolul de conductor al unui tren militar, trăită de Achim, par superflue în contextul romanesc propus. Sedus de vechile personaje autorul pare a mai stărui în descrierea unor situații centrifuge actualului ax romanesc. Discutăm însă o carte în curs de a se alcătui pe sine pînă la capăt. Substanțialitatea personajelor, gravitatea problematică și deschiderea cărții ne fac să susținem toate acestea. Măsura cu care-l judecăm acum, nu este poate și măsura adecvată romanului cînd el va fi sfîrșit. **Delirul** nu este încă romanul ci primul său volum. Ceea ce avem în față este un excelent cap de pod pentru o viitoare bătălie romanescă, o carte memorabilă.

PARODII

Ion Bănuță : „Panorama dorului lelii"

— Cine are lele are și dor —

Foaie verde dorul lelii
sînt trist ca Machiaveli.
Și de-atîția furi și hoți
mă dor toate patru roți.
Nană cu bujori în față
iar ai chef de garagață ?
Săruta-te-ar ploile
cum ciobanu oile.

Că sînt singur și sînt trist
ca un pescăruș baptist.

Mîndră, floare din delir
lasă-mă să te admir
Că de ghimpele lumesc
trei aripi de drac îmi cresc
Mîndră cu privighetori
ai un rai la subțiori.

Și mă legeni : huța-huța
de mi se rupe căruța
Vrei în cer să te respir
pătimaș ca pe-un clondir ?

Sau să-ți scriu o panoramă
să o pui seara în ramă
Și de dorul ei să singeri
adormită-n puf de îngeri.

Mircea Micu

CUVINTE RARE : *bănuț, tichie, țițini, Ion, Hawai, neucis, papură, sabine, albine, papuci, acatist, oaste, cocostîrc, Papa Borgia, decadent.*
SELECȚIE METAFORICĂ : *„Moara macină cuvinte / și-anteriul lui Arvinte" ; „Aerul din Eminesc / din Miron Paraschivesc / Cîntă-n soc, în busuioc / Ion Bănuță, hai noroc" / ; „Șapte zei / șapte pigmei / lucrau pe brinci, pe spate / slavă de necesitate" ; „Vodă / Vodă ... Negru Vodă ! / Dodă / Dodă și... iar Dodă".*

revista străină

● **„M-AM NĂSCUT** la 16 octombrie 1889, la ora 8 seara, în Londra lui Dickens. Copilăria mea a fost tristă. Într-o zi am căzut în Tamisa..." acestea sînt cuvintele cu care își începe Charlie Chaplin povestea propriei legende care datează din timpul domniei reginei Victoria și culminează, la apogeu, prin înnobilarea sa de către regina Elisabeta. Excepțional volum-album, apărut în editura Bodley Nead, intitulat **„My life in Pictures"**, povestit și îngrijit de Charlot însuși, cuprinde o originală suită de fotografii marcînd evenimentele importante din viața autorului, cum ar fi îmbarcarea pentru America în 1910, aparitia pe parcurs a unor personaje care i se vor alătura (Mary Pickford, Paulette Goddard, Oana O'Neill, soția sa cu care are opt copii, etc.) și încheind cu cea mai recentă fotografie în care îl vedem pe „Sir Charles" lucrînd la viitorul său film, „Monstrul" (povestea unui înger care coboară pe pămînt) al cărui scenariu l-a scris pentru fiica sa Victoria.

● **CU OCAZIA APARIȚIEI** în editura Le Seuil a cărții lui Jean Cayrol, **„Histoire de la forêt"**, s-au amintit în lumina problemei acute și actuale a hîrtiei, cuvintele lui John Perse : „O carte însemnează de fapt moartea unui copac" și, parafrazîndu-l, cronicarul se poate întreba : ce brad, ce mesteacăn a fost tăiat pentru tipărirea volumului **„Istoria pădurii"** ? Jean Cayrol s-a gîndit la această eventuală întrebare atunci cînd și-a plimbat eroul, tînărul Jérôme, printr-un teren despădurit unde fiecare trunchi de curînd tăiat poartă o tăbliță cu un titlu de carte, în acest timp reflectînd : „fiecare pagină pe care o întorci este ca un stejar pe care îl prăvălești"... Autorul împletește fără ritm cronologic, fapte reale și imaginate pe canavaua freamătului și foșnetului pădurii, care supraviețuiește totuși distrugerii.

● **PREMIUL ERASMUS** al Fundației olandeze cu același nume, înființat pentru a răsplăti contribuțiile culturale în comun, a fost atribuit istoricului de artă Sir Ernst Gombrich, pentru neobosita sa contribuție la stabilirea unei punți de legătură între artele frumoase și public. Născut în 1909 la Viena, unde și-a făcut și studiile, se duce în Anglia în 1936 la Institutul Warburg al cărui director devine în 1959. Lucrarea sa de căpetenie, „The Story of Art" (Istoria Artei) a fost tradusă pînă acum în cincisprezece limbi, iar „Art and Illusion" este considerată ca un important aport la teoria și metodologia istoriei artelor.

● **PREMIUL INTERNAȚIONAL** „Oscar Italy" 1974 a fost decernat filmului polonez **„În deșert și în junglă"**, realizat de regizorul Wladyslaw Slesicki, după romanul lui Henryk Sienkiewicz. Juriul a ținut să sublinieze că acest film constituie o mărturisire artistică impresionantă și convingătoare a spiritului de curaj și de prietenie.

● **BIBLIOTECA NAȚIONALA AUSTRIACĂ** a achiziționat de la Helene Thimig, văduva lui Max Reinhardt, un număr de 27 de scrisori, necunoscute pînă în prezent, adresate de către dramaturgul Hugo von Hofmannsthal soției lui Reinhardt între anii 1923 și 1937. Din aceste scrisori se constată situația precară a dramaturgului și dau la iveală amănunte interesante despre relațiile sale cu Reinhardt, care a fost și rămîne unul din cei mai apreciați regizori ai scenei germane în perioada dintre cele două războaie.

● **DINTRE CĂRȚILE DEDICATE** cursei în jurul lumii cu ambarcațiuni cu pînze, ultima, **„Grand Océan"** a lui Jean-Pierre Millet și Olivier Stern-Veyrin, apărută în editura Robert Laffont, atrage în mod deosebit atenția prin realismul și lirismul narațiunii. Cititorul însoțește echipajul vasului „33" pe mare, ia parte la drama pierderii lui Dominique Guillet cînd acesta este măturat de pe punte în timpul unei furtuni care a durat cinci zile, și e captivat de toate întîmplările acestei „Regate a secolului" pe care nu au putut-o duce pînă la capăt decît cincisprezece ambarcațiuni de acest fel.

● **ROBERT NEUMANN,** căruia i se mai spunea „maestrul parodiei", fost vicepreședinte al PEN-Clubului Internațional, a încetat din viață în cursul lunii ianuarie la München, în vîrstă de 77 de ani. Născut la Viena, el a emigrat în Anglia în 1934 unde mai tîrziu a obținut și cetățenia engleză. Paralel cu intensa activitate socială el a scris numeroase romane pe teme contemporane, o confruntare critică a realității cu viața, precum și eseuri și parodii literare, dintre care cea mai cunoscută este „Penele Păunului". Urmărit de regimul nazist, autor condamnat, ale cărui opere au fost arse din ordinul stăpînilor celui de-al treilea Reich, Robert Neumann se transformase în avocatul hăituiților apărînd, protejînd și înlesnind tipărirea tinerelor talente.

● **PLINIUS CEL BĂTRÎN,** care a fost una din victimele erupției Vezuviului din anul 79 e.n., spusese : „Civilizația sau cel puțin istoria omenirii se bizuie pe papirus". Catastrofala erupție, parcă vrînd să confirme cele de mai sus, a conservat o bibliotecă de aproape 2 000 de suluri de papirus în Villa dei Papyri din Herculaneum. Acestea au fost date la iveală în anul 1752, cu ocazia săpăturilor de degajare a vilei, cînd toți sperau să regăsească misterele anticilor. Papirusurile de la Herculaneum nu au revelat însă secretele magilor egiptene, ci o mult mai prețioasă comoară constînd în numeroasele documente asupra vieții de toate zilele din vechiul Egipt. Biblioteca engleză de la British Museum, deschizînd o expoziție intitulată „The written word on Papyrus" (Cuvîntul scris pe papirus) a pus la dispoziție peste 70 de piese rare, datate din anul 2400 î.e.n. pînă în secolul 8 e.n.

● **PREMIUL MUZICAL „LEONIE SONNING",** fondat de văduva jurnalistului danez C. J. Sonning, a fost atribuit baritonului german Fischer-Dieskau, prin această distincție recunoscîndu-i-se virtuozitatea și consacrarea mondială pentru interpretarea cîntecului liric. Pînă acum acest premiu a mai fost acordat lui Igor Strawinsky, Leonard Bernstein, Birgit Nilsson, Jehudi Menuhim, Dmitri Șostakovici și Andrés Segovia.

sport

Operatorul, totuși, nu poate inventa din nimic

Nu știm cîte mari spectacole sportive vedem în timpul campionatului de fotbal, dar iată că în relaxul fotbalistic pe care-l trăim am văzut cîteva mari spectacole sportive care n-au aproape nimic comun cu fotbalul în afară de faptul că ne-au fost oferite tot de sportul în echipe. A fost mai întîi handbalul. Întîlnirea dintre Steaua București și Skoda Plzen, în care jucătorii cehoslovaci ne-au fost oaspeți, a fost o întîlnire cu totul memorabilă ca întrecere a inteligenței abilității și forței puse în joc. Și în fața unui adversar care a știut să diminueze la maximum posibilitățile de a acționa ale echipei steliste scorul a ajuns, totuși, în final la 20—7. Cîte echipe de pe glob își pot permite astfel de scoruri în întîlniri decisive ca cea pe care au disputat-o echipele Steaua și Skoda ? Încă o dată n-a fost un dans grațios, o lejeră întrecere între două echipe decalate ca valoare, ci o bătălie crîncenă în care adesea echipe din Plzen și-a dublat impunătorul bagaj tehnico-tactic cu mijloace aflate în afara regulilor handbalului. În ciuda acestor dificultăți, prevăzute și neprevăzute, echipa bucureșteană a învins. A învins într-o dispută de un tip pe care alte echipe românești, de fotbal, polo, baschet nu reușesc să le susțină pînă la capăt, cedînd pasul. Care este secretul unor astfel de victorii ? Cum este posibilă depășirea aici, în handbal, a punctelor de criză și susținerea unor confruntări de mare tensiune cu cel mai mare calm și luciditate ? Pentru că strălucirea echipei Steaua nu o dau doar jucătorii ei de excepție, foarte marii jucători la propriu și la figurat pe care-i are, Gatu Voina, Kicid, Stokl, Cozma, Birtalan ci această capacitate neobișnuită de a nu claca psihologic, de a nu ceda niciodată și de a nu-și subestima niciodată adversarul. Imaginile de televiziune au făcut cunoscute spectatorilor din toată țara jocul debordant, aproape fantastic al lui Gatu, subtilitatea tehnică a lui Voina, incisivitatea ieșită din comun a lui Cozma, plonjoanele surprinzătoare și implacabile ale lui Stokl. Am văzut un mare meci de handbal și fără teama de a greși putem spune că el s-a ridicat ca forță de joc și ingeniozitate sportivă la nivelul marilor finale mondiale de handbal. Cine și-ar face o proastă idee despre handbalul cehoslovac ar greși. Cota acestui handbal e mare și în funcție de ea trebuie apreciată performanța handbaliștilor români. De altfel dovada valorii lor au făcut-o la Plzen unde au condus în permanență în prima repriză. Și nu e o echipă oarecare echipa care poate să conducă timp de o repriză întreagă echipă de handbal Steaua București. Nu, Skoda Plzen nu e o echipă slabă. Ea aparține doar altei școli de handbal, unde totul se învață metodic, chiar și obstrucția, și cu atît mai prețioasă este victoria aceasta obținută de Steaua în stil de superechipă. O singură concluzie e sigură : de la handbaliști au de învățat celelalte sporturi românești de echipă. Am dori să-i vedem mai des pe micile ecrane pe acești invincibili chiar dacă n-au oaspeți de peste hotare.

Și acum despre alt sport, ignorat pe nedrept la noi : rugbyul. Cine a văzut recentele întîlniri rugbystice de tip anglosaxon nu se poate să nu fi rămas sedus de frumusețea acestui joc, care pentru mulți nu e decît o confuză încăierare fără reguli. Englezii și francezii, în ultima întîlnire ,ne-au arătat că rugbyul este un joc clar, precis geometric, chiar că nu-i prieste confuzia, și că sportivitatea este una din primele lui condiții. Forța și precizia grămezilor spontane dirijate de englezi aveau claritatea unei acțiuni școală. Șarjele franceze pe trei sferturi aveau o frumusețe care le dă același drept de a fi socotite un etalon de frumusețe a jocului.

Am asistat, deci, într-una din simbetele trecute la unul dintre cele mai frumoase jocuri care se pot imagina în *Turneul celor 5 națiuni*. Se întîlnea o Anglie învinsă în Irlanda cu o Franță invinsă la ea acasă de galezi. Două înfrîngeri care trebuiau date rapid uitării. Și în ciuda unor pronosticuri cu serioase temeiuri justificative a învins echipa în deplasare. Un XV francez remaniat ,altul decît cel învins de România la București, a cules o mare victorie. XV-le de la București ,același din meciul pierdut de francezi cu galezii, știa mult rugby ,dar juca mult fotbal. Înlocuirea lui Romeu s-a dovedit inspirată. Noii veniți în echipă, Tafari, Paris, Astre, au dat Franței un plus de forță și de luciditate. Minutele finale de-a dreptul dramatice ne-au arătat încă o dată că echipele nordice fac orice sport cu o mare dăruire de sine. Ele joacă pînă în ultimele secunde ale jocului, nu renunță niciodată la luptă. A fost un superspectacol al tehnicii servite de o mare forță și o mare ambiție.

Mai este încă ceva extrem de important în legătură cu aceste transmisii : o bună parte a frumuseții lor este asigurată de o excelentă imagine, de o inspirată dinamică a ei. Explicația e simplă : acești operatori știu rugby, cunosc jocul și ne ajută să-l vedem cu ochiul cunoscătorului. Dorim acest ochi și operatorului de televiziune român pentru spectacolele de rugby românești, după cum dorim și aceste spectacole încă atît de rare ceea ce nu înseamnă că mizăm în primul rînd pe valoarea operatoriei. Nici un operator nu poate inventa o echipă ca cea de handbal a clubului Steaua București și nici un operator, oricît de hîrșit, nu poate crea din nimic, un meci ca cel de rugby dintre Anglia și Franța.

Addidas

Ficţiune şi istorie: „Delirul“ de Marin Preda

Romanul unor vremi apuse

Apariţia noului roman al lui Marin Preda, „Delirul“, indiscutabil magnus opus, a incitat brusc spiritele critice ; rezerva nu-şi are locul în cazul de faţă dar entuziasmul se cere, totuşi, articulat. Anume preopinenţi, printr-un bun dozaj de locuri comune ne-au dat deja senzaţia amară că despre cărţi fundamental noi se poate vorbi preţios (.....Marin Preda a deschis, s-ar crede, călimara cu care (sic) a scris Morometii, şi în care, după cum se vede, cerneala nu s-a uscat, adevărat izvor de apă vie pentru personajele sale“) ori chiar incongruent. Că adesea criticii de profesie poetizează gongoric cînd se iveşte prilejul unei opere cuceritoare, e un adevăr ştiut. De aceea am fi dorit ca aproximările iniţiale, încercările de situare să fie totuşi mai exacte. Căci noul roman politic al lui Marin Preda, „Delirul“, impune cîteva referinţe obligatorii în proza românească mai întîi. Nu poate fi stabilit locul acestui roman în evoluţia prozei româneşti fără necesara apropiere de „Pădurea spînzuraţilor“, capodoperă rezultată din impactul cu istoria contemporană, reflex al unui moment de dramă naţională şi europeană în acelaşi timp. Amîndouă cărţile urmăresc istoria formării unei conştiinţe în contact direct cu marasmul evenimentelor strict istorice, şi amîndouă reuşesc să depăşească linia romanului de pură reconstituire istorică, fidelă (ca prost exemplu poate servi chiar Malraux cu „Le temps du mépris“) pentru a deveni perpetuu actuale prin adînca lor moralitate, încorporată. Nu trebuie desigur omis apoi „Bietul Ioanide“ şi trebuie amintit Constantin Stere, de a cărui proză „Delirul“ se apropie prin fervoarea aspiraţiei la „evenimente“. Proză existenţială, sumă a unei experienţe trăite, abisale, „Delirul“ satisface din plin tentaţia confesivă a autorului, căci toate inserţiile eseistice în care evenimentele sînt comentate par mai puţin intruziuni ale romancierului cît file dintr-un Jurnal al unui martor anonim la evenimente. Ni se pare de aceea cu atît mai falsă părerea emisă oarecum concesiv : „Tema povestitorului există în opera lui Marin Preda. O reprezintă tocmai bogăţia sufletească a personajelor sale“. Căci aspiraţia dintotdeauna a autorului român, depăşind aşa-zisul esthetis carpato-dunărean, ca şi aspiraţia personaei trăitoare, a fost putinţa de a se pronunţa în istorie, despre propria sa istorie. Conştiinţa acestei teme majore face din „Delirul“ romanul exemplar aşteptat, şi desigur nu e deloc deplasat să ne amintim că proza românească modernă conţine prototipul romanului politic în prima încercare impresionantă de roman, „Geniu pustiu“. Sîntem siguri că „istoria“ filiaţiilor noii cărţi a lui Marin Preda va fi scrisă cu exactitate, ceea ce voim să accentuăm e aerul jubilatoriu al întregii cărţi, patosul particular şi tensiunea fără fisură, rezultante ale întîlnirii unui artist cu o temă care îl aştepta. Cînd, acum două milenii şi jumătate, Thucidide se pregătea cu minuţie să scrie „Războiul peloponeziac“, nu numai conştiinţa că e vorba de cel mai important război al lumii îi dicta voinţa operei, ci şi intuiţia fulgerătoare că o înfruntare decisivă între cele două modele opuse ale lumii helene, va modifica radical toată istoria viitoare, va schimba viaţa. Analogia, deşi depărtată, poate fi operantă : momentul de răscruce în centrul căruia se plasează romanul lui Marin Preda nu poate fi eludat nicicum : fără el istoria devine un neant, nu mai poate fi explicată (un personaj al cărţii, de altfel se şi pronunţă sentenţios în acest sens).

Ceea ce rămîne însă de analizat cu mai mare atenţie, şi o putem face cu mai mare lejeritate după ce avem la îndemînă „Vocaţie şi aspiraţie“ de Mihai Ungheanu, eseurile lui Al. Paleologu, convorbirile cu Adrian Păunescu şi cu Florin Mugur ale autorului, dincolo de litera romanului, e anume **modul personal** de descriptare a istoriei, concepţia, nu totdeauna mărturisită, care organizează la un autor o viziune asupra istoriei. A-l cita pe Tolstoi şi pe Stendhal e just şi conform bibliografiei, nu şi revelatoriu însă.

Vom aminti deci de un anume gust pentru valorile clasice rezumat în importanţa pe care o acordă Marin Preda personajului — caracter emblemă a personalităţii umane, umanitate care în opera lui Marin Preda cunoaşte şi treapta eroicului ((Carlyle). Respingînd categoria umanului nediferenţiat, Marin Preda îşi construieşte viziunea sa de moralist al istoriei plecînd nu de la individ ci de la **persoană**, persoana umană care poate cobori în bolgiile abjecţiei şi crimei (v. numeroasele atrocităţi legionare) şi se poate aureola legendar (v. calvarul zguduitor, al tînărului comunist).

Căci arta romanului, aşa cum apare în viziunea sa, cult al persoanei umane şi al moralismului, consecvent raţională, nu acceptă anularea rolului pe care personalitatea îl deţine în istorie. Există de multe ori tendinţa ca legitatea, caracterul implacabil al unei evoluţii istorice, să fie confundate cu fatalitatea.

Pentru un moralist al istoriei istoria fără **act uman** însă e nulă.

De aceea delirul, comportament uman aberant, excesiv oricum, dacă este explicat de autor într-un pasaj de pe acum celebru („Un om în delir...“ etc.) nu trebuie interpretat terre-à-terre, ca o maladie determinată strict de un singur purtător de virus, ci, avînd în vedere viziunea organicistă a lumii, detectabilă în întregul roman, ca un mod normal de exprimare a istoriei. Căci întreaga istorie se exprimă dialectic în tumult şi în acalmie, cum personajele, ele însele, (v. Ştefan) cunosc această trăire ambivalentă, extaz şi nepăsare. Simultaneitatea trăirilor individuale ducînd la un delir colectiv este o idee care-şi găseşte în Marin Preda un maestru. E destul dacă amintim că personaje precum Paraschiv ori Achim, ori chiar enigmatica Luchi trăiesc ele însele în delir, la primul un delir de singularizare ambiţioasă, la al doilea un delir de fericire, iar personajul feminin atinge limite paranoice (delir de interpretare). În analiza pe verticală a lumii româneşti şi europene, personajele participînd la aceleaşi „evenimente mari“ sînt mai puţin separate de condiţia lor socială decît s-ar părea ; ca la Balzac, îşi determină reciproc soarta şi sînt animate de un delir în trăire, de un energetism balzacian, neobişnuit doar dacă e judecat cu măsura existenţei singulare a unei persoane. Credem că acest prim volum al „Delirului“ echivalează în opera lui Marin Preda cu descoperirea balzaciană, a unităţii integratoare a „comediei umane“ : altfel va fi judecată întreaga sa creaţie romanescă după această carte, ordinea ciclului romanelor sale găsindu-şi punctul fix în acest roman. Trăind sub zodia „evenimentelor“, adesea abisale, adică irevelante imediat, timpul modern al „ridicării noroadelor“ cere imperios opere de o adîncă moralitate, privind atît virtuţile cît şi păcatele unei colectivităţi umane şi de aceea îi vom da dreptate lui Al. Paleologu care repudia într-un eseu estetismul ca pe o mitocănie ; nu prin speculaţie estetică de două parale vocea noastră are şanse să se facă auzită, ci prin tonul grav, cu care va acuza necrofilia istoriei care ne-a impus ades viaţa obscură, istorie al cărei martiraj poporul român l-a trăit exemplar.

Cezar Ivănescu

Fotografie de Ion Miclea

La Jilava, însă, unde cu o lună în urmă avusese loc masacrul care îl decisese pe general să deschidă lupta împotriva „copiilor lui“, domnea o noapte perpetuă, unde becurile din celule nu se stingeau niciodată şi unde cei care scăpaseră de la moarte luaseră de mult acel aconto de care bucureştenii se fereau : erau deţinuţii comunişti, la care generalul nu se gîndise în urările lui de Crăciun, şi care scăpaseră de la moarte nu datorită lui, ci hotărîrii soldaţilor. „Cine sînteţi voi le strigaseră ei legionarilor, cînd aceştia vruseseră să dea buzna şi dincolo de celula douăzeci unde într-adevăr nu stăteau de gardă legionari, ci soldaţi cu armele încărcate,Ce căutaţi voi aici, civili, să omoriţi oameni într-o închisoare militară ? De paza lor răspundem noi.

(„Delirul“, Partea a doua, Capitolul XI, pagina 162)

Satul scufundat în memorie

S-a observat de pe acum nota fundamentală a noului roman, abia apărut, al lui Maria Preda. Scriitorul tratează aici istoria în chip direct şi desfăşurat, Istoria este materia sa. Asupra acesteia formulează chiar şi o teorie, în sensul pe care-l crede de cuviinţă. Scriind în Morometii (vol. I) că „timpul nu se grăbea“, că „era răbdător cu oamenii“, nu făcea acelaşi lucru. Reţinea numai, cu intuiţie extraordinară, sentimentul faţă de istorie al unei colectivităţi. Colectivitate care, în pofida neliniştii ce se insinua, nu putea crede că nu e eternă.

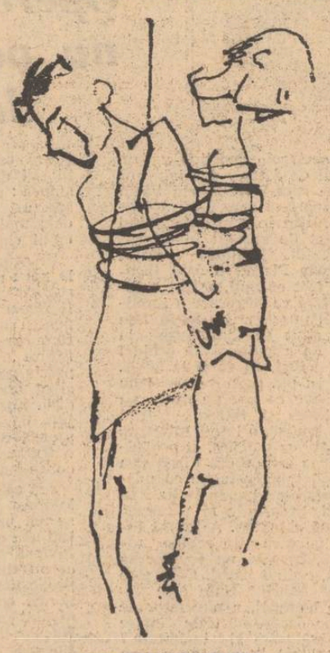

CONSTANTIN BACIU : Desene inspirate de romanul „Delirul“

Istoria este prin definiţie curgere, succesiune, dar poate fi privită şi dintr-un punct de vedere stabil. Seamănă atunci cu vuietul a cărui amploare alternează, care se îndepărtează şi se apropie asurzitor. Seamănă într-adevăr cu o stihie. Unul dintre cei mai distinşi oameni de litere pe care-i cunosc (şi-a refuzat singur statutul de critic, înainte să-i fie refuzat de alţii) notează că satul lui Marin Preda „reprezintă prototipal o structură de cetate“. Observaţia corespunde fără îndoială adevărului, atîta doar, că oraşul, oraşul concret, încetează uneori să mai fie el o cetate. Moromete ca şi plăsmuitorul lui este, de asemenea, un spirit citadin. Doar că astfel de spirite citadine se simt stingherite în mediu urban. Oraşul capitalist („tentacular“) a înspăimîntat încă din secolul trecut firile meditative tocmai fiindcă nu se regăseau în el armonia, ordinea cetăţii, prezente în vechime şi, nu încape discuţie, şi în evul mediu. În accepţie ideală, Marin Preda este, desigur, un citadin. Însă acest citadin şi-a apropiat oraşul nu fără eforturi şi chinuri, în decursul unui proces presupunînd (evident !) durata, eşecuri parţiale şi neîncetate reveniri. Prima lui izbîndă de seamă în „lupta“ cu mediul urban a constituit-o **Risipitorii.** În ciuda părerilor diverse, păstrez o impresie admirabilă despre prima ediţie a acestei cărţi.

După **Risipitorii** se poate spune că vocaţia scriitorului şi propria sa natură întimă, cum mărturiseşte undeva, s-au echilibrat. Aici istoria devine mult mai prezentă, într-adevăr prezentă, o istorie a contemporaneităţii. În **Morometii** (vol. II) acţiunea ne poartă deopotrivă la ţară şi la oraş, ceea ce ar putea însemna ceva în general, dar tot aici îşi fac apariţia în chip de strămutaţi Achim, Nilă şi Paraschiv, ceea ce e mult mai important pentru scriitorul însuşi. Ei personal, Achim, Nilă şi Paraschiv, sînt situaţi în **limb,** în acea zonă intermediară de unde pot privi ambele situaţii şi îşi servesc consătenii în calitate de călăuze. Scriitorul s-a aflat, cîndva, în condiţia lor. Iar acum are neapărat nevoie de ei (prin **Delirul** i-a şi permanentizat) pentru ca universul, cu atîta greutate întregit, să nu-i apară scindat, pentru ca el să prezinte, ca de altfel, şi realitatea, o impresionantă organicitate. Mai ales la noi oraşul şi satul sînt medii comunicante. E cu atît mai plin de învăţăminte să cercetăm zona în care se filtrează unul în celălalt. Istoria are, iată, două braţe confluente. Sau are, dacă dorim, un cuptor de ardere şi un rezervor. Istoria se realizează prin oameni, cu oameni, cu cei care ignorînd-o o vreme, sau necrezînd pe deplin în ea, vin din imemorialitate şi îmbracă, puri, cămaşa jertfei. Marin Preda cunoaşte ambele locuri. El a făcut parte din acea lume în care individul nu contează decît în colectivitate şi care, paradoxal, s-a arătat sceptică faţă de istorie (înfăptuind-o totuşi ori de cîte ori a trebuit) şi a întreprins saltul mortal în cealaltă, unde individualitatea reprezintă o valoare dar numai confruntată cu istoria. Călin Surupăceanu este o astfel de individualitate. În mod afirmat el este de extracţie urbană. Dar, ciudat, atmosfera cărţii pare să contrazică această afirmaţie. Toată copilăria lui Călin, cu tatăl care lucrează ciurele la domiciliu, toată adolescenţa lui, petrecută ca într-un vis pe acoperişurile bisericilor, lasă să se bănuiască un mediu străveziu şi naiv, „necorupt“ cum se zice încă, de atingerea oraşului, străin într-un fel imposibil de această atingere. Călin Surupăceanu ca personaj, împreună cu alte fapte, demonstrează un lucru tulburător, anume că la scriitorul matur satul s-a refugiat în sîngele şi în articulaţiile de ied ale copilului şi ale adolescentului. Nu s-a băgat de seamă pînă acum : după **Morometii** (vol. I) şi după **Risipitorii,** odată cu **Morometii** (vol. II) satul se transfigurează. Autorul utilizează o altă manieră, un alt fel de a scrie egal deosebit de realismul din **Morometii** (vol. I), ca şi de realismul ce se constată acum, în **Delirul,** cînd se descriu acţiuni petrecute la oraş. Niculae, adolescent, îşi aşteaptă prima dragoste într-o grădină cu brusturi şi bozii, sălbăticită de ploaie ; Ştefan, eroul **Delirului,** adolescent, petrece o noapte cu o fată din sat tot într-o grădină, acoperită de data asta de stele şi vărgată de umbra salcîmilor ; prin curtea Morometilor trece, ca o părere, Sanda, un copil „cu burta arsă de soare“ şi se pierde undeva în obscuritatea vegetală din fundul grădinii. În cîteva capitole (magnifice) din **Marele singuratic** însuşi Ilie Moromete, dialecticianul din poiana lui Iocan, cel care analizează raţionamente şi concluzionează lapidar, îşi retrăieşte, ca într-un basm al vîrstelor, prima tinereţe. El întreprinde o călătorie într-un sat nu foarte apropiat, regăsind-o şi iubind-o acolo pe Fica în aurul unui crepuscul ireal...

Numind lucrurile cît mai direct, înlăturînd din lipsă de spaţiu şi din nerăbdare o seamă de nuanţe pe care le presimt, mă mărginesc să atrag atenţia asupra a ceea ce mi se pare mai tulburător în **evoluţia** marelui scriitor (care de pe acum conturează un destin exemplar). În mod corelat, îndreptîndu-se către mediul urban, Marin Preda s-a îndreptat către istorie în accepţiunea cea mai proprie şi mai modernă a acestui cuvînt. A **opta** pentru istorie. Lumea satului, permanentă, inamovibilă începe să dăinuie în el ca o substructură. Corespunzător, realismul său (de concepţie şi de stil) s-a diversificat. Sobru şi grav, enunţînd reţinut fapte şi judecăţi atunci cînd se aplică la istorie şi la terenul propice prin excelenţă al acesteia — oraşul ; poetic, plin de culoare şi de sugestie dar fără dulcege nostalgii atunci cînd se aplică satului „scufundat“ în memorie, în adîncul mişcător al istoriei. Esenţa lumii ţărăneşti i s-a topit scriitorului în oase, ca sarea şi calciul, întărîndu-i scheletul.

Marius Robescu

Şcoala moralistului

După o expresie aforistică, există cărţi care pun probleme şi există cărţi care rezolvă probleme. Textul trebuie luat cum grano salis, căci nu vom găsi niciodată în practica literară cazul pur, starea ideală a uneia sau alteia dintre cele două ipostaze, dar nu înseamnă că el nu indică, în acelaşi timp, un adevăr general, viu, tocmai prin structura sa paradoxală. Cum e posibilă această disjuncţie a spaţiului artistic, omogen prin realitatea ficţiunii care-l defineşte şi-l întemeiază într-o relativă autonomie faţă de percepţia spaţiului real ? Orice operă nouă este, şi înfruntăm aici o tautologie, o creaţie, adică o re-creaţie a propriului nostru trecut, înţelegînd prin acesta atît experienţele eului individual, cît şi pe acelea ale eului colectiv. Ca fiinţă teleologică, omul, în particular artistul, îşi retrăieşte, îşi reinventă trecutul în funcţie de categoria care-i domină viaţa spirituală : memoria sau imaginaţia.

Lectura ultimului roman publicat de Marin Preda, **Delirul,** (vizînd scenele violente ale istoriei naţionale din anii 1940—1941 în contextul european) ne pune în faţa unui astfel de caz : în ce măsură dialectica memorie — imaginaţie poate încadra o carte, **grosso modo,** între cele care „pun“ probleme sau între cele care „rezolvă“ probleme ? Orice scriitor îşi scrie opera după chipul şi asemănarea sa, adică îşi retrăieşte trecutul în funcţie de ceea ce acesta l-a făcut să devină el însuşi, **prezenţa,** semnul tuturor actelor revolute, dar **acum** nu reale, ci virtuale, întrucît ele nu mai sînt percepute în concreteţea lor iminentă. Astfel, dacă devenim ceea ce sîntem sau sîntem ceea ce devenim printr-o selecţie, o alegere operată conştient sau nu în propriul nostru trecut, se poate spune, din punctul de vedere al artistului, că între memorie şi imaginaţie nu este o deosebire de sens, ci numai de intensitate : dacă memoria înseamnă aducerea în prezentul real a unor experienţe revolute, imaginaţia proiectează aceleaşi experienţe ale trecutului într-un timp ipotetic, problematic, timpul viitor : ne amintim viitorul în măsura în care ne imaginăm trecutul. Acelaşi trecut, imaginaţia îl retrăieşte **in potentia,** iar memoria **in actu.** Abia acum trebuie să punem în lumină adevărata, marea deosebire dintre cele două categorii : dacă memoria urmăreşte un scop în succesiunea evenimentelor trecutului şi, în funcţie de clarificarea acestui scop, va pronunţa o judecată apodictică, imaginaţia se foloseşte de acelaşi trecut ca de un mijloc, iar modalitatea judecăţii tutelare va fi una de ordin problematic.

Universul artistic al lui Marin Preda este structurat pe coordonata memoriei în sensul că scriitorul, cercetînd cauzele în lanţul de evenimente ale trecutului, trebuie să le găsească un scop, o finalitate morală. Aceasta este şi una dintre explicaţiile pentru care autorul **Morometilor** a devenit un scriitor exemplar. Trăind sub cupola memoriei, individuale şi colective, asemenea unui melc sau unui englez, Marin Preda îşi duce casa în spinare prin cele mai disonante situaţii şi medii fără să se tulbure de „obiceiul pămîntului“. Avînd conştiinţa simplă şi tăioasă că oamenii sînt muritori, dar că bucuria vieţii este eternă, Marin Preda a creat, prin disimularea personajelor sale, un stil al evitării, al aminării unei decizii extreme, deşi datele realităţii (aparent) imediate, impun un astfel de act. Dar ceea ce-l pune la adăpost pe autor (personaj) este tocmai **faptul că el a operat,** în complicitate cu „lectorul ipocrit“ o selecţie prealabilă în datele memoriei, încît, în locul sentimentului de contrariere şi stupoare, atît de intim oricărei „opere deschise“ unde, ca la Petersburg într-o zi din secolul trecut „vînturile bat deodată şi din toate părţile“, se instalează certitudinea unui pact universal valabil prin sigiliul său moral.

Acest stil al evitării stărilor patetice Marin Preda îl practică şi în ultimul său roman, deşi problematica **Delirului** este tocmai de natură tragică. Dar creatorul **Morometilor** nu se dezminte, nu-şi îngăduie metamorfoze în percepţia lucrurilor fundamentale. Omul în faţa dragostei, a minciunii sau violenţei reacţionează la Bucureşti ca şi la Siliştea — Gumeşti. În acest sens să ne amintim că Luchi face pasiunea ei pentru Ştefan ascultîndu-l pe acesta din urmă vorbindu-i lui Niki despre fata din satul lui. Confesiunea lui Ştefan, cu efectul ei imediat, are şi alte coincidenţe în comportamentul paralelei Siliştea — Bucureşti : Luchi îl ia de braţ şi-l duce în casa ei pe Ştefan la fel de spontan (şi neaşteptat !) cum Ioana Radei l-a dus în grădină pe al lu' Parizianu în ajunul plecării definitive a acestuia din satul natal. În aceste două episoade, echivalente pînă la identificare, scriitorul implică permanenţa unui criteriu moral, a unei viziuni sintetice întemeiate pe invariantul memoriei.

Delirul este un roman complex, şi o parte extrem de interesantă a lui o găsim realizată pe dimensiunea istorică. Marin Preda ştie că nu poţi scrie bine decît despre lucrurile pe care le-ai trăit fie real, fie imaginar, adică tot din combinarea unor percepţii reale. Ultimul său roman, în mare măsură construit pe documente şi personalităţi autentice, spuse pe numele lor (Antonescu, Hitler, dr. Hacha, Iorga etc., etc.), altele cu nume schimbat, este o secţiune nu numai prin diferitele medii ale Bucureştilor din anii 40, dar şi o încercare de a întegra destinele României în cele ale Europei din ajunul ultimului război mondial. Fidel memoriei şi deci moralei, Marin Preda îşi îngăduie, în paginile istorice, o singură disimulare : aceea a detaşării, a analizei obiective, realiste a evenimentelor, a motivaţiilor care împing personajele la acţiune. Dar această privire „de sus“ nu înregistrează rece, ca o fotografie, binele şi răul care zguduie lumea din temelii : judecata morală a scriitorului este netă : „Un om, în delir, sparge şi distruge tot ce întîlneşte în cale. Dar ce poate un om întîlni în cale ? Propria-i casă şi cel mult cartierul în care poate alerga bezmetic cu un cuţit în mînă. Este repede prins şi virit de braţe omeneşti, ca şi ale lui, într-o dubă care a fost între timp chemată. Dar dacă înlocuim cartierul cu un continent şi individiul comandă armate puternice ? Cuvintele şi hotărîrile lui devin acte istorice. Prin delirul său istoria se exprimă, ea însăşi în delir...“ (p. 331). Scriitorul se întreabă aici dacă nu cumva delirul de grandoare al unui om, în speţă Hitler, şi nu fatalitatea istorică, a aruncat lumea în dezastrul celui de-al doilea război.

Alternanţa dintre adevărul obiectiv şi ficţiune, alternanţă care stă la temelia romanului, nu creează nici o clipă impresia adiţiunii de elemente eterogene, ameninţate să se constituie într-o compoziţie barocă. Deşi libertatea artistului este foarte îngrădită în ceea ce priveşte mişcarea personajelor reale, controlabile istoric, lui îi rămîne o şansă : aceea a fidelităţii faţă de ele, de ceea ce au caracteristic, esenţial, evident în măsura în care acest esenţial îşi găseşte ecoul în registrul prezumat infinit al scriitorului. Marin Preda a reuşit să creeze un spaţiu omogen din atîtea elemente, uneori imposibile, adesea contradictorii, tocmai prin reducţia operată de memoria sa circumspectă : totul trebuie să se supună legii morale. În consecinţă istoria, trăită ca un caz particular al memoriei, se va supune imperativului acesteia nu numai ca judecată asupra trecutului, dar şi ca prag liminar al imaginaţiei, implicînd un proiect al viitorului.

Vom spune că necesitatea unei astfel de cărţi, „plutea în aer“ şi că nu e numai o întîmplare fericită că ea ne-a fost dată de Marin Preda. Cînd sînt puse în joc destinele unor mase uriaşe de oameni, şi nu doar ale unui singur individ, calitatea esenţială a naratorului, a „cronicarului“ este altitudinea etică de la care contemplă mersul evenimentelor, tăria de a renunţa la ispitele frivole ale invenţiei pitoreşti (şi cîţi artişti le rezistă oare ?) consacrîndu-se adevărului, sau, mai bine zis, semnificaţiei morale a acestui adevăr. Despre societatea românească din vremea primului război mondial au apărut relativ repede destule romane, dintre care unele şi-au cîştigat un loc sigur în istoria literară **(Pădurea spînzuraţilor, Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război, Întunecare** etc.). **Delirul** lui Marin Preda (aflat la primul volum) este prima încercare importantă, deşi tîrzie, de abordare a epocii celui de-al doilea război prin revelarea unui destin individual, al tînărului Ştefan Paul, integrat în destinul colectiv, al naţiunii române. Importanţa covîrşitoare a momentului nu mai are nevoie de argumente. Mutaţii fundamentale în istoria noastră îşi au rădăcinile aici, încît misiunea prozatorului ne apare cu atît mai dificilă cu cît raportarea sa la o anumită cristalizare a evenimentelor în timp reclamă o conştiinţă responsabilă, o angajare hotărîtă de partea adevărului. Din aceste motive ni se pare că nu este doar o întîmplare fericită abordarea de către Marin Preda a unuia dintre cele mai tulburătoare momente din existenţa poporului nostru. Fiu al memoriei şi al moralei, Marin Preda era chemat să umple un gol resimţit ca o vină dureroasă în conştiinţa noastră literară, să învingă o boală prin scrierea **Delirului.** Revenind la aforismul de la începutul acestor însemnări, vom conchide că Marin Preda îşi pune acele probleme pe care le poate rezolva la nivelul înaltei sale conştiinţe profesionale.

Dan Laurenţiu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACŢIE
Redactor şef : Nicolae Dragoş
Ioan Alexandru, Teodor Balş (secretar general de redacţie), Geo Dumitrescu, Radu Enache Alexandru Papilian Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct).

REDACŢIA : Bucureşti. Piaţa Scînteii. Nr. 1
ADMINISTRAŢIA : Şoseaua Kiseleff 10, tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII“
Paginator Nicolae Ion

ANUL XVIII
Nr. 8 (669)
Simbătă
22 februarie
1975
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Proza între originalitate și mimetism

Dintre toate genurile literare, cel epic, și din cadrul acestuia cu deosebire romanul au menirea de a surprinde, în semnificațiile lor majore, în amploarea lor, spațiile infinite ale realității. Prin conflicte autentice, adînc umane, prin personaje a căror evoluție să le îndreptățească să concureze — cum aspira un mare scriitor realist — starea civilă, proza se poate constitui într-o cronică specifică a unei realități social-istorice. Nu încape îndoială că lumea balzaciană, atît de fastuos ramificată, a existat aievea, iar aprecierile lui Marx asupra valorii istorice a operei marelui prozator au darul de a sublinia încă o dată relația indispensabilă dintre literatură și istorie, dintre creație și sugestiile fertile ale vieții sociale.

Literatura, proza cu deosebire, a fost întotdeauna — ne referim la marea literatură — un document de epocă. Nicolae Filimon, I. L. Caragiale, Duiliu Zamfirescu, Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Camil Petrescu, Eugen Barbu, Marin Preda, Zaharia Stancu, — scriitori a căror operă investighează epoci și medii diferite, în modalități epice diverse — atestă prin creația lor o asemenea afirmație.

Iată de ce, pe lîngă efortul notabil al criticii literare de a consemna și comenta, cu operativitate, aparițiile editoriale, sînt necesare articole cu caracter mai general, prospecțiuni multidimensionale ale fenomenului artistic. O istorie a literaturii se alcătuiește din autori. O literatură din opere. De la sine înțeles că și în comentarea *la zi* a creației, criticul va căuta *opera*, cartea care prin valoarea ei, prin forța cu care investighează o lume, prin pregnanța personajelor, prin viziunea superioară propusă asupra unei realități social-umane, circumscrise în timp și spațiu — prin toate aceste calități, și prin altele neenunțate aici, are caracter de exemplaritate. De aici, numeroase întrebări : în ce măsură proza tinerilor scriitori aspiră — prin valoarea și impactul ei cu realitatea noastră socială, cu viziunea noastră asupra timpului istoric în care trăim și pe care-l dimensionăm cu luciditate creatoare — la durată ? În ce măsură cărțile mai tinerilor autori impun atenției, nu atît prin capacitatea de a-și asuma formule epice mai puțin frecventate, cît prin capacitatea de a investiga o realitate definibilă istoric, de a angaja destine umane în confruntări care să nască în conștiințe, la lectură, sentimentul actualității ? În ce măsură viața, ofertele ei inepuizabile, îndeamnă pe scriitor la construcții artistice, la opere de ficțiune aspirînd spre viziuni istorico-filosofice cu șansa duratei ?

Din romanele apărute în ultima vreme s-ar desprinde, între multe alte caracteristici, și aceea a unor mai acute, mai grave interogații asupra rațiunilor existenței ? Proza tînără pare a se fi problematizat, a aspira mai mult la o implicare în realitate, la asumarea unor responsabilități civice, etice. Aceasta și pentru că are în literatura mai vîrstnicilor multe modele demne de interes din acest punct de vedere.

Și totuși în multe proze, semnate de autori tineri, sînt mai degrabă de semnalat formule artistice noi, rezultat al receptării mai vii a unor modele moderne din proza contemporană a lumii, o mai sigură stăpînire a mijloacelor lexicale, chiar pînă la prețiozități stilistice, uneori un exces de divagații eseistice — dovadă a unui întins univers spiritual, a unor acumulări prin lecturi, mai bogate — decît acel efort de creație ce poate să îndreptățească aspirația spre sinteza socială, umană, aspirația spre documentul semnificativ de epocă.

Observația asupra lumii din jur nu este întotdeauna cuprinzătoare. Procesul de selectivitate din social, dependent desigur de experiența de viață a autorului, pare a se afla într-o fază incipientă. Mai vechi șabloane epice sînt abandonate în favoarea altora mai noi. Ar merita să fie aduse în atenție multe exemple ; ne vom opri la acela al personajului căruia i s-a făcut, la un moment dat, o nedreptate și care prilejuiește multor autori reconstituiri nu o dată tezist-didacticiste. Situații identice, personaje din aceeași familie, trec dintr-o carte în alta, de la un autor la altul, mai mult sau mai puțin abil. În asemenea cazuri nu mai vorbim de structuri literare autentice ci cel mult de o inteligență livrescă. Iar în perspectivă, durabilitatea operei, vidată de conflicte și personaje original gîndite, credibile, memorabile, cu existențe superioare, este pusă inevitabil sub semnul întrebării. Sînt cîteva posibile teme de meditație. Evident, proza de azi reține atenția prin efortul vizibil de depășire a unor vechi tipare prin aspirația celor mai mulți dintre autori de a gîndi epoca și oamenii ei cu mai multă gravitate. Conflictele înseși sînt altele, pentru că însăși viața, condiția individului în societate, gradul lui de cultură s-au schimbat radical. Prozatorul nu poate rămîne insensibil la mutațiile sociale, morale ce s-au produs. Ceea ce, așa cum se subliniază în dezbaterea noastră publicată în acest număr, se și întîmplă în cazul autorilor de autentică vocație. Punerea în lumină a cîtorva mai recente locuri comune, a posibilității de a se contura, prin circulație artificială a unor mai noi conflicte, un fel de neo-schematism, dovedește, credem, oportunitatea unor discuții cu caracter mai general asupra creației artistice, a unor dezbateri la obiect, năzuind spre finalități constructive. Dezbateri cu atît mai necesare cu cît la recentul Congres al partidului, literatura a fost investită cu nobile responsabilități civice, educative. O literatură cu rezonanțe ferme în conștiința cititorului de azi și de mîine se cere să aspire la a surprinde din realitatea noastră situații cu putere generalizatoare, de a întruchipa personaje care prin modul de a gîndi și acționa să se situeze firesc în contemporaneitate, să legitimeze un viu dialog de idei și sentimente, un veritabil ecou emoțional. Să fie, deci, o literatură a socialului, în care dialectica vieții surprinsă cu talent în pagina scrisă să se constituie în pledoarie durabilă pentru valorile umaniste.

Nicolae Dragoș

CITIȚI ÎN PAG. 4—5
Masa rotundă :
PROZA ÎNTRE
ORIGINALITATE ȘI MIMETISM
Participă: Dan Cristea, Nicolae Ciobanu, Mircea Iorgulescu, M. Ungheanu

a patriei cinstire

Imnul Soarelui

Ghioceii sparg culoarea iernii
Soarele se stringe în livezi
florile dau buzna-n fiecare
uită omul recile zăpezi.

Imnul Soarelui mă cheamă în pridvor
mă înundă pînă-n joc adînc de scris
văd nemărginiri de cer și plaiuri
România-și toarce firul ei de vis.

Eu răspund de Soare și de mine
de răspîntii nu mă tem de fel
de la Decebal mi-am luat tărie
de la timpul meu culoare de oțel.

Tot votez cu Soarele, cu Omul
este gîndul meu din urmă și dintîi
merg cu lumea nouă-n răsărituri
n-am nici-o fisură în călcîi.

Ion Bănuță

125 de ani
de la nașterea pictorului Ion Andreescu

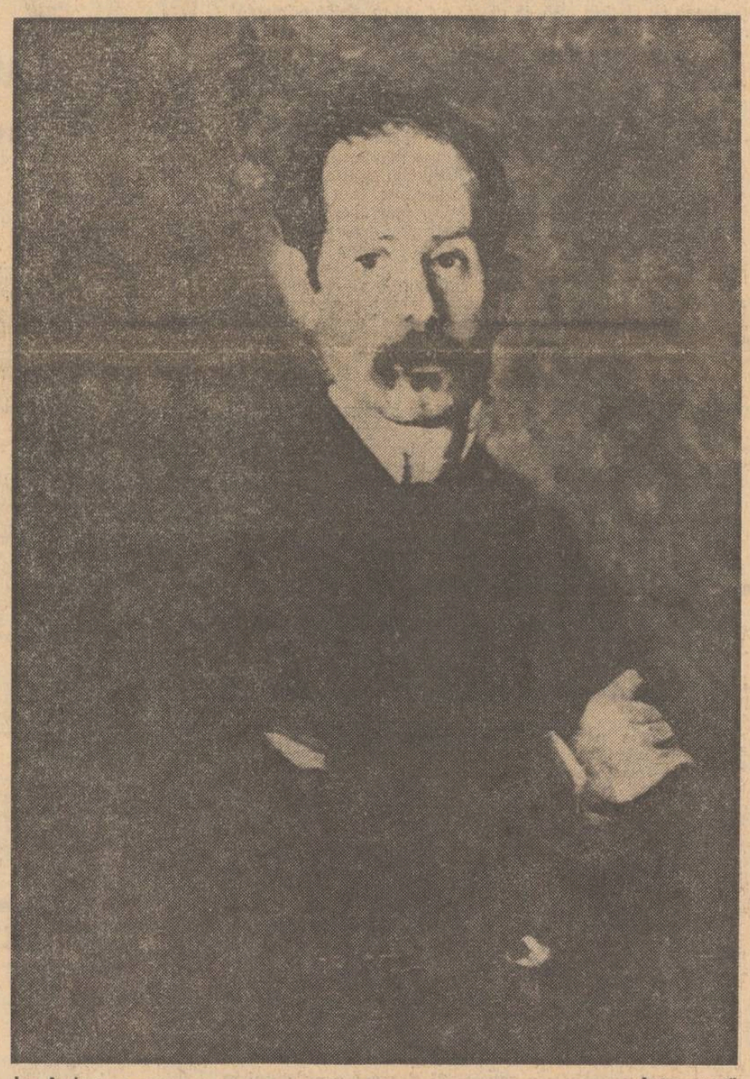

Ion Andreescu „Autoportret"

Mesajul evocării

Este o rară bucurie de a scrie despre acest mare pedagog transilvan, unul dintre cei mai neosteniți promotori ai Unirii Transilvaniei cu țara, cititorul Universității din Cluj, directorul Institutului de pedagogie și de educația națiunii înființat prin mijloace proprii, autor a peste o sută de cărți tipărite și a peste o mie trei sute de studii și articole publicate în reviste din țară și străinătate care a lăsat o moștenire impresionantă de documente și manuscrise asupra școlii ardelene și culturii române în general pe lîngă o bibliotecă imensă de neprețuit care, împreună cu documentele, a fost donată de urmași Arhivelor statului cu generozitatea și onestitatea ce-a caracterizat toată viața acestui înflăcărat patriot care a lucrat pînă în ultima clipă, un vlăstar pilduitor al milenarei noastre înrădăcinări organice în ființa lumii.

Născut în Săliștea Sibtului, această Atenă a Transilvaniei în deceniul întîi de început de veac, va pleca la studii în Germania de unde se va întoarce în 1910 cu un doctorat care a stîrnit un larg ecou la vremea lui, în care arată primejdia de care era amenințată populația majoritară din Transilvania prin interzicerea limbii natale în școli de către autoritățile din acea vreme. Lucrarea a fost susținută la cunoscutul pedagog Rein de la Universitatea din Jena și la filozoful laureat al premiului Nobel, Eucken, și publicată îndată a fost unul din mijloacele de luptă împotriva nefastei propagande de desnaționalizare ce caracteriza imperiul austro-ungar în general în ultima lui fază de existență.

Marele patriotism — drept și onest și înflăcărat al neostenitului cărturar — ce transpare din miile de pagini ale cărților sale, spiritul său democratic, fiind prieten de-o viață cu Dr. Petru Groza și cu toate mințile luminate ale poporului nostru din prima jumătate de veac, îl așează pe Onisifor Ghibu lături de corifeii școlii ardelene, de mesianismul social al unui Bărnuț sau Bălcescu.

Editura Dacia a tipărit recent un prim volum de amintiri din imensa moștenire în care Onisifor Ghibu evocă șase mari scriitori și

JURNAL DE POET

profesori pe care i-a cunoscut din aproape, cu care a lucrat ca pedagog și ctitor al Universității din Cluj-Napoca. Sînt evocați cei trei mari poeți : Coșbuc, Goga și Blaga și trei istorici fără seamăn : Iorga, Pârvan și Sextil Pușcariu.

Autorul și-a propus să scrie numai lucruri trăite, referindu-se „la momente petrecute de mine împreună cu cei despre care scriu". Cartea apare astfel ca un document neprețuit în ce privește caracterul acestor mari patrioți, poeți și istorici :

Sîntem uimiți de seninătatea aproape angelică a lui Coșbuc, de spiritul său de într-ajutorare față de cei lipsiți, de inalta lui erudiție și modestie.

Iorga, acest geniu al hărniciei, istoricul neîntrecut al poporului său este evocat în pagini de neuitat. Iată-l pe Iorga cu nevasta sa alături, ca un proroc cu barba sa falnică, în căruță de țară umblînd din sat în sat, pe drumuri rele, luni de zile în căutare de documente prin poduri de biserici și case bătrînești, prin care să adevereasă, istoric, unitatea de spirit și vechime a ființei noastre în aceste locuri.

Impresionant apare Goga, poetul care a cucerit o țară prin marea poezie, care pe lîngă rarul său har poetic, era un înflăcărat vorbitor, angajat cu toată ființa în realitățile zbuciumatei vremi premergătoare Unirii Transilvaniei.

Cît de profund și angajat în ființa Patriei era Pârvan, cu cîte jertfe și umilințe personale și-a implinit lucrarea nepereche de istoric și pedagog național.

Onest și generos și ordonat, pătruns de spiritul jertfei de sine, apare Pușcariu, omul legat de istoria cuvîntului la noi. Preocupat de opera sa și ziditor apare tînărul Blaga, poetul și universitarul.

De altfel, toate aceste șase pilduitoare personalități sînt văzute în fața lor de pedagogi, de educatori ai poporului lor, de tribuni înflăcărați pentru ideea dreptății și luminării sale prin propria lor luminare și dreaptă viețuire De înaltă ținută morală apar toți în momentele hotărîtoare, gata de sacrificiu, deschiși spre înnoire.

Suflet nobil și drept, dăruit trudei îndelungi, de multă cuviință omenească după modelul marilor noștri ctitori, de la Neagoe și Ștefan pînă încoace la Bălcescu și Eminescu, Onisifor Ghibu deschide ferestre vii asupra realităților istorice cu care am avut și avem a ne confrunta într-o creșterea dreptei noastre staturi între celelalte neamuri.

Ioan Alexandru

țara întîmpină alegerile

Panteonul democrației

Libertatea este un mare adevăr al prezentului nostru. Pe temelia acestei fraze, deasupra articulațiilor ei, a început să se sedimenteze de mai bine de trei decenii o nouă față a spiritualității românești. În decursul îndelungatei noastre istorii au fost foarte rare momentele cînd se poate spune că am gustat din fructele libertății. Necesitatea, cu forța ei intempestivă, ne punea pumnul în gură silindu-ne să o acceptăm. Apollinic prin naștere și rezistent prin vocație, românul a trecut cu stoicism prin toate. Am avut libertăți, ce-i drept, dar putem spune cu mîna pe inimă că n-am fost niciodată cu adevărat liberi. Poate tocmai de aceea, prin tot ce a creat mai de preț geniul poporului nostru trece broderia de arnici incendiari ai unei dialectici superioare a libertății. O dialectică distilată la temperaturi inalte, care ne purifică și ne ține loc de soare interior. Manole alege zborul către pămînt și eternitate, ca pe un refuz de a multiplica, de a trage în serie, tulburătoarea sa plămădă. Destinul tragic și-a pus, implacabil, pecetea pe setea noastră de libertate. Exemplele pot continua cu martirajul lui Mihai și al Brâncoveanului, al lui Horea și Tudor, și Iorga ei au plătit cu viața să nu uităm niciodată. Au plătit prin urmare cu viața ca întreg și cu viața ca parte : cu lumina și vina tînără a ierbii, cu piinea și vinul, cu femeia iubită și munca. Prin ei putem spune astăzi că sîntem, că devenim liberi. Jertfele lor au fertilizat pămîntul românesc în așa fel încît edificiile nu se vor mai nărui peste noapte, frații nu s-or mai tăia între ei și limbile focului se vor retrage neputincioase în fața clorofilei din frunze. Și e frumos și e omenesc colțul acesta din cultura română în care se află inscrisă veșnic veneratia pentru cei care ne-au deprins cu gustul libertății. Important este și pentru noi, scriitorii tineri, că sîntem liberi. Că gestul nostru de a ne așeza la masa de scris face balanță, firească și demnă cu gestul păsării de a se ridica în tării. E dificil să înțelegi libertatea fără a cunoaște din proprie experiență antiteticul ei, opresiunea. De aceea noi, cei mai tineri truditori pe cîmpul sacru al literaturii nu avem o sarcină ușoară. Istoria a optat pentru libertatea noastră. Noi vom lupta pentru apărarea ei. E îmbucurător faptul că întreaga noastră generație înțelege libertatea nu ca o permisiune, ci ca o datorie. Nu permisiunea de a face orice, ci datoria de a veni în întîmpinarea comenzilor sociale și a necesităților umaniste ale cetății. Propensiunea noastră nativă către libertate are de aceea, în anii luminoși ai comunismului, ai acestei opțiuni vitale pentru omenire, o acoperire practică. Spunînd toate acestea, apare legitimă întrebarea : ce înseamnă să fii liber în România anului 1975 ? Răspunsul îl vedem sălășluind oriunde împrejurul nostru, de la bunăstarea oamenilor la limpezimea conștiințelor.

De ce scriu aceste rînduri despre libertate acum, la sfîrșitul acestei heraldice ierni carpatine ?

O simt oare mai aproape acum decît era înainte ? Da, este într-adevăr cu mult mai aproape de sufletul meu, mai aproape de întregul puls al cetății. Luna martie va lăsa peste țară brocartul suav al unei trainice democrații. Îi vom alege pe cei mai buni dintre noi, pe cei care ne vor reprezenta în fața cetății făcînd din aspirațiile noastre spre propășire propriile lor aspirații. Și odată cu alegerea noastră, vom intra în muncile primăverii mai limpezi, mai înțelepți.

Corneliu Vadim Tudor

OPȚIUNI

Personajele în care ne regăsim

Într-un anume sens, există o singură virstă a lecturii. O virstă care și-ar fixa ca graniță temporală sfîrșitul copilăriei, moment, aproape insesizabil, cînd imaginația secătuiește și lucrurile și oamenii și relațiile din jur încep să se așeze în locul lor, să capete un contur din ce în ce mai exact și — într-un fel — dezamăgitor. Acum începe deobicei cunoscuta maladie a lecturii, pasiune istovitoare a adolescentului lunatic care citește tot ce-i cade în mînă. „Virsta lecturii" implică bovarismul, în cel mai obișnuit sens al lui. Realitatea — încă inexistentă altfel decît prin date sumare și superficiale care doar mai tîrziu își vor revela profunzimea — i se pare lectorului — în acești ani, literatura. (Și mă refer aici în special la proză pentru că numai proza poate suplini necunoașterea lumii, numai ea poate oferi în schimb acea cunoaștere esențială și totuși subiectivă, a ei). Cu timpul, într-un mod obiectiv și necesar, realitatea invadează din ce în ce mai mult existența. Realul începe să nege literatura. Pînă cînd maturitatea înlătură pentru totdeauna preeminența literaturii, preeminența prozei față de de viață. De-acum înainte universul prozei poate fi resimțit ca un univers paralel, guvernat de convenția artistică, un univers comparabil cu altele, în care se poate intra și ieși confortabil,prin gestul obișnuit al lecturii. Frecvent, cititorul suprapune cele două lumi și le compară cu un criteriu exact : criteriul **adevărului.** Un criteriu care, cu modificările de semnificație și rigoare, există prezent și în conștientul și în subconștientul prozatorului. Întreg drumul evolutiv al prozei (luată în cea mai curentă accepție a ei) se poate urmări și printr-o progresie a adevărului, progresie a — cum o numea Vianu, vorbind în fapt despre altceva — „unei conștiințe ...orientată către dibuirea realului, sub vălurile ei transfiguratoare". Specifică prozatorului modern este veghea lucidă deschisă spre aproximarea realului, spre adevărul lui, diminuat de insuficiența privirii, de convenția literară și de normele curente, de nevoia de cruțare, și, mai ales, de autocruțare. Pentru că „realul în stare pură oprește cu instantaneitate inima" (Valery), totul trebuie privit de la început, pentru prima dată, cu un ochi nemilos și incordat. De aceea se vorbește despre luciditatea prozatorului, despre „observația socială (sau psihologică) necruțătoare". O luciditate al cărei prim sacrificat va fi el, prozatorul. Fiecare nouă construcție analitică și-a cucerit durabilitatea numai zidind în ea revelațiile, conștiința sinuoasă a autorului ei. Pînă în cazul celor mai obiectivi creatori. „Nici unul dintre cititorii mei n-a știut că, rizind de eroii mei, a rîs de mine. Aveam... îngrămădite în mine tot felul de ticăloșii posibile, din fiecare cîte puțin... Pradă unui neobișnuit proces sufletesc, am reușit să le transmit eroilor mei", mărturisea, într-o corespondență a sa, Gogol. Cunoașterea celorlalți este în primul rînd o neiertătoare autocunoaștere — și abia pe urmă o recunoaștere, o înțelegere. Pentru că luciditatea prozatorului trebuie să fie în același timp sinonimă cu cea mai profundă înțelegere, cu putința de a desprinde sensurile ultime, plurivalente. Cruzimea privirii atotștiutoare a lui Flaubert din care se va naște Emma Bovary, și destinele, inseparabile de al ei, ale locuitorilor din Tostes și Yonville. Cruzimea privirii lui Tolstoi, a cărei minuțioasă atenție, fixată asupra agoniei lui Ivan Ilici, cuprinde întregul derizoriu al unei existențe încheiate și tîrziile revelații. De aceea actul de a scrie proză implică în mod necesar curajul. Curajul de a aștepta să se ridice pînă la el înțelegerea publicului (Stendhal), curajul în fața unui cod moral perimat (Flaubert), curajul civic, de-atîtea ori invocat, care înseamnă, chiar pentru un Tolstoi, aminarea cu decenii, pînă după moarte, a unei ediții integrale, a operei sale. Dar, poate în primul rînd, curajul privirii scormonitoare, care să coboare în adînc, să poată atinge profunzimea de unde se desprinde înțelesul ambiguu al fiecărui fapt. Rădăcina ultimă, în care categoriile clasice își pierd separația clară, se împletesc într-un înțeles unificator, în care binele crește organic din eroare, durerea poartă masca grotescului, răul nu se răscumpără neapărat prin suferință, dar implică și altruism, generozitate.

Gen al maturității, proza trăiește prin personajele ei. Oricît s-au nuanțat sensurile, oricît s-a îmbogățit tehnica li-

Continuare în pag. a 2-a

ÎN ACEST NUMĂR:

● Puterea criticii de Eugen Simion ● Cartea de debut de C. Stănescu ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Cenaclul revistei „Luceafărul" ● Sport

cronica literară

Dumitru Buznea: „Noi și pămîntul“

Marius Tupan: „Mezareea“

Monica Săvulescu: „Tulburi apele Crasnei“

În cărțile începătorilor se întipărește de multe ori ca într-o materie lesne impresionabilă sigiliul literar al unei epoci. Dacă vrem să știm ce obsesii tematice avea un moment literar, ce predilecții stilistice, ce ticuri își făcuseră loc ne putem adresa cu încredere cărților semnate de autori încă neformați în întregime. Curios, dar, adesea, debutanții țin mai înainte de a se singulariza prin aspectul scrisului lor la asimilarea lor în pasta comună a perioadei literare.

Dumitru Buznea scrie o carte despre țărani dar, în ciuda incontestabilelor dovezi care ne arată că autorul cărții nu e deloc străin de subiectul și de oamenii despre care ne vorbește, sentimentul, care ne însoțește cu precădere lectura, este că tot ceea ce ne oferă cele aproape două sute de pagini ale cărții a mai fost citit și văzut undeva. Dumitru Buznea scrie despre o cooperativă agricolă de undeva din Moldova, adică despre oamenii ei, fie ei cooperatori simpli sau indivizi cu responsabilități speciale. Una din intențiile de seamă ale autorului este să ne releve fondul particular de umanitate al acestei lumi, adică firea specifică și profundă a țăranului. Intenție e frumoasă și tentativa grea. Aici Dumitru Buznea are premergători importanți, între care unii străluciți. Dar **Noi și pămîntul** ignoră experiența lor și reia totul de la capăt. Este în roman un grăjdar, Talică, a cărui frumusețe sufletească vrea să ne-o impună autorul, fără însă să observe că reeditează într-o versiune stîngace și sărăcăcioasă, situații din romanele lui Duiliu Zamfirescu al cărui baci, Mihu, îndrăgostit de ciini și de stele este un precursor strivitor pentru personajul zugrăvit recent. Iată de ce autorul trebuie să-și pună serios întrebarea dacă se poate scrie despre țărani ignorînd experiența acumulată a unei întregi literaturi. O figură care-și are greutatea ei indiscutabilă în economia romanului **Noi și pămîntul** este Cîrnu, mai întîi paznic de cîmp și apoi îngrijitor la grajdurile cailor, din care autorul ține să facă personajul său malefic. Intenție care nu este însă susținută cu consecvență. Cîrnu participă și este chiar organizator de furturi din avutul obștesc, se pricepe să bage spaima în animalele de care, în aparență, îngrijește, dar la cititor nu ajunge mobilul acestor acțiuni, motivația lor fie ea și superficială. În cele din urmă personajul creionat astfel pare a fi o transmisie rău preluată din alte cărți ce s-au mai scris despre cooperativele agricole de la noi sau din alte părți, cooperative în care mai întotdeauna se insinua un ins priceput, care urmărea în realitate cu totul alte scopuri decît ale majorității, reușind sabotaje abile, și provocînd pagube considerabile. Silueta lui Cîrnu nu poate fi ruptă din galeria atît de cunoscută a răuvoitorilor intruși în noile colectivități de muncă.

Al treilea personaj la care ne oprim, pentru că și el este o moștenire literară, căreia Dumitru Buznea nu-i adaugă nici un element nou, este președintele cooperativei agricole de producție pe numele său, semnificativ, de Hăisan. Hăisan este președinte vechi, dintre ai satului, om capabil, dar discreționar și lipsit de orice scrupule atunci cînd e vorba să-și realizeze țelul, adică producția propusă la hectar. Aici influențele se amestecă și în personajul numit par a răsuna mai multe ecouri. Unul vine evident din **Bărăganul** lui V. Em. Galan, unde cititorul a mai întîlnit un conducător de întreprindere agricolă energic și iscusit care stă de la distanță în fruntea vecinilor concurenți cu ajutorul unor mijloace nerecomandabile. La un moment dat pare a se prefigura un conflict între autoritarul președinte și tînărul inginer agronom, conflict în a cărui configurație de forțe și caractere răzbat, după cîte se pare, trăsături din nuvela lui Ion Lăncrănjan **Eclipsă de soare**, dacă nu cumva o reminiscență de lectură a împrumutat, pentru scurtă vreme, împricinaților din **Noi și pămîntul** ceva din înfățișarea și încrîncenarea combatanților din **Bătălie-n marș** de Galina Nicolaevna. De altfel, autorul dă mereu întîlniri cititorului sub arcade cunoscute. Rebeliunea animalelor în grajdul care lua foc, primejdie în care și Hăisan și inginerul luptau cot la cot, e o palidă răsfrîngere, desigur, involuntară, a unei scene sadoveniene din **Bordeienii.** Acolo locul focului îl avea viscolul.

Pentru secretarul de partid nu mai încercăm să găsim nici o corespondență într-atît este de simplu de constatat clișeul cunoscut. Secretarul nu iese din primul moment la vedere. El lasă pe noul venit să se desfășoare, dar îi veghează din umbră gesturile etc. Chiar atunci cînd iese din vechile șabloane autorul n-o face decît să le părăsească pentru cele noi. Frăsina Onuți, singura brigadieră femeie din sat, este o fostă chiaburoaică, cu o istorie binecunoscută în sat. Și acest personaj, periferic în **Noi și pămîntul,** are cîteva versiuni cinterioare la alți autori.

Dacă acestea sînt coloanele de susținere ale bolții arcuite de roman cum este romanul ?

Personajul central este un tînăr inginer agronom trimis cu repartizare la Zăvorani. Cartea își propune să studieze la prima vedere felul cum noul venit se adaptează la situația existentă. Inginerul începe tare, trece printr-o criză de inadaptare pentru a o lua însă din nou de la capăt, mai atent, cu mai mult tact. Ceea ce e foarte plauzibil și se întîmplă în mod curent în viață. Pus în fața situației de a ne prezenta însă frămîntările și tribulațiile eroului său, Dumitru Buznea face însă un involuntar tur de forță în direcția inversă celei dorite. Aici se îngrămădesc alte clișee. Tînărul fuge de la țară la oraș, acolo e buzunărît de o prostituată, și este convins de această întîmplare, în care un rol benefic are și inginerul vecin, mai realist și mai experimentat decît el, că trebuie să se întoarcă în sat și să ia totul de la capăt. Inginerul lui Dumitru Buznea se schimbă brusc și radical. Toate ideile ce nu-i veniseră pînă atunci în minte îi vin acum, toate inițiativele ce nu-i trecuseră prin cap pînă atunci, deși ar fi trebuit să-i treacă, sînt puse cu succes în aplicare. Psihologia, în sensul literar îndătinat al cuvîntului, pare a nu-l interesa deloc pe autor. De ce se petrec lucrurile așa și nu altfel nu aflăm. Motorul intern al noii dinamici a personajului nu ne este dezvăluit. Desigur, am mai spus, plauzibil este totul, dar artisticește vorbind nu tot ce e plauzibil în viață e credibil și în literatură. Psihologia este complet străină de autor. Cartea se încheagă dintr-o superficială și vioaie observație a vieții la țară în noile condiții sociale și politice, pitorescul nu scapă autorului, deși dotația lui în această direcție e absentă, dar în ciuda aglomerării de oameni, întîmplări, informații, povestirea n-are — literar vorbind — substanță și densitate. Personajele sînt doar siluete destul de imprecise, iar ceea ce se numește, îndeobște, intrigă e doar o iluzie. Conflictul de fapt nu există, oamenii cu excepția acelui Cîrnu, căutat în final de miliție în modul cel mai nemotivat și exterior, sînt toți buni, iar inginerul se va înțelege, în ciuda inerentelor frecușuri cu Hăisan. Materia cărții, ușurică, se strecoară printre degete și nimic nu e memorabil pe parcursul ei. **Noi și pămîntul** încearcă să revitalizeze proza falselor conflicte, narațiunea idilică. La capătul acestei călătorii prin paginile cărții, al cărui rost era să semnaleze caducitatea soluțiilor și facilitatea lor, nu putem spune decît că ne aflăm în fața unei proze anacronice de vreme ce aflăm în ea nu atît ticurile momentului literar recent ci pe cele ale unei etape literare pe care toți o credeam depășită.

Mezareea, volumul cu care debutează Marius Tupan, este un epifenomen caracteristic. **Mezareea** e o carte în care oamenii vorbesc astfel : „Caut Mezareea pe care tu nu vrei să mi-o arăți niciodată. Te-a-mbrîncit norocul să dai de ea, inimă fără durere, caut firul de iarbă ce deschide porțile ei. Trebuie să fie pe-aici, pe-aproape, cînd dispari nu stai mult, n-am încercat niciodată să te urmăresc, dar așa cred, iubite călător.“ Etc. Dar acești oameni nu l-au citit pe Mateiu Caragiale și n-au nici un motiv să vorbească astfel. Autorul nu poate însă dacă nu rotunjește vorbele și impresia de căpătîi este că scrie pentru a se asculta. În sfîrșit, literatura și-a mutat granițele, și-a dizolvat multe reguli și totul pare permis. Proza de sonorități este altceva însă decît proza propriuzisă și chiar dacă dreptul ei de a exista e incontestabil nu trebuie s-o substituim celei de a doua. E o confuzie vizibilă în cartea de debut a lui Marius Tupan care încearcă să potrivească mijloacele unei proze de culoare și poezie a limbajului unui conținut care cere vizibil alt limbaj și alte mijloace. Confuzia nu-i aparține însă numai lui, e mai generală, dar nu vedem de ce să-i sporim lățirea. În prefața cărții Nicolae Balotă scrie vorbe frumoase despre **Mezareea,** mergînd pe linia unei generozități față de debutanți care n-a obosit niciodată. Frumoasele sonorități ale frazelor din **Mezareea** nu credem însă că atestă o „natură epică originală“. Cartea ne oferă cîteva exerciții, desigur atrăgătoare pentru cei impătimiți de resursele verbului, dar este încă prea puțin pentru a face anticipații de natura celei citate. Dominată încă de modelele ei (prozele lui Fănuș Neagu și Ștefan Bănulescu), literatura din **Mezareea** e departe de a fi dobîndit o fizionomie proprie.

Un debut mai promițător este cel al Monicăi Săvulescu cu **Tulburi apele Crasnei** unde este vizibilă adecvarea posibilităților la materia epică. Autoarea e sesizată mai ales de automatisme și, atunci cînd apelează la personaje marcate de ele, la situații punctate de o mișcare circulară rezultatele observației sînt frapante. Ochiul se oprește însă la aspectul exterior al oamenilor și întîmplărilor. Nu știm care sînt posibilitățile autoarei dincolo de acest cerc precis de observație pe care-l desemnează perimetrul cărții de debut. Primele bucăți, cele legate de vîrstele mici ale unei eroine numită Doina, sînt și cele mai bune. Privirea și relatarea nu mai sînt însă atît de sigure atunci cînd aria de observație se lărgește și în cercul ei intră alte personaje, alte întîmplări și alte probleme. Cînd încearcă să părăsească teritoriul primelor rememorări, a se vedea discuția dintre Magdalena și bătrîna, autoarea e nesigură și arată stridențe neanuntate de nimic. În genere, calitatea execuției este, pentru un condei de debutant, de bună factură.

Concluziile nu pot fi însă definitive. Suita de povestiri a cărții pare a fi un șirag de amintiri deghizate cu ajutorul mijloacelor narative moderne. Ce va face autoarea cînd va epuiza materia care aici este atît de bine cunoscută și stăpînită ? Dacă talentul se poate dovedi printr-o singură scriere, calitatea de scriitor se verifică prin mai multe. Rămîne să vedem ce va scrie Monica Săvulescu de aici înainte.

M. Ungheanu

viața cărților

poezie

Îmblînzirea „țevilor de frig“

Între **Apeiron**, cartea de debut, 1971, și **Poezii**, volum apărut nu de mult la **Editura Cartea Românească**, nu există — cum ne-ar putea înșela o primă și singură lectură a **Poeziilor** — o deturnare a emisiunii lirice, o schimbare esențială a structurii poeziei lui Dinu Flămând. Mai degrabă înclin să cred că avem de-a face cu o schimbare a tonului aceleiași voci lirice, dovedind preocuparea lui Dinu Flămând de a-și asuma poezia cu o mai mare gravitate, lucru care-l duce, implicit, și la o necesară reevaluare a mijloacelor de expresie, dar nu pînă la repudierea arsenalului tehnicii poetice din **Apeiron** și înlocuirea lui cu modalități lirice noi.

Afirmînd că Dinu Flămând nu scrie azi **altă poezie** decît cea propusă și în **Apeiron**, mă gîndesc mai ales la faptul că liniile de forță ale ambelor volume sînt aceleași : lirica erotică și obsesia reconstrucției lumii, redefinirea naturii după acea ordine a **apeironului.**

Sigur, lirica erotică din **Poezii** nu mai rămîne, ca în **Apeiron**, mai mult grațioasă, tutelată de blînde irizări, fosnet velin al unor stări ce se ascund, se subțiază, pînă la pierderea contururilor, în umbra unor nesfîrșite falduri protectoare. Ea este acum mai tumultuoasă, în general mai puțin rigidă față de seva care o nutrește, as zice mai lumească, dar grăbindu-mă să adaug imediat că Dinu Flămând nu uită nici acum să-și echilibreze cu atenție emisia sentimentelor, deși există și momente în care „curajul“ expresiei nu-i aparține, parcă (**„Ne scoate iarba din minți / duminică, în preajma orașului“**) ducîndu-l uneori pînă la un ton ușor „insinuant“, și el impropriu poetului (**„Iunie. Femei și soldați prin tufe de-alun / unde urzica e aspră și rece“**). Fără îndoială, ceea ce este mai propriu și tulburător în lirica erotică a lui Dinu Flămând se poate întîlni în poezii precum **Frumoase animale. Levitație. Floare de insomnie. Plîns stătut** și mai ales în **Mina cu mănușă: „Era ciocîrlia în cer spulberată / tu erai rîul sub gheață — veneai / atît de ascunsă și atît de curată. // — Vezi, ciocîrlia e-n cer spulberată / de ce porți, iubite, mîna stîngă înmănușată ?“...**

Poezia de construcție, de redefinire a naturii sub legea **apeironului**, este de această dată mai ambițioasă, mai programatică decît în volumul de debut. Dar chiar recurgînd la posibilitățile mai generoase ale poemelor în proză — **Lacul, Lespedea, Insula** și chiar **Cititorii de vulturi** — această secțiune a poeziei lui Dinu Flămând rămîne încă rigidă, afectată, discursul ținînd sub un control aproape tiranic fluxul liric. Așa se face că, aici, reușitele sînt numai fragmentare, și anume, tocmai acolo unde poetul se sustrage... propriului program.

Și pentru că am pomenit de cîteva ori de **natură**, trebuie spus că mai accentuat decît în **Apeiron** în **Poezii**, Dinu Flămând se dovedește un naturist rafinat. Este vorba mai mult de un sentiment continuu al naturii, simțită ca mister dar și ca temelie, decît de poeme pe „teme naturiste“, deși cîteva nume se pot invoca și în acest sens : **Nord, Cireșul,** poate chiar **Balantă.**

Cred că un plonjon mai decis în acest strat freatic, pe care Dinu Flămând îl simte ca pe un „adînc retoric“ în care pîndește „poemul fastuos“, l-ar ajuta pe poet să ne aducă probe mai convingătoare despre forța talentului său. Căci, azi, poezia lui Dinu Flămând se află încă între crisparea pe care i-o dă rigiditatea programului impus cu mare rigurozitate și filoanele unei poezii mai descătușat-viguroase.

Să fim, însă, bine înțeleși. Poezia de azi a lui Dinu Flămând, marcată deseori de o gravitate ușor afectată, de mecanica implacabil rece a cerebralității cu orice preț ori a lucidității uneori prețioase, se situează, cel puțin după opinia mea, net peste zecile de volume în care poeți ai aceleiași generații — și nu numai ai acesteia — așternpe hîrtie simple emoții, firave neliniști cu o frenezie care ar vrea să ne convingă numaidecît că ne aflăm în fața unor „mari strigăte lirice“.

Dorin Tudoran

proză

Aliaj inedit

Povestirile și schițele pe care cartea lui Arnold Hauser *) le conține reprezintă, după cum arată într-un cuvînt înainte Mariana Șora (care este și autoarea traducerii), ceea ce a scris mai semnificativ prozatorul în afară de romanul **Îndoielnicul raport al lui Jakob Bühlmann** (1968). În legătură cu universul lor tematic sînt foarte îndreptățite opiniile prefațatoarei (pe care le citățm, avînd în vedere faptul că provin de la o bună cunoscătoare a ansamblului operei) : „Romanul **Îndoielnicul raport...** este, fără îndoială, o scriere reprezentativă, văzînd trăsăturile caracteristice ale prozei lui Hauser. Subiectul însuși ține de o tematică tratată de scriitor în diverse variante — structura sufletească și evoluția etică ale unor personaje aparținînd populației germane din Transilvania, văzute în diferite ipostaze : doar în mică măsură atinse de contagiunea hitleristă ; sau reacționînd împotriva ei : sau căindu-se de participarea la vreo acțiune vinovată ; sau — mai ales în cazul unor adolescenți — surprinse în clipe de cumpănă, cînd li se deschid ochii asupra unor implicații politice și morale, pînă atunci neînțelese“. Această caracterizare se potrivește pînă la amănunt și culegerii de față.

După cum, de asemenea, remarcă prefațatoarea, prozele scurte din volumul **Zăpadă tîrzie** ar putea fi împărțite în cîteva categorii distincte : cele cu un pronunțat caracter autobiografic, cele în care predomină analiza psihologică și cele în care se folosește o manieră comportamentistă. Astfel, prima categorie conține relatări ale unor întîmplări pe care le parcurge un personaj adolescent, mai ales războiul, cea de a doua cuprinde instantanee psihologice, iar cele din a treia urmăresc mecanica exterioară, dar semnificativă a evoluției unor personaje.

Interesantă este însă, peste incontestabila vocație de moralist a prozatorului (vocație relevată cu prisosință de către prefațatoare) atitudinea sa față de însăși ideea de literatură. Din punctul acesta de vedere, în **Zăpadă tîrzie** apar cu claritate două ipostaze. În prima dintre ele, naratorul construiește (reconstruiește adesea, folosind elementul autobiografic) o seamă de întîmplări obiective, în care își angrenează personajele. Aici pot fi incluse povestirile mai întinse ale volumului **(Se deschide o ușă. Pisici, Omul cu păcura).** Se simte în ele, cu siguranță fără voia autorului, o anumită neîncredere în posibilitățile povestirii ca gen : relatarea este presărată cu paranteze, evenimentele sînt prezentate pe un ton egal, neparticiparea autorului este deosebit de acuzată, parcă dorită și indicată în mod expres ca atare. Rezultatul este că textele în care sînt prezentate evenimente au un aer de neverosimilitate, în ciuda sclipirilor de autentic analist pe care prozatorul le plasează în răstimpuri. Un efect secundar apare și persistă : dincolo de mecanica însăși a întîmplărilor relatate urmărim neîncrederea autorului în posibilitățile acestui gen (o neîncredere drapată, dealtminteri, într-o nedezmințită eleganță stilistică).

La largul său se simte însă Arnold Hauser cînd scrie miniaturi. Cîteva dintre acestea sînt antologice prin notațiile unor trăiri infinitezimale, urmate (conform statutului clasic al schiței) de un final ce răstoarnă oarecum un posibil drum convențional, ce l-ar fi putut tenta pe cititor. Iată, de pildă, cum se încheie schița intitulată **Zăpadă tîrzie,** unde cel ce relatează urmărește o femeie, pentru a-i veni în ajutor, și are revelația unei ființe fericite : „Ridicînd ochii de pe urmele din zăpadă, constat că puloverul albastru e la cîțiva pași doar, nespus de aproape, a fost agățat de o creangă uscată și flutură ușor în bătaia unei adieri ce a urcat povîrnișul o dată cu mine, cu mine care mă opresc, s-o caut pe ea. Iau un pumn de zăpadă și-mi frec degetele, stingherit ; mă uit în jur. Tot n-o zăresc ; mă îndrept spre pulover ; și — iat-o. A cuprins cu mîinile trunchiul zvelt al unui molid tînăr și-i scutură ; fulgii de zăpadă găsesc drumul spre decolteul bluzei ; iar ea — cîntă. Mă supără cîntecul, deși vocea e bună. Nu cîntă așa o tematoare, o hăituită de propria-i conștiință, o neîmpăcată, dornică de ajutor. Așa poate cînta numai un om ce stă în plină lumină“.

Cîteva schițe surprind psihologii ieșite din comun, altele concretizează cu pudoare o înclinare spre umor. Nota generală a tuturor textelor este aceea de îmbinare inextricabilă între literatură cultivată în chip moralist, notabil prin puritatea mesajului umanist, și neîncrederea față de formulele livrești în care acest mesaj poate fi încorporat, concretizat. Ne aflăm în fața unui aliaj inedit, care are darul de a face memorabile aceste povestiri și schițe, sub a căror aparentă naturalețe ghicim un fluviu subteran de ezitări.

Voicu Bugariu

*) **Zăpadă tîrzie,** traducere de Mariana Șora, Editura Albatros, 1974.

critică

Perpessicius

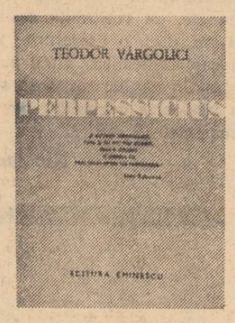

Un studiu monografic documentat și plin de bune intenții, dar, din păcate, fără nerv și, de aceea, lipsit pe multe porțiuni de posibilitatea convingerii, consacră Teodor Vârgolici operei și personalității autorului **Mențiunilor critice (Perpessicius,** Ed. Eminescu). Autorul său, specializat în asemenea studii, dă și de astă dată unul construit pe tiparul obișnuit, descriptiv, propunîndu-și o trecere în revistă a principalelor aspecte ale biografiei și creației lui Perpessicius. Din capul locului, însă, trebuie făcută observația că fragmentarea operei lui Perpessicius în poezie, proză, critică literară, istorie literară, publicistică este excesivă, în mod normal și cu mai mult profit putîndu-se vorbi de opera literară și de opera de critică și istorie literară a autorului monumentalei ediții Eminescu. În plus, o astfel de departajare rigidă pare să nu țină seama de faptul că Perpessicius, ca și Vladimir Streinu, este un critic-poet, critica sa ilustrînd, cu îndreptățite temeiuri, categoria criticii simboliste. Întreaga formație a lui Perpessicius, manifestată, de altfel, și în gusturile sale și în scrisul său este, cum spune Călinescu, simbolistă. Făcînd apel, în dese rînduri, la ideea că autorul **Mențiunilor critice** este „un temperament liric, prin excelență“, T. Vârgolici nu scoate îndeajuns în evidență chiar această afirmație, corelînd-o sumar, enunțiativ cu stilul criticului. Dar, la Perpessicius, tocmai stilul reprezintă critica. A spune că „Perpessicius a făcut din critica și istoria literară o creație artistică, a impus în literatură română stilul artist al criticii“, și a nu cerceta, pe de altă parte, înseși aspectele stilului, atitudinea implicată, funcționalitatea lui, felul cum foiletonul critic perpessician exprimă o anume selecție și o anume formație înseamnă a rămîne la suprafața lucrurilor. Remarca lui T. Vârgolici este și prea generală și prea categorică. Critici artiști sînt și Lovinescu și Vladimir Streinu și G. Călinescu. Or, originalitatea lui Perpessicius e dată de ceremonia demersului critic, de aerul protocolar în care își învăluie judecățile, de atașamentul manifestat față de autorii comentați. Locul lui Perpessicius în tabloul critic interbelic e insuficient precizat în cartea lui Teodor Vârgolici. Cîteva explicații, mai adînci, ale criticii lui Perpessicius puteau fi găsite de autor și în preferințele arătate de acesta față de cîteva opere și cîțiva scriitori. Mă gîndesc, de pildă, la faptul că atît editarea **Operelor** lui Mateiu I. Caragiale, cît și excelentele comentarii care însoțesc ediția, printre cele mai bune lucruri scrise de Perpessicius, pot părea astăzi o curiozitate, privite printre celelalte laturi ale activității sale consacrată din ce în ce mai acaparant istoriei literare. „...**Crail de Curtea-Veche** — era de părere Perpessicius — este cea mai puțin pămîntească dintre lucrările noastre epice, cu iz de istorie contemporană“. Nu poate sta ascunsă în această observație, ca să iau un exemplu, o pistă pentru evocarea mai complexă a personalității criticului?

Printre altele obiective pe care și le propune Teodor Vârgolici în studiul său, alături de demonstrarea valorii **Mențiunilor critice** (pentru G. Călinescu, acestea reprezentau doar „o prețioasă călăuză bibliografică“), figurează și acela de a înlătura „ideea preconceputâ“, referitoare la critica perpessiciană, potrivit căreia ea este „alcătuită exclusiv dintr-un sistem de elogii și amabilități“. Este o opinie „categoric falsă“, afirmă autorul, dar exemplele pe care le aduce în sprijin nu sînt deloc convingătoare. Faptul că, ici și colo, Perpessicius a strecurat mai multe sau mai puține obiecții nu înlătură constatarea de bază că atitudinea sa este larg simpatetică, respingînd din principiu „negarea“, că tonul criticii sale e permanent de o rafinată ceremonie și de o generoasă precauție. Dealtminteri, la aceeași concluzie va ajunge și autorul însuși, care preluînd sugestiile portretului făcut lui Perpessicius de către Liviu Rebreanu („Perpessicius aduce o notă nouă în critica românească: omenia“) va conchide în finalul studiului său: „Credincios unui umanism estetic fără similitudini în epocă, a formulat observațiile negative cu grija de a nu vulnera susceptibilitățile firești și sensibilitatea mai puțin comună a creatorilor de frumos, a înveșmîntat adevărurile poate dureroase în savoarea metaforică a stilului său, le-a expus în mod temperat, uneori prin aluzii și sugestii, evitînd duritățile de expresie și postura sentențioasă“.

Foarte sensibil la acest aspect al criticii, Teodor Vârgolici îl pune în repetate rînduri în lumină.

Dan Cristea

prezențe

● În întîmpinarea alegerilor de la 9 martie, Teatrul „Ion Vasilescu“ a pregătit un montaj literar intitulat „Pentru fericirea României socialiste“, cuprinzînd versuri de Eugen Jebeleanu, Mihai Beniuc, Virgil Teodorescu, Victor Tulbure, Al. Andrițoiu și alții, care va fi prezentat în orașele și comunele județului Ilfov.

● Uniunea Scriitorilor a organizat mai multe echipe care se deplasează în județele țării pentru a participa la manifestările consacrate alegerilor : La Casa de cultură, la Casa sindicatelor și la Biblioteca din orașul Bistrița, precum și în cîteva comune din județul Bistrița-Năsăud au fost prezenți : Adrian Cernescu, Ioan Dan, Traian Lalescu, Mihai Gavril, Valeriu Gorunescu, Constantin Georgescu, Vasile Netea, Ion Larian Postolache, George Păun, Valentin Raus și Dragoș Vicol.

În județul Gorj și la Casa de cultură din Tg. Jiu au avut loc întîlniri cu alegătorii : Ion Cărăvoiu, Nicolae Crișan, Nicolae Diaconu, Madeleine Fortunescu, Mihai Negulescu, Gheorghe Iacob, Cornel Popescu și Vasile Zamfir.

La Hunedoara s-au deplasat : Liviu Bratoloveanu, Franz Johannes Bulhardt, Radu Ciobanu, Traian Filimon, Ion Lăncrăjan, Rusalin Mureșan, Platon Pardău, Gh. D. Vasile, Emil Vora și Petru Vintilă.

În județul Prahova — la Casa de cultură din Ploiești și la căminele culturale din Filipești, Valea Călugărească, Teleajen, Brebu, Ceptura și Fintinele s-au întîlnit cu candidații și alegătorii : Liviu Călin, N. Rădulescu-Lemnaru, Ioan Grigorescu, Constantin Nisipeanu, Sașa Pană, Mihai Tunaru și George Morosan.

În județul Suceava au avut loc întîlniri la care au participat : Arcadie Arbore, Ion Beldeanu, George Badea, Adrian Cernescu, Ioan Dan, George Damian, Mihai Gavril, Constantin Georgescu, Valeriu Gorunescu, Traian Lalescu, Marcel Mureșanu, Dragoș Nisioiu, George Păun, Ion Larian Postolache, George Sidorovici, Constantin Ștefuriuc și Dragoș Vicol.

În județul Timiș : Ion Arieșanu, Anavi Adam, C. Bărbuceanu, Ion Cădăreanu, Dan Deșliu, Ștefan Aug. Doinaș, Anghel Dumbrăveanu, Ion Horea, Traian Iancu, Franz Liebhard, Al. Jebeleanu, Dușan Petrovici, Mircea Șerbănescu, Zvetomir Raicev, Nikolaus Berwanger, Damian Ureche, Franyó Zoltan și Romulus Vulpescu, iar în județul Vrancea, Barbu Cioculescu, Adi Cusin, Vera Hudici, Ioan Meițoiu, Florin Muscalu, Ion Panait, Ion Pricop și Violeta Zamfirescu.

La București au avut loc festivaluri de poezie la Casa Centrală a Armatei, la Depoul Triaj și la Liceul industrial C.F.R. Au participat : Ion Bănuță, Ion Th. Ilea, Ludmila Ghițescu și Teodor Maricaru. În sala mică a Palatului R.S.R. a avut loc festivalul literar-muzical „Cîntec de viață nouă“ la care și-au dat concursul : Virgil Carianopol, George Chirilă, Mircea Dinescu, Petre Ghelmez, Mircea Micu, Stelian Păun și Al. Raicu.

● În cadrul manifestărilor celui de-al 5-lea Salon Național al Cărții a avut loc marți ziua Editurii Albatros. Au fost prezentate cu acest prilej volumele : „Pasteluri“ de Constanța Buzea, „Fotografii fără retuș“, reportaje de Ion Drăgănoiu și Mihai Creangă și „Inima fiului meu“ de Cecilia Sămărghitan Angelescu. În aceeași zi au fost prezentate publicului ultimele două sute de apariții ale Editurii Militare, în cadrul acelorași manifestări, ca și principalele apariții pe anul 1975. În încheiere a avut loc un recital de poezie.

Personajele în care ne regăsim

Urmare din pag. 1

terară, oricît s-au înmulțit punctele de vedere, monologurile paralele, documentele, jurnalele de creație, ele nu-și dovedesc viabilitatea decît în funcție de adevărul uman pe care îl pot aduce. Alarma în fața dispariției personajului pare deja a fi fost timpurie și neintemeiată. Cu atît mai mult într-o proză de tinără tradiție ca a noastră, în care, la o privire atentă, rămîn destul de puține personaje. Într-un secol atît de efervescent în experimente, în care nu lipsesc vocile sceptice, ne întoarcem ades la tipologiile clasice pe care le-am putea regăsi și-acum în jurul nostru. Ia personajele care concurau cu adevărat starea civilă și în care ne regăsim. Cu nostalgie secretă ascultăm vocea sigură a naratorului obiectiv, a cărui privire necruțătoare trecea prin acoperișuri. Chiar dacă nu putem și nu vrem să revenim acolo, vom primi mereu lecția personajului, cheia de boltă a unei construcții romanești adevărate. Iar personajele adevărate rămîn să trăiască și după ultima pagină a cărții, la fel ca și pînă acum, la fel ca în viață, unde nici un hotar nu desparte irevocabil ziua de azi de cea de mîine. Personajul trebuie să se miște sub lumina neiertătoare și plină de înțelegere a prozei mari. Circumscrisă în actualitate, și conținînd-o, proza de azi trebuie să treacă dincolo de ea, să construiască în durabil.

NICOLAE BALTAG

Ne-a părăsit un om excepțional, un om iubit : Nicolae Baltag. Scurta lui trecere prin viață lasă în inimile tuturor celor care l-au cunoscut o amintire de lumină.

S-a afirmat în literatura noastră printr-o critică plină de măsuri și de subtilitate. Totdeauna perfect documentat, stăpîn pe un registru de informații literare și culturale de o deosebită întindere, exprimîndu-se noțional, dar apelînd și la metafora critică sclipitoare, Nicolae Baltag s-a afirmat în rîndurile criticii noastre tinere ca un spirit care promitea să devină în scurt timp o voce de rezonanță a literaturii noastre contemporane. De o mare probitate profesională, criticul Nicolae Baltag aborda fiecare fapt literar despre care urma să scrie cu aceeași nedesmințită seriozitate. Ca urmare a acestei concepții mature despre critica literară stilul său era de o mare limpezime, de un echilibru remarcabil. Ca o consecință firească a nivelului în permanență înalt al criticii sale, activitatea sa a fost distinsă în anul 1974 cu premiul revistei „Luceafărul“ pentru critică literară.

Sfîrșitul său prematur l-a împiedicat pe Nicolae Baltag să-și vadă un volum tipărit, deși eseurile și cronicile pe care le-a publicat ar putea cu deplină îndreptățire să formeze o carte convingătoare. O carte deosebită ar fi fost cu siguranță și monografia dedicată unui mare poet român contemporan la care știm că lucra.

Omul Nicolae Baltag era fermecător. Sfios, capabil de o infinită delicatețe, scruta cu o privire albastră, deplină, pe cei în mijlocul cărora muncea. Francheța și sinceritatea sa, figura lui de om preocupat, abstras, ce se lumina în răstimpuri de un surîs sincer te făceau să-l iubești, să-l simți apropiat, ca pe un adevărat prieten.

Acum, petrecîndu-l pe ultimul său drum, noi colegii săi din redacția revistei „Luceafărul“, îi spunem lui Nicolae Baltag un ultim, îndurerat, rămas bun.

în librării

AL. ANDRIȚOIU : **Pe drumul meu** (versuri), lei 16

MELIUSZ JOZSEF : **Arena** (versuri) Traducere Virgil Teodorescu, lei 15

TH. MAZILU : **Iubiri contemporane** (nuvele), lei 6,75

CONST. MATEESCU : **Toamna, păsările,** lei 8,50

MARIAN POPA : **Forma ca deformare** (critică), lei 7,70.

SILVIA OLT : **Însemnările unei surori fără diplomă** (col. Mărturii), lei 8,50

DAN TĂRCHILĂ : **Marele fluviu își adună apele** (teatru), lei 5,25.

VIRGIL STOENESCU : **Moartea ultimului golan** (teatru), lei 6

țara întîmpină alegerile

Florentin Popescu

Cîntec pentru ziua de vot

Spun inimii mele : „In ziua aceasta
in vioară și-n fluier și-n flamură roșie
schimbăte-ntreagă, fii imn și baladă
acestor lungi coloane de bărbați
aflate-n drumul spre urne :
ei poartă pe frunte imnul luminii
ctitorită-n furnale, urcată pe schele
gîndită-n nopți de neliniște
de savant, de-arhitect, de constructor,
ei duc in suflet portretul
neasemuit de frumos al cetăților noastre de miine ;
zborul păsării și zimbetul florii și aburul griului
schimbat in piine bărbații aceștia il duc.

Bine curg izvoarele noastre visind hidrocentrale,
Bine curg orele noastre-apropiind viitorul
intruchipind imense arcuri de triumf
prin care țara-și crește destinu-n Comună,
sub glii semințele-așteaptă clipa supremă
să izbucnească-n nemaisfîrșitele lanuri de roade ;
Bine trece lumina-n orașele noastre,
prin beton și prin fier și prin piatră
suie însăși ideea noastră de-nalt
cind înaltul poartă in el
dorul și visul de-o-ntreagă istorie al patriei.

Spun inimii mele : „In ziua aceasta
in vioară și-n fluier și-n flamură roșie
schimbă-te-ntreagă, fii imn și baladă
acestor lungi coloane de bărbați
aflate-n drumul spre urne !

Mindria de-a fi, de-a gîndi și de-a crește
odată cu-aceste coloane destinul de țară
albe grădini înflorește in suflet
și fiecare cuvint, fiecare sunet
ți se mută in cintec ;

gîndul inchipuie-oglinda luminii
și-acolo-i visul istoriei,-mplinitul destin
al frumoasei, bogatei, neasemuitei patrii
și-al bărbaților ei visători.

Vor spune urmașii : „In vremea aceea la Dunăre
piatra-nvăța zborul de pasăre
fieru-nvăța geometrii de lumină
la Porțile de Fier, la Lotru, la Someș
după miinile și forța și iubirile lor ;
intru flacără,-ntru vis, intru dor
ei se nășteau, ei creșteau ridicind
cetăți și furnale și școli — și toată suflarea
din țară bătea intr-o singură inimă
ca-ntr-un brad înălțimile
visate și-atinse mereu"

Mindria, demnitatea, libertatea de-a putea alege
pe cei ce ard mai mult in dragoste-mplinirii
pe cei ce poartă-n zborul lor zborul ideii
și inima lor si visul lor și toate orele lor de trudă
sint deopotrivă-ale lor și-ale obștii,
ne dau bucuria și-ncrederea
in lumină, in miine, in zbor
și-n destinul de aur al patriei.

Vor spune urmașii : „Bărbații aceia
ca pe o inimă plină de imnuri
au gîndit, au arcuit, au înălțat lumina
peste cetățile noastre, pentru orele noastre
azi implinite in suflete
precum implinite-s in cintec cuvintele".

Spun inimii mele : „In ziua aceasta
in vioară și-n fluier și-n flamură roșie
schimbă-te-ntreagă, fii imn și baladă
acestor lungi coloane de bărbați
aflate-n drumul spre urne !

Ion Andreescu : „Țărăncuță"

Elena Cătălina Prangati

Fierbinte de martie

Pentru popor votăm culori de țară,
Nedezmințite torțe de bărbați
Cind ziua umple inc-o primăvară
Seninul peste ramuri de Carpați

Căci inimă-i fierbintele de marte
Pentru ce sintem și ce vrem să fim,
Țăria muncii noastre mai departe
Sub cerul țării liber și senin.

Și chiar pentru această timpurie
Răspundere de-a fi mereu matur
In care orice tinăr vrea să fie
Grădină fără garduri imprejur.

Rodian Drăgoi

Printr-o carte

spre urne merg cu fluiere de os
neamul mi-l duc in fragede ștergare
ziua de miine dă acum in pirg
o păsările-nvață toți arborii să zboare

in fiecare casă se intră printr-o carte
toți mugurii ii ajut să se urce pe ram
și ca un cireș năpădit de albine mă bucur
cind un drumeț imi bate cu pleoapele in geam

mereu- se-aude clar cum in semințe
holdele dorm dezvelite și visează frumos
un trandafir mă naște in fiecare zi
spre urne merg cu fluiere de os

Candidați și minereu la Dognecea

Nu puteam sta așa, la nesfîrșit, privind gaura neagră in care șinele dispăreau. Așa că s-au auzit pași, sunet de apă izbită și un om a ieșit de sub pămint. Din alte părți știam că iese negru și a ieșit alb. Din alte părți știam că iese cu lămpaș in mină și a ieșit cu miinile libere. Avea o lanternă pe cască.

Din alte părți știam că iese rizind spre un aparat de filmat, și a ieșit ingîndurat.

S-a apropiat de mine și m-a legitimat. Hîrtiile mele in regulă l-au mulțumit și a zimbit. Dacă aș fi avut aparat de filmat ar fi ris. S-a prezentat, la rindu-i. Mihai Modoran. Miner. Din 1953, din ianuarie, numai aici, in Dognecea. Avea 20 de ani. A ajuns intre timp maistru. Și bunicul i-a fost miner. Și tatăl.

— Noi mi-s cam toți de aici. Fost-ați și-n alte

Ion Andreescu : „Copaci pe un povîrniș"

sate ? Lucră ba la mină, ba la furnal, ba la macarale.

— E mult fier aici, unde lucrați ?

Se uită la mine trăznit. „Apăi, mata..." Și tace.

— Am greșit cumva ? Nu trebuia să vă intreb despre asta ?

— Nu vă supărați, da' dacă mi-s de aici, știu mai multe. Cine v-o spus că aici se scoate fier ? E rindul meu să amuțesc. Să fi uitat Dognecea ?

— Nu mi-a spus nimeni. Dar in școală m-a izbit numele ăsta. Dognecea, și l-am ținut minte așa, ca pe o mină de fier.

— O fi fost ea, dar de mult. De aici s-o scos sare, plumb, aur, argint și acum scoatem cupru.

— Cupru ?!

— Da' ce altceva ?

Mă pufnește rîsul. Ride și maistrul. Doisprezece ani am fost sigur că aici e fier. Doisprezece ani aș fi răspuns : „Avem importante zăcăminte de fier la Dognecea". Am venit aici cu siguranță fără să intreb pe nimeni convins că dacă spun, „merg la Dognecea" toată lumea o să înțeleagă „merg la fier".

Și-acum : — Aici nu e fier. Aici e cupru.

*

In mină se pătrunde ușor. Apa e puțin cam mare, trece de glezną și plescăie sărind in cisme. Primul kilometru e vag, mers ușor printre șine și vagonete. Lanternele de cască luminează o boltă de piatră albăstruie.

— Da, se scoate cam greu cuprul. Mina era veche, și a trebuit să pătrundem cu grijă. Am redeschis-o iarna, in '53, inainte de iarna cea mare.

— Și a fost rodnică ?

— O, e mină bună. Aici oamenii sint obișnuiți de sute de ani să se scoale la cinci, să vină la mină, sau la fabrică, să muncească cit li se cere și să se intoarcă acasă unde își vor ingriji grădina. De sute de ani bătrinii privesc cum tinerii le repetă viața, iar copii invață cum vor trăi de la părinții lor.

*

Ne-am urcat in colivie și ne-am scufundat in pămint. Pină la genunchi, pină la briu, pină la git.

*

— Cum se găsește cuprul in mina Dognecea ?

— In corpuri și lentile cu forme diferite. Sint apofize in rocile invecinate, groase pină la treizeci de centimetri. E un minereu complex, mai bogat in cupru.

— Cite orizonturi.

— Trei. Da' de unde știi dumneata de orizonturi ?

— Maistre Modoran, mai citim, mai sint și fiime. Lumea e atentă la ce se intimplă in mine.

— Chiar așa ?

— Așa, maistre. Nu sinteți singuri. De ce m-aș afla eu aici ? Lumea așteaptă vești de aici.

— Ce-i pasă lumii de subpămint ?

— Îi pasă, iar de o vreme incoace îi pasă și mai tare.

— D-apăi cum nu ! Asta o știu. Nu mai dă pămintul ca inainte, așa-i ? Cum să-i dea dacă-i tot ei ?

— Dar nu numai pentru asta sint eu aici. Lumea știe că trăiți aici și vrea să știe cum. Și vrea să nu vă simțiți singuri.

— Mulțumesc dumitale. Cind oi ieși să spui lumii cum o ducem, spune-i că-i mulțumim. Că muncim, că acum că-s alegeri, muncim și mai cu spor, ca toată țara. Spune-i că trăim. Să fie lumea liniștită că nu plecăm și că are cine să scoată cupru și ce mai trebuie.

Fii, deci, lume, liniștită. Maistrul Modoran își scoate de sub pămint cupru pentru lumina din baie, pentru calda paloare a nopții de la suprafață. El și ai lui, și copiii lui vor sta aici, și vor scormoni sub pămint, in cele trei orizonturi, pentru ca tava de cafea să se așeze pe masă cu sunet plăcut.

Fii lume liniștită, maistrul Modoran trăiește și e sănătos, nu vei fi lipsită de nimic din ce-ți poate da el.

Ajungem spre abataje.

— Cum se mai cheamă minele ?

— Barbara, Aurora.

— Ca uraganele. Cu cit e mai distrugător, cu atit are nume mai delicat.

— Cam așa. Numai că aici sint numele vechi, dinainte de război.

— Cum se cheamă minereurile, maistre Modoran ?

— Fain. Auropigment, covelină, calcozină. Mi-aș fi botezat fetele așa.

— Da. Sint nume fantastice, din spațiu venite.

Apare un om. Apare o lumină rotundă care se oprește in fața altor două lumini rotunde. Galeria s-a ingustat suficient ca să mergem aplecați. Cind o să mă indrept, o să mă aștept la scirțîituri. In intuneric nu-i disting nou-venitului chipul.

— Am aflat că vii incoace. Ce fac, pușcăm, tovarășe „candidat" ? intreabă omul.

Mă uit la Modoran. Il simt că roșește, tușește-incurcat.

— De ce nu mi-ați spus ? il intreb.

Mă impinge ușor din spate să-mi reiau mersul și vorbește in urma mea.

— Nu-s incă; este o mare răspundere. Să dai socoteală nu numai pentru viața omului din subterană ci și după ce iese deasupra, peste pămint. Cine se va alege va avea de răspuns !

Ieșim la un loc de lumină și mă-ntorc să văd cum arată un posibil candidat. Un om ca toți oamenii. Bărbat puternic de virstă matură așezat pe drumul greu al muncii in subterană de zeci de ani.

— Ce-o să faceți ca deputat ?

— Am să incerc să ințeleg mai departe nu numai problemele ridicate de muncă, ci și ce frămintă sufletul ortacilor mei.

— Cu ajutorul unui tratat de psihologie ?

— Nu cred s-ajung pină-acolo. Sper să-nu ajungă prietenia in care sintem de-atîția ani !

*

In orășelul Dognecea e liniște. Liniștea de sub pămint răsbate și afară : sub soare dacă e vreme cu soare, sub ploaie dacă e vreme de ploaie. Dar nu anotimpul se vede intîi pentru cine ajunge la Dognecea. Se văd oamenii. El. Scufundîndu-se in pămint tocmai cind lumina răsare. Răsărind din pămint tocmai cind lumina apune. Un soi de oameni cununați pe vecie cu munca fără de bătrînețe și puterea fără de moarte, ca in poveste.

In sărbătoarea mare pe care țara o așteaptă la 9 martie, cei din Dognecea, vor propune candidați cu spatele tare, de mare nădejde, ca minereul pe care-l scot.

Radu Anton Roman

Gîndul și fapta, puterea lor

De la sat la oraș saltul inregistrat de o localitate ni se pare adesea spectaculos, și chiar ne grăbim să-l etichetăm ca atare. Parcurgind pe îndelete străzile, intirziind cu privirea intr-o lentă panoramare peste ziduri și garduri vechi, electrizați de apariția urmelor mai demultei treceri a vremii, căutăm, am zice cu infrigurare noul, adică acel element care să-ți dea dreptul să spui : „Da, domnule, aici s-a născut un oraș". Și cind nu il găsim atit de la indemină pe cit am dori scormonim in amintire și zicem : asta nu era, nici asta, strada principală nu mai e chiar o simplă șosea, asfaltul, blocurile (de ele mai că uitasem).

Dar pietrele ? Nu poartă ele incrustată ca o marcă de preț patina aceea fermecătoare ce ne duce cu gîndul la vechime, dacă nu chiar in legendă ? Se-ntîmplă ca așezarea să dateze, totuși, de veacuri, rămînind să ne edificăm imediat asupra numelui : Videle. In cimpie — pe vremea dreptei ambiții de a centraliza puterea sub care uitătura largă a lui Vlad Țepeș ne urmărește din fila de istorie — au apărut, răzlețe și pitice, bordeie de lut, bordeie sărace, niște triunghiuri negre in strălucirea orizontului. Să admitem că „golul" a fost numit „vid" și vidului i s-a zis cu vremea Videle, toponimic straniu și abscons, prea abstractizat ca sens originar. Ceea ce a urmat a fost o viață egală cu sine : prin colb, prin fum, in repetatele ofensive ale grîului din verile cu amiezi de foc, aici, nu departe de inima țării, miracolul părea să nu mai vină de niciunde.

Pe sub striațiile pămintului scorojit de dogoare solară, pe sub rădăcini, mai in jos de ele, un fluviu subteran s-a trădat in regeasca-i generozitate tocmai aici, in preajma așezării „goale". A apărut petrolul de Videle. A apărut pentru că a fost căutat și pentru că nici nu s-ar fi putut ca localitatea care se constituie eroic, intr-un spațiu larg, greu de definit topografic, să nu-și merite aureola.

Sentimentul de acum — imediat ce ochiul străbate pădurea de sonde — e limpede, repede de enunțat : aici pulsează o viață demnă de un interes deosebit. Dar, vai, Videle abia a depășit virsta de un deceniu. Orașul e tinăr, orașul e proaspăt, neordonat cu rigurozitatea aseptică a marilor aglomerări. Un aer de patriarhalitate bate toamna dinspre porumburi, iar acum, in februarie, grîul se vede venind ca o lumină verde de departe.

Emblema tinărului centru urban o dă, indiscutabil, prezența celor o mie opt sute de petroliști. Bărbați care duc o viață adevărată, trezindu-se dimineața cind aerul e tare și cerul crud. In plantațiile de metal care au impinzit imprejurimile pașii lor se aud de departe : mers de oameni hotăriți, neinduplecați, fiindcă au de luptat cu subpămintul dar și cu noroiul, cu ploile grele de tunete. Veghea lor, statornică, se citește in acel du-te-vino perpetuu zărit de la o fereastră de compartiment, cind, devenind nostalgici cu mult inainte ca trenul să oprească, noi intrebăm : „Ce gară urmează ? Ploiești ?"

„Nu, domnule, aici e Videle, un fel de Ploiești teleormănean".

Ca orice lucru scump pe acest pămint, aurul

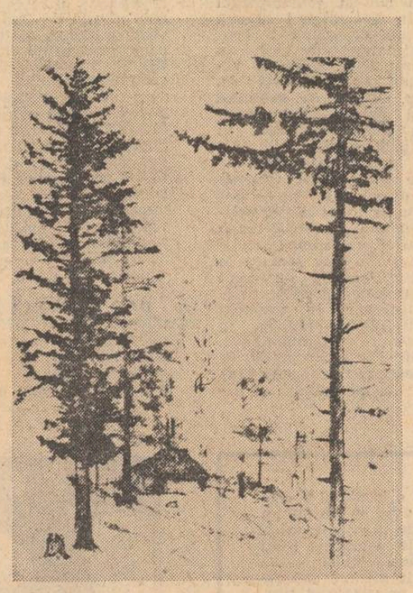

Ion Adreescu : „Cabană intre brazi"

negru se cîștigă cu trudă, cu ambiție, cu patos. In dormitoare, in cantine, in cămine, pe stradă, ochii care te privesc n-au deloc sfruntarea superficială a neștiutorului preocupat peste măsură de sine. La Videle, unde orașul e mic și lumea se cunoaște foarte bine, sondorii se salută de la distanță, intr-un fel numai de ei priceput : cu o lumină vie in iris, ireală. Este lumina conștiinței de sine. Semnul puterii, semnul adevăratei puteri.

Foiala de dimineață a autobuzelor inainte de a pleca spre sonde, liniștea amiezelor sau zbirniitul nocturn și alarmant al telefoanelor, in cazul intervențiilor de urgență, și acel costum de rigoare, cu tentă ușor exotică, se constituie intr-un univers pe care lumea de aici il iubește mai presus de orice. Fiindcă aici unde se muncește cu sirgul agricultorului invățat să răzbească mereu in lupta aprigă cu pămintul, tradiția muncitorească se adună de la o zi la alta : copii care se nasc din părinți petroliști, sate intregi pentru care petrolul e ca și grîul din moși-strămoși, moartea, și nașterea, toate. Toate gîndurile care duc la fapte și toate faptele pornite din gîndul cel cutezător. Nu de mult ziarele au anunțat că un colectiv de muncitori, tehnicieni și ingineri de la schela Videle au pus in aplicare un procedeu nou de extracție prin combustie : sporirea producției cu 25 la sută anual și creșterea productivității muncii cu 81 000 lei pe o persoană angajată.

Primarul orașului, tovarășul Constantin Ciupercă, și directorul schelei, ing. Mircea Alexandrescu, își trădează un zimbet reținut, amabil dar neliniștitor. Parcă ar vrea să spună : „Aici e munca de zi și de noapte a oamenilor noștri, aici s-a muncit cu gîndul și cu fapta. Pină aici a fost un drum, un drum despre care s-ar putea scrie un roman intreg".

Cei doi priveau in acea clipă inainte, drept inainte. Gîndul lor se ducea spre faptele de miine cind orașul va avea pe lingă 1 530 de noi apartamente, o autogară modernă, un spital pentru copii, o nouă școală generală, patru grădinițe și cind investițiile pentru dezvoltarea schelei Videle vor cunoaște o creștere importantă

Urnele in care vor depune buletinele de vot cei 7 000 de cetățeni, in 16 circumscripții, mi s-au părut a fi in acea secundă fericită niște ferestre inalte prin care soarele pătrunde in intregime, ca orice gînd susținut de o faptă demnă de puterea acelei gîndiri.

Ca orice oglindă in care privindu-ne ne cunoaștem mai bine pe noi înșine.

Ion Lazăr

Emilian Marcu

Înaintăm spre ziua

Înaintăm spre ziua acestei primăveri
Și punem chezășie pentru El
Cind iarba se aspreste sub pămint
Și coarnele mijesc in frunțile de miei,

Înaintăm cind seva incepe să pulseze
Și se dezbracă pămintul de zăpadă
Și se intorc din lunga lor călătorie
Păsări ce vin tărimul să și-l vadă,

Înaintăm și punem mandatul ca un crez
Un fel de lege pentru un popor
Ce se zidește-n temelia țării
Trup lingă trup, treaptă spre viitor.

Înaintăm spre ziua acestei primăveri
Spre urna țării, să zidim cetate
Cind iarba-i ca o perie vrind parcă
Totul s-acopere cu bunătate.

Pascale Enache

Un vot pentru țară...

Ci pune, in urnă, un vot de-nsorire
Și-n arcul carpatic, te-aseamănă lui !
Cu gestul vremelnic și gindul subțire,
Nu pune-n speranță, ce nu vrei să pui !....

Ci pune, in urnă, un vot de-ncordare
Și-n vina colinei, te-aseamănă ei !
Cu sete naivă și dor ce-ți năzare,
Nu bea din tăria, ce nu vrei s-o bei !...

Ci pune, in urnă, un vot de poveste
Și-n boarea cimpiei, să-i semeni, oricind !
Cu focuri de paie și fumuri celeste,
Nu-ți arde iubirea, ce n-o vrei arzind !...

Ci pune, in urnă, un vot pentru țară,
Și-n clocotul vieții, icoană să-i fii !
Cu tot ce străbunii-n balade-ți lăsară,
Nu-i pune, in suflet, decit bucurii !...

Alecu Solomon

Se-mbracă țara-n strai de sărbătoare

Se-mbracă țara-n strai de sărbătoare
și urnele in roșii trandafiri ;
pe drumul luminoasei fericiri
pornește-ntreg poporul la votare.

Cu brațul ei puternic, noi zidiri,
inalță-n slavă clasa muncitoare ;
in aurul cimpiilor de soare
ii cresc țăranii spice de iubiri.

Un gind avem și-n el e toată țara,
un singur drum, pe el tot inainte ;
in suflete purtăm azi primăvara

și-n casa țării toată bucuria.
Votind pentru Partid și Președinte
urcăm pe-o nouă culme ROMÂNIA.

Andrei Ciurunga

Cu îndrăzneala de-a ne face cale

Noi nu votăm c-un gest electoral,
ci cu-ndrăzneala de-a ne face cale
spre timpul incă neforat — egal
cu-nverșunarea trăiniciei sale.

Noi nu votăm ca-n ore, la liceu,
cind copiam sfioși la-ntiia teză,
ci cu-ndrăzneala că-n adincul eu
purtăm superba vremilor genză.

Și-aducem slavă lacrimei perechi
cu bucuria — fericita, rara —
de-a recunoaște-n cronicile vechi
pe cel ce-n veci ne primenește țara.

Marin Codreanu

Aduceți flori de martie pe catarg

Aduceți flori de martie pe catarg
Și luminos destin sub stea polară,
In calea lui furtunile se sparg —
Sus pe catarg nunti-va primăvară.

Aduceți flori și păsări pe catarg,
Ca norii albi străluminînd sub soare,
In orice-aripă vie dinspre larg
Să fie votul dat de fiecare.

Aduceți și credința voastră pe catarg,
Din care sufletul CORĂBIERULUI răsare
Și sub seninul frunții lui se sparg
Furtunile cind bat răscolitoare.

Aduceți flori și voturi pe catarg,
Acestui anotimp să-i respirăm chemarea
Din care nu se iese-n nici un larg
Decit unit intr-un destin cu țara.

Aduceți flori de martie pe catarg,
Și luminos destin sub stea polară
In calea lui furtunile se sparg —
Sus pe catarg nunti-va primăvară.

Ion Andreescu : „Cap de copil"

Constantin Duică

Votul meu e suprema dovadă

Bat in ferestre ramuri cu muguri.
E timpul, imi spui, să te bucuri.
Simți sevele gliei urcînd in tulpine,
Simți singele tinăr cum freamătă-n tine.

Și cine ești nu te intreb niciodată —
Ești gură de mamă, ești gură de tată,
Ești gura adincă a tainicei ființe
Rostitoare mereu a supremei credințe.
Ci unde te afli e-o țară, un plai
Și-un cintec te cintă pe-o gură de rai.
In orașele noi, pe largi magistrale
Sint toate-mplinite visele tale.

Bat in ferestre aripi ușoare,
Păsări măiestre invață să zboare.
Pe cerul inalt și albastru mereu
Zboară și pasărea visului meu.
In tot ce se vede, de jur-imprejur,
Țara de miine prinde contur.
Pentru toate acestea imi dau astăzi votul
Ca semn că-i și vrerea mea intru Totul.
Votul meu e suprema dovadă că sint
Fiul acestui strămoși, sfint pămint,
Votul meu e dovadă că-s viu, că exist
Poet cetățean, poet comunist.

Ion Trif Pleșa

Votul pe care îl dați

Pentru inaltul sfat al țării alegem bărbați și femei
care știu că lumina, pacea și piinea există curate
in pasul pe care hotăriți il facem pentru a pune temei
viitorului țării pe care, fir roșu, un destin comunist il străbate.

Un cintec să fie fiecare vot pe care in martie il dați
căci milioane de brațe cresc din cuvintul numit Românie
incit și grîul sub brazde tresare știind că votați
lumina, pacea și piinea unui timp pe care-l știm de omenie.

Cu mindrie spun că votul poate fi oțelul fabricat la Galați
sau bucuria pe care in ochii copiilor o intilnești oriunde și indată
O semnătură pe fila istoriei este votul pe care il dați
pentru o Românie tot mai tinără și tot mai bogată.

proza între originalitate

M. UNGHEANU : Ținta discuției noastre este starea prozei actuale. Adică a observa atît valorile cît și producția de mijloc sau pe cea submediocră.

Simpla enumerare de titluri și autori își pierde sensul ilustrativ dacă nu este însoțită de explicații. Actuala stare a prozei este urmarea unui refuz aproape programatic al literaturii anterioare. A fost repudiată, mai ales, golirea de conținut a personajelor și uniformizarea subiectelor, procedeelor și mijloacelor. Metoda confruntării cu viața a fost și ea compromisă cu atît mai mult cu cît nu cu viața se făcea confruntarea ci cu o schemă contrafăcută a ei. Talentele s-au evidențiat și împotriva rețetei constrîngătoare, dar opera a avut de suferit. Trecerea la o proză emancipată de asemenea practici nu s-a făcut dintr-o dată, dar ele circumscriu totuși un moment. Ne gîndim la romanele lui Marin Preda **Risipitorii, Moromeții II,** și **Intrusul** eliberate de sub tirania oricărei scheme. La volumul de nuvele al lui Eugen Barbu **Prinzul de duminică.** La debutul în roman al lui Nicolae Breban cu **Francisca** în care sînt evidente voința și posibilitatea de a da conținut uman și densitate artistică unor tipare golite de substanța necesară. La promițătoarele proze ale lui Ion Băieșu, care se pare n-a mai avut puterea de a continua în aceeași direcție. La tentativa lui D. R. Popescu de a absorbi vechile rețete în masa unei proze baroce. Ce constatăm dincolo de aceste exemple, care nu cuprind tot ce a produs ca excepție proza contemporană ? Producția curentă merge evident împotriva tendințelor anterioare, dar fără a scăpa cu totul de presiunea vechilor inerții. Acestea se insinuează nu o dată recrudescent în scrieri de cea mai pretențioasă factură modernă. Analiza psihologică, introspecția vin să înlăture tiparele umane goale de conținut viu. Modalități din cele mai moderne și cele mai recente tind să ne arate cît de departe sîntem de perioada prozelor manieheice cu personaje siluetate neconvingător. Dar a răspunde

Puțini dintre scriitori — îndeosebi tineri scriitori — actuali mai au curajul să privească obiectele și ființele în față și să încerce reprezentarea lor cu calmul cugetului acelor pictori care văd și care redau ce văd. (Despre DUPĂ AMIAZA BĂTRÎNULUI DOMN de Radu Ciobanu).

unei tiranii literare cu o alta nu înseamnă neapărat un evident cîștig de cauză.

N. CIOBANU : Crezi într-o rocadă a prejudecăților ?

M. UNGHEANU : O uniformitate a fost, de fapt, înlocuită cu alta, vechile rețete cu altele. În loc de dialoguri jenant de nefirești, ne izbim de abuzul monologurilor introspective. În loc de o structură schematică a romanului sau nuvelei, reținem adesea o totală lipsă de structurare. De la epica tradițională împinsă la descărnarea șablonardă sărim la formele recente de dezagregare a epicului. În locul deci al banalității și uniformizării precedente ne-am îmbogățit, de multe ori, cu o platitudine și uniformitate nouă. Sînt specii aproape complet neglijate sau abandonate sub anume aspecte. Pe motiv că șablonul a compromis romanul-frescă, romanul-frescă e astăzi absent. Nimeni nu mai scrie romane-ciclice. Nuvela, probabil, datorită structurării ei obligatorii mai aproape de tradiție, a fost tratată cu indiferență, pentru a avea surprizа să constatăm, (cu ajutorul unei antologii recente : **Panorama nuvelei românești contemporane** de C. Regman), că nuvela e una din puținele componente durabile ale literaturii acestor treizeci de ani. Apar în schimb cărți pe care de obicei le produce saturația de o densă materie epică, proze inteligente, parodizante, eseistice etc., adică semne ale unei ultime etape de dezvoltare literară, ceea ce nu e cazul cu evoluția literaturii române.

M. IORGULESCU : Circulă citeodată, părerea că, de exemplu, o literatură „prea rafinată" ar fi, la noi, nepotrivită ; dar trebuie să vedem în ce măsură este potrivită această părere cu indiscutabila realitate a zecilor de mii de muncitori, tehnicieni și ingineri care lucrează — și cum, încă ! — folosind cele mai avansate mijloace tehnice dar care, chipurile, n-ar fi capabili să priceapă o literatură ce corespunde, pe planul noutății și al profunzimii intelectuale, acestor ultramoderne mijloace. În cazul de față este vorba de revoluția culturală socialistă, al cărei conținut și ale

Slăbiciunile romanului, cite sînt (nu puține), vin tocmai dintr-o prea ostentativă demonstrație a învățării unei tehnici. De altfel, nu știu dacă mă înșel sau nu dar am uneori sentimentul că prozatorul român suferă de „complexul modernității" de care încearcă să se mîntuie prin repezi convertiri și „experimente" nu foarte fericite. (Despre TIPĂTUL DE NUNTĂ AL PĂUNULUI de I. D. Teodorescu).

cărei forme n-au fost de la început aceleași ca și azi, imuabile, „date" odată pentru totdeauna. În acest context, cred, ar trebui să situăm și discuția noastră, la urma urmelor așa-numita „lipsă de originalitate" fiind o formă de inadecvare în raport cu noile realități istorice, spirituale și, întrucît e vorba de literatură, literare. Nu poate fi eliminat din discuție nici un alt factor, oarecum exterior la o primă vedere, dar de o importanță covîrșitoare în realitate. Mă refer la creșterea generală, la nivelul întregii noastre societăți, a nivelului de cultură. Dacă în urmă cu numai un sfert de veac lupta împotriva analfabetismului era o chestiune de actualitate, astăzi majoritatea populației tinere, sub 35 de ani, a urmat sau urmează cursurile liceale și ar fi să facem o imensă eroare neglijînd acest fapt de istorie socială. Se vorbește despre exigențele cititorilor, se vorbește chiar foarte des, ceea ce e bine : însă n-ar trebui să se ignore că astăzi cititorii sînt alții decît cei de acum douăzeci și cinci de ani. Dacă la sfîrșitul veacului trecut exista — îndreptățit — ideea că literatura română n-are cititorii pe care îi merită, azi trebuie să ne întrebăm dacă pentru cititorii pe care îi avem există literatura română pe care o merită.

M. UNGHEANU : O mutație există, consecințele ei sînt foarte evidente și asupra lor e cazul să ne oprim. Ar fi greșit ca cele spuse de noi să fie interpretate ca o condamnare a formelor noi de literatură. Dar ceea ce le cerem este mai multă substanță și autenticitate, ieșirea din aria produsului vasal. Opera de artă, opera literară, este, nu-i așa, și aici toți cei pe care-i vom discuta ar subscrie, neconditionat, sîntem siguri, o operă contrară produsului de serie. Pe cît posibil un unicat. Opunem producției de serie de ieri, o altă producție de serie aplicîndu-i o etichetă nouă ? Iată ceea ce am vrea să discutăm astăzi, motiv pentru care am apelat la cronicari activi, adică la cei ce citesc, neîndoielnic, cărțile despre care vorbim.

NICOLAE CIOBANU : În spiritul celor spuse de Mihai Ungheanu, aș vrea să insist și eu asupra unor aspecte legate de problema aflată aici în discuție. Este vorba de ceea ce aș numi fenomenul de suficiență estetică pe care îl trăiesc o parte din prozatorii noștri contemporani avînd o largă circulație și care aparțin în esență generațiilor mai mult sau mai puțin tinere. Un atare fenomen de suficiență poate fi explicat și interpretat din mai multe puncte de vedere, căci la constituirea lui concură mai mulți factori. Unul și cel mai important dintre acești factori este acela că acești prozatori, în fond, nu au edificată îndeajuns o conștiință critică proprie. Pentru mulți dintre ei, astfel, modelele literare tutelare se rezumă la ceea ce s-a produs cu 5—10 ani în urmă. Se ajunge apoi la un soi de profesionalizare pretimpurie de unde rezultă cărți scrise mai mult sau mai puțin onorabil și care pentru anumite categorii de cititori se dovedesc chiar pasionante. Dar scrutate în structura lor intimă asemenea cărți sînt efemere, întrucît ele nu sînt traversate realmente de niște întrebări, de niște obsesii existențiale comparabile cu acelea care străbat marea proză românească. Ca atare, o mai mare atenție la lecția propusă de înaintași n-ar strica. De pildă, G. Călinescu spunea că se revendică, în ordinea tradiției, din proza lui N. Filimon și unora le putea apărea bizară o astfel de afirmație. În realitate, era vorba de existența unei conștiințe estetice foarte bine înfiptă în solul tradiției. Dacă nu puțini dintre prozatorii noștri de azi și-ar da seama că ceea ce scriu ei s-a soldat altădată cu rezultate mult mai importante, mai trainice și că, deci, datoria lor este nu aceea de a truca modelul clasic, evident că ei ar

Prozatorul nostru ni se pare a fi încă nehotărît în ce privește „formula" sub semnul căreia să-și structureze proza, el ni se pare a căuta încă, în ciuda volumelor, nu puține la număr, publicate în ultimii 8 ani : Rochia de anemone, **1966,** Minciuna, **1967,** Auroaica, **1967,** Zborul de probă, **1968,** Umbrele timpului, **1968 etc., — un glas al său, incapabil să se fixeze.** (Despre WALHALLA de Constantin Mateescu).

beneficia de o stare de nemulțumire cu adevărat stimulatoare. Iată însă că omul scrie o carte onorabilă, drept care este întîmpinat cu înțelegere și de aici înainte începe produsul de serie. Trebuie să spunem cu regret că există o întreagă pleiadă de asemenea prozatori, care, în ciuda debuturilor lor promițătoare sau chiar remarcabile, au ajuns să scrie un roman sau două pe an și care nu ne mai spun nimic de fapt. Să ne gîndim la cazul lui Romulus Guga, care după sclipitorul debut cu „Nebunul și floarea", a dat drumul la un șir de romane tot mai dezamăgitoare. Este o situație tragicomică să constați că într-un răstimp de patru-cinci ani poate fi parcursă o asemenea traiectorie. Mă gîndesc și la C. Ștefanache, care mi-e teamă că începe deja să nu mai intereseze. Rămîn la ideea că dintre romanele lui Platon Pardău cel mai interesant este **Ore de dimineață** și că ultimele sale romane sînt produsul unei elaborații abile, dar fără clocotul de subtext așteptat și fără autenticitatea realistă din **Ore de dimineață.** La fel, se întîmplă și cu Petru Popescu, deși apreciez mai mult al doilea roman al său decît primul. Revin deci asupra ideii de suficiență estetică de care păcătuiesc numeroși dintre prozatorii dotați ai tinerelor generații.

M. IORGULESCU : În ce măsură sîntem contemporani în spirit cu literatura de azi ? În ce măsură sîntem — și ne pronunțăm — „în cunoștință de cauză" ? Problema cea mai importantă a literaturii de azi, în planul raporturilor sale, mi se pare a fi aceea a relației cu gîndirea literară, așa cum se manifestă ea, care îi este contemporană în timp. Vreau să subliniez cu toată tăria că nu împărtășesc deloc „micul pesimism" a cărui prezență poate fi uneori detectată în structura unor opinii defavorabile privind literatura din ultimii ani. Dar această literatură n-a apărut din senin ; aș observa însă că în genere sînt puține încercările de a se privi în mod serios și aprofundat literatura, structurile literare, în corelație cu structurile sociale și politice din ultimii 30 de ani. Referindu-mă doar la proză, vreau să propun, evident sumar, cîteva „repere" ale acestei corelații. Se remarcă astfel, mai întîi, existența unor romane în care dominant este „spiritul de delimitare" față de un trecut socotit ireversibil și care este privit sarcastic sau violent caricaturizat **(Desculț ; Bietul Ioanide) ;** acestora le urmează romanele pe care le-am putea denumi „ale schimbării", în care în primul plan trece ideea de „devenire" **(Moromeții** vol. I. **Groapa) ;** în forme diferite, proza lui Fănuș Neagu, D. R. Popescu, Nicolae Velea și romanul **Francisca** de Nicolae Breban conțin un model al „confruntării" de mentalități, al „amestecului" (de realități anacronice, supraviețuind prin bizare adaptări de o parte, în curs de consolidare de altă parte etc.) ; prozatorii tineri din anii 1964—1969 au comun interesul pentru cotidian, pentru faptul de viață curentă și nu e o întîmplare că acum mările preferințe sînt schița, nuvela, povestirea ; totodată, asistăm la apariția unor romane a căror structură este determinată de un impuls analitic și al retrospecției **(Moromeții** vol. II, **Intrusul),** structură care după 1968 devine dominantă. Tot în mare privind lucrurile, se observă că există acum un interes extraordinar pentru istoria cea mai recentă ; încep să se scrie romane-ciclu, romane-dezbatere, romane ale unei formații, romane ale unei probleme de conștiință, romanele unor medii care nu intraseră pînă atunci în literatură decît accidental. Se produce, deci, o redescoperire a socialului. Pe cît este de evident că în spiritul lor cel mai general aceste trăsături sînt de regăsit în romanele lui Marin Preda — care s-au constituit, de altfel, în mari modele — pe atît de adevărat este că ar fi să facem o nedreptate flagrantă dacă am refuza să vedem în literatura celorlalți autori ceea ce este cu adevărat original.

N. CIOBANU : Apropo de redescoperirea socialului, trebuie să facem o distincție între redescoperirea autentică și falsa redescoperire, în ultimul caz fiind vorba mai degrabă de tendința de „înnobilare" a schemei compromisă cu decenii în urmă. Ne aflăm, în fond, în fața unui mecanism foarte simplu, aproape naiv. Se inversează, așa-zicînd, termenii ecuației, teza devine antiteză și viceversa, personajul negativ devine pozitiv, semnele sînt deci schimbate și atunci prozatorul mai mult sau mai puțin tînăr are iluzia unei îndrăzneli nemaipomenite. De exemplu, în ultimele două romane ale lui Ivasiuc, (altfel remarcabile) cu deosebire în **Păsările,** mai ales în filonul epic al romanului unde este urmărită viața dintr-o mare uzină.

Să revin acuma la chestiune legată de percepția critică. Poate am exagerat în ceea ce privește lecția tradiției. Necazul este însă că de multe ori deficitara însușire a acestei lecții

este confirmată prin stări de lucruri întrinsec existente în unele romane. Senzația de dizarmonie iscată între proza autentică și aceea care ține de „imprumuturile" abil întreprinse este de neînlăturat. În unele cărți lăudate există capitole extraordinare, dar, evident, autorii lor nu au dat încă un roman perfect unitar în toate privințele, egal de la un capitol la altul. Sînt, deasemenea, autori atît de fascinați de propria lor capacitate de invenție și fabulație, încît uneori pare că se autodevoră, că trag de la cărțile vechi cite un filon și că îl exploatează la maximum în următoarele. De aici senzația de inflație și de autopastișă.

DAN CRISTEA : Fenomenul retrospectivei unei perioade istorice, fenomen pe care îl trăiește cu intensitate proza noastră de azi este un lucru absolut firesc și motivat, atît omenește, cît și din punctul de vedere al regulilor procesului de creație. Ceea ce ne și interesează în primul rînd, pentru că despre scriitori și creație e vorba aici. Marile mutații petrecute în viața unei societăți, mutații de ordin politic, social, economic etc., ca urmare a unor adînci transformări, revoluții, războaie, revolte, le-au analizat, cu un normal recul, de înregistrare față de evenimentele întîmplate. Societatea românească de azi, călăuzită de largi directive ale democrației, a ajuns la un stadiu al dezvoltării conștiinței de sine și al responsabilității opțiunilor cînd o asemenea judecare a trecutului, cu multiplele și complexele lui fațete, e nu numai necesară, ci constituie un factor al progresului. Or, este clar că impactul dintre destinul istoric și cel individual nu a fost întotdeauna unul fericit și doar cu consecințe idilice

M. UNGHEANU : Recrudescența vechii rețete în veșmînt nou a observat-o bine Nicolae Ciobanu în exemplele oferite. Maniheismul, — ceea ce era nu mai încape îndoială pentru nimeni, nu-i așa ? contestabil în proza vechilor rețete —, a găsit adăpost și în scrierile care de multe ori încearcă să le combată. Scrieri considerate dintre cele mai noi ca perspectivă socială și politică, puncte de referință imediată a actualității literare, își divulgă la cercetarea atentă cusăturile de haine întoarse pe dos după o lungă purtare. Dacă, să zicem, în proza de ieri chiaburul era bestia neagră a conflictului, în proza recentă activistul trimis să înfăptuiască cooperativizarea este cel ce poartă trăsăturile durității. În romanul de acum cincisprezece ani chiaburul era negru și activistul roz. Acum e invers. **Fețele tăcerii** de Augustin Buzura are mai ales caracterul de replică la literatura mai vechilor șabloane. Soluția suferă însă de simplismul arătat. Măgurenii, familia de înstăriți ai romanului, considerați dușmani ai poporului în chip abuziv de Radu Gheorghe, sînt văzuți, idealizant, ca vechi purtători ai tradiției, ceea ce dă acestei familii un aer ușor neverosimil. Fiul lui Măgureanu devine un filozof subțire, de o intelectualitate aparte, e drept în urma unor întîmplări extraordinare. Nu e totuși prea mult din punct de vedere al elementarelor motivații artistice ? În **Setea** Titus Popovici, rezolvă cu mai multă naturalețe și credibilitate cazul familiei lui Gavrilă Ursu. Anterioara nuvelă, **Eclipsa de soare,** autor Ion Lăncrănjan, apelează și ea la un chiabur întors pe dos, păstrător și el al bunelor tradiții. Prin abordarea frontală a problemelor **Fețele tăcerii** își asumă rolul de a acoperi petele albe lăsate de literatura mai veche, dar o face cu un minus de complexitate în ceea ce privește trama, care dezavantajează compoziția romanului. De unde se vede că rețetele n-au fost cu adevărat dinamitate și că nu o dată atunci cînd ni se propune o abordare „îndrăzneață" a realității, ni se oferă o față destul de sărăcită a ei.

DAN CRISTEA : După părerea mea, un prozator, de altminteri foarte înzestrat, cum e D. R. Popescu, a căzut în cîteva rînduri în excesul originalității despre care vorbeam. Gustul său pentru mister, pentru insolit, pentru „cazuri" a dat unora iluzia că este într-adevăr cea mai potrivită manieră pentru a prezenta o lume în care s-a instalat grotescul, pe cînd, în realitate, acest grotesc exterior nu potențează tragicul, pe care îl avea în vedere scriitorul, ci îl minimalizează. Privirea critică cu care au fost primite ultimele romane ale autorului (mai ales „O bere pentru calul meu") dovedește, însă, și o implicită... autocritică.

M. IORGULESCU : Ciclul romanesc al lui D. R. Popescu, așa de acutele romane ale lui Augustin Buzura, proza lui Corneliu Ștefanache, Bujor Nedelcovici, Platon Pardău, în alt plan ciclul început de romanele **Catedrala** și **Deruta** de Virgil Duda, nu mai puțin cărțile lui Radu Petrescu, Mircea Horia Simionescu, Mircea Ciobanu, romanele lui Nicolae Breban sînt realități literare peste care nu putem trece.

Din tabloul pe care l-am schițat am eliminat însă acele cărți și acei autori care, să zic așa, „ilustrează" o orientare, nu o exprimă ; problema constă în a nu face confuzii între o atitudine și alta. Este limpede, spre exemplu, că proza lui Corneliu Ștefanache și Bujor Nedelcovici a evoluat în limitele interesului tot mai accentuat pentru istorie și faptul social ; întrebarea este dacă o asemenea evoluție este organică sau e determinată de cursul general al literaturii ; însă cel mai sigur „răspuns" îl pot da numai cărțile lor, nu simpla constatare a acestei evoluții. Împrejurarea că romanul **Așteptarea aproapelui** este cea mai bună carte a lui Corneliu Ștefanache înlătură, cred, presupunerea că prozatorul ieșean — care a debutat cu un volum de povestiri avînd în mare parte caracterul unor „exerciții" de tehnică, trăsătură pe care o păstrează și următoarele lui două romane, dispărînd cu totul în **Ziua uitării,** carte inegală, totuși — „s-a adaptat" unei orientări mai largi. În cazul de care vorbim putem vorbi, cred, despre o treptată descoperire a vocației ; scriitorul este, evident, un „povestitor" și primele lui cărți erau, de fapt, mai departe de natura înzestrării sale decît sînt, cum s-ar înțelege, ultimele. În schimb, Bujor Nedelcovici — care a debutat cu un roman remarcabil, prin rafinament și subtilitate, **Ultimii** — a încercat în **Fără vise** și în **Noaptea** să reconstituie cronica unei epoci și a unei familii, păstrînd din prima sa carte doar tehnica raportării la perspectiva unui singur personaj. Există, în **Noaptea** mai ales, o vădită neconcordanță între diversele planuri ale cărții, și se poate trage concluzia că scriitorul nu și-a evaluat exact forțele de care dispune, mergînd — s-ar zice — împotriva adevăratelor lui aptitudini.

M. UNGHEANU : Este cazul să facem o disociere între adaptabilitatea unor prozatori la orice modalitate de succes și disponibilitatea altora, nu de puține ori contrară oricărui succes. Vorbindu-ne, cronologic, despre volumele mai multor scriitori Mircea Iorgulescu ne-a prezentat de fapt itinerariul creației într-un caz sau altul. Nu ne interesează să constatăm, aici și acum, dacă această „curbă" este ascendentă sau descendentă, ci să observăm anume sinuozități de opțiune. Un scriitor care debutează într-o manieră trece după oarecare timp la o alta. Adesea la o a treia.

Evoluția este inerentă oricărui talent, dar nu de o liniă și firească evoluție este vorba, ci de schimbări destul de bruște de poziție. Vasile Rebreanu debutează cu schițe și povestiri de factură tradițională fiind socotit o mare promisiune. Debutantul își ține promisiunea și dă și un roman substanțial, bine scris, în linia prozei lui Slavici și veritabilului Rebreanu. De unde speranța că literatura română s-a înavuțit cu încă un prozator solid în prelungirea tradiției. Al doilea volum al romanului n-a mai apărut, dar autorul **Casei** ne-a oferit în schimb un microroman de o factură pronunțat, dacă nu strident, modernistă : **Călăul cel bun.** Următoarele cărți ne-au arătat că microromanul lui Vasile Rebreanu nu e deloc un accident, ci chiar opțiunea sa artistică. A ținut această opțiune seamă de resursele prozatorului ?

În loc să avem un prozator dens într-o remarcabilă linie a tradiției românești avem în schimb unul, nu lipsit de calități, dar evadat într-o proză transparentă, plină de simboluri, refuzînd permanent confruntarea frontală cu realitatea. Este posibil ca Vasile Rebreanu să considere această modalitate mai potrivită posibilităților sale.

Frica de desuetudine a mai împins și pe alții la adoptiuni neașteptate. Sorin Titel, de pildă, ni se pare a fi făcut întrucîtva o experiență similară, debutînd cu proze de factură net realistă, după care, influențat de modele cu largă și recentă difuziune a trecut, fără o etapă de tranziție suficient de explicită, la o narațiune ca **Lunga călătorie a prizonierului** care întorcea spațele primei formule. Care este formula adecvată prozatorului ? Răspunsul pare a ni-l da chiar el prin întoarcerea la primele unelte într-o carte recentă **Țara îndepărtată.**

Și în cazul lui Vasile Rebreanu se simte o anumită enervare a criticii (prezentă uneori chiar la critici, unii remarcabili), vizavi de orice încercare de bruscare în proză a evoluției firești a acesteia. (Despre A TREIA ZI DUPĂ RĂZBOI de Vasile Rebreanu).

N. CIOBANU : Totuși, observ că Sorin Titel a realizat și în cadrul acestor formule „experimentaliste" scrieri durabile și că, pe de altă parte, în ultimul lui roman profită cu deosebit succes de pe urma lor.

M. UNGHEANU : Nu e vorba de a emite concluzii asupra acestor aparent inexplicabile metamorfoze. O anchetă din 1966 a revistei **Ramuri** în plină înflorire a mimetismului prim arăta indubitabil prin punere cap la cap de texte decupate din tineri scriitori contemporani, cît de asemănătoare le sînt motivele și mijloacele. Rezultatul era un lung text colectiv bintuit de aceleași motive dar din care nu puteai recunoaște stilistic pe nimeni. Această disponibilitate artistică indică, credem, o anume derută și pune sub semnul întrebării creația însăși.

Există și o altfel de mobilitate pe care am numi-o adaptabilitate, o adoptare fără discernămînt și fără criteriu artistic de mijloace și de probleme. Tot ceea ce „merge", tot ce e de efect, tot ce poate epata sau procura un succes imediat este însușit fără reținere. Subtextul e adesea comercial. Grav e că pe această cale se pot compromite și banaliza, teme, idei, probleme, personaje pline altfel de interes. Prin exploatarea mediocră a aceleiași teme, a acelorași personaje și situații, se face loc unei literaturi cu o accentuată lipsă de originalitate. Nedreptățitul care își caută dreptatea, adesea cu ajutorul unei anchete, fostul dogmatic care acum

teatru

Ivanov

Ori de cîte ori aud că undeva se joacă Cehov mă bucur și mi-e teamă. Cu timpul renunțăm să mai gîndim în termeni de preferință opuși, setea de claritate se schimbă cu plăcerea nuanțelor. Unele lucruri, care altădată ni s-au părut alternative ferme, se dovedesc conciliabile și încă destul de ușor. În ce mă privește conserv și acum o astfel de alternativă (sper că nu singura) de pe vremea adolescenței, anume că un spectacol după Cehov poate reuși sau se poate rata, al treilea caz neexistînd. Poate părea ciudat că un autor profund și complex, arătînd pe deasupra și o înțelegere aproape nemărginită față de oameni, ne pune într-o situație atît de dificilă. Dar așa stau lucrurile. Teatrul lui Cehov (ca și proza sa) se constituie din nuanțe și imponderabile. Alegerea nu este exclusă, dimpotrivă, are un spațiu întins de manifestare, însă într-un cadru ce devine cu atît mai riguros cu cît e mai greu de trasat. În limitele bunei cuviințe, cu o piesă de Shakespeare se poate face aproape orice, materia acestuia dominîndu-ne oricum. În cazul lui Cehov însă cea mai mică trădare o resimțim dureros. Toată lumea e de acord că **Ivanov** ocupă un loc special în contextul dramaturgiei marelui scriitor rus. Mai puțin muzicală și diafană, prin urmare, paradoxal, avînd și o pondere mai mică, piesa aceasta creează impresia că poate fi desprinsă din universul celorlalte, că anumite licențe, imposibile în altă parte, ar fi permise aici. Amarnică iluzie ! Căci **Ivanov,** spre deosebire de celelalte piese (adevărata deosebire) nu poate fi reprezentată onorabil decît accentuîndu-se, pînă la ostentație chiar, caracterul ei cehovian. Numai un regizor care a făcut carieră cu teatrul lui Cehov are șanse aici, și deloc invers, un novice nu-și va putea începe cariera cu **Ivanov...**

Dar ar fi mai bine să abandonez niște considerații care, raportate la pretextul lor, spectacolul Teatrului „Bulandra", riscă să devină gratuite. Regizorul Ion Taub, de a cărui maturitate nu se îndoiește nimeni, a pornit la drum în temerara sa întreprindere înzestrat doar pe jumătate. I-au izbutit mai ales scenele de gen, accentuate și îngroșate cu o ironie și o vervă de vodevil (n-aș vrea să fiu înțeles greșit ; nu se ascunde în această afirmație nici o intenție peiorativă ; lui Cehov însuși îi plăcea vodevilul). În schimb nu i-a izbutit nici pe departe drama (esențială) a personajului titular. Suferința fără obiect aparent, copleșitoare, a lui Ivanov, natura neînțelegerii dintre el și societate rămîn simple prezumții. Cu o frazare stereotipă rece, cu agitații naturaliste și bătăi din picior, Emmerich Schäffer nu ne-a putut transmite fondul eroului. Cît despre momentele în doi dintre Ivanov și Sașa, ele sînt, cu concursul Cătălinei Pintilie, de-a dreptul lamentabile. Simpla corespondență (relativă și aceea) de tip fizic între actori și personaje pare a-l fi determinat pe Ion Taub la distribuirea celor amintiți, altminteri, altundeva, profesioniști stimabili, Violeta Andrei, Fory Etterle, Aurel Cioranu, Ovidiu Schumacher, chiar și George Oancea în rolul cheie al doctorului Lvov, dar mai ales Petre Gheorghiu, își fac datoria în chip remarcabil.

Din păcate nu ajunge. În totalitate spectacolul e gîndit fără finețe, sumar și chiar incongruu (procedee de teatru romantic și de grotesc modern se succed fără a se întîlni într-o **viziune).** Decorul și costumele nu pot fi nici ele apreciate decît ca atare, lipsind termenul principal al raportării, starea sufletească dominantă. Impuritatea stilului ar fi prea suficientă pentru a considera, cu îndreptățire, în virtutea celor zise mai înainte, noua montare drept un Cehov ratat, un motiv de regret mai mare ca altele...

Marius Robescu

film

Andreescu și Luchian

Televiziunea română ne va prezenta în curînd un film de artă de o aleasă ținută artistică, **Muzeu și atelier** (producție a studiourilor „Alexandru Sahia") pe un scenariu de Viorel Bindea. Trebuie spus de la început că la baza acestui film stă o excelentă idee și că în consecință se uzează de o formulă inedită folosită, după știința noastră, pentru prima dată în filmul românesc de artă. După o scurtă incursiune în istoria artelor plastice românești, avînd ca finalitate reliefarea unei școli de pictură profund românească, filmul **Muzeu și atelier** se oprește la două monumente și glorii ale picturii noastre, Ion Andreescu (1850—1882) și Ștefan Luchian (1868—1916), precum și la doi pictori contemporani de mare respirație, Constantin Piliuță și Sabin Bălașa. Dar iată în ce constă ineditul acestei pelicule : ni se prezintă de fapt un film : Andreescu, văzut și comentat de Piliuță, un film Luchian văzut și comentat de Bălașa, precum și două credo-uri și ginduri de atelier, aparținînd contemporanilor noștri, Piliuță și Bălașa. Am avea astfel patru mici filme de artă care fiecare-n parte au autonomie și pot răspunde strălucit exigențelor noastre. Frumusețea și mesajul care străbat aceste patru fragmente, precum și asamblarea lor într-un film unic, (departe de a fi un artificiu), conferă materialului vizual o notă de continuitate și modernitate a concepției artistice. Mă gîndesc, că prin forța împrejurărilor, ecranul televizorului, alb-negru, va face să dispară acel mister indispensabil al culorii, magia delicată a sufletului operelor celor patru artiști ; de aceea cred că, astfel cum a fost conceput filmul, cu tot riscul pierderii unității, ar merita, fie și fragmentar, să între pe marile ecrane ale cinematografelor noastre : la o sărbătoare a nuanțelor, a gingășiei și a mesajului de înaltă ținută artistică și politică a acestor comentarii și viziuni, poți lua parte cu inima deschisă oricînd. Este de prisos să spun că partea referitoare a Andreescu poate fi interpretată ca un omagiu aniversar adus spiritului și geniului creației lui Ion Andreescu, iar comentariul liric de mare profunzime pe marginea operelor lui Luchian, un poem despre permanența și strălucirea în timp a unui destin de artist exemplar. Nu ne vom lansa în acest comentariu să vorbim despre opera celor doi mari pictori, nici spațiul nu ne permite, nici nu am putea-o face mai bine decît au făcut-o, cu căldura și vibrația necesară, Piliuță și Bălașa. Comentariul lor mi s-a părut a fi nu doar o rece omagiere ci o vibrantă meditație, o citire contemporană, filtrată și dăruită cu căldura singelui de artist, asupra operelor marilor înaintași, asupra nevoii de mesaj a operei, a înaltei sale funcții de a educa și de a modela conștiințe, de a dărui și a transmite omului în clipele de răgaz și de studiu măreția simțirii neamului românesc.

Superbe mi s-au părut lecțiile de atelier datorate lui Piliuță și Bălașa. Emoționante credo-urile lor, cu un vibrant și nuanțat mesaj politic, remarcabilă spontaneitatea, verosimilitatea și simplitatea, generozitatea operelor celor doi artiști plastici contemporani. Un maestru al desenului și un maestru al culorii, și-au dat întîlnire pentru a ne demonstra încă o dată, înaltele rosturi ale artei plastice românești : nu doar muzeul, nu doar intimitatea pînzei de pe peretele unei camere fac și leagă numele unui artist de o generație, de un timp, ci înscrierea operelor lor în marile spații și circuite de valori ale vremii noastre.

Laude se cuvin cu prisosință semnatarilor regiei : Erich Nussbaum (un maestru al filmului de artă — să ne amintim fie și numai pelicula despre Cicurencu) și debutantului în gen Alexandru Boiangiu (binecunoscut nouă de pe genericul numeroaselor filme dezbatere și filme anchetă).

Dumitru M. Ion

...și mimetism

se justifică, anchetatorul pur dornic de a reconstitui adevărata față a trecutului etc. Formula romanului-anchetă proliferează și ea, dar repetiția a tocit-o.

Dacă în primul caz sensibilitatea scriitorului se vădea față de moda dinafară, în al doilea caz ea e mai evidentă față de moda dinăuntru. Și în primul și în cel de-al doilea caz originalitatea este o chestiune care iese din discuție. Înțelegerea originalității este greșită în primul caz păcătuindu-se în plus și față de propria structură, în al doilea caz problema originalității nici măcar nu se mai poate pune.

N. CIOBANU : La mijloc este vorba și de ceea ce Marin Preda într-un eseu al său, numea **tema autorului.** Adică se pune problema asumării totale de către narator a datelor obiectiv existente, în sensul filtrării lor printr-o concepție de viață, moral-filozofică particulară din unghi artistic. În cazul tinerilor, acest proces de asumare a temei nu e întotdeauna suficient de sesizabil. Aceasta este, fără îndoială, una din cauzele disponibilității excesive, de care ei dau dovadă. În principiu, o atare disponibilitate vădește două aspecte, unul pozitiv și altul negativ. Pozitiv este faptul că prozatorul tînăr încearcă să-și perfecționeze arta, să cunoască, să preia anumite modele. Aspectul negativ ține de imprejurarea că, adesea, același prozator uita ceea ce a gîndit și făcut ieri descoperindu-și peste noapte aptitudini complet străine de preocupările lui anterioare.

> **'Pentru literatura de actualitate un pericol reprezintă nu numai evaziunea din istorie și social, mimetismul pretențios, temele minore : ci și (o uitām uneori)** falsa **literatură de actualitate, ilustrativistă convențională rece.** (Despre NAȘTEREA BĂRBAȚILOR de Rodica Sfințescu).

MIRCEA IORGULESCU : Cred că Nicolae Ciobanu vorbește despre capacitatea unor scriitori de a-și asuma teme și nu de a le ilustra. Asumarea se face printr-o reluare discretă a unei teme mai puțin evidente, nu de amploare, cum face Gh. Schwartz în **Martorul,** unde copiază pe Breban dînd, din pricina calității modelului, impresia de subtilitate.

DAN CRISTEA : Marin Preda, în **Moromeții,** vol. II sau în **Intrusul,** a abordat această interferență, uneori tragică, dintre existență și determinare. Nu este singurul exemplu, și exploatarea acestui filon de autentică vibrație umană s-a făcut și în alte romane cuprinzînd interesante meditații asupra unor noțiuni contemporane. La ceea ce se cuvine să reflectăm, însă, e originalitatea procesului de creație în care sînt implicați termenii istoriei. Astfel, nu puține din romanele vremii din urmă, propunîndu-și spre dezbatere idei „mari", de circulație, idei sartriene sau camusiene, au impus un adevărat tipar, bazat pe ceea ce aș numi destinul frustrației. Supralicitînd fenomene reale, în majoritate negative, s-a ajuns la o investigare a realității numai din unghiul unor personaje traumatizate, care retrăiesc vinovăția trecutului abătută asupra lor ori care redescoperă, în circumstanțele unui proces, uneori detectivistic, „greșelile" sociale ce au lovit tagma din care fac parte. În definitiv, cu acest tipar, structurînd materia epică a multor romane, ne reintoarcem la o mai veche relație romanescă, aceea dintre vinovat și victimă, iar din punctul de vedere al eroilor înfățișați, refacem fenomenul și mai vechi al inadaptaților, pentru că personajele despre care e vorba sînt, în genere, personaje izolate o vreme de societate și care, acum, retrăind faptele ce le-au marcat destinul, păstrează un gust al eșecului iremediabil, ca și al revoltei obsesive. Într-un cuvînt, ceea ce este de reproșat nu e veridicitatea unora din faptele de la care se pleacă, cît repetarea unei **scheme,** cu personaje îngroșate din amîndouă sensurile, atît pozitiv, cît și negativ. Uniformitatea conflictului, dintre frustrați ai soartei și parveniți ai ei, ca și caricatura sînt un balast care împiedică forța de simbolizare a unei opere.

NICOLAE CIOBANU : În acest sens, deși, în ce mă privește, romanului **Martorul** de Gheorghe Schwartz îi recunosc reale însușiri, aș mai propune exemplul oferit de romane despre intelectualitatea dintre cele două războaie, romane care nu depășesc cu nimic — nici vorbă de așa ceva ! — marile realizări ale lui Camil Petrescu, G. Călinescu, Mircea Eliade, Hortensia Papadat-Bengescu. Se dă drumul la niște romane agreabile, ușor sofisticate și cam atît. Fenomenul se materializează mai ales în proza scrisă de o serie întreagă de autoare aparținînd diverselor generații. Unele dintre ele, aflate la o virstă venerabilă, trecînd deci prin cenaclul lui Lovinescu și văzînd-o acolo pe doamna Hortensia Papadat-Bengescu, au iluzia că pot scrie proza de această factură. În realitate, ceea ce scriu domniile lor constituie o proză de larg consum,

> **Proza Ioanei Orlea este tributară unor convenții depășite, căzute în desuetudine, eroarea acestora fiind că, socotindu-le încă fertile, li s-a subordonat întru totul. Eliberarea de sub tirania clișeelor impuse de modă se dovedește astfel — a cita oară ? — a fi una dintre cele mai dificile probe pentru afirmarea personalității unui scriitor de autentică vocație.** (Despre NUMELE CU CARE STRIGI de Ioana Orlea).

„bună" pentru cititorii cei mai puțin pretențioși, o proză decontectantă. Moda este preluată — din păcate — și de unele prozatoare mai tinere. E cazul cărților Corinei Cristea și al acelora de început publicate de Maria-Luiza Cristescu. Aceasta din urmă, în ultimii ani, face însă, eforturi susținute spre a se redescoperi pe ea însăși. Astfel, romanul „Așteptare" este expresia unui vădit efort de desprindere de acest gen de proză feministă în care se pledează pentru înțelegerea femeii în maniera Georges Sand și mai ales Colette. Remarcabil este, în acest sens, efortul Danei Dumitriu care scrie o proză mult mai dură, defeminizată aș zice, deși personajele ei sînt în majoritate femei. Pe de altă parte, cred că în acest context se pune și problema psihologiei succesului literar, problema pe care unele prozatoare care pledează pentru candoare și puritate o eludează parcă cu bună știință de vreme ce produc atît de mult.

M. UNGHEANU : E o foame de document, absorbirea rapidă a cărții de călătorie, a memoriilor privind marile evenimente ale istoriei, a cărților documentare privind aceleași evenimente, o arată limpede, dar ea e dublată și de o foame de dezbatere. Apoi problemele se pun în mod specific, de la loc la loc altfel.

Literatura document este însă aproape inexistentă la noi. O inițiativă interesantă a avut în această direcție reporterul Mihai Stoian și rezultatul n-a întîrziat să se vadă : cărțile lui circulă, captivează. O figură interesantă în aceeași direcție face, alături de alții, tînărul Alexandru Monciu-Sudinski, care propune cititorului întîlnirea cu oameni simpli al țării, mai ales muncitori, cu ajutorul unor interviuri în care grija pentru autenticitate pare a fi supremă. Față de multe proze care se tipăresc aceste interviuri au evident avantajul filmului „pe viu". Promițător în această direcție e și Nicolae Mateescu. Dar să nu anticipăm. Tocmai refuzul literaturii e ceea ce trebuie menționat în acest caz. Cu cît e mai complicată, mai alambicată, mai sofisticată, mai compusă, mai făcută, literatura își alungă cititorul. Mari teme literaturizate sau subliteraturizate își pierd astfel importanța. Nu de puține ori se scrie despre muncitori și uzine într-un mod cu totul desuet și inacceptabil de parcă personajele, situațiile, uzina inclusiv autorul sînt desprinse din secolul trecut.

M. IORGULESCU : Un fapt care ar trebui desigur să îngrijoreze este dezinteresul pentru ceea ce se poate numi caracterul de artă al literaturii. Prin 1954 încă Geo Bogza observa că în aceeași vreme în care Hașdeu scria despre **marea problemă** a nemuririi sufletului, Caragiale „se îndeletnicea cu relatarea conversațiilor dintre Tache și Lache", dar că nemuritor este totuși Caragiale. Atracția pentru istorie și document — pentru istoria ca anecdotă, să fie limpede ! — a ajuns azi atît de mare încît un recent autor de proză, Dinu Săraru, nu ezită să precizeze că pînă și fotografia de pe coperta cărții lui este... autentică ! Alteori evenimente istorice dramatice sînt „literaturizate", trase în cărți frivole, mondene, cum ar fi curioasa idee a lui Alecu Ivan Ghilia de a face, în **Vremea demonilor,** un roman simbolisto-oniric avînd ca pretext epoca războiului, sau cum se întîmplă în romanul **Martorul** de Gheorghe Schwartz, unde ideea

epică și modalitatea constructivă din **Animale bolnave** de N. Breban sînt preluate discret și „mutate" pe un subiect absolut nepotrivit, în schimb, avînd, chipurile, „valoare" în sine.

M. UNGHEANU : Un fir surprinzător al schimbului nostru de păreri, un fir important ale ei e unul nescontat. Revenim mereu la tradiția prozei românești, desigur la marea ei tradiție, la cea viabilă cu alte cuvinte. După Nicolae Ciobanu, ignorarea ei produce multe din confuziile și derutele existente. Partea de adevăr a acestei afirmații trebuie avută în vedere. Menționăm romanul **Casa** al lui Vasile Rebreanu. Scriindu-l, prozatorul se mișca în sensul unei tradiții care-l ajutase să se pună în valoare. Părăsind această tradiție scriitorul a încetat de a mai interesa în același grad, iar literatura lui a fost privită adesea ca o curiozitate. Întrebarea este : e suficientă scriitorului român tradiția literară românească ? Întrebări simple pe care trebuie să ni le punem, chiar dacă anticipăm răspunsul. Arghezi n-avea nici o îndoială că literatura română oferă scriitorului român o experiență literară completă și că un scriitor se poate forma deplin tutelat numai de patroni spirituali și artistici ai literaturii române. „Criteriu experimental complet", zicea el, dacă memorăm bine

MIRCEA IORGULESCU : Este foarte interesant de observat că prozatorii de după război au exercitat o mare influență asupra generațiilor de prozatori următoare. Influența lui Marin Preda asupra lui Fănuș Neagu, D. R. Popescu, care debutează înriuriți de **Întîlnirea din Pămînturi** și **Moromeții** vol. I, a fost hotărîtoare. **Intrusul** și **Moromeții** vol. II sînt cărțile din care s-au născut generațiile mai recente.

NICOLAE CIOBANU : În timp ce D. R. Popescu, Velea și prozatorii din această generație au ajuns la cucerirea originalității prin ricoșeu, prin asocierea și disocierea concomitentă, mulți dintre prozatorii tineri de azi nu fac dovada acestor eforturi. Ceea ce îi împinge spre epigonism.

M. UNGHEANU : Nu de puține ori se copiază modalitățile „sigure". După apariția **Intrusului** a înflorit o proză plină de personaje confesive, o proză în care relatarea la persoana I singular e predominantă. Evident un anume succes e de la început asigurat, prin apelul la adresarea directă, persoana I fiind persoana intimității, mai ales cînd cel ce-și povestește viața este, altă schemă recentă, un nedreptățit, un frustrat cum zice Dan Cristea. Dar originalitatea e diminuată.

N. CIOBANU : Ar trebui pusă problema vizavi de modul cum reacționează critica față de acești autori. Citim cartea unui debutant, vedem că ea este bunișoară, onorabil scrisă și îi acordăm debutantului foarte multe șanse, sîntem optimiști și spunem : iată un nou prozator important ! Nu ne gîndim îndeajuns la consecințele ce pot decurge de aici. În același timp uităm de autorii care sînt mai puțin productivi, care debutează cu cărți mai inegale, uneori trudnic redactate, dar care la un examen atent învederează virtualități deosebite. Să nu uităm că nu rare sînt cazurile în care marii scriitori au fost niște debutanți relativ nesemnificativi. Mai

> ● ÎNDRĂZNEALA E ADESEA DOAR O REȚETĂ ÎNTOARSĂ PE DOS ● DE LA VECHILE CLIȘEE, LA NOILE CLIȘEE ● PERSONAJE TRASE LA ȘAPIROGRAF ● ABUNDENȚA DE FRUSTRAȚI ● DE CE DOSTOIEVSKI POATE FI UN MODEL ETERN IAR SADOVEANU SAU REBREANU NU ? ● GRABA SINCRONIZĂRII UCIDE ORIGINALITATEA.

ales în proză nu se debutează, de regulă, cu capodopere. Cred, de aceea, că sînt cițiva prozatori de reală vocație și cărora trebuie să le acordăm o mai mare încredere. Din păcate, într-o anumită măsură, îi neglijăm și noi și editurile. Apoi, sînt alții care, dată fiind valoarea scrierilor lor, stau încă în conul de penumbră al criticii : Mircea Horia Simionescu, Nicolae Damian, Mircea Cojocaru, Mircea Ciobanu, Radu Petrescu, D. Matală, G. Bălăiță, Mihai Giugariu, E. Seceleanu, Gheorghe Suciu, Horia Pătrașcu, Alexandru Deal, Alexei Rudeanu, Norman Manea, Al. Simion, Ion Dumitru Teodorescu.

> **Partenerii (e vorba de eroii romanului** Caii de la Voronеț **de Doru Davidovici, n.n.) trăiesc o iubire efemeră, într-o poveste de ecou imediat, dar de scurtă durată în conștiința publicului.** (Despre Caii de la Voronеț **de Doru Davidovici)**

DAN CRISTEA : Nu știu în ce măsură critica a cedat modei, cît altor considerente, uneori chiar de ordin extraliterar. Mulți autori — și debutanți și consacrați — au avut girul criticii în privința unor romane pe baza a ceea ce s-a considerat a fi noutate și îndrăzneală a conflictului, curaj de a aborda aspectele criticabile ivite în perioada deceniului șase, dezbaterea unor probleme mai „gingașe" referitoare la memoria acelui deceniu și, de ce n-am spune-o ?, chiar pe baza prezentării unor cazuri sau personaje străvezii, ușor identificabile din viața reală. În ultimă instanță, pe baza cedării la ineditul aparent al unor situații, transformate în detalii pitorești. Dar nu numai cu „îndrăzneală", care poate fi de multe ori caducă, se construiește un roman, și marile opere au avut mereu în vedere problemele dintotdeauna, așa-zicînd comune, ale omului. „Îndrăzneala" aluzivă se poate prea bine perima. Este altceva curajul de a acumula elemente mai mult sau mai puțin extravagante, unele din ele cu mare priză la public, pentru că-i dau prilejul reconfortant de a recunoaște cîteva din lucrurile pe care le-a trăit, sau pe care le știe, și altceva curajul de a investi în materia epică a romanului o atitudine clară. Nu cred că trebuie confundată „originalitatea" unor autori care își iau drept cadru al romanelor lor o perioadă de complexe conflicte sau de mari mutații sociale, umplînd-o în rest cu o materie indiferentă, alteori șarjată ori spectaculoasă, cu autentica originalitate de concepție și reflecție.

M. IORGULESCU : Asemenea „adaptări" nu lipsesc, dar — și e aici o dovadă că relieful exact al întregii literaturi e rău cunoscut — ele aparțin autorilor despre care „nu se vorbește". Cineva a vorbit aici despre așa-zisa „abundență" a lui Platon Pardău, autorul a trei romane publicate în doi ani; ce putem spune însă despre Alecu Ivan Ghilia care, într-un singur an (1974) a tipărit trei sau patru cărți ? !

Mi se pare curios că, vorbindu-se despre „lipsa de originalitate" e trecut cu vederea romanul de operetă al lui Ion Istrati, **Satul fără țărani !** Cine a auzit de „romancierul" Emil Simionescu ? ! Dar de „romancierul" Constantin Cuza ? Dar de „romancierul" Ion Topolog ? De ce nu se spune nimic despre proza pedestră a lui Radu Ciobanu, beneficiar chiar și al unui premiu literar ? Nu este **Fata ascunsă a lunii,** micul roman al tînărului Titi George Cimpeanu, de o platitudine a expresiei și ideatică greu de imaginat, un foarte potrivit exemplu de „lipsă de originalitate" ? ! Reacția critică la fenomenul schematismului „invers" **acestor** cărți este îndreptățit să se aplice.

M. UNGHEANU : După graba cu care au fost îmbrățișați multi scriitori de ultimă oră de la noi ori de aiurea se divulgă la unii scriitori ai noștri mai mult sau mai puțin tineri, o oarecare insatisfacție față de tradiția literară autohtonă. Insatisfacție sau ignoranță ? E greu de spus. Graba sincronizării e evidentă însă la cei mai mulți și nu cu cele mai bune rezultate peste tot. Se teoretizează chiar un fel de internaționalism al inspirației, după cum se vede în cartea lui S. Damian, **Intrare în castel,** o recomandare exclusivistă de modele.

N. CIOBANU : Să ne întrebăm, astfel : de ce Dostoievski poate fi un model etern, iar Sadoveanu sau Rebreanu nu ?

DAN CRISTEA : În genere, orice conflict romanesc poate fi redus la o schemă. A demonstrat-o G. Călinescu, care, într-un articol, binecunoscut, de altfel, desprinde șase „subiecte capitale" de roman. Sînt subiectele marii literaturi clasice. Cum se putea aștepta, printre ele nu intră forma conflictului dostoievskian, definită de un R.-M. Albérès ca „opoziția dintre destin și voință". Dar ceea ce era de știut reiese cu claritate din aceste exemple : posibilitatea reducției la o idee esențială a materiei epice. Or, tocmai prin înalta sa forță de abstractizare, conflictul dostoievskian sau cel de descendență dostoievskiană pot fi transportate și adoptate cu ușurință.

În fond, orice roman serios, de azi, își propune, într-o formă ori alta, să fie un roman al condiției umane, să vorbească despre condiția individului de astăzi. O asemenea miză este de apreciat și, în termeni sportivi, ea indică dintr-o dată o cotă înaltă a stachetei. Ideea generală la care poate fi raportat romanul nu e, însă, de ajuns. Cu observația că un roman are drept temă de meditație problema libertății sau problema puterii ori tema culpabilității n-am stabilit încă locul său propriu și nici valoarea. Fundamentală rămîne puterea de absorbție și de transfigurare, cantitatea de sugestie conținută în jurul temei, modul propriu cum se tratează un subiect capital. Nu ideile, formulele, metodele, posibilitățile de raportare sînt lucrurile care lipsesc unora dintre romancierii actuali, ci conținutul uman intransmisibil, viziunea de **aici** și de **acum,** detaliile revelatoare de peisaj social etc. Cu un conflict dostoievskian și nu cu puțină inteligență Mircea Cojocaru, de pildă, a scris un roman, „Mineiuna", cu o lume care poate fi localizabilă oriunde.

Dar ceea ce este consubstanțial lumii noastre cred că e acea „bucurie de a trăi și a cunoaște" de care vorbea același Călinescu. Pe această coordonată spirituală definitorie putem aborda chiar și aspectele dramatice cu care a fost confruntat în atîtea rînduri omul modern : și să izbutim a fi, firește, originali.

M. UNGHEANU : Criticii scriu, nu suficient de mult și de convingător despre marii scriitori români, reevaluarea lor deabia de acum încolo e de făcut, dar scriitorii din generațiile mai recente nu par a fi luat cu adevărat act de stabilitatea și substanța unei tradiții literare românești. Nu putem pleda pentru „faliții noștri". Epigon al literaturii române sau epigon al celei străine, imitatorul tot epigon rămîne. Chestiunea este cît de mari și de potrivite sînt modelele, cît de fructuos e, în ordinea spirituală, artistică, contactul cu ele, Iată cîteva remarcabile repere ale prozatorului român de azi : Dostoievski, Thomas Mann, Faulkner. Nu putem să nu pomenim nota de prospețime pe care a adus-o în proza unor scriitori de azi influența acestor mari spirite literare. Evident că sugestia pe care o dau marii predecesori sau marii contemporani este mai fertilă cînd structurile sînt bine constituite. De impactul cu proza modernă americană se resimte, în chip fericit, chiar opera unui scriitor de o configurație atît de conservatoare ca Marin Preda. Dar ce se întîmplă cînd aceste influențe pică pe umerii unor tineri neformați încă ? Efectul poate fi absolut invers celui dorit. Multe din prozele autorilor tineri ne arată că Faulkner a fost însuși mai ales pe dinafară. Dincolo de tehnică romanul lui Radu Mareș, **Anna sau pasărea paradisului,** nu există. Un talentat autor de planul doi, Ion Dumitru Teodorescu, a suferit și el de arsura acestor influențe a căror urmă vizibilă este romanul **Tipătul de nuntă al păunului,** în care stilul merge pînă la pastișa faulknneriană. E păcat că scriitori talentați suportă strivitoare influențe iar o și mai mare lacună este că ei ies de multe ori nejustificat din raza atenției critice. În fond, chestiunea care se pune este : cît de fructuoase s-au dovedit pînă acum aceste influențe ? Sau poate această întrebare trebuie aminată pentru mai tîrziu.

N. CIOBANU : Insist și eu asupra aspectului arătînd că efectele pozitive în cazul acestui fenomen de influență sînt mai evidente cînd e vorba de raporturile dintre prozatorii români de azi și prozatorii clasici din trecut. Cițiva scriitori contemporani foarte buni au realizat lucrări deosebite datorită riguroasei asimilări a tradiției. Să ne gîndim la proza lui Zaharia Stancu, Marin Preda, Laurențiu Fulga, Eugen Barbu, Titus Popovici, proză care, în chip vizibil, beneficiază de diversele aspecte ale „lecției" oferite de marea proză românească modernă și clasică. La fel, nuvelele lui Ștefan Bănulescu beneficiază în mod fericit de experiența lui Sadoveanu, Gala Galaction, V. Voiculescu, Panait Istrati. În proza lui Fănuș Neagu se petrece la fel. Nicolae Velea nu trebuie raportat numai la Marin Preda, ci și la scriitori clasici, începînd cu Creangă, vizibile fiind și unele efecte caragialiene adaptate la proza cu tematică țărănească. Asadar, de multe ori acest dialog cu tradiție autohtonă s-a soldat cu

> **Rememorarea e întrețăiată de impresii prezente, unele reale, altele închipuite într-un amestec imposibil de descifrat de întîmplări și de proiecții ale lor în imaginație cîteodată cu valoare simbolică așa cum proceda și Mircea Cojocaru în** Minciuna. (Despre VIAȚA POST-MORTEM de Romulus Guga).

efecte trainice. Mă gîndesc și la proza lui Nicolae Breban care este un prozator de spiță ardeleană foarte semnificativă. Sau „neocaragialismul" lui Teodor Mazilu și Ion Băieșu. Etc. În ultimul roman al lui Sorin Titel, se pot depista subtile ecouri din Pavel Dan. De asemenea, asistăm în ultima vreme la o redescoperire a lui Camil Petrescu, redescoperire ce se poate solda cu rezultate remarcabile. Primele romane ale lui Al. Ivasiuc, de exemplu, sau în **Anchetatorul** de V. Duda. Totuși mă întreb de ce nu avem încă prozatori ai universului țărănesc care să „concureze" cu Rebreanu sau Sadoveanu, în sens creator. De ce nu avem încă romancieri de mare anvergură, care vor să-i depășească, să-i „concureze" pe Sadoveanu sau Rebreanu ?

M. UNGHEANU : Cîștigul acestei discuții, care e departe de a fi expus și cu atît mai puțin de a fi epuizat lista de probleme posibile privind proza actuală, este că, în ciuda unei evidente diferențieri de opinii, asupra unei chestiuni toți interlocutorii, aici de față, sînt de acord. Deficitul de originalitate a fost semnalat din toate părțile. Deși exemplele diferă de la un interlocutor la altul, coincidențele nelipsind totuși, deși unghiurile de vedere sînt vizibil diferite de la un critic la altul concluzia e inevitabilă. Soluții nu putem da și nici nu ne-am propus așa ceva. Critica influențează pe scriitor, dar într-un fel ceva mai puțin mecanic decît ar vrea-o o definiție simplă a ei și cel mai puțin în cazurile cînd o dorește imperios. Dar ne rămîne să constatăm lucrurile și să disociem exact. Se știe că o problemă bine formulată este pe jumătate rezolvată. Nu avem nici pretenția nici ambiția de a fi formulat foarte clar problema prozei contemporane, cu atît mai mult cu cît din discuție au lipsit, cu unele excepții, marile exemple. Ne-am referit mai ales la ceea ce s-ar putea numi fenomenul prozei românești de azi, avînd în vedere marile valori, singularizante cu alevărat, abia în al doilea rînd sau deloc. Dar credem că putem procura cîteva elemente concludente pentru punerea cît mai exactă a problemei într-un viitor apropiat.

Arta, creația trebuie apărată de pastișă, de industrializare, de produsul comercial, de serie. Iar originalitatea înseamnă, simplu spus, întoarcere la origini, adică la rădăcini.

Citatele din cadrul mesei rotunde sînt scoase din presa literară românească a anilor 1970—1975.

televiziune

Examene de maturitate

Cu toate că nimeni nu le numește și nu le anunță data calendaristică — examenele de maturitate se trec și pe micul ecran. Publicul știe. A început să-și dea seama cînd cutare sau cutare emisiune arată ca și cînd s-ar afla în fața unei comisii didactice. Oare de ce ? Pentru că tonul de lecție foarte bine învățată și care se rostește cu aplomb în vorbire se recunoaște și pe micul ecran. Nu te avertizează nimeni și totuși ești la curent : iată, televiziunea mai scoate o serie de bacalaureați.

Ce-i drept, unele emisiuni ale televiziunii și-au probat capacitatea demult. De exemplu : emisiunile de actualități. Difuzate zilnic, seara și dimineața, printr-o frecvență mai mare și printr-o muncă perpetuă ele știu lecția de televiziune perfect. Nu se prea întîmplă ca aceste emisiuni să fie prinse, cum se spune, pe picior greșit. Cu toate că numărul problemelor cărora trebuie să le facă față este mare și, adeseori, problemele ridică dificultăți. Dar mai ales în chestiunea comenzii sociale, problemă aflată în permanentă ordine de zi la televiziune, emisiunile de actualități află mereu rezolvări de fond. Problemele sînt tratate dinăuntru înafară, fără exagerare, fără exaltare pe probleme inexistente, fără formalism. Reporterii emisiunilor de actualități abordează comanda socială fără crispare, nu se află în fața unei sarcini trasate ci în fața unui adevăr de aflat. Și orice problemă are un sîmbure de adevăr care poate stîrni interesul publicului cît de larg. Există în toate cîte ne înconjoară o explicație rațională, un demers logic care ne poate interesa. Tratate astfel, aproape științific, temele în discuție refuză hazardul și interpretul după ureche este înlocuit de specialist.

De ce urmărim, oare, cu atîta atenție interviurile așa de obișnuite ale reporterilor de la actualități ? Pentru că ele sînt obiective, curate, convingătoare. Nu se alunecă pe deasupra problemei ci se pătrunde în interiorul ei. Întru edificarea recentei campanii electorale, de pildă, un primar, candidat, nu este îndemnat de reporter să compună o poezie ci este chestionat din aproape în aproape cînd va izbuti să rezolve cutare sau cutare problemă ivită în sinul colectivității care-l mandatează ca deputat. Stăm fix, cu ochii pe micul ecran fără să-i plecăm.

Absolut orice problemă a lumii în care trăim este interesantă, dramatică, chiar copleșitoare dacă cineva știe să-i releve esența pe micul ecran. Dacă cineva o tratează fără prejudecata că este o problemă banală, uzată de circuitul cotidian. Dacă acel cineva are știința, răbdarea și inteligența de a afla un adevăr despre lume și despre oameni în cea mai neînsemnată întîmplare de peste zi. Dacă un reporter de bună credință nu ne trage-o minciună ci ne spune un adevăr.

Absolut orice problemă a lumii în care trăim poate să fie și propria noastră problemă atunci cînd cel care o ridică în fața opiniei publice îi motivează importanța cu argumente. Cînd cel ce-o susține îi garantează adevărul pe proprie, foarte mare, răspundere.

Este un drum greu, dar nu alunecos.

Sânziana Pop

plastică

Lucrul — imaginea — semnul

Încercarea de a face suma și chiar sinteza relațiilor om-lume pe „canalul" dialogului vizual al artei cu obiectul — privit nu ca determinat al istoriei, ci ca model al fabricității în sensul lui Marx, de unealtă creatoare la rîndul ei, de prototip uman — constituie tema recentei manifestări organizate la Galeria Nouă. Pe această idee operația critică (autor de expoziție : Anca Arghir), evident inductivă, cercetează speciile sub care are loc dialogul. Pe traseul de evoluție „lucru — imagine — semn" punct de plecare este luată natura moartă ce conține obiectul atît în varianta lui de stimul senzorial (ca în pînzele de *H. H. Catargi* expuse), cît și ca pretext, schemă formală, obiectele lumii fiind, în fond, cele mai apropiate de acei cilindri și sfere ideale ale artei moderne.

Un alt moment este cel al decupării obiectului de condiția sa utilitară, constituirea lui în emblemă a unei „psihoze de grup" (obiect invadator — în tablourile *Liei Szasz* : fetiș — în cele ale lui *Matei Lăzărescu*). Trecerea „lucrului" spre calitatea nouă de „imagine" anexează artei observații legate de biografia intimă a obiectului : articularea sa ca mecanism (sculptura lui *Al. Arghira· Călinești*), exaltarea substanței, a materialului din care este făcut — („aranjamentele" *Anei Lupaș*, piesele de mare rafinament ale lui *Ion Bitzan*) ; — trecerea, topirea obiectului în semnul pictografic pur — presupunînd, în subtext o reificare a existenței însăși — încheie ciclul demonstrativ (desenele lui *Iulian Mereuță*) în sensul genialului text (expus și el) al lui Eisenstein, adevărat motto al manifestării : «Alăturarea (mai bine spus combinația) dintre două hieroglife din cele mai simple specii trebuie privită nu ca suma, ci ca produsul lor adică o valoare de altă dimensiune, de alt grad ; fiecare în parte corespunde unui Obiect, unui fapt, iar combinația lor corespunde unui Concept.. Din asociația a două „descriptibile" se naște astfel reprezentarea unui lucru „indescriptibil" grafic».

Expoziția *Getei Brătescu*, deschisă în cadrul aceleiași galerii inaugurator în procesul creării de „operă" sub titlul generic „Artist și mediu" Ea reprezintă o „disecție" de laborator în procesul creerii de „operă" — privită ca semnal social — într-o organizare atentă la impactul și efectul întîlnirii dintre artă și public. Este vorba de expunerea, nearhivată din punct de vedere valoric, a tuturor elementelor de formare a imaginii, de la materialul neutru — bucăți de mașină, piele, zincuri tipografice — pînă la adunarea lor în imaginea propriu-zisă. Atentatul la „mistica" creației — atitudine aproape de poncif modernist — reprezintă, în același timp, așa cum s-a scris în catalog, un „document de antropologie culturală", permițînd stabilirea unui traseu al „făuririi", antifaustic, a cărui apoteoză este profesionalismul.

Cristina Anastasiu-Condiescu

contemporanii noştri

O aventură a livrescului

O formulă epică fals-tradiţională foloseşte Radu Petrescu, prozator relativ tirziu lansat, dar care s-a impus atenţiei critice şi publice graţie celor două volume („Matei Iliescu", roman, 1970 şi „Proze", nuvele, 1971), apărute, după cum se vede,intr-un interval de timp destul de mic.

Modul specific de elaborare il constituie „textuarea" (in sensul acordat noţiunii de text ca sumă a influenţelor imediate sau latente ce vizează autorul) unei teme-structuri (a se vedea in acest caz „Didactica Nova", „Sinuciderea din grădina botanică"), fie „textuarea" realului, in absenţa oricărei cenzuri („Jurnal"). Autorul propune, in primul caz, o structură parodică cu implicaţii polemice, in al doilea caz, are in vedere o structură ironică (eclectismul „Jurnalului" fiind o intenţie nu o deficienţă).

Asupra romanului „Matei Iliescu" critica literară şi-a spus cuvintul in obişnuitele sale cronici, remarcindu-se noutatea structurii (s-a spus simultanietatea construcţiei) precum şi aerul anacronic ce insoţeşte subiectul. Romanul „Matei Iliescu" constituie un punct curajos in peisajul prozei noastre contemporane şi, fără discuţie, mult mai incitant decit rezultă din comentariile de pină acum. Radu Petrescu realizează din două serii dovedite incompatibile, tradiţionalitatea „scriiturii" (concept fără acoperire globală atunci cind desemnează incoerenţă stilistică şi evenimente fortuite, compensatorii, care mizează pe bunăvoinţa cititorului şi a criticului de a descifra textul) şi banalitatea subiectului, un roman de o noutate evidentă pentru proza noastră. Influenţa livrescă (Radu Petrescu cunoaşte pină in cele mai intime resorturi formula unui roman de factură biografică) devine un punct de reper : reactualizind formula şi relativizind-o, prozatorul declanşează ironia şi polemica. Aşa cum indică şi titlul, romanul se doreşte a fi biografia unui tinăr dintr-un orăşel de provincie (iată punctul de plecare a ironiei), din panoplia căruia nu lipsesc efuziunile sentimentale, iubirea copleşitoare a adolescenţei pentru o doamnă frumoasă, cultă şi nefericită. Ajuns, datorită unor imprejurări familiale (ruina tatălui său), intr-un orăşel de provincie, Matei resimte din plin atit viaţa monotonă, fără culoare cit şi meschinăria, brutalitatea acesteia, mai ales prin opoziţie cu copilăria fericită (parcul Ioanid din Capitală devine simbolul acestei copilării). Procesul de înstrăinare spre care se indreaptă Matei este evitat prin intilnirea sa cu Dora, soţia avocatului Albu. Consumindu-şi existenţa intr-o căsnicie silnică, intr-un orăşel care nici pentru ea nu inseamnă nimic, Dora intruchipează un alter-ego al lui Matei, ceea ce face posibilă şi legătura (aproape spiritualizată) dintre cei doi. După cum se poate observa, romanul se constituie din clisee faptice şi emoţionale : orăşelul, plictisul, consumarea in gol, iubirea ca posibilitate de evadare etc. Ceea ce aduce nou Radu Petrescu in această eternă poveste este polemica prezentă in subtext. Este, in primul rind, o replică dată bovarismului, mai este, apoi, o replică dată căutărilor de subiecte „inedite", şi in fine, o replică dată romanelor de dragoste.

In „Jurnal" Radu Petrescu nota posibilitatea construirii unui roman de dragoste care să nu reprezinte o ipostază, o particularizare a ei. Autorul se referea, desigur, in primul rind, la celebrele cupluri ale iubirii care trăiesc dincolo de opera literară şi care devin „cazuri" şi nicidecum esenţa insăşi a dragostei. Un roman de dragoste astfel conceput s-ar putea realiza incepind chiar de la numele personajelor care trebuie să fie „albe, aproximativ invizibile" şi continuind cu o construcţie specială, bazată pe simultaneitate. Motivul de inspiraţie este unul livresc : bovarismul (cu evidente amendamente). Nefericitelor căutări ale Emmei Bovary (cu care Dora seamănă pină la un moment dat), căutări ce ţin de virtualitatea iubirii, li se oferă, in romanul „Matei Iliescu" o soluţie a regăsirii. Dora şi Matei se regăsesc, pentru citva timp, in propriile lor vise. Voind a se constitui intr-un roman de dragoste „Matei Iliescu" devine un roman despre timp, avind o accentuată construcţie proustiană (uşor ironică), deşi „Didactica Nova" propune o polemică şi o reacţie anti-proustiană. Timpul pierdut se reconstituie, acolo, nu din memorie (memorie ce este inşelătoare, predispusă mai degrabă uitării şi fantazării decit reţinerii), ci prin obiecte (fotografii in special). In roman, aglomerarea de obiecte produce aglomerare de senzaţii, intimplările se nasc prin similitudine, astfel incit multitudinea de senzaţii ce parvin la un moment dat (cum excelent observa Miron Radu Paraschivescu) echivalează cu o

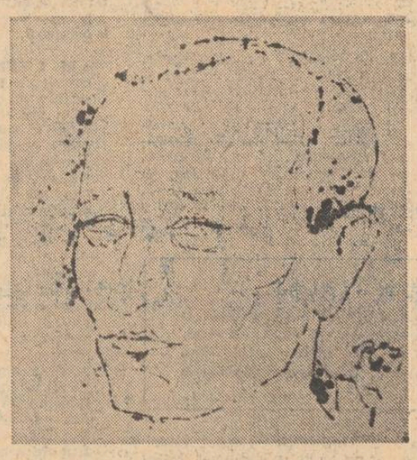

Scriitorul Radu Petrescu
Portret de Paul Gherasim

structură axată pe pierderea graniţelor dintre prezent şi trecut. (O lectură atentă a „Jurnalului" dovedeşte acelaşi lucru : impresiile imediate conduc spre impresii livreşti, urmate de ample pasaje, comentate, din autori clasici).

Dora, obiectul dragostei lui Matei, reprezintă proiecţia in prezent a copilăriei (şi a unicei sale iubiri, pentru Marta), dar dezvoltă şi viitoarea sa pasiune (pentru o străină, o necunoscută ce trebuie să vină). Avem de-a face, in acest fel, cu o relaţie extrem de interesantă (pe care, probabil, autorul şi-a construit cartea) : iubirea este, in acelaşi timp, perisabilă şi eternă. Concepută in sine ca un act de căutare continuă a unei proiecţii imaginare sau reale (Dora poate fi o Marta ajunsă la maturitate), iubirea fiinţează intr-un obiect cu o existenţă concretă. Virtualitatea iubirii şi concretul existenţei dispun materia epică a romanului intr-o curgere ce-şi acordă sieşi un sens. Repetabilitatea, intimplarea (hazardul) guvernează legile unei iubiri. Dublată de raţionalitate, iubirea se descompune in gesturi, in fraze, adică in existenţă :

„Aşadar, totul, şi zise aproape amuzat, referindu-se la tot ce se petrecuse intre el (Matei n.n.) şi Dora de la prima lor intilnire, de sub salcia plingătoare din curtea avocatului, nu a fost decit un abur pe o oglindă inaltă şi intunecată ? Aburul respiraţiei a două fiinţe care tocmai pentru a se găsi trebuiau să se vadă in oglinda aceea ?"

Sau : „Cum este in realitate brăţara ta nu ştiu şi nici nu pot şti pentru că realitatea ei fizică, obiectivă, este dublată pentru mine de imprejurările in care am văzut-o inainte, dublată şi modificată, mi se prezintă (...) afectivă, eveniment interior, al meu, aşa cum ar fi de exemplu ideile şi de aceea lucrurile pe care le intilnesc am şi inceput să le numesc Ideile, cu un i mare, şi totodată eveniment exterior, figurare tangibilă in spaţiul din faţa ochilor mei, vibraţiei mele. De aceea vei inţelege, Dora, de ce lumea care mă inconjoară imi pare că este, n-ai să mă crezi, dar e destul de simplu, o figurare a mea, propria mea statuie."

Alegindu-şi o temă dificilă (care, prin repetare, este foarte lesne predispusă uzării), Radu Petrescu se dovedeşte un scriitor ambiţios. Un roman de dragoste poate consacra sau poate compromite un scriitor. Dacă pentru alţii amănuntul autobiografic devine un punct de pornire in realizarea unui roman, la Radu Petrescu, acest element reprezintă insăşi **Cartea.** Inspiraţia sa este una de natură livrescă (asta nu vrea să insemne că marea majoritate a frumoaselor descrieri ale provinciei şi, mai ales ale Capitalei, nu au corespondent in cele trăite de autor), scrierile sale pornesc din nevoia de replică şi de re-luare a unor teme considerate uzate, invechite. „Toate operele mari parodiază", notează romancierul in „Jurnal" şi de ce n-am considera acest mod de a face literatură la fel de original ca atitea altele.

Ceea ce reuşeşte Radu Petrescu in „Matei Iliescu" este in primul rind o analiză a sentimentului. Rămine senzaţia certă a **ideei** (pentru a folosi terminologia adoptată de scriitor) de dragoste. Incertitudinea spaţială, nedeterminarea temporală ajută realizării romanului in sensul dorit de autor. O menţiune specială pentru finalul romanului, deschis, simbolic, ce impleteşte realul şi imaginarul, trecutul şi prezentul (Marian Popa), un final care poate insemna şi un nou punct de pornire.

Volumul de nuvele „Proze" vădeşte o mai accentuată intenţie polemică. Fiecare dintre cele patru nuvele reia (sau măcar face trimitere) o structură clasică. „Didactică Nova" este o replică, aşa cum mai spuneam, dată proustianismului, „Sinuciderea din grădina botanică" voltairianismului, „Efes" — balzacianismului. De o tratare aparte (deşi inseamnă, in ultimă instanţă, o replică dată jurnalelor de creaţie) are parte „Jurnal", beneficiar al unui conflict dramatic cu implicaţii aproape tragice (fin disimulate), circumscris unei anume perioade. Volumul confirmă prezenţa unui scriitor remarcabil, din familia spiritelor erudite, conştiente şi deci ironice (aşa cum apar destul de rar la noi). Un raţionalist şi un caligraf desăvirşit al nuanţelor plastice (descrierile lui Radu Petrescu sint trecut prin şcoala purităţii boticelliene) se adaugă la aceasta in chip fericit.

I s-ar putea reproşa lui Radu Petrescu cantitatea prea mare de cuvinte frumoase, rotunjite, ce creează o impresie artificială şi de preţiozitate. Fraza amplă, cu digresiuni şi paranteze, savantele abateri sintactice, devin, uneori, excesive, supărătoare, lăsind să se vadă prea mult travaliul. In ansamblu, insă, Radu Petrescu este un stilist de marcă, stăpinindu-şi cuvintele, impregnind vocabularul cu propria personalitate.

Aşadar, cenzurindu-şi efuziunile sentimentale, refuzind stereotipiile faptice şi emoţionale, Radu Petrescu se arată un spirit polemic (şi un fin ironist) de inspiraţie livrescă.

Constantin Stan

profil

Alexandru Deal

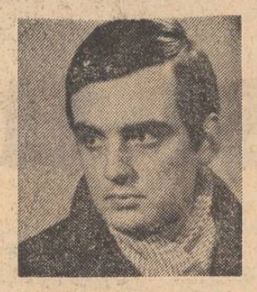

Născut la 17 martie 1946. Absolvent al unei şcoli profesionale.

Bibliografie : **Nisip**, roman, 1968 ; **Laşii**, roman, 1971.

Cele două romane publicate pină acum de Alexandru Deal sint atit de apropiate in spirit, dar şi ca formulă, incit un critic a putut face observaţia că in **Laşii** prozatorul pare a-şi rescrie cartea de debut (Nicolae Ciobanu in **Panoramic**, 1972, p. 206). Rămine, fireste, de văzut in ce măsură asemănările isi au originea in comunitatea de preocupări sau in incapacitatea autorului de a ieşi din marginile unei experienţe literare unice. Eroii scriitorului, Luca in **Nisip** şi Octav in **Laşii**, sint tineri abia trecuţi de virsta pubertăţii şi a căror personalitate este in curs de a se fixa, căutind cu infrigurare o formulă de existenţă capabilă a răspunde aşteptărilor, imprecise totuşi, ţinind mai mult de o sensibilitate excesivă, determinate indeosebi polemic prin observarea maturilor, faţă de care spiritul adolescent simte firesc nevoia de a se delimita. Problematica de acest tip duce de obicei la lirism şi in bună parte romanele lui Alexandru Deal pot fi citite ca balade ale unei virste de tranziţie. Sub raport strict epic, situaţiile in care e pus Luca din **Nisip** au mai mult rolul de a ilustra şi de a individualiza prin circumstanţe o psihologie totuşi generală, experienţele eroului avind de aceea un caracter oarecum tezist. Crescut fără familie, elev apoi al unei şcoli profesionale unde e traumatizat psihic de purtarea brutală a unui pedagog cu mentalitate cazonă, Luca intră in conflict, la uzina la care fusese repartizat după absolvirea cursurilor, cu meşterul Bifu, acesta refuzind să-i dea o semnătură necesară tinărului pentru a putea urma liceul seral. Negăsind inţelegere, Luca pleacă in altă parte, fără a se acomoda niciunde, pentru a sfirşi la o carieră de nisip, in compania unor „incărcători" strinşi aici din toată lumea. Deşi romanul e compus cinematografic, din secvenţe care nu-şi succed intr-o ordine cronologică strictă, avind mai degrabă aspectul unei retrospective sinuoase, **Nisip** e totuşi cartea formaţiei unui erou, deficitară insă in latura narativă. Personajul intruchipează căutările, nelinistile şi nemulţumirile unei virste, dar pare şi a fi urmărit de un permanent „ghinion", această fatalitate fiind de fapt expresia unui schematism de concepţie. Aptitudinile lui Alexandru Deal merg mai mult in direcţia notaţiei lirice şi simbolice, de o mare acuitate a senzaţiei : „Tu ai fugit vreodată prin nisip ? Nu, n-ai fugit şi chiar dacă ai fugit şi ai simţit ceea ce simt eu, tot n-ai să inţelegi ce vreau să-ţi spun acum. Adică, durerea şi neputinţa pe care o am in fiecare fibră a corpului, atunci cind piciorul mi se afundă in nisip cu o palmă deasupra gleznelor, şi celălalt care ar trebui să-l urmeze pe primul intr-o mişcare iute, sigură şi spontană, il simt greu paralizat şi rigid, smulgindu-l din ventuza nisipului, aruncindu-l in faţă, apoi din nou primul picior pe care-l smulg din capcană şi vreau să-l intind fulgerător pentru următorul pas deasupra nisipului şi talpa mea ia primul contact cu suprafaţa mătăsoasă, fină, prăfoasă şi plăcută la atingere, şi in timp ce greutatea corpului se mută deasupra el se afundă neputincios tot mai mult in măruntaiele acestui nisip — crede-mă, mistuitor —, infringindu-mi elanul, infringindu-mi viteza şi forţa alergatului. Şi eu nu pot să lupt decit citiva zeci de metri, fuga-mi devine greoaie, lentă şi caraghioasă". Din acest punct de vedere, se poate spune că mai degrabă **Nisip** este o scriere... experimentală, decit **Laşii**, unde aceeaşi incertitudine şi nevoie de puritate a sufletului tinăr e fixată printr-o suită de situaţii reale sau imaginate de Octav, adolescentul al cărui drum „spre maturizare se crea, se desăvirşea in salturi enorme". Părinţii, profesorul M. M., domnul Cimpoteagă, arhitectul H. Domidean, de o parte, ca şi domnişoara Laura, imaginara soră Sonia, nepăsătoarea de convenţii Iuliana, de alta, sint mai puţin făpturi „reale" şi mai mult proiecţii imaginare, mişcindu-se intr-un caleidoscop de reprezentări simbolice, ca ipostaze ale unor atitudini existenţiale, cercetate cu incordare, sub dominaţia fricii de „lasitate", in inţelesul de refuz al conformării inerte la o condiţie prestabilită, acceptată pasiv. După aceste două „jurnale lirice" ale neliniştilor unei virste, vădit schematic primul, interiorizat, celălalt, evoluţia lui Alexandru Deal, prozator de reală inzestrare, rămine deschisă oricărei surprize.

Mircea Iorgulescu

fragmente critice

Puterea criticii

Se discută din nou despre responsabilitatea şi drepturile criticii, două subiecte care n-au incetat — de o sută de ani, de cind se face la noi, mai sistematic, critică literară — să fie discutate. Din aceste succesive examene severe, critica a ieşit mereu debitoare chiar şi atunci cind ea traversa (epoca interbelică) o fază de infiorire. Ideea de imperfecţie a insoţit totdeauna această disciplină care există şi se dezvoltă trăind, s-ar părea, o veşnică stare de criză. E. Lovinescu a fost comparat, după primul război mondial cu T. Maiorescu şi din această apropiere E. Lovinescu a ieşit strivit. G. Călinescu a fost mai tirziu strivit şi el din apropierea cu E. Lovinescu, iar azi (seria comparaţiilor strivitoare continuă !), cind vine vorba de critică, unii scriitori suspină : n-avem un Maiorescu, n-avem un Lovinescu, n-avem un Călinescu ! N-avem şi nici nu vom avea, probabil, nici de aici inainte, cum n-avem un Lucian Blaga sau M. Sadoveanu, ceea ce nu inseamnă că n-avem poezie şi nu se face, azi, o proză superioară. Fenomenele literare sint (sub acest aspect) irepetabile. Formula critică a lui T. Maiorescu (numele care revine cel mai des in discuţie) nu mai este posibilă pentru că nu mai este, azi, suficientă critica prejudecăţilor, operaţia de indepărtare a idolilor ce inconjură şi impiedică accesul la opera literară. Un Maiorescu care să scrie o dată pe an un articol (uneori nici atit) punind pietre de hotar, dind direcţii, luptind cu neadevărurile la nivelul gramaticii şi al informaţiei elementare nu se mai poate inchipui intr-o cultură care şi-a fixat, de mult, hotarele şi evoluează pe direcţii intrate deja in tradiţie.

Critica trebuie să facă azi faţă altor necesităţi şi să vină in intimpinarea unui cititor al cărui gust a evoluat enorm şi a cărui exigenţă a crescut pe măsură ce numărul cărţilor consultate de el s-a inmulţit. Mi se pare că in discuţiile purtate in jurul criticii literare se ţine prea puţin seamă de faptul că cititorul modern (un cititor sedus de cinematografie şi imobilizat de televiziune) vrea să afle despre o carte şi altceva decit ii oferă critica tradiţională (o explicaţie şi o judecată). Disciplinele moderne i-au deschis ochii asupra unor aspecte ale existenţei pe care, inainte, nici nu le bănuia. Curiozitatea lui trebuie satisfăcută şi cind este vorba de literatură, domeniu ce nu poate rămine străin de aceste nelinişti, iar dacă, totuşi, rămine, o face cu preţul unui trist anacronism. Critica trebuie, pe scurt, să vadă şi altceva decit vizibilul(după expresia lui G. Călinescu) din operă, să caute, imbrăţişind metodele mai noi, alte căi de penetraţie spre secretele inepuizabile ale textului. O mai profundă sincronizare, o deschidere mai largă spre noile cuceriri ale disciplinei noastre ar scoate critica română din dilema (in care adesea ea intră) intre un impresionism sprinten, labil şi un pozitivism inversunat şi inclement. Metoda nu rezolvă fireste totul. Metoda nu face un critic (el există sau nu), dar talentul, adeseori fetişizat, mi se pare insuficient in critica modernă, o critică a adincurilor. A descoperi şi a pune in valoare, printr-o operaţie de reconstituire creatoare, traiectul, demersul unui autor este actul esenţial intr-o critică ce vrea să treacă dincolo de suprafeţele textului.

Fiind vorba de literatura contemporană (o literatură a valorilor in curs de ierarhizare) interesează, in afara metodei, talentului, probitatea şi autoritatea criticului, una derivind din cealaltă. Cu aceste două noţiuni in faţă revenim la problema pusă la inceput : dreptul şi responsabilitatea criticii, categorii corelative. Dreptul criticii decurge din responsabilitatea cu care este investită, responsabilitatea criticii nu se poate inţelege in afara posibilităţilor ei de a-şi exercita dreptul de a spune adevărul despre literatură (ceea ce presupune un statut de independenţă a criticului). Cei care discută această problemă şi se arată nemulţumiţi (uneori cu dreptate) de acţiunea criticii contemporane ar trebui să ţină seama şi de aceşti parametri, deloc neglijabili.

Din multele slăbiciuni ale criticii de azi (pe lingă marile, excepţionalele ei merite), una mi se pare a fi cea mai dezamăgitoare : marea, prea marea ei disponibilitate. Citesc adesea in reviste nişte articole descurajatoare prin lipsa lor de idei, scrise, de oameni instruiţi, disponibili pentru orice subiect. Articole pustii, sfătuitoare, pe teme foarte variate. Chiar şi pe tema... criticii literare. Oamenii aceştia fac impresia că n-au citit de 30 de ani nici o carte, traiectul lor spiritual este totdeauna acelaşi, incheiat, invariabil, cu o morală din care nu lipseşte (cum ar putea să lipsească ?) o surdă suspiciune faţă de critică. Această sfătuitoare poliloghie ce creşte in jurul unei discipline severe, dificile, pline de mari riscuri şi de frumoase bucurii intelectuale, nu ajută să se vorbească, in chip onest şi responsabil, despre dreptul şi responsabilitatea criticii. Atenţie, deci, la Catavencii ideii de critică, la grafomanii care scriu, cu aceeaşi inlesnire, despre orice şi oricine, fără să-şi asume responsabilitatea, riscul unei judecăţi literare, atenţie la criticii sfătuitori. interesaţi să se revizuiască totul dar să nu se schimbe nimic in literatura contemporană !

Eugen Simion

debut

Facerea

Intr-un puţ plumbuit stă închis un tinăr de cîteva sute de ani. Nemişcarea il intinerise, ploile şi vintul il spălaseră, răcoarea il ţinea acolo. Cine ştie ce aştepta. Vreun nor... sau poate o planetă care să-i zimbească amical, ca intre vechi, foarte vechi cunoştinţe. Se pare că el dirijase universul sau incă il dirija, căci convoaie de morţi veneau prin plumbul din puţ să-i aducă omagiile. Cîteva schelete îi făcuseră cu ochiul. Voiau să-şi ademenească stăpinul, dar el nu le băgă in seamă. El crea lumi, crea filozofii, crea planete uşuratice sau sori tandri. Nu-şi băga nasul in lucruri atit de comune : problemele morţilor. Ei erau fericiţi ; aveau rege, aveau casă, unii îşi făceau republică, iar alţii scriau versuri de Shakespeare. El trăia in puţul singuratec şi făcea „galaxii". Morţii cu morţii, galaxiile cu galaxiile. Să facem deci „galaxii", îşi zicea. Acum îşi făcu toaleta de seară. Puţul era plin cu apă, iar noroi era pe fund. Şi-a mizgălit ochii cu mîl şi apoi s-a aruncat zglobiu in apă.

A luat un strop in palmă şi l-a aruncat in spaţiu.

Te vei numi Pămint. Să nu plîngi căci ai să dispari imediat ce voi fi lăsat apa să se scurgă din cadă. Dar ţi-e de-ajuns, căci tu ai să fii fericit, in scurta ta existenţă. Să-ţi aminteşti de mine şi să spui locuitorilor tăi — hai, intre noi, să le spunem oameni — că mă numesc Dumnezeu.

Daniel NICOLESCU

Valeriu Bârgău

Marile cuptoare de calcar

Ochiul deschis in obrazul pămintului
zvicneşte alb intre ploi.
Prin inima poetului trec autocamioane
către marile cuptoare de calcar
iarba in munţi sticleşte de o aură ciudată şi cosmică
– se prinde de chipul muncitorului o crustă de pămint ;
Călare umblă luna prin ploaia de grîu
funia de tei limpezeşte
apele scăpate din matricea lacrimei.
In ochiul fintinii e ochiul cel mare al ţării
privind in susul şi josul istoriei.

Omul tînăr

Poetul poartă o sămînţă-ncolţită in singe
pe care o udă şi o creşte cu sudoare
sinele lui are rădăcinile imposibil de smuls
in pămint unde pipăie sufletul morţilor
pe valuri mari din pînză de cinepă roşie.

Ies popoarele la lucrul de sub pămint
omul tinăr priveşte extaziat
această inflorire a materiei.

cenaclul revistei «luceafărul»

A ZECEA ŞEDINŢĂ

Şedinţa din 17 februarie a.c. a fost onorată de prezenţa poetului Ben Corlaciu. Pentru cei care-i cunoşteau nu numai opera, ci şi distinsa domniei sale prezenţă in public, premiza unei seri de ţinută era asigurată. Cum s-a şi dovedit după aceea... Cronicarul insă, cenzurin-

O debutantă : Liliana Cosmescu

Un poet in formare : Luca Onul

Un prozator care a prins : V. M. Basarab

du-şi orice entuziasm, trebuie să facă următoarea dare de seamă :

Deschizind şedinţa, poetul Nicolae Dragoş prezintă in succinte cuvinte personalitatea artistică şi civică a invitatului. Debutind la o virstă fragedă şi intr-un moment istoric de o nemaicunoscută, pină atunci, incleştare — perioada celui de-al doilea război mondial — Ben Corlaciu are, după propria sa mărturisire, „norocul" de a se incadra in gruparea literară a „Albatrosului", care a militat in numele vieţii, al piinii, al dreptăţii sociale. Deasemenea, cum spunea invitatul, a avut norocul de a se alinia incă de la inceput sub influenţa atit de rodnică (dar incă neindeajuns cercetată !) a lui Miron Radu Paraschivescu („M.R.P. s-a ocupat de tineri şi la tinereţea lui ca şi la bătrineţea lui !").

Patru studenţi-actori de la I.A.T.C. (Olivian Ludu, Diana Lupescu, Viorica Mischilea, Valentina Vasilescu) citesc un grupaj de poezii din volumele poetului. In continuare, profesorul George Carabin, amabil animator al şedinţelor noastre, a incheiat prin citirea a patru poeme din opera invitatului. A primit aplauze la scenă deschisă cel dedicat fiicei poetului, care se afla in sală şi, la cei nouă ani, ţinea pumnii strinşi pentru părintele ei.

A luat apoi cuvintul poetul Ben Corlaciu, „un coleg al dumneavoastră, care nu are altă vină decit aceea că viaţa l-a obligat să se nască mai demult". *Face, la solicitarea conducătorului cenaclului, un scurt istoric al grupării din jurul revistei „Albatros". Sint evocate numele lui M. R. Paraschivescu, Geo Dumitrescu, Tonegaru, George Macovescu, Ştefan Roll ş.a. Nu pomeneşte numele altora (,,o poetă din grupareа literară s-a măritat mai tirziu cu un şef de gară şi, probabil, s-a lăsat de poezie"). Cuvintele domniei sale, spontane, „nepregătite" se incheagă in fraze cu semnificaţii adinci :* „Trebuie să nu ne mai inşelăm unul pe altul cind scriem, cind vorbim şi să semănăm unul cu altul doar cind gindim, cind facem lucruri mari, grele" ; „Vă rog să nu-mi puneţi intrebări, pentru că vă şi răspund !" *etc.*

Cu toate acestea, criticul Nicolae Ciobanu intreabă cum priveşte poetul raportul dintre spiritul de grupare artistică şi tendinţa fiecăruia dintre cei „incadraţi" de a se individualiza, de a fi el insuşi. «După mine — *răspunde poetul* — gruparea literară este dialectic necesară, dar, ca să folosesc un cuvint mai puţin academic şi poate mai pe placul dv., indată ce gruparea ia „puterea" literară, se impune „dărimarea" ei». *Răspunsurile, cum se vede, pe muchie de cuţit.* „Că noi, cei de la gruparea „Albatros" sintem şi astăzi, după trei decenii, prieteni se explică prin mai multe cauze *(enumeră vreo patru-cinci)* ; azi nu mai sintem decit doi : Geo Dumitrescu şi subsemnatul".

Mărturisindu-se, in tonul şi cu probitatea-i recunoscută, poetul Ben Corlaciu ne-a oferit momente de lucidă emoţie, de nebănuită interogaţie.

In partea a doua a şedinţei au citit : V. M. Basarab — proza Caii (fragment dintr-un volum) şi poeţii Liliana Cosmescu şi Luca Onul. Prozator cu „stagiu", V. M. Basarab îşi neglijează, după părerea noastră, realul talent cu care este inzestrat. Vorbitorii au susţinut, in parte, această opinie. „In sine, proză agreabilă, oralitate plăcută ; lipsa unor semnificaţii deosebite ne face totuşi să vorbim despre o proză minoră" *(Voicu Bugariu). Mai la obiect prozatorul Nicolae Velea (pe care V.M.B. il ţine de maestru !) a spus :* „Bugariu are numai in parte dreptate, e intr-adevăr un ţel jos, dar atins cu virtuozitate : tehnică a dispersării epice, un stil oral

Ben Corlaciu

excepţional, o nostalgie spartă de umor". *Gheorghe Suciu, fără multe comentarii, se raliază, parazitat de prea tinărul Zilişteanu, părerii lui Nicolae Velea.* „E clar că avem in faţă un prozator" — *spune Nicolae Dragoş, subliniind, intre altele* „darul oralităţii", „folosirea cu efecte remarcabile a neologismului". *Subtextual s-a desprins concluzia că V.M. Basarab trebuie să se ia mai in serios, pentru că merită !...*

Poeţii au avut parte de contestări mai tranşante. (Mai puţin Luca Onul), Nicolae Mircea Ben n-a reţinut „nici un vers bun, nici o metaforă" *din poeziile Lilianei Cosmescu. Neagu Vulcănescu dimpotrivă argumentind că pentru dinsul nici Eminescu, nici Shakespeare „nu sint completi" !. Nici Doinei Uricariu nu i-a plăcut poeta, dar a şi incercat o demonstraţie in acest sens. Valeriu Anghel Hristescu consideră drept „fortate" opiniile negatoare ale celor de mai sus, citind din poetă strofe care i s-au părut mai frumoase nu se sfieşte să schimbe... un vers cu de la sine putere ! A vorbit la obiect, valorificind, Ion Lazu. Zilişteanu a descreţit, şi de data aceasta, unele frunţi (Liliana Cosmescu „foloseşte excesiv cuvintul plîne" etc.).*

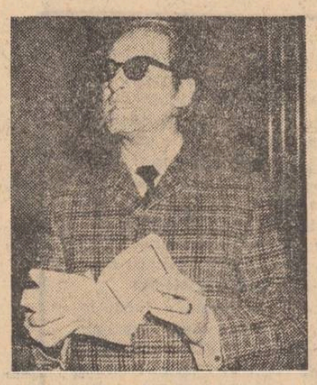

George Carabin : un prieten al cenaclului

Poeţii Gabriela Melinescu şi Teodor Balş au găsit germeni de poezie la ambii poeţi (şi acesta-i adevărul !), („nu putem descoperi genii pentru fiecare şedinţă de cenaclu" zice poeta) chemind totodată pe participaţi la o mai adecvată generozitate, la respectul pentru sensibilitatea fiecăruia !

Cronicar

Studenţii-actori inainte de intrarea in scenă

atelier literar

poșta redacției

GH. PALEL : Nu sînt nici acum lucruri noi, deosebite. Ceva mai bine, în „Cît mai frumos", „Din adîncuri de vremuri", „De-aici de la valurile mării", „Țărînă românească".

N. CĂPĂȚÎNĂ : Vagi semne încerte, în scurte, inconsistente schițe și exerciții metaforice.

A. MORARU : Niște compuneri greoaie, căznite (tipic : „Să nu mai pot privi") și vreo două pagini ceva mai însuflețite (dar departe de a constitui încă niște structuri lirice congruente, convingătoare, „beneficiind" și de aportul — de la Stelaru cetire — al unor găselnițe onomastice strident artificiale, de gust îndoielnic : Eolacrima, Amareea...) ca „Amintirile omului tînăr" și „Nu plouă, prin beznă".

MIRCEA DUCA : Alături de niște jocuri metaforice, mai mult sau mai puțin reușite (uneori prelungite excesiv, alteori cam gratuite), sînt și o serie de piese de reală vocație lirică („Frumoasă ca sîngele", „Cînd coaja pămîntului", „Poate nu ești decît", „Cu ulciorul inimii", „Interior", etc.) care ne îngăduie să așteptăm rezultate și mai bune în viitor.

CEPHAL : Mulțumiri pentru copleșitoarea scrisoare. Firește, n-avem știre despre „cuvintele mele" (aflăm acum de la dv.), dar avem știre despre multe altele, ale dv. și ale altora, care au avut aceeași soartă. Felicitări pentru facultate ! — să n-o lăsați pentru nimic în lume (oricît de celebru veți deveni) ; asta vă va scuti în viitor de multe impasuri, umilințe, dezamăgiri etc. Revelațiile amare de care ne spuneți erau inevitabile, — veți mai avea și altele și e bine să le aveți cît mai timpuriu ! „Impactul", cu editurile este și el inevitabil, chiar dacă nu vă grăbiți (și bine faceți !), dar fiecare vîrstă trebuie „adunată" într-o carte, înainte de a expira (reconstituirile ulterioare — care seamănă uneori a exhumări — nu mai găsesc pulsul și temperatura vremii în care au fost scrise respectivele versuri) chiar dacă acest lucru implică o bătălie cîteodată penibilă, umilitoare (ne referim și noi, desigur, la oamenii cu adevărat talentați). O indicație e dificil să vă dăm (și inoperant, la urma urmei) ; sînt cîteva edituri care publică poeți tineri — trebuie să bateți la toate ușile, și anume cu putere și tenacitate. Vă dorim succes și vă rugăm să ne țineți la curent. (Mulțumiri speciale pentru „Depinde").

M. BOCA : Ceva mai bine, în „Poveste de război". Mult retorism, banalitate, stîngăcie, în celelalte.

I. DUMBRAVĂ : Unele repetări cu iz monoton, de sărăcie, unele pierderi de nivel și cîteva lucruri mai curate : „Fericit acel", „Autumnală II", „Cum spărgeai tu", „Simple, frumoase".

DAN ROȘCA : Ceva mai bine, în „Toamnă", „Adevăratul întuneric", „Arta poetică", 2, 7, 9. Dar stăruie o anumită anemie, inconsistență.

Vizitiu Alex., Liviu Dan („vede-ți", „da-ți", „ve-ți vede"... ? !), **Ad. T.** („Această datină", „În aiurare toamna"), **N. M. Ciucașu** („Zăpada ca un strigăt", „Despărțirea", „Năruiri"), **Al. Vlado** (informații despre cenaclu prin telefon de la redacție), **Silviu Justinian, Ov. Predescu, Radu Pribeag :** Nimic nou !

Geo Dumitrescu

dv., părerea noastră în privința publicării ați avut de multe ori prilejul s-o cunoașteți „in direct", ca să spunem așa. Alte interpretări asupra acestei păreri ni se par, deci, cu totul neavenite, chiar dacă sînt înghebate ad-hoc pentru a îmbrăca mai puțin strident niște oportunități (dacă nu chiar lașități redacționale). Nu ne e foarte clară nici rugămintea din finalul scrisorii (cum și de ce sa ne „călcăm" pe inimă mai mult sau mai altfel decît ne-am „călcat" și ne „călcăm" deobicei ?...). Dintre textele însoțitoare, am reținut „Balada cerbului", „Noaptea, prea plină de ea", „Croind catedrale luminii".

EM. GV. : „Faceți jocul", „În cîte o noapte", „Cîntec de iarnă" și mai ales „Ziceți-mi" (și, desigur, într-un fel, „Of"). Mulțumiri și toate cele bune.

Ca oricare dintre voi

Greu de polenul apei
năvodul zvîcnește...
mîinile mi-au rămas
neschimbate :
aceleași
punți între mine
și lucruri...

eu sînt
ca oricare dintre voi...
și mie îmi place
să deschid ușa camerei
și să ies în dimineața
înmiresmată de salcîmi...

ION TEODORESCU

Cîntec vorbit cu genunchii

Pe lespezi de piatră lîngă fîntînă
trupul meu umple golul ierbii
în creșteri de secole
iar mîna la ochi dobîndă privirii
e cuib
unde dorm puii în aripi cu dorul nălțimii
Fete desculțe prin ferigi
vorbind cu genunchii
și cai albi care nu te lasă să uiți
preamăresc anotimpul....

Primăvara trage cu pușca-ncărcată de muguri
prin sălcii și duzi.

C. DOCHIAN

Poate nu ești decît sufletul unui arbore fumegînd

Poate nu ești decît
sufletul unui arbore
fumegînd în cîmpie
de nestins,

poate nu ești decît
nevoia de dealuri,
nevoia de munți și păduri
din ochiul celui care
învață a privi.

MIRCEA DUCA

Oglinzi

Fără întinsele ape-oglinzi,
cerul
n-ar fi știut niciodată
cît e de albastru
și luna poate
ar fi crezut despre ea
că e o zveltă spirală
sau un inel subțire,
la nunta de argint a nu știu cui.

Trecînd
de timpul apelor — oglinzi
nouă, ni s-a întîmplat însă
și altfel,
imaginea aflîndu-ne-o răsfrîntă
mult mai ades
în ochii omului de lîngă noi.

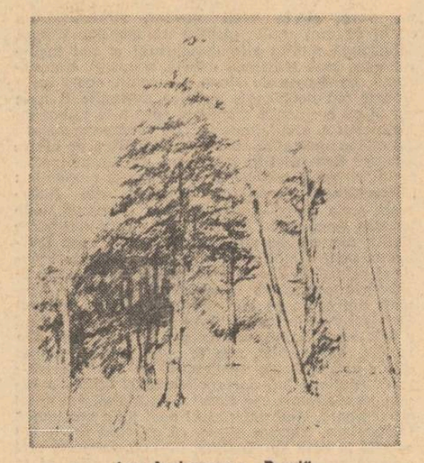

Ion Andreescu : „Brazi"

Și dacă totuși
am inventat apele moarte
încremenite în răceala ramelor somptuoase
a fost fiindcă-n ochii
omului de lîngă noi,
nu am putut privi adînc
și nici deschis, nici îndelung,
propria imagine
ce ni se-nfățișa
de foarte multe ori
supărător de mică...

LILIANA POPESCU

Statornicie

Bat un țăruș și mă leg
un țăruș în pămîntul țării, să treacă
prin cerul și apa și aerul ei
prin aurul și munții de piatră

Nimeni nu mă poate lua de aici
nimeni nimic nu poate lua
sîngele meu este demult un bici
nu de colind, ci de grindină grea.

VALENTIN POPESCU

Rețetă

Cuvintele trebuie să lumineze întunericul
cu puterea unei guri de fecioară
să aibă aerul ca și cînd ele
au descoperit omul
să aibă solemnitatea ca și cînd ele
au născocit memoria,
cuvintele trebuie să ardă ca lacrimile mamei
pe cămașa fiului
să aibă odihna unor brațe proaspete
cînd vorbim despre eroi,
cuvintele trebuie să vadă
în locul celui care o clipă a orbit
și mai întîi de toate
trebuie să fie limpezi
pentru a putea vedea prin ele
chipul străbunilor.

VICTOR PETRESCU MĂRGEAN

Liniște

Liniște lustruind
cu verde somnul pădurii

pe gresia tăcerii
simțurile se ascut
buză de brici

aud cum un arici
visează o vulpe
și țepii
și-i face bici

aud cum cresc
urechile iepurilor
și cerbii
tăiați în piatră
adulmecînd izvoare
și năluci
aud
puful pe puii de cuci

LUIU IANCULESCU

Despre realism...

Felul cum procedează Livius Ciocîrlie în Realism și devenire poetică în demonstrarea ideilor sale despre modificările suferite de realism sub acțiunea unei înțelegeri noi a limbajului, a textului ca principiu activ, dinamic etc. ne atrage dintr-o dată atenția asupra unui ritm mai mult sau mai puțin secret al întregii cărți. Să observăm mai întîi stilul criticului : calm, ponderat, subtil în fraze totuși limpezi, șiruri de deducții logice riguroase însă „rupte" din loc în loc de strecurarea unor indoieli ce ne fac să recitim textul precedent într-o altă lumină etc. Apoi, tendința de a alege pentru demonstrația lui foarte serioasă și gravă exemple dificile prin risc, datorită formei lor „neserioase" de receptare istorică, de a nu fi considerate ca importante (cutare fragment „incoerent" din discursul lui Sganarelle, comediile „de internat" ale lui Jarry sau pasaje „fără sens" din opera lui Lautreamont ș.a.) : a proba inovațiile radicale dintr-o parte a literaturii moderne prin texte socotite de mulți compromise nu e la îndemîna oricui și, în orice caz, presupune un spirit critic de o mare fermitate. Mai ales că există nu doar poziția fățișă, așa numita respingere „principială" dar și aceea, mult mai corosivă, a unui acord „de la sine înțeles" dar total neînțelegător. La noi ar fi, să zicem, cazul unui Urmuz pe care, cine nu-l respinge cu o anumită eleganță principială îl acceptă numai pentru că „nu se poate" altfel... Însă numai un critic care înțelege cu adevărat importanța lucrurilor, Nicolae Balotă, „a riscat" scriind o carte destul de voluminoasă despre cele „cîteva pagini" ale lui Dem. Demetrescu Buzău (iată chiar în schimbarea numelui un indiciu asupra procesului de suprimare a „reprezentării" : de la trei nume în actele de stare civilă la un „pseudonim" literar a cărui bizarerie e „limpede" pentru toată lumea că exprimă, nu-i așa, o ascundere prin abstractizare...). Riscul criticului în asemenea situații provine din părerea greșită a celor ce-l citesc despre sensul acțiunii sale : un critic există ca să „analizeze" un roman, o nuvelă, un poem etc. Desigur, așa și este. Însă nu orice acțiune critică este analiză, „descifrare" de text. Mișcarea și transformarea ideilor despre literatură în chiar cuprinsul literaturii care se scrie nu e mai puțin importantă. Mai dificilă însă pentru că se poate, și adeseori chiar așa se întîmplă, ca modificările grave, serioase să se producă în „pagini" dubioase, puține și, mai de-a dreptul, neserioase. Este cazul lui Urmuz sau Jarry. Îți trebuie mult curaj și destulă rezistență ca să închizi în fraza sobră și doctă a unei demonstrații riguroase opera „scandaloasă". În acest chip procedează și Livius Ciocîrlie în „Realism și devenire poetică" însă nu fără a-și asigura demersul prin cîteva punți aruncate cu subtilitate și pătrundere între ariergardă și avangardă, între realismul ușor de recunoscut și admis chiar cu pretenții de domnie îndelungată și un tip de realism nou, insesizabil la prima lectură, iritant și, firește, indigest. Nu vreau să dau un „rezumat" al ideilor și al ilustrării lor în această carte cu totul ieșită din comun, ci numai să-i semnalez coerența internă și ritmul ei demonstrativ.

Desigur, în „analizele" lui edificatoare nu atît pentru textele respective dar pentru a face vizibile inovațiile pe care le-au provocat, criticul pune la contribuție o întreagă literatură de specialitate și ar fi o operație destul de dificilă cîntărirea exactă a originalității. În linii mari, ceea ce se urmărește sistematic în toate capitolele cărții este descrierea etapelor integrării „referentului" în structura intimă a textului, procesul semănînd intrucîtva cu nașterea perlei în scoică, cu singura (!) deosebire că în primul caz integrarea este de fapt o difuziune, o împrăștiere în toate nivelele și ramificațiile materiei textuale, iar în al doilea, din contra, ea fiind concentrare într-un punct fix, solid, indestructibil. Cititorul poate verifica singur comparația. Important este de a-i atrage atenția asupra modului specific de manifestare a unui realism înțeles nu ca o simplă corespondență, asemănare sau reflectare dar ca o unitate dialectică, deci a

cartea de debut

contrariilor, între obiect și subiect, asemănare și deosebire, text și societate etc.

După ce, de exemplu, reproduce un fragment din Zola, inoindu-l, criticul scrie : „dacă este invederat că în intenția lui Zola a fost să creeze imaginea magazinului (în „Au bonheur des dames", capitolul final) se poate observa cum, tocmai pentru că descrierea e lungă și minuțioasă, imaginea de ansamblu se estompează fiind înlocuită de aceea a materiilor prețioase care o formează și chiar, pe alocuri, de pregnanța semantică și sonoră a cuvintelor". Nu sînt greu de observat concluziile unei „lecturi" structuraliste : partea ocupă locul întregului (metonimie) iar descrierea își asumă în chip radical funcțiunea semnificării exterioritătii. Elementul „referențial" se vede astfel nu izgonit ci obligat să intre ca materie în realitatea textuală ce-l înglobează trimițîndu-și de astă dată reflexele nu în afară ci înăuntru și provocînd acea mișcare internă a scrierii (a limbajului) care numai global (structură) stabilește (sau trimite la) analogii cu „lumea" ce a inspirat-o. Vedem astfel cum tendința de descompunere, de pierdere a unității textului, de fragmentare „specifică" literaturii moderne exprimă de fapt năzuința spre o nouă unitate : cu cît mai fragmentar, mai „incoerent" pare textul cu atît mai puțin părțile, „fragmentele" luate separat pot semnifica ceva despre lumea externă dar cu atît mai mult structura „globală" pe care o alcătuiesc ele este mai... indestructibilă. Există deci un raport invers între structura textului („fragmentară", „dezordonată") și unitatea semnificațiilor diverse : cu cît crește gradul de „incoerență" cu atît scade posibilitatea de a înțelege un text (semnificația lui socială) în părțile lui dar crescînd, în același timp, obligația (exigența) cuprinderii simultane, ca sistem dialectic. De aici decurge aspectul „picturalității" literaturii moderne : textul nu mai permite o decodare succesivă, ritmică — și anume în ritmul povestirii (istorisirii) — ci o perpecere simultană, „picturală".

Insistența pe ceea ce textul literar nu „spune" dar conține (prin „renunțare" semnificativă) pune și mai evident lectura lui Livius Ciocîrlie sub semnul metodei structuraliste practicate într-un spirit riguros de I. M. Lotman (deși autorul volumului „Realism și devenire poetică" se inspiră vizibil și declarat din teoreticienii „noului roman" francez). Năzuind către o nouă unitate, un alt tip de unitate, lectura propusă exclude bunăoară antinomiile simple.

Să precizăm deci că de o mare utilitate este lectura prealabilă a „lecțiilor de poetică structurală" ale lui I. M. Lotman, lucrare fundamentală pentru cine vrea să înțeleagă premisele oricărei analize moderne a fenomenului literar. Cînd scrie că „meritul specific textului modern (este) de a fi creat structuri contradictorii care se pun pe ele însele sub semn de întrebare" și apoi cînd prin exemple bine alese demonstrează în ce constă acest „specific" plin de consecințe pentru realismul modern, este evident că autorul folosește cu inteligență bibliografia teoretică asimilată. Vorbind de „naturalistul" Zola ca despre un eventual precursor al literaturii privirii din „noul roman" (expresie a unei lumi „reificate"), criticul alege fragmente semnificative însă aceasta n-ar fi încă suficient : a „înțelege" fragmentul în sensul dorit de autor presupune a fi la curent cu termenii analizei structurale și deci cu noul limbaj creat de un asemenea demers. „Noutatea" lui Zola nu poate să fie percepută decît cu această condiție. Ce „demonstrează" o nouă lectură din Zola sau Balzac, Stendhal sau Flaubert ? Ceea ce mulți vor fi tentați să creadă că știam dinainte ! Anume că orice nouă lectură răstoarnă sensurile sau, pe unele dintre ele, le obscurizează și chiar anulează. Însă aceasta este o idee foarte generală care spune totul și nimic. Apariția neînțelegerilor multiple de aici provine : ușurința cu care eliminăm ca neimportante noile operațiuni concrete și eficiente propuse de diverse tehnici ori metode de investigare și cunoaștere, în numele „ideilor generale" cu un anume grad de accesibilitate la prima numire a lor. Nu știm noi, de exemplu, că mereu „clasicii sînt actuali"?! Și astfel, știind dinainte foarte multe lucruri încetăm, practic, de a le mai și face. Aici rezidă, probabil, și una dintre explicațiile fenomenului de relativă stagnare a modernizării lecturii literare (înțeleasă în spiritul unei noi metodologii). Aproximînd reacțiile față de „noutățile" unei cărți cum este „Realism și devenire poetică", de așezat într-o serie prestigioasă și semnificativă pentru tendințele din estetica modernă, îmi dau seama că eu însumi cad astfel în eroarea ce poate fi reproșată altora : știm dinainte ceea ce abia urmează să întreprindem... Bună în anumite situații, metoda după care „găsești ceea ce cauți" se dovedește într-un asemenea caz paralizantă.

C. Stănescu

*) Livius Ciocîrlie : „Realism și devenire poetică".

PARODII

Leonid Dimov: „Întoarcerea solemnă de seară"

Seara pe la șase și-un sfert, șase și-un pic,
cînd se aude zeiește cafeaua boscorodind în ibric,
pe la porți cu micșunele cu lalele sălbatice
unde clipesc felinare de epocă apatice,
se simte miros pătrunzător de dafin și cimbru
în noaptea dantelată de stele ca un timbru.
În oale butucănoase ca niște șolduri himerice
(oale rămase din nenorocirile postbelice)
pocnesc de sănătate preacuvioasele sarmale
spre pofta Domniilor Sale.
Domniile Sale, domnii, bărbații
dau cu cismele-n porți ca turbații,
cum ar bate Incașii tam-tamul, departe,
în arsa lor împărăție de singurătate și moarte.
Gospodinele își potrivesc zulufii și sutienele
apoi se rostogolesc rotunde ca damigenele
pe cărăruia poditâ cu micșandre
sughițind tandre.
Se face, vid, o clipă ieșită din timp,
prielnică unui nevinovat schimb
de palme și sărutări.
În aerul moale ninge cu fluturi...
Sarmalele se sinucid între măsele
și ei mestecă cum ar mesteca stele
în timp ce languroase pisici de edelweiss
dansează lin din coadă un clasic english-vals
cu piruete și ample regrete.
Restul e tăcere... Luna se culcă pe-o cracă
Și toarce ca o pisică. Acum, dacă
ar suna îngerul morții din trimbița argintie
nu s-ar grăbi nimeni să-nvie...

Mircea Micu

CUVINTE RARE : Baccara, bairam, fibrom, xerofile, sticluțe, pline, ochi, ah, libic, lapone, pupe, iod, frangipană, colac, canapea, bucătărie, caporali, Monsalvat.

SELECȚIE METAFORICĂ : „Ce-i infernul ? Sală goală, Doar cu Cerber părăsit, / Eu ce-i mai arunc din poală / Oase dulci de rontăit." ; „În bătaia soarelui cu mătăsuri vagi / Au filfiit cămăși înflorate și nădragi / Întinși la înălțimea de un kilometru / Și alte rufe ale lui Constantin cel Mare, Sf. Ioan și Sf. Petru"...

sport

Dor, ca de primăvară!

● De douăzeci și doi de ani, talentul și tenacitatea Mariei Alexandru ne-au obișnuit cu ideea că o bună parte a unei vieți se poate consuma sub fascinația traiectoriilor capricioase, pe care ți le trece prin fața ochilor rezumatul din celuloid a ceea ce cu toții numim „balon rotund". După supremația absolută și îndelungată a Iolandei Balaș în zborurile peste stachetele ba de lemn, ba de aluminiu, dar mereu cu ceva mai mulți centimetri peste capul acelora care le sar, după longevitatea, punctată de performanțe strălucite, a Liei Manoliu, acest recent titlu mondial cucerit (și ceea ce e mai important și păstrat, singura performanță de acest fel a foștilor campioni reuniți la Calcutta pentru a lupta și afla numele noilor cîștigători) împreună cu japoneza Shoka Takahashi, mi se pare a consolida definitiv prestigiul excepțional al unei sportive desăvîrșite. Lîngă cei optsprezece ani ai studentei nipone, lîngă mobilitatea și virtuozitatea ei, cei treizeci și șapte de ani ai Mariei Alexandru, precizia loviturilor sale și clarviziunea acestei maratoniste a competițiilor mondiale — nouă ! — a făcut din titlul mondial de dublu-femei unul dintre cele mai aplaudate dintre cele cîștigate la această a 33-a ediție supremă a tenisului de masă. Să-i mulțumim Mariei Alexandru nu numai pentru satisfacțiile pe care ni le-a adus de la atîtea competiții de mare prestigiu ci și pentru că de fiecare dată a vorbit cu atîta modestie despre succesele ei, încît ne-a obișnuit de atîția ani, cu ideea că în sport învingătorul trebuie să fie cel mai sincer prețuitor al calităților învinsului. Tot la Calcutta, maghiarul Ștvan Yonyer — prin titlurile cîștigate la simplu și dublu bărbați — anunță un mare campion.

● Într-o localitate suedeză cu nume lung cît un derdeluș — Hammastand — sportivii din Republica Democrată Germană au cucerit cele trei titluri puse în joc la campionatul mondial de săniuțe. Acești copii (ori maturi) — „mondiali" sînt, probabil, locuitori ai unor locuri, în care, în ultimii ani iarna n-a adus numai gripă, ci și zăpadă.

● Cu o echipă întineritâ am învins floretistele din R.F.G. Viorica Draga, prin titlul cîștigat în proba individuală ne-a întărit speranțele că și în anii următori vom fi adversari incomozi pe oricare din planșeele lumii.

● Am văzut meciul de handbal feminin România—R.F.G. Cu toate cele cinci goluri avantaj cu care plecăm în meciul retur, cred că vom avea mari dificultăți. Asta pentru că, azi, în echipa noastră nu există personalități de marcă. Și totuși.. .

● La baschet, în schimb, și chiar în Cupa Campionilor Europeni elevele lui Grigore Costescu, prin recentul 79—68 cu GEAS Sesto San Giovani, au șanse mari pentru calificarea în semifinale. De la această fază în sus, putem închide ochii și să spunem : „a fost destul de bine".

● Nu cunosc la această oră rezultatele perioadei excepționale de transferări hotărîtă de Federația Română de Fotbal. Știu în schimb, ca orice umil microbist, că pînă și piteștenilor le este dor să-l vadă jucînd pe Dobrin ! Orice am face, de marii jucători ni se face, cîteodată, atît de dor, ca de primăvară. Mai ales că de data asta nu trebuie să înțelegem că cineva l-a iertat pe Dobrin. N-avea pentru ce. Să uităm — nu în sensul de a le repeta — confuziile administrative și să ne închipuim că Dobrin n-a jucat în tot acest timp din urmă, nu pentru că ar fi fost în carantină, ci pentru că ar fi avut gripă ! Dar, să fim înțeleși, nu o gripă adusă de el.

Puma

revista străină

● **FESTIVALUL MONDIAL AL TEATRULUI**, care se va desfășura la Nancy (Franța) între 8 și 18 mai 1975, are ca invitat și ansamblul de teatru colectiv din München „Rote Rübe" (Sfecla roșie) care va reprezenta Republica Federală Germania cu piesa „Teroare".

● **FESTIVALUL TINERILOR** din Bayreuth își sărbătorește anul acesta cea de-a douăzeci și cincea aniversare. Cu acest prilej, în luna august se va organiza o expoziție retrospectivă. Programul va aborda toate genurile, de la operă la muzica electronică. Tot atunci a fost prevăzută o mare sărbătoare în parcul Ermitaj și în încheierea acestor mari spectacole se va face o retragere cu torțe.

● **JEAN FAYARD**, autorul cărții de mare succes „Oxford et Margaret" este din nou prezent în librării cu ultimul său roman istoric, „La guerre intérieure" (Războiul intern), apărut în editura Stock. Acțiunea, care se desfășoară între anii 1934—1944, este o oglindă a evenimentelor care au zguduit lumea în acea perioadă de timp

● **ÎN EDITURA ENGLEZA** Weidenfeld & Nicolson a apărut volumul lui Peter N Stearns „The Revolutions of 1848" (Revoluția din 1848). Autorul pornește de la ideea că semnificația revoluțiilor din 1848 este însăși coincidența lor, niciodată înainte sau de atunci încoace nemaiexistînd în Europa proteste spontane care să atingă dimensiuni continentale. În 1848 au izbucnit revoluții în Franța, în Italia, Germania și în Imperiul Austriac. Coincidența lor i-a interesat pe scriitorii contemporani în aceeași măsură ca pe istorici, să găsească unele origini și idealuri comune. Profesorul Stearns, autorul volumului de față, încearcă să explice, reușind să fie pe înțelesul tuturor, de ce toate aceste revoluții au avut loc într-un timp atît de scurt. Volumul cuprinde patru părți : în partea I-a : Analiza structurii sociale și economice a Europei Centrale și de Vest, examinarea nemulțumirilor și aprecierea potențialului revoluționar. În partea a II-a schițează înaintarea revoluțiilor în fiecare din centrele importante, relevînd factorii locali care le-au determinat Partea a III-a și a IV-a — Examinarea eșecului revoluțiilor și moștenirea rămasă pentru cea de a doua jumătate a secolului al nouăsprezecelea.

● **ACADEMIA GERMANĂ PENTRU LIMBĂ ȘI POEZIE** din Darmstadt a atribuit scriitorului Hermann Kesten Premiul Georg Büchner. Herman Kesten este autor a numeroase romane, eseuri, piese de teatru și biografii. Noul laureat, emoționat de alegerea sa, mărturisește cu modestie că niciodată în viață nu s-a dedicat artei fără a sluji adevărul.

● **CREAȚIILE UNUIA DIN MARILE GENII** ale artei europene de la Renaștere încoace, Joseph Mallord William Turner, născut la Londra în 1775, vor putea fi admirate, cu ocazia împlinirii a două sute de ani de la nașterea sa, în cadrul uneia din cele mai mari expoziții a operelor sale, (două sute de tablouri și trei sute de acuarele) organizată de Royal Academy of Arts Gallery din Londra : vor fi expuse, pe lîngă opere imprumutate de la muzee din întreaga lume, și un număr de tablouri niciodată expuse, toate acestea reușind să redea evoluția pictorului spre expresia directă a sentimentului, prin lumină, culoare și atmosferă.

● **ÎN EDITURA GALLIMARD**, col. Le Chemin, a apărut volumul „Gaston Chaissac, puzzle pour un homme seul". Pictorul Gaston Chaissac, născut în 1910 a trăit sărac, singuratic și necunoscut, în satele din Vendée, unde soția lui era învățătoare. În 1964 moare, lăsînd o importantă operă care a făcut în 1973 obiectul unei retrospective la Muzeul de artă Modernă. Queneau, Paulhan și Dubuffet se interesau de opera lui încă din 1945. Allan Michaud, adoptînd o ordine de dicționar, alegînd cuvintele cele mai reprezentative utilizate de pictor, împletite cu extrase din texte, scrisori, mărturisiri ale prietenilor, ale soției sale și ale vecinilor, reușește să prezinte această mare personalitate.

● **EDITURA VARȘOVIANA** Instytut Wydawniczi a publicat romanul lui Roman Bratny, „Porumbeii din clasa douăzeci". Este de fapt reeditarea celui mai popular și mai bun roman al lui Bratny, — fiind vorba aci de tinerețul varșovian sub ocupația hitleristă și în timpul insurecției din Varșovia. De altfel, „Porumbeii din clasa douăzeci" a fost tradus în limbile cehă, daneză, franceză, olandeză, germană și italiană. Filmul „Să ai douăzeci de ani", al cărui scenariu a fost inspirat de acest roman, a primit în 1970 Premiul Ministerului Apărării Naționale.

tinerețea clasicilor

Eminescu — poetul nepereche

„Așa încît trezim din nou pe Eminescu în mijlocul unei generații care are nevoie de un îndreptar. Atîtea curente vin din atîtea părți și atîtea seducțiuni din atîtea direcții — seducțiunile acestea îmbracă de multe ori forme literare atrăgătoare, adesea cu atît mai atrăgătoare, cu cît sînt mai nesănătoase, așa încît drumul către Eminescu este însuși drumul către sănătatea acestui popor". Sînt cuvintele lui Nicolae Iorga, rostite cu ani în urmă, actuale și astăzi dacă vrem să fim sinceri. De ce Eminescu, poetul nepereche, cum spunea Călinescu, și nu un altul ? De ce timp de cinci sferturi de veac el nu numai că nu a fost întrecut, dar aș zice, nici ajuns din urmă ? Răspunsul nu este ușor de dat. Măestrie artistică au dovedit și vor dovedi și alți poeți și scriitori români și poate că îndeminarea acestora a fost și va fi și mai mare decît a fiului Ipoteștilor dacă e să ținem seama de cuceririle pe care fiecare clipă le aduce, dar un astfel de individ este numai un instrumentist, fie el și de geniu, un interpret al darului dumnezeesc al poeziei, socotită ca și muzica, regina artelor ? Are el, acest histrion al cuvintelor, numai rolul unuia ce suferă și exultă pentru a crea stări euforice publicului său, format din regi și indivizi de rînd, gata să se amuze de orice, ori să lăcrimeze atunci cînd se bănuiește că asta face parte dintr-un ighemonicon estetic ? Nu este el înainte de toate o conștiință, un purtător de idei înaintate ce duce, în ciuda tuturor împrejurărilor istorico-sociale gîndirea unei națiuni înainte, în timp, proiectîndu-i idealurile cu o siguranță ce întrece măsura vremii ? Un Byron murind pentru ideea de libertate a unui popor sau un Adreea Chenier, discutînd în căruța care-l ducea spre esafod despre poezie, iată numai două exemple cutremurătoare a doi servitori ai muzelor care au plătit cu viața ideea lor profundă despre ce înseamnă meseria cuvintelor potrivite. Poetul, se știe, poate să aducă poporul pe baricade, el este un fulger ce aprinde energiile unei națiuni, atunci cînd ea ațipește, glasul lui poate fi lugubru sau patetic, dar trece cu siguranță oricînd prin zidurile de tăcere ce vor să-l înnăbușe. Lui Eminescu i s-a spus, pe bună dreptate, *poetul național* și poate că a știut-o mai bine decît oricine că este. Avea un program, o ideologie proprie, se simțea „un împărat poet" pentru că poseda un imperiu de gînduri ; era un risipitor fabulos, un individ neatins de materialitate, uitîndu-și propria-i ființă, nu dintr-o neglijență studiată, ci pentru că nu avea timp să se ocupe de sine. Sunt cîteva momente din viața lui care ni-l desvăluie în unica lui perfecțiune. Elev, desgustat de mediocritatea profesorilor, părăsește școala ; mai tîrziu, la universitate va urmări numai acele discipline ce-i conveneau. El își tencuia o personalitate ce nu putea semăna cu a nimănui. S-a vorbit despre neglijența vestmintelor lui, de boemia în care putea fi găsit, dar lipsa de atenție pentru trecătorul trup pe care noi nu o înțelegem totdeauna se datora absenței voite a poetului din mijlocul existenței mediocre a celor din jur. Nu e vorba de un aristocratism ce poate fi rău înțeles, cît de o ardere totală, ce nu mai permite nimic în afara imensei combustii spirituale. Ea, această incinerare conștientă care nu doare, are loc într-o teribilă macerare a tot ce poate fi socotit lumesc. Tînăr fiind arăta ca un actor, în trupa lui Pascali, la ieșirile de după spectacole, entuziaștii întrebau pe ceilalți : „Ce roluri joacă domnul Eminescu ?" Portretele damnaților din propria-i operă îl înfățișează astfel : o frunte largă, ochi demonici din fundul cărora venea o melancolie ucigașe, pe față i se putea citi, cum au scris atîția, suferința ce avea să urmeze. Îngîndurat, străbătea lumea murdară în care fusese silit să trăiască cu o demnitate interioară ce nu scăpa nimănui. Martor al atîtor drame contemporane, nu reușea să nu resimtă fluxul tragic către care era minat de o forță nevăzută. Ne aflam în vremea cînd Avram Iancu, rătăcit și ars lăuntric nu mai vedea munții lui dragi și murea nebun pe o rogojină ; vremea în care poetul Nicoleanu ,care credea că are în cap o stea pe care voia s-o taie, se sfîrșea în balamuc ca și Bolintineanu, fost ministru, intrat la ospiciul din Pantelimon „fără haină" ; același timp incredibil cînd o altă minte genială cum era aceea a lui Hasdeu, era hrănită luni de zile cum scria Iosif Vulcan în *Familia*, cu o bucată de brînză și cu un cîrnat. Despre existența încărcată de expediente a autorului „Luceafărului" ce să mai spunem ? Sunt lucruri știute demult, nu vreau să le repet pentru că prea m-ar cuprinde scîrba la ideea că au existat indivizi ce au putut vedea în poet un slugoi de curte căruia trebuie să-i dai atîta cît să nu moară de foame deși el îți lăsa moștenire o operă de aur ce va dăinui, nu un veac, ci în vecii vecilor, strălucind din ce în ce mai mult pentru că geniilor timpul le adaugă mereu alte dimensiuni și noi însine nu știm încă mărimea exactă a operei eminesciene. La Banca de sînge a artelor, acolo unde fiecare om neobișnuit pe care națiunile îl nasc rar și cu o ciudată economie spre a le îmbogăți, Eminescu a plătit imperial. Ca totdeauna pleava funcționărimii administrative răsplătea pe cel ce adusese României de totdeauna un tezaur inestimabil cu seci rînduri ce merită a fi pomenite : *„Direcțiunea ospiciului Mărcuța din București*, scria ziarul *Epoca, a făcut cunoscut zilele acestea parchetului din capitală, că nu mai poate ține-n căutare pe nenorocitul nostru poet Eminescu, pentru motivul că ospiciul nu poate hrăni decît pe bolnavii a căror întreținere e plătită de primăria capitalei".* Cînd lucrurile luau o turnură din ce în ce mai tragică pentru autorul *Scrisorii a treia* Iosif Vulcan adăuga : *„Pînă cînd a fost sănătos, nimeni nu s-a gîndit să-i dea sprijin, nici public, nici la Academie, numai cînd l-a izbit boala nenorocită, au venit amicii-i întru ajutorul lui, dar societatea și atunci a rămas nepăsătoare, iar statul abia atunci i-a votat recompensa, cînd nefericitul poet nu o mai putea întrebuința. Tocmai citesc, că de cînd Eminescu se află în casa de sănătate, nu mai primește nici această recompensă căci parchetul a uitat să ia măsuri pentru numirea unui tutor care să primească pensia și să îngrijească de persoana lui".* Poetul se stingea între tenebrele lui declarînd, la întrebarea medicului curant, că *„este Matei Basarab, că a fost rănit la cap de către Petre Poenaru, milionar, pe care regele il pusese să-l împuște cu o pușcă încărcată cu pietre de diamant cît oul de mari"* și, superb orgoliu, chestionat ce va face dacă se va însănătosi, răspundea cu o măreață superbie : *„Am să fac botanică, zoologie, mineralogie, gramatică chinezească, evreiască, italienească și sanscrită. Știu 64 de limbi"*...

Odată spuse toate acestea, trebuie să înțelegem, cu voia sau fără voia noastră, că Eminescu a plătit odată pentru totdeauna pentru toți cei ce au ținut vreodată un condei în mînă, pentru toți cei *„pedepsiți întru limba românească"*, cum scria el însuși, și asta pentru vecii vecilor...

★

Am citit undeva că în anii noștri opera eminesciană a fost tipărită în cinci milioane de exemplare, dacă nu în mai multe. Intrați în acest minut într-o librărie din România și cereți un volum de Eminescu ; nu-l veți găsi. Ediții după ediții dispar în rafturi de bibliotecă sau țin loc de carte de căpătîi. Cum să explicăm această uriașe audiență la un public atît de eteroclit ? Cum să înțelegem mulțimea de simfonii, de lieduri, de romanțe, iscate de textul eminescian ? Cum să echivalăm studiile fără număr, născute din gîndirea celui ce a scris într-o scurtă carieră literară, ce nu întrece unsprezece ani, totuși atît de multe ? Aici cuvintele mari nu ajută, exclamația nu ține loc de judecată de valoare și sughițul admirativ pare mai curînd o insultă. Eminescu citise enorm, nu spun o noutate, avea o minte pătrunzătoare, își propusese opere uriașe, în special în domeniul teatrului. O existență mai lungă ar fi dat cu siguranță un Shakespeare pe aceste meleaguri. Comparat cu contemporanii, și aici nu vorbim numai de producția lirică, dimensiunea lui este colosală. Cînd încă alții umblau la semne tocite și romanțau cu grație desuetă, fiul cămănarului Eminovici umbla în mituri grozave. O curiozitate uriașe îl împingea către științe, la Berlin audiase nu numai cursuri de filosofie ci și expuneri medicale, în fața măretului spectacol de la Putna unde 5 000 de candele aprinse în jurul mormîntului lui Ștefan cel Mare îi vorbeau despre întreaga istorie a neamului nostru el imagină o epopee hugoliană pe care o și începu și care, chiar nedesăvîrșită, rămîne grandioasă. Iată-l tunînd din harfa-i nemaiauzită :

„Eu cred că tot ce este menit de a fi mare
Să-și însprească trebuie superba rădăcină
Una-i lumea-nchipuirii cu-a ei visuri fericte
Alta-i lumea cea aievea, unde cu sudori muncite
Te incerci a stoarce lapte din a stîncei coaste seci
Una-i lumea-nchipuirii cu-a ei mîndre flori de aur
Alta unde cerci viața s-o-ntocmești, precum un faur
Cearcă-a da fierului aspru forma cugetării reci"

Recitiți acest poem și o să aveți imaginea unui poet uriaș. Sunt aici reminiscențe din cursurile de egiptologie, berlineze, titanica scormonire în Cronicile vechi, recoltă suavă a culegerii de cîntece populare, cultivarea plină de grije a unei limbi pe care încă mulți o ignoră și astăzi.

Călinescu, nici nu se putea altcineva, l-a citit cel mai bine pe Eminescu. În mai multe ocazii, cu o strălucită luciditate, el a refăcut anatomia măreței opere. Poetul patriot care a fost fiul Ipoteștilor reconstituie în largi poeme, istoria românilor cu un patos epic de neegalat. Sunt cîntate marile fapte de vitejie ale istoriei și figurile memorabile ale națiunii noastre, bătălii celebre sunt reconstituite cu un vers focos, plin de fior, trezind în cititor rezonanțe teribile. Sunt ecourile beethoveniene din „Eroica" în echivalențe lirice, încă neîntrecute în măestrie. Satira cea mai acidă ia loc în cadențe atunci cînd sunt biciuiți „damblagii bizantini", adversarii politici ai lui Eminescu, pictați cu o pastă groasă și rea, viitriolantă, păstrată peste suta de ani ce trecu. Răscumpărarea acestei otrăvi ce-l devoră pe poet este o cătnare dulce, în stilul oral de la țară :

„Săracă țară de sus
Toată faima ți s-a dus
Acu cinci sute de ani
Numai codrii îmi erai
Împrejur creșteau pustii
Se surpau împărății
Neamurile-mbătrîneau
Cărările se treceau
Numai codrii tăi creșteau
Și în umbra cea de veci
Curgeau riurile reci
Limpegioare, rotitoare,
Avînd glasuri de isvoare"

Decorul în care se mișcă poetul este cel mai ades unul fictiv, livresc, tiranizat de fabuloase vegetații, cum ar fi în poemul *Egipetul* sau în proza lui fantastică unde lumea este tiranizată de mari vegetații ce putrezesc în jur, de căderi edenice de ape virgine, de o forță cutremurătoare. În călduri excesive, această natură se descompune, personajele, trăind în ea, se dedau la amoruri violente sau lenevesc oriental în caiceuri mirifice. Un cromatism sălbatic plutește în proza eminesciană și în unele poeme. Coloane și temple repetate, ca în viziunile fantastice ale lui Piranesi, persecută viziunea poetului, zei colosali, nemișcați, cugetînd la timpul fără capăt, într-un decor, și el pe măsura acestor nefințe, dăltuite în marmure, nasc geografia unor civilizații moarte de mult, rămase numai în memoria visătoare a celor pentru care scurgerea orelor nu înseamnă absolut nimic. În alte povestiri, cum ar fi „Geniul pustiu", observa Călinescu pe bună dreptate, apare un gotic, și el fabulos, cu un cavaler rătăcitor călărind în Bugeac și statui negre. Divinul critic mai semnala și o tentație eminesciană spre natura selenară în unele compuneri ce descriu o insulă a lui Euthanasius în care totul este părăsit și o natură vorace înăbuse totul, proliferînd monstruos, acolo cad troiene de flori și de frunze, timpul devine imemorial, o descompunere măreață stăpînește totul. Dionis simte cum îi creste părul sub căciulă ca o lavă ce va isbucni eruptiv, *e plouat ca un berbece*, păianjenii își construiesc sub privirile lui goale, fantastice pînze ce vor învălui totul într-o rețea de mătase argintie. Un uriaș sentiment de părăsire te cuprinde, o zădărnicie stăpînește aceste suflete indice, sosite din lecturile cunoscute ale marelui poet. Nirvana arată decrepit, surpată sub ploi nesfîrșite, ucisă de parfume sălbatice, emanate de o natură nesupravegheată ce odată deslănțuită nu mai poate fi oprită cu niciun chip. Coniferi colosali acoperă personajele ostenite, lenețe, incapabile să acționeze, toropite de o langoare primejdioasă. *Vegetația și fauna sunt euforice,* scrie Călinescu, în frunzișul plin de cascade numai vîntul execută uriașe leziuni vegetale, omul mărunt dispare și greierii răgușesc celebrînd neîntrerupte rituri nupțiale. O geologie necruțătoare stă să se prăbușească peste perechile înlănțuite în care femeia are rolul de agresor, gesticulația devine simbolică și ceea ce spuneam că părea mărunt și copleșit, crește la dimensiuni nebănuite. Ritul se transformă într-o mișcare seismică și nu mai are nimic omenesc. Împerecherea unor zei teribili devine o dragoste cosmică. În viziunea poetului, ca sub o lupă, apar fluturi uriași ce se așează pe capul lui Ieronim ca pe o floare. În țevile vegetale detună seve nebune ca într-o uzină. Cezara, ametită de iarbă, ca după o mare beție, la vederea acestor escadroane, lopătînd grav în aerul saturat de căldură, fuge nebunește la vederea teribilelor insecte care înspăimîntă prin coloratura exotică și exagerarea detaliului. Borealismul lui Eminescu este exprimat printr-un pastel siberian în care gheața și recele lucrează în memoria noastră afectivă. Aceeași codri, de data asta înghețați, în rame de cristal, dominați și supuși de viscole teribile iau locul leneșelor peisaje încărcate de nisipuri și de Niluri albastre. Uriașenia naturii, scrie divinul critic, stîrnește în micul om copleșit de dimensiunile ei o stare de jale sălbatică. Locurile în care eroul eminescian se mișcă este unul încărcat de fermentații, de o germinație fără sfîrșit. Ierburile ca și pădurile cresc ca o spumă uriașe, ele golesc pustiurile, le devoră, le ucid, iarba *narcotică, plantă de lună, necălcată de om, e atît de înaltă încît ascunde animale silvestre de mari proporții,* sau, cum cîntă și mai frumos, poetul însuși :

„Și prin vuetul de valuri
Prin mișcarea naltei ierbi
Eu te fac s-auzi în taină
Mersul cîrdului de cerbi"

O mentalitate arhaică domină această natură nesupravegheată, locuința este cel mai ades o peșteră sau un castel fantastic, iar afară totul pare decrepit, se descompune, devine funerar, amenințător. Arsenalul de cuvinte sporește, în peșteri apar glaciațiuni strălucitoare, oglinzi reci și fantomatice, aerul e de argint, focurile uriașe par de diamant. La recepțiile închipuite de poet bărbații *lucesc în haine ca gîndacii, tapetele fantastice sunt adevărate cîmpuri de crini,* luminările au o fumegație lacustră, o ceață invernală cuprinde saloanele, gesturile sunt moi, abia bănuite, nedefinitive, intențiuni numai ; cuvintele mor pe buze, vorbirea este o șoaptă prelungită. Idila o agonică privire din ochii languroși, supuși de demonismul partenerilor. Femeile sunt despletite, lenețe, merg ca pe un patinoar, dansul este o coregrafie discretă, lunară. *Spaima de Cosmul a omului,* scrie divinul critic, *duce la o beție panteistică. Natura îl strivește, creindu-i fantasii monstruoase, de un naturalism asiatic. Între om și natură se creează imense raporturi cosmice, creindu-i o melancolie grea.* Această nevoie de fabulos îl face pe Eminescu să populeze Dacia cu chiparoși, ceea ce după unele cercetări mai recente nu era chiar un neadevăr. În alt loc poetul visează să fie depus în fundul mării înghețate ca într-un imens frigider ce l-ar conserva peste veacuri, idee mai nouă în medicina modernă.

Să ne oprim aici și să conchidem cu autorul acelei fermecătoare „Istorii a literaturii române" că *„toată arta lui Eminescu stă în a preface ideile în muzică și metafore. În partea lui apocaliptică, Eminescu este grandios",* propunîndu-ni-se pentru meditație acele *„stele ce vin din văile chaosului, gîndit ca o depresiune geografică, în coloniști, în roiuri, izvorînd din infinit ca apele din Edde".*

★

În încheiere vreau să vă amintesc că Florența pentru a spăla rușinea de a-l fi alungat pe Dante dintre zidurile ei și-a răscumpărat infamia prin a planta la capătul fiecărei uliți versuri din autorul *Divinei Comedii.* Ele pot fi citite de oricine rătăcește de-a lungul Arnului sau pe lîngă Podul Aurarilor. Poate cineva isteț va face același lucru în acest București al nostru, atît de viu și în fermecătorul Iași unde Eminescu a scris, a iubit și a slăvit țara.

Eugen Barbu

mapamond

din poezia universală

ÎN ROMÂNEȘTE DE VASILE NICOLESCU

OSCAR WILLIAMS

S.U.A.

Mirajul

(fragment)

Deodată un tunet căzu peste visele mele
Privit-am în sus și am văzut un zid
cu ferestre sclipind
Și unde-n fiece fereastră iubirea-mi
se-nclina
Se-nclina revărsîndu-se asemenea
cerului
În uriașul perete de lumini, fiecare
lumină chipul ei,
Aștri dintr-o mie de dimineți înșirați
într-o singură zi.

Și toate mașinile alergau și mare
Era zgomotul trecerii lor
Prin oarba fugă a vîntului
Toate ferestrele pîlpîiau cu iubirile mele
Ca merele cădeau, la o singură pală
de vînt
Și m-am trezit pe asfaltul flămînd al
stinsei iubiri

EMILY DICKINSON

S.U.A.

*
* *

Dacă se-neacă Barca
În altă mare ajunge, departe
Străfundul Mării-i pardosit
Cu fără-de moarte.

CONRAD AIKEN

S.U.A.

Muzica pe care am auzit-o

Muzica pe care am auzit-o împreună
era mai mult decît muzică
și pîinea pe care am frînt-o amîndoi era
mai mult decît pîine
Totu-i acum pustiu fără tine.
Tot ce era atît de frumos a pierit.

Henry Matisse : „Natură statică"

Mîinile tale-au atins acest tacîm
de argint.
Mîinile tale ținură-acest pahar
Aceste lucruri nu-și mai amintesc
de tine
Chiar dacă le-ai atins și-atingerea-ți
rămîne.

Tu doar în inima mea te-ai mișcat
printre ele
și le binecuvîntai cu privire, cu mîinile.
Doar în inima mea ele mereu își vor
aduce aminte
că le-ai atins. O, tu cea mai frumoasă
și cuminte.

MAX JACOB

FRANȚA

Istoria

Prăvălia avea obloanele desfăcute ca un
evantai strîns prost. Trăiau în ea
mușchetarii.
Unul scuipa în tăciuni, altul stătea
cu nasu-n
gazeta de seară, al treilea — și ăsta eu
eram — mai trăgea aghioase cînd
a intrat
regele. Nu i se zărea decît silueta.
Regele

Maurice Wlaminck : „Orășel pe malul unui lac"

îmi înmîna un brevet de căpitan :
un carnet de
spălător pe care era înșirată lista
oamenilor
și a obiectelor de care era musai
să faci rost
ca să ajungi căpitan.

Mai mult chiar, mă vedeam purtînd în
perspectivă numele lui Carol
al Franței și
asta mă puse strașnic pe gînduri.
A doua zi doi drăgălași de copii sosiră
cu puști :
erau santinelele. Le-am pus și eu pe
genunchi.

MARTIN BOOTH

ANGLIA

Alb

carnea îmi e albă
oasele îmi sînt albe
mîinile-mi pe gîtul tău
albe

alb
este culoarea pe care o vezi
zărindu-mă pe mine

culoare curată

ce nu poartă urma răutății
și nu ascunde nici un dram de perfidie
culoare a loialității

uite-o cum încetinește
privește-o cum naște roșu și verde
albastru negru galben indigo

și de acestea trebuie să te ferești
indigo îți va umple gura
cînd mîna mea albă va strînge
negru va fi culoarea sîngelui
cînd cuțitul va străpunge

roșu va fi cea din urmă

Va fi prin ochii închiși
va fi ultima sclipire a soarelui
va fi ultima dorință

se va împături
într-o minusculă pată
topindu-se în cutele minții tale

și amestecîndu-se cu celelalte
formînd alb
formînd alb

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar general de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct).

REDACȚIA : București. Piața Scînteii. Nr. 1
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10, tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XVIII
Nr. 9 (670)
Sîmbătă
1 martie
1975
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Dialogul țării

Expresie practică a politicii de democrație socialistă, în întruchiparea ei cea mai directă, mai vie și mai eficientă, întîlnirile de lucru dintre candidați și alegători continuă să se desfășoare în întreaga țară — în întreprinderi și instituții, în unități socialiste din agricultură și școli, în institute de cercetare și unități militare, în cartiere și sate — ilustrînd profunda temeinicie a responsabilității civice pentru sporirea producției industriale și agricole, pentru tot mai buna gospodărire a localităților, pentru neîntrerupta ridicare a nivelului de trai al oamenilor muncii. Candidații se sfătuiesc cu alegătorii asupra unor probleme ale activității practice actuale și de perspectivă cu care sînt confruntate colectivele respective, stabilesc împreună căile și modalitățile de soluționare a problemelor, de realizare în cît mai bune condiții a hotărîrilor Congresului al XI-lea al partidului, a chemărilor Manifestului Frontului Unității Socialiste, manifest care subliniază realismul politicii de dezvoltare a statului socialist :

„Programul prezentat la alegerile trecute în domeniul ridicării bunăstării poporului a fost îndeplinit și depășit, ceea ce se reflectă în îmbunătățirea vieții fiecărei familii, a fiecărui cetățean. Aceasta este rodul eforturilor depuse de oamenii muncii pentru îndeplinirea înainte de termen a cincinalului, al succeselor obținute în dezvoltarea industriei, agriculturii, a tuturor ramurilor economiei naționale".

Întîlnirile, vizitele de lucru, definesc un stil, o metodă pătrunsă de înțelepciune, caracteristică a epocii inaugurate după Congresul al IX-lea al partidului, dialogul socratic dintre cei investiți cu responsabilitatea conducerii politice și țară continuîndu-se neîntrerupt atingînd însă momente de maximă intensitate și ardență ca în aceste zile care ne apropie de evenimentul de la 9 Martie.

În atmosfera sărbătorească a acestor zile, prezența secretarului general al partidului în mijlocul oamenilor muncii nu e doar firească ci simbolică.

Vizitele de lucru ale tovarășului Nicolae Ceaușescu au determinat, ca acte exemplare ale unei marcante personalități, însuși stilul de dialog al întregii țări. Răspunzînd totdeauna unor necesități, generată fie de solicitarea, dinăuntru, a unui colectiv de muncă, fie de imperativul unei treceri în revistă a indicelui de progres al unei unități de producție industrială ori agricolă, al unei inițiative edilitare, al unui grafic în realizarea planului, implicînd o confruntare de parametri, o analiză temeinică, o intervenție critică în sensul unei aprecieri mobilizatoare, vizitele de lucru ale tovarășului Nicolae Ceaușescu au impus un stil științific de cercetare și examinare a realităților practice subsumate unei viziuni, unor obiective fundamentale în procesul devenirii societății noastre socialiste. În această perspectivă programatică, întîlnirile cu muncitorii și cadrele de conducere de la întreprinderea „Republica", de la „Filatura românească de bumbac", de la „Institutul de cercetări pentru industria electrotehnică", de la „Autobuzul", apoi dialogurile cu cetățenii și cu edilii Capitalei, în cartierul Berceni, în Pantelimon, străbătînd arterele Călărași, Șoseaua Iancului, Dudești, confirmă încă o dată eficiența unui stil cu adevărat revoluționar, comunist de a răspunde creator legităților înfăptuirii societății socialiste multilateral dezvoltate.

Apreciind că indicațiile conducerii superioare de partid se înfăptuiesc cu însuflețire și tenacitate, că, în baza efortului de a încheia actualul plan în anticipație față de termenul său calendaristic, colectivele de muncă ale întregii țări vor răspunde sarcinilor viitorului cincinal 1976—1980 cu un potențial încă mai intens afirmat, tovarășul Nicolae Ceaușescu a subliniat că întîmpinarea evenimentului de la 9 Martie înscrie de pe acum în conștiința și în memoria noastră, sensul finalității politicii statului și partidului nostru.

Ar însemna însă să sărăcim de semnificații aceste întîlniri de lucru, dacă nu am aminti de acea **sărbătoare**, a întîlnirii, de înțelesul ceremonial profund și spontan, pe care prezența tovarășului Nicolae Ceaușescu îl transmite unor acte ale vieții noastre cotidiene. Bucuria întîlnirii cu conducătorul iubit este intim legată în inimile oamenilor muncii cu bucuria revederii unui om iubit.

Dialogurile secretarului general al partidului cu oamenii muncii sînt dominanta și armonia perfectă a vieții noastre publice.

Luceafărul

Tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU în vizită de lucru în Capitală

Țara întîmpină alegerile

Alegem iar...

Alegem iar, și simplu, cetățenescul act,
Precum un pom de floare, se-ncarcă de-nțeles,
Ratificăm adică prin noi, ca pe un pact ;
Tot ceea ce o dată pe viață am ales.

Alegem iar, și pașii spre vot la Nouă Mart
Duc mai departe drumul într-un August purces,
Veghem cu toți adică la proră, cart de cart ;
Tot ceea ce o dată pe viață am ales.

Alegem iar, și votul e sînge înnoit
Pulsînd ca primăvara ce-n inimi ne dă ghes,
Întinerește-adică prin noi, precum în mit :
Tot ceea ce o dată pe viață am ales.

Alegem iar, adică tot stringem bob curat,
E-un anotimp năvalnic de cincinal cules,
Ca mai curînd să trecem din nou la semănat :
Tot ceea ce o dată pe viață am ales.

Alegem iar, și gestul rostind un gînd lucid
E ridicarea „pentru" a miinii în Congres.
Chezășuim adică prin voi, deci prin partid :
Tot ceea ce o dată pe viață am ales.

Niculae Stoian

Tradiție și noutate la Hortensia Papadat-Bengescu

Din unghiul mereu refăcut, opera oricărui mare scriitor oferă surprize și perspective noi marcînd însă de fiecare dată mai exact raporturile dintre tradiție și inovație. Astfel, nu s-a observat că, prin ciclul Halippilor, Hortensia Papadat-Bengescu se înscrie într-o tradiție ce a preocupat proza românească încă de la începuturile ei, aceea a viziunilor integratoare, a construcțiilor ample care să epuizeze posibilitățile de combinare a evenimentelor sau personajelor oferind un sens existențelor prin circumscrierea într-un univers specific. De la Nicolae Filimon (ce nu a apucat totuși să-și întregească proiectul) la Duiliu Zamfirescu (cu ciclul Comănești), pînă la Marin Preda sau D.R. Popescu, (pentru a lua numai două exemple din literatura contemporană), romancierii noștri și-au visat creația într-un corpus unic în care părțile să fie subsumate ansamblului clarificîndu-l și potențîndu-i mereu imaginea.

Ceea ce aduce nou Hortensia Papadat-Bengescu este nu numai o lume, un univers sau o modalitate, cea analitică, ci și o scriitură ce pare a fi din unghiu contemporan aproape de modernism. Preocupările actuale conduc spre ideea că romanul este din ce în ce mai incorsetat de propria-i structură și că înnoirea trebuie să o aibă în vedere prin transformarea ei într-un semnificant al operei. Dar nu este indiferentă nici modalitatea abordării evenimentului (obiectivă, subiectivă, justițiară), după cum și alte detalii tehnice trebuie să întregească semnificația generală (poziția naratorului, misiunea unor grupuri, unor evenimente, frecvența unor procedee etc.). Pentru cei interesați de astfel de probleme *Concert din muzică de Bach* reprezintă un roman de o noutate surprinzătoare răspunzînd la mai toate problemele ce agitau viața romanului, oferind soluții dintre cele mai îndrăznețe. De la nivel tematic la nivel stilistic, de la structură la prezența adjectivului caracterizant (cu o foarte interesantă funcție) romanul, ce poate ființa perfect autonom (și aici găsim o altă deschidere : a segmentării realului nu în funcție de încheierea unei acțiuni, ci prin eliberarea de o obsesie, de un motiv-cheie ce ordonase evenimentele) înseamnă o virtuozitate obținută, ca orice virtuozitate de altfel, fără stridențe. Ideea cea mai generoasă (fertilă, adică) a acestui roman poate fi cuprinsă în formula *totalitatea scriiturii*. Astfel de cazuri trebuie însă discutate cu foarte multă atenție și numai din interiorul ei pentru că teoretic orice structurare a epicii își găsește justificare, dar eforturile de căutare trebuie să fie răsplătite prin realizarea concretă. Pornind de la nivelul cel mai mic, cuvîntul, se observă în roman frecventa utilizare a unor forme imperfecte sau deformate, puțina aplecare spre o unitate formală a cuvintelor sau a legării acestora în propoziții și fraze. O analiză contextuală ar remarca însă apariția acestora numai în raport de eveniment, căpătînd astfel o semnificație foarte precisă : fie de orientarea lectorului spre poziția naratorului, fie prin indicarea perspectivei din care este evenimentul abordat. Deși s-a vorbit de obiectivitatea operei Hortensiei Papadat-Bengescu mai ales odată

Constantin Stan

Continuare în pag. a 6-a

Edificii

Cea mai veche dintre arte cea dintîi și mai necesară într-o patrie este acest cuib ce-l face pasărea înainte de-a-i fi venit vremea să se statorniceacă. Ea, arhitectura ctitorește un loc, în ardoarea cu care omul cioplește piatra și netezește stejarul în grinzi și căpriori se străvede căldura care va locui un loc și statornici o patrie. Sînt pe drum pruncii cînd omul se apucă de o casă, e pe drum nunta mirelui unde trebule adusă mireasa, cînd fiu și părinți sapă temelia viitoarei așezări : cînd omul s-a oprit, înainte de-a spune cuvînt îngenunchează, se întemeiază și descoperă, se oprește din pribegie și devine statornic, defrișează roată cu ochii zarea și apoi își rostește sufletul. Înaintea cuvîntului din căldura graiului se ia o parte pentru zidire, din căldura lăuntrică a inimii, o parte se ia pentru căldura lăcașului, din jertfa inimii o parte se aduce cuvîntului și o parte locului.

★

Lăcașul este semnul cel mai sigur al vechimii unui loc ; pe firul lui pornind ajungi la cea mai veche patrie de pe pămînt, la întîiul loc statornic viețuit de om. Cine locuiește acest vas astfel ctitorit ; suflarea lucrătoare a celui ce nu-i, dar care-l dește aptă pe urmaș la aducere aminte.

★

Piatra din munte în temelia casei, lemnul din pădure devenit stîlp de pridvor sau poartă, însemnat de mîna omului, cu simbol viețuind în preajma lui, au devenit altceva.

O stînă în munți bunăoară nu tulburã locul ci dimpotrivă prezența ei în mijlocul naturii îl personifică, locul devine odihnă și eliberare, omul intră la sine și în acest fel natura devine prilej de admirare și cunoaștere.

★

Arche techné, arta asupra originii, care adeverește originea. Cei vechi ajunși pe un deal și înnoptînd acolo sub boltă înstelată în comuniunea firii așezau la plecare piatra de la căpătîi sub forma de stîlp de aducere aminte și numeau locul casă. În acest fel marcau istoria viețuirii lor într-un loc, astfel se delimitau față de alte neamuri își fixau hotarul neamului

JURNAL DE POET

lor. Fiecare loc înalt devenit casă ocrotea văile și zările astfel că omul își putea începe povestea vieții lui în lumina unei patrii.

★

Casa omului cu ferestrele către răsăritul soarelui ce inseamnă ziua ; În fereastră o floare și pe pereți imaginile celor familiari în comuniunea cărora omul se socotea ocrotit și ajuns în odihna și măsura lui creatoare. În casa lui omul se descoperă ființă creatoare, vremea o preface în istorie și locul într-o patrie.

★

Cum arată casele unui ținut este foarte important. Cum au fost ele mereu și cum trebuie să se înfățișeze. Satele noastre unice în lume vin dintr-o profundă viețuire creatoare. Iată ce spune Iorga despre unul din ele, Sălistea Sibiului, care a dat poporului nostru sute de intelectuali și oameni vrednici în locul lor fără număr : „Sălișteа e lăcașul celei mai depline frumuseți românești în față, trup, port, limbă, moravuri, — sat mare și bogat care seamănă mai mult cu o republică a țăranilor români. Dacă într-un cataclism românimea întreagă ar pieri — ea s-ar renaște de la sine în chip spontan din acest colț de țărani". Dar Maramureșul, fără seamăn pe pămînt, dar satele Munților Apuseni, dar toată zona subcarpaților din Bucovina pînă în Oltenia de o parte și de alta a munților. În Elveția am văzut ținuturi întregi luate sub ocrotire ca Monumente Naționale.

Poeții trebuie să le mute în cuvînt cu putere, să le iubească din toată inima și să le vestească în graiul nostru. Marii poeți din vechime pînă astăzi vin în numele unor locuri și așezări, vin să le numească și în acest fel să le ocrotească. Un nume intrat în grai devine familiar și virtutea lui devine putere creatoare în casa celui ce-l ocrotește. Încă poeții noștri se sfiesc de nume și poate unii nu știu de ce Pindar sau Hölderlin sînt mari poeți naționali și universali, de ce Eminescu a intrat atît de adînc în ființa locului : Eminescu a început, a reînceput numirea lumii noastre ; au mai făcut-o apoi Sadoveanu și Voiculescu, Pilat, mai ales Coșbuc și Goga, Grigorescu, dar această descoperire a Luchian, Petrașcu și alții firii locului, a numelor noastre dragi, a geniilor și martirilor acestui popor, a satelor și sanctuarelor, a virtuților înaintașilor noștri români, este o datorie sfîntă a fiecărei generații și poeții de astăzi ca și pictorii și arhitecții sau muzicienii trebuie s-o facă în primul rînd cu toată ființa lor creatoare.

Ioan Alexandru

CENACLUL LUCEAFĂRUL

Luni, 3 februarie, ora 17, la Ateneul tineretului din Aleea Alexandru Nr. 38, va avea loc o nouă ședință a Cenaclului Luceafărul. În discuție poezii de Eugenia Burdușa și Corneliu Lămătic.

OPINII

Voluptatea povestirii

Dinu Săraru este un jurnalist cu reputație bine stabilită, animator de publicații literare și de televiziune, unde a adus întotdeauna verva și umorul său, dublate de generozitate și de gustul fără greș al profesionistului de clasă. Bruscheța gazetarului pasionat i-a ascuns uneori preocupările artistice, ce se relevă abia în romanul *Niște țărani*, scris cu o maturitate uimitoare și cu o siguranță a mijloacelor care ne face să vorbim de un scriitor excepțional. De altfel, din acest punct de vedere, *Niște țărani* ocupă un loc semnificativ în evoluția literaturii actuale. Pentru ca să apară dintr-odată un asemenea roman, din partea unui autor de proză aflat totuși, la prima sa carte beletristică, este nevoie de un anumit nivel al întregii literaturi. Cartea lui Dinu Săraru nu trebuie să ne înșele prin spontaneitatea sa. Este produsul unei reflecții asupra literaturii, efectuată poate mai puțin de însuși autorul romanului în discuție, cît de întreaga opinie literară a epocii. De aici vine puritatea tonului, absoluta sinceritate a romanului. Este o chestiune de elaborare lentă, la scara unui efort literar care depășește performanțele individuale. Cu atît mai mare apare însă talentul scriitorului, capabil să-și facă proprii elementele de conștiință artistică ce compun „matricea" epocii. Dinu Săraru este deja un prozator reprezentativ, chiar dacă aceasta jenează sau nu glorii trecătoare ale zilei.

Literatura „cu țărani" a părut la un moment dat că este depășită de preocupările autorilor estetizanți, mai atenți la mica dramă a eu-lui contrafăcut, decît la marile mișcări ale timpului. Cartea lui Dinu Săraru este implicit polemică, pornind chiar de la titlu „Niște țărani" (indiferent dacă, așa cum ne anunță nota de pe copertă, titlul este dat de Adrian Păunescu !). „Niște țărani" ăștia sînt parte a poporului român cu bucuriile, cu ambițiile, cu visele, cu tragediile și nereușitele lor. Mutatis, mutandis, Năiță Lucian și Pătru cel scurt sînt „proștii" lui Rebreanu, din cunoscuta povestire, mai olteni, umblați prin lume, cu ale războiului, sînt umiliții și obidiții lui Sadoveanu, după două măceluri mondiale, sînt siliștenii lui Marin Preda, mai săraci, dar și mai puțin dispuși la politichie. În umorul savuros al romanului este tradus un dramatism cum rareori am descifrat în cărțile mai noi. Moartea lui Pătru cel scurt semnifică moartea unei lumi, o realitate cerută de istorie, dar resimțită în mod tragic de protagoniști, iar nu ca un bal cu veselie și cu pupături. Capitolul se intitulează „Cîntece vechi" și descrie o procesiune descinsă parcă dintr-un tablou de Bruegel. Popa cădelnița cu un fum rău, „mosul din Sacoț" luase locul cîntărețului, iar „fața lui mică și pungită toată păstra pe ea o nemaipomenită bucurie", în timp ce omul înainta „călcînd", cu mersul lui pocit, ca și cum s-ar fi împiedicat sau ar fi avut cînd un picior cînd altul mai scurt, îl bufnea rîsul și el ducea iute la gură mîna liberă în care ținea căciula". Alt țăran, Gogu lui Turică, ieșise cu toate decorațiile „ca la o sărbătoare" și purta crucea, încă nescrisă. Pătru cel scurt era cel mai puțin adaptabil, el moare prin logica internă a romanului,

Aurel-Dragoș Munteanu

Continuare în pag. a 6-a

ATITUDINI

Nostalgia citadinismului

Neavînd nici pe departe veleități de istoric literar, cred, totuși, că și o scurtă privire istorică asupra predilecțiilor tematice ale prozei românești devine edificatoare în privința opțiunilor față de proza cu tematică rustică sau citadină. Operele de ritual, tălmăcirile Bibliei nu le putem considera aici. Lucrările cronicarilor, de asemenea ; să reținem totuși că în acestea rareori se fac aluzii amare privind soarta omului de la țară. Primul roman al literaturii noastre, cel puțin după o părere la care ader, e **„Istoria ieroglifică"** a lui D. Cantemir, dezbatere cu un profund caracter pamfletistic a cancanurilor și a politicii de palat. Romanele de la mijlocul secolului al XIX-lea, socotite ca nerealizate, ca dealtfel și „fiziologiile" care se scriu acum, imită teme străine (franțuzești în speță), eroii lor sînt tineri ambițioși în a parveni sau romantici lunateci, trăind adesea în castele, îndrăgostiți de femei frumoase și de la prima vedere, bintuiți de idei generale, purtînd nu o dată nume străine (cele italienești erau preferate pentru cantabilitatea lor). O ripostă, tematic vorbind, ca aceea a lui Faca era deci întemeiată.

N. Filimon scrie romanul ciocoilor noi și vechi, recurgînd între primii la dezbaterea realităților sociale și istorice autohtone, cu toate că modalitatea în care o face e, în linii mari, tot una de împrumut. Problemele puse de lumea rurală, dacă ne uităm bine, sînt puține și la el.

Cu Slavici și D. Zamfirescu începe propriuzis romanul românesc modern. **„Mara"**, ca dealtfel și unele nuvele ale lui Slavici sînt opere care pot sta cu cinste în orice mare literatură. Nu lipsesc la acești doi scriitori aspecte ale lumii satului, totuși nu asupra acestora se îndreaptă analiza în primul rînd ; la unul avem de-a face cu o lume a meseriașilor încadrați în bresle, a circiumarilor, a vînzătorilor de animale, mai mult sau mai puțin furate etc, la celălalt cu dramele pe care disoluția boierimii de viță le întîmpină într-o perioadă cînd încep să se afirme raporturile de tip capitalist.

Operele lui Caragiale se ocupă de lumea mahalalelor orășenești, a politicienilor de duzină sau de meserie. O schiță, care are în centru țăranul român, cu toată veridicitatea ei, e prea puțin. **„Năpasta"** e o dramă caracterologică și mai puțin, dacă nu deloc, a înfățișerii unui univers rustic.

Pînă la începutul secolului nostru s-a scris, în paralel, o proză de inspirație istorică, de cîteva ori excelentă, în care s-a pus de obicei accentul pe ceea ce se cheamă culoarea locală (Negruzzi, Odobescu etc). Nu i-am uitat pe Alecsandri și Eminescu. Proza primului e excelentă (mai cu seamă aceea pe tema călătoriilor, dramaturgia

Gheorghe Suciu

Continuare în pag. a 7-a

ÎN ACEST NUMĂR : **HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU — 20 de ani de la moarte.** Semnează : **Maria-Luiza Cristescu, Eugenia Tudor-Anton, Nicolae Ciobanu, M. Ungheanu** ● **ȚARA ÎNTÎMPINĂ ALEGERILE** — Versuri de **Ion Cringuleanu, Augustin Justin, Szász János, Ioana Proca, Marta Bărbulescu, Viorel Varga, Teodor Anastasiu, Ștefan Sebe, Ion Segărceanu, Ion Lilă, Elena Alexandra Gavrilă, George Nimigeanu, Maria Porumb** ; Proză de **Romulus Lal și Sorin Teodorescu** ● **SEMNUL PREȚUIRII : Scriitori candidați**

cronica literară

Hortensia Papadat-Bengescu: „Rădăcini"

O oboseală a receptivității pare a fi arătat critica literară în fața romanului **Hortensiei Papadat-Bengescu Rădăcini.** Fără audiență la marele public literatura scriitoarei se bucurase însă pînă atunci de o fină și inteligentă primire din partea spiritelor avizate. Comentariile critice privind **Concert de muzică de Bach** sau **Drumul ascuns** sînt numeroase. Deși parte a ciclului familiei Halippa ultimul roman al scriitoarei nu stringe în jurul lui decît cîteva semnături prestigioase. G. Călinescu acuză, într-un anume sens, lipsa lui de valoare. Vladimir Streinu formulează aprecieri din care nu lipsesc cuvintele mari, dar nici rezerva. Mai puțin reținut este Șerban Cioculescu care fixează fără ezitare locul de excepție al scriitoarei în istoria romanului românesc. **Rădăcini** i se pare cea mai serioasă realizare „de frescă" în romanul nostru. Dezinteresul sau frigiditatea critică la această ultimă carte apărută a scriitoarei este credem efectul unei oboseli a recepției critice. Faptul e extrem de interesant și ar merita în sine o discuție. Ne preocupă însă romanul de peste o mie de pagini al prozatoarei. Peste interesantele observații emise la apariția cărții trecem temporar cu buretele. Ce impresie face astăzi **Rădăcini** unui cititor eliberat firesc, prin evoluția sensibilității și a gustului de inerția unor predilecții literare depășite?

Cartea, pluvioasă, voluminoasă, este rezistentă în totalitate și poate provoca mari satisfacții lectorului care nu caută în primul rînd literatura de consum. Scriitoarea își aruncă de la început cititorul în miezul materiei epice a cărții. Nici o preparație și nici un menajament nu ferește pe lector de impactul cu ceea ce e țesătura vie, uneori obositoare din prea mult șațiu a romanului.

Dacă unele romane suferă de rarefierea sau insuficiența materiei epice **Rădăcini** suferă de pe urma marii sale densități. Nu uităm că romanul suferă și de prolixitate și că anume informații observații se repetă în mod cu totul inutil, că anume pasaje, nu multe la număr, se detașează excrescent pe fundalul cărții, dar nu aceste caracteristici participă la impresia de densitate pe care romanul ne-o transmite, cu atît mai puternic cu cît imaginea lui de ansamblu s-a închegat definitiv după încheierea lecturii. Puțini scriitori români au lăsat personajele lor să ne vorbească singure despre ele într-un mod atît de convingător cum o face în **Rădăcini** Hortensia Papadat-Bengescu.

Nu aparențele interesează pe scriitoare ci substanța ascunsă, 'ntimă a ființelor. Nu întîmplător Nory e un receptacul de confidențe și în același timp o femeie cu geniul anchetei, după definiția lui Șerban Cioculescu. Ceva e mereu de aflat dincolo de desfășurarea aparentă a lucrurilor. Ceva e mereu de dezvăluit. Nory se înverșunează împotriva crustei de suprafață, creată uneori cu tot dinadinsul de semeni. Ea găsește în viața prietenilor și a cunoscuților ei **minciuna** și deosebește o viață de suprafață, aceea dirijată de minciună, și una autentică, care este însă învăluită cu grijă.

Relația doctorului Caro cu Madona este un mister dezvăluibil și dezvăluit. Dar sinuciderea tînărului Ghighi Drăgănescu ca și a inocentei și dezmățatei Kira, rămîne enigmatică. Enigmatică este și sora Dia și acesta e misterul care preocupă cel mai mult pe Nory, fără a-l dezlega cu adevărat niciodată. Avantajat, cititorul știe mai multe despre Dia decît Nory, dar cel care procură, de data aceasta, informațiile este naratorul fără nume al cărții, adică autoarea. Jocul acesta de lumini și umbre, de superficii și profunzimi este pulsația vieții înseși. Realitatea este uneori impenetrabilă, iar adevărul greu de prins în formule stabile. Tehnica romanescă a scriitoarei e influențată decisiv de această constatare. Dacă pentru Nory viața, realitatea se definesc prin precăderea „minciunii" pentru scriitoare problema se pune astfel : „Adevărul nu subzista masiv, ci numai parcelat : sunt porții de adevăr, felii, grăunțe, pulbere... atitudini ale adevărului. Adevăr de față, de profil, de trei sferturi... Dacă adevărul e lumină, lumina e gradată, nuanțată, voalată, ambuscată", (p. 68, II) Această atitudine față de adevăr, fundamental modernă, dă cărții acea densitate neobișnuită, rezultată din colectarea lui din cît mai multe unghiuri posibile. Sinuciderea lui Ghighi, moment romanesc excepțional, e înregistrată prin mai multe filtre informative, fără ca vreunul să fie pe deplin lămuritor.

Dacă Rebreanu a creat „stilul zguduitor", d-na H. Papadat-Bengescu l-a creat pe cel „scormonitor", zicea Tudor Vianu. O scormonire permanentă, dincolo de suprafețe este travaliul neîntrerupt al prozatoarei. Dar ceea ce este demn de toată admirația este că în toată această stufoasă arborescență romanescă care este **Rădăcini,** aproape nici o notă psihologică nu este inexactă, nici una nu contrazice pe celelalte, iar curgerea este controlată subteran de o voință formativă remarcabilă. Scriitoarea nu are în vedere doar stări și analiza lor, ci personaje și consistență și justificarea lor din punctul de vedere al coerenței psihologice. Iar dacă facem socoteală numărului de personaje angajate în desfășurarea romanului vom vădi calitatea de excepție a prozatoarei de a stăpîni magistral psihologia și conduita romanescă a eroilor ei. Romanul **Rădăcini** este printr-o latură a sa mai aproape de romanul tradițional și poate din această pricină, a pactizării cu poziția literară adversă, o parte din comentatorii moderniști ai cărților anterioare nu s-au oprit cu aceeași febrilitate sau entuziasm asupra lui. **Rădăcini** nu reprezintă doar o materie psihologică lipsită de vertebrație ci o masă romanescă stăpînită sigur de autoare, care se dovedește aici mai atentă la compoziția romanului decît în cele precedente.

Cartea are un personaj a cărui devenire o prezintă : Nory ne apare și în vechea ei postură de confidentă ambulatorie, activă și binefăcătoare, dar și pusă în mișcare de sentimente noi. Nory are complexul originii ei inferioare și caută să compenseze făcîndu-se utilă și egală surorii ei paterne Dia. Excesul de atenții obosește pe Dia și convietuirea în casa de pe Izvor se destramă din incompatibilitatea sufletească a colocatorelor. La mijloc, ne sugerează prin simpla înșiruire de fapte a personajelor autoarea, ar fi însă înăbușirea la fiecare dintre ele, cu mijloace și din cauze diferite, a rezervelor sufletești intime. Pentru a se regăsi, cele două femei se despart. În limbajul Norycăi, ele trebuie să iasă din „minciuna" lor pentru a fi ceea ce sînt în fond: două surori și două femei cu nimic înafara speței. O experiență tristă, idealizată de Nory, duce pe Dia la cunoașterea de sine, după cum o nefericită experiență declanșează în Noryca resorturile feminității atît timp comprimată. În **Rădăcini** personajele ies din minciuna lor, din carcasa snobismului sau a convențiilor autoimpuse, se umanizează. Mado crease o femeie pe care Dia o trăiește pînă la întîlnirea cu Caro. Feminismul lui Nory, cu oricîte justificări întîmplătoare, era și el joc snob.

„Rădăcinile" nu sînt numai rădăcinile descendenței de sînge și nu doar amintirea cuibului familial de la Girla cheamă pe Nory și Dia aici. Există rădăcini mai adînci care transmit personajelor romanului o sevă nouă și simplificatoare. Nory și Dia sînt femei și dincolo de jocul social în care au intrat ele trebuie să redevină ceea ce sînt. La Girla, Nory trăiește împresurată de un discret și abil peițitor. Unirea Diei cu Caro este și ea inevitabilă. O experiență dramatică promite s-o umanizeze și pe Elena : sinuciderea lui Ghighi, unicul său copil, deschide un capitol nou în viața disciplinatei moșierese, care renunță la ambițioasele proiecte de revitalizare a conacului prin aport personal. Rațiunea cedează afectului, calculul este înlăturat de sentiment. Viața este atotputernică și are o singură regulă, pare a spune prozatoarea în **Rădăcini,** diferit prin aceasta de celelalte.

În **Rădăcini** roiesc logodnicii, și dacă amintim că romanul anterior se numea chiar **Logodnicul,** faptul nu poate fi deloc întîmplător. Dia a avut doi logodnici și îl capătă pe al treilea. Mika-Le a avut unul și caută altul. Aneta Pascu, toanta, caută și ea un logodnic. Nici Nory, care procură logodnici surorii Dia, nu este lipsită de asediul lor. Sub toate misterele se ascunde, de fapt, un singur adevăr. Prin acest roman, în chip deliberat sau nedeliberat, scriitoarea aruncă o lumină nouă, finală, clarificatoare peste întreg ciclul Halippilor. **Rădăcini** este acolada de sfîrșit a ciclului care încheie și dezleagă în același timp.

Fără a fi tezist, romanul se resimte în capitolele de deznodămînt de voința unei demonstrații, ceea ce afectează naturalețea de ansamblu a cărții. Șerban Cioculescu protestase pe bună dreptate : finalul romanului e nefiresc. **Rădăcini** coboară în această parte, fără a cădea, către sentimentalism și idilă. Oile rătăcite se întorc la turmă și intersectarea de destine promite un happy-end. Este singurul repros, serios fundat, ce se poate face acestei cărți de o amploare și o forță neobișnuită în literatura română. Galeria de personaje a romanului e un subiect ce greu poate fi epuizat. Între ele o figură de extraordinar contur și intensitate : provinciala Aneta Pascu sosită în București dintr-un fund de provincie la chemarea marii atracții a orașului. Aneta Pascu trăiește, ca și Nory, o formă de amor deviat. Dacă la Nory forțele secrete ale sentimentului abătut se revarsă către Dia, pînă la a o sufoca, în cazul Anetei Pascu resursele ei sufletești au inițial, un singur idol : Orașul. Cu nimic de Rastignac feminin în ec, Aneta Pascu este un caz bovaric extrem. Dizgrațiată fizic și mizeră psihic fata din Vaslui va ieși ca și celelalte personaje din abaterea ei sufletească deoarece orașul îi procură și ei experiența iluzorie dramatică a unui logodnic. Caz invers, descoperirea logodnicului n-o redă realității ci irealității : Aneta Pascu sedusă de mirajul orașului și al unui logodnic inexistent înebunește. Cu o impasibilitate și o cruzime neatinsă de nici un prozator român. Hortensia Papadat-Bengescu face portretul acestei ființe estropiate la trup și suflet încă de la naștere și pe care viața o estropiază, în cele din urmă, cu adevărat. Felul cum Aneta intră în ficțiunile nebuniei sale și cum le trăiește schimbînd fără logică tramvaiele și împărțind flori necunoscuților procură prozei românești cîteva din paginile ei magistrale. Reușita nu poate fi întîmplătoare. Există o corespondență secretă între Aneta Pascu și majoritatea personajelor feminine ale romanelor Hortensiei Papadat-Bengescu, care face din Aneta Pascu mai mult decît un personaj episodic. Aneta din Vaslui, bovarică, deci snoabă, etimologicește vorbind, ca toate femeile clanului Halippa, este una din cheile operei dăruită nouă de Hortensia Papadat-Bengescu. O prezență puternică, chemătoare mai este în acest roman Orașul. Fascinația pe care o suferă Aneta Pascu are în roman o justificare imediată. Bucureștiul cheiurilor, al cinematografelor, al tramvaielor, al tribunalului, al femeilor de stradă, al halelor este unul din personajele vii, seducătoare ale romanului. Fără el tragedia Anetei din Vaslui ar fi de neînțeles și scriitoarea ne înfățișează un Oraș fără echivalent la vreun alt prozator român. Sburătoriștii, citadiniști toți, ar fi avut un motiv în plus să fie încîntați de romanul **Rădăcini.** Dar știm prea puține lucruri despre cum au înțeles ei romanul. Ca să aflăm ce credea E. Lovinescu despre **Rădăcini** trebuie să-i răsfoim corespondența. Ceea ce nu împiedică această ultimă carte apărută a scriitoarei să fie — astăzi, o putem spune fără rezervă și efort — unul din cele mai importante romane ale literaturii române.

M. Ungheanu

viața cărților

poezie

Un neo-tradiționalist

Peste tot ceea ce au însemnat și au atras după ele primirea foarte bună a volumului de debut — **Măștile somnului, 1968** — și reticența cu care s-a scris despre a doua sa carte — **Poeme,** 1971 —, Gheorghe Istrate este azi*) unul dintre poeții seriei, pe care numind-o cu un termen riscant, i-am spune a **neo-tradiționaliștilor** Gheorghe Istrate este un poet cu o bună memorie afectivă a gesturilor, stărilor, întîmplărilor reprezentative pentru spațiul în care s-a format. Din ele, prin exacerbare — care, uneori este expresia unei autentice obsesii, alteori, simplă manieră — poetul dorește să alcătuiască o hartă a stărilor pe care le consideră fundamentale și de care se simte nu numai strîns, ci și definitiv legat : **„Am fost copilul unui sat, / acuma satul mi-e copil — / mereu la subțiori îmi bat / trei clopote cu glas umil. / / Cenușa timpului stiut / mi-mbracă oasele, mă-ngheață / si-ncet se-ngroapă-n mine-un mut / cu buzele de fum și ceață".**

În **Pseudopatriarchalia,** preocuparea de care aminteam mai sus, se simte mai ales în suita celor treisprezece **Ritualuri.** Acestea nu sînt simple metafore, ci reprezintă încercarea unei construcții în care poetul — dorind să ne dea o tablă a legilor ascunse dar stăpînitoare a spațiului investigat — pornește fie de la lucruri ce pot fi văzute de tot ochiul, simțite de tot omul, dar invocate de el, de poet, cu un ton ușor patetic **(„Iubesc bărbații care spală caii / ei leapădă mantale de noroi... / / Apoi sînt unși cu seve fumegînde / pe pintece de zoaie și de vînt"** ori **„Să ascultăm fierarii cum înoată — prin zalele sudorii de opal, / ei string din jarul stelelor o roată — / pămîntu-asnoapte-a mai născut un cal. / / Să auzim dulgherii cum răsioarnă / prin drugii arborilor de metal / cărute-n care negura se sfarmă — / pămîntu-asnoapte-a mai născut un cal"),** fie de la un obicei sau altul **(„Copii se nasc / și cineva risipește / un pumn de semințe pe crestetul lor"),** fie de la presimțiri rostite cu un aer oracular **(„Auzi cum casa, tată, iar primește / o stea sub stîlpii umezi ce s-au frînt, / auzi sămînța ei cum rătăcește / prin rădăcinile acestui vînt ?").** Îmbinarea cea mai reușită, vorbind din punct de vedere al cîștigului estetic, a tuturor acestor procedee cît și a altora o găsim în **Ritualul** de la pagina 23 : **„Cum / Joacă dobitoacele nepăsătoare / pe piatra nopții putredă și mare ! / / / Cum casa mea cu larmă-nconjurată / în răsuflarea lor e suspendată ! / / / Cum fură ele frunze și leascund / în foamea lor cu pîntecul rotund ! / / La geamuri stau copiii / și veghează / cum se despică soarele în rază, / / cum Dumnezeu întîrzie să ungă / săgeata flăcărilor lungă"...**

Ce se poate spune despre celelalte poezii ale volumului ? Ele nu se îndepărtează mult de tonul **Ritualurilor ;** de aici și o anumită unitate a cărții. În poezii precum **Casa neamului, Bătrînii** — titluri atît de voit „desuete", încît sînt (nu par, numai !) ostentative, lucru detectabil la majoritatea seriei poetice în care l-am inclus de la bun început pe Gheorghe Istrate — poetul vorbește despre o „trufie" a noastră de-a fi **(„Imensă ca un ou străvechi de scrum / în carnea cimpurilor scufundată, / stă casa noastră cu zidiri de fum / trufas mujate în eternitate / / Gura odăii mestecă-n tării / aerul bun — părinții mei de sare / și pruncii goi gătiți de vesnicii — / / în casa noastră nimenea nu moare !")** ori despre un ciclu existențial, în care bătrînii, strămoșii asigură — din „peștera lor amară" din roata **„...colosală / pe jumătate-ntoarsă în pămînt",** pe care nu sînt doar înlănțuiți, ci o și învîrt — secretul, uneori dureros, tragic, dar obligatoriu al perpetuării spitei acestui neam. În astfel de poezii — unele ușor declarative, dar niciodată „nesincere" — există o evidentă forță a imaginilor, comună însă seriei poetice din care face parte Gheorghe Istrate, cum ar fi, de exemplu această strofă amintind, nu dintr-un singur punct de vedere, de poezia lui Ioan Alexandru : **„Auzi cum noaptea calcă surd grăunța casei / troznindu-ne pereții în spinări / pe cînd în patu ei adoarme mama / pe patru picioare de luminări".**

Deși **Pseudopatriarchalia** se află mai aproape de calitățile poeziilor din **Măștile somnului,** decît de deficitul liric semnalat în **Poeme,** Gheorghe Istrate mi se pare un poet a cărui voce lirică nu s-a limpezit, nu s-a personalizat îndeajuns în corul seriei pe care am mai numit-o.

Dorin Tudoran

*) Gheorghe Istrate, „Pseudopatriarchalia", Ed. Cartea Românească.

proză

Realism și atemporalitate

Există în romanul lui Mihai Giugariu*) ceva care îl obligă pe recenzent să recunoască, o dată mai mult, că a scrie despre o carte este cu atît mai dificil cu cît nivelul valoric al acesteia este mai ridicat. Ce simplu este să analizezi un roman ratat sau unul mediocru ! La cea mai superficială lectură (și cu atît mai mult la una minuțioasă) apar schemele, modul în care autorul și-a conceput scrierea se lasă întrevăzut. Lucrurile se schimbă însă atunci cînd cartea pe care o ai în față se află la o anumită altitudine. Apare de la primele pagini senzația (neobișnuită pentru un cititor care nu urmează să-și comunice în scris observațiile de lectură) că lucrurile sînt neclare și dificil de trecut în alte cuvinte.

Aceste considerații, a căror banalitate caracterizează specia foarte rezistentă a adevărurilor elementare, ni se par potrivite drept introducere la o prezentare a romanului **Magdalena** de Mihai Giugariu, carte a cărei desfășurare are loc lent și sub rîndurile căreia se simte tot timpul o incontestabilă forță. Ceea ce este dificil de analizat în acest roman, în centrul căruia se află o femeie căreia îi moare bărbatul și care pornește în lume pentru a-și construi o altă etapă de viață, este, în primul rînd, maniera hemingway-ană la care prozatorul apelează, mai ales în prima parte a cărții. Fără să comenteze, autorul își prezintă eroina mergînd, spălîndu-se, stînd. Magdalena vorbește la fel de alb. În acest roman nimeni nu își exteriorizează vreo emoție. De aici senzația vag dezagreabilă că toate evenimentele care ne sînt prezentate suferă de un nerealism fundamental. Lucrurile nu stau însă tocmai așa. În cele din urmă, se poate sesiza că fiecare refuz al dramatizării este un element dătător de tensiune. Din mii de tușe, ce par la prima vedere o acumulare haotică de gesturi mecanice se naște figura unei femei pure, capabilă de noblețe, a cărei evoluție către găsirea iubirii este muzicală. Autorul a căutat chiar să dea eroinei sale o aură de transindividualitate. Pe calea aceasta, romanul se transformă pe nesimțite dintr-o scriere ce începe cu scene dure din timpul marilor inundații într-o povestire despre căutarea și găsirea iubirii. Doar în ultimele pagini ale cărții prinde contur concret silueta bărbatului iubit.

Autorul nu reușește însă să se păstreze în tonul optim al modalității pe care a adoptat-o. Țintind, după cum arătam, spre construirea unei atmosfere în care eternul feminin este parcă un nor ce cutreieră pe cer, așteptînd clipa cînd se va condensa, romanul alunecă încet spre o atemporalitate prin care personajele sale se mișcă apatic, cuprinse de-o blazare dezabuzată, a cărei proveniență literară nu este prea greu de recunoscut. Alteori, aspirațiile personajelor intră prea mult în domeniul utopiei simbolice (este caracteristică evoluția directorului de spital Eliazar, a cărei imaterialitate grațioasă tinde să iasă din sfera semnificativă a romanului ; atins de un morb nevindecabil este și fostul soț al Magdalenei, așa cum prinde contururi din rememorările acesteia ; și alte personaje tind să se dizolve în fum ; chiar locul unde se petrec cele mai multe dintre întîmplări pare un oraș lipsit de legături prea mari cu vreo epocă anume). Este contradicția principală a acestui roman : aceea dintre intenția autorului de a urmări destinul unei femei din zilele noastre și tentația pătrunderii în domeniile povestirii atemporale, pe care doar finalul romanului încearcă să o readucă în realul unei epoci anumite. Toate acestea presează romanul, împingîndu-l imperceptibil spre o serie minoră.

Voicu Bugariu

*) Mihai Giugariu „Magdalena", Editura Eminescu, 1975

cartea de debut

Întemeierea procedeelor

Cu fragmente aglomerate prin tehnica specifică unui „colaj" cinematografic, scoase din viața tulbure a unui tîrg ardelean (Șimleul Silvaniei), debutează Monica Săvulescu*). Personajele sînt fixate rapid printr-un tic, automatism verbal sau de comportament. Pitorescul medic din prima nuvelă, de exemplu, repetă în fiecare propoziție expresia „una-alta", are șprîncene stufoase ca „două accente circumflexe" și sparge cîte trei farfurii cînd trebuie să se trezească din beție. Absența detaliilor numeroase e suplinită de repetarea și îngroșarea aceleiași automatisme, în special verbale. Efectul cel mai sesizabil este de natură auditivă : din pagini crește un murmur de voci indistincte, o rumoare sonoră din care uneori răzbate la suprafață cîte un ton mai precis, localizabil. Personajele nu se văd și dacă am fi la teatru ni s-ar părea straniu ca întreaga piesă să se desfășoare cu cortina trasă, auzindu-se doar replicile. Se remarcă deci imediat procedeul modern utilizat de autoare, rămînînd doar să-i înțelegem resortul mai substanțial decît plăcerea exercițiului. O explicație ar fi chiar în titlul cărții : este vorba de întîmplări, destine, drame „tulburi" cărora evocarea doar prin audierea replicilor le-ar putea acorda o oarecare șansă de generalitate scoțîndu-le dintr-un perimetru prea îngust, să zicem Șimleul Silvaniei. Însă ceea ce procedeul tinde să sugereze — relativizarea unei localizări precise — este tras înapoi de materia pe care se întemeiază : vorbirea acestor personaje mai mult fără chip este plină de expresii și locuțiuni particulare, dintr-un prea localizabil grai ardelenesc. Astfel, între procedeul literar, „tehnica de lucru" foarte modernă și materialul limbii se naște — cu sau fără voia autoarei — o anume tensiune, un conflict de pe urma căruia pregnanța textului se resimte în chip pozitiv. Din păcate, însă, apele acestei proze se „tulburără" și ele la un moment dat din pricina inabilei folosiri a procedeului amintit. Dacă el pare să aibă o justificare organică în cîteva rînduri, în special în cazul bătrînei din „Pendula", aceeași tehnică devine (sau rămîne !) artificiu de modă în cazul altui personaj, el însuși „modern" și nu arhaic precum celălalt : Magdalena, critic de artă, e pusă de autoare să monologheze cam în același mod însă „vocea" ei nu se aude (!), n-are pregnanța celeilalte, e șterasă, monotonă, neinteresantă. E interesant deci de observat cum natura personajului este aceea care determină adecvarea sau excluderea procedeului și nu invers, cum foarte mulți autori mai mult sau mai puțin tineri, par să creadă adeseori. Împrumutarea și folosirea unei tehnici speciale, oricare ar fi ea, cel puțin în literatură, nu are nici o posibilitate de a „crea" personaje, eroi memorabili, portrete etc.

Monica Săvulescu scrie pagini foarte bune atunci cînd — să sperăm că nu întîmplător — aspectul moral, „sociologic" și chiar biologic al personajului „dictează" procedeul înregistrării lui sub forma unui discurs din spatele cortinei. Personajul este la sfîrșitul dramei, aproape chiar scos, ieșit, eliminat din ea, el reprezintă un destin încheiat a cărui voce are, din această cauză, o rezonanță specială, particulară, cu timbru sfîșietor pentru că nimic nu mai este de făcut, totul a fost „înregistrat" într-un timp revolut ce nu mai poate fi dat înapoi. Jocul a fost făcut iar discursul înregistrează o dramă consumată (a neînțelegerii propriilor fii, după cît se pare) ce nu mai poate fi deschisă ci doar transcrisă. Ceea ce nu-i deloc cazul cu nora bătrînei, Magdalena criticul de artă ametit „frumos" dar neconvingător de vîntul aspru al realității care-i dă o stare de paralizie cam metafizică și... livrescă. În cazul său, mijloacele, procedeele ar fi fost altele, acelea care să țină seama (dacă nu cumva „drama" ei este artificială, făcută) de natura timpului în curs de desfășurare.

Să mă ierte autoarea pentru tonul poate cam prea didactic al acestor observații însă, cu tot riscul de a părea prezumțios, cred că aceste lucruri au o importanță specială pentru ceea ce va mai scrie și, într-un plan mai general, am profitat de ocazie pentru a semnala o dificultate nerezolvată de mulți autori (credința că, indiferent de subiect, personaj, intrigă și conflict, „textul", „scriitura" ies din procedee !). Trebuie repetat probabil mereu că realismul, acum după ce, nu-i așa, atîtea lucruri au început să fie mai bine înțelese, este și o problemă de adecvare a mijloacelor și procedeelor și că o intenție foarte realistă se transformă în contrariul ei, uneori în onirism, tocmai fiindcă există o slabă cunoaștere a naturii intime a personajelor, mediilor ș.a.m.d.

În ce o privește pe Monica Săvulescu mă grăbesc să adaug că inadecvarea de care aminteam este deocamdată un risc de care probabil talentul său o va scuti. Ar mai fi de semnalat în cazul său gustul pentru limbajul frust, direct, „nemetaforic", asigurînd multor pagini o materialitate grea, o concretețe refractară moliciunii și anemiei. Cînd apar „metaforele" ele nu indică atît un stil cît natura și „existența metaforică" a unor personaje cam inconsistente, vagi, incapabile de o adaptare mai fermă la realități. Naturile feminine, în special, manifestă o inclinație pentru lucruri exacte, s-ar înscrie în orice caz într-o categorie marcată de un pronunțat elan spre eficiență. Într-un plan mai larg, o promisiune pentru epica ei viitoare, se reține tendința de a prefigura naturi umane opuse, structuri care se exclud deci capabile de un conflict, deocamdată neexploatat decît fragmentar : între ființe „voluntare", cu atitudine și expresie directă la care vorba acoperă exact atitudinea și gîndul și ceilalți, mai „metaforici", slabi, șovăielnici în reacții, nesiguri dintr-o bolnăvicioasă delicatețe, naturi precare și „inefabile". Asemenea „note" ale prozei realiste cu care debutează vor fi probabil dezvoltate în viitor.

C. Stănescu

*) Monica Săvulescu : „Tulburi apele Crasnei..."

prezențe

● Săptămîna aceasta au continuat deplasările scriitorilor în județele țării în vederea susținerii festivalurilor literare organizate de către Uniunea Scriitorilor în colaborare cu organele locale de partid și de stat în cinstea alegerilor de la 9 martie.

— Luni, 24 februarie la Sibiu a avut loc festivalul-spectacol de poezie patriotică „Pentru a ta înălțare, Patrie socialistă", organizat de Uniunea Scriitorilor în colaborare cu revista „Transilvania" și comitetul municipal U.T.C. Sibiu, sub egida Frontului Unității Socialiste. Au luat cuvîntul Laurențiu Fulga, prim-vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor din R. S. România și Ioan Negurici, secretar al Comitetului municipal U.T.C. Sibiu. Au citit din creația lor poeții : Wolf Aichelburg, Teodor Balș, Vlaicu Bârna, Franz Johannes Bulhardt, Radu Cârneci, Ion Drăgănoiu, Anghel Dumbrăveanu, Ion Mircea, Mira Preda, Petre Stoica, Romulus Vulpescu și membrii Societății literare „Radu Stanca". Dumitru Chioaru, Adriana Constantin, Doina Hermenczi, Maria Molcan, Florin Predescu și Florentina Țepeluș. Actorii Geraldina Basarab, Radu Basarab Ion Gjise, Petre Lupu și Iulian Visa au recitat din creația poeților M.R. Paraschivescu, Eugen Jebeleanu, Geo Bogza, Mihai Beniuc, Nina Cassian, Adrian Păunescu și alții.

— Două întîlniri literare, la care au participat scriitorii menționați mai sus, fără membrii Societății „Radu Stanca" și fără actori, au avut loc, după aceea, în comuna Poiana și în Mediaș.

— La festivalul literar care s-a desfășurat în județul Alba au participat scriitorii : Petre Anghel, Ioana Diaconescu, Dinu Flămînd, Grigore Hagiu, Traian Iancu, Constantin Nisipeanu, Violeta Zamfirescu, Ion Mărgineanu și Ion Singereanu.

— La Brăila s-au deplasat : Ana Blandiana, Gabriel Dimisianu, Mircea Dinescu, Toma George Maiorescu, Mircea Micu, Constantin Țoiu, Romulus Rusan, Ion Trandafir, Gh. Lupașcu, Victoria Tănase, Ion Mustață, Nicolae Ungureanu, Valeria Perianu și Mircea Cavadia.

— La Universitatea din Brașov și la Căminul cultural din Sohodol au participat la o șezătoare literară : A. I. Brumaru, C. Copilu Cheatră, Pompiliu Preca, Ermil Rădulescu și Nicolae Stoe.

— Asociația Scriitorilor din Cluj a participat la întîlniri cu alegătorii din Zalău și Crasna prin Baurer Zoltan, Kirai Laszlo și Manegy Peter : din Miercurea Ciuc prin D.R. Popescu, din Sînmartin, județul Harghita, prin Fodor Sandor și din Baia Mare, prin Marcel Runcanu, Vasile Sălăjan și Eugen Uricaru.

Miorița la T.A.P.L.

Din comoditate, poate, din criză de inspirație, poate, din, să zicem, ignoranță, ori poate, de ce nu ? din dispreț pentru fetișurile literaturii noastre o orchestră bucureșteană a găsit cu cale să-și întemeieze o părticică a repertoriului său de consum pe una din cele mai celebre și iubite creații ale literaturii române populare. Cine vrea să audă ciudatul „aranjament" nu are a se deplasa prea departe. Localul și orchestra ne stau la îndemînă în miez de București. La fața locului între scaune tapisate și mochete roșii, între salate verzi și vinuri albe sau negre, între o murătură și un profiterol clientul luxosului restaurant poate auzi balada Miorița într-o versiune nouă. Toată lumea cunoaște vestitele versuri :

„Pe-un picior de plai,
Pe-o gură de rai"

Mai puțini știu că Alecsandri și Russo au cules-o. Că Mihail Sadoveanu o considera minune între cîntecele popoarelor. Că filologi străini i-au dedicat analize celebre.

Orchestra în chestiune îi dedică și ea „analiza ei", singura analiză de care e capabilă. Adică decupează frumosul început al baladei, emblemă a frumuseții cîntecului popular românesc, și-l așează într-un desuchiat dialog, jovial, parșiv, cu subînțelesuri și clipiri hoațe din ochi, cu apropouri grosiere, ce mai !, curat cîntec de petrecere, vecin cu cele mai impetuoase cîntece de pahar.

Sigur că un restaurant are fantastice probleme comerciale de rezolvat, sigur că interesul economic primează și alte asemenea chestii Dar nu e nevoie pentru asta să se bagatelizeze fără scrupule texte care în mod firesc ar trebui să se bucure de condiția intangibilității.

aqua forte

Știm că repertoriile se aprobă. Cine se ocupă sau s-a ocupat de repertoriul orchestrei de la restaurantul Ambasador ?

„Literatura" în strada mare

Ceea ce a generat rîndurile de față a fost surpriza neplăcută provocată de lectura ultimului roman al lui C. Buzinski „Ulise trece pe strada mare".

Acțiunea romanului se petrece într-un orășel, imediat după naționalizare. Mersul ireversibil al istoriei este sintetizat de autor în mod penibil : „Băieții lui Boltău tonălăi care umblau toată vremea în izmene pe malul Riului, s-au întors din armată ofițeri. Au învățat să meargă drept și poartă cizme cum n-are nici Vasile Cojocaru, blănar vechi Cică Gică Micșunea ar fi cîntat înainte prin crișme : ce-i drept, era gurist bun și vioara o învățase de la taică-su. Acum Gică Micșunea a plecat, cîntă la radio, e un artist"

Orășelul trebuie neapărat să trezească sila și atunci Corneliu Buzinschi nu se dă în lături de la nici un fel de detaliu : „Pe Negel, la vale, vin doi căței morți" ; personajele sînt arături subumane descrise ostentativ : „Mîinile ei scurte, mîini fără os, din grăsime și jeg, se opresc în dreptul burții (...) Burta umflată, ca a gîndacilor de bucătărie, se revarsă peste marginea mesei". Privirea are „o fixitate de moluscă". Un altul „seamănă cu un bou îmbrăcat de pe reclamele conservelor de carne", amicul său are „fața pergamentată și încoloră", al treilea „bele ște ochii prostit". Cineva are fața „albă și rîncedă", un bărbat cu „laba pătoasă" strivește muște, în vreme ce „Spermanțet deschide gura, scoate dinții mari și albi de bou" iar „Dop face treabă, cea mai împuțită treabă — căcănar sadea". Acesta e admirat de copiii care „își arată dinții și uită să-și mai tragă luminările". Ceva mai jos, „Ion scormonește în baligă — stringe viermi de baligă. (...) Albi și grași. (...) Au capetele negre, iar cei mai trecuți și cerculețe roșietice". Mișcarea oamenilor aduce „duhoarea pigmentată stilistic cu un „Crucea mamii ei de putoare" și de apariția lui Trandafir măcelarul care „rîgîie și burta îl completează ghiogîț, scufundîndu-i mațele". În noapte se aude „Ecaterino, vedea-te-aș moartă. / Cu dric la poartă și cai bălțați", iar „mușchi bizii lipicioase, muiate de căldură".

Asemenea citate evident nu sînt singulare și au fost culese doar din primele 50 de pagini. Celelalte două treimi ale cărții au același specific, dar din respect pentru pagina „Luceafărului" nu mai adaug exemple noi. Cum în „Ulise trece pe strada mare" nu poate fi vorba de principii estetice ferme ori de funcționalitatea unor cruzități de limbaj totul nu este altceva decît o demonstrație de prost gust.

L. Grăsoiu

Memorabile

Cînd un om a dovedit că are talent, îi rămîne să facă dovada că știe să-l folosească.

J. RENARD

1 MARTIE 1975

hortensia papadat-bengescu

Poezia universului feminin

Instanța estetică supremă ce domină viziunea critică a lui E. Lovinescu referitoare la evaluarea prozei românești moderne — cum se știe — constă în respingerea aproape programatică a tot ceea ce favorizează imixtiunea elementelor conservate de prototipul narativ al povestirii. Ideea obsedantă a criticului este aceea că numai reprimarea pînă la quasi-dispariția lor a două dintre elementele inalienabile ale povestirii — lirismul și subiectivitatea — este în măsură să creeze terenul cu adevărat fertil pentru afirmarea plenară a prozei românești, în speță a romanului. Condiția sincronizării cu marea proză europeană, după opinia marelui critic, aici trebuie căutată. Acest punct de vedere are, în esență, o dublă explicație, ceea ce și divulgă structura lui paradoxală. Pentru E. Lovinescu — într-o direcție —, aprehensiunea față de elementele contistutive ale povestirii își are originea în respingerea **de plano** a ideologiei literare semănătoriste, ideologie pe care, cu îndreptățire, el o consideră vinovată de procesul devitalizării filonului realist al prozei românești din primele decenii ale veacului nostru. Memorabila dar nu și întrutotul justificata sa formulare, „semănătorismul, cimitir al literaturii române", vizează fără îndoială și acest aspect. Dar cimcumscriind problema în cadrul strict estetic, privind-o deci din unghiul propriei „morfologii" se observă că, de fapt, criticul săvîrșește eroarea de a repudia însăși categoria lirismului din sfera epicului și, dintr-un punct de vedere mai general, de a suspecta, într-un fel sau altul, statutul de factor participativ — sursa obiectivă, în ultimă instanță a însăși subiectivității epice — a naratorului. E. Lovinescu — cum spuneam — are totuși ferma convingere că adoptînd această optică prozatorul român dispune de șansa de a atinge treapta cea mai de sus a epicului, anume **creația obiectivă**. Exemplară pentru argumentarea întregii chestiuni, consideră criticul, este mai ales traiectoria parcursă de opera Hortensiei Papadat-Bengescu. Așa se și explică de ce în partea introductivă a capitolului din **Istoria literaturii române contemporane**, dedicat marei scriitoare, el rezumă conținutul unora dintre tezele amplu comentate în primul volum al ciclului (**Evoluția ideologiei literare**) și mai apoi în întîiul capitol al volumului consacrat prozei, capitol care, la rîndul lui, poartă acest titlu semnificativ : **Evoluția poeziei epice în veacul XX : 1. Evoluția de la rural la urban. 2. Evoluția de la subiect la obiect.** Încă din primele rînduri ale capitolului despre opera autoarei romanului **Concertul din muzică din Bach** aflăm următoarele :

„În traiectoria literaturii doamnei Hortensia Papadat-Bengescu înregistrăm traiectoria literaturii române înseși, în procesul ei de evoluție de la subiectiv la obiectiv. (....) ; dacă procesul firesc al poeziei lirice merge din afară înăuntru pînă la explorarea subconștientului, îndreptățind în totul simbolismul ca punct de evoluție normală, procesul poeziei epice nu poate fi decît invers, dinăuntru în afară, prin exprimarea cît mai impersonală a obiectului. Procesul atît de evident al obiectivării literaturii române se desăvîrșește în același sens și înlăuntrul operei scriitoarei, după cum de altfel se desăvîrșește înlăuntrul literaturii oricărui scriitor ce izbutește să-și domine temperamentul prin reflecție sau, mai ales, să se supună determinismului obscur al genului literar în care lucrează".

Este evident că, în mare măsură, teoria lovinesciană se sprijină pe fapte de natură stric conjuncturală (în primul rînd semănătorismul cu repercusiunile lui în direcția compromiterii lirismului ca element structurator pentru orice gen literar). La un examen atent, observăm totuși că atributul de **creație obiectivă**, în cazul Hortensiei Papadat-Bengescu, în chip surprinzător, se datorează unui fenomen, în numeroase privințe, contrar celui prezentat de E. Lovinescu. Nu este vorba de nici un fel de joc speculativ dacă afirmăm că în substanța ei intimă proza Hortensiei Papadat-Bengescu beneficiază de prezența unui filon poetic de-a dreptul insondabil, ce dispune de o densitate emoțională și de o bogăție psihologică inegalabile. Pe E. Lovinescu afirmația l-a scandalizat pur și simplu, dar pe acest plan scriitoarea nu poate fi comparată decît cu Mihail Sadoveanu, fiind astfel de la sine înțeles că dichotomia rural-urbană cade fără drept de apel. Ceea ce caracterizează în cel mai înalt grad sensibilitatea și percepția epică a celor doi autori este lirismul. Cu o importantă precizare, însă. La Sadoveanu, lirismul se sublimează în materie psihologică și filosofică de anvergură mitică, făcînd în același timp un desăvîrșit impact cu expresia, și devenind, pe această cale, **zicere**. La Hortensia Papadat-Bengescu, în schimb, lirismul cată a-și conserva existența printr-o relativă autonomizare în raport cu exponenții săi, personajele. Cu alte cuvinte, lirismul și în general modul de a simți și a cunoaște poetic, la această prozatoare, devine materie de „studiu" ce se substituie într-o foarte mare măsură fundalului epic propriu-zis. „Jocul" este invers : subiectivitatea tinde spre obiectivare, pentru a putea fi astfel analizată „științific", în timp ce fenomenalul, obiectivul, spre a depăși rolul de simplu cadru narativ, reclamă cu obstinație integrarea în materia inefabilă a universului interior. Modernitatea modalității artistice a scriitoarei în ceea ce privește tratarea epicului — asemenea lui Proust, de pildă — constă în asimilarea acestuia în materie poetică străbătută de cel mai lucid spirit analitic. Din această pricină, epicul așa-zicînd obiectiv capătă o funcție **pre-textuală**. Materia romanescă are drept nucleu iradiant stările poetice de mare complexitate moral-pasională și nu în ultimul rînd estetică și filozofică. Ceea ce interesează aici este scrutarea obiectivului din unghi subiectiv. Întîmplările din viața personajelor, biografia lor faptică, însesi circumstanțele generale în care această biografie se consumă, capătă importanță, sînt ierarhizate exclusiv în funcție de unghiul lor de incidență cu problematica psihologică. Materia romanescă de extracție obiectivă poate primi viața artistică insinuîndu-se în stările poetice și psihologice ale personajului. Constituindu-se într-un tot indestructibil, cele două surse ale romanescului, trecute prin retortele analizei, devine substanța artistică finită, prin alte cuvinte **creație obiectivă**.

Fiind vorba de o proză a cărei temă privilegiată vizează în special manifestările erosului feminin, putem avea într-adevăr revelația totalei denunțări a opticilor tradiționale — „feministe", revendicativ umanitariste, ca să nu mai spunem de cele romanțioase, idilizante și idializante, — cultivate cu atîta ardoare de romanul sentimental al epocii. Eroinele Hortensiei Papadat-Bengescu stau „în fața oglinzii" nu din îmboldul de a reedita la modul îngust sentimental mitul lui Narcis. Scopul „privirii în oglindă", (se înțelege la ce fel de oglindă ne gîndim !), la ele, este acela al identificării propriului eu, al descoperirii adevăratei lor ființe. Este derutant să vedem cum abandonarea voluptuoasă în mrejele pasiunii erotice, în cazul lor, nu se produce mai niciodată cu prețul pierderii conștiinței de sine ; ceea ce nu înseamnă nici decum artificializare și cu atît mai puțin frigidizare a disponibilităților sentimentale. În tot ceea ce fac și gîndesc, eroinele Hortensiei Papadat-Bengescu, oricît s-ar cufunda în „apele adînci" ale pasiunii, rămîn ele însele întrucît dimensiunea sentimentală și erotică a existenței lor constituie însuși terenul demersului lor ontologic. În acest punct, proza Hortensiei Papadat-Bengescu poate fi comparată cu aceea a lui Camil Petrescu. Ambii scriitori, dacă exceptăm întrucîtva proza lui Eminescu, pentru prima dată în literatura română, izbutesc să facă din spațiul de afirmare a eroticului însuși mediul „natural" al analizei morale și al cunoașterii filosofice. Estetic, verdictul etic dat personajelor ca exponenți ai „romanului" sentimental pe care îl trăiesc este în funcție de cota atinsă de ele în efortul de înțelegere și cunoaștere a existenței. Și de data aceasta se confirmă ideea că experiența practică, deși trăită cu maximum de tensiune, se dovedește a fi un **pretext**. În treacăt fie spus, superioritatea viziunii românești asupra eroticului, la Hortensia Papadat-Bengescu, în raport cu aceea a lui Camil Petrescu, nu trebuie totuși pierdută din vedere. Să reținem mai întîi că autoarea romanului **Rădăcini** pornește întotdeauna de la condiția originar poetică a sentimentului; ceea ce asigură dintr-odată evitarea abstractizării acestuia. Autorul **Patului lui Procust**, fiind un pasionat al „ideilor pure", pune însă totul sub semnul unei teze în prealabil formulată ; în așa fel încît caracterul demonstrativ al analizei, la el, nu comportă nici un dubiu. Apoi, să reținem că Hortensia Papadat-Bengescu transgresează cu mare dezinvoltură unul din marile „locuri comune" ale romanului de intrigă erotică : presupusul antagonism ce guvernează raportul dintre femeie și bărbat atunci cînd aceștia sînt angrenați într-un conflict sentimental. Scriitoarea refuză punctul de vedere care acreditează ideea superiorității intelectuale a unuia dintre protagoniști, superioritate care, chipurile, în mod fatal, ar constitui cauza neîmplinirii propriilor destine. Făcînd dovada unui paradoxal „tradiționalism", în schimb, analiza eroticului, în romanele și în piesele de teatru ale lui Camil Petrescu, se susține tocmai pe un asemenea eșafondaj. „Misoginismul" său — e adevărat, conceptualizat și, de aceea, ineficient, neconvingător — este bine cunoscut.

O eventuală incursiune analitică în opera Hortensiei Papadat-Bengescu — incursiune susținută de premise precum cele formulate în însemnările de față — ar fi, credem, capabilă să releve cu un spor de acuitate **actualitatea perpetuă** a demersului epic desfășurat de marea scriitoare.

Nicolae Ciobanu

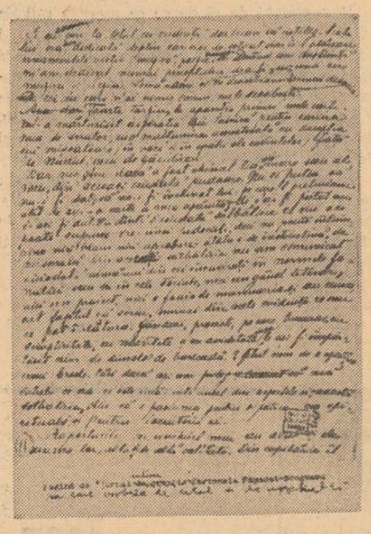

Pagini de manuscris din „Jurnal intim" și din romanul „Drumul ascuns".

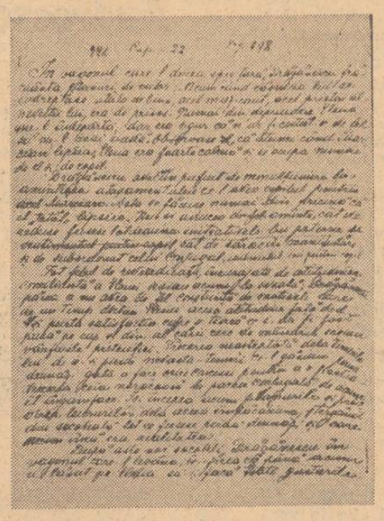

O lume suficientă sieși

În concepția scriitoarei romanul **Rădăcini** (1938) încheia ciclul Halippilor. De unde necesitatea unui roman nou, neapărat al ciclului Halippilor ? Scriitoarea a ajuns să-și contemple opera. Știe că a creat o lume unică, ale cărei „chei" ni le dă în „Rădăcini". În al doilea rînd, cu orgoliul firesc al marelui romancier, vrea să epuizeze, să pună un punct definitiv capodoperei sale. Aceasta nu se poate realiza decît prin ducerea pînă la capăt a ideilor despre „esența vieții". Își reia deci o parte dintre personaje, dă extindere altora și inventează unele, ca într-o exemplificare cu ample comentarii a propriei opere.

Scriitoarea ni se pare a prezenta cazul scriitorului care pornind în experiența artistică fără o bază teoretică și de principiu, dar cu o tendință intuitivă de a pune la edificiul lumii anume idei ale sale, ajunge prin recunoașterea lor de către exegeți și, deci, printr-o imediată luare a cunoștinței de sine, să prețuiască mai mult dogma sa literară decît arta care o face posibilă. Aceasta e mai degrabă explicația elaborării unui roman cu implicațiile „Rădăcinilor".

Romanul „Rădăcini" demonstrează și noua maleabilitate a autoarei față de unele idei care i-au fost avansate. „Complicata doamnă Bengescu" nu mai putea ignora nici ideile despre literatură ale epocii, cu atît mai mult cu cît era considerată unul dintre autorii români cei mai moderni și mai originali. Fie că l-a citit pînă la urmă pe Proust în întregime, fie că unele dintre ideile „noii structuri" literare le-a găsit la confrații ei sau discutate în revistele vremii, e cert că în organizarea romanului „Rădăcini" un palid proustianism a fost în intenția autoarei. Nu e vorba despre o siluire a propriei modalități artistice pentru a corespunde chiar și unui înalt portret de romancier, ci de folosirea unor procedee apropiate naturii sale. Într-o altă etapă creatoare, pornind cu alte intenții la elaborarea acestui volum, nu neapărat ca „ultimul din acest ciclu", aspectele de metodologie împrumutate nu ar fi fost ostentative.

Drumul spre tabloul interior al personajului atît de greu previzibil în primele trei volume ale ciclului Halippilor, este dezvelit de însuși misterul creației sale și devine ostentativ. Doar un critic ar putea nota despre un personaj, încercînd să-i surprindă esența : „O incoerență perfect logică sau o logică incoerentă îi dicta gîndul și atitudinea sufletească". Așa își comentează romanciera personajul.

Repetată pînă la saturație, de-a dreptul, ideea transformării sufletești ne e utilă pentru comentarea operei dinainte. E într-adevăr unic în literatura română acest portret în trepte, cu modificări radicale luminat numai în anumite zone ale sale, trecîndu-se peste etape, sugerîndu-ni-se posibile motivații fără a ne fi și certificate. Lenora e un personaj exemplar în acest sens.

În „Rădăcini", fiecare personaj reluat „s-a schimbat", „s-a modificat", nu mai este cel dinainte. Pentru a ne clarifica cele două fețe între care se află ruptura, Hortensia Papadat ne face un mic portret sintetic al ființei pe care o cunoscusem înainte, portret de bază de la care să constatăm modificarea. „ ...ca și cum singurele ei intîmplări erau ale celorlalți, ceea ce pe atunci **era chiar adevărat** (s.n.) Nory se amesteca în treburile altora, îi punea la punct și nu-și căpăta din asta necazuri cu ei ci dimpotrivă. La un moment dat se desprindea, nu știai cum, de loc, uita împrejurările, trecea mai departe, intîlnea alte „chestii", iar dacă intîmplarea îi readucea dinainte oameni și daraveri din trecut, reintra în atmosfera lor ca de cînd lumea..." Sau : „era ca un coș fără fund în care oamenii își depuneau tainele".

Schimbarea lui Nory e de fapt inventată. I se atribuie o psihologie care nu fusese prefigurată în celelalte romane. Avusese un rol cu valoare tehnică în alcătuirea lor, făcînd legătura dintre mediile cercetate. Absența portretului ei era justificată, orice alt desen al siluetei sale interioare fiind înlocuit cu apelativul „feminista".

În „Rădăcini" devine personajul principal, cu trăiri felurite și revolte dezordonate, cu o afectivitate retezată și rebeliuni împotriva firii. Departe de a mai fi: „Un băiat greșit fată, sau viceversa, în orice chip o prietenă sigură", e „lipsită de simțuri" de o curiozitate rece și amorală, minată de instinctul anchetei în viața sau moartea cuiva. Folosește boala Madonei „ca pe o aliată pentru prietenia ei cu Caro".

Caro, Madona, sînt și ei alții decît „pe vremuri". Deoarece sînt personaje noi introduse în ciclul Halippilor, lui Nory îi revine sarcina de a ne comunica „devenirile". Face deci incursiuni anecdotice, portrete ale lor în diferite etape pentru a-i aduce în prezentul cărții.

Și Elena e alta. „Ispășirea pe care și-a propus-o, venind să stea cu Tana", ne-o motivează autoarea parcă de teama de a nu rămîne vreun dubiu: „Nu din vreun precept religios sau moral se acuza, ci dintr-unul de etichetă socială. Călcase convențiile."

Avem pe scurt, în istoria Elenei subiectul unui posibil roman. Așa cum „casele din Izvor", cu Dia, Nory, Cornelia, ar putea fi un altul, cum Aneta Pascu se configurează singură fără legături intrinseci cu restul personajelor. O tentativă de menținere a fondului de personaje din celelalte romane e făcută, dar ele nu se mai supun unei forțe centrifuge. E invocată Lina și Rim, Sia și Ada. Mai degrabă însă au o prezență notabilă în roman siluete ale trecutului, ale copilăriei lui Nory, boierul Dinu Baldovin, Trinul și Trina, Conița.

O altă intenție interesantă nu se realizează: portretul imperativ al lui Madó, „o formă a sufletului" Diei, un fel de Percival al Virginiei Wolff, care domină și după moarte, ființe și concepția despre viață la care se raportează personajul.

Mai ales primul volum al romanului „Rădăcini" e construit pe o tehnică a reîntoarcerii în timp, pe reînvierea unui trecut mai puternic decît prezentul. Proustianismul aparent, nu ' are decît un rost de argumentare, a imaginii de acum a personajului, a intrării într-o zonă de trăiri statice, fără dimensiuni, fără perspectivă. Dia reconstituie mariajul său cu Vrana și moartea acestuia, logodna cu Deleanu, moartea lui Madó, iar autoarea, punctînd, ne precizează : „Aceasta era viața interioară a Diei alături de Nory dar în secret de ea".

Nory cheamă și ea amintirile, cum Aneta Pascu are momentele ei de „evocare" a vieții în familia din Vaslui.

Procedeul e folosit nu pentru sine, pentru modernitatea lui, ci fiindcă servea ideea „devenirilor" atît de tranșant pusă și spusă în acest roman încît apasă, prin repetare pînă la exces, desfășurarea lui organică. Personajele „lunecă iar înapoi în trecut", imaginea unuia „trimite prezentul departe în trecut".

Prolixitatea și lungile divagații, anecdotica sufocantă e acompaniată de o mare grabă, de repetiții ale scenelor din pură uitare, de declararea obstinată a ideilor, de un limbaj neglijent, plin de barbarisme și calcuri, de fraze incoerente. Totul e excesiv. Firește, și slăbiciunile cunoscute dinainte ale scrisului prozatoarei.

Lovinescu e de-a dreptul șocat: „Am pornit cu „Rădăcinile" și am mers vreo trei sute de pagini, clătinîndu-mă între recunoașterea talentului și nemulțumirea minimalizării lui", continuînd: „Ești o mare scriitoare și nu știu cum se face. E scris atît de rău (zece mii de cacofonii, franțuzisme intolerabile, sintaxă străină, vulgarități cît poftești: „mă place", „îl place" — nu în dialog de mahala, ci pe cont propriu...)".

Romanciera e acum prizoniera propriei sale opere. Obsesia lumii Halippilor nu o părăsește, dovadă că scrie începînd cu 1942, romanul „Străina", pierdut straniu în tipografie și din care nu avem decît fragmente.

„Rădăcini" nu fusese deci ultimul volum al ciclului. Lumea creată de autoare o domina într-atîta, încît nu se mai putea mișca în afara ei. Imperfectă ca orice univers creat, putea fi corectată și lărgită la infinit.

Ideea autoarei de a pune capăt destinelor create, nu alunga obsesia lor.

„Rădăcini" este pentru opera Hortensiei Papadat-Bengescu și un fel de sumar al temelor. Cheile ușii secrete ne sînt predate, cifrul întregii opere e dezvăluit. Romanului i se văd firele urzelii, ideologia literară străpunge arta, motivele, fugărindu-se unul pe altul, sînt așezate într-o disciplină forțată Cartea nu e făcută din materie rămasă, neintegrată în celelalte. Dimpotrivă, interiorul unei lumi suficientă sieși e supraaglomerat de noi ființe, fapte și variații pe aceeași temă.

Riscul pe care îl implică o capodoperă pentru scriitorul cu o natură primitivă, cu instinct artistic perfect, dar fără o gîndire teoretică, este uciderea lui de către obiectul creat. Chinul lui e perpetuu, culmea atinsă strîngîndu-l, fascinîndu-l, fără să poată să o atingă. Îi dă înconjur mereu, dar calea regală pe care a descoperit-o o dată prin simțire nu o poate reface prin repere. Căci, oricît de clară, imaginea este răsfrîntă de oglinda interioară, unde se află adevărul și acesta nu poate fi atins nici prin spargerea oglinzii.

Maria-Luiza Cristescu

Ochiul rece al adevărului

În literatura română Hortensia Papadat-Bengescu este un ctitor care zidește, dărîmînd : ea demolează prejudecățile și idilismele instaurate de sămănătorismul românesc și de această atitudine era conștientă scriitoarea încă de la început, de la notațiile lirice ale „Apelor adînci" sau „Femeii în fața oglinzei". Erau scrutate sentimentele intime ale unei femei care iubește, speră sau cade neputincioasă în disperarea inactivității și a prejudecăților. Același proces, chiar dacă, nu cu tăria de mai tîrziu, îl aflăm și în îndrăznețele scrisori ale Biancăi Porporata. De la Hortensia Papadat-Bengescu va prelua mai tîrziu Camil Petrescu procesul intentat societății românești. La Hortensia Papadat-Bengescu femeia nu-și rupe, ce-i drept, lanțurile dar le denunță, după cum își denunță simțirea cu o sinceritate pe care literatura română nu o cunoscuse pînă la ea. O sinceritate care șocase, care-l uimise și pe întîiul comentator al literaturii sale, pe Ibrăileanu.

„Bătrînul", prima piesă de teatru a scriitoarei, publicată în 1920, și jucată după doi ani pe scenă, este cea dintîi lucrare dramatică ce dinamitează scheletul familiei burgheze a savantului Luca Delescu, nucleu al unei instituții onorabile, aparent de nezdruncinat.

Privirea prozatoarei are tăișul unei lame fine și strălucitoare, care spintecă, sfîșie cu ușurință învelișurile mătăsoase ale aparenței, căutînd să dezvăluie nu numai „minciuna" socială, dar și ascunzișurile sufletești care o generează sau o nutresc.

Hortensia Papadat-Bengescu aduce, în toată literatura sa, o privire nouă, neobișnuită, asupra lumii românești de la începutul secolului. O viziune aspră, meditativă asupra societății și a indivizilor care o compun. Aspectul dialectic al unui proces de integrare și de dezintegrare, al unei ascensiuni și decăderi simultane petrecute în structura socială și, respectiv mutațiile ce au loc în viața sufletească și în conștiința individului. Romanul ciclului Halippa surprinde și fixează în păienjenișul unei țesături, aparent insuficient organizate, istoria decăderii unei familii moșierești, care este absorbită de o burghezie tînără, aflată în ascensiune. O moșierime, alta decît cea din romanul Comăneștenilor lui Duiliu Zamfirescu, sfîrșită din punct de vedere economic, sărăcită.

Ochiul rece, avizat al scriitoarei, urmărește pînă la „rădăcini" procesul parvenirii sociale, într-o societate numai aparent așezată, unde aveau loc, de fapt, mutațiuni și imixtiuni dintr-un strat în altul : Lică Trubadurul, mahalagiul obscur, poate ușor să bariere sociale inaccesibile și deveni amantul „prințesei" Ada, care-și plătise blazonul (și el cam ponosit) de la Mavrocordat, „prinț de mîna stîngă" ; doctorul lumii „bune" bucureștene, Walter, este el însuși un intelectual de stirpe plebee, ajuns în vîrful piramidei prin bani și protecția unei femei grase și bătrîne. Rim, care pozează în mare savant, cu gusturi rafinate de intelectual subțire, s-a lăsat la rîndu-i cumpărat de doctorița Lina, o burgheză cu bani etc.

Mobilitatea aceasta a unei așezări românești urbane de început de secol este vizibilă și în cealaltă lume, cea lăuntrică, individuală, a gîndurilor și sentimentelor eroilor. Această viziune dominatoare, superioară, detașată n-ar fi fost posibilă fără acea, — unică, în literatura noastră — analiză a psihologiei personajului, cîștigînd prin scrierile Hortensiei Papadat-Bengescu drept de cetățenie literară.

Poate scriitoarea noastră îi citise pe Proust sau pe Bergson, poate nu ! Dar nicăieri în proza scrisă de Hortensia Papadat-Bengescu nu vei avea senzația de „déjà vu". Neîntrecuta ei analiză psihologică rămîne originală, efectuată pe un ins anume, situat într-un spațiu și un timp românești. Prințul Maxențiu sau Walter, sînt (ca și Drăgănescu sau Elena, soția lui, deși umblați prin străinătate) ai Bucureștiului de acum cinci sau șase decenii. Se poate spune cu toată convingerea că personajele Hortensiei Papadat-Bengescu concurează registrele Stării civile, într-atît ele sînt înfipte în locul unde trăiesc.

Într-o epocă, încă a începuturilor, (era prin 1918) cînd scria „Cucoana Ileana", Hortensia Papadat-Bengescu refuza cu delicatețe tutela poporanistă a lui Ibrăileanu, și scria cu cerneală ironică un portret avînd un evident substrat polemic. Nici o concesie, nici un rabat făcut vreunei ideologii literare la modă, în creionarea sigură și nuanțată a acelei bătrîne trăite între „horbote" și „pelargonii" care, cum spunea scriitoarea, „cu hainele ei închise seamănă cu o rîndunică bătrînă". Dincolo de aspectul cuvios și simpatic al acestei cucoane, vreun scriitor poporanist ar fi fost tentat să găsească și să inventeze o falsă dramă, îmbibată de sirop sentimentalist și de duioșie. Hortensia Papadat-Bengescu descoperă însă aici, intuiește o viață lesnicioasă, comodă, ipocrită, alături de un soț cumsecade, un domn Ghiță prezentat cu mijloace gogoliene, un domn Ghiță încornorat cu seninătate de Cucoana Ileana, ale cărei „ape sufletești" sînt, cum scrie autoarea, de „mică profunzime" ca „o albie de rîu liniștit și mic".

Aceasta este atitudinea marelui creator care nu înfrumusețează, nu idilizează, respectînd adevărul crud sau neplăcut, uneori, — ca orice adevăr —, pe care o vom întîlni și în nuvelele „Romanță provincială", „Vecinătate", din 1925—26, sau, mai tîrziu în „Domnu Kilian" sau în bucata „Candoare—Hamidé", unde nimburile de suferință sau de puritate pe care marea scriitoare ar fi fost poate tentată să le deseneze în jurul personajelor sale, se pulverizează înainte de vreme. Chiar într-o carte despre război cum este Balaurul unde s-ar fi putut strecura destule idei partizane, Hortensia Papadat-Bengescu rămîne neclintită pe poziția adevărului, a unui adevăr crud, despre o realitate sîngeroasă, — rostit cu aceeași sinceritate înfrigurată, despre suferința umană și despre dimensiunile ei posibile și inimaginabile. Deși înțelege necesitatea socială a fenomenului, scriitoarea se cutremură în fața spectacolului durerii umane și al morții. Războiul este văzut ca un „Flagel roșu" din spatele frontului, din sălile spitalului cu răniți care agonizează și mor, refuzînd firesc suferința. Nu există în literatura română o altă carte cu un mai convingător substrat pacifist, ca acest elevat reportaj literar, compus pe alocuri din admirabile și cutremurătoare scene : „Omul cărula i se vedea inima", „Dascălul Gore de la Sfînta Vineri", „Dihorul", „Ca să te pomenesc".

Pe drept cuvînt Hortensia Papadat-Bengescu este socotită unul dintre ctitorii literaturii române moderne. Pe umerii acestei femei, care a acordat drept de cetățenie literară analizei psihologice — în care nu a fost nici măcar egalată —, adevărului sinuos și umbrit și ascuns al adîncurilor sufletești, a apăsat și greutatea aflării limbii literare românești care să exprime adecvat încărcătura de intelectualitate și simțire autentică. Apelînd adesea la unele neologisme Hortensia Papadat-Bengescu a creat o limbă încărcată, și uneori inaccesibilă (mai ales pentru vremea în care scria). Dar dună Hortensia Papadat-Bengescu ne-am îmbogățit cu un stil intelectualist, cu o anume știință a frazării care n-a mai putut fi ignorată și nu poate fi ignorată de nici un scriitor adevărat.

Poate că, asemeni lui Stendhal, Hortensia Papadat-Bengescu n-a scris atît pentru contemporanii săi, — avalanșa unei rostiri intelectuale moderne necesare exprimării nuanțate a profunzimilor pe care le-a sondat în scrisul său, gîndirea sa originală și revărsată ca și limbajul abundînd în neologisme au speriat, au contrariat, au șocat pe contemporani — cît pentru o posteritate care azi, la douăzeci de ani de la moartea scriitoarei și la peste șase decenii de la debutul ei scriitoricesc îi recepteză scrierile.

Eugenia Tudor Anton

țara întîmpină alegerile

Ion Crînguleanu

O viziune comunistă a primăverii

De-ale primăverii valuri, către lună, înflorind
S-au prins gîndurile noastre, sufletele ni s-au prins ;
Dau semințele în cintec, ies luceferii pe grind
Iar pe vetre de metaluri, universul fierbe nins.

Verticală, spre rodire, crește țara să-și aleagă
Frunți și inimi ce să bată ritmuri repezi și ivite
Prin lumina comunistă dintr-o patrie întreagă
Sănătos și demn și mîndru de partidul ei gîndite.

Semnul rodului începe din prinos de primăvară;
Rostul țării bate-n timpla și voința noastră dreaptă;
Urna soarelui și-a vieții, de-nflorire se-nfioară:
Comunistă-ntemeiere, Viitor de aur- Treaptă!

Vine timpul cînd și focul pus pe lîngă rouă, cîntă.
Țara-ntreagă-și are treburi în zidire și durată, –
Chiar și piatra prinde glasuri, de rodire se-mpămîntă;
Noi alegem cine sîntem, ritmul țării cum să bată!

N-avem timp de fraze vane vînturate fără sunet
Cînd întreaga Țară fierbe comunist spre viitor;
Noi, în muncă și dreptate, ne întemeiem răsunet
Și-n rodirea bucuriei bravului român popor!

Noi alegem chipul piinii, raza cum în frunți să bată;
Ni-i de-ajunsă omenia-comuniști să fim și fii,
Dăruiți cu trup și suflet, cu puterea ce ni-i dată,
Din străbuni, spre-un mare Mîine, dulcei noastre Românii.

Comunistă primăvară, grai prezent de mîndre roade
Ești puterea și mîndria, cinstea unui neam întreg.
Și de-aceea, ramul, riul, ploaia tînără ce cade
Dimpreună cu poporul pentru viitor te-alegi

Augustin Justin

Ca un pahar de cale albă

Cumpănă albă mi-e sufletul
patrie pe colinele sfintelor ruguri
înalt de flacără și trecere
din lacrimă în bucuria vetrelor
Ochii mei țărmuri de rouă
strălucesc amfore limpezi
în steaua numirii tale
în templul demnității
viscolit de aripi și cîntec înrămurit
de mireasmă și grîu
și de mirt.

Numai albastrele porți ale țărinilor
se-nvecinează cu pasărea veșniciei
cînd ridic mîinile în murmurul orelor
ție laudă închinînd și Ziditorilor
de minuni adăpostiți în părinți
și-n casa mea și-n drumurile mele
prin cuvînt înalte asemeni
crinilor uriași din grădinile tale
patrie pajură albă
prin sîngele meu
luminînd
iată, poetul lîngă numele tău patrie
ca un pahar de cale albă
închinîndu-se
trecătorilor...

Trupul tău de mireasmă
corabie luminînd țărmii veșnici
ai vredniciei și pașilor noștri.
Patrie, patrie, veghe de aur
în lacrima crinului sîngelui
iată lumina din trunchiul meu revărsîndu-se
în steme solare.
Nu știu nimic asemeni ție
pămînt înrămurit de veșnicie.

transfăgărășanul

PARCURGÎND ACEST DRUM, privind piscurile înalte ale munților, ne dăm și mai bine seama ce a îmbărbătat întotdeauna și a păstrat treaz sentimentul național al poporului nostru, ce l-a îndemnat ca în cele mai grele timpuri să-și apere glia prin lupte grele. Aici s-au născut moșii și strămoșii noștri, aici este locul poporului român.

NICOLAE CEAUȘESCU

Reportaj de Romulus Lal

● *Parcurgînd acest drum...*

De unde începe și unde se termină Transfăgărășanul? Ce simplă pare această întrebare. Și, totuși, e atît de complicată. Întotdeauna va putea primi mai multe răspunsuri.

Citeva mii de oameni vor susține că începe de pe barajul Lacului Vidraru. Alte citeva mii, îi mută obîrșia la Glăjăria Cîrțișoarei. Cei care aproape patru ani și-au dat mîna peste crestele Negoiului, în efortul suprem al construcției, au în această privință, fiecare, răspunsul său.

„Șoseaua Transfăgărășană începe din sud și se termină în nord", spun cei din detașamentul-sud... „Șoseaua Transfăgărășană pornește din nord și se sfîrșește în sud", răspund cei din detașamentul-nord.

Revin, și spun: simplă e întrebarea, simplu e și răspunsul. Transfăgărășanul începe de acolo de unde l-a început fiecare. Pentru soldatul Epure, din sud, pentru soldatul Dabu, din nord. Pentru maistrul Ghiață chiar din vîrful muntelui, din interiorul rocilor străpunse de tunel. Transfăgărășanul este, după părerea minerilor, prelungirea pe ambele versante, a tunelului săpat de ei sub Piscul Capra. Cine le-ar putea strămuta convingerea ?

Și, iarăși revin și spun: Transfăgărășanul începe de la antica Drobeta, de la Apollodor. Sau, mai dinainte, din Munții Orăștiei, de la Sarmizegetusa dacică. Ori, poate de la Cernavodă, de la podul lui Salligny.

Drept este însă, că Transfăgărășanul începe în același timp de la Curtea de Argeș, mai jos de Lacul Vidraru. De pe schelele Meșterului Manole, simbol al vocației noastre de constructori, simbol al sacrificiului sublim pentru veșnicia operei durate.

Drept este, deopotrivă, că în fața noastră drumul se deschide din satul Cîrțișoara. Satul neobositului drumeț și țăran cărturar, Badea Cîrțan, cel ce a bătut cu pasul său drumul adevărului spre istoria neamului. De aici a pornit spre Roma, să-și lipească timpla de Columna strămunului, să soarbă din izvorul începutului nostru. De aici a trecut munții, poate chiar pe unde îi taie acum Transfăgărășanul, să-și cunoască frații de dincolo, să-și deșerte desaga de carte românească, printre cei setoși de istorie și adevăr.

Transfăgărășanul începe din alte drumuri ale țării și se varsă în toate drumurile țării. Vine de departe și duce departe, pînă acolo unde ajung visele noastre.

Urcăm de la Glăjărie la Bîlea Cascadă. Trecem prin păduri adînci de brad și fag. Pe marginea drumului copacii au crengile rupte și trunchiurile arse ca după bombardamente. Exploziile pentru dislocarea stîncilor au făcut și stricăciuni. Nici nu se putea altfel. Echipe de ostași doboară cu topoarele arborii desfigurați. Vor fi plantați alții tineri în locul lor. Taluzele, acum dezolante, vor fi acoperite cu vegetație. Se fac gărdulețe din nuiele, dispuse în terase care să rețină pămîntul semănat cu iarbă. Îmi stăruie în minte o vorbă a colonelului Nicolae Mazilu, comandantul detașamentului-nord: „Pe fiecare cincizeci de metri de drum s-a întîmplat un fapt deosebit — spune el — așa cum fiecare constructor militar sau civil a trăit cel puțin un moment deosebit pe șantier". Aș vrea acum, să ne oprim pe parcursul drumului în punctele care au fost la un moment dat „cele mai fierbinți", și să-mi povestească.

Parcă îmi ghicește dorința și cu toate că nu-i ușor să-l stîrnești pe Nicolae Mazilu la vorbă, retrăirea imaginară a unor clipe și întîmplări îi desleagă amintirile. Unele sînt de dată recentă, altele de la începutul lucrărilor. Ajungem aproape de cabana Bîlea Cascadă. O construcție nouă, modernă, ridicată de aceiași constructori care au făcut și drumul. Ea face parte dintr-un viitor complex turistic care va dispune de 900 locuri de cazare pe acest versant al munților. Îi pun însoțitorului o întrebare directă :

— Aici, pe această porțiune de drum, de pildă, ce întîmplări au fost ?

— Să mă gîndesc... Da. Am trecut chiar eu printr-o clipă care nu se uită. Aici, sîntem la punctul numit „Ciuta 1..." Prin iunie 1972 fusesem la o ședință de producție la cabana Bîlea Cascadă. Am terminat-o după ce s-a întunecat. Știam că plouase, dar nu ne dădeam seama cît de mare fusese ploaia. Ne-am urcat în mașină ca să coborîm la Glăjărie, unde eram cazați. Se afla cu mine și colonelul Musianu. După citeva sute de metri observăm că drumul se așternuse cu un fel de grohotiș căzut de pe versant. Șoferul a zis că trece peste el. Nu l-am lăsat. Am coborît să vedem despre ce-i vorba. În acel moment auzim zgomotul sinistru al căderilor de bolovani. Am luat-o la fugă în direcția opusă strigîndu-i șoferului să dea înapoi. Eram la vreo cincisprezece metri în spatele mașinii. Deodată, calc pe-o piatră, îmi fuge de sub bocanc și cad într-o groapă cu apă și noroi. Mașina venea îndărăt spre mine Nu mă puteam mișca. Musianu striga la șofer să oprească dar el nu înțelegea. Credea că-i spune să se grăbească. Pur și simplu picioarele nu mai ascultau, parcă paralizasem. Vedeam moartea cu ochii. Mașina se apropia de mine și nu puteam face nici o mișcare. Era ca în coșmarurile din vis cînd vrei să strigi dar glasul ți se oprește în gît, vrei să fugi, dar ai plumb în picioare. Încă doi-trei metri și mașina e cu roțile peste mine. Atunci, printr-un ultim efort de voință, izvorită poate din spiritul de conservare, am izbutit să mă rostogolesc cițiva pași. Mașina s-a oprit cu roțile din spate în groapa în care mă aflasem doar cu o secundă în urmă.

Vrînd parcă să uite cît mai repede acel necaz, Nicolae Mazilu trece la alt subiect.

● *Poarta geniștilor*

— Ne apropiem de zona care ne-a făcut să visăm urît, luni la rînd, spune colonelul.

În fața noastră se proiectează peste rîpi, două turnuri de piatră, două resturi de munte sfărîmat. Ele trebuiau pușcate, dar constructorii le-au păstrat așa pentru forma lor de arc ori de stîlpi de poartă, pentru simbolul lor, mai ales. Locului i se spune „Poarta Geniștilor". Măreția ei sălbatică îi impresionează pînă și pe cei care mă însoțesc deși au văzut-o de atîtea ori, ba chiar ei au tăiat-o.

Reținem, ce-mi povestea cu altă ocazie sergentul Dabu Viorel din compania căpitanului Ion Nicolae. „Aveam un șofer, Dorobanțu Ion, cum nu cred să mai fi fost mulți ca el pe șantier. Făcea cinci-șase curse zilnic de la Bîlea Cascadă la Cîrțișoara după alimente și materiale pe un drum care în perioada aceea era aproape impracticabil. Pleca pe orice vreme, ziua sau noaptea, cînd era nevoie. N-a avut nici un accident. S-a întîmplat totuși odată să scape roata din spate sub drum. Mașina a rămas înclinată deasupra prăpastiei sprijinindu-se doar cu șasiul în țărm. Soldatul Dorobanțu n-a mai făcut nici o mișcare. Dacă încerca să sară, mașina s-ar fi dezechilibrat și prăbușirea nu mai putea fi oprită. A rămas în această poziție timp de două ceasuri pînă am venit noi cu un bulgozer și am remorcat mașina.

Îmi aduc aminte de lt. Dumitru Pintea, sergentul Nicolae Lazăr din Sebeș, sold. Nicolae Sorlei din Govora — sat, sold. Nicolae Văduva din Buletea-Vilcea, sold. Ludovic Dorovici unul dintre cei mai buni artificieri ai detașamentului. El era cel care dădea foc în zonele în care nu aveau alții curajul să intre. Un comandant de grupă foarte bun era și sergentul Iulică Troacă din Craiova. Sold. Constantin Defta era buldozeristul numărul unu. Mie îmi era frică să mă uit pe unde cobora el cu buldozerul. A fost cel ales să înceapă deschiderea drumului pe tronsonul de la Poarta Geniștilor. Buldozerul lui a fost urcat acolo, bucată cu bucată. Timp de o lună a lucrat singur. După ce făcuse o porțiune de 500 de metri de drum, trebuia să-i demontăm iarăși utilajul, ca să-l ducem în alt punct de lucru, dar ne-ar fi răpit vreo două săptămîni. A spus că îl va coborî el, așa întreg cum e. Panta avea 60 de grade și 500 metri. L-am urmărit toți cu sufletul la gură, timp de două ore. Grozav era și soldatul Ion Fulgescu din Horezu. Lucra pe o basculantă. Nu avea mai mult de un metru și cincizeci. Își ținea în permanență două-trei perne sub fund, ca să ajungă la volan. Tot aici la Poarta Geniștilor a lucrat și sergentul Ion Militaru. După îndeplinirea unei sarcini foarte grele a primit o permisie. N-a plecat pînă nu s-a terminat porțiunea de drum la care lucra plutonul lui. Condițiile de viață nu erau deloc ușoare. Ne-am făcut singuri barăci, așa cum ne-am priceput, ne spălam în Riul Bilea, chiar la minus 20 de grade. Primăvara era anotimpul cel mai periculos pentru noi. Din pricina exploziilor din cursul iernii stîncile crăpau dar nu cădeau pînă în primăvară cînd începea să se dezghețe. Tot timpul eram cu ochii în patru să nu se pornească avalanșele de piatră și zăpadă și să ne ia prin surprindere. La Piatra Albă — îi spuneam așa pentru că e vorba de un conglomerat de șisturi albe, ce făceam ziua se surpa noaptea. Am derocat acolo 3 000 m.c. de stînci față de 500 m.c. cît se prevedea în proiect. Mereu se rupea talazul și alunecă în prăpastie. Noi săpam tot mai adînc în coasta muntelui. Momentul cel mai critic al zilei de muncă era ora exploziilor. Pușcam de patru ori pe zi, întotdeauna la ore exacte. Atunci, înceta lucrul pe toată porțiunea. Se dădea alarmă și ne retrăgeam în adăposturi. Odată, chiar aici la Poarta Geniștilor m-a prins o explozie. Am dat foc la trotil, am fugit în adăpost și am așteptat douăzeci de minute, timpul de siguranță. Explozia nu s-a produs. Am mers să văd ce s-a întîmplat. Cu o sută de metri înainte de locul exploziei, căzuse o piatră pe fitil și-l gituise. Fitilul n-a mai ars, însă focul înainta mai încet prin gudron. În clipa cînd am vrut să împing piatra de pe cablu s-a produs explozia. Suflul ei m-a lipit între două stînci. A început imediat ploaia de bolovani peste mine. O piatră de treizeci de kilograme a fost proiectată la o mie de metri și a perforat acoperișul cabanei, apoi planșeul dintre etaje și s-a oprit la parter..."

Întîmplarea cu bolovanul care a străpuns acoperișul cabanei vechi, îi amintește comandantului o altă peripeție.

— Uneori, exploziile dădeau rezultate neașteptate. Ele erau în funcție de dozarea explosivului. Mai acum cîteva luni zgomotul unei explozii a fost atît de puternic încît s-a declanșat un adevărat cutremur în acest perimetru. Cînd barmanul de la cabană a intrat în restaurant unde lăsase pe o tavă cincizeci de pahare, a găsit în locul lor cîțiva pumni de cioburi. Prin vibrare, și ciocnindu-se, toate paharele s-au spart. Noi ne obișnuiserăm cu acest vacarm, dar celor care veneau pentru prima dată pe șantier le crea o impresie unică. Stăteam în adăpost. Au început exploziile. Care de care mai puternice, unele mai apropiate, altele mai îndepărtate. Dar toate deodată, sau la intervale de secunde, ca o canonadă. Tot acest infern ținea zece minute, timp în care muntele trecea prin clipe de zguduiri profunde. După aceea, se lăsa o liniște nesigură, tulburată de căderea întîrziată a vreunei stînci.

● *Poarta întîlnirii*

— Pe aici nu se putea trece nici cu piciorul. Pentru trasarea drumului am avut nevoie de ajutorul vînătorilor de munte. Peretele avea 90 de grade. Ajunseserăm însă deasupra acestei porțiuni și o atacam din ambele sensuri. De sus în jos lucra unitatea comandată de căpitanul Nicolae Coman. Era un foarte bun alpinist, obișnuit cu escaladările și pe deasupra un parașutist de clasă. Ca să-și încurajeze ostașii cobora primul, legat în frînghii, stîncile abrupte, spre punctele unde trebuiau bătute găuri. Băieții îl urmau și nu le mai era teamă. N-am fost cu totul scutiți de surprize. Destul de tîrziu se constatase că măsurătorile topografice n-au fost prea exacte. Trebuia să coborîm drumul cu nouă metri mai jos. Alte trasări, alte pușcări, alte excavări de mii de metri cubi de rocă. Trebuia să se raporteze zilnic la București cît a mai rămas pînă la străpungerea „dopului". Dar distanța dintre punctele de lucru nu putea fi măsurată. Cei douăzeci de oameni care lucrau aici înaintau în medie pe zi cu un singur metru. E dificil să-ți imaginezi, dacă nu ai fost alături de ei de ce se mergea atît de încet. S-a lucrat din martie pînă în august, la 2,5 km de drum, un drum cum nu s-a mai făcut încă nicăieri pînă acum. De aceea spun că nici un comandant n-a avut somn bun în lunile cît s-a lucrat aici, îmi spune mai departe Nicolae Mazilu. Pe 16 august 1971 ostașii comandați de Coman și Dima se întîlneau la kilometrul 25,500, adică tocmai aici unde ne aflăm acum. Locului i se spune „Poarta Întîlnirii".

Cici Constantinescu : „Țărancă"

Pornim mai departe. Mașina virează brusc, în viteză. Ne angajăm pe ...**Serpentinele** care străbat ultimii kilometri înainte de intrarea în tunel.

Neplăcutele surprize n-au lipsit nici pe această ultimă „sută de metri". Unele mai mici, altele mai mari. Povestește soldatul Căiinoiu Jenică: „Astă-primăvară sergentul Nicolae Goga primise misiunea să doboare un colț de stîncă care rămăsese suspendat pe un perete între serpentine. Trei zile a lucrat la ea legat în frînghii. Eu aveam sarcina să stau aici, sus, și să țin legătura cu el, să-i dau materialele de care avea nevoie. Deodată, aud o bufnitură. Stînca de sub el s-a desprins și s-a prăbușit. Sergentul Goga nu mai era nicăieri. Nu-l mai vedeam. Am început să plîng. Am alergat să dau alarma. Cînd a venit echipa de salvare el era afară, pe țărm, se odihnea. După ce „căzuse", a rămas atîrnat în frînghie la patruzeci de metri în gol. Nu și-a pierdut sîngele rece. S-a urcat în mîini pe frînghie pînă la suprafață. Eu încă nu-mi reveneam din spaimă...".

● *Imagine pe... muchie de prăpastie*

Trecem prin tunel pe versantul celălalt al munților.

Inginerul Vină, îl îndemnă pe maiorul Teodor Dodu, care a răspuns de construcția drumului de la km. zero la km. 5, să-mi spună întîmplarea cu operatorul de la televiziune. Se amuză.

— Tocmai avusese loc festivitatea de înmînare a unor înalte distincții. Vreo zece ostași — Viorel Borz, Dumitru Bucur, Vasile Cocăină, Ion Costinciuc, Nicolae Marincaș, Ion Popescu, Emver Izmail, Remus Suciu, Ion Tătaru, Petre Cîrlovean — primiseră Diploma de Onoare a Comitetului Central al U.T.C. Am plecat, împreună cu ei și cu operatorul, într-un front de lucru apropiat, pe Valea Caprei. Ajunși acolo, doi buldozeriști încep să lucreze. Operatorul căuta un unghi interesant, din care să ia o imagine spectaculoasă. Cu ochiul lipit de vizorul aparatului, urmărea mișcările buldozerelor. și le dirija cu mîna: „Mai înainte, mai înaite... Încă, încă" — striga el băieților. Iar ei făloși, nevoie mare, se și vedeau pe ecranul televizorului. Trăgeau cu coada ochiului spre operator, și nici nu se mai uitau pe unde merg. „Mai înainte, mai înainte", îi îndemna operatorul. Pelicula lui prindea într-adevăr o imagine colosală. Buldozerele proiectate pe cer, împingînd un morman de rocă cît un munte. Dar el își vroia imaginea și mai formidabilă, „Încă puțin, încă puțin", vrea operatorul. În secunda aceea strig: **Stop!** Tărău era în pericol. Buldozerul său se înclina gata să scape în gol. El a înghețat cu mîinile pe manete. „Jos din cabină", spun. Soldatul coboară dar buldozerul rămîne într-o poziție critică de răsturnare. Îl ancorăm repede cu un cablu, de celălalt, dar nu-i suficient. Trimit după încă un buldozer. Abia cu amîndouă, am izbutit să-l tragem înapoi.

Ne continuăm drumul. Ajungem la un podeț peste piriul Berbecilor. Îmi aduc aminte că citisem nu demult la comandament, un raport întocmit de ing. Vină în legătură cu un eveniment petrecut aici. Mi-l notasem atunci în întregime: „Ieri, 12 iunie 1971, în urma unei ploi torențiale apele au crescut rapid. Piriul Berbecilor a început să transporte mari cantități de steril din gura tunelului, blocînd podețul de la km 18,1. Apele au ieșit peste drum săpînd în stînga și dreapta podului. Se crease pericolul ca drumul să fie rupt pe o porțiune de peste o sută de metri. Dincolo de pod se aflau izolați de tabără trei militari. Era ora 23 noaptea. După ce am luat măsuri de evacuare a taberei în caz de inundație, m-am deplasat cu soldații Avram și Dabija, buldozeriști, la podeț pentru a preveni ruperea drumului. Împingerea sterilului pe sub pod nu era posibilă pentru că buldozerul era mai înalt ca podul. Atunci, soldatul Dabija a avut ideea să dea jos cabina și astfel a intrat cu buldozerul pe sub pod și a deschis calea apei. După cinci ore, ruperea drumului a fost evitată. Evidențiez de asemenea curajul plutonierului Victor Dinu, care legat cu frînghia de buldozer, a intrat prin șuvoi și i-a salvat pe cei trei ostași trecîndu-i, pe rînd, cu mult timp înainte de scăderea apelor, dincoace de pod. Tot sub conducerea lui, și în aceeași noapte, militarii din tabără au salvat de la înec peste șase sute de oi, a căror stînă fusese inundată. Propun permisii pentru soldații Avram, Dabija, Bucur, Ambruș, Taloș, Ciama, Pitirici, Lozău, Borlea, Csapilos, Cîrlogan, Enges, Tăroiu, Ilinica..."

Ajungem la „Curba lui Zavate", trecem pe lîngă „Stînca lui Lazăr" bem apă din „Fîntîna Carmen". Denumiri atribuite de constructori.

Sub drum, la picioarele noastre, avem deja apele lacului Vidraru. Transfăgărășanul s-a angajat pe conturul său, urmînd meandrele țărmului, trecînd peste pîraiele și ripele, peste coamele și coastele ce se revarsă dinspre înălțimi. Jumătate din lungimea ramurei de sud a șoselei se desfășoară pe marginea lacului. În fața noastră se zărește de-acum barajul Lacului Vidraru, peste care trece drumul. De pe un pisc stîncos, de deasupra lacului, domină statuia în oțel a bărbatului care ține un fulger în mînă supraveghind parcă nașterea luminii din ape. Mai departe se văd ruinele cetății medievale, urcată ca un cuib de vultur pe un vîrf de munte la care numai păsările ajung în zbor. Ne facem o mie de probleme, despre enigma transportării pietrelor pe Nil, pentru construcția piramidelor egiptene, dar nu ne prea obosim să aflăm răspuns la întrebarea cum au urcat țăranii lui Vlad Țepeș — dacă-o fi adevărată legenda care-i atribuie cetatea — zidurile acestea groase și înalte, pe un pisc inaccesibil și cu ce mortar le-au legat de n-au pierit atîtea secole ? De pe ruinele acestei cetăți se zăresc în depărtare turlele Mănăstirii Curtea de Argeș. Transfăgărășanul nu se mai vede. S-a contopit de-acum în josul Argeșului cu celelalte drumuri ale țării, cu istoria și legendele ei.

film

Filip cel bun

Cum în ultima vreme nu am fost prea răsfățați în ceea ce privește filmul despre tineretul zilelor noastre, despre opțiunile, visurile, izbînzile, despre complexa mișcare de sentimente care animă generațiile cele mai noi, despre problemele, greutățile, bucuriile, frămîntările și nereușitele ei, găsesc că pelicula *Filip cel bun* este un real cîștig al cinematografiei noastre, un eveniment care trebuie primit așa cum se cuvine. Mă bucur că acest gest a fost săvîrșit de către oameni tineri cum sînt scenaristul și prozatorul Constantin Stoiciu și regizorul Dan Pița; sigur că pelicula în discuție are cîteva momente de scădere, cîteva lungimi și mici insule de vorbărie.

Că se poate lucra inteligent, Dan Pița ține să ne-o demonstreze în bună parte chiar în acest atît de viu și de verosimil film, *Filip cel bun*. Așadar se poate vorbi despre tinerii noștri cu îndrăzneală, cu inteligență, cu subtil umor, cu duioșie, cu pasiune, sondînd în chiar interiorul vîrstei ; *Filip cel bun* este un exemplu fericit despre modul cum trebuie făcut un film despre tineri ,despre problemele care frămîntă cu adevărat acest tineret curajos, simplu și dăruit unor idealuri care însumează lupta pentru adevăr, cinstea și bucuria de a fi astfel cum îți dictează conștiința eliberată de visul unei existențe ușoare, a banului cîștigat dulce pentru o zi dulce, în care să trăiești cu teamă, ros și frămîntat de propriile reproșuri care pot izbucni mai devreme sau mai tîrziu. Filip cel bun este un personaj de o aleasă frumusețe, un om care-și caută un drum în viață, un om care descoperă nu doar puterea de a fi el însuși ci mai ales puterea de a nu fi un ins de nimic, un om care să se ascundă cîndva cum s-au ascuns alții la umbra vorbelor, a tăcerii nemernice, a lașității, a hoției, a unei vieți care nu se poate tămădui decît prin nerepetare. *Filip cel bun* este filmul care consacră un actor tînăr, Mircea Diaconu, un actor de zile mari, una dintre cele mai autentice apariții pe ecranele românești în ultima vreme. E o bucurie în plus să vezi cum cinematograful nostru și actorii noștri se apropie de ceea ce trebuie să cerem și trebuie să fie actorul de film și filmul timpului nostru. Ce am cîștigat noi cu *Filip cel bun* ? Un scenarist din ce în ce mai stăpîn pe această grea și încă necunoscută la noi în întregime meserie (Constantin Stoiciu), un regizor care știe cam tot ceea ce cunosc marii regizori (Dan Pița), un actor de viitor (Mircea Diaconu), un film de dezbatere, curajos, fără pretenții trîmbițate, frumos pînă la poezie, credibil ca însăși viața. Ne-a plăcut în plus scenografia semnată de Virgil Moise, precum și prezența în *Filip cel bun* a doi actori mereu fascinanți: Ileana Popovici și Gheorghe Dinică. Povestea lui Filip n-are rost să v-o spun — un film rareori trebuie povestit și filmul lui Stoiciu și Pița povestit pare banal ; o poveste pe care am mai auzit-o ? Poate, dar văzută e altceva și ea trebuie văzută fiindcă e o frîntură din povestea adevărată a lumii noastre. Un film cu teză ? Desigur ; un film.

Dumitru M. Ion

plastică

Ioan Andreescu

Cam 200 de tablouri, pictate la Buzău, Paris și Barbizon — atîtea au rămas de pe urma lui Ioan Andreescu, Luceafăr deplin și el, ca și celălalt născut al anului 1850 — Eminescu, al culturii românești. Formele contabile precizează, iarăși, pentru viața pictorului : a trăit 32 de ani, a pictat 9 ! Și mai departe : a fost sărac, n-a legat prietenii, a fost un melancolic, n-a avut „noroc". Iar ce a pictat el, subiectele lui Andreescu le „văzuse" Bucureștiul prin Grigorescu, „saturaseră" Parisul (mai ales datorită plein-airiștilor barbizoniști) mai mult decît o dată, însă, cum scrie Saussure, ca și în lingvistică, în artă „punctul de vedere creează obiectul". Obiectul ? Aparent natura: cîmpie uscată, prăfuită, mici și mizere construcții de țară, sous-bois-uri mai ales în vară și în iarnă. Prolem sine mater creatam — așa e natura în pînzele profesorului de la Buzău. Cumplit de plicticoasă dacă e privită sub speța pitorescului : lipsită de strălucire, mereu egală sieși, morocănoasă ; un context „moale" din punctul de vedere al picturii, căci poate fi traversată, pentru că știută, aproape cu ochii închiși. Andreescu a făcut, după o vorbă a lui Poussin, o pictură de „prospect" (și nu de aspect) sau, după altă frază celebră, ajustată aici : „a pictat... esențe **după** natură". Operația aceasta de asceză, de aproape păcătoasă transformare a văzutului în ceva ce niciodată nimeni n-o să vadă numai în termenii concretului o face, mai mult decît culoarea — justa măsură a culorii (și totuși : ce griuri !) aliniată felului obișnuit de a decupa din peisaj sectorul „de pictat" — **expresia.** Andreescu a găsit mereu efecte noi pentru aceeași situație ; el a pictat mereu o singură „stare de suflet", dînd pomilor, stîncii și apoi iernii ori modelului viu, caracterul stabil al Identității unice. Și ce vedem e pictură.

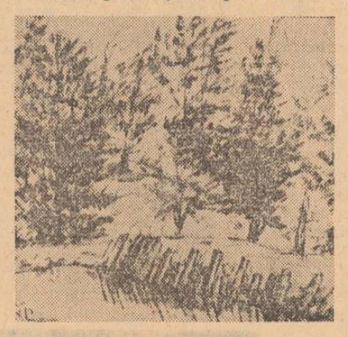

Ion Andreescu : „La marginea pădurii"

Priviți „Pădurea de fagi" : ea îmi amintește și acum, cînd sentimental consemnez sărbătoarea celor 125 de ani de la nașterea celui mai mare pictor român, cutremurătorul distih eminescian :

Eu nu voiu — nimic, nimica
Decît pace, pace, pace"

Cristina Anastasiu-Condiescu

țara întîmpină alegerile

Szász János

Despre alegeri

– FRAGMENT –

„Adevărul este obiectiv"
Brecht

În continuu avem de ales –
mai adesea între lucruri practice.
Ce semănăm : grîu sau orz ?
Traversăm pe-aici, sau ocolim pe dincolo,
cînd mergem la o cunoștință ?
Ne cumpărăm cămașă albă, sau de altă
culoare ?
Optăm pentru cibernetică, sau
pentru poezie ?

. . . . . .

În continuu avem de ales,
chiar și-ntre lucrurile cele mai simple.
Alegem în momente de inspirație,
în momente
de necesitate ; cu experiență sau cu interes;
alegem după știință, sau doar după ochi,
după gust,
dînd astfel dimensiune
măsurii noastre de om.
În fața urnelor iar vom alege :
oameni ai vremii noastre, nu birocrați,
oameni cu sufletul larg, nu egoiști,
muncitori de toate profesiile, nu paraziți,
fizicieni atomiști, nu ghicitoare-n ghioc,
oameni care știu să zîmbească, nu plictisiții
de viață,
alegem medici, nu vraci cu diplome,
pe cei ce se zbat, nu pe cei imposibili.
Alegem –
adică votăm socialismul.

În românește de Dim. Rachici
și Csire Gabriella

Ioana Proca

Alesături

Ascultă, ascultă,
și spune-mi ce este !
Cîmpia sloboade miros de sămînță de grîu,
pe gura fîntînii, pe spuza din vatră,
în via-ngropată cu ochi muribunzi,
se-aude un cîntec al piinii rotunde,
și-o mumă ce umple pămîntul
cu alesături de păianjen, celeste,
și nimeni nu strigă,
și nimeni nu pleacă,
În urma nînsorii adulmecă, latră,
coline curate
și cai sub căpestre.
Ascultă, ascultă,
și spune-mi ce este!

Prin satele noastre cu praguri și porți,
în lada de zestre a mumii bătrîne,
găsim citeodată,
un fel de tărie,
un fel de poveste în care-am trăit,
culori grăitoare, alesături
celeste, pe scoarțe cu har țărănesc,
odăi luminate de mit.

Ne este aceasta
un loc fără moarte,
răsad al luminii pe lîna de oi,
ciobanii în plai și cetate
puterea duratei s-o simtă cînd noi
o Patrie-Mumă
cunoaștem în toate.

Ascultă, ascultă,
și spune-mi ce este !
Această dulceață-n răsadul de rază,
cîmpia sloboade miros de sămînță,
iar firul de grîu
se încornorează.

Marta Bărbulescu

Visele-sîntem noi...

Nu doarme niciodată Țara mea !
Necontenit bătaie de inimă
necontenit scrutînd orizontul
aripile cetăților
lumina și spațiul culorilor
semnul demnității omului.

Nu doarme niciodată Țara mea !
Chipul ei strălucește
ca frunzișul proaspăt după o strașnică
ploaie cu păsări și cîntec pe fiecare
creangă suspendată-n univers...

Nu doarme niciodată Țara mea !
Visele ei adevărate suntem noi
trecîndu-i prin pupile
ca jocul puilor de leu prin ochii leoaicei –
veghindu-le iscusința...

hotărîrea

Sorin Teodorescu

Luna îmbrăcase satul într-o lumină gălbuie, stelele clipeau departe a ger. Serafim mergea, călcîndu-și umbra, printre casele cufundate în întuneric, iar zăpada scîrtîia sub tălpile lui. „N-ar fi nevoie să ardă lumina pe stradă acum, cînd luna luminează ca ziua", își zise el privind becurile înșirate de-a lungul drumului.

Ajunse așa, fără să-și dea seama, la consiliul popular. Cînd se apropie, Serafim văzu umbra lui Sofron, paznicul, acoperind geamul. Intră înăuntru, încet, așa cum umbla el de obicei. Sofron se sculă de pe scaun surprins :

— Nene Serafime ! Nu mă așteptam acu' la musafiri. Ce vînt te-aduce pe-aici, tovarășe primar ?

Sofron îi zicea cînd nene, cînd tovarășe, cum se nimerea.

— Iaca, n-am putut să mai dorm, Sofroane, și am ieșit prin sat. E așa de frumos să umbli cînd toți dorm și e liniște.

— Așa o fi, tovarășe primar, aprobă Sofron.

— Am îmbătrînit, asta e, nu mai am somn.

— Ei, ai îmbătrînit ? îl contrazise celălalt.

— Mă apropii de șaizeci de ani, băiete, ce mai pot aștepta acum de la viață ?

— Zici dumneata numai așa, dar nu crezi ce vorbești. Ești în puterea vîrstei, și trebuie să fii, că noi avem nevoie de dumneata. Cine altul ar putea fi primar ?

— Se vor găsi, nici o grijă, sînt destui tineri...

— Fleacuri, iartă-mă că te întrerup, nene Serafime, fleacuri. Cine a fost ca dumneata, cinci sprezece ani președinte de sfat popular și acum, primar ?

— Așa o fi, Sofroane, dar vine o vreme cînd omul simte că a obosit, că nu mai poate face ce vrea, că nu-l mai ajută puterile. Simt că a venit și pentru mine acea vreme.

— Cum poți vorbi așa, se scuturâ iar Sofron, cine poate uita ce-ai făcut pentru comună ? Drum cum puține comune au, lumină electrică, magazine noi, parcul acesta, brutăria...

— Ho, oprește-te, că pînă la urmă o să-mi spui că și casele voastre tot eu le-am făcut. Ce-ți fac copiii, Sofroane ? Am auzit că cel mic ți-e bolnav, schimbă Serafim vorba.

— A fost, dar acum e bine. Doctorul zice că în cîteva zile poate să meargă la școală. Necazuri, ce să faci ?

— Adevărat, necazuri...

Și Serafim oftă.

Stătură cîteva minute fără să vorbească. Sofron zgîndărind cu un fier focul din sobă. Serafim privind absent ulița luminată

— De-acum mă duc și eu, Sofroane. Noapte bună.

Ieși afară cu sufletul ușurat. Spusese cuiva ce îl frămînta în ultimul timp. Nu mintise. De cîtăva vreme simțea că munca de primar îl obosește. Îi plăcea să știe că oamenii îl iubesc și-l stimează, dar nu vroia în orice caz să le zdruncine prețuirea ce i-o acordau. Își aminti cuvintele lui Sofron : „...cine ar uita ce-ai făcut dumneata pentru comună ?". E adevărat, așa considera și el, făcuse destul pentru comună, dar dacă n-ar fi fost el, ar fi fost altul care ar fi făcut ca și el, poate chiar mai mult. În definitiv, nici nu făcuse nimic singur, ci cu toți oamenii laolaltă. Se gîndi și la vorbele lui „...ai să-mi spui că și casele voastre tot eu le-am făcut, nu ?". Da, mulți oameni își făcuseră case noi în ultimul timp. Chiar în față, la colț, masivă și nouă, se afla casa lui Luca. Ce mai poveste și cu Luca ăsta. Acum cîtiva ani nu era seară să nu-i treacă pragul. Era în vorbă cu Maria. Din partea lui, atunci Maria putea să ia pe cine vroia, nu se amesteca. Ei, acum de s-ar întoarce timpul, n-ar mai fi așa. I-ar zice fetei : „Tu, Marie, pe ăsta îl lei, că așa am hotărît eu, taică-tău, și așa trebuie să rămîie. Tu pe Luca să-l lei de bărbat, că e om vrednic și cumsecade" Dar se luase după vorbele ei. Luca plecase în armată, nu-i mai scrisese Mariei, sau ea nu-i răspunsese lui, dracu mai știe ce fusese între ei, că într-o seară se pomenise acasă cu Vasile. „Nene Serafime, vreau să-ți vorbesc". „Zi, Vasile". „Nene Serafime, eu vreau să mă însor cu Maria". „Se poate, măi Vasile, dar nu e de ajuns să vrei numai tu, trebuie să vrea și ea". „Ea vrea", zisese Vasile. „Eu știam că e în vorbă cu Luca". „A fost, dar acum nu mai e". „Mă, dar ești bine informat". Îi plăcea tare mult cuvîntul „informat", îl folosea și la ședințe. „Cutare m-a informat... am fost informat"... „Sînt, nene Serafime", răspunse băiatul. Chemase pe Maria și ea spusese că îl iubește pe Vasile. „Bine, fată dacă tu vrei, numai să fiți voi uniți și să vă iubiți". „O să ne iubim, tată". Pe urmă Vasile își luase servici la oraș și venea acasă numai sîmbăta. „Nu-mi place bărbatu-tău, îi zisese el Mariei, nu putea munci aici, la cooperativă, de ce trebuia să plece tocmai la dracu-n praznic ? „Vasile cîștigă acolo mai bine, tată apoi ce puteam face eu dacă el a vrut așa ?". „Să-l oprești, că doar de-aia îi ești nevastă". „Lasă, tată, că poate e mai bine așa, strîngem bani și ne luăm o casă la oraș, vrem să ne stabilim acolo". Îl izbise cuvîntul „stabilim", avea rezonanțe ciudate, îl auzise de multe ori și-l cunoștea bine dar totdeauna evitase să-l pronunțe. Atunci însă îl pronunțase. „Vă stabiliți, carevasăzică ? Și eu ce fac cu ce am aici, cui o să-i rămînă după ce n-oi mai fi ?". Fata ridicase din umeri, discuția se încheiase și nici nu o mai reluase vreodată. Lucrurile durează însă astfel de cinci ani. Maria avea doi copii și încă nu se mutaseră la oraș. Cine știe, poate renunțaseră să se mai stabilească acolo, se gîndi Serafim, venindu-i în minte cuvîntul acela. Luca se întorsese din armată și parcă din ambiție arătase tuturor ce poate. Intrase în cooperativă, muncise cumsecade și acum era brigadier. Pe el, pe Serafim, îl saluta întotdeauna cînd nu-l putea ocoli. Auzise că ar fi spus către alții, la un pahar de băutură, că numai el, Serafim, e vinovat că Maria se măritase cu Vasile. Ce e drept, băiat tare muncitor, își zise Serafim. Om harnic, ce mai casă și-a durat ! Apoi cine era în fruntea tuturor, la orice treabă ? El, Luca, și la plantatul stîlpilor, și la căratul pietrișului pentru școală. Nu-i putea ierta însă faptul că niciodată nu venise la el, la consiliu, să-i ceară părerea, să-l întrebe. Mobiliza singur oamenii, vecini sau prieteni, cînd vroia să lucreze ceva. De aceea, acum patru ani, cînd cineva venise cu propunerea ca Luca să fie ales deputat, Serafim ar fi vrut să se opună, simțea că inima lui nu-l dorea pe Luca deputat, dar văzînd bucuria cu care oamenii primiseră propunerea, nu schițase nici un gest de rezistență. Dar dacă acum, la noile alegeri... E, drăcie, dar ar fi o treabă bună. E harnic și iubit de oameni, cum eram și eu... Cum adică, eram și eu, își luă Serafim seama, și acum sînt. Sigur că sînt, și așa trebuie să fie. Of, de n-ar fi bătrînețea asta. Hei cînd eram eu tînăr...

Luca continuase să aibă aceeași atitudine față de el ; cînd vroia să facă ceva trimitea pe altii să-i vorbească. Nu mai departe decît astă-vară se pomenise cu cîtiva tineri la primărie. „Ce-i cu voi, flăcăi ?". „Tovarășe primar, am vrea să reparăm podul din mijlocul satului". „Foarte bine băieți, eu am să vă dau ciment, dar cu mîna de lucru..." „Nici o grijă, tovarășe primar, dar noi ce sîntem ?" Serafim plecase la băi și cînd se întorsese, se crucise în fața podului de beton. Aflase mai tîrziu că Luca avusese ideea reparării lui.

Pe neobservate, Serafim străbătuse aproape jumătate din comună. Se trezise în fața casei lui Vicențiu. Nici Vicențiu nu poate să doarmă, își zise, privind fereastra luminată a prietenului său. Fuseseră nedespărțiți, copilăriseră și învîrtiseră împreună fetele la horă pe vremea lor, făcuseră laolaltă armată și războiul. Împinse poarta și intră în curte. Bătu în geam.

— Cine e ? se auzi un glas, apoi umbra lui Vicențiu se apropie de fereastră, își lipi fața de geam și, deslușind chipul lui Serafim, îi deschise :

— Hai, Serafime. Bine ai venit.

— Ce e Vicențiu, nici tu nu poți dormi ? Bătrînețele, ai ? făcu Serafim în loc de bun venit.

— Bătrînețea ca bătrînețea, dar abia m-am întors de la gară.

— A, l-ai dus pe fiu-tău, Haralamb. Nu l-am văzut de mult. A plecat, deci ?

— N-a putut să stea mai mult, știi, cu serviciul lui...

— Păcat, vroiam să-l văd și eu. Știe o mulțime de lucruri, zise Serafim, parcă să se justifice de ce vroia să-l vadă pe Haralamb.

În ochii lui Vicențiu se ivi un licăr de mîndrie :

— A învățat mult, de aceea știe. Acum e inginer.

— I-auzi, dom'le, inginer... inginer, repetă ca pentru sine Serafim. Se gîndi că odată vroise ca Maria să se mărite cu Haralamb, dar băiatul plecase la școli, se înstrăinase de sat. Uneori nu e cum vrea omul, își zise el. Apoi, deodată, întorcîndu-se spre Vicențiu, îl întrebă :

— Ascultă, Vicențiu. Spune-mi, ce părere ai de Luca ?

— Ce-ți veni ? făcu Vicențiu mirat.

— Te-am întrebat ce părere ai de Luca, repetă Serafim întrebarea.

— E un băiat muncitor și de nădejde.

— Știam eu.

— Dar de ce m-ai întrebat ?

— Vicențiu, simt că am îmbătrînit. Aș vrea să trecem altcuiva grija comunei.

— Și te-ai gîndit la Luca ?

— La el.

— N-ai făcut alegere rea, zise Vicențiu. Luca e într-adevăr un om și jumătate. Și tu ce vei face ?

— Nu te îngriji de mine. Trebuie în primul rînd să ne gîndim la noi toți, la comună. Apoi eu m-oi mai duce pe la consiliu, să-i mai învăț cîte ceva, nu-s așa mîndru ca el. Dar orice-ai zice, Luca e cel mai destoinic din sat. Am să-l propun Acum patru ani eram în sinea mea împotriva lui, da, da, nu te uita așa la mine, dar mîine, în ședința cu tovarășii de la județ, am să-l propun. Auzi, Vicențiu ?

După o scurtă tăcere continuă :

— De altfel, am trecut pe la tine fiindcă am văzut lumină... altfel nu te-aș fi trezit. Ai un pahar de vin ?

Cici Constantinescu : „Tineri oțelari"

Viorel Varga

Sîntem rostire demnă

Ni-e gîndul luminat, sîntem
rostire demnă și-nțeleaptă
dinspre prezent urcînd spre viitor
întemeiați, zidiți cu toți-n treaptă
de țară, de iubire și de rod
de vremea ce prin noi se împlinește
sub crezul comunistei zodii
sigur și demn cu cel ce-și rostuiește
pașii de mîine, primăvara gliei,
cîntecul strîns în amfore de dor :
cu suflet neîntinat venim la urne
cum cerbii vin spre seară la izvor.

Aleg

În trupul țării cîntec fermecat,
Nepieritor răsună-a primăvară ;
Imn este gîndul lebădă solară
Iar sufletul cu crini înnobilat.

Alegu-mi dăruire și credință,
Nuntă de aur pentru cei ce vin ;
În dorul tău ne naștem și iubim,
Trecînd din biruință-n biruință.

Teodor Anastasiu

Împlinirile grînarelor

Treceam
prin lanul cu grîu
și-mi ghiceam
viitorul,
nerostit
decît de seva
implinită-n boabe,
tacit dar fecund,
adulmecînd soarele
pînă cînd
îl ascundea
în rădăcini,
cu vise fierbinți.
Atunci semnam
testamentul învierii
grîului
într-o implinirea
grînarelor țării,
amirosind a vară
toată iarna.

Ștefan Sebe

Un vot al conștiinței comuniste

Votăm, cu toții, așteptînd ecou,
Prin anii piinii calde, ca o lună ;
În fiecare om e un erou
Și-un drum solar, descătușat de brumă.

Votăm, cu setea adunată-n chip,
Că stelele sînt încă nerostite ;
Mai curge marea în nisip,
Pietrificînd secundele venite.

Votăm, pentru copilul deșteptat,
În singele părintelui, de-o vară,
Pentru străbunii care ne-au legat,
Cu inima simțirilor, de țară.

Votăm, privind spre viitor –
E-un vot al conștiinței comuniste,
E primăvară, pentru-ntreg popor,
În martie, sclipind de ametiste.

Votăm, cu gîndul de a fi
Al României noastre, pentru piine ;
Români ne sîntem, fiecare zi
Ne dăltuie-n granit un azi și-un mîine.

Ion Segărceanu

Drumul

Da, s-ar putea, s-ar putea
ca drumul acela să fie o simplă părere
și numai vîntul
să-mi aducă mirosul florilor de salcîm
ca pe-o chemare discretă
a neadormitului meu tărîm.

Aud clipocitul Siului
ca pe-un cîntec molatec, de vrajă,
și mă răsucesc buimac prin somn
căutînd înfrigurat drumul,
drumul acela încins, ca o dîră de soare,
șerpuind printre bălăriile cîmpului.

Dar cîmpul
mi se dezvăluie uneori privirii
ca o mare-împietrită
sub sfeșnicul pilpîindelor stele.

Și nu vreau, nu vreau
ca drumul acela să fie o simplă părere :
e prea devreme pentru simple iluzii
căci încă tînăr sînt, o, încă tînăr...

Ion Lilă

Țară de nemărginite bucurii

Țara aceasta de nemărginte bucurii este
un cîntec
Pentru sărbătoarea unei zile de primăvară,
Cînd timpul își va înălța și mai sus
steagurile roșii.
Alegem pe cei mai buni dintre noi
Delegați la Marele Sfat al țării
Și inimile noastre bat alături de ei.
Votăm pentru păduri, școli, piine și cărți,
Votăm pentru un strălucit viitor,
Căci gîndul nostru drept și hotărît este :
„Să urce națiunea spre comunism în zbor".

Elena Alexandra Gavrilă

Și dacă...

Și dacă închid ochii
degetul meu pe hartă călătorind
tot aici s-ar opri !
Și dacă m-aș mai naște odată
cu puterea de a-mi alege pămîntul
tot aici m-aș opri !

George Nimigeanu

Pentru țara de mîine

Pentru Țara de mîine pasărea gîndului
aripa-și scutură peste Țara de azi
și plouă lumină și vîntul încearcă
viorile crude în trunchiuri de brazi

Locui-vom iubirea în lumina aceea
prin care ne facem acum înțeleși
vom rupe din stele cu puterea izvoarelor
partea hărăzită celor aleși

Veacuri cuprindem în măsura cuvîntului
într-un sîmbure doar o pădure încape
și iubind și visînd și visînd și iubind
Țara de mîine ni se lipește de ploape

Pentru Țara aceea ca un ochi de copil
vă ies înainte cu un dor mai devreme
și vă laud curat ca și cum aș ciopli
chipurile bucuriei în steme.

Maria Porumb

Electorală

Fericiți fie aceia
care-și înscriu numele
în cartea de aur a țării
cu sentimentul
supremei dăruiri
cu cugetul statornic
de fii ai acestui pămînt
cu eterna pace
coborîtă în suflete
pentru munte
pentru cîmpie
pentru răsplata trudei
prin care au trecut
pentru această nouă țară
iubiți-i pe ei
cei ce trec glorioși
către a patriei chemare.

televiziune

O simplă poveste

Uneori, dorind să-ți reamintești vreo emisiune difuzată în urmă cu cîtăva vreme — nu-ți vine în minte nimic. Memoria nu transmite nici o imagine. Iar alteori, imaginile se lipesc de retină ca timbrul poștal. Trece timpul și, într-o bună zi, iei seama că ele există acolo de mult.

Într-un astfel de exemplu se constituie filmul lui Petre Sava Băleanu — „Scrisori apocrife". Deși s-a difuzat în urmă cu două săptămîni, la o cercetare cît de sumară a memoriei afective, el deține încă locul întîi.

S-o spunem din capul locului : scenariul nu reprezintă o excepție Nici nu este rolul scenariilor de film să imagineze povești de excepție. Ceea ce se petrece într-un film ne interesează cu mult mai puțin decît ceea ce ne poate sugera un film. Ceva extraordinar de interesant se uită tot extraordinar de repede dacă un „ce" cît de mic, nu ne solicită sensibilitatea. Și nu se prea solicită sensibilitatea numai cu acțiune ! Iar, scenariul în cauză era destul de obișnuit : un inginer constructor suferă un accident de muncă și este internat în spital. Cînd se mai întremează aflăm că este îndrăgostit de o fată de la Brașov căreia-i scrie și așteaptă răspuns. Dar scrisorile nu sosesc și așteptarea zadarnică accentuează stări depresive în comportamentul bolnavului. Dintr-un elan de umanitate, doctorița care îl supraveghează pe inginer se substituie fetei de la Brașov și scrie scrisori false. Dar imediat după însănătoșire inginerul află că logodnica se măritase cu altul și, descoperind adevărul, cade, iarăși îndrăgostit. Aici scenariul se curmă cu toate că dacă era vorba despre o poveste de dragoste abia de aci înainte ar fi fost de pornit. Dar nu acest aspect dorim să-l analizăm. De altfel, am povestit subiectul acestei pelicule doar ca să ne convingem încă o dată că nu scenariul filmului era de natură să ne atragă atenția. Dar ce, atunci ?

Regizorul a avut ideea ingenioasă să-și plaseze povestea pe malul mării. Oricît ar părea de ciudat, amănuntul acesta este extrem de important pentru film. Convalescența inginerului se petrece pe o plajă bîntuită de valuri, într-un peisaj filmat foarte frumos de operator. Tensionați de activitatea noastră cotidiană, este evident că preferăm un film unde nu mai vedem peisaje aglomerate ci marea. Și-apoi, țărmul mării pustiu este un cadru în care orice om trecînd — se vede aidoma unui personaj.

Apoi : în distribuție au fost aleși actori remarcabili. Cu Gina Patrichi, Victor Rebengiuc și Dan Tufaru nu se prea dă greș. Actorii străbat în chip triumfător traseul filmului. Evită toate stridențele, falsurile care nu prea lipsesc nici din dialogurile acestui film. Iar un operator extrem de talentat a așezat astfel filtrele de lumină încît actorii n-au fost numai talentați ci și foarte frumoși. Și de lucrul acesta se cam uită în cinematograf ! O singură grabă de distribuție ne-a prezentat în rolul fetei de la Brașov o actriță al cărei nume nu-l reținem și care avea o evoluție destul de greoaie.

În concluzie : iată un film care nu ne atrage atenția pentru vreo calitate deosebită a scenariului, ci pentru că este un film CURAT. Un film veridic, în cel mai direct înțeles al cuvîntului. Un film despre omenie și despre om.

Sânziana Pop

muzică

Între premieră și reluări

E o ocazie fericită să-l avem din nou în obiectiv pe Cornel Dumbrăveanu. Ca și rîndul trecut, o primă audiție românească, în condiții excelente de înțelegere, de atașament, lucrur rar. „Dintre sute de catarge", cantata lui Wilhelm Berger, clarifică o mutație de stil perceptibilă în creația unui compozitor de ținută și rigoare cu sine. Compozitorul este tentat acum de timbru ca argument constructiv, iar marile derulări melodice, vehiculînd o dialectică de tip clasic, o retorică în sens bun, al atmosferei impuse, al constrîngerii auditorului către anume reacție psihologică, aceste melodii — recitative, deci, sînt acum mai mult obiecte sonore, situații structurale, decît procese evolutive tradiționale. Simțul eșantioanelor alăturate subtil se suprapune calmului matur, greu este să fii contemplativ cu substanță și coerență. În autoritatea concepției și convergenței mijloacelor, compoziorului îi replică dirijorul, continuîndu-i, traducîndu-i în fapt gîndirea, legînd solo-urile frecvente (excelent Ilie Ionescu — violoncel și, ca totdeauna admirabilă, mezzosoprana Martha Kessler), arcuind o formă dificil de susținut în tempo rar, melancolic.

Solistul serii, Dan Grigore, recuperează o pasă de neglijare a concertisticii, pentru a-și reocupa postul de răsfățat al publicului, luptă cu propria lui perfecțiune, ușurință conversativă în disputa cu pianul, semn, pentru unii, al lipsei de probleme, al limpezimii de tot senine. Sigur că urmă de abisuri interpretative n-a vizat această versiune a primului concert de Beethoven, dar cîntul lui lucid mimează doar detașarea, pentru că problemele sînt rezolvate cu extremă viteză, dezinvoltură. Dan Grigore vede departe și descoperă însantaneu, la fiecare măsură, o rezolvare inedită, iar perfecta funcționare a investigației dă un sentiment de certitudine ascultătorului, o plăcere în ascultarea fără false tensiuni. Orice urmă de literaturizare se respinge în folosul unei ironii ușoare, subînțelese, o frondă care ar putea fi și cea a lui Beethoven la vremea acestui concert, cînd credea că-l imită pe Mozart, deși punea deja în discuție stilul rococo.

Credeam că trecerea timpului a șifonat rău Simfonia III-a de Mendelsshon-Bartholdi, că, în orice caz, cam greu să faci cu ea un succes dirijoral. N-a fost așa, căci dacă stăpînești profesiunea la nivelul lui Cornel Dumbrăveanu și dacă îți impui să crezi în partitură și crezi în tine (dirijatul, ca orice meserie în care exerciți voința ta asupra altora, cere o mare încredere în ceea ce faci) muzica de orice calitate (și sigur că simfonia în chestiune nu-i chiar cea de pe urmă) destăinuie frumusețí secrete. Începutul molcom, parcă o continuare, culorile și verva scherzo-ului, contrastele spectaculoase, cu naturalețe, se auzeau parcă pentru prima oară, datorită nu știu cărui secret al dirijorilor aleși, de a învia orice cîntă. Ce este vetust și rețetist pare ingenuu, ce este vieux-jeu are farmec, parfum de epocă. Aici stă „flair"-ul șefului de orchestră, de a filtra țicurile din versiunile anterioare, de a se apropia de muzica adevărată, de a ataca exact amănuntul care schimbă o muzică îmbătrînită în una proaspătă.

Costin Cazaban

fragmente critice

E. Lovinescu (I)

Pentru că se discută cu insistență în ultima vreme despre necesitatea sintezelor critice nu este fără rost a reexamina cazul lui Lovinescu, care, după ce a publicat zece volume de critică, **O istorie a literaturii române contemporane** în cinci volume (1926—1929) și trei cărți de **Memorii** unde, fiind vorba de autori contemporani e vorba, fatal, și de literatura lor, se gîndește să concentreze portretele, judecățile într-o carte de „constatări clare și concluzii sigure", în scopul de a pune în mîinile publicului larg un îndreptar literar. Îndreptarul se prezintă sub forma unei istorii pe scurt a literaturii române între 1900—1937, alcătuită după criteriile stabilite și verificate de **istoria** scrisă cu zece ani în urmă. Un prim punct de referință este **ideologia,** un altul **tematica, stilul** (atitudinea estetică). Criticul le conjugă, le diferențiază și le amplifică în funcție de obiectul propriu-zis al analizei : opera literară, refractară, de regulă, clasificărilor de acest fel. **Ideologia și atitudinea estetică** sînt subsumate, la rîndul lor, **evoluției genului,** noțiune pe care Lovinescu o ia de la Brunetière, și-o adaptează (confundînd **genul** cu **tipul**) la condițiile literaturii moderne. În **E. Lovinescu, scepticul mintuit** (1971) am analizat pe larg toate aceste aspecte, inclusiv transferurile, revizuirile pe care le operează criticul, trecînd articolul de la o istorie la alta, în cadrul unui compartiment.

Orice clarificare este relativă, provizorie, materia literaturii este într-o continuă mișcare, critica, de asemenea, își poate schimba optica de la un deceniu la altul. Consecvent, totuși nu rigid, Lovinescu înțelege pe ce teren primejdios pășește și, cu riscul de a se contrazice, schimbă ceea ce este de schimbat, regrupează scriitorii în funcție de criterii mai bune, modifică în unele cazuri și părerea despre ei, pentru a nu contrazice (fapt mai important decît orgoliul personal) adevărul estetic. A reveni asupra acestor exemple nu este necesar. Să reținem, totuși, că în privința criteriilor putem distinge în critica lui E. Lovinescu categoria criteriilor orientative (genul, ideologia) și categoria criteriilor estetice **(sincronismul, diferențierea — capacitatea de expresie, originalitatea tematică, invenția verbală** etc.), singurele care pot da o idee mai precisă despre valoarea literaturii. Asociindu-le în analiza fenomenului literar, Lovinescu este totuși, cît se poate de atent ca ele să nu se confunde, **disocierea valorilor** fiind, de altfel, tema privilegiată a criticii lui. Polemica pe care a dus-o ani în șir împotriva **sămănătorismului și poporanismului** pornește de la acest punct. N. Iorga, G. Ibrăileanu și alții ar confunda esteticul cu eticul și etnicul, factori, desigur, importanți în determinarea literaturii (despre această problemă E. Lovinescu a scris de mai multe ori !), imposibil de transformat, cu toate acestea, în criterii de valoare. Criteriile nu pot fi decît de ordin estetic și un autor, o operă, după ce au fost o dată judecați ideologic sînt supuși a doua oară judecății estetice. Goga, Sadoveanu, C. Stere, Galaction, Cezar Petrescu, L. Rebreanu sînt citiți în acest fel.

Structura cărții este cît se poate de simplă. Lovinescu studiază fenomenul literar pe genuri (vom avea, deci, patru mari capitole), iar genurile despărțite în compartimente ce grupează o familie (ideologică sau literară) de spirite. **Ideologia** este pusă la un loc cu **critica** și din asocierea lor ies șapte mari familii spirituale : **sămănătorismul, poporanismul, estetismul, simbolismul, tradiționalismul, modernismul** și **critica nouă,** despărțite la rîndul lor, în ramuri puternice, ramurile mari în ramuri mai mici iar pe acestea viețuiesc colonii literare restrînse, puse toate sub semnul unei autorități culturale. Literatura română din prima jumătate a secolului nostru seamănă astfel cu o grădină în care au crescut șapte copaci cu tulpine uriașe și un număr incalculabil de crengi ce se întind rebel în toate părțile și se înfrățesc cu altele pornite din tulpine vecine. Pentru a defini fructul ce-a răsărit într-un punct îndepărtat al acestui uriaș pod verde este suficient să faci drumul invers, urmărind firul ce leagă ramura-fiică de ramura-mamă, ramura-mamă de ramura-bunică și așa mai departe pînă ajungi la trunchiul din care a pornit seva originară. Această viziune organicistă are o oarecare îndreptățire cînd e vorba de ideologie și critica din primele decenii, reductibile la cîteva direcții unitare. Îndată ce trecem de primul război mondial armonia grădinii literare se tulbură, excepțiile apar la tot pasul și criticul este nevoit să deschidă capitole noi care întunecă imaginea uriașelor cedrii inițiali. **Tradiționalismul, modernismul** sînt concepte și largi și strîmte în același timp pentru personalități literare complexe de felul lui Blaga, colaborator la **Gîndirea** (revistă tradiționalistă), poet, în același timp, de factură expresionistă, fixat, deci, în sensul **sincronismului** și al **diferențierii.** Locul lui ar fi, atunci, printre moderniști, dacă situația modernîștilor ar fi mai limpede, căci între cei care vor să înlăture în deceniile interbelice poetica tradițională aflăm destui (cazul lui Voronca și Fundoianu) care folosesc într-un limbaj mai violent metaforic temele vechi ale poeziei. G. Călinescu nu ezită să-i introducă în capitolul rezervat „tradiționaliștilor". Se poate trage concluzia, văzînd aceste exemple, că împărțirea între **tradiționalism** și **modernism** indică o opțiune a spiritului creator în ce privește mecanica vieții sociale și numai într-o mică măsură (uneori deloc) marchează și o atitudine estetică. Atitudinea (formula) estetică depinde de alte elemente și, luîndu-le în considerație, E. Lovinescu deschide lîngă marile familii literare (sămănătorism, simbolism, tradiționalism), capitole noi, de factură mai mult stilistică : **poezia de „concepție", poezia erotică și elegiacă, poezia descriptivă, realistă, socială, patriotică și de război, sonete și miniaturi, poezia de fantezie** etc.

Proza este împărțită, tematic, în două mari capitole : **poezia etică rurală** și **poezia epică urbană,** divizate, la rîndul lor, în formațiuni mai mici în funcție de elementul stilistic dominant. În cazul prozei rurale criteriul ideologic se suprapune peste cel stilistic și, unindu sămănătorismul cu poporanismul, Lovinescu obține trei mari provincii literare. Studiul **epicii urbane** nu mai ține seama nici de elementul ideologic nici de granițele regionale. Tematica și formula narativă constituie elementele coagulante în acest caz : **epica socială și de satiră socială, epica umoristică și satirică, epica narativă, epica de analiză psihologică, epica autobiografică** etc.

Nici această clasificare nu-i în afara obiecțiilor, căci ce poate să însemne **epică narativă**

cînd epica, în totalitatea ei, este o ficțiune (narațiune ?) sau care este hotarul dintre epica autobiografică și cea psihologică ? ! Numărul observațiilor poate crește la infinit, niciodată spiritele nu vor cădea de acord asupra criteriilor de a împărți literatura, pentru că, în fond, niciun criteriu nu este suficient de larg și de sigur pentru a cuprinde niște individualități centrifuge și niște opere care se afirmă pe măsură ce se diferențiază. Mai interesant este de văzut opiniile criticului și felul în care procedează el în interiorul acestor celule literare bine sau rău separate. Opiniile sînt, în genere, drepte și, formulate pregnant, în fraze lapidare și armonioase, s-au impus. Ele au devenit, în orice caz, puncte de referință. Ce este cu adevărat extraordinar în aceste pagini din care orice răsfăț stilistic a fost îndepărtat este coeziunea ideilor. Lovinescu gîndește într-un mod personal literatura și demonstrațiile sale, străbătînd reliefurile multor școli și suportînd temperatura multor formule estetice, merg cu hotărîre spre țintă, urmînd schema unei gîndiri teoretice. Un punct de plecare în acest traiect spiritual este **filiația istorică.** Deși nu acceptă pe determiniști, Lovinescu pornește, totuși, cînd judecă sămănătorismul sau poporanismul de la rădăcinile fenomenului. În cazul sămănătorismului rădăcinile duc la ideologia lui Eminescu, obîrșia poporanismului s-ar afla în doctrina scriitorilor de dinainte de Eminescu (Kogălniceanu îndeosebi). Estetismul, socotit tot o mișcare ideologică (asupra acestei opinii se mai poate încă discuta !), constituie o reacție, cu punctul de plecare în Maiorescu, față de curentele dinainte. Al doilea popas al traiectului este **studiul ideologiei** și, întrucît este vorba de critică, la acesta se asociază studiul esteticii ce stă la baza ei. Care este, deci, înfățișarea practică a ideologiei domnilor Iorga, G. Ibrăileanu etc. și în ce chip exigențele ideologice devin criterii în judecata estetică ? ! E întrebarea pe care Lovinescu și-o pune invariabil după ce a depistat etiologia curentului. Ceea ce a spus, pe larg, și cu multe citate doveditoare în **Critice** și în primele volume din **Istoria** din 1926—29 condensează aici în fraze ce capătă, prin lapidaritatea și voita lor lipsă de culoare, valoarea unor inscripții pe un portret.

Deschizînd capitolul criticii poporaniste și ajungînd la G. Ibrăileanu, după ce în cîteva fraze neagă legătura lui C. Stere cu critica literară, E. Lovinescu semnalează aceeași confuzie a esteticului cu eticul și etnicul, eternul reproș. Diagrama interioară (E. Lovinescu întocmește aici condensate **diagrame** ale unui spirit critic) înregistrează : legătura lui G. Ibrăileanu cu Gherea pe baza aceleiași scări de valori, problema specificului național și, prin extindere, tezele contestabile ale **Spiritului critic în cultura românească,** pentru a ajunge, în sfîrșit, la critica propriu-zisă. E a treia etapă, și ultima, în această schemă de studiu. În privința lui G. Ibrăileanu și N. Iorga, cei mai importanți dintre adversarii săi, Lovinescu este preocupat să arate piedicile pe care le pun în fața unei judecăți favorabile a literaturii o ideologie și o estetică restrictivă. Concluzia nu poate fi decît negativă : critica lui G. Ibrăileanu este „fără nici o finețe de sensibilitate estetică și de expresie literară", concluzie contestabilă, fiindcă tocmai finețea intuiției critice ne uimește în cele mai bune pagini ale lui G. Ibrăileanu. Nu este singura judecată nedreaptă într-o **istorie** unde trebuie analizată și ierarhizată opera a cîtorva sute de scriitori. Să rămînem, înainte de a semna injustițiile fatale în activitatea unui critic cu intuiții, în genere, fine și judecăți drepte, la **demersul criticii sale.** El se încheie, aproape invariabil cînd e vorba de ideologi și critici cu cercetarea calității limbajului (expresiei). Anomaliile limbajului literar sînt denunțate rece în formule laconice ce trec de la un capitol la altul, semn că maladiile sînt, și la acest nivel, contagioase : „expresie bombastică", „violența verbală", „rumegătura verbală", „regretabile deviațiuni gramaticale", „nesiguranță verbală", „inexpresivitate lingvistică și insuficiență verbală" sau, dimpotrivă, ca semn al coeziunii dintre idee și expresie : „siguranță verbală", „originalitate de expresie", expresie „abstractă, cenușie și masivă", „aptitudine de expresie lucidă", posibilitate de „invenție verbală" etc. Aceste formule generale iau locul în analiză limbajului figurat, mult mai bogat în scrierile anterioare. Lovinescu folosește rar metafora critică, stilul lui este acum exact, **antiseptic,** de o mare concizie și transparență.

Schema critică nu se schimbă în esență cînd e vorba de un poem sau de o operă epică. O mutare de accent, o deplasare a interesului de la **ideologie** la **originalitatea formală.** Încolo, aceeași preocupare pentru **materialul poetic** sau **epic** (tematica), pentru **atitudinea** scriitorului și, la urmă, o privire asupra limbajului sub raportul organicității (proprietății) lui și al puterii de invenție. Poezia lui T. Arghezi (luăm cazul cel mai controversat în critica interbelică) este analizată din acest unghi. O disociere, la început, menită să justifice situarea poetului la confluența dintre **modernism** și **tradiționalism,** o trecere, apoi, bruscă la definirea **psihologiei** argheziene : „suflet faustian în care nu sălășluiesc numai «două suflete» ci se ciocnesc principiile contradictorii ale omului modern". De la **psihologia creației** se ajunge la **atitudinea spiritului.** Acesta este în cazul lui Arghezi dominat de un puternic **individualism :** „în totul o atitudine dîrză, emancipată de contingențe, un gust al riscului, o afirmație a supremației ideii, o conștiință de sine învăluită în demnitate profesională, ce anulează nedreptatea socială prin dispreț — individualism, energetism și optimism, iată atitudinea poetului față de viață..." Atitudinea este urmărită, apoi, în formele ei concret estetice, E. Lovinescu punînd accent, la acest punct, pe **estetica materializării,** după ce în prealabil, a limpezit problema influenței lui Baudelaire și Eminescu.

Chestiunea înrîuririi este, desigur, adiacentă și E. Lovinescu nu este criticul care să nu poată citi un text fără a convoca în jurul lui umbra a zece nume ilustre. De acest snobism insuportabil el nu suferă și analiza, trecînd rapid prin spațiul rezervat modelelor, influențelor, revine la text, ocultat la mai multe nivele : vocabular, tehnică poetică, viziune a imaginației etc. Studiul diacronic alternează cu cel sincronic, cu încheierea, îndreptățită în cazul lui Arghezi, că personalitatea artistului s-a constituit dintr-o succesiune de **creșteri, deplasări** imperceptibile ochiului comun, depistate totuși la nivelul limbajului. Versul a evoluat, de pildă, de la sugestia muzicală la sugestia unei plasticități grele, masive. Preferințele criticului merg spre **Flori de mucigai,** spre o estetică, adică, a materializării și a pitorescului transfigurat, socotită nota „cea mai pregnantă și adecuată a personalității scriitorului".

Urmînd aceste căi, analiza realizează, implicit, un portret și pregătește argumentele pentru o judecată critică globală. Portretul este pur spiritual, E. Lovinescu n-are, cel puțin în această **istorie,** plăcerea lui Sainte-Beuve de a citi **fața umană** a scriitorului. Cîmpul privilegiat de studiu rămîne opera ; **psihologia, caracterul** în implicațiile lor existențiale sînt lăsate, acum, de-o parte. Pe acestea le **folosise** în **Memorii** voind să dea o imagine a vieții literare în culoarea și diversitatea ei temperamentală. Portretul, redus la aceste elemente esențiale, la înfățișarea unei **fișe** cu un număr variabil de rubrici în care se încearcă a se prinde reliefurile și pulsația unui spirit. E. Lovinescu este neîntrecut în asemenea **planete** care concentrează într-un număr redus de propozițiuni timbrul particular și dimensiunile, uneori vaste, ale unui spirit creator :

„amestec de sentimentalitate lăcrimoasă cu ironie, de poetic cu prozaic, de notație liniară, de romanță și de parodie, în cadre ce nu trec la divagație și la incoerență"...

sau :

„expresie abruptă, colțuros lapidară de zid ciclopic fără mortar, stilizare de vitraliu primitiv sau de piatră necioplită ; lipsă de fluență și de muzicalitate, adică fără curea de transmisiune între cuvinte și idei ; stil eliptic, rostogoliri de bolovani, car salmoneic izbit de grinzi de armă".

Eugen Simion

profil

G. Dimisianu

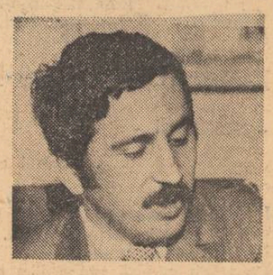

Născut la 25 ianuarie 1936. Absolvent al Facultății de Filologie, Universitatea din București.

Bibliografie : Schițe de critică, 1966 ; Prozatori de azi, 1970 ; Valori actuale, 1974.

O critică de judecăți cumpănite și prevenitoare, fermă în rezerva față de tot ce este sau poate deveni excesiv, mai mult politicoasă și distantă decît îngăduitoare, capabilă să realizeze un echilibru de atitudine și de opinie chiar în cele mai controversate chestiuni și în orice moment, deschisă înnoirilor organice și evoluției măsurate — astfel este în esența ei critica lui G. Dimisianu, de la început fixată în limitele rezonabilității și ale bunului simț văzute ca elemente determinante ale probității și de aceea puse mai presus decît gustul sau decît preferințele teoretice. Idealul criticului este justețea și, spre a o atinge, este îndepărtată cu grijă orice vibrație personală ; punctele de vedere existente sînt nu numai consolidate, ci și discret retușate, trăsăturile unilaterale sau exclusiviste sînt eliminate, ceea ce părea nesigur devenind astfel evident și punîndu-se la îndoială afirmațiile prea categorice. În avansarea propriei idei criticul este protocolar, afectînd a spune lucruri la îndemîna tuturor, și e suficient să cităm un fragment dintr-un mai vechi (din 1964) articol despre **Moromeții** pentru a se vedea cum sub aparența unei firești, chiar banale observații, se deschide în realitate o perspectivă inedită de interpretare : „S-au spus, în critică, lucruri pătrunzătoare despre semnificația acestor prăbușiri concomitente, înfățișate în **Moromeții,** prăbușiri care ilustrează — cu o forță dramatică neatinsă în literatura noastră — procesul dizolvării micii proprietăți agricole în capitalism. Mai puțin s-a stăruit asupra faptului că, deși cartea cumulează un asemenea număr de situații și de deznodăminte tragice, sentimentul precumpănitor pe care îl transmite nu este unul amar, de apăsare, ci, paradoxal, unul de vigoare, de împlinire armonioasă și stenică. Într-adevăr, roman al atîtor dureroase dislocări, **Moromeții** nu este totuși o scriere întunecată și, dincolo de evenimentele dramatice pe care le evocă, opera e cutreierată de un vast curent generos" **(Schițe de critică,** p. 10). Procedeul nu este totuși infailibil și putem observa că tendința de a se refuza orice extremism poate duce la estomparea „adevărului" critic. La Fănuș Neagu, de pildă, se menționează că scriitorul acordă „prea mult credit artistic spectaculosului și efectelor pitorești" **(Schițe de critică,** p. 105), în realitate spectaculosul și pitorescul epic din proza de tip artist a lui Fănuș Neagu neputînd fi izolate de valorile expresive ; violenței epice îi corespunde un limbaj violent și pătimaș, de o extraordinară bogăție, ale cărui mișcări determină și își subordonează chiar cursul narațiunii propriu-zise. O eroare de apreciere explicabilă prin aceeași dorință de echilibru găsim și într-un articol despre nuvelele lui Eugen Barbu din **Prinzul de duminică,** unde excelentelor **Domnișoara Aurica, Pe ploaie** și **Înmormîntarea lui Dumitru Alexandru** li se preferă evident mai artificialele bucăți **O canistră de apă** și **De-a viața și de-a moartea,** argumentul criticului fiind că autorul se lasă prea mult în voia „atracției pentru spectaculos" **(Schițe de critică,** p. 23) ; dar nu este aceasta nota fundamentală a scriitorului ?

Interesat cu deosebire de evoluția prozei, G. Dimisianu a dat în volumul **Prozatori de azi** cel mai complet de pînă acum tablou al epicii românești postbelice, remarcabil prin delimitarea categorială și prin, cu firești excepții, exactitatea judecății. Departe de a fi un factor de insuficiență împrejurarea că **Prozatori de azi** este o culegere de cronici dă adevărata măsură a unei activități critice desfășurate sub semnul nepărtinirii și al moderației programatice ; fiindcă atent și prevenitor față de literatura actuală, D. Dimisianu este, se poate presupune, în mod deliberat, un eseu despre teatrul lui Caragiale (publicat ca postfață la I.L. Caragiale, **O scrisoare pierdută,** ed. Minerva, 1973) remarcîndu-se tocmai prin noutatea viziunii și îndrăzneala ideilor. Critică de tatonare, fermă totuși în afirmații, cînd se aplică literaturii în curs, eliberată de grija înaintării prudente pe un teren instabil cînd se aplică valorilor constituite, critica lui G. Dimisianu își dezăvăluie personalitatea numai privită global. Citite separat, articolele sale pot nemulțumi dintr-un motiv sau altul, dar mai ales prin expresia impersonală și prin aerul de neutralitate pe care îl afișează, în vreme ce fiecare dintre volumele criticului marchează o fermă opțiune.

Mircea Iorgulescu

Tradiție și noutate la Hortensia Papadat-Bengescu

Urmare din pag. 1

cu începerea ciclului Halippilor, modalitatea ei analitică se bazează în primul rînd pe prezența subterană a unei subiectivități fin disimulate, care relatează evenimente, stări din perspective diverse. Chiar vocabularul înregistrează schimbări frapante, iar fiecărui personaj îi sînt alăturate cîteva adjective caracterizante (Rim este profesorul, săracul Rim, neamțu', moș ; Lina este buna Lina, gheboasa Lina etc.) care apar în funcție de optica celorlalți. Eterogenitatea lingvistică indică, în fond, eterogenitate socială, morală, psihologică și ea se va amplifica pe măsură ce pătrundem în straturile mai adînci ale operei. Ceea ce domină existența personajelor este căutarea unei poziții stabile (toate fiind sub semnul unui imens dezechilibru) și speranțele lor se leagă de un eveniment exterior astfel încît nu sînt surprinzătoare nici grandoarea nici decăderea. Meschinăria, ferocitatea, simțul animalic (nu numai în cazul lui Rim) se juxtapun concertului ce nu părăsea „nici un moment o idee gravă", în care sunetele „scoteau reliefurile unor efigii nobile" și „înălța rugăciunile simple ale unor iubiri fără duplicitate, cu ascensiune senină".

În acest fel, romanul realizează la nivel tematic (perfect încadrat structural) o raportare continuă între *„imagine și sens" :* imaginea despre sine reflectată în tema concertului și sensul demersurilor spre realizarea unor acțiuni rizibile.

Nu vrem însă a face aici o analiză a romanului Hortensiei Papadat-Bengescu : cele spuse pînă acum nu au decît menirea de a atrage, încă o dată, atenția asupra deschiderilor ce o mare operă le poate oferi urmașilor. Tot ceea ce astăzi se proclamă ca inovație s-a mai spus, premergătorii dînd chiar remarcabile exemple Pentru evoluția prozei de azi să notăm din acest „Concert..." doar întregirea viziunii realului prin deținerea de semnificații a tuturor nivelelor, relativizarea prin procedeul multiplicării perspectivelor, omisiunea textuală a naratorului dar prezența lui contextuală, depășirea închistării structurii românești prin apelare la structură muzicală, adică tot atîtea moderne perspective de care romanul românesc a beneficiat și din care poate dezvolta, prin cultivarea elementului autohton, viziunea integratoare ce-i este așa de specifică. Pe întregul ciclu se pot reordona semnificații și găsi soluții fertile Așa cum spunea S. Alexandrescu, vorbind despre H. Papadat-Bengescu, opera unui scriitor este un cosmos ce se poate articula mai bine sau mai rău în funcție de legitatea și logică internă. La Hortensia Papadat-Bengescu această coerență se regăsește în viziunea arhitecturală bazată pe o simetrie nu de suprafață și pe unitatea unghiului de vedere. Se creează astfel un spațiu specific în care evenimentele se dispun după legitatea sistemului, generarea lor găsindu-și explicații din interior.

Opera Hortensiei Papadat-Bengescu refface un drum și deschide cu generozitate un altul. Este cazul scriitorilor de valoare ce nu-și epuizează o formulă făcînd imposibilă exploatarea domeniului specific cu aceleași mijloace. În pofida clasificării și chiar a declarațiilor, opera se încadrează perfect în tradiția superioară a prozei românești oferind însă și garanția audienței și receptării din unghi modern. Observația și analiza, reducerea generalului la particular (Dana Dumitriu) au loc în condițiile în care evenimentele au contur precis și sînt impregnate de marile realități, de marile adevăruri ale unei epoci. Din perspectiva prozei de analiză opera Hortensiei Papadat-Bengescu oferă o lecție de viziune integrală (și la nivelul ciclului și la nivelul fiecărui roman), de scriitură totală ce subsumează funcțiile fiecărui plan spre realizarea virtuozității. Din perspectiva raporturilor roman-realitate opera readuce în prim plan lecția amănuntului relevant (confundat adesea ori cu absența epicului), a înălțării pînă la simbolic a gestului mărunt, a reținerilor cenzurate sau izbucnirilor de o clipă. Este, în fond, lecția dintotdeauna a operei de valoare.

Voluptatea povestirii

Urmare din pag. 1

iar nu atît de aprinderea de plămîni pe care i-o descrie autorul. El este țăranul de după război, cînd prinde stare și intră în rîndul oamenilor. Pătru nu mai cunoscuse condiția „gospodarului" și nu putea încă să relativizeze lumea, să și-o închipuie „altfel". Pentru el nu există decît o singură ecuație a existenței. De aceea, trebuie să moară. Construcția acestui personaj mi se pare a fi fost cel mai greu examen de maturitate artistică a lui Dinu Săraru. Starea lui Pătru este de pasivitate, personajul are parcă tot timpul impresia că primește ceva, chiar atunci cînd a muncit foarte zdravăn pentru rezultat. El este supus lumii exterioare mai mult decît oricare altul din carte. Năiță Lucian, dimpotrivă, se zbate, caută soluții, chiar dacă înțelege că viitura nu mai poate fi ocolită. Pătru este țăranul în plin proces de căutare a condiției sale, întrerupt înainte de a se fi realizat în visurile lui de țăran. El nu poate să conceapă a deveni altceva, înainte de a fi el însuși.

Năiță Lucian realizează, dimpotrivă, caracterul plenar al tipului sudic, un exponent de umanitate evoluată, cu umor și cu o sensibilitate de mare popor. S-a făcut deja apropierea între acest personaj și Moromete al lui Marin Preda. Mă îndoiesc de o influență directă, dar filiațiunea este reală și ea se bazează mai curînd pe contemplarea unei realități umane foarte asemănătoare. Deosebirile sînt totuși notabile. Năiță Lucian procedează conform unui cod, în numele ritualului vieții țărănești, iar nu printr-o dispoziție personală Disimularea lui există, ca atare, numai pentru ochi dinafara lumii țărănești, în interiorul comportamentului său apare foarte explicit. El este mai puțin individualizat față de masă decît Moromete, fiindcă ochiul autorului din *Niște țărani* a urmărit mai ales colectivitatea. În mod paradoxal, personajele acestea pline de umor, într-o carte de un haz nebun, privite cu atenție se încarcă de solemnitate, sînt chiar hieratice, ca toate personajele reprezentative. Dificultatea vine din puțina comprehensiune cu care este privită lumea lor. În acest sens, o pagină de antologie rămîne capitolul consacrat procesului lui Năiță Lucian. Judecătorul este confruntat pur și simplu cu o altă umanitate, cu valorile, cu obiceiurile și cu legile ei.

Pe tot parcursul cărții, Dinu Săraru procedează ca un adevărat romancier. El face referințe concrete, citează evenimente și încarcă tot timpul cartea de o realitate îndubitabilă. Mai mult, autorul a mers pînă acolo încît a folosit nume adevărate din Slătioara și a reprodus pe copertă fotografii de oameni din satul său. Chiar și fără aceste amănunte, cartea sa rămîne un eșantion de realitate românească, în sensul cel mai pur al cuvîntului, ceea ce ar fi de ajuns, pentru a impune romanul său ca unul dintre cele mai valoroase publicate în ultimii ani. Este semnul unui talent cu totul neobișnuit să faci să trăiască literar atîtea referințe concrete. Ele asigură însă coerența cărții, structurîndu-i substanța socială și punîndu-i amprenta aceea a vieții, care distinge romanele adevărate și le face chiar să supraviețuiască peste timp. Războiul, reforma agrară, cooperativizarea, etc. apar, în romanul lui Dinu Săraru, așa cum au fost ele văzute de ochii puțin nedumeriți ai țăranilor din Cornul Caprei, dar cu atît mai reale. Dinu Săraru nu „citează" evenimente și nici nu le tratează teoretic, ci le surprinde măreția în sufletul oamenilor asupra cărora s-au produs, ca fenomen de necesitate istorică. Rezultatul este neobișnuit, un roman social de primă mînă, comparabil numai cu reușitele în materie, datorate în anii noștri unor Ion Lăncrănjan sau Marin Preda.

Dinu Săraru este un voluptos al povestirii. Înzestrat cu facultatea observației, ca trăsătură superioară, talentul său este de a reînvia oameni și scene de viață sătească, creînd adevărate tablouri de gen. Rareori a descifrat cineva atît de subtil codul expresiei țărănești, cînd omul de la țară îți spune ceva, semnificînd contrariul, ca în capitolul vizitei lui Craina la Năiță Lucian, de exemplu. Țăranul spune „Poftiți, poftiți !" și-ți închide ușa în nas. El are o îndelungată experiență a raporturilor cu notabilitățile și știe că trebuie să recurgă la trucuri de mare subtilețe. Autorul nostru se oprește cu încîntare asupra lor, făcînd uneori largi paranteze. El jonglează cu timpii povestirii, ca un rafinat cunoscînd întreaga partitură a artei sale, elaborată chiar în mediul țărănesc la care se aplică. De altfel, singura limită majoră în talentul autorului, atîta cît putem vedea în această primă carte, constă în exacerbarea povestirii, în dauna construcției. Oricum, prin *Niște țărani*, avem în Dinu Săraru un prozator de zile mari.

Matei Gavril

Izbitoare la Matei Gavril (n. 3 octombrie 1943 în Sălișteа Nouă — Cluj) în cele patru volume publicate *(Un copil lovește cerul*, 1968, *Glorie*, 1969, sub numele de Matei Albastru, *Pur*, 1971 și *Între floare și fruct*, 1974) este nu atît evoluția sau metamorfoza, cît disparitatea. Prezența epitetului sau metaforei *albastru* pretutindeni (cer albastru, case albastre, marele albastru, aer albastru, fiu albastru, creangă albastră, simfonie albastră, mit albastru, sînge albastru, cameră albastră, chip albastru, auspicii de albastru, zac albastru, pămînt albastru, brațe albastre, floare albastră, fecioară albastră, leagăn albastru) nu e numaidecît un semn de recunoaștere. Poetul a început printr-o voluptoasă lirică bucolică, rememorînd paradisul copilăriei, plăcerea de a călca iarba cu talpa goală, de a minca miere, de a călări bivolii și mai ales de a se scălda : *E zarea-nmiresmată de soare și albine / Un zumzet se strecoară din infinit încoace. / Imens cuptor e cerul cu plite cristaline — / noi ne scăldăm cu bivolii-n băltoace. / Mai am în amîndouă urechile noroi, / cum am ieșit din apa zbîrcită și murdară. / Ceilalți se joacă pe cîmpie goi, / ca-ntr-o procesiune de ritual barbară.*

Desigur autorul nu se ridică pînă la a da dimensiuni mitologice acestei lumi, chiar dacă are conștiința că este făptura zeului ce domină universul, zeul primordial, eul acestei lumi ucis în poet prin cuvînt. Lipsește sensul metafizic al unui Blaga : *Eu cresc în ochiul zeului, de cer, ca un bostan, / îi tot consum lichidul galben din pupilă. / Mi-au dispărut în aripi toți zeii neam de neam / și însuși zeul, tatăl, a adormit pe-argilă...*

Poetul face greșeala de a părăsi versul clasic în al doilea volum, cu atît mai mult cu cît rîvnește gloria : *„Un vis de glorie îmi stăpînește / minunea de a exista. / Statuile sînt reci chiar cînd ți-acoperă cadavrul / Eu totuși pizmuiesc, deși cunosc / că nici o stea nu-mi poate conferi / vreun drept la nemurire. / Îmi place să mă joc cu Dumnezeu, / această sărbătoare a materiei."*

Matei Albastru nu e un filozof, ci un intuitiv, foarte dotat sub raport plastic, preferînd totuși imaginii conceptul, iar conținutului emoțional sonurile goale *(Timp) : „Zbor-ul tăcut al păsării e retezat / de rîsul tău cu lacrimi, / singur nemuritor, în noaptea-ntunecată / ca o negresă goală întinsă pe spate. / Dac-ai fi numai carne și oase, / nici un ochi n-ar sclipi în declin, / însă tu ești condiția inimii mele abstracte, / nesperat paradis părăsit, / simțul pur de-a nu fi ființă / a neființei, parlelimlorlihu-mahaaq".*

Indiferența față de idee duce la mărturisiri, dacă nu indecente, în orice caz triviale prin lipsa lor de semnificație *(Obsesie) : „Cum pot iubi eu lumea / cînd i-am gustat plăcerile toate ? / Asemeni unui zeu priapic, / mi-e trupu-n floare încă un izvor / de albe generații. / Iubita mea e plină de sămînță. / Din ea se scutură copiii / ca un salcîm de ploaie / Sînt plin de voluptate / ca un adolescent / ce procreză-n vis. / Dar cerul meu e-o largă inflorescență neagră."*

Poetul redevine el însuși cînd își supraveghează atent cuvintele și prozodia ca în acest *Catren îmbrățișat : Să dorm să ningă, să visez c-a nins / Zăpada cade rece pe trupul meu în febră. / Îmi schingiuie visarea o pasăre celebră / Și-o nesfîrșită sete de lume m-a cuprins.*

Unele versuri, precum cele din *Rugă de dragoste* au chiar cadențe eminesciene : *Lasă-ți iubito, pleoapa s-acopere durerea, / Sînt prea supus să mă mai poți iubi. / Ești prea înaltă ca să-mi mai cauți mîngîierea / Cînd strălucești asemeni ivirilor de zi. / De-a fi numai o rază a părului tău sfînt / Luminătoare-n noaptea întinsă printre stele, / Asemeni corzii lirei vibrînd pe-acest pămînt / S-ar stinge-n adorare reci lacrimile mele. / Dar tu rămîi deasupra sicriului de aștri, / Alb giulgiu pe iubirea mea bogată. / Ocean de crini cu irișii albaștri — / N-am să-ți ating privirea niciodată.*

Condiția ca aceste versuri să nu sune vetust era de a le frapa printr-un vocabular poetic nou, modern. În locul acestuia, călăuzîndu-se după formula barbiană, Matei Gavril născocește vocabule fără alt sens decît cel sonor *(Pur) : Eoric, parimerc, rurira. / Habaian onire venalir. / Abarum sominagin procana. / Tulime, marana, ocamir.*

După alte două strofe de acest tip în care apare și verbul inteligibil Eu prefir, urmează a patra strofă cu un vers întreg în limba română : *O, lasă-mă, iubito, să te chem. / Te iubam, nuovarem iubanar. / Palimur, o, narunda. / Ar-ti-mex-tu-li-mar !*

Alte cuvinte „magice" (lavaladolada, lavaladolid, suflexadimero, uburumbara, alimer, palimer, abolirvagara) sînt puse într-un *Cîntec de lîră.* „Mă simt poetul pur" — exclamă Matei Gavril la finele celui de al treilea volum al său.

Nici o idee nu conține poezia *Artă poetică* din volumul *Între floare și fruct*, notabil prin cîteva sonete de dragoste din care citățm doar unul : *Iubirea mea ce stinge-n ceruri sorii / Și riurile vremii curgătoare, / M-a năpădit la ora aurorii / Cu-a ei mireasmă pură de candoare / Și m-a răpus cum numai o regină / Își ține-n lanțuri grele lăncierii / Cu cea mai dulce forță de lumină / La sînul cel mai tainic al morții și-nvierii. / Eu am gustat din fructul fericirii / Parfumul cel mai tare, adînc reprimenit, / Cunosc chiar sensul sacru-al nemuririi / C-am fost în viață și că am iubit / O clipă veșnică deasupra firii / Plutind în spațiul nemărginit.*

Caracteristică în ultimul volum și pentru structura intimă a poetului e o poezie scurtă, *Vai, inima mea : Vai, inima mea / Este o pară amară de vară. / Un fruct care cade / Spre seară.*

Nu-i de mirare că volumul se încheie cu un acrostih pe numele de Matei Albastru. În definitiv, Matei Gavril e un poet, cu toate experiențele sale moderniste, ratate, vechi, de inimă albastră. Nu mai mult, cum zicea Lovinescu, dar nici mai puțin.

Al. Piru

TINERI POEȚI

atelier literar

poșta redacției

CHRISTIAN DUMITRACHE : Pe lîngă unele jucării ostentative, dar inconsistente și uneori îndoielnice, există și exerciții metaforice istețe, care la un moment dat ar putea ajunge în zonele poeziei adevărate („Idilă urbană 40", „Palladium", „Pastorala").

IDANAR : Cele mai reușite — deschizînd bune perspective — sînt cele mai puțin prețioase, calofile, afectate, și anume : „Istovit sărutul", „Mai bine coborîți" (încă lipsită de transparență, totuși), „El a vegheat", „Hotărîtă oprirea", „Între aripile cerului". Sperăm că simplitatea și naturalețea vor înmulți bunele vești viitoare pe care le așteptăm (împreună cu o mică prezentare și o semnătură avuabilă).

V. DRĂGUȘANU : Puține pagini reușesc să iasă din joaca afectat-infantilă, plină de ostentație și de „prefabricate" ale unui „modernism" venerabil, ușor mucegăit : „Dialog", „Discurs asupra trupului iubitei" și, oarecum, „Spune-mi ceva". „Întîmplările binelui" e o parafrază comodă după Adrian Păunescu, iar „Ne judecă cali" un ligament sonor, de o savoare tot atît de „modernistă".

V. P. GAJ : Din nou, pagini dezamăgitoare, de caznă grafică, fără freamăt, fără ecou. Ceva mai bine, parcă, în „Fără să-mi spui numele", „Rețetă".

M. CRĂIESCU : A fost un gest de încurajare, care vă creează noi obligații și răspunderi, mai mari, mai complexe. Mai aveți mult de învățat, în ce privește meșteșugul poeziei, mai aveți foarte mult de citit, de studiat, pentru a cîștiga un adevărat orizont de cultură (deocamdată, cam sărăcuț), un gust artistic și un discernămînt mai sigur decît îl arată ultimele manuscrise (neașteptat de slabe, de însăilate, de didactic-prozaice). Noi vă dorim succes, adică mai multă aplecare spre studiu, ambiție, exigență de sine.

I. MICHECI : Sînt în paginile dv. semnele lirismului, deocamdată într-o arie restrînsă, incipientă, neguroasă, a primelor „știri" despre sine („Aproape că numai pe mine mă doare", „Aplecată peste crîncena-mi rană", „Fără de glas furișîndu-mă", „Nu primesc decît fluturi"). E de așteptat o extindere mai curajoasă a experiențelor, a prospecțiunii, atît în suprafață, cît și în adîncime, cu aferente cîștiguri și progrese și în planul mijloacelor de expresie. Reveniți.

RUGINĂ VASILE : Strădaniile și proiectele pe care ni le comunicați în ultimele scrisori sînt cu totul lăudabile. Roadele acestor eforturi vă vor aduce, desigur, multe foloase și satisfacții. Pentru literatură, însă, mai e nevoie de ceva, talentul, fără de care orice efort e zadarnic. Deocamdată, în manuscrisele dv. nu se poate constata cu toată siguranța existența acestui har. Ne vom da seama cu timpul, pe măsură ce școala (și lecturile !) vă vor ajuta să vă exprimați mai curat, mai cuprinzător, mai personal.

VIGDIS ALSOR : Printre versificări convenționale, mimetice, fără un „nerv" personal, sînt și unele semne de poezie, încă neconcludente („Pămîntul nostru acesta"). Să vedem ce mai urmează.

SÎNZIANA BATIȘTE : „Rugă de primăvară", „Pe un drum" par să fie lucrurile cele mai bune. În rest, între uscăciune („Citesc studiul" etc.) și convenționalism duios („Sora mea" etc.). „Secvențe II", pe alocuri greu de descifrat (scrisul neciteț) nu e concludentă.

Virgil Pann (nu, nu e cazul să continuați în acest mod), **Nicolae Nicoară** (vă plîngeți degeaba — vi s-a mai răspuns și în nr. 45), **I. Modernul, Ioan Bălău, V. Sichitiu, Cis-R.** (ceva mai bine, în „Cînt și ecoul", „S-au îmbolnăvit arborii") : Nimic nou !

Rodica Bășcău, Drăguța Șișu, Riman, Aurel Ștefanache, Gh. Tolan, Enise, Dumitrescu Elena, Radu Pintea, A. M. Langă, N. Davideanu, Karamihailov, E. G., Badea Maria, Prunoiu Constantin, D. Teșilică, Fl. Ursuleanu, Ion Diaconu, : Încercări mai mult sau mai puțin îngrijite, dar de nivel modest, fără calități deosebite.

Vă propunem un poet : Floriana Tei

Poeta pe care o prezentăm înțelege să se afirme printr-un gest de neaderare la ceea ce ni se înfățișează deobicei sub denumirea de lirică feminină, adică acea poezie țișnită din trăiri ce dau expresie precumpănitoare unei determinări biologice. Cu tot aspectul despletit și „necerebral", ne întîmpină la Floriana Tei un lirism de reflecție asupra condiționărilor actului poetic, asupra potențelor și limitărilor poeziei în raport cu materia ei germinatoare care este viața. E intuit substratul dramatic al acestei relații, e mărturisită senzația de încordare lăuntrică, pînă la durere, ce însoțește tentativa cuprinderii vieții („fruntea zvîcnind dureros ca o rană / de peste albul hîrtiei de piatră"). Sufletul poetei e încercat, „devorat" de stări complicate, de temeri în privința capacităților de a răsuna intens și omenește convingător la solicitarea semnalelor ce-i vin din afară. Dar tocmai din această frămîntare, tocmai din aceste îngrijorări asupra resurselor de vibrare poetică, transcrise cu o specifică febrilitate, Floriana Tei obține emoții lirice dintre cele mai pregnante, în versuri care mărturisesc un crez interior.

Atrasă către meditație, Floriana Tei e totuși o natură explozivă, repede convertită la gesticulație patetică și chiar teatrală : „să ne lăsăm rătăciți / în ninsorile fără capăt / cu mîinile într-un gest / de avînt nebunesc înălțate..." Nu este poză ci izbucnirea unui temperament bogat, spontan în exteriorizări, cu toate frînele la care apelează prin cenzurare lucidă.

G. DIMISIANU

Ritual

să ne lăsăm rătăciți
în ninsorile fără capăt
cu mîinile într-un gest
de avînt nebunesc înălțate
să pierdem de bunăvoie
drumul din dimineață spre noapte
moartea este încă departe
să nu mai avem curajul tăcerii
să nu ne umplem spaima
cu riuri de cuvinte
să ne privim privirea
care ucide totul
să ascultăm pămîntul
cum urcă în noi
recucerindu-și locul
moartea nu este încă aproape
să mai deschidem
cu nerăbdarea tinereții
imensa carte-n care
pîn-la sfîrșit se moare
să ne deprindem
a mai silabisi
în felul acela în care
fiece literă fiece cuvînt
capătă dimensiuni amețitoare
să trecem fără grabă
și fără de sfială
prin fața ceasurilor din oraș
impunătoare
să nu fugim sălbatic de singurătate
moartea nu este încă atît de aproape.

Marină

departe cum ești
nu poți înțelege
țintuirea mării
de aripile albatrosului
înălțarea și prăbușirea ei
după cum zborul paserii
se topește în soare
sau spre ochiul meu coboară
tîrînd după el întreaga mare
departe cum te afli
îți par desigur firești
aceste trupuri uitate pe țărm
și aceste suflete căutîndu-se
arbori străvezii închipuind
deasupra valurilor
și chiar eu sînt firească
alungată de mare
hoinară pe țărm
purtînd în brațe statueta de aer
neaflîndu-i loc
neîndrăznind s-o sfărîm.

Păsări înalte

tînăr am fost
cu toți cei douăzeci de ani
orbit de nebunia soarelui iarna
mă revărsam
spre arterele orașului purtătoare de bani
tînăr am fost
fără patima vînătorii în singe
liber
prin ploaia mușcătoare a timpului
alergam
dar priviți ce mai păsări înalte
și fără odihnă
neclintit cer de aripi naște
zborul lor neîntrerupt
tînăr am fost
cuvîntul cîine credincios
cu iubire lovitura-mi răbda
nu turba niciodată pe urmele mele
și nu mă părăsea
tînăr am fost
cu toți cei douăzeci de ani
dar priviți ce mai păsări înalte
și fără odihnă
neclintit cer de aripi naște
zborul lor ne-ntrerupt.

Despre aducerea anotimpurilor

și un copac poate fi un blestem
dacă îl vezi prin fereastră
de la masa de scris cînd ridici
fruntea zvîcnind dureros ca o rană
de peste albul hîrtiei de piatră
în care nu poți pătrunde
nu poți grava nimic
și nici un izvor nu se află
în colțul sting cu apa nesecată
un blestem poate fi un copac
sfîdindu-te din singurătate
și parcă spunîndu-ți un nebun
că ești un nevolnic prefirind nisipul
între degete și gîndind
la turnuri la păsări înalte
despre cuvinte spunîndu-ți scheletului
cum n-au nici o putere
nici măcar să-i înflorească coroană
de frunze urnind sevele adormite
nu se ascultă așa ceva
mai ales cînd ești foarte obosit
copacul desigur nu poate vorbi
nu-mi poate spune nimic
și din nou înclinarea peste foile albe
oglinzi în care chipul se pierde
și timpul se petrece în ore
niciodată gravide dar iată
după ultima literă frumos rotunjită
ridicînd ochiul pentru o scurtă odihnă
spre lume spre fereastră
copacul scheletic leagănă coroană-nfrunzită
și înțeleg că e primăvara
pe care scrisul meu a născut-o
scrisul cu mîna înghețată
dăruind iernii un sens astfel să treacă
timpului care oricum
trebuie să măsoare o faptă
și un copac poate fi un blestem
dacă îl vezi de la masa de scris
fremătînd din coroană bogată
sfîdind prin fereastra închisă
aerul camerei tale neschimbat
înclinarea peste foile albe
un blestem poate fi un copac
sfîdindu-te din singurătate
în rădăcini purtînd pămîntul
coroana sa legănînd cerul
și parcă spunîndu-ți un nebun
că ești un nevolnic prefirind nisipul
între degete și gîndind
la turnuri la păsări înalte
și parcă spunîndu-ți înfrunzitul
despre cuvinte cum n-au nici o putere
nu se ascultă așa ceva
mai ales cînd ești foarte obosit
am încă de adus iarna
înclinarea mea asupra foilor albe
pînă cînd scheletic în drum copacul
să-mi înfrunzească încrederea
într-un singur cuvînt
și totuși un copac poate fi un blestem
dacă îl vezi de la masa de scris
cînd ridici fruntea zvîcnind dureros ca o rană
de peste albul hîrtiei în care
nu poți pătrunde nu poți grava nimic
și nici un izvor nu se află
în colțul sting cu apa nesecată.

Nostalgia citadinismului

Urmare din pag. 1

de asemenea, dar nici aici nu orizonturile rusticității sînt cele abordate. Pastelul care descrie pe țăranul care seamănă în anotimpul toamnei e o imagine, vorba lui Călinescu, văzută prin geamul conacului bine încălzit. În poezia lui, de un ardent patriotism, țăranul e văzut numai ca ostaș al nostru, luptător pentru apărarea gliei.

Eminescu, preluînd o seamă de sugestii mai mult sau mai puțin implicite în gîndirea pașoptistă vede în cea mai „productivă clasă" — țărănimea — pe făuritoarea și păstrătoarea fondului nostru național, pe adevăratul exponent al spiritualității românești. Viziunea, mai puțin concretizată în opera lui întreruptă de fatalitate, va fi preluată de unii autori (Sadoveanu, de pildă), iar părți ale ei vor constitui premize ale unor curente artistice (Sămănătorismul).

Așa că pînă la începutul secolului al XIX-lea nu avem propriu-zis decît un singur scriitor care își trage aproape întreaga sevă din universul rural — Ion Creangă. O epopee lirică (obiectivă) a aceluiași univers își propune și o realizează în parte George Coșbuc. La început de secol Goga și Sadoveanu destină aceleiași teme operele lor, la primul tentele principale ale „monografiei satului" dîndu-le aspectele social și național ; „durerile înăbușite" ale celui de al doilea rămînind să se limpezească în deceniile următoare.

În 1913 Agârbiceanu termină **„Arhanghelii"**, roman în toată puterea cuvîntului, din care se cenzurează, prea adesea, o parțială concepție a autorului, trecîndu-se cu vederea robustețea construcției, tăria conflictului și pregnanța destinelor ; aici avem de-a face cu tragediile dintr-un orășel montan minier, personajele fiind industriașii, bancherii, avocații, intelectualii și în mai puțină măsură înșiși băieșii.

Iată așadar (cu toate omisiunile pe care le presupune un succint tablou), că pînă la apariția lui **„Ion"**, în 1920, materia prozei românești a fost foarte variată, cu toate acestea ea ținea mai mult de oraș, chiar dacă acesta era adeseori un tîrg ; avea, cu alte cuvinte, un caracter mai degrabă citadin, în orice caz problematica ei era, în cea mai mare parte, aceea pe care o generau și și-o puneau oamenii de oraș și numai rareori cei de la țară. Așa că, după credința mea, nostalgia criticii românești, privind citadinismul, nu poate fi „deja tradițională". Tradiția, dacă dăm termenului ceea ce e al lui, se măsoară în secole. Prin **„Ion"** și apoi prin **„Răscoala"** (1932), romane de mărimea întîi în literatura universală, Rebreanu a dovedit că universul rustic nu numai că e de o mare adîncime și complexitate, dar și că numai prin abordarea lui vom putea explica bună parte din lamura ființei noastre naționale. Marea descoperire a lui Rebreanu a fost aceea că a demonstrat că un univers străvechi, ritualizat, aparent imuabil ca și zodiile stelelor, poate constitui cu prisosință materia romanului, tot așa de bine ca și lumea aristocraților în disoluție, bancherilor feroci și parveniților ambițioși din Parisul lui Balzac. Să reținem însă că Rebreanu își finește demonstrația sa abia la începutul deceniului patru. În același deceniu, Sadoveanu va da în lumină cîteva din capodoperele sale, Blaga va scrie **„Spațiul mioritic"** etc.

S-a întîmplat însă, în mișcarea de idei literare de la începutul secolului, altceva. Apariția unor curente literare, în primul rînd a „Sămănătorului", a tulburat, nu în mică măsură, spiritele. Programul politic și estetic al revistei a dat naștere la polemici înverșunate : acutul tendenționism al literaturii propuse a dus la idilismul acesteia. Apoi, tot ce era proză nerealizată dar de inspirație rurală, era imediat catalogată drept idilică. Cum asemenea opere n-au lipsit, termenul de idilism a devenit o categorie estetică negatoare. S-a perpetuat pînă astăzi, indiferent de tema literaturii analizate. Totodată s-a întîmplat și o confuzie : negîndu-se idealismul unor opere de inspirație rurală s-a confundat nereușita lor în plan estetic, viziunea lor roză cu însăși tema, propunîndu-se drept ieșire din situația, după noi numai în aparență incertă — căci operele idilice trebuiau pur și simplu negate ca atare, ele neconstituind temeiuri pentru o discuție estetică — prin abordarea temei citadine. A fost ceva similar cum s-ar pretinde că din spectrul solar nu ar trebui admise decît unele culori, celelalte, pentru că prisma a fost mînjită, nu mai sînt sau ar trebui negate.

Nu au lipsit însă și spirite clare care au văzut just problema și au militat pentru elucidarea confuziei. Astfel, nu întîmplător G. Călinescu afirma înainte de război că lumea țărănească nu a fost încă istovită din punct de vedere estetic (și am adăuga, ideologic), și că mulți ani romanul românesc va putea găsi aici subiecte inedite și revelatoare pentru specificitatea noastră. Cu atît mai interesantă devine această afirmație cu cît el, ca romancier, s-a ocupat de alte medii, avînd — lucrul se străvede din felul admirativ cum vorbește despre Sadoveanu, de exemplu — o „nostalgie" că nu cunoștea nemijlocit universul țărănesc.

Fără a le mai înșira, se poate constata ușor că între cele două războaie, cantitativ vorbind, ponderea cea mai mare nu o dă romanul de inspirație rurală. Atunci, de unde nostalgia cu citadinismul ?

G. Călinescu a avut dreptate : după eliberare, cei mai de seamă prozatori ai noștri, cu două sau trei excepții, sînt tot cei care au abordat lumea satului : Zaharia Stancu, Marin Preda, Titus Popovici, Fănuș Neagu, Ion Lăncrănjan, D.R. Popescu, Ștefan Bănulescu etc. Singurul lucru care se poate spune e că avem — măcar în ceea ce privește proza de largă respirație — mai multe romane bune inspirate din viața satului decît din mediul citadin. Statistica își are revelanța ei, dar tot așa de bine știm — cu atît mai mult cînd e vorba de domeniul artei — că ea nu-și arogă drepturi absolute.

Rolul țăranului român în istoria noastră a fost nu o dată subliniat. În Programul Partidului Comunist Român se spune : „Multă vreme, de-a lungul milenarei existențe a poporului român, țărănimea a reprezentat cea mai importantă forță socială a progresului. Lupta de clasă a țărănimii, a maselor populare împotriva asupririi a constituit factorul fundamental al tuturor transformărilor sociale al înaintării poporului nostru pe calea progresului economico-social și a eliberării naționale." În același Program se dă o înaltă apreciere contribuției țărănimii contemporane la edificarea societății socialiste multilateral dezvoltate.

Iată de ce „a interzice" (s-au auzit voci !) a mai scrie despre omul de la țară e semn de intoleranță a căror efecte negative se vor răsfrînge în primul rînd asupra celui care face teoria citadinismului cu orice preț în artă. Înainte de război noi am avut foarte puține orașe și multe tîrguri „unde nu se întîmpla nimic" ; am avut însă mii și mii de sate. În ultimii treizeci de ani am creat orașe puternice, mari ; iată, pînă în 1990 vom mai crea trei-patru sute. Oamenii lor nu vor fi transferați din lună și nici n-au fost aduși, în cele deja constituite, de pe alte planete. Doar dacă admitem, metaforic, că satele noastre au fost niște adînci și, pînă mai ieri, alaltăieri, necunoscute planete. Astăzi (1975) cumpănește aproape egal în balanță (ce magnifică revoluție se poate citi în asta !) populația orașelor cu cea a satelor : mîine vor trăi mai puțini la țară și mai mulți în orașe moderne. Un fapt însă trebuie răspicat : cei care vor veni în orașe, ori își vor preschimba propriile sate în orașe, vor avea încă multă vreme problemele lor, transformările pe care le vor asimila vor purta o pecete, iar literatura va trebui s-o marcheze.

Una din cele mai vii realități ale anilor noștri, petrecută tocmai la confluența satului cu orașul, e șantierul socialist. Dar dacă nu știi cine sînt, și de unde vin acești oameni, cum să-i înțelegi și să le sublimezi artistic rosturile lor ?

Încă un lucru. Critica noastră are, parcă, plăcerea de a crea, uneori, false probleme. În bună măsură cea a citadinismului e una dintre ele. Opțiunea față de un anumit mediu sau temă dă, bineînțeles, o idee despre autorul care le abordează. Dar pînă la împlinirea artistică drumul e lung. Pescari sînt aproape în toate țările. Creîndu-l așa cum l-a creat pe Santiago, bătrînul pescar cubanez, Hemingway ne-a dat o operă universală sub toate aspectele. Scriem despre mediile în care ne-am născut și oamenii pe care-i cunoaștem mai bine ; exclusivismul n-are sens, singurul lucru pe care trebuie să-l facem e să încercăm să dăm strălucire temei alese.

revista străină

● **LA DÜSSELDORF**, orașul în care s-a născut Heinrich Heine, a fost inaugurată **Casa Heinrich-Heine**, în clădirea în care a locuit, construită în 1820, care adăpostește și Muzeul și Institutul, ambele purtînd tot numele poetului. Arhivele literare renane care posedă 180 de mii de pagini de manuscrise, de la baroc pînă în zilele noastre, vor fi de asemenea găzduite aci. În afara primelor ediții ale operei lui Heine, pot fi văzute aci numeroase manuscrise, documente biografice și o bogată galerie de portrete ale contemporanilor mai apropiați poetului.

● **ÎN EDITURA GALLIMARD**, collection Le Chemin a apărut volumul „Le Jardin des langues" a lui Gérard Macé, — o culegere de poeme în proză, cu o prefață de Pieyre de Mandiargues. Gérard Macé, profesor, născut la Paris în 1946, s-a făcut cunoscut prin îngrijirea unei ediții a operelor complete ale lui Saint-Pol Roux. Poemele incluse în acest volum sînt o pledoarie pentru realizarea unei lumi mai bune, mai drepte și fără spaima nesiguranței, fără zăngănit de arme.

● **ÎN EDITURA ENGLEZĂ** Methuen a apărut volumul „Charles VII" al conferențiarului la catedra de istorie de la University of York, M.G.A. Vale. Autorul privește sub un nou aspect domnia lui Carol al VII-lea, examinîndu-i viața ca rege și ca om. În ultimul capitol el analizează o seamă de documente ale secolului al XV-lea privitoare la guvernarea, intrigile și misterele regalității.

● **MUZEUL DE CEARĂ** al Doamnei Tuesaud din Londra își va îmbogăți galeria „nemuritorilor" a celebrei sale colecții de personalități de seamă, cu o nouă realizare care va fi expusă la secția „Eroi". Este vorba de tenismanul Nr. 1 al lumii, Ilie Năstase. Măsurătoarea dimensiunilor „eroului" a și fost făcută zilele acestea.

● **EDITURA GALLIMARD** și-a propus publicarea Istoriei Filozofiei — în colecția „Encyclopedie de la Pléiade". Pînă în prezent au apărut : Volumul I — Orientul, Antichitatea, Evul Mediu (1969) și Volumul II — Renașterea, Epoca clasică, Secolul Luminii, Revoluția kantiană (1973). Volumul al III-lea care face obiectul informației de față și care a apărut sub îngrijirea lui Yvon Belaval se ocupă de perioada secolului XIX pînă în zilele noastre. Marile schimbări, dezvoltarea științei și tehnicii de la începutul secolului au pus filozofilor probleme din ce în ce mai complexe. Apar discipline noi, filozofii occidentali nu se mărginesc la domeniul rațiunii pure, ei fiind și savanți sau poeți, istorici, etnologi, logicieni, economiști, — în timp ce America și Extremul Orient profită de cercetările bătrînei Europe și le adaptează nevoilor lor. Urmează apoi considerațiuni filosofice asupra ultimilor 150 de ani.

● **CEL DE-AL 20-LEA CENTENAR** al Burgtheater-ului din Viena va fi sărbătorit prin manifestări artistice care se vor desfășura tot timpul anului 1976. Fiecare săptămînă va avea o particularitate : teatrul Antichității, teatrul clasic german, teatrul austriac etc. Proiectul programului a fost întocmit de directorul Burgtheater-ului, Gerhard Klingenberg și de colaboratorii săi. Ansamblul festivităților va avea o gamă largă de manifestări, de la emiterea unui timbru postal special, pînă la organizarea unei mari expoziții. Mulți autori dramatici au anunțat că vor scrie piese în cinstea marei sărbătoriri.

● **CICLUL „ARTA CĂTRE ANUL 1800"** a fost realizat în continuare de Werner Hoffmann prin inaugurarea unei expoziții la Kunsthalle din Hamburg, a operelor lui Johann Heinrich Füssli, născut în 1741 la Zürich și mort în 1825 în Anglia unde a trăit de la vîrsta de 23 de ani. Considerat ca un geniu al forței sălbatice, Füssli, care prin îndrăzneala schiței sale, alături de Goya, anunța pictura modernă, avea pe atunci reputația ieșită din comun — că traducea literatura în pictură. Expoziția aceasta, deschisă sub auspiciile Fundației „Pro Helvetia" (58 pînze și 140 desene) va fi prezentată și la Tate Gallery din Londra și la Petit Palais din Paris.

● **CU OCAZIA COMEMORĂRII** a cincizeci de ani de la moartea marelui scriitor de origină polonez, Joseph Conrad, editura „Panstwowy Instytut Wydawniczy" a publicat cea mai completă ediție a „Operelor" sale, prefațată de Zdzislaw Najder. Pentru problemele maritime a fost consultat căpitanul de cursă lungă Milobedzki Josef, care de fapt a fost consultat și la primele ediții ale scrierilor lui Conrad. Odată cu apariția acestui volum, aceeași editură a mai publicat și culegerea „Conrad văzut de critica mondială".

● **EDITURA WIEDZA POWSZECHNA** din Varșovia a tipărit lucrarea lui Zbigniew Sudolski, „Zygmunt Krasinski", o monografie a întregii vieți și opere a lui Krasinski. Silueta acestui celebru poet a fost schițată pe fondul romantismului polonez și european. Autorul monografiei s-a inspirat din surse necunoscute încă pînă astăzi.

PARODII

Dan Mutașcu

Scrisoarea lui Paracelsius către clinele său Belizarie

Iubite Belizarie, animal astral,
tu care mesteci stelele ca pe
niște mușcate de plastic,
cititor în oase și oameni,
află că m-am îndrăgostit.
Eu logograful polenului
lenevit în Mesembrie,
trist zăcînd în chilii filiforme,
am pus-o de mămăligă
cum ar zice TEOFIL DIN
SELYMBRIA.
Să vezi cum a fost
tocmai înmuiasem pana
în călimară ca SF. CHIRIL cel
care crede în zeama de varză,
cînd EA a venit
frumoasă ca un os de mînzat
lăcuit de lună, fragedă
ca un mititel preparat
la mucenica preacuvioasa
CANDREA.
M-a privit cum privești tu luna
noaptea cînd te zgîndără purecii
și scoțînd limba roză
ca o petală de trandafir
mi-a zis : Spală-te și vino !
De atunci nu pot dormi
adorat Belizarie.
Ce să fac, spune, tu
care porți înțelepciunea lumii
în vîrful cozii
ca pe o taină cinească ?

Răspunsul preanervosului Belizarie către nefericitul său stăpîn Paracelsius

BELIZARIE era tocmai în timpul
toaletei de dimineață
și trăznit de ineditul mișivei
căscă gura scăpînd astfel
dintre dinții perlați cu purice
gras și amorțit ca o virgulă.
Neavînd ce face, îndurerat,
scrise pe loc această recomandare
cu înțelepciune ticluind-o :
HAU ! HAU ! HAU !

Mircea Micu

Cuvinte **rare** : *botanică, episcop, VASILE, ACOMINATE, CYDONES, YANTHOS, vulpe, măsline, călugări, șoareci, JUSTINIAN, văr, mamă, ajutor.*

Selecție metaforică : *„Aici scrisoarea se-ntrerupe / căci alchimistul a fost ucis de turcomani / și-n umbra lui n-au mai rămas decît / un pieptăne de chihlimbar, o sferă amilară / și-un pui de salamandră / care-n curînd va fi vîndut la un bazar".*

sport

Gong cu picățele

Cea mai pasionantă parte a campionatului nostru de fotbal s-a petrecut deja : săptămîna extraordinară a transferărilor. Ceea ce urmează în acest retur mi se pare mult mai puțin interesant. Poate doar din punctul de vedere al comisiei de moravuri să mai constituie un subiect fascinant acest retur, căci din punctul de vedere al celor ce vedem și iubim fotbalul nu mai are de ce. Lucrurile par clare. Dinamo București se află mult prea în față ca să mai lase vreo speranță următoarelor clasate, iar următoarele clasate sînt prea blazate ca să ne mai poată comunica plauzibil vreo pretenție. Dar sezonul de transferări a fost interesant și din acest punct de vedere. S-au efectuat niște mutări mari, comparabile, de exemplu, cu încărcarea în camioane a Turnului Eiffel și transferarea lui peste Canalul Mînecii. Întoarcerea lui Dobrin la Pitești, fixarea lui Dembrovski la Timișoara, acceptarea lui Ciupitu ca jucător al oltenilor și a lui Cringașu ca jucător bănățean, situația lui Stoica, jucător disputat de Steaua și Dinamo, făcîndu-și serviciul militar la Steaua și fiind legitimat la Dinamo — toate acestea sînt capete de afiș, sînt argumentele pentru care proverbul „ce n-aduce anul aduce ceasul" se simte literalmente întărit după acest februarie fotbalistic. Problema are două aspecte : unul foarte pozitiv și anume e de subliniat că forurile sportive au găsit, totuși, puterea unei decizii în măsură să readucă în sport pe niște fotbaliști ce-și iroseau tinerețea zadarnic, iar al doilea aspect, mai puțin pozitiv, este că această măsură pozitivă a fost luată în virtutea unei logici strîmbe și într-un mod părtinitor. De pildă, echipa Steagul roșu Brașov a ieșit complet imputinată din perioada de transferări încît cu dreptate am putea spune că încă o săptămînă ca asta i-ar mai trebui Ciubului Steagul roșu Brașov și s-ar putea desființa. Foarte înviorată a ieșit echipa Sportul studențesc, de altfel echipa cea mai favorizată de muzele fotbalului. Numai că jucătorii pe care-i racolează Sportul studențesc nu formează o echipă. Activează la ora de față în cadrul clubului studenților bucureșteni vreo șase centri înaintași, precum și vreo șase fundași centrali. Dar viața pe pămînt e făcută în așa fel încît se întîmplă că poți să ai șase motoare excepționale de Mercedes dacă n-ai și roți nu se cheamă că ai făcut rost de o mașină. E de preferat o rablă care merge, unui Mercedes care stă. Ba, uneori, cinismul vieții merge pînă acolo încît poți să ai toată mașinăria și să-ți lipsească un mic șurub și să nu fii totuși capabil să urnești mașinăria din loc. Sportul studențesc a cîștigat pe Marin Olteanu și pe Roșu, cîștigase în vară pe Marica, redobîndise pe Rădulescu. Ce i-o mai fi trebuit încă un înaintaș central și ce-o avea de gînd să facă și cu ei nu știu. O colecție de piese importante, dar nu o echipă îmi pare să fie și Politehnica Timișoara. Esențială rămîne în sport unitatea de voință a membrilor unei colectivități, nu neapărat numele fiecăruia. Politehnica Timișoara a mîncat o bătaie foarte zdravănă în pregătiri, aruncînd, de asemenea, în teren vreo șase motoare, fiecare zbîrniind în felul său.

Mă văd silit să fiu și eu de acord cu cei care susțin că turneele efectuate de echipele românești peste hotare au fost mai mult niște excursii ale pagubei și niște pedepse, nu niște turnee de pregătire. Am auzit că Universitatea Craiova s-a întors din Brazilia într-o stare fizică dezastruoasă, că după ce de un deceniu Universitatea Craiova caută un portar și l-a găsit în fine în persoana lui Purcaru, băiatul s-a întors cu gîtul tăiat de niște binevoitori, într-o circiumă de pe mapamond. În orice caz, ceva se întîmplă și cu Purcaru. Ceva i s-a întîmplat și lui Boc care, într-un meci, a plecat — din cîte mi s-a povestit — într-o încursiune spre poarta adversă pe unul din nenumăratele terenuri unde și-au dat znaga oltenii, s-a pomenit pe întuneric — căci gazdele au stins lumina — și Boc s-a lovit de bară. Bine ar fi să fie numai niște simple legende inventate de microbiști. Îmbucurătoare rămîne forma lui Oblemenco, care a înscris multe goluri și căruia i-a revenit pofta de fotbal.

Așadar, reîncepem campionatul. În prealabil ni s-au oferit importante meciuri în perioada transferărilor. Mulțumim pentru tot și așteptăm rezolvările miraculoase ale returului. Bineînțeles că sîntem și noi convinși că, după atîta timp frumos fără fotbal, o să urmeze niște duminici friguroase și viscolite, cu niște meciuri desfășurate sub stare de zgribulire.

Fotbalul nostru nu se află pe cel mai bun drum. Lipsa principiilor, lipsa nuanțelor în ceea ce privește sistemul de evaluare a jucătorilor — iată ce resimțim de pe acum și ce am vrea să nu mai găsim în campionatul acesta. Cine este pentru unii mumă și pentru alții ciumă nu poate asigura un arbitraj corespunzător pe ansamblul unui campionat. Trebuie acționat pentru ca dreptatea să triumfe și în acest delicat domeniu al sportului. Trebuie eliminate din fotbal relațiile neprincipiale dintre cluburi, dar, totodată, trebuie scoși jucătorii din sistemul în care trăiesc, sistem care — paradoxal — le dă, uneori, tocmai lor, jucătorilor, niște drepturi de proprietari de sclavi asupra antrenorilor.

Îi doresc și eu acestui retur al campionatului național de fotbal să fie demn de a fi înscris în calendarul sportiv al perioadei în care se desfășoară.

Adrian Păunescu

țara întîmpină alegerile

semnul prețuirii

Ca un semn al prețuirii pe care conducerea de stat și de partid o acordă permanent oamenilor de litere, aceștia sînt chemați, tot mai frecvent, să participe, în marile foruri ale Țării, la întocmirea hărții morale a României. Iată, că și cu ocazia alegerilor din acest an, nume de scriitori au fost înscrise pe listele candidaților de la circumscripțiile electorale cele mai mici, pînă la reprezentarea în Marea Adunare Națională. Treisprezece reputați scriitori români de azi — care de ani de zile îmbină preocupările profesionale cu multiple activități obștești, literatura cu participarea activă la viața Cetății — candidează pentru Marea Adunare Națională. Un motiv în plus, ca acum, în preajma alegerilor de la 9 martie, gîndurile noastre să se îndrepte spre îndatoririle care ne vor reveni prin mandatele pe care confrații noștri le vor obține din partea celor în mijlocul cărora trăiesc, din partea acelora pentru care scriu, din partea oamenilor alături de care participă la înscrierea României pe noi orbite ale demnității, bunăstării și păcii.

MIHAI BENIUC

CIRCUMSCRIPȚIA ELECTORALĂ NR. 4, TÎRGU-LĂPUȘ, JUDEȚUL MARAMUREȘ

S-a născut la 20 noiembrie 1907, în comuna Sebiș din județul Arad. Fiu de țărani, a absolvit liceul din Arad și Facultatea de Litere și Filozofie din Cluj. Și-a făcut studii de psihologie în străinătate, fiind și doctor în psihologie. Debutează în **Bilete de papagal**, în anul 1928, cu poezia „Toamna". Înainte de Eliberare a colaborat la **Universul literar, Abecedar, Pagini literare, Țară nouă**. În anul 1938 scoate primul volum de versuri, „Cîntece de pierzanie". După 1944 se afirmă din plin, nu numai ca poet, dar și ca prozator, dramaturg, publicist. După volumele „Cîntece noi", 1940 ; „Poezii", 1943 ; „Orașul pierdut", 1944, urmează, începînd cu volumul „Un om așteaptă răsăritul", 1946, o suită de alte volume de versuri, care constituie împreună cu cele de dinaintea Eliberării, materia bogată a celor cinci volume de „Scrieri", apărute între 1972—1974 la Editura „Minerva".

A fost între anii 1958—1966 președintele Uniunii Scriitorilor din R.S. România. Este membru al Academiei R.S. România și profesor la Universitatea din București.

S-a impus în literatura română ca un poet de primă mărime și importanță prin diversitatea și valoarea creației sale, în cadrul căreia primul loc îl ocupă, incontestabil, poezia. O poezie profund militantă, filozofico-patriotică.

VIRGIL TEODORESCU

CIRCUMSCRIPȚIA ELECTORALĂ NR. 8, CERNAVODĂ, JUDEȚUL CONSTANȚA

S-a născut la 15 iunie 1909 în satul Cobadin din Dobrogea. Absolvent al Liceului „Mircea cel Bătrîn" din Constanța, obține licența în filologie modernă, la Facultatea de litere și filozofie din București, în anul 1935. Activează la presa democrată, colaborînd la publicațiile aflate sub influența partidului ca : **Tînărul leninist, Scînteia, Era nouă, Tînăra generație, Reporter, Fapta**, în calitate de redactor. Debutează încă din vremea studiilor secundare, în reviste, dar în volum abia după Eliberare cu „Blănurile oceanelor", în anul 1945.

Conducător al secției de poezie din cadrul Editurii de stat pentru literatură și artă, la scurt timp după Eliberare, redactor șef al revistei „Luceafărul", vicepreședinte din 1968, al Uniunii Scriitorilor, membru corespondent al Academiei R.S.R., distins cu premiul Secolului XX în 1968 și cu premiul Asociației Scriitorilor din București în 1971. Este ales membru al C.C. al P.C.R. la Congresul al XI-lea al partidului.

Poet de incontestabilă vocație, trecut printr-o autentică experiență lirică, dă dovadă în creația sa de o conștiință profundă și puternic angajată în bătălia pentru atingerea idealurilor socialismului.

ION POPESCU-PUȚURI

CIRCUMSCRIPȚIA ELECTORALĂ NR. 8, SINAIA, JUDEȚUL PRAHOVA

Cunoscut prozator și istoric, Ion Popescu-Puțuri s-a născut la Puțuri-Castranova (Dolj). După terminarea studiilor secundare la Craiova, Ion Popescu-Puțuri ia contact cu mișcarea ilegală comunistă în rîndul căreia va intra de la o vîrstă foarte fragedă, ilustrîndu-se drept unul dintre tinerii comuniști cu o clară viziune politică. După Eliberare devine membru al C.C. al P.C.R. și director al Institutului de istorie al P.C.R.

Debutul în literatură și-l face în anul 1926, la Craiova, prin poezia **Sărman miner**, publicată în primul număr al revistei „Cultura proletară". Debutul editorial și-l face doi ani mai tîrziu sub pseudonimul Dinu Simion, cu volumul **Lelia.**

Întreaga literatură militantă a lui Ion Popescu-Puțuri stă sub semnul autobiograficului, ale cărei elemente sînt exploatate în scopul obținerii simbolului unic al literaturii sale : lupta pentru o viață mai bună, mai frumoasă și mai dreaptă.

EUGEN JEBELEANU

CIRCUMSCRIPȚIA ELECTORALĂ NR. 2, BRAZDA LUI NOVAC, JUDEȚUL DOLJ

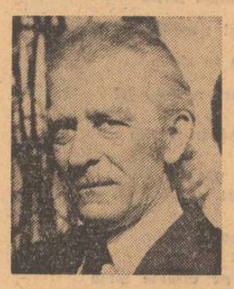

Născut la 24 aprilie 1911 în orașul Cîmpina, urmează liceul la Brașov, unde scoate revista **Pe drumuri noi.** Studii juridice la București. Colaborează, între cele două războaie, în presa de stînga, la revistele : **Cuvîntul liber, Bilete de papagal, Azi, Stînga, Reporter, Adevărul, Dimineața, Rampa, Caiet** și altele. Debutează în anul 1929 cu volumul „Schituri cu soare", după ce publicase, la vîrsta de 17 ani, în „Bilete de papagal". În 1934 îi apare al doilea volum de versuri „Inimi sub săbii". După Eliberare publică volumele de poezii și poeme: „Ceea ce nu se uită", 1945 ; „Scutul păcii", 1949 ; „Bălcescu" și „În satul lui Sahia", 1952 ; „Cîntecele pădurii tinere", 1953 ; „Versuri alese", 1954 ; „Certitudini" și „Surisul Hiroșimei", 1958 ; „Oratoriul Eliberării" și „Cele mai frumoase poezii", 1959 ; „Poezii și poeme", 1961 ; „Cîntece împotriva morții", 1963 ; „Elegie pentru floarea secerată", 1967 și „Hanibal" 1972. În 1974 îi apar două volume de „Scrieri". O parte din articolele de publicistică și le adună în 1956 în volumul „Din veacul XX".

Este membru al multor colegii redacționale, al Biroului și în Juriul de Onoare al Uniunii Scriitorilor, al Academiei R. S. România, laureat al Premiului de Stat pentru poemele „Bălcescu" și „În satul lui Sahia". I s-a decernat premiul italian de poezie Etna-Taormina, în anul 1970.

Este membru supleant al C.C. al P.C.R., vicepreședinte al Frontului Unității Socialiste.

Poet de aleasă ținută și rară distincție, de primul rang în literatura română contemporană, cultivînd o poezie de viziune, cu implicații moral-politice de cea mai mare însemnătate, ancorat pînă la contopire în problemele vitale ale epocii noastre, e modelul activ al conștiinței artistice angajate pe tărîm social.

EUGEN BARBU

CIRCUMSCRIPȚIA ELECTORALĂ NR. 9, LIVEZI, JUDEȚUL BACĂU

Născut în București la 20 februarie 1924, într-o familie de muncitori. În continuarea studiilor elementare, efectuate la o școală primară patronată de C.F.R., între anii 1934—1943 urmează cursurile secundare la liceele „Aurel Vlaicu" și „Marele Voevod Mihai". Bacalaureatul și-l ia la liceul internat „Chémitz-Thyrin". În același an, 1943, se înscrie la Facultatea de drept audiind în paralel și cursurile Facultății de litere și filozofie (1943—1945). Exercitarea unor meserii diverse îl pune în contact cu diferite straturi sociale. Între 1962—1968 este redactor șef al revistei „Luceafărul", unde duce o susținută muncă de lansare și promovare a unor tineri scriitori, deveniți peste ani nume de primă mărime ale literaturii noastre contemporane. Din 1970 conduce revista „Săptămîna". Este membru supleant al C.C. al P.C.R. și membru corespondent al Academiei R. S. România.

Debutul în literatură și-l face în anul 1955, în revista „Viața Românească" prin nuvela **Munca de jos.** Debutul editorial are loc în același an cu volumul **Gloaba.**

Autor al unor cărți de mare audiență considerate capodopere ale literaturii române contemporane, publicist dintre cei mai activi, de la cronica literară pînă la cea sportivă, polemist și pamfletar gata oricînd să comenteze într-o manieră personală recunoscută fenomenele sociale, culturale, politice, sportive, etc, Eugen Barbu este, pe bună dreptate, ceea ce se înțelege printr-un scriitor cetățean, ferment al vieții social-cultural-literare.

Opera lui Eugen Barbu numără multe titluri dintre care cele mai multe cunoscute publicului larg.

Între ele se detașează **Groapa**, roman al periferiei bucureștene, **Facerea lumii**, proză dedicată naționalizării mijloacelor de producție din 1948, **Princepele**, inspirată de o epocă mai veche a istoriei României.

Scriitorul s-a lăsat atras și de munca în cinematografie semnînd scenariile unor filme inspirate de tematica propriilor cărți.

ZOE DUMITRESCU-BUȘULENGA

CIRCUMSCRIPȚIA ELECTORALĂ NR. 21, BANU MANTA, MUNICIPIUL BUCUREȘTI

Născută la 20 august 1920 în București. Licențiată în filologie, engleză și germană. Studii juridice și doctorat în drept. A lucrat în redacțiile unor edituri: 1948—1950, Editura de stat, 1950—1952 Editura de Stat pentru literatură și artă. Între anii 1952—1964 este cercetătoare, la Institutul de istorie literară al Academiei. Devine apoi profesor în cadrul Catedrei de literatură universală și comparată de la Facultatea de limbă și literatură română din București. Paralel cu activitatea profesională depune o bogată muncă obștească. Este vicepreședintă a Comitetului Uniunii Femeilor din Republica Socialistă România. În prezent este directoarea Institutului de istorie și critică literară „George Călinescu" din București.

Erudiția prodigioasă este nota caracteristică a activității sale. Zoe Dumitrescu-Bușulenga, prin elevația preocupărilor umaniste, prin abnegația cu care se apropie și descoperă valorile perene ale culturii universale și române, se dovedește a fi una dintre cele mai interesante și originale personalități culturale românești de azi. Întreaga sa activitate de critic, istoric literar, profesor, cercetător se înscrie sub semnul entuziasmului, generozității spiritului renascentist.

TITUS POPOVICI

CIRCUMSCRIPȚIA ELECTORALĂ NR. 5 BEIUȘ, JUDEȚUL BIHOR

S-a născut în ziua de 16 mai 1930 la Oradea. După terminarea liceului se înscrie la Facultatea de limbă și literatură română din București ale cărei cursuri le absolvă în anul 1953. Pentru un timp funcționează în cadrul Ministerului Artelor ca inspector. Activitatea obștească deosebită, spiritul acut al istoriei pe care-l degajă mai toate scrierile sale fac din Titus Popovici, în scurt timp, unul din scriitorii cei mai angajați. Este membru al C.C. al P.C.R.

Debutul în literatură și-l face prin schițe scrise în colaborare cu Francisc Munteanu și publicate în revista „Viața Românească", nr. 6/1950. Cinci ani mai tîrziu, în 1955, debutează editorial prin volumul **Povestiri.**

Titus Popovici este un scriitor în opera căruia acutul simț al istoriei devine nota dominantă în jurul căreia se string și se armonizează celelalte preocupări ale autorului. Interesat de traiectoria destinului individual în cadrul complexului moment istoric în care se desfășoară fiecare dintre acțiunile scrierilor sale importante, Titus Popovici reușește să se impună de fiecare dată prin gravitatea și consecințele implicării personajelor sale în istoria mai veche sau cea contemporană a României.

SÜTŐ ANDRAS

CIRCUMSCRIPȚIA ELECTORALĂ NR. 8, GURGHIU, JUDEȚUL MUREȘ

Prozator și dramaturg, Sütö András s-a născut în ziua de 17 iunie 1927 la Cămărașu (Cluj). A fost redactor la numeroase publicații politice și literare din Cluj și Tîrgu Mureș, timp în care s-a distins și printr-o susținută activitate obștească, fapt care, împreună cu meritele literaturii sale, l-au făcut unul dintre cei mai populari prozatori maghiari din România. Este membru supleant al C.C. al P.C.R.

Debutul în literatură și l-a făcut în anul 1948, în revista „Utunk". Debutul editorial are loc un an mai tîrziu cu nuvela „Biruință în zori".

Făcînd din țăranul român sau maghiar personajul principal al mai tuturor scrierilor sale în proză, Sütö Andras este un bun creator de anecdotică și un fin observator al mutațiilor produse în conștiința personajelor sale în momentele de mare importanță istorică ale României contemporane. Moralizatoare dar fără a avea un iz didactic, prozele sale sînt strîns ancorate în realitate. Umorul său de bună calitate este caracteristica esențială a comediilor care au cunoscut un mare succes de public.

DUMITRU RADU POPESCU

CIRCUMSCRIPȚIA ELECTORALĂ NR. 5, LECHINȚA, JUDEȚUL CLUJ

Născut la Păpușa (Bihor) în ziua de 20 august 1935 într-o familie de învățători, D. R. Popescu urmează cursurile școlii elementare la Dănceni iar pe cele liceale la Oradea. După primii trei ani ai Facultății de medicină generală, renunță la frecventarea cursurilor acestei facultăți pentru a se înscrie, a urma și a absolvi pe cele ale Facultății de limbă și literatură română din Cluj. Devine redactor al revistei „Steaua", unde își face adevăratul debut în literatură, cu proză, după un debut anterior cu poezie la Oradea. Începînd cu anul 1970, D. R. Popescu este redactorul-șef al revistei clujene „Tribuna". Este membru supleant al C.C. al P.C.R.

Debutul editorial și-l face în anul 1958 cu volumul de schițe și nuvele **Fuga.**

D. R. Popescu este astăzi, prin seriozitate profesională, prin gama largă a procedeelor narative folosite în proza scurtă sau roman, prin flexibilitatea cu care trece de la un sentimentalism discret la conflicte de tip existențialist, prin problematica diversă a prozei și teatrului său — unul dintre cei mai importanți scriitori români contemporani. Atenția cu care sprijină în coloanele revistei „Tribuna" debutul unor tineri scriitori de certă valoare ori rigurozitatea și generozitatea întîlnită în prezentările scrise pentru mulți dintre aceștia la volumele publicate de Editura Dacia, atestă o preocupare permanentă pentru creația viitorilor săi confrați.

LÉTAY LAJOS

CIRCUMSCRIPȚIA ELECTORALĂ NR. 5, DEJ, JUDEȚUL CLUJ

Unul dintre poeții și gazetarii care a reușit să se impună mai ales după Eliberare, Létay Lajos s-a născut la Văleni (Cluj) în ziua de 23 ianuarie 1920. După terminarea studiilor primare în satul natal, urmează liceul și mai apoi cursurile Facultății de filologie din Cluj. Între anii 1944—1948 funcționează ca profesor la Liceul „Brassai" din Cluj, pentru ca în anul școlar 1948—1949 să funcționeze la Liceul nr. 2 din același oraș. Apoi se dedică activității de ziarist. Între 1951—1953 este redactor la „Irodalmi Almanach", apoi la „Dolgozó Nö". Între 1953—1956 este secretar literar al Teatrului maghiar de Stat din Cluj, pentru ca din anul 1956 să devină redactorul șef al revistei „Utunk" Este membru al C.C. al P.C.R.

Debutul în literatură se produce cu poezii, înainte de 1944, versurile avînd un cert caracter autobiografic, în care se văd tot timpul obsesia mizeriei și cea a nesiguranței dată de anii războiului.

Poezia lui Létay Lajos a devenit în anii de după Eliberare una dintre cele mai ancorate în realitățile noii orînduiri care se naște și se edifică. Poetul construiește poeme ca niște adevărate hărți pe care apar imaginile faptului de viață din care se inspiră. Tehnica sa lirică, de o particulară originalitate, îl ajută să ridice adevărate imnuri și ode muncii înfrățite ale oamenilor muncii români și maghiari, momentelor de rescruce din viața țării.

GEORGE MACOVESCU

CIRCUMSCRIPȚIA ELECTORALĂ NR. 1, BRĂILA, JUDEȚUL BRĂILA

S-a născut în comuna Joseni din județul Buzău, la 28 mai 1913. Urmează cursurile Liceului Sfîntu-Sava și ale Facultății de Drept din București. Debutează, ca elev, în Revista liceului, la care colaborează împreună cu Al. Sahia, Nicolae Cristea, G.C. Nicolescu și alții. Se orientează spre ziarele și revistele de atitudine democrată și pro-socialistă, colaborînd la : **Facla, Cuvîntul liber, Adevărul, Dimineața, Lumea românească, Timpul, Jurnalul, România liberă** etc. Editorial debutează în anul 1950 cu lucrarea „Contradicții în imperiul britanic", semnată cu pseudonimul Victor Duran. În același an îi apare monografia „Viața și opera lui Alexandru Sahia", urmată în 1954 de o altă monografie, „Gheorghe Lazăr". Tipărește două volume de publicistică : „Unele probleme ale reportajului", 1956 și „Oameni și fapte", 1957. Mai recent publică alte două volume de publicistică „Virstele timpului", 1971 și „Catarge înalte", 1973.

Este membru al C.C. al P.C.R.

George Macovescu este vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor și secretar la Asociației Scriitorilor din București.

Ambasador al României în S.U.A., secretar general al Ministerului Informațiilor, director general al Cinematografiei, adjunct și prim adjunct al Ministerului Afacerilor Externe, profesor și șef al Catedrei de teoria literaturii la Facultatea de limbă și literatură română a universității din București, George Macovescu este în prezent ministru al Afacerilor Externe.

HEDWIGA MARGARETA HAUSER

(HEDI HAUSER)

CIRCUMSCRIPȚIA ELECTORALĂ NR. 4 BĂILE HERCULANE, JUDEȚUL CARAȘ-SEVERIN

S-a născut la data de 26 ianuarie 1931 în orașul Timișoara, unde a absolvit cursurile Liceului „Nikolaus Lenau", după care urmează doi ani de germanistică la Facultatea din București. Scriitoarea, redactor-șef la Editura **Kriterion**, a debutat în anul 1952 în cotidianul „Neuer Weg", și în revista „Kulturreller Wegweiser" (Îndrumătorul cultural), publicînd povestiri pentru copii. Prima ei carte a apărut în anul 1956 la Editura tineretului. De atunci, Hedi Hauser este prezentă în viața literară cu cărți destinate copiilor, cu traduceri din literatura română, cu povestiri și articole în diverse publicații, ziare și reviste precum și cu emisiuni la radio și T.V.

Este membră a C.C. al P.C.R.

A tradus în limba germană numeroase volume din literatura română.

MIRCEA RADU IACOBAN

CIRCUMSCRIPȚIA ELECTORALĂ NR. 11, ȚIBĂNEȘTI, JUDEȚUL IAȘI

S-a născut în Iași, la 19 februarie 1940. Absolvent al Facultății de filologie din orașul natal. Debutează în 1962 cu volumul de schițe și povestiri intitulat „Estudiantina", publică apoi volumul de nuvele „Nedumerit în Atlantida", la Editura pentru literatură în anul 1968, după care urmează romanul „O mască în plus", tot la Editura pentru literatură în 1969. Notele de drum și însemnările și le adună în volumele : „Cu microfonul în buzunar", Editura C.C.F.S. 1970 ; „Lumea într-o picătură", Editura Albatros, 1971 ; „Altfel despre sport", Editura Stadion, 1972 și „Din Azore în Antile", Editura Junimea, 1973.

Redactor la revista „Cronica", redactor-șef al Editurii Junimea.

Reporter, prozator și dramaturg, personalitate notabilă, distinctă, cu un stil adecvat tuturor genurilor în care se manifestă, Mircea Radu Iacoban este unul din scriitorii profund angajați în cîmpul literaturii române contemporane.

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar general de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct).

REDACȚIA : București. Piața Scînteii. Nr. 1
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10. tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XVIII
Nr. 10 (671)
Sîmbătă
8 martie
1975
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

TRĂIASCĂ VICTORIA ÎN ALEGERI A FRONTULUI UNITĂȚII SOCIALISTE!

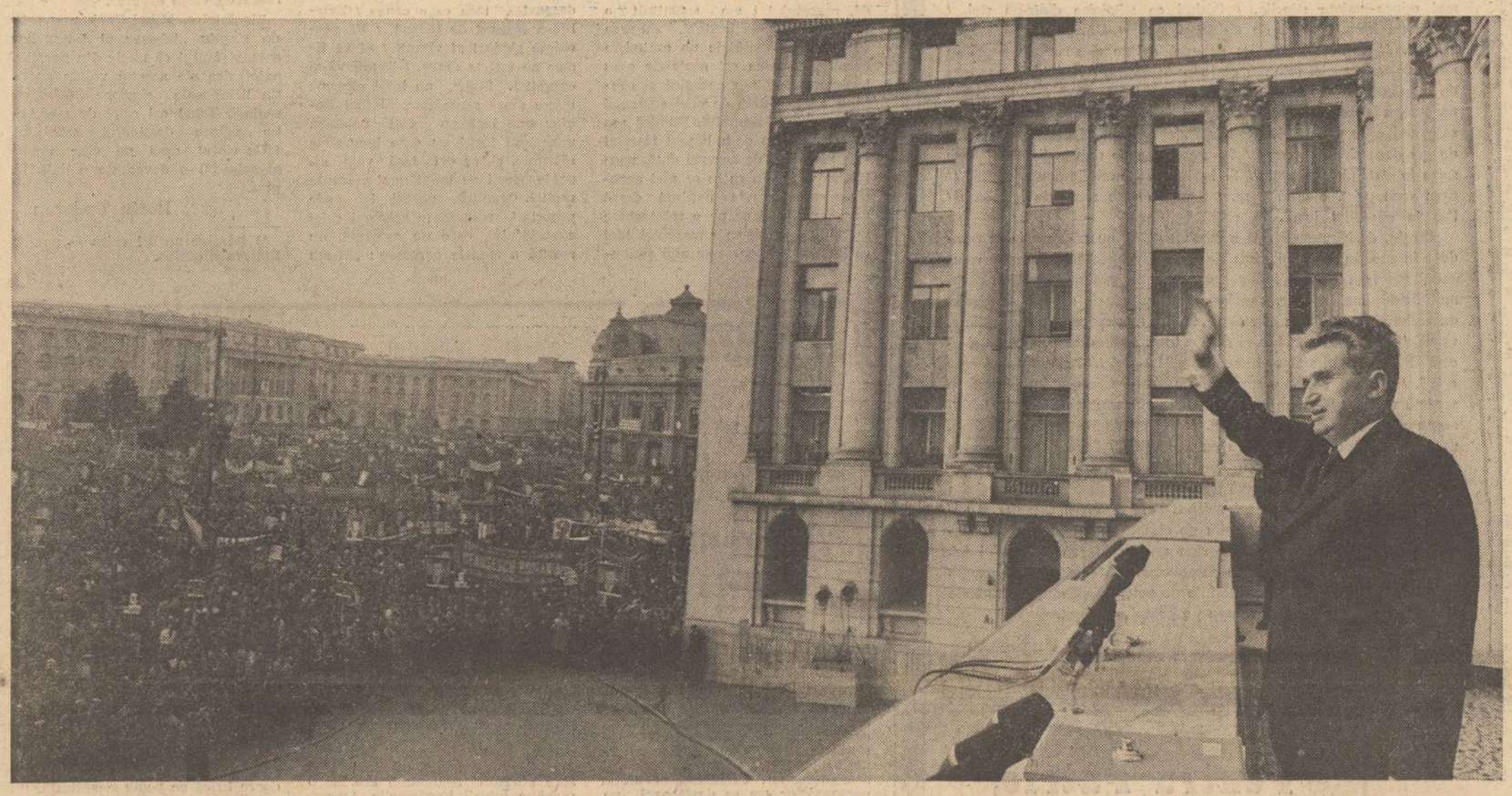

30 DE ANI DE LA INSTAURAREA PRIMULUI GUVERN DEMOCRATIC

Victoria democrației

Sărbătorim, în această primăvară marcată de atîtea evenimente inoitoare, revoluționare, în aceste zile cînd ne pregătim să ne ducem în fața urnelor și să ne dăm votul nostru pentru înfăptuirea mărețului program al dezvoltării multilaterale, socialiste a țării, 30 de ani de la instaurarea primului guvern democratic din istoria României.

După ani lungi și grei de ilegalitate, de neagră persecuție, după un război sfîșietor, Partidul Comunist Român s-a dovedit a fi singura forță politică în stare să elaboreze un program lucid și cuprinzător de refacere și democratizare a țării, de atragere la înfăptuirea lui a tuturor forțelor poporului O deosebită energie a depus Partidul Comunist în organizarea detașamentelor clasei muncitoare, a țărănimii, a sindicatelor, a tineretului. În noile condiții, s-a reorganizat Uniunea Tineretului Comunist, în fruntea căreia a activat tovarășul Nicolae Ceaușescu, astfel că organizația revoluționară a tineretului și-a adus o deosebită contribuție pe frontul antifascist, precum și pentru refacerea economică a țării.

Sub directa conducere a comuniștilor a fost constituit Frontul Național Democrat, în care au intrat toate forțele interesate într-o reală democratizare a țării. Platforma-program a F.N.D., publicată la 24 septembrie 1944, cuprindea obiective ce interesau marea majoritate a poporului : susținerea cu toate forțele a frontului antifascist ; exproprierea moșierilor și improprietărirea țăranilor ; democratizarea țării ; pedepsirea criminalilor de război ; refacerea economică ; egalitatea în drepturi și prietenia între poporul român și naționalitățile conlocuitoare. Obiective clare, cu profund caracter democratic, care au stîrnit un larg ecou în masele populare de la orașe și sate. Trebuia acum și un guvern nou care să le traducă în practică. Numai că forțele reacționare, reprezentate în speță prin P.N.T. și P.N.L., au refuzat colaborarea cu Partidul Comunist și Partidul Social-Democrat, încercînd menținerea pe mai departe a guvernului existent. Masele populare intraseră însă în acțiune și istoria nu putea sta pe loc. În noul guvern Sănătescu, format la 4 noiembrie 1944, cercurile Palatului au fost silite să admită intrarea reprezentanților F.N.D.

Sub presiunea evenimentelor, forțele reacționare încearcă noi manevre creînd un nou guvern sub președinția lui Rădescu, dar și în acesta reprezentanții F.N.D. și-au menținut și chiar și-au consolidat pozițiile.

La începutul lunii februarie 1945, din inițiativa P.C.R., Frontul Plugarilor a lansat lozinca ocupării cu forța a pămînturilor moșierești de către țărani. În numai trei săptămîni împărțirea moșiilor a devenit un fenomen general.

În aceste zile de intensă activitate revoluționară, majoritatea intelectualității s-a alăturat forțelor democratice, cerînd demisia guvernului Rădescu. Tot acum, datorită activității partidului comunist desfășurate în rîndurile armatei, o parte din generalii și ofițerii superiori semnează o declarație în care condamnă planurile lui Rădescu de a folosi armata împotriva poporului.

În toată țara au loc manifestații, zilele guvernului Rădescu sînt numărate. Poporul vrea democrație, vrea să fie condus de proprii lui reprezentanți. La mitingul din 24 februarie 1945, organizat în București, participă peste 600 000 de oameni : muncitori, țărani, intelectuali, funcționari, militari. Într-un singur glas se cere formarea unui guvern al F.N.D. Generalul Rădescu își dă arama pe față, trimițînd asupra mulțimii subunități de jandarmi care deschid focul. Au căzut morți și răniți. Aveau să fie prin-

Gheorghe Suciu

Continuare în pag. a 7-a

Pentru Patrie, Pentru Partid, Pentru viitor!

Mîine, țara votează.

Mîine, poporul va păși în fața urnelor pentru a-i alege pe cei mai buni dintre cei buni, pe cei ce vor fi investiți cu marea încredere de a reprezenta cuvîntul și opțiunile obștei, de a se îngriji de buna desfășurare a activității sociale, edilitar-gospodărești a oamenilor muncii de la orașe și sate.

Mîine poporul își va desemna, prin vot liber și democratic, reprezentanții săi în Marea Adunare Națională, în Consiliile Populare, județene, municipale, orășenești și comunale.

După ce, de-a lungul multor săptămîni, oamenii muncii s-au pregătit să întîmpine cu noi realizări acest important eveniment social-politic ; după ce, în cadrul a mii de întîlniri, între candidați și alegători, s-a purtat un amplu și rodnic dialog asupra căilor prin care energiile și priceperea maselor pot fi mai bine fructificate spre binele națiunii, mîine, poporul va păși în fața urnelor, pentru a-și exprima, în fond, hotărîrea sa de a face totul pentru ca platforma cu care Frontul Unității Socialiste se prezintă în alegeri, izvorîtă din istoricele Documente ale Congresului al XI-lea, să devină realitate vie și nobilă a patriei.

Ne aflăm încă sub puternica impresie a vibrantei manifestări a unității și coeziunii întregului popor în jurul partidului, prilejuită de grandioasa adunare cetățenească, populară, care a avut loc joi, 6 martie, în Piața Republicii. Cei peste două sute de mii de oameni ai muncii, prezenți în piață, ca de altfel întregul popor care a urmărit, prin intermediul stațiilor de radio și televiziune, ampla cuvîntare a Secretarului General al Partidului, Președintele Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu, și-au exprimat, într-o unanimă solidaritate, profunda aderiune față de politica internă și externă a Partidului și Statului nostru hotărîrea de a-și pune întreaga capacitate de muncă și creație în slujba făuririi neabătute a societății socialiste multilateral dezvoltate a comunismului în România.

Cu acest înalt sentiment vor păși mîine în fața urnelor, dîndu-și votul lor candidaților Frontului Unității Socialiste, toți oamenii muncii de la orașe și sate — români, maghiari, germani și de alte naționalități — exprimîndu-și voința fierbinte de a întări prin votul de la 9 martie aderiunea unanimă la mărețul Program Comunist al Partidului.

Pentru oamenii de artă și cultură din România socialistă acest moment istoric al alegerilor este un prilej de adevărată mîndrie patriotică, cetățenească. Cu atît mai mult cu cît în întreaga perioadă de pregătire a democraticului scrutin electoral, la marele dialog al țării, au fost prezenți cu o participare remarcabilă zeci și sute de scriitori, care au citit din creația

Luceafărul

Continuare în pag. a 2-a

CETĂȚENI ȘI CETĂȚENE!

Votînd la 9 martie 1975 candidații Frontului Unității Socialiste, votați pentru viitorul luminos al patriei, vă manifestați hotărîrea de a munci cu întreaga energie și pricepere, cu entuziasm și devotament pentru înfăptuirea mărețului Program al Partidului Comunist Român de edificare a socialismului și comunismului pe pămîntul României!

(Din Manifestul Frontului Unității Socialiste)

Să ne dăm votul

Avem și datoria și menirea
Să ne alegem dintre noi aleșii
Acum cînd presimțindu-și împlinirea
La timpla țării, înfloresc cireșii.

Înșiruiți în noi ca niște ramuri
Să ne dăm votul, cum ne dăm sărutul
Pe purpura eroicelor flamuri
Cu care ne începe, începutul.

Cu-ncrederea matură și deplină
A frunților trecute prin zăpadă
Să ne dăm votul cum am da lumină,
Din ochii noștri, altor ochi, să vadă.

Avem onoarea deci, și datoria
De a ne spune, printr-un vot cuvîntul –
Ca fii născuți în România,
Ca oameni ce-și iubesc pămîntul.

Ștefan Dincă

GÎNDURI PENTRU SĂRBĂTOAREA VOTULUI

Izbînda omului

Am votat întîia oară la sfîrșitul unei campanii electorale în care, activist voluntar, străbătusem sate din nordul Ardealului, învățîndu-i pe alții cum se votează. Eram foarte tînăr pe atunci și oamenii aceia la care, acolo în apropierea Tîrlișului, se ajungea anevoie, mă ascultau cu un interes atît de sincer încît îmi pierea pînă și fiența de a le explica un lucru pe care eu nu-l făcusem niciodată. Toate satele, parcă anume, erau cocoțate pe dealuri. Casele ciorchine în jurul înălțimilor conice dădeau impresia că sînt casele pe acoperișul lumii. Țin minte, că în timpul unei discuții cu cîțiva țărani, cineva, pe neașteptate, a zis : „Uite, de colo-i Răbreanu". Și mi-a arătat către ciorchinele de case de pe muntele vecin. Adică de votat nu prea știau ei cum se votează și, cîte unii, nici de ce se votează, dar că „Răbreanu" e de acolo și-i al lor știau.

Ziua alegerilor m-a prins în unul din satele acelea. Ploua îndesat și pămîntul se înnegrise de glod. Au venit la vot țăranii și după rezultate, au votat cum mi s-a părut că au de gînd, deși în afara exclamației că „Răbreanu" era de la ei nu-mi amintesc să fi luat cunoștință deschisă de atitudinea lor față de candidații propuși. Am votat și eu cu ei împreună. Candidații propuși au ieșit și, pe unii, în anul următor, i-am cunoscut ca pe niște oameni de ispravă. Era și cel cu „Răbreanu" ales deputat.

Nu vreau să insist, arătîndu-vă cum mi-au apărut satele acelea peste douăzeci de ani, în alt început de primăvară. Deputații de atunci și alții care le urmaseră făcuseră lucru bun și cu ulița principală și cu lumina electrică, și cu două școli albe, înfipte în streașina dealului. Desigur, vor mai fi fost și multe altele. După cum va fi rămas cîte ceva și pentru deputații de anul acesta. Ce pot să spun e că, în imaginația mea, lucrurile pe care le-am văzut, ca faptă a lor și a satelor, le-am pus în legătură cu ideea că acela și-l revendica simplu pe „Răbreanu". Ori unul care privea problema astfel nu se putea să nu facă ceva pentru obștea lui. M-am gîndit la asta cred că ori de cîte ori m-am aflat printre oamenii care-și așteptau rîndul la vot. Probabil și mîine am să-mi aduc aminte de țăranul cu barba hîrsută.

Am să mă gîndesc la el ca la un înaintaș care a isprăvit ceva așa cum se gîndea atunci tot satul la izbînda omului lor fost cîndva în casa de pe deal. Ceea ce, în multe feluri, ca alegător în ziua de mîine a țării, mă obligă.

Platon Pardău

Pretutindeni, Țara

Chiar dacă pășesc, mulțumit și plin de importanța acestui timp, chiar dacă pășesc printre blocuri și „spații verzi", printre tramvaie și autoturisme, printre supraetajate și vaste magazine, gîndul meu cel mai curat se îndreaptă către oamenii mării. Pentru că și eu, deși nu sînt, mă simt al mării. Curat, înalt, înfiorat de necuprinsa-i frumusețe.

Aș fi vrut să fiu un simplu matelot care să desfășoare peste oceane tricolorul țării. M-am oprit însă într-un oraș atît de mare încît, pentru a-i atinge marginile îți trebuie cel puțin o viață de om. Și nu văd cum, în care altă viață voi mai putea fi un simplu matelot.

În fața unei atît de esențiale întrebări, gîndul meu cel mai curat se îndreaptă către oamenii mării. Către cei pe care i-am cunoscut, către cei despre care am auzit vorbindu-se ; către toți cei a căror viață se revarsă, în cadențe de val, în tumult de maree, în infinita viață a acestui pămînt carpatin.

Chiar dacă pășesc, mulțumit că pot păși liber prin mulțimea de străzi și bulevarde, din cuta cea mai de taină a sufletului simt cum răbufnește, seducător prin frumusețea-i unică, impresionant prin invincibila-i forță, suflul oceanului. Iar atunci cînd sentimentul apei devine mai cuceritor chiar decît

Pavel Perfil

Continuare în pag. a 8-a

TÎNĂR ÎN AGORA

Cinstea de a decide

Pentru un tînăr scriitor peisajul politic al acestor zile de sărbătoare se dovedește demn de o atenție corespondentă cu studiul temeinic și deosebit de fructificant al unui model de structură și de personalitate. Relația care interesează în gradul cel mai înalt este dată de forța încrederii, de mecanismul fin al investiturii, căci nu poate fi vorba doar de o simplă opțiune, consumată fie chiar cu conștiința deplinei responsabilități civice. O intensă participare afectivă, aș zice un florilegiu al convingerilor în reprezentantul tău în forum, devine această înaltă cinste de a decide.

Ziarele, radioul, televiziunea — fidele oglinzi ale tumultosului flux sub care realitatea vieții ni se prezintă — aduc în prim plan chipul celor mai buni, depozitari și sublimatori a ceea ce ființa și crezul au mai de preț. Și mă întreb atunci : cine sînt eu ? Ce lumină trimitem noi spre lumina lor ? Cîtă limpezime de conștiință cuprinde viața și angajamentul acelor oameni în care vom investi întreaga speranță ? Cum sînt modelele opțiunii noastre și cum apărem noi în raport cu ele ? Ce spațiu a mai rămas în culorile vieții fiecăruia dintre noi neacoperit încă în văpaie ?

Modelele la care ne raportăm sînt, de aceea, modele de studiu profund, temeinic pentru un tînăr care, descinzînd din realitatea proaspătă, cu tolba plină de impresii reportericești, are de acum ambiția să se fixeze cu mai fecundă stăruință asupra resorturilor intime ale celor văzute și cunoscute direct, la fața locului, pe viu. Mi se pare astfel că distanța de la consemnarea imediată la compoziția de amplă respirație poate fi privită ca o relație între noi, chemații la vot, și aceia al căror nume se constituie în termen de referință. Investim în reprezentanții poporului țăria noastră care adunată cu a lor se transformă în forța unui destin colectiv. De la impresia frustră la configurația rotundă, complexă, a ceea ce noi ne propunem este tocmai spațiul în care un roman s-ar putea constitui pe tema opțiunii, desfășurat într-un perimetru al activismului ardent, repede concretizat în fapte, verificabil deci, în nici un fel abscons ori subtilizat printr-o sterilă metafizică.

Cu ani în urmă votam pentru întîia oară cu febrilitatea stărilor de început, realizînd abia apoi valoarea, gestului meu. Mă îndrept acum spre urne cu altă frunte, aceea pe care generația tînără din România și-a înălțat-o în răstimpul ultimelor trei congrese. Aceasta înseamnă luciditate, și mai înseamnă credința că, întru destinul de mai bine al țării, tinerii caută să se știe implicați, să li se audă vocea pentru că glasul tinereții lor este însuși glasul fără-de-moarte al patriei. În modelele de acum un tînăr scriitor se cuvine de aceea să aprindă toate torțele veacurilor de mîine.

Ion Lazăr

ÎN ACEST NUMĂR

● ECOURI LA MASA ROTUNDĂ - **PROZA ÎNTRE ORIGINALITATE ȘI MIMETISM** SEMNATE DE NICOLAE DAMIAN, IULIAN NEACȘU, ARTUR SILVESTRI, SORIN TITEL, NICOLAE VELEA ● **MÎINE ȚARA VOTEAZĂ !** ● FRAGMENTE CRITICE DE EUGEN SIMION ● ATELIER LITERAR DE GEO DUMITRESCU ● SPORT DE ADRIAN PĂUNESCU

cronica literară

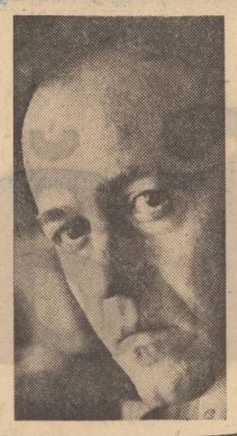

A.I. Zăinescu: Grădinile ascunse

Deși la A. I. Zăinescu era înverdată încă din volumele anterioare voința de a nu intra în serii o poezie de puternică amprentă proprie ne oferă acest al patrulea volum al său Grădinile ascunse. În ultima sa carte triumfă un program poetic personal, cu atît mai stimabil cu cît este mai puțin facil. Frecvența cuvîntului aspru a fost deja subliniată în comentariile dedicate Grădinilor ascunse. Asprimea, severitatea disciplinei poetice caracterizează programul autoimpus. Poeziile, versurile dau impresia unei mari dificultăți invinse, al unui refuz deliberat al gratuității. Pentru A. I. Zăinescu „corul muzelor" este „fulger prin piatra crudă", iar deviza actului său literar este : „Să ne alegem fiecare piatra și s-o arăm !" Versurile lui A. I. Zăinescu n-au decît foarte rar moliciunea pinzeturilor fine și de aceea cîtăm pentru caracterul lor de excepție astfel de rînduri : „O, ce frumos ! / Din nori copacii se dau jos / Și e o pură înflorire, albă, / Albă din creștet pînă-n talpă". Astfel de versuri sau altele : „Și o bunică mică, mică, / Mică de tot cît o furnică" sînt repede reprimate ca o ispită, pentru ca poetul să rămînă încarcerat, prin proprie voință, în limitele unei maniere care pare înrudită cu a cioplitorilor în piatră.

Asprimii interioare îi corespunde una exterioară. Poetul n-a făcut decît să caute haina cea mai potrivită sensibilității și viziunii sale. Severitatea, răceala versului caută să dea chip unui sentiment dramatic al vieții. Mari tensiuni în conflict procură substanța poeziilor lui și dacă o notă elegiacă de recentă apariție n-ar fi atît de bine reprezentată în acest volum am zice fără rezerve că poeziei lui îi corespund categoriile tranșantului, dramaticului, crispantului etc.

Poezie a unei aspre recluziuni ea nu este însă lipsită de o temperatură bine stăpînită însă. Dincolo de granițele pietrei, asprului, spinului și scrumului se află „grădinile ascunse", ale mătăsii, fragedului, florii și rouăi. „Duceam pe umeri ultimele poveri. / Și le-ngropam într-un țărm alb de gheață, / Ni se-nfigeau stelele-n ochi ca niște cleși, / soldați păreau spălîndu-ne pe față. // Și ca soldații-n marș, visam la nesfîrșit, / O, urmele-mi vuiau răni pe zăpadă ! / În arme-auzu-mi bubuia cumplit, / Tăceam de probă-n lungă canonadă. / / Mi se-aprindeau de scrum, pleoapele prin văi, / Putregăiau în bandaje reci de iarbă / Și rămăsesem singur, totuși, prin odăi / Afară-ascuns de o lumină slabă." Poezia citată are un titlu definitoriu, Vis aspru și documentează convingător regimul de predilecție al liricii lui A.I. Zăinescu. Totodată e de observat că acest mod poetic care întoarce spatele programatic fluidității lirice, sonorităților poetice e amenințat de descărnare și de ieșire din spațiul poeziei prin forțarea unui lexic exclusivist sau a unor imperecheri nepotrivite de cuvinte. Nu o dată avem sentimentul că autorul silește limba cu o îndîrjire neascunsă față de strălucirea ei. A.I. Zăinescu își permite într-un anume sens să sfideze chiar poezia, gest de trufie și mare încordare programatică, iar poziția sa nu este lipsită de riscuri. Cu atît mai mari sînt satisfacțiile cînd în ciuda acestui refuz care răpește versurilor seducția, poetul răzbește în spații de inspirată rostire. „Fără sfîrșit mi se va aprinde / Singele prin tot ce-am uitat. / Va începe — o vînătoare fragedă, / Voi alerga după mine mult timp, / După mirosul stelelor prin iarbă, / Spre iarba de deasupra-ngîndurat." (Vînătoare fragedă)

A. I. Zăinescu e un mare patetic cenzurat și poezia lui este, nu o dată, o poezie a elanurilor interzise de severitatea unei discipline neascunse. Nostalgia grădinilor, „grădinile ascunse", exprimă tocmai starea de aspirație împiedicată : „Iubeam o foarte tînără grădină-n vis, / Mereu pe ziduri, paznicii, clepsidre..." Poezia lui A.I. Zăinescu pare de multe ori că încearcă să încremenească într-o formulă frigidă o materie vibrînd de căldură. Efortul acesta artistic, atît de contradictoriu în condiția lui de bază constituie poate aspectul cel mai notabil al meșteșugului, lui A. I. Zăinescu, pecetea ei de singularitate. Dintr-o prea mare prețuire a sentimentului poetul creează o formulă antisentimentală. Dacă prin opoziție la estetica frumosului s-a creat una a urîtului, în cazul nostru, deși anume expresii („eczeme dè lotuși care ard", „roiuri de muște zdrențe ale unui vînt aspru") trimit către estetica urîtului, prin opoziție cu estetica diafanului se încearcă o estetică a durității. Riscurile ei le-am numit mai înainte și ele sînt subînțelese și inevitabile. Cu atît mai interesant este însă că poetul n-a renunțat ci s-a păstrat în propria formulă cu toate neajunsurile ce-l amenință. Trebuie să spunem că A.I. Zăinescu nu e cu totul singur pe acest drum. Poezia lui mai oferă încă numeroase asemănări, cu cea a lui Ion Gheorghe, de care o leagă marea pasiune pentru mitica orizontului rustic. Unele versuri din Grădinile ascunse par a fi scrise de mîna care a semnat Megalitice : „Cu o îndoială pururi se aseamănă șarpele. / Iese prin crăpăturile norilor la suprafață / Și ne tîrăște el printre ruine, / Crapă la vederea lui sinii fecioarelor / Și se topesc de gheață fulgerele." (Șarpele). Mult mai personal este poetul scriind despre „nebuloasa țăranului" versuri ca acestea : „Prin nebuloasa țăranului cînd mă plimbam / Și ascultam vîrtătul vînt-cap de taur. / Niște povești la gura taurilor, blînd, / Cu iarbă și cîmpuri de aur. / / Și se făcea că prin ceruri copitele / Taurilor negre-nfloresc, ca niște ruguri, / Se făcea că prin tauri țăranii văd / Și dorm într-o catedrală cu pluguri", (într-o dimineață). A.I. Zăinescu este totuși, credem, prea sedus de emulul său și poezia sa „țărănească" va mai avea de suferit de pe urma intipăririlor primite dinspre poezia lui Ion Gheorghe. De altfel reușitele volumului nu sînt date de „poezia țărănească" ci de cele de altă inspirație. Un corb în mijlocul zăpezii uitat este poate reușita majoră a volumului. „Bătrîn, abia își mai aduce-aminte stincile. / Păduri ce stăpînise dintr-un stei, / Călca pe blănuri lungi de cîrtiță și miei, / Din fulgere-și trăgea singele. // El absolut tăriilor ochean, / Prin el se uitau peștii în năvoade, / În scoici rotundă perla ce le roade, / Nisipul în popoare de mărgean. // Templele mării brusc scăldate-n rouă / Și despicind asemenea lui sori, / Prin el fosforescente, verzi ninsori, / Piatra rodind cele mai albe ouă. // De toți hulit, el străbătînd prin toți, / Iubit de ger doar și de mișcare, / Se-așează pe un ram în fiecare / Cum spița în virtejul unei roți // Și iată-l, iată-i aripile-acum, pustii, // Cum șade, trist, o urnă pare. / Pare un rece semn de întrebare / Pus la căpătîiul lumii, în cîmpii."

Elegia, desfășurare fățișă a sentimentului, nu părea a intra vreodată în atenția poetului atras de duritățile bazaltice. Surpriza volumului sînt însă elegiile lui scrise într-o limbă mai puțin voit crispată, mai fluidă, mai umane, concluziv vorbind, decît asprele încăierări de vorbe și imagini din celelalte. „Nu-mi mai spune ora din pădure, verde, / Ceasul cu cuc, lumini spre a trezi. / Mîna mea e palidă și-ncearcă / N-o mai spune, frunza ca să-l certe, // Tace și auzul meu e gri. / / L-au cotropit armatele de carii / Ferestruindu-i reci în scoarță colivii / Și-au prins în ele robi — Ceasornicarii — / Pe ghionoaia pasăre care-i toca de vii. // Nu-mi spune ora din pădure, verde, / N-o mai spune frunza ca să-l certe, / Tace și auzul meu e gri." (Elegie la un ceas cu cuc).

Grădinile ascunse ni-l arată pe autorul lor așa cum îl știam și din celelalte volume, încordat, subordonat unui program singular și sfidător, dar totodată într-un stadiu de clarificare și cristalizare superior. O continuă insatisfacție de sine agită subteran poezia lui A.I. Zăinescu și în această stare de perpetuă neliniște se află și garanția că poetul nu se va opri la cuceririle de acum. Pînă atunci Grădinile ascunse ne arată în A.I. Zăinescu pe poetul adevărat.

M. Ungheanu

viața cărților

poezie

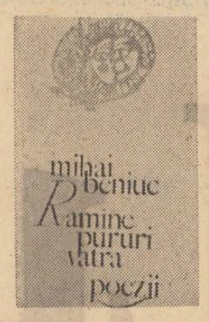

Poezie și conștiință

Cu destule temeiuri acest volum *) poate fi înseriat — fără grijă dar și fără posibilitatea de a remarca lucruri noi, nici în planul ideatic, nici în cel al tehnicii poetice — liricii angajate, cetățenești, patriotice, a lui Mihai Beniuc, suitei deschise în urmă cu aproape trei decenii de **Un om așteaptă răsăritul.**

Rămînind însă numai la acest aspect, aproape formal, al poeziilor din **Rămîne pururi vatra**, ar însemna să deturnăm fără nici un folos mesajul vocii lirice din acest volum. Căci, poezia de aici mi se pare a se adăuga mai degrabă și mai profund secțiunii elegiace a liricii lui Mihai Beniuc. Bineînțeles, așa cum și-a apropiat întotdeauna „viforosul" poet ardelean elegia. Adică, nu de puține ori, chiar datele fundamentale ale elegiei au fost schimbate. Melancoliei i-a luat locul o anume visare patetic-lucidă, regretului i s-a substituit o voinicie, uneori brutală, durerea s-a văzut drapată de un optimism neașteptat, jalea ori nostalgia s-au transformat într-o energică și continuă replică dată de poet scurgerii implacabile a timpului. Fiindcă așa cum a făcut-o de-a lungul întregii sale poezii, și de această dată, poetul nu vede din ce în ce mai apropiata sa trecere în neființă drept un abandon, ci ca pe o reintegrare în natură, conform cunoscutei idei că în fiecare moarte se află simburele vieții, așa cum în orice naștere se află spectrul morții („E-n orice **imn al morții psalmul vieții / E-n orice noapte miezul dimineții — / Cîntați poeți ai morții și ai nopții**"), ca o revenire lină, firească, lipsită de crispare în marele anonimat cosmic de unde a apărut („**Și urme n-aș vrea drumul să mi-l sape / Nici cît stîrnește vîntu-n mers pe ape. / Pornii dintr-o uitare și mi-i dor / În lungul ei noian să mă strecor**"). Simțindu-se, cum ne-o spune și o repetă deseori, la ceasul bilanțurilor, poetul nu se mai precipită decît rareori — și asta mai mult dintr-un automatism, ca un tic — ci alternează muzica discretă dar clară și dureroasă a trecerii („**E-așa frumos un recviem, un cînt / De jale subt un cer senin și rece, / Cînd simți cum intră viața sub pămînt, / Că-i umbră tot, cenușă — totul trece...**" cu gesturi de mare vitalitate („**Cu dragostea mea ca o cange / Zvîrlită-n trupuri de balenă, / Vă pescuiesc ghețari ai vremii / Și vă tîrăsc pe toți la soare. / Topiți-vă și curgeți**"). Sigur, nu totul plutește într-o mare seninătate. Mihai Beniuc este încă un poet polemic, uneori în luptă cu date biografice mărunte, și, cu ori fără voia sa, unele poezii au tonul unei mărunte **replici.** Orgolios, poetul își vede propria-i resemnare asemeni celei a stejarului, care nu așteaptă, nu merită o moarte oarecare : „**M-am resemnat ca un stejar ce-așteaptă / Săgeata-fulger, luminoasă dreaptă !**".

Aflat în dialog cu sine însuși, poetul cetățean Mihai Beniuc se întreabă ce a făcut pentru Cetate, pentru Țară. **Nimic deosebit,** răspunde. Și pentru faptul că și-a iubit țara și a cîntat-o așa cum a știut, cum a putut, poetul crede că a fost răsplătit pe deplin („**Dar pentru atîta doar că te-am iubit, / Am fost, socot, prea darnic răsplătit**" ori „**Atît am fost ! O frunză căzătoare / Din veșnicul tău arbor ce nu moare. / Puteai și fără mine să respiri / Și de frumusețea zării să te miri. // Iar de-am înmugurit și eu ca frunză, / Vr-o pasăre sub mine să s-ascundă / De ploaie ori de vînt, e că știam / Că de la tine rostul ăsta-i am. // Nu ! Patrie, tu nu ne ești datoare, — / Noi ne-nălzim sub darnicul tău soare**"). Cu aceeași modestie, poetul nu se vede comparabil nici cu marii săi confrați („**Au fost-naintea mea mai mari ca mine : / Arghezi, Blaga, Barbu, încă cine ? / Cu ei nu mă măsor și ucenic / Al tuturora poate sînt un pic**") nici cu viitorul mare poet de mîine („**Nu pot eu de toate să dau sama, / Altul vine mai chemat ca mine / Căruia nici să-i desleg cătalma / Nu mi-i dat și nu mi se cuvine**"). Dacă speră la perenitatea numelui său, o face la gîndul că „**Dar comunist, ori ce va să zică, / Am fost mereu, și unul fără frică**". Poetul simte că și-a făcut datoria față de țară optînd nu pentru o poezie sieși suficientă, ci pentru una strîns legată de oamenii și faptele acestor ultime trei decenii : „**Doar atîta spun că trei decenii / Sînt un prag spre noile milenii. / Eu m-aplec adînc pe-aceste trepte / Pentru rînduiala vieții drepte, / Pentru rînduiala vieții drepte**".

Bineînțeles, Mihai Beniuc nu este un simplu „toboșar al timpurilor noi", și faptul că unele din poeziile antologice ale acestui volum aparțin liricii sale elegiace (**Floarea reginei, Toba**) ori celei de meditație asupra destinului artistului („**Cu cîntul meu pe cine vreau să-ncînt ?**") o dovedește o dată în plus.

Dorin Tudoran

*) **Rămîne pururi vatra** — poezii, Editura Albatros.

proză

Un roman liric

Într-un stil ce îmbină maniera familiară de exprimare cu aglomerarea unor nenumărate observații adiacente firului narativ principal, Vasile Băran, urmărește în romanul de față *), eșecul sentimental al unui bărbat de patruzeci de ani. Cartea este construită folosindu-se formula modernă a alternării planului prezent cu acela al rememorărilor. Urmărind evoluția personajelor (ce se desfășoară pe parcursul unei zile și a unei nopți), aflăm concomitent evenimente petrecute de mult. Trama **Cascadei** este relativ simplă : cu zece ani în urmă Ștefan Carastan (care exercită în București o profesie legată de prospecțiunile geologice) se afla, minat de specificul preocupărilor sale, la Ciocada, localitate montană. Aici el cunoaște pe sculptorul Orvas, pe soția acestuia, Marta și pe sora Martei, o tînără ce tocmai a terminat studiile medii, Irina. Ștefan se îndrăgostește de Irina, o cere în căsătorie. Pe de altă parte, Marta se îndrăgostește de el. În cele din urmă, se dovedește că iubirea lui Ștefan pentru Irina fusese simulată. El pleacă și nu mai revine, deși promisese că o va face. După zece ani, obosit și bîntuit de incertitudini, el se reîntoarce la Ciocada, cultivînd speranța himerică a unei reluări a legăturilor din punctul unde fuseseră întrerupte de mult. Desigur (și aici Vasile Băran recurge la o temă romanescă foarte frecventată de literatura romantică) vremea nu poate fi întoarsă : Irina a devenit între timp mama maturizată a unor gemeni, și acostată cu mare emoție de către Ștefan Carastan, nici măcar nu-l recunoaște. Pasiunea Martei s-a păstrat însă intactă și spre sfîrșitul romanului are loc o scenă a iubirii împărtășite. Lucrurile nu mai au însă parfumul tinereții. Ștefan, în versatilitatea lui funciară, acceptă rapid noua relație, dar concomitent se poartă ca un laș, plecînd din nou, intempestiv. Peste toate aceste frămîntări sterile și lipsite de profunzime, sculptorul Orvas (singura figură dintre personajele principale care are o existență autentică în roman) trăiește imperturbabil arta sa. Apariția lui este bine surprinsă de către prozator, chiar dacă unele dintre considerațiile care sînt propuse pe marginea actului de creație în sculptură sînt naive.

Deși prezintă evenimente care au o coerență a lor în ordinea realistă a lucrurilor, **Cascada** este mai degrabă un roman liric, ce caută să transpună în șirul unor întîmplări epice o stare de spirit, sau, mai precis, spus, o intuiție fundamentală. Această intuiție se referă la simțirea faptului că o existență umană nu poate fi convingătoare față de propria conștiință decît dacă șirul acțiunilor vieții poartă o amprentă de autenticitate. Întîmplările prin care trece Ștefan Carastan tocmai ideea aceasta o ilustrează : după o minciună rostită la treizeci de ani sub imperiul cine știe cărei conjuncturi, el continuă să trăiască fără să recunoască decis care sînt preferințele sale, pentru ca apoi, aflat în plină maturitate, atunci cînd individul are șansa optimă de a fi el însuși, să continue să se poarte indecis, fără personalitate, gata în orice clipă să înceapă o relație pentru care nu are chemare. În acest personaj prozatorul condamnă instabilitatea afectivă, ce este un semn al eșecului întregii personalități.

Lirismul la care ne refeream se poate decela și în maniera în care este scris romanul. Vasile Băran nu are propriu zis o disponibilitate epică, conflictul este oarecum naiv, după cum naive sînt și multe dintre caracterizările prin care personajele sînt aduse în scenă. Ceea ce dă valoare cărții este însă o ardoare lirică ce poate fi sesizată, un patetism ce condamnă și admiră. Nu întîmplător figura sculptorului Orvas este cea mai reușită din întreg romanul. Apariție oarecum mitică, absorbit total de arta sa, sculptorul întrunește admirația totală a autorului.

Sfîrșitul romanului, pedepsește (deasemenea liric) pentru vina neautenticității în propriile vieți și pentru (în cazul lui Orvas) totală ieșire din cîmpul vieții concrete. Este un final simbolic, ce intervine după fuga lui Ștefan și după senzația de bruscă îmbătrînire pe care o resimte infidela Marta : marea statuie la care lucra sculptorul și care era pe punctul de a fi terminată se prăbușește, simbolizînd eșecul unor existențe.

Voicu Bugariu

*) Vasile Băran, **Cascada**, Editura Cartea Românească, București 1974

critică

Pentru un sistem etic al valorilor

Un titlu care, sub aparența modestiei, presupune un țel ambițios: trecerea în revistă a celor mai importante atitudini teoretice referitoare la cultura modernă și conturarea, în ultimă instanță, a unei concepții sistematice proprii, pe care de altfel autorul o anunță simplu, încă de la început „integrarea etică a valorilor culturale, devansînd principiul autonomist, devenit pentru vremea noastră insuficient și caduc".

Teza fundamentală, în jurul căreia se organizează întreaga carte *), este aceea că „omul are ca mod specific de existență **individualitatea morală**". După ce sînt examinate conceptele de „libertate", „individualitate" și se stabilesc raporturile între „individualitate și limbaj" sau între „individual și irațional", autorul încearcă o definiție a conceptului mai sus amintit. Individualitatea este concepută ca un „sistem de tendințe și facultăți ale omului, liber de natură, moștenitor al culturii universale și creator al unei opere originale, ce tinde spre realizarea Idealului moral" (p. 43).

Este evidentă prezența ideii kantiene conform căreia legea morală este în oameni. Pentru a-și susține demonstrația, autorul consideră act de cultură întreaga activitate umană, delimitîndu-se de cei care consideră act de cultură ca o zonă privilegiată și autonomă în cadrul existenței. Între artist și cel care lucrează pămîntul ar exista din punct de vedere teleologic numai o diferență de cantitate și specific, amîndoi urmărind un scop moral. Opera de artă este expresia unei individualități intuitive, de fapt, tot o individualitate morală. Valoarea artistică și oricare altă valoare nu pot căpăta autonomie deplină. Ele sînt valori-mijloc într-un sistem în care oricare gest implică intrucîtva și orizontul moral. Se poate deci concepe un sistem etic al valorilor subsumate valorii-scop : **Valoarea morală.**

Autorul afirmă necesitatea unui astfel de sistem și demonstrează posibilitatea lui. Nu sînt neglijate manifestările umane care contrazic sau sînt în afara sensului moral. Ele nu vor fi validate, așa cum nici nu au fost, ca valori, de către istorie.

Rostul conceptului de individualitate morală, rostul întregului sistem etic preconizat este acela de a trasa o cale de ieșire din criza care amenință acele domenii de activitate umană, întoarse spre ele însele și care uită adevăratul lor scop : Omul.

Lucrarea este împărțită în două mari secțiuni : demonstrația (urmată de un sintetic și remarcabil triptic concluziv) și delimitările propriu-zise, detaliate (revenire, de fapt, la etape ale demonstrației). Cele mai reușite pagini ale cărții sînt acelea dedicate creației literare (capitolul „Artă și literatură", fragmentele „Avangarda literară", și „lirismul modern și categoriile esteticii"). Lucrarea oscilează între ambițiile unui sistem teoretic riguros și facilitățile impuse de o operă de popularizare, bogată în exemple și explicații simplificatoare („Lev Tolstoi, bogat conte rus, sub presiunea conștiinței morale, satirizează pretutindeni, în opera sa, clasele suprapuse, mai mult, își împarte averea la țărani și în final fuge el însuși din mediul nobiliar, preferînd să moară în condiția mizeră a poporului"). Deși parcurge domenii variate ale creației culturale, singură literatura este bine reprezentată și pe terenul ei autorul se simte mai în larg. Ar fi fost preferabilă o organizare unitară a materialului, o distribuire mai clară a accentelor și o selectare mai riguroasă a citatelor (nu întotdeauna justificate în lanțul demonstrației, nu întotdeauna contribuții fundamentale în teoria culturii). Chiar în forma actuală, sugestia unei încadrări etice a valorilor este seducătoare și va declanșa, cu siguranță, discuții.

Lucian Hanu

*) Marian Vasile : „**Disocieri în teoria culturii și artei moderne**".

JURNAL DE POET

Vocația idealurilor patriotice

O generație puternică de ardeleni, toți cu studii solide în Europa, s-a afirmat în ultima decadă dinaintea prăbușirii imperiului austro-ungar și mai apoi în toate domeniile : în științe Vuia și apoi Vlaicu, în poezie Goga și apoi Blaga, în istorie și pedagogie, Ioan Lupaș și Onisifor Ghibu, în drept Petru Groza și alții care alături de frații lor de peste munți, Iorga, Pârvan, Titulescu, Rebreanu și Sadoveanu și alții au continuat tradiția unui Șincai sau Bălcescu sau Eminescu și au fost acele mari personalități dinamice și generoase care au avut un cuvînt greu de spus la făurirea României moderne întregi care trebuia să se reafirme în noua Europă de state libere naționale.

În acest elan creator patriotic se afirmă fiul de moți la origine Petru Groza al cărui moș doarme lîngă gorunul lui Horia, ca un jurist de primă mînă cu studii solide în Germania și-n alte mari universități europene, provenind dintr-un mediu organic istoric al poporului nostru continuînd lupta seculară a înaintașilor săi revoluționari Horia și Iancu, spre propășirea și afirmarea drepturilor istorice ale poporului român, popor de oameni harnici, ctitorii tuturor instituțiilor păstrătoare de ființă organică ce ne-au durat în aceste locuri de-a lungul mileniilor. Petru Groza se ridică în numele acestui popor vechi, încercînd să-l unească în cuget și simțire și acțiune sub facla idealului național a poporului român și în acest sens în deceniul al patrulea lîngă gorunul lui Horia pune piatra de temei Frontului plugarilor după care va trece în fruntea primului guvern democratic postbelic.

A fost un noroc istoric că în fruntea guvernului pentru anii grei de refacere a României, cînd Partidul Comunist, după eliberare, a început activitatea în legalitate, a apărut acest om de cultură și rară modestie, legat de popor, de toate instituțiile organice ale națiunii cărora le-a înțeles rostul și necesitatea în cadrul noilor relații sociale.

Acum, într-o vestită cuvîntare a lui, reluînd afirmația lui Miron Costin, Petru Groza va cere națiunii, tuturor cărturarilor și cetățenilor chibzuință și înțeleaptă aderare la noua realitate istorică a patriei, privind noile relații sociale, să-și aplice geniul creator întru făurirea unei democrații populare, pe pămîntul României, păstrînd toate cîștigurile spirituale și naționale dobîndite de poporul român din milenara-i viețuire, fără zguduiri și lupte interne, evitînd distrugerile.

Citite [1]) după un bun sfert de veac de cînd au fost rostite chibzuitele cuvîntări ale acestui mare patriot și-au păstrat suflul de dreptate și înțeleciune istorică ce au conlucrat în firea democratică a omului de drept și bine angajat cu toată ființa spre binele țării.

Vorbind tinerimii din Sălaj, muncitorilor sau armatei, miniștrilor săi sau răspunzînd ziariștilor străini la întrebările politice ale vremii, adresîndu-se clerului, Petru Groza va fi un om drept și fraza lui sinceră și adîncă ca un timbru cald și așezat și viguros de țăran transilvan cu experiență istorică exemplară, trecut prin cea mai înaltă școală, anume logica dreptului omului moral și cinstit la viețuire în sînul unei patrii alături de părinții, eroii și martirii slăvitului său trecut în nădăjduirea unui viitor luminos, ctitorit prin truda și răbdarea unui prezent ce-și înțelege datoriile și necesitățile istorice.

Îl văd într-o fotografie în casa lui cu Nicolae Iorga alături între cei cinci copii pe care i-a avut, pe acest minunat om, la masa căruia se mînca precum în casele țăranilor într-un singur blid, un singur fel de mîncare, omagiu ce i-l aduc amintindu-mi, copil fiind, de carnețelele Frontului Plugarilor răspîndite prin satele Transilvane prin martie 1945 cu un steag tricolor în colțul stîngă sus, din carton gălbui care purtau semnătura fermă a lui Petru Groza.

Ioan Alexandru

[1]). **Dr. Petru Groza — Texte alese — Ed. Politică — 1973. Cuvînt înainte, George Ivașcu.**

Pentru Patrie, Pentru Partid, Pentru viitor!

Urmare din pag. 1

lor angajată, militantă, au luat cunoștință pe viu de ceea ce gîndește și face țara. Neîndoios, paginile de literatură ce se vor scrie de acum înainte, vor fi pozitiv fertilizate de această experiență civică, de faptele de muncă și viață pe care, cu sinceritate și încredere, oamenii le-au împărtășit celor înzestrați cu harul nobil al scrisului.

Iată de ce și pentru creatori cuvintele înflăcărate pe care Secretarul General al Partidului le-a adresat țării de la tribuna măreței adunări populare — desfășurată în mod simbolic în chiar ziua cînd se împlineau trei decenii de la instaurarea primului guvern democratic din istoria țării — află ecouri profunde, dătătoare de puternice satisfacții patriotice.

„Votul pe care îl veți da, dragi tovarăși și prieteni, candidaților Frontului Unității Socialiste — spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu — **va fi votul pentru bunăstarea și înflorirea patriei, pentru dezvoltarea liberă și independentă a României Socialiste. Fiecare cetățean va vota pentru o viață proprie tot mai îmbelșugată, tot mai fericită, pentru bunăstarea și fericirea generală a întregului popor".**

Mîine țara va vota. În conștiința fiecărui cetățean care se va prezenta la vot, se află, este o certitudine, întipărite adînc aceste cuvinte-standard, aceste îndemnuri care ne exprimă gîndirea, cutezanța, aspirația neabătută de a face din România o țară mereu mai luminoasă, mai înfloritoare.

Mîine țara va vota.

Mîine poporul va vota pentru Patrie, pentru Partid, pentru un viitor de certitudini.

prezențe

OMAGIUL POETULUI — CETĂȚEAN

Ieri, în preajma evenimentului de înaltă rezonanță politică de la 9 Martie, Muzeul literaturii române, în colaborare cu Uniunea Scriitorilor din R.S. România și revista „Luceafărul" a organizat la Casa memorială „Tudor Arghezi" de la Mărțișor o șezătoare omagială dedicată personalității lui Tudor Arghezi care a fost, înainte de eliberare, delegat al locuitorilor din mahalaua Cărămidari, iar în anii de după eliberare deputat în Marea Adunare Națională.

Cu acest prilej, a fost evocată activitatea pe care a desfășurat-o poetul „Cîntării Omului", pentru apărarea și susținerea drepturilor cetățenești precum și lupta pentru satisfacerea revendicărilor locuitorilor din mahalaua Cărămidari de odinioară.

Au participat : acad. Șerban Cioculescu, Radu Boureanu, Ion Bănuță, Radu Cârneci, Nicolae Dragoș, Gheorghe Pituț, Doina Sălăjan.

proza între originalitate și mimetism

Între schiță și fragmente de roman

A existat, și nu cu multă vreme în urmă, prejudecata schiței, iar astăzi există prejudecata romanului. Au fost dintotdeauna scriitori care au început prin a scrie schițe, povestiri, nuvele și au sfîrșit prin a scrie și romane, alături de scriitori care au scris numai schițe, povestiri, nuvele, ori numai romane. Astăzi, din punctul de vedere al unora, ar trebui să se scrie numai romane, lăsînd celelalte genuri pe seama adolescenților. Nu am să mă întreb de ce și nici nu mă voi întreba în ce măsură critica poate semăna, într-un anumit moment, cel puțin proză, cu o ecluză, deși multe romane proaste s-ar datora tocmai acestei inadecvări la gen a autorilor care s-au lăsat desemnați cu ușurință, din prea multe motive, „romancieri" ilustrîndu-se mai ales cu fragmentele de roman apărute atît în presa literară, cît și în propriile lor „romane". Ce pretenții poți avea de la un tenor pus de alții sau voluntar dispus să cînte în **Ivan cel Groaznic**, pur și simplu nu ar fi vorba de altceva decît de o inadecvare a vocii la rol, de aceea întrebarea care i se pune unui prozator de la 20 de ani în sus : cîte romane ai scris ? mi se pare, uneori, de-a dreptul răzbilă. Inadecvarea la gen (nu numai la roman) provoacă în mod sigur și mimetismul și lipsa de originalitate și lipsa de structurare ș.a., puse în discuție cu o îndreptățită incisivitate de participanții la „masa rotundă" a **Luceafărului**. Aceasta, bineînțeles, cînd luăm în discuție autorii de bună credință care s-au înșelat sau au fost înșelați de preferința ultimă a criticii. Ceilalți sînt impostori și, înainte de a fi discutați ei, ar trebui discutate editurile care le-au dat de pomană hîrtia și tiparul. Nu, nu vreau să se înțeleagă că aș fi împotriva romanului (e și adevărat, nu am publicat un roman pînă acum), dimpotrivă, mi se pare că a scrie un roman este pentru mine ceva deosebit de greu, așa cum cred că pentru un romancier „pur" scrierea unei schițe i-ar fi hotărîtoare. (Ideea a fost formulată și altfel). Cred numai că înainte de toate trebuie să știi **cînd** scrii, **ce** scrii, **cum** scrii și **cît** scrii. Care să fie timpul verbului din prima frază ? A fost, este sau va fi ? Scrii ce ai văzut sau au văzut alții (te documentezi), ieri, ce vezi astăzi sau ce crezi că vei vedea mîine ? Scrii iubind limba și pe cei care s-au chinuit înaintea ta, iubind-o, s-o mlădieze sau nu-ți pasă de ea ? Scrii cum cade o frunză într-o zi, pe o pagină sau cum cade ea, în fiecare zi pe sute de pagini ? Acestea nu sînt întrebări pe care le pun eu altora înainte de a mi le fi pus mie și nici nu presupun doar un singur răspuns la fiecare. Numai că răspundem și pentru, nu numai prin cărțile pe care le tipărim, chiar dacă unora le place să creadă că ultima le face uitate pe celelalte. Această răspundere este imensă și trebuie să corespundă orgoliului cu care „îndrăznești" să speri că vei scrie o carte care să se alăture în rafturile propriei biblioteci operelor scriitorilor cu adevărat mari, români și străini. Actul răspunderii mi se pare a fi primul gest creator de maturitate, iar neasumarea lui o descalificare profesională, o înșelare grosolană a bunei credințe a tuturor celor care ne citesc. Depășind acest moment hotărîtor, pot să mă întreb **cînd, ce, cum** și **cît** scriem. **Cînd** : se observă în ultimii ani, odată cu proliferarea „romanului", predilecția autorilor pentru „a fost" compartiv cu „este", astfel spus, nu de puține ori, verbul „este" se folosește pentru a-l descoperi pe „a fost", procedeu clasic în romanul polițist (detectivul **este** pentru a descoperi ce a **fost**). Desigur (chiar dacă se abuzează de formulă cu sau fără talent) nu ar fi nimic supărător în asta dacă nu s-ar observa fără cine știe ce eforturi că autorii sînt interesați mai mult de anumite cărți care **au fost** (și pe care ei le respingă) și mai puțin de realitățile pe care acestea au vrut (sau au declarat că vor) să le exprime. Întoarcerea cliseului pe dos schimbă doar poziția din schema precedentă, de la plus se trece la minus și invers. Nemaivorbind de efortul minim de investigație și observație, redus la simpla lectură „în oglindă" a unui deșeu literar.

Ce : un alt aspect interesant este „arheologia" făcută de unii pentru descoperirea unor „urme" de acum... doi-trei-patru ani, plastic vorbind, ei își pun hîrletul pe umăr și sapă podeaua, găsind între scînduri ce pierduseră cu o zi înainte. Cuvier a fost silit să-și inventeze metoda pentru că obiectele curiozității sale trăiseră în afara ochilor lumii cu zeci de mii de ani înainte, dar ca să faci același lucru și la fel de complex pentru a desena un iepure de casă... Este folosită mai ales persoana I, chiar și atunci cînd autorul pune liniuță din zece în zece pagini, invocînd un fals dialog între două, trei eu-ri. Primul efect asupra cititorului este dezastruos : acesta refuză să-l însoțească pe autor în „arheologia" lui, neputînd nega că a trăit doi-trei ani înainte de a-i citi cartea.

În acest sens distanțele în timp, cît și documentările lui Marin Preda și Eugen Barbu sînt absolut impresionante și pot constitui adevărate lecții de muncă exemplară în documentarea cinstită a unei cărți.

Ar mai fi timiditatea cu care prozatorii folosesc astăzi verbul „este" atunci cînd nu scriu reportaje, încît uneori, citindu-le cărțile, îți vine să crezi că te afli în fața unui om îmbătat care îți spune : „eu am fost cu tine", în loc de „eu sînt cu tine".

Cum : astăzi se scrie mai mult, dar se scrie și discutabil. Nu poți să te consideri scriitor în afara limbii, în afara cuvîntului care este primul și singurul tău mod de a crea, așa cum un pictor, indiferent cum ar picta el, prost sau bine, n-ar putea s-o facă fără pensulă și culoare. Pentru scriitor pensula este știința de a scrie în limba lui ca oricare concetățean, iar culoarea dorința de a fi primul care să descopere într-un cuvînt, ori într-un șir de cuvinte altceva decît era știut. Proza românească este prin marii săi scriitori exemplară, a fost și este scrisă bine. Nu întîmplător cărțile care nu ne plac sînt scrise prost, în serie. Atît de prost, încît, de necaz, uneori e o adevărată plăcere să ghicești citind un început de pagină cum vor fi următoarele zece. Deși ne place să ni-i amintim ca înaintași pe Sadoveanu, pe Caragiale, Creangă, pe Istrati și să nu ne fie deloc indiferent cum scrie Eugen Barbu, N. Velea, Fănuș Neagu, uităm adesea că „ideile" (acolo unde ele sînt într-o carte, înainte de a le judeca, fiind ele bune sau rele, trebuie obligatoriu, conform convenției cu cititorul nostru, exprimate artistic. Se afirmă deseori că „mărturisirea", confesiunea (stilul confesiv !) personajului presupune neapărat discontinuitate, încălcarea gramaticii, tocmai pentru că tensionarea, emoția, starea... Fals. Dacă un prieten (și ce altceva este personajul pentru un cititor ?) vrea să-ți mărturisească, să ți se confeseze și vezi că se bîlbîie, că îngaimă cîte ceva din care nu înțelegi mai nimic, îi oferi un pahar cu apă și aștepți să se liniștească, eventual întrebîndu-l despre starea vremii. Nu, uneori ești îngrozit de neglijența cu care se scrie și cred că dacă nu ar exista corectorii, lucrurile ar sta și mai rău. Ar mai fi, în alt sens, influența (încă ?) a păsăniștilor care se tot fac (de la 1900 și) că uită că limba română a fost făcută înainte de toate la „țară" și-i pun pe țărani să vorbească aproape cu accent străin, cum ar mai fi și cei influențați de traducerile proaste, deformatoare, care creează autori ce scriu cum își închipuie ei că ar fi scris Faulkner, Fitzgerald, Dostoievski ș.a. Dar mai ales sînt destui cei care uită că există o limbă literară ridicată pînă la noi de cei dinaintea noastră și pe care noi avem, nu alții, inginerii, doctorii etc., datoria să o ridicăm și de acum încolo („...creșterea limbii românești...").

Cît : un prozator ar trebui să-și descopere singur măsura și să nu-și facă publice eșecurile.

Graba cu care își publică unii „romanele" poate fi suspectată de interese extraliterare și nu are decît un efect cel mult cantitativ (și acum ne întrebăm cum au putut unii să scrie 20—25 de romane, fără să putem da un titlu sau două din ele). Prozatorul, mai ales cel tînăr, cred eu, trebuie să reziste la succes și să-și înțeleagă propriile eșecuri, negîndindu-se decît la faptul că este singur răspunzător în fața lui și în fața celorlalți pentru carte. Această carte trebuie să-l exprime nu numai pe el și nu numai în primul rînd pe el, ci timpul și lumea în care a scris-o, viața care i-a îngăduit să trăiască alături de ceilalți.

Iulian Neacșu

Luciditate și transfigurare

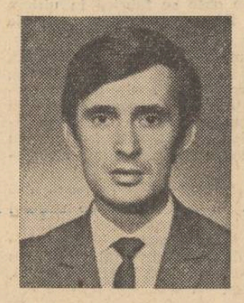

La sfîrșitul colocviul „Proza între originalitate și mimetism" (revista „Luceafărul" din 22 februarie a.c.), M. Ungheanu — permanent și subtil moderator al dezbaterilor — aprecia că, deși „nu avem nici pretenția nici ambiția de a fi formulat foarte clar problema prozei contemporane, cu atît mai mult cu cît din discuție au lipsit, cu unele excepții, marile exemple", concluzia este inevitabilă : „deficitul de originalitate a fost semnalat din toate părțile". În speranța că acest deficit, real de altfel, nu cunoaște o cotă exasperantă și că este un fapt cu caracter interimar, s-au degajat pregnant cîteva dintre motivele cardinale care au dus la acest impas.

A fost sesizată înlocuirea vechilor rețete cu altele atrăgînd după sine apariția în serie a unor volume nesemnificative, ajungîndu-se pînă acolo încît, alături de opere care au redescoperit în mod autentic dimensiunea socialului, manifestînd un sincer interes pentru istorie, s-au raliat altele, cu aceeași pretenție, fără a-și putea onora însă intenția. Această observație mi se pare a fi cea mai importantă și de aceea voi reveni asupra ei. S-a discutat îndeajuns despre mimetism, despre tratarea inadecvată a temelor mai vechi sau mai noi, despre concepția de viață, moral-filozofică particulară din unghi artistic, despre receptivitatea criticii și despre impactul destinului istoric asupra celui individual. Sînt convins că acest colocviu reprezintă, la proporțiile lui, una din cele mai bune radiografii ale procesului creator literar de azi, la noi.

De unde însă acest deficit de originalitate ? Personal consider că apariția și evoluția unui adevărat scriitor înseamnă un destin privilegiat în care „protagonistul" este supus unei înalte datorii de a duce o luptă înverșunată, mereu reînnoită, compensată de ideea că o face în numele Omului pentru libertatea și demnitatea sa, pentru dreptul lui de a cunoaște și de a acționa constructiv. Însă pentru ca o operă importantă să-și poată exercita o întinsă și adîncă influență este absolut necesar ca între destinul personal al autorului și acela al lumii în care trăiește să existe o legătură profundă, sinceră și durabilă.

Creația oricărui artist, dacă acesta dorește a fi într-adevăr așa ceva, trebuie să aibă în prim plan problematica omului, fiindcă dacă și arta este, și este, un proces al cunoașterii, atunci ea a fost capabilă să aducă, după cum spunea Marx : „mai multe adevăruri politice și sociale decît toți politicienii, publiciștii și moraliștii de profesie la un loc".

Este aici momentul să ne amintim că literaturii noastre îi este caracteristică o anume „contradicție". Pe de o parte scrii despre tine însuți, faptul fiind legat de experiența personală de viață, cît mai amplă și mai bogată cu putință și de experiența personală interioară, un neîncetat demers de autocunoaștere, de meditare, de maturizare morală și socială astfel încît să devii o conștiință. Desigur dacă scriu despre mine o pot face detașîndu-mă pe cît posibil în raport cu opera, în speranța unui catharsis ori exorcism cînd nu am reușit încă să rezolv anumite răfuieli cu mine însumi, sau, dacă amintirea unei experiențe este plăcută, scriind-o o readuc în planul conștiinței nu atît pentru a mă delecta cu ea, căci în cazul acesta o paște epuizarea, cît pentru a-mi consolida victoriile atît de greu obținute asupra mea. Caut, în pofida chinuitoarelor frămîntări interioare, inerente ființei umane, să mă împac cît mai mult cu mine însumi. În cazul acesta scriitura presupune un spațiu și un timp virtual — începutul ei este evanescent, prezentul un număr incomensurabil de posibilități, iar viitorul — o deschidere infinită. Povestirea face ca viața, experiența mea, să devină „aventură" conștientă cît vreme în chiar momentul consumării ei reale, acaparată de însăși realitatea, să fie mai puțin conștientă de propria ei existență și, prin absența distanțării, să nu se poată analiza cu cea mai mare oportunitate. Scriind despre mine povestirea nu este, cum ar spune cineva, simpla „dare de seamă a unei experiențe" ci un veritabil proces de conștiință.

Cu toate acestea nici o creație nu ar avea valoare dacă ar fi ruptă de viața socială, dacă sursele sale de inspirație nu se situează în cele mai profunde zone ale existenței colectivității căreia îi aparțin, surprinzînd raportul dintre om și determinismul istoric, fiindcă însăși ficțiunea are o logică ce rezidă, inevitabil, în contextul istoric. Un raport echivoc, ambiguu, relativ, al edificiului imaginar cu realitatea duce opera, inexorabil, la un eșec lamentabil, fără ca ea să mai fie un „instrument de convingere", capabil să modifice perspectiva cititorului și conștiința lui. Dacă însă reușesc așa ceva, și trebuie să reușesc, mă pot considera un scriitor angajat, ceea ce mi-am dorit de la bun început. Pentru asta însă trebuie să lupt din greu, ajungînd la acea conștiință socială care să mă facă apt de a orienta aspirațiile și idealurile omului societății în care trăiesc, de a-i justifica ori condamna actele, de a fi alături de el și la greu și la bucurie, totul fiind un superb efort în a afla ceea ce îi este oricui mai scump pe lume : adevărul. Firește această ambiție mi-o propun numai în măsura în care, din nou, luptînd cu mine însumi reușesc să fiu la rîndul meu, trup și suflet cu vremea ce o trăiesc și în locul în care trăiesc. Neîndoielnic opera mea nu va trebui să aibă nota didacticistă, pedagogică, a unui „manual" ci să fie convingătoare prin transfigurarea artistică proprie modului meu de a trata și interpreta realitatea emoției estetice. Că scriitor, rămînînd mereu fidel realului, trebuie să-l ridic la altitudinea simbolului. Altminteri, prin simpla copie a realității, nu izbutesc altceva decît să stîrnesc suspiciunea cititorului.

Deci după părerea mea poți fi original în ceea ce scrii, nu expunînd cele de mai sus ca pe o simplă declarație, ci fiind convins de ele. Numai după ce ai ajuns la o reală maturizare a conștiinței morale și sociale, numai adresînd scrisul tău omului contemporan ție, după ce ajungi să-l cunoști îndeajuns de bine, formînd cu el o simbioză și verificîndu-te prin el, prin reacțiile lui, poți obține garanția originalității.

Nicolae Damian

Valoarea prozei și receptivitatea criticii

O discutare oarecum pe îndelete, fără ridicări de ton și fără tentative de „punere la punct" ni se pare cea purtată recent în paginile revistei „Luceafărul". O discuție la care participă patru critici foarte avizați și în același timp interesați să surprindă „pulsul" exact al prozei noastre de astăzi. O renunțare la exigență ? Fără îndoială că nu, de vreme ce se încearcă nu numai o respingere a literaturii proaste, ci se manifestă și o maximă exigență față de cărțile unor autori de talent, ba, chiar mai mult, a unor autori considerați pe drept „de prima mînă". Căci fără îndoială o renunțare la obiecția critică în fața scriitorului „mare", înseamnă nu numai o capitulare a criticii, ci și o mortificare prematură și inutilă a scriitorului în cauză, o ștergere forțată și dăunătoare a marelui său talent de pe listele a celor cu adevărat vii. O apreciere unanimă, binevoitoare, de fapt, în subtext, nu poate decît să-l pună pe gînduri pe scriitorul avid nu de laude, ci interesat să afle reacția vie, reală și exactă a criticii visavi de cartea sa... Se știe însă de cînd lumea că cel mai simplu e să fii exigent cu cărțile proaste ; e mai prudent și desigur mai puțin riscant. Tot atît de ușor e să fii exigent cu cărțile tinerilor a căror „lipsă de apărare" te sustrage riscurilor de orice fel. Să ne amintim de acei critici care

Capacitatea de dialog a unei literaturi este unul din factorii determinanți ai ținutei ei. Prin Colocviile Luceafărului **revista noastră își propune să țină trează atenția lectorului asupra problemelor importante ale literaturii române de astăzi. Masa rotundă despre** Proza între originalitate și mimetism **încearcă să atace frontal o chestiune esențială pentru literatura de astăzi : aceea a raportului dintre creația veritabilă și cea simulată. În dorința de a da prilejul să participe la discuție cît mai mulți preopinenți am formulat cîteva întrebări pe care le reproducem aici :** 1. A reușit revista să repereze problemele nevralgice ale prozei de astăzi ? 2. Care din cazurile aduse în discuție pare a fi cel mai revelator ? 3. Ce credeți că a omis discuția noastră ? 4. În ce punct vă delimitați de părerile mesei rotunde ?

Răspunsurile primite au urmat fie succesiunea întrebărilor, fie o desfășurare liberă de argumente. Publicăm în acest număr o parte din ecourile primite. Revista va continua să publice ecouri la dezbaterea amintită și invită, pe această cale, pe cei interesați să-și spună cuvîntul.

nu cu mulți ani în urmă, mînați, la prima vedere, de dorința de a face ordine cu orice preț emiteau verdicte mînioase și încrîncenate, încruntați foarte, dar bucuroși să „scoată din literatură" pe unul și pe altul, aparent promotorii unei infailibile intransigențe. Verdictele aspre și tăioase se îndreptau, curios, mai ales împotriva confraților de o virstă cu ei. Aceeași exigență sucomba suspect în fața scriitorilor consacrați... Iată de ce nu poate fi decît lăudabil efortul făcut de critica noastră actuală — prezent și în discuția la care ne referim — de a generaliza atributele exigenței. Chiar dacă nu subscriu întrutotul la obiecțiile care se aduc unor cărți, discutarea acestora și dintr-un punct de vedere care suscită obiecții mi se pare a fi de bun augur, relevînd nu numai caracterul viu al criticii, ci și al cărților în cauză. Revenind la cele declarate mai sus, nu cred, de pildă, că romanul lui Augustin Buzura trebuie privit ca o „replică" la literatura anilor '50. Cred că Augustin Buzura a fost mai puțin interesat să polemizeze cu o literatură care și-a semnat actul de deces (polemică, de altfel, inutilă, de vreme ce o astfel de literatură s-a dovedit a fi falimentară), întregul său interes îndreptîndu-se în altă parte : autorul ni s-a părut, de fapt, preocupat să scrie o carte în care un foarte important proces social prin care a trecut țărănimea noastră să nu fie simplificat, ci prezentat în întreaga sa complexitate, cu luminile și umbrele lui. Augustin Buzura se arată prea puțin preocupat de „literatură" în această carte — de unde decurg, după părerea noastră, și realele ei scăderi — pentru a-i atribui în subtext, un sens polemic cu aspect în primul rînd literar...

Încercînd să depistăm în continuare — bineînțeles în discuția la care ne referim — ceea ce ar însemna de fapt „pulsul" criticii în clipa de față, de bun augur ni se pare un din ce în ce mai evident efort de repudiere a unui anumit exclusivism critic visavi de o modalitate sau alta. Exclusivism care nu poate funcționa decît în detrimentul literaturii, efectele nocive ale acestuia fiind mult mai mari decît pot apărea ele la o primă vedere. A respinge o carte în numele unei anumite modalități pentru care criticul în cauză nu are „simpatie", o formulă sau alta trezind alergia acestuia, înseamnă a o discuta ignorîndu-i de fapt valoarea reală. Or, o critică neatentă la **valoare**, din pricina unor prejudecăți nu poate să-și atingă niciodată scopul, iar diagnosticile pe care ea încearcă să le pună nu pot fi decît false. Modalități dintre cele mai moderne și mai recente tind să ne arate cît de departe sîntem de perioada „prozelor maniheice cu personaje relevate neconvingător" cum scrie M. Ungheanu. Unui astfel de proces ca cel amintit mai sus, nu poate să-i corespundă decît o critică disociativă. O critică capabilă să depisteze falsa inovație de cea adevărată, epigonismul de creație. Ajunși aici, subscriem din toată inima la următoarea formulare care îi aparține tot lui Mihai Ungheanu : „Epigon al literaturii române, sau epigon al literaturii străine, epigonul tot epigon rămîne". Idee la care subscrie, în luarea sa la cuvînt, și Nicolae Ciobanu. Spuneam, la rîndul meu, într-un eseu mai vechi, că un calc după proza lui Liviu Rebreanu, de pildă, mi se pare tot atît de grav ca și a calchia pe F. Kafka. Găsind o idee asemănătoare în luările de cuvînt a celor mai sus amintiți n-am putut decît să mă bucur...

Bineînțeles, ar fi greșit să credem că vechile prejudecăți au pierit cu totul. O evidentă idiosincrazie cu unele modalități mai „complicate" ale prozei contemporane îl determină, de pildă, pe Al. Piru să-și exercite verva polemică, bine cunoscută și, dealtfel de cele mai multe ori și bine canalizată, împotriva, de data aceasta, a unor cărți de certă valoare, numai pentru că ele nu corespund, la nivelul formulei, gustului criticului în cauză. Dar o lectură fără prejudecăți ne determină să vedem, de pildă, în romanul **Atrium** de Norman Manea nu numai un roman foarte „sofisticat" ci și o carte interesantă și actuală la nivelul dezbaterii, a problematicii pe care ea ne-o propune. Se face de fapt o succintă și complexă analiză — după părerea noastră — a „psihologiei succesului" considerat ca opțiune și nu ca produs al hazardului, ca simplu rezultat al unui mecanism social bine reglat. Personajul pe care Norman Manea ni-l propune e deosebit de interesant, iar destinul său trezește interesul cititorului atent, oferindu-i totodată un real prilej de meditație. Toate acestea le spunem referindu-ne doar la „conținutul" — care nu poate fi ignorat și care ni se pare deosebit de bogat, al cărții. Mai adăugăm faptul că **Atrium** este un roman bine construit și că printre atîția autori care nu prea știu să construiască, Norman Manea poate fi considerat o fericită excepție. Nici Al. Deal nu merita o punere la punct atît de categorică din partea lui Al. Piru. Romanul său **Lașii** suferă într-adevăr de un „exces" la nivelul scriiturii și chiar al compoziției, dar nu putem ignora densitatea observației și acuitatea psihologică excepțională dacă ne gîndim că e vorba de un scriitor foarte tînăr... O anumită prudență a criticii în fața noului, atît în proză cît și în poezie, nu poate fi așadar, decît firească. Ea a existat întotdeauna. Noile modalități, ei, scriitorii și nu criticii (cum s-a întîmplat, în mare parte, din nefericire, în cazul „noului roman") trebuie să le impună, forțînd de fapt „rezistența" criticilor, convingîndu-i (cu condiția ca aceștia să se lase convinși !) de perenitatea demersurilor. Nu putem ignora faptul că și în subtextul discuției, la care facem tot timpul referință, o astfel de rezistență, e drept mai nuanțată, există. Dar de la rezistență la opacitate drumul e foarte lung și el a fost, după părerea noastră, pe jumătate parcurs.

Sorin Titel

Sensuri și formule în proză

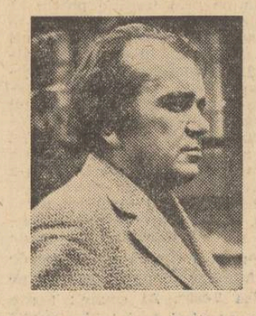

Discuția, pe alocuri disputa, organizată de revista **Luceafărul** a prins, a supraprins cu generozitate, ironie blajină ori sarcasm o temă convenabilă criticii (criticilor) pentru că era bogată, largă. Sigur că despre originalitate și mimetism se poate divaga literar chiar și fără fantezie, fie ea și critică (a criticilor).

S-au spus multe lucruri exacte, unele chiar de ținut minte, pentru cei care obosesc și se istovesc în proză.

Am să zăbovesc asupra unui aspect aparent exterior.

Ce s-a omis și uitat ? Și cum aș vedea-o eu prelungită, îmbogățită.

Mai întîi, condiția criticului de proză. Deoarece cred într-o vocație a criticului de proză așa cum nu cred sau nu cred — cu aproximație să zic — în criticul de poezie. Acolo se pot face comentarii exterioare, deplasări ori apropieri, similitudini literare. Pentru că poezia bună, poezia mare este inanalizabilă. Ea nu suportă, critic, desfaceri.

Criticul prozei este, cred, vecin cu cronicarul de teatru. El trebuie să desfacă și să reconstituie articulațiile intime ale cărții citite sau ale lucrării văzute, interpretate.

Lesnicioasă, aparent, întreprinderea criticului de proză este, de fapt, una dintre cele mai dificile. Pentru că desfășurînd, descriind analitic, „spărgînd" cartea de proză, criticul literar adevărat trebuie s-o reconstituie sau măcar să-i redea publicului fiorul emoțional al lecturii. Asta doar în cazul unor cărți bune și al unor critici buni ; cărțile slabe fiind pradă ușoară pentru critici pe măsură cu fraza ironic-joasă și boantă.

Alt aspect al acestei discuții sau mese rotunde — cum vrem s-o luăm, consistentă, densă, altfel —, deci alt aspect abordat marginal ar fi, ar fi fost, disjuncția dintre formulă artistică, manieră și mimetism.

Nu toți prozatorii avem norocul să ne naștem cu o formulă artistic-literară personală. Nu toți putem să spunem la ora zece dimineața sau seara în fața hîrtiei albe de scris că, gata, sîntem stăpîni pe mijloace de expresie. Și, harnici, să ne frecăm palmele entuziaști și să umplem foi după foi fără multă milă nici de cerneală, nici de hîrtie, nici de cititori.

Cred, sînt convins de fapt, că esențialul este să te găsești sau regăsești în perimetrul unei formule ori modalități artistice. Cu condiția însă s-o nuanțezi, s-o îmbogățești și, în cazuri fericite, s-o depășești.

Cunoaștem mai toți confesiunile literare ale unor mari scriitori, mari și buni prozatori, în care aceștia își divulgă fără umilință, dimpotrivă cu orgoliu, descendența din Tolstoi. Dostoievski, Proust, Cehov, Rebreanu, Creangă sau Caragiale.

Esențialul este deci, repet, să te găsești și să reușești în cadrul unei modalități în care să fii totuși autentic și original — măcar stilistic (prozatorul român avînd, prin păcatul originar al latinității, boala stilistică, a cizelării frazei).

Cam asta ar fi „pe succint" ceea ce aveam eu de adăugat discuției, cum aș sugera eu prelungirea și nuanțarea ei.

Nicolae Velea

Vigilența criticii

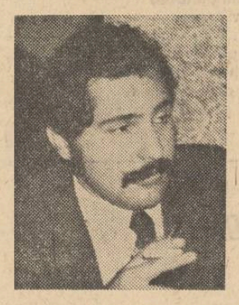

Se discută iarăși, și pe bună dreptate, despre „originalitate și mimetism". În adevăr, cine urmărește literatura curentă e izbit de mulțimea cărților fără orizont, scrise cu o relativă istețime, însă imprumutată, cu un teribil respect pentru cutare celebritate, de cele mai multe ori depărtată geograficește. La o sumară examinare, „mimetism" vrea să zică inovație epigonică, pastișă, inaptitudine de a crea trainic și personal. Epigonul e un ins care imită un tic sau altul, o întorsătură de stil, o schemă prozastică, distruge cu bună știință narațiunea, e nerealist, înțelegînd prin aceasta lipsa de interes pentru conflictul organic, pentru istoricitate, abandonul tipologiilor. Desigur că nu se mai poate scrie astăzi proză ca acum o sută de ani și cine și-ar propune a imita pe N. Filimon, pe Duiliu Zamfirescu, ar stîrni un cor de proteste.

Dar ce face prozatorul nostru ? El citește o carte a vreunei notorietăți (Faulkner era „envogue" acum cîțiva ani, ca și Dostoievschi, la fel ca „noul roman" franțuzesc) și-și canonește propria aptitudine literară voind a imita pe acela, în stil ca și în construcție, în descripția personajelor. Faptul e condamnabil din cîteva pricini și mai cu seamă fiindcă o formă nouă nu poate învestmînta alte realități, de aiurea, nu-i apță să înfățișeze viața globală. Forma, crescută substantial are localizare, este istorică și prozatorul trebuie să mediteze asupra mijloacelor, să fie capabil a-și struni admirația pentru cutare capodoperă extranee, încercînd, din contra, a exprima esența comunității istorice, în forme convenabile.

Sînt, la noi, prozatori înzestrați al căror insucces provine din copierea mecanică de modalități, din pescuirea internațională de procedee, potrivite altora, dar infertile pentru scriitorul român. I. D. Teodorescu, de pildă, e un prozator notabil, de înzestrare învederată, însă „Tipătul de nuntă al păunului" e greu lizibil, incoerent, e o pastișă faulkneriană. Iarăși, Mircea Cojocaru, excepțional sub raport pur stilistic, n-are spirit localizator și proza lui este de o abstragere totală, vagă, ușor împrăștiată. Cine vrea să exprime umanitatea în forma ei abstractă, vorbind despre omul scos din simpla istoricitate, nu vorbește, în fapt, despre nimic.

Însă aceste cazuri nu trebuie să scandalizeze. Orice prozator și-a căutat drumul, a voit să-și găsească expresia cea mai potrivită personalității. Cită vreme inovația e o formă de negație fertilă, cu rezultate, faptul e stimabil și nu poate fi amendat : „Experimentul" corespunde principial unei **etape** dialectice în evoluția literaturii ca și a individualității creatoare. Este necesară însă depășirea purei „exercitări de stil", de curiozitate inovatoare și cine scrie, la rînd, trei-patru romane incoerente, acela este asasinat ca prozator. Există la noi autori talentați care au trecut cu succes de epoca experimentală. Sorin Titel (notabil însă era și „Dejunul pe iarbă") nu s-a reintors în „Țara îndepărtată", (roman excelent) la mijloacele realiste de la debut, ci le-a amplificat printr-o finețe tehnică pe care n-o avea la primele încercări. Nu altfel e Maria-Luiza Cristescu, prozatoare stimabilă, care e astăzi pe un drum promițător.

Regretabile sînt alte fenomene de „mimetism" și anume copierea de către tineri a unor autori în ce au aceștia nedurabil. Din proza lirică și vizionară a lui D. R. Popescu, un prozator cunoscut ca Romulus Guga a extras numai extravaganțele, publicînd romane din ce în ce mai rele. Doru Davidovici compilează din Petru Popescu nota de nonșalanță nerezistînd nici la un sumar examen critic.

O explicație se poate da și aceasta e lipsa de vigilență a criticii înaintea feluritelor erori. Nu o dată criticul e necruțător cu autorii modești, însă vădește o curioasă amenitate față de producția rea a celebrităților. Există iarăși o sumă de autori productivi a căror insistență provine din toleranța criticii, din mutenia ei. Romanele idilice, vetuste ale lui Ion Istrati au stîrnit vreo reacție vehementă ? Dar unele din prozele lui Alecu I. Ghilia au scandalizat opinia critică generală ? Se aud voci răzlețe care cîrtesc, dar o campanie susținută împotriva mediocrității nu e !

De altfel, critica mai face cîteva omisiuni. Ea nu discută anume specii în care imitația, lipsa de talent înfloresc în chip regretabil, deși acceptate cu entuziasm de un public rău informat și diriguit de către persoanele competente. Apar, într-un an, o sumedenie de romane de aventuri, în tot soiul de colecții cu nume de spaimă, o puzderie de așa-zise „romane istorice", de o incultură strigătoare la cer, în care verosimilitatea e înlocuită cu actul de violență, cu tîlhăria la drumul mare, cu personaje ridicule în purtări și vocabular. Cîte producții de acest fel au fost vestejite de critică, deși aceste „romane" stîrnesc adevărate lupte în librării cînd sînt puse în vînzare ? Prin tăcere, e sprijinită prolificitatea unor autori incapabili, de multe ori mai cunoscuți de marele public decît adevăratele valori ale literaturii actuale. Cine e Mircea Cîrloanță, autor al unui număr enorm de romane despre care nu se scrie nimic ? Cine este, artisticește vorbind, Cecilia Dudu autoarea unor cărți „de anticipație" de o tristă inabilitate ?

Analizează vreun critic proza polițistă, unde eșuează o seamă de grafomani care însăilează lunar cîte un roman de aventuri mirobolante ? Cine scrie despre M. Calmicu sau Grigore Băjenaru, producători harnici de „romane istorice", unele cu totul ilare ?

Aceste fenomene de „mimetism", regretabile prin propagare, învață publicul larg cu simplicitatea și ar trebui amendate în chip răspicat de critică, ar trebui stăvilite sub aspectul editorial. Publicul trebuie îndreptat spre acele producții durabile ale unui prozator chiar de formulă mai complicată. Nu înțeleg reacțiile unora în fața unor autori stimabili ca Radu Petrescu, G. Bălăiță, ca Norman Manea, N. Damian, Octavian Simu, Vasile Sălăjan. Toți aceștia, tineri sub raport literar, trebuie sprijiniți de către critică sub forma dezbaterilor din care publicul și autorii pot învăța mai multe decît din simpla ignorare. Critica trebuie să-și exercite mai mult spiritul negator asupra inșilor fără talent care vor să parvină prin mijloace împrumutate.

„Mimetism", iată un fenomen complex, în a cărui propagare critica are o vinovăție învederată. Numai dezbaterea fățișă, cu argumente serioase, departe de simplul partizanat, poate curăța tabloul prozei actuale de excrescențele inutile, de producțiile neviabile care frînează evoluția literaturii în loc de a o propulsa.

Artur Silvestri

mîine țara votează !

Traian Iancu

În lumină, țara...

În lumină țara astăzi ceru-și spală
tînără să treacă poarta-i voievodală
ridicată-n arcul zărilor carpate
de mulțimi stăpîne peste tot și toate.

Înflorește chipul bucuriei mele ;
vînt prielnic bate-n steaguri și în vele.
În amiaza blîndă și mingiietoare
patria-și arată virsta viitoare.

Ea ne dă putere să-mplinim lucidul
vis al fericirii ce l-a-nscris partidul
pe aceste steaguri cu aripi deschise.
Să votăm, deci, astăzi propriile vise !

Petre Anghel

Aleșii

La ceas de naștere,
Cînd ne cătau puhoaie,
Am alergat spre munte
Și stînca fără soare
Au luat-o adăpost.

Cînd s-a ivit lumina
Am coborît la cîmp
Și boabele din sîn
Le-am învelit în brazde,
Și grîul a crescut
În spic
Ca o sprinceană

La nuntă, brazii tineri
I-am înălțat la cer
Și fii plămădiți
Aveau pe frunte soare
Și drepți, urcau spre el.

La ceas de chibzuință
Cînd casa și ogorul,
Și piinea și cuțitul
Le-am împărțit frățește,
Noi am ales în frunte,
La sfatu-nțelepciunii
Pe cei mai buni
Și drepți.

Dreptul la istorie

Noi am ales
Pămîntul acesta,
Și l-am iubit,
Și l-am înțeles,
L-am semănat la vreme potrivită
Și el ne-a devenit mamă,
La secerâ.

Noi ne-am ferit
Din calea furtunilor,
Ne-am ales numai prietenii,
Dar cînd a fost nevoie
Am trecut prin ascuțiș de sabie
Neprietenii.

Noi n-am umblat după fală,
Aveam nume cuminți,
Dar cînd a fost nevoie
Am ales dintre noi
Pe cei cu nume domnesc
Și istoria a început să se scrie
După vrerile noastre.

Anton Grecu

Vota-vom fala munților

Țara mea carpată, de rodii țara mea,
Pămînt de cînt, de cinste, de tărie,
Toți fiii tăi de faptă cutreierați de-o stea
Vor scri pe vot însemnul de dulce Românie.

Pe drumuri de izbîndă ard umeri cu temei
Și fulgeră uneltele pe mare.
Noi, cioplitori statornici ai marilor idei,
Vota-vom fala munților și soarele din soare.

Mariana Urbanovici

Patrie nemărginită

Curat este cuvîntul poetului
stringe aerul dintre aripi
muntelui floarea de colț i-o ingrijește
pe înălțimi fără umbră,
patria lui e nemărginită
cu fiii visînd doar ceremonie
cînd soarele se ascunde în coloane
imnul răbufnește din pămînt,
un anotimp într-o singură viață
clipa de bucurie a tuturor sînt.

uzina vie

LA UZINELE „23 AUGUST" DIN BUCUREȘTI ÎN PREAJMA ZILEI DE 9 MARTIE

● Legătura cu trecutul

„În anul 1922 o asociație de meseriași compusă din cîțiva muncitori, un funcționar și un inginer constituie o asociație cu denumirea de „Prima societate pentru construcții de mașini din România" care se ocupă de reparația de vagoane. La 31 decembrie, același an, Asociația devine „Fabrica românească de mașini și ateliere de reparat locomotive și vagoane inginer Malaxa et Co.". Întreprinderea ocupă un teren viran de 14 ha și are linie de cale ferată proprie care trece prin gara Titan. Muncesc 150 de angajați și 40 de ucenici. Producția fabricii între anii 1929 și 1934 se ridică la 25 locomotive pe an."

Am găsit istoricul uzinei în arhiva Comitetului U.T.C. Dorin Costică, locțiitorul secretarului, un tovarăș despre care n-aș putea preciza cum arată cî numai cum se manifestă și este : un focar de energie continuă, mi l-a așezat pe masă, în față, înainte de-a fi apucat să-i spun pentru ce am venit. A considerat de la sine că prima întîmplare despre care se cade să aflu este istoricul uzinelor „23 August" din București.

— **De ce ?**

— Pentru ca să nu scăpați din vedere tocmai SCHIMBAREA care s-a petrecut.

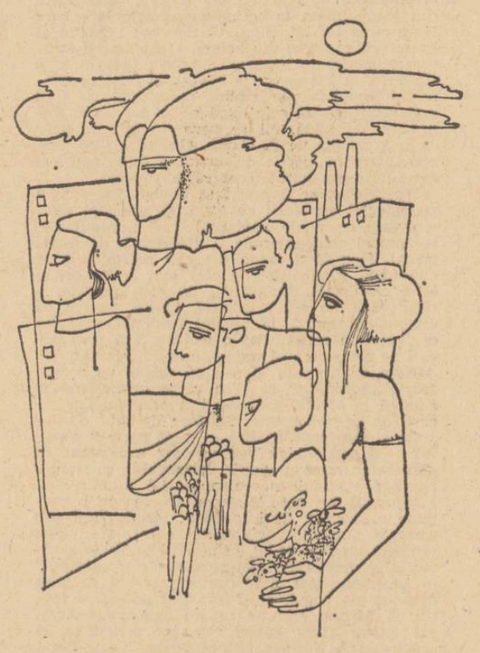

Scriu cu litere mari această abstracțiune pentru că ea este — a devenit în cele din urmă — ideea acestui reportaj. Mărturisesc că pornisem către uzinele „23 August" cu gîndul de a scrie o clasică relatare de muncă în preajma Alegerilor din primăvara aceasta, dar că întîlnirea cu locțiitorul secretarului U.T.C. pe uzină a schimbat un macaz de cale ferată și, iată-mă alergînd în cîmpie pe un drum neștiut.

● Primăvara în rochie de mireasă

Marea Cîmpie Română, tot Marea Cîmpie Română este aceea care duce în spate hectarele de beton, fierărie, traverse de cale ferată, furnale, depozite și platforme armate ale „Uzinelor 23 August" din București. Așezarea drum peste drum cu agricultura este o trăsătură atît de comună a întregii noastre industrii, încît aproape în fiece reportaj ești tentat să descrii întîmplarea aceasta prea-fericită și încă patriarhală ; cum că din poarta topitoriei de fontă la un minut de odihnă șeful furnalului 4 își poate îngropa după bună plăcere obrazul roșu, de-aramă, în grîul de primăvară, că în fereastra cazangeriei, la un minut nesperat de liniște absolută mierlele negre cheamă cîntînd migrațiile de păsări și cîntecul lor chiar se-aude, că industria grea tot mai face parte din lumea pămîntului nostru, copleșită, citeodată, de ademenirea Cîmpiei Române care nu obosește să-i tot trimeată semne și vestitori. Că industria grea tot mai face parte din ceea ce prin tradiție putem să ne reprezentăm : un loc de muncă așezat în cîmpie, sub roata soarelui galben, între ierburi bune de hrană, cu un cer destul de curat și albastru pentru ca hărțile anotimpurilor să se citească pe el. Și chiar ai putea crede faptul acesta, la simpla preumblare cu pasul de-a lungul halelor și de-a lungul atelierelor Uzinei de fabricat mașini. Ai putea crede oricînd că aceiași oameni harnici și aspri din urmă cu cîncizeci de ani sînt și muncitorii de astăzi. Că s-a schimbat doar decorul dar că munca este aceeași. Că șapca nu mai este simbolul muncii-n uzină ci salopeta albastră, cu fotografie prinsă în nasturul de la piept ; dar că și amănuntul acesta se înregistrează doar ca o simplă schimbare de decor. **„Înainte se fabricau 25 de locomotive pe an, astăzi se fabrică 5 000".** Ai spune : foarte firesc. Erau 150 de angajați înainte iar astăzi sînt aproape 16 000. Dar locțiitorul secretarului U.T.C. pe uzină, acel tovarăș atît de rapid în mișcări, atît de urgent și mobil în suprafața de circa 20 m pătrați pe care-o ocupă, încît nici nu mă lasă să-i văd bine obrazul, [nu se uită la mine cum sînt obișnuită, nu mă privește ca pe-o persoană particulară ci — foarte sigur — ca pe-o sarcină de uzină] îmi așează în față scurtul istoric al Uzinelor „23 August" din Capitală, atrăgîndu-mi atenția că ceea ce ar trebui să încerc să-nțeleg și chiar să aprofundez, după capacitate, nu este munca — [cum se munceste efectiv în uzină —] ci marea SCHIMBARE care s-a petrecut.

● Rădăcina procentelor

Scriu cu litere mari abstracțiunea aceasta și încerc s-o pătrund. Am fost tare în toate privințele în scurta-mi viață dar niciodată la matematică și cu toate acestea sînt obligată să cercetez un procent. O relație, un raport de cifre peste care dăm de atîtea ori cu privirea în ziarul de dimineață încît privirea alunecă mai departe din obișnuință : „În comparație cu anul 1939 cînd întreaga industrie națională produce x tone oțel, astăzi numai industria anuală a Reșiței produce y tone oțel. În comparație cu anul cînd, astăzi". S-ar putea întîmpla ca la originea ei, această relație să se fi înțeles. Cînd prima producție socialistă a uzinelor „23 August" a indicat un procent de două ori mai mare față de producția uzinei înainte de război va fi fost un motiv de bucurie reală și procentul, atunci, la ivirea pe lume, va fi avut un caracter uman. Mintea putea să-l pătrundă, să-l înțeleagă, să-l reprezinte exact. Era un lucru concret, palpabil, existent. Dar iată că de 30 de ani de sporindă industrie românească creșterea graficelor a fost atît de vertiginoasă, încît întîmplarea de muncă originară, atît de concretă, întîmplarea aceea din pricina cărora în unele fabrici din țară s-a ieșit chiar în curte și s-a cîntat ca pentru o mare victorie, a devenit tot mai mult o abstracțiune, o relație care la prima citire nu cheamă în imaginația noastră nici un fel de reprezentări. „Față de anul 1939 producția Uzinelor 23 August a crescut de 100 de ori". Foarte bine, ne spunem. Foarte bine că producția este în stare să sară atît de spectaculos. Foarte bine, ne spunem, dar nu ne întrebăm niciodată ce este, ce înseamnă, cine este, dincolo de abstracțiunea gramaticală pe care o reprezintă — producția ? Ce este creșterea producției ? Cum se produce ? Ce înseamnă oare diversificarea ei ? Cum se produce ? Și, mai ales, ce produce producția ? Din perspectiva atît de amețitoare la care se află, cum se vede cel ce-o creează, muncitorul — odinioară cu șapcă, astăzi cu salopetă albastră și număr matricol, ca elevul de școală ; el, muncitorul pe care ne place atît de mult să-l înfățișăm în poarta turnătoriei de fontă, cu ochii pe marea cîmpie română, roșu la față, ca arama cea arsă, gata-gata să se arunce cu obrazul în grîu.

● Fotografii vechi

„Am scris pînă-acum reportaje despre munca „pură și simplă" ; reportaje pline de patos și energie pentru că întîmplarea de muncă este curată, cinstită, este semnul cel mai propriu al omului alături de gîndire și de iubire, și o asemenea întîmplare veche de-odată cu lumea, te poate uimi. Am scris reportaje deslănțuite lingvistic gîndindu-mă cu emoție mare că prin munca pe care o face — omul se ține de pămîntul pe care șade cu mîinile amîndouă, din toate puterile sale, și că nu va fi lesne urnit din loc. Mi se părea că întîmplarea aceasta este la ordinea zilei atuncea : să ședzi astfel, cu rădăcina înfiptă la mare-adîncime, să nu te miște nimeni din locul tău. Dar nu m-am gîndit niciodată că asemenea vieții, care este cu mult mai patetică și cu mult mai dramatică prin ceea ce-înseamnă decît prin felul în care se desfășoară, și munca este cu mult mai patetică și cu mult mai dramatică, este cu mult mai adevărată și mai lîngă esență prin ceea ce-înseamnă, prin problemele grave pe care le ridică, decît prin felul în care se desfășoară și care, fără nici-o-îndoială, văzută din partea oricărei uzine, tot astfel pare, ca în urmă cu 50 de ani. Un bărbat, potrivit de statură, aplecat asupra bratelor sale, cu chibzuință, cu concentrare sărac în cuvinte, un munte fără drum de acces. Un bărbat despre care tot printr-o tradiție ciudată-a gîndirii te-ai obișnuit să reții : atît cît există pe lume este o garanție că mașinăria prea complicată a lumii mai știe să țină încă drumul cel drept. Și lucrul acesta și este adevărat. Adevărat dar sărac. Iată de ce, după îndemnul atît de ciudat al locțiitorului U.T.C. pe uzină de-a nu scăpa din vedere schimbarea, am mers chiar la locul unde ea se produce, să aflu ce există dincolo de procentul peste care privirea alunecă : **nu să văd** cum alunecă munca pe bandă rulantă, ci să aflu care sînt problemele ei.

— **De unde să pornesc ?**

Dorin Costică, locțiitorul secretarului U.T.C. pe uzină manevrează un minicalculator. Încheie astfel, foarte rapid situația cotizațiilor pe februarie.

— Notați produsele care se fabrică în ultima vreme, numele lor. Poate vedeți ce realitate ascund.

Scriu : mori de ciment, subansamble, carcase, motoare, aparataje de frînă, cutii de viteză, prese hidraulice, locomotive, scule pentru secțiile uzinei, asamblaje sudate, compresoare cu cilindri opuși, troleibuze, tractoare grele, motoare Maybach, Deimler, Benz, locomotive cu aburi, automotoare, locomotive de mină, locomotive Diesel.

Recunosc că deși sînt ceva mai concrete, denumirile-acestea tot nu mă așează pe drumul SCHIMBĂRII ; locțiitorul secretarului U.T.C. pe uzină îmi sugerează încă un cuvînt — diversificarea producției — dar nici cuvîntul acesta nu mă ajută, și decid să cobor, să merg în uzină, mai aproape de adevăr.

● Ciocanul nu mai bate pe nicovală

„Tot se schimbă. Tot mereu. Pereții halei. Unii se dărîmă, alții se ridică. Hala în care muncim este pătrată pe urmă dreptunghiulară. N-ai timp să te prea obișnuiești. Se înalță, se întinde, se îndreaptă.

O ia la stînga, la dreapta, după necesități. Apuci să te obișnuiești cu ea într-un fel și luna viitoare este altfel.

— **Este lucrul acesta atît de important ?**

— Este. Nu se spune atît de frecvent că locul de muncă este a doua familie ? Dar ca să fie a doua familie noi aveam înainte nevoie de pereți stabili. Un loc fix, în care veneai să muncești. Se stabilea o legătură sentimentală cu el, învățai să-l privești ca pe un ciine domestic, ceva care îți aparținea. Și spuneți-mi dumneavoastră că ar putea să vă aparțină aparatele acestea gigantice, pe care se lucrează acum. Că ai putea să le chemi cu nume mici, de copii, cum ne botezam noi uneltele înainte : Dumitru, Mitrache, Mitică. Strungurile astea gigantice care vin botezate de-a gata de la mama care le face, cu nume de-ți vine ție să-ți scoți căciula în fața lor. Așa că muncim acuma într-un peisaj mișcat. Ai cu el, cum spun ziariștii, un raport obiectiv, nu unul de rubedenie.

— **Este lucrul acesta atît de important ?**

— Este. Fiindcă în munca omului există și ceva sentimente. Și ca să treci de la ciocanul cu coadă de lemn la mașinăriile astea cît munții a fost o străbatere care pe unii i-a depășit. Oamenii vin de la țară cu multă bunăvoință. Văd fabrici la televizor, li cuprinde uimirea, se simt chemați de orașe, dar iată că ei își imaginează muncitorul de astăzi după tiparele vechi, nu știu cît de mult s-a schimbat munca în conținutul ei. Înainte locurile de muncă din fabrici erau numărate pe degete. Unde găseai un muncitor la Malaxa care să nu fi făcut cîțiva ani de șomaj ? Iar acuma nu sînt niciodată destui muncitori. Producția ridică asemenea probleme încît nici calificarea la locul de muncă, nici școlile profesionale și tehnice nu rezolvă după necesitate și destul de rapid cererea de muncitori. Și-atunci, accepți și un procent de sezonieri. O sută, două, de băietani care vin cîntînd în industrie, dar care la primul contact cu industria se cam sperie și dacă nu sînt destul de tari de înger fac drum întors. Așa că pornim să lucrăm cu 200 de ucenici și peste o lună rămîn doar o sută și în locul celor plecați vin alții 200 și variația aceasta în secții este și ea de natură să te supuie unui efort. Pentru că una este să lucrezi cu tovarășii tăi de 30 de ani și alta să depui efort pentru a cîștiga în fabrică noi veniți. În condițiile-acestea, cînd se schimbă pereții, cînd se perfecționează permanent utilajele pe care lucrezi, cînd forța de muncă nu este nici ea încă stabilă, problemele muncii în industrie sînt foarte complexe, ele nu se rezolvă bătînd din palme, sînt drame la mijloc, o luptă a omului de acomodare perpetuă, un vîrtej de schimbări în care cei mai fragili nu-și pot afla rădăcină și temelie și-i poartă vîntul, îi duce în jos. Așa că e bine ca dumneavoastră, poeții, să treceți prin fabrică, nu neapărat ca să ne închinați balade și imnuri, dar ca să înțelegeți o față a lumii care vă șade poate ascunsă. Să înțelegeți anume că industria noastră nu mai înseamnă demult un om care lovește cu ciocanul în nicovală. Și că dacă nicovala a fost schimbată omul nu mai este, nici el, cel vechi".

Pun cu mare regret X Y în locul numelui și-al prenumelui omului care mi-a vorbit. A dorit să rămînă-anonim. Muncește de 36 de ani în uzină, și consideră că vechimea asta îi dă dreptul să se confunde cu toți cei din jur.

— Așa gîndesc și ei. Fără-îndoială. Puteți verifica.

Este autorul tuturor unicatelor ce urmează să intre în fabricație, un mare artist fără de care turnătoria n-ar funcționa nici o clipă. Din priceperea lui care știe să vîseze bradul, teiul și fagul ies cioplite, întîi în lemn, piesele unicat din uzină. Și-abia după aceea se fabrică în serie. Un bărbat de vreo cinzeci de ani, cu cumpătarea trasă pe față ca o netedă piele a firii, privire dreaptă, măsurată cu linia, zîmbet blînd, cămașă curată, în pătrățele cum se poartă — în industrie, exact ca elevii : albastru cu alb. Nu mă lasă să scriu cum îl cheamă dar deține puterea aceasta că topitoria de fontă îl cheamă să fie de față ori de cîte ori obiectele albe de lemn, unicatele lui cu valoare de artă urmează să fie turnate-n metal. Mi-l și închipui: undeva pe-o platformă, înălțat ușor deasupra pămîntului ca să aibă o priveliște destul de cuprinzătoare pentru facerea lui.

● Noua Atlantidă

Topitoria de fontă de la uzinele „23 August" nu seamănă cu nici una din topitoriile prin care am mai trecut. Spectacolul de la Reșița și de la Hunedoara aici lipsește. Acolo, în cauză, era fonta : chiar ea se fabrica. Ieșirea ei la lumină cerea acel spectacol de munci și de chinuri ca al unei nașteri gigantice. În industria constructoare de mașini fonta este ca făina de bucătărie. Șade pe colțul plitei ca să se facă din ea de mîncare și cozonaci. Nu furnalele atrag atenția. Nu riul de fontă, ci modelele mari de nisip, un aliaj de nisip și rășină în care fonta se va turna. Va curge în ele ca-n forme de piine, date pe urmă de-o parte, alimente pentru o gură gigantică.

Stau în fața unui bărbat mărunt. Am dat peste el în drum cu toate că îl căutam dinadins. Am crezut că-l voi afla într-un loc care nu era

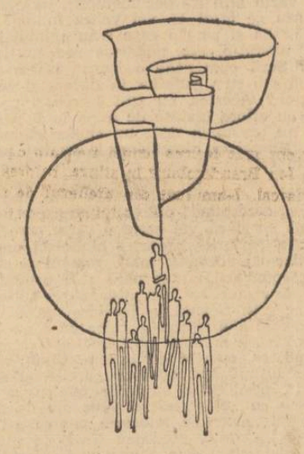

de aflat. Asta aș vrea să vă spun : că ceea ce era în jurul meu se schimba. Toate drumurile pe care aș fi vrut să o iau. Unde se arăta un loc venea din dreapta o mașină care îl ocupa și drumul cotea spre stînga. Dar spre stînga trecea macaraua rulantă care poate si ea să cotească și drumul iarăși pe dreapta se arăta. Numai doi pași. O limbă încinsă de fontă sare pe sub piciorul tău. Și tot așa. O hală care își caută forma perpetuu și perpetuu nu și-o găsește, un loc ocupat eminamente de muncă, în permanentă căutare de formă și fond. Simt impulsul de-a-l întreba pe Dragnea Marin cum arată locul în care muncește. Ca la televizor : „descrieți locul în care munciți. Și Dragnea Marin aflat în mare încurcătură să îmi răspundă : „Nu știu. Iată că nu știu. Știu numai ce fac".

— Aceasta este esența ?

— Priviți împrejur : nici o piesă nu seamănă cu cealaltă. Nici un lucru nu se face de două ori. Aceasta este marea schimbare industrială. Cererea ei de supraspecialiști.

Supraspecialistul din fața mea este muncitor-turnător. Mărunt de statură. Negricios. Poate din pricina fumului de la cuptoare. Poate pentru

În conștiința orașului București, „Uzinele 23 August" reprezintă un simbol al industriei românești. Aici s-au născut, în urmă cu 50 de ani, primele locomotive din țară, tot aici, după 50 de ani, uriașa uzină așezată în sudul orașului a devenit o fîntînă de viață pentru alte ramuri industriale. „Uzinele 23 August" au devenit o uzină de uzine în sensul cel mai deplin al cuvîntului. Este cel mai puternic generator al construcției noastre de mașini. Este cea mai mare familie de oameni ai muncii din București. Este locul de muncă de unde cu înaltă mîndrie tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului nostru, președintele Republicii, a fost propus să candideze pentru Marea Adunare Națională.

Ne-am îndreptat pașii spre poarta „Uzinelor 23 August" dorind să aflăm sub ce fel de semn se așează zilele acestea de primăvară curată și nouă în lumea unei incinte industriale ; și semnul care ni s-a arătat pretutindeni, acum, înaintea Alegerilor, a fost munca, din toate puterile munca, din toată convingerea.

Pe drumul mergerii noastre-înainte „Uzinele 23 August" constituie una din marile garanții ale victoriei.

Reportaj de Sânziana Pop

teatru

Fata care a mutat Parîngul

Năzdrăvănosul titlu al scenariului pentru televiziune semnat de I. D. Șerban nu ascunde o istorie cumva legendară, cum s-ar putea crede, ci fapte din realitatea imediată a unui șantier de hidrocentrală. Că nu e vorba propriu-zis de o „piesă de teatru", autorul, desigur, o știe mai bine decît noi, de meserie fiind ; ceea ce nu prea știe autorul e cum „devine" real situația pe un șantier. În acest sens lucrările dramatice ale unor D. R. Popescu ori M. R. Iacoban ori ale mai tinerilor Doru Motoc și Corneliu Marcu au o *autenticitate* indiscutabilă, dincolo (ori dincoace) de valoarea estetică. Aerul cam „bătrîncios", intriga salonard-bulevardieră nu reușesc totuși să inhibe talentul indiscutabil al regizorului Nae Cosmescu, inventiv și plin de finețe (cu excepția unor prim-planuri cam nefericite pentru chipul unor actrițe). Echipa de actori excepționali (Irina Petrescu, Virgil Ogășanu, Ion Marinescu, Petre Gheorghiu, George Mihăiță) depășește în linia firescului replici penibile și astfel reușim să imaginăm trepidanta viață a unui mare șantier. Ceea ce am reproșa regizorului Nae Cosmescu : lipsa de curaj în privința realizării unei tensiuni dramatice printr-un dozaj mai rafinat al tăcerii. Căci personajele au ades tentația limbuției cînd spectatorul a înțeles de mult totul deși e străin situației și participarea sa e pur estetică.

Salutară ambiția lui I. D. Șerban de a se apropia prin acest scenariu de televiziune de clocotitorul freamăt al realității imediate a zilelor noastre, cu rezerva că atunci cînd împrumutăm realității propriile noastre clișee mintale avem desigur șansa să o transfigurăm dar să o și parodiem involuntar. Numai în imaginația dramaturgului I. D. Șerban „o tovarășă de la cadre" vorbește ca în scenariul domnieisale și tot numai în credulitatea sa plină de ingenuitate un „director general" care zice „dumnezeul măsii" devine subit autentic.

Ceea ce oferă o generoasă deschidere umană în acest spectacol al televiziunii, merit incontestabil al regizorului Nae Cosmescu, e senzația continuă a unei chemări profunde către existența grandioasă și decisivă, „plein-air"-ul obținut prin mijloace adesea cinematografice. Dintre personajele realizate remarcăm figura feminină a „tovarășei Ștefania" (Irina Petrescu) „fata care a mutat Parîngul" surprinzătoarea umanitate protocolar disimulată a inginerului, adevărat om de știință, George Dinulescu (Virgil Ogășanu), candoarea puțin „trăznită" a tînărului inginer Mircea (șăgalnicul George Mihăiță) și desigur chipul plin de o căldură binecuvîntată al maistrului Coman (Ion Marinescu). Foarte bine realizat, tot timpul echilibrat și convingător secretarul de partid Stoian (Cornel Coman)

Inițiativele teatrului televiziunii sînt, de la o vreme, fericit onorate de regizori de prestigiu, de actori de prim rang ai scenei noastre, piesa românească de actualitate nemaiavînd de mult ingrata pozițiune de „cenușăreasă", lansarea unor tineri autori (Doru Moțoc, Corneliu Marcu) aducînd în peisajul nostru dramaturgic suflul viu al vieții autentic românești. Că personal îl preferăm ca autor de actualitate pe Doru Moțoc lui I. D. Șerban, aceasta nu înseamnă că putem să ignorăm calitățile dramaturgiei pe care o scrie I. D. Șerban, de la care așteptăm acel text revelator.

Cezar Ivănescu

film

Un film de toate zilele

Trebuie să mărturisim de la bun început că ne plac filmele italienești. Ne plac pentru-că au muzică, au viață, mișcare și iar muzică. Pînă și „problemele" de viață sînt rezolvate cu puțină muzică. Asta ne face foarte mult bine și ne instalează, fără pretenții dar pline de speranțe, în fața ecranului chiar dacă în film nu apare Renatto Salvatore sau Monica Vitti ci doar Rosana Schiafino.

Filmul italian este filmul de toate zilele la care mergem spontan fără să ne mai punem întrebarea dacă e bun sau nu, la care mergem pentru-că îl înțelegem, pentru-că ne-am obișnuit cu ceea ce înseamnă „mafia și mafioți", un fel de indieni din filmele cu cowboy... Ne-am obișnuit să vedem filme marca western în dialect italian și filme-problemă „policy" dar fără șerifi ci cu „comisari"

Asemenea filme au rulat la noi și este inutilă însușirea unor titluri, ele gravitînd în jurul aceleeași teme : crimă — policy — corupție — omul în luptă cu ele, și iar policy și iar corupție. Un astfel de alt film „policy" este și **Martorul trebuie să tacă**, film care ne-a satisfăcut chiar dacă ne-a lăsat după vizionare un gust amar...

Deși nu cuprinde o distribuție de „momeală", filmul merită a fi văzut. Merită pentru-că în ciuda încărcăturilor tari, cu roșul sîngelui șiroind mai mult sau mai puțin în prim planuri color, este un film onest. Are o acuratețe a alternării episoadelor, care apar la început fără legătură, ca simple evenimente — flashuri cotidiene, pe parcurs se dovedesc adevărate „noduri gordiene" în țesătura conflictului. Așa încît scenele banale de la început devin materia conflictului bine implîntat în problematica socială a unui Neapole subjugat și măcinat de afaceri, interese, oameni de afaceri pe de o parte și de masă în conflict cu ei prin oamenii legii pe de alta. Prima victimă a acestui conflict, comisarul De Luca, este omorît pe la spate. Zgomotul armei descărcate sparge rece, ca un țipăt, cerul unei dimineți marine. Orașul se pregătește să ne găzduiască, ne arată străzile unui „cita" modern, aglomerat, cu Cafe-uri, tonomate, ragazzi și ragazzine „minore" mai mult sau mai puțin vinovați sau drogați. Dar asta nu este o regulă generală... Ziua se anunță a fi ca oricare alta, numai că odată cu lăsarea nopții facem cunoștință cu dezmățul, cu prima ei victimă — fata cu buzele foarte roșii care anunță moartea.

Cum spuneam, filmul începe cu muzică și se sfîrșește cu muzică, cîntecul răsturnat sub roțile unei biciclete de un tînăr napolitan bun la toate. Cîntecul punctează începutul și finalul cuprinzînd parcă totul într-o aparență de scurgere minunată a timpului într-o țară frumoasă, cu soare fierbinte și udată de apele mării. Melodia, textul, evident neesențiale, nu estompează cu nimic tăria confruntării, dincontră, îl ajută să se contureze prin contrast — suavitatea și durttatea vizavi de ea. Și undeva la mijloc omul, doctorul Giovani Seroni (sau indiferent cum s-ar numi el), își pierde identitatea fiind de fapt cetățeanul cinstit surprins în menghina unei alte „mafii". Aici legea nu mai poate ajuta procesul aflării adevărului, a acelui adevăr care ar distruge țesătura unor interese de afaceri. Legea, prin oamenii ei, este anulată de un joc mai mult sau mai puțin subtil, jocul oamenilor venali dar care au în spatele lor puterea. Este angrenajul unei mașinării sociale infernale care ucide, care distruge credința în sinceritate și dreptate. Filmul dă o lecție de „tăcere" tocmai pentru a apăra ideea de luptă, tocmai pentru a arăta cît de scump poate fi plătită ea, este o realitate care trebuie privită în toată adîncimea ei. Este de fapt și apelul la care recurge regizorul avertizîndu-ne.

Cronicar

mîine țara votează !

că este din sud : sudul țării pe care un om care vine din altă parte, ca mine, îl poate mai bine aprecia : un loc cu oameni mărunți, foarte iuți, foarte harnici, fii de țărani, prima generație de muncitori industriali și, imediat, prima generație de specialiști industriali. Cine vede nu crede : cum pot fi șlefuitori de înaltă precizie, strungari de înaltă calificare, montatori de înaltă exactitate niște tineri care pînă mai ieri, nu ieșiseră din ogradă și nu schimbaseră minerul lopetei pe altceva.

— Ce v-a îndemnat să veniți la oraș și de unde ?

— Din Roșiorii de Vede. Am vrut să-mi fac un rost. Părinții nu m-au lăsat pentru că au nevoie de ajutoare — în gospodărie. Dar rostul de care am eu nevoie este aici. Am văzut la televizor.

— Ce-ați văzut la televizor ?

— Am văzut viitorul cu ochii.

— Chiar așa ?

— Chiar așa cum arată : foarte greu cînd te lovești de poarta uzinei, foarte bine cînd treci de ea. Pe mulți îi duce apa dar cine rămîne este prea-mulțumit.

— Ce vă mulțumește ?

— Îmi place că aici, în uzină, oamenii trec prin viața mea cu o viteză foarte mare. În sat, oamenii erau numărați. Chiar și duminica noi ne întîlneam tot în familie. Nu ne interesam de alții. Lumea se termina la cuscrul Ilie, cel mai îndepărtat grad de familie. De sărbătoare familia se extindea. Pe urmă revenea la numărul ei. Pe cînd acuma, am contact cu fel de fel de lume și caut să trag maximum de profit.

— Cum profitați ?

— Privesc cu mare atenție. Ascult. Învăț pentru mine. Învăț să fiu puternic, să nu mă mute apa din loc.

— Ce apă ?

— Schimbările care se petrec. Problemele de muncă și de viață, tot mai complexe, ele te solicită.

— Vorbiți ales. Ca din cărți.

— Mai și citim. Cu toate că problemele se simplifică foarte mult.

— Ce se simplifică ?

— Legătura cu trecutul, de pildă. Trecerea asta de la sat la oraș nu este chiar așa de ușoară. Oamenii au deprinderi vechi, obiceiuri, ții la ele cum ții la cîntecul popular. Nu-i vedeți pe ăștia ce le mai fluieră ? După cîntec îi recunoști de unde au venit. Cîntecele nu le prea poți părăsi. Nici să le iei cu tine pe toate nu poți. Ce lași la țară ? Ce iei la oraș ? Dai direct peste o viață cu care n-ai fost obisnuit. În sat nu prea mergeai la căminul cultural și uzina-ți procură bilete de teatru. „Foarte bine", se spune. Crește nivelul de cultură al maselor. Dar pe mine m-a durut foarte tare capul la început. Pot să spun că nu mi-a plăcut deloc. Fugeam din teatru și confuzia în loc să se limpezească sporea. Mă uitam la oameni, în sală, mai mult după fete, ce era pe scenă nu prea înțelegeam. La cinema fluieram scenele cu dragoste, nu știu de ce. Acuma, cînd am casă, mobilă cumpărată în rate, cînd totul devine statornic și am ajuns să fac lectură după ales pot să vă spun : orașul te ademenește dar te și lovește dacă nu ești pregătit. Formarea de muncitori pentru industrie este un proces dificil care se va realiza în timp. Este bine că sîntem atît de tineri și de entuziaști. Dar industria are nevoie de specialiști. Este bine dar nu prea că fluierăm cu atîta jale prin hala uzinei horele în care nu mai jucăm. Între noi și părinți s-a așezat o distanță. Ei aparțin unui loc pentru toată viața. Noi aparținem industriei și industria nu șade pe-un singur loc.

● Privire asupra viitorului

Mă îndrept spre ieșirea uzinei flancată de doi modeliști. Ion Brandemburg în stînga, în dreapta Oancea Marcel. I-am luat din atelierul de modelare unde industria, ca o răzbunare-a naturii, nu miroase a cenușă și fontă, ci a mesteacăn și tei. Ei înșiși, doi băieți în al 25-lea an de viață, sînt unul cu părul de aur, altul cu părul de smoală, cum scrie în poveștile vechi unde mai este vorba de soare și de conaci. Amîndoi sînt studenți la școala de subingineri. Le spun dumneavoastră deși mi-ar sta bine să-i tin pe lîngă casa mea. Nu știu de ce cred că ceea ce le lipsește băieților, băietandrilor, băieților acestora atît de ambițioși din industrie este o pauză de alint.

— „Scriu poezie, îmi spune Ion Brandemburg. Bine ar fi să izbutesc și în acest domeniu".

— „Vreau să fac facultatea, îmi spune Oancea Marcel. Este altceva să fii unde-ai fost muncitor — inginer".

— Ce este ?

— Este să privești lucrurile în perspectivă. Așa cum privim desenele la modelaj. Piesa asta, ne spune maistrul, tu să n-o vezi cum e pe hîrtie, s-o vezi în spațiu, ca de aici și pînă în bariera Vergului. Așa și viața. S-o vezi doar de sus. Schimbările prin care trecem sînt necesare și bune dacă nu te pierd în fureșul lor. Și nu trebuie să te piardă. Acesta este sensul industriei : ea să te ia prin surprindere și tu să fii pregătit. Oricît ți-ar cere și oricum. Eu asta înțeleg prin om nou. Un nou care învinge schimbările, care înfige o rădăcină puternică acolo unde s-ar părea că este numai nisip. Să fim bine-înțeleși : ceea ce stăpînim în ziua de astăzi nu se află în proprietate privată ca înainte, ci este al tuturor. Iată esența schimbării prin care trecem : deprinderea de a nu mai vrea pentru tine, de a învăța să fii cu adevărat generos.

Petre Dragu

Asumare

...Ei vin dintr-o baladă care se cheamă Țară,
Feți și Ilene, sorii înaltei constelații
Care pe-aceste plaiuri, din dor de generații
Ne-a dăruit, înaltă, eterna primăvară.

Ei ne răsar în față — statui înmugurite
Și ne uimim ca-n datini : Cît s-au făcut de mari !
Și ne cam pun pe gînduri acești bărbați-școlari
Misterioși ca plopii crescuți pe nesimțite.

În ochi adînci ei poartă un cer de flăcări pure
Și-n glas au joc de prunudri și foșnet de castani
Cînd spun : Noi sîntem schimbul de optsprezece ani,
Și iată, sîntem gata de asumări mature !

Îi poartă primăvara în matca-i de răcoare
Spre-ntîia misiune de cetățeni întregi,
Spre datoria scrisă într-ale țării legi
Sub semnul rodnic pururi al arderii solare.

Ei vin să se pronunțe încrezători și drepți,
Cum i-am crescut cu grijă la comunista școală,
Și cred în toți inscripții pe a votării coală
Cu generozitate de principi înțelepți.

...Ei vin dintr-o baladă care se cheamă Țară
Și-al țării chip de mîine viu ni-l aduc în față.
Ani optsprezece : schimbul de dis de dimineață
Încrezător și mîndru votează-ntîia oară.

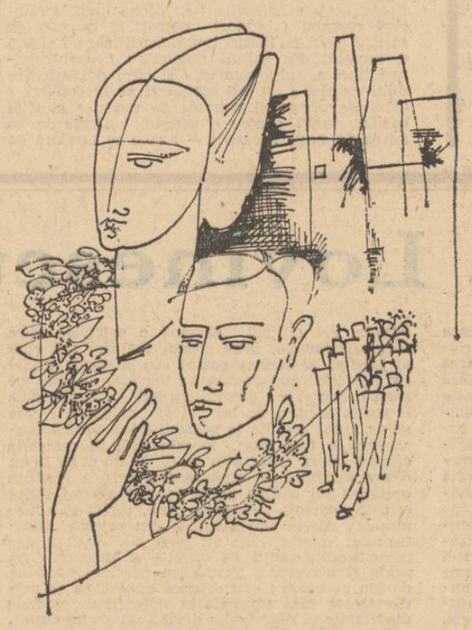

Ion Trif Pleșa

Votul în care bate o inimă

Veniți, pe toți azi vreau să vă primesc în casa mea,
drept mobilă am munții acoperiți din belșug cu păduri,
Atîtea jucării i-am adus griului să aibă cu ce se juca
pînă va ajunge pîine ruptă în patru și dusă la guri.

Pe lista de alegători își caută numele un tînăr,
oare ce duce în gînd de i-s ochii atît de luminoși ?
Sînt sigur ca țara mereu mai înaltă cu-n umăr
sînt sigur ca zorii care se trezesc înaintea celor mai harnici cocoși

Urna de vot, pusă pe cer, dă lumină la fel ca un soare.
Tot ce avem e aici : avere de limba românească stăpînită.
De 9 martie ne mai desparte un fulg ținut la sîn de o floare
de aceea de pe acum votez pentru omenirea comunistă din această țară cinstită

Votez ca și cum de-a lungul și de-a latul țării aș iscăli
cu slove în care mă recunosc și pe mine, fiu de țărani :
sînt comunist, țara e urna care la 9 Martie va primi
votul meu în care o inimă bate și aplaudă tot ce-am făcut și ce vom face peste ani.

spre sfîrșitul iernii

D. Manoileanu

După ce descărcase scule și muncitori la punctele principale de lucru de pe șosea, camionul pornise să străbată cîmpia stearpă ce se prelungea nesfîrșită cît vedeai cu ochii. Islazul pustiu întretăiat de poteci părea o hartă și întreaga întindere arăta ca privită de sus, singuratică și străină. Doar în urmă, departe la orizont liziera de salcîmi din marginea orașului lăsa să se bănuiască așezări omenești ; în rest totul, pînă în zarea pierdută trăia sub stăpînirea singurătății...

Camionul scîrțîi prelung, scoase cîțiva colaci de fum sidefii și opri în plină cîmpie lîngă o grămadă mare de pietriș. O vreme nu mișcă nimic în toată împrejurimea și atunci brusc liniștea nemărginită năvăli lacomă umplînd cu un țiuit prelung urechile oamenilor. Prelata din spatele camionului se mișcă umflată de vînt și primul om începu să coboare pe îndelete. Atinse ușor pămîntul uscat al cîmpiei, scormoni o clipă cu bocancul lui mare iarba săracă și prăpădită apoi privi de jur împrejur cu ochi aprinși și negri ca de tăciune. Celălalt, mai tînăr și mai vioi, coborî sculele, sări jos fără să folosească scărița și ca și cînd ar fi fost singur urcă cu pași mari și apăsați pe grămada de pietriș... Șoferul tocmai ocolise mașina și în timp ce lovea cu bocancul murdar de ciment cauciucurile din spate, vorbi fără să-i privească :

— Nenică, eu am plecat. Vin să vă iau la 6... Da' să fiți gata, să nu mai faceți să v-aștept că mai am de luat încă vreo douăzeci de oameni... și mai trebuie să mă duc și la gară după materiale.

Și plecă lăsînd în urmă mici rotocoale de fum care plutiră o vreme în jurul celor doi oameni ce rămaseră nemișcați, așa cum îi pironise nemărginirea cîmpiei...

Săpaseră un șanț lung de vreo 8 metri, lat de vreo cincizeci de centrimetri și adînc pînă la brîul celui mai tînăr. Înfigeau hîrletele în pămîntul galben clisos și aruncau afară hălci de mărimea unei piini negre.

Deodată cel mai tînăr, om de vreo 30 și ceva de ani, roșcovan, cu părul cînepiu de sub pălăria neagră cu panglica mozolită de transpirație, se opri din săpat și-l privi o vreme pe celălalt cum sapă. Ochii lui albaștri, cam apoși, depărtați de rădăcina nasului lunguieț și adus la vîrf, avură o strălucire neașteptat de expresivă. Dar nu spuse nimic ci privi mai departe către tovarășul lui care simțind privirea se opri și el din săpat.

— Ce mă, iar te-a apucat ? Iar ai chef de pălăvrăgeală ?... Știu, nu mă mai întreba că nu-ți răspund... Că ți-am mai spus pînă acum de cîteva ori... Nu-ți place sau nu-ți convine să muncești în ceapeu, uite, faci așa cum faci acu' ! Pleci și te duci să sapi la șantiere... Ce, aici nu-i tot munca cîmpului ? Slavă domnului, pămînt de săpat...

Și cu un gest scurt își aruncă privirea peste întinderea pustie și sărmană a islazului. Apoi, fără altă vorbă, după ce scuipă în palme cu temei, se apucă iar de lucru. Cel mai tînăr îl mai privi o vreme, apoi dădu din cap și se aplecă și el peste cazma...

Mai săpară așa cam vreo oră pînă dădură de un strat de pietriș tare și bătătorit și trebuiră să ia tîrnăcoapele să-l moaie. Atunci cel mai vîrstnic, om aproape bătrîn, de peste 50 de ani, asudat și obosit de cît lucrase se opri, suflă greu și-i spuse celui tînăr :

— Auzi mă, știi ce ? Eu mă pui să mănînc. Mai am cîte ceva... Tot e mîine simbătă și mergem acasă. Mai dă-o-n aia măsii de muncă, că m-am luat după tine și uite cîta-mai gropioul am făcut. Parc-aș fi la normă la Periprava. Ce, mi-am găsit sufletu-n mărăcini ?

Și se săltă încînd peste marginea șanțului care acum îi ajunsese celui tînăr pînă la piept. Scotoci într-o servietă veche și răpănoasă de musama, scoase întîi o sticlă cu apă, apoi un pachet învelit în jurnal pe care-l desfăcu acolo lîngă el peste pămîntul galben, reavăn și amestecat cu pietriș cenușiu. Cel tînăr veni și el alături și se așeză mai la o parte așteptînd. Bătrînul mesteca sforăind și tăia în acest timp o bucată de brînză. Vorbi fără să se întoarcă spre celălalt și fără să se întrerupă :

— Ia mă, de ce nu iei ? Ce aștepți, să-ți bag în gură ? Ia d-aici ! Și-i împise jurnalul cu brînză cu tot.

Stăteau tolăniți pe spate și tăceau. Țigările fumegau în răstimpuri dar fumul nu se risipea ci parcă tot stătea în jurul lor și le dădea tircoale. Ziua de iarnă, frumoasă dar caldă părea sau poate chiar era de primăvară. Prima jumătate a lui februarie trecuse fără pic de zăpadă, ca toată iarna dealtfel. Cerul albastru, tărcat cu cocoloașe de nori mari, răsfrîngea o lumină bizară, nici bucuroasă, nici tristă. Răcoarea încă crudă a vremii și vîntul norilor încărcați de nisori te făceau să simți că vara era încă departe. În liniștea amiezii de sfîrșit de iarnă cîmpia aștepta amorțită...

Cel mai vîrstnic pufăia agale și asculta în răstipuri foșnetul ziarului pe care vîntul ușor se străduia să-l fure de sub grămăjoarele de pietriș. Și, așa cum sta cu capul ușor săltat în palmele împreunate sub căpătîi, începu deodată să spună :

— Auzi, mă, ce bazaconie îmi spunea unul în spital, pe front, într-un orășel, dincolo de Ungaria. Se jura că i s-a întîmplat lui și lua martor

Desene de Daniel Tolciu

o brigadă întreagă. Da eu cred că aiura ori că vrea să ne zăpăcească doar așa ca să-i dăm și lui cîte ceva din pachetele d-acasă... Zicea că și el a crezut o vreme că visase sau că aiurase, că erau nemincați de două săptămîni și dormeau pe apucate de frică să nu-i prindă-n somn... Da' să vezi treabă curioasă. La vreo lună-două după ce mi-a spus pățania, el nu mai era, că-l evacuase în alt spital mai în spatele frontului, am visat și eu tot un fel de tărășenie ca asta... Ce faci mă, dormi ? Eu vorbesc cu tine și tu dormi...

Dar cel tînăr nu dormea. Întors pe-o rînă citea ziarul și cu mîna liberă potolea zbaterea hîrtiei neliniștită de palele de vînt. Își trăsese pălăria jegoasă pe ochi și părea pierdut în lectură. Auzi totuși întrebarea și răspunse că nu, că-l ascultase cu atenție, că se uita doar așa peste jurnal și că să spuie mai departe. Celălalt urmă.

— Auzi mă ce treabă curioasă, să visez și eu tot un fel de năzdrăvănie, care mie nici măcar nu mi s-a întîmplat așa ceva. Că eu n-am fost **prizoner.** El da, fusese **prizoner** și venise cu **Tudor Vladimirescu** ori cu **Horia,** nu mai țiu minte. Așa mă, auzi, într-o noapte visez că era tot așa noapte cum îmi povestise el și că mă aflam cu cîțiva oameni rătăciți de multă vreme printr-o stepă mare și pustie. Ziua mergeam călări, cîți om fi fost noi, 10—15 oameni, orbăcăiam prin cîmpia aia întinsă și goală și nici tu urmă de sat, nici tu urmă de căruțe, nici tu de nimic. Țipenie de viață cît vedei cu ochii. Da' parcă nu știu cum că ni se tot părea că sîntem urmăriți, ori pîndiți de careva, că umblam tot în scări gata de fugă ori de luptă... Ascultă mă, ori îmi răcesc gura de pomană ?

— Ascult mă, ascult, ce vrei să-ți zic bravo ?

— Ascultă pă dracu... Așa, și unde se termina ziua, acolo tăbăram și noi, obosiți, lihniți, speriați și leșinați de marșurile alea călări și de nemîncare și de neodihnă. Ne ajunsese parcă, în noaptea în care m-am visat, așa ca un fel de leșin, de disperare și o toropeală de nu ne mai păsa nici chiar dac-o da peste noi... Că să vezi tu, se făcea că parcă cum se însera tot ni se părea că vedem pe la marginea zării călăreți cu cușme mari pe cap și cu puști săltate pe umeri... Noaptea dormeam pe rînd mai mult iepurește, că tot ni se părea că vin ăia peste noi...

— Auzi mă ce scrie aici — se auzi vocea vioaie și parcă intrigată a celuilalt.

— Bravo mă, eu îmi bat gura...

— Ia auzi mă ce zice. Zice că la fiecare circumscripție de votare, se pune cîte doi candidați, să-ți alegi pe care-ți place. Auzi mă ! ?

— Ce s-aud mă, pămînt cu ochi. Că așa te știu de cînd te-a făcut măta. Dece nu mi-ai spus mă, că nu te interesează, să fi tăcut dracului din gură...

— I-auzi mă, nea Marine — încercă celălalt să-l îndulcească — zău că face să auzi, zice că la fiecare secție d-asta de votare îți pune doi oameni, să alegi pe cine-ți place... ori pe cine crezi tu că e mai de-al tău...

Marin ciuli urechile, uită povestea și supărarea și întrebă așa într-o doară ca și cum nu l-ar fi interesat cine știe ce :

— Adică pe cine să alegi ? Că n-o să-l puie pe cine vreau eu. Ce-o să-l puie pe Zorzoman ori pe Andrabuță ?

— Mă, pe Zorzoman ori pe Andrabuță n-o să-i puie că p-aștia nu i-aș pune nici eu. Ce, dumneata i-ai pune ? Ai ?...

— Taci mă, nu mai vorbi, că la noi o să fie sigur Nicolcioiu. Nu e el inginer șef ?

— Bine mă — acum nu-i mai zicea nea Marine — lasă-l p-ăla. Să zicem că-l pune că e băgăcios, că e toată ziua la oraș, că cutare și cutare, da' — aici făcu o pauză importantă — da' ce zici dacă-l pune și pe Modoran ? Pe State Modoran ? Ai ? ! Dacă-l pune pe Modoran, ce zici ?...

— Zic că ești un prost. Și că dacă-l pune ori nu-l pune pe Modoran, tot aia iese. Ce știi tu mă ?

— Ce vorbești mă ?... Uite eu zic că poate să-l doară, că dacă l-o pune, să zicem pe Modoran, îl votează oamenii pînă la unul. Că-l cunoaște, că e de la țară și știe toate daraverile cum merge, că e gospodar și om de omenie. Uite d-aia ! Și rămîne Nicolcioiu al dumitale de nu s-alege... Este ?

— De unde-ai mai scos-o mă cu Nicolciou al meu ? Bă, tu bagi omul în pușcărie... Tu taci ca mutu, faci pe prostu și odată te trezești așa din senin... Ia ascultă mă, nu ziceai tu că la ăștia d-aici de la șantier le spui că pleci acasă ca să te lase-n pace ?

— Am zis mă, am zis. Da uite că nu mai zic, ba încă mă și duc mă acasă că precis îl propune pe Modoran. Și eu, dacă nu-l votez pe Modoran mor mă, auzi, mor. Și-l privește lung pe nen-su Marin drept în față.

Nea Marin se uită la el, se uită la ziar, iar la el, iar la ziar, dă să spună ceva apoi se răzgîndește și cu gesturi cumpătate începe să se ridice. Odată în picioare privește în lungul șanțului și vorbește trăgănat :

— Hai mă Niculaie să ne terminăm șanțul că acuma vine nebunu' ăla cu camionul să ne ia și n-am chef să mai vin și mîine tot aici pentru un fleac. Să las treaba terminată că mîine pe seară vreau să fiu acasă. Face o pauză în care coboară în șanț și în timp ce-și ridică tîrnăcopul spune ca și cînd asta n-ar însemna mare lucru. Că dacă l-o alege pe Modoran, cum zici tu, eu unu nici nu mă mai întorc la șantier. Mi-aduci tu lichidarea...

Niculaie crede că nu face să-i mai răspundă, coboară și el în șanț și după ce scuipă în palme se așează față în față cu Marin și începe să sape. O cazma, două cazmale, trei cazmale, pe toată lățimea gropii, apoi un pas înapoi. Cînd ajung la capătul șanțului se întorc stînga-mprejur și înaintează acum unul către altul. O cazma, două cazmale, trei cazmale, un pas înainte. Cînd se află unul în fața celuilalt, cel mai vîrstnic se ridică greoi îndreptîndu-se din șale și în ochii lui aprinși ca de tăciune sclipește o lumină nici tristă nici veselă, ca a zilei aceleia de sfîrșit de iarnă.

— Mă Niculaie, oare o să le spună Modoran acolo cum e la noi ?

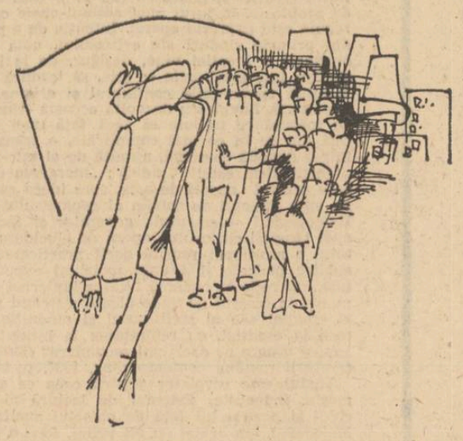

Elena Cătălina Prangati

Romanticii tineri

În fața conștiinței mele ard,
În fața voastră și în fața lumii
Așa cum altă dată, sub stindard,
Jurau vibrînd, de patimă, străbunii

Mă angajez neînfricat soldat
În bărbățeștile dintîi coloane,
Să duduie pămîntul de pasul apăsat
Al celor peste două milioane

Romantici tineri încă, în partid,
Precum în glie, prindem rădăcină,
Entuziaste flăcări — sîntem zid
Spoind cu stele cerul din retină

Ci iată-ne ajunși la-ntors de an
De sevele plesnind a primăvară
Cînd fiecare vede un țăran
În bobul cafeniu cu chip de țară.

Mă angajez nicicînd să nu abdic
Din înfrățirea noastră proletară
Ogorul, copt în fiecare spic,
Din pîine, aburind, se face vară.

televiziune

Recapitularea istoriei

Comparația cu trecutul, maicuseamă cînd se vede într-o fotografie, e de natură să ofere o imagine ceva mai precisă despre istorie decît simpla noastră memorie. Amănunte ciudate, selectate mai ales de afecte, fac din depozitele amintirilor mai degrabă ochiane magice decît lentile de microscop. Ceea ce-a fost se combină cu ceea ce este și în memoria noastră trecutul se află la timpul prezent. Dar iată că fotografiile ne vorbesc în alt grai. Imaginile de film salvate-n arhive au putere să reconstituie aidoma evenimentele petrecute cu multă vreme în urmă și reconsiderarea lor este, din motiv de exactitate, mult mai aproape de realitatea istorică. Documentarele vechi cinematografice au calitatea aceasta de a ne oferi în perspectivă destul de cuprinzătoare schimbările care s-au petrecut.

Ca în alte numeroase ocazii festive și cu prilejul Alegerilor televiziunea a oferit un film de arhivă excelent „30 de ani de la acel memorabil 6 martie". Colorate — în patina atît de romantică a timpului de atunci — am revăzut evenimentele alegerii primului guvern democratic, inscăunarea la cîrma județelor țării a prefecților și primarilor aleși de popor. Entuziasmul acelor calde zile de primăvară nu și-a pierdut deloc vigoarea și forța și, pe întreagă durata transmisiei, am avut senzația că participăm. Comentariul de „ultimă oră" care a însoțit pelicula a reactualizat pasaje din presa democratică a vremii și între slovele acelor incandescente îndemnuri am reascultat cu intensă plăcere articolele unor cunoscuți scriitori.

„Și, iată că tot ca în atîtea alte ocazii festive televiziunea a prezentat excelente documentare despre timpul prezent. Evenimentul cotidian este prezentat pe micul ecran într-o manieră care ne îndeamnă să evidențiem cu deosebire emisiunile de actualități. Am mai scris despre lucrul acesta și ne face plăcere să revenim. În reportajele și jurnalele de actualități ale televiziunii temele politice se abordează direct. Beția de cuvinte și festivismul au fost stîrpite fără de urmă și este de mirare cum simpla vecinătate-n programul T.V. cu aceste emisiuni nu e de natură să radicalizeze limbajul peliculei și prin vecini. Astfel : cu prilejul în cauză, al Alegerilor, un adevărat popor de reporteri au împînzit absolut toate zonele țării cercetînd efectiv starea ZILEI la ore foarte puține înaintea instalării urnelor de votare, probînd cu imagini concrete compoziția timpului actual. Emisiunile au avut un caracter de lucru. S-a cercetat opinia publică, deputații, s-au cîntărit așteptările și promisiunile, s-a studiat aproape științific realitatea pe care se poate conta. Sîmbătoarea a fost adevărată în chipul acesta : aspră — cumva, ca o zi de odihnă pe care o prăznuiești muncind.

Cred că acestea sînt emisiunile pe care le așteptăm. De care este efectivă nevoie pentru a înțelege cu responsabilitate timpul în care trăim.

Sânziana Pop

plastică

Mozaicuri antice și tezaure de artă din Tunisia

Senzațională această expoziție de mozaicuri tunisiene ! Senzațională privită sub specia artei de mare aparat pe care o desfășoară și încă o dată uimitoare ca spectacol, ca regie de ansamblu (organizator : Mihai Oroveanu).

Mozaicurile tunisiene, reprezentînd aproximativ șase secole de puternică influență a artei romane și bizantine asupra fondului local african, sînt, majoritatea, pavimente : ele clasează societatea care le-a produs din punctul de vedere al posibilităților materiale și al gradului de civilizație. Iată numai un exemplu între altele : în săpături s-au găsit deseori 2 sau chiar 3 straturi suprapuse de asemenea capodopere păstrate intacte, formidabil fenomen ce atestă magnificența celor ce locuiau casele astfel impodobite, a căror stare socială dar și neutralitate culturală le dicta reinnoirea, cu fiecare generație, a decorației interioare ! Tehnica impecabilă, șansa de a fi fost făcute într-o climă constantă, fără acele schimbări de temperatură care au deformat „șocant" atîtea alte opere de artă, ne restituie astăzi, prin intermediul acestor mozaicuri și a celorlalte piese — în special de sculptură — expuse, o Carthagină mirifică, îngăduind, dacă se poate, o lectură încă mai colorată a fastuosului „Salammbô".

Din punct de vedere stilistic, două sînt direcțiile de bază ce organizează mozaicurile : influența helenistă a secolelor II și III e.n., veristă, discursivă, aplicată unei tematici largi — de la ilustrația mitologică (cele mai multe sînt scenele din viața lui Saturn-Baal și a zeiței carthagineze Tanit) la imagini cotidiene — vînătoare (extraordinară piesa de la Henchir — Toungar !), navigație pe Nil („Vișlașul" de la Thysdrus), ocupații de port („Descărcarea unei corăbii") etc., — și cea debutînd în secolul III e.n., numită de „africanizare a temelor și metodelor", marcată de importanța sporită acordată scenei de gen. Bestiarul cuprins în mozaicuri — de la elefanți, tapi și antilope la crocodili și pești — este supus, de-a lungul întregii perioade de ocupație romană, unor stilizări nedeformante, grațioase, atente atît la ordinea decorativă în care sînt introduse, dar și la conformitatea cu modelul real ; figurile de zeități ori ale personajelor angajate în activități jurnaliere nu sînt stereotipizate abuziv, ci păstrează, în cadrul iconografic stabilit, o anumită libertate de nuanțare psihologizantă, tendința spre individuarizare. Culorile apar pretutindeni delicate și totodată strălucitoare, bogate în tonuri fără să devină pestrițe, de un mare rafinament al asociațiilor.

Mozaicurile tunisiene nu pot fi privite numai ca vestigii, ca arheologie ; ele reprezintă mai de grabă unele din piesele de bază ale acelei hărți artistice a mapamondului ce înrudește spiritual civilizații și popoare.

Manifestarea organizată în sălile Dalles de către Oficiul român de organizarea expozițiilor sub înaltul patronaj al Președintelui României, Nicolae Ceaușescu, și al Președintelui Republicii Tunisiene, Habib Bourguiba, o dovedește pe deplin.

Cristina Anastasiu-Condiescu

contemporanii noștri

Poezia lui Vasile Nicolescu

Poezia lui Vasile Nicolescu este a unui temperament de tip clasic care modernizează simbolurile lumii. Temele sale lirice ne dau sentimentul unor valori de excepție. Poetica lui Vasile Nicolescu își trăiește semnele într-un spațiu al tragicului. Poetul este osîndit să-și poarte crucea destinului sub tirania unei conștiințe care se identifică cu memoria („Cineva plînge neputincios în mine"). Poetul este o conștiință lucidă („exilat într-un destin de oglinzi"). Lumea, supremă izbîndă a orgoliului liric, ia chipul poetului („Totul ia chipul meu"). Procesul nu duce la pierderea identității eului, ci la copleșitoarea lui dramă („Rug fumegînd mi-e chipul lăuntric, bîntuitul"). Luînd chipul poeziei, lumea există ca fenomen originar. Lumea poemelor lui Vasile Nicolescu se naște dintr-o stare primordială, dintr-o reinițiere dramatică în elementar, care este aceea a împărăției dintîi a elementelor cosmosului : pămîntul, focul, apa, soarele, somnul, cunoscute sub steaua unei totale dăruiri : „să smulg din irișii mei cîte un ochi pentru fiecare / cîte un flaut, / cite-o fîntînă, / și aruncîndu-mă peste marginea atîtor lucruri, / peste conturul lor nevăzut, / tiparul lor dintîi căutîndu-l, / inima mea, fragilă, planetă, / de-atîta zbucium se sfarmă / în pulberea care sînt / în această nebuloasă care se caută într-una". Toate aceste elemente nu sînt numai teme, cît mai ales idei. Soarele ca nucleu astral al lumii care se naște cunoaște o variată tratare lirică. Vasile Nicolescu poate spune, în spirit eminescian, că „Eu vin din centrul lumii încoronat de sori...". Poezia sa trăiește sub un cer unde noaptea nu este cunoscută. Soarele, într-o superbă regalitate, înflorește lumea vegetală și minerală ; îi arată, ca într-un film mut, dezastrele geologice, dar și măreția și declinul ei. Poetul se cutremură la gîndul că astrul s-ar putea stinge pentru totdeauna. La Vasile Nicolescu, soarele apare ca un simbol al existenței primordiale, ca o inimă a universului care bate orele genezei, dar și ca o conștiință de sine a unui excepțional poet care, („Pe-al meu propriu rug, mă topesc în flăcări...") trăiește destinul poeziei pînă la identificarea lui cu cîntecul. Lirismul acestui poet ia ființă dintr-un amestec dureros de voluptate strigată, de iluminare și chin, din ideea că poezia, acel soare îmbrățișat ca pe o amantă a pierzaniei, e semnul adevărat al mîntuirii : „Cu prețul de-a rămîne doar cenușă / steaua se-nchină-n rădăcina ierbii, / umilă în lumina jucăușă / ce-o sfarmă-n rouă ciutele și cerbii. // Cu prețul de-a rămîne cerc de aer / clopotul bate-nnebunit în slavă / și leagă piscul de cununăn vaier / sub alba lunii, somnoroasă lavă. // Cu prețul de-a rămîne doar uitare, / vitraliu stins în ochi de rîndunică, / eu țin în brațe-același roșu soare, / scripet și fulger care mă ridică / deasupra mea, cu aripi tremurate / într-o severă, grea identitate".

O imagine concretă, devoratoare a soarelui e focul. Este un element care întreține renașterea, care condiționează purificarea morală și naturală. Focul e un „duh" al expansiunii, al existenței sub forma continuității. Începutul nu poate fi înțeles în afara focului. Lumea se naște sub oglinzile focului.

În geografia lirică a lui Vasile Nicolescu, apa este un element care traduce vitalismul existenței, metamorfozele unei lumi, dinamismul și transparența ei. Apa ia chipurile vieții : e senină, dar și neliniștită ; e un semn al sincerității, dar și al judecății. Apa e o imensă oglindă unde poetul se contemplă, unde își înecă îndoielile, tristețile, o „temniță (...) cu ușile deschise". Focul și apa, în poezia lui Vasile Nicolescu, simbolizează semnele dintîi ale unei lumi care se naște.

Poezia lui Vasile Nicolescu cunoaște și tinerețea miturilor, o reîntoarcere spre valorile lor fundamentale. E, cu alte cuvinte, o poezie provocată de muzică, de pictură, de nume celebre (Mozart, Bach, Shakespeare, Enescu ș. a.). Ideea se naște dintr-un act de participare, ascultînd Mozart, poetul recucerește din spațiile muzicii, vocile poeziei. Poemul crește din memoria unei **ideimatcă**, poetului revenindu-i în acest caz sarcina de a-și rescrie sentimentele și de a se întreba de miracolul muzicii care produce poezia : „Cine ești tu de mă chemi cu sunete albe, cu / sunete moi ca petalele trandafirilor abia înfloriți, / cu sunete de stalactite lovite în inima munților / de capul meu aiurînd după Evridiké ? // Cine ești tu de mă chemi prin inelul lunii să zbor / dincolo de mine, deasupra și sub mine, / în oceanul ce n-are încă un nume?" **In Memoriam** este un excelent poem-portret dedicat lui G. Călinescu. Portretul lui G. Călinescu ne apare sub forma unei sinteze. Poezia și ideea se confundă, ne vorbesc cu realism despre autorul lui **Șun. Jardin des Tuilleires** e o frumoasă stampă cu evidente sonuri blagiene : „Cineva plimbă semințe prin suflet, / roiuri de aur semințele cîntă, / cineva muguri aprinde, / mugurii ceru-nveșmîntă, / cineva ridică fîntînile prin aer, / așează iarba în fața soarelui / și soarele la rădăcina lucrurilor". În **Nopțile Albionului,** Vasile Nicolescu creează măștile unor personaje pe care istoria le-a transformat nu numai în mituri, ci și în conștiințe. Reînviind o lume dispărută în cenușa vremii, descoperindu-i teatralitatea, dar și tragedia ei, traversîndu-i cu un ochi de aspru judecător erorile, Vasile Nicolescu o însumează poeziei în toată filosofia și adevărul ei. Poemul **Morus** este o excepțională sinteză a spiritului epocii trăit pînă la paroxism de o celebră personalitate : „Orb printre lucruri și să vezi, / mut printre duhuri și să rîzi. / Prin orbitoarele amiezi / fantome doar de palizi gîzi. // Orb printre cețuri și să simți / cortina cerului arzînd, / fierbinți mîntuitorii zimți / ai soarelui trecînd prin gînd. // Orb printre lucruri și să strîngi / atîta adevăr încît / rîzînd să nu mai poți să plîngi / cu hohotele streang de gît".

Vasile Nicolescu este un poet de mare rafinament al elementelor fundamentale ale existenței, văzute și trăite sub semnul ideii.

Zaharia Sângeorzan

profil

Mihai Elin

Născut la 25 februarie 1941. Absolvent al Institutului de limbi străine, Universitatea București.

Bibliografie : Treaz între două cadrane, **versuri, 1968.**

Poet absolut remarcabil, Mihai Elin este autorul unei singure cărți publicate în urmă cu șapte ani : infecunditatea face parte din însăși formula poeziei sale, gravă, dramatică, orgolioasă, încordată, chiar dură prin condensarea energică a expresiei sub dominația unui imperativ al maximei eficiențe („nici un cuvînt nu-i destul de puternic"). În totul se vădește o îndirjire a spiritului aproape insuportabilă. Hrănită de tensiuni existențiale, această poezie înaintează greu, chinuit, spasmodic, prin smulgeri trudnice, năzuind către o „mai limpede alcătuire" ; atras de „flacăra ce mistuie" și de „spiritul focului", de un absolut al purității așadar, poetul lasă în urmă „fața materiei desfigurată", ale cărei chipuri îl urmăresc totuși pretutindeni ca niște răzbunătoare Erinii. Se caută o nouă privire („va trebui să privim cu alți ochi"), justițiară și pătrunzătoare de esențe („Iar noi, cei lipsiți de memorie încă, / noi stăm în ferestre, / cu fețele de var, absorbind prin degete lumea / pentru ochii cei adevărați."), dar mai puternică este oroarea de forțele elementare, născînd tablouri febrile și sugrumate parcă de dezgust, ca în această viziune infernal canină, sumbru spectacol al vitalității sumare și agresive : „Pe înserat, pe lîngă abatoare, / cum se-ntărîtă între ei dulăii, / sălbateci iscodindu-și beregata, / zbîrliți și mîrîind din oase, / cu ochii galbeni și rostogoliți / și clănțănînd din fălci, / puternici, carnivori, adulmecînd / ciosvîrte șingerînde, iuți și grei / și întrupați de ura lor vorace. // Dulăi flocoși, cățele hămesite / cu blana linsă, strălucind roșcată, / buldogi pătrați și încrețiți de furii, / ogari cu boturi lungi, iscoditoare, / și lași și înnădiți din salturi lingușite ; / vagi corciturі lihnite, spită stearpă / și ciini de rasă jinduiți cu anii / de toți hingherii pe la cotituri. / Ciini de pripas și chinuiți de purici / și ciini spălați, fugiți pentru o noapte, / atrași de un miros de sînge proaspăt — / cum se încaieră pe lîngă abatoare, / tîrînd ciolane, mărunțaie aburind, / și uneori chiar cîte-un stîrv de-al lor, / le scînteiază colții de tăișe / cînd hăpăie în foamea lor cinească. // Și cum se potolesc apoi sătui / și cum își ling ei rănile, preocupați, / și-și văd de purici și își fac siesta / și cum se string apoi, tîrziu, în haită / în jurul unei cățelandre în călduri / și se pornesc pe strada ta, schelălăind, / nocturni, sătui și pofticoși de nuntă, / diformi, stîrniți de lună-n calea ta — / dulăii și buldogii și ogarii." (Pe înserat). Atitudinea este însă activă, de înverșunare epuizantă, versurile trăgîndu-și puterea din prozaismul sec și biciuitor al limbajului noțional, aspru ca un veșmînt de monah : „Eu trebuie să cred în ceva / printre aburii stinși / și miasmele zilei pierite. / Trebuie să țin strîns în pumni / firul acesta nesigur — / raza unui simbure împins pînă-n moarte. / Eu trebuie să cred în ceva, / și prin cenușa mea zilnică / să calc somnambul mai departe." Repulsiei organice pentru tot ce se opune purității spirituli, pentru „noroiul" proliferant („bălăcesc între cuvintele moarte") și pentru „bezna" tăcută și rece absorbind ca o uriașă ventuză a morții („mă soarbe frigul / din cer, din iad, cu guri de frig.") îi răspunde nostalgia unui spațiu auster, al înălțimilor triumfătoare („Inima mea terfelită de ani / se revarsă prin lume, tirînd ca pe-o mantie / sclipirea zăpezilor de pe înălțimi. / plutind imaterială de-a lungul drumurilor. / abur nocturn în ferestre / suflet al copilului care nu se mai naște."), întreținută de o virilitate interogativă („Și pentru că nu sînt împăcat cu gîndul / și bat aproape sfîrșit în poarta tăcerii / și bat și întreb și adulmec / și sper și pîndesc / și între și ascult și bat și adulmec tăcerea. / Și aștept un răspuns."). Crisparea este, la Mihai Elin, un semn al puterii.

Mircea Iorgulescu

E. Lovinescu (II)

În cazul prozei, Lovinescu pune oarecare insistență asupra a ceea ce el numește *materialul operei :* universul, tematica ei. Preocuparea este și aici a merge la esența fenomenului, fără nici o ezitare de alt ordin. Lovinescu nu este înspăimîntat de abisurile operei și nici de reputația autorului. Subiectele, mari și mici, i se supun cu egală docilitate. În calea spiritului critic nici un obstacol nu se arată, privirea — merge fără ocoluri spre *expresia* operei, constatînd în dubla ei accepție : viziune (atitudine) și limbaj diferențiat (stil). Diagrama critică se învirte acum în jurul acestei noțiuni, cu preocuparea de a înregistra și fazele ei (în timp). Epica Hortensiei Papadat-Bengescu ar cunoaște trei asemenea forme : un *lirism pur* (impresionism) și o *autoanaliză incisivă*, o fază, apoi de tranziție dominată, stilistic, de *tendința spre obiectivare (Balaurul, Romanța provincială)* și, a treia, hotărîtoare, după critic, pentru talentul autoarei — etapa prozei obiective (ciclul Halippa) în care dispare lirismul și *autobiografia psihologică* (în termenii criticii de azi : introspecția).

Expresia este și punctul de pornire în analiza prozei lui Rebreanu, definit ca un creator de tip obiectiv, detașat de lirismul și eticismul sămănătorismului ardelenesc : „Formula lui *Ion* — observă criticul — este îngrămădirea unui fluviu curgător de fapte ce se perindă aproape fără început și fără sfîrșit, fără o necesitate apreciabilă, fără finalitate.

Repertoriul criticului cuprinde, va să zică, *formula* (compoziția narațiunii), *limbajul* (stilul) operei și *materialul* („obiectul de studiu", tematică) ei. După ce acest cerc de probleme a fost epuizat, analiza evadează în alte direcții : definirea naturii personajului central, raporturile cu școlile literare (naturalismul) etc.

Putem trage de aici o primă concluzie privitoare la *demersul* critic lovinescian și anume fixarea, de la început a spiritului critic în interiorul creației și mișcarea lui, pe o rază întinsă de probleme, în jurul unei noțiuni-cheie care de regulă este *expresia* operei. Intenția de a prinde, din primele rînduri ale articolului, nota unică, originală a creației vine, desigur, de la impresioniști interesați, cum se știe, să traducă într-o formulă memorabilă conținutul și originalitatea unei cărți. Lovinescu dezvoltă această tehnică și, pe măsură ce trebuie să facă față unei literaturi din ce în ce mai complicate, o transformă într-o metodă coerentă, numită de el într-un loc „centripetism estetic", adică : „mergerea directă spre centrul operei de artă, spre ideea creatoare, spre punctul de sprijin al geometrului antic. Descoperind elementul generator și făcîndu-l apoi tangibil cititorului, opera de elucidare a totului e mult mai reușită decît practicarea unei analize parțiale și a unei inciziuni experimentale„ operație ce reclamă fixarea lanternei critice numai în centrul de unde pleacă sistemul nervos al creației sau al scriitorului și modestia limitării la esențial, cu renunțarea la biruințî dialectice ușoare pe chestiuni secundare" *(Istoria literaturii române contemporane,* 1937, p. 64).

Textul este revelator pentru ceea ce se numește, îndeobște, sistemul de lectură al criticului și poziția lui față de obiectul analizei. T. Maiorescu, am arătat cu alt prilej, face o critică prospectoare, imaginația (spiritul analitic) se oprește la granița poemului sau a operei dramatice. Preocuparea criticului este să justifice existența obiectivă (exterioară) a operei, nu structura, originalitatea ei internă. G. Ibrăileanu pune între operă și gîndirea critică un număr de concepte (specificitate, mediu, atitudine morală) și pînă să ajungă la adevărul estetic al cărții, spiritul trebuie să străbată lanțul acestor noțiuni ce înconjură și determină, după opinia criticului, secretul creației. Emoția este totdeauna mediată, proiectul critic se realizează mereu *à travers...* pornind din afară spre interiorul operei. Imaginația lui Lovinescu urmează un traseu invers : criticul este deja instalat în inima operei, cînd începe propriu-zis analiza el a atins „elementul generator" și *demersul* începe prin a străpunge spre exterior, pereții ce o despart de domeniile învecinate. În jurul ideii centrale apare astfel o rețea de imagini explicatoare și apreciative. Imaginile sînt adunate apoi într-un portret, fantezia critică se repliază, revine la punctul de la care a pornit.

★

Un mod de lectură presupune, în afara criteriilor estetice generale (în cazul lui Lovinescu : mente care determină *judecata de gust.* Ele con*sincronism, diferențiere* etc.), și o serie de eleștituie un sistem (sistemul unei sensibilități critice)) prin care obțiunile intime, gustul criticului se exprimă. S-a remarcat, de pildă, că judecata de gust la Sainte-Beuve se exercită în funcție de idealul de intensitate (genul are totdeauna „largeur"). La ce *semne* reacționează critica lui Lovinescu ? Greu de stabilit o ierarhie a lor. Gustul este, de pildă, satisfăcut în cazul criticii cînd ea oferă garanții de obiectivitate și „multiplicitate de puncte de contact" (lîngă idealul moral stă, așadar, un ideal al amplitudinii, al deschiderii unghiului de receptare). Poezia este acceptată pentru *subiectivismul* (individualismul) ei și procentul de *puritate,* prin care trebuie să înțelegem și gradul de intelectualizare a emoției. Mai greu atîrnă în balanța critică a lui E. Lovinescu criteriul *originalității* (pentru toate genurile). Originalitate înseamnă, în fapt, siguranță verbală, putere de invenție, stil natural (criteriul obseda și pe T. Maiorescu), rigoare și simetrie a *discursului.* Toate aceste exigențe s-ar putea rezuma prin „măsura tonului". *Măsura* este un criteriu ce se repetă. Ori de cîte ori criticul observă o potrivire între idee și expresie, între ritmul textului (un ritm al ideilor) și limbaj gustul său se arată împăcat : poemul sau nuvela au măsură, curgere firească, expresia a crescut normal pe trupul ideii. E vorba așadar, de un *ideal al măsurii* care ne-ar putea trimite la sensibilitatea clasică (Lovinescu a fost fixat, moralmente, în categoria *omului onest,* între alții de T. Vianu). Să luăm cîteva exemple la întîmplare. Pentru a justifica opțiunea lui pentru unele versuri ale lui Pillat criticul remarcă „imaginea rară, topită și armonioasă", Altele sînt respinse din pricina „patetismului retoric". Un alt poet (G. Murnu) neprezentînd garanții de unitate și măsură, nu poate fi acceptat : „limba nu prezintă unitatea de ton necesară : voit arhaică uneori, ea se modernizează fără tranziție în inventiuni verbale discutabile și regretabile deviațiuni gramaticale".

E limpede că lui E. Lovinescu nu-i plac excesele, abaterile de la măsura tonului și, deschizînd cărțile lui, dăm peste explicații ca acestea : „exces de individualism" (Cotruș), „gongorismul formei lutoase" (I. Valerian) etc. Poeții de avangardă sînt, între altele, suspectați de lipsa acestei frîne (spirit al simetriei și al măsurii) care constituie condiția împlinirii estetice a poemului. La fel poezia lui I. Minulescu este respinsă pentru muzicalitatea ei exterioară : „Pornită de la suprafața sufletului, ea s-a înălțat în acorduri largi și zgomotoase, cu violențe de

FRAGMENTE CRITICE

imagini și de cuvinte, cu atitudini și îndrăzneli, încărcată de toate semnele exterioare ale simbolismului și ale modernismului formal, cu mistere ușor de ghicit, colorată, lăudăroasă, voluntar perversă și, mai presus de toate, retorică"...

Idealul măsurii alternează uneori cu acela al *adîncimii* și al *amplitudinii,* însă și în aceste două situații, criticul cere o adecvare a mijloacelor la tonul intern al poemului sau narațiunii, o coeziune și o simetrie între diversele planuri ale operei. Abaterile, disimetriile, *rupturile* chiar și atunci cînd sînt făcute cu talent, nu le acceptă. În animatorul modernismului românesc trăiește, indiscutabil, un spirit de geometru care îl face să vadă clar și să judece drept viața literaturii contemporane, dar și-l împinge uneori spre atitudini rigide. S-a scris mult pe seama injustițiilor, infidelităților criticii. Oricine știe ce erori mari au comis marii critici, inutil a le mai discuta. Lovinescu nu se abate de la regulă, între sutele de aprecieri pe care le-a făcut sînt unele care ne pun pe ginduri. Lipsă de intuiție, idiosincrazie, încăpățînare într-un sistem ? Poate toate la un loc, fără prea mare importanță, dealtfel, căci ce asigură prestigiul unui critic și trăinicia *discursului* său în timp, este judecata de ansamblu a literaturii și calitatea limbajului critic. Să semnalăm, totuși, cîteva judecăți restrictive în textul lovinescian. Blaga, Bacovia, știe toată lumea, nu sînt socotiți, din diverse motive poeți mari, cum îi apreciem noi azi. În schimb lui Marcel Romanescu, N. Davidescu, George Gregorian, Cincinat Pavelescu li se acordă prea mare importanță. Limitată este și înțelegerea prozei lui Sadoveanu, pusă sub semnul *materialismului liric.* Un prozator azi uitat, Ludovic Dauș, dă criticului sentimentul talentului autentic : cutare operă este „solid construită, cu o tehnică realistă, onest realistă". Opera însă s-a pierdut cu vremea, tehnica, onestitatea, realismul ei nu mai au, atunci, nici o importanță. Surprinde și părerea despre piesa lui Ronetti Roman (*Manase*) apreciată ca fiind superioară pieselor lui I.L. Caragiale. La definitiv uitata Lucreția Petrescu ni se spune că simțul teatral este „neîndoios", lui Al. G. Florescu i se recunoaște „destul spirit de observație și spirit pur și simplu", importanța altor autori minori (A. Dominic, Eugen Relgis, B. Luca, Dem. Teodorescu, Valjan) este exagerată.

E. Lovinescu are uneori tendința de a exagera rolul scriitorilor de al doilea raft din convingerea, poate, că soliditatea și varietatea unei literaturi sînt determinate de numărul acestor scutieri fideli și tenaci, nu o dată inventivi, preocupați de teme pe care alții, mai dotați, le vor trata cum se cuvine. Cum spune de mai multe ori criticul : eșecul de azi este omagiul capodoperei de mîine. Pentru a stimula o direcție pe care o socotește fertilă (proza urbană, obiectivă, intelectualizată ; poezia de emoție spiritualizată) el încurajează inițiativele în acest sens, dă speranță bravilor caporali ai literaturii, convins că din rîndul acestora se vor recruta mîine talentele de excepție. Așteptările i-au fost confirmate în multe cazuri, în altele nu. Riscul de a ne înșela, în acest domeniu, este normal. Anormal ar fi doar faptul ca din o sută de previziuni pe care le face un critic înzestrat cu acest dar să iasă, cum pretind unii, o sută de scriitori mari. Dacă se aleg 3—4 cu adevărat fundamentali și un număr acceptabil de scriitori mijlocii care să secondeze pe primii în efortul colectiv de a înnoi literatura cîștigul este, indiscutabil, enorm. Este ceea ce s-a întîmplat cu *planetele* semnate cu generozitate de Lovinescu, criticul interesat mai mult decît oricare altul din epoca lui de soarta literaturii române. Simpatia ce a arătat-o tinerilor lui partizani nu desfigurează, într-o judecată de ansamblu, peisajul literaturii moderne. Tabloul de valori propus de el s-a impus. Alții, veniți după ce reliefurile și hotarele fuseseră fixate, au adus îmbunătățiri dar n-au răsturnat coordonatele acestei hărți literare pe care o luăm și azi, ca punct de reper, în judecățile noastre.

Valoarea unei istorii a literaturii nu stă însă numai în justețea intuiției critice, ci și în calitatea *discursului critic.* Este interesant de aruncat o privire și asupra acestui aspect, pentru că, fapt de ordinul evidenței, un demers critic este și un demers stilistic, o potrivire a *tonului* în raport cu obiectul. Critica modernă pune un accent special pe raportul dintre *receptor* și *emițător* la nivelul limbajului. O metaforă mai veche sugera ideea că un critic trebuie să scrie despre o operă cu cerneala cu care opera a fost scrisă, cu alte cuvinte : să se insinueze în mecanismul ei și să-i împrumute limbajul. Scoțind din discuție comentariile cameleonice, indigestele parafraze lirice în marginea unui text, să cădem de acord că metafora de care s-a abuzat atîta exprimă pe o cale figurată adevărul despre ceea ce teoria modernă a criticii numește dublul resort al funcției critice. Orice critică veritabilă, spune într-un loc Jean-Pierre Richard, este o *prelungire* și o *provocare* a operei, limbajul criticii este un *metalimbaj* care, excitînd limbajul real al cărții, îl ține sub stare de trezire, îl face să dăinuie dincolo de marginile textului. *Provocarea* asigură *prelungirea :* „Prelungire, provocare : iată fața dublă a lui Janus critic. O față dublă care nu constituie în realitate, decît una singură, pentru că a prelungi sensul, a-l reformula în cîmpul altei sensibilități, a-l înstrăina, aceasta înseamnă a-l forța totdeauna să renască. Fidelitate mediatoare, infidelitate excitantă, acesta este fără îndoială dublul resort al funcției critice. Acest dublu resort permite oare un dublu joc ? Se pare, în orice caz, că critica lui Sainte-Beuve — oare a noastră nu ? — se fundează, mai mult sau mai puțin conștient, pe o asemenea duplicitate" *(Etudes sur le romantisme* Ed. Seuil, 1970).

★

Fidelitate mediatoare, infidelitate provocatoare — iată o definiție fericită dată criticii moderne, o critică care-și asumă, strategic, obiectul și-l îndepărtează pentru a-și medita în libertate ideile, într-o pendulare care exprimă nu nehotărîre, ci o tensiune a spiritului care întîlnește un alt sistem de reprezentare și alte obsesii. Asumarea lor este un act tranzitiv, o etapă în calea unei creații ce tinde spre independență. Lovinescu folosește curent acest împrumut de limbaj și chiar de viziune (printr-o substituire ingenioasă) care-i permite să reconstituie universul unei opere și să dea o idee mai exactă despre stilul ei. Elementele operei sînt replămădite într-un discurs care tinde în orice moment să la distanță, să se purifice. Să citîm puținele rînduri (și nu cele mai inspirate sub raportul judecății de valoare !) despre poezia lui Bacovia : „a creat o atmosferă personală de copleșitoare dezolare, de toamnă cu ploi putrede, cu arbori cangrenați, limitată într-un peisagiu de mahala de oraș provincial, între cimitir și abator, cu căsuțele scufundate în noroaie eterne, cu grădina publică răvășită, cu melancolia caterincilor și bucuria panoramelor, în care „princese oftează mecanic în rație de sticlă" ; și în această atmosferă de plumb, o stare sufletească unică : o abrutizare de alcool, o deplină dezorganizare sufletească cu obsesia morții și a neantului, un vag sentimentalism banal, în tonul flașnetelor și macabru, în tonul păpușilor de ceară ce se topesc, o descompunere a ființei organice la mișcări silnice și halucinante, într-un cuvînt, o nimicire a vieții nu numai în formele ei spirituale ci și animale. Expresie a unei nevroze, o astfel de poezie impresionează în ansamblu fără să rețină prin amănunt". [...] „cinstezie animalică, secrețiune a unui organism bolnav, după cum igrasia e lacrima zidurilor umede" — unde se vede cum textul critic a absorbit ca un burete sucurile creației originale și le repune în circulație în țevăria unei pagini de o frumusețe rece și demnă.

Eugen Simion

George Alboiu

Creșterea cuvîntului

Omul simplu vrea cuvinte simple
ca viață și moarte și iubire
cuvinte care mai poartă încă urmele dinților săi.

Tată și mamă voi de mină
pe cîmpuri străluciți fără-ncetare
un cuvînt vă naște, unul vă-mbracă, altul vă duce.

Cuvintele acestui secol
roiesc în jurul gurii,
în jurul zilei, în jurul orașelor,
cu păsările se amestecă și cîntă.
Cuvîntul riu și riul însuși
dorm împreună și se iau la-ntrecere
care ajunge primul la mare
acolo unde cu uimire
cuvîntul riu e riul însuși.
Din rănile istoriei
cuvîntul își ascute puterile
și crește înalt pînă la Drumul Robilor
și crește adînc pînă-n centrul pămîntului
și luminează o țară întreagă
și el este cel mai puternic.
Ca să se nască el
de mii de ani tot murmură poporul.
Eu fără-ncetare privesc
acest cuvînt cosmic.
El crește undeva pe cîmpia română
pînă și ierburile îl aud
și supuse
își lasă sămînța.

Cea mai mare lumină

Fața omului este cea mai mare lumină a zilei.
Uită-te la fața omului
și vezi istoria pămîntului
uită-te la ochii lui
și vezi istoria întregului cosmos
ascultă-i vorba și auzi istoria României.
Din vîrful lui care nu amețește
soarele se-ncordează și se destinde din rază în rază
primind lumină de la fețele noastre.
Cînd ziua începe fețele noastre răsar în cîmpie
cînd seara se lasă, pînă tîrziu
întunericul dă ocol feței tale iubito.
Am văzut fața pămîntului
vom vedea fața cerului
dar fie zi de vară cu zăpușeală și soare puternic
fie zi de iarnă cînd zăpada, ca briciul taie privirea
fața omului care zidește secundă pe secundă
la turnul viitorului
este și rămîne cea mai mare lumină.

Cîntarea României

Patrie cum te mai cîntă toți poeții
din zori în seară și cum plutește cîntecul lor
deasupra ta, el cel mai mare printre păsări.
Cîntarea României o vom vedea cu ochii
ființă limpede ce stă de pază
vieții, morții și acelui vis, care le-ntrece pe-amîndouă.
Sîntem aici, pămîntul de mîini ne e aproape
să ne-ngrijim pămîntul care ne îngrijește
și-o s-auzim Cîntarea României
cum coace mărul și cum crapă pepenii pe cîmpuri
și-o s-auzim Cîntarea României
cum țin munții drepți cu umbre drepte.
Și toți poeții cîntă Cîntarea României
doar gîndul ce se mișcă din zare către zare
nu poate spune cît de grea e munca lor.
E muncă mare orice cîntec, voi poeți
cu gîndul vostru țineți ziua-n brațe
și noaptea ce se lasă
o faceți mai puternică.
Pe lîngă orice riu curge un riu
pe care nu-l vedem dar poate-l auzim
el e acea Cîntare a României.
Pe lîngă orice gînd mai către cer
trăiește-un frate geamăn care-și cîntă
mereu Cîntarea României
Chiar cînd tăcem cu toți noi auzim
cum se ridică din pămînt vibrînd
de dor Cîntarea României.
Pe lîngă orice om trăiește-un cîntec
ei împreună duc pe umeri ziua
și împreună țin în brațe noaptea.
Sîntem aici și-aici vom răsădi
orice cuvînt. Poemele vor crește
în mari grădini de piatră, mai înalte
în sînea lor decît un bloc gigantic.
Și vom vedea cu toții viitorul
cum stă o clipă să-și contemple bucuria
și peste clipa-aceea va fi perfect stăpînă
iubindu-se, Cîntarea României.

Vocea poeților

Toate acestea trebuie să fie cîntate :
singele vostru care luminează mai departe
decît orice cuvînt
casă dragă în care locuiți și cu zumzet
aduceți miere cu toate albinele cîmpului.
Toate acestea trebuie să fie cîntate
riurile mari și cele mici în aceeași măsură,
Ceahlăul, Omul și cea mai măruntă movilă
pe toate vocile, murmurînd și cu toată gura.
Nimic neslăvit să nu rămînă în aceste locuri
unde istoria se rotește odată cu anotimpurile,
unde secundele unei zile înnumără secolele care au fost
și nici ziua următoare nu le termină,
undę munca soarelui ține ziua în brațe
și sudoarea stelelor îmbălsămează așternutul.
Toate acestea trebuie să fie cîntate,
un fir de praf, o floare din această țară
poate străbate cu picioare puternice
un drum imens de zece mii de versuri.
Și deja se aude
gura poeților mari murmurînd
trecerea clară-a zilei și a nopții
vocea lor are puterea gravitației universale :
această voce ține grădinile lipite de pămînt.

atelier literar
poșta redacției

G. VLĂSCEANU : Nu e loc pentru descurajare și pesimism. Dispoziția excesivă spre critică, nemulțumire, „paiul din ochiul altuia" etc. aplicați-o în primul rînd asupra dv., a „bîrnelor" proprii și asupra a ceea ce faceți (la vîrsta și situația dv., mai aveți mult și multe de învățat, multe de înțeles, mult de lucrat pentru formarea dv. ca om, ca intelectual, eventual ca poet, spre înarmarea dv. pentru lupta grea care e viața și ale cărei dificultăți, cumpene, capcane și impasuri nu pot fi rezolvate prin tînguire și parapon). În ultimele plicuri, recolta e slabă, stagnantă, fără tendințe de înnoire, de progres — și iată care poate fi, de fapt, marea „certitudine" pe care o căutați : ambiția de a depăși în fiecare zi ceea ce ați făcut în ajun, ambiția de a ști mai mult, de a însuși cît mai temenic și cît mai mult din bunurile (și armele !) inepuizabile ale culturii. V-am publicat aici cîte ceva spre încurajare, pentru a marca atingerea unui anumit nivel (și perspectiva de a cuceri altul, superior) ; înainte de o nouă publicare (și mult înainte de ceea ce numiți „grupaj" !), așteptăm rezultatele acestei perspective (vizibile, deocamdată, parcă, doar în „Despre speranță"). Vă mulțumim pentru urări și vă dorim, la rîndul nostru, o tinerețe adevărată, adică mai mult curaj, elan și dîrzenie !

H. BODESCU : Inegale (destule compuneri livrești, cu diferite izuri și ecouri, uneori chiar prea stridente — v., de pildă, „Pămînt încoronat", argheziană fără sfială !), dar nu lipsesc pe alocuri unele semne bune („Fîntînă" ; „Cocorii", „Ritual"), și ele se vor înmulți și intensifica, probabil, odată cu dispariția urmelor (mai vechi și mai noi) de lectură.

V. IONESCU : Îmbucurătoare indicii de înnoire, de maturitate, înspre lumină și transparență : „Lacrimi în oglindă", „Icar", „Gînd nedecis", „Lumina", „23 aprilie", „Tipătul pescărușului", „Compromis pentru singurătate", „Curcubeul privirii", „Oglinda scorojită".

V. DRUMEȘ : Prea multe versificări modeste, didactice. Între ele, și două poezii : „În prelungire", „Piinea".

C. ȘTEFĂNESCU : Ceva mai bine, în „Măsura lucrurilor", „Noi, oamenii", „Lumina".

VAL. POPESCU : În ultima vreme, cam tulburi, învălmășite, pline de zgură, insuficient decantate, finisate. Ceva mai bune, „Scrisoare", „Despărțirea".

EM. GV. : Pare să fie vorba de o creștere a factorului programatic, a prozaismului, de o scădere a scrupulurilor artistice. Ceva mai curate, „Nu-s vinovat", „Nocturnă".

ALEX. HORIA : Cele mai reușite par să fie „Între două coperți", „În palma luminii", „Lacrimi de bărbat". Dar nici celelalte nu sînt mai prejos, mărturisind, în ansamblu, o evoluție plină de promisiuni.

I. AVĂDANEI : Nejustificată înfrigurare și regretabilă pierdere a controlului de sine. În potopul de plicuri, prea puține lucruri demne de atenție : „Mamei", „Poezia" și, întrucîtva, „Simplă idee". „Grupajul" presupune posibilitatea unei selecții dintr-o producție mai bogată, dar calitativ constantă, omogenă. Cîteva precizări telegrafice, în legătură cu ultimele scrisori : „Apus legendar" e slabă, uscată, didactică. (Teama de progres, fie chiar „explozibil", cum îi ziceți, nu e o poziție nouă, nici singulară, dar, după părerea noastră, nici onorabilă...). Coloana celor de la „atelier" n-o... „deschide" nimeni : ordinea poeziilor e întîmplătoare, fără semnificație, în funcție de nevoile paginației. Ultimele versuri sînt slabe, lucrate, se pare, în grabă, „la botul calului" (inclusiv dedicația, pentru care vă mulțumim, desigur, în altă ordine de idei). În „Ultimul război" există o idee interesantă, generoasă, care ar merita mai multă atenție, mai puțină precipitare.

M. MODRUJ : Nu sînt noutăți, ci mai de grabă un regres, spre compunerea de efort, fără aripi. Poate în „Cînt", „Sonet", să fie un pic de speranță.

Ștefaniu Adinca, Dumitriu Nicolae Hîrșova, Erich Berger, Streche Vasile, Popa A. Vasile, Geo M., N. Nuță, Vasile Niculescu, Lazăr Constantin, Gh. Mercea (n-am primit scrisoarea la care vă referiți), **Cană Tudorel, Ion Botorogeanu, Mangalia, Darie S. Niculae, Dorin Ernest, Ilie Joel, Nelu Orza, Tănase Nicolaie, Bulu Damacram, Micu Cristalin, Virgil Pasquali di Campagni, Florescu Gh., Popa Dorin, Proca Nicolae, Toby Jak, George Stelian, D. Gheorghiu, Ioan Veza, Caesar Petrescu, Negrea Aurelia** (ceva mai bine, în „Provocare", „Am crezut") : Încercări mai mult sau mai puțin îngrijite, dar de nivel modest, fără calități deosebite.

Geo Dumitrescu

N.R. : Manuscrisele nu se înapoiază.

De-o mie de ani

De-o mie de ani
femeia sădește ramuri de salcă
la margini de drum

Perechi
le-așază-n pămînt murmurind
un cîntec de leagăn
și cară apă ziua și noaptea
pînă-i crapă călcîele
și tăieturi leagă cu cîrpe și lut
uneori, primăvara, face focu-n grădini
alungînd bruma
și-aruncă florile-n sus limpezind cerul...

De-o mie de ani, de-o mie de ori
cîntă bucuria de fructe rotunde, ca pasărea în fereastră.

C. DOCHIAN

El a vegheat

Casele iau culoarea zorilor
cu părul mirosind a fum
poetul trece printre arbori
în fața lui aerul
se dă la o parte
i se opresc în gene
păsări plutind cu adormite aripi,
carte de frunze
ține în mîini
și obosită lumină
îi îmbătrînește ochii
priviți-l trecînd printre arbori
el a vegheat
nopțile de dragoste
ale cuvintelor.

MARIANA IDANAR

Noi, oamenii

Lumina, plutește pînă la marginea
lucrurilor,
apoi, cade neputincioasă
plîngînd.
Păsările,
nestatornicele păsări,
își termină zborul,
undeva lîngă soare
fără a putea
să îl ajungă vreodată.
În schimb,
noi, oamenii,
începem
din locul în care
toate drumurile se sfîrșesc.

COSTEL STEFĂNESCU

În prelungire

Minunea
De a-ți contempla propria alcătuire
În modul cel mai simplu
Cu putință —
Brațul în prelungirea umărului,
Palma în prelungirea brațului
Și apoi fluturarea prietenoasă
A mîinii
Prelungită în univers,
Către cei îndepărtați și nevăzuți
Dar care asemenea nouă,
În această clipă,
Ne răspund
Cu fluturarea mîinii.

VALERIU DRUMEȘ

Bănuita lumină

cînd întunericu-i biruitor
tîrziu în agonia oglinzii
cascada lacrimilor
liniștește-o să poți privi
adînc în tine
ca în alt geam cu argint afumat
ca într-o clară pierdută fîntînă
sau lasă lacrima să cadă
și mîngîie bănuita lumină
încrezător în veșnicia mișcării.

VIORICA IONESCU

Numele țării

Deschid pentru numele țării un capitol aparte
o geografie pe care-o inventez...
Să făurești din dragoste și din virtutea minții
o geografie prin care
să-ți așezi țara în mijlocul lumii
glasul poporului ca o împlinire a zborului
sau vuietul mării prăbușindu-se în țărmuri.
Peste numele țării, numele republicii
și peste ele un neam,
patria e în noi, peste umbrele noastre ce vor fi
și peste umbrele celor ce-au fost
și numele nostru e țara.
Ridic voința patriei ca pe-o unealtă, ca pe-o spadă
și ca pe o floare
îmbrac patria cu glasul poporului ca o hlamidă,
deschid un capitol aparte în
geografia pe care-o inventez
și-mi așez neamul și țara în mijlocul lumii
peste numele țării, numele republicii
și peste ele un neam, o voință și-un crez.

VICTOR CROITORU

N-aș fi avut nevoie

N-aș fi avut nevoie de ochi
de n-ar fi fost să-i deschid
ferestre uimite pe-o lume
de flori de lumină.

Mi-ar fi murit auzul
de n-ar fi fost să ascult,
vibrant, adînc și pur,
cîntul acestui pămînt.

De n-aș fi simțit în palmă
căldura acestei glii
cu spice de mătase,
mi-ar fi rămas de piatră,
degetele zece.

Și fără mireasma
de brad, de tei, de iasomie,
cum vîntul împietrind
într-un imens deșert,
suflarea însăși
mi-ar înceta.

Un gust de iască s-ar stîrni
să-mi pustiască gîtul
de n-aș simți cum urcă
înfiripat în mine,
din pîine, din sare,
din ape dulci de izvoare,
din rodul mugure
gustul unic al sevei,
al sevei acestui unic pămînt.

Așa,
în partea stîngă a pieptului,
mereu înflorită,
se strînge și desface-n petale,
floare de foc
și viu tresaltă
ritmul simțurilor, cinci,
de care n-aș fi avut nevoie,
de n-ar fi fost
grădina aceasta nemaipomenită,
cu totul și cu totul de lumină.

LILIANA POPESCU

Încă mai sînt

Mai sînt încă
statui,
nedezghiocâte din contururi de stîncă
și păsuni nepăscute mai sînt
și freatice ape
neizvorîte din vreme și din pămînt
și tăceri, să adape în stepe
cirezi de cuvinte.

Să nu ne oprim zborul în pleoape,
mai este atîta nesfîrșit înainte.

D. V. LUCA

George Chirilă
Meditație de primăvară

Poetul trece pe calea cea dreaptă
a neamului său, a veacului său,
a casei sale, și a semnelui său.
Poetul ocrotește o floare roșie
crescută pe mormîntul eroilor.
Iubesc un pămînt fermecat
de fulgere grele străbătut,
mușcat prin veac de șarpele cel crud,
din lupte și din așteptări venind
cum vin puii cloștii de aur
în văzduhul de la Pietroasa,
cum umblă umbra lui Ștefan cel Mare
peste pămîntul veșnicind al Moldovei.
Ridic ulciorul de lut
cu apă vie, rădăcina invincibilă,
la care se întoarce mereu
inima celor de o fire cu mine.
Eu numai astfel mă consider poet
al unui neam odinioară sărac,
al unui popor vrednicind prin gîndirea și lucrarea sa
în rîndul întîi al atîtor popoare
care-și trimit corăbii pe mările lumii.
Iată de ce eu spun de la această înaltă tribună:
prestigiul nostru are un temei în istorie,
trezia noastră s-a măsurat în bătaia săgeții.
În acești treizeci și unu de ani
noi nu am stat cu brațele încrucișate
așteptînd să ne vină de aiurea
îndrumări despre bună stare și despre fericire.
Poetul este fiul graiului său,
eu mă numesc slujitor al limbii române.
Ființa mea se alătură celor ce
luptînd au căzut
pentru a patriei și a limbii dreaptă înălțare.
Acum e seară. Mîine va fi dimineață.
Mîine vom călca pe covorul cel moale al ierbii.
Și vom lăuda dimineața lunii de martie.
Și ne vom spune chiar dacă ne întîlnim prima oară:
sufletul poetului respiră într-o floare roșie.

Ion Mărgineanu
Menire supremă

să construiești o țară din propria-ți substanță
cum crezi în sîngele tău crezînd în ea deplin
învesmîntată în strălucirea boabelor de rouă
naștere tricoloră la care să te-nchini.

să luminezi o țară cu propria-ți iubire
unindu-te — cu ea — în frumusețe și zbor neîntrerupt
înseamnă să-i cioplești sufletul cu dalta roditoare
apropiind-o ca pe-o floare de buze; și să lupți —
să-ți hrănești patria din crezul limpede și fierbinte
însetat de lumina aceluiași drapel
înseamnă să-ți faci din culorile lui jurămînt
să fii suflet din sufletul lui.

Rodian Drăgoi
Drum senin

aleg pe cei mai buni dintre cei buni
mereu să umble frate lîngă frate
sub frunte îmi adîc iar nașterea de mîine
mari nori de muguri vin către cetate

o aripă de fluture e masa mea de scris
încă un drum senin îmi bate-n geam
care cu roți de pîine trec fără încetare
prin visul de aur al acestui blînd neam

cînd m-apropii de urne se-aude cum soarele
în formă de ciutură se-apleacă spre pămînt
și-nebunesc semințele de-atîta primăvară
în țara-aceasta-n care cu tot ce-ating eu cînt.

Viorel Sâmpetrean
Popor de omenie

Cînd ești sortit de fire sau îndemn
Fărîma stirpei, cită e în tine,
S-o scrii pe porți de lemn sau untdelemn
Cuvîntul tău rîvnit să se încline
Nu peste ploi ori raze veninoase
Pe care zvon de lut ți le întinde,
Nici peste clipe sterpe, de istovire roase,
Ci de un dor mai greu dospit în ghinde,
Ascuns de vînătoare, înalt în strălucire,
Amar de suferință, ori adunat amar,
Cuvînt — poetul, are sorți de mire
Etern neîmpăcat, dar cumpănit de har.

Odată scris în inimă, învesmîntat în dor
Cu fruntea împlinită s-atingi izvorul clar,
Să-ți singere sfiala cînd vezi cîte un nor
Netulburat de jaf și neatins de jar,
Să-i ceri cuvîntului cît poate el să-ndure,
Nici să-l scufunzi în visuri veșnic sure,
Să-l lași — prin tine să te cheme.

Și dacă pleci urechea vei auzi adîncă
Strigarea domnilor măreți de-odinioară
Cînd alergau noroade prin secetă sau stîncă
Curați, ca să petreacă sau să moară.

Trudit, orice cuvînt e ca un cor de prunci
Se naște dintre noi și naște iar din noi —
O, peste vremi de aur de-ar fi să te arunci
Serbat de taine, pe buze de eroi,
Atunci ți-e împlinirea un mugure solar
Cu mame-rădăcini și fructe de sudoare,
Din visul rumenit va curge timp mai clar
Și gestul tău prin lume va fi eternă floare.
Hotar va fi doar rodul și sufletul o mare
La care vin corăbii de purpură și vis.
Popor de omenie, adînc și de-mpăcare,
Ești ca un țărm etern, etern deschis!

Mătăsoasă fire

Aici, iarba și roua, și strălucirea toată
Au gust adînc de mătăsoasă fire,
Și tropotul pe care, citeodată,
La ceasul de izbîndă noi îl rîvnim senin
E semnul dinlăuntru, ecoul din simțire.
Aici e cumpăna. Și steaua e hotar,
Lăstarii nu se-apleacă în vînturile crude
Și-n întomnare, chiar de-au gust amar
E legea seminției de-a preschimba făptura
Foșnirii însetate — în stare să asude,
Aici, păsări și umbră, și neclintite ruguri
Mai multor lumi de lumi în devenire,
Le-a fost popas oștirilor de muguri.
Aici e cumpăna. Și matca deopotrivă.
De-aici pînă-nlăuntru, e dorul de-mplinire.

Ion Tudor
Martie

Dă-mi mîna, țară mamă!
Vreau să colind cu tine
Cîmpiile, și dealurile, și munții,
Să urcăm pînă la cuibul
De vultur.
Nu mă sperie înălțimile!
Am sfărîmat munții în palme
Scoțînd frumuseți din adîncuri
Ca să te împodobesc.
Străbate pînă la cel mai înalt.
Munte
Mireasma florilor
Și glasul de argint al neamului.
Dă-mi mîna, țară mamă,
Să privim împreună
De aici, din înălțimi,
Întinderea nesfîrșită.
Acum, în Martie,
Cînd primăvara bate la poartă,
Îți dăruiesc încă o floare
Așezînd-o lîngă celelalte.
Fie acest dar
Inima vieții mele,
Alături de cel al neamului.

● **EDITURA ALBIN MICHEL** a publicat volumele I și II ale amplei lucrări „Histoire de la poésie française" a lui Robert Sabatier. Autorul, cunoscut poet și mare iubitor de poezie, a citit timp de treizeci de ani cam 25 de milioane de versuri, fapt care l-a ajutat să elaboreze această vastă lucrare, prevăzută a avea două mii de pagini în șase volume. În cuvîntul introductiv, Sabatier notează : „Nu pretind că voi aduce prea multe noutăți. Nu am făcut decît să redactez cartea pe care aș fi vrut s-o citesc în tinerețea mea. Și cum ea nu există, a trebuit s-o scriu...". (În cursul acestui an vor mai apare încă două volume).

● **SUB AUSPICIILE** Ministerului Educației și Culturii și ale Comitetului Central al Uniunii Tineretului Muncitor din Albania, s-a organizat o expoziție națională cu opere executate de copii. În cele aproape 250 de pînze, desene și sculpturi, copiii s-au inspirat din trecutul istoric al Albaniei, de la epoca lui Skanderbeg pînă la gloriosul război de eliberare națională, precum și din realizările anilor din urmă, în care personajul dominant este omul muncii.

● **PICTORUL ADOLF ZABRANSKY,** artist național al R. S. Cehoslovacia, a fost distins cu Ordinul Muncii, cu ocazia celei de-a 65-a aniversări a nașterii sale, — pentru merite în creația artistică și a îndelungatei sale activități în domeniul cultural și politic.

● **CU OCAZIA ANIVERSĂRII** a 500 de ani de la apariția primei ediții a celei mai mari capodopere a literaturii universale, „DIVINA COMEDIE", a lui Dante Alighieri, editura cărții de lux Jean de Bonnot a realizat o ediție monumentală, trei volume legate în piele, în două limbi, — italiană și franceză. Textul italian a fost definitivat de Marina Zorki, dedicată în litere, de la Universitatea din Roma, iar traducerea poetică în limba franceză aparține lui André Pératé, agregat în Litere, fost Conservator al Muzeului din Versailles. Editarea în condiții cu totul deosebite a fost un vechi proiect al lui Lorenzo Pierfrancesco de Medicis. Această nouă ediție este ilustrată, pentru prima oară, cu Suita integrală a desenelor maestrului florentin Sandro Botticelli, executate la cererea familiei de Medicis.

● **MUZEUL ISTORIC DIN SANOK,** voievodatul Rzeszow, este înzestrat cu cea mai mare colecție de icoane din Polonia. Începută, de către Societatea Prietenilor Regiunii Sanok, în epoca dintre cele două războaie, colecția însumează la ora actuală mai mult de 700 de icoane dintre cele mai prețioase, aproape 150 datînd din secolele XIV și XVI.

● **PENTRU A SE CELEBRA** a 30-a aniversare de la eliberarea prizonierilor din lagărele de concentrare hitleriste, la Varșovia a fost pus în scenă ORATORIUL DE LA AUSCHWITZ, text și regie de Alina Nowak, pe muzica de Anna German și Jerzy Maksmiuk. Drama a fost scrisă pe baza declarațiilor deținutei Stanislawa Leszczynska și este consacrată martiriului mamelor și noilor născuți din acest lagăr al genocidului organizat. Oratoriul, montat de noul ansamblu „Theatrum" a fost jucat în mai multe orașe din Polonia și în străinătate.

● **ÎN EDITURA VARȘOVIANA** „Ludowa Spoldzielnia Wydawnicza" a apărut volumul „Delfina și celelalte", de Krzywoblocka Bozena, o selecție de eseuri istorice consacrate personajelor ilustre din vechea Polonie, și în special femeilor celebre ale secolului al XIX-lea. Autoarea explică legendele acestui secol, cultura și datinile, cercetînd cu minuție documentele și sursele de informație.

● **LA BIBLIOTECA** Școlii Superioare de Muzică din Katovice (Polonia) a fost descoperită, cu ocazia unor reinventarieri, o operă necunoscută încă a lui Franz Schubert, intitulată „Șapte variațiuni ușoare pentru pian", publicate în 1810 într-un bimensual al epocii. Lucrarea, care nu a fost menționată niciodată, pare a fi fost compusă de Schubert la vîrsta de 13 ani. Prima audiție publică a acestei opere a avut loc în luna ianuarie la Liceul de Muzică „Karol Szymanowski" din Katovice.

FRANÇOIS MITTERAND a început să noteze încă din anul 1971 toate întîmplările de zi cu zi, pe diverse foi de hîrtie pe care apoi le-a îngrămădit într-un sertar. Anul acesta, adunînd și strîngînd filă cu filă, ca pe o bogată recoltă, François Mitterand a alcătuit volumul LA PAILLE ET LE GRAIN, în care întîlnim oameni și fapte din zilele noastre, un mănunchi de ticuri și portrete, bărbați și femei care se agită, trăiesc, mor, pierd sau cîștigă, toți văzuți cu o privire ascuțită, atentă și obiectivă, fie prieteni, sau neprieteni, tovarăși de luptă — cum ar fi Allende, cunoscut cu doi ani înainte de dramă — sau adversari politici. Cartea a apărut în Editura Flammarion.

● **CEA MAI ÎNALTĂ DISTINCȚIE** a Republicii Austria, Marea Insignă de Onoare a Stiinței și Artei, acordată savanților și artiștilor, a fost de curînd atribuită Profesorului doctor Friederich August von Havek, originar din Viena, titular al Premiului Nobel, și pictorului Helmut Leherb, domiciliat la Paris.

● **MEMBRII UNEI EXPEDIȚII AUSTRIACE** care efectuau cercetări în munții din sudul Saharei spaniole, au descoperit în grotele din regiune o serie de picturi rupestre necunoscute pînă în prezent, reprezentînd imagini de animale în alb și roșu.

SPORT

Ilustrate cu fotbaliști

Nu știu ce s-a întîmplat, ori s-au înmulțit oltenii, ori a intrat la apă Stadionul Central din Craiova și nu mai e destul de încăpător, ori și una și alta, cert e un lucru : duminică, la deschiderea campionatului, stadionul din Craiova era atît de plin, încît n-aveai loc nici să mori. Voiai să lești — rămîneai în picioare. Voiai să cazi — n-aveai unde. Era podidit stadionul de olteni care cîntau și am văzut un mare meci și un public minunat. Echipa Universitatea Craiova, vechea noastră dragoste, care ne-a înșelat un tur întreg așteptările, s-a întrecut pe sine. Turneul brazilian i-a priit și am revăzut pe cea mai bună extremă stîngă a ultimilor ani, Dumitru Marcu, făcînd tot ce voia pe teren. L-am văzut pe Marcu înnebunit de plăcerea fotbalului, trecînd vijelios printre adversarii săi uluiți și nota care i se cuvine lui Marcu este, fără îndoială, 10. L-am văzut pe atît de talentatul mijlocaș Ștefănescu, care ne-a decepționat un an și jumătate, folosind pasa lungă ca un fotbalist de rasă și lansînd în acest fel, cu deosebit succes, extremele echipei Universitatea Craiova. Și nota care i se cuvine lui Ștefănescu este 10. Am văzut un portar de o asemenea siguranță și promptitudine în raporturile cu mingea, încît cu greu l-ar putea marca un înaintaș, chiar din apropiere. Se numește Purcaru și după turneul brazilian s-a întors cu o cicatrice la gît. Nu-i dau notă pentru că n-a avut decît cîteva mingi de apărat și nu s-a întrebuințat cît ceilalți. Am revăzut pe renăscutul Ion Oblemenco, jucînd formidabil un joc de concepție, de previziune, cu pase lungi și sigure și cu un angajament fizic ca în anii primei tinereți. Nota care i se cuvine este 10. Foarte bine a jucat Tarălungă. Un fundaș cu perspectivă este Negrilă. Bun, de asemenea, Deselnicu. Complicat și fără inspirație joacă Niculescu. Mai neinspirat ca de obicei — Boc. Un mijlocaș bun va fi Ciupitu. Dar, fără îndoială, omul cel mai bun al meciului a fost Ilie Balaci, care joacă la ora de față ca un adevărat Cruyff. (De nu i s-ar urca la cap !) 90 de minute a alergat acest băiat înainte și înapoi, cu emoționantă inspirație și făcîndu-și loc pe oriunde a vrut. Dacă ar fi să-i dau vreo notă lui Balaci, ar trebui să-i dau 20. El a jucat realmente cît pentru două meciuri, cît pentru doi jucători. O notă bună merită, desigur, antrenorul echipei, Constantin Cernăianu, care a imprimat acum un nou stil de joc Universității Craiova, o combinație între apărarea bună din campionatul trecut și pofta de atac tipică echipelor nordice. Dealtfel, Universitatea Craiova arată la ora de față ca o formație nordică, minus Deselnicu, cu accentul său siciliano-moflenar (adică o împreunare de Sicilie și cunoscuta localitate Mofleni, de lîngă Craiova, locul de naștere al celeberului maestru al sportului). Publicul a fost de această dată la înălțimea valorii echipei. M-a impresionat felul în care a reacționat publicul cînd arbitrul Rainea a dictat penalty în favoarea echipei clujene și transformarea penalty-ului ar fi putut întoarce soarta meciului. Liniște pe stadion, nici un protest, doar un vuiet, ca de avion care ambala, a însoțit pe fotbalistul clujean, care trăgea afară lovitura. Este același public pe care l-am criticat și noi citeodată, este aceeași echipă pe care, după meciul urît din tur împotriva echipei Steaua, am pus-o la stîlpul criticii noastre. E de neînchipuit cum s-a transformat echipa, ce noblețe a căpătat și ce poftă de sport adevărat. Universitatea Craiova anunță un sezon deosebit și, drept să spun, cu greu aș putea numi echipa în stare să o învingă în forma în care s-au arătat oltenii, pe stadionul lor, duminică 2 martie. Însă fotbalul e fotbal și orice e posibil.

Restul etapei cu rezultate normale, în afara surprinzătoarei victorii a Sportului Studențesc la Brașov. Sînt un simpatizant al echipei studenților bucureșteni, pentru că sînt un simpatizant al oricărei colectivități de oameni luminați la minte și mi-ar face plăcere ca Sportul Studențesc să iasă din complexul de inferioritate în care a intrat. Jucătorii au, antrenor au, poate că nu s-au potrivit jucătorii cu antrenorul pînă la această oră, dar rezultatul de la Brașov pare a anunța altceva. Aud că la București, A.S.A. Tg. Mureș a făcut din nou exerciții de coate și lupte libere pe teren. Sînt curios ce părere are de asta fostul conducător al clubului A.S.A. Tg. Mureș, actualul conducător al secției de fotbal a Clubului Steaua, colonelul Alexandru Florescu, cum îi vede pe foștii săi jucători, a căror agresivitate noi am mai sublinidt-o, spre supărarea — atunci ! — chiar a tovarășului Florescu, în acea vreme. Pentru că veni vorba, trebuie spus că la Steaua se pare că spiritul acesta sever al secției fotbal, condusă de colonelul Alexandru Florescu, spiritul de disciplină și rigoare, de seriozitate și abnegație ajută în mod simțitor echipa, pe antrenorii ei, și că, în genere, se acționează acolo pe linia bună care s-a soldat, dealtfel, și cu o primă victorie răsunătoare, 6-2 cu A.S.A. Tg. Mureș.

În orice caz, campionatul a început mai interesant decît ne așteptam și promitem să-l urmărim cu atenție și cu privire atentă. Și să vedem, poate se mai fac ceva transferări între etapa a treia și a patra, dacă tot s-au făcut atîtea între tur și retur. În fond, pe oameni nu-i interesează toate aceste amănunte, ei vor fotbal. Să-i dăm deci fotbalului ce-i al fotbalului.

Adrian Păunescu

P.S. Încă o dată, un cronicar a fost infirmat de realitate : Sus-semnatul s-a temut că Universitatea Craiova va veni obosită din Brazilia. Deocamdată a arătat foarte odihnită. Numai să dureze !

revista străină

Victoria democrației

Urmare din pag. 1

tre ultimele jertfe care vor încununa voința poporului. Valul revoluționar crește de la zi la zi și, sub impetuoasa lui voință, Rădescu este silit să-și dea demisia.

Cîteva zile mai tîrziu, la 6 martie, se instaurează primul guvern revoluționar-democrat din istoria României, guvern cu pronunțat caracter muncitoresc-țărănesc. În fruntea lui se afla Dr. Petru Groza, democrat și patriot înflăcărat, eminent om politic și de stat. A fost o victorie a întregului popor, a tuturor forțelor democratice luminate și conduse cu destoinicie de Partidul Comunist Român. „Istoria a consemnat — cum arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu la grandioasa adunare populară din Capitală — că instaurarea guvernului de la 6 martie nu a fost un act politic întîmplător sau efectul unei simple conjuncturi, ci rezultatul unor crîncene bătălii de clasă revoluționare, duse cu arma în mînă, în care au ieșit victorioase clasa muncitoare, forțele revoluționare, democratice, care, în strînsă unitate, au reușit să lichideze împotrivirea înverșunată a reacțiunii și să cucerească pe cale revoluționară puterea politică în stat". Au urmat alte mari bătălii, consolidarea puterii, legiferarea reformei agrare, naționalizarea, declararea țării Republică. Au urmat anii construcției pașnice, a industrializării țării, a transformării agriculturii, a construcției socialiste desfășurate.

Cinstind actul revoluționar din primăvara anului 1945 nu facem altceva decît să ne reînnoim angajamentul nostru față de timpul prezent, de marile lui programe și realizări, față de Partidul Comunist Român, forța care ne-a condus și ne conduce cu clarviziune spre un viitor mai luminos.

mîine ţara votează !

în mijlocul vieţii

Lumina culturii

În toată lumea, la ora aceasta, în literatură se face politică. Cele mai bune romane din lume sînt romane politice. Scriitorul a devenit, cu voia sau fără voia lui, oglinda cea mai fidelă a realităţii sociale pe care o trăieşte. Că mai sînt şi oglinzi strîmbe, asta este o altă chestiune. Cred că dacă aş fi scris romane nelegate de realitatea socială, aş fi fost, cu siguranţă, un scriitor de mîna a doua.

Sînt un scriitor angajat, un scriitor curajos, cred eu, care nu va ezita nici o clipă să spună tot adevărul despre epoca şi oamenii pe care i-a cunoscut. Aceasta este zestrea profesională, morală, pe care o pun în slujba poporului meu.

Încă de la instaurarea lui la putere, Partidul nostru a înţeles că fără lumina culturii nu putem construi o ţară modernă. Partidul a pus în mîna lucrătorului, pe lîngă ciocan — cartea.

Am considerat întotdeauna că angajarea scriitorului în domeniul social-politic este o problemă care vizează în mod direct literatura lui. Sînt autorul a două romane pe teme muncitoreşti şi a unui volum de nuvele care au ca subiecte destinul unor ţărani şi al unor muncitori. GROAPA explică într-un fel ŞOSEAUA NORDULUI şi FACEREA LUMII. Îmi place să-mi reamintesc titlurile cărţilor mele acum, în preajma evenimentului alegerilor. Pot să fie un motiv de încredere pentru cei pe care îi voi reprezenta.

A constituit o experienţă considerabilă în viaţa mea dialogul pe care l-am purtat de-a-lungul celor 11 comune ale judeţului Bacău cu mii de alegători pe care i-am întîlnit. Adunaţi în săli împodobite sărbătoreşte oamenii au vorbit foarte frumos despre realizările lor de pînă acum şi despre ce au de gînd să facă în anii viitori. Au vorbit cu mult bun simţ, dar şi cu mult curaj. Am auzit lucruri cu totul inedite pentru mine, lucruri care, mie, ca scriitor, îmi vor fi de un imens folos. Ei nu mă cunosc încă bine, dacă excludem cărţile pe care, poate, le-au citit. Eu îi cunosc şi mai puţin. Nu le-am promis nimic dar aş vrea să fac foarte multe pentru ei dacă mă vor alege.

Un sentiment ciudat mă stăpîneşte în zilele acestea de neaşteptată şi devastatoare primăvară mă simt foarte curajos dar şi foarte timorat în acelaşi timp. Sînt plin de bune intenţii dar îmi dau seama că fără sprijinul celor pe care, poate, am să-i reprezint, nu am să fac mare lucru. Aş vrea să le inspir acelor oameni puţin mai mult entuziasm decît au şi, mai ales, un spirit gospodăresc. Dacă aceste două lucruri există laolaltă, ele fac foarte mult.

Eugen Barbu

Acasă

Din tinereţe m-am legat sufleteşte de literatură. Fără să-mi fac din aceasta o profesiune, a fost preocuparea mea principală, mai mult decît ştiinţa şi decît cariera mea didactică. Dar cel mai bine mi-am dat seama de acest lucru ori de cîte ori a trebuit să stau mai îndelungat în străinătate, cîte-odată ani întregi. Eram dezrădăcinat şi simţeam cum harul scriitoricesc, atît cît l-oi avea, se usucă. Aceasta era forma care o îmbrăca la mine dorul de ţară. Puteam să citesc, să traduc, să lucrez în laborator, dar cînd voiam să scriu ceva, bunăoară versuri, nu-mi venea la îndemînă. Nu mă simţeam la mine acasă, deşi nu mă aştepta nimeni. Cu toate acestea îmi spuneam, de cîte ori „rătăceam prin ţări străine", că partea cea mai frumoasă a oricărei călătorii este întoarcerea acasă.

Iar ceea ce este mai important e că în ţară, pe Crişuri, pe Mureş, pe Olt, pe Dunăre, la Cluj-Napoca, Iaşi ori Bucureşti, mă simţeam totdeauna acasă.

Mergînd să-mi depun candidatura de deputat în M.A.N., la o circumscripţie din Maramureş, primul sentiment, la Baia Mare, la Tg. Lăpuş ori în orice parte a acestor regiuni frumoase a fost că m-am simţit între ai mei, ca la mine acasă, deşi nu fusesem încă niciodată în Maramureş.

Nu e nici un misticism în toate acestea, — e numai trăinicia legăturilor cu pămîntul.

Ştiam că nu mă duc să culeg un buchet de flori din minunatul folclor maramureşan, mereu proaspăt ca o luncă înflorită şi înrourată. Rostul meu era de-a sta de vorbă cu oamenii şi de-a mă întoarce cu braţele pline de probleme şi de propuneri pentru rezolvarea lor. Oamenii sînt deplin conştienţi de semnificaţia alegerilor de la 9 martie. Realizările din cei treizeci de ani scurşi de la eliberarea ţării de sub jugul fascist şi de sub cotropirea trupelor hitleriste, le-a consolidat încrederea în socialism, iar documentele Congresului al XI-lea al P.C.R., le deschid un drum de perspective care duce spre comunism. Încrederea în trecut şi în viitor se citeşte în ochii fiecăruia, iar din cuvîntul lor se desprinde convingerea că din braţele şi mintea lor, ca şi a întregului popor, trebuie să se întruchipeze viitorul, sub călăuzirea Partidului.

Eu sînt obişnuit cu ospitalitatea poporului nostru. Dar a maramureşenilor îmi pare c-o întrece. E aici şi o mîndrie poate. Ţesăturile făcute în casă în culori vii, perneţe, scoarţele, curăţenia exemplară dau interioarelor o strălucire ce nu te lasă să te aşezi imediat la masa întinsă ci îţi solicită admiraţia.

Hotărît, Maramureşul e o ţară a artei populare, a bisericilor de lemn cu turnul ca un stilet, a cîntecului folcloric, a dansului, — cu un cuvînt a poeziei.

Ţara totuşi nu e a belşugului realizat cu uşurinţă. Sîrguinţa oamenilor e aceea care dă strălucire locurilor, frumoase desigur văzute la suprafaţă. Dar şi această frumuseţe e făcută de mîna omului. Dealurile plantate cu pomi, vitele bine îngrijite. Subsolul e bogat în minereu de metale colorate şi se pare că şi în petrol. Dar subsolul cere şi mai multă iscusinţă şi hărnicie. Iată, însă, două virtuţi care nu lipsesc la maramureşeni : iscusinţa şi hărnicia. Iar socialismul le valorifică din plin pe zi ce trece.

Cine iubeşte poezia cu vechile ei rădăcini folclorice şi munca omului ce a prins înţelesul socialismului, nu se poate să nu se simtă în Maramureş la el acasă.

Mihai Beniuc

Problemele obştei

Au trecut 25 de ani pe drumul fără întoarcere al timpului de cînd am plecat din locul meu de obîrşie, aflat în zona atît de sălbatică dar atît de frumoasă a Banatului. Mă reîntorc căutîndu-mi, poate, nostalgic, copilăria, deşi treburile care mă cheamă acolo mă vor aşeza faţă în faţă cu oamenii pentru a hotărî în alte privinţe decît poveştile pe care le ştiam demult.

Şi, de fapt, acum, la sfîrşitul întîlnirilor mele cu alegătorii circumscripţiei 4 — Băile Herculane, pot spune că peisajele copilăriei mele au fost înlocuite de peisaje atît de noi şi surprinzătoare, încît locurile erau, uneori, de nerecunoscut.

Şi poate şi din cauză că cei în faţa cărora am şezut zile şi seri de-a-rîndul, oamenii harnici ai acelor meleaguri, mi-au atras luarea aminte mai mult decît locurile pe care aş fi vrut să le regăsesc.

Aş vrea să scriu despre felul în care te privesc oamenii care te investesc cu încredere. Despre chipul acela limpede în care ştiu să întrebe cu-atît de multă bunăcuviinţă dacă speranţele lor în mai bine se vor împlini. Despre felul acela simplu în care ştiu să vorbească despre problemele — şi bune, şi rele — ale vieţii lor. Cît de curat ies la iveală adevărurile atunci cînd ele nu sînt de ascuns. Cînd conştiinţa celor ce le scot la iveală este-o oglindă în care se vede dorinţa de bine pentru soarta întregii colectivităţi.

Poate că lucrul acesta m-a impresionat cel mai mult. Faptul că oamenii vorbeau despre lucruri pe care le-au făcut ei împreună. N-a vorbit nimeni în numele lui. N-a cerut rezolvări pentru sine cu toate că sînt probleme destule şi în destinul lor individual. S-a vorbit despre problemele obştei. Despre o mai bună gospodărire, despre felul în care s-ar putea ajunge la un prag mai înalt de cultură în satele acelea de sub munţii Banatului.

Realizările acelor oameni destul de izolaţi sînt impresionante. Am mai scris despre întîmplarea-aceasta dar îmi face plăcere deosebită să revin. Îmi face plăcere, de asemenea, să scriu numele profesorului Gheorghe Coca din Mehadica, el a reuşit să înjghebeze cu ajutorul localnicilor şi-al elevilor un veritabil muzeu etnografic, ca un memento pentru istoria noastră trecută, celor ce vin. Îmi place să scriu numele primăriţei din Slatina-Timiş, Maria Banda, o femeie în al cărei suflet încape nu numai munca satului, ci şi viaţa oamenilor, din clipa cînd obştea se sparge şi ei se retrag în familie. Primăriţa veghează de după fereastră, ca pînă şi întîmplările inimii să o ia pe drumul cel bun. Şi-aş scrie cu mare plăcere şi dragoste numele tuturor locuitorilor din micul sat Lindenfeld. Ei au introdus apa potabilă în toate casele, pînă şi în grajduri, pentru adăpătoarele vitelor. Iar profesorul Weber din Brebul Nou, care a înjghebat un laborator veritabil de fizică pentru elevii săi, se ocupă acuma intens de educaţia fizică şi pentru ca înotul şi canotajul să se practice-n lege şi pe lacul Trei-Ape, deşi la o cercetare pe hartă s-ar părea că Brebul Nou se află izolat de restul pămîntului.

Şi numele oamenilor ar putea continua. Numele tuturor acelor intelectuali maturi care de ani de zile se străduiesc să introducă adevărata lumină în şcolile de sub munte şi să cultive în sufletul elevilor dragostea pentru trecut. Şi numele tuturor acelor intelectuali tineri — ei formează acuma majoritatea — care au reuşit să renunţe la o repartizare ceva mai avantajoasă şi au acceptat să rămînă acolo, în satele fără bulevarde şi muzici, dar unde viaţa se desfăşoară atît de adevărat !

Au fost zile de sărbătoare zilele mele de peregrinare în calitate de candidat în judeţul Caraş-Severin. Sub soarele primăverii curate, oamenii au deschis ferestre spre stradă şi le-au împodobit cu cele mai frumoase covoare din zestrea soţiilor lor. N-au înflorit încă florile, dar zîmbetele oamenilor au fost mai frumoase ca florile ; încrederea din ochii lor a fost mai curată şi cine are privilegiul acesta de a se afla o dată faţă în faţă cu dînşii, ştie că obligaţia şi dorinţa de a le reprezenta interesele sînt nu numai o datorie ci şi un legămînt.

Hedi Hauser

Secvenţe din realităţile patriei, prezentate de scriitori candidaţi în alegerile de la 9 Martie

Carnet de campanie

Întîmpinarea Alegerilor de la 9 martie a avut în opinia publică din ţara noastră un ecou de o anvergură menită să te îndemne a fi chiar martorul acestor întîmplări. Cum se poartă dialogul real dintre cetăţenii satelor şi oraşelor noastre şi cei ce urmează a-i reprezenta ? Iată adevăratul imbold pentru care colaboratorul nostru, Andrei Lenard, l-a însoţit pe scriitorul D.R. POPESCU în campania electorală, candidat pentru Marea Adunare Naţională, în judeţul Bistriţa-Năsăud. Faţă-n faţă cu problemele obştei, scriitorul a avut ştiinţa să asculte şi să înţeleagă, să vorbească şi să participe efectiv. Notele ce urmează sînt o fugară imagine a ceea ce s-a petrecut.

Sîntem într-o comună din judeţul Bistriţa-Năsăud, circumscripţia 5 Lechinţa. Comuna se numeşte Chiochiş. Primarul ne aşteaptă. Intrăm în birou, ne aşezăm lîngă sobă. Trebuie să sosească secretarul de partid, preşedintele CAP, directorul SMA, medicul, directorul şcolii, pădurarul... Vin pe rînd. Dau mîna cu candidatul. Se aşează. Aşteaptă. Discuţia porneşte pe nesimţite. Despre şcoală, profesori, copii.

Vin alţi săteni : Discuţia se lărgeşte, fiecare „are de ridicat o problemă". Primarul ar vrea să treacă la „un cadru mai organizat". Îl invită pe „tovarăşul Popescu" la masa din faţă. Atmosfera de adineaori dispare. Tăcere. Oamenii par inhibaţi de cadrul acesta mai organizat dar candidatul ştie să asculte, ascultă atent, tace încurajator. Îşi scoate carnetul din buzunarul hainei, ca şi cum ar apăsa pe butonul unui aparat de filmat ciné-verité. Notează... Notează mult şi repede.

Directorul şcolii reia problemele şcolii, mai clar. Vorbeşte despre internatul pe care-l vor avea, există deja aprobarea. Ştie de pe acum cum va fi aranjat totul. Medicul prezintă situaţia dispensarului, unde lucrează 3 medici, dar care nu are încă apă curentă... Apoi aflăm despre dealuri. Dealurile acestea la care oamenii ţin mult, dar încă nu reuşesc să le salveze.

Terenul agricol nu poate fi împădurit şi nu poate fi trecut în patrimoniul silvic. Între sapă şi pămînt există încă hîrtia. Hîrtia care se împotriveşte. Tractorul nu poate urca pe deal, dealul nu poate fi stăpînit atît de uşor ca şesul. Dealul a fost despădurit şi acum este vulnerabil. Oamenii îşi iubesc pămîntul, ar vrea şi încearcă să-l cultive, dar el nu se lasă supus atît de uşor. Dealul a fost cîndva acoperit cu pădure şi se răzbună acum pe oameni, deşi i s-a furat pădurea cu zeci şi zeci de ani în urmă şi oamenii nu mai sînt aceiaşi.

Atunci unii, cei tineri, mai ales, pleacă din comună, unii lucrează la Bistriţa şi-şi văd familia şi casa doar la sfîrşit de săptămînă, alţii pleacă pe ani în Bărăgan, acolo pămîntul se lucrează mai uşor, viaţa e alta.

Ascultăm... se simte speranţa în vocea oamenilor, se vede pe chipul lor că au încredere, că aşteaptă o rezolvare, că sînt siguri că vor izbîndi... Nu vor promisiuni şi fraze frumoase, ci vor să spere în numele unei strîngeri de mînă şi al unei priviri. Ei au simţit că „tovarăşul candidat i-a înţeles".

★

Înainte de Beclean ne oprim. Luăm în maşină o profesoară. Face naveta din satul cel mai apropiat. Ocazie pentru a relua tema şcolilor, a profesorilor. Candidatul povesteşte despre unele sate cu dascăli minunaţi. Paznici de far. Dascăli care luptă împotriva depărtării şi lipsei marilor perspective, împotriva propriei lor fiinţe. Muncesc în sate unde poţi ajunge în anotimpul ploios doar cu două diferenţiale sub tine. Există profesori care se încăpăţînează să rămînă, lipiţi ca muşchiul pe zidul bătut de vîntul aspru. Demulte ori sînt singuri apărînd litera scrisă şi cuvîntul rostit cu artă în vîntul rece al izolării.

Semnătura faptei

Era aşezat în primul rînd ; ghemuit în banca de şcoală, prea strîmtă ca să-l încapă, izbutea doar mişcări înjumătăţite şi se străduia, vizibil jenat, să potolească icnetele şi scîrţîiturile cu care lemnul bătrîn îi însoţea pînă şi răsuflarea. A cerut cuvîntul cu un fel repezit, din ochi, cu o jumătate de zîmbet început şi uitat în colţul gurii. Totul nu ieşea din obişnuitul întîlnirilor electorale, mă pregăteam să încep a nota cîte ceva în vraful de file ordonate şcolăreşte „pe probleme", cînd am simţit — da, acesta-i termenul exact — **am simţit**, nu am văzut — că omul din rîndul întîi gesticulează ciudat, cu mişcări scurte, vinturate mereu aproape de trup.

— Dumneavoastră, tovarăşe candidat, v-aţi născut în anii războiului. Atunci m-a îngropat un obuz, am rămas fără ambele mîini şi am crezut că n-am să mai văd floare înflorind, n-am să mai aud cîntec de pasăre, nici scîncet de nou născut. Şi iată că pămîntul nu s-a oprit, groapa aceea de obuz abia se zăreşte, numai eu o ştiu, acum o năpădesc păpădiile. Dumneata te-ai născut în anul acela, dă-mi voie să mă întristez pentru ce-am pierdut şi să mă bucur pentru toate mamele de pe pămîntul românesc, care nu s-au sinchisit şi şi-au văzut de sfînta naştere chiar atunci cînd cerul se crăpa în două şi ţărîna sărea în slăvi.

Ascultam încremenit vorbele omului din rîndul întîi. În şoaptă, am cerut deslușiri primarului din Voineşti şi am aflat că-l ascultam pe unul dintre cei mai vechi şi mai căliţi comunişti din satul Slobozia. Pe unul care-ar fi avut după toate legile ţării dreptul la odihnă şi la tihnă şi la pensie, dar care, mereu în fruntea satului, bucurîndu-se de enormul prestigiu al faptei dîrze, şi-a „pus semnătura" pe tot ce s-a înfăptuit în acel cotlon al Moldovei din 1944 şi pînă acum.

— ...fiindcă, tovarăşe candidat, a încheiat omul fără braţe — mai sînt destule de făcut şi, chiar dacă nu mai am cum da „o mînă de ajutor" un „suflet de ajutor" la mine se va găsi totdeauna.

Cuvinte care mă vor urmări multă vreme.

Mircea Radu Iacoban

Gînduri pentru sărbătoarea votului

Opţiune liberă

E plăcut să fii aici, e firesc ca bucuria cuvintelor tale să cuprindă bucuria acestor clipe în care sufletul naturii se animă, cînd peste ţară s-a lăsat primăvara frumoasă şi dulce, participînd la sărbătoarea întregii ţări. E firesc ca simţul istoriei cuprinzîndu-te să-ţi dea garanţia viitorului luminos ţie tînăr născut şi crescut în vremurile noastre noi ce-au debutat ca simbolul bunăstării şi încrederii : Soarele. Adevăr ştiut, adevăr la care participăm astăzi cu toţii : istoria se face cu oameni şi pentru oameni, adevăr adevărat numai în zilele noastre, căpătînd semnificaţia faptului împlinit. Responsabilitate şi participare iată cele două coordonate sub care ne înfăţişăm în faţa urnelor în calitatea noastră de alegători, de oameni ce simt bucuria deplinei libertăţi. Pentru că votul nostru înseamnă opţiune liberă, deschisă, înseamnă garanţia ce ne-o acordăm nouă înşine unui viitor luminos într-o ţară liberă, într-o ţară socialistă.

Constantin Stan

Pretutindeni, Ţara

Urmare din pag. 1

senzualitatea şi voluptatea iubitei, las oraşul şi plec să simt vapoarele.

Ultima navă pe care am văzut-o părăsind ţărmurile era un transportor pentru peşte oceanic. S-a desprins uşor de dană, a făcut un viraj de o sută optzeci de grade, apoi s-a stins printre malurile miloase ale fluviului. În ziua de luni, 17 februarie, dimineaţa, devreme, trecea prin Gibraltar. Vineri era în dreptul Capului Blanc, în largul coastelor vestice ale Africii, la 2 900 mile de ţară. Acolo şi-a oprit motoarele şi, într-o lentă derivă, s-a alăturat celor nouă vapoare româneşti de pescuit oceanic. Marinarii de pe **Jiul, Neajlov, Someş, Harghita, Moldoveanu, Caraiman, Ialomiţa, Ceahlău** şi **Mureş** şi-au ridicat partea de alimente ce li se cuvenea, materialele şi piesele necesare bunului mers al navelor. La sfîrşit de tot, seara, cînd soarele apunea peste Tropicul de Nord au fost înmînate comandanţilor fiecărei nave buletinele şi urnele de vot.

În ziua de 9 martie, într-o atît de înaltă clipă a istoriei acestui an, 1 500 de mateloţi din flota română de pescuit oceanic vor vota şi ei pentru bunăstarea şi fericirea pămîntului natal. Acest adevăr atît de simplu, atît de firesc, atît de necesar — mi se pare a fi, acum, de o covîrşitoare importanţă. Căci, undeva între valurile Atlanticului, între cicloanele tropicale, există un colţ de ţară a cărui existenţă „acum, acolo, este cea mai palpabilă dovadă, cea mai concretă prelungire a acestui spaţiu românesc.

Chiar dacă străbat bulevardele oraşului, mulţumit de mulţumirea tuturor celor pe care îi simt în preajmă, mă gîndesc din nou şi din nou la mateloţii aceia arşi de soare, bătuţi de vînturi, spălaţi de apa sărată a oceanelor. Pentru că, dincolo de marile distanţe fizice, în sufletul lor stăruie aceeaşi muzică a pămîntului, aceeaşi mirabilă şi fundamentală sămînţă a **acestui** pămînt.

Meridiane de vis, speranţă şi certitudine

Totul ne îndeamnă să vedem în ziua de mîine o mare sărbătoare a poporului nostru. De la primăvara interioară la primăvara naturii ce îşi aprinde discret şi frumos mugurii. Faptul că mîine vom face toţi acelaşi gest aflîndu-ne în faţa urnelor de vot ne amplifică sentimentul unităţii pe platforma aceloraşi idei de mai bine, de mai înalt, de mai pur. Ne vom regăsi, noi, cetăţenii acestei patrii care gîndim prezentul şi viitorul României, foarte aproape unul de altul şi, într-un fel, putem spune că mîine milioanele de alegători — oameni ai metalului şi ai pămîntului, ai condeiului şi ai retortelor, ai tuturor profesiilor — vor depune în urna idealului lor comun — configurat cu strălucire în Programul partidului — un singur buletin de vot. Al acestui timp care ne justifică în cel mai generos mod condiţia umană, în care ne împlinim aspiraţiile şi gîndim o nouă arhitectură spirituală, pe măsura exigentelor cerinţe ale viitorului.

Votul nostru dat Ţării va fi votul dat nouă înşine. Pentru că între noi şi ţară există o perfectă comuniune. Pentru că meridianele de vis, speranţă şi certitudine ale Ţării trec prin inima noastră.

Florin Costinescu

În numele viitorului

Viitorul omului prins în mergerea dreaptă — această emoţionantă efervescentă creatoare — ni se descoperă şi demonstrează pe deplin încrederea omului nou în puterea şi în capacitatea societăţii de a cuprinde în sine tot ceea ce se numeşte drum al înaltei suiri.

Profundele transformări sociale din republica noastră ne fac să ne îndreptăm cu paşi siguri către urnele învesmîntate în roşul aprins al luptei revoluţionare, cu conştiinţa tuturor datoriilor împlinite şi realizate, întru-totul convinşi că ne aflăm votînd şi ne dăm votul nostru de mare încredere pentru cei mai buni, aleşi dintre cei mai buni, votînd pentru cei ce s-au angajat deja într-o muncă entuziastă, pentru progresul naţiunii noastre socialiste, pentru propăşirea binelui şi a bunăstării poporului român. Ca alegători, în ziua cea mai plină de luminare, avem în vedere, mai întîi de toate, documentele programatice ale celui de-al XI-lea Congres al P.C.R., care a dat glas şi ni se arată ca o expresie elocventă a capacităţii partidului de a ridica poporul nostru pe culmile unei trăiri comuniste, de a înriuri şi aplica creator inspiratele cuvinte ale secretarului general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, care cheamă întregul popor către menirea propriei sale istorii. A socialismului.

Aşadar, din perspectiva tuturor realizărilor noastre şi din conştiinţa că noua orînduire este societatea celei mai înalte productivităţi, dimpreună cu primele vestitoare flori ale primăverii noastre socialiste vom păşi în ziua de 9 Martie şi vom da votul nostru de încredere candidaţilor Frontului Unităţii Socialiste. Şi, sigur, ne vom bucura apoi pentru faptele noastre, pentru aportul nostru în toate domeniile vieţii sociale. Martie îşi cheamă soarele şi florile sale tulburînd ramul şi ochiul grîului. Votăm laolaltă însemnînd în aceasta că ne aducem aportul, toată fiinţa noastră în acest timp de avînt creator, pentru făurirea societăţii socialiste multilateral dezvoltate.

Ştefan Pîrvu

Demnitatea alegătorului

Amplu, inteligent şi, cred, eficient, desfăşurată, campania electorală a prezentat date substanţiale cu privire la ceea ce am făcut între cele două legislaturi şi a reliefat posibile linii ale viitorului ţării şi ale viitorului fiecăruia dintre noi. Mîine votăm şi de-aicea rezultă că acela care votează îşi capătă o nouă dimensiune a demnităţii sale, îşi adaugă vieţii sale noi motive pentru a şi-o trăi în continuare cinstit, corect şi pe alocuri eroic.

Un scurt apel la memorie mi se pare a fi necesar. Dacă în 1946 ţara vota eroic, emoţionant pentru ceea ce numea viitorul ei, deci pentru obiective îndepărtate în timp, acum, vom vota pentru nişte lucruri concrete, extraordinar de concrete, cu alte cuvinte ştim precis cifrele şi datele de esenţă ale vieţii noastre împărţită în luni, trimestre şi ani. De aceea cred că votul de mîine este semnul unei maxime demnităţi din partea fiecăruia dintre noi.

Eugen Seceleanu

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACŢIE
Redactor şef : Nicolae Dragoş
Ioan Alexandru, Teodor Balş (secretar general de redacţie), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct).

L

REDACŢIA : Bucureşti. Piaţa Scînteii. Nr. 1
ADMINISTRAŢIA : Şoseaua Kiseleff 10. tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XVIII
Nr. 11 (672)
Sîmbătă
15 martie
1975
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Victoria unității poporului

14 715 539 ALEGĂTORI, REPREZENTÎND 98,80% DIN TOTALUL VOTANȚILOR, ȘI-AU EXERCITAT DREPTUL CONSTITUȚIONAL, ȘI-AU EXPRIMAT OPȚIUNILE DE VIITOR, ÎNCREDEREA ÎN POLITICA PARTIDULUI, VOTÎND PENTRU CANDIDAȚII FRONTULUI UNITĂȚII SOCIALISTE

Sîntem la aproape o săptămînă de la încheierea evenimentului social-politic de deosebită însemnătate în viața politică : alegerile de la 9 martie. Cele două comunicate ale Comisiei electorale centrale cu privire la rezultatul alegerilor de deputați în Marea Adunare Națională și în consiliile populare au anunțat victoria deplină în alegeri a Frontului Unității Socialiste din țara noastră. Dreptul la vot a fost exercitat de o majoritate masivă a cetățenilor României Socialiste, aproape totalitatea celor înscriși pe listele electorale. Atmosfera sărbătorească în care s-au desfășurat alegerile precum și nivelul de conștiință cetățenească și responsabilitate care au guvernat cele aproape douăzeci de milioane de opțiuni au demonstrat încă o dată, cu elocvență și certitudine, coeziunea poporului român în jurul partidului comunist : democratismul orînduirii noastre, interesul politic viu pe care poporul îl manifestă față de activitatea partidului, conștiința că el însuși ia parte activă la viața de stat.

Caracteristica fundamentală a alegerilor de la 9 martie ne apare astăzi, la foarte puțină vreme după ce evenimentul s-a transformat deja în istorie, tot mai clară : votul prin care întregul nostru popor a susținut candidații Frontului Unității Socialiste reprezintă aprobarea deplină de către oamenii muncii, adeziunea lor unanimă la programul cu care Frontul Unității Socialiste s-a prezentat în alegeri. Niciodată forțele democrației noastre socialiste nu s-au prezentat în fața alegătorilor cu un program de asemenea dimensiune politică, cu obiective de o asemenea amploare social-economică. Inspirat din chiar Programul Partidului Comunist și din lucrările Congresului al XI-lea, programul Frontului Unității Socialiste reprezintă o imagine atît de frumoasă a viitorului încît, sîntem siguri, nici unul dintre milioanele de alegători care au avut posibilitatea de a-și exprima liber adeziunea nu va ezita să participe efectiv prin munca lui, la realizarea acestui frumos viitor.

Din alegeri în alegeri, țara noastră și-a propus obiective tot mai îndrăznețe pe drumul mergerii înainte și faptul că obiectivele acestea au devenit în cele din urmă realizări concrete, palpabile, că ele s-au transformat în destinul de astăzi al poporului român, a hotărît încrederea atît de profundă pe care locuitorii acestor meleaguri o au în conducătorii lor. În sensul acesta este deosebit de semnificativ faptul că în Circumscripția electorală nr. I „23 August" din Capitală, unde a candidat tovarășul Nicolae Ceaușescu, s-au prezentat la urne totalitatea cetățenilor înscriși în listele electorale și absolut toți, fără nici o excepție, au votat pentru alegerea secretarului general al partidului în organul suprem al puterii de stat. Numele tovarășului Nicolae Ceaușescu a devenit în România Socialistă simbolul victoriei, o garanție a îndeplinirii obiectivelor atît de înalte pe care ni le propunem an de an. Prin votul de la 9 martie, cetățenii țării noastre și-au exprimat iarăși, cu o forță și mai pregnantă, stima profundă, prețuirea și dragostea față de strălucitul conducător care a făcut atît de mult pentru fericirea patriei.

Acum, cînd poporul întreg a luat act de marea victorie a unității de gîndire și idealuri, cînd rezultatele alegerilor demonstrează acceptarea în unanimitate de către poporul român a viitorului țării noastre descris în termenii și în prevederile Programului partidului, acum cînd acest program, prin modul în care a fost votat, a obținut o ratificare națională, unanimă, acum cînd milioanele de cetățeni ai României Socialiste — muncitori, țărani, intelectuali, ostași, bărbați și femei, tineri și vîrstnici indiferent de naționalitate, dar strînși uniți prin interese fundamentale — văd în Programul partidului propriul lor program acum, ceea ce devine esențial este ca întregul nostru popor, din toate puterile lui, să activeze în sensul împlinirilor tuturor prevederilor Programului. În fața noastră se deschide un destin pe care singuri l-am visat și l-am hotărît : destinul comunist.

Luceafărul

Frunte de popor

Fiind minunate modele de iubire
roți luminate ale propriilor urniri fiind
iubim patria ca pe un interior moștenit prin dragoste
în care ne iubim producînd
energii de inimă (se-aprinde o lumină în inimi
și-n trecut / cînd frunțile unite în fapte
se apleacă / spre-un germen de adîncuri
care a și-nceput / prin voie unanimă
să fie frunte sacră / un suflet plus un suflet
și-un gînd de viitor / rezult-o Românie ca țară
și iubire / rezult-o Românie ca luptă
și ca dor / ca strigăt de victorii –
deci cînt de nemurire)
geniile care redactează România
de pe o zi pe alta, de pe un secol pe altul
de pe o luptă pe alta,
ne înțeleg ca atare – iubind și muncind –
iar bliturile lor cosmice se dizolvă
și ne încheagă în lumini de pagina întîia
noi zicem atunci un zîmbet din graba istoriei
interioarele rămînîndu-i acestuia
sănătos element de echilibru (cînd iți alegi cîmpia
un vis, columna trează / să fie pentru țară
destin în așteptare / o bucurie simplă
se materializează / în lege de dreptate
și de împrospătare / din Decebal și pînă
în clipa cea solemnă / hotarele-mi o țară de adîncuri
desprinde / și slova-ntru-nălțare
muncitorește demnă / pînă-n milenii nouă
o patrie cuprinde)...

da ! istoria noastră funcționează
funcționează și luptele ei, iubirile ei
biruințele ei funcționează, bărbații,
viitorul, totul funcționează, da !

Cornel Brahaș

Votul încrederii, votul istoricelor opțiuni

Ecourile Alegerilor, semnificațiile marelui eveniment nu și-au pierdut, la aproape o săptămînă din desfășurarea lor, nimic din strălucirea zilei de 9 martie. A trecut o săptămînă de cînd, liniștiți, cu sentimentul unei datorii de conștiință îndeplinite, oamenii Țării s-au întors la locurile lor de muncă să consolideze prin **faptă** ceea ce au început prin **gînd**, prin **vot**. Dar în această săptămînă presa scrisă, vorbită și cea a imaginilor, televiziunea, n-au încetat să ne reamintească secvențe dintre cele mai emoționante pe care oamenii Țării, prin hotărîre, încredere nestrămutată în viitorul comunist al Patriei, le-au încărcat de mari și emoționante semnificații. Alături de cifrele Comunicatului — „99,96 la sută din electorat a fost prezent în fața urnelor", „98,80 la sută din voturi au fost acordate candidaților Frontului Unității Socialiste", „au fost aleși 349 de deputați pentru Marea Adunare Națională" — rememorarea secvențelor de mare entuziasm și de răspundere față de destinul țării, înregistrate duminică, 9 martie 1975, formează tabloul viu al adeziunii unanime față de mărețul Program Comunist al Partidului. Scriitorul s-ar fi vrut prezent, martor și participant, la toate acele momente de profundă solidaritate înregistrate pe întinsul Patriei. Dar el, exercitîndu-și dreptul la vot în una dintre circumscripțiile electorale, pe care oamenii le-au numit și „ale democrației", a fost în mod obiectiv, numai martorul unei secvențe anume. Presa însă, televiziunea i-au adus în această săptămînă în fața ochilor și a conștiinței probele emoționante ale coeziunii și fermității cu care în toate colțurile țării oamenii României socialiste și-au dat votul pentru un viitor comun, pentru un anotimp al marilor certitudini.

Cînd, însoțit de un mare număr de membri ai conducerii de partid și de stat, tovarășul Nicolae Ceaușescu s-a prezentat în fața urnei de vot a circumscripției electorale nr. 1, „23 August", din Capitală, circumscripție în care candida în alegerile pentru Marea Adunare Națională, 40 000 de oameni ai muncii l-au întîmpinat într-o adevărată și vibrantă manifestație populară ! Înainte ca secretarul general al partidului să-și exercite dreptul la vot, alături de ceilalți conducători de stat și de partid veniți să voteze, alegători de azi, prin vocea Eroului Muncii Socialiste, Vasile Iscru, cei de mîine, prin glasul elevului Gheorghe Trăistaru — emoționat dar ferm —, cei ai viitorului, prin vocile firave și emoționate ale celor mai tineri „cetățeni" ai cartierului, au ținut să-și manifeste nu numai deplina încredere în voturile acordate candidatului numărul unu al țării, dar și bucuria, gratitudinea că secretarul general al partidului a acceptat tocmai această circumscripție pentru candidatura sa. Au fost momente emoționante pentru toți, dar mai cu seamă, gîndesc, pentru cei patru candidați pentru alegerile în consiliul popular municipal și al sectorului 3.

Întrebat de reporter ce crede despre vot, strungarul Ștefan Petică, de douăzeci și trei de ani, angajat la Întreprinderea „23 August" răspunde sincer, fără ezitare : **„Tot acest nou cartier pe care-l vedeți este rodul indicațiilor date de tovarășul Nicolae Ceaușescu. De aceea Pantelimonul întreg votează cu ctitorul său, fiul cel mai iubit al poporului român".** Luni, 10 martie 1975, reproducînd Comunicatul posturile noastre de radio anunțau emoționanta UNANIMITATE cu care a fost ales candidatul circumscripției electorale nr. 1 „23 August" din Capitală. Și-atunci mi-am amintit cuvintele sale rostite pentru cei mai tineri „cetățeni" ai cartierului : **„Să creșteți mari și fericiți !"**

A fost cu adevărat **votul ctitoriei.**

Și a mai fost și cel al înțelepților sau cum ne-am obișnuit să le spunem al „moșilor". La Predeal, nu era încă ora 6 cînd Albina Hodoș, de peste 100 de ani, se prezentase în fața urnei ! La Agnita, și tot la aceeași oră, Pamfil Rusu, „moș" în vîrstă de 85 de ani, se prezentase la vot împreună cu încă 7 „Rusu", adică brigada de tractoriști cu același nume. Dar Pamfil Rusu n-a uitat să le amintească celor de față că din familia sa, din **ctitoria** lui, votau 29 de persoane !

La Spinești, comuna Vrâncioaia, județul Vrancea a votat Ioan Murgu, 103 ani, așa cum la Șomcuța Mare, Gheorghe Petruș — al cărui nume îl poartă jumătate din comuna Văleni — 98 de ani, a venit primul cu căruța la secția de votare. Era ora 5,45 ! Asemenea acestor voturi, adică la fel de concrete dar și de simbolice au fost cele ale urmașilor lui Moș Ion Roată, în Moldova, al lui Tudor Vladimirescu din Gorj, urmașii marelui pandur, ei înșiși „moși". Votul lor și al celor de vîrsta lor înseamnă în afară de alte lucruri, siguranța că ceea ce se face, se gîndește, se înfăptuiește cu efort și dăruire în România de azi, se leagă, se înlănțuiește firesc, în salba aspirațiilor **din**totdeauna ale acestui popor.

A fost, așadar, și **votul continuității.**

La Șita Buzăului e de-abia ora 6. Printre primii sosiți la secția de votare reporterul o recunoaște pe Maria Pescaru, Mamă Eroină din ai cărei șaptesprezece copii unii se află pentru prima oară în fața urnelor de votare.

La Maternitatea Polizu, votează tînăra Nicoleta Stănescu, mama unui băiețel născut cu o zi înainte, și care după asigurările mamei va purta numele de Gabriel. **„Acest vot, primul meu vot, l-am dat pentru viitorul luminos al intiiului meu născut. Dar dacă este să mă gîndesc bine, este pentru viitorul tuturor copiilor patriei noastre".** Fără să știe, Nicoleta Stănescu gîndea la fel, spunea aproape aceleași cuvinte, ca toate tinerele mame (din cele 213 care votaseră la altă maternitate, „Giulești") pe care reporterii le-au intervievat duminică, 9 martie.

A fost, deci, și **votul pentru viitor.**

La Hordou, în satul lui Coșbuc, 100 de tineri și tinere s-au dus în fața urnei de vot îmbrăcați în costume de miri. A fost o alegorie reprezentînd „Nunta Zamfirei". Dar în alte cîteva locuri ale țării nunțile au fost adevărate. Alaiurile lor au votat odată cu mirii, în semn de „Multă fericire, ani luminoși, casă de piatră...". Așa s-a întîmplat la Buzău cu noua familie Aurel și Paraschiva Palaloga, la Cluj-Napoca, unde studenții Horia Ion Scridon și Maria Nicoară au spus de două ori Da, la Sarasău—Maramureș, unde cooperatorii Victor Branic și Maria Ofrim au sporit numărul familiilor din comună.

A fost, după cum se vede, și **votul trăiniciei.**

Aflați, alături de colegii lor, departe de casă, la mii de mile distanță și dor, Nicolae Sav, comandantul traulerului „Iezer", Adrian Vasilescu, comandantul navei „Siret", Nicolae Udiște, comandantul vasului „Mureș", și alții ca ei au votat, duminică 9 martie, cu cugetul curat, ei oameni aflați între apă și cer. Ca toți cei departe de țară, îndeplinindu-și misiunile încredințate spre prosperitatea Patriei socialiste, marinarii României au votat pentru candidatul circumscripției electorale nr. 1, „23 August" din Capitală. Aceste voturi acordate secretarului general al partidului de la distanțe care înseamnă uneori adîncul dor de casă, simbolizează încrederea nemărginită în ziua de azi și de mîine a familiilor rămase aici. Acasă.

A fost, se vede bine, și **votul deplinei încrederi.**

Tudor Dorneanu

Cenaclul revistei „Luceafărul"

Luni, 17 martie, ora 17, la Ateneul tineretului din Aleea Alexandru nr. 38, o nouă ședință a CENACLULUI LUCEAFĂRUL. ● În discuție poezii de Sterian Vicol și proză de Sabin Ștefănuță. ● Benedict Popescu va prezenta cîteva cîntece pe versuri din poeți români clasici și contemporani.

SPIRALE

Poezia lui G. Călinescu (I)

La o citire superficială poezia lui G. Călinescu pare mai curînd un **violon d'Ingres** și asta mai ales pentru că lectura este asociată cu recitarea marelui om, rămasă pe benzi de magnetofon. Vocea cărturarului, atît de particulară, deși nu făcea altceva decît să imite spunerea cu mască a histrionilor, intrigă și astăzi și pentru o ureche profană nu este lipsită de un anumit ridicol. Ciudat însă, cu trecerea vremii ne dăm seama că ea, această poezie călinesciană, nu putea fi recitată decît astfel. Asta pentru că temele sunt livrești, horațiene, virgiliene și accentele cîntate, acele prelungiri ale silabelor, foarte proprii liricei despre care scriem acum. **„Lauda lucrurilor"**, cum se numește culegerea apărută în 1963 la **Editura pentru literatură** cuprinde ciclurile : **„Lauda materiei", „Statornicie", „Doina lui Orfeu"** și **„Cu gloria cîntării"**, adunînd laolaltă poeziile scrise de autorul **„Bietului Ioanide"** între anii 1938—1963. Tematica, cum spun și titlurile sus-citate, este aceea a muncii în cetate, foarte aproape de cunoscutele „Munci și zile" ale lui Hesiod sau un erotism cenzurat al unui bărbat aflat la vîrsta senectuții cînd candoarea femeii încă vrăjește și stîrnește lira poetului în felul petrarchist, solemn. Ar mai exista la o investigație atentă și o inventariere a universului domestic pe care o găsim prefigurată deja în acel splendid eseu intitulat **„Universul poeziei"** în care Călinescu a teoretizat putința de a transforma în poezie orice lucru aflat în preajma noastră dacă îl încarci cu o viziune metaforică. Dacă în ciclul prim putem distinge teme horațiene sau armonii virgiliene, în ultimul nu e greu să deslușim teinte din Samain sau Ion Pillat pe care Călinescu îl parodiază fin. Impresia generală este de poezie livrescă deliberată, urmare a unui îndemn propriu care spunea că la Teba poeții ajutau la ridicarea zidurilor cu cîntecul lor din harfă ; cum, o explicație generală a tematicii volumului ar fi un distih din poemul **Chloto : „Eheu ! Un timp imens de-Aheea mă desparte / Am fost ursit de Chloto să dorm cu capu-n carte".**

Cheia volumului ar fi poemul „Raport" pe care-l reproduc în întregime pentru a putea discuta apoi despre întreg cu toată libertatea : **„Cînd soarele-n ocean s-aruncă / Încep poeții a lor muncă / Pe șantiere intră-n șoapte / Cu schimbul de noapte / Sub sticla groasă care arde / în mîini c-un instrument de coarde / Veghez sub Cancer și sub Leu / Pletos ca și Orfeu / Încep în clocote să fiarbă / Imensitățile de iarbă / Răsună-n regnul vegetal / Pahare de cristal / De crește firul c-o celulă / O plesnitură**

Eugen Barbu

Continuare în pag. a 6-a

În paginile 4–5 :
OMAGIU
LUI G. CĂLINESCU

Semnează : Sultana Craia, Paul Dugneanu, Cezar Ivănescu, Ion Lotreanu, Valentin F. Mihăescu Sânziana Pop, Artur Silvestri

Optimistul

Pe G. Călinescu l-am avut și noi profesor, mai mult, norocul ne-a favorizat o clipă rară, memorabilă, aceea de a susține și un examen cu dînsul.

După o întrerupere de mai mulți ani, își reluase prelegerile la facultate. Cît de îngăduitor a fost întreaga viață — cu toate că, paradoxal, ironic a fost totdeauna, dar ironia lui e pozitivă, de nuanță clasică — o undă de „răzbunare", pentru cine a observat atent, se pare că l-a stăpînit în această reluată și scurtă activitate didactică.

Prima sa prelegere a coincis cu o dezorganizare totală a cursurilor și seminariilor din ziua aceea. „Incidente" similare s-au înregistrat și la facultățile vecine, la istorie, matematici, geografie. Zvonul că G. Călinescu vorbește iar de la catedră a fost preluat parcă chiar de vechea Fama, cea cîntată de Virgiliu, și împrăștiat, din turnuri, peste întreaga cetate. Studenți de toate profilurile și bucureșteni de toate vîrstele curgeau spre Facultate. Stadion ar fi trebuit să fi fost amfiteatrul Odobescu, numai astfel nu i s-ar fi spart geamurile, nu i s-ar fi rupt ușa...

Înghesuit de mulțime (refuzase amfiteatrul cel mare, R 3 !), profesorul se simțea bine și semeț ; vorbea în tonuri insolite, nemaiauzite de majoritatea celor prezenți, juxtapunea ideile intercalînd între ele paranteze încărcate de ironii, gesticula teribil. Nu știu alții, în ceea ce mă privește cred că am băgat de seamă că la primele prelegeri profesorul avea trac... Cum să observi asta cînd dînsul azvîrlea și răsucea judecățile, reperîndu-le mereu în puncte din zonele superioare ale cugetării, ca îndată, fără să-ți dea putința trezirii din mirajul în care te introducea, să facă crunte mărturisiri autobiografice, pipăindu-și de pildă haina : stofa asta... stofă veche, recondiționată ! Apoi continua : Idealismul subiectiv concepe că lume fenomenală doar ceea ce relevă simțurile. Ar veni cam așa ! eu mi-am zis de-acasă că vin la Facultate unde voi vorbi în fața a trei sute de studenți (aici parcă sînteți ceva mai mulți și, după cîte văd, nu toți studenți !...). Deci eu aș vorbi cu creațiile propriilor mele simțuri, cu alte cuvinte adică aș monologa și nu aș dialoga... cu toate că aici sînt, parcă, premizele monologului, nu, Novicoave ? ! Și M. Novicov, profesorul, uluit, aproba din cap, cu mișcări dese. Îndată însă profesorul devenea bun, continuîndu-și prelegerea, totodată urmărindu-și cu coada ochiului (și „imitînd" în aceasta pe Iorga), „victimă". Auditoriul îl oprea totuși, pentru un minut cu un ropot de aplauze.

★

„Mizantropul" și „optimistul" a fost, la urma urmei, privat de o biografie bogată și spectaculoasă. În planul vieții sale nu găsim nici o întîmplare ieșită din comun, nici o „aventură". Omul a urmat o linie firească, comună, și, dacă a văzut că destinul nu i-a hărăzit penetrarea unor cataclisme personale deosebite, prin ele

Gheorghe Suciu

Continuare în pag. a 6-a

ÎN ACEST NUMĂR :

● Biografia debuturilor : Drașoș Vrânceanu ● Ecouri la **Proza între originalitate și mimetism:** Al. Andriescu, Titu Constantin ● „Mica poezie" de C. Stănescu ● Refuzul dogmatismului de M. Ungheanu ● Arta de a cita de Dorin Tudoran ● Mitologia geniului de Dan Cristea ● Teatrul lui G. Călinescu de Eugen Simion ● Interferența universalelor de N. Ciobanu.

viaţa cărţilor

Refuzul dogmatismului

Orice carte se poate citi în mai multe feluri şi ceea ce e de făcut, şi perfect posibil cu impozanta istorie literară scrisă de G. Călinescu, este o lectură rebelă a ei. Termenul nu trebuie să înspăimînte. Astfel de lecturi făcea adesea chiar G. Călinescu pentru a verifica rezistenţa operei pe care o avea în faţă. Cu alte cuvinte, nu o lectură care să urmărească scrierea în itinerariul ei declarat ci pe alte cărări, uneori mai revelatoare pentru caracteristica ascunsă a operei. Cine va citi, de pildă, numai capitolele acordate criticii va avea acces la o concluzie pe care istoria în întregul ei n-o facilitează cu uşurinţă. G. Călinescu, criticul, confruntat cu fiecare dintre criticii care-i intră în istoria literară e un spectacol nu numai pasionant ci şi neaşteptat. Mai sînt şi alte itinerarii posibile în **Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent**, dar l-am indicat pe cel mai grăitor. În cele ce urmează vom urmări opinia şi atitudinea faţă de roman a lui G. Călinescu. Cronicar literar, în vremea de înflorire a romanului românesc, autor de romane el însuşi, înregistrator, prin istoria sa, a celor mai importante producţii romaneşti ale literaturii române, criticul ne oferă o materie de observaţie excelentă.

Pentru G. Călinescu primul roman românesc, de vreme ce-l numeşte astfel, este **Istoria ieroglifică** a lui Dimitrie Cantemir, din care însă nu reţine decît „uimitoare descripţii" şi „tablouri" fabuloase. Roman e aici o simplă etichetă de vină fiind poate şi lungimea scrierii şi nimic mai mult. Oarecari satisfacţii îi provoacă romanele lui Dimitrie Bolintineanu care „nu sunt chiar aşa de imposibile cum ne-am aştepta". Călinescu găseşte că poetul avea aptitudine pentru înregistrarea vieţii mondene şi că din punctul de vedere al clasificaţiei **Manoil** şi **Elena** ar intra între romanele de analiză. În totul, atenţia criticului nu atinge însă nici 20 de rînduri. Peste G. Baronzi se trece datorită lipsei de originalitate şi de valoare. Romanul care reprezintă specia este pentru G. Călinescu **Ciocoii vechi şi noi** pe care-l străbate în mai toate sensurile găsindu-l fie stendhalian, fie, mai ales, balzacian. Nicolae Filimon are „intuiţii balzaciene", procedează „ca şi Balzac", are expoziţii de „o desăvîrşită tehnică balzaciană" etc. Dar N. Filimon este, se adaugă, un analist mediocru şi cartea nu e ce putea fi. Adeziunile încep însă să ni-l divulge pe G. Călinescu romancierul. Ochiul criticului se opreşte apoi, neaşteptat de mult, asupra romanelor bombasticului ialomiţean Grigore H. Grandea. Despre **Misterele românilor** aflăm că „făgăduia să fie o excelentă naraţiune de formulă arheologică şi senzaţională". Pe aici, pe undeva, e cheia predilecţiilor călinesciene. Romancierul G. Călinescu e atras, neîndoielnic, de „fantezia neagră" a lui Grandea, de romantismul hohotitor pînă la puerilitate al romanelor acestuia, de extravaganţele galopante pe care le renarează cu evidentă plăcere : „Valoarea relativă a acestor romane rezidă în invenţie, factor de obicei absent la naratorul român", zice finalmente criticul şi trebuie să reţinem preţul pe care-l pune pe invenţie. În **Ursita** lui Haşdeu se apreciază tot libera capacitate imaginativă şi este citată descrierea unei camere voievodale în viziunea haşdeiană. „Schema moralei" şi absenţa „tipului concret" este ceea ce coboară romanele lui I.M. Bujoreanu alcătuite după modelul lui E. Sue. **Geniu pustiu** nu e considerat roman ci „poem în proză romantic", apoi „nuvelă" de pionierat, apoi „roman" ce ar fi putut să aibă un sfîrşit grandios. Roman închegat, G. Călinescu nu găseşte nicăierea pînă la „promoţia ruralilor" în literatură.

Primul roman adevărat i se pare criticului a fi **Mara** lui Ion Slavici pe care îl consideră un pas mare în istoria genului, desigur la noi. Aici sînt, în sfîrşit, tipuri concrete şi excesul de dizertaţii din alte romane lipseşte. Călinescu e cîştigat de „coloarea vie" a fundalului şi, mai ales, de lipsa de părtinire a observaţiei, în felul de mai tîrziu al lui Rebreanu. Analiza sentimentului erotic este de mare ascuţime şi adevăr. De cîte ori iese din sfera experienţei proprii însă, defect în recidivă la scriitorii români, proza lui Slavici cade sub linia ei de adevăr şi demnitate. Ceea ce admira la el Călinescu era „adevărul" şi forţa de creaţie. Sînt criterii care vor reveni cu insistenţa picăturii chinezeşti în pagina istoriei sale literare. Iată, romanele lui Duiliu Zamfirescu la care-l deranjează puţinătatea masei, „modicitatea" cum zice el, din absenţa masivităţii criticul trăgînd, chiar dacă nu întotdeauna făţiş, concluzii asupra forţei de creaţie şi a valorii. În afară de densitatea substanţei, G. Călinescu se mai arată preocupat aici şi de **motivaţie**. **Tănase Scatiu** i se pare rău motivat în cauzele adînci ale mişcării interne ale cărţii şi, de aceea, în liniile cele mai mari, fals. Criticul înclina să considere pe Duiliu Zamfirescu mai mult nuvelist decît romancier deşi îi recunoştea cîteva calităţi de fineţe ale romancierului, dar nu puţinţa reală de a fi creat cu adevărat romane. Obsesia manualelor şcolare a fost multă vreme romanul **Dan** al lui Vlahuţă pe care Călinescu îl găseşte „cu totul sarbăd" şi incapabil de observaţie rece. Imparţialitatea prozatorului, a romancierului îl preocupă, după cum şi adîncimea motivaţiei, absentă în romanul vlahuţian. Romanele lui Tradem sînt doar nişte „elegii cu aparenţă epică". O disociere interesantă între roman şi nuvelă va face Călinescu cu prilejul prezentării nuvelisticii lui I. Al. Brătescu-Voineşti. Era de risipit o confuzie şi G. Călinescu ţine să precizeze de ce un erou de nuvelă nu poate fi erou de roman, cu alte cuvinte de ce nu trebuie să confundăm nuvela cu romanul. Romanelor sadoveniene li se refuză condiţia romanească. Cauza este insuficienţa epică. Cei ce vorbesc despre balzacianismul călinescian pot găsi aici interesante argumente. Călinescu găseşte la Sadoveanu eroi de factură balzaciană neexploataţi ca atare datorită absenţei unei vocaţii şi a unor instrumente specifice. În sfîrşit, ceea ce ne arată Călinescu la acest capitol este cît de inexistent e romanul sadovenian.

Simboliştii au scris şi ei romane. Ne oprim la cele ale lui N. Davidescu la care este subliniată, din nou, absenţa „vocaţiei epice". Aici, mai ales, e criticată confuzia modalităţilor. O scriere de „observaţie exterioară", cum sînt romanele lui N. Davidescu, n-avea rostul, ni se spune, să fie complicată cu una de observaţie interioară şi pe deasupra falsă, pseudoanalitică. Pînă aici fără a-şi da întreaga măsură în direcţia judecării romanului, G. Călinescu a fixat coordonatele sale de înţelegere a speciei. Decisivă e observaţia exterioară, substanţa, tipurile concrete, motivaţia, forţa de creaţie, epicul abundent.

Lungul capitol **Romancierii**, care începe cu Liviu Rebreanu, nu modifică aceste criterii şi nu aduce prea multe lucruri noi, dar adînceşte pe cele de pînă acum. Formidabilă i se pare criticului, la Liviu Rebreanu, creaţia, intuiţia creatorului care repară adesea reaua conduită estetică a scriitorului. Genial romancier al gloatei, Liviu Rebreanu nu mai e acceptat în postura de prozator tezist. Finalul **Răscoalei** i se pare a fi deformat de o intenţie partizană, după cum o teză găseşte criticul, nu fără justificare, şi în **Ciuleandra** şi **Iţic Ştrul dezertor**. Admirabilă rămîne însă pentru G. Călinescu, la ctitorul romanului românesc modern imparţialitatea privirii în majoritatea creaţiilor de vîrf, densitatea substanţei, justeţea şi adîncimea observaţiei, intuirea profundă a adevărului vieţii.

Cu o prozatoare aşa de liberă ca H. Papadat-Bengescu încep dificultăţile de apreciere. Primul roman „notabil" şi cel mai bun i se pare a fi **Concert de muzică de Bach**. Balzacianismul e absent dar criticul are satisfacţia marii iluzii de trăire, a abundenţei materiei care dă ficţiunii viaţă. „E atîta siguranţă în relaţiunile scriitoarei despre cele trei familii, încît simţim că aceste familii există". Absenţa geometriei îl supără pe critic : romanul suferă de „insuficienţa sau încetineala comunicării", „paginile sînt prolixe, greoaie ca nişte depoziţii de martori zăpăciţi". Dar imediat, intuiţia artistului din sine îl ajută, adaugă : „dar nicidecum în afara realităţii". Marele criteriu romanesc al criticului e deci, respectat. Lipsa de geometrie în sensul compoziţiei nu e însă uitată. Iată de ce romanul e de fapt abia o schiţă ce ar fi putut deveni un mare roman. Criticul e derutat şi contradictoriu, dar magistral prin intuiţie. Inaptitudinea narativă îl sesizează la **Drumul ascuns**, reproş făcut pe alte căi şi romanului **Rădăcini**, acesta, de fapt, zicem noi astăzi, marele roman al scriitoarei. Putem spune, fără îndoială, că G. Călinescu avea prejudecăţi, dar sigur e că a intuit importanţa scriitoarei pe care n-a înţeles-o şi nici nu a aprobat-o în totul.

Cît de departe poate să meargă G. Călinescu cu adeziunea în teritoriul unui roman de formulă nouă, ne-o arată capitolul despre Camil Petrescu scris cu evidentă simpatie şi cu ton de avocat al apărării. Evident, criticul păşeşte în romanele acestuia pe cărări cunoscute. Sthendalismul îl ajută, după cum şi existenţa unor mici insule de creaţie în sens tradiţional. Cutare personaj e „o descoperire de ţinută balzaciană". Cu toate acestea, Camil Petrescu nu e un prozator de creaţie, în sensul dorit de critic. Atunci G. Călinescu recurge la altă formulă. Calitatea prozei lui Camil Petrescu este de a fi „o proză superioară", „un soiu de simfonie intelectuală", meritul de inovator fiindu-i incontestabil. Zăbala observaţiei vieţii, observaţiei reci, obiective, pusă de atîtea ori altor autori e retrasă în acest caz. „Nu asta trebuie să căutăm în romanul lui Camil Petrescu ci o viziune personală, torturată de o mare anxietate, şi de un realism fantastic, grotesc". Ceea ce nu-i iartă totuşi este că „personagiile nu se ţin minte", că e slabă „creaţia de indivizi". Dar în Camil Petrescu, G. Călinescu vedea cu justeţe un pionier : „prin el romancierii de mîine vor medita asupra tehnicei romanului". Ceea ce s-a şi întîmplat.

Urmează aproape un masacru. La Ionel Teodoreanu „linia epică lipseşte din capul locului", episoadele romaneşti „scad prin lipsa de vocaţie epică şi analitică a autorului". În **Golia** „romanul ca roman este absurd", iar „epica romanului **(Arca lui Noe)** e puerilă" şi aşa mai departe. Primul volum al lui C. Stere ar putea fi roman dacă n-ar fi „prea schematic". În al doilea, opera „se sfărîmă" datorită tezei. În al treilea, „romanul s-a spulberat". De la volumul V, **În preajma revoluţiei** e făţiş un pseudoroman fără valoare temeinică de observaţie. În concluzie seria de „romane", zice Călinescu, este o „eroare".

Simpatia artistică dictează criticului pagini de observaţie fină sugerate de romanele lui Gib Mihăescu. Epicul nu lipseşte de aici şi nici senzaţionalul — elemente plăcute criticului. Dar o exclamaţie ne arată încîntarea în faţa unei descoperiri care nu intra în arsenalul vechii arte romaneşti : „este de neînchipuit cîtă mişcare epică poate rezulta din date atît de puţine". Sever e criticul cu **Donna Alba** pe vechiul motiv că nici un erou nu se memorează. Concluzia e în afara prejudecăţilor însă : „Ce valoare poate avea un astfel de roman ? Negăsind la el nici o observaţie solidă, criticul prea dogmatic stă la îndoială. Totuşi lumea acestor stări de conştiinţă izbeşte prin exigenţa ei fictivă şi deşi cartea nu zugrăveşte mare lucru, rămîi surprins de ideea de economie, de alergare delirantă către un scop presupus. Romanul descrie, dar nu lumea obiectivă a eroilor, ci eul autorului".

Cezar Petrescu este pur şi simplu desfiinţat în ce avea mai glorios. De ce ? Pentru că : „Nimic nu se întîmplă din punct de vedere epic în roman". E vorba de **Întunecare**. Pentru a nu fi nici-un dubiu ni se precizează mai încolo că : „romanul ca roman este eşuat". Care este cauza cauzelor ? „O astfel de literatură nu presupune lipsa oricăror însuşiri artistice, dar se sustrage principial de la creaţiune". De altfel însuşirile nu-i sînt uitate : „stilul agreabil, răbdarea arhitectonică", „abundenţa de personagii", invenţia. Vina scriitorului e de a nu-şi fi intuit structura artistică şi de a nu-şi-o fi urmat fără prejudecăţi şi concesii, adică de „„a nu voi să scrie romane senzaţionale în deplină sinceritate, spre a deveni un Eugene Sue ori un Al. Dumas, tot atît de geniali în felul lor ca şi Balzac". Epicul bine susţinut aduce lui Victor Ion Popa pentru **Velerrim şi Veler Doamne** aprecieri din cele mai pozitive : „roman solid, obiectiv". Vocaţia de a nara a autorului e afectată însă de stilul frivol al lui Cezar Petrescu şi romancierul posibil, notează neiertător Călinescu, e înecat în verbozitate. **Menuetul** lui G. M. Vlădescu e „mai mult nuvelă decît roman". **Moartea fratelui meu**, tezistă şi patetică. Felix Aderca e dignosticat cu aceeaşi maladie a incapacităţii de a crea indivizi. La I. Peltz deşi se apreciază densitatea, substanţa, nu se iartă teza.E. Lovinescu e şi el un slab romancier incapabil de atmosferă şi de creaţie propriu-zisă. **Cimitirul Buna Vestire** al lui Tudor Arghezi nu e roman ci basm. **Ochii Maicii Domnului** are însă desfăşurare şi intrigă de roman, însă „romanul ca roman nu este izbutit". Romanele lui Demostene Botez deghizează temele nuveliştilor români, deci cad în incompatibilitate cu romanul. **Fuga lui Sefki** de Emanoil Bucuţa este „roman prea puţin şi mai mult muzeu". Un roman al lui Emil Doran este „rău", altul al aceluiaşi „neliterar". **Craii de Curtea Veche** e mai degrabă o naraţiune decît un roman. Romanele lui G.M. Zamfirescu suferă de diluţie, de verbiaj nepotrivit, de o rea înţelegere a conţinutului sufletesc al mahalalei. Lui Mircea Eliade i se reproşează, în chip indirect, tot şubrezenia epică, dar, fapt notabil, criticul ia apărarea scriitorului pentru **Domnişoara Christina** : „Critica noastră cerea unei opere în proză să fie epică, să conţină observaţie şi arată neînţelegere pentru literatura de imaginaţie." Zicînd că „excelente sînt două nuvele, **Conversaţii cu o moartă** şi **Bunica se pregăteşte să moară**", G. Călinescu dă indirect şi o idee valorică despre romanele lui Anton Holban, pe care le analizează, totuşi, fără prea multă înţelegere. **De două mii de ani** (M. Sebastian) e „foarte puţin roman în fond", iar „**Accidentul** pare a infirma vocaţia de romancier".

Putem considera, plecînd de la toate acestea, pe G. Călinescu un nihilist ? Numărul de observaţii şi concluzii estetice juste e impresionant şi ele nu ne arată decît că autorul lor avea despre roman o idee bine precizată.

Toate acestea pot documenta atitudinea faţă de roman a criticului şi într-o oarecare măsură crezul romanesc al scriitorului. Incontestabil, criticul e preocupat precumpănitor, aproape — nu singurul în epocă — de roman. Ceea ce caută să impună el speciei este evident, dar lectorul romanelor româneşti e fin şi cu intuiţii artistice care-i depăşesc programul presupus. Evident, un punct de reper e Balzac, dar nu singurul. Experienţa romanului francez contemporan, mai ales prin Andre Gide, a sensibilizat pe critic. El ne vorbeşte de o experienţă, a gidienilor în romanul românesc. Că G. Călinescu rămîne, datorită balzacianismului, un îngust lector de romane este, credem, inexact. Lecturile din Camil Petrescu. Hortensia Papadat-Bengescu şi Gib Mihăescu — aşa de rău înţeles de E. Lovinescu — dintre care doi prizaţi destul de inexact în epocă, ne arată lărgime de spirit şi o intuiţie estetică remarcabilă. Caracteristica criticului este, credem, tocmai neexclusivismul, în ciuda aparenţelor şi a unor recente teorii care fac din G. Călinescu un retrograd al recepţiei estetice moderne ; i se reproşează în fond, apetenţa deschisă şi refuzul dogmatismului în critică.

M. Ungheanu

Pagini din „Istoria literaturii române" de G. Călinescu

Arta de a cita

La treizeci şi patru de ani de la apariţie, **Istoria literaturii române de la origini până în prezent** rămîne, fără îndoială, cea mai spectaculoasă operă de critică şi istorie literară (acestea înţelese ca „două momente din acelaşi proces") din spaţiul cercetării fenomenului literar românesc. Descoperindu-i ori redescoperindu-i virtuţile, numindu-i defectele — uneori cu o voluptoasă şi de înţeles plăcere — promoţii întregi de critici şi istorici literari n-au făcut, de fapt, decît să consolideze — acreditînd-o şi cînd nu bănuiau, cînd nu doreau — ideea de izbitoare unicitate a acestei cărţi, al cărei suflu neobişnuit a ridicat din paginile literaturii române neaşteptate pulberi de aur dar şi nori de praf. Citind şi evaluînd nu cărţile unui autor, ci literatura acestuia, cercetînd nu atît autorii cît traiectoria destinelor lor, scrutînd cronologic aspectele manifestării literaturii române, Călinescu nu a dat o istorie a cărţilor şi autorilor, ci o radiografie a structurii şi conştiinţei unei literaturi. Altfel spus, nu din cărţi şi autori, ci din literaturi a închegat profilul **Literaturii Române**. Din autori a scos imaginea **conştiinţei** acestei literaturi, din aspectele manifestării ei, **structura**. Că a făcut-o ori nu cu o metodă mai evidentă pentru unii şi mai greu sesizabilă pentru alţii, că a făcut-o ca un poet ori ca un romancier, că a transformat Literatura Română într-un personaj epopeic, sînt lucruri asupra cărora se va reveni, şi nu numai în momentele aniversare. Cred că, alături de alte date, faptul că aprecierile făcute asupra cărţii pot isca **discuţii**, le-am spune, **circulare**, cu un evident caracter „etern", este unul din semnele geniului acestei cărţi.

Pentru mine, înaintea altor calităţi ori defecte ale **Istoriei** lui Călinescu extraordinară mi s-a părut de la prima lectură **arta de a cita**. Pînă la un punct lucrul nu este atît de neaşteptat, gîndindu-ne că G. Călinescu s-a format, în bună măsură, la şcoala criticii şi istoriei literare italiene. Or, cei din peninsulă au văzut în critică o „artă a citării". Artă şi nu meşteşug, citarea nu se poate învăţa. Simţul ei îl ai ori nu. Călinescu l-a avut într-o măsură inconfundabilă. Prin citate el reduce opera — nu în sensul simplificării, ci al sintezei — la o machetă, şi tot prin citate Călinescu proiectează în spaţiul Literaturii Române imaginea, contribuţia unui autor, a literaturii sale. Locul fiecăruia este stabilit, în bună măsură, prin selecţia citatelor. Sigur, la Călinescu citatul este o obsesie dar şi un bold de aur prin care fixează imaginea autorului, a literaturii lui pe marea frescă integratoare a Literaturii Române. De aceea, mi se pare că ideea „lipsei de metodă" la Călinescu, în ciuda argumentelor serioase şi de bună credinţă, se va izbi întotdeauna cel puţin de realitatea atît de frapantă a minuirii fără egal a citatului. Prin decupaj, Călinescu **îşi joacă pagina** aşa cum doreşte, **şi-o regizează** aşa încît să-şi ajute substanţial şi decisiv demonstraţia. Comparîndu-l, **numai din acest punct de vedere**, cu E. Lovinescu, G. Călinescu se află într-un cîştig neverosimil. Dacă E. Lovinescu este greoi şi rareori inspirat în alegerea şi valorificarea citatului — pe care-l minuieşte aproape ca pe un corp străin demonstraţiei ! — Călinescu este, în toate cazurile, sclipitor, abil, reuşind să te „convingă" chiar şi acolo unde, evidenţa, bunul simţ critic, îl contrazic flagrant. **Care sînt toate aceste cazuri ?**

Fie că este vorba de un autor pe care-l înţelege (Eminescu), fie că este vorba de unul pentru a cărui operă „nu are organ" (Bacovia, Blaga), fie că este vorba, pur şi simplu, de unul care nu-l poate interesa (Al. T. Stamatiad), în ultimă şi definitivă instanţă, Călinescu îşi susţine ideea, demonstraţia prin citat. E. Lovinescu, fie că scrie despre opera unui autor care-l interesează în mod evident (Ion Barbu), fie că se ocupă de poezia unuia pe care nu-l înţelege (Al. Philippide), foloseşte cu aceeaşi lipsă de funcţionalitate citatul. E. Lovinescu citează ca şi cum „trebuie făcut şi lucrul ăsta".

Mai mult, în cazul lui Bacovia, poet pe care ambii critici nu l-au prea înţeles (cu deosebirea că G. Călinescu îşi montează demonstraţia cu predilecţie spre contestare, spre ironizare, pe alocuri) tot pagina lui Călinescu este mai aproape de „adevăr" şi asta tocmai datorită ştiinţei cu care pregăteşte, lansează şi speculează citatul. Reducînd cu patos originalitatea poeziei lui Bacovia, **îndepărtîndu-se şi îndepărtîndu-ne** de ea prin filiaţii căutate „cu lupa" — Traian Demetrescu, Rodenbach, Rimbaud, Verlaine, Baudelaire, Laforgue, Maurice Rollinat, Demostene Botez, Edgar Pöe, Hoffmann, Degas — Călinescu este şi de această dată un extraordinar minuitor al citatului. Lucrul se repetă, de exemplu, în alte proporţii, dar cu aceeaşi intensitate, în cazul nedreptei expedieri a poeziei lui Emil Botta. Chiar şi în cazul lui Ion Barbu, deşi mai net şi de mai înţeles de ce favorabil poetului, E. Lovinescu este mai puţin inspirat decît Călinescu, şi asta nu numai pentru că cel de-al doilea critic ar fi fost mai deschis „modernismului", ci tot din diferenţa artei de a folosi citatul, de a-l valorifica. Să mai pomenim de cazul scriitorilor minori. Dacă E. Lovinescu expediază în 20 de rînduri 12 autori începînd cu Barbu Solacolu şi terminînd cu Vasile Munteanu, Călinescu, într-un acelaşi spaţiu, reuşeşte, prin citat, să dea o imagine plauzibilă a poeziei lui Nicolae Ţaţomir. Şi tot „grăbitul" Călinescu are vreme să reproducă două strofe din Alexandru Baiculescu, fapt după care acest poet chiar **există !**

Sigur, şi aici există un revers al medaliei. El constă în critica, să-i spunem, tautologică pe care pe anumite secvenţe, prin citate abundente şi redundante, o practică G. Călinescu. Călinescienii de azi, cei cu sau fără voia lor, au făcut mai vizibilă această maladie, acest tic, acest subterfugiu, uneori. Mulţi dintre ei nu fac altceva decît să se sustragă analizei critice înlocuind-o cu decuparea unor calupi interminabili de citate care sufocă şi aşa, deseori, firavele lor idei. Dar tocmai prin idee, prin mobilitate neobişnuită, prin valorificarea personal-sugestivă a unor ipoteze a reuşit Călinescu să facă din această probă grea a citatului, o voluptate.

Dacă în **Istoria** mare aspectul comentat de noi poate scăpa atenţiei, poate să nu sară în ochi la o primă lectură, în **Compendiu**, unde biografiile au dispărut, iar autorii au rămas singuri faţă în faţă cu **literaturile lor**, arta de a cita a lui Călinescu mi se pare şi mai evidentă.

Încheind, vreau să spun că, printr-o altă „restrîngere" (deloc probabilă, dar „tentantă" ca ipoteză) dacă din **Istorie** s-ar păstra numai citatele, tot am avea în faţă o mare carte. Aceea începînd cu **„La apa Vavilonului / Jălind de ţara Domnului ; / Acolo şezum şi plînsem / La voroavă, ce ne strînsem"** şi terminînd, poate, cu **„Nu credeam să'nvăţ a muri vr'odată ; / Pururi tânăr înfăşurat în manta-mi / Ochii mei 'nălţam visători la steaua / Singurătăţii... / Piară-mi ochii tulburi din cale, / Vino iar la sân, nepăsare tristă ; / Ca să pot muri liniştit, pe mine / Mie redă-mă !"**.

În esenţă, ar rămîne ceea ce G. Călinescu a reuşit în mod strălucit : să dea o imagine a conştiinţei şi structurii Literaturii Române.

Dorin Tudoran

Mitologia geniului

Dacă de un interes deosebit pentru definirea registrului selectiv călinescian, şi, implicit, a vibraţiei sale interioare în faţa obiectului artei se arată catagrafia atributelor care însoţesc caracterizările de opere, lucru de altminteri făcut cu puţină sistematizare, dar care, în fond, indică perfecta adaptare a criticului la percepţia telescopică, directă sau întoarsă a scriitorului român, acesta văzînd „uriaş de mic sau nemărginit de mare", cu alte cuvinte monumental ori caligraf, solemn ori graţios, de un interes cel puţin egal s-ar prezenta investigarea modului cum concepe şi traduce metaforic Călinescu trăsăturile puterii de creaţie. Aceasta cu atît mai mult cu cît este evident faptul că pentru întreaga critică a lui G. Călinescu esenţială rămîne căutarea originii creatoare şi a notelor ei specifice.

Cum cauza operei, pentru Călinescu, rezidă, formal, în talentul scriitorului, iar din punct de vedere conţinutistic în cuprinsul sufletesc al acestuia, în experienţa, în biografia lui, şi cum, pe de altă parte, atît talentul, cît şi biografia sînt exemplare în cazul personalităţilor geniale, întrupări desăvîrşite ale puterii de creaţie, să ne mărginim, deocamdată, la observarea felului în care se întocmeşte la Călinescu mitologia geniului.

Prin ce indicii, aşadar, se defineşte acesta ? În primul rînd, prin amănunte exterioare, de ordin fizionomic, amănunte în care pe primul plan stă înfăţişarea privirii, lumea întrevăzută din spatele ochilor care exprimă cu osebire energia sufletească. Fiind mult prea bine cunoscut portretul eminescian, iată, spre exemplificare, pe acela al lui Sadoveanu unde relieful omului personifică „în chipul cel mai izbitor" opera : „voinic, trup mare, cap voluminos, gesturi cumpănite de oier, vorbire îmbelşugată, dar prudentă şi monologică, ocolind disputa ; însă lăsarea în jos a gurii, zîmbetul împietrit al feţii, aduc pe faţă o nepăsare ferină ; ochii, nelămuriţi, reci, venind de departe şi trecînd peste prezent, sunt ai unei rase necunoscute".

Dedesubtul acestui înveliş enunţiativ, care este fizionomia, anunţătoare a unui comportament existenţial şi artistic şi unde o trăsătură a chipului poate fi verificată prin prisma operei şi a conduitei umane, se întinde biografia. Scopul ei, cum se ştie, este la Călinescu nu acela de a demonstra valoarea unei opere, ci în a desfăşura coerent, inteligibil spiritul unei vieţi, sensul ei interior, intuit primordial din cuprinsul operei. Biografia, în această accepţie, e o dezvăluire treptată a eului, o succesiune temporală, diacronică a spaţiului intim, clarificabilă prin aceeaşi raportare esenţială la operă. Rostul biografiei este „de a descoperi tainicele împletiri de fibre între omul impersonal şi cel istoric". Însuşindu-şi romantica definiţie a geniului, ca „loc al contradicţiei", Călinescu concepe biografia drept o verificare a acestor contradicţii care sălăşluiesc în personalitatea creatorului genial, nescăpînd însă din vedere, spre deosebire de Sainte-Beuve, partea de inefabil a unui destin. Transportată în ordinea creaţiei, această cîtime de inefabil este corespondenta factorului inanalizabil de pragul căruia se izbeşte interpretarea critică în perceperea operelor lui Eminescu, Creangă sau Caragiale. Enigmaticul biografic, acel „demon lăuntric" în cazul lui Eminescu ori acea „umoare nestatornică" în cazul lui Creangă devin, pe planul expresiei, inefabilul lirismului eminescian sau inanalizabilul umorului lui Creangă, în ultimă instanţă o manieră proprie de a vorbi.

Trecînd acum la atributele calităţii creatoare geniale, e de remarcat că procedeul cel mai curent al lui Călinescu de a le defini constă în apăsarea pe latura cantităţii, a abundenţei, a spontaneităţii şi a vitalităţii, a forţei expansive, complexe, capabile de extrusiune. Aceste calităţi se traduc metaforic prin imagini precum cea a crinului, la Eminescu, ori cea a arborelui gigant, la Creangă, amîndoi creatori geniali profund exponenţiali, şi unde imaginile menţionate sugerează, alături de formele abundenţei naturale, procesele decantării, ale sublimării de vechi seve pămîntene. Alte imagini, la fel de caracteristice procedării călinesciene, introduc în evidenţierea trăsăturilor geniale şi specifice ale creaţiei elementul fluvial. Fluviul evocă, îndeobşte, o cantitate mereu reînnoită, o revărsare solemnă de ape, o curgere indiferentă, mută, austeră, strîngînd în albia ei aluviuni şi surse colaterale. Fluviul strînge la sine şi îşi împinge spre vărsarea impresionantă bogăţia apelor culese anonim. Abundenţa, întinderea, plinătatea, lentoarea, păstrarea dintru început a cursului şi a cantităţii de debit sînt caracterele, de pildă, ale literaturii lui Sadoveanu, comparată cu imensitatea unui fluviu : „Prin natura rudimentară a omului înfăţişat, literatura lui M. Sadoveanu în ciuda cantităţii ei enorme şi a aparentei verbalităţi, dă impresia unei mari muţenii şi a unei placidităţi de fluviu lent". Capacitatea acestei literaturi de a stinge în sine ecourile distonante e transpusă în imaginea revelatoare a „domului" acvatic, imens şi îngheţat. O măreţie liniştită, o solemnitate de fluviu american sînt metaforele care însoţesc şi caracterizarea romanului lui Rebreanu, „Ion", în conformitate cu ideea călinesciană a duratei ca mister al existenţei epice, pentru ca în analiza „Răscoalei" elementul acvatic să-şi facă din nou apariţia, trecînd de la insignifianţa apei ţinută în palmă la „tonalitatea neagră-verde şi urletul mării".

Această abundenţă cantitativă, această excepţională desfăşurare de forţe, această complexitate şi contradicţie, această lansare de mari aripi imaginative, aceste proiecţii şi ridicări uriaşe de nori deasupra personalităţii creatoare geniale nu trebuie, însă, să lase impresia că geniul, în viziunea călinesciană, este numai o forţă stihială, haotică, admirabilă doar pe latura năzdrăvăniei. Dimpotrivă ; ceea ce caracterizează creaţia genială este o proporţie, un echilibru, o balanţă între spontan şi mediat. Geniul lui Creangă, nu mai departe, constă „în a face un echilibru între conştiinţa lui artistică şi între humorul lui firesc, în a se despărţi de folclor fără a se maimuţări pe sine". Dacă un asemenea echilibru este propriu creaţiei geniale, alte creaţii îşi vădesc interesul tocmai prin disproporţia unor elemente constitutive. E vorba, însă, de parţiale valorificări, de genul umorului „secret" maiorescian care iese „din disproporţia vădită între marea intelectualitate a criticului şi sforţarea de a vorbi pe graiul tuturor" ; sau de farmecul unui autor, „fără ţîşnire", ca Odobescu, farmec care stă în „scandalul de a surprinde un om atît de serios schiţînd cancanul pe scara rulantă a bibliotecii lui înţesate cu autori greci, sau de a ascunde litografii libertine în sala cu marii maeştri ai picturii".

După cum se vede proporţia a devenit aici disproporţie şi dacă geniul creează după legi naturale, talentul creează printr-un recul de la legile spontaneităţii.

Dan Cristea

prezenţe

SIMPOZION DE POEZIE PATRIOTICĂ

„**Muzeul Literaturii române**", în colaborare cu Uniunea Scriitorilor şi revista „Luceafărul", a organizat la casa omagială „Tudor Arghezi", din dealul Mărţişorului, un simpozion de poezie patriotică. Au participat acad. Şerban Cioculescu, actriţa Mitzura Arghezi, poeţii Radu Boureanu, Ion Bănuţă, Radu Cârneci, Nicolae Dragoş, Gheorghe Pituţ, Doina Sălăjan şi criticul Al. Oprea. Scriitorii au citit din operele proprii dedicate marelui poet Tudor Arghezi, s-au citit fragmente din opera nemuritoare a maestrului, s-au depănat amintiri de neuitat.

Cine-şi poate închipui ce a fost acum 60 de ani aici în Mărţişor şi cum arăta vechea mahala a Văcăreştilor, ce se întindea din buza Bercenilor pînă-n lunca Abatorului, doldora de praf şi presărată cu hîrtoape pline de apă ! Pe atunci uliţa Mărţişorului era nepavată, cu noroiul pînă-n genunchi, n-avea lumină electrică, felinarele înfipte cu zgîrcenie ici-colo, ca şi căsuţele peticite şi dărăpănate ale mahalalei foloseau lămpi cu gaz.

Dealul Mărţişorului, încărcat cu vii şi pomi fructiferi, l-a atras totuşi pe Arghezi. Găsea aici o replică a naturii la universul său liric, sufletesc. Şi-a înjghebat o gospodărie, o casă, un loc sfînt, aici unde am ascultat cu înfiorare, într-o amiază luminoasă de martie, rememorări emoţionante, pretext fericit de elogii, ocazie festivă pentru a ne aduce aminte de o operă nemuritoare.

Pe chipul elevilor Liceului de meteorologie, precum şi al celor de la Liceul teoretic nr. 30, prezenţi la manifestare, se puteau citi semne de vizibilă admiraţie, de surpriză în faţa tiparniţei, a brevetului de meserii (pentru că era într-adevăr Arghezi un mare meşter), în faţa biroului unde şi-a scris operele unul dintre cei mai mari poeţi români, arhitect al **Florilor de mucigai**, al **Cuvintelor potrivite, Cîntării omului**, al atîtor opere nemuritoare.

Sfîrşitul l-a aflat la masa de lucru, cizelînd ultimele versuri, ultimele din miile de versuri cu care ne-a împodobit viaţa.

Omagiul adus scriitorului profund patriot, maestrului desăvîrşit al şlefuirii cuvîntului, făuritorului de imagini de o surprinzătoare plasticitate, Tudor Arghezi, va rămîne neîndoios în memoria celor prezenţi. Asemenea manifestări, în locurile care-şi leagă numele de viaţă unor mari spirite ale culturii, se vor dovedi mereu binevenite.

ILIE RUSE

„SCRIITOR – EDITOR – ŞCOALĂ"

În ultimele săptămîni au continuat în şcolile din Bucureşti şi Braşov întîlnirile organizate de Editura Eminescu : „Scriitor-editor-şcoală". Astfel la Liceul Gh. Lazăr din Bucureşti, profesori şi elevi s-au întîlnit cu N. Balotă cu prilejul apariţiei volumului „De la Ion la Ioanide" (în colecţia „Sinteze") ; la Liceul Matei Basarab cu criticul Theodor Vârgolici cu prilejul apariţiei monografiei „Perpessicius" care a fost timp de peste douăzeci de ani profesor al acestui liceu, iar la Liceul comercial din Calea Rahovei a fost prezentată ediţia omagială Sadoveanu. La Liceul numărul 1 din Braşov a avut loc de asemenea o întîlnire cu dramaturgul Dan Tărchilă cu prilejul apariţiei în colecţia „Rampa" a piesei sale „Marele fluviu îşi adună apele". Din partea Editurii au participat la aceste întîlniri Valeriu Râpeanu. Mariana Ionescu şi Viola Vancea.

„CARTEA ROMÂNEASCĂ" 5 ANI DE ACTIVITATE

În zilele de 12 şi 13 martie, la Casa Scriitorilor, Editura „Cartea Românească" a organizat festivitatea sărbătoririi a 5 ani de la întemeierea primei edituri tutelate direct de Uniunea Scriitorilor. În cele două zile, cît au durat manifestările, scriitorul Marin Preda, directorul editurii, a prezentat realizările acestei instituţii de la înfiinţarea ei şi pînă astăzi, iar criticul Mihai Gafiţa, redactor şef al editurii, a prezentat (joi, 13 martie) noul roman al lui Th. Mazilu, „În casă străină", şi noua carte de eseuri critice a lui Mihai Ungheanu „Arhipelag de semne". Actorii Iarodara Nigrim şi Dinu Ianculescu au recitat din opera unor poeţi editaţi de „Cartea Românească". O expoziţie de carte a fost de asemeni deschisă la sediul Casei Scriitorilor. Din bilanţul editurii reţin o serie de date edificatoare. Astfel editura a tipărit 680 de titluri (dintre care 600 în primă apariţie) însumînd un tiraj total de 15 500 000 de exemplare, a înfiinţat inspirate colecţii („Inedite", „Teatru", „Proză română contemporană", „Critică şi eseu critic") şi, fapt salutar, şi-a deschis o librărie funcţionînd în incinta editurii, librărie care nu are doar o funcţie comercială, ci serveşte şi la corectările (completările) de tiraj, corectări de tiraj mergînd de la 20 la sută pînă la sută la sută.

Urăm editurii viaţă lungă şi activitate fructuoasă.

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază

Cenaclul „Luceafărul"

A UNSPREZECEA ŞEDINŢĂ

Şedinţa a XI-a, din 3 martie, a cenaclului revistei noastre a început şi s-a desfăşurat sub auspicii favorabile. Un consens de fond (dincolo de anumite deosebiri de gust) i-a legat pe vorbitori cît şi pe cei care s-au mulţumit să asculte (numai). Toate acestea s-au datorat în bună parte producţiilor citite, care — merit important — au constituit un suport real pentru comentarii. Cu Dorinţa unui faun, Cearcăn de cuvînt, Dorul unei crengi, Balada şarpelui pierdut, *dar mai ales cu* Apa lucrurilor şi un cîine, *(superb titlu de tablou abstracţionist) Eugenia Burduşa a conturat un talent poetic a cărui ambiţie este amploarea şi densitatea imaginii. Tonul elegiac şi totodată o anumită bruscheţă a mărturisirii i-au frapat pe ascultători. I-a urmat la lectură, tot cu versuri, Corneliu Lămâtic, al cărui lirism pare să se îndrepte spre sublimare, spre structura marcată, memorabilă şi revelatorie. Participanţii au subliniat înainte de toate faptul că cei doi autori se află la început de drum, că prin urmare, strădania lor actuală are mai ales caracter de tendinţă. Ei îşi tatonează, deocamdată, universul propriu, promiţător în sine, dar reclamînd în continuare mari investiţii de trăire personală.*

Au luat cuvîntul, exprimînd reacţia spontană la cele citite, Ioana Ieronim, Vasile Botta, Titi George Cîmpeanu. Pasionatul cenaclist Zilişteanu, între două aprecieri bazate pe multă doxă şi putere de sintetizare („Eugenia Burduşa practică o poezie intensivă, plină de imagini pe care le încadrez într-un realism dur") şi-a exprimat desolidarizarea cu propria-i imagine schiţată altădată în spaţiul acestei rubrici. Un discurs cu aparenţă de curs universitar a rostit Nicolae Ciobanu, atacînd chestiunea metaforei în poezia zilelor noastre. Fără să se înţeleagă întrutotul în păreri, Dorin Tudoran şi Voicu Bugariu au intervenit în chip prompt şi subtil în marginea creaţiilor prezentate. Cu o binecuvîntată dorinţă de precizie Cezar Ivănescu a făcut sugestii în legătură cu procedura de desfăşurare a şedinţelor viitoare. Un rol amplu şi-a rezervat Grigore Hagiu, propunînd atenţiei sfaturi literare (de superioară ţinută).

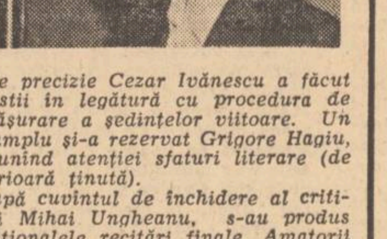

După cuvîntul de închidere al criticului Mihai Ungheanu, s-au produs tradiţionalele recitări finale. Amatorii de aceste clipe, mai ales, sînt departe de a se fi epuizat, spre entuziasmul sălii şi, desigur, al autorilor înşişi.

Cronicar

biografia debuturilor

Invitatul nostru: Dragoş Vrânceanu

„Debutul, un proces, nu un eveniment“

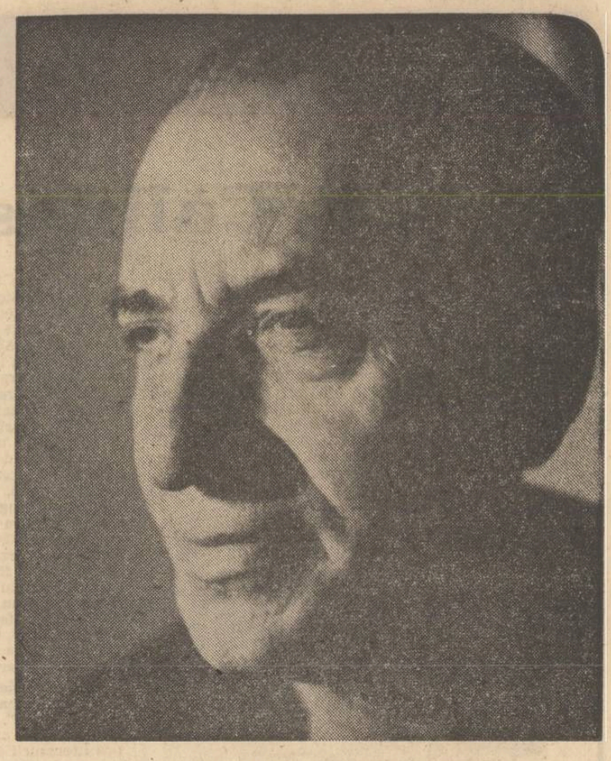

1. O perioadă fără amintiri

— Privind acest afiş care anunţă spectacolul ciobanilor din Băbeni la Sorenţa, 1973, manifestare prefaţată de dumneavoastră, stimate Dragoş Vrânceanu, jumătate din prima mea întrebare cred că nu-şi mai are rostul. Oricum, îmi rămîne cealaltă jumătate şi vă întreb : cum este satul dumneavoastră natal, oamenii săi ?

— Un sat oltenesc în care s-au strămutat ciobani din Transilvania, de prin jurul Sibiului. Un sat cu tot ce-i trebuie pentru a conviețui în el de-atita vreme „rumânii“, adică vechii locuitori ai săi şi „ungurenii“, adică ciobanii de care-ţi pomeneam, excelenţi cîntăreţi din fluier. Şi pentru că mă întrebai ce fel de oameni sînt cei din Băbeni, pentru că pomeneai de acest afiş, pe care l-am înrămat spre a-l face cadou primăriei satului, vreau să-ţi spun că în Italia ciobanii din Băbeni au lăsat o excelentă impresie prin arta lor interpretativă dar mai ales prin felul în care s-au comportat. Aşa cum se zice, au fost **nişte domni**, bunele lor maniere atingînd cota unei adevărate surprize!

— Cum v-aţi apropiat, în copilărie, de aceşti domni ?

— Eram băiatul unui învăţător care-i iubea şi stima pe aceşti oameni. Vara mă lăsa să urc cu ei la munte, unde i-am putut cunoaşte cum se cuvine. Era altă viaţă decît cea din sat. Moderaţia, echilibrul acestor oameni se integrau perfect în acel cadru natural monumental. Dacă satul era pitoresc, muntele şi oamenii aceia îmi păreau a avea alte dimensiuni. Din păcate i-am părăsit de foarte devreme.

— Cam cînd ?

— Aveam vreo zece ani, cînd tatăl meu a fost mutat într-o margine de ţară. Apucase însă să-mi pună în mînă cîteva cărţi, o literatură care nu făcea altceva decît să mă apropie şi mai puternic de acei oameni ai primilor mei ani.

— Ce fel de cărţi ? Ce fel de literatură?

— În mod obişnuit i se spune „literatură semănătoristă“. Tatăl meu era un mare admirator al lui Sadoveanu, de pildă, ale cărui cărţi mi le-a pus în mînă, dar pe care a avut grijă şi să mi le explice, pentru a mă obişnui să simt acel rafinament al atmosferei, pe care, din păcate, snobii se fac a nu-l observa în literatura semănătoristă bună.

— Unde aţi urmat şcoala?

— Bacalaureatul mi l-am luat la Iaşi. Pe urmă am plecat la Florenţa.

— Staţi, staţi, e puţin cam repede pentru mine. Băbeni — Iaşi — Florenţa, mi se pare un itinerar nu tocmai obişnuit. Şi mai ales văd că perioada liceului o expediaţi foarte repede. De ce ?

— N-aş prea avea ce să-ţi spun despre ea. Aş putea-o numi o perioadă fără amintiri.

— Bun. Atunci spuneţi-mi de ce i-a urmat tocmai Florenţa ?

— Mama a dorit foarte mult să-mi continui studiile în străinătate. Alegerea Florenţei a fost a mea. Citisem cartea lui Apostol Culea, „Însemnări din cultura Italiei“, şi făcusem o subită pasiune livrească faţă de capitala Renaşterii italiene.

— Cam ce ştiaţi, să zicem, despre literatura italiană, cînd aţi plecat spre Florenţa ?

— Deşi începusem să învăţ italiana, mai nimic. Plecarea la Florenţa a fost un eveniment dorit livresc, e drept, dar fără a mă putea lăuda acum cu nu ştiu ce pasiune a mea pentru literatura ori arta italiană.

— Apucaseţi să publicaţi ceva aici înaintea plecării la studii ?

— Da. Poezia „Porumbeii“ în „Universul literar“ condus de Perpessicius. Apoi, ca să spunem aşa, mi-am luat zborul. Era în 1928.

— Numai o clipă. Aşa a fost atunci, grabă mare. Acum vă cer îngăduinţa să mai zăboviţi, să mai zăbovim, pentru că vreau să vă întreb ce fel de poezii scriaţi pe atunci.

— Poezie evocativă, extensivă. Eram, în mod vădit, influenţat de atmosfera semănătoristă. O atmosferă afectivă, bineînţeles.

— Ce scriitori preferaţi avea tînărul bacalaureat Dragoş Vrânceanu, atunci în 1928 ? Ce scriitori refuza?

— Cunoşteam numai literatura didactică, adică cea predată pe atunci în şcoală. Nu aveam, de pildă, un poet preferat, dar aveam, în schimb, o mare reticenţă faţă de orice modernism.

— De unde şi pînă unde ? Din cauza limitării stricte la literatura pe care o numeaţi didactică?

— Nu tocmai. Oricum, citeam şi Arghezi, Barbu, Blaga Adrian Maniu, adică nu mă opriserm chiar numai la manual. Reticenţa mea la modernism venea din faptul că fusesem impresionat negativ de suprarealism, mai ales de cel de la „UNU“.

— Pentru că am reuşit să vă prind în acest popas înaintea plecării la Florenţa, v-aş ruga să-mi spuneţi cum simţeaţi atunci climatul literar al epocii. Vă întreb acest lucru, pentru că-i aminteaţi pe Blaga, Arghezi, Barbu, Adrian Maniu.

— Era o mare fierbere. Arghezi părea cel mai interesant. Mi se părea că există chiar o molimă Arghezi. Şi eu optasem pentru el şi începusem să scriu poezii sub influenţa lui. Da, uite, bine că m-ai „reţinut“, chiar am publicat şi cîteva poezii în „Bilete de papagal“.

— De ce credeţi că aţi optat tocmai pentru Arghezi ?

— Era, probabil, o supunere la curentul general, şi, poate, că Arghezi mi se părea mai aproape, mai ales prin limbă, de ceea ce ştiam eu despre poezie. Poate, spun poate, mi se părea că el era o posibilă punte între semănătorism şi poezia nouă de atunci.

— Dacă-mi daţi voie, cred că aţi făcut bine folosind cîţiva „poate“. Chiar simt nevoia să mai adaug şi eu unul. În continuare aş vrea să vă întreb, dacă înaintea plecării la Florenţa aţi cunoscut, cum se spune, personal vreun scriitor român ?

— Numai tineri.

2. Nu m-am îndreptat spre Michelangelo sau Rafael, ci spre Giotto

— Ce impresie v-a lăsat primul contact cu Florenţa ?

— O intuisem bine, aproape exact. Era sobră, de la arhitectură pînă la orice manifestare a oamenilor de pe stradă.

— Care era poetul momentului ?

— Ungaretti.

— Cum s-a produs adaptarea dumneavoastră de la Iaşi la Florenţa, de la semănătorism la poezia unui Ungaretti ?

— A fost aproape ca o transplantare. Dacă în ceea ce priveşte acomodarea cu oraşul n-am avut mari probleme, în ceea ce priveşte literatura, aici s-a întîmplat ceva paradoxal. Eu care acasă refuzam orice modernism, după cum ţi-am spus, m-am trezit dintr-o dată avînd vocaţia modernismului.

— Cum aţi descoperit-o ?

— Paralel cu viaţa de universitate am intrat, treptat, treptat în „viaţa literară“ a Florenţei.

— Ce însemna „viaţa literară“ a Florenţei şi ce înseamnă acel „treptat, treptat“ ?

— Viaţa literară a Florenţei era „Café“-urile. În jurul meselor se stringeau reprezentanţi ai diverselor grupuri literare. Erau foarte ţepeni, vorbeau puţin, se tatonau la nesfîrşit. Acel „treptat, treptat“ înseamnă că am pătruns nu lesne în grupul „sanmarchiştilor“ adică în mijlocul hermeticilor de la „Café“-ul San Marco. Erau viitori literaţi, pe atunci studenţi. Am reuşit să mă adaug grupului prin relaţii constante şi printr-o atentă supraveghere a celor pe care le spuneam. Fiecare gest însemna acolo foarte mult, căpăta o semnificaţie. Conta nu numai ce spui, ci şi cum spui. Selecţia era grozavă. Erai, cum se spune, pipăit la cultură, dar şi la expresie. În general exista o formidabilă „prejudecată“ a culturii. De departe toţi acei oameni păreau nişte avocaţi, priviţi şi auziţi din apropiere erau cu totul altceva. Vorbeau puţin, cu fraze tăiate şi tăioase. Lucrurile erau semnalate, apoi interpretate în esenţă. Nu se ajungea la coseria cafenelei literare de prin alte părţi.

— Cum erau hermeticii sanmarchişti în comparaţie cu alte grupuri de la acelaşi „Café“ ? De ce v-aţi apropiat tocmai de ei ?

— Erau oameni duri, bineînţeles intelectualmente vorbind. Cred că am ajuns printre ei nu numai datorită unor anumite afinităţi, cum ar fi, de pildă, preţuirea poeziei simboliste, mai ales a simboliştilor ruşi care erau la mare stimă (Renato Poggioli, care părea a fi un fel de şef al grupului, scosese chiar o antologie a poeziei simboliste ruse numită, după un vers al lui Blok, „Violeta nocturnă“), ci şi datorită faptului că prietenii şi colegii mei de facultate, Carlo Bo şi Eugenio Garin, începuseră să se introducă în acest grup al hermeticilor sanmarchişti.

— Dar cu poetul Dragoş Vrânceanu, autorul „Porumbeilor“ din 1927, ce se întîmpla ?

— Eram obligat să scriu în alt mediu decît acela în care debutasem. De la poezia evocativă, extensivă, treceam la subtilizarea expresiei, la concizione, căci eram, fireşte, devenisem adică, şi eu admiratorul lui Ungaretti şi apoi a lui Quasimodo.

— L-aţi cunoscut pe vreunul dintre ei, atunci ?

— Pe Quasimodo.

— Ce impresie v-a făcut ?

— Sicilianul pricăjit care debutase sub influenţa lui Ungaretti şi Montale cu volumul „Oboiul scufundat“ nu lăsa nici pe departe impresia că va deveni marele poet de mai tîrziu.

— Înainte de a vă întreba ce reprezentaţi dumneavoastră în acel grup al sanmarchiştilor, v-aş ruga să-mi spuneţi cîteva cuvinte despre Carlo Bo şi Eugenio Garin, fireşte despre cei de atunci.

— Carlo Bo, rectorul de azi al Universităţii din Urbino, după mine cel mai mare critic italian suprarealist, scria pe atunci poeme în proză, poezii. De abia la sfîrşitul studiilor avea să dea la iveală apetitul său pentru critică printr-o lucrare gigantică despre Sainte-Beuve. El, Carlo Bo, a fost cel care m-a dus prima oară la Papini, care conducea revista „Il Frontespizio“.

Eugenio Garin era un „tocilar“ formidabil care înmagazina cu o uşurinţă şi cu o viteză uluitoare informaţii cultural-filozofice. Tînărul care debuta cu studii asupra Renaşterii a devenit un cunoscut filozof de stînga, pe care, în ultima parte a vieţii sale Palmiro Togliatti îl invita la el spre a-l consulta în foarte multe probleme.

— Aţi pomenit aici de vizita dumneavoastră la Giovanni Papini. Ce-mi puteţi spune despre el ?

— Era, pe atunci, un fel de pamfletar, un agitator de idei de toate felurile. Profesa un soi de polemism cu cultura italiană aflată pe atunci sub puternica influenţă a gîndirii lui Croce. În această luptă, Papini se bizuia foarte mult pe tineri. Se purta cu ei cu o deosebită familiaritate, se preocupa de orientarea lor. Lui Bo, de pildă, i-a determinat orientarea, în acea vreme bineînţeles, spre critica numită catolică, spre modernismul catolic din care au ieşit mai apoi „ereticii“ cei în „neregulă“ cu Vaticanul.

— Cum simţeaţi dumneavoastră marea tutelă pe care o exercita pe atunci Benedetto Croce asupra gîndirii italiene ?

— Aşa cum bine o definea cineva, drept o „monumentalitate a simplului“. Cred că asta a şi fost una din şansele sale, căci, deşi scria destul de abstract, totul era la el exact dar şi variat.

— Să ne întoarcem la studentul român Dragoş Vrânceanu. Ce mai scria ?

— Continua truda sa de a trece de la poezia extensivă la cea concisă. Scria paralel în română şi italiană.

— Şi acum întrebarea pe care v-o anunţasem ceva mai devreme : ce însemnaţi dumneavoastră în acel grup al hermeticilor sanmarchişti ?

— Greu de spus. Din cîte îmi aduc aminte, treceam drept un bun cunoscător al literaturii moderne. Vorbeam, exact cum o cerea „statutul“ grupului, rar şi căutînd să fiu foarte atent la şi com spun. Vorbeam despre Rilke dar încercam să le spun cîte ceva, care să-i intereseze, şi despre, de pildă, Arghezi. Încercam să le traduc cîte ceva din „Bilete de papagal“. Era foarte dificil, căci spiritul aristocratic al Florenţei nu este o simplă metaforă.

— Dar vreo încercare mai mare, mai substanţială de „popularizare“ a poeziei româneşti aţi încercat ?

— Da. Am tradus înpreună cu Tommaso Landolfi poemul „Meşterul“ al lui Adrian Maniu. N-am reuşit însă să-l publicăm. N-a interesat. Deci primul meu act de „popularizare“ a poeziei româneşti în Italia a fost un eşec. Noroc că lucrurile n-au rămas aşa şi mai tîrziu.

— În acei patru ani de studii la Florenţa ce ştiaţi despre lucrurile ce se petreceau în literatura de-acasă ?

— Mai nimic. Informaţiile mele se rezumau la citirea gazetelor, ce-mi veneau destul de sporadic. Singurul scriitor român despre care începusem să-mi fac o părere — foarte bună, de altfel — era Gib Mihăescu. În rest, lucrurile îmi erau destul de tulburi.

— Cam ce nume mari a dat culturii italiene grupul sanmarchiştilor ?

— Cam cele pe care le-am pomenit deja pînă acum. Adică pe Carlo Bo, Eugenio Garin, Renato Poggioli, ajuns profesor universitar în America şi dispărut într-un accident de automobil, pe Tommaso Landolfi, prozator foarte interesant de o personalitate marcat aparte, pe Mario Luzi, pe la început un mare timid, dar cu ieşiri originale ale expresiei.

— Au fost şi pierderi însemnate ? Vreau să spun, ratări spectaculoase ?

— Ştiu eu ? Poate un poet ca Giuseppe Donnini, autorul unui volum intitulat „Cîntecele unui primitiv“, duşmănit în grup, disprețuit poate tocmai pentru un soi de primitivism care nu se potrivea grupului.

— Din tot ce disprețuia acest grup, care era „obiectivul“ principal ?

— Literatura fascistă, atît de conformistă în raport cu „idealurile“ pe care le nutrea. Hermeticii sanmarchişti, nuanţă importantă a hermetismului italian, care asimilau şi nişte percepte clasice ale lui Leopardi nu puteau nutri decît disprețfaţă de literatura fascistă.

— În aceşti patru ani, 1928—1932, aţi trimis vreo poezie spre publicare în ţară ?

— Da. Apăruse o revistă pe care eu o găseam excelentă. E vorba de „AZI“, condusă de Zaharia Stancu. I-am trimis cîteva poezii pe care am avut bucuria să le văd publicate.

— Pentru a încheia capitolul „Florenţa“, să revenim la începutul lui. Ajuns în capitala Renaşterii italiene spre cine s-au îndreptat primele dumneavoastră curiozităţi ?

— Spre primitivi, a căror formă originală de expresie m-a cucerit de la bun început. Aşadar nu m-am îndreptat spre Michelangelo sau Rafael, ci spre Giotto.

3. Un premiu neaşteptat

— Cum s-a produs adaptarea dumneavoastră la literatura română ?

— Destul de greu, ezitant.

— Ce găseaţi aici ? Ce provocau ezitările dumneavoastră ?

— Începînd chiar cu cafeneaua literară, lucrurile stăteau altfel. Nu mai era „Café“-ul de la Florenţa unde se vorbea aşa de puţin. Aici discuţiile erau aprinse, replicile aruncate peste mese erau numeroase şi năucitoare pentru mine. Din păcate, din punct de vedere al preocupărilor strict literare, artistice, aceste lungi şuete mi se păreau destul de firave.

— Prin ce aţi început activitatea literară ?

— Nu cum aş crede, cu poezii, ci cu cronici literare. Încă nu eram dumirit ce şansă au poeziile mele de a stîrni interesul cuiva. Aşadar, cum îţi spuneam, am început-o cu cronici literare. Am intrat în cercul lui Cezar Petrescu, pe atunci redactor la „Curentul“ şi am reuşit să fiu acceptat drept colaborator al gazetei.

— Nu pentru că mi s-ar fi părut normal să începeţi cu poezii, ci pentru că amintîndu-mi de ce spunea Călinescu, şi anume că, scriind despre cartea unui autor, scrii de fapt despre opera lui nu numai despre acea carte, mi se pare curios că dumneavoastră, care practic aţi fost rupt timp de patru ani de ceea ce se numeşte literatură română, aţi „cutezat“ să începeţi chiar cu critică literară. Îmi vine greu să-mi închipui cum „aveaţi curajul“ să scrieţi despre cartea unui autor ale cărui precedente volume nu le citiseţi. Deci, ce cronică literară scriaţi, ce critică făceaţi dumneavoastră ?

— Sigur, o mare doză de adevăr este în ce spui dumneata. Eu, date fiind condiţiile pomenite şi de mine şi de dumneata, încercam să fac o critică, hai să-i spunem, crocianâ. Bazîndu-mă numai pe materialul cărţii citite, încercam să-i esenţializez mesajul, să găsesc o formulă definitorie pentru autor pe care s-o propun cititorului. Ceea ce mi se părea suficient.

— Cezar Petrescu ce spunea despre încercarea dumneavoastră de a face critică literară ?

— Mă aprecia şi încerca să mă pună la curent cu toate noile apariţii din literatura română. Dovadă e că am fost numit după aceea conducătorul săptămînalului „Curentul literar“ (unde a debutat Geo Dumitrescu şi, dacă nu greşesc, Doinaş).

— S-a arătat cineva interesat să afle de la dumneavoastră lucruri despre literatura, cultura italiană a momentului ?

— Nu. Era un dezinteres quasi total. Toată lumea se mulţumea cu ce spuneam prin diferite note publicate într-o gazetă sau alta. Ce-i drept, a fost o mare deziluzie pentru mine, căci îmi făcusem iluzia că literatura română a timpului putea, trebuia să tindă spre literatura europeană, să aibă interese mai mari, să-şi dorească mai mult.

— Care au fost numele care v-au interesat atunci ?

— Arghezi, bineînţeles, pe care-l găseam înaintea tuturor. Blaga mi se părea mult mai interesant în filozofie decît în poezie, unde mi se părea în urma lui Arghezi şi Barbu, mai diluat, atenuat ca poet de propriile-i concepte filozofice. Dintre prozatori mă interesa tot Gib Mihăescu şi bineînţeles Cezar Petrescu.

— Încercînd să vă afirmaţi în critică, îmi închipui că urmăreaţi critica momentului. Care erau numele de primă mărime şi cum le-aţi caracteriza ?

— Patru mi se păreau „capetele de afiş“. Cioculescu, Streinu, Pompiliu Constantinescu şi Octav Şuluţiu. Primul mă interesa prin disecţia pe care o făcea pe text, Streinu îmi plăcea pentru „găselniţele“ cu care-şi presăra textele (nu ştiam că e şi poet), Pompiliu Constantinescu mi se părea cel mai echilibrat iar Octav Şuluţiu îmi plăcea pentru pasiunea pe care o punea în fiecare literă.

— Dar Vianu ? Călinescu ?

— Pe Vianu l-am cunoscut, pot spune că am fost prieteni, dar mi se părea foarte distant, cam sumar în reacţiile faţă de partener, deşi afabil. Călinescu era vehement contestat pe atunci. L-am cunoscut mai tîrziu. M-am apropiat de el dar era foarte schimbăcios, ciudat. Asta nu mă împiedică să afirm că a fost cel mai bun italienist al nostru. Prin idei originale, mai ales.

— Ce făcea poetul Dragoş Vrânceanu ?

— Aştepta încă să vadă ce şanse are formula sa poetică. Începusem să public poezii tot în „Curentul“, fiindcă Romulus Dianu, om de gust şi de cultură, se arătase interesat de poezia mea.

— Cum aţi debutat ?

— În 1934 Editura pentru literatură, condusă de Al. Rosetti, a anunţat un concurs pentru tineri poeţi. Am trimis şi eu volumul pe care-l aveam gata încă din Italia. Din cele patru premii acordate de juriul în care se aflau nume ca Vianu, Cioculescu ş.a., unul mi-a fost atribuit mie.

— Cum aţi primit vestea ?

— Cu surpriză.

— De ce ?

— Sincer vorbind, nu mă aşteptam. Era pe atunci o promoţie de poeţi afirmaţi prin gazete care aveau mai multe şanse.

— Care au fost celelalte trei nume ale premiaţilor ?

— Am să-l pomenesc doar pe Eugen Jebeleanu, asta fiindcă s-a dovedit şi cel mai important.

— Bun. Atunci spuneţi-mi, cum au fost primite cărţile dumneavoastră ?

— A lui Jebeleanu, foarte bine. A mea, „Cloşca cu puii de aur“, tot favorabil.

— Cine a scris despre ea ?

— Călinescu în „Jurnal literar“ şi Lovinescu. Călinescu spunea că am un condei aventuros şi probabil de aceea în „Istoria literaturii“ m-a trecut între hermetici. Octav Şuluţiu a scris că nu ştie dacă poezia scrisă de mine este o formulă de început sau una de sfîrşit, pentru opera unui poet. În general, s-au făcut observaţii bune şi cu privire la tehnica poeziei mele.

4. O generaţie care a depăşit prin rezonanţă şi chiar prin substanţă poezia interbelică

— Debutului dumneavoastră i-a urmat o pauză. Ce s-a întîmplat ?

— M-am prins în alte lucruri şi m-am îndepărtat nu de creaţie, căci de scris, scriam, ci de publicare. În 1944 am publicat în revista italiană „Costume“ poemul „Les horologes morts de Milan“, scris în limba franceză, poem provocat de imaginea ceasurilor rămase cu toate la aceeaşi oră după un bombardament monstruos. Cînd am revenit cu totul la poezie, am simţit nevoia să revin şi la poezia extensivă pe care o făcusem în primii mei ani de ucenicie literară. A fost, ca să spun aşa, o nevoie sentimentală.

— Cum la Florenţa v-aţi descoperit pe neaşteptate vocaţia pentru modernism, îmi închipui că atitudinea dumneavoastră faţă de suprarealism s-a mai „îndulcit“.

— Sigur. Mai întîi că şi suprarealismul şi-a clarificat motivele, s-a explicat mai ales din punct de vedere psihologic. Acum se poate spune fără teama de a greşi că este una din principalele şcoli moderne de poezie. Şi tot acuma se poate spune că a dat, de pildă, la noi, poeţi autentici şi importanţi. Mă gîndesc la Gellu Naum, Virgil Teodorescu ori Ştefan Roll.

— Ce ştiţi dumneavoastră, Dragoş Vrânceanu, despre tînăra poezie română de azi ?

— Cunosc bine generaţia lui Nichita Stănescu şi o preţuiesc foarte mult.

— Din ce motive ?

— Părerea mea este că a depăşit prin rezonanţă şi chiar prin substanţă poezia interbelică la debutul ei. Nichita Stănescu, Ion Gheorghe, Ioan Alexandru, Adrian Păunescu, Constanţa Buzea sînt mari poeţi, surprinzători. Vreau să-ţi spun că în toate reprezentările pe care le-am făcut acestor poeţi în Italia s-au bucurat de un interes deosebit.

— Dacă vi s-ar propune mîine să traduceţi în Italia unul din poeţii tineri de azi, către cine s-ar îndrepta opţiunea dumneavoastră şi de ce ?

— Către Constanţa Buzea. Ar avea mai mult succes pentru hermetismul deja clasic al poeziei ei, pentru unda de mallarméanism a poeziilor sale.

— Ultima revistă la care aţi lucrat dumneavoastră, stimate Dragoş Vrânceanu, a fost chiar „Luceafărul“. Cum vi se pare „Luceafărul“ de azi ?

— Fără a uita că în perioada în care am lucrat la această revistă eu a lansat majoritatea poeţilor importanţi de azi, mă refer bineînţeles la cei tineri, pot spune că „Luceafărul“ de azi are ceva în plus faţă de revista pe care am slujit-o eu. Ceva foarte important : a devenit ceea ce trebuie să fie. Revista tinerilor scriitori. Îmi place cum arată, cum e împărţită şi mai ales ce se spune, ce se sprijină în ea. Şi pentru ca să nu pară că toate acestea sînt spuse în chip de mulţumire pentru amabilitatea „Luceafărului“ care va găzdui, probabil, convorbirea noastră, vreau să-ţi spun şi numele unui tînăr poet lansat în acest an de revistă, poet în al cărui viitor cred : Ion Trif Pleşa. Lui şi celorlalţi tineri care bat la porţile afirmării : Mult succes !

Dorin Tudoran

ancheta luceafărului

PROZA ÎNTRE ORIGINALITATE ŞI MIMETISM

1 A reuşit revista să repereze problemele nevralgice ale prozei de astăzi ? 2 Care din cazurile aduse în discuţie pare a fi cel mai revelator ? 3 Ce credeţi că a omis discuţia noastră ? 4 În ce punct vă delimitaţi de părerile mesei rotunde ?

Interogatoriul prejudecăţilor

1. Nu există nici o îndoială cu privire la oportunitatea unei discuţii care îşi propune să clarifice, cum se precizează chiar de la început **„starea prozei actuale“**. Aş spune doar că spaţiul pe care trebuie să se desfăşoare o dezbatere atît de ambiţioasă, care se substituie de fapt unei istorii a prozei româneşti contemporane, este insuficient. Cum poate fi evitată simpla enumerare a operelor valoroase, mediocre sau slabe, ca să le numim cu calificativele catalogului, dacă practic nu se poate oferi posibilitatea unei analize aprofundate, care să facă mai convingătoare argumentarea ? Autorii cataloga̧ţi în ultimele două compartimente se vor considera nedreptăţiţi. Suferind de un rău inevitabil, discuţia aceasta este nu numai oportună, cum am spus, dar şi curajoasă pentru că deschide un proces necruţător unor prejudecăţi vechi, cunoscute şi deci mai puţin nocive (situaţii şi personaje schematice etc.), cît şi unor prejudecăţi de dată recentă, care reclamă distrugerea oricărei organizări epice şi lichidarea personajului. Această discuţie este poate cel mai violent atac îndreptat în ultimul timp împotriva falsei originalităţi şi a sincronismului înţeles greşit, pentru că se ignoră de multe ori necesitatea acordului interior, a potrivirii elementelor împrumutate cu înclinaţiile firești ale autorului sau cu tradiţiile şi cu specificul culturii pe care o reprezintă acesta. Nu noutatea reală este condamnată în această dezbatere, ci fetişizarea unor împrumuturi asimilate în pripă.

2. Dacă acceptăm ideea, care străbate ca un fir roşu întreaga discuţie, că în locul unor banalităţi mai vechi ni se propun astăzi de către unii prozatori, de care critica nu s-a ocupat suficient şi la timp, banalităţi noi, tabloul prozei actuale nu ne poate mulţumi pe deplin Trebuie să recunoaştem, oricît ne-ar fi de greu să renunţăm la unele iluzii confortabile, că toate aceste semnale de alarmă sînt, din păcate, îndreptăţite. Le reproducem aşa cum le găsim formulate în revistă : „Îndrăzneala e doar o reţetă întoarsă pe dos ; de la vechile clişee, la noile clişee ; personaje trase pe sapirograf : abundenţa de frustraţi; de ce Dostoievski poate fi un model etern iar Sadoveanu sau Rebreanu nu ? ; graba sincronizării ucide originalitatea“. Toate acestea sînt racile reale în proza ultimilor ani şi deci revelatoare pentru impasul originalităţii care refuză să se ivească în umbra adaptărilor grăbite.

3. Dacă rezultă foarte clar din acest dialog ce ar trebui respins ca fals în proza actuală, cred că nu s-a reuşit să se demonstreze la fel de convingător şi ce este valabil. Facem ce facem şi ne vedem nevoiţi, ori de cîte ori vrem să ilustrăm culmile prozei actuale, să apelăm tot la vechile repere, la bunele romane, în fond de factură tradiţională, scrise de Marin Preda, Eugen Barbu şi Zaharia Stancu. Discuţia n-a reuşit să precizeze, deşi s-au citat nume de prozatori pentru care avem toată consideraţia, ce rămîne din efortul generaţiei de după acesti monştri sacri ai prozei româneşti postbelice.

4. S-ar părea, după cum rezultă din unele intervenţii din cadrul dezbaterii, că mai ales tinerii — şi este interesant că afirmaţia se face într-o revistă a tineretului — se lasă înrobiţi de modele, că mimetismul este aşadar o boală de tinereţe, obligatorie ca pojarul. Orice judecată asupra literaturii pornită din unghiul vîrstei este superfluă. Este normal ca în perioada cînd cineva învaţă, să calce pe urmele maestrului, în cazul nostru pe urmele scriitorului ale cărui opere ar fi vrut să le scrie chiar ucenicul, ca abia după aceea să-şi găsească drumul luminat de raza propriei sale stele. Grav este cînd acest spirit mimetic se manifestă şi mai tîrziu. Un roman chinuitor la lectură ca **Îngerul de gips** este rezultatul masiv al tuturor prejudecăţilor care bîntuie proza actuală, de la noi şi de aiurea.

Al. Andriescu

Creaţie şi conştiinţă critică

1. Determinarea (prin re-creare) a valorilor spirituale este desigur privilegiul criticii, din moment ce artistul stă înaintea operei sale cu sentimentul celei mai sfîşietoare neputinţe. Croce scrie undeva că „atunci cînd critica îşi exercită prea slab funcţia sau nu poate să şi-o exercite în libertate, templul artei se umple de *vendentes et ementes* pe care nimeni nu îi izgoneşte“...

Surprinzătoarea întreprindere din „Luceafărul“, a celor patru tineri critici, este fără îndoială de mare utilitate. A vorbi despre originalitate şi mimetism, despre spontaneitate şi disciplină în creaţia artistică este cu atît mai oportun la noi, cu cît mişcarea prozei se săvîrşeşte după o linie destul de sinuoasă. Spaţiul strict limitat al acestor argumente nu-mi îngăduie să mă refer pe larg la reuşita inspiratei „mese rotunde“ din Luceafărul, şi ar fi şi inutil să insist, din moment ce M. Ungheanu, imperturbabilul patron al conversaţiei, concluse atît de limpede : *„...în ciuda unei evidente diferenţieri de opinii (...), deficitul de originalitate* (al prozei româneşti actuale — n.n.) *a fost semnalat din toate părţile“.* (s.n.) Şi astfel lucrurilor li s-a dat un nume.

2. a. De remarcat este nu curajul (care se consideră obligatoriu într-o atît de importantă acţiune) ci obiectivitatea opiniilor formulate de către toţi participanţii la discuţie. Adevărul artistic nu poate fi va să zică umbrit de nici o prejudecată.

b. Scrupulozitate morală dovedeşte atît Dan Cristea cînd motivează eternitatea „modelului Dostoievski“, cît şi N. Ciobanu cînd îşi exprimă tristeţea în legătură cu lipsa conştiinţei critice a unor prozatori de azi. Asociată neputinţei de absorbţie şi de transfigurare a conţinutului uman de *aici* şi de *acum* (Dan Cristea), lipsa conştiinţei critice duce, fatalmente, fie la tehnicism şi schematism, fie la strivitoare influenţe (Ungheanu), la pastişa indiferentă artei şi străină de ea. Singură critica este în stare de actul judecăţii şi al sentinţei, al determinării valorilor şi comportamentului nostru în raport cu ele. Între a fi tu însuţi şi a urma marile modele poţi sta numai dacă eşti înzestrat cu conştiinţă critică, pentru că,oricît de contradictorii ar părea aceste două ipostaze, ele converg într-o unică mişcare de libertate şi necesitate, astfel că nici una dintre ele nu poate fi eliminată fără ca cealaltă să se destrame. În acest sens, M. Ungheanu a citat chiar nume de autori români.

c. De o amară superbie este cuvîntul „cameleonism“ (adaptarea unor prozatori la orice modalitate de succes).

3. Nu-mi dau seama acum.

4. N-aş zice chiar „delimitare“. E vorba de Liviu Rebreanu, şi-mi vine să cred că noi nu ne putem aştepta niciodată la un prozator al mediului tărănesc care să-l „concureze“, pentru simplul motiv că universul închis unde s-a născut feciorul Glanetaşului dispare. Deruralizarea este acum o realitate istorică şi socială care trebule privită în toată adîncimea.

Titu Constantin

tinerețea clasicilor

La Călinescu!

Circulă în ultima vreme o sumă de păreri dintre cele mai ciudate întrucit îl privește pe G. Călinescu. Firește, căderea într-un spațiu umbrit pe care o suferă un scriitor după moarte, trebuia să-l atingă și pe acesta și iritația unora provine din persistența ideilor criticului, care se opune, fie și postum, unei înhumări culturale chiar temporară. Atitudinea unor scriitori români de azi, cînd nu e complex de inferioritate, vădește spirit opac, rea orientare, entuziasm negator, condamnabil în viața literaturii și a comunității. G. Călinescu a ajuns, va să zică, după unii, o personalitate care trebuie ignorată spre a duce cultura românească pe culmi tot mai înalte. Orice

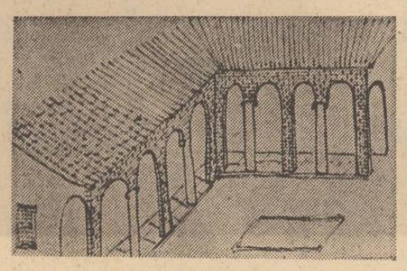

Un proiect de locuință

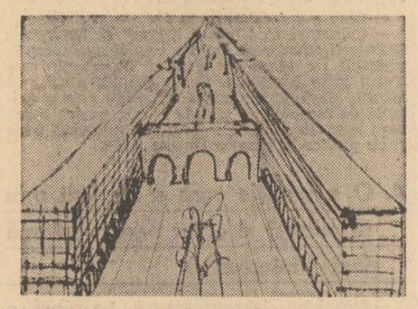

Unul din visurile lui Ioanide-Călinescu : o stradă enormă cu fintini, cu un arc de triumf etc.

om care a trecut prin liceu, care termină facultatea are o idee cît de vagă asupra scrierilor acestuia și cunoștința se face desigur și dintr-o obligație a programelor didactice. Bizuit pe amintiri școlare și din universitate, detractorul nu mai citește încă o dată opera în discuție și combate cu argumente scoase din memorie, din cunoastere foarte sumară.

Este notoriu cazul unui tînăr critic violent, care acum cîțiva ani susținea triumfător că G. Călinescu n-are o concepție despre „specificul național". Omul era de bună credință, în felul lui, firește, și cita, în savant și distrugător, din „Compendiul Istoriei" unde în adevăr capitolul despre „specific" este omis. Prin urmare „Istoria literaturii române", în forma ei întreagă, nu i-a trecut prin mînă ceea ce este foarte curios, din moment ce oricare student e chestionat la examene asupra acestei lucrări. Să fi scăpat de examene furtunosul critic? Să n-aibă idee de existența „Istoriei"? Mister adînc.

Există, pe de altă parte, un mănunchi de judecăți simple despre Călinescu și fiecare le folosește unde se potrivesc și unde sînt lipsite de sens. G. Călinescu e considerat de unii un caz clasat, înainte de a exista o monografie serioasă asupra personalității generice, și opera lui are, de aceea, cîteva etichete irevocabile.

În roman, de pildă, G. Călinescu este „balzacian" pentru toată lumea, și deunăzi un tînăr autor de romane, crezînd că putreda casă a lui Giurgiuveanu e pe strada Apolodor (?!) compara în extaz pe Otilia cu Eugènie Grandet, pe Felix cu Père Goriot. Eseul altui critic și acesta violent, în care G. Călinescu devenea autor de istorisiri senzaționale, crude, de asasinate și promiscuități (Ioanide era „un priapic sexagenar"), denotă nu lipsa valorii romanelor în chestiune ci falsitatea etichetei de „balzacian". Cine studiază romanele lui G. Călinescu prin raport la o idee romanescă abstractă, fără a le integra într-o operă cu fundamente precise și consecvente, n-ajunge la nimic.

Alții spun despre novelistica lui G. Călinescu următoarele vorbe memorabile: „romane de critic", ceea ce e un truc subminator, izvorît din ideea că un critic n-are talent scriitoricesc și producția lui trebuie contemplată mai mult cu clemență. Mult mai fertilă e perspectiva „ludică" asupra romanelor lui G. Călinescu (observația s-a făcut și e foarte bună), ba, mai mult, „eseistică". Faptul izbitor că la G. Călinescu personajele n-au individualitate, că vorbesc identic și nu se deosebesc prin vocabular și caracterologicește, este nu un defect ci o calitate fiindcă ideea romancierului e de a face mascaradă, joc de măști, pictîndu-se pe sine în toate ipostazele, dincolo de simpla fenomenalitate personagistică. Romanele lui G. Călinescu sînt niște „eseuri" (cine le compară stilisticește și conținutistic cu încercările critice, cu tabletele de moralist, va înțelege aceasta).

E aci o chestiune de principiu a criticii, de a contempla adică opera în întregimea ei, stabilind intenționalitatea prin raport la întreaga personalitate, exprimată în cazul lui G. Călinescu limpede și genial.

Dar critica lui G. Călinescu? Aci dificultatea este asemănătoare. Unii au credința că omul trebuie excomunicat fiindcă nu-i modern, fiindcă nu mai rezistă invaziunii noilor metode și sisteme de analiză. Aceștia sînt de părere că G. Călinescu n-avea idee despre „revoluția critică europeană", despre psihanaliză, tematism, fenomenologie, structuralism. Ba să fim serioși! Comparați eseurile „tematiștilor" cu „Universul poeziei", citiți bine și fără invidie „Opera lui Eminescu", în toate edițiile, urmăriți ideile lui Călinescu despre „gestalt" și despre critica creatoare! El însuși tăia într-o vreme părți consistente dintr-o operă fundamentală, invinuindu-se de exces psihanalitic. Nu înțeleg pentru ce e meprizabil G. Călinescu. El visa o critică totală, în care metodele să consune, să dea acel mănunchi de observații, lesnicios de extras sau obscure, prin care o personalitate să fie exprimată cît mai exact.

G. Călinescu este mai presus de „noii critici" fiindcă el e un critic integral și nu **doar** tematist, psihanalitic, fenomenolog. E momentul să recunoaștem în G. Călinescu pe unul din marii critici europeni ai secolului, poate cel mai important, și a cărui ignorare în străinătate este regretabilă.

Alții sînt de părere, neexprimîndu-se însă în scris, de teama polemicii, că G. Călinescu este un „impresionist", un plutitor pe suprafețe, mai mult scriitor decît critic. (N-a scris el **„Impresii** asupra literaturii spaniole"?!). Că între critic și scriitor nu-i diferență, nu e cazul să mai spun. Însă o seamă de cetățeni, extaziindu-se teoreticește în fața „Istoriei", conchid că avem în aceasta un „roman fascinant al literaturii române". Ce elogiu ! Se vede cît de colo subminarea fiindcă recunoscînd stilul extraordinar, putința de inviere a unei epoci, a unei personalități, negi exactitatea descripției și a pătrunderii fenomenelor care sînt însă fundamentul criticii literare.

Nimeni, în critica noastră, pînă astăzi, n-a dat despre scriitorii români atîtea formule, atîtea verdicte de o maximă justețe ca G. Călinescu. Dorința de a-și **adecva** propria vibrație și judecată la structura verosimilă cea mai adîncă a scriitorului studiat, este însăși inima caldă a criticii lui G. Călinescu.

Mai există o formulă, aceasta foarte neserioasă, iarăși nescrisă după care G. Călinescu ar fi pus în „istorie", cap la cap, niște articole scrise la date felurite și care n-au justificare globală ci numai în amănunt, în cazuri particulare. Cei care gîndesc în acest chip ar trebui condamnați să scrie în persoană o istorie a literaturii române, spre a observa gîfîiala stilistică de după o sută de pagini.

Ca dramaturg, G. Călinescu este extraordinar, necercetat și mai cu seamă necitit, este foarte modern după cum a demonstrat convingător N. Manolescu („Teme"). Dar poezia lui G. Călinescu de o melancolie vitalistă în ale cărei adîncimi puțini au pătruns? Cu greu se pot găsi în lirica noastră, de un anume tip, pagini mai frumoase decît „Rochia de moar" „Ghenca" sau „Neoromantică". G. Călinescu stă, ca poet, alături de Ion Pillat nu doar stilisticește dar și valoric și dacă ar fi dat numai poezia, trebuia clasat în chip onorabil în sinopticul literaturii noastre. Nici ziaristul nu stă mai prejos și de abia acum, prin deshumarea articolelor de ziar avem imaginea unei conștiințe de o mare curiozitate, mișcîndu-se fără complexe însă cu consecvență în marile chestiuni ale epocii. Ca și Eminescu și Arghezi, ca N.D. Cocea, deosebindu-se de himerismul pamfletar al acestora G. Călinescu este unul din marii jurnaliști ai culturii noastre, a cărui armă ironică și săltăreață, dar mereu îndreptată către un țel precis, l-a slujit decenii în șir, într-o magistratură morală de mare autoritate.

Cine e înspăimîntat de sinceritate în critică, va privi aceste formulări cu o notă de scepticism, bănuindu-mă de facțiozitate, de „călinescianism". Nu e cazul a se vedea, în toate acestea, o mișcare pătimașă, o „hiperbolă", niște laude fără suport.

G. Călinescu este un mare exemplu de voință de edificare, un mare, sublim truditor la clădirea nesfîrșită a literaturii noastre. Cine îl clasează și îl ignoră, face o mare eroare și nu știe a învăța de la înaintași. A citi bine pe G. Călinescu e o formă de extraordinară instrucție, morală, estetică, în toate felurile posibile și orice discuție despre critica românească trebuie să înceapă cu el și revine, dacă e condusă cu onestitate, tot la principii călinesciene. Dîra de foc a gîndirii lui G. Călinescu a împărțit veacul în chip irevocabil și vocea lui, săltată în „pizzicato", scoborîtă în gravități accentuate și bufone, va răsuna încă multă vreme de azi înainte, cît va mai dăinui cultura acestui popor.

Artur Silvestri

Retorica obiectelor

Itinerariul călinescian prin lumea obiectelor se constituie într-un original traiect spiritual. Lucrurile nu au valoare în sine, nu constituie nuclee iradiante în plan poetic și semnificativ, decît în măsura în care sînt asumate, interiorizate devenind revelații pentru eul liric.

În **Universul poeziei,** George Călinescu își pleacă poziția în raport cu lumea obiectuală : „Prin simbol înțeleg tocmai ce se raportează la destinul meu de om și socotesc că e poetic orice lucru care vorbește despre mine (...). Poezia e un animism reducînd lumea la persoana mea". Clar și invers. Vorbind despre sine, prin mijlocirea simbolurilor, poetul vorbește în același timp despre misterele cosmosului. La George Călinescu poezia lucrurilor se naște tocmai dintr-un sentiment profund al cosmicității, dintr-o obsesie a unității originare a lumilor. Materia este aceeași în micro și macrounivers, aceeași forță numenală prezidînd geneza stelelor pe cer, sau a „safirelor clare" în pămînt. „Cerescul așezămînt / Are un înfim consonant / Diamante găsește pe pămînt / Pămîntu-i pe cer diamant".

O viață unică, debordantă, pulsează în infinitul mic și mare, în tropotul monstruos al elefanților, curgerea grandioasă a fluviilor, ca și în tresărirea obscură a cîrtiței „oarbe și surde". Instinctul vital proliferează enorm, irupe frenetic, în vegetația colosală a pădurilor „robuste", în clocotul vulcanilor, în seva ierburilor ce „exală", efluvii ca și în fluturul diafan sau în grelerul ce „cîntă-n sicrie". Viața și moartea sînt ipostaze complementare ale metamorfozelor materiei eterne : „De cimitir nu se teme / Fluturul ce-n aer scrie / Din morți răsar crizanteme, / Greierii cîntă-n sicrie / Căldura se-mpacă cu gerul / Zvicnind materia crește / De păsări se-ntunecă cerul / Balta se umflă de pește". Substanțele exaltă și sînt exaltate. Păpădia este un soare florar tișnind din umilința „lutului", iar soarele — o vaporoasă și ecumenică floare cosmică : „Visez că soarele-i o păpădie / A cărei floare-ascunsă ne-ntrerupt / Aruncă peste acoperișul rupt / Al cerului, în aerul ce-adie / Imense fulgurațiuni de fire / C-o-ncetineală leneșă spectrală / C-o liniște de pauză corală / De-o însemnătate peste fire / Ninsoare e invazie de fluturi ? / După incalculabile gestații / Impetuoase flori răsar din lucruri". Poezia călinesciană nu este lipsită, în același timp, de aspirații gnostice. Prin mijlocirea lucrurilor-simbol, el instruiește și inițiază persuasiv ceea ce în definitiv este și finalitatea oricărei retorici vechi, în legile și tainele universului.

Poetul gesticulează sacerdotal cu lumea familiară și enigmatică totodată a obiectelor al căror cifru singur îl cunoaște. Limbajul imperativ, cu nuanțe oraculare, chiar atunci cînd dă impresie de efloreșcență exultantă este menit să impresioneze ceremonios, să creeze o stare de incantație solemnă, propice revelației. Nimic mai semnificativ pentru acest program poetic decît versurile din **Neoromantică :** „În cap îmi crește turlă, țîlindrul cel gigant, / eu miinile la spate vir, fața-n radingotă, / Din ape ies sirene și o undină gotă / Iar eu mă pierd în codri solemn și elegant". Dar care este lecția, gnoza oficiată cu afectată eleganță de „magistru" în urma descifrării caligrafiei heraldice a lucrurilor ? Răspunsul l-am aflat încă de la primele rînduri și anume „mecanica cerească", pentru a folosi un termen tipic călinescian, transpare unică la toate nivelele cosmice, regizînd mișcarea solemn muzicală a sferelor armilare, dar și creșterea greoaie ascunsă în pămînt ins, viguroasă plină de sevă concentrînd esențele vitale, a „rubiconduluí harbuz" : „Harbuz, colosul smarald / Crescînd pe pămînt cald / Vas lucrat de mîini persane, / Tăiat în meridiane / din care la razele lunii / Beau fazanii și păunii / Smăltuită verde mitră, / Uriașă dulce chitră, / Prin lungile tale cozi / Sorbi seve din antipozi, / Și carnea-ți arată fala / Soarelui din Guatemala". În acest moment trebuie totuși făcută o disociere în ordinea semnificantă a metaforelor. Există, astfel, lucruri-simbol cu o largă apertură semantică „care pot constitui niște hieroglife, niște embrioane de poem datorită imaginației omenirii" **(Universul poeziei),** precum și obiecte-oglindă ce trăiesc doar ca releveuri ale „biografiei" poetice.

În prima categorie se înscrie inima elementelor, apa, focul, aerul, metalele („Măreție fără seamăn sînt fluviile și marea / Cîmpiile și cerul, / Dar mai ales slăvite-s metalele și sare. / Cărbunele și fierul"), fructele și florile, iar din a doua categorie fac parte ceea ce putem numi obiectele de decor interior : mobile, oglinzi, tablouri, stofe și mătăsuri etc... Un măr poate reactualiza, tocmai datorită acelui tezaur imaginar cu care l-a investit fantezia poetică a omenirii, mitul labirintului, figurare a condiției umane. Viermele ce străbate haotic carnea mărului, prizonier al acestui dedal vegetal, infernal și pur totodată, visează cu ardoare zboruri celeste, aeriene lumi paradisiace : „Damnat la somnul infernal, / Obscur fără răsuflătoare, / El se visează zburătoare / Închisă-ntr-un canal / / Pe-un glorios de marmur pod / Se vede în haină îngerească / Cu aripe ce-ncep să-i crească, / Ieșind la antipod / / În aerul moral de tare / Scăpat din mica lui păstaie / Spre alte mere zboru-și taie / În jocuri planetare".

În schimb, un tablou, element de interior, este masca ce face posibilă dedublarea eului contemplarea atitudinilor și reconstituirea unei aventuri a spiritului : „Sînt eu acest cocon cu pletele pe umăr / Nespus de-ngîndurat / Prea multe întrebări în ochii limpezi număr / De lume par mirat / În mina mea cea mică ursitele au pus / Un glob de fildeș rece / Cu el din răsărit și pînă la apus / Să văd ce se petrece". Dacă pentru un romantic oglinda reprezintă spațiul marilor viziuni cosmogonice, obiectul magic ce putea transfigura realul, dacă pentru un simbolist acesta era un pretext de rafinată și somptuoasă reverie, pentru George Călinescu el nu constituie decît un alt portret, o imagine narcisiacă surprinzînd spectacolul manifestărilor eului în perspectiva temporală : „Eu sînt

Paul Dugneanu

Continuare în pag. a 7-a

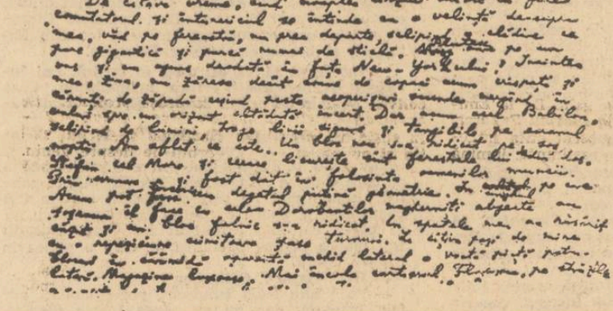

Manuscrisul reportajului publicat de G. Călinescu în „Gazeta literară" cu prilejul împlinirii a 30 de ani de la luptele de la Griviția

Profilul romancierului

Profilul de romancier al lui G. Călinescu este deja marcat prin contribuția cîtorva exegeți de prestigiu. Niciodată însă o operă nu-și epuizează sensurile și orice re-lectură poate aduce cu sine dacă nu un punct de vedere inedit măcar o contribuție. Nivelele de semnificație ale operei sînt, în fond, nivele de lectură ale textului literar.

Despre „Cartea nunții" s-a spus că prefigurează toată creația romanescă a lui G. Călinecu (S. Damian). Afirmație exactă și în măsura în care orice carte de debut conține în sine dezvoltarea ulterioară a unui prozator. Înainte de orice, primul roman al lui G. Călinescu însemna un tratat moral al pasiunii, iar din acest unghi lucrurile păreau definitiv fixate : orice iubire își are ca unică finalitate căsătoria. Dragostea este nu numai pe deplin împlinită în căsătorie, dar ea asigură și sensul existențial suprem. „Casa cu molii" era simbolul firesc al decreptitudinii materiale și psihologice în absența împlinirii existențiale. Sentimentul reprezenta în „Cartea nunții" filtrul total al personajelor : de la severul profesor Silivestru, pînă la haimanaua duioasă și naivă a tipicului elev intrat în criză, Bobby, de la Vera la Lisandrina s.a.m.d. cu toții sînt surprinși într-o fază erotică uniform definită și care ar trebui să aibă pentru ei o aceeași finalitate. Clasicismul romanului se relevă prin pasiunea sa pentru morală, prin puterea de demonstrație, prin încercarea de epuizare a unei esențe prin modele și forme. Un principiu universal este aplicat unor existențe-simbol. Realitatea folosește drept cadru desfășurării evenimentelor fără a se impregna acestora. Romanul este o exemplară ilustrare a afirmației lui G. Călinescu : „adevăratul clasic nu se ridică de la particular la universal, făcînd sforțări inutile de a da semnificații evenimentului, el exemplifică doar universalul cînd acesta apare întîmplător, aproape formulat într-un eveniment".

Dacă „Cartea nunții" prin pastorala modernă în care sînt cuprinși Jim și Vera, exemplifica esența reducînd la limită existența, atunci „Enigma Otiliei" poate fi citită ca exprimare practică, în real, a acesteia, pentru că viziunii împlinirii supreme a sentimentului sub formă maritală i se supun majoritatea personajelor din cel de-al doilea roman. Calchiind limbajul he-

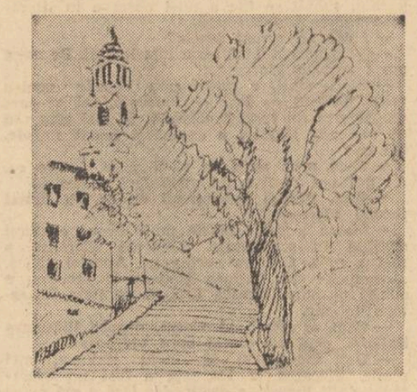

Peisaj

gelian putem spune că esența se sublimează în existență, ceea ce din punct de vedere romanesc înseamnă ridicarea ei pînă la existență. În „Cartea nunții" se punea indubitabil semnul egalității între iubire și căsătorie fără încercarea de a demonstra reciproca adevărului. În „Enigma Otiliei" singurul adevăr care se susține este acela al „casei cu molii" : căsătoria înseamnă formă instituționalizată, sensul unic al existenței, indiferent dacă se bazează sau nu pe iubire. Această viziune animă tot clanul Tulea de la Aglaie la Titi, dar angrenează și alte personaje. Georgeta, fata de moravuri îndoielnice, visează și ea o existență legală, Ana Sohatchi vede în căsătorie acoperirea unor acțiuni viitoare. Felix însuși visează împlinirea dragostei lui pentru Otilia prin căsătorie, de altfel, nici nu o gîndește în alte coordonate. Efuziunilor lui tinerești, asemănătoare cu cele ale lui Jim, li se vor opune adevărurile mărunte ale existenței. Presiunea sistemului (neesențial, aproape inexistent în „Cartea nunții") apare aici deosebit de pregnant. Nu triunghiul Felix-Otilia-Pascalopol înregistrează dinamica romanului, ci interpretarea diversă a aceluiaș principiu, adică Felix-Aglaie-Pascalopol. Otilia se sustrage principiului și ea rămîne o enigmă nu numai pentru Felix ci și pentru Pascalopol. Aglaie răstălmăcește principiul după cum îi dictează interesele, Pascalopol și-l asumă știind că numai astfel poate face ceva pentru Otilia și pentru el în ultimă instanță, rămînînd ca singur Felix să creadă cu desăvîrșire în el. „Lecția de viață pe care o primește Felix (Pompiliu Constantinescu) reprezintă mai mult decît un eșec sentimental. Ordinea firească, așa cum o gîndea el, nu se susține în prezența adevărurilor fundamentale ale existenței. Neputînd exista în sine ca entitate (printr-o completă abstragere din relații) în primul rînd pentru că trebuie să supraviețuiască, omul intră în raporturi de interconditionare cu ceilalți indivizi, determinînd astfel continua meditare asupra legităților existenței. Felix va înțelege, finalul ne-o dovedește, că de la realizarea unui cuplu (prietenie, iubire, familie) pînă la realizarea formelor globale, totul se bazează pe re-

Constantin Stan

Continuare în pag. a 6-a

teatru

Șun sau Calea neturburată

Dificil de închipuit o exegeză viitoare, **numai textuală,** a operei lui G. Călinescu, în primul rînd pentru faptul notoriu și ades perfect eludat de criticii literari, că grandoarea unei opere e dată de **tensiunea** particulară pe care o instituie conflictul între **proiectul uman și realizare.** E ciudat cum, unii critici francezi, pot cita „litera", proustiană ca argument teoretic întemeiat cînd „Le Temps retrouvé", spre exemplificare, text nedefinitivat, revelant și misterios în claritatea lui ca un fapt biologic, trimite vădit la o explicație extratextuală, la secretul „creației infinite" (M. Blanchot), secret care ține de drama persoanei umane.

Dacă am analiza „pretextele dramatice" cuprinse în vol. 9 „Opere" (Ed. Minerva, 1971), cu excepția utopiei raționaliste „Șun", restul, texte fermecătoare și minore judecate strict estetic, livrești, contrapunctate de o subtilă dorință de refulare folcloristică, net narcisiace (insistența în efigie voltaireană), argheziene prin multe locuri versificate, presărate de îndrăzneli lingvistice (omoaie, palată) care au făcut gloria altor poeți, am constata, puțin surprinși, că dincolo de anume trimiteri la restul operei, „teatrul" călinescian oferă mai degrabă explicația unei personalități, modul esențial de a se concepe secret pe sine și de asemeni de a se dezvălui. „Omul natural" cedează în fața „omului nou", proiectat fabulos în personajele nenumărabile ale operei sale : chipuri cu o biografie reală ori ficțiuni pure. „Șun" utopia situată în mit, parafrază voltaireană, ne poate edifica apoi în privința raționalismului călinescian și a unora dintre misterele sale. Refuzînd orice determinare irațională, ca pe o transcendență umilitoare, G. Călinescu, raționalistul consecvent, nu putea să nu se iluzioneze pe sine însuși (ca și Voltaire) că **regia unei rațiuni** luminate poate **dicta** orice : inclusiv realizarea unei opere dramatice ; excesele raționalismului (reductibile la arhicunoscuta formulă : rațional egal real) și credința sa nestrămutată în **formativ,** în putința „omului nou" de a se modela pe sine conform unui proiect existențial, conțin ascunsul păcat al omisiunii uneori totale a „omului natural".

Personajele cu adevărat dramatice în general, „explodează", sînt firi pasionale și mai ales demonic, scapă de sub autoritatea dramaturgului, așa cum **adevărata pasiune** e ceva **care ne stăpînește** și nu **ceea ce putem stăpîni.** Cu „un pic de rațiune și un pic de nebunie" se poate face „un pic de teatru" : și G. Călinescu o știa ; de aceea a și făcut mai mult altceva : critică și proză genială cu multă rațiune și multă pasiune, cu enormă trudă (presupunem) căci nu e ușor să te cunoști pe tine însuți, să rămîi perfect raționalist conform firii tale și să știi că „hazardul natural", obiectiv acționînd ca determinare fatală există. Obsesia „pasiunea" lui G. Călinescu în acest sens, cu o nuanță ușor hagiografică, a fost Eminescu model al unei anume „rațiuni revelate" : atît, că Eminescu era „purtat", cu voie uneori, fără voie alteori (v. ceea ce e strict pozitivism la Eminescu) de „suprema nebunie". Raționalismul l-a făcut pe G. Călinescu să scrie „teatru", proiecție mintală mișcătoare, „arta cea mai aproape de real".

Tot raționalismul (ori iluzia dintre rațional și real, „reveria trează") îi dă gustul pentru proiectul fabulos, **asiatismul,** poezia **colosalului** real, nefiind decît consolarea sufletelor pentru care eternitatea nu e decît o dimensiune tot a imanenței. Dar am sărăci dizgrațios personalitatea lui G. Călinescu și viziunea sa de asemeni, dacă nu am adăuga sentimentul constant care însoțește viziunea sa : persoana umană e hărăzită unui destin fericit într-un Eden în întregime terestru, imaginabil și cu putință de realizat.

Cezar Ivănescu

15 MARTIE 1975

L4

film

Ce ascunde „Muntele ascuns"

Pretenția filmului **Muntele ascuns** e de a **destăinui** o realitate la care nu avem acces zilnic. **Muntele ascuns** e într-adevăr un munte ascuns unde se ridică, presupunem, o hidrocentrală, dar e, în același timp, și un munte metaforic, adică un masiv al valorii morale, al muncii și omeniei unor lucrători care, departe de lumea civilizată, clădesc, în condiții grele, civilizația de mîine.

Primul merit, și nu unul mic al filmului lui Andrei Cătălin Băleanu, Mihai Creangă și N. Mărgineanu, este că se oprește cu vizibilă admirație asupra acestor eroi anonimi. Scenariul a conceput filmul ca pe un sistem de **celule** a căror dispunere formează **fagurele.** Intenția de a epuiza într-un film, limitat fatalmente, toate realitățile unui șantier, aspirația către „monografie" este ceea ce dăunează filmului. Acțiunea se rupe, momentele nu sînt suficient de clar înlănțuite. Preocupați să redea prea multe din părțile „ascunse" ale vieții de șantier autorii filmului ratează concentrarea acțiunii și posibilitatea de a face un film convingător. Scenariul nu duce pînă la capăt firele posibilelor conflicte și nu deznodă nimic. Filmul e de aceea schematic, eliptic și un pic incoerent, lipsit de suspense-uri. De fapt aici replica mai puțin contează, eroii discută puțin, și, atunci cînd o fac, o fac în trecere, în pauza de muncă. Aici vorbesc gesturile, ochii, mîinile, faptele. La reușita lor expresivă trebuie subliniat meritul lui N. Mărgineanu (ajutat de R. Calalb) care a surprins imagini de detaliu simbolice, care a realizat prim-planuri-tablou, adevărate portrete în ulei. De asemeni actorii sînt remarcabili. Jocul subtil și nuanțat al nevinovatului Horațiu Mălăele ni-l apropie pe Petre, tînărul fugit pe șantier. Dana Comnea, (ce păcat că o vedem așa de rar în film) își interpretează partitura cu calm și frumusețe. Horațiu Mălăele și Dana Comnea dau consistență umană unui conflict expediat prea repede de scenariști. George Constantin este o prezență care umple ecranul prin masivitate și firesc, salvînd și el goliciunea premiselor rolului. Deși apariție episodică, C. Rautchi se face remarcat prin expresivitate. Echipa celor cinci mineri a alcătuit un singur personaj, ca cele cinci degete ale unei singure mîini. Octavian Cotescu pare a dirija jocul partenerilor. Mihai Bandac, pictor-actor de film aici inspirat distribuit, realizează un remarcabil portret de miner-oșan. Cei doi completează fericit cvintetul unei armonii a muncii și demnității. În esență, „Muntele ascuns" sînt ei, capabili de acte de demnitate și generozitate umană simple și adînci. Cuvinte bune se pot spune despre mai toți interpreții filmului și această omogenitate de interpretare ne atrage atenția asupra regiei. Debutant, Andrei Cătălin Băleanu reușește un film de autenticitate actoricească și prospețime a realului ceea ce nu e puțin. Lipsurile sînt în altă parte. Voind să ne vorbească despre tot șantierul filmul uită să ne vorbească despre șantier, despre munca propriu-zisă de acolo. Accidentul nu-i pregătit dramaturgic ci tratat ilustrativ ca un fapt anonim. **Muntele ascuns** păcătuiește prin curățenie : natura este cărnoasă și încărcată de umbra și verdele turistic, apartamentele șantierului par a fi poze de interior decupate din reviste color, costumația eroilor este puțin prea asortată și îngrijită. Șantierul presupune efort, transpirație, incidente de muncă, uneori accidente și mai puțin acel aer de operetă pe care-l reprosăm filmului, bîntuit de porumbei albi și de o duioșie care nu-i peste tot la locul ei. La fel de curată este și banda sonoră care păstrează limpezimea acustică de cameră. Deși nu lipsit de calități, filmul **Muntele ascuns** nu ne-a dezvăluit ceea ce-și propunea să ne destăinuie.

Spectator

tinerețea clasicilor

Polemica nuvelistului

„Deosebirea fundamentală între roman și nuvelă (ca scriere de observație) este aceasta : romanul ia personaje cu caractere bine definite și le pune în situații potrivite a da acestor caractere putința unei maxime desfășurări. Actele eroilor de roman sînt previzibile prin deducție dar sînt întotdeauna noi. În nuvelă însă eroii nu fac nimic, ci numai se înfățișează atîta vreme cît este necesară curgerii întregului lor conținut sufletesc. Din această cauză nuvela trezește mai degrabă sentimentul contemplativ decît pe cel epic și este cu atît mai bună cu cît lectura dă nevoia mai multor respirări de contemplație. Eroul nu e atît un om în acțiune, cît o „figură" simplă cu mecanică sufletească elementară egală întotdeauna, vizibilă oricînd". Aceste afirmații le face G. Călinescu în 1938 în studiul „Ion Creangă" (Viața și opera). Dacă acceptăm punctul de vedere al autorului (dealtfel printre puținele capabile să overeze o distincție netă) atunci „Iubita lui Bălcescu", „Catina damnatul" și „Noi vrem pămînt" narațiuni apărute în 1948 „evocare triptică a trecutului nostru progresist", pot fi catalogate drept nuvele.

Respectînd convenția cu privire la eroul de nuvelă, autorul ni-l prezintă pe revoluționarul de la 1848 pe o singură dimensiune a personalității sale. Patriot înflăcărat, dedicat în exclusivitate cauzei, N. Bălcescu nu poate avea decît o „iubită" și aceasta este România.

Nuvela este voit naivă și desuetă „fără pretenții de profunditate" cum ne avertizează autorul într-un cuvînt înainte. Remarcabilă aici este capacitatea de a crea atmosferă. Barocul vestimentației personajelor și al interiorului unde are loc „soarcaua" creează decorul adecvat schimbului de replici cu pronunțat caracter emfatic. La naștere astfel un spațiu de „joc" în care vor evolua personajele.

Tehnica folosită în portretizare este clasicizantă dar rezultatele sînt surprinzătoare. Iată portretul lui Bălcescu : „Fizionomia bărbatului înalt văzută în lividitatea oglinzii, era extraordinară. Omul purta mustăți și o barbă submaxilară în maniera Cavour, însă perii tunși foarte scurt constituiau doar niște umbre încît în anume unghiuri de vedere fața părea complet rasă și supusă unui joc violent de clar-obscur. În această postură proeminentele faciale ale craniului se profilau sub pielea palidă și ofereau spectacolul unei fețe inverosimil de lungi pornind din mijlocul de sus al capului. Fruntea, umerii obrajilor se bombau brutal, niște sprîncene stufoase și îmbinate umbreau ochii profunzi, sclipitori de penetrație, obraiii, bărbia, cu tot pufu mustăților și bărbii dădeau o impresie de goliciune asimetrică, de spiritualizare prin ascază". Rigoarea oarecum anatomică nu distruge ci dimpotrivă potențează aura misterios romantică a personajului.

Impresia este de „joc", de spectacol. După ce Bălcescu își rostește solemn replica : „Iubita mea se cheamă România" el se retrage din scenă „în vreme ce o coardă a harfei răsună prelung" ca un gong de final.

Intenția de a face tipologie romantică este vădită încă din titlu în „Catina damnatul". Tînărul poet, autor al unui marș al revoluției și al unui volum de „Poezii" își declamă într-o noapte cu lună versurile și-și mărturisește nefericirea : „Zadarnic obiectă tînărul poet într-un ton șoptit și mai potolit, dar cu o fizionomie damnată. Zadarnic ! Eu port din leagăn germenul maladiei fatale agravate de doctrina lui Byron. Pentru mine nu-i fericire pe această lume, care este opera lui Demon".

Nefericit în dragoste, ros de o necruțătoare boală romantică, neînțeles de părinți, Ion Catina, acest „redondant byronian" își dedică viața nobilei cauze a revoluției.

Abundența de gesturi patetice și de fraze sentențioase nu trebuie să deconcerteze. G. Călinescu scrie această nuvelă în manieră tipic romantică. Odată acceptată această premisă „Catina damnatul" nu mai șochează dizarmonic și privită din interior, se justifică cel puțin sub raport stilistic. Personajul devine ridicul doar dacă este scos din atmosferă și dacă sînt eliminate circumstanțele. Altfel, el se încadrează perfect în contextul evenimentelor : „Toată această vorbire extravagantă în orice altă împrejurare nu surprindea deloc pe ascultători și citești-trei simțeau că acesta e limbajul potrivit momentului".

Dincolo de suferințele poetului damnat, autorul reface specificul Bucureștilor timpului, forfota pestriță, a străzii, fastul echipajelor, amestecul policrom al costumelor : „Citeva echipaje erau trase în jurul unei prăvălioare cu șerbeturi și înghețată. Arnăuții aduceau din dugheană la trăsuri, stăpînilor și cocoanelor, răcoritoare. Un boier cu anteriu albastru, beniș roșu și un mare șlic, mînca cu lăcomie șerbet, netezindu-și barba prolixă, în vreme ce alături de el o demoazelă cu coafură înaltă și sugrumată în creștet gusta rar și cu virful buzelor o înghețată de vanilie, contemplată de un june călăreț. În caleașca oprită în fața stabilimentului se afla o tînără fată îmbrăcată într-o rochie cu cadrilaturi scoțiene, terminată la gît cu un guler de broderie ca pe vremea Ligii. Omul cu frac din epoca lui Robespierre îi făcu o reverență pînă la scara caleștii...".

Aceste momente de „respirare contemplativă" sînt destul de numeroase iar rafinamentul lor compensează absența epicului.

În „Noi vrem pămînt" (a treia nuvelă a tripticului) G. Călinescu părăsește „tema 1848" și recuzita romantică. Schimbarea registrului tematic atrage după sine și modificarea scriiturii.

Nuvela este mai „epică" decît celelalte. Aici conflictul apare mai pregnant deși nu este urmărit pînă la apogeul său.

De o parte boierul Costandachi, stăpînul moșiei Popîrleni, locotenentul Coca „un ofițer de bune condiții sociale și materiale" și de aceea prezumtiv logodnic al fiicei moșierului, arendașul Chivulescu, dornic să agonisească bani pentru a întreprinde ceva pe cont propriu și alte cîteva personaje de fundal ; de partea cealaltă țăranii care prin Toader și Niță, fiul său, își cer dreptul la pămînt.

Momentul coincide cu întoarcerea din străinătate a Valentinei Costandachi, fiica moșierului care asistă fără să priceapă nimic la încercările de găsire a unei soluții : „Dar ce se-ntîmplă ? Se-ntîmplă că țăranii vor pămînt ! Valentina nu pricepu deloc această afirmare. Dacă țăranii vor pămînt, să li se dea, observă ea. Coca o lămuri că el cereau pămîntul lui Costandachi. Aici Valentina dovedi o lipsă de penetrație caracteristică întregii sale familii. — Dar pămîntul e al nostru !".

Speriați de țăranii ce devin mereu mai amenințători și de evenimentele din celelalte sate, moșierii cer sprijinul armatei.

Ciocnirea nu este descrisă iar finalul nuvelei este „poanta" ce face deliciul întregii narațiuni. „Tînărul rebel" Niță pătrunde în camera Valentinei ascunzînd cu grijă ceva sub surtuc. Tînăra lesină de spaimă fără să mai vadă că inocentul Niță adusese în dar o pasăre frumos colorată „ca să facă plăcere domnișoarei Valentina".

G. Călinescu își definea această nuvelă drept neosămănătoristă „tratînd despre răscoala de la 1907, cu evitarea idilismului, dar în aceeași tehnică de contraste pictorice și de cadențe indicate în scandarea tablourilor".

Ceea ce mi se pare a fi aici de cea mai bună calitate nu este atît ilustrarea putinței de a scrie „à la manière de..." cît fina ironie intelectuală prezentă în textul și subtextul nuvelei. Locotenentul Coca (perfect adaptabil oricărei situații și definit onomastic ca atare) știa să fie „în mare ținută în salon ca și în grajd, indiferent de tot ce nu ținea de resortul carierei sale. General, colonel, ordonanță, garnizoană erau noțiunile curente ale lui Coca pe care le minuta cu cea mai mare dexteritate", iar moș Rafailă, vizitiul, își admonestează caii cu epitete dintre care cel mai blînd era : „Vedea-v-aș morții ! urare sinistră comentată cu terifiante plesnituri aeriene din biciu. Deși platonismul loviturilor de pleazna denota firea lipsită de malignitate a lui moș Rafailă, vinovată numai de intemperanță verbală, totuși vizitiul avea o față supță și îngîndurată..."

Prin ironie autorul se detașează de eroii săi pe care îi pune și aici „să joace". Din nou convenția trebuie acceptată. Abia după aceea urmează plăcerea lecturii.

În ipostaza de nuvelist George Călinescu ilustrează în bună măsură concepțiile criticului G Călinescu despre nuvelă. Cele trei narațiuni sînt excelente exerciții de stil, dar nu numai atît. Recunoaștem aici virtuțile de romancier ale autorului și oricum proteismul unui talent și al unei personalități de amplitudine renascentistă, cu ambiția realizată a totalității.

Valentin F. Mihăescu

În paginile 4–5, desene de G. Călinescu

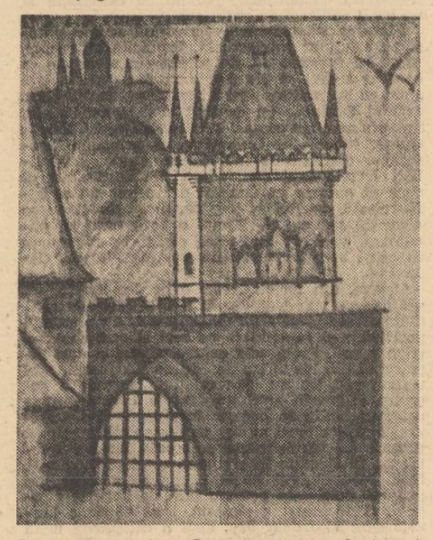

Decor pentru piesa Tragedia regelui Otakar și a prințului Dalibor

Vocația construcției

Creator fecund și multilateral, George Călinescu a fost preocupat, ca teoretician, de problema creației, ideile sale în acest sens contribuind substanțial la formația universitară a generațiilor care n-au mai avut bucuria de a-l avea ca profesor. Ideea criticii definită pe coordonatele creației, explicitată și îmbogățită în repetate rînduri, a cunoscut, de la George Călinescu încoace, consacrarea. Cultul creației nutrit de teoretician îl animă în aceeași măsură pe romancierul Călinescu. Pompiliu Constantinescu a intuit acest lucru, fără a insista, dar referindu-se curent la această coordonată a spiritului călinescian : „Marele merit al d-lui Călinescu este de a fi construit un Eminescu viu și mai ales umanizat". De altfel, ceea ce apreciază Pompiliu Constantinescu la apariția romanului „Enigma Otiliei" este, între altele, mai ales „construcția sigură", construcția tipurilor, a temperamentelor.

Vocația construcției se manifestă la George Călinescu nu atît în arhitectura propriilor romane, cît în acea exaltare a creației care îi străbate, la moduri și intensități diferite, opera de romancier și de critic.

Există în „Cartea nunții", spre finalul romanului, cîteva „tirade" cum le numește tot Pompiliu Constantinescu, ce exaltă la modul liric creația ca principiu fundamental al vieții. Aici, Pompiliu Constantinescu află „calitățile permanente ale d-lui G. Călinescu ca scriitor"). Acestui sens al creației ca loc central în aproape toate culturile vechi și noi, George Călinescu îi va rămîne credincios dar, după elanul juvenil, ideea de creație dobîndește sensuri noi, mai adînci și mai grave, fiind transpusă pe plan intelectual și activ, devenind nu numai principiu biologic, ci și construcție, ca realizare superioară, plătită cu sacrificii, născută din focul interior, din mobilizarea celor mai nobile potențe sufletești.

Această vocație a creației-construcție stă la baza identității dintre autor și cele două personaje ale sale marcînd două vîrste ale înțelegerii creației : pasionatul, visătorul arhitect Ioanide și echilibratul, constructivul și hieraticul Șun. Aceste două ipostaze ale personalității creatoare, abstractizată în cazul lui Șun pînă la gradul de principiu constructiv, de simbol etern, concentrează ideea construcției ca afirmare superioară a personalității.

Destinul lui Ioanide este guvernat de pasiunea construcției, el fiind un arhitect cu vocație absolută. În confruntarea cu sine însuși, Ioanide își descoperă condiția de creator similară cu a legendarului meșter Manole : „Biserica aceasta severă este pentru mine un fel de Curte-de-Argeș în care am zidit umbrele a doi copii. Sînt un meșter Manole dublu. Și nu mă aruncă nimeni de pe schele..."

Ioanide este un visător consumat de patima construcției fabuloase : „În Asiria aș fi avut de lucru, nici vorbă. Aș fi ridicat Babilonul pe Euphrat, zidind în cărămidă și bronz..." Într-un elan necontrolat, el desfășoară în fața unui vizitator sceptic proiecte himerice : „un vraf de schițe, reprezentînd clădiri ce n-aveau nimic de-a face cu construcția civilă normală și particulară : o bazilică, un edificiu ametitor, cam în stilul monumentului lui Mausoleu (sic !) ce se vedea însă riglat de un mare număr de caturi, un fel de palat comunal din blocuri de piatră, un for semicircular cu statui colosale în nișe..."

Construind în imaginație, refugiat cu egoism în utopia sa estetică, rătăcit în propriile sale proiecte fantastice, Ioanide va plăti cu viața copiilor săi îndepărtarea de viață. Existența sa pendulează între aspirația eternității („Știu că ce fac e perisabil, dar cel puțin am iluzia că durează măcar cîteva secole") și hedonismul intelectual și rafinat al clipei. Demonul construcției utopice îl face vulnerabil față de aberația politică pe care o ignorase din dispreț, dar care îi va răpi copiii și îi va macula creația.

Ioanide înțelege pierderea nu ca pedeapsă pentru trufia sa de creator titanic, ci ca pe o vină a sa, asumată pe deplin. Schimbările sociale îl antrenează și îl transformă pe Ioanide, făcînd din proiectele sale constructii reale. Ioanide întinereste sub o zodie nouă, aflată sub semnul construcției. În acest sens, el este un meșter Manole mintuit. Gîndirea lui își schimbă sferele, creația fantastă tinzînd spre construcția necesară, fără a-și pierde prin aceasta poezia. Ioanide se apropie astfel de ipostaza Șun.

Construcția merge, la George Călinescu, spre sublimare, spre purificarea formelor, spre lumină și spațiu. Ca estet rafinat, Călinescu prețuiește culorile calde și înecate ale vechilor interioare balcanice cu miresme orientale, interioare magistral construite, cu simțul detaliului aglomerat. Simțul său estetic evoluează însă spre stilizare și modernism, mai violent în „Cartea nunții", mai nuanțat în „Bietul Ioanide".

Plăcerea detaliului arhitectural, a descrierii interioarelor sau a constructiilor ideale nu este însă decît una dintre formele de manifestare a vocației construcției, la George Călinescu. Construcția are pentru el un rol superior aceluia pur estetic. Creația cu rol civilizator, realizată cu sacrificii, ca principiu esențial al existenței, opus principiului distrugerii, își găsește expresia în poemul dramatic Șun sau Calea neturburată. Șun este ipostaza superioară a spiritului creator, eroul civilizator urmînd calea „neturburată" a unei misiuni constructive.

În nici una dintre scrierile lui George Călinescu nu se împletesc cu atîta artă vocația creației constructive cu poezia, simțul estetic și răspunderea morală. George Călinescu este, deopotrivă, un moralist și un estet prin atitudine, un estet care se răsfață construind. Șun este o operă de mare echilibru interior, străbătută de ideea creației-construcții superioare pe coordonatele confundate armonios ale poeziei și ale moralei. Șun este „proiecția ideală a autorului însuși", proiecție ce-și depășește însă creatorul.

Aspirația către creația constructivă nu este poate ceea ce se numește „etimonul spiritual" al lui George Călinescu, dar ea este, în mod cert, una dintre coordonatele spiritului său. Ea marchează romanele Bietul Ioanide și Scrinul negru prin acel alter-ego al scriitorului — arhitectul Ioanide —, într-o primă ipostază, care tinde, în Scrinul negru, spre cea de-a doua, în expresia cea mai fericită, din poemul Șun, ca triumf al principiului creator. Ideea unei critici creatoare este una dintre cele mai însemnate contribuții ale teoreticianului Călinescu.

Practic, vocația construcției se realizează, la proporțiile îngăduite de mijloace, în construcția după planuri proprii din strada Vlădescu 53, dar la treapta creației ea se realizează pe deplin în cel mai original și mai durabil edificiu al său : „Istoria literaturii române"...

Sultana Craia

**) În „Istoria literaturii române", la capitolul pe care și-l consacră, George Călinescu citează părerile lui Pompiliu Constantinescu, considerîndu-le, se pare, cele mai avizate. Cronica la „Enigma Otiliei" este citată aproape în întregime, cu excepția introducerii.*

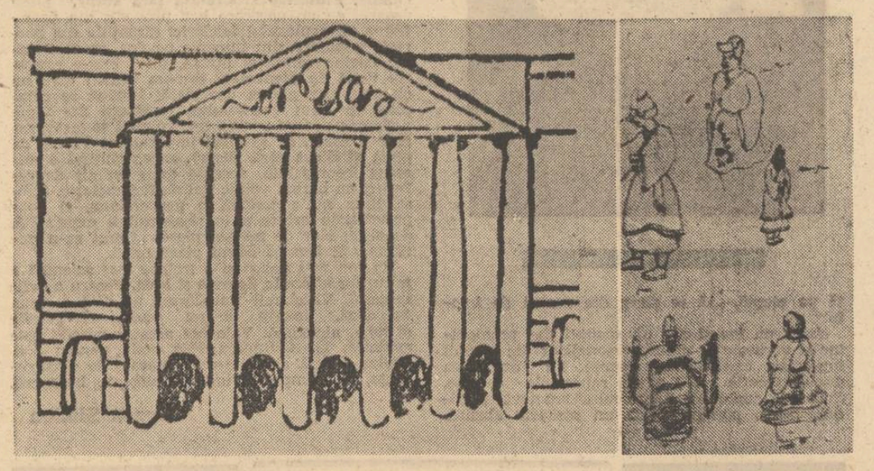

Schița unui viitor Teatru Național, publicată de G. Călinescu în revista „Lumea" 23 XI 1945 (stînga). Personaje din „Șun sau calea neturburată" (dreapta)

„Veșnicul himerist"

Dacă G. Călinescu ar mai trăi, dacă brațul său care a dat filei atîta strălucire n-ar fi obosit iremediabil acum zece ani, n-am avea parte azi de anticălinescieni. Ar fi o absență ! Bieții caligrafi, maeștri necontestați ai recenziei, performerii notiței semnată curajos cu inițiale, autorii de chițăit exegetic s-ar amuza, stăpîni pe situație, pe seama unor Prale și Bodnărescu ori, mai sigur, pe seama unor Aristică Băghină și Al. Florin Țene, ultimii clienți eroici ai poștelor redacționale. De ce sare recenzentul mărunt „la bătaie" ? Faptul are explicația lui. Eunuc al scrisului, umilul critic speriat de sistem, n-are răbdare să construiască, și atunci încearcă să-l tragă pe scriitorul solid de ureche. Năpustindu-se asupra marilor valori, el speră să fie băgat în seamă : ciudat, uneori chiar este ! El a auzit că „demolările" sînt, în materie de literatură, spectacloase. A te pune **contra** înseamnă a atrage atenția. Voltaire contra Shakespeare, Stendhal contra Goethe, Proust contra Sainte-Beuve, Ion Barbu contra Arghezi... Și, schimbînd ce e de schimbat, Icsulescu contra G. Călinescu ! Vine unul și spune, cu o fermitate care te poate descumpăni pe moment : **Omului** îi lipsea vocația de critic. Altul : Nu știa să construiască în roman, aglomera excesiv. Al treilea : Poezia — simplu exercițiu de metrică. În fine, teatrul : discuție între două stații de tramvai. Ce-ar mai rămîne deci din opera lui G. Călinescu ? Ceva neclar, lipsit de idee, prețios și ridicol, afectat și inconsistent. Este uimitor : reproșul însumat aritmetic devine negație suverană, din artistul tip Renaștere mai rămîne ceva scheletic, un fel de autor de mina a treia.

Ce ne-a dat în realitate G. Călinescu pînă la 12 martie 1965 ? A susținut că noi, românii, avem o literatură și că șansa noastră majoră e să semănăm cît se poate de bine cu noi înșine, asimilînd bineînțeles sugestii de spirit de pretutindeni. Ne-a dat sinteza literaturi naționale, carte de căpătîi care și azi, la un deceniu de la stingerea autorului, se împrumută cu ora, se dă cu chitanță de teamă să nu se piardă. A ridicat lui Mihai Eminescu un monument. Ne-a convins că specia romanului n-a murit, că proza nu e o treabă de făcut între două recreații, ci o panoramă cu medii, oameni și evenimente. A scris versuri în care cei grăbiți nu văd decît galanteria, teatru cu înțelesuri adînci. A fost publicist fulminant, a desenat, a scos reviste, a proiectat case și le-a și construit, a electrizat amfiteatre studențești, a cîntat la vioară, a fost deputat, a vorbit mulțimilor, a polemizat, a iubit, a urît, a admirat, a detestat, a călătorit, s-a claustrat, a comunicat cu lumea. Dar mai ales a scris. Lecția călinesciană cu privire la cuvîntul scris trebuie să fie ca un frig pentru cel ce ia condeiul în mînă — chiar dacă l-a mai luat de o mie de ori. În pagina magistrului, verbul poartă haine de gală. De la Eminescu și Arghezi, și poate de la subtilul Pandrea, fraza românească n-a mai cunoscut atîta frăgezime și expresivitate, fală și neastîmpăr, lumină și culoare, adecvare și suplețe. Să-i mulțumim pentru toate acestea. Țara noastră, ființa noastră au nevoie de asemenea subtilități așa cum au nevoie de grîu și de minereu.

În preajma profesorului, trebuia să fii Criton, Gorgias, Hippias, Timaios, Charmides, Kratylos... — Tovarășe profesor, o operă trebuie să conțină noul ? — **Stimabile, în orice operă mare proporția dintre conformism și noutate este în favoarea celei dintîi...** — Tovarășe profesor, Eminescu a fost persan ? — **Misticismul genealogic a devenit din ce în ce mai prudent. Nici un scriitor român nu-și poate afirma mai cu putere ca Eminescu însușirea de poet ce aparține poporului român și nu-și poate număra ca el strămoșii moldoveni pe degete.** — Ce este dragostea, magistre ? — **Dragostea e un fenomen eminamente irațional, care totuși se colorează cu motive...** — Vinul are vreo funcțiune artistică ? — **Fără vin, stimabile, nu exista poezia anacreontică și horațiană.** — Dar cartofii ?... — **Cartofii incoltiți au fost pentru un poet notoriu prilej de a releva maternitatea în regnul vegetal.** — Atunci ce este poezia, magistre ? — **Iubitule, poezia nu se poate defini, ci numai descrie, fiindcă ea nu e o stare universală, ci un aspect sufletesc particular cîtorva indivizi.** — Poate trăi bărbatul singur pe lume ? — **Orlando devine, fără Angelica, furioso.** — Ce să înțelegem din asta ? — **Un scriitor englez vorbește de un erou obsedat de libertate care dă drumul păsărilor din colivie.** — E foarte clar, tovarășe profesor. Se spune că sînteți un solitar. Care-i adevărul ? — **În obște mă prenumăr. Lăsați-mă bușteanul să-l tîn și eu pe umăr.** — Vorbiți-ne despre geniu. — **Geniul are această putere de a privi în față particularul gravid de universalitate.** — Cum vedeți angajarea scriitorului ? — **Foarte clar. Artistul sincer vede limpede și concepe cu fantezie. Detest alinierea fără tumult interior. Trăim vremuri mari, să ne silim a fi pe măsura lor !**

Cu brațul ridicat, cu coama leonină răvășită de gesturi, desenînd cu degetul linii în carnea fină a aerului, marele critic găsește răspuns la fiece întrebare. Cum să ni-l închipuim altfel pe G. Călinescu ? Auditori norocoși vorbesc despre ultima lui apariție în amfiteatrul Universității bucureștene. Explozie de idei, paradă de imaginație, regal de inteligență. Și dincolo de toate acestea, o șuviță roșie în colțul gurii, ca o petală de trandafir gata să cadă, ca un asterisc lîngă secretul unui cuvînt, ca un semn al trecerii crescut în imperiile puterii. Cu ce putem să-i substituim absența? Cu imaginea umilului recenzent, instigat de propria-i neputință, care îl „ajustează" pe G. Călinescu ? Nu cumva există o morală a foii tipărite ?

În 1975, la zece ani de la moarte, G. Călinescu este un autor fascinant. E cerut la radio și televiziune, e citit pe nerăsuflate, cărțile i se epuizează rapid din librărie, se mimează felul de a fi și de a vorbi. „În adolescență eram foarte trist. / Un veșnic himerist...". Călinescu e azi printre noi. Vocea lui, rămasă pe banda magnetică, ne oprește respirația. În fața celor 11 000 de țărani, veniți cîndva în București pentru o mare sărbătoare, Călinescu desena semne inteligibile în aer. Paradoxalul, taciturnul, solitarul, mizantropul G. Călinescu vorbește tuturor și e înțeles de toți ! El e contemporanul nostru pentru că e contemporan cu aspirația noastră spre desăvîrșire. Îl vom cultiva pe ilustrul critic fără încetare, atîta vreme cît apele vor curge în albii, pădurile vor crește spre înălțimi, stele vor clipi în depărtări. Călinescu rămîne criticul nepereche !

Ion Lotreanu

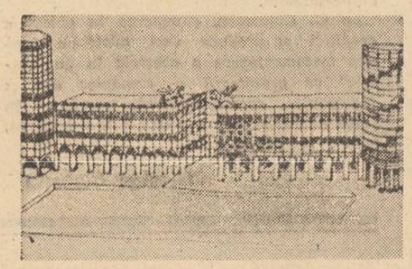

Palatul pe care îl construiește Ioanide în Scrinul negru

televiziune

Reconstituirea lui Călinescu

În urmă cu 20 de ani, cînd G. Călinescu mai patrona cu ființa sa cea lumească lecțiile de literatură română ale Facultății de filologie din București :

În urmă cu 15 ani, cînd G. Călinescu mai patrona cu ființa sa cea lumească ședințele Institutului de literatură română din București :

În timpul acela, destul de aproape ca să ni-l mai putem aminti, ochiul aparatului de filmat fusese deja inventat. Și pelicula. Iar G. Călinescu era în vremea aceea o persoană cu identitate fizică perceptibilă : ușor de distins la amvonul catedrei, la masa de lucru, în excursiile de extragerea rădăcinii naționale a cutărui poet, al literaturii române pe stradă, acasă, sub umbra unui copac. Anume : o făptură destul de înaripată ca să nu i se zărească putinătatea trupească, fragilitatea, boala care o istovea. Cel mai dramatic obraz de la Eminescu și Enescu încoace, sub coroana grea, de argint. Spirit pur, cuibărit în găvanele ochilor și care lesne s-ar fi putut fotografia. Cînd G. Călinescu se mai ținea de pămînt cu foarte puțină făptură, ochiul aparatului de filmat fusese deja inventat. Și pelicula.

Nu putem învinovăți un operator care a trăit în urmă cu 20 de ani că nu s-a lăcomit să-l transforme pe G. Călinescu în erou de film. Că nu și-a sacrificat o săptămînă de viață ca să înregistreze existența, obișnuită a unui mare artist. Că n-a filmat unul singur măcar din nenumăratele cursuri închinate lui Eminescu pentru a avea mărturia ivirii în lume a unui act de creație. Că nu i s-au pus lui G. Călinescu acele întrebări pentru care el singur avea răspuns. Că nu i s-au spus lui G. Călinescu acele cuvinte care să-l treacă fără bani de argint peste apele Stixului. Că nu i s-au răpit lui G. Călinescu acele date particulare pe care numai pelicula le poate înregistra : *cum era*. Nu putem învinovăți un operator care a trăit în urmă cu 20 de ani, că pentru cei care nu l-au văzut niciodată, G. Călinescu înseamnă ce înseamnă un scriitor care a viețuit în urmă cu o sută de ani : un scaun, o masă, o carte, o pereche de ochelari.

Dar iată că nici în zilele noastre emisiunile literare nu se grăbesc să repare asemenea greșeli. Foarte puține filme sînt închinate marilor scriitori. N-am văzut nici un film despre Sadoveanu sau Creangă care să semene cu serialele care se difuzează în seara de luni. Am văzut filme excepționale despre Michelangelo și Leonardo da Vinci, despre Bach și Beethoven, despre istoria și literatura Angliei în timp ce istoria literaturii române se difuzează mai mult în fotomontaje.

Tradiția literară este la mare preț în țara noastră. Activitatea editorială o probează cu prisosință. Noi și noi ediții din clasici văd zilnic lumina tiparului. Emisiunile literare T.V. ar putea iniția activități mai energice pe probleme de istorie literară Poate or ieși la iveală filmele pe care le așteptăm. Iar acei rari artiști care prin vîrstă mai țin de istorie deși prin activitate încă ne sînt contemporani, acei scriitori pe care îi privim cu mare veneratie și de la care mai avem încă de învățat, să se afle cu precădere în atenția televiziunii, ACUM : înainte de a trebui să îi reconstituim biografic doar după un scaun, o masă, o carte, o pereche de ochelari.

Sânziana Pop

muzică

Dincolo de sala de concert

Viață muzicală nu este numai ce se aude în concerte și temperatura creației nu se măsoară doar în spațiile tradițional afectate. O serie de manifestări, publice în principiu, completează simptomatic faptul concertistic, îl denotă. O componistică activă înseamnă întrebări și de la cine poți să aștepți răspunsuri logice și atractive totodată, dacă nu de la confrații întru căutări din alte arte ori discipline-călăuză. Am cunoștință de două asemenea modalități de sporire a autorității creației care fiind încă în cursul desfășurării periodice, le propun atenției amatorilor.

Una se consumă la **Galeria Nouă** Responsabilii entuziaști și competenți ai suitei, Anca Arghir pentru plastică și Gheorghe Firca, pentru muzică, au anvizajat o serie de întîlniri între cei ce instituie forme vizuale și cei ce fac forme sonore (două reuniuni s-au împlinit deja), unde o temă propusă se dezbate, naște întrebări.

În primul rînd folositoare este atmosfera de cenaclu și pînă la urmă cunoașterea reciprocă efectivă a operelor, pe care, de ce să nu spun, deseori le poți trece cu vederea Prima ședință, acum cîteva luni, s-a închegat din afirmații substanțiale legate de **timpul** în cunoașterea operei de artă plastică, **spațiul** în muzică încrucișarea specificurilor Mai recent, expoziția consacrată semnului vizual în evoluția considerării sale a prilejuit o incursiune în istoria pozițiilor muzicii față de obiectul sonor, de la ignorarea lui pentru situarea în cîmpul unor legi stilistice ce impuneau acțiune, transformare, și pînă la citarea obiectuală a copilului acestor legi, acordul clasic, acum statică, un insert, o reificare, inventarierea semnului din trecutul muzical în rîndul produselor naturale, cum ar fi onomatopeele, spre exemplu. Pînă la a observa o coincidență între noul figurativ și noul tonalism din muzica ultimilor ani nu-l decît un pas. Tot acum s-a ascultat din muzica plină de inventivitate, fundamentală și adevărată ordine, acolo unde soliditatea este interesantă și descoperirea ab initio argumentată, a compozitorului Ștefan Niculescu.

În altă parte, la **Laboratorul de cercetări prospective**, în aria altui mixaj, de astă dată cu matematica, sub ghidajul de înaltă autoritate al profesorului Solomon Marcus, se produc regulat comunicări despre posibile moduri de formalizare a limbajului muzical Acum este în derulare o propunere semnată de compozitorul Nicolae Brîndus, un inventar al parametrilor muzicali, cu ingenioase completări față de cele cunoscute, sau puncte noi de vedere a celor acceptați îndeobște, un sistem operant, credem, care nu violentează realitatea legităților artei sunetelor.

Costin Cazaban

fragmente critice

Teatrul lui G. Călinescu (I)

După **Șun** (1943), care este o parabolă pe teme mitice despre puterea riturilor și raporturile omului superior cu lumea, G. Călinescu a scris un număr apreciabil de piese de teatru, unele reprezentabile, altele nu, toate construite prin opoziție față de un model. **Phedra, Secretarii domnului de Voltaire, Tragedia regelui Otakar și a Prințului Dalibor** etc sînt, în fapt, niște parodii inteligente pe teme alese cu precădere din teatru vechi, de la care împrumută toate convențiile, chiar și pe acelea compromise prin îndelungata lor folosință. Cînd alții se străduiesc să modernizeze acest gen vechi ca și poezia și să-l scoată printr-o operație de intelectualizare de sub puterea clișeelor, G. Călinescu adoptă deliberat o poziție anacronică, scrie piese în versuri, aduce ostentativ perucile pe scenă și, părînd că se amuză, pune indivizi serioși să călărească pe mături și să declame zicători și proverbe. El își propune, cu alte cuvinte, să dovedească faptul că formulele n-au nici un preț în teatru, ca și în romane, și că spiritul care le pune în mișcare constituie totul.

Estetică discutabilă pentru că formulele în literatură nu sînt niște piese detașabile, în genul prefabricatelor folosite în construcție, străine de orice **mesaj** și de orice coerență interioară, însă fiind la mijloc o intenție de parodie faptul se poate accepta. Parodii în sensul adevărat al cuvîntului piesele lui G. Călinescu totuși nu sunt. O notă gravă și un înțeles mai adînc răzbat în aceste opere de tip, unele dintre ele, burlesc, sufocate de clișee (între ele acela al **duplicității**). **Phedra** este o luare în rîs a teatrului **abstracționist** (absurd) cu o ironie cam groasă. Piesa e construită pe ideea unei confuzii generale, la toate nivelurile : logic, psihologic, istoric. Napoleon întreabă pe Phedra dacă **are zestre** Lotte pe Papa Leon X dacă **are copii și citi**, Elena vrea să știe de la Emma Bovary cînd **a** murit. Ahile, Werther vorbesc, în fine, absurdități, totul dovedind o rea percepție a modelului și o dorință prea străvezie de persiflare. Mai reușită este piesa **Napoleon și Sfînta Elena,** o parodie a teatrului declamator. După ce a cucerit lumea,Napoleon ordonă, într-un moment de delir, cucerirea (ceea ce înseamnă : distrugerea) Parisului, căci spune el : „nu stăpînește lumea cine n-a cucerit cel mai mare oraș al ei". Generalii îl ascultă și, rămas fără adăpost, împăratul este invitat de o femeie cu darul divinației (Sfînta Elena) să stăpînească pe o insulă pustie și să moară pe un pat de campanie. Absurdul are aici o morală ascunsă în spatele vorbelor. Ea devine și mai transparentă în **Despre mînie sau Napoleon și Fouché,** compusă în stilul teatrului moralist din secolul al XVIII-lea, cu oarecare elemente din literatura absurdului. Napoleon nu mai este aici tiranul paranoic, e conducătorul de popoare care recomandă în arta puterii o pedagogie a severității preventive. El se teme de conspirații și zelosul, intrigantul Fouché îi hrănește suspiciunea cu nume ilustre : Mme de Staël, Talleyrand, Josefine, generalii Lannes, Bernadotte, Masséna, Ney, Grouchy — eroii marilor bătălii. Minios, împăratul ordonă împușcarea lor, apoi uită și a doua zi, bine dispus, cheamă generalii pe care Fouché îi executase. Din nou minios ține ministrului său acest discurs educativ împănat cu absurdități grandioase : „Idiotule, nu pricepi o iotă din alfabetul artei politice, deși ți-am făcut cadou operele lui Machiavel legate în peau de chagrin. Ești ministrul poliției cel mai catastrofal Duh divin al lui Alexandru cel Mare ! Cum voi mai da bălălia de la Austerlitz fără Masséna ?

Ce vor fi Eylan fără Ney, Fridland fără Lannes sau Waterloo fără dobitocul de Grouchy, care urma a se rătăci cu trupele mele ? Cum va putea Bernadotte întemeia dinastia regală a Suediei ? Și eu cum voi face marea renunțare, divorțînd de Josefina ca să iau pe Maria-Luisa ? Află de la mine, nefericit Fouché, mînia unui împărat, ajutată de violențe, e un mijloc teatral de a inspira teamă și respect. Furia fără pedepse exemplare din cînd în cînd este ineficace, o lamentabilă bufonerie ; cruzimea sistematică e un semn de demență. Vreau să fiu August, nu Caligula. Prin urmare, lamentabil Fouché, ordinele se execută (...) însă cu întîrziere sau cu gloanțe oarbe, spre a da prilej împăratului să repare la vreme excesele furiei...".

Lecția nu are urmări sau are una dar în sens contrar : condamnat la moarte, Fouché recomandă grenadirilor sfatul împăratului de a executa ordinele cu întîrziere dar aceștia, necunoscînd subtilitățile pedagogiei, se grăbesc să-l împuște. Soldații fac glume proaste, luate din repertoriul mahalalei bucureștene (limbaj voluntar anacronic și absurd) : „aveai creierul pus pe moațe", „parcă-ți trece meridianul pe sub pat", „zit, lady, nu face git", „hai să te fac o grădiniță pe piept", „să te șterg din cartea de imobil" etc.

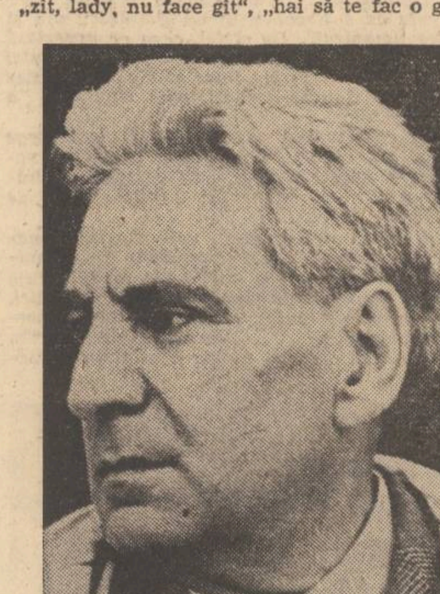

Napoleon însuși are un suspect dar premonitor și vorbește în stilul personajelor din teatrul ionescian, cerînd, de exemplu, lui Fouché ca după execuție să-i aducă rapoartele secrete. Surparea dinăuntru a „eroicului" are nevoie, așadar, într-o parodie și de un scenariu absurd.

G. Călinescu îl folosește cu intermitență și nu totdeauna cu abilitate, punînd cu ostentație la un loc grandiosul cu burlescul.

Plăcerea pe care o avem citind aceste parafraze este pur intelectuală. Replicile au ironie, tonul se forțează să fie solemn în situațiile în care ar trebui să fie foarte profan, personajele spun cu ingenuitate lucruri nefirești. În **Tragedia regelui Otakar...** un conflict shakespearian este tratat în maniera comediei italienești vechi. Regele Otakar iubește pe Ludmila, fata prințului Litomerițe, dușman de mai multe generații. Dalibor, fratele Ludmilei, scapă din captivitate și vrea să omoare pe Otakar, dar crima nu se înfăptuiește, cei doi se împacă, piesa totuși nu se sfîrșește pentru că, Tecla, o soră urîtă și bătrîioară, vrea să împiedice căsătoria și recurge în acest sens la serviciile unei vrăjitoare, Celestina.

Otrava, din fericire, este o licoare inofensivă, vrăjitoarea voind să dea, astfel, o lecție de conduită (toate piesele lui G. Călinescu au o morală pozitivă !) și să vindece pe regi și prinți de intrigă și ură. Piesa este pentru păpuși și este întreruptă din loc în loc de cîntece și dansuri. Nici teatrul religios nu este uitat. O parodie a sacrului aflăm în **Irod împărat** și **Brezaia,** unde ucigașul biblic se bocește în ritmul unui cîntec de lume, iar craii se bat ca niște cotoi pentru o **pruncă.** La sfîrșit morții se scoală, cîntă și dănțuiesc. În **Brezaia** intervine și comicul medieval. Irod, care a avut nechibzuința să omoare toți pruncii, domnește peste o țară de babe și moșnegi. Căutîndu-și o nevastă, i se aduce o **brezaie** care zice doar **bee,** apoi o călugăriță urîtă și sterilă care propovăduiește moartea. Demoralizat, Irod acceptă **brezaia** și iartă pe sfetnicii neinspirați (Vrabie și Chițimia) numai pentru a avea cu cine să se certe. Feeria, în genul lui Victor Eftimiu, este parodiată în **Basmul cu minciunile, Fluturele** și **Crăiasa fără cusur,** piese ușoare, de un oarecare haz provenit din persiflarea miraculosului folcloric. Situațiile din basmele populare sînt întoarse pe dos, ce este tragic devine comic și invers, totul într-o confuzie voită de planuri și într-un limbaj care nu disprețuiește gluma deochiată. Intriga se complică în felul vodevilului, împărații fac fapte nedemne pentru poziția lor, voinicii se lasă prea ușor păcăliți, ca **Pruncul** împăratului Vrabie de pildă **(Crăiasa fără cusur),** care, căutînd o mireasă ireproșabilă, acceptă după un șir de refuzuri un bărbat voinic îmbrăcat femeiește. Substituirea nu sugerează o perversiune, ci doar proverbiala orbire a îndrăgostitului, exprimată, de altfel clar de **morala** piesei „Curat ca-n parimie / E frumos ce-mi place mie".

Un ton mai serios și o tratare mai solemnă a miturilor aflăm în **Soarele și luna.** Pentru a evita incestul, Vîjlaba îl transformă pe Elin și Iana în aștri, meniți să nu vadă, ca soarele și luna, niciodată. Valoarea acestor parodii este modestă, G. Călinescu le-a scris pentru a-și amuza amicii, și citite azi, detașate de circumstanțe, lasă impresia unor inteligente bufonerii.

Eugen Simion

Profilul romancierului

Urmare din pag. a 4-a

lații de acceptare în vederea obținerii unui scop comun (indiferent de natura acestuia). De aici poate și contradicția formală a oricărui sentiment cuprins între eternitatea ce i-o conferă un principiu și perisabilitatea lui reală, între legitatea după care se conduce și hazardul care-l determină. „Enigma Otiliei" poate fi în egală măsură și romanul inițierii lui Felix în existență după cum „Cartea nunții" reprezenta inițierea în dragostea lui Jim. Paul Georgescu avansa această idee a posibilității construcției romanului din unghiul tînărului student. Privirii neutrale a naratorului ce se omite și doar selectează, ordonînd evenimente din primul roman, îi corespunde în „Enigma Otiliei" identificarea parțială a naratorului dacă nu cu personajul măcar cu unghiul său de vedere. E interesant de observat că nimic din ce se întîmplă dincolo de lumea pe care Felix o recepteează direct prin participare, nu-și mai află obiectivare. Evenimentele sînt reconsiderate prin prisma unor personaje, astfel încît cititorul nu are superioritatea ubicuității față de personaj. Raționamentele sale sînt deductive și ordonate unor principii. Enigma Otiliei existentă în mintea personajului se transferă prin structura materialului epic și lectorului.

Din această perspectivă „Cartea nunții" constituie un eșafodaj de principii ce vor fi urmărite în real abia în „Enigma Otiliei". Impregnate și guvernate de semnificații evenimentele se revelă prin raportare. Cuplul Stănică-Olimpia este, evident, o caricare a preocupărilor sub toate aspectele. De aici și mutațiile ce au loc în structurarea lor. Bobby Policrat, profesorul Silivestru, mătușile. Jim-Vera grupează în jurul lor evenimente dar care nu se înscriu într-un șir mai larg. Povestea unui personaj nu condiționează existența altuia. Ele fac corp comun numai prin subsumarea la Idee. Autonomiei quasi-totale a personajelor îi corespunde o obiectivare specială. Or, în „Enigma Otiliei", ceea ce șochează în primul rînd este deplina și tiranica interdependență a personajelor ce structural înseamnă subsumarea lor la același unghi de percepție al fenomenelor. Esența impune obiectivare și detașare, existența este supusă principiului dar formele de aderență (manifestare) sînt multiple, subiectivizarea este firească. Felix, de exemplu, nu știe nimic altceva despre unchiul său în afara celor aflate în casa Giurgiuveanu. Descoperirea cîtorva adevăruri este datorată personajelor cu care intră în relații. Obiectivarea este mai degrabă obiectualitate în roman. Poate cea mai clară disociere între esență și existență o reprezintă Otilia. Sfidînd un principiu ea înseamnă perpetua aspirație către libertate, ca opunere a timpului biologic. Ea se supune existenței, flexibilităților ei, dialecticii. În planul ficțional, personajul devine cuantumul cel mai mare al relativității acțiunilor ei, ele fiind cuprinse de perspective diferite datorită prezenței sale în cele două triunghiuri (Felix-Otilia-Pascalopol, al iubirii ; clanul Tulea-moș Costache-Otilia, al moștenirii). Caracterul de excepție al personajului este dat de puterea cu care-și asumă existența.

Putem spune așadar că romanul lui G. Călinescu este o problematizare în manieră clasică a unor cazuri specifice realismului. Cheia romanului (descifrarea cît mai apropiată a spiritului său) se află în „Cartea nunții" ce înseamnă astfel nu numai prefigurare de teme ci și îndreptar în universul plin de surprize al romanului călinescian.

retrospective

„Interferența universalelor"

Un important aspect propriu artei critice călinesciene asupra căruia s-a insistat prea puțin sau chiar deloc este următorul : prezența debordantă, copleșitoare a erudiției conjugată, însă, în chip miraculos, cu absoluta absență a senzației de spirit livresc, a acelui spirit livresc cultivat de alții cu premeditare, adică în scopul de a conferi textului, cu orice preț, un aer savant. Ceea ce s-ar putea numi fenomenul de proliferare (adesea, subtil disimulat) a „complexului de cultură" în critică, paradoxal, la G. Călinescu nu-și află teren de manifestare. Cei care l-au suspectat, pe această linie, de snobism au făcut-o fie din rea voință, fie din incompetență, fie, în sfîrșit, din cauza tragicomicului „complex de cultură" pe care ei înșiși l-au trăit. În realitate, lectura paginii celei mai ințesate de erudiție, la G. Călinescu, este pasionantă tocmai prin spiritul ei viu, prin naturalețea ei extraordinară. A considera o asemenea stare de lucruri ieșită din comun emanația inanalizabilului talent nativ, de scriitor-critic, al lui G. Călinescu, ni se pare un fapt cu totul irelevant. Se eludează, astăzi, cu mare ușurință realitatea că în nici unul dintre domeniile literare în care s-a manifestat, scriitorul nu a mizat, din principiu se pare, pe virtuțile incomparabilului său talent, înțeles și, ca atare, exploatat artisticește în starea lui nativă. Curiozitatea e de a vedea că la G. Călinescu condiția ingenuă a percepției artistice și critice — condiție pe care el însuși a invocat-o în dese rînduri, considerînd-o fundamentală — nu are nimic a face cu ideea „despovărării" de balastul erudiției pe care unii îl consideră, în atari împrejurări, sursa îngreunării căilor de acces în miezul operei literare. Dimpotrivă, autorul Vieții lui Eminescu *și al* Enigmei Otiliei, *ca artist total, are convingerea, trăită efectiv, că numai accesul la ipostaza, cum el însuși zice,* numenală *a existenței, fie aceasta privită și numai în context artistic, este capabil a ne oferi privilegiul autenticei ingenuități creatoare și interpretative.*

Pe de altă parte, la un examen atent, nu rezistă nici opinia că masivul spirit erudit inculcat operei critice călinesciene evită capcanele livrescului fastidios, trenant sau chiar parazitar, întrucît, pînă la urmă, totul se rezumă la o chestiune de stil, sieși suficientă. Și de data aceasta ne întîmpină o situație, la prima vedere greu de înțeles ; G. Călinescu nu are sau refuză să aibă conștiința autonomiei stilistice a limbajului. În această privință, el este un „antistilist" învederat. Dacă scrisul său beneficiază totuși de un stil atît de inconfundabil, aceasta nu se datorează nicidecum unei intenționalități anume, ci, pur și simplu, avem de-a face cu un fenomen subiacent. Clasicitatea modernă a viziunii estetice călinesciene este de identificat și într-o asemenea direcție. Astfel, nu e întîmplător că, de exemplu, criticii lui G. Ibrăileanu, Călinescu îi recunoaște o mare finețe („finețea e calitatea dominantă a criticului"), în ciuda faptului că „impresia primă e a unei oarecari vulgarități în expresie". La fel, tot atît de simptomatică apare constatarea că, în prima etapă a activității sale, E. Lovinescu este amendat, întrucît acuma profesează „un fals impresionism, de divagație literară în jurul autorilor, în fraze sau prea sacadate, sau prea simetrice și lungi". Toate acestea, în contrast cu etapa de maturitate a criticului de la „Zburătorul" : „Fraza e acum normal prozaică, curățată de falsa poezie, și totuși e mai artistică, fiindcă sugerează o coloare prin substanță".

Delimitînd problema la sfera activității sale exegetice, trebuie să precizăm că prezența abundentului filon de erudiție în opera critică a lui G. Călinescu are rațiuni mult mai profunde. Fiind vorba, fără a o fi declarat el însuși vreodată, de un comparativist prin vocație (și încă unul dintre cei mai mari în cîmpul criticii moderne universale !), la G. Călinescu irepresibilul apetit pentru erudiție face parte integrantă, particularizînd-o, din însuși conținutul filosofic al gîndirii sale estetice. Concepția sa organicistă asupra frumosului, de obîrșie clasică dar filtrată prin autonomismul relativ al lui Croce, în planul interpretării critice, se sprijină neabătut pe un complex sistem de puncte referențiale intrinsec propriu fenomenului literar-artistic scrutat la scara istoriei. Nu numai metodologic — adică din unghiul „tehnicii criticei literare" —, ci și ca mod de a gîndi estetic, de aici izvorăște convingerea lui G. Călinescu potrivit căreia critica și istoria literară reprezintă, în fapt, două fețe ale unei unice discipline. Preceptul crocean, prin critica istorică la critica estetică, *la el, se sublimează într-un punct de vedere indivizibil. În limitele ei cele mai largi, problema este astfel definită de critic : „Activitatea critică este, firește, și impresie, dar nu arbitrarietate. Atît afirmi cît explici". Din perspectivă practică, poate că cea mai fascinantă operație la care se poate angaja o eventuală critică a criticii lui G. Călinescu este aceea de a observa tocmai dinamica argumentării afirmațiilor. Aici apare terenul de manifestare a derutantului spirit erudit de care este străbătută critica sa. Dar înainte de a se trece la o asemenea investigație, se cere făcută încă o precizare de principiu :* istoricitatea *implicită a demersului analitic călinescian este mai presus de orice îndoială și acest atribut se relevă cu predilecție în* universalitatea *amintitului sistem de puncte referențiale între ai cărui parametri se plasează judecata critică. Prin alte cuvinte, avem în vedere îndreptățirea obiectivă a ceea ce altădată numeam* raportarea la model *în cadrul analizei critice întreprinse de G. Călinescu. Fundamentarea teoretică a problemei o întreprinde criticul însuși, dacă reținem, de pildă, fie și numai cîteva formulări din eseul* Istoria ca știință inefabilă și sinteză epică *: „E o adevărată paradoxie a susține că pot exista raporturi de la cauză la efect între două fenomene particulare, fără mijlocirea unui universal". „Singulară — postulează, de asemeni, criticul în același eseu — este așadar numai interferența universalelor".*

La G. Călinescu, supunerea la obiect a erudiției se produce deci odată cu fericita metamorfozare a acesteia în „universale" ce gravitează — armonios dar și spectaculos, cosmicizîndu-se, parcă — în jurul operei supuse analizei spre a-i releva, astfel, „singularitatea".

Nicolae Ciobanu

profil

Paul Emanuel

Născut la 14 februarie 1940, la București
Bibliografie : Existența și cuvintele, 1971.

O poezie „luminoasă", a desprinderii obiectelor de substanța lor grea materială pentru a-și revela prin irizări nestatornice sufletul profund, unind extazul cu melancolia, scrie Paul Emanuel, poet tînăr, foarte cultivat, autor și al unor interesante eseuri publicate în ultimii ani în revista „Luceafărul". Versurile sale, de o tonalitate ce amintește nu o singură dată poezia lui Blaga, au un caracter confesiv și totodată impersonal prin substituirea oricărui elan individualist cu voluptatea comuniunii : „să toropești ca un lămîi palid / sau ca o tufă de mentă pe terase mistuite-n amurg / să asculți sîngele pămîntului în adînc / odată cu respirația aburită a mării / a urmări norii scămoșați la orizont / formele schimbătoare în oglinda apei / care cîteodată se destramă altădată se împletesc / halucinînd bizare figuri de zei și zeițe / a observa minusculele insecte verzi / printre bolovani și nisipuri galbene și fine / plaur marin depus în stînci pleșuve / în timp ce se ridică oarbă ceața / și mergînd în somn către ziua de miine / să simți mirindu-te melancolic / că sufletul este o scoică cu rezonanțe profunde / pe subt ale cărui bolți mai stăruie încă / necunoscutul palpitînd în valuri și unde." Conturul obiectelor se estompează, pereții încăperilor devin transparenți, marea se preface într-o întindere de clopote de sticlă, aceste „destrămări" avînd însă un sens ascendent, fiindcă e vorba de o invocare a principiului suprem al luminii („eu am fost hărăzit / asprei toridei lumini"), cîntat de altfel într-un remarcabil prin hieratism poem : „după o lungă ploaie / în verdele arborilor / urcă seve amețitoare / un ceas mult prea / amar izbucnește / natura în miezul vîrstei / se joacă cu aur / și roșu aprins de Tyr : / copilăria ei nu s-a pierdut / un arc amăgitor / ori un duh / peste apele cerului / asemeni scitului tînăr / care-și spunea / nemuritorul / în curcubeu / își au rădăcina / toate lucrurile." Miracolul volatilizării și al nebulozității capătă alteori un accent melancolic, îndeosebi prin raportare la elementul sufletesc, întrucît sînt astfel puse în libertate „amintiri de umbre și regrete" pînă atunci neștiute : „pătrunde-ncet în mine lumea la amurg / încît îmi pare o Romă închisă-n suflet / ce, totuși, mai tresare supt năvăliri barbare / ademenind soldații cu jocuri din țări orientale / la zaruri prin taverne-uciși apoi de slugi / căci mă-ntorc în astă seară / plin de amintiri de umbre și regrete : / nu doar din lume sînt ci și cer / și mai îndepărtat din neamul celui tăinuit / ce-ți înnoiește fiecare floare / în timp cînd neguri mari pe urme cresc / și-mi acopăr fața prea bătrînă." Limita de jos a poetului o găsim într-un oarecare gust pentru simplele abstracțiuni fără suflu liric : „am venit la tine să-mi redai punctul fix / distilat printr-o enigmatică alchimie / de milenii și civilizații scufundate demult / ca să pot citi între ruine rostul dintotdeauna.", la care totuși pare să fi renunțat în poeziile tipărite în reviste și încă nestrînse într-un volum.

Mircea Iorgulescu

Optimistul

Urmare din pag. 1

însele determinînd o admirație, nu a mai căutat nici o satisfacție pe acest făgaș. În același om, însă, ființa una din cele mai mari și nobile ambiții românești, precum și o colosală (cuvînt predilect) putere de muncă. Atunci a încercat a împlini o **Operă** și a-și **construi un destin spiritual.**

Nu există personalitate din istoria culturii românești care să se fi interogat — la modul dezinvolt, direct și public — în așa măsură pe sine însuși cum a făcut-o el. Cele mai intime aventuri ale spiritului său efervescent erau dezvăluite a doua zi cetății cu o inocență dezarmantă. O extracție de citate din cronicile mizantropului și optimistului — pe care am făcut-o, obiectul lor a fost tocmai subiectul tezei noastre de licență — întregește o biografie unică în felul ei, pe care ai fi tentat să o iei drept operă de ficțiune și nu mărturisire netedă, tăioasă, concretă, cum și este sută la sută. Astfel am putea spune că spiritul lui G. Călinescu devine exemplar prin libertatea totală pe care a ajuns să și-o acorde. Călinescu trăia toate „măștile", propria lui mască nu era decît una dintre multe altele. Lucrul acesta i-a făcut pe unii să vorbească fals de „actorul" Călinescu sau de „teatralitatea" lui, cînd nu era vorba, în toate cazurile, decît de sinceritatea întruchipată, descătușată.

★

Pînă în ultimii ani ai vieții, G. Călinescu s-a ferit să se fotografieze, în orice caz nu a îngăduit să circule, pe cît posibil, decît o singură fotografie de-a lui. Înainte de a-l vedea la față, mi l-am reprezentat după această poză, încercînd să experimentez propriul lui procedeu.

Fundalul fotografiei e constituit din rafturi în care cărțile se înghesuie multe, masive, aparent fără ordine. Omul e surprins cu trunchiul din profil. Capul întors, grumazul încordat, privirea îndreptată oarecîtva în sus. Ochii ageri, aidoma celor de uliu. Părul, adevărată coamă rebelă, cu tendință de învîlvoiere de flacără. Bărbatul e îmbrăcat într-o bluză de lucru, de fapt o salopetă. În tot, înfățișare de om muncitor. Ceva de oțelar în chipul lui, trăsături dintr-o bucată, un ins care stîrnește și se împotrivește focului, știind să-l dozeze după voie, precum știe totodată, firesc, concentrația amestecurilor care concură la obținerea unui oțel de calitate din care se pot lamina strune de vioară. Cărțile din jur au închise în ele și emană temperaturi mari, magmele dintr-însele fierb învolburîndu-se, dar omul nu se sfiește, ispitele lor — căci unele sînt ispititoare ! — n-au înduplecat îndărătnicia lui, nu i-au stîrnit nici măcar un zîmbet, cu toate că acesta se prevede, diabolic.

Și atunci am exclamat : Cred în musculatura brațului și antebrațului acestui bărbat, în volumul mare, încăpător al toracelui său — entuziasmul cere respirație amplă, optimismul — cuprinderea universului în toate mișcările lui. Rațiunea dobîndește și cuprinde încet, încet trupul, nelimitîndu-l în puteri. Pînă acum nu s-a văzut ca un tunel prin creierul munților să fie sfredelit de cîrtițe și nici vreo piramidă ridicată de mamuți.

În vara anului 1963, G. Călinescu a dat ultimele examene cu studenții. Anul următor, boala necruțătoare abia dacă i-a îngăduit să țină cîteva prelegeri.

Examenele se țineau în amfiteatru, cu asistență. Erau, cuvintele aici își au întreaga lor valoare, încoronarea prelegerilor. N-a căzut pe nimeni. A dat nota zece pentru răspunsuri de un singur cuvînt (Ce importanță a avut opaițul pentru pictură ? — Clarobscurul, a răspuns studentul. — Zece ! a exclamat profesorul).

Cînd s-a prezentat grupa mea la examinare, profesorul a venit cu un album de reproduceri din pictura Renașterii italiene. Cred că nici unul dintre noi nu am înțeles dintr-un început rostul acelui album, cînd obiectul examenului era poezia lui Eminescu. Profesorul ne-a vorbit însă despre album, unde, cînd și de cine a fost editat, care-i cuprinsul lui. Abia atunci cînd mi-a venit rîndul să răspund, mai bine zis după aceea, am priceput rostul albumului. Profesorul l-a deschis la o pagină și mi-a arătat o reproducere. Era o scenă de gen care se săvîrșea în fața unei clădiri monumentale. După ce mi-a dat albumul în mînă, ca să observ și detaliile, m-a întrebat : Avem în pictura aceasta peisaj ?

Nu era nici un deal, nici o pădure, nici măcar cerul nu se zărea. Am răspuns : Da. — Care-i ? a întrebat dînsul. — Nu e vorba de un peisaj natural, în sensul în care uzăm această noțiune, avem însă aici un fundal, un cadru care-i cel arhitectural. — Așa e ! Iată că pentru pictură, arhitectura, alt gen de artă, poate să țină loc de cadru, de „peisaj". Mozaicurile de pe pereții edificiilor nu-s decît pictură adaptată la arhitectură. Dar abia acum începe întrebarea... La Eminescu avem peisaj arhitectural ? — Da, am răspuns, de pildă în **Înger și demon.** „Conflictul poetic" se desfășoară într-un dom, printre coloane. — Poți să spui în ce stil arhitectonic e zidit „domul" ? — Nu, m-am intimidat de întrebare. Nu pot ! Dar bănui măcar cum, după ce ? Am dat negativ din cap. — După cam cade lumina pe ferestre și după cum se disperseasă umbrele colonadelor. Ce zici !

G. Călinescu stăpînea, asemenea unui vraci, tainele artelor și cunoștea legăturile secrete dintre ele. La examene, mai mult poate ca oriunde, își dezvăluia știința aceasta. Cînd studentul citea o poezie, profesorul își agita mîna ca un dirijor : Cîntă ! Cîntă ! îndemna dînsul, iar apoi, nesatisfăcut de lectură, lua cartea din mîna studentului și declama dînsul, în felul lui, clamoros și inimitabil, poezia.

★

L-am văzut întîia oară pe G. Călinescu la sărbătorirea lui Mihail Sadoveanu de la Academie. „Portretul" meu se verifica, cu toate că i se mai adăuga o notă. Călinescu a obținut atunci un triumf. Trist ar fi ca acele ore memorabile să nu fi fost filmate... L-am văzut citindu-și, după puțin timp vorbindu-și omagiul — foile îi căzuseră la picioare, — demonstrînd cu verbul, cu mimica feței, cu privirea, cu brațele amîndouă genialitatea sadoveniană — „O, tu Mihail Sadoveanu, Ceahlău al slovei românești !" — și după două ceasuri avea fruntea și pieptul scăldate în sudoare, ca un cosaș.

SPIRALE

Poezia lui G. Călinescu

Urmare din pag. 1

minusculă / Cu miriade face vers / Și cîntă-n univers / Molifții, trunchii de stejar / Cu tunete de orgi răsar / Și sub al cerurilor naos / E-o muzică de haos / Țipînd din ce în ce mai tare / De la distanțe seculare / Spre boltă-ncep să se transfere / Noi armonii de sfere / Întru vecie ocoliți / De credincioșii sateliți / Ce sparg eterul dens cu șuier / și clarități de fluier / Sonorii aștri dau un ton / În uriașul ariston / A cărui roată are acte / De grele cataracte / La coborîș și la urcuș / Planetele au un urcuș / Saturn răspunde peste ele / Din ale lui inele / E tare-a lor mașinărie / Rezistă orice schelărie / Putem clădi alte cetăți / Și-ara pustietăți / Se stinge-ncet la afelie / Această fină vitejie / Cînd se destramă negrul cort / Cîntînd, eu dau raport". Viziunea e heliadescă, ritmul de menuet, în stilul cîntecelor de ev mediu ; viziunea, profund contemporană, poetul socotindu-se angajat al cetății pe care o ajută, iscînd sonuri supraterestre care hrănește spiritualitatea constructorului. Această poezie care pare ocazională, ținînd de evenimente curente este însă clădită pe elemente gigantice, cosmice, tocmai pentru a da o haină solemnă poemului și a nu părea învăluit într-un veșmînt subțire de lucru, vreau să zic că stilul nu este o salopetă de dimineață ci hlamida în care poetul se îmbracă atunci cînd purcede la nașterea versului. Într-un univers neliniștit în care se construiește cu frenezie, Călinescu se simte dator să înalțe imnuri orfice : **„Mărețe fără seamăn sînt fluviile și marea / Cîmpiile și cerul / Dar mai ales slăvite-s metalele și sarea / Cărbunele și fierul / Spre-ascunzătoarea lor mă voi urca pe brînci / Cu mîna și piciorul / Și cînd cu chica lungă mă vor zări pe stînci / Vulturii-și vor lua zborul / Ca un Nemrod străvechi ieșit la vînătoare / Din piept voi scoate-un cînt / Desfășurînd veștmîntul mă voi scălda în soare / Izbindu-mă de vînt / Stropit de licurici, pe mușchi dormi-voi dus / Ca într-o caldă zeghe / Cascadele-mi vor sta, zvîrlindu-se de sus / Cu bufnița de veghe / Împodobit de fluturi în plete dimineața / Părînd o floare nouă / Pe iarbă în genunchi mă voi lăsa și fața / Spăla-mi-o voi cu rouă".** O agresivitate mitică domină poemul, subiectul liric fiind mai degrabă un Silen uitînd de vînătoarea erotică și trecut în ispășiri agreste. Senzația aceasta e și mai bine punctată de poemul „Omul" : **„Iscusită, înaltă făptură / E omul ce-n laț prinde vîntul / Și care pe soare sau bură / Cu plugul ară pămîntul / Din toate el stoarce puterea / Din zmaragd și aramă / Minunată e mierea / Bun mustul de la cramă / Cristal scump e ghiața / Albă și rece zăpada / Flacăra-i caldă ca viață / Parfumată livada / Frumos cîntă din stîncă / Izvoarele cînd cad / În valea adîncă / Cu bușteni de brad / Călcat-am roua fineții / Cu piciorul gol / În trifoiul dimineții / M-am întins ca pe-un țol / Cu capul pe-a mielului lînă / Am dormit ca pe-o indiană stofă / Însetat la fîntînă / Am băut apă din cofă" !** etc. Cascadele sunt hugoliene sau whitmaniene, luați-le cum vreți, decorul rămîne antic pentru că asta i se pare poetului mai plin de rigoare. În **„Lauda materiei",** influența celor doi e și mai pregnantă : **„Tot Universul nu este / Decît joc de mari curcubee / În scripetul lumii celeste / Eu sînt așezat pe-o scînteie / Ce este-n planetele-șapte / Se-ascunde-n elemente / Bolta e stropită cu lapte / În lapte-s de stele fragmente / Cerescu / așezămînt / Are un infim consonant / Diamante găsești în pămînt / Pămîntu-i pe cer diamant / Lăudată fie cascada / Lăudată fie marea / Minunată este zăpada / Strălucitoare e sarea / Vulcanii falnic detună / Cîntă safirele clare / În aer frunzele sună / Grindina vine călare / Elefanți trec cu trompa groasă / Armăsarii pe cîmpuri zburdă / Tresaltă-n țărînă, voioasă // Cîrtița oarbă și surdă / De cimitir nu se teme / Fluturul ce-n aer scrie / Din morți răsar crizanteme / Greierii cîntă-n sicrie / Căldura se-mpacă cu gerul / Zvîcnind materie crește / De păsări se-nnecă cerul / Balta se umflă de pește / Pădurile se-nmulțesc robuste / Pășunile exală efluvii / Lăudați întinsele puste / Lăudați mărețele fluvii".** De fapt programatismul panteist, inițial era mărturisit din primul poem al **„Laudei lucrurilor"** în celebrul poem **„Eram bărbatul care" : „Eram bărbatul care-n singurătăți petrece / Ca vulturul pleșuv pitit în stînca rece / Nesuferind cîmpia fugeam de cei de jos / Băteam din aripi iute spre muntele sticlos / Și peste creste ninse făcînd ocoluri rare / Granitul mohorît îl apucam în ghiare / Să scriu pe cer elipse eu mă credeam ales / Pe sus scoteam un țipăt de nimeni înțeles / Cînd coama-mi străluci la tîmple sideral / Mă coborîi în vale cu un Virgil pe cal / Cu lira într-o mînă, cu hățurile-n-tr-alta / Unde foșnește griul sau așchii scoate dalta / Strînsei în spume frîul, făcui la oameni semn / Cum să arunce coasa, cum să cioplească-n lemn / Cîntam. Dar prea departe de ei ședeam în șa / Din gura mea un murmur nedeslușit ieșea / Descălecai. Le-am zis : În obște mă prenumăr / Lăsați-mă bușteanul să-l țin și eu pe umăr / Din moară să scot sacii, albit tot de făină / Să trag cu voi din baltă de pește plasa plină / Veghea-voi turma noastră-n ocolul de nuiele / Cu plumb și cu mistrie urca-mă-voi pe schele / Frățește mi-au strîns mîna : — Tovarăș fii cu noi / Un fluier simplu taie-ți și fă-ne cinturi noi".** Dar acest elan pentru muncile obștești sunt mărturisite și în alte poeme. Iată **„Agricultură" : „Adeseori mi-am spus : / Pe nici o poartă a vieții nu-mi văd numele pus / De-aș fi avut putere / Desigur pe sub mare mergeam spre Centro Terrae / Și-n mai puțin de-o lună / Șoseam într-o cvadrigă pe somnolenta lună / Acum, descins din vis / În obște cu țăranii pornesc la cîmp deschis / Pe-a soarelui căldură / Ca Flaccus și Virgil m-ocup de-agricultură / Cu apa aurie / Fîntînile curg după o strictă geometrie / În gloria campestră / Fiind spre îndemn la munci, o veșnică orchestră / Punînd la jug tractorul / În loc de boi molatici, ar într-un ceas ogorul / Strigîndu-i hăis, cea / Ecoul îmi răspunde voios dintr-o vîlcea / Nainte de amiază / Verdeața încolțită începe să se vază / Și cînd lumina scade / Tulpinele se-apleacă de-atîtea flori și roade / Apoi din fluier pling / Și caprele bărboase în jurul meu se string / Cu nara udă vine / Împiedicată vaca de ugerele pline / Păstorii cu opinci / Aduc turma de oi în cîntec de tilinci / Atunci pe toți îi chem / Și le recit în prag din ultimul poem".**

Cum vom vedea, aceste poeme din care nu lipsește o doză de autoironie nu sunt numai niște simple **Pastorale,** pentru că înainte de orice, nimeni ca G. Călinescu nu s-a simțit mai responsabil de ceea ce scrie pentru obștea pe care voia s-o familiarizeze cu ideea că face ceea ce în cetatea antică îndeplinea aedul...

atelier literar
poșta redacției

SOLDAT M. ST. — CHITILA : Proiectul de carte e interesant și aduce semnele unei evoluții îmbucurătoare. V-am îndeplinit rugămintea, dar ar fi riscant să vă faceți prea mari speranțe (părerea noastră, în fața celor ce trebuie să decidă, e cu totul... imponderabilă !). N-am primit cartea de care pomeniți și, desigur, ne pare rău. Cînd ne mai scrieți, indicați și un pseudonim „poștal".

C. ROMAN : Ceva mai bine, în „Întoarcere", „Creste de munți", „Echinocțiu ucis", „Zei tineri". Dar lucrurile n-au părăsit cu totul zona tatonărilor șovăitoare.

P. VLAD : „Mesaj vital", „Verde mi-i iarba" și, în altă ordine de idei, „Eu nu de soartă" și „Să vezi cît de cumplit".

C. PRICOP : Lucrurile par să se orienteze către manierism și „rețetă". Se impune deschiderea largă a ferestrelor. Cele mai bune : „N-am fost", „Imagine", „Catedrală", „Idee".

IOAN AARA : Singurul lucru mai bun (decît tot ce ne-ați trimis pînă acum) e „Împricinata călătorie". Dătătoare de speranță.

SPINOZA : Nu s-ar putea spune că scrierea dv. nu e originală : „Mă numesc Spinoza" — declarați, cu toată modestia. „Poeziile mele cuprind în parțial, o viziune a unui spațiu. Acest climat liric nu este decît simbolismul unui suflet monoton, ce aparține unei influențe generale în totalitatea maladivelor. Introduc puțin suflet omenesc ce semnalez o stare de reverie, fără un tablou poetic, ci mai bolnav. Efectul e înaripat, transcendent, versuri care plutesc în valuri de vînt"

E foarte posibil să fie așa cum ziceți — dv. știți desigur mai bine. Versurile, însă, dragă domnule Spinoza, cu toată strădunița dv. nobilă de a introduce „puțin suflet omenesc" și celelalte, sînt descurajant de slabe (și uneori certate cu gramatica !).

ZEN : Mai bune, Alfa (I), Beta (2), 4, 7. De asemenea, 6, fără sporuri deosebite. În rest, rămîn actuale observațiile anterioare (referitoare mai ales la retorică, prozaism etc.).

Sabin Ștefănuță : Litografie

B. MARIAN : Poate e numai o impresie, dar ne amintim să fi citit sub semnătura dv. pagini mai bune, mai concludente, decît cele din ultima vreme. Cîteva, din cel mai recent plic, ne întrețin speranța într-o revenire decisivă („Lumina", „Ea a venit", „Peștele", „Șansă").

I. V. PERIAM : Mai slabe ca niciodată (e vorba de ultimele patru plicuri). Calea e greșită (am mai discutat despre asta) și rămîne un lucru cu totul ciudat modul în care ați regresat, vertiginos și implacabil.

D. BG. ANGHEL : Am predat manuscrisul dv., nu fără oarecare stinghereală, dat fiind cuprinsul său. Pentru mai multă operativitate (și pentru evitarea unor asemenea senzații „intermediare") ar trebui poate să luați o legătură mai directă (cu secția respectivă sau cu conducerea redacției). Vă dorim succes.

V. VEL. : Am primit mesajul de departe (și i-am dat răspuns aici, în numărul din 4 ianuarie). Din noile texte, ne-au plăcut mai mult : „Memorie", „Scrisoare către Dumnezeu", „De ziua mea", „Haik", „Deși pîinea".

C. DOCHIAN : Parcă ar fi un început de scădere a vibrației, De extindere a zonelor tulburi, în doi peri (cu improvizații mimetice, neinspirate) și poate, ceva rutină și stagnare. Mai bine, în „Altfel eram vînători", „Despre război", „Cîntec pentru satul meu", „Căutînd explicația" și, oarecum, „Așternerea patului" și Sens unic" (amîndouă cam neglijente, șovăitoare, insuficient cristalizate).

L. CISMAȘU : Nici polemica nu vă reușește mai bine, chiar dacă-i invocați — e drept, cam anapoda — pe Eminescu și Arghezi, care n-au nici o vină că dv. confundați în continuare sentimentul cu sentimentalismul, și anume cu **sentimentalismul dulceag**. Sperăm să descoperiți pînă la urmă deosebirea ! Sperăm de asemenea să aflați că alternativa la „șirul de termeni teribiliști" nu e neapărat (și singular, adică „ori-ori") sentimentalismul dulceag, ci poate fi, bunăoară și mai degrabă, sentimentul „adînc și adevărat", la care vă referiți (fără a-l exprima, din păcate, și în versurile dv.). Acestea de acum sînt și ele, spre regretul nostru, la nivelul cunoscut. Așa că observațiile anterioare rămîn în continuare întemeiate.

N-am fost

N-am fost niciodată
o pasăre
v-aș fi spus aerul cît de
blînd e
n-am fost niciodată
un copac
v-aș fi spus ce fericire e
să te sărute ploaia
am fost doar în iarba
măruntă
un greiere
(v-am spus odată ce mult
înseamnă un cîntec).

CRISTINEL PRICOP

Fericit acel care cunoaște

Fericit acel care cunoaște
somnul cîinelui în stogul de fîn
culcușit laolaltă cu greierii, cu
buburuzele ca într-un păr de țărancă
încărcat de toate miresmele cîmpului,
fericit cel căruia asemeni drumețului
răzorul înalt i-a fost pernă
și pînă sub bărbie trasă plapuma cerului
amețit de atîtea miresme încît
îți pare că dormi într-o floare.

ION DUMBRAVA

Ied răstignit

Soarbe din pahar elixirul
și închide ochii pînă ajungi
la fermă, în odaia
unde coborau noaptea îngerii
împrumutînd înfățișarea mea
caraghioasă de care îți mai aduci
aminte cu nostalgic surîs ;
adună lupi în jurul ei
și pune-i să urle pînă departe,
răvășind tăcerile stepei,
speriind dropiile și peștii ;
inventează un lac
și pun o manta lîngă el.

Cînd toate vor fi gata,
adu un pumnal de argint
și lovește-mi în piept
luna de atunci.

Vei fi din nou fericită
și stăpînă pe gînduri
ca un ied răstignit
în gardul de sîrmă-al grădinii.

ION ALEX. ANGHELUȘ

Lacrimi de bărbat

Cînd cuțitul bănuielii
pătrunde în iubire ca într-o inimă
nu mă privi dacă plîng bărbătește
învins de fiara singurătății
adevărul dezbracă privirea pînă la suflet
și frica lasă o lacrimă sărată
pe obraz.

ALEXANDRU HORIA

Sabin Ștefănuță : Litografie

Să rîdă iarba

Acea mănăstire aleasă
Familia,
Durată cu sfințenie
După legile firii schimbătoare
Mi se dărîmă peste suflet
În fiecare vîrstă

Plină de var și de sînge
Rece,
Mi-a vorbit Ana de la Argeș :
Viața trebuie să fie crudă mereu
În creștere.

E peste puterea iubirii ei
Bărbatul mîhnit
Mai bine durerea ascunsă în piatră.
Să lege zidul înălțîndu-se.

Plîngi femeie de-apururi
Să rîdă iarba !

DINA CARANFIL

Doină

Frate cît curs-au ca rîul
Lapte și miere de nu știi
Cu pumnul pe ivărul puștii
O floare mai bună ca grîul

Cum nu ne mai face Dumnezeu
Dați afară goi dintr-o poveste
Din împărăția merelor de aur
De-o lumină care nici nu este.

GABRIEL MARA

Ce sînt acești ochi ai mei?

O pasăre
nu este o pasăre.
Este punctul prin care
zboară păsările.

Copacul nu-i un simplu copac.
Este strunga prin care
vin și pleacă pădurile.

Dar acești ochi ai mei
din care păsările își privesc zborul
și copacii văd pădurile
trecînd prin nervurile frunzelor,
Ce sînt ?
Ce se destramă ?
Ce se ivește în orbitele lor ?

D. V. LUCA

Lumină

„Numai cei cu aripile arse
ar putea vorbi de lumină",
a spus poetul,
dar noi nu sîntem fluturi,
lumina e mai adîncă în noi
decît sîngele,
oasele noastre sînt săbii lungi
de lumină,
de aceea ruginesc atît de greu.
În gîndul nostru-i distilată
mai multă lumină decît
în toate stelele de pe cer,
poate că și cerul este
o gîndire risipită cîndva.
Și atunci cînd cuvintele
abia pîlpîie,
nu-s flăcări furate ?
Lumina din noi
își face cu trudă un drum
prin mîna întinsă.
Lumina e mai adîncă în noi
decît sîngele,
oasele noastre sînt săbii lungi
de lumină.

BORIS MARIAN

cartea de debut

„Mica poezie"

În contrast izbitor cu unele poezii bombastice, din care nu se disting adesea decît supărătoare zgomote, se scrie o poezie stinsă, murmurată într-o tonalitate sentimental-minoră, cultivînd nostalgia liniștii dintîi, a fericitei somnolențe paradisiace. Probabil acționează și aici, în „inefabilul" domeniu al poeziei, legea compensației : „viguroasă", prea sonoră într-o parte, poezia, ieșită dintr-o zonă prevăzută cu prea multe amplificatoare, cade obosită, secerată de anemie convalescentă ca după o prea lungă suferință. Își subțiază arterele prin care trece acum un sînge „alb" sau pur și simplu decolorat, sugerează stări de spirit de un calm adormitor complăcîndu-se într-o curioasă confuzie de genuri la baza căreia ar sta un fenomen de exacerbare a prea uitatei sensibilități delicate, suave. „Pămîntul cu sîngele de fecioară. Pur / Mă doare piatra la simpla privire / Vine pasărea și se așază / zidindu-se-acolo : divină zidire. // După ploaie aripile-i sînt străvezii / încît se **vede** lumina **răsunînd** în ele ; / încît se-**aude** și aerul dimineții / coborînd dintre stele. // După ploaie e răsuflare precum / pielița din urechea mielului, sau ca elixirul verde / vînăt de sub pleoapele morților tineri / la miezul nopții, cînd somnul îi pierde", scrie **Arthur Porumboiu (Domnule Copil**, Cartea Românească) într-o bucată intitulată „După ploaie", purificare favorabilă evocării „stării de mit" („O, de mult, de mult...") cînd „sîngele meu se bucura de existența stelelor", cînd „s-au iluminat apele și s-au deschis florile", și, în fine, cînd „s-au aprins focuri și voci grave, / voci din altă vechime-au cîntat / în jurul focurilor / și ierbile erau atît de suave : / prin tulpinile lor puteai privi cerul". Nostalgia stării paradisiace aduce o profuzie de lumină, „aer moale" și dire amețitoare de miresme — „suave spirale". Starea de mit înseamnă de fapt copilăria cu „viziunile" ei paradisiace (desigur, așa văzute, simțite, dorite într-o viziune refăcută, ca în orice contrafacere de ordin metaforic !). Moliciunea, unduirea lină, absența „catastrofei" în ordinea sentimentală și morală constituie liniile acestui univers cam moleșit. Atîta suavitate căutată (uneori în versuri frumos articulate) îneacă răsuflarea iar supralicitarea „grațiosului", ca estetică **a** decorativului minor, duce la efecte contrare, „dizgrațioase" ca în această **Stare**, similară unui leșin provocat de blocarea oricărei mișcări mai vii, prin stingerea oricărei zvîcniri autentice : „ce lacom m-au sorbit ventuzele luminii ! Pe pietre albe trupul meu / venea să-și vindece-nserarea, / Pe pietre albe-ncet căzînd. / Liniile moi ale luminii / m-au prins în dansul pur / și mi-au înfipt adînc în suflet spinii lor calmi ; eram aproape zeu / mușcat încet și vinovat de raze — / eram înăbușit de albastrul calm / și vinovatul ochi se-nnămolea prin raze. / Pe pietre albe, ispășit de vină, / m-aș fi lăsat într-una rupt / de gurile-nsetate de lumină". Stilizarea „stării" este excesivă, orice mișcare oprită, imaginea pîndită cu multă grijă și grație în oglindă („Pe pietre albe trupul meu..." etc.) capătă ceva dintr-o extincție mortuar-putridă. Aceeași blocare din pricina grațiosului căutat cu orice preț, a stilizării pînă la epurarea tocmai a ceea ce se caută mai mult (sensibilitatea suavă și delicată dar vie !), în aceste versuri : „Ce alb lovira ochii mei ! Imens / Surîsul se-ndoia și din privire / curgea lumina proaspătă, subțire / prin aerul ca mierea, dens. / Durerea — neștirbită și palidă madonă / ținea suflarea-n brațe...". Lipsa de aer a unei poezii care afectează ca „obsesie" centrală regăsirea purității (titlul volumului, altfel imposibil, denumește motivul) este cel puțin suspectă. În orice caz atîta suav, fraged, pur, anotimpuri aurite (dar și „zile aurite", „aurite-acele clipe" pînă și „Aurite și înalte cărările somnului", „aurită sămînță" etc.), văi stelare („Valea mai pură") tărîm fără riduri și „fără de brume", „albe-ncileiri", dire de miresme („dureroase") franciscanism, probabil nepremeditat, („și doar blînde furnici și păsări albe / culegeau din palmele noastre, semințe, / și aburite surîsuri"), somn dulce, nopți iluminate etc. reprezintă un abuz „poetic" cu efecte apoetice, semnele unei anemii compuse pe cale artificială.

Nu altfel stau lucrurile într-un alt volum de poezii, „**În iarnă cu fluturi albaștri**" (!) de **Ion Vergu Dumitrescu**. Situația e oarecum diferită numai în sensul că aici pastelul stelar de dincolo este „coborît" pe pămînt. Nostalgia idilismului paradisiac este aceeași cu, în plus, o pronunțată notă de paseism într-o ordine totuși mai mult geografică : „din timp în timp ies fumuri prelungi / din spinarea colinei, un gîndac, o lăcustă. / un cărăbuș, se topește iarba sub pasul trecătorului". Ochiul vede fumegînd „o așezare de oameni preistorici", cineva dă această informație : „aici au fost cruci de lemn albastru înfipte / în coastele colinei dar ele s-au dus în adînc" pentru ca, bazat pe aceasta, „ochiul trecătorului se-ntunecă puțin apoi se luminează / în zarea celeilalte văi". Dar și de „dincolo", din zarea imaginată a „celeilalte văi", mai ajunge dincoace cîte cineva : „de unde vine nu-și mai aduce aminte / acolo lăsase un cîine și-o broască, și-o pisică / dar toate lucrurile lui sînt peste tot răspîndite / iar acum bate vîntul — e noapte și-ar vrea să ne spună / că-ntoarcerea lui ar fi și pentru noi o altă poveste / stă mut în dreptul podului..." etc. În rest, aceeași „liniște de cenușă", aceleași patimi stinse, „purificate", topite, într-o atonie căutată, vag prețioasă.

În ciuda aparențelor poezia aceasta provine dintr-un deficit de vitalitate și oricît s-ar căuta izvoarele, rădăcinile, terestre sau stelare (în primul caz) anemia, rarefierea, monotonia sînt aceleași. Spațiul poeziei este cuprins de un calm greu de acceptat, lipsit de „evenimente", cu o foarte slabă circulație a curenților de aer, înăbușitor. Nu spun că nu sînt și versuri frumoase, la ambii autori, uneori dăm peste poezii și imagini inspirate : însă nu se poate „trăi" în atmsofera strivitor de calmă, lîncedă, suav-liniștită din acest univers poetic. Un vers, frumos, traduce exact situația : „O, de-ai veni pe colină / unde vînturile mor în pereții albaștri de iarbă" și nu este vorba atît de estetica unui „pastel" cît de o deviză morală, mai departe explicită, ca într-un poem intitulat „Și te-aștept în cochilia mea de sticlă" („Și te-aștept în cochililia mea de sticlă / de unde noaptea și ziua-mi fac rugăciunea..."), un fel de refugiu paradisiac unde se ajunge cu „aripi albe", pe „cai albi" („din lume tu să vii cum vine un / demon la iubita lui..." !) etc. Caractertistic sentimentalității minore este că aspirația spre un paradis mai mult sau mai puțin artificial nu cunoaște gustul nici unui infern. „Mica poezie" degajă de aceea o mare mulțumire de ea însăși în ciuda unor frămîntări de circumstanță. Și invers, desigur : poezia frămîntărilor de circumstanță nu are nici ea mai puțin nevoie de un cer mai înalt. În fond, ambele sînt aripi la fel de firave ale aceleiași „mici poezii" dintotdeauna. Într-o ierarhie normală locurile lor sînt asigurate la un preț egal de modest. Lipsei de aer din una îi corespunde simularea artificială a furtunii în cealaltă (cam în genul în care obțin regizorii de filme sugestia uraganului cu o bucată de tablă) și astfel legea compensației pare satisfăcută...

C. Stănescu

Retorica obiectelor

Urmare din pag. a 4-a

un loc întunecat / În care tu ți-ai înecat / Figurile ca un Narcis / În mine zilnic sinucis / Stînd lîngă apele-mi curate / Te ai pe tine-n față frate, / Îndată ce te-ndepărtează / Pe celălalt cum fuge vezi".

Fotoliile sînt elemente indispensabile de atmosferă. Lenevia și moliciunea lor alcătuiesc cadrul favorabil abandonării în peisajele imaginare ale visării. Cu aceeași funcție poetică apare și evocarea țesăturilor și stofelor rare ; rochia de moar descoperită în cufărul de un farmec vetust al mătăsii moarte devine prilej pentru dezlănțuiri baroce de imagini. Alteori, asemeni pietrelor-imagini, lucrurile încastrează în ele mari teme ale meditației, prestigioase motive lirice. Imaginea mirifică a cristalelor ilichide din borcanele cu dulcețuri din dulapul mătușii se încarcă de o semnificație universală ; simboluri ale unei fortuna labilis : „Cu degetele pipăi această miere-etruscă / Uscată ca o lavă cu zmalțuri de coral / Solidă fără vîrstă, cu miezul mineral / În care doarme-o veche / zaharisită muscă".

Prin obiecte G. Călinescu își satisface vocația sa pentru gestul retoric, teatralizat, într-un spectacol fascinant al cărui regizor și actor, în același timp, este el însuși.

revista străină

● **ROMANELE POLIȚISTE ALE AGATHEI CHRISTIE** au depășit în tiraj chiar opera lui Shakespeare. Acum, la 84 de ani, celebra scriitoare bate toate recordurile de rețetă ale cinematografului, cu filmul „Crima din Orient-Expres", după romanul publicat în 1934, scris în urma unei călătorii pe care a făcut-o la Bagdad cu acest tren. De o extraordinară și prolifică imaginație, Agatha Christie a scris pînă acum șaizeci și unu de romane polițiste, care au fost traduse în treizeci și una de limbi printre care și malaeza și swahili. Cu douăzeci și doi de ani în urmă, bătrîna regină Mary a Angliei a vrut să asculte la radio o piesă de-a Agathei Christie. Atunci a adaptat piesa inedită „Cei trei șoareci orbi" ; în urma unui succes neașteptat, a fost preluată de un teatru londonez sub titlul „Cursa de șoareci" și de atunci se joacă în continuare în toată lumea, cu săli pline. Cei doi detectivi, Hercule Poirot și miss Marples, eroii deveniți la rîndul lor celebri, sînt, pînă la urmă, omorîți de Agatha Christie în ultimele două romane inedite ale sale, care însă vor fi publicate numai după moartea autoarei lor. Ea dorește acest lucru, ca vechii faraoni care își duceau cu ei în mormînt pe cei care i-au slujit în viață cu supunere și devotament.

● **CEA MAI IMPORTANTĂ EXPOZIȚIE RETROSPECTIVĂ A OPEREI LUI MAX ERNST** organizată pînă în prezent, și-a deschis porțile la 13 februarie la New York. Expoziția cuprinde peste 300 de opere dintre cele mai reprezentative picturi, sculpturi, montaje, realizate timp de 60 de ani după o muncă rodnică. Născut la Brühl (R.F.G.) în apropiere de Köln, Max Ernst considerat astăzi, la vîrsta de 83 de ani, unul dintre cei mai remarcabili reprezentanți ai dadaismului și suprarealismului, locuiește în Midi (Franța), și este cetățean francez. Expoziția de la New York își va închide porțile la 20 aprilie, urmînd ca în luna mai să fie redeschisă la Paris.

● **SOCIETATEA „FREDERIC CHOPIN"**, organizatoare a concursurilor internaționale de pian (Frederic Chopin), care au loc la Varșovia din cinci în cinci ani, își pregătește cel de-al IX-lea Congres, care se va ține în luna octombrie anul acesta. Zeci de țări și artiști celebri sînt invitați să participe la lucrările juriului pentru a discuta regulamentul concursului, în competiție urmînd să intre o sută de pianiști tineri care vor aborda muzica lui Chopin.

● **LA PROPUNEREA COMITETULUI PREMIILOR REPUBLICII**, Consiliul de Miniștri al R.P. Albania a decernat o serie de premii și distincții unui număr de 45 de scriitori, oameni de știință, sculptori, profesori, compozitori și regizori de filme, — pentru opere științifice remarcabile, invenții și raționalizări, opere literare și artistice.

● **ÎN EDITURA GALLIMARD A APĂRUT VOLUMUL DE „POEZII"** al lui Pierre Torreilles. Deși autorul e preocupat îndeobște de severitatea disciplinei limbajului poetic, de o exprimare savantă, în acest volum întîlnim un vers limpede, plin de lirism. El cîntă viața, apa și umbra, păsările și roua, limbajul său poetic identificîndu-se cu dorința lui Mallarmé : de a da cuvîntului un sens nou.

● **CEL DE-AL IX-LEA FESTIVAL AL FILMULUI DE LA MOSCOVA**, care va avea loc între 10 și 23 iulie anul acesta, va organiza o retrospectivă a filmelor consacrate luptei împotriva fascismului, urmată de o amplă dezbatere privind filmele prezentate, acesta fiind aportul cinematografiei mondiale la cea de-a 30-a aniversare a Victoriei asupra fascismului hitlerist.

● **ÎN CURSUL ANULUI 1975**, în cadrul ceremoniilor legate de cea de-a treizecea aniversare a eliberării Varșoviei, Editura Științifică de Stat va publica „Enciclopedia Varșoviei", o vastă lucrare de aproximativ șase mii de articole care vor analiza perioada de la începutul secolului XIV pînă în zilele noastre, în diverse domenii : industrie, așezări, istorie, geografie, arhitectură, urbanism, știință, învățămînt, cultură și artă, transporturi și comunicații, comerț, finanțe, gastronomie, agricultură, populație, sănătate publică, obiceiuri, viață militară, sport și turism. Volumul va fi bogat ilustrat și va mai cuprinde și o descriere a folclorului capitalei.

● **JOURNAL D'UN BOURGEOIS DE PARIS SOUS LA RÉVOLUTION** (Ed. France Empire) se intitulează volumul întocmit după un jurnal ținut de un burghez francez, Célèstin Guittard ; el și-a notat, începînd de la 26 ianuarie 1791 pînă la 15 mai 1796, (în plină perioadă a Revoluției Franceze) tot ce vedea pe străzi, în piețe și, neștiind că vreodată acest jurnal va constitui un document istoric, a scris în acest jurnal pe cine a văzut, cu cine și ce a discutat, starea sănătății sale — suferea de gută — și odată cu aceste impresii telegrafice, schița naiv vrînd parcă prin desen să exprime ceea ce nota din fugă, — o ghilotină în așteptarea victimelor ei, condamnații desfigurați, și iar ghilotine și iar mulțime curioasă, pagină de pagină cu obiectivitatea cetățeanului, simplu spectator, în paralel amestecînd, ca într-o compoziție amețitoare, prețurile alimentelor, al hainelor, considerațiile lui despre viață și despre desfășurarea acelor evenimente care au influențat atît de mult drumul spre viitor al omenirii. Întîlnim aci, amestecat între crochiuri și adnotări, relatarea execuției lui Ludovic al XVI-lea și a lui Robespierre, a masacrelor din septembrie 1792 și proclamarea Republicii. Célèstin Guittard este un pacifist, nu admiră excesele aristocrației, aplaudă revoluția în legea pe care o concepe în 1791 și, cu toate că personal nu e de acord cu execuțiile, le consideră necesare. El copiază în jurnalul său cîteva articole apărute în presa vremii, care însă nu influențează propriile lui aprecieri și repetă mereu : „Libertatea fără limită este un rău, ordinea este o necesitate".

sport

Mi-e dor de ceva normal

Nu zău, nu vi s-a făcut și dumneavoastră, iubitori ai fotbalului, dor de ceva normal, de o viață liniștită, cu lucruri clare de la început pînă la sfîrșit, cu un program stabilit după multă chibzuială, dar respectat apoi cu strășnicie ? N-ați vrea și dumneavoastră să știți, din vreme, că sîmbătă veți face cutare lucru, duminică veți face cutare lucru, că printr-o excepție, odată la cîțiva ani, va interveni cîte-o modificare datorită unei furtuni de pe Marte sau datorită unui eveniment geologic ? Eu asta aș vrea. Niște lucruri normale, niște clarificări de durată, eliminarea din atmosfera sportului românesc a oricărui abuz, fie chiar și a unor abuzuri în aparență benigne. La urma urmei, ar putea să mă întrebe cineva, ce este așa de grav în faptul că **S-A STABILIT** că meciul Steaua-Dinamo să se dispute pe stadionul 23 August, în cuplaj cu meciul Rapid-Metalul Drobeta-Tr. Severin? În faptul respectiv nu este nimic grav dacă privim lucrurile din punctul de vedere al absolutului, dar din asemenea mici încălcări ale normelor de conviețuire și supraviețuire se nasc și se pot naște abuzurile mari. Cum vine asta, să hotărăști, tu, că o echipă nu are dreptul pe care i-l dă Regulamentul de a-și organiza meciurile, pe teren propriu ? Atunci de ce și-a mai făcut clubul Steaua un stadion așa de frumos, dacă vine cineva și îi spune „Nu, dumneata joci pe Stadionul 23 August ! Și nu numai că joci pe Stadionul 23 August, dar îmi și plătești pentru asta, și-mi plătești serios, a treia parte din ce încasezi !" Adică, eu te oblig să nu joci pe terenul tău, și tot eu te oblig să-mi dai bani pentru asta. Aș înțelege situația doar în sensul invers : dacă se dorește să se organizeze cuplaje pe terenuri care nu aparțin cluburilor să fie plătite pentru asta cluburile.

★

Atmosferă senină și sportivă pe stadionul din Tirgu Mureș la meciul A.S.A. Tg. Mureș—Universitatea Craiova. Jucătorii de la Tirgu-Mureș s-au comportat ca niște adevărați sportivi, meciul poate fi considerat printre cele mai curate din ultimele campionate. Așadar, iată că înflăcăratul public tirgmureșean a învățat și lecția civilizației sportive care înseamnă nu numai să nu huiduiești, dar să creezi o asemenea stare de spirit în jurul tău încît să nu huiduiască și să nu se dedea la acte huliganice nici alții.

★

Șanse mari pentru Dumitrache de a reintra printre primii fotbaliști ai noștri. I-o dorim din toată inima, pentru că are un mare talent și pentru că avem nevoie de el.

★

S-a îmbolnăvit Balaci. Parcă este un făcut. Ori de cite ori un fotbalist tînăr este în formă și promite un mare destin, se agață toate prostiile de el. Ori dă în damblaua bețiilor, ori devine un afemeiat incurabil, ori are o ruptură mușchiulară, ori îl dor rinichii. Să sperăm că fibra lui Balaci va ține și nu se va rupe sub povara talentului său.

★

Lucescu scrie. Scrie frumos, fără zorzoane, scrie profund, și are o bună memorie a faptelor. Atenție, un remarcabil gazetar sportiv joacă extremă dreaptă la Dinamo București. Să sperăm că în meciul cu Steaua, Sătmăreanu sau Anghelini — dar mai ales Sătmăreanu — nu se vor lăsa impresionați de gazetarul sportiv Lucescu și vor lupta, cum Sătmăreanu nu a făcut-o niciodată (cînd l-a avut adversar pe Lucescu), pentru minge, sportiv și eficient.

★

Un centru atacant talentat a fost adus de la Cîmpia Turzii la Satu Mare. Se numește Hațieganu și dacă la clubul Universitatea Craiova erau oameni mai întreprinzători, băiatul acela cu șut și dribling, putea fi acum încadrat într-o echipă mare. Îi stă bine și la Satu Mare, însă !

★

Cu cît trece timpul și se apropie confruntările decisive, cu atît Valentin Stănescu vrea să împartă răspunderile cu mai mulți antrenori. Acum un colectiv larg și-a asumat cu candoare rolul de ajutor al lui Valentin Stănescu. Mai bine o singură răspundere și aceea dusă pînă la capăt, decît niște răspunderi atît de ciopîrțite și pasate.

★

Nu știu de ce nu este chemat Dobrin la Națională. Marele fotbalist joacă și în somn mai bine decît mulți dintre cei care au locuri sigure în echipa reprezentativă. Rezerva de portar cea mai potrivită mi se pare că ar putea fi Purcaru. Și mai cunosc un fundaș central pe care l-ar rîvni orice echipă din lume. Se numește, Alexandru Boc. Joacă la Universitatea Craiova. Convocați-l repede, că e păcat ! E păcat să stea. Ce-a făcut rău, el a ispășit. Știu unii care fac și mai rău și sînt senatori de drept, în aceeași echipă reprezentativă. N-o să-mi spună mie nimeni că între Dinu și Boc, bea mai mult cel de al doilea sau își pierde nopțile mai mult tot cel de al doilea, sau este mai celebru, în rele, tot cel de al doilea. A căzut mămăruța pe Boc și nimeni nu vrea să îndrăznească să-i dea șansa de a arăta ce a învățat, din relele prin care a trecut. Dacă aș fi antrenorul Naționalei, aș intra în teren cu următoarea echipă : Răducanu — Anghelini, Boc, Dinu, Hajnal — Dumitru, Bölöni, Balaci — Lucescu, Dobrin, Marcu, lăsînd la o parte o altă reprezentativă plină de valori ea însăși : Purcaru — Cheran, Marin Florin, Sameș, Negrilă — Rădulescu, Ștefănescu, Beldeanu — Crișan, Dudu Georgescu, Manea.

Adrian Păunescu

PARODII

Petre Stoica :

Noi doi singuri în Birjă

Pune-ți rochia cu dantele pălăria de pai
roagă-te cere voie bunicii și vino.
Va fi o seară moale ca blana unui ogar
și va mirosi a brînzoaice pudrate cu stele.
Am să-te-aștept cu patefonul în mînă
în colț la cismarul care joacă șeptic
și face pantofii cu tocul înainte.
Cînd vom urca în birja adîncă cum o criptă
să nu suspini ia-mi pulsul și ultimul poem.
Vom fi doi în lume și iapa de la ham
mînă birjar în centru la cafeneaua „CORSO"
unde se bea cacao și cheri-brandy sec.
Observi, mi-am pus bretele de Spania
și clopul de pădurar ce-adoră pisicile.
Am în ruksac 5 kile de poezii
tu nu uita să cumperi antinevralgice
și mai ales nu uita umbreluța.
Ești gata nu-i așa strănută
ia-ți adio de la ai tăi
și vino să ne ascundem într-o stea
pînă la plata chenzinei a doua.

Mircea Micu

CUVINTE RARE : crinolină, jartiere, chiloței, malacov, faeton, Diana, bust, viperă, adio, scufă, maroco, praștie, frișcă.

SELECȚIE METAFORICĂ : „Dacă treci pe strada profetului îți iese în cale / un cîine de rasă îl hrănim cu andive" ; „...Feriți-vă și nu mai deschideți / codicele cu sfaturi culinare dacă iese din pagini / suavul crocodil cu limbă de hap" ; „Dacă totuși mai faci exerciții de stil / răspunde-mi cu-n zîmbet de tigru".

mapamond

drum spre țara condorului de foc

Deși avionul e încă în repaos, robinetele de aer răcoros sisiie, susură, șuieră lin deasupra celor 180 de capete. Întîmplarea îmi asigură un loc privilegiat, privilegiat dintr-un singur punct de vedere : mă pot concentra, surescitarea mea nervoasă se poate consuma lent, fără spasme. Stau așadar lîngă hubloul situat exact deasupra aripei stîngi. Nu m-a bîntuit niciodată dorința de a privi „afară". Ideea că la un moment dat poți vedea sub tine numai trîmbe de nori, sau gigantice neînchipuit de mari năluci de munți aburoși, plutitori și cu atît mai înfricoșători, că spectacolul în care duhurile oceanelor germinează în bătaia stelelor sau a soarelui alcătuind alte lumi întrece în frumusețe, și inedit cele mai neașteptate mișcări ale norilor văzuți de pe pămînt ; ideea de a participa la o Genează fulgurală, văzută din chiar inima și plasma ei, de a trăi pe viu această poetică a norilor, de a contempla ceea ce nici ochiul flamandului Momper, nici privirea lui Constable (marele obsedat al norilor)sau Turner n-a contemplat, nu-mi dă liniștea de care am nevoie. Ideea acestei suspendări poate deveni pentru moment insuportabilă. Norii devin o poartă a haosului, o certitudine a hăului. Cînd însă prin spărturile lor mai vezi și pete de pămînt spaima devine viscerală. Îmi fac sincere reproșuri, gîndindu-mă la eroismul activ, nu de imaginație, al lui Saint-Exupéry, marele pierdut în azur, în lupta împotriva întunericului de pe pămînt, mă gîndesc la cosmonauții care au păși pe nisipul sticlos al Selenei, mă gîndesc la eroismul simplu, devenit profesie, al acestor stewardese columbiene ale companiei Avianca, un fel de zeițe delicate ale surisului-reflex care ne îmbie cu cafele delicios aromate, cu pahare de coca-cola în care plutesc cuburi de gheață sau cu ziarele de seară ale Madridului. Desfac cu gesturi iuți unul din ziare. Nici nu le-am despăturit bine și văd scris cu litere de-o șchioapă titlul „Primele infarcturi pe aeroporturile internaționale". Nu e de bun augur, îmi spun, acum la traversarea oceanului. Și în fond un asemenea titlu nu mi-ar prinde bine chiar dacă aș merge cu un biplan, la 10 metri deasupra Otopenilor. Știrea e o știre oarecare dar nu mă lasă cituși de puțin indiferent. Cînd am văzut cu doi ani în urmă filmul „Odiseea spațială" a lui Kubrick (autorul de mai tîrziu al infernalei **Portocale mecanice**) film cu implicații filosofice tulburătoare dar care te și umple de o anxietate neagră, sufocantă, nu mă gîndeam decît la rezistența cosmică, a acelui instrument extrem de delicat și ușor de dezacordat, numit inimă. Discutăm despre relativitatea restrînsă și generalizată, despre curbura spațiului, despre dimensiunea timpului, verificăm ipotezele einsteiniene dar uităm că toate aceste proiecții abstracte trec și prin vasele coronariene. Avionul duduie ca o navă cosmică, pe rampa de lansare, înainte de zbor. Mai privesc o dată Luna prin hubloul de lîngă mine și trag discret perdeaua de plastic. Sîntem invitați să punem centurile și rugați să nu fumăm în timpul decolării. Invitație inutilă, fiindcă, mai ales în ceea ce mă privește, totul era pus la punct încă de la început. Rătăcesc neliniștit cu privirea pe celelalte pagini ale ziarului. O știre de senzație umple o jumătate de pagină : un avion comercial venezuelan s-a pierdut în Anzii Cordilieri ; nici un supraviețuitor ! Lectura mi-e întreruptă de o demonstrație „Ce trebuie să facem în caz de pericol", demonstrație obligatorie înaintea survolării oceanului. Una din stewardesele care foiau adineauri cu tăvile de cafea printre scaune, acum ilustrează cu gesturi ritualice ceea ce o voce rostește la microfon. Capul îmi vîjîie. Avionul duduie. Vocea din microfon este, cu toată încordarea auzului meu, practic ininteligibilă. Aud doar cu ochii. Dar tot ce aud cu ochii e numai neliniște. Cum adică „dacă ne prăbușim" ? Ce rost mai are atunci botnița de oxigen ? Dar colacul de salvare ? Salvare de ce ? Să străbați mai lent cei 11 000 de metri pînă în gura rechinilor ? Să te rețină vreun nor în glumă, ca un covor fermecat și să te așeze lent în Insula Paștelui, lîngă un cort printre păstorii Patagoniei sau în jungla guatemaleză ? În „buzunarul" spătarului din fața mea găsesc un **Reader's Digest** cu „selecciones" în versiune spaniolă. Nu mai există nici o măsură în lucruri. Publicația cuprinde într-o proporție covîrșitoare „reportaje tari" despre catastrofe aeriene sau maritime „Caso critico en camino... i mas que criticos !" sau „I vivos !" E vorba de umor ? Se mizează pe o terapeutică a șocului psihologic ? Colegii mei de neant, obișnuiți probabil cu astfel de curse discută, mănîncă, foarte mulți fumează — pentru că am trecut de partea dificilă a decolării — îndrăgostiții se mîngîie din priviri, somnoroșii dorm, taclagii stau la taclale, iar eu fac radiografia groazei. Surid o secundă cînd mă gîndesc la metafizicienii de toate nuanțele ai spaimei, la filosofii tereștri, firește, care fac din disperare un concept „fundamental", începutul și sfîrșitul oricărei existențe. Luminile se sting brusc și doar ici-colo mai rămîn citeva aprinse, cu un fascicol subțire dirijat strict pe tăblița de deasupra genunchilor unde cîțiva citesc, joacă taraud sau sorb impasibili whisky. Mă cufund în mine și rămîn cu ochii deschiși înlăuntru ore în șir. Nu știu ce e mai important pentru om în asemenea situații : nevoia de imaginație absolută sau lipsa totală de imaginație ? În zadar încerc să suprim filmul mental de reprezentări. Acum totul se derulează împotriva voinței mele. Nervurile Cordilierilor de pe hartă, nervuri umbroase, întunecate par coastele unei planete-monstruoasă, mîncată pe dinăuntru de hău, împietrită cu botul în Capul Horn și coada către Yucatan sau Honduras.

Scunda columbiană, era să spun colombină, de lîngă mine, doarme și ea dusă. E urîtă și e urîtă nu pentru că e extrem de ridată și tuciurie, ci fața macerată parcă de duhoarea vulcanilor, ci pentru că doarme, pentru că nu o impresionează

Vas figurativ : luptător adormit
— artă precolumbiană —

nimic ca și pe tînărul din fața mea, un specimen care fumează țigare după țigare, care cere whisky din sfert în sfert de oră, personaj violent antipatic, cu gură de castor, tuns de la ceafă pînă spre creștet, odraslă imposibilă, ieșită din imperecherea unui porc cu o girafă. Nu-i surprind deloc privirea deși o simt cum se roteste în toate părțile. În spate trei panameze desirate, numai dinți de aur, cu peruci, fardate, cu unghiile pictate în două culori chicotesc în vălătuci de fum de țigare și se amuză vizibil de stupoarea mea, dedusă și din faptul că îndepărtez ca un înotător beat tot timpul fumul cu mîinile.

Noaptea se scurge și nu prea. Am avut prudența să las ceasul, ca să nu fiu derutat de fusul orar, să meargă după ora Bucureștiului. Și sincer vorbind, cred că nu e vorba numai de asta. Mai intervine în astfel de situații și altă nevoie, mult mai adîncă : dacă nu poți lua cu tine **spațiul**, rămîi cel puțin în spațiul acelei rotiri misterioase a **timpului** tău, cînd îi simți încă din pruncie zborul insesizabil, cînd simți aprinderea stelelor după starea de reverie care te cuprinde și răsăritul soarelui după pulsația sonoră a inimii, după impulsul de a întra, cu seninătate în ritmul cosmic, de a te abandona mișcării, trezirii universale. Cu toate aceste precauții minutele sînt minute. Mă uit la ceas. Trece uneori o veșnicie și revin cu o privire furișe, cu o insistență perversă spre cadranul ceasului. Zădărnicie ! N-a trecut decît o jumătate de minut. Dar și aceste jumătăți de minut, sferturi de minut sau secunde se adună undeva, ca nisipul colorat al clepsidrei și ajung la o limită. Într-adevăr prin întuneric răzbat, într-o distribuție de constelații artificiale, schematizînd și simplificînd simetriile cu capricorni, urse, vărsători, casiopei, tauri etc., luminile orașului San Juan din Puerto-Rico. Abia ridicasem storul. Punem iarăși centurile. A trecut o noapte dar „afară" e tot noapte. Goana asta după asfințit e în fond o lungă, nespus de lungă călătorie prin noapte. Ora de la Isla Verde e 4, altii spun 3, alții 4 și jumătate. Avionul se leagănă cînd pe o aripă, cînd pe alta cu un uruit ciudat de stins. Jumătatea din spate a aripilor se desface în jos, ca un scaun năprasnic, cu scopul să tempereze, să micșoreze viteza. Impresia că revin iarăși pe pămînt e mai binefăcătoare decît aerul pentru respirație. Îmi vine să strig, ca altă dată corăbierii lui Columb : Pămînt ! Pămînt ! Și în citeva minute avionul fulgeră printre luminile aeroportului portorican. Am ajuns. Un fel de a spune. Nu sînt nici măcar la jumătatea drumului. Mulți coboară. Portoricanii mei se întorc în aburul natal, în această pîclă primitoare, în această umezeală străbătută de valuri de aer cald, pe un pămînt care are ceva de cer putrezit. Sînt în tranzit pentru două ore, captiv într-un culoar nesfîrșit, supraîncălzit și suspendat. Privesc în toate părțile. Unii portoricani îmi fac cu mina. Le răspund cu emoție. Iat-o și pe somnolenta din Madrid. Surîde și ea cu un **cariñoso sonrise.** Indiferent de profesia ei incertă (vinde într-o farmacie, e barman sau manechin) așa cum merge cu copilul în brațe, zveltă, înaintînd solemn pe lîngă vinzoleala celorlalți pare una din „madonele" văzute ieri după-amiază la El Prado. Am pe chip o lividitate sporită de lumina obosită a bananelor cu neon. Mă bucur că și oboseala transfigurează uneori. Privirea mi-e atrasă subit de o doamnă, la fel de înaltă, fără virstă, cu o mantie neagră ca un voal de doliu și tîrînd după ea o cățea fluidă, mătăsoasă și aristocratică, o dalmațiană cu priviri galeșe și îmbrăcată, înșeuată de un cache-sex de toată frumusețea, păzită ca ochii din cap de intervenția vicleană, lipsită de conștiința purității singelui (la limpiezza de sangre) a vreunei potăi fără prejudecăți ! Într-adevăr, aici „riscul" amestecului de rase te pune pe gînduri... Nici nu știu : doamna se duce sau vine ? Da, așteaptă pe cineva. Și iat-o îmbrățișîndu-se cu tînărul cu bot fumigen care m-a torturat, fără să știe, toată noaptea.

Repaos torid. Repaos inutil. Bănuiesc totuși că afară e mai cald decît în etuva în care ne aflăm. Așteptăm zborul spre Caracas. Se vorbește mult frantuzește. După spaniola difuză dogită din microfoanele avionului, după înghițirea atîtor indicații de zbor în același grai, limba franceză are ceva tămăduitor, liniștitor, chiar purificator. Îmi dau încă o dată seama că versul „De la musique avant toute chose" nu e numai un canon estetic, ci blazonul, însemnul și virtutea unei limbi. O limbă nu trebuie auzită numai la ea acasă ci trebuie confruntată, măsurată, apreciată după toți parametrii sonori ai graiului uman. Cînd se va vorbi și românește, aici, cîndva, lucru foarte posibil, ce mireasmă extraordinară, ce cîntec, ce asociații, ce reprezentări vor umple imaginația pasagerului român de atunci, rătăcitorului care nu se va simți atît de departe de țară, celui care va privi oceanul ca pe o punte, care va judeca zborul ca pe un drum oarecare ? Un domn în vîrstă mă întreabă într-o franceză impecabilă și cu amabilitatea de totdeauna a frantuzului care te aude vorbind în limba lui — dacă sînt francez. — Sînt român. Mă întreabă, curios la culme, de rostul călătoriei. E informat la zi despre țara noastră, știe foarte multe despre propensiunea politică și economică a României de azi. Vrea să știe însă și mai multe : care e curba nivelului de trai pe cap de locuitor față de perioada interbelică ? Nu vă intimidează politica de investiții ? etc. Îi răspund și discuția cuprinde încetul cu încetul multe planuri. Comentează satisfăcut și admirativ. E chiar cordial și mai mai că după acest drum la Quito unde merge să-și vadă nepotii ar vrea, peste un an, să vină în România.

În general asemenea săli de așteptare în aeroporturile internaționale cunosc cu totul altă înfățișare, altă viață, altă atmosferă. O exuberanță comercială distilată, o regie a bussines-ului rafinat te pune în fața unei seducătoare orgii a bunurilor societății de consum. E drept că dacă te uiți mai atent totul e produs pe bază de „licență", realizat la nivelul surogatului, ba chiar te convingi că surogatul, articolul contrafăcut, artificial, eticheta reprezintă esența acestor lucruri. Dar „Isla verde", acest tărîm exotic, unde te aștepți să vezi cine știe ce luxurianță, e cenușiu ca o gară de cîmpie de la noi din timpul războiului. Iar lipsa de aer e desăvîrșită. Aud, în sfîrșit, vocea salvatoare „Pasageres y pasageros"... Boeing-ul ne înghite iarăși. Nici nu bănuiam că drumul spre Caracas, spre Quito, spre Lima mă va smulge în mare măsură din panica și singurătatea mea. Un tînăr fermecător, chilianul Juan Carlos, se așează lîngă mine și discutăm cite-n lună și-n stele. Inalt, cu o față ușor prelungă, întreruptă de maxilare puternice, cu ochii unui Toma Nour, cu o lividitate a chipului care îl făcea și mai frumos și surizător, exagerat de tandru cu cea mai frumoasă dintre stewardese, asaltat totodată cu tot felul de întrebări și de colegele acesteia, Juan Carlos merge să-și vadă pentru prima dată fiul, născut cu două luni în urmă la Santiago de Chile. Își mărturisește cu un suris uriaș și oroglios bucuria paternă. Se întristează brusc. Iar suride. Pe măsură ce îl privesc mai atent observ un spasm ascuns al mușchilor feții, o neliniște rece care trăiește dincolo de zîmbet. Îmi pare acum un actor care după ce a interpretat ore în șir un rol tragic, de mare tensiune interioară, după ce și-a spălat incomplet fața de masca pe care a purtat-o, încearcă să treacă de la viața vieții de pe scenă, la viața propriu-zisă. Cu toată dezinvoltura lui, cu toată inteligența care-i străluceste în ochi, readaptarea nu e simplă. Tînărul Juan lucrează ca reporter și operator la televiziunea portoricană. Programul e continuu și transmite zeci de mii de metri de peliculă zi și noapte. Practic el trăiește într-un continent și soția cu cei doi copii în altul. Între San Juan și Santiago de Chile e o distanță de două ori mai mare decît distanța București — Londra. Fiu al fostului ambasador chilian la Varșovia, Juan Carlos e foarte avertizat asupra civilizației pe care o înfăptuim. Are un fel de simpatie specială față de România. În memoria adolescentului care dorise de atîtea ori să viziteze țara Carpaților, a Dunării și a Mării Negre a rămas ca un vis neîmplinit. Nu are nici 24 de ani. Are timp să ne viziteze. Îl încurajez chiar vorbindu-i de profesia lui care nu poate să facă abstracție de imaginile „exotice" ale României socialiste, de civilizația și istoria noastră milenară.

Cum are mult umor și o dispoziție specială pentru maliție, după tot felul de digresiuni pe care le facem în jurul tuturor temelor la zi, inclusiv „cazul watergate" mă întreabă ce gîndesc despre portoricani. Dar mai înainte să-i răspund sau, văzînd probabil că ezit, se repede asupra lor cu aprecierile cele mai puțin politicoase, insinuînd că sînt un fel de gunoieri și servitori ai americanilor, lipsiți de personalitate și sînt lipsiți de ea pentru că sînt lipsiți de lucrul cel mai important : de rădăcini proprii, de istorie. Monologhează cu voce tare : „Cum să ai conștiința apartenenței tale la un destin, sensul moral al participării tale la împlinirea unui ideal cînd tu te afli acolo ca fruct al unei întîmplări, cînd ființa ta și a strămoșilor tăi n-a fost zbuciumată de seismele istoriei, de nici o răspundere, pentru că nu erai nicăieri, de aici o implicare, sau și mai grav, îți duci existența printr-un mimetism al adaptării, cu o obediență suspectă față de stăpînul la zi, față de cel mai tare ?" Nu contează dacă s-a exprimat așa adliteram. Acesta era însă sensul. Răscolitor oricum. E sentimentul pe care l-am regăsit în formulări mult mai exacte sau patetice în rîndul multor intelectuali din Peru sau Costa-Rica. E un sentiment pe care îl înțelegi numai ocolo. E cu atît mai impresionant cu cît acest sentiment îl exprimă chiar cei acuzați de lipsă de rădăcini, depeizați, înstrăinați, datorită nevoii lor de a se fixa într-un punct, într-un pămînt al speranței care e patria, care devine patria de totdeauna. Victime ale mizeriei universale, ale colonialismului și ale neocolonialismului, ale vicisitudinilor istoriei și mai puțin ale aventurii, mulți sfințesc locul cu propria lor sudoare și speranță.

Nici surîsul unei stewardese nu-l smulge pe Juan Carlos din această meditație politică, nici compotul de papaia pe care i-l pune în față. Afară se crapă de ziuă. Nu-mi vine să cred ochilor. Mă uit de data asta cu mai mult curaj prin hublou. Văd iarăși pămînt. Și o mare vineție, fin vălurită, cu licăriri metalice. E foarte aproape. Roțile avionului parcă ating valurile. Dar nu. Avionul are o înclinație de ascensiune în curbă. Aici, pămîntul venezuelan e roșu, roșu ruginiu, oxidat de aburii mării, cu dealuri, ripi sau cariere de nisip, cratere artificiale sau culmi, pătate de o vegetație stearpă, pipernicită, meschină. Aeroportul Caracas e dincolo de aceste virfuri. Cobor iarăși în tranzit. Sălile sînt mai primitoare, deși invazia turiștilor aduși și de alte curse le face în scurt timp irespirabile. Mă uit la această învălmășeală umană, în cea mai mare parte surizătoare și superficială. Nu sînt dornic să descopăr printre ei omul grav cu orice preț, filosoful cu țînută princiară, îngîndurat și superior blazat în fața acestei scene. Dar mă incomodează și mă face participant involuntar la bufonada colectivă o bătrînă doamnă, cu două nepoate gemene, trecute de 20 de ani, violent fardate și îmbrăcate în costum de arlechin. Fetițele fumează copios. Juan al meu a dispărut sau e pierdut printre vălătucii de fum sau se răcorește la minibarul uneia din săli.

Pornim spre avion. Cerul e alburiu. Aerul e răcoros. Privesc încă o dată cerul înainte de a urca scara. Încă două sau trei ore de zbor către Bogota. Este amuzant că în ciuda tuturor performanțelor tehnice ale avionului, ale experienței la bord a atîtor pasageri, nimeni nu cunoaște exact durata de zbor. Îmi regăsesc prietenul. Columbiana de peste noapte atrasă de un grup de prieteni în altă parte vine să-și ia rămas bun de la noi, neuitînd să-mi precizeze : Columbia e cea mai frumoasă țară din America Latină. Păcat că n-o vizitați ! O cred dar drumul meu duce mai departe, către altă țintă, către un pămînt la fel de frumos, de misterios chiar : Peru. La Bogota urmează o escală mai dificilă. Formalități vamale și lucrul cel mai obositor, schimbarea avionului. Aeroportul e mai luxos decît cel al Madridului. În orice caz vînzătoarele, dispuse cu zecile în spatele vitrinelor, foarte cochet îmbrăcate, atrag, la modul parizian, cu privirile majoritatea trecătorilor. Chiar dacă cei mai mulți nu cumpără nimic. Dar pe cine nu ispitește o păpușă columbiană, un breloc, un poncho indian, o statuetă de piatră sau lemn, un ou de onix cu striații multicolore ? Trec și de acest purgatoriu ex-vamal și după un timp urmează decolarea cu direcția Quito, orașul prietenului lăsat în Madrid, orașul d-lui Cárdenas. Boeing-ul și-a schimbat culoarea și a devenit roșu, roșu purpuriu. Sper că valiza n-a rămas în celălalt. Înaintînd spre Ecuador nu pot să uit, nu pot să mă prefac că uit de cartea lui Michaux cu același nume și mai ales de poemul pe care l-am tradus cîndva „La cordillera de los Andes". Îmi place să intru în biografia unei lumi mai ales prin starea de spirit a celor care m-au precedat. Dacă aș zbura prin Țara de Foc n-aș face abstracție de impresiile, de ceea ce a înregistrat din avion retina lui Antoine de Saint-Exupéry. Trecînd peste Ecuador simt nevoia să retrăiesc și senzațiile poetului francez, să mă verific, să le accept ori nu, să văd ce s-a întîmplat dincolo de ele. Blaga a născocit, pornind cum se știe de la intuirea unor latențe sufletești străvechi o dimensiune-matrice a spiritualității noastre : spațiul mioritic, spațiul ondulat, unduirea. Ce metaforă ar fi revelatorie pentru cuprinderea acestei geologii ecuadoriene, funeste omului, ce „spațiu" surprinde tîlcul existenței acestor oameni care urcă mereu ? Care sînt visele unor oameni care trebuie să înfrunte pînă și aerul care se rărește și el pe serpentinele și potecile munților ? Ce mi se pare curios e faptul că aterizarea de la Quito se face invers, de jos în sus, printr-o răsturnare nefirească a perspectivei. Avionul urcă și el tot în serpentine, ocoleste urcînd, și urcă ocolind, pătrunde printre coclauri, stînci, deprinzînd parcă din contactul cu hăul mișcarea maestuoasă a condorului. Tăiem în diagonală un crater de nori. Apoi urcăm.

cariatide

mircea florin șandru

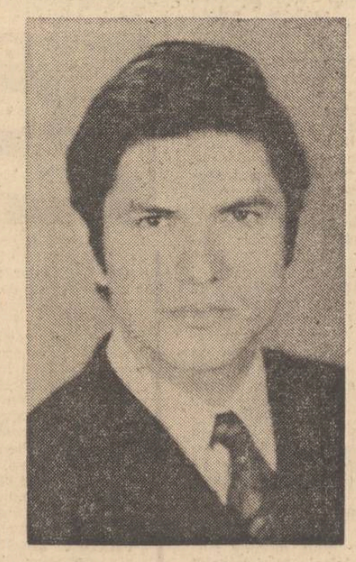

„În partea cea mai însemnată a volumului și care, probabil, va constitui nucleul viitoarei sale creații, Mircea Florin Șandru este unul dintre rarii poeți autohtoni pentru care mediul citadin devine element poetic nu doar în virtutea funcției tradiționale de termen contrastant, de factor de opoziție. Încorporat organic, la Mircea Florin Șandru citadinismul nu înseamnă însă nici prilej de viziuni terifice, nici pretext de tablouri futuriste, dominate de naivele reprezentări ale unei mecanizări violente ; dintr-o prezență simbolică și decorativă, mărginită așadar, orașul devine o realitate ilimitată, cu valoare proprie, desemnînd un univers ce nu mai este o expresie a finitului și a artificialului".

MIRCEA IORGULESCU
Tribuna, 28 noiembrie 1974

Sa născut la 20 aprilie 1949 în orașul Făgăraș. Absolvent al Universității din Brașov, Facultatea de electrotehnică. Este redactor al revistelor „Viața studențească" și „Amfiteatru". A obținut premiul I de debut în volum al Editurii „Eminescu" pentru volumul de versuri „Elegie pentru puterea orașului". A predat editurii „Eminescu" un nou volum de „Poeme". Lucrează la un volum de reportaje și interviuri „Străzile Bucureștiului".

Trecerea timpului

Binecuvîntat fie pămîntul pe care s-a construit un oraș
Veacurile ca pulberea au trecut peste casele sale
Neobosiți negustori prin ani și-au strigat mărfurile lor de argint
Sfioase doamne au lăsat după vreun călător cite-o lacrimă
Mirositoare grădini de cireși la periferii și-au trecut timpul
În asfințit cîntece de nuntă, din inimă îmbrăcau seara
Au fost războaie, orașul a trecut alb prin decenii de singe
Foamete și greve, baluri cu galbene luminări
Undeva la margine nemuritoare totuși a înverzit iarba
Au pierit case și pe locul lor altele s-au ivit
Mișcător ca nisipul orașul tremură seara cu luminile lui nesfîrșite
Te țin de mînă, așa înaintăm prin această pulbere
E un fluviu de oameni, orașul pare nemuritor.

Trenuri

Amintește-ți trenurile cum ies din pădurl
Înecate de zăpezi, ca și cînd ar
Traversa o lume de vată. Cu
Batistele rămase in fluturare, cu
Schiori lunecînd in vis dintr-o
Genune in alta. Cu retina noastră
Subțire atingînd orașele adormite
Viaducte, tuneluri, un canton, un lac
O pereche noptatică, o neștiută
Potecă, drumul de fier,
Și tu la celălalt capăt
Așteptindu-mă.

Caietul de vinilin

Mai știu biblioteca prăfuită și vocile
Venind prin coridoare. De multe ori
Pînă ne dureau orbitele citeam. In parc.
Sînt lebede captive. Portarul
Grădinii botanice privește ingîndurat
Cum sub arțari, departe s-a deschis o floare străină
O, toate aceste imagini îmbracă
Umerii fetei din dreapta mea
Era, citeodată, noaptea. Prin geamul din acel pasaj subteran
Priveam florile. Femei poate visau in somn
Corolele lor, și frigul urca prin fumul țigării
O, caietul cu coperta de vinilin
In care scriu acum. Și fata din dreapta mea
Lăsînd pleoapele.

Labirint

În labirintul minții miinile tale bat
Prin ușile vederii care-s inchise toate
De mult, și niciodată pe nimeni n-ai strigat
Peste aceste ziduri cu vorbe ferecate
Sînt arbori lîngă tine și stele și mai sînt
Chemări mai neștiute care îți spun pe nume
Dar tu rămii acolo, ținută de cuvint
Ca-intr-o-nchisoare blîndă pe care-o porți prin lume
Sub clopotul acestei incinte depărtate
Tu nu auzi suflarea vecinului cum scade,
Nici plantele de seară cum se inclină toate,
Ori aerul cum spală culorile nomade
Tu nu incerci, in ceață poate mai sînt ieșiri
Una măcar, ascunsă, mai poate să existe,
Renunți, și pe coroana subțirilor zidiri
Tot mai incet de căteri, cu degetele triste.

Periferie

Colinele orașului, acolo se lasă
Anotimpul peste florile rare
Ne intindem pe iarbă, se văd
Copii alergînd un ciine, o casă
Își trimite fumul in eternitate
Acolo, sub soarele blind, in casele
De la margine, se petrec
Bucuria fetei care a găsit o oglindă
Cu ramă de os, bucuria
Muncitorului care aduce o piine
Bucuria tinărului ieșind cu mașina
Pe buza unei șosele inclinate,
Bucuria bătrinului care a sădit un copac,
Bucuria bărbatului care, intins cu fața in sus,
Pe linia de centură
Gindește la viitor.

Delfinii

Prințul de noapte a văzut intr-o seară delfinii jucind
In apa unui circ blind. Era
O mireasmă necunoscută de mare
Povestea cineva cu glas scăzut
Cum după vapoare inoată plingător
Cite unul. Din cintecul lor
Imnul mării urca incet
Sub cupola circului. Se uitau oamenii
La pielea lor lucie. La femeile serii
Pe care nici un delfin nu le poate salva,
Din inec. Săreau delfinii
Prin cercul de foc. Țipau femeile
De plăcere. Seara era roșie și ele
Visau marea.

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar general de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct).

L

REDACȚIA : București. Piața Scînteii. Nr. 1
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10. tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XVIII
Nr. 12 (673)
Sîmbătă
22 martie
1975
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Stindardul cutezanței noastre, al idealurilor noastre comuniste, ctitorul de seamă al prezentului socialist,

TOVARĂȘUL NICOLAE CEAUȘESCU A FOST REALES PREȘEDINTE AL REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

Solemna investitură

Un moment istoric, un moment emoționant am trăit cu toții, cetățeni ai României socialiste, la începutul acestei săptămîni cînd, în prima sesiune a noii legislaturi, Marea Adunare Națională a consacrat prin votul său hotărîrea unanimă a partidului, voința întregului popor — exprimate într-un profund entuziasm civic, într-o deplină responsabilitate patriotică de Plenara comună a Comitetului Central al partidului și Consiliului Național al Frontului Unității Socialiste — prin realegerea în înalta funcție de președinte al Republicii a tovarășului Nicolae Ceaușescu. Este un motiv de legitimă satisfacție pentru fiecare dintre fiii patriei să știe că în fruntea Republicii se află un asemenea om, a cărui viață de revoluționar constituie o pildă vie, un exemplu de dăruire nestrămutată pentru cauza partidului și a poporului.

În activitatea laborioasă, nici o clipă împăcată cu inerția, cu ceea ce învechit fiind ar ține în loc mersul nostru înainte, în opera teoretică mărturisind o gîndire vie, creatoare, dialectică, raportarea permanentă la realități, convingerea că numai prin verificarea practică o idee își confirmă durabilitatea, în prezența neobosită în mijlocul vieții, în consultarea permanentă cu făuritorii bunurilor materiale și spirituale — lecție de adînci semnificații pe care secretarul general al partidului o susține în fața întregii națiuni — noi toți ne-am deprins să deslușim un îndemn vibrant la a ne sluji patria cu pasiune și competență, la a face din fapta noastră de fiecare zi adevăratul imn de prețuire pentru trecutul său glorios, pentru prezentul său dinamic, pentru viitorul său luminos.

Dintotdeauna ceea ce a fost în țara noastră minte mai luminoasă, suflet în care dragostea de țară și-a aflat spații nelimitate a aspirat, a năzuit ca progresul, civilizația să devină bunuri naționale. Spre binele, spre propășirea țării au gîndit fruntile înalte ale poporului român. Ne-a fost dat nouă celor de azi să vedem cum, sub ochii și prin faptele noastre, idealurile cele mai înflăcărate ale înaintașilor, ale tuturor celor ce și-au făcut țel suprem din slujirea patriei devin realitate vie. Și știm că acest adevăr al existenței noastre sociale și politice se datorează existenței și luptei Partidului Comunist Român, a celor mai buni fii ai poporului — comuniștii. Între aceștia s-a înălțat, intruchipînd încă de la începuturile activității sale revoluționare trăsăturile unui patriot înflăcărat, ale unei conștiințe devotate celor mulți, cauzei lor drepte, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Ultimii zece ani din viața patriei și a partidului, de cînd deține funcțiile supreme în partid și în stat echivalează cu perioada cea mai fertilă, cea mai dinamică, cu perioada celor mai înalte realizări pe care poporul nostru și le-a înscris vreodată în biografia sa. În acești ani România s-a conectat puternic la ritmurile unei construcții fără precedent ; industria, agricultura, știința și cultura au cunoscut o puternică și continuă afirmare. În ultimii zece ani, prin realizările sale impresionante — dovadă certă a superiorității socialismului —, prin politica sa internă și externă, permanent guvernată de prin-

Nicolae Dragoș

Continuare în pag. a 7-a

Stegarul dragostei de țară

Urmaș al lui Ștefan și al lui Mihai Viteazul,
Și Cantemir și Mircea cel Bătrîn,
Stegarul demn al dragostei de țară
Și-a tot ce poartă nume de român.

Popor clădit în crez de libertate
Prin El sîntem uniți cu legămînt,
Veriga luptătorilor prin vreme
Și rodul încercatului pămînt

Noi sîntem forța moștenită-n veacuri,
Ni-e adevăr de sacră vîlvătaie,
Neiertător de drept pentru dreptate
Stindardul nostru — Ceaușescu Nicolae.

Cu el temeinicim în lume rostul
Fierbinte-al tricolorului și-al gliei,
Tovarășul, învățătorul nostru,
Întîiul Președinte-al României.

Elena Cătălina Prangati

JURĂMÎNTUL PREȘEDINTELUI REPUBLICII

„Jur să slujesc cu credință patria, să acționez cu fermitate pentru apărarea independenței, suveranității și integrității țării, pentru bunăstarea și fericirea întregului popor, pentru edificarea socialismului și comunismului în Republica Socialistă România !

Jur să respect și să apăr Constituția și legile țării, să fac totul pentru aplicarea consecventă a principiilor democrației socialiste, pentru afirmarea în viața societății a normelor eticii și echității socialiste !

Jur să promovez neabătut politica externă de prietenie și alianță cu toate țările socialiste, de colaborare cu toate națiunile lumii, fără deosebire de orînduire socială, pe baza deplinei egalități în drepturi, de solidaritate cu forțele revoluționare, progresiste de pretutindeni, de pace și prietenie între popoare !

Jur că îmi voi face întotdeauna datoria cu cinste și devotament pentru strălucirea și măreția națiunii noastre socialiste, a Republicii Socialiste România !"

Legămîntul de credință

Aflată la prima sesiune a celei de-a șaptea legislaturi, Marea Adunare Națională a dovedit, o dată în plus, printr-o exemplară unanimitate de conștiință, că este, cu adevărat, marele forum al răspunderii față de destinul țării. Ca de fiecare dată cînd și-a desfășurat lucrările, Marele Sfat al Țării a fost și acum, prin dinamism și clarviziune, prin luciditate și caracterul de largă perspectivă istorică și socială a hotărîrilor adoptate, un exemplu strălucit de înaltă conștiință patriotică. Din numeroasele și importantele momente ale recentelor lucrări, mă voi opri asupra aceluia al aprobării Legii cu privire la depunerea jurămîntului de credință și devotament față de Republica Socialistă România.

Iată așadar că după Jurămîntul pe care Președintele Republicii l-a rostit cu o gravă solemnitate acum, la realegerea sa în înalta funcție, mulți, foarte mulți din oamenii țării vor face la rîndu-le un legămînt de credință și iubire, de răspundere și conștiință, față de stat și popor. Față de prezentul și viitorul patriei. Față de liniștea și fericirea națiunii. În fapt, acest angajament va lega, prin încă o fibră, dorința noastră de a trăi mai bine de obligația de a munci mai bine, aspirația noastră de a fi fericiți de obligația de a respecta fericirea celorlalți, visul nostru de a fi pururea liberi de obligația de a ne apăra această libertate cu toată puterea și priceperea de care sîntem capabili.

Prin jurămîntul nostru, al celor cu sarcini mai mari sau mai mici, jurămîntul Președintelui Republicii ne apare în profunda lui lumină. Prin angajamentul cuprins în textul jurămîntului nostru, cuvintele Jurămîntului Președintelui se încarcă de o responsabilitate cu adevărat eroică. Fiindcă astăzi, jurînd să servești „cu devotament Republica Socialistă România, poporul român, să pun întreaga mea capacitate de muncă în slujba înfăptuirii politicii interne și externe a partidului și statului, să aduc la îndeplinire, cu întreaga răspundere, atribuțiile care îmi sînt încredințate, să acționez neclintit pentru întărirea și dezvoltarea orînduirii noastre socialiste, pentru apărarea patriei, a suveranității, independenței și integrității țării" simți uriașa răspundere pe care și-a asumat-o Președintele țării angajîndu-se : „Jur să slujesc cu credință patria, să acționez cu fermitate pentru apărarea independenței, suveranității și integrității țării, pentru bunăstarea și fericirea întregului popor, pentru edificarea socialismului și comunismului în Republica Socialistă România !". Căci jurămîntul nostru vine să consfințească spiritul și litera Jurămîntului Președintelui. Respectarea jurămîntului nostru este un act de legămînt față de solemnul Jurămînt al Președintelui. Respectîndu-ne obligațiile nu facem doar un act de conștiință personală, ci ne integrăm unei datorii patriotice. Nu fac altceva decît să spun că, în ceasurile cînd Țara își va face marile ei bilanțuri, cînd va încerca să afle cît s-a apropiat de visurile ei se va vedea limpede cîtă răspundere a stat în fiecare faptă a noastră. Cred că, pentru a ajunge cît mai repede și cît mai bine acolo unde și-a propus să se înalțe Țara, în România Socialistă răspunderea și eroismul personal nu se pot susține decît prin răspunderea și eroismul colectiv. Mi se pare gîndul cel mai important pe care l-a legiferat actuala primă sesiune a celei de-a șaptea legislaturi a Marii Adunări Naționale. Jurămîntul Președintelui și Jurămîntul de credință și devotament față de Republica Socialistă România pe care-l vom depune mulți, foarte mulți dintre noi, există și se justifică unul prin celălalt, fuzionînd în Marele Legămînt față de Patrie.

Dorin Tudoran

Și-o frunte ne veghează

Jurăm în ceasu-acesta cînd cel ce ne conduce
pe tricolorul țării grav jurămînt durează,
să fim cu el alături de stema ce străluce
spre timpurile de aur unde-nțelept ne duce,
cu gîndul și credința ce-n inimi ne vibrează.

Jurăm pentru pădurea de schele care urcă,
pe unde doar cîmpie de-aramă se-așternea
iar glasul de dreptate era ținut în furcă,
jurăm pentru lumina din sonde ce se-aburcă
pe crestele de dealuri unde sclipește-o stea.

Jurăm pentru livada ce trece-n muguri viața,
pentru un snop de grîne cu bobul tot mai greu,
pentru acea svîcnire ce-o pune dimineața
cu clipa ce începe să risipească ceața
în muntele ce-ascunde fecundul minereu.

Jurăm pentru puterea ce va dura o țară
mai plină de uzine, de piine și ciorchini,
unde cîntînd pămîntul sub pași ne înfioară,
și sacii curg șuvoaie îngreunați spre moară,
și-albinele trec roiuri în marea de grădini.

Jurăm pentru-nălțarea de aur viitoare
pe care au visat-o și Horia și Bălcescu,
pentru rotunda clipă cînd bradu-i brad sub soare,
și limpede țîșnește oțelul din cuptoare,
și-o frunte ne veghează prezentul, Ceaușescu.

Al. Raicu

TELEGRAMĂ

Tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU

Secretar general al Partidului Comunist Român
Președintele Republicii Socialiste România

Mult iubite și stimate tovarășe NICOLAE CEAUȘESCU,

Cu prilejul realegerii Dumneavoastră în suprema demnitate de Președinte al Republicii Socialiste România, scriitorii din patria noastră vă adresează cele mai calde și sincere felicitări, vă urează totodată viață îndelungată, multă sănătate și putere de muncă, spre a încununa cu noi și strălucite realizări activitatea prodigioasă pe care o dăruiți țării și poporului nostru.

Scriitorii din România, împreună cu toți cetățenii patriei noastre, își mărturisesc și de această dată încrederea nețărmurită și dragostea fierbinte față de partid, chemat să conducă destinele României Socialiste și să făurească un viitor fericit nouă și urmașilor noștri. Clarviziunea și principialitatea gîndirii și acțiunilor desfășurate de Dumneavoastră pe plan intern și internațional au cucerit recunoștința poporului nostru, prețuirea și stima întregii lumi.

Cu prilejul acestui fericit și înălțător moment, scriitorii din patria noastră vă asigură că indicațiile pe care le-ați dat cu privire la sarcinile literaturii în etapa actuală constituie pentru ei un îndreptar și un stimulent esențial, în efortul de a oglindi cît mai fidel liniile de forță ale dezvoltării societății noastre socialiste.

Fie ca înalta investitură acordată cu vibrantă dragoste prin votul unanim al Marii Adunări Naționale, expresie a voinței întregului popor, să ducă mai departe spre culmi înflorirea patriei noastre, atît de îndatorată concepțiilor și acțiunilor Dumneavoastră de patriot și revoluționar înflăcărat, de strălucit făuritor și înfăptuitor al politicii Partidului Comunist Român.

**UNIUNEA SCRIITORILOR
DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA**

Act pecetluit de istorie

Nicicînd oamenii acestui pămînt n-au trăit mai adînc sentimentul istoriei. Este aceasta un adevăr care, cred, nu mai trebuie demonstrat făcînd astăzi parte din marile axiome ale prezentului nostru uman, cetățenesc, politic. Libertatea țării a adus cu sine, pentru om, o sete de construcție a istoriei după idei noi, originale care, prin amplitudinea lor, n-au echivalențe în trecut. Desigur, elogiile noastre aduse faptelor mari ale timpului de pînă la noi nu trebuie să contenească, ele însemnînd cinstirea pămîntului și a milioanelor sale de eroi. Mi se pare însă că elogiul cel mai de preț pe care îl putem aduce trecutului în care ne vedem chipul ca într-o fîntînă cu unda adîncă și clară este, mai presus de toate, participarea arzătoare la lucrările acestui prezent. Consider aceasta una dintre ideile de căpătîi pe care le-a statornicit în viața noastră, vitalizîndu-ne existența, omul al cărui nume simbolizează România contemporană, tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului. Această idee, între multe altele, care constituie substanța activă a fiecărei zile, a fiecărei ore de muncă și construcție este deosebit de prețioasă pentru scriitori, ca oameni, datori prin profesie să cunoască, să înțeleagă și să încorporeze istoria în scrisul lor.

Realegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu în înalta funcție de Președinte al Republicii, act de voință unanimă pecetluit de oameni, adică de aleșii națiunii, adică de întregul popor este, în același timp, un act cerut și pecetluit de istorie. De istorie, în sens general și cu deosebire de istoria ultimilor 10 ani, de cînd la cîrma treburilor, multe, diverse, complicate, de mare răspundere, se află, îndeplinindu-și magistral mandatele, încredințate de partid și popor, comunistul care, timp de peste 40 ani, și-a închinat viața luptei pentru libertate și propășirea patriei socialiste.

Țara a avut nevoie de un
asemenea Președinte.
Țara a ales un asemenea
Președinte
Țara a reales un asemenea
Președinte.

Florin Costinescu

cronica literară

Teodor Mazilu: Iubiri contemporane

Ca un bun detector al ridicolului, Teodor Mazilu nu putea să nu fie sesizat de rizibila mecanică a amorului. Tema nu e nouă pentru prozator care i-a mai acordat, de nenumărate ori, atenție, dar, de astă dată, el îi închină un întreg volum. Plăcerea scriitorului este de a descoperi ridicolul în plină sublimitate și de a-l scoate în evidență prin îngroșare. Autorul, ar fi deci, partizanul manifestărilor supravegheate și o cenzură a sentimentului sau patosului excesiv este lesne de descoperit în mai toate paginile lui de proză. **Iubiri contemporane** propune atenției cititorului, prin lentila specifică a autorului, istoria cîtorva cupluri amoroase asupra cărora Teodor Mazilu insistă cu egală incisivitate. Un fost îndrăgostit se deplasează la locul fostului său mare amor pentru a descifra taina fostei legături, dar deplasarea nu face decît să mărească misterul. O fată se menține pură pînă în momentul în care înțelege că viața este adversara purității. O altă fată, dedicată în mod absurd științei, face o pasiune pentru un bărbat ușuratic ca apoi să cedeze, pentru a-l pedepsi, unui bărbat anost. O ființă bovarică se arată a fi un tînăr instructor artistic de la sindicate care îndrăgostit, în chip firesc, de o frumoasă lucrătoare se desparte de ea minat de aspirația confuză a înălțării lui culturale. Instructorul eșuează, într-o postură subalternă, în relația cu o ființă prețioasă, pretențioasă, de aparențe aristocratice.

Predilecția specială a autorului este de a observa eternul feminin. Primul exemplar din serie este **Ana,** actrița plictisită, căutînd un însoțitor care s-o scutească de cataclismele vieții sentimentale. A doua, e tînăra și lipsita de prejudecăți Manuela, care intră pe ferestre în casa virstnicului ei prieten și care vrea să devină aviatoare. A treia ipostază e a femeii frumoase care se închide ca într-o armură suficientă în munca ei științifică raționalizînd sentimentele pînă la a le descalifica. **Ascensiunea** ne rezervă întîlnirea cu două fete de condiții sufletești, morale și intelectuale opuse. Angela e o fată simplă și frumoasă care nu crede necesară complicarea vieții, în general, și cu atît mai mult într-o căsătorie născută din pasiune. Irina, o libertină, este femeia care devine prizoniera propriului ei mod de a sfida convențiile și orice regulă bine stabilită. Cornelia se profilează în postura, ridicolă aici, a doamnei Bovary. Olga Viziru face o pasiune comandată de imperative extraerotice, dar fondul sufletesc se răzbună și atunci cînd o pasiune pare a se naște ea recade la nivelul automatismelor anterioare. Un portret de altă factură este cel al tinerei lucrătoare povestind în tren primului venit istoria marii ei pasiuni, care deși trăită fără un suflet exersat este o pasiune autentică.

Galeria figurilor feminine nu este de neglijat în această carte unde are partea leului. Dar deși exacte în creionarea lor sufletească, figurile feminine nu au adîncimea suficientă creațiilor care se desprind din paginile cărții pentru a trăi o viață independentă. Specia de proză pe care o cultivă Teodor Mazilu nu merge în direcția prozei de creație ci de observație psihologică și morală. Scriitorul e interesat de motivația reacțiilor femeiești în dragoste și caută peste tot cauza ascunsă. Sub formă de eseu, așa cum incercase, de pildă, Stendhal în **Despre dragoste,** paginile n-ar fi fost mai puțin interesante, ci dimpotrivă poate mai avantajate de libera mișcare a eseului neîngrădit de nici o normă a creației. Cu atît mai mult cu cît scriitorul neglijează adesea, cu totul, acest ultim factor pomenit, care în planul valorii literare nu e deloc ultimul.

Uneori resorturile iubirii sînt pentru scriitor foarte clare și condamnabile, alteori învăluite într-o obscuritate pe care nu încearcă s-o străpungă. Teodor Mazilu, care pare a fi moștenit de la Camil Petrescu sau Anton Holban privirea interogativă aruncată eroticului, este însă mai puțin dubitativ decît aceștia. El știe adesea cu prea multă precizie de ce se declanșează un sentiment și cum se autodevoră. Cu alte cuvinte, se desparte de scriitorii amintiți în ceea ce au aceștia mai elevat. Atitudinea dubitativă lipsește. Gesturile amoroase din proza lui Teodor Mazilu sînt ușor etichetabile și ușor clasabile. Umanitatea ne este prezentată de prozator în linii simplificate și mai ales în latura ei mecanică și ridicolă ceea ce-i răpește misterul.

Primul volum publicat de Teodor Mazilu se numea **Insectar de buzunar,** iar un altul, care a făcut și mai cunoscut pe autorul lui, se intitula **Galeria palavragiilor.** Acolo scriitorul era un colecționar de tipuri prezentate cu reală vervă satirică. Un insectar de exemplare umane jalnice sau rizibile este și acest volum de **Iubiri contemporane.** Ce este Salomeea Văitoianu, femeia de o seriozitate violentă, la care primează vanitatea, decît exemplarul uman al unui insectar de mai veche orientare ? Replica ei masculină este lingvistul Ștefan Mușat, marcat și el de o mare goliciune sufletească, dema și el locuitor al insectarului pomenit. O figură foarte caracteristică „insectarului de buzunar" este tînărul instructor artistic sindical, care furat de ideea inițierii culturale devine robul ei uitîndu-se pe sine și devenind un cobai al împrejurărilor. Acceptat la masa fostei iubite Angela, acum căsătorită, Andrei Melinte, care e un mecanism ce debitează fraze de provenință străină ridică astfel de probleme într-o convorbire pașnică : „Ce ne facem cu bombardamentul informațional ?" Andrei Melinte are pasiunea „cultivării" lui chiar în direcții de o totală inutilitate și într-o zi spune femeii de care e îndrăgostit, cu o mîndrie care pe ea o îngrozește : „Eu pot să fac și fotografii sepia".

Teodor Mazilu are o lupă care mărește mai ales defectele și ochiul său e mai atent la ceea ce deformează recentele maladii ale „culturalizării" și snobismului. Ignoranța făloasă, vanitatea activă, goliciunea sufletească sînt obiectivele scriitorului din faza „insectarului de buzunar", etapă prelungită peste timp și într-o carte care ne înfățișează, în cele din urmă, și o altă față a scriitorului. Dacă această fază primă e însoțită de calitatea unei observații tăioase, ea poartă și stigmatul unor simplificări dăunătoare artei. Personagiile sînt observate și prezentate în coordonatele lor sufletești generale și cu o mișcare psihologică consecventă, dar ceea ce ne atrage imediat atenția este că scriitorul vrea să facă cu ajutorul lor **demonstrație.** Atît de bine prinsă în conturul ei ascuns. Salomeea Văitoianu nu poate trăi cu profunzimea unui personaj liber de servitutile unei scrieri teziste. Autorul vrea să facă cu sufletești și morale. Mai fiecare personaj nu trăiește pentru sine ci pentru a susține prin el un sentiment sau o stare de spirit. Cînd personajele nu sînt centrale ci periferice, neatenția față de ele este și mai mare.

Schema și caricatura se răsfață în voie. Pentru fotbalistul din **Viața ca muzica ușoară** se consumă țicuri de limbaj din cele mai grosiere, valabile în sine, dar fără puterea de a crea un personaj. Ceea ce i-am reproșa scriitorului cu toată cuvenita prevenire a politeții este că operează adesea excesiv cu instrumentele satirei chiar acolo unde materia nu pare a fi deloc cea potrivită lor. Cînd scriitorul renunță la a considera viața foarte simplă și oamenii și faptele lor ușor clasabile, pagina de proză prinde consistență reală și iese din teritoriul prozei demonstrative pe care scriitorul îl preferă atît de des. **Pelerinaj la ruinele unei vechi pasiuni** ar fi putut fi o excelentă nuvelă. Un tînăr mediocru iubește de departe o femeie frumoasă și printr-o șansă unică reușește să-i intre în intimitate și suportă cu stoicism și demnitate umilitoarea și chinuitoarea situație în care este nu o dată așezat. Legătura se destramă. fostul iubit face un drum, „pelerinaj" zice cu un cuvînt potrivit autorul, în orășelul fostului amor, dar încercarea de a destrăma taina nu face decît s-o adîncească. Ana rămîne la fel de enigmatică ca și în momentul inițial. Ce lipsește acestei narațiuni este „carnea" epică propriu-zisă, prozatorul avînd în schimb intuiția justei mișcări psihologice și epice. **Viața ca muzica ușoară** are și ea o tramă dintre cele mai pline de interes. Aici cuceritorul e cel cucerit și mrejele întinse pentru partenera sa se dovedesc a fi propria sa plasă. Complex e aici personajul feminin a cărui liniaritate sufletească face posibilă desfășurarea neobișnuită a întîmplării. Fata iubește de fapt pe Willy și acceptă minciuna talentului ei numai pentru a-i fi alături. Willy la rîndul său e subjugat de fată și întreține vinovat minciuna talentului ei. Aici dragostea învinge procedeele meschine și purifică personajele. Ea face din ființe falsificate ființe autentice. Să notăm că lucrul s-a întîmplat pînă acum rar în prozele lui Teodor Mazilu care înfățișau cel mai adesea amoruri contrafăcute și existențe naufragiate în fals. Emoționantă este **Diferența de virstă** care povestește iubirea castă și incredibilă între un gestionar și o tînără vînzătoare de stofe. Manuela, care visează să devină aviatoare, are dezinvoltura și candoarea Otiliei din romanul călinescian. Concluzia nu este alta decît acolo : Manuela se maturizează brusc și adaptarea ei la viața comună, care rănește pe virstnicul ei prieten, nu este altceva decît trecerea Otiliei într-o altă virstă mai plată a sufletului și a trupului. Din nou Teodor Mazilu se oprește fixat de puritatea unui suflet și al unui sentiment. În aceeași serie se înscrie și **Amintiri comune.** O lucrătoare, de comportament și limbaj pestriț, se destăinuie și ceea ce aflăm este o frumoasă și tulburătoare poveste de dragoste. Tînăra femeie se îndrăgostește mortal de un superior și este jignită în curățenia sentimentelor ei de acesta. E mai puțin sarcasm și mai puțină ironie în aceste povestiri, mai multă emoție conținută. Capacitatea de observație a scriitorului se valorifică mai bine în asemenea povestiri. Fondul suav al istorisirii este însă ascuns sub tot felul de mantăi mizerabile. Teodor Mazilu pare a se sfii de propria sa sensibilitate. Femeia e în consecință vulgară sau aproape, în orice caz băiețoasă, cu reacții dintre cele mai discordante cu mediul în care se găsește și în orice caz la antipodul materiei suave a amintirii ei.

Este de altfel vremea să ne întrebăm dacă nu cumva sub exacerbatul spirit critic al autorului, sub împlacabila sa pornire satirică nu se ascunde un mare sentimental. G. Călinescu făcea subtila observație că mizantropul e un mare iubitor de oameni, jignit în marile sale sentimente. La Teodor Mazilu există mereu tendința de a puncta orice situație suavă sau sublimă cu un accent care să coboare lucrurile la starea de luciditate, procedeu tipic celor ce vor să-și apere sensibilitatea sub o crustă de rece inteligență și ironie.

Mai puțin teziste și demonstrative, mai puțin întovărășite de sublinierea caricaturală a situațiilor și personajelor, dar susținute de aceeași penetrantă observație a umanului, aceste povestiri sînt cele mai bune ale cărții și, totodată, și cele care ni-l înfățișează pe Teodor Mazilu într-o ipostază aproximativ nouă. Lipsită de doza de mizantropie și misoginie care afecta prin îngroșări liniile cele mai interesante ale prozei anterioare, scrisul lui Teodor Mazilu își adaugă o coardă nouă.

M. Ungheanu

viața cărților

poezie

„Lauda zilelor noastre" *)

Sub acest titlu al unuia dintre poemele lui Fábián Sándor, Dim. Rachici și Csire Gabriella publică o interesantă antologie de „Versuri patriotice ale poeților maghiari din România". Sînt prezenți în această **carte de conștiință** douăzeci și opt de autori aparținînd tuturor generațiilor, promoțiilor de poeți contemporani începînd cu **Bartalis János,** care a împlinit venerabila virstă de 82 de ani, și terminînd cu tînăra Balla Zsófia, de-abia trecută de 25 de ani.

Așa cum o mărturisesc și cei doi traducători ce l-au alcătuit, acest florilegiu liric a avut drept idee de bază a structurării lui, cîntul închinat patriei, partidului, eroismului cotidian al oamenilor României de astăzi.

Selecția de față dovedește, o dată în plus, că poezia maghiară din țara noastră se află — prin substanță, preocupare, varietate de tehnică poetică, și nu în ultimul rînd, prin valoare — integrată organic în mișcarea lirică românească de azi. Asemeni tuturor poeziilor patriotice, angajate, ce se scriu azi în România și cele ale poeților maghiari izvorăsc din aceleași eterne izvoare ce-au hrănit poezia noastră civică de-a lungul existenței ei.

Într-un mod direct, poeții maghiari își exprimă credința lor nestrămutată că aparțin prin drepturi și datorii, adică prin **destin,** acestui pămînt care le-a dăruit totul : **„Pe acest pămînt m-am născut. / Pe-acest pămînt mi-e traiul curat, / Și-am să cobor în sfîntul lui lut / de-atîtea ori re-nviat"** (Horváth Imre). Patria este o prezență care-i însoțește pretutindeni, sufletul tutelar căruia îi sînt închinate marile gînduri și fapte : **„Te port cu mine peste tot prin lume, / ca să-ți aduc în poală universul"** (Bartis Ferenc). Chiar și în momentele dramatice — cum sînt cele dintr-o frumoasă elegie a lui Szemlér Ferenc — poetul are ochiul clar, retina generos întoarsă spre frumusețile patriei : **„Mă duce timpul, mă tot duce... și maluri / mă atrag departe. / Dar de aici văd mult mai bine / de ce frumuseți ai, țară, parte. // Mă cheamă liniștea, mă cheamă... și-al ei voi fi / în noaptea grea. / Dar inima mi-o-nalți / frumoasă — / tot mai frumoasă țara mea".**

Partidului îi sînt închinate poezii începînd cu versuri de moment, strîns legate de un eveniment din viața sa — **Cîntec pentru programul Partidului,** (Holló Ernö), **Odihna din meri, La Congresul al XI-lea al P.C.R.** (Molnos Lajos) — pînă la adînci și semnificative poememărturii cum este cel al lui Majténi Erik, în care poetul scrie : **„ei mîna mi-a întins-o : torță vie / cuvîntul lui întreg mă lumina — / fără de care viața mea pustie / strivită s-ar fi stins pe undeva ; / el viitorul mi l-a arătat sub stele, / dîndu-mi un țel suprem al clasei mele" (Partidul).** O frumoasă transfigurare lirică a rolului Partidului ne-o dă Kiss Jenö în **„Iar mă gîndesc la ele",** unde vorbește despre acele **„indicatoare de pe pante grele",** ce ne duc spre locuri **„de unde lumea mai frumoasă pare, / de unde poți privi în depărtare, / unde ai nori sub tălpi — covor întins — / unde îți-e sufletul fără cuprins, / unde lumina soarelui abundă, / stingînd mihnirii cea din urmă undă — / lumină preacurată și rivnită, / de nici o frunză-n calea ei oprită".**

Deși reușește și poezii reușite care vorbesc despre omul contemporan, despre faptele sale eroice, antologia de față cuprinde numeroase versuri încă departe de ce ar trebui să însemne poezia închinată muncii, sacrificiilor, entuziasmului constructorilor de azi ai României. Secvențe întregi rămîn mai aproape de tehnica reportajului, îndepărtîndu-se de posibilitățile și rosturile liricii : **„Cît vezi cu ochii, doar schele și schele. / Între cofraje metalice, spre nori — pereți de beton. / În lung și-n lat /se-ntind, se extind / cartierele noi. / Orașele noi. / (Cine-ar fi putut să creadă vreodată ?...",** Méliusz Jozsef, **Pomii din fereastra ta,** sau **„Și-am închinat din aceeași sticlă c-un bade / mustăcios / hurducat de-o căruță a C.A.P.-ului ; / simțind cum încet trece timpul, / cum tot mai mare distanță e-n urmă",** Cseke Gábor, **Hartă colorată.**

„Lauda zilelor noastre" rămîne un florilegiu util pentru cititorul de poezie, care poate descoperi și singur virtuți și comodități ce marchează azi lirica noastră.

Dorin Tudoran

*) **„Lauda zilelor noastre" — Versuri patriotice ale poeților maghiari din România — în românește de Dim. Rachici și Csire Gabriella ; Editura Eminescu, 1975.**

proză

Publicistică și literatură

În romanul **Competiția, Ioana Orlea** încearcă să concilieze pitorescul unui mediu puțin cunoscut (echivalent deci unuia exotic) cu urmărirea realistă a unui conflict ce intervine între personaje departajate din punct de vedere moral. Spunem „să concilieze", din următoarele motive : literatura exotică se caracterizează, în general, printr-o serie de clișee consacrate (personaje ieșite din comun prin calități de obicei fizice, conflicte de tip romantic, a căror mecanică este deosebit de șocantă, senzațională, finaluri tranșante) ; pe de altă parte, literatura realistă nu recurge de obicei la medii neobișnuite ci, dimpotrivă, caută să vadă în scene și personaje obișnuite aspecte inaparente ; se poate deci postula cu suficiente argumente existența unei contradicții de principiu între literatura realistă și aceea a exoticului.

După cum arătam, Ioana Orlea caută o cale de mijloc între cele două posibilități. Subiectul **Competiției** este constituit dintr-o serie de întîmplări ce se petrec în lumea alpiniștilor de performanță. O competiție („alpiniada") prilejuește nu numai înfruntarea diferitelor echipe, ci și o complicată luptă de culise între antrenori, arbitri, reprezentanți ai federației de specialitate. Personajele care iau parte la evenimente sînt surprinse de către prozatoare cu acuratețe. Astfel, Gemănoiu (omul diabolic, îmbrăcat tot timpul în negru, care se dedă la intimidări și la manevre de tot felul, pentru a mistifica rezultatul competiției), Coloman (președintele federației, om cinstit, căruia bătrînețea i-a luat multe din posibilitățile de a fi energic și care nu reușește să-și impună punctul de vedere), Dinu (fost mare alpinist devenit arbitru, apăsat de tristețea specifică a sportivilor care au părăsit de puțin timp sportul de performanță) — toți aceștia se mișcă plauzabil în paginile romanului. Și alte apariții sînt interesante. Printre ele este de menționat alpinistul supranumit „Micul dihor". Prin comportamentul său, acesta îmbină în mod inedit lașitatea unui intelectual de joasă calitate, cu efectele unui irepresibil complex de inferioritate, datorat unor cauze obscure. Figurile sportivilor sînt mai estompate, competiția desfășurîndu-se pe planul al doilea.

Stilul romanului, caracteristic și altor prozatoare de la noi, este de o mare naturalețe, conținînd metaforizări spontane, alternînd timpurile verbale după o logică uneori capricioasă : „Vin urcînd din pădure, clătinînd albul zăpezii, cu hanoracele și cămășile lor colorate. Vin în grupuri mici, compacte sau înșirîndu-se gălăgioși, ca o armată aiurită, urmată de iubite și simpatizanți. Fetele urcau fără rucsaci, ușoare, călcînd în urmele mari ale bărbaților, acum altfel decît cei lăsați în mizga iernii din oraș. Primul înainta foarte repede, deși se înfunda pînă la genunchi și Dinu îi recunoscu pe unul din băieții lui Valerică. Troienii adunați de viscolul nopții sclipeau în soare și cerul era foarte albastru". După cum se vede, narațiunea curge fără nici o greutate, prozatoarea avînd nonșalanța cuiva pentru care folosirea limbajului nu este un prilej pentru cine știe ce ezitări abisale, ci o acțiune la îndemînă, firească.

Am arătat mai sus în ce constă conflictul romanului. Iată ce se întîmplă mai departe : în urma mașinațiilor conduse de Gemănoiu, se ratifică un fals, cîștigarea competiției feminine fiind atribuită unei echipe care, în fapt, se clasase pe locul al doilea. Un epilog al romanului arată însă (prin reproducerea unor fragmente din presă) că lucrurile au fost corijate și că Gemănoiu a fost sancționat.

Ușurința cu care prozatoarea scrie este mai presus de orice îndoială. **Competiția** este astfel (la aceasta adăugîndu-se calitățile caracterologice incontestabile ale autoarei) un roman plăcut la citit, mai ales pentru cine s-a aflat cîndva în împrejurări asemănătoare cu cele în care au loc evenimentele. Se naște însă o întrebare, legitimă după părerea noastră : nu cumva cartea aceasta închinată sprijinirii ideii generoase că în competițiile sportive trebuie să domnească un spirit de deplină echitate este un fel de reportaj, care recurge la o serie de personaje și la un conflict pentru a argumenta o pledoarie ? Caracterologia pe care prozatoarea o reușește ne determină să răspundem negativ. Conflictul, care se sfîrșește cu brutalitate printr-un final reparator, este însă mai mult de domeniul unei ilustrații de tip publicistic. În felul acesta, **Competiția** (carte, repetăm, agreabilă la lectură) ne face să medităm, o dată mai mult, la mecanismele transformării literaturii în publicistică.

Voicu Bugariu

*) **Ioana Orlea, Competiția, Editura Cartea Românească, 1974.**

critică

Critică și profunzime

Nu se înșelau deloc cei care, la apariția volumului „Generație și creație", diagnosticau într-un fel sau altul accidentalitatea demersului critic apreciativ la Mircea Martin, prevestind în același timp dezerțiunea sa iminentă din cîmpul criticii curente și îndreptarea spre alte orizonturi de investigație literară. Privirea de sus a cărților recenzate, tendința expresă spre aprofundare și generalizare, traseul zigzagat al lecturii căutînd „conștiința" ori „condiția" operei, semnificația și viziunea ei, înfățișarea însăși a paginii scrise, cu largi ocoluri protocolare și frumoase popasuri formularistice, teama apoi de a nu scăpa nuanțele cele mai fine și, de aici, complacerea în analiză minuțioasă, trecînd pe al doilea plan verdictul critic, obsesia dintotdeauna a cronicarului literar, formația universitară „de tip Vianu", simpatia deschisă îndreptată spre carte și extirparea civilizată a malițiozității, echilibrul temperamental, fuga de excese și riscuri, cultivarea la rece și solitară a intelectualității, ca și un anume scepticism împingînd spre izolare și degustarea în tihnă a creațiilor spiritului erau, la vremea aceea, tot atîtea semne anticipatoare ale efemerității în postura de critic-judecător. Dar, în definitiv, Mircea Martin nu este nici primul, nici ultimul critic pentru care cronica literară reprezintă de-abia o verificare proprie și o demonstrare, totodată, a vocației, reușita în domeniul ei însemnînd, de fapt, o lansare spre alte moduri de abordare a literaturii. Faptul că autorul nu a perseverat în cronică nu este atît o excepție, cît o confirmare a traiectoriei pe care o urmează în genere criticul român, căutător al maturității de creație în teorie, în estetică ori în istorie literară. Lucru ce pare a spune că oficiul de receptare publică a cărților e o chestiune ținînd îndeosebi de fervoarea virstei tinere, mai aptă de a descifra și de a priza noutatea de ultimă oră. Mai aptă și de sacrificiul pe care îl presupune, implicit, o asemenea muncă ? Greu de răspuns.

În orice caz, calitățile pe care le afișa Mircea Martin în întîiul său volum și aflate, citeodată, în dezacord cu canoanele cronicii (reale sau simple prejudecăți ?) au de data asta prilejul de a se manifesta în voie, impunînd o inteligență subtilă, de delicată complexitate a ideilor, cu posibilitatea desfășurării lor armonioase, coerente și într-un stil care, atunci și numai atunci cînd intră cu obiectul analizei într-o stare de „receptivitate complice", își dezvăluie resursele de formulare plenară. Nu este, de aceea, întîmplător faptul că studiile care i-au ieșit cel mai bine autorului sînt cele consacrate lui Marcel Raymond și lui J.-P. Richard, deci tocmai criticilor care, pe deasupra demonstrației de profunzime cu care îi investește interpretul lor, au și cele mai mari virtuți de exprimare sensibilă dintre autorii comentați. Comentariul la J.-P. Richard impromută, nu o dată, elanul liric și modul concret al acestuia de a-și sensibiliza ideile („Lumea și poezia sînt văzute de Jean-Pierre Richard prin pulpa fragedă a unui fruct", de pildă), pe cînd la M. Raymond este la fel de evidentă participarea la un **anumit** destin intelectual : „Deschizător de drumuri în critică și susținător al poeziei moderne, Marcel Raymond nu este însă un participant direct la mișcarea literară a vremii sale, nu se angajează în campanii și nici în comentariul literaturii curente. Adeziunea la valorile contemporane rămîne intensă, dar purificată de excese temperamentale sau conjuncturale. Trăirea sa este una izolatoare, căutînd straturile profunde ale operei, nu intimitatea unui scriitor sau solidaritatea unui grup".

Dimpotrivă, alte pagini, și în special cele referitoare la G. Picon, trădează numai curiozitatea intelectuală a autorului, virtuțile sale de sistematizare conceptuală, dar nu și rezonanța afectivă atît de pregnantă în subiectele de mai sus. Pe baza acestui ecou interior, pe urmele acestei „receptivități complice". Mircea Martin are, de altfel, posibilitatea de a pătrunde mai adînc în intimitățile de gîndire ale autorilor, altfel spus, putința de a trece dincolo de litera programelor ori a concepțiilor prea direct exprimate. Dacă a spune despre critica sa că este o critică de identificare este încă o vagă definire, năzuința, împrumutată poate de la J.-P. Richard, de a surprinde prelungirea latentă a proiectelor, vibrațiile ce se ascund în spatele cuvintelor, dincolo de intențiile autorilor, îl circumscrie mai exact. În ceea ce are mai bine realizat, „Critică și profunzime" este, astfel, o lectură de texte critice întreprinsă, nu de puține ori, cu sprijinul urechii interioare. Criticul se dezvăluie pe sine prin complicitatea recepției sale, drept un iubitor al profunzimilor spiritului, temperament plin de echilibru și supravegheat, refractar intruziunilor iraționale în creație, după cum refractar și la metodele tehniciste de critică, într-un cuvînt un critic care scrie încă pentru plăcerea lecturii, pentru frumusețea și acuitatea ipotezelor, pentru încordarea plină de farmec a plierii la un subiect.

Dan Cristea

prezențe

CONCURSUL DE POEZIE IENĂCHIȚĂ VĂCĂRESCU

● Consiliul asociației studenților comuniști din Facultatea de limbă și literatură română anunță cea de-a treia ediție a **„Concursului de poezie Ienăchiță Văcărescu".** Pot participa studenți din centrul universitar București. Manuscrisele, în minimum 4 exemplare dactilografiate vor fi trimise în plicuri închise și nesemnate pe adresa C.A.S.C. Facultatea de limbă și literatură română, str. Edgar Quinet nr. 7, însoțite de un motto. Același motto va figura pe un alt plic închis, în care se va specifica numele, adresa, facultatea și anul de studii al concurentului. Numărul maxim al poeziilor este de 10. Ultima dată a poștei, 3 aprilie, a.c.

Juriul concursului este alcătuit din : prof. dr. Ov. S. Crohmălniceanu, conf. dr. Eugen Simion, conf. dr. N. Manolescu, asist. M. Popa și asist. Gh. Frîncu, criticul M. Ungheanu și studenții Cornelia Maria Savu și Const. Sorescul.

Rezultatele concursului și premierea vor fi anunțate în ziua de 16 aprilie a.c. în amfiteatrul Odobescu din localul facultății, la ora 19.

● Cercul de critică literară al Facultății de limbă și literatură română a luat ființă, într-o nouă formulă, în luna ianuarie a anului 1974, din inițiativa conf. dr. Eugen Simion și a unui grup de studenți entuziaști din anii III și IV. În relativ scurta sa existență, cercul a reușit să-și creeze un profil specific și să pună în valoare cîteva tinere talente critice precum Paul Dugneanu, Constantin Stan, Valentin F. Mihăiescu, Andrei Roman și alții. Coordonatele generale de desfășurare a acestor acțiuni, pe de-o parte, sînt de ordin analitic propriu-zis ; ne referim la alegerea temelor aparținînd literaturii contemporane, la atenția sporită acordată celor mai reprezentative opere și personalități literare ale momentului actual. În această direcție, sînt de menționat ședințele cu caracter de dezbatere asupra unor cărți precum „Vînătoarea regală" de D. R. Popescu, „Fețele tăcerii" de Aug. Buzura, „Delirul" de Marin Preda, „Setea muntelui de sare" de Marin Sorescu sau poezia lui Geo Dumitrescu. Cercul de critică se preocupă și de problemele valorificării marelui patrimoniu literar. În acest sens, s-au evidențiat studiile închinate lui Tudor Arghezi. În același timp, trebuie amintit că unul din obiectivele de viitor ale cercului constă în întocmirea unei cercetări de istorie literară în grup, referitor la momentul literar 1944—1948.

Pe de altă parte, o coordonată tematică cu caracter constant a cercului este aceea de ordin formativ, vizînd înzestrarea tînărului literat cu o aparatură critică sistematică, contribuind la informarea sa în ceea ce privește metodele critice din ultimele decenii. Pe această linie, cercul a avut un schimb de experiență cu Cercul de limbaje formale al facultății de matematici condus de Solomon Marcus și o întîlnire cu dr. Ionel Vianu și cu prozatorul Augustin Buzura, referitoare la Critica psihanalitică.

Cercul de critică literară își ține ședințele, bilunar, vineri seara, la clubul literar al Facultății de limbă și literatură română.

aqua forte

„Cîntece pentru tineret"

Comitetul Central al U.T.C. a avut fericita inițiativă a editării unei mape cu titlul „Cîntece pentru tineret", remarcabilă prin valoarea partiturilor, atrăgătoare prin distinsa prezentare grafică. Poeții Nicolae Tăutu, Gh. Vîlcu, Ioan Meițoiu, Vlaicu Birna, Constantin Cîrjan, Eugen Frunză, Emil Zeldea, Nicolae Dan Fruntelată, semnează textele ale căror titluri sînt edificatoare pentru conținutul lor revoluționar, tineresc, avîntat : „Anii comuniști", „Utecistii", „Tinerețe, la mulți ani", „Tineri din țara-ntreagă", „Tineret utecist", „Vom răspunde prezent" etc.

Discul care însoțește mapa, realizat la „Electrecord", cu concursul Corului și Orchestrei simfonice ale Radioteleviziunii (dirijori : Emanuel Elenescu, Ludovic Baci, Iosif Conta) va ajuta, sîntem siguri, formațiile de tineret să-și înscrie în repertoriu aceste noi și inspirate cîntece.

Chipurile dorului

● *Ascult un disc cu patrusprezece cîntece populare — înregistrare recentă la Electrecord a lui Benone Sinulescu — și am senzația că citesc o carte în care tot gîndul autorului e de a da un chip dorului. Dar ce chip are dorul ? Trecem de la un capitol la altul cu titluri de un farmec pe care numai folclorul îl poate asigura precum „La fîntîna dorului", „Mai am două doruri grele" și, deodată, dorul își ia, într-o continuă batere de aripi, o mulțime de înfățișări. Dorul care e rîu, un rîu ce se varsă în fluviu iar fluviul în mare, dorul care înseamnă vădure, o pădure a adolescenței prin care îți cauți propria imagine de lac. Și mai sînt în această carte ulițele satului, copacii din ochiul de poiană și florile. Și mai este, tărăși, pădurea plină de taine, și mai este și mama cea bună care îl așteaptă învăluită de culorile apusului de soare pe hoinarul fugărit de dor. Pe urmă băiatul pleacă la oraș, colindă lumea și trimite părinților scrisori, iar ceva mai tîrziu, cîntece. „Trimit cîntecele mele". Aceste cîntece sînt, de fapt, amintirile, superbe și nostalgice evocări, cînd codrul a devenit împărat ceresc, dorul un fel de frate, dealul — locul pe care se putea vedea mai de aproape luna, dealul cu fragi pe care au fost lăsați ochii dragi. Mai sînt apoi gările, acele gări de țară, plecările fiind, de fiecare dată, tulburătoare. Se invocă oprirea trenului cu scopul de a veni și mîndra. Dar de ce să vină ? Să plece și ea ? Nu, ea trebuie să vină să-i aducă o batistă. O batistă a dorului, a aducerii aminte, batista care nu te va lăsa niciodată să uiți. O batistă-lespede, dorul fiind totdeauna greu. El e ca o piatră. Dar dacă oftezi, scapi de greutatea asta. Respiri adînc și el dispare. Dorul, se recunoaște, rămîne veșnic pe pămînt. Totul trece, dorul nu. Acest dor care alergă neobosit de la un capăt la altul al drumurilor : cînd te ajunge, inima plînge, cînd se depărtează, inima lăcrimează. Dar dorul te face și puternic. Cine n-are dor pe lume, n-are nimănui ce-i spune.*

VASILE BĂRAN

ŞARJE

Petru Vintilă
Văzut de CLENCIU

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază

Ion Barbu

Asceză și hedonism

O prejudecată care s-a încetățenit, privitoare la **opera** lui Barbu, reia, schimbată lingvistic, ideea că ar fi fost „cel mai puțin prolific" dintre marii poeți ai acestui veac. Dacă nu folosim număratul pe degete, vom constata că opera sa poetică e la fel de redusă ca și aceea a lui Bacovia (fără acele texte inavuabile în fața cărora finul M. Petroveanu se autosugestiona să creadă că sînt poezii), ca și aceea a lui Blaga, Philippide, chiar a lui Arghezi (dacă-i înlăturăm versificările exprimînd o naivă mecanică).

Constatarea noastră nu are alt scop decît să înlăture ispita unei deducții logice: se poate crede că I. Barbu e esențial pentru că a scris puțin, cînd dimpotrivă a scris puțin pentru că a vizat doar esențialul, liber de orice constrîngere pur literară.

★

Exemplare, pentru descifrarea poeziei lui I. Barbu, studiul lui T. Vianu și cel mai recent al lui Al. Paleologu, singurul de altfel care-l și citează pe T. Vianu, ceilalți „exegeți" împrumutînd copios din ilustrul critic. O minimă onestitate ne obligă să afirmăm că cele două lucrări menționate sînt singurele care nu suferă deasemeni de „complexul" barbian, prestigiul unei rare intelectualități, și că o viitoare exegeză a poeziei barbiene, inevitabil o sinteză, trebuie să acopere cîmpul unei erudiții înspăimîntătoare, referințele esențiale fiind făcute.

Ceea ce ne propunem noi (aici doar fragmentar) e doar lămurirea cîtorva chestiuni care ne-au intrigat ca pur „amator" al poeziei lui I. Barbu.

Dintotdeauna lectura poeziei și a oricărui alt text al lui I. Barbu indiferent de adevărul ori neadevărul conținut, ne-a asociat mintal un fragment din Proust, moartea lui Bergotte, tabloul lui Vermeer și cuvintele personajului proustian, „să fac fraza prețioasă în sine". Personajul, scriitor, trăiește, la vederea tabloului lui Vermeer, revelația a ceea ce ar fi trebuit să fie arta sa, iluminare tragică, după cum ne amintim, căci Bergotte va plăti cu viața curiozitatea sa de pasionat. Cuvintele proustiene oferă o cuprindere globală a întregii opere barbiene; de la poezie la pamflet, totul, absolut orice rînd, scris de I. Barbu are pastă, e prețios în sine, se recunoaște ca la nici un alt autor român (poate Mateiu Caragiale); strălucirea cuvîntului rar, proprietatea lui decisă, articularea propoziției și a frazei după o logică și o sintaxă imbatabile, culminînd în cataclismul unei lumini „mai strălucitoare ca o mie de sori", descumpănesc, extaziază și lasă loc unei mirări. Arta aceasta a detaliului, artă burgheză, cum bine și inteligent și fără folos îi zice Roland Barthes, ne-a făcut să simțim o profundă umilință estetică și totuși să ne mirăm, să ne întrebăm dacă acest miracol stilistic nu ascunde și vreo altă explicație. Inutil să mai adăugăm că nu am bănuit de inanitate propoziționea barbiană. Credința că în **corpul** operei barbiene, ca în făptura sfîntului Sebastian, se înfig săgețile-raze ale unei arte nu ne-a părăsit însă și, naivi și neajutorați, am crezut după acel rit bizar, că există ținte pe care le poți nimeri cu ochii închiși.

Ne-am zis deci că pentru a-l înțelege pe Barbu trebuie să rupem vraja și odată elibe-

Dan Barbilian (în dreapta) cu prof. D. Pompeiu în casa din str. Carol Davila în 1935. (fotografie inedită, colecția Gerda Barbilian).

rați de fascinația stilului său, să ne întrebăm ce ascunde această perfecțiune formală care în „Joc secund" e parcă tradiția vie a unei „gîndiri interioare" (Augustin), cuvintele au într-adevăr în acest ciclu lentoarea aglutinării unei gîndiri interioare, cu necesara emfază a unui apriorism evident.

Încrederea, fără fisură, în virtuțile cuvîntului, credința în fidelitatea lui de a exprima o gîndire, cu atît mai mult o gîndire poetică, ne-au făcut să ne întrebăm dacă nu cumva Ion Barbu e excesiv, omițînd ambiguitatea funciară a cuvîntului, determinîndu-l atît de exact, să transmită o gîndire. Acestor întrebări ale noastre le-am asociat epigraful și un citat din Mallarmé:

„Ce Conte s'adresse à l'Intelligence du lecteur qui met les choses en scène, elle-même." și „Je n'aime pas ce bruit: cette perfection de ma certitude me gêne: tout est trop clair, la clarté montre le désir d'une évasion, tout est trop luisant, j'aimerais rentrer en mon Ombre increéée et antérieure, et depouiller par la pensée le travestissment que m'a imposé la nécessite..." (St. Mallarmé, „Igitur ou la folie d'Elbehnon", Gallimard, 10-éd, 1925, pag. 47), înțelegînd să fixăm drama spirituală a lui Ion Barbu la imposibilitatea de a concepe „cuvîntul făcut carne", inclusiv spiritul, refuzul de a accepta integratorul „mister al încarnării", spiritualitatea sa, de esență gnostică („Or ce sont les gnostiques, qui ont tenté les premiers de passer de l'Eros à l'Esprit par des moyens extrêmes de préférence..." Denis de Rougemont, „Les mythes de l'amour", Gll. 1961, pag. 11—12) păcătuind tocmai prin refuzul extrem al „carnalului".

Trimitem la studiul lui T. Vianu, în acele locuri unde e atinsă chestiunea erosului în poezia lui Ion Barbu și adăugăm că ni se pare falsă concluzia studiului („În manifestarea matură a lui Barbu trece mai degrabă ca o adiere împăcată și idilică din **Testamentul nou**"), ca și unele mărturisiri crepusculare ale poetului.

Un caz analog celui al lui I. Barbu analizează Denis de Rougemon în cartea citată. Este vorba de André Gide. O apropiere între cei doi autori poate fi oricînd revelatoare, amîndoi nereușind să încorporeze în spiritual creatura și drama ei.

Experiența spirituală barbiană, unică și fascinantă în literatura noastră, perfectă stilistic, închide secretul orgolios al unui individualism pur decis să se salveze din marasmul mărginitei existențe „burgheze" fără accent. „Imacularea" operei e efectul unei „asceze" spirituale care omite însă „pata" creaturii. „Modul de existență pe care ni-l propune poezia ermetică a lui I. Barbu este **viața în spirit**" (T. Vianu), ceea ce e o perfectă soluție gnostică extremă, „existența fiind pusă între paranteze". Că este o soluție extremă ne convinge perfecțiunea fanatică a stilului. Platon se îndoia teribil de virtuțile cuvîntului, îndoială nemaiîntîlnită însă la Plotin.

Dar cum spuneam, momentul Ion Barbu e precumpănitor și cu putință de reluat în poezie, întrucît făcînd dificilă poezia, formal, îi creează acea aură care ne dă iluzia absolutului-valoare pur literară. Primejdia care pîndește o asemenea experiență e pura mecanică verbală, strălucitoare dar nulă, așa cum experiența bacoviană, a trăitului poate duce la bîiguiala incoerentă, ori la tăcerea cu sau fără semnificație mistică. Altfel spus, poezia nu e niciodată un hedonism, — e vorba de marea poezie.

Cezar Ivănescu

GEIZERII

Poezia de față, deși a apărut în revistele timpului, nu a stat în atenția editorilor creației literare a lui Ion Barbu.

Astfel, Geizerii (Geyser-ii, *în ortografia autorului), publicată în revista* Ideea europeană *(anul II, nr. 58, din 16-23 ianuarie 1921, p. 3), nefiind inserată în dactilograma revizuită de poet, alcătuită în eventualitatea reeditării creației sale artistice, nu se află reprodusă nici în edițiile postume apărute sub îngrijirea lui Al. Rosetti — Liviu Călin (1964 și 1966), Dinu Pillat (1970) și Romulus Vulpescu (1970).*

Poezia Geizerii *face parte din ciclul parnasian, în care descoperim tablourile incremenite, atît de apropiate, ca inspirație și realizare artistică, de* Lava, Banchizele *și* Munții. *Și ne facem datoria repunînd-o în circulație.*

Mircea Coloșenco

Geizerii

Știi insula de ghețuri, în care-aleargă renii,
Cu balele de lavă de la Oräfa Jökull,*
Cu goelanzii-n stoluri, cu focele și focul
Și naufragiate corăbii-nfipte-n renii ?

Acolo-ți umblă pașii, silicea și bitumul,
Dar de pe roci leproase și de pe stînci alpine
Îți umplu orizontul banchize-adamantine
Și vichingi fantomatici cercînd ca-n Edda drumul.

Dar treci vulcani, fiorduri, istorie și cînturi
Și du-te pînă unde, pe-o crivină deșartă,
Grădinile de geizeri își zvîrl copacii-n vînturi ;

Liane lungi de aburi, chipreși de ruină atici,
Tufișuri clocotinde, menhiri de apă fiartă
Ca gîndul tău de singuri, de mîndri și sălbatici.

Ion Barbu

*) *Munte de gheață în Islanda (2 129 m)* — Jökull — ghețar (n.a.).

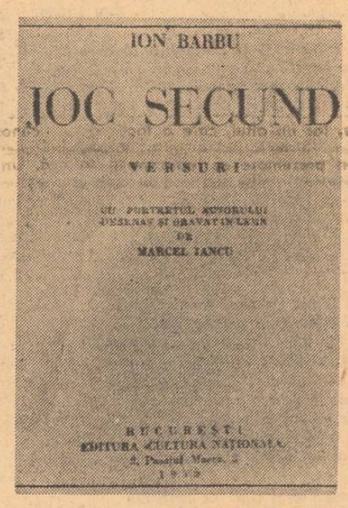

ancheta luceafărului

PROZA ÎNTRE ORIGINALITATE ȘI MIMETISM

1. A reușit revista să repereze problemele nevralgice ale prozei de astăzi? 2. Care din cazurile aduse în discuție pare a fi cel mai revelator? 3. Ce credeți că a omis discuția noastră? 4. În ce punct vă delimitați de părerile mesei rotunde ?

Valori durabile

Ancheta „Luceafărului", prin însuși obiectul ei **(Originalitate și mimetism)** a pus în discuție marile și, uneori, micile probleme ale prozei contemporane. A încerca să extragi, cu cărțile reprezentative în față, trăsăturile definitorii ale unei perioade și ale unei generații, iată o operație care nu s-a făcut în alte anchete, pierdute fie în lămurirea unor prea generale categorii, fie în clarificarea unor sectoare parțiale din cursul viu al literaturii actuale. Cred că ancheta, în ciuda unei aglomerări problematice, a reperat „punctele nevralgice" sau cele care necesită o limpezire. O delimitare de părerile emise este însă mai greu de făcut, întrucît fiecare tează a fost urmată, direct sau mai puțin direct, de o contrateză, iar discuția, cu un ton de perfectă urbanitate, a avut un accentuat caracter polemic. Negînd una din ideile enunțate ajungem, de fapt, să subscriem la o părere formulată deja în timpul discuției. Totuși...

Din intervențiile preliminare rezultă, fără a se spune explicit, că prin proza actuală se înțelege proza care începe odată cu deceniul al șaptelea. Continuitatea, dar și opoziția programatică față de literatura deceniului anterior sînt evidente. Că deceniul anterior nu a fost un teritoriu lipsit de valori, ci a înscris titluri durabile în literatura română o dovedește citarea cîtorva opere : **Moromeții** (vol. I), **Bietul Ioanide, Groapa, Desculț.** Sînt cele mai bune romane scrise în ultimii treizeci de ani. Dar aceste romane nu sînt inspirate din actualitatea imediată care era sursa unor cărți, cele mai multe astăzi uitate, schematice, compromițînd însăși ideea de literatură. Prin opoziție cu ele s-a constituit proza deceniului al șaptelea, al cărui cap de serie rămîne **Risipitorii** de Marin Preda. Această proză a abordat decis marile teme ale contemporaneității, între ele un loc prioritar avîndu-l confruntarea individului cu istoria. Apariția și înflorirea unei asemenea proze se explică prin instaurarea unui climat cultural favorabil, prin modul în care documentele de partid au interpretat și au invitat la o interpretare profundă, adevărată a istoriei. Adevărul literaturii de aici pleacă. S-a observat însă — și ancheta a reluat ideea — că, alături de opere de indubitabilă valoare, au apărut cărți, fruct al comodității, prin simpla răsturnare a schemelor anterioare, prin schimbarea semnului personajelor. Fenomenul, despre care m-am pronunțat și cu alte ocazii, a stat în atenția criticii. Nu cred însă că el trebuie corelat atît de strîns cu mimetismul, cu atenția excesivă acordată unor modalități insolite, împrumutate din literaturile străine, cum ar reieși din anchetă. El este rezultatul unei inerții de gîndire, indiferent de formula adoptată.

Dacă fără adevăr nu se poate scrie literatură, un adevăr general este doar o condiție dar nu și o garanție a operei, care are nevoie de o prospectare în adîncime a vieții sociale, de o cunoaștere profundă a oamenilor și a raporturilor care-i leagă ca indivizi și ca membri ai unei comunități.

Exemplele invocate au căutat să depășească particularitatea unor cazuri și să se înscrie în rîndul fenomenelor specifice pentru tendințele prozei actuale. Grefarea modernismului pe un fond tradițional a dat, într-adevăr, naștere la stridente încă nerezolvate în proza lui Vasile Rebreanu. Citarea lui D.R. Popescu în aceeași ordine de idei este însă cu totul nepotrivită. Scriitorul și-a descoperit vocația în proza barocă a ultimelor sale volume, în romanul de tip anchetă, și o carte nereușită **(O bere pentru calul meu)** nu este revelatoare atunci cînd e precedată de **F., Cei doi din dreptul Țebei** sau **Vînătoarea regală.** Procedez și eu la o simplă enumerare, cu gîndul că demonstrația am făcut-o cînd am scris despre cărțile amintite. Este rolul criticii de a diferenția originalitatea (care nu e incompatibilă cu influențele) de simpla pastișă a unor modele oricît de prestigioase. Producțiile mimetice se explică, în afara snobismului și a comodității despre care am vorbit, printr-o precară cunoaștere a literaturii române ca și a literaturilor din care se împrumută fără discernămînt.

Sînt întrutotul de acord cu aprecierile asupra îndrăznelii transformate în mică bravadă care poate atrage atenția, din considerente extraliterare, asupra unei cărți, dar e departe de a-i asigura durabilitatea. Un scriitor e o conștiință a epocii, răspunzător pentru ce scrie față de sine însuși și față de societate, nu e un „îndrăzneț". Cine ar încerca să apropie acest epitet de numele lui Rebreanu, Călinescu sau Sadoveanu, fără convingerea că săvîrșește o impietate ? Să mai pomenim și numele lui Tolstoi, Proust sau Faulkner ?

O idee interesantă privește apelul unor scriitori, în formare la începutul deceniului al șaptelea, la modele apropiate, reprezentate de personalități contemporane. Marin Preda este cel mai concludent exemplu. Dovadă că literatura română actuală a produs suficiente valori durabile pentru ca să-și găsească în ea însăși aria de referință. Apariția, reconfortantă pentru proza noastră, a romanului **Delirul,** ne întărește în ideea unei tradiții exemplare și foarte apropiate.

Liviu Leonte

Lanțul slăbiciunilor

1. — Eu cred că tindem spre o viață care să suporte sinceritatea maximă. Prin urmare o discuție la obiect, cum este aceasta din „colocviile" **„Luceafărului"**, nu trebuie privită ca un gest de curtoazie față de proză, ci ca un **act de răspundere.** Severe — și cu atît mai necesare —, observațiile formulate mi se par de multă bună credință. Destulele „erori de calcul" ne-au adus în situația de a ne opri, în sfîrșit, o clipă din drum și de a zăbovi asupra „problemelor nevralgice". Ele constituie, fără îndoială, cazuri de conștiință pentru scriitori (scriitori !). Impasul este evident. Dacă nu ne-am afla în impas, într-unul anume, am fi vorbit probabil despre altceva — întotdeauna sînt de găsit stări de lucruri demne de atenție. Cele de acum vizează, după cîte înțeleg, noua situație a prozei de astăzi (și a criticii, chiar, și a literaturii în ansamblul ei). Să recunoaștem că revista „reperează" chestiunile de fond.

2. — Încăpățînarea — ceremonioasă, altminteri — de a prețui numai două culori : albul și negrul ! S-au auzit, din cînd în cînd, glasuri potrivnice, desigur, însă au răsunat în pustiu. În orice caz, fără rezultatele normal așteptate. Nu mi-aș permite optimismul de circumstanță și nici nu m-aș hazarda în a afirma răspicat că viitorul prozei, gata, este și lămurit și ferit de recidivă. Dar prudența nu înseamnă neapărat lipsa de speranță.

Grav este că „rețetele vechi" au rămas și că doar veștmintele sînt noi, cum spune M. Ungheanu. Că șabloanele au rămas, cu osebirea că sînt noi și nu vechi. Extrem de gravă este „inversarea naivă" a „termenilor ecuației" (N. Ciobanu). Cît privește „îndrăzneala aluzivă" aș observa că i se poate contesta („îndrăznelii aluzive") caracterul spectaculos, nu i se poate contesta faptul că, mimînd semnele exterioare ale curajului, asemenea proză aduce o nuanță aparte. E ca și cum, referindu-te la o căsătorie, să zicem, ai reține doar cheful din ziua cununiei, scăpînd din vedere ceea ce este esențial : întemeierea familiei ! Personajele din proza noastră — din unele cărți de proză, mai exact — devin încetul cu încetul semne a ceea ce ar putea constitui caractere, dar nu se constituie. Pitorescul abundă, se caută salvarea în cuvinte abil înșiruite(nu în limbă !). Se pare că pentru unii deținprietății miraculoase de exprimare a adevărului. În realitate ele probează — „slalom special" — incapacitatea (ori pur și simplu teama) de a aborda pieptiș problemele.

În ceea ce privește „interesul pentru istorie și pentru faptul social", mă declar de acord că „istoria ca anecdotă" (M. Iorgulescu) nu e soluția potrivită, deși explicația se află la îndemînă. Însă — și aici cred eu că se pune degetul pe rană — ar fi momentul să considerăm etapa preliminară încheiată și să pornim, de acum, la acea lucrare mare de limpezire.

Vreau să spun că analiza serioasă — și bine intenționată — a trecutului apropiat este capabilă să depășească anecdotica oarecare și să așeze proza noastră în mai mare măsură în linia tradiției sănătoase.

3. — Discuția a omis, după părerea mea, un lucru destul de important : s-a scris și se scrie proză fără adîncime. Motivele sînt mai multe, evident. Aș cita, în primul rînd, neputința tăriei morale, comoditatea, confortul, lenea spiritului, lipsa de vioiciune psihică. Participarea criticii a impulsionat cu „succes" climatul... lanțul slăbiciunilor ei lung...

4. — Se vorbește despre „suficiența estetică" (N. Ciobanu) și cred că e vremea să se spună că și acele cărți curajoase (unele) s-au limitat cam la atît, la curaj, neconstituindu-se în romane, nuvele, schițe propriu-zise. Scriitori mari de azi s-au format sub o zodie literară și ei înșiși au destui epigoni. „Mimetismul" tinerilor însă trebuie legat și de un alt mimetism mai general.

Nu mi se pare că ne-am îndepărtat de tradiția prozei românești. Există astăzi posibilități de informare, schimburi de cunoștințe, circulație de idei care, vrînd-nevrînd, influențează, mai ales că unele sînt și general-valabile. De altfel Rebreanu, Sadoveanu, nu au scris în buna tradiție a realismului critic, pe care-l găsim de la Urali pînă în Yowa ? Și, iarăși, „Proștii", „Fefeleaga", „Baltagul", „Pădurea spînzuraților", nu se înscriu în mișcarea estetică europeană a timpurilor moderne ? Este „Baltagul" numai adaptarea „Mioriței" ? Ce-i drept, însă, toate acestea **au pornit de aici într-acolo ;** la fel se întîmplă acum cu scriitorii de marcă și, îmi place să cred, tot așa se va întîmpla și în viitor. Sigur, dacă avem în vedere unele dintre exemplele citate de revistă, nu e nimic de spus... Global, însă, nu lipsa de originalitate ne pîndește. Nu-mi închipui că „revirimentul" (sic!) e de așteptat altfel decît printr-o evoluție lentă, procesul de asimilare (fie a „modelelor" autohtone, fie universale) fiind anevoios.

Viorel Știrbu

Al. Andriţoiu

Zăpezi

Zăpezi nemaivăzute demult precum o lampă
De gaz, — precum o mină ce-a desenat o stampă.
Şi ruginite sănii la mine-n amintiri.
Au inceput să crească şi iarna, trandafiri
Pe guri de rai umplute cu sfint pămint de flori.

Mă prinde amintirea de mină uneori
Şi mă conduce-n urmă spre fosta mea zăpadă
O simt, in dreapta, rece, cum ai simţi o spadă
In mersul alandala către preadalbul vis.

Din mori de vint, o fată scrisoare mi-a trimis
Trecută prin zăpadă cum treci prin foc, in cleşte,
Un fier care şi astăzi, scinteietor, orbeşte.

Urme

Urme de paşi in formă de vioară.
Poate pe-aici te-ai preumblat fecioară
La lada durerii şi-a luminii.
Iţi dau să bei, din guri curate, crinii,
Deschise cind spre cer, cind spre pămint.
Sandalele viori, călciiul sfint
Pe pajiştile seminţiei mele
In vîrf au cer şi depărtări de stele.
Văzduh incins, pămintul nostru este
De parcă-ar spune cineva poveste
Despre frumoase scule muzicale.

Ci numai tu cu-albastrele-ţi sandale
Mai plimbi o melodie, curcubeu
Peste răbdarea sufletului meu...

Titlul

Un nume-n fruntea cărţii e ca un suflet pus
Deasupra lui. Striveşte cerneala dubla scară
In unghiul hieratic de răsărit şi-apus.

O ! sacrele izvoare pindite-n călimară
Şi liniştea, din noapte, culcată pe hirtii !
Aducerea, cu dreapta, a literei minune,
Vocale reci şi brume suflate-n veşnicii
Sau chinul desfătării-n frumos, — cum s-ar
mai spune.

Imi mai aduc aminte de-nrobitorul chip
Acum, la timpul dulce intors prin intrebare,
Cind degetele scapă, mutindu-se, nisip
Adus cu vis şi trudă de dincolo de mare.

Şi toate intr-o carte ca intr-un horoscop !
Din partea lunii plinge o filă prost intoarsă.
Acolo, timpu-mi propriu ferice il desgrop
Din rima tot mai castă,
Din limba tot mai arsă.

Sonet

Un gind trimis ca pasărea deschisă
Sub cer. Albastrele adrese tac.
Nici nu mai ştim : scrisoare sau narcisă
Cu-nscris de soare paradisiac.

Sau poate o durere netrimisă
Ci spusă numai domnului copac,
La iasca unui palid lemn de tisă
Pe drumul iernii tinăr şi opac.

Dar geana literei cind se deschide
Prin ochiul ei se desluşesc floride
Şi cintece se-aud ca de festin.

O mină albă cind deschide plicul
Sub gindul cald a inflorit nimicul
Şi cad luceferi limpezi prin destin.

Ştefan Sebe

Lungă corabie

Plecăm cu această lungă corabie —
Ziua, cu un aluat refrămintat de lumină,
să ne pară plină de arbori,
să nu mai ştim pină unde izvorul
ne insetează ochiul,
adică buzele nerostirii
şi toamnele să ne mai păstreze in tălpi
firbintea durere a ierbii.

Ion Lotreanu

Cervus megaceros

Trecea peste veacuri şi trecerea lui
Seninul din rouă avea să-l răstoarne.
Ca neaua cernută pe cringuri, mărunt,
Mureau constelaţii aprinse in coarne.

Din aerul care-i vibrase in nări
O sfintă trufie pe-un plai a rămas ;
Tresare metalul in spicul de griu,
Se-naltă movile atinse de pas.

Adincul işi plimbă văpaia pe culmi,
Ridică drapele spre lună eroii...
Un cerb işi scufundă copita in riu
Şi gleznele-s line ca firele ploii.

Hasdeu dixit...

In cerul hărţii noastre, orice riu
Din vetre se iveşte ca o lună ;
Miresmele ţin unda sfintă-n friu
Şi aerul cu fluturi o cunună.

Nu stringem seri in rame de busole,
Avem strămoşi, hrisoave şi fintine :
Pe schelării apune un Manole
Şi-n urma lui un zvon curat rămine.

Suflarea scrisă-n pietre nu s-a şters,
Un vultur stă lipit de stinca sură —
Călătorim prin viaţă ca un vers
Crescut din titlu către semnătură.

Ion Murgeanu

Trandafirul

Cind păşea ea parcă-n miini ducea
un trandafir
După ce-i scurtase puţin coarda-n dinţi
Incă buza ii mai singera de spini
Incă din petale jos in rădăcini !

Aş adoarme-o aş undi-o intre gene
Cind pe ape se revarsă cind in şolduri
se aşterne
Armăsari in ceaţă ard şi noi bem alcool
Spargem sticle şi sticloanţe verzi
de monopol !

Aş undi-o aş aşterne-o şi ferească-mă sfintul
Trupuşorul ei plin de flori abia il intrec
Şi de ierbi ii spăl de ţărină-l scutur
Prea e greu in căldură de fiori pămintul !

Confesiunea rigorii

(imn Luciei)

O putere nemăsurată e acest har : mă ocup
de iubire.
Cum aş putea scrie acest poem fără ca el să
ne samene :
Mie şi Ţie !
Cind iubirea noastră se ceartă in vis atunci
spun : voi avea o scrisoare
Aşa cum voi femeile spuneţi : voi avea
un copil !
Scrisul tău e al unei femei istovite
Eu il trec pe curat să capete nouă putere
Inţelepciunea fiecărei femei să se cate in el.
E o confesiune a rigorii e fără pată
Respiraţia lui in mine coboară
dă formă acestui poem ;
E o confesiune a rigorii e fără pată
Harul ne vine de la voi ; voi ne insufleţiţi.

Două schiţe de Areta Şandru-Micşan

Drum de zi şi drum de noapte

N-ai să înţelegi niciodată, ştiu că n-ai să înţelegi şi nu pentru că nu poţi şi nu pentru că nu vrei, dar nu înţelegi să fii în stare să pricepi, mintea ta se întoarce mereu spre cifre, mai departe nu poate vedea nimic interesant, uite şi acum de pildă, mergi lîngă mine şi e seară şi-mi spui că e frumos, pentru tine marea e frumoasă şi atît, timpul e frumos pentru că e normal să fie aşa, nisipul e frumos şi e suficient. Imi ceri să-ţi explic ce m-ar putea deranja, ei bine, totul, şi mai ales faptul că zîmbeşti ironic cînd mă uit la tine, ştiu, poate gestul pe care-l fac, tu nu ştii că oamenii se pot privi şi altfel în ochi, că au curajul să ia capul cuiva în mîini şi să se uite un timp la el, nu-ţi număr cutele din obraji, nici nu observ culoarea ochilor, mi-e indiferentă nuanţa părului, dar toate astea la un loc îmi plac şi uneori gestul, şi atunci îţi iau capul în palme şi mă uit la tine, mă opresc pe stradă, uite şi acum, pe plajă, de ce te împiedici în nisip, nu vreau nimic decît să te privesc, îţi cer foarte mult, mi se pare şi mie şi mă sperii că unui om atît de concret pot să-i cer un lucru atît de bizar...

Seara se suportă mai uşor, vreau să-ţi spun că fiecare din noi, chiar şi tu, suportăm o dimineaţă, o după-amiază sau o seară, acum e mai puţin cald şi dacă scaunele astea de fier sînt lăsate libere pe nisip, înseamnă că ne aşteaptă pe noi, nu ştiu cine le-a adus, nu ştiu cine le-a lăsat aici, poate cineva s-a sculat şi a plecat cu puţin înaintea noastră, hai să stăm un timp, sînt două locuri libere la parter şi toată marea în faţa noastră, astăzi nu te-am văzut pe plajă, mi-ai spus că te găsesc la al doilea difuzor, e unul din locurile favorite de întîlnire, primul difuzor e spart, iar al doilea nu merge, ştiu, am văzut meduzele, azi, ai văzut vreo meduză murind ? parcă ar fi făcute din apă şi aer, sînt minunat colorate, nu se poate înota pe aici pînă la stîncă, azi am făcut pluta cu ochii închişi, valurile sînt prea mari şi ochii mă ustură de sare şi o meduză a murit sub talpa mea, marea se retrăsese îţi spun, şi eram obosită de mare, întotdeauna cînd ieşi la mal ai impresia că nisipul se surupă sub tine şi vine un alt val din spate şi te linişteşti, îţi spuneam că azi am văzut o meduză murind şi că semăna cu o pungă de plastic incoloră şi că stătea pe mal, marea o aruncase lîngă un castel de nisip şi-au venit nişte copii şi-au luat-o.

Şi-acum bate vîntul, oare la ce te gîndeşti, hai să coborîm din fotoliile noastre, nisipul e fierbinte, marea se întinde la picioarele noastre.

★

Da, de ce să nu recunosc — şi fac mărturisirea în faţa scrisorii tale, rămasă deschisă pe masă — deşi ştiu că n-ai să înţelegi niciodată şi poate că acum ţi-ai reluat locul de la parter... Sînt calculată-n măsura în care îmi programez timpul de acasă pînă la locul în care ne întîlnim (dar nu şi invers), sînt rece — atunci cînd plouă sau ninge şi mai ales cînd soarele frige, sînt ştiutoare — atunci cînd trebuie să găsesc mijloacele prin care mîine am putea ajunge acolo, sau vom aluneca în noaptea asta în vis, eşti ciudată ? dacă nu, mă dezamăgeşti, oh, da, sînt ciudată cînd tac două săptămîni în anul bisect şi mai mult în călălalt (apropo, anul acesta... ?).

Nu fac nimic decît în limita unei apărări, şi-mi apăr ceea ce am pus mai presus de alte lucruri (nu m-am gîndit la sentimente), e vorba de altceva, care sper să continue, fie chiar şi după consumarea vreunui sentiment. De aceea sînt mai bine pregătită, nu-mi propun să sufăr pentru cineva, ci (dacă e nevoie, şi e sigur, pentru că mi s-a întîmplat), să sufăr pentru ceva. Dar ce poţi tu înţelege ? E prea mare lumea asta şi, crede-mă, că şi eu ca şi ceilalţi pot începea în ea, deşi nu ştiu dacă mi s-a prezis că voi fi un om fericit alături de altul. N-am cerut pentru mine prea mult, dar altcineva, poate într-o zi cînd am să iubesc mai tare pe cel pe care am să-l strig într-un fel al meu — şi numai al meu — pe nume, o să aibă curajul, dorinţa sau pur şi simplu curiozitatea să-l ia. N-am să-l opresc nici un moment şi-am să-i spun să plece. Gestul va fi firesc, uşa nu se închide decît o singură dată în spatele lui. Atît ! Pentru că nici de pe lumea cealaltă nu e drum de întoarcere. Va fi acelaşi lucru. Există — şi va fi — un alt lucru mai puţin trecător ca un sentiment, totuşi pasiunea, dacă vrei, pentru ceea ce am să continui să fac ; şi dacă se va întîmpla aşa, va fi de două ori o reîntoarcere la ea. In mine e neîncredere, dar şi linişte (în măsura în care va fi să fie aşa...).

Vreau să colind, să plec oriunde, vreau să alerg şi să dublez cea de-a 25-a oră. Există, te asigur. Cunoscînd, voi fi fericită. Prietenii mei — pe care am intuiţia că-i pot alege — chiar dacă nu-i voi iubi ca pe un iubit, îmi vor ţine locul lui. Ştiu, îmi vei spune, nu e acelaşi lucru ; nu cu mult, repet, fericirea mea e la un drum de zi sau de noapte, sus, în cine ştie ce munte, sau prin locuri de cîmpie.

Nu poţi să iubeşti oamenii decît cunoscîndu-i şi lăsîndu-te cunoscut. Bătrînii unui sat, într-o zi, mai demult, m-au descusut cîteva ore, sau poate zile, bănuitori, susceptibili, duşmănoşi ; ei erau ţărani, nu fuseseră o viaţă prin oraş şi niciodată n-aveau să meargă ; eu eram pentru început, fata cu „multă carte", învăţată cu cearşaf de dantelă şi linguriţă cu monogramă... Ei bine, le-am cerut simplu un sfat, fără vorbe mari şi fără ifose şi le-am lăudat masa şi le-am privit icoana din perete şi-am legănat copilul din leagăn, şi m-am jucat cu mîţa, şi cîinele lor nu m-a lătrat, şi l-am tras de urechi băgînd mîna în gura lui cu dinţi de cîine ciobănesc, negru în cerul gurii, şi ei au dus mîna la gură şi n-au zis nimic şi seara le-am cerut cojocul şi dreptul să-mi aleg culcuş în podul cu fîn şi iarăşi n-au zis nimic şi le-am sărutat mîna bătrînelor şi-am zis seara bună pe drum de sat, şi cînd a fost să plec, o femeie — o, cum o mai ţin minte ! — a fugit în casă şi bătrînul a zis : n-o luaţi în seamă, că-i femeie năroadă, şi n-a vrut să plîngă şi i-a venit (ca şi mie) un nod în gît şi-a zis numai : domnişoara noastră !... Îi iubesc mult, dacă o să ai curiozitatea să-i vezi şi tu vom urca în munţi, vom pluti pe riuri şi vom da un examen împreună în faţa lor — nu, să ştii că pe ei nu poţi să-i „duci", să te prefaci, să le dai certitudinea că eşti de-al lor, şi ca atare... Fals ! Ei se pricep la oameni mai bine ca noi. Ţi-am mai spus, n-au nevoie de nimic ca să fie altceva decît sînt. Sînt ! Dacă vrei, pur şi simplu.

Vezi tu, nici pe departe nu pot fi omul perfect. Sînt conştientă mai mult de ceea ce nu am, dar aş putea avea. Şi asta şi restul — cîte

Desene de Nicăpetre

ceva — se observă. Trăiesc în nişte limite pe care le ştiu, sînt conştientă de ele, dar se pot depăşi, încerc, reuşesc sau nu, cine ştie ?

Nu sînt un om frumos (am văzut ceea ce se cheamă femei frumoase), nu le invidiez, n-am de ce, le admir calm, îmi plac oamenii frumoşi, dar nu-i ocolesc pe ceilalţi şi caut să înţeleg prin ei, oamenii de care ne ferim, pentru că urîţenia ne înspăimîntă şi ne dezgustă, ne dă senzaţia unui rău fizic aproape. (Ţi s-a întîmplat ?).

Am întîlnit în drumurile mele oameni care nu miroseau chiar a colonie. Dar e stupid să iei un vas de pămînt cu urme de ţară pe el şi să-l şamponezi o dată şi încă o dată ; şi tot aşa e stupid să iei un om de la ţară şi să faci acelaşi lucru cu el şi să-l pui în frac. Se va simţi bine pe pămîntul lui, cu unghiile murdare (dar de munca lui), cu cămaşa descheiată, mirosind a sudoare, dîndu-ţi nu citate din cine ştie ce tratate, ci coborîndu-l pe Dumnezeu între boi şi plug, înjurîndu-l sfătos acolo şi răstignind nu ştiu ce cruce răstignită cu mii de ani înainte de-a o face el ; hai să-l căutăm împreună (sau, cine ştie, poate tu l-ai găsit şi-l cunoşti chiar înaintea mea), vom căuta însă nişte lucruri care ne-au scăpat amîndurora, şi-ţi promit — acceptîndu-mi invitaţia — că mai avem încă foarte multe de căutat şi găsit. Şi nu-i aşa uşor ! Dar e frumos !

Acum da, în sfîrşit, iată-mă exaltată, e ora unu dimineaţa — ce faci, nu te culci ! Spuneai că plecaţi dimineaţa... Mai am doar patru ore pînă la cinci, acum nu mi-e somn, aş vrea să stăm puţin de vorbă, eşti, oricum, lîngă mine...

Dacă tu eşti cel trimis să stai un timp, neîncadrat în timp, în el, lîngă mine, dacă tu eşti cel lîngă care aş putea merge şi găsi şi descoperi şi căuta şi uita uneori — şi trebuie citeodată să uiţi tot — te primesc în linişte şi-am să-ţi spun atît timp cît vei rămine : Bine-ai venit ! (Brusc ?). Ei bine, nu retractez nimic. (Firesc ? Poate !). Vreau să cunosc, e un principiu pentru mine. Vreau să mă bucur astfel, de două ori, de tot ce aud şi mai ales văd, fără alte comentarii, oricum, îndrăzneala de a pleca, eu cu mine, va fi permanentă. E foarte greu să suporţi o fericire de unul singur. Ştii asta, am fost plecată din oraş, am cunoscut „altceva", dar acest altceva n-o fast împărţit în două şi l-am suportat greu. Nefericirea ?! O, nu, asta nu, îmi aparţine, aici las numai firimituri din ea să fie cunoscută de alţii, nu prea mult, ci numai atît cît să pot să-mi păstrez echilibrul (dar asta nu înseamnă a fi echilibrat) reîntoarcerii la o stare, suport pentru a merge înainte.

Nebunia fericirii ? Să zicem, cînd de la o fereastră a unei cabane la care ajungi noaptea, dai perdeaua la o parte şi vezi munţii în violet, ninşi. Şi-atunci gestul a fost un ţipăt început şi pumnii muşcaţi pînă la sînge.

★

Te-ai născut la un drum şi drumul te va atrage şi la drum vei fi plecată mereu... Hai, dacă nu ţi-e frică de privirea lor, hai... la ţigănci, în ochii lor am să mă uit fără teamă, pentru că eu ştiu ce m-aşteaptă, presimt totul fără să-mi spună ele, să nu mă întrebi cum ; hai la ţigănci, la acele ţigănci cu fustele largi şi cu mersul înfipt, la ţigăncile de şatră cu puii lor blonzi uneori, incredibil de blonzi şi frumoşi ca miezul de lapte, îţi jur, sînt puii lor, hai la ele să ne descinte c-un ban de argint pentru mine şi altul de aur pentru tine, atunci cînd e lună nouă să nu dea cu verighetele pe frunte şi să ne ia palma stîngă în mîna lor, să nu-ţi fie frică de tăciunii aprinşi şi de coviltirul căruţelor, şi nici de noaptea din trupurile lor şi de noaptea de-afară. Hai la ele, vom fi amîndoi în blugi iar ele-n fustele lor multe şi largi, vei avea doar grijă să le scuipi copiii să nu-i deochi şi să suporţi fumul tăciunilor stinşi. Şi să nu-ţi fie teamă, uită-te aşa cum voi face şi eu, în ochii lor mari, cît o felie de pămînt pe care dorm neînveliţi şi fără ruga de seară. Cum arată oare Dumnezeul lor ?

E aproape două şi mă sperii că unui om atît de concret pot să-i cer un lucru atît de bizar...

Poveste de iarnă

Şi dacă totuşi a fost, înseamnă că este, că trebuie să fie, îmi spuneam odată, de mult, şi mai tîrziu am căutat şi am găsit într-adevăr, într-un raft, un ziar împăturit cu grijă, îngălbenit, cîteva rînduri uşor subliniate cu creionul şi bucata aceea de ziar mirosea a levănţică. Chipul din fotografie semăna cu femeia pe care o cunoşteam, se spune că doi oameni care stau mai mult împreună încep să-şi împrumute din trăsături unul altuia.

Curiozitatea era prea mare, ziarul a fost citit o dată, încă o dată, rîndurile le ştiam, aproape — şi povestea femeii pe care o cunoşteam, pentru că nu puteam să n-o cunosc, am auzit-o într-o seară de februarie, pentru că fiecare an trebuie să aibă un februarie al său.

★

... La început i s-a spus că o să se întoarcă şi ea a crezut, s-a întors înspre poartă dar a stat acolo nehotărîtă, mult timp, cu colţul basmalei învîrtit pe inelar.

Copilul cel mic o trăgea de rochie şi-o întreba mereu dacă o să vină, vecinele o priveau din spatele gardului, de după ferestri, şi o căinau cu palma la gură. Dar tăceţi odată, le-a spus şi a intrat în casă.

Se făcuse frig, băiatul cel mare stătea pe laviţă şi nu spunea nimic, numai ochii aceia o priveau mari şi goi şi parcă i se făcuse mai puţin frică, ochii băiatului continuau s-o privească, a vrut să-l mîngîie şi s-a oprit, i-a părut rău mai tîrziu, o să fie şi aşa o vreme prin străini, a oftat cu privirea la el, cel mic adormise şi i-a spus celui mare hai, stringe masa, dar tata ? a întrebat-o băiatul. Taică-tu vine mai tîrziu şi n-a vrut să plîngă şi-a fugit afară, băiatul a privit-o trist, se fereau unul de altul şi seara au mîncat numai ei trei, cel mic plîngea şi ea l-a mîntît c-o să vină tata, numai să fie cuminte, şi parcă începuse să creadă şi ea în ce spune.

Noaptea s-a trezit plîngînd, copiii dormeau, ba nu, cel mare era treaz, s-a apropiat de ea şi i-a spus : ce-i mamă ? lasă că o să fie bine, de unde ştia ? era încă tînăr. Şi l-a mîngîiat uşor pe cap, era întuneric afară şi poate era şi frig, poarta a scîrţîit uşor dar ciinele n-a lătrat, poate i se păruse, şi a trimis băiatul la culcare, dar el a întrebat-o încet, de teama întrebării sau de teama de a nu-l trezi pe cel mic, femeia a tresărit : hirtiile ? a repetat, nu ştiu — şi prin întunericul des căuta să vadă, neliniştită, ochii băiatului.

Sînt acolo, îngăimă el şi ea ghici că acolo sus nu putea fi decît dulapul, în încăpere se rostogoli un miros vag de cerneală, erau într-adevăr hîrtiile, de unde ştia copilul, dar nu-şi mai răspunse, inima i se oprise dureros undeva în gît, ce-ar fi putut face acum, el nu-i vorbise nimic, plecase dimineaţa şi-i spusese să aibă grijă, da, işi aminteşte acum, să aibă grijă — şi ochii bărbatului se opriseră neliniştiţi o clipă prin cameră asupra ei şi-a băiatului şi-apoi plecase.

Hîrtiile ? Şi foile mici şi subţiri îi încăpeau în palmă, le mîngîie uşor cu mîna, ce-ar fi trebuit să facă acum, simţea privirile băiatului îndreptate prin întuneric asupra ei, aprinse chibritul şi la lumina lui palidă, cuvintele mari şi grave o îndemnau parcă, bărbatul îi povestise de atîtea ori, dar băiatul va putea înţelege ?

Copilul o privea cu ochii bărbatului, strînse cu grijă pătratele mici de hîrtie, fluturaşii, işi aminti ea bucuroasă şi foile răcoroase o încălzeau, simţea prin ele o putere pe care nu şi-o cunoştea.

Mamă, o strigase copilul — şi femeia işi văzu pentru prima oară băiatul maturizat înainte de vreme, o privea serios cu ochii lui negri şi mari şi ideea veni, parcă aşteptase de mult acolo un semn al femeii.

Privea pe geam, întunericul işi slăbise strînsoarea, undeva se auzea un tramvai, şi ea il urmări un timp cu gîndul, băiatul ei trebuia să ajungă acolo, şi-l închipuia femeia cu inima strînsă, cu foile mici ascunse cu grijă sub cămaşă, poate prea mari pentru paltonul acela scurt.

Începuse să ningă uşor, cu fulgi din ce în ce mai deşi, ca aripile unor fluturi uriaşi...

teatru

Imblînzirea scorpiei

În foarte frumoasa sală mică a Teatrului Naţional, încă înainte de prima lovitură de gong spectacolul se presimte în nota sa caracteristică. Însăşi arhitectura sălii a fost „preparată" astfel ca să amintească că faimosul teatru **Globe**, într-un chip parodic, desigur, şi aluziv. Inventivitatea scenografei Elena Pătrăşcanu-Veachis a înconjurat poligonul de parchet din mijloc cu păpuşi-culise, draperii aprins colorate, blazoane de smalţ etc. Pe acest poligon alunecos şi strălucitor ca un patinoar vor evolua bravii actori, completînd cu farsa lor farsa aristocratului binevoitor care i-a găzduit. Căci, precum şi în alte opere shakespeariene, ne ntîlnim şi aici cu inepuizabilul procedeu numit „teatru în teatru". Atmosferă de farsă aşadar, de frivolitate şi de bun-gust artistic şi nicidecum curenţi contradictorii, purtători de grele miresme în stare să taie respiraţia, să ameţească. Veselie măsurată în locul exuberanţei fioroase proprie comediilor lui Shakespeare, iată semnul pe care-l anticipam, sub care se şi desfăşoară întreaga reprezentaţie dirijată de Mihai Berechet. Beţie de culori şi de mişcare ; totuşi, de la un capăt la altul, rafinament iar nu forţă. Cîtă vreme îl vom descoperi în masca bufonilor şi a bătrînilor avari scrîntiţi din dragoste, acest rafinament ne va încînta. Dar el încetează să ne mai apară admirabil (mai bine zis dispare ca atare) cînd constatăm că acul scorpiei a fost pe jumătate smuls dinainte. Catarina se înfăţişează mai puţin năbădăioasă decît avem dreptul să ne aşteptăm, manevra îmblînzirii comportînd o agitaţie (chiar şi sonoră) prea redusă.

Pe de altă parte personajul ar fi trebuit să se diferenţieze mai mult tocmai de soră-sa, Bianca, a cărei ipocrizie o dezaprobă. Coca Andronescu şi Rodica Popescu sînt ca tip fizic, prea apropiate ca să nu-şi dispute de la bun început ipostaza îndărătniciei. În vederea surprizei finale nesupunerea şi furia celei dintîi ar fi trebuit accentuate — şi altfel, pasă-mi-te, ar fi trebuit să arate sora cea mică : mai îngerească, mai visătoare, tocmai spre a-i surprinde mai tare pe cei ce s-au încrezut în aparenţe. Insă dincolo de aceste observaţii spectacolul se compune cu naturaleţe, strîngîndu-şi şi desfăcîndu-şi aripile ca un evantai, descoperind la fiecare pas mici surprize de ingenuitate. El culminează în scena nunţii — excelent moment teatral — încoronare a mijloacelor tehnice care, deşi abundă, nu supără niciodată, demonstrînd o profesionalitate fără greş. În afara celor numiţi, ne-au plăcut în mod deosebit Mihai Fotino în rolul tenacelui Petruchio, pedagog desăvîrşit la şcoala propriei căsnicii, Grigore Gonţa, întruchipare a unui slujitor pe cît de puţintel la trup pe atît de isteţ, Alexandru Drăgan şi Marian Hudac, amîndoi creionînd tipuri savuroase de valeţi, precum şi Mihai Mălaimare într-o apariţie ambiguă din punct de vedere dramatic, de participant la acţiune şi de complice al publicului. Numai cuvinte bune merită de asemenea C. Dinulescu şi Alexandru Hasnaş, „senilii" comediei, Traian Stănescu şi Mihai Niculescu, „amorezii" ei — ca şi, de altfel, aproape întreaga distribuţie.

Marius Robescu

film

Adio, „dady"

De mult timp ştim ce înseamnă un film western, fie el color sau alb-negru. Multe filme de gen ne-au făcut şcoala cum trebuie, ca urmare am învăţat să palpităm alături de „magnifici" şi să le aplaudăm reuşita, să antipatizăm pe cei răi. Filmele western sînt filmele cu sală plină, adunînd spectatori de toate vîrstele.

Filmul western-color, venit de peste ocean **„Un milion pentru Jake"** cu John Wayne cap de afiş, promitea să fie un western adevărat, bine gîndit, bine făcut şi jucat americăneşte. Deşi are tot ceea ce face dichisul genului, cal-călăreţ, răpiri-urmăriri, lupte cu suspense, deşi locurile poartă nume ca Arizona, Rio-Bravo, Escudero, Mexico, filmul nu rămîne, deci, o peliculă ca multe altele. Regizorul oscilează între parodia westernului şi westernul adevărat, şi, de aici, echivocul...

Inscripţia de început „o fermă în vestul sălbatic şi un bărbat masiv John Wayne" ne dezvăluie subiectul şi interpretul. Marca actorului „oldman" pare a fi suficientă. Mirajul vestului sălbatic nu l-a părăsit pe actor nici la o vîrstă apreciabilă. Acum, cînd apelează la ochelari pentru a putea citi mesajele însingerate ale banditilor, cînd recunoaşte, cu glas puternic, că a îmbătrînit, dar că... n-a murit **„încă"**. S-ar părea că filmul are o mască de auto-ironie, că are subtile referinţe la actorul John Wayne, şi că „dady" Jacob McCandles este doar un pretext. Nu ne pare prea bine. John Wayne îşi păstrează stilul şi farmecul chiar şi în acest film harababură. Pentru că **„Un milion pentru Jake"** este un tribut scump plătit faţă de mai vechile sale filme western.

Începutul filmului ne ajută să răsfoim cronica în imagini, dar o istorie a întîmplărilor de tot felul, şi ne conduce spre anul 1909, încadrînd istoric filmul, cînd o fermă liniştită din Arizona este răvăşită de 9 îndrăjiţi călăre. Sînt prezentaţi — comentaţi — se divulgă modul de a „lucra" al fiecăruia. Declanşarea tipic western ne-a condus însă, în mijlocul unei parodii western nu prea amuzante. Oricît de mult umor am avea nu ne amuză cowboii aşezaţi în maşinile epocii cu puştile gata pregătite să ucidă. Secvenţa parcă a vrut să demonstreze incapacitatea admiterii unor altfel de procedee şi mijloace decît cele clasice, cu cal şi călăreţ, cu indieni pricepuţi, cu „saloon-uri" şi „girls"-uri fermecătoare. Iar recitalul motociclistului-cascador, sărind printre pietre şi cactuşi, evitat de gloanţele năpraznice, nu a produs decît un anti-şoc western, deconectîndu-ne. Dar, odată cu apariţia clasicului om al vestului, cu calul şi şeaua pregătite, cu indianul chemat la datorie, filmul se salvează temporar.

Urmărirea celor 9 care, după busculada de la fermă, ajung 7, (ca în povestea negrilor mititei) se sfîrşeşte undeva într-un grajd (şură sau aşa ceva), din Mexico (evident după trecerea apei, mereu nu prea adîncă), prin decimarea „răilor". Inteligent distribuit, ciinele „dog", care-şi interpretează în dreapta şi-n stînga rolul plin de muşcături, contribuie şi el la gîlgiirea şuvoaielor de sînge.

Banda sonoră urmăreşte cu fidelitate acţiunea avertizîndu-ne muzical cînd va fi rău şi cînd va fi bine. Filmul a fost parcă o lecţie de familie tip western, unde diferenţa dintre un „dady" spus ironic şi un „Yes papa" este mare. Asta trebuie să o înveţe James, Jak şi Michael, şi o învaţă după bătaia sfîntă a tatălui.

Mărturisim că ne plac filmele cu cai şi călăreţi, cu lupte, ne place povestea simplă dintre bine şi rău, dar cu o condiţie : povestea să fie depănată de cineva care cunoaşte regula jocului.

Şi pentru că dorim să vedem filme western adevărate, nu western-joacă, pentru că îl iubim pe John Wayne... propunem o pensie pentru „dady".

Spectator

Marin Lupşanu

Copaci pletoşi

Curge mierea către urşi
buimacă vară-n viscoliri,
copaci pletoşi – copaci netunşi
urcă-n sîngele din miri.

Dar lasă mamă să coboare
sprinceana lumii în lăstari
cîmpul triumfă sub ninsoare
ca iarba-n hoarda de tătari.

Cădelniţează cerul faguri
comete să-mi astupe gura
cînd prin aripa de grauri
vara-şi picură căldura.

Ospăţul secundei

Pămîntul urcă-n arbori hohotind
purtînd cu el zăpezile de miei
aş merge mamă astăzi să colind
dropiile prinse de polei.

Vîsleşte ochiul amiezile spre floare
ospăţul secundei îmi creşte în oase
mă viscoleşte doamne şi mă doare
vîrsta primăverilor setoase.

Mai lasă tată grîul să fugă în rugină
uite, plînge raza-n cerul gurii
amurgul se va strînge în lumină
cum ghindele-n şindrilele pădurii.

Cu frunze de mireasă

În podul palmei o cucuvea mă latră
sîngele meu se ascunde în mirese
precum nisipul furişat în piatră
sau barbă-cot prin nunţile alese.

Picură somnul leneş în scorbura bătrînă
timpul hăituit îşi linge-n stele rana
vai, ce pal îmi izvorăşte chipul în fîntînă
ce zdrenţuite-mi sînt şi toga şi marama.

Şi moare vara-n ierburi, pe sub ploi
sîngele se-ncheagă palid în ecou
cînd înfloreşte-n iepuri limba de copoi
precum zborul păsării în ou.

Dar cine doamne-mi ninge minjii pe colină
cu frunze de mireasă şi busuioc din vin
de cînd ne ştim purtăm aceeaşi vină
cu ochiul spre comoară şi glezna în destin.

Logodnă sub pămînt

În capcanele pădurii vînătorii cad
mina aleargă puşca la doi paşi
cînd ciute sperioase-n cerc de iad
se odihnesc în irişi de hăitaşi.

Barbari vinind cocoşii de pe case
prin creasta lor văzduhul curge-n lut
moartea rînjind în măduva din oase
visează cărnuri albe de mamut.

Logodnă ameţitoare sub pămînt
îmbătrîneşte timpul în şindrilă
secundele din morile de vînt
ne rumegă ciolanele în silă.

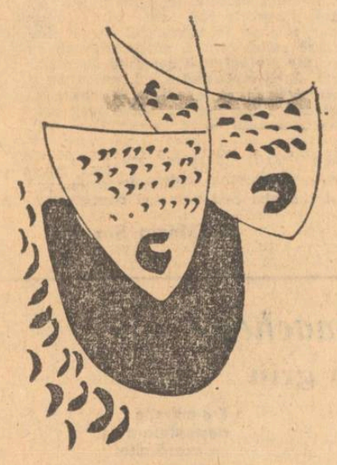

Gabriel Stănescu

Patriei

Mă bucuram să văd crengile înmugurite
Fluturînd spre inima mea adevărate stindarde
Ale purităţii febrile
Mă bucuram că voi auzi iarăşi păsări
Împresurindu-mă cu glasurile lor aidoma luminii
Pe care numai tu ai aşezat-o acolo
Între cuvinte să se nască –
Mă bucuram să văd aceste valuri

Care nici în somn nu încetează să se caute
Deasupra ramurilor tale

Nemărturisind mă bucuram...

O, inima mea îţi murmură clipele
O, inima mea îţi umple fîntînile

Carolina Ilica

Lana

De mi-e uşor sau greu, la mine se gîndeşte
Prietena de-acasă, Lana.

Ea are un bărbat şi-i e fidelă,
Ea are un copil şi-i este mamă.
Ea are părul galben, ochii verzi
Şi eu am părul galben, ochii verzi.
Ea doarme mingiiată. Eu rîvnită.

Memoria atîrnă stupi
Înghesuiţi, de cumînţenii :

Primeşte-le la tine ca pe-un roi
De primăvară ; lasă-l să se-anine
În creanga ta. Doar tu mă înţelegi
Prietenă îndepărtată, Lana.

Cîndva eram copii

Se umplu văile de frunze. Vai,
Pe sub troiene paşii putrezesc
Şi n-o să mai presimt că mă aştepţi.

Amare lacuri se adună-n noi
Cînd lacrima nu se mai poate plînge ;
Cîndva eram copii, credeam orice,
Acum şi de dovezi ne idoim.

O, neputinţa de a fi sămînţă,
Ca vîntul să mă-plinte cu putere
În muşchiul tinereţii tale !

În ascultare

Cîntă o mierlă în Valea Tăcerii :
– Ce mai pot fi dacă-ţi întorci de la mine privirea ?
În ascultare atîrnă pe ramuri
Ciorchinii de stoluri.

Nu te opri să asculţi şi să plîngi :
Pasărea ştie numai un strop
Din Fluviul Iubirii.

Nu strigătul, numai foşnirea

Sîngele curge abia auzindu-se :
Fluviu ajuns la cîmpie –
Tot mai departe de Munţii Dorinţelor.

Nu strigătul, numai foşnirea,
Numai atingerea, nu strîngerea mîinii
Ar şti să mă-ntoarcă la dragoste.

Mai uşor decît graba suflării mi-e trupul :
Poate pluti precum Poezia
Eliberată de clopotul rimei.

Vulpea înmiresmată

Beat e alaiul pădurii : ea trece
Tîrîndu-şi alaiul de blănuri.

Smerit se înclină un paj :
– oare poiana aprinsă de fragi
Ridică răscoapte văpăi de parfumuri ?

– Nu, nu sînt fragii (îngaimă).

Un sfetnic atunci îndrăzneşte :
– Preaînmiresmarea–Voastră mi-aduce aminte
De-ndepărtatele văi ale satului.
Cu iarba cosită în zori, aburind
Sub giulgii de rouă.

– Nu, nu e iarba (şopteşte).

Şi astfel curtenii pe rînd se sfiesc
Subţiindu-şi mirosul
Cu nările-n vînt asmuţite :

– A siminic....
– A muguri de brad...
– A dumbranic...
– Ba a mesteceni abia ridicaţi
Pe aripii de frunze...

Cu viclenie împărătească suride ;
Se-ndepărtează...
Atît de bogată-n mireasma pe care
O dă cu-mprumut tinereţea.

Dumitru Udrea

Reverie de ţară

Ajuns în preajma
Fîntînilor stelare
Cu fluturi de iubire
În scoici adînci de soare,
Se-ndoaie noaptea lungă
Cu-nchipuiri de nea
Cînd vatra de ursită
Păstrează fiinţa mea.

Vatra

La ceasul de rouă,
În vatra ţării,
Plesneşte osul alb
În floare purpurie.
Oul de şarpe
Înalţă pragul casei
Cu inc-o legendă.
Peste-nălţimea zilei
Cîntă steaua mea bună.

cenaclul revistei «luceafărul»

A DOUĂSPREZECEA ŞEDINŢĂ

Cea de-a douăsprezecea şedinţă a Cenaclului revistei „Luceafărul" a fost marcată de elanul juvenil al combatanţilor. Cuvîntul de deschidere i-a revenit criticului Mihai Ungheanu, care, anunţînd ordinea desfăşurării a propus ca prima parte să fie dedicată prozei. Lectura celor cîteva fragmente de roman, aparţinînd picturului Sabin Ştefănuţă a fost făcută de către actorul Vasile Pupeza de la Studioul de poezie al Radioteleviziunii. Liniştea a fost spartă de Titi George

Sabin Ştefăniţă

Cîmpeanu, care cu severitate de „tînăr maestru", fără argumente, a descalificat proza ascultată. Au urmat cîteva luări de cuvînt în care vorbitorii au subliniat latura negativă şi lipsurile textelor prezentate fără să sesizeze şi calităţile. Citîm din Ion Lăzărescu : „Încercăm să ne complicăm şi nu avem în jurul a ce. Este modernă dar nu este proză". Cum ar fi spus un erou din Caragiale (n. n.). Aceste păreri au fost contracarate de cuvîntul lui Valeriu Pantazi, ca şi de cel al Ioanei Ieronim, de altfel, vorbitoarea remarcînd „stereotipia voită a frazei şi intenţiile lirice împletite în proza parodistică a fragmentelor care, înglobate într-un roman, ar putea fi foarte bune". Prozatorul N. Velea a arătat că proza a fost propusă tocmai pentru a invita la discuţie, ceea ce s-a şi întîmplat. În acelaşi spirit recomandînd un mai grav refuz al mimetismului, a vorbit şi scriitorul Gheorghe Suciu. Rezumativ, M. Ungheanu a încheiat prima parte a şedinţei spunînd : „Proza are foarte mari pretenţii, dar priceperea autorului nu e foarte mare. Verificarea autorului poate fi fructuoasă".

A doua parte a şedinţei a fost condusă de poetul Nicolae Dragoş care l-a prezentat pe Sterian Vicol din Galaţi. Textul, în lectura autorului, a cuprins douăsprezece poezii : „Scrisoare de iarnă", „Călătorie", „Poem" „Poem VII", „Poem XI", „Poem XIII", „Poem tînărului corăbier", „Balada fiului", „Poem XVII", „Poem XIX", „Elegie poetului" şi „Poem cu mere".

Primul vorbitor, Ion Lazu şi-a exprimat părerea că a ascultat un poet cu nume cunoscut şi că în ciuda „deconcertării" produse asupra sa de „unele inegalităţi de calitate", ultimul poem îi aminteşte de Lorca iar „poetul a atins o zonă de sensibilitate şi este pe punctul de a ne-o transmite şi nouă."

Benedict Popescu

Gh. Zimcescu reproşează „eventuala necoerenţă şi nefolosirea convergentă a cuvintelor în sensul lor mitic", iar Zilişteanu, scolca producătoare de perle a cenaclului, remarcă sub tăria convingerii, „autenticitatea imaginii" şi „sensul pro (s. n.) al poeziei, ca şi meritul acesteia de a fi, citîm : „accesibilă de o putere penetrabilă medie".

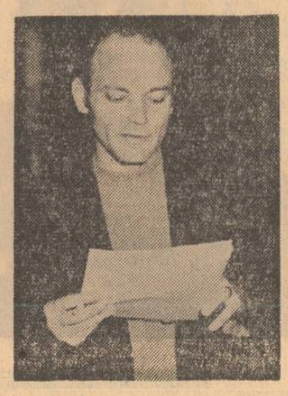

Actorul Vasile Pupeza

Neagu Vulcănescu a pledat pentru o poezie care să depăşească simpla virtuozitate. Dorin Tudoran a apreciat că „poetul are o reală energie lirică, din păcate destul de puţin pregătită, lansată de multe ori în hazard, că vorbeşte prea mult, e bolnav de cîntec, cantabilitate minoră. Nu se pot depista idei care să polarizeze substanţa poetică".

Nicolae Dragoş, sintetizînd, a afirmat în concluzie că „Sterian Vicol face parte din acea categorie de poeţi care îşi refuză spectacolul public, fiind preocupat doar de afirmarea talentului său real. Ne aflăm în faţa unui poet care pune întrebări grave despre existenţă. Depinde de el, de conştiinţa sa artistică, să înlăture vocile străine, locurile comune numeroase încă în poezia lui. El pare a scrie poezia în stare de graţie, de inspiraţie, fără a reveni asupra versului, de aici multe strofe ce nu sînt decît nişte simple conjuncţii".

Benedict Popescu, fizician la Întreprinderea de prospecţiuni geologice şi geofizice pentru hidrocarburi din Bucureşti a interpretat apoi la diferite instrumente mai multe piese muzicale pe versuri de Octavian Goga, Mihai Beniuc, Miron Radu Paraschivescu, G. Topîrceanu, Vasile Zamfir, Roman Istrati.

I s-a mulţumit, în încheiere, acestuia din urmă — artist făcînd parte din categoria interpreţilor care nu brutalizează poezia — pentru „efortul benedictin" pe care l-a depus.

Cronicar

Sterian Vicol

Poem VII

Cei care mor la noi
Se-ngroapă doar în grîu,
În verde grîu şi coasa sună
Pe ciotul ars demult
Al părului sălbatic.

Pe trunchi, în jos,
Ce pietre s-au mai fost lumit,
Ce alte ripi mai sînt
Ca nişte urme de planete ?

Un ram bolovănos a fost
Ştiubei şi pentru Matca noastră !

Poem XIII

În cumpăna nopţii
satul ţinînd luna în gura ciinilor,
cînd ultimul, posibil cocor,
brăzdează cîmpia difuză,
peste arborii plîngători ai apelor,
Se aud – şi eu aud – toate căruţele Moldovei.
De la Dunăre urcă spre vîrful ţării
şi altele şi altele dinaintea lor

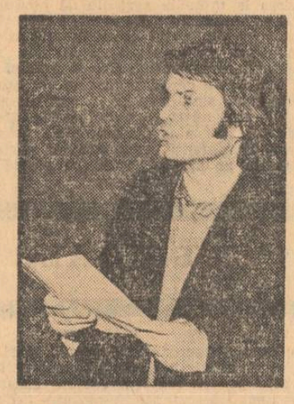

sună pămîntul dinăuntru
şi dinafara caselor ;
Pînă-ntr-a tatălui meu se aud, în secolul ăsta ;
cum o văd spînzurată-n salcîm,
uşoară ca în copilărie
cînd ne legănam între roţi
pe inima ei, tînără, de salcîm.
Căruţele Moldovei, numai toacă,
se înalţă pămîntesc ca o rugă
şi rămîn în gemenele lor,
În sfintele noastre clopote
răsturnate în lut !

Nicolae Lupu

Noaptea nunţii

Mire să-ţi fiu, iubito, m-ai ales
Şi ca să ştii că-s veşnic lîngă tine
Limpedea miere-a frunţii mi-ai cules
Pe trupul tău, cu-ardoare şi ruşine.

Mîinile-ntinse le-ai umplut cu flori
Şi sîngele mi l-ai făcut făclie
Să-ngenuncheze focul lîngă zori
Ca un fierbinte brad de cununie.

În noaptea clară şiroind de stele
Ai pus luminii-nalte jurămînt
Şi-ai desfăcut din degetele mele
Izvorul strălucind pe sub pămînt.

E noapte prea curată şi în lume
Un cîntec mare luminos se-ncheagă,
Floarea grădinii-ncepe să răsune
Şi arde luna peste noi întreagă.

În somnul nopţii îmi aprinzi cîntare
Cu braţele de marmură subţire.
Pîntecul plin în lină închinare
Pune la talpa fiului zidire.

Ceea ce focu-nghite

Tu să mă strigi şi floarea să-ţi răspundă
Mai limpede şi mai risipitoare,
Ca o lumină verde şi rotundă
Vorba rostită să cuprindă soare.

Să mă atingi cum ai atinge-o uşă
În lemnul căreia se-aude sîngele crescînd,
Hulubului să-i fiarbă miere-n guşă
Cînd aripile-şi odihneşte pe pămînt.

Pentru că tu nu eşti ceea ce focu-nghite
În noaptea lui neluminată
Cînd rece-i boarea, mîinile chircite
S-arunce sînge-n spuza-nspăimîntată –

Tu eşti ceea ce-n toate nu se vede
Şi numele mi-l strigă-ncet ca de jertfire
În tron de-argint, cum trupul, pe-ndelete
Iubit nu e ci-mprăştie iubire.

Păstorul

Mai fumegă pădurea ca o cetate-n care
De-atîta somn, lumina, se-ntunecă. Uitat,
Păstoru-şi spală fruntea în apele amare
Şi i se scurge trupul cu iarbă pe sub sat.

El n-are nume, turma doar ştie să-l mai cheme,
În mîna-ntinsă lemnul se tulbură de pace,
El n-are stîlp de casă pe lume să-i blesteme
Grea de i-ar fi cîntarea cînd cetină s-ar face.

Pămîntul îi mai pune pe gura arsă floare
Şi-n ochii blînzi făclia ţărînii arde sfînt.
El e un murmur veşnic de lacrimi la izvoare
Cînd lacrimile turme de limpezi stele sînt.

Mai fumegă pădurea, departe, peste lume,
Un fluier se prelinge, neodihnit şi pur.
E el, bătrîn ca cerul, uitat şi fără nume
La marile izvoare. El n-a murit destul.

Gheorghe Azap

Ars poetica

Şi totuşi: poezia nu ţine de miraj.
Cu toate că-ntre arte-i cel mai albastru VODĂ ;
Ea reprezintă, numai, fantasticul voltaj
Al semenilor care azi nu mai sînt la modă.

Din ugerul cirezii, ea, murmură-n şiştar ;
Ea ocroteşte barza surprinsă de furtună ;
Ea-mi calcă pantalonii în mod reglementar;
Ea, teii şi salcîmii, în faguri îi adună.

Prin ea-mblînzim naiade cu boiul scelerat,
Fiindcă poezia întotdeauna este
Expresia tandreţei fiecărui bărbat,
Chiar dacă trag de lîră şi unele neveste.

Şi, iarba cine credeţi că ar sădi-o-n sol ?
Cine-ar isca-n coclauri ştiubeiele vieţii ?
Cine-ar grăi de dulce şi-ar mingiia domol,
Dacă n-ar fi pe lume, dacă n-ar fi, poeţii ?

Şi sînt la fel de schivnic

Iubita mea-i plecată şi va să-mi uite chipul ;
De fapt, doar eu sînt cel ce-adoră, dintre noi ;
Nu mi-a lăsat, incalte, măcar dagherotipul
Cu genele-i suave ca iarba de zăvoi.

Lehamitea pătrunde în tot ce mă priveşte.
Dar mai cîrpesc nădejdea să ţină pîn' la fix,
Afurisind neantul, ca pe-un arbitru-n deşte,
Cu mine dintr-odată dorind să deie chix.

Şi iar mă-mbarc pe-o pipă de mult avariată,
Şi-ncep, ca filozofii, să-ntreb dacă mai sînt ?
Şi simt cum se extinde mohoru-n beregată ;
Şi fac la pasienţe. Şi-mi iasă. Pe cuvînt.

televiziune

Din nou serialul

Grija televiziunii române ca fiecare categorie de spectatori să-şi aibă serialul său este dintre cele mai lăudabile. Numărate, serialele vizionate pe micile ecrane în ultimii ani sînt nu numai numeroase ci şi diverse. Am văzut remarcabile seriale pentru copii ca **Planeta giganţilor** sau **Pierduţi în spaţiu,** filme de acţiune antrenante şi totodată inteligente, sobre filme politice, împărţite în de acum clasicele episoade ale serialului de tv, filme ştiinţifico-fantastice şi cîte altele. Mulţi dintre eroii lor au devenit eroi populari. Filmul de televiziune are mai mulţi spectatori decît filmul de sală şi nu trebuie să uităm asta. Filme trecute cu vederea pe marele ecran au căpătat o viaţă nouă pe micul ecran.

Influenţa televiziunii e enormă şi filmul de televiziune e una din armele ei cele mai eficace. Cînd filmul e împărţit în episoade şi bine lucrat succesul depăşeşte previziunile. Toate acestea sînt spuse pentru a servi ca introducere la o chestiune despre care s-a mai vorbit : Serialul românesc de televiziune. Spectatorii privesc cu interes serialul în genere, dar ar prefera şi un serial românesc de televiziune.

Indiscutabil majoritatea serialelor care se adresează telespectatorilor români prin intermediul televiziunii noastre sînt dintre cele mai bune. Interesul faţă de ele e, incontestabil, justificat. Dar cota lor de interes ar creşte dacă tema, situaţiile şi personajele ar fi româneşti. Sergiu Nicolaescu ne-a arătat în **Cu mîinile curate** că filme de acţiune se pot face şi cu materie românească şi cu cineaşti români. Comisarul Roman este un personaj memorabil. Primele dificultăţi învinse fiind serialul romanesc de această factură n-are nici un motiv să întîrzie. **Haiducii** sînt tot o peliculă de pionierat. Scriem aceste rînduri şi pornind de la ultimele seriale de sîmbătă seara. **Misiune imposibilă,** un serial executat cu pricepere incontestabilă avea o idee care-l făcea anost. Totul se întîmpla cu mult prea calculat şi orice surpriză era exclusă. **Misiune imposibilă** era un film prea făcut şi incredibil, întors la faza primă a romanului de aventură, fază nu o dată puerilă. A fost înlocuit de un alt serial, **Kojac,** greu de apreciat după primul episod, dar mai aproape de credibilitatea pe care spectatorul o cere oricărui film. Totodată, am văzut primul episod dintr-un remarcabil serial inspirat din istoria Poloniei. Cineaştii polonezi nu se dezmint nici atunci cînd lucrează pentru micul ecran. Filmul e antrenant cu multă acţiune, cu personaje vii, cu o acţiune bine consusă. Desigur că vom urmări serialul cu interesul cel mai sincer. Dar n-am putea urmări seriale tv inspirate de istoria românească ? Telespectatorii cer astfel de seriale, ei au dreptul să le ceară.

Toate serialele pe care le vedem sînt în general o bună lecţie, cel puţin profesională, privitoare la seriale. Dar lecţia aceasta pentru a deveni cu adevărat folositoare trebuie să se închege într-o experienţă concretă. Interesul cu care publicul românesc a primit cele cîteva seriale turnate de televiziunea română ne arată că nici o tentativă n-ar rămîne în acest spaţiu fără ecou.

Interim

plastică

Preludii critice

Eugen Schileru trăia în acea Bibliotecă Babilon despre care vorbeşte Borges ; mersul lui refăcea traseele concentrice ale unor cărţi pe care le scria şi rescria prin **lectură.** Schileru citea — avea acest dar special — la limita de sus a lăcomiei, reorganizîndu-se mereu în cadrele uriaşului său teritoriu de „achiziţii" în cunoaştere pe scala unui optimism fundamental (spunea : „nu trebuie să trăim în dividendele alienării"), manifestat deseori însă, în circumstanţă, sub speţa umorului sceptic.

Volumul scos recent la Editura Meridiane — „Preludii critice" — sub îngrijirea lui Andrei Pleşu adună cîteva din prelegerile profesorului asupra unor aspecte ale artei contemporane universale. Sînt conferinţe publice, articole şi mai ales transcrieri ale benzilor imprimate cu lecţii pe care, multe, le-am auzit, coroborate cu notiţele studenţilor harnici, capabili acum să ofere — vorba lui Schileru — „o copie în plombagină" a cursului ţinut. Nu cred că s-a avut prea mult de furcă pentru prezentarea acestora ca texte scrise : Schileru vorbea liber, senzaţia fiind că citeşte fraze incontinuu constituite pe „ecranul mental" (altă sintagmă moştenită !). Sigur că, celor care l-au audiat, „oralităţile" — fermecătoare oralităţi căzute sub foarfeca textului serios, tipărit — le lipsesc cumplit. Dar a le reproşa absenţa e un non-sens : e ca şi cum am reproşa omului însuşi că nu mai e printre noi...

Am făcut lectura volumului „în alb" încercînd să ies de sub vraja acelei intonaţii inimitabile pe care fiecare frază o aminteşte : „Preludii critice" este dincolo de notaţia premonitorie a autorului: „nenorocirea, poate frumuseţea stă totdeauna în preludii", pentru un lector nou, o carte de sine-stătătoare. Ea conţine cîteva lecţii de cultură, adevărat îndreptar de luciditate — sensibilitate pentru abordarea artei moderne : e lămurită, astfel, problema vocabularului specific artelor plastice („Introducere în arta modernă") ca suită de elemente codificate în funcţie de contextul socio-cultural din care izvorăşte, a relaţiei între subiect şi conţinut, importanţa „modelului descriptiv" etc ; tot aşa sînt urmărite, la nuanţă, apariţia şi menirea criticii („Consideraţii preliminare la o istorie a criticii de artă") — privită cu acea seriozitate ce, numai ea, îngăduie remarca glumeaţă din alt articol : „...de fapt sînt corigent la desen, din care cauză m-am făcut critic de artă"... ; e analizată „Nevoia de frumos" în ideea unei educaţii estetice adecvate. Textele legate de comentarea scrisorilor lui Van Gogh, de istoricul şi specificul „Artei etniilor negre şi raporturilor ei cu arta occidentală" sau cele, strălucitoare, cuprinse în capitolul „Interferenţa artelor" — reprezintă, oricînd, pentru profan ori specialist, un ghid de lectură de o adecvare instrumentală ce îndreptăţeşte acea vocaţie a pedagogiei despre care s-a vorbit mereu în legătură cu Eugen Schileru. Dar lectura „Preludiilor critice" nu se poate face — cum ne-a spus-o el de atîtea ori — cu o „lenevie a inimii".

Cristina Anastasiu-Condiescu

fragmente critice

Teatrul lui G. Călinescu (II)

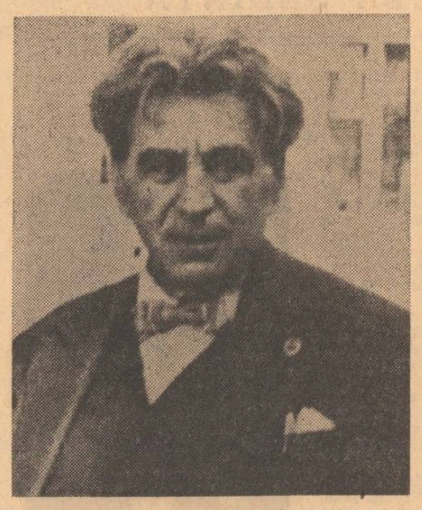

Mai serioase, estetic, sînt Secretarii domnului de Voltaire şi Ludovic al XIX-lea nişte parodii şi acestea, cea dintîi a teatrului cornnelian, a doua a teatrului ca teatru. Voltaire mai apare într-o piesă scurtă **Răsbunarea lui Voltaire,** poem dramatic, pentru a dovedi că Eros este atotputernic şi că iubirea n-are virstă. Temutul pamfletar este un sentimental şi iubirea pentru tînăra Toinon îi smulge elegii ca acestea (o poezie, în fapt, pe tema primordialităţii dragostei) : „Demon cu ochii limpezi, linguşitor, limbut, / Cu vorba şi cu plînsul răpui pe Belzebut (...) / Acest palat pustiu va fi o mare moartă / Cînd n-ai să mai păşeşti pe-a lui pompoasă poartă / Tu pentru mine-ai fost o ultimă făclie / Cu care mi-am tăiat drum prin melancolie. / La suflet eşti curată, deşi cam mîncinoasă, / Şi-n bine şi în rău asemeni graţioasă, / Cruntă, dar prea fragilă ca tu să meriţi ura. / Aşa paradoxală te-a zămislit natura / Prostie colosală-i să dormi la Pantheon, / Nici zeii nu pot da ce mi-ai dat tu, Toinon."

Ironia nu mai distruge modelul, dimpotrivă îl protejează. în **Secretarii domnului de Voltaire,** unde în afara filozofului, apar ca personaje nişte abstracţiuni simbolice : **Nebunia şi Raţiunea.** Nebunia îl îndeamnă să dea curs pasiunilor, Raţiunea recomandă o anumită severitate proprie geniului. Urmînd, succesiv, ambele sfaturi, filozoful trage o încheiere împăciuitoristă, previzibilă de altfel.

„Înţeleptul să pună-n viaţă ştie, / un pic de raţiune şi-un pic de nebunie"

Morala rezolvă în acest chip didactic un conflict socotit ireconciliabil în tragedia clasică. Ceea ce reţinem în primul rînd din această piesă este o anumită poezie a galanteriei şi sila omului de geniu faţă de un protocol care omoară libertatea spiritului : „Şi totuşi lumea asta îmi pare monotonă, / Aproape muribund, simt că există o zonă / Inexplorată încă. Ceva sublim şi amar / O, înţeleg acum pe-acel Shakespeare barbar ! / În secolul meu totul e pus în protocol,/ E indecent să mergi în vînt cu capul gol. / Acoperit de pudră, obrazul se usucă. / Se veştejeşte părul năvalnic sub perucă. / Trăim între oglinzi, filozofăm în glumă, / Vîntul în loc să-mbete face prea multă spumă./ Frica de-o viaţă nouă-o nutrim înţelepciune / Şi sîntem duşi de braţ de-o falsă Raţiune / Pedantă, mărginită, pe nas cu ochelari, / Iar eu, nenorocitul, am luat-o secretar/ M-am plictisit de tine !"

Protocolul complicat şi rigid al unui secol vestit prin uşurătatea lui constituie şi tema celei mai lungi din seria acestor parodii, **Ludovic al XIX-lea,** singură, dacă nu ne înşelăm, care a fost pusă pe scena unui teatru. Vechea convenţie a teatrului în teatru este folosită aici într-un mod voit elementar, fără subtilităţi tehnice. O echipă de actori amatori, de profesie mineri, pregătesc o piesă de teatru în cinstea unui eveniment politic. Piesa are un subiect cam bizar pentru atare scop, căci dezvoltă o intrigă feudală, avînd drept protagonişti pe regele Franţei (inexistentul Ludovic al XIX-lea) pe regină, mareşalul curţii, conţi şi contese, curteni etc. Comicul iese din confuzia sistematică a celor două planuri. Ludovic vorbeşte de **erector, tubinguri, rigole, canal colector,** actorii ies din schimb şi intră pe scenă şi apoi fug în costume dantelate şi cu peruci, să destupe o galerie ameninţată de inundaţii. O satiră, evident, a monarhiei, o satiră în acelaşi timp şi a teatrului proletcultist. Regizorul vorbeşte în lozinci, pe scenă Regele pune la cale speculaţiuni cu făină şi strigă în gura mare : „sînt scelerat, urmaşului să-i cereţi socoteală". Toată lumea vorbeşte în două chipuri **(în faţă şi aparte)** intrigile sînt grosolane, personajele spun despre ele lucrurile cele mai groaznice, pe scurt G. Călinescu, concentrînd toate convenţiile, nu mai respectă în cele din urmă nici una. Cea mai reuşită sub raport literar este scena prezentării profesiunilor, însă aceasta n-are nimic de a face cu teatru. E vorba de versuri superior didactice în care se face apologia meseriilor, a croitoriei sau a tapiţeriei, de pildă, în stilul (cunoscut şi din **Poezii)** al acumulărilor de elemente din aceeaşi sferă materială. Iată, de exemplu, elogiul bucătăriei franceze din secolul al 18-lea : „Vă rog mult, monseniore, / Să-mi ordonaţi ce vreţi să luaţi la două ore / Adică la amiază. Am păstrăv şi nisetru / Cu sos de unt din care-ar mînca şi sfîntul Petru. / Faimoasele chifteluţe din creste de cocoş / Cu trufe, mirodenii, şi de ciuperci un coş / Pe spuză coapte, asemenea un bun ragout de limbi / Încit pe a ta proprie pe toată buza plimbi. / Am un curcan copt bine şi-n jurul lui un roi / De porumbei gătiţi c-un pic de usturoi. / Am miel crescut în curtea acestei reşedinţi, / Purcel a cărui crustă trosneşte printre dinţi. / Drept încheiere, frişcă cu cremă de castane, / Desert cu ananas şi fructe îndustane. / La fiecare, vinuri străvechi ce sînt nectare / Şi-o cupă de la rege c-un vin grozav de tare."

În rest piesa urmează o intrigă cusută cu aţă albă, au loc trădări, căsătorii prin corespondenţă, recluziuni la Bastilia, vînătoare de fete tinere (Ludovic are un intendent, însărcinat cu această operaţie), un personaj profeţează : „Ev mediu va striga"..., pe scurt, se petrec fapte nefiresc de abominabile. Simţul onoarei şi Erosul, cele două mari obsesii ale secolului al 18-lea, sînt întoarse spre grotesc, în piesa lui G. Călinescu. Inutil a căuta, în aceste jocuri ale inteligenţei, un simţ dramatic mai adînc, o putere de concentraţie a vieţii într-un conflict tratat de la început pînă la sfîrşit cu seriozitate. **Teatrul** lui G. Călinescu (cu excepţia mitului Sun, un eseu mitologic şi acela) se naşte dintr-o iubire şi, în acelaşi timp, o negaţie a teatrului, căci orice parodie este un acord şi un dezacord, o demolare din care se mai păstrează totuşi o morală serioasă. Este şi cazul acestor scăpărătoare, uneori, exerciţii dramatice.

Eugen Simion

Poezia lui G. Călinescu (II)

Aşadar, făcînd o paralelă între „Universul poeziei" şi poemele lui Călinescu, constatăm că ilustrarea temelor este programatică şi poate fi uşor detectabilă. Poezia, după divinul critic, ar fi o lume separată, cu orînduiala ei proprie, un univers care posedă precum continentele, fauna şi flora lui. Cheia cu care Călinescu descuie acest univers sunt versurile lui Eichendorff : **„În fiecare lucru doarme un cîntec / visînd neîntrerupt / dacă nemereşti cuvîntul magic / lumea începe să cînte".** Examinarea elementelor naturii se face cu o atenţie microscopică folosindu-se metafora uriaşă. Focurile masive, combustiile uriaşe îi mişcă pe marii lirici, afirmă autorul celebrului eseu **Universul poeziei.** Este citat Shelley. Pentru el piromania latentă şi vocaţia lirică sunt totuna. Universul ar fi un pumn de scînteI mai mari sau mai mici, învîrtindu-se în beznă. Scînteia cea mai mare, soarele, aduce cu un tăciune. Deşi această sursă de energie a universului ar părea un element vital, Călinescu descoperă la Nerval soarele negru, al melancoliei. Deci flacăra, ca şi apa are un aspect fundamental cosmic. Dar numai stelele şi soarele, adevărate balize luminoase în haosul originar, îi inspiră pe poeţi pentru că criticul descoperă în perimetrul domestic lampa ca un succedaneu al soarelui. Din aceeaşi familie mai fac parte, făcliile, opaiţele, luminările, lămpile electrice etc. Luna, reflectînd lumina soarelui devine un fel de oglindă, **rotundă şi goală,** cum ar spune Borges, iradiind fără forţă, într-un deşert de întuneric. Petele de jeratec sunt născătoare de poezie, cum antitetic, o idee poetică este cuprinsă în **beznă** care naşte ideea de teroare. Lui Călinescu, luminarea servind poetului la scris, îi asociază ideea de recluziune, neînaintînd mai departe de sensul ultim al simbolului, el vede în luminile combinate ale candelabrelor reflectate în oglinzi multiplicatoare, nu sensul **porţilor** prin care se trece într-o altă lume, cît ideea de repetiţie artificială care alungă spaima de singurătate. Pornind de la un poem al lui Maiakovski despre Chicago, divinul critic aplică noţiunea de electricitate firmamentului care s-ar aprinde la o mişcare secretă iscată la comutatorul uzinei divine a cerului. În acelaşi regn ar intra combustiile, lămpile incandescente, materiile fosforescente şi tainica licărire a pietrelor preţioase. A isca din pămîntul opac un cristal, înseamnă a recăpăta speranţa în lumină, nestemata reprezentînd focarul rece de lumină din lumea subteranului.

Apa, element fundamental la cel vechi care, împreună cu aerul şi pămîntul preocupa pe Pindar, să spunem, e la rîndul ei un element primordial, o forţă numenală în stare să nască versul. De unde o speculaţie foarte interesantă : evaporîndu-se se preface în aer, aerul se aprinde şi fulgeră, combustibilul acestui fulger cade sub formă de cenuşă de pămînt, de unde lichidele inflamabile amintesc rudenia aparentă antagonică între apă şi foc. Spectacolul cel mai interesant pentru Călinescu ar fi incendiul unei corăbii în plină mare. Omul fiind prins între două catastrofe complice prin asociaţie iscarea soarelui din ocean sugerează ideea că între foc şi apă există o frăţie secretă. (Vezi **focul grecesc** al lui Arhimede şi **focul gregoaz** al bizantinilor). Dar asociaţiile se înmulţesc, devin numeroase şi foarte interesante. Pentru peştele din mare apa e un aer inspirat şi respirat. Pentru noi, o materie oribilă prin densitatea ei atunci cînd ne învinge în subadîncuri. Senzaţia este aceeaşi pe care o are peştele eşuat pe uscat, căruia sicitatea aerului este o apă corosivă, arzînd viscerele. Marea ar fi deci atmosfera fiinţelor acvatice, aerul, oceanul nostru. Există şi un lirism al apei, apa fiind o fiinţă proteică care suspină şi face confesie în numele spiritului universal, Apa mai este şi un animal (avînd **anima),** în acest sens fiind **sălbatecă** sau **civilă.** Marea, în sfîrşit, este prima dezlănţuire incultă a sufletului cosmic. Urletul marin se poate compara cu natura elementară care este o junglă în care urlă apa şi focul. Apa e hieratică amintind de un lichid primordial inert care prevesteşte viaţa. Fundul mării fiind stătător inspiră aprehensiune. Apa lui e moartă, o vale a Iosafatului pentru înecaţi şi corăbii (recitează Withman). Călinescu făcînd structuralism înainte de naşterea acestuia în Europa occidentală trece apoi la cataracte, cascade, torente şi izvoare. Torentul ar fi titanul apelor, cascada, o draperie fluidă ; ele, cascadele o operă de inginerie. Apa într-un canal este imposibilă ca o divinitate. Lacurile, bazinele, cişmelele ar fi depozite şi debite de apă socială. Cînd avem o fîntînă arteziană apa devine o maşinărie muzicală cu timbre variate, cu susur pueril sau hîrîit senil. Apa poate fi artificială sub formă de ghiaţă care este o apă solidificată. Ghiaţa inspiră pe Goethe şi pe Eminescu şi naşte coreografia patinajului. În regnul animal. Călinescu găseşte că păsările şi animalele sunt decorative prin elementul coloristic. Acesta naşte o confuzie de regnuri, creînd poezia. Broasca ţestoasă poate fi confundată cu mineralul. Este cunoscut procesul de mimetism al plantelor şi animalelor ca mijloc de apărare. Fluturele poate să semene cu o floare, şarpele cu un trunchi, şi atunci poezia se naşte din „părăsirea subită a unei ipostaze". Un piersic înflorit ale cărui flori sunt spulberate cu o bătaie de palme seamănă cu o invazie de fluturi. Confuzia pe care o naşte un păun pe fundalul unei grădini naşte ideea că pasărea imită desenele geometrice ale naturii. Coarnele cerbului pot să dea impresia de prolificitate a unei păduri. La întrebarea ce animale sunt mai poetice : cele cu sînge rece sau cu sînge cald ? Călinescu răspunde că cele cu sînge rece pentru că îngheţarea lichidului vital duce la ideea de mineral şi vegetal. Moluştele fac din materia inertă forme baroc monstruoase aducînd cu roca şi cu cristalul : în coral se amestecă vegetalul, piatra preţioasă şi metalul. Molusca poate fi o ciupercă translucidă şi fosforescentă.

Melcul, deşi aminteşte de mersul ondulat al omizii, evocă elementul suav al unei distilări. Se ajunge la pisică, observîndu-se că artiştii nu au pictat-o ci au preferat vinatul mort, peştele, fructele şi legumele. Iepurele ucis, cu ochii lui vegetali printre verze şi morcovi naşte o idee plastică. Un leopard viu într-o cuşcă nu spune mare lucru, peştele sufocat pe uscat este o fiinţă venită de pe o planetă ostilă. Animalele miros, peştii ca şi vegetalele emană un aer de zonă. Într-un cuvînt o grămadă de peşte, spune Călinescu, e simbolul unei nostalgii al unui alt tărîm. Primează ideea de sălbăticie. Trecînd la dobitoace se constată că deşi animalele sugerează inerţia, conştiinţa tulbure, prostia, negura mintală, muţenia şi liniştea afectuoasă a ochilor, dignitatea fizică (vezi aerul maiestuos al boilor) impresionează pe om. Stupiditatea cînd e grandioasă tulbură cît un fenomen al naturii. Placiditatea, mugetul melancolic, resemnarea la muncile agricole dă boului un aer ermetic. Porcul în schimb pare cinic. Boul dă senzaţia de zeu, calul aceea a unui atlet, un geniu subaltern al omului ; centaurul reprezintă o perfecţionare locomotrice a omului prin trupul şi picioarele ce aduc cu cele ale calului. Ciudat, Călinescu stabileşte că animalele superbe sunt mai puţin născătoare de poezie. Meditaţia este stîrnită mai ales de animalele colosale şi gregare ca elefanţii, hipopotamul şi rinocerul. Explicaţia ar sta în faptul că aceste monumente

SPIRALE

de carne sugerează trecerea a mari cantităţi de pămînt la viaţă (vezi şi aspectul teluric al acestor fiinţe). Autorul eseului constată că Eliade neavînd elefanţi în peisajul românesc cintă bivolii (fapt pe care şi Călinescu l-a introdus în literatura sa în „Enigma Otiliei"). Prin contrast, interes poetic nasc şi fiinţele mărunte, fragile trăind efemer şi în roi. De pildă furnica. Plodirea gigantică a gîngăniilor mici naşte poezie. Pentru că, scrie divinul critic, fauna foloseşte două chipuri pentru a birui moartea : trupul uriaş sau înmulţirea monstruoasă.

Şi pentru a nu ne pierde în hăţişul acestei superbe demonstraţii iată exemplificarea din **Lauda lucrurilor : „Cu apa aurie, / Fîntînile curg după o strictă geometrie / În gloria campestră, / Fiind, spre îndemn la munci, o veşnică orchestră. / Punînd la jug tractorul / În loc de boi molatici / ar într-un ceas ogorul, / Strigîndu-i hăis, cea. / Ecoul îmi răspunde voios într-o vilcea. / Nainte de amiază / Verdeaţa încolţită începe să se vază, / Şi cînd lumina scade / Tulpinele se-apleacă de-atîtea flori şi roade, / Apoi din fluier pling, / Şi caprele bărboase în jurul meu se string, / Cu nara udă vine / Împiedicată vaca de ugerele pline. / Păstorii cu opinci / Aduc turma de oi în cîntec de tilinci, / Atunci pe toţi îi chem / Şi le recit în prag din ultimul poem".** Aici desigur, maniera este a lui Hesiod. Locul boului este luat de tractor, **fîntînile curg după o strictă geometrie,** subiectul liric îndulceşte acest peisaj mecanizat cu nişte **capre bărboase** şi prin recitarea (care poate fi şi a lui Virgil) a ultimului poem.

Iată Luna : **„Tu nu eşti astrul meu, o, lună / Ce numai noaptea te deschizi, / Cărnoasă, rece mătrăgună, / Întunecată de omizi... că nu lipseşte soarele : Soare cu coamele roşii / La care cîntă cocoşii /.../ Cînd verşi flăcări printre sfere / Simt că-n braţe prind putere".** Acum, zăpada care e şi ea o formă solidificată a apei : **„Mă-nchin ţie zăpadă cu cîntec de slavă / Căci eşti precum crinul cu carnea suavă / Tu vii negreşit din Calea lactee, / Orice fulg al tău fiind o clară scînteie. / Din troienele tale imaculate, / Vîntul taie marmuri pentru palate, / Singurătatea noastră înnegrită de nori / O faci dintr-o dată grădină cu flori. / Ciorchini de salcîm dai cui vine să-ţi ceară, / Din ulmul înalt scoţi făclie de ceară, / La gît, ca la păstori, ne pui albă oiţă, / Pe fete le-ncununi cu flori de lămîiţă. / Pe arbori, pe drumuri, pe cîmpuri, pe case / Presari în roiuri fluturi de sticlă şi mătase, / Slavă ţie, nea de pe creste cărunte, / Căci ai gînd cinstit ca mireasma de munte. / Eşti spumoasă ca laptele ce dă în foc, / Brodată mărunt ca floarea de soc. / Şi cînd voioasă, rînduri-rînduri vii, / Eşti nevinovată ca un cor de copii. / Cînd te scuturi din cer despăturită lin, / Tu eşti curată ca pînza de in. / Aşa fără păcat este rufăria. / Ţesută la fabrică de fruntaşa Maria".**

Cum este **focul** în poezia lui G. Călinescu ? **„Un zmeu îmbufnat în postav roşu îmbrăcat / Care se umflă cu fală / Cu creasta de poleială / În vatră rizînd se plimbă, / Pe coş scoate cîte-o limbă, / De necaz pe loc pocneşte, / Pe uşa sobei zbucneşte. / Deşi filfiie uşor, / Este legat de-un picior, / Foarte schimbăcios la faţă / Se tiräşte, se acaţă. / Cu încheieturile slabe / Tremură mereu din labe, / Cărnurile i se rup, / Şi e străveziu la trup, / La piele-i floare de mac, / Scoate abur din stomac, / În lemn de brad sau de tei / Clocoteşte mii de scintei. / Bătînd mulţumit din coade, / Lacom vreascurile roade, / Trece-n pădurea vecină / Şi-o paşte din rădăcină. / Intrat în stogul de fîn, / Locul tot îl lasă spin, / Pe mare cu sabia / Aprinde corabia, / Apa, pic cu picătură, / Îl trezeşte, luată-n gură, / Dacă-l stropeşti pe picioare, / Oftează adînc şi moare".**

În acest poem Călinescu foloseşte ritmul popular şi chiar mitologia orală (vezi şi Blaga).

Acum fîntînile, în „Fons Bandusie" : **„Am voit şi eu ca şi tine, Horaţiu, / Un şipot al Bandusiei să cînt în al meu Laţiu; / Dar n-am găsit în drumu-mi negru ca de cărbune / Decît cataracte colosale, nebune, / Coborînd din stînci care fugeau în nori / Spre zborul solemn a mii de condori, / La a căror spume ca ninsoarea de reci / Veneau nu boi sau capre, ci minotauri greci, / Apa tuna aşa de teribil, / Încît cuvîntul Lirei era inaudibil / Şi-o ploaie în avuz cu strop de chrysopraz / Făcea să-mi alunece lacrimi verzi pe obraz".**

Un poem virgilian, gigantesc mi se pare **Georgicon** din care nu lipsesc accente cotruşiene. Este ilustrată tema agrestă în care se mişcă acele animale care nasc spaima poetică despre care Călinescu a pomenit în **Universul poeziei : „S-adun visez grămadă volumele vestite, / Şi să le văd nuiele de flăcări mistuite, / Şi numai cu Virgiliu, cu Georgicon subsoară / Să plec apoi la ţară. / Pe-un corn de plug cu stinga să-mpart în largi răstimpuri, / În gînduri cu Poemul, mari chiote la cîmpuri. / Iar boilor ce fac mătănii pe-arătură, / De bici, o plesnitură, / Ca moale clătinîndu-şi gigantici melci cumineţi, / Băloasele lor boturi cu izmă printre dinţi, / Copitele să-ndemne şi-agalele spinări, / Suflînd aburi pe nări. / În soare fierul luciu ar luneca pe-o rînă, / Sclipind pe valuri negre-nchegate de ţărînă / Şi de pămîntul jilav piciorul zdravăn, lesne, / Mînjit pînă la glezne, / S-ar scufunda pe brazde ; şi arşi obrajii, cruguri, / S-ar umple de-o sudoare ca boabele de struguri, / Iar braţu-ar tremura de cazna pe pogon, / Sucit ca un otgon. / În părul gros ca alga şi-ar năpusti avîntul, / Jucîndu-mi flamuri sumbre pe lîngă tîmple vîntul, / Şi cozile cămăşii mi-ar pîlpîi spre vale, / Ca pînzele navale, / Aprins către amiază, cu răsuflarea lipsă, / M-aş trage sub roata stejarului eclipsă, / Luînd din căruţă piinea fierbinte pe la muchi, / Aş fringe-o pe genunchi. / Şi-adulmecînd cu nasul plăcuta abureală, / Cu mina salutînd dogoarea triumfală, / Sălbatic aş muşca din caşul de zăpadă, / Ca vulturul din pradă. / Apoi aş scoate oala cu-ntunecatul vin, / Şi priveghind cu ochii la trosnetul bovin / De fălci care strivesc cocenii într-o doară, / Ca pietrele de moară, / Virîndu-mi tot obrazul în lutul cu arome, / Împodobit pe pintec cu smalţuri policrome, / Aş soarbe băutura cuatita sete-ncit / Mi-ar gîlgîi pe gît, / Şi s-ar vărsa şuvoaie pe lîngă buze-n jos, / Umplînd de sînge barba şi bustul meu păros, / Pe care mi le-aş şterge cu minecele-n cute, / Cu degetele hirsute. / Cuprins de amorţeală, prea mulţumit în cuget / Aş scoate un căscat puternic ca un muget, / Şi ca şi Dalila m-ar fi scurtat de plete, / Şi-aş fi băut din Lete, / Greu capul mi-aş culca pe-o mină de nutreţ, / Furat aş fi de vise c-un sforăit măreţ, / În timp ce lîngă nasu-mi o galbenă adie / Floare de păpădie. / Şi boii m-ar sufla cu nările, şi-ar linge / Pe frunte-mi sarea care din piele s-ar prelinge, / Şi mi-ar mînca şuviţe din ceafă şi din barbă / Crezînd a fi vreo iarbă. / Furnicile s-ar strînge puzderii pe ţurloaie, / Văzîndu-le-ncrustate ca după ploaie, / Iar vrăbiile din unghii, nerespectînd kieful, / Mi-ar ciuguli sideful. / O droaie de mari fluturi ar sta îngrămădită / Peste urechea mea — tulipă inedită — / Pe perii de la pieptu-mi s-ar strînge ca-ntr-o broşă / O gîndăcime roşă, / Şi-ar ocoli albine gura-mi horcăitoare, / În nuc ar bate sus iute-o ciocănitoare, / S-ar auzi departe un tălăngit de tîrlă / Şi-un clipocit de gîrlă".**

Aş sublinia în această poezie versul în care poemul este închipuit ca **mari chiote la cîmpuri,** mătăniile sacre ale boilor, sudoarea ca boabele de struguri pe trupul agricultorului, care căznind pe pogon cu vita are braţul ca un otgon, părul fiindu-i gros ca alga, jucînd pe lîngă tîmple, în flamuri. Cămaşa lui de in aduce cu pînzele navale iar odihna plugarului are loc sub roata stejarului, mîncatul unei piini uriaşe, dogoritoare se face sacerdotal, fringîndu-se pe genunchi, muşcătura din caşul de zăpadă al grîului aduce cu aceea a vulturului din pradă, vinul este întunecat, tronsnetul bovin al fălcilor care strivesc cocenii seamănă cu cel al pietrelor de moară (imagine dantescă), băutul vinului se face din smalţuri policrome, gîlgîitul băuturii e uriaşesc, revărsarea băuturii umplînd de sînge barba şi bustul păros, căscatul agricultorului sugerează un muget, sforăitul de după prinz fiind măreţ. Boii pasc din agricultor şuviţe de pe ceafă şi din barbă, crezîndu-le o iarbă inedită, furnicile se adună puzderie pe ţurloaie ca într-un uriaş tablou antropomorfic, apar şi fluturii şi gîndacii în miriade, acoperind totul, un roi de albine năpădesc gura horcăitoare, îndulcită de vin, timpul îl marchează o ciocănitoare care bate secundele într-un nuc...

Să ne oprim deocamdată aici.

Eugen Barbu

profil

Dinu Flămând

Născut în 1947. Absolvent al Facultăţi de filologie, Universitatea din Cluj-Napoca.
Bibliografie : APERION, 1971 ; POEZII, 1974.

Deşi în poeziile lui Dinu Flămând sugestiile livreşti sînt abundente, adevăratul lor substrat este un naturism constrins la spiritualizare, cele două principii fiind însă văzute ca forţe complementare şi nu puse într-un mecanic raport de adversitate. Reprezentările unei vitalităţi sumare şi robuste, al căror material îl oferă cel mai adesea forme inferioare ale vieţii, sînt străbătute de curentul refrigerent al unei aspiraţii către un spaţiu de rigidităţi glaciale. Se poate vorbi chiar despre o nostalgie a septentrionului, identificat cu un Ardeal fabulos, al sufletului : „Capăt de drum tîrziu capăt de drum, / ţară de nord sub ierburi mari culcată, / cînd vine-aicea frigul, mă-nvelesc / cu pomenirea ta străluminată. / Mi-e prea săracă virsta ca să ştie / puterea ta de ţară, de tărîm, / nici somnul virstei noastre nu ne-mbie, / noi n-am umblat prin poşte şi popasuri / şi n-am dormit în rontăit de cal / somnul copilului pe-un braţ de fin. / Arar bătrînii ne-nţeleg la vorbă, / nici n-avem timp să ne oprim din drum / doar bănuim în sus ţara bătrînă / care ne-ar copleşi, şi-i zicem fum. / Ţara Ardealului în sfat de toamnă / strînsă prin şuri la clăci de desfăcat, / se-aprinde bruma unde calcă pasul / cînd ne-aruncăm însingurarea-n urmă / şi vînturi reci ne flutură prin mantă / lăsînd în cusături seminţe negre. / Atunci simţim pămîntul cum ne soarbe, / sub paşii noştri pămîntul se subţie / palmă cu palmă abureşte-n suflet / întinsul ei pe harta din vecie. / Ţara Ardealului, fiord în ierburi, / Ţara Ardealului, vibrînd spre nord, / Viaţa mea nordică sub un an nordic / la binecuvîntare de la nord" **(Nord).** Nimic, totuşi, sbuciumat în aceste poezii, de un echilibru al viziunii remarcabil : ţintind către coeziune şi imperioasă integrare, lirismul poetului devine instrumentul însuşi al coeziunii şi al integrării forţelor opuse într-o armonie universală. În acest sens, predominantă rămîne voinţa de puritate şi este probabil că îndreptarea poetului fie către limitele de jos ale biologicului, către materiile „umede", palpitînd aşadar de o viaţă obscură, fie către extrema glacialităţii răspunde unei necesităţi de a se elimina treptele intermediare, „corupte" prin amestec : „Nu ne ajunge, nu ne-atinge / ploaia care-afară ninge / frigul care-n noi învinge. / Numai umbrele sînt ude / umbra nopţii ne pătrunde / mîna trage umbre ude. / Noaptea bagă umbre-n casă / umbra între noi sedeaşă / teama umbrelor ne-apasă / Numai ceasul meu cu fosfor / feţei tale-i dă contur, / minjii umbra împrejur. / Numai o lumină stearpă / fumegă din umbre ude / unde somnul tău se-aude". **(Ora de fosfor)** „Cărturărismul" poetului (Dinu Flămând este de altfel şi un bun eseist) devine un factor de echilibru.

Mircea Iorgulescu

FERESTRE

Floarea de cui

Zgîrie norii umblă în catalige prin New York. Ca o colonie de extra terestri, poşopiţi într-un imens furnicar, spre a cerceta la faţa locului dacă există viaţă. Aud paşii bocăniţi ai Impair State Building-ului, supraveghind insula de la înălţimea lui Gulliver în ţara piticilor („piticii" sînt, şi ei mărişori), clipind din telescoapele astronomice, mai interesate de misterul din Bronx, ori din Harlem decît de craterele lunare. Nicăieri oţelul n-a înflorit ; aici a dat muguri pe ramuri ca salcia de Florii, puse în vas de ocean, cu apă proaspătă. Oraşul se duce cu gîndul la floarea de cui. Un peisaj de cuie de proporţii uriaşe, aşezate cînd cu floarea în sus, cînd cu floarea în jos (aceasta este variaţia arhitectonică), piroane bătute uneori cu capul în granitul Manhatanului,de formidabila tenacitate a americanului. Nu-i de mirare aşadar că dormind cîteva săptămini într-un hotel de pe 42 Street am simţit voluptăţi de fachir. Mă perpeleam noaptea pe reclame. Reclamele cele mai aprige din lume ; femei goale de cinci metri, cu un sîn de cinci coţi, bandiţii strînşi zdravăn de mina în care sticleşte cuţitul şi cuţitul gata să scape în gura privitorului gură-cască de jos. Roţi de foc, limbi de lumină străbătînd perdelele, odată cu vuietul venind în valuri din stradă şi-ncercînd să se înăbuşe în urechile mele. Aici e de mine, îmi spun. Toi căutam eu o experienţă tare, iată-mă şi cobai al unedelor electro-magnetice ! Demult voiam să scriu ceva despre un fachir modern, care ştie să execute toate figurile fachirilor, cu aceeaşi măiestrie, numai că spre deosebire de ceilalţi — pe el îl doare. Acele îl înţeapă, sabia înghiţită îi rămîne în git.

Săbiile New York-ului se iau cu apă rece. Mă gîndesc la cei care se vîntură prin Wall Street şi care trebuie să aibă un bolovan în loc de inimă. Greţa li s-a făcut bunicilor, care au suportat-o fără a interveni fenomenul de „respingere".

E un cartier compact, spongios şi absorbant ca un burete. Expresia „a împuşca francul" (să-i zicem dolarul) nu merge la figurat, pentru că greu l-ai convinge pe un nene să-ţi dea un cent. Dar merge la propriu, (Explicaţiile sînt de prisos). Wall-Street-ul : nişte trotuare ridicate în picioare şi prevăzute cu guri şi găuri. Obişnuiţii cartierului par a umbla pe pereţi călcînd în ghişee care îi mistuie. Altfel, destul de liniştit. Nici n-ai zice că în aceste cîteva sute de case milioane de ciocane, venind din întreaga lume, cad greu pe efigia dolarului. Cea mai mare spaimă a viţeului de aur e să nu i se pună coarne. Casele de bani sînt cu ochii în patru, tot personalul e cu ochii în patru, însă rar dacă vreun incident tulburâ rumegatul bancnotelor. Axel Munte spune dulce, în cartea lui faimoasă, despre nişte doctori care ar fi fost în stare să întrerupă operaţia pacientului, spre a verifica validitatea unui cec, înminat înainte de bolnav. Nu ştiu de ce am impresia că am în faţă un chirurg dur, şi chiar în momentul acesta cînd se cercetează atitea cecuri, multe operaţii au fost întrerupte iar bolnavii aşteaptă cu respiraţia tăiată. Paşii mei sună a gol, aparatele şi celulele electromagnetice, ori fotoelectrice au înregistrat asta... Buzunarul meu a ieşit prin cartier pur şi simplu ca să ia aer. Dar asta aduce a cobe şi mă grăbesc să părăsesc cît mai repede străzile acestea spre a nu influenţa cumva, doamne fereşte, balanţa. Cine să te-nţeleagă aici c-ai venit să contempli ?

Marin Sorescu

Vasile Andronache

Crescătorul de grîu

Turle cioplite-n
marmori roşi
înaltă dimineaţa
peste cimp

Ca o vioară
tremură văzduhul
alături de
cintarea unui clopot

Ce prin păduri
străbunii il păstrară
ei înşişi clopote
în iarbă înzăuate

În jurul unui
os de domn
din care fuge-o
fintină

Cu oglinzile
mutate-n viitor
arindu-ne adincul
cu pluguri de lumină

E-o măreţie
Deşteptată-n noi

Pace-n cer de piine
stele căzătoare
un şir de trupuri
s-au făcut lumină

Mina crescătorului
de grîu
grea ca o vatră

Înalţă-n cerul
lumii raza curată
a astrului de piine

cind spicul
e-mplinit precum
un pintec

şi-un făt de aur
din pustnicie iese
ca o vioară
tremură văzduhul
pe raza unui
bob de grîu

E-o măreţie
deşteptată-n noi
ce-aşază-altoi
stelar pe-o
ramură de singe

Şi ruguri grandioase
inalţă perechile
de frunţi
pe-altarul piinii
alături de
cintarea unui clopot
Turle cioplite-n
marmori roşi

Arată dimineaţa
pentru ochiul
crescătorului de
grîu

cel care-aprinde
rodul în coapsa
de stea a patriei.

Un film, o piesă de teatru, o emisiune sportivă, un film de desene animate, iată cîteva din multiplele posibilităţi ale televizorului de a revela personalitatea dvs.

Televizoarele : VENUS, OLIMP, ARIA, MODERN cu diagonala de 47 cm. ; OPERA, SATURN, CLASIC, DIANA, ELECTRA cu diagonala de 59—61 cm. şi ASTRONAUT, LUX cu diagonala de 65 cm. se disting prin tehnică avansată, estetică şi funcţionalitate.

Prezentate în casete furniruite, cu o linie modernă, asimetrică, televizoarele sînt receptoare multicanal, cu o mare stabilitate în funcţionare, imagine şi sunet de calitate

De vînzare şi cu plata în rate lunare.

Recom

atelier literar
poșta redacției

GILIA LUPESCU : Există o îndemînare de a exprima nuanțat, liric, uneori subtil, anumite stări, situații, detalii ale naturii. De pildă, întîlnirea cu caii (într-un crochiu altminteri lipsit de alte calități, inconsistent, cu final tern) și, pe alocuri în „Pluta", pînă unde încep tiradele gargaroide, de gust rău (pag. 2), care compromit totul. Fiind vorba, se pare, de niște pagini de început, e îngăduit să sperăm că următoarele vor fi mai bune.

CRISTIAN VAL : Ceva mai bine ca data trecută, dar încă în zona șovăitoare a încercărilor de început (finalul, mai ales, expeditiv, „tras de păr"). Vă spuneam anterior că stilul era „prețios, încărcat, sforăitor" (nu „emfatic", ceea ce e cu totul altceva).

D. MALORIAN: Arhi-uzată, în lucrarea respectivă, este în primul rînd structura ei, care reia formula unor binecunoscute și numeroase glume fără final, „în cerc vicios" (gen: „Într-o peșteră din Calabria, erau 40 de hoți. Unul dintre hoți se ridică, tușește și zice: „Într-o peșteră din Calabria erau 40 de hoți. Unul dintre hoți se ridică, tușește și zice..." ș.a.m.d.). Dacă recitiți mai atent răspunsul de care e vorba, veți observa, însă, că vă erau semnalate cu precădere alte neajunsuri. În dorința dv. „sinceră de a afla adevărul" și, firește, în aceea, prezumată, de a obține rezultate din ce în ce mai bune în manuscrisele dv., e bine să țineți seama în primul rînd de asemenea observații. Cît privește părerile atît de favorabile pe care le-ați recoltat din altă parte (și care, firesc, vă sînt mai aproape de suflet), emitentul lor ar trebui să vi le confirme publicînd mult-lăudata lucrare. Altminteri...

AL. SEINA: Problema nu e de competența noastră. Am predat manuscrisul redacției, care va decide. Vă mulțumim pentru vorbele bune și vă dorim succes.

EMMANUELA : Încercări mai mult lirice, de nivel modest, încă neconcludente.

M. TÂRZIU: Povestirea are unele părți reușite, dar, în ansamblu, e foarte învălmășită și confuză (planurile nefiind suficient definite, delimitate).

AL. VASILIAD: Și aceste două lucrări sînt demne de interes, la nivelul cunoscut. În răspunsurile anterioare, v-am indicat preferințele noastre. Manuscrisele au fost prezentate redacției („atelierul, neavînd un spațiu al său pentru proză). Le vom prezenta și pe cele de acum, deși „Profesorul" e într-adevăr cam mare („problemele tematice" de care vorbiți fiind și ele teribil de adevărate...). Să sperăm că la urma urmei, vom obține rezultatele așteptate.

NICOSIAN: Nu prea se înțelege mare lucru din aceste pagini scrise într-un stil prețios, afectat, bombastic. Poate ne veți trimite și altele, mai clare, cu un ton mai firesc.

ST. M. GB.: Nu se pune nicidecum problema vreunui deranj, ci doar aceea a regretului nostru de a nu vă putea fi de folos cum și cît am dori. Fragmentul de acum aduce mărturia unui progres, a unei mai mari siguranțe a condeiului, a unei evidente maturități, promițînd, dacă lucrurile decurg normal, un roman remarcabil. Vom proceda și cu acest manuscris ca și pînă acum (neavînd nici o altă cale), cu speranța că vom avea mai mult noroc. Veștile dv. ne vor face oricînd plăcere.

R. M. I.: Pare un fragment, destul de frugal, care abia deschide sau anunță o desfășurare epică. Altminteri, bine scris.

DOM PETRIC : Pastișă urmuziană, de nivel foarte modest.

TOMA EUGEN: În general, pagini neguroase, metaforizante, printre care, „Nr. 3" dă și unele vești (destul de bune) despre șansele posibile ale unui condei de proză. Ele par să fie condiționate strict de diminuarea exhibiționismului formal (strident și periferic, deobicei), de cîștigurile progresive în sensul sobrietății, simplității, adîncimii analitice. Să vedem ce mai urmează.

DIANA RENEA: Deocamdată sînt doar niște însemnări naive, romanțioase, altminteri curat așternute, dar nu îndeajuns de concludente în privința perspectivelor unei vocații literare. Să vedem ce mai urmează.

A. A.: Sînt unele semne, merită să insistați.

Cozara, Radu Bujor, E. Calahin : Nimic nou !

Paraschiv Ion, De Manyi, Constantin Dascălu, Constantin Cotea, I. Romulescu, Purcaru Victor (versuri și proză), **Cristian Dumitrache, M. C. Pelinn, Vaum Ecaterina, I. Constantinescu, Treanță Iulian** (versuri și proză), **Duță Ioan:** Încercări modeste, fără calități deosebite.

Interim

Oglinda scorojită a Pacificului

De un timp oceanul
nu mai e albastru
e afumat ca oglinda bătrînă
de trecerea lungului stol de imagini
umbre din adîncuri
îl amenință
înălțimile negative
îl sfîșie îl întunecă
pești păsări în ghirlande
trist zboară prin cerul
oglindit în căzutele ape.

VIORICA IONESCU

Iubire...

Dac-ar fi fost să aleg
m-aș fi dorit ciocîrlie,
aripă țîșnind
pe fascinanta
spirală a luminii,
floare de colț,
aripă vegetală-n repaos
pe-o înălțime ozonată.

Dar nimeni nu m-a întrebat
și-a fost să fiu
pe-un lin desen cu pătrate,
pion.
Pion cumsecade mergînd
cu pas măsurat,
alături de alți pioni cumsecade.

Nimic uimitor.

Doar că,
am întîlnit în drum,
cu mult mai mulți nebuni
decît știam
că se găsesc în mod obișnuit,
pe-o calmă tablă de șah.

LILIANA POPESCU

De aici de la valurile mării

Urmele noastre au plecat prin nisip
către munți —
Către piscuri scăldate-n azur.

Noi sîntem acei care-am dus cochiliile
În stîncile munților,
Noi am ridicat marea pe brațe atît de sus
Și pescărușii i-am făcut vulturi
Iar algele, păduri de conifere cîntătoare.

GHEORGHE PALEL

Zei tineri

Cînd inima nici măcar
nu mi-o aud
mă închin la zeii luminilor
ca o vietate de peșteră
Acum
îmi simt sîngele despletit printre ramuri
Și printre întoarcerile
acestor miresme
numai Zeii vechi
sînt mai tineri ca noi
surîsul meu alb
e prizonier
în ceara prelinsă pe trunchiul
luminărilor
mereu mai noduroase mai bolnave
ca niște arbori bătrîni
pune-ți botul în palma mea tu mînz mic
ca și cum am putea fi încă prieteni

CĂTĂLINA ROMAN

Verde mi-i iarba

Invazii de haite barbare,
invazii de-omizi și lăcuste,
atîtea invazii hipnotice
— psihoze-n delir, sunătoare —

Ce-au mai bătut vînturile,
cum se risipiră frunzarele,
verde mi-i iarba pămîntului,
neclintite-au rămas sanctuarele.

Cum freamătă-n zbuciumu-i marea
și codrul, o, cum îmi renaște !
Mi-i spațiul plin de luminile
nunții fecunde.

Nici pulberea nu-și amintește
de ecoul invaziilor,
explozii de muguri străfulgeră
pașnicul vis al țărinii.

SORIN PLĂNETARU

Streașină

trag streașina cît mai afară

cu ochii închiși se aude mai bine
și ploaia desface perdele

trag streașina cît mai afară

vin pisici cît un pumn
mieunînd a lapte și spaimă
vin urși schiloditi de belciug
vin pescărușii osteniți de albastru
și frunze cu astenie de toamnă

PUIU IANCULESCU

Anotimp

Războinicii
ies îngroziți pe porțile cetății :
zidurile groase
ridicate de ei
se prăbușesc
măcinate de rouă...

ION TEODORESCU

Sens unic

Niciodată nu trecem pe partea cealaltă a drumului
nici noi și nici caii
oiștea căruței implintată în lună are doar o singură parte
cu stîlpii de înaltă tensiune
ca semn al biruinței noastre asupra încercărilor zilnice
ale coacerii fructelor și împlinirii de fiecare
o, nu, nimeni nu zice
întotdeauna drumul e drept și fără-ntrebare
chiar dacă noi ne facem și iarba ne creștem și caii
uneori ne-ncearcă emoții, precum clarul ales pentru iubită
nu ne-ajunge merindea, țigările
și vin zgomote mult mai tari decît limita urechilor noastre
de la cei ce merg în sensul contrar
ne-ncearcă omenește neliniștea
dar niciodată nu trecem pe partea cealaltă a drumului
nici noi și nici caii.

C. DOCHIAN

Invocație cîmpului

Trec fîntînile spre noi
cețoase
ca diminețile tăind continente
de grîu în sfintele
trupuri rotunde ale cîmpiei,
minutarele ierbii
corăbii solare dansînd în rouă
rămîn lîngă buzele verii
ocean de aer
în arterele boabelor lucioase
ca ochiul de dropie
un curcubeu ivit în palme de fluvii
lin amintește greaua aripă a ploii
pămîntul crește
cum aluatul în aer
în ape și-n frunze
peste tot o lumină ca o sudoare
a piinii stăpînește
și dă formă de inimi macilor
cald înfloriți lîngă unica
stea a pămîntului.

VIVI ANGHEL

cartea de debut

Poezie și alegorie...

Dumitru Alexandru debutează cu un volum (**Focuri iarna**, Cartea Românească) echivalent cu o „artă poetică" definită de jocul contrastelor semnificative, al unor antinomii definitorii. Versurile au „tăietură" aspră și dură însă ele închid, poate prea vădit, o sensibilitate nesigură, șovăitoare, atinsă de morbul friabilității : „Zace trupul în neștire / Mort cu gînd de nemurire / Trupu-i dus și gîndu-i mort / Vîntul mătură prin cort / Să înlăture într-un ceas / Greu miros ce-a mai rămas". Combustia internă este tradusă cu oarecare răceală, poezia se naște mai mult din ceea ce ascunde, iar versurile decad adeseori în anecdotă curată din prea marea pudoare. Lirismul se răcește într-o formă alegorică interzicîndu-și o revărsare socotită probabil indecentă. Nu „sublimarea" ci reținerea, rezistența, sugrumarea sensibilității („Focuri iarna") marchează acest debut ce pare foarte promițător, lipsindu-ne însă de semnele elocvente. Curioasă situație pe care o putem echivala cu aceea din versurile autorului : „Am pornit cu pași nesiguri. / Cad în mine ca pe-un prund / Gînduri — păstrăvi ce se-ascund / Speriați de-o umbră, singuri" sau, și mai lămuritor : „Peste zile numărate / Peste clipa / Care-n mine încă bate, / Zvîrl pămîntul peste spate. / Dar pămîntul nu cădea / Peste ierburi ci pe-o stea / Care nici nu se vedea" ! Lipsește volumului elocvența descoperirii promise, ni se comunică senzația lucrului efectuat pentru a nu ni se arăta minereul cucerit („Stea — care nici nu se vedea").

Șansa de afirmare a lui Dumitru Alexandru mi se pare că stă totuși în regimul de artă poetică „dură" pe care ni-l anunță întregul volum fără a-l fructifica într-o creație pe măsura acestei „arte poetice". Poezia s-ar naște într-un climat „agonic", în sensul antic al termenului, acela de luptă aflată pe treapta unei mari exasperări divulgată însă într-o expresie demnă, stăpînită. Autorul mai mult figurează decît creează acest tip de poezie, volumul întreg nedepășind valoarea unei foarte nimerite „arte poetice". Într-un context în care volumele „de poezie" nu par să fie prea mult și expresia unei precizate conștiințe a poeziei o astfel de apariție își atrage valoarea semnificativă prin sustragerea din masa comună dîndu-ne cel puțin o probă de maturitate a gîndirii despre poezie (poemul inițial, **Lupta cu leul**, fiind menit să ilustreze concepția despre o poezie pe care autorul urmează desigur să o scrie). Principial se înțelege că nu putem fi decît de acord cu ceea ce ni se sugerează : deliberarea, atît de dispărută din poezia curentă, nu ucide lirismul, premeditarea nu presupune numaidecît retorismul iar cerebralizarea, absentă și ea în bună măsură din peisajul curent, nu se opune emoției s.a.m.d. Mai mult însă decît o bună idee despre poezie nu se poate reține din amplul poem ce deschide volumul. Ceea ce strică poeziilor ca atare este alegorismul, tendința de a figura apăsat termenii luptei din care, în concepția autorului, se naște adevărata poezie. Fixarea într-o expresie atît de comodă, alegorică, a nașterii poeziei din lupta disperată, mereu reluată, dintre rațiune și instinct poate fi suspectată de o anume lipsă de adevăr. „Cruzimea" din versuri nu ne spune mare lucru despre ceea ce o stîrnește. Dacă versul ilustrează foarte exact, el ne sugerează prea puțin. Aflată pe o convenabilă linie de pornire conceptuală poezia își dizolvă lirismul în schema alegorică : „Rătăcitu-m-am Doamne-n pustiu / Fierbinte-n nisip, arșită-n aer / Doar un leu cu care mă-ncaier / Și să-l supun nu mai știu / Apă n-avem și în gură nisipul / Ne leagă limba, singerind beregata / Cînd lupta credeam că e gata / Ne potriveam unul altuia chipul / El a crescut, eu micșorîndu-mă foarte / Dorm noaptea pe blana lui moale / Dimineața îl mușc să se scoale / Lupta s-o duc mai departe". Dusă deci prea departe, alegoria frizează ridicolul, aruncînd în aer gravitatea inițială. Nu mai spun că autorul își trage „viziunea" din neliniștea tăgăduitoare de sorginte arghezian. La fel de bine (!) se vede și prea violenta preluare a tonalității din „baladele" lui Ion Barbu : „Cum sînt mic / mă pierdusem de cărare / și urcînd pe un colnic singur cuc / nu știam unde mă duc" etc., etc. **Lupta cu leul** este o „artă poetică" acceptabilă, lipsită de poezia veritabilă. Încă un lucru curios : deși „arta poetică" este de esență agonică (cultivă adică lupta cu sine însuși, cu instinctul, cu moartea etc.) alegoria la care se apelează aruncă un val de placiditate cursivă peste zbaterile acestei lupte.

Oricum, **Focuri, Iarna** este un volum ce anunță un poet interesant.

C. Stănescu

Solemna investitură

Urmare din pag. 1

cipii raționale și constructive, România și-a dobîndit un unanim, recunoscut prestigiu. Nu există conștiință în țara noastră care să nu lege strîns aceste realizări de faptul că în fruntea partidului și a statului s-a aflat, dovedindu-și strălucit calitățile de mare conducător, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Investitura supremă pe care Marea Adunare Națională i-a conferit-o reales gîndu-l în înalta funcție de Președinte al Republicii exprimă deopotrivă recunoștința națiunii pentru cutezanța și dăruirea neobosită cu care o conduce în măreața operă de construcție, și încrederea unanimă că, avînd în fruntea sa un asemenea conducător, înzestrat cu calități ce încununează marile personalități ale istoriei, vom păși înainte spre viitorul comunist, prefigurat cu limpezime în Programul partidului.

Iată de ce am ascultat cu toții, adînc emoționați, Jurămîntul solemn rostit de președinte la investirea sa de către Marea Adunare Națională, împletindu-ne cu dragoste și prețuire emoția noastră, a tuturor, cu emoția celui ce rostea legămîntul de credință în fața poporului și a partidului.

Iată de ce în telegramele și scrisorile de felicitare ce-i sînt adresate de pe întreg cuprinsul țării vedem întruchipate simțirea noastră a tuturor, urarea noastră de a avea mereu în frunte un conducător în a cărui activitate și gîndire să ne regăsim idealurile cele mai înălțătoare.

Iată de ce, parcurgînd nenumăratele mesaje de felicitare adresate de conducători de state și personalități ale vieții internaționale sîntem mîndri că România are în fruntea sa un asemenea președinte, a cărui personalitate este prețuită pretutindeni pe meridianele lumii.

Iată de ce nutrim cu toții convingerea adîncă, nestrămutată, că în anii ce vor urma România va face noi și importanți pași către destinul de bunăstare și prosperitate pe care îl merită.

În acest efort către mai bine își va afla, desigur, locul și efortul oamenilor de litere care înțeleg să-și pună opera artistică în slujba măreței opere a poporului — făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate și a comunismului în România.

„Jur să slujesc cu credință patria, să acționez cu fermitate pentru apărarea independenței, suveranității și integrității țării, pentru bunăstarea și fericirea întregului popor, pentru edificarea socialismului și comunismului în Republica Socialistă România", se spune în textul Jurămîntului președintelui Republicii, rostit luni 17 martie în Marea Adunare Națională. Ascultînd cu emoție aceste cuvinte, fiecare dintre milioanele de fii ai țării, — indiferent de vîrstă, profesie, sau naționalitate — și-au simțit inimile bătînd cu putere, aflînd în aceste cuvinte, exprimat memorabil, însuși crezul lor de viață, însăși hotărîrea lor de a sluji patria, cauza înfloririi ei, de a intra în viitor strîns uniți în jurul partidului, al secretarului său general, Președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Este marele, patrioticul legămînt solemn al poporului, încrustat cu litere de foc și credință pe frontispiciul noului anotimp al patriei.

revista străină

● **ÎN EDITURA „ART ET VALEUR"** a apărut, în ediție de lux, volumul „Moïse et le Monothéisme" de Sigmund Freud, ilustrat de Salvador Dali, cu un număr de zece litografii-gravuri originale în culori, realizate, pentru prima oară, cu vîrf de diamant pe placă de aur masiv. Toate aceste litografii au fost trase pe piele de miel, iar Arianne Lancel, autoarea acestei deosebite lucrări de artă grafică, a limitat difuzarea în lumea întreagă la numai 250 de exemplare.

● **ÎN LIMBA RUSĂ** au fost traduse multe din operele lui Zaharia Stancu, — Desculț, Pădurea Nebună, Vîntul și Ploaia. Editura Hudojestvennaia literatura a tipărit de curînd un volum cuprinzînd nuvelele sale „Ce mult te-am iubit" și „Costandina", cu o prefață de scriitorul sovietic Kiril Kovaldji.

Aceeași editură a tipărit volumul „Optsprezece zile", semnat de 15 scriitori români contemporani, printre care Lucia Demetrius, Eugen Barbu, Fănuș Neagu, Al. Ivan Ghilia, Ioan Grigorescu, Radu Cosașu.

● **VOLUMUL „DIN POEZIA ROMÂNEASCĂ DE AZI"**, întocmit de Kiril Kovaldji și Iuri Kojenikov, tipărit de editura „Progress" cuprinde versuri semnate de Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ana Blandiana, Ioan Alexandru și mulți alți poeți români.

● **SCRIITORUL ITALIAN EMILIO LUSSU,** unul din cei mai cunoscuți luptători împotriva fascismului în Italia, a încetat din viață acum cîteva zile. Fost ministru, fost senator, scriitorul Emilio Lussu este autorul multor lucrări devenite clasice în literatura italiană contemporană. Cartea sa „Un an pe podișul înalt" a fost transpusă de Francesco Rossi pe ecran sub titlul „Oamenii împotrivă". Emilio Lussu, unul din principalii conducători ai rezistenței contra fascismului în Italia, în timpul războiului, a fost mai întîi membru al Partidului Socialist, apoi al Partidului Socialist de unitate proletară, iar în 1968 s-a retras din viața politică pentru a se consacra lucrărilor-mărturii împotriva fascismului.

● **PRIMII MEMBRI AI JURIULUI VIITORULUI FESTIVAL DE LA CANNES,** care se va desfășura între 9 și 23 mai anul acesta, au și fost desemnați : Francis Ford Coppola, realizatorul filmului „Nașul", criticul francez Pierre Mazars, actrița italiană Lea Massari și Jeanne Moreau, care ar trebui să fie președinta juriului. Numirea președintei însă nu este definitivă, neștiindu-se dacă pînă la deschiderea Festivalului va putea fi terminat un film al lui André Téchine în care Moreau deține rolul principal, și care ar putea fi propus pentru concurs. Se pare deci că în acest „An al femeii", Jeanne Moreau va continua prezența pe fotoliul prezidențial a unor nume celebre ca Sofia Loren, Michèle Morgan, Shirley MacLaine, iar acum doi ani, Ingrid Bergman.

● **ÎN ORAȘUL BREMEN,** arheologii au descoperit sub dalele naosului catedralei Sfîntul Petru, mormintele a douăzeci și șase de episcopi și arhiepiscopi datînd într-o epocă cuprinsă între secolele IX și XIV. În două din morminte, datînd, se pare din secolul XIII, construite din cărămidă, au fost găsite scheletele a doi arhiepiscopi îmbrăcate în veșminte sacerdotale de ceremonie, brodate cu aur, mitrele, cîrjele episcopale, inelele, baretele de cardinal din aur și cu pietre prețioase. Aceste descoperiri au fost prilejuite de săpăturile efectuate pentru găsirea urmelor vechii biserici carolingiene, bănuită a se afla sub amplasamentul actualei catedrale.

● **ÎN CĂUTAREA „ATLANTIDEI DIN CASPICA",** Institutul de Istorie al Azerbaidjanului a numit un grup de cercetători, istorici, arheologi și sportivi scufundători ; aceștia au ridicat de pe fundul mării multe lucruri interesante : cioburi de vase lustruite, ulcioare, monezi, mici podoabe. Pe unele cioburi s-au păstrat inscripții în limba farsi, iar oamenii de știință au stabilit că acestea sînt versuri lirice. Pe un ciob s-a putut citi : „Lucrat de olarul Iusif". Ulterior, cercetătorii au descoperit rămășițe de construcții, temelii de ziduri. De pe fundul mării continuă să se scoată și alte obiecte care vor servi la stabilirea istoriei cu multe milenii în urmă.

● **CU OCAZIA CELEI DE-A 30-A ANIVERSĂRI A ÎNTEMEIERII UNIUNII COMPOZITORILOR POLONEZI,** juriul premiului anual al acestei organizații, prezidat de Krzysztof Penderecki, a atribuit trei premii pentru 1975 următorilor : Kazimierz Sikorskii, pentru întreaga sa activitate artistică și pedagogică ; Bohdan Wodiczko, pentru meritele sale în popularizarea muzicii contemporane, și Voyciech Kilar pentru ansamblul operei sale.

● **ÎN EDITURA ENGLEZĂ ROUTLEDGE** a apărut volumul II dintr-o serie proiectată în șase volume al unei vaste lucrări pregătită de Bryan Vickers, „Shakespeare — The Critical Heritage". Acest volum cuprinde perioada 1693 la 1733 și marchează necesitatea realizării unei adevărate ediții a pieselor de teatru ale lui Shakespeare, după numeroasele încercări de pînă acum, nepotrivit rînduite. Autorul, profesor de limbă engleză la Universitatea din Zürich, a clasat materialul, ca și în volumul I, în patru categorii : critică literară, critică teatrală, critica textului și pasaje din adaptări. Sînt prezenți în mare măsură critici neoclasici ca : Rymer, Dennis, Addisson, Steele, Dryden și Pope. De remarcat că în această vastă lucrare sînt incluse extrase din scrierile lui Lewis Theobald, unul dintre cei mai vechi editori ai operei lui Shakespeare. Un original index general al pieselor de teatru și al personajelor respective, completează și îmbogățesc acest volum.

sport

Acum, cînd peste cîmpuri, iarna...

Uneori, pentru a înlătura subiectivismul atît de frecvent în spațiul gazonat, nu e rău ca locul cuvintelor să-l ia imaginea. Iată de ce propunem, azi, cititorilor revistei, la rubrica de **Sport**, o secvență din meciul Steaua—Dinamo, meci urmat de justificate comentarii contradictorii, în rîndul pasionaților de fotbal. Evident, imaginea nu poate suferi de excese, subiectivism, părtinire sau perfidie, de care mai dau dovadă unii cronicari sportivi. Ea ne privește din chenarul rubricii cu detașare, atrăgîndu-ne atenția asupra frumuseții sportului a cărui deviză este respectul pentru spectacolul de calitate, pentru sportivitate.

Acum, cînd peste cîmpuri o iarnă tardivă încearcă să-și strige numele, sperăm ca dreptunghiul magic al porții să întrețină vie nostalgia pentru fotbal, pentru întîlniri cu adevărat sportive. Dar pînă atunci, pînă cînd instabilitatea vremii va scoate primăvara din ofsaid, să privim brazii solemni, schiurile drepte ca niște ostași, din cea de a doua imagine, și să ne visăm împreună pe.. pîrtiile fără sinuozități ale fotbalului.

Fie, deci, ca iarna intempestivă să fie cît mai scurtă, pentru a ne bucura de o lungă primăvară a sportului.

Cronicar

PARODII

GELLU NAUM : „La miezul nopții, unul Alicante"

— poheme despărțite —

La miezul nopții, unul Alicante
își dăscălea trecutele amante cu trei
sau patru amintiri suave.

★

Pe ger un animal astral purta
în coadă luna ca pe o parafă.

★

Madam Manir o neozeelandeză
era a umbrei mele umbră brună
cam grasă fiind motiv de speculații
pentru un văr ce mă ține în gazdă.

★

Făceam comerț cu pinguini și mie
îmi revenea plictisitoarea
îndeletnicire
de-a le lipi un timbru autentic
pe pieptul lor spălat cu Alba-Lux.

★

Madam Manir mă ceru în căsătorie
în ziua de 1 martie la 4 și-un sfert
trimițîndu-mi tandră o duzină de
bretele.

★

Pompierul Zvîrlugă Ion mort la
datorie
în timp ce fuma trabuc n-a mai
avut timp
să spună „Tatăl nostru".

★

Crinul deschis ca o gură de pește.

★

Un popă călărind o motoretă Mobra
vesel mergînd pe Mărie să vadă
cum se scaldă în riul zis Argeș.
(Maria e funcționara de la C.E.C.
singura care-i știe parola
libretului)

★

Fascinația aurie a troleibuzului 93...

★

Popa se opri distant pe malul cu
sălciile
ca niște prelați despuiați de
odăjdii.

★

Maria părea că se-neacă și Dinsul
cu sutană cu tot se-arunca în
primejdie.
Din sutană rămaseră sutele
și lucrul cel mai pios parola.

★

Madam Manir ghicindu-mi în palmă
cu un brici de argint...

Mircea Micu

CUVINTE RARE : Abend, sisiit, echilateral, digera, concomitent, bila, alice, nasturi, coafori, trepiede, plumb, cupru, ceremonie, secretă.

SELECȚIE METAFORICĂ : „Mă săturasem de atîta tată" ; „Anatomia a doi coafori englezi" ; „Dimpotrivă cumpăratul pantofilor constituie o plăcere personală" ; „Ei foloseau pentru aceasta pulberile ovoidale".

contemporanii noştri

Natură şi tradiţie la Ioan Alexandru

Pe un cititor mai atent entuziasmul neumbrit al criticilor faţă de poezia lui Ioan Alexandru, de la începuturile sale pînă în zilele noastre, nu poate să nu îl surprindă. Într-adevăr, primul volum (**Cum să vă spun**, 1964) pare, după 10 ani, nu întru totul semnificativ ; chiar şi cele mai celebre din poeziile cuprinse în el (**Beam lapte, Sfîrşitul războiului, Origini**) ne ridică doar la nivelul unor reuşite imitaţii ale lui Labiş. Apoi, numărul poemelor cu adevărat memorabile ca piese cristalizate rămîne restrîns în volumele ulterioare : din **Infernul discutabil**, 1966 aş cita **Cu trudă şi sfială, Iulie**, de pildă, cîteva în **Vămile Pustiei** (1969), şi mai multe în **Imnele bucuriei** (1973). Progresul tînărului poet este lent şi se desfăşoară cu preţul a numeroase repetiţii de simboluri, imagini, întorsături poetice; poate supăra persistenţa pesimismului, jalea universală ce îmbibă un întreg univers poetic. În fine, nici chiar **Imnele bucuriei** nu par făcute pentru plăcerea ochiului — zone întinse de lirism alb, uscat, alternează cu poeme în ritmuri previzibile. Şi parcă nici una din aceste obiecţii evidente nu răzbate cu adevărat în comentariile la versurile lui Ioan Alexandru.

Nu răzbate, în parte, pentru că adevărul lor se cere rotunjit cu altele, dacă vrem să ajungem la o judecată mai obiectivă. Poezia de început a lui Alexandru nu este, ce-i drept, originală, dar şi un Nichita Stănescu sau Adrian Păunescu s-au hrănit multă vreme tot din patetismul lui Labiş. În plus, în primele două volume, şi poate mai ales în **Viaţa, deocamdată** din 1965, găsim o multitudine de influenţe şi tatonări — cinstită şi legitimă reflecţie a unui spirit viu care îşi caută drumul. Întîlnim, umbrele violente ale naturalismului (**Turma de porci se balegă pe uliţi, / sarmalele în clocote pe foc, / pruncii în ţărînă se ghiftue cu prune acre**) alături de un Blaga timpuriu, decadent-expresionist (**Atîta toamnă cade peste noi / Atîta lună luminos de mare** sau **Pînă la primăvară nimeni nu va şti / Că tu eşti mort la un amar de vreme sau şi-auzi cum aripile-albastre / strînse-n jurul tău sălbatice / au început în hohote să-mi obosească). Stea dublă** sau **În aşteptare** par, în sexualitatea lor astronomică, variaţiuni pe marea tematică eminesciană, atingînd o culme în **Inflaţie**, unde surplusul vitalităţii mascule ce invadează cosmosul se împleteşte cu jalea şi melancolica îndoială. În această perioadă, poetul ştie să fie oniric pur (**Cîinele ce ştie tot se desface în păduri, / bulgăr invers de zăpadă, pînă la nimic**) sau să demonstreze că ar fi putut oricînd să rivalizeze cu giumbuşlucurile metaforice ale lui Sorescu (**Metamorfoză**). Nu s-au observat, credem, efortul extrem de interesant de cultivare a teritoriului bacovian (**Suntem pe-o navă-n ape care se scufundă, / geamurile sînt roase de părul întunericului**), poate mai ales în **Din cînd în cînd**, unde densitatea mai periculoasă a pămîntului ia locul fluviului bacovian : **Praful oraşului, cleios, pămîntiu care înăbuşe litera unei pagini citite, cadranul ceasului public, lebedele albe şi violoniştii ieşind din sala de concerte** (Tot astfel, un personaj al lui Nabokov spunea că se spală zilnic cu furie spre a preîntîmpina asaltul ţărînei care, depusă pe corp în straturi, vrea să-l atragă cît mai iute înapoi spre cuminţenia mută a anorganicului). Dar mai ales e amuzant să constaţi solidaritatea de generaţie cu universul pitoresc conturat, cam tot în acea vreme, în proza unor D. R. Popescu, Fănuş Neagu, Sorin Titel, Velea, universul excentric-senzaţional al realităţii sporite prin zvonul ce tinde spre mitic-transcendent : „Ionul Tătarului" (în **Ca de la tată la fiu**) **mort cu faţa la părete... s-a umflat peste noapte în sicriu** şi este legat **ca lanţul de împiedicat caii ascuns sub ştergare, / să nu se mire femeile gravide / la vederea unui mort atît de nărăvaş.** Vocea unui Doinaş parabolic se face auzită în **Furtuna.** În fine, am mai putea pomeni interesante motive poetice în prima fază, care, pînă acum, nu au fost socotite de Ioan Alexandru vrednice de reluare: un motiv al teatrului (**Figuranţii, Teribilul actor**) sau un altul animalier, cu evidente nuanţe alegorice (**Peştii, Broasca ţestoasă**).

După cum lipsa de originalitate a începuturilor se desface la analiză în caleidoscopul fascinant al influenţelor multiple mereu regrupate, tot astfel şi celelalte obiecţii iniţiale — valabile, şi pe nedrept trecute sub tăcere — se dovedesc a fi dimensiuni incitante ale unor adevăruri mai complicate. Că Ioan Alexandru emite poezie mai curînd decît scrie poezii am mai spus-o şi altădată, dar acesta este un defect comun unei întregi generaţii de care nu au fost scutiţi nici Nichita Stănescu, nici Ion Gheorghe — atît de comun încît devine pur şi simplu trăsătură caracteristică. Rolul criticului este atunci de a căuta alte principii structuratoare, prin care să poată organiza inteligibil cursul continuu al unei mase poetice, care, de la **Infernul discutabil** pînă la **Imnele bucuriei**, prezintă o remarcabilă unitate ; de fapt, pare greu de înţeles cum poate să „placă" un fragment separat din acest întreg fără însuşirea simultană a întregului care să-i lumineze sensul. Iată de ce revenirile de simboluri de care pomeneam la început ne apar ca indispensabile articulaţii şi închegări ale unei unităţi mai mari, după cum nemulţumirile privind anumite porţiuni se cuvin suspendate cel puţin pînă la descoperirea unui principiu de orientare ferm.

Să fie acesta, într-adevăr, **jalea**, cum s-a sugerat uneori? Nu se poate nega frecvenţa acesteia în poemele lui Ioan Alexandru, nici legitimitatea explorării lirice a unui sentiment atît de specific creaţiei artistice populare româneşti. Ea mi se pare făcută lucid şi deliberat (ni se spune, la un moment dat, **Asist la lume, iscoadă şi voinţă / pînă dincolo de legile cuviinţei**) fără ca poetul să se lase copleşit de tulburea ispită a valurilor de afect, în care se scufundă. De la **Ea ştie să cînte atît de pustiu / că ruginesc clopotele din turnul bisericii** pînă la **Un turn de lacrimi este casa mea / Plîns năduşit — de-ar fi să-i dau un nume / Un clopot negru scufundat / În cea mai groasă beznă de pe lume** sau pasta groasă din **Intrăm în marea iarnă în ultimul pustiu / şi creşte teama-n lume cu morţii în sicriu ! / (...) şi noaptea-n jurul meu / Mai groasă-i decît moartea lăţindu-se mereu** varietatea de nuanţe e incontestabilă. Jalea generalizată se poate, uneori materializa într-un cînt universal, ca în **Clopotele**, unde identificarea între lacrimă şi clopot şi omniprezenţa acestuia duce din nou gîndul la plînsul solitar al lui Demiurgos eminescian. Nici o clipă Ioan Alexandru nu se erijează, însă, în profet sau interpret al disperării (în ciuda dilemelor existenţialiste ocazionale ca în **Apariţie** sau **L-am prins**). Astfel, încă relativ timpuriu, ca în **Zi şi noapte: Eu stau de pază zi şi noapte aici / şi cu obrazul meu limpede, ca o lamă îngheţată, / dau la o parte rugina / ce începe a se depune / pe apele acestea întunecate şi reci — / ca însăşi neputinţa lumii — / din ce în ce mai necercetate de nimeni.** Este o foarte explicită artă poetică aceasta în care în locul de pază al poetului este o fîntînă plină ochi alături de care arde un foc, peste care zboară rar păsări solitare. În depărtare se aud cîini.

Iată de ce mi se pare că nu jalea poate oferi cheia pentru înţelegerea morfologică a poeziei lui Ioan Alexandru. Am vedea-o pe aceasta mai curînd în **atitudinea faţă de natură.** Nu spunem că aceasta din urmă ar constitui scopul sau măcar „conţinutul" poeziei lui Alexandru ci numai atîta că privind poezia sa din punctul de vedere al atitudinii sale faţă de natură, avem posibilitatea să o înţelegem mai bine în întregimea ei.

Descoperim, citind opera sa în întregime, iar nu fragmentar, trei interpretări ale naturii, care, în linii mari, se repartizează atît cronologic, cît şi cum spuneam, morfologic.

Cea dintîi, vădită chiar în titlul unuia din volume, este cea a naturii corupte şi căzute, loc infernal, unde ochiul educat de asprimea sadic-descriptivă a lui Arghezi descrie scîrba şi putreziciunea : **Seacă în bocanc călcîiul de bărbat, / salcîmii se umplu de riie / (...) Cad coamele de pe cai / şi-n gura femeilor cînd cască / intră muşte şi fluturi de noapte.** În altă parte, se ajunge la un suprarealism grotesc, inspirat din viziunile voit infernale ale lui Bosch: **din cumpăna dealului curg pe trei văgăuni / ulcioare îngheţate pline / cu solzi de cărăbuş. (...) În urma lor rămîn turme de porci / cu cîini atîrnaţi de**

ţîţele iepelor. Punctul culminînd al mîniei împotriva unei materii rupte în spirit dualist de orice urmă a unui duh salvator îl reprezintă, credem, memorabilele versuri **În aceste ţinuturi după doi ani, / orice pom roditor se sălbăticeşte,** care ar putea sluji drept motto la cutare satiră a lui Mircea Horia Simionescu. Corupţia nu merge, totuşi, pînă la capăt, absolutismul viziunii dualiste are limitele sale, ruptura de izvoarele vii nu este fără de speranţă: **se străduie pămîntul în mişcare gîfîind / să nu-şi înjghebeze noaptea sura rădăcină.** Prinţul tenebrelor nu şi-a întins pretutindeni imperiul, infernul e discutabil, poate are margini: **Pînă la graniţa ce desparte copilăria noastră / de vîrsta în sine, timpul se numeşte / ţara infernului.** Ba mai mult: atît de „discutabil" e acest infern, încît ar fi posibil ca el să fie o simplă contaminare, curat în sine şi stricat numai de molima din alte izvoare: **Cît infern în fiecare cuvînt!**

A doua accepţie a naturii la Ioan Alexandru apare simbolic drept Pustia; este, ambiguă şi multiformă, însăşi lumea simţurilor întinsă între primul mobil sau adevărul pur şi subiectul cunoscător, vorbitor.

De altfel întreg poemul **Ce este Pustia** explică destul de amănunţit concepţia filozofică pe care se întemeiază amplul simbol. Poetul se află într-o situaţie ciudată faţă de Pustie. Ca unul ce vrea să ajungă la adevărul total şi la obîrşia esenţelor, el îi este evident inamic. Pe de altă parte, **Poetului i-a fost încredinţat / Pustia s-o iubească şi străbată** sau, mai încolo, **Poetul şi Pustia pururea sînt fraţi.** Ambivalenţa e totală, „natura" e iubită, dar şi respinsă : **Cine are Pustia e mort / Cine n-o are-i steril.** Ambivalenţa merge mai departe, căci dacă o dimensiune de pură spiritualitate este de netăgăduit, profilul fonetic al simbolului ca şi alte indicaţii par să trimită la o întunecată sexualitate feminină, tainică şi rea (Vezi **Imn etern**, părţi din **Marea moartă** şi **Fluturii negri** — semnificativ pare şi introducerea poeziei, **O, Mamă** într-un loc de frunte). Am mai nota faptul că după cum poetului infernul îi era discutabil, despre pustie el vorbeşte de la „vămile" acesteia, nu din primejdiosul ei centru.

A treia concepţie a naturii se constituie încet, ezitant. Substanţa care va triumfa în **Imne** este prevestită în **Invers** din **Viaţa, deocamdată** şi în **Pas pe pas**, unde (confuz) se profilează şi structura ce va fi folosită mai tîrziu : reluarea paradoxală a unei idei întrerupte anterior, forma fugată, în trepte succesive. Se constituie, acum, cu sfială, o altă natură, ideală, purificată, mai apropiată de centrul suprem al Fiinţei. O natură a artei am fi tentaţi să afirmăm — adică o natură pe care arta e silită să o reconstituie, printr-o gingaşă, dar atentă selecţie, din lumea obiectelor zilnice şi printr-o aşezare a lor într-un frumos cerc al unui spaţiu simplificat şi curat. Acolo domnesc liniştea, sărăcia şi o umilă solemnitate ; ritualul se constituie din mişcări esenţiale inevitabile, după eliminarea nu numai a opulenţei superflue, dar şi a comodităţii. Înainte de toate, natura aceasta este pătrunsă de un suflu transmundan în măsura în care e scăldată în lumină. În chiar poemul care deschide **Imnele** găsim **Lumină lină, lini lumini / Răsar din codri mari de crini** şi pînă la **Lumină lină leac divin / Încununîndu-l pe străin / deasupra stinsului pămînt / lumină lină logos sfînt.**

Dar există oare vreun mod de a stabili legătura între cele trei chipuri sau ipostaze ale naturii la Ioan Alexandru ? În două dintre cele mai admirabile texte ale sale poetul vrea parcă să ne dea „o formulă de transformare" care să mărturisească unitate esenţială între ele. În **Miserere nobil**, natura infernală, monstruoasă apare ca o cumplită omidă **ce macină planeta** sau **întunecă universul cu umbrele ei** şi este **huiduită de toate neamurile.** Miraculos şi firesc, omida se va transforma în fluture (care, adesea, apare ca simbol al paradisiacului la Ioan Alexandru) : **un fluture alb şi etheric, un fluture / Invizibil, un fluture uriaş, fără de care / Nu se mai poate / (...) fluturele imn fluture / Fără veşminte, fluturele biruitor, / înălţat din morminte.** Aşadar, ipostazele Naturii se află îmbucate una în cealaltă, fără să fie incompatibile căci „omida" însăşi apare ca **biată piatră nesocotită, blîndă omidă a beznelor** sau **biată piatră nesocotită.** În cel de-al doilea, **Pustia umblătoare**, se foloseşte o dialectică similară. Pustia apare ca o **piramidă vie umblînd din loc în loc** şi ca **un copil uriaş** cu **ochi stelari**, alteori (din nou explicit — fizic) ca **muntele fecioarei.** Venirea fioroasă şi cumplită a Pustiei e descrisă cu copleşitoare şi emoţionantă retorică, iar tranziţia de la rău la bine e făcută lent, în fragmente non-predicative juxtapuse frumos, pentru ca spre sfîrşit muzicalitatea să crească, versul liber recitat cu forţă să se facă întîi adiere, apoi cînt pur rimat, culminînd cu : **Şi cînd vin zorii şi cînd e iarăşi cer / şi cînd e cerul înspuzit de stele / atuncea tu, Pustie eşti bunul Dumnezeu / Deasupra nefiinţei mele.** Iată, deci, cum venind şi din a doua direcţie, asistăm la o similară revărsare în lumea numinosului.

Astfel, la Ioan Alexandru feţele naturii şi legătura între ele ni se par a oferi articulaţiile unei opere de o remarcabilă unitate.

Virgil Nemoianu

Nichita Stănescu şi poetica visării

Erotica lui Nichita Stănescu se constituie ca modalitate a visării şi în acelaşi timp ca un climat în general benefic ce face posibilă intrarea în atmosfera privilegiată a visării. Spunem visare şi nu vis pentru că la N. Stănescu cele două realităţi se diferenţiază net. Visul ca aspect nocturn implică nu de puţine ori o stare de nelinişte, de tulburare, de solitudine lipsită de siguranţă : „Cum dormeam şi peste largile caldarîme / ni se revărsau visele unduitor / mai azvîrlind spre Andromeda, din cercuri / cîte un peşte zburător // Ni le-a atins cineva cu glezna / şi-au sărit, şi cu mîinile arse / somnul mi l-am rupt de la tîmple / ca pe două coarne de zimbru, întoarse". Reveria implică dimpotrivă o atitudine conştientă, opusă tenebrelor onirice. Este o abandonare voită în spaţiile imaginare care ne detaşează din chingile apăsătoare ale contingentului pentru a ne pune în simpatie cu un univers supus modelării. Aventură a imaginaţiei care încearcă să-şi construiască propriul ei cosmos. Visarea fericită prin eros, cea care poate „îmblînzi" realul înseamnă o stare de inimă privilegiată, în terminologia poetului „clar de inimă" stare ce favorizează eliberarea fanteziei creatoare : „E un sentiment dulce acesta, de trezire, de visare / Şi iată-mă fără să dorm aevea văd zeii de fildeş / îi iau în mînă şi / îi înşurubez rîzînd, în lună / ca pe nişte minere sculptate / cum trebuie că erau pe vremuri, / împodobite roţile de cîrmă ale corăbiilor". Fabulaţia în tărîmul imaginar se transformă în reverie în faţa cuvintelor, a limbajului. Dacă la un Francis Ponge, de exemplu, cuvintele se densifică pînă la a se transforma în adevărate obiecte semantice, la Nichita Stănescu ele sînt golite de orice zgură pînă la a deveni uşoare, aeriene, „zburînd" asemeni unui roi de fluturi transparenţi la graniţa dintre material şi imaterial „într-un vîrtej aproape văzut". Supuse alchimiei erotice, acestei decantări prin reverie, cuvintele, singurele se apropie de puritatea transparentă a materiei originare : „cuvintele se roteau se roteau între noi / înainte şi-napoi / şi cu cît iubeau mai mult, cu atît / repetau, într-un vîrtej aproape văzut / structura materiei de la început". Astfel dematerializate, smulse inerţiei determinărilor stricte, obiectele, lucrurile ating condiţia formei în sine, se conduc după legi proprii care le sustrag gravitaţiei, proiectîndu-le într-un energetism spiritual cosmic. Un veritabil balet aerian al unei stări de graţie : „Jupiter e galben şi Hera / cea minunată e argintie / izbesc cu stînga-n roată şi ea se urneşte / E un dans, iubito, al sentimentelor / zeiţe ale aerului dintre noi doi".

Dar lumea ca existenţă înseamnă perpetuă manifestare a dragostei. Aerul, apa, pămîntul, vegetalul sînt tot atîtea medii supuse impurului erotic, care în ultimă instanţă înseamnă limitare, reîntoarcerea sub imperiul materiei. Fatal circumscris ca existenţă acestui lanţ al finitului biologic, poetul respiră aerul în care „au făcut dragoste păsările", bea apa în care „au făcut dragoste peştii". De aici căutarea obsedantă dusă pînă la ultimele consecinţe, a unui loc „mai gol decît însuşi golul" care nu poate fi, evident, decît proiect al ficţiunii poetice : „În închipuirea mea, voi găsi / locul, acolo, în închipuirea mea / acolo ne vom duce în locul / unde nici un străin / n-a cunoscut dragostea". Astfel se defineşte odiseea imaginarului stănescian ca un efort de autopurificare, ca un periplu eliberator într-un peisaj ostil printre obiecte şi lucruri sufocante, prin materialitatea lor. Acestei magme telurice care ameninţă să cuprindă spiritul Nichita Stănescu îi opune una dintre cele mai interesante soluţii. Încercarea de a „îngheţa" mişcarea amorfă, larvară, a materiei, de a o supune unui proces de geometrizare şi spectralizare pentru a o apropia de stările transparente propice reveriei. O

lumină rece invadează peisajul dîndu-i contururi ireale : „soarele neînceput", „lumina rece", „sori albi" sînt tot atîtea simboluri ce punctează acum imaginarul poetului. Chiar şi marea este concepută ca o metamorfoză a translucidului, ca un cer invers, „străveziu", străbătut de „fulgerarea cozilor de peşte". Toate fenomenele sînt deci înregistrate prin reflexele sticloase ale luminii, prin irizări reci ca de gheaţă. În acest context, obiectul semnificant care polarizează reveria este sticla, vitroul, imagine ce desemnează de fapt un grad zero al trăirii, învecinată cu azurul malarméean : „Să tăcem din gură, să ne prefacem / că tot ceea ce ne interesează mai mult / sînt legile tăcerii şi ale absenţei". Prin geam obiectele nu sînt percepute în realitatea lor concretă, ci ca forme în stare virtuală, ca absenţe semnificative. Vitroul este el însuşi aproape un semn vid, care nu se încarcă de semnificaţie decît prin raportarea la altceva. Este mediul transparent ideal pentru că face vizibil doar aspectul imaterial, izolînd imaginea de orice contact impur, de orice amprentă a materiei. Dar un vitrou „de sine stătător" nu poate fi altceva decît absenţa desăvîrşită, devenită propriul ei semn.

Ne aflăm în faţa punctului limită al reveriei boreale a lui Nichita Stănescu, stare realizată doar pe durata unei fulguraţii, deoarece cea mai mică mişcare în acest univers fragil, al tăcerilor sincronizate, scoate spaţiul din starea de virtualitate, din această configuraţie, riscînd un paradox, al nimicului „fecund". „O rază plonjează-n vitrouri şi le sfărîmă : / cioburile lor o rănesc la degete. / Degetele ei şiroiesc cu un sînge auriu". Am spus fecund pentru că negarea mişcării frenetice, prin absenţă, face posibilă dislocarea imaginaţiei în vederea creaţiei poetice : „Ea nu bagă de seamă nimic / stă cu antenele scoase, ca o perie / Eu mă gîndesc s-o vînez / în timp ce pe încheietura mîinii / mi se aşează un şoim de vînătoare / şi un cal mă ia pe crupă şi sare".

Este un astfel de univers în ultimă instanţă securizant, aducător de linişte ? Este, cu alte cuvinte, un loc consacrat, unicul posibil al visării fericite ? Totuşi nu, şi după cum se poate vedea la o analiză atentă această formă polară a visării ameninţată de propria-i fragilitate, de sterilitatea gesturilor pietrificate, va fi substituită de alte soluţii ale unei aventuri poetice în perpetuă căutare.

Paul Dugneanu

Poezia şi impulsurile epocii

Adrian Păunescu este una dintre figurile şocante şi complexe ale vieţii noastre literare din ultimii ani. El mi se pare poetul cu o puternică vocaţie a evitării singurătăţii, a evitării tăcerilor şi meditaţiilor îndelungi asupra zbaterilor estetizante. Poetul vine spre oameni, năvăleşte masiv, depăşeşte cu nonşalanţă şi curaj obstacolele, aducînd un suflu de tribun, cu timbru vibrînd de o tensiune lăuntrică rară. Păunescu poartă cu sine şi transmite convingerea vitalităţii, aceea de ocean în a cărui ambianţă răsună vocea unei vieţi de excepţii.

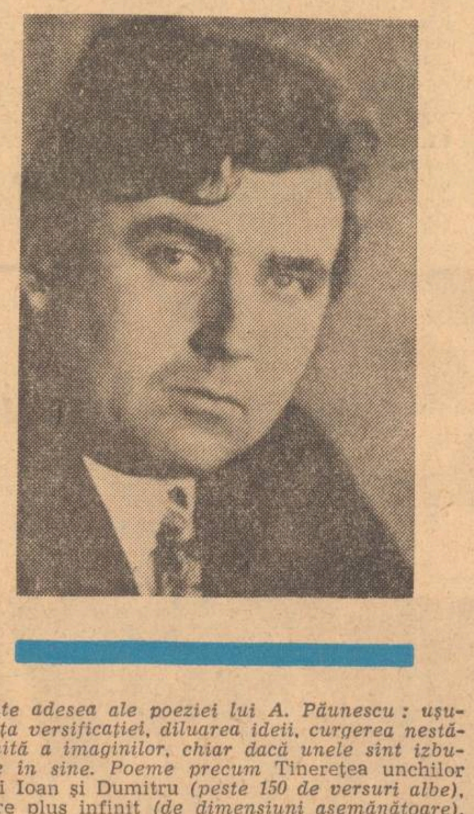

Ca poet, Adrian Păunescu a semnat pînă acum patru volume de versuri : „Ultrasentimente" (1965), „Mieii primi" (1966), „Fîntîna somnambulă" (1968) şi „Istoria unei secunde" (1971), la care se adaugă selecţia intitulată „Viaţă de excepţii" (1971).

În „Ultrasentimente" autorul se autodefineşte, fixîndu-şi natura explozivă a eului poetic. El este deci cel ce sculptează în vers „stările incandescente" ; simţurile lui îi transmit : „Sus se întîmplă un delir de sunete, / Vechi stele cad, surpînd un timp senin, / Şi-ncep în orizonturile umede / Stele unui alt destin". Efectul asupra cugetului său îl proiectează pe autor în infinitul temporal : „Prin sînge, prin destin, prin înălţime / Eu, hărţuit la simţuri de-un haos subteran, / Barbar înconjurat de lumi ce vor să se afirme, / Repet fărîmiţarea Imperiului Roman" (Ultrasentimente).

El declară : „Ofer această casă mişcărilor solare / Şi celor ne-nţeleşi pentru moment" (Hotel). *Nobleţea aceasta are origine titaniană, mitologică : „Şi vulturii tineri, pe aria vîntului / Planează frumos, cu penetul vîlvoi, / Pe cel îndrăzneţ împărţindu-l pămîntului / Şi vulturii lui sîntem noi"* (Prin vulturi, Prometeu). *Trăirea ultratensionată răzbate şi în poeziile erotice, de pildă în* Aminata nuntă, *ori în* Dans de fecioare : *„Vîslite le simt mîinile în gest, / Li-i părul o zburare de cocoare, / Şi sclav e ceru-n dulcele arest / Al clipei senzuale, cu fecioare". Tonul poate fi însă şi altul, mai discret, mai cald, tinzînd spre muzicalităţile elegiei : „Nimic, decît această aşteptare / Nici numele nu mi l-ai spus, să te regret, / Şi-acum venirea ta continuă, / Şi nici nu ştiu dacă pe tine te aştept"* (Cînd ai venit). *Sau „Ţii minte ce pornire era-n noi ? / Brusc mirosea tot lutul a tămîie / Tu mă primeai rîzînd, cu sînii goi / Şi mie-mi creşteau aripi din călcîie"* (Tinerii). *Iar „Preoţii mării" o cred demnă de o figură în orice antologie a liricii de dragoste : „La mare, unde arborii sfîrşesc / Şi-ncepe straniu lumea altei seve, / Pe un teren de ape nefiresc, / Năştea nisipul coapse-n lanţ de eve. // Dar noi eram atunci izbăvitori / Şi eram preoţi de credinţă sării. / Reîncarnînd un drum de vechi culori / Prin munţii renunţaţi din fundul mării".*

Volumul „Mieii primi" lasă impresia unui gest pripit, culegerea situîndu-se, valoric, sub „Ultrasentimente". Apar aici, frecvent, defectele subliniate adesea ale poeziei lui A. Păunescu : uşurinţa versificaţiei, diluarea ideii, curgerea nestăpînită a imaginilor, chiar dacă unele sînt izbutite în sine. Poeme precum Tinereţea unchilor mei Ioan şi Dumitru *(peste 150 de versuri albe),* Spre plus infinit *(de dimensiuni asemănătoare),* Gemenii *şi altele suferă de diluaţie verbală. Alte piese :* Bătrîna ticsită de ceasuri, Infernul, Un simţ mai mult *nu-mi par a-şi justifica prezenţa.*

Nota aparte o dau însă preocupările de definire a omului, a condiţiei umane. Convins că zeul tutelar este pămîntul („...noi sîntem toţi proprietatea lui, / Moşiile de carne tulbure şi pîinea / Cu care el este dator atracţiei universale" (Ai pămîntului). *Păunescu încearcă o definire a chipului uman : „...nămol de ochi şi buze, / De nări, de urechi şi de carne... / În care toate străinele au aderat la carne / Şi s-au aprins aburitoare pe sînge"* (Acest nămol). *Poetul pune pe prim plan nu sufletul omenesc, ci „nămolul" de carne, unde interdependenţa simţurilor este iluzie : „Ochii din capetele noastre sînt / Astronauţii unui alt mod / Nimic nu pot înţelege, nimic / Nu pot comunica urechilor. / Nărilor, buzelor, celorlalte semne ale cosmosului"* (Ochii). *Într-un „pustiu al necomunicării" se ghiceşte alienarea extremă : „Nimic nu-i omenesc în fiinţa mea. / Ochii sînt corp străin, urechile / Şi tîmplele şi nările, / Buzele corp străin. / Cîtă străinătate în fiinţa mea !"* (Sistemele). *Chipurile sînt hide, de coşmar detaliat : nările — „semnul grotesc al spaimei, / ..scara de incendiu / A respiraţiei"* (Faţadă grotescă). *Condiţia umană fiind „în secol" încremenită* (Gheaţa), *poetul conchide : „A nu îţi părăsi de-a pururi matca. / Fiind şi tămăduitor şi accident şi rană, / A nu voi să te aventurezi, a fi interior de sferă / Aceasta e condiţia umană"* (Rîul de ceasuri). *Şi totuşi „oamenii au vizita stelelor iarăşi"* (Peisaj cu ghimpi). *Ideea îl face pe poet să presimtă „Asediul condiţiei umane" şi să profetizeze : „Asediul la gînduri se va-nfăptui"* (Lumea e gînd). *Momentul i se pare foarte apropiat : „Avem cer, avem piatră ca hrană"* (Mizga), *deci : „O, dorim, strigăm mereu că dorim / Să gîndim gînduri noi"* (A gîndi). *Aceasta pentru că „noi trăim o viaţă de excepţii"* (Viaţă de excepţii).

„Fîntîna somnambulă" se remarcă prin adîncirea căutărilor, prin efortul de concizie (ciclurile „Piramidele" şi „Cina cea de taină" sînt alcătuite numai din sonete !), printr-o abundenţă de metafore rare ce contrabalansează retorismul (ciclul „Culisele oglinzii"), prin dezvăluirea de dramatice zbateri interioare, reflex al existenţei pe o planetă în care nu pretutindeni a fost abolită minciuna („vă spun, totul e bine, e sfînt, e excelent numai ochiul e leneş şi plînge" — Instanţă), *unde oamenii joacă roluri ce nu li se potrivesc, dirijaţi de un regizor orb şi surd dispunînd de forţe abuzive* (Rolurile). *Asistă neputincios la momente tragice, cu urmări incomensurabile : „Tăierea taurilor. Inutilitate. Linişte. Frigiditate lungă"* (Tăierea taurilor).

Punctul cel mai de sus al volumului îl reprezintă însă ciclul ce dă şi numele cărţii. Poetul, de data aceasta, intră într-un univers minat, a cărui suprafaţă nu este decît o sumă de cicatrice (Cicatrice). *Aici, omul e măcinat de forţe ce-l degradează, încît rostul său, de a fi o „fereastră" spre lume, nu se va împlini* (Fereastra viermelui). *Aşa că faptele nu au nici o importanţă, de unde deznădejdea abia şoptită („Sînt sărac, sînt sărac. Abia pot / pe două cioturi de aripi umbla" —* Resturi) *şi senzaţia de cumplită goliciune interioară : „Nu mai e nimic în mine, o statuie sînt, / gol pe dinăuntru, ca într-o îmbălsămare"* (Calul care-mi paşte braţele). *Şi totuşi vitalismul său izvorît parcă din însuşi cerul înstelat* (Umil pretext) *îl face să se extazieze în faţa minunilor naturii, a „Faptului divin că ninge" şi, căutînd continuu puritatea, îşi clamează condiţia de posesor al ultrasentimentelor : „Dar sînt viu, dar sînt treaz, dar eu plîng, dar eu ard /.../ dar mi-e dor, dar mi-e greu, dar mi-e milă, mi-e cald / dar eu nu sînt pădure, nici piatră, nici navă. /.../ Pentru tine-am venit şi sînt om !"* (Cîntec de frîu). *Încununarea estetică a întregii cărţi este poemul „Fîntîna somnambulă", amplă sinteză a posibilităţilor de exprimare lirică proprii lui A. Păunescu pînă la această dată.*

„Istoria unei secunde" o consider izbînda sa cea mare într-ale poeziei. Adrian Păunescu reuşeşte aici, după opinia mea, o performanţă artistică rară, dovedind o vocaţie de poet patriot excepţională. Avem de-a face cu un glas amplu, autentic, vibrînd cu maximă intensitate la impulsurile epocii contemporane. Cum, în general, „Istoria unei secunde" a fost pe larg analizată, nu voi face decît unele precizări. Mai întîi valoric ; cred că, în 1971, Păunescu a publicat nu doar cea mai bună carte a sa, dar şi cea mai mobilizatoare, mai tumultuoasă poezie patriotică de la „Cîntecele de pierzanie" ale lui Beniuc. Poetul captează gîndurile şi simţirile mulţimii de „eroi, poeţi, plugari" spre a le închina ţării : „Du-ne pe toţi, aşează-ne pe toţi / la jugurile propriului destin, / pe cei ce-au fost, pe cei ce sînt şi vin, / o, ţara mea, dumnezeiescul nostru / pămînt, cuvînt, miraj şi chin" (În lunga noapte). *Patetismul declaraţiei este dublat de mîndria cuceririi libertăţii îndelung visate : „Şi-atunci vedem că veacul e al tău, / că binele apare brusc din rău, / că harul tău născut a fost din plînsu-ţi, / că, neamul meu, ai devenit tu însuţi"* (Idem). *Ştiind că drumul a fost greu, că „a fost nevoie de crimă", de „mult prea triste şi prea urîte fapte"* (Aprilie 1968), *poetului i se par cu totul inoportuni „sfătuitorii de ocazie", cărora le adresează un vehement „Daţi-ne pace". Nu sînt uitaţi martirii neamului, iar figura lui Bălcescu ia proporţii mitice, într-un memorabil poem : „Bălcescu se întoarce ! Deschideţi marea larg / Şi porţile semnate cu dălţi întortocheate. / Primiţi-l cu-nchinarea celui mai nalt catarg / În relieful ţării degetul lui cînd bate. //...// El este palid, însă foc ochii lui trimit. / De ţară niciodată n-a fost atît de-aproape, / Şi pipăindu-i lutul, surprins şi fericit, / Bălcescu Nicolae pluteşte peste ape"* (Nicolae Bălcescu la gurile Dunării). *Istoria luptei pentru dreptate devine unica-i religie* (Golgota) *iar putinţa de a se exprima nestingherit îi smulge o adevărată odă a bucuriei : „Cîntăm un cîntec care spune / sub colţii fiarei şi pe colţi / că nu, nu ni s-a dat vreun ordin, / să izbucnim în cîntec toţi. // Capul gîndeşte. Plecăciunea / am dezvăţat-o de a fi. / N-avem ce face, sîntem teferi / n-avem ce face, sîntem vii"* (Imn). *Şi parcă deasupra tuturor versurilor citate şi ale altora la fel de inspirate, se află poemul* Da, mai avem. *Poemul se află sub aripa marii inspiraţii alăturîndu-se stihurilor patriotice şi politice semnate de Eminescu, Goga, Arghezi, Voiculescu, Blaga, Beniuc, Jebeleanu, Ioan Alexandru.*

Liviu Grăsoiu

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACŢIE
Redactor şef : Nicolae Dragoş
Ioan Alexandru, Teodor Balş (secretar general de redacţie), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct).

L

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii, Nr. 1
ADMINISTRAŢIA : Şoseaua Kiseleff 10, tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XVIII
Nr. 13 (674)
Sîmbătă
29 martie
1975
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Critică și valoare

Asemenea poetului, prozatorului sau dramaturgului, e firesc — am spune chiar că e obligatoriu — ca și criticul să fie permanent animat de idealul atingerii unei cît mai ridicate cote valorice în scrisul său. În afara „presiunii" acestui gen de orgoliu, acțiunea sa este de neconceput. Pornind de aici se poate trasa cu destulă precizie linia despărțitoare dintre aceia pentru care actul critic este înțeles ca un mod de existență plenară, sieși suficientă și „literații" care nu merg pînă acolo cu „renunțarea" (în accepția acordată termenului de E. Lovinescu în „Confesiuni asupra carierei mele de critic"), încît să fie capabili a ignora cu totul aspectul lucrativ, posibilitatea de obținere a unor profituri în planul relațiilor și al vieții sociale. Dincolo de acest aspect cu caracter dichotomic, al cărui mecanism se raportează exclusiv la criteriul moral, întrebarea asupra căreia dorim să stăruim deocamdată este, însă, următoarea : cum e posibilă dobîndirea valorii autentice în critică în raport cu modul de manifestare a fenomenului respectiv în cîmpul creației literare ? La prima vedere, răspunsul pare cît se poate de simplu și sîntem imediat înclinați să punem totul pe seama talentului. Dar tocmai aici se ivește miezul întrebării : ce anume trebuie să înțelegem prin **talent critic** ? Sîntem, firește, conștienți că la o atare întrebare nu se poate da un răspuns cu pretenție de definiție infailibilă. În schimb, fără a intra în amănunte, nu ezităm să afirmăm că, în multe privințe, deosebirea de structură dintre **talentul beletristic** și **talentul critic** este mai presus de orice dubiu. Am spune chiar că, într-un fel, însăși conștiința acestei deosebiri legitimează afirmarea, în cazul criticului, a autonomiei propriului talent, ferindu-l, astfel, de capcana complexului de inferioritate în raporturile sale cu scriitorul și, drept urmare, îndepărtîndu-l de aspirația bovarică de a fi socotit el însuși creator. Fiind de la sine înțeleasă satisfacerea unor cerințe liminare, precum pregătirea profesională, probitatea morală, proprietatea limbajului, rigoarea expresiei etc., ceea ce se cere precizat în chip deosebit constă în faptul că valoarea în critică, deci marca talentului, înainte de orice, este direct proporțională cu capacitatea acesteia de a releva, argumentînd-o, valoarea obiectului ei de investigație : opera literară. „Căci criticul — avea onestitatea să afirme Maiorescu în articolul «Poeți și critici» 1886 — este tocmai impresionabil pentru razele răsfrînte din prisma altora, și individualitatea lui este dar consumată în înțelegerea și simțirea altor individualități". Această „înțelegere și simțire" a individualității artistice la treapta a ceea ce am numi efortul de **obiectivare simpatetică** (tot Maiorescu definea într-un mod extrem de limpede chestiunea : „A înțelege pe altul însă însemnează a avea sau a fi avut în sine o parte identică sau analoagă cu gîndirea lui ; cine nu a avut aceasta îi rămîne străin"), iată, prin urmare, calea de acces la valoarea operei literare. Pentru criticul mîntuit de ambiția deșartă de a fi el însuși un creator, unica axă directoare a demersului său aceasta se cuvine a fi : identificarea realei valori a operei literare. Amintita **obiectivare simpatetică** este într-adevăr chezașa posibilității criticului de a-și apropria adevărul operei literare și, implicit, valoarea acesteia. Proba materială că un atare deziderat este realmente satisfăcut, se înțelege de la sine, nu poate fi alta decît argumentarea afirmațiilor și a negațiilor prin analiză. Ni se pare, astfel, pe cît de spirituală tot pe atît de instructivă o aserțiune a lui Paul Zarifopol, care sună după cum urmează : „Argumentarea este și un capitol al politeței". La rîndul său, mai categoric, G. Călinescu zice : „Activitatea critică este și impresie, dar nu arbitrarietate. **Atît afirmi cît explici.**" (s.n.)

Una dintre temele cele mai arzătoare asupra căreia credem că se cere să insistăm în momentul de față este, din păcate, tocmai frecventa manifestare a unui straniu fenomen de deghizare pseudoanalitică a **spiritului de arbitrarietate** repudiat de G. Călinescu. Atît cauzele cît și înfățișările derutantului fenomen sînt diverse și, în același timp, nu întotdeauna lesne de sesizat. Apodictismul simplist-dogmatic de altădată, e adevărat, a dispărut aproape cu desăvîrșire. El este însă înlocuit, în momentul de față, fie de blazarea erudit-divagantă, fie de impresionismul cînd grațios cînd trudnic metaforizant, fie de tehnicismul neosemiotic ori neostructuralist (îndeobște, apanajul celor mai tineri critici, victime frecvente ale ultimei culegeri de eseuri apărută în editura „Univers"), fie de toleranța ostentativă — dar, vai, atît de nocivă ! — cu care sînt întîmpinate în serie cărțile autorilor de incertă notorietate, fie de comploturi ale tăcerii abil regizate etc. etc. Pe un asemenea teren, al disimulărilor quasi-ezoterice, arbitrarietatea, inevitabil, se soldează cu serioase perturbări ale echilibrului dintre actul critic și criteriul valorii. Aceasta, cu atît mai mult în împrejurările în care servituțile enumerate anterior își dau întîlnire cu eludarea criteriilor istoric-literare și ideologico-estetice fundamentale. În esență, de data aceasta, se pune problema riguroasei raportări a analizei critice și, implicit, a judecății de valoare la coordonatele ce definesc personalitatea literaturii române contemporane. Pornind de la adevărul că această personalitate există neîndoielnic, apare limpede că actul de evaluare și ierarhizare critică nu se poate exercita decît la nivelul unei percepții integratoare. Ca atare, nu ne poate fi indiferent dacă o carte sau alta — în pofida eventualei acurateți a „scriiturii" —, aderă sau nu la una dintre marile linii de forță (ca problematică și ca viziune moral-filozofică, dar și din unghi stilistic) ce traversează istoria literaturii române contemporane.

Este vorba, în fond, de una dintre marile șanse ale actului critic curent de a învinge efemerul și, deci, de a aspira la dobîndirea perenității de a distinge și impune valoarea de a pleda pentru o literatură în care omul de azi să se regăsească cu viața și idealurile sale.

Luceafărul

Ioana Kassargian : „Ofranda bucuriei"

a patriei cinstire

Tărîmuri de iubire

Arborii copilăriei cresc în țara lor de miere
spre tărîmuri de iubire treci prin poarta de sărut
prea înalt pe umeri golul veșniciei nu ne cere
știm să punem stîlpi de lună cerului ce ne-a durut

dacă pasărea speranței nu mai spînzură în laț
sîngele nu mai îmbracă rîurile de la noi
blînd lianele de aer ți se-ncolăcesc pe braț
și în coșnița pădurii mari albine își fac roi

știm că țara-și pleacă fruntea peste trunchiul ei de țară
se-odihnesc în sine munții prinși în baiere de vînt
și se-ntorc sub cloști de aur puii rătăciți pe-afară
grîul nostru se hrănește cu iubire din pămînt.

Lucian Avramescu

Destin istoric

Experiența socială și politică a ultimelor decenii din istoria României demonstrează că socialismul este singura exprimare completă a chiar voinței și năzuințelor de mai bine ale întregului nostru popor. Timpul trecut în scurgerea sa spre istorie nu furnizează exemple mai apte să stabilească un moment de fraternitate, unitate și înțelegere atît de deplină ca momentul politic pe care-l trăim. Satisfacția aceasta, de a parcurge chiar momentul pe care memoria poporului nostru îl consideră ca cel mai bun, este un motiv hotărîtor de dinamizare a tuturor acțiunilor pe care le înfăptuim. „A transcrie-n viață cea mai bună dintre istorii" — iată un țel care binemerită uriașul efort de rodire și împlinire a acestui pămînt. În numele lui, al socialismului, în numele trăirii firești a celei mai certe vocații politice a poporului român, se realizează și se desăvîrșește, într-o străduință continuă și tenace, acel stil de acțiune care hotărăște ca o națiune să dobîndească un comportament unitar. Tradiționalele versuri revoluționare sînt astăzi, la noi, mai în actualitate ca oricînd : „Umăr la umăr, noi mulți la număr."

Se poate numi șansă a istoriei faptul că la conducerea țării, exact în momentele cînd țara trece prin cele mai radicale transformări din întreaga sa istorie, cînd se produce nu doar o înnoire socială ci și o înnoire de conștiință națională, cînd neatîrnarea patriei revine ca un memento perpetuu al cîntecelor noastre, exact în acele momente la conducerea țării să se afle un om care este cea mai fidelă sinteză și cea mai completă exprimare a ceea ce în clipa de față reprezintă, cu-adevărat, DESTINUL UNUI POPOR.

Circulă o legendă orală, bazată pe un adevăr confirmat de istorie, povestită din gură în gură, îndrăgită de toată lumea : un tînăr luptător comunist, la vremea cînd lupta comunistă era un pericol de moarte și la vîrsta cînd revoluția se îngemăna cu adolescența, cînd eroul legendei nu era mai mult decît un drag de copil, un luptător comunist abia trecut de adolescență, a fost purtat de jandarmi, din post în post, sute de kilometri, pe un drum care trebuia să fie-al pedepsei și al avertismentului, un drum al fricii și al dezertării dar care, în cele din urmă, străbătut cu călcîiele bine înfipte în caldarîm, cu pumnii strînși și cu cea mai hotărîtă privire din lume, a devenit un drum al victoriei, un drum spre adevăr și lumină, spre oameni, spre fericire, un drum către postul de cîrmă al unui popor. Circulă legenda aceasta orală ca un cîntec alcătuit de pe-acuma, cu grijă, cu respect pentru cel ce se află în fruntea poporului.

Omul care și-a închinat viața luptei pentru cele mai arzătoare interese ale poporului, pentru bunăstarea țării, pentru realizarea unei Românii moderne, secretarul general al partidului nostru, cel care, reales cu atîta entuziasm de Marea Adunare Națională, a depus jurămîntul solemn de președinte al Republicii Socialiste România, conducătorul nostru pe care îl iubim pentru ceea ce face astăzi dar îl iubim și pentru ceea ce va să facă mîine, cel către care se îndreaptă încrederea și speranța noastră și tot sprijinul muncii noastre, tovarășul Nicolae Ceaușescu este pentru partea aceasta de lume și pentru partea aceasta de omenire o mare șansă a istoriei : un exemplu pe care istoria noastră națională l-a înălțat de pe-acuma între eroi.

Sânziana Pop

În grădina ta de aur, Patrie

— În grădina ta de aur
Patrie iubită
Nu pot intra că nu am
Vestminte din pietre
Nestemate.

— În grădina mea de aur
Fiul meu iubit
Poți intra cu vestminte
De iarbă și în
Gura ta mă împodobește
Cu cînturi luminoase,
Cuvintele tale îmi tremură
Apele și munții,
Îmi cheamă primăverile
Cu ploi binecuvîntătoare.
Și prunci aleși.
Vino dar și zidește
Tinerețea ta în casa albă
Cu flori la ferestre,
Și pleacă-ți tîmpla
Să ți-o sărut ca o mamă
Și obrazul să-ți șterg
De vîntul arzător.
Fiecare trandafir înflorit
Este gîndul tău curat
Al dăruirii prin cuvinte.
Sufletul arzînd etern.

— În grădina ta de aur, patrie
Cetate a împlinirii visurilor
Fremătătoare
Și adînci
Mi-e inima !

Vasile Speranța

Al. Philippide

Există în poezia lui Al. Philippide o simplitate în măreție, măreție cumplită adeseori, în fața căreia oricît ai fi de concentrat, oricît ai avea sentimentul că poți străbate universul lui imaginar, rămîi totuși într-o ezitare perpetuă : care e drumul cel mai exact al sensibilității poetului sau curbura cea mai vizibilă a traiectoriei visului său ? De unde taina inefabilului unei poezii atît de riguros exacte, lipsite de lunecările și vaporizările de sens din care alți poeți și-au făcut un mod de existență ? Fără a cultiva **alfabetul stelar** al orficilor, refuzînd impactul cu ceea ce se cheamă **alchimia verbului**, acest mare, singular discipol al lui Novalis și Eminescu, traducător al lui Hölderlin, Baudelaire și Rilke, dezvoltă un orfism de tip vizionar-alegoric, nutrit de intuiții fundamentale, sugerînd cu subtilitate analogii romantice de nuanță atică :

Cîndva în munți am dat de niște stînci
Care cîntau. Sau, poate soarele
Cînta din ele-așa cum în vechime
Scotea, se zice, sunete de liră
Dintr-un colos de piatră, în Egipt.

Trompeți ai gloriei, ai unei glorii
Imanente materiei sau „sarcofagii" de
giganți sculptate, șlefuite de Timp pînă
au căpătat o înfățișare aidoma trupurilor dinlăuntrul lor, stîncile sînt în viziunea sa prelungiri muzicale ale soarelui, năluciri sonore ale materiei. Nici o relație nu e răsturnată. Nimic nu e echivoc sau măcar aluziv. Poetul declamă cu fața întoarsă spre lumină, chiar dacă uneori e „pelerin la marginea de noapte a vieții". Numai că peisajele pe care le deapănă versul său sînt profund lăuntrice. Al. Philippide simte asemenea lui Novalis fascinația lumii interioare, frumusețea stranie, abisurile, certitudinea și incertitudinea interiorității visului, este copleșit de ea. Lumea interioară, spune poetul nostru traducîndu-l pe liricul german, „este atît de adînc simțită, atît de acasă. Al vrea să trăiești numai în ea. E ca o patrie. Păcat că e așa de asemănătoare cu visul, așa de incertă. Trebuie oare ca tot ce e mai bun, mai adevărat să fie atît de părelnic și ce e părelnic să aibă un aer atît de adevărat ? Ce este în afara mea este chiar în mine, este al meu ; și viceversa". Ceea ce în poezia lui Al. Philippide este halo-ul acestei interiorități sesizabile în claritatea confesiunii lirice, în **adîncimea** gîndului poetic, în **deschiderea** enormă, către o spațialitate prometeică, în stare să adăpostească o nouă geneză, epurată de anecdotic :

Sînt cel dintîi Geneza-n batjocură
să-mi ieu.
Eu singur îmi sînt șarpe în
paradisul meu.
Cu inima-ncleștată în coama unui
vers ;
Îmi joc pe Prometeul gonit din
univers

Fulgurație a nesfîrșitului, eul poetului răsfrînge drama existenței, nostalgia seninului, contrastele vieții, foamea de real și împlinire :

Fulg de nemărginire în coajă
de pămînt
În inimă port dorul pustiilor senine.
Cînd clipa pămînteană apasă greu
pe gînd,
Desfășur albul viscol al stelelor
din mine.

Al. Philippide e un alchimist de viziuni interioare, încorporînd permanent realul, hrănindu-se din real, cu tensiunea și neliniștea spirituală a poetului care și-a făcut din meditație un mod de a fi. Fie că simte cu ideea sau gîndește cu sentimentul, rezultatul poeziei sale e mereu răscolitor. Metafora clopotului — una dintre numeroasele metafore care structurează universul său imaginar — ilustrează starea lirică, paroxistic tensionată a sensibilității poetului. Vocea clopotelor, interioară și clară, suspendată și lăuntrică totodată, aeriană și îngropată în carnea noastră (**surizători — cu clopotele-n noi !**) e vocea rațiunii în permanentă, în frămîntată sau radioasă veghe, simbol al puterii demiurgice a gîndirii umane de a iradia în necuprins, în necunoscut.

Sensul acestui poem e dezvoltat amplu într-o piesă mai recentă din volumul „Monolog în Babilon" intitulată „Poveste". Poemul e o uimitoare simfonie de clopote năzuind să ritmeze fantastic după cadența stelelor, un pandant românesc al celebrei „Odă unei ciocîrlii" a lui Shelley :

Apoi cum păsările călătoare
Se-adună înainte de plecare,
Așa s-au strîns și clopotele-n stol ;
Dar isprăvindu-și repede soborul,
Spre zarea largă își luară zborul,
Și într-o clipă cerul a fost gol.

Elegant austere, sfîșiate imperceptibil de o nobilă melancolie, deschise spre cuprinderea simultană a infinitului lăuntric și a vieții, a existenței, poemele lui Al. Philippide cîntă enigmatic și tulburător asemenea stîncilor din viziunea sa.

Vasile Nicolescu

ECOURI

Tehnică sau substanță?

Am citit cîteva observații despre „Valoarea prozei și receptivitatea criticii", semnate de Sorin Titel acum două săptămîni în „Luceafărul". Articolul, de învederată justețe, conține însă o chestiune interpretabilă, gata de a fi îndreptată împotriva semnatarului. Pare că autorul leagă valoarea de tehnică și simpla exercitare în cîmpul procedeelor dă — după opinia sa — în chip mecanic interesul cărții o clasifică axiologicește convenabil. Sorin Titel, prozator excelent și critic subtil, nu putea face cu intenție, o asemenea eroare însă exprimarea este ambiguă, putînd naște felurite interpretări. Analiza de principiu poate fi însă instructivă. Așadar, tehnica dă valoarea ?

Inovația tehnică e în raport cu evoluția generală a prozei și se produce în momentul crizei formelor și a substanței. Romanul oglindește viața în ce are ea semnificativ și amplificarea societăților, complicarea legăturilor între oameni, metamorfozele umanității cer forme noi care să le exprime. Tehnica balzaciană, romînul obiectiv au devenit caduce în secolul nostru și evoluția romanului, sub apăsarea noilor înfățișări ale omenirii, s-a și produs prin invenție de procedee. Inovația tehnică e așadar momentul negației în evoluția dialectică și excesul tehnicist în roman e doar un semn de propulsație, justificabil numai ca mijlocitor al sintezei superioare. Ed Dujardin a introdus monologul interior în novelistică însă inovația a fost adunată în mecanisme complexe de-abia în „Ulysses", în „Finnegann's Wake". Documentul brut pătrunsese și acesta de timpuriu în roman dar numai sub rigoarea moralistă a lui Gide se transformase valoric. Inovatorul e, va să zică, într-o nefericită situație, fiindcă sinteza epică e îndepărtată de el, prin exagerația voită a tehnicii. Rareori un procedeu cu totul nou, folosit în chip excesiv, naște o capodoperă.

Sorin Titel notează bine două cărți dintre care una e „Lașii" de Al. Deal. Criticul remarcă „densitatea observației și acuitatea psihologică excepțională". Însă „acuitatea", notabilă, se exercită în neant, pe indivizi abstracți, care n-au determinație istorică. Un mic sens moral e detectabil aci, fiindcă Al. Deal vestejește ipocrizia, pictează ironic o familie de burghezi cu prejudecăți. Adolescenții agresivi anxioși, adulți rutinați — acestea sînt din „Les Faux Monnayeurs". De unde vin aceste stări, aceste iritații, agresivitatea, ironia, desrămarea în fine ? Ele n-au

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 6-a

OPINII

Despre poezia tînără

Este limpede pentru oricare dintre cititorii consecvenți că asistăm, în prezent, la o încercare de aproximare a poeticului puțin obișnuită. De la **estetica senzației** și **supralicitarea unei biografii** (reale sau imaginate) poezia scrisă de autori nevîrstnici își cucerește încet dar sigur un spațiu specific literar. Care sînt însemnele acestei poezii, parte din literatura română actuală ? Sau, mai precis, pe ce direcții încearcă ea să-și impună emblemele particulare în concertul atîtor generații ? Pentru că, alături de autorii consacrați, aflați acum la exemplare volume de **Scrieri**, rod al unui travaliu de aproape o viață, poeții mai noi au de cîștigat fiecare multe bătălii literare, un ecou în conștiința marelui judecător al nostru, publicul Ioan Alexandru sau Ana Blandiana, Adrian Păunescu sau Nichita Stănescu, Marin Sorescu sau Constanța Buzea, Cezar Baltag sau George Alboiu au adus fiecare, după înzestrare și curaj, o lărgire a cîmpului poetic, o emulație și un rafinament al expresiei memorabile. Cu toate că am putea să avem rezerve față de simbolistica ostentativă sau procedeele mecanic-seriale, vag industrioase ale unora dintre ei, sporul de lirism al generației afirmate în jurul deceniului 6 este remarcabil. Însă, în afara experimentelor lui Nichita Stănescu și a fascinantului său imagism, nici unul dintre aceștia nu îmi par a deschide niște direcții fecunde, profitabile în continuare. Nimic mai adevă-

Adrian Popescu

Continuare în pag. a 6-a

CENACLUL REVISTEI „LUCEAFĂRUL"

● **Luni, 31 martie, ora 16,30, la Ateneul tineretului din Aleea Alexandru nr. 38, Cenaclul Luceafărul va avea ca invitați membri ai Cenaclului revistei „Astra" și membri ai Asociației Scriitorilor din Brașov. Vor citi : Ovidiu Moceanu (proză), Claudiu Mitan și Al. Deniforescu (poezie)** ● **„Serisoarea a III-a" de M. Eminescu în interpretarea actorului Dan Dobre** ● **Recital susținut de formația folk „Guernica".**

IN ACEST NUMĂR : OMAGIU LUI AL. PHILIPPIDE. Semnează : Radu Boureanu, Ștefan Aug. Doinaș, Mircea Ciobanu, Dan Cristea, Dan Laurențiu, Florin Manolescu ● **Proză** de V. M. Basarab și Nicolae Mateescu ● **Cariatide :** Ana Blandiana ● **Cronica literară** de M. Ungheanu ● **Fragmente critice** de Eugen Simion ● **Ferestre** de Marin Sorescu ● **Spirale** de Eugen Barbu.

cronica literară

Corina Cristea: „Goană după vînt"
▪
Alexandru Monciu-Sudinski: „Biografii comune"

Acuzată de lejeritate în romanele anterioare Corina Cristea își propune în chip deliberat cu **Goană după vînt** dificultatea. Romanul nu mai are curgerea liniștită și lenește a narațiunilor anterioare, dezvoltarea arborescentă, nepăsătoare la dozaj, ci vizibila încadrare în limitele unei formule romanești pe care autoarea le respectă întocmai. Răsfirarea narațiunii dispare fiind înlocuită de subordonarea la un proiect a cărui executare e atent urmărită de autoare. Altfel zis de la o povestire de aspect și răsfăț tradițional, cu lungimi inadmisibile uneori, se trece la o compoziție supravegheată în care părțile nu se conjugă oricum și digresiunile dilatatorii sînt eliminate. În **Goană după vînt** Corina Cristea își asumă disciplina subordonării la un proiect romanesc superior romanelor anterioare. Substanța nu este însă alta. **Goană după vînt** urmărește ca și cărțile precedente felul cum o femeie traversează viața. Dar și aici deosebim o intenție nouă. Importantă în **Goană după vînt** este confruntarea Mariei Vodă cu situația limită, cu imperativul moral. Lejeritatea este respinsă în ambele planuri : atît compozițional cît și al existenței personajului feminin central. Autoarea intuiește, deci, necesitatea de a îmbina substanța prozei cu formula ei.

Corina Cristea are spirit de observație și naturalețe în expresie. Sînt în romanul ei cîteva personaje interesant schițate. Creația de personaje nu este punctul forte al Corinei Cristea. Hermann Horowitz e, de pildă, o plăsmuire fadă și tezistă fără nici o trăsătură adîncă. Copiii Mariei, deși definiți exterior destul de precis, nu au o trăire reală. În general, autoarea nu caută să ajungă la resorturile adînci ale mișcării în scenă ale fiecărui participant mărginindu-se la descrierea exterioară a faptelor. Acestea însă nu se contrazic, motivația este suficientă chiar la suprafață, deoarece intuiția vieții există în carte, iar unele scene ne arată un ochi capabil de mai mult decît ne oferă acum. Autoarea colecționează cazuri paroxistice (un personaj în această linie este chiar George Vodă, neurmărit însă ca atare)și episodul, ai cărui protagoniști sînt directoarea grădiniței de copii și fetița de paisprezece ani încîntată de goliciunea ei, este memorabil. Paroxistică, bine ritmată este și întîlnirea celor două surori de caritate cu legionarii dezlănțuiți de beție. Corina Cristea știe să minuiască aici efectele și scena finală a sinuciderii tînărului Victor, după echivocul mingiilerilor anterioare, ne-o arată preocupată de psihologii mai complicate și mai puțin fluente decît cele din celelalte romane anterioare.

Întîmpinarea care se poate aduce aproape peste tot autoarei este că nu stărue asupra observației de viață. Ochiul ei merge mai ales pe orizontală decît pe verticală. Excelente sînt, în această ultimă direcție, descripțiile de interioare, de mobile, de veșminte etc. Aici competența e sigură și enumerările de mare efect. Dar totodată indică și slăbiciunea scrisului Corinei Cristea. Proza nu poate trăi doar din efecte de acumulare și abuzul de epitete și determinări sufocă de multe ori o intenție mai adîncă. Iată un exemplu de „adjectivită" : **"Pe o măsuță de nuia împletită** aburea o ceașcă **plină** cu cafea **neagră, o ceașcă mare, pintecoasă, cu deschiderea largă".** Sublinierile indică abuzul de cuvinte inutile, capabile să ne conducă atenția în direcții contrare celei dorite de autoare și să obosească cititorul înainte de a ajunge la idee. „Modernitatea" cărții este pe de o parte calitatea pe de alta cusurul ei. Corina Cristea a acceptat o formulă romanescă curentă și a demonstrat că se poate înscrie în ea nu fără succes de mai multe ori. Ca și în alte romane moderne apărute recent personajul este un traumatizat care-și rememorează existența în chip discontinuu. Povestea Mariei Condur, a cărei angoasă pare la început inexplicabilă, s-ar fi putut la fel de bine desfășura și cronologic. **Goană după vînt** redistribuie însă fragmentele rememorate după criterii care țin de mișcarea psihică a eroinei. Romanul cîștigă în concentrare, indiscutabil, și acesta e meritul cel mai important al cărții. Dar poarta prin care au intrat procedeele compoziției romanești moderne este totodată și poarta prin care intră ispite de care prozatoarea ar trebui să se ferească. Romanul modern e discontinuu, introspectiv analitic, eseistic, filozofant. Este poate cauza pentru care se rostesc în roman multe fraze pretențioase, dar fără motivație. Romanul se încarcă, în asemenea momente, de prețiozități și devine cu totul incredibil. O măsură se impune în toate și autoarea care are calități reale în direcția prozei de observație nu s-ar cuveni să-și forțeze talentul în direcții prea îndepărtate de ceea ce o reprezintă. Cultivîndu-se într-o direcție nepotrivită posibilităților ei artistice ea neglijează aspecte ce s-ar cuveni exersate mai întîi. În **Goană după vînt** coexistă procedee ale romanului modern cu cele ale romanului primitiv. Personajele cărții ne sînt mai mult descrise și comentate decît făcute viabile în sine, ceea ce conduce romanul la o contradicție a mijloacelor artistice. De la relaxarea povestirilor și romanelor inițiale la rigoarea compozițională a noului roman este însă o mare distanță care face din **Goană după vînt** o reușită a Corinei Cristea. Cu mai multă adîncime și mai multă economie artistică romanul ar fi cîștigat indiscutabil.

*

Alexandru Monciu-Sudinski este încă un scriitor tînăr care a renunțat la proză pentru reportaj. Tendința este către aspecte cît mai nude, către relatări care să pună pe cititor într-un contact cît mai direct cu realitatea. Foarte bine ilustrează această tendință Alexandru Monciu-Sudinski prin cele două cărți de interviuri intitulate **Caractere** și **Biografii comune.** În ele autorul renunță aproape cu totul la formula obișnuită de reportaj. Cititorul are în față doar pe omul cu care se stă de vorbă (EL) și pe reporter (notat în carte EU). Introducerea în temă lipsește, prelucrarea și pregătirea cititorului de asemenea. Citim întrebări ale reporterului, cît mai scurte și cît mai precise, și răspunsurile interlocutorului, cît mai lungi și mai detaliate. Formula pe cît de simplă, pe atît de ingenioasă, e mult mai plină de resurse decît s-ar crede. Ideea de la care pleacă autorul e că orice om cît de simplu este interesant pentru semenii lui și i se caută prin dialog cîtimea de interes. Atitudinea e a prozatorului în căutare de „documente omenești" și cele două volume, **Caractere** și **Biografii comune,** conțin o excelentă materie primă pentru proză.

Interviurile sînt însă interesante și în sine dovedindu-se în cele din urmă o literatură de bună calitate. Autorul încearcă să facă, portretele celor cu care stă de vorbă cu ajutorul lor și cu o cît mai mică participare a sa. Rezultatele sînt asemănătoare celor ale unei filmări pe viu bine conduse și foamea de autenticitate de document ne este satisfăcută. Prețul e renunțarea la literatură în înțelesul rău al cuvîntului, apelul la vorbirea și faptul nud. Tendința de a corela realitatea, de a o înfrumuseța este înlăturată. Dialogurile sînt lăsate în starea lor naturală și stîngăcia și prospețimea lor e surprinzătoare: „Vita e ființă gingașă ; ea nu e ca omul", „asta am făcut-o fără să exploatez pe nimeni decît pe mine și pe nevastă-mea", „talentul e bun, dar mai mult în afara producției", „sculptura și tot ce înseamnă geniu suprauman", „o doză oarecare de umbră naturală" etc, etc. Iată cum rezumă un elev istoria lui Mihai Viteazul : „Mihai Viteazul. Mihai Viteazul a izbîndit în multe lupte. El ținea cu poporul, iar poporul îl ascundea cînd veneau să-l prindă turcii. Ei i-a bătut pe turci la Călugăreni, iar după aia le-a luat steagul verde pe care turcii îl scoteau în caz de primejdie. Mihai Viteazul era un om sincer, drept. El îndrăgea cel mai mult libertatea. Cînd vedea că turcii vin să ne cotropească el se enerva, smulgea armele din mîna soldaților și începea să-i măcelărească. Cel mai mult și mai mult îi plăcea să lupte în mlaștini." Savuroasă e definirea felului cum se face o inovație : „Păi ca să faci o inovație, mai întîi și întîi trebuie să te duci la librărie și să cumperi un dosar. După aia faci inovația. După aia o bagi în dosar, iar dosarul îl predai la birou." E aici o involuntară, dar adîncă ironizare a birocratismului.

Cînd autenticitatea e nu numai de limbaj ci și de situație reușita e deplină. Un topitor își aduce aminte de maniera absurdă și umilitoare a unui șef de a lucra cu muncitorii. Acesta folosea fluierul, ca vechii supraveghetori, schimbînd mereu locul de observație. „Pînă la urmă l-am întrebat : — Domnule de ce mă derutezi ? Că eu sînt topitor de bitum ! Iar dumneata în loc să mă lași să-mi fac meseria vii și mă derutezi." Relatările fără compoziție, fără stil și fără gramatică, pe urmele lui Camil Petrescu, plac și autorului **Biografiilor comune.** Să citim povestea primului televizor de la Glimboca și a deținătorului lui : „Mi-aduc aminte că primul om care a avut la noi televizor a fost unul Lae. El era pe atunci june, nu avea nici optsprezece ani, cînd a auzit că la București lumea are televizor și vede filmul în casă. Pe vremea aceea la noi în Banat nu se pomenea de televizor, că raza lui nu bătea pînă aici. Da' Lae ăsta nu știa. A furat o bicicletă, a mers cu ea pînă la București, a cumpărat un televizor și l-a adus pe bicicletă pînă aici. Aici s-a împăcat cu omu' a cui era bicicleta, l-a omenit, s-a despăgubit, iar după aia l-a chemat la el și a băgat televizorul în curent. Iar televizorul s-a ars. Și după aia, vreme de cîțiva ani, a tot venit lumea la Lae să se uite la televizor. Ei se uitau, iar Lae le explica cum ar fi trebuit să se vadă dacă nu s-ar fi fost el ars. Iar prin 1969, Lae fiind călcat de o mașină, a avut acest accident și a murit. Și ăsta a fost primul om de la noi din sat care a avut televizor."

Opinii naive înregistrau și A. Candrea și O. Densusianu în **Graiul nostru.** Ce diferențiază interviurile lui Alexandru Monciu-Sudinski de inițiativa predecesorilor săi ? Sînt trăsături care scot dialogurile reporterului din teritoriul documentului integral conducîndu-le în teritorii apropiate ficțiunii. Autorul e foarte preocupat de sesizarea ticurilor de limbaj, de reaua asimilare a vocabularelor și sintagmelor moderne în limba mai puțin instruiților săi interlocutori și un amuzament secret se însinuează peste tot. De foarte multe ori autorul pare a căuta cu luminarea automatismele recente de limbaj care parazitează vorbirea curentă dînd paginilor lui o turnură comică. Frecvența unor ticuri și a unor cuvinte la vorbitori atît de diferiți ne arată chiar că autorul „revede" textul interlocutorilor lui împingîndu-l într-o direcție ușor caricaturală. Unde e atunci documentul ? Literar vorbind acesta există, dar inregistrarea lingvistică exactă a dispărut. Reporterul își trage discret personajele în ficțiune și mai ales într-o anume ficțiune. Documentul se dovedește trucat, autenticitatea lui contrafăcută în direcție artistică, ceea ce e meritoriu, iar personajele, (șamotori, oțelari, ingineri, țărani etc.) mutate în plină atmosferă de **Tanța și Costel,** ceea ce din punctul de vedere al documentului e discutabil. Amuzamentul secret al reporterului ascunde însă o lipsă de loialitate față de interlocutorii săi pe care o reprosăm autorului **Biografiilor comune.** Propensiunea spre caricatural și comic a lui Alexandru Monciu-Sudinski s-ar putea hrăni mai bine în planul ficțiunii integrale.

M. Ungheanu

viața cărților

poezie

Jocul filtrelor

Poezia pe care ne-o propune Nicolae Turtureanu în acest al doilea volum *) al său se află sub semnele unei discrete dar orgolioase evanescențe. La cititor nu ajung decît ecourile stărilor ce-au provocat poezia, căci desenul liric este obținut prin linii pilpiite. Avem de-a face cu un continuu proces de estompare, unde și dramele — de orice intensitate — sînt atenuate printr-un joc de filtre. Într-o poezie ca **El venea de departe** se poate descifra ușor sensul de mărturisire pe care poetul o face cu privire la acest procedeu al surdinei, al stingerii lente : **„În singele meu / s-a înecat calul alb // venea de departe înspumat / în el se înecase / un cal împărat / cu friu de mătase / și-n calul acela / alt cal se înecase".** Filtrele prin care-și decantează poezia Nicolae Turtureanu sînt **ironia („Din locuința mea nouă / se vede Eternitatea / e o perspectivă luminoasă / după-amiaza cînd viscolește / și eu sînt singur acasă / privind prin fereastră / Eternitatea, desigur"...), resemnarea detașată („Așteaptă deci dintîi să treacă timpul / cu vuiet peste aceste ginduri paralele / mă vei găsi unde se face schimbul / de vieți și se-ntretaie liniile grele // mîna o-ntind și Soarele mă binecuvintă / așteaptă să innod cele două capete / ale pămîntului. Am o aripă frîntă / și nu lăsa luna-n fîntînă să scapete"), nostalgia drapată în faldurile ușoare ale cantilenei („Și ce frumoasă despărțire / într-un oraș sentimental / cu străzile lucind sub ploaie / ca pielea neagră a unui cal // pe care-l călăream odată / viteaz ca fiul de-mpărat — / cînd traversam un pod de piatră / podul de piatră s-a surpat"), jocul,** care preia și atenuează tensiunea unor momente altfel dramatice **(„Acolo am intrat, în țărmul nud, / un gol îmi absorbea retina, / ei spuneau nu, e mai la sud / unde se clatină lumina // Acolo am intrat, pe-un cal celest / bătindu-și timpii cu potcoava, / ei spuneau nu, e mai la vest / unde se pierde-n ceruri slava"** ori **„Și a spus unul mai mare / cu părul alb și genele brumate / Lumină de februare / ținînd pămîntu-n mîini și ceru-n spate // Și a spus unul mai mic / cu ochii viscoliți și grei de geruri / lumină de dat în spic / pe ape, în pămînturi și pe ceruri").**

Uneori, poetul se sustrage acestui joc de murmure reușind cîteva poezii cu densități aproape patetice : **Viziune. Și trupul meu se clatină, Altă mișcare în aer liber,** din care citîm : **„să treci cu lama albastră a dimineții / peste propria înfățișare / plutind pe o pernă de aer / să asculți al metropolei vaer / dilatarea auzului / ochi de pisică semnalizînd / singurătatea / pe cînd între noi este tăcere / ca într-o catedrală a muților / am putea vorbi prin semne / dar am uitat semnele".**

Dar, Nicolae Turtureanu nu este încă un poet cu o deplină conștiință artistică. „Nocturnele" cuprind, de exemplu, și poezii în care vocea poetică este imprumutată, ori poezii unde emisia lirică se constituie într-o voce barocă, alcătuită din tonuri soresciene, stănesciene etc. **(Tablouri într-o expoziție, Mișcare, O definiție a zilei, Jertfa primei zăpezi** etc.).

Nicolae Turtureanu este și un autor din stirpea celor care întreține cu voluptate și ori de cîte ori au prilejul „mitul" poetului ieșan. Numai că, excesul duce și aici la o devalorizare, trimiterile mai directe — **„Eternitatea / un cartier al orașului Iași / renumit prin vinurile sale / și prin poeții săi / ei înșiși ingroșați / în pinzele albe ale Eternității"** — ori ceva mai „discrete" — **„Ca o alveolă se deschide orașul / trenuri de lumină se revarsă / pe Cele Șapte Coline / trebuie să ure nemărginirea / dintre vocile noastre surpîndu-se-n sine"** — transformîndu-se de-acum în locuri comune. Și rămîne am ajuns la **locuri comune** trebuie spus că ele apar și în cele cîteva poezii patriotice din „Nocturne". Aici Nicolae Turtureanu nu trece dincolo de cunoscutele versuri cu voievozi, cu dușmani ce „s-au făcut o apă și-un pămînt...", cu locurile „unde se bat munții-n capete".

Volumul însă, prin tehnică poetică, cantabilitate de bună factură, prin suplețe și subtilitate, rămîne notabil.

Dorin Tudoran

*) Nicolae Turtureanu, „Nocturne", Editura Junimea.

proză

Visul abstract al unui roman

Parcurgînd prima parte a romanului lui Horia Gane* (volumul de față se încheie cu inscripția „Sfîrșitul cărții I") am constatat că textului i s-ar potrivi în chip de epigraf o celebră idee, emisă, dacă bine ne amintim, de Sartre: orice tehnică (literară) semnifică o metafizică. Altfel spus, modul practic în care un autor înțelege să abordeze materialul lingvistic care îi stă la dispoziție depune o esențială mărturie asupra „filozofiei" pe care acesta o are în legătură cu literatura și cu locul pe care aceasta îl ocupă în lume.

În **Dimineața noului venit** tehnica adoptată de către autor este în așa măsură precumpănitoare asupra elementelor pe care le folosește, schelăria construcției este atît de vorace încît, printr-o magie cunoscută, zidurile, cadrele ușilor și ale ferestrelor, chiar și eventualii copaci de prin prejur dispar, mistuindu-se în aer. Ceea ce rămîne este o structură, visul abstract al unui roman. Să descriem acest eșafodaj destul de complicat.

În primele pagini ale cărții, un tînăr sosește într-o mică localitate urbană, pentru a intra într-un serviciu. El își găsește o gazdă. În familia ce îl primește se petrecuse o tragedie: un fiu murise de tînăr. Acest fiu, Andrei, lăsase însă în urmă un geamantan de manuscrise. Noul chiriaș este rugat și aproape somat de părinții cam monomani ai defunctului să se uite cu atenție prin acele însemnări și să stabilească, în ultimă instanță, dacă Andrei fusese sau nu un scriitor. Tînărul efectuează, la început fără prea mare entuziasm, dar apoi tot mai pasionat, lectura. Este aproape de la sine înțeles că și cel ce reconstituie o existență trecută are, la rîndul său, veleități de scriitor. Fragmente din textele lui Andrei Grozea sînt transcrise cu osîrdie; ele sînt alternate cu file de jurnal, în care personajul principal face literatură, descriind diferite întîmplări prin care trece. Mai sînt transcrise scrisori provenite de la o prietenă a dispărutului, apar și scurte istorioare semnate de tatăl lui Andrei. Tonul este cînd acela al unui narator obsedat de aluviuni livrești, care încearcă să scrie eseistic, cînd acela al unui critic, care practică diletantistic un fel de psihosociologie a creației literare. Iată un fragment semnificativ: „Pe măsură însă ce lectura manuscriselor, dificilă, întreprinsă zi și noapte, fără răgaz, săptămîni în șir, se apropia de sfîrșit, domnul Grozea nu putea fi cuprins decît de o adîncă deznădejde. Parcursese pagini tulburătoare, citise capitole întregi cu lacrimi în ochi dar intelectualul Grozea, care dobîndise acum o anume detașare critică prin cultură, își dădea seama, cu spaimă am putea spune, că toate manuscrisele luate la un loc nu reprezentau o creație încheiată, o carte. Andrei intenționase, evident, scrierea ei în întregime dar o lucrase pe fragmente, desigur, corespunzătoare unor stări sufletești de moment lăsînd deoparte capitole întregi gîndite poate dar neașternute pe hîrtie". Observațiile sînt banale. Ele mărturisesc însă efortul care stă la originea întregului text: acela de a descrie starea care precede constituirea literaturii.

Colajul pe care Horia Gane îl propune conține, desigur, multe texte care pot fi considerate în sine. În ele sînt însă exprimate idei deja banalizate, sînt înscenate conflicte de un moralism rudimentar. Personajul care scrie și cel care a scris în trecut fac parte din aceeași familie de spirite pe care o întreagă literatură de plan secund a încercat s-o facă plauzibilă: oameni hipersensibili, care privesc unele atitudini brutal-realiste cu o clorotică reprobare. După cum arătam, cînd cititorul își mută atenția de la complicata tehnică, nu prea mai sînt lucruri deosebite de observat. La acestea ar trebui să adăugăm că textul suferă adesea (după cum se poate vedea, la o lectură atentă, în citatul de mai sus) de o oarecare stîngăcie stilistică.

Personajul principal din **Dimineața noului venit** e un veleitar literar; ar trebui, poate, să avem francheța de a spune că nici autorul nu este altceva.

Voicu Bugariu

*) Horia Gane, „Dimineața noului venit", Editura Cartea Românească, 1974.

prezențe

Semicentenarul Radiodifuziunii Române

Radiodifuziunea și Televiziunea au căpătat astăzi o importanță covîrșitoare în procesul instrucției și educației socialiste în această perioadă istorică în care s-a înregistrat o adevărată explozie a mijloacelor de informație. Încă de la Congresul al IX-lea al P.C.R. acestor instituții le-au fost trasate sarcini de o înaltă responsabilitate în procesul de formare a conștiinței noi, socialiste, de educare a gustului public în spiritul înțelegerii profunde a literaturii și artelor. Semnificativ e că la această aniversare scriitorii se numără nu doar printre acei care au validat importanța acestei instituții ci printre adevărații ei întemeietori care i-au asigurat atît un înalt prestigiu cît și o notă particulară de cultură și individualitate. Gala Galaction, Em. Bucuța, Gh. Brăescu, Jean Bart, Adrian Maniu, D D. Pătrășcanu, T. Teodorescu-Branițe, Cezar Petrescu, Victor Eftimiu, Perpessicius, Tudor Vianu, Felix Aderca, Nicolae Iorga, Petru Comarnescu, George Topîrceanu, I. Minulescu, Paul Zarifopol, Claudia Milian-Minulescu, Tudor Arghezi, Al. Philippide, Mihai Ralea, Demostene Botez, Zaharia Stancu, E. Jebeleanu, George Macovescu, Eugen Barbu, Al Balaci, Mihnea Gheorghiu, I. D. Bălan, A E Baconsky și atîția alții,

aqua forte

„A întreba astăzi"

(TINERI POEȚI GERMANI DIN ROMÂNIA)
Editura Kriterion, 1974

„A întreba astăzi", a scormoni orizontul lumii poetice, a lupta împotriva nepăsării proprii sau a altora, a „provoca" cuvintele pentru a dezvălui nuanțe noi, a întreba, în fine, a întreba căutînd adevărul dincolo de platitudine, de căldură, sînt imperative sub al căror semn se așează căutările atît de tinerilor poeți germani din țara noastră cuprinși în această culegere.

Asumîndu-și riscul îngemănat deopotrivă cu șansa confirmării alegerilor sale, Claus Stephani realizează prima antologie de acest fel de după 1944, grupînd poeți din întreaga țară ale căror glasuri s-au făcut auzite, începînd din 1960. Îngrijitorul volumului a selecționat 24 de autori tineri a căror personalitate artistică, în plină evoluție, tinde să iasă din anonimat. Conștient de stadiul evolutiv al poeziei autorilor prezentați, Claus Stephani îi grupează nu după scrierile lor, ci după afinitățile pe care aceștia le trădează în raport cu marile spirite ale poeziei.

În poezia simplă, fără prețiozități stilistice, în care nota dominantă este atitudine lirică directă a poeților Gerhard Eike („Mormane de pietre, mormane de cuvinte"), Peter Grosz („Dați-mi un cuvînt"), Wolfgang Gottschick („Unii spun cîte ceva"), Gerhard Ortinau („Alabala-portocala pentru adulți"), Hans Gerhart Cordier („Către un tel"), se resimte astfel influența marelui Brecht : „Pentru tine e ușor să trăiești / Contemporan abia născut / Drumul tău spre viitor e deja însemnat / cu speranțe și împliniri / prevăzute la dreapta și la stînga" („Către un țel").

Poeziile acestor autori, e adevărat, nu sînt străine nici de opera lui Ernst Jandl, în special de faimoasele sale „Sprechgedichte".

Tatiana Roșca, la care autoironia trădează gustul amar al deziluziei („Basm modern"), Brigitte Maria Zeu sau Erika Fugel-Schuster, cu a sa iritație în fața falsei pudori, scriu o poezie crudă, o poezie eliberată de sentimentalismul feminin obișnuit. Dar, în același timp, se disting glasuri cu un registru liric mai încărcat de imagini poetice, de afectivitate, aparținînd poetelor Irmgard Gabriel sau Johanna Rückert. Citîm din poezia „Timp" a acesteia din urmă : „Coborîrea cîmpiei / înspre adîncul mării / creșterea munților / moartea peștilor / venirea cometei / și tu / și eu / și noi / sîntem și noi timp" :

Agasați de platitudinea frumosului de duzină, alți tineri poeți satirizează cu sarcasm (Peter Siegmund : „Revue") sau ironizează la modul brechtian convenționalismul (Werner Schuller : „Știre")

Tema ieșirii din banalitatea întîmplărilor cotidiene solicită pe Rolf Frieder Marmont sau pe Uwe Erwin Engelman, care vădește o trăire intensă a virstei cuprinse de elanurile iubirii. Refuzul platitudinii și al falsului se resimte în chip deosebit la Rolf Bossert, reprezentantul tinerei generații de poeți bănățeni. („Artiști, critici și salată de varză").

Prezentată în excelente condiții grafice, de un grup de tineri graficieni, antologia se înscrie printre reușitele editoriale ale anului 1974.

Anca Radu

NOTA

În poezia „Lui Eminescu" („Tribuna" nr. 13 (953), versul 10 în loc de „Amen de bonh" se va citi „Amor de ionh". Toată vina ține de grafia noastră imposibilă.

CEZAR IVĂNESCU

A fi original cu orice preț este dorința multora și printre tineri, a lui Vasile Vlad (n. 4 iunie 1941 în Constanța). Încă din primul său volum, **Pedepsele** (1969), ținut tot în manuscris, mai înainte, Vasile Vlad și-a făcut un stil al său, constînd dintr-o vorbire sucită, ca și în proză, constînd dintr-o afectare a gîndirii care spune și totdeodată nu spune nimic :

„Ascult cu zîmbetul / iarba țîșnind pe sub unghii, / dar nu ascult cu zîmbetul iarba țîșnind așa, / și ascult pulsul / care mi se zbate în pumni".

„Aș vrea să spun adînc ceva / ca un cearcăn, / însă tac, / pentru că am privit peste ochii tăi, / m-am tîrît pe treptele unui arbore, / și-am ascultat țiuind liniștea".

Tehnica are un efect comic, desigur premeditat, fiindcă se repetă. Poetul face pe nedumeritul și ne invită să participăm și noi la nedumeririle lui **(Nedumerire) :**

„În dreapta acestui măr se află o iapă. / În depărtarea acestui suris stărui eu. / Mai departe de privirea aruncată în fugă, / zboară niște păsări albe, albe, albe. // Într-o singură viață nu le vede nimeni, / nu le învață nimeni. / Lucrurile se pot muta între ele, / poate arunca iapa o privire în fugă / dinspre dreapta acestui suris — / mai departe. / În depărtarea mea se poate afla mărul, / eu pot stărui în fugă, pot stărui în măr, / sau mărul poate stărui în mine, / despre păsările acestea albe, albe, albe însă, nici un cuvînt."

Se fac sofisme, deducții absurde dintr-o afirmație („lucrurile se pot muta între ele") pentru ca la sfîrșit totul să fie contestat.

Nouă compuneri se numesc, fără vreun temei real, poate în vederea derutării cititorului, **Pedeapsă,** autorul jucîndu-se cu vorbele, cu adevărul lor contradictoriu :

„Ard stele jos, / dar nu ard stele bineînțeles, / ci ard și fumegă frunzele toamnei. / Dar nu ard frunzele toamnei, / cu sufletul fumegă lung, / dar nu sufletul ard așa, / ci, piciorul din față, s-ar părea, / dar nici piciorul din față nu este, / ci piciorul din spate // Întotdeauna un picior e în față, / iar altul în spate, / întotdeauna piciorul din spate e cel hulit, / întotdeauna piciorul din spate arde și fumegă, / nimeni nu scoate în fața lui o vorbă, / nimeni nu scoate șapca. / Întotdeauna un picior e în față, / iar altul în spate. Întotdeauna piciorul din spate uită și fumegă, / iar piciorul din față își amintește."

Reflecțiile aparent serioase și cele vădit neserioase se conglomerează aproape mecanic pînă la satietate, în același scop al înveselirii cititorului, autorul mimîndu-și canonul său :

„O singură dată am priceput ceva fără degete. / Dar nu am priceput ceva fără degete nici ajunci. / doar mi s-a părut. // O singură dată am scris niște versuri frumoase. / Dar nu am scris versuri frumoase niciodată, / ci am lepădat niște singe care țipa deasupra hîrtiei, / sau asta vreau să cred eu acum //. Ciinii aleargă cu mirosul unui ciolan încolo / Astăzi vom fi sentimentali cît trebuie. / Sînt rînduri cu care pot începe o scrisoare de dragoste, / dar nu sînt rînduri cu care s-o pot începe / mai bine mor altfel // De la subsol poate vei înțelege cum calci, / Vei ști ce înseamnă să intri apăsat în pămînt. / Vei ști ce înseamnă să încerci o ușă, / sau măcar lumea pînă la jumătate o vei ști. // Sînt rînduri în care poți continua să mori / încercînd să iubești o femeie de iarbă, dar nu sînt rînduri cu care să poți iubi, / ci un fel de acatiste fără destinatar / în care faci semne cu mîna."

Autoironia și persiflarea, abia ghicite în **Pedepsele** ies la suprafață în al doilea volum. **Omul fără voie** (1970) suferind de exces sub raportul compunerii, ceea ce îngreunează lectura. De pildă, poetul pretinde că-și amintește ce-i spunea iubita deznădăjduită „pe malurile de celofan din marginea visului". Urmează o avalanșă de referiri ambigue sfîrșite într-un mod sarcastic.

„Doar tu îmi explicai, printre arborii spălăciți / puterea de a privi cu frenezie o scară. // Doar tu îmi vorbeai despre oamenii / făcuți să își domine cîrjele. // Doar tu cu avînt îți ridicai urletul peste umăr / amenințîndu-mă cu oarbă credință. // Și îți era îndurerată speranța / ca oglinzile dintr-un spital. // Și erai o adevărată rîndunică / strecurîndu-și somnul prin ploi. // Și erai atît de blîndă și tandră, / încît oricare cîine ți-ar fi sărit în suflet/ să-ți lingă păcatele. // Doar că mercurul nu mai indică / pînă unde ți-ai părăsit vorbele. Doar că / refrenele care au fost salvate / seamănă cîtorva bucățele dintr-o sperietoare / de cîmp."

Unei fete care i-a nemulțumit, poetul îi notifică mai scurt :

„Sufletul meu făcut sul / te desfide. // Așa să știi, domnișoară Eleb."

De alta se desparte apostrofînd-o „crîncen", în cuvinte prefăcut civilizate, în jargon de suburbie, nu lipsit de umor sau mai bine zis de umoare :

„Crede-mă! Chiar așa ți-am spus: crede-mă. / Și tu ce-i făcut, prihănit, / suflare boccie ? // Prin octombrie de cărbune / ți-ai deșurubat cumpătul. Albastru la subsuoară ai filfîit depărtărilor. / Sărăriile nopții / le-ai crezut mai gustoase / decît inima pulberuită. // Oho ! imi țăcăne în urechi cenușa violetă / a prețului. // Chiar dacă mi-ai cadorisi aerul bătătorit / de la porțile zeilor, chiar dacă ți-ai părăsi răspunsul serios, chiar dacă blîndețea / ta s-ar adresa ochilor deschiși, Tot nu te-aș mai primi. // Fă cu mine ce vrei : pastă de dinți, sămînța ta vastă. // Fă cu mine ce vrei roată la diligența ta cadrilată, spirt pentru prișnițe / Fă cu mine ce vrei : înfundă-mă pe unde / răsuflă singele. // În lipsa definitivului pentru atitica / mă bucuram. Acuma ochii transpirați, oho ! nu mai știu încotro să privească."

Predispoziția umoristică ori satirică împiedică însă în chip obișnuit comunicarea, stilul devenind sau prețios sau bombastic :

„Cînd peste țiglele inimii mele / te-ai prăbușit / perpelită buimacă, / sufletul s-a holbat dureros / ca o deltă înăbușită".

În sfîrșit persiflarea ajunge prin abuz anodină :

„Păi dacă te apucă speranța. // Și să vezi păpica la înălțimea dinților / cum dispare. // Păi dacă nu-i ajunge saliva, puternică..."

Vasile Vlad e convins însă că „ultimele bule, captate din plămînii poeților / salutate sînt totuși cu bunăvoință". Da, dar numai pînă la un punct.

Al. Piru

poezia tînără

Vasile Vlad

ȘARJE PRIETENEȘTI

MARIN SORESCU văzut de CLENCIU

al. philippide

Efigie

Astăzi, la cei 75 de ani ai săi, chipul lui Al. Philippide are mai mult ca oricînd transparenţa pergamentului şi statornicia pietrei. Cîte şi ce fel de texte poartă, unul peste altul, ca un palimpsest, pentru a fi ajuns la această expresie aproape impersonală, saturată de întrebări şi viziuni, a unei feţe totuşi extrem de particulare? Ce spirit stă mereu la pîndă, precum în mutele pietre, sub granulaţia pronunţată a pielii, în liniile sculptate adînc, şlefuite parcă de bătaia ritmică şi neistovită a unor valuri egeice? Şi ce biografie secretă a hrănit mereu trăirile individuale pentru a le dizolva în acest profil arhetipal, în care Experienţa, spălată de tot ce este accidental, ni se înfăţişează ca siglă severă a Caracterului?

Uneori, pe malul mării, fără ca nimic să le anunţe, găseşti asemenea pietre care seamănă cu efigia unui împărat roman. Într-o zi cu soare nemilos, un scarabeu egiptean sau cîteva albine rătăcite din aromatul Hymet s-au odihnit poate, o clipă, pe suprafaţa lor netedă, în timp ce în jur talazurile bubuiau ca niţe hexametri. Piciorul lui Ulisse le-a răsturnat în trecere, dar nu în clipa cînd a văzut-o pe Nausicaa: ele nu sunt amulete de dragoste. Sunt mici, condensate imagini ale jocului dintre Hazard şi Necesitate, grăunţe dure ale unui orizont clasic. Nu le poţi descoperi decît în ceasul miraculos al amiezii, atunci cînd Lumina reduce la zero lucrarea amăgitoare a surorii sale, Umbra, pentru a-şi imoune aproape dureros asceza ei, dulcele fanatism al clarităţii. Să le fi adus, oare, curenţii, ca pe nişte aşchii ale îngînduratei columne din insula lui Evhemer? Le iei în mînă şi, dintr-o dată, te simţi parcă într-un centru. **Să fii mereu la mijloc de poveste**, ne îndeamnă Poetul. Da, asemenea pietre transformă vuitorul, albastrul Nicăieri — pe care-l întreţine orice limb marin — într-un tărîm al Legendei, unde timpuri şi locuri şi personaje se adună ca-ntr-un areopag nevăzut, iar tu te afli în mijloc. Tăcerea lor, a tuturora, e grat. Trebuie să fi simţit, măcar o dată, fiorul pe care ţi-l dă introspecţia — **Dacă priveşti în suflet mult, ţi-e frig...** — pentru a putea să ancorezi, cu resemnare, pe ţărmul unde asemenea pietre, modelate de apă, soare şi vînt, atestă prezenţa creatoare a Formei şi-ţi propun dintr-odată antropologicul ca măsură a tuturor lucrurilor. **Ceva** sau **cineva** grăieşte — de dincolo de ele. Propria lor erodare divulgă o permanentă. Liniile lor, esenţializate, sunt tot atîtea adevăruri. Contemplarea lor scapără tîlcuri şi recomandă norma Spiritului: **Şi-atunci alung din mine tot ce-i duşman ideii.**

Dar nu e numai o asemănare exterioară. Bătută de talazurile invizibile ale Culturii, nobila figură a lui Al. Philippide a căutat, la rîndul ei, să acopere cu spuma uşoară a unui vers **necontenitul vuiet al vremii care zboară.** După ce a iscodit, împreună cu Goethe, tărîmul htonic al Mumelor **(Vreau să trezesc lumina ce-a rămas / Neistovită încă-n adîncime)**; după ce-a călătorit patetic prin infernul lui Baudelaire unde Frumuseţea sfidează orice descompunere; după ce s-a înfiorat de mistica Nopţilor radioase ale lui Novalis; după ce a refăcut pe un gherghef românesc horbota tăcerilor lui Mallarmé; după ce s-a confruntat cu Hölderlin cu Parcele şi a străbătut întenebratele păduri ale oglinzilor lui Rilke, — Poetul şi-a regăsit a doua tinereţe, surprinzătoare prin vigoarea şi strălucirea ei, inepuizabilă prin spaţiul de taină şi incertitudine pe care ni-l oferă, memorabilă prin rostirea ei sentenţioasă ca un sunet de gong, impresionantă prin adevărurile de adîncime pe care le-a investigat, odată cu monologul său babilonian, participare superioară la sporirea de forme şi sensuri ale Legendei. Un spaţiu naţional spiritualizat, sprijinit pe multiple straturi de cultură decantată, îşi găseşte în Al. Philippide expresia exemplară.

Cu ochiul meu dinlăuntru, organ al calmei adoraţii, contemplu această efigie de piatră palidă în care o amiază de miere mistuie orice urmă a virstei.

Ştefan Aug. Doinaş

Înalta treaptă a împlinirii

Eu nu-i sărbătoresc virsta ci treapta împliniril majore. E înaltă, înaltă încît paşi mulţi, mult umblet din gînte ar avea de suit pînă la acea treaptă.

A început din filonul de: „Aur sterp", urcînd printre „Stînci fulgerate", cu adîncile rezonanţe din „Ritmuri în vuietul vremii", creator, s-a conturat întregindu-şi profilul, lărgindu-şi aria personalităţii distincte în lumea literelor române, cu peremptorii analize a fenomenului literar autohton şi universal.

Creator, a urmărit fenomenul liric în universalitate, împămîntenindu-l în solul expresiei proprii, în limba română, transpozînd bogăţia poetică a unor mari valori universale ca Baudelaire, Hölderlin, Novalis şi atîtea alte flori din cuprinzătorul buchet liric pe care l-a culeş cu mare devoţiune, păstrîndu-le ca un magician al verbului propria lor alchimie.

Ar fi de reflectat mai intens asupra „Consideraţiilor confortabile". Cred că poetul şi ginditorul Al. Philippide ne dă în volumul care se încheie cu „Consideraţiile", care dau titlul volumului de analize, de eseuri numai un mic grupaj de acest gen. Folosind din însăşi materia acestui capitol, şi anume prima frază a intitlei „consideraţii", spunem, citind, că: „...important nu este numărul zborurilor pe care le faci, importantă este mărimea aripii".

Acum, la această treaptă la care îl sărbătorim, să spun că am fost, ori că suntem prieteni? Să pretind că îl „cunosc"? Să mă îndoiesc ca mulţi că l-au cunoscut, că îl „cunosc"?

Asupra unor oameni însemnaţi de sigiliu nevăzut, în juru-le, se închide acea aură de mister. Este vorba de ceva în sensul, în chipul misterului poetic, precum a spus-o el însuşi: „Dacă nici un pic de mister n-ar mai rămîne în univers, ar mai fi oare, poezie?"

Misterul acesta care-i îmbracă fiinţa fizică palpita de poetică umană, de căldura alcătuirii sale sensibile, ca om, nu doar ca făuritor de frumuseţe. Ar părea, poate, unora, ca în raporturi cu contemporanii, uneori, s-ar aşeza o zonă de impenetrabilă despărţire, constitule o falsă impresie. Poetul este şi poet om. Palpită de o vibrantă pasiune de a comunica, de a fi folositor timpului şi oamenilor, dintotdeauna: „...visînd călătorii (confraterne) prin valea lumii".

În mişcările mele sufleteşti printre atîtea „morgane" clătinate de vînturi contrarii, împrăştiate adesea, imaginea poetului şi omului, prietenului Al. Philippide rămîne în dimensiile larg valorice, în nestricată coloare şi limpezime.

Radu Boureanu

Conştiinţă în conştiinţa lumii

Un capitol, poate chiar cel mai important, al liricii lui Al. Philippide îl reprezintă meditaţia legată de rosturile poeziei.

Rareori s-au scris în poezia românească versuri care să definească mai profund, mai vibrant, mai tulburător patetic menirea poeziei, statutul ei existenţial, forţa ei privilegiată de cunoaştere. Rareori s-au scris versuri care să investească mai multă speranţă decît aici în permanenţa poeziei, văzută nu numai ca o posibilitate de mîntuire, ca o luntre purtătoare spre absolut, dar şi într-o imagine evocatoare de raporturi materne: „M-atîrn de tine, Poezie, / Ca un copil de poala mumii, / Să trec cu tine puntea humii / Spre insula de veşnicie / La capătul de dincolo al lumii. / Mă vei lăsa acolo singur / alături de toţi morţii lumii?".

Aşadar, la întrebarea ce reprezintă pentru Al. Philippide actul de a scrie s-ar putea răspunde, fără ezitare şi cu exemple oferite generos, atît de poeme cît şi de consideraţiile teoretice, că scrisul se confundă în acest caz cu însuşi lirismul, definirea lui reieşind substanţial din felul cum este imaginată aici poezia. Însă, nu-l mai puţin adevărat că a spune că pentru Al. Philippide poezia este unicul temei al existenţei şi un continuu prilej de întrebări şi uimiri e, la rîndu-i, o caracterizare aflată în firea marelui lirism dintotdeauna, dacă vrem, o preliminară operaţie de a stabili anvergura acestei opere, deschiderea ei de mari aripi vizionare. Actul de a scrie, acel mod intim de a legitima, prin limbaj, o lume, acel mod regăsibil şi coerent la toate nivelele de a stabili prin scris graniţele dintre eu şi creaţie, în fine, acel contact direct dintre operă şi persoana autorului, care se construieşte pe sine în timp ce construieşte opera, cunoaşte la Al. Philippide, cîteva aspecte. Ele vorbesc mai clar despre înfăţişările concrete, fundamentale ale specificului liric philippidian. Mai întîi, pentru Al. Philippide, scrisul este esenţialmente legat de putinţa de a auzi; de putinţa de a asculta şi de a înregistra curgerea melodioasă a glasurilor interioare, de capacitatea de a percepe „cu urechea sufletului" cîntecul misterios de care răsună marile singurătăţi ale fiinţei: „În marile singurăţi din mine / Aud de mult un cîntec. Dar e cîntec / Ceva ce nu se poate auzi / Decît doar cu urechea sufletului: / Sunete stinse, susur de astre, / Virtej de vis şi amintiri de vînturi, / Sonoră-nchipuire ce poate fi lumină, / Prezenţă care-nlătură cuvîntul? / De cîte ori nu m-am urcat în luntrea somnului, crezînd că poate / Voi izbuti plutind la întîmplare / Pe mările tăcerii dinlăuntru, / Să dau de-acel prea tainic cîntăreţ...".

Vocea şi auzul sînt coordonatele de bază ale acestui lirism, impersonal în punctul de declanşare, ancorat în momentele inspiraţiei pe care o înveşnie într-o întreagă mitologie, personal prin felul cum transpune şi controlează îndeaproape fluidul inspirator. Poezia, de altfel, este imaginată cel mai adesea ca o emanaţie de glasuri, astrale sau interioare, o clipă de alecţiune în concretizarea permanenţei ei vaporoase. Ea este o resuscitare de amintiri, de reminiscenţe, o aducere la viaţă a cuvintelor tocite, o memorie atotcuprinzătoare, dar şi un limbaj secret putînd fi perceput numai prin iniţiere, printr-o rezonanţă spontană. Dacă nu e la mijloc nici o operaţie cu iz vrăjitoresc, este, în schimb, intervenţia unei „clare clipe" de inspiraţie. Materia poeziei? Materia cea mai des folosită în poemele lui Al. Philippide: azurul şi soarele, cu alte cuvinte, limbajul transfigurat, combinaţia de puritâţi şi combustiuni, acel „smoc de cer albastru şi de soare" transformat de magul din **Legendă** într-o „agheazmă lucitoare" cu care vindecă ciopotele de greaua boală a muteniei. A face lucrurile să cînte, a le aduce în starea de vibraţie muzicală, ca la Eichendorff, a le trezi la viaţă şi a le pune într-o situaţie de consonanţă cu izbucnirea lăuntrică, altfel spus, a conferi expresie elementelor, nenumitului, misteriosului, iată înţelesul acestui poem şi nu numai al lui, ci al unei bune părţi din lirica philippidiană obsedată, am zice acum, de problemele comunicării. Pentru că de oricîte interpretări ar fi însoţite poeme ca **Pe un papirus, Alai, Prin nişte locuri rele**, relaţia de limbaj care se stabileşte la un anumit nivel al analizei lor este de neocolit. O ruptură infranşisabilă, în ordinea comunicării, desparte polii vorbitori.

Motivul glasurilor la Al. Philippide, motiv prin care este imaginat însuşi actul scrisului, geneza creaţiei, are o dublă faţă. Mod de a concretiza aceste voci, mod de a introduce o ierarhie şi, în acelaşi timp, posibilitate de a simultaneiza expresia şi sensibilitatea poetică dintotdeauna („Voci ale vechilor poeţi, mai clare / Decît sclipirea stelelor pe cer / În nopţi de ger, / De mult v-aud venind din depărtare / Pînă-n ascunsul inimii ungher"), motivul glasurilor răspunde, în alt plan, simultaneităţii geografice, istorice şi spirituale instaurate în poezia lui Al. Philippide. Motivul glasurilor este cel care transformă sufletul poetului într-un palimpsest şi lirica sa într-o desfăşurare de locuri şi evenimente din care timpul istoric iese practic abolit. Aşa cum vocile poeţilor se suprapun în vocea proprie a autorului „Monologului în Babilon", tot astfel spaţiul şi timpul poeziei sale reprezintă o aglutinare de varii epoci şi tărîmuri, o geografie fabuloasă. Babilonul cucerit de Alexandru Macedon, imperiul roman crepuscular din vremea poetului Ausonius, Egiptul ptolemeic, Elada legendară, timpul **Eneidei**, evul de mijloc se întîlnesc cu miturile şi înfăţişările tehniciste ale contemporaneităţii. Timpul şi spaţiul în poezia lui Al. Philippide sînt nelimitate. Şi dacă actul de a scrie înseamnă o nouă ordine introdusă în memoria umanităţii, o dominare a aspectelor divergente prin introducerea unui sens, el înseamnă, totodată, manifestarea unei conştiinţe implicate în conştiinţa lumii. Posibilitatea permanenţei prin poezie este, astfel, cealaltă faţă a participării.

Dan Cristea

Naşterea poetului

Sărbătoarea naşterii este un eveniment pe care omul şi-l recunoaşte drept cel mai propriu naturii sale: fiinţă raţională, al cărui proiect existenţial este absolutul, şi totuşi, ca individ, limitat în spaţiu şi în timp, omul se bucură de naştere ca de sărbătoarea spargerii acestor limite, ca de speranţa realizării proiectului său existenţial într-o perspectivă istorică. Dar dacă orice naştere trebuie întîmpinată cu bucurie şi speranţă, venirii în lume a Poetului trebuie să i se facă o primire nu numai entuziastă, dar şi adînc recunoscătoare din partea semenilor săi. Căci el se va însărcina nu numai să ia asupra lui neliniştile lor, să le exorcizeze şi să le stăpînească deci prin formă, dar va crea acel spaţiu legendar fără de care generaţiile s-ar sufoca în fatalitatea limitelor biologice. Poetul — şi cînd spun aceasta am în vedere pe artist, pe creator — este cel care face legătura prezentului cu trecutul şi viitorul, dîndu-ne sentimentul continuităţii, al nemuririi nu numai într-un plan strict metafizic, de identificare a noastră cu elementele naturale, de participare la ritualurile cosmice, dar şi într-unul care ţine de sănătatea, de forţa expresivă a limbii naţionale. În epoca noastră progresul tehnologic constituie o preocupare universală, pentru toate naţiunile, dar aceste naţiuni îşi identifică profilul psihic şi moral în primul rînd prin limba pe care o vorbesc, prin capacitatea acesteia de a conserva cele mai fine, mai subtile nuanţe ale gîndirii şi sensibilităţii unui popor. Poetul are acest merit primordial: avînd limba maternă ca substanţă formală a artei care este înainte de toate artă a cuvîntului scris, şi trebuind să facă eforturi de a fi el însuşi, adică original, finalizarea muncii sale într-o operă durabilă va revela o nouă faţă a cristalului acelei limbi, iar concetăţenii săi se vor bucura de o nouă valenţă expresivă a gîndirii şi sensibilităţii moştenite prin tradiţie. Aşadar Poetul are un dublu rol formativ în destinul poporului său: să-i creeze acel spaţiu sacru, de legendă, atît de necesar pentru nevoia de continuitate a omului, şi instrumentul vital al acestei continuităţi, o limbă rafinată, capabilă să-i exprime cele mai profunde zone ale conştiinţei.

Aceste rînduri le-am scris ca pe un respectuos omagiu la cea de-a 75-a aniversare a Poetului Al. Philippide.

Dan Laurenţiu

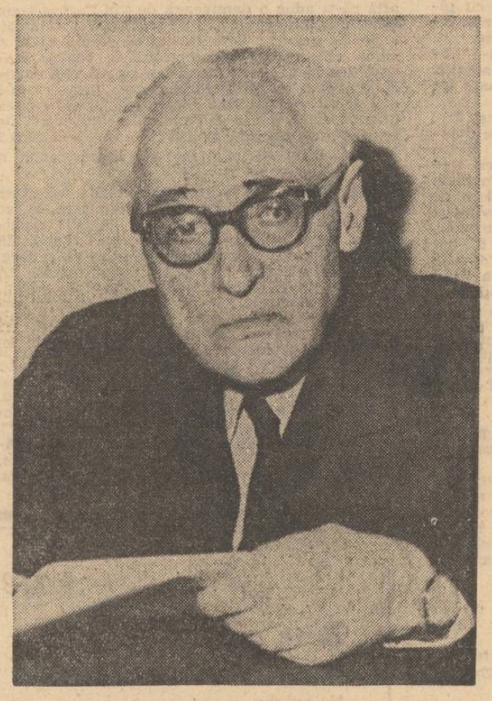

Voci ale vechilor poeţi, mai clare
Decît sclipirea stelelor pe cer
În nopţi de ger,
De mult v-aud venind din depărtare
Pînă-n ascunsul inimii ungher.

Al. Philippide

Cînd într-un cerc de scriitori, în primăvara 1921, un adolescent comprimat şi închis, ca un nor de energie (ca una din pietrele dense şi fără vîrstă ale domeniului novalisian), ne evoca, în spuneri fără seamăn, Pietrele privegheate de spinî, Drumurile mediatoare între destine: Elseneur-ul adînc al Prinţului în Aminare (unde „clipele te plouă ca o rouă de aramă") şi Soarele mai ales: orb, hipogeic, aur sterp ori inimă a Erdei, către care Novalis comanda echipele-i de vise; cînd minunea acestor dezgropări, arzînd de focul absorbit al visului, ni se ivi, cîţi dintre noi vor fi recunoscut duhul unui nou Bateau ivre venit să campeze „sous l'oeil niais des falots"?

Ion Barbu

Evocare

Atunci l-am cunoscut şi pe prietenul din copilărie al lui Ionel şi vecinul său de uliţă, pe Philippide, care tocmai îşi făcea serviciul militar. Era tuns chilug şi semăna cu un vultur poposind din înălţimi. Venea uneori în zori de zi, după o noapte de veghe, şi bătea la geamul lui Ionel, care mă deştepta şi pe mine, şi aşa, în hălăţele şi papuci, ne adunam în sufragerie, ca să nu trezim toată casa; şi ascultam, fascinaţi, poezia proaspăt scrisă peste noapte, pe care ne-o recita Philippide, cu glasul lui vibrant şi muzical şi cu privirea întoarsă înlăuntrul său, ca într-o depărtare mare, insorită. Exclamaţiile noastre admirative şi pline de încintare îi încălzeau obrajii albiţi de nesomn. După ce pleca, stăruiau încă între pereţi şi în noi ecourile acelor frumuseţi rostite şi, ca în urma unui zbor de păsări mari, mai rămîneam un timp cu ochii duşi şi un fel de avînt nostalgic în suflet. Erau unele din poeziile care au fost apoi tipărite în primul său volum Aur sterp.

Ştefana Velisar Teodoreanu

(Ursitul, Ed. Minerva, Buc. 1973)

Nu l-am văzut niciodată

Pe omul Alexandru Philippide nu l-am văzut niciodată faţă în faţă şi nu ştiu cîţi dintre poeţii generaţiei noi se pot lăuda că l-au cunoscut astfel. Mai mult, îmi dau seama că despre el nu am auzit de la nimeni aproape nimic.

Întotdeauna am părăsit cu neîncredere poveştile contemporanilor despre Bacovia, Blaga, Arghezi sau Barbu. Toate au acelaşi cusur: nu sînt rostite de intimii lor. De pe margine, nemulţumită de sine şi pizmaşă, închipuirea naşte anecdote. Ca să coboare miracolul operei la treapta înţelegerii minime, ele divulgă felul de-a fi muritor al marilor bărbaţi.

Omul Alexandru Philippide este opera lui Alexandru Philippide. Citesc Monologul **în Babilon şi aud timbrul poemului însuşi, rece şi depărtat. De la un capăt la altul nici o inflexiune străină nu-l tulbură; nici măcar, amintit, glasul poetului.**

Mircea Ciobanu

Paradoxurile prozei

Scrisă în 1940, **Îmbrăţişarea mortului** seamănă cu o poveste senzaţională, plină de enigme şi de efecte tari. Iată pe scurt conţinutul acestei nuvele:

Un bătrîn profesor cu mania cercetărilor entomologice moare pe neaşteptate, lăsînd în urma lui o avere considerabilă şi, pe masa de scris, un început de text, poate un testament, care dispare fără urmă. Chemat la înmormîntare, fiul acestuia examinează împrejurările decesului şi descoperă că un individ misterios, „negriciosul", făcuse mai multe vizite tatălui său. La scurt timp după înmormîntare, negriciosul îşi face apariţia şi produce, în calitate de fiu natural al profesorului, un testament care îi dă dreptul să ridice 600 000 de lei din compartimentul secret al unui birou. Cum banii dispăruseră fără urme, cei doi fraţi moştenitori se încaieră, „negriciosul" cade, se loveşte la tîmplă şi moare. Fiul legitim îl ascunde într-un dulap, dar, oroare, uşa acestuia cedează sub presiunea cadavrului, care se prăbuşeşte peste el, omorîndu-l, ca lady Madeline pe fratele ei, în **Căderea Casei Usher**, de Edgar Allan Poe. Cei 600 000 de lei, ascunşi de profesor în acelaşi dulap, ies dintre scîndurile dizlocate, acoperindu-i, egal, pe cei doi fraţi.

Citită aşa, **Îmbrăţişarea mortului** are aspectul unei nuvele de detecţie, care respectă aproape toate condiţiile genului. Întîmplările se petrec într-un conac de la marginea Iaşului, într-un spaţiu izolat şi închis, aşa cum pretinde tradiţia. Nu este **conacul** cadrul obligatoriu al tuturor romanelor enigmatice din faza William Godwin, Wilkie Collins, Conan Doyle? Curiozitatea ne este apoi întreţinută printr-un şir de **enigme** a căror rezolvare imperioasă o pretindem (în ce împrejurări a murit profesorul Manole Brumă, cine a furat hîrtia de pe birou şi ce scria pe ea, cine este negriciosul?). Proza de detecţie mai reclamă introducerea în text a unui sau a mai multor **suspecţi.** Fiul profesorului, **anchetatorul,** face o evidenţă rapidă a personalului ocupat în administraţia conacului (suspect din principiu), îşi îndreaptă suspiciunea, o clipă, asupra nesuferitei mătuşi Natalia, antipatizată de mort, şi se opreşte cu bănuiala, în fine, asupra „negriciosului".

Din punctul de vedere al prozei de detecţie, nuvela este însă paradoxală. Dacă recapitulăm, vom observa că ea începe prin bănuiala vagă a anchetatorului că s-ar fi putut comite o crimă sau că, mai probabil, decesul va fi fost urmat de un act fraudulos (sustragerea testamentului ipotetic), pentru a se sfîrşi printr-o crimă reală, pe care o săvîrşeşte chiar anchetatorul.

Impresia iniţială că sîntem în faţa unei nuvele enigmistice începe să slăbească.

A doua ciudăţenie priveşte identitatea mortului. Una dintre regulile esenţiale, pe care orice naraţiune de detecţie trebuie să o respecte obligă la un dezinteres desăvîrşit faţă de mort. Într-o povestire poliţistă, mortul este un pretext, o ocazie pentru desfăşurarea unei anchete care trebuie să ocupe toată atenţia cititorului. După ce a murit, victima nu mai prezintă pentru nimeni nici un interes, important fiind numai să aflăm cine l-a ucis. Dar nuvela lui Al. Philippide este dominată de prezenţa apăsătoare a mortului, care începe să existe abia după ce a fost îngropat. Profesorul Manole Brumă este proprietarul unui straniu muzeu entomologic, care ocupă, de sus pînă jos, clădirea în care a locuit, transformînd-o într-un simbol: „Pereţii erau în întregime acoperiţi de nişte dulapuri mari, pline de gîngănii mumificate. Lumina care pătrundea prin ferestrele largi făcea să strălucească în vitrine pulberea aripilor de fluturi, armura neagră a greierilor, cărăbuşii cafenii, lăcustele verzi, caradaştele cu coarne de cerb, bondarii păroşi, libelulele zvelte.

Muzeul se prelungea şi în odăile de la etaj, la care te urcai pe o scară din fundul verandei".

Pentru a se putea dedica experienţelor entomologice, profesorul îşi părăsise prima iubire, se căsătorise, din interes, cu o femeie bogată şi, în fine, îşi abandonase copiii. Colecţia de insecte, opera fundamentală a vieţii, i-a absorbit nu numai forţele dar şi sentimentele. Incapabil de iubirea pe care „şi-o vinduse", savantul scrie despre **Sentimentul matern la arahnide!** Opera lui nu este, prin urmare, rezultatul unui sacrificiu, ci al unui pact, al unei vînzări magice care pretinde o scadenţă nedreaptă a plăţii, atunci cînd te aştepţi mai puţin. Ca o corabie imensă care atunci cînd se scufundă nu se desparte de tot ce pluteşte în imediata apropiere, profesorul Manole Brumă îşi absoarbe copiii, trăgîndu-i după sine în moarte. Nuvela s-a complicat subit, sub obsesia morţii care se insinuează printre rînduri, obligîndu-ne să re-citim textul cu mai multă gravitate.

Ultima „ciudăţenie" a nuvelei priveşte o enigmă rămasă fără răspuns sau rezolvată numai prin sugestie. Cine îl va moşteni pe mort?

În primul paragraf al nuvelei, sicriul entomologului mai fusese asistat de „sora mai mică a bătrînului Manole Brumă, mătuşa Natalia Cristea care, afară de Costache, era singura rudă a mortului". Această mătuşă care plînge fals, pe care defunctul nu putea s-o sufere, şi căreia „în nici un caz, nu i-ar fi lăsat ceva" este adevărata moştenitoare a profesorului Brumă. Venită din fundul provinciei pentru a ajunge în Iaşi în ziua înmormîntării, bătrîna zgîrcită, care apare într-o rochie de doliu cu trenă, „croită după moda de dinainte de 1914 şi purtată de atunci **la toate înmormîntările familiei"**, deschide în ultimele paragrafe ale nuvelei camera în care s-a consumat tragedia celor doi fraţi, pregătindu-se pentru o nouă înhumare. Dacă nu este **moartea însăşi,** mătuşa Natalia are o vocaţie a morţii cu atît mai terifiantă cu cît este mai greu de identificat.

Motivul moştenirii, al „comorii" adunate printr-un pact care echivalează cu o vînzare a sufletului, tema destinului şi a morţii, iată elemente care nu au ce căuta în proza obişnuită de detecţie. Enigmatică şi senzaţională cu moderaţie, aspirînd la alegorie şi la simbol, impecabilă prin înscenare şi prin ritm, **Îmbrăţişarea mortului** trage naraţiunea de tip hoffmannesc, prin filiera E. A. Poe, spre o semnificaţie care trebuie căutată în afara textului.

Un mic roman psihanalitic, mai **artificial şi mai** puţin dens este **Floarea din prăpastie** (1941).

Inginerul petrolist Ştefan Budu îşi regăseşte, la vîrsta de 45 de ani visul, aşa cum Peter Schlemihl îşi regăsise umbra. Ducînd o viaţă de burghez exemplar, neobişnuit să trăiască interior, disprefuind toate ştiinţele al căror obiect este spiritul, individ cu somnul compact şi cu digestie impecabilă, tiranizat de un copil care nu-i aparţine şi inhibat de o soţie distantă şi frigidă, ascunzînd în amintire o nevoie de tandreţe, de pe vremea cînd îi mai trăia mama, inginerul Budu este cuprins, la vîrsta de 45 de ani, de o „penibilă şi aproape ruşinoasă nevoie de dragoste". Ieşită din subconştient, dorinţa aceasta se adresează cu precauţie raţiunii, ajutîndu-se de o suită de visuri erotice, care încep să revină cu o periodicitate metronomică. La emanciparea dorinţei mai contribuie admiterea inginerului în **Clubul primăverii,** o asociaţie uşor interlopă de indivizi trecuţi de o anumită virstă, gustînd anecdota picantă, rostită sub un plafon de amoraşi insinuanţi sau sub patronajul unor tablouri de femei care se expun în atitudini indescriptibile. Pe terenul acesta, pregătit cu mai puţină dezinvoltură decît în **Îmbrăţişarea mortului,** îşi face apariţia un fel de cocotă internaţională, Mara-Dor Racliş, pe care inginerul Budu o identifică numaidecît cu o imagine din vis. Surprinsă de intensitatea neobişnuită a sentimentului, împinsă de duioşie dar şi de milă (explicaţie care, la limită, ar putea fi primită, fie şi pentru motivul că a mai întreţinut-o şi Camil Petrescu, într-o împrejurare romanescă similară), Mara-Dor acceptă dragostea inginerului Budu. La a doua întîlnire, însă, Budu este confundat de o boliviană geloasă, cu un alt bărbat, şi împuşcat în frunte.

S-a vorbit, în legătură cu această nuvelă, de Novalis şi de Hölderlin. Apropierea indică o neînţelegere a textului, un mod de a citi eronat şi pretenţios. Prea puţin romantică, în atingere mai degrabă cu nuvela lui Wilhelm Jensen, **Gradiva,** despre care Freud a scris un celebru studiu psihanalitic, şi în care un tînăr arheolog se îndrăgosteşte de picioarele unui bazorelief pompeian, pînă ce devine un fel de **Fussfetischist, Floarea din prăpastie** este povestea ieşirii unui sentiment din subconştiinţă. Evenimentul acesta, anunţat printr-un **Wunschtraum** la proporţiile unui cataclism distrugător. Comprimat îndelung, sentimentul, dorinţa se insinuează mai întîi prin fisura visului, se organizează treptat şi sfîrşeşte prin a distruge conştiinţa. Metaforic vorbind, nuvela seamănă cu un explozibil cu fitilul foarte lung, la a cărui ardere sîntem făcuţi să asistăm în tăcere. Primele capitole sînt de o încetineală alarmantă, finalul este o execuţie obligatorie în care instrumentul cu care se operează (senzaţionalul) nu prezintă, în sine nici un interes.

Dar nuvela este mai „tezistă", lăsînd impresia unei lucrări de atelier.

Florin Manolesco

Gheorghe Istrate

Casa noastră

Hai să intrăm din nou într-o poveste
cu numele acestei țări ce este,

hai să-i rodim țărina caldă-n care
ard încă veșnicele ei tipare,

hai să-i privim în față aștrii, lupii,
să-i imprimăvărăm deodată stupii

și să intrăm prin turlele străbune
la straturile ultimelor nume

pe-a căror gură semnele se lasă
rostindu-ne rămînerea în Casă...

Ce-i, suflete? Ce arme se aprind,
ce țărmuri fără soare se desprind

din amintirea ta cu ierni supuse
incendiatelor zăpezi apuse?

Hai să rostim ce firea însăși spune:
rămînerea statornică în rune,

hai să rostim mirări și rugi în care
vom nemuri, în taină, fiecare!

Nu mă-ntrebați...

Nu mă-ntrebați — de-acum — de fapte mari —
sînt doar o frunză-aprinsă în stejari;

nu mă-ntrebați — de-acum — de-nțelepciune —
sînt încă flacără într-un tăciune;

nu mă-ntrebați de tulburarea voastră —
în domul țării sînt doar o fereastră

ce-și tremură-n văzduhuri mari tulpina
prin care păsările-și trec lumina...

Nu mă-ntrebați de roade ori de moarte —
de întuneric viața mă desparte

și port curat pe palmele-amîndouă
această cupă fragedă de rouă

la care soarele se-adapă-n zori
săltat pe coarne lungi de căpriori...

Nu mă-ntrebați de cel ce-n taină-și suie
umila-i umbră-n piatra care nu e...

Nu mă-ntrebați de riduri ori de zgură —
eu port o floare tinără pe gură

prin care-mi luminez mereu cu șoapta
uimirile, iubirile și fapta!

Stea

Urăsc ferestrele ce zac,
din care noaptea nu se șterge,
urăsc rămînerea în veac
și carul care nu mai merge.

Aștept țărina să se umfle,
semințele să crape-n zori —
să-mi treacă visul peste timple
umplindu-se de adevăr.

Această nerăbdare calmă
e o lumină care vrea
să port ca pe-o busolă-n palmă
de-a lungul lumilor, o stea...

Porți de așteptare

Așadar, colivia-i un cîntec trist fără pasăre,
așadar, cuvintele încearcă o amintire de om,
așadar, această așteptare prelungă
va crește-n pădurile lumii încă un pom.

Mai departe de noi, pe țărm, joacă umbre,
marea e-un animal cu instinctele reci —
o corabie își taie valurile, necunoscută,
nici-o sabie nu viermuiește în teci...

Hei, ochi de far, lumea-i prielnică!
piatra se sfarmă și leapădă zei,
pulberea frunților arse de taină
se-ncheagă-n statuia străbunilor mei.

Așadar, timpul se umple de voci,
drumul țării cheamă făpturi de lumină,
așadar, viermii preumblîndu-se-n roci
se prefac pe rînd în rugină.

Hai să împingem porțile de așteptare,
hai să intrăm în anotimpul robust —
sufletul nostru cu aripile încă necercetate
în pridvoarele lumii își suie propriul lui bust.

nedumerire...

Nicolae Mateescu

Lui Mimi i se păru că strigă cineva și ieși afară. În fața porții era un militar care-i făcu semn să se apropie. Îi vedea de fapt numai degetele boante puse pe gard și jumătatea de sus a feței, dar își zise că-l cunoaște. Nu putea să fie decît unul din militarii de la stația de salvare, de vreme ce figura lui nu-i era străină; cei de la stație treceau mereu pe stradă și se obișnuise să-i recunoască numai după ceea ce vedea din ei deasupra gardului.

— Soră-ta i-acasă? întrebă omul după ce băiatul se opri la cîțiva pași apoi, fără veste, se încruntă.

Mimi se urcă mai întîi pe poartă ținîndu-se de ea ca de portiera unei mașini, de parcă n-ar fi vrut să răspundă pînă cînd nu-l vedea pe celălalt în întregime.

— Nu-i acasă, zise. S-a dus pînă-ntr-un loc...

Burnița ușor și mirosea a fum de locomotivă, rece.

— Aha! zise și militarul frecîndu-și bărbia, socotind pesemne ce-i rămîne de făcut într-o împrejurare ca aceea.

— Dacă ați stabilit cu ea, hotări Mimi important, vă rog să poftiți înăuntru, s-o așteptați. Deschise poarta și rămase în spatele ei pînă cînd militarul intră neîncrezător încă, trăgîndu-se de poalele pufoaicei. Poftiți! îl mai îndemnă arătînd cu bărbia spre casă, apoi o luă în urma lui cu pieptul înainte și legănîndu-se din șolduri, aruncînd vîrfurile pantofilor în lături ca și cum ar fi umblat în echilibru pe o șină de tren; era ceva nerușinat în mersul lui, ceva sfruntat, de parcă îl bătea vîntul și-l dezbrăca și în curînd avea să-l lase cu totul gol, iar el era cît se poate de mîndru de întîmplarea aceasta.

Pe galerie, prin zecile de ochiuri de geam, intra o lumină tulbure, umedă; se zărea o mașină de cusut acoperită cu un cearșaf și un scaun de pe care părea că se ridicase de curînd cineva lăsînd pe spătar un tricou verde cu mîneci scurte. Pe jos erau împrăștiate bucăți de pînză, capete de ață și cîteva mosoare goale.

Mimi făcu semn militarului să treacă mai departe, dar acela își scoase mai întîi capela, o lovi de genunchi și abia pe urmă intră așezîndu-și părul cu mîna și plecînd capul să nu se lovească de prag. Din buzunarul pufoaicei îi ieșea un git de sticlă învelit în poleială.

— Pot să vă servesc cu niște cozonac, se scli-fosi băiatul sprijinindu-se de marginea mesei. Poftim, luați loc și serviți! Îi împinse în față o farfurie cu cozonac, apoi se duse să aprindă lumina. Părinții sînt plecați la un botez, zise și știți cum sînt petrecerile acestea...!

Militarul luă între două degete o felie de cozonac, mușcă din ea și începu să se uite în jur pe sub sprîncene.

Mimi își scoase haina, își suflecă atent mînecile cămășii, alese una din cărțile de pe noptieră și se întinse pe pat sprijinindu-și spatele de perete. Mai aruncă o ultimă privire celuilalt, după care se apucă să citească învîrtind în mînă semnul de carton colorat care închipuia o sirenă. Avea un fel de a-și ține colțurile gurii întinse și nările umflate, de parcă îi mirosea tot timpul a ceva neplăcut.

— Ca să zic așa, explică deodată militarul cu gura plină, sora dumitale mă interesează într-un fel foarte deosebit. Alte relații aș dori să am cu dinsa decît cu ceilalți oameni!

— Da, făcu Mimi.

— Ce citiți? se interesă celălalt aplecînd totodată capul, încercînd să vadă literele de pe cotorul cărții.

— E despre război. Cu un aviator care doboară multe avioane fasciste, e doborît și el, i se taie picioarele de la genunchi și pînă la urmă nu mai suportă și pleacă din nou la luptă cu picioare de lemn... Așa se termină. Eu am mai citit odată cartea așa că știu cum se termină.

— Aha! Interesant... Ați putea să mi-o împrumutați și mie? Eu nu fac armata la aviație, sînt de meserie mecanic, dar mă interesează tot ce e legat de haina militară!

— Sînteți de la stația de salvare, nu-i așa?

— Da. M-ați recunoscut. Și eu vă știu pe dumneavoastră. Din vedere, vreau să spun... V-am văzut de cîteva ori prin curte în timp ce treceam pe-aici. Măgulit că fusese invitat în casă, își alegea cuvintele îngrijindu-se ca doza de afectare prețioasă să fie întru totul potrivită cu împrejurările. Scoase atent sticla din buzunar, îi privi eticheta și o puse pe masă: Mi-am permis să aduc domnișoarei Liva o atenție cum s-ar spune... Nu știu dacă, situația fiind aceasta, putem să ciocnim un păhăruț de lichior împreună, noi doi...?

Băiatul veni cu o tavă, două pahare și un tirbușon, apoi se așeză și el la masă urmărind interesat felul în care celălalt scoteа dopul și turna. Bău cu sfială, nerăbdător, uitîndu-se în fundul paharului, de parcă s-ar fi temut să nu fie surprins și împiedicat s-o facă.

— S-ar putea fuma? întrebă militarul.

Mimi încuviință. Luă și el o țigară din pachetul pe care i-l întindea celălalt, o aprinse, se înecă și începu să tușească.

— Hm! făcu militarul, conștient de superioritatea pe care și-o cîștigase. Dacă pot să mă exprim așa, eu, la vîrsta dumitale, aveam mai multă experiență de viață. Viața te învață multe. Trebuie să le știi pe toate. Dar adevărul este că pînă nu treci prin armată, te afli exact în situația unui orb. În ce clasă ești?

— Într-a opta, zise Mimi.

— Mda. E bună și școala. Dar dacă nu ai școala vieții, aceasta face din tine o cîrpă. Te-ntoarce cum vrea ea!

Mimi îl privi admirativ. Își sprijini coatele de masă și își luă capul în palme lăsînd țigara să fumege pe marginea farfuriei.

— Înțelegi? urmă militarul. Dacă nu ești al dracului, oamenii te prostesc cum vor ei. De ce să te lași prostit? Își mai turnă un pahar închizînd un ochi din pricina țigării care-i fumega în colțul gurii. Bău, plesni din limbă, apoi se întoarse pe jumătate spre o fotografie pusă într-o ramă de cîrpă înflorată. E taică-tău? întrebă.

— Îhî! făcu Mimi.

— Pe mine mă cheamă Gică Pantea. P-aici mi se zice **Gagică**, poate-ai auzit...? spuse militarul bănuitor.

— Nu, făcu Mimi roșind.

— Ei!... Așa-mi zic unii pentru că am avut legături cu diferite fete... Ceea ce nu înseamnă însă că nu port domnișoarei Liva un respect deosebit! Ba chiar o respect foarte mult pe dînsa. Și cine mă poreclește astfel, îl învăț eu minte!

Băiatul îl privea cu o admirație din care dispăruse orice pretenție și singura lui dorință părea a fi rămas aceea de a fi lăsat să asculte.

Pantea dădu peste cap lichiorul de pe fundul paharului și continuă cu ochii mijiți:

— Eu, de cîte ori am iertat, am văzut că oamenii sînt ai dracului... Uite, să-ți spun ce mi s-a întîmplat mie odată, înainte de armată. Eram... Abia recrutasem. Așa. Lucram va să zică, la culbutor, unde mă băgase un neam de-al meu, ca să nu apuce să mă ia în armată cu originea de chiabur, că așa și pe dincolo... Eh! Pînă la urmă tot s-a aflat, chiar dacă am lucrat un an jumătate la culbutor... Știi ce-i ăla un culbutor? Nu știi!... Culbutorul este uite-așa un mecanism pe care vin vagoanele de marfă încărcate cu cărbune ori cu minereu. Cînd vagonul ajunge la culbutor adus cu locomotiva, e apucat bine și răsturnat cu totul, așa cum ai răsturna o ladă... Bun. Și... eu lucram în două schimburi cu un băiat, Fane. Cazacu Ștefan îl

chema. De la el preluam, lui îi dădeam în primire. Noi doi răspundeam de tot culbutorul, de vagoane, de tot. Și... stai să vezi! Va să zică, tocmai recrutasem. Era înainte de Crăciun. Ce mă gîndesc eu: ia să dau o fugă pînă la țară, la taică-meu, să aduc niște vin. Că, vorba aia, erau ultimele sărbători pe care le mai stăteam acasă. Măcar să beau și eu de necaz. Zis și făcut: îl caut pe acest Fane cu care lucram la culbutor și-l rog ca pe-un frate: „Eu mă duc să fac rost de niște vin de la țară. Pierd cu drumul o zi și o noapte. Dacă tu, între timp îmi ții locul la culbutor, adică faci și schimbul meu, află că-ți aduc o damigeană de vin!". Așa i-am spus, cuvînt cu cuvînt. Și acest Fane s-a strîmbat, a făcut nazuri, dar numai de formă că la o adică, cine refuză o damigeană de vin pe gratis? S-a lăsat greu, numai ca să mă rog eu de el. Că, dacă-mi ținea locul, i-am propus să-i dau și salariul pe ziua respectivă... Deci eu am plecat la țară, iar acest Fane mi-a ținut locul. De unde să-mi închipui eu cu cine am de-a face?

Apucă gîtul sticlei, trase o dușcă, apoi o propti pe genunchi.

— Și să vezi ce se-ntîmplă: cînd mă-ntorc de la țară, primul drum, direct din gară, îl fac spre acest Fane — ca să-i duc, cinstit, damigeana. Eu așa am promis. Și el, acest Fane, mă întîmpină, rîde, ia damigeana respectivă și tace. Cînd colo, ce crezi? În lipsa mea, tocmai în schimbul meu, acest Fane stricase un vagon. Făcuse el ce făcuse, neatent, și ciocnise un vagon. Cînd mă duc la salariu, că nu mă anunțase nimeni, văd că nu primesc bani. „De ce nu-mi dați bani?" îi întreb. Ei îmi întind o hîrtie în care văd cu ochii mei, scris negru pe alb, că am de plătit daune două salarii întregi — pe greșeala acelui Fane!... Nu mi-a venit să cred, la-nceput. M-am prezentat la acest Fane și l-am întrebat: „De ce să plătesc eu pe greșeala ta?". „Era schimbul tău, îmi răspunse Fane. Tu plătești!"... Ne-am certat, nu ne-am înțeles, și-atunci eu am vrut să plec. „Stai, mi-a zis. Dă-mi banii mei pentru ziua care-am lucrat-o în locul tău!". Iarăși nu-mi venea să-mi cred urechilor. Așadar asta era în capul lui! Bine, m-am gîndit eu, plătesc greșeala ta, plătesc și ziua pe care-ai lucrat-o, te las să-mi bei și vinul...! Da' eu nu te iert, înțelegi? Nu te iert!

Bău din nou, de data aceasta pe îndelete, se șterse la gură și începu să rîdă:

— Fii atent ce i-am făcut: am lăsat să treacă timpul, să uite, și într-o zi l-am aranjat. Cum să-ți explic eu?... Noi, cînd ieșeam din schimb, din cabina de comandă a culbutorului, trebuia să lăsăm anumite comenzi într-o poziție precisă pentru că altfel se putea produce o nenorocire. Eram atît de-nvățați cu obligația asta că nici nu ne mai uitam să vedem dacă schimbul a lăsat comenzile cum trebuie... Că doar, nu era nebun! Ei, și eu am fost nebun. I-am lăsat comenzile pe liber. Și a venit acest Fane al meu fără să se uite, a dat drumul la vagoane și s-a produs nenorocirea respectivă. Înțelegi? A fărîmat patru vagoane. Praful și pulberea s-a ales. Culbutorul s-a stricat, s-a oprit producția, iar din vagoane a rămas fier vechi... Dă-i, Cazacu Ștefan, aleargă, urlă că din vina lui Pantea s-a întîmplat, dă-te cu capu' de toți pereții. Cum să dovedească? Nu putea. Ce-aveam eu cu culbutorul? Eu cu acest Fane aveam ce aveam, dar nimeni nu știa ce rică port eu în mine... Era schimbul lui? El fărîmase vagoanele. Paguba lui. Simplu ca bună-ziua.

Rînji:

— L-am învățat minte pe toată viața. Și el și copiii lui, să dea în brînci muncind, tot nu plătesc paguba. He-he! Ce părere ai? Nici nu știu dacă nu cumva, l-o fi băgat pentru sabotaj, că m-a luat în armată...

Mimi zîmbi prostește și înghiți în sec.

— Eu nu dau palme la nimeni, cugetă Pantea. Eu nu omor și nici măcar nu mă plîng. Nu! Tac. Aștept ca și cum nici nu-mi pasă, ba chiar mă prefac și vesel... Da' cînd am întors-o, nici Dumnezeu nici maica Precista nu mai suflă! Lovi tăblia mesei cu muchia palmei și icni: Uite-așa! Nu s-a născut încă omul care să mă ia pe mine de prost, înțelegi? Oricine a vrut să mă ducă a pățit-o cu mine. Asta-i legea mea. Cui îi place, bine. Cui nu-i place, iarăși bine... E! Dă paharu' ăla să-ți mai torn.

Se auzeau streșinile curgînd, semn că începuse să plouă de-a binelea. Pantea trase cu ureche:

— Auzi ce ploaie, nenică!... Noroc că n-am mult de umblat pînă la dormitor. Da'... cînd crezi că se-ntoarce soră-ta? S-a făcut noapte.

— Trebuia să fi venit pîn-acum, socoti Mimi tremurînd mărunt. Trase haina de pe spătarul scaunului, o îmbrăcă și o strînse pe el.

— Te-a luat cu răcori, hai? se veseli celălalt. 'Ai de mine și de mine!... Mare domnișoară ești! Ascultă-mă și bagă bine la cap: nu ierta pe nimeni! Dacă în viață nu înveți asta, degeaba trăiești. Dacă ești slab de înger, mori prost, Aoleo!... Dacă ți-aș spune eu cum l-am aranjat pe unu' Horia Gherghinescu-Poduri, te-ar apuca groaza morții, cred... Și ce nume la el: Horia Gherghinescu-Poduri... Parcă lucra la drumuri și poduri!... Se ridică și se dădu mai aproape de tabloul atîrnat deasupra patului — o țigancă cu ochi albaștri din bluza căreia ieșeau doi sîni ca niște baloane de săpun. Puse mîinile la spate și se uită îndelung, legănîndu-se de pe-un picior pe altul. Bună cucoana! zise întorcîndu-se și făcînd cu ochiul. Bună! Îți cam vine să faci treișpe-paișpe numai cînd te uiți la ea... Mai luă cîteva înghițituri din sticlă lăsînd-o să gîlgîie, o trînti pe masă și își dădu drumul pe pat, cu mîinile sub cap. Părea a se fi plictisit brusc de privirea admirativă a băiatului și de aceea căuta cu ochii în tavan, cugetînd.

— Ce i-ai făcut lu' Gherghinescu? șopti Mimi în cele din urmă.

— A? se holbă Pantea. Ce zici?

— Ce i-ai făcut lu' Gherghinescu? repetă Mimi înfrigurat, cu o încăpățînare care nu mai era nici spaimă nici bucurie, ci numai o nevoie care se cerea împlinită.

— Ce i-am făcut? se miră celălalt cu un fel de nedumerire cleioasă. Păi... l-am învățat eu minte să mai facă pe nebunul cu livada lui, cu tot...

— Știu! se repezi băiatul. Gherghinescu are livadă de mere dincolo de barăci. Livada aia mare!

— Da.

— Și ce i-ai făcut? aproape că se răsti Mimi.

Pantea se ridică în coate, se uită lung la el cu o privire impăienjenită de om care se străduiește să înțeleagă ceva, dar cum încordarea aceasta părea a nu avea rezultat, își dădu drumul la loc și aruncă într-o doară:

— Păi... în livada aia a lu' Gherghinescu eu m-am...! Vorbele odată rostite, avură darul să-l scoată din apatie înveselindu-l. He-he! făcu. Arată-mi mie pe încă cineva care poa' să se laude că și-a făcut treaba în livada boșorogului — aia de-o păzește ca pe ochii din cap cu cîini și cu puști cu sare, cu tăblițele lui cu tot, cu pretențiile de șmecher și cu toate alea!... He! Eu nu iert pe nimenea, mă băiatule, că nu-s prost!...

Pe măsură ce vorbea vocea i se făcea mai ascuțită și fruntea i se strîngea în cute ca un burduf din care iese aerul. Sări în picioare, șuierînd:

— Cine ești tu, mă, Horia Gherghinescu-Poduri, de-ți bați joc de mine, hai? Cine te-a făcut pe tine mai deștept decît pe mine? Crezi că dacă îți dă statu' livadă, gata, poți să-ți faci mendrele-n ea? Și de ce să-ți dea ție statu' livadă; să fii boier și să-ți bați joc de mine? Mă aduci cu forța să-ți sap? Nu mă șifonez. Cu săpatul sînt învățat de-acasă... Da' cine-ți dă voie ție, mă Gherghinescule, să-ți bați joc de mine? De ce stai lîngă mine și mă păzești și te răstești la mine că bag cazmaua prea adînc în pămînt? De ce zbieri, mă, la mine, cînd vezi că întind și eu mîna să iau un măr să-l mănînc? Ai impresia că te sărăcesc, ori ce părere ai? Cine ești tu, mă, să-ți rabd eu toate? Ții o livadă întreagă de mere, zece vagoane de mere și nu zici: „Na, mă Pantea, ia un măr de la mine că n-o fi foc!...". Bine. Eu îți sap cum îmi zici. Mă fac că nici nu-mi pasă de merele tale și de cum te porți tu cu mine... Da' nu te iert. Să fie clar că nu te iert!

Din pieptul lui Mimi ieși un sughiț pe care Pantea nici nu-l luă în seamă.

— Ha! continuă el. Ăsta a fost norocul tău mă, Horia Gherghinescu-Poduri, să dai peste mine. Altu mai prost, în locu' meu, poate înghițea, da' eu nu-s prost... Nu-s ce-ți închipui tu. Eu sînt cine sînt și să fiu al naibi dacă n-ai încurcat-o cu mine!

Se opri, își frecă bărbia, apoi îl scutură de umăr pe Mimi:

— Ai ceva de băut p-aicea?

Băiatul se ridică țeapăn, traversă încăperea și tot așa, cu o rigiditate aproape trufașă, se aplecă să scoată din dulap o sticlă cu țuică. După ce i-o întinse lui Pantea, se lăsă pe pat în fața lui, cu mîinile pe genunchi.

— Știi ce i-am făcut? gesticulă Pantea mai mult decît vorbi, cu sticla la gură încă fiind. Într-o zi, cînd ne-a scos la instrucție pe cîmp, eu am aranjat-o așa ca să fug. Aveam automatul la mine, aveam niște cartușe de manevră pregătite... Drept la livadă m-am dus. Am rupt gardu' și-am intrat. Tocmai bine s-a arătat și boșorogu' de paznic cu pușca lui cu sare și cu două potăi, să mă rupă... Am tras o rafală, javrele au rupt-o la fugă care-ncotro, iară moșu' s-a scăpat în pantaloni: el era a treia javră! A dat drumu' la pușcă și a ridicat mîinile, ca-n filme. „Bravo nene, i-am zis, îmi place că ești instruit. Așa să stai, cu mîinile sus, pînă ți-oi spune eu!". Și știi ce-am făcut după aia?

— Ce?

— Ha! răcni Pantea triumfător. O luă prin cameră legănîndu-se, apucă pernele și le aruncă, răsturnă un scaun cu o lovitură de picior, smuci cuvertura de sub Mimi și o trînti de podele. Știi ce-am făcut?! repetă. Ha! Am rupt, am smuls, am rupt, am smuls, am smuls, am smuls!... Na! Na Horia Gherghinescu-Poduri, să mă ții minte!... Am scos o postață de pomi din rădăcină, de-aia mai subțiri, iară la pomii mai groși le-am rupt crengile cum am știut eu mai bine... Două ore-am muncit. A fost muncă, nu glumă!... Și între timpul ăsta paznicul umbla după mine și se ruga și se milogea: că hîra, că mîra... Parcă a lui ar fi fost grădina, nu a lu' Gherghinescu. Că i-am și spus: „Om bătrîn și prost ce ești, te-ai învățat să fii slugoi la alții, prostule!...". Da' și eu fraier: nu m-am gîndit

Valeriu Veliman

Ține minte, spicule de grîu!...

Nu ești riu
nu duci în suflet
să verși în mare
tăcerea munților

Însă mocnești
te-a aprins o veche vorbă de duh
ți-a ucis cîteva flăcări
o veche lacrimă de mamă

Poeții zilei de azi
agită făclii
ei sînt încă prunci
stau pe umerii poeților zilei de ieri
stau și luminează
intrările și ieșirile din cetate

Tu nu ești riu
Tu spui „noroc" și frunzelor
care cad
tu întîmpini cu pîine și sare
toți ghioceii care se încumetă
să vină.

Va fi nevoie poate să-mi strămut inima

lui Andrei

Va fi nevoie poate să-mi strămut inima
în fiecare dintre voi
inima mea întunecată de o oarbă
încredere în soare va fi nevoie poate
să o împrumut chiar și copacilor

Va fi nevoie poate să-mi înarmez din vreme
gîndurile cu spice de grîu
să uit durerea că nu sînt așteptat
și să învăț durerea
zăpezii topindu-se

Va fi nevoie să-mi iubesc dumnezeiește patria
Dacă țin morții ca fiul
să-i ceară de mîncare mamei
pe limba tatălui său.

teatru

Poveștile de aur

Orice spectacol este, sau ar trebui să fie, un **eveniment** în stare să atragă spre sine o parte din fondul afectiv al spectatorului încă înainte de a fi avut loc și, un timp nedefinit, să-și mențină influența și după aceea. Teatrul bucureștean care satisface în gradul cel mai înalt acest caracter-deziderat specific, despre care urmăream să scriu mai de mult, este tocmai cel destinat copiilor, **Ion Creangă**. Lucrul mi se pare cu atît mai îmbucurător, căci n-am uitat cu toții cîtă emoție și nerăbdare consumam cîndva în perspectiva vizionării unei reprezentații, nici în ce măsură ne urmărea apoi faptul împlinit. Ultimele două premiere, cel puțin, au fost pregătite sărbătorește, prin invitații și programe compuse cu grijă și talent, și au și avut loc într-o atmosferă de neastîmpăr și febrilitate, proprie așteptării de către copii a clipelor magice. **Poveștile de aur**, cea mai recentă dintre ele, este rodul colaborării dramaturgului Alecu Popovici cu regizorul Ion Cojar, colaborare sprijinită darnic de Elena Simirad-Munteanu (scenografie) Victor Vlase (coregrafie) Nancy Brandes (muzică) și de, probabil, întreaga trupă a teatrului, fiindcă distribuția e uriașă. Alecu Popovici a născut un fel de sinteză a tot ceea ce imaginația maturilor a elaborat de-a lungul vremii pentru a face copiilor plăcere. Între personajele care intră pe scenă recunoaștem și pe Făt-Frumos și pe Ileana Cosînzeana și pe Păcală și pe Tîndală și pe Vasilache și pe Mărioara și pe mulți alții care ar face numărătoarea noastră imposibilă. Construit pe un asemenea libret vast, spectacolul însuși are caracteristici de super-producție, nefiind omis din el aproape nici un procedeu teatral, de la cel simplu, pur imitativ, pînă la cel „subtil", intelectual-sofisticat. Așa, de exemplu, pîntecul lui Bute se umflă treptat, cu fiecare pahar pe care-l deșartă comicul personaj, în schimb tradiționala ceată a zmeilor e înlocuită de tineri îmbrăcați în bluzoane și încălțați cu ghete de aspect militar. Cavalerul Negru, eroul malefic, își narcotizează victimele cu un pulverizator iar între dînsul și Făt-Frumos se încinge un duel ce amintește clasica înfruntare a lui Hamlet cu Laertes. Vasilache și Mărioara aduc parfumul teatrului popular de marionete. Morarul și odraslele lui, drăcușorii, sînt trași pe sfoară ca în preacunoscutele snoave iar turnirul pețitorilor ridicoli ne transportă nemijlocit în basm...

Pe parcursul întregului spectacol se face simțit un dublu sistem de „cîrlige": o parte a lui e menită să cîștige pe minori, cealaltă să capteze bunăvoința însoțitorilor lor, care între timp au apucat să afle că nu tot ce zboară se mănîncă. Desigur nimic rău pînă aici, aceasta este chiar rețeta succesului. Dar — atenție! — întîmplările urmărite din sală (de către copii și adulți, cu ochiul liber) și de pe scenă (de către Ochilă, printr-un periscop), toate aceste aventuri nemaipomenite se dezvoltă cam nemotivat una din cealaltă, la un loc durează un pic prea mult, punctul în care sînt oprite nu apare ca absolut necesar (necontinuarea lor ține mai mult de voința autorilor) iar morala e uneori, cum se spune, **lipită**. Înțelegem să nu trecem cu vederea asemenea păcate tocmai fiindcă misiunea unui teatru pentru copii e delicată, iar noi îi arătăm o neprecupețită stimă. Pe deasupra sîntem încredințați că excelenta organizare care se vădește nu se poate să nu elimine chiar și lipsurile de ordin artistic. Pasiunii aproape nimic nu-i rezista...

Marius Robescu

film

„Pîine și ciocolată" amare

Filmul italian are acea zestre consistentă care se numește neorealism. Mai curînd și-a descoperit vocația filmului politic — ne este atît de familiar deja — care reia în fond, în alte modalități, același spirit al neorealismului.

Toate aceste filme adevărate ne oferă imaginea unei Italii frămîntate și contradictorii. Filmul italian adevărat de la neorealism încoace vorbește despre muncitori, despre bani, despre străzi murdare, despre corupție, despre răpiri. Despre adevăr.

Este o viziune din ce în ce mai lucidă, profund critică, din ce în ce mai aproape de adevăr.

Iar acest adevăr este trist, teribil de trist, atîta timp cît un italian este nevoit să-și părăsească țara și familia, să emigreze în speranța cîștigului onest și strict necesar unei existențe normale.

Eroul lui Franco Brusati începe prin a mînca pîine cu ciocolată (amestec foarte amar probabil, deoarece totul este în continuare foarte amar, pînă la azvîrlirea lui pe un caldarîm oarecare, al țării străine „despre care se crede în mod eronat că este rece; de fapt este civilizată").

Și ochiul cineastului funcționează tocmai pe acest traseu al demonetizării afirmațiilor false, aprecierilor false, iluziilor inutile. Căci personajul (adevărat mai ales datorită interpretului său, Nino Manfredi) este un nelămurit în fond, care în plus încearcă să se și amăgească; iar asta ni se explică încetișor, prin glume amare, atît de amare încît coboară pînă la grotesc. Dar grotescul — întrucîtva autonom și obositor în planul filmului — nu era suficient ca suport al demonstrației. Și atunci, atunci acest emigrant amar și singuratic, ne explică la rîndul lui — indirect — ce înseamnă Italia care l-a izgonit.

Imaginea sugerată de el este însă una doar răsfrîntă și estompată de prezența sufocantă a unei alte țări, a unei alte limbi, a unei alte mentalități.

Din cînd în cînd, în mijlocul acestei țări amăgitor de blonde și însorite, apar oaze italienești, figuri dezrădăcinate, imagini de asemenea trunchiate sau deformate.

Și dintr-o dată, italieni care se întorc în țară. Și cîntă. Dintr-o dată o imagine cu adevărat italienească. Și dintr-o dată, clar, fără echivoc, răbufnește dureros, tot eșecul amar.

În această clipă farsa trece de la grotesc la tragic: eroul nostru e înspăimîntat literalmente de imaginea propriei sale țări, de ceea ce îl așteaptă, și atunci își prelungește fără termen exilul silit.

Pentru această clipă de mare profunzime dramatică, a fost nevoie de o singură privire și un singur chip.

Acestea, în mod cert, merită văzute.

Paul Silvestru

să iau și-un topor, că atunci chiar că... Ha ! Știu barem că m-am răcorit. Asta a fost... Am socotit eu unde să-l lovesc pe dumnealui, Gherghinescu, așa ca să-l doară mai tare. Ce, m-am dus să-l bat, ori să mă răzbun pe el ? Am socotit eu bine !... Că seara chiar, la apel, cine crezi că umbla din militar în militar cu lanterna în mînă, să-l recunoască pe făptaș ? Moșu' : paznicu' !... Și Horia Gherghinescu-Poduri lua-l-ar dracu, se ținea în urma paznicului și uite-așa plîngea și se văicărea și se trăgea de păr, de ziceai că i-a murit cineva... Numai că nici eu nu fusesem prost : am știut eu că o să vină moș tîrîie-pîrț să mă caute și de-aia m-am gîndit să fug de la instrucție... M-am întors frumos la cazarmă și am recunoscut că am fugit. Știi de ce ? He-he ! Ca să mă bage la arest. He-he ! Ofițeru' m-a-ntrebat ce-am căutat de-am fugit de la instrucție, da' eu am zis că am trecut pe la o gagică de-a mea... He-he ! Și uite-așa, eu stăteam după geamu' arestului, iară ăia doi căutau pe dracu să-i pieptene !...

Mimi izbucni într-un rîs silnic, cu sughițuri și Pantea se uită din nou la el cu acea privire buimacă, neîncrezătoare :

— Ce-ai, mă, te bucuri ?

— Așa-i trebuie ! țipă Mimi.

— Ce-ai, mă, n-auzi ?! se răsti Pantea. Ce te-amesteci ? Tu ce-ai cu Gherghinescu ? Ți-a făcut ție ceva ?

— Nu... nu mi-a făcut nimic, bîlbîi Mimi.

— Și-atunci ce te bagi ? Ți-am cerut eu părerea ?

Mînia lui Pantea îl înspăimîntă pînă într-atît pe băiat, încît aproape că nu mai cuteza să respire.

— De ce te bucuri, mă ? urlă Pantea. Că pînă la urmă m-a prins ! De-aia te bucuri ?

— Nu, șopti Mimi.

Celălalt îl cercetă bănuitor dar, convingîndu-se de nevinovăția lui, bombăni scîrbit :

— Atunci, dacă nu știi ce vorbești, ține-ți fleanca ! Se așeză, întinse picioarele sub masă, închise ochii și rămase așa o vreme ca și cum ar fi adormit, dar tresări : Ia ascultă mă, de ce nu vine odată soră-ta ? Pe unde umblă la ora asta ?

Încurcat, Mimi se scărpină în creștet, dar aruncînd lui Pantea o privire simți că-i vine să se ridice, să se strecoare afară și s-o ia la fugă.

— Ia spune-mi, îl pironi Pantea, în fiecare seară domnișoara Liva se-ntoarce așa de tîrziu?

— Nu...

— Ziceai că părinții sînt la un botez, parcă ? La un botez !... Iar dînsa, în timpul acesta, profită de ocazie și umblă cine știe pe unde !... Hm ! Și eu, care aveam alte păreri despre dînsa !... Eu am avut tot respectul pentru dînsa... Așa, va să zică !...

Se împinse în marginea mesei ca să se ridice și rămase așa, legănîndu-se, cu ochii în gol.

— Mda ! rosti cleios, ca pentru a-și dezlipi limba de cerul gurii. Ei m-au prins pe mine... Nu știu ce idee le-a venit să se uite și la arest și-atunci m-a recunoscut... Moșu' ăla, paznicu' de la livadă, mînca-i-aș coliva, s-a și repezit cu ghearele în ochii mei, să mi-i scoată. A-nceput să zbiere ca apucații : „Ăsta-i ! Ăsta-i !"... Da' ce, parcă eu am recunoscut ? Ce, eram prost ?... Am zis că minte, că-mi vrea răul... M-am jurat pe ce-am mai scump că nu-s eu ăla, am ținut-o țeapăn... A-nceput și comandantu' să urle la mine, că mă bagă-n tribunalu militar, că ce-am făcut eu e crimă, că merele lu' ăla sînt nu'ș'ce mere speciale... Gherghinescu se tot bocea și el pe-acolo, că te-apuca și scîrba cînd îl vedeai... Se repezeau cu toții cu ghearele în ochii mei, să mă rupă, nu alta !... Credeau ei că mă sperie. He !... Am zis : „Nu-i adevărat ! Nu sînt eu. Eu am fost la o gagică". Am ținut-o așa două săptămîni la rînd. N-am recunoscut. Gherghinescu venea și se tot bocea, comandantu' urla la mine pînă răgușea și eu ziceam că nu, că nu-s eu... Pînă la urmă poate că tot mă-nfundau ei dacă nu le venea ideea să mă-ntrebe la care acuma gagică am fost. Eu, în primul rînd, n-am vrut să le spun la cine-am fost, da' ce să fac... ? Drac să fi fost, nu om, și tot te-ai fi speriat dacă-i vedeai cum se reped ei la tine cu ghearele lor...

Se întoarse spre Mimi, dădu din mînă a lehamite și se lăsă iar pe scaun.

— A trebuit, pînă la urmă, să zic de cineva... Ce să fac ? Am zis de domnișoara Liva... Soră-ta ! Am recunoscut că la ea am fost... O știam pe domnișoara Liva din vedere, vorbisem odată cu dînsa peste gard și, drept să spun, îmi dăduse de gîndit... În situația mea, cînd toată lumea se repezea cu ghearele, domnișoara Liva a fost așa, ca o speranță mare pentru mine... Hm ! Atunci, cînd eu am rostit numele dînsei ca să scap, am avut tot respectul pentru dînsa... Și domnișoara Liva s-a prezentat la cazarmă, s-a uitat lung la mine și a fost întrebată : cu militarul acesta ai fost dumneata împreună în ziua de cutare, de la ora cutare pînă la ora cutare ? Și domnișoara Liva a dat din cap și a zis : „Da, am fost împreună !". Înțelegi ? Răspunsul acesta parcă i-a plesnit pe toți la lingurică. N-au avut ce face și mi-au dat drumul. Am scăpat numai cu frica... Pentru această faptă, domnișoara Liva, am zis eu în sinea mea, merită din partea mea foarte multă considerație...

— Și ? îndrăzni Mimi.

— Și nimic ! îl repezi Pantea disprețuitor. Te întreb eu pe tine, acum : de ce a recunoscut domnișoara Liva că a fost împreună cu mine, hai ? Ce-a urmărit cu această faptă ? De ce ? Poți să-mi răspunzi la această întrebare ?

— Nu știu...

— Vezi ? scrîșni Pantea și trînti cu pumnul în masă. Ce interes putea să aibă ca să mă scape pe mine de necaz ? Că doar, abia dacă o văzusem o dată sau de două ori în viața mea !... Uite, eu sînt cinstit și vin la dînsa cu o mică atenție, cu o sticlă de lichior să zicem, ca să-i pun această întrebare... Iar dînsa, între timp, nici nu-i pasă de mine, nu-i așa ? Umblă cine știe pe unde !... Și... ia spune-mi mie, mă băiatule, de ce m-ai chemat tu pe mine în casă ?

Lui Mimi i se urcase un nod în gît, îi venea să plîngă și abia reuși să vorbească înecîndu-se :

— Păi, ați zis că o căutați pe Liva...

— Așa am zis.

— Si... atunci, eu v-am invitat în casă, s-o așteptați... !

— Hm ! făcu Pantea sumbru. Așa va să zică !... Eu aștept pe domnișoara Liva aici, avînd un respect deosebit față de dînsa, aduc chiar și o sticlă de lichior, iar dînsa nu vine... Foarte bine domnule !..

Se ridică, își încheie pufoaica pînă la gît șovăind, apoi se bătu peste buzunare.

— Foarte bine ! repetă el privind în gol. Eu am să mă duc acum, că e tîrziu.

Ion Trif Pleșa

Pîine publică

Am supt la sinul limbii române
Iar tata de mic m-a învățat
Să minuiesc cinstea iute și corect.
Piatra învață la școala pietrei,
Stelele fac ochi
Deasupra stîncii în care ciobanii
Aruncă lemne pe focul —
Care obligă întunericul
Să-și tragă labele de pe om.

Au fost morminte cu pretenția
Ca mortul să-și țină căciula în mînă,
Nimic în plus
Pămînt al meu prins între geruri
Sau ținut cu vorba de uriașe călduri,
Am smuls obiectele de pe oglinzi
Și le-am îmbrăcat ca pe mirese
Cînd văd atîta pîine publică
lîngă blidul
din care pe toți ne saturi.

Atît de tineri

Drumuri, mai așteptați, nu împărțiți acum
Talpa mea între voi,
Mai sînt multe cărări de copt sub ea
Unde văd pămîntul crăpat
Îl astup
Cu mari șumuioage de ploi
Pînă simt fapta că are
În mijloc gălbenușul ei germinal.

Între aripă și zbor se găsesc
Cele mai credincioase scări
Timpul trece printre orașele și satele mele ;
Ne întîlnim prin gări
Atît de tineri și ținînd strîns valiza
În care mama a îndesat o pîine
Printre cărți și curate cămeși.

De-ar crește norocul ca iarba

Vechii oșteni
Înainte de-a pune mîna pe armă
Se plecau în genunchi, smeriți
Nădejdea era pieptul lor
Nimerit pentru a apăra hotare
Fir cu fir, întunericul trebuie plivit
Oriunde vă este dat să-l întîlniți

Crește norocul ca iarba
Și putem întîlni și noi acești oșteni
Pe-un drum îngust pe țară,
Bătut de căruțe și vite
Cînd întunericul cu gura lui de beci
Dă iama peste ei în poieni
Și găsim în jurul unor tăciuni
Urmele lor în cerc
Și pe de lături urme de copite.

Simplu despre tata

Mi-ai cerut să bat un arac
Și marea, cu tot cu corăbii, pe el s-o ridic
Înfășurat în străzi, să nu fie văzut ;
Tata arunca pîinea pe masă direct din spic.

La masă printre ultimii se așeza tata,
Plita era înroșită dar nu-și întindea mîinile spre ea
În fața casei zăpada astupa de tot lopata,
Mama turna cîinelui apă încălzită să bea.

Aducea lemne în casă, aducea și cărbuni destui,
Zăpada mă striga la catalogul ei rezemat de casă
Însă clanța ușii era prea sus și nu puteam s-o descui
Iar azi, acest catalog are fila cu numele meu arsa.

O definiție

Aș vrea să vă întreb acum ceva
Și să-mi răspundeți pe loc dacă se poate :
Pămîntul e cel care ne duce în spate
Sau noi pe el am început a-l căra ?

Ploaia dă mîna cu grîul, Dunărea taie
Că și noi îl putem duce în circă fără să-l punem jos
Pămîntul se rade pe talpă ca pentru a-mi intra în odaie
Și veacurile, uite, sînt drumurile pe care le-a ros.

V. M. Basarab

caii

Mult încoace, după război, satul nostru, Beșteleanca de Teleorman, fără oficiu, mai purta un nume de pustiu și, din fîntîna cailor mai rămăsese un umblet pe care numai cei trei bărbați, Mostofilcă, Țircă și Costelivu' îl mai puteau auzi. Cei trei bărbați întorși de pe front nu mai curgeau prin sat în toate apele lor și se întrebau dacă lumea a auzit care-cumva de Achile.

Unu'din ei pretindea că era mai deștept decît ceilalți că el n-a plîns niciodată. Pe cum că de ce, că, după ce plîngi, ce mai faci ? Ăsta era Zane, sau, cum i se mai spune, Al lu' Țircă.

Astălalt, Mostofilcă pretindea și el ceva, anume că A socotit el cam cît a costat răsboiu', (l-a apucat așa, într-o seară) și a ajuns la O nimică toată, adică Războiu' a costat ce-a costat, da'să vedeți ce-o să ne mai coste pînă punem pacea pă picioare, că pacea nu e așa, numai o înțelegere ce credeați ?

Al treilea, Tănase Costelivu', zicînd că De ieri au trecut vreo trei sute de ani, după înfățișarea noastră, avea el ambiția să mai spună că Între războiu' troian și ăsta din urmă, vă spui eu, nu e mare deosebirea că nemții au vrut și ei să mai vadă ce mai e pe la Mărășești și mai departe crezînd că pe-aici, în codrii lupilor, mai este țara asta o raia turcească.

Lungu al lu' Mazarache, ăla care spune-spune și nu mai termină, a mai zis că ăștia trei nu mai sînt în toate mințile facultății lor.

Cînd s-a făcut cooperativa, cei trei bărbați au intrat într-o zi, și casele pentru fete, tot într-o zi și le-au plănuit-gîndit, după rînduială, da' fetele au plecat la oraș cu ai lor cu carte și servici și casele ăle mari stau și acum iarna neîncălzite și ăștia trei parcă nu mai au moarte. Acu', zice tot Lungu, Lîngă ei, s-a mai ridicat băiatu' lu' Mitriță și al Verghini, Lisandru, brigaderu' care vrea să descopere el cuvintele că i s-a cam urît cu vorbele. Să-i auzi pe toți patru, că de doi ani satu' nostru e urbană, zic, să-i auzi și chiar să te miri. Că fiecare cu ale lui, unu' cu Achile, altu' cu prețu' războiului și al Păcii, altu' cu alta, Lisandru cu vorbele și cuvintele, ăilalți cu urbana... Da să nu crezi care-cumva că ăștia care au rămas stau așa pe la stănoage, avea, în felu' lui dreptate al lu' Mostofilcă, ne costă ce vezi, nu glumă, ca orice plecare. Și plecarea e un lucru. Ăsta care trece, îl vezi ? e Mitriță, n-o mai duce nici el mult,Verghina muri acu doi ani. Pe Lisandru n-avu cine și cu ce cuvinte să-l apere. Îl apărăm aci, noi, cum putem că nici el nici tot neamul lui n-au fost oameni cu stare.

Îți spusei de ăștia alde Mitriță că n-au fost cu stare ? N-au fost. Aștilalți, nici ei. Îi știu eu bine. Că ți-am spus și cînd cu adunarea aia mare de ne-ai făcut cuvintele. Cînd a fost Lisandru ales președinte, cu el și cu secretaru' ne-am mai pus pe picioare.

Și satul nostru se petrece alb-da' nu alb-alb ci pe cum ca o ninsoare viforită. Eu, ce-ți povestesc, sînt întîmplările lui și n-ai cam avea voie să faci ce vrei cu ele, că noi n-o să mai fim noi, rămîn rădăcinile acestor întîmplări și tot sîntem.

Alții, da' sîntem, cu nunta lu' Boiangiu, cu judecata lu' Lisandru, cu Ion Damiron și moartea cailor, cu răscrucea de anu' trecut, cu mulțimea de pomi, case, egrete, că, pînă la urmă, rodul pămîntului...

Toate întîmplările ce mi le-a povestit Lungu s-au strîns într-o carte (Mătase pentru Pontul Euxin) care se vrea o decentă replică literară, la splendida trecere a Moromeților. Alde Lungu chiar nu vor să plece din Teleorman și de aici privesc țara și se primenesc pentru alte plecări care nu sînt chiar așa de puțin triste, pentru că socialismul prețuiește, pînă în conștiințe, cu fiecare uimire.

Ieri-alaltăieri a fost sîmbătă și i-a murit calul lu' Ion Damiron. Omul e bătrîn sau, mai bine zis, să fiu eu mai explicit nu se mai poate preface că e tînăr.

Merge-merge, moș Damiroane ?

Merge, taică, merge.

Înhăma, deshăma, deseori se plimba prin soare, se gîndea sau nu se gîndea la moarte, nu știu, știu că se bucura de oarescare zile ale anului, urcîndu-se în căruță și trecînd, în goană, prin sat și peste cîmp.

Din doi, mai rămăsese cu unu'. Cu ăsta murg și cu pată în frunte. Pată albă-albă. Se zice și cred că n-a fost vinovat pentru că, toată lumea știe, calul era foarte bătrîn și un cal cînd e bătrîn, poți să-i spui, drace, lace, cum i-oi spune, nimic, degeaba mai stai de vorbă cu el dimineața și seara, la mîncat și la adăpat că el nu te mai ascultă, el începe să-și amintească pășunile tinereții și să le caute. Da' știi cum ? Nu știi !

Pe cer, în noaptea din urmă, Ion Damiron a auzit pașii calului. Atunci, ce s-o mai da de ceasul morții ? !

Eram la pădure cu alde Tudor Mănilă și Miron, pe care-l știu de tare demult că și eu am niște ani ca etate, parcă vorbea aiurea. I se încilceau în creier, el zicea că în timplă, pasul calului și zvonul de pădure.

Aici, i-a rămas sufletu' săracului, nu-i auziți umbletu' ?

Nu-i auzeam umbletu'.

Tudor chiar a zis, mai mult în bătaie de joc decît vreo altă înțelegere anume. Și zici, Damiroane, îți auziși calu' ?

Mi-l auzii și mi-l aud, că ce crezi tu — răspundea fără să se supere de întrebarea ăstuilalt.

În toamna aia, tocmai îi spusese Gligore, băiatu' de la noi, de la construcții Să-ți mai repar casa asta, nene Damiroane, c-o să se dar'me pe dumneata.

Casa n-avea cum să se dar'me că nu știu dacă avea patru ani de cînd fusese ridicată, dar asta era vorba omului și pace. Gligore ăsta, pînă nu vedea el fiecare casă cu o chiverniseală nouă, nu se lăsa Ce, asta se dar'mă ! Nu pun eu mînă, se dar'mă. Gligore avea și altă obișnuință, își făcea drum în fiecare dimineață prin toate părțile satului că i-a și zis Valeria — nevastă-sa Ce, Gligor, îți dau și bocanci dă ispector ?

Dar Gligore se chiar înțelesese cu Damiron, înainte de moartea calului, să facă, așa, o reparație pe cinste, la pridvor mai cu seamă, că nu știu ce idei avea el, Miron pentru cînd o să iasă la pensie de la atelaj.

Acum, lu' Damiron îi pierise tot cheful și zicea Lasă, mă, Gligore-tată, c-o s-o reparăm, că e tot timpu'. Deși, pînă mai deunăzi, el însuși se rugase de peședinte să i-l lase pe băiat o zi-două.

Azi dimineață, l-a luat pe Gligore, Hai pînă la mine, să te uiți numai.

Și, în loc să-i arate oareșce la casă, l-a dus la un grajd de pe vremuri în care-și mai ținea acum, doar niște acareturi de pomană și picioru' ăla frumos, al lu' gineri-su Gicu.

Vezi, mă Gligore-tată, aici dacă poți să faci ceva. Dacă poți, dacă nu, nu. Vreau, adică, să-l dregi așa cum trebuie și, în dreptu' ușii, să-mi faci trei stîlpi cu chipuri.

N-a înțeles cam ce chipuri anume vrea Damiron și l-a întrebat Cum cu chipuri și ce chipuri ?

Cum să nu știi ? Să-mi faci așa ca la cămin, un stîlp să rîdă și unu' să plîngă în hohote, iară al treilea, ăla din mijloc să stea ca prostu', așa, fără să spună nimic, ca o uimire, ce, nu pricepi ?

Vorbele din urmă treceau în spatele științei lui Gligore.

La cîteva zile, în atelierul lui Gligore, a intrat președintele. Ăsta, Gligore adică s-a cam sfiit de lucru' ce-l lucra. Astălalt, președintele nostru i-a luat cioplitorul din mînă, pe urmă, i-a cerut și cuțitoaia și s-a apucat el de lucru, deși nu se pricepea, se vedea cît de colo că nu se pricepea. Pînă la urmă, a lăsat totul baltă, Mă, Gligore-băiete, ce, ți-e greu să-ți închipui în lemnul ăsta ce ți-a cerut Damiron ? Fă-i așa cum ți-a spus, trei chipuri, da' fă-le încet, nu te grăbi să le faci într-o zi, fă-le în șapte, într-un an, în doi, da' numai să le faci cum trebuie, că omu' așteaptă.

De ieri, au mai trecut trei ani.

Ion Damiron a prins dorul umbletului. Acum, lui îi plăcea mai mult la grădină că, pipăind răsadurile, auzea din pămînt tropotul calului și era și apa Siului la care se afla ades cînd se aflau femeile și ceilalți la odihnă.

Fuseseră gata doar doi stîlpi, ăla care plînge și celălalt care moare de rîs.

Al treilea, care să stea ca prostu', mai dura. Ion Damiron îi adusese p'ăia doi acasă și-i rezimase de grajd. Noaptea ieșea în spatele casei și se uita peste cîmp, se uita, se uita pînă la fîntîna lui Firican, da' numai își închipuia el că o vede, adică bănuia Cam pe-acolo trebuie că e fîntîna lu' Firican.

Dinspre pădure, se auzea toamna.

După o vreme-alta, cam o lună după culesu' porumbului, s-a dus el singur la președinte.

Ce făcuși, zici, cu cererea aia a mea ?

Ce să fac, taică Damiroane, ce să fac, i-ar fi răspuns președintele, s-o supun și eu discuției.

Da, sigur că da, a cam trecut timp, a mai zis Ion Damiron și a plecat.

În cerere ce zicea, de fapt Damiron ? Două lucruri. Mai întîi și mai întîi, să-i cumpere ceapeul doi mînji murgi, cu o pată albă, auzi, pată albă, în frunte, amîndoi să aibe că altfel nu se poate și ceapeul să i-i dea lui în primire Că muncesc și la grădină și am grijă și de ei ; Al doilea lucru ce-l cerea era să-i dea lui, în cîmp, cît mai înspre pădure, un loc să facă o fîntînă și să-și asculte de aici umbletu' calului.

Adică se putea socoti Din cele de mai sus, într-un fel, că Ion Damiron își cam rătăcise mințile, da' cum să zici una ca asta că omu' nu se da în lături de la vreo oarecare treabă. Vorbea, mînca, dormea, trecea prin sat și prin pădure, se uita la cer cu uimire și altele. Sigur că nu se putea spune așa ceva.

Pînă la urmă, lucrurile s-au limpezit.

A fost trimis la tîrg Ion Damiron, nu știu pe unde, undeva, auzise el că e bîlci cu temei mare.

S-a întors luni seara.

Era o seară ca asta. S-a întors, el, Damiron, de șaptezeci pă puțin, cu băieții lu' alde Codirișcă, ăia cu mașinile

Era vesel și s-a oprit la bufet.

A cerut un pahar de apă minerală și bineînțeles că ăștia n-aveau apă, Dă-mi ce-o fi, i-a zis ăluia de la tejghea, dă-mi ce-o fi, o cană de apă d-asta de care-o fi, pînă-mi fac eu fîntînă, da' dă-mi !

Și îi povestea lu' Mitu al lu' Codirișcă.

Nu se auzea tot ce-i spunea dar, din cînd în cînd, rîdea cu poftă și zicea mai tare E nebun, îți spun eu că e nebun. l-a pus pe casier să-mi dea banii ca să-i cumpăr. E nebun, da' altu' în locu' lui, n-aș pune.

Apoi, după o vreme, Sînt o frumusețe, să-i vezi. Cînd s-or face mari, o să trec cu ei prin centru comunii...

La cîteva zile, i-au venit mînjii. Așa e, erau o frumusețe.

A luat Damiron ăia doi stîlpi și i-a dus la cîmp. I se aprobase și un loc de fîntînă și, pînă la urmă, ne-am gîndit cîțiva să-l și ajutăm s-o sape. Muierile pe noi Că, ce bine facem, că de ce să se mai ducă ele taman l'alde Firican, că e drum și...

Și am pus aici stîlpii și am făcut acoperiș fîntînii, să fie de atunci alți trei ani.

Crescuseră caii lui Miron și erau frumoși cum și zisese c-or să fie.

S-a întîmplat însă, 'astă iarnă, să se prăpădească Ion Damiron săracu' de bătrînețe.

Caii nu fuseseră înhămați, nu fuseseră.

Cînd să-i facem cele de rînduială, cu caii tineri l-am dus, iar a doua zi caii au fugit, cine știe unde !

Nu se mai găsesc și nu se mai găsesc și eu, povestește Lungu, îi aud, nu parcă, îi aud chiar din apele fîntînii cînd sînt femeile și oamenii la odihnă. Da' bărbații pe unde vă mai sînt ?

Desene de Nicăpetre

Ion Segărceanu

Strigăt de vînt

Tată,
ard flăcări de iarbă
peste acoperișul casei noastre !
Cocoșii străpung
pînzele nalte-ale somnului,
vestindu-ți statura
lîngă stîlpii lunatici ai pragului
de unde-ascultai
ornicul nevăzut al cerului
bătînd prelung peste sat.
Vîntul aduce, prin duzi,
strigătul ostenit al mamei
dinspre valea aceea cu crini...

Văd spre lume

Pîrîul
trece prin inima satului
luîndu-i numele și scriindu-i-l
pe undele Siului,
Siul curge în Olt,
Oltul în Dunăre,
Dunărea se revarsă
în Mare
și o dată cu ea
numele fascinant al satului
călătorește pe toate apele
și meridianele lumii...

televiziune TV

Despre critică

Acțiunile publicistice menite să activeze în presă rostul criticii literare alunecă uneori în enunțuri de o formă perfectă dar fără fond. Sau cu un fond obscur. Prea obscur ca să fie pătruns. Considerații colaterale sau laterale de-a dreptul lățesc și dispersează problema pînă în punctul cînd participanții la o masă rotundă nu-și mai pot aminti de unde-au pornit. Ne aflăm într-un labirint : drumurile vin din toate părțile și nu duc nicăieri.

N-am putea spune că „Revista Literar-Artistică T.V." a evitat consecvent capcana discursului literar. S-au spus multe cuvinte adormitoare despre critica literară și pe micul ecran. Dar iată că o emisiune-surpriză, o emisiune neașteptat de concretă înaltă considerabil „prețul" „Revistei" la bursa valorilor.

Emisiunea realizată de Adriana Popescu și Viorel Grecu a fost înainte de toate o emisiune radicală. Acordăm prioritate acestei aprecieri extra-estetice din motive obiective. „Starea meteorologică" a convorbirilor despre critica literară este atît de încețoșată încît atunci cînd se întrevede seninul el trebuie semnalat. Or, problema discuției de luni seara a fost curat-limpede. Impresia cea mai puternică ne-a provocat-o tocmai concretul ei. Cîte virtuți i s-au putut stabili criticii actuale au fost rostite cu fermitate dar iată că și carențele s-au pronunțat la fel de tăios. Și tocmai acesta era punctul în care odinioară discuția aluneca. Exemplele — exemple pure și simple — se evită deobicei cu atîta sistemă încît o masă rotundă începe vertiginos să alunece și să semene izbitor cu un patinoar. Totul trece „pe lîngă" dar niciodată nu duce „la" obiect. Dar iată că în emisiunea în cauză s-au rostit prenume și nume de familie. Ce-i drept, îndrăzneala aceasta și-a asumat-o numai Cornel Regman, dar gestul criticului de la „Viața Românească" a fost hotărîtor. S-a dovedit imposibil ca din acel moment înainte discuția să se mai poarte altminteri decît pe drumul cel drept. Cu toate că emisiunea n-a fost o masă rotundă și depozițiile nu s-au rostit concomitent. Dar în istoria atît de sentimentală a discuțiilor despre critică, îndrăzneala unui scriitor de a uzita de date concrete a părut atît de surprinzătoare încît s-a produs un șoc psihologic care ne-a activat. Enormă satisfacție vine dinspre partea aceasta, a stopării digresiunii, a limpezirii vorbirii în probleme de mare interes literar. Mare plăcere — încercăm observînd personalități literare luînd-o altminteri decît pe drumul de mijloc, cel mai comod. Iar invitații emisiunii de luni seara au acceptat în unanimitate dialogul „deschis". Tocmai din motivul acesta ne grăbim să ni-i reamintim : Virgil Teodorescu, Valeriu Râpeanu, Eugen Simion, Fănuș Neagu.

Sânziana Pop

P.S. Atragem atenția publicului spectator asupra remarcabilelor emisiuni realizate miercuri, pe programul II, concomitent cu Cinemateca, de către fermecătoarea noastră colegă Marilena Rotaru. Sub semnătura ei „Meridianele Literare" au devenit o emisiune de mare valoare. Vom reveni.

muzică M

Concerte-dezbatere

Dacă recapitulăm istoricul inițiativei spectaculoase a R.T.V., concertele-dezbatere, valoarea lor stă în muzica prezentată, cît despre partea a II-a, schimbul de idei n-a fost efectiv decît rareori. Cauzele sînt mai greu de elucidat probabil participarea, probabil diversitatea auditoriului. Din proprie experiență știu oameni interesați, vorbitori posibili, care ori nu ajung în sală, ori nu vorbesc. Tematismul interdisciplinar a fost o idee salutată unanim și n-ar fi trebuit părăsită. Aducea public și însuflețea discuțiile. S-ar lansa invitații, cum s-a făcut odată, în cele mai felurite medii, căci, se pare, această suită rămîne încă o taină celor obișnuiți să treacă pe lîngă afișele concertelor tradițional organizate.

La ultima întîlnire, vorbitorii au acordat, ca mai totdeauna, calificative. Un schimb de păreri oarecum animat s-a desfășurat în jurul celor „Trei piese de concert pentru pian" de Ludovic Feldman. Mai este cazul să cîntăm în acest cadru muzică de douăzeci de ani, să propunem discuției ceva care poate pu-l mai reprezintă pe autor ? Cred că de nu sînt scăpări din linia ansamblului creației, ele pot fi prezentate căci muzica actuală a oricui se citește și în opus-urile vechi, dar alegerea exemplarului anume trebuie să fie fără rabat de calitate, vîrsta lucrării obligă.

Criticul Alfred Hoffman remarca actualitatea infailibilă a marii muzici, a lucrului bine făcut, certitudinea căruia l-a atras, spunea, în acea seară (muzică pentru muzicieni ?). Intervenția explica plăcerea muzicii lui Dan Constantinescu, o artă justificîndu-se solid din interiorul ei. Acest cvartet de coarde are o corelație ideală între densitatea momentului (efecte, voci, nuanțe în fond informație) și extindere, dispunere orizontală, circulație între parteneri, o intuiție perfectă a jocului subtil și discret între convergența și divergența discursurilor instrumentale simultane. Contrapunctul apropiindu-se cu profitul artistic al prudenței grațioase de percepția globală plutește doct printre modele, găsind linia îngustă ce nu se abate nici înspre ironie, nici înspre simulare, în folosul muzicii incontestabile.

Atrăgînd atenția asupra sistemului de gîndire ca absolut obligatoriu pentru durabilitatea operei, Iosif Sava a înlăturat, pare-se, dintre muzicile susceptibile de a-l avea, toată muzica electronică, iar nu doar piesa „Afectus memoria" de Liviu Dandara, cu care s-a încheiat programul. Dacă este vorba de întreg genul se poate argumenta că sistemul de gîndire, exprimare și așa cam abstractă și inoperantă, îi descoperă de obicei epigonii, cei ce-și conceptualizează făcătura, iar muzica electronică este departe de a avea epigonii săi, fiind încă în stadiul descoperirii mirate, adolescentine. Lucrarea lui Dandara se sprijină pe discreție, „sistemul ei de gîndire" este relația proaspătă a elementelor, curgerea făcută atractivă și de ultimul argument în derularea timpului muzical — spațiul. Parțial un auto-colaj, (lucrări mai vechi sînt supuse tratamentului electronic) trama ar putea fi acțiunea de deformare a memoriei asupra evenimentului, dar lîngă această incursiune literară, autorul face muzică în rafinamentul sonorităților, în jocul suplu al recognoscibilității surselor, în menținerea, nu ușoară, la pulsația lentă, totuși antrenantă. Să nu uităm calitatea benzii.

Costin Cazaban

spirale

Poezia lui G. Călinescu (III)

Cum ar fi regnul vegetal în viziunea lui Călinescu în „Universul poeziei"? Iarba crește în generații și creșterea ei se poate urmări cu ceasornicul. Generația ierbii se ridică în cor, cîntînd parcă și există unii care pretind că au atîta acuitate încît pot să audă zgomotul produs de exploziile înmulțirii ierbii. Despre flori, se spune că poeții le iubesc pentru că ele încîntă liric prin animalitatea lor, deci printr-o confuzie de regnuri. Ciudat, florile se taie fără repulsie, deși o anatomie a florii rezumă purificat anatomia animală, întrucît, să zicem un crin, are o rețea vasculară, o limfă care e un fel de sînge verzui, o carne rece. Floarea posedă un miros viu, parfumul artificial, oricît de fin, din cauza efluviilor lor alcoolice, evocă chimia. Se crede că emanația florii sau plantei este organică. Ceea ce invidiem noi în lumea vegetală este descompunerea. În timp ce trupul animal se dezagregă fetid, floarea își evaporează esența și cade, cum spune divinul critic „într-o paloare botticelliană". Vegetarul evită putrefacția violentă. Există plante grase, mustoase, sangviolente, crescute într-un teren putrid, uneori greu mirositoare care sub picior au un aspect de animal ucis. Este citat D. Annunzio și André Gide. Trecînd la crinul pomenit, Călinescu spune că el se află între serafic și demonic, deși fără corupție sangvină el produce o intoxicație care predispune către prerafaelism. Paloarea lui e animală. De data aceasta e citat Heine. Iarba crește, florile au o anatomie sublimată, dar pomii? Copacul seamănă esențial cu omul. Copacul îl imită pe om privind spre cer. El este patetic, știe să declame prin dezvoltarea crengilor și a frunzișului. Cel mai teatral este copacul desfrunzit, ulmul, hieratic în ceață, e patetic. Bradul sugerează tinerețea, salcia aduce cu o femeie care se lamentează, palmierul cu un brad tropical căruia îi lipsește dignitatea marțială. Valéry vedea în el un înger aducînd lapte pe masă. Călinescu crede că bradul și palmierul sunt copaci juvenili și sublimi. Stejarul e senil și solemn, boababul e simbol al senectuții, mesteacănul este angelic, seniorial și pur, un fel de templier. Copacii ar fi masculini cu excepția sălciei: femeile vegetației ar fi florile, bradul, stejarul, nucul reprezintă virtuți morale, juvenilitate, maturitate, rezistență fizică; dimpotrivă, floarea se organizează pe ideea atracției fizice. Fluturele nu se așează pe nuc. Crinul socotește criticul, este candid, de vîrsta incertă a fetelor și băieților. Chiparoasa, cu mirosul ei violent implică ideea de viciu, garoafa cu mirosul său pigmentat are humor, simbolizînd feminitatea spirituală, laleaua e un produs al efortului botanic, mirosul său avînd un miros insignifiant, tot accentul cade pe aspectul textil. Momentele importante în viața vegetală ar fi căderea frunzelor, desfolierea trandafirilor, asta probabil din cauza zgomotului suav. Un moment dramatic, încordat este izbirea toporului în trunchiul copacului ce poate fi asemuită cu o decapitare. Este citat Francis Jammes. Pentru descărcarea lemnelor într-o curte care evocă toamna cu decrepitudinea și moartea pădurii, se citează. Baudelaire.

Să vedem acum cum se reflectă acest genial eseu în „Lauda lucrurilor". Iată „Brazii": **În munți am auzit o surdă canonadă, / Crezui că stînci imense au început să cadă. / Izbeau în brazi topoare. Cîntau c-o sfîșiere / Vibrante joagăre, harfe forestiere. / / Mirosul de cherestea / Cu smirna lui mă amețea. / Stivele de lemne scot un fum / Mai suav decît orice parfum. / Cetina alunecoasă / E o pîrtie răcoroasă. / Rumegătura de la fierăstraie / Are moliciunea celor mai fine straie. / Scoarța de brad e ușoară / Ca pielea de căprioară. / / Lovit în șolduri bradul cu brațe-ncovoiate / Se clatină puțin cu părul dat pe spate. / C-un șuier teribil, c-un hohot de fier. / O coardă de liră ruptă din cer. / Dezvesmîntat de ramuri, de conul cel larg, / Purtat pe brațe gol ca un tînăr catarg, / Inocent la statură, flexibil și slab / Alunecă-n vale pe repedele jgheab. / Jos pe torentul înspumat de spume / Trunchiul tîrît de clocot se prăvălește-n lume. / / Dis-de-dimineață / Brazii se-nfășură-n ceață, / Vara cînd focul amenință sferic / Se-ascund în întuneric, / Iarna ca niște spezi / Se-nfig în zăpezi. / / Cad pe boltă se-aprinde și ultima stea / Văzui pe Diana cu mulți cîini după ea."**

Poemul produce o imensă metaforă, aceea a vibrantelor joagăre care sunt asemuite cu niște harfe forestiere. Tabloul este completat cu mirosul suav de cherestea care aduce cu smirna; rumegătura de la fierăstraie se transformă într-un covor fin de mătase, iar scoarța de brad pare o piele fină de căprioară. Bradul, în puterea unei vîrste mature, lovit la rădăcină, se clatină cu părul dat pe spate, scoțînd un șuier teribil sau un hohot de fier (imagine hugoliană). El pare coarda unei lire rupte din cer (și aceasta o imagine grandioasă). Dezgolit de crengi, e asemuit cu un tînăr catarg, (trimitere la Eminescu) inocent, flexibil și slab. Pictural, Călinescu vede dimineața brazii înfășurați în ceață ca într-un tablou de Turner, iar vara cînd **focul amenință sferic**, ei se ascund în întuneric. Sub căderea zăpezii, brazii par niște spade înfipte în omăt. În acest peisaj este posibilă apariția Dianei cu o haită de cîini după ea.

Dar trandafirul **„Mirosind trandafirul suav / Mă gîndesc la ceva veșnic și grav. / La Ahile spărgînd Ilionul, / La caldei ridicînd Babilonul, / La soarele coborînd în ocean, / Spre-a roși păduri de mărgean. / Trandafirul își trage esența, / Culoarea și magnificența, / Din sîmburele de nestemate, / Și flăcări îmbălsămate / Cu care metalele ard / De ani un miliard. / Trecînd peste el vreo albină, / De-atîta mireasmă leșină, / Cît este de tare nectarul / Cunoaște prea bine bondarul. / Împinsă de un cànon numeric, / Floarea se desface sferic / După cerul cu planetele-n șir, / Care miroase a trandafir."**

Extraordinară în acest poem este valorificarea acelei confuzii de regnuri de care vorbea Călinescu în Universul poeziei. Mirosul trandafirului își trage esența din sîmburele de nestemate arse la flăcări extraordinare în care ard și metalele cîte un miliard de ani, iradiind ca plasma din care sunt făcute aureolele sfinților. Imensa penetrație a parfumului din natură este subliniată cu acea cădere a albinei de atîta mireasmă. Iată și o imagine barbiană în acest poem: **„Împinsă de-un canon numeric / Floarea se desface sferic / După cerul cu planetele-n șir / Care miroase a trandafir."** Aici asocierea cu canonul numeric, ducînd la un geometrism celest dă o forță extraordinară poeziei, după cum cerul mirosind a trandafir, mi se pare un lucru uriaș spus, întîlnit la foarte puțini poeți mari, deși se poate afirma că G. Călinescu nu e un poet mare în totalitate, că poezia la el rămîne una din fațetele extraordinarei sale personalități.

Și acum Pepenele verde: **„Harbuz, colosal smarald / Crescînd pe pămîntul cald, / Vas lucrat de mîini persane, / Tăiat în meridiane, / / Din care la razele lunii / Beau fazanii și păunii, / Smălțuită, verde mitră, / Uriașă, dulce chitră, / / Pictată nucă de coco / De vreun aztec la Tezcoco, / Fruct demn de cedrii giganți / Din țara cu elefanți, / / Fagur sferic de Himet, / Chisea cu-nghețat șerbet, / Planetară besactea / Cu saluri turcești în ea. / / Din funduri adînci de mine / Sugi roșața de rubine, / Cu catran din minereuri / Vopsești sîmburii de jeuri. / / Din munții cu chihlimbare / Scoți parfumurile rare, / Prin vrej din ghețuri îți trece / Sucul zaharat și rece. / / Prin lungile tale cozi / Sorbi seve din antipozi, / Și carnea-ți arată fala / Soarelui din Guatemala."**

Aici se folosește aceeași tehnică a confuziei: harbuzul este un colosal smarald, sau un vas lucrat de mîini persane, desenul exterior poate fi comparat cu cel al globului pămîntesc pe meridiane. Coaja pepenului poate să servească ca vas fazanilor și păunilor care beau apă din el la razele lunii, el este în același timp un fagur sferic de Himet și o chisea în care se poate pune șerbet, o besactea cu șaluri turcești, miezul roșu aduce cu rubinul, iar sîmburii par niște bucăți de minereu de cărbune. Un pepene este depozitarul unui parfum rar și a unui vrej de gheturi.

În descrierea mărului, Călinescu e poesc. Se produce o exacerbare a infinitului mic care crește și devine tiranic, fabulos: **„În acest măr trăiește-n pace, / În curcubeie înfășat, / Gingaș la piele și plușat, / Un mic vierme rapace. / / E-un fel de geniu minier, / Ce-și sapă-n fructe cale-ngustă, / Și-are-n gura care gustă / Mandibule de fier. / / Chiar și cînd doarme roade-n silă, / Și-n noaptea umedă sticlește / Tăișul, carnivorul clește / De harnică fosilă. / / În miezul crud își face uliți, / De l-ai întîmpina te sperii, / Venind pe brînci, cu-atîtea perii / Subțiri ca niște suliți. / / Și peste tot în locul roș / Se scurge un balsamic vin / Un suc de-eucaristii, sangvin, / Și cu suav miros. / / Pe care, cu pupile oarbe, / Trecut, filtrat ca printr-o sită, / Prin galeria părăsită, / Tîrîndu-se, îl soarbe. / / Damnat la somnul infernal / Obscur, fără răsuflătoare, / El se visează zburătoare / Închisă-ntr-un canal. / / Pe-un glorios de marmuri pod / Se vede-n haină îngerească, / Cu aripe ce-ncep să-i crească / Ieșind la antipod. / / În aerul mortal de tare, / Scăpat din mica lui păstaie, / Spre alte mere zboru-și taie / În jocuri planetare. / / Dar eu retez chivotul acru, / Misterele concentric rup, / Se zbate viermele șurub / În mausoleu de nacru."**

De data aceasta vegetalul este transformat în mineral, mărul devine o imensă mină în care un mic vierme rapace sapă ca un genial minier galerii. Cu un truc poetic remarcabil, Călinescu face din această osîrdie a viermelui o sărbătoare din cauza mirosului suav al falsei mine vegetale care transformă pe viermele minier într-un cadavru înghețat într-un mausoleu de nacru.

În **Păpădia** procedeul e cam același: **„Visez că soarele-i o păpădie, / A cărei floare-ascunsă nentrerupt / Aruncă peste-acoperișul rupt / Al cerului, în aerul ce-adie, / / Imense fulgurațiuni de fire / C-o-ncetineală leneșă, spectrală, / C-o liniște de pauză corală, / De-o insonoritate peste fire. / / Ninsoare e, invazie de fluturi? / După incalculabile gestații, / Impetuoase flori răsar din luturi, / Păduri de spume, albe vegetații, / Sau Moarte, tu, cortina-ți albă fluturi? / În somnul meu sînt multe generații."**

Modesta floare este transformată într-o producătoare de fulgurațiuni fine care, cu o încetineală leneșă, spectrală produce o ninsoare sau o invazie de fluturi. Emanînd la infinit aceste spume și albe vegetații, natura poate fi invadată, ucisă într-un somn de mii de generații.

Eugen Barbu

profil

Matei Gavril

Născut la 3 octombrie 1943. Absolvent al Facultății de limba și literatura română, Universitatea din București.

Bibliografie: Un copil lovește cerul, *poezii, 1968;* Glorie, *versuri, 1969 (sub pseudonimul Matei Albastru);* Pur *poezii 1971;* Împărăția, *roman, 1972;* Între floare și fruct, *poezii, 1974.*

Începînd cu versuri ce cîntau forțele dezlănțuite ale naturii într-un decor grandios rural, precum și copilăria ca stare firească de comuniune cu universul („Copilărie, vîrstă dezlănțuită-n noi / ca o confesiune străveche și barbară"), Matei Gavril a evoluat, într-un fel adesea nedumeritor pentru critică, spre o poezie de efecte artizanale, de prețiozități și artificii („mărimea-n margini moare-nmărmurită"), căutîndu-și condiția ideală în virtuozitatea strict tehnică. Poetul este, mai întîi, un evocator voluptuos al primitivităților inocente, compunînd naive tablouri în care aspectele telurice capătă un aer paradisiac („Soarele la amiază ține cîntarul drept. / Noi ne jucăm de-a bivolii-n cîmpie / și ni se pare astrul un berbec / ce ne-a-nvelit în lîna-i aurie. / Ne zbenguim și ne luptăm în coarne / pentru frumoasele fete-juninci, / pămîntul de mireasmă și aerul de carne / cerul lucrat în fir de rîndunici."). În culegerile ulterioare cadrul acesta elementar dispare, fiind înlocuit de reprezentări ale nașterii, ale vieții și ale morții ca acte fundamentale ale existenței văzute ca decurgînd din principiul unei iubiri devenită forță cosmică, într-o expresie săracă dar cu mari ambiții filosofice („Timpul e secțiunea spațiului care curge / cu o viteză infinită de-a lungul materiei. / Debitul timpului e însuși spațiul / dar suprafața timpului este eternitatea."). Poemele lungi, „vizionare" și împănate de cugetări, cu titluri sau cu subtitluri de eseu existențialist (**Premiza, Somnul, Cîntec de naștere, Explozia, Condiția metafizică, Condiția maternă, Condiția eternă sau gloria, Condiția de cîine, Alfa și omega, Condiția paradisiacă, Captivitatea, Condiția de miel, Condiția poetului, Evadarea, Zădărnicia, Disperarea, Iluzia, Extazul** sînt, de pildă, secțiunile unei compuneri ce se numește **Invocare nopții**) sînt părăsite treptat, autorul pasionîndu-se de poeziile cu formă fixă. Și că Matei Gavril este încă unul dintre poeții ce inventează o nouă „limbă", mai pură, decorativ sonoră (!) („Eoric, parimerc, rurira. / Habaian onire venalir. / Abarum sominagin procara. / Tulime, marana, ocamir."). Însă cele mai multe poezii au ca temă iubirea, fiind ceremonios galante, banalitatea enunțiativă fiind înnobilată prin ritualizare. Cu mai puțin afectată gravitate, multe din aceste producții ar putea fi brevetate ca texte pentru romanțe, mai ales că în cele mai recente se strecoară unda unui eminescianism poporan („Iubita mea, acolo, sub mărul din grădină, / Iarba era înaltă și crengile-aplecate / Ne-adăposteau păcatul de lumină / Cînd l-am sorbit cu guri întunecate. / Eu ți-am simțit suflarea ca foșnetul de-albine, / Cu-o voluptate plină, gustată doar de zei. / Tu ți-ai lăsat parfumul înmiresmat în mine / Asemeni mierii albe din florile de tei. / Se desfăcea spre sufletu-mi firav / Floarea de sînge-a gurii tale roșii, / Caliciul suplu-al visului suav. / Iar ochii tăi ca floarea chiparoșii / Își deschideau spre mine puri și grav / Privirile ce ți le-au dat strămoșii.").

Deschizîndu-se cu o evocare genealogică de rară savoare onomastică, foarte artificial apoi, romanul **Împărăția** este fără interes literar.

S-ar părea așadar că poetul s-a convenționalizat și chiar i s-au făcut reproșuri de acest fel, imputîndu-i-se părăsirea „tradiționalismului" inițial. Dacă însă citim cu atenție aparent vitalistele poezii din volumul său de debut observăm că versurile sînt din loc în loc sugrumate de neologisme improprii universului evocat — „ochi **ciclopic**", „cer **minuscul**", „liniște **primară**", „zgomotul orașului **absurd**", „soarele-**absurd**", „e ziua fără margini și fără **rațiune**", „ulii roind în **empireu**" etc. Artificial, poetul este de la început și pentru el „tradiționalismul" este un rezultat al culturii, nu un spațiu de sensibilitate. De altfel, poezia rusticităților arhaice, a violenței telurice, foarte la modă în a doua jumătate a deceniului trecut și în cadrul căreia Matei Gavril a fost unul dintre ultimii sosiți, este în întregul ei de sugestie livrescă și convențională sub aspectul atitudinii creatoare. Satul mitic este, pentru poeții ce o reprezintă, o realitate comparabilă cu realitatea antichităților eline sau exotic asiatice pentru un Leconte de Lisle din **Poeme antice** și din **Poeme barbare**: o abstracțiune în fel și chip exploatată, ingenios, retoric, cu talent real sau prin versificații stereotipe, întotdeauna deliberat, programatic, cu sistemă, niciodată simțit, și de aceea nefiind altceva decît sursa unui repertoriu. Evoluția lui Matei Gavril este așadar organică, în poeziile muzeistic „tradiționaliste" și în invocațiile curtenitoare de mai apoi, în materiale diferite deci, vădindu-se un egal convenționalism.

Mircea Iorgulescu

FRAGMENTE CRITICE

Omul modern și imaginea naturii

Omul, spune unul din marii filozofi de astăzi, este **păstorul ființei**. Pentru ca această **ființă** să nu se degradeze trebuie — adaugă el — să păstreze oarecare distanță față de lucruri, folosindu-le (e vorba mai ales de **lucrurile tehnice**) fără să nu li se supună, altfel omul își limitează libertatea și fără libertate **ființa** lui se asfixiază.

Problema este dacă omul modern mai poate păstra această distanță și dacă în raporturile, de pildă, cu natura, el mai întreține legăturile care i-au permis dezvoltarea și existența armonioasă de pînă acum. Iată o temă care interesează pe toată lumea, scriitori și ecologi, filozofi și arhitecți. Citesc o carte interesantă: **Omul modern și imaginea lui despre natură** (Ed. de la Baconnière, Neuchâtel, Suisse, 1974 *), o dezbatere, în fapt, la care participă cîțiva intelectuali europeni alarmați de creșterea producției materiale în societatea hiper-industrializată și de consecințele ei nefaste asupra mediului înconjurător. Unul din efectele acestei proliferări a obiectelor artificiale este tulburarea unei ecuații fundamentale: aceea dintre **om și natură**. Această ecuație care a permis existența și înflorirea societății omenești este în primejdie. Societatea industrială nu mai respectă nimic, nici o lege, **natura** este împuținată, în curînd(zice un ziarist) o vacă va costa mai mult decît un tanc. Un candidat la președenția Republicii Franceze își începea (în 1973) campania electorală bînd cu satisfacție un pahar de apă în fața a milioane de telespectatori declarînd că va fi fericit dacă și el și ei, telespectatorii, vor putea bea în anul 2000 un pahar cu o apă tot atît de pură și tot atît de gustoasă. Se îndcia, semne numeroase îi spuneau că rîurile planetei noastre vor deveni rîuri de otravă.

Nu lipsește din această sănătoasă îngrijorare și o notă de panică. Previziunile unor oameni de știință sînt de-a dreptul apocaliptice. E un merit al literaturii de a fi prevăzut mai demult acest infern pe care ecologii ni-l flutură azi prin fața ochilor. Scriitorii din secolele anterioare au creat imaginea unui **paradis devastat, paradis-pierdut**, nu altul decît acela al pămîntului din care omul este izgonit, culmea, de om prin invențiile lui represive. Se poate specula mult pe această temă și se poate ușor cădea într-un conservatorism naturistic care nu schimbă, de altfel, nimic și nu împiedică un proces atît de amplu. În volumul citat mai înainte, participanții la dezbatere își propun să lase deoparte hagiografia și să examineze cu calm vechea relație care unește omul cu o natură maternă, securizantă. Claude Pichois face o comunicare pe tema **Baudelaire și natura**, elvețianul Marc Eigeldinger aduce în discuție cazul lui Rimbaud și viziunea lui mitică despre natură. Jean Pierre Monier pe acela al lui Ramuz, scriitorul romand care gîndește ca un țăran din interiorul unei naturi domesticite. Exemplul lui Baudelaire este oarecum distonant în această dezbatere care tinde să atragă atenția asupra primejdiilor ce amenință natura și, fatal, omul. Baudelaire, ca mai tîrziu Sartre, are oroare de vegetal, interesul lui merge spre peisajul urban, orașul pietrificat părîndu-i o supra-natură, infinit superioară aceleia a plantelor și animalelor sălbatice. Într-o scrisoare din 1853 citim: **„nu voi crede niciodată că sufletul zeilor locuiește în plante (...)**, gîndesc la orașele noastre surprinzătoare, și muzica bogată, care plutește deasupra vîrfurilor îmi pare a traduce o rugă omenească"... Baudelaire e limpede, nu iubește natura rousseaunistă și-și bate joc de cei ce o exaltă, cum face, de pildă, într-o însemnare despre **Salonul** din 1859: „nos peysagistes sont des animaux beaucoup trop herbivores" Ce mai rămîne atunci din ideea înfrățirii universale sugerată în vestitul sonet al **Corespondențelor?** Claude Pichois, care studiază și această problemă, crede că în jurul acestei poezii s-a creat o legendă că s-au căutat în ea simboluri ce nu există în realitate: sonetul n-are, pe scurt, o **valoare teoretică**, ci doar una **poetică**, Baudelaire n-a fondat o teorie a corespondențelor și n-a creat o mișcare critică (simbolism); el a folosit ideea corespondențelor doar ca un resort pur poetic. Omul care spune aceasta nu este un publicist oarecare, amator (caz răspîndit) să răstoarne o schemă ce s-a impus, e un specialist cunoscut, reputat, opinia lui contează. Totuși, ea nu este infailibilă. Că Baudelaire a voit sau nu să creeze **o teorie a corespondențelor** rămîne de discutat, faptul nu are, de altfel, importanță: ce este sigur e că sonetul în discuție a declanșat o mișcare poetică și că ideea fuzionării regnurilor și corespondenței planurilor de existență a devenit ideea privilegiată a unei epoci literare. Mai aproape de adevăr mi se pare precizarea că Baudelaire respinge **o anumită idee de natură**, exaltarea (citadină) a vieții naturale. Oroarea lui de vegetal pornește din oroarea față de o **natură literaturizată**. Acest sentiment a făcut carieră în poezia modernă. Îl întîlnim și la „citadinii" noștri, plictisiți, enervați de poezia cirezilor. Totuși, acest sentiment nu a prins în literatura română. Poeți cu un sentiment mai acut al vieții moderne (Ion Barbu, Fundoianu, Arghezi, Bacovia) au intuiția forțelor vieții universale și simt (Bacovia, Fundoianu) deja nevroza citadină. Avangardiștii opun mai sistematic poeziei **panice** o poezie a naturii betonizate, totuși acțiunea lor n-a avut mare ecou. Mulți (Voronca, de pildă) au cîntat după oarecare timp roadele și forțele dezlănțuite ale universului.

Modern în adevăratul sens al cuvîntului pare multora Rimbaud. Baudelaire este un sfîrșit nu un început în poezie, Rimbaud este adevăratul întemeietor. Modernitatea, așa cum o concepem azi, se trage din autorul **Iluminărilor**, din Lautreamont și din **impresioniști**, nu din Baudelaire care încheie, magistral, un ciclu de gîndire artistică și soluționează un tip de conflict. Argumentul că tinerii contestatari occidentali, exasperați de societatea ordinatoarelor, aleg ca simbol pe Rimbaud și nu pe Baudelaire nu este de disprețuit. Un vers: **imaginarul la putere** a devenit lozinca cea mai răspîndită la un moment dat. O altă notație rimbaudiană: „on vit avec la nature comme une femme" este deviza multor colonii de tineri care întorc spatele civilizației oțelului și a betonului pentru a regăsi viața simplă a naturii. Fenomenul acestei **retrageri, regresiuni** voluntare preocupă nu numai pe poeți și pe ecologi. Gérard Mendel, psiholog și sociolog, studiază evoluția civilizației din punct de vedere psihanalitic punînd fenomenele sociale sub semnul unui complex fundamental: **revoltă contra tatălui** („une introduction à la sociopsychanalyse", Payot, 1968). Societatea industrială ar fi o **societate a tatălui**, în timp ce vechile societăți de tip tribal sînt **societăți materne**. Tinerii contestatari care vor să revină la stadiul de **culegători** exprimă, poate inconștient, o **revoltă** contra tatălui, (id est: **societatea hiperindustrializată) și o** nostalgie de plenitudine maternă.

Cusurul acestor incitante teorii este că nu oferă nici o soluție de existență. Căci problema esențială este dacă mai poate fi omul scos din orașe, dacă trebuie să lăsăm, cu toții, comoditățile vieții moderne și să ne retragem în păduri? Și dacă nu (și sînt semne că această întoarcere în barbarie nu este pe gustul omului modern), cum trebuie să trăim în viitor pentru a putea rămîne nealterați, **păstorii ființei noastre**, în mijlocul unei naturi ocrotitoare?! Să regăsim, spune un poet (Pierre Emmanuel, animatorul dezbaterii de la Universitatea din Neuchâtel) calea care ne duce spre o existență construită pe „un raport elementar cu marea existență universală, cu marea unanimitate a elementelor". Omul modern ar fi pierdut acest sentiment cosmic, și ca să supraviețuiască trebuie să-l recapete. Întrebarea este, încă o dată, în ce fel?

Dar să nu cerem poeților mai mult decît pot ei da: ei au doar menirea să pună problemele existenței omului, alții sînt chemați să găsească soluții practice.

Eugen Simion

*) *Actes mis en forme par Roselyne Chenu*

ferestre

42 Street

Puține sînt locurile unde să ai mai plenar sentimentul de cetățean al globului, ca pe 42 Street, unde cele cinci continente își dau întîlnire la o sticlă de bere și la un hamburger, în picioare la botul calului, în bătaia reclamelor și-a hîrtiilor purtate de vînt. Strada aceasta e o sfoară de rufe imensă, pestriță la modul absolut, dacă pestrițul ar atinge cumva absolutul. Îmi vîntur și eu inima largă de atîtea ecouri și gulerul nescrobit pe 42 Street, amestecîndu-mă cu malaezi ciocolatii, negri îngîndurați, indieni din gruparea „Krishna", rași în cap ca tingirea, cu excepția unui smoc de păr, ce se hîțînă ca un catarg în furtună, în momentul cînd grupul intră în transa unui dans spasmodic. Mulți dintre acești indieni sînt, de fapt, tineri americani, fugiți de pe la universități, dintr-o lehamite față de ordinea stabilită și față de litera scrisă; poposind deocamdată într-o altă „evanghelie", care le îngăduie să cîștige un cent printr-un extaz ce păstrează condiția fizică și printr-un protest dansant. Japonezi cu aparate de fotografiat străine (nemțești) după braț, nordici decolorați, amatori de sauna, de unde ies dezhidratați complet, parcă ar fi călcați cu fierul de rufe, indience adevărate cu buda la gît, agățat de un lănțișor lung, care le vine pînă la buric, și cu cîte un pled ori o fată de masă în spinare. Apoi italieni, vioi ca niște acrobați pe sîrmă, cumpănind în mînă o macaroană imaginară... mă rog, toate națiile pămîntului!... Toate tipurile de frumusețe feminină: poți vedea, călcînd falnic și statuar, Victoria de la Samotrace, cu cap, dar fără aripi. Pe trotuarul celălalt îți răsucești gîtul după Venus din Milo, și spre norocul tău te-ai întors la timp ca să prinzi un licăr din surîsul Giocondei, cu care era să te ciocnești. Tipul Lollobrigida a dat produse în serie, iar coafura Marinei Vladi, părul lung de vrăjitoare, fîlfîie peste tot și trebuie să fii atent să nu ți se ia pe haină. Se poartă maxi, se poartă mini. Mini poartă maxi. Maxi poartă mini — îți vine să fredonezi, improvizînd ad-hoc. Nu știi ce să admiri mai întîi? stamba ușoară a unor rochii pînă la pămînt, ori niște splendide catalige naturale ale tinerelor americane descinse direct din filmele cu vestul sălbatec? Mergem însă spre biblioteca centrală, parcă acolo plecasem, să nu ne pierdem în amănunte nesemnificative și-n digresiuni.

Dar ce e 42 Street decît o colorată fantezie a New-York-ului? Creație tipică de port și mare metropolă cosmopolită, ea face în orele-i de glorie, pe la chindie, să pălească larma din rue Pigalle ori Picadelly Cyrcus. Mă simt bine în acest vîrtej babilonian, ca un vînător de lei în Sahara. Am material de observație din belșug. Aș putea scrie o Mahabharată, începînd-o din port și sfîrșind-o la capătul celălalt al străzii, la ocean, lîngă Palatul O.N.U. Aș putea, numai trăgînd cu urechea la ce se vorbește, să umplu o groapă cu caractere infecte și tot mi-ar mai rămîne un hîrdău de-njurături. Aș putea trăi din paradoxuri. Dar n-am timp. Iată sobra clădire a bibliotecii centrale, o oază de liniște, comoară de citate pentru erudiți, reazimul formațiilor universitare, depozitul de ambiții literare al tuturor celor din English speaking world, ba poate chiar din întreaga lume. Intru să văd ce s-a mai scris despre New-York. Nu știu ce mă face să cred că n-aș fi chiar primul, ceea ce-mi produce un sentiment de tristețe. Dar, oricum, subiectul era prea mănos. De ce să nu se înfrupte și alții?... Văd că și în românește figurează cîteva cărți: Jean Bart: „Lumea nouă", N. Iorga „Conferințe despre America" și C. C. Giurescu „Jurnal din America". Iată, la prima aruncare de ochi. Bibliografia este enormă. Cum nu mă număr printre acei autori care tremură de teamă să nu li se fure ideile, găsesc, pînă la urmă, chiar în asta un stimulent care să mă îndemne să fiu mai atent în observarea Americii, aflîndu-mă în companie atît de prestigioasă. Se spune că setea de lectură merge descrescînd cu vîrsta. Elevii amînă pentru facultate cele mai multe titluri, cînd, chipurile, vor fi mai copți și vor putea înțelege mai mult; apoi amînă pentru încă vreo cîțiva ani, pînă se aranjează cu serviciul, cu casa, pentru ca după 40 de ani să le piară orice chef de-a citi și să exclame deodată, cu superioritate: „Am citit enorm!" Clădirea în care mă aflu — un palat baroc cu cîteva etaje — a trecut binișor de 40 de ani și a citit enorm. După Biblioteca Congresului din Washington este cea mai mare din Statele Unite. În sălile de lectură, poate cam greoaie, amintind de încăperile dintr-un tribunal, domnește, în ciuda sutelor de suflete, o liniște că se aude musca. Sînt atras de muzeul bibliotecii: cărți și manuscrise rare, pe pereți tablouri ale primilor președinți Apoi nu pot rezista tentației de a lua loc la o masă, într-una din săli și de a asculta bîzîitul liniștii studioase. Ceea ce credeam că e muscă e o albină: sîntem în mai, domnilor. În micul parc din jurul bibliotecii au înflorit liliecii și prin ferestrele deschise primăvara se oferă să întoarcă paginile.

Marin Sorescu

Tehnică sau substanță?

Urmare din pag. 1

suport în cîmpul societății și nu-s construite nici de tot alegoric. Interesul acestor romane, cît este, pare unul de propulsor, valoarea lor este numai una istorică. De pildă „Cercul" lui Al. Sever e un roman stimabil, analizat în planul epocii, fiindcă la data apariției autorul sfida o sumă de prejudecăți, care împresurau construcția și personajul. Însă ce valoare, în absolut, poate avea acest roman, contemplat de la altitudinea timpului? Aceasta pare în chip învederat scăzătoare și va merge din ce în ce mai jos, odată cu dezvoltarea literaturii.

Atitudinea criticului e cu trebuință una de finețe. Cînd un romancier face un „experiment" trebuie văzută în aceasta setea de înnoire și judecata trebuie să fie relativă, privind inovația ca pe o etapă dintr-un proces, așteptînd mai mult evoluția naturală. Despre Al. Deal, personal, mă pronunț cu entuziasm scăzut în legătură cu „Lașii" dar urmărindu-l pe prozator observ că dorința de a părăsi extravaganța a și încolțit. Am citit mai de mult în cîteva publicații fragmente din romanul său „Anotimp străin", încă netipărit. Aici drama are sprijin și răsucirile în planul epicii sînt explicabile.

Cu Norman Manea s-a petrecut același fenomen, și astăzi prozatorul e sub bune auspicii. „Captivi" era o carte a beligerației, plină de indivizi frustrați, întorși din lagărul concentraționar, o catagrafie a fricii. Anormalitatea, himericul, teroarea, erau forme vitale comune. „Atrium" e un roman remarcabil în care accentul cade acum pe o chestiune de morală. Un roman foarte „sofisticat", observă Sorin Titel. „Sofisticat" e totuși bine zis deși oarecine poate înțelege atributul în sens depreciativ. Ce-i sofistica decît o retorică a imaginarului, o analiză a unor fapte inexistente? „Atrium" e un roman cu un singur personaj, un ratat care își inventează o existență fictivă. Acesta e subiectul și în sprijinul lui, Norman Manea pune o metodă de virtuoz prin care timp și spațiu, imaginar și palpabil, se împreunează într-o carte al cărei sens moral, din domeniul valorilor e bine exprimat de tehnică, bizară însă pentru ochiul grăbit.

Consonanța formei cu substanța e totul în roman și dominația tehnicii e numai un dezechilibru temporar, fără valoare în absolut însă cu importanță istorică. În sinteza epică, tehnică și conținut cîntă pe registre felurite însă în acord simfonic, în cumpănire, nutrite reciproc și exprimate în măsuri exacte ale materiei proporționată după idee. De la tehnică la sinteză epică e, în principiu., același drum ca de la valoarea latentă la cea revelată.

Despre poezia tînără

Urmare din pag. 1

rat decît: poezia este un **risc pe cont propriu.** Refacerea eternului drum al poetului în căutarea ființei poemului se impune cu de la sine putere. Firește, această explorare solitară este întărită de sentimentul tradiției, asimilată organic, dacă nu chiar de conștiința unei solidarități de generație. Mă întreb, uneori, dacă poezia tînără, nu înseamnă, astăzi, mai puțin Marin Sorescu și Nichita Stănescu, nume deplin și firesc omologate de critică și public, și mai ales Cezar Ivănescu și Mihai Ursachi, Dan Verona și Nicolae Prelipceanu, Dinu Flămând și Mircea Dinescu, Ion Mircea și Horia Bădescu, Emil Brumaru și Ioanid Romanescu, Dușan Petrovici și Dorin Tudoran, Dan Mutașcu și Ion Cocora? Scriitori care ne rețin atenția printr-un deloc neglijabil efort constructiv, de închegare a unei lumi proprii și cu tipar stilistic inalienabil. Fie că se consideră „puriști" în privința vocabularului și pricepuți minuitori ai unei sintaxe insolite, în postură de „artifex" riguros, sau, dimpotrivă, adepții unei **integrări**, mai mult sau mai puțin forțate a lumii prime în lumea secundă a poeziei, „ofensiva" lor este vizibilă.

Nu vom omite, apoi, **angajarea responsabilă** a tinerei poezii, și nu numai a ei, în marele efort constructiv al României de astăzi. Poezia patriotică, fie că este semnată de Dan Verona sau Dan Mutașcu, Horia Bădescu sau Mihai Ursachi, „medievalizantă", sau acuzat modernă, are o aură aparte, o densitate și un puls intim care nu pot fi contrafăcute. Domină prin autenticul expresiei, prin energia unor resurse sufletești generoase.

Posesorii unui **univers** cu legi, floră, faună, constelații și luminozitate proprie, sau delimitîndu-se prin **atitudinea** pe care o adoptă față de o lume uluitor de multiplă, diversificată, în continuă metamorfoză, poezia tînără vede în lirism **sărbătoare** mai mult decît **profanare** a limbajului. Astfel, este vizibil că un anume respect al cuvîntului prezidează închegarea discursului, iar finalitatea demersului va fi strălucirea **imaginilor revelatorii**, nu subminarea acestuia prin dezarticulări și incongruențe. Lucru care nu înseamnă estetism și artificiozitate. Tentativă de a edifica, nu de a destrăma. Și, complementar celor spuse, va pierde credit teoria poeziei ca joc, fie și seducător, de-a vorbele. Nu trebuie, desigur, să ne încruntăm pentru a părea mai maturi decît sîntem, sau mai înțelepți, dar fără un adevărat cult al limbii române nu vom izbuti mai nimic. De asemenea, nu sînt detectabile în poezia despre care vorbim **gustul crepuscularului**, prețiozitățile **fin du siècle**, morbiditățile și angoasa. Fără a domina o viziune exagerat de luminoasă, univoc **solară**, uitînd ipostaza geamănă, germinativă, **nocturnă**, lirica tinerei generații stă sub semn dublu: Apollo și Hermes. Aproape deloc histrionică, ea se aventurează dincolo de convenții, fără a se autodistruge. Chiar dacă nu domină pretutindeni aerul dezinvolt și grațios, să spunem, ca la Mircea Dinescu, unul dintre cei mai dotați poeți ai generației, postura tragi-comică, clovnescă este ca și inexistentă. Fapt destul de grăitor Integrarea în lume este firească, naturală, fără crispări chinuitoare. Poetul își cunoaște locul și importanța, datoriile care-i revin. Condiția clovnului ca alter ego, ca integrare forțată, rezolvarea unei marginalități printr-un acord stîlcit, mimetic, este fără ecou. Poetul va fi, în consecință, ființa unde se întretaie muzica sferelor și coralele mulțimii.

Dincolo de inerentele oscilații valorice, poezia tînără, are ceva de spus și deține și modalitățile specifice de a spune. Nu-i lipsesc o concepție clară asupra lirismului, confruntată cu esteticele contemporane, nici o veritabilă deschidere afectivă, cum nu-i rămîn străine disciplina și harul. În condițiile unei societăți tinere și înfloritoare, cum este România zilelor noastre, șansele ei de afirmare sînt simțitor sporite. Rămîne ca emoția care instituie cuvîntul, să restituie cititorului puterea miraculoasă a literaturii.

atelier literar

poșta redacției

A. BUZINCU : Scrisoarea (ultima) e mai interesantă (mai profundă, mai nuanțată etc.) manifestînd o mai mare capacitate de expresie decît versurile (din cele cîteva pliculi), cam șterse, comune, neinsuflețite. Trebuie să vă căutați în continuare mijloacele și căile cele mai potrivite înzestrărilor dv.

P. CERNAT : Nu v-am reproșat, la versurile anterioare, avangardismul, împotriva căruia dacă mai trebuie s-o spunem — n-avem nimic (ci, dimpotrivă !). Numai că ceea ce era avangardism acum 50 sau 70 de ani nu se mai poate numi la fel astăzi (fie chiar și numai din respect pentru înțelesul cuvîntului). Avangardismul zilelor noastre ar trebui să fie altceva, altfel — cine-ar putea să spună cum ? — dar, după umila noastră părere, el ar trebui s-o „ia înainte", să inoveze nu atît în domeniul formei, cît mai cu seamă în acela al conținutului, al gîndirii, al profunzimii (și, de ce nu ?, al aspirațiilor și idealurilor !), pentru a ieși din marasmul epigonismului „modernisto"-proletcultist (dar asta e desigur o simplă părere subiectivă). Așadar, faceți din toată inima și în toată voia avangardism, dar avangardismul **dv.**, al tînărului de azi, 1975, nu „avangardism" pe rețete tip 1900. Și iată momentul cînd trebuie să vă spunem că unele din versurile de-acum pot fi considerate ca o tentativă de înscriere — la diferite trepte și cu inegalități inerente — pe un asemenea drum : „Ce singur, parcul", „Marmeladă" (?), „Voiu", „Orologiu", „Poem militar", „Octombrie", „Nocturna V". Cele mai multe dintre texte marchează un efort spre simplitate și o intenție de comunicare (uneori, e drept, excesul acestei tendințe și lipsa de inspirație duc la rezultate slabe, la periferiile poeziei. De pildă, „Eram hoinari"). Mai e și o altă categorie, care cultivă în continuare acel soi de „avangardă" vetustă de care vorbeam mai sus (prototip : „Nocturna culcată" I, VII). Ne-au bucurat veștile (bune) despre dv., despre prieteni și activitatea lor lirică (pe care așteptăm cu interes s-o cunoaștem „de visu").

HYPERION : „M-am hotărît — ne spuneți — să vă scriu din nou, să vă trimit alte creații poetice, căci, să fiu sincer, mă chinuie talentul". După părerea noastră (sinceră și ea !) trebuie să fie o greșeală la mijloc, întrucît lucrurile pe care ni le-ați trimis nu se pot numi cu nici un chip „creații poetice". E cazul să cercetați mai atent ca să aflați cauza chinurilor care nu vă dau pace. Bănuiala dv. e nedreaptă : talentul nu e cu nimic vinovat !

I. V. PERIAM : Ceva mai bine, parcă (se poate, deci !), în „Dimineață de iarnă", „Anotimp", „Sete II", „Patrie".

D. CERNESCU : Pe aceeași linie deschisă, limpede, gravă (uneori alunecînd în duritați și în riscante metafore nepotrivite anotimpului, ori chiar în banalități și prozaisme) : „Nu mă pricep", „Bucurii de iarnă", „Jurămînt", „Cîntec de început" (Cu ochii deschiși), „Dimineața poemului".

TEODORESCU ALEXANDRU : Sînt lucruri interesante, promițătoare, mai ales în „Cronică", „Ecologie", „Baladă". Pe viitor, manuscrise mai citețe.

D. ROȘCA : Nu sînt noutăți deosebite. Poate ceva în „Acesta nu este un amurg".

POPILIO MACHAON : Se pot desprinde oarecari motive de speranță, mai cu seamă din „Colindă", „Amurg", „Răpire". Reveniți.

T. N. HALMYRIS : Sînt reale posibilități anunțate, la diferite trepte și stadii, în „Prolog", „Trebuie", „Vă ofer o cupă", „Stafeta".

Gh. Moruț, Raion („Dacă un poem"), **Fl. Frunză, Ion I. Boboc, Dan Nistor, Paul Gentimir Miulescu, Alexis de Talleyrand, Popescu Victor, Coriolan :** Sînt unele semne bune, merită să insistați.

Sorin Suceveanu, Astrid Gaspar, Const. Olteanu, Vaum C. (mai bine, în „Punct"), **Lia Veritalia, Uidumac P., C. Mărăscu, Laurian Cimpeanu, Al. Bălănescu, S. Doljerii, I. D. Tămășanu, Ioan Avram, Tarța V., M. Drevărescu, V.M.C., M. Arafura, Fl. Liana, Titi Șerban, Dănilă Dan, Petru Mihail, Nolas, Boca Mihail, Cozara, C. Bacu, C. Negrea, Ion Modernul, Șana Iosif, Nicu Iorga, I. Botorogeanu, Viorel Andreescu, A. Moldavu, K. Narcis, Robert C., Em. Tarmiliu, P. Iana, Fl. Ciocea, S. Justinian, I. Balău, Dăioni T., Ad. M. Langă, Miron Țic :** Nimic nou !

Paula Maria Similean, Antonean Ioan, I. Tunaru, St. Dragnea, Mircea N. Radu, Rel Aurel, Petre Coman, Ad. Camelia Olteanu, Emilionalex, Doru Matreșu, Visarion Nohai, Constanța Popescu, Nikola Iara, Mircea Iara, Cosmin, Nedelcu Vasile, Dona Dragomir, Rodica Dragostin, Pascu Romeo (nu puteți ajunge scriitor părăsind școala), **Iuliu Cristea, Șt. Balaci, Gh. Nicolae, Butnăreanu M. D. Anda, I. Baba Fiscuțianu, Em. Roșca, Paul Rareu, Dan Olăreanu, Nord. F. 3, Gh. I. Udrea, S.S.S.S., P. Chiru, Fane Jr., P. Glagoș, Bianca Bellu :** Încercări mai mult sau mai puțin îngrijite, dar de nivel modest, fără calități deosebite.

Geo Dumitrescu

N.B. Manuscrisele nu se restituie.

Măsura lucrurilor

În fiecare zi
vine seara.
După aceea, tulburătoare,
noaptea
îi fură locul
dizolvînd totul în fum
și astfel ne face egali
cu pietrele, cu pomii
și apele.
Numai cîte o petală de stea,
ne aduce aminte,
că sîntem palma
prin care se măsoară adîncul.

COSTEL ȘTEFĂNESCU

Nocturnă V

la plecarea prietenului

De-acum încolo,
în fiecare simbătă
să-mi spuneți
La mulți ani !
— s-au să-mi trimiteți
cîte o felicitare,
pentru că simbăta
am obiceiul nefast
de a fi altfel,
mai vesel,
mai îndrăgostit

De-acum încolo
simbăta
să veniți la mine
cu o sticlă de vin
să sărbătorim
un eveniment, etern,
care nu există.

Simbătă, uneori
este ziua morților,
iar cei care nu mai au
nici un semn de viață
de la mine
să bea în cinstea mea
o găleată de vin.

De-acum încolo
simbăta să fie declarată
monument natural,
să fie ziua
în care
să vă gîndiți
două minute
la mine
și să vă cumpărați o floare
ca dar pentru voi.

PETRE CERNAT

Șansă

Și iată-mă acum ajuns
bărbat în floarea vîrstei,
în deplinătatea puterilor minții
și ale trupului,
cu mînecile cămășii suflecate
și gulerul desfăcut,
privind fără teamă-nainte
spre hotarele veacului.

E cineva care-și continuă
joaca în locul meu ?
E cineva care face
ființa în locul meu ?
E cineva care moare
în locul meu ?
Trubadurii trec prin castelele lumii.

BORIS MARIAN

Cîți ani

Cîți ani oi fi mai alergat
Dincoace de hotarele copilăriei
Cu brațele ridicate
Să sprijin păsările înfrînte
De colțuroasele-nălțimi
Pînă cînd căldura din inima mea
S-a pietrificat în înalturi
Văzînd ochii zburătoarelor ce sfidau zborul,
De mă-mpresoară azi
Toată nepăsarea riurilor
Cînd cade chiar lîngă mine
Cîte o pasăre ce mai are
Doar doi-trei pași pînă la cer ?

IOANA CIOANCAȘ

Jurămînt

Eu, cuvîntul,
M-am înrolat
În marea revoluție
A veghei

Și jur să fiu
Mereu fidel
Crezului
Luptei,

Ca niciodată
Să nu cad
Sub delicate ghilotine
Trandafirii,

Pierzîndu-mi capul
În tărîțele
Îndepărtate
Ale norilor...

DAN CERNESCU

Poarta

Nu mă-ntreba nimic.
Nu știu să aud.
Sînt un fel de lemn vechi
cioplit pentru stîlpii de poartă.

Intră
ca tăcerea și aerul.

Dincolo de mine
este coliba stuparului,
în prisaca nevăzută de-afară,
clocotind de albine.

Și fagurii grei de miere.

V. D. LUCA

Catedrala

Oricine poate spune :
„amurgul acesta ca o grădină
de maci"...
sau mai mult :
„dimineața aceasta caldă ca un
fulg de pasăre"
dar dacă poetul are în inimă
o floare de mac
dacă sufletul lui e un fulg
de pasăre
(cel mai alb bineînțeles)
oricine poate spune :
„poetul visează în catedrala
unei picături de rouă".

CRISTINEL PRICOP

Abecedar

Pe spinarea ierbii călărind
fiecare dorință cu etichete albastre
în locul ochilor
din păsările împăiate solemn
se scurg încă visele

nu zburam noi cu fluturi și vulturi
prin maculatoarele verii ?
din balcon aruncam cojile
anotimpului pe spinarea de un roșu
intens al trandafirilor

și iată-ne pictați de amurg
pe aceeași icoană, încrustați pe
același lemn fără timp

efluvii săpînd din memorie
chipul nostru pe lespezi de aer
călărind și-acum pe coama
acestei inimi care nu se mai sfîrșește...

VALERIU PRUTEANU

retrospective

„Domina bona" și idealul „criticii totale"

O minuțioasă operație disociativ-deductivă aplicată unor studii și eseuri precum **Curs de poezie, Tehnica criticei și istoriei literare, Universul poeziei, Istoria ca știință inefabilă și sinteză, Poezia „realelor", clasicism, romantism, baroc, Sensul clasicismului, Estetica basmului** și altele, este în măsură să demonstreze că, în ultimă analiză, sintagma **interferența universalelor** constituie cel mai de seamă nucleu teoretic al gîndirii estetice călinesciene. În ceea ce privește opera critică a autorului **Vieții lui Eminescu**, prezența fenomenului de „interferență a universalelor" e într-adevăr peste tot izbitoare. Practic, la G. Călinescu, nu e posibilă măcar o singură formulare cu finalitate evaluativă în care, implicit sau explicit, acest eșafodaj, dinamizat din unghi metodologic, să nu-și spună cuvîntul decisiv. Nu e mai puțin adevărat însă că, în mod premeditat parcă, scriitorul, în anii maturității sale, a elaborat cîteva lucrări-model, am spune, menite a releva la treapta marii sinteze viziunea și metoda critică al cărei nucleu iradiant îl formează „teoria" **interferenței universalelor.** Studiile și eseurile mai înainte citate se circumscriu toate acestei categorii. Nu încape însă îndoială că piesa privilegiată, într-un atare context, este totuși studiul **Domina bona,** apărut pentru prima dată în „Jurnalul literar", 1947, nr. 2.

Ceea ce se cere precizat înainte de toate constă în faptul că **Domina bona,** grație modului complet în care sînt valorificate virtualitățile „teoriei" **interferenței universalelor,** satisface poate pentru prima dată la noi idealul **criticii totale. Domina bona** este în egală măsură un studiu de critică și istorie literară, de psihologie și sociologie literară, dar și unul general de istorie și filozofie a culturii, implintat în materia unui timp istoric determinant și a unei specificități etnice subtil surprinsă în datele ei definitorii. Impresia că acest studiu satisface dezideratul **criticii totale** se datorează însă nu atît constatării că domeniile enumerate își vădesc realmente prezența, ci mai ales imprejurării că ele sînt antrenate într-un fascinant „joc" al interdeterminărilor. În comparație cu cel puțin două lucrări de factură oarecum similară **(Spiritul critic în cultura românească** de G. Ibrăileanu **și Istoria civilizației române moderne** de E. Lovinescu), lucrări cu care, pe anumite porțiuni G. Călinescu pare a se confrunta, de altminteri, **Domina bona** adoptă o metodă de lucru inversă : aceea a pornirii de la particular, mai exact, de la un caz literar unic — opera lui I. L. Caragiale —, căruia, fără a i se trăda nici un moment substanța, îi este atribuită funcția de „summa" a unor fenomene de maximă generalitate în ordine estetică, psihologică, socială, politică, etnică, filosofică etc. Frazele de început ale studiului dau impresia unui polemism critic aproape sicanator, încît ai crede că autorul dorește neapărat să găsească nod în papură exegeților lui Caragiale : „Este obișnuit a se afirma azi că printre toți eroii din **O scrisoare pierdută** singur Cetățeanul turmentat are o moralitate fiindcă înmînează scrisoarea „andrisantului". Dar se interpretează fals. Cetățeanul aduce episotala, chiar cînd nu mai este factor postal, dintr-un tic profesional. Dimpotrivă, el face una din cele mai grave erori etice în materie postală : interceptează scrisoarea, citind-o sub felinar și o prezintă destinatarului numai după ce a luat cunoștință de conținut."

După lectura acestui paragraf, în primul moment, cititorul, amuzat de competența jurisprudențială a criticului, evident, se întreabă ce vor să însemne toate acestea, prin alte cuvinte, ca judecată critică, unde vrea să ajungă autorul studiului. Și iată că el, cititorul, dă imediat peste un șir de explicații din ce în ce mai stupefiante. Tăind firul în patru, criticul face exegeza cuvîntului **turmentat,** al doilea cu valoare de atribut din numele eroului caragealian. Ideea este că delictul Cetățeanului turmentat nu are un caracter premeditat, întrucît acesta nu urmărește un anume beneficiu personal. Totul pornește de la starea sa de **turmentare,** stare care la rîndul ei, nu este doar efectul consumării unei anumite cantități de alcool. „Cetățeanul, precizează criticul, este turmentat fiindcă poporul este astfel în concepția autorului. Turmentat vrea să zică delirant, în veșnică excitație irațională mistic." Și aici, insolit, intervine pentru prima dată fenomenul de „interferență a universalelor : „Cetățeanul turmentat este un mistic. Caracteristica vieții mistice este supunerea, fără probleme logice, la o autoritate străină, la dogmă" ; „Cetățeanul turmentat este un catolic fervent, „mai catolic decît Papa", cum se spune în această epocă, știut fiind că papi ca Leon X arăta o simpatie neacoperită pentru păginitate". Ca analiză critică în sine, studiul **Domina bona** consistă într-o suită de asemenea exegeze în care „universalele" se constituie, succesiv, în premise ce deschid calea afirmării unor postulate absolut șocante.

Se cuvine însă numaidecît să precizăm un lucru : modul paradoxal de a pune în practică „teoria interferenței universalelor", în studiul **Domina bona,** este străin de orice capriciu al „inspirației" critice. Totul apare ca o emanație a unei gîndiri critice sistematizatoare. Criticul pornește de la adevărul unanim acceptat conform căruia, în realitate, linia despărțitoare dintre comic, pe de o parte, și dramatic sau tragic, pe de alta, este quasi-convențională ; „comicul e oricînd reductibil la un mod serios" postulează el. De aici suita analogiilor ce par doar la primul contact bulversante : piatonismul lui Jupîn Dumitrache în contrast cu aristotelismul și cartezianismul lui Ipingescu, Dandanache și gîndirea politică a lui Machiavel, bărbierul Iordache și „modul de a ironiza filozofia aparențelor cu imagini de bun-simț în stil Voltaire", Catavencu, prim personaj în literatura română în viziunea căruia interesele politice ale țării sînt interpretate din punct de vedere filozofic și științific, Zița, „suplinitoare", în cadrul literaturii române, a Doamnei Bovary, Trahanache ca personaj de mare profunzime, ideia că „din tulburentul Goe ar putea să se nască Faust, cel ce caută sensuri absolute în viață, fără a ocoli violențele și experiențele", Eleutheriu Popescu, un posibil damnat romantic, Cănuță om sucit, și el un posibil damnat de „tip genial", Pristanda, ca pandant al lui Polonius și al lui Talleyrand etc., etc.

Fără a mai detalia, ideia pe care G. Călinescu dorește s-o argumenteze în **Domina bona** este următoarea : falsitatea viziunii criticii asupra operei lui Caragiale conform căreia aceasta s-ar caracteriza prin unidimensionalitatea și prin „platitudinea" ei exclusiv comică, rezultat al valorificării fidele a teoriei „formelor fără fond" lansată de Titu Maiorescu. Utilizînd rezultatele lecturii operei lui Caragiale în registru grav, sub cel din urmă aspect, adică din unghi social și politic, poziția lui G. Călinescu este în multe privințe antijunimistă." Cînd frecventăm acum lumea lui Caragiale, se întreabă G. Călinescu, ce vedem ? Ea are uneori un fond haotic, fiind numai insuficientă stilistic, de unde comicul". Ceea ce permite criticului să formuleze o suită de importante amendamente la teoria formelor fără fond a lui Maiorescu : „Formula care a devenit curentă prin Maiorescu, a formei fără fond, trebuie radical reformată sau măcar aplicată just (...). Ce înseamnă în general fond sub raportul manifestărilor culturale ? Existența unei mari tensiuni a spiritului sub întreită înfățișare : intelectuală, pasională și volitivă. Fiind vrea să zică proces, i se opune placiditatea : incuriozitatea, apatia, inerția. Întrebarea firească este dacă oamenii de la 1848 pe care îi ironizează Maiorescu sînt lipsiți de acest fond, care i-ar face în sens filozofic aculturali. Ei, dimpotrivă, au un exces de fond. Maiorescu confundă fondul sufletesc cu depozitul obiectiv al cunoștințelor, cu instrucția (...). Fondul era, înaintea lui Maiorescu, un fond fără formă gramaticală, în timp ce el pretindea că e o formă fără fond."

La rîndul ei, însăși poziția lui G. Călinescu în raport cu teoria formelor fără fond, la ora actuală, ni se pare susceptibilă de unele amendamente. Aspectul cel mai vulnerabil, credem noi, constă în etanșeitatea imanentistă a perspectivei filozofice din care este interpretată opera lui Caragiale, sub aspectul tipologiei personajelor. Dar aceasta poate constitui punctul de plecare la un alt articol.

Nicolae Ciobanu

revista străină

● **ÎN EDITURA ITALIANĂ ROSCONI** a apărut volumul „Le vite di dodici Cesari" al istoricului roman Suetonius (75—160 e.n.), unul din cei mai curioși și indiscreți oameni ai timpului, care a povestit viața acestor doisprezece împărați romani ai secolului de aur, de la Iuliu Cezar la Domițian, într-o culegere de anecdote istorice care relevă o serioasă cercetare a detaliilor și o temeinică sursă de informații. Volumul de față a apărut sub îngrijirea lui Alessandro Cutolo, cu un cuvînt introductiv al istoricului Federico Roncoroni, ilustrațiile în culori și în alb-negru fiind semnate de Mario Monge.

● **EDITURA LONDONEZĂ WEIDEFELD & NICOLSON** (col. Great Explorers) a tipărit lucrarea cărturarului spaniol Felipe Fernández-Armesto, „Columbus and the Conquest of the Impossible", cu o prezentare de Sir Vivian Fuchs. Autorul apreciază contribuția la explorarea și colonizarea Americii a lui Christofor Columb, care a pus în practică toate cunoștințele și teoriile geografice și de navigație existente la acea epocă, și datorită căruia fapt el și-a dat seama că teritoriile descoperite nu erau India, ci un nou continent. Îndelungatele eforturi ale acestui navigator genovez, de a găsi pe cineva care să finanțeze această călătorie, necazurile inerente încercate în lungile sale călătorii, amărăciunea și eforturile depuse în întîmpinarea gelozilor stîrnite precum și dezamăgirile care au urmat descoperirii pămînturilor din Vest, fac din acest volum un fascinant studiu biografic și psihologic. Buna selecționare a materialului și abundența ilustrațiilor redau atmosfera perioadei de tranziție a Renașterii, între epocile de misticism speculativ și materialism pragmatic în care trăia Columb.

● **ÎN COLLECTION „LES GÉANTS"** a apărut una din cele mai bune cărți despre Saint-Exupéry, un studiu obiectiv, o documentație riguroasă despre „Saint-Ex.", autorul neuitatului „Zbor de Noapte" și al „Micului Prinț", purtînd girul semnăturii lui Maja Destrem. Misterul care plana asupra morții lui Saint-Exupéry, totdeauna trecut sub tăcere, se pare a fi elucidat în paginile acestei cărți. Exilat în timpul războiului în Statele Unite, fiind un excelent aviator, s-a angajat, după armistițiu, în forțele franceze libere ; el vine în Franța, pentru o ultimă misiune aeriană și, ca să nu fie reperat de inamic, zboară foarte jos ; un vînt puternic îl face să atingă apa și astfel, dispare în 1944 în fața Capului Agay, în apropierea casei părinților săi.

● **EDITURA LAROUSSE,** în dorința de a răspunde curiozității fără limite a copiilor, a imaginat, pentru cei între nouă și paisprezece ani, o **Enciclopedie Larousse.** Editată în opt volume, această enciclopedie răspunde în ordine alfabetică, cu precizia și concizia tradițională a cunoscutei case de editură, unei vaste și cuprinzătoare game de subiecte, atît clasice cît și de actualitate.

● **URMARE FILMULUI „LE GRAND BLOND AVEC UNE CHAUSSURE NOIRE"** Yves Robert a realizat „Le retour du Grand blond". Naiul lui Pan care se aude atît de des pentru a sublinia acțiunea, are ca maestru pe cunoscutul Gheorghe Zamfir. Pe același disc se poate asculta „Sapato rosa", „Bossa des tueurs" sau „Sîrba" anunțînd întoarcerea marelui blond.

● **ÎN EDITURA PAUVERT** a apărut ultima carte a lui Françoise Sagan. „Réponses 1954—1974". La începuturile ei literare, cititorul înclina să o creadă puțin cam excentrică și ea încearcă să ne explice de ce : după trei luni petrecute la „Couvent des oiseaux" de unde fusese exmatriculată și trimisă acasă pentru lipsă de „înaltă spiritualitate", plictisindu-se de moarte, recita toată ziua versurile lui Prevert : „Tată nostru care ești în ceruri, rămîi acolo, și noi vom rămîne pe pămîntul care este atît de frumos..." Răspunsurile la multe întrebări asupra vieții destul de interesante și originale a autoarei, o scrutare obiectivă și în același timp exuberantă, cu un spirit critic acut și o maturitate care de altfel au caracterizat-o totdeauna, — iată ce ne oferă Françoise Sagan în această sumară retrospectivă 1954—1974.

● **PENTRU A FACE CUNOSCUTĂ ȘI A RĂSPÎNDI ÎN LUME ARTA ȘI CULTURA ROMÂNEASCĂ,** Michel Steriade duce o muncă susținută în cadrul Centrului Cultural Român din Belgia. La 22 martie, în cadrul săptămînii de informare, a avut loc la Louvain la Neuve o amplă evocare a lui Mihai Eminescu, aceasta cu prilejul împlinirii a 125 de ani de la nașterea marelui poet. Din viitoarele manifestări spicuim : Concertul Lola Bobescu ; trei conferințe cu prilejul „Anului Internațional" ; Femei române celebre — Contesa Anna de Noailles, Prințesa Martha Bibescu, Elena Văcărescu, Clara Haskil, Lola Bobescu, Ana Aslan, Elvira Popescu ; șefi de stat care au ilustrat cultura românească.

● **LA POZNAN** a încetat din viață poetul și traducătorul polonez Eugeniusz Morski. Autor al unor culegeri remarcabile de poeme : „Magnolii", „Zeii roșcați", „Soarele într-o farfurie", „Inelele de pătanjeni" precum și al multor cărți pentru copii, Morski a fost un excelent traducător al poeziei ruse și sovietice. În ultima vreme a scris romane de știință-ficțiune, dintre care „În urmărirea piticului negru".

● **JASPER RIDLEY** publică în editura londoneză „Constable" volumul său GARIBALDI. Acest patriot italian, născut la Nisa în 1807 a fost unul dintre cei mai mari eroi romantici ai secolului al XIX-lea. Volumul de față este prima biografie mai cuprinzătoare scrisă în limba engleză. Jasper Ridley, un desăvîrșit biograf, parcurge etapă cu etapă viața lui Giuseppe Garibaldi, de la primele lui călătorii ca negustător marinar, aventurile în America latină (1834—48), campania sa în Italia în anii revoluționari 1848—49, campaniile din Franța în războiul Franco-Prusac și expediția celor „O Mie", împotriva regatului celor din Sicilia, pînă la activitatea sa la Prima Internațională (1864) Cartea se citește cu mare interes tocmai datorită bogăției tuturor acestor detalii.

sport

Meciul cronicarilor cu echipa Spaniei

Toți citim cronici sportive. Dar ce e aceea o cronică sportivă ? Punem amical cîteva lucruri la punctul de 11 metri. De obicei penaltiul îl bate numai titularul echipei. Unii cred că e o relatare seacă de faze, pe minute și goluri. Alții cred că asta se întîmplă mai ales acolo unde e lipsă de spațiu și unde sînt de făcut multe cronici. Alții cred că o cronică sportivă e o poveste foarte colorată cu multe vocabule pitorești, în care despre sportul cu pricina se vorbește rar și cam din întîmplare. Cronici docte încă nu s-au văzut. O cronică doctă ar plictisi și cititorul vrea mai întîi informație. Cînd, cum, ce fel. Cine a marcat, cine a dat coș, cine a realizat eseul etc, etc. De altfel nici nu credem că există cineva care speră în necesitatea unei cronici docte. Cam cum ar fi o astfel de cronică nu e prea greu de închipuit. Nu încercăm să dăm o mostră aici, pentru că dorim, totuși, ca aceste rînduri să fie citite, chiar dacă nu conțin nume de jucători și de arbitri, nu precizează minute și nu folosesc cuvinte din terminologia sportivă alertantă. Adevărul e că o cronică trebuie să fie o cronică, și nu vedem de ce o cronică sportivă, fie ea de fotbal, baschet sau handbal, ar fi altfel decît o cronică de teatru, una literară, una plastică sau de film. Iar cînd spunem că o cronică trebuie să fie o cronică, ne gîndim la faptul că ea trebuie să aibă și o opinie. Citim cronica de teatru ca să știm cum a jucat actrița X, pe cea de film ca să aflăm cum a regizat cutare regizor, pe cea de literatură ca să ne facem o idee despre valoarea cărții scrise de Y și, firesc, pe cea sportivă pentru a ști cum a jucat sau cum n-a jucat componentul nr. 10 sau 13 al echipei al cărui nume nu-l mai dăm.

Cu cît o cronică este mai plină de opinie cu atît e mai... cronică. Nu ne rămîne, deci, decît să zicem, fără înconjur, că orice cronicar sportiv este sau ar trebui să fie mai înainte de toate un cronicar cu nimic mai prejos de cel de teatru sau film, pentru că de cel literar ce să mai vorbim. Nu dă acesta judecăți de valoare despre cărți ? Nu e atent și el la o competiție care este competiția literaturii ? Nu scria Camil Petrescu cronici sportive ? Nu era deci Camil Petrescu cronicar sportiv ? Și nu sînt actualii scriitori care semnează cronici sportive cronicari sportivi ? Bineînțeles, nu numai pentru aceasta îi apreciem dar sînt, orice-am face, cronicari sportivi și au opinie ca orice cronicar. Dar un cronicar poate și el să greșească, nu ? S-au văzut critici celebri care s-au înșelat asupra unor scriitori, ulterior mai celebri decît criticii în cauză. S-au văzut și critici de teatru care s-au înșelat frecvent asupra calităților unui actor sau ale unei actrițe. Cît despre cronicarul de fotbal, acesta are o rază a greșelii mai mică. Cronica sportivă încă nu se ocupă de fotbalul feminin și cronicarul de fotbal poate să rămînă, deci, în perimetrul patimilor sportive obișnuite. Cum încă n-avem arbitri femei, chestiunea se încearcă pe aiurea, situația e de două ori exclusă. În orice caz, de vreme ce ideea de eroare e bine instalată în aproximarea activității cronicărești, ea poate fi aplicată și cronicii sportive. Depinde însă de unde pînă unde. Să fie el, cronicarul sportiv, un obiectivist ? Să nu fie. Să fie obiectiv ? Să fie cronicar. Dar să fie prudent, că nu se poate ști : dacă șutul n-a fost de la 8 metri ci de la 7 și jumătate ? Dacă vișiniul tricourilor nu era închis ci deschis, dacă roșu nu era cartonașul ci culoarea tricourilor ? N-o încurcă cronicarul ?

Dar să trecem la lucruri serioase. Echipa națională va trece printr-un examen dificil. Va întîlni echipa Cehoslovaciei și echipa Spaniei. Va fi desigur o probă grea, dar nu numai pentru jucători și pentru public, ci și pentru cronicari. E nevoie să se procedeze cu mai multă opinie și mai multă seriozitate în cronicile noastre sportive. Să așteptăm meciul. Să așteptăm și cronicile. Și să excludem arbitrul din comentariile noastre. O echipă trebuie să se învețe să cîștige fără nici un ajutor și împotriva tuturor.

ADDIDAS

parodii

TRAIAN IANCU : Suspin de primăvară

Foaie verde lună nouă
Trece-o pasăre prin rouă
Și-așa trece de frumos
De pică stelele jos
Și vin ciocul să-i sărute
Și să-i spună versuri multe...
Pasăre cu ochi ca mura
Nu-mi mai bate bătătura
Pasăre cu ochii pustii
Te-aș ruga să întîrzii
Că mîndruța care-o știi
Doarme dusă între vii
Cu un crin la căpătîi...
Foaie verde și-o alică
Las să doarmă că e mică
Ca brîndușa verilor
Ca steaua oierilor
Cînd se duc cu turma lor...
Pasărea mă asculta
Și frumos se-nfiora
Și deodată nu cînta
Și mereu așa stătea...
Numai eu țiptil, țiptil.
Către vii ca un copil
Mă dusei să-i cînt cu foc
Dintr-o fluieră de soc...
Și așa frumos cîntam
Că pe loc o deșteptam
Și ea, măre, nu știa
Dacă-s eu sau pasărea...

Mircea Micu

CUVINTE RARE : grui, cucuruz, roșu-persac, răzăchie, răchie, răbdurie, natul, fala, banatul, aprobare, comitet, împrumut, lerui-ler.

SELECȚIE METAFORICĂ : Stau și zac pe-un țărm de mare, / Cuiul doare, doare tare, / Și mă doare-așa de tare, / Că nu știu, ce greu mă doare..." ; ...„Auzi, mîndro, ori n-auzi, / Ori nu vrei, ca să-mi răspunzi ?...".

c a r i a t i d e

pasteluri de
ana blandiana

S-a născut la 25 martie 1942, în Timişoara. A debutat la revista Tribuna, în 1959.

Primul volum, Persoana intîia plural, a apărut la Editura pentru literatură în 1964. Volume de poezie : Călciiul vulnerabil (1966), Ed. pentru literatură, A treia taină (1969), Editura Tineretului, distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor, Cincizeci de poeme (1970), Ed. Cartea românească, distins cu Premiul Academiei, Octombrie, Noiembrie, Decembrie. (1972), Ed. Cartea românească, Poezii (1974), Ed. Cartea românească. Alte cărţi : Calitatea de martor, eseuri, Ed. Cartea românească, (Ediţia I 1970, ediţia II-a 1972), Convorbiri subiective, interviuri în colaborare cu Romulus Rusan, la Ed. Albatros în 1971.

Palate înalte de fîn

Mătăsos derdeluş de otavă,
Palate înalte de fîn
De pe culmea cărora
Alunecam dărîmîndu-le
Într-un ameţitor cataclism
De iarbă, de iarbă,
Stîrnind cu vacarmul
Şi mireasma sălbatecă
Furtuni de albine
Şi viscole calde de fluturi.
Nu terminam niciodată
Înainte ca soarele
Să dispară între pleoapele
Închise cuminţi ale zării,
În timp ce o voce spunea
„Lui Dumnezeu îi e somn".

Acoperită de rouă

Acoperită de rouă,
Ţară a frunzelor fragede,
Cîte milenii încă
Nu vei obosi să te naşti ?
Leagăn de jertfă
Atît de frumos încît nimeni
Nu are timp să renunţe
La verdele tău cimitir.
Ţărînă bogată în sare
Depusă din lacrimi pe care
Albii de rîuri le duc
Şi le umplu cu peşti
Şi plînsul îţi e roditor,
Mamă fără odihnă
Şi negîndită, crescînd
Mieii în oi spre jertfire,
Din morţi extrăgînd ierburi vii
Şi din suferinţă, iubire.
Pace şi linişte ţie,
Dăruitoare nebună,
Sub cerul de sînge uitat
Şi vînăt de frig, noapte bună.

Ca şi cum luna

Ca şi cum luna ar avea ceva de spus
În dragostea-ură care mă leagă de nea
Pornise să scrie pe omăt strălucitoare
Litere pe care
Tot ea le ştergea.
O ameninţare poate
Sau poate un sfat,
Ceva important mi se transmitea,
Cuvintele străluceau şi ţipau
Pe cîmpul pustiu
Ca păunii —
Trebuia să răspund,

Întunericul îşi ţinea respiraţia,
Palidă, zăpada aştepta,
Cu toţii credeau
Că eu ştiu
Limba moartă a lunii...

Păstor de fulgi

Mi-ar place să mă fac păstor de fulgi,
Să am în grijă turme mari de-omăt
Pe care să le port prin ceruri lungi
Şi să le-aduc cu grijă îndărăt.

În nopţi clinchetitoare să stau şi să
contemplu
Singurătatea lunii şi plînsul ei enorm
Reverberat în nouri ca-n murii unui
templu,
Pe cînd viaţa-mi trece şi turmele îmi
dorm.

Să-aştept să vină vara să-mi răpună
Mieii sorţiţi spre setea dulcii hume
Şi-n transhumanţa sfîntă să curgem
împreună
Muţi, fără de prihană şi anume.

Iarna stelele

Iarna stelele
Sînt atît de departe
Că nu poţi să le vezi
Prin singurătate.

Iarna mările
Sînt atît de streine
Că nici cursul izvoarelor
Nu li se mai cuvine.

Iarna morţii
Sînt atît de reci
Că îngheaţă pămîntul
Emisferei de veci.

Un cuib de barză

Un cuib de barză pe un horn stingher,
Un ol ştirbit în parul unui gard,
Tablouri fără sens care atîrnă
Pe zidurile minţii şi mă ard.

Nu le-am văzut nicicînd. Poate că mama
Le ţine minte şi mi-a dat să sug,
Fără să înţeleagă nici ea de ce, obsesia
Topită în al laptelui belşug.

Dar e destul să ningă şi îmi apare-n faţă,
Parcă de totdeauna m-aşteaptă şi le ştiu,
Un cuib stricat de barză, un ol uitat în
gard,
Sub neaua stînd să-ngroape un sat de
de mult pustiu.

m a p a m o n d

poeţi greci contemporani

ÎN ROMÂNEŞTE DE IOANID ROMANESCU ŞI ANDREAS RADOS

În marea lor majoritate, poeţii Greciei de azi, continuînd tradiţia unor prestigioase personalităţi ai „logosului liric", ca Dionisios Solomos, Kostis Palamas, Anghelos Sikelianos, Gheorghios Seferis, Kostas Varnalis, cultivă o poezie a esenţei, o poezie care-şi înfige rădăcinile adînc în pămîntul elin. Cu o putere nestăpînită, sorbind din acest pămînt, cu un trecut atît de glorios, dar cu un prezent atît de zbuciumat, ei instaurează, în acest fel, o poezie profund naţională şi patriotică, prin care străbate, în acelaşi timp, un umanism universal, cu adevărat prometeic, dinamic şi modern.

Nume ca Nikiforos Vrettakos, Iannis Ritsos, Odisseas Elytis, Aris Dikteos, Rita Boumi-Pappă, Kostas Thrakiotis, iar din generaţia mai tînără, Tasos Livaditis, Ghiorghis Sarandis, Ghiorghis Kotsiras, Victoria Theodoru, Anestis Evanghelou ş.a. sînt deja bine cunoscute în patria lor, iar unele chiar şi peste hotare.

Diferiţi ca vîrstă, ca formaţie spirituală şi ca sensibilitate lirică, diferiţi în abordarea tematicii, precum şi-n maniera şi stilul de exprimare, poeţii greci vor crea o poezie variată şi polimorfă, dar profundă, autentică şi unitară, totodată, sensibilă la realităţile contemporane. Astfel, dacă Nikiforos Vrettakos, Rita Boumi-Pappă, Tasos Livaditis ş. a. creează o poezie a unei „nostalgii lirice", prin care îmbină zbuciumul şi durerea cu duioşia şi demnitatea, în opera lui Iannis Ritsos, Aris Dikteos, Ghiorghis Sarandis, Ghiorghis Kotsiras, vom sesiza tendinţe vădite de „mitologizare" a realităţii, în accepţie modernă, cu toate atributele vieţii contemporane. Unii chiar vor naviga pe malurile neorealismului şi ermetismului, preluînd din ele ceea ce este pozitiv, iar alţii, cum este cazul lui Odisseas Elytis, vor adînci fantezia poetică şi imaginea artistică.

Semnificativ este şi faptul că-n poezia neogreacă de azi, poezie deschisă larg către uman şi social, perfecţionarea şi autoperfecţionarea omului contemporan, sînt considerate posibile doar, în şi prin lumină. De aceea simbolul luminii, ca element vital al existenţei umane, apare des în operele multor poeţi. Nu trebuie uitat şi faptul că în ultimii ani în Grecia s-a creat şi o poezie insurgentă, ca o reflectare a realităţii crude şi de nesiguranţă în care s-a aflat ţara.

Poezia Greciei de azi, punînd în centrul atenţiei sale Omul şi umanitatea, pătrunde adînc în cele mai profunde unghere ale sufletului omenesc, presărînd şi încălzind rănile însingerate ale omului contemporan, înnobilînd, în acelaşi timp, tot ce-i mai bun şi mai frumos pe pămînt.

Andreas Rados

ANESTIS EVANGHELOU

Explicaţia

Toţi blestemă noaptea, le e frică de ea.
Are capcane, maşini ce sorb tăcut,
noaptea ies fiare-nfometate
— lucesc în întuneric dinţii lor —
şi-n colţuri complotează ucigaşii.

Noaptea-i necruţătoare, n-are milă,
îţi scoate toate măştile,
sfarmă toate iluziile zilei,
este o oglindă de speriat-nu poţi scăpa.

Iată de ce îi urmăresc pe poeţi — copii ai nopţii
ilegali, provocatori —
de ce-i trimit în insule,
le fac o spălătură de creier
şi cînd i-au obosit — căci precum se ştie
poeţii sînt capete de neîntors —
îi execută.

NIKIFOROS VRETTAKOS

Aşa mi-a apărut Taygetul

Aşa mi-a apărut Taygetul : precum pieptul
mamei mele.
M-a adăpat cu sînge albastru şi repede, cu soare
şi verde,

pînă ce am ajuns ca piatra lui,
pînă cînd a tăiat în inima mea peşteri adînci
pentru a ridica în viaţa mea douăsprezece vîrfuri
pe care să mă-nalţ cu unicul meu vis : soarele.
Cu unica mea sete, soarele.
Sete ca un ocean de adîncă,
înaltă pînă-n lună.
Sete compătimită şi de zei !

De jur-împrejurul inimii mele, coroane de
îndrişin ale căderilor lui,
scorburi pentru animale, brazi şi cocoşi sălbatici.
Şi un vultur deasupra-mi să lovească norii cu
sabia.
Şi un vultur deasupra-mi să sape bubuiturile
pentru a afla în ele o scînteie ! Aşa
mi-a apărut Taygetul, pînă la naşterea
celor doi copii divini în lăuntru mi :
poezia şi dragostea.

VICTORIA THEODORU

Mă întorc în păduri

Sînt un animal care nu face rău, ghemuit
sub cerul lumii.
Văd şi simt. Nu mai întreb.

Sînt un animal leneş, onest,
niciodată nu mi-am însingerat ghiarele,
generaţia mea carnivoră s-a pierdut în pustiu —

Nu sînt persoană şi nici nu doresc să fiu numită
astfel
de către cei ce neagă plantele şi animalele,
sînt numai simţire şi mişcare şi schimb reciproc —
şi nici nu m-am lăudat că sînt
„măsura tuturor lucrurilor".

Speram că mi s-a dat voce
— minunea lumii mă apasă —
dar privighetorile îmi strigă „taci"
şi harfele mă înjosesc.

Doar tac şi văd.
Accept lucrurile aşa cum sînt,
acum nu mai sufăr, pentru că nu am laringele
de aur
şi nici greutăţile cîntarului în mînă —
supleţea razei nu-mi lipseşte
şi recolta visului mi-ajunge.

De timpuriu am cunoscut şi-am înţeles ;
zi de zi merg spre Nirvana mea,
pentru libertate în natură mă întorc.
Sînt un animal, nepericulos.
Nu mai trudesc şi nu mai sufăr.

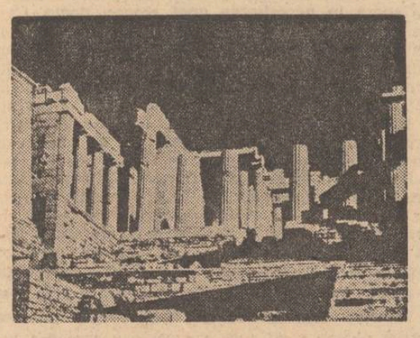

STELIOS GHERANIS

Primăvara şi strigoii ei

Să înjunghie sărutul cald
pe perna noastră

Am ajutat să fie aşternute drumuri spre primăvară
Am muncit pentru muguri şi albastru
aşa cum oricine munceşte pentru dragostea lui
şi pentru
libertatea lui.

Dar nu m-au lăsat strigoii
să intru în grădina primăverii...
Şi-n miezul unei nopţi adînci
m-am trezit îngrozit
de lovituri
grele
în uşă.

Am deschis fereastra
şi am văzut strigoii
ruinîndu-mi primăvara.

ARIS DIKTEOS

Porumbul

A obosit memoria inimii mele
şi oboseala timpul l-ar fi ucis în inima mea
chiar dacă a trecut pentru a mă afla în
plantaţiile verzi de porumb
în luna culesului în timp ce Luna semăna cu un
bob de porumb...

Apoi a coborît noaptea care nu aşteaptă nici o
auroră
şi timpul era ca o năpîrcă : lung, cenuşiu şi
galben,
lipsit de primăvară, lipsit de vară şi nu existau
frunze
de porumb care să-şi amintească de mine şi eram
însetat
de pasul lui greoi, de ochii lui prăfuiţi : Te voi
ţine minte
ori de cîte ori va fi înalt porumbul — mi-a spus —
şi atunci a strălucit lama ucigătoare în inima lui
mare ca pămîntul. Mîini pierdute,
ochi prăfuiţi, pas greoi prin porumbul
verde, rupîndu-se-n cădere, strigîndu-mi :
am venit
pe cărările primei aurore,
umbra ta va fi salvată lîngă mine, în cîntecul
acesta

ce va vorbi numai despre porumb.

Cînd copiii mă vor citi peste ani,
în luna culesului, cînd va fi copt porumbul în
grădini,
lîngă bolţi de viţă şi fîntîni, cu un măgăruş
enervat de muşte, orbit de soare,
într-un colţ îngrădit cu funii şi stuf,
se vor întreba, oare, cine a fost Karlis ? Vor afla
în aceste versuri culoarea
ochilor tăi prăfuiţi şi a mîinilor
tale pierdute,
însă eu despre porumb voi cînta.

Dormi liniştit acum în noaptea hărăzită ţie.
Închid ochii
pentru a te vedea, să-ţi amintesc de întîlnirea
noastră
viitoare, cînd va veni ziua eternă
şi Hadesul îşi va deschide porţile.
Voi ţine în mîini,
pentru a te întîmpina — nu mă nesocoti —
în loc de lauri, un fir
de porumb, mic, zvelt şi verde.

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACŢIE
Redactor şef : Nicolae Dragoş
Ioan Alexandru, Teodor Balş (secretar general de redacţie), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct).

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii. Nr. 1
ADMINISTRAŢIA : Şoseaua Kiseleff 10, tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XVIII
Nr. 14 (675)
Sîmbătă
5 aprilie
1975
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Critică și accesibilitate

Critica literară românească este o puternică realitate de a cărei importanță în viața culturii și literaturii românești nu se mai îndoiește, sperăm, nimeni. După firești dibuiri ea a prins conștiință de sine și s-a închegat ca disciplină literară cu țeluri și limite bine precizate odată cu „Criticele" lui Titu Maiorescu. Acesta e, de altfel, primul critic român ale cărui articole despre literatura română au stîrnit un ecou adevărat. Critica era resimțită acum ca gen literar independent și citită pentru valoarea ei. De un ecou la fel de mare, dacă nu în unele privințe mai mare, s-a bucurat și critica lui C. Dobrogeanu-Gherea. Prestigiul și faima acestor pionieri de rangul întîi ai criticii literare românești ne arată că pagina de critică literară poate să aibă o mare audiență și că nu rămîne mai prejos de alte feluri de literatură.

Nici urmașii nu au renunțat la drepturile cîștigate. Și Ibrăileanu și Lovinescu au scris o critică a cărei circulație nu s-a redus doar la cercurile lor literare. Între criticii foarte citiți trebuie numărați Pompiliu Constantinescu, Perpessicius, Șerban Cioculescu, Tudor Vianu. Prin ei critica literară capătă în cuprinsul literaturii române un statut de excepție. După E. Lovinescu omul care aduce noi cititori criticii literare românești este G. Călinescu. Felul său de a aborda problemele și a le rezolva, rapid, simplu, inteligent i-a adus un număr imens de cititori și admiratori. Tradiția criticii literare românești este deci puternică și vie. Critica literară de astăzi încearcă a se menține la acest nivel de spirit și de audiență fixat de marii predecesori. Valoarea ei este incontestabilă și între realitățile bine desemnate ale fenomenului literar de astăzi ea ocupă un loc distinct.

Pusă alături de literatură ea poate fi tratată ca și literatura și, de vreme ce s-a vorbit de accesibilitatea literaturii, s-a putut vorbi și despre accesibilitatea criticii. Dar nu este accesibilitatea criticii aproape un pleonasm ? Își poate permite critica luxul inaccesibilității ? Criticul are în vedere mai ales publicul și dacă nu scrie pentru el rolul criticii scade. Critica literară adevărată nu are nici un interes să se rupă de public, publicul fiind rațiunea ei de a fi. Ceea ce conferă lui Maiorescu locul de excepție pe care-l ocupă în critica românească este și limpezimea neobișnuită a articolului său critic. Limbajul parazitat de barbarisme ale epocii precedente este refuzat cu ostentație și, analizînd limba jurnalelor românești din Austria, Maiorescu atrăgea atenția asupra faptului că limba acestora se cuvine să fie cît mai apropiată cititorului său. Desigur, aceste jurnale nu publicau critică literară, dar poziția criticului este grăitoare. În aceeași linie, a echilibrului și clarității în expresie s-a impus și Tudor Vianu. Decanul de vîrstă al criticii literare astăzi active, Șerban Cioculescu, se definește și el ca partizan al exprimării cumpătate și exacte.

Suficiente exemple pentru a justifica observația că a vorbi de accesibilitatea criticii înseamnă a face un pleonasm. Tot ce este de valoare în critica românească nu intră în sfera inaccesibilității lectorului de valoarea medie. Putem zice chiar că, de multe ori, criticul literar român a fost preocupat să cîștige pe cititor prin mijloacele cele mai sigure cu putință. Aici darurile firești de scriitori ale unora au jucat un rol însemnat. Pionier și aici a fost tot Maiorescu. El a știut să atragă de partea sa, prin prețioasa cu care a ridiculizat maniile și excesele literare ale epocii, un număr din ce în ce mai mare de adepți. Tipul doctoral și plicticos de critică care nu prinde la public a fost neglijat de Maiorescu. „La popoarele latine, scriitorii care au știut să-și asocieze humorul public au avut întotdeauna dreptate pînă la urmă", zicea Tudor Vianu. Nu se poate spune că în această direcție, a căutării succesului de public, critica românească n-a excelat. Nu e critic român însemnat care să nu fi făcut să vibreze și o coardă polemică, și polemica nu se face niciodată fără dorința de a capta pe cititor. Dar pe acest drum apar și excesele. A avea cîștig de cauză înseamnă uneori a nu respecta adevărul preopinentului, ci doar adevărul tău ; iar un talent polemic real știe uneori, ca bunii avocați, să cîștige procesele împotriva evidenței. Aici accesibilitatea criticii ne întoarce o față a ei vinovată de intenția de a seduce. De ce se pune totuși problema accesibilității criticii ? Pentru că asistăm nu o dată astăzi la îndepărtarea de public a criticii. Criticii interesați ca opinia lor să pătrundă în public scriu și cel mai accesibil. Pagina lor se detașează de la distanță în concertul critic general. Dar sînt și alții care scriu nu pentru cititor, ci pentru a aplica o metodă. Furați de dorința înscrierii lor într-un regim dat, autorii acestor texte par a uita complet datul inițial al actului critic. Comentariul se pierde în cotloane complicate și devine victima unei rețele de referințe care scoate analiza critică din contextul accesibilității. Faptul are consecințe directe asupra limbajului critic care se încarcă nu o dată cu termeni noi, adecvați metodei dar nu și ideii de a cîștiga pe cititor pentru o concluzie sau alta. Nu o dată aceste tentative devin întrutotul ridicule arătînd o absență totală a instinctului critic. Cineva încerca, de pildă, să discute structura mitică a unui text, care n-avea o valoare literară reală. Cîțiva autori, mai ales în proză, au făcut carieră pe astfel de slăbiciuni critice.

Nu o dată, aceste tentative care scot critica din regimul ei de accesibilitate curentă se conjugă cu ignorarea rațiunii de a fi a criticii, aceea de a da judecăți de valoare. În fond, deși această critică încă frecvent setea de înnoire sau de instrucție, fapt lăudabil în sine, problema e a lipsei de personalitate, deoarece metodele se învață, se împrumută ; or, ceea ce are un critic adevărat ca și orice scriitor adevărat este ceea ce nu se poate împrumuta. Întîmplător sau nu, „asociația spiritelor fine" se va scandaliza, bineînțeles, pe mai multe voci, toate aceste aspecte criticabile în critica recentă ținînd și de o mișcare mimetică față de critica de aiurea. Transportul otova de metode, aplicate lor și cînd e și cînd nu e cazul, renunțarea la îndatoriri imediate ale criticii de dragul aplicării unor norme care deja s-au dovedit pasagere în locurile de obîrșie este însă un fenomen ce trebuie privit cu responsabilitate culturală. Accesibilitatea, adresa criticii ies afectate din aceste experiențe. Vina tentativelor noi nu este că există, ele sînt chiar necesare, ci că sînt exclusiviste, de multe ori întorcînd cu totul spatele metodelor și mijloacelor tradiționale. Dar problema e complexă și dezbaterea ei se impune cu necesitate în spații mai ample.

Că pagina de critică trebuie să fie accesibilă nu se îndoiește nimeni. Că pentru a-i întreține accesibilitatea e nevoie să îndepărtăm cauzele care ar face-o inaccesibilă iarăși credem că toată lumea e de acord. Peste toate acestea este însă nevoie și de talent, pentru că orice normă și orice metodă au nevoie de un talent care să le susțină. Iar talentul autentic conține în sine și doza de claritate necesară accesibilității criticii, convingerea că prin opera critică se cer slujite cărțile de valoare, cărțile care prin conținutul și mesajul lor estetic, ideologic se află într-un consens organic cu înseși direcțiile evoluției societății noastre socialiste, cu idealurile politice, și morale ale vremii noastre. „Trebuie să învățăm cum să studiem, cum să abordăm problemele în spirit revoluționar, materialist-dialectic, marxist-leninist, spre a găsi continuu soluțiile pe care le impune viața. Numai așa vom fi cu adevărat marxist-leniniști, numai așa vom fi cu adevărat și vom rămîne revoluționari tot timpul", spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu, în cuvîntarea rostită recent la Academia „Ștefan Gheorghiu". Idei în numele cărora este chemată să mediteze și să acționeze și critica de artă.

Luceafărul

„Din adîncul inimilor, al conștiințelor, drum bun și succes deplin, stimate tovarășe Nicolae Ceaușescu, în noua misiune de prietenie, înțelegere și colaborare între popoare !" — aceasta este urarea pe care poporul o adresează președintelui României socialiste în noua solie de pace și colaborare.

Idealul Independenței

Rar întîlnim în istoria popoarelor zile memorabile atît de bogate în evenimente și semnificații istorice ca ziua de 9 Mai la români, ziua proclamării — acum 98 de ani — a Independenței de stat depline și, în același timp, Ziua Victoriei asupra Germaniei hitleriste obținută acum trei decenii. În cartea de aur a bogatelor tradiții revoluționare aceste evenimente de primă mărime se înscriu ca etape importante ale luptei seculare împotriva oricărei dominații străine, pentru libertate, progres și civilizație ; ca permanențe majore ale istoriei care și-au pus amprenta adînc asupra întregii evoluții sociale a țării, asupra creației materiale și spirituale, a felului de a fi și a gîndi, devenind astfel o vocație a poporului român.

Idealurile de libertate, unitate statală și independență națională au fost flacăra care a luminat întotdeauna în bezna vremii drumul luptei aspre pentru conservarea ființei naționale și asigurarea continuității pe teritoriul de baștină al vechii Dacii. Ele au reprezentat forța mobilizatoare și însuflețitoare în luptele împotriva dominației marilor imperii vecine și rivale, pentru autonomie și unitate statală, purtate sub conducerea unor vestiți voevozi și mari comandanți de oști care, pentru aceste înalte deziderate, „trăiră, muncir, suferiră și muriră" cum scria, mai tîrziu, Nicolae Bălcescu.

Realizarea, în 1600, a primei uniri politice a Țărilor Române sub Mihai Viteazul care se intitula „Domn al Țării Românești, al Ardealului și a toată țara Moldovei", ca și mișcarea națională a Suplexului din 1711 din Transilvania, revoluția lui Tudor Vladimirescu din 1821 ori revoluția română de la 1848 sînt toate laolaltă verigi ale aceluiași proces unitar al luptei maselor, fără deosebire de naționalitate, pentru satisfacerea aceleiași cerințe obiective ale societății românești, a idealurilor care animau pe toți fiii aceluiași popor, în pofida hotarelor despărțitoare artificiale și vremelnice.

Năzuințele de independență și suveranitate au căpătat un nou conținut în epoca modernă, odată cu înfăptuirea în 1859 a statului național român prin unirea Moldovei cu Țara Românească și înfăptuirea reformelor economico-sociale din timpul domniei lui Cuza. „De acum — spunea domnitorul adresîndu-se țăranilor clăcași eliberați de iobăgie prin legea rurală din 1864 — voi aveți o Patrie de iubit și apărat". Dar regimul suzeranității otomane și al protectoratului puterilor centrale care se mențineau după unire, știrbea independența națională și constituia o frînă în calea dezvoltării tinărului stat pe calea progresului. Pentru înlăturarea oricărei dominații străine la 9 Mai 1877 Adunarea Deputaților a proclamat în mod solemn Independența de stat și a adoptat istorica moțiune care consemna „ruperea legăturilor noastre cu Poarta și independența absolută a României".

Izvorîtă din cerințele obiective ale dezvoltării sociale, realizată prin voința unanimă a poporului, consolidată prin participarea ulterioară a oștirii române la războiul de independență și prin sîngele vărsat de aproape 10 000 de ostași căzuți sau răniți în bătăliile legendare de la Plevna, Grivița ori Smîrdan, independența de stat „a dat — așa cum consemnează și Programul Partidului Comunist Român — un nou și puternic imbold dezvoltării economice și sociale a țării, a exercitat o profundă înrîurire asupra întregii evoluții istorice a României pe drumul progresului social, a permis afirmarea tot mai viguroasă a poporului nostru ca națiune de sine stătătoare".

În lupta pentru realizarea aspirațiilor sale legitime de libertate, unitate statală și independență națională, poporul nostru s-a bucurat de sprijinul celorlalte popoare asuprite pe care le-a susținut la rîndul său și le-a ajutat în toate împrejurările, fapt care a contribuit la statornicirea unei prietenii trainice, a colaborării și solidarității militante.

Proclamarea neatîrnării a avut un puternic ecou în rîndurile populației românești din provinciile încă sub dominația străină, a stimulat lupta întregului popor pentru desăvîrșirea unității statale, eveniment istoric realizat la 1 Decembrie 1918.

Steagul apărării independenței naționale a fost preluat, încă de la apariția sa pe scena istoriei, de către clasa muncitoare, forța cea mai înaintată a societății, de către partidul ei revoluționar și a constituit unul dintre obiectivele primordiale ale luptelor revoluționare încununate de succes prin victoria insurecției naționale armate antifasciste și antiimperialiste din august 1944.

Răsturnarea dictaturii militaro-fasciste și a dominației Germaniei hitleriste a marcat o cotitură radicală în viața poporului, deschizînd calea unor profunde transformări revoluționare și a înaintării țării spre socialism. Dar înfăptuirea acestor obiective era nemijlocit legată de eliberarea întregului teritoriu al patriei de sub ocupația nazistă și hortistă, de zdrobirea Germaniei hitleriste și încheierea victorioasă a războiului antihitlerist. Prin participarea României, cu întregul său potențial material, uman și militar la marea bătălie a popoarelor din coaliția antihitleristă împotriva Germaniei naziste, prin cucerirea întregii puteri economice și politice de către clasa muncitoare și aliații săi, și prin edificarea societății socialiste, independența statală și suveranitatea țării au devenit realități depline, durabile.

Astăzi, năzuințele de libertate de odinioară își găsesc suprema încununare în eforturile întregului popor, strîns unit în jurul partidului, a secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, pentru realizarea mărețului program de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a patriei spre comunism, program istoric elaborat de Congresul al XI-lea al Partidului Comunist Român.

Ioan Lupescu

Patria

De bună seamă că îmi cade greu
Să spun cuvîntul care se cuvine
Măicuța mea al cărui sîn l-am supt
S-o laud mult mi-e milă și rușine.
Dealul acesta plin de suferinți
Ce l-am trudit și trasu-m-a pe roate,
Carpații noștri de isvoare plini
Și riurile cîte sunt cu toate,

Luceafărul de ziuă picurat pe bolți
Turmele blinde, omul de-omenie
Plugul și boul cerului, senin
Și graiu-acesta bolnav de vecie.
Vîntul de miază noapte, Borasul străvechi
Răscoală firul holdelor sub lună
Pînă să prind de veste mă trezesc
Cu moșii mei la lampă împreună

Țăranii cititori jupuiți de vii,
Ostași martiri cu fețe cuviosse
Oriunde intră plugul în pămînt
Dai de un coif și-o Patrie de oase

De bună seamă că s-ar cuveni
Să-i strig pe toți strămoșii mei pe nume
Dar veacu-i strîmt și noi sîntem aici
Cu prunci cu tot de la-nceput de lume.
Maica mea bună, Patrie de veac
Cea care-a fost și care o să fie
Cît licări-vor stelele pe cer
De voi rămîne om de omenie.

Securea ce-o ridică mîna mea
Să fie-atît de iute și senină
Ca fulgerul să-l poată despica
Nainte de-a lovi în rădăcină.
Urechea-n munți la pîndă în priveghi
Să fie-atît de veșnică și trează
Încît să simtă vulturii întrînd
Din vămi în vămi în soare la amiază,

Cînd fiecare suflet pe pămînt
Va fi pătruns de sfînta datorie
Că Patria începe-n trupul său
Și crește-n ceilalți, în armonie.

Ioan Alexandru

O fotografie inedită a lui Eminescu?

Puterea prejudecății *)

opinii

Revista „Manuscriptum" a publicat în nr. 1 de anul acesta o splendidă fotografie a lui Eminescu, cunoscută pînă acum doar funcționarilor Bibliotecii Centrale de Stat. Ea a fost găsită într-un album provenit de la Iacob Negruzzi, unde figura alături de Maiorescu și Alecsandri. Fotografia poartă pe spate însemnarea „Mih. Eminescu", probabil de mîna lui Iacob Negruzzi (de comparat cu autografele acestuia !). Poetul, cum se vede cît se poate de evident din detaliul publicat la pagina 80, se afla în culmea splendorii sale mature, fotografia fiind nu numai produsul aceluiași atelier ca și aceea din 1880 executată pentru albumul „Junimii" dar fixîndu-i și aceeași etapă biografică : privirea sa dezvăluie nu numai geniul, dar și conștiința lui plenară. Poetul, fără a fi infatuat, privește cu acei ochi departe vizători, disprețuitori pentru „homuncului" vremii, ochii despre care ne-a lăsat mărturii categorice Gheorghe Panu în amintirile sale. Este omul care provoca uri spumegătoare și invidii negre, și pe care Anghel Demetriescu îl vedea „muncit de o trufie enormă". Este Eminescu din Scrisoarea II și III, *din teribilele articole politice, prin care punea la zid clasa parazitilor și ruinătorilor de țară. Nimic, ce-i drept, din imaginea geniului abstract și abstras, cu care ne-a obișnuit Maiorescu, nimic, aici, din poetul „plinsului universal", din dezastrul în fața vieții, din victima predestinată. Dar* totul *din acel Eminescu ctitor de suflet și limbă românească, profet cu verb de foc, invocatorul lui Vlad Țepeș și al tuturor voievozilor ce au curățat pămîntul țării de năvălitorii din afară și de „canaliile" din lăuntru. Pentru acest Eminescu, atît de pregnant prezent în scrisul său, din 1880—1888 lipsea imaginea. O avem, în sfîșit. „O altă imagine a lui Eminescu ?" se întreabă titlul pus în fruntea anchetei organizate de „Manuscriptum". Nu, o fotografie care vine la timp spre a consacra modul cum îl simțim noi, tot mai clar, pe Eminescu.*

Și iată, confruntate cu acest Eminescu, o serie de personalități culturale ezită, refuză opinia favorabilă. Contrazicerile dintre ele, sau chiar cu ele însele, sînt un adevărat spectacol, și Al. Oprea, cu voie sau involuntar, ne oferă, pe lîngă această fotografie descoperită de Maria Polojințev, un adevărat document psihologic. Astfel, una din personalitățile solicitate să-și dea părerea crede că „Alt argument contra «ipotezei Eminescu» îl constituie vîrsta personajului în discuție, pe care eu o apreciez ca cca. 40 de ani. Se știe că marele nostru poet era la 33 de ani un om oarecum sfîrșit" !Deci, personajul din fotografie pare a avea 40 de ani, dar... nu este Eminescu, deși acesta la 33 de ani era într-adevăr — după opinia tuturor contemporanilor — un om prematur îmbătrînit !

Mai jos însă, altcineva declară, pe aceeași fotografie a „omului de 40 de ani" : „Compararea fotografiei de față, cu cea a lui Gheorghe, fratele mai mare al poetului oferă suficiente elemente pentru identificare". *Numai că Gheorghe, sau Iorgu,*

Dan Zamfirescu

Continuare în pag. a 2-a

*) **Revistă publică opiniile de mai sus din dorința de a participa la clarificarea identității din fotografia reprodusă de revista „Manuscriptum".***

atitudini

Paseismul lui Platon?

Complicatele raporturi între zei, eroi și oameni, proiectate pe fundalul clasic (aproximat) al civilizației grecești, constituie materia articolului **Exegeza cazului Oedip**, semnat de Adrian Isac și apărut, oarecum surprinzător, în revista **România literară** (nr. 13 din 17 martie a.c.). În ce fel tratează autorul chestiunea însăși, atît de dificilă, nu vom discuta acum. Căci, mai înainte de a pătrunde așa-zicînd în miezul problemei, Adrian Isac găsește oportun să schițeze o explicație pe care ar voi-o definitivă (într-atît de tăios se exprimă) la celebra „excludere" preconizată de Platon în privința poeților. Mărturisim că teza filozofului atenian, care a semănat atîta discordie, a născut atîtea comentarii și a suscitat atîtea interpretări, ne-a preocupat și pe noi ca, de altfel, pe foarte multă lume. Mărturisim de asemenea că am socotit-o în fondul ei obscură și că tot astfel o considerăm și astăzi, cînd ne aflăm în situația de a ne oferi singuri un răspuns, firește, provizoriu și incomplet. Faptul că Adrian Isac s-a simțit îndemnat să propună și el un răspuns, și încă public, are desigur alte rădăcini decît stăruitorul nostru demers (mai de grabă afectiv). Călăuzit, s-ar părea, de un punct de vedere istoric solid, încercatul eseist nu se sfiește să-și expună motivul care, și acesta, ar fi de natură să întărească punctul de vedere inițial : „Am început prin a invoca teza lui Platon dintr-un motiv precis : ea reprezintă ultimul reflex expus teoretic, în termeni pe care doar criza îi făcea categorici, a însuși **principiului general** (s.a.) ce-a susținut echilibrul civilizației grecești." Rar am auzit, căci de citit n-am mai citit încă, o afirmație mai sfruntată în generalitatea ei. Să fi fost, prin urmare, axul care a orientat și susținut civilizația elină tocmai circumspecția față de poezie, scrutarea acesteia ca pe un ce coruptibil și, în ultimă instanță, prigonirea ei ? Dar studiul elementar al antichității ne încredințează de contrariu. Poezia era gustată de masa cetățenilor, cel puțin la Atena, iar poeții erau cinstiți, premiați și încununați cu lauri. Educația copiilor se făcea pe baza textelor homerice. Platon fiind **cel dintîi** care a contestat acest sistem de învățămînt în numele **adevărului** său. Însă Adrian Isac nu se oprește aici. Cu temeritate, el își prelungește desfiguranta ipoteză pînă la concretul unor afirmații ca următoarele : „Or, Platon avea nevoie pentru depășirea acestei stări de lucruri, în cadrul statului său, de oameni fermi, de caractere dîrze, înțelese ca elemente ale unui sistem social solid închegat și riguros condus, avea nevoie de minți luminate, de „idei" și nu de „sentimente", (!) de oameni cu simțul datoriei, pentru care existența să însemne **nu o realizare plenară de pe planul caracteristicilor individuale** (s.n.) — realizare a cărei prim element de constituire e revolta— ci o realizare în asentimentul necesităților statului, care trebuia susținut de un echilibru perfect și menținut ca atare. Alungînd poeții, Platon urmărea supremația ideii și odată cu aceasta, deplina putere de stăpînire a legilor, care-și pierduseră puterea de altădată amenințînd însăși esența superbei armonii a civilizației eline". Uimitor în concentrarea lui negativă, stilul lui Adrian Isac ne bucură, după cum se poate vedea, și de o gramatică perfectă (.....nu o realizare plenară **de pe** planul"... unde prepoziția **de** e — nu-i așa ? — de prisos). Aceasta este însă observația minimă pe care i-o facem. Așadar, Platon „cel cu umeri largi", elevul lui Socrate și întemeietorul de mai tîrziu al Academiei, nu dorea dotarea deplină a omului, era ostil idealului formativ grecesc, acelui **calos cagathos** pentru care modernii

Marius Robescu

Continuare în pag. a 6-a

IN ACEST NUMĂR : M. Ungheanu : Condiția cronicarului ● Colocviile „Luceafărului" : **Proza între originalitate și mimetism — articole de Cornel Regman, Voicu Bugariu, Gheorghe Suciu, Eugen Seceleanu, Constantin Stoiciu, Al. Simion** ● Anul internațional al femeii — **proză și versuri de Gabriela Adameșteanu, Ioana Diaconescu, Doina Uricariu, Mariana Bulat, Profira Mihăilescu, Grete Tartler, Mariana Urbanovici, Pia Olaru, Claudia Ilie, Elisabeta Novac** ● Spirale de **Eugen Barbu** ● **Eugen Simion :** Fragmente critice ● Atelier literar ● Cariatide — **versuri de Florica Mitroi, Niculae Stoian și Dan Rotaru.**

cronica literară

Condiția cronicarului

Înflorește de la o vreme o specie de critică în care textele avute în vedere sînt privite cu un ochi circumspect și tratate drept adevărate afaceri tenebroase. La sfîrșitul cronicii pe care o închină cărții noastre **Arhipelag de semne**, N. Manolescu așează aceste rînduri : „Parcă mă tem mai puțin de consecințele stilului în critică, de cînd văd ce ascunde critica fără stil". Oare ce a provocat temerea cronicarului ?

Primul cap de acuzare se înțelege a fi faptul că **Arhipelagul de semne** îndrăznește să-și mărturisească adeziunea la cîteva din ideile susținute cu fervoare și inteligență de G. Ibrăileanu. Este foarte probabil ca pentru N. Manolescu a intra într-o familie de spirite patronată de Ibrăileanu să fie rușinos sau degradant, de vreme ce ține să ne precizeze propria sa familie de spirite. Pentru noi, însă, nu. Producînd al doilea cap de acuzare : absența „formei îngrijite". semnatarul cronicii din **România literară** este de „părerea lui T. Mann că forma îngrijită este, în literatură, ceea ce este eticheta la principi". Părerea lui Thomas Mann, (aceasta e forma corectă a numelui), este și părerea noastră, dar noi nu credem că un cronicar literar este un „principe" ci un uvrier îmbrăcat în salopeta indeletnicirii lui săptămînale. Lucru pe care, în ciuda pozei confecționate ad-hoc, comentatorul nostru îl știe foarte bine de vreme ce nu-și strînge în volum cronicile literare. „Eticheta" unora dintre ele, printre care chiar cea de care ne ocupăm acum, ar lăsa foarte mult de dorit și n-ar atesta deloc înrudirea la care aspiră N. Manolescu.

Procedeele virginalului critic sînt mai puțin virgine. Ele fac parte din arsenalul verificat al detractorului de totdeauna care apelează în egală măsură la informația tendențioasă, trunchierea citatului, insinuarea lejeră, procesul de intenție. Pentru că, așa cum prea bine afirmă fără, totuși, s-o facă N. Manolescu, trebuie să spunem lucrurilor pe nume : „cronica" pe care o publică N.M. în numărul 13 al **României literare** nu este cronică literară și nu sînt cronici literare nici alte texte care poartă aceeași semnătură la aceeași rubrică. Pentru a fi ce se cade să fie cronica literară trebuie să rămînă onestă și exactă. Aceasta e „eticheta" ei cea mai de seamă, adică tocmai eticheta absentă din recenziile emulului spiritual al lui „T. Mann". Defecte minuscule sau periferice iau în aceste însemnări critice proporții uriașe, în timp ce insuficiențe evidente sînt, în alte cazuri, transformate în calități de finețe. Alergic se dovedește vioiul cronicar mai ales la cărțile confraților. Cronica despre cartea lui Eugen Simion, **Scriitori români de azi**, pentru a da un exemplu apropiat, este o colecție de inexactități rău voitoare și rezerve nejustificate, iar cititorul care așteptă de la cronica literară o minimă informație și judecată de valoare nu putea să rămînă decît cu o execrabilă părere despre un volum ale cărui merite și evidentă importanță n-au fost trecute cu vederea de alții. Tehnica minimalizării și tehnica mistificației fac însă casă bună cu N. Manolescu, nu numai în acest caz. În cronica dedicată **Arhipelagului de semne**, N. Manolescu se căznește să pună cartea într-o cît mai proastă lumină. Ea ar cuprinde, zice criticul nostru, „cronici literare și articole absolut obișnuite", dar atît de „absolut obișnuite" încît doar pentru două-trei din ele se vede obligat să-și consume toate cele patru coloane ale cronicii.

Prima nemulțumire (să-i spunem astfel) a criticului privește stilul : autorul **Arhipelagului de semne** ar avea o frază „lipsită de firesc", „pretențioasă", „fără frumusețî de expresie compromițătoare", „fără cel mai elementar simț al cuvîntului", „un fel de jargon critic de o prețiozitate întoarsă", de „permanenta confuzie stilistică", în sfîrșit că sînt expresii care dovedesc „primitivitatea stilului". Dar aceste obiecții încetează să mai aibă vreun înțeles din partea cuiva care găsește la E. Lovinescu „o frază adeseori flască", aflînd în schimb fraza elegantă la autori neînsemnați.

În fond, de ce atîta înverșunare cînd lucrurile se puteau spune ceva mai simplu ? Pentru că nu volumul il are în vedere așa-zisul cronicar, ci persoana care il semnează : „M-aș speria mai puțin decît M. Ungheanu de subtilitățile stilistice excesive în critica de astăzi cînd este evident că lipsa ideilor merge tot mai bine cu lipsa de stil". Nu ne amintim însă să fi vorbit undeva despre subtilitățile stilistice excesive ale criticii de astăzi și cu atît mai puțin în **Arhipelag de semne**, pentru simplul motiv că ele nu prea există. De unde atunci libertatea de a pune pe seama cuiva afirmații nerostite, nescrise ? De unde, ideea de a folosi un citat despre critica epocii lui Ibrăileanu și a-l întoarce împotriva criticii de astăzi ? Există, e adevărat, în cartea noastră un capitol în care se vorbește despre critică și critici, dar nicăieri asemenea neliniști. Chiar atunci cînd scriem despre N. Manolescu nu ne interesează, deoarece nu e cazul, atari chestiuni, ci aceea a originalității criticului care, ziceam : „intră într-un regim de vasalitate (față de G. Călinescu) cu ambițiosul volum de **Lecturi infidele** în care, pe lîngă idei și observații proprii, vom găsi și altele preluate, fără nici un fel de precizare, direct din textele maestrului" (**Arhipelag de semne**, p. 311) ; sau a inconsecvenței lui în cazul **Contradicției lui Maiorescu** : „Nicolae Manolescu care a afișat nostalgia după interpretările de excepție, nu are ca ax al lucrării lui Ideea care să-i dea interpretarea de excepție" (op. cit., p. 387) ; ori a absenței reflexiunii adînci : „Romanele sînt luate, docil, drept ceea ce G. Călinescu ar fi vrut să fie luate și nu drept ceea ce sînt. Nicăieri întrebarea de ce evenimente atît de grave sînt tratate atît de grațios și de prăpăstios în același timp? (op. cit., 310). Cît de senin a citit criticul aceste rînduri și altele pe care cronica lui uită să le mai divulge vom vedea.

Este foarte posibil ca aceste inocente observații sau altele să treacă în ochii cronicarului drept lipsă fatală de idei și de stil. Ar fi fost mai onest să se refere direct la articolele care-l privesc, dar se vede că speciala etichetă a acestui cronicar literar, promițător altă dată, îi interzice procedeul franc și i-l recomandă pe acela al procesului de intenție. „Lipsa noastră de idei" înseamnă de fapt a avea alte idei despre N. Manolescu decît acesta, a nu crede apoi că **Radicalitate și valoare** de Al. Ivasiuc, culegere obișnuită de publicistică, este egală în importanță cu **Imposibila întoarcere**, a nu subscrie la părerea că **Păsările** aceluiași Al. Ivasiuc este „o carte fundamentală pentru proza contemporană românească". Tot o lipsă gravă de idei sau de stil (la alegere), este poate și faptul că nu afirmăm în duet cu N. Manolescu că **Madrigalul** Danei Dumitriu este o „narațiune tulburătoare", (pe noi, e adevărat, nu ne-a tulburat), după cum în aceeași serie, a definitivei lipse de stil sau idei, (din nou la alegere), se așează și faptul că nu ne punem și noi semnătura pe afirmația că volumul de debut al Danei Dumitriu „consacră o prozatoare de mare talent". În sfîrșit, noi n-am aflat nici o „pagină remarcabilă" în plata monografie despre G. Călinescu a lui Ion Bălu, de a cărui valoare cronicarul scrie cu convingere, nici nu subscriem la declarația că **„Nebunul și floarea** e una din cele mai bune cărți din cîte am citit în ultima vreme", că romanul e „profund și original" și că sensul „mai adînc și mai poetic" al volumului lui Romulus Guga, inspirat de viața într-un ospiciu, ar fi că aceasta „este lumea noastră și nebunii sîntem noi", cum cu finețe (finețea e marota lui) scrie subtilul cronicar. Nu despre stil este vorba și nu stilul propriu-zis al criticii noastre este ceea ce provoacă insomnii confratelui de la **România literară**, ci faptul că-i refuzăm deschis instabilitatea de giruetă, exhibiționismul critic.

Ce urmează depășește limitele reacției necontrolate și ne arată în virginalul critic un profesionist al mistificației deliberate și premeditate. Citățm : **„Pro domo** tezele lui (ale lui M. Ungheanu) sînt și în sensul că luînd pe N. Iorga și G. Ibrăileanu ca exemple, și adesea deformîndu-i, se face apărătorul unui spirit literar pe cît de îngust, pe atît de precis și de ușor de recunoscut într-o tradiție istorică". De ce Iorga, de care nu ne ocupăm în cartea noastră, nu știm, după cum nu vom afla niciodată cum îi deformăm pe Ibrăileanu și Iorga. Citățm în continuare : „Voi alege spre a-l invedera doar articolele **despre** Sadoveanu (**despre** care M. Ungheanu a scris frecvent și uneori interesant, original), ca să nu fiu bănuit că exagerez importanța unor cazuri periferice". (Stilul îngrijit al criticii lui N.M. e evident și aici, nu ?) N. Manolescu introduce în discuție, fără a-i da titlul, o vulnerabilă și tendențioasă carte a lui Eugen Luca, criticată de noi, **Sadoveanu sau elogiul rațiunii**, luîndu-i, pe această cale, apărarea. La mijloc sînt notele de călătorie din **Olanda**. „Am citit și eu acea interpretare și admit, zice N.M., că era excesivă. A lui M. Ungheanu, însă, nu mai puțin !" Drăgălașă formulă acest „excesivă" pentru o „interpretare" fundamental falsă, obstinat falsă a operei sadoveniene. „Admit că era excesivă", zice criticul îngăduitor cu Eugen Luca, dar atît de puțin tolerant, dacă ne amintim bine, cu Șerban Cioculescu, Pompiliu Constantinescu, Vladimir Streinu, E. Lovinescu, Ibrăileanu. Suspectă, ca să folosim unul din cuvintele preferate de N.M. în cronica sa, atitudine.

De aici înainte intrăm în tunelul jalnicelor măsluiri. Pentru a-și servi aberația, criticul nu se sfiește să trunchieze și să corecteze un citat schimbîndu-i sensul : „M. Ungheanu afirmă că «Sadoveanu este cu mult mai puțin nemulțumit» decît s-a zis de atitudinea pasivă și nepăsătoare a țăranului și că în general «înțelegerea scriitorului este profundă și alunecă peste adeziunea programelor extremiste»". Textul sună însă întreg așa : „Sadoveanu este mult mai puțin nemulțumit **de simbolicul țăran Gheorghe Roșu, decît crede și scrie autorul zigzagatei lecturi a Olandei.** Înțelegerea scriitorului este profundă și alunecă peste adeziunea programelor extremiste". Scriam acolo „decît crede și scrie" Eugen Luca și nicidecum în absolut, așa cum ar dori N. Manolescu să scriem. Iar acel „cu" discret introdus în prima trunchiere a citatului spune și el multe despre noblețea procedeelor lui N. Manolescu. Atragem, de altfel, atenția cititorilor că nu apelăm la confruntarea citatelor pentru a ne face dreptate, [articolul cu pricina (p. 13) este lipsit de orice echivoc], cît pentru a arăta mizeria unui procedeu bicisnic. „Simpla citare a pasajului din **Olanda** cu Gheorghe Roșu arată însă cît de amar-ironic e Sadoveanu", adaugă N. M. și dă citatul din **Olanda**, care nu-i servește reaua intenție în fața evidenței articolului nostru în care se spune, plecînd de la același pasaj, același lucru: „Comparația fermierului olandez cu țăranul moldovean Gh. Roșu din nordul Moldovei smulge într-adevăr penei sadoveniene cîteva rînduri de mîhnită filozofie" (op. cit. p. 17). Dar pentru N. Manolescu evidența nu e constrîngătoare. La fel de dezorientat de masivitatea operei sadoveniene, ca și Eugen Luca, el nu acceptă sau poate nu-i convine să accepte că opera sadoveniană conține ceea ce conține. Adevăruri curente sînt privite pieziș, și din constatarea că Mihail Sadoveanu era un iubitor al arhaității, criticul ajunge, repede, puțin prea repede, la hotărîrea că ideea, monedă de largă circulație de altfel în bibliografia sadoveniană, „ascunde o mentalitate mai puțin inocentă". Ne-ar lua prea mult spațiu și prea mult timp să denunțăm întreaga contrafacere, de proporții neobișnuite chiar și pentru N. Manolescu, în spațiul unei biete cronici literare, dar credem că felul cum operează e de acum cunoscut cititorului. Adăugăm că citatele din coloana a treia și a patra a cronicii sînt sau decupate tendențios sau „ameliorate" și trimitem pe cititor la paginile 20, 12 și 400 pentru a avea oglinda fidelă a textului mutilat sau degradat de cronicar.

Criza mijloacelor denigratorii obligă însă pe instabilul critic extaziat altădată în fața parabolei din **„Nebunul și floarea"**, incapabil într-o lungă postfață dedicată povestirilor sadoveniene să observe încărcătura social-istorică a narațiunilor, să se improvizeze în critic de orientare sociologică imprumutînd, inabil, optica vigilentă a lui H. Sanielevici. Ideolog și sociolog de ocazie, N. Manolescu se arată brusc interesat de cauza feudalismului, de destinul structurilor sociale deschise și cîte altele. Zelul neofiților e, se știe, mare și cronicarul ne vorbește acum despre partizanatul inerției, care ține, (atenție la vigilența subită a lui N. Manolescu !) „de o foarte discutabilă filozofie istorică". În plus, înțelegerea de către noi a sincronismului ar lăsa să se întrevadă „un punct de vedere nu numai inacceptabil științific astăzi într-o societate industrializată și deschisă, prin caracterul însuși al noii civilizații materiale, și a cărui cultură trebuie să se inspire ea însăși de la aceste structuri economice moderne". Frumoasă preocuparea pentru economie, dar și această fandare agresivă se bizuie pe un citat trunchiat și, pe deasupra, ...amendat. Cu psihologie de recidivist încurajat (veșnicul : „să-l iertăm, băiatul are talent") N. Manolescu fabrică cu dezinvoltură citatul dorit : „problema nu este să sincronizăm literatura română la cea europeană, ci să sincronizăm literatura română la aceste realități (autohtone)". Cu alte cuvinte am fi susținut nici mai mult nici mai puțin menținerea literaturii române la paseismul unei literaturi care glorifică structurile sociale închise, retrograde. Deplorabila inventivitate a lui N.M. e nesecată. Citatul nostru, extras dintr-un articol care privește tocmai aplecarea asupra realităților istoriei contemporane a României, sună, **integral și nefalsificat**, astfel : „Atît timp cît istoria de aici este sincronică istoriei europene, și nu are cum fi altfel, problema nu e să sincronizăm literatura română la cea europeană, ci să sincronizăm literatura română la aceste realități". (op. cit., p. 400) Adică toate acele realități care privesc experiența recentă, modernă, a unui popor activ, greu încercat de istorie cum este poporul român, exact acele realități pe care cu impertinență N. Manolescu afirmă că le refuzăm. **Cuvîntul „autohtone", menit a servi mistificației lui N. Manolescu, nu aparține textului nostru.** Procedeul este — s-o mai spunem ? — descalificant pentru un critic de meserie. Nu acceptăm nici un fel de proces de intenție și nu putem considera cronică literară o compunere urzită de la un capăt la altul cu o insolență și o rea intenție care nu au, poate fi sigur de asta N. Manolescu, nimic de-a face cu Thomas Mann.

Primitiva psihologie care prezidează paginile înscenării de care ne ocupăm dezvăluie la N. Manolescu nostalgia după acele practici din viața literară în care agresiunea nemotivată se simțea în largul ei. Sub măsca eleganței și finețîi atît de stăruitor invocate se ascunde o persoană la antipodul eleganței și finețîi. Orice gest are explicații adînci și zelul de azi al criticului ne amintește un alt articol al său în care, cu ani în urmă, ținea să reproșeze unghiul „prea sociolog" din care alții analizeră **Bietul Ioanide**. „S-o spunem deschis, declara ritos N. Manolescu încercînd să golească romanul de determinarea sa social-istorică și de condamnarea politică conținută implicit în el **Bietul Ioanide** nu e un roman politic". Tot fără ezitare apărătorul structurilor sociale moderne descoperă în **Bietul Ioanide** „trei tipuri de intelectuali" : Ioanide, Hagienus, Gavrilcea! Pe același soclu spiritual, adversarul „cauzei feudalismului" pune fără să clipească, două reale structuri intelectuale, alături de structura brutei. Cine a citit romanul știe că Gavrilcea e legionarul tipic, corupător de minți fragede și conducător de sîngeroase atentate politice. Același N. Manolescu, care face această, — cît de inocentă ? —, confuzie, între legionarii și intelectualii epocii, dă lecții asupra primitivismului, îngustei înțelegeri a vieții și literaturii. „Gavrilcea ca și Tudorel —, stăruie în confuzia sa voită criticul, — sînt fanaticii ideii, prețuind tensiunea spiritului mai mult decît cunoștința, întrebarea decît răspunsul". Propozițiile sale raportate la adevăratul conținut al romanului sînt mai mult decît discutabile: „Pentru mine Tudorel sau Gavrilcea simbolizează ideea de trăire spirituală, pentru alții ei nu sînt decît niște aventurieri politici". Este, desigur, inacceptabilă ideea că Gavrilcea, pe care senin N. Manolescu îl substituie lui Tudorel, sau invers, simbolizează „ideea de trăire spirituală", pentru că este limpede că ei reprezintă ipostaza aventurii politice reacționare. Ideologia pe care criticul o injectează cărții cu ajutorul unor mijloace confuze și, fatal, deformante, amintind de cele ale lui Eugen Luca, este reprobabilă: „Lui (lui Ioanide, zice criticul cu aceeași sumbră seninătate) îi e indiferentă lumea, îl reține doar ideea pe care lumea o exemplifică : moartea". Asemenea rînduri au fost scrise de un tînăr care exultă la ideea de finețe și eleganță și care întoarce scîrbit capul de la fraza rațională și sociologică a lui Ibrăileanu pe motiv că e limbută. „Forma îngrijită este în literatură ceea ce este eticheta la principi", scrie „comentatorul" **Bietului Ioanide**, dar la ce principi se gîndește detractorul nostru ? Față de acești principi și față de astfel de principii trebuie să ne apărăm cu toată hotărîrea. Critica cu pretenții de stil ascunde, în acest caz, mai ales asemenea suave „metamorfoze". Nu vom putea accepta oricîte eforturi de bunăvoință am face să primim lecții de ținuta actului critic de la un cronicar ale cărui faimoase și sistematice inconsecvențe, nu numai estetice, au dovedit că nu are autoritatea morală pe care încearcă zadarnic să și-o apropie. Autoritatea se cîștigă cu probitate, consecvență, cu fermitatea principiilor. Credem că această cronică literară în care se răsfață brutal mistificația angajează nu numai pe cel ce semnează ci și pe cel ce publică astfel de texte.

M. Ungheanu

viața cărților

poezie

Versuri plauzibile

Cunoscut pentru insistența pe care o pune în spatele fiecărei apariții a numelui său în paginile revistelor literare și, în fapt, ignorat pentru ceea ce a scris pînă acum, Vasile Andronache, asemeni foarte multora dintre **încercații consacrați**, se află cu acest volum *), al cărui titlu mi se pare imposibil, la „mijloc de bun și rău", acolo de unde poezia sa se poate întrezări prin intermediul unor versuri plauzibile, prin strofe care nu sînt cu nimic mai prejos dar nici sub cele ce se pot citi, deseori, în cărțile semnate de nume mult mai cunoscute, prețuite chiar. Sigur, din **textele** de față mi-ar fi foarte greu să rețin o poezie în întregime deși, poate cea care încheie volumul are dreptul unei citări integrale. Ea adună prin cele cîteva versuri cam toată abilitatea poetică la care a ajuns Vasile Andronache : **„Poetul este cuvîntul / În prapure de rouă // Desfrămînd cîteva liniști / Coborînd cîteva nopți // Trece cu gura spartă / De luceafărul de seară / Încet chemîndu-vă pe nume // Oasele lui sînt în poeme / Colibe de**

Poezia lui Vasile Andronache este cea a unei lumi abia murmurate, poetul invocîndu-i elementele cu o vizibilă teamă, de unde și predilecția pentru versul „catifelat". Și, uneori, imaginile strălucesc pe acest pat de pluș, chiar dacă tonul poeziilor nu-i este propriu lui Vasile Andronache, ci **prelungește ecouri din poezia unor confrați : „Pe catifele albastre / Doarme mîna menestrelului // De sînge i s-a lipit / O fereastră"** sau **„Iarba (un cer parfumat) / Și mai ales o transparență / În care soarele își limpezește / Zimții de aur"**.

Din păcate, Vasile Andronache înțelege destul de simplist poezia, mecanismele ei. De exemplu, poetul crede că pentru a adăuga poeziei sale un „sentiment cosmic" e de-ajuns să folosească la nesfîrșit, cînd trebuie și cînd nu, un anume cuvînt. Iată o astfel de serie de imagini **trucate : „Și-i o dezordine cosmică", „E această sculptură cosmică", „Venit din străfundul / Cosmic al mărului", „În cosmicul decor", „Un nerv cosmic"**, etc. Serii similare se pot scoate pentru **solar, stelar** ori **lunar**. Procedeul predilect al poetului este acela de a **pune aureole, de a „înnimba"** cuvintele pînă la sațietate. Imposibilitatea de a dezvolta ideea este suplinită prin dezvoltarea mecanică a unei metafore. Astfel, într-o poezie de numai zece versuri se pot întîlni **„pieptare de ceață", „(pieptare) de gheață", „pieptare de ierburi"**.

Că Vasile Andronache nu este un poet în adevăratul sens al cuvîntului o dovedește lipsa self-controlului. Autorul nu știe cînd, unde să se oprească, pentru a nu cădea din banalitate în ridicol. Chiar în tonalitatea în care este scrisă poezia **Piața** păstîrnacul nu poate avea nimb ! sau **„Pară coaptă ca o rece flacără săltată atletic / Pe inima pămîntului"** e destul de chinuit spus ; chiar rău. Lipsa autocontrolului se observă la Vasile Andronache de la nivelul simplei comparații — unde cele două elemente pot fi, în parte, valabile **(„Noaptea cad perele coapte" și „geniul obosit prin / Mansarde")** dar împreună se resping **„Noaptea cad perele coapte / Ca geniul obosit / prin Mansarde"** — pînă la strofe, versuri reușite ce stau alături de tot atîtea „nechibzuințe lirice".

Pentru a dovedi că recenzia de față are un temei, este motivată, și pentru a nu-l nedreptăți pe poet printr-o citare unilaterală a versurilor sale, iată cîteva versuri care mă fac să cred că Vasile Andronache nu este lipsit de orice șansă în fața poeziei : **„Sîngele / Are limbă de flori", „Cu labe de cristal / Sapă vîntul împrejurul / Arborilor satul a intrat / Subt pleoapa serii", „Luna îmi umblă pe trup / Ca o fereastră enormă", „Umerii tăi încă nu / S-au ales / Din negura lumii // Stau acolo / De argint și de bronz / Ca adevărul"**.

Deocamdată însă, poezia lui Vasile Andronache este în cel mai bun caz o suită de versuri plauzibile.

Dorin Tudoran

*) *Vasile Andronache*, „Texte de ființă", *Editura Litera*.

critică

Modernitatea mijloacelor critice *)

Surprinzător poate, dar s-a remarcat prea puțin faptul că la mai vechile precepte ale criticii hermeneutice, așa cum apăreau ele fixate în volumul de eseuri „Euphorion", Nicolae Balotă a adăugat, cu vremea, noi coordonate. Firește, sensul esențial al criticii sale nu s-a schimbat : a rămas aceeași critică a profunzimilor, a descinderii în substraturile spiritului creator, cu un demers funciarmente dominat de ideea originarului, a descoperirii unui **origo**, a unui **arhé** al operei, idee contrabalansată, totodată, de viziunea la fel de structurală a apocalipsei artei moderne. Însă dacă această experiență originară constituie, pe mai departe, în gîndirea critică a lui Nicolae Balotă atît cheia operei, cît și cheia interpretării sale critice, nu-i mai puțin adevărat că ceea ce se caută cu mai multă asiduitate acum nu este problematica umană generalizantă, ci formele imaginarului în care transpare configurată experiența creatoare primordială. Într-un cuvînt, accentul criticii lui Nicolae Balotă s-a deplasat spre investigarea și revelarea spațiului imaginar al scrisului, cu întreg corolarul său de repere. Imaginația, înțeleasă nu în sensul ei restrîns, de simplă reprezentare a obiectelor sau ființelor absente, ci ca o prezență activă, ontologizată, dictînd relația scriitorului cu lumea, tutelează interpretarea critică recentă a lui Nicolae Balotă. De altfel, studiile sale din volumul **De la Ion la Ioanide** reprezintă, în primul rînd și programatic, identificarea universului imaginar al cîtorva prozatori români ai secolului XX. Ba mai mult, în cazul lui M. Blecher și al lui Gib I. Mihăescu, imaginația devine, în interpretarea criticului, eroul protagonist al prozelor, căile imaginarului confundîndu-se de fapt cu economia ficțiunilor. Explorarea psihanalitică, descifrarea temelor și a sferelor de motive, psihocritica, inventarierea imaginilor ori a complexelor obsesive, iată, prin urmare, unele dintre straturile de dată mai nouă care vin să întărească învelișul hermeneutic al criticii lui Nicolae Balotă, mai deschisă ca oricînd diversității de metodă și parcurgerii sensibile a textelor. Căci, mai înainte de a impune prin vreo metodă anume, critica lui Nicolae Balotă impresionează prin aspectul ei de uriaș burete cărturăresc, strîngînd toate aluviunile posibile, toate sugestiile, toate cunoștințele. Nimic nu rămîne pe dinafara științei criticului și a dorinței lui de a ridica expres exegeze fundamentale. S-ar putea spune, pe drept cuvînt, că Nicolae Balotă vine în fața operei ca înaintea unui vast șantier, dotat cu întregul arsenal al construcției, de la giganticul buldozer și imensa macara pînă la fina mistrie. Citeodată, firește, uneltele acestea ciclopice par strivitoare pe lîngă obiectivul propriu-zis al criticului. Una e să înalți monumente, alta să zidești mici și cochete vile de țară. Schelăria critică e, în aceste cazuri, disproporționată, gata de a primi în efortul constructiv prefabricate. Altfel zis, criticul nu se mai află în postura de a primi sugestii de la operă, ci în situația de a o turna în tipare de altă măsură. Raportarea permanentă la modele, identificările mitologice, vechi și noi, învelișul terminologiei latine, comparațiile copioase cu spațiul gîndirii medievale ori cu universul artei manieriste (de cîte ori nu apare, de pildă, comparația cu pictura lui Arcimboldi !) sînt lucruri care se constituie, uneori, într-o peliculă unificatoare de sensuri.

Dar, lăsînd la o parte pentru o clipă toate acestea, mărturisesc că scrisul lui Nicolae Balotă este nu o dată rar prilej de satisfacții intelectuale, stufoasă incitare a minții, contaminare de ipoteze și consonanță de izbucniri lăuntrice. Pagina criticului e un popas meditativ și un aerodrom de sugestii cu care, aflat în contact, e practic imposibil să nu-i primești vibrațiile. E aici un patos al ideii care încîntă și impulsionează.

Dan Cristea

*) Nicolae Balotă : „De la Ion la Ioanide". Ed. Eminescu.

Cenaclul „Luceafărul" în satul lui Dimitrie Stelaru

Satul lui Dimitrie Stelaru...

Acum, cînd respirația poetului este numai respirația cărților sale, a amintirii, Segarcea Vale — așezare de relief a cîmpiei teleormănene — a devenit, ciudat, mai mult ca niciodată, a Lui. A Lui pentru că în ea a văzut lumina zilei. A Lui pentru că în ea s-a reîntors, ca spre un izvor, de cîte ori drumurile de asfalt ale orașului l-au obosit. A Lui pentru că în ea s-a aflat casa părintească pe care el a cîntat-o atît de frumos. A Lui pentru că numele său este un nume inconfundabil în literele române : Dimitrie Stelaru.

Cînd am descins în Segarcea Vale, noi cei sosiți acolo să-i cinstim memoria și versul, (adică membri ai cenaclului revistei „Luceafărul" care a inițiat două șezători dedicate poetului, la Casa de cultură din Turnu Măgurele și la Căminul Cultural din Segarcea-Vale) alături de localnici, primul lucru care ne-a atras atenția a fost Primăvara. E foarte frumoasă primăvara la Segarcea Vale. Foarte aproape Siiul, mai departe Oltul cu luncile sale. Și, mult mai departe, Dimitrie Stelaru. Noi am venit acolo spre a-l aduce aproape, spre a-l fura pentru cîteva momente din împăcarea sa cu odihna.

Am întîlnit o primăvară frumoasă într-un sat frumos. Segarcea Vale, satul lui Dimitrie Stelaru, este o așezare care trezește admirația. Casele, oamenii, vorbele, sentimentele lor...

Duminică dimineața — săteni îmbrăcați sărbătorește ; femei și bărbați și copii. O femeie își amintește de Mitică într-o anume situație. Venise de la oraș și lăsase lîngă poartă un maldăr de cărți. „Bagă-le în casă că ți le fură cineva" — i-ar fi zis ea. Iar el i-ar fi răspuns : „Nu le fură nimeni, sînt ale mele". Femeia nu știuse ce să creadă. Nu puteau fi furate pentru că erau ale Lui. Ale lui Dimitrie Stelaru. Răspunsul va fi fost însoțit de un surîs — surîsul amar al poetului în anii războiului. Era surîsul lui care nu s-a schimbat prea mult niciodată.

Casa unde s-a născut nu mai există. Dar a fost aici în acest loc. Primarul, Tudor Bănescu, vorbește despre casele noi, despre modul de viață al oamenilor din Segarcea Vale. Adică despre ceea ce noi înșine vedem în jurul nostru. Cuvintele primarului — faptele oamenilor. Toate, la un loc.

La căminul cultural, atmosferă sărbătorească. Și pe scenă și în sală. Unul dintre cei care l-au cunoscut pe poet, pensionarul Gheorghe Stochirlă, povestește un crimpei din viața de elev la Turnu Măgurele, a lui Dimitrie Stelaru : „Eram secretar la liceu. Mitică, care era în clasa a III-a sau a IV-a, n-avea cu ce să-și plătească taxa. Directorul l-a scos din clasă. Știa că sînt din sat cu el și mi-a cerut să-l ajut. Cu îngăduința lui Traian Lăzărescu, care era pe atunci director adjunct al liceului, l-am trecut printre cei care și-au achitat taxele. Am devenit buni prieteni, făceam călătorii împreună pe valea Oltului. El zicea că Valea Oltului seamănă cu valea Nilului. Umbla la el cu multe cărți și revista și cu un caiet în care scria versuri". O tînără profesoară, Ilie Doina, citește din Dimitrie Stelaru. E emoționată. Se citesc alte și alte versuri din Stelaru, în care oamenii recunosc locul propriei lor copilării. Se face o propunere : ca în fiecare an, în ultima duminică a lunii martie, să se omagieze memoria poetului. Un prilej de întîlnire sărbătorească cu cel mai prestigios fiu al satului, al cărui nume dă strălucire numelui comunei.

Apoi, poeții Ion Gheorghe, Florin Costinescu, Nicolae Dragoș, Ioana Diaconescu, George Chirilă, Ion Segărceanu, Rodian Drăgoi, Ion Drăcea Cîrligeanu și prozatorul Eugen Seceleanu citesc din creațiile proprii.

Luni, în cea de a treisprezecea ședință, Cenaclul „Luceafărul" a avut oaspeți tineri poeți și prozatori din Brașov. Darea de seamă asupra acesteia în numărul viitor.

Puterea prejudecății

Urmare din pag. 1

a murit, cum se știe bine, la... 29 de ani ! La această vîrstă el nu era deloc un om prematur îmbătrînit.

Pe ce se bazează, în fond, argumentele celor ce resping acest portret?

Pe contradicția dintre **propria lor imagine despre poet** și poza de sub ochi.

„La chip, asemănarea între acest bărbat în costum de călărie și poetul Mihai Eminescu este frapantă", declară acad. Șerban Cioculescu, dar adaogă: „Nu-l văd de loc pe „Luceafărul" poeziei noastre în costum de călărie și cu monoclu, deși nu consider o contradicție principială între creația artistică și practicarea unui sport". Dar D. Vatamaniuc declară, mai jos, că nu este vorba de un costum de călărie ci **„costumul este în tradiția studenților române de la Universitatea din Viena și de la alte universități germane. Îl vedem și pe Slavici într-o ținută asemănătoare în una din fotografiile publicate în ultimii ani"**.

Deci, Eminescu **putea** să poarte acest costum, iar monoclu(care-i **atîrnă** pe piept) putea arbora **la fotograf**, chiar dacă nu-l purta. Să nu uităm că, deși neglijent în îmbrăcăminte, poetul se gătea ori de cîte ori aștepta pe Veronica Micle, împrumutînd de la prieteni „țilindrul" și fracul de rigoare. Cineva care nu-l „vede" decît trențăros ar putea respinge, cu aceleași argumente, o fotografie a lui Eminescu în frac și cu țilindru, deși avem mărturii categorice că nu disprețuia această ținută !

Cît privește înălțimea poetului, nici un moment nu reiese din fotografie că este vorba de un om înalt. Într-o ținută asemănătoare s-a fotografiat și Kogălniceanu, care era tot de talie mijlocie. Un om căruia mobila respectivă îi ajunge mai sus de talie nu este un uriaș.

Pentru acad. Iorgu Iordan, **„bărbatul fotografiat face impresia unui om voinic, sănătos, stăpîn pe sine, aproape impunător. Eminescu n-a fost, cu siguranță, niciodată așa"**. Că Eminescu a fost un om **voinic** o spun toți contemporanii. Că a iubit viața și că, pînă l-a doborît morbul fatal, a fost un om sănătos, ne-o dovedește faptul că organismul său a răbdat nu numai existența dezordonată, privațiunile, intemperiile, dar mai ales formidabila cantitate de muncă la care a fost supus.

Pentru prof. D. Murărașu, „Costumul, cizmele și ținuta oarecum țanțoșă, **infruntătoare, nu sînt obișnuite lui Eminescu... Privirea incruntat hotărîtă nu este a meditativului, contemplativului poet"**. După cîte știm, nu despre „meditativul, contemplativul poet a scris, cîndva, profesorul Murărașu două masive tomuri, ci exact despre acea parte din opera lui Eminescu în care l-a putut întîlni, adesea, chiar „țanțoș" și totdeauna „înfruntător"!

Trei din cei solicitați s-au declarat **pentru** Eminescu.

„Afirm fără ezitare că e vorba de Mihai Eminescu, judecînd îndeosebi după figura lui de tînăr matur în jurul de 33 de ani" declară prof. Al. Dima, care însă crede că fotografia a fost executată „după Döbling". Ceea ce nu este credibil deoarece privirea poetului și toată atitudinea lui sînt cele din epoca apogeului, nu a prăbușirii. În plus, fotografia din 1884—85, deși foarte apropiată de aceasta, îl arată pe poet din nou cu plete bogate, ca în tinerețe, pe cînd, atît în fotografia pentru albumul Junimii cît și în cea discutată, el renunțase la plete.

Ne permitem să transcriem integral opiniile ultimilor doi, pe care le considerăm verdictul fără apel al acestui pasionant și semnificativ „proces":

„Cu toată îmbrăcămintea nepotrivită cu imaginea tradițională pe care o avem despre Eminescu, impresia mea este că fotografia alăturată aduce foarte mult cu figura lui Eminescu din ultima perioadă a vieții. Îmbrăcămintea seamănă mult cu un costum de călătorie" (Acad. Al. Philippide).

„Fotografia arătată nu prezintă îndoieli pentru mine: este a lui Mihai Eminescu (fără semnul mirării).

Fruntea lată, părul bogat dat peste cap, așezarea lui la tîmple și, îndeosebi, mai sus pe tîmple, unde face unghiul frunții, sînt ale lui Eminescu de totdeauna. Și mustața este așa cum o știm la Eminescu, acum însă mai îngrijită. Figura lui senină, ochii scrutînd cu precizie spațiul sînt ai lui Eminescu, matur și sănătos". (Prof. Dan Simonescu).

Acestei pătrunzătoare și sugestive caracterizări ne asociem și noi, pentru motivele arătate mai sus.

colocviile «luceafărului»

proza între originalitate și mimetism

1.A reușit revista să repereze problemele nevralgice ale prozei de astăzi ? 2. Care din cazurile aduse în discuție pare a fi cel mai revelator ? 3. Ce credeți că a omis discuția noastră ? 4. În ce punct vă delimitați de părerile mesei rotunde ?

Pentru romanul social

Debutînd ca o discuție despre proza mai ales tînără, căreia cei patru participanți la „masa rotundă" și-au propus să-i încerce rezistența, colocviile *Luceafărului* prin cele patru întrebări lansate (din nou patru !) amenință să se transforme într-o critică a criticii. N-ar fi pentru întîia oară la noi că o discuție, de la care se așteaptă limpeziri și concretizări, o cîrmește spre critica problemei, iar mai apoi spre critică pur și simplu, cu toate neajunsurile ce decurg de aici : orgolii atinse sau semisatisfăcute, argutii interminabile etc.

Dar fiindcă tot a venit vorba de critică, nu vreau să pierd prilejul de a mă ralia unei foarte sănătoase sugestii făcută de Nicolae Velea în comentariul său despre „Masa rotundă". El vorbea de „condiția criticului de proză" văzut, mai aproape de cronicarul de teatru, ca posesor al unei vocații de a desface și reconstitui articulațiile intime ale operei. „Lesnicioasă, aparent, — scrie Velea — întreprinderea criticului de proză este, de fapt, una dintre cele mai dificile. Pentru că desfășurînd, descriind analitic, „spărgînd" cartea de proză, criticul literar adevărat trebuie s-o reconstituie sau măcar să-i redea publicfiorul emoțional al lecturii". Unde mă deosebesc de Velea e în privința necesității — pe care o socotesc de primă urgență în stadiul în care ne găsim — de a extinde asemenea operații și la cărțile mai puțin bune, uneori mediocre sau chiar proaste, ale unor autori tineri sau mai virstnici, nu puțini dintre ei „în vogă", pe care ispita grabei sau a mimetismului (tot efect al grabei) îi împinge la treabă de mintuială. Demontarea răbdurie a mecanismelor alandala e singura metodă de a „demonta" siguranța de sine cu care acești prozatori (cei mai mulți romancieri improvizați) s-au împlătoșat, siguranță întărită și de faptul că pot conta pe o parte a criticii favorabilă sau măcar indiferentă.

Dar să revin la problemele prozei, ale romanului în speță, pentru că — exceptînd cîteva situații — în majoritatea cazurilor chiar condiția romanului e în discuție. „Masa rotundă" a *Luceafărului* are meritul de a fi scos la iveală anumite laturi cu adevărat nevralgice din dezvoltarea genului, dar ea nu s-a putut sustrage unei tendințe spre *învălmășire* — se pare, congenitală — acestui soi de discuții. Pînă la urmă, mimetism, falsă originalitate, simplă mediocritate, trădare sau ignorare a structurii proprii, evaziune, schematism, ispita industriosului se amestecă, titluri, nume, experiențe vechi și noi se înșiră puse pe același plan, și însuși romanul — tema în discuție — se prezintă ca o realitate nediferențiată, cu toate că *unele* sînt dificultățile și problemele romanului social-politic, care cunoaște azi un reviriment neașteptat, *altele* ale celui psihologic-dilematic, și *din nou altele* ale prozei tinzînd spre parabolă, parodie, pitoresc etc. Urmărind prea multe fire, deschizînd prea multe uși, discuția are defectul de a nu delimita îndeajuns, de a vîntura prea multe idei sau numai cîpețele de idei.

Căci, să reiau numai această problemă a romanului social de azi : e limpede că mimetismul (tema centrală a discuției) acționează aici mult mai puțin, că neajunsurile — dacă există — se datoresc altor cauze decît imitării lui Faulkner și Kafka. De fapt, aceste cauze, unii participanți la discuție pretind că le-au și găsit. Ar fi vorba în unele cazuri (se dau și nume : Ivasiuc, Buzura, Lăncrănjan) de funcționarea răsturnată a unor vechi clișee sau rețete epice din perioada practicării schematismului, similară situației în care niște haine de prea multă purtare sînt întoarse pe dos. Explicația (implicit acuzația pe care o conține) mi se pare însă destul de superficială, în afară de faptul că e jignitoare. Căci se identifică în acest fel o pseudoliteratură, definitiv compromisă prin artificialitatea ei, cu niște eforturi de a răzbi la adevăr și autenticitate. De bună seamă, eforturi în grade și moduri diferite, îngreunate de niște inerții și chiar insuficiențe, ce sînt a se căuta în formula personalității și în relieful talentului fiecăruia din prozatorii numiți.

Preocuparea întemeierii unui nou tip de roman social al contemporaneității, realist ca factură, ascuțit polemic în ținută, propulsiv în tendințele ce-l animă, e mult prea importantă în clipa de față, căci de ea legăm speranțele unei reorientări mai radicale a întregii proze actuale (îmbunătățire care nu poate veni în nici un caz dinspre tentativele evaziunii), și de aceea îmi vine greu s-o văd taxată — oricîte ar fi scăderile arătate de unele scrieri ce-o ilustrează — drept întoarcerea la procedeele și procedura unei literaturi eșuate.

Cornel Regman

Un organism viu

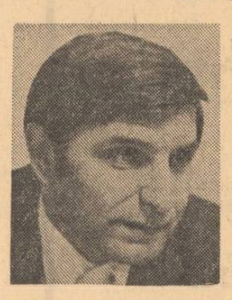

Dacă o revistă literară ca **Luceafărul** a organizat o masă rotundă pe o asemenea temă, e mai mult ca sigur că se simțea nevoia. Criticii știu, sau ar trebui să știe care e situația în fiecare moment în cutare sau cutare gen literar. Un autor citește, de regulă, cărțile care-l interesează, cele față de care simte afinitate. În bucata care circulă și care spune că autorii nu se citesc între ei se află destul adevăr. Dar criticului i se cere imparțialitate chiar de la început : el, fără interes terestru și fără idei preconcepute, trebuie să citească totul, numai astfel are dreptul de a emite judecăți de valoare și mai cu seamă să facă ierarhii între valori.

Și totuși cred că dacă în jurul mesei rotunde ar fi luat loc și unii autori de proză nu ar fi fost rău ; și iarăși, dacă ar fi fost acolo și critici mai feluriți ca virstă. Complexitatea fenomenului care se cheamă proza românească contemporană ar fi ieșit mai bine în evidență, atît în partea ei originală de certă valoare estetică și umană, cît și în partea ei desuetă, mimetică. Cei care au lipsit atunci pot lua cuvîntul acum.

Să nu ne amăgim : un autor poate da atît cît îi îngăduie limitele talentului pe care-l deține. Acest talent, e drept, bine educat de posesorul lui și de ambianta în care se manifestă, bine îndrumat de critica literară, se poate realiza plenar. Așa că discuția trebuia, după părerea mea, să înceapă cu evocarea și analiza mai în detaliu a ambianței în care s-au manifestat scriitorii de diferite virste. Momentele revolute de dogmatism, proletcultism n-au fost produsul exclusiv al scriitorilor. Au fost perioade (care au ținut un an sau doi !) cînd înșiși critica literară a încurajat mimetismul. Rațiunile au fost diferite : unii au preferat, pedagogic, opera de imitație celei confecționată după rețete ; alții au lăudat operele de imitație, pur și simplu, pentru că nu știau că acestea au modele la noi sau aiurea. Nu puțini autori au fost rău sfătuiți și, iarăși, nu puțini au fost pur și simplu neglijați ; alții au fost abandonați după ce critica se dovedise foarte generoasă cu ei. Iată cîteva exemple luate la întîmplare. Eu cred că romanul **Bărăgan** al lui V. Em. Galan e o construcție serioasă în plan literar cu toate că — și aici nu mai e de vină doar autorul ! — păcătuiește prin tezism. Același autor a scris o carte slabă sub toate aspectele, **Zorii robilor,** dar tot el a dat o nuvelă, **La Răzeși,** care poate sta cu cinste în orice antologie a genului. De ani de zile critica nu-l mai pomenește pe acest autor, ori, dac-o face, se încrimînează numai partea desuetă a scrisului său. Despre un autor ca Radu Tudoran, dacă ar fi să ne luăm după tratamentul critic la care a fost supus, n-o să aflăm prea multe pentru că acesta lipsește aproape cu desăvîrșire. Trilogia lui Ion Vlasiu, **Drum spre oameni,** rareori e citată cu toate că aici întîlnim situații și conflicte care premerg conflicte din romane ulterioare foarte elogiate. **Balul intelectualilor** și **Cheia de fa,** romanele lui Ștefan Luca, ar merita o mai mare atenție. Primită cu mare vîlvă a fost prima carte a lui Alexandru Ivasiuc ; apoi fiecare carte scoasă de același autor a fost declarată mai bună decît anterioarele ; ultima lui carte, adevărată construcție romanescă, a fost primită cu răceală Să-i fi deziluzionat autorul pe critici ? Sau aceștia nu îndrăznesc să-și facă autocritica ? Cîteva cărți de un farmec cu totul aparte a scris în anii din urmă, la senectute, Ionel Pop, despre care, cu o excepție în **Tribuna,** nu am citit nici o referire critică. Exemplele s-ar putea înmulți. Într-adins n-am dat niciunul din rîndul scriitorilor tineri sau mai puțin tineri. El de sine înțeles că aici vom găsi multe nereușite, dar și destule speranțe pentru ziua de mîine.

Consider că prozatorul de astăzi, indiferent din ce generație face parte, e privat de o seamă de lucrări, să le zicem ajutătoare pentru el, a căror lipsă se răsfrînge vrînd-nevrînd în opere. Mă gîndesc, bunăoară, la atît de doritele sinteze privind romanul, nuvela, schița ; la studiile de îndrumare generală privind, de pildă, conflictul în proză, modalitățile artistice ale prozei moderne, etc ; monografiile despre scriitorii contemporani se pot număra pe degetele de la o singură mînă ; nu una, ci chiar mai multe cărți, precum **Arta prozatorilor români** a lui T. Vianu iar ar fi de dorit ; nu avem, poate, nici un studiu de sociologia literaturii ; avem prea puține cărți de sociologie propriu-zisă care să ne ofere date despre revoluționarele mutații sociale, psihologice, intelectuale etc., ce s-au produs în ultimele trei decenii ; cărțile de istorie privind perioada socialistă a țării sînt și ele puține. Enumerînd cele de mai sus am vrut să se înțeleagă, indirect, că masa rotundă a **Luceafărului** s-a ocupat mai puțin de cauzele mimetismului și a nereușitelor în proză, mărginindu-se, uneori, doar să numească operele atinse de acest morb.

Discuția a ridicat cîteva probleme reale ale prozei de astăzi. Se mai scriu cărți fără abordarea unui conflict real, fără țintirea unui mesaj superior, se mai scriu cărți care imită formule de aiurea ; dogmatismul, idilismul se mai strecoară, mascat sau nu, în destule pagini de proză. Dar, repet, pentru aceste stări de lucruri negative nu pot fi acuzați **numai** autorii. Un scriitor propune un manuscris. Redactorul, editorul, criticul, ar trebui să decidă, măcar în cvasiunanimitate, dacă manuscrisul respectiv poate sau nu să vadă lumina tiparului. Această cvasiunanimitate e, din nefericire, de foarte multe ori numai un deziderat. Nu o dată se pot citi cronici din care redactorul, editorul și cititorul nu înțeleg aproape nimic. Stilul pompos, estetizant, mimetic e propriu și criticii literare într-o bună parte a ei. Un roman, se știe, are un subiect, un conflict sau mai multe, răsfrînge un mesaj uman. Dacă aceste lucruri elementare nu reies din cronică, fiind înlocuite cu fel de fel de considerații marginale prin care cronicarul își etalează mai degrabă erudiția și apetitul de filozofare, atunci o asemenea analiză care eludează tocmai obiectul pe care inițial și l-a propus, aduce numai deservicii. Și în primul rînd autorului în cauză. Nu o dată opera nu-i decît un pretext, un teren pe care cronicarul își varsă veninul față de alți confrați. Ibrăileanu, Pompiliu Constantinescu, Călinescu, Vianu nu se știau, în limpezile lor analize, să înceapă prin a rezuma subiectul operelor luate în discuție.

În ciuda evidențierii multor exemple negative, discuția din **Luceafărul** mi-a lăsat un sentiment tonic. Proza contemporană se află într-adevăr într-un marcat proces de asimilări, experimentări, cristalizări ; sînt și multe nereușite, dar o privire obiectivă ne obligă să remarcăm și destule succese. Prozatorii sub patruzeci de ani nu și-au spus pe deplin cuvîntul, și aceștia sînt mulți și talentați. Nu mai vorbesc de surprizele pe care ni le vor face și de aici încolo scriitorii mai virstnici. Ancorarea și a unora și a altora în social, politic, în cea mai strîngentă problematică a omului de acum și de aici, e o garanție că în viitor vom avea și mai multe romane bune și foarte bune, vom avea și mai multe volume de nuvele și schițe bune și foarte bune. Organismul prozei românești actuale are cea dintîi calitate : de a fi viu.

Gheorghe Suciu

Șablon subtil

1. Cîteva din problemele nevralgice ale prozei de astăzi au fost într-adevăr reperate. Dacă stau și mă gîndesc bine chiar principala problemă nevralgică : mimetismul.

2. Mi-a plăcut modul în care M. Ungheanu a vorbit despre substanța prozei.

3. Această întrebare mi se pare că este formulată greșit. Cum adică ? Exemple de ceea ce masa rotundă a omis ? În fine.

Este adevărat că, după părerea mea, literatură satirică nu există, dar cred că se putea discuta și despre cauzele inexistenței acesteia. Trebuie pornit de la un adevăr elementar. Există foarte multe cărți în care abundă elemente de satiră dar nici măcar una singură în care de la un cap la altul să fie vorba despre negarea curajoasă a unor stări de lucruri pe care le întîlnim cu totii. Mi se pare că aici este vorba fie de lipsă de curaj, fie de comoditate. Mihai Ungheanu a remarcat foarte bine că în proza unor scriitori vechile șabloane au fost înlocuite cu mai tinere șabloane și acest lucru nu este de natură să multumească pe cineva. Este evident că în conditiile unei societăți care a negat revolutionar coordonatele anacronice ale trecutului, să apară o proză tocmai despre aceste lucruri. Cînd colo ne pomenim asediați de cărți mai subțiri sau mai groase în care eroul principal se destăinuie la nesfîrșit, își povestește trecute suferințe și totodată spre sfîrșitul volumului totul se rezolvă. Este clar că aici este vorba de un alt șablon ce se vrea mai subtil, dar nu este. Există încă stări de lucruri potrivnice aspirațiilor noastre, de pildă, se fură din avutul obstesc, există oameni foarte departe de ceea ce se așteaptă de la ei și cu toate acestea în multe fapte de proză sînt redate pe un ton ferm conflicte minore în care autorul nu se angajează cu nimic. Însuși secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, îndemna scriitorii, mai tineri sau mai virstnici, să dezvăluie cu curaj tot ceea ce este înapoiat și retrograd, tot ceea ce practic n-ar trebui să-și găsească loc într-o societate de elan, cum este a noastră. Locul stilului direct, locul unei naratiunii limpezi și bine închegate a fost luat de pagini obositoare în care nimeni nu înțelege pe nimeni, în care practic cititorul nu se regăsește niciodată. Nu este un secret că mai avem multe de făcut. Problemele fundamentale ale omului sînt de multe ori ocolite în dauna unor false probleme. Este adevărat că ne interesează și concepțiile filozofice ale omului, dar tot atît de adevărat este că în egală măsură ne preocupă și realitățile imediate, cele care te conduc sau nu spre fericire. După cum se știe, se mai fac abuzuri ; oamenii trăiesc uneori singuri la umbra cine știe cărui abuz. Scapă de asemenea de sfera de interes a prozei, modul în care îmbătrînim pe ordinea de zi a unor sedinte obositoare si inutile, felul în care are loc ceea ce numim traficul de influență si tot din sfera prozei autentice este exclusă de multe ori relația dintre șefi si subalterni. Nu este chiar lipsit de importantă că un tînăr corect, inteligent și talentat se află la bunul plac al unui șef obtuz, preocupat doar să nu-și piardă scaunul și să bareze drumurile spre afirmare ale vioiului său subaltern. Dar de multe ori în proza de astăzi este vorba de dramele pe care le naște iubirea si de prea multe ori în paginile unor romane întîlnim femeia fatală alături de femeia blîndă si cumsecade care asistă resemnată la degringolada sotului. Nu există, cred, un prag pînă la care satira are sorti de izbîndă si acest lucru trebuie bine înțeles. Aș vrea să mă refer la ceea ce numesc romane de ocazie. Nu de puține ori documentele de partid au dezvăluit cu principialitate lucruri nefirești întîmplate într-un domeniu sau altul al vietii noastre. Printr-un mister așa zice, apar la foarte puțin timp cărti despre aceste lucruri si ele sînt scrise superficial, lipsindu-le destul de mult transfigurarea artistică. Orice s-ar spune nu pot să cred într-un roman scris în trei luni, roman în care după ce se critică o situație trecută se ajunge la o rezolvare facilă. Eu cred că acest lucru merită toată atentia si că o discutie serioasă despre proză — așa cum a propus revista „Luceafărul" în cadrul amintitei mese rotunde nu poate să o ocolească.

4. În acela în care se face prea mult caz de opiniile despre literatură ale lui G. Călinescu. Eu cred că despre literatură în general si cea satirică în special opinii autorizate au emis si Nicolae Velea si Fănus Neagu si Marin Preda, dar de prea puține ori ele au fost consemnate, iar discutate cu atît mai puțin. Apelul la clasici este fără îndoială necesar, dar să nu uităm că pe lîngă noi circulă autori care au printre alte merite si pe acela de a fi în viată.

Eugen Seceleanu

Redescoperirea realității

În ceea ce privește proza și starea ei la un moment dat nu cred că se poate plînge nimeni că în ultimii ani au lipsit anchetele, discuțiile și dezbaterile pornite cînd de o revistă, cînd de alta, cu acea nobilă și dezinteresată îngrijorare care conferă unui climat literar semnificații aparte. Să ne aducem aminte cîtă cerneală s-a scurs și cîte pasiuni curate s-au consumat în legătură cu **nevoia de realism** a prozei noastre, și să recunoaștem că proza care se publică și are o anumită circulație printre cititori este o proză realistă în buna tradiție a prozei noastre realiste. Se încearcă — ținînd seama de aparițiile anilor din urmă — un corectiv, o mai atentă evaluare a realizărilor generației mai tinere și mai puțin „clasicizată" a prozatorilor, situație oarecum nouă și evident îmbucurătoare.

S-au publicat, în adevăr, în acești ani cărți valoroase, adînc coborîte în realitatea noastră, autentice și cu un acut simț al actualității și al atitudinii, a căror originalitate pare însă a fi mai greu de deslușit prin sumare comparații cu opere de aceeași factură și inspirație mai puțin realizate. Fiecare operă literară — atunci cînd ne prezintă expresia unei viziuni artistice coerente și nu simplă sau abilă manufactură după modele locale sau de aiurea — își este suficientă sieși, iar misiunea criticului onest este de a-i revela în primul rînd semnificațiile și originalitatea în raport cu viața înglobată în ea, cu realitatea transfigurată în actul creației. Are desigur un haz deosebit faptul că un mare scriitor ca Faulkner a devenit literă de evanghelie pentru un întreg șir de prozatori mai tineri sau mai virstnici, încît cineva superficial avizat l-ar putea considera mai curînd român decît american, dar dincolo de amuzamentul cam crispat al situației rămîne adevărul golgoluț al unei perdele groase de ceață coborîtă peste privirea nu totdeauna vulturească a criticii hoinărind adolescentin în căutarea asimilării unei experiențe scriitoricești unice și, se înțelege, irepetabilă. Exemplele pot continua, Dostoievski, noul roman francez, scriitori români contemporani la rîndul lor copleșiți de la primul pînă la ultimul rînd de arta unor celebrități mai temeinic consolidate ș.a.m.d. — zona de oscilație între originalitate și mimetism e ceva mai largă decît se crede și se spune.

Cu toate cîștigurile din ultima vreme din punctul de vedere al problematizării și al gravității creației artistice față de o realitate care se oferă observației și inspirației cu o bogăție demnă de invidiat, literatura română contemporană este încă în bună măsură o literatură dominată de livresc. Redescoperirea socialului în reala sa complexitate venită după o perioadă de uniformitate și de prejudecăți violente — tot un aspect al livresculuí— nu s-a petrecut fără dificultăți și fără o anumită perplexitate. Probabil să așa se și explică abandonul multora în parabole despre bine și rău, drept și nedrept etc., în mofturile oniriste sau în abisuri de imprumut, personajele incongruente, nostalgia după inocența originară. O literatură devitalizată prin exces de scheme a fost urmată astfel, în parte, de o literatură tot atît de puțin hrănită la clocotul vieții.

Cealaltă direcție, hotărît fructuoasă, izvorîtă din mișcarea fastuoasă a realității are și ea păcatele ei, dar nu atît de mari și de răvășitoare pe cît s-ar putea pretinde cu o nemulțumire critică mult prea vajnică pentru fragilitatea obiectului.

Nu pretind, doamne ferește, tratamente critice blinde și duioase nici pentru mine și nici pentru alții, încerc doar la rîndul meu să înțeleg ce înseamnă pentru starea actuală a prozei — dincolo de circulația unor teme, obsesii sau proaspete prejudecăți — cărțile unor scriitori care își caută cu trudă și încăpățînare timbrul propriu, expresia fidelă experienței lor de viață stînd cu fața întoarsă spre lumea noastră și trăind adevărurile acestei lumi.

Constantin Stoiciu

Estetică și sociologie

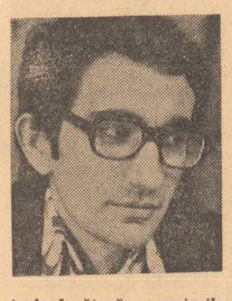

1. Discuția publicată în numărul 8 al revistei „Luceafărul" a surprins cîteva aspecte interesante ale prozei românești de azi. Deși, faptul trebuie menționat, reproșuri de tipul celor rostite de către vorbitori pot fi formulate în legătură cu orice epocă din istoria literaturii. Prin rostirea unor judecăți de valoare foarte tranșante în legătură cu scrierile unor autori deja notorii s-a obținut un efect salutar de anihilare a ceea ce am putea numi „avalanșă laudativă", fenomen ce se manifestă uneori în cazurile unor autori ale căror prime cărți au beneficiat de o bună primire din partea criticii.

Un merit al discuției a constat în circumscrierea unor concepte critice strict necesare unei priviri globale asupra prozei noastre de azi. Această circumscriere a aparținut, în cadrul discuției, criticului M. Ungheanu. Formulările sale cu privire la mimetism (primar și secund), mutație estetică, autopastișare, sincronizare, unicat și produs de serie sînt de reținut pentru precizia lor.

2. Aș prefera, în contextul acestei întrebări, să nu mă refer la vreunul dintre „cazurile" aduse în discuție și să mă opresc asupra unui aspect mai puțin abordat.

Atunci cînd se ia în considerare în special literatura de valoare medie sau mică a unei anumite perioade, este de preferat ca metodele evaluării estetice să fie înlocuite de acelea ale sociologiei literare (de altfel, în discuția celor patru critici se ivesc cu intermitențe considerații ce țin de sociologia conținuturilor). În acest sens, cel mai revelator dintre aspectele aduse în discuție este acela al dispariției operelor(atunci cînd este vorba despre literatura de mică valoare), discuția purtîndu-se de fapt pe marginea unei entități transindividuale (un număr oarecare de scrieri ale căror caracteristici sînt descriptibile nu atît prin ceea ce fiecare dintre ele are inedit, ci prin notele lor comune). Modul în care a evoluat discuția a tins spre delimitarea acestei serii de scrieri.

3. Nu se poate vorbi despre omisiuni, avînd în vedere modul concret în care a evoluat discuția. În formula publicistică la care s-a recurs nu s-au urmărit atît precizările teoretice, cît amorsarea unor dezbateri viitoare. În consecință, discuția trebuie socotită deschisă. Printre precizările care pot fi făcute, sînt acelea legate de așa-numita judecată critică de prioritate. Care este modul concret în care critica departajează masa scrierilor de serie față de unicatele cu valoare estetică ? Stabilirea punctului în care abordarea unui ansamblu de scrieri după metodele sociologiei conținuturilor este înlocuită de analiza estetică este deosebit de importantă. Această precizare este valabilă și atunci cînd sînt luate în considerare scrierile unui singur autor.

În fine, precizări utile pot fi aduse în direcția stabilirii statutului moral al criticii de proză. Aceasta, fiindcă a scoate din masa indistinctă a scrierilor inferioare un text anumit și a-l nega presupune, după cum lesne este de observat, o alegere ale cărei motivații sînt, în primul rînd, de natură morală. Altfel spus, critica alege uneori din masa scrierilor inferioare un text pe care îl consideră exemplar pentru scăderile sale și îl analizează raportîndu-l la neajunsurile deja stabilite ale seriei. Această alegere implică o opțiune de natură etică (autorul discutat fiind o persoană reală și, pe de altă parte, critica nereușind în mod obiectiv să discute toate textele nereușite).

4. Anumite delimitări am propus deja în însemnările precedente. La ele aș vrea să adaug doar o precizare ce continuă considerațiile de sociologie a literaturii rostite de participanții la discuție. Este vorba despre caracterul de consecuție al criticii literare. Discutînd despre proza de serie, este necesar să subliniem că, în cazul ei, judecata critică trebuie să își modifice caracterul consecutiv, țintind, prin delimitări teoretice și prin analize cu valoare generalizatoare, să frîneze apariția produselor literare de calitate inferioară.

Voicu Bugariu

Valorificarea unei șanse

Discuția despre proză din paginile revistei „Luceafărul", serioasă, incitantă, deschisă spre probleme grave, are meritul de a fi marcat cu limpezime, fără a evita teritoriile mai dificile, liniile unei hărți în mișcare a literaturii române contemporane. Desigur că oarecare opinii exprimate ar putea fi, au și fost de altfel, contestate, amendate sau completate, ceea ce e, la urma urmei, perfect normal în cadrul unei dispute ample, îmbrățișînd aspecte de viață și de artă multiple și diverse. Prin acuitate și semnificație, numeroase observații depășesc limitele obiectivului în sine pe care dezbaterea și l-a propus, surprinzînd fenomene, într-o bună măsură, reprezentative pentru arta și literatura noastră în general. E un merit deloc neglijabil.

Consider relevante referirile la primejdiile care pîndesc proza, chiar și proza de calitate, cu atît mai mult această proză, pentru că procesele pe care le străbate literatura devin mai lesne sesizabile scrutînd cursul ei principal și nu manifestările marginale. Cred că există, într-adevăr, un pericol al pastișei și autopastișei, evident în apariția unor noi tipare, fixe, rigide și previzibile în variantele lor ca orice tipare, de sub tirania cărora scapă, se întîmplă, anevoie și prozatori de valoare. Explicații s-ar găsi, ele țin de sociologie și de persistența anumitor date subiective în cîmpul vizual al autorului, de natură să-i tulbure privirea asupra lucrurilor. Consțiința literară, în evoluție, producînd, firește și dislocări, impunînd puncte de vedere inedite, cuprinde și materie impură, trage după sine ca un balast și prejudecăți. Perioadele artistice ca și cele social-istorice continuîndu-se între ele se și înfruntă, uneori pînă la o violentă negare. Secretul oricărei opere autentice, mai cu seamă în domeniul prozei, incluzînd disputa cu trecutul literar, rezidă totuși, în primul rînd, în realizarea unui dialog matur și substanțial cu viața, cu prezentul în curs de desfășurare. Dacă echilibrul dintre aceste elemente constitutive se dereglează, surprizele nu întîrzie să se ivească. Dintr-o replică vie la un fapt real, proza își poate restrînge semnificațiile, transformîndu-se într-o cvasireplică față de reprezentarea aproximativă, cu un pronunțat caracter livresc, a acelui fapt real, confruntarea se mută de pe planul obiectiv pe un plan subiectiv. De adăugat că fiecare trăim, apoi, se înțelege, și în lumea propriilor obsesii ; obsesii de atîtea ori fertile, de unde și „tema" scriitorului, circulînd ca printr-un sistem de vase comunicante prin întreaga creație a acestuia. Obsesiile abstrase însă din contextul existenței noastre în general, riscă să se ia pe sine însele drept etalon principal al valorilor, pagina scrisă purtînd, în consecință, mai puțin amprenta realului nemijlocit, și mai mult pe aceea a imaginației hazardate a autorului închis, claustrat în universul său de închipuiri. Conflictul contrafăcut, de o violență și un dramatism fals, existența clorotică a personajelor, de aici, nu o dată, provin. Este vorba, prin rezultatele lui mai ales, de același mimetism, fie el și de o factură particulară, menționat în dezbaterea din „Luceafărul".

Proza, dintre toate genurile literare, posedă cu precădere capacitatea de a vehicula la modul profund și complex marile idei ale epocii și a capta astfel interesul publicului larg. În legătură cu această șansă, a cărei valorificare deplină depinde, desigur, de talent, dar și de forța de a selecta metalul prețios din masa de steril, forță, adevărat, care ține, în definitiv, și ea de talent, o forță care se și educă însă, apar acele fundamentale și dificile probleme ale prozei moderne. Discuția le-a depistat și le-a pus pe tapet. Există la cele două extreme, pe de-o parte, o proză apreciată drept valoroasă, sau care, în orice caz, fără a se complace în lejeritate încearcă să pătrundă în miezul unor chestiuni grave, proză, totuși, cu foarte anemică trecere la public și, pe de altă parte, o proză de succes, acuzată de superficialitate. Reprezintă aceste ipostaze opuse condiții fatale ale literaturii contemporane ? Resemnarea și blazarea care însoțesc de regulă asemenea constatări nu sînt încă o soluție. Formulele experimentaliste, noile tehnici în proză pot fi condamnate și apărate cu șanse egale de reușită. Exemple ilustre probează validitatea unor puncte de vedere înscrise pe un arc larg de boltă. N-au fost, evident, rare situațiile unor scriitori lipsiți de audiență în timpul vieții și recunoscuți abia postum. Și dimpotrivă, opere cu răsunet puternic au nimerit, aruncate prin timp, în uitare, gloria lor s-a stins repede, relativ repede. În sfera artei, fiecare reprezintă un caz particular, un destin cu implicații și drame proprii și nu toți ajung la țintă, dacă ajung, în același fel. Un punct pare însă comun și acest punct rămîne neclintit și spre el se cuvine să năzuiască orice autor. Să năzuiască că cel puțin, să nu obosească în a căuta mijloacele și drumul care să-l ducă într-acolo : o proză de substanță și un public care să recepteze o asemenea proză. Pentru că există și această a treia ipoteză verificabilă la rîndul ei deopotrivă în istorie și în prezentul imediat, la scară mondială și la nivelul perimetrului literar național. Lamentațiile pe seama publicului rezistent la actul de cultură majoră nu-și au rostul și dacă e simplist să se absolutizeze întotdeauna gustul publicului, e la fel de simplist să-i ignori opțiunile. Publicul trebuie cucerit. Îl cuceresc uneori și inși mai superficiali. Asta nu înseamnă că nu-l pot cuceri și că nu merită să depună eforturi în a-l cuceri și prozatorii ambiționînd să fie esențiali și substanțiali, nu abdicînd de la exigențele unei literaturi serioase, ci descoperind căi noi spre inteligența și sensibilitatea sa. E o cursă neîntreruptă, care pretinde suflu, abnegație, dăruire. Miza aflată în joc te vrea integral. Să izbutești să comunici, să comunici astfel încît să fii înțeles, să trăiești certitudinea unui contact viu cu cititorii tăi virtuali ! Tradițiile culturii noastre, momentele de impact total între marea artă și un public generos, predispun spre meditație. Consider sub acest aspect ideile exprimate în cadrul discuției generatoare de confruntări pozitive, rodnice și, aș zice, tonice.

Al. Simion

Ioana Diaconescu

Absenţa

lui Zaharia Stancu

Tu nici nu crezi că l-am văzut
cu trup invins pe scut
intr-un amurg infiorat,
şi plinsul meu cum s-a trădat;
era un lac, pe malul lui
lumina stinsă străbătea
triumful lui, tăcerea mea
strins încordată şi amară.
Eu l-am văzut şi nu era
nici faţa lui uitată-n vis :
părea fosforescent şi pur.
in iarba-naltă dinprejur.
Cine-l purta pe umeri drepţi:
alge-mpletite cu cenuşă
şi două fire răsărind
ca din nimic din pacea mea ascunsă.

Tu nici nu crezi că l-am văzut
indepărtîndu-se străin
de chinul meu acum senin,
cu trupul grav invins pe scut.

Mă-nchid amurgule

Mă-nchid, amurgule, in tine, ca intr-o raclă de mătasă
şi trec cu tine dincolo de lume
pe sub arcade răsunind de glasurile păsărilor,
intr-o cochilie de melc mă-nchid,
şi strins mi-e, doamne, sufletul şi trecerea
ce greu se face, ca pe-o veche barcă
cu lemnul prea bătrîn şi prea greu de-nvăţat
cu noile-nţelegeri.
Spre orizont alunec şi trec în altă stare
şi sînt o plantă şi sînt un roşu peşte
zbătîndu-se-ntre blocuri mari de ghiaţă
ce-au poposit pe lac şi nu vor să mai plece
şi-s toată ghemuită în casa unui melc
şi sînt
cu sufletul strins într-o roată de pămînt...

Doina Uricariu

Dimineaţă

frunze uscate bintuie ţărina
cu solzi de frunze peştele-n ţărină
inoată încremenit,
culcate trupurile noastre respiră împreună
plutind

deasupra arbori tineri îngheaţă
cu sfîrcuri nevăzute, în aer luminînd,
inoată înspre noi în dimineaţă
un bot de soare străveziu, plăpînd

au coborît din scări pe maluri călăreţii
tulpini de aburi înfloresc pe gură
culcate trupurile noastre respiră
aud cum sîngele inoată în arătură.

Ar trebui...

peste dealuri iei apă în pumni
o duci la gură şi rizi
genunchii sînt albi
caii sînt uzi

ar trebui să plecăm
case albastre ne îmbie
între dealuri
apa e pragul acum
trec două obraze de copii ca o făclie

Simt apa cum curge pe degete şi pe unghii
ţin mîinile depărtate şi nu mă ud
în aer ating golul trupului tău
ca bobul de lapte al porumbului crud

ar trebui să plecăm
tu pe un deal, eu pe un deal
şi la mijloc o apă,
cu spatele unul la altul
părul aprins în aer
o albie sapă

Claudia Ilie

Aşa de lin...

O, cum mai vine-aşa de lin
aşa de-atunci, aşa de-albastru
tăcutul nimb Pont Euxin
şi-mi surpă timpul în pilastru.

Şi iar mi-e gîndul zbor de crin
lîngă cenuşa unui astru,
o, cum mai trece-aşa de lin
zborul de-atunci, aşa de-albastru.

Nemuritorul vers latin
mă ţine rob în vechiul castru,
aceeaşi zare-acelaşi chin,
acelaşi suflet de sihastru.

O, cum mai vine-aşa de lin...

Aurel Stincă-Olteanu : „Portret"

Mariana Bulat

Jocul ielelor

Jocul începe c-un abur.
Se prefiră printre degete
şi ca o muzică
scapă
Ielele îţi arată trupul de apă
ca să crezi că te vor
Ai să arzi ca un vreasc,
nebunule,
în îmbrăţişarea lor
Ielele se arată numai o dată
dar îţi fură destinul
într-o moarte înceată
Ielele, ielele care te-mbată
cu aburul trupului nemuritor.

Atinşi de lumină

Mă pierd în tinereţea mea
ca într-o sală
cu ecoul la infinit
Mă tem de ploaia fecundă
care mă duce spre mare
ca de o legănare
în jurul propriei mele axe
Îmi înfloresc degetele
ca nişte muguri
atinşi de lumină
şi suspină
corzile cerului
pe care le pipăi cu milă
de propria mea bucurie.

Profira Mihăilescu

Strigăt tîrziu

Te caut printre liniile mîinii
în cutele din colţul gurii mele
în ploi, şiraguri sidefii cu perle
Sub arşiţă, cînd plîng în noapte sînii
Şi beau din urmă-adîncă de copită
Cînd vîntul mă alungă în stihie
Şi mă dezbrac în flori de iasomie
Furate flori strivite-n dinţi se-agită
Ridic hoţeşte mantia zăpezii
Cu mîinile-ncărcate de brînduşă
Şi plîng ca după prima mea păpuşă
Că nu găsesc ferestrele amiezii
Să le deschid iubire-n nopţi tîrzii
Cînd primăveri în mine-au renăscut,
Şi ai să ierţi că-odată te-am pierdut
Şi că nu ştiu de und-o să mai vii !

Strada

Strada... castanii o pindesc pe la colţuri
Ca nişte vecine curioase, cînd îndrăgostiţii se sărută

Strada... asfaltul — un şotron imens cu casa soarelui, casa lunii —
Ploile repezi şterg liniile cretei, abia se mai văd 2, 5, 7 —
Ba nu, uite şi un cap de om... sub git o batistă pierdută
Vă rog, nu cumva aceasta e batista dumneavoastră? — Scuzaţi...

Strada... ecoul paşilor tîrzii, conduşi de un fum de ţigară
Numere cu soţ pe dreapta, numere fără soţ pe...
Gardurile vopsite alb, porţile ruginite... cîine rău —
sau sunaţi de două ori Familia... Poc! a căzut o castană
Ameţită se rostogoleşte la picioarele mele...

Strada... castana din mîna mea, cu o lume întreagă în ea.

Zvon de martie

Luceferii lunecă-n sănii
palizi de somn
Speriate de vînt ciute — vedenii
spre cerbul domn
Luna dănţuieşte desculţă un vals
pare nebună
Păsări de pradă se tînguie fals
pe ruptă strună
Furiş se strecoară lupul la stînă
de dorul miorii
Bolnavă, moartea scapă coasa din mînă
şi vin cocorii
Fierbinte noaptea se-nfăşură-n ierburi
Cu trupuri goale
Iubirile alunecă în aur cercuri
Sub cerul moale.

Ion Sălişteanu : „Scrisoarea"

Mariana Urbanovici

Tinereţea poetului

Steaua se inclină pe munte,
în orice moment depărtarea se poate ivi
aud colindele venind dinspre tine
şi string bogăţii pentru fiecare om
ne vom întinde senini pe linia pămîntului
semn veşnic în trecerea de la răsărit la apus.
Această sărbătoare ne petrece,
muguri sub pleoape se dezlănţuie mereu,
îmi visez tinereţea ca rodul fără de moarte
sînt chiar natura calmă şi în cuvînt sînt eu.

Poate zburătorul vine

In noaptea de iarnă
las ferestrele deschise larg
poate zburătorul vine prin ceaţă
pînă la mine.
Rugul aşteaptă.
Unul pe altul
ne vom zidi în trupul alb din care
va începe să ningă
cea mai curată zăpadă
a lumii.

Poem pentru mine

Eram un vis al asfodelei
un zbor ce leagă mal de mal,
la ora mea schimbasem farul
în hainele de crustaceu,
să mai cutreier azi şi mîine
să nu mai fiu nici tu, nici eu.

Pia Olaru

Urme de ciute

Aştept oraşele cufundate în clocotul verde-al oceanelor,
Văd de pe-acum bolţile, adîncă răsuflare de oameni
Şi grădinile de corali
Şi-unduitoarele alge,
Leagăn sub ceruri de apă...
Visez oraşele din vidul astral
Înmiresmate de trandafirii de-acasă,
Căci acasă
Va însemna veşnic pămîntul
Şi potecile
Şi pădurile
Şi induioşetoarele urme de ciute.
Pămîntul, locul unde s-au născut
Oamenii...

Întoarcerea eroului

Eroul s-a întors la mine, mai larg e amurgul sub pleoape
Decît acela sub care a-mpărţit o glorie sau două
Cu ultimii corbi.
Eroul se întoarce, poposim amîndoi pe malul sting al riului.
Ochii lui refac drumurile amare şi clipele de dragoste,
El îşi aminteşte, desigur, că-mi recita din Poe şi mă culca
În patul aspru, de băiat sărac,
Şi umerii lui se apleacă
Şi mîinile-i ating apa.
Eroul s-a întors şi plînge
Văzîndu-şi rănile în ultima oglindă.

Anul internaţional al femeii

Din iniţiativa UNESCO — 1975 a fost declarat An internaţional al femeii. Preţuind această frumoasă iniţiativă, revista noastră publică în paginile de faţă o proză şi un grupaj de versuri originale aparţinînd unor tinere scriitoare, colaboratoare ale Luceafărului, precum şi cîteva traducerii din lirica feminină universală.

Grete Tartler

Ca solzul vorbei

Atîtea mreji întind după cuvîntul
lunecător prin trup, torcînd ca fusul
înspre genunchi o lungă rădăcină,
atîtea mreji către mijlocul apei
şi inima ce bate cristalină,
atîţia ochi întind apoi în aer,
acolo unde voci de străvezie
răşină se aprind în întuneric
şi păsări se lovesc de fumul pur ;
tot mai îngustă poarta pînă unde
mă zbat în mrejile cu care vreau să fur...
Alături coşul de nuiele, roată
a lunii, anilor pe care nu i-am prins
se umple ca de ceaţă citeodată
ca solzul vorbei şi jeratic stins,
dar eu împing la spiţele de soare
din care-i împletit şi clătinat
fuiorul de cenuşă se desface
şi-nseamnă căile ce le-am umblat.

Luceferii-n ferestre

Impodobit e cercul în care locuim
cu ochii şi obrazul — clădindu-ni-l pe umeri
iubirea ne îndeamnă prin zidul cu oglinzi
pînă-n lăuntrul unde se înalţă
acoperişul pe-nverzite grinzi ;
apa odihnei curge prin odaie
şi lucrurile se cunosc prin ea.
Noi nu păşim, să nu se-audă pasul —
pe gîtul ca un lujer aplecat
casa cu ochii şi obrazul tace
mergînd nu prin vedere, ci credinţă ;
grinzile-s fire de iarbă şi dispar
într-un acoperiş de altă fiinţă...
Eu v-am chemat în locul unde cresc
luceferii-n ferestre, şi se-nchid —
cercul iubirii, semnul că oglinda
şi ghiciturile alcătuiesc un zid.

Cîteodată, spre sfîrşitul unei săptămîni cînd nu-l mai aşteptam, după mai multe simbete în care ne istovisem neîncrăbdarea, pindind poarta la fiecare oră de tren ştiută, apărea în fine Biţă, fratele cel mai mic al unchiului Ion şi al mamei. Îmi plăceau sosirile lui nepreväzute şi mă încruntam cînd unchiul Ion, zărindu-i deodată umerii şi capul deasupra gardului, se repezea să-l întîmpine, şoptindu-mi în trecere o bucurie contrariată.

Nu pricep ce fler are omul ăsta de pică tocmai atunci cînd stăm mai prost cu banii... de ce n-o putea să se ţină de cuvînt niciodată ? Mirosea a Lavandă şi a săpun Palmolive şi a bărbat îngrijit şi aproape tînăr şi sporovăia necontenit, ţinîndu-se după unchiul Ion prin bucătărie şi prin curte.

Am auzit c-o mănînci pe carte... aşa să fie ? îmi striga, aplecîndu-se peste fereastra deschisă. Stăteam în dormitor, cu caietele întinse pe masă şi urechea aţintită spre ei.

o mănîncă pe carte, domnule... o mănîncă... repeta,singur şi absent. Unchiul Ion îşi pregătise plasele şi plecase la Alimentară şi el se plimba fără răbdare prin curte, îşi despăturea batista albă cu monogramă într-un colţ şi-şi sufla îndelung nasul.

Letiţia...
mă striga după un timp
şi cum e ce-nveţi tu acolo ?... cînd eram în război cu turcii şi ne băteam cu nemţii...
Recita cu voită monotonie şi privirea, ascunsă sub pleoapele clipind mărunt şi genele neobişnuit de lungi şi întoarse îi aducea, şocant, în obrazul ras cu atenţie şi uşor puhav, chipul copilului care fusese. Pufnind în rîs, ieşeam la geam şi-l urmăream cum scoate din valiza mică şi neagră de voiaj Informaţia, **L'Humanité-ul** şi ultimele cărţi apărute.

Pe-asta ai văzut-o ?
îl întreba pe unchiul Ion.

La noi vin mai încet
răspundea el, dînd din cap cu o întimidată curiozitate. Citeodată, îmi dădea un borcan cu gem de căpşuni din care, cînd rămîneam singură, înghiţeam una după alta, cu plăcerea neliniştită a unui sacrilegiu, linguriţe încărcate cu fructe prea dulci, troznind îndelung, între dinţi, seminţele.

Ar putea să aducă mai multe
spunea mama, contemplînd, după şederea lui de-o zi, borcanul aproape gol.

N-are decît o nepoată şi aicea vine la masă întinsă...

Nu-i place să vină cu bagaje...
răspundea unchiul Ion cu o voce voit neutră şi pe urmă ştii bine cum este...

Cici Constantinescu : „Eleve în practică"

Totdeauna a tras a casă mare...
spunea mama
şi-acu' cred şi eu că-i greu să-l schimbi, după ce l-ai răsfăţat o viaţă întreagă...

S-a răsfăţat singur, c-aşa a fost felul lui...
răspundea unchiul, nesigur,
pe unul ca el trebuie să-l iei aşa cum e... bine că cel puţin ne mai deschide din cînd în cînd uşa...

Cînd se întorcea de la servici, mama îl descoperea pe Biţă aşezat lîngă masa de sub păr. unde mîncam vara. Îşi scoase din pod şezlongul vechi şi stătea întins. fumîndu-şi alene ţigara.

Ce odihnitoare e liniştea voastră... nici nu vă daţi seama ce-nseamnă asta, fără tramvaie şi fără agitaţia nebună a Bucureştiului...
Şi-şi închidea o clipă ochii sub petele moi şi alunecătoare de soare, ferfeniţite prin frunzele părului...

De ce nu rămîi, dacă-ţi place aşa de mult...
vroiam să-l întreb. Vocea impertinentă mi se arcuia în gît, dar îmi repetam atît de mult intonaţia, pînă cînd cuvintele se sleiau într-o frază stupidă.

Să crezi tu...
îi răspundea unchiul Ion, pîndind cu grijă să nu-i rămînă lui Biţă paharul gol. Prima sticlă de vin, din care turna, era caldă încă, aşa cum o luase de la Alimentara, dar celelalte se răceau la cişmea, sub robinetul ţiriind întredeschis peste găleata cu apă,

să crezi tu...
repeta tărăgănat, cu acea superioritate umilă de frate mai mare care nu mai găseşte prin ce să-şi justifice autoritatea,

e la fel ca peste tot, doar că aici lucrurile se amplifică şi iau alte proporţii...
zicea, coborînd vocea,
acum e un moment de acalmie... dar să vezi numai cînd începe scandalurile cu proprietarii...

A... tot cu asta vă ocupaţi... n-aţi mai terminat... ridea Biţă,
fiindcă sînteţi voi fraieri, ia să mergi diseară în antreu şi să faci tu scandal... punem radioul

teatru

Sir şi Elixir

Într-o sală plină de copii şi de un masiv grup de turişti blonzi masivi, Hamleţi şi Ofelii fixate către o dulce virstă maternă, ne-am amuzat silenţios şi am bătut timid din picioare, cînd, şi cînd, ori nu pe potriva tălpicilor noastre, căci se auzeau autoritare vocile de balaure care ne însoţeau. Drama ce am văzut era cumplită. Şi adevărată. Ni se propunea să alegem între ştiinţă şi vrăjitorie, nouă, celor ajunşi la virsta opţiunii. În esenţă lucrul pare simplu dacă ai şansa minimă să prinzi o bomboană de la „Vrăjitorii cu capul în sac" (ia să ne uităm în program : Sara Dan, Valentina, Tomescu, Cristina Popovici, Mariana Rîmniceanu, Eugen Stoica — mînuitori, Valeriu Simion, Iustin Grad, Gh. Fundătură, Ştefan Săndulescu — interpreţi). Ronţăi bomboana şi înclini către aspectul repetitiv vrăjitoresc al lucrurilor. De treabă vrăjitorii ăştia cu capul în sac. Dacă n-or fi schimbat balaurii distribuţia chiar lor le datorăm deliciul gurilor noastre. Cît despre chestiunea dificilă cu alesul între şi între se rezolvă foarte uşor întrucit nu ne priveşte, cum s-a şi arătat. Oamenii maturi rezolvă chestiunea cum iar s-a văzut, vin împreună Benedict şi Pitagora (Aurelian Manoliu, Valentin Roman — Ion Lucian, Silviu Gurău) şi-i bagă-n sac pe Sir şi Elixir. Cam ipocriţi oamenii ăştia. Aşa cu sacul faci şi dintr-o pisică o poliglotă. Dar ia să vedem, fără nici o constringere ? Totuşi e bună şi constringerea, iată, spre un exemplu, Balaurul : dacă nu ar fi bine constrins i-ar cădea solzii. În fond toţi, chiar vrăjitorii, Pisică al VII-lea (R. Zolla — Mircea Albulescu) şi Şoricelul cu fes (Antigona Papazicopol — parcă am mai auzit de numele ăsta, e faimos, — Horia Căciulescu), Motanul cocoşat (Laura Ionescu — Valeriu Simion) şi ceilalţi ajutori de vrăjitori, toţi sînt constrînşi căci se văd aţele. Cele mai constrinse sînt Prinţesele (Valentina Tomescu, Sara Dan — Elena Săndulescu, Valentina Roman) care pînă la urmă vor trebui să suporte să fie despicate căci ajunseseră din două una, ca fraţii siamezi. Uite aşa la un caz de nefericire comună ţi se lipeşte de inimă surioara ta de n-o mai poţi dezlipi. Bună şi constringerea, buni şi balaurii, cum s-a văzut, buni şi actorii, vedetele care au rolurile destul de principiale ale lui Sir şi Elixir (Eugenia Dumitru, Suzana Katz — Alexandrina Halik, Anda Călugăreanu), regia artistică, bună, (Ştefan Lenkisch), muzica (Paul Urmuzescu) bună, ce să mai spunem de dansuri (Adina Cezar), moderne, pe gustul nostru, multă mişcare, aşa. Pardon, balaura, ăsta care a trosnit eram eu, nu speriaţi copilul ! Decorurile de vis (Mircea Nicolau), ceva de nedescris, numai de s-ar putea da sunetul ceva mai tare, că sala fiind destul de mare...

Ia să vedem autorul. Dumitru M. Ion. Parcă am mai auzit... Nu aţi cetit, voi copii, lucrarea în proză... ? Am cetit, tovarăşa balaură... !

Ei, atunci, poftim o poezie... Nu bateţi din picioare, lectură expresivă... Anda Călugăreanu...

Poemul lui Sir

„Azi am întîlnit fetiţa / Care şi-a pierdut scufiţa. / Un pitic analfabet / Îi aduse un bilet, / Lîngă el o orhidee / Şi pe orhidee-o cheie / Pentru descuiat biletul / Unde se afla sipetul / Şi-n sipet, ce bucurie, / Ea găsi o pălărie !"

Cezar Ivănescu

film

Help my, Jerry!

Jerry Lewis. Actor, scenarist, regizor. Şi toate într-un film : **Bărbatul fatal.** „Bărbatul fatal" e ...Jerry, care, neobosit, îşi continuă recitalul pe peliculă color început în **Jerry trafic-antul.** Acelaşi actor nemaipomenit, care a devenit personajul-gen **Jerry,** maturul tandru şi săritor, veşnicul copil idiot, omul bun la toate şi la nimic. Mersul lui, pantofii lui imenşi, bicolori (altfel, Jerry este un cochet) fac concurenţă firavului Charlott. Grimasa, masca lui schimonosită ni-l reamintesc pe Louis De Funès şi, de ce nu ? pe Keaton. Iar nepriceperea şi permanenta lui neîndeminare ne ajută să ne gîndim la Stan şi Bran. Jerry Lewis îşi susţine totuşi recitalul funambulesc singur, recitalul gagurilor a là Jerry, foarte personal, foarte **el,** şi asta nu e puţin. Actorul-scenarist nu apelează la umorul cuvîntului, ci la comicul întîmplărilor, situaţiilor iscate de el, la hazul mişcării lui, îngroşîndu-le din abundenţă.

Bărbatul fatal este comedia a là americaine a lui August Prostul. Aici Herbert H. Heerbert ne ajută să descifrăm mesajul plin de candoare a lui J. Lewis. Pentru că filmul are un mesaj simplu, uman : acela al bunătăţii.

Băiat bun şi cu suflet este trădat de iubita lui chiar în pragul deciziei de o viaţă. Trădarea fetei îl doare şi plînge în felul lui, văicărindu-se, urlînd, dînd din picioare, ca un copil căruia i s-a furat jucăria preferată. Îşi cheamă mama în ajutor, zbierind cît îl ţine gura un „mamăăăă" sfîşietor. Filmul începe „trist" cu lacrimi, cu un trio plîngînd, pentru-că fiul îşi contaminează părinţii făcîndu-i părtaşi ai durerii sale. Dar eroul nostru e tare, lecţia de suflet nu-l împiedică să înfrunte lecţia de o viaţă. Îşi caută servici, şi se pare că atitudinea lui „dură" faţă de femeile trădătoare nu-şi are suporţii la fel de duri, pentru că la fiecare încercare nimereşte la o „lady" mai mult sau mai puţin „miss". Jerry — misoginul hotărît — fuge. Numai că soarta (eterna soartă !) îi joacă o farsă cu chip de femeie cumsecade, care-i ascultă povestea vărsînd lacrimi amare alături de el. Acum, aici, Herbert H. Heerbert, omul care munceşte ca un drac, are prilejul să-şi etaleze talentele. Spectacolul începe, arena este înlocuită cu o casă-tort rose bonbon. Filmul este inundat de întîmplări incredibile, creionate inegal, care uneori îşi pierd hazul şi aşa cam îngroşat, obositor. Este soarta comediei absurde, groteşti, desfăşurată pe o distanţă prea mare cu aceleaşi mijloace. Cînd am văzut firele aparatelor de televiziune am ştiut ce urmează — şi au urmat căzături interminabile şi fire foarte încurcate. Mai reuşit momentul dansant de „muzic hall" din camera interzisă. Şi apoi din nou harababură. Mîinile lui neîndeminatice sparg bibelouri scumpe, strică, pulverizează aerul de cofetărie al casei. Nimeni nu se supără, nimeni nu-i reproşează nimic, iar el se înfruptă cu nesaţ din fiecare nereuşită gospodărească. Avalanşă de gaguri, transpuse în maniera-i proprie. Se improvizează şi un alt spectacol de dans, cam însăilat e drept, numai pentru a-l vedea pe Jerry dansînd. Ceea ce merită văzut : o face răsturnîndu-se, împiedicîndu-se de balerinele agăţate parcă de un fir de aţă invizibil.

Acest dute-vino continuu, această gestică încărcată la care apelează, îl obosesc. Herby — cel iertat şi iubit pînă la urmă — vrea să plece. Hotărîrea lui este definitivă, şi se pare că totul îi este prielnic plecării, dubios de prielnic. Asta îl nelinişteşte şi atunci clovnul îşi joacă momentul părăsirii arenei — poate cel mai reuşit moment al filmului — lansînd un „help my" — un fel de „nu mă lăsaţi fetelor, oricît de ingrate şi trădătoare aţi fi voi, eu vă iubesc !" Herby are nevoie de dragoste. Eroul lui Jerry Lewis, eroul cu inimă tandră, se destramă dacă e lăsat inutil să se sfarme în căzături şi neîndeminări. În final eroul e salvat, dar din păcate cu tot farmecul lui Jerry nu şi pelicula.

Spectator

Gabriela Adameşteanu

spre sfîrşitul săptămînii

tare şi stăm toată noaptea la un pahar de vin, să vină el pe urmă şi să spună ceva... ce-i cu aerele astea de proprietar în statul nostru, tovarăşe, strigăm la el, unde te găseşti, mă duc şi eu la şeful dumitale, că-l cunosc, am fost colegi amîndoi, pe vremuri, să cerceteze dînsul dacă ăsta-i modul dumitale de comportare obişnuit acasă şi la locul de muncă... şi dacă vrei să-l convingem ca lumea...

Se înneca de rîs şi vorbea tare, de răsuna toată curtea. Foindu-se de nerăbdare pe scaun, unchiul Ion îi tot făcea semne mutești să tacă, aruncînd priviri speriate spre uşa întredeschisă a antreului.

mai spargem vreo două trei farfurii ale Margaretei şi trîntim şi găleata aia pe care o aduci tu noaptea în cameră... ce dracu, trebuie să i-o luaţi voi înainte, altfel vă joacă el cum vrea, şi cea mai bună apărare-i atacul... dacă nici asta nu ştii pînă acum, ai îmbătrînit degeaba pe lume...

Asta s-o faci la tine acasă, nu aici....

răspundea unchiul Ion, cu o duritate grăbită în voce.

Tu pleci pe-aici încolo, şi noi rămînem,

adăuga, mai tîrziu, sovăitor, a scuză.

Dar Biţă nu-l mai auzea, o zărise pe mama. Cu umărul, ea împingea poarta de lemn umflată de ploi, s-o deschidă. Nu reuşea s-o urnească, era înţepenită în pămînt. Şi doar capătul ei de sus ciocănea marginea gardului şi mama se opintea mai departe, scrişnind, cu cîte o plasă atîrnînd greu în fiecare mînă.

Margareta,

striga Biţă, fără să se clintească din şezlong,

regina Angliei mi-a trimis vorbă că are de gînd să te decoreze cu ordinul Sacoşa de aur... Cu mîinile încleştate pe mînerele rotunde de lemn ale sacoşelor gemene, croite şi tighelite trainic din nişte pantaloni vechi de doc albastru ai unchiului Ion, ea-i întindea obrazul, zîmbind strepezit şi mecanic,

şi de capotul ăsta mi-a vorbit...

continua el, neştiind dacă mai are timp să se aşeze lîngă ei sau ar fi mai bine să intre imediat în bucătărie.

Vroia să ţi-l achiziţioneze pentru muzeul ei personal cu zece mii de lire sterline...

Cumpără-mi tu altul în loc....

răspundea ea sec, şi deodată se aşeza la masă alături, dînd din umeri a fie ce-o fi şi-şi întindea, oftînd a tihnă, paharul. Mă tot învîrteam pe lîngă ei, descărcînd sacoşele pline, fără voia mea, faţa mi se întindea de rîs şi imediat încercam să mă reţin, aruncînd priviri indignate spre Biţă.

Ai auzit ?

îl întreba mama pe unchiul Ion, şi pe urmă se uita nerăbdătoare în jur să vadă dacă mai sînt pe-aproape.

Cum, nu ştii nimic ?... eu am auzit, la coadă, toate versiunile, zice că i-ar fi prins deja şi c-ar fi nişte soldaţi... Alţii spun că ar fi nişte derbedei de la Breaza...

Despre ce tot vorbeşti, dragă ?

întreba unchiul Ion, fără chef, foşnind paginile ziarelor aduse de Biţă care mai miroseau a hîrtie nouă şi a cerneală.

Da voi nu daţi nimic de mîncare la oamenii care vă vin în casă ?

întreba Biţă. Şi imediat ne sculam toţi şi alergam să punem masa. Cu o perie ştirbă într-un mîner de argint înnegrit, mama aduna firimiturile într-o farfurie murdară. Se făcuse iar linişte şi toţi o aşteptam să termine, urmărind în mişcările mîinilor ei trecerea spre orele cele mai aşteptate ale serii. Rămăsesem cu ochii înţepaţi de somn pe-un scaun de bucătărie fără spătar.

Tu nu te duci să te culci ?

a întrebat unchiul Ion şi pe urmă a uitat imediat de mine.

Las-o dragă şi pe ea odată, n-o mai sufocaţi cu cocoloşeala voastră... la vîrsta ei, bucureştencele vin dimineaţa de la ceaiuri...

a zis Biţă, luîndu-mă după umeri, în timp ce-mi roteam privirea, speriată de victorie.

Mai bagă-i şi tu gărgăuni în cap, că n-are destui...

a răspuns mama şi s-a aplecat sub masă, după sticla de vin.

S-au tuns toate ca infidelele şi poartă pantofi sport cu talpă moale şi pantaloni pecheur, uite pînă aici...

Biţă şi-a ridicat piciorul cu greu între scaunul lui şi aragaz, suflecîndu-şi, pînă aproape de genunchi, pantalonul.

Pe mîine aş putea să fac nişte şnitele, dar ştiu eu... carnea asta-i cam grasă...

spunea mama, trebăluind cu spatele întors, printre crătiţi. O ştiuiam, nerăbdători şi înfuriaţi de consecvenţa cu care nu-ţi urmărea decît gîndurile. Doar Biţă aştepta începutul tăcerii cu o lumină detaşată şi înţelegătoare.

Cici Constantinescu : „Portret"

Hai, lasă astea şi zi mai departe...

spunea unchiul Ion, Stăteam neclintită, cu bărbia în pumni, şi frazele lui Biţă se învălmăşeau, unele peste altele.

La vreo trei zile i-au găsit corpul, ciopîrţit îngrozitor, într-o suburbie a oraşului, Monde-ul presupunea... o organizaţie teroristă care-şi are sediul în unele state din Europa sau în nordul Africii... lovitura n-a reuşit dar în învălmăşala de pe aeroport au murit cu totul vreo douăzeci de inşi... şi ieri spunea că au bombardat citeva oraşe...

Cu buzele groase răsfrînte de atenţie, şi doar bîţîindu-şi sub masă piciorul, unchiul Ion asculta conştiincios, împingînd aerul, demult înecăcios, cu fumul ţigării uitate între degetele îngălbenite la unghii. Capul îmi vuia de somn, dar nu vroiam, plecînd, să opresc seara.

...Eisenhower,

spunea Biţă,

a cerut la Organizaţia Naţiunilor Unite... memoriile lui Churchill, acum după război... noua politică a Franţei...

asta-i ultima sticlă.

Sub pleoapele îmbîcsite crimele politice, moda bucureştencelor şi războaiele lumii intrau între pereţii coşcoviţi ai bucătăriei de vară, în căldura înţepătoare a aragazului pe care mama pusese în fine la fiert mîncarea pe a doua zi, ca să fie liberă dimineaţa.

Cînd ieşeam în prag, era mult trecut de miezul nopţii, apropierea toamnei prăfuia aerul străveziu şi albastru.

Hai, că şi mîine-i zi,

spunea unchiul Ion, tuşea de citeva ori, horcăit şi începea să urce greoi treptele spre casă. Greierii ţiriiau copleşitor. Sfîrşitul verii, şi atîta lumină sub irealele stele... Lălăind răguşit, un beţiv rupea liniştea de decor a unei lumi frămîntate şi în marginea ei eu plecam să mă duc, biruind, revărsată în vise, asupra aşteptării.

Aşa cafea n-aţi băut de cînd sînteţi,

striga Biţă din curte. Prin geamurile deschise intra dimineaţa excepţiei, mă ridicam veselă de pe canapeaua unchiului purtînd între muşchii ţepeni ai spatelui amprenta arcului rupt care mă înghiontise toată noaptea. Mama bufnea în pervaz aşternuturile puse la soarele rece şi se apleca lîngă masă să ruleze salteaua unde dormise unchiul Ion şi punea la loc scaunele trase-n-tr-o parte.

Chiar c-ai nimerit-o de data asta,

zicea unchiul Ion, sorbind lichidul viscos a cărui aromă înnobila aerul curţii.

Să ştiţi de la mine că orice-ar fi, trebuie s-o mai laşi citeva minute acoperită să se aşeze... asta o ştiu de la o cucoană, mare cafegioaică, nevasta unui prieten de-al meu, poet, un zurliu, ...da' ea, ştii cum face cafeaua? Nu spală niciodată ibricul, cînd te duci pe la ei totdeauna-s cu el pe foc, beau cîte zece pe zi şi n-au nici pe dracu...

Traversam oraşul în lumina încetinită a duminicii, casele zumzăiau ascuns de oameni şi din cînd în cînd ne ajungea zgomotul surd al bătătoarelor de covoare. Priveam cu un ochi conspirativ Strada Mare, încremenită între obloanele lăsate, şi grupurile de liceeni gălăgioşi din dreptul cinematografului mare. Acolo putea răsări oricînd mersul voit legănat al lui Mihai şi citeodată răsuflarea mi se ghemuia în piept şi pe urmă aluneca, uşurată. Nu, nu era el, mi se păruse, aproape mă bucuram, şi pe urmă iar căutam în întinderea semănată cu trupuri. A fost probabil aseară, îmi spuneam, conştientă ce şansă derizorie aveam ca să-l întîlnesc tocmai acum. Aş fi vrut să-i văd ochii miraţi în timp ce, salutîndu-mă, ar fi cercetat faţa puhav-bronzată şi părul albind spre tîmple al lui Biţă, hainele de pachet şi gestul dezinvolt de bucureştean cu care-mi înconjura umerii. Dar niciodată nu se întîmpla aşa şi urcam spre cring cu melancolia unei nedreptăţi secret dirijate.

Probabil c-aici au găsit-o... spunea mama.

Pe cine ? întreba unchiul Ion, mergînd ultimul în spatele nostru, cu mîinile împreunate la spate.

După vilele patinate ale vechiului cartier bun al oraşului casele se tot piperniceau, pierzîndu-se între livezi deluroase cu prune smochinite şi negre. Soarele cald ca de vară îmi pulsa rar în sînge toropeala duminicii, sub paşi trozneau primele frunze uscate şi printre pleoapele întredeschise trunchiuri fără sfîrşit de copaci izbeau în liniştea cerul. În coaja lor cenuşie înnegreau inimi străpunse şi în plezniturile îngheţase seva cleioasă. Exista undeva lumea istoriei însingerate, dar contururile ei se ştergeau în cea a clipei ştiută mie.

Trebuie să vin eu de la Bucureşti ca să mai ieşiţi şi voi în natură,

ridea Biţă

altfel staţi ca nişte cîrtiţe în casa aia, şi barem de-ar fi ceva de capul ei...

Aşteptam şi eu să mă cuprindă extazul şi în gînd mă tot îmboldeam cu cuvinte, dar cînd mă întindeam pe iarbă trozneau crengi mici cu ţepi, de anul trecut, furnici lungi îmi alergau bezmetic pe trup şi-n jur biziiau ţînţari sau musculiţe în roi de pădure. De plictiseală căscam şi-mi zvîcneau a nerăbdare picioarele.

Treceţi la masă...

striga mama, şi mă îndreptam, uşurată spre şerveţelul pe care întinsese ouă răscoapte şi roşii cu venele îngroşate de toamnă.

Spre seară îl conduceam pe Biţă spre trenul de întoarcere. Mergeam de-a lungul bulevardului sub pînza primitoare, caldă încă, a ploii. Din ea creşteau frunze apretate de apă şi melci tineri cu coarnele palpitînd spre trotuarul şiroitor. Prin burlane zvîcneau cu intermitenţă firave jeturi indecente şi potopuri scurte pulverizau aburos asfaltul. Atunci ne îngrămădeam toţi sub umbrela mare şi neagră cu spiţele strîmbe, dar după un timp căderea îndesată a ploii, copacii liniştiţi, afişele zdrenţuite-n panouri şi străzile cenuşii închideau clipele dinaintea plecării lui Biţă într-un nesfîrşit de toamnă. Ajungeam prea devreme şi-acum stam fără vorbă-n picioare, în mijlocul peronului care vuia de strigăte. Din cînd în cînd cîte un tren intra încet, împiclînd aerul cu fumul roşu şi-atunci ţăranii alergau spre scările pline şi împingeau, icnind, sacii cu pîine neagră. Speriat de control sau doar din greşeală, cineva vărsase o damigeană de ţuică şi izul ei pătrunsese în tot aerul gării. Femei uscăţive, cu broboade cu ciucuri lucioşi şi haine bărbăteşti peste fustele creţe stăteau, de ore, încremenite pe bănci, lîngă paporniţe în care cotcodăceau găini, mirosind a ud şi-a cotete. Prin uşa bufetului bufnea o duhoare de vin ieftin, odată cu înjurăturile încăierării.

Mai vino şi tu cînd ai timp...

spunea unchiul Ion, scormonind cimentul cu vîrful umbrelei.

Simbăta asta nu, dar cealaltă precis...

răspundea Biţă, urcînd dezinvolt scările negre. Incuviinţam toţi din cap, fără prea mari speranţe, şi îi pîndeam silueta desprinsă de noi care apărea şi dispărea, suptă de înghesuiala culoarului. Un ceferist trecea de la vagon la vagon şi se apleca spre roţi, ciocănindu-le.

Fiţi fără grijă, la prima staţie mi-am şi făcut rost de loc, ne striga Biţă, agitînd a rămas bun sulul de ziare. Mai rămîne lumina roşie pe care-o zăream trecînd barierea şi dintr-odată auzeam, în liniştea nefirească, ţiriitul apei la cişmeaua de ciment, de lîngă vecelurile strident văruite. Pe o linie moartă două cisterne burtoase, mormane de cărbuni mărunţiţi pe terasament şi înfipte în ele lopeţile pe care le lăsaseră soldaţii. În faţă clădirile, înnegrite de fum, ale dependinţelor gării.

Hai şi noi,

zicea unchiul Ion. Şi iar, de-alungul bulevardului, casele tip pentru salariaţii gării, gardul ţepos, tuns şi florile în ciorchini roşii fără miros. Se înserase deodată cînd unchiul Ion întindea peste gard mîna să deschidă poarta. Ca să nu mă sufoc sub imensul urît mi-aminteam că mîine-i luni şi-o să-l văd din nou pe Mihai în curtea şcolii şi poate-o să-mi spună ceva de-mpăcare, şi atunci mă întrebam dacă şi unchiul Ion aşteaptă ca mine ceva şi dacă nu, cum poate s-o ducă aşa-nainte.

Elisabeta Novac

An nou

De cum mă privesc copiii
de cum cîntă lerui-ler prin sate
pentru sărbători de-a lungul ţării
cred că sînt brad călător
lîngă timp nou peste praguri.

De cum păsările se rotesc în zbor
de cum nechează caii înhămaţi la sănii
cred că sînt lumină aurie
de-a lungul sufletelor peste fire.

Şi duc copiii pe drumurile lumii
obişnuita mea rostire.

Lemnul muzical

Tu ştii amiaza mea de rouă
tu ştii pămîntul meu promis
mărite arbore şi piatra spre oracol...

Priveşte frunza cum invie
şi florile şi patria de vis.
Aici voi naşte-ntîiul fiu
ferice-aici acel ce ochii şi-a deschis.

Tu-mi ştii izvorul
vechi toiagul tău
e lemnul muzical ce mă hrăneşte...

Tu ştii amiaza mea de rouă
eu sînt femeia — lemnul muzical
eu sînt femeia — arborul tăcere.
Pe-această vatră îmi voi naşte fiii
pămîntul meu promis e patria de miere.

Mit

Ne va petrece mitul. Gestul
de statuie rece-ntr-un pustiu pietros
zăpada-ţi stringe umerii şi restul
de gheaţă se topeşte pînă jos.

Misterul tău tăcerea ta de gheaţă
paharul întinzînd celui venit ;
cu flori de piatră-ţi vei sărbătorii
în clipa scurtă nunta de argint.

În trup de piatră rece ard
ritmuri îndelung netulburate
cutremurîndu-şi frunza peste timp
tot nunta ne petrece către toate.

Din lirica feminină universală

Vesna Parun

(JUGOSLAVIA)

Mult trebuie să cer

Mult trebuie să cer de la mine,
să mă împac cu dorinţele
precum pădurea cu norii de deasupra ei.
Basme simple să-mi povesteşti,
vocea ta să-mi limpezească ochii,
îndărăt să nu mă întorc, în străinătatea
trecutului.

Vezi, am şi ajuns la cotitura
unde murmurul apei calme devine bubuitor.
Apropie-te, galbenă s-a făcut vara
şi frigul s-a lipit de stînci.
Răscrucea asta nu se va face linie dreaptă.
Asta e nunta speciei şi nunta lacului,
să plecăm, dragule !
Să-l îmbătăm pe minuitorul zilelor noastre,
să nu mai ştie încotro duce drumul,
nici prăpastia în faţa căreia se vor opri
caii negri şi dezmăţaţi ai iubirii.

În româneşte de Gabriela Melinescu şi Sofia Cărămăzan

Silvia Plath

(ANGLIA)

Rivalul

Dacă luna ar zîmbi, ţi-ar semăna.
Ca şi ea laşi amintirea
A ceva frumos, dar distrugător.
Amîndoi imprumutaţi multă lumină.
Gura ei rotundă poartă pecetea tristeţii lumii,
a ta e neatinsă,

Şi primul tău dar e împietrirea lumii.
Mă trezesc într-un mauzoleu ; eşti aici,
Bătînd cu degetele în masa de marmoră,
Căutîndu-ţi ţigările,
Răutăcios ca o femeie, dar mai puţin nervos,
Şi dornic să spui ceva ce nu poate primi răspuns.

Şi luna-şi umileşte supuşii
Dar ziua e ridicolă.
Nemulţumirile tale, pe de altă parte,
Sosesc prin poştă cu o tandră regularitate,
Albe şi goale, scumpe ca monoxidul de carbon.

Nici o zi nu-i ferită de veşti de la tine,
Plimbindu-te în Africa poate, dar gîndindu-te la
mine.

În româneşte de Liliana Ursu

Edith Södergran

(SUEDIA)

Eu

Sînt străină-n această ţară
aflată-n adînc sub marea care m-apasă,
soarele se uită-năuntru cu raze şerpuitoare
şi văzduhul zboară dintre mîinile mele.
Mi s-a spus că sînt născută-n captivitate —
nici un chip cunoscut nu se află aici.
O piatră am fost, aruncată-n adîncul mării ?
Un fruct să fi fost, prea greu pentru ramura sa ?
Iată, stau şi pîndesc sub copacul susurător
cum să mă urc pe trunchiul alunecos ?
Acolo-n înalt se întîlnesc frunzişurile clătinate,
acolo vreau să mă aflu şi să zăresc
fumul cum se înalţă din hornurile patriei mele...

În româneşte de Maria şi Petre Banuş

Anna Ahmatova

(U.R.S.S.)

Sînt încă-n drum

Sînt încă-n drum, spre mine încă zboară
Cuvinte de iubire şi de ură
De-acuma precintarea mă-nfioară
Mai rece decît ghiaţa-i a mea gură

Curînd acolo unde rari mesteceni
Lipiţi de geamuri freamătă uscat
De roze roşii s-o-mpleti cunună
Cînd vocea nevăzută — a răsunat

Apoi — insuportabila lumină
Ca vinul roşu darnic şi fierbinte
Şi iarăşi de-acel vînt încins de vină
Va fi înfierbîntată a mea minte

Iubirea

Ba şarpe strîns într-un ghem
Aproape de inimi vrăjeşte
Ba zile întregi porumbel
În albe ferestri gungureşte

Ba-n chiciură viu scînteiază
În somn de mixandră-ţi năzare
Dar tainic te îndepărtează
De tihnă şi de împăcare

Şi ştie să plîngă duios
În ruga viorii tînjeşte
În zîmbetul încă sfios
Cu teamă din nou se ghiceşte.

În româneşte de Mariana Bulat

POEŢI DIN R. P. UNGARĂ

Várkonyi Anikó

Bucolică

Ca o cărare-n munte alerg prin tine
Jos pe nedezlegata
piatră a tainelor tale
ca muşchiul tac
De-asupră-mi cerul vast e-acoperiş
În piatra peşterii tale sterpe
sălbatic bat
Ce dură ţi-e temniţa
Pe luncă lumină uşoară tremură
dinţii tăi ascuţiţi rizind
Boabe amare
O mică nimfă geme îndrăgostită
în braţele tale roşcate prin frunzişul roşcat
Cuibul ei ţepos arde mocnit
Vultur recules
timpul fără gînd pluteşte
peste plai
Vrej fumegînd pe munte îndepărtat
peste valea plină de zvon copilăresc
negură aşterne
Pintecul unui Crist de tablă
zămisleşte noapte
Stelele durerii
coboară
te încoronează
oraş suferind
oceanul

Curenţi din adînc
sînt pavăză vieţii
Şi tu care stai cu mine aici
ţinîndu-mă de mînă
alergi înapoi şi tu
În vale lăsîndu-ţi
turma ostenită
singur păşeşti spre-nălţimi
Ascultă
Naiul liniştii sună
Munte locuit de-o muză pastorală
Cîntă încet pentru sine
Rămîne îngînduratâ
Ascultă în lunca mai presus de veacuri
femeia viselor tale cîntecul tău fără trup
Din toate mai frumos

Rózsa Endre

Invocaţie

De şanţurile timpului înconjurat
sub umbra minutarelor forfecînd trează
unde atîtea legături cedează
în acest sălbatic pămînt
viu şi puternic înrădăcinat
de neclintit eu sînt
încordat
pîriind
ramuri întind în ceea ce-i tăcere
scîntei arunc în ger
cu însemnele mele
pe dinăuntru îmbrăţişez
viaţa moartea familiară
acest pămînt strîns de furtuni
şi o dată mai mult
se-naltă aici dimineaţa chiar dacă
vin pietrele puhoi
este aici o forţă teribilă
instinct înfruntînd lumea
nicăieri nu trebuie atît de mult să învingi
ca pe acest pămînt
chiar dacă pe cerul uluit îţi răstigneşte
săgeata păsărilor migratoare durerile
chiar dacă-i ne-mai-auzit să învingi
cînd o toamnă neînduplecată se-arată.

În româneşte de Pál Ágoston şi M. Elin

televiziune

Harnicele noastre tovarăşe

Am aplaudat-o mai întîi pe Marilena Rotaru în rolul ei de debut la „Revista Literar-Artistică". Abia întrevăzută pe micul ecran, făptura ei atît de fragilă „îndrăznea" interviuri piezişe, în sensul cel mai bun cuvîntului. Apoi a condus „Cum vorbim" şi singura emisiune dedicată limbii române pe micul ecran s-a dinamizat. Discursurile profesorilor de lingvistică au fost măsurate cu milimetrul şi gramatica a început, deodată, să semene cu verişoara bălaie scăpată din clanul mătuşilor şi care sare prin soare cu părul tuns. Comitem această comparaţie prelungită pentru a exprima cu mai multă pregnanţă vitalizarea pe care colega noastră Marilena Rotaru a ştiut s-o provoace în cordul unor emisiuni ce vădeau bătrîneţea pretimpuriu. Acum Marilena Rotaru este autoarea „Meridianelor Literare". Persoanele care au tăria de caracter să renunţe în seara de miercuri la Tele-cinematecă vor fi adeseori răsplătite deplin. O emisiune de spaţiu amplu, închinată literaturii universale, zgîrcită în comentarii şi foarte generoasă ca imagine, o emisiune care difuzează pelicule de excepţie din arhiva de film literară internaţională şi care nu oboseşte să producă peliculă originală — ne va purta în lumile siderale făurite de magia cuvîntului pe toţi aceia care în seara de miercuri vom avea destulă tărie să renunţăm la programul I în favoarea programului II.

Pe Carmen Dobrescu am aplaudat-o întîi ca autoare a unor emisiuni de varietăţi. Performanţa ei în acest domeniu seamănă foarte bine cu recordurile alergătorilor de cursă lungă. Valoarea nu o dă spectacolul cît rezistenţa. Emisiunile realizate de Carmen Dobrescu nu s-au impus printr-o originalitate frapantă, un stil „de autor" foarte deosebit, ci prin constanţa lor, prin faptul că fără să fie „vîrfuri" n-au fost totuşi nici eşecuri, aşa cum s-a întîmplat cu alte emisiuni şi cu atîţia alţi realizatori. „Clasicismul" care le caracterizează le asigură o largă audienţă de public şi le asigură, totodată, durata. Dar de o bună bucată de vreme sub semnătura aceleeaşi harnice realizatoare am văzut cîteva remarcabile pelicule folclorice. De altfel, tocmai în acest domeniu, Carmen Dobrescu a izbutit să obţină cel mai mare trofeu la Festivalul internaţional de televiziune de la Moscova. Filmul „Geneza", pe scenariu şi regie proprie, este o încununare meritată a unei cariere profesionale în care disciplina şi tenacitatea au jucat un rol important.

Elisabeta Mondanos a întruchipat şi ea, roluri diverse în televiziune, prezentă în diferite sectoare, ca furnizor de experienţă. Statutul ei de „om de televiziune" este atît de vechi şi atît de bine calificat încît, indiferent în ce muncă, prezenţa ei este o garanţie de reuşită. S-a văzut bine lucrul acesta atunci cînd a activat pe cîmpul emisiunilor de varietăţi după cum bine se vede acum cînd activează în cadrul emisiunilor pentru tineret. Cîte excepţii s-au produs pînă în clipa de faţă în cadrul atît de plăcutelor emisiuni de simbătă după-amiaza — îi aparţin. De numele Elisabetei Mondanos pe generic unei emisiuni se leagă întotdeauna lirismul şi fantezia, exprimarea originală şi bunul gust.

Într-un an născut dinadins „an internaţional al femeii" ne-a făcut reală plăcere să vorbim foarte scurt despre trei foarte harnice şi talentate tovarăşe de la televiziune, pe care o împrejurare atît de festivă le află, iată, de-o vreme foarte îndelungată — la locul lor.

Sânziana Pop

plastică

Expoziţie de tineret

Dedicată iniţial femeii şi anului ei internaţional 1975, expoziţia Cenaclului Tineretului al Uniunii Artiştilor Plastici (sălile muzeului Simu) şi-a lărgit aproape pe nesimţite contextul tematic devenind o „colectivă" din şirul manifestărilor comune de acest gen, fără de axul clar al unei idei, lucru asupra căruia critica s-a oprit de fiecare dată cu o oarecare severitate. Un punct de vedere pe care astăzi îl recuz : salonul fiind, prin definiţie, un loc de manifestare al colectivităţii artistice, singurul său criteriu de admitere nu poate fi altul decît valoarea. E greu şi naiv să ceri afinităţi elective spontane. Dar e firesc să aştepţi, în schimb, ca eventualele grupaje să se instituie singure — dacă există — prin modalitatea de expunere. Aceasta din urmă, panotarea devine astfel direct responsabilă de enunţul unor agregate stilistice sau de coerenţa generală a manifestării. Ea trebuie să-şi asume rolul de pivot critic ce orientează. Se poate lesne observa cum subtextul critic al panotării operează infinit de subtil. Nu numai desemnînd, de pildă, cele două orbite de mai mare importanţă pe care „se învîrt" mai aproape sau nu proaspeţii absolvenţi ai Institutului de Arte Plastice sau chiar studenţii : pictura lui Baba şi pictura lui Ciucurencu, dar şi stabilind ierarhii între puzderia sateliţilor pe criteriul — paradoxal în sine, dar obligatoriu în cazul de faţă — al gradului de respect faţă de legea şi spiritul maestrului. Am cunoscut o fetiţă care, iubindu-şi cu acel devotament tenace al copilăriei prietena, călca — dovadă maximă a intensităţii sentimentului — pe nisipul umed al mării exact pe urmele ei. **Mircea Ciobanu, Radu Băringă**, de exemplu nu alterează nici ei „amprenta" maestrului Baba ; la fel **Mariangela Vlădoianu** ori **Constantin Ritivoiu** calcă cu sfinţenie pe urmele maestrului Ciucurencu. Ce se întîmplă însă cu acei pentru care acest principiu al fidelităţii dovedeşte o putere de captaţie slăbită ? Să fie vorba de un semn de forţă, de o originalitate mai acuzată ? Răspunsul, simptomatic pentru acea valoare pe care trebuie s-o instituţionalizeze orice jurizare este, nu. Nu, pentru că „scrisoarea de dragoste" a acestui tip de artă e minată : de o irespectuoasă facilitate în cazul conformării la formula dată, a pastişei ; de o irespectuoasă neabilitate în ipoteza falsificării ei. În ambele ipostaze, „stricăciunea" e de ordin moral, lăsînd problemele propriu-zise plastice pe un plan doi îndepărtat : minusul vine din ceea ce nimeni nu poate numai altfel decît superficialitate, din pripa de a voi cu orice preţ figurarea într-o expoziţie, forţîndu-i porţile chiar şi prin intermediul unei „chei" acreditate de altcineva.

În acest context de „şcolărească" grabă, lucrările prezente ale unor „veterani" ai Cenaclului : **Grigorescu Ion, Călţia Ştefan, Şerbana Drăgoiescu, Florica Lăzărescu, Aurel Bulacu, Adrian Popovici, Doru Covrig** capătă o altă autoritate — de lucrări mature.

Cristina Anastasiu-Condiescu

spirale

Poezia lui G. Călinescu (IV)

Să vedem cum ar fi obiectele în eseul Universul poeziei. Iată mașinile care în viziunea poetului echivalează cu următoarele : un motor egal un monstru, o himeră care ar trebui să îmbunătățească lumea spețelor fantastice. Cu cunoscutu-i farmec de a sofistica, Călinescu se întreabă ce este himera și tot el răspunde printr-un interlocutor imaginar : himera este un animal ireal, de unde concluzia că motorul reprezintă un interes animistic, sugerind o formă nouă de viață. Pe urmă, investigația sa se întinde în memorie pînă la ideea creării unui Homunculus pe cale mecanică. De unde se ivește o altă concluzie despre hieratismul automatelor care conțin mai puțină viață, dar mai mult mister. Ieșite din rațiune, zice divinul critic, automatele izbesc fantazia prin iraționalitatea lor. Întors pe dos acest gînd dă o altă idee : una din atracțiile baletului este automatizarea mișcărilor. Și, mai departe : automatele fac gesturi aproape geometrice, așadar înțeleg că o geometrizare a vieții e poetică. Există însă și o faună mecanică. Automobilul putind fi un animal cu patru picioare, cu doi ochi luminoși, emițind un strigăt caracteristic. Prin sciziparitate se ajunge la ideea că există și o poezie a mașinilor demodate, fapt demonstrat în pictură, mai ales unde se înregistrează o invazie de tablouri ilustrînd farmecul vetustității vehiculelor. În concluzie, există și o arheologie în materie de motoare. Sunt citați mai mulți poeți care au cîntat trenul, văzut inițial ca un monstru care dărîmă echilibrul naturii, în contrast cu avionul, asociat la începuturile lui cu o pasăre grațioasă, lucru care n-ar mai fi posibil în epoca reactoarelor, și cînd spun asta nu mă gîndesc la silueta avioanelor care a rămas aceeași, cît la poluarea sonoră și atmosferică. De altfel, însuși Călinescu anticipa aceste lucruri văzînd în înmulțirea avioanelor o invazie de corbi. Cît privește banalul tramcar sau cum îi spunem noi, tramvai, el, într-o vreme mai veche, ar fi transportat îngeri. Este citat Apollinaire, pe urmă se trece la bicicleta lui Pascoli și la versurile cicliste ale lui Louis Codet. Fapt excentric pentru noi, întrucît, cu toată bunăvoința, bicicleta nu intră în categoria **mașini.** Dar enormitatea care îi stă bine lui Călinescu ajunge pînă la **diligență** care e socotită un aparat, nu o mașină, discriminarea fiind și ea arbitrară. În mediul acvatic este împinsă în față **corabia.** Cînd ea nu are motor (ieșind deci din categoria **mașini)** poetul o poate compara cu goelandul și delfinul. Sunt invocați Catul și Baudelaire care au cîntat galera, caravela, fregata, bricul, goeletta. Corăbiile cu vise ar putea fi asociate cu peștii, cele cu pinze cu păsări maritime. Baudelaire o compara cu o femeie indolentă și grațioasă în crinolină. Vaporul cu motor (citește transatlanticul) are o apariție severă din cauza coșurilor care emit fum. E un cetaceu conținînd pe fund o pulsație exactă de pistoane. Asociind mașinile cu animalele se face discriminarea că orologiul, de pildă, care este foarte poetic, nu intră în categoria **mașini.** După divinul critic, un ceasornic, o pendulă, un ariston afectează imaginația prin simetria perfectă de ordin dinamic sau acustic, așa cum candelabrul evocă sistemul planetar în ordinea vizuală, un orologiu cu invirtiri exacte și scripete savante rezumă în mic mecanica cerului. Aristonul e o muzică a sferelor închisă în cutie, miniaturizată cum s-ar zice astăzi. Cînd e vorba de astfel de mașinării cerești, precizia și lipsa spontaneității umane sunt esențiale. Este invocat Dante care compară sufletele paradisiace din soare, învirtindu-se într-o horă, cu un orologiu **„tin tin sonando".** Surpriza la o pendulă ar fi tocmai să se animalizeze, horcăind încet și gîfiind iute, adică făcînd pulsații autonome. Este citat Rollinat. Se merge cu speculația și mai departe asociindu-se tic-tac-urile ceasornicelor cu bătăile inimii, născind întrebarea dacă ceasul e un animal. Dar concluzia este inversă. Inima în anatomia noastră este partea mecanică, amintind exactitățile planetare. Cu circulația sîngelui omului intră în sfera automatelor.

Iată o ilustrare a celor de mai sus în poemul „Cosmonaut": **„Pe mare-o aripă-am aflat / De fluture imaculat, / Brutal împinsă-n sus și-n jos. / Ce naufragiu curios ! // Nu mai puțin pe-un vîrf alpin, / În coama unui falnic pin, / Ar fi un lucru uimitor / Să vezi un pește zburător. // Îmi pare clară Odiseia : / Lăsînd garoafa și-orhideia, / Dînd ipotezelor urmare, / Pornește fluturul spre mare // Și merge-n plină feerie, / A navelor policromie / Părîndu-i fluturi colosali, / Prin aer face pași spirali // În larg amerizează. Unde-i ? // Se vede-ntors pe fundul undei, / Stînd drept pe un cristal conclis / Ca un al doilea Narcis. // Deodată sticla se despică, / Înfuriat, Neptun ridică / Tridentul ruginit și greu, / Urlă și Thetis și Nereu. // Zadarnic fluturul încearcă / Să se ridice ca o arcă, / Să se salveze de dezastre / Zburînd spre cerurile-albastre. // O grindină-l înăbușește, / Deasupra lui se prăbușește / O plumburie, groasă rouă, / Și dislocat se rupe-n două. // O ! impalpabilă epavă, / Tu meriți nu puțină slavă ! / Cîți cutezară, arași de-un flaut, / Pînă la primul cosmonaut !"**

Cum ar fi **mobilele ?** Mobilele sunt tot la fel de poetice ca și copacii. După ce se face elogiul naturii care în nuditatea și sălbăticia ei are un stil se trece la ideea că modelele omului sunt statuile, într-un cuvînt, natura omului e artificiul. Trecînd prin Hegel, Călinescu stabilește, paradoxal, că nu poate fi recunoscut de pildă un singur interior : un interior interior pentru că există și un interior exterior, totul fiind o chestie de conștiință. La vechii antici orașul poate fi și el un interior ; pentru venețian, piața San Marco, după expresia lui Napoleon, era un salon. Piramidele pot fi și ele o mobilă a vastului salon al naturii. Masa de brad a lui Eminescu este o patrupedă, făcînd parte din fauna domiciliului pentru că interiorul are cîteva divinități tutelare. Scaunul ar fi un cal simplificat. Mobilele pot să cadă însărcinate. Un povestitor napoletan are această senzație, astfel încît patul naște un pătucel, dulapul un scrinișor, scaunele fac scăunașe, masa o măsuță, și oala o ulcică.

O mobilă capitală a interiorului ar fi oglinda care este un cristal major sau un lac înghețat care combină efectele geometrice de lumină cu sentimentul lui Narcis. Pentru femei această mobilă este un implacabil registru de stare civilă, trist pentru bătrîne, profetic pentru tinere. Este citat Mallarmé. Scrinul ar fi arhiva familiei, conținînd rochia de nuntă, veșmîntul de moarte, hainele copiilor care au rămas mici. Bucătăria este și ea poetică. Sunt citați Francis Jammes, Giovanni Pascoli, și am zice noi, ar fi putut fi adăugat, Fundoianu. Carnea sfîriind în tigaie devine obiect de poezie. Dar să trecem la exemplificări. Iată „Ceasul": **„De cînd pe lume te-ai născut / Într-una săbiile ascut, / Îți cînt mereu la clavicord / Cu netede bătăi de cord, / Și cînd ating ultima coardă / Lovesc solemn din halebardă. / Necontenit o zi întreagă-n / Cadența mea te dau în leagăn. / În timp ce te-odihnești pe loc tu, / Eu merg interdiu ac noctu. / Înaintez cu talpa mea / Pe-a veșniciei dușumea, / Îți țes cămașa la război / Și te-nvelesc cu vremuri noi, / Desfoliez mereu un tom, / Scutur nucile din pom, / Răstorn alunele din poală, / Clocotesc ca apa-n oală, / De clipe curăț anii tăi, / Ca mazărea bob din păstăi, / Atît de multe-s într-un an, / Precum sămînța de susan, / Rîndurile după zodii / Ca boabele unei rodii, / Ca porumbul pe știulete, / Ca firul de păr în plete. / Am ca prăsila lui Danaos / Un vas cu fundul spart spre haos, / Iar fagurele meu de miere, / Îndată ce se umple, piere."**

În acest poem este speculată mai ales sonoritatea ceasornicului, comparat cu un clavicord, făcîndu-se aluzie la bătăile inimii. Marcarea secundelor aduce cu căderea nucilor din pom, despletirea timpului, cu aceea a numărării unor boabe din păstăi...

Foarte frumos este poemul „Oglinda" : **„Eu sînt un lac întunecat, / În care tu ți-ai înecat / Figurile ca un Narcis / În mine zilnic sinucis. // Stînd lîngă apele-mi curate / Te ai pe tine-n față frate, / Îndată ce te-ndepărtezi, / Pe celălalt cum fuge vezi. // De te-ai încumeta să seci / Undele-mi de sticlă reci, / Ai fi mirat văzînd că-n fund / Nici un cadavru nu ascund. // Ca ploaia dîra unei crete / Spăl iute formele concrete, / Și ce-n caietul meu ai scris / Se șterge-ndată ca un vis // Dar noaptea, cînd tu dormi, ca fumul / Din mine zboară cu duiumul / Tot ce de ani eu ți-am furat / Cînd te priveai lung și mirat. // Fantomele ce-n mine zac, / În jurul unui mare lac, / De mîini ținîndu-se se string. / Unele rîd, altele plîng."**

Poezia de mai sus respiră de fapt o grandioasă melancolie, realizată cu mijloace artistice de mină întîi, cu o imaginație livrescă, alimentată de mari și severe lecturi.

Să vedem acum **„Patul"** : El este comparat cu un sicriu pe care anteriul nopții îl acoperă. poate fi un sarcofag săpat în calcar pal, sau un mormînt episcopal. Patul e și o corabie cu aripi de hulub zburînd pe oceane și condusă de un herub ; patul sugerează și o pagodă cu figuri împodobit cu Buddha enigmatici zîmbind din patru guri. Pagoda plutind și ea din vis în vis, străbate abisele ; patul populează ființa cu năluci și chivere de ceață, el poate să fie în același timp și o ladă a Pandorei, umplută cu himere.

Dar fotoliile ? Ele suferă de soare și molii, înțelegîndu-se prin asta decolorarea ce poate aduce cu aceea a frunzei în toamnă sau cu emacierea prafului în aer. Pot fi însufletite prin faptul că aruncîndu-te în ele ai senzația unei îmbrățișări tandre. În lemnul de sub mînă poetul simte un singe cald, un puls sfîcnitor, picioarele fotoliilor pot fi ale unei feline conducînd pe drumuri fabuloase.

Scrinul care conține **rochia de moar** este cîntat la modul pillatian : **„Ca de-obicei, aseară, trag ancora. Odaia / Rămîne ca o punte îngustă, în văpaia / A douăzeci și patru de brațe de cleștar, / Închipuind sub grindă sistemul planetar. // În fuste verzi de-atlaz, se stăpînesc abia / Să nu dea din picioare, fotolii, canapea. / Volumele din rafturi zbucnesc, și după zbor / Se-ntoarc ca porumbeii la locurile lor. // Pe geam, un val oceanic stropește picături, / Se clatină-n oglindă desișuri de păduri, / Înăbușită fierbe cerneala-n călimară, / Mieroasă, zaragdie, suc de cucută-amară. // Dulap, scrin, piane, sobă suspină fiecare, / A zdupăit ceva ca o descălecare, / Picioare transparente sosind din Paradis / Pun unghiile de aur pe masa mea de scris. // În lada de Brașov nu m-așteptam să fie / Greieri, căror le țin strictă catagrafie, / Unul silabisește în violina mea, / Altul preferă ceara din roșia dușumea. // Fui curios să văd gîngăniile ce fug / În pintecul acelui multicolor cocciug, / Pe-al cărui fund, uitată, absoarbe naftalina / O rochie de moar a tantei Magdalina. // Cînd să ridic capacul mă năvăli un fum, / Pișcînd ca o pucioasă și-un nădușit parfum / De liliac uscat, făcute scrum buchete, / Și-odaia sfrăluci de flăcări violete".** Construcția acestui poem este explicată prin acele **trucuri poetice** pe care le găsim în același eseu, „Universul poeziei", Dar asta o vom explica la rîndul său. **Rochia de moar,** odată scoasă din lada care trosnește ca focul de nuiele, mucegăită și neînsufletită, prinde deodată viață în imaginația criticului : corsajul palpită, apare mătușa Magdalina în carne și oase, scoțîndu-și mănușile de ață. Iat-o într-un mare portret : **„Albă ca spermanțeta, bătoasă de crohmală, / Iar gîtul cu mărgele părea vopsit cu smoală, / Ochii mocneau striviți ca două mari stafide / Alunecați la vale în foarte-adînci firide. // Pe ici pe colo o geană, ca de măceș, o țeapă / În pleoapele gălbui ca foile de ceapă, / Obrajii pămîntii înscorțoșați și creți, / Acoperiți cu pielea unor uscați bureți. // Pe lîngă gură cresc niște tulei de pluș, / Din nară pică mucul : Floare de cerceluș. / Și supt ochi mătușa-i spoită cu funingini, / O coadă de melc, limba îi iese printre gingini. // Iar osul de la deget mai nici o carne n-are, / Și unghiile crescute au arcuri ca de gheare. / Pe rochie fosgăiesc gîndacii, curcubeuri, / De n-or fi niște jocuri de fluturi și de jeuri. // Mătușa-și împreună mănușile de ață, / De poala hainei mele îngenunchind se-agață, / Și implorînd burlesc, îmi zice : sprijin dă-mi / Să trec nevătămată prin două spatru vămi. // Scrie-mi vreo două stihuri, fă-mi vîlvă dăscălească, / Să mă cunoască lumea și să mă pomenească. / Îmi va fi greu, zic eu, acum întîia oară / Să-ncerc o Vita nuova pentru-o octogenară. // Dau s-o ridic. Mătasea din mină, ruptă, scap. / Repede Măgdălina dă rochia peste cap, / Cu ghearele lungi pielea ca năpîrlită-și taie, / Ia foc ca o hîrtie și arde vîlvătaie."** Se întrebuințează din nou acea inversare de regnuri, chipul mătușii Magdalina căpătînd nuanțe geologice.

La un inventar mai atent al conținutului lăzii apar niște botfori din piele de Cordova care strunește imaginația poetului. Dar să vedem cum se încheie poemul care nu mai trebuie comentat : **„Prin praf imens de foc străbat Calea Lactee, / Cu mîna pilnic ochii teresc de vreo scîntee, / În fine tree prin Siriu, și descinzînd eliptic / Pun tălpile din nou sub candelabrul criptic. // Nici babă și nici fată ! Pocnește-n violină / Unul din cei doi greieri, luminile declină, / Desfac capacul lăzii. În ea, pe fundu-i doar, / O veștejită rochie de jeuri și de moar. // Miroase a patchouli, și cînd o scutur, iată, / De-un nor de molii albe odaia e-mpuiată. / Adorm cîntînd în vise stihuri miraculoase, / Trei genii mă păzesc cu săbiile scoase".**

Eugen Barbu

profil

Gheorghe Grigurcu

Născut la 16 iulie 1936. Absolvent al Universității „Babeș-Bolyai" din Cluj-Napoca.
Bibliografie : Un trandafir învață matematica, *1968 ;* Trei nori, *1969* ; Riul incinerat, *1971 ;* Salută viața, *1972 ;* Teritoriu liric, *1972 ;* Înflorirea lucrurilor, *1973 ;* Idei și forme critice ; Bacovia — un antisentimental, 1974. *Cronicar literar al revistei „Familia"* de la apariția seriei a cincea (1965).

Prin ținuta sa independentă, subliniată printr-o atitudine programatic și uneori ostentativ rece față de autori în genere comentați foarte favorabil, ca și prin constanța, chiar dîrza susținere, a unor puncte de vedere precizate, critica lui Gheorghe Grigurcu a stîrnit în mod firesc iritații. Un critic adevărat este însă prin definiție incomod și existența unui dosar încărcat de referințe polemice este, privind lucrurile în latura ideală, dovada cea mai sigură a unei acțiuni fecunde măcar prin caracterul său incitant, prin capacitatea de a pune probleme.Militantismul și combativitatea în critică sînt înțelese uneori în sensul unei simple declarații de identitate ; chestiunea este de a face, într-adevăr, critică militantă și combativă. Nu vreau să spun că un critic trebuie să fie neapărat arțăgos, întunecat, „rău", suspicios ca un vameș naiv ce vede în orice căiător un contrabandist și-l tratează ca atare ; dar, ca și afirmarea, negația este un instrument al criticii, nicidecum un obiectiv, adevărata critică fiind în fondul său constructivă indiferent de mijloacele folosite. Se spune adeseori că Maiorescu avea vocația distrugerii : însă teribilele execuții critice maioresciene aveau rolul de a proteja, prin crearea de spațiu liber, dezvoltarea nestînjenită a direcțiilor celor rodnice. Un echilibru abstract între contestație și elogiu nu se poate stabili și observăm citeodată că unui critic i se reproșează cantitatea prea mare de respingeri în raport cu numărul adezivunilor ; dincolo de împrejurarea că o astfel de proporție este prin forța lucrurilor firească, scrierile mediocre sau cu totul nule fiind întotdeauna mai numeroase decît cele de valoare, există epoci și momente în care dominantă este fie nevoia de a se descuraja în serie, fie aceea de a susține. Respectarea criteriului valorii nu exclude, ci implică existența unei perspective „culturale", aceasta putînd fi evidentă sau subtextuală, dar nu absentă.

Ironică, maliționsă, pamfletară chiar, critica lui Gheorghe Grigurcu este în fundamentul său o critică de edificare, în dublul sens de construcție și de clarificare. Promovarea valorii este pentru critic „un imperativ moral" și cutare precizări făcute la stringerea în volum a foiletoanelor despre cărți de poezie nu sînt deloc circumstanțiale („A milita pentru ceea ce ni se pare valoare autentică reprezintă în schimb un imperativ moral, o, în ultimă instanță, îndatorire patriotică, pe un tărîm unde criteriile nu au atributele exterioare, ferme ale evidenței"). În analiza propriu-zisă se intră direct, cu observații aparent de detaliu dar care încercuiesc strîns textul comentat, verdictul impunîndu-se pe măsură ce examenul înaintează ; finețea reală a criticii lui Gheorghe Grigurcu, explicată adeseori prin caracterul „artist" al formulărilor, este rezultatul acestei contopiri a desfășurării analitice cu diagnosticul. Decompoziția meticuloasă și afirmarea opiniei sînt concomitent prezente în fiecare „moment" al foiletonului, înlănțuindu-se astfel schematismul obișnuit după care disecția este urmată de o concluzie. Felul acesta de a proceda, în care fraza critică are mereu un punct de sprijin pe solul concret al operei dar ținește și către o imagine de ansamblu, îl întîlnim deopotrivă și într-un eseu despre Bacovia, nu demult apărut. De bunăseamă că anumite aprecieri ale criticului îi aparțin în exclusivitate ; în ce mă privește, de pildă, continui foarte liniștit să cred că Nichita Stănescu este un mare poet, deși Gheorghe Grigurcu e mai ispitit să vorbească aici despre efectele publicității. Ar fi însă pueril și sub aspect cultural dăunător a încerca uniformizarea opiniei, impunerea unei păreri unice ; condiția criticii presupune dezbaterea, confruntarea, dialogul ; prin aspectul său deschis, prin argumentarea abundentă, critica lui Gheorghe Grigurcu oferă întotdeauna posibilitatea unei fertile dispute intelectuale.

Deși mai cunoscut pentru activitatea critică, Gheorghe Grigurcu este și un poet de reală vocație, acuzînd sub aparența livrescă o sensibilitate elegiacă. Comprimată, aforistică, lapidară, poezia sa tinde către suprimarea ascetică, a patetismului printr-o geometrică armonie a versului.

Mircea Iorgulescu

Paseismul lui Platon ?

Urmare din pag. 1

încearcă o atît de intensă nostalgie ! El cerea, cu bună știință, mutilarea, „ciuntirea" cum se mai zice, a personalității umane, prevenind mai ales sentimentele, primejdia cea mai gravă ! Avea nevoie (cît de proprie e această exprimare) de minți luminate, și cum le-ar fi putut găsi altfel decît alungîndu-i pe poeți (model de adecvare a mijloacelor la scop) ? Scurta evocare a cetății ideale platonice întreprinsă de Adrian Isac se impune imaginației ca o sumbră colonie, acționată de simpla mecanică a supraviețuirii. Merită să mai insistăm ? Dacă în mintea lui Adrian Isac gîndirea lui Platon a căpătat o răsfrîngere nu doar simplistă, una din cauze e, desigur, lipsa talentului filosofic, cu alte cuvinte incapacitatea de a primi corect un text clasic și de a-l releva, prin meditație, sensurile. Evident, este compromisă de la sine posibilitatea unui punct de vedere cu adevărat istoric, științific. Căci ce este criza pomenită de Adrian Isac și (citîm pentru ultima oară) „...deplina putere de stăpînire a legilor care-și pierduseră puterea de altădată, amenințînd însăși esența" etc. ? O criză se petrecea, într-adevăr, la Atena în secolul IV, secol în care, în cea mai mare parte a ei se scurge și viața lui Platon. Însă, printre cauzele acestela, istoricii nu amintesc nimic care să permită învinuirea poeților. Redăm din Robert Flacelière, autorul unei **Istorii literare a Greciei antice,** tradusă și la noi : „...spiritul civic scăzut simțitor din epoca lui Pericle încoace : jocurile intelectuale ale sofiștilor, pentru care nimic nu era sfînt, înfrîngerea, demoralizarea pricinuită de războaiele mereu aprinse între statele grecești, cît și relele de care suferea societatea : îmbogățirea excesivă a unora și pauperizarea masei cetățenilor, toate acestea minaseră și dezintegraseră patriotismul". Din toate cele enumerate, rolul sofiștilor ne interesează, se înțelege, în cel mai înalt grad. Căci, precum se știe, Socrate a fost privit de concetățeni ca unul dintre sofiști și încă acela cu cea mai rea influență. Printre acuzațiile în numele cărora a fost condamnat era și aceea că „nu cinstește zeii statului, vrea să introducă divinități noi și, în plus, corupe tineretul". Nu-l vom asimila pe Socrate masei sofiștilor, cărora de altfel li se opunea și, pe urmele altora, îl vom absolvi și de vina batjocoririi zeilor. Fără a fi un spirit profund religios, Socrate acorda totuși zeilor considerația obișnuită. Dar care era **noua divinitate** pe care încerca s-o introducă, sau mai bine zis, ce înseamnă această acuzație ? Istoria filozofiei îi recunoaște lui Socrate marea descoperire a **conceptului.** Prin această descoperire se inaugurează, cel puțin în vechea Grecie, un nou mod de cunoaștere, altul decît sincretismul tradițional. Transcriem din același Robert Flacelière : „În adevăr, Socrate, așa cum l-a înțeles Platon, invită la o revizuire completă sau, mai de grabă, la o **răsturnare** a tuturor valorilor admise în mod curent în Grecia, într-un cuvînt la **conversiunea** filozofică" (s.a.) Devine astfel înțeles, mai întîi, că importanța lui Platon este inseparabilă de cea a maestrului său și apoi că această importanță e de esență — riscăm termenul — revoluționară.

Iată, în linii mari, cum stau lucrurile. Și cît de puțin se potrivesc ele cu profilul unui Platon paseist, tînjind după vremurile „de altădată" și gonindu-l pe poet din cetate spre a le recupera ! De altminteri, chiar posesorii unor cunoștințe vagi în materie pot proba prin numeroase pilde că în vechime poetul era cel dintîi păstrător al legilor și că, în planul vieții sociale, se afirmase ca un cetățean exemplar. Cît despre noi, sîntem încredințați că firea lui nu s-a schimbat nici mai tîrziu. Legenda spune că tragedia s-a născut sub ochii bătrîni și binevoitori ai lui Solon...

Dar nu am ajuns încă la chestiunea care ne preocupă : dispensarea cetății de poeții săi, recomandată într-adevăr de Platon, nici la răspunsul făgăduit. Totuși n-am exagerat întîrziind : cea mai mare parte din inexactitățile cuprinse în pasajul cu pricina din articolul lui Adrian Isac abia rămîn să fie analizate. Noi le părăsim din motive — în primul rînd — de spațiu. Tînărul Platon, spun biografiile, arătase în tinerețe talent poetic, compunînd ditirambi și tragedii. Întîlnirea cu Socrate, petrecută pe cînd avea douăzeci de ani, l-a întors însă din drumul pe care apucase. Revelația produsă l-a determinat să-și distrugă încercările literare, optînd exclusiv pentru noul mod de cunoaștere dezvăluit de către maestru. După părerea noastră, aici și stă esența chestiunii : Platon respinge poezia ca pe un mod de cunoaștere insuficient, învechit, în numele altuia, nou. Refuzul său e motivat **gnoseologic** și numai derivat se poate invoca și o pricină etică. Doar printr-o deformare și vulgarizare la care au contribuit secolele, s-a ajuns la impresia, împărtășită cu fervoare și de Adrian Isac, că decăderea morală a poeților înșiși, iradiind și restul membrilor societății, a făcut necesară izgonirea lor. Ceea ce socotea Platon dăunător în sine era principiul **imitației,** care stă la baza operelor artistice. În termenii de astăzi se poate susține că, deși a surprins ca nimeni altul esența actului poetic, greșeala îi aparține filozofului, el absolutizînd în condiții istorice date un mod de cunoaștere în dauna altuia . Or, noi am aflat între timp că atît cunoașterea intuitivă (arta) cît și cunoașterea rațională (filozofia) sînt moduri valabile, iar coexistența lor nu poate dăuna nimănui. Peste milenii, Hegel însuși, autorul unei monumentale **Estetici** făcea o greșeală similară postulînd treptata dispariție a artei prin „ridicarea" ei în sfera filozofiei. Ar trebui, poate, ca această greșeală să intre definitiv în conștiința lumii, sub numele de **eroarea filozofului.**

În încheiere, să încercăm să ne lămurim în chip cît mai direct chiar faimoasa **izgonire,** atît de plăcută, după cum se pare, unor comentatori, să vedem ce înseamnă ea în accepția lui Platon. Să afle Adrian Isac că Platon nu punea la îndoială sinceritatea poeților, că le rezervase nu incriminarea publică și disprețul, nu alungarea cu biciul ci condescendenta îndepărtare (de ajuns de crudă și aceea). Îi reproducem cuvintele : „Deci, dacă un om dibaci în a-și însuși toate formele și în a imita orice, se înfățișează în statul nostru pentru a-și juca poemele, noi îi vom da cinstire ca unei ființe divine, minunate, încîntătoare ; îi vom spune însă că nu e loc pentru el în cetatea noastră și îl vom trimite aiurea, după ce vom fi vărsat pe capul său parfumuri și îl vom fi încoronat cu panglici."

Vărsarea parfumurilor, încununarea cu panglici, nu erau o batjocură ci onoruri rezervate zeilor. „Disprețul" tocmai în asta consta...

Prietenii literaturii române

Se împlinesc anul acesta 100 de ani de cînd Emile Picot a deschis un **curs liber de limba română** în cadrul **Institutului de limbi orientale** din Paris. Faptul mi se pare demn de a fi reamintit. Reiau cîteva din însemnările mele mai vechi pe această temă. 100 de ani, așadar, de cînd limba română a devenit obiect de studiu într-un institut de reputație mondială și peste 60 de ani de cînd învățatul Mario Roques a început (la 1 octombrie 1911) un curs de limbă română comparată la Sorbona, punînd, totodată, bazele unui institut de specialitate care există și azi **(L'institut roumain).** Cîteva generații de specialiști au trecut pe aici, mai întîi ca studenți apoi ca profesori, unii dintre ei autori de lucrări de referință în domeniul filologiei romanice sau al literaturii comparate. Să citățm, de pildă, pe Jean Boutière, profesor și director al institutului, care a publicat un studiu ce se poate consulta și azi despre Ion Creangă. Lectoratul avea între 1970—1973 (nu știu care este situația azi) între 40 și 60 studenți anual, veniți spre limba română, cum am scris și altă dată, din motive ce diferă de la un caz la altul. Unii vor să intre în diplomație, alții intenționează să se specializeze în lingvistică sau literatură romanică. Sînt și vocații mai stranii. Studentul Nicolas Raimes din Londra a venit la Sorbona să învețe limba română și... limba tibetană. Le-a învățat, mă asigură el, pe amîndouă (în ce privește **româna,** faptul este sigur). A căpătat ulterior o bursă în România pentru a pregăti o lucrare de doctorat despre Matei Caragiale. Nu-i singurul. Sînt și alții care se gîndesc să-și treacă o lucrare de **maîtrise** sau o teză de doctorat **(troisième cycle)** cu subiecte românești. Am asistat în 1972 la susținerea unei teze despre misiunea militară franceză în România în timpul primului război mondial. Lucrare serioasă, cu documente de primă mînă (autorul, un tînăr ofițer francez, a consultat corespondența particulară și arhiva generalului Berthelot). Profesoara Nicole Onfroy pregătește cu Etiemble un doctorat de stat pe o temă de literatură comparată (simbolismul francez și alte literaturi europene), rezervînd un capitol important literaturii române. Sînt apoi lucrări de lingvistică pură (o candidată și-a propus să studieze **denumirea peștilor în limba română,** alta — **numele de păsări !)** sau de istoriografie literară.

Lectoratul are, pe scurt, o viață științifică vie și va avea, indiscutabil, una și mai activă atunci cînd visul profesorului Alain Guillermou de a obține o licență pentru română și de a scoate o publicație **(Doina)** se va realiza. Dar să revenim la studenți. Cînd, în toamna anului 1970, am ajuns, ca lector, la Sorbona, cursurile de română se țineau la **Centre Censier,** sediul mișcării „contestatare" pariziene. În holul mare de la parter se țin adunări, se împart manifeste, au loc dialoguri (uneori foarte animate) pe teme politice. Ca și la Vencennes, se face și comerț, tarabele cu inele, brățări, coliere, bluze etc. sînt înșirate lîngă pereții tapetați cu afișe incendiare. Din cînd în cînd au loc greve și atunci accesul în sala de cursuri ne este interzis. Reușim — și eu, și studenții de română — să ne strecurăm printre pichetele însărcinate cu paza. Lecția decurge normal, în pauză discutăm evenimentul. Discuția continuă, după cursuri, în cafeneaua de vis-à-vis, deschisă pînă noaptea tîrziu. Se leagă afinități, tinerii aceștia veniți de peste tot încep să aibă ceva comun : interesul pentru **româna.** Unii au călătorit deja în România, alții se pregătesc să vină în vacanța următoare. Sfîrșim prin a fi prieteni, din cînd în cînd mergem să vedem împreună un film sau o expoziție. Cum fac, între altele, un curs de artă românească, propun să vizităm **Muzeul de artă modernă,** pentru a vedea atelierul lui Brâncuși. Mergem, atelierul este aproape gol, facem un schimb de păreri despre **D-ra Pogany, Foca** etc. Discuția noastră este tulburată de apariția unui grup de americani condus de un ghid guraliv și inventiv. Fără să vrem îi ascultăm peroarația. Teza lui este că toate operele lui Brâncuși sînt niște simboluri phalice. **Pasărea măiastră, Foca, D-ra Pogany,** despre care noi crezusem pînă atunci altceva, sînt imagini **libidinale.** Turiștii ascultă cu atenție și n-au aerul că se îndoiesc de știința și iscusința tînărului. Încerc să intervin, inutil, specialistul în simbolistica sexuală nu cedează terenul. Îl lăsăm și mergem la primul etaj, să vedem expoziția altui român, V. Brauner. Continuăm, totuși, discuția despre Brâncuși într-un cadru mai organizat, la Universitate, într-un mic colocviu la care îl invit și pe un critic de artă, autorul unui studiu excelent despre sculptorul român. Colocviul este din toate punctele de vedere un succes.

Toamna, în anul următor, ne mutăm la Sorbona mare, mai precis în clădirea anexă de pe strada Sorbonei, nr. 18, un vechi hotel la poarta căruia veghează inimoasa și amabila doamnă Boucher. Doamna Boucher este de peste 20 de ani în acest post și știe, ca să zicem așa, pe degete istoria post-belică a Sorbonei. Locuiește la primul etaj și are un ciine enorm și o pisică ce poartă o zgardă cu ținte lucitoare. Adeseori, în timpul cursului, pisica intră în sală și se întinde fără complexe pe o bancă. Nimeni n-o ia în seamă, pisica doamnei Boucher a devenit un personaj familiar la Sorbona. E neagră, grasă și, ducînd o viață sedentară și opulentă, și-a pierdut orice semn de ferocitate felină. Trăiește într-o plicticoasă armonie cu dulăul care, din comoditate, nu trece dincolo de primul etaj.

După un timp, schimbăm din nou sala de cursuri și ne instalăm în clădirea veche a Sorbonei. Atmosfera este alta, agitația crește, apar din nou grevele, demonstrațiile. În curtea interioară, în fața capelei lui Richelieu, se țin mitinguri. Primăvara (sîntem în 1973) se anunță a fi foarte caldă și cineva, un student, face profeții : **vom avea un nou '68.** Profeția nu se adeverește, cursurile se desfășoară normal. Studenții, între timp, s-au schimbat. Unii au epuizat **unitățile** noastre de valoare, alții le-au abandonat din diverse motive. Din cînd în cînd, împreună cu studenții, mergem să luăm o cafea la **L'escholier,** devenit un centru românesc (băiatul care servește, un breton cu favoriți stufoși, s-a obișnuit cu noi, nu mai pare surprins de jargonul bizar — franco-român — pe care îl vorbim). Căci generoasa ambiție a celor ce au trecut pe la lectoratul nostru este să vorbească românește, punînd o perseverență și o grație care mă delectează. Facem, în fine, și lucruri mai serioase. O seară de poezie tînără românească, de pildă, sau o seară Blaga, la care participă și persoane din afara Universității. Seara are succes, traducerile făcute de studenți sînt remarcabile și o poetă, aflată în sală, mi le cere pentru a le publica într-o revistă.

Altă dată discutăm despre mitul Meșterului Manole, pornind de la studiul lui Mircea Eliade din volumul apărut la **Payot :** „De Zalmoxis à Gengis-Khan". Subiectul pasionează, participanții aduc mai multe soluții de interpretare. Cineva crede, de exemplu, că, în comparație cu alte variante balcanice, în balada românească predomină punctul de vedere **estetic,** autorul anonim sacrificînd alte simboluri pentru a păstra puritatea poetică a baladei. O studentă aplică schema psihanalitică și ajunge la concluzii ce ne uluiesc. Las ca discuția să se desfășoare liber, încîntat de acești tineri care vor deveni, poate, traducătorii și comentatorii de mîine ai literaturii noastre.

Lectoratul are și o bibliotecă de cîteva zeci de mii de volume, unele dintre ele adevărate rarități bibliografice. Nu lipsește aproape nici una dintre colecțiile marilor reviste din secolul al XIX-lea și al XX-lea. E o mare bucurie să știi că, într-un mare centru de cultură, există un loc unde se află concentrate scrierile cele mai importante pe care le-a produs, în decursul anilor, un popor situat în cealaltă parte a continentului. Mă despart după trei ani de lectoratul de română de la Sorbona cu sentimentul că părăsesc un **avanpost** al culturii noastre. Dacă din cei 60 de tineri care au învățat românește cinci sau șase se vor interesa și în viitor de cultura română, înseamnă că trecerea mea pe la acest avanpost n-a fost inutilă și că flacăra aprinsă, acum 100 de ani, de bravul Emile Picot nu s-a stins.

Eugen Simion

fragmente critice

ferestre

Voinicul

În revărsat de zori, ca în baladă,
Varsă cîteva lacrimi curate,
Întins pe pămînt, cu fața în sus,
Mîinile țepene pe lîngă trup,
Ca legat de zmei,
Privind țintă un punct fix,
Mereu altul, ca să nu devină fixație.

Ce motiv ar avea să plîngă ?
Niciunul, niciunul, niciunul
(Nota bene : el e voinicul)
E un plîns în sine, eu i-aș spune chiar alb,
Ca și revărsatul zorilor, fără pricină,
Un hohot spre cer, o ploaie întoarsă.

Lacrimile se preling pe la coada ochilor,
Traversează cu greu istmul perciunilor,
Apoi, ca și cînd ar fi rupt zăgazul,
Năvălesc în urechi,
Cu dezlănțuita bucurie
A fluviilor care se varsă în golf.

Aude căderea ca de cascadă,
Vuietul valurilor izbite de stînci.
Chiar imperceptibilul scîrțîit al algelor
Pe primele fire de nisip de pe plajă,
În timp ce el e tîrît tot mai în larg,
Tot așa țeapăn, cu mîinile pe lîngă corp,
Parcă legate de zmei,
Proptindu-și ochii mereu,
În alt punct fix, pe cer, mereu altul
Că dacă în joacă le-ar uni
C-o linie imaginară,
Ar realiza spontan un fulger lung lung
Lăsînd bubuitura mai la urmă.
Astfel are zilnic
Legătura cu partea apoasă
Ieșirea lui la mare,
De unde colosala-i libertate, forța, aerul
proaspăt,
Spațiul vast al visării sale.

Marin Sorescu

atelier literar
poșta redacției

M. MIHAI M. : „Sadica plăcere de a delira" — cum ziceați cindva — continuă, cu aceleași rezultate arhaice. „Duhul vaporos" — cum ziceți acum — rămine intr-un fel prezent (deși, ca să fim drepți, „duh" e mult spus, iar „vaporos" nu prea „se leagă" cu dicteul dv., prelucrat și aranjat „din mers", pe linia paradoxului anecdotic, a ostentației și a „bancului" adesea facil. De pildă : „E atît de lividă istoria dimineața la ora șase cînd aviatorii își beau cafeaua". Sau: „...Ca și cum vecinul mi-ar telefona brusc să-mi spună că femeia din patul meu s-a sinucis deja"). Noutăți nu sînt, în afară de mania fotografiei pe care ne tot cereți să ...v-o cerem (mai vedeți vreo fotografie la „atelier" ?) și de joaca puerilă de-a pseudonimele — A.B.C.D., Mite Acvisine, Matei Vș., M. Mihai M. și, poate, altele neidentificate. Din păcate, tot ce-am discutat anterior rămîne încă întemeiat, ca și tristețea noastră în fața unui talent care se irosește pe drumuri greșite, lăturalnice. Cîteva pagini, totuși, ne mai lasă să nădăjduim : „Ce să culeg", „Eu nu zic să nu fugim" și, parțial, „Un pește a înghițit", „Cosmosul e alb".

I. CIONCAȘ : Efort de concentrare, de eliminare a discursivului didactic, a despletirilor verbioase, cu unele rezultate promițătoare : „Casa soarelui", „Numai lîngă izvoare", „Cîți ani", „De-aș ști". Acest efort înnoitor ar trebui continuat, extins (cu și mai multă exigență) și asupra imaginilor și expresiilor uzate, stinse, a locurilor comune (de pildă, „aripi de cintec", etc.).

C. ROMAN : Mai bine, în „Macii roșii", „Violete ard palid în cringuri", „Paznicul insomniilor", „Abandon".

M. VLADINOVICI : Nu sînt noutăți. Stăruie încă spiritul și mijloacele compunerii naive, de jurnal duios (și diletant) de adolescență, uneori invadat de convenționalism și livresc. Ceva mai „altfel", mai cristalizate, cu un nerv liric mai pregnant, „Clown", „Joc", „Iarna", „Cu mîna la ochi".

G. FELDER : Cam „făcute", uscate, dar cîteva dau semne de speranță (de pildă, „Logodna", „Ce mă ascunde").

V. PRUTEANU : Lucruri bune, pe un drum mai ferm (așa cum vi-l doriți și vi-l dorim) : „Nevoie am de toate privirile", „Ceai blond", „Elegie I", „Fil-

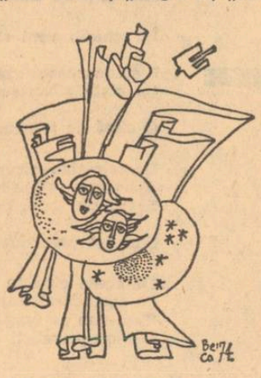

tru", „Nu pot uita", „Abecedar", apoi „Poem scris cu sufletul", „Leagăn de iarbă", „Privind un măr", precum și alte două, mai puțin transparente : „Sunet greu", „Capete de luminare". Excelentă, pătrunzătoare, subtilă, caracterizarea (din ultima scrisoare) a „artei poetice" pe care o practicați (firește, în proporția în care „declarația-program" acceptă funcția de „indigo" asupra rezultatelor ce decurg din ea). O putem subscrie fără ezitare (dar nu și fără unele rezerve, dealtfel neesențiale, de amănunt). În curînd vă vom „scoate în lume", cu ceea ce se poate (ne puteți trimite textele preferate — s-ar putea să nu fie printre cele reținute de noi — precum și opțiunea definitivă asupra semnăturii). **A. T. Daniel, M. Popescu** (Deva), **Sanda Olteanu :** Sînt unele semne bune ; e cazul să stăruiți.

Rugină C. Vasile, Ionescu Luy Darien, Purcaru Victor, Dom Bade, A. Bucureșteanu, Pirvan Theodor, Cătălin Ioniță, Treanță Iulian, Sorin Ștefan, Popa Dan-Mihail (mai bine, în „Pămîntul incert"), **Ilie Trincă Delamaradia, Pulbere Petrică** (sfatul nu poate fi decît același : școala !), **Costin Poenaru, Mănăilescu Lucian, M. Hancerencu, Rene Escu Michelangelo, Gh. Sterpu, T. Ștef, C. Dascălu :** Nimic nou !

Triță Const., Sabina Voinea, Emil Măgura, Ina Cernișoreanu, Elen Ovidiu, Ica Popa (nu, nu sînt necesare), **Marin Teodorian, Ion Cristea, Angela Aldea, Clion, Toda Valer, Proca Nicolae, Benți Vasile, V. Hecescu, Victor Stan, D. D. Sandu, Z. Plăianu, Gabriela Blănariu, M. Konstantinovici, G. Paceruti-Serghei, Vasile Pinzariu, Benche George, Mariana Bălan, Maria Todea, Mariana Dragomirescu, Mircea Cosmin, Paul (Mincu), Vasile Biloiu, Catindatu Mihai, Nicolae Paul, Gigel, Cioacă I. Nicolae, Astor Chim, N. D. Crișan, Adr. Istrate, Karl Hans Ritter, Leopa Mariana, V. Vlăsinești eanu, Zibileanu Iv.-L., Verona Corvin (Coroiu?), Sanda Jibetean, Ioan Iosif, Tudor Marius** (ceva, în „Pastel în alb-negru"), **Todor Gh., Mitică Mazilu, Deacu Alexandrina, Ioan Ivănescu, Moldoveanul Timișorean, Ioan Stroescu, Mihail I. Vlad, Ioan Radu Călin** (mai bine, în „Povestea omului iubit de pietre"), **T. Săraru, Ion Delavicov, Arthur, Ioanide H., Dan Ignat, Florica Berciu, Liana Sima, Megavorian Alice, Iulia Cernea, Nedea Maria, Epidram, Maria Badea, A.C.O., P. P. Ștefănescu, M. Rosalba, Const. Viorica-Elena :** Încercări modeste, fără calități deosebite. **A. Paraschivescu :** lucruri slabe. Pe viitor, semnați-vă citeț manuscrisele — e o elementară datorie de bună cuviință (avem deja o serie de corespondențe rătăcite de plicul lor, care, nefiind semnate, vor rămîne fără răspuns, spre mirarea sau indignarea trimițătorilor.).

Geo Dumitrescu

Necunoscutul din noi

Pîndă în pîndă,
setea cui, foamea cui
umblă cu picioarele noastre ?
Necunoscutul ne locuiește ființa și,
pentru o gură de aer mai mult,
pentru o geană de lume mai mult,
ne așează mereu în tipare prea strîmte
și parcă străine.
Înotăm mările, trecem
pe lîngă noi ca pe lîngă insula fericirii,
(pasărea ei se aude cîntînd undeva)
necunoscutul ne arată un țărm mai departe,
peste încă o mare,
vîclenindu-ne numai cu o urmă de stea.

Necunoscutule care îmi zugrăvești dimineții,
cu chipurile vîntului fără de chip,
tot de-ai avea și ceva pe deasupra
ți-ar ajunge
slobod să-mi lași și curat
tiparul bucuriei de-a fi ?

GEORGE N. RODESCU

La geam

Cînd răsare luna rece
Lacrimi mari și calde izvorăsc
Amintindu-și de toate frunzele și florile verii.

Mă uit pe fereastră,
Lacrimile se preling încet răcindu-se
Închipuind ondulate riuri
Ce se opresc deodată
Incremenind între maluri
Cu plante și ramuri de ghiață
Ca o fantastică grădină
Suspendată...

Amintindu-mi iubirea
Floare de brumă
În fereastra mică
A ochilor mei,
Am suflat din toată inima
Să fac un alt ochi și mai mic
Prin care să zăresc
Un fir de iarbă.

DINA CARANFIL

Cîntecul de dor al semințel

Cineva ne vorbește,
însă nu se poate ști
ce vrea de la noi...
a răgușit... nimeni
nu-i mai dă atenție...
noi luăm uneltele
și pornim spre cîmpie...
lumina se încheagă rotund
deasupra drumurilor...
din timp în timp
îmi apropii urechea de pămînt
să aud
cîntecul de dor al semințel...

ION TEODORESCU

Între două coperți de aer

Acasă mă caut
în tăcerea de unt a oglinzilor
pe ascuns,
adîncul lor fuge de privire,
mi-am lăsat chipul tînăr
demult undeva, în argintul oglinzilor,
am rămas fericit undeva
developat între două coperți de aer
călătorind, călătorind...

ALEXANDRU HORIA

Ce să culeg

Ce să culeg
dacă fiecare măr are
deja
o mină deasupra
dacă fiecare cîmp înrourat
crește deja un chip
de fată,
ce să culeg cînd
în orice răsad
spațiul
pîndește dubla împlinire.

MIHAI M. MIHAI

Voi fetelor!

Voi fetelor
arcuri sub piele
de unde veniți
cu pulpele
de cremene caldă

voi mere și rodii
ciorchini aurii de ceasla
ce gură
fi-va stăpîna

ochii mei
ochii mei mîncinoși
nu întindeți mîna

bătrînul rege Midas
blestemat de zei
moare de foame și azi

și în ce groapă
în ce pahar
se mai pot ascunde
urechile de măgar

LUIU IANCULESCU

Stradă liniștită

Din arbori ieșeau cu părul iederă
fete tinere plimbîndu-se
pe străzi
rarii trecători citind ziarul treceau
fără să le observe —
ii priveau dezamăgite
aruncînd după ei
cu cutii de conserve :
cînd întorceau capetele întrebători
ele se topeau printre fintini arteziene
în jocuri de lumini
era o stradă liniștită
departe de fluviile lungi de mașini
deasupra ei cerul atîrna
turturi limpezi de lumină
fetele îi rupeau sugîndu-i
ca pe niște acadele
era o după-amiază de duminică
și doar eu zăream totul
pîndind de după perdele
așteptîndu-le să înceapă să
joace șotron
printre acele atîrnînd
în stradă
ale undițelor mele
așezate discret pe balcon.

THEODOR PURICE

cartea de debut

Inteligență și sugestivitate

Observăm altă dată cantitatea de oboseală stilizată ce se strecoară în numeroase volume de debut, fenomen pe care nu mi-l explic decît printr-o nevoie de simulare a unei „experiențe" inexistente. Debutantul afectează adesea aerul unui venerabil patriarh încărcat de toată oboseala istorică a lumii, se chinuie să fie sceptic, are de plîns iubiri imemoriale, își pune, adică, o mască pe față venind din adîncul unui trecut pe care nu-l are. Poezia lui emite niște semnale străine propriei sale naturi îmbătrînite de circumstanță. Însă atîta frică de lirismul „virstei" ce se vădește în ultimul val de debuturi răpește tonul prospețimei fundamentale pe care talentul și nu „experiența" o poate distila în poezia autentică. Probabil că se și caută, dintr-o greșită înțelegere a lucrurilor, poezia „așezată", calmă, sigură, „matură", expurgată de gesturile șocante, spectaculare, pline de risc pentru confortul nostru cel de toate zilele. Se bate multă monedă pe simțul estetic dar estetismul acesta mai nou este o moarte lentă a nervului vital extras cu mijloace, calificate nu-i vorbă, din corpul poeziei. Instrumentele „cîntă" adesea în locul instrumentiștilor dîndu-ne impresia unei orchestre fantomatice fără interpreți și fără dirijori. De aceea, „reconcilierea" autorului cu propria sa creație, ieșirea lui din penumbra mijloacelor în spatele cărora s-a ascuns poate fi privită ca un semn bun, ca o poziție de sinceritate asumată cu toate riscurile. Nu-i poezia expresia unui „mod de viață", o confesiune care ne aruncă în față viața și neliniștile confesorului ? De ce am accepta prea ușor dispariția chipului în spatele măștii, a comunicării autentice (conținut autentic !) în schimbul aranjării efectelor ? Trecut prin atîtea filtre — uneori aproximativ asimilate — fluxul liric își pierde orice vigoare și prospețime, „chiotul" se stinge într-o cameră de plută iar autorul joacă bizara comedie a oratorului mut.

Tentativa de a semnala prin „defiltrare" o lume, un univers neobișnuit, necunoscut, „dezertarea" din banalul, exprimat, uneori modern, însă nu mai puțin mediocru și anchilozant, în fine, mișcarea foarte vie, oarecum sfidătoare din poemele cu care debutează Cecilia Dincetate („Oameni și cer", Cartea Românească, 1975) ridică cu mult peste medie valoarea acestui debut : „Schimb un necunoscut pentru două : dezertez. / Cred că trebuie să mă tem de un fulger nou și să-l caut. / Voi rămînești pe arhipelag în carantină să isprăviți / de numărat neutronii, genele, trahelii, să-i așezați / în rafturi, cu etichete să-i ștergeți de praf și să-i uitați /.../ Copiii să vă tragă de mînecă să vă-ntrebe ce-i dincolo și peste dincolo, / voi să le clădiți din cuburi perfecte delfini necunoscuți..." Deriziunea „confortului domestic", chiar dacă nu suficient de „violentă", poate fi luată ca un program poetic salutar. Exasperarea în care se strecoară o binevenită notă de ironie pentru a nu fi confundată cu disperarea, crește în **Pseudoterra :** „Plouă inoxidabil la Los Angeles, pe andromede, / plouă impermeabil în grădina de la Hotel Imperial dincolo de viraje / și pe maidane. / Plouă degeaba / în cutii de conserve, pe paralelipipede, / în păduri pururea verzi imprimvărate cu detergent. / Plouă degeaba, frige soarele degeaba, / nimic nu crește, nimic nu se tocește, nimic nu moare, / melancolii degeaba — / se-nvirtește sfîrleaza degeaba..." Excesul de ceremonial (dovadă a dispariției funcțiunii) aruncă timpul viu în neant stilizat ca un spectacol medieval : „Ai venit singur / în caleașca adumbrită de razele vinetii, / cavalerul nostalgic și inutil ca un gînd cald / pentru un mort la care nu mai vine nimeni din a doua vecie. / Ai descins lîngă ninsoarea rară, cu viziera pală / și ai pătruns în sala fastuoaselor ceremonii / unde toată lumea te aștepta cu nerozii, să te despoaie / de apa siderală ce-ți umblă sufletul dintr-o cetate într-alta. / Te-am chinuit cu canoane / cu flori și urale / dar ți-au lăsat cetățile abandonate. / De unde puteau ei ști că vei ieși mai pal în aclamații / că-n pusta lor de-a doua zi vei străvezi / zăpezile pe munți / înmormîntate" (**An Nou**). Metaforele apelează la un univers mai aproape de zilele noastre, familiar și straniu totodată, rezultînd un exotism „suprarealist" foarte sugestiv („Uitasem a închipui baobabii roboți cu colibri pe umeri călătorind..."). Poeta știe crea efecte explosive într-o atmosferă înșelător calmă și idilică : „Poate că azi cînd mă-ntorceam din pustietate, / cu călciiul însingerat de scrîșnetul nisipului, / cînd uitasem pînă și mingea promisă de Crăciunul / acela cu zăpadă multă și stive cu povești, / să mă fi așteptat dindărătul ușii galbene, ca o casetă cu izotopi / la etajul al cincisprezecelea, un balaure, cu cele mai multe capete / înclinîndu-se răcoros...". În acest univers insolit poeta se simte „acasă", versurile nu „speculează" un decor ci sugerează o întreagă atmosferă. Sensibilitatea la fermecul și puritatea înaltelor constelații își apropie cu aceeași simplitate a talentului autentic prozaicul spațiu citadin, ca în această crispată **Convorbire acută :** „Vorbește-mi despre lucruri mai grave ca moartea, / despre băiatul ostenit de joacă / în strimtoarea metropolei, ce visează / călătoriile mari ale soarelui, apus / după munți de pămînt ai proaspetelor excavații, / despre strigătul descoperirii pure amplificat / și sfîșiat între pereți abrupți, cu dinți de fierăstraie / Vorbește-mi despre lucruri mai grave ca moartea, / despre bărbatul ostenit de muncă / în fumul metropolei, ce mai visează / călătoriile mari la porțile aeroporturilor, / despre așteptările lui răbdătoare / cu ochii pe cerul brăzdat de păsări bombănitoare". Simplitatea este aparentă, autoarea fiind capabilă de o expresie de mare sugestivitate, într-o concentrare exemplară : „Ce lungi și gri dantelate femei alunecă solitar pe sub arce ; / vor fi fost frumoase cîndva, departe în stol, cu sîni începători / și cu lacrimi în rochii de patimi și jad volburate. / Ce lungi și veștede anotimpuri-femei triumfă linced în umbre ; / îndestulate, nici nu rîd, nici nu plîng, doar fumegă / pe prispa infamelor unde..." (**Nostalgii**). Prospețimea notațiilor este neobișnuită, ea dezvăluind în fond o anume cruzime a privirii ce străbate dincolo de machiaj ori fard. A dezobișnui ochiul să priveasca fals, adică încețoșat de memoria atitor convenții, izbutind acea rară coincidență între lucrul văzut în lumină crudă și starea de spirit care face ca el să poată fi numai astfel văzut — iată, pe scurt, „estetica" autoarei. O „mască" există și aici fiindcă lucrurile ne apar în lumina stării cu care le privim dar ele nu devin, din această cauză, evanescente, tremurătoare, ci dimpotrivă capătă conture mai ferme, pînă la proporții neverosimile. Dispar familiarul și „imediatul" din lucruri, iluziile care ni le și fac confortabile însă traducînd cu anume vicleniе acea tendință a spiritului spre somnolență. În acest caz poezia se naște dintr-o identitate culpabilă de o intensă sete de necunoscut, ambiguitate deconcertantă, și a exprima această aspirație contradictorie într-o manieră indicibil familiară. Un asemenea echilibru (sau dezechilibru !) precar, surprins în anume momente „banale" ca de pildă, în **Elegia dimineții :** „Ne ajunge dimineața în patru / dacă-l mai socotim și pe cel ce s-a istovit cu moartea. / Peste cîteva hectare de asfalt și un havuz morocănos / ultimele vorbe lunecă clare și răcoroase, ca și cînd / ar fi trecut pericolele ce le-am ocolit toată noaptea și străina, / în broboada de cașmir violet, mai nedumerită ca niciodată. / E trează dimineața... / Primii, cosașii prohodesc frenezii (?), sub o umbră / trece-un tramvai, apoi o întreagă cazangerie — / nu se mai aude nici un pom, nici o iarbă plînsă. / Cîte unul, pînă ce urc turnul, te sting. / aleg vii de morți, /.../ îmi lepăd solzii păsării de noapte / și încep să zbor cu cearcăne groase". Inteligența este ascuțită de amploarea sentimentului într-o expresie acută, irevocabilă : „Apoi au venit lucrurile pe care nu le-am mai numit, / dintr-o neașteptată atingere și deopotrivă / slăbire, / noaptea petreceam iepele negre și pe Fiul plăpînd, / ziua nu mai aveam tinere de minte / pe poliță rămăsese doar vasul din Delft / cu laptele și mierea / făptuite / ori pentru noi flăminziți, imposibile, / teama căpătase prețuirea puterii, de aceea începusem să ne furișăm printre lucruri / pînă în pragul numirii, / fără a lua seama la urechea pustiei / întinsă să-și devoreze numele".

Autoarea volumului „Oameni și cer" este o poetă în toată puterea cuvîntului, un poet deosebit, de o vibrație încărcată de sensuri și despre care nu s-ar putea spune, decît cu riscurile suficienței, că „vom mai auzi". Convențiile mă obligă la o exaltare manierată pentru că, altfel, un vers ca „Trandafirul galben, palid ca un soare căzut în desuetudine", fie și versiune a unui motiv nervalian, nu ne poate lăsa foarte calmi...

C. Stănescu

revista străină

● **MUZEUL DE ARTE FRUMOASE DIN LILLE** a organizat împreună cu Institutul Goethe o expoziție în memoria pictorului german Willi Baumeister, decedat în 1955. Expoziția a cuprins 62 de desene și 20 de serigrafii ale acestui artist, care, ca profesor, a influențat dezvoltarea picturii abstracte în Germania. În perioada anilor 1920, pictorul a făcut numeroase călătorii la Paris, unde a avut mai multe expoziții, cu care ocazii a colaborat cu **Fernand Léger, Ozenfant** și **Le Corbusier.**

● **CA UN OMAGIU ADUS POETULUI ISLANDEZ HANNES PETURSSON,** Fundația F.V.S. din Hamburg i-a atribuit Premiul Henrik Steffens 1975. Născut în 1931, poetul este considerat ca unul dintre principalii reprezentanți ai literaturii moderne realiste în Islanda. Petursson a publicat multe culegeri de poeme și volume de proză. El este autorul cunoscutei cărți „Cele optsprezece insule" (ale Arhipelagului Feroe) și a tradus din limba germană operele multor scriitori, printre care Kafka și Reiner Maria Rilke.

● **EDITURA PARIZIANĂ MAZENOD** a publicat în colecția „L'Art et les grandes civilizations" volumul „L'Art en Inde" de C. Sivaramamurti eminent și binecunoscut savant, director al Muzeului Național din New Delhi. Importanta documentație : glosar, cronologie a stilurilor și evenimentelor, repertoar al zeilor, regilor, suveranilor, artiștilor și scriitorilor, bibliografie și poziții arheologice, însoțite de o mie o sută șaptezeci de ilustrații — optzeci dintre ele în culori — constituie un prodigios izvor de informații. Ilustrația fotografică a lui Jean-Louis Nou oferă pentru prima oară în întregime celebrele fresce ale templului Laksmana de la Khajuraho. Pentru o înțelegere mai deplină a artei din India, autorul a sistematizat materialul în lumina nenumăratelor religii, rituri, legende sau alegorii care au format-o de-a lungul secolelor.

● **COMITETUL EUROPEAN PENTRU PREMIUL GOETHE AL FUNDAȚIEI F.V.S. DIN HAMBURG** a decernat acest premiu pentru anul 1975 profesorului Carlo Schmidt din Bonn. Premiul Goethe a fost înființat în 1950 pentru a recompensa activități și preocupări umanitare în concepția și vederile lui Goethe. Prin atribuirea Premiului Goethe profesorului Carlo Schmidt, s-a adus un omagiu pentru întreaga și neobosita sa activitate ca savant, om de știință și scriitor umanist.

● **REPUTATA SCRIITOARE POLONEZĂ MARIA KUNCEWICZ** a instituit un premiu pentru rezultatul cercetărilor și popularizării artei în orășelul Kazimierz-Dolny, situat în voevodatul Lublin, pe malul Vistulei, voevodat ale cărui vestigii au o mare valoare istorică. Societatea prietenilor orășelului au acordat acest premiu istoricului de artă Kazimierz-Dolny care cercetează și fructifică de multă vreme cultura și arta acestui orășel.

● **FRANCESCO MESSINA,** unul dintre cei mai cunoscuți sculptori europeni, a vrut, la șaptezeci de ani, să-și explice atît lui cît și celor care vor să-l asculte, poziția sa de izolat în afara estetismului oficial, în volumul intitulat „Poveri giorni" apărut zilele acestea în editura Rusconi.

● **RĂZBOAIELE, POLITICA ȘI PROBLEMELE SENTIMENTALE ALE ÎMPĂRAȚILOR ROMANI,** pînă la ultima perioadă a imperiului, povestite de diverși scriitori latini ai epocii respective, au fost înmănunchiate, prin îngrijirea lui Frederico Roncorni, în volumul de curînd apărut în editura Rusconi, intitulat „Storia Augusta", cu o introducere de Luigi Alfonsi și ilustrat cu fotografii și reproduceri de Mario Monge, — o lucrare care reconstituie atmosfera clasică a literaturii latine.

● **CHARLES SPAAK,** a încetat din viață în Midi (Franța) în vîrstă de 71 de ani. Coautor a numeroase capodopere (Le grande Illusion de Jean Lenoir și „La Kermesse héroique" a lui Jacques Feyder), Charles Spaak devine unul dintre cei mai mari scenariști ai filmului francez dinainte de război.

● **EDITURA DE CĂRȚI RARE JEAN DE BONNOT** a publicat, cu ocazia centenarului morții cunoscutului istoric francez Jules Michelet, „L'Histoire de la Révolution Française" (ediție în 7 volume, cu ilustrații rare din epoca Revoluției — 128 tablouri ale anului XIII). După numai șaizeci de ani de la execuția lui Robespierre, Michelet înfruntă marele dosar al „Revoluției Franceze" examinînd cu minuție exemplară dovezile grăitoare ale epocii, făcînd investigații printre puținii supraviețuitori, reușind să-i facă să retrăiască, în autenticitatea lor, pe făuritorii defăimați sau necunoscuți ai apogeului revoluției franceze. Se pare că în nici o altă lucrare nu au fost redate cu atîta veridicitate și emoție procesul și moartea lui Ludovic XVI, arestarea Girondinilor, asasinarea lui Marat, procesul Charlottei Corday, execuția Mariei-Antoinette și sfîrșitul lui Danton și al lui Robespierre, Saint-Just și mulți alții. Eroii acestei drame istorice au fost descriși aici cu aceeași obiectivitate atît în epoca de grandoare cît și în cea a decăderii lor.

sport

În Spania nu vom juca pe zăpadă

Farsa n-a mai avut loc. Meciul Cehoslovacia—România disputat la Praga pe ninsoare în fața a 10 000 de spectatori a putut fi urmărit integral pe micul ecran. Socoteala din tîrg nu s-a potrivit deloc cu cea de-acasă. Mai întîi pentru că a nins și verificarea n-a avut loc pe un gazon cît de cît apropiat de uscăciunea sudicului gazon spaniol. Apoi pentru că echipa cehă, fără a străluci, a mers mai bine decît se presupunea. Ceea ce pentru un meci de verificare n-a fost totuși rău. În al treilea rînd, calculul valorilor individuale recunoscute a fost infirmat. Într-o întîlnire de condiții aproximativ egale, cum era cea dintre echipele României și Cehoslovaciei, ar fi trebuit să învingă, după regula acestui calcul, echipa cu valori individuale mai numeroase. Această echipă era, în chip evident, echipa noastră care n-a reușit însă să învingă. Față de Victor și Nehoda ai cehoslovacilor, valori a căror reputație depășește granițele țării lor de baștină, echipa României avea avantajul unor jucători de o recunoscută valoare, trecuți prin focul unui campionat mondial : Răducanu, Dinu, Dumitru, Lucescu și Nunwailler VI alcătuiesc un cvintet care ar fi trebuit să cîntărească greu în balanța jocului. N-a cîntărit însă atît de greu încît să ne aducă victoria. Deși a jucat remarcabil în prima repriză, făcînd inutile, uneori pînă la ridicul intervențiile adversarilor, echipa de fotbal a României n-a arătat altceva decît o fină și rapidă țesătură de pase, care n-au reușit însă să traverseze și careul advers. Ceea ce a făcut însă în această perioadă echipa noastră este demn de laudă. Ea s-a angajat total, jucătorii s-au găsit cu promptitudine și au știut să revină chiar cînd erau, în aparență, depășiți. S-au adaptat terenului folosind oportun deposedările prin alunecare. Golul cehoslovac a fost, după părerea noastră, un gol relativ norocos pentru că venea împotriva cursului jocului. Ceea ce-l face să fie un gol meritat este însă precizia cu care a fost lucrată faza care a dus la înscrierea lui. Repriza a doua a inversat rolurile. Echipa cehă cu un fotbal mai avîntat, folosind repetat pasa lungă și avînd o tehnică adaptată acestei maniere de a juca mingea, a pus complet stăpînire pe joc. Este repriza în care cîțiva jucători români nu s-au mai văzut aproape deloc. A rezistat cu brio însă apărarea, dar ne întrebăm cum va rezista Sătmăreanu II mai ales la fazele rapide și subtile ale atacului spaniol, ceva mai ingenios și mai tehnic, putem fi siguri de asta, decît cel cehoslovac. Anghelini a evoluat promițător, mai bine ca în alte dăți și în orice caz știe acum să revină cînd este depășit. Excelent în majoritatea fazelor a fost Cheran, dar mai multă atenție la părăsirea postului din pricina ispitelor ofensivei. Gabriel Sandu a făcut un joc prompt și exact cu acea ștearsă, dar atît de necesară, oportunitate a apărătorului adevărat. Dumitru rămîne un jucător de clasă indiscutabilă, dar repriza a doua l-a scos pur și simplu din joc pe lungi durate. Dinu a jucat cu remarcabilă dăruire și pricepere, totuși multe pase ale lui nu mai au vechea adresă. Dudu Georgescu, atît cît s-a văzut în joc, a fost foarte bun. S-a văzut însă mai rar decît s-ar fi cuvenit. Excelenți atît Lucescu cît și Nunwailler, acesta din urmă și în repriza a doua. Mult mai activ și mai bine folosit Kun, care a marcat golul dintr-un unghi dificil printr-o execuție demnă de laudă. Rezervele au fost la înălțimea titularilor. Crișan a dat un plus de vigoare atacului dezechilibrînd de mai multe ori apărarea cehă așa cum a făcut și în faza golului. Un jucător care nu se menajează și nu lasă nici pe alții să doarmă. Balaci ne-a arătat că poate face o bună figură în orice companie internațională.

Comportarea echipei noastre a fost promițătoare și de la această echipă se poate aștepta un rezultat bun. De ce nu l-a obținut la Praga ? Și de ce echipa cehoslovacă, deși cu mai puține valori în formație, a obținut un meci egal ? Motivul ni se pare simplu : echipa Cehoslovaciei are o concepție de joc și jucători de nivel și factură tehnică asemănătoare. Echipa nu se complică în fineturi tehnice, dar execută bine ceea ce-și propune. În echipa României colaborarea dintre jucători e îngreunată din pricina absenței unei concepții de joc unitare și din pricina nu atît a diferenței de valoare dintre jucători, mai puțin vizibilă decît credeam, cît a faptului că în echipa României se joacă mai multe feluri de fotbal deodată. Cîteva faze de joc rapid și tăios în atac propuse de Dumitru n-au găsit colaboratorii cei mai prompți. Fiecare execută lecția pe care o știe. Echipa nu-i omogenizată, din punct de vedere tehnic (e poate o treabă a cluburilor, dar sigur e una de selecție), n-a fost adusă la un numitor comun multumitor și sincronizarea mișcării în teren a jucătorilor suferă și de aici și acuratețea și eficacitatea fazelor. Deci, nu e suficient să aducem în teren pe cei mai buni jucători, cît să aducem la un loc cît mai mulți jucători cu putință dintre cei care înțeleg și joacă fotbalul în același fel.

În Spania nu vom juca pe zăpadă. Acolo țesătura rapidă a paselor se poate desfășura în voie, dar e deajuns ca unul din echipieri să rămînă în plasa ticurilor sale „de-acasă" pentru ca prețioase secunde să se piardă. Și în orice sport secundele pierdute se pierd în favoarea adversarului.

Addidas

parodii

ION CARAION : Despre iepuri

Am să scriu o carte pentru iepuri
Pentru strania lor alcătuire
În seara asta cînd am o mie de treburi
Cuprins de o mare mihnire.

Mi-am cumpărat hîrtie lucioasă
Cum e coapsa fecioarelor în aprilie.
Nu-i nimeni, sînt singur acasă
Eu și o sticlă de lichior de vanilie.

Veioza ca un Linx mă scuipă rece
Nu-mi vin cuvinte, aud un troleibuz
Undeva în lume, precis, se petrece
Un inadmisibil abuz.

Deci despre iepuri, crucifixe linoase,
Melancolice arcuri țîșnind în grădini.
Lor li se dedică cercetări fructuoase
În ce privește rontăitul la tulpini.

Ce bine-ar fi acum să mă-ntîlnesc cu
Un prieten bun, să am un mic conflict.
Ce face, oare, Geo Dumitrescu
Sau veșnic răzvrătitul Benedict ?...

Seara e stranie, frunzele par
Mari lilieci, căzînd pe trotoare
În mahalaua ca un alb sanctuar
Cu multe magazine și aprozare.

Un poem despre iepuri cu rime de jad
Furtunos ca un bal cu multe batiste
Unde vin parfumate cu miros de brad
Fecioare și mamele lor optimiste.

Mircea Micu

CUVINTE RARE : Juxte, ceremonii, flendurile, Galateea, cotcodac, concasoare, Ariost, bițiitul, mahala, altruism, bum — bum !

SELECȚIE METAFORICĂ : „Mă uitam la mine mut ca la o / Prăfuită tobă cu blazon / Lîngă umbra de pe lampion / Și-mi spuneam : Ce arbor de cacao" : „Gîndule, ceades instauri / Fel de fel de țapi și grauri..." ; „Pleacă trenul. Vine trenul / se cutremură edenul. Dum-dum ! Bum-bum !".

cariatide

niculae stoian

Născut la 25 martie 1935 în comuna Dascălu-Creața, județul Ilfov. Studii : Școala de literatură „Mihai Eminescu" și Facultatea de limbă și literatura română. Redactor la „Tînărul scriitor" (1954—1957), „Luceafărul" (1958—1965), „Viața studențească" (1966—1974), „Tribuna României" (în prezent). Volume de versuri apărute : „Fierul dracului" (1957), „Fișă personală" (1963), „Pietre de rîu" (1967), „Istorie de veghe" (1970), „Întoarcerea la lucrurile naturii" (1971), „Douăzeci de poezii pentru cei mai mici copii" (1973). Volume în pregătire : „Fondul principal de sentimente" (versuri) și „Ce profețim, ce profesăm" (culegere selectivă de eseuri pe teme etice).

Anul 40

„Ce mi-o aduce ziua și anul viitor"
Grigore Alexandrescu : Anul 1840

An Patruzeci, matura mea răscruce,
De-acum orice final e de-așteptat
Atîta timp cît zilnic drumul duce
Pe unde munții-n capete se bat.

Ci bată-se ! Tot zbor spre apa vie,
Stîngîndu-mi aprig năzdrăvanu-n chingi ;
Întîi, ca să nu pierzi o bătălie,
Îți trebuie curajul să învingi.

Entuziasmul, veșnică postură,
Cum niciodată nu m-o părăsi,
În lucruri tot la fel nu pun măsură
Decît un secol — cioară, șoim — o zi.

Deschis asemeni cîmpului de-acasă,
Din zarea unde fost-a să mă nasc,
Sinceritatea mea e-ades tăioasă
Ca lama unei săbii de Damasc.

Dar la întîiul semn, nicicînd nu preget
Stindard să-mi fac din cauza oricui,
Chiar dacă pentru mine, nici un deget,
Acela n-ar mișca, la rîndul lui.

Spre slavă, mulți au cutezat să zboare,
Curaju-mi, drept propulsie avînd,
Eu rămînînd racheta purtătoare
Ce treptele și le-a desprins pe rînd.

Iar de se-ntîmplă, totuși, cîteodată,
Cu vreo poemă-n pagini să apar,
E semn că inima-mi putu să bată,
Spre-a nu-nceta, în ritmu-acela doar.

Nedezmințit romantic viața-ntreagă,
De tînăr sînt profetu-acestui crez —
Și tinerețea-n veci nu te dezleagă :
Ce-am profețit, mereu și profesez.

Fii dar, binevenit, tu, an-răscruce !
Final deschis : de mor, sub scut să mor !
De-aceea nu mă-ntreb ce-mi vor aduce
Nici ziua și nici anul viitor.

Amintire de iarnă

De necrezut : cît de puțină iarnă
E-n toată poezia românească.
Copii de țară, cînd spre ierni se-ntoarnă
Poeții, ce-ar putea să-și amintească ?

O iarnă pe o uliță mă-mbie
Ce-i drept, și-acum din Cartea de cetire
Și-o casă, unde dulcea ospeție
Te-ntîmpina zîmbind prin viscolire.

Dar carnea-mi mușcă gerurile-acelea,
Cînd la fîntînă, într-o dimineață,
Pe toarta ciuturii-mi rămase pielea,
Smulgîndu-mi-o arsura ei de gheață.

Și pieptu-mi bat troienele prin care
Abia-mi urneam, orbit de vifor, drumul,
Cu crosnia de lemne în spinare,
S-ademenim și-n coșul nostru fumul.

Urechile-mi mai vuietă-asurzite
De larma ce-nfrica, în seară, satul,
Cu zbieretul de-nfometate vite
Și viscolul ce-și întețea sabatul.

O, și pe urmă noaptea — lungă pîndă,
Părea că bezna ei cît iarna ține,
Și mama, la o lampă fumegîndă,
Cu lacrimi tighelea cămăși străine.

Erau într-adevăr și nopți cu lună,
Cu pîrtii de mărgean lucind departe,
Zăpezile le auzeam cum sună,
Dar nu sub pasu-opincii mele sparte.

Cu-o ceață ca din pînzele engleze
Copilăria-mi iarna o-mpresoară,
Că anii-abia mai pot să lumineze
În sufletu-mi, un colț de primăvară.

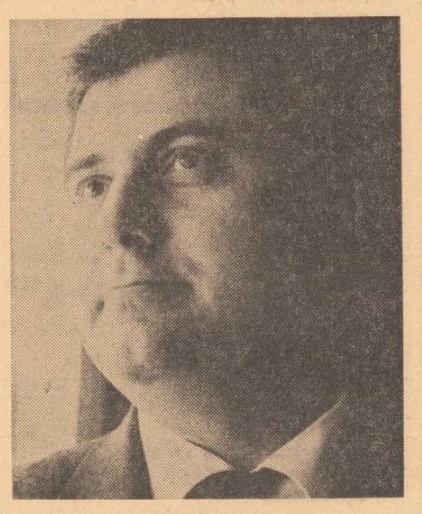

Donații

Rînduri în Cartea de aur a unui muzeu celebru

Cripte, stelle, sarcofage,
Măști străvechi de zei și zeie,
Prăzile antico-fage
Sînt dominații în muzee.

Suveniruri din campanii
Și din misii sacrosante,
Plus — profituri din companii
De petrol sau diamante.

Domnul conte cu-o mumie
Dintr-un neam mai vechi ca Hufru
Printre donatori se-nscrie
În colecția lui Luvru.

Domnul lord cu-o diademă
Ce-a purtat-o Nefertiti-și
Face numele emblemă
În colecția lui British.

Și întreg acest tezaur
Îl cinstește-o lume ; dară
Marii prădători de aur
Și istoria prădară.

Rîuri-fosile

Ca niște preistorici șerpi-fosile
O, rîuri adormite-n arsa piatră,
De ce abandonarăți văi fertile
Ca să vă mistuie-a Saharei vatră ?

Bieți beduini, rătăcitori cu turma,
Liman nu v-ați găsit în nici o oază.
Abia de vi se mai ghicește urma
Din avionul ce vă survolează.

Și totuși eu, cu ochii arși, vă caut
Pe veci încremenita zvîrcolire,
Slăvind avîntul vostru argonaut,
Ca pe-o frumoasă oază-amintire.

Africa o-ye !

Lui Vasile Nicolcioiu

Prietene, ce facem că iarăși dă în seară,
O nălucire parcă din brussa africană...
Și seara, amintirea cu vuet ne-mpresoară,
Ca un galop de zebre în iureș prin savană.

S-a petrecut de-acuma khamsînul în sahare,
Acel potop de vînturi ce prin nisipuri sapă
De crezi că mii de Niluri stingîndu-se-n dogoare
Lăsatu-și-au doar matca puhoaielor de apă.

În schimb veni sorocul ploilor lungi, să-și toarne
Lichida-ncărcătură din Congo în Guineea.
Ca niște gloanțe-ncinse îți intră stropii-n carne,
O clipă de te-ncumeți prin canonada-aceea.

Orașele-abia-nfruntă al ierbii-asediu verde
Ades prin caldarîmuri țîșnind, torent gigantic,
Și-ntr-un tunel de ramuri boltite strîns se pierde
Șoseaua care duce din Brazza spre Atlantic.

De-aceea cînd în seară vin amintiri avane
Se-aprinde-al nostru sînge iar inima ne e
T'am-tam ce lung răsună din brusse și savane
O-o-o ! priveliști din Africa, o-ye !

Un val de aer cald

Numele meu, pe unde-am fost umblat,
Ca oricare prezență pasageră
Intră, pesemne, în anonimat
Cu viza ultimă de frontieră.

Sper însă c-un orgoliu să rămîn :
De-a fi făcut o clipă neuitată
Din faptul că pe-acolo un român
Cu țara lui cu tot trecu odată.

Că-n lume duc și Bărăganul meu
Cu ale grîului străvechi obîrșii
Și munții cu firizi de minereu,
Din care, aur, scoaseră-Agatîrșii.

Nicicînd cu gînd viclean pornit la drum
Solia-mi port, ca foc solar, o rază,
Semn că la noi e timp frumos acum
Și-un val de aer cald se deplasează.

florica mitroi

Mămuța morii

Mămuța are un sîn tînăr și unul căzut
și unghii de lemn și un colț al gurii
țeapăn și iubitor de pămînt
mămuța morii
mămuța văluririi de șes după care se
aude un cal lucios ca dinții, cîntînd

Mămuță, eu sunt o uriașă,
spulber prin aripi pînă la nori
cu o mînă ca prin trandafiri desfoliați,
cu alta, toporul golaș.

Mămuță, se aude moara soarelui
din sîni îi ies doi fluturi de țărînă
pe un pod de lut, pe un pod de lut
ridicător, porumbei cu mînă de om se
închină

Sora mijlocie

Eu o urăsc pe sora mea mai mare,
căci pentru ea s-a sinucis în taină un
bărbat
cu umerii înguști, cu fruntea mult prea
mare,
cu pieptul mirosind ca lemnul de la pat

Eu o urăsc pe sora mea mai mică
și pentru ea s-a sinucis în taină un
bărbat frumos și sfînt
cu mijlocul ca părul sugrumat
cu umerii enormi de piatră și pămînt

Eu o urăsc pe sora mijlocie
cu ochii verzi aidoma cu-ai mei
căci ea iubește hoarde de femei
în raza lunii, castă și zglobie

Lied

Fantoma suferă afară de frig
ca o pasăre stridentă dar incoloră
ca un suris bleg, ca un foetus
încetinit, ca o corabie cu
lungi cercei exotici înțepeniți
în Arctica, în țepușele junglei,
ca o focă tîrîtă de barbă, batjocorită în
splendidele ei sanctuare de nimicnicie,
ca un slin
de țigani mirosind tare
a ierburi, ca o cucuvea,
ca o nenorocire, ca o
tocire, Maria

S-a născut la 15 februarie 1944, în comuna Giurgița, județul Dolj : A debutat în revista Luceafărul **în 1966.**

Volume de poezie tipărite : Rugăciune către Efemera **(1969), distins cu premiul pentru debut al Uniunii Scriitorilor și** Diapazon **(1974) la editura** Cartea Românească. **Are predat la aceeași editură un nou volum de poezii.**

Paiața Isolda

Isolda, paiața de cilți
și rumen febril de bolnav
magie de ceară cu fluturi în dinți
prin văile verzi petrecea
ciorchinii mijind înfloriți
îi sugruma
ea cultiva danturi de aur
în hrube fragede de iarbă
în tunetul ca o căruță
ducea o floare de agave
un porumbel, un ac de aur
un eros, stîrv multicolor
Psyche cu capete de bivol
și pîntec fraged de balon
un idol mic
care părea
enorm
cocon prea gingaș de mătase
înmormîntate lire

Rîurile de desfigurare

Rîurile de desfigurare pot să le primesc
sunt atît de bătrîn, încît nu mai mor
sunt un șarpe alb, sunt șarpele de
dezumanizare
eu iubesc sub ochiul unui zeu diform
ca și cînd cu mine în odaie ar trăi un
fluture
care pilpîie în umbră monstruos
rîurile de desfigurare pot să le primesc
crabul îmi merge pe față
mersul lui întărită soarele

Busuioc

Busuioc
măi noroace
ieși din var
dă mîncare tu la linguri
o lihneală de argint
de miroase miezul
trandafirului din lavă
de vulcanii inimii mele
mergi ușor cu calul prin iarbă
amușinat de tigrii inimii mele
afundă-te în ținuturi de vetre
crapă capul șarpelui din pietre
ostenește, nu mai alerga așa
mortule, verbule, străbunule

Numai noaptea

Numai noaptea mi-e cald,
numai noaptea verbul meu ostenește
numai noaptea sunt cu sufletul meu
care este un bivol african.

Numai atunci îmi arunc fiii la vultur
și sunt o moartă vie de săgeata roșie
din pîntec
numai atunci văd fructe deșirate de vis
și un rîs blond, o broască țestoasă, ca
un bolid
ne mută pămîntul ca pe-un mușuroi
pe limba monstrului torid

dan rotaru

Credință în lumină

Eu cred în macii luminînd cîmpia
și-n bucuria orișicărui riu
de-a izvori sau curge-n România ;
cred în destinul carelor cu grîu.

Sîntem un neam ce și-a iubit și morții
și vii cu același dulce drag.
Cuminți am fost, dar înfruntat-am sorții,
cînd ne-au adus un gînd viclean în prag.

Noi ne-am iubit și holda și țărîna,
și sub aceeași stea oricînd le-am pus,
și-am învățat că nu-i deajuns ca mîna
să o întinzi cînd ai ceva de spus.

Știind de ce, de cînd și ce ne doare
ne-am pus pe răni luceferi, nu un ham.
Cu demnitatea-n suflet nu se moare ! —
știam, visam, știam, visam. Știam.

Credeam în macii tulburînd cîmpia,
și-n merele ce luminau pe ram,
credeam în tot ce este România,
plîngînd credeam, plîngînd credeam.
Credeam !

. . . . . .

Pentru că știu ce sîntem, și că țara
e chipul nostru, pururi cel mai sfînt,
eu cred deopotrivă și în vara
și-n iarna-acestui omenesc pămînt.

Țări de dragoste

Rîsul unui copil
nu poate despărți decît ceva sfînt.
Uite, în urmă,
îmi lunecă soarta pe vînt!

Numai soarele împacă țările
care nu s-au războit niciodată;
Și atunci,
de ce pe rîsul copilului meu
apare o pată?

Versuri pure

Ascultă, trenuri șuieră prin gări
destinul meu, multiplicat în linii,
cum din atîția călători, pe mări,
cu viața lor se-mpodobesc rechinii.

Aprilie îmi aduce lumea-n jur
și mă-ncolțește cu bătăi de iarbă.

Cu fiecare vers mă simt mai pur,
și-un clopot sfînt îmi crește-n loc
de barbă

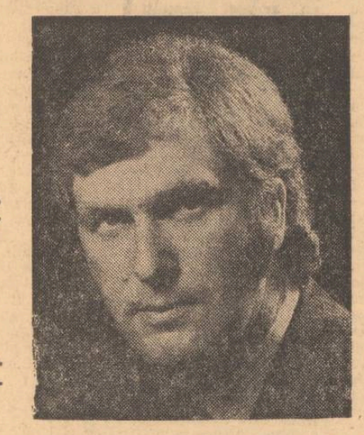

Născut la 18 ianuarie 1943, în Slătioara — Slatina. Licențiat în Filozofie — Iași. Volume : Teamă de final (Biblioteca Argeș, 1969) ; Plînsul oglinzilor **(Ed.** Eminescu, **1971)** ; Lacrima Laurei **(Ed.** Albatros, **1973). A predat Ed.** Eminescu **volumul** Poeme, **iar pentru Ed.** Junimea **pregătește cartea** Caligrafiile ploii, **pentru Ed.** Albatros **volumul** Litere pentru România. **Premiul literar** „Argeș" pentru debut **— 1971, pentru** Plînsul oglinzilor.

„Interesantă mi se pare la Dan Rotaru violența de adolescent care învață să cunoască lumea. (...) Poetul își sistematizează obsesia de cuceritor al universului sensibil. Metaforele sînt adesea memorabile".

NICOLAE MANOLESCU

„...Avem de a face cu un liric de autentică substanță, unul din acele temperamente închise ce-și trăiesc drama lăuntrică reluînd-o mereu într-o suită de variante (...) Poetul scrie cu o invidiabilă acuratețe, cu dezinvoltura celui stăpîn pe uneltele sale, și e plăcut să simți că își cunoaște meșteșugul (...) Ele (poemele, n.n.) **îi asigură tînărului poet un loc al său, luminos și de perspectivă, în peisajul noii noastre lirici".**

VICTOR FELEA

„...Bun scriitor de metafore, Dan Rotaru e adeseori tentat să reducă lumea obiectuală la simplul rol de provocator al senzațiilor sale. De aici o dispută între sensibilitatea poetului, pe de o parte, și răsfrîngerile lumii în conștiința lui, pe de altă parte. Meditația pe marginea acestui dialog prilejuiește poetului efecte lirice tulburătoare."

LAURENȚIU ULICI

„Cartea lui Dan Rotaru respiră un fel de fervoare de natură mai pronunțat spirituală. Neliniștea e potențată intelectual, memoria fiind, în același timp, factor stimulator al sentimentelor și motiv de reconstituiri tragice".

CONST. CIOPRAGA

Nevoia de fluturi

Iar mă refuză cartea, la fel ca pe-un
străin
care ar vrea s-o fure ca unul dintre hoți,
Iar fug cu cartea-n brațe și-n mînă cu
un crin.
O, fluturii sînt liberi, eu vă iubesc
pe toți!
Trec roiuri, roiuri, albe, albastre sau
verzui,
trec spre aceleași vise, spre a le inunda.
Toți fluturii sînt liberi, cînd liber e poetul
ca să-și aleagă moartea sau nemurirea
sa.

Dragoste pentru iubita plecată

Celulele lumii s-au oprit uimite la
marginea mea:
regina tînără nu mă ucide, ci mă amînă
pentru vînătoarea pe care i-o vor pregăti
supușii poate peste-o săptămînă.
Adorm cu ceafa pe răsuflarea caldă
a unui cal,
e calul reginei ce mă ocrotește:
peste o zi sau peste o noapte (cine știe?),
stăpîna lui mă va vina împărătește.
Cu alice de aur și trasă de un fluture
este pușca vînătorului meu.
Aș vrea să las ceva scris pentru tine,
iubito,
dar hîrtia se topește acum sub cuvinte
ca o lacrimă albă de zeu.

De dragoste

Dă drumul unei păsări, să se rotească
lin
deasupra celui care mă va trăda în zori!
Pe chipul meu vor crește lumini în care-o
fată
își va ascunde somnul și va sădi și flori.

Dă drumul ploii, care mă va surprinde
iar
cu brațul plin de alge, cu marea sub
picior,
și va renaște valul, și va-nvia nisipul,
și ploaia o să urce prin părul tău, ușor.

Eminesciană

Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie,
raiul meu de gînduri partea mea de rai:
mîna lumii — întinsă pururea să-ți fie,
auzit de lume fie al tău grai !

Fie ale noastre, numai ale noastre,
toate cîte fost-au, toate cîte-au fost !
Zările albastre fie mai albastre,
conturînd în lume marele tău rost !

Noi venim din Ștefan și din Mioriță,
noi venim din Tudor și din Decebal ;
Fie-ți mai viteză și mai tare viță,
fiii tăi înfrunte răul val cu val !

Ce-ți doresc eu ție, maică Românie :
aibe nume mare, azi, solemnu-ți plai !
Sufletului nostru — alinare fie
numele tău dulce, partea mea de rai !

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar general de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct).

REDACȚIA : București, Piața Scînteii, Nr. 1
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10, tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XVIII
Nr. 15 (676)
Sîmbătă
12 aprilie
1975
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Prestigiul înțelepciunii

Civilizația românească milenară, creatoare atît în sensul originalității, cît și al generoasei deschideri către lume, a reușit de-a lungul timpului să-și impună sieși și să propună umanității un model politic de viețuire pașnică, de dialog rațional și constructiv.

Încă din vremurile marcate de personalitatea unor Burebista ori Decebal, civilizația dacă încearcă să se realizeze pe sine prin propriul geniu născocitor, cît și prin asimilarea marilor cuceriri ale altor civilizații, celtă, greacă ori romană. Credința nezdruncinată a strămoșilor noștri în posibilitatea colaborării pașnice e ilustrată exemplar prin încercările numeroaselor „ambasade" dace menite să evite ceea ce azi numim războiul daco-roman. Deziderat al întregii noastre istorii această credință exprimă filosofia străveche a unui popor solar, rațional în întreaga sa ființă, conștient că popoarele lumii își pot comunica valorile prin dialog lipsit de false trufii și nu prin distrucție.

Interesul pentru valorile *întregii* umanități, fie ea cît de depărtată geografic, a constituit de asemeni una din dimensiunile fundamentale ale civilizației noastre, și e semnificativ să ne amintim de periplul ilustrului cărturar care a fost Spătarul Milescu, intelectualul fascinat de inedita priveliște a Orientului, în aceste zile în care tovarășul Nicolae Ceaușescu și tovarășa Elena Ceaușescu poartă în îndepărtatele lumi ale Orientului mesajul poporului român dominat de încrederea în eficiența dialogului între națiuni, în necesitatea unei colaborări rodnice, bazată pe încredere și stimă reciprocă.

De o deosebită semnificație ne-a apărut faptul, demonstrînd prețuirea acordată atît președintelui Nicolae Ceaușescu cît și milenarei înțelepciuni a unui popor, că la întîlnirea cu reprezentanții Parlamentului japonez, aceștia i-au solicitat președintelui României părerea în legătură cu măsurile ce trebuie întreprinse pentru menținerea și apărarea păcii. „Lumea de astăzi nu mai seamănă cu cea de după cel de-al doilea război mondial, nici chiar cu cea de acum cinci ani. După părerea noastră, principala caracteristică a acestor schimbări este afirmarea puternică a voinței popoarelor de a fi stăpîne pe bogățiile naționale, de a-și hotărî dezvoltarea în mod liber, fără nici un amestec din afară" — a spus tovarășul Nicolae Ceaușescu spre a sublinia necesitatea de a se intensifica eforturile tuturor popoarelor, guvernelor pentru o politică nouă pe plan internațional, pentru instaurarea unei noi ordini politice și economice, trebuind să ducă la lichidarea politicii de forță, de dominație imperialistă, colonialistă și neocolonialistă, astfel ca relațiile dintre state să fie așezate pe principiile deplinei egalități în drepturi, respectului suveranității și independenței naționale, neamestecului în treburile interne, renunțării la forță și la amenințarea cu forța.

O asemenea afirmare a doctrinei românești călăuzind relațiile României cu celelalte state, demonstrează credința în necesitatea unei acțiuni plenare a tuturor statelor lumii, indiferent de mărimea sau stadiul dezvoltării economice, pentru salvgardarea păcii. Înțelepciunea cîștigată prin atîtea jertfe de poporul român s-a exprimat prin persoana președintelui Nicolae Ceaușescu în apelul către o umanitate care nu-și mai ignoră istoria și trebuie să se decidă, mai mult ca niciodată pentru înțelepciune.

Pentru fiecare dintre noi, cetățeni ai României socialiste, este un motiv de mîndrie că în noua sa solie de pace și colaborare, președintele republicii noastre se bucură — așa cum au ilustrat-o strălucit vizita în Japonia, încheiată cu fructuoase rezultate, vizita ce se desfășoară în Filipine — de o caldă primire, de înalte onoruri, expresie a prețuirii față de politica românească, față de realizările poporului român, față de personalitatea remarcabilă a tovarășului Nicolae Ceaușescu a cărui gîndire, a cărui activitate laborioasă, neobosită slujesc energic cauza păcii și socialismului, cauza umanității.

Luceafărul

Itinerariul noii solii românești de pace, prietenie și colaborare pe care o poartă președintele Nicolae Ceaușescu înregistrează în aceste zile cea de-a doua etapă : vizita în Filipine. Ca pretutindeni unde a întreprins acțiuni diplomatice în direcția dezvoltării relațiilor de prietenie și cooperare ale României în interesul cauzei păcii și progresului, tovarășul Nicolae Ceaușescu a fost întîmpinat și aici cu o foarte mare căldură și respect pentru neobosita sa activitate pusă în slujba promovării relațiilor de bună înțelegere între popoarele din diferite regiuni ale lumii. Ziarele filipineze au prezentat cititorilor personalitățile marcante ale președintelui României și a soției sale, acad. dr. ing. Elena Ceaușescu, subliniind aportul deosebit pe care cei doi străluciți oaspeți îl aduc la dezvoltarea multilaterală a României socialiste, eforturile neobosite depuse pentru bunăstarea și fericirea poporului, pentru afirmarea țării noastre pe planul relațiilor internaționale.

În acest context de entuziasm față de vizita primului șef de stat al unei țări socialiste în Filipine, convorbirile dintre tovarășul Nicolae Ceaușescu și președintele Ferdinand Marcos au căpătat un caracter de o mare importanță istorică.

Scrisoare părintească

Părinții mei au fost săraci de-acasă,
Din zei-plugari, din zei-ciobani, mă trag;
Olympul mi-a fost casa cu paie, țărănească,
Și-Ardealul mi-e ținutul dinspre inimă, mai drag.

Din cornul caprei, lapte sacru n-am băut,
Dar m-aplecai adesea la ugerele pline;
Nici șold de nimfă nu am rotunjit
Ci fete se-adăpară din curcubeu cu mine.

Eu știu să spun ceva mai presus de adevăr,
O floare ce apare dincolo de linia de gheață;
Dar m-am călit alături de ciobanul transilvan
Cu iernile cintului, ce numai la stine nu-ngheață.

Părinții mei, nu știu de-or fi acasă
Dar nu uit să le scriu, oricît ar fi de rar,
Că n-am mai drag nimic, pe lumea asta,
Decît Ardealul, și pana unui presupus cărturar.

Dorin Sălăjan

ecouri

Despre critica prozei

Unul din participanții la discuția din „Luceafărul" se temea, în numărul trecut, că, pînă la urmă, lucrurile se vor deplasa de la o critică a prozei la o critică a criticii. Cred că nici n-ar fi rău ca la un colocviu despre starea prozei să aducem în discuție și implicațiile pe care instituția criticii literare le are în evoluția sau involuția fenomenului discutat. Spun aceasta nu pentru a asvîrli jarul în palmele criticilor : autorul de roman trăiește sau moare prin valoarea și autenticitatea propriilor performanțe, literatura se dezvoltă după legile ei intime, mai greu de influențat și, adesea, mai dificil de cunoscut. Critica este însă atmosfera unei literaturi, cel puțin critica simultană acesteia, și, ca urmare, poate izbuti mult pentru cauza literaturii, dacă nu pentru determinarea ei. Este ceea ce încearcă și discuția inițiată de „Luceafărul", care diagnostichează bine cîteva stări de lucru ale prozei de azi. Din păcate, numai le diagnostichează. Sînt fixați doi poli : originalitatea și mimetismul. Este lăudată, spre propulsare, originalitatea ; este pus la zid — mimetismul. Ce reprezintă, însă, acest mimetism, atît de adesea invocat și, dacă nu greșesc, aproape niciodată discutat în detaliile lui ? E neapărat semnul de slăbiciune al unei literaturi ? Este o „boală a copilăriei" prozei sau poeziei ? Ne-a atins numai pe noi ori bîntuie și prin literaturi de aiurea ? A apărut acum sau e o poveste mai veche ? De unde a apărut ? De ce a apărut ? Și, în fine (șirul întrebărilor poate fi lungit mult), pentru cine reprezintă cu adevărat un pericol mimetismul ?

Ceea ce exegeza fenomenului literar omite adesea este, ierte-mi-se formularea, biologia literaturii. Sau, dacă referirile la aceasta nu lipsesc cu desăvîrșire, scopul este realizarea unor categorisiri formale, neconcludente. Direct sau indirect, opera este autorul ei. Are virsta acestuia, tensiunea lui, asimilările pe care le-a reușit, eșecurile, reflectă repercusiunile climatului social asupra sa. O literatură poate îmbătrîni, o categorie de resurse poate seca, dar, ca în cazul oricărei materii vii, ea însăși își descoperă soluțiile regenerării. Din acest punct de vedere, la discutarea prozei din ultimii zece ani se ține prea puțin seama de faptul că

Platon Pardău

Continuare în pag. a 6-a

Structură și formulă epică

Orice structură prozastică își găsește justificare în măsura în care ea aduce un spor de semnificație textului literar. Relativizarea, uzarea unei formule operează numai în interior, adică atunci cînd nu mai acoperă prin întregire, evenimentele abordate. Romanul „Vînătoarea regală" al lui D. R. Popescu poate reprezenta oricînd un argument, hotărîtor, cred eu, într-o discuție privind legitimarea unei structuri din interiorul ei sau prin raportare la alte structuri. Înscris în linia romanelor de reconstituire (sub formă justițiară) a unei perioade, prin subordonarea unor evenimente aparent disparate, „Vînătoarea regală" ar deține (dintr-o perspectivă ce nu ar vrea să treacă dincolo de formă) caracteristicile modei literare : dispersarea epicului, inserția fantasticului în date reale, ancheta ce ordonează (din interior) evenimentele, relativizarea (atît la nivelul perspectivei din care se narează evenimentul, cît și la nivelul scriiturii propriu-zise) etc. etc. Accentuarea laturii formale ar rătăci romanul în masa uniformă a atîtor hibrizi literari ce și-au dat numele de romane, iar autorii lor de romancieri. Dar acest roman nu este numai un cumul de virtuți stilistice și tehnici prozastice ci, sau în primul rînd, o carte fundamentală în zbuciumata istorie a romanului, o carte ce ilustrează pe deplin posibilitatea adecvării noilor formule pe un spațiu ce nu refuză tradițiile ce-au consolidat romanul.

Raportînd, mai demult, materia romanului la realitate, propunem ca punct esențial în determinarea categoriilor (real, fantastic, imaginar etc.) depărtarea sau apropierea de eveniment prin cauzalitatea faptică. Impunerea (adoptarea) unor noi

Constantin Stan

Continuare în pag. a 6-a

TINEREȚEA CLASICILOR

Poetul „Pajerelor"

Înainte de a fi plănuit **Craii...** și nuvela **Remember**, înainte deci să se manifeste ca autor epic, Mateiu Caragiale scrie poezie. Scrie rar, nu-și divulgă munca literară, nici ambițiile, dar numărul poeziilor sporește, astfel că în preajma anului 1912 (la cei 27 de ani ai lui Mateiu) ele alcătuiesc deja un ciclu substanțial, iar Caragiale tatăl le transmite **Vieții românești** unde apar în numărul din aprilie. Puține poezii se vor mai adăuga apoi acestora, la alcătuirea volumului **Pajere**, publicat postum sub un titlu pe care autorul îl anunțase o dată în **Antologia** lui Pillat și Perpessicius. Dar chiar așa puține cîte sînt, poeziile lui Mateiu Caragiale ne permit să vorbim cu toată convingerea despre un poet adevărat, ne mai vorbind de faptul că ele se armonizează în concepție și în stil cu tot restul operei mateine, pentru care constituie în fapt o prefață în totul lămuritoare. S-au pomenit în dese rînduri critici scriitori europeni de la sfîrșitul veacului, care au influențat decisiv scrisul acestui ciudat scriitor român. Mulți exegeți au depistat cu oarecare certitudine sursele estetice de proveniență unui fantastic baroc, dandy-smul și estetismul în mare vogă pe spațiul literelor europene de la sfîrșitul veacului trecut, o literatură pe care Mateiu Caragiale o asimilase perfect în perioada formării sale intelectuale. Dar în același timp s-a insistat prea puțin asupra sintezei estetice strict autohtone pe care poetul, înaintea prozatorului, o realizează încă din tinerețe în **Pajere.** Or, această sinteză privește **istoria** ca sursă a literaturii și a esteticului. Și nu istoria cu titlu generic, ci istoria națională, mai precis istoria acestui spațiu valah.

După pașoptiști și după Eminescu, Mateiu Caragiale este cel dintîi care vine în poezie cu o nouă lectură a cronicarilor și în general a istoriei naționale. Este o istorie pe cît de concretă în elementele de atmosferă, pe atît de aburoasă și de vagă, în lipsa ei expresă de determinare. Cea dintîi poezie a volumului, **Clio** dă perspectiva inedită a invocației. Poetul are menirea să citească istoria nu atît din „file-ngălbenite", cît din „vilvoarea" de „vedenii strălucite", adică prin contemplare mai degrabă decît prin evocare. Așadar poezia accede la istorie prin viziune, o viziune dusă pînă la extaza privirii spre acele „uriașe stoluri de zări încremenite". Este un mod de a vizualiza cu devoțiune, cu participare frenetică. Astfel înțelegînd mesajul, ne explicăm mai ușor de unde acea fermecătoare sinteză de timpi istorici în **Pajere**, întinsă pe o vastă perioadă de la evocarea unor „crunți vinători de zimbri" („Prohodul războinicului"), sau a „barbarelor gloate" („Lauda cuceritorului"), pînă spre epoca fanariotă de dată recentă, populată cu boieri trîndavi și „aspre" femei de spită (pe **Aspra** o vom putea reîntîlni apoi și în stufoasa familie a Arnotenilor). Sensul activizării istoriei înseamnă și reculegere în istorie. Nici un nume însă, nici o bătălie, nici un indiciu mai concret, și totuși cît de îndreptățită ți se pare o posibilă trimitere în special la cronicile muntene. **Noapte roșie** pare a se desprinde din acel fermecător și sîngeros **Anonim brîncovenesc**, dacă nu și din Radu Popescu : „Trecînd ca o nălucă, prin vifor, prin noroi / El fuge-nvins și bezna pădurilor l-înghite ; / Nu simte cum în valuri, din rănile cumplite, / Îi curge mîndrul sînge pe platoșă siroi. / / Dar gîndu-i vajnic zboară sălbatic înapoi, / Și cînd își amintește cum, de păgîni răpite, / Plăpîndele domnițe în lanțuri zac robite, / Și cum tăiați pieiră coconii amîndoi, / / Pe-un mal de rîpă calul și-oprește deodată". Portrete în majoritatea lor, aceste sonete depășesc statícul icoanei și, de bună seamă, sînt mai mult decît o replică întîmplătoare labruyere-iană. Ele se intitulează destul de explicit „Călugărița", „Boierul", „Înțeleptul", „Trîntorul", dar aceste „portrete" acumulează un indicibil **mister**, subliniat prin elemente diverse, ornamentale sau de stil. Ele sînt hieratice, ele nu se reduc la ornamental și tocmai din această cauză cele mai bune rezistă oricînd la o lectură modernă. Pilduitoare este frumusetea **Domniței**, poezie care-l putea face invidios pe un Ion Barbu, prin precizia exprimării și prin substantialitate. Afară de aceste sonete, cele mai realizate dintre **Pajere**, și de alte cîteva poeme cu aspect de baladă („Laudă cuceritorului" de ex.), mai există cîteva poezii de mai mică însemnătate, cu structură epică mai greoaie („Grădinile amăgirii", „Dormi...", „Singurătatea") în care se văd „uneltele simbolismului", cum spunea Călinescu ; unde „abstracțiunile devin persoane, amăgirea are grădini, și apare peisajul interior de tip Verlaine — Rodenbach". Cînd Mateiu Caragiale ajunge la sentimentalismul și deznădejdile șablonarde ale epocii sale, poetul nu mai are nimic de spus. Căci singura aventură care l-a adus în poezie este cea a istoriei. Revenim așadar asupra ideii de la început, spre a observa cîteva nuanțe. Structural, Mateiu Caragiale este un autor al **epocilor de tranziție**, fapt și mai subliniat în **Craii...**, unde hagialîcurile și „trîmba de vedenii" explorează, nestînjenite, timpul și spațiul. Dar, pe cîtă vreme la alți autori asemenea epoci hibride aveau ca rezultat mai degrabă o anulare a istoriei, o suspendare abstractă într-un timp neutru, la Mateiu Caragiale sinteza se realizează prin **conținerea** istoriei. Toate aceste figuri generice din **Pajere**, fie că par voevodale, fie bizantine sau fanariote, au o concretete de specific național (unii ar spune de specific balcanic) care nu poate fi tăgăduită. Atîta lentoare levantină în portretul „Trîntorului" (departe totuși de a fi tablou „de gen"), atîta forță în cel al dregătorului, în sfîrșit atîta melancolie, străină de cea declarativă a romantismului, în „Curțile vechi", dovedesc stadiul realizat al unei sinteze unice în felul de a privi istoria. Se înțelege că ea va sluji fecund cristalizarea prozei, căci această perspectivă estetică este evident continuată și desăvîrșită în roman. Ne dăm seama de această continuitate nu numai prin indicii foarte vizibili, cum ar fi crepuscularul tablou al curților vechi („Și-n tăinuita culă, tintind priviri viclene, / Zîmbesc către domnițe boieri cu lungă barbă, / Purtînd pe naltă cucă surguci cu mîndre pene"), cît mai ales prin convingerea deja evidentă în **Pajere** că literatura înseamnă viziune, posibilă „amintire". În termeni moderni am numi primele elemente pentru o operă deschisă.

Desigur, o asemenea constatare vizează de acum întregul operei mateine, dar o bună parte din acest ansamblu se află, iată, sintetizat în atît de puține poezii. Numai că în 1936, cei care comentau aceste poezii (scrise dealtfel, cu mulți ani în urmă, cînd direcția lirică o dețineau un Șt. O. Iosif sau un Cerna), vedeau în ele, în cel mai bun caz, un început onest al celui care scrisese **Craii de Curtea-Veche.** Lui Iorga îi plăcea din poeziile lui Mateiu „aerul de boierie românească". Ovidiu Papadima le judeca tot pe linia poeziei eroice naționale, de un patriarhalism cosbucian, chiar Lovinescu nu credea că poeziile ar rebrezenta mai mult decît „tablouri de ton arhaic al vechei noastre vieți" G. Călinescu le-a intuit mai just importanta, cel puțin semnificația lor în întregul operei, dar comentariul său explorează, cum ne și așteptam, acea „vagă noțiune de boierie", care va face ulterior deliciul portretului schițat în **Istoria literaturii.** E drept însă că tot Călinescu remarcă misterul **Pajerelor**, „taina" care se prefigura încă de aici, („totul e întrebare și chemare de glasuri"), apoi și lipsa de precizie, eliminarea istoriei ca anecdotă, „dezorientarea cu privire la generații", cum o numea criticul. Preocupîndu-se încă de atunci de familia Caragiale, Șerban Cioculescu îl felicita pe Mateiu Caragiale, (într-un panoramic asupra poeziei, publicat în 1936 la **Revista fundațiilor**) pentru faptul că nu scrie despre domnițe sub influența curentului iorghist. Era și aceasta o victorie !

În sfîrșit, pentru a avea o mai justă situare a **Pajerelor**, să ne gîndim o clipă ce doctrine poetice predominau în epocă, și cine scria la noi poezie pe la 1904. Epoca era încă tulbure, epigonii eminescieni abundau, simbolismul nu se cristalizase ca mișcare. Tînărul Mateiu Caragiale scrie sonet din îndemn parnasian, dar nu are de gînd să atace elita Olimpului, nici să pătimească pentru nimfe gratioase. El realizează și, o spunem din nou, o sinteză istorică locală, atmosfera (în abstract) a unui etern „veac de restriște cu sîngerînde zări" Tot acum putem remarca intrarea lui în acea suită de scriitori balcanici despre care astăzi se scrie atît de mult. La prefigurarea și a acestui spațiu compozit, spațiul balcanic, **Pajerele** au contribuit substantial. Dar cîteva din ele rămîn mai cu seamă pentru arta expresiei, pentru montura aceasta de cuvinte care de atunci au rădicat nespus trufia grăiului poetic. Este un fapt evident că **Pajerele** au stilul lor propriu. Gîndindu-ne însă că ele nu sînt mai multe de douăzeci, din care cel puțin trei străine de adevăratul lor spirit, nu găsim suficiente cuvinte de admirație pentru această esențială activitate poetică.

Dinu Flămînd

CONTEMPORANII NOȘTRI

Al. Philippide

„În poezia lui Al. Philippide e ceva faustic. Abrupt și intelectual, nemulțumit de clipa care-i ruginește sub ochi, el încearcă veșnic o desprindere, pentru a porni în *zări miraculoase*, unde, poate, se află momentul unic, rezumat al eternității. E aici o atitudine cerebrală prin excelență și nesusținută aproape de loc de pivotul afectiv al vieții interioare, dar totuși frumoasă prin amploarea gestului schițat și prin acea neliniște veșnic umană de a dori depășirea temporalului. Cititorul simte o bucurie, bucuria plecării, cînd poetul apostrofînd poezia vremii noastre că este prea mult a vremii noastre și prea puțin a vremurilor toate, îi face această invitație de aventură către necunoscutul miraculos : „Deschideți iară vechile atlase ; / Pornim spre zările miraculoase / Dar nici un vers pentru contemporani ! / Și poate-așa din nou ne vom deprinde / Să socotim cu veacuri, nu cu ani / Și-acum destul ! de-aici se-ntinde / Tărîmul țărilor necercetate / Terra incognita / Mari spații albe / Pe harta sufletului meu din acest an / Pe cel mai sudic promontoriu / Stă ultimul Tasmanian" *(Promontoriu).*"

Am scris aceste rînduri într-o cronică consacrată volumului de versuri „Visuri în vuietul vremii", în anul 1939, la săptămînalul clujan „Țară nouă". Le-aș semna și astăzi, cînd poetul a împlinit, de cîteva zile, 75 de ani. Atunci împlinise 39 și era în plină maturitate a creației poetice. Cunoșteam cărțile sale de poezie „Aur Sterp" și „Stînci fulgerate", cunoșteam și concepția sa despre poezie, iar norocul a făcut să-l cunosc și personal la Cluj, înainte de apariția celui de-al treilea volum de versuri al său. Cu deferența cuvenită, aș îndrăzni să spun că de-atunci am stabilit relații de luminoasă amiciție, pe care, în cursul a 36 de ani scurși de la o contemplare în zori a Clujului de pe Dealul Feleacului, nimica n-a adumbrit-o. Iar anii, care de obicei macină și bunele relații dintre oameni, de data aceasta le-au cimentat tot mai mult. Pe lîngă admirația față de marele talent al poetului, de-atunci în nepripită și continuă ascensiune, față de cărturarul de consacrată erudiție literară, față de eminentul *jude* al problemelor creației poetice și față de meșterul traducător de poezie din limbi diferite, mi-au sporit mereu stima și dragostea față de omul Alexandru Philippide. Omenia sa este exemplară

M. Beniuc

Continuare în pag. a 7-a

CENACLUL REVISTEI „LUCEAFĂRUL"

Luni, 14 aprilie, ora 16,30, la Ateneul tineretului din Aleea Alexandru 38, o nouă ședință a Cenaclului „Luceafărul". În discuție poezii de Șerban Codrin și David Dan și proză de Apostol Gurău-Ucuta.

ÎN ACEST NUMĂR:

● BIOGRAFIA DEBUTURILOR — Invitata noastră : Ioana Postelnicu ● O rubrică nouă : PRIMA VERBA ● FRAGMENTE CRITICE : I. M. Sadoveanu de Eugen Simion ● Proză de Corina Cristea ● AQUA FORTE ● PROFIL ● ATELIER LITERAR ● SPORT ● FERESTRE de Marin Sorescu ● SPIRALE de Eugen Barbu

cronica literară

Amintiri despre Ibrăileanu

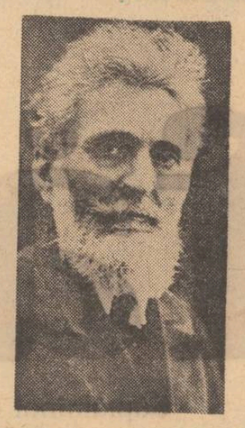

Cartea de față face încă o dată, dacă mai era nevoie, dovada că superioritatea paginii de memorialistică nu e în directă proporție cu volumul informației conținute. Desigur caracterul pur documentar al unora din însemnările cuprinse aici își au explicabilă utilitatea lor. Foștii elevi ai profesorului sînt preocupați să precizeze de multe ori ce fel de paltoane sau bastoane folosea profesorul, ce ticuri evidențiau comportarea lui la catedră sau acasă între teancurile de cărți, s.c.l., dar nu întotdeauna amintirea fixează cu fulgerătoarea pătrundere a intuiției elementul revelator. Ca un protest față de zadarnica recoltă de informații nelămuritoare scrie Al. O. Teodoreanu aceste rînduri : „L-am văzut pe domnul Ibrăileanu ani în șir și pe catedră, și-n redacția „Vieții românești", și-n odaia lui cu pereții căptușiți cu cărți de toate formatele și de toate mărimile, și-n casa părinților mei. Cu toate acestea, mi-ar fi cu neputință să spun cum era îmbrăcat. Cred că numai un ochi străin sau poate privirea profesională a unui croitor de meserie ar fi putut remarca aceasta. Oricîte sforțări aș face, nu-mi pot aminti decît de-o pălărie neagră cu boruri mari și de-o pelerină tot neagră care-l acoperea tot. Dar ceea ce-mi apare acum cu claritate înaintea ochilor, sau mai degrabă îndărătul lor, e privirea lui iscoditoare, încruntarea, risul în he !, mîinile ridicate în sus a mirare, sau brațele larg deschise admirativ. De aceea, cînd îl văd fotografiat în picioare, în gheroc, pantaloni, ghete, cravată, guler s.c.l. mi se pare că fotografia minte". „Fotografia" nu i se pare scriitorului esențială pentru definirea adevăratului Ibrăileanu și sîntem alături de el. „Fotografia", dăm un sens larg aici acestui cuvînt, minte adesea. Cine se conduce după ea poate să greșească. Personalitățile au nevoie de decriptare și acumularea de date nu face uneori decît să ne ascundă persoana și nu să ne-o destăinuie. Amintirile Ștefanei Velisar Teodoreanu ne arată un ochi care nu se împiedică în banalități ci merge cu precizie la țintă. Din ele desprindem sugestiva imagine a chiliei lui Ibrăileanu de la Agapia pe care Ștefana Velisar Teodoreanu o plasează, cu fină intuiție, într-un cadru apropiat ființei intime a criticului : „— Cum era odaia mea ? se miră domnul Ibrăileanu. — Ca un instrument de tortură : pereții goi, plini de cuiele și piroanele de toate mărimile în care fuseseră agățate covoarele, oglinda, tablourile, icoanele, fotografiile, toate podoabele puse de maici să atragă vilegiaturiștii, și date de mata afară, dimpreună cu celelalte mobile, prețuri, perdele (înlocuite cu hîrtie albastră), nepăstrînd decît un pat, pus în mijlocul odăii, alături de o măsuță și două scaune. O celulă din timpul inchiziției" încheie rizînd scriitoarea. Nici Arghezi nu făcea altceva decît să-l încadreze într-o lume monahală cînd scria : „Era îmbrăcat frumos, într-un costum alb, probabil de mahair mînăstiresc, în și mătase, purta pălărie de fină panama, dulce gesticulînd lîngă piept cu niște mîini de la încheietura cărora lipsea numai dantela, ca să pară ale unui monsenior".

„Se afla printre noi și nu mai aparține acestei lumi" își amintește Cezar Petrescu care vede în el „un mucenic singuratic, în chilioara lui, departe de drumurile bătute, unde te abați să poposești și să-ți primenești sufletul coclit, răpus, zdruncinat, într-un ceas de șovăielnice impasuri. După pelerinajul la asemenea schimnic al cărților și gîndurilor, te întorceai în viața cea vie purificat de zgura vieții pentru un timp". Pelerinajul acesta l-a făcut și Tudor Vianu care, în virtutea tipului specific de proiecție, îl așează în galeria marilor claustrați : „Caracterologic vorbind, Ibrăileanu era o figură oarecum tipică a veacului al XIX-lea, în care au trăit atîția senzitivi claustrați, oameni cu funcțiile de relație zdruncinate, dezvoltați în latura inteligenței lor prin tot ce viața trebuise să le refuze. Tipul lui sufletesc se găsea pe linia marilor psihologi suferinzi ai veacului din urmă, un Maine de Biran, un Amiel, un Guyau, un Proust, adică tocmai scriitorii ale căror cărți se găseau de atîtea ori în mîinile sale" „Memorabil este portretul pe care i-l face criticului în *La Medeleni* și *Masa umbrelor*, Ionel Teodoreanu : „Îți mai aduci aminte, Monica de o fotografie dintr-un album de la Medeleni, reprezentînd un călugăr franciscan, încins cu o frînghie, în mijlocul pieții San-Marco, înv&luit în zboruri de hulubi ? Înlocuiește hulubii cu cărți. Piața San-Marco prefă-o într-o vastă bibliotecă fumegîndă, și vezi în mijlocul ei un călugăr franciscan cu pelerină pe umeri, împrejmuit ca de un zbor de cărți. Așa l-am găsit pe profesorul tău". „Anahoret al unei camere vaste cu ferestrele într-o grădină de început de lume", îl găsește și Arghezi.

Este interesant să constatăm cum impresiile unor oameni atît de diferiți concordă și ne propun, în chip metamorfozant desigur, un portret al criticului care-i închide atît de bine substanța spirituală și opera. Că schimnicia nu era o haină mincinoasă ci chiar felul de a fi al omului ne-o mai arată și alte frînturi de amintiri ale evocatorilor. Omul era simplu și ținea la simplitatea relațiilor și a conversației. Avea un fel de a fi familiar, și decent în relațiile cu studenții săi care i-au nemurit în ochii acestora. Ibrăileanu disprețuia morga și în maniera sa șocantă și definitivă Arghezi scrie despre el următoarele : „Iată un om pe care studiul nu l-a făcut pedant, pe care catedra nu l-a ciocoit, care n-avea un stil pentru academie și altul pentru fitecine, care nu era dublu, triblu, nici încincit ca personalitățile de rînd ale gradelor urcate : scara cetății trecea pe la spatele lui, sus de tot, și el sta pe cea mai de jos, simplu, tocmai din pricina imensei lui complexiuni, și omogen : la 50 de ani, el îi avea încă pe cei vreo 20, cu care pornise pelerin singuratic, pe un drum de cipri fără sfîrșit în noapte, deslușind printre ramuri strălucirile eternității". I. Petrovici, respins la primul contact de Ibrăileanu, ne păstrează imaginea unui profesor complet dezinteresat de protocol atunci cînd necesitatea o cere. Era în discuție numirea la catedra de sociologie a tînărului doctor Petre Andrei pentru care în Senatul universității ieșene s-a dat o adevărată bătălie : „Știu c-am luat cuvîntul de două ori : tot așa și Ibrăileanu, care după ce și-a deșertat sacul argumentelor lui proprii, le dezvolta apoi pe ale mele, pînă la ultimele consecințe imaginabile, și parcă îl văd pe rînd pasionat, iar la a doua sa intervenție cerînd permisiunea să-și dezbrace haina — o lungă jachetă vetustă — și continuînd a se agita în vestă, ca un lucrător pe șantier, care nu știe de nimic decît de treaba ce are de făcut și pe care trebuie s-o termine cu bine". Pentru asemenea atitudini, și altele, Mihail Sadoveanu îl numește „șeful marelui stat major al intelectualității democratice". Febrilitatea intelectuală este unul din leit motivele amintirilor. Aproape nu există evocator al lui Ibrăileanu să nu vorbească de ceea ce Tudor Vianu numește „febra intelectuală" a cercului *Vieții românești*. Mărturiile sînt prețioase pentru înțelegerea profundă a omului și intelectualului. Ibrăileanu a înrîurit în chip incontestabil, cîteva din personalitățile mari ale epocii. Apărînd pe Mihail Sadoveanu de exagerate învinuiri în perioada debutului Ibrăileanu și-l apropie și face din el un colaborator permanent și de seamă al *Vieții românești* : „Totdeauna aveam o simțire ciudată și delicioasă în același timp cînd, în convorbirile noastre îndelungi, mă simțeam pătruns și explicat pînă în adînc, cu o simpatie în care omul și nu numai artistul își căuta partea. În epoca aceasta Ibrăileanu exercita — îmi dau seama —, spune Sadoveanu la maturitate, o presiune delicată și fină asupra mea, orientîndu-mă. Astfel mi-a fost învățător pînă cînd legătura mea cu viața și lucrurile, la vîrsta de care vorbește Dante, s-a desăvîrșit".

Ceea ce ne spun toate aceste amintiri este că omul era infinit mai bogat decît ne-o arată opera. Nu există apropape nici un evocator al lui Ibrăileanu care să nu facă această observație. Omul își depășea cu mult opera și regretul tuturor este că el n-a încercat și o muncă de poligraf care să-l transmită posterității cu mulțimea de fațete sclipitoare ale inteligenței lui. Dar Ibrăileanu nu vedea, în ceea ce-l privește, în scris un scop în sine ci un instrument. Monahul pe care ni-l configurează amintirile nu era și un poligraf. El impunea scrisului o haină la fel de aspră ca cea monahală și se dezinteresa, spre disperarea colegilor, de redacție, de toaleta articolelor. Stilul lui Ibrăileanu este una din problemele care revin frecvent sub pana numeroșilor lui martori. Tudor Vianu a înțeles bine această atitudine : „Voia să convingă și să cîștige o bătălie, dar nu vroia să placă. Nu adăuga expresiei nude a ideilor sale nici o intenție de captație, nici o nuanță menită să cucerească pe cititor printr-o sugestie adresată sentimentului sau închipuirii lui". Unii au văzut în asta un semn de precaritate a personalității criticului. Ionel Teodoreanu ni-l descrie însă pe intelectualul Ibrăileanu în toată splendoarea evoluției lui eliberată de obligațiile programului publicistic : „O surpriză a conversației acestui om, față de stilul scrierilor sale era imagismul. Scrisă fraza colorat vorbită, analiza, metaforic prescurtată în notiță, deveneau uscat analitice, didactic clare". Autorul Medelenilor ne păstrează una din profesiunile de credință ale lui Ibrăileanu : „Imaginile sînt un fel de fosforescență de licurici, agreabile în timpul nopții. (...) Critica însă nu trebuie să lucreze cu imagini, ci cu lumina diurnă a inteligenții. În timpul zilei, incandescența licuricilor devine inutilă, ca și luminarea. Întrebuințarea sistematică a metaforei în critică face numai dovada vanității criticului ; imaginea exprimă dorința lui de a dovedi scriitorului discutat că și el dispune de materialul poetic al acestuia". Ionel Teodoreanu alături de alți critici va ne-a lăsat revelatoare mărturii despre Ibrăileanu. Ele fac posibilă reconstituirea chipului adevărat al criticului deformat de adversități de epocă și inerții de interpretare. Cînd nu sînt numai pioase evocările din *Amintiri despre Ibrăileanu* (culese de Ion Popescu Sireteanu) ne restituie ceva din magicul secret al personalității lui Ibrăileanu.

M. Ungheanu

viața cărților

poezie

Frenezie și culoare

Începută în 1967 cu „Panorama efemeridelor", paradoxala construcție lirică „Olimpul diavolului" se află astăzi la cel de-al patrulea etaj *) și ceea ce mi se pare de remarcat este prospețimea versurilor, cu atît mai surprinzătoare, cu cît edificiul liric înălțat de Ion Bănuță a început să-și dezvăluie — cum e și firesc, poate, în cazul unor tentative de asemenea proporții — fisurile, schemele mai simple ori mai complicate, chiar ticurile pe care, cu sau fără voia sa, autorul le pune uneori chiar la temelia unora dintre **panoramele** sale.

Performanța de a mai fi surprinzătoare și în astfel de condiții, puterea de a contacta, prospecta și interpreta neobosit alte și alte obiecte, stări, culori ale lumii înconjurătoare, voluptatea de a-și schimba nu atît vocea poetică, ci mai mult inflexiunile ei într-un neobosit joc de gravitate și suavități, candori și temeri, ris și plins sînt calități deloc la îndemînă și pot susține, legitima singure poezia lui Ion Bănuță.

E adevărat, în „Panorama iubirii zugravului" nu mai găsim densitatea care a impus „Panorama efemeridelor", nici multe poezii de forța „Panoramei în amalgan" din „Panorama templului meu", dar versurile acestui recent volum, prin ce au ele mai bun, ne fac să înțelegem, încă o dată, că scriind despre Ion Bănuță, așa cum au făcut-o, Călinescu, Arghezi, Streinu și mai cu seamă Perpessicius nu au fost autorii unor gesturi de circumstanță.

Structurîndu-se pe ideea realizării unor **portrete inefabile**, adică obținute prin **citirea sufletelor — „Arghezi e o țară"**, Călinescu e **„un fiu al misterului din stele"**, Macedonski cel **ce se pierde „în Nopți / în struguri copți / în stihii / în anomalii / în poezie / în erezie"**, Perpessicius este Magnificul, etc, etc. — prima secțiune a cărții se impune totuși prin excelenta „Panoramă a intrării zugravului". Poezia a pornit de la o scrisoare a lui Marin Tudosie, zugrav care-și cere plata pentru cele zugrăvite ori îndreptate într-o biserică și textul scrisorii — care nu se putea să nu-l incite pe Ion Bănuță — este chiar încorporat în cuprinsul poeziei. Iată un scurt citat : **„I. Am pus coadă nouă cocoșului lui Sf. Petru și i-am îndreptat coada. / 2. Am legat pe cruce pe tîlharul din dreapta și i-am pus un deget nou. / 3. Am pus o aripă Arhanghelului Gavriil. / 4. Am spălat-o pe servitoarea lui Caiafa și i-am pus roșu pe obraz. / 5. Am reînnoit cerul, am adăugat două stele și am curățat luna. / 6. Am înroșit focul din iad, am pus o coadă lui Lucifer și i-am ascuțit unghiile. / 7. Am reparat haina lui Sf. Anton și i-am pus doi nasturi la antiriu".**

Pe lîngă frenezia imagistică, regia subtilă a multora dintre panorame, din primele două secvențe ale cărții, „Panorama intrărilor" și „Panorama străzilor", se detașează polemismul, tonul nu numai ironic al moralistului care face o „cîntare" a lichelismului : **„Doamne ! Iată-l ! Surd cotește, — / trup de șarpe, cap de pește / și de vine-o apă mare / el se-ascunde-n fund de zare. // După ce s-a stins potopul / el plutește... Domn e scopul. // Beau din nori și din clondir / să devin și eu vampir. / Patimă de bilci s-aprinde / și vreau sînge nu merinde ! / Dar degeaba ! Și degeaba... / Nu se prinde-n rosturi treaba. // O, lichea de catifea ! / vin'le tata să le bea ! // Foaie verde și-o lalea".** Alteori poetul „mimează" o fabulă : **„Mergeam surd în somn pe drumul Libertății / în Strada Egalității / s-o văd singur și să-i simt / podoabele de argint. // Era o eră fierbinte... / Lei, tigri, lupi. În aceleași așezăminte / miei și iezi... / Să nu crezi ! / Toți de la șaptezeci și șapte ! // Leii, prudenți, nu și-au pus dinți de lapte. / În Olimp / nimeni n-avea timp / de pierdut. / Cine n-are dinți e slut. // Dinții, — din prea mult oțel — / mai rămîneau într-un miel / într-un ied / ori într-un aed / care cînta — „Tra-la-la ! Tra-la-la !".** Nu de puține ori, Ion Bănuță, poet cunoscut și pentru calitatea de a spune lucrurilor pe nume, își strigă durerea, nemulțumirea față de stările de inerție și, de ce nu ?, față de cei care le provoacă : **„Nu frîna, Frînare, / cîntul meu din mădulare. // Nu frîna, Frînare, / visul meu din luminare. // Nu frîna, Frînare, / drumul meu din Carul Mare. // Nu frîna, Frînare, / jocul meu din nu mă doare".**

Poet militant, autor al multor poezii în care patosul civic se îmbină cu originalitatea expresiei poetice, Ion Bănuță închină în „Panorama iubirii zugravului" un ciclu de 15 poezii omului României de ieri și de azi, spiritului înnoitor al timpului nostru, comunismului, încrederii în viitorul luminos al țării.

Intrările, străzile, bulevardele ale căror panorame le scrie Ion Bănuță sînt, în aceeași măsură, ale unui București real — oraș pe care poetul îl iubește cu frenezie — cît și ale unui oraș imaginat. Altfel spus, dacă unele dintre intrările, străzile ori bulevardele panoramate pot fi confirmate de trecători, altele sînt pure posibilități pe care și le creează poetul spre a se apropia, cerceta și cînta o stare, un om, un fapt, o culoare, un mit.

Pentru această poezie a unui haos imagistic, pentru puterea autorului ei de a scrie serii întregi de rime obișnuite spre a-și pregăti rima rară, pentru plăcerea de a supune cuvîntul nu prin austeritate, ci printr-un joc, care apare din ce în ce mai puțin gratuit, pentru spiritul tînăr care i-a schimbat traiectoria, poezia lui Ion Bănuță ar merita un motto. Mai bun decît alte multele care i s-ar potrivi ni se pare distihul din „Panorama intrării castelului" : „Frezie !... / Nu mă port în colivie".

Dorin Tudoran

*) Ion Bănuță, **„Olimpul diavolului, Panorama iubirii zugravului"**, Editura Eminescu.

critică

Interpretare inadecvată *)

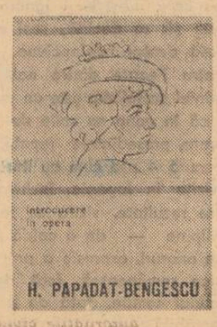

O seacă „Introducere în opera H. Papadat-Bengescu" scrie Florin Mihăilescu, autor care demonstrează, și cu acest prilej, o mult mai mare apetență pentru discuția teoretică și critică decît pentru investigarea și transpunerea sensibilă a creației propriu-zise.

Într-adevăr, dacă tot ceea ce ține în acest studiu de „precizări mai generale", de chestiuni de metodă, de expuneri de principii și idei estetice, în genere extrase din estetica lukácsiană, frecvent adusă în context, este nu o dată pătrunzător, sistematic, riguros și bine asimilat, pe de altă parte, cam tot ceea ce înseamnă percepția directă a operei și demonstrarea particularităților ei de expresie nu depășește înșiruirea de locuri comune. Deși abordată dintr-o „perspectivă metodologică neîntrebuințată încă", opera marii prozatoare, în articulațiile ei inconfundabile, îi scapă recentului exeget printre degete, iar perspectiva nouă este cînd o vană iluzie, cînd o introducere de ipoteze pur și simplu forțată, fără legătură cu opera, obligată să răspundă la exigențe străine conținutului ei. De altminteri, nimic nu indica în persoana lui Florin Mihăilescu un posibil critic al acestei opere, astfel încît scrierea cărții (datată aprilie-mai 1974) dacă nu poate fi acuzată de grabă, seriozitatea precaută a interpretului fiind deasupra oricărui dubiu, pare totuși a nici nu proveni dintr-o afinitate specială. Meticulozitatea analitică a creației bengesciene se opune modului cam abstract de a scrie al lui Florin Mihăilescu, aflat mult mai în largul său pe terenul considerațiilor generale decît pe acela al interpretării la obiect. Comentatorul de azi ascunde un estetician, îndeajuns de dogmatic, și nu un critic. Iar lucrul acesta sare imediat în evidență la lectura cărții sale : pe mai bine de jumătate din cuprinsul ei, deși tratînd despre H. Papadat-Bengescu, ai impresia tulburе că lucrarea s-ar potrivi la fel de bine cel puțin unui scriitor inrudit, de nu prozei în genere. În mod sigur, autorului îi lipsesc cîteva antene pentru a primi sugestiile concrete ale unei opere în a cărei critică s-a angajat poate mai mult printr-un gest de voință decît de vocație. Uscăciunii interpretative îi corespunde, de altfel, sicitatea stilului : „Înainte de a trece la studiul categoriilor obiectual-estetice ale operei Hortensiei Papadat-Bengescu se cuvine precizat un lucru, pentru a înlătura orice confuzie : sistematicitatea analizei conform cu normele artistice ale genului nu oblitrează palpitul viu al operei, dintr-un motiv extrem de simplu și anume acela că o categorie nu e decît un tipar în care obiectele se introduc și există ca însuși conținutul lui inseparabil". E momentul de a preciza că tocmai acest palpit viu e, cum să zic ?, „obliterat" în acest eseu !

Dar, pentru a nu pluti noi înșine în generalități, iată unele aspecte în care concluziile lui Florin Mihăilescu ni se par complet false. Astfel, a vorbi despre profunzimea de trăire a personajelor Hortensiei Papadat-Bengescu, a remarca „adîncimi și tenebre dostoievskiene" la un personaj precum Walter, ba mai mult a crede că „personajele cele mai obiective nu sînt în ultimă instanță decît ipostaze ale propriei interiorități" a scriitoarei sînt, în totul, erori care vin din ignorarea specificului acestei opere. Prozatoarea nu aduce în romanele sale eroi, ființe cu un destin propriu, ci fantoșe obsedate de prestigiul unor modele ale căror gesturi vor să le refacă. Nici o trăire nu e aici autentică, ci simulată, copiată, deliberată, de aceea și personajele sînt însoțite de o caracterizare sau de un portret simbolic, cu sugestiile marionetei de obicei, de care nu se mai despart pe parcursul naratiunii. Ele își născocesc sentimentele, nicidecum nu le trăiesc cu adevărat. Marca originală a Hortensiei Papadat-Bengescu trebuie căutată, de aceea, tocmai în contradicția dintre un imens aparat analitic pe care îl proiectează scriitoarea și un mecanism uman ce se exercită în gol. Cu acest aparat sînt analizate manifestările snobismului și mai mult decît obsesia uritului funcționează în această proză obsesia vidului.

De asemenea, interpretările abuziv sociologizante („Stabilitatea materială relativă a burgheziei românești interbelice explică lipsa problematicii social-politice directe în opera H.P.-B.") reprezintă o altă scădere a studiului lui Florin Mihăilescu, interpretări unde autorul nu se arată nici măcar consecvent, de vreme ce în alte părți exploatează „incidența socialității", într-o creație care numai de absența tabloului social nu poate fi acuzată. Oricum, nu s-a mai scris demult în critica noastră o frază mai improprie ca aceasta : „Este de-a dreptul curios că, trăind într-o epocă de intense agitații politice și sociale, Hortensia Papadat-Bengescu n-a avut totuși sentimentul istoriei".

Tratarea lui Florin Mihăilescu e, în concluzie, o haină nepotrivită pentru o mare operă a literaturii noastre.

Dan Cristea

*) **Florin Mihăilescu : „Introducere în opera H. Papadat-Bengescu", Editura Minerva.**

aqua forte

Condiția ideologică a actului critic

● *În numărul său din 5 aprilie 1975, ziarul „Scînteia tineretului" publică, sub titlul* Responsabilitatea socială a criticii literare *două remarcabile intervenții semnate de Dumitru Micu* (Angajarea ideologică — fundament al judecății de valoare) *și Mircea Zaciu* (Obiectivitatea — condiția primordială a actului critic). *Reținem din articolul lui Dumitru Micu acest pasaj semnificativ pentru actualitatea stringentă a considerațiilor cuprinse în el : „Nu putem accepta felul în care (unii critici n.n.) subtilizează problematica operelor, cu abilitate de prestidigitatori, tratînd piese suprasaturate de idei ca și cum ar fi pure jocuri onirice, și romane politice ca pe niște grațioase «exerciții de stil». Nu evită ei, uneori discutarea ideilor chiar, ocupîndu-se de studii critice, declarîndu-se în schimb fascinați de «punerea în scenă», de «gesticulația» lor ? Lăsîndu-i pe acești subtili să-și consume singuri subtilitățile și să-și decerneze, tot ei înșiși, lauri pentru performanțele realizate, nouă, acestora mai rudimentari, asupra cărora evidența acționează, n-avem ce-i face, mai eficient decît subtilitățile comode, nu ne rămîne decît să constatăm că fără gîndire, fără interpretare, fără ideologie, în ultimă instanță, critica nu e critică".*

„Opinia studențească"

● *Ultimul număr, dublu, pe luna ianuarie-februarie, al revistei C.U.A.S.C.-Iași,* Opinia studențească, *are centrul de greutate axat pe aniversarea celor 125 de ani de la nașterea lui Eminescu. Poeți și critici, studenți și cadre didactice omagiază în versuri și articole destinul nemuritor al Luceafărului literaturii noastre. Astfel se remarcă tabletele lirice ale lui Ioan Alexandru* (Eminescu), *Cornelius Popel* (Ethica Mare), *precum și eseurile lui Mihai Drăgan* (Mortua est !), *Ion Hurjui* (Idealizarea romantică), *Carmen G. Pamfil* (Limbajul eminescian), *Lucian Steia* (Eminescu în viziunea lui Lucian Blaga), *Gheorghe Lateș* (Eminescu la „Curierul de Iași"), *Noémi Bomhér* (Mitul lui Orfeu în opera eminesciană) *etc. O mențiune specială merită a fi acordată fragmentului publicat de lect. univ. dr. Ion Nica,* Persoana și personalitatea lui Eminescu *încercare fenomenologică valoroasă de explicare a uriașei opere eminesciene prin energiile psihice ale poetului.*

„În căutarea subiectului"

● *Penetrante sînt succintele note critice publicate de Ov. S. Crohmălniceanu în revista „Flacăra"* (rubrica Faptele și vorbele). *Ceea ce reține în primul rînd atenția, este franchețea cu care sînt luate în discuție marile „locuri comune" ale criticii literare, autorul întreprinzînd o sistematică acțiune de divulgare a spiritului sofisticant. Nu mai departe, în ultimul „microfoileton" al lui Ov. S. Crohmălniceanu remarcăm opinii de mare bun simț precum cele ce urmează : „De atîta savantlîc în critica literară nu mai îndrăznim să spunem unele lucruri simple care ne stau pe limbă. Cui îi dă mîna, bunăoară, să mărturisească public că ocolește romanele noastre actuale, datorită lipsei lor de subiecte interesante ? Că, atunci cînd cite unul face excepție de la regulă, ca „Delirul", e devorat ? A vorbi de „subiect" în era criticii structuraliste, semiotice, tematiste sau hermeneutice, riști să fii considerat drept ultimul ignor. De asta discută numai manicuristele. Ce om, cît de puțin trecut prin școli, folosește asemenea termeni compromițători ? Poate vrea să spună „problematică", „tramă epică" sau „schemă diacronică a succesiunii signifiantelor" ? Așa ar mai merge, deși e cunoscut că altceva decide propriu-zis interesul unei „scrieri". O fi, dar, bietul cititor, cînd se gîndește la „subiect" știe el ce-l doare și nu are curaj să spună" (...) Surpriza, tensiunea, invenția nu sînt factori neglijabili în domeniul epicii, oricîte speculații sofisticate ar produce savantlîcul critic. Ni s-a demonstrat, e drept, că se poate scrie roman și fără subiect. Eu unul cedez bucuros susținătorilor lui teoretici, plăcerea de a-l citi. Ba o secretă pornire vindicativă mă împinge să le doresc exclusiv astfel de lecturi pedepsitoare."*

I. D.

O antologie neantologică

● *În colecția „Arcade" a apărut recent volumul lui V. Voiculescu, „Iubire magică", subintitulat „Povestiri". Este o antologie întocmită de Gelu Ionescu, semnatar, avizat în genere, al postfeței, după cum ne-o arată și scurta bibliografie anexă. Reeditarea prozei voiculesciene nu poate fi decît salutată, însă la ora actuală, după ce au fost tipărite două ediții, exigențele sînt sporite. Dar noua selecție din proza voiculesciană este destul de neinspirat întocmită. Astfel, se păstrează pe coperta interioară, mențiunea — „povestiri". De ce, din moment ce V. Voiculescu însuși le numea nuvele (v. „Nota asupra ediției", publicată în volumul „Capul de zimbru" — B.P.T. 1972) și chiar Gelu Ionescu le consideră așa (adică nuvele) la pag. 287 ?*

Apoi titlul : „Iubire magică" S-a spus deja că V. Voiculescu își schițase un ciclu numit astfel, ciclu unde în nici un caz nu intrau „Schimnicul", „Pescarul Amin" ori „Alcyon sau Diavolul Alb". S-ar putea răspunde că fiind vorba de o antologie, autorul ei a adunat ce a crezut mai reprezentativ, iar titlul este cel al uneia dintre nuvelele apreciate în mod deosebit. Răspunsul nu stă în picioare, pentru că Gelu Ionescu nu consideră „Iubire magică" printre piesele de rezistență ale prozei voiculesciene, văzînd în ea o „parafrază după Faust" (!?!).

Asemenea inconsecvențe nu înseamnă nimic pe lîngă numeroasele erori de informație. Gelu Ionescu afirmă că debutul lui V. Voiculescu s-a produs la vîrsta de 30 de ani. O simplă operație matematică, la îndemîna oricui, duce la concluzia că un om născut în 1884, a avut în 1916, nu 30, ci 32 de ani.

În continuare, Gelu Ionescu scrie negru pe alb : „Cariera poetului numără (pînă în 1947) nouă volume de versuri". Cea mai superficială parcurgere a tabelului cronologic din ediția din 1972, spune altceva și anume că, pînă în anul 1947 (de ce o fi ales acest an comentatorul ?), V. Voiculescu semnase nu 9, ci doar 7 (șapte) cărți de poezie. Dacă Gelu Ionescu bănuiește cumva că „Toate leacurile la îndemînă" ar avea vreo tangență cu activitatea de poet a lui V. Voiculescu, evident, se înșeală.

Mai departe : poezia voiculesciană nu a obținut două premii naționale, ci numai unul. În 1928, „Poemele cu îngeri", au primit premiul Societății Scriitorilor Români și nu premiul național. Gelu Ionescu mai susține că în perioada interbelică, V. Voiculescu n-a evoluat decît în „două genuri de exprimare", adică în poezie și teatru, nepomenind nimic despre publicistica sa, desfășurată în mare parte la Radiodifuziune (de fapt lucrurile sînt binecunoscute și s-a scris suficient pe această temă). În alt loc, autorul antologiei notează „pare-se mai există încă manuscrise inedite". Cum „pare-se" cînd se tot publică inedite, cînd N. Balotă, în studiul citat de Gelu Ionescu se referă la proze nepublicate și menționează acest lucru ?! Pentru a nu mai sublinia că un cercetător modern ar trebui să se informeze și prin intermediul emisiunilor de Radio sau Televiziune. În încheiere, încă o observație : Gelu Ionescu are impresia că locul lui V. Voiculescu în istoria literaturii române nu-i încă precizat și că numai o cercetare monografică îl va impune definitiv. Sigur că o cercetare monografică se cere și ea se va afla în librării cît de curînd din cîte știu, însă cred că lucrarea lui Ov. S. Crohmălniceanu „Literatura română dintre cele două războaie mondiale" (vol. 2), *precum și exegezele ample realizate de Vladimir Streinu, Al. Piru, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Nicolae Balotă, Ov. Papadima, Dinu Pillat și mulți alții au stabilit, cred, cît se poate de exact locul lui V. Voiculescu în istoria literaturii noastre. Nu trebuie confundată pătrunderea unui scriitor în conștiința publicului larg (în cazul V. Voiculescu mai este nevoie de timp) cu verdictul criticii.*

Liviu Grăsoiu

ȘARJE PRIETENEȘTI

VIRGIL TEODORESCU
văzut de Clenciu

revista străină

● **EDITURA PARIZIANĂ „MICHEL DE L'ORMERAIE"** și-a propus tipărirea întregii opere de **„Călătorii Extraordinare" a lui Jules Verne.** Prima serie cuprinde 17 titluri, grupate în 10 volume. Pînă acum, a apărut „Voyages Extraordinaires, Les Cinq Cents Milions de la Bégum" Vizitînd viitorul, îndrăznețul scriitor imaginează tot ceea ce astăzi ni se par lucruri obișnuite : rachete lunare, submarine atomice, ordinatoare, televiziune și multe altele. Reeditarea operelor sale, este o reproducere întocmai a ediției lui Hetzel, ultimul din cei cincisprezece editori care nu a refuzat tipărirea primului manuscris al îndrăznețului Jules Verne.

● **BALLATA E MORTE DI UN CAPITANO DEL POPOLO** este titlul romanului semnat de Luigi Campagnane, apărut în editura italiană Rusconi; autorul și-a făcut debutul cu douăzeci și cinci de ani în urmă, iar patrimoniul său literar este foarte bogat și variat. Rege și cerșetori, zine și regine, Louis Armstrong și Vittorio Emanuele II, bufon și psihanaliză — acest roman este socotit de critica de specialitate drept cea mai reprezentativă și mai bună lucrare a autorului.

● **REGIZORUL POLONEZ DE FILM SYLWESTER SZYSKO,** autorul filmului „Riul întunecat", turnează în prezent un nou film intitulat „Telefonul", care face parte dintr-o suită de 9 filme pentru televiziune : subiectul întregului serial : „cea mai importantă zi din viață". „Telefonul", cu acțiune și atmosferă polițiste, pledează pentru bunele relații între oameni, în lumina normelor juridice și morale contemporane.

● **ÎN SERIA GREEK AND LATIN STUDIES** a editurii engleze Routledge s-a tipărit în asociație cu Classical Department of the University of Birmingham, volumul SENECA, al lui C.D.N. Costa, care cuprinde șapte eseuri despre cîteva din operele marelui filozof (4—65 e.n.) de la care au rămas tratate de filozofie morală inspirate din doctrina stoică, foarte răspîndită în gîndirea romană și care au o exprimare mult mai accesibilă pentru concepția modernă decît a avut oricare alt scriitor clasic; apoi tragediile „Medeea", și „Fedra" — considerate ca fiind opere ale filozofului și nu ale tragedianului, cum i se spunea.

● **JEAN D'ORMESSON,** recent laureat al Academiei Franceze cu Grand Prix du roman, pentru „La Gloire de l'Empire", este din nou prezent în vitrinele librăriilor cu volumul „Au plaisir de Dieu", editat de Gallimard, apariție care coincide cu alegerea sa în rîndul „nemuritorilor" Academiei Franceze. Autorul își imaginează o familie de burghezi, care trăiesc o viață sfîșiată între visul de glorie și exigențele unei dragoste tiranice.

● **INSTITUTUL ARHEOLOGIC DIN BRNO** continuă cercetările Marii Moravii, primul stat slav din sec. 9. La Mikulčice s-a descoperit un centru de producție (zgură de fier, obiecte de podoabă de fier, bucăți de nasturi) și construcții de lemn întăriturl, proptele de pod care s-au păstrat totuși sub nivelul apelor subterane. Lucrătorii muzeului din Komárno au descoperit în timpul unor săpături arheologice, în localitatea Chotin (Slovacia de Sud) un cimitir celtic. În cele 39 de morminte descoperite, au fost găsite 323 de obiecte vechi de peste două mii de ani.

● **CELEBRUL REGIZOR GERMAN DE FILM, FRITZ LANG,** a sărbătorit de curînd cea de-a 85-a aniversare. Regizorul a lucrat în Germania din 1919 pînă în 1933, cînd a plecat în străinătate în semn de protest împotriva nazismului, de unde s-a întors în R.F. Germania în 1958 unde a activat pînă în 1960. Muzeul Municipal din München a înțeles să-l sărbătorească oferind o retrospectivă a operelor lui cinematografice. Din cele 43 de filme pe care le-a turnat în decursul a patru decenii, s-au păstrat 38, care sînt prezentate publicului în ordinea cronologică a realizării lor.

● **TETRALOGIA NIBELUNGILOR,** operă care a inaugurat Festivalul de la Beyruth în 1876, va fi reluată în 1976, — cu ocazia centenarului Festivalului — într-o nouă punere în scenă, pentru care Wolfgang Wagner a și angajat pentru direcția muzicală pe Pierre Boulez, pentru regie pe Patrice Chereau, iar decorurile vor fi concepute de Richard Peduzzi și Jacques Schmidt.

● **ÎN PAVILIOANELE STUDIOULUI DEFA** s-au încheiat filmările peliculei „Lotte la Weimar", după romanul cu același titlu al lui Thomas Mann. După cum se știe, cartea este consacrată Charlottei Kestner, care a fost prototipul eroinei romanului **Suferințele tînărului Werter,** venirii ei, spre apusul vieții, la Weimar și întîlnirii cu Goethe.

biografia debuturilor

Invitata noastră: IOANA POSTELNICU

„PLECAREA VLAŞINILOR, la care am lucrat ani îndelungați, nu e numai o carte, ci o pagină — document a neamului meu“

1. Ăsta e Goga !“, mi-a spus tata.

— Într-un interviu pe care mi l-ați acordat în urmă cu aproape nouă ani, mi-ați vorbit foarte mult despre cenaclul „Sburătorul“. Azi, stimată doamnă Ioana Postelnicu, v-aș ruga să începem întorcîndu-ne ceva mai mult în urmă, la acel Ardeal în care v-ați născut și ați copilărit. Care ar fi prima frază pe care ați rosti-o azi, în legătură cu acei oameni în mijlocul cărora a început viața dumneavoastră ?

— Excluzînd orice nuanță peiorativă ce i s-ar putea da termenului parvenire, trebuie să spun că noi așa am fost crescuți, acolo, în Ardeal. Năzuiam să facem tot ce se poate pentru a ajunge „domni“. Adică oameni cu carte. A sălta din condiția noastră socială. La timpul la care mi-ai propus să ne întoarcem, lucrul acesta constituia în adevăr un ideal. Toată atmosfera ardeleană de la sat sau oraș era impregnată de această dorință. Și pentru atingerea idealului acesta nici un sacrificiu nu era prea greu. Într-o familie munceau toți pentru ca unul dintre copii să poată ajunge „domn“. Am fost stimulați de-a lungul secolelor de faptul că ne aflam sub dominație străină. Păstrarea ființei naționale ne obliga să ne fortificăm pe toate coordonatele.

— Ce altă stare generală mai caracteriza viața Ardealului în vremea copilăriei dumneavoastră ?

— Sentimentul patriotic. În așteptarea unirii cu patria mamă, în familiile române se cînta — bineînțeles în taină — „Marșul lui Iancu“, „Deșteaptă-te române“, „Pe al nostru steag“. Tata scotea dintr-un loc tainic steagul românesc pe care ni-l arăta, în așteptarea victoriilor trupelor române ca să-l poată flutura în stradă. Cu un cuvînt, ni se făcea o educație patriotică însuflețitoare.

— Care erau numele pomenite în casa dumneavoastră ?

— Avram Iancu, Horia, Tudor Vladimirescu, Bariț, Șaguna, erau personaje care păreau venite din mit. Faptele lor evocate de tatăl meu, ca pe niște povești fabuloase, mă aruncau într-o lume de exaltare înflăcărată.

— Cum ați reacționat la primul contact cu ceea ce aduce „Regatul“ după victorie ?

— Mi se pare și astăzi a fi fost un vis, spectacolul cu „Apus de soare“ venit în turneu cu Nottara, la care m-au dus părinții mei. Se desfășura înaintea ochilor mei vrăjiți cel mai uluitor basm, cu voevozi, cu prințese, cu paji, îmbrăcați în fir și purpură și care vorbeau o limbă românească nemaiauzită. Tata îmi șoptea că nu era poveste ce vedeam, că Ștefan Vodă a trăit, că a fost român, că ne este tot atît de scump nouă, ca Horia sau Iancu.

De asemenea, am fost zguduită de o liniște neștearsă pînă în clipa asta, de adunările patriotice ce s-au succedat după victorie, în piața mare a Sibiului, la care mă ducea tata. Sutele de steaguri tricolore filfîiau în văzduh, steagul nostru fost ascuns, purtat acum de tata, cocardele tricolore răsărite ca niște flori pe toate piepturile și pe toate pălăriile și imnurile care erau cîntate de mic și mare sub cerul liber. Atunci am văzut un domn nu prea înalt și blond care a început să vorbească de la o tribună. Se ridica pe vîrfuri vrînd să se înalțe. Glasul lui era ascultat într-o tăcere cutremurătoare. — „Ăsta e Goga“, mi-a spus tata.

— Care a fost marele eveniment al copilăriei dumneavoastră ?

— Fără îndoială descoperirea limbii românești. Bineînțeles că în casă vorbeam românește, ca români ce eram. La maicile Ursuline unde am făcut școala primară, vorbeam limba maghiară. După unirea Ardealului cu patria mamă, am început să am colege venite din regat, Vorbirea lor m-a fascinat. Vorbeau mult, repede, colorat, cu o muzicalitate care mă uluia, cu cuvinte mai multe de cît cunoșteam eu și cu mare îndrăsneală de a răspunde, de a da replica. Noi copiii ardeleni eram mai tăcuți, mai sgîrciți la vorbă și în orice caz timizi. Îmi amintesc cît de uluită am fost cînd o colegă căreia profesoara îi făcuse observație, n-a tăcut. S-a ridicat în picioare și între alte cuvinte pe care nu le-am reținut, a rostit unul cu care colega mea m-a subjugat pe toată perioada liceului. Cuvîntul miraculos a fost acesta „în definitiv“. Era un cuvînt „savant“, pe care colega mea regățeancă l-a întrebuințat acolo unde trebuia, știind, bineînțeles, ce înseamnă.

— Dintre profesori, cui îi păstrați o amintire deosebită ?

— N-am amintiri prea bune nici despre profesori nici, în general, despre toată perioada de școlaritate. Exista o enormă prăpastie între elevi și profesori. Simțeam dificultate în a mă acomoda între niște discipline pe care nu le înțelegeam. Nu prea existau nici manuale. Ar fi trebuit ca profesorii să aibă un sfert din răbdarea și înțelegerea ce o arată astăzi corpul didactic elevilor, ca să mă simt — aș putea spune — fericită. Nu eram și n-am fost. Totul mi s-a părut foarte greu. Fonetica nefamiliară a limbii franceze (eram obișnuită cu cea a limbilor germană și maghiară) m-a chinuit. Geometria la fel. Profesorii își predau lecția, părăseau apoi clasa, iar eu rămîneam năucă. Nu existau pe vremea aceea meditatori. Era o rușine să apelezi la ei. Mă căzneam singură să descifrez taine care nu se lăsau descifrate. E drept că pentru profesoara Smighelschi, care preda istoria artelor, și pentru poetul I. V. Soricu care preda limba română, păstrez alte amintiri. Mă vrăjeau. I. V. Soricu era și un apărător al nostru al elevelor împotriva profesoarelor, care erau cam domnișoare bătrîne și care ne aplicau o disciplină de o severitate exagerată. Într-o anume împrejurare, pentru un fleac, au fost eliminate pe cîteva zile cîteva eleve. I. V. Soricu a protestat fără succes. Atunci a publicat în ziarul local „Puiul Calicului“ o diatribă în versuri, în care se adresa lui Pestalozzi, rugîndu-l să privească de unde se afla, cum aplică principiile pedagogice „bătrînele domnișoare“ asupra unor gingașe Gertrude. Pînă la urmă, cum se spune, I. V. Soricu a fost mîncat de ele, adică a părăsit orașul.

2. Am visat la cărțile pe care aveam să le scriu

— Ce a însemnat pentru Dumneavoastră CARTEA în acei ani ?

— Cartea a fost un miracol pentru mine. Pînă la intrarea în liceu n-am văzut o carte de literatură. Doar abecedarul și cărțile de citire maghiare și germane, adevărat fascinant ilustrate. Și azi am nostalgia acelor abecedare. În casa noastră exista o carte, „Halima“, pe care tata o uita pe masă, pe care încercam să o răsfoiesc, să-i văd măcar ilustrațiile, dar nu-mi era îngăduit. În casa noastră existau cărți și românești și ungurești dar erau ținute sub cheie. Tata citea mult, cărți de istorie, cu Iancu, Horia, seara la lumina jăratecului din sobă, să nu țină lampa aprinsă, să nu stînjenească somnul celor ce dormeau. Ne povestea apoi întîmplările nouă, copiilor, atîțindu-ne curiozitatea și interesul pentru cărțile care închideau întîmplări atît de fantastice. Fratele meu mai mare, „intelectualul“ familiei, obținuse un dulăpior în care ținea sub cheie cărțile proprii și cele pe care le împrumuta de la colegi. Un adevărat mister înconjura acest schimb de cărți. Descoperisem mijlocul de a scoate fără să afle cărți din dulap, și citeam ceasuri întregi ascunsă sub pat. Lectura și locul unde mă aflam făceau să-mi palpite inima. Citeam cărți interzise, fascinante. „Învierea“ „Apele primăverii“, „Don Chisot“ ! și altele mă făceau să descopăr relațiile dintre bărbat și femeie, adică ceea ce se numește „dragoste“. Era un sentiment învăluit în ceva dubios. Cuvîntul dragoste, iubire, nu l-am auzit rostit în casa noastră sobră : DATORIE ! CINSTE ! ÎNVĂȚĂTURĂ ! MUNCĂ ! Da.

Un eveniment important din acea epocă a fost înființarea unei biblioteci la școală. În sfîrșit, puteam găsi cărți, puteam să aleg, puteam să le citesc liber. Citeam și visam. Visam la viața ce o descopeream prin lectură. Cît de diferită era de cea pe care o duceam noi cei ce trăiam în Sibiul nostru auster la cîțiva ani după primul război mondial. Romanul „Viața la țară“, apoi „Medelenii“ m-au aruncat în zone de încîntare. Cum era oare o „moșie“ la care se stringeau prietenii, mergeau cu trăsurile de la unii la alții. Tincuța, Olguța, ce personaje pline de farmec și sensibilitate ! Unde exista lumea lor ? În Ardeal ? Nu, în regat ? Da. Cînd voi vedea și eu „regatul“ acela ? A vedea Bucureștiul devenise un țel, un ideal. De acolo veneau teatrele, veneau conferențiarii. Acolo trăiau Iorga și Minulescu, personalitățile care fascinaseră și inflăcăraseră tineretul cînd trecuseră prin orașul nostru. I-am văzut, i-am auzit. Cum îmi bătuse inima. Pe la 16 ani am dat peste literatura doamnei H. P. Bengescu. Descopeream în ea o altă lume decît cea din Medeleni. Am citit sorbind nuvela „Fetița“, rămînînd uluită de descrierea tainei celor ce simți în trupul tău, în gîndul tău, a descrierii unor senzații, a unor trăiri fără cuvinte. A trăirii singelui, a inimii, a unei vieți ascunse, intime, de care afli numai dacă gîndești, nu dacă vorbești. Similitudinea unor neliniști descrise de autoare cu stările mele adolescentine, mă uluia, chiar mă înfricoșa. Eram uluită de ceea ce însemna o carte, iar autorii lor mi se păreau ființe de excepție. A cunoaște un scriitor, a-l vedea chiar și de departe era un noroc la care rîvneam, visam. Le rosteam numele cu exaltare și doream să vină ceasul cînd voi putea vedea și eu Bucureștiul, orașul de aur al fanteziei mele, unde i-aș putea întîlni, i-aș putea vedea, chiar aș putea să-i am ca oaspeți în eventuala mea casă. Pe Iorga, pe Minulescu, pe Teodoreanu și alții. Pentru asta exista o singură cale. Să mă mărit... Acolo la București. Acesta a fost idealul meu. Și l-am atins...

— I-ați avut ca oaspeți ?

— Nu ; m-am măritat încă din facultate... Mai tîrziu i-am cunoscut... Bineînțeles... desacralizați.

— Cînd s-a petrecut debutul dumneavoastră în literatură ?

— La 16 ani. Ziarul „Rampa“, din care mă informam asupra mișcării culturale a Capitalei, a lansat o dată o anchetă „S-a schimbat amorul ?“ Eu am trimis un răspuns înflăcărat, în care spuneam între altele, că bineînțeles că s-a schimbat. S-ar putea oare reedita astăzi o situație precum aceea din „Mănușa“ de Schiller ? Un bărbat să se avînte în arena leilor, să ridice mănușa aruncată de doamna inimii lui ? Am semnat Hildegard. Mi s-a publicat articolul însoțit de un comentariu care începea cu : „Romanțioasa Hildegard“. Bineînțeles, nici o colegă n-a crezut că eu sînt autoarea lui. Eram prea sfioasă și nu prea strălucită elevă ca să pot înșira rînduri atît de frumoase.

— Ce a urmat după acest „debut“ ?

— Terminarea liceului, studenția la Cluj, căsătoria... la București.

— Și literatura ? Și scriitorii pe care rîvneați să-i cunoașteți ?

— Nimic. Visurilor adolescentine din Sibiu le-au luat locul niște realități care m-au paralizat ani în șir. A urmat aducerea pe lume a fiicei mele. Am intrat și în virtejul unei vieți sociale care m-a rupt tocmai de ceea ce am dorit mai mult. Să mă aflu în centrul efervescenței culturale. Parcă amorțisem.

— Și cum ați ajuns la literatură ?

— Deodată am început să scriu. Să umplu pagini, caiete cu tot ce simțeam, bun sau rău, bucurii sau nemulțumiri, notații, impresii. Și să citesc. Mă abonasem la o bibliotecă și zilnic înghițeam cîte o carte, fără sistem. În special cărțile scriitoarelor care mi se păreau că „mi-au luat-o înainte“, că au scris tocmai subiectul ce-l purtam în mine.

— Cum ați ajuns la Lovinescu ?

— Așa cum el însuși a relatat în volumul „Aqua forte“ în portretul ce mi l-a făcut. Printr-o chemare la telefon. O conversație începută dezastruos, dar care s-a terminat fericit pentru mine. Adică cu aceste cuvinte pe care le-a rostit E Lovinescu după lectura pe care am făcut-o la „Sburătorul“ cînd s-a adresat cu următoarele cuvinte asistenței : „Citesc de mult în ochii unora dintre dumneavoastră invinuirea că-mi pierd vremea de douăzeci de ani ascultînd încercările tuturor debutanților. Poate ; dar dacă, în atîta mediocritate, mi se întîmplă la distanțe cît de mari să asist, ca acum, la momentul în adevăr rar al deschiderii la viață a unui talent, îmi ajunge. Lacrima de bucurie căzută din ochii doamnei mă despăgubește de toată truda. E un destin și acesta...“

— Mai întîi rețin că și pe vremea aceea se punea problema mediocrității, deci nu este numai o problemă a literaturii române de azi, iar în al doilea rînd, doresc să-mi spuneți cum ați ajuns să-i dați lui Lovinescu acel telefon ?

— Într-o zi oarecare a anului 1937 am citit în „Dimineața“ un grupaj de confesiuni puse sub titlul „20 de ani de critică“. Era vorba de cinstirea activității lui E. Lovinescu. Ce m-a impresionat a fost faptul că în mai toate confesiunile exista, dacă nu mot à mot, cel puțin în idee, mărturisirea cuprinzînd următorii termeni. „Am sunat la ușă, mi s-a răspuns, am fost primit, am intrat, am rămas“. Era vorba de „Sburătorul“. Mi-am spus atunci „Dacă e așa de ușor, de ce n-aș încerca și eu ?“ Pentru a fi corectă, trebuie să-ți mai spun că am mers la Lovinescu, îndemnată de un fost coleg, ajuns mai tîrziu scriitor. T. C. Stan. I-am citit din caietele mele și mi-a spus : „Trebuie să mergi la Lovinescu. Ești scriitoare. Te botez Adam Adam“. Apoi m-a dus la fereastră și m-a întrebat ce văd pe geam. „Strada, două fetițe care joacă tenis, un cățel“. „Așa să scrii, să nu-nfloreștî nimic și fii atentă, la Lovinescu să te ferești de Mircea Damian, care e foarte rău și mai ales să fii atentă ce spui, fiindcă Lovinescu își notează de fiecare dată tot ce spun cei care au fost în ziua respectivă la el“. Cu gîndul la acele însemnări ale lui Lovinescu, am trecut drept o femeie tăcută, în cenaclul „Sburătorul“.

— Mi-ați arătat foarte multe cărți pe care vi le-a dăruit Lovinescu. Vă mai amintiți care a fost prima dintre ele ?

— „Istoria literaturii române contemporane“ pe care mi-a scris : „Această carte care a apărut prea devreme“ în sensul că n-a putut scrie și despre mine că sînt scriitoare. Bineînțeles că m-am simțit în al nouălea cer pentru acel „prea devreme“. De fiecare dată cînd intram într-o librărie cu Lovinescu, îmi cumpăra o carte și-mi spunea : „Am să-ți fac o bibliotecă, doamnă“. Niciodată nu mi s-a adresat altfel decît cu apelativul „doamnă“, chiar și atunci cînd mă trata ca pe un copil și-mi spunea că sînt de la Cîsnădie.

— Cum de la Cîsnădie ?

— Cînd vedea că nu înțeleg unele lucruri din pricina unei educații ardelene, plină de prejudecăți, îmi spunea „Ei, doamnă, dumneața ești de la Cîsnădie“. (O mică, și pe vremea aceea neinteresantă, localitate de lîngă Sibiu.)

Lovinescu m-a învățat cum se ascultă muzica, cum se citește o carte, cum se recită un vers, cum se dă o dedicație pe o carte, ce cărți din literatura universală trebuie să citesc.

— Care este istoria debutului editorial : mă refer la „Bogdana“, romanul dumneavoastră ?

— Dă fapt am debutat în **„Adevărul literar“** cu note de drum semnate, la sugestia lui E. Lovinescu, Sergiu Dușescu. Al doilea pseudonim deci. Apoi în revista **„Vremea“**, prin aprecierea de care m-am bucurat din partea lui Gh. Ivașcu, cu pseudonimul dat de Lovinescu, Ioana Postelnicu, cu fragmente din „Bogdana“.

Apoi în urma unei lecturi mai ample la cenaclul „Sburătorul“, la care a fost invitat și editorul Ocneanu, acesta mi-a trimis în ziua următoare o scrisoare prin care mă invita să semnez contractul pentru un roman care... încă nu exista. Asemenea lecturi care erau urmate de contracte constituiau ajutorul concret al lui Lovinescu pentru debutanții pe care-i aprecia și-i sprijinea.

— Ideea romanului „Plecarea Vlașinilor“, atît de diferit de ceea ce scriați pe atunci, cînd s-a ivit ?

— Cred că la „Sburătorul“. Deci înainte cu aproape 35 de ani. Am scris o nuvelă, „Drame mici“, a cărei acțiune se întîmpla în mediul în care mai tîrziu am plasat Vlașinii mei. E. Lovinescu a spus. „E foarte bine scrisă, dar nu mă interesează nici eroii, nici satul, adică literatura rurală. Dumneata trebuie să scrii romane citadine, ai calități de investigație psihologică pe care trebuie să le utilizezi cu eroi luați din lumea în care trăiești“. Am abandonat șuvoiul ce țîșnise atunci din mine, mergînd pe calea pe care mă îndemnase criticul, scriind romanul „Bogdana“, apoi „Beznă“, acesta fiind distins cu premiu de **Academia Română**, și alte cîteva nuvele apărute în revistele vremii ; dar, pesemne șuvoiul nu s-a pierdut, ci a sporit subteran, s-a îmbogățit, am acumulat, m-am maturizat eu însămi, și a țîșnit cu forța care se cunoaște, cu eroi de piatră pe care i-am creat, în **Plecarea Vlașinilor** oglindă a unui trecut dramatic al neamului meu ardelean.

— Cum au fost primite romanele dumneavoastră „Bogdana“ și „Beznă“, și în general literatura pe care ați scris-o, cît ați frecventat „Sburătorul“ ?

— Lovinescu considera „Bogdana“ ca pe o carte „unică, irepetabilă ca tot ceea ce e excepțional“, „calitățile acestui roman e chezășia celor viitoare“, scria el într-un articol. Despre „Beznă“ n-a mai apucat să scrie. M-am bucurat de aprecierile lui Pompiliu Constantinescu, Petru Comarnescu, Octav Șuluțiu, Chirnoagă, Negoițescu, Ieronim Șerbu, Vladimir Streinu, Ovidiu Constantinescu și alții. E. Lovinescu ar fi dorit ca Șerban Cioculescu să scrie și el, dar n-a scris. Cred că tocmai pentru că a simțit că Maestru dorește acest lucru. Dacă-l putea sicii cumva pe Maestru — de ce să scape ocazia ? Cred că și acum, cînd susține mereu că n-a fost șburătorist, cu toate că după mine și după alții a fost, o face tot ca să-l sicîie „post-mortem“ pe Maestru. Uneori necăjim tocmai pe cei pe care-i prețuim. E. Lovinescu se ocupa cu dragoste, cu interes de orice scriitor, lăsînd să pice un cuvînt aici, un cuvînt dincolo, scriind despre el, sugerînd celor care se ocupau cu critica, ce merita a fi luat în seamă, recomandînd celor ce-l vizitau lectura noii cărți apărute. Apariția unei cărți era un eveniment pe care el și șburătoriștii îl cunoșteau deplin. Volumul cald, cu coperta încă neuscată, era dăruit lui Lovinescu care se și apuca să-l citească.

— Ați avut parte de cronici negative, de notițe răutăcioase ?

— De cronici negative, nu. De notițe satirice da. Așa era uzul pe atunci. Se înțepa pe unde se putea și se înțepa adeseori șburătoristul, ca să-l rănească pe E. Lovinescu. Îmi amintesc că înainte chiar de a fi apărut „Bogdana“, a apărut în publicația lui N. Iorga „Cuget clar“ un articol cu privire la mine. Între E. Lovinescu și N. Iorga existau vechi adversități pe temeiuri literare. Acesta din urmă a profitat de elogiul ce-l făcea E. Lovinescu în ziarul **Adevărul literar** unui nou talent literar în persoana unei tinere doamne, ca să-l lovească. Și cum putea fi lovit mai tare decît „luînd peste picior“ pe tînăra doamnă veleitară, descoperită de E. Lovinescu ? Citindu-l, la sesizarea maestrului, am fost foarte afectată. Dar E. Lovinescu mi-a ripostat : „trebuie să abandonezi Cisnădia... Să părăsești prejudecățile. Dacă nu poți rezista la săgețile care se pregătesc încă de pe acum ca să te lovească, abandonează literatura“. N-am abandonat-o.

3. După dispariția lui Lovinescu...

— Puțini sînt cei care știu că după dispariția lui E. Lovinescu cenaclul Sburătorul s-a mutat în casa dv. La fel de puțini sînt cei care vor să-și amintească acest lucru. Motivele sînt — unele obscure — altele străvezii. Nu mă interesează, deocamdată. Ați vrea să-mi spuneți cum ați realizat între 1945—1947 strămutarea ședințelor în casa dumneavoastră ?

— După dispariția lui E. Lovinescu, cenacliștii tînjau după acel spirit al lecturii. Eram dezorientați, căutam o autoritate critică. Căutam un loc unde să ne întîlnim, să citim, să reînviem cît de cît atmosfera pierdută. Am oferit casa mea. Au luat parte Felix Aderca, Laurențiu Fulga, Camilar, Petroveanu, Ieronim Șerbu, Sanda Movilă, Ticu Arghir, Traian Chelaru, Virgil Monda, Eugen Barbu, Ben Corlaciu, și alții mai statornici sau mai puțin statornici. Din cînd în cînd, organizam serate literar-artistice la care și-au dat concursul cîțiva actori și cîntăreți de operă. Au asistat la asemenea serate Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu, pictorița Magdalena Rădulescu, Cella Serghi, Ștefan Roll, Vinea, Baranga și toți cenacliștii.

— Știu că l-ați avut o dată musafir pe Tristan Tzara.

— Da, în 1945 cînd a venit în țară după o lungă absență. Am organizat o serată în cinstea lui, cu un concert, cu euritmie pe versurile lui Ion Caraion, „Omul profilat pe cer“.

— Ați putut, doamnă Ioana Postelnicu, să întoarceți lui E. Lovinescu ceea ce ați primit de la el ca scriitor și ca om ?

— Prețuirea și prietenia ce mi-a dăruit-o, n-o puteam și n-o pot răsplăti decît scriind, scriind, scriind... Cred că „Plecarea Vlașinilor“ ar fi putut fi un rod de care s-ar fi bucurat enorm, văzînd că prin această carte s-a împlinit ceea ce el a prevăzut. Adică o carte de un larg suflu epic, cu mijloace și dure și sensibile. Port în mine simțămîntul bun al faptului că **„Manifestul cercului literar“** de la Sibiu, omagiu adus de a patra generație post maioresciană, cum îi numea E. Lovinescu pe tinerii înzestrați ai acestui cerc literar aflat la Sibiu, în frunte cu Ion Negoițescu, se datorește mie. Adică, venind de la București la Sibiu, am povestit cu durere și patos suferințele Maestrului, boala ce-l măcina, posibila lui dispariție. În chiar acea noapte Negoițescu a redactat faimosul manifest care a apărut pe o pagină întreagă în **„Viața“**, mărturie de credință a eternelor valori ale artei, fără opreliști etnice, principiu de o viață a lui E. Lovinescu.

— Astăzi, cînd după cei care au făcut-o ceva mai devreme, vă spun și eu un călduros și omagial „La mulți ani !“ cu prilejul zilei dumneavoastră de naștere, vă întreb, doamnă Ioana Postelnicu, cum vă simțiți în mijlocul colegilor dv. mai vîrstnici ori mai tineri ? Care sînt cîteva din gîndurile pe care le aveți față de ei, față de viața breslei, față de întîmplările care au rămas în urmă ori s-au topit în paginile cărților dumneavoastră, constituind puncte de referință pentru ceea ce înseamnă destinul scriitoarei Ioana Postelnicu ?

— Delicată întrebare. La anii pe care i-am atins, jalonați de o muncă neîntreruptă de 35 de ani, suind trepte din ce în ce mai înalte, e drept mai grele, ajungînd pînă la „Plecarea Vlașinilor“, pot spune că am zidit cu patimă, cu onestitate și avînt, la edificiul literaturii noastre, punînd și eu o pietricică la el. Nu se poate trăi fără să primești contravaloarea celor ce faci, printr-o vorbă, printr-o consemnare a activității tale. Ne oglindim în ochii și în inimile celor ce ne citesc, ne prețuiesc, cititori sau colegi. Se suferă pînă la anihilare cînd critica tace, revistele tac, mass-media tace. Și din păcate am trecut și eu pe aici. Interviul de față repară o injustiție. „Plecarea Vlașinilor“ la care am gîndit și lucrat ani îndelungați nu e doar o carte, ci o pagină-document a neamului meu, un fragment de pătimire a neamului din care mă trag. Scriindu-l, am transmis un testament al strămoșilor mei, generațiilor actuale. Să se ia aminte, să se mîndrească și să urmeze pilda.

Dorin Tudoran

Cartea prozatoarei Ioana Postelnicu a fost o mare surpriză pentru mine, ca și pentru toți cei ce-i cunoșteau activitatea anterioară. A fost impresia generală a unei adevărate „schimbări la față“. Cum de s-a putut schimba o scriitoare subiectivă, o fină analistă a sufletului feminin, într-un robust prozator, de veche vină ardeleană ? Plecarea Vlașinilor *e cronica unui sat transilvan, de baci înstăriți, a cărui colectivitate, pe vremea Mariei Theresa, a fost spoliată de munții pe care-i stăpînea și silită să adopte credința bisericii unite, spre a fi desnaționalizată. Cartea descrie lupta inegală dintre un popor dîrz și autoritățile civile și militare, nu fără defecțiunea unui baci ambițios și lacom, Nicolae Branga, care primește calitatea de jude și de primar, ca să se îmbogățească, ucide pe iubitul fetei lui, Salomia, și pînă la urmă e sancționat de satul răzvrătit, prin arderea tălpilor și a picioarelor pînă la genunchi.*

Ioana Postelnicu e o scriitoare de mare talent, care are o veche marotă : vrea să fie considerată ca scriitor, prin calitățile virile de luciditate și de forță. Cu această carte, ajunsă la a treia ediție, într-un tiraj de 11.840 de exemplare, și-a justificat pretențiile. Cartea pare scrisă de un ardelean din spița autorilor Marei, *al lui* Ion *și al lui* Urcan Bătrînul, *într-un grai dialectal în care, ca și personajele, autorul gîndește și scrie, mă rog frumos, ardelenește, „cu multă corajie“, cum îi place să spună adesea. Îmi iau și eu „corajia“ în dinți ca s-o felicit pentru această izbîndă care-i asigură un loc printre autenticii creatori epici ai Ardealului nostru, alături de Slavici, Rebreanu și Pavel Dan.*

Șerban Cioculescu

Cuvînt rostit la lansarea ediției a III-a a romanului „Plecarea Vlașinilor“.

spirale

Poezia lui G. Călinescu (V)

Dacă pînă acum am întîlnit în această **Laudă a lucrurilor** un Călinescu profet programatic, bucolic, scriind ca Virgil sau ca Horațiu, adică în mare, ceea ce s-a numit **stilul clasic**, dacă l-am surprins în ipostaze ușor conformiste, ironic-livresc, jucîndu-se cu aluziile mitologice, trebuie spus că pe tot parcursul acestui volum de cîntări lirice el rămîne deopotrivă naiv, candid și pur.

La o primă vedere erotica călinesciană ilustrează primul termen ; ca și în romanele scrise de G. Călinescu, eroul care este propriul personaj pare un generos dominat de mari probleme sentimentale sosite pe neașteptate din neantul vieții. Iubirile sînt numeroase, diverse, prăpăstioase și exprimarea e declamatorie, făcută într-o gesticulație enormă. Nici unui poet nu i se potrivește mai bine cuvîntul **amor**, nu luat în sensul caricatural, caragialesc, ci ca o stare în care fierbințeala erotică cade într-un grotesc care nu ne mai face să ridem. Declarațiile se fac pe un ton spumegător, în metrica hugoliană, semănînd cu fulgerele și tunetele verii, bărbatul devine colosal în iubire, crescînd la dimensiuni fantastice, se aseamănă el însuși cu teribilele personaje ale mitologiei, către femei sunt aruncate cascade de vorbe care asurzesc, încremenesc și în cele din urmă fascinează. Eroul călinescian, în ipostaza de îndrăgostit, este un romantic care nu ține seamă de ridicol, exercitînd un imperialism al inimii căruia nu-i rezistă nimic și nimeni. E abundent, tiranic, gelos, blestemă, imploră, amenință, la totul la modul sălbatec. Amorul fizic are aspecte ce amintesc zeitățile. Am văzut o expoziție a lui Picasso care ilustra mitologia și cred că numai cu acele ființe enorme, nefrenate, imprudente, sălbatice care făceau totul cu colosală violență, din inocență, pot fi asemuiți eroii călinescieni... Multe pagini din **Scrinul negru** și **Bietul Ioanide** pot părea unui cititor cinic, demne de rîs. Ioanide îngenunchează, răcnește, își pierde controlul sentimentelor, explică soției de ce dragostea pentru ea nu poate fi alterată de curiozitatea pentru alte femei. Nu e nimic lubric în această atitudine, amoralitatea călinesciană devine pură ca omătul, partenerul amoros trăind într-o viltoare de cuvinte și nu într-o supunere carnală, iubirea în paginile acestui autor are aceeași puritate primară ca acea a înfloririi livezilor sau ca reproducerea la pești, ea face parte dintr-un ritual căruia subiecții i se supun din motive pe care nu le cunosc, de unde o lipsă îngerească de jenă, afirmațiile colosale și enormitățile săvîrșite. Dar mai bine să vedem cum teoretizează însuși Călinescu în un alt celebru eseu, **„Clasicism, romantism, baroc“** dimensiunile individului clasic pentru că autorul este structural un individ clasic. Individul clasic, zice Călinescu, este utopia unui om perfect sănătos trupește și sufletește normal, deci canonic. El este sănătos, o sănătate de tipul gladiator care presupune o insuficiență a antenelor nervoase. Sexualicește vorbind, e viril, calm, cugetat ; trupește e mai mare, fără expresie clară, adîncă de o oarecare asprime lapidară. E în același timp semizeu ori rege cu ascendență divină (Ahille). Ca vîrstă, clasicul are o vîrstă incertă, ca profesiune, e rege, păstor, vînător, se războiește. Clasicul e placid, sufletește e elementar, se întemeiază pe umanități, pe o sensibilitate maioresciană, prudentă, purificată prin logică. Clasicul e un om ca toți oamenii. Suferă de euforii primitive, starea sa obișnuită e somnolența pastorală, siesta la umbră, sub regimul soarelui ; ținuta : decentă, calmă, zeiască. În adaptarea la existență arată bun simț și este inteligibil în actele pe care le săvîrșește. Moralitatea clasicului e regească, impecabilă, ridicată pe o dignitate umană, pe o onoare moderată, fără subtilități. Clasicul e obiectiv. Dragostea lui e senzuală, epocală, de speță. E social, caută conversația, ar fi un grec canonic, convențional, ireal, numele lui e invariabil anațional : Titir, Cloris, Filis. Etnicește, clasicul e fără patrie și rasă. Politicește e prudent ca Ulysse. Are cap administrativ ca Licurg : formula politică statală care-i convine este republica. Pe clasic nu-l preocupă existența. El se instalează în **vîrsta de aur** și într-o **stare regală.** E ușor indiferent și insensibil, am zice lipsit de caritate. Mizantropia sa e pedagogică, el dorește să rectifice umanitatea după canon. Clasicul face apoteoza omului, viața lui este inteligibilă, geometrică. Ea durează cît o viață normală, pe traiectorii ce se pot anticipa. Clasicul privește universalul, experiența lui este livrescă și cere un timp limitat de documentare. El are despre lume o viziune caracterologică. Din interes pentru omul abstract, exemplar, cultivă portretul moral. Din curiozitate dogmatică pentru inteligibilul elementar ajunge la etică și politică. În materie religioasă clasicul e respectos față de zei, e catolic. Esteticește, calofil ; astronomicește, clasicul este un solar ; ora clasică fiind amiaza, iubind clima unei primăveri meridionale. Sub aspect temporal, clasicul trăiește într-un prezent etern, e un eleat. El are o imagine **ne varietur** a vieții. Îi lipsește sentimentul naturii, iubește factorul arhitectonic, decorul unic ; clasicul e un civilizat la rudiment, trăind într-o lume ideală, statică, mitologică și suferind de incuriozitate. El are o formulă sufletească unică : glumind, zice Călinescu, clasicul bea lapte, apă de izvor, vin de Falern, ori mănîncă miere de Ibla și fructe. Clasicul, în materie artistică, are o temă unică, imită modelele, aplică reguli, e preceptist, notează categoriile existenței (anotimpuri, industrie alimentară, agricultură, cultura pomilor etc.). Din această pricină e didactic, formalist, în literatură tinde către conservarea genurilor literare. Are fond didactic, este alegoric, cultivă stările clare, logice, se complace în jocuri de inteligență, are **„esprit“.** Formal, clasicul e convențional, pînă a măsura timpul cu „lustri“ și cu „olimpiade“ ; e didactic, epic, tragic, anacreontic.

Să vedem acum ecourile în poezia călinesciană a acestor extraordinare sinteze. Ciclul „Statornicie“ amintește de **Cîntarea cîntărilor**, de Petrarca și de poezia romantică, în general. Este o poezie livrescă, produs al unei inteligențe superioare, încărcată de naivități, dar de un mare farmec, asociată la personalitatea cu totul particulară a autorului. Iată „O, tu, cu ochi albaștri...“ : **„O, tu, cu ochi albaștri, cît de frumoasă ești ! / Așa desigur sînt făpturile cerești, / Pe care le vedeam, copil, întraripate / Cu cîte-un crin în mînă și pletele pe spate. / Cînd te cuprind de mijloc îmi pare că e vis, / Că mi-a picat un înger de sus, din paradis. / Cu mare sfiicinne pe-obrazul tău pun gura, / Gustîndu-i amețit aroma și căldura. / De mă pecetluiește buza-ți trandafirie, / Mă simt înviorat ca de-o eucaristie, / Mă-ntreb de-i cu putință ca tu să mă iubești. / O, tu, cu ochi albaștri, cît de frumoasă ești ! / Mîngîie-mă cu mîna ta cea copilărească, / Înecă-mă cu coama ta supraomenească, / Ce cade ca o creangă pletoasă și divină, / Cu miros de cinam și frunze de lumină / Fă-mi cerc pe după gît cu brațul tău subțire, / Așa cum se cuvine smeritului tău mire, / Și lasă-te ușoară cînd cu un salt vînjos / Te duc în patul biblic de cedru și-abanos, / Neprihănită, goală, zvicnind fără veșmînt / Să dormi cu mine noaptea în sfînt așezămînt. / În raiul tău suav mă-mbii și mă sfințești, / O, tu, cu ochi albaștri, cît de frumoasă ești !“.** Recuzita lirică a acestui poem este aceea a legendelor de ev mediu dacă ne gîndim la crin și la plete, e și Tasso pe aici, amorul are ceva copilăresc și pur, sărutarea căpătînd taina unei împărtășanii. Bătrînul erou se lasă mîngîiat de o mînă copilărească, iubita, ca în Eminescu, are o coamă bogată de păr și poate fi comparată cu o salcie pletoasă cu mîros de cinam în care bărbatul se îngroapă. Nevinovata îmbrățișare se termină într-un pat biblic,

Eugen Barbu

Continuare în pag. a 6-a

prima verba

Incepind cu acest număr, revista noastră își propune ca, pe lingă rubricile deja consacrate : Debut, Planeta de Tinăr, dedicate tinerilor autori, să propună atenției editurilor, prin cicluri substanțiale de poezii, găzduite la Prima verba, (generozitatea poetului Nopților față de scriitorii tineri explică și proveniența macedonskiană a intitulării rubricii) fizionomia lirică a unor debutanți care prin personalitatea lor și stadiul evoluției poetice merită să fie sprijiniți pentru debutul in carte.

Lucian Avramescu

Născut la 14 august 1948 în localitatea Singeru-Prahova. Absolvent al Facultății de horticultură din Craiova — 1971, și al Facultății de ziaristică (postuniversitar) din cadrul Academiei „Ștefan Gheorghiu" — 1974.

A debutat în presa literară în 1970, în revista „Luceafărul". A publicat poezie în „România literară", „Argeș", „Amfiteatru", „Flacăra" „Tribuna", „Orizont" — Timișoara, „Vatra", „Ramuri", la „Revista literară T.V.", la radio, în presa locală.

Are la Editura Albatros volumul „Poeme", iar la Editura Scrisul românesc din Craiova, volumul „Inscripții pe zăpadă".

Este redactor la ziarul „Orizont" din Rîmnicu Vîlcea.

„Sîntem în fața unei poezii în primul rînd concrete și senzitive, de adevărat poet. Pe un fond total, rapsodic și melancolic, Lucian Avramescu construiește structuri ritmice ordonate, creează cu multă siguranță de imagini și limbaj un climat poetic purtînd toate stigmatele originalității și — socotesc — grefînd pe o sensibilitate înnăscută, o viață interioară, aproape întotdeauna virilă în contrastele ei, dar suplă în mijloacele de a se adapta naturii lirice a versului, fluxului patetic și uman al imaginii.

Elementele evocate de tradiție se mențin puternic la el, operînd, am zice, o restructurare naturală a mallarmealismului, scoțîndu-l din tentațiile originare ale emoției absolute și reintroducîndu-l în masa vitală sugerată de contactul inepuizabil și nemijlocit cu natura, mare învățătoare a spiritului poeziei românești. De la primul contact, poezia sa se dovedește implintată în spiritul liricei noastre naționale, pe care il înalță dincolo de orice urmă de epigonism și ii aplică în același timp frina antimodernistă, menținînd versul complex în sugestiile lui și ferindu-l de orice contraste violente... Acest gen de poezie, care începe să apară, îl considerăm un semn de maturitate a expresiei și imaginației poetice".

Dragoș Vrînceanu

Patrie

I

pe cerul tău dă arborele-n floare
și fructul suie blind în ramul său
pădurile se fac ascultătoare
și riurile dorm la pieptul tău

în fagure stă mierea de albine
cleanul bătrîn își face cuib în vad
și totul stă orînduit în tine
se culcă șoimii-n aer și nu cad

sînt dealurile mari cirezi de vite
ce odihnesc cu botul în cîmpie
cînd ziua-ntinde pinzele nălbite
pe-o margine de sat care invie

pruncul se naște-n leagăne de vrajă
parcă cireși ar inflori-n pămînt
și bune ursitoare stau de strajă
să-l îmbăieze-n floare de cuvînt

II

briul zăpezii iți cade pe umeri
scuturi adorm sub borangicul tău blind
și tinere stele poți să innumeri
cînd aburul nopții le culege pe rînd

zilele cresc din zodiacul tău bun
apa se-adună-n ulcior de copită
din tine toate se recompun
în matca lor ce le-a fost hărăzită

miruită se lasă cîmpia în zori
cînd lampa ninsorii arde pe creste
și cuib de răsină își face sub nori
muntele singur fără de veste

își rupe în somn veșmîntul grădina
simburii mari să-i alăpteze la sin
pe toate le ține în brațe lumina
de-aceea întregi în tine rămîn

III

iarba se lasă întreagă sub vînt
în aer ard luminări de răsină
toate în tine se țin de cuvînt
lucrul stă drept și nu se înclină

doar pomii tăi dau roade de stele
femeile adorm cu sinii spre zori
mîinile lor nu poartă inele
dar știu să-mpletească un șir de cocori

cetățile-ți stau pe umeri de munte
turme se-aud urcînd spre posade
plodul învață de cuib să asculte
și blînd în cumințenia lui șade

dealul vine ca un mire la poartă
și mere de aur ține pe trunchi
păsări de noapte vin să împartă
stele strivite de lună-n genunchi

Sub porți de cetăți

lunecă firea sub candela lunii
și bouri adorm sub porți de cetăți
iedera mingiie-n palme gorunii
visele doar mai umblă pe roți

iarba nopții incolțește pe lucruri
nimic nu stă departe de sine
copacul crescut la marginea zilei
în cuibu-i de strajă revine

stele subțiri în plasa luminii
caută pleoapa sub care să cadă
în palmele lor înfloresc arinii
precum mari ctitorii de zăpadă

doar puii de buhă adînciți în nesomn
cască peșteri sub clopotul cetii
vietățile urcă din preaima lor
pe muntele blînd al dimineții

După despărțire

se balansează-n lume un paltin undeva
claviculele frunzei, s-au rupt de-atîta zbor
și vara nu-i mai plimbă prin vene nici-o stea
și nici pe umeri cerul o umbră de cocor

pe ramuri s-au uscat poverile de tril
arar se mai desprind și cad în osuare
iar trunchiul se tot ține-ntr-o geană de copil
pînă-l retează-o roată a carului cel mare

Poem pentru părinți

de ce imi fring grumazul privind în urma mea
pămîntul e din ruguri și morții nu mai vin
printre cortine verzi tot n-am să-i pot vedea
frumos cum se-nveșmîntă în tristul lor declin

de ce mi-ntorc privirea cînd parcă dinadins
mai deasă crește iarba uitării pe morminte
azurul mă recheamă și eu mă las învins
silit să-mi caut rugul privirii înainte

Taifun de primăvară

copacii mei de-acasă s-ar prăbusi în gol
iar ceru-ar fi castelul cu geamurile sparte
prin care-aruncă iarna ghețarii de la pol

pămîntul își ridică o umbră de pe față
taifunuri neștiute îl smulg din rădăcini
cînd peste noi deschide pleoapa de verdeață
o răvășită oră ce umblă prin grădini

copacii și-au făcut din muguri felinare
ce-și plouă cald lumina pe creștete de morți
în lut sămînța coaptă se face mult mai mare
și-și scoate-n vis cîmpia hambarele la porți

Umed bot de stea

luceafărul de ziuă mă ceartă că nu vin
în luntrea lui proptită sub prispa de acasă
cînd mi-nfloresc în gînd acei genunchi de crin
ai satului rămas căuș de umbră joasă

aici în nopți vopsite cu cearcăne de fum
se învelesc poeții-n scheletice tramvaie
iar din castelul clipei nici-un crîmpei de drum
nu iese către crudă pădurea mea de ploaie

mai răsfoiesc de-o vreme colecții cu ninsori
complice mă privește un umed bot de stea
și-l las să se adape prin strunga dintre nori
la jgheabul plin cu rouă din amintirea mea

într-o seară,

Corina Cristea

Așa, așa... În urma lui nu exista nimic, nici peisaj, nici oameni întîlniți, nici dorințe ușoare străbătîndu-l dulce, nici popasuri, nici un fel de trecut, numai șinele parcă fără sfîrșit și voința de a ajunge undeva, cu toate că nu știa unde. Iar muntele la care visase cîndva, poate la început, departe în timp, părea acum o curgere lentă de dealuri acoperite cu iarbă și flori pestrițe, tremurătoare, cu toate că nici o adiere nu le mîngîia, numai soarele le acoperea învingător și lui i se așeza în creștet, arzător și dur. Îl simțea. Era greu și fierbinte și dur. **Așa, așa.**

Părăsind linia ferată, se întinse pe povîrnișul pietros înțepat de smocuri de iarbă înnegrită de funingine, își afundă fața în pămînt și pentru cîteva clipe adormi, cu brațele desfăcute, ca răstignit. La un moment dat simți o căldură umedă învăluindu-l ca în vis și urechile i se umplură de sunet. Mai tîrziu deschise ochii, își șterse fața, era udă,, iar palma se umplu de praf negru. Și rise. Rănița se rostogolise pe povîrniș, ajunsese în albia îngustă a unui canal pietruit cu dale late acoperite cu mușchi negru, prin care susura un fir de apă limpede. Se tîrî fără să se ridice, cu șezutul împuns de pietre, pînă la firul de apă și lăsă ca apa să-i spele bocancii albi de praf. Soarele îi mai stătea încă pe creștet dar fierbințeala lui se stingea la simpla vedere a firului de apă. După un timp își scoase bocancii și îi puse alături de el, să se usuce. Picioarele svicniră în obiele, de cîteva ori, cu junghiuri mici în degetele amorțite și în bătături. Și zise tare, aproape cu ură : **„așa, așa !"**

Se trezi cu picioarele înghețate, roșii, cu degetele depărtate unele de altele, ca o răschitoare. Era aproape seară. Tocmai trecuse un tren, îl urmări cum dispare pe viaduct. Respiră adînc și murmură înfrigurat : **„Carpații".** Apoi zise repede, ca și cum ar fi greșit ceva, ca și cum s-ar fi speriat de ceva: **„Munții!"** Gîndurile povesteau repede, **„Noi avem Carpații, asta este, aici e o cetate, eu am ajuns în ea, cine are munții are și cîmpia, noi avem munții trebuie să avem totul",** și zicea **noi** gîndindu-se numai la el. **„Hotarele sînt nestatornice, ehei, sînt tare nestatornice dar noi avem munții ăștia, sufletul lor de munți, ciți n-au scăpat și de cite, în munți, ehehei, codru-i frate cu Românul, o știe orice copil, și au să mă primească, și-au să mă ajute și așa, așa, ei sînt miezul, miezul nostru, miezul meu".**

Își înfășură obielele, își încaltă bocancii, își scoase din rănită o haină ponosită căptușită cu molton cu pătrățele, o îmbrăcă. Se urcă pe dimb, lovi șina strălucitoare și respiră adînc. Porni. Ar fi vrut să fluiere dar i se punea un nod în gît de cîte ori începea. Îl cuprinse o teamă ușoară, se uită în urma lui, se lăsase o ceață fină acoperind orizontul, trecu de viaduct și în dreapta lui, pe deal se ridica o casă albă cu obloane verzi. Se opri buimăcit. Era prea devreme ? Nici nu știa de ce îi era teamă. Se uită lung la casă, coborî de pe dîmbul cu cale ferată, sări peste canal, urcă dealul. Casa era împrejmuită cu gard nou, închizînd o curte largă, în pantă ușoară. Mai sus începea o pădure bogată și între pădure și casă, ondulat, îngust, se lega o potecă gălbuie. Se apropie, lăsă rănița pe bocanci, se rezemă cu coatele de gardul care-i ajungea pînă la subsiori, privi. Cu spatele spre el, o femeie spăla rufe, era aplecată mult spre albia de lemn, picioarele groase, desculțe, cu mușchii încordați

de efort păreau împietrite, numai șoldurile svîcneau sub fusta scurtă și creață, înfoiau volanele bogate cu fiecare svîcnitură, coatele mari, osoase se mișcau ritmic spre spate și spre albie. Era atît de aplecată că nu i se vedea capul și la un moment dat, privind-o prea fix i se păru un animal ciudat, cu mișcări ciudate, de neînțeles. Se uită, se uită, dar femeia nu simțea privirea lui, își vedea de treabă, freca rufele din albie și din cînd în cînd scotea cîte un oftat.

— Dumneata ce treburi ai la gardul nostru ? auzi de undeva o voce de bărbat.

Întoarse capul spre casă. În ușă stătea un bărbat cu mustață stufoasă și roșie, cu pălărie bogată, cu borul ondulat de prea mult purtat, încălțat cu cizme. Purăia dintr-o pipă arătoasă și ea. Femeia se opri din spălat. Se uita la el speriată ștergîndu-și mîinile de fusta creață. Era foarte tînără, o fetișcană cu fața mare, lată și nasul turtit.

— Eu... Eu sînt un individ...

Așteptă să vadă ce impresie face cuvîntul și zîmbi aproape fericit, fără să-și ia coatele de pe gard.

— Păi, cară-te de aici dacă ești un individ. Eu sînt un om cumsecade și cu indivizi nu vreau să am de-a face. Holgoș !

— Păi stai un pic, începu el. Se apucă de gard cu palmele, simțea lemnul nou în mînă, era încins de căldura din timpul zilei iar el se simțea fericit, plin de încredere.

— Eu stau că stau la mine, dumneata să pleci că nu stai la gardul dumitale.

Acum știa că se putea sta de vorbă, mustăciosul era sfătos, se puteau aranja multe, totul era o chestiune de dibăcie.

— Păi... ai și mata dreptate, ce să zic ? Numai că eu sînt un individ și de data asta mata ești societatea. Eu trebuie să mă adaptez societății, adică să mă adaptez la mătăluță.

Mustăciosul se uită lung, trase din pipă și se apropie de gard. În drum se uită la fată și mormăi spre ea :

— Vezi-ți de treabă !

Fata îngustă ochii, se întoarse spre albie și începu să spele cu rîvnă.

Mustăciosul se opri în fața gardului. Nu era mai înalt decît gardul, se vede că-l ridicase după înălțimea lui. Se uită lung, cu ochii aproape ascunși de sprîncenele stufoase și roșii care se întîlneau la rădăcina nasului roșu și el, cărnos și cu porii dilatați.

— Adică ce vrei să spui ?

Și pufăi de trei ori la rînd învăluindu-se într-un nor parfumat, de tutun iute.

Începu să rîdă și să șgîlțîie gardul cu mîinile, parcă avea mîinile lipite de gard și scuturate de un curent electric.

— Ei, bade, bădiță cumsecade ce-mi ești, mătăluță nu prea ești deprins cu vorba de la oraș...

— Adică ce vrei să spui ?

— Păi ce să spun, tai și eu frunză la ciini și mătăluță nu pricepi o iotă.

— Că bine zici... Numa că să știi una și bună : pe mine să nu mă iei cu mătăluță și cu matale că eu sînt **dumneata.** Și de tăiat frunză la ciini să tai la dumneata la oraș și de-aici să te cari pînă nu iau securea.

Fata se opri din spălat, îi văzu șoldurile pline încremenite în așteptare, picioarele groase, încordate, desenîndu-se sănătos pînă la coapse. dispărînd trandafirii în șirurile de volane încremenite și ele. Capul nu i se vedea, era în albie cufundat aproape tot, dar vocea îi răsună limpede și poruncitoare :

— I-o fi foame, tată. Să fie pomană pentru mamă !

— Mai deșteaptă minza ca mătăluță, bade.

Bărbatul tuși gros, scuipă pe pămînt, lîngă gard și dîndu-și pălăria cu borul ondulat, mai spre ceafă, rise. Urmă o tăcere în care fata nu mișca, nici măcar mîinile nu și le scoase din albie iar el rămăsese cu un zîmbet mare pe fața murdară, un zîmbet sigur de el și de toate.

— Nu prea ai rușine și ești numa un început de flăcău. Da de foame ți-o fi foame. Poți să intri în casă, dar nu uita două treburi. Unu : să nu-mi zici mătăluță. Doi : dacă ești vreun răufăcător să minci și să pleci, să nu-mi rămii sub acoperiș.

Nu-și desprise mîinile de pe gard. Îl privea pe bărbatul scund din fața lui și îi venea să rîdă. Nu știa nici el de ce, îl vedea înfipt în cizme, vedea că era curat îmbrăcat, că era rumen la obraji și la nas, că o ducea bine, totuși îi venea să rîdă de el, îi venea să-l înjure și să-l ia peste picior, simțea nevoia să arate că el era omul de dincolo de munți, de la șesul mare. Uita că venise ca s-o ducă mai bine, uita că venise cu ginduri bune și că visase munții, Carpații, cetatea...

— Și scoate-ți șapca aia de pe cap cînd zici bunăziua unui om.

— Am zis eu bună ziua ?

— N-ai zis da o să zici dacă vrei să intri în curtea mea.

Se depărtă de gard, ajunse la poarta lucrată cu cruci și inimi de lemn, descule broasca de fier negru răsucind în ea o cheie mare cît palma. Și așteptă.

De la gard, dinafară, mai privi o dată șoldurile și picioarele fetei, încremenite încă, își ridică rănița cu mîna stîngă, cu mîna dreaptă își scoase șapca și înaintă spre poartă. Se aplecă umil, îndoindu-și genunchii, crăcănîndu-se batjocoritor, făcu o reverență.

— Bună ziua, bade !

— Bună să-ți fie inima voinicule. Pe la noi se zice **bădicule.** Așa e obiceiul și vorba. Așa-i frumos.

— Adică cum ?

— Adică nu se zice bade, se zice bădicule. Așa-i frumos.

Îl cuprinse deodată oboseala, nu mai avea chef de nimic, nici de batjocură, nici de mîndrie, îi era foame, îi era somn, fata abia se mai vedea în lumina albastră, era o umbră cu mișcări lente, depărtate de el, pierduse împietrirea.

Îi căzură umerii. Închise ochii și așteptă ca gazda să se dea la o parte, să poată trece, să ajungă odată în casă, să se lase pe dușumele și să doarmă. Dinspre albia cu rufe porni un chicotit, crescu în triluri și se curmă în cîteva sughițuri.

Deschise ochii dar fata nu se vedea, era cuprinsă de întuneric și pe ochii lui era o perdea groasă de oboseală.

— De ce ride, fata ? nene. Dacă îți zic nene bine ?

— Bine oricum. De ce să rîdă ? De proastă. Cînd o apucă prostia iese din ea cu sughițuri. De ce rizi, Polica, tată ?

Fata nu răspunse. Bărbatul o porni spre casă și el îl urmă ca un ciine. În prag se opri, își scoase pălăria și-și făcu semnul crucii. Se simți obligat să facă la fel, o inexplicabilă dorință de supunere îl cuprinse, nu mai exista în el nici un pic de revoltă, nici un pic de răutate, nici un fel de agresivitate. Bărbatul scăpără un chibrit. În falcăra lui măruntă camera se desenă albă, cu mobile negre pe margini. Aprinse lampa de pe masă, îi potrivi fitilul și galbenul pornind din ea era bolnăvicios, se îngîna cu lumina tulbure de afară. În colț era o sobă de fontă și pe plită fierbea un cazan, cu rufe. Căldura era înăbușitoare, aburul era încărcat cu mirosul săpunului ieftin. Geamurile erau aburite, prin ele nu se deslușea nimic înafară, numai lumina tulbure a înserării le acoperea patratele tăiate de crucea de lemn a ferestrelor.

— Șezi și dumneata pe laiță.

Se așeză unde i se arătase, lăsă rănița pe jos. Își scoase haina, o împături, o așeză pe spătarul laiței. Camera era pătrată, cu două laițe, cum le zisese bărbatul, așezate una după alta, lipite de unul dintre pereți. Cîteva icoane de hîrtie imprimată colorat, cu sfinți înconjurați de ghirlande de flori împodobeau pereții. Între ferestre era o oglindă ovală, deasupra ei o fundă din pînză țesută la război în roșu, alb și negru, iar dedesubtul oglinzii o inimă de turtă dulce, cu zahăr roz turnat pe ea în frunze și flori.

— Îi fii flămînd !

Încuviință și zîmbi recunoscător.

— Ți-o fi și somn !

Dădu din cap că da.

— Te pomenești că n-ai mai pus capul jos de mult !?

Încuviință. Apoi își aminti că dormise, că dormise mult și adînc, că se culcase cu soarele înfipt cu durere în creștet și se trezise fără el, cu lumina albăstrindu-se de la o clipă la alta.

— Am dormit un pic lîngă calea ferată. M-am așezat să-mi spăl picioarele și-am adormit cu picioarele în apă. Am dormit mult și n-am visat nimic.

— Somn greu. Așa-i cînd vii de la drum. Și apoi poate că ai visat și nu mai îți minte. N-ai cum să știi. Polica !

Fără să ridice vocea. Abia șopti. Totuși fata apăru îndată, se vede că pîndea după ușă. Avea ochii verzi și sprîncenele îmbinate ca taică-său. Pometii lați erau mult ieșiți înafară și bronzați. Nasul era mic, turtit, fără nici un pic de cocoașă iar buzele groase erau crăpate, cu dire singerii. Îl privi cu curiozitate, se șterse pe frunte cu dosul palmei.

— Mîncare ! porunci bărbatul.

Polica sări ca arsă, ieși din casă lăsînd ușa larg deschisă. Aburul se înălmăși în prag. După un timp camera se umplu de aer proaspăt.

— Și cum zici că-ți zice dumitale ?

— Dragomir. Dragomir Moldovan.

— Și de pe unde ziceai că ești ?

— Nu ziceam nimic. N-am vorbit despre asta. Sînt de pe lîngă București.

— Din sau de pe lîngă ?

— Păi așa cum zisei, de pe lîngă. Ce, mata n-auzi bine ?

Bărbatul se încruntă și Dragomir se simți vinovat, surise, puse o mînă pe masă, gata să prindă mîna bărbatului și s-o mîngîie.

— Pe dumneata cum te cheamă ? Dacă intrai în casa dumitale vreau să știu și eu la cine găsii o inimă bună.

Sprîncenele se destinseră și negul crescu vînăt ca un corn împungînd înainte.

— Eu sînt Iosif Pușcașu, din neamul ăla vechi ca pămîntul de pe-aici. Ai auzit de neamul ăsta, Pușcașu ?

— Nu, nene Iosife. De unde să fi auzit ? Nici nu știu unde mă aflu. Știu că e munte, că e Carpații și Carpații pentru români e inima țării.

— N-ai zis rău, numa că neamul ăsta de care îți zic eu nu-l chiar așa de lepădat.

— Da cine zice că e ?

— Nimeni. Cine să zică ?

Se priviră unul pe altul, ginditori și risera deodată. Polica intră în cameră, așează pe masă o piine mare, cu coaja roșcată, mirosind proaspăt. Se mișca repede, fiecare pas desculț pe care-l făcea sguduia casa ca un cutremur. Se trezi urmărindu-i genunchii mari deasupra cărora volanele fustei se învălmășeau capricios la fiecare schimbare, un pas mare și duduitor spre

teatru

Inteligența intenției

„Amintiri despre orășelul Spoon River", recitalul de poezie realizat la studioul Teatrului Giulești în regia lui Mihail Stan, ilustrația muzicală, Mihail Stan și Irina Mazanitis, ne-a sedus de la bun început prin **inteligența intenției** și ne-a dezamăgit parțial. „Antologia orășelului Spoon River", selecția de poeme tradusă de Ion Caraion și prezentată exact și cu finețe de Virgil Nemoianu, oferea prezumtivilor realizatori ai unui spectacol destule nuclee dramatice. Istoria unui mic orășel american este reînviată coerent de Lee Masters și tocmai **coerența** dramatică lipsește din spectacolul giulestean, care a căutat să evidențieze „lirismul pur" mai degrabă decît „realismul", uneori prozaic al poemelor lui Lee Masters. Ceea ce e curios e că poetul american, falimentar în multe din poemele sale, în „Spoon River" e magistral nu atît pe fragmente cît în „montajul" poematic, în contrapunctarea revelatoare a unor amănunte de existență, stabilind astfel două planuri : al aparenței și al realității totale. „Antologia orășelului Spoon River", e fatal, menită, să devină **spectacol** și nu e tîrziu credem ca cei șase excelenți actori, Dana Comnea, Irina Mazanitis, Ana Ciclovan, Sebastian Papaiani, George Bănică, Mihail Stan, să-și restructureze această primă încercare de a ni-l prezenta dramatic pe Lee Masters. Încă nu e tîrziu spunem, pentru că se pare că și în lumea teatrului s-a încetățenit prejudecata „definitivului". Ori un studiou dramatic are tocmai misiunea să experimenteze, să reîncerce noi formule dramatice. Mai sînt de făcut cîteva mici observații. Ca un spectacol Lee Masters să fie reușit e nevoie de „reconstituire" realistă, accentul „amănuntelor" fiind decisiv în prizarea adevăratelor drame, nuanțele tipologice conferind confesiunilor un patetism adecvat, exprimat într-un limbaj pitoresc, adesea cotidian. Muzica spectacolului, deasemeni, cît de restrictivă ar părea afirmația noastră, trebuie să fie tot „reconstituire" ; insistîndu-se în ceea ce are mai „particular" lumea evocată de Lee Masters se revelează și calitatea fundamentală a unei poezii cuceritoare prin curajul de a istorisi efemerul unor existențe bîntuite mai ales de trufie și umilitate. Singura dimensiune reală a umanității din Spoon River pe care spectacolul lui Mihail Stan a intuit-o e singurătatea, dar prezentată halucinant și irezolut ca o condiție oarecum absolută a personajelor, nu reușește să emoționeze, cum simpla rostire a unui personaj ca Lois Spears emoționează prin tonul decis al **iubirii,** unica noblețe a însignifiantei lumi din Spoon River : „Aici odihnește trupul Loisei Spears, / Născută Lois Fluke, fiica lui Williard Fluke, / Soție a lui Cyrus Spears, / Mamă a Myrtilei și a lui Virgil Spears, / Copii cu vederea senină și cu mădularele sănătoase (Eu m-am născut oarbă). Am fost cea mai fericită dintre femei..."

Cezar Ivănescu

film

„Duminică la ora 6", astăzi

Am revăzut filmul **Duminică la ora 6** film care a impus incontestabil un regizor : Lucian Pintilie.

Știm că marca regizorului pecetluiește calitatea artistică a filmului, iar Lucian Pintilie și-a pus marca cu prisosință în acest film.

Aici tema luptei duse în ilegalitate este rezolvată foarte propriu, foarte personal. Tratată cît mai uman cu putință, iar alegerea ca personaje-simbol a celor doi tineri, Anca și Radu, este grăitoare. Aceștia nu pregetă să-și sacrifice dragostea, și, în ultimă instanță, tinerețea, viața, pentru a se achita de sarcinile încredințate.

Ei știu că ceea ce fac nu e un joc copilăresc, ca joaca de-a hoții și vardiștii, ci că lupta se desfășoară dur, dureros de dur și de conștient și totuși nu renunță la ea.

Anca și Radu, care se întîlnesc și dincolo de „acțiunea" lor politică, pentru că se iubesc, și se caută pentru că nu se cunosc încă, sînt etaloanele unei opțiuni decisive. Sentimentul este, la ei, încărcat, mai presus de orice, de răspunderea politică, și de aici înalta calitate umană a filmului care nu cade deloc în sentimentalism, deși subiectul ar fi putut ispiti pe un alt regizor. Dar Lucian Pintilie e dur cu eroii săi pentru că înțelege istoria care a fost la fel de dură cu personajele sale, de unde și superioritatea mesajului transmis de film.

Regizorul apelează, pentru susținerea temei, la alternarea planurilor temporale, prezent-trecut, marcată de lait-motivul ascensorului, care parcă sugerează caracterul de tăvălug implacabil al timpului care trece, un dute-vino, un suiș și un coboriș distrugător. De fapt acest lait-motiv punctează momentul definitoriu al filmului : moartea Ancăi. Se revine la acest loc ca și cum de aici se pornește totul. Se revine ca și cînd de aici și de atunci s-a produs totul. Moartea Ancăi îl determină de fapt pe Radu să se destăinuie Mariei, să ni se destăinuie, și regizorul „profită". Iar pelicula înregistrează vibranta pagină de istorie a unor tineri care au luptat simplu, fără emfază, fără frecventele pistoale care parazitează multe pelicule bine intenționate totuși.

Interpretarea celor doi actori, Irina Petrescu și Dan Nuțu, jocul lor a fost un adevărat recital actoricesc.

Remarcăm din nou imaginile de detaliu, acele imagini-simbol care serveau atît de bine replica. Poate că regizorul s-a oprit în grabă la chipurile-stas de eroi negativi cu zîmbetul lor binestiut, batjocoritor, rău, sau cu nelipsita scobitoare așezată în colțul gurii. Poate că soluția scenelor grevei n-a fost cea mai lucrată...

Acum, după atîția ani, fără surpriza de atunci, subliniem, mai lucizi acum meritele filmului, îi redescoperim mai bine calitățile dar și cele cîteva lucruri comune.

Regizorul are plăcerea autenticului și știe „să vadă cinematografic", și de aceea nu trebuiesc uitate secvențele de ciné-verité la care a recurs mereu inspirat regizorul Nu trebuiesc uitate momentele de tăcere păstrate între replici, dar care vorbeau mai mult decît ele.

Duminică la ora 6 rezistă încă în fața ochiului celui mai critic și rarele semne de „oboseală" regizorală nu-i umbresc calitățile.

Filmul de debut al regizorului Lucian Pintilie este pentru cinematografia română un film memorabil.

Spectator

lîngă carpați

sobă ca să mestece rufele în cazan cu un băț gros, decojit, altul spre fereastra pe pervazul căreia zăceau înșirate cîteva borcane, unul spre masa pe care apăreau ca prin minune fel de fel de bunătăți, cas, slănină cu straturi groase de carne prin ea, boia de ardei, magiun de prune, ceapă roșie, fasole bătută, rece, sleită într-un blid de pămînt ars.

— Și zici că nu știi unde te afli ?

— Chiar nu știu, nene Iosife.

— Da ai făcut niscaiva rele ?

— Ce rele ?

— Știu și eu ? Păi de unde să știu eu că eu sînt aici și dumneata vii deafurea. Asta numa dumneata poți știi și Dumnezeu drăguțul din cer. Vorba e ai făcut sau n-ai făcut ?

— Ce să fac, nene Iosife ?

Începu să mănînce. Polica tăia pîinea cu un cuțit de vînătoare cu prăselele de os alb.

— Cu dumneata n-ajunge omul departe. Eu întreb una, dumneata răspunzi alta. Doar ne-i fi un om de nimic !?

— N-am făcut nimic rău, n-am omorît pe nimeni, n-am furat de la nimeni nimic. Dă-mi un pic de pace să-mi tihnească mîncarea.

Iosif Pușcașu bătu cu pumnul în masă. Șprîncenele acoperiră negul vînăt. Erau roșii ca o vîlvătaie. Polica rămase cu mîna întinsă spre cuțitul cu prăsele de os alb. Se auzea sforăitul rufelor fierbînd în cazan. Dragomir își privi gazda în ochi, continuînd să mestece apăsat îmbucătura. Șprîncenele se desfăcură, negul răsări între ele vînăt și rotund. Se auzi un chițăit depărtat, era rîsul lui Iosif Pușcașu pornind de departe, din suflet și ajungînd slab în încănere, învelit în vată. Polica apucă prăselele și șterse lama cuțitului de fusta creață.

— Zău, tată m-ai speriat.

— Că ești proastă. De ce să te sperii ? Ia spune-mi omule, cu ce gînduri ai venit pe la noi ?

— Fără gînduri, nene. Fără gînduri... Gîndurile, ca să zic așa, strică viața omului, că de cînd e omul una gîndește și alta iese și atunci la ce bun ?

Înjură fără nici un chef, dar așa simțea că cere situația, parcă ceea ce spusese nu căpăta nici o greutate dacă nu era urmat de o înjurătură. Iosif Pușcașu își băgă degetul în nas și se scărpină în adîncul nării. Se uită țintă la pîinea tăiată proaspăt, felii mari, așezate una peste alta.

— Nu zic că nu mi-a plăcut cum ai suduit, da să știi de la mine că suduieli ca pe la noi nu găsești nici unde. Unu : că noi ținem năduful în noi pînă se umflă și se burzuluiește ca un buboi și cînd crapă scapără de suduieli. Doi : că pe la noi înjurăm în trei feluri și s-au mestecat felurile de nici Mamona nu le mai descurcă și nu le mai dă de capăt. Pe asta ai înțeles-o ?

— Să mă înveți și pe mine nene Iosife ! O înjurătură bună ajută omul să mai uite de belele.

— Păi dacă îi vrea să te așezi te-oi învăța...

— Să mă asez ? Sînt așezat și nici nu cred că mai mă ridic în picioare. Parcă-s de plumb.

Iosif Pușcașu rise în felul lui chițăit.

— Că tare mai ești nezevenchi. Ziceam că dacă te-așezi pe la noi, dacă îți faci rînd ca toți oamenii, un pic de căsuță, un pic de căpătuială și toate alelalte nevoi pentru care să zbate omul de dimineața pînă noaptea, drăguța.

— Aa !

Numai că nu se lăsă prins. Se uită furiș la față. Stătea cu fața în pămînt ascultînd rușinată. Obrajii îi străluceau roșii de căldura plitei. Simțindu-se privită, înșfăcă în mîinile mari cazanul de pe foc, îl trecu pînă la ușă cu icnet ușor, sugrumat, deschise ușa, apucă din nou cazanul. Dragomir îi văzu mîinile mari, roșii, umflate, și rămase cu imaginea lor singerie mult după ce ușa se închise în urma ei.

— De, mormăi Iosif, e rușinoasă...

— Da nu zisei nimic.

— Nici nu trebuia să zici. Ea tot rușinoasă e. Așa e ea. Acum c-ai apucat să îmbuci ceva, să te cinstesc cu o glajă de palincă. Și de ne-o fi bine, om sudui împreună, numa nu unul pe altul că nu iese bine, treburile astea le facem cu alții, cu nevoile, ducă-se dracului de nevoi.

Căscă prelung și se întinse simțind în brațe, în picioare și în coșul pieptului o căldură plăcută. Nu mai era obosit, simțea că viața putea să devină frumoasă, calmă, fără călătorii fără sfîrșit urmînd linia strălucitoare a șinelor de tren. Și zîmbi împreunînd mîinile pe fața de masă curată, zîmbi drumului făcut, imaginilor cu soare arzător sau ploi siciitoare, reci, fetelor de oameni întîlniți. Așa, așa. Era bine.

— Cum îți spuneam, începu Iosif Pușcașu, după ce scoase din laița alăturată o sticlă legată cu cîrpă albă și sfoară de cinepă peste dop, neamul nostru e tare vechi și tare mare.

Desfăcu sfoara, o așeză pe masă, împăturită pe degetul mare și arătător, scoase dopul făcut dintr-un cocean de porumb și turnă în două pahare mărunte ca două degetare. Dragomir luă dopul roșiatic în mînă și-l duse la nas. Avea un miros de prună ușor putrezită. Iosif îl urmări cu zîmbet.

— E din cucuruz. Noi și cucuruzul ca grîul cu secerea. Facem din cucuruz de toate. Ai mai văzut așa dop ?

— Am mai văzut.

— Asta înseamnă că ai văzut multe. Da cîți ani ai ? Trebuie să fii tare tînăr.

— 19.

— Cam așa ziceam și eu. Ai timp.

— Am.

Riseră, ciocniră și dădură degetarele pe gît. Era o arsură plăcută și parfumată, dădea lacrimi la ochi și Iosif își făcu o cruce înaltă cu mîna lui neagră.

— Și eu am avut. Toți avem și se duce. Uite așa, se duce ca apa...

Turnă în pahare.

— Ce să ai ?

— 19 ani. Și timp. Da trece. Asta e ! Trece, trece și iar trece.

— Ce să-i faci ?

— N-ai ce-i face ! Eu am 56 de ani. Ce zici ?

— Ce să zic ?

— Zii „mulți înainte și Dumnezeu cu mila !" Ce să zici ?

— Mulți înainte și Dumnezeu cu mila !, nene Iosife.

— Așa, așa.

— **Așa, așa !**

Numai că repetase altfel. Cu încăpățînarea cu care făcuse drumul. Cu dinții strînși. Și se uitară lung unul la altul. Băură. Iosif își aprinse pipa de lemn roșu, tăcură și băură cîteva pahare la rînd. Asta pînă cînd Iosif tusi pregătindu-se de o întoarcere în trecut pe care Dragomir o aștepta visător, ca să o poată asculta pe sărite, să fugă din cînd în cînd în lumea lui trecută, tăiată de drumuri și de o veșnică fugă. Așa i se părea.

— Neamul ăsta al Pușcășeștilor, după cum ziceam și zice și tradițiunea, că pe la noi e multă tradițiune, tare multă, și eu o știu mai pe toată, c-am făcut un pic de carte pe vremea cînd mai erau ghirișii, și dacă vrei mai sînt și azi cîteva sate cu ghirișii, ți-oi povesti mai încolo, se trage din neamul Iuga din Marmația, iară de aici la Brașov. Și și-au ales pămîntul Sohodolului că

Desene de Tia Peltz

numa Dumnezeu din cer știe cît erau de necăjiți ori de îmbuibați oamenii pe vremea aceea. S-au așezat trei frați cu familiile și servitorii lor. Numai că nu erau niște terchea-berchea, erau vînători vestiți și aveau pușți grozave și apărau locurile cu pușca și li s-a zis **pușcași**. De aici ne zice nouă Pușcașu, ca să vezi ! Ei erau, Iuga, Voicu și Radu. Turcii l-au cerut la magisterul Brașovului pe Iuga, că el era mai tare compromitat politiceșteș, iar ăsta, nevoie mare, s-a împușcat. Iar văduva lui s-a măritat cu unul Rești. Ceilalți doi frați au zidit neamul Pușcașu, adică două ramuri mari, adică o ramură a lui Iuga, bogați nevoie mare și o ramură a lui Voicu, săraci nevoie mare, din care mă trag și eu. În 1824 s-a născut la Sohodolul Branului din Ardeal, Ioan, fiul lui Ioan Pușcașu, preot la acea parohie. Ăsta era din ramura cea bogată și a fost și mare cărturar, că în vara anului 1848 — după adunarea cea mare din Blaj — a fost chemat să fie comisariu pentru propagarea constituțiunii în România în județul Pitești și s-a întors de acolo în garda națională a Românilor din Brașov. A fost și inspector și asesor la Făgăraș, iar aici, la Făgăraș, cînd s-a făcut restaurațiunea oficialatului de către doi comisari ai comandei generale din Ardeal, Laurian și Bran de Lemeny, i-au zis mai pe românește, adică mai pe domnește, Pușcariu. Și l-au ridicat la rang de cavaler cu diplomă împărătească, Ioan Cavaler de Pușcariu. A fost un mare domn ! Castelul e în pădure, unde lucrăm eu, Polica și Catrina. Îl ține nepotul cavalerului, băiatul lui Stan reieșit din căsătoria cu Stana Circa. Ăsta e un pic sărit, a fost și prin spitale de sărîți. E chiar cu mine leat. Iar de te duci în spatele castelului, între doi brazi înalți e mormîntul cavalerului și pe cruce scrie așa : „Aici odihnește Ioan Cavaler de Pușcariu, care a fost pe lîngă patriot înțelept — și cel mai bun român !" Ce zici ?

— Frumos !

— Frumos pe dracu ! Mare, băiatule, mare !

— Așa o fi cum zici mata, că orea zici cu foc.

— Cum să nu zic cu foc, că eu am rămas Pușcașu și ăla de le are pe toate își zice Pușcariu și doar e din același singe, iar fetelor mele le zice Pușcașu și fetei lui îi zice Pușcariu. Sună altfel, băiatule, altfel sună... Polica Pușcașu. Catrina Pușcașu. Și cealaltă, cucoană, că ale mele sînt servitoarele ei, își zice Anuța Pușcariu. Nu zic că nu-i fainâ. Toate muierile din neamul nostru au ieșit faine, da de ce să-și zică altfel ?

— Știu eu ?

— De unde să știi că ești un pui, ești ca un pui de găină, neștiutor și piu, piu și gata. Soarta, Dumnezeii ei de soartă. Polica !

Din curte, de după ușă, se auzi răspunsul fetei.

— Da tată !

— Mai lasă rufele ălea că ți-o fi de ajuns. În casă !

Bătu cu pumnul și porunca fusese ca un tunet. Polica se strecură în lumina galbenă, mîinile și picioarele roșii păreau vinete în lumină. Se așeză pe laița din care scosese Iosif sticla cu palincă, cotrobăi sub ea și scoase o pereche de ghete înalte, cu tocuri pătrate și șireturi de mătase.

— Lasă ghetele, Polica. Acum e noapte și oricum ghetele te string. Fac ele scîrț, scîrț cînd mergi da acum e noapte, și tu n-ai unde să te fudulești cu ghetele.

Fata vîri ghetele sub laiță și-și împreună mîinile în poală.

— Cîntă !

Fata nu se mișcă. Ochii lui Iosif erau roșii sub șprîncenele roșii, negul dispăruse în volbura lor, pe fundul sticlei mai erau cîteva degete de lichid transparent și Dragomir privindu-l simți arsura plăcută în coșul pieptului. Întinse mîna spre sticlă dar mîna lui Iosif prinse sticla cu repeziciunea cu care înhață pisica un șoarece. Dragomir se uită mirat la gazdă.

— Eu îți torn. Eu. Aici ești la mine și eu torn. Îți torn cît îți poftește inima, am cîtă vrei, dar eu, numai eu îți torn.

Turnă în degetare și cum mîna îi tremura ușor vărsă pe masă lichidul parfumat. Fata începu să cînte, nemișcată, cu mîinile împreunate în poală, cu privirea fixată pe fereastra aburită dinaintea ei. Cînta, cu voce plină, frumoasă, nostalgică. Tăcu, rămase nemișcată, cu privirea spre fereastră.

Un pic de munte, un pic de deal, un pic de cîmpie. Vrei oi, te-apuci de ciobănit, vrei cucuruz, te-apuci de plugărit, vrei să fii muncitor, ehei, cu leafă, urci mai încolo și te bagi în mină, ieși negru ca necuratul dar ești miner, vrei pădure te-apuci de pădurit și dacă ți se face de apă o apuci mai spre nord și te-apuci de plutărit. Totul e să știi ce vrei. Și nu-i lucru ușor... !

Pleoapele lui Dragomir îi acopereau vederea. Simțea orîn ele lumina lămîii și nările îi vibrau mărunt adulmecînd gazul. Cînd pleoapele se ridicară ochii cuprinseră silueta plină a Policăi care așeza o saltea de paie pe laită. Așternu un cearșaf de pînză groasă, o pernă țesută la fel ca funda de deasupra odăiții și un leneded vărgat. Apoi cotrobăi sub laită și scoase o pereche de pantofi mari, bărbătești, scofîlciți, cu boturile întoarse în sus. Se încălță și mîna ei se afundă din nou sub laită. Apăru o secure cu coada scurtă. Se ridică în picioare.

— Eu mă duc, tată.

Iosif se întoarse spre ea, se uită la pantofi și la secure.

— Du-te ! Vezi să nu te mănînce lupii.

Polica hohoti și o zbughi pe ușă fără să-și ia rămas bun de la Dragomir.

— O fi timpul să te culci. Ți-a pus așternutul. Eu mai aștept.

— Ce mai aștepți, nene Iosife ?

— Să vie somnul. Poate vine ăla de veci și mă scapă de gînduri. Că ziceai bine ce ziceai, gîndurile omoară viața omului.

Își scoase bocancii și obielele. Își așeză rănita lîngă laită. Se apropie de masă, luă o felie de pîine, tăie cu cuțitul de vînătoare o bucată de slănină, o crestă, o puse pe felia de pîine.

— De mi-o fi foame la noapte...

— De ți-o fi foame îi minca.

Așeză felia de pîine pe rană, o afundă un pic să nu cadă. Se dezbrăcă de pantaloni și se vîri în așternutul mirosind a paie. Era răcoros și proaspăt și adormi îndată. Se făcea că urca într-o pădure cu umbră ? o umbră albăstruie, la un ceas la care se sting zgomotele cunoscute, fîșiitul frunzelor mișcate de vînt sau de sboruri de păsări, sau cel al frunzelor căzute în mai multe anotimpuri, lipite ca într-o țesătură, acoperite de cele căzute ultimele, cu un strat mișcător, ușor plutitor la orice adiere, înfiorat de vîrcolirile unor reptile de pădure cu înaintări în zig-zag, și încep celelalte zgomote, misterioase, care fac urechea să stea la pîndă clipă după clipă, o lungă așteptare, o lungă spaimă tîntuită și în priviri cercetătoare spre aceleași frunze, spre aceleași păsări, care nu se mai văd, nu se mai bănuiesc dar există la fel, sau poate altfel. Și pașii au alt sunet, și așteptarea are alt timp și spaima are alt puls. Iar el, Dragomir, nu se vedea în vis, se știa doar, o mare privire, o mare ureche, o mare respirație. Un drum oprit, o incremenire care trebuia să se sfarme. Simțea și asta. Dar nu se vedea. Pînă cînd ochiul mare care se știa că e și privește se izbi de Polica, de ochii ei verzi și limpezi. Stătea nu departe de el, în lumina albăstruie, înconjurată de umbre și trunchiuri de copaci negri, ținea securea în mînă și mîna îi era umflată, mare, roșie, cu degete grase, bărbătești. Înțelese că nu poftise la ea, că numai gîndul că așa trebuia să facă un bărbat cînd vede coapsele dezgolite ale unei femei, îl lăsase să poftească la ea, îl obligase. O privea cum ține securea în mînă și cum îl așteaptă cu ochi limpezi, iar ochii limpezi îi făcură să se simtă rușinat și scîrbit de el. Fata se destrămă, privirea cu care o căuta în umbră începu să-l doară, atît de puternic că se trezi. Atunci îl văzu pe Iosif îngenuncheat în fața unei icoane, cu privirea aburită de băutură, iar de sub mustață se țesea încălcit un cîntec de beție, cu cuvinte însoțite de mătănii și cruci generoase, cu ochii spre înalt cînd mîna dreaptă atingea fruntea asudată, cu ochii coborîți în pămînt cînd mîna dreaptă, cu degetele strînse apăsa sub buric. Întinse mîna spre rana lăsată lîngă laită, găsi felia de pîine și începu să muște din ea ascultînd cîntecul lui Iosif, fiecare îmbucătură era o minune, se topea în el pîinea și slănina și cînd termină, cu ochii închiși, primi fericit binecuvîntarea lui Iosif. „Să-ți fie de bine !"

cenaclul revistei «luceafărul»

A TREISPREZECEA ȘEDINȚĂ

Oaspeții noștri (de la stînga la dreapta) **Claudiu Mitan, Mihai Modruj, Al. Deniforescu, Ovidiu Moceanu, membri ai cenaclului organizat de Asociația scriitorilor din Brașov și revista „Astra"**

Încă de a treisprezecea ședință a sa cenaclul revistei a avut oaspeți pe membrii cenaclului organizat de Asociația scriitorilor din Brașov și revista „Astra". Poeții brașoveni, Claudiu Mitan și Mihai Modruj, au citit primul șase iar al doilea opt poezii. În discuțiile pe marginea acestora nu s-au putut evita, în consecință, aprecierile comparative, cu atît mai mult cu cît cei doi poeți s-au dovedit a fi două „voci lirice" bine distincte, cu timbre diferite.

Neagu Vulcănescu, cel care a deschis de fapt discuțiile, i-a apreciat pozitiv pe cei doi poeți, remarcînd la Claudiu Mitan „naturalețea lirismului" iar la Mihai Modruj „autenticitatea trăirii în poezie". Nicolae Ciobanu găsește meritorie la cel dintîi „o stare poetică, disponibilitatea lirică concretizată în poeme notabile, mergînd pe un filon neosimbolistic", iar la al doilea „un spirit elegiac mai intim, cu efecte demne de reținut". Amîndoi poeții — a remarcat criticul Nicolae Ciobanu — au capacitatea de a trăi poetic evenimentele mai mult sau mai puțin biografice. Artur Silvestri, mergînd mult mai departe, îl preferă pe cel de al doilea, care „tinde către o poezie foarte bine pusă la punct, ritmică, solemnă, ceremonioasă în sens superior. În comparație cu Claudiu Mitan, care tinde către o poezie de factură expresionistă, Mihai Modruj tinde spre o poezie mallarméeană. Mult mai interesant, acesta din urmă are talentul de-a intui, de a preciza raporturi inefabile".

Nicolae Dragoș i-a caracterizat pe cei doi poeți ca avînd o experiență literară ușor detectabilă în ceea ce au citit : simț al cuvîntului și al versului, prinderea de a duce pînă la capăt o idee, de a-și comunica expresiv sentimentele etc. „Primul, se prezintă ca o structură diversă care nu și-a aflat încă vocea fundamentală. El privește uneori viața cu o ironie tăioasă situîndu-se într-o stare polemică atît cu sentimentele, miturile, cît și cu lecturile. Poate să devină o voce lirică distinctă. Al doilea, mai înclinat către cultivarea poeziei frumoase, delicate, impune prin acuratețea expresiei, sinceritatea față de propriile sentimente, imagini remarcabile, muzicalitate. Prezența celor doi tineri poeți e binevenită în cenaclu".

Ovidiu Moceanu, făcînd parte din același cenaclu, al revistei „Astra" din Brașov, a citit schița intitulată „O zi cu cai". Ion Lazu, luînd primul cuvînt, a salutat în el „o prezență de bun

Actorul Dan Dobre recită „Scrisoarea a III-a"

augur, un prozator interesant, cu o sensibilitate fragilă". Prozatorul Nicolae Velea, remarcînd disponibilitățile de exprimare ale autorului, prinderea de a îmbina tehnica planurilor intercalate, colajul, cu accentele brutal realiste, a arătat că servitutea unei astfel de proze este că se poate broda la nesfîrșit și neconcludent. Doina Uricaru a spus : „Mi se pare că fiecare fragment e foarte bine scris, dar osatura este anecdotică, explicitată permanent, ceea ce constituie o lipsă". Mihai Modruj a relevat obsesia ce se degajă din povestire, adevăratul personaj al acesteia dealtfel. Prozatorul Gh. Suciu a fost de acord cu mesajul lucrării : „În această lume de mari cumpene științifice, tehnice, trebuie să fim îngrijorați de a nu pierde natura". În ceea ce privește realizarea artistică, același vorbitor a remarcat faptul că scenele „naturiste" alternează cu fragmente de proză eseistică, montaj, colaje, ceea ce denotă inconsecvență. Artur Silvestri a văzut în Ovidiu Moceanu „un prozator remarcabil". Conducătorul cenaclului din Brașov, Ion Topoloș și-a exprimat satisfacția pentru „acuitatea cu care au fost ascultate textele și obiectivitatea cu care se discută acestea în ședințele cenaclului revistei Luceafărul".

În continuare poetul Al. Deniforescu a citit cîteva poezii care au strîrnit pur și simplu entuziasmul lui Neagu Vulcănescu și Ion Lăzărescu.

În încheiere, actorul Dan Dobre de la Teatrul dramatic din Brașov a interpretat cu patetism și inteligență „Scrisoarea a III-a", iar formația folk „Guernica", avînd în componența ei pe Mihai Atodiresei, George Baran, Viorel Berceanu și Andrei Szabo, a cîntat patru piese pe versuri de George Coșbuc, Ion Barbu, Adrian Păunescu și Datie Magheru. În concluzie inițiații cenaclului s-au dovedit, evident, la înălțimea așteptărilor iar inițiativa de a primi în vizită de lucru alte cenacluri se arată a fi rodnică.

Cronicar

DIN POEZIILE CITITE ÎN CENACLU

Mihai Modruj

Posibila vînătoare

coboară iară-n zi neliniștea albastră
ce nori vor mai rămîne peste toate
în sănii lungi cuvintele sînt moarte
și moarte păsări în văzduh adastă

dar zdrențuită ziua încă să apară
e timpul blînd cînd virstele se scutur
și-ncearcă zbor înalt că, uită-te, un vultur
alunecă din viață peste seară.

dacă te-nchizi ușor în urma vinovată
a unui ren fugit din vînătoare
va cade pretutindeni tăcere și departe
o stea va sîngera cu rouă-odihnitoare.

răniți vor trece cei loviți de anotimpuri
iar umbra lor ne va înzăpezi
o nouă poartă va deschide vremea
și vor intra copiii ce nu mai sînt copii.

ori numai astfel sună zăpada din cuvinte
sabie iute ca un dor de nufăr
să mai deschid o carte, să mai sufăr
cînd prin tăcere umbra ne dezminte.

s-alunecăm în noi cum lunecăm din viață
cu strigăt simplu răsturnare-n lut
ne-au mîngîiat strămoșii și-au durut
în sînge vorbele cu care ne răsfață.

Claudiu Mitan

Tot astfel glasul

Tot astfel glasul
languros
asemeni unei dimineți ce se prelinge pe pervaz
două săruturi pentru ziua ce vrea să re-nceapă
depune-ntre flori
le uzi apoi, cafeaua crește-n ibric
și pofticioasele rememorări, ca un reflux
se-nlănțuie-n odaie.

Se zvonește că cei plecați ne vor ajunge curînd
tălpile lor însăilează istoria dimineților
și buzele, suavii lințoi printre cuvinte
ne traduc în legile lor.

Tot astfel glasul
cintase pe mese-ntre cristale
o răsuflare dezagregînd făptura mîinilor tale
ecoul posibilei reintoarceri.

televiziune

Eroi ai Patriei

Nici una dintre aniversările anului 1975 nu este de natură să atingă atît de profund sentimentele noastre ca aniversarea momentului istoric al războiului pentru independență de la 1877—78 și împlinirea celor 30 de ani de la victoria asupra fascismului.

Am realizat cîteva interviuri pentru revista noastră și interlocutorii mei, generali de armată, colonei, eroi ai războiului decorați cu înalte distincții aveau atunci, în zilele fierbinți ale verii, cînd Transilvania în loc să rodească roadă de aur era strivită de șenile de tancuri, generalii de astăzi, colonelii, eroii cu decorații erau niște ostași de douăzeci de ani.

Am văzut la televizor o emisiune închinată luptelor de la Păuliș și în cazul acela, eroii adunați de pe cîmpul de luptă aveau tot douăzeci de ani.

Tot la televizor am văzut o emisiune în care un veteran al războiului împodobit cu salbe de decorații își amintea cum știuse să privească moartea în față la douăzeci de ani.

Nu știu de ce luarea aminte mi-a fost atrasă cu tot dinadinsul de întîmplarea aceasta atît de tristă dar și atît de pilduitoare că o mare parte a atît de greului și de eroicului război împotriva fascismului a fost purtată în armata română uneori de umerii unor tineri de douăzeci de ani.

Imaginile de la televizor alunecă uneori ca ploaia pe sticla ferestrei, ele sînt ca o perdea de protecție pentru imaginile cu mult mai puternice pe care memoria le declanșează în același timp. Imaginați-vă cel mai iubit băiat de douăzeci de ani pe care îl cunoașteți din lunga dv. viață și aruncați-l într-un război. Amintiți-vi-l bine, așezați-l în cel mai plăcut loc al amintirilor dv. și închipuiți-l pe urmă într-un război. Să îmbraci în soldat pe cel mai drag băiat din memoria încărcată de soare și de senzații, să-și lege o pușcă de spate și să se arunce în tirul năpraznic al unui tun. Așa cum au făcut nenumărați eroi de la Păuliș, și de la Sfîntu-Gheorghe, și de la Debrețin, și de la Katovicze. Toți români, băieți de douăzeci de ani, eroi ai războiului pentru eliberarea patriei, pentru independența națională.

Imaginile de pe micul ecran sînt citeodată convenționale. Reporterii își amintea cum știuse să privească moartea în față la douăzeci de ani. își prea obiectivi. Ei arată războiul cu bățul pe hartă dar uită că hărțile de război cuprind în legendă nu numai munții, cîmpia și apele dar și culoarea soldaților. Nume de familie și prenume, porecle și strigări de alint ale dragilor de soldați.

Victoria asupra fascismului este unul din substantivele foarte concrete ale limbii pe care o vorbim. El cuprinde singele a sute de mii de oameni, curajul, iubirea de țară, abnegația și devotamentul celor mai iubiți bărbați și băieți, pe care memoria dumneavoastră, chemîndu-i, ei ies în față rîzînd.

Tot astfel au fost minunații eroi ai armatei române pentru care, la simpla noastră strigare, viața răspunde absent. Numai memoria lor, turnată în aur, șade în mistuitoarele iubiri ale patriei.

Sânziana Pop

muzică

Logica insolitului

Anatol Vieru pare să ocolească răspunderea pe care o presupune o simfonie, la platforma la care se află azi compozitorul, prin stilul confesiv, dezinvolt, puțin auto-cochet al vorbei și al faptei sale muzicale. Pare, numai, pentru că Simfonia a II-a n-are nevoie de nici o eludare a adevărului ei, ea se află la nivelul cel mai de sus al unei creații în permanentă căutare, dar, și găsire.

De la modularitatea pe care i-o descopeream în urmă, drumul ajunge firesc la citarea de obiecte muzicale, prefabricate culturale. („Trăiri devenite amintiri", le numește autorul). În prima parte a simfoniei obiectele sînt frînturi stilistice, teme vălțuitoare, mahleriene, lovituri cu aură exotică în bongos-uri, culori de clopote, semnale de alămuri. Toate se succed, revin, fără permutări. Această lipsă a surprizei este azi mai insolită decît orice poantă spectaculoasă, cu atît mai mult cu cît lumile muzicale învecinate sînt cît mai credibil realizate în atmosfera lor specifică. În partea a II-a prefabricatul este acordul clasic, iar în partea a III-a se expune (în sensul că se exhibează, se pune pe soclu) melodia, toată mișcarea fiind un singur obiect, prins parcă în ramă (Duchamp ?).

Trecerile însă, între aceste suprafețe statice, sînt regizate cu multă subtilitate și eficiență. Trama ar putea fi și procesul numit de esteticieni **superizare**, căci toată ultima parte este un singur semn din partea I-a, extins, un supersemn. Mijloacele muzicale sînt manevrate fără greș, limpezimea părții a II-a se încarcă în amintiri coloristice din prima secțiune, care devin prin dilatare melodia imens arcuită a ultimei părți, un fel de „Moartea Izoldei" a zilelor noastre, iar culorile, după ce-au născut melodia, se reintegrează vechiului lor statut de evenimente peste fondul cantabilității.

Aici ajungem la o descoperire mai veche a lui Anatol Vieru, împărțirea posibilă a discursului în fond și evenimente, așa-numita, de el, formă de clepsidră. În partea I-a evenimentele fac corp comun cu fondul, au simultan dublă funcțiune, datorită pe de o parte staticismului lor și pe de altă parte aportului informațional cert, totuși. Împărțirea se clarifică în partea secundă totul concurînd spre o atmosferă naiv mirifică, leibnitziană. Ce se întîmplă apoi am descris mai sus, rămîne de subliniat ambiguitatea inerentă adîncimii, însemnul minuirii virtuoase al celei mai subtile dialectici. Meritul redării pe deplin edificatoare al unei partituri atît de dificile revine dirijorului Ludovic Baci, din nou probînd înțelegere, intuiție muzicală sigură.

Structura fiind o sumă de legături abstracte, ea poate fi populată fără rezistență, de „trăirile devenite amintiri", și heteroclitul denotă logica cea mai bine desenată. Simfonia aceasta este, dacă mai era nevoie, încă o dovadă că structuralismul nu trebuie neapărat să însemne disonanțe sfidătoare, accente, concentrări grăbite și patetice, arsenal moștenit de la expresionism. Apare azi limpede că modernitatea gîndirii sunetelor nu stă în socul auditiv imediat.

Concepția procesuală organizează și aici alăturările și schimbările. Calitatea lucrului ales se vede în felul în care impresia de simplitate, ce ti-o dă ordinea apropiată este nuanțată de finețea, polivalența, ordinii îndepărtate

Costin Cazaban

fragmente critice

Ion Marin Sadoveanu (I)

Linia prozei realiste obiective în maniera Balzac și Flaubert, dar și cu oarecare înrîuriri din Thomas Mann, este continuată după cel de al doilea război mondial de Ion Marin Sadoveanu, om de teatru reputat (**Dramă și teatru**, 1926; **Anna Domini**, 1972 etc.) și poet spiritualizant (**Cîntece de rob**, 1930) din cercul **Gîndirii**. Apariția, în 1944, a romanului **Sfîrșit de veac în București** a fost o revelație. Șerban Cioculescu îl socotește „monumental" și mărturisește că de la Rebreanu n-a întîlnit la noi „un alt romancier cu atîta putere de creație obiectivă ca Ion Marin Sadoveanu" (**Aspecte literare contemporane**, p. 443). Pompiliu Constantinescu, Perpessicius, T. Vianu nu sînt departe de acest punct de vedere. Cartea ar fi satisfăcut, sigur, și pe E. Lovinescu prin tendința ei spre **obiectivitate și urbanizare.** Nu cunoaștem punctul de vedere al lui G. Călinescu. Compendiul din 1945 nu înregistrează numele romancierului I. M. Sadoveanu, însă, judecind după formula obiectivă și **clasicismul** prozei, este de închipuit că **Sfîrșit de veac în București** ar fi intrat în prevederile criticului. Ca și acesta, I. M. Sadoveanu se opune curentului general (favorabil prozei de tip analitic, în stilul Gide, Proust, Joyce) și se orientează în roman spre pictura socială și creația de tipuri. Narațiunea este cursivă, coerentă, prozatorul respectă cronologia reală a faptelor și urmează o schemă previzibilă înfățișînd întîi epoca (ambianță socială și morală) și la urmă individul, produs al acestor circumstanțe. Nimic nu tulbură această determinare, nici un procedeu nou nu intervine în analiză pentru a împinge simbolurile în subsolul textului, protejînd, astfel, ceea ce prozatorii moderni numesc și socotesc fundamental în creație: „l'obscurité matricielle". I. M. Sadoveanu vede, dimpotrivă, foarte clar și elaborează lent, **discursul** său pare un mecanism bine legat excluzînd surpriza, ruptura. Nici tipologia nu este nouă. Iancu Urmatecu, baronul Barbu, Jurubița etc. intră într-o schemă cunoscută încă de la Filimon și reluată, sub diverse chipuri, de romancierii interesați de fenomenul arivismului, temă privilegiată a prozei românești. Nouă este doar tratarea lor obiectivă și seriozitatea, profunzimea analizei. I. M. Sadoveanu este mai aproape în acest caz de G. Călinescu (cel din **Enigma Otiliei**), de care îl unește și un oarecare gust pentru baroc în construcția romanescă. Îl despart, firește, multe lucruri, în primul rînd limbajul, mult mai vechi și mai greoi în **Sfîrșit de veac în București** și **Ion Sintu**, opere cu o mișcare epică încetinită de fraza savantă, smălțuită.

Cele două romane încep în același fel, cu descrierea, întîi, a străzii, apoi a casei lui Iancu Urmatecu, pentru a ajunge la individul care stă în atenția romancierului. În primul roman acesta este Iancu Urmatecu, în cel de al doilea nepotul lui, Ion Sintu. I. M. Sadoveanu scrie, așadar, istoria unei familii pe trei generații, studiind, succesiv, un fenomen de ascensiune socială (parvenirea lui Iancu Urmatecu) și formarea unei personalități (Ion Sintu). Deosebirile dintre cele două romane sînt, totuși, mari, în primul rînd de valoare. **Sfîrșit de veac în București** este un roman solid, cu tipuri memorabile, scoase cu precădere dintr-un București pitoresc ca și acela din **Craii de Curtea Veche**, însă mai puțin misterios și mai puternic istoricizat. Noțiunea de „studiu social", în sensul folosit de Balzac, nu este străină de intențiile lui I. M. Sadoveanu. Ca să înfățișeze un fenomen moral, el întreprinde întîi o acțiune prospectoare, sugerează existența claselor, reconstituie un fundal, indică o ierarhie. **Psihologia** se definește în funcție de toate aceste elemente. Urmatecu reprezintă o clasă nouă plină de inițiative, rapace, desigur, dar în limitele unei legalități și în respectul unei oarecare **morale** sociale. Urmatecu este un om de lume și, pe cît îi permite ambiția lui, un om de inimă. Ajută rudele sărace, la nevoie este filantrop și cu alții. De altfel, istoria lui începe tîrziu în roman, în momentul în care personajul este deja instalat într-un mecanism social. Începuturile acestei ascensiuni sînt neguroase, cîteva **întoarceri** în trecut (pe calea unor reverii fragmentate) arată că Urmatecu pornise, ca orice tînăr sărac, de la zero și că primii pași îi făcuse în tinda (**arhiva**) unui tribunal. Cînd se deschide cartea, Urmatecu este un om așezat, are familie, casă mare, se bucură de prietenia și protecția unui om puternic, baronul Barbu. Problema, pentru el, nu este de a intra numaidecît într-o clasă nouă, cît de a-și consolida poziția cîștigată. Locul lui este tot într-o tindă (**anticameră**) dar la alt etaj al ierarhiei sociale. Imaginea **anticamerei** revine în roman și ea sugerează, indiscutabil, situația acestui personaj în mecanismul vieții sociale și, totodată, raporturile pe care le întreține cu baronul Barbu, binefăcătorul și, curînd, victima lui. În viziunea lui Iancu Urmatecu (un individ care a trăit multă vreme într-o **tindă**, un loc, cu alte cuvinte, de **trecere**, de așteptare, de pîndă, de solicitare!) lumea bună este un salon enorm, pregătit pentru o petrecere. Cei care sînt admiși în această încăpere sînt politicoși și vorbesc frumos, dar pentru a se menține nu-i de ajuns subțirimea, educația, au nevoie de bani. El, Urmatecu, n-a pătruns în acest salon, deși are bani bine chivernisiți și are iscusință pentru a cîștiga alții. Rămas în **anticamera salonului**, el și-a pierdut iluzia că va trece într-o zi în încăperea fastuoasă pe care o observă cu ochiul lacom și revendicativ al omului de dincolo de prag. Face însă totul pentru a netezi drumul Amelicăi, fiica lui, spre **marele salon.** Există o pagină în roman care exprimă limpede sentimentul acestei limite și, indirect, ceea ce am putea numi psihologia individului din anticameră. Este momentul în care Urmatecu, descoperind printre hîrtii o veche scrisoare în franțuzește a Amelicăi, gîndește la lumea în care el n-a putut pătrunde dar în care va intra într-o zi, fiica lui. Cuvintele scrise într-o limbă necunoscută lui constituie semnul acestei posibile treceri din **anticameră** în **salon**: „Și cîteva clipe rămase furat de gînduri bune în fața scrisului ăsta de copil. Îl liniștea și-i dădeau o bucurie de viață pașii stîngaci ai fetei lui, într-o lume pe care, dintr-ai lui, numai el o știa, și căreia îi bănuia frumuseți ce rămîneau străine pentru el. Dar așa, cum o pregătea pe Amelica, ca pe o adevărată domnișoară de familie, era sigur că nu-i va rămîne nimic necunoscut din viața în care el nu a putut intra. Pînă să-și vadă fata pornită pe drumul ăsta, pînă să fie sigur că cine îi era lui mai drag pe lume se va înfrupta din lumina, poleiala și bogăția mult rîvnite, lăcomia și gelozia. Lupta din greu, își făcea loc prin prostia sau nevrednicia boierilor, cîștiga, nădăjduia, simțind mereu locul nesigur sub picioare, căci știa ce-i lipsește. Acum însă s-a potolit. Nu mai face nimic care să-i placă numai pe jumătate, să-l strîngă-n obiceiuri, căci știe că are cine s-o pornească chiar de la început în lumea lor. Și lumea aceasta, Urmatecu o vede ca pe un salon mare, mereu luminat și pregătit pentru o strălucită petrecere. Iar oamenii, ei între ei, politicoși, și chiar cînd ar vrea să-și spună ceva unul celuilalt, poftindu-se să vorbească frumos și să asculte. Singurul lucru care-ți trebuie ca să ții acolo, sînt banii și bani bine-chivernisiți, sigur așezați, de un om cu scaun la cap cum e el. Că asta le lipsește boierilor! Dar de Amelica, are el grijă să o asigure pe o viață întreagă! Și trezindu-se deodată din visul lui, omul împături frumos pagina de caiet, o puse într-un plic și o furișă în teancul de hîrtii, căutînd mai departe".

Pasajul este lămuritor pentru morala unui arivist cu un robust simț al realității, potolit în ambițiile lui, hotărît să-și trăiască pînă la capăt bucuriile în spațiul pe care l-a cucerit (în anticamera lumii de sus). Este în această hotărîre o resemnare, o mîndrie și o speranță. Resemnarea vine din luciditate, (sentimentul că niciodată nu va deschide ușa blestematului și fascinantului **salon**), iar speranța din convingerea că generația de după el, în speță Amelica, elevă la pension, se va instala în sfîrșit în **salonul** aristocrației. Mîndria este un sentiment mai statornic la Iancu Urmatecu, individ isteț și petrecăreț, foarte bucureștean prin orgoliul lui de proprietar și familist. Felul cum se comportă el în această calitate, merită a fi analizat. Să nu părăsim, totuși, **anticamera**, simbolul unei ascensiuni și a unei limite sociale. Imaginea revine și în alte pagini din roman. Urmatecu așteaptă, de pildă, totdeauna pe baron Barbu în anticamera dormitorului, o singură dată pătrunde în camera boierească pentru a smulge muribundului o semnătură care pune capăt unei urmări judiciare. O **penetrație** care confirmă nu o promovare, ci o consolidare (apărare) a poziției dinainte. Cînd același baron este ales ministru, Urmatecu este invitat să asiste la ceremonie dar este ținut, în ultima clipă, în **curtea palatului**, laolaltă cu vizitiii. Curtea era o tindă mai mare, un loc de veghe și de așteptare. În fine, instalat ministru, baronul numește pe Iancu **șef de cabinet**, ceea ce, evident, reprezintă o promovare serioasă, dar într-un loc tot **de trecere**, în spațiul care precede puterea și consacrarea socială. Devenit președinte al funcționarilor publici, Urmatecu primește o invitație la balul de la palat. S-ar putea spune că, în sfîrșit, ușile **salonului** s-au deschis și pentru el, dar nu pentru mult timp, pentru că Jurubița și procurorul Hangiu (cunoscut la acest bal) pun la cale distrugerea lui. Într-o **cameră de așteptare**, dezvoltă Urmatecu și ideile lui despre **forță și cultură**, două realități între care el trăiește. În primejdia de a fi pus sub acuzație pentru o tranzacție ilicită cu moșia Băloșeni, fostul arhivar caută sprijin la un om de lege reputat, avocatul Iacomin, om învățat, crescut în Franța. Așteptîndu-l, Iancu Urmatecu privește tratatele de jurisprudență și volumele de filozofie din bibliotecă, semnul unei realități inaccesibile lui.

„Și iată-l pe Iancu pentru prima oară apropiindu-se de cărți cu o presimțită și adevărată înțelegere. Ce scria în ele, el nu știa și nu putea să le deosebească pe cele de sus de cele de jos, și-și mărturisea că la cărți nu se gîndise aproape niciodată. Dar acum, cînd aștepta să intre la omul din mintea căruia cerea luminarea lui, și aștepta printre cărțile sale, Urmatecu își dădu seama că ele sînt cele care îi lipsesc, și că tot ele deosebesc mult pe oameni între ei"...

Cărțile (cultura) reprezintă pentru feciorul măcelarului din Brăila aceeași lume a salonului în care el, om deștept dar fără învățătură, nu are acces. Va recomanda de aici înainte tuturor **cartea** și va hotărî s-o impună urmașilor, cartea fiind în mintea lui un mijloc de a păși **dincolo.** Un semn al acestor raporturi constituie și lumea obiectelor pe care le mîngîie și le dorește Urmatecu. Ceasornicele, cadrele pentru fotografii, termometrele, narghilelele baronului fascinează pe Iancu. Ele reprezintă aceeași lume misterioasă, închisă la ușa căreia ambiția și puterea lui Iancu se opresc. Transportate, mai tîrziu, în propria casă, după ruinarea baronului, lucrurile vor păstra în continuare secretul acestei inaccesibilități.

Anticamera este așadar, în acest roman cu multe planuri, un loc de observație și, cum s-a putut deduce din cele arătate înainte, simbolul unei **așteptări** (pînde) sociale care se încheie cu o ruinare (aceea a baronului Barbu în folosul lui Urmatecu) nu însă și cu o promovare. I. M. Sadoveanu evită, la acest punct, soluțiile, schemele literaturii anterioare. Boierul nu este fundamental bun și slujitorul care vrea să-i ia locul nu-i cu necesitate un mișel. Baronul Barbu are toate slăbiciunile unei clase bătrîne, o incompetență, în primul rînd de viață, tradusă și în incapacitatea de a-și administra singur bunurile. Biografia lui este aceea a unui învins. Iubește de cîteva decenii pe domnița Natalia și e gelos pe cei care-i stau în preajmă, inclusiv pe fratele lui Ștefan, o haimana bătrînă. Este atașat de o cățelușă, Fantoche pe care o poartă peste tot sub braț, chiar și în Parlament. Nu fusese, observă prozatorul, niciodată tînăr, o moliciune de orient și o teamă de orice lucru nou îi paralizează existența. Conservatorismul lui este fără vlagă și în politică se lasă purtat de alții, acceptînd cu indiferență postul de ministru. Istețimea lui Urmatecu este pentru baron o salvare. I se dă, cum se zice, pe mînă și cînd altcineva încearcă să-i deschidă ochii asupra șireteniei omului său de încredere îndepărtează orice posibilitate de a verifica. Ruinarea lui se face lent, aproape firesc, ca o degradare fiziologică imperceptibilă ochiului comun. Baronul se instalează fără să protesteze în această boală socială, iar cînd o boală adevărată îl lovește acceptă cu seninătate și acest ultim cerc al existenței lui (**acceptarea bolii** poate fi și o sugestie din **Muntele vrăjit).**

Eugen Simion

profil

Mihai Gramatopol

Născut în 1937. Absolvent al Facultății de filologie, Universitatea din București.
Bibliografie: Moira, mythos, drama 1969; Civilizația elenistică, 1974.

Fără a avea ca obiect exclusiv literatura și cu atît mai puțin literatura română, lucrările lui Mihai Gramatopol despre tragedia antică greacă și despre civilizația elenistică sînt totuși indispensabile pentru cunoașterea gîndirii literare românești de azi și numai o înțelegere mărginită a „specializării" a făcut să nu li se dea atenția cuvenită. Este necesar totuși să precizez de la început că Mihai Gramatopol nu este un „eseist" ce actualizează agreabil antichitatea, ci un cercetător serios, un erudit chiar, istoriograf, istoric de artă, filolog, estetician, avînd solide cunoștințe de filosofie veche și modernă, familiarizat cu arta contemporană și vădind în totul un gust și o sensibilitate estetică foarte „actuale". Dacă nu aparțin mondenei eseistici, cărțile lui Mihai Gramatopol nu sînt însă nici aride studii apăsate de uriașa documentație presupusă de obiectul lor, după cum nu fac parte nici din categoria lucrărilor de simplă popularizare; atît **Moira, mythos, drama** cît și **Civilizația elenistică** sînt contribuții temeinice, de referință, aducînd un punct de vedere personal în chestiuni în care strîngerea onestă a informațiilor și sistematizarea lor sînt adevărate examene; fapt remarcabil, autorul nu se pierde în lămurirea unor detalii cețoase, ci are întotdeauna o vedere a ansamblului nestînjenită de amănunte. În fond, interesul cărților sale stă chiar în această putere de sinteză, într-o judicioasă îmbinare a cercetărilor anterioare cu propria pătrundere a domeniului investigat. Analizînd opera „tragicilor greci" în raport de cîteva „teme" (Moira — simbolul filosofic al destinului, mijloacele poetice și scenice ale tragicului, irațional și tragic, conceptul de armonie în stilistica greacă și tragedia), urmărind și evoluția contextului social, istoric și cultural, Mihai Gramatopol formulează într-un chip nou problema transformărilor survenite în trecerea de la structura operei lui Eschil la aceea a lui Euripide. Iată, de pildă, cum apar aceste schimbări sub aspectul relației dintre tragic și irațional: „Destinul eschilean și sofocleic este implacabil, dar tolerează, mai mult chiar, condiționează și presupune lupta, tragicul. În concepția acestor doi poeți, raportul dintre destin și om pe care l-am denumit simțămîntul tragicului este de factură agonală, tragicul fiind activ în cel mai înalt înțeles al cuvîntului. Cu totul altfel stau lucrurile în structura dramei lui Euripide. Aici accentul căzînd pe fapte, pe acțiune în desfășurarea ei, aceasta se subordonează total ideii destinului, tragicul înțelegîndu-se ca o zdrobire a umanului efectuată cu instrumentul simțămintelor și pasiunilor, ca o stare pasivă, disperată, căreia îi urmează moartea. Accepțiunea euripideică este apropiată de înțelesul modern al cuvîntului tragic, de noțiunea folosită de secole în teatrul tradițional. Euripide banalizează și schematizează ideea destinului, dezbrăcînd-o de haina ei filosofică și transformînd-o într-un pretext al dramatismului, tragicul devenind implicit dramatic și prin faptul că cei doi poli ai opoziției dramatice sînt situați pe plan uman. Pentru optica contemporană, legătura dintre tragic și destin la Eschil și Sofocle, și destin și dramatic la Euripide ar fi mai ușor sesizabilă prin asemănările ce pot fi stabilite între tragedia antică și Teatrul Absurdului pe de o parte și drama euripideică și teatrul tradițional pe de alta". De un mare interes sînt considerațiile despre tragedia greacă în raport cu teatrul contemporan, expuse în ultimul capitol, după cum observațiile în legătură cu noțiunile de **katharsis** și **mimesis,** pe lîngă un anume caracter polemic, tind să restabilească semnificațiile inițiale („**mimesis,** implică mai degrabă o manevrare liberă a datelor mitului pentru a le adapta scopului poeziei dramatice"). Pentru autor, „fondul tragediei grecești este eroismul omului în luptă cu sine însuși, cu destinul său care nu este decît el însuși".

Concepută în chip monografic, **Civilizația elenistică** conține un amplu tablou al diverselor aspecte ale elenismului („fenomenul istoric și cultural rezultat din campaniile lui Alexandru III al Macedoniei — cel Mare, n.n. — și din constituirea acelor regate «multinaționale» pe fundamentul imperiului său abia înjghebat"), istorice, economice, artistice, culturale, științifice. Aplicarea unor categorii „moderne" (clasicism, baroc, realism, rococo), cu delimitările firești, îmbinarea descripției unor fenomene cu interpretarea lor printr-o dublă raportare, la cultura greacă și la civilizația romană, indicarea unor similitudini estetice cu epoca noastră (între poezia alexandrină și caligramele lui Apollinaire, de pildă) fac importantă cartea și sub latură metodologică.

Mircea Iorgulescu

Despre critica prozei

Urmare din pag. 1

este produsul unei anume tip de scriitor. Că aparține unui moment prin modul în care momentul însuși și-a produs scriitorul. Nu „o rocadă a prejudecăților" sau înlocuirea unor rețete cu altele și vopsirea cu alb a ceea ce mai deunăzi era vopsit negru și invers ar explica fenomenul. De altfel nici un scriitor serios și autentic nu a recurs la mutarea din dreapta în stînga a bidoanelor de vopsea. Cu seisme neglijabile, cu evoluții care nu-i neagă, autorii noștri buni — tradiția noastră — merg înainte pe calea lor.

Obstacolele pe care le are de depășit azi prozatorul mai tînăr sau în formare nu sînt cele ale rețetelor sau ale rețetelor de promovare. Lupta cu expresia, pe linia consolidării legăturii cu ceea ce are mai bun proza noastră, dar și cea din alte literaturi, nu e ultima preocupare a unui scriitor cu o adevărată conștiință estetică și ideologică. Probleme de strictă specificitate a creației — altă dată „rezolvate" în „magistrale" dezbateri, cum ar fi cea a conflictului, înțeles în contemporaneitatea lui socială, dar și ca literatură, se impun cu o acuitate determinantă. **A spune — ce? A spune — cum?** iată termeni care, am impresia, se află acut în atenția prozatorilor de azi. Se caută conflicte noi, formule noi, se încearcă asimilări de modele românești sau străine; adică e o mișcare de un bun profesionism, strict literară. Rezultatul acestei „ascuțiri" a condeielor începe să se vadă: autori mai noi se consacră, cu o pasiune pînă la frenezie, actualității românești. Nu-i lipsit de tîlc faptul că cele mai bune romane inspirate din realitățile noastre de azi, bune în ansamblul prozei din ultimele trei decenii, aparțin unor autori afirmați nu prea de mult. Ele confirmă încă o dată, pe plan superior, vocația socială și politică a prozei românești, îi relevă atît realismul dintotdeauna cît și resursele de a se îmbogăți. De asemenea, în această direcție, nu lipsită de semnificații pozitive, este emulația din anii din urmă, hărnicia și perseverența unor autori, potrivnici lenei și mediocrității.

Cred că o discuție despre mimetism trebuie să separe cu atenție datele acestei mișcări intime, ale acestei efervescențe care demonstrează sănătatea și polivalența unei literaturi de problemele imitației și imitatorilor.

Cînd la masa rotundă a redacției se afirmă, la un moment dat, că, în ultima vreme, la noi apar și „proze inteligente, parodizante, eseistice, etc., adică semne ale unei ultime etape de dezvoltare literară, ceea ce nu este cazul cu evoluția literaturii române", cred că se are în vedere subliteratura, tururile de forță absolut formale, fără acoperire în talent și idei. Nu se contestă, adică, dreptul la diversitate al prozei noastre și, mai ales, datoria de a fi în concordanță valorică cu ultima (cea mai bună etapă de dezvoltare a literaturii lumii). Fiindcă nu trebuie să uităm că între piscurile prozei românești sînt și Rebreanu, dar și Camil Petrescu, și Panait Istrati, dar și Urmuz. O viziune polivalentă a existat din ziua în care romanul nostru a început **a** fi de sine stătător.

Nu imitatorii de forme trebuie să ne dea de gîndit. Atunci cînd preiau cu talent — exemplul unui cunoscut prozator care „faulknerizează" este mai mult decît izbitor — ies ei la suprafață. Cînd nu, nu. Importantă este problema dezvoltării simțului social, politic, civic al prozatorului tînăr, al acestui tip de scriitor, adesea de proveniență urbană, format mai mult în școală decît printr-o activitate socială directă și multiplă cum a fost cea de care au beneficiat generațiile anterioare. Practica socialului, cunoașterea complexă a realității nu pot fi înlocuite prin nimic, și absenței acestora îi plătesc adesea greu tribut scriitori de talent și aleasă cultură. Nu rocada șabloanelor, ci subțirimea informației, a tensiunii ideatice minează încercări altfel cu reale șanse. Faptul că mulți prozatori înzestrați „văd" prea puține idei mari sau le confundă pe cele mari cu cele mici. „Intelectualizarea" excesivă și cam epatantă a unor cărți care pierd ideile în magme formale.

Îl ajută în suficientă măsură critica pe prozator? Mai cu seamă în acest sens. Pare-mi-se că nu. Nu știu de ce, dar, adesea, din cronicile consacrate cărților de proză lipsește tocmai analiza armăturii ideologice, politice. Uneori ai impresia că, greu de explicat de ce, cronicarul se jenează să vorbească despre ce spune un prozator. Mihai Ungheanu, într-un articol din „Luceafărul", face o judicioasă radiografie a acestui gen de critică practicată mai ales de Nicolae Manolescu, comentator căruia prezența socialului în literatură pare să-i producă alergie. Oare să fie atît de puțin important să discutăm ce comunică literatura noastră? Atît de lipsit de însemnătate încît să se ajungă pînă acolo ca tentativele unor exegeți de a aborda și problemele fondului sau, cum se spunea altădată, „tematica" să trebuiască a fi aspru descurajate? Îmi e prezentă în memorie replica brutală și nedreaptă dată de unii critici literari încercării lui Ion Caraion de a pune în discuție unele aspecte din poezia lui Ioan Alexandru. În acest sens consider că tonul articolului publicat în „Luceafărul" a fost cel potrivit, pentru că nu a întîmpinat exprimările violente ale eseistului cu alte excese, constituind o invitație la critica de idei într-un spirit urban. Într-o literatură ca a noastră, programatic educativă, programatic progresistă, fundamentată pe o ideologie înaintată, discutarea conținutului — în specialitatea sa, firește — ar trebui să aibă drepturi egale cu analizarea formei. Cum pentru prozatorul mai tînăr se pun problemele activizării conștiinței politice, asumării istoriei, lucrul nu e mai puțin valabil și pentru critic. S-au afirmat în anii din urmă cîțiva critici foarte buni, cu vocație pentru social și detașați de modelele ilustre autohtone sau străine. Prozatorii pot avea încredere în ei, și pot avea încredere că viitoarele exigențe ale criticii vor lua condeiul comentării cărților din mîini neavizate. Fiindcă dacă, în intervenția sa, Nicolae Velea spunea că un critic de proză are misiunea de a „sparge" nuvela ori romanul și de a le recompune cît de cît fidel, îmi permit să adaug că mulți încearcă treaba asta dar nu tot atîția sînt cei ce-o izbutesc. Și, de aici, regretabile confuzii...

Structură și formulă epică

Urmare din pag. 1

relații sociale într-o lume ce și-a clădit (și și-a subsumat) principii de viață cu statut de legitate internă este un spațiu propice dezvoltării elementului fantastic (a se vedea experiența, cu rezultate remarcabile, a literaturii sud-americane). O lume, în care orice eveniment își găsește cauzele și se plasează într-un alt șir de evenimente recognoscibile, se întretaie cu o altă lume ce-și are alte principii și care, în consecință, plasează același eveniment într-un alt șir de evenimente dar fără suportul lui faptic. Punctul lor de intersecție este un spațiu fantastic. El se structurează ca sistem logic și legic nu prin refuzarea realului obiectiv ci prin reordonarea elementelor cu ajutorul cîtorva procedee narative: exagerarea, enumerarea, alterarea calității obiectelor (procedee expuse de Mario Vargas Llosa în eseul său despre Marquez), anularea spațialului și a temporalului. În acest fel, o structură literară devine un semnificant al unei structuri sociale și textul cîștigă în profunzime, ceea ce pare că pierde prin eterogenitate. Evenimentele înscrise construcției capătă valoare de simbol, reușind să asigure „transfigurarea" realului și să depășească cadrul firesc limitat în care ele se desfășoară. Aceste premise teoretice justifică romanul lui D. R. Popescu „Vînătoarea regală", conferindu-i și adevărata valoare.

Construcția romanului se axează pe această posibilitate de semnificare a structurii, iar evenimentele au o marcată tendință spre simbol. Elementele formale conduc spre un roman polițist: victima, agresorul, crima, mobilul crimei, martorii și anchetatorul, dar finalitatea nu este aceeași. În centrul romanului polițist se află anchetatorul, dovezile sînt materiale și adevărul restabilește, justițiar, echilibrul grupului social în care a avut loc crima. În romanul lui D.R. Popescu, actul justițiar nu are nici un fel de probă materială, punctul de plecare este el însuși supus îndoielilor (avem a face cu o dispariție, ceea ce înseamnă cu totul altceva). Greșesc cei care consideră „Vînătoarea regală" un roman în care actul justițiar ar deține locul central deoarece actul justițiar implică restabilirea echilibrului prin depistarea vinovaților și pedepsirea acestora. Or, Tică Dunărințu adună mărturisiri așadar, cel mult, probe psihologice, demersul lui este orientat spre depistarea mobilului și finalității dispariției tatălui său. Fiecare capitol al romanului înseamnă o importantă refacere dintr-un unghi diferit a unui eveniment inclus în alte evenimente și chiar alte subiectivități. Pe un fundal încărcat de adevăruri se asumează prin voință exacerbată și optică deformată destine umane. Drama este a mai multor personaje: adevărul căutat de Tică depășind limitele propriei sale drame, ce pare o întîmplare cu valoare simptomatică. Inserțiile fantasticului în lumea reală potențează simbolistic (anularea spațialului, temporalului, ideea de repetabilitate) rezolvarea demersului lui Tică Dunărințu (exemplare fiind capitolele: „Marea roșie" și „Vînătoarea regală").

Colectivitatea de tip închis își asumează o nouă structură și adevărul sau neadevărul se cuprinde încetul cu încetul, pendulînd însă la limita dintre ele de fiecare dată. Evenimentele se plasează în punctul de intersecție a celor două structuri și sînt încărcate de determinări care prin omisiune devin relevante (în „Vînătoarea regală"). O importanță deosebită pentru înțelegerea romanului se găsește în descifrarea capitolului „Linii colorate". Se află, în acest capitol, cele două probleme în jurul căruia gravitează romanul: căutarea adevărului este un scop în sine sau aflarea adevărului trebuie să primeze cu orice preț ar fi plătit el? Nicanor, student fără prea mare tragere de inimă pentru medicină, descoperă în ganglionii inflamați ai unui bolnav un adevăr: cancerul. Internat în spital cu diagnosticul unei boli de ficat, Nicanor va descoperi, contrar tuturor medicilor consultați pînă atunci, adevărul, prin simțuri, adevăr confirmat prin expertize medicale. De la intuiție la rațional, spre un adevăr pe care nimeni, în afara asistentului ce privește lucrurile strict din perspectiva încrederii în destinul adevărului, obținut cu orice preț, nu-l mai dorește, adevăr ce condamnă definitiv bolnavul. (Din punctul de vedere al justiției, va spune în altă parte Tică Dunărințu, acolo unde triumfă anchetatorul, i se răpește celuilalt orice speranță.) „De ce trebuie eu să învăț, să descopăr adevărul ca să-i fac plăcere jigăritului care se pusese de-a curmezișul în fața mea, așa cum stătea la toate după cum îi era numele de idiot?! Cauți, cauți și care-i sfîrșitul? Unul singur. O bucurie c-ai aflat adevărul căutat! Fleacuri, bune cel mult să consoleze orele de oboseală fizică ale domnișoarei (vorba vine) Paula *(s.n.)", va medita Nicanor după ce prin adevărul său va condamna definitiv bolnavul.*

Deplasarea acțiunii lui Tică Dunărințu de la adevărul justițiar la adevărul uman conferă romanului „Vînătoarea regală" o deschidere ce-l scoate din rîndul modei literare. Mobilul crimei este mai important decît crima propriu-zisă, reconstituirea atmosferei mai importantă decît întîmplările. În același timp cu anchetatorul, cititorul încearcă descifrarea sensurilor, aparentului haos ce guvernează acțiunile, îi este asumată o structură literară relevantă.

ferestre

Monolog în foyer

Teatrul pare că suferă de nostalgia cosmonautului, care tot face exerciții la sol, amintindu-și prea mult momentul zborului. Am spus nostalgie, nu-i bine: metehnele. Deci, cam chircit, merge de-a bușilea, cînd alții o iau piepțiș, caută imponderabilul în te miri ce groapă ori varniță uitată. Mă refer mereu la cosmonaut. Cam greoi, cam artificial — ar spune un om pe stradă, văzîndu-l, cum se mai chinuie într-un costum de azbest, „interiorizat", etanș. Vizînd absolutul dintr-odată, teatrul mai nou se crede mereu chemat de vîrtejurile cosmice și orice gaură de horn îi dă amețeli. Problema e dacă ne dăm seama de aceasta? Dacă ne asumăm cinstit destinul de coșari? Deci, mai domol cu absolutul și mai la sol.

Ca să nu se creadă că mă refer la vreun confrate, coc vreo aluzie, voi spune că e vorba chiar de mine și îndemnul mi se cuvine. Ce mă enervează la mine e că sînt încă la faza abstracțiunilor, a generalităților și orice trecător de pe uliță, mă poate lua de guler: „Ce-ai vrut să spui cu asta, că eu nu-nțeleg". Ei? Nici eu nu-nțeleg, cu ce drept mă ia de guler.

Îmi aduc aminte că prin 1966-67 începuse să se vorbească de o generație nouă și talentată de autori dramatici. Erau atunci niște sclipiri, o fulgerare de florete ca înaintea unei competiții. Competiția nu s-a mai ținut. Vina e desigur tot a mea, îmi asum întreaga răspundere; în calitate de critic puteam să spun lucrurile astea atunci, să fi limpezit apele. Problema e dacă mai reușim, acum cînd sînt semnele unei înviorări în dramaturgia originală, dacă mai reușim să ardem etapa cu care sîntem întîrziați? Faptul că se joacă două-trei piese — e un bun cîștigat. Ce facem cu el? Nu cumva vine prea tîrziu?

Vorbeam de o anumită stagnare, aparentă bineînțeles, dar chiar și aparențele trebuie să ne dea de gîndit. Cred că pe lîngă vina mea — și aș îndrăzni să spun a noastră, a celorlalți colegi de breaslă — se adaugă și aceea a regizorilor. O anumită apatie împletită cu îndrăzneală la înșăilările proaste evident, o anumită răceală, o anumită îndepărtare. Să-i spunem chiar evazionism? Dar aceeași neîncredere și la piesele bune — și iată că răul se generalizează, deși eu, din motive metodologice o să-l localizez la regizorii din Buzău. Ce-au pus ei, pentru ce conflict nou, autentic, s-au bătut ca leii? Contează foarte mult și pe ce mizezi și cît de tare ții să demonstrezi că ai dreptate, dacă ai.

Părerea mea e că și la București există regizori buni, ar putea avea și ei o parte de vină. Nu chiar atît de mare ca a mea. Dar, oricum... E foarte ușor să apelezi la texte străine.

Faptul însă se răzbună crunt: teatrul nostru nu și-a cîștigat faima pe care o merită în lume, eu cred că e unul dintre cele mai mari — ca școală actoricească și regizorală — tocmai pentru că n-a mizat mai apăsat pe lucrări de valoare. Am văzut în ultimii ani excelente montări, risipă de fantezie și chiar geniu, dar acestea n-au avut ecoul meritat. Dacă mai mult din talentul actorilor și regizorilor s-ar fi cheltuit pe piese originale, scormonind după cele bune, luptîndu-se pentru ele, apoi ce rezultat! E și vina mea. Desigur este numai vina mea, dar nu, nu mai am timp acum să vă spun de ce. A sunat gongul, să trecem în sală.

Marin Sorescu

Poezia lui G. Călinescu (V)

Urmare din pag. a 3-a

de cedru și abanos în care eroii, neprihăniți și goi, dorm ca într-un sfînt așezămînt. Solomon este inspiratorul. Dar Til, subiectul acestor avalanșe sentimentale este asediată și în accente bacoviene (vezi **Frunza**) **„Din frunzele ce-n geam / Azi s-au lovit într-una, / Căzînd sub pom morman, / Ți-am pus în carte una, // Bătînd în roșiatic, / Ca un țesut domnesc, / Cu fire de jăratic / Ce încă mai sclipesc. // E moale ca atlazul, / Și ca o gură mută / Ce străbătînd obrazul / Pe pleoape te sărută. // Precum într-un ghioc / Asculți al mării hohot, / În foaia mea de foc / Cad frunzele cu șoșot. // Auzi foșnirea lină, / Suspinul lor ușor, / Atunci cînd prin grădină / Le-mpinge un picior. // Sau cînd le-alungă vîntul / Pe drumuri și-n orașe, / Cîntînd pe tot pămîntul / Preludii uriașe. // O, Til, ți-am pus în carte / O frunză de atlaz, / Prin care de departe / Te mîngîi pe obraz".** De data aceasta în decor apare feeria basmului popular, **țesutul domnesc, jeraticul, atlazul,** pe care le vom regăsi mai ales în Eminescu. Se merge mult pe melodia cuvintelor care desăvîrșește o cantilenă în care vraja devine posibilă. În tot acest tablou vegetal răzbate un **preludiu uriaș,** cum scrie poetul, care este de fapt dorința nestăvilită a celui care la urieșeasca tresărire a naturii adaugă o frunză de atlaz într-o carte.

Petrarchizînd Călinescu în **O, Tily,** ne introduce într-un decor medieval din care nu lipsesc Dumnezeu, Cavalerul și Profetul: **„O, Tily, ești nebună, / Eu n-am mai multă minte / Ne-arată a fi din lună / Și semne și cuvinte. // Aproape dezbrăcată, / Te-ntorci și te întinzi, / De tine încîntată, / Zîmbești între oglinzi. // Eu, rigă într-o ureche, / Cărui de oști nu-i arde,/ Înșir rime pereche, / Păzit de halebarde. // Tu cînți de-mi spargi timpanul, / Faci zeci de piruete, / Cutremuri chiar tavanul, / Pin'ce te iau de plete. // Le suflu și le scutur, / Tu-mi mîngîi pumnul greu, / Ești prinsă ca un flutur / De laba unui leu. // În ochi cînd te scrutez / E-atîta albăstrime, / Că-n stare abia te crez / De-așa gingașe crime. // Părintele-ți sînt, domnul! / Ce iute-adormi mă mir. / Ca să nu-ți tulbur somnul, / Eu nici nu mai respir".**

În acest poem apare acea urcare pînă la grandios a eroului clasic care devine un leu ce se joacă cu un flutur. Iubita este luată brutal de plete, din madrigal se cade într-o supusă atitudine care devine o **gingașă crimă.** În „Cu mîinile-amîndouă", bărbatul prin dragoste devine măreț, erou, gesticulează statuar. Această euforie transformă și natura într-o imensă nuntă vegetală: **„De mult pe-al nostru crug / Eu aveam chip și grai, / Vedeam solarul rug, / Iar tu, Til, nu erai. // Sclipeau comete, stele / Zăpada cea ușoară; / Cu diamante grele / Ploua în cîte-o vară. // Călcam iarba nebună, / Mai naltă decît omul, / Ședeam drept, și-n furtună / Mă scuturam ca pomul. // Răcoare îmi da rîul, / Mă-mbălsămam cu crinul, / Ca mierea-mi părea grîul, / Plin de tărie, vinul. // Dar cîteodată totuși / Tînjeam în acest rai, / Creșteau platani și lotuși, / Iar tu, Til, nu erai. // Mă întrebam pe unde / Întîrzii și colinzi, / Te căutam în unde / De ape și oglinzi. // Știam c-o viață vie / Din viitor mă cheamă, / De-a cărei gingășie / Mi-erea și dor și teamă. // Dar într-o zi vestită / O ușă s-a deschis, / Frumoasă și smerită, / Tu ai descins din vis. // Mi-ai zis, zîmbind: Sînt eu! / Cu mîinile-amîndouă / Te chem în veacul meu / Spre-o primăvară nouă»".**

atelier literar

poșta redacției

V. MĂRGIRESCU : În general, cu foarte puține excepții, e vorba de o colecție de banalități și locuri comune, cu totul lipsite de interes. Niște exemple, la întîmplare : „Muzica este o armonie celestă născută în interiorul complexului uman". Sau : „Viața fără muzică ar fi asemenea unei păduri părăsită pentru totdeauna de neamurile ei de păsări cîntătoare" Ș.a.m.d.

BELA BELINDA : Ce „sugestii și recomandări" vă putem oferi, neștiind nimic despre proiectul dv. și necunoscînd, mai ales, în ce măsură dispuneți de aptitudinile necesare unei asemenea întreprinderi ? Ar trebui să ne trimiteți niște pagini, ca să ne putem da seama despre ce e vorba. Adăugați și o scurtă prezentare.

V. TULNICU : Sînt unele semne (deși copleșite de ecouri moromețiene), dar povestirea e cam dezechilibrată, neunitară, începînd cu o chestie fără legătură (Boerul-nas) și continuînd (amplu) cu partida de popice (care, de fapt, reprezintă povestea propriu-zisă). Să vedem ce mai urmează.

GH. CĂZĂNESCU : Ceva din ceea ce se numește darul povestirii există în aceste pagini. Redactarea lor nu depășește însă, un nivel modest, sfătos, didactic.

N. PUȘCAȘIU : Proza e vioaie, amuzantă pînă la un punct, deși șarja satirică e uneori excesivă, deformantă, pe alocuri cam grosieră. Sînt, însă, după părerea noastră, destule motive să continuați, perspectivele sînt bune (mai ales, pe linia Ilf-Petrov).

N. BUFAN : O povestire simplă, ale cărei laturi bune (discreție, sobrietate, o undă inefabilă) tind să devină incomode, pînă la urmă, datorită suspensiilor, salturilor de la un plan la altul, care lasă multe umbre și semne de întrebare.

I. P. — IAȘI : Am mai citit odată acest manuscris și v-am spus părerea noastră. N-avem nimic de adăugat.

GH. MOROȘANU : Pagini relativ îngrijite, scrise cursiv, dar lucrurile nu depășesc nivelul mijlociu al unei relatări obișnuite, convenționale.

C. P. 58 — SIBIU („Un tînăr fără noroc") : Nu putem trage concluzii din acest fragment, care, însă, nu e scris rău și poa-

te lăsa loc unor speranțe. Să mai vedem (trimiteți, mai degrabă, o proză mai scurtă, de sine stătătoare).

B. IACOB : Dacă ați urmărit „poșta redacției" și n-ați găsit nici un răspuns în legătură cu manuscrisele trimise, e limpede că ele n-au ajuns pînă la noi.

CÎMPEANU LAURIAN : Textul e confuz, încărcat, greu de banalități și vorbărie exclamativă, goală. La vîrsta (adică experiența) dv., e prea devreme să vă lăsați ispitit de complexa și dificila întreprindere a unui roman. Deocamdată, exersați-vă pe „distanțe" mai mici, învățînd să povestiți simplu, lămurit, cît mai concis și mai direct (fără zorzoane și ifose). Vom vedea, astfel, dacă e sau nu justificată prelungirea unei asemenea îndeletniciri (care, însă, oricum, nu trebuie să vă stinghereacă obligațiile școlare, nici elementara datorie de a învăța să scrieți corect gramatical !).

Ion Mihoian, Radu Bujor, Dom Petric, Cristian Val, A. A., Corin Culcea (Onix Corin Culcea, Ioan C. Culcea), **I. Pusnicu, Mihai Moraru :** Nimic nou ! **Mihăiescu Gheorghe, Dușo de Reghin, Enache Nelu, Maftei Daniel, Maxim Toma, P. Droxa, Ion Dincoastalazului, Nichifor N. Constantin, D. A. Laurențiu, Felix, Gh. Mihai, R. Lungan, F. Vinganu, Corneliu Trifa, Hogea Nemeth Vladian, Zalana Ion, Costin Păun, Petrin Alen, Mușat Virgil, Grofu Petre, C. Mareș, Ioan Sarata, Ioan Pascal, Ardeleanu Ortansa, Dan Mihai** (ceva, în „Macii", „Oameni, opriți odată"), **Sandu Chiseleteanu, Raskolnikov** (ceva, în „Trecerea solilor", „La Bran"), **Ioan Coriciuc, Gheo Meca, Maria Elencu, Retini Vicol, Bubu Damacram** (ceva, în „Totul a fost", „Mireille Mathieu"), **N. Cungrea, Virgil P. Teodorescu, Const. Cotea, Mircea M. Ghițescu, Paul Delun** (ceva, în „Emanuel", „Poezie"), **Dana, Popescu Marian, Szasz Magdalena, IN ACTO, Mitran I. Vivi, Dan Vișoiu, C. Șebrad, Poppa A. Vasile, Anton Eugen, D. Hamidana, Dan Stănciulescu, Florian Crist, Mocanu Petru, Al. D. Raul** (mai bine, în „Turn de fildeș", „Morgiana", „Din lacrimă poezia"), **Păun Ecaterina, Felix A. Brindușianu, Păstorel Frunză** (mai bine, în „Vis cu Manole"), **Ion Mușat, Teodor Alexandru, Ncaga P. Ion, D. Vincențiu** (scrisoarea e neinteligibilă), **Pușcașu Cornel, Chiriac Samoilă, Miu Umbramare, Negrea Aurelia, Dan Bosoancă, Cătălina M., Hașulian Hașoti :** Încercări modeste, fără calități deosebite.

Interim

N. R. : Manuscrisele nu se înapoiază.

Versuri de D. V. Luca

Cineva a născocit moartea

Nu a existat prima zi.
Sau ca linia cercului,
există continuu.

Timpul
nu înserează cu lumina.
Cineva
care nu mai vedea
a bănuit că s-ar face noapte
și a început cu degete mioape
să numere zilele
și să le măsoare,
cu pasul,
cu pupilele,
modelînd timpului maluri,
forme de cupolă
și statui,
după chipul întrebărilor lui.

Necuprinzînd rotundul,
a inventat ziua a doua
și ziua de iarbă
și ziua de păsări
și ziua de oameni
și neputînd să vadă mai departe,
a născocit ideea de moarte.

Pot să iert

Pot să iert,
înțelegînd,
sau fără înțeles mai curînd,
aș putea ierta, demn.
Omenește să iert.

Dar oricît încerc să acopăr
cu zăpadă sau cu soare
cenușiul noroiului,
oricît pun astăzi peste ieri
să nu se mai vadă,
sub pleoape îmi rămîne ceva
care nu se poate uita.

Nu tulburați

Nu tulburați zidul de cetate.
Sufletele Anelor noastre
leagă pietrele
să rămînă nerăsturnate.

Spre ora-ndrăznelii rupestre
spre ciudata planetă de mîine,
putem alerga și privi spre oriunde
prin porțile deschise și ferestre.

Zările cetății sînt rotunde.

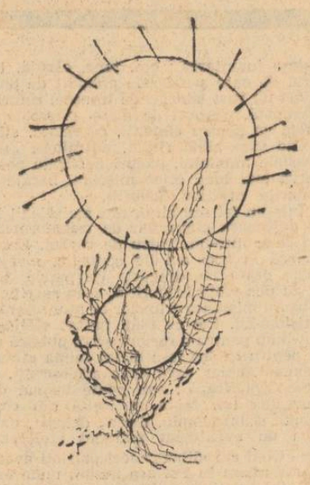

Desene de Ina Har

Dimineața

Vin iezii
cu botul aburind de rouă și lapte
și ne ling somnul din gene.

Cu aripa albă,
în geam,
porumbeii șterg colbul de noapte.

Orele bătrîne se fac Cosînzene.

Lauda pietrei

Mă închin pietrei
pentru că nu mă aude
și este indiferentă.
Puțin îi pasă dacă mă închin ei,
sau nu.

Mă închin pietrei
pentru nevoia de a mă închina
și pentru că piatra este indiferență.
Nu-mi cumpăr nădejdea
cu rugăciuni.

Laud piatra
pentru că nu mă aude
și neașteptînd de la ea
răsplata laudelor mele,
în genunchi,
închinîndu-mă,
lăudînd-o,
rămîn demn și înalt
ca un munte închinîndu-se timpului.

Mă închin pietrei și o laud
pentru că învingînd-o
cu dalta închinării
îi cioplesc indiferența
în verticale statui și coloane rotund verticale
și în trepte urcînd.

Piatra din trepte, urcînd-o,
neumilită de tălpile mele,
rămîne indiferentă
cînd ploile-mi șterg urmele pașilor

Deslușind

Citesc litera ierbii
ca pe un gînd al pămîntului.

Aud născocirile vîntului,
amăgind frunzele, nisipul și marea
și deslușesc
în ceasul de ploi,
întoarcerea în vadul firesc
a cerului băut de secete
din fîntîni și din noi.

retrospective

Antologia prozei scurte

Cele trei culegeri de texte aparținînd romanului, epicii „scurte" și reportajului românesc actual, apărute anul trecut la editura „Eminescu", au fost intitulate **panorame**, deși acest gen — cum prea bine se știe — are ca obiectiv interpretarea critică quasi-exhaustivă, menită a evalua și ierarhiza cu maximă rigoare domeniul literar luat în considerare. Prin alte cuvinte, elementul central al unei **panorame critice** îl formează **studiul detaliat**, căruia, eventual, i se poate anexa o culegere de texte cu scop ilustrativ. Or, ceea ce ni se oferă prin cele trei tomuri tipărite la editura amintită nu satisface un atare deziderat. În cel mai bun caz, ele pot fi socotite rezultatul unor eforturi de antologare. În ce ne privește, ideea de a întocmi o antologie a romanului prin decuparea de fragmente presupus reprezentative, în general, nu ni se pare o soluție fericită. Cît despre volumul consacrat reportajului, dacă avem în vedere eludarea criteriului valoric, conjugată, inevitabil, cu aproape nelimitata generozitate în latura selectării, sînt lesne de înțeles consecințele ce decurg de aici. Pînă la urmă, apt să fie supusă unei eficiente confruntări critice nu este decît antologia (și nu panorama !) nuvelei și a povestirii, întocmită de Cornel Regman, în același timp, autorul studiului introductiv și al bibliografiei. Intenția lui Cornel Regman este aceea de a propune un punct de vedere personal asupra fenomenului de „mutație a valorilor" produs în interiorul genului pe parcursul celor trei decenii (1944—1974). În nota asupra ediției, astfel, criticul se delimitează net de conținutul a două lucrări similare tipărite anterior, arătînd că antologia sa reține din cele 16 titluri ale volumului **Nuvele alese**, apărut în 1952, doar două, pentru ca în cazul culegerii **Nuvela română contemporană** — 3 vol., 1964 —, din cele 31 de texte cite cuprinde, acum, să fie reținute doar nouă ; „cifre simple — precizează C. Regman — care vorbesc despre mutațiile însemnate petrecute în proza noastră în ultimul deceniu, mutații care au hotărît și schimbarea centrului de greutate". În pofida caracterului prea succint și a absenței unei mai substanțiale armături teoretice (condiția „genului" în ansamblul fenomenului epic, distincția dintre nuvelă, povestire și schiță etc.), „argumentul" ce deschide antologia punctează cu sagacitate o sumă de considerații în măsură să ne convingă de faptul că „proza scurtă" românească, la ora actuală, se află într-unul din stadiile ei de dezvoltare cu adevărat fertile. Totuși, din unghi istoric-literar, termenii în care este formulată încă de la început antiteza dintre situația „genului" în perioada interbelică și cea contemporană ni se par discutabili. La un examen mai atent, opinia conform căreia, în comparație cu starea de lucruri actuală, nuvela și povestirea românească interbelică ar oferi o imagine cu totul deficitară (pînă într-atît încît o eventuală panoramă a ei, apreciază criticul, ar arăta „mai degrabă stingheritoare" !) nu pare a rezista. Să ne gîndim numai la posibilii componenți ai acestei perfect posibile antologii : Mihail Sadoveanu, Ion Agîrbiceanu, Gala Galaction, Liviu Rebreanu, Hortensia Papadat-Bengescu, Gheorghe Brăescu, Gib Mihăescu, Ion Vinea, Al. Philippide, Pavel Dan, Victor Papilian, Mircea Eliade, Anton Holban, Ion Călugăru și alții. N-am fi insistat prea mult asupra chestiunii dacă ea nu ar fi expresia unei viziuni critice oarecum exclusiviste asupra epicii românești moderne, viziune care circulă, din păcate, insistent și în anii noștri (vd., de pildă, vol. I din **Literatura română dintre cele două războaie mondiale** de Ov. S. Crohmălniceanu) și care nu e lipsită de serioase efecte negative, atunci cînd se încearcă identificarea elementelor de continuitate la scara istoriei literare. Nu mai departe, antologia întocmită de Cornel Regman plătește și ea tribut prejudecății care acreditează ideea punerii în inferioritate a epicii „scurte" de către roman în epoca dintre cele două războaie mondiale. Ne gîndim că absența din sumarul antologiei lui Cornel Regman a unor nuveliști precum Teodor Mazilu, Ion Băieșu, Radu Cosașu, Mircea Ciobanu nu poate fi pusă decît pe seama faptului că însemnele tradiției genului, raportîndu-ne la evoluția sa în perioada amintită, scapă atenției criticului. Sub rezerva recunoașterii fatalei doze de subiectivism pe care o presupune întocmirea oricărei antologii, în continuare, ne îngăduim să aducem și alte amendamente la sumarul volumului **Nuvela și povestirea românească contemporană.** Revenind la omisiuni, apreciem că antologia se cuvenea să înceapă neapărat cu Mihail Sadoveanu (avem în vedere fermecătoarea sa nuvelă **Roxelana**) și să nu-i uite nici pe : G. Călinescu, Ion Călugăru, Zaharia Stancu, fiecare dintre ei fiind autori ai unor narațiuni scurte memorabile. Apoi, dacă Ovidiu Constantinescu și Lucia Demetrius sînt antologați, e cît se poate de firesc să ne întrebăm de ce absentează V. Em. Galan cu cunoscuta sa nuvelă **La Răzeși.** Cît despre titlurile selectate, avem a spune și de data aceasta următoarele : am fi adăogat, în ce-l privește pe Camil Petrescu, alături de nuvela **Cei care plătesc cu viața,** nuvela **Moartea pescărușului,** dată fiind vădita ei valoare ; considerăm discutabilă tipărirea fragmentară a romanului-povestire **Turmele** de Eusebiu Camilar, de vreme ce în volumul acestuia **Avizuha** se găsesc cel puțin două-trei piese remarcabile : nuvelei **Friguri** de Marin Preda i-am fi preferat **Îndrăzneala,** mult mai semnificativă pentru **istoricitatea** ei intrinsecă ; **Munca de jos** de Eugen Barbu este într-adevăr o nuvelă foarte bună, dar într-o antologie mai cuprinzătoare i-am fi adăogat neapărat **Domnișoara Aurica,** piesă ce ni se pare o capodoperă a genului ; **Duios, Anastasia trecea,** indiscutabil, e o nuvelă solidă, dar personalitatea lui D.R. Popescu ar fi fost, credem, mai bine relevată selectîndu-se din opera sa de nuvelist două-trei bucăți mai scurte (între care **Ploaia albă),** cel puțin tot atît de izbutite.

În fine, ajungînd la aparatul critic al antologiei, ne limităm doar să evidențiem flagrantul spirit restrictiv ce guvernează selectarea citatelor și caracterul nu o dată inconcludent al acestora. Afirmația poate fi oricînd dovedită prin simple sondaje făcute în paginile rezervate respectivului aparat critic. Așadar, un spor de exigență și de spirit obiectiv ar fi contribuit fără îndoială la substanțializarea punctului de vedere avansat de Cornel Regman cu privire la **situația** prozei „scurte" românești la ora actuală.

Nicolae Ciobanu

Al. Philippide

Urmare din pag. 1

și nu e pentru mine numai o bucurie de a-l fi cunoscut, ci și o mare cinste.

Acum cînd îl sărbătorim după un lung drum ce și l-a construit singur treaptă cu treaptă în cultura românească și în poezie, drum pe care-l dorim cît mai mult prelungit în timp cu strălucire crescîndă, îmi permit să-i amintesc aceste versuri ale sale tipărite nu de mult în „România literară" : „O, cîte lucruri au rămas nespuse. / Vechi juvaeruri risipite-n drum ! / De unde să le mai adun acum, / În drum pierdute, pe vecie duse ?"

Eu sînt convins că forța sa de creație îl poate duce la acele vechi izvoare asemănate cu manuscrisele palimpseste, pe care călugării au scris psalmi peste „gîndiri antice" după ce răseseră cu grijă pergamentul, ca să nu vatăme anticele gîndiri care trăiau astfel sub slova mai proaspătă.

Înțelegîndu-i neliniștea de poet, reamintesc ultima strofă a aceleiași poezii : „O, dacă-aș izbuti să le descurc. / La vechile izvoare să mă urc / Poate-aș găsi-n adîncul lor pitite / Acele lucruri ce n-au fost rostite !"

Și crezînd în atributul universalității care, ca și opera sa de pînă acum o merită poezia acelor lucruri încă nerostite — și care vor fi rostite ! — urez viață lungă omului Alexandru Philippide și deplină izbîndă poetului, spre gloria sa și mîndria țării.

Moisei — istorie și destin

Urmare din pag. a 8-a

cînd a fost găsit de o familie de moisăieni. În coliba lor a primit îngrijirile necesare, cu zeamă de ierburi i s-au spălat rănile de la cap și picioare, o bătrînă i-a cîntat a descîntec, precum unui prunc căzut într-un somn lung, nou cîntec, de aducere în viață, doar era ca a doua lui naștere... Avea să spună peste vreun sfert de veac : — Întîmplător am văzut la televizor o emisiune cu privire la evenimentele de la Moisei. Aceasta m-a determinat să vin aici, spre a povesti oamenilor cum s-au petrecut lucrurile atunci.

La două săptămîni după masacru, moisăienii s-au strîns în jurul celor două case-mormînt, nemistuite de flăcări, ca prin minune. Mormane de carne în putrefacție. Pînă și groparul satului, Dragoș Dumitru-Bilhă, obișnuit al tărîmului Morții și morților ei, s-a apropiat cu groază și repulsie : membrele se desprindeau la prima atingere, capetele căzînd rostogolindu-se pe podeaua de pămînt îmbibat cu sînge. Și totuși, el, singurul, a putut să-i dezbrace, să le ia hainele și actele ; acte nu aveau toți și Bilhă s-a gîndit că numai după haine vor putea fi identificați bărbații ce puteau fi acum îngropați numai într-o săpătură comună, cum le-a fost destinul... Și-n adevăr, în vara lui '46, cînd pierise orice speranță de-a se mai întoarce bărbații acasă, femeile celor duși la Moisei să sape tranșee, să facă buncăre și cazemate, să semene dinamită în cîmpurile de mălai, au luat drumul nordului. La primărie, nevestele au găsit haine. Atît, haine : un cojoc, o izmană, un flanel de lînă, o căciulă, o pereche de bocanci... apoi o verighetă, o cruciuliță, un chip de copil pe-o hîrtie fotografică însingerată... Veniseră c-o undă de nădejde și piecau îndoliate, fiecare purtînd în boccea rămasele urme ale mîngîierilor, iubirii. Moiseiul devenea pentru ele drumul neîntoarcerii celor dragi, pămîntul-groapă comună în care fuseseră țintuite vieți neînfrîcate, idealuri de mai bine. Oamenii locului le știau și înțelegeau durerea, înconjurîndu-le cu toată omenia moștenită din vechimi, oferindu-și casele și bucatele pentru cît stăteau aceste femei îndoliate să privegheze pe marginea mormîntului.

Vroiseră hortiștii să radă satul de pe fața pămîntului, dar oamenii săi s-au întors și l-au refăcut din cenușă. Scrie profesorul Gheorghe Coman, în lucrarea „Pe urmele victimelor fascismului de la Moisei", prezentată la o sesiune științifică ținută la Baia Mare, în 1974 : „Moisăienii și-au refăcut din temelii satul, casă cu casă, în condițiile grele de după război, cu o tenacitate specifică locului. Ei nu concepeau ca numele acesta — MOISEI — să rămînă doar nume !"

Își ridicau cărămidă pe cărămidă, zid lîngă zid, dar n-au uitat o clipă de eroii îngropați în vatra lor. Îl întreb pe cronicar ce-au făcut atunci pentru cinstirea memoriei țăranilor patrioți ?

Trecuse un număr de ani, și-n locul troiței s-a clădit un stîlp de beton deasupra mormîntului eroic, în locul căruia maestrul Vida Geza și-a așezat monumentul.

— În „țara" lemnului cu suflet, a cioplitorilor ridicători de turle spre înalturi și a unei mitologii populate cu oameni și credințe cum nu mai există în spațiul românesc, trebuia ridicat un monument pe cît de simplu pe atît de evocator, cu simboluri luate din universul cu care s-au înconjurat mereu morosenii... M-am dus la Moisei și m-am angajat să fac totul fără răsplată, numai materiale să mi se dea. După cîteva schițe, imaginea monumentului îmi era deosebit de clară. M-au ajutat la tăiat, cărat și cioplit mulți țărani din comună și după o săptămînă de lucru cele 12 trunchiuri de stejar-trupuri de oameni au fost ridicate în picioare. În duminica sorocită și anunțată dezvelirii, a venit la Moisei tot Maramureșul, încît cineva a spus că plouă cu oameni, atît erau de mulți. Spre prînz, un flăcău de aici s-a urcat pe-o stîncă din apropiere și după ce a țipurit lung, să se facă liniște, a început să povestească, precum un Homer modern, cum au fost uciși cei 29 de țărani-eroi. Era o lungă baladă ce curgea năvalnic peste miile de frunți plecate întru aducere aminte și cinstire a faptelor de neam... Așa o dezvelire de monument nu s-a mai văzut la noi... După 5 ani, am transpus totul în piatră, că lemnul n-ar mai fi rezistat mult...

Semnificația impunătorului monument a făcut apoi inconjurul țării, mai ales după 1971, cînd formația căminului cultural din Moisei a obținut locul I, medaliile de aur și titlul de laureată a celui de al VI-lea Concurs de teatru „I. L. Caragiale", pentru montajul literar-muzical „Eroii de la Moisei", scris de profesoara Irina Bercea și folcloristul Isidor Ripă. Spectacolul grandios și emoționant se deschide cu versurile : „Din cea casă arsă / Mîndră stea că s-a stelat / Să lumine zările / Să-și horească horile, / Cît a fi român, român / Pe pămîntul lui stăpîn."

Îl încheie un grup de 12 tineri, purtînd făclii aprinse, simbol al permanentei aduceri aminte, rostind o întrebare zguduitoare : „Inimă crăpată-n piatră / Spune monument, odată, / Noi de ce nu avem tată ?"

De la aceste cuvinte, se poate spune că au plecat cutezătorii echipajului „Urmașii lui Dragoș", în lungul lor pelerinaj : să-i afle pe toți cei rămași fără tată, fără soți, adică peste 60 de orfani și 29 de văduve. Pentru a identifica restul familiilor celor uciși în acea zi de 14 octombrie 1944, incheind astfel o acțiune educativ-pionierească de mare rezonanță patriotică. Ei fac o cronică vie, pagină de document istoric, cronică-avertisment, pentru a nu trebui să se mai audă niciodată întrebarea : „Noi de ce nu avem tată ?" Să nu se mai repete în veci soarta celor uciși de fascism la Oradour, Lidice, Moisei...

sport

Omul cu cartonașul

Enigma de la Pitești. Programele de radio și televiziune, ca și comentatorul intîlnirii, au ținut să ne încredințeze că ceea ce s-a petrecut simbătă pe stadionul din Trivale al Piteștiului ar fi fost fotbal. Oare ? În prima parte a jocului putem zice, cu oarecare îngăduință, că da. Îngăduință pentru că numai una din cele două echipe juca cu adevărat fotbal (am numit echipa piteșteană) cealaltă fiind preocupată mai mult să nu-i lase pe argeșeni să joace (am numit echipa bucureșteană). Echipa lui Dobrin, manevrată ingenios de acesta, a reușit două goluri memorabile prin precizia execuției. După pauză ambele echipe cu izolate sforțări de o parte și de alta au încetat aproape complet să facă fotbal. Nu ne jucăm cu cuvintele. O echipă cu un joc cursiv și periculos cum a fost Argeșul în prima repriză a devenit o echipă stupidă și lipsită de elementare cunoștințe tehnice. Cum ? Cu totul inexplicabilă ni s-a părut înlocuirea excelentului Marian Popescu cu o rezervă net inferioară. Dinamo a renunțat și ea la o piesă decisivă, Gabriel Sandu, și și-a permis să-l înlocuiască chiar și pe Dinu cu un debutant ! Antrenament sau meci de campionat ? Dacă mai adăugăm și un 11 metri acordat cu o ușurință, care însă nu ne mai surprinde, (am văzut lucruri și mai rele, nu-i așa ?), facem o sumară, dar sugestivă, recapitulare a bizarerilor acestui meci din care Dinamo București a ieșit totuși cu un punct cînd existau toate premizele să nu ia niciunul Dacă se ia în serios F.C Argeș,cu remarcabile valori individuale, Radu II, de pildă, dar cu o apărare naivă, poate să realizeze mult mai mult decît ne-a arătat echipa în meciul pe care-l numim, din motive de inerție, de fotbal.

Îngrijorătoare este predilecția pentru jocul tare, dincolo de limitele regulamentului, pe care-l afișează neostenit fundașul central al națională Sătmăreanu II. Cu arbitri mai puțin indulgenți decît cei români față de procedeele sale — și în Spania nu vom fi arbitrați, bineînțeles, de Otto Anderco — ne putem pricopsi ușor cu cîteva lovituri de penalty. Sătmăreanu II mai are și dezavantajul că le comite fățiș cum a fost în faza în care l-a trîntit de două ori în careu pe Radu II și la atîta insistență, orice arbitru de bun simț ar reacționa. Nu numai calitatea tehnică și tactică a fotbalului intern ne poate asigura o comportare onorabilă peste hotare ci și, să nu uităm !, calitatea arbitrajului intern. Arbitrul meciului de la Pitești ne-a dat de multe ori impresia că meciul se dispută doar pentru a-și etala propria persoană și exigența ei gesticulație. Noi știam, și nu numai noi, că fotbalul se joacă pentru plăcerea celor aflați în întrecere și pentru acurateța jocului în sine. Cu alte cuvinte știm că un arbitru se află pe teren pentru a-i ajuta pe sportivi să joace cît mai curat sportul pe care-l practică. Arbitrii noștri țin să ne convingă de multe ori de contrariu. Jocului curat al piteștenilor echipa bucureșteană i-a răspuns, frecvent, cu un antijoc fățiș, nesancționat însă de arbitru. Asta a născut, firesc zicem noi, proteste și atunci exigența arbitrului a găsit prilejul să se manifeste dînd cartonaș galben celui mai neobstrucționist fotbalist din teren și poate din fotbalul românesc de azi : Dobrin. Aparent motivată, hotărîrea ne arată că arbitrii noștri preferă... arbitrariul. Un alt cartonaș galben a fost acordat unui fundaș piteștean pentru că a oprit cu mîna, evitînd deci duritatea ciocnirii gambelor, pe Lucescu. **La mondialele de fotbal Jair a dus în spate 20 de metri un fundaș polonez și decizia a fost fault fără avertisment !** Otto Anderco s-a grăbit, iar, să-și înverzească mîinile și să mai scoată un cartonaș ! Iată, dincolo de orice alte considerente și aprecieri, o decizie lipsită de un elementar simț pentru fotbal. Se pare că arbitrul în cauză găsește natural și ne-a arătat-o că e de preferat să ne lovim fără milă adversarul, să-i rupem, adică, picioarele. Modul acesta de a flutura cartonașe și cînd trebuie și cînd nu trebuie pune problema limitării inițiativei arbitrilor în terenul de joc. Nu credem că în vreo țară din lume să se fluiere atîtea lovituri de pedeapsă nejustificate doar pentru că organul auditiv al arbitrului a fost izbit neplăcut de strigătele jucătorilor din teren... **Fotbalul, s-o mai spunem o dată ? nu se joacă pentru arbitri.** Cu cît prezența arbitrului e mai discretă, cu atît mai bine pentru fotbal. Arbitrii cu vocații de primadonă sau de toreadori, și sînt mulți, nu fac decît să strice întîlnirea sportivă. Într-un meci recent de fotbal, Steaua-Dinamo, un alt fluturător de cartonașe, care tolerase lungă vreme ieșirile deliberat dure ale aceluiași Sătmăreanu II și Dinu asupra lui Iordănescu, l-a dat afară pentru proteste pe Iordănescu. Mai puțină actorie și mai mult arbitraj, tovarăși arbitri ! Și, de ce nu ?, și mai multă cinste.

Addidas

P.S. Dinamo învinge fără a convinge. Avansul de puncte nu e justificat de jocul ei în teren. Cele trei goluri din meciul cu Sportul Studențesc se datorează mai ales faptului că în repriza secundă, pe un fond de apatie de neînțeles la echipa studențească Nunweiller și Lucescu și-au adus aminte de zilele lor de glorie. Prea puțin. Lui Dudu Georgescu îi urăm succes în competiția pentru trofeul continental al golgeterilor.

parodii

AUREL BARANGA :

Fabula pocăinței

MORALA fabulei de față
vreo patru lucruri ne învață.

O șireată vulpe
vrînd să se disculpe
și să înduce fabuliștii
în eroare,
rosti cu glas tare
și cu fermitate :
„în halul ăsta nu se mai poate"...

— N-am să mai fur păsări,
n-am să umblu langa,
au dreptate Krilov, Esop și
Baranga
cînd mă fac șireată, hoață
și mă lasă
în posteritate drept găinăreasă !
Deci, de-acuma, zise
dinsa cu glas rar
am să iau găina
doar de la Polar.
Își alese dinsa
o găină șic
dar cînd fu la plată
nu dădu nimic
inventînd motivul
fără pic de jenă :
Această găină
nici nu are pene.
Asta fu în mare
tot ce-aveam de spus.
Iar toată morala
se găsește sus.

Mircea Micu

CUVINTE RARE, buleandră, mîrțoagă, ranga, țigaie, crăpcean, reabilitare, felonie, inocență, vegetarian, debusolat, găini.

SELECȚIE METAFORICĂ : „Nu mai umblu la cotete. / Nu mai sar peste ostrețe. / Nu dau iama prin vecini, / Am renunțat la găini / Am făcut chiar un plan / Să devin vegetarian !"

moisei- istorie și destin

— Frontul se sucise pe dos, își începe povestea paznicul de vînătoare Grigore Tomoiaga-Pușcuță. Cei ce se simțeau învinși abia mai supraviețuiau în retragere. Căutau hrană, dădeau poruncă de adunare a vitelor pentru armată. Moiseiul era comună bogată în animale, dar țăranii dornici de libertate făcuseră legămînt să nu ajute frontul fascist, ci să ascundă vitele prin păduri. Eu primisem ordin să păzesc patru sute de oi, care trebuiau să ia drumul frontului. În loc să le predau lor, mi-am luat femeia și coconii și am dispărut cu turmă cu tot în Săcel, la un prieten, Mihali Gheorghe a Diacului, care m-a dus cu oile într-un loc depărtat de comună și îndosit. Aici am stat aproape zece zile, fără să mi se întîmple nimic.

Apoi, ce să vezi, după atita vreme fără nici un eveniment, la miezul mare, mă pomenesc cu un om îmbrăcat nemțește, ce venea încet prin pădurea de molid. Am simțit că se învirte pădurea cu mine, am simțit sfîrșitul zilelor mele și al coconilor mei. Avea la el o tocilă rusească (pistol automat) și grenade. Cînd a ajuns lîngă mine a început să vorbească românește și mi-a spus să nu mă sperii, că-i partizan venit să ajute acțiunile antifasciste ale patrioților, să grăbească alungarea străinilor. După ce-mi trecuse frica, m-a întrebat dacă cunosc bine locurile astea. Eu i-am spus că da, și l-am dus pe culmea dealului dintre Moisei și Săcel, ca să observe ce se petrece pe drumul dinspre Vatra Dornei. Apoi l-am omenit cu mîncare și i-am povestit despre cazemate și fortificații. Și mare mi-a fost mirarea cînd a deschis o cutie și a vorbit cu cineva la telefon, cu frații lui de luptă, după care ne-am apucat să ascundem parașuta...

Abia după două săptămîni mi-a spus că trebuie să plece : „Prietene, ai noștri vin cît de repede !“ La plecare și-a luat rămas bun de la soție, a sărutat coconii și pe mine, mulțumindu-mi pentru tot ce am făcut pentru el, pentru frontul antifascist, zicea. Eu, cînd să plece, l-am oprit și l-am întrebat cum îl cheamă, pînă atunci nu îndrăznisem, dacă el nu-mi spusese, și-am aflat că-l cheamă Simion Durda, iar ca să-l țin minte mi l-a scris pe o foiță de hîrtie. Apoi mi-a spus să nu uit de parașută, să o dezgrop și să-mi îmbrac coconii cu ea. A plecat spre Vaser, unde avea întîlnire cu frații lui de arme. A doua zi, în 16 octombrie 1944, ocupanții horthiști au întins-o și sosiră armatele eliberatoare, iar eu m-am apucat să dezgrop parașuta, din care nevasta a croit cămășuțe coconilor !

...După ce s-au întors din expediția lor cutezătoare, din vara lui '73, profesorul Gheorghe Coman și cei zece pionieri din Moisei și-au dat seama că istoriei pe care vor s-o reconstituie, pas cu pas, minut cu minut, îi lipsesc oamenii ; oamenii vii, mărturiile lor directe, respirația nu numai a acelei zile cumplite, după-amiază-mormînt pentru 29 de răzvrătiți, ci suma acțiunilor de împotrivire, oglinda rezistenței maramureșene în zona atît de întărită a munților care despart Bucovina de nordul transilvan.

Maramureșul istoric, acea vatră străveche de daci liberi, așternută pe văile Marei, Izei, Vișeului, Cosăului și Vaserului, coboritoare din spinările Gutiiului, Pietrosului și Rodnei, de unde plecase în 1359 voievodul Bogdan, pentru întemeierea Moldovei, ca suprem gest de nesupunere în fața străinilor veniți sub sceptrul lui Ludovic I, unde a început aventura scrisă a limbii noastre, cele mai vechi traduceri românești (printre care „Codicele Voronețean“ și „Psaltirea Scheiană“) fiind textele rotacizate închegate la mînăstirea din Peri, anterioare tipăriturilor lui Coresi, unde spiritul justițiar și faptele eroic-populare ale lui Pintea Viteazul au devenit moștenire de suflet pentru orice nordic român, în acest spațiu, deci, smuls vremelnic din trupul țării noastre, prin Dictatul de la Viena, ocupanții horthiști își propuseseră să înghenuncheze populația prin orice mijloace : deportări, lagăre de muncă, ghetouri, închisori și rechiziții de bunuri, samavolnicii, încălcarea drepturilor strămoșești, batjocură. Reacția s-a produs aproape concomitent cu tratamentul inuman impus de străinii mînați aici sub zvastica hitleristă.

Moisăienii, în special cei tineri, buni de armată, încorporați chiar, iau calea codrului, dezertează, trec Carpații în Moldova, într-un alt „descălecat“, mult doritori să-și pună brațul și viața în slujba libertății, alături de frații de grai și neam.

Cînd frontul se apropia de Prut, trupele horthist-fasciste au hotărît să reziste cu orice preț și în nord-vestul Transilvaniei. Și s-au pus pe lucru, semănînd cuiburi de moarte pe principala cale de acces în această parte a țării : Pasul Prislop, Valea Vișeului și Valea Izei, adică tocmai vechiul drum voievodal al neîmpăcatului Bogdan. Linia Moisei — Borșa — Prislop trebuia să devină un nesfîrșit mormînt pentru oricine ar cuteza înaintarea : om, tanc, căruță, tun. Cimitirul de oase și fierărie pregătit de horthiști însuma un vast labirint de tranșee, ziduri de sîrmă ghimpată, cimpuri de mine, piramide de beton, gropi ca pentru elefanți, cazemate, stînci rostogolite spre albia riului, mitraliere urcate pe coastele muntelui, păduri defrișate pentru a observa mai bine orice mișcare, baraje din trunchiurile brazilor coborîți.

Într-un fel sau altul, toți moisăienii luau parte la dejucarea planurilor de transformare a acestei zone într-un teatru de război. Era atita ură strînsă în acei ani de ocupație, mai presus de toate era atita dragoste de patrie, încît mulți și-au pus viața în pericol, s-au sacrificat, pentru a ușura misiunea trupelor ce ajunseseră în poarta Prislopului. Cei ce s-au purtat vitejește au făcut-o nu pentru o recunoaștere publică ulterioară, ci pentru că așa le-a dictat inima atunci, în acel moment, chiar dacă erau adolescenți, ca Ștefan Tomoiaga-Hrapă ; sau poate tocmai de aceea... Povestea lui, fapta sa ieșită din comun, și-o spune acum simplu, direct, detașat, parcă ar relata un eveniment petrecut altcuiva.

— Cînd am eliberat acei patrioți aveam 17 ani, și mă aflam în Preluca Sălhii, unde era plin de oameni fugiți cu animalele, să nu le ia cenderii — adică polițaii horthiști, cu peană la pălărie — pentru front. Aici am aflat că în subsolul casei lui Polak, un evreu deportat, sînt închiși țărani care au fugit de la săparea tranșeelor. Casa era cu etaj, unde se afla comenduirea lagărului, iar la subsol, prinșii care urmau să fie executați.

Moisei: Una din casele-mormînt, în care au fost împușcați țăranii-eroi

După ce am auzit vestea mi-a venit milă de ei și m-am hotărît să-i pun în libertate, pe acești oameni minunați ce lucrau împotriva fasciștilor. Dar cum oare să-i pot elibera ? Mi-am făcut calcule cum să ajung acolo și să scap și sănătos. Dar ca să ajung în gară unde erau prinșii, trebuia să devin ceferist ! Cu acest gînd m-am dus la Telciu, în locul unde locomotiva de la linia îngustă lua apă. Acolo l-am întîlnit pe Coman Dumitru Cîrța, care era fochist, și l-am rugat să mă angajeze ca frînar. Am fost angajat. În prima și ultima mea noapte de ceferist, am dormit în dormitorul lor comun. Noaptea cînd toți dormeau, pe la orele 11—12, am ieșit pe furiș afară și am trecut mai multe garduri, pînă am ajuns aproape de dormitorul lagărului de muncă, care avea santinelă, iar o alta păzea casa la care trebuia să ajung eu, apropiindu-mă încet, încet.

Pe la miezul nopții, s-au schimbat santinelele, care apărau cu strășnicie obiectivele luate în primire, dar la un moment dat santinela casei mele deveni nervoasă, că nu i se aprinde bricheta, și a plecat la cea vecină să-și aprindă țigara, iar eu prinzînd momentul prielnic am sărit din ascunziș și m-am repezit la ușă. Dar ușa era închisă cu lacăt. Am scos legătura cu chei pregătită, în care erau peste 50 de bucăți, și am tot încercat să deschid, dar parcă era un făcut, nici una nu se potrivea ! Noroc că am fost precaut și am luat cu mine cleștele și un patent, cu care am tăiat scoaba și am deschis ușa.

Prinșii dormeau, erau cinci și nu trei, cum auzisem eu. I-am trezit și le-am arătat pe unde să o ia cu cea mai mare viteză. N-am să uit niciodată ce figuri aveau cînd și-au dat seama ce le spun. Și erau oameni în toată firea : Coman Vasile, Ion Daicu și Vasile Bărbinoc din Săcel, Dunca Mihai din Birsana și Hotea Petru din Vadu Izei. Îmi aduc aminte cît de inventivi au fost : unul s-a pus capră și ceilalți s-au folosit de el pentru a sări gardul, ca apoi să treacă pe sub un pod și apoi Vișeul, să o ia spre nord, pentru a scăpa de urgia morții. Eu, în schimb, m-am întors în dormitor, unde am fost prins, bătut, schingiuit și dus la comenduire. Apoi m-au condamnat la moarte prin împușcare !

Norocul meu a fost acela de a veni eliberarea mai repede decît credeau călăii mei și astfel am scăpat.

Tunurile băteau crîncen peste Prislop. Ostașii români și sovietici, bine informați de partizani, reușeau să înainteze prin labirintul format din cazemate, buncăre și tranșee, pe altele să le izbească în plin.

După încercări de tot felul, horthiștii și-au dat seama că nu pot face mare lucru cu moisăienii, că este chiar riscant să-i folosească la săparea tranșeelor și construirea cazematelor. Prea aveau multe legături cu cei fugiți în munți... Așa se face că s-au hotărît să aducă în lagărele de muncă bărbați din restul Transilvaniei cotropite, oameni rupți de familiile lor, străini, în această vale atît de nesigură pentru ei. În 1943, pe la începutul verii, în Moisei se aflau cîteva sute de asemenea „concentrați“, a căror vină, unică, de altfel, era că sînt români, și unic privilegiu, că nu sînt trimiși pe front, era că se apropiau de 50 de ani, adică prea bătrîni pentru armă și marșuri, dar foarte indicați la tîrnăcop și roabă, încă robuști și rezistenți, țărani ascultători și cu frica lui Dumnezeu pentru familiile lor numeroase. Horthiștii mizau mult pe acest din urmă considerent.

Iarna trecu cumplit de greu. Țăranii din lagăr săpau într-un pămînt înghețat, cărau nisip și pietriș din Vișeul și el înghețat, fierul fierbinte de ger, cu care armau cazematele, se lipea de palmele devenite carne vie, promisele haine de iarnă erau niște fîșii zdrențuite din doc subțire, intrau așa în albia Vișeului pînă la genunchi, pînă la brîu.

Mersul frontului nu-l știau ei prea bine, între sîrmele ghimpate nu pătrundeau veștile prea ușor ; bucățelele de hîrtie scrisă găsite prin buzunarul unui cojoc sau băgate într-o pită de mălai spuneau numai că rușii înaintează și nemții se retrag. Cît, cum, în ce direcții ? Greu de aflat.

Vestea întoarcerii armelor împotriva Germaniei hitleriste a pătruns și la ei. S-au dat de gol chiar stăpînii lagărului, imediat ce s-au convins și ei că-i adevărat că forțele patriotice au eliberat Capitala și că armata română luptă acum de partea sovieticilor. Bătăile și schingiuirile erau însoțite, de data asta, la sfîrșit de vară și început de toamnă, de ocări și injurii la adresa „trădătorilor“ români. Și-n virtutea acestei furii oarbe se răzbunau pe românii care-i aveau la îndemînă. Totuși cu ei trebuiau să urgenteze terminarea sistemului de apărare, să bareze cu orice preț pătrunderea trupelor româno-sovietice în Maramureș, prin cel mai bun culoar ; trebuiau și înfricoșați dar și mînați mai repede la muncă. Lucrul acesta l-au intuit perfect țăranii aduși din zonele Reghinului, Clujului, Oradiei etc. La

Vida Geza
Monumentul de la Moisei

început unul, apoi altul și altul și altul ; ceea ce făcuse rău din simplul simț de nesupunere, acum devenea lucru conștient, programatic : pe aici vor trece românii, frații lor, și rușii care-i bat pe nemți ! Tăiau cuiele și ele nu mai prindeau între ele „bilele“, cum se numesc trunchiurile de brazi fasonați, puse în chip de parapeți ai tranșeelor ; în mortar turnau atita apă că cimentul nu se prindea zile întregi ; pereții cazematelor deveneau peste noapte din ce în ce mai subțiri ; nu apucaseră să bată tunurile eliberatorilor peste Prislop că vreo cîteva buncăre săriseră în aer, cu ajutorul dinamitei cu care pînă atunci țăranii-genieți dislocau stîncă din munte...

Nu se știe cîți au fost prinși asupra faptului, e o taină dusă într-un mormînt comun din Moisei, dar cert este că stăpînii lagărului și-au dat seama de sabotajul pus la cale și au trecut la represalii. În primele zile ale lui octombrie ei arestaseră 29 de „înlăgărați“, sub acuzarea înaltei crime de trădare. Acestui lot condamnat la moarte prin împușcare aveau să i se mai adauge doi maramureșeni : Ștefan Tomoiaga-Slică, din Moisei și Ion Andreica-Vivat, din Vișeu de Mijloc.

Ștefan Mihali-Crețu și Ioan Timiș-Cofă dezertaseră cu vreo săptămînă în urmă dintr-o unitate horthistă și se îndreptau peste munți, prin păduri spre casă, aducînd și vestea că peste o zi-două forțele antifasciste vor pătrunde în Moisei pe drumul voievodal, eliberînd Maramureșul. Soldați obișnuiți cu focul, plecați de multă vreme din comună, n-au vrut să asculte poveștile consătenilor întîlniți pe crestele Rodnei. Vroiau să-și vadă vatra cît mai de aproape, cît mai repede, știind ei să se ascundă șerpește fără să fie reperați de inamic. Trecuse de miezul zilei cînd au ajuns într-o buză de deal de unde-și puteau contempla casele, ulițele, ogrăzile. Totul părea pustiu, în nemișcare. Numai spre gară se bănuia o forfotă, ca prin ceață. S-a auzit zgomot de motor și un camion a pornit spre ei, tăind satul prăfuit.

Așa a început după-amiaza lungă de 14 octombrie 1944. Cu un nor de praf alburiu, tras ca pe-o parașută prin mijlocul Moiseiului tăcut, observat nu numai de cei doi foști soldați în armata horthistă, ci și de alți zeci de ochi, dar mult mai îndepărtați decît ai acestora, ascunși în pădure.

— Mașina s-a oprit în hotarul dintre Moisei și Borșa, unde casele-s din ce în ce mai rare și dealul coboară pînă în marginea șoselei. Din camion au coborît întîi 6 călăi, cu automatele în mîini, țipînd răgușit la cei dinăuntru. Că oamenii erau sau nu legați de mîini nu se știe, nu se vedea. Îi urmăream pe măsură ce se dădeau jos. Primii 12 au fost mînați de la spate de doi inși, spre căsuța în fața căreia opriseră mașina ; ceilalți 19 s-au încolonat și-au început să urce în dreapta șoselei, cu pas încet, sub amenințarea celor patru automate nemțești. Imediat s-a auzit un răpăit și încolonații au avut o tresărire, ca un fior, ca o spaimă paralizantă. Brutele au început să-i lovească cu automatele peste fețele îndreptate spre locul crimei, urlînd să meargă mai repede. În fugă veneau acum în ajutor și ceilalți doi care-și îndepliniseră misiunea. I-au băgat într-o altă casă și țipind le-au spus, într-o românească stricată, să se așeze cu fața la perete și să se roage lui Dumnezeu ! Apoi, postați la cele două ferestre, au început să tragă sute de gloanțe, sute de gloanțe... Au coborît liniștiți la camion, nu înainte de a arunca o făclie aprinsă peste căpița din apropierea casei...

În ora următoare, ei și alții ca ei incendiau întregul sat ; 260 de case de lemn aveau să ardă toată noaptea, făclii de priveghi la capul celor 31 de condamnați la moarte.

Căzuseră secerați, ciuruiți, unul peste altul, mormane de carne însingerată, zvicnind spasmodic minute în șir, după plecarea aceiui sinistru pluton de execuție, spasme ale morții, cînd viața parcă se îndîrjește să părăsească trupurile în putere, trupuri ce de-a doua zi ar fi putut sta drepte, să salute întrarea eliberatorilor, și apoi să plece care încotro, unde-i așteptau familiile, neveste și copii nemîngîiați de multe sute de zile și nopți...

Nu s-a întîmplat pe voia lor. Căzuți în nesimțire după prima rafală, Vasile Ivașcu-Drăgan, din Vișeul de Mijloc, și Vasile Petean, din Palatca, județul Cluj, au fost acoperiți, fiecare în cîte-o casă, de trupurile încă zvicninde ale fraților de osîndă. Prea consumaseră multe încărcătoare călăii, prea erau mormanele pline de sînge, prea se grăbeau cu focul, pentru a mai controla dacă au murit toți ; ceea ce eventual nu făcuseră gloanțele desăvîrșeau vilvătăile... Cînd ești între viață și moarte, timpul nu mai are dimensiuni, clipele și minutele și orele apartin altor legi și cei ce au păsit prin vama asta nu pot spune decît că „a fost, a trecut !“ Cu hainele calde de sîngele lor și al celorlalți, Ivașcu și Petean s-au tîrît de sub masa înformă de trunchiuri, capete, mîini, picioare rupte, sparte, dezghiocate din locurile lor firești. Căpița din fața ferestrei arunca lumină peste mutilații dintre care Ivașcu încerca să iasă, spectacol apocaliptic de care nu va scăpa toată viața, populîndu-i mintea zi și noapte cu imagini dantești, fără putință să scape de ele, pînă la încheierea soroculuí — 4 mai 1958 ; ani de existență chinuită, fulgerată numai rareori de normalul vieții libere ce-o trăiau semenii săi ; pentru el, ziua aceea de 14 octombrie 1944 se dilata mereu, acoperind cu un lințoliu, plin de sîngele și gemetele muribunzilor, cei 14 ani cît a mai trăit, umblînd ca un duh ce nu-și află liniștea prin pădurile și văile moroșene ; căutînd, ce ?

Instinctiv, cei doi s-au îndreptat spre pădure, să lase cît mai mult spațiu între ei și satul-rug, între ei și casele din mormîntul cărora tocmai ieșiseră. Sleit de puteri, cu singele șiroindu-i pe la tîmpla dreaptă, Ivașcu s-a oprit pe un tăpșan de lîngă cununa de brazi, pe locul unde acum se ridică monumentul închinat jertfitilor. E primul și ultimul popas de care și-a mai amintit, după care nimeni nu știe cum a ajuns, prin păduri trecînd, acasă ; erau zilele cînd pe văile Izei și Vișeului se dădeau lupte grele între armatele româno-sovietice și cele fascist-horthiste. Vasile Petean nu știa de celălalt supraviețuitor. S-a tîrît prin pădure pînă spre miezul nopții.

Valentin Hossu-Longin

Continuare în pag. a 7-a

mapamond

din lirica popoarelor

Eveniment de importanță majoră în procesul de extindere și adîncire a relațiilor internaționale ale României socialiste, vizita pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu o întreprind în Japonia, Filipine, Iordania și Tunisia constituie o nouă concretizare a programului de politică externă a țării noastre, program atît de strălucit afirmat în ultimii ani. În concepția partidului și statului nostru, dezideratul unei lumi mai bune și mai drepte nu poate fi atins decît printr-o colaborare internațională largă, prin participarea tuturor statelor, fără deosebire, la soluționarea problemelor majore ale omenirii.

Mesajul pe care înalții soli ai poporului român îl adresează astăzi lumii în care trăim este acela al păcii, al progresului, al înțelegerii și colaborării între popoare. Iar între multiplele domenii de colaborare, un loc distinct revine, desigur, colaborării culturale.

Pentru noi, această vizită istorică este și un fericit prilej de a omagia, prin intermediul limbajului specific al poeziei, culturi de veche tradiție care au îmbogățit, de-a lungul veacurilor, tezaurul spiritual al omenirii. Publicăm la rubrica „Mapamond“ versuri din lirica popoarelor care, prin vizita șefului statului român, se află în aceste zile în mod deosebit în atenția cititorilor noștri.

M. E.

JAPONIA

Shuntaro Tanikawa

Cînd vîntul e puternic

Cînd vîntul e puternic,
pămîntul pare zmeul oarecui.
Deși e doar amiază
Oamenii văd că noaptea aproape a venit.

Vîntul nu folosește cuvinte,
El doar se frămîntă trecînd în vîrtej.
Mă gîndesc la vînturile de pe alte stele,
Dacă s-ar putea împrieteni între ele.

Pe pămînt, este noapte, e ziuă.
Între ele, ce fac stelele ?
Tăcute, risipindu-se. Cum pot îndura ?

La lumina zilei, cerul albastru spune minciuni.
Pe cînd noaptea murmură adevărul, noi dormim.
Iar dimineața spunem că am visat.

Shigeji Tsuboi

Cerșetor în vînt

Cerșetor în vînt,
Cerșetor izgonit în stradă,
Cerșetor neavînd nimic de pierdut —
Cerșitul tău crește din pămîntul negru.

Într-o noapte de iarnă rece
O stea ar putea să îți cadă în inimă ;
Să nu-ți faci lacrimă din ea.
Ci steag de revoltă !

În românește de Ana Olos

Yakamochi

Șuvoiul vieții

Cum curge într-una
Șuvoiul vieții pămîntești !
O, cum aș vrea să poposesc
Într-o vîlcea
Sub meterezul unui munte
Și să mă-ndrept de-acolo
Pe calea-adevărată
Ce-am visat-o !

Ca soarele etern călătorind,
Așa rîvnesc și eu
Și caut pe pămînt
O cale dreaptă, cugetu-mi cinstit
Să se întoarcă iar
În lumea lui curată.

În românește de Grigore Tănăsescu

IORDANIA

Isa An-Nauri

Fratele meu, omul

O ,frate bun din lumea largă, din Răsărit, Apus, o, frate,
Tu alb sau negru, cu ființa în freamăt sfînt de libertate
Ia-mi mîna-ntinsă și mi-o strînge să simți cum inima-n ea bate
De dragul tău, o, fratele meu, om !

Noi am venit în lumea asta ca să trăim în înfrățire,
În tihnă să ne ducem viața legați prin veșnică iubire,
Și de vom vrea, din lumea noastră, vom face rai de fericire.
Să-l facem grabnic, fratele meu, om !

Hai să-nălțăm civilizații clădind cetăți infloritoare,
Pogoare bucuria vieții în dulci culori de sărbătoare,
Și pune-ți dreapta-n dreapta-mi gingaș și cu blîndețe-ncrezătoare,
Gusta-vom tihna, fratele meu, om ?

Iar casa ta mi-e casă, frate, și drumul tău mi-e drum prin lume,
Puterea ta îmi dă putere, iubirea ta — iubirii nume ;
Țintită-n pieptul tău săgeata străpunge inima-mi anume
Și singer astfel, fratele meu, om !

O, frate, ne-ntîlnirăm astăzi fără-nțelegeri de-ntîlnire
În lume unde drumul vieții și-al visului au o menire.
Vom merge-așa precum venit-am, ni-i soarta una — omenire.
Zic pace ție, fratele meu, om !

În românește de Ilie Bădicuț

TUNISIA

Ibn Hani

Poet născut la Mahdiya, în Tunisia, considerat printre vestiții poeți ai Magrebului

Floarea de rodiu

Fiică de pom rotat, ca tinerețea pură
se-arată-ntr-a desișului verde-ncrengătură,
odraslă de erete sau de hultan, ce vrură
s-o lase pe-o înaltă de cuib împletitură,
parcă din gît jertfit șuvoi de singe cură,
ori a crescut din țărnă de jar și de arsură,
ori din pîrîu de vin petalele-i băură ;
de-o părăsește timpul, nici soarta nu se-ndură...
Ca sînul izvorăște pe pieptul de vergură,
suride luminînd cu roșia ei gură

ca gustul re-ntîlnirii la cei ce se pierdură...

Lacrimi și patimi

Lacrimi venind din patimi, zefire suspinate
asemeni unor limbi vorbindu-ți despre toate...

Vai de acela care mijlocul de gazelă
a-mbrățișat : cum flamura-n patimă se zbate ;
iar timpu-l ocolește ; săgeți impodobite
cu pene de necazuri îi mai aruncă-n spate.
O, biet îndrăgostit, să nu te înspăimînte
tristeți pe lîngă-a nopții dulceți amestecate :
tot astfel și iubirea e riset și e plînset,
iar soarta — risipire și armonii socoate.

În românește de Grette Tartler

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar general de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct).

REDACȚIA : București, Piața Scînteii, Nr. 1
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10, tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII“
Paginator Nicolae Ion

ANUL XVIII
Nr. 16 (677)
Sîmbătă
19 aprilie
1975
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Istoricul mesaj al păcii și colaborării între popoare

Prin intermediul presei și al televiziunii am luat cunoștință, zi de zi, de desfășurarea vizitelor oficiale și de prietenie ale tovarășului Nicolae Ceaușescu, președintele țării noastre, și ale tovarășei Elena Ceaușescu în Japonia, Filipine, Pakistan, Iordania și Tunisia. Pretutindeni, solilor poporului nostru li s-a făcut o primire plină de căldură, li s-au acordat cinstirea și onorurile cele mai înalte, li s-au adresat cuvinte de profundă prețuire. În convorbirile oficiale, în documentele adoptate cu prilejul vizitelor, în cuvîntările rostite de șeful statului român sau în răspunsurile date în cadrul conferințelor de presă este pregnant prezentă ideea majoră căreia îi este subordonată organic și această nouă solie românească pe meridianele planetei : dorința fierbinte a României socialiste de a contribui cu energie, în spirit constructiv și realist, la statornicirea unui climat de pace și colaborare între popoare, la asigurarea unui dialog concret, eficient între diferitele națiuni ale planetei, dialog pus statornic în slujba progresului și civilizației umanității. S-a făcut, cu prilejul acestor vizite, auzit încă o dată glasul ferm și principial al României socialiste. Principiile aflate la baza politicii externe a partidului și statului nostru — principii exprimate cu limpezime în documentele Congresului al XI-lea al Partidului Comunist Român — își găsesc o confirmare deplină în evenimentele ce se petrec astăzi în lume, în aspirația tot mai puternică a popoarelor la statornicirea unui climat de colaborare autentică, de slujire a intereselor fundamentale ale umanității. Reafirmîndu-se în cuprinsul documentelor adoptate, în cuvîntările rostite dreptul fiecărui stat la existență în pace și libertate, la independență și suveranitate națională, dreptul fiecărui popor de a-și alege sistemul politic, economic și social, precum și necesitatea deplinei egalități în drepturi a tuturor statelor, neamestecului în treburile interne sau externe ale altor state, abținerii de la folosirea forței sau amenințarea cu forța, reglementării tuturor diferendelor pe cale pașnică ; dînd expresie dorinței de lărgire și intensificare a colaborării multilaterale dintre România și țările vizitate s-au adus în aceste zile de aprilie noi și importante contribuții la cauza păcii și înțelegerii între popoare

Patria noastră se prezintă lumii prin solii săi de vază ca o țară a construcției pașnice, ca o țară care, asumîndu-și pe deplin destinele proprii, înțelege să-și îndeplinească cu responsabilitate îndatoririle ce-i revin în cadrul conviețuirii și colaborării dintre popoarele planetei. Din întreaga desfășurare a vizitei în cele cinci țări care au constituit itinerariul actualei solii de pace și colaborare, solie purtată cu înaltă demnitate și rodnicie de președintele României, s-a subliniat faptul că în ultimii ani relațiile de colaborare multilaterală au cunoscut progrese însemnate precum și necesitatea ca această colaborare să se dezvolte în continuare pe cît mai multe planuri, constituindu-se într-o importantă contribuție la destindere, la mai bună cunoaștere și înțelegere între popoare. Meditînd asupra conținutului documentelor adoptate cu prilejul recentelor vizite, asupra semnificațiilor multiple ale acestora, anticipînd perspectivele pe care le deschid în colaborarea bilaterală dintre popoare dar și în consacrarea și statornicirea unor relații cu adevărat constructive în viața internațională, avem motive nenumărate să întîmpinăm cu adîncă satisfacție actuala vizită a președintelui Republicii să ne exprimăm din toată inima recunoștința noastră pentru neobosita activitate pe care o desfășoară spre binele și prestigiul patriei.

„Foarte multă lume, căreia ne alăturăm întru totul, vede în dumneavoastră un conducător înțelept și curajos — declara, întîmpinîndu-l pe tovarășul Nicolae Ceaușescu, unul din șefii de stat dintr-o țară vizitată recent. Urmărim cu admirație și profundă stimă calitățile dumneavoastră deosebite de conducător al țării și al harnicului popor român, progresul multilateral al poporului dumneavoastră spre cele mai înalte culmi ale civilizației". Nu putem să nu vibrăm cu emoție și mîndrie la asemenea aprecieri, să nu ne mărturisim satisfacția că în fruntea poporului, a țării se află un conducător care — prin calitățile sale strălucite, prin personalitatea sa remarcabilă pusă cu devotiune în slujba idealurilor nobile ale poporului român, ale aspirației de pace și prosperitate ale omenirii — se bucură de un înalt prestigiu în lume, face ca numele patriei să fie rostit cu admirație și respect pe întreaga planetă. Azi, mai mult ca oricînd, România este cunoscută și prețuită în lume pentru politica sa internațională, pentru contribuția deosebită la colaborarea internațională — politică și activitate strîns legate de gîndirea și inițiativele de amplu răsunet ale secretarului general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Stau mărturie și recenta vizită, rezultatele ei fructuoase pe care, asemeni întregului popor, oamenii de artă și cultură le întîmpină cu patriotică satisfacție.

Luceafărul

Inimi în înțelegere

Știam că România este o recoltă
cosmică desfășurată în timp, știam
că este aspectul sărbătoresc dar și
aspectul de luptă al adîncului, știam
că e anotimpul de roadă al unui calendar
vertical (simțim pămîntul
zbor interior / dintr-o iubire veche-n
una nouă / iar ochii-binefăcătoare rouă
îl luminează doar
o viitor / lăsăm pămîntul trup
care adună / istorie de lupte-n plan
măreț / și tot ce-a fost prin veacuri
mai de preț — nemuritoarea patrie
străbună)
tu știai că România este
văzduhul adîncurilor, că este apogeul
unei minunate hoinăreli biologice...
nu este partea palpabilă
a visului rîvnit ? nu este puterea de-a rămîne
în luptă (simțim pămîntul
inimă zvicnindă / a comunism, a pace
a iubire / a patrie de inimă-n unire
dintr-o izbîndă în altă izbîndă / lăsăm pămîntul
pură mîngîiere / pentru o omenire-a muncii demne
și el prin el victorie să-nsemne
el pentru el să fie o avere)
spuneam că România este văzduhul
minunat al adîncurilor, adaog
faptul că este o veșnică datorie
pe care trebuie s-o înapoiem intactă
reprezentantului strămoșilor — viitorul.

Cornel Brahaș

JURNAL DE POET

Poetul în cetate

Poetul este un cercetător într-un laborator foarte strîmt în care încape numai el singur. Obiectul de cercetat este Universul în amănunt din cele mai vechi vremi pînă astăzi cu toate vietățile și stelele lui cu toți oamenii și natura în cele mai variate și intime hipostaze. În cel mai mare laborator nu poți intra decît singur. Cunoașterea aici se întîmplă cu toată ființa cu ochi și gust cu minte și inimă cu trecut și viitor cu toată Patria dacă-i permis iar ceea ce experiază acest cercetător este un unicat irepetabil de neînlocuit care poate îmbogăți o Patrie cu frumusețe și experiență cu adîncime și pace și așezare necunoscute. În ochii lumii un popor este modelat de marii săi poeți și se poate spune cum au fost marile spirite creatoare ale acelui popor marii poeți așa arată și acel neam. Știm ce înseamnă Dante pentru italieni, Homer pentru cei vechi sau David poetul ; iar fiind vorba de noi ce-am fi făcut fără un Neagoe Ctitorul sau Ștefan sau Budai Deleanu ori Eminescu și atîția alții.

Poeții au menirea într-un popor de a-l așeza în mătcile lui. Duhul lor trebuie să fie ca acel vînt blînd și bun, ca adierea de seară ce se așterne peste lume înainte de venirea nopții. Cu cît un poet este mai așezat, mai echilibrat spiritual, cu atît este mai adînc graiul său. Această așezare, această toamnă rodnică trebuie să transpară în poezie crescîndu-i pe oameni în acest duh al păcii și bucuriei, al pleromei fără sfîrșit, al acelei tihne pentru toate atît de adînc prezentă la popoarele așezate și printre acestea se află și poporul român. Poeții erau reprezentați în vechime în mozaic sau frescă în acest fel orfic de împăcători ai lumii prin cîntecul lor de izbăviтori ai naturii, de cîtiori ai armoniei și păcii între oameni.

Poetul trăiește în singurătate, asta-i condiția chemării lui. El are atît de studiat de văzut și auzit din istorie și natură, dar lucrarea lui este pentru lume, pentru oamenii vii care trăiesc astăzi aici în această Patrie.

Poezia nu se scrie nici pentru păsări, nici pentru morți ci pentru oamenii vii de astăzi și de mîine ; din această pricină poetul nu-i un izolat ci un însingurat, ceea ce nu-i totuna : pentru a-ți împlini lucrarea nu ai voie să te izolezi, ci să te însingurezi pentru a fi mai aproape de fiecare, așa cum este firea lumii și a fiecărui om în parte.

Poezia adevărată, după părerea mea, este cea mai înaltă formă de patriotism. Nu poți fi poet dacă nu ai o Patrie, nu lucrezi în vederea luminării și desăvîrșirii unei patrii. Acest lucru îl face fiecare poet cinstit, fiecare după puterea creatoare peste care a fost așezat. Miorița *și* Meșterul Manole *sînt poezie patriotică de cea mai mare valoare dar și* Memento mori *sau* Melancolie *de Eminescu ori* Nebănuitele trepte *de Blaga sînt tot așa valori ale patriei. Poeții adevărați sînt pietre prețioase, fiecare avînd o altă nuanță și ascunsă frumusețe, dar poate spune Safirul, Opalul sau Mărgăritarul, Porfirei că-i mai de preț ? Toate sînt frumoase și adevăr și scînteie în coroana unei patrii. Poate doar că trebuie mereu să nu uităm că un mare poet este o valoare națională ca aurul în lingouri sau uraniul iar om fiind mai de preț decît acestea toate.*

Știți că scoica ce dă naștere perlei e rănită de un fir ușor de nisip. Cele nerănite nu fac perle. Între poeți e tot așa, unii sînt răniți de un fir de lumină strecurat între armură și osemințe și aduc o altfel de podoabă. Cel care a dat naștere Mioriței *a fost un astfel de rănit.*

Poezia nu este nici sinceritate nici sentiment nici convingere : din toate acestea nu faci încă poezie deși ele sînt implicate necesar în actul creator. Poezia este foc rece, ardoare și rigoare, inimă fierbinte fulgerată de logos, de rațiune, bucurie în veac, înțelepciune și cutezanță, încredere și nădăjduire dar mai presus dragoste curată față de cei ce vor veni, dragoste fără margini față de cei ce sînt astăzi aici acum în această patrie.

Poezia adevărată înseamnă dragoste de țară, descoperirea frumuseții acestui popor și acestei mari tradiții române.

Ioan Alexandru

ÎN ACEST NUMĂR:

● Planetă de tînăr : Rodian Drăgoi, Valentina Moțoc ● Eugen Barbu : Spirale ● Eugen Simion : Fragmente critice ● Contemporanii noștri de G. Dimisianu ● Al. Piru : Poezia tînără ● Atelier literar ● Versuri de George Alboiu ● Cronica literară de M. Ungheanu ● Ferestre de Marin Sorescu ● Profil ● Sport

atitudini

Timpul poeziei

Încă de pe cînd începeam să citesc poezie am descoperit în mine o clară antipatie pentru autorii ce-și datează sistematic producția. Acordam, poate, prea mare atenție unui fapt la urma urmei neimportant, însemnat și el de gratuitatea artistică a versurilor inserși și, în plus, de un dram de cochetărie. Acest fapt mă reținea însă cu obstinație, silindu-mă să mă întreb asupră-i. E vorba aici de orgoliu, îmi ziceam, dar fără să mă pot convinge, căci orgoliul respectiv mi se părea oarecare, prea mic pentru un poet. Alteori, dimpotrivă, mi se părea că adevărata pricină e modestia. Ca și cum poetul singur ar fi recunoscut : această mică bijuterie pe care v-o dăruiesc mi-a venit așa, pe neașteptate, într-una din zilele lunii aprilie. Nici-un fulger n-a deschis atunci cerul, nu mi-a vorbit nici-un zeu. Dar cît de ipocrit îmi suna, peste puțin, eventuala explicație. Căci ce reprezintă punerea unei zile obișnuite sub semnul poeziei, dacă nu dorința de a sacraliza întîmplarea banală, mărunta clipă curgătoare ? Poate grija de a tipări la un loc cu versurile și data cînd au fost compuse indică — pur și simplu — un spirit ordonat. Ori, la fel de bine, o natură naivă și generoasă care încearcă să ajute istoria literară, cît o poate face, încă din viață. Eu însă, chinuit de acest amănunt, conștient și de propria-mi exagerare, am ajuns să-l socot drept simptomul insuficienței vocației. Cel care, încropind cîteva versuri, se simte îndemnat să noteze separat ziua, anul, ceasul, își mărturisește nereușita. Adăugînd „creației" un gest de aceeași esență dar rudimentar precum crestarea în scoarța arborilor, recunoaște tocmai absența *timpului*, a cărui intuiție nu o are, din versurile lui. Într-adevăr, pentru poezie timpul însuși are două fețe. Dar să nu cădem pradă iluziei simplificatoare : aceste două fețe nu se lasă contemplate pe rînd, urmînd ca mai tîrziu, închizînd ochii, să constatăm trăsăturile ce le fac asemănătoare și deosebite, totodată, ca fețele a doi gemeni. Aceste două fețe sînt suprapuse. Nu ne stă în putință să ștergem, cum se spune, permanența de aburul accidentalului. Nu putem decît s-o recunoaștem, pătrunzînd prin acesta. Ziua poetului nu începe în zori, nu se sfîrșește în amurg, și cu atît mai puțin nu începe și sfîrșește după miezul nopții. Reținînd zori, amurguri și clipe, ziua poetului e eternă !

În legătură cu spiritul vremii și cu ceea ce, din el, are tăria permanenței nu avem voie să ne arătăm ușuratici. Nu e o treabă simplă să-l izolăm. Cunoștințe elementare de istorie, amintirile noastre nu mai puțin, constituie în acest sens o bună învățătură. S-a întîmplat de multe ori ca aspectul superficial și, în fond, străin al unei epoci să apară celor care o trăiau drept marca ei inconfundabilă. Uneori exclusiv aspectul superficial și străin. În prima parte a veacului nostru, de pildă, a trăit un italian pe nume D'Annunzio. I s-au dedicat studii, monografii, unii i-au consacrat chiar un cult. Nu era doar poet, era și un aventurier activ, cucerise și stăpînise la un moment dat orașul Fiume. Avea idei despre omul viitorului și — e acesta un fapt, oricît de regretabil — reprezenta pentru destui simbolul timpului lui. Citindu-l astăzi rămîi uimit de anacronismul său structural — îți spui că nici de secolul nouăsprezece nu făcea — cît și de întîmplarea că searbedele pagini pe care le-a scris au stîrnit impresia de genialitate. Pornind de la faptul că popularitatea de care s-a bucurat a contribuit să înconjure cu obscuritate viața unui Rilke, a unui Joyce, poți fi chiar consternat. Dar să părăsim acest exemplu, întrucît nu ne privește direct. Să ne amintim mai bine cum Eminescu a îndrăznit o asemenea transformare a limbii și simțirii, încît a fost departe de a acumula aprobarea majorității contemporanilor. Abia generația următoare, în totalitate, l-a recunoscut și l-a omagiat.

Coborînd de data aceasta la nivelul limbajului, să adăugăm încă o nuanță celor de mai sus. Să încercăm să observăm ce cuvinte, după trecerea citorva decenii, apar vetuste, perimate, moarte. Testul va fi revelator nu cercetînd autori de importanță secundară, ci mari poeți din trecut. Ne va fi dat să descoperim tocmai acele cuvinte prin care epocii lor, încă neluminate de o filozofie raționalistă, i-a plăcut să creadă că se exprimă mai mult : efemeride față de care nici o circumspecție nu ajunge. Spre ce concluzie anume ne îndreptăm ? Că există cuvinte care nu se usucă niciodată. Suportînd sarcina prezentului, pot aparține tuturor timpurilor, alegerea lor fiind dictată de intuiția specifică despre care vorbeam. Această intuiție și determină calitatea poetului. Dîndu-i curs el riscă uneori, în chip paradoxal, să pară desuet contemporanilor. Dar nu va părea niciodată astfel față de corpul întreg al literaturii.

Cele spuse pînă acum sînt suficiente, poate, pentru a fi apreciate ca o contribuție la discuția, tot mai insistentă, tot mai actuală, despre raportul tradiție-noutate. Această discuție este prin ea însăși un semn fericit. E semnul că am recuperat integral — sau aproape — valorile de care am stat despărțiți. Cum prea bine se știe, un singur mare scriitor din trecut ignorat ar pune sub semnul întrebării platforma de pe care ne adresăm astăzi contemporanilor. Dar odată constituită, susținută de piloni iluștri, această platformă obligă la o neslăbită confruntare. Noutatea, modul în care înțelegem să ne ilustrăm timpul, are, prin urmare, o măsură precisă. Binecuvîntată măsură. Căci dacă cineva, retoric, îl întreabă — cum se reflectă timpul pe care-l trăiești în scrisul tău — poetul îi poate indica ușor instrumentele prin care să afle. Măsoară-mi *tradiția*, îi va spune. Pentru asta folosește-te de *nou*. Desigur, dacă-l percepi. Măsoară-mi noutatea. Pentru asta folosește-te de tradiție. Desigur, dacă o posezi.

Marius Robescu

ecouri

Triumful manierei?

Povestitor și romancier de reală valoare, Vasile Rebreanu rămîne scriitorul asupra operei căruia continuă să se aștearnă, cu o ciudată și inexplicabilă indiferență, și, bineînțeles, nemeritată, tăcerea criticii. Fenomenul nu este cu totul izolat. Ce s-a petrecut însă cu evoluția lui Vasile Rebreanu ? Debutînd cu nuvele și povestiri (**În plină zi**, 1959) tînărul scriitor a fost privit de critică ca un mare talent. Prolific, Vasile Rebreanu ne-a dat o operă destul de întinsă și care astăzi numără 15 volume : **În plină zi**, 1959, **Casa**, 1962, 1968, 1972, **Dimineață de toamnă**, 1962, **Călăul cel bun**, 1965, **Pisica roșcată și ingerii**, 1966, **De chemat bărbatul pe stele**, 1966, **Marșul**, 1967, **Țiganca albă**, 1968, **Muntele cărunt**, 1968, **Securi pentru funii**, 1970, **Jaguarul**, 1972, **Marele prinț**, 1972, **Sechestrul** (teatru, în colaborare cu Mircea Zaciu), 1972, **Teatru**, 1972 și **A treia zi după război**, 1974. E mult, e puțin pentru un scriitor care a împlinit 40 de ani ? Desigur, nu numărul volumelor publicate determină valoarea unui scriitor, dar ele ne vorbesc totuși de oscilații și căutări, de succese și eșecuri.

Evoluția lui Vasile Rebreanu înregistrează un proces pînă la un punct explicabil : descoperirea unei vocații epice și găsirea unei modalități de expresie. Povestirile de început, mai toate de factură lirică, anunțau un prozator înzestrat din familia lui Ioan Slavici, Liviu Rebreanu și Pavel Dan. **Pămînt amar**, **Nopți fără somn**, **În plină zi**, vor fi trase în materia epică a romanului **Casa** (1962), roman care și astăzi rezistă, ne vorbește de adevărata vocație a lui Vasile Rebreanu. E vorba de o solidă construcție epică care apelează la o formulă clasică, realistă, și care i se potrivește prozatorului. Recitind după mai bine de un deceniu romanul **Casa** am ajuns la concluzia că Vasile Rebreanu este un solid romancier, dar numai atunci cînd nu-și trădează vocația : aceea de interpret al sa-

Zaharia Sângeorzan

Continuare în pag. a 6-a

opinii

Debutul criticului

Se pot cita numele unor prozatori care, după publicarea în presă a unui număr oarecare de povestiri, schițe etc., au abandonat, brusc, acest drum, înhămîndu-se la elaborarea unor construcții epice vaste. Firește, nu e vorba aici, de superioritatea genului „lung" față de cel „scurt" sau invers. În realitate lucrurile se pun cu totul altfel. Scriitorul simte că realizările sale durabile se pot înregistra în roman, (în cazul de față), iar nu în nuvelă și, în consecință, începe să scrie romane. Descoperirea domeniului în care se poate releva în mod cu adevărat convingător, vocația unui scriitor talentat (numai despre creatori autentici discutăm aici) poate fi mult mai tardivă. Unii au perseverat o bună perioadă de timp în a scrie proză și au constatat, cîteodată destul de tîrziu, că vocația lor e teatrul ș.a.m.d.

Pentru critic problema nu se pune diferit. Există și în cazul său un „gen" în care înzestrarea i se dezvăluie plenar și altele inadecvate talentului de care dispune. G. Călinescu, cu mai bine de patru decenii în urmă, scria că ar fi putut scoate cîteva volume din materia cronicilor ce le publicase prin reviste, dar că a socotit mai potrivit să înceapă cu o lucrare despre Eminescu. Sigur că „ar fi bine" pentru orice critic, să înceapă cu o carte axată pe un subiect generos ca acesta, totuși nu trebuie neglijat și un alt aspect al problemei. Simțul de constructor a lui G. Călinescu, capacitatea sa de sinteză, darul lui portretistic, în genere calitățile care îi sînt recunoscute îndeobște, se armonizau cu un atare tip de carte. „Viața lui M. Eminescu" îl reprezenta pe critic într-o măsură mult mai mare decît ar fi putut-o face cronicile. Impresia ce o lasă acestea din urmă este inferioară talentului de care dispunea criticul și strălucirea unor caracterizări se pierde în context. Forța lor de pătrundere și capacitatea de seducție stilistică vor fi sesizabile, în întregime, de abia cînd vor fi integrate într-o operă voluminoasă, „Istoria"... din 1941.

G. Călinescu oferă exemplul fericit al concordanței între vocație

Victor Atanasiu

Continuare în pag. a 7-a

ÎN PAGINA A 8-A:

TINEREȚEA CLASICILOR : Literatură și memorialistică. Articole de : Dumitru Micu, Alexandru George, M. N. Rusu, Nicolae Ciobanu.

cronica literară

Şerban Cioculescu: Amintiri

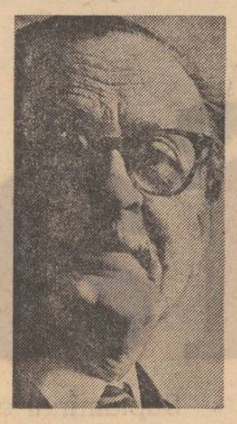

Situaţia literară a lui Şerban Cioculescu a avut de suferit de pe urma unei conduite lipsite de hipertrofierea eului. Criticul nu s-a expus cu sistemă atenţiei cititorului, decît în forma curentă a unor foiletoane săptămînale în care a vorbit cu precădere despre alţii şi altele, şi foarte puţin despre sine. N-am găsit la domnia sa preocuparea de a-şi compune un portret bovaric pe care să-l impună printr-un asediu publicistic de regularitate contemporanilor. Cea mai mare parte a importantei sale contribuţii critice a rămas mult timp risipită prin reviste, fără ca autorul ei s-o adune meticulos între coperţi de volume frumos ordonate şi numerotate, pentru orientarea posterităţii. Unele articole mai zac şi acum în colecţii, voluminoasa culegere de **Aspecte literare contemporane,** care a dat în sfîrşit seamă de valoarea şi semnificaţia unei activităţi critice de mare probitate şi consecvenţă, nefiind nici pe departe completă. Vanitatea de a alcătui volume a fost cu mult mai mult a altor critici decît a lui Şerban Cioculescu. Este şi în acest refuz intenţia de a da o idee despre rolul şi semnificaţia actului critic, aşa cum a înţeles să-l trăiască ani de zile. Criticul pare a-şi neglija atît contribuţia cît şi importanţa ei, (mult mai nuanţată decît i-a prezis-o E. Lovinescu, mai puţin maiorescian, el, glosatorul junimismului decît mai tînărul său confrate), mult mai semnificativă decît sînt înclinaţi s-o înţeleagă confraţii mai tineri de azi.

De la un scriitor care nu pune metodă în construirea unei imagini despre sine apariţia unui volum de memorii este, oarecum, neaşteptată. E. Lovinescu înţelegea să facă din volumele de **Memorii** o piesă importantă a proiecţiei despre sine pe care o găsim aproape în toată opera lui. „Memoriile" lui Şerban Cioculescu se numesc mai simplu **Amintiri** şi nu se desfăşoară conform unui plan bine executat cum este cazul memorialisticii lovinesciene. Ele nu ţintesc să **dezvăluie** sau să **infirme,** ci să **precizeze** şi să **confirme.** Latura corosivă lipseşte aproape cu totul amintirilor lui Şerban Cioculescu, iar anecdota şi cancanul lipsesc cu totul. Absenţa paginilor păstoase poate să fie considerată de mulţi o insuficienţă, dar obiecţia nu ar face decît să denote o definiţie exclusivistă a literaturii de rememorare. Interesul amintirilor lui Şerban Cioculescu trebuie căutat deci în altă parte.

Într-o nemiloasă cercetare a memorialisticii lovinesciene, de a cărei artă se arăta entuziasmat şi de a cărei morală se desolidariza, Şerban Cioculescu purcedea la confruntarea imaginii de sine a criticului E. Lovinescu din memorii cu cea pe care aceleaşi memorii implicit o conţin. Mai tînărul confrate observa existenţa unei contradicţii între imaginea pe care Lovinescu o propunea neostenit cititorului şi cea rezultată din lectura lipsită de prejudecata portretului propus. Vom găsi aceeaşi contradicţie şi la noul memorialist ? Din fiecare operă substanţială se desprinde fatal o poză a autorului, o gestică caracterizantă şi scrisul lui Şerban Cioculescu ne-a înfăţişat întotdeauna pe omul inteligent, scrupulos, disponibil pentru zeflemeaua care reduce la neant aberaţia. Aceasta este **imaginea externă** a omului, cea propusă de pagina critică şi însuşită de cititor. Dar care este **imaginea internă** cea pe care o are despre sine autorul memoriilor? La E. Lovinescu memorialistul de azi deosebea tocmai discrepanţa dintre imaginea internă a maestrului său şi una din posibilele imagini externe. **Amintirile** lui Şerban Cioculescu nu ne propun o imagine nouă a sa ci o consolidează pe cea constituită. Întors la vîrsta proceselor obscure el caută aici germenii trăsăturilor de mai tîrziu: „În pozele noastre din copilărie, de la cea dintîi în care figurez într-un coşuleţ împletit, par, alături de fratele meu, Radu, fetiţa aşteptată de mama şi care a dezamăgit-o la naştere. Această traumă a ei s-a repercutat, se vede, şi asupra mea: de aceea, probabil, eu însumi mi-am fost, din cea mai fragedă copilărie şi pînă astăzi, o decepţie. Asta m-a ferit însă de narcisism, de egolatrie, iar mai tîrziu de subiectivism în actul judecăţii de valoare. Prin alte cuvinte, nu m-am iubit şi am privit cu seninătate moartea, încă din adolescenţă, după un şir de afecţiuni pulmonare, din fericire nu prea grave. N-aş merge ca E. Lovinescu pînă la noţiunea thanatofiliei care a stat la baza ciclului de romane şi a personajului său autobiografic, Bizu. N-aş vrea să mă răsfăţ cu imaginea avantajos literară a unui copil precoce, care-şi ruminează voluptatea sfîrşitului apropiat. Nu, am fost sub acest raport un copil normal, dar totuşi predispus la melancolie şi prematur pesimism. Cu toate acestea, primele mele lecturi străine m-au plămădit dintr-un aluat destul de aspru, în care dospea simţul datoriei, al răspunderii morale". Scriitorul nu se revendică de la starea de excepţie ci de la cea normală, refuză turnura sentimentală şi o preferă pe cea a observaţiei juste, din care nu lipseşte adesea umorul. Altădată criticul vorbeşte despre ceea ce „s-ar putea întîmpla unui om normal ca mine, care nu-mi revendic nici una din particularităţile caracteristice omului de geniu". Din refuzul unei idei exagerate despre sine, scriitorul face un adevărat program. Copilul Şerban suferă de pe urma inaptitudinilor lui fizice, care-l îndreaptă într-o direcţie contrară, dar vede retrospectiv lucrurile cu detaşare, fără dramatism. Îmbuibat cu lecturi el este inhibat şi plin de scrupule. Bunica face pastă de gutui pe care în bucăţi romboidale le întinde pe pianul neutilizat din salon, iar nepoţii organizează mici incursiuni pirateresti : „Noi, copiii, fratele meu, Radu, şi vărul meu primar, Mircea, ne furişam în salon, eu ca să privesc comoara, ei ca s-o jefuiască Mai e nevoie să spun că, prost cum eram, refuzam să mă înfrupt din prada lor ?". Excese de scrupul dovedeşte viitorul critic şi în faţa duhovnicului căruia-i cere un supliment confesional golindu-şi memoria de toate impurităţile adunate.

Privirea întoarsă spre trecut a memorialistului caută trăsăturile configurative ale criticului de mai tîrziu sau premizele lor. Şerban Cioculescu n-are bovarismul unei alte formule umane decît cea pe care a ilustrat-o în critica profesată de-a lungul celor peste cincizeci de ani de activitate. El îşi examinează cu francheţă amintirile şi se surprinde cu maliţie ca student în faţa lui Mihail Dragomirescu animat de „demonul contradicţiei" : „Registrul vocal înalt şi aspectul spinatec al amatorului de dispută au stîrnit rîsul aproape unanim".

Şerban Cioculescu reproşa lui E. Lovinescu eroarea iniţială a acestuia de a lua drept o intuiţie centrală şi revelatoare o intuiţie periferică şi nesemnificativă. Adevărul memoriilor era înecat, în acest caz, de ficţiune al cărei adversar Şerban Cioculescu este şi în prezentele **Amintiri.** Formula lor nu se revendică de la prestigiosul precedent lovinescian, ci de la directiva moralităţii memorialistului. Legenda, cancanul, anecdota sînt respinse. Memorialistul comun ar fi bătut monedă pe dezordinea lui Al. O. Teodoreanu. În spiritul formulei pe care o urmează, Şerban Cioculescu scrie : „Cine ar crede că Păstorel s-a dat în spectacol ar fi confirmat în mod invers, sau, ca să fiu mai clar vor preciza : la solemnităţi, bărbatul apărea elegant, în ţinută de ceremonie, **a quatre epingles,** şi se ţinea rigid, cu o solemnă oratorie, în care se dovedea maestru". Memoriile nu cedează ispitei amintirilor de cafenea, legendelor în circulaţie. Criticul consemnează precis fapte fără să introducă interpretări tendenţioase sau deformante. Pentru G. Călinescu care a făcut de cîteva ori curată memorialistică în cunoscuta lui istorie literară gestul lui E. Lovinescu de a arunca în groapa fiicei lui Delavrancea ultimul său volum de **Memorii** ia, prin interpretare, proporţii demascatoare. Şerban Cioculescu consemnează faptul fără a-l comenta. Că şi memorialistica lui G. Călinescu, atîta cîtă este, urma drumuri contrarii celei profesate de Şerban Cioculescu ne-o arată şi confruntarea amintirilor despre N. Iorga. Cunoaştem cu toţi linia fabuloasă a portretului pe care-l face în aceeaşi istorie literară G. Călinescu lui N. Iorga. Iată o imagine, corectată de o privire mai puţin încălzită la focul interior al marelui profesor de istorie: „Intram din vreme în sala de curs şi mă aşezam în faţa catedrei, într-una din primele bănci, ca să văd şi să aud cît mai bine. Intrarea profesorului nu se petrecea întocmai aşa cum avea să descrie „fenomenul" G. Călinescu, într-o pagină memorabilă din **Istoria literaturii** sale, cu buzduganul lui Făt-Frumos şi alte metafore în serie. Este drept că N. Iorga începea să rostească primele cuvinte ale prelegerii înainte de a se fi instalat la catedră, că fluxul tumultos al frazelor lui, unele adevărate încrîngături aparent inextricabile, era greu de urmărit de către totalitatea auditoriului tînăr, că profesorul îşi zmălţa lecţia cu glume şi chiar cu diatribe împotriva puternicilor zilei, că rîdea sau se încrunta înainte de a şi le fi debitat, că desfăşura momentul istoric al Veacului de mijloc, cu rivalităţile dintre papi şi împăraţi nu fără conexiune cu conjunctura politică internă. Eu unul eram fermecat şi-i sorbeam cuvintele cu nesaţ, nescăpîndu-l o clipă cu privirea".

Şerban Cioculescu care găsea în memoriile lui E. Lovinescu o „lecţie negativă" propunea ca soluţie opusă „a căuta pe om oriunde". Amintirile ne arată că nu era o soluţie ad-hoc ci una de credinţă intimă. Memorialistul de azi e interesat de omul profund şi nu doar de spectacolul exterior al existenţei acestuia. În N. D. Cocea ţine să ne descrie nu pe posibilul cinic ci pe părintele care se copilăreşte alături de fetiţa lui şi în acelaşi timp pe omul capabil să depăşească disputa politică şi pe cea literară de dragul unui volum frumos de versuri. În cauză era la vremea debutului critic al lui Şerban Cioculescu, volumului **Pe Argeş în jos** de Ion Pillat. Mărturiile lui despre Camil Petrescu se înscriu împotriva celor ale lui Eugen Lovinescu, fără nici o ostentaţie de altfel. Lovinescu se lăsase captivat de posibilitatea unui portret plecînd de la trăsăturile superficiale ale scriitorului. În pagina noului memorialist privirea coboară către resorturi mai adînci: „Era un pasionat în tot ce spunea, sau măcar un febricitat. Vorbea cu glasul scăzut şi cerea celor ce ridicau glasul, ştiindu-l surd, să scadă vocea, că-i aude. Purta un aparat în urechi şi se uita atent la mişcarea din buze a convorbitorului său. Nu mai e nevoie să spun că infirmitatea, oricît ar fi rectificat-o cu timpul, prin obţinerea unui excelent microfon ataşat de şnur, îi adîncise sentimentul de singurătate şi impresia dezolantă că era un neînţeles. Fiecare om poartă cu el un secret, o ţară nevăzută, dar cei mai mulţi izbutesc să-şi ascundă complexul de inferioritate. La Camil acelaşi complex era redresat prin afirmarea orgolioasă a genialităţii sale". Partizan al observaţiei necolorată de subiectivităţi excesive. Cioculescu refuză şi seducţia aparenţelor înşelătoare. El nu se sfieşte să fie autocritic atunci cînd descoperă judecată greşită ce şi-o făcuse despre omul Pompiliu Constantinescu transferind asupra acestuia o parte din impresia pe care i-o producea foiletonul său săptămînal. Peste tot scriitorul ţine să fie cît mai absent din pagină şi linia amintirii să fie pe cît posibil, cît mai puţin tulburată de jocul temperaturii lui sufleteşti. Într-un singur capitol Şerban Cioculescu este mai prezent decît ne-am fi aşteptat în cel despre E. Lovinescu. Poate şi pentru că am fi dorit ca amintirile de aici să fie ceva mai bogate. Sfîrşim cartea, bucşită de informaţie, fapte, împrejurări, oameni cu insatisfacţia de a nu fi fost mai întinsă. „Am numeroase amintiri despre mai toţi marii seniori ai literelor române moderne: profesorul Nicolae Iorga, Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Tudor Arghezi, Lucian Blaga, Ion Barbu, Hortensia Papadat-Bengescu şi Eugen Lovinescu". Dar cîţiva dintre aceşti seniori nu sînt în cartea de faţă ceea ce ne dă speranţa că ea n-a fost poate încheiată.

Amintirile lui Şerban Cioculescu — fără a concura prin amploare marile construcţii memorialistice, **O viaţă de om aşa cum a fost** de N. Iorga, **Anii de ucenicie** de M. Sadoveanu, **Memoriile** lui E. Lovinescu — sînt un testimoniu de un admirabil echilibru şi de o tinerească limpezime.

M. Ungheanu

viaţa cărţilor

poezie

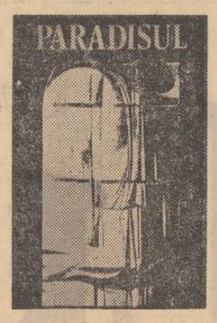

„Între pian şi piatră"

Asemeni volumului imediat anterior — „Lavă" — şi cel de astăzi*) ni-l arată pe Ioanid Romanescu preocupat, în bună măsură, de justificarea propriei poezii. Şi de această dată, discursul liric se structurează în virtutea acelorasi elemente, devenite, se pare, liniile de forţă ale etapei în care se află creaţia controversatului poet ieşan.

Deşi un egocentric necamuflat, Ioanid Romanescu nu pledează numai pentru revizuirea propriului statut poetic, ci revendicările sale lirice au în vedere **Poetul, breasla : „pentru că aparţin unui popor de visători foarte realişti în faţa brutalităţii / pentru că ar fi posibil ca în timp ce eu ţin acest discurs unul dintre visătorii de care spuneam să devină poet mare / pentru că mai există politicieni care în timp ce pun la cale războaie pe artişti îi acuză de absurd / pentru că în metropolele lumii soldaţi cu mers de raţă şi generali pudraţi la fund mai compromit muzica lui Wagner / pentru că astăzi Pămîntul are fii care nu vor să mai meargă în genunchi pe urmele părinţilor lor / pentru că toţi ştiţi exact la ce m-am gîndit spunînd toate acestea / vă rog să revizuiţi statutul meu de poet !".**

Dacă în „Lavă", ca şi în alte volume ale poetului, am întîlnit, nu de puţine ori, ideea „mirelui poeziei", în „Paradisul" Ioanid Romanescu ne pune sub ochi un posibil revers al medaliei, în care chipul poetului, atît de robit poeziei, ne apare drept al unui „mire al prostiei" : **prost fără pereche, poezia / am iubit-o prea de tot prosteşte — / pe acela care nu-şi trăieşte viaţa / pe acela viaţa îl trăieşte / / stea oricît de mare de-am avut în frunte, / peste ea a pus prostia etichetă — / după fericirea unui prost de geniu / n-am văzut pe nimeni cum regretă / / în oricare parte aş lua-o / tot prostia-n cale mi-o aştern — / mai aveţi răbdare : veţi vedea cum intră, / mirele prostiei în infern".** Este limpede că poetul care se simte atît de robit poeziei **(„Nu ştiu cît mai vrea să ia din mine / poezia — / am ajuns să scriu cu singele Mamei")** vorbeşte mai ales de **poezia ca mod de viaţă.** Dar Ioanid Romanescu este departe de a-şi huli boema ; dimpotrivă, îi închină cîteva frumoase poezii : „Prietenul pictorilor", „Viaţa de student la conservator", „Spre Capul Horn al Patagoniei din stele". Ca şi altădată, poetul nu se îndoieşte că lasă în urma sa o poezie adevărată, fiindcă în faţa adevărurilor vieţii a rămas de fiecare dată un om adevărat **(„nu am fost pe planul fiecărui / — am fost treaz şi romantic şi beat — / dar în faţa multor adevăruri / am rămas un om adevărat").** Încrederea în sine nu merge la Ioanid Romanescu pînă la o linişte naivă. Poetul ştie că a uitat să spună un lucru sau altul, dintre cele esenţiale **(„am uitat să spun cîtă ninsoare / cade într-un suflet de poet"),** rămîne încă frămîntat de poziţia anticalofilă pe care şi-a apropiat-o atît de mult **(„Eh tare aş vrea să nu spus eh / să nu mai am ţicuri verbale şi vicii / să am limbaj universal să mă citiţi / ca pe Beethoven şi da Vinci / / Fir-ar a neliniştii de limbă / şi slavă ei că e întortocheată / oare din cer auzi tu Mamă / şi din mormînt auzi mă tată / / Cum strig între pian şi piatră ?"),** revine de fiecare dată la statutul poeţilor pe care „e o ruşine să-i învingi" pentru că ei sînt „cei care lasă lumea pentru alţii". Toate acestea vor să spună că, şi atunci cînd ironia nu părăseşte versurile lui Ioanid Romanescu, poezia sa îşi depăşeşte spaţiul intrînd într-un teritoriu al moralului. De aceea, în mod firesc, poetul cade în curse greu de evitat în asemenea situaţii. Astfel, oricît de „spectaculoasă" ar fi o poezie ca „Dumneavoastră", dedicată criticilor **(„Dumneavoastră nu vă spun prea mult / dumneavoastră ştiţi că e albastră / dumneavoastră totuşi sînteţi formidabili / dumneavoastră sînteţi Dumneavoastră"),** ea poartă, mult prea mult, semnul unui anecdotic frivol. Punctul de jos al acestor „preocupări" este înregistrat în „Cică la posturi de radio străine". Dar, şi în „Paradisul", Ioanid Romanescu rămîne acelaşi poet viforos, cu un suflu liric deloc obişnuit, scriind o poezie care-şi refuză, deseori, nuanţele, subtilitatea, în favoarea sincerităţii şi patosului incendiar.

Ne facem o plăcută datorie din a semnala preocuparea constantă a Editurii „Junimea" de a trimite în librării cărţi de o frumoasă ţinută grafică, aşa cum este şi acest „Paradis", purtînd o copertă inspirată aparţinînd apreciatului artist plastic ieşan care este Mircea Ispir.

Dorin Tudoran

*) Ioanid Romanescu, **„Paradisul", Editura „Junimea".**

proză

Adevăratul personaj : evenimentul *)

Marşul alb reconstituie evenimentele dramatice din viaţa unor tineri combatanţi voluntari în campania militară antihitleristă din toamna şi iarna 1944—1945. Naratorul, la trei decenii după consumarea întîmplărilor, se decide să refacă vechiul traseu pe care cîndva, împreună cu tovarăşii săi, participase la ofensiva victorioasă a trupelor sovieto-române. El pleacă de la Braşov, unde în fiecare an se reîntîlneşte cu doi dintre vechii săi tovarăşi de luptă şi străbate locurile din Ungaria şi Cehoslovacia pe unde cîndva trecuse ca soldat al armatei române.

Ritmul evocării este de o febrilitate caracteristică şi altor scrieri ale prozatorului. Acest stil trepidant e eficace mai ales atunci cînd sînt reconstituite scene de masă. Din frînturi de conversaţii, din note disparate o atmosferă specifică acelei perioade eroice tinde să se închege în chip convingător. Mai ales scenele premergătoare plecării spre front îi reuşesc lui Pop Simion. Iată un fragment semnificativ : „...În gară era forfotă, mult tineret, steaguri tricolore. Ceferiştii îşi transmiteau dispoziţii cu toată gura. Melodii revoluţionare, necunoscute pînă atunci, umpleau peronul, bubuind ritmat şi încrucişîndu-se :

Vo-lun-tari-ai-României,
Iz-vo-riţi-ca-din-pămînt...
S-au-scu-lat-şi-vin-ţăranii...

Pe linia întîi era tras un tren de marfă. În bou-vagoane se încărcau boccele, cufere, sobiţe, lemne, paie făcute balot, conserve, pături, ibrice de ceai. Pe frontonul unui vagon era arborată o fişie de pînză, pe care era scris : „Răspundem chemării P.C.R. TOTUL PENTRU FRONT, TOTUL PENTRU VICTORIE !". Fete cu banderole roşii pe braţ transmiteau din mînă în mînă pachete, care se distribuiau în vagoanele cu paturi suprapuse, improvizaţii din scîndură. Erau paturile-priciuri. Pe fiecare pătucean ajungea un pachet cu eticheta : „Apărarea patriotică Braşov".

Deşi autorul construieşte cîteva scene de război şi propune cîteva personaje cu porecle pitoreşti, este evident că principalul personaj al cărţii este evenimentul covîrşitor al războiului. Dialogurile sînt citeodată factice, febrilitatea stilului tinde uneori să se transforme într-o sacadare nesemnificativă. Dar ansamblul trăieşte printr-o pînză de eroism ce fluturâ deasupra acestor pagini de reportaj trepidant.

Interesantă este în **Marşul alb,** alături de atmosfera eroică şi de personajele juvenile care trăiesc cu patimă evenimentele (aspecte ce recomandă cartea mai ales tinerilor cititori), urmărirea modului în care prozatorul încearcă să aplice modalităţile reportajului într-o proză de ficţiune (fiindcă, după cum arătam, cartea nu este un documentar al unor întîmplări trăite, ea propunînd doar, ca o convenţie preliminară, acceptarea ideii că autorul a participat în adevăr la evenimentele relatate).

Ca şi în cazul altor cărţi care au în centru un eveniment istoric de o covîrşitoare însemnătate pentru destinul unui popor, cititorul **Marşului alb** se simte cuprins de o fierbinte undă de patriotism. Privită din punctul acesta de vedere, cartea lui Pop Simion este o simfonie dedicată independenţei României, a cărei forţă se simte în toată plenitudinea ei doar odată cu ascultarea ultimelor măsuri.

Voicu Bugariu

*) Pop Simion : **„Marşul alb". Editura Albatros.**

critică

Amintiri despre Ion Barbu

O încîntătoare carte de „Amintiri" despre genialul poet şi matematician Ion Barbu ne oferă soţia acestuia, Gerda Barbilian *. E greu de spus ce este, mai întîi, de elogiat în aceste mărturii. Valoarea lor înalt documentară ? Valoarea lor afectivă care însufleţeşte fiecare pagină a cărţii de o vibrantă devoţiune şi de o mişcătoare solidaritate umană? Frumuseţea gestului nu numai necesar pios, dar şi obiectiv confruntat cu existenţa şi fondul sufletesc al omului Ion Barbu ? Fidelitatea memoriei sau acurateţea transpunerii ei, fără falsa pudoare care, vorba lui Călinescu, stă ca un cîine de pază în jurul personalităţilor de excepţie ? Cum nu doar sentimentele şi calităţile de devotament dau soliditate şi încredere unei cărţi de amintiri, izvorită, în plus, din cea mai intimă apropiere, e nevoie de cîteva explicaţii care să legitimeze şi mai mult importanţa materialului aici expus Nu o dată, de pildă, asemenea cărţi de amintiri, pornite de altminteri din nobile intenţii, se transformă în adevărate hagiografii, idealizîndu-şi personajele în dauna confraţilor sau a colegilor de generaţie. Sub masca restabilirii adevărului curat, ele devin adesea mai mult sau mai puţin mascate „răfuieli", deschizînd procese de apărare nejustificate de o operă care vorbeşte de la sine. Părerea orgolioasă şi nu lipsită de naivitate a unor autori sau autoare, legaţi de obicei de creatori prin diferite legături de rudenie, că pot identifica precis anume procese de elaborare şi cauzele ce le-au declanşat este, şi ea, o altă pată care întunecă autenticitatea unor mărturii, ele scoţînd în evidenţă mai mult fantezia naratorilor decît veridicitatea detaliilor.

Nimic din toate aceste tare curente în cartea Gerdei Barbilian, carte care, păstrîndu-şi privirea limpede nu-şi ştirbeşte deloc ataşamentul profund din a cărui perspectivă e scrisă ; totodată, o carte de amintiri care nu-şi încalcă domeniul cu veleitatea interpretării literare, arogîndu-şi postura de rectificator al unor comentarii de natură critică, fără, însă, de a pierde vreo clipă din vedere că aceste mărturii se referă la o personalitate genială, inconfundabilă, deci nepereche. Autoarea a înţeles să dea glas, în primul rînd, documentelor, faptelor şi corespondenţei, comentînd cu discreţie, sugerînd cu delicateţe, intuind cu o pătrunzătoare perspicacitate Intervenţiile personale sînt inteligente, aflate în limitele necesarului, punctate de o atitudine larg comprehensivă din care atît nota de umor cît şi cea de farmec insolit al zigzagului memoriei nu absentează. Portretul unui Ion Barbu interiorizat, ostil oricărei manifestări sentimentale centrifuge, inabil în viaţa practică şi cu o mare teamă faţă de greutăţile vieţii cît şi de desfăşurarea lor în viitor, cu o fire înclinată spre exagerare şi reacţiune violentă din prea multa sensibilitate şi din ricoşeul timidităţii, portret care domină întreaga carte, este plin de sugestii şi, în acelaşi timp, creionat din cîteva gesturi şi atitudini semnificative. De asemenea, mărturiile privind trăinicia sentimentelor familiale, statornicia în prietenie, sentimentul profundei legături cu ţara şi trecutul ei sînt nu o dată revelatoare, memorabile, atît pentru firea omului cît şi pentru opera creatorului Ion Barbu.

De un interes excepţional e corespondenţa lui Ion Barbu, masiv pusă la contribuţie în paginile cărţii şi cu numeroase file absolut inedite. Arta literară cu care este întocmită mai fiecare scrisoare face din această corespondenţă un mare tezaur epistolar şi ar fi păcat ca el să rămînă nepublicat şi aparte. Scrisorile către Tudor Vianu, de pildă, cu acel amestec indicibil de fantezie şi realitate, sînt cu totul extraordinare. Descendenţa lor firească se află în **Scrisorile** lui Ion Ghica ; ceea ce, de altfel, dovedeşte şi pe pasionatul cititor al acestei opere care a fost Ion Barbu.

Unul din meritele de căpătîi ale autoarei, s-ar putea spune atît în viaţă, cît şi în evocare, este acela de a fi perceput cu o adîncă sensibilitate resorturile zbuciumului lăuntric al poetului din perioada studiilor în Germania. Comparaţia atît de tulburătoare ce s-ar putea întocmi în acest caz cu perioada studenţiei eminesciene ar fi, ea însăşi, vrednică de un studiu. Citind în acest răscolitor fragment de viaţă, ai impresia stranie că citeşti uneori şi într-un capitol al biografiei lui Eminescu.

Dan Cristea

*) Gerda Barbilian : **„Ion Barbu". Ed. Cartea Românească.**

prezenţe

Plenara Consiliului Uniunii Scriitorilor

În ziua de vineri, 11 aprilie 1975, a avut loc plenara Consiliului Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România.

Plenara a ales în unanimitate pe tovarăşul *Virgil Teodorescu* în funcţia de preşedinte al Uniunii Scriitorilor, iar ca membri ai Biroului Uniunii, pentru completarea locurilor rămase libere, pe tovarăşul *Mihai Beniuc* şi tovarăşa *Ana Blandiana.*

Plenara a luat unele hotăriri în legătură cu calitatea de membru al Uniunii Scriitorilor, în conformitate cu prevederile statutare, cu Codul eticii şi echităţii socialiste, şi privitor la semnarea unui Angajament solemn de către membrii Uniunii Scriitorilor.

Plenara a dezbătut şi aprobat următoarele probleme înscrise în ordinea de zi : Planul de acţiuni al Uniunii Scriitorilor pe anul 1975, în lumina documentelor Congresului al XI-lea al P.C.R. şi a recentelor indicaţii de partid ; Planul de venituri şi cheltuieli al Uniunii Scriitorilor pe anul 1975 ; Îmbunătăţiri la regulamentul de pensii al Uniunii Scriitorilor, în acord cu legea generală a pensiilor ; Propunerile Comisiei de pensii a Uniunii Scriitorilor pentru noii pensionari, membri ai Uniunii şi ai Fondului literar ; Regulamentele pentru decernarea premiilor Uniunii Scriitorilor şi ale Asociaţiilor de scriitori pe anul 1974 ; Componenţa Juriului pentru decernarea premiilor Uniunii Scriitorilor pe anul 1974.

Plenara a ascultat o informare despre lucrările celei de-a 12-a întîlniri a conducerilor de Uniuni de scriitori din unele ţări socialiste, desfăşurată recent la Havana. Plenara a rezolvat, de asemenea, unele probleme organizatorice.

■

Luni, 14 aprilie, ora 19 a.c., a avut loc în cadrul „Rotondei 13" organizată de Muzeul literaturii române, la sediul acestuia din strada Fundaţiei nr. 4, o întîlnire dedicată lui Ion Vinea, de la naşterea căruia s-au împlinit luna aceasta 80 de ani. Personalitatea poetului a fost evocată de Şerban Cioculescu, Barbu Solacolu, Ion Bănuţă, Aurel Baranga şi Paul Teodorescu. Au fost audiate amintirile despre Ion Vinea, înregistrate pe bandă de magnetofon, ale Henrietei Yvonne Sthal, iar Dinu Ianculescu a citit din maximele inedite ale poetului.

OCTAV PANCU — IAŞI

Vesel, elegant, prieten al tuturor, l-aş fi vrut măcar o dată nepunctual, mai ales la această ultimă şi îngrozitoare întîlnire. I-am spus la spital, cu acea sinceritate cu care ne obişnuisem amîndoi : „Nu-mi place, dragul meu, ai grijă..." Dar el a negat, pentru prima dată însă fără de zîmbet, şi n-am ştiut ce să mai cred. Mi-a fost teamă, am spus şi altora, am negat şi eu, am negat cu toţii, uitîndu-l pentru cîteva clipe, adică amintindu-ni-l, aşa cum era, înaintea loviturilor blestemate şi în timpul cel scurt dintre ele.

Pancu n-a fost niciodată un om al misterelor şi surprizelor, era al nostru cu toate sinceritătile, indoielile şi adevărurile lui. Era atît de deschis încît putea fi judecat de oricine în orice clipă şi asta mi se pare cea mai frumoasă calitate a unui om. Dar de ce trebuie să-i caut calităţi acestui mare prieten şi de ce trebuie să i le rostesc cînd ele erau atît de evidente pentru toţi ? Nu-mi pot închipui o negaţie din partea cuiva, nu pot, pentru că cel mai mare păcat din viaţa lui nu depăşea stadiul nedumeririi. Cînd era trist, sau cînd era lovit, pentru că nici el n-a scăpat de nedreptăţile vieţii, reacţia lui cea mai violentă era nedumerirea. Cum să nu iubeşti un asemenea om, cum să nu-ţi fie cel mai bun prieten, cum să nu visezi şi să nu înfăptuieşti cu el ? Doamne ! şi cît respect faţă de semenul lui, cîtă dragoste şi înţelegere faţă de artist şi faţă de lucrul lui !

Era un frenetic, în toate, în viaţă şi scris, în paginile mici şi-n paginile mari, acasă şi cu noi, şi ne îngrămădea pe toţi în inimă, prea mult, prea adînc, pentru a nu-i aminti şi lovi marginile. Nu s-a retras niciodată, nici în momentele definitive, cele rele şi urîte nu s-a retras în penumbre şi recreaţii, ci se lăsa cîştigat de tumult, şi cutreierat de el, şi iarăşi cu acea inimă prea mereu deschisă şi primitoare. Culegea enorm, cu toate simţurile şi dăruia enorm, cu toate simţurile. Privea oamenii şi mai ales copiii ca pe nişte flori, de aceea atîta laudă şi mîngîiere, atîtea cîntece şi exclamaţii frumoase dăruite tuturor şi mai ales tinereţii. Nu erau vorbe, ci credinţe, vibraţii, fiori, chiar cînd erau graţioase ca petalele cele mai graţioase, cînd erau fragile şi albastre aşa cum le dorea un copil unic într-o clipă unică. Tot din inimă porneau, dinăuntru, şi era atît de risipitor cu inima lui.

Pancu a scris atîtea mii de pagini, atîtea mii de pagini frumoase, încît aş putea spune că a scris pentru fiecare copil al ţării. Parcă pe fiecare l-a cunoscut, în identitatea lui, şi fiecăruia i-a dedicat un gînd frumos, chiar cînd îi făcea amenînţător cu degetul. Dar cîte alte mii de pagini, nescrise, nu ne-a dăruit în întîlnirile noastre, cîtă savoare, cîtă sclipire, cîtă fantezie şi vervă, cîte risete împrăştiate tuturor. Noi le primeam, îi vedeam frenezia şi gesturile, şi respiraţia şi tremurul, le primeam simplu şi uitam de unde vin.

Dar e groaznic să spun aceste cuvinte, e prea cumplit, e ca şi cum aş vorbi despre un om care nu mai este. De ce laude, de ce să vorbesc despre marele său talent, despre cărţile sale, unice, embleme ale tuturor copilăriilor lumii şi mai ales ale copilăriei ţării mele, despre bucuria cu care ne întîlneam, despre noutatea fiecărei întîlniri, despre gîndurile şi mai ales despre visurile noastre, întotdeauna frumoase, întotdeauna visînd fericiri, de ce să spun asemenea vorbe cînd ar fi mai drept să ne plimbăm pe o stradă oarecare, necunoscuţi, tăcuţi, dar cu el niciodată nu se putea tace.

Nu ! Nici măcar nu vreau să spun că n-a murit de tot, deşi acesta e un adevăr, nu ! e cumplit să mă gîndesc la trecut, la acea îngrozitoare vorbă ieri a lui Arghezi.

Mi se pare că e foarte tîrziu. O rea senzaţie de tîrziu. Ne-ai dat atît de mult, Pancule... Oare noi ce să-ţi oferim în acest moment, totuşi, de despărţire ? Poate acel trandafir al preamarelui poet, acel trandafir, disperat de singurătate care ţi-a plăcut nespus de mult şi pe care ţi-l aminteam la fiecare întîlnire ca să doarmă, însfîrşit, cineva, sub atîtea pleoape.

Constantin Chiriţă

Proza lui Nicolae Velea (I)

Mulţi dintre cei care preţuiesc talentul lui Nicolae Velea îi deplîng relativa sterilitate. Scriitorul e neînţeles, în aceste cazuri, în latura cea mai caracteristică a vocaţiei sale care îl determină la o reprezentare extrem-esenţializată a înfăţişărilor vieţii, la un stil al reducţiei şi al comprimării expresive, obţinut prin decantări încete, prin filtrări severe, prin elaborăţie lentă. Abundent şi neîndiguit, revărsat fără frînă sub îmboldul impresiilor imediate şi al solicitărilor spontane scrisul lui N. Velea fără îndoială că s-ar despersonaliza. Cantitativ ar creşte dar întunecîndu-şi reflexele, pierzînd acea specifică tensionare provenită din marea îngrămădire de substanţă.

Fiindcă se interesează de comportamente morale şi de trăiri petrecute în sediile conştiinţei proza lui N. Velea trece, citeodată, drept una de analiză interioară. Noi înşine l-am încadrat pe N. Velea, mai de mult, printre analişti, plasare nu tocmai justificată, cum ne apare azi, după ce i-am recitit scrierile şi mai ales după ce i-am cunoscut ultima carte apărută *(Vorbă-n colţuri şi rotundă)*.

Velea lucrează într-adevăr, în multe împrejurări, cu materia analistului, preocupat cum este de observarea unor acte umane care presupun reacţiuni sufleteşti şi atitudini morale. Dar nu face propriu-zis analiză în primul rînd pentru că-şi refuză evoluţia în spaţii cît de cît desfăşurate, patrularea în planuri extinse, apte să permită purtarea unui asediu analitic, punerea în mişcare şi urmărirea a ceea ce numim îndeobşte un *proces* de conştiinţă. Structural, conform temperamentului artistic, conform vocaţiei adînci, el nu se simte îndemnat să dezvolte analitic un subiect, o temă, ci dimpotrivă, să contragă, să condenseze, să elimine, ajungînd prin selectări şi reducţii, spuneam şi mai sus, la figurări esenţializate ale realului.

Cum procedează ? Prin expuneri minime dar în lumină intensă şi slujindu-se de foarte puternice lentile. Naraţiunea curge firesc, evocînd întîmplări, scene, medii umane, reproducînd vorbirea protagoniştilor, cînd deodată un segment din realitate, un cadru, prozatorul îl izolează sub proiectoare care modifică fulgerător proporţiile obişnuite ale lucrurilor. Astfel că gesturi, reacţii psihice, fizionomii dobîndesc reliefuri şi sensuri ieşite din comun, aproape stranii, semănînd şi nu prea cu cele ştiute, la fel cum se schimbă înfăţişarea unui ţesut căruia, privit printr-un cristal măritor, îi percepem toţi porii şi toate nervurile.

Prin acumulare se construieşte imaginea unei lumi care prezintă această particularitate : este cînd „autentică", „realistă", concret-evocatoare, avînd afinităţi cu aceea povestată de Marin Preda sau Fănuş Neagu (prin filoanele munteneşti din care se nutresc cu toţii), cînd „ciudată", „nenaturală", mişcată în contururi, efectul acelor rapide expuneri sub lupă. Variaţiile de care vorbim nu corup totuşi impresia de univers coerent, definitiv structurat, impresie cu deosebire izbitoare pentru acela care întreprinde o lectură integrală a povestirilor lui Velea. Fiindcă toate participă la configurarea aceluiaşi cadru de existenţă, la profilarea unei umanităţi şi a unor forme de spiritualitate caracteristice, iar multe personaje circulă dintr-o povestire în alta, întărind şi în felul acesta sentimentul unei construcţii armonizate. Se simte că preocuparea scriitorului nu e atît să înfăţişeze „cazuri", întîmplările şi dramele unor indivizi considerate în sine, cît să ofere priveliştea unor desfăşurări umane cu valoare exponenţială. Povestirile comunică prin teme şi personaje, prin situaţii reluate, prin climat sufletesc şi tonalitate stilistică şi se poate spune că, într-un fel, compun o singură naraţiune, un întreg al cărui factor de coeziune e de aflat, iarăşi, în formula literară cultivată de Velea, în tendinţa sa, mereu activă, de a concentra şi restrînge epicul în jurul nucleelor generatoare.

Cum se profilează lumea povestirilor ? E o lume ţărănească ieşită din nemişcare, antrenată în activităţi care presupun schimbări adînci în toate planurile vieţii, o lume la răspîntie, încă neemancipată de vechea condiţie dar nici rămasă la ce a fost. Multe personaje ilustrează prin chiar îndeletnicirea lor (sînt şoferi la cooperativa agricolă, tractorişti, lucrători în comerţul sătesc etc.) această ipostază a trecerii, încă nedecise, spre altă condiţie decît cea ţărănească. Nedecise pentru că prin destule trăsături, prin cele mai multe dealtfel, aceşti indivizi sînt încă ţărani, au în suflet depunerile trecutului, dar în acelaşi timp vieţuiesc altfel decît înainte, se ocupă de alte lucruri decît părinţii lor, vin în relaţie cu formele noi, neţărăneşti. Satul, stilul de existenţă al satului vechi, desigur că nu cedează imediat presiunilor de înnoire, de prefacere abruptă. Sînt apoi forme de mimare a acceptării, sau de acceptare condiţionată, „tranzacţionată" am zice, un teren de manifestări din care Velea obţine materia cea mai bogată a scrierilor sale. De aici şi „moromeţianismul" unor povestiri, mai puţin efect de contaminare literară cît transpunere a unor atitudini umane care îşi au sursele în terenul comun investigat de amîndoi prozatorii. Retractilitatea, suspectarea celor veniţi din afară, vorbirea în doi peri cu scopul de a-l deruta pe intrus, iată situaţii tipice : „Pentru că aflaseră că se duc într-un sat de munte, se îmbrăcaseră bine şi gros, de teama frigului, şi puseră prea multe pe ei şi prea de toate culorile : — Şi zici că eşti agricultor, ai ? era privită cu neîncredere haina de velur a unuia. — Agricultor. — Dumneata ? — Eu. — Păi nu prea te-arată. — Uite buletinul. Scrie agricultor, la profesie şi comuna ? Buletinul era luat, răsfoit, ciocănit cu unghia cum e sunat un vas sau o cană şi înapoiat, fără ca să coboare sau să se lumineze vreun semn de convingere." *(În război un pogon cu flori)*.

Deci, cu toată dislocarea din vechile tipare de existenţă, cu toată deschiderea, motivată social,

către un stil de viaţă primenit, satul lui Velea prezintă încă simptome de conservatism, tentative de respingere sau, în orice caz, de aminare a contactelor cu exteriorul. În noile condiţii care nu mai permit izolarea absolută, acea retragere în natură cultivată de eroii sadovenieni, personajele lui Velea recurg la altfel de retranşare. Îşi confecţionează o mască de excentricitate şi regizează în fiecare moment spectacole pitoreşti, protejînd sub aparenţele bizareriei ceea ce nu vor să piardă cu nici un chip. „Suciţii", „apucaţii", „răzleţiţii" din povestirile lui Velea sînt inşi disimulaţi. Această disimulare e totuşi relativă. Un rol jucat clipă de clipă şi în toate împrejurările sfîrşeşte prin a se substitui personalităţii reale, înlocuieşte natura, astfel că dezaxarea mimată ajunge să fie autentică şi citeodată producătoare de drame.

Ce „apără" aceşti eroi a căror gesticulaţie şochează prin dezarticulare şi insolit. Nu totdeauna valorile satului „vechi", după cum nu toţi sînt acţionaţi de impulsurile individualiste şi conservative care au făcut vreme de secole, din spaţiul satului, o lume impermeabilă la ceea ce venea din afară, dacă nu chiar ostilă. Există şi altfel de „opoziţii", de retrageri din faţa istoriei, dezerţiuni explicabile prin conformaţii sufleteşti mai aparte, structuri delicate şi retractile, apucate de viltoarea unor evenimente (nu neapărat sociale) care le sfărîmă echilibrul lăuntric. Un şir de eroine ale lui Velea întruchipează această imprejurare. Şi ele se înscriu în tagma „răzleţilor", a „ciudaţilor" dar tratarea e în alt registru decît al burlescului. Feminitatea le înconjoară prezenţa cu o aură de poezie iar ceea ce dincolo era ciudăţenie cu efecte pitoreşti şi hilare aici trece în categoria enigmaticului poetic. Eroine cum e aceea din mult discutata povestire *În treacăt*, sau din *Întîlnire tîrzie* sînt prinse într-un joc nefast pentru că nu-şi destăinuiesc simţămintele adînci, pentru că resping comunicarea. Suspendarea punţilor, despărţirea de lume, „muţenia" au aici consecinţe fatale.

Un caz din aceeaşi speţă e urmărit pe un număr mai mare de pagini în povestirea *În război, un pogon cu flori*. Olina ascunde şi ea valori de sensibilitate şi spirit supuse unor lezări de care evenimentele istoriei sînt vinovate doar în parte. Părinţii, de teama nemţilor (sîntem în primii ani de război) o împing într-o legătură cu un flăcău din sat în urma căreia va avea un copil. Lucrurile se petrec ca în vis. Nici partenerul sorocit de părinţi nici Olina nu au vreun sentiment unul pentru altul aşa că repede drumurile lor se bifurcă. Olina se „răzleteşte", se desparte de părinţi, de sat, refugiindu-se la „pogonul cu flori", un fel de redută simbolică unde-şi organizează „apărarea". E vorba desigur de un proces sufletesc, de o împietrire sau de o „încremenire" cum spune autorul, care o face rezistentă la tot ceea ce o solicită din afară : „Şi aici a început «încremenirea» Olinei. Nu era chiar o încremenire, dar aşa a observat cineva, aşa a zis şi aşa a rămas. S-au pomenit că Olina a căpătat o fereală faţă de oameni, o căutătură ocolită şi îndărătnică". Să nu se înţeleagă că eroina ajunge la un fel de încrîncenare care o dezumanizează şi o sleieşte spiritual. Dimpotrivă toată acţiunea ei e spre păstrarea valorilor inalte, spre conservarea purităţii şi a ingenuităţii, în sens moral. Păstrează trăsături de candoare şi prospeţime sufletească de natură să descurajeze asediul erotic al unui Terbeşel, un donjuan de sat pe care îl demobilizează tocmai prin totala lipsă de suspiciune, prin „încrederea" desăvîrşită pe care i-o acordă, nebănuindu-l, aparent, de nici o intenţie impură. Pagina în care se povesteşte acest episod e antologică prin fineţea cu care e urmărită înfruntarea, prin umorul liric infuzat : „Olina se întoarse luminată şi-l întrebă rizînd şi ea : — Şi *dumitale* ce cauţi p-aici ? — Caut ziua de ieri, ce să caut ?... — Şi ? — Şi uite că dădui de tine. Pe urmă Terbeşel îi apucă palma stîngă. — Da' ai bătături, nu joacă. Stringi prea tare coada sapei. Hai încoa', să te mai laşi o porţie de timp. O trase de mînă mai încolo, lîngă trunchiul unui stejar bătrîn şi ars, înconjurat de lăstari deşi. Olina îl urmă supusă şi se aşezară lîngă lăstari. — Aşa. Acu' prăpădul pămîntului n-o să fie. Ştii ce-o să-ţi facă nen'tu Didel, Terbeşel zis, ţie acu' ? — Nu ştiu, nea Didele, răspunse Olina curat. — Şi nu ţi-e frică ? — Nu mi-e, de ce să-mi fie, te ştiu om bun. — Asta cam aşa e. De ce să-ţi fie frică ? Şi tot nu ştii ce-o să-ţi fac ? — Nu, răspunse la fel de curat. Şi-l privea drept fără nici o tresărire de curiozitate şi fără ocoluri sau bătăi viclene din pleoape, aşa cum era învăţat la altele Terbeşel. El începu să rîdă încet, în scări, şi să scape mîna. Olina îl privea la fel de descoperit şi fără tresăriri. Terbeşel avea tipicul lui, din care nu ieşea niciodată : nu-i plăcea să ia nimic pe degeaba sau prea uşor. Aşa că mai încercă o dată, să se lămurească. — Uite ce e, o să-ţi fac eu ceva, la care trebuie să te încontrezi niţel. — De ce întrebă Olina ca şi mai înainte. — De ce ? Aşa se face, d-aia, se supără omul. Doar ai copil. Cînd l-ai făcut, cum a fost ? o întrebă el aspru, parcă învinuind-o. Şi Olina, speriată de tonul întrebării, se dezvinovăţi : — N-a fost mai nimic, nea Didele. Veneau nemţii şi m-au trimis cu Mielu. Terbeşel stătea acum în capul oaselor şi-şi potrivea o ţigară. — Ciţi ani ai, Olino ? o întrebă el rece. — Am pornit pe şaptispe. — Păi de ce nu spuseşi, mă, omul lui Dumnezeu, de la cap ? Se ridică parcă înspăimîntat şi-i spuse blînd, îndepărtîndu-se : O să fie vai de tine şi de casa inimii tale, Olino".

Ocrotirea ingenuităţii, o calitate umană ameninţată de forţe corupătoare, rezistentă totuşi în ciuda fragilităţii afişate, e o temă regăsită în multe povestiri ale lui Velea, o temă a cărei prezenţă antrenează citeodată naraţiunea către reprezentări simbolice. În acest sens pogonul cu flori al Olinei ni se pare că semnifică un spaţiu moral, un tărîm care face să încolţească şi să prindă formă expresia ideală a trăirilor omeneşti, o rezervaţie a purităţii şi candorii, asediată din toate părţile şi supusă ultragierilor, dar găsind resurse de a renaşte din propriul scrum : „Şi în primăvara care a venit, pogonul cu flori al Olinei, îngrăşat de scrum de mătură şi tutun, aşezat pe o arsură de pămînt răscolit şi pîrjolit încă o dată de pornire şi greşeală de copii, zvicnea şi tresărea iar". Asemenea propulsări în plan simbolic sînt realizate, aici, cu destulă discreţie, neconcurînd realismul unei evocări ce trăieşte mai ales prin puterea de a plasticiza viaţa concretă. În cîteva povestiri mai vechi : *Ochelari cu împrumut, După soare, Paznic la armonii* ş.a. elementele simbolice se dilatau excesiv introducînd în text o notă convenţională şi cam emfatică, deloc în spiritul supravegheat şi antireferic al prozatorului. Instinctul artistic l-a decis pe N. Velea să nu stăruie pe un drum impropriu.

G. Dimisianu

poezia tînără

Dumitru M. Ion

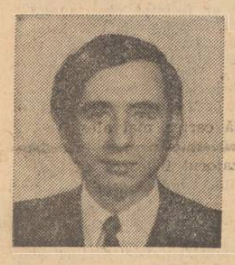

Cel mai productiv poet al generaţiei tinere este neîndoios Dumitru M. Ion (n. 1 ianuarie 1948 în Brăteşti-Argeş) care a reuşit să-şi publice un prim volum, **Iadeş** (1967), la 19 ani.

Eterogen ca inspiraţie şi la început şi mai tîrziu, unind tradiţia cu inovaţia, Dumitru M. Ion îşi creează o mitologie proprie, declarîndu-se „curat ca o stemă", născut cu nume de sfînt din cineva care a împuşcat tăcerea. Ca în nuvelele lui V. Voiculescu se inventează ritualuri ciudate, precum cel al purităţii: „Bătrînii ardeau pe altare boi albi / Şi cite un pumn de seminţe. / Iar preoţii mari dezveleau fecioara / Şi-i turnau peste pulpe apă din Dunăre — / Bărbaţii se udau pe pieptul boltit, / Pe sprîncene şi miini cu vinul untdelemniu, / Sărutau fecioara pe sfîrcurile sinilor / Şi visau noaptea cum fluviul umblă prin ei / Ca un şarpe puternic răscolit şi viu".

Sub titlul **Vînătorile** se adună în al doilea volum, din 1969, poezii datate 1966—1967, aşadar anterioare celor din **Iadeş**, fără o unitate de semnificaţii sau de structură, după un procedeu asimilabil dadaismului : „Nu-i nimeni împrejur să vadă că în deal / Un leu prinzeşte-un cal medieval ?"

Nu trebuie, desigur, să ne aşteptăm la cine ştie ce sensuri adînci într-o poezie precum **Vînătorile de dragoste** unde sînt doar sugestii de ritual ermetic, ocult : „Iubito, umblă un orb prin grădină / Şi prinde fluturi şi se vaită pe-o piatră ; / Din fereastra ta a venit sau căzind din lumină / Nici nu şade, nici nu merge, numai se-arată."

La fel, totul e învăluit, ascuns, în **Vînătorile de murmure**, prezentat ca la Blaga, în orizontul misterului : „Tremură vîntul înspre minune ; / Mă aşez pe pămînt / Peste mine iarba să sune, / Să fiu nevăzut şi sfînt / Şi-n atita binecuvîntare / De linişte şi de secetă şi insecte / Să ştiu că mă las în tine ca o răcoare / Şi sete şi toate lucrurile drepte / Care pot rămîne într-o femeie ; / Dar soarele cade-n pădure — / Desfac un lac cu o cheie / Şi se aud pe lume murmure."

Avem a face nu cum s-a spus cu ideea de urmărire în înţeles simbolic, ci cu pure căutări ale poetului, cu tentaţii lirice necristalizate, oferite ca atare, în formă brută, mimînd canoanele prozodiei.

În **Balcanice** (1970) Dumitru M. Ion compune, poate după exemplul lui George Magheru, o sută de balade, de fapt poeme scurte, de douăsprezece versuri, fără suport epic, în intenţia de a figura un ţinut fabulos, încărcat de culorile şi savorile unui Levant mirific cu o toponomastică de fantezie (coasta Acrdel, Anabaf, muntele Aradinal, plaiul Aragal, Araver, muntele Argianagur, ţara Argianuf, Arginant, coasta Arimamb, plaiul Arimarg, ţărmul Eufor, continentul Gonwana, imperiul Hegiragum, ţara Lilibim, ţara plăcutului Onir). Deşi se aglomerează cuvinte specifice acestui spaţiu plasat ca şi Isarlikul lui Ion Barbu „la mijloc de rău şi bine", impresia generală e de tablou pestriţ, antipoetic, de altfel închipuit astfel conştient : „Savant, bairam divin pe ţărm de miere / Iţi pui în gură praf şi-n spate acatiste — / Pre limba ta şi gustul tău poetul piere / Înveşmîntat în haine de hîrtie triste / Şi el amant precum porumbu-n zbor / Cu aerul iubindu-se, lovindu-l cu aripa / În casa lui, de pe pereţi, se scurge un izvor / De vin şi de tămîie şi-i sugrumă clipa. / Şi azi în piaţă, doamne, — un spînzurat — / Sînt eu ori altul care-a comis vîntute — / Femei lîngă spînzurătoare se-apucă de arat / Şi flori hulpave cresc şi scot parfumuri mute."

Balcanicele sînt o experienţă. Dumitru M. Ion o depăşeşte în **Poeţii de douăzeci de ani** (covor românesc) din 1972, suită de manifeste lirice, patriotice şi revoluţionare, în stil Pablo Neruda. „Poeţii de douăzeci de ani, iubind cu despotism / Cămaşa albă, cu capul de bizon al lui Che Guevara, / El, unic alcool pentru rănile arborelui din faţa / Oraşului în care fără salariu muncitorul a închipuit / O vioară ; poeţii de douăzeci de ani, sărbătoare / A ţăranului care-şi bate cu flori copilul / Sosit în prag de o clipă, scuturîndu-l de praful / Călătoriei în memorie..."

Discursul poetic n-are nimic convenţional într-o **Închinare strămbunilor** : „Pentru ape şi rod / Şi pentru cuvînt, / Pentru toate comorile / Şi pentru ce-i sfînt / Între vorbe şi zbor, / Între floare şi floare, / Pentru cinstitul sobor / De poeme / Ce doarme-n fiecare / Culoare, / Întru cinstirea lumească / A ierbii şi-a lunii, / Pentru strămbunii / Care-au adormit / Între războaie / Şi mit, / Pentru cel cinstit / Şi pentru cîntarele / Lumii, / Pentru nemărginit / Şi iubire... / Fie acest legămînt / De lumească-nchinare / Între oameni / Pre cerescul nostru / Pămînt".

Vînătorile sînt reluate în **Fals tratat de vînătoare** (1973) cu simboluri mai adecvate, poetul imaginîndu-se acum o fiinţă fragilă, ameninţată de tot felul de fiare, de „doamna Vulpe" şi mai ales de „jivine-femei" : „Le simt răsuflarea — păianjen care / îmi acoperă spatele, ah, femeile înfăşurate / În blănuri scumpe, ochi îndrăgostiţi / De carnea mea dulce : presimt colţii de fildeş..."

Părul femeii e şi el, alegoric, o jivină : „Părul tău, pădure prin care mi-e teamă / Să-mi trec mîinile să nu-mi fie / Legate / Şi degetele împuşcate ca primul / Cutremur. / Părul tău, jivină care mă-ntunecă."

Hiperabundent, Dumitru M. Ion se repetă. Spiritul din **Balcanice** reapare în **Orgolii** (1973) cu compuneri dispuse în tripticuri : orgoliu, imitaţie, umilire, cu ecouri, într-o „imitaţie" de **Cîntarea cîntărilor** : „Tu ai, iubitule, ca-ntunericul ochiul, / Buzele ca frunzele toamna, / Gura ca tremurul izvorului..."

Nu destul de clar poetul manifestă o insatisfacţie faţă de veacul trăit, de unde o detaşare orgolioasă şi o scufundare fatală în curbul vieţii : „ Cameleon e veacul nostru dur — / Se schimbă-n el o taină mare / Şi-n anticul piriu ce pur / Nuanţele de disperare." Meditaţiile sînt însă precare la Dumitru M. Ion care, după titlul altui volum, **Culoare şi aromă** (1974) ar fi interesat mai mult de spectacolul lumii, decît de idei. Într-adevăr, se cultivă imaginile vizuale, contrastele de culori : „O vulpe roşie se plimbă / Prin pădurea albă. // Costumul meu e negru / Si eu sînt fericit... // Pantofii mei nu pot / Să fie verzi, / Fiindcă pe nicăieri // Nu mai trăieşte iarba..."

Poetul nu vede însă, ca simboliştii, corespondenţele, relaţiile obscure dintre arome, culori şi sunete şi, în voia imaginaţiei, petrece cu asociaţii umoristice : „Să facem un copil. Să facem doi copii. / Apoi lasă-mă să mă desfăt / Numărîndu-i.."

Manifestele din **Poeţii de douăzeci de ani** revin în fine în **Imnuri** (1974), cea mai simplă şi mai convingătoare carte a lui Dumitru M. Ion. În definiţia sa, imnul e trandafirul care înfloreşte şi iarna, pasărea prefăcută în cîntec, poezia dragostei de ţară, cu o lungă istorie : „Totdeauna în Ianuri de grîu înmiresmat aşteptînd, / Poetul a aşezat pe scurt fericite versuri de ţară : / Si-au trecut dulci secoli şi-mpovărate, pe rînd / Anotimpuri împodobite cu viteji de pasăre rară. / În flamuri se închegau veştile, puternice rime de dor / Porneau năvalnici caii în tropot : poetul în şale / Aşeza către seară, cu mina, tremurînd, pe ogor, / Picături fermecate de roşie rouă din braţele sale. / Ah, cum să nu sorbi cum să nu închini cu nesaţ / Vinul rubiniu care curge pentru învingător în cetate ? / Şi acum tînăr cum să nu plec iarăş să-nalţ / Peste toate apele şi colinele mele poeme de libertate ? / Poet şi apărător — fiu geaman şi unic şi atita de sfînt / Al unei singure mame cu nume sortit de privighetoare ? / Poet şi poet — mereu ai scris în cartea ta de pămînt / Cite un poem nou cu versul cum murmurul izvoarelor clare."

O anume inocenţă de cuget şi simţire impune în aceste imnuri părăsirea podoabelor şi a metaforelor complicate în favoarea unui limbaj desacralizat, nu mai puţin la locul său în laudă tării : „Mă rog în fiecare dimineaţă / La dealu' unde am văzut / Lumină — / Simt tara-n fructul meu / De viaţă / Şi pacea ei superbă / Şi divină."

Al. Piru

Desen de Liviu Russu

Dorin Sălăjan

Într-adevăr, avem

Suntem un neam onest, ţărani, învăţăcei de-o seamă,
Ne ard nojiţele opincilor, sub limbă ;
De ne-am pierdut un semen la cite-un pod, o vamă,
Gilgiitorul singe în apă nu se schimbă.

Dar singele în turnuri a început să crească
Precum conturul ţării în taina unui măr ;
Noi ştim că griul creşte şi-n viscole şi sub omături
Şi nu aiurea, cum se crede, pe sub grăbite tălpi de păr.

Din ţevile de puşcă vrem să ţîşnească flori,
Nici fetele-n corsete să nu transpire aşteptare ;
Dacă ne-am pus lumina-n ochi şi creştetul de adevăr
Să ne lăsăm curajul tînăr de-a nu mai şti de renunţare !

Că noi avem o piine, aur de Bărăgan,
Suntem stăpini pe sare, pe vin şi pe ţiţei de grine ;
De-ar îndrăzni vreunul să calce iarba-n roţi
S-ar poticni de noi, de dumneata, de mine.

Elegie pe glasul tău desculţ

Ciinii pustiei urlă sandaua mea de aur,
Printre măslini o caută, prin Zodia de Taur.

Dare-aş oricit, necercetata mea iubire
Să-ţi curgă un măr prin trupul tău subţire.

Floarea vinatului de nicăieri
Fi-voi uitat, pe undeva prin ieri.

Se-nghesuie miresele şi, estival,
Vor capul să mi-l vîndă pe-o rochie de bal.

Şi tu, iubita mea, foşnind în holde pe spate,
Macii prin singe mi-i scuturi atit de aproape.

În loc să te cobori, ca îngerul, pe carte,
Şi să mă-ndrepţi cu bună ştiinţă spre moarte,

Fă-te, nebuno, mială sau ied
Şi-n iarba moale să te pierd

Căci mult ai prigonit sufletul meu
În numele grădinilor lui dumnezeu.

Azi, iată, fi-voi eu un crug de mare
Iar tu o blîndă disperare.

Şi am să-ncerc a te ierta puţin
Cînd păru-ţi îmi va şterge tălpile-n declin.

Valeriu Bârgău

Ape tinere

Ape tinere ieşind din muguri de primăvară
mari surpări de minereu în inima copacilor
— cu buricele degetelor scoase din teacă
umblă soarele pe deasupra cimpiei române ;
Lasă fructul omului prin toate cotloanele universului
în cisme de cauciuc însoţeşte carele cu apă neîncepută
să dezbine muntele pe din două.

Mare foc de petrecere au zeii sub arcada munţilor noştri
fierbe piatra la amiază de atita putere în pămînt
sudoarea scoate riurile afară din matcă
le plimbă prin oraşele durate în păduri ;
muşcă îndirjirea muncitorilor de a trăi lîngă marile guri de canale
cu familiile lor bătute aspru de vînt —

Împins din cer muntele se opreşte la mijloc.

Curată apă a firii

Ca un abur a răzbit muntele răsuflarea oamenilor
marginea dîgului forfoteşte în inima poemului
în cratere adînci — muma noastră piatra
zăboveşte şi apoi aruncă afară curăţenia strămoşilor
trăind şi murind după asemănarea bobului de grîu
în patul îngust al stîncilor de calcar
invie ecoul oamenilor sosiţi la canale ;
Răsuflarea lor întinde o pastă lipicioasă pe munte
înfăşură rădăcinile materiei în culoarea verde a vieţii —
Leagănă îndelung riul de deasupra deşertului
în care ouă vulturul semnele patriei
inscrise pe copaci — pe tuburi de gaze
sub brazda cea mai adîncă a pămîntului roditor
în cea mai curată apă a firii.

tineri critici

Un autoportret cu măşti

La sfîrşitul secolului trecut, Ensor picta un „Autoportret cu măşti", înlocuind clasicul fundal cu nenumărate posibile chipuri, gata să-i copleşească propria imagine, în realitate dezvăluind-o. Ideea că masca nu este o simplă fizionomie ci un tipar de cunoaştere, că ea nu ascunde, ci relevă identitatea, se desprinde cu toate consecinţele ei, odată ce renunţăm la semnificaţiile periferice de mimare sau travesti. Un autoportret cu măşti este şi poezia Constanţei Buzea, în care descoperirea fiinţei interioare se naşte din construirea mai multor ipostaze ale chipului. Pentru o concentrică aproximare a sinelui : „Par a nu fi, dar sufăr acoperită / De nişte umbre care surid / Par a nu le privi / Dar la moara lor macin paşii". (Antrenamente). *Prin naşterea oricărei măşti, o stare interioară este instituţionalizată, se impune un stil. Punerea pe chip a unui anume obraz seamănă cu adoptarea unei limbi din nevoia de a ieşi din singurătate : „Tu ştii că sînt / Ce ai dorit să par / O mierlă-n cer, cojindu-se de var"* (În prinzul stelelor murdare)

Sau : „Să fim cei trişti cînd nu ne vede nimeni / Şi să fim veseli cînd ieşim pe uşă / Cît pot mai şterg fereastra de cenuşă / Cît poţi respiră-ne întunecime (Cît pot mai şterg fereastra de cenuşă). *Identitatea construită ca o negare a goliciunii, deci a necunoaşterii, se opune neantului „neservit de trăsături" şi absenţei sensului : „Dar clătinarea mării reci în depărtare / Vorbeşte uneori atît de grav / Că nu mai suportăm / Şi măştile le smulgem de pe chip / Le rupem fără a le arunca sau pierde sau uita / Păstrînd clipa de reculegere în faţa mării / Cu masca în bernă, fiecare ca-n faţa unei gropi / Cine se-ngroapă nimeni nu bănuieşte / Nimeni nu crede nici mai tîrziu cînd află / Că la noi înşine am nimerit din întîmplare"* (Masca în bernă). *Obrazul împrumutat poate reprezenta refuzul unei lumi sau, dimpotrivă, asumarea ei, nevoia de a o cunoaşte. În poezia Constanţei Buzea „orgoliul de a nu se divide", „durerea de a mărturisi cu soarta pe chip" exprimă integrarea fiinţei în condiţia dată, dar acceptarea naturii se află în conflict cu modelele şi interpretările despre ea. Masca este doar ipostaza unei existenţe, tiparul clipei şi nu al duratei. Revolta curgerii, în faţa expresiei rigide, infirmă putinţa încătuşării, sentimentele se dilată, tulbură echilibrul şi simetria obrazului. Demersul e unul expresionist : „Curg de sub fruntea cu masca lacrimi / Masca o zvîrl măştilor ei / Să dispară ca un ecou al apei / Să se dilate peste otravă şi fard / Chipul rămînă desfigurat"* (Erori). *Din conflictul dintre exterioritate şi interioritate se naşte deformarea, anamorfoza (pe care n-o înţelegem doar în sens optic). Existenţa devine ianusiană : „Jumătate am stat / Jumătate treceam prin timpul mesei bogat"* (Jumătate), *proteică : „Acelaşi timp vinat în mii de chipuri"* (Hrănim schimbarea darului în farsă) *sau fragmentară, amintind de Osiris : „Nu am de la tine / Nu ai de la mine / Decît o umbră laterală / Nişte ulcioare / Tipare de lemn încrustat / Bumbac lin / Şi blana mielului anonim"* (Umbră laterală). *Să nu căutăm aici un principiu al asemănării ci unul al echivalenţei. Realul privit în termenii unei imagini şi imaginea înţeleasă în termenii realităţii ei interioare, conştientizează distanţa dintre tipare şi fiinţă. Nici îngemănarea organică, nici chipul din oglindă nu seamănă cu cel ce se reflectă în ea : „Nestinsă contemplarea dintre gemeni / Oglinda mea fiind de ce nu-mi semeni"* (Acest păcat destăinuirăm minţii), *după cum nici trăirea aceluiaşi vis nu contopeşte fiinţele („Nu facem corp comun visînd un idem") şi nici ochii aceluiaşi om nu trăiesc unitatea : „Pereche dulce neîmpereche / Chemări fiind într-o străină limbă / Să ne iubim cît încă nu ne plimbă /Ochiul ce ride către cel ce plînge"* (Ochii). *Distanţa faţă de mască, şi nu refuzul, vine din înţelegerea ei ca o configuraţie ce poate releva existenţa fără a o putea înlocui sau cuprinde : „Pentru că planul e vulnerabil / Pentru că spaţiul e inimitabil"* (Erori). *Poezia „Erori" e în întregime citabilă ca o meditaţie asupra destinului expresiei. Constanţa Buzea scrie false pastorale, false dedicaţii, false portrete, false sonete, false pasteluri, nu dintr-un unghi de vedere avangardist şi nici măcar dintr-unul parodic. Pentru ea retorica formelor fixe nu este un loc de închiriat fizionomii şi nici o precauţie. În loc să desfiinţeze prin răsturnare sau manierism, ea interiorizează genuri şi specii poetice, cuvinte şi sensuri, chiar şi tonalităţi (eminesciene sau bacoviene uneori), individualizîndu-se, descoperindu-se tocmai în această imposibilitate a ei de a încăpea într-un recipient. În această revărsare din albie, în aceste meandre paralele se află mărturia zbaterii. Fiinţa interioară se cunoaşte pe sine prin configuraţii. Ele sînt tot atîtea unghiuri din care este privită lumea şi din care primul dezvăluit este însuşi privitorul. Tiparele sînt înlocuite mereu, şi ultimul e totdeauna cel viu, simbolul unei apropieri de sine şi al unei ascensiuni în cunoaştere : „Sînt vie doar prin ultima aceea care-a răzbit pe culme şi pe care / Oricare vultur, dacă ar mai trece / Ca pe o sfîntă rouă ar culege-o / Trăiesc prin lacrima acestui ochi / Scheletizat de dorul de vedere"* (Dor de vedere).

Trăirea îndepărtării şi apropierii de sine, punerea chipului alături de măşti şi niciodată înlocuirea lui cu ele, la fel ca în tabloul lui Ensor, sînt expresia multiplelor medieri ale autodefiniri. Volumele Constanţei Buzea, succesiune de ipostaze ale chipului, afirmă actul poetic ca pe o alternanţă între Poleire şi Goliciune, ca o meditaţie asupra unui tipar care, atîta vreme cît reprezintă o confruntare iniţiatică cu sinele, transformă „lumina lumii" în „lumina lunii". Aceste măşti sînt un succedaneu al „minunii", iar poezia lor o maeutică a distanţei. Ideea mărginirii, care dezvăluie şi trădează în acelaşi timp, este prezentă la toate nivelele poemului, fie că e vorba de rimă, această „mască a versului", cea care-l „închide", sau de vizual, emblema necesară, chiar şi în „Pasteluri", unui ochi interior orbit de cunoaştere : „Gong dulce ochiul tău, ochiul din minte / Cel mai ascuns, cel pentru care vezi" (Gong).

Doina Uricariu

Dim. Rachici

Aniversarea păcii

De treizeci de ori ne-am semănat grîul ;
De treizeci de ori am pus cununi
La căpătîiul eroilor ;
De treizeci de ori ţara
Se roti
În jurul soarelui.

Sîntem acum pe-a treizecea treaptă
A Păcii :
Sub noi — atîta pămînt !
Deasupra noastră — atît de mult cer !
Şi zidirea continuă
Şi simţim aripi
La umeri zvîcnindu-ne.

Al. Raicu

Eroi necunoscuţi

Eu i-am văzut la Plevna şi i-am văzut pe Tatra
cu umeri de lumină, prin bolţile de plumbi.
Duceau pe frunţi stindardul, şi cerul lor,
şi vatra,
şi cîmpurile-n straie de grîuri şi porumbi.

Aveau pe ochi acele amieze lungi de vară
cînd clipele-şi torc molcom fuioare de pămînt,
şi-n raniţi albe stele din nopţile din ţară
ce o simţeau fierbinte în inimă, oricînd.

Sub fiecare iarbă ivită în tranşee
lăsau un fir de suflet, mereu neodihniţi,
căci chipul lor ca para zbucnea într-o scînteie
din chipurile-atîtor căzuţi nebiruiţi.

Le-am dat sărutul veşnic oriunde-n osuare
i-am întîlnit cu fruntea de cerbi inaripaţi
ce-au stat fără clintire de strajă la hotare,
eroi fără de nume sub steag desfăşuraţi.

Genunchiul se prosterne cînd astăzi gîndul
cată
imaginea de marmuri în amintire iară :
Cu noi păşesc alături în pulberea curată,
în marile coloane ce urcă pentru ţară.

Vasile Andronache

Eroii

Cîmpia Turzii încă
Mai are-n carne rubinul
de sînge al lui
Mihai Viteazul

Noaptea deasupra ei
Pe plaurul norilor
Luna e ca un foc adînc
Ţîşnit din tîmpla voevodului

Şi după secoli iată
Un alt conducător de
Geniu s-a ivit

Veghind peste ţară
Cu ochi de vultur
Şi gînd de gospodar

În temelia României
Moderne întreaga lui
Gîndire străluceşte

Flamura muncii îi
Luminează fruntea
Şi raza minţii lui

Cînd ne atinge inima
vibrăm
De parcă degete solare
Pe-o uriaşă harpă
Scriu imnul veşniciei

George Bera Arădeanu

Patrium carmen

E chipul tău în tot ce mă-nconjoară,
în lemn, în vin, în marmură, în grîu ;
de pretutindeni eşti cu mine, ţară,
cîntec de om, de pasăre, de rîu...

Te deslueşesc în lacrima curată,
a doinei noastre, vechi izvor de har,
şi-aud cum curge bucuria toată,
în joc neostenit de căluşar...

Iluminată-n vreme de tăria
urmaşilor — pe trei culori e scris
numele tău de aur şi de vis,
comoara vieţii noastre — România...

PROZATORI TINERI

dispariţia salvatorului

Mihai Tatulici

Pe atunci organizam reuniuni tovărăşeşti ca să rezolvăm problema femeilor. Începuse construirea unei fabrici de confecţii, dar povestea era de durată, nu se putea aranja de azi pe mîine, gata, facem o fabrică de confecţii. Aşa că noi făceam reuniuni, sîmbăta şi duminica. mai făceam şi joia, de ce să mint, făceam şi marţea şi miercurea, făceam şi vinerea, numai luni nu făceam. Luni după-amiază erau şedinţele.

Nu spun că făceam reuniuni tovărăşeşti ca şi cum aş spune că făceam hidrocentrale sau ca şi cum am fi făcut manifestaţii de stradă, dar

Dina Gurău : Tinereţe

nu era chiar aşa de uşor, zic eu, amintindu-mi E adevărat, orchestra era a noastră, cîntau băieţii de la furnalul 3 contra 50 de lei pe seară, sala era acolo dintotdeauna, folositoare la temiri-ce, bufetul funcţiona oricum. Cu fetele doar era mai greu. Căci, dintotdeauna, o reuniune tovărăşească s-a întemeiat pe dans, iar dansul presupune parteneri, un bărbat şi o femeie.

Deci, cu o zi înainte, pleca secretarul comitetului prin oraş, cu imeseul şi cu delegaţia „în interes de serviciu" şi cerea audienţe, pe la fabrica de spirt, pe la panificaţie, la ocole, la sfat, să dea directorii sarcină, să vină fetele la balul siderurgiştilor. Uneori avea succes, şi succes însemna să facă trei-patru drumuri, adică 20—25 de fete ; cînd era foarte rău venea doar cu secretarele comitetelor din întreprinderi, cîte erau, care se sacrificau pentru colectiv.

Două sute şi ceva de bărbaţi puternici şi cărăţiţaţi de atita post se puneau pe treabă şi le dansau toată seara, trecîndu-le din mînă în mînă, tovărăşeşte, nici că termina aceeaşi pereche un dans, ba se întîmpla, la melodiile mai noi, că făceau cerc şi o puneau pe „tovărăşa" să danseze la mijloc.

Secretarul umbla prin sală, în timpul dansului, făcea ordine, alo, voi, prea dansaţi de mult, mai cedează, tinere, mai sînt şi alţii, şi matale, tovarăşe, ce te-a apucat, vrei să ne strici reuniunea ? Asta era distracţia băieţilor, să-l audă pe secretar vorbind astfel, şi rideau de situaţie. gîndindu-se — cu o plăcere neascunsă — la ce dădeau de înţeles vorbele şi nu la ceea ce spuneau. În lipsă de altceva aveau imaginaţie, într-o propoziţie simplă erau 2 vorbe urite, îşi aminteau şi comentau poveşti cu femei, dar erau băieţi de treabă, îşi treceau fata de la unul la altul, o dansau, îndrăzneau şi o glumă, stingace întotdeauna, pentru ca femeia îi intimida, mai făcea cunoştinţă, curat şi uşor ridicol, ca în tîrgurile de provincie. Pe tine cum te cheamă ? Cutare, aha, pe mine cutărică, da ? Ihi, mă bucur, eu lucrez la furnalul 2, tu unde ?, eu la fabrica de nasturi, deci nasturii ăştia tu i-ai făcut ? ha, ha, cum o să-i fac eu ? eu lucrez la contabilitate, ha, ha, ha...

În sala aceea se dădeau şi filme, rar de tot. de cînd se construiseră două cinematografe în oraş, dar ecranul de pînză albă, cu chenarul negru, era lăsat acolo toată săptămina, dintr-o neglijenţă a cuiva, şi băieţii puseseră degetele să vadă din ce e ; cu timpul, în partea de jos, culoarea pînzei devenise gri, de parcă ecranul ar fi fost mîncat de o boală ascunsă.

Lumină era atît cît era şi cîtă mai străbătea norul fumului de ţigară lipit de tavan, dar asta însemna — într-o anume măsură — atmosferă intimă şi, s-o spunem, ştergerea diferenţelor între fetele oricum mai spălate, mai albe, mai îngrijit îmbrăcate decît băieţii, negricioşi, cu mîinile arse, cu unghiile negre, de pe care fumul şi zgura nu se mai puteau scoate cu săpun.

O cutie uriaşă de chibrituri era sala, uriaşă, adică 35 de metri pe 18 ; bărbaţii stăteau înşiraţi de jur împrejur, fetele — în grup — lîngă soba mare de teracotă, vorbeau între ele, alegeau băieţii pe care îi simpatizau, degeaba, desigur, pentru că o prietenie era riscant să legi acolo, ieşea scandal, bătaie, nu era tovărăşeşte.

Ah, da, timizii aveau sarcina să facă cel puţin două dansuri pe seară, altfel trebuiau să plătească de zece ori intrarea, naiba ştie cine inventase obiceiul, dar era respectat, chiar dacă timizi cu adevărat se iveau rar şi dacă trecem peste faptul că şi cei mai curajoşi şi mai dezinvolţi umblau ciudat cu mîinile şi transpirau abundent în timp ce făceau conversaţie cu fetele.

Secretarul încercase şi acţiuni comune cu liceul teoretic din oraş, credea că formula va fi salvatoare pentru interesele reuniunilor noastre tovărăşeşti, dar lucrurile s-au complicat pînă într-atît a fost nevoie de intervenţii la nivel înalt ca să ieşim nebătuţi din mîinile părinţilor care aveau fete la cursul superior. De obicei erau tinere curăţele, nu multe, dar curăţele, conta. A mers greu la început, că după aceea nici că s-a putut, domnişoarele simţindu-se ofensate de calitatea cu totul muncitorească şi fără studii a companiei, de faptul că băieţii dansau numai tango apăsat şi un fel de twist sec şi că nu ştiau să invite protocolar la dans şi să spună la urmă, plăcerea a fost de partea mea, und so weiter... Băieţii ziceau bravo, mulţam, ai fost bună şi au rămas s-o spună tot celor dinainte pentru că munca de lămurire în parte n-a dus la nimic, au sărit părinţii, oţelari şi ei, dar temători pentru viitorul odraslelor şi chiar pentru prezentul lor de fiecare seară.

Aşa că reuniunile mergeau cum mergeau, greu, ăsta e cuvîntul, dar nimeni nu renunţa, secretarul să le organizeze băieţii să vină, fetele să fie poftite, invitate şi obligate să îndeplinească o sarcină socială, de care nu prea erau conştiente. Adevărul e că o seară din acelea era o chestie dificilă pentru o fată, şi numai obişnuinţa şi o condiţie fizică deosebită te salva să nu cazi din picioare după 3—4 ore de dans continuu, din braţe în braţe, fără interes şi după o muzică despre care se spunea că e bună, cînd de fapt, era greu de ascultat.

Frumoase vremuri şi ciudate legături, cele aranjate la reuniunile noastre tovărăşeşti, amoruri secrete şi temătoare, multe stricate printr-o măruntă indiscreţie, multe terminate cu gîlceavă şi, rar, cu bătaie, nu din gelozie, ci din cauza principiilor. Băieţii veneau totuşi pentru că şansele se păstrau, secretarul insista pentru că ştia, reuniunile mergeau înainte pentru că alte soluţii nu existau. Cine reuşea să-şi aranjeze o întîlnire cu o fată, a doua sau a treia zi, undeva la marginea oraşului, fără să se afle, cine se făcea plăcut de partenera de două minute era om şi se putea însura. Se proceda aşa şi nu altfel dintr-un fel de delicateţe colectivă şi mergea bine, de vreme ce, din cînd în cînd, unele fete dispăreau şi făceau nuntă şi nu reuniune : în aceleaşi condiţii, plus aceea că mireasa era dansată pe rînd de toată lumea pînă leşina cu adevărat sau se prefăcea că leşină.

Aşa era, organizam reuniuni tovărăşeşti, ca să rezolvăm problema femeilor. Într-o seară secretarul a venit cu o fată, cu care a dansat el singur, n-a dat-o nimănui, nici celor care au cerut-o, nici celorlalţi. Fata nu mai venise niciodată, poate băieţii ar fi vrut s-o cunoască, dar nici vorbă de aşa ceva, era fata secretarului, prietena lui, el a şi spus-o, chiar dacă unii s-au uitat urît, iar alţii — călcînd principiul — au dansat şi ei cu fetele care le plăceau, dansuri la rînd. O parte din băieţi au plecat, alţii fumau pe de lături, nehotăriţi şi tulburaţi de fata aceea nouă pe care ar fi vrut s-o danseze, s-o întrebe ceva, să ştie cum o cheamă.

Tiberiu Bencze : Portret

joc întrerupt

Ştefan Suditu

Galinete călca iute pe iarba aspră cum e o sarică şi, cînd ajunse pe podiş, între dealuri, zări o grămadă de băieţi care se hîrjoneau gălăgioşi. Cîrdurile lor de oi şi de capre, ca nişte gogoşi aurii de mătase, păşteau prin văioagele de lîngă pădure. Cerul era atît de albastru, de clar şi de aproape, încît parcă strigătele lor se loveau de el şi se întorceau plutind prin aerul încărcat de miresme amare şi străbătut de razele domoale ale soarelui de toamnă. Înainte de a ajunge el la locul de zbenguială, copiii încetară piruetele în jurul beţelor, datul de-a berbeleacul.

— Uite că vine şi Galinete. Aşa că ne vom juca de-a războiul, le propuse Orcuţ, un băieţandru cu ochi negri şi ageri.

Ceilalţi izbucniră în chiote şi urale şi aruncară căciulile în aer, apoi se făcu îndată linişte.

— Întîi trebuie să alegem comandanţii, zise Galinete.

— Tu vei fi comandantul nostru, strigă unul.

— Cei care vor cîştiga proba de ochire, aceia vor fi.

Galinete se alătură cu frenezie celorlalţi. Pe urmă văzură că nu au la îndemînă nici arcuri cu săgeţi, nici puşti, nimic. La marginea pădurii, dincolo de un petic de cătină lîngă nişte tufişuri răzleţe se zăreau destule pietre care

Vasile Gorduz : Primăvara

înălbeau lutul galben. Porniră numaidecît la trap către gurguiul împestriţat cu acele lespezi albe ca ciupercile. Sărită peste izvorul ce ghiolcăia sclipind pe lîngă malurile de clisă vînătă-închis şi se urcară în fugă agăţîndu-se de răgăţinile ulmilor. Ajunşi acolo, stătură oleacă să-şi mai potolească răsuflul. Pădurea aşternută pe coasta din faţă strălucea în culorile ei umede unse de la roşu pînă la violet. Din ramurile mestecenilor şi carpenilor se desprindeau frunze şi coborau lin, fluturînd. bucuroase parcă să acopere frunzişul altor ani, trist, căptuşit de umflăturile pămîntului tăcut. Din pădure venea o boare de nelinişte, de teamă, însoţită de mirosul iute al veştedului. Începură să adune pietre pînă făcură o movilă bună. Ca ţintă îşi aleseră o buturugă ce-şi scotea capul din mormanele de frunze, într-o vîlcea, la vreo doisprezece paşi mai la vale. Stabiliră că fiecare are voie să tragă numai cinci pietre şi cei care vor reuşi să ochească de mai multe ori, aceia vor fi comandanţi. Pietrele începură să vijîie prin aer, dar numai arareori cîte una nimerea buturuga. Celelalte se înfigeau fişiind în frunziş, înfundat, ca şi cînd ar fi intrat în lînă. Cînd îi veni rîndul, Orcuţ îşi suflecă mînecile şi, cum da drumul pietrei, buturuga răsuna, pargă gemea. De trei ori ţinti la rînd, fără greş şi, a patra oară, alese o piatră cam mare, în colţuri, Piatra făcu vrrrr, însă nu nimeri buturuga şi, cînd se afundă, alături, în frunzişul moale, se ridică o momîie, o arătare, numai o clipă şi se ascunse. Toţi erau buimaci şi se priveau întrebători.

— Dacă mai loveşti încă o dată în acelaşi loc, vei fi comandant totdeauna, fără nici o probă, îi spuse Galinete.

Orcuţ, îl privi grav, apoi surise. Apucă o piatră rotundă, ca o carboavă, care ţiui prin văzduh, izbi şi din nou ; aceeaşi arătare stranie se ridică şi căzu scurt, ciudat, piriind în vreascurile putrede dintre frunze ca o limbă de meliţă peste mănuşa de cînepă.

— Orice-ar fi, trebuie să vedem, zise Orcuţ şi glasul lui răsună emoţionat. Se pare că vom avea un război adevărat.

Unii răspunseră doar dînd din capete precum caii, în vreme ce în privirile lor pîlpîia un fel de spaimă nedesluşită. Pădurea parcă se umpluse deodată de mii de zgomote, aerul prinse a fremăta sunindu-şi nişte fiare nevăzute. Vreo trei din clasa a doua şovăiau şi căutau momentul prielnic s-o şteargă la vale, spre sat. Cine ştie ce dihanie se aciuase acolo, la pîndă, gata să sară asupra altei vietăţi, ori cui i-o ieşi în cale, să-l treacă pe lumea cealaltă.

— Toţi trebuie să aveţi cite ceva în mînă, un băţ, briceag, piatră, porunci Orcuţ, sever, deşi în sinea lui bănuia că nu va fi un atac în lege, că pericolul e mic, sau, poate, mare, dar se ivise clipa să rîdă de slăbiciunile celorlalţi, pendulînd între teamă şi bucurie, între haz şi curiozitate. În caz că unul dintre noi va fi la strimtoare, îi sărim în ajutor. Pînă acum nu vă întrecea nimeni în lăudăroşenii. Încercuim buturuga şi înaintăm tiriş, pe coate şi pe genunchi, bărbia lipită de pămînt, la semnalul meu săriţi în picioare şi loviţi, dacă va fi cazul. Să vă văd curajul ca altă dată, să nu vă mai umflaţi în guşă.

Băieţii, care încordaţi, care zîmbind forţat, care bîţîindu-le gleznele, se lipiră cu burţile de pămînt şi se tîrau precaut. Mormanul de frunze prinse să se clatine, să se zbirlească şi cei care voiseră s-o tulească spre sat înlemniră nehotăriţi, cu gurile căscate, ceva mai încolo. Orcuţ continua să înainteze, dar la un moment dat îşi dădu seama că-i singur. Îşi întoarse privirile miniate şi scrîşni printre dinţi : „laşilor !" Şi îndată cercul se puse în mişcare, strîngîndu-se. Galinete, distanţat de ceilalţi, venea din partea opusă cu briceagul între dinţi, mormanul de frunze atrăgîndu-i, absorbit nu de miezul aventurii, ci de sfîrşitul ei. Ochii celor doi se întîlniră ondulînd pe marginea mormanului mişcător, se cercetară o secundă intens şi febril şi Galinete încuviinţă din pleoape : „Mergem înainte !" Orcuţ răscoli frunzişul cu băţul, atent şi inima îi bătea surd. Deodată aceeaşi arătare zvîrni în sus, băţul vîjîi dar trecu pe deasupra şi un pui de bursuc gras şi cafeniu sta acum în virful grămezii şi tremura abia proptindu-se pe picioare, jivină în nelinişte ca o rugăciune.

Se ridicară cu toţii de la pămînt, dădură să rîdă, dar rîsul le rămînea undeva în gîtlej, căci bursucul începu a merge metehăind, la întîmplare, fără să caute vreun loc de ieşire din încercuire, ca şi cînd ar fi ştiut că n-aveau dreptul să-i bareze calea. Stătu puţin şi-i privi cu ochii aproape închişi, oblici, ca nişte scoici în care vuia durerea şi porni iarăşi schilod, fără grabă, aci căzea cu pîntecele pe păişul sfarogit, aci se rostogolea luptindu-se să învingă moartea şi merse aşa pînă se prăvăli peste malul izvorului.

— Săracul ! zise Galinete, mihnit. Măi Orcuţ, ori l-ai lovit, ori nu.

— Şi eram gata să-l mai lovesc o dată... Îmi pare rău. Dacă ştiam... De ce s-o fi ascuns acolo ?

— Trebuie că maică-sa l-a ascuns. Făcea şcoală cu el. Îl învăţa să trăiască.

O linişte apăsătoare coborî peste maluri şi pădure, gîndurile copiilor se depărtară spre alte ţinuturi, poate ale durerii şi tristeţii. Inima lui Galinete se înmuie căutînd o lumină înlăuntrul ei.

— Ei, drăcie, să continuăm jocul ! spuse unul întrerupînd tăcerea care îi stingherea.

Băieţii urcară agale tovind ginditori cu bombeurile bocancilor în surcelele înnegrite de vreme. Pădurea murmura iarăşi, ca totdeauna, prietenos şi dulce, vălurindu-şi coamele ca nişte focuri învolburate. Gălăgia copiilor începu din nou să ţină isonul cîntecului şoptit al toamnei.

— Orcuţ, mai ai o dată de tras, spuse Galinete. Nu termini ?

— (Un mormăit de refuz, de indecizie). Tu nu-ţi încerci forţele ?

— Să văd mai întîi ce-i cu el. Mă tulbură un gînd. Să arunce altul.

— Nu pleca ! Ai să pierzi ocazia...

— Cum s-o pierd ?... Şi-apoi... acum nici n-aş mai putea nimeri ţinta.

Lunecă peste mal şi silueta lui dispăru printre salcimii scărmănaţi de frunze, coborînd pe unde venise pe lîngă făgaşele de clisă, cercetînd cu de-amănuntul toate povirnişurile şi crăpăturile pămîntului, pînă trecu sub deal. Se uită peste tot, prin alunişuri, pe lîngă tufele de coacăze şi gherghini, cu îndîrjire, cu umilinţă şi o mîhnire ce n-o mai avusese niciodată. O bătălie ar fi fost minunată, ar fi fost o închipuire hazlie, dar aşa, bietul pui va muri neajutorat în singurătate şi deznădejde. Gîndurile i se învălmăşeau şi tot rătăcind pe acolo mai că uită ce căuta şi îşi simţi sufletul pustiu şi gol cînd o pală de vînt răbufni şi-i aduse la ureche strigătele gălăgioase, victorioase ale copiilor, ca nişte goarne care răsunau peste maluri şi coclauri şi se trezi brusc în afara timpului.

teatru

Capete rotunde şi capete ţuguiate

Despre teatrul lui Brecht s-a scris suficient ca să nu mai încapă în spaţiul acestei rubrici puncte de vedere sau (nici măcar) observaţii cu desăvîrşire noi. Am fi nedrepţi cu publicul dacă, pe de altă parte, nu ne-am arăta mulţumiţi de gradul la care a fost receptată opera celebrului dramaturg. Dimpotrivă, se poate spune că patosul agitatoric, treaz, al acestei opere şi-a umplut scopul, chiar dacă fără prisos. Ceea ce predomină la Brecht este conştiinţa politică într-o anumită formă a ei, acea formă care se întîlneşte la omul obişnuit, încercat de greutăţile existenţei, cel ce comentează evenimentele în berării, la colţul străzii sau în prăvălia tutungiului. Brecht spune lucrurile făţiş, despoaie faptele de demagogia lor... înălţătoare, denunţă **interesele** camuflate în spatele frazelor. Brecht demitizează. Vorbirea lui frustă, impudică, ca şi o anumită poezie a concretului vieţii au permis apropierea de Shakespeare, apropiere ce poate fi menţinută — între limite foarte stricte însă. Prezentată în premieră absolută la Copenhaga în 1936, **Capete rotunde şi capete ţuguiate** este o dezbatere abia travestită a stării de lucruri din Germania acelui moment. Hitler poate fi uşor recunoscut în Iberin, tot aşa cum diversiunea lui ideologică poate fi identificată în opoziţia (falsă) extrasă abuziv din forma capetelor. Dictatura lui Iberin şi complexele ei urmări în toate straturile populaţiei, de la bogaţi la săraci, fac aşadar materia piesei. Desigur autorul nu cunoştea încă, pe vremea aceea, adevăratul sfîrşit, nici cumplitele metamorfoze prin care aveau să treacă cei ce se lăsaseră înşelaţi. Dar izolase esenţialul şi-l supunea, în zhipul său ofensiv, direct, publicului.

La răstimpul scurs, de aproape patruzeci de ani, se înţelege că actualitatea acestei „poveşti de groază" nu mai e aceeaşi. Ceea ce nu înseamnă că ea s-ar fi pierdut, ci că trebuie redescoperită prin investigarea lumii contemporane în spirit brechtian. În orice caz, actualitatea **formei de teatru** iniţiată de Brecht rămîne intactă, cu condiţia unei susţineri adecvate.

În ambele direcţii spectacolul propus de teatrul **Ion Vasilescu** a dovedit strădanii evidente, fără să reuşească din păcate, pretutindeni. În ciuda costumaţiei abstracte, simbolice, atmosfera rămîne închisă. Forma de teatru aleasă, derivată din însuşi spiritul brechtian, n-a forţat suficient participarea noastră, după cum nici „urîţenia" decorurilor şi a costumelor nu ni s-a părut totdeauna funcţională. Poate că atît în regie cît şi în jocul actorilor s-a simţit lipsa momentelor de **bravură** de care textul lui Brecht are imperioasă nevoie. Oricum, Olimpia Arghir, dirijorul spectacolului, dispune de resurse incomparabil mai mari. Tot aşa, sîntem încredinţaţi, Sanda Maria Dandu, Stelian Cremenciuc, Alexandru Manolescu, Boris Olinescu, Ileana Mavrodineanu. Sperăm ca ele să ni se dezvăluie pe larg, cît de curînd.

Marius Robescu

film

O răfuială anemică

Mai mult artizan decît autor, Henry Hathaway, este prezent pe ecranele noastre cu un western realizat în urmă cu zece ani — **Fiii Katiei Elder** (şi nu **„Răfuiala"**, cum a fost botezat de naşii de la Direcţia difuzării filmelor în speranţa unei reţete mai bogate).

Nedreptatea făcută unei familii, repararea acesteia în condiţiile cunoscutului joc în care cei buni învinş şi adevărul triumfă, constituie o temă des întîlnită în genul celebru pentru diversitatea mitologiei sale închisă într-un bine determinat spaţiu şi timp. Şi aici întîlnim ucigaşul de profesie, jucătorul de cărţi, şeriful bonom, părinte al liniştii cetăţenilor, adjunctul său, tînăr şi dornic de afirmare, notabilitatea cu ascensiune materială construită pe jaf şi asasinat, mulţimea uşor influenţabilă, gata să linşeze pe nevinovaţi. Şi aici întîlnim comerţul cu cai, urmărirea unui criminal, duelul cu pistolul, ambuscada — elemente ce au furnizat unor nenumărate pelicule o notorietate mai mult sau mai puţin justificată. Nejustificată este, în cazul filmului lui Hathaway, demonstraţia epică, motivaţia unor acţiuni, apariţia unor personaje. Aflarea adevărului este accidentală, dovezile materiale se rezumă la zvonuri de saloon, logica acuzaţiilor aduse celor patru fraţi Elder suferă prin fragilitatea lor, iar ultima parte a peliculei abundă în neverosimilităţi duse pînă la hilaritate (patru bărbaţi ferecaţi în lanţuri şi fără arme pun pe fugă două duzini de criminali plătiţi ce au în arsenal dinamită şi puşti cu lunetă, John Wayne trage cu pistolul un număr de gloanţe bun pentru încărcatul unei mitraliere, Dean Martin face minuni de vitejie cu o rană cît toate zilele în piept, iar cu ultima suflare, fiul criminalului mărturiseşte toate împrejurările, în care a fost spoliată familia Elder). Acestea nu sînt amănunte nesemnificative într-un gen, care deşi ne-a obişnuit de mult cu o sumedenie de convenţii, nu ne-a familiarizat pînă acum cu întîmplări absurde şi cu domnia hazardului (cu excepţia acelor western-spaghetti — de care, printr-o minune am scăpat în ultima vreme). Stabilizînd funcţiile Legii, convenţia în western reclamă o coerenţă epică, o concluzie cu valoare axiomatică. Rigoarea formală în care fiecare amănunt este definitoriu pentru individ şi colectivitate este părăsită în favoarea unei aglomerări de întîmplări traversate de personaje ambigue, dirijate fără har şi cu vădită neglijenţă.

Dean Martin aduce puţin umor în partitura personajului său, John Wayne nu-şi depăşeşte limitele cunoscute, în ciuda unei forţate „umanizări", Martha Hyer traversează cu bună voinţă şi fără strălucire ecranul, iar Michael Anderson jr. îşi face doar, onest, datoria de a mai trage, din cînd în cînd, cu pistolul.

Poate ar fi fost mai bine pentru blazonul artizanului Hathaway, din a cărui operă am mai văzut, nu demult, acel film încărcat de o falsă spectaculozitate **„Atac împotriva lui Rommel"**, să fie adus **Nevada Smith** — western mult mai îngrijit lucrat şi cu o remarcabilă prezenţă pe generic — Steve McQueen.

Călin Stănculescu

planetă de tînăr

Rodian Drăgoi

Cu cîțiva ani în urmă, la revista **Ateneu**, poetul **Ovidiu Genaru** mi-a descoperit un talent liric deosebit prin puritatea sentimentelor și îndrăzneala expresiei. Era elevul, la școala elementară, la acea dată, **Rodian Drăgoi.** Se înțelege că l-am publicat imediat cu sinceră bucurie confraternă și apoi l-am republicat. Mai tîrziu i-am citit cu același interes poeziile în revista **„Luceafărul"**, reconfirmîndu-mi de fiecare dată impresia excelentă de la prima întîlnire cu creația lui.

Acum, cînd personalitatea i se împlinește odată cu vîrsta-i tînără, am credința, ca și întîia oară, că zodia lui stă sub semnul luminos al lui Apollo. Cîntăreț, pe un ton foarte personal, al acestui pămînt și al iubirilor sale, **Rodian Drăgoi** are în față un timp de mari deveniri. Dăruit cu sensibilitate, știind să viseze frumos, iubind ascuțita pătrundere a cuvîntului, găsindu-i, nu rareori, noi străluciri, tînărul poet ni se dezvăluie ca un **născut** (și nu făcut) pentru adevărata poezie. Fie-mi cuvîntul pecete de aur sub aceste gînduri.

Radu Cârneci

Soarele putrezește

Neincetat rîd gropile din cer
soarele putrezește într-un vultur bătrîn
somnul crește în pietre cînd mierea
sub pleoapele maicii mă-ndeamnă să rămîn

nu vrea să mă primească otrava asta blîndă
fîntîni uscate umblă bezmetice prin sat
oglinzile mai stau încă la pîndă
cîntecul se-ntoarce în mine-nlăcrimat

dar tot însămînțez flăcări în cer
cînd geme cîmpia hăituită de grîu
tăcerea mă sărută cuvintele mă cer
rănile-și spală lumina în rîu

iarba crește din pămînt spre pămînt
dar tăcerea cărnii uită să mai plîngă
maica mea respiră un senin mormînt
și noaptea doarme pe mîna ei stîngă.

culorile prind rădăcini în pămînt
dar tu te-nchizi în sălcii călătoare

eu plec să te caut dar pereții mă-nghit
urmele mele răgușesc în țărînă
flacăra din fete mai scoate o aripă
și aiurează luna adormită-n fîntînă

se-nchează întunericul pe cuțitul ucis
singurătatea mă unge cu un gest ciudat
sîngele tău de mult nu mi-a scris
sar din hotarele pe care mi le-ai dat

Tu știi

Luna dezgroapă o groapă tu știi
că sîngele refuză să plece din maci
din rănile copacilor curg păsări acum
și tăcerea te roagă să taci

cînd noaptea din mine te cere
văd cum iarba-ți tresare sub bluză
cum sîngele ți se face corabie
și-ți plînge tăcerea strivită pe buză

de cîntece e aerul îndoit
în trupul meu se-ntîmplă-o sărbătoare

Aud cum rîde iadul

Mîinile mele încă te mai cer
în ușa nimănui cu sîngele mai bat
un cîntec mi-ar ajunge pentru haină
mă latră pînda dintr-un ceas mirat

cu ochii sprijin gropile din cer
de întuneric tîmplele mi-s ude
nemiloasă-i odihna care mă caută
cînd strig numai cenușa mă aude

cu pleoapele adun crini pentru tine
un alt izvor îmi pîlpîie în palme
prin mine alunec către dimineață
lumina-nnebunește în păsările calme

E tulbure pămîntul pe care îl respir
căci stai iar lîngă mine cu flăcările reci
aud cum rîde iadul din trupul tău vai mie
se-nnourează frunza din care o să pleci.

Valentina Moțoc

Valentina Moțoc e născută în București la 29 decembrie 1940, lucrează ca magaziner apicol principal la Asociația Crescătorilor de Albine din România.

Începînd din 1968 a publicat prin multe reviste literare dar drumul ei mai puțin norocos decît al altora a rămas, precum potecile începute de cîte cineva, poteci pe care un copac crescînd aiurea le ascunde pentru o vreme vederii, le acoperă cu buruieni sau cu mușchi verde.

Poezia a rămas pentru Valentina Moțoc o aspirație tainică. Observația e ridicată la un anumit nivel: e un soi de dragoste, de intensificare a observației. Slăvește natura lucrurilor văzute cu claritate, toate stările ei interioare sînt văzute și apoi sculptate în afara ei. O exprimare simplă, degajată. Atenția ei trece dincolo de suprafață. Vrea să știe cum funcționează această lume, cum merge aripa ei.

Gabriela Melinescu

Mușcă iarba

Pîlpîie viața în mine încet
Zbicind vînturi mari la suprafața soarelui.
Luminată viață-n mine
cu vîntul care mă dezmiardă
și soarele care mă încălzește.
Gesturile mele de mers în cîmpie,
privirea lui m-a speriat
A doua zi l-am găsit
cu spatele gol spre apă.
Eu știam că este aproape
ca și cum ar fi adormit —
Dar nimeni nu trece pe aici !
„Și doar un semn ar trebui"
și s-ar zări toată întîmplarea
așa cum a fost.
Dar eu alunecam în abisul de ape
ce nu erau pămînt.
Dar, iată, eu nu cunosc abisul
Eu plîng ! Nu știu abisul !

Să mă reazim

Voi face un pămînt în care
se vor ascunde afund păsările albe,
scobind ele pămîntul cu zgomot de aripi.
Voi mistui lumea
împingînd trupurile noastre
în foc, pe ape, pe stînci și în primejdie !
Stînd alăturea animalele vor avea
marea bunătate în ochi,
și picioarele mele vor călca pămîntul
care mă părăsește pe mine.
Dacă te vei uita mai bine
la mine, mă vei găsi adăpostită
în iubirea mea pentru tine,
Plouă mai mult, mă adăpostesc.

Teama lui de-atunci

Mai degrabă în alertă,
De acolo e el și știu, singur, vrea să spună
că este.
Teama lui de-acum să nu mai fie,
teama lui de-atunci.
În amintire e atît de mult
de cînd călăreții săltau pe cîmpii.
Pe aici, pe undeva, lupii în haită,
ricoșaseră departe de el, nu de mult.

Sceptica Julieta

Datoria lor este s-o aducă înapoi.
În nopțile care urmau acestor zile
cu fața pe afară.
Bucuria ei — veșmîntul ei femeesc
cu soarta frunzelor de vară.
În vocea ei subțire adiere.
Mîinile ei cu degete chircite în poală.
Cu soarele ce umple de strălucire ferestrele
Vreme de multe ori pe butucii din fața
porții a stat.
Nu cîntă nimeni pe afară ca s-o convingă
pe sceptica Julieta.

cenaclul revistei «luceafărul»

A PAISPREZECEA ȘEDINȚĂ

Ședința din 14 aprilie a cenaclului „Luceafărul" poate fi considerată, indubitabil, drept revelatorie, calitate conferită în întregime de valoarea celor doi poeți debutanți în cenaclu, Șerban Codrin *și* Dan David.

Proza citită de Apostol Gurău, *„Începutul verii astronomice", la care* Vasile Preda *și* Virginia Mușat *au făcut „observații stilistice", și pe care* Ion Lăzărescu *a încadrat-o într-un compact discurs fără finalități majore a fost, în punctul cel mai înalt al negației, neacceptată de* Claudiu Avramescu *în baza absenței totale a vreunei finalități estetice. Poetul* Nicolae Dragoș, *remarcînd unele accente involuntar parodice ale textului, nesiguranța exprimării, admite totuși că nu i se poate nega autorului o anume dexteritate în devistarea și relatarea amănuntului de viață, realismul observației.*

Șerban Codrin *citește cinci balade, cu o emfază plăcută (pentru unii), neplăcută (pentru alții), „Balada albilor ghețari", „Baladă", „Balada unei întrebări, a unei singure întrebări", „Baladă", „Balada nunții împărătesei Evelin". (O nedumerire tardivă. În „Balada unei întrebări...", Șerban Codrin produce o retorică întrebare á propos de Walt Whitman și de înfometarea sa. Credem că se exagerează puțin cam mult sau poate e vorba de alt Withman).*

Dan David, *emoționat pînă la tremurarea continuă, citește un grupaj de poeme strălucitoare, nu prea organizate, dar care explodează imagini memorabile („miezul liniștei ca un miel").*

Eugenia Mușat crede că prin poezia lui Șerban Codrin, „conceptul de poezie pierde". Vorbitoarea asaltează apoi semantica, făcînd numeroase considerații la obiect. Foarte drastică, Alexandra Gavrilă crede că baladele lui Șerban Codrin sînt pură „înșiruire de cuvinte", în schimb poezia lui Dan David e în întregime, acceptată. Ion Zilișteanu crede că poemele lui Șerban Codrin sînt minate de un fals patetism și nu acceptă de asemeni metaforismul poeziei lui Dan David. Mariana Urbanovici l-a sfătuit pur și simplu pe Șerban Codrin „să se lase de poezie". Echilibrat, excelent vorbitor, poetul Valeriu Pantazi remarcă indiscutabila tehnică poetică matură a lui Șerban Codrin și, de asemenea, apreciind valoarea spontaneității în poezia lui Dan David, diagnostichează exact afirmînd că poetul încă „nu știe să renunțe" la versurile de prisos. Părerile exprimate de Valeriu Pantazi în consens cu majoritatea celorlalte multe opinii exprimate (Eugen Suciu, Carolina Ilica, Constantin Călinescu) au cîștigat simpatia cenacliștilor și prin tonul protocolar, afabil, cu care poetul știe să sugereze respectul datorat oricărui autor, oricărei pagini scrise.

Poetul Nicolae Dragoș, succint, a insistat asupra valorii indiscutabile a poeziilor citite, făcînd necesara disociere între o poezie artificială, în sensul bun al cuvîntului, pe care o scrie Șerban Codrin, și o poezie scrisă din instinct, eruptiv, fără o stăpînire fermă a tehnicii poetice, în cazul lui Dan David. Este exprimată clar senzația (resimțită de o unanimitate) că poezia citită de Șerban Codrin și Dan David a fost o revelație.

Cronicar

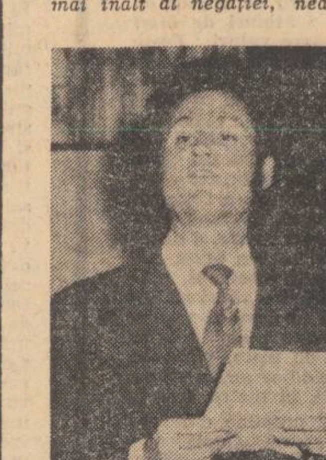

Şerban Codrin

Dan David

Apostol Gurău

DIN POEZIILE CITITE ÎN CENACLU

Şerban Codrin

Balada

Pentru Mihai, la Turda doborît de Ieșî
Pentru Novac, prins în obezi, fript pe grătare,
Și pentru cei pierduți din vița-acelorași,
Vlad, Iorga, Avram Iancu, stins de supărare
Pentru Ion Viteazul, rupt cu patru cai,
Din coate ciung, batjocorit și fără grai,
Să dăm de suflet untdelemn curat și vin
Și faguri dulci cu miere, un colac și sare,
Tot cerul cu făclii și-i încă prea puțin,

Pentru-adormiții Cloșca Horea și Crișan,
Pentru Vasile, hoțul, poreclit cel Mare,
Pentru bătuții cu gîrbaci și iatagan,
Duși turmă în robie ori la spînzurare,
Și pentru toți Dumitru, Mircea și Anton,
Și pentru Gheorghe Doja pîrjolit pe tron,
Și pentru adormiții în pămînt străin,
Pentru Bălcescu rătăcit pe-un țărm de mare,
Tot cerul cu făclii și-i încă prea puțin,

Și pentru bunii noștri, pentru bunii mei
Loviți la Mărășești de vătămare,
Și pentru cei minați pe dîmb la Moisei,
Ori puși să-și sape groapa în ogorul tare,
Și pentru cîți li s-a uitat pe-această lume
Că au crescut copii și mai aveau un nume,
Pentru ciobani, vieri, pentru Miron Costin,
Și pentru Alimoș, tăiat sub cingătoare,
Tot cerul cu făclii și-i încă prea puțin.

Pe voi, știuților și neștiuților,
Vă plînge în tăcere clopotul de crin
Și sus, deasupra mărilor și munților,
Tot cerul cu făclii și-i încă prea puțin.

Dan David

Cînd ating Carpații

nu,
ba da
eu vă iubesc pe toți în gloduri arbori lumină și sămînță
trec prin puterea cercurilor de amiază și mă picură fluturi greieri
usturător se mișcă strugurii și soarele în vinul adus
lîngă noi de frunțile smulse din ochi cu sărbători de cristal
puterea sîngelui liniștea mamelor
sîngele nu-i de aruncat peste pămînt am înțeles
rămîne în noi vă spun a rămas în noi vă spun
ca o lumină vie și zdrobitor de liberă
nu vedeți cum șuieră pîinea pe scîndurile clare
ce dulci sînt viței care pîndesc cu gurile
căscate ugerul mireasma ugerului
și laptele mai dulce ca un alb de fructe
de miere și mielul mai alb
decît laptele și oaia mai fulgerîndă mioară
eu vă iubesc pe toți
supt de lumina cuvintelor sînt și furat de
un miez blînd las flacăra sudorii dincolo de părinți
în plămînii acestui neam respir și cîntă
mădularele cînd ating Carpații
hambare de semințe și porumb uimesc tăcerea soarelui
nesomnul soarelui
urletul meu zvîrlind plămînii prin spinare
a îngropat putrezita noapte sub o dimineață mare
cu credința că o să vă iubiți sudoarea cum
apa din fîntîni. Vă pup focul frunților
pentru că poezia e ori PATRIE ori arbore ori om prieteni sau
dacă vreți sînge.

George Alboiu

În vechi pămînt

Eu stau cu fruntea-n țărnă la porțile pămîntului ;
numai mulsoarea zilei
în noapte pe aceste cîmpuri,
doar adormirea-n miezul
adînc al nopții cînd se coace sîngele
bătrînilor și-n carnea tînără
a celor dragi se scutură
și-ar fi de-ajuns să îmi ridic privirea
spre tine, Patrie. Eu sînt încremenitul
în vechi pămînt și vin culegătorii
cîntînd cea mai bărbată sărbătoare.
Cu fruntea-n țărnă stau, genunchiu-n zare,
gîndul mi-e paznic
într-o livadă de morminte.
Toamna acestui secol e aproape
și fructe grele încovoaie zarea
deasupra mea toți zeii își împart
zadarnic infinitul cînd mă-ncumet
privirea să-mi ridic spre tine Patrie.

Poemul anual

La un an odată
apare Poemul.
Ce știe el nu știe nimeni
de aceea strălucește
la orice distanță
(ca și cînd ai aprinde
un gînd de forma unui om
la mare altitudine)
și-n focurile lui cumplite
dezăpezește munții.

Rămînere

Prin masa noastră de pămînt la care stăm
curg fluvii vechi și-n noi încet se varsă,
prin masa noastră de pămînt la care stăm
cîmpia urcă muntele și se coboară
muntele-n șes ca să se culce
cînd tatăl meu pe drum de țară
e dus de mînă de copii uriași.
La rădăcina casei timpul face cuib
și-și crește puii. În orice primăvară
se-aude zborul lor cum ține dezmierdîndu-l
cerul deasupra noastră.
Ieșim în calea zilei și a nopții
să le privim, să le-ajutăm să treacă
dar orice zi vrea să rămînă ziua
și orice noapte vrea să fie noaptea.

În vîrful muntelui

Această zi este o zi ca toate zilele
dar în fiecare nerv al ei
un vultur urcă scările muntelui.
În vîrful muntelui se-ntinde o cîmpie
care de pe acuma se vede dimineața și seara
cînd e aerul limpede și ochiul străveziu.
În zarea ei
trăiesc cei egali
munca lor este iubirea lor
ei ară cerul
și seamănă planete.
De mii de ani urcăm spre vîrful muntelui
și învățăm copiii
de umbra vulturului să se prindă,
de mii de ani ne pregătim de sărbătoare.
Ce horă vom încinge sus pe vîrful muntelui,
să duduie sub talpa noastră
stînci și prăpăstii domesticite,
să se audă pînă în cea mai veche istorie
marele dans al celor care trebuie să fie egale
și se înfrățesc în bucuria naturii.

„Mai repede e viitorul"

Iubito noi și copiii noștri
cînd dormim pe cîmpie dormim
așa cum orice om
pe cîmpie doarme
(Conform cîmpiei este trupul lui
în somn la orice depărtare)
Doar păsările-n cuibul lor
în roata cerului adorm.
Iubito noi și copiii noștri
vom fi pe rînd înzăpeziți
iar deasupra
va fi viitorul.
Acela
care în fiecare dimineață
pleacă din noi spre răsărit
mai repede decît noi.

Poem pentru o zi cu soare

Ah, soarele și ziua lui pe pămînt,
ies oamenii din case unde numai noaptea poate să fie
să se izbească de lumina lui
și lumină lîngă lumină
tremură atît de perfect
încît o singură lumină se vede.

Ies oamenii din case în fiecare dimineață
scuturîndu-și hainele și mîinile
de întunericul nopții
și urcă această cîmpie a zilei
pe care o lucrăm de la-nceputul lumii.
Către seară însă osteniți
încărcați se întorc la casele lor
și pînă tîrziu deșartă lumina-năuntru.
Ah, soarele și ziua lui pe pămînt.

televiziune TV

Despre talent și generozitate

SĂ RÎDEM CU...

Stela Popescu, Ștefan Bănică și Mihai Fotino. Să rîdem cu lacrimi și cu hohote. Să-i răsplătim în felul acesta pentru marele lor talent. Să-i felicităm în felul acesta pentru cursa de lungă durată pe care-au știut s-o parcurgă ca să ajungă în apogeul carierei lor. I-am revăzut, în ultima emisiune de sîmbătă seara: îndrăgostiți nebunește de arta pe care o fac, iluminați din tălpi pînă-n creștet de crezul lor. Ce alt elixir decît pasiunea tenace pentru meseria pe care o faci îți conferă puterea de-a obliga niște oameni atît de maturi, de cinstiți și de cumsecade cum sînt persoanele care șed în fața televizorului sîmbătă seara — să rîdă cu lacrimi cînd Ștefan Bănică „o face" pe vagabondul, cînd Stela Popescu „o face" pe snoaba, cînd Mihai Fotina „îl face" pe Harold Lloyd ? Se împlinește mai mult de-un deceniu de cînd „o face" și „-l face", sînt rețete care recoltează succese strălucitoare pe micul ecran. Este meritul excepțional al televiziunii noastre de a fi consacrat „mari comici ai micului ecran" actori de teatru dar care în teatru nu se prea întîlnesc cu comedia. Dacă Stela Popescu, este astăzi Stela Popescu și dacă Ștefan Bănică și Mihai Fotino sînt astăzi ceea ce sînt, dacă în cazul lor ca și al altora se poate vorbi de un destin artistic fericit, e bine să se știe că marea ursitoare a fost televiziunea. Particularitățile atît de pregnante ale marelui lor talent s-au văzut pe micul ecran ca sub o lentilă de lupă, și numai în felul acesta se explică întîmplarea prea-fericită că pantomima nu se mai joacă în cartiere imitîndu-l pe Charles Chaplin ci imitîndu-l pe Ștefan Bănică întru-tot. Am văzut întîmplarea aceasta aseară, pe asfaltul din fața ferestrelor mele și m-am gîndit că o încununare mai mare decît — un comic jucat de copii — nu poate fi. Este cu atît mai mare meritul realizatorilor Octavian Sava și Paul Urmuzescu, care s-au priceput să invente în emisiunea de sîmbătă un context dramatic în care marii comici vestiți ai micului ecran să se simtă, totuși, la largul lor.

SĂ CÎNTĂM CU...

cenaclul lirico-muzical al poetului Adrian Păunescu. Să cîntăm muzica lor atît de frumoasă și să ne încîntăm. Să-l aplaudăm pe inițiatorul acestor atît de singulare manifestări și să-l felicităm pentru sprijinul și stimularea la timp pe care a acordat-o unui gen muzical atît de îndrăgit de tineret. Sub acoperișul cenaclului „Flacăra" muzica folk a devenit ceea ce trebuia să devină : o muzică cu caracter de masă, o muzică de largă audiență, o muzică de texte bine alese și care să poată influența. De la nașterea sa, muzica folk a fost o muzică de tendință. O muzică simplă, cîntată pe un singur instrument, o melodie ca o litanie, un cîntec în care textul este mai important decît muzica. Iată de ce este atît de bine că muzica folk este cîntată la cenaclul „Flacăra" pe care îl conduce un poet.

Există un filtru foarte sever pentru calitate, o garanție de gust. Astfel se întîmplă că poezia patriotică este servită exemplar în cadrul cenaclului Flacăra, cu toate că versurile nu se aștern pe hîrtie ci le cîntă cu atîta dăruire Mircea Vintilă. Dar versurile cîntate de Mircea Vintilă s-ar și putea tipări. Simplitatea lor evocatoare ne-ar emoționa la fel. În programul pe care l-am urmărit duminică după-amiază pe micul ecran, „patronat" cu generozitate de poetul Adrian Păunescu, acesta și-a asumat numai rolul de prezentator. Dar ceea ce prezenta era chiar... opera lui.

Sânziana Pop

plastica P

Expunere — pilot

Problema e următoarea: este adevărat că locul vag terifiant pe care-l constituie o policlinică sau, în general, oricare alt mediu spitalicesc se „ușurează" prin prezența — desigur, incongruă, pentru o mentalitate tipicară — a artei? Sau oficiile sale sînt pur ornamentale — în rînd cu aproape „arhetipalii" ficuși din sălile de așteptare —, deci indiferentă din punctul de vedere al „terapeuticii prin artă" de care s-a vorbit? Răspunsul nu se pretează la nici o ambiguitate: oriunde ar fi expuse, pictura și sculptura izbutesc ceva mai mult decît să „distragă" gîndurile privitorului de la grijile sale cotidiene. Astfel, expozițiile găzduite de Centrul stomatologic din Drumul Taberei, de pildă (a căror inițiativă aparține dr. Al. Boanchiș) pot și trebuie să fie judecate nu numai din unghiul de vedere al actului cultural pe care cu siguranță îl reprezintă, ci și ca manifestări în sine. Acesta este cazul actualei expoziții **Gh. Iliescu-Călinești** și **Dan Bota.**

Gh. Iliescu-Călinești prezintă o serie de desene pe care, cîteva, mi le amintesc din expoziția avută cu 6—7 ani în urmă împreună cu George Apostu. Lucrările mai noi — de felul acelei „Negrese cu ochi frumoși", Paris 1972 — contează pe aceleași calități ale ductului continuu, decorativ ca efect (deloc în tradiția „desenului de sculptor") întru realizarea unui ansamblu ale cărui prime valori stau în fluență și coerență. Cu excepția unor momente mai „sintetice" — desenul cu umor „Roma 68", un portret de femeie cu mărgele — impresia e de plimbare a creionului pe hîrtie după un pariu care nu prevede nici o oprire, întrerupere ori revenire a liniei, în grafierea unor lucruri reale și inteligibile.

Sculpturile, șapte piese de lemn de mari dimensiuni pun problema — discutată și în altă ocazie — preluării creatoare a inventarului formal al artei populare. „Construcțiile" lui Iliescu-Călinești — majoritatea suprapuneri de două, trei și chiar mai multe asemenea forme-citat — aluzionînd, de la sine, sfera brâncușiană a sculpturii moderne contrapun (mai ales în piese ca acel „studiu" de descompunere futuristă a unui nud, sau în sculptura sugerînd balansul unui leagăn, ca și în cea croită din două forme concave — în lipsa titlurilor sînt nevoită să recurg la astfel de descrieri sumare) izvorului folcloric o tendință genuină spre forma anorganică, „întîmplătoare". Efectul e interesant, de dinamism în „vas închis", de continuă amenințare a unei explozii în forme aparent inebranlabile.

Pictura lui Dan Bota, vacansieră în sensul feeric al cuvîntului acoperă — grație și marilor ei calități decorative — nevoia modernă, din ce în ce mai persistentă, de „lucru simplu spus simplu": sînt tablouri care iconografic aparțin „naivității școlite" de care am vorbit și-n legătură cu Margareta Sterian. Ele comunică în primul rînd nostalgia ingenuității pierdute pentru care arta și aproape numai ea constituie o șansă de relansare.

Cristina Anastasiu-Condiescu

spirale

Poezia lui G. Călinescu (VI)

Poetul cîntă stările fundamentale, în „Statornicie" este exultată starea de echilibru amoros în care cei doi parteneri se dedică reciproc unul altuia. Este o poezie fără dramă, am zice călduță, starea de încîntare lirică are, la personajul călinescian, de data asta o grandoare ieșind din banalitate : **„Til, ce șoptim odată / Se aude pînă-n stele / Trăim etern prin ele / Cu soarta-ngemănați / Sîntem ca două limbi / E greu să le mai schimbi / Tu ai crezut, se vede / Că juri, lumini și treci ! / Oh ! ne-am legat pe veci / Cuvintele sînt spede / Oricît de slabe încă / Inscripții fac și-n stîncă / Fie profanul sacru / Amor e el și tot el / A spus — cred și Aristotel / E gingaș ca un nacru / Dar miezul e de-aramă / Că piere nu mi-e teamă / Din osie să scoți / Încerci, Til, în zadar / Sistemul planetar / Să mă abați nu poți / Aștrii mereu mă trag / Tot ce faci tu mi-e drag / La vorba-ți răutăcioasă / Ce-i drept, pleoapele string / Și pe furiș chiar plîng / Dar inima-i voioasă / Căci cele două limbi / Nu-i chip să le mai schimbi."** Această inscripție, pentru că nu poate fi numită altfel, este de o perfectă lipsă de fior artistic și am citat-o numai pentru a arăta că un tip, chiar genial, poate să cadă în platitudine. În contrast iată : „Consult toți filozofii", unde intensa melancolie a geniului răzbate vădit tot în niște versuri întîmplătoare, însă de alte carate : **„Ce este această lume / Otilie să-mi spui ! // Neantul face glume / Fiind un demon hai-hui / Ce este-această lume ? / Te-ntreb unde e anul / Cînd prin salon jucai / Sau răscoleai brusc pianul / Ca pe un stol de cai ? / Te-ntreb unde e anul ! / Am în acest album / Un fir de aur curat / Din părul tău — un fum / De mult evaporat / Am în acest album / Consult toți filozofii / Pe Platon și Socrat / Să știu dacă pantofii / Sînt semn c-ai existat / Consult toți filozofii / În scrin am o batistă / Cu-un monogram rotund / La teza gnosticistă / Cu ea-ncerc să răspund / În scrin am o batistă / Cînd totul se usucă / Și ochii amăgesc / Că n-ai fost o nălucă / Nu pot să dovedesc / Cînd totul se usucă..."** Versurile, puse pe muzică, au servit de leit-motiv al filmului **Felix și Otilia**, și faptul nu este întîmplător, pentru că și muzica foarte reușită și ținuta elevată a cuvintelor erau foarte proprii acelei povești ciudate de dragoste.

Un poem eminescian mi se pare „Barba" : **„Otilia, hai sus pe cal / Pe crupă aruncă-te la spate / În coama mea de Decebal / s-ascunzi pupilele curate / Înoadă mîinile gingașe / Lîngă grumazul meu vînjos / Și lasă tălpile golașe / S-atîrne fără scări în jos /** (imagine freudiană) **Trei plete negre, trei stindarde / Vor fîlfîi măreț în vînt / Scăpăratele vor arde / Scaieții roșii pe pămînt / Prin gîrle și prin lac vom trece / Cînd pe la vad, cînd înotînd / Stropiți în piept de apa rece / Gonind ne vom usca curînd / Sălbăticiunilor cu pliscuri / Le vom părea, cred, spețe noi / Vom face drumuri către piscuri / Cu păsările după noi / De bucuria cavalcadei / Vom trage-o lungă chiuială / Vom sta în spumele cascadei / Să ne spălăm de nădușală / Și cînd ți-o prinde-n palme fața / Să nu te sperii de-a mea barbă / E parfumată ca fineața / Jilavă, moale ca o iarbă."** Prin titlu, poemul amintește de „O călătorie în zori", perechea poate să fie Cătălin și Cătălina, nu lipsesc nici atmosfera și vagul din „După-amiaza unui faun" de Mallarmé.

Cea mai frumoasă poezie a volumului „Lauda lucrurilor" mi se pare însă „Pașii" : **„Pe poarta-ncet deschisă cînd te strecori tiptil / Hoțește de-ai călca, simt pașii tăi, o, Til / Din miile de timbre ce sună-n univers îndată-ți recunosc precipitatul mers / Așa, de frică, sare prin crăpături șopîrla / Și-ascunsă pe sub pietre, din fluier cîntă gîrla / Sau roade veverița alunele-n dinți, sparte / Și-n lampă se izbește un fluture de noapte / E-un foșnet inefabil, un strop în geamul ud / Un zbor suav pe care, eu singur îl aud / Furtuna dacă te-ar îmbrățișa pe drum / Desfășurîndu-ți părul în aer ca un fum / Pămîntul de-ar urla de grindină și ploaie / Și piedică ți-ar pune copacii ce se-ndoaie / Dacă-ar trăzni prelung prin norii uriași / Te-aș recunoaște totuși îndată după pași / În cale ți-aș ieși să-ți șterg obrazul ud / Căci mersul tău suav eu singur îl aud".** Versurile au taină, un sentiment feroce de spaimă a pierderii iubitei, o acuitate dusă la extrem, iată ce face din „Pașii" un poem care poate, și el, să fie pus pe muzică, oricînd.

Foarte frumoasă este și „Interdicție" : **„Nici n-ai ieșit pe ușa cea de perete dată — / Și-ncep să număr ziua cînd vei veni din nou / Mă învelești cu părul și mă săruți odată / Și pieri din fața mea cîntînd ca un ecou / Iubirea mea-i făcută din griji și așteptare / Să merg cu tine-alături îmi este interzis / Stai într-un turn de aur sclipind în depărtare / Și ca s-ajungi la mine zbori peste un abis / La ora fermecată te-aștept cu îndoială / de-ntîrzii simt o spaimă, de vii, melancolie / Mi-e teamă de-acea zi, în veci catastrofală / cînd nu te va mișca a mea thaumaturgie / Din mine trupul tău nu se va face rodnic / Puțin te strîng în brațe, mai mult te văd în vis / Nu-ți voi fi mire sacru, și pururea logodnic / Să merg cu tine-alături îmi este interzis."** Lăsînd deci la o parte citarea lui Eminescu **(logodnică de-a pururi, soție niciodată)** aici se mai pot desluși umbrele lui Nicolae Văcărescu, Conachi și Petrarca.

Din aceeași familie, de data asta amintind pe Michel Angelo, Shakespeare, iată „Epitalamul" : **„Obrazul tău e proaspăt, îmbălsămat și rece / Ca mărul abia rupt / Prin părul tău în vîlvă vrăjită mîna-mi trece / Într-un desiș abrupt / Genunchi, picioare, umeri, subțirele tău bust / Și mirul gurii tale / Tot ce respir și-ating cu buza are gust / De cărnuri vegetale / O, vino-nerezătoare în casa mea, tu, care / ai șaisprezece ani / Nimeni de vîrsta-ți darul de-a te slăvi nu are / Toți sînt niște profani / Ca să mă-nchin cu imnuri și în acord de țiteri / Să-ți cînt și să-ți descînt / Eu știu pe dinafară ca cei mai vechi presbiteri / Al Cîntecelor Cînt / Punînd a mea ureche pe pîntecele gol / Pe-acel sigil de nacru îți voi vorbi de aur de fildeș de pristol / De tot ce este sacru / Eu știu să te slăvesc cu palmele pereche / Precum în Vatican / Un papă umanist, uimit de lumea veche bronzul atenian / Am învățat anume saluturi monahale / De la Aligheri Dante smerite genuflexii, suspine, osanale / Gentile și pedante / Nainte de-a te trage-n alcovul plin de umbre / În arca lui Noah / Îți voi cînta preludii pe clavicordii sumbre / Din Haendel și din Bach / Canoanele cunosc cum să te fac Hexarca / Venerei cipriote / Am comentat adînc pe marele Petrarca / Și pe bătrînul Goethe / mîngîietor în șoaptă și fără șovăire / Eu sînt poruncitor / Supune-te suavă unui teribil mire / De taine știutor."** Sigur că aici există ecouri din **Cîntarea Cîntărilor**, că putem scuza înclinarea senectuții sacerdotale spre juventute fără a fi scandalizați de omagiile îngînduratului poet care realizează nunțile sale necesare (citind pe Blaga) mai mult în plan introvert, sublim, teoretic.

Ecouri din Arghezi întîlnim într-un fragment din „Erotocrit" : **„Noaptea te visez în somn / Gătit în straie de Domn / Ca-ntr-o icoană scris / Sprinten ca un chiparis / Iar în tărie la fel / Cu cedrul din Israel / Încondiați cu migală / Ochii-ți au chip de migdală / În gură ai anason / Și pe piele cinamon / Și pieptul lat și păros / E-un lan cu spicul gros / Gol în așternutu-mi vin / Să simt că-nviu și leșin / Cu brațele să-mi încerc / Să nu pot scăpa de-ncerc / Sărută-mă pururea / Să rămîn de tine grea / Din frunte spre tălpi în jos / Să-ți fac un cocon frumos / Din tălpi spre părul gălbiu / Să-ți fac cocon cilibiu".** Nu lipsește nici Conachi pe-aici. De altfel Călinescu recidivează în acest sens în „Aretuza" care e mai mult antonpanescă : **„Venea vîntul rotocoale / Îți simțeam părul cel moale / Călcai cetăți sumedenii / Unde se vînd mirodenii / Nu găsii plătind comoară / Gura ta cu scorțișoară / Ochiul dacă îmi cădea / Pe cîte-o zarnacadea / Pe iasomii și iacinți / Mi-aminteam de ai tăi dinți / În pădurea cu măslini / Auzeam pașii tăi lini / Cînd zăream un chiparos / Vedeam trupu-ți mlădios / Gutui de vedeam mănunchi / Cugetam la-ai tăi genunchi / De vedeam griul în spic / Mă gîndeam la puful mic / La pîntecul diafan / Ca vasul de porțelan."** Iată un Călinescu balcanic ajungînd pînă la Miron Radu Paraschivescu și din nou la Arghezi **(...o fi fost mă-ta vioară, trestie sau căprioară... sau : călăream pe lună plină, trupul ei de ciută lină...).**

O senzualitate rece stăpînește poemul „Eu sînt grec" : **„Cînd mă așez lîngă unda sărată a Pontului Negru / Pulpele goale-ntinzînd pe nisip, visez că sînt Grec / Plin de-o pojghiță de sare sînt bronz răsturnat de pe soclu / spumele trec peste mine lăsîndu-mi trupul lucios / Thetis aruncă pe țărmuri pletele-i îngrozitoare / Vrînd să le-apuc rămîn cu șuvițe de alge / Mii de sirene cîntă în scoica urechii mele / Mii de tritoni își saltă din apă spinările verzi / Stoluri de mari păsări albe țipînd se coboară spre valuri / Peste puzderii de pești ca pete de smoală / Nave cu vîslele lungi alunecă lin spre uscat / Se clatină grele cu miros de putrede nuci / Pescari cu bărbi ascuțite, goi ca pe o urnă elină / Plase răstoarnă umflate de roadele mării / Deal de scrumbii argintii svîcnind, aruncîndu-se-n aer / Calcani ghintuiți, moruni cu falca lățoasă / Iar dedesubt plezneşte din coadă o albă sirenă / Prinsă-n rețea cu ochi ca două smaralde / Încearcă să fugă spre larg zbătîndu-se iute / Eu sar în picioare, o prind de șoldul solzos / E umedă, tremură-n brațe nebunește, începe să țipe / Surorile-asemeni, răspund din negrele funduri / Amețit o sărut sălbatec pe gura crudă și rece / Mi se pare că sorb o stridie vie / Piere cu hohote trasă de mîinile verzi ale mării / Eu, toropit pe nisip, visez că sînt Grec."** Aceste ritmuri hesiodice amintesc de sfidarea eminesciană din „Odă în metru antic".

Din restul volumului aș mai propune cititorului un poem în manieră cotrușiană „Georgicon" iscînd mari rezonanțe, poem din care cităm un fragment : **„S-adun visez grămadă volumele vestite / Și să le văd nuiele de flăcări mistuite / Și numai cu Virgilii Georgicon subsuară / Să plec apoi la țară / Pe-un corn de plug cu stînga să-mpart în largi răstimpuri / În gînduri cu Poemul, mari chiote la cîmpuri / Iar boilor ce fac mătăni pe-arătură / De bici, o plesnitură / Ca moale clătinîndu-și gigantici melci cuminți / Băloasele lor boturi cu izmă printre dinți / Copitele să-ndemne și-agalele spinări / Suflînd aburi pe nări / În soare fierul luciu ar luneca pe-o rînă / Sclipind pe valuri negre-închegate de țărînă / Și de pămîntul jilav piciorul zdravăn lesne / Mînjit pînă la glezne / S-ar scufunda pe brazde ; și arși obrajii cruguri / S-ar umple de-o sudoare ca boabele de struguri / Iar brațul ar tremura de cazna pe pogon / Sucit ca un otgon / În părul gros ca alga și-ar năpusti avîntul / Jucîndu-mi flamuri sumbre pe lîngă tîmple vîntul / Și cozile cămășii mi-ar pîlpîi spre vale / Ca pînzele navale / Aprins către amiază, cu răsuflarea lipsă / M-aș trage sub rotata stejarului eclipsă / Luînd din căruță pîinea fierbinte pe la muchi / Aș frînge-o pe genunchi / Și-adulmecînd cu nasul plăcuta abureală / Cu mîna salutînd dogoarea triumfală / Sălbatic aș mușca din cașul de zăpadă / Ca vulturul din pradă..."**

Persecutat de modelul clasic al lui Virgiliu și Horațiu, Călinescu rămîne în limitele livrescului, practicînd o poezie în consecință, lucru pe care de altfel și l-a propus fără a bate mai departe.

Eugen Barbu

profil

Gheorghe Istrate

Născut la 11 mai 1940. Absolvent al Facultății de limba și literatura română, Universitatea din București. Bibliografie : Măștile somnului, *1968 ;* Poeme, *1971 ;* Pseudopatriarchalia, *1974.*

De asemenea „tradiționalist", cu alte cuvinte încercînd a reface o întreagă mitologie specifică prin proiecția sub regimul arhaicului metafizic a elementelor de viață rustică puternic idealizate. Gheorghe Istrate și-a creat un propriu Olimp, denumit „Valea Plângerii" (atenție : cu î din a), după modelul „pustiei" lui Ioan Alexandru și al „cîmpiei eterne" a lui George Alboiu. Sursa materială ar fi „basmele dintîi", spre care poetul se-ntoarce „ca-n Sat". Aici se află „Cuibarul" ce adăpostește oul primordial, sau după cum zice poetul „în care zace un ou cu povești / Învelind în cămășile sale tiparul". El (poetul) devine „Gură de Mit / acestor stranii mistere", se impersonalizează deci întrucît mitul exclude individualul. Din oul magic ies făpturi fabuloase, bineînțeles că apocrife, fără nici o legătură cu personajele folclorice cunoscute : **Zmeul Cojanul, Cerbul bătrîn, Baba Constandina, Zvîrcolacul** numit și **Sfinx de Cîmpie** și **Zgripțor** și **Spăimosul** și **Înfometatul** și **Pătimosul, Bunul, Păianjenul,** acesta din urmă fiind „namila ce duce Crucea Văii / Pe plăcile sale unsuroase". Ar fi totuși greșit să-l considerăm pe Gheorghe Istrate un poet „vizionar" în temeiul acestor reprezentări ; el este mai degrabă un amator de figurație simbolică a cărei valoare este de pură decorațiune, fără un sens adînc. Ciclul „măștilor" (a descîntecului, de joc, de dublu, de îndrăgostit, de tînăr, de urît, de cîine, de jale, de împrumut, de amînare) din cartea de debut conținea de fapt sugestia ipostazierii în raport de trecerea prin vîrste deopotrivă biologice și spirituale, văzute însă dintr-o perspectivă convențională și livrescă. **Masca descîntecului** este astfel poemul ursitei. **Masca de joc** e dedicată copilăriei, urmează aceea a îndrăgostitului, în fine somnul ar fi masca suferinței prin trezirea în străfunduri a unei obscure conștiințe a datoriei față de înaintași (motiv arghezian), „convoi de chipuri" ce împovărează memoria poetului. Însă adevărata vocație a lui Gheorghe Istrate îmi pare a fi stilizarea picturală de tonuri violente : „Pămînt clocit de berze, scrum de tuci, / Blăni învîrgate-n ochiul zilei / Ierburi rostogolite-n vălătuci / Pe pulberea dospită a reptilei. / Pămînt cu lespezi linse de șopîrle. / Amiază fiartă nădușind a ploaie. / Vîntul în galben se azvîrle. / Cerul acrește în noroaie. / Trece un tren scrîșnindu-și zgura / Deșerturi de căldură lepădînd / Și după el se-nvolbură de-a dura / Popoare de ciulini, migrînd..." **(Bărăgan).** O rea conștiință artistică, poate și o recepție nepotrivit elogioasă a ceea ce era mai lipsit de fior personal în compunerile în stil „tradiționalist" și „vizionar" l-au făcut să se îndrepte însă către o declamație abundentă în „mare", în „colosal", în „uriaș", în „imens". Prețios intitulata culegere **Pseudopatriarchalia** e plină de astfel de platitudini : „o taină **mare**", „cu trupul pradă / magneților **imenși** de sub zăpadă", **„imensă"** e casa neamului, bătrînii sînt „înlănțuiți pe-o roată **colosală"** și trag în spate cerul „ca pe-o țoală **imensă"**, animale tîrăsc „pe scheletele lor **colosale** / **imense** umbre albastre", un zeu „își așează capul **uriaș** în arce / puternice — amenințîndu-l / prin **marele** neant", fiii aleargă „deasupra **marilor** arce", apar și „nălucile **mari"**, chiar și caii „nechează-n mai **imenși"**, nu lipsesc „peșterile **mari"**, nici niște **„uriașe** picături de ploaie", o lumină e de asemenea **„uriașă"**, paturile sînt **„mari"** și „pietroase", iarba cosită se prezintă sub formă de „fibre **mari"**, părinții dorm „în patul casei noastre **mari"**, un cal emblematic are „negii **mari**, înfipți în buză" și e prevăzut cu **o „uriașă** lacrimă", iar poetul îl visează **„uriaș"** și cu pleoape „crescînd **colosale"**, în sfîrșit zilele „i se zmulg" ca „ploile **uriașe** și grele / din mătcile pămîntului".

Mircea Iorgulescu

ferestre

Dialog despre om și natură

— Domnule Canetti, dumneavoastră ați semnat romane, teatru, eseuri. Ce credeți, trebuie să se specializeze scriitorul sau nu ?

— Nu, dimpotrivă. Nu există o regulă în acest sens. Eu n-am poezie. Adică, n-am publicat. Vreau ca fiecare operă să aibă un caracter unic, să nu se repete. Ceea ce scriu acum nu trebuie să semene cu ce-am pus pe hîrtie ieri. Cînd observ o tendință de asemănare, arunc.

— Cum ați scris „Orbirea" ?

— Cînd eram tînăr intenționam să fabric și eu o comedie umană în 8 volume —, dimensiuni modeste ! —, care să exploreze totul, pînă la limitele nebuniei. O iluminare de la limită. *După romanul „Orbirea" am văzut c-am spus totul și-am renunțat la celelalte șapte. Îmi place mult Gogol. Ce mă interesează e limbajul special al fiecărui personaj. Orice caracter e exprimat cu un număr limitat de cuvinte. O femeie simplă gîndește și se exprimă într-un limbaj restrîns. Gogol e neîntrecut meșter în zugrăveală. Unde dă cu bidineaua, nu se mai șterge. Poate că ceva din suflul său să mă fi atins și pe mine. Dacă ne gîndim însă la „Suflete moarte" — aceea e o frescă lineară. La mine e vorba de o structură definită.*

— Suflul acesta satiric provine, în cazul dumneavoastră, din scepticism ?

— Nu. Ce-am spus în roman e crud, dar eu doresc să fie mai bine. Există acum un curent de literatură neagră, care mă revendică, dar nu aparțin, de fapt, acestui curent. Centrul filosofic al cărții este lupta crîncenă contra morții. Freud crede că există un instinct al morții în om, care îl mînă spre distrugere. Eu nu accept asta, sînt împotrivă. Există, desigur, multe distrugeri, dar să nu luăm asta ca o tendință fundamentală a omenirii, un rău de care nu se poate scăpa. Eu privesc poeții, artiștii în general, ca o pasiune constantă a omenirii pentru imortalitate. Ei sînt un fel de precursori, cei care prelungesc viața, apăsînd pe ceea ce e frumos.

— Sînteți pasionat de civilizațiile vechi. De ce le studiați ?

— Știu și eu ? Poate pentru a le cunoaște mai bine. Poate pentru că și eu sînt vechi. (Rîdem amîndoi, domnul Elias Canetti are aproape 70 de ani, dar nimic mai vital decît domnia sa).

— Care e moștenirea pe care ne-au lăsat-o societățile primitive ?

— Una foarte mare. Societățile primitive nu cred în moarte. Există părerea că fiecare moarte e un asasinat, un lucru nenatural. Iată o mare învățătură. Am o pasiune sălbatecă (domnul Canetti zîmbește iarăși) *pentru toate miturile. În englezește poți găsi multă literatură documentară, iar românii au dat un mare savant în materie, pe Mircea Eliade. Din studiul miturilor am învățat importanța transformării. Ceea ce distinge omul de animale e că omul este o colectivitate. În individ sînt mai mulți inși, mai multe personalități. Nu e nou. Poeții au spus-o. Dar am ajuns la concluzii interesante. Orice om are, latente, mai multe talente. Societatea viitoare trebuie să dezvolte toată paleta de înclinații a individului. Să-l obișnuiască și cu meserii diferite. Aici artiștii sînt privilegiați, pentru că pot uza în creație de talentele lor multiple.*

— Cîteva cuvinte despre „Nunta".

— E o piesă violentă. Sentimentul posesiunii în căsătorie duce uneori la o distrugere totală. E ca un cutremur permanent în casă ! Am publicat trei piese. Altele trei sînt inedite. Trebuie distanță în aprecierea unei opere. Scriu și pun de-o parte. Dacă-mi mai place peste cîțiva ani, public. Nu-mi sînt la inimă acei care se pornesc prea iute, aruncă pe hîrtie zece, douăzeci de pagini fără să știe, nici ei ce urmează.

— Despre absurd, structuralism ? (Observați că vă pun întrebări foarte scurte. Spațiul meu și timpul dumneavoastră).

— În teatrul meu sînt poate și lucruri absurde — dar nu țin de modă. În ce privește structuralismul, ca mod de gîndire, am multă îndoială. Există lucruri în Levi Strauss care sînt rele ! Așa e pesimismul său total. Știu de unde i se trage. El a studiat vechile societăți din America. Triburi mici de cîte o sută de persoane, care mor pe rînd și tribul dispare. Asta ar fi, în mic, soarta omenirii, după opinia sa. Adică, fără speranță. Eu nu gîndesc astfel. Structura devine totul în structuralism. Gramaticii au instaurat un fel de dictatură.

— Ceva despre „Jurnal".

— Nu e un jurnal în sensul strict. Cînd am început să lucrez serios la „Masele și puterea", am devenit sclavul unei munci care m-a turtit. Vedeam ce nebunii s-au făcut în istorie. Asta era teribil, aproape nu mai puteam trăi. Și atunci, pentru a-mi prelungi existența, am început să scriu în fiecare zi, o oră doar, ce voiam. Așa s-au născut „Însemnările". Aveam foarte multe caiete pe care nu le-am considerat „opere". Recitindu-le, m-am gîndit că ar putea interesa. Am publicat o mică parte. După cum eu sînt foarte recunoscător culturii pe care am asimilat-o, tot așa alții ar putea beneficia de modestele mele „descoperiri". Poate că cineva va da peste acest rezervor de idei și va exclama : „Ia te uită !" Sînt acolo de toate. Jurnalul înseamnă contrariul operei finite, care are structură. Cînd l-am publicat am crezut că va interesa doar poeții și prozatorii, dar am fost uimit să-l văd printre lucrările cele mai citite. Asta se explică prin caracterul său nesofisticat. Așa cred că trebuie să fie jurnalele — lucrări începute, sugestii, idei, pe care să le preia și să le termine alții. Da, interesul provine din faptul că nu sînt terminate, sînt proteice, conțin viață neliteraturizată.

Covîrșitoare sînt forțele cele bune din om și din natură. Aceasta e concluzia la care a ajuns domnul Elias Canetti, după o viață întreagă de studiu, scrutînd tainele sufletului și iscodind lumea.

Marin Sorescu

Ion Marin Sadoveanu (II)

fragmente critice

Dispariția unei clase ia, așadar, în romanul lui I. M. Sadoveanu forma unei substituiri încete. Singura formă de rezistență, aceea a lui Barbu B. Barbu (Bubi), fiul baronului, nu are urmări, după un moment de dizgrație, Urmatecu este rechemat și procesul început înainte continuă. În **Ion Sintu**, unde istoria celor două familii continuă, vedem pe tînărul baron, pensionar blînd și cu manii bizare, mutat în casa lui Urmatecu. Un fenomen, așadar, de **absorbție** fără conflicte, prin devitalizarea progresivă a unei clase și întărirea, proporțional, a alteia, cu țeluri mai precise și un organism mai puternic. Romanul este sub acest aspect foarte dens, împănat de amănunte de viață care fac verosimilă înfățișarea proceselor sociale mai abstracte.

De neuitat este figura lui Iancu Urmatecu, omul umil și îngrijorat din **anticameră**, bucureșteanul plin de fantezie, amator de petreceri și tiran absolut în familie. Aceasta a doua față a personajului se arată mai ales la **ospețe.** Sînt multe mese bogate și îndelungi în **Sfîrșit de veac în București** și toate sînt dominate de Urmatecu, **masa** fiind pentru el locul unde își exercită autoritatea. La ospețele pregătite cu siguranță și pricepere de coana Mița, participă invariabil „ăia" — rudele sărace și prietenii apropiați, ca Ivanciu, Chiristigiu bulgar, sau Schweickert, meșteșugar vienez. Înconjurată de cumnații și de nevestele lor, de slujitori ascultători și de „roabele" lui, foste și actuale amante, Urmatecu se poartă ca mic despot cu nazuri, povestește ce nu trebuie ca să le facă rău „ălora", pune la cale glume sinistre. El însuși este un mîncău reputat și voracitatea lui dă (ca la Flaubert) o idee despre voracitatea procesului pe care îl reprezintă : „Pe masa întinsă, tremurau în castroane piftii îngălbenite de grăsime, al căror adînc era întunecat numai de cîte o aripă sau picior de curcan. Un iz ușor de usturoi plutea prin sala de mîncare, amestecat cu scorțișoara unui lapte cu orez, ce aștepta deoparte. Rumeneli de fripturi de tot soiul și o brînză de burduf gîdilau nările și îmbiau".

Pe rudele care mănîncă regulat din cazanul lui Urmatecu le urăște și le simpatizează în aceeași măsură. Fără ele puterea lui nu s-ar putea manifesta. Pe Lefterică, „nagoda", îl ține secretar și-l umilește trimițîndu-l să croșeteze cînd acesta, aducînd la masă o femeie ce-i place și lui Iancu, dă semne de răzvrătire. Iancu acceptă toate metehnele rudelor (lăcomie, beție, prostie), în afară de concurența sentimentală : „Femeia oricare și în ori cel fel, înspre el trebuie să vină". Lui Tudorică, alt cumnat, ofițer de pompieri, îi „suflă" pe Jurubița, femeie tînără și iabrașă, un fel de Kera Duduca mai inteligentă. Cînd Lefterică moare salvînd din incendiu pe Amelica, Iancu îi face o înmormîntare fastuoasă. Pe prieteni îi ajută, dar trădările nu le iartă. Lui Ivanciu, căruia îi obținuse pe nimic de la baron, niște locuri prețioase, îi pregătește cu răbdare o răzbunare cumplită. La nunta Amelicăi pune pe copiii nebuni ai popei Gose pe urmele chiristigiului strigînd „zbughe", răscolind un conflict vechi. Familia lui Urmatecu este, de altfel, urmărită de un blestem. „Nagoda" moare strîngînd în brațe o jumătate de ou de faianță cu îngerași (sugestia unei refulări sentimentale prin transfer de obiect), tatăl coanei Mița, socrul, este de mulți ani la balamuc și ucide, într-un acces de demență, pe Tudorică, ofițerul de pompieri. Coana Tinca, soacra, cade lovită de apoplexie. Cîinele lui Urmatecu spintecă pe Ioachim Dorodan, fostul om de încredere al baronului și adversar neînduplecat al lui Iancu. (Dorodan are și el o ascendență în proza lui Filimon, sub chipul logofătului onest). Moartea împuținează numărul convivilor în casa lui Urmatecu și priveliștea scaunelor goale înspăimîntă pe petrecăreț. El lasă cu limbă de moarte să fie așezat în cosciug cu un păhărel la ureche și să fie condus la mormînt de un taraf de lăutari. Pînă atunci, el trăiește cu lăcomie. Se poartă ca un crai, are peste tot femei devotate, unele dintre ele plasate ca spioane în casa prințesei, altele la moșie, pentru a-i veghea asupra intereselor. Pe unele le aduce chiar în casă, spre disperarea coanei Mița. Stilul lui este de a uni interesul cu plăcerea. Pe coana Mița o respectă și-i cere părerea în toate inițiativele importante, coana Mița fiind o bună interpretă de „semne" (vise, bătaia ochiului, consultarea icoanei etc.). Ca Moș Goriot, își iubește fiica și cînd aceasta, scăpată dintr-un incendiu își rupe un picior, Urmatecu amenință pe doctor cu moartea dacă n-o face bine. Nu e, pe scurt, un arivist de rînd, în spatele dorinței lui de căpătuire se află o realitate psihologică bogată. Năzuința lui este să „așeze" pe Amelica în lumea în care nu a putut intra și reușește pînă la sfîrșit. Fata se căsătorește cu doctorul Matei Sintu, a cărei biografie o va prezenta pe larg prozatorul în celălalt roman — **Ion Sintu.**

Sfîrșit de veac în București impune, în afara cuplului Urmatecu — baron Barbu și o altă tipologie, foarte vie și aceasta. Tînărul Barbu C. Barbu, de pildă, este un „chiriaș al lumii", din familia învinșilor structurali, popularizați de nuvelistica de la începutul secolului. Rodul unei legături din tinerețe a baronului, el crește la Viena și cînd se întoarce în țară intră în mîinile Jurubiței care îi toacă averea și-l părăsește fugind în străinătate cu prietenul cuplului Gună Licureanu, un fel de Pîrgu dar fără hazul aceluia. Tînărul baron vrea, la început, să facă rentabilă averea părintească și investește sume considerabile într-o fabrică de oglinzi ce se dovedește falimentară. Robit de Jurubița și incitat de ea, debarcă pe Urmatecu, apoi ratează totul și, dintr-un „chiriaș" ipotetic al lumii, sfîrșește prin a fi un chiriaș veritabil în casa încăpătoare și prosperă a lui Urmatecu. Interesantă este și figura Jurubiței, ambițioasa ibovnică a baronului Bubi. Fată săracă, ea se căsătorește fără dragoste cu un om mediocru și după oarecare vreme intră în prevederile lui „nenea" Urmatecu. Dragostea pentru tînărul baron îi dă oarecare personalitate (ea reclamă să fie numită cu numele ei adevărat, Ecaterina), apoi lăcomia și ambiția o pierd. Vrea să intre în familia baronului și, cum Bubi ezită, îl șantajează. Se înconjură de niște crai cu ifose (Gună, Potamini), și-și folosește grațiile pentru a se răzbuna, printr-un procuror, pe Iancu Urmatecu, răspunzător în ochii ei de insuccesele pe care le are. Răzbunarea eșuează și Jurubița, mediocrizată ca femeie de lăcomia de bani, fuge peste graniță cu banii lui Bubi, încheind astfel un destin care avea toate șansele să iasă dintr-o schemă terorizantă în proza noastră. Căci, dacă nu este o ambițioasă vulgară, femeia în literatura română este, cu siguranță, o victimă de preț. Jurubița, începînd cu ultima ipostază, tulbură la un moment dat schema prin vocația ei pentru dragoste, apoi recade banal în ea evoluînd spre tipul femeii care își dirijează profitabil instinctele. Palidă și mediocră, sub toate aspectele, este Amelica și așa va rămîne și în **Ion Sintu.** Singura sugestie ce se reține în **Sfîrșit de veac în București** este că fiica moștenește lăcomia de avere a tatălui, nu însă și bucuria lui de a trăi.

Romanul se încheie cu nunta Amelicăi și, întrucît nunta semnifică **izbînda** lui Urmatecu, putem spune că I. M. Sadoveanu a dus bine la capăt o idee, cartea avînd, sub acest aspect, o rotunjime remarcabilă. Stilul este arborescent și lipsit de culoare, nu lipsit cu toate acestea de oarecare grație, grația paginilor cu vocabule alese și bine ornate, elaborate la rece, urmînd ritmul unui spirit care nu se grăbește. Limbajul învechit al cărții nu întunecă totuși tipologia, excepțional de vie și azi.

Ion Sintu (1957) continuă istoria casei Urmatecu, trecînd de la bunic la nepot. Generația **părinților** (dr. Matei Sintu și Amelica) participă sumar la evenimente și nu constituie un obiect de studiu special din partea prozatorului, interesat acum de formația unei personalități. Romanul face parte dintr-o tipologie **(Lume)** pe care autorul n-a reușit s-o încheie. Cei care au cercetat arhiva lui I. M. Sadoveanu [1]) semnalează faptul că ideea unui roman despre cazul Ion Sintu este foarte veche. Din paginile de jurnal și din declarațiile în presă reiese că scriitorul lucra încă din anii '30 la o frescă socială ce ar fi trebuit să concentreze și să ilustreze istoria societății românești pe un spațiu de cîteva decenii. **Ion Sintu** a fost scris (sau rescris) în mod sigur, dacă judecăm după optica lui asupra evenimentelor, după cel de-al doilea război mondial. Ce a vrut să fie el, spune chiar autorul într-un interviu [2]) : „Fără ironie, fie ea chiar autoironie, anii care au trecut m-au ajutat să văd mai clar și în literatura mea și în experiența trecutului meu (...) conceput ca un „Bildungs-roman", **Ion Sintu** e descrierea căii anevoioase a cunoașterii lumii de către un intelectual ce se va alătura mișcărilor sociale ale epocii din preajma și din timpul primului război mondial"...

Ion Sintu este, totuși, întîi un **roman social,** un roman, apoi, **de familie** și numai în planurile secunde un roman care urmărește, după modele celebre, **formația unei personalități.** Aceasta ca intenție. În realitate cartea este ratată, estetic, aproape la toate nivelurile ei. Însușirile prozei lui I. M. Sadoveanu se văd numai în scene izolate și în descrierea personajelor secundare. Romanul a fost, cu toate acestea, bine primit de critică și pus într-o filiație tulburătoare. Savin Bratu îl fixează în categoria **romanului-studiu** și-l socotește „o grea contribuție (? !) la observarea sociologică și psihologică ; o carte care — ca marea **Comedie Umană** — poate concura cu grave tratate asupra societății și o carte care — declarîndu-și prin toată ființa ei filiația germană din Goethe și mai ales din Thomas Mann — aparține nu numai gîndirii beletristice, ci și celei științifice și filosofice (...)" **(Gazeta literară,** 6 febr. 1958).

Eugen Simion

1) Vezi în acest sens utilele note ale lui I. Oprișan la vol. III Scrieri, **ed. Minerva, 1972.**

2) Gazeta literară, **24 mai 1956.**

Triumful manierei?

Urmare din pag. I

tului românesc. **Casa** este romanul unei familii învrăjbite, romanul cooperativizării, al „puterii" familiale care a intrat în eclipsă. Spațiul rural este înfățișat într-o perspectivă realistă.

Valoarea romanului stă în putința scriitorului de a pune în mod lucid și realist, față în față, o lume tulburată de apropiatul crepuscul, și o lume nouă, de o tinerețe și de o vitalitate extraordinară. Satul vechi își întoarce tot mai mult privirea spre satul nou, cuprins de evenimente epocale, istorice. Miturile bătrîne se prăbușesc și odată cu ele se risipește și mirajul pămîntului, este îngenuncheată și o morală anacronică. Excepționale sînt la Vasile Rebreanu, personajele, adevărate oglinzi-conștiințe (Dura, Isaia, Bota, Solomia). Memorabilă e Muscălița care nu se desparte niciodată de un cîine bătrîn, orb și fără nume. Ea este simbolul celei mai de neînchipuit umilințe.

Isaia Iota e un „nou" Ion care cunoaște și el drama pămîntului. Excelent surprins e însă un alt personaj : **Grigore Udilă.**

Casa este un roman realist unde vocația și formula epică nu intră pe teritoriile contradicțiilor, ci se recunosc ca elemente ale unei sinteze epice memorabile.

Microromanul **Călăul cel bun** (1965) este în evoluția lui Vasile Rebreanu o apariție aproape cu totul neașteptată, căci nimic nu lăsa să se vadă că romancierul o să renunțe așa de repede la tema sa fundamentală — satul românesc — și o să se preocupe de o proză excesiv de lirică, „absurdă", și cu o evidentă tehnică kafkiană. Moda a luat ochii romancierului și **Călăul cel bun** este primul semn că vocația a fost înlocuită cu o formulă considerată, atunci, ca ultramodernă. Microromanul este o pledoarie pentru apărarea inocenței, a candorii și purității umane. Romancierul creează o frumoasă și tulburătoare poezie a sentimentelor, dar ideile sînt sufocate pur și simplu de torentul de lirism, de o sfătoșenie care ascunde o insuficientă putere de construcție. Basmul nu mai cunoaște o logică a imaginației, ci numai desfrîul ei. Fragmentar, microromanul cucerește prin poemele sale, comparabile cu acelea din romanele lui Zaharia Stancu. Modalitatea epică din **Călăul cel bun** este, cred, străină vocației romancierului din **Casa,** iar cartea rămîne o frumoasă experiență, un adevărat triumf al manierei.

Povestirile și schițele publicate (și republicate) de Vasile Rebreanu aproape de la un volum la altul (v. antologiile **Jaguarul, A treia zi după război** etc.) cresc pe același teritoriu liric, traduc întîmplări dramatice prin simboluri. Maniera atinge acum desăvîrșirea. Poezia, și mai puțin ideile, țin în viață aceste fermecătoare poeme în proză. Evoluția prozei românești — nota profetic E. Lovinescu încă din 1928 — trebuie să fie de la subiectiv la obiectiv. Creația obiectivă e superioară celei subiective, plutind în apele unui ocean de lirism, fără acces la idei. Literatura epică modernă n-a dus și nici nu duce casă bună cu lirismul. Romancierul trebuie să construiască solid, durabil, și în acord cu realitatea socială, să creeze tipuri, conflicte, să urmărească lucid dramele conștiinței. Povestirile lui Vasile Rebreanu se asfixiază de prea multă poezie. Prozatorul din **Casa** sau din **Pămînt amar** reapare într-o teribilă dramă tot din lumea satului : **De chemat bărbatul pe stele,** aproape o capodoperă. Nuvela este excepțională nu atît prin poezia care se așterne, ca un blestem, pe oameni și pe lucruri, cît prin drama pe care o trăiește, pînă la paroxism, Ion Bocancea. Mîna nevăzută a destinului l-a împins la crimă. El repetă, într-o altă variantă, drama biblică a lui Cain și Abel. Ucigîndu-și fratele pentru eternul pămînt, personajul lui Vasile Rebreanu cunoaște iadul umilinței și remușcării, dar fără să-și înțeleagă vina, fără să poată să dezlege mecanismul infernal al năpastei.

Adoptînd la începutul activității literare o formulă realistă, în acord cu talentul său, Vasile Rebreanu s-a „specializat" în schițe și povestiri cu caracter de **experiment** prea mult prelungit. Schimbarea bruscă de poziție de care vorbea cu multă îndreptățire Mihai Ungheanu în ancheta despre **Originalitatea și mimetismul** prozei de azi (v. **Luceafărul,** 22 februarie 1975) nu a dus la o evoluție, ci la o experiență minoră. În loc ca Vasile Rebreanu să revină la tradiția romanului obiectiv, realist, el a rămas în zone epice fără identitate. Cultivarea excesivă a lirismului și a simbolului închid, vrem să credem, astăzi, o experiență, căci într-o literatură unde avem un mare poet liric ca Mihail Sadoveanu, reluarea și întreținerea programatică a poeziei în nuvelă și roman, poate îngrijora. Vasile Rebreanu este un romancier de vocație și e păcat să-și irosească talentul în inutile și uneori banale crochiuri lirice. Revenind la temele sale mari, satul românesc cu dramele și mitologia lui, credem că romancierul va învinge mirajul poeziei, descoperindu-l pe acel al ideilor și al construcției epice.

atelier literar
poșta redacției

G. RODESCU : Confirmări îmbucurătoare, deși uneori pagina se risipește în divagații, alteori spontaneitatea, freamătul liric cedează loc operațiilor de „strung" și „sudură". Cele mai reușite ni s-au părut : „Cel ce bate", „Despre libertate", „Necunoscutul din noi".

AL. P. COVACI : Într-adevăr, dificile, înnodate, neguroase, dar, mai cu seamă, lipsite de nerv și ecou, greoaie, căznite. Nu se întrevede încă (poate, ceva în II) o perspectivă convingătoare. Să mai vedem.

A. S. DIGĂ : Lucruri interesante, care reușesc nu o dată (dar nu totdeauna !) să biruie alunecarea în convenționalism și retorică (înlesnită și de versificația „tradițională", altminteri foarte corectă, abilă, expresivă). Ne-au plăcut mai mult : „Tăcutele iernii fintini", „Adolescenta medievală", „Duh de Voroneț". De asemeni, „Poetului".

A. M. SFETNICU : Jocuri grafice, în general indiferente, fără „emisie", uneori greoaie, rebarbative și de gust rău („Pierdut în mîlul colțului de trunchi de tei"... etc), prea devreme amenințate de manierism, de cultul (programatic) al formei, de calofilie. Să mai vedem.

J. ZIEMSEN : Lucruri bune, în aceste pagini, parcă mai bine „cadrate", decantate (deși pe alocuri, mai există nițică zgură, rumeguș — disonanțe, pică). Ni s-au părut mai bune : I, 2, 4, 5, 8, 10, 12.

G. D. ACVILA : Rugămintea e nerealistă, exagerată. Încercările lirice, modeste, fără perspectivă.

G. ONIX : Ne pare rău, dar încă nu se fac vizibile în chip hotărîtor semnele așteptate. Textele sînt încă prea crispate, căznite, elaborări greoaie, de efort, care rareori „decolează" și comunică. Trebuie să încercați ceva mai simplu, mai direct, mai firesc. Așteptăm.

ZIRADUS : Neguroase, sincopate, ermetice, dar bănuiala unui zvon liric nu lipsește. Să mai vedem.

Desen de Cristinel Chira-Popescu

C. ȘETRARU : Stăruie neajunsurile deja semnalate. Ceva mai bine parcă, în „Sentimente de iarnă", „Scrisoare prietenilor", și, din ultimul plic, „Dor de Livadă". Dar mai e mult pînă departe

M. TĂRZIU : Traducerea e, firește, o curiozitate — nu știm ce-am putea face cu ea (poate la „Secolul XX" ?). Dintre poeme, mai aproape de ceea ce așteptăm de la dv. ni s-au părut „Realități", „Dialogul", „Gommo".

Dăimanu Ion, Al. Chelaru, M. Mateiciuc, B. S. Micu (versuri și proză), **Elena Neagu, Cobzaru Petru, Butoi Nicolae, Dan Mînătoru, Mihuța Ioan, Ion Mihăilescu, Anuțoiu Stănuța, Cristi Măceș, I. Părăianu-Nenciulești, Cathy Platon, Mirela, Mihai Munteanu, Stoica Găgeanu, Ion Orheianu, Stelian Ristescu, Mitică D. Pușcalău, A. Păștiucu, Ariton I. Ion, Marian Vitiuc, Harghidan Costică, Babotă Luciana, M. P. Amicus, C. Bojescu** (mai bine, în „Zori"), **Cosmin Zet, Lungu Mircea, Petrescu Melania, Georgeta Dragomir, I. Galavan, C. C. M., Ioan Manea, Marin Casapu, Dobrescu N. Florentina, Nicolae Dan, Anghel M. Florea, Paula Apur, Savu Adrian, Tulea Ion, Laura Pinacent, Dorin Ernest, Berbece Florea, Doru Mihai, Pontul Euxin, Jean Musceleanu, G. Codruț, Nicolae Pavel, Chițu I. Gh., Vasile Dumitru, N. Stoia, Dan Stoicescu, Anghel Dumitru, Bozdoc I. Costea-Aronescu, Nicolae Dumitrescu, I. Constantin, Corina Voicu** (mai bine, în „Timp"), **Alexandrina Sănduleșcu, Vancu Stoica, Bărbulescu F. Iulia, Burlacu Nicolae, Felea Geta, F. S. Albareanu, Ioan H. Doina Comănită, Mănăilă Adr., Samoschi D., Lucian Raica, Ene Marian, V. Namora, Popa Georgeta, Bubu-Lugoj, G. P.-Plopeni, Aurel Albu, Gavrilă F., Victor Arpian, C. Sinpetreanu, Mihai G. Dorian, Anatol Umbria, Constantin Maria, Eudoxiu Hurmuz, Const. Gavriliu, Neacșu Eugeniu, R. Băbușcă, Peștele, P. Varjak-Ivan, Gh. Popa, Mîndreș Costică, Petre Popa, Adam Albert, Mircea Ioan Popa, N. P., Gabriel Jugaru, Iosif Cunic, Enache Nelu, Miuța Popescu, Vasile Ciherean, I. Ioan Măldăianu, Alecu Solomon, Tibi Romos, Omariș Honore, Paul Dan, Popescu Șerban, Nanu V., Ion, N. A. Mara, Oleg Marcovici :** Încercări modeste, fără calități deosebite.

Interim

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Vă propunem un poet:
Anca Pedvis

Anca Pedvis are o vocație a existențialului cum puține se întîlnesc la colegii ei de generație și chiar la poeți mai demult afirmați. „Înaintașul" pare a fi Marin Sorescu, după cum arată acest început de poezie (Fapt) : *„La voi cum e ?/ La noi se moare" ; sau acest final, dintr-o altă poezie (Strigătul poetului) : „Ai vrea, ai vrea / Să strigi cu sînge : / Ți-e teamă că sîngele / Nu-ți va ajunge...". Chiar unele excese sînt soresciene ; o anumită expeditivitate în „punerea în ecuație", care preface motivele grave în prilejul unor „figuri" din sfera virtuozității.*

Nota personală pe care o anunță această poezie și care o va deosebi — e de dorit — tot mai mult de înaintași, sălășluiește într-o anume capacitate de a defini paradoxal, ingenios, în racursiuri îndrăznețe realități și raporturi ce țin de ontologic, — fără anecdotă și mai ales fără tichia ei de mărgăritar, poanta : „Locul, / către care mă-ndrept, / E golul / de Unde încă nu pot pleca : / El e plin / Cu ideea mea despre mine, / Dacă-aș ajunge / Să-l umplu cîndva" (Goluri). *Este aici, poate, și efectul unor interferențe de alizee, unul suflînd dinspre Nichita Stănescu.*

Poeta mai are de combătut multele prozaisme, precum și — mai ales — ispita reflecțiilor filozofante, necurentate de fior. Mai bine zis, ispita de a transforma orice banalitate în ocazia unor reflecții. În astfel de cazuri, versurile se urmează sacadat și mecanic : „Purtam credința, / Siguranța, / Nu știu de unde / Și nici cum, / Că cineva, pe undeva, / Cumva, mă știe..." ; sau : „Orgoliu" / E unul dintre acele cuvinte / Fericite / De coincidența perfectă / Între zero și „O" / Între tăcere / Și rostire" etc.

În ciuda inegalităților și a obstinatei specializări lirice căreia i s-a consacrat, și pe care nu totdeauna o poate acoperi, din firești motive, cu autoritatea unor trăiri substanțiale, Anca Pedvis anunță un nume pe care — ca să-i folosim cuvintele— credința dacă nu și siguranța în devenirea poetică și-l propune.

Cornel Regman

Orgoliu

Nu mi-e rușine
De orgoliul meu.
De la a ști că respiri,
Pînă la a ști că mori,
Există nenumărate motive
Pentru orgoliu.
„Orgoliu",
E unul dintre acele cuvinte
Fericite
De coincidența perfectă
Între zero și „O",
Între tăcere
Și rostire,
Începînd deopotrivă
Cu prima cifră
Și sunetul cel mai rotund.

„Orgoliu",
E cuvîntul de ordine
În umilire,
Tot așa cum „a ști",
E ordine-n neștire.

Întrebarea

Dintre toate clipele
Ce și-au făcut hamuri
Din părul meu
Și mă călăresc, chioară
Și pe jumătate-asurzită,
Una singură
Îmi va fi dat s-o stăpînesc
Ca să pun întrebarea.
Mă voi sălta în sa
Cu oasele
Frumos ordonate,
Cu hainele
De mult aruncate,
Cu părul lins, uscat
Și ne-nflorit,
Cu-obrazul palid, nedormit
Și-așa, — cu buzele strînse
Și dinții
Bine-ncleștați unu-ntr-altul,
Ca să nu se desfacă
Și bolta gurii
Să mi-o surpe —,
Am să pun, cu grijă, -ntrebarea...

Dar oare timpul, —
Ce m-a lăsat
Să mă ridic o clipă,
Avidă și tăioasă
Să-i mușc din nemișcare —,
Va vrea să lase,
Din necuprinsul cearcăn,
Să cadă —
Ca pe un fruct de sticlă —,
Și altceva decît
O altă întrebare ?...

Cînd mănînci pește...

Cînd mănînci pește
Fii atent
La osul amar
Care-i sclipește în gît
Ca un strigăt, ca un far...
Apoi gîndește-te la mare
La umbra-ntunecată
A valului de sare,
La alga răsfirată,
La luna sticlitoare,
La vîntul care mușcă
Cu dinții lungi de fiară,
Din vara sugrumată
Pe plajă, mișelește...

De rușine

Mi se aruncă
Greierii-n auz,
Cu capul în jos,
Ca-ntr-un lac fără fund
Cu maluri
Mereu îndepărtate.
Noaptea
Urechile-mi sînt
Întinderi de apă
Curate
În care cîntecul privighetorii
S-ar putea scufunda
Fără dureri...

Dar n-am auzit-o
Niciodată.

Trupul ei —
Fluier de lună —,
Piere
În aburul atitor lucruri
Abia bănuite de mine
Și eu pling, pling, pling,
Pling de rușine...

Moarte prin oglindă

Am fost condamnată
La „moarte prin oglindă"
Și nu-mi cunosc trupul :
Îl consider o-ntindere albă
Pe care, ageri și negri,
Ciinii de nervi îmi colindă.
Îl știu așezat undeva,
Pe două, trei, sau patru picioare,
Departe de locul din oglindă
Unde voi muri
Prin decapitare.

Toamna

E toamnă.
Singele verde-al copacilor
Bate din ce în ce mai rar
În timpla frunzelor.
Curînd, se va scurge pe sus,
Prin brațele lung mișcătoare,
Roșu,
În inima păsărilor călătoare.

Între cei care pleacă
Și cei care rămîn,
Are loc întotdeauna
O teribilă transfuzie
De soare :
Ca un ultim, disperat sărut
Între o gură,
Și ultima ei suflare

Pahar uitat pe o fereastră

Nu e decît
Un perete de sticlă,
Rotund,
De unde aerul
Crește-n nestire
Și cerul
Se lasă la fund.
Dar iată că vine
Un ghem de vînturi.
Subțire,
Obsedat
De propria-i rotire
Și liniștea albastră
Din bol,
O sparge c-o trîmbă
Imensă, de gol...
Pe zidul fragil
Și rotund,
Doar praful se lasă
La fund.

Debutul criticului

Urmare din pag. 1

și „genul" critic pe care l-a practicat. Înzestrarea îl împinge spre construcții vaste și s-a dăruit unor atari construcții, practicînd doar pe perioade scurte, foiletonul, recenzia etc.

Un exemplu nu mai puțin fericit al concordanței de care era vorba mai sus îl constituie însă Pompiliu Constantinescu. El s-a „dăruit" cronicii literare și timpul arată că nu a greșit. Simțul sigur al valorii, precizia diagnosticului critic, chiar o anume „uscăciune" îl făceau ideal pentru un gen critic „scurt" și operativ. Mai mult, cum s-a arătat, atunci cînd a trecut la elaborarea unei sinteze, rezultatele au fost discutabile, dacă nu chiar inconcludente.

Într-un cuvînt, criticul, ca și scriitorul, este hărăzit unui anume „gen" și a neglija direcția pe care o justifică vocația înseamnă a accepta deliberat urmări negative considerabile.

Aceste observații, nu inedite, fără îndoială, ne-au fost sugerate de unele volume de critică, apărute anul trecut, volume aparținînd unor tineri autori de un talent puternic care, tocmai de aceea, reclamă și o discuție de principiu, dincolo de simpla „recenzare" a cărților respective. Cu atît mai mult o atare discuție se impune cu cît e vorba de primele apariții editoriale ale autorilor respectivi.

Cartea de debut are, poate, pentru critic o semnificație mai mare decît pentru poet, prozator etc. Mai ales în cazul acestuia din urmă, se cunosc atîtea cazuri de cărți palide, publicate în tinerețe de un romancier ajuns mai tîrziu ilustru, care însă prin ele „și-a făcut mîna". Nimeni nu neagă evoluția și în cazul criticului, numai că punctul de pornire, punctul din care, cu alte cuvinte, criticul e critic, trebuie să se afle deja situat pe o anumită treaptă. Nu prea cunosc cazuri de critici, ce „și-au făcut mîna" scriind ani în șir articole slabe, publicînd cărți slabe etc., pentru ca apoi să producă o operă strălucită. Dacă primul volum al criticului este neizbutit, speranțele ce le poate trezi viitorul său n-au cum să fie puternice. Volumul de debut este însă mai „reprezentativ" pentru critic decît pentru scriitorul propriu-zis întrucît în cele mai multe cazuri, prima lui carte nu apare cînd autorul mai e la vîrsta „fragedă". Ea nu mai este doar „expresia unei anume vîrste", cum sînt, uneori, volumele poeților, publicate cînd aceștia au 20 de ani, uneori chiar mai puțin.

Nu încape îndoială, în cazul talentelor critice autentice, valoarea unei cărți rămîne evidentă, deși structura inadecvată, despre care vorbeam, are urmări deranjante, într-un sens sau altul. Și pentru ca toată discuția să nu devină sterilă, plutind în abstract, ne vom referi la cîteva exemple, exemple care de altfel ne-au prilejuit aceste comentarii. Este vorba în primul rînd de volumul lui Mircea Iorgulescu, „Rondul de noapte". Reacțiile stîrnite unor comentatori de către carte au fost mai rezervate decît ar fi fost de ghicit în urma activității desfășurată în presă, de autor, unul dintre cei mai harnici și talentați critici foiletoniști din ultimii ani. Reținerile și obiecțiile au fost pînă la un punct îndreptățite, deși severitatea unor aprecieri rămîne nejustificată. Este adevărată, pe de altă parte, afirmația unui comentator că autorul ar fi procedat mai bine dacă își aduna în volum o parte din recenziile și cronicile ce le-a publicat.

În genere, trezesc nemulțumiri culegerile întîmplătoare de atare fel, în care, în lipsa unor ferme opțiuni, sînt analizați, nediferențiat, autori și cărți sortite să rămînă în istoria literaturii, dar și producții editoriale obscure, hărăzite de la bun început uitării. Cu totul altfel, ar fi arătat lucrurile în cazul unei atare alegeri purtînd semnătura lui Mircea Iorgulescu. Înzestrat cu mare putere de muncă, exigență în judecarea literaturii curente, finețe analitică și cu capacitatea susținerii argumentate a unei viziuni coerente asupra unei creații, Mircea Iorgulescu a dat imaginea, prin activitatea sa, tenace, unei adevărate — deși uneori incomplete și nu lipsite de inevitabile oscilații de gust — „istorii literare constituite din mers". Acestea ar fi fost tot atîtea argumente pentru publicarea unei culegeri de foiletoane. Volumul, așa cum a apărut, pornește de la intenții mai ambițioase, dar dorința de a da un tablou sintetic este viciată de omisiunile nejustificate dar și de unele din exemplele la care criticul s-a oprit, lipsite tocmai de forță exemplificatoare. Intenția noastră nu este de a analiza aici „Rondul de noapte" ci de a încerca să scoatem cîteva constatări cu caracter general. Este limpede că imaginea cu valoare de sinteză ar fi creat-o deci mult mai pregnant un volum de cronici al autorului. Talentatul critic va fi avut prejudecata că ele sînt fragmentare prin însuși obiectul lor. Grație calităților pe care le-am amintit, Mircea Iorgulescu depășește aceste insuficiențe. În cazul cărții sale de debut se observă, se ilustrează tocmai problema despre care scriam mai sus : există un anume dezacord între structura de carte care ar fi fost reprezentativă plenar acum, pentru autor și structura reală a acesteia.

Se impune cu acest prilej să atingem și o problemă care chiar dacă nu intră în obiectul imediat al acestui articol are multiple legături cu el. Una din chestiunile amplu dezbătute în presă în ultima perioadă de timp este cea legată de necesitatea sau lipsa de necesitate a publicării unor volume de foiletoane critice. Respingerea „în bloc" a unor atare volume e rezultatul unei perspective, ca să ne exprimăm eufemistic, superficiale. Pe de altă parte, părerea că niște cronici bune, adunate într-un volum, nu pot da o carte rea, trebuie nuanțată. Firește, în linii mari așa stau lucrurile, dar să precizăm că, după opinia noastră, prezintă interes să apară în carte, așa cum a apărut în presă, în momentul respectiv, cronicile în care, preponderent este caracterul analitic și esențială este exprimarea judecății de valoare. Atare cronici, din care latura de interpretare nu lipsește, dar ea e subsumată aprecierii axiologice, au o incontestabilă valoare de document. Ele arată cum a privit contemporaneitatea imediată opere și autori asupra cărora timpul își va spune verdictul definitiv. Există cronici scrise, de asemenea, cu talent, dar în care accentul cade nu pe judecata de valoare, — care, firește, nu e eludată — ci pe interpretare. Din această categorie face parte și volumul, tot de debut în critică, „Un an de poezie" de Dan Cristea. Autorul dă dovadă indiscutabil de remarcabile calități de eseist, și în cronicile sale, sînt de căutat viziuni inedite asupra unui poet sau altul. Intervine însă, și în cazul său, un dezacord între structura talentului critic și structura volumului cu care debutează, numai că de alt ordin. Cronicile par a fi mai mult puncte de plecare în vederea unor eseuri și autorul ar fi procedat mult mai bine ca pornind de la o parte din ele, să ne fi oferit materiale mai ample în care înzestrarea sa ar fi ieșit mai pregnant în evidență.

De primă importanță este, firește, talentul criticului, dar deloc neglijabilă nu este nici „albia" în care se manifestă. Ca și în cazul scriitorului propriu-zis, problema nu se pune în termenii superiorității vreunui „gen" ci în aceea ai genului în care se vede mai izbitor superioritatea *criticului.*

Dan Băncilă : „Forme în sticlă"

revista străină

● **PIC DE LA MIRANDOLA,** tînărul minune, adevărată enciclopedie ambulantă, obișnuit cu Cabala și cu științele ezoterice, prieten cu Lorenzo de Medicis, mort în 1494, la doar treizeci și unu de ani, în brațele lui Savanarola, umanist care predica eliberarea de dogmele religioase, este în prezent obiectul unui proces de reabilitare. Acest proces, — care readuce în discuție figura marelui umanist, dispărut prea de tînăr și a cărei influență ar fi fost poate mult mai hotărîtoare decît a umanistului Erasmus din Rotterdam, — dacă l-ar fi înfruntat el pe Martin Luther, — este obiectul lucrării lui Henri de Lubac, „Pic de la Mirandola", apărută în editura franceză Aubier.

● **PREMIUL LITERAR AL PLEBISCITULUI CITITORILOR „SPICUL DE AUR PENTRU AUTOR, SPICUL DE ARGINT PENTRU CITITORI",** organizat anual de ziarul „Dziennik Ludowy" în colaborare cu Ministerul Culturii și Artei din Polonia, a fost decernat romanului „Cenușă și Diamant" al scriitorului Jerzy Andrzejewski. Editat în 1948, reeditat în mai multe rînduri, acest roman a fost tradus în numeroase limbi și după el s-au făcut multe adaptări dramatice, iar filmul cu același nume, realizat de Andrzej Wajda, rămîne una din cele mai bune realizări ale cinematografiei poloneze. — „Spicul de argint" a fost decernat bibliotecarilor și cititorilor, autori ai celor mai bune critici ale cărților prezentate la concurs.

● **EDIȚIA ORIGINALĂ A OPERELOR LUI FRANÇOIS RABELAIS,** apărută în 1873 care pînă acum nu a fost reeditată, este reprodusă în întregime de către editura pariziană „Michel de l'Ormeraie". Apărută într-o ediție de lux, în șase volume, cu toate detaliile ediției originale, această operă a fostului benedictin, medic, profesor de anatomie, umanist al Renașterii și scriitor, părintele spiritual al binecunoscuților Gargantua și Pantagruel, este ilustrată cu 940 gravuri ale celebrului desenator și gravor în lemn Gustave Doré.

● **ÎN EDITURA FLAMMARION A APĂRUT VOLUMUL „COLETTE AU CINEMA"** de Alain și Odette Virmaux. Colette a iubit cu pasiune filmul, în acest volum autorii încercînd să redea o retrospectivă a unor mari artiști de cinema care au punctat drumul mereu în mișcare al filmului. Prietenă cu Moreno și Musidora, Colette, a admirat, spre exemplu, silueta lui Marlene Dietrich, naivitatea copilărească a lui Mickey Rooney, încercările lui Mae West și a multor altora, întregul volum vrînd să fie un simbolic reflector îndreptat spre o lume apusă a peliculei.

● **DOLCI AMICI ADDIO —** se intitulează romanul lui Felice Chilanti apărut în Editura Rusconi. O vacanță agitată — pe bordul unui vas, în timpul unei croaziere, — plină de întîmplări neprevăzute, o oglindă a contradicțiilor și a crizei morale și politice din Italia : eroii romanului — un deputat comunist, un industriaș și un mic burghez.

● **CU PRILEJUL ÎMPLINIRII A O SUTĂ DE ANI DE LA NAȘTEREA COMPOZITORULUI FRANCEZ MAURICE RAVEL,** a avut loc un concurs internațional pentru pian, organizat de Radiodifuziunea franceză în colaborare cu Uniunea Europeană de Radiodifuziune. Au fost atribuite două Premii Maurice Ravel : premiul întîi tînărului pianist german Christian Zacharias, și premiul al doilea pianistului francez Jacques Rouvier.

● **MANIFESTAREA TRADIȚIONALĂ DE LA FRANCFURT —** „Tîrgul Cărții — 1975", se va încadra în acest an sub semnul „Femeii în literatură". Toate cărțile cu această temă vor fi prezentate publicului, purtînd un semn distinctiv. Această a douăzeci și șaptea manifestare întitulată astfel, urmează a se desfășura anul acesta între 9 și 14 octombrie.

● **EDITURA VARȘOVIANĂ PANSTWOWE WYDAWNICTWO NAUKOWE** publică lucrarea Alinei Slomkowska, „Ziariștii varșovieni. Schițe din secolul XIX". Autoarea descrie, pe fundalul vieții sociale, politice, culturale și morale ale epocii, mediul publicist de atunci, viața jurnaliștilor epocii, condițiile de dezvoltare ale presei, cu fenomenele cele mai caracteristice ale mediului, arătînd rolul și funcțiunea sa în viața socială. Volumul este completat cu fotografii de arhivă, manifeste unice, documente, amintiri și scrisori.

● **ÎN EDITURA ENGLEZĂ MACMILLAN** a apărut volumul lui Patricia Beer — „Reader, I Married Him", un studiu despre personajele feminine în scrierile lui Jane Austen, Charlotte Brönte, Elisabeth Gaskell și George Eliot, despre felul cum era privită situația femeii în secolul XIX și care erau atitudinile lor reflectate în personajele romanelor lor. Autoarea, Patricia Beer — poetă și romancieră, fostă conferențiară de literatură engleză, — și-a rînduit materialul în așa fel, încît să poată răspunde tuturor acestor întrebări, cît și pentru a contura în istoria literaturii concepțiile asupra locului femeii în societate.

sport
Prima potcoavă...

Fără Dobrin, cel mai bun fotbalist român în activitate, — a cărui prezență focosul public spaniol o dorea —, echipa de fotbal a României a obținut la Madrid un 1—1, după ce jocul părea compromis pentru noi datorită golului marcat, prea repede și prea ușor, de spanioli. E o performanță deosebită ?

Înclinăm către părerea contrarie celei a comentatorului român al meciului, că **nu este un rezultat care să ne arunce în autoadmirație.** Spaniolii, de la care fotbaliștii români au de învățat decizia jocului în apărare și marea mobilitate în teren, alcătuiesc o echipă tehnică și merituoasă, dar nu o echipă mare. Au cîștigat destul de norocos în fața unui XI specializat în ghinioane, am numit națională scoțiană, și în fața Danemarcei, care și ea a facilitat victoria spaniolă. Singurele meciuri grele, echipa Spaniei le-a susținut acasă, împotriva scoțienilor și românilor. **Luați din scurt, ibericii n-au reușit pe teren propriu decît două meciuri egale.** Au acum 6 puncte din 4 meciuri și mai au de jucat acasă un meci cu Danemarca și unul în deplasare, la București. Teoretic, echipa poate face, să zicem, 10 puncte, practic, foarte bine, niciunul. Judecînd realist, echipa Spaniei poate însă cîștiga 2 puncte, la Madrid cu Danemarca, și pierde două la București. **La 8 puncte echipa spaniolă poate fi încă ajunsă.** România are de jucat acasă cu Danemarca, meci foarte greu, cu Scoția, la fel de greu, și cu Spania, care, se pare, joacă mai bine în deplasare decît în peninsulă. Șansele românești nu sînt cu totul compromise, dacă privim lucrurile astfel. Punctul de la Madrid e foarte important, dar valoarea lui trebuie apărată în meciurile ce vin. Deci : realism și multă muncă. Și o dăruire la fel de exemplară.

Introducerea lui Crișan a fost inspirată și credem că titularizarea lui se impune. Menținerea lui Radu Nunweiller în echipă, fotbalist cu trecut prestigios, ne indică una din slăbiciunile de concepție ale echipei noastre : antrenorul Valentin Stănescu crede în fetișuri. Curajul sau poate priceperea de a căuta înlocuitori tineri pentru fostele glorii îi lipsește. Contrar părerii crainicului televiziunii române nu credem că Dinu a lipsit echipei. Dinu, încă un fotbalist bun, a început și el să fie un fetiș. Radu Nunweiller, din păcate este, după cum și Lucescu se apropie de această condiție. Dumitru nu este încă un fetiș ci de-a dreptul un mare fotbalist. Clarviziunea lui a scos echipa din situații grele. **Reprezentativa de fotbal trebuie dispensată de pensionarii fostei lor glorii.** Iordănescu începe să devină și el un astfel de pensionar și e păcat. În trei situații cheie, care puteau schimba fața partidei el n-a avut nimic din inspirația care face un adevărat fotbalist. Tinerii introduși în echipe au dat însă satisfacție și înlătură pesimismele de duzină.

Fundașii iberici specializați, se pare pe stînga, în scoaterea din joc a periculoșilor înaintași adverși, — amintiți-vă lovirea lui Pele de un anonim fundaș portughez — nu i-au făcut această „cinste" lui Iordănescu. Au avut însă grijă să-l elimine, printr-un fault nemilos, din joc pe Kun, care le-a dat o stare de justificată îngrijorare cît a stat în teren. Lipsa de fair-play, relativ bine mascată, a apărătorilor spanioli e de notat. Răpid echipei române pe cel mai bun atacant, ei și-au ușurat, nesportiv dar eficace, sarcina. Jucătorul căruia i se pregătește în retur soarta lui Kun va fi — atenție! — Crișan. Răducanu a apărat excelent iar Sandu Gabriel s-a evidențiat prin exactitatea jocului. Merituos au și jucat și ceilalți apărători dar asupra acestui compartiment lipsit de personalități sportive de marcă nu trebuie să tragem concluzii exagerate. Golul e totuși urmarea unei greșeli de apărare și a pripelii unei degajări (Anghelini). C. Topescu s-a străduit să creeze un nou fetiș : Sătămreanu II, dar fundașul nostru central e departe de a juca fără erori.

Gîndirea care prezidează jocul reprezentativei noastre este desuetă. Este ceva bătrînesc, anacronic, în felul cum e alcătuită și dirijată echipa, în ideea că adunate la un loc 11 valori, indiferent de stilul lor de joc, pot să dea un rezultat bun, în ideea, și ea puerilă, că o „stea", deși ieșită din formă și tinerețe, poate speria pe adversar. Egalul de la Madrid e urmarea mai mult a capacității jucătorilor de a rezolva în chip imediat problemele pe care meciul le-a pus, decît a unei concepții și metode de joc bine exersate. Jucătorii cu adevărat incisivi lipsesc din națională, iar despre un stil de joc tăios, nici nu poate fi vorba. Or, aceasta e problema echipei noastre.

Meciul cu Danemarca e aproape. Danezii, exersați în campionatele profesioniste europene, au orgoliu și credință, în care i-am instalat chiar noi, că ne pot învinge și acasă. În meciul cu ei va trebui să ne apărăm mai exact decît la Madrid și să atacăm mai decis decît acolo. E nevoie în această confruntare, nu de vedete muribunde, ci de sportivi viguroși, agresivi — de ce-l uităm pe Sandu Mircea ? — și la fel de orgolioși ca norocoșii noștri parteneri din meciul de la Copenhaga. Satisfăcător ca rezultat, meciul de la Madrid nu e decît prima potcoavă. Pînă la cal mai este.

Addidas

parodii

ALEXANDRU ANDRIȚOIU

Amintire din provincie

„Cu atenție mărită
orice față se mărită"...

Tu care-ai fost un porțelan de Saxa,
blînd trandafir amirosind discret,
mi-ai zdruncinat cuvintelor sintaxa
și-o parte din chenzina de poet,
Seara veneai în urbea solitară
unde creșteau arțari și sicofanți,
eram elev la școala militară
și-aveam sfieli și pantaloni bufanți.
Erai frumoasă, văduvă, distinsă
și-ntr-un amurg ce-agoniza în spume,
deodată, fără jenă, mi-ai pretins să
fugim la naiba, amîndoi, în lume.
Răpus de pielea cu miros de cetini,
de tremurul sprincenelor de tuș,
am adunat un pol de pe la prieteni
și-am scos bilete pînă la Beiuș.
Acolo însă, fire muierească,
tu ai sedus un doctor bătrîior.
La școală n-au mai vrut să mă primească
și am rămas în sat agricultor.
De-atunci urăsc nurliile vădane
și ochii lor prăpăstioși și reci,
orașele cu B, calea ferată
și doctorii trecuți de 70.

Mircea Micu

Cuvinte rare : **mirt, spirt, urbe, epitalam, circiumioară, colosal, euforie, sticlă, plină, niciodată, angoasă, apă, Odobești, Panciu, interzis.**

Selecție metaforică : **„Să-mi dai lumina estivală / și ora de garoafă ca / atunci cînd am plecat din școală / să nu mă mai întorc în ea" : „Bihorul mi-e credință și povață / și tot ce poate fi mai mult iubit".**

literatură și memorialistică

Lucian Blaga în „Amintiri și documente"

Publicat în editura Dacia, în colecția Testimonia, volumul **Blaga inedit. Amintiri și documente** e, în cea mai mare parte, rodul unei anchete. Autorul, poetul Bazil Gruia (cunoscut îndeosebi prin volumele **Arderea etapelor**, 1958 și **Obsesia verii**, 1972), s-a adresat mai multora dintre acei care l-au cunoscut pe Lucian Blaga, solicitîndu-le „amintiri și documente", și, din materialul strîns, adăugînd și rememorări proprii, a compus o carte în care scrisori de-ale poetului, versuri inedite, variante necunoscute ale unor piese lirice, dedicații etc., reproduse în facsimil, alternează cu „inedite orale" și cu evocări ale deținătorilor unor asemenea „testimonii". Cartea putea fi intitulată și **Blaga văzut de...**, în paginile ei scriitorul fiind înfățișat în diverse momente și circumstanțe ale existenței sale de către peste douăzeci de personalități, de vîrste și formații diferite, de la verișoarele Vichi (Victoria Bena-Medean) și „V" (Veturia Goga) pînă la poeții Ion Brad, Ion Rahoveanu, Aurel Rău și istoricul Pompiliu Teodor. Dintre cei chestionați nu lipsesc prieteni de-ai lui Blaga, de aceeași vîrstă sau ceva mai tineri, precum Horia Teculescu, Constantin Daicoviciu, Valeriu Bologa, D.D. Roșca, Romulus Ladea, Virgil Fulicea, dr. Leon Daniello, și oameni cu care autorul **Poemelor luminii** a colaborat și corespondat (Teofil Bugnariu, Vasile Netea, Iosif Pervain, Ion Olteanu, Octavian Șireagu, Daniel Popescu).

Parcurgînd volumul, cititorul va remarca negreșit, convergența atît de variatelor mărturii și tot odată consonanța acestora cu documentele scriptice date la lumină. Din toate relatările, cum și din numeroasele file de corespondență, se detașează o personalitate sobră, reținută, un spirit mai curînd distant, fără a fi rece, cordial fără expansivitate, delicat, prevenitor, fără morgă, dar evitînd confidențele și, în general, familiaritățile. Natură diametral opusă spontaneității tumultuoase a lui G. Călinescu sau cordialității volubile a lui Arghezi ! Admirator al lui Goethe, Lucian Blaga i-a reeditat pînă la un punct și felul de a fi, urmîndu-l nu numai în universalitatea preocupărilor, dar și în deprinderea de-a asocia constant indeletnicirile cărturărești cu evadări în natură.

O seamă de rememorări ni-l arată pe poet și ginditor în bibliotecă, la masa de lucru, aplecat peste fila de carte sau de manuscris, „peste întrebările lumii". Avid de cunoaștere în aceeași măsură în care a fost stăpînit de elanul creației Blaga a frecventat, pînă la sfîrșitul vieții, cele mai diferite domenii de activitate intelectuală, atras fiind în permanență atît de disciplinele umanistice cît și de științele exacte (fizică, matematică, astronomie, biologie, medicină), și doctorul Daniello păstrează textul unui articol copiat de scriitor, pentru dînsul, în 1960, dintr-o revistă medicală greu de găsit, **La Nature.** O asemenea performanță n-ar fi fost, desigur, posibilă fără o riguroasă organizare a timpului. Asemenea gigantului de la Weimar, Lucian Blaga și-a impus în permanență un sever spirit de ordine și disciplină. Nelucrînd niciodată la întîmplare, el și-a desfășurat munca — subliniază, în evocările sale, Bazil Gruia — „metodic, în funcție de anumite predispoziții sufletești. Au fost perioade cînd a scris cu predilecție versuri, altele cînd s-a adîncit mai ales în lucrări filozofice ori dramatice". Necruțîndu-se, „muncea cîte 10—12 ore pe zi și mai mult", sistematic, „știind totdeauna ce va începe sau ce va termina mîine". Disciplina, conștiinciozitatea caracterizează de altfel modul în care Blaga și-a îndeplinit orice sarcini, de indiferent ce natură. Cercetător în cadrul secției de istorie literară și folclor al filialei Academiei și, în același timp, bibliotecar-șef, apoi director adjunct al Bibliotecii Academiei, filiala Cluj, scriitorul se consacră acestor activități cu pasiune : prezintă comunicări, participă la discuții, conspectează materiale din felurite periodice românești, germane, maghiare, întocmind mii de fișe, depune un zel exemplar în reorganizarea fondurilor fostei „Biblioteci centrale" din Blaj, redactează tot soiul de referate, lucrează la clasificări zecimale.

În alte secvențe, poetul „spațiului mioritic" ni se înfățișează integrat peisajului pe care l-a transfigurat în creație. Iată-l în grădina de pe strada Donath a profesorului Daniello, celebrată în **Solstițiul grădinilor** ; iată-l în excursii pe Valea Drăganului, la Pîltiniș, la Gura Riului, (Boca del Rio), în pădurea Haia, iată-l în via lui Bazil Gruia de la Ocna Mureșului, „în preajma unei colibe de lut și crengi", lîngă un „foc uriaș din vreascuri de viță", savurînd „cu mult cumpăt" un „vin natural aromat și curat ca lacrima", furat de priveliștea depărtată a munților Sebeșului. Convertite în stări lirice, mișcările sufletești declanșate de asemenea experiențe au generat poeme ca **Ulciorul, Andante, Mică odă unei fete, Catrenele fetei frumoase** („fata frumoasă" fiind fiica, adolescentă, a prof. Daniello) sau inedita **Elegia plopilor :** „Cinci semne de exclamație-n șir / pentru strigătul inimii puse, / crescură în curtea ta plopii. / Virful lor astăzi ce sus e !" Alte poezii **(Vară, lîngă riu, Poem pentru o tinără)** i-au fost inspirate lui Blaga de statui, exprimînd exuberanța vitală, create de Virgil Fulicea și Romulus Ladea (volumul în discuție le conține, în fotografie) ; **Grădiște** a fost scrisă în urma unei excursii, organizată de C. Daicoviciu, în locurile unde odinioară se înălța cetatea de scaun a dacilor, prilej, pentru poet, de intensă emoție („Du-te, Fulicea, la Grădiște, să te cutremuri") ; piesa de teatru **Arca lui Noe** a luat ființă (în timpul războiului) la Căpîlna, sat de pe Valea Sebeșului, în a cărui moară scriitorul, „pierdut în meditație, își cufunda mîinile în făina caldă".

Prilej de agreabilă (și profitabilă) lectură pentru oricine, cartea compusă de Bazil Gruia se oferă, implicit, istoriei literare, ca prețioasă sursă documentară. Viitorii biografi și monografiști vor găsi în ea date utile precum cele referitoare la anii de studii, la editarea volumului de debut, la activitatea diplomatică, la perioada ultimă a vieții, la preferințele literare, la interesul pentru producția scriitorilor tineri, cărora le citea încercările, le dădea, cu generozitate, îndrumări, sugestii. Cu satisfacție vor lua cercetătorii act de semnalarea unor pseudonime blagiene (I. Luca, Luca Moga). Numeroasele variante de poezii, date la lumină, vor facilita editorilor realizarea unei cît mai edificatoare ediții critice. Interesante sînt dezvăluirile istoricului Vasile Netea privind colaborarea scriitorului la **Vremea** și conferința citită de el la Ateneu, în cadrul unor ședători organizate de revistă. Nu mai puțin acele ale regizorului Ion Olteanu relativ la punerea în scenă a unor piese.

Coordonată fundamentală a operei lui Blaga, patriotismul iradiază și în o seamă de declarații orale, reținute de unii dintre interlocutorii lui Bazil Gruia. „Nici chiar un Eldorado — își amintește Octavian Șireagu a-l fi auzit spunînd pe Lucian Blaga, în 1959 — nu m-ar putea tenta să mă despart de plaiurile care-mi păstrează ecoul copilăriei". Și : „...realitățile și înfăptuirile românești de azi deschid zări din ce în ce mai captivante". Autorului cărții pe care o prezentăm, poetul i-a destăinuit că înapoierea definitivă, în 1933, în țară, i-a marcat decisiv nu numai biografia, ci și destinul literar : „...dacă nu m-aș fi întors în patrie [...], poezia mea de iubire de după '38 n-ar fi putut prefigura crimpeie din eternul feminin. Ar fi rămas mai rece".

Departe de a fi fost un tip oral, rezervîndu-și geniul pentru operă, în loc de a-l cheltui, asemenea lui Oscar Wilde, în viață, Lucian Blaga, rezervat, de obicei, tăciturn („mut ca o lebădă"), n-a fost după cum rezultă din „amintirile și documentele" reunite în **Blaga inedit**, un spirit necomunicativ. A avut prieteni apropiați, a întreținut raporturi cordiale cu mulți oameni, și foarte diferiți. Dacă scrisorile pe care le-a trimis, majoritatea de-ajuns de laconice, dacă diversele manifestări din existența de toate zilele, consemnate de evocatori, îl exprimă doar fragmentar și mai curînd periferic, ele sînt de natură, totuși, a întregi concludent reprezentarea personalității sale, pe care ne-o făurim, străbătîndu-i monumentala operă.

Dumitru Micu

Prietenie și adevăr

Memorialistica trecutului apropiat, uneori chiar a trecutului foarte apropiat, e în multe privințe la fel de prețioasă ca și aceea la care martor și garant unic se constituie autorul, pentru că faptele relatate cad în altă generație și în alt timp, care s-au mistuit mai demult, odată cu cei în cauză.

Cartea lui Ieronim Șerbu **Vitrina cu amintiri** (Ed. Cartea românească, 1973), aparține tipului de memorialistică „recentă", atît prin materialul ei, cît și prin faptul că s-a tipărit foarte curînd după redactare. Poate de aceea, conștient că afirmațiile sale pot fi mai ușor verificate, autorul lor, deși scriitor de imaginație, a adoptat un ton de mărturie precisă și dezinteresată, fără revelații prea importante, dar chiar prin aceasta nu lipsite de interes. Așa cum indică o notă a editurii, manuscrisul, nereprezentînd ultima formă pe care autorul ar fi vrut să i-o dea, cuprinde o serie de amintiri centrate în jurul cercului „Sburătorul" și al mentorului său. Binevenite în tot cazul, amintirile lui Ieronim Șerbu despre marele critic se adaugă celor ale altora nu puțin numeroase ; ca și cele mai multe dintre acestea, ele se referă la perioada ultimă a vieții lui Lovinescu și la atmosfera cercului său literar din ultimul lui deceniu de existență. Autorul face parte dintr-o categorie oarecum rară între evocatorii lui Lovinescu, dar care e dominată între scriitorii din generația sa : aceea a admiratorilor sau cel puțin a celor care l-au privit pe Lovinescu cu bunăvoință. Am zice că seria aceasta, pe care am vedea-o începînd cu Eugen Jebeleanu și încheindu-se cu Ion Negoițescu, e încă datoare cu divulgarea unui material de fapte de ordin biografic sau istoric, deși trebuie spus că nu a pierdut ocazia de a scrie despre criticul și scriitorul cu care s-a aflat într-o comuniune afectivă și de idei.

Cu atît mai mult cu cît, așa cum am mai spus și altădată, există și contemporanii stricți ai existenței lui Lovinescu, foarte avari în relatări de fapte, dar extrem de severi în considerarea personajului care de multe ori a fost prietenul, criticul dar și „portretistul" lor lipsit de orice îndulgență. Lovinescu a avut, de aceea, parte de atacurile mai tuturor oamenilor cu care a intrat în contact — dar „tinerii", între care și autorul **Vitrinei cu amintiri**, i-au fost mult mai binevoitori. O memorialistică mai parțială și mai „împărțită" e greu de conceput. Ieronim Șerbu aparține unei categorii delimitate strict, și, materialul faptic, desigur delimitat el însuși, e dintre cele mai importante, concurînd îndeaproape paginile de același fel ale lui Mihail Șerban, cele mai ample ce s-au înregistrat pînă acuma în legătură cu mentorul „Sburătorului".

Este însă limpede că autorul acestor memorii n-a vrut să facă literatură, ci să reconstituie fapte, poate să recreeze o atmosferă, dar sigur să și judece oamenii. Tonul lui e neutru, obiectiv, am zice : transparent — recules și grav. Intenția de a se feri de nedreptățile subiectivismului exagerat e vădită, iar „atitudinea" lui se precizează în felul în care adună aceste fapte povestite fără pasiune. Acesta e cazul lui G. Călinescu, unul dintre eroii cei mai insistent urmăriți ai memorialisticii lui Ieronim Șerbu. Autorul **Istoriei literaturii române** e văzut mai curînd cu rezerve în ciuda abundenței de adjective („una din înfățișările nobleței spirituale a unei splendide rase românești", p. 42), memorialistul prezentîndu-l în cîteva momente întrucîtva dezavantajoase : relativul eșec al lecturii unui capitol din **Viața lui M. Eminescu**, făcută în casa lui Lovinescu (pp. 41—43), încîntarea naivă a criticului față de o mobilă de preț pe care o cumpărase și o arăta la toată lumea (p. 62), iritarea aceluiași în fața lui Oscar Lemnaru, care-l pusese în dificultate în nu știm ce discuție (p. 128), sau situația cînd aventurîndu-se înot în valurile mării, pe urmele unei sirene, era să se înece, iscînd pe plajă o scenă burlescă (p. 64), etc.

În vremea debutului său, care a fost destul de precoce, Ieronim Șerbu se îndrepta spre literatura de analiză psihologică, așa cum stau mărturie nuvelele din volumul **Dincolo de tristețe** (1940), simptomatice pentru o anumită direcție a literaturii vremii. E o împrejurare încă o dată de natură să-l apropie de Lovinescu, în afara unei atracții încercate de mai toți debutanții de atunci. În 1932 se află părtaș la întemeierea și conducerea revistei cu titlul dealtfel inspirat de Lovinescu „Discobolul", o publicație interesantă, tipică de tineri, care adună mai toate numele de scriitori ai unei generații altminteri ideologicește foarte învrăjbite. Ieronim Șerbu își extinde așadar cîmpul de observație, și amintirile sale vor evoca o destul de mare varietate de scriitori, cu care s-a aflat în raporturi de prietenie sau de colegialitate. Dar omul pare să fi fost el însuși un „dificil", cum îi numește el pe trei dintre cei mai mari scriitori ai vremii : I. Barbu, Camil Petrescu, G. Călinescu, după un fel de a vedea tipic lovinescian, încît paginile portretistice se încheie, malițios, la cîteștrei, cu o poantă umoristică.

Ca și Lovinescu, Ieronimm Șerbu folosește insistent anecdota, intercalată mereu în paginile de evocări, nu pentru a „destinde" atmosfera, ci pentru a constitui un temei al portretului psihologic. Ca și în cazul marelui său maestru, ne putem întreba despre valabilitatea acestui procedeu, mai ales că din text se înțelege de multe ori că autorul n-a fost martor direct al scenei respective și nici nu deține amănuntele de la vreunul din figuranții ei. În acest caz se ridică un supărător dubiu asupra autenticității unui fapt pomenit dintr-o sursă unică : cine ar mai putea confirma o scenă în care „E. Lovinescu, cutremurat pînă la rărunchi la vestea sălbaticei și mișeleștii asasinări a lui N. Iorga, a izbucnit în hohote de plîns, după cum l-a văzut G. Filip, fiul editorului..." (pp. 249—250). Sau cum se mai poate verifica afirmația lui Ion Barbu, care făcînd asiduu curte soției unui prieten al său scriitor și fiind primit cu răceală de aceasta, ar fi exclamat : „Nu dau voie **Femeii române** să reziste mai mult de cinci minute, și a ieșit ca un virtej pe ușă, spre stupoarea celor două femei". (p. 85). Sau cine ar mai putea confirma scena în care G. Călinescu vrînd să pună capăt discuției în contradictoriu cu Perpessicius, l-a repezit pe acesta, apostrofîndu-l : — „Un moment ! În definitiv, d-ta nu ești decît un simplu membru corespondent al Academiei. Membru corespondent" (p. 64).

Ce credit putem acorda unor asemenea mărturii ? Mai grav e atunci cînd ele par plauzibile, și contestarea sau confirmarea atîrnă de un fir de păr. De pildă, situația în care Camil Petrescu a fost victima unei farse făcute de Andrei Tudor : acesta l-a anunțat telefonic, ca din partea ambasadei italiene, că guvernul italian l-a decorat cu un înalt ordin militar pentru presupusa valoare a studiilor sale strategice. Anecdota aceasta noi o știm în altă variantă, eroul păcălit fiind Al. T. Stamatiad, iar cel care-i dase decorația fiind șahul Iranului. Situația s-a repetat sau e un caz de falsă memorie din partea ultimului ei povestitor ? Despre incidentul care a generat gravul conflict dintre Arghezi și I. Barbu, Ieronim Șerbu oferă o versiune sensibil diferită de aceea dată chiar de primul dintre cei în cauză, o scenă la care memorialistul firește că nu a asistat : Barbu s-ar fi dus acasă la Arghezi să-i ceară un exemplar din proaspăt apărutul său volum de poezii, iar acesta l-ar fi refuzat pur și simplu cu cuvintele : „N-am **Cuvinte potrivite** pentru un poet... secund" (p. 89).

Aceste infidelități față de adevărul strict nu exclud o relație totuși adecvată cu adevărul mai general și mai ales cu cel psihologic. Ieronim Șerbu, o personalitate cu totul secundară, a fost în relații destul de strînse cu o întreagă pleiadă de mari scriitori, și nu a pierdut sensul acestei situații. Amabilitatea sau micile lui răutăți sînt încadrate totdeauna de considerații admirative sau măcar politicoase despre cei din jur. De aici o serie de dezvoltări care depășesc stilul memorialistic, cu o firească alunecare în critica literară. Pentru aceasta, lui Ieronim Șerbu îi lipseau evident mările mijloace, dar paginile lui conțin nu o dată observații interesante, care completează și atenuează intrucîtva asperitățile portretelor. El era primul care-și dădea seama că dincolo de oameni, avea de a face cu niște scriitori și că nu altfel trebuie totuși să apară ei în fața posterității.

Alexandru George

Inventar biografic

„Cartea aceasta se vrea, precum am mai spus, o spovedanie", scrie Ion Th. Ilea la pagina 108. Am citit cu surprindere această autodefinire a cărții, — de altfel nu singura de acest fel — deoarece pînă la numita pagină nu se poate spune că am întîlnit **o spovedanie** și nici măcar după aceea. Cartea lui Ion Th. Ilea este cu totul altceva decît o spovedanie sau o mărturisire cum spune titlul ei. **Mărturisirea unui anonim** este — nu în intenția autorului ci în ceea ce a rezultat — o încercare de reconstituire a unor amintiri și totodată un inventar de oameni și fapte care formează biografia civică și culturală a autorului. Nu cred că Ion Th. Ilea a intenționat să scrie o biografie interioară a tipului de scriitor pe care-l reprezintă, ci o narațiune despre **anumite** întîmplări și evenimente din viața sa, așa cum le-a păstrat memoria lui sau cel puțin așa cum a dorit să le transmită. Pentru că memorialistica din această carte are o configurație aparte. S-ar putea spune că propune și o metodă de a scrie în acest gen. Dacă în volumele, destul de numeroase, de amintiri și confesiuni care au apărut din 1965 încoace, autorii lor, unii destul de obscuri, nu se realizau nici ca memorialiști, nici ca portretiști, nicidecum ca documentariști pentru istoria literară, de la o vreme încoace apar cărți în care sînt produse documente personale sau oficiale, unele s-ar zice inedite, încercîndu-se astfel un ciudat amestec de publicistică și retrospectivă sentimentală. (Unele beneficiînd de girul unor prefețe sau postfețe critice care mai mult acuză decît scuză precaritatea lor valorică). Printre acestea se remarcă volumul lui Ion Th. Ilea și al lui Al. Raicu (fără prefață sau postfață, dar cu erori de informație literară).

Poetul proletar care a fost Ion Th. Ilea excelează în utilizarea colajului memorialistic. Paginile sale sînt rememorări ale unor oameni așa cum i-a cunoscut autorul la un moment dat, agrementînd evocarea — atîta cîtă există — cu informații și extrase din publicistica literară a epocii și a deceniilor 5 și 6. Toate evocările din această carte se supun acestui tipar. Prea rare sînt acelea în care citatul livresc, luat din surse eterogene dar cu precădere din reviste și cărți contemporane, amestecînd numele ilustre cu unele indiferente (C. Costin, Al. Ștefănescu etc.) să nu vicieze rememorarea afectivă pe care autorul o vizează în ultimă instanță. Procedînd în acest fel, pagina sa începe să semene cu o fișă de istorie literară (cunoscută) și mai puțin cu o pagină de memorialistică (necunoscută). Dar ceea ce surprinde neplăcut pentru cititorul avizat de literatură, ca să nu mai vorbim pentru cronicarul literar, este că fișa biobibliografică pe care autorul o propune nu oferă certitudinea exactității, a obiectivității, iar detaliul faptului trăit pe care îl rememorează apropo de un autor sau altul se pierde în masa de referințe și citate. Este neîndoielnic că procedeul memorialisticii lui Ion Th. Ilea ascunde un viciu de memorie sau de atitudine estetică : procedînd astfel autorul dovedește că nu are suficientă materie pentru a realiza o spovedanie.

Tiparul său memorialistic trădează însă și o anume mască pe care Ion Th. Ilea o trage peste ceea ce știe ori nu vrea să spună. Nu-i pun la îndoială sinceritatea, dar trebuie să spun că sinceritatea sa estetică, aceea care derivă din întreaga sa creație, iese nedreptățită. M-as fi așteptat ca mărturisirile sale, care, probabil, într-o fază inițiată, nu abuzau de citate și referințe moarte, să fie într-adevăr spovedania unică a tipului de scriitor pe care ei îl reprezintă. Pentru că Ion Th. Ilea ocupă un loc precis în cadrul poeziei sociale românești. Ilea este revoltatul interbelic, boemul pitoresc, omul insolit de azi, dar care au fost resorturile și rațiunile intime ale reacțiilor sale de atunci și în special cum a ajuns Ion Th. Ilea la formula sa poetică (nativă sau lucrată), la atitudinea sa de poet cetățean, această carte nu spune mai nimic. Să ne înțelegem. Nu cer memorialistului să fie teoreticianul propriului său destin, dar utilizarea prea multor referințe livrești în această carte aduce cu un soi de perdea vaporoasă aruncată peste ceea ce de fapt ne-ar fi interesat în ordinea estetică și sub raportul psihologiei și sociologiei literare : dimensiunea combativă a unei existențe care s-a înscris în direcția democratică a literaturii interbelice. Nu generalitățile pe care le spune, în stilul său personal, despre cutare și cutare autor ne interesează în primul rînd, ci cum reiese conștiința poetică a autorului din confruntarea cu realitățile de atunci, poate chiar portretul său cel mai intim. „Reflectam adesea la transmiterea citorva amintiri despre Liviu Rebreanu — scrie Ion Th. Ilea — și imi vine greu să încep ; îmi era greu să mă apropii de hîrtie pentru a divulga momente **care constituiau pentru mine o taină. Și continuă să rămînă o taină amplificîndu-se cu cît timpul trece".** (subl. M.N.R.). Cartea lui Ilea se vrea, cum am văzut la începutul acestor rînduri, o spovedanie. După cum se știe, la spovedanie se spun mai ales tainele. Iar în memorialistică aproape că numai acestea contează. Sau acestea sînt cele care imprimă valoare stilistică și existențială mărturisirilor. Biografia secretă a autorului nu este întotdeauna aceea pe care o comunică opera ori comportamentul lui cotidian. De ce poetul proletar Ion Th. Ilea are de păstrat pentru el o taină cu privire la relațiile sale cu Liviu Rebreanu sau ale marelui prozator și marei conștiințe care a fost Liviu Rebreanu — vezi și genul său de mărturisiri din jurnalul încă inedit — cu Ion Th. Ilea ? De ce intransigența poziției de clasă a fostului poet insurgent nu operează cu aceeași fermitate cînd e vorba de un Liviu Rebreanu, Cincinat Pavelescu, Eugen Ionescu ș.a., ci numai cînd e vorba de Victor Eftimiu ? Dar și atunci din motive destul de neclare ideologic. În care din aceste situații putem acorda credit sincerității sale literare ? Evocîndu-l pe Eugen Drăgutescu, autorul **Mărturisirilor unui anonim,** intervine cu următorul episod despre Panait Istrati : „Eram la Capșa și priveam melancolic (...) Erau oameni bine îmbrăcați la celelalte mese, scriitori sătui și cunoscuți de-ai maestrului care știau să admire mai mult și mai zgomotos decît mine. Dar el (Panait Istrati n.n.) s-a oprit și s-a așezat liniștit pe scaun, după ce a răspuns cu un zîmbet tuturora, m-a privit cîteva clipe și, contrar obiceiului său, după ce mi-a strîns mîna, n-a scos nici un cuvînt. **Am vorbit pe alte căi, într-un limbaj cunoscut numai de noi sau de alții ca noi".** (subl. M.N.R.). Poate că tocmai asupra acestui limbaj comun (argotic sau ocult ?) cu al lui Panait Istrati ar fi trebuit să se oprească memoria lui Ion Th. Ilea, să ni-l apropie, pentru a înțelege pe ce altă coordonată se întîlnea el cu marele prozator, în afara biografiei lor exterioare, oarecum asemănătoare. Și astfel de pasaje sibilinice mai sînt în cartea lui Ion Th. Ilea. Așadar, cînd poetul **Inventarului** rural își cenzurează inexplicabil spovedaniile, pentru a nu rămîne în deficit de substanță, el apelează la extrase din cărți și reviste despre subiectul aflat în discuție, transformînd evocarea directă într-un episod de publicistică indirectă. Inventarul scriitorilor, al prietenilor săi evocați cu pioșenie este, uneori, depășit de inventarul citatelor, al comentatorilor invocați, al faptelor nesemnificative. Cu această carte de amintiri și referințe. Ion Th. Ilea ratează ocazia de a ne da biografia intimă, reprezentativă a tipului de scriitor revoltat, proletar și boem, interbelic. Din modestie sau din timiditate ? Este însă ciudat cum dorința expresă a autorului de a fi sincer se întoarce împotriva propriei sale sincerități literare. Cred însă că pusă astfel problema — și cartea oferă numeroase argumente în acest sens — putem vorbi de un caz Ion Th. Ilea, reprezentativ pentru felul în care a ajuns să se scrie memorialistică literară la noi. Și mai ales cum este ea înțeleasă ca gen și concept literar.

M. N. Rusu

Sociabilitate iscoditoare

Sociabilitatea iscoditoare și bonomă a lui Al. Raicu — atribut, fără îndoială, sesizat de toți aceia care îl cunosc mai din aproape pe neobositul „grefier" al vieții noastre literare — se reflectă cu deosebită pregnanță și în această culegere de evocări-portrete, publicată la sfîrșitul anului trecut de editura „Minerva". Luminile oglinzilor este o carte care la prima vedere, contrazice condiția genului memorialistic. Substanța ei nu rezultă decît într-o mică măsură din rememorarea tihnită a unor figuri și fapte ce aparțin trecutului mai mult sau mai puțin îndepărtat. De aici decurge atît refuzul excesului de reverie pe care îl prinicuiește la cei mai mulți căutarea timpului revolut, cît și permanenta grijă a autorului de a nu apărea el însuși în fața cititorului în ipostaza de personaj central și de a-și etala astfel cu disimulat orgoliu, propria biografie literară. În această privință, Al. Raicu este un memorialist ce nu pretinde niciodată să fie crezut pe cuvînt. O obiectivitate de tip reportericesc, iată elementul ce potențează aproape în întregime volumul său. Străin și de trufia că el, singurul, ar fi deținătorul adevărului — păcat, îndeobște, răspîndit în rîndul autorilor de asemenea lucrări —, Al. Raicu nu pare a acorda memoriei afective decît rolul unui factor coagulant. De altminteri, înseși faptele ce se situează ca desfășurare propriu-zisă în trecut, par a fi extrase din caetele de însemnări. Impresia este aceea că avem de a face cu valorificarea unor note bine conservate, căci, iată, de pildă, cum debutează textul despre Ion Minulescu :

„— Să vezi că ăia or să ia luleaua neamțului. Te pomenești că vreunul uită și poeziile. Ca dincolo, la Ploiești...

Ion Minulescu, călcînd grăbit, cu pași mărunți ca ai oricărui miop, își dase pe ceafă pălăria cu boruri largi, își potrivea ochelarii și lavaliera și aflată cu bastonul către o bodegă, unde intraseră în grup Ion Th. Ilea, Teodor Scarlat, și alți cîțiva poeți.

— Na-i grijă, coane Minule, au intrat doar să-și facă niște curaj...

— Zău ? Da tu cum dracu nu te-ai dus să le cînți ceva, că parcă sînteți frați de cruce ?

— Eu m-am trezit mai tîrziu, am dormit în aceeași cameră cu domnul Alexandru Philippide, dînsul scria, n-am vrut să-l deranjez cu îmbrățcatul.

— Ia lasă chestia asta. Du-te și spune-le să vină repede, trebuie să plecăm.

Discuția de mai sus avea loc cu peste 30 de ani în urmă, în poarta unui internat școlar, la Galați, unde se organiza o mare sezătoare literară".

În majoritatea cazurilor, atari scene, cînd nu sînt simple introduceri, capătă extinderea unor veritabile anchete. Spiritul iscoditor despre care vorbeam la început transformă pe memorialist în reporter hotărît să meargă cu investigația pînă la capăt. În vederea atingerii scopului propus, orice comoditate este înlăturată. Neobosit, metodic și tenace, Al. Raicu coroborează notele din carnetele sale cu documentele de arhivă (Biblioteca Academiei, colecții particulare), se confruntă cu cei mai avizați martori oculari, analizează atent cele spuse de alți memorialiști, parcurge paginile publicațiilor curente ș.a.m.d. În felul acesta, unele dintre cele mai frecvente servituți ale genului (subiectivitatea și spiritul de improvizație, mai ales), practic, în Luminile oglinzilor, își pierde aproape orice teren de manifestare. Pentru edificare, atragem atenția, în special, asupra textelor despre Liviu Rebreanu, Mihail Sorbul, Mihail Dragomirescu, G. Călinescu și Dimitrie Stelaru, surse inestimabile de documentare pentru orice viitor biograf al acestor scriitori. În cazul lui Dimitrie Stelaru, cel puțin, nu credem că exagerăm afirmînd că Al. Raicu realizează, efectiv, o excelență și plină de miez schiță biografică. Straniul autor al Orei fantastice *ni se dezvăluie poate pentru prima oară în unele dintre cele mai obscure fațete ale personalității sale. Afirmînd că volumul lui Al. Raicu constituie o inestimabilă sursă de documentare, nu vrem totuși să fim greșit înțeleși. Luminile oglinzilor, adevărat, poartă mai peste tot pecetea rigorii documentaristice. Dar plăcerea la lectură este pricinuită în aceeași măsură și de dinamismul relatării, de sobrietatea expresiei, totul beneficiind de o sinceră participare afectivă. Dacă această afecțiune pentru scriitorul portretizat ar fi fost din cînd în cînd atenuată printr-o binevenită detașare duios-ironică, se înțelege că volumul și-ar fi sporit într-o măsură și mai mare veridicitatea istoric-literară ce-l caracterizează în general. De exemplu, socotim că n-ar fi fost contraindicată însinuarea unei discrete rezerve fiind vorba de o mărturisire ca aceea a lui Victor Eftimiu din care rezultă că însuși Titu Maiorescu i-ar fi luat apărarea cînd, la sugestia unui academician, s-a pus problema scoaterii de pe afișul Teatrului Național a piesei „Ringala" (textual, marele critic ar fi zis : „Academia a făcut multe pozne pînă azi, dar aceasta e cea mai boacănă dintre toate — da, boacănă, cuvînt neaoș moldovenesc" !). Aceeași ni se pare situația și în cazul lui Alexandru Cazaban, care, copil fiind, mărturisește că l-ar fi auzit pe Eminescu „vorbind ca pentru sine" : „Săracă lume, doamne !".*

Luminile oglinzilor, *avem convingerea, este însă una dintre cele mai valoroase cărți de memorialistică apărute la noi în ultimii ani.*

Nicolae Ciobanu

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar general de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct).

REDACȚIA : București, Piața Scînteii, Nr. 1
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10, tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XVIII
Nr. 17 (678)
Sîmbătă
26 aprilie
1975
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Mișcarea și inima epocii

În general, ceea ce mai păstrează muzeele dintr-o epocă înseamnă foarte puțin. Și suflul, și entuziasmul, și mișcarea, și graiul, și oamenii, și culoarea, și mirosul sînt foarte îndepărtate. Exponatele le sugerează numai. Un război pentru independență într-o țară așa de dornică de libertate precum România e sugerat mai greu de încăperile pline de liniște ale muzeelor, de uniformele și înscrisurile care lucesc către noi printr-o mare distanță în timp, în spatele vitrinelor de sticlă. Ce simțim noi acum, urmașii celor care atunci au dorit o țară liberă, „o independență absolută a României", e doar puternica reverberație în scoica imensă a timpului ; actul obținerii independenței de la 1877 însă, a iradiat de atunci, ca o puternică sursă de patriotism și de încredere.

Ce a fost atunci ? Prin pulberea veacului aruncă totuși lumină acele lucruri pe care le-am păstrat cu pietate în muzee și care, animate într-un joc al inimii și al minții, prind viață și contur, ca un mișcător act de memorie pentru acel eveniment care a fost Proclamarea Independenței de stat a României. Prin litera istoriei epoca iese din încremenirea fiilor și se mișcă : avem în față imaginea năzuinței înflăcărate, trudă în vorbele și faptele oamenilor acelei Românii de atunci, resimțim puterea acelei dorințe de libertate, ne închipuim bucuria românului de rînd în acea zi (cu soare sau cu ploaie, cine mai știe ?) cînd Adunarea deputaților a anunțat prin glasul ministrului de externe de atunci, Mihail Kogălniceanu că „sîntem independenți, sîntem o națiune de sine stătătoare, sîntem o națiune independentă". Iese din timp armata română cu steagurile sale pornind la bătălie într-o ordine multicoloră, cu vitejii ei de baladă. Reînvie din lungile liste ale eroilor oamenii aceia de carne și sînge, reapare din litografii cîmpia și colinele din preajma redutelor, prind contururi ferme toate acele scene de eroism, se aude sunetul surd al pușilor cu pulbere, se văd marile rotogoale de fum ale tunurilor și țărani români cu lungile șiruri de care aducînd pîine pentru „resbel".

Păstrăm în muzee destule amintiri de atunci, adevărate decupaje din vremea acelui sfîrșit de secol. La Muzeul militar central, de pildă, se află într-o vitrină ceasul maiorului Constantin Ene, căzut în luptele de la Rahova ; limbile ceasului sînt rupte iar capacul este ușor lovit. Probabil că delicata mașinărie s-a oprit atunci, exact atunci, închizînd în sine, pentru eternitate, acel timp, ca într-o minusculă diorama nemișcătoare. Se mai află în acest muzeu tunuri de oțel curat și arme agere cu patul de lemn lung cu pulbere, armele independenței. Mai sînt haine ale celor care au luptat la Rahova, Plevna, Grivița și Smîrdan ; pe unele dintre ele sîngele abia se mai cunoaște, sînge de țăran, oștean de nădejde. Se văd parcă trecînd Roșiorii : vestonul le e roșu, cu fireturi negre, nasturii galbeni și chipiul bleumarin închis. Se văd trecînd regimentele de Dorobanți, cu tunica lor lungă și căciula cu pană de șoim. Se văd ostașii din regimentele de cavalerie trecînd pe cai șargi, cu vestoane maro, epoleți negri tiviți cu roșu și chipiu cu pompon. Se păstrează la Muzeul militar central poarta Cetății Vidin străpunsă de un proiectil românesc. Se păstrează mai multe steaguri cu semilună capturate de la dușman în acel an de glorie. Mai sînt tot acolo steaguri ale unităților românești, țesute din borangic fin, acoperite de patina vremii dar și de nemuritoare glorie. Mai sînt nume și chipuri de oameni, nume și chipuri de eroi. Căpitanul Valter Mărăcineanu, sergentul Constantin Țurcanu (celebrul Penеș Curcanul), maiorul Gheorghe Șonțu, generalul Al. Cernat, generalul de brigadă Gheorghe Anghelescu, colonelul Grigore Cantili, maiorul Constantin Ene, maiorul Dimitrie Giurăscu, soldatul Grigore Ion sînt nume de eroi intrate în istoria independenței.

Se păstrează în „Muzeul de istorie" mai multe scrisori ale oamenilor vii ai acelui timp, scrisori despre țară și despre dorul de libertate, se păstrează ordine de zi și ziare. „Ostași, reîncepem astăzi luptele glorioase ale străbunilor..." se spune în înaltul ordin de zi nr. 49 al Marelui Cartier General. „Plevna a căzut. Osman Pașa s-a predat cu întreaga sa armată", scrie Suplementul Estraordinar la „Curierul" din Iași. Se apreciază poematic în înaltul ordin de zi către Armata de operațiune română nr. 58 : „Ostași, în lupta de la 30 august voi ați dovedit că virtutea strămoșească n-a pierit din rîndurile oștenilor români. Sub focul cel mai viu al inamicului ați înfruntat moartea cu bărbăție..." Se păstrează scrisori. „Lupta-i înverșunată", scrie de pe front soției sale medicul militar Gheorghe Constantinescu. Se păstrează și una din goarnele cu care se suna lupta, goarna lui Oprea Dorobanțu. Se păstrează medalii ; ele lucesc și acum aprins, la aproape un secol, iar culorile așternute cu penelul de Nicolae Grigorescu, Sava Henția și Oscar Obedeanu strălucesc încă.

Pentru că există undeva în interiorul acestei lumi de obiecte o mișcare abia perceptibilă peste care se înalță sonor și foarte românesc cuvîntul Independență. E un aer al acelei epoci fierbinți care răzbate dincolo de lucruri, în cornul miraculos pe care-l ascultă cu urechea poetul. Avem exponate în muzee, avem cărți scrise, avem însemnate pe hărțile noastre istorice acele fapte glorioase. Nouă, fiecăruia, alunecînd cu pasul prin sălile muzeelor ne rămîne menirea să învolurăm în memorie zilele acelui an de hotar în destinul României moderne.

Mircea Florin Șandru

Eroul necunoscut

Să spunem deci anotimpului : bun venit,
căci a venit într-adevăr primăvara și sîntem aproape
de galaxia salcîmilor.
E timpul acum să se pună difuzoare în arbori
să auzim cîntecul privighetorilor amplificat.
A trecut vremea pianelor, spunem, odată cu iarna ;
fetele se fac mai subțiri, mult mai subțiri
și dintr-odată descoperim
că au priviri și pleoape și buze
și că părul le flutură-n vînt ca velele la corăbii.
Sîntem tineri și credem că toți
trebuie să se bucure la intrarea în galaxia salcîmilor.
Sîntem tineri și credem că e firesc
ca toată lumea să se bucure la intrarea în galaxia salcîmilor
Nu se cere iertare pentru aceasta.
Dar iată că părinții noștri
uneori devin mai tăcuți
și uită mai în fiecare noapte un felinar afară lîngă un stîlp.
Mamele pun în locuri bine știute
cîte o cană cu apă iar bărbații ici colo
își uită anume cîte un pumn de tutun.
— Poate trece vreun necunoscut și n-are apă să bea,
spun părinții noștri adesea.
Și rămîn mai departe tăcuți
dar noi pricepem despre ce fel de necunoscuți este vorba.
I-am întîlnit deseori în cărțile de istorie
printre frunzele presate cu grijă.
Sau în mijlocul orașelor i-am întîlnit sau la margini de sate
în cimitire tăcute.
Tineri fiind, prea ușor am trecut peste ei ?
Cine poate să spună ?
Ei stau dincolo de fraze,
lecția lor se învață ca și dragostea, ca și moartea.
În galaxia salcîmilor
niciodată nu ne vom mai pierde în jocuri nevinovate
fără să ne gîndim la apa și la tutunul

celui Necunoscut.

Dan Verona

Pîine și pace

Supremul bine pe pămînt și semnul prezenței izbînzii în istorie pentru patriile arhaice, era atunci cînd arhontele dimpreună cu sfatul bătrînilor cetății prilejuiau Comunității de grai și semințe, vreme de pace și de pîine. Cînd ploile timpurii și tîrzii veneau la vremea potrivită și găseau sămînța în cuibul ei în pămînt, cînd licărea steaua secerișului cu bucurie și începeau

JURNAL DE POET

cîntările de mulțumire pentru pîrga adusă prinos, cînd oile rămîneau grele și mieii umpleau colinele. Albinele propășeau, mierea era groasă și blîndă iar laptele spornic și înmiresmat. Atunci țara este plină de prunci rumeni și oameni sănătoși, domoli în pacea și rodnicia lor : cîntările de nuntă erau dese și decente, viața îndelungată și cerul binecuvîntat, cetatea se lumina și înfloreau toate virtuțile și vredniciile omenești. Omul se socoate în astfel de stăvite vremi întrat în odihnă, atunci cînd își poate împlini rostul său ziditor, cînd are vremea lucrării lui, cînd poate să lucreze în pace din zori în amurg, și se poate bucura de fiii săi, de femeia sa, de vatra și patria sa, cînd își poate frînge pîinea sa în casa sa între confrați în ceasurile supremei lui încordări cînd truda are un sens, atunci el se socoate întrat în odihnă, se odihnește în tihnă și din odihna asta izvorăște rodnicie și seninătate, acel echilibru nesmintit, acea încetățenire a frămîntării în van, acea luminare domoală și înălțare singura creatoare de valori spirituale și materiale în ființa unei Patrii în vremi de pace și de pîine ies la lumină, învlăstărește toate latențele spirituale din ființa unei semințîi : spiritul de jertfă și virtuțile, acum morala devine practică și teoria zămislește, acum încetează vorbele mari și avînturile nefirești, eroismul agitat în vremi de răstriști devine ardere înceată și îndelungă, priveghi dogoritor lăuntric, piedestal pentru tronul dreptății și frățietății. Acum începe graiul să devină cîntare și mustul cel dulce al iscusinței se decantează în vinul copt al înțelepciunii, acum apar Poetul și înțeleptul în lumină și tot soborul îi degustă și urmează întocmai, înflorește arta în amănunt, zidirile sînt calde și eterne, rostirile întemeiază un neam și armonia vieților laolaltă.

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 2-a

Simplitatea marilor idei

Cu siguranță, România socialistă își întemeiază prestigiul internațional actual pe capacitatea, pe vocația sa dovedite permanent cu diverse prilejuri și în diferite situații de a descoperi noi modalități de întreținere și fortificare a dialogului inter-țări. Căile și soluțiile propuse de România, care de acum formează un adevărat sistem suplu, dinamic, științific, au, odată aduse în prim plan, numite, fascinația evidenței. Oare nu o asemenea calitate primordială are tot ce merită titulatura de descoperire în orice domeniu de activitate umană ? În domeniul politicii interne și externe, ideile nobile nu pot fi atinse decît cu luciditate și clarviziune prin asigurarea unui sincronism perfect între cunoașterea exactă a situației și minuirea instrumentelor de acțiune în sfera fierbinte a practicii.

S-a numit pe bună dreptate călătoria șefului statului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în țări din Asia și Africa drept o solie de pace, de colaborare și înțelegere. Această nouă acțiune românească este emanația directă a unei concepții politice unitare : ea trebuie privită în întregime, adică într-un context larg și în legătura ei strînsă cu alte acțiuni și inițiative ale României pe plan mondial. Faptul că tovarășul Nicolae Ceaușescu, fondatorul acestei politici care a adus și aduce României un mare prestigiu, este și omul care nu precupețește nici un efort pentru a o pune în practică cu strălucire, trebuie considerat ca o mare șansă a unor idei dintre cele mai nobile de a îmbrăca vesmintele perfect adecvate pentru a ieși în lume. Originalitatea politicii internaționale a României constă în marea sa simplitate. Se spune : toate lucrurile mari sînt simple. Un adevăr confirmat încă o dată cu prilejul istoricelor vizite ale președintelui Republicii Socialiste România în Japonia, Filipine, Pakistan, Iordania și Tunisia. Am urmărit fiecare din noi, dintr-un legitim interes, fiecare secvență a dialogurilor. S-a discutat, pretutindeni, deschis, și deci, fructuos. Au precumpănit, normal, problemele bilaterale, dar, peste tot, șefii de state au găsit, firesc, oportun să-și arunce privirile și asupra lumii contemporane în care trăiesc ei și popoarele lor.

Prin caracterul și spiritul ei, prin liniile sale directoare politica internațională a României este politica întregului popor. Ea concentrează dorințele și opiniile a milioane de oameni, de aceea popularitatea sa între hotarele țării îi asigură un drum sigur și eficient în lume. Este ceea ce au demonstrat cu strălucire vizitele recente ale Președintelui României Socialiste în state situate la mii de kilometri distanță.

Cunoașterea nu se poate realiza decît prin contacte directe, decît prin convorbiri și analize laborioase, atente, pătrunse de un autentic spirit practic. Votul României pentru cunoaștere, pentru înțelegere, pentru prietenie între state este în esență un vot în favoarea colaborării.

Prin această recentă solie poporul român a depus un nou vot în marea urnă a păcii, demonstrînd necesitatea stringentă a instaurării unei noi ordini mondiale.

Florin Costinescu

Lenin

În linia directă a investigațiilor lui Marx și Engels în toate domeniile, Lenin reprezintă pentru filosofia marxistă nu numai includere și continuare ci și o strălucită demonstrație pentru ideea de deschidere, de refuz al dogmatismului oferită de acest sistem filosofic. Spirit teoretic (grandios ideolog) dar și organizatoric (conducător al Marei Revoluții Socialiste din Octombrie) analizînd realul („desfășurarea întregului ansamblu de momente ale realității N. B = esența cunoașterii dialectice") pentru a lăsa cîmp liber de desfășurare a visului („Trebuie să visăm !") Lenin întruchipează efortul și împlinirea unui spirit cuprinzător, integrator, cu adevărat dialectic pentru că fenomenele analizate, prin baza lor comună (materială), ce se condiționează și se determină reciproc conduceau inevitabil spre această structură filosofică specifică clasicilor marxismului. Acordarea unui fundament comun (material) fenomenelor, reașezarea în ordine firească a dialecticii (inversată la Hegel) oferă filosofiei marxiste soliditate prin justețea ei : „Învățătura lui Marx este atotputernică fiindcă este justă. Ea este completă și armonioasă, dînd o concepție unitară despre lume, o concepție care nu se împacă cu nici o superstiție, cu nici o reacțiune, cu nici o apărare a asupririi burgheze" — spunea Lenin. În același timp însă ea oferă o unică șansă de desfășurare plenară, de manifestare integrală a potențialului uman pentru că în slujba adevărului se pune „ansamblul tuturor laturilor fenomenului, ale realității și raporturilor lor (reciproce). Dialectica lucrurilor crează dialectica ideilor și nu invers".

Din sfera preocupărilor sale nu putea să lipsească arta, ca formă a vieții spirituale privită din toate aspectele, cuprinsă sub unghiuri diverse dar sub același demers cuprinzător care este „materialismul istoric" — cum spune Ion Ianoși. Specificul ei, raportul dintre real și lumea ficțională, dintre moștenire și înnoire, dintre societatea nouă socialistă și artă, sînt factori conștienți într-o estetică marxistă la care Lenin și-a adus o contribuție însemnată.

Studiile lui despre scriitorii democrați ruși, Tolstoi și Gorki, intervențiile privind orientarea noii literaturi sînt puncte esențiale ale gîndirii leniniste. Fundamentarea filosofică, politică și economică a incursiunilor în lumea artei asigură tocmai această împlinire plenară a spiritului superior care domină gîndirea marxistă. Deosebit de vast și prețios este aportul lui Lenin la dezvoltarea filosofiei marxiste ca sistem filosofic deschis.

În cuvîntarea rostită cu prilejul aniversării Academiei „Ștefan Gheorghiu", tovarășul Nicolae Ceaușescu sintetiza spiritul în care trebuie abordată învățătura lui Lenin, învățătura clasicilor marxism-leninismului : „În studierea clasicilor, ca și a documentelor partidului nostru, nu trebuie să căutăm răspuns de-a gata la problemele concrete ale activității de fiecare zi. Trebuie să învățăm cum să studiem, cum să abordăm problemele în spirit revoluționar, materialist-dialectic, marxist-leninist, spre a găsi continuu soluțiile pe care le impune viața. Numai așa vom fi cu adevărat marxist-leniniști, numai așa vom fi cu adevărat și vom rămîne revoluționari tot timpul".

Constantin Stan

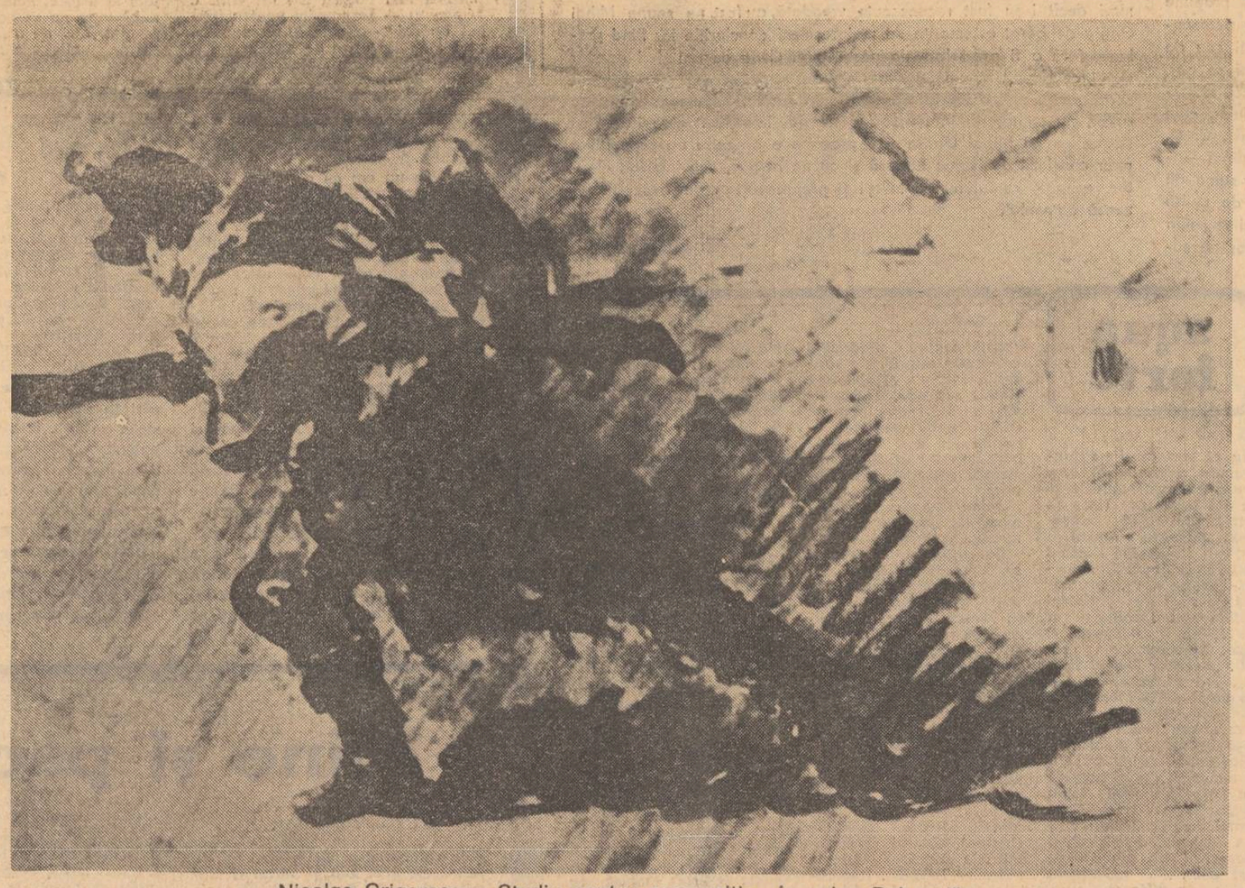

Nicolae Grigorescu : Studiu pentru compoziția „În valea Rahovei"

ION VINEA — portret în mișcare

La cei 80 de ani cîți ar fi împlinit (s-a născut la 30 aprilie 1895), Ion Vinea ne surprinde, totuși, cu un portret liric în mișcare. Apariția primei sale cărți de versuri în 1964, Ora fîntînilor, *cu o prefață de Mihail Petroveanu, cel mai bizar debut editorial pe care-l cunosc prin aminarea lui sine die, coincide, tulburător, și cu anul în care poetul dispărea dintre noi. În prefața amintită, Mihail Petroveanu lansează cîteva ipoteze pătrunzătoare despre acest fapt neobișnuit, ipoteze derivate din personalitatea complexă a scriitorului : „Cum se explică tergiversarea unei inițiative înaintea căreia ce autor se gîndește măcar să ezite ? Autoexigență sau neglijență boemă, cochetărie cu publicul sau ultimul reflex al frondei din tinerețe, disprețuind „volumul" ca un pas spre conformism ? Indiferent de cauză, gestul nu a avut repercusiuni asupra situației literare a celui ce se numea Ion Iovanaki în registrele primăriei din Giurgiu, unde s-a născut, ba o va fi favorizat prin nota de mister (...). În cercurile bucureștene literare și ziaristice, în redacții și cafenele, Ion Vinea aducea o distincție nonșalantă, ușor distrată și o undă de cordialitate nesilită. (...) Cine știe, poate tocmai considerația afectuoasă a confraților și a criticii l-a făcut să se dispenseze de proba confruntării cu librăriile, depozitare numai a două din prozele lui..." Oricum, tripla sa identitate, de foiletonist acid, de prozator fantast și de poet, pe fondul unui acuzat farmec personal, au făcut din Ion Vinea una dintre figurile cunoscute ale vieții literare interbelice.*

Nefiind desfășurarea concretă și inevitabilă a unei viziuni, poezia lui Ion Vinea nu poate fi cuprinsă într-o formulă critică autonomă, cu valoare teoretică în sine. Ea trebuie aproximată în primul rînd în funcție de alte criterii decît cele ale unei estetici implicate în demersul creator, și apoi în relație cu mișcarea diverselor doctrine literare pe fundalul cărora a plutit în epocă. Înțeleasă ca expresie a unor stări sufletești disparate, insulare (poetul scrie : „Poezia e o stare sufletească. E o zonă aparte. O atmosferă în lumea simțirii, o treaptă pe scara sensibilității".) și nu tunelul săpat în necunoscut de o voință constructivă, poezia Orei fîntînilor capătă un aspect fragmentar atît la nivelul părților cît și al întregului. Este consecința unui comportament pudic între cuvinte, o manieră de a le ocoli semnificația extremă printr-un joc al fanteziei oscilînd între sensibilitate și inteligență. Considerînd poezia ca pe un spațiu privilegiat, pus la adăpost de dinamica vieții profane, Ion Vinea a trăit o existență scindată,

Dan Laurențiu

Continuare în pag. a 7-a

Altruismul creației

Privită în perspectiva strictă a valorii, literatura nu poate fi decît altruistă. Chestiunea e simplă numai în aparență. Căci accentul individual al formelor de expresie face ca puterea de „reprezentare" a literaturii să iasă din ordinea simplei evidențe. Artistul poate spune cu insistență „eu", fără ca arta lui să fie cîtuși de puțin egoistă. Dialectica procesului de creație și a receptării operei pune în lumină caracterul de „reprezentare" al creației cu adevărat valoroase. „În orice om o lume își face încercarea", găsim scris într-unul din poemele lui Mihai Eminescu. Într-adevăr, în eul artistului se reverberează o pluralitate de trăiri și aspirații. Cînd pare a-și transcrie biografia, poetul autentic este un „delegat" al semenilor. Coșbuc a exprimat cît se poate de simplu acest adevăr : „Sînt suflet în sufletul neamului meu". Creația adevărată nu poate fi egoistă. G. Călinescu observa că poezia „alimentată de lamente sună strident". Iar Tudor Arghezi — după ce nota că deși lumea întreagă gîndește, nu fiecare își poate formula artistic meditația — se întreba cu subînțelesuri ușor de ghicit : „Dar trecînd peste durerile și bucuriile tale, nu gîndești și pe ale — mai ales durerile — vecinu-

Ion Lotreanu

Continuare în pag. a 6-a

OPȚIUNI

ÎN PAGINILE 4—5

IDEALUL INDEPENDENȚEI

● La Grivița, în fața redutei... — Scrisoarea inedită a unui participant la războiul din 1877 ● „Curcanii" ● Proză de Dragoș Vicol

ÎN ACEST NUMĂR:

● Convorbirile „Luceafărului" : Invitatul nostru Marin Preda ● Cariatide : Ioana Diaconescu, Dan Mutașcu ● Spirale de Eugen Barbu ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Eugen Simion : Fragmente critice ● Al. Piru : Poezia tînără ● Viața cărților ● Profil ● Cartea de debut

cronica literară

Mihai Gafița: „Fața ascunsă a lunii"

Cîteva articole din mai vechea serie a **Viețîi românești** de după ultimul război ne arătau un Mihai Gafița înclinat către întreprinderile de tip monografic. Un articol despre Eusebiu Camilar era de fapt un studiu al întregii opere a scriitorului întreprins cu vădita intenție a epuizării materiei studiate : Acolo Mihai Gafița mai era încă un critic al actualității literare, Eusebiu Camilar fiind un scriitor în plină activitate. A urmat însă o monografie propriu-zisă care îndepărtează pe scriitor de literatura actuală, deoarece Cezar Petrescu, scriitorul studiat, aparține altei etape literare, scrierile lui ultime ținînd, în ciuda eforturilor de adaptare tot de factura prozei interbelice. Că Mihai Gafița a înclinat definitiv către istoria literară ne-a arătat-o voluminoasa monografie despre **Duiliu Zamfirescu** lucrare de proporții care oferă și un contur personal preocupărilor literare ale lui Mihai Gafița. Acesta e un istoric literar care ține la evaluarea critică. În Duiliu Zamfirescu el nu vede numai un scriitor de răscruce al evoluției estetice a literaturii române, dar și un scriitor a cărui reevaluare literară este imperios necesară. Cartea este, în ciuda prolixității ei, extrem de interesantă și invidiabilă în plan obiectiv : am dori pentru cît mai mulți scriitori români astfel de monografii. Este în această carte o orgie de date, de informații, de documente, o neostenită alternare de planuri, de situări, care ne restituie nu numai opera, nu numai omul ci și complicata ambianță a epocii, resursele ei speciale, de a căror condiționare scriitorul, indiscutabil, a depins în mai multe rînduri. Plăcerea cu care istoricul literar se adresează inextricabilului rămuriș de epocă, stilul detectivistic de a scotoci în mormanul de informații și de a disocia neobosit pentru a reconstitui relații și dimensiuni omenești, altfel pierdute, devine în recenta carte un adevărat program al acțiunii sale de critic și istoric literar.

Fața ascunsă a lunii este o carte de critică și istorie literară singulară nu numai prin titlu în contextul critic actual. Lungul **Cuvînt introductiv** ne pune de fapt în fața unui program de lucru care fără a fi nou își dovedește perfecta justificare în actualul peisaj literar. „Înfățișarea ascunsă, necunoscută a personalității scriitorilor, a vieții literare, a cărților, e de mai multă vreme fascinația sau obstinația lui" (a autorului). Dar preferința mărturisită nu e născută doar de tensiunea simplei curiozități ci de principiul justeții, al adevărului : „ambianța sa autentică de epocă (a scriitorului studiat n.n.) (nu cea de azi cînd îl judecăm, îl receptăm) devine în acest caz obligatorie". Dar Mihai Gafița nu se oprește aici ci devine ofensiv : „Criteriul estetic exclusiv nu mai e suficient ; anume date social-istorice, de psihologie, de biografie se dovedesc indispensabile". Mihai Gafița numește aici invazia criteriului estetic în sectoare în care păstrarea proporției lui nimerite este mai mult decît necesară. Ignorînd sau disprețuind această ambianță de epocă analiza critică și fatalmente concluziile ei pot fi adesea false. O altă consecință a indiferenței față de cunoașterea epocii este preluarea fără spirit critic a concluziilor trecutului, care nu corespund întotdeauna adevărului. Ceea ce ne propune în permanență Mihai Gafița este o reexaminare atentă a personalităților, operelor și problemelor din unghiul epocii care le-a produs. „Avem suficientă distanță și perspectivă pentru a judeca lucid lucrurile, pentru a evita să împrumutăm spiritul în care, timp de trei sferturi de veac, au scris istoria proprie — dînd-o a întregului popor, drept istoria României — adversarii lui Eminescu, liberalii, care au stăpînit cu autoritate viața publică de la noi timp de două treimi din spațiul menționat". Principiile pot să nu fie noi și nu sînt, pretențiile pot să nu fie decît ale bunului simț, și sînt, dar important este că ele sînt pronunțate în cunoștință de cauză și iau aspectul unui salutar program de muncă. Atunci cînd, de pildă, se încearcă a da o judecată nouă asupra lui Titu Maiorescu fără a citi, să zicem, și replicile polemice ale adversarilor săi, poziția, aproape singulară astăzi a lui Mihai Gafița își are îndreptățirea, cel puțin de principiu, și merită toată considerația.

Fața ascunsă a lunii este o carte de „revizuiri". Ea își propune să restituie, în parte sau integral, adevărata față a unor personalități sau a unor opere îndepărtînd crusta de prejudecăți sau de concluzii nefondate pe adevăr. Ilustrative în acest sens ni se par, mai ales, studiile despre Titu Maiorescu și Mihai Eminescu, acompaniate în aceeași linie, dar forța demonstrativă a primelor, cele privitoare la Ion Ghica, Duiliu Zamfirescu, Al. Macedonski, C. D. Gherea și N. Pătrașcu. Vorbind despre Titu Maiorescu, Mihai Gafița își propune, nici mai mult nici mai puțin, să înlăture suma de afirmații fără temei adînc care diminuează nejustificat, de multă vreme, pe Titu Maiorescu. Denigratorii sînt mulți, mai vechi sau mai noi, dar obiecțiile sînt inseriabile. Pentru a arăta lipsa lor de support, criticul ne propune întoarcerea în trecut în timpul petrecerii faptelor și a judecării lor cu măsura lor reală care este cea de atunci și nu cea de astăzi. În cantext anume fapte își destăinuie mai bine semnificația și îndreptățirea. Evident una din probleme este cea a distantei atitudini a lui Titu Maiorescu față de scriitori și a relațiilor lui cu Eminescu. Mihai Gafița ne arată cît de mult s-au putut perpetua afirmațiile hazardate și cît de superficial s-a făcut de multe ori studiul problemei. Reprosul că, de pildă, lui Eminescu nu i s-ar fi găsit un post pe măsura talentului lui e îndepărtat pentru primitivitatea facturii lui. Eminescu cel din epocă nu era cel de astăzi. Proeminența lui poetică nu era evidentă decît pentru Maiorescu și cițiva și nu putea, deci, să constituie un argument atît de puternic încît să înfrîngă absența unei diplome pe care Eminescu a întîrziat, în chip nejustificat, s-o obțină, deși a fost stipendiat pentru asta. Etc. Din perspectiva epocii și a detaliilor pe care astăzi le ignorăm multe, faptele pe care le catalogăm acum cu ușurință ies cu un semn schimbat.

Remarcabilă în intenție și remarcabilă în spirit, reconstituirea lui Mihai Gafița e considerabilă și în rezultate. Capitolul despre Eminescu este încă și mai revelator decît cel despre Titu Maiorescu. Despre acesta din urmă s-a scris mult și unele din chestiunile atinse de actualul cercetător au mai fost atinse și de alții fără însă a se fi întreprins o operație concentrică de eliminare a prejudecăților agravante. De la monografia lui E. Lovinescu pînă la cercetarea lui Mihai Gafița, care nu-și propune rotunjimea studiului monografic, imaginea lui Titu Maiorescu e cea pe care a încercat chiar el s-o înstăpînească prin fidelii lui discipoli și pe care, în covîrșitoare măsură, a consolidat-o și E. Lovinescu cu un aparat, o intuiție și un talent superioare. În studiul lui Mihai Gafița, Titu Maiorescu capătă un contur mai lucid, eliberat de starea de înfeudare a studiilor precedente față de statuia fără fisuri a întemeietorului criticii românești. Acesta, de altfel, e drumul viitoarelor portrete maioresciene. Desigur că obiecții de amănunt se pot aduce și inițiativei lui Mihai Gafița, dar important este spiritul înnoitor al portretului său. Și mai radical este capitolul dedicat lui Mihai Eminescu, Mihai Gafița susține că portretul existent în majoritatea memoriilor și reconstituirilor este fals și că este decisiv influențat, în cazul memorialiștilor, de accidentul bolii, mai ales, iar în cel al monografiștilor, de cîteva trăsături ale operei. Ipostaza reală a omului Eminescu este, din punctul de vedere al lui Mihai Gafița, **ipostaza dinamică**. Eminescu nu era un abulic și un om lipsit de spirit practic, ci un ins de o energie neobișnuită, capabil să se înregimenteze disputei politice și să devină unul din factorii ei de seamă. Imaginea lui apatică, trebuie părăsită. Argumentele bizuite pe confruntarea capitolelor de biografie cu activitatea de gazetar și chiar cu opera sînt incontestabile și putem zice că cercetarea lui Mihai Gafița ne conduce către un profil al omului Eminescu mai puțin contrafăcut de sentimentalitatea comună și de substituirea pe care a operat-o opera. Dosarul chestiunii e pasionant și cercetarea de care vorbim va deveni, credem, piesă de referință pentru o cercetare științifică obiectivă cum trebuie să fie orice cercetare științifică. Poziția lui Mihai Gafița e demnă de a fi reținută pentru că ea se opune nu numai unor concluzii cu autoritate ci și, prin metodă, unei atitudini critice curente, care dorește să facă din criteriul estetic singurul criteriu în orice problemă literară.

Fidel poziției sale Mihai Gafița examinează și scrisorile lui Ion Ghica arătînd că plasarea lor obstinată doar în cîmpul literaturii le-a atenuat evidenta încărcătură politică care face din Ion Ghica un tot atît de tăios pamfletar al politicianismului vremii. Examenul contextului de epocă îi precizează lui Duiliu Zamfirescu poziția de factor modern al literaturii timpului și situația, ulterioară, de nedreptățit datorită unor inerții de receptare. O reevaluare se încearcă și în cazul lui Al. Macedonski și al lui C. D. Gherea. Pentru N. Pătrașcu se face o adevărată deshumare. Meritele acestuia mult mai mari decît i-au fost recunoscute vreodată, au fost, ne spune Mihai Gafița deliberat estompate de maiorescieni concluziile lor fiind preluate fără a fi controlate de posteritate. Ceea ce am dori acestor studii ce promit să nu fie singurele de acest fel este o mai mare consecvență metodică. Cîteva titluri din sumar, lucru recunoscut de autor, nu se înscriu în metoda generală. Important este însă să semnalăm că Mihai Gafița ne propune o revizuire de proporții a unor concluzii de istorie literară și că ne atrage, convingător, atenția asupra cumulului de inerții și prejudecăți care mai tiranizează domeniul.

M. Ungheanu

aqua forte

Ciudatele criterii

● *Citim* în Contemporanul *nr. 16 din 18 aprilie 1975 nota de la* Accente *intitulată* Criterii... *Ea reproduce o listă de scriitori români și opere românești demne de a figura în galeria operelor reprezentative ale literaturii universale. N-o mai reproducem și noi de vreme ce ea poate fi consultată în* Contemporanul, *deși e demnă de toată atenția. Ea este rezultatul selecției cu care s-a operat în vastul tablou al literaturii române. „Comentariile privind criteriile (dacă au existat...) de selecție a autorilor și operelor lor ni se par de prisos" se scrie pe bună dreptate la rubrica amintită. Într-adevăr, ce criterii au putut funcționa pentru a duce la excluderea din lista pomenită a unor scriitori cum sînt cei citați de revista* Contemporanul : *Vasile Alecsandri, George Coșbuc, Octavian Goga, Al. Philippide, Marin Preda ?*

Ciudate criterii ! Nu știam că literatura română se poate dispensa atunci cînd sînt întocmite liste de opere și scriitori reprezentativi de scriitori ca Miron Costin, Dimitrie Cantemir, B. P. Hasdeu, Titu Maiorescu, Al. Macedonski, Nicolae Iorga, Eugen Lovinescu care nu și-au găsit loc între cele, totuși, 36 nume enumerate. Putem omite cu atîta ușurință personalități de seamă din galeria spiritualității reprezentative românești ? Și de ce ?

Serial polițisto-critic. Sorescii

● *Se observă în ultima vreme în articolele de critică sau pseudocritică o manie care face de-a-dreptul ravagii între aspiranții la gloria călinescană, — a comparativismului interminabil, nefuncțional. În acest sens un palpitant episod ne oferă Constantin Sorescul în „Critica tematică" (Amfiteatru 12/1974) după un preambul prin care sîntem introduși în problemă — influența și pătrunderea tematismului în critica noastră — autorul trece la enumerarea reprezentanților școlii românești unde aflăm cu negrăită surprindere că sînt Adrian Marino (recenta sa carte „Critica ideilor literare" dovedește exact contrariul) și Romul Munteanu. Despre ultimul se spune nici mai mult nici mai puțin că „finețte o viziune tematistă, arhetipală totalizatoare" dar și una „de tip bachelardian" atunci cînd amintește poezia bacoviană „ca expresie a complexului hidrant în detrimentul celui piric". Trebuie să dai dovadă de mult umor ca să situezi în aceeași descendență un teoretician literar de formație universitară R. Munteanu de altfel avizat cunoscător și nu practicant al metodologiilor moderne, cu psihanaliza fenomenologică a lui Gaston Bachelard sau tematismul lui J. P. Richard. În schimb, Eugen Simion, singurul critic român cu adevărat richardian, este catalogat ca oscilînd între „impresionismul de tip lovinescian și tematismul tradițional" în ciuda faptului că se arată „un entuziast" al noii critici. Deci, după ce în fine Eugen Simion a fost demascat, moment în care credem episodul atinge punctul culminant, urmează confruntarea cu modelul pozitiv al noii critici românești Savin Bratu al cărui demers este caracterizat printr-o mulțime — termenul trebuie citit în accepție matematică — de calități ce cumulează : „tematismul filozofic marxist combinat cu cel pur psihanalitic" (formularea ne pare cel puțin stupefiantă) plus „tematismul arhetipal" plus „psihocritica" lui Charles Mauron. Chiar așa...*

Cu toate acestea ne asigură Constantin Sorescul, situația criticii românești și europene rămîne tulbure și întunecată. Dar o rază, două de speranță există. Și în finalul articolului ele apar... în persoana lui M. N. Rusu și a lui Marin Mincu care „ar revitaliza" tematismul mondial, primul prin „critica ontologică", al doilea prin „critica mitică". Umorul autorului nostru a devenit deja negru.

Utilizînd ca și în cazul anterior același procedeu al metaforei suprarealiste Roxana Sorescu reușește performanța rară de a-l compara (într-un articol, de altfel interesant, „Măștile melancoliei" — România literară 16/1975) pe Ion Pillat poetul bucolic din „Pe Argeș în sus" cu filozoful italian al secolului al XVIII-lea Giambattista Vico. Enunțul sună astfel : „dacă ar fi fost filozof, Ion Pillat ar fi fost un adept al lui Vico. Orice gest este pentru poet, în perspectiva timpului un gest repetat ; el a mai fost făcut odată, ca să dispară în neființă" De aici nu se pot desprinde însă decît două concluzii valabile pentru istoria literară : a) Ion Pillat nu a fost totuși filozof. b) Din cauză că a fost poet. Și exemplele pot fi înmulțite cu ușurință din numeroși alți combatanți într-ale criticii literare.

Vom reveni.

Livres roumains

● *Primul număr, pe anul 1975, al revistei de informare pentru străinătate asupra literaturii române,* Livres roumains, *se caracterizează printr-o bogată și corectă dare de seamă asupra producției editoriale din 1974. Publicația, într-o atrăgătoare ținută grafică, se deschide cu informări asupra cărții social-politice — volumul 9 din* România pe drumul edificării societății socialiste multilateral dezvoltate, *de Nicolae Ceaușescu — urmată de apariții în economie, cultură etc.*

La capitolul beletristică se remarcă articolul lui Hristu Cândroveanu. Anul literar 1974, o trece în revistă cu accente axiologice a cărților de poezie, proză, critică, istorie literară, traduceri din literatura străină apărute anul trecut în România. În continuare, ca o ilustrare selectivă a producției editoriale românești din anul precedent, Livres roumains *publică recenzii la volumele* Delirul *de Marin Preda (Valeriu Cristea),* Gustul simburelui *de Dumitru Popescu (Nicolae Dragoș),* Repetabila povară *de Adrian Păunescu (Al. Andreiescu)* Literatura română între cele două războaie mondiale *de Ov. S. Crohmălniceanu (Nicolae Manolescu),* Traiectorii lirice *de Mihail Petroveanu (Lucian Raicu),* Cultura europeană în epoca luminilor *de Romul Munteanu (Marian Popa) etc. etc. Scurte note despre apariții în domeniul tehnicii, medicinei, psihologiei, pedagogiei, agriculturii etc. completează un tablou util pentru cititorul străin care dorește să aibă un tablou larg despre activitatea editorială din România.*

Spectacol-recital Vasile Pârvan

● *A avut loc recent la A.T.M., în capitală, un spectacol-recital (susținut de un grup de tineri actori) din cunoscutele dialoguri antice ale lui Vasile Pârvan. El a fost realizat cu multă grijă pentru respectarea spiritului clasic al acestor dialoguri și cu varietatea de reprezentație corespunzătoare. După cum se știe, critica a remarcat la timpul său marea valoare literară, lirică, a dialogurilor și eseurilor lui Pârvan, care se disting printr-o putere de metaforă și înălțime de idei excepționale și sînt incluse în „Inceputurile vieții romane la Gurile Dunării" și în cartea „Idei și forme istorice". Ele au fost exprimate în tot patosul lor de talentații tineri actori care a dat acestui recital-spectacol semnificația unei adevărate recuperări comemorative a lui Vasile Pârvan. Ei au fost Marina Maican, Vasile Pupeza și Marin Velcescu, care s-au străduit și au reușit ca într-o pantomimă sobră dar animată să redea accentul înalt cel mai just acestor dialoguri, elanul gîndirii cosmice și imaginile mirifice care îi sînt proprii. Marina Maican a dovedit multă suplețe și fermitate unită cu o calitate a vocii foarte adaptată, realizînd un joc solemn și patetic în spiritul teatrului antic. Vasile Pupeza a făcut o impresie deosebită printr-o interpretare robustă și bărbătească iar Marin Velcescu, care este și regizorul nuanțat al spectacolului, a realizat un rol de mim suplu și expresiv al ideilor transfigurate ale marelui dispărut. A fost un spectacol-experiment din tre cele mai reușite și alese, care a deschis problema unei resuscitări potrivite a spiritului tragediei antice preconizînd un interes sporit în teatrul nostru pentru operele ei.*

Dragoș Vrânceanu

ȘARJE PRIETENEȘTI

NICHITA STĂNESCU
văzut de Clenciu

viața cărților

poezie

„Sintaxă antinomică"

Folosit de poet cu o frecvență obsesiv-supărătoare, „jucat" în multiple contexte, alunecînd de la accepțiunea proprie la înțelesurile sale figurate, mi-ar fi greu să surprind cu exactitate nuanța termenului **eres** din poezia lui Aurelian Chivu*). Deseori poetul ne face să credem că e vorba de un statut de eretic construit prin jocul perechii **eres-eretic : „Dar pasărea-i în eres, îmi spun, / dar asta nu-i moartea mea. / Va lipsi cineva pentru care n-am sărbători, / sau poate nu va lipsi, / în ripa din umbră altcineva se va arăta / trup gol de eretic ferit purtînd. / Nu, asta nu-i moartea mea !".** Alteori **eresul** pare a însemna mai degrabă puterea de a imortaliza și transmite conturul unei stări, episoadele unei întîmplări, temeinicia unei credințe. Acest atribut pare a-l avea, în poezia lui Aurelian Chivu, mai ales piatra, roca dură în care puterea miraculoasă a poetului poate lăsa mărturii de nețters, păstrînd sau reinventînd o lume : **„Sat fără bătrîni / cu ape și văi numind ceremonii / într-o limbă a pietrei în eres, / într-o limbă a arborilor zei, / și-a imnicilor păsări zidindu-se".** Dar pentru această ipoteză, exemplul cel mai edificator se poate găsi într-o poezie ca „Păsării, un cer limpede", din volumul cu același titlu apărut acum un an la Editura Albatros : **„Eu închipuiam acelei păsări un cer limpede-n piatră, / între timp ea trebuia să simuleze-n flăcări pasărea vie, / din simbol ca din verniți trebuia să se desprindă, / dincolo de parabolă ca o închipuită pasăre întreagă, / trebuia să învețe să zboare —/ cu ea deodată șarpele însoțind / eu trebuia să-nvăț fuga din somn și semn / și așa m-am trezit în labirintul fără ieșire / fără pasărea ce-și lăsase cerul pe piatra umerilor mei".** Bineînțeles că, pentru poetul care scrie **„și nu eu am trecut prin lume, / lumea a trecut prin mine ca o fabulă" eresul** are și înțelesul de plăcere a rătăcirii, de poveste paradoxală, de dulce trădare a normelor, a comunului : **„La fel lor, cu ciubere și doniți, / setea lumii trecînd-o peste somnul lemnului / cu semnu-acelor lighioane, numai de ei știute, / eu trec prin piatra mîinii-n flăcări / acele duhuri, fabule, eresuri / și treaz rămîn lumea închipuind / și-mi înflorește trupul, / ca lemnu-acestor doniți, de vietăți".** De altfel, poetul își mărturisește plăcerea de a închipui lumea în paradoxe și fabule : **„Dintre toate zilele care mi s-au dat / pierdută este aceea / în care n-am gîndit un paradox, / în care n-am închipuit lumii o fabulă".** Așa cum Ion Bănuță vede lumea prin **panorame,** Aurelian Chivu o măsoară prin **„eresuri",** de fapt prin fabule. Numai că ele sînt atît de încifrate uneori, încît elementele din care este format bestiarul folosit (castori, șerpi, pasărea kiwi, pelicani, dragoni, crabi, melci etc.) ascund mult prea mult din simbolurile ce le poartă. Jocul continuu format din **eroare-erezie-eres** dă poeziilor lui Aurelian Chivu un aspect aleatoric.

Poetul este tentat și de „abstractizări" **(„Sfera în afara sferei / triumful trupului absent, / sau erezia restului în insomnie, / albastru hrănit cu albastru / ca un animal domestic / fabulos animal cinînd / în eroare ce-mi va ține loc de trup")**, are plăcerea versului aforistic **(„Ca să fiu a trebuit întîi să știu că sînt", „Nu-i cu putință decît ce este"** etc.), Frazarea e deseori prețioasă **(„Cît simbol fals pe gura ta nimicului rizînd", „Sălbăticiuni pietrele ție ajungîndu-ți sărbători")**, ajungîndu-se pînă la versuri imposibile **(„deși trupul mi-a înflorit în ocarine și cimpoaie", „O cină-i fața mea în somn", „La severe opaițe truda mea lemnoasă, / lanț bizantin de ochi mă ceartă cu nesomn / față pe acvilă ucisă surpînd față").** Într-o poezie ca „Fixînd sintagme" poetul însuși face o mărturie cu privire la sistemul de preconcepții aflat în spatele poeziei sale : **„Gîndirii mele reci, paradoxale, / arborele axiomă, fabule să-mi fac / sigilii și peceți fixînd sintagme / pietrelor templului meu vast în flăcări — / să pot cu aforisme miracole în rupte păsări să rotesc, / într-o sintaxă antinomică și-aleasă / visării păstrînd vedeania cu gheare...".** În ceea ce ne privește, preferăm acestor versuri altele, în care poetul ne pare mai sincer, mai puțin contorsionat, mai fidel fibrei sale poetice : **„În cănd de lut pling rudele mele, / nu cinează și pling / cum ciinii ciobănești cu urlet / podoaba gurii să plîngă-n lina oilor își lasă".**

Ar mai fi de remarcat în aceste poeme radiografiile ușor voalate pe care Aurelian Chivu le face luptei surde dintre suflet și trup și mai ales dintre trup și „trupul neterminat". Aici s-ar inscrie „Cum să dorm neîmplinit", „Și nu voi ști", „Naște-mă-n afară..." și altele.

Dorin Tudoran

* **Aurelian Chivu : „POEME", Editura Eminescu, 1975.**

critică

Gib. I. Mihăescu — publicist

Sub titlul unuia dintre articolele politice mai notorii ale lui Gib. I. Mihăescu — **Însemnări pentru timpul de azi** * — foarte interesanta și totodată utila serie de „Restituiri" a editurii „Dacia" publică o selecție, prima de altfel, din publicistica autorului „Donnei Alba", risipită prin diverse ziare și reviste pe o distanță de cincisprezece ani (ediție îngrijită și prefațată de Diana Cristev).

Pentru un om cu o existență retrasă și necutreierată de mari evenimente, cum a fost Gib. I. Mihăescu, pentru un scriitor la care se pot face puține raportări între operă și biografie, pentru un autor, în fine, ale cărui convingeri literare au fost rareori aduse în discuție, publicarea unei părți din activitatea gazetărească, precum și din sporadicele confesiuni, s-ar fi dovedit semnificativă, convergentă ori, din contra, divergentă, în înțelesurile ei, cu imaginea larg acreditată a creatorului „Rusoaicei". Cu condiția, însă, ca interpretarea acestei publicistici să beneficieze de un spirit speculativ, capabil să tragă toate concluziile juste din textele reproduse. Lucrurile nu stau tocmai așa în acest caz și prima greșeală a prefațatoarei e aceea de a supralicita valoarea, atît literară cît și documentară, a articolelor lui Gib. I. Mihăescu. Cred că nu se poate vorbi nici de „interesul major" al acestei activități de gazetar, după cum nu se poate vorbi, argumentat, nici de o „adevărată vocație de publicist a lui Gib. I. Mihăescu". Citirea articolelor este mai lămuritoare în sine decît supozițiile autoarei ediției. Îngroșarea acestei laturi a personalității scriitorului o determină, de altminteri, pe Diana Cristev să-și închipuie că editarea publicisticii va schimba automat și portretul lui Gib. I. Mihăescu, aducînd o altă perspectivă „față de cea consacrată pînă acum, care îl claustra într-un univers în exclusivitate imaginar", în vreme ce, potrivit aceleași opinii, „interesul statornic pentru destinele prozei și teatrului românesc" îl situează pe autorul „Donnei Alba" între „creatorii lucizi, mereu atenți la evoluția fenomenului literar". Realitatea articolelor infirmă, însă, asemenea prezumții, iar interesul lor e descifrabil numai în măsura în care îl privesc strict pe Gib. Mihăescu, legîndu-se, îndeobște, de lucruri deja cunoscute despre scriitor și nicidecum propunînd vreo nouă perspectivă în interpretarea omului și a operei. Nesemnate de autorul „Rusoaicei" multe din texte ar fi oarecari și din împrejurarea că Gib. Mihăescu a scris și gazetărie nu trebuie, evident, forțată concluzia unei reale vocații de publicist. Locul pe care îl ocupă gazetăria în aliajul acestei personalități nu are nevoie să fie exagerat.

Nu mai departe, articolele politice, mărturisind într-adevăr o atitudine și o privire critică mai ales a realităților de după război sînt, ca forță expresivă, cam lipsite de nerv. Un temperament combativ Gib. Mihăescu așadar ? Iată o premisă pur fantezistă. Nici publicistica literară și nici confesiunile, deși acestea oferă mai largi posibilități de interpretare, nu schimbă părerea că Gib. Mihăescu nu este un teoretician al scrisului, nici un mare informat în ce privește cultura literară, iar textele pe asemenea teme își dezvăluie interesul nu luate ca principii, ca generalități, față în față cu destinele prozei, cum consideră prefațatoarea, ci numai prin modul cum luminează granițele propriei conștiințe artistice, preferințele și aderențele lui Gib. Mihăescu.

De altfel, autorul „Rusoaicei", care mărturisea că „n-am nici o dogmă literară și nu mă încumet să-mi dau păreri critice", nu s-a arătat niciodată în postura de înfeudat al luciditățîi în creație, ci, dimpotrivă, ca un spirit intuitiv. Preceptele sale, puține, se bizuie pe talent, pe „ritmul lăuntric" care dictează mișcările personajelor, pe încrederea că „are ceva de spus". Articolul „Noi și literatura rusă" și răspunsurile date lui I. Valerian sînt piesele cele mai revelatoare pentru afinitățile, înrîuririle și, în genere, pentru gîndirea artistică a lui Gib. Mihăescu. La el, actul scrisului reprezintă o necesitate : „Scriu pentru că uneori îmi place. Și-mi place pentru că atunci simt o crîncenă curiozitate". Nimic mai mult, dar nici mai puțin și interpretarea publicisticii sale trebuia condusă de acest fir.

Dan Cristea

* Editura Dacia, 1975.

Pîine și pace

Urmare din pag. 1

laltă rumoarea și slava unei Patrii. Din acest gust bun și adînc al vremilor de pace și rodnicie ființa ia crez și puteri ce o păstrează și întemeiază pentru veci. Semințîa ta s-a înfruptat odată din dulceața odihnitoare a păcii, urechea ce a auzit acele zvonuri limpezi ale vieții în pace, cîntările pruncilor și scîrțîitul cumpenelor, mugetul tărăgănat în amurg al turmelor și înflorirea cerului de vară peste odihna stinelor, cine a auzit barda lemnarului bocănind în căpriorii casei de pe deal și bufnetul cerbului însetat, cine a văzut ochii umezi de sărbătoare ai mirilor în ziua cununiei și a ținut în brațe un prunc împăcat, numai ochi și mireasmă, îmbobocit ca un crin din lumina ființei lui rupt, cine a viețuit măcar o dată în istorie puterea și frumusețea acestor slăvi, va dori mereu și va însetа veșnic după adeverirea lor în fiii Patriei.

Noi am degustat din astfel de vremi. Am sorbit pînă la ultima picătură din potirul cel înmiresmat al bucuriei păcii, înminat cu dărnicie și păstrat îndelung cu răbdare și perseverență.

Am gustat potirul cel dulce al bucuriei ziditoarei păci și Neagoe Basarabul și Alexandru cel Bun și Ștefan cel Mare și Constantin Brâncoveanu și Matei Basarab și Mircea cel Bătrîn vremi slăvite și noaștre, vărsate prin holdele geților nemuritori peste colinele noastre și după gustul cel neuitat al acelei binecuvîntate piini a umblat necontenit și Mihai Viteazul și Horia și Iancu și Nicolae Bălcescu și în consensul vieții lor eroice au fost și marii noștri poeți, herbul lui Dosoftei și hronicele lui Cantemir, cîntarea marilor noștri poeți Coșbuc și Alecsandri, Eminescu și Goga, aceste stele de aur pe cerul înălcrimat al seninătății noastre.

Nu poate să fie altul gustul nostru : pacea și piinea, gustul cel sacru al păcii ziditoare, setea noastră veșnică și firească după odihna păcii creatoare, este și trebuie să fie focul cel blînd ce ne încălzește și animă în chorul celorlalte semințîi. Și cîtă bucurie să poți realmente să te socoți într-adevăr pe acest pămînt strămoșesc în ceas de pace, cu țara plină de prunci și oameni sănătoși, unde fiecare după ceasul trudei lui în odihna cea caldă și veșnică a acelui acasă de nespus la lumina lămpii bucuriei lui poate frînge piinea cea bună.

Gînd de sfîrșit și început de an, gîndul celui din fruntea cetății și celui din fruntea graiului, gîndul părintelui pentru fiii săi, gîndul mamei și priveghiul întregii țări la lumina lămpii în jurul mesei strînși cînd iar avem vremea să ne auzim unii altora graiul și cîntarea cu mîna trudei odihnind pe fața de masă lîngă obrazul piinii, cînd sub zăpezi, în mătcile lor, semințele de grîu în căldura bunului pămînt prind gust nou, ies din vechiul veșmînt și se-mpodobesc cu răbdare în straiul de foc al viitoarei lor Patrii ce-și va flutura curînd văpaia în ochii încrederii noastre.

prezențe

La 20 aprilie a avut loc la Giurgiu aniversarea a 80 de ani de la nașterea poetului Ion Vinea. Personalitatea scriitorului a fost evocată de prof. dr. Gheorghe Bulgăr, Paul Teodorescu, Sorin Popescu, Constantin Birolam, Elena Teacu, Toma Alexandrescu, Florin Calafeteanu, Vasile Preda, Virgina Lăzărescu, Dan Mucenic, Mitică Lupu și alții. Au participat membrii Salonului literar-artistic „Comentar" de pe lîngă Casa de cultură a sectorului IV din Capitală și soția poetului, Elena Vinea.

■

Studioul de literatură „Mihail Eminescu" al Casei de cultură a sectorului 2, din str. Mihai Eminescu nr. 89, organizează în cadrul manifestărilor „Primăvara culturală bucureșteană" un concurs de poezie pentru tineret. Cele mai bune poezii vor fi premiate. Lucrările se pot trimite pînă la data de 9 mai 1975, pe adresa studioului.

■

„Editura **Scrisul românesc** se prezintă". Sub acest generic, Biblioteca județeană Dolj a organizat, într-un spațiu special amenajat, o interesantă expoziție cuprinzînd peste 60 de lucrări din diverse domenii tipărite la Craiova de către tînara editură „Scrisul românesc". „Poeme noi" și „Stihuri" de T. Arghezi, „Rondeluri, psalmi, nopțile" de Al. Macedonski „Zilele și nopțile unui student întîrziat" de Gib. I. Mihăescu, „Ceartă oltenească" de V. Papilian, „O bere pentru calul meu" de D.R. Popescu, „Miorița nu s-a născut lîngă stele" de M. Pelin, „Țara Banilor" de Ilie Purcaru, „Literatura nouă", „Reflexe și interferențe" de Al. Piru, „Repetabila povară" de A. Păunescu, etc.

convorbirile «luceafărului»

INVITATUL NOSTRU: MARIN PREDA

„Toate fiinţele umane existente pe pămînt fac istorie“

Literatura este cu atît mai vie cu cît reuşeşte să propună cititorilor cărţi pasionante. Cifra cărţilor care apar anual într-o ţară este foarte mare. Nu toate mobilizează conştiinţele în aceeaşi măsură, nu toate captează interesul publicului larg. Sînt însă între zecile sau sutele dacă nu miile de volume ale unui an sau ale unui deceniu cărţi care-şi cuceresc dreptul de a fi numite „cartea zilei“ sau „cartea anului“ titlu care nu se acordă prin convocarea de jurii impozante ci prin spontanul interes al cititorului faţă de o carte care se adresează în egală măsură celor mai diverse categorii de cititori. Rapida epuizare a primelor 35 000 de exemplare ale romanului „Delirul“ de Marin Preda ca şi cifra celui de al doilea tiraj care acum se află în librării ne indică în acest roman al lui Marin Preda cartea care incită, care pasionează categorii dintre cele mai largi ale cititorului de literatură română. Dacă vom aminti că marile succese de public le-au avut în proza românească romanele lui Ionel Teodoreanu, cu tot cortegiul lor de pasionaţi ai erosului, şi cele ale lui Cezar Petrescu, de o factură asemănătoare, putem trage concluzii interesante privind maturizarea publicului, setea lui de o literatură din care grava problematică social-istorică să nu fie absentă. Delirul de Marin Preda este o carte care îşi propune să vorbească cititorului despre una din epocile cele mai dramatice ale poporului român, despre situaţia limită pe care rebeliunea legionară şi dictatura antonesciană au creat-o. Atît tematica romanului cît şi unghiul din care autorul priveşte problemele, unghi al luciditătii şi responsabilităţii faţă de istorie, au asigurat, credem, succesul romanului „Delirul“. Mai pot fi deci de actualitate vorbe precum cele pronunţate de Caragiale asupra dezinteresului publicului românesc pentru literatură ? Mai au valabilitate recente temeri că cititorul român sedus de literatura străină nu se mai apleacă cu acelaşi interes asupra celei româneşti ? Proza care nu evită tematica, problematica acută, delicată îşi găseşte întotdeauna cititorii. Audienţa literaturii e dată de propria ei deschidere.

În buna tradiţie publicistică a interviurilor care urmăresc să faciliteze contactul cititorului cu scriitorul care-l interesează punem mai jos cîteva întrebări prozatorului Marin Preda.

★

M. UNGHEANU : Ultimul dumneavoastră roman a stîrnit un interes pe care nu l-au stîrnit nici „Moromeţii“, nici „Intrusul“. Cum explicaţi această audienţă ?

MARIN PREDA : De ce s-o explic ? E bine că această audienţă există. Şi că nu numai romanele de aventuri obţin tiraje mari.

M. U. : Într-un interviu mai vechi mărturiseaţi că filonul care a dat „Moromeţii“ nu vă mai interesează şi că ceea ce urmăriţi este să vă realizaţi ca romancier profesionist. Romanul acestui deziderat era „Risipitorii“. Pornind de aici am vorbit în cartea mea intitulată „Marin Preda, Vocaţie şi aspiraţie“ despre tensiunea care mi s-a părut că există între cele două serii pe care le-aţi stabilit prin disocierea făcută : seria „Moromeţilor“ şi seria „Risipitorilor“. Întrebarea de acum este : cărei serii se încadrează „Delirul“ ?

M. P. : „Delirul“, cele două volume din „Delirul“ proiectate, dintre care unul este apărut, reprezintă pentru mine, a reprezentat adică încă de pe vremea cînd m-am gîndit să scriu un mare roman, tocmai acest punct maxim de aspiraţie. Înainte de a mă gîndi la „Moromeţii“ m-am gîndit, încă de acum douăzeci şi cinci de ani, la „Delirul“. Această carte am vrut s-o scriu şi nu alta. Asta nu înseamnă că nu mi-am dat repede seama că trebuia să scriu întîi „Moromeţii“. Teza dumneavoastră cu privire la vocaţie şi aspiraţie se vede confirmată. „Moromeţii“ este romanul vocaţiei, dar ceea ce vroiam eu să fac în continuare, pornind de la el, reprezintă aspiraţia. Am visat să scriu acest roman în anul 1949 iar acest vis este pe cale de împlinire, din el nemairăminînd de scris decît al doilea volum al „Delirului“. Aceste două romane, împreună cu „Moromeţii“ vol. I şi II vor constitui, nu un ciclu, cu alte cuvinte alte romane care se pot citi şi împreună şi separat, ci un roman constituit din patru volume, o tetralogie, între care „Delirul“ vol. I şi II vor fi romanele din interior, iar actualul volum „Moromeţii“ II va constitui finalul acestei tetralogii. Poate că ar fi fost mai bine să se facă aceste declaraţii la sfîrşitul eforturilor, cu alte cuvinte, cînd şi sfîrşitul volumului II al „Delirului“ va fi terminat, dar sper să nu am nenorocul să nu termin acest volum ultim şi tetralogia să rămînă neîmplinită.

M. U. : După cum se vede împăcaţi în această tetralogie romanele vocaţiei cu cele ale aspiraţiei, dacă îmi îngăduiţi să folosesc cuvintele din cartea despre care am vorbit. Ce loc va ocupa însă „Marele singuratic“ strîns legat de ceea ce numim ciclul moromeţian ?

M. P. : „Marele singuratic“ rămîne ca un fel de epilog, care poate fi citit şi separat, dar care nu va fi inclus în aceste patru volume.

M. U. : „Delirul“ ne arată în autorul lui un scriitor care a examinat epoca insistent cu un ochi care depăşeşte amatorismul privirii. Este adevărat că epoca pe care încearcă s-o cuprindă romanul oferă cîteva momente de paroxism ale istoriei politice şi că dată fiind vîrsta dumneavoastră aţi avut un contact direct cu unele aspecte tensionate ale epocii. Care este însă mobilul secret al cărţii ? Ce va îndemnat către meticuloasa documentare de arhivă ?

M. P. : Se întîmplă de la o vreme, că personalităţile care fac istorie să se arate foarte grijulii să lase în urma lor documente asupra faptelor lor, fie din dorinţa de a nu fi rău înţelese de posteritate, cu alte cuvinte, de a se justifica, fie, pur şi simplu, dintr-o dorinţă aproape inexplicabilă de a lăsa urme, chiar în cazul în care, în mod evident, o astfel de personalitate comite răul istoric. După cîte ştiu eu, nici Atilla, nici Genghis-Han, nici Tamerlan, n-au lăsat documente. Dar Hitler a lăsat. Generalul Halder lasă un jurnal, Napoleon un memorial de la Sfînta Elena. Se pare că există stenograma discuţiilor între Hitler şi cei cu care lua hotărîrile cunoscute. Cum să justifici în ochii posterităţii măsurile barbare de exterminare a semenilor tăi în afara oricăror legi ale războiului ? Totuşi, au rămas documente şi ordine date în acest sens. Toate acestea nu pot să nu pasioneze un scriitor modern, nu-l pot lăsa indiferent. Nu numai istoricii se vor ocupa de toate acestea ci şi romancierii. Victor Hugo ne lasă descrierea bătăliei de la Waterloo, în fond, căderea lui Napoleon, încercînd să explice acest fenomen, rămas multă vreme inexplicabil. Stendhal este şi el fascinat de acelaşi fenomen. Tolstoi introduce în epopeea sa „Război şi pace“ generali cărora le păstrează numele. De asemenea, şi împăraţi : Napoleon, Alexandru, şi nu ca să concureze pe istorici pe care îi hărţuieşte fără crutare, ci să vadă dincolo de ceea ce văd ei, dincolo de documentele şi hărţile bătăliilor, raţiunea superioară, copleşitoare şi misterioasă, care ne apropie de filosofie şi poezie.

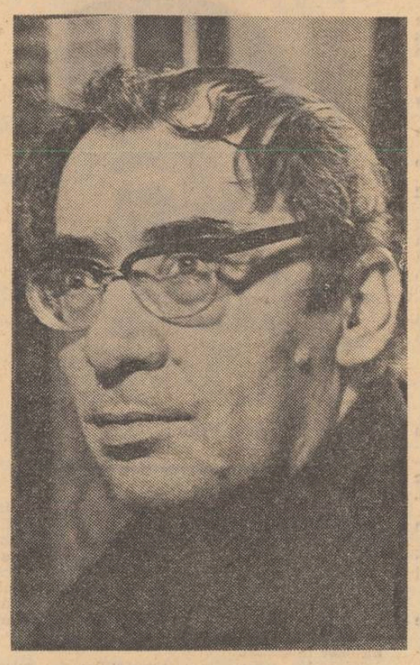

M. U. : Marile evenimente şi personalităţi este indiscutabil n-au lăsat indiferenţi pe prozatori. Hugo în „Mizerabilii“, Tolstoi în „Război şi pace“ încearcă să propună sau să opună explicaţia lor celei pe care au dat-o istoricii. În „Delirul“ recunoaştem dorinţa de a concura pe istoric. Nu este riscantă această încălcare de teritoriu ?

M. P. : Riscul acesta merită să fie înfruntat. Dealtfel, istoria mai modernă a fost şi ea influentată de această tentativă a scriitorilor de a găsi o explicaţie mai adîncă sau de a releva secretul mişcărilor marilor mase şi al marilor dezastre. Tolstoi sugerează că dincolo de fapte există o forţă divină ascunsă care este superioară şi lui Napoleon şi generalilor şi care, în fond, determină adevăratul curs al evenimentelor. Nu este de înţeles ce caută, judecînd după documentele pe care ni le lasă istoria, un popor care se ridică împotriva altuia şi antrenează mari dezastre umane ! De pildă, este simplist să crezi că în spatele deciziilor lui Hitler se aflau numai monopolurile germane care ar fi determinat cursul istoriei celui de-al III-lea Reich. Asta a fost la început, cînd monopolurile erau interesate să vină la putere un om şi un regim de mînă forte, care să suprime drepturile muncitorilor germani, dar apoi, ştiut este că, după luarea puterii, Hitler a devenit dictator absolut şi monopolurile au devenit în realitate un instrument al politicii lui smintite. Pe de altă parte însă, Tolstoi are perfectă dreptate să sublinieze caracterul iraţional din punct de vedere al oamenilor, al evenimentelor istorice şi să sugereze o raţiune misterioasă. Chiar în zilele noastre putem să ne întrebăm, de pildă, ce legi ţin în echilibru demografia umană şi cum se ţine echilibrul între cele două sexe ? Este evident că o lege guvernează acest echilibru, lege pe care noi încă n-o cunoaştem. În acelaşi timp însă, judecate pe fragmente şi tot din punctul de vedere al moralei umane, marile personaje istorice nu mai pot fi absolvite de vinovăţie. Este teza pe care o adopt în romanul meu. Pentru că omul nu vrea să ştie, sau nu mai este atît de resemnat ca în secolele trecute încît să nu cheme la judecată personaje malefice care au determinat cursul istoriei şi să le aducă în faţa tribunalelor. Deja Napoleon este pedepsit şi-şi sfîrşeşte viaţa în prizonierat...

M.U. : Oameni ai probelor sigure, istoricii nu-şi pun astfel de întrebări prea des. Întrebarea pe care aţi pus-o priveşte resorturile adînci ale evenimentelor. Critica a sesizat în linii mari către ce merge interesul dumneavoastră ca prozator. De aici şi o oarecare nedumerire faţă de prezenţa în „Delirul“ a „Moromeţilor“. Legătura dintre ei şi marile evenimente de care se ocupă romanul deşi obligatorie istoriceşte nu li s-a părut obligatorie din punct de vedere romanesc. „Moromeţii“ n-ar fi, zicem noi, pentru a explica această poziţie, „făcători de istorie“. Ce caută atunci în „Delirul“ ?

M. P. : Au existat oameni de cultură români în al căror glas s-a simţit o disperare că România nu „face istorie“. În realitate toate fiinţele umane existente pe pămînt fac istorie. Eroarea fundamentală a acestor disperaţi constă în faptul că ei refuză să vadă că istoria se exprimă adesea în spirale lungi, în timp ce ei ar dori ca aceste spirale să fie scurte şi să joace primul rol. Pe marile spirale nu există rol prim şi rol secund. Toată lumea intră în virtej. Deci şi „Moromeţii“. Din această pricină avem şi tradiţie mai slabă în creaţia literară exceptîndu-i pe cronicari şi, cum s-a spus „Pădurea spînzuraţilor“ sau „Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război“ sau „În preajma revoluţiei“. Scriitorul român se ocupă de existenţă, considerată din punctul de vedere al artei, temă absolută, în timp ce relaţiile omului cu istoria, temă relativă. Din acest punct de vedere un Sadoveanu, de pildă, se uită asupra ultimului război mondial ca la un fenomen care nu merită atenţie în raport cu marile evenimente ale ciclurilor naturale. Pentru el, migraţia eternă a păsărilor, foiala bălţilor, ploile, veşnicia pădurilor, sînt fenomene demne de mai mare interes. Firesţe, Sadoveanu nu este un scriitor căruia, din această pricină să i se poată reproşa o neadeziune la istorie. Prezenţa romanului istoric în opera sa este considerabilă ; perspectiva este diferită. Sadoveanu e prea „asiatic“ faţă de gustul mai ascuţit şi mai justiţiar al unui cititor modern.

M. U. : E vizibil din primul volum că indiferent de situarea lor faţă de centrul evenimentelor toate personajele sînt absorbite de un virtej istoric central care le modifică existenţa. Se întîmplă aşa şi cu Ştefan care sfîrşeşte prin a cunoaşte dezumanizanta experienţă a frontului şi mutilatorul contact cu cenzura antonesciană, dar şi cu personaje secundare, al căror ţel era tocmai să-şi aleagă locuri ferite de posibilele seisme de orice fel. Şoferul Megherel are în momentul angajării sale la Casa verde iluzia că s-a refugiat într-o zonă a lipsei de probleme şi de răspunderi. Acest personaj este foarte moromeţian nu numai prin această iluzie dar şi prin impactul pe care-l trăieşte conştiinţa lui cu realităţile pe care a vrut să le ignore. Megherel se trezeşte părtaş la crima legionară. Ce se va întîmpla în viitor cu acest personaj ? M-ar interesa nu numai pe mine, ci şi pe cititori desigur, felul în care volumul doi va angaja destinele personajelor impuse de primul volum. Înşir aici cîteva întrebări. Ce loc va ocupa frontul în cel de-al doilea volum ? Ce se va întîmpla cu Victor Bălosu ? Ce se va întîmpla cu Achim ? Cum îşi va rezolva Megherel dilema ? Ce loc va ocupa intelectualitatea în volumul II ? Ce rol vor avea forţele de stînga pe care unghiul din care sînt privite faptele în primul volum ni le dezvăluie doar incipient ?

M. P. : Ceea ce pot să spun fără a vinde un secret, încă nedescifrat de mine însumi al volumului II, este că vor fi puţine personaje noi şi că cele existente, de pildă, personajul feminin Luchi, Ştefan, cei doi, doctorul Spurcaciu şi Adrian Popescu, vor fi eroii principali. Megherel, acest personaj episodic, este prins în cursa unor masacre, părtaş la crimă fără să fi fost întrebat, va avea un destin care nu-l va scăpa de consecinţe. Despre Ţugurlan nu ştiu încă ce va fi cu el dar este foarte posibil să plece pe front. Victor Bălosu, ucigaşul lui Dumitru al lui Nae, va fugi din ţară. Cît despre forţele de stînga am pregătit din primul volum surprizele de care orice scriitor care scrie un roman în mai multe volume are grijă încă de la început. În ceea ce priveşte istoria, aşa cum avertizez pe cititor încă din primul volum, războiul nu va face parte în totalitatea lui din volumul al doilea, ci numai acele fapte care justifică titlul, nefireşti, care au stîrnit acea cantitate de suferinţă umană de care istoria n-are nevoie.

M. U. : Şi acum în aceeaşi direcţie a curiozităţii cititorului cîteva întrebări fulger. Cum aţi scris „Delirul“ ?

M. P. : În 1973, în lunile ianuarie şi februarie am început cercetarea anumitor documente la Academia română. Simţeam că „Delirul“ trebuie scris, după ce realizasem o pace a conştiinţei mele scriind „Moromeţii“ II. „Marele singuratic“ şi „Imposibila întoarcere“. Credeam că scrierea acestui roman îmi va lua cel puţin cinci ani date fiind gravele probleme care mi se puneau în faţă. În realitate, lucrurile s-au petrecut altfel, după cum o să vedeţi. Ca şi la „Moromeţii“ I, mi-a rămas viu în memorie acest timp în care am trecut în revistă, reînviindu-i din documente şi presa vremii, anii primei tinereţi. Căci, trebuie spus că la această dată aveam vîrsta lui Paul Ştefan, după cum anii '37 erau anii adolescenţei, cînd cercetam ziarele timpului ca să-mi reîmprospătez discuţiile din poiana fierăriei lui Iocan. În martie, carnetul meu de însemnări a fost umplut. Şi cu cărţile despre război care m-au pasionat alături, am început să scriu „Delirul“. În 1974, în iulie, deci la un an şi cîteva luni, 500 de pagini au fost scrise. Timp record ! Au urmat cîteva luni de discuţii în redacţie în care scăpările de istorie şi de cronologie a faptelor au fost îndreptate, apoi erorile scăpate în pasiunea redactării au fost şi ele îndreptate şi în toamnă romanul a fost pregătit pentru tipar.

M. U. : Credeţi că o să vă ajungă un singur volum ca să terminaţi romanul început ?

M. P. : Cred că da, şi va trebui să găsesc formula miraculoasă, cu ajutorul căreia să pot urmări personajele mele pînă în anul 1946 cînd se încheie soarta lui Antonescu în faţa tribunalului poporului.

Epilogul va urca pînă în anii 1953. Din acel loc romanul va putea fi citit în continuare în „Moromeţii“ II, care va constitui sfîrşitul tetralogiei.

M. U. : Tetralogia va purta numele de „Moromeţii ?“

M. P. : Numele de „Moromeţii“ nici într-un caz nu va dispărea. Va putea să apară un titlu total pentru cele patru volume, dar s-ar putea să nu apară.

M. U. : Unele comentarii au trasat un semn de egalitate între Ştefan Paul şi autorul romanului. Ce aveţi de spus în această chestiune ?

M. P. : Întîi, că în roman el se numeşte Paul Ştefan. Asta este numele lui şi nu Ştefan Paul. L-am apropiat de vîrsta pe care o aveam eu însumi în acele timpuri pentru a-i da formă şi chip cu elementul, nu atît autobiografic, cît cronologic, al existenţei mele.

M. U. : De ce obişnuiţi să vă uitaţi unele personaje foarte promiţătoare din punct de vedere romanesc ?

M. P. : Pentru a fi pe deplin exact voi răspunde că, deşi ele par promiţătoare, încărcătura lor problematică este epuizată de multe ori. Sigur că ar fi fost de urmărit mai departe soarta lui Ţugurlan şi poate că va fi urmărită. Însă ceea ce m-a pasionat pe mine să spun despre el a fost starea de revoltă existentă în întreaga lui conştiinţă şi, mai ales, în relaţie cu liniştitul Moromete.

M. U. : După cele spuse, cu această tetralogie s-ar încheia, se pare, o etapă de carieră literară, în care vocaţia se împacă cu aspiraţia...

M. P. : Aş dori ca această afirmaţie a dumneavoastră să poată fi repetată peste un timp tot atît de scurt cît mi-a trebuit să scriu volumul I al acestui roman, „Delirul“.

M. Ungheanu

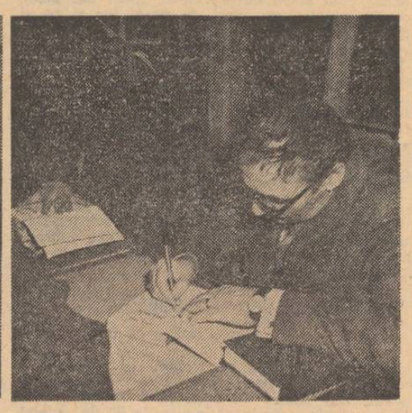

Trei imagini de la lansarea romanului „Delirul“ de Marin Preda — Fotografii de Ion Cucu

contemporanii noştri

Proza lui Nicolae Velea (II)

Deschisă dramaticului prin faptul că înfăţişează o umanitate expusă multor lezări şi traumatisme (războiul şi anii imediat următori formează fundalul social-istoric al celor mai multe povestiri) proza lui Velea îmblînzeşte prin umorul irepresibil tonalităţile viziunii. Marele apetit pentru comic este o trăsătură care-l înfrăţeşte pe autor cu personajele sale, şi el şi acestea oricînd gata să înregistreze o întîmplare sau o înlănţuire de vorbe capabile să stîrnească risul. Disponibilitatea pentru ris desigur că mărturiseşte şi la Velea o conformaţie spirituală, o vocaţie a spiritului explicabilă tipologic şi etnic. A face haz de necaz e o zicală care ne defineşte iar ţăranii din povestirile lui Velea o pun în aplicare ori de cîte ori au prilejul. Iată-i, în plin război, înconjurînd un grup de soldaţi care, în drumul spre front, istoviţi, au adormit pe unde au apucat prin ogrăzile oamenilor şi emit acum cele mai fantastice „sforăituri bărbăteşti“ pe care satul le-a auzit vreodată. Compătimitori dar şi cumva înveseliţi de ineditul spectacol ţăranii se apropie, iscodesc mai întîi de la distanţă şi apoi pun chiar mîna : „Oamenii, mai ales bătrînii care văzuseră şi făcuseră războaie, se apropiau în grupuri de soldaţii adormiţi şi-i pipăiau, de parcă ar fi pipăit războiul nou. Mărunţeau şi frecau între degete doar grosimea vestoanelor şi a cizmelor, ca să vadă diferenţa faţă de ce purtaseră sau ştiau ei“. Observînd că nici atîta intimitate cu cei adormiţi nu stîrneşte reacţii şi în orice caz nu implică vreo primejdie, îndrăzneala sporeşte pînă la familiarităţi care-i aduc pe vajnicii sforăitori într-o postură dintre cele mai hazlii : „Ei treceau printre soldaţii adormiţi şi cel mai mult le plăcea să le prindă buza de jos, pe urmă să-i de drumul să se lovească de cea de sus şi să facă «biz, biz», sau «bî, bî, bi», şi să facă şi ei cu buzele lor la fel şi să constate că nu e aproape nici o diferenţă“.

O sinteză a viziunii literare a lui N. Velea, sub raportul stilului dar şi al atitudinii faţă de existenţă, o avem în ultimul volum al prozatorului al cărui titlu, **Vorbă-n colţuri şi rotundă**, sună programatic. Scrierea debutează polemic, anunţînd o acţiune demolatoare sau în orice caz de reevaluare a unor formule care-l irită pe autor prin faima de a deţine cheia ultimă a înţelepciunii („gata să explodeze de atîta înţelepciune şi experienţă închisă etanş...“). El propune o întoarcere pe dos a proverbelor, o „privire piezişă“, adică scrutătoare şi emancipată de prestigiul tradiţiei, aptă să scoată la lumină sensuri vii de sub crusta enunţurilor însuşite aşa cum le-am moştenit. „Această privire piezişă a proverbului pleacă aproape sigur dintr-un reflex sau instinct de vitalitate-maliţia — rece fiind — conservă sau, oricum, cheamă la întrebuinţări atente şi rare. Pleacă, dar duce şi la năpustiri devastatoare şi contestare aproape scandaloase. Să luăm, pentru un fel de început de drum, povestea călătorului căruia i-ar şade bine cu drumul. Aruncată de o gazdă sastisită cînd şi cum trebuie între două bucate cu sarea potrivită ori înaintea făgăduielii aromitoare a unui somn întins, zicerea se dovedeşte lesne şi repede atacabilă. Dacă îi şade ceva bine călătorului îi şade să mai şi şadă. O călătorie izbînditâ e una cu multe popasuri, pînă cînd uiţi de unde, încotro şi pentru ce ai pornit-o. Şi dacă drumului îi şade bine cu hanurile sau (cu încă neînregistratele de paremiologie-moteluri şi hoteluri) — de ce nu i-ar sta bine şi călătorului cu ele ?“.

Noua poveste a vorbei promovează aşadar, ca emblemă activizatoare, imaginea drumului cu popasuri. E sugerat un climat sufletesc — destindere, căldură, poftă de comunicare — atît de binevoitor genului narativ, o atmosferă anticipată de cîteva savuroase povestiri mai vechi ale lui Velea, printre care cea mai semnificativă este **La groapa de fumat**, unde subiectul e doar un pretext pentru a se relata o serie de poveşti ce nasc una din alta ca în **Hanul Ancuţei** al lui Sadoveanu.

Mai ales din perspectiva acestei cărţi scriitorul a fost bine caracterizat drept un comediograf al cuvîntului (Eugen Simion). Elogiind taifasul, plăcerea poveştii, cultivînd anecdoticul sub provocarea mereu incitantă a lumii proverbelor scrisul lui Velea nu-şi trădează vocaţia pentru concentrare, adică nu se lasă contaminat de spiritul divagant şi negrăbit pe care îl propagă ca atitudine sufletească. Nervos, procedînd prin repezi căderi de frază, stilul dă impresia spontaneităţii dar se simte ce cîntărire atentă îl priveghează, ce ochi avizat alege cuvintele, ce mînă exersată le montează în structuri de nedesfăcut. Umorul popular plin de seve circulă prin canale riguros controlate de luciditatea scriitorului artist, neadmiţînd nicăieri despletirile, din această întîlnire de atitudini rezultînd senzaţia de mare energie comprimată pe care o dă aproape totdeauna scrisul lui Velea.

Epurat de sentimentalitate şi căutînd grotescul acest umor are citeodată reflexe urmuziene : „Fiind rău conducător de căldură şi, în general, de sensuri, domnul Paremie (nume derivat din paremii, paremiologie ! n.n.) băga de seamă singur, într-o seară aflat în faţa focului mic şi zgîrcit, că se încălzeşte la faţă şi la spate îngheaţă. Ba parcă, bătută de dogoarea flăcării, şi fruntea i se mai împuţinase, ca şi cum ar fi cufundat-o în nisip încins, iar părul de la ceafă trăgea încoace la căldură şi da să acopere şi să astupe şi puţinul care mai rămînea din frunte...“. Dar filonul cel mai bogat e tras tot din zăcămînte populare, (materia proverbelor) Velea refăcînd, în climat contemporan, atmosfera „ţărăniilor“ lui Creangă, dînd curs unei voioase disponibilităţi pentru înfruntarea verbală asemănătoare aceleia care-i însufleţea pe eroii marelui clasic. (Ne amintim duelul de vorbe purtat de pitoreştile personaje din **Harap Alb** închise de împăratul Roş în camera de foc). Eroii lui Velea se lansează în confruntări similare doritori să-şi biruiască partenerii prin ascuţimea minţii : „Ghiţă Vreme îşi pistruia vorbele cu ziceri, în nădejdea c-o să-l ameţească aşa pe dascăl şi să-l încovoaie“. Tehnica războirii prin vorbe, prin „ziceri“, o ia înaintea tuturor mijloacelor de apărare şi atac rezolvînd chiar şi o imprejurare de un fel mai special cum e aceea cînd unul îşi surprinde vecinul la nevastă-sa. Cel lezat vrea explicaţii, celălalt, beneficiarul, dă răspunsuri, şi astfel cei doi se ambalează într-o cursă de isteţime care-i pasionează într-atît încît, pînă la urmă, cam uită obiectul litigiului. Culmea este că şi nevasta în cauză participă la duel, aruncînd şi ea cîte o „zicere“ şi chiar trecînd de partea soţului cînd i se pare că celălalt luat de valul polemicii, întrecuse măsura. Comicul „savuros, este de situaţie dar şi de limbaj : „Stănică dădu să sară pe fereastra dinspre grădină, în spatele casei, dar nu ajunse la toc şi Pîrvu îl găsi roşu la obraji, ca scos din fiertură nouă ! — Ce faci, vere, p-acilea ? întreabă el, duduind podeaua cu sacii aruncaţi pe jos. — Pe dracu' fac, aia fac, se învinovăţi celălalt prosteşte. Şi d-aici a pornit cearta de se clătinau pereţii odăii. — Că umbli cu haine de Anglie şi cu petice o mie, arunca Pîrvu. — Şi pe tine te-o fi lăut vodă-n ziua de Paşti, — Că treci din casă-n casă după femeile altora, cum trece căscatul de la om la om. — Nu stric eu orzul pe giste, cînd am iarba pînă la genunchi. — Aşa, se repezi şi Sevastiţa, după ce că umbli uns pe păr şi uscat pe mate şi vara stai să numeri cîntatul cucului, mai ai glas. — Bine că am să dau, nu să iau, a răspuns şi Stănică anapoda“. Pînă la urmă soiritele se calmează în jurul unor cănі cu vin (oferite de gazdă) şi al unei bucăţi de şorici adusă de acasă de incriminat.

Textul lui Velea captează o emisie neîntreruptă de reflecţii incisive şi vorbe de duh, manifestare a unei vocaţii comice cum sînt puţine în literatura de azi. Ce să transcriem ? Despre schimbarea timpurilor un personaj meditează cu melancolie : „Alte vremuri, alte piepturi, alte decoraţii“ ; despre un individ indecis sufleteşte se constată că : „Mergea vesel pe talpa stîngă şi îngîndurat pe talpa dreaptă...“ ; despre nişte inşi care purtau tratative privitoare la o încuscrire : „s-au pus curmeziş că nu, nu vor mireasă începută şi şi-au aruncat punctele de vedere peste culme..“ ; etc. etc. Dar sînt puzderie şi plăcerea e să constaţi că acest mare risipitor de spirit care este Velea în viaţa de toate zilele trece măcar o parte din tezaurul său în pagina tipărită.

Portrete, scene, întîmplări din orizontul satului — configurează prin intermediul proverbelor răsturnate o tipologie ţărănească şi un cadru de valori morale. Pagina finală a cărţii ne readuce la programul „demolator“ enunţat iniţial dar o face nemailăsînd dubii asupra acţiunii reale purtate de autor : de fapt nu a „dărîmat“ nimic ci, dimpotrivă, a pus în valoare, a potenţat, a refăcut prin aporturi proprii strălucirea unor expresii de spiritualitate. A polemizat doar aparent cu lumea proverbelor în care vede întruchipat un stil de trăire şi înţelegere, senină şi generoasă, de esenţă clasică, trimiţînd spre o patriarhalitate a vieţii intrată totuşi în amurg, prin firea lucrurilor şi prin dialectica istoriei. Un sentiment nostalgic se face simţit în aceste rînduri finale mărturisind cît de mult a fost implicat prozatorul în lumea evocărilor lui. Ele îl întorc spre un ţinut sufletesc neistovit în valori expresive dar cu neputinţă de recuperat decît prin demersul amintirii ; o realitate în proiecţie ideală rezumînd un stadiu ireversibil al experienţei umane : „Şi, de atunci, buturuga mare a început să crească puieţi pe buza cealaltă a drumului, (...) poate în nădejdea că vreo buturugă mică o să se lupte cu vreun car mic pe şosea. Şi ea aşteaptă şi se uscă şi iar aşteaptă, şi nu ştie că şleaurile carelor mari, mici, s-au schimbat de mult pe alt drum şi nu se mai lasă răsturnate“.

G. Dimisianu

Const. Nisipeanu

Laudă constructorilor

Acum cînd munca a fost împlinită
constructorii
de pe șantierul naval și-au potrivit ornicul
lansării ținînd seama de ora de pe cadranul
orizontului și așteaptă momentul solemn
cu pasărea emoției cuibărită în inimă
ca puiul de rîndunică sub streașina casei.

A sosit clipa cînd visul împlinit — ca o mînă
de părinte care caută pruncul de-abia
născut —
s-a întins să mîngîie cu licoare înspumată
trupul dornic de a străbate depărtate mări
și un ropot de aplauze a izbucnit din inima
țării
ca un stol de porumbei care acoperă cerul
cu ramura de măslin a biruinței.

Și uriașul s-a desprins de țărmul pe care s-a
născut
rupîndu-se din carnea bucuriei noastre.

24 aprilie, Constanța.

Dinu Flămând

Iarnă cu fulgere

Sufletul aștepta o iarnă adîncă
fulgeră însă pe cer, e o vară bolnavă
soarele palid se scurge pe ziduri
vorbele tale-mi aduc o durere neașteptată.

Am să ies în grădină cu un braț de altoiuri
merii se umflă de-o sevă tulbure
umedul vînt în decembrie răscolește
simțul de mugure, adormitul, simțul de mugure.

Cu un braț de altoiuri puternice
sub fulgere înghețate, în frigul durerii.

Ursa Mare

Stele de toamnă, le privește miopul
prin ceața vederii, în frig, asudate;
par a fi niște pești otrăviți
din iazuri tulburi străfulgerînd.

Ia-mă de mînă și îmi citește
nume de stele îndepărtate — Alpha Lyra
Canopus
sau numele stelei Aldebaran
vederii noastre atît de străină.

Crezi că ne-ajunge doar Ursa Mare,
această Ursă Mare și grasă
pe care o tot recunoaștem de-o veșnicie?
Pe care o tot urmăm, gîfîind
cu demonul vieții noastre, placid
sub stele prea multe, prea generale.

Să ne bucurăm, spui, și să privim...

Cunoașterea uimirii

Cunoașterea uimirii, iubita mea din somn,
cunoașterea uimirii să ne mire;
singuri noi ardem între lucruri reci,
iată cum vi aprinsă de uimire,
cu porii înfloriți sub flăcări.

Iată cum dormi în marea-ntunecată
și valuri faci cu tîmpla zvicnitoare,
iar valul linge mîna mea de fum
întinsă către plajele lunare.

Cu cît vedem adîncul mai aproape
ne rătăcim prin mare, ne răcim,
nu e uimire, oare, cum privim
atît de liniștiți pustiul sufletului?

Uimirea noastră a murit demult
și ne-a rămas această rătăcire;
te văd acum prin beznă coborînd,
femeală ce-și devoră pruncul — mire.

Paratrăsnet

Zile de vară treceau și veneau aspre toamne
fără ca vîrsta noastră să se întunece,
ne întîlneam prin clopotnițe albe
în sate de munte
întuneric și spaimă — mîinile noastre căutau
ouă mici de porumbă.
Veneau peste noi furtuni de la șes
cu fulgere vineții — răni în aer,
locuiam în casa aceasta a fulgerului,
flăcări în jurul turlei. Tu iubito le vezi?

Zile de vară au trecut de atunci
și mîna mea acum îți stă lipită de frunte
mîna mea, paratrăsnet prin care
se scurge în mine tristețea ta și durerea.
Luminoasă este această încheietură.
îmbrobonată de atîta durere
mîna mea, prin care vine și pleacă
din pămînt și din ape, din anii aceștia
(nu mai mulți decît cinci sau
vreo șase) o speriată
și incredibilă bătrînețe.

«la revedere, domnule căpitan!»

Dragoș Vicol

...M-am trezit tras pe pămînt, peste bulgări. Am deschis ochii și mi-am lovit privirile de întuneric. Am icnit. Și-atunci o mînă mi-a astupat gura. Mi-a trecut prin minte că sînt dus la inamic. Am mușcat mîna care îmi astupa gura. Dar mîna nu s-a descleștat. A avut doar un spasm de durere. Am simțit că încep să mă adîncesc. Încotro sînt tras? Într-o groapă de obuz?... În sfîrșit, am stat locului. Un strigăt a răsunat undeva în stînga:

— Hilfe! [1])

Apoi un horcăit. Și pe urmă alt strigăt:

— Mutter!... Hilfe!

Încolo e liniște. Nu răsună nici un foc de armă. Pe urmă s-aud niște pași. Și un scîrțîit cunoscut de brancardă. Și abia atunci mi-am dat seama că mă doare trupul. Tot trupul. Trebuia deci să strig brancardierii. Sînt rănit. E limpede că sînt rănit. Încerc să strig. Dar mîna aceea nemiloasă îmi apasă mai tare gura. Miroase a sînge mîna. Îmi trece prin minte că e plină de sîngele meu.

Se-aud iar pași. Se îndepărtează sau se apropie?...

— Kamerad, Kamerad!... Es ist noch jemand da? [2])

Și-atunci înțeleg. Sînt la inamic. Am căzut și am rămas la inamici... Iar mîna, mîna care îmi apasă gura nu e o mînă inamică. Nu, e o mînă de-a noastră... A cui oare? Încerc s-o pipăi, să-mi pot da seama. Dar nu pot. Și-atunci o mîngîi încet. De ce mi-o fi venit s-o mîngîi? Mă copleșește o slăbiciune. Parcă mi-ar veni să plîng. Aud o șoaptă caldă la ureche, o șoaptă înduioșată:

—Domnule sublocotenent...

Mîna îmi eliberează gura. Gem.

— Cine ești?

— Ionu. Săsăran Ionu... Sînteți rănit...

— Știu că sînt rănit, dar n-am știut că tu ești Ionu, Săsăran Ionu... Ce ciudat sună numele tău, Ionule. Chiar și cînd îl gîndesc numai... Va să zică sînt rănit... Tare rănit? Nu te întreb, Ionule că tot n-ai să-mi spui... Dar tu, tu de ce ești aici, Ionule? Și tu ești rănit?

— Cînd s-o face ziuă, trebuie să ne prefacem morți, domnule sublocotenent.

Cînd s-o face ziuă, eu cel puțin n-o să trebuie să mă prefac. Oare pentru mine s-o mai face ziuă?

— Apă, Ionule!...

Ionu oftează. Știu de ce oftează: de unde apă?...

— În zori ar porni ai noștri iară! I-or respinge înapoi, domnule sublocotenent.

— Or porni, Ionule...

Știu bine că vor porni. Dar pînă în zori mai este. Oare cît mai este pînă în zori?

Ionu îmi pipăie pieptul, îmi desface uniforma mai jos și mă pipăie. Simt mîinile lui reci. As vrea să știu dacă a dat de sînge. Firește că a dat. Zăresc fața albă a pansamentului. Ionu mă întoarce pe o parte. Mîinile lui se strecoară pe sub mine. Oh, mă doare!... Mă doare, Ionule!... Dar nu-i pot spune că mă doare. Nu mai am cuvinte... Nu pot construi cuvinte și nici nu găsesc vreunul în mine. Mă doare, dar cum se spune cînd te doare? Nu știu cum se spune și încep să nu mai știu nimic. Oare mor?... Așa se moare?

Mă trezesc în plină zi într-un vacarm infernal. Dar nu acesta este lucrul principal pe care îl înregistrez. Pe front liniștea e ceva neobișnuit. Vacarmul, exploziile, șuierăturile, gemetele, strigătele, răpăitul armelor sînt rațiunea de a fi a războiului. Ceea ce înregistrez eu, trezindu-mă, e prezența apei. Plouă și cum stau întins pe spate, ploaia îmi udă obrajii încinși, îmi intră în gură și eu înghit, rînd pe rînd, stropii reci.

Pentru moment nu-mi dau seama de situație. Nu-mi amintesc nimic din ce mi s-a întîmplat în ajun. Am credința că sînt într-un adăpost și că am dormit cu fața în sus. Doar cînd încerc să mă mișc, îmi dau seama de realitate.

— Stați liniștit, domnule sublocotenent. Greul abia acu' începe.

*

Bătălia se dă undeva, la o depărtare care începe de la picioarele mele. Proiectilele noastre cad, rătăcindu-se, pînă în preajma noastră. E o pregătire de artilerie masivă. Atît mi-ar trebui, îmi zic, să mor ucis de artileria noastră. Cine știe că eu și Săsăran sîntem aici și că sîntem vii? Nici brancardierii nemți nu știu. Astă-noapte cînd și-au cules rănitii, n-au dat peste noi. Pe morți i-au lăsat. Și pe-ai lor și pe-ai noștri. N-au avut timp să-i culeagă sau au socotit că n-ar avea nici un rost să se expună.

Încerc să mă uit în dreapta și în stînga. Se văd morții, ca niște mogîldețe sau ca niște ridicături de cîrtiță. Oricum, îmi zic, aici sînt bine adăpostit. E un fel de pilnie cu mărăcinișuri. Mărăcinișul ne ascunde. Ne ascunde de priviri, dar nu ne ascunde de proiectile. Proiectilele, deși sînt oarbe, uneori văd. Și-atunci, cad ca niște ulii flămînzi.

Frontul huruie, urlă, scrîșnește, geme, zguduie pămîntul. Arde și mușcă, aruncă pămîntul pînă-n cer, plouă cu bulgări și cu schije. Lumina se întunecă, crezi că o să se facă întuneric, dar dintr-o dată scapără din nou, apocaliptic.

— Domnule sublocotenent?

Glasul lui Ionu Săsăran tremură.

— Ce este, Ionule?

— Se retrag, curg spre noi, o să treacă peste noi!...

Închid ochii. Știu că trebuie să mă prefac mort. Mie mi-e ușor... Sînt plin de sînge închegat. Dar Ionu? Ce-o să facă Ionu? O explozie zvîrle pămîntul în cer, la 30 de metri de noi. Plouă cu țărînă și cu schije. Poate ne acoperă, îmi spun plin de speranță. Un alt proiectil șuieră foarte aproape. Explodează și el, apoi se-aude un huruit de tanc. Deschid ochii... îl văd... vine spre noi... O să treacă peste noi... E limpede: nu-i nici o scăpare. Îl simt pe Ionu răsucindu-se. O zvicnitură și mă simt tîrît. Mă doare ascuțit tot trupul. Mă străbat parcă o mie de sîrme de foc. Lasă-mă, Ionule, lasă-mă! vreau să strig, dar tancul huruie pe lîngă mine, aproape să-mi prindă piciorul stîng sub șenilă. O lumină orbitoare țîșnește deodată și-un bubuit surd, înăbușit, detunată. Tancul se oprește. Chepengul turelei se ridică și un ins în flăcări sare din tanc. Aleargă și țipă sălbatic. Mi-e frică să nu vină spre noi. Dar nu are timp. O rafală îl frînge de mijloc și cade. Continuă să ardă ca o movilă de vrejuri de cartofi, pe un ogor întomnat.

Mîna lui Ionu m-a apucat iar de gulerul mantalei și mă trage. Tancul arde și el. O să facă explozie peste cîteva clipe. Ionu Săsăran s-a gîndit la asta. Dar tancul nu explodează. Flăcările încep să se micșoreze. Pe urmă nu se mai vede decît un rotocol de fum. Se lasă în jos, spre pămînt, apăsat de ploaie.

—Trebuie să ne adăpostim sub tanc... De'acu' încolo n-o să mai tragă nimeni în el, spune, mai mult pentru sine, Ionu Săsăran.

Pornim înapoi. Ionu de-a bușilea, eu, tras ca un bustean după dînsul. În jurul nostru urlă exploziile. Pămîntul e sfîșiat sălbatic ca de niște colți de mamut.

Dar iată că trebuie să „murim". În spatele tancului s-au adăpostit doi infanteriști inamici. Trag de acolo cu un faustpatronen! Unul ține teava pe umăr, celălalt trage. Cel care trage tipă și înjură. Cel ce ține teava pe umăr se trînteste la pămînt. Apoi țîșnește în fugă. Celălalt, un subofiter, scoate pistolul să tragă în fugar, dar renunță. Lasă faustpatronen-ul și fuge, și el de-a bușilea. Și în urma lui vin ceilalți, vine grosul, cu figuri disperate, pierzîndu-și căștile, aruncînd armele. Un ins bondoc, aprins la obrajii uzi de sudoare, cade gîfîind lîngă noi. Se tîrîie și și-l alege pe Ionu Săsăran drept adăpost de tragere. Are o pușcă-mitralieră. Îl întoarce pe Săsăran pe-o coastă, să aibă un adăpost mai înalt. Dar Ionu îi înfige mîinile în beregată. Neamțul se zvîrcolește, scapă un gîlgîit, dar Ionu stringe, stringe. Eu îi văd pe ceilalți venind și mă simt cuprins de groază: dacă observă? Dar nimeni nu observă nimic și bondocul se liniștește. Acum zăcem toți trei, trei ca trei morți, din care doar unul e mort cu adevărat.

Și deodată se ivesc ai noștri. As vrea să-i strig să le spun că sînt viu, să mă ia de-acolo, dar Ionu îmi astupă iarăși gura cu palma lui groasă. Și ai noștri trec înainte, strigînd „ura" și trăgînd.

În sfîrșit, Ionu îmi eliberează iarăși gura.

— Domnule sublocotenent, țineți-vă firea. Vreți să se rupă ceva în dumneavoastră?

Acum putem vorbi în liniște și cu glas tare. Furtuna a trecut peste noi. Ionu își ridică capul. Se uită în direcția în care s-au dus ai noștri. Se uită îndărăt. Și deodată începe să se bucure.

— Domnule căpitan, domnule căpitan!... Sîntem aici!... Nu sîntem morți!

Căpitanul Comăniță se apropie șchiopătînd. Ne privește cu ochii ieșiți din orbite de mirare și de surpriză. Se lasă într-un genunchi lîngă mine.

— Vrîncene, măi Vrîncene, tu ai zile multe, măi băiatule. Ești rănit?

— Da, domnule căpitan!

— Ai răbdare, o să vină brancardierii!... Te las, trebuie să mă duc. Ai grijă de tine!... Bărbătește! Noroc, măi băiatule!

— La revedere, domnule căpitan!...

Ce mi-o fi venit să-i spun „la revedere"? În regulament nu există o asemenea formulă de salut. I-am spus așa, poate pentru că vroiam din toată inima să-l revăd, sau poate pentru că mi-a fost atît de dor să-l revăd, fără să-mi dau seama de asta pînă în clipa cînd l-a strigat Ionu Săsăran. Am încercat să mă uit după el, dar Ionu Săsăran m-a luat în brațe și-a pornit cu mine spre spate. Mi-a petrecut mîinile pe după gîtul lui și a luat-o la picior grăbit.

— Pînă vin brancardierii, pierdem vremea de pomană... și eu trebuia să fug după domnul căpitan.

Acum îl vedeam pe căpitan șchiopătînd, proiectat pe zarea cenușie. I-am mai spus o dată în gînd: la revedere!

*

Cînd am adormit totuși, am visat ca atunci, în prima noapte de concediu acasă, și-am strigat din adîncul plămînilor:

— Adăpostit!... Atenție! Două degete la dreapta, lîngă pomul... armă automată! Foc!... Saalt înainte!...

M-a trezit Șorop, bătîndu-mă pe umeri:

— Don' sublocotenent!... Don' sublocotenent Treziți-vă!...

Îi trezisem oare cu răcnetele mele, așa cum i-am trezit pe cei de-acasă, atunci?

Plutonierul Șorop stătea aplecat spre pat.

— Trebuie să vă sculați, domnule sublocotenent!

— Iartă-mă, Șorop, n-ai dormit din cauza mea.

— Nu-i asta, domnule sublocotenent, e alta...

— Care alta?

— Sculați-vă mai întîi, domnule sublocotenent...

— Ai vreun ordin pentru mine?

— Ordin?... Știu eu, poate e ordin, domnule sublocotenent. Vine de la domnul căpitan Comăniță.

Am sărit din pat, m-am echipat repede și, abia cînd am terminat, mi-am adus aminte:

— Eu sînt în concediu medical, Șorop... Domnul căpitan nu știe?

Șorop se frămînta pe loc, cuprins de-o nerăbdare nefirească.

— Știe, domnule sublocotenent... Domnul căpitan știe că mai aveți timp pînă să vă duceți la companie, numai că dumnealui n-are timp... Îi e timpul măsurat!...

— De ce, Șorop?

— S-apropie ora Haș, domnule sublocotenent...

— Mi-am pus casca în cap, mi-am strîns bine curelușa sub bărbie și am zis:

— Trebuie să-mi dai un cal și-o călăuză... Nu mai știu pe unde e frontul.

Șorop și-a mușcat buzele.

— Domnul căpitan e aproape... Vă duc eu la dumnealui... Și nu vă stringeți curelușa căștii prea tare... Fiindcă...

Iar n-a mai sfîrșit ce voia să spună.

*

N-am mai putut dormi în noaptea aceea. N-am mai putut dormi nici a doua zi, așa cum nu m-am putut apuca de nici o treabă serioasă, deși am încercat să mă apuc, numai ca să pot uita întîlnirea cu căpitanul Comăniță. Și poate nu atît întîlnirea cît golul ce s-a deschis în mine după aceea... Am stat tot timpul după aceea, în camera cu trofee de cerb, la masă, cu jurnalul de front înaintea mea, fără să pot scrie ceea ce simteam, mai bine-zis fără să încerc măcar a scrie, deși aș fi vrut s-o fac, ca să uit întîlnirea și ca să răstorn golul deschis în mine, în cuvintele ce ar fi trebuit să se înșire pe hîrtia albă. Simteam nevoia să păstrez o amintire despre căpitanul Comăniță, o altă amintire decît aceea pe care mi-o prilejuise întîlnirea, o amintire blîndă care să se suprapună golului, și din tot ce știam despre el, din toate amintirile mai vechi, nu se desprindea nici una, toate se estompau, se topeau în geamătul acela scrîșnit, cu care m-a întîmpinat cînd am intrat odată cu plutonierul Șorop în ambulanță: „O mie... o mie... optzeci și opt... acolo... O mie... o mie optzeci și opt... acolo..." I-am luat mîinile, rostind: „Domnule căpitan, ordonați!..." Într-adevăr niște cuvinte stupide, dar ce să fac, m-am auzit rostindu-le, în buimăceala fără margini ce mă cuprinsese, după ce, ajuns în preajma ambulanței, Șorop mi-a strecurat: „Domnul căpitan e aici... A cerut ca ambulanța să oprească, să vă poată vedea!... Știe că v-ați întors."

„O mie... o mie... optzeci și opt... acolo"... mi-a răspuns el și ochii îi ardeau ciudat, de febră, aveau o strălucire străină ca de om care a consumat hașiș. Capul, bandajat, părea enorm, iar mîinile, mîinile erau reci și parcă tepene. Îmi strîngeau degetele ca în niște menghine, mă înfiorau și eu nu știam ce să zic altceva decît: „Domnule căpitan, ordonați!..." Și el repeta mereu: „O mie... o mie optzeci și opt... acolo!" Și la un moment dat mi-am zis că o fi fiind vreun ordin și eu nu-l înțelegeam și mă blestemam că n-am venit mai degrabă cînd încă mai era lucid sau poate era lucid și atunci, sau poate n-a fost lucid nici înainte... Ba nu, trebuie să fi fost lucid din moment ce l-a trimis pe Șorop după mine să mă vadă înainte de... înainte de ce?... Ce-mi putea trece prin minte?! M-am certat, deși știam cu precizie că urma să se întîmple ceva cu căpitanul Comăniță și simteam un fel de bucurie ciudată, dar nu, nu-i pot spune bucurie, cînd se poate bucura în fața morții? Nu, n-a fost bucurie, a fost un sentiment ciudat și nou, născut din faptul că el, căpitanul Comăniță, a vrut să mă vadă pe mine înainte de..." Și totuși uite că nu mă vede, pentru că nu-mi rostește numele, nu mă privește, nu-mi spune nimic în afară de geamătul acela scrîșnit...

N-am mai putut dormi în noaptea aceea pentru că, pe urmă, l-am veghiat pe căpitan. Însoțitorul ambulanței, un sublocotenent medic între două vîrste, a întrebat:

— Sînteți rude?

— Nu, e comandantul meu de companie.

— A fost comandantul dumitale de companie...

— De ce? A murit?

— Moare acum... Privește-l... Privește-l ochii... Începe să devină conștient... Există o anume revenire la conștiință a organismului, supremă și ultimă. Materia, da, materia știe că intră în metamorfoză... de o asemenea conștiență e vorba acum. Privește-l!

L-am privit. Ochii căpitanului deveniseră calzi, de-o caldă tristețe, care m-a cutremurat. I-am strîns mîinile într-ale mele, dar mîinile lui se destinseseră, falangele se muiaseră, vinele se zbăteau încet, tot mai încet. Pe urmă ochii s-au limpezit și s-au pironit asupra mea.

— Ordonați, domnule căpitan! am rostit eu iarăși, convins de data asta că omul se străduie să-mi spună ceva, dar buzele s-au mișcat o singură dată fără sunet. Poate că au rostit, ca un ecou, o frîntură din delirul lui: „O mie"...

*

Stăteam la masă, în fața jurnalului de front, de cîteva ceasuri în șir și nu puteam scrie nici un rînd. Și aveam ce scrie, simteam o nevoie teribilă să scriu despre atîtea lucruri. Căpitanul Comăniță zăcea pe una din căruțele trenului regimentar afară în ninsoare. Soldații aranjaseră căruța așa cum se aranjează carele în satele din Moldova, așternuseră sub sicriu cîteva macaturi, împrumutate de la oamenii din împrejurimi, bătuseră patru brădănași în cuie, doi la cap, doi la picioare, și acum făceau de gardă conductorii. Afară era ger, totuși cerul era înnorat și fulguia. Peste un ceas trebuia să-l îngropăm. Doi artelnici săpau groapa, într-o livadă transformată în cimitir de eroi. Mai era un ceas și căpitanul Comăniță pleca și eu nu puteam reține nimic din el pe paginile acelea. Stăteam, greu de gînduri și sentimente, și mă întrebam cum de a putut muri omul acesta, fiindcă nu-mi putusem închipui niciodată că ar putea muri. Moartea era ceva ce ne privea pe noi, cei ce ascultam de ordinele lui: el era cel ce-i pregătea zilnic, în fiecare clipă cîte-o lovitură, o însela sau o înfrunta prin noi, așa că — instinctiv — nu mi-l putusem închipui murind.

Am ieșit afară și m-am învîrtit în jurul căruței-catafalc, încercînd să mă gîndesc la atîtea și atîtea lucruri care mă legaseră de el, la atîtea amintiri pe care eu le mai aveam, dar pe care el le pierduse. Amintirile lui muriseră și ele odată cu dînsul. În mine însă trăiau încă, deși erau aceleași amintiri. Brusc, mi-am adus aminte de ziua cînd ne-am întîlnit pe cîmpul de bătălie din Tatra eu rănit, dus în spate de Ionu Săsăran și el alergînd șchiopătînd înainte. I-am strigat atunci: „La revedere, domnule căpitan!"... mirat eu însumi cum am putu rosti în situația în care ne aflam o asemenea formulă care n-are nimic cu regulamentele militare. El mi-a făcut un semn cu mîna: „La revedere"... Și uite revederea noastră!... De ce a trebuit să fie el cel dintîi mort pe care să-l întîlnesc după întoarcerea din spital și din concediu? De ce tocmai el? Oare timpul petrecut în liniștea din spatele frontului nu m-a sensibilizat prea mult? Voi putea privi din nou frontul drept în față?... A început să-mi fie frică de mine: frontul era lîngă mine — moartea căpitanului Comăniță — și eu eram tulburat, adînc tulburat și nu puteam smulge nici o frîntură din furtuna mea lăuntrică, să-mi fie mai ușor...

Seara, din nou în fața hîrtiei albe, am auzit pentru a nu știu cîta oară salvele de la mormîntul căpitanului Comăniță și abia am putut însemna în jurnal:

„5 februarie 1945. Adio, domnule căpitan!"...

Artur Vetro: „Ostaș"

Dan Băjenaru: „Dezarmarea hitleriștilor"

teatru

Azilul de noapte

În fruntea unei strălucite echipe, regizorul Liviu Ciulei ne prezintă o nouă variantă scenică a **Azilului de noapte**. Nu cu puțini ani în urmă tot **Teatrul Lucia Sturdza Bulandra** monta această piesă într-o distribuție, pe atunci, la fel de impresionantă. Sortit a fost să ne urmărească pînă astăzi numai magistrala creație a lui Ștefan Ciubotărașu în rolul lui Luca... Să vedem însă ce aduce nou ultima realizare a omului de teatru atît de complet care este Liviu Ciulei. În primul rînd, desigur, modificarea spațiului de joc. Scena tradițională, deschisă dintr-o singură parte spectatorului, a fost schimbată cu un podium central. Acțiunea se desfășoară descoperit, într-o lumină mai crudă, actorul se expune în întregime vederii. Mărturisim că inovația ne producea oarecare temere. Nu avea să fie compromisă astfel atmosfera de clar-obscur a capodoperii gorkiene, se va păstra oare duhoarea de subterană specifică lumii înfățișate? Cu concursul lui Helmut Stümer, autorul decorului, temerea ne-a fost risipită. Se poate spune că în concepția lui Ciulei, fiecărui personaj i s-a rezervat un loc pe orizontală, o boxă unde își adună ființa intimă laolaltă cu trențele mizerabile pe care le posedă. Orice tentativă de evadare sfîrșește prin întoarcerea în vizuină, eliberarea nu poate fi obținută decît odată cu moartea. Ciudată și revelatoare este, pornind de aici, relația socială între pensionarii subteranei și cei care, temporar, le sînt supraputși: rapacele Mihail și temperamentala Vasilisa. Ambii, ca și polițaiul, vor decade din situația lor fragilă, vor fi absorbiți de sufiul imund. Condiționați numai de destinul lor individual apar Vaska Pepel, hoțul, și blinda Natașa, cea de a doua atrăgînd, prin natura ei de victimă, agresiunea tuturor. În sfîrșit, cei care au pierdut orice speranță Satin, Baronul, Nastenka. Actorul, chiar și violentul Klesci, sînt descriși cu acea umanitate înțelegătoare, în stare, cel puțin pe plan artistic, să-i salveze. Peregrinul Luca, milosul distribuitor de iluzii ne amintește efectul drogului asupra celor intoxicați: verbul lui aduce ascultătorilor o euforică somnolență pentru ca la trezire deprimarea să fie totală.

Ritmul spectacolului a fost gîndit remarcabil: expozitiv, sufocant, punctat de scene și dialoguri paralele, rupt însă din cînd în cînd cu inserții de adevărat teatru al cruzimii. Fiecare caracter și-a găsit întruchipări mai mult decît adecvate, remarcabile. Dacă la jocul lui Vasile Nițulescu se pot formula mici rezerve (un stil de a „spune" uneori prea direct, alteori prea învăluit, o șiretenie fățișă) avem numai cuvinte de laudă pentru Victor Rebengiuc (cinicul Bubnov), Virgil Ogășanu (interpret subtil al stupidității Baronului), Gina Patrichi (această mare actriță căreia nici rolul Nastenkăi nu-i poate acoperi posibilitățile), Toma Caragiu (un Satin pregnant) Ion Caramitru (creionînd cutremurător pe Actor) cît și pentru Rodica Tapalagă, Cornel Coman, Ica Matache, Tamara Buciuceanu, Florian Pitiș, Gheorghe Oprina, Dumitru Onofrei. Nu-i putem uita în nici un caz pe Dan Nuțu și Lucia Mara pentru felul excelent în care au dat viață unor partituri de mai mică intensitate spectaculară, atît de profunde însă.

În încheiere, apreciem că am urmărit un spectacol memorabil și regretăm pentru ceea ce spațiul ne-a silit să omitem.

Marius Robescu

film

Comedia „arătătorului"

Aproape toate personajele din „Nu filmăm să ne-amuzăm" sînt marcate de starea de nemulțumire: doresc ceva, speră ca venind la mare să se producă surpriza, schimbarea, marea lovitură, tandrețea. Refuzînd emblema amuzamentului, regizorul Iulian Mihu ne propune un corosiv subtext, un fel de paranteză cehoviană la itinerariul aparent vesel, aparent nevinovat al unor existențe incapabile de a-și lua viața în serios. Pentru că nici cele două văduve (Gina Patrichi și Angela Chiuaru) nu vor afla la mare intelectualul rasat, gentil și înțelegător, atîta timp cît sufletele lor îmbătrînesc în compromisuri penibile, egoiste, lipsite de demnitatea necesară începerii unui nou drum în viață. Se face cam mare tevatură cu venirea importantului reprezentant al firmei germane și recitalul Caragiu — Dinică — Teică stă pe picioare numai rezemîndu-se pe talentul comic al actorilor, în rest senzația de „umplutură" e limpede. Există aici alt capitol — diferit de acela al problemelor personale pornite din nevoia firească și sinceră de a-ți reface viața sau de a colora o căsnicie — al ratării: este vorba de expresia socială a învîrtiților, „regizori" de culise pentru care marea nu înseamnă nici mai mult nici mai puțin decît „capcana" aranjamentelor favorabile. Sînt prezente fetele naive și bișnițarii — antreprenori, vedetismul și călduța agoniseală bazată pe fraudă și speculă. Dar în jocul actorilor, care vin în fața reflectoarelor cu dorința de a improviza — în stilul caracteristic, constituit în conștiința spectatorilor — ca într-o commedia dell'arte estivală și cam incoerentă, desprindem intenția unei detașări în măsură să permită atitudinea critică față de personaj. Tocmai de aceea comentariul citit (din off) de Toma Caragiu se dovedește uneori picant, amuzant, sîrguincios în căutarea jocurilor de cuvinte, într-un cuvînt valoros prin el însuși, dar fără a salva lipsa de unitate a povestirii.

Filmul pare o joacă: un fel de caleidoscop de imagini pe care le uităm din clipa cînd le-am văzut. Prezența în cadru a tînărului constructor îndrăgostit de o fată cu ochii alunecoși nu e suficientă. Nu e suficientă nu din vechea prejudecată a contracarării numerice a personajelor negative ci pentru că mai tot timpul privirea rămîne superficială, furată de aspectul amuzant, fără dorința aprofundării, deși — repetăm — materialul de viață era fructificabil în acest sens.

Pe un asemenea drum — de folosire a arătătorului — și cu un comentariu în bună parte pleonastic nu poate evolua comedia în cinematografia noastră. Problema — discutată cu consecvență în ultima vreme — trebuie să aibă în vedere, și bănuim că lucrul acesta se întîmplă, improvizația artizanală, un fel de bîjbîială în căutare de personaje și subiecte de încondeiat. Ar fi nimerit să ne gîndim nu neapărat la personaje și subiecte ci mai degrabă la acele „tare" ale sufletului, ale modului de a fi neconforme cu ideile pe care le construim. Poarta fermecată de intrare în dilematica chestiune a comediei ar căpăta — printr-o atare abordare — sensul aprofundării, al atingerii țintei interioare, de conținut. Altfel riscăm să rămînem la stadiul „arătătorului", lipsiți de putința de a convinge și a da consistență personajelor comice pe care am dori să le și satirizăm.

Ion Lazăr

Curcanii

Pe bărbații aceia nu mi i-am putut închipui decît gravi și solemni. De o solemnitate pe care o au numai cei ce fac gestul sacru al semănatului, zei agrești stabilind începutul unui miracol. Bărbații aceia, în primăvara aceea, puneau cu trupurile lor un sigiliu.

Bărbații aceia, în primăvara aceea nu erau „voioși ca șoimul cel ușor / ce zboară peste munte" — cum spune poetul.

Bărbații aceia erau gravi și solemni.

Bărbații aceia, în primăvara aceea semnau un document pe care strămoșii lor l-au scris de două mii de ani de la fabulosul întru umilință rege Dromihet.

De douăzeci de secole, între un semănat și altul, la cîțiva ani sau la cîteva luni, noi a trebuit să facem războaie de independență. Ca să putem semăna încă o dată. Ca să stăm drepți și iluminați în capătul brazdelor cînd răsare soarele. Cu sudoarea și sufletul nostru să putem sta la dreapta soarelui. Dreaptă și trudică ocupație. Ca și semănatul grîului. Ca și cositul ierbii. Făcută cu îndîrjire și gravitate. Cu solemnitate chiar. În nici un caz cu veselie. Moartea pentru pămîntul tău e o treabă de oameni tăcuți și simpli. Cum simplă le era îmbrăcămintea și semnul acela de bărbăție țintuit la streașina cușmelor. Nu pana trufașă de vultur sau șoim, umbră răpitoare și ucigașă pe goliștea țărinii, ci pana domesticei vietăți avînd grija cuprinsului ei veghea cu ochiul mereu deschis spre vămile de unde se iscă tîlharii : pana de curcan.

Curcanii ! Rîndurile acelea tăcute și grave de bărbați, repetînd (pentru a cîta oară ?), rîndurile altor bărbați tăcuți și gravi în alte războaie. Tot de independență. Dar numai acesta avea să se cheme astfel. Fiindcă el era semnătura definitivă pe actul existenței noastre naționale. Și ei știau asta. Bărbații aceia, gravi și solemni, sub cușmile cenușii pe cîmpiile Plevnei și Smîrdanului, unde în mai încep să înflorească macii.

Horia Bădescu

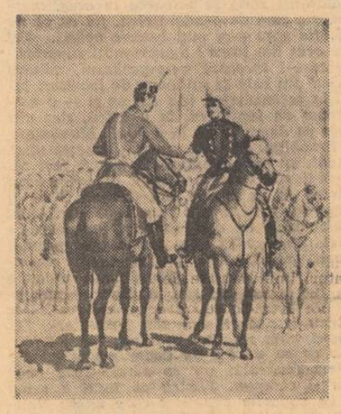

Sava Henția : „Intîlnirea" (1877)

Și mai are patria mea

Și mai are patria mea o grădină
La marginea satului în care-a ciocnit coaja mamei
Eroul necunoscut,
Pentru care șade de veghe în fiece piatră

Cite-o statuie
Și fiece arbore
Îi ține în ramuri o floare aprinsă ;

Și-n grădină mai are patria mea
Un fluier
Pentru el,
Prin care curge unda nemuritoare
A sîngelui nostru, suflările cailor noștri
Potcoviți cu o lună,
Lacrima lutului rotunjindu-se bob
Din care izvorăsc Jiul, Someșul, Bistrița
Și toate apele și baladele noastre.

Vasile Preda

La Griviţa, în faţa redutei...

SCRISOAREA INEDITĂ A UNUI PARTICIPANT LA RĂZBOIUL DIN 1877

Istoria românilor este străbătută de permanența luptei lor pentru libertate, unitate și independență. În condițiile epocii moderne cîteva momente importante și-au pus amprenta definitivă asupra destinului acestui neam. Revoluția română de la 1848 a avut drept crez realizarea dreptății sociale a unității naționale în cadrul forntierelor aceluiași stat și obținerea independenței. „Vrem să fim o națiie, una, puternică și liberă — spunea N. Bălcescu — prin dreptul și datoria noastră, pentru binele nostru și al celorlalte națiii ; căci vroim fericirea noastră și avem o misie a împlini în omenire".

La scurt timp după evenimentele care au avut loc în 1848, doborînd opoziția internă și externă, masele populare, avînd în frunte pe cei care au fost promotorii revoluției, au reușit, în ianuarie 1859, să realizeze mărețul act al unirii Moldovei cu Țara Românească. Unirea din 1859 a constituit fundamentul victoriilor obținute de poporul român în lupta pentru desăvîrșirea unității naționale și statale. Iar în contextul european al vremii realizarea Unirii înaintea unor state ca Italia și Germania a trezit nu numai admirație, dar a demonstrat vitalitatea poporului român și dorința lui de a fi unit și liber. Unirea a creat condițiile necesare înlăturării suzeranității otomane, a obținerii independenței de stat a României.

Proclamarea la 9 mai 1877 a independenței de stat a României s-a făcut ca urmare a puternicei crize în care se afla sistemul de dominație otomană, șubrezit în urma mișcărilor de eliberare a popoarelor din Balcani și a izbucnirii războiului ruso-turc. Dar cum obținerea independenței nu se putea realiza decît cu arma în mînă, guvernul român a încheiat, la 4 aprilie 1877, o convenție cu Rusia în baza căreia armatele ruse puteau trece spre Balcani cu obligația de a „respecta drepturile politice ale Statului român, astfel cum rezultă din legile interioare și tratatele existente, precum și a menține și a apăra integritatea actuală a României".

La 9 mai 1877, cînd Adunarea Deputaților a proclamat independența de stat, Mihail Kogălniceanu, în calitate de ministru de externe, afirma : „Domnilor deputați, nu am nici cea mai mică îndoială și frică de a declara în fața Reprezentanței Naționale că sîntem o națiune liberă și independentă". Proclamarea independenței de stat a fost primită cu rezervă de cancelariile europene. Ea trebuia obținută pe cîmpul de luptă pentru a fi recunoscută de puterile europene și impusă Imperiului otoman.

Mobilizată încă de la începutul lui aprilie 1877 armata română se afla pregătită pentru a înfrunta orice tentativă otomană la nord de Dunăre. La 22 iunie 1877, trupele ruse, sub comanda Marelui duce Nicolae, trec Dunărea pe la Zimnicea și pătrund în Balcani, fiind însoțite, ulterior, și de două regimente din Divizia 4 română.

Scrisoarea, ca și alte documente ale vremii, relevă eroismul ostașilor români, care au lăsat în fața redutei Griviția II, în această Vale a Plîngerii, 2 800 de oameni, morți și răniți. Aici au căzut eroi ale căror nume sînt scrise cu majuscule în cartea istoriei naționale ; maiorul George Șontu, căpitanul Valter Mărăcineanu ș.a.

Căpitanul Cazimir Cugler, autorul scrisorii, este fratele poetei Matilda Cugler Poni, și unul dintre participanții la războiul din 1877—1878. Scrisoarea este adresată poetei, probabil la începutul lunii septembrie 1877, înainte de avea loc cel de al doilea atac al trupelor române asupra redutei Griviția II. Documentul respectiv se află la Arhivele Statului Iași, fond „Petru Poni", mapa Matilda Cugler Poni. Sublinierile din text se datorează lui Cazimir Cugler.

D. Ivănescu

Theodor Aman : „La atac" (1877)

★

Dragă Coca,

Tu îmi scrii ca să-ți dau relații asupra luării Griviței, și numai acele fapte pe care le-am văzut cu ochii.

La toate aceste pot să-ți răspund că reduta Griviția II, la care am dat eu atac, nu s-au luat deoarece rămăsesem eu singur comandant și aveam numai cîțiva soldați cu care nu se putea lua o redută. În cît privește reduta Griviția I, deși am idee cum s-au luat, dar toate acestea mai mult din auz și din ceea ce am citit. Pot însă ați face o mică descriere de atacurile ce s-au dat la Griviția nr. II, care era cea mai mare și la care am luat eu parte.

Cîteva zile mai înainte de atacul din 30 august, statul major rus făcu o recunoaștere a pozițiunilor din jurul Plevnei și găsiră de mare importanță poziția ocupată de reduta Griviția, ca una ce domina valea Plevnei.

Pentru aceste motive să și hotărîră ca să se dea atac acestei redute pe care ei o numeau cheia Plevnei.

Trei zile înainte de atac se făcu recunoașterea pozițiilor din jurul redutei Griviția, aceste recunoașteri însă se făcură de la mare distanță și numai din două puncte opuse. Întîia recunoaștere se făcu din dreptul pozițiilor ocupate de divizia a 4 Română și a doua din partea opusă, unde se afla divizia a 3 Română.

Din aceste două puncte opuse se vedea reduta Griviția înconjurată de un platou care se înclina foarte ușor, dacă însă Statul major rus și-ar fi ales un punct intermediar acestor două și s-ar fi apropiat mai mult de redută, ar fi văzut că sînt două redute, care se mascau una pe alta, și că reduta Griviția II avea în fața sa o vale în care ori cîte trupe ai fi virit trebuia să piară sub focurile încrucișate ale inamicului.

În fine, în ziua de 30 august, pe la orele 12 deja trupele ce trebuiau

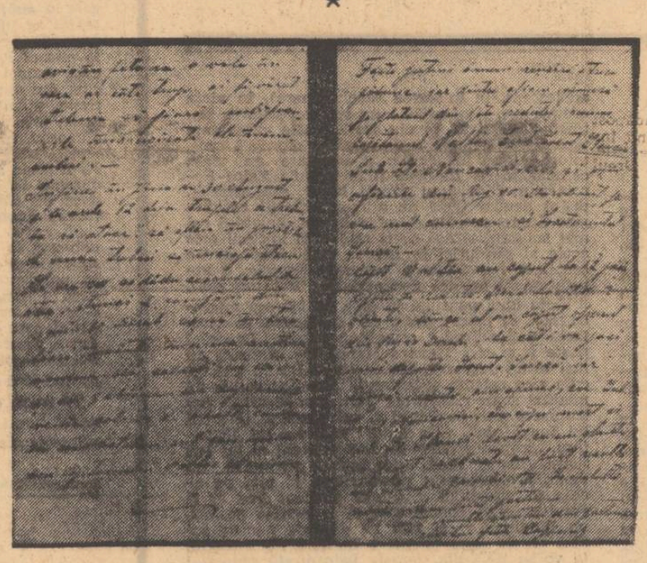

să atace se aflau în pozițiile de unde trebuia să înceapă atacul. La ora 3 se dădu semnalul de atac, atunci două companii din Regimentul 10 Dorobanți ieșiră în tiraliori înainte, în urma acestora veneau alți soldați cu scări și gabioane, iar după aceștia venea coloana de asalt compusă din un batalion sub comanda căpitanului Valter Măracineanu.

Îndată ce am ajuns pe creasta dealului, turcii ne-au și primit cu două obuze de tun care desigur au fost îndreptate mai dinainte. Aceste obuze pătrunseră chiar prin coloana de asalt sau mai bine zis prin batalionul lui Valter. Aceste obuze n-ar fi fost nimica dacă n-ar fi fost în fața noastră de scoborît o vale sub focurile continue ale turcilor din redută, care în linie dreaptă nu erau mai mult de 400 m.

Soldații, văzînd acest mormînt în fața lor nu mai voiră să asculte de comanda șefilor și luară pasul alergător, scoborînd cu cea mai mare viteză valea (...)

De astă dată trebuiau să urce o pantă pe creștetul căreia se afla reduta Griviția. Această pantă era mai mică ca cea pe care o scoborîră, dar în schimb era acoperită de o pădure tînără și impracticabilă, iar pomii erau legați unul de altul cu sîrme de telegraf, la diferite înălțimi pentru a împiedeca trecerea.

În această vale au căzut morți maiorul Șontu, căpitanul Panu, sublocotenent Horcia, sublocotenent Ulescu, pe care i-am văzut.

Văzînd aceasta soldații năvăliră asupra pădurii care nu era mai largă de 20—25 metri, dar întîmpinară cele mai mari dificultăți trebuind să taie sîrmile și ingrămădindu-se unul peste altul. În momentul cînd credeau că vor reuși a trece prin pădure, a început o canonadă teribilă de la reduta Bucov, ale căror tunuri erau dirijate chiar asupra pădurii.

Aici, a fost cel mai mare măcel care și-l poate închipui cineva. Obuzele cădeau în număr mare, răsturnau pomii, omorînd cîte 10 pînă la 12 oameni fiecare obuz. Foarte puțini oameni reușiră a trece pădurea, iar dintre ofițeri ajunseră pe platoul din fața redutei numai căpitanul Valter, sublocotenentul Stanciu, sublocotenentul Nancovici, eu și un ofițer din Regimentul 10 Dorobanți, pe care nu-l cunosc, și locotenentul Șurcă.

Căpitanul Valter a căzut la 12 pași departe de redută, fiind lovit de două gloanțe, lîngă el a căzut ofițerul din Regimentul 10 Dorobanți, la cîțiva pași mai departe locotenentul Șurcă, iar lîngă redută am ajuns cu sublocotenentul Nancovici, care căzu mort și sublocotenentul Stanciu lovit cu un glonte în piept.

Acesta a fost rezultatul atacului Griviței II. La cîlalită redută n-am luat parte.

Primește multe sărutări din parte-mi.

Al tău frate, Cazimir.

Dacă ai necesitate de alte relații scrie-mi și-ți voi răspunde imediat.

Ioan Costea

9 Mai

In amintirea ostașilor români căzuți la datorie pentru eliberarea patriei, pentru memorabila victorie asupra fascismului.

Pe frunți de eroi, timpul n-are moarte :
vremea e tînără-n fapte,
iar anii, în treceri grăbite,
își lasă primăverile
la creștet de morminte,
în veghe solemnă să stea.

Cei ce-au căzut, columne rămas-au în inimi,
iar gloria lor, intrată-n balade,
e focul cel sacru din piscuri ;
din faptele lor culegem putere
și-n zborul spre soare
din visele lor aripi intrupăm.

Sîngele vostru, oșteni fără teamă, e sevă de viață,
pulsează frenetic în steaguri,
e viu și fierbinte
în clocot de aprigă muncă,
străluce-n tării în praguri de zori
și-n ceasuri de seară, tihnite.

Murit vă e trupul, dar inima voastră viteză
e-n frontul tăriei cu noi,
bate puternic în ritmuri de faur,
ne cheamă de strajă să fim
pe creștet de munte
și-n larguri de zare.

Eroii n-au moarte, prin timp ei ne cer
ca-n vremea luminii,
cînd pacea e-n case
și albi porumbei se joacă-n văzduhuri,
un fluviu de viață să fim
și-n cale de viscol, granit

Radu Cârneci

Lui Eminescu

1 — Domn al cîntecului și al sufletului nostru !

Ca un duh de soare și pămînt, de înalt și adînc, slava Ta plutește în slava Părinților și Domnilor noștri, de la Zamolxe aură de putere și veșnicie, aici.

Fiindcă nu Te născuseși și totuși erai peste tot durere și doină, lumină și dragoste, iarbă și îndrăzneală, taină și putere, sînge în sîngele acestui pămînt.

2 — Tu peste tot, veșnică izbîndă : Riul, Ramul !

Tărie din țăria noastră, Tu vii de departe, de foarte departe, sămînță a noastră mereu vie, mereu izbînditoare de neam.

Păsări de durere, păsări de lumină, păsări de nădejde în Tine : odă și lacrimă peste toate cele ale stirpei noastre.

3 — Tu trebuia să Te naști, fiindcă de la început ai fost în lumina ochilor noștri, în fiecare șoaptă, în fiecare inimă. Pămîntul acesta de tristețe și glorie Te așteapta din sine pentru sine : Luceafăr.

A fost atunci, aici, acel ceas despicat în slavă, ceas de clopot, ceas de iarbă, ceas de zare dincolo de zare.

4 — Domn al spiritului nostru dintotdeauna și pînă-n veșnicie. Ție acest gînd smerit !

Tu ai închegat lumi și spații veșnicindu-le, mișcare dăruindu-le din Tine, galaxii peste cer și sub cer iscînd, cumpănind Spațiul cu Timpul, stăpîn al minunilor, Tu !

5 — Iată gînd, iată închinăciune, iată spaima mea în fața Ta luminîndu-se, iată imn !

Cu mine, prin ceața de aur, iată îndrăgostiții dăruindu-se, iată codrul coperindu-i, iată ierburi pentru trupurile lor de dor, iată peste ei călătoarele stele, mereu călătoarele către tine....

6 — Domn al cîntecului și al sufletului nostru !

Fiecare pasăre odă pentru Tine, fiecare arbore gînd pentru Tine, fiecare pisc statuie pentru Tine, veșnicia Ta : fiecare clipă a noastră.

O ! sunt gata să-Ți zidesc temple, să le înalț din marmora oaselor mele, cu șapte sori podobindu-le, iar în adînc temelie, oasele celor de la Sarmisegetusa, de la Rovine, de la Podul Înalt... Da, templele Tale sunt aproape de soare, și iată-mă pe turle cu meșterii mei, gata de zbor, fintini făcîndu-ne pentru insetații de Tine...

7 — Preafrumosule Domn, Celmaiveșnic și Celmaitînăr, Tu, care ești, împrejurul nostru taină și binecuvîntare, jur-împrejur timp fără de timp, Stăpîne al cuvîntului.

Ție această sărbătoare, fără de moarte prin Tine !...

plastică

„Pagini de artă modernă românească"

Caracteristica comună a celor patru studii ale acestui volum — datorate unor cercetători ai Institutului de Istoria Artei — sînt probitatea științifică și „alura" culturală. Cu exactitate minuțioasă, epoca-obiect de cercetare este descusută și croită din nou pentru sensibilitatea noastră modernă, tocmai împezindu-i-se atmosfera specifică.

În „Simbolismul și pictura. Un capitol din evoluția gustului artistic la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX. I", **Theodor Enescu** face turul de orizont al problemei simboliste, privite atît în lumina manifestărilor ei de forță (cu referințe la cele mai importante și mai noi aporturi teoretice), a semanticii proprii, cît și ca moment de sincronism românesc la marile preocupări europene. Informația copleșitoare, strunită uneori cu un regret sensibil asaltează perioada din jurul începutului de veac cu o măsură, un „bun simț" al erudiției admirabil, pe măsura ipotezei înaintate, aceea a unui Luchian ale cărui începuturi artistice sînt clar condiționate de contextul simbolist. Argumentată, ilustrată faptic, această teză deconcertantă pentru obișnuiții lecturii neatente și „cuminți" ai operei lui Luchian se verifică nu numai în bogatul material iconografic prezentat, dar și printr-o citire „à rebours" a picturii de maturitate, al cărei atașament față de ceea ce Th. Enescu a numit „mentalitatea simbolistă" este în mare măsură responsabil de acea „totalitate a expresiei", de autenticitatea sincronismului între „momentul teoretic și cel sensibil" pentru care Luchian a fost desemnat drept unul din marii pictori români.

Scris cu vervă și „chef", studiul lui **Barbu Brezianu** „Brâncuși în cultura și critica românească. 1898—1914" are, dincolo de calitățile speciei de „lectură utilă", darul de a cinematografia un moment istoric : acela al începuturilor criticii noastre de artă, de la cronicile din 1906 ale lui Vaschide pentru „L'Indépéndence Roumaine", pînă la afirmațiile mai mult sau mai puțin pertinente ale unor Al. Bogdan-Pitești, Mihai Dragomirescu, G. Petrașcu, Adrian Maniu, Arghezi etc. Dincolo de detaliile amuzante sau simplu grotești legate de primirea artei lui Brâncuși în mediul cultural mic-burghez și tipicar al României începutului de veac, imaginea cea mai sensibilă e aceea a unei societăți aflate într-un progres vertiginos. Și e un lucru verificat nu numai prin confruntarea unor opinii fruste cu altele de o mare clarviziune (Arghezi, de pildă, realiza încă din 1912 că Brâncuși e „sculptorul nostru cel mai personal"), ci și din simpla observare a faptului că, în 1910, unei singure expoziții i se consacrau în presa vremii nu mai puțin de 14 cronici...

Considerat de însuși autorul său „o primă cuprindere foarte succintă", articolul „Mișcarea de avangardă din România și implicațiile ei pe plan mondial" de **Radu Bogdan** conține datele schematice ale avangardismului (considerat, sub speță teoretică drept „tupeu neoficializat") românesc și amintirea personalităților sale mai cunoscute.

Și **Irina Fortunescu** — „Corespondența N. N. Tonitza — Francisc Șirato" —, în întregime inedită, reconstituie atmosfera unui moment cultural bucureștean pentru care informația simplă se dovedește deseori lacunară. Schimbul epistolar dintre cei doi pictori permite autoarei o cercetare totală a problemei : în bogatele și aproape exhaustivele note (nici un nume, nici o circumstanță nu sînt lăsate fără explicație) se reconstituie nu numai caracterul și destinele preopinenților, dar și istoria intimă a „Grupului celor 4", a saloanelor de artă timp de aproximativ două decenii (începînd din 1921), a atmosferei culturale generale — devenind, într-adevăr, un fel de „tablou de moravuri", necruțător în obiectivitatea-i documentată. Alături de celelalte trei studii cuprinzătoare ale volumului ne este oferit astfel, un model **efectiv** — de aport la scrierea unei istorii a artei românești.

Cristina Anastasiu-Condiescu

muzică

După douăzeci de ani

Acum, în apropierea a două decenii încheiate de la moarte, ne gîndim că dacă George Enescu n-ar fi făcut, prin gloria lui, decît că a atras atenția asupra muzicii noastre, semn de exclamare admirativ pentru o artă milenară și potențialități, devenite fapt, mai pe urmă, și tot ar fi fost de necuprins gestul său nobil.

Filarmonica s-a însărcinat prima să amintească publicului evenimentul. Theodor Grigoriu, legat și prin program („Omagiul lui Enescu"), a reprezentat descendența enesciană. Alegere potrivită, pentru că se vede înțelegerea eficientă a ceea ce era într-adevăr peren în muzica maestrului, dialectica permanentă, ducînd pînă la urmă chiar în contemplativ, firescul, plăcerea „cîntării". Poate Enescu — neoclasic nu era esențial, dar perspectiva istorică era restrînsă, cu ani în urmă, cînd s-a scris lucrarea. Compozitorul reface neepigonic pînă la intervalică, țiituri voalate. Viorile orchestrei și-au arătat și aici calitatea nedezmințită într-o variantă intern-dinamică, îndrumată de Mihai Brediceanu.

Poate mai puțin reprezentative pentru ultimul Enescu, cîntecele pe versuri de Clement Marot, foarte cunoscute și de mare savoare, au avut meritul de a ne capta emoțional, ca orice muzică de calitate pe care o cunoști foarte bine. Actuala versiune s-a bucurat de prezența solistică a Teodorei Lucaciu, cu experiență scenică și a pieselor în speță.

Dificila Simfonie a III-a este într-adevăr Enescu, întreg și inepuizabil. Mihai Brediceanu, care își asumă consecvent sarcina acestei piese, a închipuit din nou o interpretare foarte bună, plutind între infinitele planuri, linii melodice, din care, dacă nu sacrifici iese confuz, iar dacă sacrifici îl amputezi pe Enescu de ceea ce are mai caracteristic. Linia de mijloc în atîta ambiguitate (voci primordiale — secundare, ambiguitate a secțiunilor, datorită transformărilor perpetui, ambiguitate stilistică, ce se răsfrînge și de la lucrare la lucrare, la un compozitor ce nu putea renunța la nimic fiindcă le asimilase pe toate fenomenal), linia de echilibru deci este foarte subțire, trebuie să fi virtuos s-o găsești și să te sprijini de ea.

Complexitatea vine aici din înzestrarea cu totul neobișnuită a compozitorului, iar travaliul așarnat, definitivarea mereu amînată, probează la ce grea încercare îl puneau pe Enescu propriile sale premize, în fapt imposibil de dus pînă la capăt. Iar noi, ascultătorii, sîntem asaltați de șarja informațională, căci diferența, în repertoriul de semne, dintre noi și compozitor este uriașă. În firipăm încet structura, căci surplusul de complexitate ne frînează în configurarea clară a „Gestalt-ului". O „operă deschisă" deci, din polisemie.

Apoi, între datele extramuzicale, să-l memorăm pe Enescu și pentru omul extraordinar, spiritul eminamente constructiv care a fost.

Costin Cazaban

spirale

Gheorghe Tomozei: „Negru Vodă"

Se scrie la noi, acum, foarte multă poezie patriotică și acesta este un lucru foarte potrivit, cred eu, întrucît toate marile literaturi ale lumii au fost ilustrate și de o remarcabilă lirică dedicată țării. Sentimentul patriotic nu este conjunctural și arta pe care o naște n-ar trebui să poarte pecetea improvizației sau a manufacturii cum se întîmplă în unele cazuri. Revistele dau uneori exemple de superficialitate atunci cind în numele nobilei pasiuni pentru țară sunt lăsate luminii tiparului lucruri nemeșteșugite ori plate. Mai periculoasă este declarația sforăitoare patriotică, retorismul fără acoperire, acea grandilocvență care întotdeauna a făcut rău acestui gen literar. Un poem patriotic trebuie să dezvolte o înaltă temperatură de la emițător pentru ca să poată naște la cel ce primește sentimente la fel de fierbinți. Poeziei patriotice îi este și mai necesară o înaltă sinceritate și peste tot un suflu patetic, nefalsificat, plus invențiune și originalitate.

Literatura română prin toți marii ei lirici a strîns în mulți ani un patrimoniu extraordinar, ilustrînd acest gen de poezie. De la Eminescu la Arghezi, de la Alecsandri la Blaga, de la Pillat la Labiș există o înaltă poezie dedicată României. Un mare model a fost la noi Bolintineanu și, iată că mai tinerii poeți îl imită și o fac cu mult succes. Excelează în acest domeniu un Adrian Păunescu, un Ioan Alexandru, un Dan Mutașcu, un Nichita Stănescu, un Nicolae Dragoș sau Ion Lotreanu, cum frumoase versuri de țară conține acest volum al lui Gheorghe Tomozei **„Negru Vodă"**, apărut la **Editura Eminescu.** Autorul anunță o trilogie în care acest tom ar fi primul, deschis cu un frumos citat din Chesalie Dapontes. Toate poemele conțin de fapt o mare metaforă, cea a iubirii de patrie. Imaginarul domn poate fi deopotrivă Bălcescu sau Horia, poate fi Ștefan cel Mare sau Mircea cel Bătrin. El întrunește toate calitățile conducătorului de stat pentru care patria este bunul sufletesc suprem.

Gheorghe Tomozei, degustător de hrisoave și de limbaj arhaic, intrat în linia **balcanicilor** prin mustul pe care îl au poemele sale, prin frumoasa limbă folosită și mai ales prin acel aer de epocă atît de special al scrierilor sale, face încă o dată demonstrația unei bune stăpîniri a limbajului liric. Dar să trecem la text. Aici vom găsi multe influențe din Arghezi și Ion Barbu. Ele sunt bine asimilate și nu jenează. Peisajul este cel al picturii naive, un peisaj de **turtă dulce** cum spune chiar poetul. Iată Cîmpulungul : **„În cîmp lung / în cetate păduroasă ajung. / Cîmpulungul, / cetatea lui Negru, bărbatul cu pruncul, / cel care se adaose / zugrăvelii din naose / și zace / în raclă fără capace. / Înviat în blîndele iarmaroace / cu conture copilărite / în smalțuri de blide, / închipuit, de-a călare / pe burți de ulcioare / ori în coltuce / de turtă dulce. // ... În Cîmpulung adie / ca într-o îngerească bucătărie / mireasmă de lipie. / Se podește cu grîu / piatra din rîu / găurile luminii / le umple colbul făinii, / domoală / făină de tencuială / lipindu-i clipei / osul aripei. / Ca pe filele cărții bătrîne, / te citesc, pîine, / carte cu cheutori / la subțiori, / te deschid / c-o tăietură de cuțit, / gura te citește / și slovenește / tainele / și icoanele.".** Tot acest poem de deschidere trădează o mare tandrețe lirică, o naivitate picturală foarte bine însușită. Aș zice de la început că Gheorghe Tomozei e înainte de toate un orfevru, posedînd o minuție și o șlefuială a cuvîntului lucrate în dăltițe subtile. Asocierile se fac parcă spontan, dar de fapt sînt foarte șirete. Rafinamentul este semnul sub care se dezvoltă această poezie, aparent simplă, dar care, ca orice pastă de meșter zugrav, ascunde sub sclipirea ei ultimă un amestec mare de tonuri. Iată fragmente din „Pe tron de mesteacăn" : **„...unde-a stat domnița, soru-ta cea bălaie, / unde-a stat doamna / bate frunza și toamna, / bate luna / unde-a stat buna / și curge nisipul nimicului / peste fereastra bunicului. / Se afumă și se-ntunerică / desemnu-n biserică, / sfinții / îi sfîșie gerul cu dinții. / heruvimii / se-ncleiază-n scăzutul luminii, / de pe sfintele / s-au tras veșmintele / și se prelinge văpsaua / din steaua / peste podeaua / unde pasc mielul și miaua, / fire / de calomfire. // În lacre, / odoarele-s acre, / oglinzile s-au stins / cu-argintul ca sarea de lins / ... cum nu s-a mai aflatul, / cu solzoase turle / și cămări destule, / cu poartă-n lănțuge / ce peste șanț fuge, / cheamă pietrari / și arămari / lacomi de sfanț / din țara lu Neamț / și pune marmure / cită frunză-n arbure / peste glodul / pe unde-ți treci norodul !".**

Foarte frumos este și poemul „Moșia bătrînă ca bătrînii", unde acel limbaj arhaic de care vorbeam este folosit cu toate parfumele și sonurile lui secrete : **„Voievoade Negru, / tinere chedru, / moșia ce-o ai sub mînă / e decît bătrînii bătrînilor mai bătrîni, / noi pe-aice ne știm / cu ogradă și țintirim, / mai înainte de drumul spre Viflaim / al magilor și vracilor / veniți să-l afle sub suflarea vacilor /pe-acel / prunc și Miel / și mai-nainte să bată cu noi / un fel de război / împăratul-Alicsandru, copilandru / și-nainte să le punem să-noate / persieneștile gloate / în grîul care, ca azi, / își bate-n obraz / si-l treci călare / din muntele la marea cea mare. / / ... Sînt scrise morțile, / focurile suindu-ne porțile, / domn și doamnă / zac sub bucoavnă, / jupanii / zac sub pisanii, / tăiați de vicleșug și dihonii / sub lespede zac coconii / și domnițe cu inele / și luminări în degețele / iară sub gresie / scrisă de Coresie / dorm diecii, / ca liliecii.".**

În „Inima cu patru trupuri" se alcătuiește o baladă a sfîrșiturilor tragice ale unor domnitori cunoscute în istoria noastră atît de sbuciumată. Iată fragmente : **„«Voievoade, / roabe, / spaimă-ndestulă / mi-ai adus, scîrbă și hulă, / tu cu oaste numai un pilc / ai lucrat mai cu sîrg. / De-atît căsăpit / ai jungherul belit. / M-am învoire a-ți da / sabie cu pirozea / care cîntă cînd taie ! / Ți-am juruit-o ? A ta e !» / / Și pașa / îi sparge, cu fierul, cămașa / și dă poruncă / patru cămile să i se-aducă / vavilonești / cămile, și livănești / și gloaba / de la regina din Saba. / / ... și capul curat / neaplecat / și boașele / tale, abrașele. / Speriat cu tunul / vor face patru domni numai dintr-unul ; / și-or face / setoasele dobitoace / patru trupuri c-o singură gură / pentru bucătură / și pupătură, / patru, cu ochi numai doi / lucind în noroi !".**

Dar cele mai frumoase poeme ale volumului sunt „Țările țării" și „Psalom". Pe primul îl redăm integral : **„Pe Negru îl rupse un pașe / cu caii cu două cocoase / și domnul zace / în patru conace, / în patru gropi / fără sicriu, fără popi, / în gropnițe riciite / de copite, / fără găteliile sfinte / și fără fesminte, / mort cu patru morminte. / / Crește floarea macului / pe mormîntul capului, / floarea aliorului / pe groapa piciorului, / pe mormîntul miinii / zace floarea pîinii, / crește otava / pe groapa cu slava, / Numai bătrîna ploaie / îi spală ca pe-un prunc, în copaie, / numai bătrîna lună / trupul despicat îl adună / și bătrînul soare / îl suie trunchiul strivit, pe picioare / și țărîna bătrînă / îi pune fir de iarbă în mînă / iar Negrul / e iar viteazul și cerbul / și ne zice : «Slugile / să n-astupe gropile. / Să rămînă / cetățile mele de țărînă, / să-mi fie / țările de veșnicie, / țările mele / care m-am iubit cu ele. / Ca un balaure / îmi păzesc moșie și staule. / De mă calcă dușmanul pe stare / și pe hotare, / numai tăind cap cu cap / țările în care încap, / tăind țară cu țară / vor face trupul meu să piară. / / Țările / îmi luminează stîlpările, / țările țării, / dulci ca peștii mării, / țări cu nume dumicate / și de prunci mîncate, / băute cu gura cănii / și cu spartul rănii...»".**

Și iată și un fragment din al doilea poem : **„Ieși, Solomoane / din psaloame, / ieși și dansează, femeie — / Psalomee, / cu capete singerate, în palme, / peste pietrele acestei psalme, / vă faceți han / ca viermele-n hrean / în aceste firave sire / de nesații și de iubire / din care-nalț în vers luminat / în lumea cu obraz desfătat / pămîntul din care s-au luat / nisipuri / și risipuri, / stîlpări / și surpări, / înalt țară / dulce și-amară, / țară cu priveliștile sfinte, / decît Luceafărul mai dinainte / și decît steaua / ce ne bate cu neaua."** Sunt aici folosite ritualele tradiționale țărănești, chiar cadența poemelor e de sorginte populară. În al doilea poem nu lipsește un aer biblic, tras din interpretările mai vechi pe românie, ele însele sursă de pornire a literaturii poporane, care a împrumutat imagini și mai ales un limbaj grandios care s-au păstrat peste timp ilustrate în aceste versuri, în mod fericit, de Gheorghe Tomozei. Sigur că spațiul zgîrcit nu ne permite să mai cităm cîteva din poemele foarte frumoase ale acestui volum. Dar, dar pentru ca să nu-l văduvesc pe cititor de unele stafide lirice, cum le numesc eu, iată cîteva smulse din contextul general. Astfel, într-un loc unde imaginarul domn este belit, peisajul este numit **„o bizanție țigănită"**, eroul liric n-ar fi imaginarul Negru Vodă, ci unul din cei trei care au fost arși pe un tron de foc. Iată și transcrierea lui Tomozei a acestui fapt : **„Trupul vîndut / arde ca o cană de lut / arde mocnit / trupul mințit".** În același poem, o altă imagine extraordinară : **„șoarecii ies din pielea icoanelor / din clopote curg sate înecate".** În poemul „Liniștile" semnalăm acea minuție în care excelează Tomozei : **„Morile / macină florile / și făina curge / dulce în coltuce / nucul își plouă / verzile-i ouă / merii domnești / leapădă ouă strutești / golul carafei / e oul garoafei / ulciorul / îl ouă izvorul / fumu-ntunerică / varu-n biserică / și-aud cum cad bucoavnele / din pisanie".** În alt loc („Ultima cină") semnalez două catrene excelente : **„Mărul sticlește pe masă / ca o scrisoare de acasă / mărul — bucătura / citită cu gura"** sau **„Mărul e o cană cu apă / pe care buza întîrzie s-o înceapă / și în care se clatină / lacrimă și datină".** În „Urmele", două lucruri excepționale, de asemenea : **„Zice-se că nu prea se-ndemna cu scrisul / dar în pod au găsit / cărți sfoigite, umplute de el / și i-au găsit călimările / pline cu moaștele unor cuvinte"** sau : **„Într-un tăinuit sip de sticlă / unia zic că ne-ar fi rămas / o lacrimă de-a lui / dar eu care am băut-o toată / nu poci a crede că-i așa / mai repede cred că a fost lapte / de măr ori sudoare / de trandafir".**

Într-un cuvînt, Gheorghe Tomozei este un zugrav de subțire.

Eugen Barbu

fragmente critice

Ion Marin Sadoveanu (III)

Alți comentatori sînt mai clari : **„Ion Sintu** e o carte cu oameni, cu fapte, cu semnificații : **o carte mare"** (Paul Georgescu, **Gazeta literară**, 7 ian. 1958). Nici lui Cornel Regman, care se îndoiește de toate, nu-i displace **Ion Sintu** : „o carte cu atît mai densă și mai plină de sensuri vii, cu cît meandrele, culorile nu sînt scontate" (...) (prefață la **Sfîrșit de veac în București**, E.P.L., 1966). Ar fi vorba, așadar, de o **carte mare**, de o carte **densă**, plină de **sensuri vii**, de, în fine, o **grea contribuție** romanescă, comparabilă cu... Să vedem ce spune cu adevărat acest roman de 600 de pagini scrise în același stil supravegheat, prețios prin exagerata lui ornamentație. Cartea reia istoria familiei Urmatecu după 7 ani de la moartea baronului Barbu aducînd în primele secvențe figuri cunoscute deja din romanul anterior. Potrivit metodei sale epice, I. M. Sadoveanu face întîi o descriere a străzii și, pe scurt, o istorie a „împlinirii" ei, trece apoi la Urmatecu și, după ce dă și un rezumat al carierei acestuia, ajunge la nașterea nepotului Ion. Personajele vii dinainte pălesc în această reluare. Urmatecu este acum un rentier mediocru, lacom încă de viață, ne asigură prozatorul, însă lăcomia nu se vede. El ține în casă o fostă ibovnică, Paraschiva, nu s-a înstrăinat nici de Păuna, vechea lui legătură. Dar toate aceste elemente strecurate în roman, nu dau o sugestie mai puternică despre apetitul de viață al bătrînului crai. Romanul se orientează, de altfel, spre familia Sintu, urmînd-o la Constanța, unde ginerele lui Urmatecu, om cu conștiința datoriei, se mută pentru a ajuta păturile de jos ale populației.

Schimbarea de decor aduce în roman noi descrieri și noi rîuri epice. Copilul crește sub îngrijirea Bertei von Grodde, o săsoaică de dură educație tudescă, și în fascinația pentru tatăl lui, intelectual cu principii liberale. Mama este orgolioasă și rece, și copilul adoptă, afectiv, o altă femeie, Paraschiva, o țărancă de treabă. Paralel ni se prezintă societatea constănțeană, în care distingem pe Iorgu Scafeș — prefect conservator, pe comandorul Crihan — escroc sentimental, pe procurorul Georges Clement și pe soția lui Glük, femeie insațiabilă și fără pudoare etc. Venind vremea școlii, Ion Sintu cunoaște lumea dascălilor, unii conformiști lamentabili, alții contestatari pitorești, ca socializantul Marc A. Jeanjacquet. Prin acesta ajungem la un cerc de revoluționari locali, printre ei, Ivan Maximovici, refugiat rus — „om înalt, blond, spătos, cu o privire blîndă" (figura revoltatului uriaș și blînd a făcut carieră în literatura română ; o aflăm și la George Mihail Zamfirescu și la alții !). Cartea își extinde studiul și asupra revoltelor țărănești, ajungînd pe urmele familiei Urmatecu-Sintu la moșia de la Băloșeni. Un țăran revoltat, Manea Strapolea, logodnicul Paraschivei, instigă pe clăcași, e închis, scapă din detenție, participă la alte acțiuni sociale și, în vremea războiului, conduce mișcarea pacifistă (carieră totuși neverosimilă pentru un țăran). Alte crengi ale acestui rămuros arbore care este romanul **Ion Sintu** ajung în mediul gazetăresc și în lumea studențească.

Puține figuri se pot reține din aceste investigații meticuloase. Un gazetar, Corneliu Tălășan, îndrăgostit de Berta von Grodde, e la început un om de stînga, apoi trece de cealaltă parte a baricadei. Un profesor, Iancu State Ciubotel dă lui Ion Sintu lecții de realism și de bun simț politic. Un fanatic, Tașcă, urăște pe toată lumea și eșuează în naționalism. Și, pentru că prozatorul vede umanitatea în cupluri, Tașcă face o bună pereche cu Berta, dezgustată între timp de ziaristul Tălășan. Alte fire ale cărții ajung în cercurile marii burghezii, într-un loc apare Ionel Brătianu care, curios, discută despre Strapolea și ia în serios denunțurile lui Crihan. Romanul se risipește în acest fel peste tot, biografia lui Ion Sintu fiind, în fapt, un pretext de studiu social. Studiul nu este, cu toate acestea, profund, adevărul istoric este adesea forțat (Ov. S. Crohmălniceanu a dovedit acest lucru) și, înainte de orice, el rămîne la frontierele literaturii. Puține pagini cu adevărat epice se pot reține la acest nivel. Autorul intervine des în narațiune, face considerații despre mica sau marea burghezie românească, nu spunem neadevărate, dar exterioare literaturii. Destinul doctorului Matei Sintu este explicat prin conformismul micii burghezii românești. O „greșeală" în existența lui ar fi căsătoria cu Amelica, fiica unui burghez („cedarea și amestecul său din tinerețe cu burghezia pentru un început de carieră prin căsătoria lui cu fata lui Urmatecu"...). Cu sau fără greșeli de acest fel, Matei Sintu, nul ca personaj literar, este doar o abstracțiune sociologică, un nume neacoperit de o personalitate recognoscibilă tipologic. Ivan Maximovici, omul mare și blînd, vorbește savant despre burghezia română descompusă, iar Manea Strapolea dă lecții de strategie politică, într-un stil nepotrivit pentru condiția lui, tînărului Sintu, un personaj care întîrzie să se împlinească și să impună în această întinsă și superficială frescă.

Romanul social este deci neconvingător în **Ion Sintu.** Care este situația romanului de familie atît de solid în **Sfîrșit de veac în București ?** Acest plan avea toate șansele să se impună, dacă prozatorul n-ar fi pus cu ostentație înaintea adevărului psihologic determinismul economic. Personajele încep să intre într-o schemă sociologică, să poarte stingherite haina unei **psihologii de clasă**, prozatorul ignorînd, bizar, că o clasă este formată din indivizi, și că indivizii, ideologicește solidari, au o viață interioară ce-i diferențiază. Pe scurt, I. M. Sadoveanu pune în locul psihologiei un determinism ideologic abstract și, dealtfel, fantezist. Amelica, fiică de funcționar ajuns moșier, este o mediocră orgolioasă, iubește bunurile materiale, n-are gust (casa pe care și-o construiește este bălțată și sofisticată), o lamentabilă ființă în concluzie, de care fiul, mai lucid, se îndepărtează. Tatăl, doctorul Sintu, plătește greșeli vechi, sentimentale și politice, deși, este un om drept și un cap bine mobilat (darwinist, orientat spre umanism și învățătura lui Haeckel). Oamenii simpli (Paraschiva, Manea, Ivan Maximovici) sînt mai pozitivi sub raport moral. Literar însă sînt tot atît de inexistenți. Oarecare consistență are Vatica Varnali, o boieroaică veșnic îndrăgostită, pasionată ca un personaj cehovian de meseriile amanților. Berta von Grodde ar fi putut da o idee despre rigiditatea moralei junkerești dacă I. M. Sadoveanu, complicînd lucrurile inutil, n-ar fi avut ideea rea să facă din această guvernantă un simbol al unei atitudini politice (Berta devine antisemită). Glicheria Clement (Glük) este în intenția autorului expresia depravării burgheze. Soție de procuror și mama unui băiat isteț și sensibil, Toderiță, ea trăiește cu inevitabilul Crihan, folosindu-și copilul ca intermediar. După oarecare vreme, începe să facă ochi dulci și trăiește în cele din urmă cu un tînăr, Sile Scafeș, de vîrsta copilului său, spre disperarea fiului care află și se spînzură. Crihan întreține legături amoroase și cu Zoica, logodnica prezumtivă a lui Ion Sintu și nevasta în cele din urmă, a unui vîrstnic om de afaceri. Din toți acești indivizi a căror viață se desfășoară între două acuplări, cel care are oarecare consistență literară este Crihan, tip de om practic, nul în profesiune, ager și descurcăreț în viața de toate zilele. Istoria prieteniei lui din adolescență cu Oswald, devenit actor parizian și eșuat lamentabil la București, se reține.

Romanul formației lui Ion Sintu (sau Onuț) este mai coerent, nu zicem mai profund, dar cu o analiză ce trece uneori de amănuntele sociale. Nepotul lui Urmatecu este crescut de Berta în spiritul disciplinei și de tatăl său în spiritul justiției și al libertății de gîndire. Întîia judecată pe care o are băiatul precoce despre lume nu e favorabilă : „lumea se așeza — notează autorul — în jurul lui Ionică, solemnă, uriașă, plină de scrupuluri și interdicții". Efortul de „a limpezi oamenii" eșuează. La Constanța, adolescentul descoperă „ifosul tîrgului și al ajungerii", la București o lume pestriță și lacomă. I. M. Sadoveanu înfățișează sistematic toate etapele **inițierii** în viață a personajului : la școală, la teatru, în viața politică (Sintu participă, adolescent, la mișcarea revoluționară), în viața erotică etc. Amănuntele nu sînt revelatorii. Reținem precizarea că din toate aceste experiențe tînărul își formase o fire „adînc morală", care, totuși, nu se justifică prin elemente de viață convingătoare. Îndrăgostit de frivola Zoica Poroineanu, fiica unui avocat bogat, este părăsit, prilej pentru tînăr de a face reflecții sociologice despre morala claselor de sus. Episodul cel mai substanțial din acest roman al inițierii este acela al călătoriei în Elveția și al idilei dintre scepticul Ion Sintu și poloneza Ewunia, o revoluționară mistică decupată din literatura rusă.

Viața unei pensiuni în care, ca într-un microcosmos, se petrec toate, de la dragoste la exaltarea naționalistă, este bine prinsă (modelul poate fi și aici Thomas Mann). Ce urmează nu mai este interesant. Ion Sintu revine în țară și, cum zice solemn prozatorul, „între mărețiile de miazăzi și de răsărit ale Țării Românești se petrecuseră anii copilăriei și cei dintîi ai tinereții lui Ion Sintu". Alte fapte : moartea lui Urmatecu, „trăpădușeriile" foștilor prieteni ai lui Ion Sintu, Sile și Fred, despărțirea părinților nu modifică traiectoria personajului și nici pe aceea a romanului. Singurul element nou ar fi **revolta** fiului contra mamei, o revoltă socială, nu libidinală : „și iată că deodată pentru Ionică aceste două mame, a lui și a lui Toderiță [e vorba de Glük, femeia neinspirată dinainte] îi înfățișează două fețe ale aceleiași lumi : micimea de suflet și depravarea". Însă nici această revoltă nu are un suport artistic, cum fără expresie rămîne și **criza** mai generală prin care trece tînărul care vrea să descopere și „să așeze" în el valorile lumii burgheze. Voind să aflăm lucruri mai precise despre acest proces dăm peste propoziții ca acestea : „procesul alambicat de intimidare și pizmă care stă pe treapta cea mai de jos în pornirea micii burghezii"...

Războiul pune capăt acestei neliniști și deschide altele mai grele în fața lui Ion Sintu, maturizat de evenimente. Spre deosebire de **Sfîrșit de veac în București,** care are un caracter circular, **Ion Sintu** e un roman deschis, faptele sînt încă în curs de desfășurare. Personajul central încheind anii de ucenicie, pleacă în viață : „între un trecut pe care îl părăsise și un viitor pe care-l întrezărea, stăpîn pe el însuși, Ion Sintu, cu o mînă pe dîrlogi, iar cu cealaltă în buzunarul mantalei, strîngea cu putere cheia casei din care pornise în viață".

Fapt curios la un om învățat ca I. M. Sadoveanu, stilul romanului este nepotrivit pentru studiul moravurilor sociale ; stil încărcat, cu vorbe alese și inutile, scorțos și foșnitor, ca o hîrtie poleită. Prozatorul vorbește de „clocotul înciudării" și „focul vrajbei neadormite" avînd o neînțeleasă preferință pentru asemenea metafore abstracte care nu spun, în fond, nimic.

Neizbutit este și romanul istoric **Taurul mării** (1962), o reconstituire arheologică în genul **Salammbô**, dar mai liberă, avînd ca temă elenizarea sciților în secolul V î.e.n. Sursa de informare este Herodot, care vorbește de un barbar elenizat, Tanusa. La I. M. Sadoveanu, reprezentantul democrației ateniene este Genaios cel tînăr, armator și elev al înțelepților ionieni. Sosit la Histria, acest strămoș al abatelui Paul de Marenne întîlnește pe pămîntul Sciției un popor cu o tradiție bogată ținut în stare de sălbăticie de căpeteniile triburilor și de micii tirani ai cetății. Prozatorul, luînd lucrurile în serios, se documentează și descrie cu lux de amănunte formele fanatismului religios, ritualurile, molimele cumplite care bîntuie în cetatea Histriei. Un negustor tenebros, Genaios cel bătrîn, vrea să introducă în Histria cultul lui Poseidon **(Taurul mării)**, în scopul de a-și spori autoritatea și de a cîștiga noi bunuri materiale. I se opun forțele luminate, conduse de fiul său, Genaios cel tînăr, de Zoetes și Homericus, însă conflictul este neviabil, artisticește, tirania este slabă, ridicolă, adversarii ei n-au identitate literară. Prin pitorescul lor reținem cîteva personaje episodice : mimii Philopos și Sofron, navarhul Thrasybulos (geograf, naturalist, amiral și filozof), senzualul patologic Smikros, candidul și eroicul Thrax, bărbătoasa lui mamă, scita Gema etc. Ceea ce strică acestui roman este în afara unui conflict nefiresc, tonul rapsodic, vorbirea ostentativ aforistică a personajelor : „m-am zbătut să-ți aduc pietre în desaga minții mele (...). Clădește cu ele cum vei voi... M-ai hrănit o viață întreagă și inima mea se face treaptă sub sandalele tale"...

Eugen Simion

profil

Ion Iuga

Născut la 7 ianuarie 1940, în Săliștea de Sus — Maramureș.

Bibliografie : Tăceri neprimite *(1968)* ; Almar *(1970)* ; Țara fîntînilor *(1971)* ; Irosirea zăpezilor *(1974)*.

Sentimentul „răspunderii", conștiința de „lider" care într-un fel sau altul există la aproape toți poeții ardeleni capătă la maramureșeanul Ion Iuga forma unui exaltat interes pentru condiția proprie, situată desigur sub regimul excepției dacă nu chiar al excepționalului : „Sînt cel mai frumos bărbat din nord / cu ochii triști de-atîta spălăcit albastru / — păduri de bălți — / Sînt cel mai frumos bărbat din nord / cu trupul descojit de arbori / zvelt, unduit de aspre vînturi, / brăzdat de trăsnete și-asemeni crud, / port brîie de lumină fulgerată / să plac și cerului și fetelor deodată. / Sînt cel mai frumos bărbat din nord / latin la vorbă, tulbure în sînge ; / cînt și păduri boreale hăuie / sufletul meu printre stîncile țării. / Sînt cel mai frumos bărbat din nord ; port pe chip ceața bunilor mei, între pleoape hîrburile lumii viitoare, inima în românești cuvinte / se mistuie neagră / ca un soare. / Sînt cel mai frumos bărbat din nord / pizmuit asemeni munților frumoși..." Poezia nu „exprimă" viața, ci o înnobilează prin fantezie, prin artificiu prețios, prin retorică ; deși a fost considerat „un discipol al lui Blaga ermetizant" (Al. Piru), Ion Iuga este mai degrabă un poet de tip ornamental, stilizînd în maniera „vizionară" sau mai bine zis „vizionaristă". Simbolurile obscure („șapte lampe prăfuite", „cercul negru al pisicii", „cîinele cerului", „umbra cocoșată a mortului", „vîntul grăbitului cuc", „luminișul pecetluit în steagul morții") sînt simple podoabe, elemente ale unui decor menit să impresioneze. Tabloul intimist și domestic al plimbării copilului „pe tricicleta cea șchioapă" se preface în reprezentarea unei misterioase inițieri, peste faptul banal poetul trudindu-se să pună un strat de fabulos : „Nu-i prea departe sufletul de piatră / în casa-n care copilul gonește-n cursele morții / pe cai de argint / pe tricicleta cea șchioapă / din cînd în cînd pe-o coadă de mătură aeroplan / și piatra pereților se face străvezie — / copilul prin țara sufletului / fără opreliști se știe — / cînd fruntea lui albește de var / peretele plînge / imaginare/ blînde mîini îi întinde". Aspectul deseori căznit, silnic al versurilor lui Ion Iuga este efectul poetizării, scriitorului lipsindu-i totuși marea inventivitate lingvistică necesară pentru a transfera familiarul într-un registru miraculos, genealogic *(Tăceri neprimite, Almar)*, eroic-cetățenesc *(Țara fîntînilor)* sau confesiv *(Irosirea zăpezilor)* ; convențională prin atitudine ca și prin expresie, această poezie se crispează reflex la contactul cu marile teme lirice, domeniu propriu fiindu-i înscenarea sentimentală : „Lampa se leagănă-n frig / și pragul arse săruturi îngroapă / umbra ta / răsfiră arbori prin seară / arbori lini de cerneală / sîngele meu te dezgroapă / furtuna din mine te strigă din lut / puterile florii prin început / de drag sîngele meu te cuvîntă / adieri pe coline sărutările tale / în lumea luminilor sfîntă".

Mircea Iorgulescu

ferestre

Statuia

Să-i cer un foc — singura pretenție pe care o am. Să fumez pe malul Hudsonului, cu picioarele în apă, cu statuia Libertății în față, lăsînd fumul să fie dus de briză în spate, inecînd orașul atît de susceptibil la poluare. „Ce-o fi în capul ei ?" mă gîndesc. În cap nu se poate intra, însă restul e practicabil. Împreună cu mai mulți turiști, iată-mă pierdut în burta statuii, pipăind libertatea cu degetele. Ceea ce am admirat întotdeauna la americanii obișnuiți e deschiderea lor, lipsa de prejudecăți și loialitatea. Avînd în vedere că mă aflu într-un dar făcut de francezi, cu ani în urmă, tînărului stat de peste ocean, avînd în vedere că-i cunosc destul de bine pe urmașii galilor, care nu sînt deloc mînă spartă, mă gîndesc ce i-o fi apucat să facă un cadou atît de neobișnuit ? Proporțiile statuii ating colosalul — asta o simți mai ales cînd ești înăuntru. Ești tentat să faci comparație cu propria statuie a libertății pe care francezii au înălțat-o pe Sena, în miezul Parisului, și care e ca să zic așa aceeași, numai că mai economicos turnată, după cum am avut ocazia să verific cîteva luni mai tîrziu, minat de același demon al preciziei. Pe Sena, printre pete de ulei și cutii de conserve, alunecau triști și la voia-ntîmplării peștișori morți, plătici sufocate în deșeurile metropolei. Pe Hudson se plimbă cu burta-n sus, învîrtiți de curenții în jurul statuii ditamai crapi, moruni, dacă nu chiar rechini. Vii sau morți, nu contează ! Acum e vorba doar de proporții...

Să mi se ierte acest popas mai îndelungat oarecum la periferia New-York-ului, ca și cînd aș căuta pretexte laterale, și m-aș feri să intru în probleme. E însă vorba de un simbol. Și după cum Parisul n-ar mai putea respira dacă s-ar pomeni într-o bună zi fără Turnul Eiffel, care e un fel de nas al lui Cyrano de Bergerac, ținut cu mîndrie pe sus, tot așa capitala neîncoronată a Statelor Unite nu poate fi concepută fără statuia libertății.

Te salut, creație a lumii vechi, cadou al lumii vechi lumii celei „noi", ca simbol al străvechilor năzuințe ale omenirii. Fie ca norocul — că și tu ai nevoie de noroc — să te aibă în pază, că, vorba aceea, eu n-am nici o putere !... Știu că de-ar fi să se stingă lumina în toată cetatea de pe Manhattan, flacăra ta ar continua să ardă...

După acest toast pe inima goală — că e cam de dimineață, toast cu cea mai veritabilă spumă de ocean, în loc de șampanie, dar oricum, din inimă, călătorul zorit se întoarce în oraș, mergînd o vreme cam de-a-ndăratelea, fie ca să nu jignească, fie spre a-și mai bucura ochii... Cel mai mare oraș din lume ! Sentimentul superlativului pe care-l încearcă new-yorkezul, mîndru de a fi unul din cele 11 milioane de locuitori înregistrați la recensămînt, sau cîți or fi — e umbrit oarecum de faptul că, la o adică, sînt aici cinci orașe ca degetele de la o mînă: Manhattan, Queens, Brooklyn, New-Jersey și... lipsește unul. Un moment, să ne orientăm. Că n-o fi fost răpit de indieni ? Orientarea aici o facem după umbra celor cîțiva copaci din Central Parc și după mușchiul care crește numai pe partea de nord a blocurilor de oțel. Și după mușuroaiele de furnici, bineînțeles. Eu așa m-am orientat întotdeauna, pretutindeni, numai după mușuroaiele de furnici, fie în pădurile din preajma Craiovei, fie la Londra sau la Paris, pretutindeni... Și de bine de rău m-am descurcat. Dar acum nu-mi iese o cincime din New-York. Da, uite la nord, cum stau cu fața spre Time Squar se vede... ce se vede ? Se poate spune că din cauza New-York-ului nu se zăresc cele cinci orașe care-l compun. Pentru că totul e sudat organic, ca podurile gigantice care unesc New-Jersey de Manhattan ; scobit organic, ca imensul Holand Tunel (iarăși cel mai mare din lume) care trece vijiind din miile de automobile pe sub Hudson. Cele cinci degete (al cincilea The Bronx, na, că l-am găsit !) se pot așadar strînge cu ușurință, formînd un pumn de uriaș. Un uriaș de altfel blînd — în linii mari — și ospitalier — în linii mari și, evident, verticale.

Marin Sorescu

Altruismul creației

Urmare din pag. 1

lui ?" În concepția autorului **Cîntării omului,** forma individuală este modalitatea artistică cerută de legile creației. **Eu, mie, mă** înseamnă în realitate, **voi, tu, lor.** Poezia este cu necesitate „individuală, dar pentru acest motiv e generală". Expresiei poetice i se cere să fie cît mai personală : pentru a se exterioriza plenar, sentimentul trebuie contemplat în punctul său interior. Fiorul metafizic pleacă dinlăuntrul eului. Nu este nici un paradox în a socoti calitatea de generalitate nu ca o însumare de factori exteriori, ci ca o performanță a cunoașterii de sine. Un poet dintre cei mai altruiști își intitula unul din ciclurile sale cît se poate de „egoist", **Song of Myself** (Cîntec despre Mine însumi), avertizîndu-l însă pe cititor dintru început : „Mă sărbătoresc pe mine însumi și mă cînt / Și ceea ce pretind, tu vei pretinde, / Căci fiecare atom al meu este-n același timp al tău".

Marii poeți au știut să-și cheme cititorul mai aproape. Whitman cere, cu aparentă umilință, să fie ascultat cu băgare de seamă : „Opriți-vă ziua și noaptea asta cu mine, și / veți avea originea tuturor poemelor."

Au fost epoci, în evoluția artei, în care a-ți exprima personalitatea proprie în creație însemna încălcarea canonului. Arta s-a îndepărtat deseori de însăși condiția ei. Unul din meritele capitale ale lui Rousseau, autorul **Noii Heloïse** și al **Confesiunilor,** a fost și repunerea în drepturi a sensibilității ca element cu incomparabilă putere de influențare. Cînd scrie, poetul nu pentru că își impune să vorbească în numele tuturor realizează acest deziderat. Capacitatea de a reprezenta se impune, fatal, prin vocație. Pe cît e de greu de vorbit în numele adevărului din tine însuți, pe atît de greu este și de a vorbi în numele tuturor. Cum îl ajută arta pe om ?

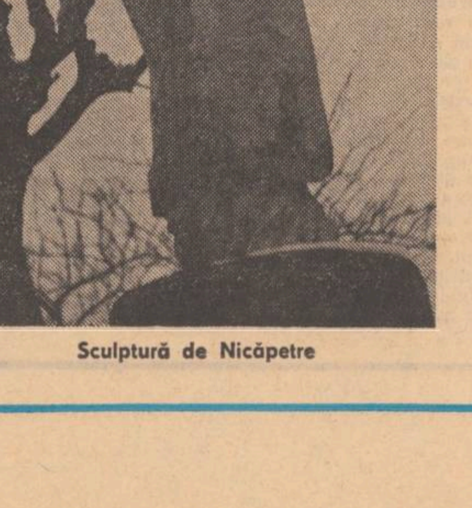

Sculptură de Nicăpetre

Nu, desigur, procurîndu-i entuziasme ușoare, care prin forța împrejurărilor nu sînt durative și esențiale, ci în felul filosofiei, care postulează întemeierea principiilor pe concepte, ca să folosim termeni kantieni. Sentimentului trebuie să i se dea, prin vers, soliditate autentică ; el nu trebuie doar ațîțat, ocazional. După ce a citit **Discursul asupra originii inegalității dintre oameni,** Voltaire i-a scris lui Rousseau, între altele : Veți face plăcere oamenilor spunîndu-le adevărul, dar nu-i veți îndrepta..." Grăbită, născută din ciocnirea a două concepții diferite asupra sufletului omenesc, formula voltaireană inversează datele problemei sau în orice caz le încurcă. Adevărul despre el însuși poate să nu-i facă omului „plăcere", dar contribuie la îndreptarea lui. Îndreptare care nu echivalează cu o remediere, ci cu o orientare. În sensul acesta acționează și arta, cu toate că „adevărul" artei comportă date net specifice. Trebuie ea oare să-i facă „plăcere" omului ? Da, dar nu în mod programatic și nu în primul rînd. Trebuie spus că intuiția artistului de geniu surprinde pîlpîirile cele mai adînci ale vieții și le comunică într-o expresie net personală. Individualitatea imaginii este însăși perenitatea ei. Schopenhauer vedea în forma individuală a artei posibilitatea ei de a fi accesibilă : „Prin faptul că fantezia cititorului constituie materia în care poezia își reflectă imaginile, aceasta prezintă avantajul că dezvăluirile ei mai amănunțite și trăsăturile de mare finețe ale fanteziei fiecăruia iau turnura cea mai convenabilă individualității lui". Prin particularul surprins cu exactitate, arta exprimă omenescul de pretutindeni. Se spune că Renașterea a descoperit individualitatea umană și a pus-o în valoare. În realitate e vorba numai de o repunere în drepturi. Existent în antichitate, cuprins de evul de mijloc în forme de „generalitate", **uomo singolare** revine în actualitate odată cu Renașterea. Și rămîne în actualitate pentru multă vreme...

Pentru poezia autentică, expresia individuală reprezintă modul ideal de a exista. Adevărul acesta se confirmă în toate epocile, din vechime pînă azi.

Poetul vorbește într-adevăr despre sine. Se iubește pe sine. „Dacă aș adora vreun lucru mai mult decît altul acela ar fi / unicitatea trupului meu, sau a părților lui, / Tipar nevăzut al ființei mele, tu ești acela !" Sau și mai apăsat : „Mă bucur de mine, sînt plin de lucruri care mă fericesc." Am citat din nou din Walt Whitman, același care proclamă : „În fiecare ins mă văd pe mine, nici mai mult / și nici cu un bob de orz mai puțin". Arta nu e, la modul programatic îngust, nici egoistă, nici altruistă. Dar ea devine, prin forța valorii ei, un bun de cel mai larg interes, militînd în sensul celor mai luminoase tendințe ale ființei umane. Un poet poate scrie cu o furie „egoistă", iar rezultatul furiei sale poate fi bucurie curată. Iată o propoziție a englezului Pope : „Iubirea de sine și iubirea obștei se născură de la început". Concomitența celor două grupe de sentimente îl definește pe om la modul obiectiv. Viața înaintează în felul acesta, iar arta adaugă consolatorul ei protest. Cînd pare că spune **eu,** artistul spune de fapt **fiecare.**

atelier literar

poșta redacției

G. MARA : Prea puține noutăți (ca să nu zicem „nimic nou" !). Ceva mai bine, „Visarea" și „Metropolă". Dar condeiul dv. ni se pare în stare de mai mult.

IANUS BIFRONS : Ne bucură veștile bune pe care ni le dați (felicitări !). Antologia de care vorbiți e mai mult o dorință pioasă, care are toate condițiile (obiective și invers) ca să rămînă un biet proiect naiv și iluzoriu. Mulțumiri pentru vorbele bune (uneori cam exagerate) ; firește, vom primi oricînd cu interes și plăcere veștile dv.

T. CERNĂUȚEANU : Interesante, noile versuri (poate cu un surplus de flori, petale, trandafiri etc.), dar cam „dificile". Nu încape îndoială că discuția cu ediurile nu va fi ușoară (nu credem că un „cuvînt înainte" ar rezolva mare lucru — propunerea dv. ne onorează, dar asemenea propuneri, din partea tinerilor confrați care frecventează acest „atelier", sînt prea dese pentru puterile noastre, încît ar fi greu (și, desigur, indiscret) să le rezolvăm pe toate, neputînd, în același timp, să rezolvăm una sau alta dintre ele, fără a avea sentimentul (atroce) că favorizăm sau nedreptățim pe cineva...) Dar sîntem siguri că talentul și tenacitatea vă vor ajuta să răzbiți pînă la urmă (proiectele pentru toamnă, pline de perspective, vor fi probabil decisive).

THOMAS : Cîteva lucruri frumoase („Singura măreție", „Numai ca să nu uit", „Îndepărtare", „Etern", „Icar" etc.), care împreună cu cele reținute anterior, vor constitui, în curînd, prima „carte de vizită" în cadrul „atelierului".

A. DAN : Mai consistent, aportul poeziei, cu cîteva piese interesante : „Nu mi-a rămas și pentru tine", „Scrisoare nedatată", „Țintind cu ochiul", „Reconstituire", „Am strigat". Dar și proza, revenind la universul preferat (și prielnic), e mai înfiripată, mai convingătoare, păstrînd, însă, aerul de fragment (poate e chiar vorba de un roman ?). Mai bună, totuși, „Doar cu lapte și miere".

C. OLTEANU : Senzația de „nimic nou" rămîne neclintită și acum la repetarea (de trei ori !) a lecturii. Dar, firește, în alt sens decît vă sugera răspunsul adresat din greșeală (și

Desen de Ina Har

prin „contaminare" cu un omonim recidivist). E legitimă, deși, de dragul adevărului, invocarea „Treptelor iertării" (nu ale „răbdării", care nu are, cel puțin în ce ne privește, trepte !). Poemul e cursiv, bineintenționat, dar mijlociu (cu minus). Poate, altădată...

M. CRAIESCU : Nu sînt semne de progres (ba, parcă, dimpotrivă !). Ceva mai bine, în „Constatare", „Cu viteza bucuriei".

C .PRICOP : Din nou, lucruri din ce în ce mai bune, care confirmă o anumită „deschidere mai largă a ferestrelor" : „Viață personală", „Peisaj cu o fată", „Despre singurătate", „Lumină de seară", „Problema patriei", „Rană frumoasă". „Sentiment", „Imaginară", „Așteptînd", „Cu siguranță". etc.

STELIAN ALDEA : Sînt unele semne ; merită să insistați.

DĂNILĂ DAN : Nimic nou !

Popescu Popești, Stancu Ion (Constanța), **C. Menagache, Corneliu Monca, Anirda, Brădeanu Nicu, „Necunoscutul singuratic", Dinu Damian, Dan Gheorghe, Aslo Custenka, Pirvu Gh., George Ionescu, Ion Diaconu, Nicolae I. Petricsek, George Anton, Ovidiu, Tănase Nicolae, Ady, Sofian Niculescu, Ariana G. Mirea, R. C., Jean Cherulescu, Elias Vanrit, Petru Marinescu. E. Scripcaru** (manuscrisele nu se restituie), **Narcis Cring, Daniel Corbu, Mas Ive Isoel, Engelhardt A. — M., Sandu B., Sexagesima, Mihai Dorian, Zaharia Sena, Jean Clepac, Grosu Angela Irina, Mincu Constantin (Paul), Dan Tudor, Mateiescu Sorin, Bircă V. Ion, Vera Terzi, S.M.I.** (ceva în „Spital"), **Ștefan Raicu, Gheghici Antonio, Melania Nedea, Marian R. Băbușcă, Sorin Popescu, Empedocle. C. Sofron, Mihai Toma, Georgeta Enea, G.D. (Georgiana), V. Zubok, Gall Gabor, Ion B. Țăranul, Carmen Petrescu, Anton Petruț, I. N. Belașcu, Gașler Ștefan, Secar Bair, Pop Ionică, Lefter Cosmița, Ciucă Octavian, Florin Cuc, M. Mateescu-Suceava, Joel Ilie, L. Buruiană, D. S. Dimach, N. Suly, Nicolae O., Anda Tascaru, Radu Cange, Petru Mihail, Nicolescu Eugen :** Încercări modeste, fără calități deosebite.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

De-a lungul sîngelui

Asta e mîna și ăsta e capul
Sîngele-n mîne își termină traiul
Ăștia sînt ochii și astea sînt pleoape
Sîngele-n mîne nu mai încape

Asta e glezna și restul sînt eu
Sîngele-mi poartă o tîrvă de zeu.

VALERIU DRĂGUȘANU

Patrie

Curge timpul
ca o șarjă
de rouă
și pămîntul
care înflorește
în urmă
îl numesc
Patrie !...

IOAN VASIU

Cel ce bate

Cel ce bate în poarta de ivoriu
a Cuvîntului cu sufletul său,
Cel ce caută drumul luminii cu inima sa,
Cel ce ostenește cu greul lumii pe umeri,
Cel ce trece tînăr prin veac-prinț al
durerii,
trebuie să fie primit în cetate!
El este Poetul — cel ce sapă sub zidurile
nopții, cel ce umblă cu turma stelară, cel
ce seamănă iubire și cunoaște pe dinăuntru
lacrima, el este floarea de colț
în muntele pe care-l suim.

GEORGE N. RODESCU

Maci roșii

Iată, cît ești de transparent
în seara aceasta, cînd oglinzi nu mai mint
Și fosforul oaselor tale lucește
cu reflexe de-argint suferind.

În carnea mărului
nu mai locuiește
amintirea petalelor
în memoria noastră
nu dăinuie
culoarea de aur a verilor
Printre prăbușitoare avalanșe
mă rog fulgerului
zeu capricios
și primejduit

Ca să mă vindec
de învecinate palori
lasă-mă să culeg / pentru tine
din fragede cîmpuri / maci roșii.

CĂTĂLINA ROMAN

Asfalt

Nu știe asfaltul
dorul pădurii,
dar brațul șerpuind
al rădăcinii
se-ntinde să spargă
lespedea aspră de uscăciune,
lipsită de sevă,
suflet, mișcare,
armura ciudată,
durul înveliș,
pe care crengi naive,
își scutură floarea-n zadar...

LILIANA POPESCU

Tăcutele iernii fîntîni

O primenire ne-nțelește pasul,
Din nevăzut ne paște-un ochi de ger
Și dincolo de noi se-nalță ceasul
Tăcutelor fîntîni din cer.

Văzduh nevîrstnic s-a topit de zare
Luminile descresc spre miazăzi,
Semințele în somn înving hotare
Și-un vis măsoară albul din copii.

Simțim un prag de vatră primitoare
Sporindu-și clipa ei de miere lină;
Deșartă gazda vremii în ulcioare
Descintece de pîine, poeme de lumină.

O împăcare lină urcă-n toate;
Răstălmăcim adînc lumina, clară ;
Țara e albă, brazdele curate,
Și fruntea noastră seamănă cu țara.

ANCA SMARANDA DIGĂ

Imagine

S-a dus vremea aceea prietene
cînd mergeam împreună la școală
pe sub coroanele desfrunzite ale castanilor
cînd treceam pe lîngă zidurile
proaspăt văruite
ale internatului de invalizi
de unde un chip parcă tăiat
în sticlă
ne fixa în fiecare dimineață
împrăștiind deasupra noastră
petale proaspete
acum sîngele ni s-a asprit
întrebările, întrebările ne doboară
și rar o I cît de rar
un fluture ni se așază-n palme
iar noi privim cu ochii duși
un cîine adormit în iarbă.

CRISTINEL PRICOP

Ea a venit

De frumusețea ei se temeau
calomniind-o în șoaptă,
erau atrași, dar temerea lor
îi gonea departe,
în nopțile fără lună delirau
dorind-o supusă,
întunericul își punea brațul pe fruntea lor
și umilința se culca lîngă ei
scîrbindu-i de ei înșiși.
Era frumoasă cum niciodată
focul n-a dat naștere
unor forme mai delicate,
cum niciodată frigul n-a strălucit
mai frumos în lumina de gheață.
Ea a venit,
a îngenunchеat
sub cerul pustiit de uimire,
aveam cea mai cumplită armă
împotriva ei,
iubirea fără teamă.

BORIS MARIAN

Nu mi-a rămas și pentru tine

Odată, s-a-ntîmplat
să am cinșpe ani,
mari, rotunzi și cam stacojii —
urmăream cai verzi pe pereți
și-mi împărțeam iubirea
în felii :
una, la cafea-cu-lapte, dimineață,
pentru mama care se destramă-n ceață,
una, pentru tata
și fratele meu blond-hăbăuc,
o-nghițeam după ce mă suiam în nuc,
una, pentru strada pustie, de sub duzi,
o rontăiam încet, fără sfială,
știam că nu m-auzi.
Și uite-așa,
îmbucătură după-mbucătură,
nu mi-a rămas și pentru tine
nici o firimitură.

ANCI DAN.

M-am smuls din noapte

M-am smuls din noapte
precum pasărea
din scorbură adîncă
de salcie...
coaja gălbuie
ca de măr copt
a dimineților
se desprinde de pe arbori...
acum
prins între palme
cerul patriei este
oglinda unde privesc
pămîntul care dezmorțește în semințe
miez răcoros
de lumină primăvăratică...

ION TEODORESCU

cartea de debut

Promovarea are o limită

Lucia Fetcu debutează în ton cu moda programelor poetice puse înaintea poeziei. Confesiunile din **Aer** conțin dorința suprimării amintirilor prea vii și fac elogiul discreției și chiar al tăcerii : „Locuiesc această absență statornic / Și într-o foarte mare tăcere / Mă ocup de cuvinte uzate / Ca să mă suprapun peste imaginea mea / Să pot zîmbi liniștită / Nefolositor și sublim". Versuri destul de comune însă suficient de clare pentru a trăda „aspirația" spre puritatea nepăsătoare a pietrei : „De bine și de rău ferită de mine ? De aer de rece și de restul voi ști / În curînd viața pietrei / Și chiar trecerea ei în nisip / E o mare tăcere în jurul meu și în amintire / Și-n ce va urma. Viața pietrei este de piatră..." Sau, aceeași aspirație spre condiția mijlocie în versurile : „Ce bine că plutește / Seamănă cu un înger a spus / Zboară îngerește / Nici prea jos, nici prea sus / Sigur că în jurul lui e răcoare / Și miroase a ceva frumos / Altfel nu putea să tot zboare / Așa — nici prea sus, nici prea jos. (...) Să ne încîntăm, să ne încîntăm de el / De zîmbet de penele-i moi / Nu-i departe defel / Uite ce frumos plutește în noi". Ieșirea din această condiție convenabilă ar provoca spaime surde iar lucrurile dintr-un univers pe care-l ghicim mărunt, de interior cu funcție protectoare încep să semnalizeze catastrofe : „Geme masa de surde dureri de la încheieturi / lampa obscură pălește". Soluția de supraviețuire, în condițiile acestei sentimentalități deficitare „existențial" : „Aventura mea în virtute decurge".

Va trebui să vedem firește dacă un asemenea „program" expus într-o versificație cuminte și săracă poate fi depășit fie printr-un regim poetic mai plauzibil, fie pur și simplu renunțînd chiar la program. Deocamdată propozițiile poetice ale autoarei sînt simple confesiuni ce pot impresiona prin sinceritate, însă banale și neconvingătoare. Cu un asemenea stil retoricpatetic : „Schimbă-mă dacă poți să reziști / Să fiu tristă, să fim triști / Cu o tristețe de ploaie" sîntem departe de poezie și, cum scrie autoarea, ferită „de bine și de rău...", „Nu e încă momentul să mă scol din această odihnă / Nu, nu e încă momentul". Deficitul de vitalitate poate, firește, să modeleze poezia conducînd la metamorfoze impresionante însă ce poate fi impresionant în asemenea declarații de o sinceritate, ce-i drept, absolută : „Pentru această bucurie o floare roză și tremurătoare / Alături de strălucirea ochilor. / Împotriva acestei triști / O floare roză și / Tremurătoare alături / Morman de flori / Roz și tremurătoare // Alături pe lîngă în jur / Mormane deasupra în locul nostru / Ceva, să existe ceva în locul nostru / Să poată să țină să poată" ? Poate că sînt versuri ce „merg la inimă" unui anumit cititor, configurat de capacitatea resimțirii dramatice a blîndului roz de albumuri. Volumul intră în categoria mai largă a cărților ce împrumută sensibilitatea medie a cititorului lipsit de evenimente sufletești și tocmai de aceea plăcut impresionat de tot ce i le sugerează.

★

Față de similara culegere anterioară, volumul „Toate iubirile" editat de **Facla** de la Timișoara, înseamnă mai mulți pași înapoi. Sînt prezentați șapte poeți tineri de către Ion Caraion, Ștefan Augustin Doinaș, Gheorghe Grigurcu, Deliu Petroiu, N. Prelipceanu, G. I. Tohăneanu, C. Ungureanu. Cu excepția unor versuri răzlețe și poate a lui Ion Davideanu, autor interesant dar cam afectat, propunerile făcute cu multă căldură de ciliva prestigioși poeți și critici nu mi se par convingătoare. Înțeleg cum se cuvine fondul adînc de generozitate din care izvorăsc prezentările ce însoțesc grupaleje de versuri ale culegerii însă ele spun de regulă altceva sau mult mai mult decît versurile pe care le preced. Ion Caraion are multă dreptate cînd scrie : „Oricît ar fi poeții de profeți, nici profeția lor nu știe să meargă dincolo de anumite limite". Însă primul autor al culegerii, Alexandru Banciu, îl dezminte într-un chip surprinzător trecînd chiar și „dincolo" de orice limite ! Autorul respectiv scrie versuri ridicole de genul-: „Amurgul ne e roșu și-i roșu răsăritul și soarele amiezii e de un galben creț..." Știm, desigur, că autorul profită aici, cu îngăduința prezentatorului și editorului, de „breșa" produsă prin crizele de inspirație din creația unor poeți adevărați, de faptul că îngăduința este numită uneori respectarea temei. Toate acestea sînt știute. Și totuși : promovarea are o limită iar avîntul cantitativ și calitativ pe care l-a luat poezia patriotică și politică este o garanție că revenirea la criterii mai ferme, conforme adevărului și valorii, este posibilă fără false neliniști. Vegetația patriotardă, parazit periculos atît pentru poezie cît și pentru cititorul de poezie, trebuie să fie mai atent plivită din cîmpul poeziei patriotice.

C. Stănescu

Ion Vinea — portret în mișcare

Urmare din pag. 1

fapt nu lipsit de importanță pentru creația sa literară care nu i-a subjugat astfel integral personalitatea, poetul rezervînd „întregul lui disponibil de forță, inițiativă și sentiment al răspunderii sociale gazetarului care a fost tot timpul" (Mihail Petroveanu, loc. cit.)

Deși s-a vorbit mereu de modernismul lui Ion Vinea, lectura volumului Ora fîntînilor *nu ne îndreptățește la o încadrare în vreun curent radical din agitata mișcare de idei literare a secolului nostru, cum ar fi însă justificat s-o facem cu unii dintre colegii săi ca Tristan Tzara, Ilarie Voronca, Adrian Maniu sau B. Fundoianu. După cum am observat, însăși concepția lui despre poezie l-a ferit de extreme, conducîndu-l, în schimb, la o anume reconciliere, în plan psihic, a unor experiențe artistice de care nu putea rămîne totuși străină structura sa receptivă. Se observă astfel decorația simbolistă cu parfum, alei, fîntîni mute, fluturi, statui, precum și „luna nelipsită" (ca un accent în contra afectării manierei !) ca, de pildă, în poezia* Amintirile false. *„Și cum simți iar trezitul parfum de altădată ! — pe vestede aleie fîntînile — au tăcut — / ce dor sfîntit te prinde, o inimă ciudată, / să chemi iubirea noastră ce nici nu s-a născut ? ! (...) Tăcerea crește-n mine, bătînd. Nici o ispită ? / E noapte. Stele. Parcă sînt obosit. Și-atît / Și ninge luna clară, o, luna nelipsită ! — pe lespede și-n suflet petale de urît". De obicei, poetul evită stările de catastrofă sau apoteoză vitală, menținîndu-se la un stadiu pictural al imaginii, metafora devenind astfel un scut între eu și lume, un mijloc de a neutraliza șocul impactului celor două categorii ipostaziate ca distincte. Pentru acest gen de a construi imaginea, vom cita un* Madrigal *cu operația de transfer a emoției vitale asupra unei jucării mecanice, simbolism grațios al cavalerului cu maniere elegante din secolul XVIII : „Mi-e veche inima : un menuet / captiv în ceasul unei jucării. / L-asculți și-ncerci în soarta lui să-l scrii / altfel : să-i stingi suspinul desuet. / / Împotrivit pe singurul său gînd, / se-ntoarce-n arcuri cîntecul plăpînd / și lasă semn, ca dintr-un zbor ținut, / rugina lui pe degete de lut. / / Polen de chin pe albe cinci petale, / fie-le, Doamnă, dulce nimbul pus, — / și iartă ornicului nesupus / cînd încă plînge-n degetele Tale". Iată însă și o mostră de lirism obiectiv, în sensul că el devine propriul său obiect de contemplație prin contopire, scufundare în viața cosmică, poezia cu rezonanțe de mister blagian,* Ora fîntînilor : *„Oră de liniști stelare, / clar semn de lumi fără nume, / largul în ambru și-n jar e, / Thalassa-n ritmuri apune. / / Vocile sfînt de curate, / frunțile pure și ochii, / cugetul gol și curat e, / clopote cînd legănate / trec în nunțeștile rochii. / / Ora fîntînilor lunii, / — înger-șoptește prin umbre / vorbele rugăciunii / netălmăcite și sumbre".*

Registrul poeziei lui Ion Vinea nu se rezumă însă doar la semitonurile unei sensibilități, fie ea actuală, fie memorată, care-și răsfrînge imaginea printr-o anumită detașare elegantă a inteligenței. Lîngă celebrarea șoptită a dragostei răzbat accentele repezite ale agitației peisajului social ca Război, Baladă, Cumpănă *etc., evocări de tablouri triste din anii 1917—1918. Un reflex liric al polemistului care a fost Ion Vinea, un fel de autoportret în aqua forte, unde poetul renunță la culorile blînde, afectuoase, întrucît și ținta sa era una împotriva obscurantismului, credem că este poemul* Laus odii *scris, în 1941, din care vom cita începutul : „Tăcută e și rece ca un șarpe ura mea, și e cuminte. / Culcușul ei e așteptarea, iar laptele — / un gînd sorbit în taină. / Puterea-i crește la-ntuneric precum în beciuri mucegaiul. / Veninul ei se limpezește ca vinul vechi, cu vremea. / Mă-nvață să pîndesc pitit în fundul vieții mele, / ura mea, meșteră vrăjitoare / Mă-nvață să aud departe pasul timpului / cînd pun urechea la pămînt neadormită strajă".*

Prin pluralitatea tonurilor detectabile în poezia sa, Ion Vinea poate fi înțeles și ca un martor, un rezonator al curentelor literare care i-au marcat epoca.

revista străină

● **LA PARIS, LA TÎRGUL NAȚIONAL DE LA VILLETTE, PORTE DE PANTIN,** în zilele de 25, 26 și 27 aprilie va avea loc o mare manifestație culturală — „Cele trei zile ale Cărții Marxiste", — organizată de Comitetul Central al Partidului Comunist Francez. Prima zi se va încheia cu o serată de solidaritate : „Portugal, 25 avril, premier anniversaire". Se va ține un miting la care vor participa Claude Poperen, membru al Biroului Politic al P.C.F., un lider al Partidului Comunist Portughez și Jacques Planche, membru al Biroului Național al Mișcării tineretului Comunist. Mitingul va fi urmat de spectacolul „Ecoute au Portugal, un peuple se libère". Paul Laurent, secretar al Comitetului Central va participa a doua zi la o amplă discuție cu presa. În cele trei zile de manifestații, Jacques Duclos va oferi autografe pe noul său volum, „Ce que je crois", apărut în editura Grasset.

● **„LE CABINET DES DESSINS"** de pe lîngă Muzeul Louvre expune la pavilionul Flore, șaizeci și cinci de desene italienești din secolele XV și XVI, capodopere alese dintr-un ansamblu de treizeci de mii de desene adunate de ducele Albert-Casimir de Saxa-Teschen, între anii 1774 și 1776, și împrumutate muzeului, în acest scop, de către galeriile Albertina din Viena. Printre exponate se găsesc desene de Michelangelo, Pisanello, Fra Angelico, Ghiberti, Tintoreto și o serie unică a tablourilor lui Raphael.

● **PREMIUL „ZBYSZEK CYBULSKI"** — pentru un tînăr interpret care promite mai mult în profesia de actor, premiu acordat acum pentru a șaptea oară de către săptămînalul polonez de film și televiziune „Ekran", a fost atribuit pe anul 1975 actorului Maciej Goraj, interpretul principal din filmul „Riul întunecat" (regia lui Sylwester Szyszka). Tînărul actor a mai jucat și în filmul lui Wajda „Pămîntul făgăduinței" și în piesa de teatru „Afacerea Danton" de Przybyszewska.

● **CAMBRIDGE UNIVERSITY PRESS** a editat de curînd studiul lui Leo Salinger „Shakespeare and the Traditions of Comedy" ; în acest amplu studiu al comediilor originalului creator autorul, cercetător științific la Trinity College din Cambridge, a ținut să releve rezultatele obținute de „marele Will" din cercetarea minuțioasă a tradițiilor poporului englez. Editura anunță, totodată că au sub tipar volumul al doilea al acestui amplu studiu.

● **LA FESTIVALUL DE LA CANNES** care va avea loc între 9 și 23 mai, Michelangelo Antonioni va fi prezent cu ultimul său film, „Profession reporter", interpretat de Jack Nicholson, film care va fi prezentat în afara competiției.

● **SCRIITORUL JOHANNES MARIO SIMMEL,** în noul său roman „Doar vîntul știe răspunsul" demască practici și mentalități generate de setea de cîștig a unor oameni care, vrînd să parvină, riscă totul, sau, stăpîni ai unor mari averi, uită de omenie cînd e vorba să acumuleze mai mult, iar alții, convinși că pot cumpăra orice cu banii, comit fapte care ies din cadrul legii. Împletînd intrigile unor bancheri implicați într-o afacere criminală, ale unor miliardari care își poartă spleenul prin hotelurile luxoase de pe Coasta de Azur, făcînd să se clatine economia mondială doar cu o simplă aruncare de zaruri, sau ale unor înveterați stîlpi de cazinouri, Johannes Mario Simmel realizează cu acest roman un best-seller și foarte curînd un film (interpreți principali Maurice Ronet și Marthe Keller). Ca urmare a acestui succes, editura Albin Michel l-a publicat în traducerea franceză, intitulîndu-l „Seul le vent connaît le réponse".

● **LIBRĂRIILE FRANCEZE** oferă cititorilor două cărți despre „rezistența trăită", acea rezistență care nu a fost decît unul din momentele vieții politice franceze, în continuă desfășurare, și reprezentînd momentul luptei împotriva ocupantului fascist.

● **EMIL ORZECHOWSKI** publică în editura cracoviană Wydwnictwo Literackie o monografie a Teatrului Vechi din Cracovia și a Studioului, — intitulată „Stary Teatr i Studio". Această monografie a istoriei de după război a acestei instituții și a studioului, ai cărui elevi exercită astăzi o mare influență asupra vieții teatrale poloneze, este completată cu un studiu despre viața culturală a Poloniei de după război și a Cracoviei în special.

● **„TEROARE ȘI CRIMĂ, EXTERMINAREA POPULAȚIEI POLONEZE ȘI EVREIEȘTI ÎN REGIUNEA BYDGOSZCZ ÎN TIMPUL ANILOR 1939—1945"** se intitulează lucrarea lui Wladyslaw Jastrzebski, apărută în editura Interpress. Autorul a încercat să întocmească aci lista pierderilor suferite în rîndul populației, în urma activității premeditate a ocupantului nazist. El nu stabilește numai obiectivele programului de exterminare, ci determină cauzele morții victimelor. Capitolele următoare au fost astfel întocmite, încît să fie posibilă stabilirea responsabilității instituțiilor sau organelor naziste care erau însărcinate cu activitatea de exterminare, cît și a listelor nominale ale persoanelor asasinate.

sport

Optimism

Pentru că în numărul trecut am spus, mai ales, ceea ce nu ne-a plăcut în meciul de la Madrid vom spune acum și ceea ce ne-a plăcut. Și sînt desigur multe aspecte, care ne-au plăcut. Mai întîi ne-a plăcut că acolo unde pierdeam cu 0—6 altădată acum facem 1—1. Chiar dacă Spania nu mai e echipa lui Gento și compania acest 1—1 e totuși un rezultat demn de stimă și elogiu. Ne-a plăcut dăruirea în joc a întregii echipe. Ne-a mai plăcut și faptul că echipa n-a renunțat la ideea de a ataca și că schimbările efectuate n-au adus în teren apărători ci înaintași. (Notă bună antrenorului Valentin Stănescu pentru aceasta). Ne-a plăcut o fază de atac care ar fi putut face mat apărarea iberică, dacă... Faza în care, subtil și rapid, Dumitru a intercalat în atac pe Anghelini scoțînd din joc aproape întreaga defensivă adversă. O, dacă devierea lui Dudu Georgescu ar fi fost pe spațiul porții... Și dacă echipa noastră s-ar fi hotărît să joace tot meciul așa cum se decisese s-o facă la sfîrșitul primei reprize ! Ne-a plăcut dăruirea fundașilor noștri care au găsit soluții chiar în situații disperate. Cu excepția golului ! Ne-a plăcut, de asemeni, Răducanu. Unii zic că golul i s-ar datora. Noi credem că n-avea vizibilitate. Și chiar dacă vina ar fi a lui, Răducanu a apărat în rest cu multă decizie și inspirație. Putea fi 2—1 pentru spanioli dar atunci cînd apărarea era bătută Răducanu s-a opus, ca mare portar ce este atunci cînd renunță la poză și comportament hazardat. Dar jucătorul care ne-a sedus ochiul aproape tot meciul, cel care ne face să ne îndoim că Recha a fost cel mai bun om de pe teren, a fost Dumitru. Postura de coordonator de joc îi convine de minune acestui fotbalist pe care unele meciuri din campionatul intern ni-l arată dezabuzat. Dumitru a jucat ca pe vremuri la Rapid cînd toată echipa trăia în jurul lui ca în jurul unei inimi. Dumitru a limpezit în permanență jocul găsind mișcarea și pasa cea mai nimerită la momentul oportun. Iată de ce ne-a plăcut Dumitru. Jocul său exact și clarvăzător ne-a făcut să nu-i simțim lipsa lui Dinu. Ca înlocuitor al acestuia Dumitru ni se pare un jucător adecvat rolului acesta dificil. Cine ar vedea în această simplă constatare, evident constrîngătoare de altfel pentru toți cei ce au văzut meciul de la Madrid, o încercare de contestare a valorii lui Dinu ar greși. Nu este bine să facem din jucători ceea ce nu sînt. Gloria lui Dinu e legată de Mexic, de postul de fundaș central și în acest post nu credem deloc că Dumitru l-ar putea suplini cu succes. Ceea ce nu înseamnă că-l contestăm pe Dumitru. Dacă la București în meciul cu spaniolii vom juca cu Dinu fundaș central și Dumitru la mijloc aidoma companiei mexicane, va fi perfect. Să nu risipim vorbe în plus. La Madrid echipa noastră a jucat fără Dinu și a jucat bine. Fără marea lor vedetă polonezii au luat la mondiale locul trei. Fără Dobrin reprezentativa română nu s-a făcut de rușine în Mexic. Fără Dobrin, Dinu și Boc reprezentativa română a făcut meci egal acolo unde pierduse la un scor memorabil. De aici nu putem trage decît concluzia că resursele fotbalului românesc sînt mai mari decît se spune de obicei și că nu e bine să ne cantonăm în ideea că există jucători salvatori. Cine miza pe Anghelini ? Nimeni în afară de Valentin Stănescu. Dar iată că Anghelini, care a și greșit în meciul de la Madrid, poate fi considerat un fundaș de nădejde. Ne place acest credit acordat unor jucători noi. Ne-a plăcut Crișan, ne-a plăcut Balaci. S-o mai spunem de ce ? Numai un sportiv cu fotbalul în sînge recurge la seria de execuții care au precedat golul lui Crișan. Și ne-a mai plăcut introducerea lui și pentru că omul era pe postul său : extremă era la echipa de club, extremă a jucat pe terenul spaniol. Balaci e bun pentru că pare a fi jucătorul care nu renunță, niciodată, adică o specie rară în fotbalul nostru. Balaci n-a jucat strălucit la Madrid, adică n-a fost la înălțimea celor mai bune meciuri ale lui din campionatul intern, dar n-a fost niciodată depășit de joc și debutul său oficial e de bun augur. Balaci e tipul de jucător de care națională are nevoie, care nu se sperie de greu, nu cedează niciodată.

Ne-a plăcut mai ales că cei doi tineri introduși în echipă, colegi de promoție ai junioratului românesc, au primit botezul focului într-un meci de miză oficială care s-a terminat frumos pentru noi. Dăruirea echipei a fost exemplară, ceea ce nu exclude erorile cite au fost și nici numirea lor, și nu urăm altceva naționalei noastre decît să nu cedeze la București așa cum n-a cedat la Madrid. Îi cerem însă să și învingă. Fotbalul românesc, în ciuda acelor opinii care restring numărul valorilor fotbalistice la cîteva nume, este plin de resurse. Dacă le va chibzui bine ne vom putea bucura de existența lor. Putem privi cu optimism întrecerile viitoare, dat fiind devotamentul jucătorilor de la Madrid și rezervorul de talente al fotbalului nostru.

Addidas

P.S.
S-a spus de multe ori că Provincia joacă urît fotbal. Nu credeam. Am văzut însă recentul meci de la Cluj-Napoca. Soluțiile din apărare ale clujenilor nu sînt lăudabile. În plus, se pare că arbitrii n-au învățat nimic din cazul Anderco. Arbitrul Leca n-a fluierat grosolăniile de apărare ale clujenilor dar a dat cartonaș galben Sportului studențesc. Încă un meci denaturat.

parodii

Ben Corlaciu

„AMINTIRILE LUPULUI SINGURATIC"

Mai demult cînd umblam pe planetă descult
plictisit ca un drac de minuni îngerești
mă feream de mașini, de poeții cam mulți
și scuipam spre uritele care domnești.

Aveam doar un palton cafeniu de molton
și un prieten cu nume de stea inventată
țineam lupilor lungi discursuri din amvon
lupilor orfani de mamă și tată.

Eu Benedict Corlaciu cu osul din rai încruntat pieptănînd veverițe-n suspensie
am bătut într-o noapte un polițai încît l-am trimis de urgență la pensie.

Seara ascultam din alcovuri maro
cum suspină fanfara cocoșilor blegi,
tu, femeie de fum mai frumoasă ca o crizantemă de toamnă, n-ai vrut să-nțelegi.

Eu Benedict, hoț de fluturi, haită în Bărăgan,
dropie sură tot mai rar încintîndu-vă privirile
am să mă plîng Stelei Alde-băran singura care-mi știe nefericirile.

Sînt mulțumit deși mă gîndesc la trecut
și de mizeria lui îmi vine să zic :
Ah !
Din toate dorințele, două sînt cum am vrut :
Iancu la Fond și Mircea Micu la almanah...

Mircea Micu

Cuvinte rare : usturoiate, Ninive, potcoave, Fănuș Neagu, psalm, piruete, elegant, înger.

Selecție metaforică : „Cineva acum în mine taie lemne / cine oare taie lemne în mine ?". „Oare luna asta-i beată criță ? / de-i e mersul ca un orolog stricat ?".

poezia tînără

Mircea Dinescu

Poezia lui Mircea Dinescu (n. 11 noiembrie 1950 în Slobozia-Ialomița) a fost salutată pentru expresia frustă și originală a tinereții sau chiar adolescenței candide și involuntar cinice, sfioase și în același timp agresive. Cu un număr redus de metafore, mai ales din cîmpul vegetal și animal, poetul își expunea în **Invocație nimănui** (1971) nebulozitățile vîrstei, solicitările contradictorii, aspirațiile contrariate, mulțumirea cu ce are și dorința de a se depăși, suferința tantalică de a nu putea prinde contur, de a rămîne inconsistent : „În piatră toarnă fluturi și-n trupul meu dovezi / munții melancolici bat în felinare, / noroiul poate-ascunde un înger prin cirezi / e altul adevărul dacă nu-i dat cu sare ? // Mi-ar trebui o viață să pot cădea felin / în plasa vorbei șade păianjenul cu cruce, / purtat pe alte buze mi-e sufletul mai plin / din mărăcinii serii nu știu ce-o să-l descurce // Colind copilăria cum viermele un fruct / iar dacă-mi scutur umbra aștept măcar o frunză, / ca Tantal întind mîna dar cerul parcă-i rupt / și seara mă descrie frumos pe nici o pînză".

Orgoliul tinereții e afirmat cu o gravitate aproape insolentă unei doamne probabil mai în vîrstă. Tînărul bea („vinul mă știe pe de rost"), fecioarele îi cutrieră sîngele și-i înflorește carnea, pielea sa e de tigru, spatele „frumos" înaripat. Deoarece vrea să bea lapte din „sfîrcuri de cometă", să aibă stele în oase și cer în suflet, nu admite să se coboare la o parteneră care-l previne că tinerețea fuge și ea : „Sînt tînăr Doamnă, tînăr de-aceea nu te cred, / oricît mi-ai spune, timpul nu își ascute gheara / deși arcașii cetii spre mine își reped / săgețile vestirii, sînt tînăr. Bună seara !"

Pentru un tînăr timpul nu e un semnal al sfîrșitului, iar puritatea trebuie sacrificată fără șovăire : „Sufletul meu e ca lebăda, sau / ca o blană de urs cînd se-nvolbură, / pe ce neliniște ar fi să-l dau / de nu pe timpul care sună-a scorbură".

Fragil („Sînt pentru noapte lampă subțire"), poetul simte chemări senzuale turburi („porii mei șuieră-n naiul de șoapte / ca șarpele-aprins lîngă duhul de lapte") și cere să nu fie violentat, ci mîngîiat, contemplat ca o ființă delicată, aeriană : „Să nu-mi topești cu răsuflarea / Zăpada oaselor subțiri, / dacă ți-e dor de luminarea / sîngelui meu, să nu respiri / Taie din soare o felie / în ceaiul lucrurilor vagi, / mănușa de melancolie / a sufletului să mi-o tragi. // Și vei zări sublimul vierme, / poate cuvîntul străveziu, / țesîndu-mi umbra între perne / pururi datornic, mortul viu".

Așadar Mircea Dinescu, identificat cu poezia tinereții, reclamă o critică de înțelegere, comprehensivă, nu malignă.

Autorul a redebutat cu **Elegii de cînd eram mai tînăr** (1973) titlu paradoxal și ironic, insistînd de data aceasta sau mai bine zis cochetînd cu melancolia, cu sentimentul morții, în poezii grațioase, discret aluzive : „În mărul roșu blînzii cavaleri / pe sub mătase-și vor urzi complotul / Ninsoare de aprilie tu ce mai speri ? / Infernul cîntă clar. Aicea-i totul... / / Nici timpul nu se poartă cu mănuși / Îi simt în ceafă răsuflarea rece / de parcă-n cer ar fi deschise uși / să treacă-Amurgul singur ca un rege / zvîrlind spre mine plasa din femei / dacă voi fi păianjen sau flutur mi-e totuna / cu părul blond urc seara în florile de tei / și moartea prin mireasmă abia strecoară mîna".

Dacă în primul volum nimic nu părea să atingă dignitatea tinereții, acum poetul vede că muritorii n-au exultat la versurile sale și nu l-au încununat cu lauri, ci l-au îmbrăcat „în piei de vită". De unde **Elegia copilului bătrîn** : „O binecuvîntînd melancolia / în pîntecul mieslelor de fîn / amurgul îți va înroși solia / cîntului tău, copilule bătrîn. / Degeaba vei striga un imn de pace / spre aștrii dezlegați din cerul greu / orașele duhnind în carapace / ard sub coroana ghiarelor de leu".

Mircea Dinescu poet crepuscular ? Nu, desigur, deși are unele imagini apocaliptice, de Götterdämmerung : „Cîmpiile se dau pe spate / și munții parcă-ar fi de seu / în streang din stele crenelate / atîrnă veșted dumnezeu".

Melancolia și frenezia erotică rămîn motivele principale : „Grădini plutind, încerc melancolia / acelei flori numită vag amurg / din care-am risipit copilăria / ca o zăpadă caldă pe un burg / Copil cu aripi roșii de mătase / prin lucruri ca-ntr-o iarbă mă jucam / jar diavolesc femeile frumoase / privesc în sînge ca prin geam / și îmi preschimbă lacrimile-n miere / de parcă-n ochi mi-ar viscoli albine / și nici nu știu dacă mai am putere, / să-ntîmpin fiara dezlegată-n mine".

Dacă în dorinți precum aceea de a avea „lanuri de iubite" se văd încă pornirile juvenile, în presimțirea morții apare poetul blîndei extincții, reamintind eminescianul **Mai am un singur dor** : „Cu pleoapa roasă de iluzii / în plînsul mării mă închid, / vezi toamna distilîndu-și duzii / auzi acel tic-tac lichid / cînd guvernează ochiul real / era cărunta de fiori, / un singur tînăr mă petrece / cu săbiile subțiori / Și-o să mă pierd și-mi vor rămîne / petale roz de adevăr, / ca un bătrîn copil minune / strivit sub florile de măr".

Al. Piru

scrisoare despre...

Mihai Ursachi

I

Descopăr fermecat două mari domenii care-mi sînt dragi. Îndoiala — și strălucirea aridă a denespusului : „În ce privește **essentia nobilis**, / zadarnic au căutat-o în lucruri, căci oricît le-ai arde, / rămîne cenușa comună, o masă de-a pururi egală / cu cea inițială. / Esența a cincea e însă de o natură cu mult mai subtilă / și imponderabilă, / ea se conține probabil în umbre, / însoțitoare ușoare și fine ale obiectelor. / ... / În marea Distilerie / e o tăcere țiuitoare. Cuvintele, altfel sonore, / dospesc în butoiul adînc al tăcerii. / Secundele vieții s-aud picuri, picuri, / în recipiente, în alambicuri. / Țevi intestine contorsionate și țevi capilare / captează domol în cristalul retortei / substanța aceea nebună, alcoolul secret din cuvinte. / **Spiritum verbi.** Dintre exalațiuni / azi am ieșit în grădina cu Forme : / era o mireazmă de floare de prun, / și-un zumzet adormitor mă / învăluia cu un glas fără glas. / Și înecat în albastru șoptii „Sînt nebun" / și-am vrut să rămîn, și-am rămas".

Dintr-o neștearsă și poate cam înfierbîntată poftă de actualitate (prozatorul, cred, trebuie mai mult ca alții să înțeleagă ce înseamnă ziua de azi), m-am rupt într-o vreme de liniștea bibliotecii și de visarea potolită a singuraticului rătăcitor printre atîtea gîndiri.

De aceea, cutremurarea pe care mi-a produs-o o zi... Eram în tramvai și priveam o pereche tinără. Erau frumoși, curați, lumină. Alături, un alt soi de lumină : senectutea, o femeie în vîrstă, slabă, nădușind, o femeie care trebuie să fi fost cîndva opulentă și plină de viață, o femeie în ochii căreia pofta aceasta nu trecuse în ciuda părului alb și a slăbiciunii, și care o înțelepțise pînă la a se bucura calm de frumusețea celor doi tineri îndrăgostiți. Un clocot de fierbințeală cu răbufniri de lumină. Totul în înțelegere cu marele circuit universal al vieții. Vedeam prăbușindu-se peste cei doi și peste femeia aceea, ca o spumă, zilele trecute și acelea ce stăteau să vină. Îi iubeam, probabil, așa cum, probabil, iubeau și ei viața într-o zi frumoasă... Veneam de pe un șantier unde încordarea muncii depășea cu mult obișnuitul vorbei. Veneam dintr-un loc unde văzusem cu ochii mei cum omul a fost făcut prin muncă. Obosit, sosisem cu o jumătate de ceas înainte, și încă mai păstram în gînd imaginile arse ale acelora care, cu munca lor, din palmele lor, fac să crească țara. Iar aici dădeam peste împlinirea iubirii și a bucuriei că această iubire există. Ce să cer mai mult ?

Și totuși ceva îmi lipsea. Era prea carnală senzația aceasta de fericire, îmi deschidea prea mult orizontul plutonic al patimilor și bucuriilor omului. O negreală părea că se interpune în ziua aceea limpede, între ceea ce îmi oferea viața — și puterea mea de a duce și de a ridica noi clocote de energie și frumusețe peste esența viului astfel relevată mie, atunci, în ziua aceea.

Și am comparat starea aceasta cu poemul lui Mihai Ursachi, **Argument** : „În zorile chioare-ale vorbăriei / subzistă esența secretă și prețioasă, / esența a cincea. / Ea nu este Formă, / ci doar o formulă, / spre dezlegarea formulelor. / Urmînd echilibrului cosmic care exige / ca excelența să se conțină-n lături iar nobletea extremă / în umilință, / cristalul sublim e subiect la soluții apoase impure / de concentrația unu pe infinit. / Printr-un foc nesfîrșit, de a cărui natură tratez în Opuscul / socot că se poate obține cristal de cuvinte. / **Res intensissima, Forma formarum** / și care e totuși numai formulă, / spre dezlegarea formulelor".

Recunoștința mea a fost mută. Ce puteam să le spun **atunci** muncitorilor, tinerilor, bătrînei sau poetului ? Cum să le vorbesc despre preaplinul inimii mele, în toamna aceea aurie cînd am înțeles ce fericire e faptul că ei există ? Era atît de puternic simțămîntul acesta încît trebuia să tac. Să tac amuțit. Să tac amuțit împreună cu poetul : „Deasupra acelui oraș fu o ploaie / de stele de vară, cînd toți socotiră / că vor fi înecați în lumină. Dar lutul / înghiți în tăcere și asta ; rămase / o constelație nouă pe cer, semănînd / cu o floare imensă de crin, stele albe / ca diamantul sclipeau înghețat — și i-au spus / Constelația Crinului".

II

Să ne scufundăm o clipă în vîrtejul de tării al poeziei lui Mihai Ursachi. Îl vom găsi în luptă cu vocabulele. Un ciclu întreg dedicat vorbei neslujitoare, amărnică unealtă a sufletului revărsat de bogăție. „Aicea se vinde cuvîntul cel mare. / doi bani kilogramul, să ia fiecare !" sau „Vae vae cucu victis, / Benedictus, Benedictus, / toată moartea e un strip-tease !" ori poezia atît de straniu intitulată : **Post scriptum la „Inel cu Enigmă". Traversaliile mari sau cele patru estetici. Poezie pe care a scris-o magistrul Mihai Ursachi pe cînd se credea pelican** — și care sună astfel : „Un om din Tecuci avea un motor / dar nu i-a folosit la nimic".

Mai ales aceasta din urmă îmi dă sentimentul că am găsit cheia. Pe fondul unei frămîntări nenumite, cînd nu e loc pentru expresie ci doar pentru căutare, poetul se vede nevoit să-și ia figura aceluia care este, devenind — după vorba lui Goethe — ceea ce este. Este, acest gest, necesar. Este vital. Căci fără el, în clipele cînd harul e dus să deznoade cele nespuse, cum ar putea poetul să-și supraviețuiască ? E vorba de o întreagă umanitate umanitară descătușată și dezlănțuită — și înfrînată în această discretă manifestare scrisă. E vorba tocmai de ceea ce spune poetul în **Aureolă** : „Și toate secundele mi le ilumineză-acel astru, Cetate eternă făgăduindu-mi. / Fără cuvinte, prieteni, la marginea lumii și-a vremii / noi din nimic ne-am clădit pe noi înșine-n noi, / cu nemîntuire și încredințare / pe noi nouă înșine predestinîndu-ne. / Iată ascult înecat în abisuri / vestea ferice a redăruirii / și fruntea mea se înalță din neființă / aureolă ideală purtînd, întocmai ca odinioară / sub astrul adîncului / pe noi nouă înșine predestinîndu-ne".

III

Și poate că nu e îndeajuns de cuprinzător să spui că Mihai Ursachi e unul dintre puținii poeți de la care poți învăța și de-ale vieții și de-ale scrisului. Poate că nu — de n-ar fi poeziile-pildă pe care ni le oferă spre ținere de minte. **Spre steaua carnagiului.** „Treceam — cîtă vreme — pe lîngă limanuri, prin întermundii, tărîmuri înferme, / fără opriri la cerestrile hanuri, / căci vai, călăream pe un vierme. / / „De ce, întrebai albiciosul meu cal, / a trebuit să mă nasc pentru tine, iar tu pentru ce m-ai ales ?" Infernal / ondulîndu-și spinarea, tăcu. / / „Pentru ce ești atît de moliu, de docil, / pentru ce nu nechezi ?" Și simțindu-l că plînge, cu pinteni adînci răscoleam în țesutul fragil. / ...Picioarele mele sînt roșii de sînge... / / „O, zisei atunci, umoarea acesta eu o cunosc, / curge-n vinele mele, tu n-o poți avea". / Și plîn de mînie lovii cu cravașa mea, pleosc ! / în ochii ființei aceleia, care tăcea. / Lumina miloasă a Căii Lactee / ne-nvălui... Din rana deschisă / căta către mine un ochi de femeie / nespus de iubit — amintire ori vise. / / Iar mîinile mele sînt roșii, sînt roșii, / întocmai ca steaua carnagiului, Marte, / spre care pluteam amîndoi, ticăloșii, / pe care nimic nu ne poate desparte".

Sau **Missa brevis** : „Sunt îngerul tău zidit întru lumină, / icoană a dorului tău de făptură. / cuvintele arse-mi înghețată pe gură, / sunt fără de vină, sunt fără de vină. // Mi-e sete de îngerul alb al otrăvii // Împodobită cu florile morții, / icoană de lacrimi, primește tămîia... / Se năruie cerul — zăvoarele porții, / sunt eu, am venit, aleluia."

La Mihai Ursachi, mai mult decît la alți poeți, este nevoie de o citare exactă și cuprinzătoare. Nu există nimic nebulos, nu există nimic neprecis în versurile sale. Totul e clar, clarificat, transparent — ca un cristal plat, bine șlefuit. Dar, fiindcă fereastra se deschide înspre inimaginabil, înspre ceea ce poate fi doar gîndit dar nu și văzut, sînt nevoit să mă întorc mereu și mereu la aceste **imagini** „imposibile". Este de fapt ceea ce farmecă : acest imposibil care se poate.

Și poate că ar mai fi multe de spus — dar nu îndeajuns vreodată — despre acest poet care e în stare să scrie : „Este o formă întortocheată din piatră. Un melc uriaș / sau o ureche imensă din piatră. Adîncă statornicie / e în vuietul mării de plumb. Eu număr. / Iată, picătura din nou se scoboară / în melcul de piatră. Nu-i grabă / și nici osteneală. Urechea ascultă. / cum încă un strop se adaugă mării. Așa s-a născut toată marea : / astfel se naște. O picătură / o dată / la șaisprezece mii de ani. / Aceasta e totul. Eu sînt acel care numără".

Alexandru Papilian

Născută la 21 iulie 1948. Absolventă a Facultății de filologie, Universitatea București, Volume de versuri : Furăm trandafiri *(1967 — Editura pentru literatură),* Jumătate zeu *(1970 — Editura Eminescu),* Adagio *(1973 — Editura Eminescu)*

cariatide

ioana diaconescu

„Într-o discretă stare de grație poetică se află Ioana Diaconescu, autoare a mai multor volume de versuri, dintre care vă propun acum „Adagio", ca ultimă apariție. Cine s-ar aștepta la salturi spectaculoase în lirica poetei ar fi dezamăgit să constate rămînerea la același intimism suav, la aluziile simbolice ale unui univers enfantin, în care apar cu ostentație motivele pasării, astrologului, cailor în cavalcadă și al pustiului. Discursul liric este egal, fără metafore spectaculoase, starea poetică desfășurîndu-se într-o umoare neturburată.

Există o puritate ușor discernabilă la această poetă, un strigăt scos parcă de o coardă de violoncel, un inefabil care împrumută versului un zbor de înger".

EUGEN BARBU

„Autoarea practică aproape exclusiv o poezie a stării poetice și totul este raportat la această determinare. Avem mai întîi ritualul prin care este provocată. (...) Reptile, păsări, cai sălbatici, plante unduioase și fosnitoare, fluturi uriași neverosimili, populează lumea închipuirii.

Atracția spre suav și fragil vine din același impuls al migrării elementelor către un spațiu poetizat ; inocența este în versurile Ioanei Diaconescu un termen spre care se tinde..."

MIRCEA IORGULESCU

Oprește tu clipa aceasta

Pe mină
lumina se-naltă,
un foc pînă acum nevăzut ;
oprește tu clipa aceasta,
ascultă bătaia de aripă a puiului de pasăre
care v-a spune lumii
ce-a văzut
care v-a spune lumii
cită lumină se ascundea
în ochii celui plecat.

Prietenul nedespărțit de mine

Veni-va ziua, prietene, și nu iubite al meu
cînd vei spune : „trădarea e soră cu moartea",
atunci ne vom întoarce din reci călătorii,
două ostenite umbre vom fi
și cu bucurie ne vom recunoaște.
Îmi vei spune că sînt frumoasă,
eu te voi vedea la fel de tînăr ca atunci
cînd ardea soarele într-o vară minunată ;
ca atunci, cînd eram atît de departe de casă
stîrnind norii cu tinerețea mea.
Veni-va ziua, prietene, și iată
cum luna se arată și soarele se-arată...

Triumf

Lumină albă,
căzînd fără contur, de-a dreptul peste noi
și umbra înaltă a marelui pod
înfrigurat de atîta suferință.
Spuneai : să fii erou e una sub ochiul lunii pur
cu gura încleștată de cele patru vînturi,
să fii erou, și totuși bătut cum e bătut un fur
să fii erou, să n-ai nici pași nici scuturi.

Cîte cuvinte frumoase mi-ai spus atunci și cred
că nici o seară nu le va defăima
și nici o zi nu le va frînge forma
anume pentru mine construită,
(voi spune atunci), cîndva.
Pe turn se făcea noapte, numai pe turn,
pe ziduri iedera nu se mișca,
lumină albă,
călare pe cal, în triumf, pe poarta cetății intra.

Despre prietenie

Aveai o voce luminoasă și transparentă
de parcă ar fi trecut o rază prin ea
și rana în piept ți se vedea
cu înfrigurare, prietena mea.

Nu mă mai copleșea glasul tău turburat,
glasul tău omenesc și opac
și liniștea pășea pe vîrfuri
aducînd somnul cu otravă dulce de mac.

Nu mai eram în marele pustiu
nu mai eram la mlaștini după șerpi
și-n ziua răsărită auriu
vedeam cum bate vena timplei tale.

Și toată erai o grădină de viață
fără să simți amara primăvară,
surîsul tău era o flacără
într-o vocală, gura ta amară...

Am să te uit

Am să te uit, așa va crede umbra genelor
ce mi se așterne, fierbinte, pe obraz,
un vis mai lung voi visa,
ceea ce mi se cade voi înfăptui,
cu tristețe, numai ceea ce mi se cade ;
am să te uit, așa va crede ninsoarea măruntă
a clipelor-fluturi înundînd limbile ceasornicului,
mă voi pomeni deodată căruntă
ca un viteaz oștean îmbătrînind
pe cîmpul de luptă ;
am să te uit, vei crede chiar tu
fiindcă-ți prind conturul din ce în ce mai rar,
fiindcă-n locul tău, doar amintirea
mai vine să mă turbure amar.

În vale

Tulbure zi mă pîndește,
pe burtă stă, cu ghearele scoase din teacă,
mirie surd, eu cred că-i un geamăt
pe care îl las, fără milă, să treacă.

Roșu este pămîntul între două terase
anume făcute pentru apărare
împotriva apelor care se revarsă
tocmai cînd par, de sete, mai arse.

Verde-i cîmpia, lină și dulce,
caprele albe își învață la păscut iezii,
înfiorat e vîntul între două terase
de pămînt, ca un plug care ară.

Ripa te duce în vale, în vale
și îți e teamă de-un cîine colțos,
el nu se-arată, el nu mai vine
și-n față valea se deschide frumos.

Născut în 1944, 22 decembrie la Slatina — Olt. Liceul și Facultatea de Filologie la București. Bibliografie : Substratum *(1970 — Ed. Eminescu),* Poems, *(1970 — Ed. Joycian Publishers, New York),* Oglinda lui Cagliostro, *(1972 — Ed. Dacia Cluj),* Călătoriile lui Sindbad marinarul, *(1972 — Ed. Eminescu),* Stema din inimi, *(1973 Ed. Militară),* Leuky *(1973 — Ed. Eminescu),* Ochiul lui Zamolxe, *(1974 — Ed. Albatros).*

cariatide

dan mutașcu

„Dan Mutașcu mi se pare după Blaga cel mai suav poet al nostru, are acele gesturi stilizate de care vorbea divinul critic cînd vorbea despre autorul Meșterului Manole și cu asta mi se pare că am spus totul".

EUGEN BARBU

„Dan Mutașcu e o natură generoasă... El e un fel de răsfățat al propriilor daruri poetice, al simțirii sale subtile și al fanteziei descătușate, vagabondînd într-un univers de sugestii stranii, învăluitoare, de multiple semnificații intelectuale, ingenios infiltrate în substanța bogat metaforică a poemului".

VICTOR FELEA

„Dan Mutașcu este un poet original, iubitor de rafinament bizantin".

MIRCEA IORGULESCU

Calendar desfrunzit

presimt primesc toamna
ea vine cu aritmetica eternă a frunzelor
ce se pierd
pentru a ne reaminti
că sîntem frumoși
dar nu sîntem veșnici

(căutîndu-mă)
toamna vine prin liniștea cauterizată
a cărților
adumbrindu-mă asemeni unor crengi ideale

picături de ploale
ca triunghiuri cerești
sună pe fața mea...

Și locomotive de gheață aleargă, aleargă...

O dimineață strivită pe buze
ca o afină răcoroasă
ne aduce aminte de apatie
și de tot ce se vorbea
pe sub norii
asemeni unor saltele umplute
cu păr blond de femeie
și locomotive de gheață
aleargă, aleargă se adîncesc
în stufuri cu țîntari și soare levantin
cu sunete de vară
pierzîndu-se purpuriu
pe sub poduri prin gări
în apropierea
unei inimi
ce se lasă fecundată de peisaj
și trece prin izvoare
care au culoarea ochilor cuiva drag.

Prin liniștea udă a peștilor

Prin liniștea udă a peștilor
aud
maiestuoasă și teatrală
noaptea de iunie
ca o armură fără stăpîn
la marginea luminilor

și privind orașul
ca pe un cîine ginditor
îmi amintesc
arca de fulgere și de pomi fructiferi
a cuvîntului

îmi amintesc
de singurătăți și de prietenii
ca de niște stele copiate cu mîna...

Peisaj din memorie

Statuete
ale unor atleți
ale unor tenori
sînt aruncate-n fluviu
de femeile cu anemone

Soarele e martor
orizontul meditează
păsările stau în echilibru
pe ramuri
copii
dorm în pîntecele mamelor
ca umbrele
în lăuntrul luminilor

numele tău
e scris pe o hîrtie și-nchis
într-un ulcior
care curge pe apă căutîndu-te.

Camera cu oglinzi

desigur cuvîntul poate trece
prin trupuri de cerbi
și trunchiuri de mesteceni

desigur adevărul poate fi insultător
citeodată

desigur sentimentele se pot acoperi
se pot acoperi deodată de trandafiri

dar de ce să uităm
că de la un pas la celălalt
e întreaga filosofie a unei călătorii.

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar general de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct).

REDACȚIA : București, Piața Scînteii, Nr. 1
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10, tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XVIII
Nr. 18 (679)
Miercuri
30 aprilie
1975
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Sărbătorim 1 MAI cu conștiința datoriei împlinite

Prima zi a lunii mai, și anul acesta, pentru poporul muncitor din România socialistă, constituie un moment de mare sărbătoare. Este o sărbătoare străbătută de mîndria întemeiată a unor noi și importante succese ce se înscriu în grandioasa operă de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate în patria noastră. În spiritul luminoaselor și lucidelor documente elaborate de cel de-al XI-lea Congres al Partidului Comunist Român, al indicațiilor tovarășului Nicolae Ceaușescu, întregul popor este angajat în pateticul efort de îndeplinire înainte de termen a actualului plan cincinal. Succesele la zi de care luăm cunoștință din paginile ziarelor, din emisiunile de la radio și televiziune, atestă, cu puterea dovezilor palpabile, că și anul acesta, în țara noastră, Ziua Internațională a celor ce muncesc este întîmpinată și sărbătorită cu conștiința datoriei împlinite. Niciodată ca acuma, elanul creator al poporului român nu s-a manifestat și nu s-a valorificat mai plenar. România contemporană oferă imaginea unei splendide încordări în muncă. Cetățenii patriei noastre sînt profund conștienți de faptul că ceea ce obțin atît în domeniul producției de bunuri materiale cît și în domeniul activității spirituale este spre binele și fericirea lor, spre binele și fericirea generațiilor tinere de azi și de mîine.

În indestructibila armonie dintre conștiința datoriei împlinite și idealul social-uman, eminamente constructiv, căruia îi slujește munca identificăm sursa celor mai de seamă mutații ce se produc în istoria contemporană a României.

Întregul nostru popor, strîns unit în jurul partidului care conduce destinele țării, al secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, primul președinte al Republicii Socialiste România, trăiește și în această primăvară sentimentul înălțător al neîntreruptului șir de realizări obținute în cei treizeci de ani de cînd sărbătorim ziua de 1 Mai în libertate, edificînd socialismul.

România socialistă este azi larg cunoscută în lumea întreagă atît pentru realizările sale — expresie a hărniciei și priceperii clasei muncitoare, a întregului nostru popor — cît și prin mesajul de pace și colaborare pe care îl promovează cu strălucire. Consemnam în numărul trecut al revistei noastre sentimentele de înaltă satisfacție patriotică cu care au întîmpinat oamenii muncii rezultatele vizitei tovarășului Nicolae Ceaușescu în Japonia, Filipine, Pakistan, Iordania și Tunisia. Expresie a politicii de colaborare și pace, a spiritului constructiv, internaționalist al politicii românești, vizita întreprinsă de președintele României în Orientul Apropiat, în Siria și Egipt, vine să ateste încă o dată neobosita activitate, spiritul clarvăzător care caracterizează actele de politică externă ale partidului și statului nostru, activitatea de înalt prestigiu a celui mai iubit fiu al poporului român.

Construind prezentul și scrutînd cu clarviziune și optimism viitorul, cînd omagiem ziua de 1 Mai, cuprinși de profundă recunoștință, nu putem uita nici un moment că sărbătoarea de azi este consecința firească a îndelungatelor și eroicelor lupte revoluționare din trecut, a sentimentelor de profundă solidaritate internaționalistă a îndelungatelor și eroicelor lupte revoluționare din trecut cu lupta proletariatului din lumea întreagă. Memoria istoriei conservă cu devoțiune acest tezaur inestimabil. Ne amintim astfel că anul trecut, a avut loc omagierea patetică a marei manifestări de 1 Mai 1939 din București. În acel memorabil 1 Mai al anului 1939, zeci de mii de oameni ai muncii au fost prezenți la manifestație, conferind acesteia un puternic caracter de masă. Sub directa îndrumare a Partidului Comunist Român, a unor militanți de frunte ai partidului, între care se afla tovarășul Nicolae Ceaușescu, manifestația de la 1 Mai 1939 a fost expresia înaltei îndatoriri patriotice, a răspunderii pentru destinele României, pentru independența și integritatea sa teritorială, în acea epocă de întunecată amenințare a războiului și a cotropirii fasciste.

Și iată că 1 Mai 1975 precede doar cu cîteva zile ziua de 9 Mai, cînd poporul român, alături de întreaga omenire iubitoare de pace, progres și bunăstare, va sărbători trei decenii de la istorica înfrîngere a Germaniei hitleriste, de la încheierea celui de-al doilea război mondial. Într-un asemenea context, sentimentul datoriei împlinite cu care este întîmpinată în țara noastră Ziua Internațională a celor ce muncesc primește valențele unei sărbători deosebite prin semnificația ei.

Asemenea întregului popor român, creatorii de frumos ai României de azi omagiază și ei ziua de 1 Mai a anului 1975 cu prețul faptei lor creatoare, cu puterea talentului lor pus în slujba înaltelor idealuri umaniste ce animă societatea noastră socialistă. Și la această istorică sărbătoare, scriitorii, artiștii plastici, oamenii de teatru, cineaștii și toți aceia care fac parte din frontul culturii noastre contemporane, sînt alături, prin faptă și gînd, de poporul român angajat în impetuosul său efort creator menit să instaureze pe pămîntul patriei noastre socialismul și comunismul.

Luceafărul

Geta Brătescu : „Sărbătoare"

Sămînța

O sămînță trimite popoare de semințe-n pămînt,
Anotimpu-aleargă ca minat din spate
De-această nevoie de cuvînt
A seminței, după ploaia de azi noapte

Dar sămînța cu ochi de om agită
Prin sîngele lumii o stea,
Și o sămînță-n palme cîntărită
E grea ca pămîntul, ca patria-i de grea ;

Sînt lebedele pămîntului cu umeri goi,
Semințele n-au statui nicăieri, adică,
Statuile seminței sîntem chiar noi
Cînd glasul ei în aer temple verzi ridică ;

Sămînța e-n mîna omului o armă,
O vegetală rostogolire de roți,
O sămînță-nvață încă din palmă
Meseria de-a fi pîine pentru toți.

M. N. Florian

Un cîntec al muncii

E de neconceput o operă mare, perenă care să nu descrie și sublimeze măcar una din atît de multele activități umane. Practic nu există îndeletnicire omenească, fragilă ori trudnică, momentană ori îndelungată, care să nu fi fost cuprinsă și semnificată în operele literaturii. De la culegătorul de poame de odinioară, la femeia matriarhatului care, chircită, rîșnea între două pietre semințele ; de la vînătorul care cutreera cîmpurile cu brațele încordate pe arc, la marinarul clătinat în arca lui Ingenioasă orientată după steaua fixă a firmamentului ; de la sculptorul antic ce izbind puternic dalta desprindea din blocul de marmură aschie după aschie iar apoi șlefuia, într-un fin nor de praf, stana Minervei și Dianei, la harnicii și priceputii constructori de nave din lemn de cedru ai lui Eneas ; de la alchimistul înconjurat de retorte în care distila și combina substanțele tîntind piatra filozofală, la țăranul care trudea pămîntul de primăvara pînă toamna, storcindu-i roada ; de la muncitorul de fabrică mînuind unelte din ce în ce mai complicate și mașini din ce în ce mai miraculoase, la artistul care în miez de noapte, în conul de lumină al abajurului, își sprijină fruntea încinsă de gînduri în palmă — toate acestea și toate cîte n-au putut intra în enumerare se află descrise, amănuntite, elogiate în cărțile veacurilor.

Și, apoi, nu trebuie uitate uneltele fără care nici o muncă nu-i posibilă : săpăliga, sapa și plugul ; lațul, arcul și pușca ; lopata, cîrma și busola ; ciocanul, rindeaua și tesla ; penelul, dalta și condeiul și atîtea altele, miriade, cărora iar trebuie să li se aducă, și li s-au adus, laude.

Vom aduce și noi, ajutați de cărțile timpurilor, o laudă muncii. Ci numai constrîngerile ne determină să ne oprim doar la cîteva tipuri de activități, totuși, poate, cele principale. Vom elogia vînătorul, pescarul, țăranul, muncitorul, savantul și artistul. Și, prin ei, pe toți truditorii timpurilor și locurilor.

„...Își lăsase pușca acasă ; acceptase de bunăvoie și cu abandonare nu un gambit, nu o posibilitate de a alege, ci o condiție potrivit căreia fuseseră părăsite nu numai anonimatul pînă atunci inviolabil al ursului ci și toate legile și învoielile străvechi cîrmuind relațiile dintre vînat și vînător. Nici frică nu trebuia să-i fie, nici chiar în clipa în care frica avea să-i cuprindă tot trupul : sîngele, pielea, mărunțaiele, oasele, amintirea venită dintr-o vreme îndepărtată încă de dinainte de a fi devenit propria lui amintire — totul în afară de acea ascuțită clară nepotolită luciditate, care ea singură îl făcea să se deosebească de acest urs și de toți ceilalți urși și căprioare pe care avea să-i vîneze timp de aproape șaptezeci de ani și în legătură cu care Sam spusese : „Să te temi că n-ai încotro. Dar să nu-ți fie frică. În pădure nici o sălbăticiune n-o

Gheorghe Suciu

Continuare în pag. a 6-a

Amintire de mai

„Și voi,
Păduri ale copilăriei mele
Îmi dați voi, oare, cînd
mă-ntorc,
liniștea iarăși ?"
(Friederich Hölderlin — „Acasă")

Cum m-aș putea supune grozavei legi a uitării, cînd tot trecutul meu, atît cît este el, e plin de primăveri petrecute în adîncul amețitor al pădurii (cum îi spuneam atunci) bunicilor mei ? Dureros îmi pătrundea în piele mireasma izvorului, pletele pădurii stîrneau lumi nemaivăzute și mă-ntorceam, sărac, în oraș, ars de setea marelui drum. Și atunci, acolo, în orașul sufocat de beton și tramvaie, amintirea înflorea ca o rană prin care respiram.

Cum să ignor, acum, o rană, cu tot timpul care a trecut peste ea, cum să-mi înăbuș respirația, cum să uit ? Căci nu o blîndă amintire mă înundă ; primăveri de-a rîndul adunate într-una singură îmi apropie amintirea care-mi torturează pupila, văd tot mai limpede amănunte pe care atunci nu le observam, mi-e tot mai dor de pasul sonor al bunicului răsunînd în pădurea care acum nu mai este...

Și atunci cum să uit, de aici, de pe insula unde am strîns roade, patria din nord, loc sfînt și dureros, cum să uit greierele de aur pe care l-am purtat pe umăr primăveri de-a rîndul, și care acum mă acoperă cu uriașa-i carapace de smalț ?

Luna e secerată de dragoste, ploi amețitoare turbură orașul, și acum cînd am rămas aici pentru totdeauna, îmi spun că trebuie să uit, dar cum m-aș putea supune grozavei legi a uitării... indiferent de alternările nădecise ale modalităților cinematografice.

Filmul se întoarce, totuși, în matca sa originară, pe care o propusese inițial, reabilitat superior de un final descris, de o ascetică frumusețe : văzută prin transparența unei perdele de ninsoare purificatoare, bătrîna așteaptă întoarcerea incertă a fiului și a nepotului, așezată statuar la poalele stîncilor. Pentru o peliculă oscilînd între poem și eseu, tonul de baladă, introdus de această încheiere, ca o prelungire dincolo de sfîrșit, este un argument suficient spre a o păstra în conștiința spectatorului.

Ioana Diaconescu

Poezia politică

„Nu pot decît să cad, să mă aștern pentru voi, să fac trepte din creșterea propriei mele căderi. Sînt iarba iernii. Semănată din golurile dintre stele, din durerea fără sfîrșit a lumii, din speranțele tremurătoare, din orizonturile în care omul singur se afundă ca un semn de întrebare și-n care, de veacuri, armatele beznei se prefac în făină, pentru foamea neantului", afirmă Eugen Jebeleanu în poemul în proză liminar „Zăpada", ce prefațează ediția de „Scrieri" („Minerva", 1974), socotind că, mai bună decît orice explicație lămuritoare, o metaforă îi poate închide, sub pecetea definitivului, opera. Atribuind umanului o esență fatal imaculată, poetul pune existența și arta sa sub semnul maculării și al efemerului [„Nu sînt făcută să durez (ce durează?")]. Într-o ordine naturală, cosmică, în care umanul se justifică numai prin accentul moral al revoltei, catharctice, unică noblețe. Emblemă de tăcere și țipăt preauman, poezia lui Eugen Jebeleanu e deopotrivă elegiacă și violent satirică, dezvăluind un ethos al civilizației în care persoana umană trăiește mai mult prin **istoric** decît prin **metafizic** și se mîntuie doar prin participare la drama **celorlalți**, pathos care nu eludează persoana și dramele ei interioare ci o conduce prin eros spre veritabila trăire politică. („Cine nu-și poate iubi, dar cu nesfîrșită putere, femeia, copiii, prietenii, acela nu poate iubi pînă la capăt nici cetatea. Principiul generator al cetății e cuplul la treapta umană..."), (Al. Paleologu, „Simțul practic", pag. 17.).

Indignatio facit versus, cunoscutul adagiu al satiricului latin, poate fi epigraful unei bune părți a poeziei lui Eugen Jebeleanu de la „Inimi sub săbii" și „Cîntecele regilor de jos" la „Ceea ce nu se uită" („Dacă vei uita tot ce-am îndurat, / Nu voi mai urî niciodată") și „Surîsul Hiroshimei", de la „Cîntece împotriva morții" și „Elegie pentru floarea secerată", la „Hanibal", incontestabil capodopera de maturitate a

Cezar Ivănescu

Continuare în pag. a 2-a

ÎN ACEST NUMĂR :

● Idealul independenței ● „Cerul eroului" — o povestire de Radu Theodoru ● Reportaj din coloanele muncii ● Spirale de Eugen Barbu ● Atelier literar ● Ferestre ● Parodii ● Sport

JURNAL DE POET

Eliberare și unitate națională

O carte de mare valoare documentară a tipărit recent neostenitul istoric transilvan Vasile Netea. Autorul urmărește de-a lungul a trei decenii, hotărîtoare pentru afirmarea drepturilor istorice ale populației române, cum au evoluat revendicările cerute de Marea Adunare Națională de la Blaj din mai 1848 după ce revoluția pașoptistă a reușit să le afirme lămurit ca drepturi de neatins, în inimile oamenilor. Pe patru sute și ceva de pagini Vasile Netea caută prin arhivele vremii, prin ziare și fapte istorice, rămase mărturii în cărți și cititorii, acest ceas de afirmare, dreaptă și*

Ioan Alexandru

*) Lupta românilor din Transilvania pentru libertatea națională (1848—1881).

Continuare în pag. a 2-a

Anii eroismului

Printre figurile proteice, la a căror lumină mă întorc ca spre un izvor de noblețe, în care s-au oglindit fără nici o umbră virtuțile generației mele, cu o maximă intensitate, se află comandantul de companie, care m-a învățat atunci să lupt. L-am întîlnit nu de mult în uniformă de general. Îi voi respecta dorința de a nu-i dezvălui numele. În imensa lui modestie m-a împiedicat s-o fac. Așa precum mi-a mărturisit și m-a lăsat să înțeleg; jertfiții trebuie pomeniți, eroii ce-au udat cu sîngele generației noastre crîncena bătălie a dezrobirii și au semănat cu morminte un drum glorios, un timp măreț, fără egal, 23 August 1944—9 Mai 1945, la o hotărîtoare răspîntie a istoriei naționale, care ne-a adus eliberarea de sub dominația nazistă. Lor li se cuvine onorul flamurilor românești, pentru care s-au mistuit acoperindu-le de strălucire veșnică.

Și totuși, întoarcerea în trecutul care pentru noi nu se ofilește, nu se va umbri și nu se va șterge niciodată din memorie, mă face să-l revăd pe viteazul locotenent tînăr, pe cînd eu eram foarte tînăr, și-mi amintesc zestrea de forță a firii și trupului său. Cît curaj era în stare să irradieze în jur, cu cîtă îndîrjire ne refăceam moralul în clipe de cumpănă și ce ochi puternici, — cuvintele erau de prisos — ne chemau la sfînta datorie a Patriei. Nu știu cînd închidea ochii acest brav ofițer, și ca el erau mulți, fiindcă îl simțeam și prin somn veghindu-ne soarta nouă celor o sută douăzeci de luptători în tranșee sau în cantonamente. Pe fața lui prelungă, arsă de vînt, se întipărise un zîmbet de îmbărbătare, adresat oricăruia din noi, iar voința lui reușise să ne vindece de frică. Și nu de puține ori am dat piept cu spaimele încleștării cu un inamic inversunat în desperarea lui.

Este bine știut, că atunci cînd te formezi ca om, dacă împrejurările îți oferă ocazia să întîlnești un asemenea exemplar, el ridică în tine aspirațiile la cote foarte înalte și pe lîngă educația părintească el o adaugă pe cea a bărbăției, făcîndu-te încrezător în tot ceea ce trebuie să devii. Și el a constituit în acea epocă decisivă o atare pildă de neuitat.

În focul războiului antifascist, eliberator, s-au călit caracterele puse față în față cu dramatismul luptelor, s-au transmis morala și crezul întregii națiuni, străbătută ca totdeauna și în acea vreme de patima nestinsă a libertății. De aceea nu puteau fi înfrînți românii, pe ei îi purta în luptă un dor secular, pentru care în atîtea perioade și-au vărsat sîngele fiii acestui neam persecutat de o istorie vitregă și de amenințări continui. Fiecare ceas de libertate a fost plătit scump ! În acest sens datorăm eroilor o recunoștință neasemuită. Victoria asupra fascismului obținută și prin ei a înclinat cumpăna către mîndra epocă a României socialiste, spre cea mai plenară afirmare a unui popor ce întinde lumii întregi punțile prieteniei, animat de idealurile unei existențe independente și demne. Mărturisesc în final, că din ființa spirituală a comandantului meu mi-am plămădit unele personaje. Ori de cîte ori mă gîndeam la el, parcă răsărea lîngă masa mea de scris, încadrat mereu de aura acelui timp legendar.

Eugen Teodoru

însemnări de atelier

Drum de zi

Am avut uneori sentimentul că meseria mea va fi aceea a stiloului și a hîrtiei, nu întotdeauna și certitudinea. Uneori, la întîlnirea cu scrisul, cuvîntul mai tremură : cuvintele acelea care scot scîntei cînd sînt scrise cu cerneala din călimara propriei inimi... Așa scriam, nu de mult, studentă fiind, în unul din numerele revistei „Amfiteatru".

La început, poezia. Dar totul n-a fost să fie decît un joc de cuvinte dintr-o sală de clasă în ora de română a profesoarei Graziela Ștefan și nici decum un joc secund. Pe atunci apăruse revista „Funigei" și-n cel de-al doilea număr s-a născut „Prefață la Infernul lui Dante" : o prefață în versuri care pornise de la obsesivul vers „Lasciate ogni speranza..."

Și totuși, nici premiul pentru cîteva poezii nesemnate pe care le trimisesem la un concurs pe adresa cenaclului Bacovia, nu m-a convins

Areta Șandru

Continuare în pag. a 6-a

Versuri de țară

Versuri de țară, cum le numește însuși autorul, poeziile adunate în acest recent volum * ne reamintesc că unul dintre sentimentele permanente ce-au însuflețit lirica lui Dragoș Vrînceanu de-a lungul anilor este patriotismul. După cum mărturisește în densul **„cuvînt înainte"**, două au fost motivele care l-au determinat pe poet să întocmească **„alcătuirea"** de față. Unul ar fi dorința de a se raporta la noua **„poetică a versului de țară"** care, după Dragoș Vrînceanu, **„tinde să introducă în zona liniștită și adîncă a intimității omului seve de concentrare și de consolidare a unui sentiment complex și măreț cum e cel de patrie, să facă din el o stare umană de permanență și siguranță"**. Celălalt ar fi reafirmarea unei poetici **„personale mai generale"**.

Ținînd cont tocmai de aceste două condiții, Dragoș Vrînceanu renunță la principiul strictei cronologii — ciclurile **„Patria"**, 1937, **„Meditații de țară"**, 1938, plasîndu-le în pozițiile ante și, respectiv, penultima. Totuși, cele cîteva considerații cu privire la acest volum, de aici trebuie să începă. Fie de la o poezie precum **„Patria"**, cu versuri de o limpezime exemplară **(„Sînt robul acestor cîmpii / sînt robul acestei flori a pămîntului // mă lepăd de orgoliu / viciu bun cînd trăiești cu străinii, / de patima neliniștii, / ca grădinarul. // Sînt robul acestor sate, / al acestor glastre ale pădurilor. // Beau apă / din aceste rîuri dulci, / din aceste ape și ape / care n-au alt rost pe lume / decît să ne întărească inima. // Mă închin poenelor, / ierburilor verzi, acestei căi întoarse / a veseliei ; // patria mea !")**, fie de la o alta, **„Pe de-o parte netede poeni"**, reprezentativă pentru ceea ce poetul numea prin reafirmarea unei poetici **„personale mai generale"**. **(„Pe de-o parte netede poeni / pe de-alta ziduri roșii / de răsărit de soare. // Poporul vorbăreț se duce cu carafe / spre rîu și se întoarce / gîndindu-se la nunți, / cu zumzăitul unui roi / ce nu se vede / cum se îmbată. // Ospățul pleacă frunțile / ca la auzul unor întîmplări / ce-nseală moartea / prin dibăcia mîinilor și a grumazului, / și-n sunetul de coarde / toți văd că isteimea aceasta / a tinereții e un joc care se potolește / cu mîinile pe piept. / Și plîng înduioșați la gîndul / că și cei morți au petrecut odată ! / Nu-i altă cale de a mai uita micimea vieții ca digul uriaș / al muntelui")**. Respectînd noi perspectiva pe care ne-o dă stricta cronologie a poeziilor, vom înțelege mai ușor atît permanențele din lirica patriotică a lui Dragoș Vrînceanu, cît și elementele ce o pot asimila noii, viitoarei, poetici a versului de țară.

Poetul a văzut întotdeauna în natură simbolul puterii de a renaște, de a lua de la început totul : **„Merg ierburile pe dîmb / ca pe-un obraz / de unde-au șters o urmă de carimb / și-o vale de necaz"**. Grație acestei puteri de a rezista în fața vicisitudinilor de tot felul, țara a reușit să iasă de fiecare dată la lumină, iar acum se află, așa cum inspirat spune poetul, **„pe fața cealaltă a lunii"**, adică pe cea cunoscută, luminată : **„Sîntem aici între Găinușe / și vadul trac. // S-a răsturnat ce e vechi / ca nisipul în clepsidră // și curgem / pe fața cealaltă a timpului, / pe față cealaltă a lunii"**. Azi, țara îi apare poetului ca o navă cu pînzele umflate de un vînt prielnic, navă la a cărei cîrmă stă un cîrmaci de nădejde : **„Plecată din port unde-a stat / multă vreme fără să putrezească — / lemnul devenit ca de piatră / a adunat chipuri de pază, semne, hrisoave. / La o arcă a lui Noe țărănească — / lunecă acum nava pe vîrfuri de valuri / cu pînzele umflate din plin, / să-și descopere și să împlinească / propriul ei liber destin // Stă neclintit cîrmaciul la proră / veghind să treacă pasajul îngust / din aurora în aurora"**.

Alături de imaginea conducătorului ferm și neobosit, Dragoș Vrînceanu o așează pe cea a artistului exemplar, mistuit de dragostea pentru țară, artist al cărui nume simbolic este, și de această dată, Eminescu : **„Te-ai purtat pe tine / în întîmpinarea infinitului, / mai departe decît oricine. // Ca într-un codru, / ai pășit fără frică și prihană, / pînă acolo unde au început să se audă / centaurii cruzi ai cunoașterii / urlînd după hrană. // Ajuns în aceste adîncuri ale mirării — / n-ai uitat niciodată drumul înapoi / al țării. // Versul tău / curge prin mulțime, / cu fiecare om, cu fiecare an, / la o și mai întinsă adîncime, // ca un ocean"**.

Încă o dată, Dragoș Vrînceanu își reafirmă credința că progresul țării stă și în împletirea devotamentului omului faptei cu cel al omului ce visează pentru poporul său.

Dorin Tudoran

* **Dragoș Vrînceanu, „Cîntecul vremurilor", Editura Cartea Românească.**

Notație și semnificație

Cartea de debut a lui Valeriu Varvari, **1 100 de zile risipite** * beneficiază de o călduroasă recomandare, din care citām : „Unii au nevoie de cuvinte pentru a trăi, așa cum au nevoie de celule roșii în sînge și de aer ca să respire : și cuvintele sînt pînă la urmă felul lor de a trăi (...) Valeriu Varvari e profesor la un liceu din Cluj-Napoca și publică prima carte cam pe la mijlocul unei vieți de om. Dar în scris, ca și în altele, nu contează prea mult cînd și cum apari în lume, — poți să apari și la o mie de ani, numai să nu se vadă anii, ci frumusețea lor." Optimismul lui D. R. Popescu în privința literaturii pe care o scrie Valeriu Varvari este în bună măsură justificat.

1 100 de zile risipite este un volum de schițe (și nu de povestiri, cum este scris pe coperta sa), ce urmăresc în majoritatea cazurilor modificările infinitezimale ce au loc în conștiințele unor contemporani. De obicei, personajul principal al acestor schițe este un intelectual vag nemulțumit de viața sa anterioară, care dorește, fără prea multă energie, să înceapă un nou ciclu existențial. Acest tip uman este, desigur, cunoscut din multe tentative ale prozei românești interbelice. Referindu-ne la felul în care el apare în schițele lui Valeriu Varvari, trebuie să precizăm însă că, în cazul lor, o serie de nuanțe inedite contribuie la obținerea unei atmosfere specifice. Fără a se rezuma la construirea unor crochiuri psihologice, autorul reușește în cele mai împlinite dintre schițele sale să sugereze (printr-o bună tehnică a finalului deschis) posibilitatea evoluției ulterioare stenice a personajelor sale. Este semnificativă din punctul acesta de vedere, de exemplu, schița intitulată (ușor ironic) **Nevoia unui peisaj adecvat**, unde sînt urmărite sentimentele unei tinere femei, care se pregătește să inaugureze o etapă decisivă de existență. Aflîndu-se într-un interior avînd austeritatea utilitaristă a locuințelor bărbaților singuri, femeia își imaginează cum va trăi ea, cîndva în viitor, alături de bărbatul în a cărui locuință se află. Notațiile autorului sînt convingătoare prin modul în care surprind o mutație psihică, apărută prin acumularea unor detalii care, luate separat, pot să pară nesemnificative : „Se întinse pe canapea și, fiindcă lumina era acum prea puternică, scotoci alături, în sacoșă, găsi cartea de bucate, o răsfoi puțin, după care și-o potrivi deschisă pe față. «Mîine am să cumpăr vinete», își spuse mecanic și văzu deodată cum lucrurile din această odaie, așa cum sînt aranjate în ea, se mută pe rînd, singure, ca în filmele de desene animate, într-un apartament nou, în centru, cu bibelouri și oglinzi. Visa la strălucirea acelui apartament stînd liniștită cu cartea de bucate pe față și nici nu-și dădea seama dacă i se pare sau chiar se aud pași. Visa la acel apartament care trecea acum în prim-plan, somptuos, elegant, fermecător."

Calitatea prozelor lui Valeriu Varvari de a sesiza mișcări psihice mici, dar revelatoare prin rezultatele la care duc acumulările lor, este incontestabilă. Autorul se dovedește un observator pătrunzător. Dar această valorificare a unor calități de observator nu este însă suficientă totdeauna. Se întîmplă, astfel, ca unele schițe să sufere tocmai din această pricină. Este, de pildă, cazul celei intitulate **Munții**, în care tehnica acumulării unor detalii psihice, nu reușește să confere o semnificație ansamblului. De altfel, în această direcție poate fi formulată și o obiecție generală față de volumul lui Valeriu Varvari : nu este suficient să fii un bun observator și să sesizezi mișcări psihice care scapă majorității : pentru ca rezultatele acestor observații să devină literatură, trebuie să apară și un suflu cuprinzător, o semnificație globală memorabilă.

Voicu Bugariu

* **Valeriu Varvari, „1 100 de zile risipite", Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1975.**

Scrisori, acte, documente

Corespondență, în mare parte adresată bizantinologului Nicolae Bănescu (1878—1971), documente diverse, autografe de pe cărți rare, toate acestea aparținînd, cu mici excepții, autorului, și însoțite fiind de comentariile și deslușirile sale, iată cuprinsul volumului lui L. Kalustian, pe cît de modest intitulat *), pe atît de revelator, și pentru o mare pasiune de colecționar, și pentru un tip de curiozitate care trădează spiritul moralist, atent la înțelesul larg uman care sălășluiește în fiece gest.

Mă grăbesc de a spune că, fără de a fi neapărat excepționale, după cum însuși autorul recunoaște, textele reproduse au darul de a reînvia, prin sugestivitatea și sensibilitatea comentariului, o lume cu atmosfera ei inconfundabilă, precum și o galerie de portrete, din care, cîteva, multora deloc sau prea puțin cunoscute. Devotiunea lui L. Kalustian, pasiunea pe care o pune în iscodirea și descifrarea celui mai mic amănunt, știința sa, deopotrivă și într-ale cărții și într-ale vieții, tactul de care dă dovadă, modestia, interesul mereu treaz pentru rezonanța umană care se desprinde din orice rînd scris, fie el ocazional, scoaterea întotdeauna în prim plan a valorilor demnității și ale civilizației, ca și însușirile, lesne vizibile, de cald evocator, cufundat în plăcerea amintirii, împrumută montajului de documente astfel realizat un indicibil farmec de album, cînd nostalgic, cînd semnificativ, cînd dramatic, cînd din toate acestea la un loc într-un aliaj ce descoperă virtuți de scriitor. Stilul este, în genere, pe măsura sentimentelor de care e însuflețit autorul : avîntat, liric, melancolic, vibrant mai ales atît la aspectele suferinței cît și la ale generozității omenești. Un mic detaliu devine un prilej de emoționantă aducere aminte. Profesorul Șerban Cioculescu a depistat totuși un caz cînd emoția e prea încărcată de mătăsuri și genuflexii. Se mai pot găsi și altele și tocmai de aceea ne-am exprima regretul că registrul stilistic al lui L. Kalustian nu cunoaște, pe parcursul acestui volum, și tonurile umorului sau ale ironiei malițioase, trăsături atît de pertinente în interpretările autorului „Vieții lui I. L. Caragiale".

Dintre textele cărții, cîteva cer o mențiune specială și, în primul rînd, paginile intitulate „Întunecatul noiembrie 1940", unde se redă facsimilat certificatul de deces al lui Nicolae Iorga. Pentru a ocoli cutremurătorul adevăr, funcționarul respectiv a scris la rubrica „locul morții cînd nu s-a întîmplat la locuința mortului" stupefianta indicație măsluitoare : „Găsit în cimitiru Bellu". De asemenea substanțiale sînt paginile referitoare la C. Dobrogeanu-Gherea și la avatarurile tipăririi studiului său, „Neoiobăgia".

Nu atît de necunoscut generației actuale, după cum presupune L. Kalustian, este numele lui Trandafir Djuvara. Cine a citit corespondența lui Duiliu Zamfirescu știe că unele din cele mai intime epistole ale scriitorului sînt adresate acestuia, dezmierdat uneori cu apelativul de „Tafirel". Cîteva lămuriri asupra „dramei de la Veneția", ca și unele dări de seamă asupra „crailicurilor" autorului „Vieții la țară" („am fi craii dracului prin țara soarelui", scrie odată Duiliu Zamfirescu) sînt cuprinse în această corespondență către un coleg atît de diplomație cît și de preocupări literare. Oricum însă, prețioasele lui L. Kalustian despre personalitatea lui Trandafir Djuvara sînt binevenite. Dar, personal, cea mai emoționantă și semnificativă scrisoare reprodusă de L. Kalustian o consider pe aceea din „Vasile Alecsandri și ,,neurastheniile" de primăvară". Adresată Zulniei Negri, sora mai mică a „Steluței", epistola în chestiune aruncă o prețioasă lumină asupra temperamentului instabilului poet. Iată un fragment revelator : „Caracterul meu nenorocit poartă singur vina ; cînd îl vei cunoaște mai bine, cînd vei ști că sînt pentru mine ceasuri, zile, epoci întregi chiar în care sînt convins că stau povară lumii, cînd vei înțelege că de cele mai multe ori fac eforturi nemaipomenite pentru a ascunde ceea ce se petrece în mine sub aparențele de liniște și nepăsare, îți vei explica ușor aceste faze diferite ale purtării mele, faze care te miră și te îndurerează" Să credem, așadar, că manifestările lui Alecsandri erau numai „aparențe de liniște și nepăsare", ele ascunzînd în fond o fire neliniștită, o interioritate care se apăra ? Tot ce se poate.

Dan Cristea

* **L. Kolustian, „Facsimile", Ed. Eminescu, 1975.**

Preludiul marii ediții

„Anul 1940 — scria Vladimir Streinu într-o cronică literară —, deși adînc turburat în rosturile lui culturale de panica războiului, ne-a surprins totuși cu două evenimente de vremuri liniștite : Fundația pentru Literatură și Artă a început tipărirea operelor lui Mihai Eminescu și Mihail Sadoveanu.

Nu știm dacă editura și-a pornit inițiativa cu un gînd anume, dar pentru noi imperecherea, în cadrul aceleiași hotăriri și al aceluiași an, a volumelor lui Mihai Eminescu și Mihail Sadoveanu, nefiind numai o simplă întîmplare, ne dă și o semnificație critică. Ei sînt, unul în versuri și altul în proză, cei mai cuprinzători poeți ai literaturii noastre" — opina viitorul autor al **Clasicilor noștri.**

Anul trecut, în 1974, s-au împlinit șapte decenii de la debutul editorial al lui Sadoveanu.

Editura „Eminescu" a avut „o binevenită inițiativă" — cum se exprima recent acad. Șerban Cioculescu — publicînd la un loc, împreună cu un al V-lea volum de **Comentarii** și **Note**, cele patru cărți cu care Sadoveanu debuta atît de surprinzător în 1904 : **Povestiri, Șoimii, Dureri înăbușite** și **Crișma lui Moș Precu.**

Întîmplarea a făcut — își au și întîmplările tîlcul lor — ca, întîrziind puțin, aceste volume, publicate de Editura „Eminescu" *, să apară în librării de abia în luna ianuarie 1975, cînd toată suflarea românească sărbătorea 125 de ani de la nașterea lui Eminescu. Cei doi „poeți ai literaturii noastre", Eminescu și Sadoveanu, așadar, se întîlnesc din nou...

Reluînd textul ediției de **Opere** începute în 1954, cele patru volume reproduc, totodată, și „frontispiciile, inițialele și vinietele" lui V. Rolla-Piekarschi de la ediția princeps (1904). Al V-lea volum — **Note, Comentarii, Variante** — conține o prefață semnată de Valeriu Răpeanu intitulată **Prima zi a genezei**, o suită de „note și comentarii" de Valeriu Răpeanu și Adriana Popescu, fragmente din cronicile, articolele critice și exegezele care au analizat cele patru cărți sadoveniene (de la cele ale lui Nicolae Iorga, la cele ale lui Savin Bratu sau Zoe Dumitrescu-Bușulenga), cele două prefețe semnate de Sadoveanu la edițiile sale de **Opere** (din 1940 și 1954) și foarte utile „indicații bibliografice, variante, propuneri pentru stabilire de text" semnate de Constantin Mitru. Nu e aici locul unor întinse comentarii critice, dar se impune observația că, dintre toate cele patru volume, cel mai valoros, credem noi, rămîne primul, culegerea intitulată atît de simplu, atît de clasic, **Povestiri.** Cele mai multe lucrări din această carte apăruseră în **Semănătorul**, mai multe decît în celelalte două volume **(Dureri înăbușite și Crișma lui Moș Precu)**, luate la un loc.

Meditînd la valoarea lor artistică, la clasicismul citorva din ele, e de consemnat, în mod deosebit, că, în prefață, se aduce o însemnată contribuție la reabilitarea rolului lui Nicolae Iorga în destinul literar al lui Sadoveanu și al literaturii sămănătoriste, în centrul căreia stau chiar povestirile lui Sadoveanu.

Dincolo de faptul că Iorga l-a descoperit pe Sadoveanu și că el a numit anul 1904 „anul lui Sadoveanu", sintagmă devenită peste timp „un adevărat simbol", marele istoric și ideolog literar avea să „întruchipeze", chiar „idealul" căutat de tinerii scriitori de la începutul secolului al XX-lea. El, Iorga, scrie Valeriu Răpeanu, „a fost acela care a dat glas năzuințelor unei epoci în care problematica **socială** și **națională** devenise preponderentă și eclipsa toate celelalte preocupări". Și, cum tînărul Sadoveanu și literatura sa exprimau cel mai strălucit aceste năzuințe, era firească, necesară apropierea lui Sadoveanu de Iorga.

Revenind la Sadoveanu, criticul vede în opera acestuia, de o „materie epică", „obișnuită", de altfel, epocii, o sinteză de realism și naturalism, „romantism tardiv", sentimentalism și colportaj istoric, și „un univers uman de o vitalitate neobișnuită". Împărtășind ideea acestei „vitalități" a eroului sadovenian, e totuși discutabilă, cred, afirmația că ea, vitalitatea, derivă „dintr-un mod de a înțelege viața nu ca o toropitoare trecere a vremii, ci ca o bucurie perpetuă, ca un cult dionisiac frenetic". Personal, cred că raportul este exact invers : Cauza o constituie funciara și inconștienta vitalitate și „bucuria perpetuă", eventualul „cult dionisiac frenetic", efectul. Oricum, „cultul dionisiac" reprezintă o derivată livrescă, intelectuală. Frenezie dionisiacă există la Lucian Blaga în primul său volum, la Ion Barbu în ciclul „Uvedenrode", dar nu la Sadoveanu și, mai cu seamă, la Sadoveanu din primele lui volume.

Subliniind apoi bogăția și utilitatea „notelor și comentariilor", se cuvine, să fie subliniate prețioasele indicații bibliografice și comparații de variante ale lui Constantin Mitru. Ele, aceste comparații între edițiile din 1904 și ediția **Operelor** din 1954, evidențiază uriașul travaliu artistic sadovenian — atacînd totodată falsa opinie că Sadoveanu n-a lucrat cu variante — spre evitarea unor epitete redundante, spre evitarea, în general, a epitetelor, spre corectarea unor expresii mai regionale, spre un stil mai simplu, dar mai ceremonios, estompînd romantismul și topind cuvintele într-o limbă fluentă, de o limpezime și o simplicitate clasică, quasignomică.

Eveniment editorial în adevăratul sens al cuvîntului, cele cinci volume constituie nu numai un omagiu ocazional, dar și un nobil început de necesară ediție critică a **Operelor** maestrului Mihail.

Fănuș Băileșteanu

* **Mihail Sadoveanu, Povestiri, Șoimii, Dureri înăbușite, Crișma lui Moș Precu, Note, Comentarii, Variante,** Ed. Eminescu 1974.

Poezia politică

Urmare din pag. 1

poetului. „Riul pe obraz" și „Parabole civile", cele două cicluri ale celui din urmă volum, deși, primul, profund elegiac, iar al doilea vituperant, sînt o descripție a posibilei fericiri umane, rezumabilă în pasiunea erosului și a demnității ființei istorice.

Flagelată în esența sa, fragila „trestie gînditoare", suferitoarea ființă umană, nu poate „renaște" din suferință și flagel decît printr-o conștientă evaluare a condiției sale : „Cu cît ești mai fericit și mai mult timp / cu atît răznetul te pindește cu mai multă încordare / ca să-și despice fruntea / Toate lucrurile au un rost sau niciunul / Gîndește-te sau, poate, mai bine, simte..." („Renaștere").

Iar ceea ce este esențial în această evaluare a condiției umane, e anume intuiția faptului că „rostul" nostru și „rostul" lumii se măsoară prin exigența propriului nostru suflet, sufletul nostru hotărînd dacă viața noastră și întreg universul au sau nu vreun sens.

Și toate poemele celor două cicluri arată că viața noastră are un sens : iubirea semenilor. Numai iubirea semenului, a cetății, a întregii umanități justifică în planul existenței **tonul major** al revoltei împotriva umilințelor, metafizice, sociale, la care mai este supusă pe planetă ființa umană. Iubirea spiritualizată, îi dictează poetului versul sobru, aforistic, tinzînd spre o frumusețe a adevărului abrupt, revelant, cuvîntul traducînd o imposibilitate a tăcerii. Economia limbajului poetic la Eugen Jebeleanu, obsedat din tinerețe de un discurs epurat, esențial, este, în „Hanibal" mai aproape de un sens moral decît de unul estetic, vizînd un pathos al necesarului și al urgenței, al **răspunsului** imediat. Spontaneitatea aparentă e doar rezultatul unei îndelungi **exercitări** a cuvîntului, de aceea nu trebuie să se creadă, cum se mai întîmplă, că „adevărul" singur instituie poezia politică, cînd, cel mult, o poate vulgariza și cobori la minuție și anecdotă.

Acceptînd întreagă responsabilitatea destinului nostru, explicîndu-l doar prin resort uman, morala finală a „Parabolelor civile" impune un activism depășind eșecul experienței individuale.

Viziunea apocaliptică, amenințătoare, a ororilor acestui veac, coboară pe pămînt drama umană și ne arată actorii acestei drame, fără zei, și al cărei singur final fericit stă în putința noastră de a ne-o asuma și de a alege, nezdruncinați, binele.

Credința în scopul uman al fericirii și al binelui, credința în măsura umană care trebuie impusă, străbate întreaga operă poetică a lui Eugen Jebeleanu. Monștrii interiori, ai lașității umane, ca și monștrii vizibili ai agresiunilor și trufiilor de tot felul nu pot învinge, dacă persoana umană le opune vesnic o ordine morală activă, al cărei prim impuls îl constituie curajul civic.

„Hanibal", poemul care dă titlul întregului volum sugerează lapidar, sensul nesfîrșitei lupte a omului cu agresiunea de orice fel : „Nimeni n'avea ceea ce el avea / superba lui trufie / și elefanții / și labele lor sfărîmînd vertebrele / acestor Alpi albiți de spaimă. / Călca deabia să se audă, peste stînci / și s'auzea în lună, și / nimeni nu mai văzuse trîmbițele / de piatră ondulîndă ale acestor fiare. / Și n'au învins".

Prin filosofia sa adîncă, lirica lui Eugen Jebeleanu se înfățișează ca un act de responsabilitate, ca o poezie politică, superior angajată ideii de umanitate.

prezențe

În cadrul unor ample acțiuni de documentare și de contacte cu cititorii în toate zonele țării, inițiate de Uniunea Scriitorilor, în zilele de 24, 25 și 26 aprilie, un mare grup de poeți și prozatori în frunte cu Virgil Teodorescu, *președintele Uniunii, a făcut o vizită în orașul și județul Constanța.*

Oaspeții au fost primiți de tovarășul Vasile Vilcu, *prim-secretar al Comitetului județean de partid Constanța, președintele Consiliului popular județean, care a expus importantele realizări obținute în economia și cultura județului, înfățișînd, totodată, etapele viitoarei dezvoltări impetuoase a Dobrogei.*

În ziua de 25 aprilie, după vizitarea celui mai mare petrolier, „Tomis", construit în țara noastră, la Șantierele navale Constanța, și vizitarea instalațiilor portuare, au avut loc, în cinstea zilei de 1 Mai, două ședințe literare la Institutul de marină și la Casa Armatei din Constanța la care au fost prezenți : Virgil Teodorescu, Paul Anghel, Teodor Balș, Vasile Băran, Ion Bădică, Vlaicu Bârna, Radu Boureanu, Radu Cârneci, Traian Coșovei, George Chirilă, Dan Deșliu, Nicolae Dragoș, Anghel Dumbrăveanu, Aurel Dumitrescu, Constantin Florea, Gh. Iacob, Mihai Gavril, Sanda Ghinea, Octavian Georgescu, Letay Lajos, Eugen Lumezianu, Toma George Maiorescu, Ștefan Mihăilescu, Mikö Ervin, Nic. Motoc, Lucia Negoiță, Constantin Nisipeanu, Const. Novac, Gheorghe Pituț, Adrian Popescu, Marin Porumbescu, Al. Raicu, Mirela Rosnovanu, Grig. Sălceanu, Carmen Tudora, Victor Tulbure, Haralamb Zincă.

La 26 aprilie, scriitorii au vizitat stația de pompare de la punctul Murfatlar-Pădure a marelui sistem de irigații Carasu, întreprinderea agricolă de stat Murfatlar și monumentul de la Adamclisi, unde au primit ample explicații din partea lui Adrian Rădulescu, *directorul Muzeului arheologic din Constanța.*

În vizitele întreprinse, oaspeții au fost însoțiți de George Crișovan, *secretar al Comitetului județean de partid, și* George Munteanu, *președintele Comitetului județean de cultură și educație socialistă.*

■

Secția de critică a Uniunii Artiștilor Plastici și Muzeul Literaturii Române, au organizat, marți, 29 aprilie, ora 19,00, la Muzeul Literaturii Române, str. Fundației 4, o seară de pictură, poezie și muzică, „Chemarea spațiilor cosmice", în jurul compoziției monumentale „Fiul Universului", a lui Eugen Tăutu. Au recitat din versurile lor poeții : Ștefan Aug. Doinaș, Ana Blandiana, Ioan Alexandru, Marin Sorescu, Grigore Hagiu, Dan Verona. S-au audiat de asemenea, fragmente muzicale dintr-o lucrare a lui Octavian Nemescu dedicată artistului plastic Eugen Tăutu.

Al. Oprea, Vasile Drăguț, Th. Enescu, Dan Hăulică, au susținut au dialog critic.

■

Consiliul Uniunii Asociațiilor Studenților Comuniști a organizat în zilele de 25—27 aprilie cea de-a 5-a Consfătuire Națională a Cenacluriior de literatură științifico-fantastică la sediul Casei de cultură a studenților „Grigore Preoteasa", în cadrul Clubului actualităților. Manifestarea s-a bucurat de participarea cenaclelor din Timișoara, Craiova, Piatra Neamț, București.

A fost organizată o masă rotundă, „Fenomenul SF. Rolul instructiv-educativ al literaturii științifico-fantastice", condusă de Ion Hobana, secretar al Uniunii Scriitorilor din R.S.R.

Eliberare și unitate națională

Urmare din pag. 1

națională a națiunii române, întrebuințarea limbii române în toate trebile publice, desființarea iobăgiei, libertatea industrială și comercială, dreptul la vot, înființarea de școli de stat românești și altele. Lupta pentru dobîndirea acestor deziderate a fost dusă în vremi pașnice, purtată cu o austro-ungarie din ce în ce mai reacționară și mai nedreaptă, și dacă nu s-au obținut drepturile fundamentale cerute de revoluție s-a desființat totuși iobăgia, s-a dobîndit libertatea comercială, dar, mai ales, prin jertfele poporului întrucît s-a refuzat subvenționarea învățămîntului românesc de către stat. În condiții foarte grele, în sate sărace fără școli și învățători, în casele oamenilor, în tinzile bisericilor mergînd pe jos sau în căruțe la distanțe mari, copiii românilor au început să pătrundă în știință, să învețe slovă română, să-și poată aplica geniul creator întru libertate și propășire economică. Poate că în această uriașă sete de știință, această neliniște că riscăm cu adevărat să fim îngropați de istorie ținuți fiind la margînea ei prin imposibilitatea cunoașterii atîtor noi descoperiri ale veacului, atîtor frumuseți nedesferecate din sînul graiului, trebuie citit prologul unirii de la 1848. Graiul și mintea copiilor țăranilor noștri trebuiau să treacă prin focul logic al cunoașterii abstracte cerute de științe, sufletul sensibil trebuia întărît cu realitatea ideilor istorice luînd cunoștință de sinea sa : ființa acestui popor trebuia să se dovedească iarăși așa cum a fost dreaptă și adîncă apta de a-și făuri propria istorie. Mii de copii iau drumul școlilor ; care pot intra în puținele școli românești, care, nu, intră în școlile germane sau maghiare : erau licee confesionale ale minorităților în care cei mai mulți elevi erau români ; — învață graiuri străine, asimilează știință și drept, devin avocați sau profesori, preoți și meseriași, tipografi și sobari, își iau doctoratul la mari universități, alcătuiesc gramatici și dicționare, fac istorie și politică, scriu articole în ziare, alcătuiesc societăți de binefaceri, ctitoresc școli, dau burse, înființează bănci naționale, ocupă funcții importante în diete, țin conferințe, fac apostolat social pe sate neosteniți, unii sînt închiși, alții spînzurați, unii sînt umiliți și compromiși de-o lume incapabilă să fie dreaptă, pătrunsă de teamă în ceasul agoniei sale istorice.

Prețuind lupta intelectualilor, a acestor fii ai țării ajunși la carte prin atîtea sacrificii, poporul își duce în liniște viața lui cu tradițiile și sărbătorile lui, își sapă temeliile caselor și artei lor, fac porți, țes ii și sumane, cresc prunci, sporesc în vatra lor milenară în ritmul lor domol păstrîndu-și toată slava și frumusețea de altădată : așa că la o expoziție de artă și meșteșuguri românești deschisă în acele vremi la Brașov, despre care va scrie cu entuziasm Odobescu, poporul român se va dovedi păstrătorul și cultivatorul cu mare artă și rafinament a unei civilizații arhaice țărănești ignorată secole de-a rîndul, de cea mai profundă și pilduitoare calitate. În dosul luptelor lui Șaguna și Barit și a sutelor de învățați români trăia un popor ce-și urma drumul său, în plină lumină și seninătate din ethosul căruia au plecat voievozii, ctitorii Moldovei pe urmele lui Gelu, în patria lui Deceneu, din care a apărut la vremea potrivită Horia și Iancu, Budai Deleanu și Samuil Micu, Șincai și Maior apoi Coșbuc și Pușcariu, Vlaicu și Onisifor Ghibu și Blaga, doctori și ingineri, savanți și poeți, istorici și pedagogi, ostași excepționali ce și-au cucerit libertatea lor și a altora prin jertfă și spirit treaz de priveghere, cu gîndul la o Patrie ce o năzăjduiau și viețuiau ca a lor din cele mai timpurii începuturi, cît vor fi veacurile în acest loc matcă sub țărna căruia odihnesc osemintele slăviților lor strămoși.

„Nu mă părăsi, încă nu, tinerețe"

● *Ziarul „Scînteia tineretului" din 22 aprilie 1975 publică în cadrul anchetei internaționale intitulată „Ați putea cuceri singur Everestul?" (organizată de Carol Roman) un emoționant text inedit aparținînd lui Zaharia Stancu. Reflecțiile marelui scriitor se referă la necesarea solidaritate umană. Citām din gîndurile exemplare ale celui de la a cărui moarte se vor împlini peste cîteva zile cinci luni : „Niciodată în viața mea nu m-am putut socoti un inițiurat. Întotdeauna am crezut în oameni, în puterea lor de a face bine, de a se depăși Este vorba de o profundă convingere pe care o am sădită în conștiința și inima mea încă din anii copilăriei cînd asemenea lui Darie alergam descult pe ulițele satului meu natal (...) Aceeași iubire de dreptate, de oameni, de adevăr și de frumos mi-a străbătut ființa toată viața. Patosul tinărului de odinioară se menține treaz încă. Am crezut în tinerețe, fără de care elanurile noastre nu au finalitate, gîndurile noastre n-au prospețime, acțiunile noastre n-au putere. Ca poet, am spus cîndva, nu prea demult : Nu mă părăsi, încă nu, tinerețe, / Din mărul galben al lumii abia am mușcat. / Poate vinul toamnei, ori poate / Fumul nopților m-a îmbătat. / / Întîrzie, zi neagră, zi de apoi, / Luntrea ta e plină, prea plină. / Am roade încă de scuturat, / Mai am încă de aprins o flacără, o lumină / / De marele pas al timpului / Pasul meu sprinten se ține mereu, / Vreau să mă dărui cîteva cîntece, / Tăndările de aur ale crezului meu".*

Un crez de o viață, un crez patriotic, comunist

V. B.

aqua forte

Critica și poezia la „Echinox"

● *După ce, în anii trecuți, s-a făcut remarcată printr-o susținută activitate a tinerilor, revista „Echinox" pare a urmări mai accentuat afirmarea unor critici. Și, în adevăr, consemnarea lor nu-i inutilă fiindcă în unii dintre ei se pot pune speranțe. Referindu-ne la nr. 9—10 din 1974, Mircea Constantin, de pildă, e un eseist fin, cu disociații bune al cărui stil e pe cale de a se ușura de unele formule areoale, conceptualizate. Virgil Suciu pare înclinat mai mult către contemplația teoretică a literaturii, vădind însușiri de estetician. Al. Cistelecan scrie corect despre poezie, vădind sagacitate de critic, pregătit să primească fără compromisuri orice text. Gh. Perian e și el un bun comentator de cărți, diagnostician corect, cam descriptiv, totuși Ștefan Bordely e un eseist cu reale disponibilități, stiutor al măsurii, la fel de interesant în discuția de idei ca și în evocarea sentimentală (a lui Blaga, aci). Ne-au reținut, de asemenea atenția o seamă de colaboratori, deja afirmați de presa literară : Constantin Hăvlan, Nicolae Oprea, Ion Buduca, Vasile Sar, Ion Vartic).*

„Echinox" afirmă în ultima vreme și cîțiva comentatori avizați în materie de filozofie (Ioan Gavra Vasile Muscă, Andrei Iustin Hossu, Maté Gavril).

Nici poezia nu-i mai prejos în acest număr al revistei. Augustin Pop beneficiază de o pagină întreagă și pe bună dreptate (nr. 9—10). El e un poet format, demn de a fi sprijinit în continuare sub forma debutului editorial. Virgil Mihai este iarăși un tînăr poet remarcabil sub aspectul notației metaforice. Notabil e și Al. Crin, a cărui lirică e totuși edulcorată, fără vitalitate.

Proza lipsește în ultimele numere și de-ar fi să remarcăm pe cineva din rîndul semnatarilor de reportaje și de articole ocazionale acela e Aurel Sorobetea care vibrează pe o profundă coardă lirică într-un reportaj foarte ingenios, de mare frumusețe, despre inscripțiile murale de pe un turn clujean.

„Echinox" e o publicație încheagată bine concepută de un colectiv entuziast și instruit, experimentat, în ciuda vîrstei.

A. S.

Documente inedite aflate în arhivele din Bruxelles și Paris privitoare la 1877

Cercetările pe care le-am făcut, nu demult, în arhivele diplomatice din Bruxelles și Paris, au avut drept rezultat găsirea multor documente importante privitoare la istoria țării noastre. Pentru îmbogățirea izvorului de cercetare științifică s-au adus, în cadrul acțiunii întreprinsă de Direcția Generală a Arhivelor Statului, peste 90 000 cadre de microfilm de pe documentele depistate, ceea ce ar însemna circa 180 000 pagini. Între acestea sînt multe documente inedite privitoare la războiul de independență din anul 1877—1878. În afară de corespondența diplomatică a consulilor sau miniștrilor acestor țări, o importanță deosebită o au rapoartele atașaților militari și ale corespondenților de presă care, în general, au însoțit armatele, uneori pînă în prima linie. Este cazul să cităm aici numele colonelului Gaillard, atașat militar al Franței pe lîngă curtea din Petersburg și care a fost alături de armata română de la trecerea Dunării pînă la căderea Plevnei. El a redactat peste 180 rapoarte către superiorii lui și pe care, documente, deosebit de importante, le-am găsit la arhiva istorică militară păstrată în istoricul castel dela Vincennes.

La Bruxelles am găsit rapoartele consulului belgian la București cît și corespondența primită de Ministerul Afacerilor Străine al Belgiei la Constantinopole.

Consulul belgian de la București, după o îndelungată ședere în țară, alcătuiește un memoriu intitulat *Obiceiul și caracterul românilor* în care, între altele, scrie : „Românii își iubesc țara. Ei vorbesc mult despre ea și se emoționează cu ușurință la auzul numelui patriei lor. Literatura lor se bazează în întregime pe acest sentiment și pe acela al iubirii. Eu cred că acum, sub o mînă abilă, coarda patriotismului ar vibra tare și că aici rezidă elementul real al viitorului. Românii au o inteligență vie, o concepție promptă și un spirit fin. Imaginația românilor este vie și mobilă și toți sînt poeți". Același consul menționează în rapoartele sale, conversațiile cu prințul Cuza pe care îl descrie a fi un „om bine cunoscut pentru dorința de a se consacra fericirii țării. Judecă înțelept, este modest și dezinteresat de persoana lui. La București trăiește simplu, fără sgomot, fără pompă". El scrie într-un raport că prințul Cuza i-a vorbit confidențial despre intenția de a înlătura „jugul otoman". În ziua de 9 mai 1877, consulul belgian redactează un lung raport asupra desfășurării evenimentelor la București. El arată că Brătianu se întorsese din Rusia cu o convenție, că la hotelul Bulevard a avut loc o întrunire la care Rosetti declarase că Rusia va fi recunoscătoare de cooperarea cu armata română. Se subliniază, în continuare, faptul deosebit de important al proclamării independenței țării și declararea războiului împotriva Turciei. În același raport se mai arată că deîndată turcii au bombardat malul sting al Dunării și că Armata Română a ocupat Calafatul.

La 30 iunie 1877 consulul consemnează că o delegație rusă venise la București, pentru a arăta că comandantul armatei ruse contează pe forțele române în păzirea aripei drepte a armatei ruse, pe o distanță de 10 km. Această situație — scrie consulul — a trasat armatei române linia de conduită pe care consulul o prevăzuse în scrisorile sale anterioare. Pînă acum — scria acesta — armata română se găsea, prin forța împrejurărilor, fără nici o atenție, concentrată în Oltenia. La 6 iulie 1877 consulul își începe raportul său cu fraza : „Armata română va trece Dunărea ? Este o problemă care se discută de o lună în România". Tot aici se menționează că guvernul rus își exprimase dorința ca Armata Română să stea în defensivă. În același timp prințul imperial al Germaniei exercita presiuni asupra prințului Carol, pentru a-l determina să asculte de aceste sfaturi. Consulul mai arată că inginerii ruși i-au vorbit în mod admirativ despre serviciile ireproșabile aduse de Căile Ferate Române. Sînt rapoarte ale consulului din București în care se dau date bogate privind trecerea Dunării de către Armata Română, asediul Plevnei, eroismul soldaților și al ofițerilor români, căderea Plevnei și capitularea lui Osman Pașa. „Victoria obținută aici scrie consulul — a pus capăt vasalității sub suzeranitatea opresivă a sultanilor și de aici a început o eră nouă, care a transformat cele două provincii tributare într-un regat liber și prosper". Și din Constantinopole, unde Belgia trimetea pe cei mai buni diplomați, veneau la Bruxelles multe rapoarte însoțite de alte materiale documentare anexate în copie sau originale. Între acestea multe privesc și țara noastră. În problema luptei de eliberare a poporului român ambasadorul Jooris desvăluie îngrijorarea produsă în Turcia deoarece nu numai că a știrbit suzeranitatea otomană, ci prezintă primejdie pentru țările vecine din imperiul otoman ca de exemplu Bulgaria, Serbia și altele. Diplomatul belgian arăta că „efectul mișcării de eliberare din Principate, care agită spiritele, se întinde în țările vecine. Deja în Serbia se descoperise un complot care avea de scop schimbarea formei de guvernămînt și că în Bulgaria este o surdă frămîntare în aceeași direcție. Pretențiile partidului unionist din Principate — scrie ambasadorul — merg pînă la anexarea provinciilor locuite de români din imperiul austriac. De aceea Austria singură a înțeles pericolul la începutul acestui conflict, apărînd interesele Porții, apără propriile interese".

Rapoartele ambasadorului belgian la Constantinopole — 143 rapoarte, unele pe 30—40 pagini — privitoare la anul 1877, se referă la participarea eroică, la luptele crîncene din jurul Griviței și Plevnei „a bravei armate române".

La Paris, după cum am arătat, atît în Arhiva Ministerului Afacerilor Străine cît și în aceea istorică militară de la Vincennes se găsesc multe documente privitoare la evenimentele istorice ale anului 1877. Un raport din 21 mai descrie greutățile enorme cu care era confruntată populația țării pentru aprovizionarea armatelor ruse care, deși duceau după ele aproape 30 000 căruțe și atelaje, citîm din raport, „necontenit erau recrutați țărani și se văd cite 80 boi înjugați la o piesă de tun pentru a o face să avanseze pe drumurile desfundate". La 10 iunie, același consul francez descrie convorbirea pe care a avut-o timp de două ore cu prințul Carol. Acesta i-a făcut un istoric al relațiilor sale cu Poarta Otomană, de cînd a venit în țară. A subliniat, cu amărăciune, umilințele suferite în cei 12 ani de vasalitate turcă. El i-a vorbit despre armata română și de faptul că vrea să risipească opiniunea, foarte răspîndită, asupra inferiorității soldatului român.

Rapoartele colonelului atașat militar Gaillard sînt adevărate pagini de cronică zilnică ale evenimentelor anului 1877. Pentru colonelul Gaillard, obiectiv observator al evenimentelor, care privise pe ostașii români jucînd hora la Calafat și se gîndea ce vor face acești oameni cînd vor auzi mugind tunurile cele mari din redutele turcești, eroicele lupte la luarea Rahovei îl determină să scrie : „Pentru Români luarea Rahovei are o mare importanță căci este pentru prima dată că în acest război românii au condus ei înșiși o operație militară, operație care a fost încununată de succes". Tot el se exprimă, în alt raport, că perspectivele pe care le deschide războiul României sînt acelea de a se uni toate provinciile locuite de români. Aceste două lupte, la Rahova și Vidin, care fac cea mai mare onoare trupelor române, au fost conduse de trupele române singure. Gaillard a fost prezent tot timpul pe cîmpul de luptă pînă la căderea Plevnei și predarea comandantului armatei turcești Osman Pașa. Plecînd spre București. Gaillard scrie ultimul său raport care se termină cu următoarea frază : „Denumirile de Rahova, Vidin, Grivița și Plevna sînt nestemate pe care oricînd poate să le poarte cu mîndrie armata română în coroana victoriilor sale".

Documentele găsite în arhivele din Bruxelles și Paris conțin date importante și-și vor aduce contribuția lor la cunoașterea și mai bine a uneia din cele mai luminoase pagini din istoria poporului român.

Prin victoria obținută pe cîmpul de luptă, cu prețul multor vieți de viteji, cu eforturi istovitoare în materiale, alimente, bani etc., jertfite de întregul popor, s-a încununat o operă trainică peste veacuri : Independența de stat a României.

Gh. Ungureanu

MAXIMILIAM SCHULMAN : „Ostaș"

Armia română

Știuți și neștiuți eroi cu faptele lor au durat Patria. Multe dintre aceste fapte săvîrșite într-o continuă luptă de apărare a ființei naționale au intrat în legendă. Asupra multora dintre aceste fapte, priviri din întreaga lume s-au oprit în uimirea de a înțelege izvorul forței lor. Dar cît de cuprinzătoare este explicația pe care o dă Mihai Eminescu atunci cînd Mircea cel Bătrîn încearcă să-l convingă pe Baiazid de un sfînt adevăr : DREPTUL FIECĂRUI POPOR DE A FI STĂPÎN ÎN ȚARA SA, DE A-ȘI HOTĂRÎ SINGUR DESTINELE. În fapt, acesta este principiul călăuzitor al tuturor voievozilor noștri.

Cînd se naște întrebarea asupra celor ce promovează aceste juste principii, îmi revine în minte imaginea din tablourile lui Grigorescu și dincolo de uniformele soldățești întrevăd chipurile feciorilor plecați „din cîmp, de-acasă de la plug" să-și apere țara. Toți tineri, toți frumoși, toți eroi.

Așa am văzut întotdeauna armata română : tînără, frumoasă, eroică.

La treizeci de ani ce s-au scurs de la victoria asupra fascismului, la care contribuția armatei române a fost impresionantă, se cuvine un gînd curat și lucid pentru acei „pui de lei, tineri în floarea virstei", „știuți și neștiuți eroi", toți tineri, toți frumoși, toți viteji. Aceleași chipuri din tablourile lui Grigorescu, oameni deprinși cu bucuria muncii, țărani și muncitori care au învățat patriotismul sănătos al părinților lor : feciorii sătelor și muncitorii uzinelor maturizați bărbătește la flacăra unor sacre adevăruri patriotice. Explicația patriotismului lor o dă istoria noastră milenară, căci el nu izvorăște din interese meschine, nu este fructul întîmplător al vreunui arbore sterp.

Eroismul armatei române izvorăște din rodnicia cîmpiei, din bogățiа munților, din frumusețea graiului și așa cum acestea sînt veșnice — veșnic este simțămîntul iubirii de țară

Nicolae Mircea Ben

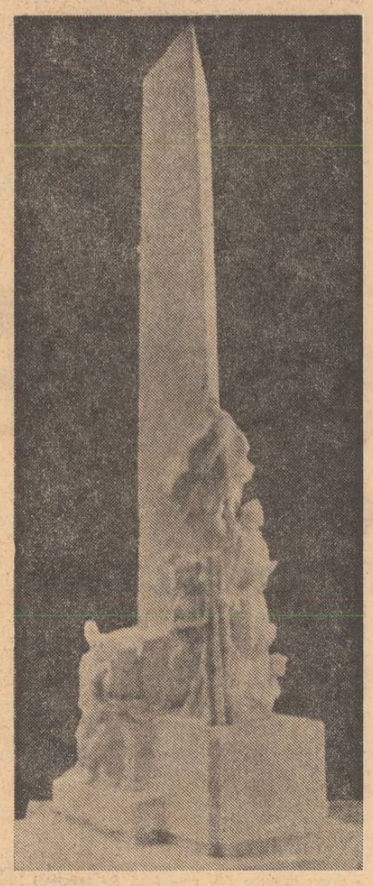

NAUM CORCESCU : „Eroii de la Băneasa"

Eroi au fost, eroi...

Primăvara lui '45. Pe frontul de vest, pe pămîntul Ungariei, al Cehoslovaciei, bravii ostași români, cot la cot cu armata sovietică treceau din victorie în victorie spre înfrîngerea definitivă a Germaniei hitleriste. Contribuția de sînge a eroilor noștri întrecea marginile. S-au scurs 30 de ani, dar jertfele lor nu se uită, nu se pot uita.

La chemarea Partidului Comunist Român „Totul pentru front, totul pentru victoria asupra fascismului" oare cîți tineri nu și-au lăsat mamele acasă plîngînd, oare cîți bărbați nu și-au lăsat copiii pe vatră și nevestele în bătătură ?

SCRISORI

Mama celor doi frați Peștean, bătrîna cu părul nins și obrajii zbîrciți de atîta durere, nu mi-a spus prea multe. „Mă împunge ceva în inimă, mărturisea dînsa, cînd trebuie să vorbesc despre feciorii mei. Erau ca brazii, dar ce folos ?"

Cu mîna tremurîndă, scoate din scrin cîteva hîrtii îngălbenite de vreme, roase în colțuri și mi le întinde. Apoi se întoarce într-o parte și cu colțul năframei își șterge ochii.

Verpeled 12 nov. 1944

Mamă scumpă,

„Vei ști și despre mine și despre Nelu că facem bine și sîntem sănătoși. Eu, decum am trecut hotarele țării, mă simt atît de străin. Sîntem o companie numai de feciori din Ardeal, mulți din împrejurimi, dar din Cucea numai noi doi. Pe unde am trecut prin Ungaria am fost bine primiți cu mîncare și cu flori. La atac n-am ieșit decît o singură dată, într-o noapte ploioasă. Am băgat o frică în nemți de n-o să le iasă toată viața. Atunci Nelu a fost zgîriat ușor la cap, dar numai atît. Nu te speria, am venit pe front să învingem nu să murim...

Bogonitze 2 feb. 1945

Dragă mamă,

„Îți scriu din Cehia. E atît de frig aici că au crăpat pietrele și mîna înghețată pe trăgaci. Nu mai avem mult și terminăm și cu spurcații de hitleriști și ne-om întoarce acasă la juninci și la pămînt. Să nu fii supărată că nu te-am ascultat si că ne-am înrolat voluntar. Pămîntul nostru e al nostru și nimeni nu are dreptul să ni-l stoarcă de cele bune. Ne-a chemat partidul, mamă, partidul celor drepți. Liviu a făcut bravuri aici. Cu mitraliera după un copac a ținut mai două ceasuri inamicul în vale, nelăsîndu-l să urce cota. Apoi au venit ajutoare. O schijă i-a lovit brațul și acum îi în spital. O să se facă bine și o să ne vezi pe amîndoi acasă. Închei acum dorindu-ți sănătate și noroc".

Cu drag al dumitale fecior
Nelu

„O să ne vezi pe amîndoi acasă". Ciudat se înșiruiau aceste rînduri pe coală albă sub o foaie de cort din munții Cehoslovaciei. Liviu Peștean după actul de eroism săvîrșit la cota 722 s-a ales cu brațul scrijelat și abdomenul ciuruit. A mai trăit două zile. Ion Peștean la Visoaca din Tatra a fost prins într-o misiune de cercetare. N-a trădat nimic. A fost mutilat, a fost ars cu fierul, i s-au tăiat degetele. ... și mama Ileana Peștean citea și recitea în fiecare seară : „O să ne vezi pe amîndoi acasă".

M-AM TREZIT DEODATĂ SINGUR

Pe Valer Taloș l-am întîlnit la Jibou. Are 52 de ani și lucrează acolo ca magazioner la O.C.L. Zece luni a luptat pe front la Turda pînă departe în munții Tatra din care șapte luni în linia întîi. Știe care e scopul vizitei mele, îmi zîmbește strîns de partea în care obrazul mai îndură cicatricea lăsată de arsura dinamitei.

„Eram țintaș la un tun de calibru 100 din campania 6 cu încă trei tovarăși tineri, toți sub 25 de ani înrolați voluntar la 12 septembrie 1944, toți făcînd parte din „Apărarea patriotică".

„După pregătire și instrucție abia așteptam să intrăm în foc. Ne scăpărau tălpile. Întîi am intrat la Turda. Nici urmă de frică. Singurul flanc care a rămas întreg a fost flancul drept din care făceam și noi parte. Țin minte că roșise țeava tunului și eu încă îi ceream servantului proiectile. Se speriase și comandantul. Oricum, în raza tunului meu n-a scăpat picior de neamț. Cînd am văzut România eliberată chioteam de bucurie și eu și Mitru și Fane și Gică adică toți cei patru de la tun. Am intrat în Ungaria, au început ploile, ne-a fost din ce în ce mai greu. La Kisterenyl aviația germană sfărîma totul. Trăgeau pe întăriturile noastre ca descreierații. Trebuia să-i oprim. Am primit ordin să nu ne mișcăm de la arme. Era în zori de zi cînd vreo douzeci de avioane inamice au început raidul asupra localității. Și cădeau atîtea grenade încît ziceai că dumnezeu a trimis potopul pe pămînt. Le-am venit de hac. Un avion l-am văzut cu ochii mei cum sfîrîia aprins. Îl nimerisem, apoi altul și încă unul. Trei am lovit atunci. Mă servea Fane ca pe bandă. O nenorocită de grenadă i-a luat piciorul sting. În următoarea clipă Mitru s-a rostogolit la vale. Schijele i-au străpuns inima. Doar George mă mai putea servi, dar nu după mult a căzut și el. M-am trezit deodată singur lîngă namila de fier. Au început să-mi dea lacrimile. I-am acoperit pe tustrei cu mantaua și cu o ură neasemuită trăgeam în „păsările nemțești" servindu-mă singur.

MARIUS BUTUNOIU : „Poarta neamului"

Mai tîrziu am primit ajutoare, un ungur și un rus și așa am ajuns pînă în munții Slovaciei. Doar brațul mi-a fost ars de pulberea unui proiectil. Dar bandajat cum eram nu mi-am lăsat o clipă tunul...".

AM FOST DAT DISPĂRUT

Tovarășe locotenent-colonel Mihai Todică, cîți ani aveați cînd vi s-a dat în primire primul avion ?

— 21. Nici nu terminasem școala de aviație, dar chemat de partidul comunist m-am înrolat imediat în armata română, la 28 august 1944 și primisem un I. L-14.

— Și după aceea ?

— În rîndul aviației militare române am contribuit la eliberarea pămîntului nostru, am trecut în Ungaria și mai departe, în Cehoslovacia.

— Ați putea să ne relatați un moment deosebit pentru dumneavoastră din acele zile ?

— Sînt ele multe. De pildă, la Debrețin, primisem misiunea să plec în recunoaștere singur. Îmi pregătesc aparatul și în zori de zi decolez.

Trec peste oraș, fac 2—3 picaje și planuri ioase, mă ridic, iar nimic : nemții se băgaseră parcă în gaură de șarpe. Cînd să revin în Valea Zango, unde aveam improvizat aeroportul, mitralierele au început să clănțăne. Mă întorc iar la ei. Era o unitate hortystă. Arunc grenade în stînga, în dreapta, cu toate că nu primisem ordin de foc. Inamicul buimăcit intră în panică. Un proiectil îmi atinge motorul sting, motorul ia foc. Nu m-am pierdut cu firea. Mă înalț cu o parte doar, și încerc o aterizare forțată la vreo 25 km de unitatea hortystă. Aterizarea îmi reușește pe vîrfurile unor copaci. Sting motorul care a mai rămas și... Să trec la ai noștri nu puteam pentru că era cordonul inamic. Hoardele se retrăgeau și mă luau prizonier. Singura soluție era să încerc o decolare și să revin la bază. Trei zile și trei nopți am stat în pădure singur încercînd să refac aparatul apt pentru zbor. Am reușit pînă la urmă. Cînd am ajuns în Valea Zango a fost pentru toți o deosebită bucurie. Eram dat dispărut de către comandament. Se glumea pe seama mea, „a înviat mortul" ziceau rîzînd tovarășii. Multora nu le venea să creadă povestea. În următoarele ceasuri am pornit la un nou atac. Am eliberat Debreținul, umăr la umăr cu ostașii sovietici și am trecut mai departe, spre munții Mâtra. Aici au căzut la datorie locotenentul Ioan Sabin, caporalul George Turcă, fruntașii Marin Petrescu și Emil Dinu, și încă mulți alții. Pietate pentru memoria lor !

MISIUNEA A FOST ÎNDEPLINITĂ

— Doi oameni se privesc față în față. Parcă se cunosc și totuși...

— Sergent Nicolae Bădin ?

— Da.

— Caporalul Dumitru Petcu ?

— Da.

— Își string mîinile, se îmbrățișează puternic, ochii li se umezesc, se bilbîie, nu știu ce întrebări să-și pună mai întîi.

— Dacă nu erai tu, oftă caporalul, astăzi aș fi pe altă lume.

— Te știam descurcăret, zîmbi sergentul...

Făceam parte din grupa II telefoniști. La atacul asupra Budapestei, firele de telegraf au fost rupte. Trebuiau întinse de urgență. Pentru această misiune sergentul Nicolae Bădin se oferi voluntar. Îl urmă caporalul Dumitru Petcu. Cu bobinele în spate porniseră amîndoi la miezul nopții pe malul Dunării în sus. Au trecut de santinelele nemțești pînă la podul nr. 4. Aici îi aștepta alt grup inamic. De această misiune depindea înaintarea batalionului pe pozițiile ordonate. Au fost somați. S-au ridicat amîndoi în picioare simulînd predarea, dar cînd cei 6—7 nemți au încetat să se apropie, grenadele au explodat din plin pe platforma cimentată, apoi o rafală de automat, și cei doi telefoniști își continuau drumul. După vreo 600 m tiriș caporalul Petcu simți că-l slăbesc puterile. În încăierarea de la podul 4 o schijă i-a străpuns umărul. O dîră de sînge se prelingea pe zăpada murdară. Și totuși, firele trebuiau întinse. Sergentul Bădin își rupse căptușala mantalei, înfășură umărul ortacului și cu ambele bobine porni mai departe.

Tîrziu, cînd a ajuns la companie, mai avu puterea să raporteze : „Să trăiți, misiunea a fost îndeplinită !" și căzu lîngă caporalul Petcu simțind că un picior nu-l mai ține.

Netulburat sergentul continuă : „Purtîndu-te la întoarcere în spate, am fost rănit. M-am tîrît cu tine pe omăt pînă la pozițiile noastre... Acesta este adevărul. Au trecut, oricum, 30 de ani. N-ai ce-mi datora". Și în ochii lor licăresc două lumini iradiind peste cutele adînci ale obrajilor, peste fețele brăzdate de cei 50 de ani, raze de bucurie.

„Făceam parte din batalionul maiorului Murea regimentul 34 infanterie. Eram simplu soldat concentrat de 3—4 luni. Pe Tisa ne-am trezit, deodată, în situația de a avea inamic și-n față și-n spate. Luptam în încercuire. După ce-am înaintat vreo 400 m au început să curgă șuvoaie de gloanțe. Nu știam în ce parte s-o luăm. În bubuitul tunurilor și al proiectilelor de brand, am aruncat grenade și am sărit la luptă corp la corp lovind vitejește în stînga și-n dreapta. Era o încleștare pe viață și moarte. Deși iarnă, ne-am aruncat mantalele, unii chiar vestoanele să ne putem mișca în voie. Superior numericește inamicul a fost înfrînt. L-am asaltat în continuare, dar eu m-am trezit în spital și de pe Valea Hernadului am fost trimis acasă. În acea încăierare mi-am pierdut de la genunchi piciorul drept. De asta am fost trimis acasă"

Veteranul de război Iosif Silaghi, după aceste emoționante mărturisiri trece prin fața mea bătînd în cimentul aspru cu piciorul său de lemn. Au trecut 30 de primăveri, au dat de 30 de ori mugurii, dar piciorul lui Iosif Silaghi eroul de pe malul Tisei, n-a înfrunzit niciodată. Și cîte picioare n-au mai înfrunzit, și cîte frunți nu s-au mai descrețit, și cîte inimi n-au rămas îndoliate.

Viorel Varga

Pilde în aerul prezentului

S-a întîmplat într-o dimineață de mai : eram în parcul din centrul orașului și pe sub cerul ca o cobiliță, arc albastru, am văzut un om ducînd în brațele lui o statuie. Era sus, pe soclu. Era primăvară în jur : o veselie mai mult a sîngelui, lăsată de la strămoși, să ne întărim sub soare. Omul acela se încumetase să urce piedestalul dăruit aleșilor și să încerce pe inima lui apăsarea de granit a soldatului. Era un dorobanț, cu cartușieră și baionetă. Un țăran nemurit întru neatîrnare. Un simbol.

Pe omul înălțat acolo, între valurile albe de nori, îl priveam de jos: nu mă strivea ridicarea lui, dimpotrivă, mi se părea că mă cheamă, mă atrăgea ceva înspre el — stătea gata să zboare iar colțurile soclului deveniseră numaidecît aripi de fugă pentru gloriile din văzduhuri. Eram un copil care se uită lung, mai mult din invidie, că nu eram și eu acolo, sus, sus. M-aș fi cățărat, m-aș fi năpustit, m-aș fi lăsat luminat de toate zodiile.

Omul care bătea cuie nu era decît un meșter; gesturile îi erau firești, parcă nici nu realiza semnificația situării lui sub auspicii. Repara ceva acolo, dar totul, marea înțelegere, se năștea, desigur, în închipuirea mea. Era un meșter care bătea cuie în talpa veacurilor : nu se preocupa de sine, nu-l durea orgoliul, nu-l încerca îngîmfarea.

Tocmai tîrziu, înviorat de un gînd, după atîta oboseală, a rostit mai mult pentru sine : „Am ținut locul statuii, e-he-i, ce greutate, e-hei...". Coborîse pe pămînt și călca neînvățat, țeapăn, neștiut, drept. „Bunicul meu a murit la Plevna... Am crezut că-l țin cu brațele mele, asta am crezut. I-am simțit mustața aspră, sunătoare, lipită de obraz".

Pricepeam, în sfîrșit, pentru ce stătea omul acela trup și suflet aplecat pe lîngă dorobanț. Parcă îl mîngîia, parcă îi mulțumea, parcă îl învia, parcă îl binecuvînta.

Era multă lumină pe sub arbori. Era soare, luna lui mai, și noi niște copii înviorați de gesturi sacre. Citisem în istorii și în cărți de poezie. Citisem din povești, și din graiul neamului, pildele. Și uite că acum stăteam sub statuie și puteam să-l contemplu pe dorobanț. Era el bunicul și al meu : și murise acolo, prin fum, prin redute, murise ca un țăran hotărît să nu-i calce nimeni, niciodată, țara. Murise ca noi să-l putem privi acasă cu gîndul slobod, în patria de rubine. De atunci țărîna pe care îmi așez picioarele arde, așa cum știu că arde soclul străluminat de soare. De atunci duc în brațe o statuie — efigia bunului meu căzut printre baionete și iatagane. De atunci grîul însuși mi se pare răsărit dintr-o carabină pe care scrie : independență. libertate.

★

Regimentul 5 de dorobanți cu cușma pe ureche își avea companiile rînduite de-a lungul Dunării : la Turnu Măgurele, la Zimnicea, dar și la Roșiori, pe Vedea, și la Balaci, în apropiere de Siliștea-Gumești. Au căzut pe aceste locuri din Teleorman snopi întregi de ghiulele. Au pierit turci, destui ; destui au fost luați prizonieri — mercenari hapsîni, plătiți să îngenuncheze popoarele. Dar au căzut și români, se înțelege. M-am uitat din nou la statui și m-am dus la Grigorescu, am pus urechea pe inima dorobanțului, am tras în suflet praful de pușcă de la Smîrdan. I-am privit iarăși, în ochi, pe dorobanți. Visul lor de libertate pentru țară cîntă și acum, făcînd să înflorească aerul.

Mi s-a părut — așa cum ne-a deprins avîntul patriotic transmis de cărțile lui Alecsandri — o moarte cu conștiința împăcată. Mi s-a părut de neprețuit acel dar. Am gîndit apoi că pentru țară acei bărbați țărani au știut să moară într-o mare lumină. Pe cîmpul de bătaie ei strîngeau nu arme, ci inima. Inimi de români. Un război în care inima emană laserul ucigător, apărător de glie. Un război pentru neatîrnare. Un dar.

...Fiind mai aproape de noi — și purtîndu-și încă umbrele scheletelor prin calendare — războiul al doilea mai doare încă, așa cum doare orice amintire nevăzută de vreme. Moartea ia cîteodată chip concret : o simt năpustindu-se din mijlocul de veac. Aduc de aceea foarte aproape de înțelegerea mea pilda unui țăran dispărut dintr-o dată, brusc, covîrșit de ideea sacrificiului. Se numește Eftimie Croitoru și de fel e dintr-un sat teleormănean. Satul se cheamă Sfințești. Timpul bate aici cu o măsură gravă. Satul e făcut să aibă un erou și îl are. Satul e coborît în liniște. Satul se află în reculegere.

Păzea un pod : minele înamice nu trebuiau să-l atingă. Capătul de pod asigura înaintarea trupelor aliate, în urmărirea și zdrobirea mașinii de război germane. Ce a făcut acest tînăr bărbat care lăsase acasă o nevastă și doi copii și care nu împlinise încă treizeci de ani ? S-a aruncat peste o mină, dintr-o dată. Nouă ni se pare acum că a făcut-o aproape pe negîndite. Știm foarte bine că nu este așa. Îi simțise curgerea parșivă, învăluită în valurile Tisei — era noiembrie, ziua a șaptesprezecea, una mie nouă sute patruzeci și patru, anotimp ploios, cer jos, acoperit de nori — și a vrut s-o înfrunte cu trupul lui. Aș dori să ne imaginăm secunda aceea hotărîtoare. Altcineva, un compatriot, izbise cu cangea dar mina, îndărătnică, nu a vrut să cedeze. Cerea neîntîrziat o viață în schimbul capătului de pod. Era la Tiszalök, pe Tisa, și un român și-a împins inima în colții focosului. Copiii eroului au rămas, au crescut, vor îmbătrîni și vor muri de moarte sănătoasă.

...Sîntem cițiva în mașina care urcă și ocolește. Defilează case, defilează garduri, trec pe lîngă noi pomi cu frunze scînteietoare. Sîntem în primăvară, acasă la Eftimie Croitoru. Sîntem acasă la noi, în patria care a dat jertfe pentru ziua de libertate a omenirii. Sîntem.

Ion Lazăr

București — o imagine de primăvară

Constantin Stan

Am constatat, nu rareori, cum existența trecută în cuvinte devine mai abstractă, cum emoția gestului simplu transpusă în fraze se diluează pînă la dispariție uneori. Despre muncă trebuie să rostești imnic ca despre o continuă sărbătoare a omului, ca despre o victorie a vieții pe acest pămînt. Așa cum în vechime se celebrau biruitorii în întreceri, tot astfel munca se cere a fi încununată cu ramură de măslin, acum la sărbătoarea ei.

Există o frumusețe tainică, există un ciudat magnetism al Bucureștiului, acest oraș constant și mereu imprevizibil. Ea, această cetate ce și-a construit concentric cartierele, adunind disarmonia în armonie, nu are o singură legendă, care să se impregneze în memoria lui și care să-i impună stilul și să-i dirijeze pulsul. Bucureștiul are fascinanta putere de a-și asuma viitorul prin memoria trecutului și acțiunea prezentului, astfel încît anotimpul său este cel al refacerii, al puterii de a lua totul de la capăt, într-o aceeași răbdare care așază sămînța cu gîndul la fruct, pentru că primăvara nu este anotimp, ci o stare a existenței : nu are dată calendaristică și nici previziuni meteorologice, e primăvară oricînd, aici și acum, atunci și acolo, indiferent că-i vorba de februarie sau noiembrie, decembrie sau martie, e primăvară ori de cîte ori bucuria pulsează în tine amenințătoare și fără obiect, ori de cîte ori cuprinderea fizică este prea mică. De ce n-aș spune ? Sînt profund impresionat de calmul și măreția orașelor vechi, cu blazon medieval aurit de vreme, cu misterioasa inaccesibilitate ce înconjură obiectele, sînt impresionat de orice oraș modern ce-și uită cu o frumoasă aroganță trecutul de mică așezare rurală, dar Bucureștiul mă subjugă prin teribila lui voință de a fi, ca-ntr-un joc de oglinzi, imagine și proiecție a propriei sale existențe. Iar dacă pulsul unui oraș se măsoară prin natura tabieturilor sale, este, fără îndoială, că specificul Bucureștiului se găsește în reconstrucție, iar această reconstrucție, sub zodia căreia s-a înscris de treizeci de ani, înseamnă nu numai un imn al refacerii, ci, sau poate în primul rînd, un elogiu adus muncii, adică singurei bucurii cu adevărat plenare a omului, ca împlinire a existenței și semn al trecerii sale prin aceste locuri.

Prin filtrul trecutului spre deschiderea viitorului, într-un superb efort al prezentului, fața Bucureștiului se schimbă într-un ritm uluitor. Ultima, cronologic vorbind, și poate cea mai spectaculoasă schimbare s-a produs cu zona Oborului. Nu a trecut nici măcar un an de cînd am scris despre începutul de prefaceri ce trebuiau să deschidă la nivelul marilor cerințe și obligații ale unei capitale drumul spre litoralul românesc. În cinstea zilei de 1 Mai, muncitorii și constructorii marii artere de circulație Colentina și-au luat angajamentul de a termina cîteva obiective importante : Almo I și Almo II (ceea ce înseamnă : ansamblul de magazine și locuințe Obor) cu un bloc de 14 etaje, cu magazine ce vor întrece în capacitate tot ce s-a construit la noi pînă acum, podul peste Colentina și cel de-al doilea tronson al șoselei. Angajamentele mi s-au părut (și nu numai mie, ci și tuturor celor care puteau urmări zilnic mersul lucrărilor și care știau ce efort trebuia depus acolo) de domeniului fanteziei. Nu-mi puteam închipui cum se vor

ridica aproape peste noapte (și jur că nu e nici o exagerare sau tic verbal) 14 etaje (într-un proiect unicat ce cuprinde în interiorul delimitat de blocuri un parcaj și o grădină suspendată !), cum șoseaua se va lărgi pe cîte trei piste, plus linia de tramvai, dar mai ales cum podul va da, în sfîrșit, siguranță că ploile nu vor mai întrerupe circulația. Nu era vorba numai despre lucrarea în sine, dar și de cele auxiliare care aveau aceleași proporții : pe mai bine de un kilometru șoseaua trebuie ridicată cu aproape zece metri, deci mii, zeci de mii de metri cubi de pămînt. Și toate acestea în condiții normale de transport și circulație pentru cele două cartiere muncitorești de dincolo de pod. Numai cine a văzut ritmul, numai cine a simțit încordarea în întrecerea cu timpul, a acelor muncitori, mai are dreptul să se mire. Ca la oțelării, de pe schelele celor două Almo pînă la piața Colentina, din care acum a mai rămas doar amintirea impregnată pe plăcuța stației de tramvai, a fost „foc continuu". Pe ploaie sau sub zodia Soarelui, zile și nopți, mai ales nopțile, pentru că fluxul circulației era scăzut, muncitorii și-au îndeplinit angajamentele nu numai față de ei ci și față de ceilalți muncitori, ca o îndatorire față de semenii lor.

Există, fără îndoială, o bucurie a muncii și a împlinirii ce nu se poate echivala. Pe un șantier, un tînăr muncitor mi-a spus : „voi putea spune mai tîrziu că am construit ceva unic, pentru că tot ce se construiește este unicat".

Și Colentina, numele generic al tuturor construcțiilor de aici, este un unicat. Muncitorii de aici vor putea spune cu aceeași îndreptățită mîndrie că au construit ceva unic. Dar nu numai atît. Vor putea spune că și într-un timp record.

Nu le știu numele și nici nu ar fi loial să notez numai cîteva pentru că nu ar încăpea nici în toate paginile revistei. Aș putea spune că ei reprezintă un simbol pentru ce-au făcut aici, dacă nu aș ști că odată terminată lucrarea aici se vor muta în altă parte unde vor începe cu aceeași voință o altă întrecere. Îi așteaptă poate lucrările metroului, poate un alt cartier. Oriunde și oricînd ei vor purta însă însemnele prin care pămîntul românesc legenda se întrupează din muncă.

A dispărut vechiul Obor, a dispărut Tîrgul Moșilor, a dispărut circiuma „La calul bălan" și podul străjuit de potcovărie. Vor rămîne cîteva imagini pe care din cînd în cînd le vom vedea ca pe un obiect de curiozitate. Nu vom putea crede că acolo unde se află Almo a fost o înșiruire de gogoșerii, „haine reconditionate", „ața și acul" etc. Nu vom putea crede că pe fundul lacului Plumbuita se afla unul din cele mai mizere cartiere și că parcul acela cu arbori de cîte 10 ani vechime a fost mutat aici într-o singură primăvară. E bine ca din cînd în cînd aceste imagini să fie proiectate pentru că ele nu înseamnă numai comparație, ci elogiul a ceea ce sărbătoarea continuă a muncii poate înfăptui.

Nesecate izvoare leagă sufletul omului de misterul refacerii. O primăvară continuă pulsează spre împlinire, bucuria oricărui început. Ca sărbătoare a omului și biruinței sale munca se celebrează prin ritualul muncii. Acum la sărbătoarea muncii imnele noastre trebuie să prindă ritmul intern al existenței „vorbind prin simplitatea cuvîntului despre simplitatea faptelor împlinite". Cu bucurie să pătrundem în spațiul deschis frumuseților clădite de om prin dăruire și superb curaj. Asumînd existenței noastre imnele muncii, ne reordonăm valorile umane.

Era semn că își terminaseră treaba: microbuzul raionului cotea din șosea spre clădirea căminului cultural.

— La cît dracu s-au sculat ăștia dacă-s la 7 aici?

Cei doi pictori, unul decorator la Centrul regional de librării și altul vitrinier — singurul vitrinier din raion — se puteau duce la culcare. Lucraseră toată noaptea desenînd grafice și panouri cu cifre, săgeți, știuleți, spice, tractoare și capete de animale... Stăteau cu ochii înroșiți plini de culori pe mîini și pe halate. Prin geamul deschis aerul rece al dimineții împrăștia mirosul vopselelor și fumul de țigară.

De afară se auzea claxonul subțire al microbuzului urmat de unul mai puternic. Un vuiet înfundat de avion se pierdu într-o gîgîială proaspătă de giște.

— Știi ce-i asta?

— Văd că au adus și caravana cinematografică!

— Nu, nu mașina, avionul?

— Păi ce să fie.

— E cursa de Iași. Trece zilnic la 7 și cinci minute!

— Chiar așa la fix, făcu pe miratul pictorul decorator

La șapte și jumătate, directorul căminului cultural veni și se declară încîntat de munca lor. Le aduse un litru de țuică, arătîndu-se gata să-i conducă la camera de oaspeți.

— Cum să dormi în gălăgia asta, apucă decoratorul să întrebe dar difuzorul încetă subit.

Șeful caravanei, înalt și slab, îmbrăcat cu o scurtă de piele, stătea agitat în ușă.

— Tovarășe director, am dat-o dracului!

Am uitat la raion toate plăcile cu muzică populară. N-am adus decît muzică ușoară. Dă-ne plăci.

— N-am!

— Cum să n-ai tovule, cum?

— Dacă n-am, n-am! Punem radio să cînte tare.

— Punem pe naiba. N-are nimeni în sat plăci?

— Are popa.

— Bune și alea! Ce, or fi sfințite? Hai la el.

Cît parlamentară cei doi, pictorii își umplură cănile cu țuică... Vitrinierul începu să rîdă.

— Asta da afacere, popa le dă plăci și p-ormă țin-te liturghie la concurență cu sîrba în căruță. Ce să zic!

De afară se claxona intens. Soseau alte mașini. Încă două microbuze, un gaz și chiar o Warșawă.

— Uite c-a venit și de la regiune!

Hodoronc-tronc porni și un acordeon, dar cîntecul, mai mult o joacă, încetă imediat. Un alt avion se auzea înfundat.

— Asta-i cursa de Suceava. E fix opt fără un sfert...

★

În clădirea sfatului mirosea a fructe. Undeva, aproape, după o ușă cineva chema într-una la telefon: „raionule, alo, raionule"... Emoționat, președintele se uita atent la cei veniți. Unul de la regiune, altul de la raion. Mai marii lui.

— Cu tovarășul Saftu ce este?

Vicepreședintele Sfatului popular regional își potrivea nodul cravatei în așteptarea răspunsului.

— N-ați auzit? Ulcer perforat! Cu munca asta de teren... Este în spital... Dacă...

Pe cel de la regiune, pe vice ori nu-l interesa povestea, ori o știa și întrebase numai așa, de atmosferă, că nu era deloc atent și se uita pe fereastră la clădirea căminului cultural, construcție recent terminată, tencuită numai la intrare.

— În primăvară o terminați?

Nu primi răspuns pînă ce cel de la raion n-a transmis întrebarea într-un fel al lui de om care cunoaște cum trebuie răspuns chiar dacă habar nu are despre ce este vorba.

Deși, drept vorbind, el știa aproape totul.

— Ce zici primare, auzi ce te întreabă tovarășul vice?

Avea obiceiul să le zică președinților de sfat, primari pentru a-i deosebi de președinții colectivelor.

Zîmbiră cu toții.

— Dac-o da și g.a.c.-eul ceva, dacă ne mai ajutați și dumneavoastră, musai îl terminăm.

— Păi n-ați luat premiul? Vă dăm instrumente muzicale și șase perechi de costume populare. Ce să vă mai dăm?

— Da, tovarășul vice, aici așa este, aprobă „primarul" cuprins de-o curioasă stare de fericire. Așa este, ne dați premiul întîi pe regiune pentru activitatea cultural-artistică de masă, instrumente pentru taraf, costume. Tovarășa Larisa ne-a promis și cărți în plus pentru bibliotecă...

— I-auzi ! Păi, atunci ? Tăcu sincer intrigat cel de la raion.

Lumea se aduna în fața căminului, difuzorul caravanei cinematografice transmitea muzică populară. Pe cer se adunaseră nori negri și dinspre biserica aflată și ea lîngă sfat clopotul vestea începutul slujbei.

— N-o să aibă popa azi clienți!

— Într-o oră termină, tovarășe vice, și vine și el la cămin.

„Primarul" dădea zelos informații care, dacă nu le ceruse nimeni, se vedea bine că nu displac.

— De cîte ori se dă film la cămin, popa nu lipsește! Ia și cărți de la bibliotecă. Numai d-alea ateist-științifice. E șmecher mare popa ăsta, zice că d-aia le citește ca să știe și el cum combatem noi religia...

Vicele întoarse capul de la fereastră, se uită la ceas devenind mai serios decît arătase pînă atunci:

— Da noi știm cum face el propagandă religioasă. Știm noi asta?

„Primarului" îi îngheță zîmbetul. Cel de la raion îl salvă așa cum credea el că-l poate salva.

— Numai babele se mai duc la biserică, tovarășul vice. Numai ele!

Cît se opri difuzorul afară, pesemne se schimbau plăcile, bătaia clopotului se rărea sub norii joși ai toamnei. Pe urmă, o melodie săltăreață izbucni. În fața sfatului se opri o șaretă. Cînd s-a dat jos, cel care minase calul își roti ochii peste lume, parcă fără să vadă pe nimeni și făcu greoi cîțiva pași. Era gras și șchiopăta. Pe treptele sfatului, își scoase din gură scobitoarea adresîndu-se omului rămas în șaretă, unul negricios cu părul creț sub o căciulă nou-nouță.

— Vezi să nu se sperie calul!

Intră țanțoș în clădire după ce își încheie nasturii de la haină. Era președintele unei colective din apropiere, vechi în funcție, din 1949, de la înființare. Cu timpul, la mai toate nunțile din sat fusese naș. Vara umbla cu o pălărie de soare nemaivăzută, adusă dintr-o țară îndepărtată unde a fost într-o delegație. Venise cu vreo șase pălării pe care le ține pentru el și cu multe cravate de mătase cu desene complicate. Le-a pus drept premiu pentru cea mai bună brigadă din gospodărie dar a trebuit să le împartă după alte criterii pentru că cea mai bună brigadă a ieșit aceea a femeilor condusă de o văduvă care n-avea ce să facă cu cravatele. Un ziarist, ori veneau mulți prin comuna lor, notase toate astea într-un reportaj care-l făcuse și mai cunoscut pe președinte.

Colectiva mergea bine, era dat de exemplu. Manole, că așa îl chema, ridea cu șiretenie și în viață și în pozele apărute în reviste, și-ntr-un film documentar de la care n-a rămas decît cu o singură amintire durabilă: beau ăia din echipa de filmare de-i lăsa de rușinè și pe nărăviții satului.

Intrat în sfat, Manole a dat mîna cu toată lumea așezîndu-se tăcut pe o bancă sub un afiș de popularizare a regulilor de circulație. Cum era liniște — de alături cineva reușise să obțină la telefon legătura dorită și striga tare „raionule, raionule, întreabă tovarășul vice dacă a trecut mașina cu scriitorii... Raionule interesează-te" — Manole parcă se simți obligat să zică

O schiță de

Tudor Stănescu

Ultima zi de noiembrie

ceva. Vicepreședintele se tot uita la ceas plimbîndu-se în jurul unei mese. Pînă la urmă Manole îndrăzni:

— Asta este așa, drept încurajare, nu?

— Care încurajare?

— Premiul ăsta!

— Cum adică, tovarășe Manole? se miră vicele.

— Adică un fel de ajutor!

— Ajutor?

— Așa vine vorba.

Pe ușă intră grăbit un tînăr cu un aparat foto și cu mapă de vinilin maro. Trimisul ziarului regional, că el era.

— Să trăiți! Ne-am întîlnit cu microbuzul tovarășei inspectoare Larisa. Așteaptă pe șoseaua principală un tovarăș scriitor care vine direct de la București cu o mașină personală. Să nu se rătăcească.

— Corespondentul radio a venit?

— Am trecut pe la el, tovarășe vice, nu poate să vină, are de transmis rezultatele de la campionatele de popice. A zis să n-avem grijă.

— Fir-ar ele de popice...

Vicele își aduse aminte de Manole.

— Și cum, adică cu premiul ăsta?

Cel întrebat rîdea dîndu-și seama că a pornit o discuție ce nu-și avea rostul.

— Am înțeles că premiul se dă și pentru cămin și pentru realizările colectivei. Nu zic să fi

Caricatură de ȘT. COCIOABĂ

luat noi premiul, n-avem sector zootehnic ca aici, chit că la plante medicinale sîntem printre primii pe țară. Dar eu tot cred că-i vorba de încurajare.

Manole își desfăcu brațele a împăcare.

— Și așa este și bine!

Vizat „primarul" sări și el:

— Lasă că la voi biblioteca și căminul au stat închise toată vara.

— Oho! Dacă n-am avut bibliotecar. Și pe urmă vara cine citește? Poate copiii! Și circium-a-i goală. Toată lumea e pe cîmp.

— O dregi, ai? La anul poate vă încurajăm și pe voi cu un premiu.

— Poate, tovarășe vice, poate! Mai știi!

De afară se auzea iar un claxon.

Venea un microbuz pe care scria „Caravana culturală", urmat de o Skodă albastră.

— Ei sînt!

Lumea se uita mirată, mai ales la o femeie înaltă îmbrăcată cu o haină albă de blană. Difuzorul tăcea și de după geamurile căminului răzbăteau sunetele corului ce repeta de zor.

Timpul trecea repede. Oaspeții, grupul de scriitori se simțeau bine. Nu știu cine a avut ideia să aducă nuci verzi, că toată lumea nu făcea altceva decît să le curețe miezul, mîncînd cu poftă. „Primarul" după ce făcu niște semne discrete unui bătrîn care băgase capul pe ușă, povestea despre comună:

— 4 000 de locuitori, trei sate, fiecare cu școala lui. Avem și dispensar... 160 aparate de radio. Televizoare avem mai puține, doar...

Bătrînul de adineauri a adus niște pahare și cîteva sticle cu vin roșu. „Primarul" tăcînd și-a luat el inima în dinți și după ce și-a scos basca din cap a umplut paharele repetînd de cîteva ori.

— La mieji de nuci vinul roșu e ăl mai bun.

Afară dădu soarele. Scriitorul care venise cu Skoda albastră îl ruga pe „primar" să-i arate unde putea s-o parcheze în curtea sfatului. Îi era frică să nu i-o zgîrîie copii. Tovarășa Larisa, inspectoarea culturală de la regiune, toată numai zîmbet și amabilitate, se scuză și plecă să-și mai arunce privirea prin cămin. Tocmai intra directorul școlii ținînd în brațe un registru mare:

— Bine ați venit! Vă rugăm să ne dați un autograf.

Vicepreședintele, după ce mestecă grăbit un miez de nucă, puse lucrurile la punct.

— Autograf se dă pe cărți, tovarășe director. Aduceți cărți de la bibliotecă!

Dintre scriitori, unul cu părul roșcat se apucă să-și scoată un pix și notă ceva în registrul ce devenea din acel moment cartea de impresii a școlii.

Difuzorul caravanei cinematografice își făcea de cap asurzind satul cu melodii. Cartea de impresii trecea de la un scriitor la altul. Semnau cu litere mari sub textul scris de roșcat.

Pe masă nucile se terminaseră. La fel și vinul. Manole luă sticlele golite și plecă.

— Dacă vreți — continuă activistul — o să facem o vizită și la ferme. Sînt cele mai mari din raion...

— O să mergem, o să mergem, se oferi să răspundă vicele uitîndu-se iar la ceas.

La nici un minut după ce reveni scriitorul care și-a parcat mașina în loc ferit, tovarășa Larisa apăru și ea. Se uita într-un anume fel la vice și parcă stînjenită explică programul.

— Înmînăm întîi diploma și steagul de fruntași pe regiune în activitatea cultural-artistică de masă, îi felicităm, le explicăm că steagul este transmisibil. Dacă vor să-l păstreze și la anul, să se țină de treabă. Apoi tovarășii scriitori vor citi din operele lor și la urmă formațiile căminului vor da o serbare, cor, recitări, brigada...

— Să vizităm întîi sectorul zootehnic, propuse vicepreședintele neînțelegînd de ce Larisa se uita la el într-un anume fel.

— Ce să mai vizităm, e departe. Mai bine mergem să vedem căminul și biblioteca.

— Nu-i departe, tovarășe inspectoare, sări cel de la raion. Mergem cu microbuzul.

Vicele bănuind ceva în vorbele Larisei, ca unul ce era mai mare în rang, propuse oaspeților vizita la căminul de peste drum.

Bătrînelul cu bască aduse o altă farfurie cu nuci și încă două sticle cu vin.

— Asta mai lipsea, începu el, dar tăcu imediat după ce văzu că inspectoarea se uita fix la fel.

— Ce să lipsească? era curios scriitorul cu părul roșcat.

Bătrînelul prinse iar chef de vorbă.

— La fermă, porcii au atacat pe îngrijitor.

— Cum adică l-au atacat?

— Naiba să știe cum că e mort.

Larisa se enervă și îi făcu semn să plece. Directorul școlii se întoarse odată cu primarul ținînd cîteva cărți în mînă.

— Doar pe astea le-am găsit.

Cînd le văzu, roșcatul sări ca ars. Printre cărți se afla și volumul lui de debut, tipărit cu vreo șapte-opt ani în urmă.

— Poftim ce găsesc mai peste tot, cărțulia asta proletcultistă. Pe celelalte nu pun ochii.

Directorul școlii găsi repede o soluție:

— Celelalte cărți sînt împrumutate la cititori.

— Precis! sublinie ironic femeia în haină de blană aprinzîndu-și o țigară înfiptă într-un tigaret negru, lung.

Plecară cu toții peste drum, la cămin — printre oamenii ce se dădeau la o parte privindu-i cu respect și curiozitate...

★

După ce termină de citit, în timp ce era aplaudat, roșcovanul ieși afară din sala arhiplină. Îi era cald și mai ales îi era poftă de-o țigară. În hol cîțiva băieți în costume naționale — pesemne cei din echipa de dansuri — chicoteau înghesuindu-se cu niște fetișcane. Văzîndu-l, au tăcut. Roșcovanul ieși în șosea.

La cămin serbarea era pe sfîrșite. Brigada de agitație cînta la unison: „Foaie verde și-o muscată / ascultați aici pe datăăă / o poveste adevărătăăă..."

Roșcovanul își găsi locul, în față, lîngă ceilalți invitați. Larisa și scriitoarea cu haină de blană albă ținută acum pe genunchi își făceau vînt cu niște ziare iar vicepreședintele se tot ștergea de sudoare pe față. Avea și la spate, între ceafă și gulerul cămășii, o batistă.

Pe scenă se popularizau bunele rezultate. O brunetă cu coade se desprinse din semicercul partenerilor și îmbujorată de emoție începu să vorbească repede.

— Eu sînt Joiana și dacă am fost bine îngrijită de zootehnistul Costică Băloiu, dau o producție de lapte record.

Sala rîdea. Rîdeau și scriitorii. Doar Larisa se îngălbeni.

— Cine a avizat textul acesta? Ce-i prostia asta?

N-avea pe cine să-și verse focul, directorul căminului era și el pe scenă între membrii brigăzii. O altă fată, mai scundă și mai corpolentă ieși și ea din rînduri debitîndu-și textul:

— Eu sînt Frumoasa și bine îngrijită de zootehnistul Gheorghe Mușat am ajuns și eu să dau o producție de lapte record...

Larisa plecă furioasă făcîndu-și cu greu loc printre oamenii ce rîdeau dezlănțuit. Acompaniați de acordeon, membrii brigăzii cîntau cu antren un refren ale cărui cuvinte nu se mai înțelegeau...

teatru

Primăvară și copilărie

Parcă făcute dinadins ca să sărbătorească acest purificator anotimp al primăverii, spectacolele Teatrului de păpuși și animație din Constanța, în turneu în București, ne-au reînviat întreaga inocentă copilărie. Spectacolul, numit, „Micul Prinț", după poemul lui Antoine de Saint-Exupéry, montat de Andrei Belgrader după un scenariu care îi aparține, merită laudele noastre, fără rezervă, mai întîi de toate pentru știința de a fi făcut vizibile, traduse adică în metafore scenice adecvate, aventurile simbolice ale eternului copil îndrăgostit de o floare. În scenografia Eugeniei Tărășescu-Jianu și muzica lui Iosif Herțea, spectacolul, construit cu ritm, ascultă de un crescendo dramatic neostentativ, reușind să conflictualizeze epicul încîntător și poezia tulburătoare a parabolei lui Antoine de Saint-Exupéry. Misiune destul de dificilă căci, această poveste care l-a făcut celebru pe scriitorul francez are scriitura unui dens poem în proză și singura scenă imaginabilă ca echivalent al frazei inefabile, muzicale, este, desigur, numai visul. Realizatorii acestui spectacol au reușit să capteze acea atmosferă de vrajă inexprimabilă, analogă visului, făcîndu-ne să primim toată moralitatea sufletului infantil care refuză urîțenia unei lumi a calculului meschin, a „afacerilor".

Ca o magică vindecare de tot ceea ce amenință copilăria sufletului uman, istoria lui Antoine de Saint-Exupéry devine pe scena artiștilor constănțeni o lecție educativă gravă, atît pentru cei mici cît și pentru cei mari, o parabolă a libertății și fericirii, un apel la imaginație și creație, sensibil și înduioșător.

Pentru surpriza acestei reprezentații, ca și pentru profesionalismul sigur al celuilalt spectacol, „Dulce ca sarea" (de Alecu Popovici și Viniciu Gafița, regia Ștefan Lenchiș, scenografia Eustațiu Gregorian, muzica Silviu Panțiru) artiștii constănțeni merită entuziasta noastră enumerare : Aneta Forna-Christu, Ioana Ionescu-Jora, Georgeta Nicolau, Elena Romanescu, Marinela Marinescu, Vasile Hariton, Petru Catrava, Justin Defta, Mircea Romanescu, Traian Popescu și, în mod special, Sandu Simionică.

În finalul acestei cronici am vrea să mărturisim că, chiar dacă nu toate au fost perfecte în aceste spectacole, ca și în altele care se adresau copiilor, și despre care am scris, buna noastră credință nu trebuie pusă la îndoială. Sîntem preocupați — cum este și firesc la o revistă ca a noastră — să stimulăm spectacolele ce vin să sprijine efortul de formare și educare civică și spirituală a tinerelor generații.

Cezar Ivănescu

film

Evocare neconvingătoare

O figurație abundentă, cîteva nume de actori cu priză la afecțiunea marelui public — Jack Lemmon, Tony Curtis, și Nathalie Wood culori agreabile pe ecran panoramic și siluetele baroce ale bunicilor automobilelor-bolid din zilele noastre, sînt, din păcate, prea puține atu-uri pentru un omagiu adus uneia dintre cele mai importante perioade din istoria filmului. Fiindcă „Marea cursă", deși este dedicată într-un spiritual generic doar celebrului cuplu alcătuit din **Stanley Laurel** și **Oliver Hardy**, rămîne, prin intenții, un omagiu adus unui întreg ev cinematografic, acelor zile de fior și rîs, cînd comedia era rege, iar burlescul exploziv al anilor nebuni stîrnea admirația zgomotoasă a suprarealiștilor.

Evocarea cascadelor de gag-uri, a urmăririlor spectaculoase imaginate de Mack Sennett sau Hal Roach (regizorul care a format cuplul Stan și Bran), parafraza unor secvente celebre din pelicule interpretate de Chaplin și Lloyd, pastișa unui întreg film (Prisoner of Zenda) de John Cromwell, sînt elemente care își pierd posibila strălucire din cauza unui ritm inegal, a lungimilor exagerate dublate de repetiții supărătoare. Mașini minunate și mai mult sau mai puțin infernale s-au mai văzut, iar decorurile și costumele create cu fantezie și inventivitate nu pot suplini comicul irezistibil sau poezia suprarealistă a slapstick-ului practicat de o întreagă pleiadă de iluștri actori. Ce rămîne memorabil în filmul lui Blacke Edwards ? Jocul surprinzător al actorului diplomat la Harvard care este Jack Lemmon, fina parodie a emancipării feministe de la începutul secolului interpretată de Nathalie Wood și partitura lui Peter Falk, care, deși nu avea încă vîrsta lui Columbo (filmul este turnat cu zece ani în urmă), îi prefigurează ticuri, astăzi, celebre.

Tot atît de memorabil este și Tony Curtis pentru absența umorului și a unei detașări firești în personajul Marele Leslie. Mijloacele superproducției își dovedesc, în ciuda abundenței, încă o dată ineficiența în omagierea burlescului. Cea mai mare încăierare dintr-un saloon sau cea mai mare bătălie cu frișcă și alte produse culinare nu dau certificat de garanție succesului. Dacă uneori se mimează cu dibăcie efectele halucinante ale comicului pur, animat cu virtuozitate de Max Linder, Chaplin, Buster Keaton. Laurel și Hardy aceste momente sînt prea puțin reprezentative pentru ambițiile regizorului. G. Apollinaire, Louis Aragon, Max Jacob, Robert Desnos sau Paul Eluard au fost mult mai convingători în dragostea lor pentru acest fel de a face cinema.

În același timp, un model al acestui gen de omagiu cinematografic Judex (și nu Index, cum dintr-o regretabilă eroare de tipar a apărut recent într-o cronică) semnat de George Franju în 1964, rămîne un model de invidiat, o reușită neegalată pînă acum, nu numai prin respectul față de clasici, ci și prin spiritul său.

În completare, scurt metrajul semnat de Matty este incomod, incisiv de la titlu — **Organigrama** — pînă la ultimul cadru.

Călin Stănculescu

Ovidiu Genaru

Doar sincer fiind

Cu o scînteie în mînă faurii zilei pleacă
nopții departe
dau foc glorios tumultului ce se anunță
împlinind rostul firii.
Doar sincer fiind ca poet poți deosebi
un mugur de floare de un mugur de frunză.
Scări de mătase coboară în străvezia
cetate ce nu se mai vede
a celor înfăptuite de mult.
Plopul și turlele Putnei la fel sînt de vii
sub Luceafărul veșnic
zgomot de ploaie face anul pe acoperișe.
Auzi cum primăvara se strecoară prin
grădini de parcă
fîntîni s-ar trezi din somn
și-n luciul lor tresar bunăvestiri. Aprilie
e o boală bună
și de te doare-i semn că te vei naște
chiar din tine.

Mierea timpului

Iar am plecat să caut dulcea miere a
timpului pretutindeni ascunsă.
Față de anul trecut mai înaltă este ori
ce statuie. Și marmora tresare și se
umflă de chilimul tău primăvară.
La căpătîiul tuturor cineva citește
cartea nunții
vocea e clară asemeni sugestiei cerului
sub care clocotește floarea.
Vor fi schimbări
chiar în făptura ta imi spune experiența.
Lasă-te lucrat de zile în sensul în care lumina
aprinde tot ce e viu
și se mișcă.
Aceasta este și mierea pretutindeni ascunsă.

Spune și tu

Mi-a intrat în suflet april și caută lujerul
subțire
să mi-l vrăjească. Mai vine și cucul
să-mi strige din față. Din urmă
mă-ajunge septembrie cu fumul
din laturi mă-ating privighetoarea și mierla
în talpă iarba mă-nțeapă în creștet
soarele frige.
Spune și tu cînd și unde să mă ascund ?
În curînd în curînd în mări de liliac
fără fund...

Dîrză tulburare

Începînd cu aprilie ca untdelemnul
fața-mi întorc spre pura mișcare
a astrelor copilăriei. Deal este tata
și mama o vale și lunec și urc pe linele
forme ale Țării de Sus
căutînd începutul.
Puterea ce-mpinge vara prin creanga pustie
poezie imi pune la umăr și nu-ating
pămîntul.
Printr-o sită albastră aștept să cern
privighetoarea de vrabie
De-o dîrză tulburare palpită sinul liceenei
chiar înlăuntrul făpturii unde e puțin
întuneric.
Rătăcitor fără leac mă opresc la izvoare
și sufletu-mi înmugurit
așteaptă o clipă să scrie cartea frumoasă

Lidia Stăniloae

Nu vom uita

Nu vom uita acele oseminte
din care urcă astăzi seva-n grine
cînd piinea rodniciilor bătrîne
cu-aceste mîini o frămîntăm, fierbinte.

Din geamătul de veacuri al furtunii
s-au plămădit culori de bucurie.
Odihna lor e pilpiire vie
și luminează, peste timp, străbunii.

Ni-e împlinirea vrerii fără pată
cum țesem a istoriei maramă
spre cei ce vin. Și nu ne este teamă
că ne-or uita strămoșii vreodată.

Noi

Cutezători
sub argintie platoșe de nori
suișuri necurmate către astre
cresc în eternitățile albastre.
Ci noi sîntem asemeni munților.

Pulsează vii
torentele de rodnicii.
Către impetuoase lave de lumini
din adîncime mări de spice vin.
Ci noi sîntem și șesurilor fii.

În cosmic cor —
incandescența bucuriilor.
Pe orizonturi, armonii inscrise
filtrate doruri în fîntîni de vise.
Mereu vom fi asemeni lor.

idealul independenței

cerul eroului

O povestire de Radu Theodoru

Nu era nici vis, nici halucinație, nici o stare de veghe, cu toate că vedea limpede luceafărul de dimineață, ori numai o stea licărind în fereastra cantonamentului, și zorii nici măcar nu se presimțeau în noaptea rece a sfîrșitului de iarnă. O noapte ciudată cu căderi în memorie, frînte de alte căderi în somn și iarăși reveniri la un prezent continuu ca un flux compus din imagini mulate rapid, asemănător filmului rulat pe parbrizul „G"-ului într-un atac la sol ; ori într-un rase-motte prelungit, cînd ceea ce este în mod firesc și obiectiv unitar se descompune într-o suită de peisaje ciudate : rafala mitralierelor percutind solul într-o pîrtie suplă la cîțiva metri în spatele coloanei moto-mecanizate care șerpuie pe șosea, plopul singular frînt în două stînd acolo în marginea satului slovac, semn de exclamare retezat brutal de supremația morții instalată între munții Nizke-Tatry. Soldații în mantăi gris-verzui sărind asimetric peste obloanele mașinilor și ele gris-verzui, purtînd pe portiere însemnele Wehrmactului, apoi fețe crispate sub căști, pistoalele mitralieră bracate inutil spre el, care trece lansat, cu 600 pe vitezometru, explozia aceea albastră, izbucnită legător de sub un Henschell uriaș, prevăzute cu o platformă de pe care trage o mitralieră a. a. jumelată, vede cercurile albe de pe țeavă însemnînd victoriile, apoi servanții descriind un looping în cerul piclos și dintr-o dată Mama îl cheamă la masă ușurel, cu glasul ei stins și ostenit și dulce : „— hai puiule, hai la mama că ți-o fi foame". Aburul dulce al mămăligii și al laptelui. Sfîntul Gheorghe pe calul lui alb împungînd balaurul în gura pe care ies flăcări, apoi este vară și el zboară în stînga căpitanului Șerbănescu după lupta cu „Mustangurile" deasupra munților Buzăului, în dreapta zboară locotenentul Dobran, o formație de luptă care le permite să-și supravegheze spatele, cămașa este leoarcă nu mai absoarbe nădușala grea, învelindu-l într-un giulgiu umed și el este într-un fel crist, umblînd prin cerul Patriei țintuit pe crucea aripilor de aluminiu, într-o lumină siderală, rarefiată și vibrîndă. Vede corpul elicii roșu, crescînd monstruos în dreapta lui și rotația palelor elicii tăind un disc orbitor din soare, apoi strigă în laringofoane : înainte : — „Mustang" în spate don' căpitan, strigă în gol, într-un gol profund umplut cu o materie cilțoasă, care absoarbe orice urmă ce sunet, transformînd-o nu în tăcere, ci în negația sunetului. Nu se aude vorbind și asta-l înspăimîntă. Simte mașna în podul palmei, atunci cînd virează cabrat peste umăr. Simte reculul tunului cînd îi trimite „Mustang"-ului rafala de baraj, apoi vede trecîndu-i pe deasupra carlingii șirul acela de trasoare și căpitanul trece în moarte într-o trenă de fum negru. Dincolo de carlingă este un sfîrșit de vară duios, apoi cade în somn și o chiciură ușoară i se anină în gene, „Ieru-i ler" cu straita după gît prin nămeți, „steaua sus răsare" peste oasele tatii albite în dricul pămîntului la Mărășești și gornistul acela nebun care sună stingerea zugrăvit pe-o geană de cer cînd oftează moștrii regimentelor așteptînd să vină să-i îngroape, că aici în Tatra a căzut azi noapte un ger aspru și le este frig în zăpadă, de cînd li s-a scurs caldul din ei, cu șingele „Ieru-i ler" ! Nici nu știe cînd a trecut Crăciunul și Negoița s-a dus la școală. Era frumoasă și pură și-n primăvara dinaintea războiului îl descoperise pe Rilke. El era într-o permisie de 24 ore. Luftflottele trimese să zdrobească Beogradul și Iugoslavia, își incepuseră acordurile lor wagneriene cu mitralierele, tunurile și bombele ; iar în limbajul curent intraseră cuvinte noi, cu rezonanțe dure : Zerstörer, Oberkammando der Luftwaffe, U-boote, Lehrgeschwader, iar un cîntec la modă în R.A.F. cîntat mai tîrziu pe franțuzește de camarazii din Grupul de vînătoare, „Alzacia", suna cam așa :
„Surtout ne pleure jamais.
Non, ne me pleure pas ni ne verse une larme,
Non, surtout ne pleure pas quand je ne serai
plus là".

Ceea ce era o mică ipocrizie dublată de o și mai discretă fanfaronadă, lucru care n-o împiedica pe Negoița să viseze la viitor și-n pădure cîntau cucii pe-ntrecute. El știa, că va începe războiul. Știa că va trebui să se bată cu toată lumea, pentru a pune la loc ceea ce întregiseră părinții lor. Altfel moartea acelora ar fi rămas cea mai inutilă și stupidă batjocură și cînd era vorba de lucrurile acestea atunci nu mai exista nici o posibilitate de speculație metafizică. Pămîntul care rodește ca și anotimpurile, n-au nimic metafizic, și el era de-al pămîntului, deci era de-al istoriei și într-un fel se aflau aici, la Zvolen tocmai ca istoria să ia act de faptul că lăsaseră peste patruzeci de mii de morți între Tisa și Slovenskerudonorie și că aici Corpul Aerian sprijinea cele 14 divizii care aveau în fața ochilor crestele înzăpezite ale șirurilor de munți așezate între ei și sfîrșitul războiului. Sare de sub pătură exact la orele 05. 10, program de iarnă ; după cum vara sare cu aceeași exactitate la orele 03. 20, astfel ca la 04. 00 să fie legat în avion și gata de decolare, războiul incetînd să mai fie altceva decît o rutină agățată disperat de un gînd : libertate la Dunăre și-n Carpați. Asta îți dă o demnitate nu în mod întîmplător și forțat de împrejurări, ci în calitate de justițiar, ceea ce este cu totul altceva.

...Un, doi, un, doi, flexiune pe dreapta, flexiune pe stînga ; fandare, revenire, nu este cazul s-o sculăm pe Bunica ; dar Bunica este trează de mult, poate dintotdeauna, pentru că din aceleași motive pentru care face el războiul, Lukaș, fiul ei a intrat într-o formație de partizani, a fost prins și impușcat la Kremnica, iar Rava, soția lui a fost deportată și Bunica îi crește pe cei doi copii, pe Lukaș al doilea și pe Rava a a doua, fără să știe că într-un fel direct și dramatic, desăvîrșește viitorul. ...Afară este frigul umed dinspre sfîrșitul lui martie. Stelele licăresc în cerul rece, translucid. Pas gimnastic pînă în fundul grădinii, cu torsul gol. Aerul glacial pe carnea care păstrează căldura dunei de puf.
— Ce nevoie ai de asta, cînd poți să arzi la fel de bine și fără gimnastica de dimineață, l-a întrebat cîndva Bălan. A ars Bălan și întrebarea a rămas fără răspuns. Zăpada scîrțiie, siluetele descărnate ale cireșilor zgîrie cerul. După-masă se deschide școala, sub patronajul comandantului Corpului Aerian. Mașinile aprovizionării au adus lemnele și va fi șerbare ; iar el vrea să meargă cu Lukaș al doilea și cu Rava a doua și dacă vrea, cu Bunica, al cărei nume nu-l știe ; dar îi spune Bunica, îi aduce ceai, piine, socolată, conserve și cei doi, băiatul și fetița blondă, îl așteaptă la poarta care se ține într-o singură țițînă ; iar Bunica vorbește ceva în șoaptă, se închină și din cînd în cînd lăcrimează. Casa este pustie. I se pare că se surpă din interior... Războiul înseamnă mai ales acest sentiment al surpării din interior al unor vieți cărora li s-a răpit esențialul. Bunica îi avea pe Lukaș și Rava ; cei doi o aveau pe Bunica și copiii, era aici viața cea sfîntă și adevărată ; pe urmă Lucaș a avut revelația altui adevăr al vieții lui și uite ce s-a ales din ei. Își bate cizmele din blană să nu ducă zăpada pe coridor. Bunica a făcut focul la plită. Cei doi orfani dorm în patul mare, bătrînesc, din bucătărie. Le vede capetele. Vede mîna slăbută a fetiței, petrecută peste gîtul fratelui ei. Bunica îi toarnă să se spele. La pe-

SEVER FRENȚIU : „Omagiu"

riferie nu s-au reparat încă conductele cu apă... Mai sînt cinci minute pînă cînd trece mașina să-i culeagă, așa că-și îmbracă flanela, cămașa, vestonul și cojocelul de zbor în reculegerea aceea adîncă, în care vrea să dea fiecărui gest obișnuit și banal valoarea unui act solemn, pentru că, într-un fel, vestonul acesta simplu, de război, de ce nu, este un simbol și el s-a învățat să trăiască în lumea simbolurilor militare. Drapelul, arma, avionul de vînătoare, emblemele, insignele, decorațiile, toate aparțin lucrului aceluia definitiv din viața bărbaților de pretutindeni, care se numește Patria... Își încinge centura, cu teaca pistolului care atîrnă grea și stînjenitor.

★

Lumina tulbure a zorilor și misiunea asta, care, într-un fel seamănă a misiune de sacrificiu. Să însoțești blindatele și infanteria pe un cimp apărat de blindate îngropate la pămînt, care flanchează un șir de cazemate, cu un avion de vînătoare fără blindajul avioanelor de asalt știind exact că nemții au adus formații de F. W.-auri 190 A-Q și, după unele informații chiar teribilul F.W. 190 D-9 imbatabil în lupta pe verticală cu un motor de 1 875 H.P., față de 1 350 H.P. cît are Hecserchmitt-ul 109 G-6 pe care-l pilotează ei. Pe urmă sînt acolo 4 tunuri cu tir rapid de 20 mm, față de un tun pe „G". La mitraliere stau egal. Oricum cadența F.W.-urilor și armamentul, aproape că este dublă față de puterea de foc a „G"-urilor. Apoi numărul de avioane. Nemții au scos citeva formații de vînătoare din Vest și le-au adus să apere pe linia munților din Slovacia, Bohemia și Cehia... Cineva spusese la o asemenea „operativă" că tocmai în asta stă superioritatea lor : că recunoscînd superioritatea în material a celorlalți, nu numai că primesc lupta cînd sînt surprinși, dar că, de fapt, ei sînt cei care atacă mereu de la 23 August 1944, așa că...

— Domnilor, treceți la avioane... Cine rămîne la protecție ?
— Eu, domnule căpitan.
— Foarte bine. Execută supravegherea la două plafoane : unul sub înălțimea munților, cu o celulă, care să surprindă orice formație care s-ar strecura pe valea Hronului, altă celulă la 3 000 să supravegheze crestele munților.
— Am înțeles.
— Voi atacați cu tunul și mitralierele, mai ales linia a doua si a treia. Interziceți intrarea în luptă a rezervelor... Trageți în tancuri. În autosenilate și autotunuri. Mă aflu la patrula unu... Ai nostri si sovieticii vor să spargă apărarea de pe Velka Fatra.. Comandantul Corpului cu generalul rus sînt la bordei, să vadă și să conducă lupta. Vre-o întrebare ?... Treceți la avioane !

Cînd generalii stau pe linia artileriei de însoțire în luptă, se cheamă că vor să cîștige bătălia și că bătălia înseamnă un punct cheie dintr-un plan strategic, drept pentru care adjutanții, sublocotenenții, locotenenții și căpitanii aviatori trebuie să demonstreze că aviația de vînătoare, conceputa pentru lupta aeriană, poate foarte bine să atace tancuri și cazemate, dar mai ales trupe, rezerve și coloane moto-mecanizate, cu același succes ca aviația de asalt...

Zgomotul cunoscut, care-l percutează nemilos pînă în străfundul conștiinței. Rafala scurtă a F.W.-ului fulgerat o clipă de undeva din dreapta sus, odată cu strigătul celui de la plafon :
— Avioane inamice pe Hron... Atacă !

Zgomot de tablărie perforată mărunt și rapid. Primul rateu. Al doilea rateu. Fum în carlingă. Apasă butonul radioului :
— Domnule căpitan, sînt lovit !
— Du-te acasă !

Clăbuci de fum în carlingă. Temperatura la ulei urcă vertiginos. Miroase a ulei ars și a glicol. Rafala i-a ciuruit radiatoarele. I-a retezat conductele. Probabil s-a spart un piston. Geografia de sub aripi se derulează rapid și convulsiv. Infanteria noastră atacă. Barajul de artilerie s-a mutat pe pozițiile din spate. Tot cerul țesut de trasoare și avioane. Trage apărarea a.a. germană în ei. Trag ei în autotunuri, apoi degajează urmăriți de tirul roșu al flakurilor. Bătălia de la Banska-Bystrica rulează fulgerător sub fuselă. „G"-urile cu cocarde sînt pretutindeni, într-o vînzolire nebună. Un „G" pică din cer cu un F.W. în coadă și alt „G" stă în coada F.W.-ului. Cocarde tricolore, zvastice, ochelarii fumurii ai unui pilot de F.W. îi trec fulgerător pe sub planul drept, forțează motorul, îl reduce și urcă. De ce ? Clăbuci de fum în carlingă ! Flăcări la paloniere. Aerul începe să-i frigă buzele. Poate ateriza pe burtă în spatele infanteriei care atacă. Poate ateriza pe Valea Hronului. Poate ateriza pe tăpșanul de dincolo de P.C.-ul aviației unde sînt cei doi generali. De trei ori a intervenit în luptă glasul comandantului Corpului... Aude din ce în ce mai vag glasurile întretăiate ale luptătorilor. Nu pentru că radioul n-ar funcționa. Nu pentru că ar fi preocupat de pilotaj. Ori pentru că și-ar dezlega centurile și s-ar pregăti să părăsească cabina și să sară cu parașuta... Un gînd limpede, strălucitor de limpede și exact îl domină cu forța implacabilă a destinului. Trebuie să o facă. Este războiul lui. Așa cum celălalt a fost războiul Tatălui lui. Urcă dincolo de lupta celor din avioane. Urcă în cerul sfîrșitului de iarnă și știe că arde. Caută locul în peisajul terestru, cazemata care barează înaintarea infanteriei. Cazemata flancată de cei doi „Tigri" îngropați și camuflați care-și încrucișează focul armelor automate și al tunurilor apărînd cazemata cenușie, albia ciupită de tirul artileriei. Este acolo în peisajul, de aici tăcut, percutat de explozii mute. Peisajul cu zăpada murdară, blindate și oameni minusculi care se confundă cu pămîntul. Cu munți înzăpeziți, nemișcați într-o indiferență care ține de geologie și veșnicie. Secundarul ceasului de bord se mișcă în ritmul dintr-o dată lent, de parcă ar avea în față timpul de la facerea lumii. Secundarul acesta care țăcăne în carcasa lui cu precizia instrumentului inconștient, dar perfect pus la punct, îți dă o stranie senzație de echilibru. Cazemata se vede în virful planului sting. O pălălaie de flăcări negre îi arde genunchii și mina cu care ține mașna. Deschide aerisirea. Cazemata trage cu armele automate prin toate ambrazurile. Virează ușor, cu precizie, ca în linck-trainer, la un exercițiu de zbor fără vizibilitate. Un viraj picat, pînă cînd reticolul luminos al colimatorului se fixează pe ambrazurile din care țîșnesc flăcările repezi ale salvelor de arme automate. Sudoarea îi țîșnește prin toți porii. Îi intră în ochi. Dintr-odată tot universul se reduce la cercul luminos și la crucea gradată la intretăierea căreia a prins ambrazura centrală a cazematei. Pune motorul în plin. Pică. Flăcările și fumul năvălesc în carlingă Deschide fereastruica laterală. Nu simte arsurile. Nu simte trepidațul motorului gata să explodeze. Nici măcar nu-și mai simte trupul. Nici măcar nu-și mai simte istoria lui de adjutant aviator, orfan de război, orfan din celălalt război al Țării. Pică pe ambrazura cazematei înconjurat de nebunia besmetică a trasoarelor, pentru că, cei de jos au înțeles, și acum că întreaga apărare antiaeriană a sistemului defensiv german trage ca să-l explodeze în aer.

Apoi, pe cerul ciltos al sfîrșitului de iarnă, pe cerul de la Banska-Biystrica, un avion românesc pilotat de adjutantul aviator Dârjan descrie un picaj abrupt și percutează cu toată viteza ambrazura cazematei centrale. Explozia. Și istoria.

Valeriu Bucuroiu

Cu aripi

Eu cred în pămîntul acesta străbun
Cum cred în iubirea de frate,
în fruntea de rouă și-n gîndul cel bun,
în somnul cu șoapte curate !

Eu cred în pămîntul acesta de vis
Cum cred în lumină și-n soare,
În tot ce e dat și e scris,
În tot ce iubim și ne doare !

Eu cred în pămîntul acesta de azi
Cum cred în ochii mamei
Și-ai tăi,
În cîntecul născut printre brazi
Cu aripi de
Sudoare
Și
Idei !

Vino

Vino să-ți mai arăt o dată
livezile mele de gînduri...
Petale nevăzute se sărută în neștire
sub cer.
Visuri se nasc în corole și pornesc
rînduri, rînduri.
Lîngă ele am învățat să fiu
și să sper !

Petale nevăzute se sărută în neștire
sub cer !

Ion Crînguleanu

Har

Aud cum bubuie natura înflorind
Ca un oraș în flăcări, de nestins ;
Îndrăgostite păsările-n cer se aprind
Cu graiul lor în cîntece prelins

Terasele carbonului se șterg de umeri
Chiar și-n adîncuri omul poartă zvon
Că tot pămîntul fără ca să-i numeri
Geme, de imnuri albe către Orion.
În toată Patria acestui anotimp curat
Flăminzi, de ceruri, arborii ingină dinadins
Tot ce se știe din vechimi și tot ce
m-au lăsat
Mileniile ierbii, piinea ce-a învins.

Un gînd e fiecare mugur cum un gînd
E fiecare pisc de munte către lună ;
Poeții mari de azi, dinspre pămînt
Își caută acele verbe ce-nfloresc sau tună.

Întors, însămînțat și dus
Pe umeri plaiul românesc se-aprinde ;
Decît Carpații tineri, mai presus
Începe rodul drumuri spre merinde

Și nu greșim cu nimeni dintre noi
Cînd izvorîm sudoarea pe subsoare
Cum nu greșesc acele roditoare ploi
Cînd vin cum trebuie, în lanuri, necesare.

Gabriel Stănescu

Glasul patriei mă acoperă cu polen

Uneori nu mai am răgaz și alerg și mă-mbăt
Cu mireasma care cerne de sus ca o
zăpadă.
Sînt singur visînd la dragoste ;
Știu bine, nici-un cuvînt nu își părăsește
Clipa de taină care l-a rostit.
Eu însumi imaginînd o aprigă bătălie
Văd grîul arînd, purificîndu-se
Văd grîul și-mi spun
Nemuritor trebuie să-i fie graiul —
Dulcea povară a semințelor purtată
În cîntecul greierilor copilărindu-se...

Fără a avea puterea de-a rosti vreun cuvînt,
Fără a fi, fiind, fără a chema —
O, clipă, clipă binecuvîntată,
Glasul patriei mă acoperă cu polen
Căzînd de sus ca o zăpadă...

televiziune

Lumea culiselor

De cîte ori nu ne îndreptăm către casă cu gîndul că acolo ne așteaptă o cafea odihnitoare, un fotoliu și... televizorul. Viața micului ecran a intrat tiranic în viața noastră. Ne fixăm întîlniri cu prietenii după emisiunile televizorului, sîntem adesea „punctuali" în funcție de seducțiile micului ecran. Televizorul a încetat de mult să mai fie pentru noi o curiozitate. El este o puternică realitate cotidiană, mulți nici nu mai pot concepe programul zilnic fără televizor. El ne face accesibile fapte care fără această descoperire tehnică ne-ar fi fost practic inaccesibile.

Rolul televiziunii începe să devină enorm, o adevărată tribună de viață și influența ei trebuie analizată ca atare. Televiziunea română se distinge prin efortul de a nu fi unilaterală. Emisiunile ei nu au doar rolul să deconecteze, ci și să informeze, să instruiască, să incite la meditație, să pasioneze pe telespectatori de faptele de artă. În încercarea de a păstra un raport de echilibru între toate aceste tipuri de emisiuni trebuie să căutăm principalele merite ale programului săptămînal de televiziune. Dificultatea alcătuirii lor nu trebuie să scape nimănui. Ele sînt, desigur, rezultatul unei munci de serioasă elaborare și concepție, dar să nu uităm că ele nu se pot face doar între patru pereți blindați prin care să nu pătrundă nici un sunet dinafară. Televizorul desfășoară o activitate publică, expusă privirii și solicitării oricui. A te orienta în sutele, miile de solicitări iată o problemă ! A ști ce trebuie preferat, ce trebuie respins, ce trebuie promovat atunci cînd apare „balotajul" solicitărilor și realizărilor îndreptățite nu e cel mai ușor lucru. În munca de concepție se ține seamă și de numeroasele sugestii și solicitări externe și cine urmărește cu atenție programele va constata că multe sînt urmarea propunerii și contribuției directe a telespectatorilor de pretutindeni.

Scriem aceste rînduri pentru că adesea uităm dificultatea extremă a acestei noi ramuri a presei, cea mai accesibilă, cea mai eficace. O literatură întreagă ne-a învățat ce este filmul, ce istorie are și mai ales ce se petrece dincolo de ficțiunea pe care ne-o procură pelicula. Știm acum ce e viața de platou, cum se scrie un scenariu, cum se recrutează un actor sau o actriță, ce înseamnă munca de regizor. Din muncitori anonimi, cineaștii au ajuns realizatori a căror muncă e prețuită la justa ei valoare. Asemănătoare cu a oamenilor filmului este intrucitva și munca lucrătorului de televiziune. În linii mari aici există redactori și tehnicieni. Altfel zis cei ce fac munca de concepție, de „redactare" și cei care o traduc în fapt. Pilula pe care o „înghițim" în 10 minute la Album duminical dă uneori teribile bătăi de cap realizatorilor ei.

Cine a intrat pe platourile televiziunii, nu doar o singură dată, poate să înțeleagă cît consum de energie și de materie cenușie cere o emisiune care nouă, de la distanță, ne pare așa și așa.

Nu pledăm pentru îngăduință. O muncă rău orientată duce la rezultate nesatisfăcătoare oriunde și de ce nu și pe platourile televiziunii ? Dar nu strică uneori, după ce am revărsat la această rubrică adeseori și critici, nu numai laude, să atragem atenția asupra lucrătorilor anonimi ai acestei uriașe instituții care este, peste tot în lume, televiziunea.

Televiziunea română începe să aibă o virstă și o echipă de oameni care încep să îi stăpînească secretele. Să le acordăm din cînd în cînd un gînd bun. Telespectatorul român are și el virsta televiziunii sale. Atunci, atît elogiul cît și critica vor avea o greutate mai mare.

Televizorul nu e doar aparatul care ni-l dă pe **Kojac**, meciul de simbătă ori „Ce vrăji a mai făcut nevasta mea".ci mult mai mult decît atît. Către realitatea ei complexă ne îndreptăm înțelegerea.

Gabriel Georgescu

plastică

Nobila fuziune

Odată cu premiera teatrului „Lucia Sturdza Bulandra" cu piesa „Azilul de noapte" în holul teatrului de la Grădina Icoanei s-a deschis și expoziția pictorului *Mihai Bandac*, prima expoziție în țară după cea de la Roma, din vara lui '73, care a stîrnit ecouri favorabile atît în rîndurile cunoscătorilor cît și a publicului.

Cu acest prilej i-am adresat cîteva întrebări...

— *Cu ce ocazie s-a deschis actuala expoziție personală de pictură ?*

— Nu este prima dată cînd în foayerul unui teatru se deschide expoziția unui pictor bucureștean. Pe parcursul ultimilor ani am salutat cu bucurie asemenea manifestări, cum ar fi cele găzduite la Teatrul Mic, Teatrul Giulești, Opera română și Teatrul „Bulandra". Justificarea și importanța nu este greu de bănuit, și, în orice caz, ele trebuiesc salutate și încurajate. În cazul expoziției de față voi începe prin a preciza că invitația venită din partea conducerii teatrului se înscrie pe linia acestor frumoase inițiative și am primit invitația cu mare plăcere deși nu eram pregătit să deschid o expoziție personală. Lucrările expuse aparțin unor colecționari dar am adăugat și cîteva executate în ultimul timp. Am încercat să selectez acele lucrări care reflectă un anume aspect al preocupărilor mele, mai precis o serie de peisaje reunite în ciclul „Toamna". Tema îmi prilejuiește o mică retrospectivă, și, ca să fiu sincer, îmi dă mie, ca pictor, posibilitatea să mă confrunt cu mine însumi.

— *Este nimerită soluția unei expoziții in foayer ?*

— Întîlnirea cu publicul este pentru fiecare pictor una din condițiile activității și realizării lui. În cazul de față este vorba, în primul rînd, de publicul de teatru, de acel public al spectacolelor bucureștene în care avem mare încredere. În acest fel încercăm să cucerim un public mai larg. Sigur că rivalitatea cu un „Azil de noapte" regizat de Liviu Ciulei nu e ușoară, dar e binevenită.

— *Care sînt primele ecouri culese ale expoziției ?*

— Este foarte greu, deocamdată, să facem „declarații" și să vorbim de atitudinea specialiștilor și a publicului față de ea. Cred că nu vor întîrzia să apară opiniile, și le aștept. Totuși, încă în seara vernisajului, cît și la spectacolele următoare, am observat interesul real al celor prezenți față de pînzele expuse. Este incontestabil un cîștig și sînt convins că mulți din cei ce nu frecventează galeriile noastre vor fi incitați să cunoască pictura contemporană și își vor face drum către galeriile bucureștene. Mă alătur punctului de vedere al unor oameni de artă și membrii din conducerea U.A.P., care găsesc inițiativa Teatrului „Bulandra" fericită. Sînt convins că oricare dintre pictorii bucureșteni ar accepta cu mare plăcere să expună aici și la fel de mult sînt convins că se va realiza încă o dată acea nobilă fuziune între artele Cetății.

Participăm cu toții, regizor-actor-scriitor-plastician, la transfigurarea artistică a realității contemporane, urmărim același nobil scop și ne aducem, aportul firesc, simplu, al muncii, inteligenței și sensibilității noastre.

Rep.

fragmente critice

Mai este rațional...

Regăsesc într-o carte ce se ocupă de circulația ideilor în epoca noastră întrebarea pe care Malraux o adresează neliniștit contemporanilor săi : **„mai este azi rațional să judecăm în chip rațional ?“.** Întrebare tulburătoare, esențială pentru civilizația noastră europeană, construită pe un sistem de valori, totuși, rționale. Am ascultat-o prima dată formulată de chiar autorul ei într-unul din **Dialogurile** de la televiziunea franceză din toamna anului '72 și, ca și atunci, simt marea neliniște pe care o ascunde. Scriitorul care punea semenilor lui o chestiune atît de dificilă și atît de îngrijorătoare nu mai era un om tînăr. Îl citisem, evident, cărțile și-mi formasem despre el o imagine pe care figura obosită de pe ecran mi-o contrazicea cu brutalitate (utopia și deziluzia lectorului, poveste eternă !).

Autorul **Comediei umane** vorbește greu, își smulge — realmente — cuvintele din gură, mișcările lui sînt dezordonate. Orice propoziție este o dificultate învinsă, mîinile lui întinse brusc spre un punct imaginar vor să ajute vorbele neputincioase. Marele intelectual pare un copil care începe să vorbească. Din cînd în cînd își întoarce spre spectatorul necunoscut fața lui bătrînă, devastată de riduri și atunci cuvintele tremurătoare sînt ajutate de ochi, privirea completează ceea ce vorbele n-ajung să spună pînă la capăt. În lupta cu mizeriile fiziologiei intelectul iese, în cele din urmă, triumfător. Căci ceea ce spune acest scriitor ajuns în crepusculul vieții, cu o biografie fascinantă în urma lui și cu o operă ce n-a încetat să răscolească spiritul generațiilor tinere, este de o uluitoare clarviziune. Particip la un miracol, furat de forța ideilor uit dificultatea cu care ele sînt exprimate. Vorbele pline de miez își creează, rapid, sub ochii mei, un alt autor, tăios și demn, obișnuit să pornească și în genunchi. Figura de stil obișnuită în astfel de cazuri este : **spiritul lui a rămas tînăr în ciuda anilor care-i împovărează trupul...** Nu, spiritul lui Malraux nu este tînăr, nu este nici măcar înțelept (alt clișeu). Spiritul lui Malraux este doar tăios și îngrijorat, obsedat de destinul civilizației noastre. Tema discuției este istoria recentă și personalitățile ei de prim plan, însă, de oriunde ar porni, Malraux ajunge la **tema** lui. Societatea occidentală de azi nu-i place, valorile ei sînt în primejdie, trăim o epocă alexandrină, sfîrșitul — indiscutabil — al unui ciclu de civilizație. Un mare rău îl aduce știința, crede Malraux. Știința s-a pus în slujba distrugerii **(știința fabrică arme !)**, descoperirile omului se întorc împotriva lui. Fără etică, știința devine un instrument împotriva valorilor etc.

Nu sînt idei noi, Malraux le-a mai spus și altădată în cărțile lui, însă omul care le exprimă acum, cu un extraordinar efort, le transmite un dramatism care ne angajează, ne asumă. Înțeleg atunci de ce el a putut spune despre vocea lui de Gaulle că ea aparține deja istoriei. Malraux însuși aparține istoriei și profetismul lui intelectual, lipsit de disperare și amenințări, este o lecție de demnitate și stimă față de valorile create de om. Întrebarea lui finală este, în fapt, un avertisment : **mai este azi rațional să judecăm rațional ?** Este, n-avem încotro, a fi raționali este singura noastră șansă de a trăi demn într-o istorie care nu este totdeauna rațională.

★

Apropo de raționalitate și iraționalitate în artă : văd la Biblioteca națională din Paris (februarie 1973) o expoziție curioasă : **Les sorcieres.** Sînt adunate la un loc manuscrise medievale, scrieri demonologice, gravuri, desene de Albert Dürer, Hans Baldung Grien, Lucas de Leyde, Breugel, Jacques Callot, Teniers le Jeune, Goya, Gustave Doré etc. privitoare la vrăjitorie. Un univers coșmardesc. Realiști ca Rembrandt și Delacroix nu evită scenele de divinație, reuniunile vrăjitorești, pictate cu o grijă remarcabilă pentru detaliu exact. Plăsmuirile iraționale ale imaginației sînt reproduse rațional, rupturile și coerența realului, de care vorbesc toți, devin în artă foarte coerente pentru că arta dă totdeauna un sens, o unicitate acolo unde nu există decît fragment și dezordine. Am putea numi în acest caz **fantasticul** un mod rațional de a privi iraționalul.

Multe tablouri au un caracter alegoric și satiric. O gravură înfățișează o vrăjitoare planturoasă, un dragon cu o limbă sub formă de phalus și diavolul (eminența cenușie), travestit sub chipul unui amoraș, care și-a asumat rolul de dispecer : dirijează cu cinism și concupiscență acest act monstruos de sodomie.

Expoziția îmbrățișează toate activitățile, să spunem altfel, vrăjitorești. Arta culinară, de pildă, sau scenele nupțiale, farmacia, costumația etc. Și, pentru a fi pînă la capăt obiectivi, organizatorii expoziției prezintă prin cîteva tablouri și scene de represiune împotriva unei profesiuni socotite, multe secole, subversive. Un desen arată un soldat cu o musculatură înspăimîntătoare pedepsind o femeie ce practică divinația. Simbolistica naivă ar vedea aici rațiunea care învinge iraționalitatea. Refuz, totuși, să citesc în acest chip tabloul. Simpatia merge spre victimă (vrăjitoarea), oșteanul nu-i în ochii mei decît un torționar odios. Pentru a se impune, nu cred că rațiunea are nevoie de violență (de un mijloc, cu alte cuvinte, irațional).

★

Este cunoscută aserțiunea lui Goya : **fantezia părăsită de rațiune naște monștrii.** S-ar putea adăuga : rațiunea părăsită de fantezie naște dogme.

★

Vizitez la **Muzeul Orașului** din Amsterdam expoziția de pictură modernă a lui Ben Vautier, pictor conceptualist. Onorabilul Ben contestă cu agresivitate Arta. O lozincă la intrarea în expoziție ne avertizează : **Pas d'art.** În loc de artă, Ben ne oferă sfaturi. Mai întîi că el însuși, pictorul, este o formă a artei. Un tablou cuprinde doar inscripția : **imaginați-vă altceva.** De acord, ne imaginăm alt lucru și trecem mai departe. Mai departe citim : **Priviți în altă parte, priviți totuși în altă parte, singura operă care rămîne totdeauna este moartea, omoriți-mă** etc. Privim în altă parte, dar nu ne omorim. Preferăm să vizităm în continuare expoziția. Ben oferă, în fața indeciziei noastre, o soluție mai acceptabilă : **„luați — zice el — un obiect și pipăiți-l (totul este artă)“.** Nu-l urmăm nici de data aceasta, ezităm să atingem obiectele într-o expoziție. Chestiune de educație !

Ben Vautier expune apoi o grămadă de cartofi, o eprubetă cu urină proprie și, la urmă, o suită de fotografii arătînd momente capitale din existența pictorului : **Ben pe stradă. Ben la masă, Ben cînd urinează** etc. Însă capodopera lui este **dulapul cu idei.** O invitație politicoasă ne îndeamnă să deschidem dulapul și să aranjăm după gustul nostru ideile, adică obiectele introduse în rafturi. Spectatorul să participe, cu alte cuvinte, la actul creației. Ispititor, totuși nu mă decid să deschid dulapul. Nu, nu vreau să particip la creația **dulapului cu idei.** Conceptualistul Ben mă privește sceptic din colțul expoziției sale. În ochii lui inteligenți și contestatari nu sînt decît un primitiv. Fie !

Eugen Simion

ferestre

Regizorul

Am văzut „Azilul de noapte“ : uluitor. Iți dai seama — pentru a cita oară ? — că te afli în fața unei excepționale personalități, un fenomen al scenei, Care se cheamă : Liviu Ciulei. Regizorul întoarce clepsidra „Azilului de noapte“, făcînd din ea capul de serie al innoirilor viguroase din teatru, de la 1900 pînă la furioși și mai încoace. Revitalizează textul chiar prin text. Îndepărtează dintr-o lovitură depunerile, romantismul ieftin, patosul de două parale al montărilor neinspirate, făcînd să sclipească iarăși oțelul inițial al marelui vagabond. Toată liota de personaje, „de la fund“ se mișcă greu, ca într-un clei. Mereu vor să-și ia patul lor să umble. „Și ața e putredă“, spunea, la un moment dat, șepcarul Bubnov. Totul e putred — și... beton armat. Pentru că totul se rupe, dar nimic nu se schimbă. Paturile, un fel de cosciuge, par zidite acolo jos în zdrențe, „Foștii oameni“, pe care soarta i-a stilcit și cloaca i-a mestecat pe jumătate sînt niște boccele de cucuie, vinătăi. Aspirația lor tulbure spre „altceva“, „altundeva“, „altfel“ te duce cu gîndul la miracolul florii de nufăr suptă spre cer din noroiul cel mai puturos. Spectacolul are cînd plusul Annei, agonizînd sub plapuma de petice, cînd tensiunea hărmălaiei periodice a celor care se întorc de la beție, cu fericirea-n gușă și-n căpușă, la beție ; lirismul notelor false nenimerite pe armonica spartă și stridența sirenei (luată mi se pare din „Mama“), marcînd asurzitor începutul fiecărei zi de cenușă. Chiriașii azilului beau vodcă și ceai, cu gesturi rătăcite parcă și-ar deschide venele, stau în patru labe pentru cîteva copeici (scena memorabilă a Baronului, Ogăşanu) se pupă cu polițistul, pling, gem, visează. Se întîmplă puține lucruri — dar au meritul de a fi tocmai cele esențiale : — se trăiește, cum se trăiește, pe frunte, pe nemîncate, se moare — pe cinste, oamenii dau să se iubească, dau să-și îndrepte cocoașa bușită a destinului. Piesa aceasta extraordinară vine ca o căruță cu replici de efect, paralele cu veacul. Gorki, scriind despre prima montare de la Moscova din 1902, în regia lui Neminovici — Dancenko, spunea că în sală ,publicul urla, rîdea cu hohote. Moskvin îi joacă pe degete pe spectatori. Cînd spune : „Lichea afurisită !“ Cei din sală nechează. „Nemernicule !“, spectatorii nechează și mai abitir. Și deodată exclamă : „S-a spînzurat“.! Și în teatru se lasă o liniște de mormînt. Figurile se alungesc.“

Mărturisesc a fi fost și eu unul dintre cei care au „nechezat“ în sala de la Grădina Icoanei. Toți m-au jucat pe degete. Și mi-am lungit figura, de jale, la urmă. Da, o stare de jale absolută te cuprinde văzînd spectacolul. „Omul, ce mîndru sună acest cuvînt“ — n-a sunat ca nuca în perete. Însuși Stanislavski povestește capcanele pe care ți le întind tiradele de „predică moralizatoare“, din piesă și tracul său — juca rolul lui Satin, — mereu crescînd pe măsură ce se apropia de această replică, numit de el „momentul primejdios“. „Îmi puneam o frînă lăuntrică, mă încordam, mă zbîrleam, ca un cal care trage un car greu, urcînd o pantă abruptă“. Ei bine, Toma Caragiu urcă panta pe nesimțite. Trăiește această memorabilă replică fără nici o reținere, mestecînd-o cu altele ; n-o poți deosebi decît după calitatea mesajului și iese basma curată din „a fi sau a nu fi“ gorkian.

Mi-au plăcut foarte mult Rebengiuc, și Vasile Nițulescu, adus de la Teatrul Mic, Caramitru, Dan Nuțu, Ogăşanu. Și toți ceilalți. Sînt multe momente emoționante care relevă umanismul autorului piesei, umanism pe care-l pune în lumină, magistral, regizorul nostru. Amintesc doar acel cîntec „Soarele răsare-apune“, cor de bețivani încercînd să pipăie tălpile lui dumnezeu.

L-am văzut la sfîrșit pe regizor, scos pe scenă de aplauzele pînă la înroșirea palmelor ale publicului. Oamenii simt și comunică prin artă. Ciulei a adus iarăși trupa de la „Bulandra“ în rama marei creații. Mi-am amintit cum pe străzile New-Yorkului, acum cîțiva ani, Alain Schneider, el însuși o somnitate în teatrul american, m-a întrebat brusc : „Știi cine e azi cel mai mare om de teatru din lume ?“ Și fără să-mi lase timp, a adăugat : „Un român de-al dumneavoastră : Liviu Ciulei“.

Marin Sorescu

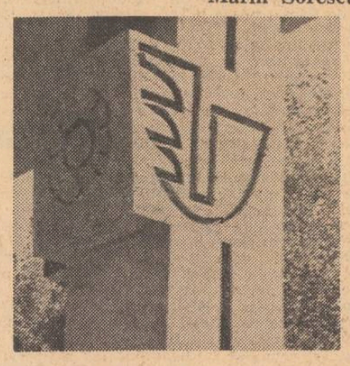

Nicolae Pop
Sanctuar

(LA MAUSOLEUL OSTAȘILOR ROMÂNI DE LA PLEVNA)

Aici, cînd intru, clipa se răsfrînge
Într-o oglindă, parcă, ireală
Ce-adună-ntrinsa secole de sînge,
Trecut de zbucium și trecut de fală.

Aici, cînd intru, sufletul tresare
Și se adapă pe neodihnite —
Ca la fîntînile cu vii izvoare
Din inima Coloanei infinite.

Aici, cînd intru, inima presară
Petalele-i de floare ne-ntreruptă,
Peste eroii iubitori de țară —
Cruci veșnejite pe cîmpii de luptă.

Aici, cînd intru, în mausoleu,
Unde din jertfe razele cresc roșii,
Mă contopesc cu-același curcubeu
În care, peste timp, trăiesc strămoșii.

Ion Văduva-Poenaru
Moisei

Douăzeci și nouă de copaci au căzut,
Sub securea gloanțelor, ucigașe,
Și pămîntu-a rămas pentru-o clipă mut,
Copiii-au murit de durere în față ;
Cu satul de lemn în foc aruncat,
Lumea întreagă încă-o dată-a murit,
Iar rugul și astăzi mai arde mocnit,
În oamenii care niciodat-n-au uitat ;
Memoria lumii din ierburi și gînd,
Nu poate să uite sub un petec de cheiu,
Cum dușmanii vieții au trecut urlînd,
Peste Lidice, Oradour, Moisei !...

spirale

- *Adrian Popescu : „Focul și sărbătoarea“*
- *Octavian Georgescu : „Ochiul iubirii“*

Adrian Popescu, după știrea noastră, s-ar afla la al doilea volum publicat fiind și posesorul unui premiu al Uniunii Scriitorilor. O familiarizare cu lirica sa ar fi greu de înfăptuit dată fiind distanța de timp dintre cele două apariții și lecturile repetate ale volumelor altor autori întreprinse de recenzent. Așadar, să discutăm deocamdată despre „Focul și sărbătoarea“ care lasă impresia unui poet încă nedecis, nu în destul exprimat, cu o bună alură artistică, dincolo de care răsar umbre mai vechi, ușor de identificat, cum ar fi Fundoianu sau Tonegaru. Profit de această remarcă pentru a spune încă o dată că în general poezia tînără se zbate în găsirea unui drum, tutelată, deocamdată, de modele persecutoare din care cu greu se iese. Dacă e vorba de un liric aflat la al doilea volum, lucrul nu e destul de grav, dar el, acest poet trebuie să cugete de la a treia sau a patra exprimare, că ar trebui să trădeze totuși o identitate proprie.

Versul lui Adrian Popescu este îngrijit, suav, n-aș zice banal, practicînd tapiseria de mătase decorativă, ușor anecdotică, fără mari îndrăzneli, dar de o bună ținută. Iată un fragment din „Zmeura“ : **„Cea din urmă zmeură din munți / Ultimul pîlc din Vara decimată / Cînd rugurile de mure cedează / Furișîndu-se între pietre, pîlpiind / Luminoasă dintre spini se arată // Între degetele fratelui meu, suavă arzînd / Ne cheamă, ne ceartă, ne iubește plîngînd. / Zmeura ca o luminare de seu / La poarta închisă a lui Dumnezeu / Între flori pestrițe și candide nalbe / Zmeura ca o luminare arde. // Într-un pod înzăpezit de rufe albe / Unde spun bătrînii că uneori / Morții casei nevăzuți / Vin să încerce rufele de pe sfori.“** Poemul inventariază ca în Fundoianu universul domestic, scrutat cu un ochi rece și încercînd cu ajutorul metaforei să ridice statistica banală a obiectelor sau a lucrurilor legate de universul casnic la o oarecare incandescență. De altfel, poemul e urmat de altul intitulat „Un pod cu fîn“ care ar reconstitui aceeași natură moartă, aflată într-un cadru static. Dacă odată într-un pod înzăpezit de rufe poate să sugereze vizite ale **celor duși** dînd mister locului ocult, în al doilea poem apar niște **bunici mătăsoși** care fug din portretele în care nu mai vorbesc ; podul încă o dată pomenit devine o **pagodă mirifă,** plin de **forfotă de viezuri și de vidre,** loc în care pot fi uitați stupi de albine și viermi de mătase, portrete vechi înrămate în lemn în care freamătă carii, o **albastră și suavă răcoare,** fin care se descompune în aerul uitat, vechi, sugerînd onirii... Nu lipsesc de aici Pillat și A. I. Brumaru. În alt poem („Cît ne lipsește uneori“) **„înflorește o blîndă nebunie“,** același aer nostalgic. Altă dată este evocată „toamna în Apuseni“ tot în maniera pillatiană în care o casă este pictată în **nuanțele argintului vechi.** Apusenii poetului poartă un **nimb albastru** sau par o **insulă fragedă** prin care prea bunul domn Iancu, hăladuiește încă, trezind conștiințele. **Grădina botanică** din Cluj este și ea inventariată tocmai pentru că naște poetului un sentiment de exotism prin luxuria plantelor. Acvarii cu pești, închise sub cupole de sticlă, în saloane secrete favorizează agonizarea lui septembrie. Aici sînt aruncate înainte cuvintele care poartă ca niște cai culorile jocheului (citește poetului) lăsînd ca sonurile lor fabuloase să creeze poezia.

„Curtea mesagerilor“ ar duce din nou la poezia lui Fundoianu tocmai prin decorul încremenit. Dar să lăsăm să vorbească poemul în întregime : **„Curtea mesagerilor în ramă de plumb, în crepuscul, / cînd devii dintr-odată, suav, și agrest, / iar gura mea pronunță africatele Septentrionului, / cum ar citi șoptit dintr-un tainic opuscul ; / declină apuse, apusene orașe-cetăți, / orașe-labirint, burguri-oglindă, / întreabă de miresme din Est. // Doamne, poate totul nu e decît o fantasmagorie, / o aminare, un răgaz, un cutremur, / ca în pînza păianjenului unde / cupole și turnuri, pieți, catedrale, / privelești, orașe, irizează în tremur ? // O, sacii mari de poștă, pe rafturi, străini saci, / legați cu șapte noduri, pecetluiți în ceară, / știi mai întîi pe care să-l desfaci ? / În care e mireasma arbuștilor din Vară ? / Curte cu nume stranii, delirante, / Roza vînturilor pe alei învolbură plante. // Ferestre mari cît o grădină / cu plante-agățătoare, mustind de prea mult verde, / Curte la care ai fost primit în Vis, / și-n care sufletul se pierde“.**

Cum spuneam la început, nu lipsește Tonegaru din prima parte a poemului „Iubind ienupărul“ : **„Îmbarcat pentru Capul Bunei Speranțe, / detestînd negoțul în floare cu miere asiatică. / Alegîndu-și cu grijă căpitanii de cursă lungă / potriviți pentru orice anotimp. // Nume agrest și proletar, Martinson, / iubit de alizee, norocos ca Ulise, / marinar pe o navă-fantomă / înteițind jarul cuptoarelor spagirice ; / iubind ienupărul și alte plante / semi-sălbatice. // Căutînd fumul și luminile Gondwanei / sub Crucea Sudului, / Spălîndu-și ochii și mîinile / în Golfstream.“**

Un poem satiric degajînd un ton melancolic este **„Hippy“** din care cităm un fragment : **„Cum stați, voi, pe treptele supermagazinelor / în piețe, în scuaruri, pe malul Tamisei / pe malul Senei, pe malul unde nu / acostează nici o navă cu mirodenii. / Ochii voștri au fost odată albaștri, / nările voastre au respirat frunzișul / nucilor. / Vă înțepau furnicile, greierii, ehei, / nu acul viespelui sosit din grădinile / paradisului artificial. / Fulgere nu reclame luminoase / priveați voi în copilărie, în nopțile de vară, / în castele istorice, pe Loire, pe plajele / din Miami, pe malurile Mississipiului. / O pereche de bluginși / cumpărați într-un drugstore / vă puteau face fericiți. / L-ați înecat pe Tom Sawyer, / Alice a murit de prea multă heroină, / Micul Prinț se prăpădește de sete în deșert / Niels a fost înghițit de o rață de cauciuc. / Poate sînt un naiv, veți spune, sau : / ce se pricepe balcanicul acesta / la religia noastră naturală ? / În trupul îngroșat al orașului nostru / minunat / artera comercială se umflă / gata să plesnească“.**

Luate una peste alta, poemele publicate de Adrian Popescu lasă impresia unui liric care promite.

★

Octavian Georgescu, și el, (dacă memoria noastră ne este fidelă), publică al doilea al său volum de poezie, „Ochiul iubirii“ la Eminescu. Poetului nu i se poate reproșa nimic, el practică o poezie cuminte, cu rime și ritm, nu vrea să rupă gura tîrgului, nu există în poemele sale patroni tutelari, dar cînd dai de **„Stixul înserării“** sau **„Zăpezile ucise“** te gîndești că totuși amintiri de lectură au rămas în aceste texte corecte ; ceva mai mult, la pagina 39, găsim și un vers barbian, transcris aproape fără vreo surpriză : **„Ar trebui un cintec lin de flaut“.** Dar pentru ca cititorul, care, probabil că ar trebui să facă o confruntare cu ceea ce spunem noi și ceea ce scrie poetul nu are la îndemînă produsul lui Octavian Georgescu, vom cita cîteva mostre : **„Se clătina acoperișul lumii / într-un coșmar din anii primi spre mine / dar fluturii erau aceiași fluturi, / caișii înfloreau peste ruine. // Văzduhul zdrențuia batiste negre, / și marea își purta letargic crinii, / luna era o candelă, de ceață, / dar ce neștiutori și blînzi delfinii.“** („Amintire“) sau : **„Mai vine cîte-un sunet lin / din plinsul apei violine / pe chipul tău învolt de crin, / săpat în sihlele marine.“** („Septentrion“).

Iată și „Spațiul“ pe care-l citățm în întregime pentru a nu ni se reproșa că folosim trunchierea textului. Aceeași versificație corectă, aceleași imagini deja spuse, aceeași banalitate inextricabilă : **„În scoicile moarte auie timpul / din departe-n departe fără răgaz, / din aproape-n aproape auie marea, / nostalgia din alge și poate pustiul / mă-nvăluie astfel / cînd vin pe falezele goale-n amurg / și marea-și apleacă spre mine delfinii, / mă poartă spre largul tăcut, / acolo sînt caii, sînt caii cu coamele-n vînt / iar crinii mi-arată-n adîncuri / cum scapătă-n bule de sulf / nici stele de fosfor, nici iederi, / doar mîluri, doar ochii de mol, / acolo surid sarcofage, mumiile fără cuvînt.“**

Nu o dată versurile iau ritmul și ușurătatea unui text de tango ca în „Lied cu alge“ : **„În ochii tăi algele verzi / mișcă mistere, / ca o vestală agavă veghezi / aceleași căderi în tăcere. // Vii des aici să te miri / de depărtări, de crabii de mare, / ca pe un miraj te respir, / ca pe un trunchi de ninsoare. // În părul tău se-mpletesc / ierburi, dorințe păgîne, / cînd valurile-n lumină sporesc / poartă spre mine corăbii nebune. // Și nici nu știi că te-aștept, / aer de sticlă desparte / ancore rupte pe piept, / oase pe dunele moarte.“**

Lucrul este și mai evident în „Veche cantilenă“ : **„Și vine o zi ca un vînt letargic, / și vine o zi cu prore de-argint, / și vine o zi cu efluvii bizare, / împerechere de chei într-un labirint, / și focile stau pe stînci, așteaptă, / numai tu singură întîrzii să vii // Spre tine urc cu toți pinii, te-nchipui / din curcubee, din aripi, din armonii, / imagine a unei lumini, a unui aer sublim / în care ninge cu fluturi, cu smee / spre care ard înalte făclii, / adorato de miei, să revii. // Și vine o zi, salamandră de foc, / o zi ca un vals pe valuri pustii / și astfel se-aseamănă zilele cu aburii / din gura vulcanilor, anilor, / paletele unei mori azurii, / numai tu singură întîrzii să vii. // Chiar dacă aștept fără patimi deșarte, / prelinsă din cer ca o miere, / ca ploile în urechile peștilor, peșterilor, / vestea venirii tale-ntr-o zi, / oricît plutirăm departe spre moarte, / adorato de miei, să revii.“**

Eugen Barbu

Un cîntec al muncii

Urmare din pag. 1

să-ți facă rău dacă n-ai s-o silești sau dacă n-o să te miroase că ți-e frică. Fricosul îi inspăimîntă pe urs și pe căprioară la fel ca pe orice om curajos...“. Și tînărul ucenic al pădurii va învăța nu numai cum poate fi prins un urs și nu numai cum poate să se orienteze în pădurea virgină, atotstăpînitoare, fără busolă, ci și cum să păzească și să perpetueze mai departe vinatul și natura în cumpănă armonică, nesiluită cu omul.

Iată-ne apoi în subordinea căpitanului Ahab în largul oceanului, urmărind simbolica balenă albă. Sîntem foarte aproape de ea, dar pînă s-o prindem va trebui să trudim mult, să despicăm și să topim delfini și alte viețuitoare ale apelor. Ahab însă știe că va merge pînă la capăt, pornirile lui Stubb nu fac decît să-i îndirjească hotărîrea : „Strigătele bruște ale oamenilor din echipaj alarmară de bună seamă balena ; și înainte ca bărcile să fie lansate, ea se întoarse maiestuos și se îndepărtă înotînd sub vînt, dar cu o liniște atît de cumpănită și tulburînd atît de puțin apa, încît Ahab se gîndi că, la urma urmelor, cetaceul nu se alarmase prea tare ; dădu așadar, ordinul să nu se folosească nici o vislă și să nu se vorbească decît în șoaptă“ (...) „ — După ea, după ea, băieții mei ! Nu vă grăbiți ! Aveți destul timp, dar nici să nu vă opriți ; după ea, ca fulgerele ! striga Stubb, dînd fumul afară din piept pe cînd vorbea. Acum, după ea ; s-o atingi bine și cu socoteală, Tashtego ! După ea, Tash, băiatule ! După ea, cu toții ! Păstrați-vă sîngele rece, sîngele rece, și trăgeți ușor, ușor, urmăriți-o ca moartea necruțătoare, ca dracii împielițați ; să se scoale morții din morminte, băieți ! După ea !“... O vor prinde, dar nici Ahab și nici vînjoșii lui marinari nu se vor mai întoarce la țărm ; în schimb, va sosi, peste timp, sleit de puteri, cu pieptenele imensului schelet în urma bărcii, bătrînul Santiago, acum atît de înțelept ca să poată rosti : „Un om poate fi nimicit, dar nu înfrînt. Și totuși îmi pare rău c-am ucis peștele...“ și se va culca și avea depline temeiuri autorul să-i încheie falnic povestea : „Dormea bătrînul și visa lei“.

„Acum Ion cosea din răsputeri. Brazdele se prăvăleau drepte, grele, mirositoare. Cînd răsări soarele, roșu și somnoros, Ion simțea o amorțeală ușoară în șale și degetele parcă i se încleștau pe codiriștea coasei. Se îndreptă din spinare la capătul brazdelor, ștergea tăișul cu șomoioage de iarbă moale, îl atingea cu gresia, răsufla greu și iar se așeza pe lucru. Oboseala îl întărîta ca o patimă. Munca îi era dragă, oricît ar fi fost de aspră, ca o rîvnă ispititoare.“ În fiecare primăvară la arat și semănat, în fiecare vară la prășit și cosit, în fiecare toamnă la cules, de milenii și milenii, liber și constrîns în chingile anotimpurilor, fratern cu lutul cu care ajungea într-o zi să-i semene de-adevăratelea obrazul, țăranul român și țăranii tuturor națiilor și-au adus lor și celorlalți semeni piinea aburindă pe masă, leguma dulce a pămîntului. Necurmați în rosturi, neplictisiți de aceeași și aceeași muncă contenită și mereu reluată, imuabili ca și zodiile de pe cer, care după ce sfîrșesc un crug, încep, neclătinate, alt crug nou.

„La frontul de lucru, havatorii își reluaseră activitatea. Adeseori, ca să nu răcească, nu stăteau mult să mănînce ; iar feliile de piine cu unt, mîncate aici în hrubă, atît de departe de lumina soarelui, cu o mută lăcomie, le cădeau ca plumbul în stomac. Culcați pe o parte, ciocăneau tot mai tare, cutreerați de un singur gînd : să împlinească un cît mai mare număr de vagonete. Totul pierea în furia cîștigului disputat cu atîta îndîrjire. Nici nu mai simțeau șiroaiele de apă care-i inundau, umflîndu-le mîinile și picioarele, junghiurile stîrnite de nefireasca poziție în care lucrau, năduful din această beznă, în care se ofileau ca niște plante silite să vegeteze în fundul hrubelor. Dar pe măsură ce ziua înainta, aerul se învenina tot mai mult, dogorît de flacăra lămpilor fumegînde, de miasmele gîfîiturilor, de otrava gazului grizu, împăienjenindu-le vederea, aer pe care doar aerajul de peste noapte trebuia să-l risipească. Iar ei, în străfundurile acestei găuri de cîrtiță, sub povara pămîntului, fără de suflu în încinsele lor piepturi, ciocăneau de zor, ciocăneau fără-ncetare“. Așa a fost, și și mai greu decît pot spune cuvintele scriitorului, viața lor, munca lor. Secole la rînd. Și-apoi luminați de învățătura marxistă, dîndu-și seama ce forță de neînvins sînt prin unire, s-au unit proletar cu proletar, au sfărîmat, pe o mare parte a pămîntului, lanțurile care-i constringeau și au declarat, în cinstea muncii, liberă și fără alienare, o zi a sărbătorii.

„Întrînd, își văzu tatăl în mijlocul unei hardughii puternic luminată, înțesată de aparate și de sticlării îmbîcsite de praf ; ici-colo, cărți, mese ticsite de produse etichetate, numerotate. Pretutindeni, răvășeala ce-o aduce după sine preocuparea savantului, jignea deprinderile flamande. Această harababură de eprubete, de retorte, de metale, de cristalizări ciudat colorate, de mostre spînzurate pe pereți sau aruncate pe cuptoare, era dominată de chipul lui Balthazar Claes, care, fără surtuc, cu brațele goale ca ale unui muncitor, își arăta pieptul cu părul albit ca și cel de pe cap. Ochii lui, spăimîntător de ficși, nu se desprinseră de pe o mașină pneumatică...“ E el, savantul, de la începutul epocii moderne, calculînd, experimentînd și crezînd fanatic în căutarea lui. Balthazar nu avea să se mai bucure de diamantul pe care-l sublimase din cărbune, urmașii lui de astăzi însă da.

În sfîrșit, să-l vedem și pe artist a cărui muncă ne aduce frumosul în viață și în suflete : „În proiectul lui Ioanide, Calea Victoriei forma o suită neîntreruptă de clădiri absolut egale, cu etajele în linie, în număr de nouă. De la un capăt la altul, privirea trecea printre două planuri exact paralele. Varietatea se obținea prin diversificarea detaliilor. Din distanță în distanță, suprafețele erau susținute de pilaștri de piatră, pe coloane străbătînd o parte sau toată înălțimea, aici pornind pe deasupra parterului-soclu cu masonerie de granit, cu bosaje în diamant, aici dimpotrivă, formînd un portical real sau fictiv. Din cînd în cînd, balustrada coperișului era populată de șiruri statuare...“.

Literatura, ea însăși rezultatul unei munci încordate, a oglindit toate celelalte feluri de munci și niciodată nu va obosi elogiind munca liberă, creatoare de mari bunuri și valori omenești.

P.S. Citatele au fost extrase, în ordine, din : **Ursul** de W. Faulkner, **Moby Dick sau Balena albă** de Melville, **Bătrînul și marea** de Hemingway, **Ion** de Rebreanu, **Germinal** de Zola, **Căutarea absolutului** de Balzac și **Bietul Ioanide** de Călinescu.

Drum de zi

Urmare din pag. 1

că aș putea rămîne la scris. Scriam prea mult pentru mine. Și desigur cea mai frumoasă poezie rămîne întotdeauna ultima, cea pe care n-am scris-o și n-am reușit s-o scriu niciodată.

Mai tîrziu s-a născut „Sirius și balansoarul“ (o proză cu un titlu „pretențios, voit modern“, cum avea să-mi răspundă scriitorul Fănus Neagu) la poșta redacției, o proză pe care am trimis-o revistei „Luceafărul“. Nu demult, am citit la cenaclul revistei scriitorilor tineri o proză primită deosebit de favorabil, comentată atent de mulți participanți, între care scriitorii Nicolae Velea, Gheorghe Suciu, Cezar Ivănescu și publicată apoi în coloanele „Luceafărului“.

Nu mai știu cum s-au născut prozele mele. Ele veneau firesc, parcă așteptind undeva un semn făcut și știut numai de mine. N-am conștientizat niciodată că ceea ce scriu se numește proză. Pentru mine proza o scria Hemingway sau Camil Petrescu și-n umbra lor îmi aminteam că „prozatorii își rod uneori unghiile...“ Cum scriu ? Poate cu foamea cu care bei un pahar cu apă. Sînt paginile unui joc de lumini sau paginile unui joc cu umbrele, e însuși jocul dacă vreți, conștientizat în cele din urmă, din care n-am să fac niciodată o profesie, ci sper o vocație de credință. Nu mi-am vrut niciodată paginile semnate în colțul din dreapta; numele meu n-avea nici o importanță. Important era doar faptul de a ști că ceea ce am scris putea reține cuiva atenția, dorința și chiar curiozitatea de a ști dacă ceea ce comunic poate interesa, plăcea sau obseda chiar.

Trăiesc într-o lume mioritică, care îmi aparține în egală măsură mie ca și celorlalți. Și cîteva fragmente din lumea asta au devenit proză. Altfel spus fragmente din lumea aceasta am încercat să le adun în pagini de proză. Am mai spus-o poate : m-am născut la un drum de zi, la un drum de munte în dimineața unui iulie, în Ardeal, iar Oltenia și Bucovina părinților mei și a bunicilor mei, cu satele lor încă fără mirese de nailon și fără nași cu tranzistoare la gît, au constituit pentru mine o lume neobișnuită care vreau și sper să fie recunoscută în prozele mele. Ceea ce va deveni un volum la **Editura Junimea** nu este decît o adîncă respirație pe care o vreau adevărată, fierbinte și necontrafăcută. În așteptarea acelor pagini, expediate pe o adresă cunoscută, voi scrie poate altele cărora aș vrea să le destinez aceeași soartă într-un volum la care lucrez și pe care l-am numit „Vara cailor“, titlu care n-are nimic comun cu superbii **cai** din imaginea dată cu incetinitorul din filmul „Și caii se împușcă nu-i așa...“ Pentru mine a scrie înseamnă a trăi : două infinitive care merită atenție. Voința oamenilor — a celor care vor să dăruiască și altora cuvintele lor, a celor care au curajul și învață să aștepte cuvîntul tipărit, a celor care fac din scris o vocație și nu forțează o profesie grăbindu-se prea des să-și publice numele pe o carte de vizită, înainte chiar de apariția primului volum sau imediat după apariția primei semnături într-o revistă — voința acelor oameni care uită că se mai poate scrie și împotriva cuvintelor, dintr-o frondă subalfabetică, ostentativ afișată, cu indiferență, din plictiseală sau din comoda intenție de a face carieră fără vocație, ei bine, voința acelor oameni, voința care nu se poate frînge, ca un vreasc, pe genunchi....

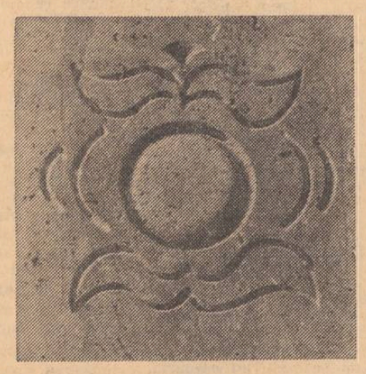

Nicăpetre : „Capiteluri“ — Sediul politico-administrativ Tg. Jiu —

atelier literar

poșta redacției

P. VLAD : Nici în ultimele două plicuri nu apar mult așteptatele înnoiri și depășiri. Dimpotrivă, mai vizibile, mai alarmante, semnele plafonării, o anumită închistare, o oarecare sărăcie a mijloacelor, a orizontului tematic și metaforic (chiar și a lexicului), reluări și repetări obsesive, monotone, totul sub aceeași copleșitoare tutelă eminesciană. Veșnica, universala dv. nemulțumire (uneori, justificată obiectiv) față de lume — care v-ar putea fi un stimulent creator și un corolar al exigenței și nemulțumirii de sine („cine e aspru cu sine e aspru cu toată lumea") — merge, din păcate, paralel cu o crescîndă mulțumire de sine, neclintită, paralizantă. Rezultatele de pînă acum, însă (chiar dacă numărînd și unele pagini frumoase) nu îngăduie încă să vă considerați un poet deplin format, cu glas propriu, distinct, și să înlocuiți curiozitatea creatoare, spiritul de emulație receptiv față de marile progrese ale poeziei și gîndirii lirice din secolul nostru, ambiția autodepășirii, cu o comodă și placidă profesionalizare prematură. E bine să socotiți aceste rînduri ca exprimînd dorința noastră sinceră, amicală, de a vă ajuta să biruiți un stadiu critic (pe care oglinda dv. nu vi-l arată) și care amenință să devină un impas implacabil. Sperăm să judecați cu toată luciditatea această apreciere și această situație și să vă orientați energia, tenacitatea, spiritul critic, în sensul cel mai bun. (În această ordine de idei, aparițiile premonitoare din „Pe strada pustie", pot fi luate, simbolic, în serios și meritâ, desigur, un alt răspuns decît acel suficient „să mă lase în pace"...).

C. MENAGACHE : Am primit toate trei plicurile (ultimul, greșit adresat, ne-a parvenit, în mod neverosimil, printr-un adevărat lanț al bunăvoinței și scrupulozității civice, care merită toate laudele și mulțumirile). Din păcate, sînt lucruri modeste, care nu ne dau prea multe speranțe. Răspunsurile întîrzie din cauza copleșitoarei abundențe a scrisorilor (mulți corespondenți trimit plicurile „în rafale", cîte două, trei, cinci pe săptămînă, fără a mai aștepta răspuns, pe rînd, la fiecare). Adresa cea mai sigură este tot a redacției.

Desene de
Sabin Ștefănuță

MĂNĂILESCU L. CODRIN : E ceva mai bine acum, în cele mai multe din piesele trimise. Continuați așa și reveniți din cînd în cînd.

V. PRUTEANU : Am primit. O.K. !

V. IONESCU : Pe aceeași linie, lucruri demne de interes : „Adio", „Liniște în parc", „Mirajul unei înfloriri", „Visul de dimineață", „Echilibru fragil", „Zburați lebede".

B. MARIAN : Pare să fie o încercare de limpezire, ale cărei rezultate deschid bune perspective : „Păsările", „Pericol învins", „Taurul incolor", „Vaca roșcată", „Dans", „Din nou despre primăvară".

I. V. PERIAM : Din nou, scădere de nivel, determinată, se pare, de „supraproducție", de inerție și grabă. Se pot menționa doar : „De-aș fi fost" și, poate, „Aripa veșnică".

COSTEL I. ȘTEFĂNESCU : Se instalează treptat o aplecare didactică și o monotonie (vezi „Să fii", „Moment", „Încrezător", „Făcut pentru toate"). De semnalat, oarecum, „Paralelă", „Omul".

Horghidan Costică, V. Măgirescu, Marian Vitiuc, Pirvan Teodor, Ioan Culcea, Mihai Moraru, M. Ulmeanu, Gașler Ștefan, In acto, C. Olaru, Dăioni Tiberiu : Nimic nou !

Dușan Szvetlik, Mircea Ioan Popa, Constantin Atomii, Gheorghe Gidea, V. Danemberg, D. Dermengiev-Vlașin, Aaron George, Florin M., P. Năstase-Delăbabadag, Savu Gheorghe, Airo Abraham, Rodica Popa, Florian Mac, Demetru Iordana, Romulus Ganea, Coman Marius, Drozd Cristian, Gall-Gabor, Albătrosul, Nicoliță Paul, Natalia Codrea, Mohărăscu Constantin, Constantin Maria, Cristian Dan Stoicescu, Eusebiu Cunescu, Dumitru Boiciuc, M. Cosmin, P. Roja, Sofian Niculescu, V. Dumitru, Spulber Vasile, Matei Dan, Ad. C. Olteanu, M. Petrea (Galați), **Dediu Postelnicu, Șeitan Sevastian** (ocupați-vă de școală !), **D. Măgură (Movilă)-Drăgănești :** Compuneri mai mult sau mai puțin îngrijite, dar de nivel modest, fără calități deosebite.

Geo Dumitrescu

N. R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Cu viteza bucuriei

Să nu folosim cuvinte mari prețioase
cînd aducem laudă patriei
ci acele cuvinte simple și harnice
care deși încărcate cu polen greu
de lumină
pot trece lesne
din inimă în inimă
cu viteza bucuriei
asemeni gîzelor primăverii
cînd duc zvon de rod
din floare în floare.

MIHAI CRAIESCU

Enigmă

Mereu cade peste mine
ca o apă înghețată
această întrebare,
unde moare cuvîntul, unde moare ?
Probabil, de acolo, începe sfîrșitul
strigătul munților,
lumina orbilor,
seva copacilor
tăiați din rădăcină
și care mai continuă încă,
drumul în formă de palmă
răsfrîntă spre cer.
De unde moare cuvîntul
începe sfîrșitul, sfîrșitul.

COSTEL ȘTEFANESCU

Erotică

Cînd vrei sîngele meu fără virstă
și întîile flori,
cînd vrei tu cu adevărat toate acestea
peste zilnica trudă...
Atingerea ta îmi deșteaptă
șoimii de fildeș din umeri și coapse
și astfel
ceva din lungimea vieții
rămîne fîntînă de izbîndă firească
în urma vegherilor
Incercînd aceiași demnitate, să cădem
cum cerul în ape, cum sufletul sălciilor
și să semănăm cu zăpada
care numai cînd cade, trăiește.

VALENTIN POPESCU

Sete

Privit cu ochii florilor
cerul pare o infinită fîntînă
și poate de aceea
copiilor cînd li se face sete
își înalță brațele
către soare...

IOAN VASIU

Curcubeul privirii

Alb imaculat
atrăgînd la sine
toate culorile ca să le dăruie
culorii negru
cum ochiul tău verde prinde
toate privirile frunzelor și
le coboară, în somnul iernii
presărînd vise pe evantaie posibile
legănate de lumina zorilor.

VIORICA IONESCU

12 motive pentru desăvîrșirea creației

Fiindcă era spre seară și parfumul
atîrna greu în talgerele inimii lui ;
fiindcă erau flori de tot felul și iarbă
vorbind o limbă verde, a nimănui ;
fiindcă bărbatul era singur și trist
ca ori ce animal în preajma sa imediată ;
fiindcă nu pricepea rostul miresmei
în care sta cu fața ingropată ;
fiindcă urma o noapte obișnuită
al cărei cer il știe pe de rost ;
fiindcă nici nu-și închipuia cum să fie
noaptea, altfel de cum a tot fost ;
fiindcă încercase în zadar să adoarmă,
ochii ținîndu-i închiși cu de-a sila ;
fiindcă auzul i se ascuțise-ntr-atîta
că auzea cum sfîriie în stele festila ;
fiindcă nimic nu mai mișca împrejur
și o pală de vînt îi murise pe-obraz ;
fiindcă, visînd, se temea mai cu seamă
să nu fie descoperit că stă treaz ;
fiindcă ajunsese deja foarte departe
cu mîinile lunecînd pe trupu-i ca uns ;
și fiindcă, brusc, ar fi putut să descopere
ceea ce, cu grijă, îi fusese ascuns...

Se aplecă peste patul său creatorul,
îi scoase o coastă ușor cum ai rupe o floare,
făcu din ea o femeie, îi dete și viață
cu o ultimă, sfîrșită suflare...

TEODOR VASILACHE

E timpul

Aer curat prelins din molizi
dimineți muiate în rouă
și aer pînă în lacrimi
deschid globulele roșii
veniți spice de grîu
și păuni cu ochii în coadă
e timpul felinarelor dulci
hohotind în sfori
la noapte pornim cu pepenii verzi
goliți de bricege

LUIU IANCULESCU

Peste ochiul fîntînii

In pămîntul acesta pietros
Dintre Dunăre și Mare
Fîntînă adîncă am înălțat
Pînă la izvoare
Șaizeci de metri de lanț
Am adus în spinare
Si doar cu pasul am străbătut
Ingusta, pustia cărare.
Peste ochiul fîntînii plecată
Leg lanțul de ciutură
Ochiul apei nu mi s-arată
Albe năluci mă scuturâ.

DINA CARANFIL

Treci pragul

Prieteni
să împărțim zilele
după dragoste nu cum vin ele
această zi o vreau mai la urmă
ai mîinile întinse
ia-o te rog să fie mai cu soare
nu-ți cer în schimb
decît să taci
să te uiți cît mai puțin la mine
crede-mă
nu ți-am făcut mare lucru

cînd port o haină nu o arunc
decît la urmă
cînd uit ce culoare a avut

DAN CALIS

Să vorbim despre țară...

De vreau, istoria ca pe un zid o-nalț
un zid ce se consumă în fiecare vreme,
împărtășesc cuvintele cu cele mai
scumpe odăjdii
cum, cîntecul privighetorii nu e mai dulce
decît versul meu ?
Să vorbim despre țară, despre oamenii ei
să vorbim,
e loc pentru o ne așeza temelii
iubirea noastră răsfringindu-se în țărînă
pămîntul care ne știe după pas și după
vrere,
după ploaia ce-l udă și după rodul
pe care-l stringem bucurîndu-ne în fiece an
De vreau, cîntul meu se sfîrșește
istoria e un zid ce se consumă,
lîngă catapeteasma cerului se naște-o
altă zi.

VICTOR CROITORU

Reportajul — între teorie și practică (I)

Înainte de a ne întreba ce este reportajul, în ce constă, așa-zicînd, condiția lui, să cădem de acord asupra aspectului concret, practic, și să recunoastem că reportajul, pur și simplu, **există**, că el reprezintă, poate, cea mai spectaculoasă „invenție" a scrisului modern, deși rădăcinile lui istorice nu sînt de ignorat, și că, realmente, în epoca noastră, permanenta nevoie de a cunoaște pulsul vieții în formele ei de manifestare social-politică și economică, spiritual-culturală și științifică etc., toate acestea privite din unghiul percepției acut umane, nu mai e de conceput în afara prezenței acestui gen. Sub aspectul puterii de cuprindere și de explorare a realului, am atrage încă de la început atenția asupra unui „banal" fenomen de ordin lingvistic. Se observă, astfel, de la primul contact că reportajul, ca gen literar-gazetăresc, este deosebit de disponibil în plan semantic, fiind capabil a se asocia cu noțiuni ce desenează un cîmp tematic nelimitat : spunem în mod curent reportaj-politic, reportaj-economic, reportaj-industrial, reportaj-agrar, reportaj-turistic, reportaj-cultural, reportaj-sportiv s.a.m.d. Totodată, să reținem și faptul, altminteri la îndemîna oricui de a fi sesizat, că însăși rațiunea de a exista a diverselor mijloace tehnice de comunicare și informare în cadrul civilizației moderne (ziarul, radioul, televiziunea, cinematograful) se revendică în chip vădit de la această „invenție" care se numește reportaj. În fine, se mai poate afirma că aproape sau poate chiar toate speciile cu care se operează în ziaristică, într-un fel sau altul, profită de un anume nucleu reportericesc, absolut indispensabil.

În finalitatea sa, reportajul este unul dintre instrumentele determinante ce contribuie la constituirea a ceea ce numim **opinie publică**, la reacțiile și orientările concrete, de anvergură istorică, ale acesteia. Ajunși aici cu considerațiile noastre introductive, e firesc, credem, să dăm cuvîntul celui mai mare reporter român — în același timp, unul dintre cei mai mari reporteri ai lumii — și să reținem penetrantele sale considerații privitoare la statutul reportajului ca gen. Iată, așadar, aceste pasaje desprinse din clasica **Introducere în reportaj** a lui Geo Bogza, datînd încă din 1934 : „Reportajul fiind cel mai sensibil seismograf al vieții, e menit să devină unul din instrumentele temute care va ajuta la viitoarele mari prefaceri ale lumii" ; „Relatînd cu strictețe faptele reale, fără să le denatureze cîtusi de puțin — postulează mai departe autorul ciclurilor **Tăbăcarii. Periferie. Lumea petrolului** și **Țara de piatră** —, reportajul se face chiar prin acesta interpretul fidel al tendințelor vieții, instrumentul de luptă al idealurilor umanității".

Apare limpede, desigur, că frazele bogziene de mai sus rezumă, pe un ton de maximă franchețe, însăși esența reportajului ca factor coagulant al opiniei publice și ca mijloc de afirmare plenară, eficientă, a acesteia. Dacă avem în vedere imaginea exactă a ceea ce reprezintă, în condițiile moderne în general și ale celei socialiste în particular, sintagma **opinie publică**, e ușor de înțeles ce rol se acordă și trebuie să se acorde reportajului privit ca unul dintre cele mai eficiente mijloace de exprimare a spiritualității social-umane contemporane. Prevalîndu-se de marele său privilegiu — un instrument ideal ce contribuie efectiv la procesul de cunoaștere a vieții, prin apel la argumente peremptorii —, reportajul își asumă însăși sarcina emancipării conștiinței umane de tutela mistificației idealiste în plan gnoseologic. Firește, nu dorim deloc să simplificăm faptele din punct de vedere filozofic, alunecînd în empirismul vulgarizator, escamotînd, astfel, treapta gîndirii abstracte în procesul de cunoaștere. Ceea ce vrem însă să accentuăm constă în ideea că, prin forța lucrurilor, vădita **resubstanțializare a simțului realității** — raportată în egală măsură, la colectivitate umană dar și la individualitate umană —, în condițiile vieții moderne, are efecte indubitabile și în această direcție. Este adevărat, fenomenul se repercutează direct asupra a ceea ce indeobște numim **simț practic**, trăsătură atît de caracteristică epocii noastre și ale cărei forme de manifestare, atît de diverse, stau în atenția sociologiei, a psihologiei și a altor discipline ce urmăresc să definească din unghi moral și social conditia omului contemporan. Dealtminteri, este simptomatică împrejurarea că mijloacele de investigație la care apelează atari discipline sînt ele însele tributare reportajului într-o mare măsură. Ca să nu mai spunem că, reportajul, la rîndul lui, face concurență, ca sursă documentară, prozei de ficțiune, în speță romanului, tot în aceeași direcție Socio-politica, psihologia și celelalte științe de această natură nu mai apelează, ca pe vremuri, doar la materia demonstrativă furnizată de „genul proteic". Sînt astfel cunoscute explorările de această natură ce s-au sprijinit pe romanul balzacian, tolstoian, dikensian, dostoievskian și mai tîrziu proustian sau thomasmannian, ca să dăm doar cîteva exemple de amplitudine universală. Cu aceeași acuitate, reportajul modern se constituie și el într-o sursă de materie vie pentru amintitele domenii de cercetare. Cine vrea să facă studii de psihologie socială, de economie politică etc., asupra societății contemporane nu ezită să apeleze la textele reportericești ale unor Egon Erwin Kisch, Mihail Kolțov, Ernst Hemingway, Ilya Ehremburg, Passolini, Asturias, Steimbek, Bogza. Or, tocmai în aceasta constă, în ultimă analiză, funcția gnoseologică a reportajului și în acest sens se cuvine a fi interpretată următoarea memorabilă formulare a lui Geo Bogza : „Pura aventură a spiritului rămîne în urmă față de mesajul realității. Din munți nu mai coboară Zarathustra. Sau dacă vrea să coboare, nu e ascultat. E ascultat în schimb reporterul care trăiește în miezul fierbinte al faptelor, care se află în permanent contact cu viața și vorbește oamenilor despre ea".

Aflîndu-se în directă atingere cu implicațiile literar-estetice ale problemei, sigur, preceptele bogziene din urmă pot fi interpretate fie în **litera**, fie în **spiritul** lor, căci, ne de o parte, ele vizează existența reportajului ca specie literară relativ autonomă, iar pe de altă parte fenomenul corelativ de explozie-implozie a acestuia în însuși interiorul genurilor literare demult consacrate de tradiție și definite din unghi teoretic. În prima direcție ne îngăduim doar să enunțăm, succint, cîteva opinii. Avem, astfel, serioase îndoieli cu privire la posibilitatea ca simplul reportaj de gazetă, menit doar să transmită informații la zi, să devină produs literar propriu-zis și ca atare să aspire la perenitate artistică. Aici, impersonalitatea relatării se impune ca o condiție **sine qua non** și ceea ce poate dăuna este tocmai tendința de a literaturiza. Marca ziaristului de clasă se relevă, fără îndoială, tocmai în refuzul veleitarismului literar, adevărată sursă a descalificării multor gazetari și a îngroșării rîndurilor prozatorilor fără vocație. În același timp, însă, nu credem nici un moment că e posibilă obținerea durabilității artistice în cazul unui text reportericesc, oricît de multă acuratețe stilistică ar dovedi el, în afara unui procentaj cît mai mare de materie imprevizibilă, senzațională, am zice, o materie rezultată din observarea adîncă și din relatarea cu maximum de exactitate a unui fapt inedit desprins din viața concretă. De-abia de aici încolo se pune chestiunea originalității în reportajul literar, ea fiind legată de distincta notă de implicare afectiv-intelectuală a autorului. Autorul este, artistic vorbind, personajul tutelar în reportaj, sursa conferirii unei atitudini interpretative inedite a realului. Pornind de la datele realității nemijlocite, menirea reporterului literar este aceea de a propune o atitudine morală și filozofică de amploare existențială, de a propune, prin alte cuvinte, o meditație asupra sensurilor vieții. Aceasta este calea de a ieși din capcana relatării impersonale a faptului divers, oricît de răsunător ar fi acesta pentru moment, și de a legitima existența sa oarecum quasi-fictivă, în sens artistic.

Nicolae Ciobanu

revista străină

● **ÎN FRUNTEA LISTEI ANUALE ÎNTOCMITE DE UNESCO**, figurează numele lui V.I. Lenin, din operele căruia s-au editat în ultimul an 380 de traduceri. Lucrările lui Karl Marx și Fr.Engels au apărut în această perioadă în 148 și respectiv, 128 traduceri. Dintre scriitorii clasici, cei mai traduși sînt Jules Verne, Dickens, Cehov, Pușkin, Zola, Homer, Hugo, Platon, Gogol, Tomas Mann, Goethe, Cicero, Turgheniev. După toți aceștia urmează Maupassant, Defoe, Stendhal, Flaubert, Swift, Cervantes, Faulkner, Proust, Brecht. Dintre scriitorii contemporani sînt semnalați : Agatha Christie și George Simenon.

● **LA MUZEUL VIETNAMEZ NAȚIONAL DE ISTORIE** s-a deschis expoziția permanentă a costumului purtat sub dinastia regilor Hang, (intemeietorii națiunii Vietnameze) ; îmbrăcămintea strămoșilor lor era ușoară pentru a nu-i împiedica în timpul lucrului. Bărbații obișnuiau să poarte șorțuri peste pantaloni. Femeile îmbrăcau fuste înfășurate pe talie, iar pentru ocazii festive fuste din foi și pene, iar basmalele erau impodobite cu pene și o floare de trestie în vîrful capului. În multe sate din R. D. Vietnam, regiunea de munte și Vietnamul de Sud, stilul îmbrăcămintii a fost la fel cu cel dinaintea Revoluției din august 1945. Pe minerul unui pumnal găsit la munte Nua se poate vedea o femeie, probabil din nobilime, purtînd un turban în formă conică, o fustă lungă și largă cu bluză, vestă și centură ornamentată. Pînă de curînd, foarte multe femei Viet și Muong se îmbrăcau în acest fel. În ceea ce privește armurile strămoșilor Viet au fost găsite doar fragmente din alamă.

● **EDITURA VARȘOVIANA PANSTWOWE WYDAWNICTWO NUAKOWE** publică volumul lui Marian Stepien, „Bruno Jasienski". Această lucrare este o biografie a scriitorului polonez Bruno Jasienski (1901—1938), care a avut la începuturile lui literare înclinații spre futurism iar mai apoi optînd pentru stînga literară revoluționară. Jasienski își datorează celebritatea romanului său „Dau foc Parisului", viziune grotescă și fantastică a distrugerii lumii capitaliste. În ultima vreme mai multe teatre poloneze au pus în scenă o piesă de teatru grotescă de-a scriitorului, „Balul Manechinelor".

● **HALINA AUDERSKA**, autoarea romanului „Vara Sfîntului Martin" apărut în editura Ksiazka i Wiedza din Varșovia, a primit, pentru acest roman, premiul întîi la concursul literar organizat de această editură cu ocazia celei de-a treizecea aniversări a Republicii Populare Polonia. În această carte autoarea încearcă să descifreze, prin intermediul personajelor care o populează, problemele de care se lovesc oamenii în cursul schimbărilor survenite în urma evenimentelor istorice.

● **„SUFERINȚELE TÎNĂRULUI WERTER"**, opera de tinerețe a lui Goethe, apărută în 1774, a făcut obiectul unui colocviu organizat la Paris de către Institutul german Goethe. Istoricul literar Hans Mayer a vorbit despre „dificultatea celebrării lui Werter". Influența și caracterul modern al lui „Werther" consistă mai ales în faptul că Goethe diagnostichează în această operă o etapă de viață prin care trece orice tînăr. Profesorul Pierre Bertaux (Paris) a ținut o dizertație asupra rolului specific jucat de roman în biografia lui Goethe. Influența romanului, care s-a manifestat în Franța pînă la mijlocul secolului XIX poate fi asemuit și cu moda ossianică din acea perioadă. Germanistul italian Cesare Cases a stabilit în expunerea sa o corelație directă cu literatura contemporană.

● **LA SANTIAGO DE CUBA** s-au întrunit numeroși scriitori, critici și cercetători cubanezi pentru decernarea premiilor primului concurs literar cu caracter național inițiat de către „Universidad de Oriente". Juriile concursului, instituite pentru fiecare gen în parte, au atribuit următoarele premii : pentru beletristică, volumul „Noche de fósforo" al lui Rafael Soler ; pentru poezie lui Waldo Leyra Portales cu volumul „La ciudad y sus héroes" și mențiuni pentru „Un tanto inicial" de Ignacio Vázquez și „La gente que habita mi sabana" de Raúl Doblado del Rosario ; pentru teatru lui Carlos Martinez pentru volumul „Giron todos los dias" ; pentru roman lui Rigolerto Cruz Diaz pentru volumul „La muerte del senor Morenó".

● **EDITURA GALLIMARD** publică în Collection Idée volumul lui Emile Namer, „L'Affaire Galilée". Afacerea Galileu este mai mult decît un proces, mai mult decît o dezbatere amplă între savanți : ea este o problemă Galileu. Un om afirmă că pămîntul nu este centrul lumii, că universul este nesfîrșit, că structura lui este matematică. Dar Galileu nu este primul care spune aceste lucruri : el confirmă teoriile astronomice ale lui Copernic. Iar, înaintea acestuia, Giordano Bruno a plătit cu viața îndrăznețile lui speculative. Galileu este însă primul care beneficiază de pe urma afirmărilor și descoperirilor sale. O corespondență abundentă și pasionantă, precum și arhivele celor două procese i-au îngăduit lui Emile Namer să plaseze din nou „L'Affaire Galileu" la originea gîndirii moderne.

● **LES CONQUÉRANTS DE L'INUTILE — SUR LES SOMMETS DU MONDE** — este titlul cărții lui Lionel Terray apărută în editura Gallimard — Collection Exploits. Deveniți prea mici pentru Terray și alți alpiniști francezi. Alpii n-au mai fost escaladați pînă în 1950, cînd o expediție condusă de Maurice Herzog, din care făcea parte și Terray, realizează ceea ce pînă la ei nu încercase nimeni : să înfrîngă un vîrf de peste 8 000 metri, — Annapurna. Acest act temerar este primul din cele care îl vor duce pe Lionel Terray spre culmile cele mai greu de urcat din lume, — Nepal. Patagonia, Peru... și pe panta tot atît de grea, a celebrității.

sport

Rugby 1975, sau lacuna orgoliilor

Duminică, pe o rece ploaie de toamnă ce n-a stat nici o clipă, echipa de rugby a României, care candidează la primul loc în competiția rugbyului amator european, n-a reușit în fața XV-lui italian punctajul așteptat. După o confruntare în care terenul moale a încomodat la fel ambele echipe meciul s-a terminat la egalitate : 3—3. Nimeni nu anticipa acest rezultat, deși formația italiană s-a mai arătat și în alte dăți capabilă de surprize. Reprezentativa noastră a fost condusă în prima repriză cu 3—0 și a egalat abia într-a doua. Nu atît de tîrziu pentru ca scorul să nu mai poată fi întors de ambele echipe.

Nu ne întîlnim prima dată cu Italia și ceea ce se poate spune despre această echipă de rugby este că știe să-și cîntărească posibilitățile și să facă totul pentru victorie. De altfel în palmaresul Italiei stă o victorie la București asupra echipei noastre și una în peninsulă ! Și amîndouă în vremuri bune pentru echipa României. Victoriile au fost, e drept, întîmplătoare, cea din Italia fiind obținută cu mijloace pe care multe echipe continentale nu se feresc să le întrebuințeze, cu toate că ies din sfera concursului sportiv leal. Dar dacă n-o recomanda palmaresul echipa italiană era recomandată de tenacitatea și de ambiția ei neobișnuită, ca și de recenta victorie obținută în Spania în fața unei echipe pe care ne obișnuisem s-o considerăm în aceeași clasă valorică cu Italia.

Pe stadionul bucureștean Dinamo, echipa Italiei a prezentat 15 jucători atletici, cu avansate cunoștințe tehnico-tactice. Grămada lor s-a opus cu succes celei românești, tușa n-a fost deloc dominată de noi,fazele strict de apărare au fost rezolvate cu promptitudine de peninsulari, care au contraatacat periculos.

Nu știm care ar fi fost situația pe un teren uscat, dar să nu ne amăgim cu supoziții. Italienii au jucat pe același teren ca și noi și au controlat de multe ori balonul mai bine decît noi. Modonesi, fundașul italian, a făcut o partidă pe care am fi preferat s-o facă Durbac. Clar este însă că în fața unei echipe cu resurse tehnico-tactice mai mici, echipa României și-a micșorat șansele de a cuceri un trofeu la care prin victoria asupra francezilor are netăgăduit dreptul. Cu victorii asupra Spaniei, Italiei, Cehoslovaciei (3 puncte la victorie și 1 la înfrîngere) echipa franceză are 10 puncte. Învingînd Franța și Cehoslovacia și obținînd meci egal cu Italia, XV-ele românesc are 8 puncte. Pentru a cîștiga competiția are nevoie de cele 3 puncte puse în joc la Madrid. Le va obține ? Teoretic România poate cîștiga la Madrid. Și nu numai teoretic. Dar surprize ca cea de la București pot salva echipa franceză de la o detronare pe care înaintea egalului de la București o consideram sigură. Rugbyul iberic nu este însă nici de valoarea celui francez, nici de nivelul celui italian. Palmaresul și experiența echipei noastre ne dau dreptul să anticipăm victoria, dar pronosticurile e bine să nu fie arogante. Învinsă acasă echipa Spaniei a cîștigat, la Praga, tot duminică în fața XV-ului cehoslovac.

Ce se intîmplă cu echipa de rugby a României ? A intrat într-o stare de automulțumire ? Victoria asupra cocoșului galic i-a răpit luciditatea ? S-au contaminat, ceea ce ar fi extrem de nefast, rugbyștii noștri de mentalitatea unora dintre fotbaliștii noștri ? Au uitat cum a știut să lupte echipa lui Penciu pentru acel frumos 11—5 de la București contra Franței, sau dăruirea echipei lui Irimescu, în 1968, contra aceluiași puternic team rugbystic ? Au uitat oare propriile și admirabilele lor eforturi din meciul de anul trecut cu reprezentativa franceză ? Un răspuns trebuie să-l dea chiar jucătorii, care pot mult mai mult decît au dat în partida cu Italia. Echipa noastră ni s-a părut obosită și neinspirată, lipsită de decizie și de promptitudine în faze care o favorizau. Un balon muiat de apă e, desigur, mai greu de mînuit, dar același balon l-au mînuit și l-au jucat și adversarii. Este poate la mijloc și o subestimare a italienilor, ceea ce nu era cazul cu o echipă de un orgoliu nebun, bine înrădăcinat. În consecință o singură concluzie : a nu se subestima echipa Italiei. Victoria de la Madrid nu va veni de la sine dar va veni cu siguranță dacă meciul e pregătit cu seriozitate sufletească. De ce oare jucătorii români să n-aibă și ei un mare orgoliu ?

Rugbyul are un regulament complicat. Arbitrul e mai suveran aici decît în orice alt sport. Știm că aprecierile noastre la un meci de rugby transmis de televiziune sînt serios afectate de transmisie. Nu putem zice, deci prea multe despre arbitrajul francezului delegat, dar poate, că ar fi fost mai nimerit un arbitru dintr-o țară neinteresată direct de ocuparea primului loc în competiția F.I.R.A.

E nevoie ca minuitorii camerelor de luat vederi care transmit sport să știe regula jocului. Nu e o glumă. *Ei sînt datori profesional să cunoască sportul al cărui intermediar, între stadion și public, devin.* E și aici o știință a jocului și nu putem da planuri apropiate tocmai cînd e nevoie de un plan general. Transmisiile sportive își au și ele profesionalismul lor. Odată cu creșterea acestuia spectatorul va învăța și el mai mult rugby. Ceea ce ar fi de dorit.

Succes echipei românești de rugby la Madrid !

Addidas

P.S. După o finală pierdută, Năstase a cîștigat trei în Spania. Continentul de baștină prieste tenismanului nostru. Îi urăm succes și dincolo de fruntariile europene.

parodii

Gheorghe Tomozei : STÎND SUB PLOAIE

Lui Laurențiu Fulga care
mi-a împrumutat ideia.

**Plouă pieziș Mirandolina. Zace
un cer de plumb pe moi gingii de
crini,
norii pe cer ca niște blînzi delfini
vinează steaua moartă-n carapace,
pe cînd la Cimpulung și mai la vale
se vinde vin în dacice pocale.**

**Acum e ceas sfințit de camfor
dulce,
visăm sidef și coapse de femei,
stau fluturii încremeniți în tei
și nimenea nu poate să se culce,
e noapte, este ora douăștrei,
și-un veac și-un sfert de cînd pieri
Neculce.**

**Plouă nebun Mirandolina. Plînge
un regiment de îngeri sus în cer,
sînt goi, sînt triști și stau pe un
lăicer
de stele care tremură nătîng,
pe cînd la Cimpulung și mai la deal
se pregătește o tombolă cu bal.**

**Plouă atît de mult și atît de fix
în ora cu sclipiri duminicale,
cad din înalt cascade triumfale,
pulberării de jad și de onix,
pe cînd la Cimpulung și mai la vale
batalii grașl, sar behăind în oale.**

Mircea Micu

P.S. Don Laurențio, dacă nu stă
ploaia
înseamnă că luăm da capo foaia ?

Cuvinte rare : dracul, smoală, istovit, dumnezeu, mașină, rablă, călătorie, irealizabilă., comod, carul, trenul, pasul.

Selecție metaforică : „Nu, domnișoară, sunetele se vînd / fără modul de întrebuințare" ; „Cum să reiei sărutul / de acolo de unde l-ai întrerupt ?"

Timpurile noi ale țării

Anul acesta, ziua de 1 Mai trebuie cu necesitate plasată în contextul deosebit de favorabil al noului itinerariu de pace, prietenie și colaborare întreprins de președintele Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în unele țări din Asia și Africa. În fiecare dintre țările vizitate — Japonia, Filipine, Pakistan, Iordania și Tunisia — au fost relevate marile realizări ale poporului român pe calea industrializării, mecanizării și chimizării agriculturii, ale politicii lucide și de perspectivă în domeniile învățămîntului și culturii.

Cu atit mai mult deci în acest an al îndeplinirii cincinalului înainte de termen, semnificației zilei de 1 Mai trebuie să i se acorde atit șansa readucerii în minți și în suflete a nașterii ei cît și actualelor ei condiții de desfășurare și, în acest sens, un reportaj la Întreprinderea „Timpuri noi" din București se impune și, prin datele aflate se confirmă alegerea cumva întîmplătoare.

Profundul sens al zilei de 1 Mai nu este numai acela că muncitorii din toate țările s-au găsit solidari în actul nu atit comun cît mai ales fundamental al muncii, ci acela că munca s-a ridicat hotărîtă și în cunoștință de cauză împotriva exploatării.

Față de anul trecut, cînd am avut ocazia să-l cunosc, rectificatorul Ion Cotigă are un an mai mult, un deget de la mîna stîngă destul de bandajat și mai are vorbe nu atit inedite cît mai ales temeinice, sigure, dătătoare de optimism : „Deși a doua sau a treia întrebare a dumneavoastră se referă și la viața mea intimă, la viața de familie, v-aș propune să începem cu acel ceva care în conștiința fiecărui muncitor ocupă un loc deosebit de important ca să nu spun decisiv. Firește mă refer la fabrică. Brigada pe care o conduc are în mulți ani de cînd lucrăm împreună nu atit obiceiul cît mai ales conștiința de a-și lua angajamente noi și mobilizatoare și de a lupta plină de entuziasm pentru așezarea lor în domeniul realității. Vreau cu alte cuvinte să spun că sarcinile de plan în cinstea aniversării lui 1 Mai sînt mari dar nu imposibil de realizat și că, ca de fiecare dată ne gîndim la calitate. Și fiindcă totuși văd că nu renunțați la întrebările adresate omului Ion Cotigă vă declar că a mea fierbinte dorință se leagă cum este și normal pentru un părinte de soarta celei mai mici dintre fiicele mele. Vreau ca ea să-și treacă cu succes, adică beneficiind de note maxime ultimul examen, acela care o va face să treacă din anul al doilea în cel de-al treilea".

Și pentru că nu toată lumea este la curent cu fostele mele discuții cu rectificatorul Ion Cotigă, și pentru că nu toată lumea cunoaște în amănunțime ceea ce obișnuim să numim, prin profilul întreprinderii „Timpuri noi" din Capitală cîteva date despre activitatea acesteia se impun. Chiar și înainte de a se numi „Timpuri noi", dar cu precădere după acest timp se construiesc aici motoare Diesel de 120 c.p. destinate excavatoarelor de la Uzinele „Progresul" din Brăila și motoare de 13 c.p. folosite în țară la irigări și trimise și la export în Turcia și Spania. Părerea acelora cu care am discutat este că și în acele țări destul de depărtate de altfel geografic motoarele produse la „Timpuri noi" se folosesc tot la irigări întrucît — afirmau ei — „irigatul este fără îndoială o mare problemă a agriculturii românești dar importanța acesteia în alte țări nu trebuie exclusă cu desăvîrșire".

Tot la „Timpuri noi" se produc compresoare, adică acele motoare care produc aer, aer folosit nu de puține ori la obișnuitele violări ale asfaltului atît din București cît și din alte orașe ale țării. Fără îndoială că nu întreprinderea „Timpuri noi" este vinovată de faptul că astăzi se sparge asfaltul pentru a se introduce o conductă nouă. De altfel în cinstea zilei de 1 Mai numărul compresoarelor aici produse va crește de aproximativ trei ori.

În toate secțiile întreprinderii — turnătorie, forjă, prelucrare, montaj, mecanic șef, sculărie — există afișate angajamente concrete în cinstea zilei de 1 Mai și dacă ne propunem pe bună dreptate să lăsăm la o parte limbajul arid și uneori prea puțin convingător al cifrelor, ei bine atunci vom spune că sensul acestora se reduce (dacă se poate spune astfel !) la următoarele : reducerea termenului de execuție la majoritatea profilelor ; reducerea rebuturilor precum și o mai elastică angajare în muncă a tinerilor. În acest sens Marin Turcu, loctiitor al secretarului comitetului de partid al întreprinderii și avînd nu mai puțin de 31 de ani de lucru activ în turnătorie îmi spune : „În ceea ce privește tinerii nu ascundem faptul că am procedat, uneori greșit, alteori animați de prea multă bunăvoință și de prea multă înțelegere. Altfel spus există de mai mult timp în întreprindere cursuri de calificare de opt luni. După cele opt luni în care tînărul era plătit de stat, dădea un examen la care cu indulgența noastră obținea de regulă o notă destul de mare și apoi era încadrat în producție. Cum gîndurile noastre despre o aniversare corespunzătoare, concretă a zilei de 1 Mai datează încă de la începutul anului 1975 ne-am gîndit și la o mai judicioasă înțelegere a acestor cursuri de care vă vorbeam. Practica a dovedit că nu de puține ori, după cîteva luni de școlarizare un tînăr a și învățat meseria, este deci cu alte cuvinte capabil să-și cîștige singur banii și atunci ce rost mai are să așteptăm resemnați și în pierdere scurgerea cumva patetică a celor opt luni. S-a văzut astfel că mai mult de jumătate din aceia de la cursuri sînt după cîteva luni capabili să stăpînească meseria și de aceea ei sînt trecuți în munca în acord. Mi se pare foarte

important ca tineretul să nu fie doar numit viitorul țării, ci să și fie și afirmarea plenară și revoluționară a acestora, mai ales în zi de aniversare cum ar fi 1 Mai, trebuie să aibă o deplină acoperire în fapte de muncă mai ales.

Și pentru că de mai mult timp în întreprinderea „Timpuri noi" există un bun obicei, ca angajamentele odată luate să fie și îndeplinite s-a lărgit și ceea ce numim cadrul democrației muncitorești. Astfel sarcinile luate de fiecare brigadă în parte, de secții și în ultimă instanță de întreprindere au fost mai întîi discutate cu oamenii, au fost aprobate de oameni, tot în funcție de posibilitățile utilajelor, de aprovizionarea cu materiale și de starea fizică și morală a oamenilor înșiși. În acest sens oamenii au învățat ce și cît trebuie să ceară conducerii întreprinderii eliminîndu-se complet una din desele și dăunătoarele manifestări ale fenomenului numit încă și pe aceste meleaguri birocratism.

Doar așa și numai așa, sînt asigurat, în cinstea zilei de 1 Mai întreprinderea „Timpuri noi" va realiza o mașină specială pentru intervenții, un compresor de încărcare în vrac a cimentului, un grup automat electrogen și un grup în baterii al compresoarelor M.C.-10 ultimul avînd și meritul ca, odată cu producerea lui să se lichideze aducerea sa tocmai de la Reșița. În legătură cu semnificația zilei de 1 Mai, cu modul în care oamenii acestei întreprinderi înțeleg plenar și revoluționar să-și angajeze nu numai munca ci și întreaga conștiință politică înțeleg să reproduce cîteva din spusele lor :

Turcu Ion : „Înțeleg ca brigada pe care o conduc să-și depășească și de această dată angajamentele și mai înțeleg ca ori de cîte ori aud vorbindu-se elogios despre uzina noastră să avem toți laolaltă și fiecare în parte un adînc sentiment de satisfacție".

Angelescu Vasile : „Sînt muncitor cu înaltă specializare la secția montaj — presajul la rece. Conduc și un atelier care și-a făcut de fiecare dată, din întîmpinarea cu cele mai bune rezultate ale zilei de 1 Mai, o datorie de conștiință. În acest an hotărîtor pentru întreaga economie națională nu uităm nici un moment caracterul istoric și emoționant al zilei de 1 Mai, faptul că ea ne este nouă adresată și faptul că avem fericirea de a trăi într-o țară în care munca s-a despărțit definitiv de exploatarea ei. Stau în fața dumneavoastră, mă vedeți sînt în haine de lucru, mîinile mele păstrează căldura mașinii pe care am părăsit-o ca și nerăbdarea de a mă întoarce la lucru. De aceea sper să nu faceți greșeala să considerați spusele mele drept vorbe de ocazie, drept vorbe festiviste. Singurul lucru festiv în aceste zile este munca. În legătură cu viața de familie mă faceți să-mi dau drumul la gură și să vă spun că băiatul meu, căruia continui să-i spun Nicușor în ciuda vîrstei sale destul de înaintate, este montor la I.R.M.A. Băneasa și că a fost primit în partid de 8 luni. Îi doresc să încheie cu bine anul al doilea la Liceul seral și în situația că va fi chemat sub arme să-și facă datoria conștiincios, dacă este cazul eroic".

Sînt convins că în zilele în care 1 Mai va coborî în calendare, cînd ne vom evoca actul de patetism și înțelegere revoluționară a muncii înfrățite, ne vom gîndi și la cunoscuta întreprindere bucureșteană „Timpuri noi" care an de an a înțeles să facă de 1 Mai sărbătoarea concretă a faptelor de muncă de care are atita nevoie țara.

Eugen Seceleanu

Macarale pe Someș

Pornisem într-o dimineață cu miros de gutui, de la Baia-Mare spre Zalău, pe un întuneric lipicios de toamnă umedă, plouase cu găleata tot nordul Ardealului și dinspre munții Țării Maramureșului veneau tulbureli de iarnă și la fiecare oprire a autobuzului, pipăiam întunericul destrămîndu-se în căutarea orașului. Octombrie se topea auriu în amintirile altor toamne și pe sub nori și pe sub gutui cădeau odată cu roua din ploaie, fructele amețite de anotimp. Undeva prin apropiere Someșul, rîul cu piersici și dulci amintiri ardelene, își făcuse de cap, l-am trecut pe-un pod înmuiat de ceață, căutam orașul la fiecare oprire a autobuzului, schimbasem trei rînduri de navetiști, simțisem și eu cum „mor țăranii", le ascultasem încîntat vorbirea învolburată, seacă și plină de-o lumină ca cea a soarelui de chindie, lumină de vorbă tare ca panglica aceea de asfalt peste pămîntul clătinat de ploi al Sălajului. Drumul era lung, parcă se lungea dinadins și l-am parcurs în dimineața aceea năucă de ploale, fără personalitate, într-o toropeală din care am ieșit tîrziu, la coborîrea din autobuz, în noua autogară din Zalău, unde frigul m-a îmbrățișat cel dintîi și unde la difuzoarele montate în sala de așteptare și pe peron se transmitea o emisiune studențească, de la Cluj-Napoca. Tot drumul căutasem orașul prin văile largi și surprinzător de frumoase, goticele turnuri maramureșene se mai îmblînziseră, nu mai săgetau atît de viguros tăriile, aspirație de milenii spre lumină și înălțare sînt lăcașele Maramureșului, iar orașul întîrzia să se arate și-abia tîrziu-tîrziu l-am găsit sub ceața Meseșului, întîi gara nou-nouță, departe de oraș, se descărca, ce altceva putea să se descarce în gară la Zalău decît var, și ciment, girezi de saci cu ciment și var nestins, hărăzite să poarte-n memoria lor faptele și neastîmpărul celor din Zalău cuprinși de demonul renașterii în cea de-a cinci suta una zi onomastică a orașului.

● Mărita Doamnă Industria

Odată, istoria Zalăului s-a scris strîmb, istorie de localitate vitregită, strivită de muncelul apropiat, Meseșul, și de lipsa de apă, o girlă obraznică își dă cu părerea din cînd în cînd asupra tăriei orașului, așa-i în Ardeal, apele sînt rele și omul trebuie să le pună la munci, pe undeva nu departe de altfel, la Mărișelu-Tornița munții se-mpodobeau cu stîlpi de înaltă tensiune și lustre, conductorii emailați de la cea mai mare (în viitor) unitate industrială a Zalăului treceau peste ogoare și livezi, peste brazi, cîntau firele de cupru melodia vîntului pustiu și rău, vîntul blestemat de constructori sufla aprig, friguros, umbla haihui prin oraș, dar la Zalău istoria nu mai are odihnă, cresc case, și brazi, și uzine, și oameni, pe strada Gh. Doja autobuzele treceau ticsite de oameni spre zona industrială, spre șesul cel albit de ploaie și de noutatea alcătuirilor. Acolo, uzinele se țin lanț și-alături de ele, porumbul, fecior de suflet al acelui pămînt, lenevea dînd în aurul culesului, dinspre lanuri veneau răcoarea rodului și miresme nostalgice din vara de altădată, mai cîntau greierii încă beți de fericire sau înspăimîntați de toamnă, peste drum uzinele emanau aburi morți, aburi industriali folosiți, iar o conductă de mare presiune mergea trăsnet pînă în apropierea gării. De la cantina muncitorească venea o aromă grozavă, oamenii ieșiseră din schimb și mîncau, erau tineri cu „tuleie pe față și cas la gură", cum îmi spunea un bătrîn localnic dezorientat de ceea ce se petrece în jurul său cu atîta repeziciune. Erau printre ei și oțelari, oameni tineri care plămădeau cel mai tînăr oțel din țară. La Zalău curgea oțelul ! Înspre munte, la acea oră de toamnă încertă mai era încă ceață, o cetate romană își dormea

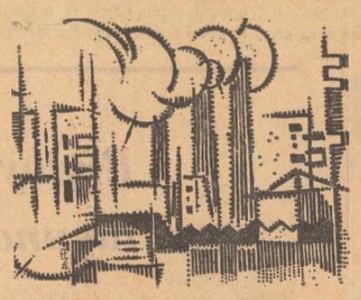

Desene de MIHAI TOPA

nu departe, somn lung, de veacuri, un cimitir cădea în adîncuri năpădit de vegetație, nimeni nu mai avea treabă cu el. La Zalău, brazii băteau în întunecat de-atîta toamnă ; aerul orașului crănțănea, în dinți de-atîta nisip și var, oamenii puneau harnici cărămidă peste cărămidă, teslă peste teslă și-n urma lor creșteau blocuri și uzine. Dinspre munți veneau valuri de frig, soarele ieșise și mingiia orașul, pocneau castanele coapte pe țiglele acoperișurilor, pe asfaltul străzilor, pe statuia Prieteniei. Din coșurile uzinelor, fumul se înălța, de frig, ca în zilele geroase de iarnă, pînă sub norii rari, mirosea în aer a carburanți folosiți, a mîncare, se simțea în toată ființa așezării o forfotă profundă. Orașul suporta cu mîndrie valul de forță de muncă, era un burete imens, și mii de oameni veniseră să se inițieze în alfabetul și în tainele măritei doamne, Industria.

● O oră pe Porolissum

Pînă acum cîțiva ani, la Zalău, oamenii lucraseră din tată în fiu la atelierele de industrie locală, acum dispărute, pe locul lor s-au durat : oțelăria, fabrica de produse ceramice, fabrica de

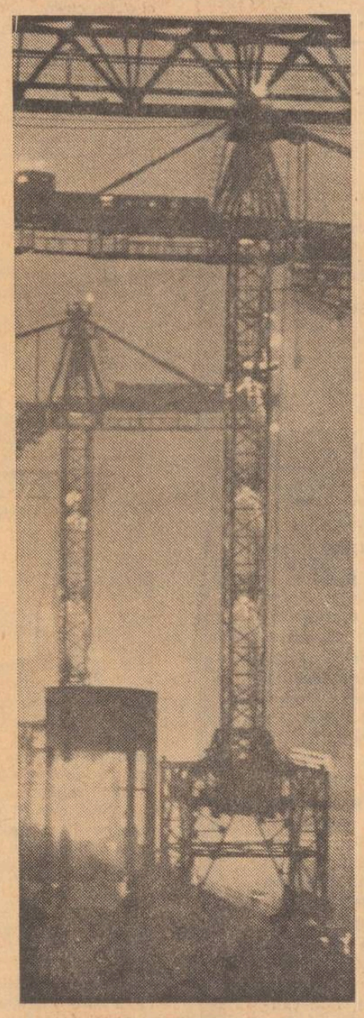

emailați, fabrici textile. Era spre sfîrșitul zilei, vremea se făcuse frumoasă, iar soarele aplecîndu-se spre munte alungase ceturile tocmai în depărtările Someșului. Aveam în fața mea orașul întreg, spălat de lumini, îi vedeam creșterea, zbaterea, eram pe terasa hotelului „Porolissum", pe aici a fost Dacia Porolissensis și zălăuanii își aduc oaspeții, în zilele limpezi ale anotimpurilor, acolo pe terasă, la etajul șapte al hotelului, și le arată orașul. Aflat pe fruntea clădirii albe și elegante, vedeam cartierele muncitorești „Bărnuțiu" și „Pacea", invidiam dormitarea lor sub ziua care se stingea. La Zalău se scrie de o vreme istorie multă, densă. În 1966, orașul pe atunci aproape cît o comună mai răsărită, oscila de multă vreme în jurul numărului de 15 000 de locuitori, pentru ca în 1974 să numere 23 000, în 1980, 45 000, iar în 2 000, cine știe, poate peste 100 000. Dimineața, cînd ziua se îngînă cu noaptea, curge spre Zalău un fluviu de șase mii de oameni, navetiștii, iar seara se îndreaptă spre căminele muncitorești și spre gazde alte șase mii, flotanții. Mii și mii de tineri au venit la Zalău să-și pună, lor și noului oraș aflat la a cincisuta una ziuă onomastică, temelie vieții lor și cetății, care va apărea în savantele cronici viitoare numit Oppidum Zilah MM sau mai pe limba noastră de acum, dînd ceasurile istoriei la nivelul celor doi MM, cifre romane, Cetatea Zalăului — 2 000

Șase macarale, înalte pînă la zborul cocorilor, ridicau trainic orașul. Frenez Valer, Răcășanu Nicolae, Mîț Iovian și atîția alții ridicau un bloc nou, imens, ce promitea să devină o mîndrie a orașului, blocul de locuit și complexul comercial „Perla". La Casa de cultură a sindicatelor se pregătea o expoziție pe teme de protecția muncii, un pictor tînăr vernisa o expoziție, un cor cînta o melodie care cădea ca o ploaie bună peste oraș : „mare hibă-i la Jibău / mare hibă-i la Zalău". În vale, la platforma industrială, albul uzinelor se tupila pe spații întinse, însemnele modernului industrial făceau deschiderea muntelui spre cîmpie, și la Întreprinderea de produse ceramice se produsese în acea zi peste două sute de mii de cărămizi. Un bloc din tălpi pînă în creștet ! Cristea Leontina, tehniciană (soțul student la ASE, la București) îmi prezintă cu o voce catifelată, de copilă, asprul drum al țărînii, de la starea ei primară pînă la viitoarele confortabile apartamente, nouă mii în numai viitorii cinci ani. Kiss Antal și Barboly Barnar au doar cîte 18 ani și conduc mașini automate de făcut cărămizi, iar la Armătura, armătura de tinerețe și vigoare a orașului, ieșit după cinci secole la lumină și prosperitate, curgea o nouă șarjă de oțel. Priveam de pe terasa hotelului, de la etajul șapte, un oraș încă mic, cuprins cu ușurință dintr-o singură privire. Pe locurile unde în viitorul imediat, viitorul I se va instala chimia zălăuană, creștea acum porumb hibrid. În următorii cinci ani acolo se va implanta o industrie care va crește amețitor, într-un iureș de 38% și iarăși un fluviu de oameni, circa treizeci de mii, spun prognozele, își vor găsi acoperișul lor de muncă, își vor crește copiii și le vor povesti despre pionieratul lor, și își vor împlini idealuri în orașul acela de sub munte, la Zalău. Am lăsat Zalăul, se întuneca și pe cer se simțea răsuflarea greoaie a norilor de ploaie, începuseră chiar să cadă primii stropi, iar eu, doldora de fapte și de date, mergeam cu un tren de seară spre Jibou. Peste Zalău, în urma mea, cădea o ploaie mănoasă, neiertătoare, semn al viitoarelor rodiri. Ploaia răpăia pe chipul orașului cu ecouri scurte de ploaie tihnită, ecourile a ceea ce va fi. Era o seară apăsătoare de octombrie și în cetate ploua ca vara.

Eugen Mihăescu

Mișcarea de înălțare

Cînd privești din afară apariția unei clădiri noi, creșterea pare că există în sine : un etaj cheamă după sine alt etaj, potrivit unei reguli sigure, ireversibile, și printr-o forță de înălțare care vine din interior. Cîte clădiri noi se ridică la ora asta în București și în întreaga România e greu de spus ; oricum, ele sînt de ordinul zecilor de mii, fie că sînt locuințe, ori întreprinderi ori edificii de cultură. Raportat la scara ritmului nostru de dezvoltare, creșterea caselor noi în România seamănă cu apariția ierbii într-o noapte, atît de multe sînt și atît de repede apar, 500 000 de apartamente noi în actualul cincinal și 815 mii în cincinalul următor fiind cifre care spun de pe acum multe.

De obicei, oamenii care muncesc într-acest front al construcțiilor nu se văd. Echipele unui șantier sînt un lanț al muncii dar și un lanț al iubirii de oameni : unii încep casa și alții o continuă și lanțul cu articulațiile sale nevăzute se rotește determinînd înălțarea.

Mai întîi este excavatorul. Pe terenul viran acoperit cu pulbere de cărămidă veche se apropie cu pași măsurați excavatoristul. Se poate numi de pildă Ion Moise și întîmplarea poate avea loc în zona noilor construcții de pe bătrîna Cale a Dorobanților. El ține în mînă o schiță și trage prima linie pe pămînt. De aici mușcă excavatorul prima cupă de moloz uscat. Apoi altele. Așa începe să ia ființă o casă nouă, un bloc, după ce arhetipul lui s-a născut pe mesele liniștite ale proiectanților. Excavatoristul e omul, partea din lanț, care începe — și imaginea lui, văzută prin geamul mașinii greoaie, se încețoșează pe măsură ce excavatorul intră în pămînt, adică pe măsură ce coboară în adînc, la început pînă la șenilă, apoi pînă deasupra cabinei, apoi pînă nu se mai vede de loc. L-am văzut pe Ion Moise într-o seară cum coborîse cu excavatorul lui în pămînt : se auzea doar uruitul monoton al motorului, ca dintr-o prăpastie, ca din adîncul unui golf înalt, luminat doar de lumina galbenă a proiectoarelor.

O casă e iubirea de oameni și e iubirea de muncă, ar fi vrut să-mi spună excavatoristul Ion Moise de la I.C.M.-1, Șantierul 5. O iubire care începe de la temelie și se închide prin pereții între care vor locui oamenii.

O construcție este ceva care se construiește, ar spune cu simplitate Eugen Simion și Dobay Domokos, dulgheri cu experiență în construcții, oameni umblați pe multe șantiere ale Capitalei. „Regula muncitorului în construcții este că după ce ți-ai terminat treaba pleci în altă parte și cine știe dacă te mai întorci pe acolo", spun ei. Așa se face că Eugen Simion și Dobay Domokos, dulgheri în construcții, au fost o singură dată în restaurant la „Intercontinental", („cu cel mai bun costum") deși toate cofrajele împunătoarei clădiri sînt făcute de ei și colegii lor de la I.C.M.-6 și I.C.M.-1. Ei recunosc cu oarecare vinovăție că n-au avut timp să vadă nici un meci la „Sala polivalentă", cu toate că ei au făcut-o și-o cunosc așa cum cunoaște chirurgul anatomia, la fel cum sîntem siguri că persoanele care locuiesc în Berceni, Balta Albă, Colentina sau Pantelimon nici măcar nu au auzit de Eugen Simion și Dobay Domokos, cu toate că balcoanele unde acum înfloresc mușcate și camerele unde se odihnesc sînt „cofrate" — ca să folosim un termen de specialitate — de mîna celor doi oameni care sînt acum în fața mea în salopete, pe o stivă de scînduri și dau un interviu. Nu-i știu pentru că nu sînt plăci de marmură așa de mari încît să încapă acolo toate numele constructorilor. În cartea lor de muncă sînt scrise toate astea și măcar cei apropiați știu că ei au construit la Ișalnița și la Eforie Nord.

Pentru că o clădire nouă înseamnă iubire de muncă și presupune un lanț bine făcut de oameni, pentru că o casă nouă înseamnă dorința de înălțare Simion și Dobay, pe care îi găsiți și astăzi la cel mai apropiat bloc de Piața Dorobanți, nu prea se odihnesc. Ferme și grinzi și cofraje prind contur sub mîinile lor. Ei sînt oamenii care dau formă mișcării spre înălțime. „Noi fa-

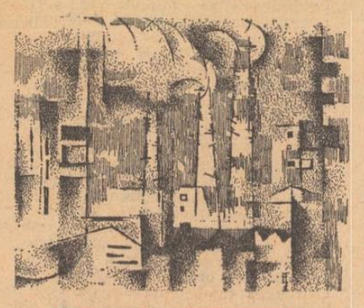

cem formele în care se toarnă betonul" explică cu un ușor patos profesional Dobay Domokos. Betoniștii, adică cei care pun amestecul cenușiu în cămășile sale de lemn și-l ocrotesc pînă se face tare ca piatra. Ei pot fi, de pildă, frații Huțanu, Ion și Gheorghe, care lucrează la aceleași blocuri de pe Calea Dorobanților. Fiind tineri, cea mai mare performanță la care au fost părtași e Hotelul „Dorobanți", clădire pretențioasă, terminată într-un timp record și foarte bine făcută.

Bineînțeles că înălțarea unei case noi are nevoie de zidari : pentru nevoile reportajului ei se numesc Vasile Folea și Ilie Popescu. Structura de beton a fagurelui se umple cu cărămizi și tendința de înălțare a construcției capătă o materialitate continuă. Pentru ei legea numărul unu este legea gravitației ; după ea se orientează firul cu plumb și „zidul numai așa devine perfect vertical". Zidarul traduce cel mai bine ideea de înălțare, el numără rîndurile de cărămizi și etajele unul după altul, el percepe cel mai bine mișcarea de înălțare.

Tot pentru aspirațiile reportajului vom consemna că unul dintre macaragii se numește Mihai Mardare, că are 20 de ani și că vechea cale a Dorobanților arată acum ca o adevărată pădure de macarale.

★

Adevărata înălțare a lemnului începe abia atunci cînd un copac e doborît la pămînt. Un fierăstrău mecanic aruncă în jur rumeguș galben și pulberea ninge umerii omului, care îi înlesnește căderea. Acum începe drumul copacului, aici începe calea lemnului către noblețe. E adevărat că o bucată de vreme locul său în lumea naturii rămîne gol și în jur plantele albesc de atîta soare. Vine însă o mînă de om și pune în locul lui un copac tînăr ; așa se închide drumul copacului în lume.

Cred că fiecare din oamenii care lucrează la Combinatul de exploatare și industrializare a lemnului din Pitești poate să reconstituie mental calea de înălțare a lemnului. Ei știu, de aceea, cît prețuiește un copac și-și închipuie ce eforturi face natura ca să înalțe un trunchi cu atîtea cercuri de virstă. Efortul pe care îl fac cei de aici înseamnă strădania de a mijloci lemnului calea lui de drept, adică o valorificare maximă, pentru că a risipi lemn e ca și cum ai risipi timpul.

Calea de înălțare a lemnului către oameni înseamnă, cum spuneam, o mare economie. Nu e folosită numai scindura albă cu miros de pădure, pusă un timp la uscat. Viața lemnului mai înseamnă și rumeguș și așchii și făină și alte produse reziduale care se pot recupera. Într-o enumerare schematică din partea „secundară" a lemnului se obține PAL, PFL, tanin, drojdie furajeră și furfurol, adică o serie de produse de imediată utilitate, care nu numai că redau lemnului întreaga lui valoare, dar o și cresc de cîteva ori. E ceea ce s-ar numi un efect al inteligenței și al bunei organizări, pentru că fabricile care valorifică aceste produse secundare au apărut în perimetrul combinatului ca urmare a inițitivei specialiștilor de aici. Acesta e blazonul distinctiv al combinatului de la Pitești : nimic nu se pierde pentru că valorificarea lemnului a fost urcată pînă la posibilitățile sale cele mai înalte.

Drumul lemnului la CEIL Pitești cunoaște, după cum se vede, căi diverse. Una din cele mai frumoase transformări e aceea pe care lemnul o cunoaște la trecerea în placaj. O puternică mașină prinde la capete butucul ca pe un mosor și-l rotește în fața unei lame longitudinale care avansează încet în suprafața rotundă. Nu mi-am închipuit niciodată că trupul lui poate fi desfăcut într-un val atît de lung de placaj, moale ca pielea și mirositor ca umbra copacului, dar așa e. Apoi valul e dus cu grijă la uscare, așa cum ai purta un val de mătase ; se ocupă cu asta niște fete tinere care se cheamă, de pildă, Ana Făgăraș sau Elena Neacșu și mîna lor se plimbă ușor pe fața furnirului moale așa cum s-ar plimba pe fața borangicului.

Toți oamenii de la CEIL Pitești iubesc lemnul. Munca lor lasă semne specifice în tot acest drum care înseamnă o înălțare a lemnului către oameni. Dacă devine mobilă lemnul apucă drumurile artei și la mijlocul itinerarului, unde furnirul devine oglindă, trece prin mîinile unor oameni care se pot numi Florica Negru și Petrișor Nastu. Dar indiferent de căile sale, fie că ajunge lemn de construcție sau de mină, parchet sau placaj, uși sau ferestre, PAL, PFL sau mobilă, lemnul își înalță valoarea și se regăsește pe sine în prefacerile oamenilor. Odată ajuns pe rampa de expediție el își închide călătoria, în natură, ajungînd în casele oamenilor. De la CEIL Pitești pleacă anual cam tot atîtea uși și ferestre cîte trebuiesc pentru 18 000 de apartamente și tot cam atîtea garnituri de mobilă. Se încheie astfel înălțarea către oameni a lemnului și se face legătura sa cu înălțarea caselor. Toate făcute din dragoste de muncă și din iubire de oameni pentru că nimic în afara acestora nu există.

Mircea Florin Șandru

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar general de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct).

REDACȚIA : București, Piața Scînteii, Nr. 1
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10, tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XVIII
Nr. 19 (680)
Sîmbătă
10 mai
1975
10 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Idealul Independenței

În fiecare an, în prima parte a lunii mai, trăim zile de înaltă vibrație patriotică și de masivă semnificație istorică, zile care n-au fost doar zile, au fost, sînt și vor fi date. Pentru că ele au intrat fără șovăire și fără anticameră în istorie și — structurări de timp condensat — s-au fixat și se fixează durabil pe orbita timpului unde s-au rotit și se vor roti luminoase și pure, emoționîndu-ne, covîrșindu-ne pe tot timpul duratei noastre și a urmașilor noștri.

Sînt zile pe care calendarul le reține bătute și suflate în aur și poate doar justiția istoriei noastre naționale a așezat umăr lîngă umăr două piscuri ale timpului vitejiei și eroismului.

Nouă mai 1877, nouă mai 1945.

N-au fost și nu sînt accidente ; ele se încrustează și legitimează în legitate și necesitate istorică, ele se reazimă și izvorăsc din antrenarea activă în istorie a României, întemeiată pe lucrarea de secole a poporului nostru, pe darurile de inteligență, generozitate, abnegație și receptivitate ale românilor atenți atît la „treburile dinăuntru" cît și la „treburile dinafară" ale țării.

Ele, aceste zile-date, au izvorît organic și imperios necesar din efortul continuu, mereu proaspăt, mereu neistovit al poporului nostru îndreptat neclintit către verticala demnității în ordine istorică și către echitate și dreptate în ordine și orînduire socială.

...Se știe, goarna dorobanțului care a trîmbițat puternic și glorios deasupra redutelor din 1877, adunînd și înmulțind energiile celor cu „cușma pe-o ureche", a sunat trist, stins și tragic și în vremea răscoalei de la 1907.

Mișcările sociale din secolul al XIX-lea care au brăzdat și zguduit mai toate țările europene au avut la noi un spor de semnificație : acela al trezirii, de fapt reactualizării cauzei sentimentului unității și independenței naționale. Aceasta pentru că românii au fost mereu, mereu „căzuși" ai acestui sentiment. Secolul al XIX-lea românesc a fost tăiat și fulgerat de răscoala de la 1821 condusă de Tudor Vladimirescu, de revoluția de la 1848 care — deși iute sugrumată — a continuat să spintece în timp prin programul și chemările ei, prin destinele dramatice dar exemplare ale marilor bărbați care au înfăptuit-o, poteci de lumini către înfăptuirea unui stat român modern și independent. Actul istoric al Unirii din 1859 a forțat porțile otomane și a deschis cale spre independența Principatelor Române.

Atunci, la nouă mai 1877, Camera și Senatul proclamau independența deplină a țării. Ministrul de externe („al treburilor din afară") Mihail Kogălniceanu, marele om de stat pe ai cărui umeri largi, puternici și neinduplecați s-a sprijinit o mare parte din făurirea istoriei moderne a României, „omul de la 2 mai" cum il lua în deriziune — dar cu spaimă — reacțiunea internă din pricina improprietăririi țăranilor din 1864, deci Mihail Kogălniceanu declara cu acest prilej :

„Așadar, d-lor deputați nu am cea mai mică îndoială și frică de a declara în fața Reprezentanței Naționale că noi sîntem o națiune liberă și independentă".

Au trecut ani. Țara și-a urmat cursul ei sinuos de gospodărire mai bună sau mai rea.

Dar un arc peste ani unește acel 9 mai 1877 cu acel 9 mai 1945. Ziua cînd Germania fascistă a capitulat fără condiții.

Și reazimul acestui arc sau dialog în timp și peste timp a fost la noi actul insurecției naționale armate antifasciste și antiimperialiste de la 23 August, inițiată și condusă de partidul comunist, întreprindere curajoasă, surprinzătoare numai pentru fasciști, — se știu comentariile radio și de presă ale aliaților din vest. Numai datorită acestei insurecții Germania fascistă a pierdut atunci echivalentul a 6 divizii între care șase generali și 1 400 ofițeri.

Armata română s-a angajat apoi — alături de glorioasa Armată Roșie a Uniunii Sovietice, care a dus greul războiului, alături de aliații din coaliția antifascistă — cu hotărire și abnegație să ducă înapoi, să facă să bată cu călcîile în retragere „cizma brună" care cadențase pe acest pămînt, răvășindu-l și angajîndu-i oamenii într-un război necerut de nimeni dintr-ai noștri. Pînă la 9 mai 1945 armatele române au străbătut circa 1 700 de km, au traversat 20 masivi muntoși, au trecut în condiții grele 12 cursuri de ape, au participat la eliberarea a 3 831 de localități și au provocat inamicului pierderi grele.

Sînt, par cifre, dar sînt cifre-emoții de mîndrie, eroism și abnegație.

Armata română a pierdut peste 167 000 de oameni. Sînt cifre-durere sînt numere nelogaritmice, neîncadrabile a căror rădăcină pătrată o putem afla doar ridicînd la pătrat sau la cub, de fapt la nici o putere, durerea celor de acasă atunci cînd primeau telegrama seacă și zadarnic mîngîietoare.

Dar ei, acești eroi ai noștri au intrat frumos în istorie, sînt legănați în rimă și ritm etern folcloric, unora ochiul, obrazul și gestul curajos ostășesc le e tăiat în piatră ori în marmură de statuie, altora litera de tipar le povestește cu evlavie și fidelitate fapte de armă, de patriotism și curaj.

Pe jertfele lor se sprijină azi, cînd în preajma aniversării victoriei, am sărbătorit 54 de ani de la făurirea Partidului Comunist Român, eforturile noastre de a ne apropia țara de comunism, acum cînd noi sîntem autorii, creatorii lumii noastre, ai destinelor noastre, ai istoriei noastre pe care o facem, o construim, nu asistăm doar la ea. Ne făurim propria, autentica noastră natură umană prin înalta vibrație a inimii noastre sociale, bizuită pe năzuința fierbinte spre bine și adevăr izvorîtă din pulsul etern al istoriei acestui pămînt.

Nicolae Velea

Aducem un omagiu fierbinte și exprimăm cele mai profunde sentimente de recunoștință ale întregului nostru popor față de fiii patriei — revoluționari, patrioți, ostași, partizani și luptători din rezistență — care nu au precupețit nimic, nici chiar supremul sacrificiu, pentru eliberarea țării, pentru înfrîngerea fascismului.

NICOLAE CEAUȘESCU

Gheorghe Anghel: „Victorie"

Încredere în destinul omului

Lupta pentru independență și libertate face parte integrantă din istoria poporului nostru, definește vocația unei civilizații care s-a structurat organic, timp de milenii, în spațiul carpato-dunărean. În ciuda amenințărilor care s-au abătut asupra acestui spațiu, aici s-a afirmat o civilizație distinctă,ale cărei trăsături fundamentale s-au perpetuat din generație în generație, începînd cu zorii istoriei și pînă în zilele noastre. După aproape un mileniu de suferință și de împotrivire față de năvălitorii pe care miazănoapte și răsăritul îi revărsaseră asupra Daciei Felix, a urmat un alt mileniu de rezistență tenace pentru apărarea independenței, pentru apărarea civilizației europene, o epopee extraordinară de jertfe și suferințe al cărei punct final coincide cu sfîrșitul celui de-al doilea război mondial.

Într-o epocă în care înființarea Partidului Comunist Român vestea începutul unui nou ev de luptă pentru dreptate socială și pentru afirmarea deplină a valorilor spirituale ale unui popor, într-o vreme în care evoluția întregii omeniri lăsa să se întrevadă triumful dreptății claselor și a popoarelor asuprite, pe scena politică europeană își face apariția, în chip brutal, nazismul. Zeii nordului reînviați grotesc sub casca de oțel, trec cu buretele peste treisprezece secole de eforturi pentru redescoperirea omului în umanitate și revar-

Manole Neagoe

Continuare în pag. a 8-a

Ar fi avut astăzi vîrsta apoteozelor

Pretutindeni și în toate timpurile eroii tineri au fertilizat pămîntul cu oasele lor de privighetoare. O stea norocoasă le-a călăuzit ființa încă tulbure spre deplina înțelegere și asumare a unui destin irepetabil. Ne vor uimi pururi acești copii, visînd încă la un cer cu comete de lapte, care au intuit exact în ce constă adevărul și binele și care în numele lor au murit iubind.

În vechime cîmpul de luptă era privit ca o anticameră a gloriei. Uneori pentru a împiedica o vărsare de sînge două armate se așezau față în față ; fiecare își alegea cîte un luptător. Victoria unei armate depindea de victoria luptătorului. Descoperim aici ceva din marea înțelepciune antică, neîngenunchiată cu totul de zeii trufași ai războiului.

Războiul prin care noi ne-am cîștigat independența de stat, încă de pe atunci s-a lăsat învăluit de o aură legendară. Prin suflul lui, el amintește de grandoarea bătăliilor antice ai căror eroi erau un amestec de oameni și zei. Același destin le-a surîs și eroilor din 1877. Și în sîngele lor a curs sînge de zei, fie că acei zei purtau numele lui Mircea cel Bătrîn, sau al lui Ștefan cel Mare, al lui Ioan Vodă cel Viteaz sau al lui Mihai Viteazul. După atîtea secole de neîncetată mișcare a ființei neamului, războiul din 1877 a venit ca o încununare a tuturor bătăliilor de pînă atunci. Eroii s-au născut din entuziasm. Mulți dintre ei au fost tineri Dar pentru ei acest război a fost pregătit de cîteva veacuri, nu i-a luat prin surprindere Gîndindu-ne la ei sufletul nostru se încarcă de lumină.

La fel ne gîndim la cei căzuți în ultimul război mondial. Pentru ei inima noastră va fi pururi în doliu. Pe fruntea eroilor din acest război strălucește de dincolo de morminte un nimb tragic. Pagubele pe care le-a adus omenirii acest război apocaliptic niciodată nu vor putea fi recuperate. Nu este vorba de pagube materiale, ci de acele milioane de morți și de acele nesfîrșite cohorte de nenorociri care ne-au zdrențuit sufletul. Nimeni nu va putea uita acel atac demential de mutilare a frumusetii omului. De astădată nu un popor a fost amenințat, ci Omenirea sau mai bine zis Omul. Eroii acestui război au încercat reabilitarea Omului cu prețul vieții lor. Ei n-au intrat în luptă nici acum pentru epoleții gloriei. Nu-l putem bănui pe

Dan Verona

Continuare în pag. a 8-a

Epopeea generațiilor

Sentimentul drumeției m-a încercat întotdeauna. Am fost, se vede, predestinat călătoriilor. Pe tata îl urmam pretutindeni unde îl mînau îndatoririle ostășești, pentru că, uitasem să vă spun, mă trag din neamuri de oșteni și mi-a fost dat să învăț umblînd și văzînd, mai mult decît din manualele școlare, istoria și geografia patriei. Încă de mic, îmi era la fel de familiar peisajul carpatin ca și cel dunărean. Copilăria mi-o înginasem și-n preajma codrilor de demult ai lui Ștefan și în cetatea de cremene a Apusenilor.

Cunosc drumurile țării. Știu de unde vin și încotro duc. Le-am trăit anotimpurile, le-am cîntat răsăriturile, le-am contemplat amurgurile.

Toate mă atrag, mă îndrept către toate, dar este undeva un drum care se deosebește de celelalte și către care inima mea răspunde întotdeauna cu mai multă putere. El mă poartă spre fermecatul plai arădean, șerpuiește pe malul Mureșului și străbate defileul Crișului Alb, acel Criș care în amintirea mea dăinuiește sub numele de Crișul Roșu, poate pentru că așa l-am văzut eu într-o seară, poate pentru că și toamna aceea din 1944 era roșie de flăcările care i-au ars cucuruzii și pădurile, de șingele pe care tovarășii mei l-au vărsat în Clipa cea mare a istoriei.

Astăzi, cînd încerc să adun în paginile unei cărți fiorul ceasurilor de atunci, iată-mă din nou pe aceste locuri care aparțin acum biografiei mele, pentru că le-am străbătut, pas cu pas, cu arma în mînă, pe vremea cînd eram „cel mai tînăr caporal al României" și contribuiam cu toți camarazii mai din Școala militară de ofițeri de infanterie nr. 2, la scrierea marii epopei naționale.

Gurahonțul de azi e un orășel cu străzi asfaltate, inundate noaptea de lumina neonului, are magazine moderne, case noi, un spital, un liceu ai cărui elevi tipăresc o revistă literară. Și Sebișul, satul în care Mihai Beniuc a văzut lumina zilei iar eu am primit botezul focului, este astăzi un orășel cu uliți asfaltate. Și aici sînt blocuri moderne, magazine mari și un liceu ai cărui liceeni, la fel de entuziaști, tipăresc o revistă literară. Nu s-a lăsat mai prejos Ineul Orașul este însă dominat, ca și în urmă cu trei decenii, de impunătoarele clădiri care adăposteau grupul de școli militare constituite în unități de luptă în timpul insurecției armate antifasciste.

La Sebiș, completînd noul peisaj, a apărut și un monument pe al cărui frontispiciu sînt gravate nume de eroi din războiul nostru de eliberare. În zile de sărbători, pionerii aduc flori, se opresc și silabisesc pioși fiecare nume săpat în piatră. Fiecare nume reprezintă pentru ei un erou care în vremea legendară a insurecției și-a jertfit viața pentru patrie. Așa scrie și pe monument. Așa au învățat și la școală. Așa le-au spus și părinții. Pentru mine însă, numele acestea îmi evocă nu numai vitejia unor eroi, ci și amintirea unor buni prieteni cu care am împărțit aceeași foaie de cort, aceeași bucată de pîine, aceeași țigară și aceeași tranșee.

Victor Tulbure

Continuare în pag. a 9-a

Partidul Patriei

Ceea ce părinții noștri țărani au cîștigat cu prețul propriei ființe individuale pe redutele Griviței, Plevnei, părea să se piardă în anii grei ai începutului de secol.

Ceea ce au întregit tot ei la Mărășești și Oituz, iarăși cu prețul sîngelui propriu, a fost din nou pus sub semnul îndoielii, negat, încălcat, răpit, cedat în anii grei ai ascensiunii fasciste.

Din cauza imixtiunilor în viața popoarelor, făcute peste ființa și voința lor, din cauza unor politicieni incapabili, vinduți, statul Român a fost grav amenințat în anii grei ai trecutului.

Și totuși, atunci, în acei ani grei ai trecutului a venit vremea să se dea colectivității noastre naționale șansa cea mare, unică și crucială. Șansă venind de la aceia pe care clasele dominatoare, burgheze, i-au insultat, bătut și întemnițat. Dintr-acest simplu fapt al naturii eroilor salvatori rezidă viitorul tuturor patriilor.

Soluția supremă a Statului Român au făurit-o Comuniștii în mod vizionar, încă din anii ilegalității.

Cu stupoare au aflat mai apoi unii lideri ai partidelor istorice, soluția la care refuzaseră să conlucreze :

Comuniștii aveau pregătită, minuțios, pe cont propriu și-n tratative de platformă politică cu toți cei ce gîndeau la salvarea Patriei — varianta demnă a ieșirii din eroare, a înfăptuirii insurecției armate, a întoarcerii armelor împotriva fascismului.

Căci Patria este Poporul, nu tagma jefuitorilor.

Totul pentru front, totul pentru victorie, totul pentru Patrie, a fost cuvîntul lor de ordine.

După ce-a trecut vremea armelor a venit vremea Tratatelor, a Convențiilor : muncitorul soldat își luă valiza diplomatică, își adună documente, actele și diplomele Patriei, și se purtă demn și în cunoștință de cauză.

Competent și eroic, potrivnic vechilor pofte hegemonice, — muncitorul și țăranul diplomat au purtat bătălii al căror preț este inestimabil.

Despre-acele jertfe ale apărării Patriei cu inteligența și cu geniul politic al claselor responsabile a muncitorilor și țăranilor vom afla tot mai multe — eponeea activistului, liderului, ministrului comunist e încă în desfășurare fierbinte.

Că veni vremea să apreciem public — și o facem cu satisfacție, cu admirație într-un moment cînd partidul își aniversează 54 de ani de existență — maturitatea Partidului Comunist Român, eroismul activiștilor lui, luptători pentru apărarea onoarei naționale, a integrității teritoriale a Patriei, luptători pentru independența Patriei, pentru socialism.

Ion Gheorghe

Sub tricolorul treaz

Plînge-un copil sau e pe cîmpuri rouă ?
Din cartea faptelor, ca dintr-un sat,
Eroii patriei s-au ridicat
Într-o lumină tînără și nouă.

Martirii au ieșit la semănat
Fără de ei noi n-am avea ce strînge,
De nu și-ar semăna propriul sînge
În brazda neamului eliberat.

Și în netrecătoarea primăvară
Roua pe cîmp nimic nu e decît
Sudoarea voievodului ce ară

Lăsînd frumos un cîmp, nici cînd urît,
Sub tricolorul treaz, necoborît
De pe obîrșii, de pe-această țară.

Adrian Păunescu

Toate florile sufletului

La 30 aprilie steagul Guvernului Revoluționar Provizoriu a fost arborat pe Palatul Prezidențial din Saigon, semn că războiul s-a terminat și că Frontul Național de Eliberare a preluat complet puterea în Vietnamul de Sud. Urmează acum o intensă activitate de reconstrucție economică și de reunificare a țării. După atîția ani de război, ogoarele vor fi cultivate în liniște și fără teamă că vor cădea bombe, orașele vor fi refăcute, vor fi construite noi fabrici, o mulțime de case albe și luminoase. Oamenii vor trebui să învețe să fie din nou fericiți, să-și învețe copiii să cînte și să se joace fără teroarea că moartea poate veni în orice secundă.

Acest popor eroic a învins, prin dîrzenia și prin voința sa de a fi liber.Cauza dreptății a triumfat.

Încă din primele momente, poporul român s-a solidarizat și a dat sprijin luptei drepte a poporului vietnamez. A făcut aceasta dînd expresie vie politicii partidului nostru de solidaritate internațională cu lupta popoarelor pentru libertate, progres și fericire.

În această primăvară atît de bogată în sărbătoriri, cînd punem flori roșii pe monumentele eroilor căzuți în războiul de cucerire a independenței de stat a României și în războiul împotriva cotropitorilor fasciști, în această primăvară a României, atît de frumoasă și luminoasă, ne bucurăm și mai mult, deoarece încă un popor ce pe glob și-a cucerit independența. Ne bucurăm de bucuria lui, la care participăm cu tot sufletul, cum am participat și la lupta lui dreaptă.

În aceste zile cursul vieții se normalizează în Vietnamul de Sud, spun ziarele. Oamenii au din nou lumină, apă, televizoarele prind imagini, transportul urban funcționează din nou, muncitorii controlează producția din fabrici și uzine. Pentru poporul vietnamez urmează o etapă eroică de reconstrucție a țării.

Cauza păcii și prieteniei ne este scumpă, este scrisă pe steagul nostru comunist, de aceea trimitem toate florile sufletului nostru poporului vietnamez.

Mara Nicoară

Cenaclul revistei „Luceafărul"

● A cincisprezecea ședință a Cenaclului revistei „Luceafărul" va avea loc luni, 12 mai, ora 16,30, la Ateneul tineretului din Aleea Alexandru nr. 38 ● În discuție poezii de Al. Dumitrache și M. N. Florian

ÎN ACEST NUMĂR:

● Literatura și idealul independenței — articole de M. Ungheanu, Dorin Tudoran, Voicu Bugariu, Dan Cristea ● Pagini eroice dintr-un timp al eroismului — reportaj-anchetă de Sânziana Pop ● File din tranșee ● Recviem pentru un tînăr erou — reportaj de Mihai Stoian ● Mapamond : Din lirica antifascistă ● Ho Și Min : „Carnet de închisoare" — în traducerea lui Al. Andrițoiu ● Ecouri la dezbaterea Luceafărului „Proza între originalitate și mimetism" ● Spirale de Eugen Barbu ● Atelier literar ● Profil ● Ferestre de Marin Sorescu ● Cartea de debut ● Sport

literatura și idealul independenței

Pagini memorabile

Proza despre 1877 a lui Nicolae Gane ne arată încă o dată, dacă mai era nevoie, unul din izvoarele livreşti ale literaturii lui Mihail Sadoveanu. Prompt Nicolae Gane scrie o povestire **Andrei Florea Curcanul** în anul imediat următor războiului de independență. Povestirea, sentimentală şi convenţională, are totuşi valoarea documentului de epocă deoarece se simte în pagina ei fierbinţeala întîmplărilor trăite. Istoria campaniei de la 1877 este făcută prin gura unui flăcău simplu care trăieşte toate etapele războiului. Acest ţăran, pe care Nicolae Gane îl pune să vorbească în felul povestitorilor populari, este însă şi eroul unei intrigi romanţioase. Andrei Florea, viitorul Curcan, iubeşte pe Catrina şi e iubit de ea. Despărţirea nu se face fără jurăminte şi Catrina cere viitorului învingător de la Plevna să n-o uite : „Să ştii bine, Andrei, că ceasul în care-ţi vei călca acest jurămînt va fi ceasul morţii mele. Aşa simt eu că-mi este scris". O legendă, de sursă mai curînd livrescă decît folclorică, e ţesută în ţesătura povestirii. Andrei Florea se bate ca un erou, înfige steagul românesc pe meterezele redutei cucerite, este rănit şi internat în spital. Aici cunoaşte pe una din infirmierele provenite din lumea bună şi uită pe Catrina. Fatalul deznodămînt pe care-l cere legenda se produce. Întors în sat Andrei Florea Curcanul aude un sunet de clopot. E clopotul care vesteşte îngropăciunea Catrinei.

Aceste romanţiozităţi erau în gustul epocii şi Nicolae Gane scrie pentru a le satisface. Interesant este că şi materia proaspătă a vitejeştii campanii sud-dunărene din 1877 cît şi aceea a legendei jurămîntului de dragoste călcat sînt adaptate cerinţelor unei teze pe care o vom recunoaşte la urmaşi, între care Mihail Sadoveanu este desigur cel mai proeminent. Mai întîi personajul central este un ţăran privit cu indiscutabilă simpatie. Episoadele de luptă sînt destinate să ilustreze capacitatea de sacrificiu a acestei armate de ţărani, iar cel amoros susţine în chip discret ideea, scumpă mai tîrziu ruraliştilor, că ruperea de matcă nu se face fără grave consecinţe. Sedus de mirajul unei alte lumi Andrei Florea Curcanul îşi uită baştina iar „trădarea" sa e pedepsită. Descrierea bătăliilor nu iese dintr-un cadru convenţional, dar povestirea ne documentează asupra felului cum era văzut războiul de contemporanii lui. „Căpitanul era totdeauna în frunte, acolo unde primejdia era mai mare. El se suia acum pe scară în mijlocul unei vijelii de gloanţe ; aproape era să puie piciorul deasupra să împlinte steagul în pămîntul duşman, cînd un plumb îl lovi în piept. „Înainte, copii !" strigă el pentru cea din urmă dată, apoi căzu de pe scară în mijlocul nostru. Îmi veniră lacrimile în ochi", ne spune povestitorul continuîndu-şi în acelaşi stil povestirea. Ilustrarea eroismului e lacrimogenă şi grandilocventă, rod al unei concepţii astăzi desuetă.

Nicolae Grigorescu
„Trecerea Dunării la Corabia"

Mult mai interesante pentru firescul lor sînt schimburile de cuvinte dintre beligeranţi pe deasupra tranşeelor de luptă :

„— Bre bostangii, bre ciorbagii, aşa că vă dorm şoarecii în pintece, ...Ce nu vă închinaţi nouă mai bine ?

— Minciuni spui ; iaca ce mîncăm noi, răspunse un glas de la dinşii, şi în aceeaşi clipă o pîine albă căzu în şanţurile noastre.

— Asta e furată de la noi, jur pe fesul lui Mahomet !

— Cine a zis vorba asta să-şi arate faţa dacă-l ţine cureaua." Aici războiul şi eroismul ies din convenţie şi scriitorul ne arată o latură aparte, mai umană, şi mai puţin rigidă a lui. Dar nu realismul neted, adversar al frazelor declamatorii, era ţelul „novelei" lui Gane ci expresia unui sentiment de justificată mîndrie naţională provocat de acţiunea unei armate tinere care izbutise acolo unde nu izbutiseră alţii. Spiritul povestirii se închide rezumativ în aceste rînduri : „Erau frumoase de văzut şirurile noastre de călăreţi şi pedeştri, a căror arme străluceau la soare, mergînd cu steagurile filfiind şi urmate de-o sută de tunuri de oţel sub roatele cărora părea că geme pămîntul".

Un răsunet al războiului de neatîrnare este şi nuvela lui Duiliu Zamfirescu **Locotenentul Sterie**. Aceasta e o cu totul altă literatură, opusă vizibil celei de care ne-am ocupat pînă acum. Prefaţa programatică a volumului de nuvele ne arată că Duiliu Zamfirescu ambiţiona să scrie o proză inspirată şi dedicată „stratului de deasupra" al societăţii româneşti. Într-adevăr personajele nu sînt din „stratul cel mare al ţăranului" pe care Duiliu Zamfirescu îl consideră specialitatea lui Slavici şi nici din „stratul mahalalelor" de care se interesa Caragiale ci din miezul vieţii orăşeneşti, oameni ai păturii cultivate a vremii.

Locotenentul Sterie este istorisirea unui caz de conştiinţă. Scriitorul surprinde cu acuitate starea de generală emoţie care cuprinsese ţara la 1877. Succesele de pe front ca şi înfrîngerile sînt ale tuturor celor din spatele frontului, iar victimele războiului nu sînt doar ale celor apropiaţi ci ale colectivităţii. Mobilizat fratele locotenentului Sterie merge pe frontul antiotoman unde moare în primele rînduri. Familia e zguduită la primirea ştirii care galvanizează, caracteristic momentului, întreaga urbe. Locotenentul Sterie intră, ca mai tîrziu Apostol Bologa, într-o dilemă insolubilă : să asculte vocea datoriei, adică să plece pe front sau vocea familiei care-i cere să rămînă ? Indecizia locotenentului face ca hotărîrile pentru el să fie luate de alţii şi tînărul ofiter renunţă la ideea voluntariatului. Aceeaşi opinie publică care-l constrînsese însă să rămînă, remarcabilă la Duiliu Zamfirescu e intuirea psihologiei mulţimilor, se întoarce însă împotriva lui. Locotenentul Sterie nu rezistă însă acestei noi încercări şi se sinucide.

Distanţa de la **Andrei Florea Curcanul** la **Locotenentul Sterie** este distanţa de la confecţia bine intenţionată, dar naivă, la o literatură de concepţie modernă. De la un personaj ilustrativ fără o viaţă interioară adîncă, desigur vina autorului, cum este Andrei Florea Curcanul, trecem la un personaj cu o bogată şi frămîntată viaţă lăuntrică cum este locotenentul Sterie. Duiliu Zamfirescu este interesat de conştiinţa care „se ascunde afund în noi" şi prin relatarea întîmplării lui Sterie nu vrea altceva decît să evidenţieze un teribil caz de conştiinţă. Pozitiv este că scriitorul nu rămîne doar la frazele-program şi că nuvelele lui au o valoare pe măsura aspiraţiilor mărturisite. Proza lui nu dă sentimentul confecţiei ci al unei lumi de o convingătoare trăire. Dacă în proza anterioară momentele de firesc erau o raritate, aici naturaleţea, autenticul sînt un cîştig bine consolidat, pus în slujba unor ţeluri literare superioare. Nuvela **Locotenentul Sterie** se sustrage consumului comod. Ea îl implică pe cititor şi prin finalul deschis constrînge la meditaţie. Gestul sinucigaş al locotenentului Sterie conţine o doză de absurd care ne obligă să ne întoarcem asupra condiţiilor care l-au făcut posibil. Nuvela se întinde în faţa noastră perfect verosimilă, convingătoare artisticeşte, dar enigmatică şi acesta e efectul scontat de autor. Scriitorul e atras de omul sufleteşte enigmatic, sub influenţa declarată a scriitorilor ruşi pe care-i admira şi voia să-i concureze, şi nu înţelege zugrăvirea oamenilor în linii simplificatorii. Principiul acesta se va vădi însă mai puţin în romanul **În război**, dedicat în întregime războiului de independenţă. Nu peste tot scriitorul se ridică aici la înălţimea dezideratelor sale artistice. Cauza stă în neobosita preocupare a scriitorului de a iscodi programe literare şi de a le pune în aplicare. Iată ce scrie Duiliu Zamfirescu în prefaţa ediţiei din 1902 a romanului : „Cine îşi simte cu tărie fiinţa sa românească, poate trece astăzi prin cultura occidentală, şi deci prin gîndurile puternice ale altora, fără temere de a pierde calităţile specifice ale rasei. Importantul este de a simţi adînc românește, de a avea încredere în poporul care s-a strecurat în timp şi spaţiu neatins, şi a răsărit în războiul din 1877, cu toate calităţile lui strămoşeşti, ascultător simplu eroic.

Bine că avem fapte de cîntat şi o limbă sigură : cîntătorii se vor naşte".

Programul acestei scrieri e de a arăta calităţile specifice ale „rasei" în război. Şi cum una din calităţile specifice este în ochii prozatorului „melancolia binevoitoare atît de scumpă sufletelor cu adevărat româneşti" personajele vor fi astfel concepute, mai ales Nicolae Milescu, încît să ilustreze îndrăgita idee despre români a autorului. De aici o anume simplificare a lor, o anumită lipsă de profunzime.

Fără atîtea programe e sigur că Duiliu Zamfirescu ar fi fost un scriitor cu mult mai interesant ! El are conştiinţa unui suflet nou, modern şi a unor complicaţii psihologice superioare sufletului tradiţional, neexersat de condiţiile vieţii noi : „Sufletul nostru de astăzi e complicat, plin de fineţe, plin de cotituri, în care nu intră decît cei ce-l cunosc", spune undeva unul din personaje vorbind, desigur, în numele autorului. Evident, „lumea noastră modernă" la care se referă scriitorul e „stratul de deasupra" a cărui literatură o teoretiza cu prilejul volumului mai vechi de **Nuvele**, o lume în care, de pildă, soldaţii nu intră : „Ei nu au frămîntările astea de gînduri, zice autorul, nu au fineţea criticei de sine". În romanul lui Duiliu Zamfirescu nu ne interesează, ca în cazul „novelei" lui Gane, doar documentul de epocă ci mai mult decît atît : arta scriitorului şi spiritul ei înnoitor. Rînduri ca cele de mai sus sînt edificatoare pentru felul cum prozatorul presimţea la 1890 literatura viitorului. Dacă dăm la o parte cleştele constrîngător al demonstrării „specificului de rasă" pe care o intenţionează romancierul ne aflăm în faţa unui roman de modernă concepţie. **În război** seamănă cu un uriaş tablou pictat în chip inegal, porţiuni întregi ale lui rămînînd în stare de schiţă. Preocuparea de seamă a scriitorului e autenticitatea, iluzia vieţii, modelul declarat fiind Tolstoi din **Război şi pace**. Un pasaj al romanului e într-adevăr tolstoian : „Trenul de la 5 era în întîrziere din cauza unui regiment de artilerie, ce se încărca cu greu, pe linie. Ploua. Tunurile şi chesoanele, puse în vagoane joase de pietriş, străluceau sub pîcăturile de ploaie, cu aerul de solemnitate aproape vie ce-l au în general gurile de foc. Soldaţii alergau de colo pînă colo, unii aruncînd muşamale peste muniţii, alţii trăgînd de lanţuri caii, ce nu voiau să urce în vagoanele pe care sta scris : 8 cai sau 40 de oameni — cuvinte de o tragică ironie, în vremuri ca acestea, cînd, în adevăr, viaţa cailor devenea mai preţioasă decît a oamenilor. Zarva şi strigătele erau la culme. Ofiţerii cu gluga neagră pe cap, chemau pe sergenţii majori spre a le da cele din urmă ordine ; un caporal, care trăgea cu 4 soldaţi un vagon încărcat, spre a-l lega de tren, se da de ceasul morţii, că nu-l putea mişca ; un călăreţ rotaş împingea de crupa calului său, vărsîndu-şi veninul în înjurături colosale şi dînd cu picioarele în burta lui, disperat că gloaba nu vrea să intre în vagon. O infinitate de mici sentimente de cazarmă, grosolane şi naive se frîngeau de puterea covîrşitoare a realităţii : caporalul, care trăgea de vagon fără să-l miste, era socotit ca cel mai voinic din regiment, călăreţul al cărui cal nu vrea să-l asculte trecea drept cel mai bun rotaş... Şi peste toate curgea din văzduhul posomorît o ploaie înversunată, duşmană, care desfunda drumurile, rupea podurile, inunda cîmpurile...". Duiliu Zamfirescu refuză spectaculosul luptei şi al eroismului coborînd mereu la detaliul cotidian. Pentru el Ziua marelui eveniment „trecerea ruşilor" este „o zi ca toate celelalte", o incursiune de hărţuială în liniile turceşti o acţiune confuză fără dimensiunea eroicului din cărţi, iar un erou văzut în spital, după o bătălie într-adevăr cumplită o fiinţă complet neeroică. Este în toate acestea o modernitate de atitudine care ne permite să-l aşezăm pe Duiliu Zamfirescu între scriitorii care pregătesc noua faţă a literaturii.

Deşi apărute mai tîrziu (1906) **Povestirile din război** ale lui Mihail Sadoveanu nu-s desprinse complet de tiparul povestirii lui Nicolae Gane. Una dintre ele **(În spital)** reia chiar situaţii din **Andrei Florea Curcanul** dîndu-le un deznodămînt mai realist. Firul roşu al povestirilor este capacitatea de dăruire, pînă la jertfă, al ţăranului român. Ca şi la Nicolae Gane, războiul neatîrnării este războiul ţăranilor şi nu s-ar putea spune că **Povestirile din război** nu suferă de pe urma ideii pe care Sadoveanu ţine s-o sublinieze cu prisosinţă. E. Lovinescu găsea aceste povestiri stendhaliene pentru că nu prezintă un „război-paradă" ci unul a cărui logică internă e dictată de alte împrejurări decît cele prescrise de statele majore. El trecea peste latura tezistă a povestirilor punînd în valoare

Nicolae Grigorescu
„Un călăraş în atac"

aspectul lor modern. Dacă ignorăm, aşa cum face E. Lovinescu, tributul pe care-l plăteşte aici Mihail Sadoveanu unei ideologii căreia opera lui îi va mai aduce jertfe însemnate, vom putea observa şi noutatea reală a acestor povestiri. Ele sînt salvate de un incontestabil simţ al autenticului.

O atitudine de sorginte naturalistă temperează în **Povestiri de război** idealizarea figurilor ţărăneşti. Scriitorul e atent de multe ori la detaliul frapant şi crud care aduce un echilibru necesar naraţiunii : „Atunci abia, întorcînd ochii, zării o îngrămădeală de sanitari cu şorţuri dinaintea unui om cu faţa blajină, trasă în laturi de două favorite cărunte. Pe cel care ţipase nu-l văzui, dar un flăcău trecu pe lîngă mine cu un lighean plin cu apă sîngerată, în care plutea ceva negru, nedesluşit, o mînă zgîrcită parcă.

Simţii sudoare rece la rădăcina părului : un val de sînge mi se sui la cap. Dar un alt ţipăt, lung de data asta, urmat de gemete adînci, răgete de animal înjunghiat, mă trezi din amorţeală. Şi mi se arătară în lumină pataştele noi, venite odată cu mine ; şi doctorii umblau, cercetau, pipăiau, dezveleau rănile.

Urmară ţipete şi gemete în lumina tristă. Flăcăi voinici, frumoşi, căscau guri mari negre, cu ochii măriţi de suferinţă, tresăreau ca subt izbirea unor valuri în mîinile celor care-i ţineau ; apoi rămîneau lungi, întinşi, cu feţele în sus, gîfîind, apăsaţi parcă de greutăţi mari. Şi curgea sîngele ca apa, bucăţi de carne căzeau în vase, împrăştiind stropi roşii ; sanitarii se strecurau repede, vorbeau grăbit, alţii desfăşurau suluri de pînză ori întindeau scama". Începuturile lui Mihail Sadoveanu anunţau în el un dăruit prozator al cruzimii. Atît de întinsul registru al scrierilor lui de tinereţe îi permite să alcătuiască un tablou impresionant, puternic al luptelor de la 1877, văzute nu atît în aspectul lor eroic, care nu este însă deloc absent din povestiri, cît din unghiul de vedere al unei jertfe de clasă.

Prin scriitorii pomeniţi şi prin alţii — Emil Gîrleanu adaugă şi el cîteva interesante **Schiţe din război** în care precumpăneşte accentul umanitar — literatura română a închinat evenimentului de la 1877 pagini memorabile.

M. Ungheanu

„Sînt suflet în sufletul neamului meu"

Numită, pe bună dreptate, **didactică**, există o anume poezie asupra căreia foarte rar se îndreaptă eforturile de re-analiză, orgoliul criticii de a da noi şi, eventual, spectaculoase judecăţi de valoare. Linearitatea acestei poezii, lipsa jocului de oglinzi, caracterul ei de **teză**, o caracterizează de la bun început. Dar în acest caz clasarea nu este echivalentă cu uitarea. O astfel de poezie supravieţuieşte prin caracterul ei de **necesitate**. Căci fără ea, o bună parte din educaţia noastră patriotică ar fi mai aridă, s-ar face mai anevoie. Aşadar, poezia patriotică — asemeni celei cetăţeneşti — este mai cuprinzătoare decît esteticul, imaginea ei reală — în ultimă instanţă, valoarea ei — proiectîndu-se în spaţiul **moral**, căruia îi adaugă, atunci cînd este şi cazul reuşitelor artistice, suplete, sensibilitate, culoare. Rîndurile de faţă ni le-a inspirat lectura proaspătă a unor volume de Vasile Alecsandri, şi George Coşbuc.

Istoria — înţelegînd prin ea atît **momentul** cît şi proiecţia lui în timp — îşi află în poezia patriotică nu doar o oglindă docil-fidelă, ci şi şansa răsfrîngerii unei jerbe de semnificaţii. Aşadar, nu doar gestul eroic — individual sau colectiv — cît şi semnificaţia lui peste timp în ceea ce se numeşte destinul unei colectivităţi naţionale. Poezia patriotică — mai ales atunci cînd depăşeşte simpla „cîntare" a unui fapt, a unei atitudini, a unui sacrificiu — este una dintre posibilităţile ce leagă între ele, în mod firesc, diversele momente ale Istoriei. Reprezintă o adevărată **legătură de suflet** între secole, între eroismul anului, să spunem, 1877 şi cel din perioada 1944—1945. Este, trebuie să fie, una dintre dovezile fermităţii atitudinii unui popor în faţa Istoriei fie în 1848, fie astăzi. Aşadar, poezia patriotică este, trebuie să fie, mărturia constantei responsabilităţi a naţiunii faţă de prezentul şi viitorul ei. Cu atît mai mult, cu cît meandrele istoriei pot naşte în timp variante infidele, uneori aberante ale stării şi faptelor unui moment. La **fixarea, păstrarea şi transmiterea** unei credincioase imagini a oricărui moment de răscruce al istoriei naţionale, poezia patriotică are o contribuţie de primă importanţă. Căci, în definitiv, fixarea, păstrarea şi transmiterea acestor imagini, adevărate radiografii ale spiritului şi evenimentelor unei epoci, nu înseamnă altceva decît o necesară şi continuă **educaţie patriotică**.

Nicolae Grigorescu
„Convoi de prizonieri"

Iată, deşi o parte din aprecierile criticilor de diverse formaţii şi orientări nu au văzut în Alecsandri şi Coşbuc mari poeţi, educaţia patriotică din ultimii 70, 80 de ani n-a putut fi concepută, şi nici astăzi nu poate fi, fără „Peneş Curcanul", „Sergentul", „Hora de la Plevna", „Paşa Hassan", „Povestea căprarului", „Cîntecul redutei", adică fără cărţile de eroism numite „Ostaşii noştri" şi „Cîntece de vitejie". Sigur, Călinescu are dreptate că la Alecsandri unele din versuri creează impresia unui război de operetă şi că o parte din poeziile lui Coşbuc sînt proze rimate. Nu e mai puţin adevărat că, oricît curaj ar fi avut bravii ostaşi români, ei n-au mers la moarte cu zîmbetul pe buze, aşa cum prea des apar imortalizaţi în versurile bardului moldovean. Proza, prin condiţia ei firească mai aptă să cuprindă fenomenul, ni-i prezintă altfel. Dar, peste vreme, din felul cum au fixat în poezie imaginea războiului de independenţă şi a altor momente cei doi poeţi, importante au rămas surprinderea dragostei de libertate a unui popor, spiritul de sacrificiu al oamenilor săi, curajul de a se afla oricînd la fel de aproape de moarte ca şi de victorie.

Şi-apoi, să nu uităm că întotdeauna vor fi mai puţini elevi (şi nu numai ei) care-şi vor aminti cu exactitate între ce ani a domnit Mihai-Viteazul, decît cei pentru care imaginea marelui voevod va rămîne cea din „Paşa Hassan" : **„Pe vodă-l zăreşte călare trecînd / Prin şiruri, cu fulgeru-n mînă. / În lături s-azvîrlă oştirea păgînă, / Căci vodă o-mparte, cărare făcînd, / Şi-n urmă-i se-ndeasă, cu vuiet curgînd, / Oştirea română" (...) „Dar iată-l ! E vodă, ghiaurul Mihai ! / Aleargă năvală nebună. / Împrăştie singur pe ciţi îi adună, / Cutreieră cîmpul, tăind de pe cai — / El vine spre paşă : e groază şi vai, / Căci vine furtună" (...) „Sălbaticul vodă e-n zale şi-n fier, / Şi zalele-i zuruie crunte, / Gigantică poart-o cupolă pe frunte / Şi vorba-i e tunet, răsufletul ger, / Iar barda-i din stînga ajunge la cer, / Şi vodă-i un munte".**

Întotdeauna ne va preocupa mai puţin lipsa de vitalitate a versurilor din „Ostaşii noştri" ori tablourile privind scenele de luptă propriu-zisă, căci important va fi pentru noi să nu uităm că Alecsandri a scris în 1848 „Deşteptarea României", îndemnînd la integrarea în marile mişcări social-politice ale vremii **(„Iată ! lumea se deşteaptă din adînca-i letargie ! / Ea păşeşte cu pas mare către un ţel de mult dorit. / Ah ! treziţi-vă ca dînsa, fraţii mei de Românie ! / Sculaţi toţi cu bărbăţie, / Ziua vieţii a sosit !")**, în 1859 „Hora Unirii" şi că după „Ostaşii noştri" ne-a lăsat o postumă plină de indignare cum este „Eroii de la Plevna" : **„Ei merg timpiţi sub biciul restriştei nemiloase, / Pătrunşi de gheaţa iernii şi-a morţii pân' la oase, / Şi astfel suferinţa mult oarbă şi nedreaptă / Au pus copiii noştri cu ei pe-aceeaşi treaptă, / Cît nu poţi a distinge din toţi suferitorii / Nici care sînt învinşii, nici care-nvingătorii. / Ei bine !-n astă ţară, ce sîntem încă ?... şi cine / Au îndrăznit s-arunce în noi cu-aşa ruşine / Ca să videm mărirea căzută-n ingiosire / Şi eroismul sacru plătit cu umilire ?"**.

Alecsandri şi Coşbuc devin tocmai prin poezia lor patriotică **poeţi importanţi cu o conştiinţă** exemplară. Parafrazîndu-l pe Coşbuc, putem spune că poezia patriotică este sufletul în sufletul marii poezii... „De-a pururi nerupta sa parte".

Dorin Tudoran

Nicolae Grigorescu
„Explozia unui obuz"

Document şi opţiune politică

Pe bună dreptate, din punctul de vedere al raporturilor lor faţă de literatură, se disting două tipuri de evenimente : trăite şi asumate. În primul caz, literatura reînvie trecutul pe calea sinuoasă a memoriei afective, în al doilea, evenimentul este folosit de către autor ca punct de plecare pentru o construcţie care îmbină elementele reale cu cele fictive.

Scriitorul poate să se apropie de un eveniment istoric, căutînd să păstreze tot timpul o atitudine obiectivă, să îl privească doar ca pe un posibil punct de plecare al demersului său literar. Este, de pildă, situaţia multor romane istorice, în care evoluţia unei conjuncturi istorice îndepărtate este folosită doar în măsura în care oferă posibilitatea realizării unei proze moderne.

Există însă şi situaţii în care anvergura şi specificul unor evenimente nu mai pot fi preluate şi trecute în literatură în modul pe care l-am descris mai înainte. Atunci cînd evenimentul este de mare amploare, el generează un acut sentiment al „presiunii istoriei", ceea ce conduce spre adoptarea unei atitudini politice nete, lipsite de orice echivoc. Acesta este şi cazul celui de al doilea război mondial, al transpunerii lui în literatură de către scriitorii români. Fapt deosebit de semnificativ, nici unul dintre autorii notabili de la noi, care după sfîrşitul celui de al doilea război mondial au publicat romane sau proză scurtă, pornind de la evenimentul care a zguduit catastrofic lumea, nu a fost tentat să facă efortul de obiectivare la care ne refeream mai sus.

Prima carte de proză în care se condamnă războiul antisovietic este romanul lui Eusebiu Camilar, **Negura** (1949). Cu personaje puţin memorabile, cartea are anumite calităţi în ceea ce priveşte atmosfera. Fără voia autorului, apare însă un efect de anihilare a terifiantului prin monotonie, ca în orice proză senzaţională, ce depăşeşte o anumită întindere. Romanul lui Camilar interesează astăzi mai ales ca document asupra felului în care se poate scrie despre un eveniment catastrofic imediat după încheierea lui.

Un caracter schematic dictat de apropierea istorică a evenimentelor descrise acuză şi romanul **Mitrea Cocor** (1949) de Mihail Sadoveanu. Modul în care eroul principal participă la război şi evoluţia lui în prizonierat sînt convenţionale. Prin intermediul unui basm modernizat, marele povestitor ilustra însă cîteva idei progresiste, fapt care a asigurat cărţii un deosebit succes.

În 1955 apare romanul **Eroica** de Laurenţiu Fulga. Deşi fusese participant la război, romancierul adoptă o distanţare reflexivă faţă de întîmplările relatate. În **Steaua bunei speranţe** (1963), romancierul accentuează salutar această orientare. Înfăţişînd evoluţia ideologică a ofiţerilor români aflaţi într-un lagăr sovietic de prizonieri, autorul lasă materialitatea strictă a războiului pe un plan secund, preocupîndu-se de ecourile ei în conştiinţe. În **Alexandra şi infernul** (1966) tendinţa aceasta este dusă şi mai departe, războiului fiindu-i opusă funciara forţă a iubirii.

Romanele lui Mihai Beniuc, **Pe muche de cuţit** (1959) şi **Dispariţia unui om de rînd** (1963) aparţine unei orientări analoge, urmărind o evoluţie spirituală, ce se desfăşoară parţial pe fondul conflagraţiei mondiale.

Străinul (1955) de Titus Popovici adoptă, la un nivel artistic mult mai convingător, un punct de vedere similar. Criza istorică se transformă, pentru personajul principal, într-o criză existenţială, a cărei rezolvare se produce prin apropierea sa de reprezentanţii forţei sociale celei mai înaintate.

O evoluţie similară are şi personajul principal din nuvela **Îndrăzneala** (1959) de Marin Preda. Luptînd pe frontul antihitlerist, el are revelaţia propriei sale valori umane, revelaţie ce se îmbogăţeşte ulterior prin aflarea sensului politic al epocii în care trăieşte.

Proza pe care Eugen Barbu a dedicat-o luptei comuniştilor şi a elementelor progresiste din timpul pregătirii insurecţiei antihitleriste, paginile vibrante închinate zilelor fierbinţi ale înfăptuirii întoarcerii armelor împotriva armatelor fasciste sînt un elogiu fierbinte adus celor care prin jertfa lor de sînge au înfăptuit unul dintre actele esenţiale în conturarea destinului actual al României. Romanul **Şoseaua Nordului** (1959) urmăreşte acţiunile temerare ale unui grup de comunişti ilegalişti îndreptate împotriva oligarhiei politice din anii celui de al doilea război mondial şi împotriva maşinii de război hitleriste. Spre deosebire de **Groapa**, precedentul său roman, prozatorul recurge la un stil dinamic. Personajele sînt, de data aceasta, oameni de acţiune, angrenaţi în fapte decisive şi riscante. Trăind şi luptînd ameninţaţi în permanenţă de primejdia morţii, umanitatea acestor personaje este dominată de eroism, de capacitatea sublimă de a eluda interesele individuale în favoarea unui ideal comun. Urmărind peripeţiile prin care trec luptătorii, acţiunea romanului se îndreaptă, acumulînd într-o ţesătură complicată numeroase fragmente epice, spre episodul bătăliei finale. Lupta împotriva armatei hitleriste este înfăţişată într-o manieră filmică, locul acţiunilor individuale fiind luat de cooperarea unor mase umane. Finalul este apoteotic, pecetluind eroic unul dintre marile acte de voinţă revoluţionară ale poporului român.

Ecourile literare româneşti ale celui de al doilea război mondial reprezintă nu numai zguduitoare documente asupra unei perioade de răscruce ci, mai ales, dovezi ale unei ferme opţiuni politice.

Voicu Bugariu

Actualitatea unui roman

În 1897, deci la douăzeci de ani după evenimentele care au dus la cucerirea independenţei, Duiliu Zamfirescu îşi anunţă prietenii că a început lucrul la un nou roman care trebuia să devină al treilea din ciclul Comăneştenilor. Romanul este, cum bine se ştie, **În război** şi a fost publicat, pe măsura scrierii lui, între 1897—1893 în **Convorbiri literare**, iar tipărit în volum de abia în 1902, după ce mai întîi, printr-o ciudată nepotrivire, văzuse lumina tiparului în 1900, în limba franceză, cu titlul : **Temps de guerre.**

Ce l-a determinat pe scriitorul, aflat în acea vreme departe de ţară ca diplomat la Roma, să-şi asume riscul unei asemenea experienţe de autor, nemaiîncercată în proza românească pînă la el ? Corespondenţa numeroasă şi mereu atît de detaliată a lui Duiliu Zamfirescu, în ce priveşte problemele de creaţie, ne lămureşte multe din lucrurile legate de geneza şi elaborarea unui roman care deschidea, la noi, drumul prozei de război. Romanul urma să fie, în viziunea creatorului său, „o încercare de psihologie esenţial românească", încercare care „să dea sufluI entuziasmului acestei epopei trăite" şi care „să prindă personalitatea românească, în toate clasele, manifestată într-un moment de aşa intensă viaţă". Ideea fundamentală a cărţii, potrivit aceleiaşi opinii de autor, sta într-un „amestec, voit, de date istorice şi de înflăcărare patriotică, pentru a pune cel mai mare eveniment al vieţii noastre româneşti din veacul acesta în lumină vie cu generaţiunile viitoare". Şi, mai departe, referitor la demonstraţia ce o avea în vedere romanul : „Morala lui se poate rezuma în trei fraze, pe care le zice Comăneşteanu murind : „regeneraţi-vă în lacrămi, precum ne-am regenerat noi în sînge", „o rectificare a conştiinţelor părea că urmase primului asalt".

Tot din corespondenţă mai aflăm că războiul de la 1877, trăit de scriitor la vîrsta de 19 ani, l-a obsedat îndelung, cu imaginile sale de jertfă şi cu amintirea „eroilor putneni căzuţi la Grivita", aşa cum a fost maiorul Şontu, introdus de altfel în paginile romanului ; că o primă tentativă de asemenea natură evocatoare a fost nuvela din 1883, **Locotenentul Sterie**, inspirată din atmosfera din acel timp a oraşului Focşani ; că romanul de faţă, trebuind să se cheme mai întîi **Divizia a 3-a** şi să constituie în intenţie „apoteoza Regimentului al 10-a de dorobanţi", a fost scris „dintr-un suflet" dar a fost totodată „îndelung pregătit, atît ca invenţie a mea proprie, cît şi ca substrat de fapte istorice". Într-adevăr, pasionat cititor de istorii, Duiliu Zamfirescu se documentase pentru amănuntele ţinînd de date şi de „acţiunea propriu-zis militărească" din studiul lui Th. Văcărescu, **Luptele românilor în resbelul din 1877—1878**, alternînd lectura lui cu **De bello gallico.** Unele din părerile exprimate de scriitor în legătură cu propria-i creaţie par astăzi, însă, cu siguranţă exagerate, cum ar fi următoarea : „Cele două pagini, în care trupa aşteaptă ora atacului şi momentul în care Şontu face un pas înapoi şi pune mîna pe garda săbiei, sunt quintesenţa întregii mele puteri de creaţiune. Mai mult decît atît nu pot face", dar, mai cu seamă, orgolioasa temere că ar putea fi bănuit a-l fi imitat pe Tolstoi şi, de aici, naiva comparaţie între o operă, a sa, şi o capodoperă, cea tolstoiană. Nu este exclus ca o astfel de încîntare publică faţă de propria scriere, ca şi punerea ei în paralel cu **Război şi pace** să fi cenzurat, prin recul, opinia critică privitoare la romanul lui Duiliu Zamfirescu, nu inferior ca realizare primelor două din ciclu şi net superior celor ce i-au urmat. **În război** rezistă şi azi, cu succes, la o lectură repetată şi în realitate, contrar a ceea ce năzuia Duiliu Zamfirescu, paginile lui cele mai izbutite sînt tocmai paginile care respiră printre rînduri, ca reminiscenţa unor petale presate, influenţa lui Tolstoi.

Se cuvine să apreciem în acest roman, alături de valoarea lui înalt patriotică, actualitatea unor intenţii şi intuiţii. Ele transpar într-adevăr ca nişte tuşe care cer pasta grea a culorii epice, împlinirea de mari tablouri în mişcare şi trepidaţie umană, dar nu sînt mai puţin tuşe trase cu mînă sigură, citeodată de mare scriitor. Este la mijloc, mai întîi, intuiţia, am zice acum, modernă, a faptului că războiul reprezintă o experienţă decisivă şi nepreväzută, care scoate în relief singular calitatea şi măsura omului, care îl marchează cu o trăire şi o obligaţie morală. Războiul de independenţă a văzut de Duiliu Zamfirescu nu numai ca un catalizator de forţe naţionale, regenerînd energiile latente sau pierdute, dar şi ca o verificare esenţială a condiţiei umane. Scriitorul sesizează cu bună intuiţie schimbările comportamentului individual atunci cînd intervine necesitatea în viaţa

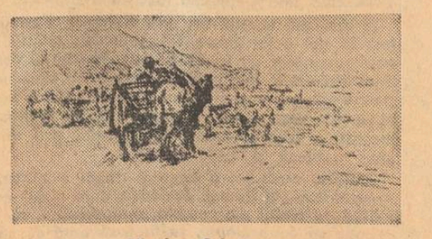

Nicolae Grigorescu
„Coloană în repaus"

colectivităţii ; sesizează prefaceri şi mutaţii intime, precum şi subtile alunecări de psihologie socială polarizată fie de nelinişte, fie de panică, fie de entuziasm sau de solidaritate. Nici unul din eroii pe care îi va naşte întîmplările războiului nu pare, de la bun început, născut a fi erou. Dimpotrivă : atît personajele fictive, cum sînt Comăneşteanu şi Milescu, cît şi personajele reale, ca Şontu şi Valter Mărăcineanu, sînt îndepărtaţi prin modul de viaţă, prin preocupări, prin fire de gîndul eroismului. Aparenţele le sînt uneori direct defavorabile, simulînd incapacitatea de a face faţă cerinţelor luptei şi ceea ce demonstrează scriitorul este nepreväzutul care sălăşluieşte sub aceste aparenţe de mondenitate, de boemă, de sentimentalism. Angajate în luptă, personajele lui Duiliu Zamfirescu — şi aici e poate lecţia tolstoiană cel mai bine asimilată — suportă transformări ce le pun destinul sub un numitor comun, relevîndu-le o nouă dimensiune a vieţii. Observarea unei lumi aflată la mare distanţă de alura eroică, risipită în preocupări divergente şi neanunţînd prin nimic forţa umană, precum şi sugestia prefacerii ei sub impulsul comandamentului istoric, al dramei şi suferinţei comune sînt laturile de viziune romanescă cu totul notabile ale cărţii, locuri unde Duiliu Zamfirescu se dezvăluie a fi un real precursor. De altfel, însăşi ideea de a prezenta o colectivitate care încearcă experienţa luptei, renăscînd moralmente pe jertfele cîmpului de bătălie, merită să fie relevată.

De asemenea, aducerea în faţa acestei experienţe hotărîtoare a reprezentanţilor mai tuturor claselor sociale existente, observarea interpenetrării ce se produce în astfel de momente, chiar numai schiţată la Duiliu Zamfirescu, coborîrea războiului în tranşeele soldaţilor de rînd, ascultarea, în cîteva fraze fericite, a vorbirii lor, prelungind sub ameninţarea morţii preocupările obişnuite, de acasă, apoi împletirea adevărului istoric cu ficţiunea, curajul, la acea dată, de a introduce personaje reale ori de a cita aidoma texte oficiale şi documente în ideea autenticităţii, descrierea unor aspecte cînd războiul nu-şi arată chipul eroic, ci, din contra, înfăţişările haotice, tergiversările, hazardul, nelinişte şi tensiunea paralizantă dinaintea atacului sînt, luate în total, lucruri care probează neîndoielnic paginile reuşite ale romanului. Ca şi tema lui, nu mai puţin actuală rămîne preocuparea „de a simţi adînc românește, de a avea încredere în poporul care s-a strecurat în timp şi spaţiu neatins, şi a răsărit în războiul din 1877 cu toate calităţile lui strămoşeşti...".

Dan Cristea

din lirica antifascistă

Nu fascismului. Nu barbariei, ororii, orbirii, cruzimii, hidoșeniei paroxistice în cele mai grosolane sau rafinate plăsmuiri. Nu rasismului, injosirii este strigătul comun al generației de poeți cetățeni ce au străbătut infernul nopții naziste.

Nicola Vaptarov, poet și partizan, executat în 1942 de naziști, Federico Garcia Lorca, executat în 1936 de fasciști, Robert Desnos, deportat la Buchenwald, mort în 1945 de tifos și subnutriție, B. Fundoianu, ucis în 1944 la Auschwitz sînt numai cîteva nume din șirul acelor conștiințe ardente căzute jertfă nazismului. Ecoul suferințelor începute în 1933 și curmate în 1945 nu s-a stins. Nu s-a stins și el se regăsește în alte tonalități, în lirica poeților mai tineri, prea tineri pentru a fi fost ei înșiși victimele nazismului dar a căror sensibilitate a fost traumatizată de cutremurătoarele vestigii și documente ce stau mărturie crimelor săvîrșite. Sensibilitatea acestor poeți angajați conștient în dezbaterile problemelor politice, etice care frămîntă omenirea, stă de veghe în fața noilor manifestări de violență, de vandalism. Ea face asociații de idei uneori voit forțate între abominabilele evenimente petrecute în deceniile trei și patru și fenomene politice care se produc în societatea burgheză. Pentru mulți dintre acești poeți tineri și nu numai pentru ei, războaiele „curate" din Indochina și alte părți ale lumii, metodele și armele folosite amintesc de procedeele naziste.

Prezentăm mai jos un grupaj, pe care îl dorim reprezentativ, din poezia celor ce s-au ridicat în acei ani la lupta pentru apărarea demnității și valorii ființei umane.

Traducătorii

BERTOLT BRECHT

1940

Băiatul meu mă întreabă : Să învăț matematica ?
La ce bun, îmi vine să-i zic. Că două bucăți de
piine-s mai mult decît una
o să bagi singur de seamă.
Băiatul meu mă întreabă : Să învăț franceza ?
La ce bun, îmi vine să-i zic. Acest Reich se
scufundă.
N-ai decît să te freci pe burtă și să gemi
și lumea tot o să te-nțeleagă.
Băiatul meu mă întreabă : Să învăț istoria ?
La ce bun, îmi vine să-i zic, Învață să-ți ascunzi
capu-n pămînt
și poate atunci ai să scapi.

Da, învață matematica, îi spun
învață franceza, învață istoria !

PABLO NERUDA

Explic unele lucruri

Întrebați : Și unde-i liliacul ?
Și metafizica învechită de maci ?
Și ploaia care adesea bate toba
vorbelor lui umplindu-le
de goluri și păsări ?

Vreau să povestesc tot ce mi se întîmplă.

Locuiam într-un cartier
din Madrid cu clopote,
cu orologii, cu arbori.

De acolo se vedea
chipul uscat al Castiliei
ca un ocean de piele.

Casa mea era numită
casa florilor pentru că pretutindeni
înfloreau mușcate : era
o casă frumoasă
cu ciini și cu prunci.

Raul, îți amintești ?
Îți amintești, Rafael ?
Federico, îți amintești,
Jos sub țărînă,

Vasile Dobrian :
„Toți pașii aceștia trebuie îndreptați spre pace"
(1936)

îți amintești de casa mea cu balcoane, unde
lumina de iunie îți umplea gura de flori ?
Frate, frate !

Totul
era strigăte, sare a negoțului,
maldăre de piini palpitînde,
piețe ale cartierului meu, Arguelles, cu statuia lui
cu o palidă călimară între pești afumați
untdelemnul ajungea la linguri,
zgomot confuz,
de picioare și mîini, umplea străzile,
metri, litri, esență
iute a vieții,
mormane de pește,
urzeală de acoperișe cu soare rece în care
obosește săgeata,
delirant fildeș suav al cartofilor,
roșii și iarăși roșii pînă la mare.

Și într-o dimineață totul era în flăcări
Și într-o dimineață vălvătăile
se ridicau din pămînt
înghițind existențe,
și de atunci focul,
pulbere de atunci,
și de atunci sîngele.

Bandiți cu avioane și cu mauri,
bandiți cu inele și ducese,
bandiți cu negri călugări ce binecuvîntau
veniră din cer să omoare copii,
și pe străzi, sîngele copiilor
curgea simplu, ca sîngele copiilor.

Șacali de care șacalul se scîrbește,
pietre pe care scaiul uscat le-ar scuipa în
batjocură,
vipere pe care viperele le-ar urî !

În fața noastră am văzut sîngele
Spaniei ridicîndu-se
ca să vă-nece într-un singur talaz
de mîndrie și de pumnale.

Generali
trădători :
priviți casa mea moartă,
priviți Spania sfărîmată ;
dar din fiece casă moartă răsare metal arzător
în locul florilor,
dar din fiece văgăună din Spania
răsare Spania,
dar din fiecare copil mort răsare o armă cu ochi,
dar din fiece crimă se nasc gloanțe
care într-o zi vor afla locul
unei inimi.

Întrebați de ce poezia lui
nu ne vorbește de vis, de frunze,
de vulcanii cei mari ai patriei lui ?

Veniți să vedeți sîngele de pe străzi,
veniți să vedeți
sîngele de pe străzi,
veniți să vedeți sîngele
de pe străzi !

NICOLA VAPȚAROV

Înainte de moarte

Ne-ndurător de crîncenă e lupta,
Precum s-ar spune, epică devine.
Eu am căzut. Un altu-n loc... și-atita.
Ce-nsemnătate are-aicea — cine ?

Un glonț și după glanțu-acela — viermii.
E-atit de simplu, logic și cu rost.
Dar în furtună fi-vom iar cu tine,
Poporul meu, — pentru că scump ne-ai fost !

22 iulie ora 14

RAFAEL ALBERTI

Galop

Pămînturi, pămînturi, pămînturi din Spania,
imense, răzlețe, deșerte ponoare.
la vînt, pintenogule,
călare, norodule,
sub lună, sub soare.

Călare,
în goană călare,
pînă-i azvîrli în mare !

În inimă sună, răsună, răsună,
înlănțuita țărnă, spaniola humă.
În goană, norodului,
zbori, pintenogule,
cal numai spumă.
Călare,
în goană călare,
pînă-i azvîrli în mare !

Nimeni, nimeni, nimeni, în față nu-i nimeni ;
moartea nu-i nimeni, e-n șea, lîngă tine.
Zbori, pintenogule,
călare norodule,
lumea îți aparține.

Călare,
în goană călare,
pînă-i azvîrli în mare !

(1936)

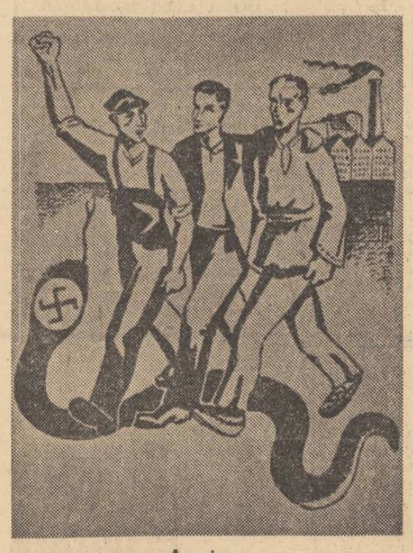

Anonim :
„Front popular" (1935)

SALVATORE QUASIMODO

Printre frunzele sălciilor

Și cum puteam noi să cîntăm
cu talpa străinului pe inima noastră ;
cu morții părăsiți în piețele tîrgului,
prin bălării înghețate ; în urletul negru al mamei
care mergea să-și întîmpine fiul,
răstignit pe stîlpul de telegraf ?
Printre frunzele sălciilor, drept legămînt,
și lirele noastre erau spînzurate ;
ușor se legănau în vîntul cel jalnic.

Mihail Gion :
„Pentru drepturi și piine"

PAUL ELUARD

Victoria de la Guernica

1

Lumea frumoasă a cocioabelor
A minei și a cimpiilor

2

Chipuri bune la foc chipuri bune la frig
Refuzurilor nopții insultelor loviturilor

3

Chipuri bune la toate
Iată golul ce vă fixează
Moartea voastră va servi drept pildă

4

Moartea inimă răsturnată

5

V-au silit să plătiți piinea
Cerul pămîntul apa somnul
Și mizeria
Viețîi voastre.

6

Spuneau că doresc buna înțelegere
Și drămuiau pe cei puternici îi judecau pe nebuni
Dădeau de pomană împărțeau o pară în două
Salutau cadavrele
Se copleșeau cu formule de politețe

7

Persevera exagerează ei nu sînt din lumea
noastră

8

Femeile copiii au aceeași comoară
De frunze de primăvară verzi și de lapte curat
Și de durată
În ochii lor curați

9

Femeile copiii au aceeași comoară
În ochii lor
Bărbații o apără cum pot

10

Femeile copiii au aceiași trandafiri roșii
În ochii lor
Fiecare își arată sîngele

11

Frica și curajul de a trăi de a muri
Moartea atît de grea și de ușoară

12

Oameni pentru care a fost cîntată comoara
Oameni pentru care comoara s-a risipit

13

Oameni reali pentru care disperarea
Hrănește focul mistuitor al speranței
Să deschidem împreună ultimul mugure al
viitorului

Patria moartea pămîntului și sluțenia
Dușmanilor noștri au culoarea
Monotonă a nopții noastre
Vom fi mai puternici.

SKENDER KULENOVIČ

Stoianca, mama din Knejpolie

Cheamă la răzbunare, căutîndu-și cei trei fii,
Srdjan, Mrdjan și Mladjen, căzuți
în timpul ofensivei fasciste.

Tustrei ați supt la pieptul meu
— o, soare milostiv din Knejpolie ! —
La tustrei vă-nfășam picioarele trandafirii
în scutece albe de in,
la tustrei, vă spălam, în zori, fețele albe,
O,
Srdjan,
Mrdjan,
Mladjen,
o, trei ani ai vieții mele.
întîi trei picături ale laptelui meu,
trei zdraveni și grei faguri de miere,
care-au țîșnit, în scîntei, din mărunțaiele mele ;
o, fir de trifoi cu trei foi din Knejpolie,
cu rouă-nvelit,
sub inima mea înflorit !
O,
trei ani sîrbești ai vieții mele,
trei voinici, din laptele meu,
o, Srdjan — hram de Sf. Gheorghe
o, Mrdjan — hram de Sîn' Dumitru
o, Mladjen — hram de Sîn' Ilie !
Kozara a-nălțat trei pini sub nori.
Stoianca a crescut sub steag trei fii !
O,
unde sînteți,

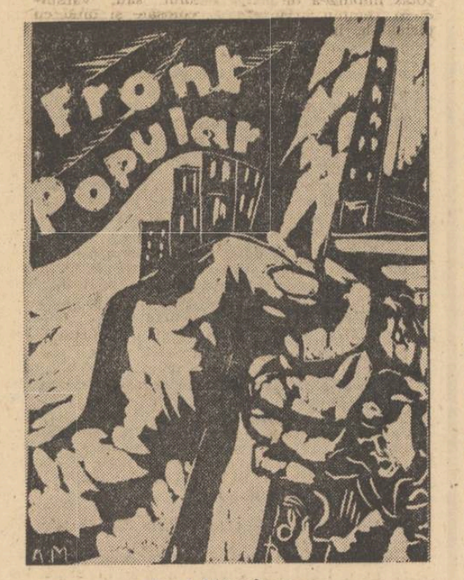

Aurel Mărculescu :
„Front popular" (1935)

Srdjan,
Mrdjan,
Mladjen ?
O,
unde sînteți,
cele dintîi flinte-ale mele,
ziua de Sf. Ilie,
cele trei lacrimi ale mele, din urmă ?
Morți, maica voastră vrea să vă strîngă
în brațe.
Dealungul celor șapte tranșee
— cu care crunții, hulpavii mistreți
brăzdară Knejpolie —
nemîncată,
nebăută,
dealungul Kozarei, dealungul Prozarei
ea atinge cu călciiele ei însîngerate
leșurile roase de viermi
și vă caută printre ele —
biata maică Stoianca,
iarna trecută v-a ajutat în acțiune,
nopți întregi a mers clătinîndu-se prin hățișuri
a smuls șinele căii ferate !

. . . . . .

Kozara,
Kozara,
Kozara,
Zic, Kozara, cine-o să-i nimicească,
Cine o să răzbune
pe Srdjan al meu,
pe Mrdjan al meu,
pe Mladjen al meu ?

Kozara, verde surioară,
maică, și tu, a lui Mladjen al meu,
te vedem de departe,
te-auzim încă mai de departe !
Nu poate maica Stoianca să creadă
că ești deșartă acum,
că ne-ai lăsat în părăsire.

Cînd, de la drumul cel răscolit,
de la ciinii uciși, judecați de copiii noștri
ridic ochii spre coastele tale stufoase,
în inima mea — ca într-un cuib —
se iscă o singură pasăre,
o singură credință-nflorește :
Copiii mei, uriașii,
i-ai împletit în cosițele tale, verzi,
ți-ai încruntat sprîncenele groase
și-nfășori Knejpolie în tăcere ;
dar inima ta
ca-ntr-un ceaun clocotitor
fierbe răzbunarea cea sfîntă !

Răzbunare. Sora mea, răzbunare !
Răzbună pe fiul meu Srdjan,
răzbună pe fiul meu Mrdjan,
răzbună pe fiul meu Mladjen ;
Sfîntu Ilie de ploaie-i însetat,
Knejpolie de răzbunarea cea sfîntă.

Iosif Iser :
„Ajunge !" (Mama)

ANNA AHMATOVA

În amintirea prietenului

In a Victoriei Zi, prin ceața rară,
Cînd zorii ard — pîrjol împurpurat —
Ca o vădană vine primăvara
La un mormînt necunoscut, uitat.

Rămîne în genunchi și, fără grabă,
Mîngîie iarba, murgul respiră,
Un fluturi, de pe umăr, pune-n iarbă,
Și prima păpădie o resfiră.

1945

ADAM WAZYK

Chioșcul invalidului

Ai schimbat cortul pe o tutungerie
(de cort tot n-o să mai ai nevoie).
Oamenii cumpără trei țigări sau mai mult,
cei căzuți se adună din toată lumea
ca să fumeze mahorca cea bună în chioșc.

Vine comandantul de regiment,
care-a căzut la trecerea Vistulei,
vine plutonierul trăgătorilor neîncercați
care s-au aruncat bezmetic în bătaia
tunurilor bubuitoare.
Vin alții, cine nu cunoaște pe unul măcar ?
Vinde-mi și mie un pachet de tutun, prietene.
Am fumat, am plecat, pe jos și pe sus și-am tăcut.
De două ori apa pe fluvii a înghețat,
de două ori în fața noastră frontul a fost rupt.
Să raporteze altul despre ruinele Varșoviei.

De ne va părăsi vreodată ura, viața noastră va
rămîne goală ?
Îți încui chioșcul ca și memoria și vii încoace,
încet, pe cîrje.

În românește de
Maria Banuș

ERIK LINDEGREN

Cei morți

Cei morți nu vor tăcea ci vor vorbi.
Durerea dispersată își va găsi glasul,
și cînd șobolanii celulelor și revolverele ucigașilor
se vor preface în cenușă și țărînă străveche
parabola cometei și jocul pe boltă al stelelor
tot vor sta mărturie pentru cei căzuți lîngă ziduri :
spălați de foc dar nepîrjoliți,
călcați în picioare dar fără vreo rană pe trup,
ochi ce au privit cu groază se vor deschide în
liniște
și cei morți nu vor tăcea ci vor vorbi.

Despre cei morți să nu tăcem, să vorbim.
Deși mutilați, sugrumați în celulele forței
conduși încet în cinice camere de așteptare
unde moartea lipise pe pereți afișele de
propagandă ale păcii,
ei se vor odihni îndelung în raclele străvezii ale
conștiinței,
înbălsămați în adevăr, spălați în foc,
și cei care au căzut nu se vor frînge,
și cei care au cerșit milă în uitarea unei clipe
se vor ridica și vor sta mărturie despre ceea ce
nu s-a frînt
pentru că cei morți nu trebuie să tacă ci să
vorbească.

Nu, morții nu vor tăcea, ci vor vorbi.
Cei ce au simțit triumful pe grumazul lor vor
ridica fruntea,
și cei înăbușiți de fum vor vedea limpede,
cei torturați pînă la demență vor trece lîn ca
izvoarele,
cei ce au căzut împotrivindu-se vor lovi
iar cei doboriți cu plumb vor dobori cu foc,
cei prăvăliți de valuri vor fi vijelie.
Și cei morți nu vor tăcea ci vor vorbi.

În românește de
Petre Banuș

pagini eroice dintr-un

1877
Mărturii despre vitejia Armatei Române

Războiul pentru cucerirea independenței de stat a României din anii 1877—1878 a fost un eveniment cu semnificații de o importanță menită să atragă atenția întregii Europe occidentale asupra intrării României în războiul Ruso-Turc.

În cele ce urmează vom reda cîteva mărturii ale unor corespondenți de presă și observatori militari străini despre eroismul Armatei Române în acest război de neatîrnare.

O preocupare a observatorilor militari și a ziariștilor străini veniți în țară la începutul războiului a fost și aceea de a se informa asupra pregătirii de luptă a trupelor. Corespondentul cotidianului englez **„Times"** scria ziarului său la 8 mai 1877 după ce asistase la trecerea în revistă a trupelor la Cotroceni : **„Am fost foarte surprins de frumoasa înfățișare a acestor trupe. Sînt bine echipate în toate privințele iar instrucția diferitelor unități bună și arătînd o pregătire îngrijită".**

Starea de spirit și comportarea bravă în luptă a soldaților și ofițerilor în perioada de început a războiului cînd armata română era concentrată pe linia Dunării pentru apărarea frontierei au fost de asemenea, larg comentate în diverse materiale de presă apărute în străinătate. Unul dintre ziarele engleze care au oglindit în paginile lor faptele de arme ale ostașilor români a fost **„The Daily News"** al cărui corespondent scria la 27 mai 1877 : **„Am văzut de două ori în lupte pe români fără a observa aceea nelinițe care nu este cu totul nenaturală unor soldați tineri și lipsiți de experiență".** Totodată **„Times"**, în numărul din 31 mai 1877, scoțind în evidență dirzenia de care dădeau dovadă în luptă ostașii români scria că : **„Singele rece în acțiune este apreciat atît de ofițerii lor cît și de străini".** La 23 mai același ziar sublinia că încă din această perioadă armatele române au dat un ajutor efectiv trupelor rusești **„Trupele române protejînd propria lor frontieră pe Dunăre au făcut un mare serviciu rușilor prin faptul că i-au împiedicat pe turci să ocupe și să fortifice capetele de pod pe malul nordic al Dunării".**

Presa italiană, care manifesta multă afecțiune pentru poporul nostru și lupta sa de eliberare națională a publicat numeroase relatări elogioase la adresa armatei române. Astfel, ziarul **„Fanfulla"** sublinia că **„Armata se bate bucuros, nu e un singur dezertor între soldații de rînd, ofițerii abia așteaptă a se distinge".** Ziarul **„Il Drito"**, informînd asupra aprecierilor elogioase ale generalului rus Krudnev, care felicitase artileria română pentru comportamentul ei din timpul bombardării Nicopolei scria **„Nu ne mirăm deloc cînd aflăm că rușii admiră valoarea militară a fraților latini de la Dunărea de jos".**

O descriere amplă a comportamentului soldaților și ofițerilor români la Plevna o furnizează martorul ocular Lachmann, corespondent al ziarelor **„Bund"** din Berna și al **„Gazetei de Chicago" : „Mi-ar trebui mult timp ca să numesc toți bravii. Niciodată n-aș fi crezut să văd atîta bravură la o trupă care pînă atunci n-a cunoscut focul. Armata română merită a fi pusă lîngă orice altă armată a Europei și oricine poate fi mîndru de soldații și ofițerii ei care au dat probe atît de strălucite de vitejie".**

„The Daily Telegraph" menționează : **„Trupele românești s-au purtat cu un curaj lăudabil și au pornit de nenumărate ori la asalt deși respinse de focul zdrobitor al infanteriei turcești. S-au purtat minunat de bine mai ales avînd în vedere că era prima lor încercare și că era îndreptată în contra pozițiilor puternic fortificate și apărate de o armată de temut". „La Plevna românii luptă ca leii",** scria **„London Jurnal".**

Ziarul francez **„Memorial diplomatique"** scria : **„În memorabilele lupte care au inundat cu sînge vecinătățile Plevnei românii s-au condus cu un eroism căruia Europa întreagă îi aduce omagiu".**

Gazeta **„Der Osten"** din Viena, la 21 octombrie 1877 nota : **„Bărbătească păsire a României pe cîmpul de resbel a schimbat cu o singură lovitură situația statului român. Eroii care țin sus și cu putere pe cîmpurile de luptă ale Bulgariei drapelul român, care e împodobit cu lauri nemuritori nu-și varsă în zadar sîngele lor. România liberă și independentă va ocupa cu mîndrie un loc în familia europeană și măreața ei faptă împreună cu numele ei vor fi imprimate în inimile generațiilor viitoare".**

Eroismul armatei române a fost apreciat și de ofițerii ruși. Generalul Krilov scria : **„Luptele de la Teliș, Dubnik, Semeret, Trestenik precum și diferite expedițiuni incredințate de mine cavaleriei române au dovedit într-un mod strălucit, bravura, ținuta perfectă și exactitudinea în serviciu ale brigadierilor de roșiori și călărași, precum și ale bateriei de artilerie. Plecînd, duc o sinceră mulțumire dobîndită prin onoarea ce am avut de a comanda aceste trupe de elită".**

O înflăcărată chemare de solidaritate a poporului italian cu lupta de independență a poporului român a făcut în acest timp Garibaldi, marele luptător pentru independența Italiei. Ziarul **„Gazetta de la Capitale"** din Roma a publicat în această perioadă o scrisoare a lui Garibaldi, adresată din Caprera poporului român : **„Descendenții vechilor noastre legiuni, românii, se luptă cu eroism pe țărmurile Dunării pentru independența lor. Mi se pare că este bine a face să se audă o laudă din partea Capitalei vechii lumi și a Italiei întregi, adresată valoroasei noastre rude".**

Aprecieri elogioase au fost destul de numeroase în acele momente și din partea altor organe de presă sau a consulilor acreditați în România. Le-am reținut pe cele mai semnificative, considerînd că ele sînt un prilej de înălțătoare mîndrie patriotică și de recunoștință pioasă închinată eroilor care au consacrat România ca o țară independentă și suverană.

Texte extrase și comentate de St. Popescu

Între țările Europei, România se poate mîndri că în istoria sa ale cărei biruințe sînt multe și înfrîngeri puține nu s-au înscris niciodată războaie de subjugare a vecinilor ci numai războaie de neatîrnarea moșiei și-a neamului. Lupta pentru independență a fost cea mai împlinită ursire făcută poporului nostru la nașterea sa. Virtutea și vitejia au fost trăsăturile cele mai apăsate al oamenilor zămisliți în străvechile vetre — ale dacilor. Toți istoricii lumii îi zugrăvesc pe români ca o națiune energică, plină de curaj și de abnegație-n luptă, de o constituție fizică extrem de puternică, însuflețiți de o adîncă iubire de patrie și de neatîrnare. „Dacii sînt prea buni ostași, scrie grecul Chalkokondykas, au lăsat un puternic ecou în epoca veche cu eroismul lor". Confederațiile de juzi și voievozi și-au croit cu spada în mînă dreptul la viață. Întemeierea celor două principate române a fost tot semnul luptei pentru neatîrnare iar energia cu care și-au afirmat în istorie dreptul la existență a cerut multă cerneală din călimări. „Ostașii moldoveni sînt viteji și meșteri la minuit sulița, cu toate că sînt simpli țărani de la plug". „Sînt oameni groaznici și foarte viteji și nici că este pe fața pămîntului un alt popor care pentru glorie războinică și vitejie să apere o țărișoară mai mică împotriva mai multor dușmani atacîndu-i și respingîndu-i fără-ncetare". „Furor valachicus" — așa a rămas în cronicile străine reacția la încălcarea vămilor țării.

Strălucitele bătălii ale românilor sub Mircea, Ștefan, Vlad Țepeș, Mihai Viteazul au afirmat statornica noastră luptă pentru independență într-o Europă medievală destul de nărăvită-n războaie ca să mai întoarcă urechea spre întîmplările din Nordul Dunării. Dar izbînzile noastre au fost de natură să fie — auzite de orice fel de urechi. Conștiința europeană a trebuit să accepte că în hotarul Dunării și-al Carpaților trăiește — un popor hotărît să plătească cu jertfe oricît de grele iubirea de țară și neam.

Abia întemeiată ca națiune în preajma războiului pentru independență din anul 1877, România a prezentat aceleași certificate de excepțională purtare istorică pe care le-a prezentat de-a-lungul întregului ei destin. Unitatea și conștiința națională erau temeiuri și mai puternice pentru ca lupta de neatîrnare să între pe un drum și mai ferm.

Alți cronicari ai lumii europene au marcat cu uimire reînnoitele noastre victorii asupra turcilor : „Cu o îndîrjire de necrezut s-au avîntat în această vale a morții respinși, striviți, decimați de focul ucigător al unui dușman adăpostit, dar fără să se dea înapoi nici un pas, fără să șovăie o clipă, înaintînd mereu, revenind fără — încetare la atac pentru a lăsa, vai, în urmă un șir de morți și de muribunzi. Au fost acte de eroism care nu se pot povesti". Dar eroismul ostașilor români căzuți la Plevna și la Vidin a fost răsplătit : România liberă și independentă a ocupat rangul pe care de atîta vreme îl merita în concertul european. După cum eroismul ostașilor noștri în primul război mondial a hotărît întregirea deplină a țării prin unirea Ardealului cu țara.

Cucerirea independenței de stat și întregirea țării au dat un puternic impuls dezvoltării social-economice a României, desfășurării luptei maselor pentru eliberare socială. Progresul industriei și emancipărea proletariatului au dus în mod firesc la înființarea în anul 1921 a Partidului Comunist Român, moment de excepțională importanță pentru evoluția ulterioară a întregii noastre istorii naționale. Devenită conștientă, organizată, acțiunea maselor populare n-a mai fost întîmplătoare ci a fost ferm călăuzită în funcție de propriile ei interese și aspirații. Așa se explică și faptul că, odată cu declanșarea insurecției armate antifasciste și antiimperialiste și întoarcerea armelor împotriva Germaniei fasciste, P.C.R. a mobilizat toate energiile poporului, a insuflat maselor muncitoare și luptătorilor de pe front o nestrămutată voință de a învinge. Comportamentul excepțional al armatei române care, alături de glorioasele armate sovietice, a participat eroic la eliberarea teritoriilor ocupate de fasciști, lăsînd jertfe grele de sînge de-a-lungul căii victoriei a fost rezultatul unei mobilizări în spiritul vechei noastre iubiri de libertate și independență.

Acum, cînd poporul român aniversează două dintre marile evenimente din istoria națională, de natură să așeze țara pe calea dezvoltării moderne de astăzi, războiul de independență și victoria împotriva fascismului, acum cînd iubirea și recunoștința noastră reînvie într-o mare serbare națională chipurile atîtor eroi, acum cînd aniversăm lupta pentru independență, ardoarea cu care ne-am apărat de-a-lungul întregii istorii libertatea ne apare a fi marele nostru destin.

BIOGRAFIA UNEI VICTORII

CONTRIBUȚIA ROMÂNIEI LA RĂZBOIUL ANTIHITLERIST

- **UN EFECTIV DE PESTE 538 000 DE OAMENI.**
- **A PARTICIPAT LA LUPTE TIMP DE PESTE 260 ZILE**
- **A STRĂBĂTUT CIRCA 1 700 KM.**
- **A FORȚAT PESTE 12 CURSURI MARI DE APĂ**
- **A TRAVERSAT 20 MASIVE MUNTOASE**
- **A ELIBERAT 3 831 DE LOCALITĂȚI**
- **PIERDERILE ARMATEI ROMÂNE ÎN ACEST RĂZBOI S-AU RIDICAT LA APROAPE 170 000 OAMENI. PENTRU MINUNATELE LOR FAPTE DE BRAVURĂ PESTE 300 000 DE SOLDAȚI, SUBOFIȚERI, OFIȚERI ȘI GENERALI ROMÂNI AU FOST DISTINȘI CU ORDINE ȘI MEDALII ROMÂNE, SOVIETICE, MAGHIARE ȘI CEHOSLOVACE.**

Trecerea în revistă a unei subunități de aviație

„Cinci sute de mii de oameni se nasc în vreo cinci ani. Dar în cîți ani se nasc cinci sute de mii de bărbați ? Cine știe. Poate că toți băieții născuți în țara noastră vreme de două decenii au fost ceruți de cel de-al doilea război mondial. Pe unii războiul i-a prins cu copii și neveste. Pe alții numai cu mame ori cu iubite. Dar despărțirea a fost la fel de grea. Dacă ar putea cineva să zboare pe deasupra pămîntului și să vadă ce se întîmplă în casele oamenilor. Ce s-a întîmplat în dimineața aceea de primăvară cînd am plecat pe front.

Cît de mult și de greu le e dat oamenilor să plătească iubirea. Bietele de femei cărora le-au plecat doi bărbați deodată : soțul și fiul. Cum ar putea cineva să înfățișeze lucrul acesta ? Jertfa aceasta este grea, foarte mare.

Cînd am tras primele gloanțe în inamic am fost mai puțin impresionat decît am fost în dimineața plecării. Gara era plină de soldați, unii dintre ei abia ieșiți de prin școală. Nici n-apucaseră să se învețe cu uniforma și plecau în linia întîi. Erau ca niște pui, ședeau zgribuliți, cu urechile înroșite de frig. Și pe unii din ei pămîntul învăța deja să-i primească. Cîți n-au săpat gropi pentru o noapte și-a doua zi groapa devenise mormînt. Și poate că nici n-apucaseră încă să tină în brate o fată".

★

„Am fost pe front toate cele 260 de zile cît a durat participarea României la războiul antifascist. Anul acela a fost lung cît toată viața mea. Cînd mă gîndesc acuma în urmă tot așa simt : că am trăit de două ori.

Nu mai exista ziuă și noapte ci numai luptă și clipe de somn. Au fost zile cînd 22 de ore te pîndea moartea și două ore îți rămîneau pentru tine. Ce să faci cu ele ? Abia așteptai să treacă mai repede ca să nu te gîndești.

Din cele 260 de zile ale vieții mele pe front n-am să uit niciodată timpul în care-am luptat pentru eliberarea Ardealului. Ostașii români s-au comportat ca niște eroi în lupte, iar cînd lupți pentru țara ta vine o putere spre tine din toate părțile. Sper că mă înțelegeți : stai întins la pămînt și pămîntul îți trimite putere.

COMUNICATUL MARELUI STAT MAJOR AL ARMATEI

- **NUMEROȘI GENERALI NEMȚI ȘI O URIAȘĂ PRADĂ DE RĂZBOI CAPTURATĂ — TRUPELE ROMÂNE AU LUAT OFENSIVA ȘI AU SPART LINIA DE REZISTENȚĂ HITLERISTO-HORTISTĂ, PĂTRUNZÎND ÎN TRANSILVANIA PE O ADÎNCIME DE 10 KILOMETRI.**
- **NUMEROASE SATE AU FOST OCUPATE.**
- **DRUMUL SPRE NORD ESTE DESCHIS VICTORIOASELOR NOASTRE TRUPE.**

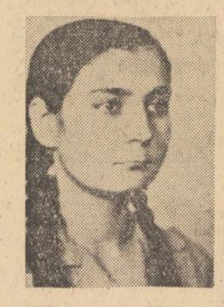

Sergent Elena Chiriță, infirmieră voluntară, căzută la Budapesta

Locot. Mociornița Gh., căzut în cea de-a 29-a misiune de zbor

Faci salturi înainte către dușman și te ajută pînă și păsările cerului. Și ele țin cu tine în patria ta. Cînd mă gîndesc cum am luptat la Întorsura Buzăului mi se face cald. Cele mai mari fapte de eroism s-au petrecut pe teritoriul Transilvaniei".

COMUNICATUL SPECIAL DIN ZIUA DE 25 OCTOMBRIE 1944 AL MARELUI STAT MAJOR AL ARMATEI

„TRUPELE ROMÂNE ȘI SOVIETICE AU DEZROBIT ÎNTREAGA TRANSILVANIE ! ÎN TRANSILVANIA DE NORD-VEST TRUPELE ROMÂNE DE SUB COMANDA GENERALULUI DE CORP DE ARMATĂ AVRAMESCU GHEORGHE, ÎN STRÎNSĂ COLABORARE CU CELE SOVIETICE AU OCUPAT ORAȘELE CAREI ȘI SATU-MARE DUPĂ CARE AU DEPĂȘIT FRONTIERA ROMÂNO-MAGHIARĂ DEZROBIND ASTFEL ÎNTREAGA TRANSILVANIE.

ÎNTR-O PRIMĂ FAZĂ DUPĂ DOUA LUNI DE LUPTE ÎNDÎRJITE TRUPELE ROMÂNE AU REUȘIT SĂ DISTRUGA FORȚELE GERMANE DIN INTERIORUL ȚĂRII NOASTRE CAPTURÎND 52 000 OFIȚERI ȘI SOLDAȚI GERMANI ȘI SĂ FACĂ PE UN FRONT DE APROXIMATIV 450 KILOMETRI ACOPERIREA MARSURILOR ȘI CONCENTRĂRII NESTINGHERITE DE INAMIC A FORȚELOR ALIATE SOVIETICE.

ÎNTR-O A DOUA FAZĂ, LUPTÎND ÎNTR-O STRÎNSĂ COLABORARE ȘI BUNĂ CAMARADERIE CU PUTERNICELE ȘI VITEZELE TRUPE SOVIETICE TRUPELE NOASTRE AU CONTRIBUIT LARG LA ÎNFRÎNGEREA ȘI NIMICIREA FORȚELOR GERMANO-MAGHIARE DIN TRANSILVANIA ȘI BANAT.

DAR JERTFELE NOASTRE DE SÎNGE ÎN ACESTE DOUĂ LUNI DE LUPTE NEÎNTRERUPTE AU FOST ÎNSĂ MARI : PESTE 1 500 OFIȚERI, 1 400 SUBOFIȚERI ȘI 62 000 TRUPĂ MORȚI".

„Trupetul este soldatul de rînd. Băieții aceia despre care v-am spus că zgribuleau în gara Buzău. Vagonul i-a lăsat chiar în bătaia automatelor nemțești. Cîți au scăpat au avut ocazia să străbată 1 000 de kilometri în marș. Cei de la infanterie am fost tot timpul în linia întîi. Pe toată durata războiului noi am trasat linia aceasta și cum o mișcam înainte un metru cum însemna că o palmă de țară, un număr de oameni, trăiesc iarăși liberi sub lumina soarelui. Cred că putem spune cu destulă mîndrie lucrul acesta : că destinul războiului și-al istoriei a stat o vreme și în mîinile și-n curajul infanteriștilor români. Fiindcă linia-întîia am tot mutat-o în față nu numai în Transilvania ci și în Ungaria și în Cehoslovacia. Și din cîți soldați au îngenunchiat pentru totdeauna-în țărînă, numai jumătate au murit pe pămînt românesc.

Altminteri, trupetul român din zilele și lunile acelea era destul de obișnuit : circa 30 de ani, potrivit de statură, ager, veșnic cu gîndul acasă, fluiera melodii populare, săpîndu-și groapa și-n piatră. Fuma „Naționale" și „Mărășești", săvîrșirea eroismului în chipul cel mai firesc".

OPERAȚIUNEA BUDAPESTA

„NR. 3226 DIN 22 IANUARIE 1945 REGIMENTUL „26 DOROBANȚI" CĂTRE BRIGADA A DOUA INFANTERIE. AM ONOAREA A ÎNAINTA ALĂTURAT PROPUNEREA LA DECORARE CU ORDINUL MIHAI VITEAZUL CL. I POST MORTEM A LOCOT-REZ-MARINESCU CONSTANTIN PENTRU CURAJUL ȘI SPIRITUL DE SACRIFICIU DE CARE A DAT DOVADĂ ÎN LUPTELE PENTRU CUCERIREA BUDAPESTEI.

ÎN ACȚIUNEA PENTRU CUCERIREA POSTEI CENTRALE DIN BUDAPESTA PRIMEȘTE MISIUNEA DE A PORNI FRONTAL LA ATAC ȘI, ÎNTR-UN IURES NEBUN, ÎN FRUNTEA COMPANIEI SALE DE PUȘCAȘI, CU TOT FOCUL NIMICITOR AL INAMICULUI CE SE REVARSĂ ASUPRA POZIȚIEI NOASTRE REUȘESTE SĂ AJUNGĂ LA 30 METRI DE OBIECTIV ASALTÎND ULTIMELE BARICADE ALE POȘTEI PE CARE LE TRECE CU MULT AVÎNT. FACE UN ULTIM EFORT PĂTRUNZÎND CHIAR ÎN LOCALUL POȘTEI, DUCE LUPTA ÎN INTERIOR PENTRU CURĂȚIRE, ÎNSĂ CADE CA UN ADEVĂRAT EROU FIIND RĂPUS DE FOCUL NECRUTĂTOR AL UNUI PISTOL MITRALIERĂ INAMIC".

COM. REG. 26 DOROBANȚI
GH. LEOVEANU

„Cele mai grele acțiuni erau forțarea cursurilor mari de apă. Malurile riurilor sînt netede. Nu te poți ascunde. De cealaltă parte a apei stă inamicul în poziții fortificate iar tu trebuie să înaintezi. Ca să te ridici în picioare și să o iei de bunăvoie prin barajul mitralierelor îți trebuie un curaj nebun. Te măturî imediat. Ani de zile m-au hăituit vise cu fluvii umflate pe malul cărora eram vinat.

Toate întîmplările-acestea sînt precedate de o liniște îngrozitoare. Nu e dușmanul cel care tace și pîndește ci chiar moartea. Ea șade pe cealaltă parte a riului. Dacă ai fi aruncat în aer o pălărie, ar fi fost ciuruită pe fiecare milimetru de postav.

Din pricina izbiturii proiectilelor, celor care cădeau le săreau membrele ca și cînd trupul ar fi vrut să se desfacă. Dar cîtiva soldați tot scăpau prin barajul de foc pînă lîngă piciorul podului. Așa s-au forțat douăsprezece cursuri mari de apă".

ACȚIUNEA DEBREȚIN

ÎN ACȚIUNEA DEBREȚIN CARE S-A TERMINAT CU ELIBERAREA REGIUNILOR DE LA EST DE TISA ARMATA ROMÂNĂ A ACȚIONAT CU :

- **17 DIVIZII**
- **UN CORP AERIAN**
- **DOUĂ BRIGĂZI DE ARTILERIE ANTI-AERIANĂ.**

DUPĂ IEȘIREA PE RÎUL TISA, ÎN CADRUL OPERAȚIUNII BUDAPESTA, AU LUPTAT :

- **15 DIVIZII**
- **UN CORP AERIAN**
- **O DIVIZIE DE ARTILERIE ANTIAERIANĂ ȘI ALTE UNITĂȚI ȘI FORMAȚIUNI DIN ARMATA ROMÂNĂ TOTALIZÎND PESTE 210 000 OAMENI.**

„Stimate domnule Profesor,

cu toate că în scurtele răstimpuri cînd mă aflu la bază oboseala ce mă cuprinde este coplesitoare, nu întîrzii să vă descriu impresiile ultimei lupte aeriene ce s-a desfășurat.

Am convingerea că pămîntul este un sprijin de mare nădejde pentru infanteriști. Mă gîndesc la lucrul acesta oricîte ori dușmanul mitraliază aparatul fără a-l putea repera. Luptele aviatice seamănă cu zbaterea înecaților de a se salva. Pericolul este pretutindeni.

Am scăpat și de data aceasta. Am trecut de cifra 25 cu toate că legasem de ea un gînd

---

film

Tinerețe sublimă

Omagiul adus de către cineaști legendarului eroism al ostașilor noștri se numește semnificativ — **Pe aici nu se trece.** În aceste cuvinte simple regăsim profunda dragoste de țară, spiritul de sacrificiu, bărbăția tuturor acelora, care, de la 23 August 1944 au apărat fiecare palmă de pămînt românesc participînd apoi, alături de armatele sovietice, la înfrîngerea trupelor hitleriste pe teritoriile Ungariei, Cehoslovaciei și Austriei.

Filmul semnat de **Titus Popovici** (scenariu) și **Doru Năstase** (regie) ilustrează într-o amplă evocare eroismul elevilor școlilor militare, care, aflați fără o suficientă pregătire de luptă în fața unor unități mult mai numeroase și mai bine aprovizionate au rezistat exemplar în zona Păuliș, facilitînd forțarea defileului Mureșului, implicit eliberarea Ardealului.

Dramatismul încleștării inegale, autenticitatea schițelor de portret, gravitatea tensiunii conturată într-un bine dirijat crescendo, caracterizează un film de înaltă ținută artistică. Ideea patriotismului conștient, a sacrificiului suprem, alternativă clară a unei poziții individualiste, de refuz în fața unor evenimente hotărîtoare, este subliniată cu pregnanță în construcția partiturii dramatice a doi tineri elevi — Andrei și Petre. Fără a oferi proporții acestui conflict autorii demonstrează cu inteligență și discreție valorile constante ale dragostei de țară. Surprinzînd în majoritatea personajelor psihologii complexe, fără tente afectat moralizatoare realizatorii acestei pelicule au conferit profunzime analitică unei opere ce poate sta cu cinste în orice filmografie a Rezistenței antifasciste. Spectaculozitatea scenelor de luptă descoperă reacții semnificative pentru înțelegerea personajelor, completîndu-le fără ostentație (moartea subofițerului ce-și poartă lumînarea de la Mărășești, atacul cimitirului, capturarea patrulei dușmane). Mai mult, față de alte filme înscrise în aceeași arie tematică, secvențele luptelor angajate de elevii școlii militare cu trupele hortyste și hitleriste sînt ferite de un naturalism excesiv, de spectaculos gratuit. Un atu deosebit în reușita filmului îl constituie prezența pe generic a unei echipe de actori capabili să refuze orice nuanță de artificios, să reliefeze cu măsură personalități distincte. Alături de actorii profesioniști (Silviu Stănculescu, Ștefan Velniciuc, Vladimir Găitan, George Motoi, Mihai Mereuță, Cornel Coman) se cuvine menționat debutul lui Victor Mavrodineanu (în rolul tînărului comunist). În portretul colectiv al locuitorilor satului ardelean care ajută efectiv armata, Ilarion Ciobanu estompează alte prezențe.

Producția Casei de filme nr. 5 constituie o reușită remarcabilă prin forța educativă a fdeilor exprimate cu un înalt profesionalism de o echipă omogenă, a cărei prezență pe ecranele noastre va fi, fără îndoială, așteptată și la o viitoare întîlnire cu interes de milioane de spectatori.

Călin Stănculescu

televiziune

Selecție inspirată

Aplaudăm de la bun început inițiativa Vioricăi Bucur și a lui Radu Cimponeriu de a oferi telespectatorilor ocazia vizionării unor filme de animație de excepție.

Formă rafinată și subtilă de folosire a peliculei pentru cele mai profunde mesaje umane, filmul de animație a cîștigat în ultimii ani teren considerabil. O mulțime de artiști ai artei ecranului și-au pus talentul în slujba realizării unor astfel de filme, sugestive, patetice și mult dificile în ceea ce privește procesul de creație.

Ne-a plăcut în special celebrul film **Pas de deux** — operă de mare finețe a regizorului Mc Laren, nu numai pentru folosirea de-a dreptul genială a **Doinei Oltului** ci și pentru îmbinarea fără cusur a imaginilor care se țes printr-o descompunere a mișcării pînă la cele mai mici amănunte. Folosind grafica, linie și sugestie în redarea pasului armonios al baletului clasic sau modern, fiecare parte a mișcării descompuse și filmate în evantai sau în crescendo corespunzînd exact unei note muzicale, filmul este un tot unitar din care e greu să se excludă o secvență și la fel de greu să se includă una. Alegerea făcută de cei doi redactori a fost dintre cele mai fericite.

În suita de pelicule avînd ca temă orașul, prezentate ca un film unitar intitulat **Orașul**, am avut ocazia să apreciem gustul desăvîrșit, maniera originală și viziunea diversă a mai multor artiști despre ceea ce reprezintă filmul de animație. Am fi preferat însă în locul amalgamului să ne delectăm cu fiecare film în parte. Parcă sînt strînse prea multe minuni la un loc ca să putem percepe minunea fiecăreia. Înțelegem buna intenție care a stat la baza acestei emisiuni și sîntem convinși că în orice emisiune se află o intenție bună. Important e rezultatul.

Visul cailor sălbatici, delectare pe care n-o datorăm celor doi citați mai sus, se înscrie în aceeași linie de film, atît prin manieră cît și prin realizare.

Duminică seara aceiași redactori Viorica Bucur și Radu Cimponeriu, la fel de bine intenționați, ne-au prezentat cîteva filme de animație de un dramatism cu totul și cu totul neobișnuit. Remarcăm patetismul și gravitatea mesajului uman transmis în filmul **Toys (Jucării),** film ce pledează pentru pace, pentru o lume fericită și veselă, împotriva atrocităților războiului, realizat inventiv printr-o reprezentație din lumea jucăriilor ce au atins stadiul unei perfecte mecanizări, reprezentație oglindită în ochii puri, avizi de cunoaștere ai unor copii filmați din unghiuri diferite, creîndu-se astfel imagini de mare originalitate filmică.

Filmul regizorului sovietic Feodor Hitruc folosind satira acidă, desenul schițat, plin de sugestie, alternînd coala aerisită cu cea aglomerată de impresii își merită pe deplin celebritatea și explică de ce telespectatorii l-au recerut.

Sperăm ca și în viitor cei doi redactori să aleagă pentru noi cu aceeași atenție, competență și bun gust pelicule la fel de inspirate.

Corina Cristea

timp al eroismului

fatal. Dar iată-mă : sînt la cel de-al 28-lea zbor și viața este încă în mine.

Nu sînt un laș. Reprezint patria în luptele Budapestei și faptul acesta, că armata română ia parte la doborîrea fascismului, este înălțător. Numai gîndul că nu m-aș mai întoarce vreodată la cărțile rare pe care ați avut bunătatea să mi le puneți la dispoziție, că n-aș relua viața de studiu de-odinioară este de natură a mă întrista. Speranța pe care ați sădit-o în mine, că filozofia română ar avea în studentul Gheorghe Mociornița un ales m-a făcut să-îndrăgesc existența cu-adevărat.

Fie ca această carlingă în care-mi petrec deocamdată viața să mă apere, în numele a ceea ce ați știut să sădiți în mine, pînă la sfîrșitul războiului."

Al Dv devotat locotenent-aviator
Gh. Mociornița.

„Am purtat scrisoarea aceasta cu mine pînă la sfîrșitul războiului. Mă rugase un rănit să o predau curierului. Dar exact în dimineața aceea, în ofensiva de la granița Cehoslovacă am fost rănit. Abia după eliberarea din spital am încercat să descopăr expeditorul dar am aflat că fusese dat dispărut în cea de-a 29-a misiune de zbor."

OPERAȚIUNEA CEHOSLOVACIA

ÎN OPERAȚIUNEA DE PE TERITORIUL CEHOSLOVACIEI ARMATA ROMÂNĂ A PARTICIPAT CU :

- **16 DIVIZII**
- **UN CORP AERIAN**
- **O DIVIZIE DE ARTILERIE ANTIAERIANĂ**
- **UN REGIMENT DE TANCURI ȘI ALTE UNITĂȚI ȘI FORMAȚIUNI EFECTIVUL TOTAL FOLOSIT DE ROMÂNI ÎN TIMPUL LUPTELOR DIN CEHOSLOVACIA S-A RIDICAT LA PESTE 248 000 OAMENI.**

„În Mladkov, la casa cu numărul 60, nemții au așezat un tun în poziție de tragere și au tras cîteva lovituri în direcția morii de la Skalice unde, peste drum, se afla un obstacol. În acest timp s-a apropiat de tun, prin grădini, un soldat român care a azvîrlit o grenadă asupra servanților. Fapta eroică a soldatului român a împiedicat astfel ca nemții să răpună în ultima clipă vieți omenești și să distrugă locuințele populației civile. Pentru această faptă le sîntem recunoscători."

Richard Kouril, învățător

„Era duminică, 6 mai. Dimineața, înainte de orele 6, două grupuri de locuitori din Tlumacov au ieșit înaintea trupelor române aflate pe aliniamentul Otrokovice, Hrabuvka, Skalka, rîul Morava. Grupurile agitau un mare steag alb. La capătul dinspre vale al comunei Tlumacov se adunase între timp o mare mulțime de oameni cu muzică și drapele. Așteptau cu toții nerăbdători pe românii eliberatori. Primii militari români au apărut în jurul orei 8 dimineața. Erau ostași ai unităților de infanterie, plini de noroi și obosiți. Locuitorii i-au întîmpinat pe acești ostași de front cu mare entuziasm și cu mare bucurie. Fetele le-au oferit flori, colaci și vin. În sunetele muzicii cehe fetele au dansat cu ei."

Bohumil Juran — cronicar

„După-masă, în cimitirul din localitate a fost îngropat un ostaș român care a murit de pe urma rănilor primite în cursul luptelor. Pe mormîntul lui se află o cruce simplă de lemn cu inscripția : „Eroul sergent Preda Nicolae ctg. 1939, reg 18." La înmormîntare au participat foarte mulți oameni."

„La 7 mai au fost înmormîntați alți ostași români care și-au pierdut viața în timp ce deminau drumul înspre Kurovice".

Frant Helona — învățător

„Decorația am primit-o pentru distrugerea unui tanc. Venea prin mijlocul cîmpului către poziția noastră și noi terminasem încărcătorul mitralierelor. Secera tot. Singura scăpare era ca cineva să-i iasă-în întîmpinare și să arunce-o grenadă drept în pîntecul lui. M-am dus eu. Și după ce luase atîtea biete vieți, pe mine moartea m-a aminat. Am distrus tancul și ne-am mutat pozițiile în avans.

După terminarea războiului am mers într-o excursie în Cehoslovacia ca să văd încă o dată locul cu pricina. Nu mai erau urme. Peste tot creștea grîu. Și-acolo, și în Ungaria, pretutindeni unde-au căzut eroic românii, peste trupurile lor devenite tărînă crește grîu. Dintre copilandrii aceia ce ședeau zgribuliți pe peronul Buzăului o mare parte din ei și-au dăruit eroic viața cu mult înainte de-a o fi trăit. Asta e după mine cea mai nedreaptă jertfă-a războiului. Eroii sub 30 de ani." Și-a încheat tulburătoarea confesiune tipograful-pensionar Emil Simion din Sibiu, distins pentru vitejie cu Virtutea Militară cl. I.

BIOGRAFIA UNUI SENTIMENT

— Tovarășe colonel Constantin Nicolae, sînteți dintre aceia care au luptat pe frontul antihitlerist. Aveați nu mult peste 20 de ani.

La 22 de ani băieții sînt încă niște adolescenți. Contactul cu frontul n-a fost prea dur ?

— A fost cumplit.

— Vă era foarte frică ?

— Cine spune că nu i-a fost frică spune povești de adormit copiii. Cum să nu-ți fie frică în linia întîi ?

— Cum arătați la vîrsta cînd ați plecat pe front ?

— Cam timid și negricios ca și-acuma.

— Cînd v-ați obișnuit cu frontul ?

— Imediat. Acolo, în linia întîia se creează un fel de horă a luptei care te solicită atît de total că din ceea ce însemnase frică o dată nu mai rămîne nimic. Și în orice caz : frica frontului este altfel decît lașitatea vieții. Frontul te maturizează. Privești în altfel existența. Devii mai realist, te călesc greutățile. Oricît ar părea de paradoxal, el te face să iubești oamenii. Îi iubești pe cei cu care împarți aceeași soartă, lîngă care lupți, indiferent de gradul lor de cultură, de condiția lor socială. În fața primejdiei morții, în ploaia de gloanțe simți nevoia aceasta : să fii unit cu ai tăi, să-i ajuți, să le fii prieten. Și-apoi, în toiul luptei nu mai ai timp să te gîndești dacă ti-e frică. La început, doar, cînd ieși afară din groapă și pleci la atac, atunci îți ține o ghiară stomacul, dar după ce începe lupta acest sentiment dispare complet.

— Moartea camarazilor dv. nu vă impresiona ?

— Devii un om de piatră. Am văzut atîția morți și atîția răniți, atîtor tovarăși de-ai mei le-am închis ochii ! Încerci o durere mută față de cei căzuți.

— Care sînt cele mai grele momente ale frontului ?

— În toiul luptei, cînd focul inamicului îți l-a dominat pe al tău. Atunci simți colectiv, nevorbit, simți că nu mai ai ce face. Vezi pe tot lanțul de trăgători cum ostașii pun capul pe pămînt și nu mai înaintează. Alteori situația e și mai gravă. Inamicul te respinge. Ești nevoit să te retragi pe pozițiile din care ai plecat. Dacă m-ați întreba mai exact n-aș putea să răspund ce te-încearcă : frica de moarte, neputința de-a întreprinde ceva care să ducă iarăși la ofensivă, ideea că dacă te retragi e mai bine pentru că a doua oară ai putea să pornești cu forțe sporite pentru a-l înfringe pe dușman.

— Unde a fost primul dv. front ?

— La Sfîntul Gheorghe. Am mers în marș pe linia de contact cu inamicul. Am intrat noaptea. Era calm pe front. Din cînd în cînd cîte-un

Ofițeri în tranșeele de pe frontul din Ardeal — oct. 1944

proiectil de artilerie. N-am dormit toată noaptea... A stat într-o groapă și a fi rezemat de pămînt, învelit într-o foaie de cort, aproape șapte luni de zile, fără alt chip de odihnă. Și dacă ar fi fost numai vară, dar pe ploaie, pe ger, pe ninsoare, pe viscol, pămîntul acela de piatră din munții Cehoslovaciei în care lopețile nu intrau, gropile acelea pe care le-am săpat de-a-lungul a sute de kilometri.

— La ce vă gîndeați ?

— Eu trebuind să-i îndemn pe alții ieșeam afară, îmi param teama prin vorbe și fapte, le spuneam ostașilor ce trebuie să facă, cum să folosească terenul, unde să ajungă. Mă gîndeam cum se va desfășura lupta, cum vom porni ofensiva, cum va răspunde inamicul, cîți vom mai scăpa. Era și un mare entuziasm. Faptul că eliberam partea de nord a Ardealului ne întărea moralul. Erau ai noștri, acolo, și noi îi eliberam. Am pornit atît de hotăriți la atac încît cu tot focul din cazematele inamice i-am scos pe nemți din poziție și i-am trecut peste Olt. O parte din oamenii noștri au trecut, și ei, Oltul, dar batalionul din care făceam și eu parte a fost contra-atacat de 7 tancuri germane. Eram într-o situație foarte grea. Și-acum mi-aduc aminte și am să merg anul ăsta să văd. Mă prinseseră cu compania pe o arătură. Ne vedeau pe arătura asta ca-n palmă. N-aveam cu ce să combatem tancurile. Aveam patru pușți anti-tanc ale căror proiectile nu pătrundeau în carcasă. Au început să tragă cu mitralierele asupra noastră. N-a fugit nici unul. Am scormonit toți cu lopețile în pămînt și ne-am făcut mici parapete în față. Ostașii cu pușțile anti-tanc trăgeau continuu dar vedeam cum ricoșează proiectilele din tancuri. I-au omorît pe cei patru cu pușca. Au tras cu tunurile în ei. Unii săreau în sus ferfeniță. Au murit toți. Lucrul acesta ne-a înfricoșat, rămăsesem fără sprijin. Tancurile au venit peste noi pe arătură. Ne-am retras 100 de metri într-o văiugă din spatele nostru și unde nu ne-au mai văzut. Un sublocotenent, Dumitraș, de la compania de mitraliere — îl răniseră la picioare — a dus singur mina pe mitralieră și a tras asupra infanteriei inamice pînă ce au ajuns tancurile lîngă el și soldații nemți l-au ciopîrțit cu baionetele. S-a distins atunci și un alt sublocotenent, Turturică Gheorghe. Înaintaseră tancurile în dispozitivul lui. Vreau să vă spun că tancul este o armă fioroasă. Cînd stai în groapă și se apropie de tine vezi cum pică lespezi de pămînt de pe peretii gropii. Are o putere de foc foarte mare, două, trei mitraliere și un tun trag asupra ta. Nu e ușor să te apropii de el.

Reportaj-anchetă de Sânziana Pop

Dar neavînd altă soluție, Turturică a hotărît să actioneze cu cele două grenade anti-tanc pe care le mai avea. Cu prima grenadă n-a nimerit. A căzut la cîțiva metri de tanc. Atunci s-a ridicat în picioare și s-a apropiat de tanc aruncînd cu cea de-a doua grenadă asupra lui. A distrus tancul, dar în explozia grenadei a murit și el.

— Cum vă explicați eroismul ostașilor români ?

— Faptele de eroism au cîteva surse. Să știi pentru ce te bați și să ai convingerea că pentru ce te bați înseamnă o cauză dreaptă. Să ai o pregătire militară corespunzătoare, asta face foarte mult. Apoi intră în discuție caracterul omului, abnegația, curajul, demnitatea. În sfîrșit, împrejurările care și ele, te fac de multe ori erou.

— Există vreun răgaz pentru sentimente în timpul războiului ?

— Sentimentele ies la suprafață în clipe de oarecare tihnă. În groapa aia nenorocită și mizeră dar totuși salvatoare. Atunci cînd există un moment de acalmie. În acele momente îți fuge gîndul acasă. Retrăiești scene, momente în tăcerea ta sufletească. Și tare ai vrea să te vezi acasă ! Însă repede-ți trece. Ai în față o realilitate atît de crudă.

— Și cînd erați în refacere ?

— Refacerea este o descătușare vremelnică și simți că este așa. Începi o viață oarecum neobișnuită. Începe spălatul, bărbieritul, faci o baie, îți iei o cămașă curată, o speli pe aia pe care o ai pe tine, mai simți că ești om.

— Ce vorbeați ?

— Lucruri mărunte, legate de „mica noastră bucătărie". Cînd primea vreunul o scrisoare o citea tare. Erau vești de acasă pentru toți în scrisori. Scriau și ei acasă în momentele astea. Mai venea cîte o echipă artistică de la divizie. Era și un cinematograf ambulant. Funcționa în grajdurile de vite. Și exista ziarul de front „Înainte" care ajungea pînă în linia întîi. Ne ținea la curent cu mersul frontului. Era scos de niște băieți care nu fuseseră ziariști în viața lor. Erau intelectuali. Foarte repede ziarul a ajuns să fie copilul tuturor. Ne aducea vești de pe front și din țară, ne spuneam părerile-n el toți cei care doream. Am publicat și eu. Am scris poezii, eram, ca tot românul tînăr, poet, apoi am scris mici articolașe, în limita spațiului, reportaje foarte scurte ; cei ce scriau în ziarul de front nu ședeau la căldură, mulți erau din linia întîia.

— Cum scriați, ce vă determina ?

— Cît mă priveste pe mine, simțeam nevoia să le vorbesc oamenilor și prin scris. Băieții din compania mea se mîndreau cu mine. Eram acela dintre ei care apărea la ziar. Mă cunoșteau după scris mulți din divizie. Scriam despre ceea ce mă impresiona. Am scris despre trei ostași pe care i-am cunoscut bine și care au murit. M-au impresionat împrejurările în care au murit și am simțit că am o datorie de constiință față de ei. În poezii îmi exprimam niște stări personale, urmăream să stîrnesc în oameni dorința de viață, foarte mult am urmărit asta. Apoi dorul de țară, cînd eram departe, ura de dușman, aș fi dorit să se comunice. Scriam din groapă, din linia întîi. O poezie am scris-o pe o pungă în care bucătarul companiei îmi trimisese niște gogoși. Era cam rară hîrtia pe front. Mai scriam pe caietele aflate prin sate, în școli. Devenisem cu timpul un veritabil corespondent de război. Am fost și instruit în sensul acesta. Eram chemat la regiment și o luam pe firul de telefon. Un instructaj ca ăsta mi-a salvat viața. Dar din nefericire și-a dat-o altul în locul meu. Și îl chema ca pe mine. Tocmai mergeam la postul de comandă al regimentului ținînd drumul după firul de telefon cînd m-am întîlnit cu Constantin Nicolae, tizul meu. El era I. Nicolae, eu Gh. Mergea să-mi țină locul pînă lipseam. A doua zi, în locul meu la companie, a murit.

— Care a fost cel mai greu moment de pe front ?

— În Cehoslovacia, în munții Iavorina. Și nu numai dușmanul era de vină ci vremea, gerul groaznic, frigul acela care ne împietrea acolo, în mijlocul munților. Mai ales era greu noaptea, pe viscol, în vîrf de munte, fără nici un adăpost.

— Se simțea că luptați în altă țară, pe alt pămînt decît cel românesc ?

— Sigur că se simțea. Țara ta este țara ta ! Dar de luptat luptam la fel. Cu aceeași dăruire. Înainte luptasem pentru eliberarea noastră. Acum luptam pentru eliberarea altora și pentru victorie.

— Există mărturii foarte frumoase despre trecerea românilor prin teritoriile Ungariei și Cehoslovaciei ...

— Ostașii români au avut o aitudine nespus de prietenească față de populația țărilor prin care au trecut. Cînd am intrat în Ungaria oamenii au avut la început rețineri firești, așa cum ar avea oricine în clipa cînd în țară i-ar intra un străin. Dar după un ceas vedeau cum sîntem și se apropiau imediat. Am și acuma de prin Ungaria fotografii de la fete. Cu prilejul celei de-a 25-a aniversări a eliberării Ungariei am făcut parte din delegația militară invitată în țara vecină. I-am rugat pe însoțitorii mei să mă ducă în satul Dormand, cunoscusem acolo pe unul Kovacs, trăsesem în casa lui cu compania trei zile. Îi știam și copiii : o fată, Erjebet, un puștan mic, Benedect, dat dracului. Nemții le spuseseră că românii sînt cruzi. Fata era pitită în pod, minjită pe față. „La spală-te față și fă-te frumoasă, i-am spus, că noi nu mîncăm oameni." Am dormit în casă la bătrîn, claie peste grămadă, în fiece cameră vreo 15 soldați. A văzut el că sîntem cumsecade. Cînd venea mîncarea de la companie le dădeam și lor. Ne-am împrietenit. A treia zi ne-a făcut baba lui o mîncare ungurească. Cînd am plecat, a ieșit tot satul și plîngeau. După 25 de ani am mers la bătrîn. Casa nu mai era. Nici copacul. Dar moșul mai trăia. Cînd m-a văzut a zis : „Așta e !" În toate părțile am aflat din partea populației bunăvoință. Cehii ne-au arătat multă prietenie. Dar și noi am ajutat populația, pe sinistrații de război, mai ales. Țin minte că o femeie gravidă fusese rănită și i s-a făcut cezariană în ambulanță. Au trăit și copilul și mama. Cum ar putea femeia aceia să ne uite ? Am dat ajutor la muncile agricole, la repararea drmurilor, au fost mulți oameni de-ai noștri care au murit deminînd terenuri de cultură în Cehoslovacia și Ungaria.

— Multe generații de oameni care au făcut cele două războaie s-au considerat pierdute..

— E greu de răspuns. Un singur lucru pot să spun din ceea ce am simțit eu. Cine a trecut prin război dorește și mai mult să trăiască.

1944 – 1945
Examenul omeniei

Dintre numeroasele mărturii care arată că pe lîngă actele de eroism în luptă, dovedit alături de bravii ostași sovietici, soldații și ofițerii români s-au ilustrat prin fapte de pilduitoare umanitate, prin gesturi de mare frumusețe morală, desprindem în aceste coloane cîteva, așa cum le-a păstrat memoria vremii.

La 1 Mai 1945, cu prilejul sărbătorirei acestei zile, în orașul Bzeneț — 16 km. nord est de orașul Hodonin, Cehoslovacia, s-au rostit de către diferiți reprezentanți ai orașului următoarele cuvinte :

— Delegatul orașului a spus între altele, în fața trupelor române, sovietice și populației civile :

„Salutăm pe reprezentanții bravei Armate Române, care prin sîngele vărsat de vitejii ei ostași, s-a înscris pe vecie în cartea de aur a orașului nostru. Cetățenii acestui oraș nu vor uita niciodată că au fost desrobiți de sub jugul nazist de viteaza Armată Română. Trăiască brava Armată Română".

Din partea populației a vorbit Medicul Orașului, care între altele a amintit de vechea prietenie ce a domnit totdeauna între poporul român și cel cehoslovac, iar prin jertfele aduse de Armata Română s-au cimentat și mai mult legăturile de prietenie.

„Poporul cehoslovac nu va uita nicicînd marea jertfă adusă de Armata Română pentru libertatea țării lui.

Armata Română alături de celelalte armate aliate luptă pentru o nouă ordine în Europa și pentru eliberarea tuturor popoarelor de sub sclavia cotropitorilor germani".

Toți participanții au mers la cimitirul eroilor români căzuți, unde un învățător ceh a ținut următorul discurs :

„Eroilor Români, luptători pentru libertate

În numele Comitetului Național, precum și al populației din orașul Bzeneț, vă mulțumesc vouă eroilor căzuți ai României aliate, pentru cea mai mare jertfă a voastră, pe care ați adus-o pentru poporul cehoslovac, aducînd cu aceasta reciștigarea libertății răpite de germani.

Mulți dintre voi ați părăsit părinții, soțiile, copiii și frații, care vor aștepta zilnic și cu nerăbdare vești de la voi.

Ei vă vor aștepta, voi însă zăceți în pămîntul din care crește poporul cehoslovac pe care l-ați desrobit.

Niciodată nu vă veți întoarce în patria voastră, nu veți zări nicicînd pe cei dragi vouă, asta numai pentru ca să respirăm noi liberi, să trăim liberi și să putem gîndi.

Riuri de lacrimi vor uda obrajii celor ce le-ați fost dragi, pînă cînd vor afla cruda realitate, că ați depus viața plină de speranță înainte de vreme, pentru a stinge focul răspîndit peste întreaga lume de ciliva descreerați.

În durerea lor nemăsurată întărește-le Doamne credința, că voi ne-ați eliberat din sclavie și anume din așa sclavie, de care încă n-a pomenit lumea de la începutul ei.

Noi vă lăudăm și pe voi, precum și pe urmașii voștri, și vă spunem că vom stima jertfa adusă de voi, și nu vom uita sîngele vărsat pentru libertatea noastră.

Timpul trece și o generație vine după alta, și merge acolo unde nu mai există reîntoarcere, însă amintirea voastră sfîntă va fi pentru veșnicie legată de istoria orașului nostru.

Dormiți liniștiți în țara noastră frumoasă, eliberată.

Noi sîntem legați de o veșnică recunoștință, atît pentru voi cei rămași aci, cît și pentru frații voștri care sînt mai fericiți decît voi, întorcîndu-se la căminele lor.

Ei vor transmite în numele nostru celor dragi vouă, recunoștința noastră și le vor spune că, cu toate că sînteți departe de scumpa voastră Patrie, odihniți totuși printre Aliații Cehoslovaci, că vom îngriji de mormintele voastre ca și de ale fraților noștri și că pentru vecie va rămîne săpată recunoștința în inimile noastre pentru EROII ROMÂNI".

Narodni Vybor
Brno Kralovo Pole

Kral Pole, 14 mai 1945

★

— Divizia 2 Infanterie a raportat că :

„La Bzeneț (20 IV 1945) a fost primită cu pîine și sare. Comandantul Diviziei a fost invitat la Primărie unde șefii autorităților au mulțumit pentru eliberare, aducînd elogii Armatei Române.

Locuitorii comunei Uezdete, au adus mîncare soldaților din linia I-a, cu riscul vieții, împodobind cu flori vehiculele românești ce treceau prin sat".

Populația din Buhlovițe (1. V. 1945) în haine de sărbătoare a primit cu pîine și sare pe Comandantul Armatei I-a, mulțumind călduros pentru eliberare și elogiind Armata Română.

La Tesovițe (3. V. 1945) într-un entuziasm de nedescris, populația a purtat în triumf pe Comandantul Diviziei 2 Infanterie, acoperind cu flori pe ofițeri și soldați ; bătrînii cu ochii în lacrimi au îmbrățișat pe Comandant.

La 10 mai, locuitorii din Brno, poartă în triumf ofițerii români și strigă românește „Trăiască Armata Română".

La 11 mai, o delegație de copii cu flori cîntă și bat cu flori, în semn de recunoștință pe colonelul Runceanu, care se găsea bolnav acasă.

— Divizia 2 Munte raportează :

„În Cehoslovacia, pretutindeni trupele noastre au fost primite bine.

În orașul Stare Mesto, autoritățile și populația civilă au îmbrățișat și primit cu flori pe primii ostași Români pătrunși în oraș și au arătat toată solicitudinea față de Armata Română.

Același fapt s-a petrecut în localitățile: Vnorovi, Obițe, Vighne, Obțe Ohos, etc.".

Texte extrase și comentate de St. Popescu

plastică

Structura lucrurilor

Invariabil, dar mai ales atunci cînd elementele-subiect sînt puține sau se repetă, Ion Pacea le „împinge" către ceea ce destul de impropriu s-ar putea numi „anonimatul materiei" : o figură de țărancă, păsări desfășurate în zbor, naturi moarte din flori, ori cu scoică, carte, sau marea, peisajul țărmului ei sînt toate suspendate într-o zonă nedeterminată din punctul de vedere al consistențelor proprii. Întinzînd mîna cu ochii închiși n-ai putea spune, numai pipăindu-le, „din ce sînt făcute". Par mai degrabă ghipsuri pictate, accidentate de forme și culori care, ele, se schimbă. Și totuși n-avem de-a face aici cu ambiția vag maniacală a cubistului de a picta „conuri și cilindri" ; n-ar fi vorba, cred, nici de acel „ecran mental" pe care-l presupune retorica imaginii mediate, mai mult sau mai puțin îndepărtate de realitate. Relația rămîne aceeași, tradițională, vizavi de obiectul picturii : *el* este punctul de plecare și „debușeul" ; arta îl împrumută numai, îl „oglindește", dar nu-i comută nici identitatea, nici funcția. Pacea lucrează în sensul picturii realiste, dar după

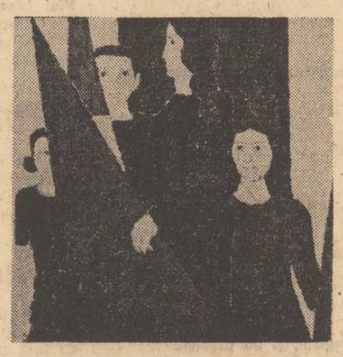

Ion Pacea : „Moment festiv"

un cod optic deviat, care „masează" calitățile senzoriale ale obiectului numai în culoare. Din punctul de vedere al aparențelor — cam aceasta e cheia picturii numite decorative : o frumoasă insensibilitate față de „carnea" specifică obiectului, al cărei corolar este libertatea totală de a-l folosi într-un cîmp al picturii în care senzualitatea se lasă atribuită exclusiv „operației" cu culorile (alteori, nu aici, cu arabescurile de linii ale contururilor). Știm că rezultatul este paradoxal : pentru că ansamblul pictat, „plăcut ochiului" are o valoare hipersenzorială. Brunurile, ocrurile și roșurile engleze din grupajele obișnuite ale lui Pacea — sau gamele albăstrii din guașele actualei expoziții de la Dalles — sînt armonice ale unui încîntător concert pentru care artistul dă cheia : „se făcea" că sîntem lîngă mare, sau că privim, fără grabă, niște obiecte presărate pe o masă...

„Gloria lumii" condiționează pictura și aceasta, primind-o, i-o restituie, totuși, intactă. Este aceasta una din scamatoriile obișnuite ale limbajului artei : de „a trăda" în fapt realitatea (natura), subordonîndu-i-se în spirit. Iar Ion Pacea, în sensul „tradiționalismului" amintit condiționează acest periculos exercițiu al echivocului printr-un alt echivoc : respect față de „structura lucrurilor" și „natura aparențelor"

Cristina Anastasiu-Condiescu

muzică

Naturalețe cuceritoare

Dacă diferența dintre viteza de scriere a muzicii noastre interesante și ritmul cîntării este pe cale de a deveni neglijabilă, Radioteleviziunea are o contribuție însemnată. Iarăși un concert important ne oferă argumente.

Și, din nou, în mijlocul muzicii tinere, prezența maestrului Tudor Ciortea nu numai că nu este deloc discordantă, dar lămurește filiații, acele interinfluențări în dublu sens care fac o școală artistică în mișcare. La Tudor Ciortea găsim mereu lipsa fundamentală de prejudecăți, oarecum firești la maturitate, o îndrăzneală cum ar fi de astă dată ideea de a scrie un contrapunct la două voci, un fel de invențiune (îndrăzneala genurilor școlare stabilite) pentru cele mai puțin asamblate instrumente în dialog, flautul și contrabasul. Insolitul alăturării pune în mare încurcătură autoritatea contrapunctului, îl face parcă un citat din altă lume sonoră. Asamblarea obiectuală de stiluri, care plutește azi prin muzica nouă, se extinde la citarea metodei de creație, la înrămarea polifoniei, reprezentînd, în contextul ironic, seriozitatea acum sceptică a vechiului meșteșug. Iar noul meșteșug, în fapt tot cel dintotdeauna, este stăpînirea pulsațiilor înlănțuite, efectul sigur al alăturărilor. Interpretarea fără cusur în corectitudine și înțelegere a revenit flautistului Ilie Macovei și contrabasistului Ștefan Thomas.

În fond, problema lucrării „Vocabular I—II" de Miriam Marbé era chiar articularea mesajului, optimizarea vocabularului, ceea ce, după mărturisirea din prezentarea lucrării, constituie o dilemă pre-compozițională a autoarei, făcută de astă dată axă formală. Căutarea dă fermitate liniei constructive, dar se retrage apoi, lăsînd pe primul plan o cuceritoare naturalețe. În firesc, în situarea conștientă în concretul muzical, ca izvor al piesei, după mulți ani în care se pleca de la schemă către sunete, în culorile cu logica lor tainică, într-un anumit senzualism al plăcerii pentru sonoritate, după vremi cînd elefantismul teoriei extramuzicale reducea haina sonoră la un fel de rău necesar, în toate aceste daruri ale muzicalității sincere stă mirajul acestei lucrări. Nimic din arsenalul vast de timbre nu era superfluu, ci sprijinit pe adevărată nevoie componistică, tensiune a eficienței, circulație fluidă a microelementelor semnificative, a semantemelor.

În fine, lucrarea „Din inimi" a lui Dinu Petrescu a pus în mișcare un efectiv uriaș de interpreți și aparate. (Voința de a-ți auzi lucrarea așa cum trebuie, de a mobiliza mase pentru executarea ei este tot un talent, însemnul vrerii de a fi compozitor și convingerea este mai totdeauna, în acest domeniu, justificată). Forță de compoziție este și în trama piesei, în coerența duratei sale, în impunerea autoritară a suprafețelor și găsirea abilă a elementelor durabile. Această însumare de muzici ce se pot auzi în diverse locuri publice, cum spune autorul, nu denotă simpla adunare ilustrativă, ci tehnică de asamblare, de agrementare a stilurilor, servind, alături de spațializarea captivantă, mesajul artistic. Între alte merite ar fi și acela că a pus în fața publicului un dirijor dotat pentru astfel de performanțe, Nicolae Vicleanu, conducînd cu o retorică interpretativă adecvată.

Costin Cazaban

file din tranșee

În condițiile vitrege ale luptelor dramatice împotriva cotropitorilor fasciști, presa militară a fost un bun sprijinitor și animator al ostașilor în lupte.

Printre cele cîteva ziare de front se numără și cotidianul „INAINTE" al unei mari unități militare.

Ziarul „Înainte" și-a organizat și o pagină literară permanentă, care era deschisă absolut tuturor celor ce doreau să colaboreze și unde citim, cu legitimă emoție, semnătura unor cunoscuți scriitori români de azi.

Revista noastră își face o plăcută datorie din a reaminti publicului cîteva dintre cele mai emoționante pagini publicate în ziarul „Înainte", versuri și scurte reportaje scrise în linia întîia, sub secerișul de moarte al artileriei fasciste.

FOCURI PE MUNȚII MATRA

Nici un drum accesibil nu străbate pînă dincolo de munții Matra. Doar cîte o potecă îngustă șerpuiește printre culmi. Apoi, dintr-o dată dispare, dînd loc pieptișului greoi și stîncos al coastelor. Acolo unde s-au înțepenit cărucioarele, muniția și materialul se urcă pe samare. Iar cînd și caii poticnesc gîfîind sau alții se prăbușesc în ripe, începe urcușul pe umerii de fier ai ostașilor.

Nu există o linie continuă a frontului. Posturi izolate de grupe și plotoane sunt instalate pe culmi. Pîndarii privesc cu vigilență înainte. Nici un fel de adăpost, nici o groapă de protecție. Rar, la intervale destul de mari, ascunși după stînci sau trunchiuri de copaci, țintesc ochii și armele ostașilor. Ceilalți, rezerva de schimb, adunați în jurul focurilor și neputînd să doarmă veghează toată noaptea prin glume, cîntece și povestiri. Sus, pe cerul îndepărtat, scînteiază stele reci. Umbrele pădurii se așternpeste întinderea zăpezii ca niște fâșturi de legendă ale munților.

În sfîrșit, răsare soarele. Peste o jumătate de ceas trebuie să înceapă atacul.

Unitatea domnului maior Floca pornește prima la atac. Cel dintîi obstacol mai serios este cota 734 de pe care nemții dirijaseră focul cu o zi înainte. Pe această direcție înaintează subunitatea locot. Nilă. Ca un exemplu viu de sacrificiu și curaj pentru ceilalți, chiar locțiitorul subunității, îndrăznețul plotonier Alexe Cornel coboară în cîteva salturi într-o vale largă în fruntea unei echipe formată din plot. Nistorel, Munteanu Vasile, Dolea Florea, Ciorcilă și Dănilă Simion. Ei înconjoară cota și urcă pe ea din trei părți. Nemții nu le simt apropierea decît cînd se găsesc foarte aproape de ei. Sînt

Trupe românești trecînd pe sub Arcul de Triumf, la întoarcerea de pe frontul antihitlerist

atît de uimiți că-și părăsesc repede fortăreața de piatră și se rostogolesc pe versant, dispărînd în pădure. Sus, pe vîrf, cercetașii găsesc ceaiul gata pregătit pe masă, oglinda înfiptă într-un cui în copac, soba caldă și păturile aranjate în cort.

Deabia ajunși pe o culme, începe altă culme, cu alte greutăți, cu alte primejdii. Efortul se face însă din partea tuturora. Soldatul Cosma, deși suferind, poartă pe umeri muniție dublă. Serg. Vlăduranu și Popa Chirică urcă tiriș mitraliera pe o cotă. Cei dintîi care ajung pe cota 495 sunt serg. Marcu Ion și Ciobanu. De pe înălțimea asta se vede toată întinderea poalelor păduroase, liniile șerpuitoare ale poziției inamice și flacăra gurilor de foc. Nu se mai poate cobori. Panta este abruptă, prăpăstioasă. S-a înnoptat. Se cere un om neînfricat, care să ocolească pe un drum îngust, pentru a cerceta liziera ultimă a pădurii. Trebuie remarcat serg. Birgău Constantin care se oferă voluntar și care dovedește multă îndemînare și curaj. În fruntea grupei sale pornește în cercetare minuțioasă, ajungînd foarte repede la obiectivul zilei, dînd astfel posibilitate și celorlalți să se apropie. Pentru ca să fie feriți de orice surpriză, serg. Gaspar Toma împreună cu serg. major Pașparuga, Munteanu, Neagu, Constantin Costică și Cosma pornesc spre satul P. Pătrund în sat. Se aude doar coloana nemțească depărtîndu-se.

Cea mai grea încercată a fost unitatea comandată de d. maior Coman Anghel, locț. slt. Turlea, care a avut de trecut prin cîmpuri minate. Cel mai bun locțiitor de ploton serg. Bunea Nicolae, deși rănit în acțiunea de curățirea satului P. — nu pleacă de pe poziție asigurînd astfel succesul luptei.

E noapte tîrziu. Albește lumina înghețată a lunii peste toate zonele ocupate de noi. Rar, vocea vreunui rămas în urmă răsună răzleț, peste culmi. Munții vuiesc. Ecoul se întinde pe toate văile. În fund, în depărtare, izbucnesc explozii repetate. În ce văgăuni de pămînt se vor fi ascuns nemții pe un asemenea pustiu de frig ?

Înaintarea continuă. Telefoniștii, istoviți de oboseală și ger string firul celor 17 km de cablu întins peste munți. Personal slt. Conache întinde alt fir, cu bobina în brațe, pentru noile legături. Populația civilă maghiară ne întîmpină cu multă simpatie, manifestînd un puternic sentiment de ură contra nemților hitleriști. Pornim mai departe. Mereu spre nord, necontenit pe urmele inamicului. Munții Matra au rămas în urmă, conturați în ceață, ca niște masive uriașe pe care cu greu ne închipuim că le-am putut trece.

Lt. LAURENȚIU FULGA
marți 26 dec. 1944

ARTILERIȘTII FELICITĂ FAMILIILE OSTAȘILOR DISTINȘI ÎN LUPTE

Dăm mai jos două fragmente din două scrisori, una adresată familiei cap. Vijulan, din subunitatea d-lui locot. Șandru iar cealaltă familiei căp. Bogdan din subunitatea d-lui lt. Jocmir.

FAMILIEI C-TIN VIJULAN

„Comandanții și camarazii fiului Dv. vă urează multă sănătate spre a vă bucura de faptele de vitejie ale cap. Vijulan C-tin care în tot timpul luptelor pentru eliberarea Patriei — la Sf. Gheorghe, Tg. Mureș, Oradea, a dat dovadă de mult curaj și hotărîre. Pentru faptele lui de arme a fost decorat cu medalia „Pentru Merit". El luptă azi pentru distrugerea definitivă a fascismului care adusese țara noastră pe marginea prăpastiei, iar mîine va lupta în țară cu aceeași hotărîre pentru crearea unei Românii noi, unde cei mulți și năpăstuiți să se bucure de libertate și belșug".

FAMILIEI CĂP. GH. BOGDAN

„Vă mulțumim că ați crescut un așa fiu, care luptă cu atîta vitejie pentru distrugerea fascismului — dușmanul omenirii și pentru fericirea poporului nostru".

Scrisorile sunt semnate de către comandanții lor direcți și camarazii de la același tun.

ANUL NOU PE FRONT

„Aici, la granița Cehoslovaciei, pandurii serbează Anul Nou cu datinile și obiceiurile lor, așa cum știu ei. Și în timp ce în curți trosnesc bicele și la tranșeele comandanților încep urările de bine sus, lîngă gropi, un popă unguresc cîntă rugăciunile pentru slt. Nicolae Constantin, pentru slt. Zaharia Lucian.

E măreață și sublimă această vecinătate a vieții cu moartea. Dincolo de deal, doar la cîțiva km., se aud înăbușite exploziile. Este

Ostași români, după luptă, la Moravske Kninice

„Înainte !" — ziar al Armatei Române pe frontul antihitlerist

muzica drăcească a frontului pe care o auzim în fiecare zi. Plesnetul bicelor se complectează cu împușcăturile pistoalelor automate. Anul vechi e îngropat ostășesc, cu salve.

Cînd ostașii încing mai bine jocul, la P.C. se primește un ordin : unitatea dl. locot. col. Herescu, locț. dl. maior Burcă se va pune în marș pentru a ocupa o nouă poziție. Vor trage acum pandurii salve în miez de noapte, dar le vor trage de pe poziție, în nemți.

A trecut de mult de miezul nopții și tot se mai aud pe la cîte o casă urări. Lîngă riu alții au început atacul. Mîine se deschide drum mai departe, vom trece în Cehoslovacia.

Între noi și casă a mai rămas în urmă o altă țară.

Slt. MIHALACHE MARIN

ZIARUL ENGLEZ „SUNDAY TIMES" ELOGIAZĂ FAPTELE DE ARME ALE ROMÂNILOR

Londra. Ziarul „Sunday Times" consacră un articol României și arată că din punct de vedere al efectivelor, România este în rîndul al patrulea printre națiunile europene care luptă împotriva Germaniei.

PESTE 60 000 TINERI ROMANI, ALĂTURI DE MILIOANELE DE MUNCITORI ALE CELORLALTE POPOARE, TIRIȚI ÎN GERMANIA ZAC ÎN ROBIE. EI NE ASTEAPTĂ ! — ÎNAINTE, PENTRU ELIBERAREA LOR !

CAMARADA BACIU IDA

Repartizată la chirurgie, înscrisă voluntar în război, camarada Baciu Ida a fost un exemplu minunat de femeie care a suportat cu îndrăzneală greutățile frontului. În munca atît de grea a chirurgiei, ajutorul ei a constituit un real folos adus îngrijirii răniților. Neobosită, deși de o constituție debilă, sora Baciu nu s-a plîns niciodată de greutăți. Atîtea nopți nedormite, petrecute la căpătîiul soldaților, le-a închinat cu dragoste și devotament.

Bună camaradă, iubită de toți, asta este sora Baciu Ida.

Pentru meritele ei deosebite, ca primă răsplată a muncii și luptei îi strălucește pe piept medalia „Pentru vitejie".

PANDURULUI EROU : EFTIMIE NICOLAE

Fiu de țăran cu suflet nou
Pornit la lupta dezrobirii,
Neclintit la post, pandur erou
Trecuta-i în cartea nemuririi.
La Ilieni tu dîrz îi atacai
Pe nemți ajunși pe-o lizieră
Din flanc, din față-i secerai
Cu gloanțe de mitralieră.

Dar acolo, în lupte grele
Lovit de glontele dușman
Murișpe glia țării tale
Pentru popor, pentru Ardeal.

Erou pandur ! Prin jertfa-ți mare
Rămîi ca pildă în viitor
În lupta de eliberare
Alături de al tău popor !

Lt. MARIN CONSTANTIN
9 dec. 1944

MÎNDRIA FAMILIILOR NOASTRE

Citirea scrisorilor primite de soldați de la cei de acasă este una din bucuriile lor alături de bucuria și mîndria pentru victoriile cucerite în fiecare zi, împotriva nemților. Dinu Gh., muncitor fochist la C.F.R., al cărui fiu caporal Dinu Dumitru telefonist din unitatea domnului lt. col. Dinescu a căzut în luptele de la Leordeni, scrie domnului comandant al unității :

„Domnule Comandant,

Îmi comunicați că fiul meu a căzut pentru eliberarea Ardealului. Nu-l plîng, căci eroii nu se plîng. V-aș ruga foarte mult să-mi comunicați locul precis unde este înmormîntat, să mă duc să-l caut.

Transmiteți vă rog camarazilor lui sănătate și curaj în luptă căci izbînda este a noastră".

Ostași români și sovietici sărbătorind ziua de 9 Mai împreună cu locuitorii unui sat din Cehoslovacia

SCRISOARE CĂTRE CEI DIN ȚARĂ

Eu de pe front, de-aici, din depărtare,
trimit scrisoare
către voi, creșcuții-n grijuri și nevoi
Aflați, măi frați,
că ura-mi dă putere
că focul urii mele pîrjolește
și-n locul unde trec fascismul piere
și veac de veac un altul nu mai crește.

Citiți gazeta astă-seară
cu știri din țară.
În lupte pot să nu fiu leu
cînd văd că voi munciți din greu ?
Cum să nu-mi fie brațul ură strînsă
cînd văd că fața țării plînsă
s-a luminat văzîndu-și lupta, frate, pentru dreptate ?
În voi ne e nădejdea,
Și-a voastră e în noi !
Cînd cîștigați o luptă lovind dușmanu-n țară
și noi lovim, mai aprig, departe de hotare !
...iar din palat fascismul prăvăle-se-n noroi !
Aceeași luptă dîrză ne stringe împreună
În fața lor poporul e astăzi mînă-n mînă.

Serg. F. STRĂJERU
24 dec. 1944

SLT. NICOLAE I. CONSTANTIN

Eram într-o livadă. Adia un vînt rece, iar pomii îmbrăcați în ghirlandă de geruială ședeau amorțiți cu crengile la pămînt, ca frunțile unor bătrîni plecate pentru rugăciune. În fața noastră bătea tunul. Pe două cote, îngropați la teren, se aflau nemții. Nu ne descoperiserăm.

Iată că în momentul cînd plănuiam atacul la subunitatea slt. Stoica, vine slt. Nicolae Const-

Ostași români în tranșeele din Transilvania

de la subunitatea de pistoale automate. Tînăr, cu zîmbetul pe buze, hotărît de luptă, ia în primire compania.

— Ce ziceți măi, băieți, îi batem pe nemți și azi ?

— Trebuie să-i batem, domnule slt., răspunse căpitanul Vasile Gh.

Nu trecu multă vreme și atacul deja pregătit se desfășoară. Pandurii se avîntă. Tupilișprin cring, ajung aproape de inamic. Coboară mult la poalele cotei. O mitralieră vrăjmașă bătea de zor de-alungul pantei.

— Măi, de un' bate javra asta, zise slt. Nicolae.

— Nu putem s-o descoperim de aici, d-le slt.. Slt. Nicolae apare la creastă, se ridică și privește. Neamțul l-a descoperit. Trage o rafală. Pandurii răspund dar slt. Nicolae cu ochii la dușman, cade rănit de un glonte.

Nemții intensifică și mai tare focul în locul acela. Cine să meargă să-i dea ajutor ? de-odată sare în ploaia de gloanțe agentul Florea Nicolae care îl pansează și trage în viroagă.

Nicolae, cu ochii limpezi, cu fața către cer, își exprimă ultimele cuvinte, după care pandurii cu dîrzenie s-au azvîrlit asupra cotei :

— Tata și mama mea sînt muncitori. Eu am luptat pentru ei și pentru mulți ca ei. Nu mă uitați, camarazii mei, ci în orice împrejurare gîndiți-vă la mine ca să puteți duce mamei în locul meu făclia biruinței noastre.

Și închizînd ochii, eroul slt. Nicolae I. Const. pleacă din mijlocul ostașilor lui, atunci cînd ultima rază de soare lăcrima însingerată, ca și cînd ar fi spus :

— Adio, adio. Nu-l uitați, răzbunați-l !

Slt. NICOLAE GH. CONST

MURGULE

Murgule cu coama rară
Cît de drag îmi ești tu mie...
Mi-ai fost frate de povară
Și pe cîmp de bătălie.

Tu cu mine sus pe munte
Ai urcat cu greu în spate
Ne-a nins cetina pe frunte
Și-am trecut rîuri curate.

Cîte zile de emoții,
Cu zăpadă și ghiulele
Nu ne-a prins,
Și-n fața morții
Ne-am găsit mai sus ca ele.

Murgule, mai hai o dată
Peste dealuri și cîmpie
Să răsune-n lumea toată
Bucîumul de vitejie...

Lt. NICOLAE CONST.
3 ian. 1944

Ho Și Min: „Carnet de închisoare"

În românește de Al. Andrițoiu

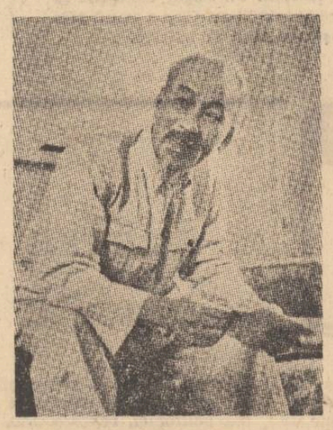

Cel mai frumos dar

Zilele acestea am trăit un eveniment de dimensiune istorică : Sudul Vietnamului a fost eliberat în întregime de sub teroarea lui Thieu, înscăunîndu-se astfel o pace adevărată pe acel teritoriu atît de greu încercat.

Evenimentul a fost sărbătorit în România socialistă la justa lui măsură, prin prezența însăși a tovarășului Nicolae Ceaușescu la un miting ce demonstra încă o dată virtuțile internaționaliste ale partidului și statului nostru.

În lumina primenitoare a eliberării, orașului Saigon i s-a dat numele de Ho Și Min, un nume eroic, demn și frumos. Ho Și Min se traduce românește prin Aducătorul Razei de Lumină, nume perfect meritat de către marele luptător și bărbat de stat care a fost Nguyen Ai Quoc, revoluționar cu activitate bogată și îndelungată pe care vietnamezii îl numesc cordial Unchiul Ho Bac Ho În anii 1942—1943, Ho Și Min a fost arestat și tîrît prin 18 închisori ale provinciei Kouang-Si. Acolo, în celulă s-a născut poetul. Un poet patriot care a dat exemplu unei poezii angajate, militante, în sensul major și tulburător al cuvîntului. O carte aparent modestă, de cîteva zeci de poeme, intitulată simplu și lapidar : Carnet de închisoare înmănunchează gîndurile și sentimentele unui fragment de viață de mare tragedie dar cutremurată de un optimism funciar. Și de o forță unică.

Credem așadar de cuviință că, acum, cu prilejul victoriei forțelor patriotice din Vietnamul de Sud, să prezentăm cititorilor noștri și activitatea mai puțin cunoscută a marelui luptător Ho Și Min, aceea de literat. Și, prin acest florilegiu de poeme să participăm la sărbătorirea evenimentului de largă respirație populară a fraților noștri vietnamezi. Căci Ho Și Min, în testamentul său, a prevăzut acest eveniment. cu clarviziunea marxist-leninistului creator care a fost.

România, participantă materialicește și moralicește prin ajutorul său internaționalist la lupta dreaptă a popoarelor din Vietnamul de Sud și Cambodgia are astăzi bucuria și mîndria de a vedea realizate aspirațiile firești ale celor două popoare. Sprijinim cu aceeași dăruire munca de reconstrucție de pe teritoriile eliberate în spiritul unei datorii continue, și ne bucurăm că în numele orașului Ho Și Min sună și timbrul distinct al unui poet.

Poezia e pretutindeni, atunci cînd e viabilă, — deci bună și adevărată cu fierbintele puls al vieții. În acest Mai, Ho Și Min ar fi împlinit 85 de ani, așa că de ziua nașterii sale i s-a adus cel mai frumos dar posibil : eliberarea părții de Sud a patriei sale unice și care se cere întregită.

Al. A.

Citind „Antologia celor 1000 de poeți"

Se complăceau Anticii să cînte-n vers natura :
Zăpezi și flori și lună și munți cu culmi abrupte, –
Azi de oțel mi-e versul, ca spada și armura,
Poeții vremii noastre vor trebui să lupte.

Liber, traversînd munții

Nouri și munți și iarăși munți și nouri...
Un fluviu clipocește-n unde vagi,
Pe Si Fong Ling cutreer lungi platouri
Privind spre Sud cu gîndul la cei dragi.

Jurnal de închisoare

Numai trupul tău e-n închisoare,
Spiritul nu stă închis nicicum
Iar să-ți îndeplinești menirea mare
Se cere să-ți păstrezi moralul bun.

Pe prima pagină

Din versuri niciodată nu mi-am făcut vreun crez
Dar singur, după gratii, nemaiavînd ce face
Să îmi omor plictisul, prin zilele posace
În gînd cu Libertatea, iau pana și rimez.

Intrînd în închisoarea din Tsing-Si

Cei vechi din închisoare așteaptă noutăți :
După furtuni azurul încununează zorii.
Te uită cît te liberi, pe cer, se mișcă norii !
În fundul unei carceri, visîndu-și luptătorii,
Un om e-același, liber și azi ca-n alte dăți !

Drumul vieții

Trecut-am munții sumbri, fără riscuri, –
Cu drumurile line m-am certat, –
M-am întîlnit cu tigrii crunți pe piscuri
Dar am scăpat. Un om m-a arestat.

Sînt crainic nou venind cu Vietnamul
În ospeție unei țări surori.
S-a revărsat prin lume oceanul
De mi-au dat cinstea-acestei închisori ?

Sînt om cinstit, ființă cîntăreață
Iar ei mă cred un ins uneltitor.
Mi-a fost de-apururi drumul greu prin viață
Și, precum văd, nici azi nu-i mai ușor.

Serată

Spre seară, după cina timpurie
Țîșnesc noian de cîntece din umbră
Iar închisoarea din Tsing-Si, cea sumbră,
Se schimbă-n nobilă academie.

Luna

Dar ce să faci în închisoare fără de vin
și fără-o floare,
În fața nopții savuroase, prin ceasuri dulci
cu mers încet ?
Privește un poet prin gratii spre luna plină de
splendoare
Iar luna palidă, prin gratii, și ea privește
spre poet.

Flautul tovarășului din închisoare

Prin aer curge cîntec nostalgic, monoton
Accentul cade-n lacrimi și ritmul cade-n chin
O, dorul, peste piscuri și văi, să ne-ntîlnim...
O fată tristă-așteaptă într-un pavilion...

Masa deținutului

Un boț de-orez la orice masă, nefiert,
să ne încerce dinții,
Fără legume, fără sare și fără nici un dumnezeu.
Mîncarea vine la-nchisoare puțină
ca pe drumul greu
Încît și cei orfani își strigă, din gheara foametei,
părinții.

La căderea nopții

În cuib coboară pasărea de sus,
Un nor răsleț pe cer ușor se-nclină.
În sat o fată sfarmă cucuruz
Și-un foc își saltă roșia lumină.

„Alertă în Vietnam"

Informația agențiilor de presă

Mai bine mort decît într-u robie !
Cînd fluturi drapele spre soare
E trist să vestejești în închisoare –
Încît să lupți pe cîmp de bătălie !

Dimineață clară

Lumina în celulă aduce strălucire
Și risipește umbre și cețuri rînd pe rînd
Un aer de tărie plutește pe pămînt
Și fete-mii și sute-surîd spre re-nnoire.

Gîndind la un prieten

Cîndva, pînă la fluviu tu m-ai condus tăcut.
Mi-ai zis : la revedere-n recolta viitoare.
Ci iată plugul iarăși a început să are
Iar eu visînd la țară, rămîn un deținut.

LA DEZBATEREA „LUCEAFĂRULUI"

proza între originalitate și mimetism

Continuăm publicarea de ecouri la discuția privind proza între originalitate și mimetism. Reafirmăm, și cu acest prilej, că intenția revistei este de a promova o dezbatere în spiritul adevărului, al principiilor care călăuzesc afirmarea culturii noastre socialiste, și nu pentru a incuraja, cum se mai întîmplă, o discuție pe deasupra faptelor sau la periferia lor. Reexaminarea ierarhiei de valori a cărților curente poate trezi, desigur, și reacții subiective. Este important însă pentru efectul clarificator al oricărei discuții ca aceste reacții să fie controlate de lumina spiritului și a obiectivității. Critica înseamnă exigență, și acest lucru simplu nu e de prisos să fie reamintit ori de cite ori se ivește prilejul.

Real și imaginar la D.R. Popescu

Unul dintre punctele „sensibile" ale literaturii române contemporane rămîne încă acela al adaptării formulelor moderne de proză la un fond specific realității noastre, de probleme, idei, situații. Există și aici ca în orice alt domeniu o dialectică a formelor care, fără a nega tradiția, cere cu necesitate schimbarea, adaptarea la o realitate proteică, aflată ea însăși în permanentă metamorfoză. Mobilitatea literaturii constituie „semnul" unei evoluții, punîndu-i în același timp în lumină sensul. Deci nu modernismul în sine trebuie judecat ci modul în care noile procedee sînt circumscrise realului, devin relevante în ordine semnificantă. Și acesta este unul din dezideratele peste care în discuția, de altfel atît de bogată în sugestii a revistei **Luceafărul**, avînd ca temă proza între originalitate și mimetism, s-a trecut cu oarecare ușurință. Reprosurile care au fost aduse aici celor ce confundă originalitatea cu exhibiționismul tehnic, cu mimarea ultimelor formule literare sînt redutabile și cu totul justificate. În tendința notabilă însă de a îndrepta inspirația spre substanță, au fost supralicitate eșecurile, expuse cu precădere modelelor negative. Există totuși un număr de prozatori : Mircea Ciobanu, Radu Petrescu, Nicolae Breban, M. H. Simionescu, Nicolae Damian și, în primul rînd, D. R. Popescu care au asimilat perfect lecția literaturii moderne, urmindu-și fiecare vocația, construind pregnante universuri românești. De aceea surprinde citarea ultimului autor în intervenția lui Dan Cristea, ca unul dintre scriitorii copleșiți de „excesul originalității". „După părerea mea, un prozator de altminteri foarte înzestrat, cum e D. R. Popescu, a căzut în cîteva rînduri în excesul originalității despre care vorbeam. Gustul său pentru mister, pentru insolit, pentru „cazuri" a dat unora iluzia că este într-adevăr cea mai potrivită manieră pentru a prezenta o lume în care s-a instalat grotescul, pe cînd, în realitate, acest grotesc exterior nu potențează tragicul, pe care-l avea în vedere scriitorul, ci îl minimalizează". Trebuie să subliniem de la început că „gustul" lui D. R. Popescu pentru neobișnuit, pentru aglutinarea de fapte bizare, șocante nu de puține ori la marginea imaginarului, nu constituie o „manieră" adaptată și pliată conținutului ci însăși substanța prozei sale. Este expresia unei conștiințe hipersensibile care vede realitatea în infinita ei complexitate, în jocul de certitudini și incertitudini al fiecărei situații, în mulțimea de posibilități și probabilități pe care o poate declanșa un simplu gest, în misterul ce se poate ascunde în cel mai neînsemnat fapt. Este o replică cu un posibil subtext polemic la schemele osificate, la imaginile șablon puse în circulație de un anumit tip de proză. Realitatea este mai suplă, bogată în sensuri, nu de puține ori imprevizibilă, depășind logica comună, angajind conștiința într-un act dilematic, spărgînd dogmele liniștitoare . „Moise, i-am zis eu lui Moise (spune Nicanor că i-a povestit Don Iliuță), ție nu ți-e frică de prostia mea, că le-am băgat în bilă oamenilor că animalul ăsta găvărește, cu prostia mea te-ai obișnuit tu și ți-ar pieri furia de a răcni la mine, te-ai învățat cu acest fel de a gîndi despre mine și cal și ce spui tu și lumea despre cal, dar altceva te omoară : dacă totuși e adevărat că blegul ăsta (cum îi zici tu) vorbește ? Aici e groaza ta : că te afli **și tu în fața unei simțiri necunoscute, nu a unui raționament contabilicesc — și te îndoiești !...** Aici e neliniștea ta cea adevărată (nu că eu fac pe nebunul sau sînt nebun) : dacă vei cunoaște și tu această nouă senzație fantastică ?" (D. R. Popescu **O bere pentru calul meu** pag. 16). O istorie inventată, un cal care vorbește, poate deveni verosimilă prin semnificațiile cu care se încarcă în conștiința oamenilor, prin simbolurile incorporate în codul realității. Caracterizarea ce s-ar potrivi foarte bine viziunii lui D. R. Popescu, ar putea fi aceea de „real miraculos" (în sensul profan al termenului adică de întîmplare insolită fără explicație imediată), pusă în circulație în legătură cu romanul sud-american și care exprima o „revelație privilegiată a realității, dintr-o iluminare neobișnuită sau în mod excepțional favorizată de nebănuitele bogății ale realității, dintr-o amplificare a scărilor și categoriilor realității, percepute cu o intensitate deosebită care duce la un fel de stare limită" (Alejo Carpantier — **Realul miraculos** — Secolul XX, I/1967). Deci un real împins pînă la granița simbolicului, supus presiunii propriilor semnificații. Și romanele lui D.R. Popescu abundă în situații limită, în scene și personaje ce se înscriu în sfera enormului păstrînd totodată iluzia verosimilului. Ileana, femeie teribilă, de o frumusețe sălbatică pentru care se fac crime, se lasă purtată fără împotrivire de o sexualitate exacerbată, tatăl ei, Ică are în priviri o putere demonică prin care-și impune voința asupra tuturor, Nicanor umblă pe picioroange și doarme în copaci, Celce soțul Ilenei moare putrezind de viu, doctorul Dănilă este sfîșiat într-o scenă halucinatorie de o haită de ciini turbați etc. etc. Iată un episod elocvent pentru modul de construcție al „insolitului" pornind de la datele reale, imediat perceptibile care sînt apoi dilatate, amplificate acoperind întreg spațiul vizual, coagulînd senzurile într-o imagine — metaforă revelatoare. „Nu știu dacă mătușă-ta s-a temut de ceva mai rău. În orice caz și-a dat seama că n-avea nici un rost să mai rămînă în casă. Așa că a deschis larg ușa de la drum. Și a ieșit ținîndu-și nepoții ridicați deasupra capului. Pe fetele Riții și ale Gichii și pe băiatul lui Manoilă, pe Costică. Cu ei în spinare a ieșit. Și cu Costică ținut sus în mîni să-l vadă toată lumea. Așa a pășit și în drum, ieșindu-le celor ce așteptau acolo în față, de parcă așa ar fi ieșit și înaintea morții — să vadă și să se teamă de copii, că ei n-au murit și n-aveau să moară și neamul ei n-avea să se stingă". (D. R. Popescu, „F"). Chiar dacă uneori ajutorul exagerează în această direcție nimic din impresionanta acumulare de situații bizare, punctată însă ritmic, de anumite momente cheie ce structurează astfel materia proliferantă, nu este întîmplător. Distribuția personajelor este și ea realizată de aceleași reguli subiacente, de aceeași logică internă care transformă straniul într-o ordine de alt tip. Personajele demonice, posedate sau supuse impulsurilor elementare Ică, Ileana, Sevastița, Țeavălungă etc. sînt echilibrate de grupul celor de o luciditate excesivă, Moise, Horia Dunărințu, Gălătioan între ele pendulînd enigmaticii sau vizionarii Don Iliuță, Nicanor etc. În plan etic se observă aceeași polaritate mediată a contrariilor. Cuplul Moise — Gălătioan obsedați ai puterii, în contrast cu victimele, Dunărințu — Calagherovici. Între aceste extreme oscilează într-o mișcare ametitoare mulțimea celorlalte personaje. În planul scrieturii toate evenimentele constituie „semne" organizate în ciuda aparentei eterogenități într-o rețea conotativă care face posibilă interpretarea multiplă, lasă liberă circulația și organizarea sensurilor în sisteme, permițînd lecturile paralele, independente. În același timp, D. R. Popescu procedează la o mișcare inversă de reducere a evenimentului de excepție, reintroducînd întîmplarea în ordinea obișnuită a evoluției sau mai bine spus la **relativizarea** lui prin ipotezele din unghiuri diverse nu de puține ori contradictorii și în etape temporale diferite, emise de un număr cît mai mare de martori. Asistăm astfel la mărturisiri de gradul trei sau patru, unde o persoană povestește despre relatarea unei relatări. Introduceri de genul „Moise, i-am zis eu lui Moise (spune Nicanor că i-a povestit Don Iliuță)" sînt inserate deseori în fluxul narațiunii și ele au o funcționalitate precisă ; dacă scriitorul dirijează liniile de forță ale materiei romanești nu impune însă versiunea sa, nu tranșează definitiv semnificația, ea constituindu-se ca o posibilitate de interpretare, solicitînd astfel participarea cititorului. Prin reliefarea structurilor deschise ale operei am răspuns și afirmației după care D. R. Popescu minimalizează prin „grotescul exterior" o lume pe care ar fi voit-o tragică. Cîtuși de puțin. Autorul, după cum am văzut, investighează un univers profund capabil să exprime realitatea multiformă unde tragicul și grotescul, răul și binele, raționalul și enigmaticul coexistă într-o textură indestructibilă.

Paul Dugneanu

Construcție și personaje în proza lui Corneliu Ștefanache

În cadrul incitantelor discuții de la masa rotundă a „Luceafărului" (nr. 8 din 22 februarie 1975) avînd drept temă de dezbatere „Proza între originalitate și mimetism", criticul Nicolae Ciobanu face o observație pe cît de adevărată pe atît de actuală cu privire la o parte a prozei românești de imediată contemporaneitate : „Trebuie să spunem cu regret că există o întreagă pleiadă de (...) prozatori, care, în ciuda debuturilor lor promițătoare sau chiar remarcabile, au ajuns să scrie un roman sau două pe an și care nu ne mai spun nimic de fapt... Mă gîndesc și la C. Ștefanache care mi-e teamă că începe deja să nu mai intereseze".

Prozatorul ieșean debutează în 1969 cu „Zeii obosiți" (volumul de povestiri „Cercul de ochi" din 1968, adevăratul debut cronologic al autorului, este interesant doar ca expresie a strădaniilor de a-și crea un stil propriu, și cu totul nesemnificativ ca valoare artistică), romanul unor existențe traumatizate, frustrate. Sculptorul Toma, un talent în devenire, condamnat pentru o falsă vinovăție, se întoarce din detenție și încearcă să se readapteze, să reintre în circuitul vieții sociale. Este mai curînd o vagă aspirație nefinalizată decît o tentativă reală, pentru că personajul se dovedește inapt pentru luptă. La decepțiile profesionale se adaugă și ratarea în plan erotic. În ciuda iubirii pentru Toma, Anca face într-un moment de lașitate o căsătorie de conveniență cu profesorul K., pentru ca apoi să sfîrșească într-un accident de mașină (o probabilă sinucidere). Romanul, cu un final melodramatic, este notabil datorită abilității tehnice cu care este scris și pentru darul de povestitor pe care, aici, autorul și-l valorifică însă accidental.

Ceea ce nu-i reușește lui Corneliu Ștefanache este, aproape de fiecare dată, ne-o arată și celelalte romane, personajul principal. În rememorările sale și în situațiile epice în care este implicat, Toma ne apare lipsit de personalitate, un soi de martor apatic al propriei sale vieți, fapt pentru care își merită ratarea atît în plan erotic, cît și în cel al ficțiunii romanești. Mai convingătoare în această situație, devin siluetele de fundal : marinarul nestatornic (un fel de „chiriaș grăbit"), bătrîna a cărei unică legătură cu viața o constituie primirea scrisorilor pe care singură și le expediază, Maria care abia după sinuciderea soțului găsește drumul ce-i justifică existența.

Personajele există atît timp cît se mențin la nivelul trăirilor imediate. Cînd încearcă să problematizeze, să mediteze grav asupra condiției umane, nu reușesc : „Fericirea, viața etc. etc., toate devin niște noțiuni reci, îndepărtate, fără rost. De altfel dacă ne-am uita în urmă, ce este fericirea ? Nu vom găsi decît niște licăriri, clipe, sau fragmente de clipe... Totul este în raport cu acel ceva. Viața devine tot mai mult o cumplită încordare și dacă nu stai să aștepți, sau mai bine spus să treci indiferentă ești pierdută". Asemănător vorbește și Ștefan, unul dintre personajele romanului „Dincolo", Ed. Eminescu, 1970, atunci cînd emite păreri asupra existenței : „Sîntem călători pe orbite necunoscute, poate nu vom ajunge la nici un capăt dar trebuie să călătorim". De altfel, nu numai inapetența personajelor pentru filosofie înrudește cele două romane ci însăși schema epică (desigur cu mici modificări). Prima parte a cărții aduce în prim plan cuplul Petru Petria — Ioana Petria. Primul (de data aceasta medic, nu sculptor) se întoarce acasă traumatizat (și el) în urma încercărilor prin care trece pe front. Aici îl așteaptă fiul său și Ioana care (spre deosebire de Anca din „Zeii...") a rezistat cu stoicism încercărilor insistente de apropiere ale lui Ștefan. Întîlnirea (atît de mult dorită) cu familia nu are însă efectul regenerator așteptat. Petru este incapabil să revină la o existență normală (nu ni se spune din ce cauze) și (la fel de nemotivat) se sinucide. La fel ca Toma, Petru Petria este (parcă predestinat) un învins. Soția sa își dedică întreaga viață creșterii și educației copilului, renunțînd la posibilele bucurii pe care viața ar mai putea să i le ofere. Modelul acestui personaj este, în notele esențiale, „Fefeleaga" lui Agîrbiceanu, lipsindu-i însă măreția tragică a aceleia. Pornind de aici, Corneliu Ștefanache va rescrie aceeași poveste, într-o altă carte intitulată „Paralele" (Ed. Junimea, 1970). După moartea soțului (plecat voluntar pe front), eroina cărții își crește cu greutate copiii și moare cu cugetul împăcat. Reunind întreaga familie la înmormîntarea mamei, autorul vrea să ne demonstreze că odraslele, angrenate în mecanismele cotidianului, uită repede toate marile sacrificii și renunțări ale părinților. Și reușește. Femeile din cele două romane (Ioana din „Dincolo" și Mama din „Paralele") își amputează viața acceptînd o existență tristă și uniformă în virtutea unui țel nobil. Fluența scrieturii ne relevă, în pofida monotoniei tematice realele disponibilități narative ale autorului.

În „Ziua uitării" (Ed. Eminescu, 1972), ne reîntîlnim cu multe din clișeele epice ale romanelor anterioare chiar dacă se încearcă, de această dată, să se potențeze un nou tip de conflict desfășurat într-un alt context. De fapt există două direcții în care se dezvoltă acțiunea romanului. Pe de o parte încercările de realizare erotică ale lui Matei Petrina, pe de altă parte confruntarea dintre acesta și inginerul Dobrin, șeful său direct. Ambele personaje își trăiesc drama personală pe fondul dramei inundațiilor. Petrina, înșelat de Malvina luptă să-și refacă echilibrul sufletesc. Dobrin, inginerul capabil, fostul conducător al primelor mari șantiere din țară, inflexibil pînă la duritate, este de fapt un inadaptabil ce nu mai poate ține pasul cu prezentul și cu noile relații statornicite între oameni. El are orgoliul deschizătorului de drumuri și nu poate renunța la trecut. Șantierul unde lucrează amîndoi este locul confruntării între reprezentanții celor două generații. Loghin — secretarul de partid — este arbitrul nepărtinitor al disputei.

Petrina își descoperă dragostea în persoana tinerei și purei Irina și începe să deslușească personalitatea lui Dobrin. Inundațiile ce se abat asupra șantierului „rezolvă" însă neașteptat și facil drama. Irina, Loghin, Dobrin mor în timpul și după catastrofă. Cartea se continuă însă inutil pe încă o sută de pagini.

Romanul promitea dezvoltarea unui conflict bine tensionat și lăsa să se vadă în Dobrin un personaj de forță, construit din alt aluat decît cele de pînă acum. Rezolvarea abruptă pe care ne-o oferă autorul nu dă cărții aureola tragică dorită ci, dimpotrivă, împinge din nou spre melodramă.

Un final ratat are și „Speranța care ne rămîne" (Ed. Eminescu, 1974), ultimul roman al lui C. Ștefanache. Teodora, învățătoarea care după moartea violentă a soțului, își pierde amîndoi băieții în război, reușește, depășind toate greutățile, să-i aducă și să-i înmormînteze după datină în cimitirul orășelului. Obstinația ei, o anume rigiditate morală, capacitatea de a rezista suferințelor izvorîte din credința în adevărul conduitei sale, toate fac din Teodora un personaj exemplar. Cu atît mai nefiresc apare finalul în care femeia aflată la vîrsta senectuții „își ține cu amîndouă mîinile poalele și dădea cu picioarele în minge. O dată ea, o dată nepotu-său, și mingea aceea mare și roșie, de la nora-sa, uite așa se ducea, cînd la ea cînd la el, să-ți faci cruce, nu alta !"

În dorința de a crea atmosferă, autorul aglomerează în „Speranța..." întîmplări și personaje. Se observă gustul pentru pitoresc, pentru scene voit șocante și grotești fără funcționalitate în economia romanului, pur ornamentale: „Într-o noapte am văzut un cerb. Un cerb printre crucile de mesteceni și scînduri din gardurile satelor... Nemții l-au împușcat și l-au fiert întreg într-un cazan... Altă dată, era aproape de ziuă, cînd am crezut că voi înnebuni : mîile, zecile de mii de cruci o porniseră spre mine...".

Obositoare este stereotipia în construcția cuplurilor. Adam și Cezara nu sînt decît o reeditare a cuplului Petrina — Irina din „Ziua uitării". Diferențele sînt minime și nesemnificative : aici cea care supraviețuiește este Cezara. În ansamblu, romanul este inegal, cu izbînzi parțiale, dar cu frapante eșecuri.

Am lăsat la sfîrșit romanul „Așteptarea aproapelui" (Ed. Junimea, 1974), pentru că mi se pare întru-totul reprezentativ pentru calitățile prozei pe care o scrie Corneliu Ștefanache.

Andrei Pătrașcu este personajul tipic al frustratului, cultivat cu predilecție de autor în toată opera sa. Resimțindu-i insuficiența funciară, prozatorul îl sufocă sub povara determinărilor exterioare. Dominat de ascendența morală a fratelui la a cărui asasinare asistă paralizat de spaimă, bănuit apoi de complicitate la omor chiar și de tatăl său, Andrei eșuează în prima căsătorie, apoi „prietenii", profitînd de conjunctură, își însușesc formula unui medicament, rodul muncii de mai mulți ani, copilul dorit cu înverșunare moare înainte de naștere, iar Mara, soția sa îl părăsește. Prea multe nenorociri pentru un singur om, dacă ne gîndim la lipsa lor de justificare artistică.

Toate acestea alcătuiesc confesiunea lui Andrei Pătrașcu ce ocupă trei sferturi din spațiul cărții. Din păcate, aglomerarea de fapte nu salvează personajul, nu-l fac să trăiască. Evenimentele îl copleșesc, îl „trăiesc", îl paralizează și-l anulează în cele din urmă.

Reușita romanului — pentru că există una — ține de situarea în mediu rural a familiei lui Ion Pătrașcu. Aici autorul realizează scene notabile, dîndu-ne măsura adevărată a talentului său. Împușcarea cailor, casa cu ferestrele astupate cu pămînt, ca simbol al refuzului nedreptății ce i se făcuse, simplitatea și adevărul cuvintelor bătrînului la adunarea în care fiul ucis este declarat erou, sînt elemente ce se articulează într-un univers epic convingător, populat de oameni nu de scheme prefabricate.

Pornind de aici, Corneliu Ștefanache poate începe să scrie și romane profunde valorificîndu-și astfel talentul.

Valentin F. Mihăescu

„Anii de ucenicie" și conștiința artistică

Nu întîmplător revista „Luceafărul" a organizat o masă rotundă pe o temă atît de complexă : proza românească de azi. Spun nu întîmplător, deoarece în ultimii doi, trei ani și alte publicații au încercat, e drept mai mult în treacăt, să abordeze această dificilă problemă. Aș cita în acest sens unele încercări ale „Scînteii tineretului" ce vizau maculatura literară, încercări curajoase, prematur curmate de o inexplicabilă pudoare.

Nu credem că în urma discuției provocată recent de revistă lucrurile se vor schimba radical în bine, trebuie totuși să recunoaștem că participanții au reușit să repereze o mare majoritate de probleme nevralgice ale prozei de azi, mai ales ale prozei tinere.

Apariițile literare ale ultimilor ani vin să justifice necesitatea unei asemenea discuții deschise în cadrul căreia să li se spună lucrurilor pe nume cu radicală sinceritate, în spirit constructiv.

Mediocritatea, industriosul, mimetismul, dogmatismul abil, afectarea, evazionismul, iată cîteva din problemele reale ale unei părți a prozei de astăzi care au făcut obiectul discuției la care cu modestie voim să participăm și noi.

Nu cu mult timp în urmă, într-o pagină critică antologică, Mihai Ungheanu amintea de o generație întreagă de scriitori tineri care după un debut notabil s-au retras în tăcere.

Ce s-a petrecut cu ei mai scriu sau nu, și dacă da atunci unde le sînt cărțile ? Numele acelor scriitori aproape că au fost omise din amintita discuție. De ce ? Ajungem astfel la una din problemele vitale ale prozei tinere, problemă nepusă încă în discuție de masa rotundă a „Luceafărului" și anume **prematura profesionalizare** a prozatorului nostru.

Recunoscînd odată cu Voicu Bugariu că : „Un merit al discuției a constat în circumscrierea unor concepte critice strict necesare unei priviri globale asupra prozei noastre de azi", nu pot să nu încerc o delimitare nu atît de „părerile mesei rotunde" cît de maniera mult prea generală a discutării problemelor.

Unde sînt cărțile care suferă de mimetism, evazionism etc. etc. ? Dar să așteptăm, discuția este deschisă.

Ștefan Stoian

Manieră, manierism, mimetism

Orice formă de discuție critică se justifică mai întîi prin ea însăși ; delimitarea ideilor face posibilă degajarea unui consens. Și chiar dacă punctele de vedere nu sînt toate validate, rămîne șansa confruntării celor mai puțin satisfăcătoare. Oricum, tema propusă de revista „Luceafărul" merită interesul pe care de altfel l-a și trezit. Întîrzie — și acesta este un aspect surprinzător — definirea raportului exact între termenii esențiali implicați. I-am enumerat în titlul articolului. O anumită comunitate de limbaj, de viziune, de stil (de la preferințe la afinități) ne-a obișnuit să tratăm nu tocmai diferențiat ponderea manierei și a manierismului. Din perspectiva ordinei pe care o propunem, mimetismul ni se pare pericolul cel mai mare care planează asupra unei literaturi cînd critica nu o ajută suficient să înțeleagă rolul pozitiv al manierei și oscilația vizibilă azi între manieră și manierism la cîtiva prozatori consacrați.

Motivarea manierei ni se pare lucrul cel mai ușor de făcut. Maniera, între atîtea lucruri labile, resimte cel mai direct golul de personalitate. Și invers : a avea manieră — iată un semn de intensă originalitate. În fond, departe de a fi incriminabilă, maniera integrează firesc particularitățile proprii unui autor, le ordonează, constituie sigiliul afirmării lui ca individualitate, îi atestă originalitatea.

De pildă, la Mihail Sadoveanu fuziunea trecutului cu prezentul face perceptibilă o dublă deschidere : spre simplitatea exemplară, spre eposul vital, spre natură ca spațiu ocrotitor al instinctului, pe de o parte, și, pe de alta, spre efortul omenesc de mobilizare a resurselor sufletești, efort imperios necesar într-o epocă alienată de relații sociale inechifabile. Literatură ritualică, în care fabulosul se împletește cu solemnitatea, literatura lui Mihail Sadoveanu înscrie maniera în orizontul idealului romantic.

Coeficientului de sentimentalism din proza sadoveniană îi corespunde, ca să înmulțim exemplele și să facem mai limpede noțiunea de manieră, serafismul în volumul de debut al lui Adrian Maniu, *Figuri de ceară* sau plenitudinea portretistică la G. Călinescu deopotrivă în *Cartea nunții*, în *Enigma Otiliei* sau în *Bietul Ioanide*. Pitorești, cel mai adesea (alcătuind, cum nota Pompiliu Constantinescu, o galerie decorativă) personajele lui G. Călinescu sînt maniacale, risipind abundent un lirism crepuscular.

Contrastul de esență între manieră și manierism rămîne de studiat. Digresiv, asediat uneori de impasul spre care îl împinge maniera excesiv solicitată, manierismul apare acolo unde rivna față de noi înșine ucide spontaneitatea.

Alergînd în jurul eului limitele actului literar sînt mai degrabă dominate de artificiul captării silnice decît de exercitarea discernămîntului personal. Silindu-se pe cît i-au îngăduit resursele să rămînă un poet al crizelor puberale și erotice, Ionel Teodoreanu a pierdut din vedere însăși devenirea simțurilor. Descurajată în manierismul său este lipsa de adîncime a observației în registrul social și moral, poetizarea artificială a existenței cotidiene. Se vede că geometria căutărilor este mai redusă în manierism, deși ea presupune o duplicitate nu neapărat negativă. Analiza manierismului, așa cum o întreprinde Gustav Hocke în *Manierismus in der Literatur* (München, 1963) reține în seama acestuia propensiunea spre *regularitate*. Manieristul în relația ordine-dezordine ține partea stabilității, sistematizînd imprevizibilul pînă la anularea lui exterioară. Să fie acest demers sursa supărătoarelor aplatizări și repetiții din scrisul lui Cezar Petrescu sau Ionel Teodoreanu ? Greu de răspuns tranșant. Să spunem că manierismul este de preferat totuși lipsei de manieră. Cînd un autor nu are nici o manieră nici nu are cum să fie manierist. Atunci se insinuează mimetismul. Convertirea păgubitoare a cîtorva sensuri calitative în clișeu cantitativ (critica a reproșat acest păcat, în mai multe rînduri, unor prozatori cu referire la pedalarea acestora pe erotism) exercită o presiune constrîngătoare asupra autenticității. Exclusivismul manierismului își găsește, probabil, locul acolo unde comunicarea se cantonează în iluzia că se poate scrie fără substanță, fără angajarea într-o experiență spirituală. Dar acrobația pe firul teribil de subțire al abilității de tehnici împrumutate nu constituie oare doar un semn de inferioritate în raport cu fireasca dorință de prospectare a naturii umane ?

Lipsit de suportul talentului laborios, mimetismul accede la formulări derutante sub cuvînt că oferă o ieșire din dilema epuizării. Dar este de o mie de ori de preferat să fii autorul unei singure cărți izbutite decît repetînd încătușat de reușitele altora, tablouri fără inedit.

Indiciu de inferioritate iremediabilă dacă mimetismul recidivează, el poate fi totuși și un semnal de insuficiență trecătoare cînd jargonul mimetic, problematica mimetică, s.a.m.d. aparțin unui stadiu pe care autorul în cauză își propune să-l depășească. Mi se pare că acesta e cazul lui Romulus Guga, povestitor evident înzestrat, dar tributar pînă la un punct sugestiilor conținute în proza de situații complicate și ambigue semnată de D. R. Popescu sau Augustin Buzura.

Dacă ne reprezentăm maniera, manierismul și mimetismul ca niște cercuri concentrice, ce-l de-al treilea este „închis" în vidul lipsei de vigoare, cel de-al doilea există în disperare de cauză și numai cît să dea în vileag pe cel dintîi. În mod distinct, numai primul cere are dreptul să fie vehiculat fără opreliști spre energiile de care se simte atras.

Henri Zalis

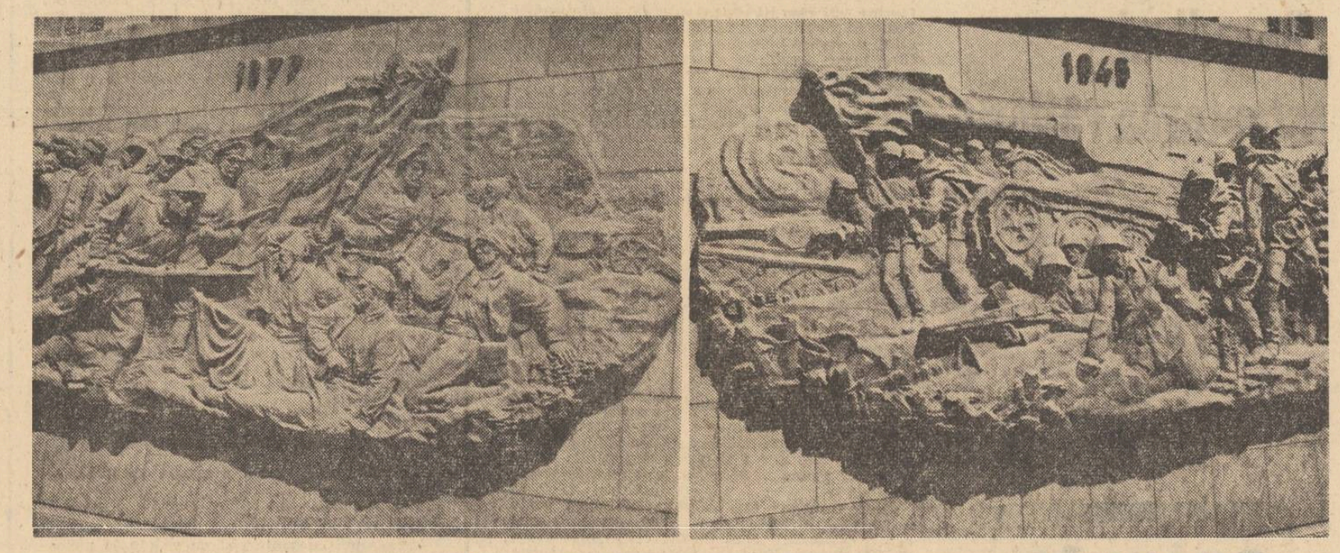

Mac Constantinescu : „Victorie"

idealul independenței

Ion Iuga

Victorie

Lîngă casă stele
busuioc la granița țării
părinții
stîlpi la intrare
stemă satului
grîului
prispă de cer
scriptură
săgeată pentru nevolnicul care ușa deschide

„noi am trecut pe lîngă moarte
cu rana grea de hotare
în suflet focuri
dintr-o mare carte purtăm
peste rîuri cuprinsă

noi am trecut prin moarte
în rană hotarele cuvîntau
în grai mormintelor
în ochii celor drept văzători
ochii nostri pe cerul patriei
așezîndu-i"
lîngă casă stele părinții.

Alexandru Brad

Singura lege

O nouă primăvară ne strigă-n viitor,
Semințele din toamnă se suie-n zvon de grîne
Și crește țara-n toate mai dreaptă, mai cu spor
Zidind o temelie de gînd ce va rămîne
Prin comunista faptă, a noastră-a tuturor.

Noi nu știm altă cale, decît urcușul ei
Spre culmile albastre, spre comunismul-munte,
Cum au știut bătrînii să-i schimbe-n anii grei
Și vetrele și apa și codrii în redute
Și comuniștii lanțul în gloanțe de idei

Și n-avem altă lege mai sfîntă pe pămînt
Decît, iubind-o veșnic, s-o știm în veci
măreață
Și liberă și demnă, frumoasă ca un gînd,
Prin muncă, fiecare, să-i dăinuim o viață
Și-un viitor de aur, cum n-a avut nicicînd.

Petre Anghel

Pagini de letopiseț

Țara a fost la-nceput
Cît o vorbă
Înțeleasă de tată și fiu,
Înțeleasă de fratele
Plecat peste deal
Și de sora
Măritată-ntr-un cîmp de narcise.

Țara a fost cît un suflet
Crescut în o mie de piepturi,
În o mie de trupuri,
În o mie de săbii.
Cît o Bănie a fost,
Cît o Moldovă,
Cît Transilvania toată.
Pentru ostaș o parte,
Pentru mama rămasă în vatră o parte
Și pentru întîiul născut
Cea de a treia și egala parte.

Țara a fost apoi
Cît o poftă de Domn,
Ridicat în picioare la ceas de județ,
Suit pe munte și strigînd,
Pohta ce-am pohtit-o,
Toată-am implinit-o :
Muntele și valea,
Vorbele și floarea,
Platoșa și omul,
Ograda și dorul
Vor fi
Țară !

Dan Rotaru

Acestei Românii

Cîmpiei i se-nchină, în rădăcină, grîul,
semințele dau suflet acestei primăveri,
cînd noi sîntem izvorul care zidește riul
și ne plecăm în fața eroilor de ieri.

E o minune-n toate,este un rost în clipă,
în aer se distinge un înțeles suprem
pe care-l simte numai bătaia de aripă,
pe care noi acuma cu viața îl vedem.

Ne sărutăm pămîntul, ce n-a ieșit afară
odată cu dușmanii, de talpa lor lipit,
și fiecare lucru care se cheamă țară
și care românește se vrea oricînd
rostit.

Ne sărutăm cu ochii și munții și cîmpia
și pietrele pe care le-a plîns un riu
pe prund,
și cerul ce-mplinește, cu zborul,
România,
și toți eroii care la-acest cuvînt răspund,

Și ne-nchinăm istoriei, cum grîul
rădăcinii,
că ne-a sortit semințe să fim,
semințe vii,
ale statorniciei dreptății și luminii,
Contemporani acestei Românii.

Teodor Anastasiu

Sînt, Patrie...

Iată-mă la ora cînd
îmi deschid inima
întru luminoasa frescă
a sîngelui din flamuri...
Pînă-n floare cobor :
Alba împlinire –
e viața,
împrimăvărata ei taină.
Sînt, Patrie, al tău
stegar.
cum vulturul e-al muntelui.
Stegar. Sînt al acestui
pămînt milenar, copac,
Și zbor,
oglindă. Și visare...
O, cum îți semăn,
sînt om,
și ramurile tale
sînt brațe ce-au luptat
și clădit
noua ta, temelie,
viitorul tău,
Patrie,
Românie.

Ion Tudor

Poem pentru țară

Te-am cunoscut într-o zi de vară
cînd mergeam prin lanul de grîu
ce-mi mîngîia picioarele arse de soare.
Și-mi flutura vîntul pletele
chemîndu-mă la tine
să-ți ascult răsuflarea.
Și eram numai noi
în acea întindere nesfîrșită
unduindu-te ca o mare
fără valuri.
Noaptea am dormit împreună
ascultînd cîntecul greerilor,
înconjurați de mii de stele.
Dimineața m-ai spălat
cu boabe de rouă
în cîntul de păsări.
Te-am cunoscut într-o zi de vară
Țară-mamă
și de atunci, da, de atunci
Sînt de veghe, mereu lîngă tine.

Ion Segărceanu

Nu dorm eroii

Nu dorm eroii, nu, sub scut de ierbi,
Ci brațul lor, în veci ne-nfrînt, veghează –
La vînt și ploi, la tropotul de cerbi
Urechea lor necontenit stă trează.

Nu dorm eroii, nu, ci glasul lor
Ca o poruncă, de departe vine
Urcînd prin timpuri – dor mistuitor
De glie, libertate și mai bine.

Nu dorm eroii, nu, sub luturi grele
La Plevna, Mărășești, Carei și Tatra,
Ci ochii lor – scăpărătoare stele –
Ne luminează gîndul, casa, vatra.

Nu dorm eroii, nu, pe pat de flori,
Ci din adînc de noapte viforoasă
Ne poposesc în prag surizători
Și stau cu noi la sfat, se-așed la masă.

Nu dorm eroii, nu – semeți și teferi
Ei nume demn rostesc : al Maicii-Țară
Și Țara, sărutată de luceferi,
În flamuri glorioase-i înfășoară...

Radian Drăgoi

Morile timpului

soarele murea la un capăt de strigăt
vîntul fura somnul copacilor
singele verii murmura-n mere
azi morile ascultă doar cîntecul sacilor

se fac păsări călătoare durerile noastre
dragostea pentru patrie ne-o turnăm în cuvînt
cîte o cîmpie de crini ni se urcă pe masă
și oasele eroilor cîntă-n pămînt

păsările albe cuibărite în noi
ne duc cu un cîntec mai aproape de soare
vîntul sărută legendele desenate pe garduri
iar noi ne preschimbăm în izvoare

și cu inimile aurite de cîntec ascultăm
cum înflorește pămîntul sfătuit de ploi
morile timpului macină – acum
pentru noi.

Vasile Andronache

Carpații și neamul românesc

Mă opresc în
Fața porții de
Pămînt a patriei

Acoperit de bruma
Stelei ce-mi intră
În ochi săpînd

Cu spinul razel
Un cuib în
Care dorul își

Adincește
Rădăcina și vă
Chem din cămașa

Țărinii plină de
Pupile de izvoare

Sînteți eroii
Neamului meu
Voi n-ați avut
Liniște să clădiți
Piramide

Piramidele voastre
Au fost Carpații
Și neamul românesc

Carpații
Această tîmplă

Liberă crescută
În azur

Și vetrele
Clădite-n jurul lor
Cuiburi solare
Mirosind a pîine

Sub piatra lor
Sînt trupurile
Voastre.

Ca niște sanctuare
Din care luminează
Regina libertății

Din viața voastră
Tinără viteză
Jertfită pe
Redutele dușmane

Ați înălțat
Cea mai tulburătoare
Piramidă
Neatîrnarea

E rugul nostru
Pe altarul vremii
E tinerețea
Noastră cu visul
Ei etern.

profil

Cezar Ivănescu

Născut la 6 august 1941, la Bîrlad. Absolvent al Facultății de filologie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza" din Iași.
Bibliografie : Rod, *versuri, 1968 ;* Baad, *1971 (Biblioteca „Argeș") ; Urmează să-i apară la Editura Cartea Românească volumul* Rod III.

Deși nimic nu îndreptățește o astfel de atitudine, prețuirea arătată poeziei lui Cezar Ivănescu ia foarte adeseori forma unei admirații strict colegiale, pe cît de fără margini pe atît de ferită de exprimarea publică, deschisă. O reținere aproape inexplicabilă există în jurul creației acestui poet — acestui mare poet ! —, căruia totuși nu i-au fost vreodată puse la îndoială nici originalitatea atît de lipsită de artificiile efemerei „noutăți", nici forța, nici profunzimea gravă a lirismului ; și cu oricîte rezerve am privi explicațiile uzuale, această „inhibiție" pe care o declanșează reflex poezia lui Cezar Ivănescu nu e străină de șocul pe care il produce dintotdeauna păsirea pe o altă cale decît cele cunoscute, sigure, „ratificate" și, de ce nu, comode. Ne înveselim ori ne arătăm adesea uimiți de îngustimea înțelegerii înaintașilor, de rezistența lor în fața unor mari opere pe care astăzi, trecînd în extrema cealaltă, le scoatem printr-o admirație idolatră în afara oricărui contact direct, socotit o profanare ; dar, sub alte forme, neîndoios „ale noastre", repetăm ceea ce abia am deplins și condamnat. Intuiția cea mai adîncă în privința poeziei lui Cezar Ivănescu aparține — împrejurarea e atît de bănală ! — unui poet ; pentru Ștefan Aug. Doinaș, Cezar Ivănescu este „primul poet tînăr care distinge deopotrivă, în marea simfonie a vieții, sunetele delicate și sunetele cumplite, dure, și le înregistrează pregnant, într-o expresie directă, de puternic fior existențial, în cuvinte teribil de concrete, palpabile, ca niște globuri oculare dezghiocate, pe care te temi să le atingi". Într-un înțeles altul decît cel obișnuit, se poate spune că universul poeziei lui Cezar Ivănescu se naște prin instituirea unui regim de puritate absolută, poetul impune o „stare", nu tinde către atingerea ei și nu o construiește printr-o directă ori subtextuală opoziție. Este o „puritate" mai degrabă crudă, sălbatică, indiferentă la coduri, absența „ipocriziei" și caracterul „propriu", firesc, „impudic" prin necunoașterea convenției putînd crea, pentru o mentalitate a „rușinii" care trebuie ascunsă, „acoperită", impresia profund falsă de „cinism". Această percepție complet ne-noțională mi se pare de altfel a fi trăsătura cea mai importantă a poeziei lui Cezar Ivănescu ; lirismul său ține de o ingenuitate „naturală", dezlănțuită fără interdicții, pe care nimic nu o înspăimîntă, „barbară". În poezia lui Cezar Ivănescu „viața" abia s-a întrupat și-și cîntă triumful fără mărginirea vreunei „norme" („Gîndul meu monstruos de a fi, și a fi / Nelimitat ca-tr-un timp de copii, / Ca-ntr-un spațiu larg în care nu-i timp / Ți se pare, ca-ntr-un spațiu teribil") ; neliniștea, bucuria, tristețile, aspirația se contopesc magmatic într-un tulbure și crud senzualism, îmbătat de voluptatea trezirii pe care o dă fiecare atingere : „De toamnă nimeni n-a murit, sălbăticiuneo, / Și crede-mă, vai, vai, numai natura care nu-nțelege. / Nu, n-a murit nici paianjenul închizîndu-se-n sine / Se gîndește, doar, cu emoție. Vai, vai, mă zbat. / Vai ! Vai ! mama a murit azi-noapte și eu eram mila. / Vai ! vai ! crede-mă, n-am să te las să-ți urăști / Rochia dezvelind-o de pe sînii plîngînd cu fața. / Trebuie să vin la tine să te rog să mă ierți, / Sălbăticiuneo, și-o să ne furișăm greșit / De-a-curmezișul, și-o să ne înspăimîntăm / Unul cu altul, și ce-o să vrem, vai, crîncen / Ce-o să vrem scuturîndu-ne capul / Să ne întepăm cu ghimpi pulpele, / Iar acolo unde-și trag inima de moarte / Luna și zilele, nu, nu, dincolo, abia la o mînă, / De spaima urită unde se dislocă zîmbetele / Să ne agățăm de pomi și / Să mîncăm pe genunchi prune, / Urlînd fără voce, / Să mîncăm, clănțănind, prune !" **(Toamnă).** Senzația este mereu de **intensitate,** ca în această ascuțire a simțurilor pînă la a fi îndurerate de atingerea razelor lunii : „Mîna mea nu ucide, nu suferă paianjeni, / Și-atinsă-n somn de lună plînge, cinci degete pe pat, / Un greier umblă-n vina-i și-i liniștea frica, / Greier pulsiv din inimă plecat" : Viața și moartea sînt nediferențiate, „rod" al unui proces vital, încît tablouri și viziuni aparent macabre sînt în realitate prilejuri de exaltare și de înfiorări tainic voluptuoase : „Să nu ne lăsăm copleșiți, dar să nu ne lăsăm copleșiți / Poate că din această multă teroare și otravă / Sufletul nostru născocește ceva dulce, neasemuit, pe potrivă / O suferință atît de dulce, jinduită de alții / Să nu ne lăsăm copleșiți, dar să nu ne lăsăm copleșiți — / Ei înșiși ajută sufletul nostru care la urmă îi copleșește. / Încă mai păsuiam nu eram siguri / De acest noroc al imortalității — / Rana noastră în amintire lin se deschide / Ca ochii tăi albaștri, ochii tăi cicoare' / Hai ! S-arătăm ce preț absolut are viața. / Iată ! Ne vindecă de moarte !" **(Decebal).** O poemă extraordinară prin cruda ei inocență este **Amintirea paradisului :** „Cînd eram mai tînăr și la trup curat / Într-o noapte floarea mea eu te-am visat : / Înfloreai fără păcat într-un pom adevărat / Cînd eram mai tînăr și la trup curat. / Nu știam că ești șerpoaică — eu bărbat / Lîngă tine cu șfială m-am culcat. / Și dormind eu am visat, tu visînd ai lăcrimat / Cînd eram mai tînăr și la trup curat. / E pierdută noaptea-aceea de acum / Carnea noastră doar mai știe-al ei parfum. / Poamele ca-n pomi azi stau, gustul cărnii tale-l au / Și cad toate (mîine) putrede de drum. / Fă-l să fie, Doamne sfinte, numai om / Pe acel care ne-a ispitit subt pom, / Și cînd pomul flori va da, fă să-i cadă carnea grea / Cum va cade după cîntec mîna mea !" De o energică prospețime, poezia lui Cezar Ivănescu are suavitatea grea, elementară și profunzimea grandioasă a marii creații.

Mircea Iorgulescu

ferestre

Culeși cu aldine

Intrați dimineața în „Marșul oștirii române" al lui Cârlova și aplecați înainte, pînă seara, pe baioneta desenată de Nicolae Grigorescu, ostașii români vin din veac pe cîmpul, presărat cu tranșee în loc de flori, al istoriei noastre. Vin și tot vin. Dau să strige „ura", cad secerați și alții le iau locul, în modul cel mai firesc, fără retorism. În cele cinci poezii, Vasile Cârlova intuia și procentajul tematic de care poezia va trebui să țină multă vreme seama. Una din cinci este pastorală, „Păstorul întristat", tributul pe care-l dăm totdeauna „Mioriței". Alta se inspiră din „ruinuri", fiind ochiul cel deschis către trecutul mai mult sau mai puțin ruinat, care ne colorează gîndurile. Din a sa „Rugăciune" se va desprinde lirica filosofică, psalmii și toată setea de absolut. A patra poezie se petrece sub oblăduirea nopții, autorul român îngăduindu-și aici să scrie ce-i trece prin cap, să fie romantic, atît cît încape, liric, pentru ca, în sfîrșit, în cea de-a cincea cincime să dea dovadă de un avînt mobilizator, de zile mari, atunci cînd e vorba de chemarea patriei. „Muma" cea bună are dreptul în poezia lui Vasile Cârlova la o cincime din strofe și bineînțeles la viață. Și această dimensiune lirică va fi magistral reprezentată de toți marii noștri poeți. Cam la vîrsta lui Cârlova, Eminescu își va aminti, caracterizîndu-l tocmai de această calitate : „L-ale țării flamuri negre. Cârlova oștirea chemă".

Războiul din 1877 a transformat astfel de versuri :

„Cerul vouă vă deschide un drum foarte lăudat,
Ca să mergeți cu pas mare către slavă nencetat"

într-o neprețuită salbă de victorii : pentru fiecare silabă se varsă sînge, dar la capătul „drumului foarte lăudat" se afla un vis. Bucureștiul s-a umplut de nume de străzi : Rahova, Grivița, Dumitru Lemnea. Munții și dealurile au primit jertfa miilor de trupuri anonime, aplecate înainte pe baioneta desenată de Grigorescu, după un model străvechi, dezgropat. Ostași sărind dimineața ca în bocanci, ca în niște tranșee, în versurile din subconștient :

„Dragii mei copii războinici, ascultare mumii dați,
Iată vreme mic și mare armele să-mbrățișați
Strigînd toți c-o glăsuire,
Spre a mumii fericire
S-alergăm de obște frați".

Mărșăluind cu șanțuri și cu redute în picioare, încălțați cu opincile de fier și plumb care te țin pînă în cer...

Primele două versuri ale fiecărei strofe au învăluiri de drapel, respirația e largă, celelalte trei sînt răpăite, ca un refren pe tobe și trîmbițe. Împletirea dintre vers și potecile istoriei niciodată n-a fost mai strînsă. Poezia noastră modernă începe cu un marș. România de atunci și de azi închină o odă deopotrivă celor care au găsit vorbe frumoase pentru a spune ce mai gîndea omul, poeților „bătrîni", și celor care au găsit viață frumoasă, suflet frumos, sînge cald, ca să dea acestor cuvinte sfinte aura nepieritoare a libertății : ostașilor noștri.

„Ce privire dulce mie ! Steagul filfîie în vînt,
Armele lucesc veriunde, slava iese din mormînt.
Tinerimea îndrăzneață,
Mîndră falnică, măreață,
Ușor calcă pre pămînt."

Între „Marșul oștirii române" și „Rugăciune" există la Vasile Cârlova un spațiu larg, pogoane de simțiri, zeci de orizonturi pentru pînzele celei mai avintate inspirații. El n-a avut timp decît pentru schițarea conturului. Și mai ales pentru marș, așa cum spunea Șt. O. Iosif :

„Simțind că moartea timpurie-l darmă,
Aruncă-n zorii deșteptării noastre
Întîiul glas de trîmbiță de-alarmă".

Vom tipări și noi cu aldine aceste gînduri culese de pe toate cîmpurile, dealurile și munții pe unde s-a mărșăluit, s-a tot mărșăluit de sute de ani. Și mai ales de-acolo de unde s-a smuls cu preț de sînge victoria în 1877. Aruncăm o floare de pioasă recunoștință în fața profilului celor aplecați înainte ca niște cursive pe scuturile din **independență.**

Marin Sorescu

Vîrsta apoteozelor

Urmare din pag. 1

soldatul pontonier Eftimie Croitoru de așa ceva. Și totuși el a salvat cu viața sa podul de pontoane de pe Tisa, lovind o mină din apropierea lui cu cangea de acostare. A fost înmormîntat pe pămîntul Ungariei, în cimitirul eroilor din orașul Tiszalök, dar acasă i-au rămas doi copii. Nu-l putem bănui de atentat la glorie pe elevul de 15 ani, Virgil Iovănaș din Curtici. El nu s-a gîndit să devină erou. Singurul lui gînd se îndrepta spre mama sa și cele două surori rămase în zona ocupată de hitleriști. El voia să ajungă acasă, să știe că sînt în siguranță. A întîlnit un grup de ostași mergînd într-acolo și, neavînd altă cale, s-a alipit acestui grup. Astfel elevul Virgil Iovănaș a ajuns servant de tun, învățînd în cîteva clipe întreaga experiență a unui bărbat încercat. Nu pentru glorie a fost fericit elevul ci pentru că numai așa putea ajunge mai repede acasă, în satul ocupat.

Nu vanitatea l-a stăpînit pe sublocotenentul Grigore Biji, vînător de munte, comandantul plutonului al III-lea din compania a III-a a Batalionului de moți „Avram Iancu", erou căzut pentru eliberarea satului Domohaza din Ungaria. Pentru un om liber și drept a căzut pe pămîntul Cehoslovaciei, căpitanul pandur Ion Racoțeanu și la fel fratele său, locotenentul artilerist Constantin Racoțeanu. Pentru cinste și demnitate a căzut și eroul sergent Elena Chiriță.

Citeva nume printre mii de alte nume de tineri, eroi căzuți cu imaginea țării și a libertății în suflet. Au trecut 30 de ani și acei ce au căzut atunci, abia ieșiți din cămașa copilăriei sau a adolescenței, ar fi avut astăzi parte de împlinirea unui destin apoteotic. Ei sînt lacrimile pure ale poporului nostru. Ei nu au căutat gloria. Ei nu mai sînt, dar noi îi simțim ca și cum lîngă umărul nostru ar pluti și epoleții lor auriți.

Încredere

Urmare din pag. 1

să, în pas de gîscă, hoardele naziste, de data aceasta cu adevărat barbare, asupra Europei, asupra lumii.

Împotriva ororilor războiului hrănite din crimă s-a ridicat, într-un moment hotărîtor, poporul român. Actul justițiar din 23 August 1944 i-a îngăduit poporului nostru să ocupe un loc de cinste alături de popoarele care luptau pentru triumful rațiunii asupra barbariei. Un act care se înscrie pe linia unei tradiții multimilenare și care a avut darul să grăbească sfîrșitul unei tragedii care se prelungise prea mult. După estimările specialiștilor militari, făcute după război, cînd s-au cunoscut documentele care permit o înțelegere mai exactă a evenimentelor, trecerea României de partea puterilor aliate a avut darul să scurteze cu șase luni războiul. Raportat la durata întregului război, acest răstimp nu pare foarte mare, dar tot specialiștii sînt aceia care consideră că el ar fi fost suficient pentru ca oamenii Dictatorului să poată descoperi arme de distrugere în masă. Sfîrșitul războiului ar fi însemnat dezastre de natură să amenințe civilizația pe care omenirea o crease cu atîtea eforturi, iar renașterea din cenușa acestui război s-ar fi dovedit o lucrare de grea și lungă durată. Ziua de 9 mai 1945 este ziua triumfului celor mai scumpe idealuri ale omenirii, iar poporul român a făcut toate sacrificiile pentru împlinirea unuia dintre ele : pacea. Cu dublă semnificație pentru istoria noastră, 9 mai 1945 este nu numai sfîrșitul unei zguduitoare tragedii, dar și un început de drum în viața poporului nostru.

Așa cum sublinia secretarul general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, după 9 mai 1945 începe o epocă constructivă, care a solicitat sacrificii și eforturi. Rezultatul lor este echivalent cu înscrierea României socialiste pe traiectoria unui luminos viitor, cu implinirea idealurilor care au caracterizat o civilizație și un popor.

9 mai, zi de bucurie, de triumf al rațiunii, cînd lumina biruie întunericul și face să se nască încrederea în destinul omului, al umanității.

spirale

• Ioanid Romanescu: „Paradisul"
• Nicolae Oancea: „În așteptarea văilor"

Ioanid Romanescu redescoperă un univers poetic al anilor 46, surprinzător, după ce în celelalte volume se arătase a fi destul de personal, cu toată boema afișată pînă acum și cu o **ingerează**, gen Pică, George Tudor și alții, lucru ce nu e desmințit nici de această carte de poeme, prin filtrul eseninian comun. Sub o formă aparent prozaică poetul relatează de fapt mici drame petrecute într-un microcosmos, drame care se extrapolează cu dificultate. Găsim aici și puțină frondă practicată altă dată de către Tonegaru, Geo Dumitrescu, Crama, Popovici. În totalitate anecdota lui Ioanid Romanescu nu reușește a se ridica la forța celei, să zicem, a lui Marin Sorescu. Nu lipsesc nici grandilocventele proiectări în viitor, întîlnite altă dată la poeții citați mai sus. Iată ce scrie el în poezia „Vă rog să revizuiți statutul meu de poet" (titlu maiakowskian): **„Pentru că martorii mei se vor naște mai tîrziu / pentru că opera mea va fi completă numai în funcție de viitorul pe care-l conține / pentru că decît să repet o moarte zgomotoasă, mai bine duc o viață anonimă / pentru că nu vreau să asist încă o dată la dialogul glontelui cu inima".** E un limbaj ușor afectat pe care ideile generoase nu-l acoperă.

În „Pămînt pentru eternitate" se fac aluzii la destinul poetului autohton : **„Aici în 2000 de ani / n-avurăm pace să murim / noi n-avem morți : / ci doar din cînd / în cînd sub brazde mai dormim / cei care acum sîntem și încă / nu am dormit sub grîu și flori / de mult știam că existăm : / cu nașterea eram datori".**

O undă de poezie de bună calitate întîlnim în poemul „De bun și de albastru" (ce titlu ciudat !) **„Cît sunt eu de bun și de albastru / din cuvinte aș putea să desfășor / o pînză de păianjen care să susțină / păsările moarte-n sbor".** Este păcat însă că poezia continuă în aceeași tonalitate, necrescînd, ceea ce-i scade din valcare.

În „Rușine" întîlnim cîteva reflecții asupra singurătății : **„De rușine am uitat să mai trec pe-acolo / am uitat cîtă lumină se pierde / am uitat să vin să v-aduc flori / am uitat să spun cît sunt de singuri / cei puternici și nemuritori / de rușine mă scufund în tăcere / și răscolesc tăciunii unei cenuși străvechi / lacrămi de sînge varsă gura mea / și astfel sting a nu știu cîta oară / părerea că îmi bate la ușă cineva".**

Cea mai frumoasă realizare a poetului din acest volum rămîne „Bătrînii" pe care o citîm integral : **„După amiază — au adormit bătrînii / în parcuri pe bănci / Vîntul le mai fumează țigările / vîntul le mai citește ziarele / Ce să facă ei după amiază ? / În casele fiilor ? au plecat / să nu-și tirască papucii prin holuri / să nu incomodeze / pînă la apusul soarelui / sunt locuri în parcuri — / băncile / nu seamănă cu paturile pliante din bucătării / însă bătrînii dorm. / Nu zgomotul ci liniștea îi trezește / spre seară / cu gesturi elegante își scutură pălăriile / — ori care anotimp ar fi / peste pălăriile lor — cu boruri mari cad frunze / — și pornesc mulțumiți că din viața lor inutilă / au mai dăruit lumii cîteva ore de liniște / pentru cine știe ce vor anunța mîine ziarele".** Lirismul însumat al acestui poem subliniază o poezie a cotidianului, a anodinului, a gesturilor mărunte, nesemnificative, o nostalgie fără margini, aproape bacoviană, în orice caz o tensiune lirică, plină de ecouri de bună calitate.

În alte părți descoperim **„Capul Horn al Patagoniei"**, de un exotism desuet, aparținînd de mult lui Tonegaru și care nu-l reprezintă pe Ioanid Romanescu. Mai curînd îl găsim pe adevăratul Romanescu în „Lehamite" : **„Nu știu cît mai vrea să ia din mine / Poezia — / Am ajuns să scriu cu sîngele Mamei / de aceea deseori mă gîndesc / la frunza rămasă de astă toamnă / între geamuri / de aceea deseori spre tine / ochii mei bat ca două clopote".**

O expresie nefericită care face carieră în lirica noastră, sub forme diferite am găsit și la acest poet, în poezia „Talanga" din care citîm numai ultimele două versuri : **„Lega-ți-aș eu la git talanga lunii / cum de talanga poeziei sunt legat"**, unde Romanescu se ține prea mult de poala lui Esenin...

Să ne oprim mai mult la poemul care dă titlul întregului volum : un fel de **Ars poetica,** convingătoare, plină de prospețime pe care o putem cita în întregime : („Paradisul") : **„Poeții cînd există e-o minune / Poeții nu se nasc, ei sunt născuți / Poeții nici nu dorm, numai visează / Poeții niciodată nu-s prea mulți / Poeții n-au familii, au iubite / Poeții bunăoară sunt cu toții / Cei care lasă lumea pentru alții / Poeții curg mereu de-a lungul nopții / Poeții au un fel de n-ar mai fi / Poeții niciodată nimic, nu înconjoară / E-o rușine să învingi poeții / Și sacrilegiu e să-i naști a doua oară / Poeții nici nu știu ce-nseamnă / A fi nemuritor sau muritor / — Cît o cămașă viața lor durează / — Poeții au un Paradis al lor".** În afara finalului adus din condei, poezia întreagă are un tonus înalt, plin de noblețe.

Iată și un catren frumos în care amintirea lui Blaga nu ne deranjează . **„M-a pictat din memorie Mircea Ispir / Mi-a făcut o aripă de pămînt — / A desgropat atîta întuneric / Încît se aude lumina plîngînd"** O altă poezie care ne reține ar fi „Vis de elefant" (și ea cam tonegariană), nu lipsită de prospețime : **„Dragă am visat că dulapul meu crescuse enorm / Înverzise și înflorise / — Cîntau pe ramuri tot felul de păsări — / Și vîntul împrăștia din el manuscrise / Era primăvară, oamenii dădeau pomii cu var / Unii dăduseră foc la gunoaie / Eu, elefantul, mă urcasem în dulap / Și toți se uimeau că nu se îndoaie / Dragă, parcă și tu urcaseși / Stăteam trompă în trompă cu tine / Află că eram invidiați / Pentru comportările noastre elefantine / Și cum îți spuneam, eram foarte mari / Poate că visul meu nu te amuză / Dar să știi că altfel se vorbea / Nu se isca vreo părere confuză / Cînd m-am trezit, mă țineam de dulap / Mina îmi înțepenise în formă de clește / Cineva imi bătea cu picioarele în ușă / M-auzise iar plîngînd cîinește".** Pe undeva există aici o discretă tentativă suprarealistă, rămasă în stadiu de badinaj și destul de departe de peisajele denaturate și terifiante ale lui Nisipeanu din prima lui fază.

Impresia ultimă după citirea volumului este că Ioanid Romanescu se află într-o așteptare fructuoasă...

*

Nicolae Oancea care nu e chiar un poet necunoscut, se află, în mod curios, încă în postura de epigon arghezian, dar a unui Arghezi epurat de imagini pline de plasticitate și de savoarea cuvintelor arhaice ; în alte locuri poetul tînjește spre peisajele decolorate ale lui Bacovia, de fapt cei doi poli între care poetul pendulează. Am mai semnala tirania rimei și a ritmului — care-l silește să recurgă la lucruri comune și să aleagă calea unor rezolvări facile. S-ar mai face remarcată o temă păunesciană, cea a **păsărilor,** foarte abundentă și anulîndu-se, dar și cu reușite : **„De-oră albă peste-ntinderi / Ca-n văi de cronici plutind / Mie dor / Și aștep din păsări să se deslege / Prima ninsoare, asurzitor"** (din poezia „Rămas").

„Trec noaptea" (tot în tema păsărilor) poate fi invocată în întregime : „Trec noaptea păsări **negre, călătoare / Născute din culori pierdute-n vis / Și ceru-l e un suflet orb pe care / Aripa lor svicnită l-a închis / Trezește-te numai odată / Din somnul lumii păsările sar / Și trec prin nori la prima judecată / A viselor căzute în coșmar / Vor fi întemnițate precum sfinții / Fugiți din rai în iadul luminat / Le vom privi să ne-amintim de-atîtea / Iubiri de lut pe care le-am trădat / Trezește-te, trec păsări negre, sună / Aripile lor mari în cerul gol / Că nu suntem nevinovați în lume / Spun trecătoare, pîlcurile lor".** Fără tendința moralizatoare de la urmă, poemul ar fi fost și mai reușit.

Dar ceea ce afirm nu justifică strofe banale ca : **„Și îl aud și mă înspăimînt și iar / Iubesc pe toți cei din apropiere / și îi sărut să nu dispar / În sufletul departelui care mă cere".** Reprobabilă este mania de a descoperi morbidități cu orice preț : **„Sîngele tot va hohoti-n răscoală / Ca într-un dans modern, cancerigen"** (În trupul meu).

Ne reține atenția, ca o notă bună și poezia „Mai stăm și-n vis", din care pomenim primul catren : **„Mai stăm și-n vis, dacă ploile vin / Și va fi ora apei, iată, se aude / Din milurile bălții primul balerin / Dansînd cu degetele sale ude".**

Poate cea mai bună poezie a întregului volum este „Torero". **„Torero, taurii s-au ingrășat / Și dorm visînd pășuni cu ierburi roșii / Pe coarnele lor boante au cîntat / Azi dimineață de trei ori cocoșii / Și păsările cerului s-au strîns / Și lacome le caută-n copite / Ultimul fir de iarbă smuls / Din cîmpul crud al fostelor corride".** În treacă să remarcăm încercarea reușită de a crea aliterații. De exemplu : **„Și lacom le caută-n copite"** sau **„din cîmpul crud al fostelor corride".**

Să nu trecem peste un catren frumos din „Cîte gînduri" : **„Pasăre fără cuib, ca într-un vag dezastru / Pe unde țara arborilor ar fi ars / Privirea mea se rătăcește albă-n golul / Care la moartea lucrurilor a rămas"**, amintind calmul arghezian : **„care prin adieri l-a cunoscut".** Și altă aliterație frumoasă : **„pe unde țara arborilor ar fi ars".**

Eugen Barbu

atelier literar

poșta redacției

I. DUMBRAVĂ: Ne pare rău, dar nu vă putem oferi o părere asupra unor texte descifrate pe jumătate. În ciuda repetatelor noastre rugăminți (ba chiar și a greșelilor de tipar pe care le-au provocat) manuscrisele dv. sînt la fel de dificil de descifrat. Pe viitor nu vom mai lua în considerație decît texte dactilografiate.

V. P. GAJ : Cite ceva, în „Fără voia mea", „Convorbire intimă", „Tovarășului X", „Singurătate", „Risc", „Pretutindeni", „Amintirea ca un drum fără întoarcere". Dar, în ansamblu, lucrurile confirmă un anumit regres înregistrat în ultima vreme.

M. DUCA : Surprinzătoare „schimbare la față" (în rău !). Incoerență, vorbe „în dodii", care sună doar din coadă (uneori), folclorizări facile etc. Să ne fi înșelat data trecută ?

DORU MĂLIN : Se pare că nu vă înșelați : sînt unele semne favorabile, deși, deocamdată, mai degrabă sub aspectul unor „fenomene" specifice de sensibilitate adolescentină (expresia e încă naivă, stîngace, rudimentară). Mai bine, parcă, în „Aud", „Căutare", „Această liniște". Din nou, frumoase (și triste), versurile proprii, pe care le vom inscrie, cu speranță, pe același traseu (singurul posibil, din păcate, în afara acestei rubrici).

O. HODO : Plăcută surpriză a revederii, după o atît de lungă așteptare (dacă rămîneți la cifra 10, poștașul, cu deplină mîhnire, nu vă poate da garanția că va fi prezent la viitoarea întîlnire !....). Dar, vai !, textele de acum ne trezesc acute nostalgii după suava Raveca de odinioară, care știa să evite anecdota tulbure și alunecoasă a cronicii rimate („Dodecameron"), ori sofisticatele virtuozități „în sine" („Cadențe"). Mai bine, dar nu la nivelul „Ritmilor folclorici", se prezintă tînărul Minescu („Fragment"), dar unele amănunte delicate fac cazul fetei de împărat inavuabil (incompatibil, cum lesne veți recunoaște, cu vederile tatălui și unchiului ei !...). În asemenea condiții, dintre alternativele pe care ni le propuneți (neavînd permisiunea să le... alegem pe toate trei, cum am dori !), cea mai avantajoasă pare (oricît de ispititoare ar fi celelalte și, mai cu seamă, a doua, datorită inedi-

N. Grigorescu
„Alarmă"

tului preocupării, dar și grelei temeinicii a subiectului), cea mai avantajoasă, ziceam, ni se pare a treia (cea cu mielul, ca să fie clar !). În așteptarea viitoarelor vești și manuscrise, cele mai bune urări !

I. GORUN : Sînt, în general, lucruri bune, uneori cam îndelung „chibzuite", niței uscate. „Generație", „Rușine", „Nevoie de zbor", „Vînătorească", în primul rînd, dar și „Copiii", „Despre tăcere", „Poem", ni s-au părut cele mai izbutite. Se pune, însă, citeodată, cum ziceți, problema „neadecvării". Vom încerca să publicăm ceva.

A. HORIA : Pe linia obișnuită (fără minus, dar și fără vreun plus !) : „Gratii de apă", „Stare de trezire", „Deplasarea spre alb", „Elicopterul", „Pe nemîncate". Se poate mai mult, mai bine.

V. DRĂGUȘANU : Cîteva pagini mai „curate" : „Tot ce-am iubit", „Oameni buni", „Ceva despre un tată înflorit în mijlocul cîmpului". În rest, aceeași manufactură artificioasă, ostentativă, care se învechește cu fiecare plic și tinde să devină un iremediabil „fel de a fi".

A. SALIEVICI : Din prea multele texte trimise, cîteva vorbesc despre aceleași perspective bune (care întîrzie totuși să se transforme în niște realități în toată firea) : „Un trup aproape perfect", „Ar avea loc", „Cîntec pentru mîini", „Oraș tînăr", „Sărutul tălpilor", „Iarna", „Coli albe", „Urmele mărului pe piatră", „A fost o zi albă".

Hrenciuc Didina (ceva mai bine, în „Echilibru"), **Nicolae Vălăreanu, Radu Dafent, Ema Hainal, C. Otescu, E. Kotzbacher** (ceva, în „Viața mi-a"), **G. F. Papp, Nagib Ela, Horia Țăru :** Nimic nou !

Univers : Sînt unele semne bune, merită să insistați.

Florin George Tănase, Palău Lucian, Pavis, O. Bologa, M. Hater (ceva, în „Mersul cailor"), **Valerius Coste, Pandelaș Nicolae, N. Cocorăști, Petieanu Constantin, Cimiu Melu, Nicoară Dohințan, Solweig, Daniil-Sibiu, Serdinim Hanidul, C. Rădulescu-Bujor, Aci-S., Gabriel Bădică, Marius C. Tîrnăcop, D. Constantin, Jolix-Slatina, Adrian D. Dumbrăveanu, Mnere Silvia, Ricu Camelia Iuliana, Theodor P. Vilceanu, George Morărel, :** Incercări mai mult sau mai puțin îngrijite, dar de nivel modest, fără calități deosebite.

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Și nu-i ciudat

Doar zborurile agere
cutează culmile
spre cuiburile rare
din piscuri.

Doar ele
despică tainele înaltului
pînă-n adînc.

Și totuși, nu iubim cu-adevărat
acele purtătoare
de aripi îndrăznețe
ce de-obicei
se cheamă vulturi,
deși
doar n-am deprins
nicicînd ceva
din măiestria zborului
de la acele păsări ce
se cheamă, totuși, vrăbii...

LILIANA POPESCU

Generație

Atîtea războaie au izbucnit fără mine.
Atîți morți, atîți vii.
Eu sînt printre ei, demn și egal,
Eu cel căruia nimeni nu îi cere sfatul.
Iubitele cărți au ars în dezmăț, printre
frunze uscate și alte poeme, sarbede
Slove se cațără pe zidurile orașului.
S-au rătăcit printr-un deșert de clipe
tot asemeni, printr-o genune
de păienjeni și-ntuneric și-s depărtați acum
tovarășii de „capră" și de „leapșă".
Egali, tot mai egali,
Noi ducem încă rănița primei lupte
în spinare, floarea desprinsă
de pe-un ultim gard
și-un epolet impar de general.

IRINA GORUN

Scrisoare nedatată

Noaptea, cerul se urcă sus
Sus de tot
Eu țin patul în spate,
Precum ți-am spus
Și să zbor nu mai pot
Și nici gîndul nu mai poate
Totul se rezumă la golul ferestrei pătrat
Trenul care mă chema înainte
Și trandafirul urcător
Care s-a uscat.
Mama zice că sînt cuminte.

ANCI DAN

Pamflet contra individului steril

La cele mai neașteptate ore, de un timp
mă urmărește un ins de ceață ;
în miezul zilei, la masa de scris, peste tot
apare nesimțit și mă-înhață ;
nu spune nimic, sîngele meu cald îi place,
cu tentacule de ceață mă înfășoară...
mă lupt ca Laokoon, mă zbat,
deși simt cum mă topesc,
iar individul de ceață suge și suge,
răcoarea lui în măduvă frige...
apoi satisfăcut, plin de sînge
îmi rînjește hidos :
„... nu-i așa că eu sînt mai puternic, spune,
ce ești ? un maldăr de vechi rămășițe
și să crezi ai cutezat că mă vei înfringe ;
spuneai că nici nu exist pentru tine,
că nu mă vezi !
Spuneai că ești în stare să faci lumină,
că te vei lupta pentru ea,
dar nu-ți va merge să știi,
pe mulți mai ceva ca tine i-am răpus,
crezi că vei putea să-mi reziști ?
Prinde-mă de poți,
războiește-te cu aerul !
Esti unul dintre orbii netoți,
dar ai sînge cald și îmi place,
de aceea nu te voi ucide dintr-o dată,
ci treptat, să-mi ajungi cît mai mult ;
ce-mi pasă că singerezi ?
Ai sînge cald să-mi dezghețe ale mele reci
monezi..."
Astfel, în fiece zi, în fiece noapte,
nesătul cu ventuze de caracatiță mă
impresoară,
nemăsurat sîngele și nervii mi-i devoră...
la orice oră
în casă mi se strecoară,
mi se așază în fața Ferestrei,
însul de ceață îmi acoperă soarele,
vrea să mă treacă în nor...
vine zilnic și mă rarefiază
însul de ceață, individul steril fără spor,
împotriva căruia viața întreagă cu toată
ființa eu lupt
și șapte vieți neinduplecat în infern și în
paradis aș lupta.

MATEI CONSTANTINESCU

Peisaj cu o fată

Dacă vedeți o casă înclinată
sub greutatea lunii
un vînt de lacrimi care
tremură-n fereastră
să știți :
pe-acolo a trecut cîndva
o fată
cu părul negru și aspru.

CRISTINEL PRICOP

Despre libertate

Despre libertate se poate spune că este
o pasăre migratoare dintr-un cîntec în altul
aripa ei împarte soarele în zile și ore —
niște felii de pîine pentru
foamea de larg și de lume.

Stă numai în puterea iubirii
face să-nflorească-n pustiu trandafirii.

Dacă vrei să fii liber trebuie să poți
traversa o minciună și, la locul lor să ridici
grădinile frînte de buza vicleană a nopții
trebuie să-te poți risipi ca o ploaie
pînă în inimile verzi ale unei păduri

Stă numai în puterea durerii
să-și umple cu iubire simburii

Liber poți fi numai cînd îți stă în putere
să bucuri lumina
prin care treci ca o amintire a ei.

GEORGE N. RODESCU

Păsările

E moral să scrii despre păsări,
unii le cunosc după mișcarea aerului,
alții după tristețea pe care o ucid.
Eu nu voi descrie păsările
ci o zi timpurie
de la marginea iernii.
Eram ușor melancolic
și autoironic
și absent,
mă gîndeam la cineva
sau la o carte pe care nu o citisem
și scăpasem tocmai din botul
unui vehicul violent.
Păsările, spre a folosi un termen banal,
ciripeau
printre puieții golași.
Nu era nici un mugur,
iarba din jur se-ncăpățîna încă rară,
păsările se rostogoleau, se roteau
făcînd să tremure firavele trunchiuri.
Nu chemau pe nimeni
și nimeni nu se apropia,
erau doar niște păsări
risipindu-și în joacă
avuția și dumnezeirea,
greul de cîntec.
Curînd vor da muguri puieții,
copiii s-or face bărbați
spre a le cuprinde cu brațele
prefăcîndu-le iar în femei.

BORIS MARIAN

cartea de debut

Un semn de întrebare...

Incert, șovăielnic, neștiind prea bine cum să folosească talentul minuirii cuvintelor și frazelor, oscilînd între o proză psihologică, în fond banală și fadă, și compoziții al căror realism incipient e tulburat de cîte o neașteptată „ruptură" fantastică dar, temindu-se de consecințele și perspectivele astfel deschise, repede rezolvată într-un comod final anecdotic, Valeriu Varvari ne înfățișează un debut cu totul inconcludent, lipsit de o notă mai pronunțat personală care să poată fi cu adevărat luată în seamă. Adevărat că aceste proze au un aer de modestie și cuminținie al căror curs este tot mai scăzut la bursa debuturilor și, ca atare, se prea poate ca o anume tonalitate la-locul-ei să determine o politicoasă respingere în locul unui verdict categoric.

Defectul acestor proze — deși un defect nu este o simplă deficiență ci presupune o calitate, deteriorată, dar totuși o calitate — defectul deci al acestor proze compuse, toate, în jurul aceluiași motiv „literar" al desprinderii solitare din convenția cotidiană a traiului banal constă în psihologismul lor nu exagerat dar incompatibil cu cerințele elementare ale ficțiunii. În loc să fie inclusă și să rezulte din mișcare și prezență semnificativă, „psihologia" cazului, același, pe care îl reia fiecare proză este expusă într-un șir de fraze povestitoare și filozofante. Nu poate fi vorba de o proză analitică întrucît demersul specific acesteia lipsește : psihologia, cită este, „explică" teza dinainte formulată. Este vorba de ilustrarea lipsită de orice surprize a două ipostaze literare, livresti, golite de conținut existențial. Una este, să-i spunem, precaritatea comunicării : „Continuă să o asculte și se gîndea cum se întîlnesc oamenii, cum se caută febril și se despart, cum gîndesc și simt de-atîtea ori la fel, cum devin totuși foarte diferiți, cum trec unii pe lîngă alții fără să se cunoască, fără să-i intereseze, cum e de-ajuns un gest, un cuvînt, ca totul să se înalte sau să se dărîme, cum încearcă uneori să caute cuvintele potrivite pentru a comunica fără să poată, fără să știe, fără să vrea și așa mai departe, toate de felul acesta, foarte importante". Toate aceste banalități „foarte importante" sînt ilustrate pas cu pas, cu o sîrguință literară căreia numai umorul îi lipsește pentru a fi stimabilă. Majoritatea „prozelor" se ocupă de o atare situație incomodă. Cealaltă ipostază sau motiv, cu valoare compensatorie și semnificație de soluție reparatoare a precarității comunicării ar fi, pe scurt, abandonarea obișnuitului, efect al convențiilor prea serioase pentru a face posibilă înțelegerea reciprocă sau chiar conviețuirea într-un spațiu ideal : „Te-ai gîndit vreodată — zice personajul unei bucăți dar de fapt al tuturor — să cobori din drum într-un loc, la întîmplare, să ai o singură dată senzația ineditâ că nu știi ce vei face în momentul următor, dar să știi că ești despovărat de treburi, de convenții, de lucrurile pe care de obicei la numim cu atîta gravitate serioase, uitînd cu desăvîrșire că timpul trece fulgerător și noi ne complăcem în a fi robii propriilor noastre precepte și limite, statistic și convenții și altele... să treci peste toate, să știi că te unești fără reticențe, sincer, drept, fără cuvinte de circumstanță, constringeri convenționale de ce va zice unul sau altul, să întîrzii fără să te grăbești acasă și cînd cade noaptea să cauți, apoi, un adăpost, să dorești, să vrei, să te bucuri dezinteresat, firesc, simplu" ș.a.m.d. Și acestor banalități le sînt consacrate curioasele proze „psihologice" din „1 100 de zile risipite" și trebuie spus că aproape nicăieri autorul nu se abate de la conștiincioasa lor ilustrare imaginînd sau transcriind monologuri și dialoguri cam fără haz, dacă nu cumva toate acestea ar trebui luate drept subtile parodieri ale existenței croite după cîteva tipare literare la modă de o bună bucată de vreme pentru a mai fi măcar inedite. Însă parodia ar cere alte mijloace decît, de exemplu, abuzul de „psihologism" și conversație prea serioasă în care cad fadele personaje din mai toate aceste proze. Probabil că acestei situații cu totul nesigure, precare i se datorează neangajanta prezentare pe care o face autorului prozatorul D.R. Popescu : „Unii au nevoie de cuvinte pentru a trăi, așa cum au nevoie de celule roșii în sînge și de aer ca să respire ; și cuvintele pînă la urmă sînt felul lor de a fi. Viața lor făcută din cuvinte poate să dea o operă sau poate să nu dea decît o bolboroseală fosforescentă de lumini ce se sting chiar în clipa cînd se aprind, ca în jocurile de artificii (...) Cine este deci Valeriu Varvari ? Un autor este un semn de întrebare la care răspunsul îl dau cititorii".

Spre a nu fi totuși nedrepți, să-i recunoaștem autorului cel puțin o însușire pe care în majoritatea cazurilor, deocamdată cel puțin, pare că și-o ignoră. În bucata ce deschide volumul cititorul este constrins a recunoaște o oarecare pricepere de construcție în direcția fantasticului subordonat însă prea strins, aproape mecanic, unei idei morale. O rupere a relațiilor dintre personaje, înstrăinarea lor din nu se știe ce pricină determină o fisură în ordinea perceperii realității. Spațiul singurătății și indiferentei, vidul „creat" prin înstrăinare începe să suporte asediul celorlalți : separate în camere diferite ambele personaje au senzatia concretă a invaziei străine, echivalentă cu ruptura în planul realității fizice. Citiva construiesc, deci, însă cu zgomote foarte familiare, ceea ce ei își închipuie a fi un zid, și modul cum „recunosc" detaliile, în fond fantasticei operații este, doar el, notabil : „După un timp se auzîră iarăși mult mai puternic cărămizile lovite una de alta și amîndoi le ascultau cu atenție, revoltați... Se părea că unele cărămizi nu se potrivesc la colțuri și auzîră la început mai discret executată operația de a le ciunti cu un ciocan special, dar pe măsură ce omul respectiv o făcea și se obișnuia tot mai mult cu zgomotul, se părea că devine stăpîn acolo în singurătatea lui, și continua nestingherit". Însă buna introducere a notei fantastice printr-un procedeu atît de familiar este repede pierdută ca efect literar printr-o sumă de considerații banale, adică exact ceea ce prezentatorul cărții, scriitorul D. R. Popescu, a numit așa de bine „o bolboroseală fosforescentă de lumini ce se sting chiar în clipa cînd se aprind...".

C. Stănescu

Epopeea generațiilor

Urmare din pag. 1

Și ei au fost tineri, atît de tineri, atunci în toamna aceea din 1944, nutreau și ei visuri pe care nu le-au mai împlinit însă, pentru că au rămas aici, în defileul Crișului Alb, în această glie sfințită de sîngele lor ca o chezășie a libertății de care se bucură astăzi urmașii lor, trăind într-o țară a tuturor visurilor împlinite.

Aici, pe dîmbul ce coboară dinspre Prunișor înspre Criș, mi-e cunoscut fiecare loc, fiecare palmă de pămînt, fiecare adiere de frunză. Aici a căzut eroic comandantul companiei mele, bravul căpitan Grigore Andrei. Aici, sub lanul acesta de porumb, a căzut sublocotenentul Adrian T. Vasile străpuns de baionete, într-o aprigă luptă, corp la corp, cu un dușman superior ca număr. Aici a căzut vitejește elevul plutonier Fodor Constantin. Aici se tira de la un amplasament de mitralieră la altul, netemător de ploaia de gloanțe care îi cădea în preajmă, elevul sergent Grosu Vladimir. Aici elevii sergenți Botezatu Ion și Barbu Nicolae țineau în loc, sub tirul mitralierelor, un întreg batalion inamic. Aici, în această groapă era amplasată și mitraliera la care trăgea Ignea Nicolae. La un moment dat crăcanele de sprijin ale mitralierei s-au desprins alunecînd în vale. Viteazul sergent a apucat atunci cu palmele țeava înroșită a mitralierei, continuînd tirul. Dacă întîmplător veți da astăzi mîna cu bravul sergent, să nu vă mirați că palma îi este atît de aspră. Dunga arsurii i-a rămas pe totdeauna imprimată în piele. Aici, în cotul drept al pădurii care urcă pe celălalt mal al Crișului, am vegheat singur, o noapte întreagă, în misiune de recunoaștere, mișcările inamicului. Da, la viața mea, am fost, după cum vedeți, și eu, un poet de avangardă !

Pașii mei străbat din nou orașul de pe Mureș, oraș cu multe parcuri și multă tinerețe, oraș în plină înflorire sub cerul civilizației socialiste : Aradul. Și întotdeauna cînd cobor aici, în această gară, dar nu chiar aceasta, gara de-atunci avea ziduri surpate și arse..., retrăiesc cea mai vie și mai duioasă amintire de război. Aici, la un moment dat, în toamna aceea din '44, pe două linii rămase nedistruse, erau parcate două trenuri. Unul abia sosise. Celălalt urma într-un sfert de oră să plece. Ambele trenuri aveau aceeași destinație : frontul. Cel care sosea era al unității mele. Cel care pleca era al regimentului în care tatăl meu comanda o companie care avea să se acopere de glorie în pusta maghiară, la Zvolen, la Banska Bystrica...

Simbolul era emoționant. Tatăl și fiul se întîlneau într-un scurt răgaz ostășesc. Nici nu se putea altfel. La scrierea măreței epopei au luat parte toate generațiile.

revista străină

● **EDITURA „SIGLO XXI" DIN BUENOS AIRES** a publicat lucrarea lui Fernando Solanas și Octavio Getino : „Cine, cultura y liberación". În această carte autorii, doi dintre cei mai cunoscuți cineaști argentinieni, expun experiența unuia din grupurile care în ultimii ani a desfășurat o muncă susținută în cinematografia argentiniană : Cine Liberación. Solanas și Getino optează pentru „Crearea unei cinematografii militante care este singura capabilă să pornească de la propria istorie a poporului argentinian în a cărui luptă sînt profund înrădăcinate toate elementele tematice și de expresivitate necesare realizării acestei sarcini.

● **ÎN FIECARE AN, ÎN ALBANIA**, centrele arheologice devin mai numeroase. Printre urmele descoperite atît în centrele locuite cît și în necropole, care sînt de o importanță deosebită, se află obiecte din ceramică pictată de la începutul epocii de bronz și perioada de virf a epocii de fier. Ele au fost descoperite pentru întîia oară la Maliq, într-un strat din epoca de bronz, în secolele XV—XII î.e.n., iar mai apoi în cavernele locuite din Treni. Această ceramică, descoperită în mod accidental, în acea epocă, în Albania de Sud, se găsea și în cimitirele din basinul Korse ea fiind atribuită ceramicii de tip „Bubushti".

● **URMARE PRIMELOR DOUĂ VOLUME DE CORESPONDENȚĂ ALE LUI VOLTAIRE** (primul 1704—1738, apărut în 1964), și al doilea 1739—1748, apărut în 1965), editura Gallimard a scos în Bibliothèque de la Pleyade al treilea volum „Voltaire : Correspondence, III". Notele acestei ediții definitive, întocmite de Theodore Besterman, au fost traduse din engleză și adaptate de Frédéric Deloffre profesor la Universitatea Paris-Sorbonne. Perioada cuprinsă de astă dată este ianuarie 1749 — decembrie 1753 și consemnează : pacea de la Aix-la-Chapelle care pune capăt războiului în Europa, începutul relațiilor dintre Jean-Jacques Rousseau și Voltaire, începutul publicării „Enciclopediei", prima condamnare a lui Voltaire.

● **SEMINARUL JAPONOLOGIC AL UNIVERSITĂȚII DIN BONN** a organizat de curînd un simpozion, în colaborare cu Institutul de cultură japonez din Köln, și cu participarea politologilor și a specialiștilor de studiu comparat al religiilor și al literaturilor. Pe cînd japonezii obișnuiesc de mult să confrunte rezultatele propriilor lor cercetări istorice cu exemple ale dezvoltării europene sau americane, europenii au început abia acum această confruntare. Cercetătorii au fost de acord să aprecieze că este necesară includerea Japoniei în învățămînt și cercetare. Japonologia, în colaborare cu alte discipline, și-a propus să pună în lumină marile trăsături ale istoriei Europene, comparînd istoria japoneză cu cea europeană.

● **KORNEL FILIPOWICZ**, renumitul romancier, este din nou prezent în librăriile poloneze cu o culegere de povestiri (editura Wydawnictwo Literaktie-Cracovia), purtînd titlul uneia dintre nuvelele cuprinse în volum. „Atunci cînd vine cel mai tare". Redăm mai jos cîteva titluri din sumar : „Domnul X sau subiectivismul evenimentelor trăite", „Locul și clipa", „Prietenul meu Sculptorul de rădăcini", „Portretul bunicii", „Turnul Babel".

● **LA CRACOVIA, CU OCAZIA RESTAURĂRII UNEI VECHI CLĂDIRI**, desfăcîndu-se o boltă cilindrică din secolul XVI, a fost dată la iveală o pictură murală datînd aproximativ din anul 1500. Cuprinzînd motive florale și tablouri cu subiecte religioase, printre care se remarcă o imagine foarte bine conservată a Madonei, față de stadiul actual al lucrărilor, se poate afirma că este vorba de o pictură acoperind un perete întreg, lucru unic în Polonia, iar fragmentele date la iveală au o valoare artistică și istorică inestimabilă la scară europeană.

● **EDITURA ENGLEZĂ „ELEK"** a publicat volumul „The Exploration of North America 1630—1776", de W.P. Cumming, S.E. Hillier, D. B. Quin, G. Williams. Între întemeierea primelor așezări engleze și franceze și revolta celor treisprezece colonii britanice, un întreg șir de exploratori europeni — călători pe mare, misionari, căutători de aur, fermieri în căutare de terenuri mai fertile, sau doar simpli aventurieri — au descoperit foarte multe lucruri cu privire la geografia popoarelor, flora și fauna continentului Nord-American. Autorii fac mai curînd o înșiruire regională decît cronologică a capitolelor, de la St. Lawrence of Champlain, în jurul frontierelor Noii Spanii, pînă la strîmtorile descoperite de Bering și navigate de Cook. Lucrarea este suplimentată cu o serie de povestiri ale exploratorilor înșiși sau ale contemporanilor lor, completată cu aproape 400 de ilustrații și cu o serie de hărți terestre și marine din acea epocă.

● **EDITURA „GALLIMARD"** a publicat în „Cahiers Marcel Proust" „Etudes proustiennes, No. 2". Acest al doilea număr al studiilor începe cu textele a patru conferințe și două mese rotunde care au avut loc în cadrul unui colocviu despre Proust și noua critică, organizat de Școala Normală Superioară și de Antena pariziană New York University. Printre studiile și documentele următoare se găsesc **Memoriile unui suedez**, fost în serviciul scriitorului în vara anului 1914, și care se crede responsabil de moartea lui. În ultima parte a cărții este inclus comentariul unui text extras din „Cahiers inédits".

sport

Fotbaliști, gîndiți-vă la Nadia !

„Această fetiță are nervi de oțel", a declarat un antrenor sovietic după ce a văzut senzaționala evoluție a Nadiei Comăneci la campionatele europene de gimnastică. Într-adevăr, o concurentă fără emoții și aproape fără greșeală, note ca 9,90 o arată, în compania unei adversare de talia campioanei olimpice Ludmila Turișceva te obliga la o astfel de concluzie. Nadia Comăneci merită toate aplauzele. Ea a deventi gimnasta numărul 1 a țării și sperăm că succesul ei o va stimula pe tînăra și talentata Alina Goreac să-i devină o rivală de temut. Talentele există, ele trebuie însă puse în valoare. Felicitări antrenorilor !

Concluzia e valabilă nu numai pentru gimnastică. Echipa de rugby a României a arătat și ea că nu de talente ducem lipsă, ci de seriozitate. În meciul cu Spania proaspeții introduși în echipă au făcut o partidă excelentă. Contribuția lor la cucerirea Cupei F.I.R.A. a fost decisivă. Această performanță este cu atît mai valoroasă cu cît ea a fost obținută în rivalitate directă cu echipa Franței pe care XV-le românesc a și învins-o în meciul disputat la București. Atunci rugbyștii noștri au jucat serios arătîndu-se capabili de o totală dăruire. Nu așa au făcut însă în meciul cu Italia care, să nu uităm, compromisese o parte din șansele noastre de a cîștiga Cupa. Destul de discutabil s-au purtat echipierii XV-ului românesc și la Madrid, lăsîndu-se surprinși de jocul la mînă al echipei spaniole. Cele mai bune momente ale românilor, în afara fazelor de eseu, au fost cele finale în care echipa noastră a știut să reziste nu numai presiunii iberice ci și arbitrului francez care a prelungit inadmisibil de mult (8 minute) partida, punînd în dubiu victoria românească.

Performanța echipei de rugby e remarcabilă, dar se pare că printre rugbyștii noștri s-a instalat o înfumurare de rău augur. Nivelul de joc al echipei spaniole și italiene este în plină creștere și prejudecata inferiorității lor ne poate costa mai scump în viitor. Această Cupă F.I.R.A. am cîștigat-o mai greu decît s-ar fi cuvenit după victoria asupra francezilor. Să nu uităm acest lucru și să-i analizăm cauzele.

Și acum fotbal. Din nou întîlnire cu Danemarca. Bilanțul întîlnirilor noastre cu această echipă nu ne e tocmai favorabil. *După 6 meciuri în competiții oficiale, între care doar 2 victorii românești față de 3 daneze, golaverajul general este 12—8 pentru Danemarca.*

Echipa daneză nu trebuie subestimată. Ea are un portar de clasă și jucători călîți în campionatele profesioniste europene. Cît de viguroși sînt acești vikingi cînd vor să cîștige o știm din chiar pățanii proprii nu prea vechi. Indiferent de felul cum e cotată în Europa, echipa Danemarcei este pentru noi, pentru români, o echipă dificilă și trebuie să gîndim meciul cu ea așa cum am gîndi, de pildă, meciul nostru cu echipa Angliei sau a R.F.G.

Ce ne dorim de fapt ? Ca Răducanu să apere așa cum apăra atunci cînd Rapid cîștiga titlul său postbelic de campioană a țării, așa cum a apărat în meciul cu Spania. Lui Cheran îi urăm să joace așa cum a făcut-o de două ori la Madrid. Pentru Dinu n-am vrea decît să repete meciurile care i-au adus recunoașterea internațională în Mexic. Dorim ca Gabriel Sandu și Crișan să repete și ei meciul din Spania. Anghelini va trebui să facă din acest meci meciul vieții lui. Pentru Dumitru lucrurile sînt simple : să joace ca la Belgrad sau la Madrid și totul va fi excelent. Lui Balaci îi dorim să-și aducă aminte că poate juca mai bine decît la Madrid. Jocului lui Dudu Georgescu îi dorim mai multă vigoare și, de ce nu ? goluri. Va juca Dobrin sau Kun ? Nu știm. Le urăm să fie în bunele lor zile de sportivi născuți pentru fotbal. Lucescu nu are de făcut decît un mic efort : acela de a-și aminti că a decis soarta multor partide internaționale. S-o facă și pentru acest meci al revanșei psihologice. În raporturile cu echipa noastră echipa daneză poate fi reașezată la locul ce i se cuvine. Asta nu trebuie s-o uite fotbaliștii noștri. Echipa daneză, solidă fizicește, dotată tehnic, n-a avut la Copenhaga decît șansa unui portar în mare formă. Ea nu poate avea la București decît șansa a doua. Pentru asta trebuie însă încordarea și nervii de oțel ai Nadiei Comăneci. Propunem jucătorilor noștri să se gîndească la copleșitoarea performanță a Nadiei Comăneci. Ceea ce a reușit o copilă de 13 ani pot, trebuie, să realizeze 11 bărbați încercați în competiții internaționale.

Gîndiți-vă, deci, fotbaliști ai reprezentativei române, la performanța Nadiei Comăneci.

Addidas

parodii

ION CRÎNGULEANU :

Băieți, am scris o poemă

Acest poem l-am scris la cererea
unei viori și a unui fluture.
Bite puternice i-am pus
ca unui pom să nu se scuture.
Am străbătut kilometri prin munți,
kilometri prin ploaia rebelă.
Munții nu m-au speriat,
ploaia nu, din pricină de umbrelă.
Scăpărător ca un mac cu inimă
roșie,
semi-zeu tatuat de animale
cornute,
am avut o iubire în portul Galați
și-un accident la cota 1500
De prin Deltă l-am scos deslinind
pelicani
tricotind pentru lebede rochii de
lină.
Din pricina lunii, mai bine zis,
după ea
m-am aruncat constiincios
în fîntînă.
De nimic nu mă tem
doar de animalul vecinului
un buldog fălcos cu pretenții
de rasă.
Vecinul e un fost cam dezarticulat
care poartă pălărie de dușman
de clasă.
Iată poemul smuls din ardori,
dur arcuit, frăgezit ca un miel.
Luați-l voi oameni voi critici,
voi toți
e inima mea tupilată în el.

Mircea Micu

Cuvinte rare : Hîrlău, tînăr, bunditâ, speranță, maturitate, tricotez, pionier, veșnică, talangă.

Selecție metaforică : „Trenul e plin cu oameni / Acum se înfierbîntă și fuge (...) / Trenul se duce ca mercurul, în sus / Vai ! Mă maturizez văzînd cu ochii".

recviem pentru un tînăr erou

„Deși nici o mamă nu-și crește băiatul pentru moarte...“

Ceea ce nu se uită

Există — la Gura Humorului — o stradă cu numele : **„Locotenent Viorel Marceanu“** (dacă nu mă înșel, la ambele capete ale străzii, numărind aproximativ 20—30 de case, n-am zărit și tăblițele nomenclatoare). Pe aceste tăbliță, sub numele cunoscut nu numai de bucovineni, s-ar cuveni să mai fie scris : **25 oct. 1919—26 martie 1945 — erou al războiului antifascist.** Dar nici pe casa de la numărul 6 nu găsești placa de marmură binemeritată. Iată cum descrie colonelul Stan Zătreanu, comandantul **Regimentului 2 Care de luptă**, faptele consumate atunci, în primăvara lui 1945 : „la parte la cucerirea satului Dol. Pial unde tot timpul este în fruntea plutonului său, neprecupețind nici o clipă viața în fața barajului anticar inamic, dînd dovadă de mult curaj și spirit de sacrificiu. Se evidențiază în mod deosebit la atacul satului Bește, unde ofițerul este animat de un spirit de jertfă rar întîlnit, duce lupta grea și neegală cu tunurile anticar inamice, antrenează incontinuu infanteria și reușește să cucerească liziera de sud-vest a satului Bește, după care pornește la învăluirea satului pe la vest, producîndu-i inamicului serioase pierderi în oameni și material. În timpul cît execută manevrarea satului, carul său cade în pană de teren în șanțul anticar. Imobilizat și în timp ce inamicul dezlănțuie un contraatac care ajunge pînă la 20 m de car, locotenentul Marceanu Viorel iese din car și luptă ca un erou pînă la ultimul cartuș de pistol mitralieră, fără a se despărți de carul și plutonul său decît numai cînd, lovit de o rafală de mitralieră inamică, cade mort pe loc“ (din „Propunere de decorare cu ordinul Mihai Viteazul cl. III-a cu spade POST-MORTEM“). În același document se arată și importanța faptelor lui Viorel Marceanu : Tactice : „Prin acțiunea și focul plutonului său, inamicul are numeroase pierderi în oameni și material, iar aportul său la cucerirea satului Bește, punct principal de rezistență pentru inamic în apărarea capului de pod Hron, sînt de un folos neprețuit pentru acțiunile viitoare. A distrus la inamic : două tunuri anticar ce erau amplasate pe înălțimile satului S-V sat Bește și care zădărniceau atacul comp. A mai distrus numeroase arme automate și cuiburi de Faust-patrone care opriseră pe loc atacul infanteriei ruse“...

În jurnalul de operații al **Regimentului 2 Care de luptă**, moartea locotenentului Viorel Marceanu este astfel consemnată : „Locotenentul Viorel Marceanu a căzut străpuns de focul mitralierelor în timp ce încerca să salveze dintr-un car incendiat un camarad grav rănit... Prin vitejia sa, prin spiritul de sacrificiu și abnegația de care a dat dovadă locotenentul Viorel Marceanu a servit de exemplu întregului regiment“ (citează colonelul Mircea Șuhan în cartea dedicată, în 1970, eroului de la Bește). În cartea amintită (pag. 96) se spune : «Pentru bărbăția și temeritatea dovedite în lupte, ca și în crîncena încleștare de la Bește, precum și pentru fapta sa de înalt spirit tovărășesc de luptă, colonelul Stan Zătreanu, comandantul **Regimentului 2 Care de luptă**, a cerut eșaloanelor superioare ca locotenentul Viorel Marceanu să fie înaintat la gradul de căpitan «post-mortem» și să fie distins cu cel mai înalt ordin militar de pe acea vreme — ordinul «Mihai Viteazul» cu spade, clasa a III-a. **Întrucît însă cei ce hotărau în acel timp asupra decorărilor și avansărilor nu au răspuns acestei propuneri, colonelul Zătreanu a mai revenit asupra ei, dar fără nici un rezultat»** (subl. ns.).

Concetățeanul nostru

26 martie 1975. Într-o joi. La Casa pionierilor din Gura-Humorului, comemorarea a 30 de ani de la moartea lui Viorel Marceanu (data exactă : 26 martie 1945, într-o luni). Flori aduse de copii, așezate sub o placă de sticlă imitînd doar placa de marmură absentă. S-au depănat amintiri despre copilăria și tinerețea eroului, despre faptele sale de arme. Apoi, pionierii au muncit, pînă seara tîrziu, la curățirea și înfrumusețarea străzii care-i poartă numele.

Secretarul Comitetului orășenesc al Partidului Comunist Român, primarul Gurii-Humorului, tovarășul **Petru Țăranu**, îmi vorbește despre preocupările localnicilor care doresc să păstreze, așa cum se cuvine, memoria concetățeanului lor căzut jertfă în lupta împotriva Germaniei hitleriste (pe perete, în cabinetul primarului : scena morții lui Viorel Marceanu, imortalizată de un martor ocular — desen tipărit). În perioada alegerilor din martie 1975, de pildă, în cadrul adunărilor cetățenești, locuitorii Gurii-Humorului au cerut (așa cum se arată la pct. 34 din adresa nr. 1 875, a Consiliului popular) „realizarea unei plăci comemorative privind eternizarea memoriei locotenentului erou Viorel Marceanu și atribuirea denumirii de Școala generală „Viorel Marceanu“, Școlii generale Nr. 2 din localitate, unde a învățat acesta. De asemenea, s-a propus dezvelirea unui bust al lui Viorel Marceanu în Parcul Libertății din orașul Gura-Humorului, parc în care eroul își petrecea, în compania colegilor săi, o bună parte din timpul liber“.

Bibliografie cu lauri

Firește, numele locotenentului Viorel Marceanu figurează în șirul numelor de eroi recunoscuți ! Cartea pe care am pomenit-o face parte din colecția **„Fii ai neamului românesc“** (Editura Militară, 1970). Despre el s-au mai scris : „România în războiul antihitlerist“ (Ed. Militară, 1966, pag. 528—529) ; „File din cartea marilor tradiții“ (Ed. Militară, 1966, pag. 306) ; „Atacă tancurile“ de col. Gh. Tudor (Ed. Militară, 1966, pag. 79) ; „August 1944 — mai 1945“ (Ed. Militară, 1969, pag. 348) ; „Drum lung, bătut de gloanțe“ de col. A. Lupășteanu, col. L. Tarco și V. Birză (Ed. Militară, 1971, pag. 391—394) ; studioul cinematografic al armatei realizează un medalion „Viorel Marceanu“ (dialoguri cu cei care l-au cunoscut, cu mama eroului, documente ; la Gura-Humorului cînd a rulat, sala întreagă, plîngea) ; în sala „Participarea României la războiul antihitlerist“ (Muzeul de istorie a partidului comunist, a mișcării revoluționare și democratice din România), etajul al II-lea, orice vizitator poate vedea expus portretul locotenentului-erou, ca și brevetul cehoslovac semnat de președintele Ludvig Svoboda, prin care i se conferă locotenentului român ordinul „Leul alb“ (și ordinul se află aici) ; fotografia lui Viorel Marceanu figurează și în Muzeul de istorie națională al Republicii Socialiste România.

„Bitte, ich !“

Transcriu, cu autentică emoție, din **Registrul de stare civilă** început în 1877 — ștampilă rotundă, cu vultur imperial : „Nr. curent 19. Anul 1919, octombrie 25. VIOREL. Părinții: Marceanu Petru, fiul lui Dumitru și al soției sale, Maria ; Viorica, fiica lui Vasile de Braha și a soției sale, Alexandra“. Dedesubt, caligrafic, scris cu o cerneală mai proaspătă : „Încetat din viață la 26 martie 1945 în com. Besa (Cehoslovacia) ; actul de moarte nr. 5 din 26 martie 1945. **Regimentul 2 Care de luptă**“. Cerneală și sînge... Fără doar și poate, nu-i greu — dar ce rost are — să-ți imaginezi cam ce fel de jocuri împărțea, în copilăria mică, pe la debutul deceniului 3, cu cei de-o vîrstă cu el : pare-se că îndrăgea luptele (însă care băiat nu-i la fel), că voia să fie, întotdeauna, însuși Ștefan cel Mare... Oricum, destinul său era, într-un fel, legat de numele mărețului predecesor : familia Braha — a mamei — se trăgea dintr-o spiță de moldoveni cărora Ștefan cel Mare le-a dăruit pămînt la hotarul de răsărit, pentru ca atunci cînd dușmanii se apropie, Suceava să afle prin aprindere de focuri și tragerea clopotelor ; un strămoș de-al locotenentului-erou a fost comandantul cetății Țețînului, altul — căpitan în perioada realizării unirii românilor sub Mihai Viteazul (date consemnate în cartea col. Mircea Șuhan — bucovinean de origine). Oricum, se știe astăzi, cu certitudine, că una din replicile favorite ale lui Viorel Marceanu suna astfel : „Dacă sînteți urmașii lui Ștefan cel Mare, să fiți punctuali“.

— Era punctual, ordonat ? o întreb pe **Ana Șahlean**, în vîrstă de 82 de ani, fosta lui educatoare (în 1925—26, la șase ani — interlocutoarea mea avea atunci 32 de ani, așadar exact în urmă cu o jumătate de secol).

— Foarte ordonat. Dar trăsătura caracteristică era voința, ambiția. Orice i-aș fi întrebat pe copii, el voia să răspundă. Învățam și germana cu ei, Viorel știa să spună cînd ridică degetele: „Bitte, ich !“ Familia Marceanu locuia foarte aproape de grădiniță, la început l-a adus mama de mînă, era învățătoare ca și mine, pe urmă venea singur. Noi nu-i învățam pe copii nimic din aritmetică sau citire, doar căutam să le dezvoltăm simțurile, intuiția, spiritul de observație, prin jocuri, prin exerciții de vorbire și lucru manual, prin deprinderea bunelor maniere... Dacă le arătam copiilor un tablou și le ceream să povestească pe rînd, cît mai frumos, ceea ce văd, Viorel iarăși voia să arate ce știe; și povestea într-adevăr foarte frumos, nuanțat, colorat, mai ales basme vitejești. Mai țin minte ceva : sora lui, Rodica, mai mică decît el cu patru ani, tot la grădinița noastră mergea. Viorel o ocrotea întotdeauna, cu un simț de răspundere neașteptat pentru vîrsta de șase, șapte ani.

„Bitte, ich !“

„Ce este un șes“...

Refac itinerariul școlar al elevului Viorel P. Marceanu, cu ajutorul cataloagelor I—IV clasa a I-a primară — media 10 la toate materile, minus la „Cînt“, media 9 (deși cînta excelent la fluier și un pic la vioară), „clasificat I-ul între 23 elevi promovați“, ; clasa a II-a primară — elevul se „umanizează“, căci deși încheie clasa tot „I-ul între 23 elevi promovați“, iată și medii trimestriale 8 la „Caligrafie“, „Desen“. „Cînt“, „Germană“, iar la „Purtare“, 9—9—10... Răsfoind catalogul clasei a II-a primare dăm peste o foaie de caiet dictando, un extemporal pe care elevul de odinioară a uitat să-și treacă numele (trei semne de întrebare, desigur puse de învățător, în capul filei). Ajungem la concluzia că-i aparține lui Viorel Marceanu. Iată extemporalul : „Ce este un șes sau o cîmpie ? Un șes este un loc întins și neted. Cîmpiile sînt acoperite cu semănături și fînețe. Ce este o luncă ? O luncă este o cîmpie care se întinde de o parte și de alta a unei trecătoare. Ce este o movilă ? O movilă este o ridicătură mică de pămînt. Ce este un deal ? Un deal este o ridicătură mai mare decît o movilă. Dealurile sunt acoperite cu semănături, vii. Ce este un munte ? Un munte este o ridicătură foarte mare de pămînt. Munții sunt acoperiți cu păduri. Partea cea mai înaltă a unui munte se numește vîrf sau pisc. Partea de jos a muntelui se numește poală. Partea dintre vîrf și poală se numește coastă sau povîrniș. Ce este o trecătoare sau un pas ? O trecătoare este un loc pe unde putem trece dintr-o parte a munților în cealaltă parte (pas Strigoaia, pas Mestecani)“.

Băiatul în vîrstă de opt ani, care a dat aceste răspunsuri în scris, avea să cadă, eroic, la 26 de ani neîmpliniți, după ce războiul îi purtase pașii pretutindeni atît în șes, cît și în lunci și munți, printre „formele de relief“ descrise cu nespusă precizie și candoare, cîndva. Cine ar fi bănuit măcar, atunci, în anul școlar 1927/1928, că evenimentele de peste doar (nici) două decenii, vor fi astfel consemnate : «Pe timpul operațiilor „Viena“ și „Praga“, desfășurate pe teritoriile Cehoslovaciei și Austriei și-a adus contribuția și **Regimentul 2 Care de luptă**, avînd 1027oameni, 66 tancuri și autotunuri și 13 autoblindate pentru cercetare»... Unul din cei 1027 se numește Viorel Marceanu. „Sprijinînd diferite divizii ale armatei a 7-a de gardă sovietică, **Regimentul 2 Care de luptă** a luat parte, între 9 și 25 martie 1945, la acțiunile de apărare din zona sud-vest Zvolen, iar de la 25 martie, la acțiunile ofensive pentru forțarea rîurilor Nitra (în zona localității Cernik), Vah (pe direcția Trnava) și pentru eliberarea capitalei Slovaciei, Bratislava“.

Ce este un șes sau o cîmpie ? Ce altceva poate fi decît „un loc întins și neted“ pe care, uneori, un trup tînăr se frînge...

Copilărie regăsită

Printre ultimii concetățeni care l-au văzut, acolo, pe front, este omul cu care stau de vorbă, în centrul Gurii-Humorului, acum, în plină explozie a primăverii '75. Numele lui : **Filaret Gavrilian** (56 ani, pensionar, fost tehnician silvic). A urmat cursul primar cu Viorel Marceanu. Prieteni buni. Își amintește cîte ceva. Dac-ar fi să spună cum era Viorel, s-ar rezuma la cuvintele : bun, corect. De sărbători mergeau împreună să colinde. În recreație, la școală, schimbau între ei pîine : cînd unul avea de secară, celălalt albă, și invers. Tot împreună și-au meșterit schiuri, în atelier, îndrumați de învățătorul Larionescu ; simbăta și duminica mergeau să schieze pe stanițe, la poalele Piciorului Înalt. Dar cîte nu ieșeau din mîinile lor la „Lucru manual“ : legau cărți, schiurile din lemn de frasin, săniuțele din lemn de fag sau meșteacăn — împingeau băncile de-o parte, aveau o tejghea de lucru, un butoi de fiert apa. Viorel iubea ciinii, îi culegea de pe drum, creștea hulubi, îi plăcea albinăritul, pescuitul de păstrăvi în apa Moldovei, era legat de natură, de aceea a și urmat un an la Științe Naturale, apoi a trecut la Drept, pe urmă războiul a stricat totul. Fiind de aceeași vîrstă, au recrutat deodată, chiar în clădirea învecinată locului în care ne aflăm acum (a Combinatului minier). Regăsire abia peste patru ani, la Arad. Data o ține minte cu precizie : 14 octombrie 1944. Era spre ora trei după amiază. Pe stradă. „Ce faci, Filaret ?“ „Ce faci, Viorel ?“ Au sărbătorit revederea, apoi s-au dus — fiecare — la unitatea lui. Și același **F.G.** susține că s-a regăsit iarăși cu Viorel Marceanu prin ianuarie 1945, „între ambele Tatre, la poalele munților, în mers“. Fostul coleg de școală primară era acum locotenent (avansat la 8 noiembrie 1944), povestitorul actual — sergent.

Îi propun lui Filaret Gavrilian să căutăm acum, împreună, locurile copilăriei sale și ale prietenului dispărut. De acord ! Clasele primare le-au urmat într-o clădire de peste drum de Parcul Libertății, acolo unde se află, actualmente, o școală specială. Revedem o încăpere (pe ușa acesteia stă scris : „Clasa a III-a A“) în care au învățat primele două clase ; celelalte două clase le-au urmat în sala de mese actuală, foarte spațioasă (aici se afla și atelierul, tejgheaua, butoiul — așadar, la 9—10 ani și-au confecționat schiurile din lemn de frasin). Trecem alături, la Școala generală nr. 2, în care — cîndva — un elev numit Viorel Marceanu și colegul său Filaret Gavrilian au frecventat prima clasă de liceu (după care **V.M.** s-a mutat la liceul „Dragoș Vodă“ din Cîmpulung-Moldovenesc).

Jertfă de sînge

Oricît de mică ar fi o localitate și oricît de bineștiuți eroii ei, faptele demonstrează — cu suficientă tristețe — că mai sînt destule de aflat

Înainte de faptele de arme de la 23 August 1944

În clasa a IV-a primară — vara anului 1930

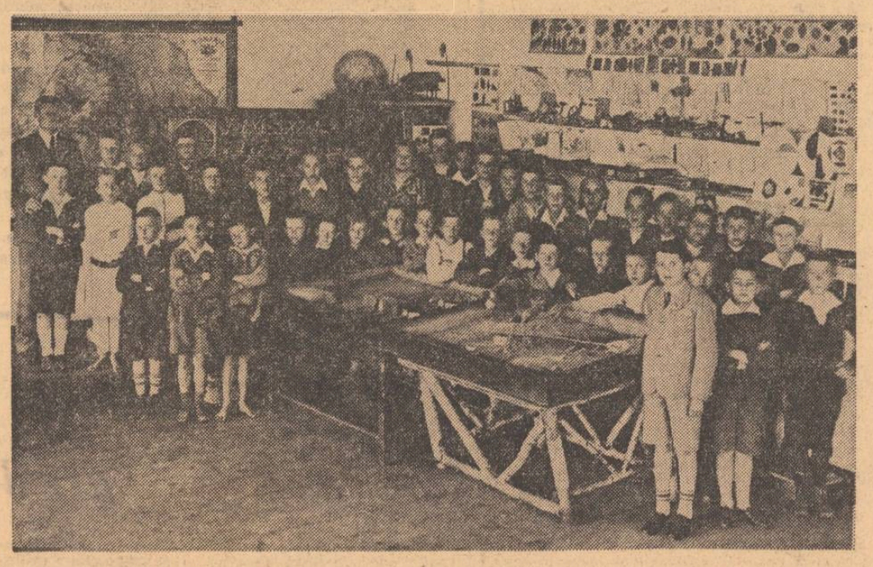

și de întreprins, pretutindeni de altminteri, pentru a depozita ASTĂZI, ACUM, tot ceea ce mai poate fi cules, descoperit, limpezit. De ce să se lămurească, abia în anul de grație 1975, luna mai, la decenii distanță, locul strict al nașterii sale ? Îl stabilim cu ajutorul lui **Nicolae Plantus**, coleg (mai mare) de școală cu Viorel Marceanu :

Reportaj de Mihai Stoian

„Casa în care s-a născut era pe strada Parcului, ultima clădire pe stînga, lîngă linie“. Încercăm să verificăm temeinicia afirmației, mai ales, că, pînă atunci era considerată drept casă în care s-a născut o clădire de pe strada 23 August, la nr. 34 actual. Argumentele lui **N.P.** sînt : **N.P.** locuia la o mătușă de-a lui care avea o vacă și, de cîteva ori, a dus lapte de dimineață în bleah (bidon), la familia Marceanu ; ba mătușa-i și atrăgea atenția, de fiecare dată, nu care cumva să treacă linia ferată, să-l prindă vreun tren ; pe Viorel îl găsea în camera din față. Nicolae Plantus mai știe multe, ca de pildă : învățătoarea avea obișnuința să-i mustre pe cei care se lăsau pe tînjeală : „De ce nu înveți ca Marceanu ?“ ; el, Viorel, nu prea mergea în recreații, de cum intra în clasă și pînă ieșea, tocea, stătea și învăța pînă și în pauză, iar dacă-l stîrneai : „Măi, tu de ce nu ieși la joacă ?“ răspundea : „Ce să ies, să mă bat ? Mama și tata mi-au zis să fac două lucruri : să învăț și să nu mă bat !“.

Legende ? Mici legende, inevitabil apărute după ce omul devine erou ? Nici vorbă, fiindcă „vitejii au în lumea asta altă soartă [...] sînt bărbați care pot sta deasupra vieții și a morții, păstrîndu-și cumpăna inimii în urgii, pentru că au de împlinit aici pe pămînt, în timpul lor scurt, o datorie“ (Nicoară Potcoavă). Setea nestinsă, a fiecărui oraș, a fiecărui orășel sau sat, de a-și cinsti cum se cuvine eroii proprii, nu-i nimic altceva decît oglindirea UNUI ADEVĂR DE VIAȚĂ : pierderile românești — în războiul antihitlerist (23 august 1944 — 12 mai 1945) — se cifrează la 167 500 oameni. Am calculat o medie : în 262 de zile au căzut, **zilnic**, 640 ROMÂNI. Atunci, cum să nu aibă fiecare coltișor de țară un erou al său, de deplin demn de neuitarea concetățenilor ? Jertfa de sînge a României a contribuit, apreciabil, la înfrîngerea Germaniei hitleriste.

După eliberarea teritoriului țării, trupele române participă la dezrobirea Ungariei (43 000 de români morți, răniți și dispăruți), a Cehoslovaciei (66 500 de români morți, răniți și dispăruți), a Austriei... Vitejia românilor, proverbială, atestă adevărul că eroii sînt bărbați în stare să fie deasupra vieții și a morții, în ceasurile de urgie. Un asemenea bărbat a fost și rămîne — în amintirea celor care l-au cunoscut — **Viorel Marceanu.** Deasupra vieții și a morții. Dar nu deasupra vieții și morții memoriei noastre.

Întocmai ca acei viteji despre care scrie N. Iorga în „Istoria armatei românești“ : „Aici, în Moldova, Bogdan vodă venise din Maramureșul său înconjurat de **voinici** și de un număr mai mic de călăreți, de **cavaleri, equites**, cărora li se zicea **viteji.** Pe unii din aceștia, ca Ianăș Viteazul, îi și găsim pomeniți în cele dintîi acte păstrate ale cancelariei moldovenești [...] Față de acești tovarăși, domnul cel nou, care se răzima înainte de toate pe dinșii, se arăta foarte larg [...] cronicarul Ureche spune, în întiia jumătate a veacului al XVII-lea, vorbind despre Iurg Coriatovici, — presupus urmaș al lui Bogdan, — că el „au început a dărui ocini prin țară la **voinicii** ce făceau **vitejii** la oști“. I-ar fi făcut deci și pe ei cavaleri sau viteji. Vitejii, a căror situație era aceeași ca a unor „equites aulae“ sau „milites curiae“, erau 3 000 în veacul al XVI-lea ; în luptele lui Ștefan cel Mare ei sînt strălucita cavalerie boierească, nimicită numai la 1476, în lupta de la Valea Albă, pentru a fi apoi făcută din nou...“ Mama lui Viorel Marceanu, fiica lui Vasile de Braha, trăgîndu-se dintr-o familie de luptători de-ai lui Ștefan cel Mare, i-a asigurat, prin strămoșii săi, vitejia tuturor celor care-au slujit sub steagurile moldovenești (din care s-au păstrat două — amintește tot N. Iorga — dăruite la Athos, drept semn de mulțumire ; iar unul a revenit în țară în primul război mondial — „Și s-a făcut în anul 7008 (1499—1500), în al 43-lea an al domniei lui“).

Propunere pentru o avansare POST MORTEM

Viorel Marceanu a participat și la luptele din iurul datei de 23 August 1944 (fiind decorat cu ordinul militar „Coroana României cl. V-a cu spade și panglică de „Virtute Militară“ — pentru contribuția avută atunci, ca și pe pămîntul Transilvaniei) :

● la nord-vest de Tîrgoviște, spre satul Ungureni, în pădurea Magistraților, dezarmarea hitleriștilor din perimetrul centrului de instrucție ; (noaptea de miercuri spre joi 23/24 august) ;

● deplasare în satul Comișani (13 km. sud-est de Tîrgoviște) — ordin să pornească, avînd rezerve pentru trei zile de acțiune, pe itinerariul: Comișani-Butimanu-Crevedia-Buftea-Mogoșoaia (24 august — plecare ora 8,15) ;

● hitleriștii (Crevedia) deschid focul, plutonul 2 Care de luptă condus de Viorel Marceanu îi atacă din flanc și spate, pătrunde în poziția inamicilor — din nou spre București — la Buftea (nord) altă confruntare, la Mogoșoaia — oprire în apropiere de pădurea Băneasa (întreaga zi de joi 24 august) ;

● ora 8,30 atac spre fabrica de zahăr, un tanc din plutonul lui Viorel Marceanu distrus de inamic (echipajul ucis), luptă crîncenă, hitleriștii se predau abia după amiază (vineri 25 august) ;

● plutonul 2 Care de luptă ținut în rezerva detașamentului (simbătă 26 august) ;

● atacarea aeroportuplui Otopeni, comandantul companiei grav rănit, sublocotenentul Viorel Marceanu preia comanda companiei, pierde o mașină blindată din plutonul său, este rănit la mîna stîngă. („E o nimica toată, o zgîrietură“, îi scrie logodnicei, deși e vorba de o rană produsă de schija unui proiectil) — continuă lupta, pînă la îndeplinirea misiunii (duminică 27 august) ;

● alt ordin : deschiderea drumului pe Valea Prahovei — itinerar Țigănești-Brazi-Ploiești-Cîmpina-Brașov (luni 28 august).

„Ofițerul Marceanu a dovedit calități de comandant de unitate în operațiile de la București“ (din propunerea col. Benedict Otto, comandantul Diviziei 1 Blindate, de avansare în gradul următor „la excepțional“).

REÎNNOIM PROPUNEREA CA LOCOTENENTUL-EROU ANTIFASCIST VIOREL MARCEANU SĂ FIE AVANSAT POST-MORTEM LA GRADUL DE CĂPITAN.

Cel mai copleșitor sentiment

Nici unul dintre elevii anului IV al Liceului nr. 39 din București (str. Lotrioara 1, în cartierul Balta Albă) nu știe că profesoara lor de istorie — tovarășa **Rodica Dîrja** — este sora unui erou. În clasă, la ore — după cum îmi mărturisește — nu pomenește niciodată despre Viorel Marceanu, fiindcă ar însemna să plîngă („Orice frate nu-i uitat dar un asemenea frate cu atît mai mult“). Și nu numai singele n-o lasă să uite, ci și profesiunea („Închipuiți-vă ce simt cînd le vorbesc de la catedră, tinerilor de astăzi, despre contribuția României la înfrîngerea fascismului“). Profesiunea aceasta a ales-o sub influența tatălui, a mamei și a locurilor de baștină. De altminteri, printre cărțile preferate de Viorel Marceanu, pentru lectură, pe primul loc se aflau tot cărțile de istorie. **El a făurit istoria — sora lui. acum, o predă !**

Profesoara Rodica Dîrja aduce, pe masa din sufragerie, o cutie de lemn pe care e imprimat numele „Zamfirescu“ (fostă cutie de bomboane) și o valijoară cu încheietoarele rupte, legată cu o sfoară — amîndouă obiectele i-au aparținut lui Viorel Marceanu cînd era copil, iar mama le-a păstrat cu sfințenie („De la moartea mamei nu le-am mai deschis“). Și le deschidem : sute și sute de cărți poștale și scrisori, carnete de școală cu notele primite, pagini îngălbenite — de ziar... O carte poștală (datată **5 aprilie 1927**) : „Dragă mamă. Cînd vii acasă ? Mie îmi merge bine, nu mai mi-i urît. Rodica îi cuminte, nu plînge, numai cînd aude trenul, îi vine. Mămico, să-i telefonezi. Pa, pa. Viorel și Rodica sînt cuminți“ (gazda mea lăcrimează discret, mă prefac că nu observ) ; **5 septembrie 1931** : „Dragă mamă. Mie îmi merge bine. Noaptea nu m-a pișcat nici un puricaș și nici o... Am în totul cinci cărți cumpărate, am cumpărat o mulțime de lucruri din banii de la mătușa : 55 Geografia, 40 Franceza, 60 Istoria, 40 Fizica, bloc 40, carnet 9, călimară 3, cerneală 1... Pînă ce nu îmi aduci zmeul nu-ți mai scriu. Multe sărutări de miini, Viorel“ (era la Cîmpulung-Moldovenesc, la liceu). „Gura-Humorului, 19/12 1932. Dragă Moș Crăciun. Te rog frumos să-mi aduci o pereche de ciobotele, o păpușă de cincizeci lei și un degetar. La domnul Wusik sunt păpuși frumoase. Lui Viorel adă-i mașina cu vapori, care este la Wusik în fereastră. Multe sărutări de mină. Rodica și Viorel“... Frînturi din cărțile poștale adresate mamei : „Mie nu îmi ține nimeni lecție. Eu învăț singur“ ; „Nu trebuie să te îngrijești de ghete întregi, acestea pe care le am nu sînt rupte deloc... Astăzi domnul profesor Bogza m-a ales la cor ca altist... Am dat un extemporal la Geografie, am avut de făcut marginile Europei și munții, ceea ce mi-a ieșit foarte bine. „Dragă mamă. Dacă nu plătesc pînă luni 700 lei la școală sînt exmatriculat. Eu cred că nu-i nevoie să trimiți toți 700 lei, deocamdată 500 lei. Dacă nu capăt banii, vin acasă, fiindcă n-am ce face aici“ ; „Trimestrul acesta am note mai rele decît în trimestrul I. Sper că în trimestrul III să am note mai bune... Dacă rămîn scinduri de la podele te rog să mi le ți. Rodica să stringă capace de chibrituri“ ; etc. etc.

Ceea ce-i demn de reținut din corespondența lui Viorel Marceanu cu mama este faptul că, deși anii trec, **candoarea** băiatului se păstrează nealterată ; încît te poți întreba, pe bună dreptate, dacă și actul său de eroism nu-și are sursa în această neștearsă prospețime a copilului de altădată, însetat de justiție și frumusețe. La 22 de ani, elev de școală militară fiind, nu se sfiește să-i scrie mamei, printre altele : „Mănînc destul de bine la popotă. Și dimineața beau lapte“. În general — își aduce aminte sora lui — nu-i plăcea alcoolul, nu fuma, dulciuri în schimb să-i fi dat, ca unui copil (și fără să-și dea seama, instinctiv, atinge cutia „Zamfirescu“ pe care abia acum deslușesc, într-un colț, o semnătură în tuș : „Viorel Marceanu“). Și iată și scrisorile în care-și anunță logodna : Tătărani, 1 august 1944 — „Poate te surprinde faptul că îți scriu acum o scrisoare, dar am să-ți scriu o mulțime de lucruri pe care vreau să le știi mai întîi tu și Dica. De altfel, nici mie nu-mi vine să cred că o să aduc la bun sfîrșit totul. Eu vreau să mă logodesc luna aceasta sau viitoare (cred că Dica are acum ce ride). Mi-a venit și mie așa dintr-o dată damblaua... De altfel, cred că la 25 ani pot să judec și eu mai mult sau mai puțin... Îmi dau seama că nu e timpul pentru astfel de lucruri și de altfel nici nu intenționez să mă căsătoresc acum, ci peste un an sau doi, căci fata mai are de terminat clasa a opta. Poate că la 15 august plec la București să aranjez definitiv totul. Mă gîndesc și eu de unde să-mi fac rost de verighete că sînt cam scumpe... Cînd primești scrisoarea aceasta răspunde-mi îndată, să văd și eu ce zici de toată chestiunea asta. A venit cam pe neașteptate, nu ? Îți trimit și două poze făcute cu aparatul meu, ale „dumneaei“. Asta numai spre edificare...“ La București, Viorel Marceanu a ajuns cu citeva zile mai tîrziu decît plănuise și nu numai ca să-și vadă logodnica, ci luptîndu-se cu hitleriștii. Apoi însă, în focul bătăliei, se logodește : „Cred că nu știi că sînt logodit. Am și verighetă. Am comis asta cînd am plecat pe front la repezeală... Eu deocamdată mă înțeleg cu ea. De fapt nu ne vedem decît o dată pe săptămînă, fiindcă încă n-a terminat școala. Cînd termină școala obține post de conducătoare de grădiniță de copii mici sau de învățătoare... De fapt cel mai bun exemplu a fost la noi în casă“... (expediată din București la 18 decembrie 1944).

Peste trei luni, Viorel Marceanu cade pe front. **Viorel** a purtat numele după mama sa, **Viorica.**

Viorel Marceanu a căzut în bătălia descrisă în dosarul nr. 484/2, fila 7, arhiva M.F.A.-M.St.M: „Regimentul 2 Care de luptă român trece la ofensivă pe direcția satului Dol. Pial, sprijinind atacurile Diviziilor 375 și 93 infanterie sovietice“. Oricît de strict s-ar consemna asemenea fapte, în iureșul înfruntărilor armate, vine un moment decisiv, al sedimentării. Atunci, bărbații care au îndeplinit aici, pe pămînt, în timpul lor scurt, o datorie, apar în adevărata lor dimensiune. La fel și cei care le-au sădit în suflet cel mai copleșitor dintre sentimente : **iubirea de țară !** Deși nici o mamă nu-și crește băiatul pentru moarte.

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar general de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct).

L

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10. tel. 18 33 09
ABONAMENTELE : 3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII“
Paginator Nicolae Ion

ANUL XVIII
Nr. 20 (681)
Sîmbătă
17 mai
1975
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Cu fața spre viitor

„Am venit la Tulcea pentru o vizită de lucru, avînd în vedere programul de dezvoltare destul de mare pe care îl vor avea în cincinalul următor municipiul și județul dumneavoastră. Am vrut să vedem cum s-au realizat sarcinile în actualul cincinal și ce trebuie făcut pentru a pregăti îndeplinirea în bune condiții a Programului stabilit de Congresul al XI-lea, care — așa cum cunoașteți — prevede ca toate județele să realizeze o producție industrială de cel puțin 10 miliarde lei" — spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu la marea adunare populară din Tulcea, prilejuită de recența vizită de lucru pe care, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, cu alți conducători de partid și de stat, a întreprins-o în județul de la Dunăre.

Această vizită constituie încă o mărturie a spiritului dinamic, concret, în care acționează conducerea partidului, secretarul general al partidului, pentru a asigura condițiile cele mai bune în vederea înfăptuirii cu succes a îndrăznețelor proiecte ale construcției viitoare în România socialistă. Prezența pe platforma industrială a orașului, în locul unde se va înălța viitorul șantier naval, discutarea la fața locului a stadiului de îndeplinire a sarcinilor, de pregătire a activității economice și edilitare a anilor ce vor urma, abordarea unei vaste arii de probleme vizînd sistematizarea orașului Tulcea, a Sulinei, amenajarea Deltei pentru agricultură și piscicultură, dezvoltarea unor întreprinderi economice de mare importanță nu numai pentru economia județului dar și pentru producția națională — toate acestea au conferit vizitei secretarului general al partidului, a celorlalți conducători de partid și de stat un caracter profund de lucru, au permis o analiză minuțioasă, adoptarea de măsuri organizatorice, menite să contribuie la asigurarea unei continuități logice, necesare a activității economice și edilitare.

S-a ilustrat cu evidență, în desfășurarea acestei vizite — care urmează nu la multă vreme întîlnirea cu oameni ai muncii din județul Constanța — preocuparea ca pretutindeni, pe întreg cuprinsul țării, de la conducătorul organelor locale de partid și de stat pînă la simplul muncitor sau țăran, toți oamenii muncii să privească viitorul, îndatoririle ce le revin în vasta operă de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism, cu partinică responsabilitate, cu conștiința angajării într-un efort de dimensiuni naționale, prin care este mărturisită în fond, dragostea față de patrie, atașamentul față de ideile cutezătoare ce călăuzesc devenirea, destinul națiunii noastre.

Dintre multiplele semnificații ce se desprind și din recenta vizită, ca și din alte numeroase manifestări și evenimente ce au avut loc în această lună, — sărbătorirea zilei de 1 Mai, aniversarea a trei decenii de la victoria împotriva fascismului și a 98 de ani de la dobîndirea independenței de stat a României — se impune, cu pregnanță, constituind pentru fiecare dintre noi motive de vibrantă mîndrie, faptul că poporul român trăiește plenar într-o solidaritate de ideal, acționează într-o exemplară unitate pentru înfăptuirea politicii partidului, a Programului stabilit de Congresul al XI-lea.

Unitatea de azi a poporului, operă supremă a partidului nostru, vine să împlinească, să aducă la o sinteză superioară aspirația milenară către unitate a poporului, a națiunii noastre. Evocînd acum această mare cucerire politică și socială, care este unitatea de idealuri, de gîndire și acțiune a poporului român, aducem omagiul nostru celor ce au militat prin secole pentru înfăptuirea unirii țărilor românești, pentru unitatea poporului. Aducem un omagiu trecutului glorios, încărcat de evenimente memorabile — între acestea amintim acum, anul întîiei noastre uniri, realizată de Mihai Viteazul, de la care se împlinesc 375 de ani —, aducem un omagiu militanților comuniști, prezentului socialist care a înălțat ideea de unitate pe un soclu trainic, definitiv, care a înscris România în conștiința umanității ca un stat al demnității și independenței, ca un stat care înțelege să-și aducă, prin înfăptuiri fără precedent, contribuția sa la creșterea forței socialismului, a forțelor păcii și progresului în întreaga lume.

Luceafărul

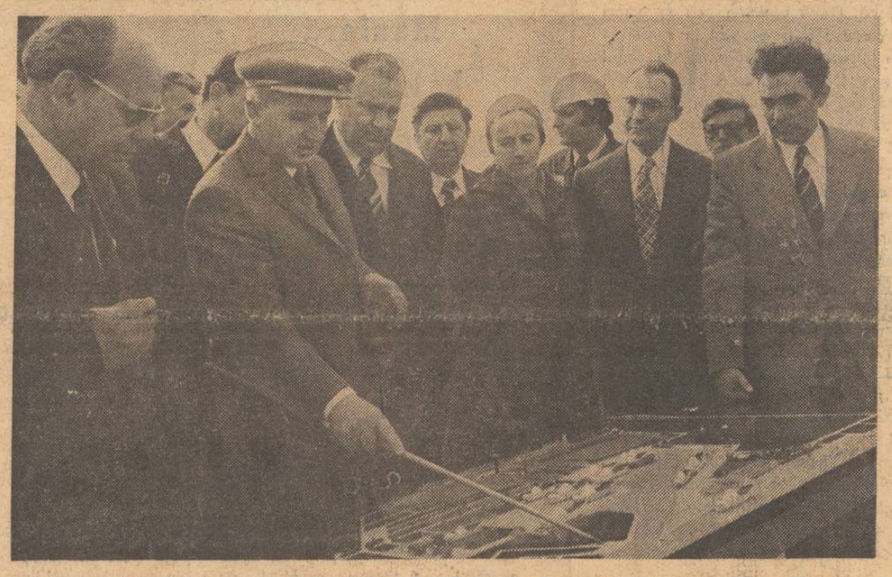

Imagini din vizita de lucru pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, a făcut-o la Tulcea.

Marea lecție a lui Arghezi

Ce reprezintă experiența literară argheziană, experiență întinsă pe mai bine de șapte decenii, care se confundă cu însăși prefacerea interioară a liricii românești, și care, materializată în cărți, va duce la o ciclopică ediție de 64 de volume ? Ce răsunet efectiv are astăzi opera celui care, proclamat la începuturi, cînd încă nici nu păsise bine în literatură, drept „cel mai revoluționar poet al vremii noastre", a devenit mai pe urmă „un caz iritant pentru mulți", revendicat și contestat deopotrivă, ridicat pe culmea gloriei și împins totodată pe spinoasele ei povîrnișuri, cînd socotit „cel mai mare poet de la Eminescu încoace", cînd acuzat a fi ținînd de o „poetică măruntă și manufacturieră" ? Ce ecouri deșteaptă încă poetul înconjurat de o aureolă misterioasă și enigmatică, pe care nu i-a desfăcut-o nici posteritatea, cu viață retrasă, dar cu incomodă prezență publică, aceasta cunoscută uneori mai bine decît opera propriu-zisă ? Unde trebuie plasat poetul care debutează în plin sămănătorism, fiind disputat apoi, cu mulțime de argumente, de simbolism, de modernism și tradiționalism, în realitate refuzînd școala și șefia de grup, însă imitat cum puțini au fost alții, clasic în viață și onorat ca cea mai înaltă prezență a poeziei române contemporane, scriind pînă în ultima clipă cu tulburătoare seninătate, maestru incontestabil, punct de referință, reper solemn, magistratură exemplară, dar nu mai puțin, așa cum s-a simțit mereu, găsindu-se „singur și pieziș", „copac pribeag uitat în cîmpie", situat într-un loc unde : „Nu intră nici o ușă, n-am prag, n-am pălimar, / Doar stelele se-ngînă cu noaptea-n-tr-un arțar" ? Ce lecție oferă scriitorul cu nedumeriri și căutări, cu frămîntări și extaze „între credință și tăgadă", cu probleme de conștiință ce par cîteodată depărtate de trăirile conștiinței de azi, poetul cu un fond existențial care apare, în ochii multora, depășit de țesătura meșteșugită a vorbelor, singura calitate ce i se mai concede în mod generos și deschis ? Și, în fine, care este locul acestui poet solitar, cu o atît de ciudată carieră literară, desprins de generația sa și neaderind la nici una, care așteaptă douăzeci și cinci de ani să-i apară prima carte, care se schimbă radical la cea de-a doua, care-și egalează cele mai bune producții cu ultimele acorduri ale creației și care — de ce n-am spune-o ? — contradictoriu el însuși, cu un destin zigzagat, mîndru și orgolios, forînd pînă la piatră seacă unele filoane lirice, pare să împartă, înafară de limba al cărei inedit îi e unanim recunoscut, atît de puține lucruri cu actualele generații de poeți ? Acestea, apreciindu-l ca maestru, îl urmează în fond tot mai puțin. Să fie momentul **Arghezi** un moment al viitorului ?

Iată tot atîtea întrebări pe care le implică legitim o operă care își desfășoară complexa configurație de abia sub ochii noștri și al cărei principiu director pare a fi, el nu în mai mică măsură, decît ruptura. Dar a considera opera argheziană ruptă de preocupările obișnuite, cu un glas care nu mai vorbește intim lumii de azi, cantonată fiind într-o poetică revoltă și într-un pur geniu verbal care îi știrbește actualitatea reprezintă o întoarcere a auzului tocmai de la timbrul ei fundamental. Autorul **Psalmilor**, cu poezia sa revoltată, clătinată de întrebări, angajată în destinul uman, coborîtă în adîncul ființei interioare și aducînd de acolo, la suprafață, îndreptățiri și temeiuri pentru elogiul creaturii și pentru aspirațiile ei cele mai nobile își regăsește deplina autenticitate într-un cînt al existenței cum n-a mai răsunat niciodată în lirica românească.

În pagina a 3-a

TUDOR ARGHEZI

● **Semnează : Adrian Păunescu, Paul Dugneanu, Doina Uricariu, Valentin F. Mihăescu, Marcel Bărăganu**

Într-adevăr, neobișnuita capacitate expresivă a poetului a fost prima trăsătură care i-a impresionat pe contemporanii săi. Publicîndu-și primele versuri într-o vreme cînd dominau peisajul liric Șt. O. Iosif, Goga, Cerna, Minulescu, poetul **Florilor de mucigai** s-a impus mai ales prin vigoarea și ineditul instrumentului lingvistic, într-atît de revoluționar, încît a pus în umbră substanța reală, dramatică a conținutului poetic. Multă vreme, meritul esteticei argheziene a constat în transformarea expresiei vulgare în expresie poetică (Lovinescu). Limba nouă, ca și originalitatea poeziei „scoasă din detritusuri verbale" au fost atributele care au însoțit în chip obișnuit caracterizarea poetului. În momentul cînd apar **Cuvinte potrivite** și cînd existau deja volumele lui Bacovia, Pillat, Lucian Blaga, Adrian Maniu, iar ciclul **Joc secund** exista risipit în reviste, această limbă cu „piezișuri, măsuri și transparențe, și o manufacturare nouă" era deja, în mod firesc, intrată în arsenalul stilistic al poeziei moderne. Dacă E. Lovinescu are meritul de a fi scris, în **Critice**, primul studiu serios asupra lui Arghezi, dacă Șerban Cioculescu se impune printre comentatori cu sistematica exegeză din **Introducere în poezia lui Arghezi**, meritul lui G. Călinescu e de a fi revelat, întîiul, „unghiul de vedere cosmic" al liricii argheziene, „sensul de explorație metafizică al viziunilor", „vocația miturilor grozave". În interpretarea sa, Arghezi devine cu adevărat un poet monumental : „T. Arghezi ne-a adus poezia monumentală și grea a zborului sufletesc către lumină, a angelicului fulgerător și melancolic, a tristeții mortale, dar turburate de neliniștea năzuinții, a singurătății astrale, dar extatice, fără eminesciana sugestie etică a tragediei omului superior. (...)

Dan Cristea

Continuare în pag. a 3-a

opinii

Generații simultane

De cîțiva ani de zile poeții contemporani sînt împărțiți pe foarte multe generații. În fiecare an apare chipurile altă generație și de la Labiș încoace nu mai putem număra generațiile. Unele observații sînt justificate, în parte, prin cuprinderea lor într-un sistem plauzibil (Ion Pop, Mircea Martin etc.), dar toate nu fac decît să diversifice la nesfîrșit un obiect a cărui unitate este clară ca lumina zilei. Există opinii ilustre despre modul și rațiunea de a fi ale generației și generațiilor în istoria oricărei literaturi, opinii care stabilind anume reguli nu uită să presupună excepțiile necesare. Asemenea opinii fiind prea cunoscute nu le vom relua aici.

E de ajuns să amintim că esențială rămîne existența valorilor într-o literatură ; cum există aceste valori, dacă ele se pot dispensa de conceptul mai larg al generației, este o problemă secundară. Iată însă că această problemă secundară frămîntă spiritele. Lucrul este firesc atît timp cît viața literară se compune și din probleme inferioare acesteia.

Un articol interesant **(Despre poezia tînără)** semnează Adrian Popescu în revista Luceafărul nr. 13 din 29 martie. Articolul merită toată atenția pentru că prin confuziile lui se arată a fi foarte semnificativ din punctul de vedere care ne interesează.

Cîțiva poeți — afirmă autorul — (Adrian Păunescu, Marin Sorescu, Nichita Stănescu etc.) „ au adus fiecare, după înzestrare și curaj, o lărgire a cîmpului poetic, o emulație și un rafinament al expresiei memorabile (...) Însă în afara experimentelor lui Nichita Stănescu și a fascinantului său imagism, nici unul dintre aceștia nu îmi par a deschide niște direcții fecunde, profitabile în continuare". În prima frază, se afirmă că acești poeți **au adus o lărgire a cîmpului poetic**, deci se emite categoric o judecată de valoare pozitivă. A doua frază susține caracterul închis al poeziei celor în cauză, faptul că ea „nu deschide niște direcții fecunde, profitabile în continuare". Deci, pe de o parte, se afirmă valoarea, iar, pe de altă parte, lipsa ei de comunicare într-o serie cauzală specifică. Or, una din funcțiile valorii poetice este deschiderea ei, fiind vorba de capacitatea acesteia de a participa la un proces de devenire a ansamblului unei literaturi. Deci dacă acești

George Alboiu

Continuare în pag. a 2-a

Poeme de cioplit pe lespezi

Asemenea, mai tîrziu, lui Spinoza care alterna operația migăloasă de șlefuitor de lentile cu opera sa de construcție etico-filozofică, nu mai puțin șlefuită și ea, Omar Khayyam, cel mai ilustru poet persan, îmbina încordarea astronomului și matematicianului, voluptatea scormonitorului de armonii și echilibre celeste cu pasiunea pentru poezie.

Nume care semnifică în persană „croitor de corturi", Khayyam va asocia peste milenii și calitatea de creator de **rubaiate** sau, într-o translație exactă, **robaiate**, traduse impropriu prin **catrene** (robaiatele însumînd în realitate patru emistihuri, deci două versuri).

Poemele lui Khayyam nu par a fi smulse extazului liric, stării de inspirație. Lapidaritatea, perfecțiunea, rotunjimea lor interioară, caracterul aforistic, sugerează mai degrabă calmul ataractic al scepticului schimbînd uneltele astrale cu cele ale visului și cuvîntului inaripat.

Travestiurile metaforice succesive ale diferitelor întepretări, chiar dacă ne îndepărtează de ritualul încantatoriu original, de ritmurile și insinuările melodice ale acestuia, înlocuindu-le cu o ceremonie de imagini, nu ne răpesc posibilitatea de a sesiza arcuirile delicate ale ideilor. Este ceea ce sublinia cu două secole în urmă umanistul nostru Dimitrie Cantemir, relevînd caracterul elevat particular al poeziei persane : „Prin cugetări sublime, prin dulceața elocinței – căci rimele și compoziția sînt la ei diferite de ale noastre –, prin topica, frumusețea și sensibilitatea metaforelor (...) ei depășesc în chip covîrșitor pe greci și pe latini"*). Reprezentant al sufismului persan – direcție filosofică esențialmente islamică, îmbinînd nuanțele celor mai diverse sisteme de gîndire, de la cele hinduse pînă la cele eleniste — Omar

Vasile Nicolescu

*) Apud **Privighetorile Persiei (Antologie de poezie persană — secolele X-XV)**, în românește de G. Dan, prefață de Virgil Cândea.

Continuare în pag. a 7-a

Înflorire de aripi

Un gînd de rouă prin ginduri colindă,
Un gînd de țărînă și soare,
Inimii mele — neostenită, rotitoare oglindă,
Cu nouri de păsări,
Viscolindu-i ființa, dinspre izvoare.

O înflorire de aripi ne urcă prin singe și graiuri,
O-nzăpezire de ape în mai
Prin arbori clădește cuiburi și raiuri,
Ochiule dulce, văzutu-le-ai?

Florar este luna! Înzestrată cu daruri florale,
Înzestrată cu aurul mișcător al albinei zburînd,
Prin noian de polenuri, zumzăind din cavale,
Din aripi de ceară albastră
Punți de minuscule fulgere
Aprinzînd văzduhului blînd.

Lucrătoare e ziua! În trunchiuri de sălcii și plopi,
În popoarele de ouă, în nedeslușitele semințe...
Cad luceferii, pe fruntea noastră,
Ca niște snopi,
În luna Florar,
Prevestindu-ne, nouă și anului, mari biruințe.

Petre Ghelmez

atitudini

Acuratețea antologiei

Eseul, ca specie literară, este deosebit de răspîndit și cuprinde un teren foarte vast, am putea spune nelimitat. El reprezintă însă înainte de toate fructificarea nevoii autorilor de a-și așterne pe hîrtie, de a da glas mai puternic, cugetărilor și concepțiilor lor, de-a-lungul veacurilor, asupra realizărilor umanității în domeniul adevărului, moralei, frumosului.

În Anglia, începînd cu perioada victoriană, eseul începe cu adevărat să-și stabilească o matcă de-a-lungul căreia își va urma cursul pînă în zilele noastre. Încep să apară autori care se dedică în principal eseului și în lucrările lor sînt preocupați, înainte de toate, de probleme de artă și societate. Este perioada în care eseul își cîștigă un statut de sine stătător, este cultivat cu program și metodă, devine un gen de primă importanță.

Autori ca Matthew Arnold, Pater, Ruskin, Macaulay, sau mai tîrziu chiar Eliot cu „The Sacred Wood", apropiind eseul de critică, îl ridică la rang de operă de artă. Ei își propun, printre altele, discutînd despre creația artistică, să desvăluie mereu noi sensuri în acele opere, care, devenite clasice, rămîneau totuși mereu deschise pentru noi și noi interpretări. Aproape fiecare dintre cei citați a scris eseuri despre Wordsworth, Coleridge, Byron, despre arhitectură — mama artelor (memorabilul „The Seven Lamps of Architecture" al lui Ruskin), despre tradiție în artă. Ele rămîn valabile pînă în zilele noastre prin profunzimea comentariului.

Menirea eseului este, se spune, să delec-

Corina Cristea

Continuare în pag. a 6-a

Gherea și recunoașterea contemporanilor

Fiind „întemeietorul «criticei» noastre, în accepția modernă a metodei analitice și în punerea unor probleme", cum l-a considerat E. Lovinescu, C. Dobrogeanu-Gherea este totodată și primul critic de la noi care a folosit deliberat și fățiș în discuțiile despre artă și literatură ideile lui Marx și Engels. Modul și măsura în care a făcut-o sînt în general cunoscute ; se cuvine să ne oprim la cîteva aspecte mai puțin discutate.

Acțiunea în plan literar a lui C. Dobrogeanu-Gherea avînd de la început un apăsat caracter polemic, era natural să fie întîmpinată în același mod ; o acceptare imediată și totală a poziției și a vederilor lui ar fi echivalat, în fond, cu un eșec, fără împotrivire, fără rezistență fiind primite doar ideile comune și judecățile banale.

Am văzut că Gherea, din considerente în parte și de ordin tactic, își expune teoriile prin raportare la cea mai ascultată școală critică a epocii, adresîndu-se direct **Către d-nul Maiorescu,** într-un moment (1886) cînd autoritatea șefului Junimii fusese consolidată prin cunoscutele rezultate, dar și printr-o activitate ce avea, de acum, și prestigiul unei durate de aproape două decenii. Primele ecouri nu vin însă dinspre „Junimea". Publicat mai întîi în **Liberalul** și apoi tras în broșură, în 1887, „studiul" lui Ioan N. Roman, deși intitulat... maiorescian **În contra Direcțiunei literare de la „Contemporanul"**, inseamnă mai degrabă o recunoaștere a noutății „direcției d-lui Gherea", încercînd și o primă caracterizare a „opiniilor d-sale". Obiecțiilor făcute de Ioan N. Roman, cam confuze de altfel, Gherea le răspunde degrabă, satisfăcut parcă de prilejul ce-l avea pentru a-și dezvolta vederile, în articolul **Direcțiunea „Contemporanului"** (în volum e reprodus sub titlul **Tendențiosmul și tezismul în artă).**

De apariția, începînd din 1890, a volumelor de **Studii critice**, ca și de răspîndirea, între timp, a ideilor gheriste și de creșterea influenței criticului socialist în mediile intelectuale credem că se leagă, în primul rînd, ieșirea „junimiștilor" din rezerva, explicată în fel și chip dar mai ales fantezist, de după „provocarea" lui Gherea din 1886. A-i răspunde imediat ar fi fost tot una cu a-i recunoaște importanța ; dar în 1890 Gherea nu mai era un adversar mărunt și obscur. Scriitorii marcanți ai epocii se îndepărtează de „Convorbiri literare" și sînt, mai apropiați uneori de Gherea decît de Maiorescu. Ideile și personalitatea lui Gherea preocupă nu doar un cerc restrins de oameni avînd aceleași convingeri politice. „Gherea — scrie tînărul N. Iorga (despre a cărui activitate critică din anii 1890—1894 a se vedea considerațiile lui Liviu Petrescu din volumul **Scriitori români și străini**, ed. Dacia, 1973, pg. 36—56) — e **un înaintemergător**, unul din oamenii aceia cari, cheltuind mult talent și întrebuințînd muncă stăruitoare, izbutesc să deschidă calea unui nou gen literar". Duiliu Zamfirescu, într-o scrisoare din 1891 către T. Maiorescu, făcînd din depărtare un tur de orizont asupra înnoirilor din țară, menționa existența unor „oameni culți și inteligenți, cum îmi pare că e criticul Gherea" **(Duiliu Zamfirescu și Titu Maiorescu în scrisori, 1884—1913.** Cu un cuvînt de introducere și însemnări de Emanoil Bucuța, Casa Școalelor, pg. 99), pentru ca un an mai tîrziu să revină într-un fel cît se poate de fără echivoc — „Trebuie să știți că criticele lui Gherea, sau mai bine concluziunile criticelor sale, nu mă lasă să dorm. Eu socotesc că problema, astăzi, e mult mai grea, fiindcă avem a face cu oameni inteligenți și culți, cari pun frumosul în slujba Economiei politice, lucru discutabil, dar după mine fals" (op. cit., pg. 112). Caracterul defensiv pe care îl au răspunsurile date lui Gherea este de asemenea evident în cronica lui G.I. Bogdan (-Duică) despre primul volum de **Studii critice :**

Mircea Iorgulescu

Continuare în pag. a 7-a

IN ACEST NUMĂR :
● 375 de ani de la Întîia Unire : Mihai Viteazul, „cavalerul dreptății" ● Fragmente critice ● Spirale ● Ferestre ● Cariatide ● Mapamond ● Sport

cronica literară

Tudor Arghezi: Scrieri 25

Condeiul nemuritorului Coco a desenat cu o peniță tăioasă contururile unui continent literar pe alocuri virgin pentru noi. Obișnuiți ai poeziei cititorii lui Tudor Arghezi ignoră alte forme ale reliefului artistic purtînd același nume : Arghezi. Primită cu oarecare îndoială, romanele n-ar fi fiind romane, iar publicistica n-ar fi decît pamflet, deci — după unii — specie literară dubioasă, proza marelui poet își așteaptă încă adevărații exploratori. Pentru a simplifica problemele **Ce-ai cu mine vintule** a fost scoasă dintre cărțile de proză și considerată alături de cele de poezie. Dar ce facem cu ceea ce rămîne, adică întinsa mare de cerneală înșirată de scriitor în zeci și sute de note, notițe, articole, polemici, pamflete ? O ediție începută în timpul vieții poetului continuă într-un anonimat nedumeritor să întocmească, pe categoriile dorite de acesta, vrafurile de articole și planete risipite cu o generozitate uimitoare în multele publicații la care a colaborat.

Un loc comun și o prejudecată caracterizează pe Arghezi drept mînuitor orb de cuvinte suculente și profanatoare, orbit de pasiune și absentat de idee. Citească oricine un articol ca **Politică și literatură**, suită nemiloasă de capitole tratînd frontal problema și va fi contrazis în această opinie, dacă o are. Scriitorul Arghezi nu acționa minat de impulsuri, ci avea în vedere o aspirație și un orizont intelectual superior. Dacă adăugăm pe lîngă superioritatea intelectului și dinamica de metal lichid a verbului său avem o imagine mai exactă a înaltei ținute de campanie a poetului ziarist.

„Noi citim o critică sau o injurie ce ni se face, intrigați ca pentru o lucrare de artă" declară undeva poetul. „Primim, în lipsa obiectivității studioase, anoste, a criticii, cu bună dispoziție insulta. Dar o voim inteligentă și-i pretindem, ca pentru cintece și blesteme, o situație și un stil".

Arghezi a fost adesea atacat și a răspuns fără menajamente. Temperatura polemicii nu prieste majorității paginilor incordate de tensiunea prea imediată, de o absență a seninătății care întunecă adesea buna judecată. Precauția de a evita violentul moment caloric al replicii imediate nu stă în obișnuința lui Arghezi. Lupta este climatul în care el se simte ca salamandra în foc și pagina lui nu suferă de pe urma vîlvătăii în care a intrat. Ea se întoarce de acolo ca o bună operă de ceramică a cărei fragilitate, a cărei grație și al cărei desen cîștigă din trecerea prin cuptorul înroșit de prea multele grade ale exploziilor polemice. Cuvintele, miezul lor de foc, nu-l sperie și scriitorul are plăcerea de a umbla dexter cu substanțele interzise ale limbii, așa cum un bun chimist știe s-o facă în laboratorul său cu produsele cele mai corozive fără a-și păta mîinile. Sînt cuvinte grele sau cuvinte puturoase care odată întrebuințate se pot întoarce asupra autorilor lor. Nu este cazul lui Arghezi care pare un magician invincibil al esențelor celor mai diverse ale limbii române. El nu ocolește limbajul abatorului sau gunoierului, al veterinarului sau al medicului de oameni în ce au acestea mai crud. Rezervorul este nesecat și verva surprinzătoare. Îndeminarea este atît de mare încît scriitorul se complace în a face o subțire și zeflemisitoare parodie a stilurilor pamfletare din epocă cum se întîmplă la scurta însemnare **Pirțotina boșoroagă** al cărei pseudonim **Danfil Fleicaru** divulgă „modelul" avut în vedere de Arghezi: „Nu pot să fiu decît violent cu astfel de bandiți, ascunși ca păduchii în consiliile de administrație, pe care le spulber. Cînd am pus mîna pe condei, am înțeles să răcnesc, să biciuiesc, să znopesc și de aceea am exterminat și exterminez. Să nu mă facă pîrțotina masculină boșoroagă să mă reped odată și să-i rup mustățile, căci, atunci il muște de nas și-l scuip cu muci cu tot, în Dumnezeul măsii. Ca un turbat mă voi arunca și zgîlțîind stîlpii telegrafici și rozind cu măselele din garduri și din zăbrele de fier, mă voi antrena astfel, să-l sfîșii pe el și pe ai lui, de burtă și să mă înfășor cu mațele lui puturoase ca să mă zmucesc din ele și să le rup". De la adversarul nedivulgat de perdeaua groasă a timpului, scriitorul parodiind „modelul" se întoarce însă brusc în altă direcție, ceea ce dă o notă umoristică întreprinderii fără a-i diminua furia de mare efect : „Să tremure porcii în groapă, să dîrdîie gheșeftarii, pungașii, fleoarțele financiare și toți șantajiștii, teroriștii, bestiile, de furia noastră, dezlănțuită cu gîrbaciul de vergele. Al priceput, cititorule, blegule, care rabzi toate ? Sau faci cunoștință cu mine ? Că iau trăsura și un dric după trăsură și viu la tine acasă de te bat și te îngrop. Să nu cazi în raza vizuală a ochiului meu magnetic ! Atît îți spui, bagă-ți mințile în cap și citește-mă regulat. // Danfil Fleicaru". Arghezi are aici și facultatea de a se uita în model și de a crea în sensul acestuia, dar și detașarea care produce notele persiflante față de tertipul pamfletăresc pe care-l caricaturizează cu o forță neobișnuită. Clemenți cu polemica scriitorului atunci cînd ea colindă alte livezi decît cele apropiate, nu puțini îi reproșează paginile polemice pe care Arghezi le aruncă în grădina scriitorimii. Brătescu Voinești e obiectul de predilecție al jeturilor negre ale scriitorului. Nu scapă de un tratament mai puțin blînd nici E. Lovinescu. Prin paginile **Semnelor cu creionul** se mai află și alte „victime". Una dintre cele mai mari este Liviu Rebreanu cu romanul **Ion.** Cum judecăm toate aceste cascade de vitriol lexical sau de rea și rece ironie ? Desigur un răspuns care să facă dreptate lui Arghezi scoțînd de sub învinovățire și pe cei ultragiați se poate da. Dar judecata de la caz este poate cea mai potrivită. Dacă vom spune că judecata lui Arghezi asupra romanului **Ion** este judecata poetului asupra unui teritoriu pe care vrea să-l invadeze, dar pe care nu-l poate lua practic niciodată în posesie, aminăn cel puțin problema. Din unghiul din care a privit permanent faptul literar Arghezi are incontestabil dreptate. Poetul este de o admirabilă consecvență în susținerea unui punct de vedere care de puține ori și-a găsit partizani atît de străluciți. Din unghiul de vedere propriu romanului, nu neapărat al romanului **Ion,** obiecțiile poetului se vădesc inoperante. Imperialismul estetic arghezian comite un act de expansionistă agresiune prin crucificarea stilistică a romanului lui Liviu Rebreanu.

Disputa cu E. Lovinescu, pentru că a fost una, nu este mai puțin interesantă. Nu intră în discuție faptul că E. Lovinescu n-a înțeles poezia lui Arghezi, cecitate de primă față a criticii lovinesciene, ci acuzația de corupător a limbii pe care E. Lovinescu o lățise pe mai multe pagini și numere din revista **Flacăra.** Adept la acea oră a unui lexic epurat de neologisme, volumele inițiale reeditate atunci sînt revăzute în acest sens de critic, E. Lovinescu aduce lui G. Galaction obiecții pe care citatele, în majoritate, nu le susțin. Stilul încriminat va fi de altfel chiar stilul de mai tîrziu al lui E. Lovinescu și evoluția intimă a criticii lui anulează acuzația de tinerețe la extirparea căreia însă din volumele sale criticul n-a convenit. Interesant este că în articolele literare violența de limbaj este imputinată, pată de culoare solitară aruncată precis pe pînza amplă a unei discuții de idei, și de aceea cu atît mai pregnantă. În această dispută cel puțin principial dacă nu și prin superioritatea minuirii de excepție a limbii, Tudor Arghezi poetul este superior criticului. „Un lucru este cert, că nu în greșelile sale trebuie căutat domnule Galaction, dacă le are. Cînd criticul face ca domnul Lovinescu, invinovățește pe scriitor că profanează limba, ca după un rechizitoriu obositor de lung să afirme că acelaș scriitor are pagini frumoase, el e un fumist sau un bolnav de gălbinare.

Solidar cum se găsește întotdeauna cu sine un scriitor trebuie sau contestat în întregime sau primit. Contestat, calitățile lui accesorii nu interesează; primit, valoarea lui predomină, și atunci defectele nu pot fi înfățișate pe primul plan, din aceloș motiv. Aceasta pentru calificarea criticii, nu a scriitorului, cituș de puțin". Pudica întoarcere a ochilor de la expresia necanonică are însă grijă să părăsească și restul. Nu-i facem nici un deserviciu lui Arghezi dezgropînd aceste pagini ci dimpotrivă. De o violență extremă s-a arătat poetul aproape ori de cîte ori a scris despre Al. Brătescu Voinești. Disproporția dintre puținătatea, în sens absolut, a operei și volumul satisfacțiilor materiale agonisite de pe urma ei stîrnește furia lui pamfletară. În sterilitatea bine exploatată a prozatorului și în vidul spiritual al căznitelor lui ultime scrieri el vedea mai mult decît o impostură : pervertirea scriitoricească. Dacă amintim că precara navă a vocației lui Al. Brătescu Voinești a naufragiat în sumbrele ape ale ideologiei de dreapta, nu putem fi decît surprinși de simțul anticipativ al genialului poet și ziarist care a fost Arghezi. Poetul dorea „un critic mai obiectiv decît cei din trecut" care să examineze dintr-un punct de vedere nou opera lui Al. Brătescu Voinești. Acest critic obiectiv s-a întîmplat să fie chiar E. Lovinescu și iată cum cei doi împricinați din faza pionieratului simultan al modernismului românesc se întîlnesc pe o coordonată superioară.

Surprinzătoarea și continua inventivitate cu care minuiește cuvintele Arghezi își poate găsi nenumărate ilustrații în **Semne cu creionul.** În afara oricărei convenții scriitorul reușește să rămînă solemn și pur sfidind formula encomiastică de duzină : „Este adevărat că Eminescu a pustiit teritoriul literaturii pe o suprafață de treizeci de ani pătrați după el. Este adevărat că toate rachetele luminoase aruncate în tărie după el, au pierit în drum, ca niște chibrituri încercate pe pereții timpului, și citeva au durat ceva mai mult, ca luminărelele, stinse între ușa bisericii și Maica Precista din catapeteasmă. Dar sfîntul s-a crestat pentru totdeauna în bolțile altarului : s-a isprăvit. În acești treizeci de ani trecuți nici unul poet nu i-a mai fost cu putință să-și facă vînt cu evantaiul înstelat al vîntului cel mare". Ca în fața operei fiecărui desăvîrșit stăpînitor și creator de limbă ispita de a reproduce cît mai multe pasaje din violentele și în același timp suavele lui pagini e mare. Opera lui Arghezi toarce încă lîngă noi un fir de aur pe care e bine să nu-l uităm.

M. Ungheanu

viața cărților

poezie

Verbele epigramei

Chiar dacă piesele respectivului volum ar fi cunoscute din „dueluri" de mare notorietate, urmărite cu savoare de iubitorii genului, în mod obișnuit și aproape firesc, debutul unui epigramist nu este de natură să trezească interesul criticii literare în măsura în care o face, să spunem, apariția unui nou poet. În urmă cu doi ani, cînd debuta — **„Floreta de argint"** — Valeriu Bucuroiu s-a aflat într-o situație oarecum privilegiată. Calităților numite atunci cu exactitate de cei care au scris despre carte, azi*) li se adaugă altele. Mai exact spus, Valeriu Bucuroiu confirmă ceea ce, în primul său volum, mai mult ne lăsa să presupunem : a anumită preocupare de a se raporta permanent față de „obiectele" epigramelor sale, interesul pentru planul moral al acestui gen „frivol", dorința ca din epigramele sale să nu se rețină numai poantele, ci și un fel de a gîndi viața, relațiile dintre oameni. De aceea, prima secvență — din cele trei — ale cărții de azi este gîndită ca o **artă poetică.** Versurile de-aici explică poziția autorului atît față de poezie, cît și față de viață. În **„Profesia mea de bază"** Valeriu Bucuroiu se declară un partizan al optimismului și altruismului : **„Profesia mea de bază este bucuria ! / De cînd mă știu, / Cer mai puțin / Și dau mai mult, / Citesc, cînd vreau, / Chiar și-n contraste armonia, / Rostesc trei vorbe, / Iar restul timpului... ascult !".** Ironia ori autoironia autorului nu trebuie să ne deruteze pentru că, la urma urmei, nu putem uita că ea reprezintă materialul forte cu care lucrează epigramistul. Același tonus vital ridicat este prezent și în piese în care autorul se declară „incapabil" de a concepe suferința **(„Patrulaterului suferințelor mele / Îi lipsește o latură ! / Pe aici, pătrund riuri de soare / Și fluturi de argint. / Bea lumină caldă, / Și din nou, / Bea pînă se satură ! / / Patrulaterului suferințelor mele / Îi lipsește o latură !")** și într-o „cîntare a omului" surprins fie în momentele sale de mare acțiune, fie în cele de înefabil repaus **(„Stăpîni pe-altfel taine străpungem infinitul, / Știm cum răsare luna și ce e asfințitul, / Smulgem din norii grei podoabele de rouă / Pentru-a rosti, cînd vrem, cuvîntul magic : plouă ! / / Tot noi / Putem / Să punem / Oceanele să fiarbă, / ...Dorind, sublim, răsfățul / De-a sta / Lungiți / Pe iarbă").** Și în situații cînd se apropie de stări mai dramatice, cum ar fi numirea „echilibrului fragil" al lumii **(„Tînutul acesta al planetei numite Pămînt. / Singurul teritoriu / Admis / Al verbului eu sînt, / Se-mparte de milenii, sub arșiță de sori, / Între cuvîntul spadă, / Și-ntre cuvîntul flori !")** tonul versurilor rămîne la fel de senin. Dar prin exagerare, se ivesc și simple poze — **„Eu mă hrănesc cu soare"** — iar didacticismul ciclului care împrumută titlul volumului condamnă o parte din versuri să nu poată trece dincolo de limitele stricte ale pieselor respective.

Bineînțeles, secvența substanțială a cărții este **„Pași prin Olimp"**, alcătuită în exclusivitate din epigrame. Aici autorul este în spațiul său preferat ; ironia, spiritul de observație, aciditatea bonomă a versurilor sale sînt, deseori, cuceritoare. Valeriu Bucuroiu nu dedică doar epigrame scriitorilor, actorilor, pe care, probabil, îi prețuiește, ci șarjele sale se extind și asupra spațiului inter-relațional care caracterizează, nu de puține ori, viața culturală ; mai bine zis, fața ei mai puțin maculată : **„Relații în circuit", „Pe suprafețele presei literare", „Unui critic...", „Colaboratorii Convorbirilor literare...".** Alteori, Valeriu Bucuroiu se oprește asupra ingratei condiții a criticului ori la „cochetăria", mondenitatea unor scriitori — **„Mulți scriitori...".** Nota comună a epigramelor lui Valeriu Bucuroiu este dată de spiritul său de moralist dedublat, în care luciditatea, „agresivitatea", buna stăpînire a tehnicii genului fac o bună casă, al cărui blazon este o exemplară integritate, un spirit colegial pe care autorul nu-l abandonează niciodată.

Din „Variațiunile" — ușor sentimentale — ce constituie cea de-a treia secvență a volumului ne-am oprit asupra „Verbelor", confesiune elocventă pentru verbele cu care înțelege să lucreze epigramistul : **„Pericolul de-a nu începe / Și fericirea de-a sfîrși, / Durerea de a nu pricepe / Și mingîierea de a fi ! / / Plictisul de-a ameninț a / Și clocotul de a urni, / Ambiția de-a separa / Și pasiunea de-a uni ! / Nevoia de a cuteza / Și setea de a recunoaște, / Entuziasmul de-a ceda / Și bucuria de-a renaște".**

Dorin Tudoran

***) Valeriu Bucuroiu, „Ascensor pentru cuvinte", Editura Albatros, 1975.**

proză

Manieră balzaciană

Masivul roman al lui Liviu Bratoloveanu *) este construit în manieră balzaciană, autorul dovedind certe inclinații pentru caracterologia tradițională și pentru înscenarea unor conflicte în care se înfruntă reprezentanți ai unor psihologii și conștiințe diametral opuse.

Acțiunea **Reptilei** începe în iulie 1939. Personajul principal, inginerul Andrei Moga este ginerele potentatului Savel O. Savel. În bună măsură, relația în care inginerul se află cu socrul său o amintește pe aceea din romanul lui Cezar Petrescu, **Întunecare.** Ca și Radu Comșa, Andrei Moga provine din rîndul poporului și păstrează o mentalitate onestă, incapabilă să înțeleagă lipsa de scrupule a profitorilor. Fiica lui Savel O. Savel, frivolă și animată doar de un egoism vegetal, îl contrariază, la rîndul ei, pe inginer. Hermes, acesta este numele ei, este creionată de către prozator cu abilitate, prin acumularea unor detalii semnificative obținîndu-se în cele din urmă profilul unei păpuși capabilă de doar cîteva mișcări stereotipe, din care orice mișcare neprevăzută este exclusă. Interesantă și veridică este și apariția capitalistului Savel, om de o mare energie, a cărei totală lipsă de scrupule morale este fascinantă prin consecvența cu care se manifestă. Savel este o „reptilă" (de aici și titlul romanului) ale cărei mișcări de mare precizie sînt expurgate de orice urmă de umanitate. Elegant, cu coltii ascunși sub o mască de perfectă urbanitate, Savel este capabil de orice pentru a-și atinge scopurile. El este o perfectă mișcare achizitivă.

Acțiunea propriu-zisă a romanului începe o dată cu plecarea inginerului undeva în Ardeal, în vederea construirii unui pod. Scîrbit de mediul în care trăiește, Moga privește această călătorie ca pe o adevărată eliberare. Ca o concretizare a acestei aspirații, în tren el o cunoaște pe Kătalin, o fată care locuiește tocmai în orășelul în care Moga urma să construiască podul. Între cei doi tineri se înfiripă o idilă, care se transformă în cele din urmă într-o iubire adevărată.

Evenimentele istorice se precipită însă. Iubirea dintre cei doi este curmată cu brutalitate de către Dictatul de la Viena, care stîrnește în orășelul unde au loc întîmplările mari perturbări tragice. Cei doi se despart, pentru a nu se mai revedea niciodată. Spre sfîrșitul războiului, Andrei Moga află că iubita sa fusese executată de către hitleriști, cu urmare a unor acțiuni de sabotaj la care participase. Rămîne copilul, fructul romanticei lor iubiri.

Modul în care autorul creionează figura pură a Kătalinei este una dintre reușitele romanului. Cu delicatețe, Liviu Bratoloveanu reușește să îmbie în trăsăturile ei, feminitatea tandră și inflexibilitatea luptătoarei ale cărei convingeri politice sînt definitive. Convingătoare este și evoluția inginerului Moga. Privit din punctul acesta de vedere, **Reptila** poate fi considerat un roman al unei formări, chiar dacă acțiunea sa se întinde doar pe parcursul unei perioade scurte de timp. Față de primele pagini ale cărții, în final personajul se prezintă mult maturizat, posesor ale unor valori de conștiință autentice, un om care a depășit tribulațiile intelectualului care nu știe precis pentru ce trăiește și care a înțeles că sensul existenței sale este acela al luptei pentru atingerea marilor scopuri ale poporului său.

După cum arătam, **Reptila** este un roman al cărui autor nu recurge la modalități ale prozei moderne, preferînd caracterologia clasică. Efectele literare sînt notabile, în sensul celor arătate mai sus. Există însă și neajunsuri, ținînd de apariția intermitentă a unor locuri comune.

Voicu Bugariu

***) Liviu Bratoloveanu, „Reptila" Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1975.**

cenaclul revistei «luceafărul»

A CINCISPREZECEA ȘEDINȚĂ

Se poate afirma cu deplin temei că nivelul calitativ atins de cea de-a 15-a ședință a cenaclului nostru a fost de-a dreptul remarcabil. Cum avea să observe și criticul Mihai Ungheanu în cuvîntul de încheiere, ceea ce se cuvine a fi reținut în chip deosebit este caracterul de lucru sub semnul căruia s-a desfășurat ședința de la început pînă la sfîrșit. Este rezultatul unui firesc proces de maturizare a cenaclului, să spunem așa, de definire a personalității sale de ansamblu în răstimpul celor aproximativ 8 luni de cînd ființează, preluînd o mai veche tradiție. Obiectul dezbaterilor l-au format două compacte grupaje de versuri prezentate de **M.N. Florian** și, respectiv, de **Al. Dumitrache,** acesta din urmă venit din străvechea cetate de scaun a Țării Românești — Tîrgoviște — spre a se confrunta cu membrii cenaclului nostru. Reușita despre care vorbeam mai înainte, indiscutabil, s-a datorat, în egală măsură, atît calității poeziilor citite de cei doi autori cît și intervențiilor critice ale celorlalți participanți, în cea mai mare parte substanțiale, expurgate aproape complet de teribilismele ieftine, de afirmațiile hazardate etc.

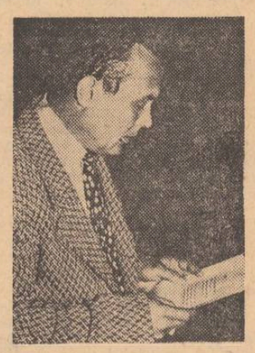

Al. Dumitrache

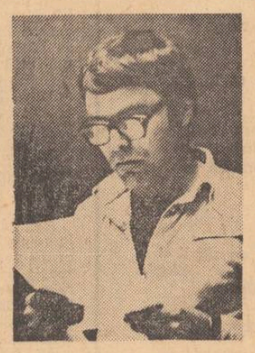

M. N. Florian

Fără a trece cu vederea prezența unor imagini „ce lezează simțul poetic", pentru început Irina Gorun are cuvinte de laudă la adresa lui M.N Florian. În calitatea sa de „iubitor de poezie", Iordan Olteanu își stăruie asupra ideii că, de multe ori, poezia lui M N. Florian nu reușește să se desprindă într-o „magmă nediferențiată": autorul, deși de reală înzestrare, dovedește încă multă indecizie, după părerea vorbitorului. Atent în judecățile sale, Ion Lăzărescu îi recunoaște aceluiași M.N. Florian certe aptitudini pentru poezia de reflecție. Totodată, îl face atent asupra unei nedorite imixtiuni a pozelor filozofarde și a „tehnicii diluărilor întîmplătoare". Oprindu-se primul asupra poemelor lui Al. Dumitrache, același vorbitor îi recunoaște tînărului poet tîrgoviștean exercițiul mai îndelungat și, implicit, este evidențiată valoarea producțiilor sale poetice. Aprecieri critice demne de menționat au formulat și alți participanți la cenaclu: poezia lui M.N. Florian, citeodată, dă impresia unei „curse aleatorii de imagini", iar Al. Dumitrache se impune prin francheța ideilor vehiculate, cu toate că în planul expresiei sînt sesizabile unele insuficiențe (Vasile Preda); M.N. Florian „se află la jumătatea distanței dintre vitalismul poetic elementar și tentația pentru poezia de idei", în timp ce Al. Dumitrache „concentrînd excesiv poemele, uneori, vede lumea doar în alb și negru" (Grigore Georgiu); M.N. Florian „este un poet adevărat", poezia sa aspiră la „cuprinderea unui spațiu moral acut" și „dovedește un suflu remarcabil", iar Al. Dumitrache se impune „prin cultivarea unei poezii a esențelor, fin conturată, pînă la dantelării subtile" (Dorin Tudoran). Au mai participat la discuții Ion Radu Zilișteanu, Nicolae Ciobanu, Eugen Suciu.

Poetul Nicolae Dragoș a întreprins în intervenția sa o convingătoare pledoarie pentru poezia de inspirație patriotică, de atitudine militantă.

În cuvîntul de încheiere, Mihai Ungheanu a sintetizat conținutul discuțiilor, făcîndu-le astfel mai limpezi celor doi tineri poeți, pentru care această primă confruntare publică în cadrul cenaclului revistei „Luceafărul", avem convingerea, s-a dovedit în toate privințele stimulatoare. Potrivit unei tradiții au fost invitați să citească din versurile lor participanți din sală. De data aceasta au răspuns invitației citind poezii Ion Lăzărescu și Vasile Preda.

Cronicar

Editura „Kriterion" la cinci ani de activitate

● *Miercuri, 14 mai, a.c., ora 19, a avut loc la Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu" deschiderea Expoziției retrospective de carte, organizată de către Editura Kriterion, care și-a sărbătorit, prin aceasta, împlinirea a cinci ani de existență.*

Festivitatea a fost deschisă de directorul Casei Scriitorilor, Haralamb Zincă. În cuvîntarea sa, directorul Editurii Kriterion, scriitorul Domokos Géza a vorbit despre activitatea rodnică a editurii, remarcînd succesele obținute în procesul de publicare a cărților semnate de scriitorii aparținînd naționalităților conlocuitoare din țara noastră. S-au tipărit pînă în prezent 924 de titluri într-un tiraj de 5.500.000 de exemplare, dintre care 46 de lucrări editate între 1970 —1973 au fost distinse cu premii, iar 402, însumînd un tiraj de 3 016 000 exemplare au fost difuzate în numeroase țări ale lumii.

Scriitorul Laurențiu Fulga primvicepreședinte al Uniunii Scriitorilor a adus apoi în cuvîntul său emoționant salutul conducerii Uniunii Scriitorilor. A urmat o seară literar-muzicală. *Szasz Ianos, după ce a dat citire textului de apreciere din partea președintelui Uniunii Scriitorilor și după ce a citit două poezii de Virgil Teodorescu, dintre care o traducere din Meliusz Jozsef, i-a prezentat apoi pe poeții : Balogh József, Ion Bănuță, Bercovici Israel, Ana Blandiana, Nicola Corsiuc, Csiki László, Ștefan Augustin Doinaș, Gerhard Eike, Stelian Gruia, Majtényi Erik, Claus Stephani, Szemler Ferenc și Slavco Vernici, care au citit din poeziile lor.*

MATEI GAVRIL

aqua forte

Zăbavnic și atitudinal

● *Revista brașoveană Astra (1/1975) ne oferă și ea un model de derută a criticii în fața informației literare mai noi. Într-un articol-apolog, relativ restrins ca spațiu, în care sînt analizate romanele lui Eugen Barbu („Eugen Barbu, fața ascunsă a romanelor") A.I. Brumaru pune la bătaie în sprijinul unor afirmații de bun-simț uneori interesante, un arsenal întreg din care nu lipsesc G. Lukács, Hegel, George Trakl, Michel Dèon, Baudelaire, Herbert Read, Marian Popa. Dar nu această parolă culturală, și nici tonul hagiografic, constituie originalitatea frapantă a eseului, ci savoarea limbajului rezultată din efortul de „a neaoșiza" concepte și modele de analiză ale poeticii moderne sau noii critici. Astfel, circularitatea construcției românești devine în interpretarea autorului brașovean „mergere în cerc" iar raportul de influență dintre evenimentul social și textul literar se încarcă de sensuri agrozootehnice, transformîndu-se în „guri de nutriție la organismul social" sau „deschiderea la nutriție socială și istorică". Încă puțin și vom putea vorbi de un nutreț literar ? Conceptul de „operă deschisă" al lui Umberto Ecco este botezat „loc deschis", bine că nu obcină, iar cel de „absență semnificativă" din structuraliștii francezi — horibile dictu — „sul de ecouri pieritoare". De asemenea aflăm că basmul reprezintă un gen „eminamente zăbavnic" ceea ce înseamnă structură statică în timp ce în „Principele" se face apel cînd la „scoborîrea" în imaginar, cînd la „descensiunea" în aceeași zonă. De aici și pînă la lecturile „procopsitoare" și „scoposul" lor din perioada „prepașoptistă" este doar un pas.*

D.P.

ȘARJE PRIETENEȘTI

EUGEN BARBU
văzut de Clenciu

Generații simultane

Urmare din pag. 1

poeți **„au adus o lărgire a cîmpului poetic,** ei vor deschide, în mod sigur niște direcții profunde, profitabile în continuare". Dar lucrurile sînt puțin confuze și confuzia nu este nouă. S-a vorbit de caracterul **închis** al poeziei barbiene. Că ea nu ar deschide niște direcții fecunde în poezia română, explicîndu-se astfel absența unor descendenți veritabili ai marelui poet. În acest sens, poezia lui ar fi nefertilă. Dar se uită că fiecare cîștig poetic deține modul său propriu de a influența, se deschide comunicării poetice după legi unice. Poezia lui Ion Barbu închide în ființa ei pe cel care a creat-o, însă rațiunea ei intimă hrănește poeții de ani de zile și-i va mai hrăni. Un poet obscur ca Ioan Prale înflorește în poezia lui Ion Barbu după o sută de ani, iar ceva mai tîrziu va intra în textele lui Nichita Stănescu.

Un sistem poetic se poate închide în el însuși dar legea care l-a constituit se transmite mai departe și „genele" pe care acesta le inoculează conștiințelor poetice ale urmașilor sînt greu recognoscibile. Dar misiunea criticului este cu atît mai palpitantă.

Articolul continuă astfel : „Mă întreb uneori, dacă poezia tînără, nu înseamnă astăzi, mai puțin Marin Sorescu și Nichita Stănescu, nume deplin și firesc omologate de critică și public, mai ales, Cezar Ivănescu și Mihai Ursachi, Dan Verona și Nicolae Prelipceanu, Dinu Flămînd și Mircea Dinescu, Ion Mircea și Horia Bădescu, Emil Brumaru și Ioanid Romanescu, Dușan Petrovici și Dorin Tudoran, Dan Mutașcu și Ion Cocora ? Scriitori care ne reține atenția printr-un deloc neglijabil efort constructiv, de închegare a unei lumi proprii și cu tipar stilistic inalienabil."

Mai intîi este inexactă afirmația că Marin Sorescu și Nichita Stănescu sînt nume **pe deplin omologate de critică.** Se uită iarăși caracterul deschis al operei literare, faptul că nu există în toată istoria literaturilor **nume pe deplin omologate.** Totdeauna **mai avem ceva de spus** despre orice carte bună. Numai nulitățile pot fi în literatură **pe deplin omologate.** Și nu este cazul. Apoi caracterizările de ansamblu, pe grupuri de poeți sînt dificile pentru că presupun, din partea celui ce o face, un dezvoltat simț al sintezei. Pentru a deosebi pe Nichita Stănescu, Marin Sorescu, de ceilalți, dacă este posibil, trebuiesc aflate acele trăsături definitorii care să ne conducă într-acolo. Or, argumentul citat **„acel deloc neglijabil efort constructiv"** este foarte confuz și pentru unii și pentru alții.

Mai departe confuzia persistă : poeți mai virstnici care au debutat mai tîrziu sînt ținuți drept tineri ei fiind ceva mai în virstă decît cei din prima categorie. După considerațiile autorului poezia celor pomeniți a fi mai „tineri" o depășește pe aceea a „predecesorilor" Adrian Păunescu, Nichita Stănescu ș.a. Falsitatea problemei este evidentă : Adrian Păunescu, Nichita Stănescu au fost și nu au încetat a fi niște poeți „angajați". Urmează alte cîteva confuzii despre „univers", „atitudine", „sărbătoare", „profanare". Este și mai semnificativ pentru viziunea critică a autorului următorul citat : „Astfel este vizibil că un anume respect al cuvintului prezidează închegarea discursului iar finalitatea demersului va fi strălucirea imaginilor revelatorii, nu subminarea acestuia prin dezarticulări și incongruențe" (ca în cazul poeziei lui Nichita Stănescu, Adrian Păunescu — lasă să se înțeleagă autorul). Care poezie este plasticizantă și care este revelatorie, care îmbină armonios aceste două lucruri, iată probleme interesante dar mare parte din poeții celei de a doua categorii, atît de hazardat alăturați, sînt mai degrabă plasticizanți, cu un dezvoltat gust al amănuntului, al stilului „mic", de broderie, cu șansa de a fi mari manieriști. Plasticizanți se află și în prima categorie printre cei „mai puțin tineri".

Esențial rămîne faptul evident că mare parte din poeții enumerați există. Personalități distincte, Nichita Stănescu, Cezar Baltag, Adrian Păunescu, Constanța Buzea, Gabriela Melinescu, Ana Blandiana, Cezar Ivănescu, Ovidiu Genaru, Emil Brumaru, Ioanid Romanescu, Angela Marinescu, Florica Mitroi, Ileana Mălăncioiu, Marin Mincu, Vasile Vlad, Mircea Ciobanu, Paul Tutungiu, Dan Laurențiu, Pan Izverna, Gheorghe Pituț, Ion Gheorghe, Horia Bădescu, Ioan Alexandru, Dinu Flămînd, Valeriu Pantazi, Ion Mircea, Mircea Dinescu, Gheorghe Istrate, Ion Nicolescu, Ion Lotreanu, Mihai Ursachi, Dumitru M. Ion — și nu avem pretenția a nu fi omis nume de poeți de valoare — sînt poeții acestei noi istorii. Majoritatea născuți între 1937—1947, ei instituie, după previziunea lui Călinescu, (comentată și de alți autori) **al treilea clasicism în literatura română.** Fiecare are riscul lui propriu, cum este firesc să fie, dar toți există în aceeași plasmă stilistică a cărei margine se sprijină pe clonțul de rubin al păsării lui Labiș.

17 MAI 1975
L2

tinerețea clasicilor

tudor arghezi

Romanul carnavalesc

„Cimitirul Buna Vestire", proza atit de originală și, ca atare, greu de clasificat într-un tabel al genurilor literare, a stîrnit, încă de la apariție, numeroase discuții în legătură cu apartenența sa la o categorie literară sau alta : roman, poem, proză pamfletară etc.

Discuție eronată, prelungită inutil, deoarece textul arghezian se revendică mai degrabă de la încadrarea într-un anumit tip de discurs literar. „Cimitirul Buna Vestire", ca de altfel și o mare parte din pamfletele și tabletele argheziene, ține de ceea ce am putea numi discursul carnavalesc. Una din caracteristicile acestui gen de proză o constituie distribuția și defilarea unor scene cu valoare în sine, a unor paradigme semantice indiferente la orice sintaxă narativă. Formula epică constă în asocieri și aglomerări care nu răspund decît criteriului cantitativ. Într-adevăr, în textul de față trama epică este aproape inexistentă, ea însemnînd doar un pretext pentru prezentarea măștilor. Subiectul cărții este cît se poate de sumar. Volumul se deschide cu solemnitatea acordării titlului de doctor unui talentat aspirant, Unanian. Firul narațiunii este imediat întrerupt, însă, pentru a face loc descrierii cu pastă groasă, în manieră burlescă, a portretelor președintelui și membrilor comisiei, a unor scene, reflecții, viziuni legate mai mult sau mai puțin de evenimente. Dar cariera universitară a proaspătului doctor depinde exclusiv de cariera maritală a nepoatei președintelui, de o urîțenie monstruoasă. Evident, situația își găsește o deslegare tot din sfera grotescului ; băiatul doctorandului, aflat la balcon cu mama sa, salută succesul tatălui sunînd dintr-o goarnă, spre indignarea prezidentului care, aflînd astfel că Unanian este căsătorit, îi refuză postul la catedră. Acest moment este urmat imediat de o galerie de portrete, evocări de comic apăsat, alteori de o mare subtilitate, scene erotice de gen, tablouri din viața universitară și, mai ales, politică, demistificate și reduse la absurd. Un spectacol care nu cunoaște însă decît antieroi, cu excepția lui Unanian, care este și povestitorul, amintind foarte bine de enormul absurd din „Ubu-roi" al lui Jarry. Iată figura rectorului : „Avem al nostru mare învățat ale cărui păreri despre propria valoare întrec toate fanteziile teatrului comic. Nici o atenție nu-i prea mare și toate onorurile cu care l-au încărcat contemporanii ca să-i astupe o gură păroasă cu măselele stricate, totdeauna căscată după o bucată grasă sau pentru o recriminare în numele noțiunilor consfințite, jucate cu o patetică scamatorie, au fost, după consumare, derizorii. S-ar fi gîndit la premiile Nobel pe care le-a așteptat și în care nu erau deajuns intervenția și recomandația. Dar ceea ce deosebește „poza" portretistică argheziană de alte moduri ale discursului carnavalesc o constituie nota acuzat subiectivă a prezentărilor. Autorul nu se ascunde nici o clipă în dosul cortinei, regizează spectacolul direct pe scenă, mînuind cu o plăcere vădită marionetele (întruchipări exclusiv ale malignului, lăcomie, lașitate, demagogie, hoție etc.) în zonele degradatoare ale ridicolului. Aici, moralistul și pamfletarul Arghezi își face puternic simțită prezența, ceea ce conferă încă o notă particulară stilului său. Deci nu ne aflăm în fața unei simple reprezentații caricaturale ci a unor „contes philosophiques" ilustrînd tipuri, permanențe de caracter, model evidențiat, după cum vom vedea, mai ales de utopia-parabolă din final. Lipsit de post la catedră, Unanian este numit intendent la Cimitirul Buna Vestire unde, după o altă suită de tablete, asistăm la reînvierea morților, alegorie a unei noi umanități purificate de rău. În același timp, masca se substituie de multe ori personajului, devenind ea însăși substanță, conținut al acestui univers. Decorul și recuzita de păpușerie nu sînt numai semnificanți, semne exterioare trimițînd la altceva, ci se instaurează ca realitate a acestei viziuni. Grotescul devine astfel legea unei lumi în degradare. De aici frecvența metaforelor aparținînd codului carnavalesc. Amfiteatrul universității este un „turn de apă și de circ", iar examenul o „maimuțăreală" necesitînd un anumit „decor" și „o înscenare". Personajele politice sînt „o sumedenie de păpuși de cîrpă și paie" iar anticamera ilustrului „un cort de bilci în mijlocul căruia trebuie să se producă un cal cu clovn". Procedeul este extins atît de mult încît și ideile, sentimentele se constituie în reprezentări de bufonadă. Prietenul intendentului, ministrul la care apelează fără succes pentru un post conform pregătirii sale, își joacă „intențiile ca păpușile pe ațe". Oamenii își pierd personalitatea, devin sclavii propriilor măști. Secretarii unui șef de cabinet nu sînt decît „Criteriul drept" și „Criteriul sting". În opoziție cu acest teatrum-mundi derizoriu se situează spațiul cimitirului, semn cu două fețe. Pe de o parte, imaginea de fast artificial, de operetă, a cioclilor, maeștrilor de ceremonii, dricarilor etc., deci costumații ale vanității și iluziei, iar pe de alta lumea morților, nefalsificată, eliberată de tirania măștilor.

Prin amestecul de stiluri, prin amalgamul de parodie și observație directă, ironie și comic, mimarea unor motive legendare și mitice devalorizate, textul arghezian se apropie de familia satirei menipee, a mimului și feției, unde nu interesează evoluții calitative, relații, psihologii ci maniere, personaje și situații date. Interesul stă în expresivitatea și inventivitatea măștii comice. Și în această privință geniul verbal al lui Arghezi își găsește deplina realizare.

Paul Dugneanu

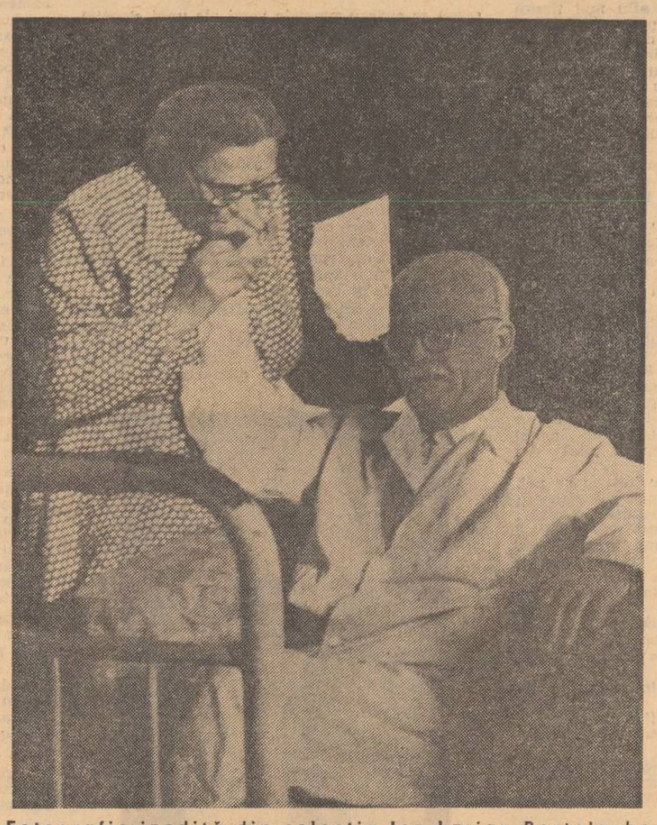

Fotografie inedită din colecția Ion Larian Postolache

Restituire

Avem în față o fotografie în care femeia sărută mîna poetului. Gestul ar părea hilar și el este, pînă într-un punct, hilar, pentru că e greu de închipuit că în public o femeie poate săruta mîna unui bărbat. Dar bunul simț viitor poate fi considerat și suma armonioasă a ceea ce în trecut a părut hilar și s-a dovedit a fi, totuși, propriu naturii umane. Poate că acest gest, despre care e vorba, nu va fi niciodată asimilat de lumea cea mare și niciodată nu va părea firesc ca o femeie să sărute mîna unui bărbat. Dar, iată, femeia sărută mîna poetului. Acum, amîndoi sînt acoperiți de țărînă, și femeia și poetul, și e acoperită de țărînă și sărutarea tandră care îi luminează lui, în această fotografie, mîna.

Mîna aceea care a scris.

Mîna aceea fără de care o parte din marmura pentru statui a acestui neam ar fi rămas îngropată.

Mîna care a curățit multe dintre cuvintele noastre de oboseală, de întuneric.

Pentru o clipă, în sufletul femeii care sărută mîna poetului trăiește nu doar ea, femeia, ci întregul gen feminin al substantivelor românești, toate cuvintele nobile de gen feminin, de la «recunoștință» și pînă la «țară», aplecîndu-se odată cu această femeie și încuviințînd sărutul pios cu care femeia restituie pe poet suavității.

«Recunoștință», «viață», «melancolie», «trecere», «lumină», «țară», «femeie».

Și «mîna» poetului, mîna lui care s-a născut odată cu el, dar care e mai bătrînă decît el, pentru că e a tuturor plugarilor care l-au premers.

Și acum încă un feminin — «țărînă».

Adrian Păunescu

Virtuozitatea pamfletarului

Polemist redutabil (și desigur pătimaș), angajat în viața socială poate mai mult decît alții, Tudor Arghezi reacționează cu o vivacitate inepuizabilă la tot ceea ce contravine unei poziții morale de o marcată intransigență. De aici va lua naștere un întreg univers, populat de personaje, în care, o privire interesată poate recunoaște demnitari politici și somități culturale ale timpului, clerici și oameni de afaceri, gazetari și falși patrioți, o lume întreagă cu ale cărei moravuri autorul duce un neîmpăcat război. Perfecta stăpînire a mijloacelor limbii și adecvarea lor la obiectul „atacului" fac din pamfletele lui Arghezi — dincolo de eficacitatea în plan moral — veritabile modele ale genului. Iată-l pe „patriotul", demagog și oportunist, demascîndu-se într-un discurs ce amintește de Caragiale : „Ziceam că pot să vă spui, și domnilor și fraților și cetățeni și tovarăși, căci în momentele de pericol pentru patrie noi toți una sîntem, români și nimic mai mult... Uitați-vă la mine... Adevăratul român trebuie să fie de toate și în fiece împrejurare altceva, ca să corespundă momentului — pentru țarră, domnilor, și pentru neamm. Eu nu pot să sufăr ca țara să sufere vreo atingere sau neamul ! Nu ! De aceea eu sînt cu partidul de la putere cînd... cînd nu știu cum să zic... cînd". („Patriotul"). Personajului i se detectează viciul caracteristic pentru ca apoi întreg pamfletul să se constituie într-un atac nimicitor în care capacitatea de invenție verbală se etalează în succesiuni de determinări. Verbul mușcător, imprecația și invectiva, caricatura sînt citeva din mijloacele ce trimit la „limba rea" a cronicarilor munteni : „Îndopat cu bunurile mele nu-ți mai dam de nas și ți s-a părut că eram pus pe lume ca să slujesc mădularele tale, burții, gușii, saculul și dăsagilor tăi : ăsta era rostul meu, a trebuit să-l aflu de la tine, flămîndule, roșcovanule, boboșatule, umflatule" („Baroane"). Cînd autorul nu intervine pentru a-și exprima neted dezaprobarea și repulsia, atunci, acest rol revine portretului. Cei degradați moral „beneficiază" și de o înfățișare fizică grotescă : „Nasul meu, către vîrf devine poate ușor carminiu, de o culoare de început de guturai și considerat laolaltă cu ochii, poate părea ca o jumătate întreagă de cap de găină rasol, cu pleoapele definitiv închise și palide. Apoi, în dreptul gurii, pielea obrajilor este anatomic umflată, ca și cum la rădăcina gingiilor de jos aș ține cîte un nasture de parsediu". Tehnica este cea a exagerării iar mijloacele aparțin absurdului de extracție urmuziană. Personajele nu „trăiesc", ele „funcționează" în chip mecanic : „considerat în perspectivă, totuși capul meu se prezintă ca o punga cu fundul ascuțit, purtînd două mingi în fund și pe lături iar dedesubt moțul vîrfului neutilizat. Regret că punga mai are și două urechi cam depărtate de ceafă și cojindu-se la cusătura lor de o impalpabilă mătreață" („Domnul Constant"). Riscul unui astfel de limbaj de mare violență l-ar putea constitui alunecarea în vulgaritate. Aceasta, numai dacă am judeca pamfletul prin raportare unilaterală la eveniment, procedînd la inutile identificări sau afișînd false pudori. Integrat însă unei gîndiri estetice (așa cum s-a făcut de pildă cu poezia din „Flori de mucigai"), procedeul își află deplina justificare artistică și dă pamfletului arghezian o originalitate stilistică ce-l situează dincolo de conjunctură. Nu totdeauna, însă, tușele sînt atît de explicit-violente. Arghezi știe să mimeze naivitatea, să pară credul chiar atunci cînd situația relatată este de un tragism zguduitor. În spatele acestei atitudini se disimulează ironia amară iar efectul devine infinit mai puternic. Este tehnica din „Sînge și aur", piesă antologabilă în orice viitoare istorie a pamfletului românesc. Sergentului erou Marin Ionescu, mutilat de războiul din 1877, i se retrage prin hotărîre oficială pensia de 25 de lei : „Dar părintească și amintindu-și că o vorbă bună, spusă omului la nefericire este un binefăcător balsam. Casa dotației oastei n-a lăsat pe sergentul Marin din regimentul 2 de cavalerie să plece fără să-i dea un șfat generos : «Dumneata ești încă destul de ferchez — i s-ar fi spus fostului sergent. Eu în locul dumitale m-aș face văxuitor de ghete»". Acestea sînt faptele. Și iată acum comentariul autorului : „Raționamentul celor de la Casa oastei îl ghicim. Pensia lui de 25 de lei reprezintă nevoile unei optimi dintr-un bărbat întreg. Dar ironia sfatului ce i s-a dat să-și caute un post de văxuitor, la ce poate face aluzie cînd sergentul nu mai poartă picioare, necum încălțăminte ce trebuiesc lustruite, de 36 de ani încheiați". Finalul, aparent cinic, este, în fapt, acuzator, prin contrastul ce se realizează între eveniment și tonul relatării. Sergentul care „a bătut turcii de-a călare" nu-și poate primi drepturile „căci la urma urmei, Marin Ionescu nu-i decît un cerșetor slut și ridicol". Remarcabile atît pentru curaj cît și pentru calitatea artistică sînt pamfletele adresate regelui, „omul cu ochii vineți", care „a transformat țara într-un catafalc", unde „onestitatea și dorul de bine sînt demult (...) niște bagatele care te fac suspect și ridicol". Vehemența tonului se împletește cu ironia acidă. Tehnica este și aici cea a contrastului. În timp ce regele își sărbătorește la Mitropolie ziua încoronării, înconjurat de tot Sinodul și de superbia vestimentară a Curții, alături, în stradă, cerșetorul invalid îmbrăcat în zdrențe primește ghionturile apărătorilor ordinii. Cel care observă este, fără îndoială, un moralist. Vehemența și patosul sînt ale luptătorului. Mînia sa împotriva tarelor unei lumi degradate și degradante se sublimează — dincolo de efectul social imediat — în fapte de artă.

Arghezi învinge dificultățile și riscurile — literare și extraliterare — ale pamfletului, atingînd nu de puține ori culmi de virtuozitate. Sîntem, și în această parte a operei, în fața unui mare artist.

Valentin F. Mihăescu

Lirismul senectuții

O poezie datînd din 1960 și publicată în fruntea volumului Crengi *(1970) se încheie cu următoarele versuri : „Și-mi pling toate multele subtimpuri pierdute. / Îmi pling păcatele. Pling că timpurile nu se mai întorc. / Pling că omul se duce și se întoarce uitîndu-se numai în pămînt, / Ca și cum își caută mormîntul. / Mă pling pe mine, cel cîntat de tine" („Versuri descălțate"). Poezia e semnificativă pentru creația argheziană a ultimei perioade, indicînd starea de spirit sub regimul căreia poetul și-a încheiat cariera. Această stare de spirit, fundamental elegiacă, constituie elementul de noutate. Obîrșia ei trebuie căutată în insistența cu care poetul reconsideră destinul său de creator și de om din perspectiva problematicei virste a senectuții.*

Se creează impresia unui destin încheiat, fiindcă poetul a sfîrșit prin a-și scrie „istoria", recunoscîndu-se în spiritul ei și acceptînd-o ca mărturie a trecerii sale prin viață. Volumele din urmă : Ritmuri, Silabe, Frunze, Noaptea *și altele sînt nu numai o expresie a senectuții, dar conțin și poezia senectuții, cu obsesiile ei specifice, deși acest motiv nu este, se știe, singurul care face materia lor. Cîteva titluri („Psalm", „Neîmplinire", „Flori de mucigai", „Răzvrătire", „Litanii" ș.a.) sînt emblematice, definind dintr-odată pe poetul de odinioară. Prin reluarea unor motive mai vechi, dintr-o perspectivă nouă, Arghezi reabilitează poezia poeziei, restabilindu-și identitatea în ipostazele sale caracteristice. Astfel, se consolidează unitatea de structură a operei, adîncindu-i-se punctele și momentele de rezistență. La aceasta se adaugă acum o lirică a universului interior ca expresie a stărilor sufletești cotidiene. Eul liric nu mai cucerește, de această dată, spații noi, aspirațiile transcendente solicitîndu-l mai puțin : „N-au mai rămas prea multe de-nvins și de știut". Perimetrul de investigație rămîne universul familial, livada cu stupi, liniștea „împrejmuită cu aștri" a casei din Mărțișor, care procură poetului bucuriile vieții de fiecare zi. Acestea sînt concurate, însă, de un sentiment tot mai accentuat al regresiunii fizice și morale : „La geamul sufletului tău / Se-ngrămădesc părerile de rău. / Le uiți un timp, dar ele se adună / Și se șoptesc alături împreună. // Voiai să uiți de tot, să uiți de toate, / Și, încercînd, văzuși că nu se poate. / Să fie leac ? Să ți-l aducă cine ? / Că morțile, și ele, se-ngrămădesc în tine. // Și lacrima-i amară, / O lacrimă de rouă și-o lacrimă de ceară. / Că am aprins în geam o luminare / Și-o candelă la ce-a mai fost și doare"* (Ritmuri). *Într-un sens, se poate spune că poezia de acest tip e biografică, avînd un caracter intim. Sentimentul îmbracă o imagine materială, și ceea ce impresionează nu ține de arta comunicării lui, ci de adîncimea cu care este trăit : „Într-o zi, copila mea, / Să mă scol n-oi mai putea. / Sărutarea din ajun / De pe frunte-n ceasul bun / Va zbura naintea mea / Să se culce într-o stea"* (Crengi). *Emoția este exteriorizată fără prea multă ceremonie. Poeziile au forma unor confesiuni, autorul adresîndu-se fie Paraschivei („Balada Paraschivei din Buneștii Bucovinei"), fie Mitzurii („Stihuri"), destinului („Neîmplinire"), divinității („Psalm"), rîurilor („Apele tăcute"), păsărilor („Pițigoii mei"), sau, pur și simplu, sieși („De ce-aș fi trist"), adică universului imediat, în funcție de care își determină existența. La rîndul său, sensul acesteia nu mai e revoltă, ci acceptarea, care se produce în virtutea conceptiei după care moartea însăși e o dimensiune a procesului vieții : „N-am crezut cînd ne-am jurat / Că de-atunci ne-a și-mbrăcat / Cununați, sub bolta porții / Steagul adiat al morții. / Lin și furtunatec vine / Lingușind pînă la mine / Timpul, vraja tuturora ; / O aștepți și vine ora. / Vremea mi-a venit și-mi vine / Să te port de-acum în mine. / În zăbranic, dragă fată / Inima mi-e-nfășurată".*

Arghezi nu este, în fond, un cîntăreț al morții izbăvitoare de dureri, precum romanticii, acceptarea acesteia dezvăluie o resemnare fatalistă precum și în eminesciana „Mai am un singur dor". Melancolia lui Arghezi are la origine nu o dispoziție structurală, el fiind un poet solar, ci regretul de a părăsi un tărîm al bucuriilor simple, un izvor al împlinirilor nemijlocite. „Te-am ridicat pe-o coastă de izvoare / Și-mprejmuindu-ți liniștea cu aștri / Te las, albind prin pomi din depărtare / Cuib fermecat, ca de cocori albaștri". Moartea nu este, așadar, un prilej de speculații metafizice, autorul nu ilustrează o idee, ci trăiește o realitate concretă, insinuată în datele comune ale vieții. În tot ce-l înconjoară, el descoperă semnele sfîrșitului. Uneori — e adevărat — viziunile naturiste sînt sumbre : „Plopii ce grăiau aznoapte / În murmur de-atîtea șoapte ? / Cînta parcă un norod / Stihurile de prohod... / Cinta-n cer, pînă departe, / Parcă bocete de moarte / Toată noaptea mi-au vorbit / Cu murmur neliniștit. / L-auzișI ? Se frămînta / Plopul de durerea ta. // Inimile ni s-au strîns : / Plopii n-au cîntat, au plîns. / Între fulgere și ploaie. / Corbii trec prin ei convoaie". Moartea Paraschivei îi smulge un șir de „Litanii", dispariția prietenilor îl trimite cu gîndul la iminența propriei dispariții. Păsările par a nu-i mai accepta nici ele prezența, condamnîndu-l la o singurătate în fața căreia se simte neputincios : „Pițigoi, pițigoi, / Nu mai treci pe la noi ? / Umbli prin copaci streini / Și te văd pe la vecini. / Aveam două rîndunele / Și-au plecat din cuib și ele / Vă feriți de prispa mea / Parcă v-am făcut ceva, / Pe cînd eu, mereu deștept, / Toată noaptea vă aștept, / Toată ziua, toată vara / Să v-ascult ciupind vioara. / Pițigoi, mă simt sortit / Să mă știu tot părăsit". Trecutul este o viață „fostă", deci o imagine a morții : „Dar trebuia păcatul să-mi fie și mai greu / De care-mi cerci sfîrșitul de-a pururea mereu. / Dar n-așteptam pedeapsa să-mi fie-atît de grea, / Cînd judecași fărîma de viață fost-a mea". Creația însăși, echivalînd cu starea de prelungă tristețe, devine un mod de existență : „Lacrimile mele-amare / Mi le-adun pe fiecare / În condei și călimară / Și-acest plînset mut, închis, / Mi se cheamă manuscris".

Spiritul elegiac, atît de propriu ultimei perioade argheziene, explică însuși caracterul expresiei. Poetul practică un limbaj dens,atingînd uneori chiar nivelul distihului. Mai puțin metaforică, poezia se constituie, în general, dintr-o sumă de constatări fruste : „Crăp ușa cu sfială, / Odaia ți-este goală. / În perini se păstrează încă / O urmă-a capului adîncă. / La pat, stingheri, pantofii tăi de catifea, / Și pe cearșaf o pată de cafea...". Poemul de notație favorizează afirmația sentențioasă, către care Arghezi s-a arătat dispus mai ales acum, cînd poezia sa resimte un proces de „clasificare". Apropiindu-se mai mult de viață decît de artă, el a adăugat o ultimă dimensiune unei creații ce-l înscria, încă de la debut, în ordinea marilor voci ale literaturii noastre.

Marcel Bărăganu

O poetică a luptei

Focul, tăișul plugului sau al spadei, fierea și amăreala, pucioasa și diamantul, scaieții și urzicile, lupul, șoarecele sau balaurul, alături de alte elemente din aceeași familie, dar mai rare, pătrund prin tehnica virtejului, ca o explozie în lanț în poezia argheziană. Ele ne dau iluzia materialității sau a culorii. În spatele lor, „pe dedesubt" ar spune Arghezi, se află voința de a da formă. Nu prin contemplare sau meditație, nici prin adopțiune sau anexare, ci prin violentare și luptă. O estetică bazată pe categorii negative, o poetică a luptătorului distructivă și constructivă, aflată sub semnul lui Marte, pe care toate aceste cuvinte, alese nu întîmplător de noi, îl definesc ca atribuite, ca semne ale unei embleme.

Cuvîntul lui Arghezi „pornește încărcat ca un cocoș de pușcă" scria Mihai Ralea. Nu numai el, ci și versul, metafora sau sentința, după cum opera lui Arghezi în întregime se instituie prin înfruntare. Altfel se vor lumina sensurile din „slova de Îoc" și „slova făurită", atunci cînd ne vom apropia de poet ca de un luptător.

Nu ca de un meșteșugar și nici ca de un intuitiv, așa cum sîntem adesea tentați să-l considerăm :

„Sînt vinovat că am rîvnit / mereu numai la bun oprit / Eu am dorit de bunurile toate / M-am strecurat cu noaptea în cetate / Și am prădat-o-n somn și vis / Cu brațu-ntins, cu pumnu-nchis".

„Și-același grai dă moarte și dă și nemurire" este un vers ce-l dezvăluie pe Arghezi mai mult decît „Testamentul", în care e evocată lupta însăși și mai puțin condiția luptătorului, gnoza prin luptă. La fel și versul din „De-a v-ați ascuns" ; „Așa e jocul începe cu moarte." Poezia argheziană ne apare picturală, concretă și materială numai atunci cînd uităm cum își pierd în ea culoarea, materia și sensul, cuvintele pentru a ipostazia cuvîntul. E un fel de individualitate a pigmenților sacrificată pentru nemurirea figurii. Pensula se odihnește atunci cînd apare ideea. Simțurile stau la porțile minții dar trebuie să trecem pragul. „Mintea după ce s-a folosit de el (de plastic) îl străpunge și-l lasă în urmă" scrie Arghezi în „Vers și poezie". Îl străpunge precum un luptător. Această condiție activă apare și în alte poetici argheziene, în care poetul e cel ce „stăpînește și comandă" cuvintele. Arghezi ia în stăpînire limbajul și sintaxa precum un strateg o cetate. El nu privește dintr-un singur unghi, ci din toate părțile, de sus și de jos, din afară și dinăuntru, ca prieten și ca adversar. „Slova de foc" și cea „făurită" înseamnă creație și facere, dar și luptă și strategie. Din această perspectivă stăpînirea mijloacelor nu mai poate fi considerată virtuozitate pură, ci mai ales putere. După cum multiplicarea, detașarea, dedublarea sau labilitatea eului arghezian nu mai reprezintă o pierdere a identității, ci o apărare a ei, *o ascundere în armuri*. Și toate acestea impun un stil nou, ce nu se vrea „anexat" de nici o putere, fie ea modernistă sau semănătoristă, simbolistă sau romantică. Aflați în fața unui stil nou, e firesc să ne gîndim dacă acesta pune multe întrebări și cum le pune. Se apropie el de necunoscut prin cunoscut ? E o necunoaștere explozivă ? A redobîndit el acel ochi novice de care vorbea Ruskin ? Înseamnă găsire sau creație ? Devine o configurație înghețată sau are fervoarea experimentării ? Dacă ne gîndim la cuvintele din poezia argheziană, ele ne apar ca alcătuind un imperiu cucerit. Dacă ne gîndim la articulații, le numim violentare. Și totuși : „În mine se deșteaptă o-ntreagă omenire / Dă-mi pacea și răbdarea s-o caut și s-o cînt."

Ipostaza de contemplator aduce cu sine spaima în fața acestei aglutinări de teritorii și senzuri, de metafore suprapuse în afara dogmelor, de metamorfoze pînă atunci neobservate în vîrtejul cuceririi. Cuceritorul e și un căutător. Cel ce a șocat și uimit așteptarea și memoria noastră scrutează depărtarea, își compară speranța și așteptarea, încearcă potențialitatea cosmosului. Vrea să dea formă, să atingă, să pipăie, să vadă nedeterminatul și să audă inexprimatul. Cere o cunoaștere directă și nu mediată, *cere să-și vadă la față adversarul*. Se opune revelării. Are repulsie în fața formulelor. Nu integrează misterul, ci îl caută. Vrea să-l găsească sub o formă inteligibilă, materializat, concret. Vrea să limpezească misterul, îl atiță, *îl provoacă* precum un luptător, și nu ca un filozof. *Dar trecerea de la condiția luptei la obsesia cunoașterii se face fără schimbarea perspectivei*. În fond opera lui Arghezi se află sub semnul acestei crize a perspectivei. El vrea să vadă de la *aceeași* distanță și epiderma lucrurilor și miezul lor. De la această distanță, care nu suportă medierea, poeziile lui par ecrane colorate de simțuri, mozaicuri și amalgame ce vor să ne farmece. Văzută de aproape, e o poetică, magică în expectativa ei colorată, un trompe-l'oeil în fiece detaliu Nu există scară, nu putem aprecia articulațiile, nu știm măsura.

Nu observăm spațiul organic și nu putem atinge astfel contururile sau volumele. Nu vedem punctul de fugă interior.

Poezia pare a fi panorama unei bătălii neconsumate. De aici impresia de eteroclit, de decorativ, de mișcare în zig-zag, de abstract. Criza perspectivei ne dă impresia de aglomerare, metaforele sînt hieroglife. Poezia își poartă povara ca un chin. Nimic estompat sau sugerat, ci totul *aproape ;* lumea cucerită și misterul ei strivind epiderma și ochiul. Concretul intră astfel, în poezie, în relații imposibile, în ordinea concretului.

Poetul se vrea un „prestidigitator al unor elemente volatile". Lipsa perspectivei devine o perspectivă utopică. Și vraciul e în fond un luptător, magia lui nu e mistică, ea nu e asumare sau asimilare a misterului ci provocare și stăpînire a lui în proximitate. El se opune credinței prin strategie. Are orgoliul războinicului. Nu cunoaște smerenia și umilința în fața distanței. O abolește. Îi lipsește sentimentul naturii. Se folosește de ea pentru a face artă.

Nici luptătorul nu vede peisajul decît ca un spațiu în care își dispune și actualizează forțele. Arghezi proiectează asupra naturii desenul lui interior, el nu o cunoaște ci o știe : „Căci Cel ce știe însă nu cunoaște/ Varsă-ntuneric alb cu mîna mea". Arghezi exhaustează cosmosul, cuvintele, relațiile. E obsedat de praguri și de uși închise, și nici o ușă nu i se deschide de la sine. El trebuie să cucerească amintita exhaustare : „Steagul nopții, desfășurat de stele / Adăpostea faptele mele / Și adormea străjerii-n uliți / Răzimați pe sulițI / iar cînd plecam călare, *cu trofee...*"

Poetul știe regnurile, a văzut metalele. Posedă o întinsă suprafață a cerului și a pămîntului. E un cuceritor de drumuri și un deschizător al lor. Lasă „inscripții" pe unde a trecut, seamănă „epitafuri", își scrie „Testamentul". Își numește astfel cuceririle. Desenează harta lor. Scrie. Fortifică și asigură teritoriul nou cucerit. Consolidează ; se repetă : Vechile lupte îi revin în amintire, aduse de memorie, ca un murmur. Sînt lupte pe care nu le mai conduce, exterioare, de care e despărțit precum „Prin aer, timpu-i despărțit de ore / ca de mireasma lor niște garoafe".

Arghezi își conține epigonii. Orice luptător și-i conține. Nimeni în afară poetului nu mai poate da lupta acolo unde el a dat-o. Nimeni nu mai poate avea adversarii lui și nu mai poate repeta strategia sa. Și nici acea *criză a perspectivei* născută din nevoia de a da formă adevărului ca unui adversar, necesitate impusă *luptătorului* dar în fața căreia *poetul* e liber. Fiii cuceritorului primesc cetățile lui fără luptă. Ei pot deveni în ele ziditori sau filozofi. Ei învață poetica perspectivei.

Arghezi e tipul de poet, rar sau irepetabil într-o cultură, care crede că sufletul și mintea au o epidermă a lor, ce pot atinge sensul de parcă acesta ar fi și el o epidermă. Condiție proprie luptătorului. Dar atingînd aproapele și negîndu-l ca pe o imagine falsă sau răsturnată a misterului, Arghezi redobîndește distanța. El o conține.

Doina Uricariu

Marea lecție a lui Arghezi

Urmare din pag. 1

O elevație stîncoasă și trudnică de paradis terestru, o nepăsare mîndră de pisc strălucind, rece de zăpadă, deasupra norilor". În aceste prefigurări trebuie căutat, de altfel, și sensul actual al poeziei lui Arghezi, ca și locul său de neconfundat în lirica noastră. E vorba aici de o înfățișare a creaturii care rezumă însăși abundența și diversitatea lumii ; un vast ceremonial care celebrează și sacralizează ființa, făpturile pămîntești, plantele și animalele ; o istorie a omenirii în trudnica ei metamorfoză și în asprul ei elan : „În mine se deșteaptă o-ntreagă omenire, / Sunt cei ce-au fost pe vremuri, sunt cei ce sunt acum". Și cred că nimic nu ne vorbește azi mai tulburător și mai profund la Arghezi ca aspirația spre lumină, spre universuri nevăzute și solemne, purtat de o dorință de înălțimi ce sălășluiește în orice făptură. În stanțele ce se desfășoară ca niște coline de granit, aspre, exacte, solitare, e turnată atîta deschidere a sufletului, atîta tulburare a spiritului la semnele necunoscutului și sînt îmbinate într-o comuniune atît de armonioasă viața, moartea, noaptea și inocența, teama și orgoliul, incertitudinile și tragediile, măreția și măsura lor umană, încît chipul versurilor sale nu este altul decît chipul nostru : „O zi mărunți, o noapte aprinși cu foc de aștri, / Cînd răstigniți, cînd slobozi, și mari și-adesea mici...".

Ion Murgeanu

Poemul Maramureşului

Oh, fericitul ginditor al lumii,
Cu inima I Poetul unui neam I
Îi freamătă-n fereastra lunii
Simţirea lui aleasă de curtean I
Şi Ţara lui această Curte-i pare,
Din Maramureş într-o zi pornită,
Cu tot alaiul ei la vînătoare
De zimbri, în Moldova bintuită...

În hanuri de nemargini hramul ei
Pe-atuncea il ţineau numai stejarii,
Grigorie, Ştefan sau Ielisei,
Marmaţi au fost, şi-abia la rînd stegarii,
Subt Roman-Vodă de-al lui craiu Micu,
Tătine-su Bogdan, sau fiul Dragoş,
Au împămîntenit în holdă spicul
Şi l-au udat cu sîngele subt paloş I

Aşa ţărani îşi face Ţara des
Din maica lor Marghita sau Muşata,
Moldova de la munte, căci la şes,
I-aduce Maramureşul de-a gata ;
Pădurile de sus de tot rămîn,
Fintinile ţin la răcoare cerul,
Bunicul Alexandru zis cel Bun
A pus ţăranul ca să bată fierul I

Se-aude Maramureşul în văi
Lucrînd acum să-ntindă noua Ţară,
Din fabricele-albinelor văpăi
Se văd de aur şi la fel pe-ogoară...
Unii credeau că s-au mutat de tot
Cu Ţara ; ci au rămas fintini,
Iar într-un loc mai ostenit de foc,
Am întîlnit un cimitir subt pruni...

Sunt scrise-n glumă litere deşarte,
La curtea Ţării viaţa nu s-a stins ;
În Maramureş s-a glumit cu Moartea
Acolo unde Viaţa i-a suris I

Cîntarea Moldovei

Moldova nu-i o taină a mea doar şi a noastră,
E mintuirea limbii, aleanul meu de dor,
Cînd Eminescu trece la noapte prin fereastră,
Să ştiţi, Moldova-nseamnă un cîmp de alior,
Un clopot care sună, coala de cer albastră,
E cea din urmă taină şi primul meu fior.

În Ţara mea de boltă sunt multe lucruri nalte I
Moldova ce înseamnă, mă-ntrebi, în şirul lor ?
Palatul Transilvaniei clădit e pe bazalte,
Oltenia de riuri descinsă e uşor,
La fel în bărăgane Muntenia de frate ;
Moldova se îngină în pieptul meu de dor.

Atîtea drumuri umblu şi bat în Bucovina
Cu stele pe grădină un vesel drum de flori ;
Banatul şi Crişana pe margină lumină
Profundă sau mai calmă de tot atîţia sori ;
Moldova matcă vie de holdă şi lumină
De limbă dulcea-a Ţării de cele trei surori I

Chiar Ştefan stînd la Putna întreabă şi presimte
Unirea limbii noastre pe gura ei de rai ;
Moldova arde sîntă altarul ei de minte,
Mihai de Alba Iulia, dar şi Mihai de grai,
Zăpezile Moldovei de-albastre oseminte
Sunt turmele Mioarei pe un picior de plai...

Marius Stănilă

Interior cu fluturi şi amfore

Chemat-am iubirea : păsări tăiau
ca implorări dimineţile verii. Niciunde.
Despletiri
ale puterii sînt toate cărările. Mările bat aşteptarea
şi-naltele străinele mări ale cerului.
Nerîvnit sînt de rădăcinile florilor : lumina privită într-un
interior cu fluturi şi amfore cade
spre mine ca roua începutului.

Chemat-am iubirea ! Din cel prea străin
rămîn întîmplările nopţii. Iubirea :
o întîmplare de cîntec peste un trup de femeie, la ceasul
de taină cînd oraşul îşi strigă statuile
printre coloanele serii
căzînd şi murind în violetele ierburi
ale acelui amurg.

Dovezi

E vară şi greu se aleg cuvintele de păsări
sub cerul greu de prea multe dovezi
iarba e o respirare tăcută umplînd cu minuni orizontul
E totul o lunecare încetată
a unui rotitor asfinţit'Şi rîul e perderea umbrei
mele purificate.
O vale a izbînzii-şi desface ca palme cărările
şi sîngele liber de legi şi de tainice guri
singur ajunge la prăpastia serii.
Deci nu te mai pot invoca lîngă spaima cîmpiilor. Mari cumpene
rup întuneric
pentru pacea semînţelor şi se trage aproape de golul
eteric al oaselor sarea din lacrimi.

Ca dovezi pentru cele ce spun
mari prăbuşiri de seminţe în carnea
pămîntului germinau orologii.

reîntoarcerea

Constantin Stan

Ani de zile după aceea am fost obsedat de piine, de o bucată de piine, sigură şi cinstită. Nu de puţine ori mi-am spus că tata, chiar şi în felul acela sucit, avea în el sentimentul dreptăţii, fără să-l vrea şi fără să-l priceapă, pentru că piinea pe care o cîştiga destul de uşor (paznic modest la gara din apropiere, învîrtea cîte un sac-doi de grîu din magazie sau direct din vagoane, după cîte aveam să aflu mai tîrziu) şi care ar fi reuşit nu să ne prisosească, fiind şase copii acasă, dar măcar să ne satureze, ne era drămăluită, atît cît să nu murim de foame, iar restul era dată femeilor cu care el trăia, care femei, la rîndul lor, văduve sau nu, o împărţeau copiilor lor. Poate de aceea nimeni nu a depus o mărturie adevărată, care l-ar fi putut acuza măcar şi indirect. I s-au trecut cu vederea şi abuzurile şi furturile şi viaţa destrăbălată şi beţiile şi ţipetele mamei (cu care îngrozea vecinii în miezul nopţii). Toţi s-au mulţumit să spună că nimeni nu ştie cum trăieşte omul în casa lui şi care e de vină, că uneori bărbatul mai bea, dar n-aduce el banii ? ş.a.m.d. Nimeni nu acuzase, anchetatori apatici îşi făceau datoria, şoferul depistat plîngea de rupea pămîntul, avea şi el copii, nevastă şi o mamă paralizată, spunînd că ar fi fost imposibil să nu observe, că tocmai tîrziu a văzut că roţile... şi de aici încolo izbucneau din nou în plîns, de altfel nu negase nimic în afara accidentului. Dar asta nu o ştiau decît cei care anchetau, ceilalţi, oamenii satului doar simţiseră că trebuie să fie ceva necurat în toată afacerea asta dacă la unison declarau că în noaptea aceea n-au văzut nimic, n-au auzit nimic, vecinii toţi, ca la un semnal, plecaseră la circiumă înlocuind astfel mîncarea de seară cu un pahar de ţuică din porumb.

Cineva avusese ideea de a ne întreba pe noi, copiii, dar altcineva, fără discuţie un ştab în toată afacerea asta, dăduse a lehamite din mînă : „ce dracu, dom'le, ne luăm după puţoii ăştia ? cine ştie ce sînt în stare să mintă !". Şi oricum, chiar şi fără intervenţia ce curmase o nobilă iniţiativă, nu cred că ar fi scos ceva de la noi, inhibaţi de ameninţarea lui : „cine scoate un cuvînt fără ştirea mea îl omor ! eu v-am făcut, eu vă omor !". Situaţia era clară, se tranşaseră lucrurile fără discursuri de prisos.

Fraţii nu m-au primit cu piine şi sare, au fost, în schimb, bucuroşi să mă vadă.

Iar tata, tata e acum un om îndeajuns de bănuitor şi siciitor, de-a dreptul enervant, mi-a oferit într-una din seri zece mii de lei. Ar fi, chipurile, partea mea de moştenire, bani strînşi numai şi numai pentru mine.

— Pe ceilalţi i-am ajutat. Le-am dat tot. Tot. Aştia doi care au rămas aici cer şi acum. Eu le trimit copiii la şcoală, eu îi îmbrac. La mine mănîncă.

Străbătînd cu paşi mici încăperea, închise uşa şi mă trăsese după el.

— Să-ţi propun o afacere. Cinstită. Ca-ntre tată şi fiu. Îţi dau 10 000 de lei...

— Asta nu-i afacere ! Cel puţin în ceea ce te priveşte.

— Dar cine ţi-a vorbit de afacere ? Aşa vreau eu. Dacă află ăştia mi-i iau. Şi nu mai am ce să-ţi dau. Am dat tot, pricepi, tot : şi casa am trecut-o pe numele lor. Ca să nu mai cheltuiască cu taxa de moştenire.

— Am bani, tată ! Am lucrat înainte pe un şantier unde se cîştiga bine.

— Te-au dat afară ?

— Nu.

Astfel spus nimeni nu mă împiedicase, dar nici nu mă azvirliseră afară. Plecasem singur tot într-o dimineaţă, tot cu aceeaşi cursă de muncitori, pînă la halta din apropiere, aşa cum venisem cu valiza mea de lemn care atrăsese atenţia.

— Mă, ăsta a greşit unitatea militară.

Era o ploaie măruntă de toamnă, cu ceaţă ridicată peste dealuri, aproape fumegînde, sprijineam cu nădejde un stîlp încercînd să mă orientez.

— Hai, domn'le, urcă. Mergi la şantier ? Că în altă parte nici n-ai unde !

Isteţul, cînd mă apropiasem îi văzusem ochii vioi, mă privea cu îndreptăţită curiozitate, zic eu acum amintindu-mi cizmele mari de cauciuc, spălate în grabă, probabil în vreo baltă.

— Cu ce-om avea şi noi !

Aşa cum promiseseră mă încălţaseră cu ce-au avut şi ei : o pereche de cizme de cauciuc largi şi înalte, bune, asigurat contra curentului.

Îmi făcuseră loc cu aceleaşi mişcări indiferente între ei. Tăcusem tot drumul pentru că nimeni nu se mai interesă ca la început de mine.

— Cu ce treburi pe la noi ?

— Am auzit că aveţi de lucru. Am venit să mă angajez.

— Ce calificare ?

— Fără

Desigur e greu aici, dar n-aş vrea să fac aia ? sau aialaltă ? Bineînţeles că nu ştiam ce-s alea şi răspundeam da pînă într-un tîrziu cînd m-au întrebat dacă nu vreau să fiu şef de lot. Ajunsesem totuşi linior, umblam din deal în deal să duc lumina electrică în cele mai îndepărtate colţuri ale ţării

Există, aşa cred, sentimente care se transmit. După plecarea lui Andrei dormitorul lung, ca o magazie, cu boxe separate, boxe ce se chemau camere, mi-a devenit străin. Şi nu de puţine ori o uşă închisă, sau paşi prin hol, îmi aminteau de noaptea lui august.

Tata venise, contrar obiceiului, aproape de apusul soarelui, dar tot beat, alătdată îl cunoşteam după felul în care deschidea poarta : încet, cu grijă, parcă pîndindu-ne, (că era beat aveam s-o aflu nu din acest amănunt) şi intrarea lui, aproape de nimeni auzită, era însoţită de ţipete şi bubuituri din camera cealaltă. Aveam să recunosc acest sentiment al spaimei ce mă transforma într-o masă gelatinoasă incapabilă de a se stăpîni, ori de cîte ori cineva ţipa la mine sau în apropierea mea. Acum însă începuse să ţipe de la poartă, îl găsise curăţenia. Ne aliniase pe toţi înarmîndu-ne cu tîrnuri de nuiele şi curtea şi strada se umplură curînd de un praf galben, persistent. Dinspre luncă (în spatele casei) se auzeau sunetele verzi ale unui clopoţel şi soarele se vîntura lent, roşu printre plopi. Am fost trimişi să căutăm giştele, raţele, vaca şi singura oaie pe care o mai aveam, populînd astfel ograda cu vietăţi ce de mult nu se mai întîlniseră şi care-şi exprimau bucuria şi mirarea în fel şi chip.

Ştiam că voi pleca în curînd, eu însumi începusem să mă gîndesc la plecarea mea, ceea ce însemna o rătăcire prin lunca din apropiere sau dincolo, în marginea satului unde sora mamei, văduvă şi fără copii, ne invita mereu, îi era teamă de stafiile ce veneau la ea şi nu-i dădeau pace pînă în zori, cînd oamenii o găseau aproape leşinată. A iertat-o Dumnezeu abia acum cîţiva ani, a murit aşa cum se moare, deşi ani de-a rîndul lumea o scosese din şteang sau o dăduseră jos de pe casă.

Aşa avea să-mi spună şi bătrînul într-una din seri. Năpustise peste mine, în cameră, într-o cămaşă lungă de noapte, arăta groaznic, şi-mi spunea că răposata a avut dreptate, îl bîntuie stafiile şi-l muncesc pînă dimineaţa. De-abia

Sculptură de Nicăpetre

mă întorsesem de la fraţii mei unde mîncasem nuci şi covrigi şi băusem ţuică fiartă, ascultînd colindătorii. Cînd veneam începuse să ningă cu fulgi mari, albaştri, şi zgomotele se auzeau clar, sonoritate deosebită, amăgitoare linişte peste un sat în sărbători.

. . . . . .

În aceeaşi noapte în zgomotul şi agitaţia produsă am plecat de acasă şi nu pot să spun că n-am avut noroc. Am călătorit cu clasa I, am sesizat asta după ce ani de-a rîndul am circulat cu trenuri locale, între navetişti pentru care mecanicul aşteaptă şi cîte o jumătate de ceas. Nimeni nu m-a întrebat nimic, nimeni nu m-a deranjat, am dormit visînd şi spre dimineaţă am coborît cuprins de frica de a nu fi descoperit tocmai atunci. De altfel nici nu mai aveam unde să merg, era cap de linie. Mi-era foame, o foame ce nici nu se putea compara cu ceea ce spuneam acasă că înseamnă foamea. Începea astfel lunga mea aventură.

Spaima de tata fusese mai mare decît spaima de necunoscut (spaimă ce o mai am şi azi). Mult timp nu mi-am iertat această fugă de care fraţii mei fuseseră aspru pedepsiţi. Bătăi sistematice, nopţi petrecute într-o cameră încuiată pe dinafară cu un lacăt greu, mare, aşa cum altădată încuiam vaca de teama hoţilor. Ei par că nu-şi mai aduc aminte şi de-abia un timp mi-am dat seama că jena ce o încercasem în faţa lor este nejustificată. Au rămas acolo, spaima de tata s-a transformat, după cîte am înţeles într-o pîndă reciprocă apoi au asistat la o degradare treptată a lui, asta le-a dat satisfacţie, în accepţia lor s-au răzbunat.

Fraţii m-au primit aşa cum se primeşte un frate nevăzut de multă vreme, încît l-ai uitat şi care acum, uite-l ! se întoarce, evident stingherit, căutînd nici el nu ştie ce, vrînd să întrebe, dar neştiind cu ce să înceapă. Singur bătrînul îmi deschisese posibilitatea unei discuţii, precipitarea de a-mi băga în buzunar nişte bani, frica lui de a mai rămîne acasă noaptea, singur, îmi creau certitudinea că moartea mamei se întîmplase aşa cum am crezut în noaptea uscată a lui august.

„I-am ajutat, i-am ajutat ca pe copiii mei. Femeia asta nu zice nimic. E bună şi miloasă".

Desigur spre bătrîneţe nu-ţi convine să te mai pui rău cu nimeni. Aştepţi măcar să mori liniştit, în pacea vreunei case, între nişte oameni, cu nişte oameni. Iar femeia pe care tata o adusese la trei săptămîni după moartea mamei (şi care nu se arătase atunci de loc „bună şi înţelegătoare" cu cei cinci copii rămaşi acasă) nu mai avea acum pe nimeni : copiii ei (doi băieţi şi o fată) muriseră (băieţii în război, fata într-un accident feroviar), alte neamuri nu mai avea. Femeia aceea (care devenise peste noapte mama a şase copii) mă primise fără sentimente, cred că şi uitase că mai există şi a şasea progenitură, nici eu nu mă arătasem grozav de recunoscător cu mama mea cea nouă. Nu pentru ea venisem acolo.

De altfel, nici nu ştiam pentru ce anume mă dusesem acasă. Rămăsesem singur în B. după plecarea lui Andrei (ştiam că se duce acasă) şi atunci am simţit nevoia de a fi şi eu de sărbători cu cineva, să spun că mă duc şi eu acasă, aşa cum spunea Andrei, printre ai mei. Aşteptam ninsorile, în fiecare dimineaţă o ceaţă tulbure mă întîmpina pe străzile oraşelului. Mohorîtă vreme, tristă aproape cu toate sărbătorile ce produceau numai rigiditate. Oamenii se plimbau pe străzi, se întîlneau, pregăteau zilele şi sărbătorile cu cîntecele lor de care sînt aproape îndrăgostit. Ceaţă, în fiecare dimineaţă ceaţă, aceeaşi ceaţă ce mă întîmpinase în atîtea şi în atîtea locuri, în atîtea dimineţi tulburi, somnoroase, rele prin răceala şi ostilitatea lor.

Plecase şi Hilda. Rămăsesem eu. Mă simţeam şi mai singur şi mai nehotărît. Nu aşa îmi dorisem eu reîntoarcerea după ce ani de zile absentasem de la fericirile lor (mari sau mici), de la nefericirile lor (tot mari sau mici), ani în care dorinţa de a afla adevărul, de a-mi confirma adevărul, (chiar dacă el risca să devină al meu şi numai al meu) mă aruncasem dintr-o parte în alta a ţării, ducînd cu rîvnă lampa luminii.

Tata se speriase grozav. „Cum poţi vorbi aşa, Lotar ? Lotar, dă-ţi seama ! E periculos !".

De ce nu ? Vreau să aflu şi eu dacă tot acest timp nu l-am pierdut cumva degeaba. Măcar să ştiu dacă am avut dreptate plecînd, dacă tot ce-am îndurat a fost vina mea sau a ta, sau a altora.

Vrei să redeschizi procesul ?

Nu ştiam. Cred că nu asta mă interesase. Nu mă gîndisem niciodată la latura penală a adevărului. Şi apoi ce să fac ? Şi, în general, ce să faci cu un adevăr care te-a torturat ani de zile ?

Era în preajma sărbătorilor. Aici se mai păstrau datinile. Le ştiam de pe vremea cînd eram copil, mult timp tata fusese un om cumsecade, gospodar, călăream porcul şi primeam coada şi urechile, motiv perpetuu de riciieli între fraţi. Fusese Ajunul, ascultasem colindătorii, dimineaţa în curtea părintească se strînseseră aproape toţi fraţii. „Eu cresc porci pentru toţi", mi-a explicat tata. A dat apoi neputincios din umeri : „N-am ştiut de tine atîta amar de vreme !" Curtea se umpluse de o droaie de copii ce săreau într-un picior de bucurie.

— Nepoţii.

— Da, l-am aprobat eu.

— Vin des pe la mine. Verile...

— Da.

— De ce nu te-ai însurat, Lotar ?

— N-am avut timp.

— Şi serios ?

— Absolut serios.

Apoi nu l-am mai ascultat. Vorbea de soartă, de timpul care va veni, fraţii mă încurajau, îmi transmiteau noile adrese şi eu am pornit-o singur prin satul care mirosea a fum şi a sînge cald. Mi se învălmăşeau în minte toate accidentele văzute, accidente ce mi se întipăriseră în memorie în primul rînd datorită sîngelui împrăştiat pe asfalt sau pietre, pe pămîntul cleios sau de praf, imagini ce-mi produceau mereu ameţeli şi stări de vomă. Legam acum aceste imagini de toată slănina mîncată prin colţurile rătăcite pînă atunci, slănină cu piine neagră, bolovănoasă, tare, dar sătioasă, slănină întinsă pe ziare.

M-am plimbat mult timp prin cimitirul pustiu. Ardeau cîteva luminări, pîlpîiau candele sărăcăcioase, aici în cimitirul acesta, ca-n orice cimitir de sat de altfel, nimic nu părea morbid, crucile de lemn, starea de uşoară paragină erau mai umane decît orice sinistru cavou de piatră. Ştiam că aici se găsea o spiţă a familiei mele, a mamei, de altfel cu ea murise ultimul descendent al celei mai vechi familii din sat. Era acolo între ai ei, o cruce lăsată într-o rînă, numai salcîmul solid o salvase de la uitare, cineva (oare tata ?) rescrisese (un scris şovăielnic) numele şi data morţii. I-am îmbrăcat mormîntul cu brad, i-am aprins cîteva luminări. La o cruce mai nouă cineva începuse un bocet prelung ce nu spunea nimic despre cel dispărut, ci despre necazurile de acasă, de camerele pustii, de datoriile de la înmormîntare, de copiii ce mergeau la şcoală trecîndu-şi ghiozdanul unul altuia.

Între timp femeia încetase. Întindea cu grijă crengi de brad peste pămîntul reavăn. I-am văzut mîinile roşii, neputincioase şi am simţit frigul ce mă pătrunsese. Era un ger aspru, uscat, nefiresc. Bătea vînt aspru, fără zăpadă. Nimeni nu observase plecarea sau nu-i dădeau importanţă. Copii fraţilor mei se roteau în jurul focurilor, miroase a sînge cald, mirosul întăritase javrele din vecini, se zbăteau neputincioase în lanţuri. Fraţii rostuiau şi ei întăriţi cu nişte cuţite mari, pline de sînge, iar tata avea să izbucnească seara pătrunzînd în camera mea. „Îţi propun o afacere, Lotar. Cinstită : ca între tată şi fiu. Îţi dou 10 000 de lei."

(fragmente din romanul „CARAPACEA")

Horia Bădescu

Apoi

Apoi, prin anii tineri
eu am să fiu bătrîn,
tu ai să porţi şăgalnic
o viperă în sîn ;

mă vor veghea flăminde de somn
păsări de pradă,
tu ai să-ntuneci iarna
cu trupul de zăpadă,

sub steaua care nopţii
fiinţa mi-o împarte
te voi striga pe nume
ferindu-te de moarte.

Cîntec de viscol

Departe erau însă munţii de os,
trupul iţi mirosea a femee, frumos,
se-auzea zeul cum trece
pe gura ta încleştată şi rece ;
aveai ochii imenşi şi păgîni,
apele tremurau de la umeri la sîni,
părul se făcuse de-amurg şi ardea,
spatele-ţi împărătesc viscolea,
nu mai ştiam de e seară ori dimineaţă,
ne făcusem de fum şi de ceaţă
şi suiam vămile care se rup
fără de chipuri, fără de trup I

Ştefan Radof

Fantezie

Dezintegrat pămîntul tot va avea scăpare ;
Se va roti din nou purtat în ciocuri
De ultimele păsări călătoare.

Nu va fi vina mea nevoia începerii
de jocuri.
Ne vom cunoaşte iar şi iar
Pentru nevoia de coşmar.

Vom trage ceruri şi tavane ;
Ne vom închide în canoane,
Va fi iar noapte, iarăşi zi,
Ne vom roti, ne vom iubi.

Nu va fi vina mea chemarea către soare
Şi-a mărilor cu peşti subţiri,
Tristeţea lămpilor de toamnă
Rămasă după despărţiri.

Nu va fi vina mea
Neliniştea de depărtare
Nici de doruri.

Cum nu e nici acuma vina mea ;
Că păsările călătoare
Zboară-n stoluri.

Peste noapte

De toamnă, cad fructele coapte,
ca dintr-un somn.

Lup argintiu chem haita, pierdută,
urlînd peste noapte,
şi-adorm.

Mariana Filimon

Ecou

Din toate petalele inimii-ţi strig :
vara s-a dus
vara e mult prea departe
deschise lumi de arbori ameţesc
tăcerile cu frunze amestecate

am fost doi regi ai soarelui
din vară
nisipul tainele-şi înlănţuia
pe lungi spirale ale zilei noastre
coboritor din stea în stea

şi eram buni
frumoşi şi limpezi
sculptaţi pe ţărmuri şi pe sori
cum mai purtam pe chip
destinul
ne-nduplecatelor ninsori.

Cînd ochii...

Cînd ochii mei
se lasă ca de noapte
peste albastre fluvii de zăpadă
înfioraţi de-o pasăre-verbină
care-a uitat din ceruri să mai cadă

e ca o vrajă învingind
tăcerea
şi modelind-o într-un joc fierbinte
pereţi sonori şi falnici de silabe
o amplă ambasadă de cuvinte

grădinile din care evadez
şi unde mă întorc — sublim blestem
cu zei ciopliţi naiv — pe chipul meu
frînturi ameţitoare de totem
aici unde oglinzile-s de rouă
şi arborii — stindarde triumfale

tu iartă-mi suflete nesocotinţa
de-a te trăda în palide vocale.

teatru

Bogdan Dragoş

De mai mulţi ani regizorul Mihai Dimiu arată un nedezmînţit interes pentru ipoteza (insuficient conturată, repede părăsită) de dramaturg a lui Eminescu. Chestiunea dacă marele poet a fost ori nu şi un mare autor dramatic nu-şi are rostul. Adevărat că era un împătimit de teatru, ba chiar, în domeniul criticii de specialitate, ctitorul ei modern. Dar — astăzi ni se pare evident — vocaţia lirică a copleşit şi a întors în favoarea ei toate disponibilităţile şi energiile genialului bărbat. În această privinţă şi dacă sînt infirmate, ideile lui Dimiu au meritul de a fertiliza un teren de discuţie. Însuşi spectacolul pe care l-a realizat constrînge la o perspectivă genetică asupra operei eminesciene, revelînd, pe urmele criticii literare dar cu mijloace specifice, potenţa postumelor. Nedecantate încă, şerpuind incandescent, construcţiile verbale anunţă imperecherea lor absolută de mai tîrziu. Şi, mai mult decît atît, dau aproape siguranţa că împerecherea nu se putea produce decît în poeme, fie ele ample sau concentrate, nicidecum în cadrul unor edificii împărţite în acte şi susţinute de o intrigă. De altfel, faptul că drama istorică Bogdan Dragoş n-a fost terminată nu constituie un impediment fatal. Chiar şi aşa, ne putem lumina asupra priceperii lui Eminescu de a imagina pentru scenă. Aceasta s-a educat în tradiţia romantică a redescoperirii lui Shakespeare şi multe din situaţii amintesc, în chip firesc, de poetul englez : acţiunea determinată a Bogdanei, figura uzurpatorului Sas. De aceea nu situaţiile în sine emoţionează în mod deosebit, ci verbul eminescian, desprins din înseşi gloria şi sîngele vremurilor evocate.

Astfel considerînd lucrurile, întregirea de către regizor a fragmentului dramatic cu versuri decupate din poezii de sine stătătoare — şi încă din antumele cele mai cunoscute — ni s-a părut, într-un plan mai subtil, o contrazicere. Acţiunea n-a fost completată în acest fel, în schimb se resimte diferenţa de tonalitate dintre cele două stadii ale elaborării eminesciene : aşanumitele, de către Ion Negoiţescu, neputnic şi plutonic. În afară de asta, omul de teatru inteligent care e Mihai Dimiu s-a lăsat furat de frumuseţea — incontestabilă — a propriei transpuneri, aşa încît spectacolul considerat strict, suferă de o vădită disproporţie. Sumbrei atmosfere din castelul părintesc îi urmează, pentru fragedul voievod Bogdan Dragoş o lungă, nepermis de lungă iniţiere erotică. Finalul, care face corp comun cu fragmentul compact, prezentat în prima parte, cade astfel abrupt şi retoric. Nimic de zis, Maria Ploaie şi Adrian Pintea, amîndoi încă studenţi, dovedesc aptitudini neobişnuite pentru universul eminescian. Alături de ei, actorii teatrului **Ion Creangă** sînt de asemenea remarcabili, mai ales Romeo Stavăr, Boris Petrof, Natalia Arsenie şi Gh. Tomescu. Cît despre cadrul scenic improvizat, foaierul teatrului menţionat, admitem că a fost bine ales. Oare se impune o concluzie ? Fie că şi-a demonstrat sau nu teza, Mihai Dimiu a izbutit un dialog interesant, purtat cu fineţe şi gust, despre o operă în care toţi ne recunoaştem.

Marius Robescu

film

Tată de duminică

Nu avem aerul că spunem lucruri nerostite încă subliniind în începutul rîndurilor de astăzi că cinematografia noastră a învăţat să ţină pasul cu realitatea dinamică, generoasă în subiecte de interes larg, cu o sferă fecundă de incidenţă a umanului. Prospeţimea este, pe de altă parte, rezultatul unei înnoiri de viziune şi de temperament artistic. Semnătura regizorilor tineri pe unele din cele mai bune creaţii filmice din ultima vreme — dacă nu chiar pe cele mai bune — oferă o latură a explicării fenomenului. În ordinea de idei abordată aici ni se pare un fapt de domeniul evidenţei neiertătoare situarea Casei de filme trei, director Eugen Mandric, (fără ca prin aceasta aprecierile noastre să includă o departajare global ierarhică în raport cu celelalte „firme" ale producţiei cinematografice naţionale) pe locul meritat în investigarea actualităţii şi în propunerea de nume noi de creatori — chiar de cupluri tinere (Pita — Stoiciu : Mihai şi Şerban Creangă ; Mihai Creangă — Andrei Cătălin Băleanu).

Scris de Octav-Pancu Iaşi, noul film al Casei trei poartă pecetea unui tînăr regizor — Mihai Constantinescu — aflat la a doua confruntare cu publicul (după „Despre o anume fericire"). Titlul, „Tată de duminică", sună oarecum emblematic şi, am zice, unilateral în raport cu substanţa naraţiunii. Fiindcă povestirea are în vedere doi taţi : unul, tată numai-de-duminică — personajul în jurul căruia se cristalizează dezbaterea — ; şi altul, tată-de-toată-săptămîna-plus-unele-duminici. Primul (Amza Pellea), de profesie inginer mecanic-auto, se află în cursul acţiunii de divorţ ; al doilea (Radu Beligan), de profesie procuror, este soţul unei inginere agronom obligată de rigorile profesiei să rămînă uneori şi duminica în provincie. Printr-o coincidenţă — prilejuită de pasiunea fiilor celor doi pentru competiţiile de karting — taţii se întîlnesc într-o duminică. În urma unui accident tragic, printr-o altă coincidenţă, primul tată va fi „judecat" de al doilea. Aici voia de fapt să ajungă filmul : la această judecată ca între prieteni, ca între doi oameni, evitîndu-se cadrul oficial al instanţei. Dar judecarea tatălui rătăcitor se petrece pe mai multe planuri : ar fi întîi copilul cu desele şi prea mult vorbitele lui intervenţii (era loc aici de superbe dialoguri mute) ; ar fi apoi soţia (Gina Patrichi, cu patina cunoscută, de doamnă marcată de o superioară oboseală), ar fi concubina (Olga Delia Mateescu, citeodată stînjenită de prea desele schimbări de decor şi vestimentaţie) ; ar fi maistrul (Boris Ciornei) răbdător şi înţelegător ; ar fi — şi nu în ultimul rînd — şoferul care a suferit accidentul, ar fi medicul, o a treia coincidenţă a filmului. Între aceşti poli— conferind dezbaterii complexitate şi varietate — regizorul nu s-a hotărît asupra tonalităţii registrelor şi mai ales nu a optat pentru o modalitate imperios tranşantă în sublinierea datelor de bază ale „conflictului". Din teama tuşelor abrupte filmul nu şi-a găsit culorile de diferenţiere şi nu s-a concentrat îndeajuns pentru a imprima povestirii nervul, ritmul, crescendo-ul fără de care drama tatălui „numai-de-duminică" nu ne-ar apare în lumina adevărului brut, needulcorat. Se simte grija pentru a epura subiectul de ingerinţele sentimentale : şi aici prim-planurile jucate de Amza Pellea au un merit constant deşi era încă nevoie de un limbaj regizoral nuanţat. Sedus, ca şi operatorul Dumitru Costache-Foni, de lateralele naraţiunii (într-un loc apare Teodor Mazilu, admirabil ca actor), regizorul e furat uneori de funcţionalitatea dialogului, de savoarea replicii, ceea ce, firească, nu compensează locurile comune şi comoditătile mizanscenei. O atitudine dezinvoltă, expresie a siguranţei dătătoare de speranţe, jalonează însă drumul lui Mihai Constantinescu de la întîiul film la acesta de acum.

Ion Lazăr

375 de ani de la Întîia Unire

ÎN împrejurări dramatice cînd însăşi existenţa ţărilor noastre era pusă sub semnul întrebării, cînd puterile europene ameninţate direct de Imperiul otoman încercau să se coalizeze pentru a stăvili oştile otomane care cuceriseră ultimele cetăţi care închideau drumul Vienei, îşi face apariţia şi se impune pe scena politică şi militară a Europei Mihai Viteazul. Pentru Ţara Românească el este omul care răzbună toate umilirile prin nimicirea cămătarilor, prin arderea registrelor de dări şi datorii care secătuiseră şi sufocau ţara, prin alungarea călcătorilor de hotare şi tratate din sudul Dunării. Mihai Viteazul ridica steagul revoltei într-un moment în care emisarii puterilor europene erau în căutare de aliaţi. Ocolit de aceştia, din propria iniţiativă, renunţînd la perspectiva unei vieţi pline de belşug, domnul român, prin acţiunile lui fulgerătoare, face ca teatrul principal de operaţii care se afla în vecinătatea Vienei să se mute din nou la Dunărea de Jos.

În 1595 marii demnitari ai Porţii consideră că duşmanul principal al Imperiului este Mihai. Călugărenii demonstrează că la nord de Dunăre dorul de libertate nu fusese înmormîntat, că poporul român era capabil să înscrie noi pagini de epopee. Iar izbînda domnului român face să renască speranţele popoarelor din sudul Dunării care văd în el pe eliberatorul lor. Treptat se impune în conştiinţa europeană personalitatea lui Mihai, el devine eroul zilei, faptele lui sînt cîntate în pieţele publice, poeţii îi închină versuri de la Veneţia la Paris, de la Viena la Madrid sau de la Florenţa la Nürenberg şi Bruxelles, ştirile despre victoriile domnului român sînt aşteptate cu aviditate. Cînd în Europa apuseană se aşteptau veşti despre campania domnului român spre Constantinopol are loc o schimbare politică radicală în spaţiul carpato-danubian şi în sud-estul european. Cardinalul Andrei Bathory, devenit principe al Transilvaniei (1599) duce o politică filoturcă. Polonii instalaseră ca domn în Moldova pe Ieremia Movilă şi voiau să pună în Ţara Românească pe fratele acestuia. Cînd se deschideau perspective nebănuite în lupta împotriva Porţii, situaţia nou creată îl izolează politic şi militar pe Mihai de singurul său aliat, Rudolf II, domnul se află ameninţat din toate punctele cardinale de forţe care-l vizau pe el, eroul din anii 1595—1599. Fără să renunţe la rolul său de apărător al creştinităţii, pentru propria lui salvare dar şi pentru a crea condiţiile necesare în vederea continuării luptei cu mai mulţi sorţi de izbîndă, Mihai trece munţii în toamna anului 1599, îl bate pe Andrei Bathory şi la 1 noiembrie îşi face intrarea în Alba Iulia. Dieta îl recunoaşte principe al Transilvaniei, iar în mai 1600, moldovenii punîndu-şi cuşmele în suliţi, trec de partea lui Mihai, parafînd în acest chip original dorinţa domnului de a uni cele trei ţări româneşti sub un singur sceptru.

...Vitejilor şi neam războinic, ce vă coboriţi din vitejii romani

Actele domnului român din 1595—1599 ca militar îl aşează alături de marii generali ai lumii. Inteligenţa lui politică ilustrează în chip strălucit înţelepciunea politică a unui popor care a ştiut să supravieţuiască pentru că a înţeles să îmbine în chip ideal rezistenţa armată cu tratativele diplomatice. Unirea celor trei ţări are însă o valoare excepţională pentru poporul român, ea reprezintă împlinirea unui ideal visat timp de secole de poporul român, un simbol pentru urmaşi. De aceea, problema fundamentală care se pune atunci cînd vorbim de Mihai Viteazul este definirea concepţiei care a ghidat acţiunile politice şi militare ale marelui domn. Bălcescu şi Onciul au socotit opera lui Mihai ca o încununare a dezvoltării şi afirmării conştiinţei naţionale la români în secolul XVI. S-a considerat că în vremea lui Mihai nu se poate vorbi de o conştiinţă naţională, noţiune potrivită unor realităţi de la sfîrşitul secolului XVIII şi mai ales din secolul XIX. Atunci care sînt factorii care au acţionat în sensul unirii celor trei ţări româneşti? Să fi fost opera lui Mihai fructul unui ideal politic medieval, ceea ce ar însemna că domnul n-a urmărit decît realizarea unui bloc militar feudal pentru a lupta cu succes împotriva Porţii? Ar trebui, în acest caz, să se stabilească o paralelă între Mihai şi Iancu de Hunedoara şi Ştefan cel Mare care urmăriseră făurirea unui asemenea bloc. Dar, se poate stabili o paralelă între mentalitatea celor doi români care îşi afirmă gîndirea şi personalitatea în secolul al XV-lea cu mentalitatea unui domn de la sfîrşitul secolului al XVI-lea? Evident că nu. Şi aceasta din mai multe motive. În primul rînd, Mihai, înainte de a deveni boier şi dregător, a fost negustor. În al doilea rînd, relaţiile dintre boier şi moşie, modul de stăpînire a pămîntului în evul mediu românesc prezintă particularităţi care diferenţiază net societatea medievală românească de socitate feudală din occidentul Europei. O familie de boieri stăpîneşte în chip devălmaş hotarul unui sat, în cadrul căruia munca este organizată devălmaş. Asemenea relaţii nu nasc o conştiinţă sau mentalitate pur feudală şi acest lucru cu atît mai puţin atunci cînd este vorba de cineva care mai înainte de a deveni stăpîn de moşii a fost un mare negustor, aşa cum este cazul lui Mihai. În al treilea rînd, nu se poate face abstracţie de modificările care au loc pe plan spiritual în Europa secolului al XVI-lea. În acest secol se împlineşte Renaşterea, care marchează începutul epocii moderne şi Umanismul, ideologie care nu are puncte comune cu ideologia societăţii feudale. Se poate spune că, din punct de vedere economic, ţările române nu ţin pasul cu Europa apuseană, dar duhul epocii pătrunde şi în spaţiul locuit de români, prin Reformă, dar şi pe alte căi. Călătorii, diplomaţii, toţi cei care vin în atingere cu ţările române înregistrează date preţioase în legătură cu poporul nostru, cu modul de a gîndi al unor români. Impresia care şocează este aceea a conştiinţei originii noastre. Sînt nenumărate mărturii în care se arată că românii ştiu că sînt urmaşii romanilor. Umaniştii care studiază istoria antică confirmă acest lucru cu datele culese din autorii antici. Faptul cel mai important care se produce în secolul al XVI-lea este acela că această conştiinţă a originii noastre capătă un caracter politic, în sensul că acum se pune problema unirii tuturor românilor într-un singur organism politic. Ideea unităţii ţărilor române este rezultatul a două curente: unul intern, care se bazează pe tendinţa firească, la nivel popular, de recompunere a unui organism etnic despărţit în mod arbitrar şi brutal şi pe conştiinţa unităţii de neam care se dezvoltă în această vreme; altul extern, reprezentat de umanişti care militează pentru reconstituirea Daciei ca stat tampon împotriva ofensivei otomane. Manifestări ale tendinţei de unire apar la mijlocul secolului al XVI-lea. Petru Rareş este primul domn care încearcă să-şi impună autoritatea în Transilvania într-un moment în care un străin afirma că „din vechime gîndul transilvănenilor a fost acela de a se despărţi de Ungaria". Despre Rareş se spunea într-un raport trimis lui Ferdinand I, că este gata să ocupe Transilvania şi apoi să atace Imperiul otoman, paralelă perfectă dintre gîndirea politică a lui Rareş şi Mihai. Acum se afirmă puternic sentimentul mîndriei de neam la românii din Transilvania. Un înalt demnitar reproşa la 1540 unui român din Gilău faptul să socoteşte această localitate mai presus decît Alba Iulia, deoarece Gilăul a fost capitala lui Gelu, primul stăpînitor al Transilvaniei! Nicolae Olahul îşi păstrează apelativul de „Românul" chiar şi atunci cînd ajunge primat al Ungariei. Încă o dovadă a mîndriei de neam, de data aceasta la românii din afara arcului carpatic, o surprindem în proclamatia lui Despot. Aventurier şi umanist, Despot face apel la gloria străbună a moldovenilor „vitejilor şi neam războinic, ce vă coboriţi din vitejii romani, care au făcut să tremure lumea", şi îi îndeamnă să-l urmeze pentru a elibera de sub stăpînire străină Ţara Românească, Moldova şi Transilvania. Castaldo, general imperial, se intitula cu zece ani mai înainte (1551) **Daciae restitutor** (restauratorul Daciei), iar Sigismund Bathory se visa, în 1595, aşa cum spune Iorga, „domn al Daciei întregi". Diferenţa dintre felul de a gîndi al lui Iancu de Hunedoara şi modul în care se pune problema reconstituirii Daciei în secolul al XVI-lea, este enormă. Alţi oameni, altă epocă şi altă mentalitate. În faţa acestor transformări care au loc în gîndirea politică, fapta lui Mihai nu mai apare ca ceva insolit, ci ca o încheiere logică, firească, a unui întreg proces evolutiv al poporului român.

Problema care se pune este aceea de a şti dacă Mihai Viteazul a gîndit unirea ţărilor române, dacă programul lui politic se inspiră din aceste idealuri politice noi. Iorga l-a socotit pe Mihai înainte de a descoperi toate laturile activităţii acestei personalităţi excepţionale ca pe un condotier. Apropierea s-a făcut în sensul bun al noţiunii, dar alţii au interpretat-o şi altfel. Cum remarca Acad. Const. C. Giurescu, chiar dacă Mihai n-a spus-o cu vorbele lui, el a realizat unirea şi fapta face mai mult decît vorba. Sînt însă suficiente dovezi care ne arată că Mihai a gîndit şi ne-a transmis, în scris, propriile sale gînduri.

„Şi hotarul Ardealului, pohta ce-am pohtit. Moldova şi Ţara Românească"

Este o însemnare autografă a lui Mihai care surprinde, lapidar, un întreg program politic: dorinţa domnului de a uni cele trei ţări sub autoritatea sa. Mihai era conştient de valoarea mîndriei de neam. El cere soldaţilor săi în timpul unei lupte, „să se poarte vitejeşte... pentru gloria naţiunii şi a celor romani din care mărturiseau că se trag". Întîlnim în cele două citate reproduse elementele esenţiale din proclamaţia lui Despot. De la Mihai ni s-au păstrat însă mai multe documente care definesc intenţiile sale politice. De o valoare inestimabilă sînt documentele redactate în limba română, care făceau parte din arhiva domnului şi care au fost prădate şi trimise la Viena după asasinarea lui Mihai pe Cîmpia Turzii. O parte din această arhivă s-a păstrat, din fericire, şi Iorga a editat aceste documente în 1898. În aceste puţine documente se păstrează răspunsurile pe care i le trimite împăratul lui Mihai după cucerirea Transilvaniei şi o parte din instrucţiunile pe care Mihai le trimite solilor săi care duceau tratative cu împăratul. Acestea din urmă, după modul cum sînt redactate, se vede că sînt dicteuri făcute de Mihai în limba română. Sîntem aşadar, în faţa unor documente care cuprind gîndirea politică a domnului în limba românească, aşa cum o vorbea Mihai în anii 1599—1600. Cît priveşte „răspunsurile" lui Rudolf II la cererile formulate de Mihai s-a spus că ele nu reprezintă voinţa împăratului, deoarece, solul lui Mihai, din dorinţa de a-i face pe plac domnului, a tălmăcit în românеşte textul german în aşa fel încît să corespundă nu cu conţinutul ci cu dorinţele lui Mihai. Dacă a fost aşa „răstălmăcirea" reprezintă, mai mult decît adevăratele răspunsuri, dorinţele lui Mihai. Cel mai important dintre răspunsuri este acesta: „Au zis împăratul şi tot soborul şi svatul, pentru vitejie ce au făcut Mihai Voievoda şi destoinic, am zis să fie Mihaiu Voevodă craiu şi fiii săi era craiu". Trebuie menţionat că titulatura a avut o importanţă deosebită secole de-a rîndul, ea exprimînd conţinutul puterii reale a unui domn. Mihai a dorit să i se dea titlul de crai şi indiferent dacă împăratul a acceptat sau nu, acesta era în mintea lui, titlul care corespundea cu puterea pe care o căpătase el ca stăpîn al Transilvaniei şi Ţării Româneşti. Această dorinţă de a realiza un organism politic unitar este confirmată şi de alte documente. Fiul său, Nicolae-Pătraşcu se intitula într-unul din documentele date de el ca „fiul marelui şi preabunului Mihai Voievod, mare crai al întregului Ardeal". În 1614, într-un act de la Radu Mihnea se spune, că Mihai „s-a făcut domnia lui crai în scaunul Beligradului (Alba Iulia) şi a toată ţara Ardealului", iar Miron Costin însemna, referindu-se la acelaşi răstimp: „De pe acele vremi are nume de-i dzic Mihai crai".

Este adevărat că Domnul nu ne-a lăsat scris cînd şi-a făurit planurile de a reuni cele trei ţări româneşti, dar întîlnim în domnia lui acte care ne arată că această problemă a fost prezentă în preocupările sale. În momentul în care Mihai se pregăteşte să intre în Transilvania se manifestă în chip evident conştiinţa unităţii de neam. Înainte de lupta de la Şelimbăr şi mai ales după această luptă, ţărănimea românească care suferea un dublu jug feudal şi naţional se ridică împotriva nobililor şi, aşa cum spune un cronicar ungur contemporan evenimentelor, „s-a unit cu cei de acelaşi neam veniţi de dincolo" de munţi. Alte mărturii confirmă această manifestare a solidarităţii româneşti, dovadă că există o conştiinţă a unităţii de neam, care acţiona ca factor activ în sensul unirii românilor iar domnul cunoştea bine acest lucru din moment ce el însuşi trimisese emisarii săi prin satele locuite de români pentru a-i ridica împotriva unei stăpîniri străine. După ce este recunoscut ca principe al Transilvaniei, se impune, în timpul tratativelor cu împăratul, voinţa lui Mihai de a păstra această ţară pentru sine. Izbucnirea lui faţă de solii imperiali în momentul în care i se spune că trebuie să părăsească această ţară este mai mult decît semnificativă. Iată cum înregistrează unul dintre emisarii imperiali vorbele domnului român: „Eu am luat Ardealul... riscindu-mi pentru aceasta trupul şi viaţa, avînd la un loc soţia şi pe singurul meu fiu. Dacă s-ar fi întîmplat o nenorocire, atunci eu laolaltă cu soţia şi fiul şi cu toţi ai mei, am fi rămas acolo. Eu am nădăjduit ca Măria Sa Împăratul Roman îmi va da confirmarea nu numai cu onoruri însemnate, şi cu steaguri împărăteşti, cu scrisori şi peceţi. Însă el vrea să mă gonească din Ardeal, cum se alungă o tîrfă din ţară. Asta n-o vrea Dumnezeu. Eu nu mă voi lăsa gonit, chiar de mi-aş lăsa capul, căci eu l-am luat (Ardealul) cu sabia mea". Arătînd că sultanul i-a trimis steag de domnie şi multe daruri preţioase, deşi i-a făcut „toate ruşinile şi batjocurile pe care şi le poate închipui cineva", Mihai consideră că împăratul i-a trimis drept cinstire „trei coli de hîrtie pline de venin, ruşine şi batjocură, şi vrea să mă gonească afară... Mi s-a spus, într-adevăr, să nu mă încred în nemţi, căci voi fi rău răsplătit pentru slujba mea credincioasă; aşa precum s-a şi întîmplat". Trimiţînd soli prin care domnul îşi afirmă punctul său de vedere în privinţa Transilvaniei, ajungem la dicteurile-instrucţiuni trimise acestora la Praga. Iată o parte din cuprinsul uneia dintre instrucţiunile domnului: „Bane Mihalceo şi tu, vistiiar Stoico, dau-vă în ştire pentru omul cinstitului împărat, ce-au trimis la noi; noi de toate bine pre rînd am înţeles şi ce poruncă ne-au trimes, noi încă am socotit cu credincioşii noştri ce sînt pe lîngă noi, şi oameni bătrîni ce sînt mai pricepuţi aicea, de ştiu de toate rîndurile, ce cum iaste pre într-alte ţară, Şi cum au fost tocmeala mai deinte vreme". Solii să ţină seama de ceea ce doreşte domnul şi să ducă tratativele în spiritul instrucţiunilor sale. Se spune printre altele că „Ardealul încă, ce sînt 74 de ani de cînd au fost lepădat de supt curuna ţării ungureşti şi au fost închinat turcilor, iar Mihail Voevod, cu tocmeala lui şi cu peire a mulţi voinici, au luat Ardealul..."

„Alta, pohtesc de la împăratul cum ce hotar au făcut părintele Mării Lui, Macsimilean împăratu cu al doilea Ianăş craiu (Ioan Sigismund, fiul lui Ioan Zapolya) între Ardeal şi ţara ungurească, acel hotar să fie şi acum; den care hotar den ceastă vreme de răsmirţ au tras la Împărăţia lui: una, Oradea cu ţinutul Biharului şi Hustul cu ţinutul Maramurăşului, şi ţinutul Crasnei şi ale Sonoculuişi ale Sărăndului şi Nagbaia (Baia Mare) cu Baia de Sus şi toate ţinuturile loru, carele au fost date de Macsimilean împărat supt Ardeal, cum au fost mai dentăiu". Cerînd drepturile de judecător suprem şi acela de a face danii supuşilor, Mihai vroia să fie considerat ca stăpîn deplin al celor două ţări româneşti. Arătînd importanţa acestora din punct de vedere strategic „tot norocul creştinătăţii iaşte aruncat pre aceste ţără, carele sântu baştele (întărituri) ce se cheamă strejile şi apărătura a toată creştinătatea". Mihai indică ajutorul militar de care are nevoie pentru a duce cu succes lupta împotriva Porţii. Apoi mai doreşte ca să i se recunoască titlul de principe al Transilvaniei şi al Ţării Româneşti. Manifestînd o consecventă grijă pentru integritatea spaţiului locuit de români, Mihai revine în final asupra teritoriilor care au ţinut altădată de Transilvania şi de Ţara Românească, dar pe care le-au cucerit turcii şi cere ca în cazul eliberării lor „ele să fie iar la moşie". Tratativele cu Rudolf, care vroia ca Transilvania să fie încorporată Imperiului, trenează şi sînt reluate după cucerirea Moldovei de către Mihai. Se ajunge în cele din urmă la un compromis. Dar şi modul cum concţionează acest lucru demonstrează dorinţa neclintită a domnului român de a păstra Transilvania. Titlul acceptat urmă „după moartea Domnii Lui să fie preciori, fir pre firul lui". Moştenire ereditară a unei funcţii care asigura integrarea Transilvaniei într-un sistem politic românesc. Numai în caz de desherenţă pe linie masculină, Transilvania revenea împăratului. Prevăzînd şi această posibilitate Mihai a solicitat ca moşie personală, a familiei sale, o serie de ţinuturi din Transilvania care anihilau în mare parte autoritatea imperială. Printre aceste ţinuturi erau „Gherghinul şi Ghelăul (Gilăul) şi Veciul (Jeciu ?) şi Făgăraşul cu tot ţinutul şi venitul lor", „că de se va svîrşi samânţa feciorilor, să cază pre feate,ca să nu fie gonite den Ardeal"... Domeniul solicitat de Mihai închidea, prin aşezarea sa, pătrunderea în nordul Transilvaniei, urmaşii domnului fiind stăpînit pe moşie „fir pre firul ei şi pre fecîori şi pre feate". Se poate desprinde din cererile formulate de Mihai că acesta a urmărit să realizeze unirea romanităţii nord-dunărene într-un singur stat. Este un ideal politic la care nu a renunţat nici o clipă, a cărui realizare a urmărit-o cu tenacitate, din care pricină şi-a pierdut viaţa. Era conştient de riscurile pe care şi le asumase, dar nu a şovăit nici o clipă. Construcţia politică realizată de el a durat mult prea puţin pentru crearea instituţiilor care să asigure unitatea statală. În Transilvania, Mihai s-a străduit să amelioreze soarta românilor, iar între „răspunsurile" împăratului se află şi un alineat din care se vede că domnul a urmărit ca naţiunea românească să fie considerată pe picior de egalitate cu celelalte neamuri. Avînd alături pe moldoveni, domnul uşurînd sarcinile fiscale ale ţăranilor, şi, în afară de elementul românesc din Transilvania, sprijinindu-se şi pe secui, cei mai îndîrjiţi sprijinitori ai lui Mihai, existau toate şansele ca unirea înfăptuită de el să devină o operă viabilă. Împotriva ei s-au ridicat vecinii Daciei — Oştirile imperiale au dat concursul nobililor care s-au răsculat împotriva domnului simţindu-se ameninţaţi în privilegiile lor de emancipărea românilor, pentru a distruge construcţia politică realizată de domnul român. Asasinarea lui pe Cîmpia Turzii este încă o dovadă că Mihai nu a renunţat niciodată la planurile sale de unire a ţărilor române. Imperialii l-au ucis pentru că vedeau în el un adversar de temut, capabil să zădărnicească eforturile lor de a acapara Transilvania. Ei aveau nevoie de un condotier aşa cum a fost asasinul lui Mihai.

Domnul român s-a considerat în primul rînd un slujitor al patriei sale. Mihai Viteazul s-a jertfit pentru un ideal politic care reprezinta aspiraţiile unui întreg popor. De aceea, amintirea faptei lui a rămas vie în mintea urmaşilor.

Manole Neagoe

Portret de Aegidiu Sadeler (1601)

Gravură în aramă de Johann Sibmacher (1603)

Portret de Oscar V. Obedeanu (1900)

Mihai Viteazul, „cavalerul dreptăţii"

Ion Lotreanu

Ştiu bine că există...

Ştiu bine că există o patrie de ape,
Prin unde se preumblă vieţuitoare-n cete;
Visează mări părinţii cu frunţile spre vaduri
Şi fiii vin spre maluri împinşi de-o sfîntă sete.

Ştiu bine că există o patrie de lut,
Doar raza lunii poate în trupul ei să scurme;
Părintele se-ndreaptă spre pacea unei seri
Şi fiul adînceşte amurgul blînd din urme.

Ştiu bine că există o patrie de aer,
Văd păsări subţiate prin plinul ei trecînd;
Din aerul statornic părintele respiră
Şi fiul de miresme-i de-a pururea flămînd.

Ştiu bine că există o patrie de stele,
Prin raze-aleargă zveltă corabia de vis;
Părintele aşează cuvinte într-o carte
Şi fiul toată viaţa citeşte ce-i e scris.

George Coandă

Trupul şi gîndul lui Mihai

Gripsor a venit dintr-un olac de ape
şi fruntea izbitu-şi-a
cu mare pohvală
de s-au rumpt pînă-n rărunchii
de humă Carpaţii
vuind cu luceferi
prin piatră drum multrîvnit
lăsîndu-i teafăr la Alba Iulia.
Şi limpede Trupul înmirezmat
l-a zidit din trei păminturi vechi
într-un Gînd:
„Şi hotarul Ardealului
pohta ce-am pohtit, Moldova
şi Ţara Românească".

...Şi-n chivot domnesc
lacrimă preacurată de ţară
zălog zace Capul de aur.

Dumitru Stancu

DIN POEMELE LUI „MIHAI VITEAZUL"

Printre file de istorii

Cînd pe cer doar Carul Mare,
Mai luceşte uneori,
Eu văd umbrele, din neguri
Cum rodesc în sfinte zări.

Peste spaţii infinite
Aud cînturi, muzicii vii
Se compun din clipe nalte
Timpurile ce-or veni.

Şi plutind, în legănare
Printre file de istorii,
Văd pe Ştefan, văd pe Mihai
Într-un nimb, măreţ, de glorii.

Şi cînd buciumul răsună
Peste-a munţilor splendoare,
Se înalţă zeul nostru,
Un popor de vis şi soare.

Cînd pe cer, doar Carul Mare
Mai luceşte uneori,
Văd pe Mircea, văd pe Mihai
Cum se 'nalţă peste zări.

Din iubirea lui de ţară

Prin pasul Vîlcanului,
Trece Domnul neamului,
Are-n suflet soarele,
Soarele şi stelele;

Ochiul palid, de durere
Inima luptînd se cere,
Inima-i cît Carul Mare.
Steaua ţipă, ochiul doare,

Strigă muntele la ape,
Sufletul să îi adape
Cu lumină vitejească,
Ţara, iar în jur să crească,

Vin izvoarele în cale,
Duc cu ele munţi de jale,
Cad ninsori, pămîntul plînge,
Lacrima i se prelinge,

Din iubirea lui de Ţară,
Se ţes doinele în seară.

televiziune

Despre tineri

Săptămîna aceasta a fost bogată în tele-evenimente, dovedind astfel, dacă mai era cazul, cît de îngrată este misia cronicarului. El, cronicarul adică, are la dispoziţie 91 de ore de emisie (13 ore zilnic pe ambele programe) şi un colţ de pagină (o filă şi jumătate-două file) pentru comentarii. Selecţia acţionează obligatoriu. Trecînd (trebuind să treacă) prin toate vîrstele şi să fie (mai mult sau mai puţin) complezent cu toate gusturile, cronicarul TV se vede obligat să-şi formalizeze impresiile, dînd o aură obiectivă inevitabilei subiectivităţi ce ne aşează pe fiecare în faţa micului ecran.

Desigur că se cuvine a remarca, mai întîi, seriozitatea şi responsabilitatea cu care secţia de film a televiziunii ne determină să ne reprogramăm activităţile zilnice (şi săptămînale) în funcţie de cele două emisiuni, dintre care una tradiţională: telecinemateca şi filmele (pentru că sînt două: unul la 17,35 şi altul după ora 20) de vineri seara. Să începem prin a atrage atenţia nu îndeajuns de prompt (dar niciodată nu e prea tîrziu!) asupra actului de cultură pe care-l realizează televiziunea vinerea la 17,35. Ultimul film (în fapt o prezentare a lui Daniel Olbricky) a fost „Pădurea de mesteceni" al lui Wajda. Tulburător pînă dincolo de cuvinte, pînă dincolo de orice explicaţie filmul lui Wajda propune o meditaţie asupra sensului existenţei. Scena finală a re-venirii la viaţă prin fetiţa asupra căreia existenţele celor maturi se răsfrînseseră tiranic pînă atunci este memorabilă.

Miercuri seara, într-o distribuţie prestigioasă (Kirk Douglas, Richard Harris, Ulla Jacobson, Eric Portenr etc.) „Eroii de la Telemark", un film despre „bătălia pentru apa grea", un film despre război, dar mai presus de orice un film despre oameni şi umanism. În sfîrşit, vineri seara, un film românesc, „La patru paşi de infinit", o frumoasă şi tragică poveste de dragoste, care numai datorită unor stîngăcii, prea vizibile (printre care neunitatea viziunii regizorale, banalitatea supărătoare a unor dialoguri) nu ne lasă să spunem lucruri mai bune. Ideea generoasă a filmului face însă inutil un comentariu critic aspru. „La patru paşi de infinit" este unul din bunele noastre filme atît despre război cît şi despre tineret.

Ne pare rău că trebuie să atragem atenţia, asupra slabei calităţi a uneia din emisiunile dedicate tinerilor. Este cazul „Clubului T". Plasată la sfîrşitul săptămînii la o oră la care totuşi tinerii sînt în febra pregătirilor pentru programul de simbătă seara, Club T se doreşte o emisiune de divertisment, artistic însă, apelînd la tot ceea ce pulsează mai viu în contemporaneitate. Simptomatică această ultimă emisiune pentru insuficienta aplecare spre descifrarea adevăratului ritm al tinereţii, întîlnirea cenaclului „Amfiteatrul artelor" cu studenţii de la Tg. Mureş. Programul a fost corect dar atîta tot. Din dorinţa de a-l face echilibrat el a ieşit fără ritmul cuvenit unei emisiuni tinereşti. Altfel spus, emisiunea a creat senzaţia unui spectacol de varietăţi în care doar trei prezenţe au făcut notă aparte: Constanţa Buzea, Dinu Flămînd şi eseul cinematografic (de ce eseu?); Alba Iulia... 2000. În rest, am ascultat „muzică cultă" (după cum ne-a prezentat-o Nicolae Dan Fruntelată), muzică folk (o prezenţă agreabilă: Benedict Popescu), un moment folcloric şi un prea lung poem al lui Gabriel Chifu. A lipsit nu numai unitatea de ansamblu ci şi spiritul tineresc, ce trebuia în fond să fie specificul spectacolului.

Constantin Stan

plastică

Imagini ale istoriei

— DE LA DOCUMENT LA OPERĂ —

Din patrimoniul naţional al modalităţilor de dialog artă-istorie, expoziţia de la **Galeria nouă** s-a concentrat, după cum formulează autorul ei — Anca Arghir, asupra acelor „structuri stilistice în care se articulează organic documentul istoric şi evenimentul liric". Adică asupra coincidenţei dintre un timp şi un loc al acţiunii şi instanţa artistică prin care ea este receptată, între istorie ca trup şi artist ca spirit ale aceleiaşi fiinţe: fiinţa naţională.

Expoziţia „Imagini ale istoriei" arată, pe rînd, că artă se poate naşte **din** şi **în** incidenţa evenimentului istoric însuşi (seria de fotograme pictate de **Grigorescu Ion** — „Sărbătorirea zilei de 23 August"); ea propune un mod de a citi cursiv, în „consecuţie a timpurilor" latenţele stilistice ale unei epoci-tip din punctul de vedere al „ofertei" de coerenţă pe care o face între „timpul faptelor şi timpul valorizării lor" (**Octav Grigorescu** — suita de tablouri evocînd figura lui Brâncoveanu); evidenţiază valoarea de discurs politic a unei desfăşurări de istorie care, întreprinsă fiind din perspectiva prezentului, este mai ales tentată la momentele ei exemplare (proiectul de mozaic monumental al lui **Virgil Almăşanu**); statuează eroul ca „stare de generalitate" într-un context istoric tensionat, subordonat Ideii, adică în care prezentul este trăit numai în coeficientul său de viitor (**Ion Nicodim**); califică, dincolo de comemorativul plat-pios, figurile de vîrf ale istoriei noastre ca pe nişte momente-cheie de acută „conştiinţă de sine a neamului" (**Paul Vasilescu** — Bălcescu şi Mircea cel Bătrîn: **Mircea Spătaru** — tripticul Horia. Cloşca şi Crişan).

Simbolistica — volută permanentă a meditaţiei plastice asupra istoriei pentru care memoria îmbracă o valoare etică în primul rînd — cedează pasul, în expunerile de la **Galeria nouă** propulsării capacităţilor artistice conţinute de sursa-document; ba mai mult, printr-un subtil transfer, ele subliniază cum adevărul faptelor, la rîndul lui, se lasă omologat numai prin calitatea reacţiei artistice. („pentru a fi mai aproape de adevăr", Iorga s-ar fi voit poet...)

Compusă în cadrul ştiinţific creat de trimiterile iconografice la o tradiţie a genului — reproduceri de artă mai veche axată pe aceeaşi problematică — şi de extrase din textele de referinţă ale unor însemnaţi istorici şi gînditori politici, expoziţia proiectează cu obiectivitate un fenomen artistic de o neîndoielnică modernitate.

Cristina Anastasiu-Condiescu

fragmente critice

„Glasul“ lui Iulian Vesper

În studiul prozei rurale de după război un loc trebuie rezervat și lui Iulian Vesper, cunoscut mai ales ca poet, autor, totuși, al unui interesant roman **Glasul** (1957) foarte puțin discutat de critică la apariție. Contrar a ceea ce ne-am aștepta de la un liric obișnuit să caute în faptele existenței un simbol și să pună destinul unei colectivități sub semnul miturilor, proza se ocupă de fapte foarte banale și folosește un stil uscat, voit prozaic, cu multe regionalisme **(orghialul, strujeau, dărăbău, otic, cornori, chicluită)** totuși nu într-un procent care să orneze inutil fraza și să facă lectura dificilă. Iulian Vesper n-a ținut să fie „un Creangă al Bucovinei“ cum sînt mulți, răspîndiți prin alte provincii, prozatori-etnografi, citiți mai ales de dialectologi și ignorați — cu stimă — de cititorul obișnuit de literatură. N-a urmat nici drumul altor prozatori moldoveni care, fascinați de Sadoveanu și de farmecul limbajului său, au poetizat în lungi cărți evocatoare atrocitățile vieții țărănești. **Glasul** e o carte lipsită cu premeditare de lirism, concepută sub forma unui jurnal (monolog) din care au fost îndepărtate obișnuitele subtilități epice. O țărancă, Aspasia Ciobanu, narează simplu ceea ce i se întîmplă, din copilărie pînă la bătrînețe. Existența ei nu iese din comun, întîmplările prin care trece sînt dezolant de banale (moartea unei surori, fuga unui frate, măritișul, nașterea unui copil, moartea lui prematură etc.) însă, înșirate unele lîngă altele pe o aspră cergă epică, ele creează o atmosferă și dau un sentiment remarcabil de viață trăită sub semnul ciclurilor naturale : „M-a cuprins jalea cînd mă gîndeam. Mă uitam la pomi și toți erau bătrîni. Aveau crengile groase și trunchiurile scorburoase. Mulți s-au fost uscat de tineri. Mă uitam și mă gîndeam că tot tineri s-au dus și frații și surorile mele. M-am dus cu Lucreția în fundul grădinii, la mormîntul Ilenuții. Brebanocul era înflorit. Crucea începea să putrezească. Am mers în livadă și-am stat pe un răzor. M-am uitat la cinepă. Mă gîndeam s-ajung sănătoasă s-o culeg, s-o melit și s-o lucrez cum știam. Am mers acasă. Ștefan s-a uitat lung la mine. M-a întrebat unde-am fost. Nu-i venea să creadă. L-am văzut că s-a mai înviorat. Dumitru și Arcadi se mirau. Le-am spus că nu mă doare nimic. Am stat la masă. Ne gîndeam la Gheorghiță. Nici unul nu grăia despre dînsul și toți știam la cine ne gîndeam. Nime' nu ne spunea cum și unde a murit“.

Portretele sînt sumare dar tipice, tatăl este brutal și stăpînește despotic într-o familie în care mai multe rînduri de copii mor și alții se nasc ca într-o uzină pentru a le lua locul, mama e înțelegătoare și ține partea copiilor, copii intră toți într-o categorie generală, indistinctă, aceea de **frați** ce trebuie îngrijiți, iar, mai tîrziu cînd devin mari se mărită și se însoară, fac la rîndul lor copii care trăiesc sau mor. Niște tipare ancestrale ordonează aceste destine și viața unei generații urmează cu mici modificări viața generației dinainte. Sugestia unei existențe stereotipe în cadre țărănești specifice o aflăm și în prima carte de proză publicată de Iulian Vesper **(Primăvara în țara fagilor,** 1938) de asemenea remarcabilă. **Glasul** aduce mai puțină poezie și mai multă substanță sub forma faptelor tipice. Aspasia povestește o biografie ce ar putea fi a oricărei alte țărănci din preajma Rădăuților, iar biografia reflectă o existență și o civilizație străveche. Țăranii cultivă pămîntul, merg la pădure, vînd prisosul de produse la tîrg, cînd ajung la vîrsta căsătoriei merg „în starostie“ atenți și la partea materială a problemei, participă la nunți și la cununii, se bat și se împacă, îmbătrînesc fără să se lamenteze, cu credința că urmează o **lege.** Aspasia ajută la 13 ani în gospodărie, are grijă de frații care umblă „în poale“, apoi la 14 ani e măritată după ce părinții s-au înțeles în privința zestrei. Ștefan are glas frumos, e „cetit și priceput la cărți“, om, pe scurt, bun, de casă. Alte note sentimentale nu există în text. Dragostea este un lucru peste care se trece cu decență. Alte fapte de viață trec, tot așa, lipsite de orice măreție prin această confesiune sobră ca un act de tribunal. Bădița Ion, cumnatul, e „hojma la cătănie“, iar nevasta lui stă cu copiii într-un „hij întunecos“, soacra e suferindă și stă toată ziua pe un scăunel în curte. Tatăl suferă de o boală a pielii și ține mîinile în spirt cu cărăbuși etc.

Narațiunea înaintează în acest chip, cu inevitabile repetiții, pentru că existența țărănească se supune, docilă, ciclurilor naturii. Aspasia pune și culege **barabule,** pune, prășește și culege **păpușoi,** cosește și strînge fînul, apoi iar pune și culege barabule, păpușoi, grîu ș.a.m.d. Ștefan e luat într-un rînd, la „Vaflúbung“ și femeia rămîne singură cu toate pe cap, se necăjește și în cele din urmă face față, bărbatul se întoarce și se ceartă cu socrul pentru un loc de zestre, dar conflictul nu degenerează, ca la Rebreanu, într-o lungă ceartă. O viață afectivă există sub această asprime, copii își iubesc părinții și moartea stinge pasiunile. Aspasia naște în patul în care fusese născută și, în fața pruncului, socrul și ginerele încrîncenați în lupta pentru un petec de pămînt fertil se împacă.

Iulian Vesper are tactul de a nu apăsa pe latura instinctuală a psihologiei țărănești. Țăranul, în **Glasul** este un om de o anumită civilitate, viața lui morală se supune unui cod. Respectă pe cei bătrîni, e sever cu copiii, își apără cu strășnicie bunurile, dar nu trece la acte nedemne. Intrarea în crîșmă e un gest rău privit în satul care cere ca oamenii să bea la ei acasă cu frații, cumnații și cumetrii lor. Cînd Aspasia, măritată, e văzută în circiumă cu soțul și cumnatul ei, tatăl e furios și o pălmuiește. Cînd Ștefan, soțul, vine acasă beat, Aspasia se înspăimîntă și recurge la o pedagogie eficace. Pedagogia ei constă în a nu aduce învinuiri pe față și de a-și pune bărbatul la treabă ne mai lăsîndu-i astfel timp pentru chefuri. De altfel, poezia **chefurilor** atît de puternică la Sadoveanu și, după el, la toți prozatorii rurali, lipsește total în **Glasul,** după cum lipsește și cealaltă latură obișnuită în proza rurală : etnografia. Sînt puține date despre nunți, botezuri, folclor și, cînd jurnalul le înregistrează, ele au o valoare strict funcțională. La nuntă, oamenii petrec, stau de vorbă, la cumetrii fac același lucru după un repertoriu dinainte cunoscut.

Iulian Vesper îndepărtează din limbajul țăranului aforismul (foarte bogat la Creangă) și caută efecte în proza lui prin adițiunea de fapte existențiale. Aspasia naște o fetiță, Mariuțica, și după oarecare vreme Mariuțica moare. Bărbatul, întors beat de la circiumă, joacă neștiutor cu copilul mort în brațe. Al doilea născut, Gheorghe, trăiește și are tragere spre carte. O altă copilă, Anițuca, moare a doua zi, Vasilică, fratele Aspasiei, ia de nevastă pe Casandra lui Spiridon a Martinescului, femeie rea și prefăcută. Evenimente mai puternice (răscoala din 1907, războiul) sînt percepute în aceeași manieră, ca niște accidente într-o existență văzută procesual. Paginile de război sînt cele mai dense sub raport epic în cartea lui Iulian Vesper. În viața satului se produce o ruptură, ritmul vieții se accelerează, numărul faptelor neobișnuite **(ne-legiuite)** sporesc fără a abate, totuși, cursul existenței țărănești de la tiparele ei eterne. Confesiunea Aspasiei se precipită, întîmplările ieșite din comun vin, acum, mai repede. Țăranii află că moștenitorul tronului austriac a fost omorît și, văzîndu-i poza în ziare, spun că seamănă cu Nichifor al Ioanii. Un călugăr face la tîrg profeții sumbre, bătrînii solomonari citesc în calendare vechi de 150 de ani vărsări de sînge. Țăranii sînt luați la **varșpont,** războiul începe și în sat intră rușii, apoi nemții, apoi din nou rușii și, în fine, românii. Cumătrul Constantin vine acasă după 12 ani, Vasilică, fratele dispare și, după un număr mare de ani se află că s-a alăturat revoluției rusești și s-a stabilit undeva în nord. În lipsa lui, Casandra se ține cu hargatul Grigori și apoi, se mărită cu el spre nemulțumirea și disprețul rudelor. Proza lui Iulian Vesper amintește la acest punct de literatura expresioniștilor, obișnuită să prezinte un univers agresat de întîmplări dezechilibrante. Odată conflictul închis, jurnalul revine la barabule, nașteri și morți, cu notații surprinzătoare, incredibile în răceala lor : „am mai avut un băiat și i-am pun numele Dumitru“, „mai aveam un băiat Arcadi“. Copiii se nasc pe neștiute, ca mieii și iezii, și numele lor este înregistrat tîrziu în legătură cu vreun eveniment oarecare. Viața Aspasiei și a familiei ei este o succesiune de asemenea fapte elementare care, prin aglomerare, reușesc să impună niște destine. Cartea, cu excepția finalului (superficial politizat) dă impresia de autenticitate. Formula ei, departe și de epica psihologică modernă, departe și de procedeele prozei țărănești tradiționale, merită a fi reținută.

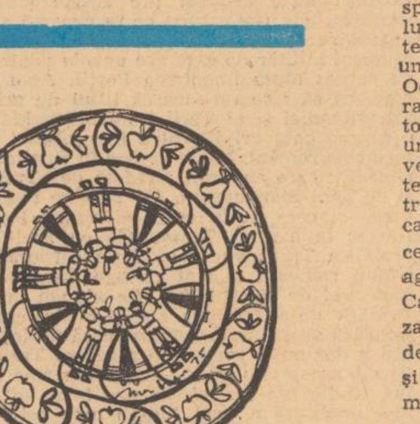

Eugen Simion

s p i r a l e

• Grete Tartler: Chorale (I)

O poetă sedusă de vraja verbală a poemului este Grete Tartler. Modelul său este blagian, limbajul abscons, cu trimiteri familiare inițiaților cîntă un tărîm mirific, de legendă în care Misterul este cel ce domnește. Starea este de incantare și domnește în text o puritate ce amintește de Ioan Alexandru. Iată poemul de deschidere : „Pe acest pămînt“ : **„Purtat de rază merg pe-acest pămînt / fără vreo umbră, mijlocul încins cu / lumina vie mi-se-ndreaptă, chipul / întors din somn ca aburul se face / n-a mai rămas din mîini decît un bulgăr / în nesfîrșita glie-a deșteptării / în jurul meu sunt ochii mari deschiși / ai colbului — și fiecare om / legat de-o rază — aduce semn și cîntă / se încîlcesc ușor ca niște lujeri / cu fire noi la fiecare nuntă / E-o dimineață veșnică și pură / Pe-acest pămînt, copaci legați de soare / se scutură de solzi, iată puterea / străvăzătoare — a inimii se-arată / cuvîntul adevărului, ce limpede / raza e parcă de-un izvor legată / cuvîntul adevărului, ce-aproape / ce lin urcăm astfel din slavă-n slavă / puterea e o treaptă în putere / spre așteptarea patriei, de navă / pînzele i se întind de peste aer / furtuna, dac-ar fi, i se închină / un cort sublim unde purtați de raze / țesem o zi cu ace de albină“.**

Lăsînd la o parte finalul care e cam înghesuit și are și stîngăcii de limbă : **„puterea e o treaptă în putere / spre așteptarea patriei, de navă (?) Pînzele i se întind de peste aer (?)“,** dar cu un vers mare : **„țesem o zi cu ace de albine“,** totul amintește o poezie incantatorie în care cuvîntul capătă funcționalități nebănuite, lăsînd, cum insinuează poeta, impresia unei inițiatici ce trebuește deslegată. Pentru cei neamatori de mistere, e vorba de magia populară din care, cum am scris mai sus și se știe, s-au hrănit un Blaga, un Ion Gheorghe și acest Ioan Alexandru cu „Imnele“ sale de mai încoace...

La „Calea tăindu-ne întîia oară“ există același limbaj confidențial, sugerînd lecturi prețioase, ducîndu-te ușor spre esoterismul vedic : **„Calea tăindu-ne întîia oară / cu viața, se strămută pasul / în pravili aspre și ostenitoare / cu numai un picior umblînd / leapădă trupul multele picioare / asemeni crinului torcînd se-ndreaptă / din mijloc zugrăvit de flăcări / și rînduit e spre tămăduire / paharul cel curat. / O albă coapsă / înclin către pămînt și iarăși / se-nalță dreaptă și nepovîrnită / către văzduh : mersul de-acum / nu e zidit pe coapse ci rotire / mai strîmtă decît zidul Inelului / mai largă / decît cămașa zilei de argint / cea pentru care porțile din floare / făclii de nuntă se deschid / Urma de rouă se vopsește, pasul / în pas pătrunde-adîncă temelie / cad solzii cei netrebnici, iară fierul / își leapădă rugina pentru luptă / unde e Pragul mișcător șirag? / straiul e nou și talpa încălțată-n / credință tare, veșnică nădejde / nu mai atinge nicăieri un prag“.**

Și pe urmă : **„Mă răspîndesc în mine însumi / brumă de suflet, cad peste pămîntul / din care sunt alcătuit, aripa / de funigel a timpului dispare / plutesc mereu și nu e nici o plasă / care să prindă marginea nălucă / din amintire și din așteptare / măsura-ntreabă unde să se ducă / Unde ești tu „respir puțin în tine“ ? / cununa lipsei mă va îmghimpa / întrecerea cu sufletul e sînge / care se răspîndește-n frunza mea“.**

A doua parte a poemului este un imn nupțial, probabil și asta răsbate mai ales din prima cîntare a logodnicei care, sub forma unei Isis, fără voaluri în drumul ei spre esențe, turbură spiritul partenerului, dacă e să ne gîndim la o comuniune inițiatică, nu fizică. Sigur că unele stîngăcii de limbă, ce se repetă, o anumită defecțiune survenită din canonul tiranic al versului ce trebuie să respecte ritmul, duce la un eșec parțial, dar experiența Gretei Tartler merită a fi urmărită pentru că scopurile ei lirice sunt mai pretențioase, nelăsîndu-ne cu gustul amar al altora, dispuși să ia starturi mai modeste și înălțimi mai mici. Dificultatea apare și pentru cititorul nevehiculînd un anumit arsenal de cunoștințe în care de pildă, apariția cuvîntului **Inel** provoacă adevărate stupori. Dar să explicăm puțin : la chinezi, inelul de jad se numește **pi** și pentru că este rotund, simbolizează **cerul.** El este opus **jadu**-lui care este pătrat și simbolizează **pămîntul.** Ofranda rituală a inelului **pi,** făcută cerului se oficia la solstițiu. La celți apare **inelul de jad,** asociat cu o **secure** care simboliza **trăsnetul,** deci o activitate celestă. Gaura inelului mai are semnificația esenței unice, vidul care face să se întoarcă **Roata,** simbolizînd și vrînd să realizeze vacuitatea centrului ființei unde trebuie să coboare influxul celest. În creștinism simbolica merge la **atașament,** la **fidelitate,** e legat cu **Timpul** și cu **Cosmosul.** Pithagora spunea : „Nu puneți imaginea lui Dumnezeu pe inelul vostru“, arătînd că Dumnezeu nu trebuie asociat Timpului. La primii creștini apar inele cu colube, pești sau ancoră (Isus), la religioși inelul este simbolul **legăturii profunde cu Dumnezeu.** Inelul are puteri magice în planul esoteric : e protector al locurilor, e păstrător al comorii sau al secretelor. În legendele irlandeze sau poveștirile bretone, inelul servește ca mijloc de recunoaștere (vezi și poveștile noastre : inelul mijloc de recunoaștere). Solomon, se zice, datora înțelepciunea sa inelului pe care-l purta. Arabii povestesc că el a marcat cu sigiliul acelui inel pe toți demonii pe care-i adunase pentru operele sale de divinație și ei au devenit sclavii lui. Odată l-a pierdut în apa Iordanului și a trebuit să i-l aducă un pescar. Mai mulți autori esoterici s-au întrebat dacă nu cumva, un geniu gelos i l-a furat ca să se folosească de el. Astfel, acest inel ar fi simbolul cunoșterii și puterii. El marchează dominația spirituală și materială. Un alt inel celebru este cel al lui Prometeu, eliberat de Hercule. Acesta a trebuit să păstreze pe deget un inel de fier în care era încrustată o piatră, în amintirea înlănțuirii suferite în Caucaz ca o dovadă de supunere față de Zeus, de unde se vede că Inelul mai are simbolul supunerii consimțite față de o putere mai mare (se poate extinde în materie matrimonială, ca supunere față de soți și la asta cred că s-a gîndit mai întîi Grete Tartler). Prin legenda lui Polycrat se merge și mai departe, la simbolistica unei legături indisolubile cu destinul de care nu te poți apăra. Polycrat a vrut să-l ofere ca o compensație zeilor, dar aceștia nu au acceptat abandonul material, dovadă că numai un sacrificiu spiritual și acceptarea destinului trebuie zeilor, asta ar fi inelul lui Polycrat. În **Nopțile attice** se spune că Jupiter nu avea voie să poarte decît un inel spart, lipsit de piatră. Rațiunea ar fi că orice inel, învăluind o parte a corpului, închide în el o putere supranaturală și împiedică să lucreze lumea exterioară. Dar să se fi gîndit la toate astea poeta ? Noi bănuim că ea a pornit de la un obicei popular găsit în folclorul nostru. Oricum, o intenție spre confidențial, cum am mai scris, spre exprimări încifrate există.

De altfel, preluarea motivelor folclorice găsește în Grete Tartler un bun simfonist, motivele sunt dilatate, detaliile sunt bine speculate și aerul general al acestor motive nu este pierdut. Iată „Mai sus de acest cîntat“, titlu și el forțat : **„Desfac din mine ce e de prisos / ispita uscăciunii fără floare / tălpile care mă despart de țărm / somnul foșnind în pleoapele rotunde / parcă-i o toamnă unde s-a desprins / cîndva din munte frunza altui munte / și dacă-i toamnă unde cad mereu fructele nerostite sau destinul / aruncă piatra trupului prea greu / și clatină din vîrfuri atotplinul / nu știe nimeni ce e de prisos / Curînd e iarăși frunză în livadă / Dar sus, cu mult mai sus decît acest cîntat / frumos stă însăși pasărea să cadă“** (motiv din cunoscuta „În grădina lui Ion“). Foarte frumoasă și de aceeași țintă elevată este poezia „Intru pe poarta de lemn“ : **„Intru pe poarta de lemn a neamului și înverzesc / numele vechi, săpate cu flori / și anul de la durata zidirii : bolțile / curg în căușul făpturii ca un isvor / luminînd mlădița nestricăciunii / Cel care stă ascuns într-o cremene — și sfarmă pieptul, pentru ziua din mugur / cel care poartă brîul de gheață tresare / și duhul se înnoiește cîntînd / scufundîndu-se-n omul cel vechi, după răbdare / Poarta se arată ca o fîntînă / pragul e-nalt ca pomul umbros / E un timp cînd le cresc și furnicilor aripi / ca să nu treacă pragul de jos“.**

Și aici apare un simbol : cel al **Porții** pe care mi se pare că l-am mai descifrat undeva, cum în alt poem pe care-l vom desface în piesele sale esențiale apare simbolul **Inimii** și el interesant, cum **Pasărea** obsedează pe poeții noștri, stricîndu-le somnul. Vom vedea pe rînd ce se ascunde dincolo de majusculele cu care și Grete Tartler marchează prezența unui simbol.

Odată spuse aceste lucruri se deschide o foarte interesantă discuție despre proprietatea de a face poezie pe care foarte mulți oameni o cred numai nativă, disprețuind stratul de erudiție obligatoriu sub fiecare poem scris de poetul care se respectă cu adevărat. Acesta nu-și poate permite să apară numai în ițari la marele prinz al liricii unde felurile sunt numai simboluri, și ele, dar asta nu o știu decît cîțiva.

Eugen Barbu

retrospective

Reportajul — între teorie și practică (II)

A ști deci să ții cumpăna dreaptă între „foamea de real“ și actul de implicare estetică în document, iată, pe scurt spus, condiția axiologică a reportajului literar. Se înțelege deci că existența talentului este determinantă și că un scriitor scrie reportaj nu pentru că nu poate scrie altceva (proză, poezie, teatru, eseu și chiar critică), ci pentru că efectiv el vrea să scrie reportaj, avînd conștiința vocației pentru acest gen. Cu toate acestea să nu fetișizăm lucrurile. Pentru un scriitor cu vocație de reporter, practicarea genului în cauză nu e, desigur, o chestiune de divertisment. Mai presus de toate, însă, orientarea către reportaj constituie expresia unei conștiințe traversate de spirit militant. Militantismul civic, izvorît din neistovita sete nu numai de a cunoaște ci și de a participa la viața cetății justifică abordarea genului. Lecția tradiției este și de data aceasta grăitoare. Istoria reportajului românesc se leagă indisolubil de aceea a presei noastre militante. Să ne amintim astfel de începuturile presei românești localizîndu-le în epoca de la 1848 apoi de presa socialistă și muncitorească din ultimele decenii ale veacului trecut, de presa progresistă și socialistă din primele decenii ale veacului XX, de presa dintre cele două războaie, legată direct sau indirect de lupta maselor muncitoare aflate sub conducerea partidului comunist și, în fine, să ajungem la perioada istorică a celor peste trei decenii cîte s-au scurs de la 23 August 1944. Să menționăm, de asemenea, că militantismul revoluționar al scriitorului român de azi și-a găsit și își găsește în reportaj cea mai plenară formă de manifestare, căci nu e întîmplător faptul că aproape nu există scriitor român actual care să nu fi trecut prin școala reportajului.

Ca gen literar, reportajul este poate cel mai „impur“ gen ; de aici decurge caracterul său de sinteză sui-generis, chiar dacă, la nivelul „subspeciilor“, apare sesizabilă prezența unui reportaj-poem, a unui reportaj-narațiune, a unui reportaj-eseu, a unui reportaj-dialog, ca să nu mai spunem că toate aceste „subspecii“, din unghiul tehnicii literare, al compoziției, pot apela din plin la serviciile celor mai diverse domenii : decupajul de gazetă, citatul extras din tratatele științifice, datele statistice, documentele de arhivă, mărturiile obținute la fața locului etc. Conjugarea intimă a tuturor acestor trasee într-un punct de ardere morală și artistică de mare intensitate conferă autorului, cum spunea Geo Bogza despre Egon Erwin Khich, atributul de reporter frenetic.

Cît despre celălalt aspect central al problemei — fenomenul de înrîurire pe care reportajul îl exercită asupra genurilor literare de tradiție clasică — este de la sine înțeles că el însuși comportă un studiu aparte, de proporții extinse. De aceea, acum ne mărginim doar să-l reamintim relevîndu-i prezența. Fără a neglija unele efecte negative pricinuite de viziunea excesiv reportericească, jurnalieră, să mai precizăm că profitul prozei, poeziei și al teatrului de azi, în această direcție, apare în dese rînduri pe cît de vădit tot pe atît de eficient. Un atare profit poate fi identificat sub cele mai diverse aspecte : problematică, materie epicconflictuală, dramaturgică și chiar lirică, claritatea mesajului etic și social-politic, viabilitatea sporită a structurilor artistice de esență realistă și multe altele. Dacă e nevoie să ne oprim asupra unor exemple recente, considerăm că, între altele, romanul „Delirul“ al lui Marin Preda și volumul de versuri „Repetabila povară“ al lui Adrian Păunescu pot oferi un cîmp de investigație deosebit de generos tocmai în acest sens.

Nu stă în intenția noastră să redactăm un studiu complet în legătură cu condiția reportajului literar românesc. Cu atît mai puțin ne propunem să întocmim o schiță istorică a reportajului românesc. Dacă ne gîndim bine, istoria genului are o desfășurare seculară, firește luînd în considerare și procesul de infiltrare în structurile prozei în general. Cea dintîi piesă a „dosarului“ ar trebui probabil, s-o constituie însăși Scrisoarea *boierului* Neacșu. *N-ar trebui pierduți din atenție, firește, cronicarii, Spătaru Milescu, Dimitrie Cantemir, apoi Dinicu Golescu și Codru Drăgușanu, spre a trece la scriitorii generației de la 1848 și la aceia din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, pentru ca după aceea să-i avem în vedere pe N.D. Cocea, pe Tudor Arghezi, pe Sadoveanu, pe Camil Petrescu, pe G. Călinescu. Vor trebui trecuți în revistă, alături de Geo Bogza, Alexandru Sahia, Tudor Teodorescu-Braniște, M.R. Paraschivescu, Zaharia Stancu, Eugen Jebeleanu, Radu Boureanu. Cel din urmă și cel mai amplu capitol al acestei posibile istorii ar trebui să se oprească asupra generațiilor postbelice. Aici vor fi analizați ca reporteri Marin Preda, Eugen Barbu, Pop Simion, Constantin Chiriță, Titus Popovici, Ioan Grigorescu, Paul Anghel, Constantin Țoiu, Traian Coșovei, Ilie Purcaru, Vasile Nicorovici, Fănuș Neagu, Mihai Stoian, Radu Cosașu, Romulus Rusan, Mircea Radu Iacoban, Vasile Băran, Adrian Păunescu, Mihai Pelin, Miko Erwin și mulți alții. Ne gîndim desigur și la reporterii ce s-au ivit în ultimii ani : Al. Monciu-Sudinski, Sânziana Pop, Nicolae Dragoș, Eugen Seceleanu, Dorin Tudoran, Radu Anton Roman, Pavel Perfil, Nicolae Mateescu, Constantin Stan.*

Obiectivele considerațiilor noastre fiind însă mult mai restrînse, în final, ne punem o singură întrebare : care este situația reportajului românesc la ora de față, raportîndu-ne la realitățile stringente ale momentului istoric actual, avînd în vedere rolul de avant-post al genului în acțiunea de scrutare a acestor realități în spiritul documentelor programatice elaborate de cel de-al XI-lea Congres al Partidului Comunist Român și al îndrumărilor cuprinse în cuvîntările tovarășului Nicolae Ceaușescu ? Răspunsul la această întrebare, neîndoielnic, trebuie să pornească de la ceea ce oferă paginile presei literare în sectorul respectiv și de la producția editorială cea mai recentă. Aprecierea valorică trebuie să aibă în vedere în primul rînd ecoul moral, educativ al acestei producții în conștiința maselor de cititori. Privind faptele din unghi critic, să arătăm deci că în ultima vreme — un an, un an și jumătate mai ales —, stimulat și de marile evenimente politice ce au avut loc în istoria patriei noastre — este sesizabilă resurecția reportajului literar. Spunem aceasta întrucît cu cîțiva ani în urmă s-a statornicit o anumită stare de apatie a scriitorilor față de reportaj ; tocmai reporterii consacrați au avut o prezență mai redusă, unii dintre ei dispărînd chiar de tot. În același timp, în ciuda întăririi frontului reporterilor cu scriitori aparținînd tinerelor generații, mulți dintre ei publicînd și în presa cotidiană, solicită o anumită rezervă critică și faptul că reportajul ce se publică azi în presa literară dovedește adesea un caracter ușor ocazional și chiar festiv. Situarea pe poziția minimei rezistențe, nu atît la nivelul expresiei cît mai ales în ceea ce privește problematica, iată încă o deficiență ce nu trebuie să ne scape din atenție. Cărțile care au apărut în ultima vreme, cu cîteva excepții (de exemplu, acelea semnate de Al. Monciu-Sudinski, Sânziana Pop și Gabriela Melinescu, Nicolae Mateescu, Mihai Pelin, Mihai Stoian) nu dispun întotdeauna de cel mai ridicat nivel calitativ. De pildă, o analiză obiectivă a colecției de reportaje apărută la Editura „Eminescu“ ar fi în măsură să conducă spre concluzia că, discernămîntul alcătuitorilor n-a funcționat întotdeauna ireproșabil.

Pentru ca reportajul literar în momentul de față, să poată atinge cota valorică de toți dorită e necesar, evident, să avem în vedere cel puțin următoarele aspecte : efortul de reactivizare a reporterilor-scriitori din generațiile mature, stimularea, îndrumarea atentă a tinerilor scriitori spre reportajul de ținută profesională, angajarea fermă, responsabilă a criticii în actul de evaluare estetică a genului, acțiuni adecvate și constante de stimulare a interesului tuturor scriitorilor pentru cunoașterea aspectelor vieții reale, în sensul investigării și atente la scară social-istorică, politică, economică și implicit morală.

Nicolae Ciobanu

f e r e s t r e

Un eseist

Ideile vin spre Mircea Malița incolonate, într-un avînt de zile mari. Pe unele le oprește, stă de vorbă cu ele. Întocmește fișe, grafice. Le pune în ecuație. Gînditorul încruntă sprincenele, socotind la abac mileniile : anul 2000, 3000, 4000. Malița se simte acasă în problemele delicate ale viitorologiei. Intră apoi în dialog cu specialiști (Marshall McLuhan, Buckminster Fuller, Jean Fourastié, Burrhus Frederic Skinner, Johan Galtung) despre „o samă de cuvinte“ de-ale prezentului : mesajul mediului, criza sinergiei, civilizația terțiarului, tehnologia comportamentului, structurile păcii *etc. Aflăm, pe scurt, cum stăm și ce se vîntură în lume. După cum și mileniile trecute îi rețin atenția : perșii, mongolii. Iată, așadar, un spațiu vast de investigație, înainte și înapoi. Acesta s-ar dovedi primejdios, dacă autorul n-ar avea o capacitate ieșită din comun de-a sintetiza. Nu amănunte nesemnificative, nici erudiție de dragul erudiției. Călător pe orizontală și escaladînd în secțiune istoria, Mircea Malița își fixează în primul rînd, ca un om gospodar, niște* repere. *Cercetează cu băgare de seamă în ce stare se află pîrtia de acces : abia după aceea se aventurează într-un slalom fulgerător. Scutură cu bățul praful de pe monumental. Acela care se vede : piramide, catedrale, sfincși, și monumentalul pitit, ca să zicem așa, al frumosului interior: forța poeziei, perenitatea visului. Nu se sfiește să descopere lucruri descoperite. În fond, ce e nou sub soare? Ba, aș zice că tocmai aici se vede stofa, talentul ce operează iute și natural cu fenomene de știință și artă, creînd din fire vechi o nouă țesătură de covor, nu de puține ori capabil să ia înălțime. Dacă desfășori pe genunchi harta colorată a călătoriilor sale, vezi c-a înfipt stegulețe, c-o precizie matematică, exact în plexul țintelor mișcătoare.*

La concursul de parașutism ți se face un cerc. Aterizînd, trebuie să nimerești în el, ca să iei maximum de puncte. Cercurile atinse de eseist se desenează ca niște copci adînci, prin care se vede, curgînd într-o direcție pozitivă, spiritul omenesc. Stilul e decis : „Ruinele sînt ca și concertele frumoase. Puterea lor se măsoară în expresivitatea lor“. „Cultura nu funcționează fără mai mulți poli, așa cum nu curge curentul electric fără diferență de potențial“. Observînd că-n toate mitologiile cuvîntul scoate lumea din neant, se ajunge la interesante concluzii despre forța vorbei. Asta pe marginea mormîntului lui Saadi, printre chiparoși. Cele mai multe teme de meditație sînt scoase cu băgare de seamă din sacul de voiaj. Nu e un călător minunat ca mine, în sensul că eu mă minunez la fiecare pas, ori, dimpotrivă, mă indignez, întărît și-o rup la fugă. Mircea Malița e un sobru. Reacțiile sînt păstrate cu grijă în conteinere ermetice, se așteaptă cristalizarea lor lentă și fără impurități.

Cu un profil distinct printre scriitorii de azi, înnobilează nota de călătorie, trecînd-o la eseu. Erudit, cu acces la domenii exacte, acest fost student și colaborator al matematicianului Dan Barbilian, pune exact atîta știință și abstracțiune cît să nu pară reporter diletant ; și atîta literatură cît să nu strice structura savantă.

Ultima sa carte „Idei în mers“ apelează mai mult la „glanda cosmică“. Repere, Sfinxul, Pietrele vii *sclipesc frumos de pe bunul pămînt. Toate la un loc justifică năzuința spre literatura majoră, vecină cu inspirația. „Publicist în felul lui Voltaire“, transcrie undeva* o *afirmație a nu știu cui, care i se potrivește.*

Înarmat cu benoclu, telescoape și microscoape, avid să nu scape nimic, la distanță și la doi pași, toate pietrele care-i ies în cale au marea calitate de a fi vii, într-adevăr.

Metoda este, uneori, cea a contemplației. Își alege un punct pe care-l fixează, îl bombardează cu fascicole de informații din toate domeniile, pînă-l silește să-și dea „duhul“. Fiecare loc e purtătorul unui anumit spirit, care plutește pe deasupra și se cere supus. În stare de îmblînzire ne va spune apoi totul, producînd revelația. Asta e strategie, diplomație de artist, care știe cum se umblă și la simboluri: cu mănuși albe, și cu grijă față de miracol, parcă te-ai feri încontinuu să nu scuturi polenul de pe aripile fluturilor. Din scrierile lui Malița se degajă calmul pe care-l ai citind umaniști.

Marin Sorescu

Acuratețea antologiei

Urmare din pag. 1

teze, să încînte sau, cum spune Virginia Woolf, autoarea a unor eseuri de excepție în ceea ce privește frumusețea, să ne „izoleze, ca o cortină“, și această menire satisface, este drept, mai mult gusturile unei anumite categorii de cititori.

Eseul poate deci continua o operă de artă, îi poate deveni complementar. Cu toate că orice autentică operă de artă este de sine stătătoare și se justifică prin ea însăși, ea are totuși nevoie de eseu în măsura în care eseul focalizează atenția cititorului asupra unuia sau altuia dintre aspecte ce capătă astfel noi profunzimi.

Avînd caracter proteic eseul a ajuns greu de recunoscut. Confesiuni, opinii, scrieri scurte nesistematice, relatări de obiceiuri și maniere, dizertații filozofice, scrieri aforistice, scrieri întinse, sistematice și pur obiective apar sub titlul de eseu. Aria de cuprindere fiind vag nelimitată în ceea ce privește conținutul și structura, o delimitare metodică devine dificilă, sub termenul luat în sens etimologic de exagium — *cîntărire*

În literatura engleză, putem spune că eseul a înflorit cel mai mult. Poate de aceea o eventuală antologie solicită o atenție și o cîntărire *mărite.*

Volumul „Eseul englez“ recent apărut în B.P.T. edit. Minerva, Buc. 1975, sub îngrijirea lui Virgil Nemoianu, ne-a atras, desigur, atenția. E un volum antologic *care se ocupă de fapt numai de una dintre direcțiile (și aceasta greu de definit) pe care această specie o poate lua și anume de ceea ce autorii numesc „eseul conversațional“.*

Este evident că orice autor care își propune o antologie de acest gen este condamnat de la bun început la nenumărate renunțări în procesul de selecție. Spațiul fiind limitat iar materialul oferit imens, se ajunge inevitabil la o selecție ce se cere însă foarte cumpănită și care impune o atentă luare în considerație a tuturor aspectelor ce se oglindesc în conținutul materialului supus selectării.

În clasificarea eseului și a eseiștilor se utilizează diferite criterii și aceasta se datorează felului în care este înțeles eseul ca specie literară. Unii autori susțin, de exemplu, că în literatura engleză eseul începe abia cu „Of Myself“ al lui Abraham Cowley (absent în culegere) apărut pe la jumătatea veacului XVII, și nu admit în rîndul eseurilor acele lucrări așa zise „obiective“, cu caracter impersonal. Este, firește, o opinie exclusivistă, nu fără justificările ei, care ne indică însă cît de vagă a devenit noțiunea de eseu și cît de cuprinzătoare totdeodată aria sa. Bacon numește eseul „dispersed meditations“ și aceste meditații pot cuprinde practic orice subiect.

Revenind la recent apăruta antologie, ne arătăm oarecum surprinși că o lucrare ce poartă titlul „Eseul englez“ își propune să înșiruie, în ordine cronologică a autorilor exemplificați, eseuri „conversaționale“, lucrări care, prin însăși denumirea folosită de autorul antologiei, vădesc o factură minoră, în parte facil educativă și moralizatoare atît în formă cît și în fond. Obiecția noastră se referă în mare măsură la titlul antologiei deoarece autorul își exprimă în prefața la volum intenția sa de a ilustra eseul conversațional și nu eseul englez în general, pentru că în acest din urmă caz alcătuirea volumului ar fi trebuit făcută nu prin înșiruire cronologică ci poate în funcție de principalele direcții, teme și curente, foarte diverse în eseu. Un volum care să merite să poarte un asemenea titlu (pe cît de simplu pe atît de pretențios ca grad de dificultate al selectării) nu poate exemplifica genul minor al eseului „conversațional“ chiar dacă acesta ar fi preponderent și tipic pentru eseul englez, așa cum declară autorul în prefața la volum.

Ceea ce autorul consideră „atrăgător“ la acest gen și anume „bunăvoința politicoasă ce se acordă lumii obiectelor și gesturilor în ansamblu“ (de ce în ansamblu ?) ni se pare superficial.

Importanța acestui gen pentru literatura engleză ar fi comparabilă cu importanța pe care ar avea-o „Istoria unui galbin și a unei parale“ pentru literatura română. Faptul că autori de mare rafinament și profunzime ca Huxley au scris și cîte o „Învățătură de la pisici“ nu justifică cu nimic prezența acestor eseuri în volum atunci cînd eseiști de o deosebită finețe ca Walter Pater și Ruskin nu sînt nici măcar pomeniți în prefață.

S-ar putea spune că autorul antologiei evită în mod voit eseul despre artă, de exemplu, dar nici acest fapt nu poate motiva alcătuirea, sub titlul care obligă.

Să nu uităm că cei într-adevăr interesați în evoluția eseului își pot da lesne seama că eseul, cu precădere în ultimele două veacuri, constituie un gen major și de profunzime mai ales așa cum se conturează el în literatura engleză. Părerea noastră este că antologia de față pune eseul englez, atît ca arie cît și ca stil, într-o lumină simplificatoare, cînd avem de fapt atît de rar ocazia de a saluta apariții de volume de și despre eseuri. Impecabila ținută a oricărei traduceri și prezentări iscălite de Andrei Brezianu nu e suficientă pentru ținuta unei antologii oricît s-ar dori ea de liberă și originală.

atelier literar
poșta redacției

B. DUMITRIU : Mai bună, „Plecare". „Bocet", preocupată prea mult de studiul (cam artificios) al mașinilor și cu un final cam forțat (reacția bătrînei țărănci). Vom propune redacției „Plecare".

CÎMPEANU LAURIAN : Nu sînt lucruri noi nici acum și nici nu pot fi, cîtă vreme nu veți da prioritate pregătirii dv. școlare, lecturii, studiului.

TITI PANU : Schițele urmăresc, pare-se, un „tîlc", un fel de „morală a fabulei", dar „poantele" sînt adesea banale, searbede, uneori chiar puerile.

V. TULNICU : Nu e mai bine ca data trecută, ba chiar dimpotrivă.

R.M.I. : Schița e bine lucrată, cu mijloace simple, curată, densă. Din păcate, se fac vizibile din nou (uneori în mod supărător) neglijențele de stil, graba redactării. Ce-ar fi, de pildă, să lăsați definitiv în seama ospătarilor expresii ca „am servit masa", „a servit un coniac" (adică, pe românește, „a băut un coniac"), etc. ? Așteptăm o variantă mai îngrijită a „Naufragiatului", spre a o propune secției de proză.

ADRIAN TEODORU : Lucruri schematice, simpliste, fără perspectivă.

AVATAR 75 : Sînt pagini caligrafice, ușor prețioase, lipsite de orice suport epic, de ceea ce s-ar putea numi aptitudini narative.

ȘOC : Mai bună, mai închegată, de data asta, cu un tonus mai clar și susținut, deși, culminînd în final, o tentă trandafiriu-idilică mai împuținează interesul lecturii.

DOM PETRIC : „Firme III" e ceva mai bună decît paginile anterioare, deși e încă destul de aproape de caricatural și „scheci". Dar unele „gaguri" sînt amuzante, convingătoare și justifică insistențele pe acest drum.

CONSTANTIN CERNA : Pagini inconsistente, neguroase, neconcludente.

D. MALORIAN : N-am putut constata ameliorări substanțiale. Schița e la fel de sumar improvizată, fără justificări profunde, convingătoare, fără credibilitatea (convențională) pe care o implică fantasticul (mai ales cînd e și „științific") bine structurat, ancorat în real și plauzibil.

Desen de Ina Har

MATEI DIN BUCUREȘTI : Neglijent, neconcludent.

I. FLORICA : Se confirmă bunele impresii inițiale. Încă nu e ceea ce trebuie, dar e un exercițiu util și concludent, adeverind perspectivele favorabile de care vorbeam. Continuați.

EM. GV. : „Lupta de stradă" are reale calități, mai pregnante ca niciodată. Ar trebui ușurată de unele lungimi, de prelungitele explicații și argumente care intervin uneori inoportun (de pildă, la pag. 11, unde comentariul, insistent, e de prisos, semnificația lucrurilor reieșind din gesturi). Și proiecțiile în vis, viziunile de coșmar, din jurul pag. 16, cam lasă de dorit, exagerat prelungite, cam fabricate, ușor trase de păr. În ansamblu, piesa e interesantă, substanțială și merită să mai zăboviți, pe ici-pe colo, asupra manuscrisului.

BIANA NORD : „Goana" am mai citit-o cîndva și v-am comunicat părerea noastră. N-avem nimic de adăugat. Și în celelalte (mai ales, „Singurătate") sînt elemente care ni se par cunoscute. Dar, oricum ar fi, amîndouă („Fidelitate" și „Singurătate") ni se par acum lucrurí dense, bine organizate, demne de interes (mai cu seamă, a doua). Nu e rea nici „Să stai cu obrazul în iarbă", dar pare mai „făcută". Vom încerca să publicăm ceva (comunicați-ne semnătura definitivă).

N. PALTIN : Mai slab, de data asta, „Sîntem fericiți" e mai cuprînd rezumatul (frugal, superficial) al unui roman. „În balma ta rodul", o schiță-reportaj expeditivă și confuză. Descifrarea manuscrisului nu e fără dificultate și efort, ceea ce impune folosirea unei mașini de scris.

I. Nicolseni, Codruța Cigerota, A. Pășticu, V. Simionică (pe viitor, texte dactilografiate), **Iftimie C., Răzvan, Korlat Narcis :** Încercări modeste, fără calități deosebite.

Interim

N. R. Manuscrisele nu se restituie.

Mircea Șoncuteanu :
Tatăl, cel de toate zilele

lui moș Avram

Ce-mi spui tu, mă Rusalime, nu e greu de priceput deși treaba-i tare gingașe și cum te ascult numai eu pot ști și tu nu numai că nu poți fi așa cum mi-s eu amu, după ce te-am auzit, dar, cred că nici nu ți-ar trece prin cap oarecîndva să te pui în locul meu.

Așa cum zici tu tătu-i simplu ca „bună ziua". Îi simplu doar dacă nu te-așezi și înapoia lui să-i vezi dosul. Că, dacă te așezi, fătul meu, — și așa ar trebui să faci — atunci ai vedea mai bine ce-i sau cumu-i omul și nu te-ai mai îmbulzi așa cu vorbele — ține minte unii îi zic la asta sminteală.

Mă, în viață oareceva, cîndu-i drept, drept trebue să rămînă... ..îi musai... altfel ne ducem la dracu cu tăți.

Uite, eu îs om cu două războaie-n spate și mi-i inima înnegurată cînd mă gîndesc cît amar de lume o pierit. Socot că mulți dintre ei au fost oameni deștepți și, cînd s-au dus în ceea lume, cu tătul s-au dus. Numai zic de ăi tineri, cu copii, care au rămas mulți fără părinți și care au trebuit să ieie tătul de la capăt și care nu prea știau nici care-i capătul de-au tăt bîjbiit apoi, lovîndu-se cînd de pragul de jos, cînd de ăl de sus.

Tu ai avut oarece noroc cu mine și asta poate pentru că și eu am avut noroc cu tătine-tău, în ăsta, de-al doilea război, că de nu mă căra vreo trei kilometri în spate, dărăburit cum eram de la genunche-n jos, nu mai scăpam cu viață. Eu m-am întors și acasă, el — nu. Acum numai țărina îi ține de cald și nici măcar nu știm deasupra lui crește griu... flori... s-a zidit o casă... ori ce-i ? !

De cînd am sosit de pe front eu, cu tăt beteșugul de la picior, de muierea și de pruncul lui am avut grijă, adică de mine-ta și de tine. Iar cînd a mea o venit să-mi spuie că lumea-n sat zice că... eu am repezit-o : gura ! că dacă nu era Niculai n-apucai să-mi povestești bolunziile lumii. Și ea a înțeles, iar satul, de la o vreme, s-a potolit, mai ales de cînd le vedea, pe a mea și pe mine-ta, mergînd laolaltă la tîrg, în Abrud.

Vezi tu, mă Rusalime, lumea-i uneori, mai ales cînd nu-i cunoști smîrcurile, greu de străbătut. Tu ai crescut și-i bine să afli anumite lucruri și despre noi și despre alții ca să începi tu singur să socoți cum a fi mai bine. Și-apoi așa să te porți, cum ai judecat — tu îi musai să judeci bine — și să te tii, altfel te duci de-a capra popii la vale, de nu te mai oprești citu-i hățul.

Aici, la noi, în ultima vreme, s-au schimbat mult rosturile, în mai bine. Altfel, înainte, care se ocupa cu văsăritul și cu vitele, care se făcea băieș în Roșia. Tată-tău, deși a lucrat vreo doi ani în baie, nu s-o îndurat să lase meșteșugul și nici casa și s-o întors. Tare îi mai plăcea să tomnească piatra în vîrvalniță — era mare meșter — și tot atît de mult îi plăcea să și umble cu varul — și pentru bucatele pe care le lua în schimb, dar și pentru că îi plăcea să cunoască oameni, să stea în povești cu ei, să mai afle oare ceva.

Cu mamă-ta se știa dinainte de a pleca cătană și, fiindcă ea l-o așteptat fără să se spurce, el, cînd s-a întors, a luat-o de nevastă. Mamă-ta era o fată tare faină și mult rîvnită de feciori, dar ea numai pe Niculai îl purta în inimă.

Pe atunci, anevoie îți puteai face un rost. Cu bunu-tău, care era mai mare decît mine cu vreo trisprece ani, am chibzuit multe ori cum să-i arăduim cît de cît pe tătine-tău și pe mine-ta să le fie oarecumva mai lesne. Eram cu bunu-tău ca și c-un frate. Am făcut frontul împreună în primul război, mai către urmă s-a potrivit că ne-am nimerit laolaltă și grozăveniile ce-au fost ne-au alăturat mult.

Cînd a plecat, bunu-tău îl lăsase pe tătine-tău încercînd a umbla, iar, pe cînd s-a întors, Culai învățase să și vorbească. Ne-am întors de-o dată. Cum pînă la mine mai era o țîră de drum m-am oprit și eu să mă mai hodin la voi și să închinăm un păhar de jinars. Bună-ta cu Niculai erau în cohe. Intrăm, zicem „ziua-bună" și cici ne vede bună-ta strigă odată „tulai, Doamne !" și sare la noi, ne strînge pe rînd în brațe, ne țucă, plînge, ne îmbie să stăm jos, și cum ăla mic se uita tare nedumerit îl mîngîie pe obraz și-l îndeamnă domol către tătine-său : Cuali, mamă, a venit taticu. Niculai se duce la tată-sau, îl țucă, și-i zice rar : ta ti cu. Bunu-to dă să-l ia în brațe dar ăla mic se împotrivește și vine spre mine, mă țucă și pe mine și-mi zice la fel de rar : ta ti cu. Și, Doamne, mult am mai rîs atunci cu bunu-tău și cu bună-ta și ne-am petrecut tare bine. Apoi cu tătu că vremea a trecut, vorba i-a rămas lui Culai pe buze. Chiar dacă oarecum schimbată. Lui bunu-tău îi zicea „taticule", iar mie „tătucă".

Îi drept că eu n-am prea avut parte de neveste. Prima muiere mi-a murit din facere cu copil cu tăt, iar cealaltă, cînd s-o durducat un pietroi din munte s-a așezat cu ranga în fața lui ca să-l oprească și să nu lovească carul. Așa s-a prăpădit. Bine, măcar, că n-a zăcut.

Îți zic toate astea că pe unele le știi așa cum au fost, dar multe le-ai fi auzit, după cîte bag samă, din gura lumii și altfel decît cum s-or petrecut

Cu muierea asta de-o am m-am luat cu două zile înainte de a merge la război în ăsta de-al doilea. La popă n-am mai fost că n-a fost vreme atunci. O știam de un dărab bun de vreme, ea — tăt văduvă, îi murise bărbatul în baie la Roșia. Nu prea îndrăzneam eu la ea unde era mai tinără decît mine cu vreo cinsprece ani. Cînd a fost să plec, cu două zile înainte m-or chemat să mă înștiințeze, tocmai mă întorceam către casă sicindu-mi și răsucindu-mi gîndurile, ce să fac cu casa, cui s-o las, cînd pe drum se potrivește că mă întîlnesc cu ea, fusese în tîrg. Ne prindem în vorbă de una de alta, mă întreabă, îi spun că-s tare mînios, uite, alaltămiine plec și n-am cui lăsa gospodăria și tac. Ea nu zice nimic, mai mergem noi, nu prea mult, ea oftează, și asta mi-a dat curaj. I-am zis : tu muiere, vrei să vii la mine și să-ți las toate cele pe mînă pînă mă întorc, și, dacă a fi bine, atunci ne luăm cu acte și-om vedea noi ce-om mai face. Ne-am înțeles. M-am abătut din drum pe la ai ei, le-am povestit cum ne-am hotărît, ai ei s-au cam codit la început că, de, eu vreau slugă ori nevastă, atunci le-am zis că las scris la primărie că, dacă nu mă întorc, tătul să-i rămînă ei și așa am căzut la înțelegere și cu bătrînii. Pînă și-a adunat ea ceva țoale am băut un păhar cu tătine-său și-apoi am plecat împreună cu ea. În cîtă vreme îmi mai rămăsese abia de i-am arătat rostul gospodăriei, așa că de noi mai puțin am vorbit și mai mult despre ce era de făcut. Încă inima parcă începuse a mi se înnoura gîndindu-mă că femeia asta a venit la mine cu gînd greu, dar în dimineața plecării mele, cînd să ies în drum m-a strigat și a fugit către mine plîngînd, m-a cuprins pe după grumaz cu mîinile și mi-a zis : să te întorci Avrame, să te întorci !

Și m-am întors. Așa cum îți ziceam mulțămită tătine-tău.

Mă, Rusalime, tu ai venit pe lume, aș zice că-n grabă, dar ești fiul lui mine-ta și a lui tătine-tău. Lor trebuie să le dai cinstea cuvenită, pe mine-ta cît a fi în viață s-o grijești iar pe tătine-tău care îngrașă țărina țării să-l cinstești cinstind țara.

Ce-i drept eu te-am crescut și eu oarecum, dar mult mai puțin decît mamică-ta. Zici că lumea spune că te-asameni cu mine la multe, dar, vezi tu, nu te-asameni la chip, te-asameni la purtătură, mă !... și asta-i treabă de creștere și nu de singe.

Maică-tii, după ce a primit carte că tatu-to s-o prăpădit, nu i-o mai rămas drag pe lume nimic altceva decît tu. Și nici nu i-o mai trebuit altceva.

Vezi tu, eu amu mi-s om bătrîn și trecut prin de tăte, de copii n-am avut parte cu muierea asta din urmă, dar dacă ea n-o putut prinde rod eu pentru asta nu m-am sfădit cu ea și nici nu i-am înăcrit zilele cîte le mai avea deși, mulțămesc cerului, s-au dovedit bugăte.

Tu ai crescut la două case și te-ai obișnuit și tu și noi să fim tăt împreună. Eu și a mea am văzut în tine un fecior ca și al nostru și de asta te-ai bucurat tu de o asemenea creștere. Cum îi-am mai spus, cînd o fi să murim și eu și baba mea, ție îți le lăsăm pe tăte măcar că tu nu te-i ocupa nici cu vărăritul, nici cu vitele.

Socot că, dacă te-i purta bine cu învățătura în liceu, îi merge mai departe ca să ajungi om cu știință de carte și cine știe pe unde-ți vei face și tu veacul. Așa că înainte să pleci mine-ta o să vîndă tăt să-ți mai cumpere ceva haine și ce-ți mai trebe pe-acolo, apoi o să vină la noi să stăm laolaltă și o să așteptăm să vii să ne vezi, că ne ești drag deopotrivă la tăți, dar, mă Rusalime, tu nu ești feciorul meu cum nici tătine-tău n-a fost, măcar că „tătucă" mi-ați zis amîndoi.

Gherea
și recunoașterea contemporanilor

Urmare din pag. 1

„e lucru întors pe dos ceea ce fac acei care pun pe Gherea alături cu Maiorescu : Gherea face studii sociale, care pot să fie interesante, iar Maiorescu se pronunță asupra operelor de artă și le judecă în virtutea principiilor estetice, care s-au stabilit încetul cu încetul prin munca continuată a celor mai distinse capete. O critică românească **veche** exista, dar ceea ce unora le place să ia drept critică **nouă** nici nu e critică, ci un fel de **anatomie literară**". Ca și în cazul lui Ioan N. Roman, Gherea nu pierde ocazia de a-și înfățișa din nou teoriile, răspunzînd rapid întîmpinărilor lui G.I. Bogdan, în studiul **Asupra criticei metafizice și celei științifice** (1891). Maiorescu însuși intervine. Publicat în numărul festiv, scos la aniversarea a 25 de ani de existență a „Convorbirilor literare", articolul său, **Asupra personalității și impersonalității poetului** (cunoscut sub titlul **Contrazicerí ? Mic studiu de strategie literară**), reduce toată discuția la o simplă neînțelegere terminologică, fiind ridiculizată nepriceperea de către Gherea a unor „expresii care trec peste nivelul conversațiilor de rînd" : dar, printr-o punere la punct cituși de puțin academică și deloc obișnuită stilului său („las-o mai domol unde nu te pricepi"), Maiorescu își trădează iritarea. Nici de astădată, cu toată deplasarea controversei pe un teren ce nu-i era prea favorabil, căci îi lipsea nu doar proprietatea unor termeni de estetică și de filosofie, ci, uneori, chiar proprietatea limbii culte românești, Gherea nu lasă fără replică „impersonalul" articol maiorescian, chiar dacă pentru a-și formula poziția în atît de lăuntricele chestiuni ale „emoțiunilor impersonale" și ale „cuantificării predicatului" i-au trebuit doi ani **(Asupra esteticii metafizice și științifice,** 1894).

Nimic, așadar, nefiresc pînă aici. După 1892—1894 se întîmplă însă un lucru curios. Preluată, vom vedea mai jos în ce condițiuni, de tinerii junimiști, misiunea de a lupta în contra teorilor critice ale lui Gherea se desfășoară fără a se mai înregistra vreun răspuns din partea acestuia, dacă facem abstracție de un mic pamflet din 1895 **(Critici volintiri)** și de mențiuni pasagere, cum ar fi aceea, depășind oricum am lua-o limitele unei dispute intelectuale („d-nii Negulescu, Dragomirescu, Evolceanu, Saint-Pierre, Mehedinți, Antimireanu și alți analfabeți"), din tîrziul articol **Legende** (1897). Atitudinea lui Gherea se schimbă într-un fel surprinzător ; dacă pînă acum el nu numai că nu se ferește de a se angaja în polemici, dar le și deșteaptă, făcîndu-și chiar un principiu din expunerea prin controversă („Prefer forma polemică pentru că, în condițiunile actuale în care scriem și suntem citiți, e una din cele mai nemerite pentru expunerea și răspîndirea adevărurilor literare și științifice"), se produce o scădere sensibilă a caracterului ofensiv al intervențiilor sale, într-un moment în care nu-i mai lipseau nici autoritatea și nici prestigiul. Observăm, totodată, că foarte des Gherea se plînge de a nu fi fost înțeles cum trebuie ; eforturile lui tind acum să clarifice, să nuanțeze, să îndepărteze posibile confuzii, în mult mai mare măsură decît să avanseze noi puncte de vedere. În mod vizibil, el **se apără**. „E foarte greu să scrii despre chestiunile estetice. Ele sunt atît de încîlcite, estetica e așa de puțin stabilită ca știință, drumul e atît de riscat și puțin bătut, încît de multe ori te simți singur că șovăiești. Pe cînd în științele exacte ai premergători mari, pe cari îi urmezi, cari te conduc, pe cari te razemi, în estetică de multe ori ești lăsat la propriele tale forțe. Aceste greutăți sunt încă și mai mari cînd e vorba de chestiunile ce privesc estetica sociologică, dacă ne e permis să întrebuințăm acest termen. Astfel sunt : legătura esteticei cu societatea, influența societății și determinarea printr-însa a producțiunilor artistice, influența acestora din urmă asupra societății, chipul cum o anumită societate, un anumit mediu social lucrează asupra artistului și cum lucrează artistul asupra mediului social ș.a.m.d. Aici terenul e și mai riscat, drumul și mai puțin bătut și mai des încă ești lăsat la propriile tale puteri. Aceste greutăți devin și mai mari cînd asemenea chestiuni trebuie să le tratezi în articole de revistă" — scrie Gherea în 1894 **(Polemice)**. A doua parte a articolului din care am extras considerațiile de mai sus se referă la întîmpinările făcute de Noir (Raicu Ionescu-Rion) în „Evenimentul literar", care, deși „un prieten de convingeri", „combate cu mult succes", zice Gherea ironic ; însă este o ironie tristă, înțelegerea greșită a ideilor sale venind din partea unui apropiat. De asemenea piezișă este și perspectiva din care P.P. Negulescu și Mihail Dragomirescu încearcă să pună în discuție principalele teze gheriste, mai mult decît de evidența denaturării, criticul socialist trebuie să fi fost tulburat de **posibilitatea de a i se denatura,** sub aparența celei mai depline obiectivități, susținerile. Am văzut că, de pildă, P.P. Negulescu îl socotește pe Gherea un discipol al lui Proudhon și că discutînd ideile acestuia din urmă crede că infirmă principiile „artei socialiste". De altfel, nici Mihail Dragomirescu și nici, cu atît mai puțin, P.P. Negulescu nu-și vor revendica deplina inițiativă a intervențiilor lor. Patru decenii mai tîrziu, cu prilejul aniversării a 70 de ani de existență a revistei „Convorbiri literare", P.P. Negulescu evocă astfel împrejurările în care a scris primul său articol polemic împotriva lui Gherea : „....Maiorescu a declarat că nu înțelegea să ducă discuția mai departe. Mie însă mi se păruse că unele din punctele în discuție mai aveau încă nevoie de unele precizări. Și fiindcă avusesem această părere, Maiorescu mi-a cerut, iarăși, să trec la realizare. Am fost silit, din nou, să încep o lucrare la care nu mă gîndisem și a cărei inițiativă n-o aveam" („Convorbiri literare", număr jubiliar, 1867—1937, anul LXX, nr. 1—5, ianuarie-mai 1937, pg. 55). Iată și amintirile lui Mihail Dragomirescu : „....nu puteam să laud pe **Maiorescu,** decît înlăturînd criticile lui **Gherea.** De aceea articolul meu «Criticele d-lui Maiorescu» apărut în 1893—94 în «Convorbiri literare» se ocupa atît de «Criticele» lui Maiorescu, cît și de volumul lui **Gherea.** Dar cu tot tonul ofensiv al articolului meu, mărturisesc că nu eram pregătit s-o duc pînă la sfîrșit așa cum începusem și sunt nevoit să las articolul neisprăvit". („Convorbiri literare", nr. cit., pg. 89).

Cu tot interesul, crescut simțitor în ultimul deceniu, în special după apariția din 1967 a ediției de „Studii critice" îngrijită de George Ivașcu, pentru personalitatea și opera lui C. Dobrogeanu-Gherea, de teoretician și de critic literar ca și de ideolog și de militant socialist, sîntem totuși nevoiți să constatăm lipsa — ori mai exact spus întîrzierea — lucrărilor fundamentale. Este încă absentă o ediție critică și completă a scrierilor literare și social-politice ale lui C. Dobrogeanu-Gherea. O solidă monografie, de asemenea, rămîne de așteptat. Deși viața lui Gherea are în datele exterioare consistența epică a biografiei unui personaj de roman balzacian, nu s-a depășit totuși simpla constatare a faptului ; iar cele mai impunătoare studii critice care i s-au consacrat nu prin analize amănunțite și sistematice își justifică întinderea.

Poeme de cioplit pe lespezi

Urmare din pag. 1

Khayyam, discipol al filosofului nominalist arab Avicenna, cultivă sub aparența sentimentului deșertăciunii lucrurilor, a intuiției fragilității și efemerității vieții, un epicureism constant, anti-fatalist de nuanța horațianului **carpe diem :** „Oricît mi te străduí astăzi să-l apuci în mîini pe Mîine / și-orice cugeți spre Mîine, fără noimă va rămîne. / Chiar de n-ai nici o dorință, nu scăpa această clipă / nu se știe restul vieții cît te ține sub aripă."

Viața, nesfîrșitele bucurii ale existenței, vinul și bolta înstelată, țărina eternă, lumile nevăzute, taina ființei umane, moartea sînt motivele acestor poeme demne să fie cioplite în stîlpi și pe lespezi, să dăinuiască laolaltă cu veșnicia materiei atît de sensibil transfigurată : „...Și-naintea noastră fost-au nopți și zile și-astă Roată / pururi se rotea, din sine, stelele pe rînd să-și scoată. / pune-ncet și cu sfială talpa-n bulgării-de-tină / fiindcă poate calci o față, drept pe-a ochilor lumină."

Obstinat muzicală, versiunea românească a robaiatelor, pe care o datorăm regretatului poet George Dan — versiune confruntată cu originalul de către Sokufé Saidi —, transmite, după traducerea mai veche și liberă a lui Al. T. Stamatiad — o nouă imagine a marelui poet persan. Maiestuos simplă ca tonalitate, alteori virtuoz dezinvoltă ca structură metaforică, cu arome și luxurianță orientală, traducerea lui George Dan adaugă totodată literaturii noastre o experiență extrem de fecundă.

---

revista străină

● **ÎN EDITURA ALBIN MICHEL A APĂRUT DE CURÎND VOLUMUL „AUTOBIOGRAPHIE"** al Angelei Davis. Autoarea, autentică intelectuală, ocolește rolul de vedetă, oferind cititorilor doar portretul unei revoluționare. Este vorba mai curînd de o carte de luptă; în 1964, pasionată de filozofia germană — Kant, Hegel, Marx și sătuită de Marcuse, urmează la Frankfurt cursurile lui Theodor Adorno, citește după cîteva luni toți autorii în original și la sfîrșitul studiilor lasă amintirea unei studente excepționale. Cînd vorbește despre sine, o face în numele militanților negri. La vîrsta de 16 ani, **„Manifestul comunist** o fascinează ca un fulger". Va fi revoluționară și va adera la un partid „al căror membri și structură sînt activiști și a cărui ideologie este esențială". Ea reunește astfel în persoana ei toate provocările : femeie, neagră, frumoasă, inteligentă și comunistă. Este exclusă din universitatea din Los Angeles. I se înscenează un proces, dar, în ciuda tuturor eforturilor, va fi achitată. Comentatorul volumului, Janick Jossin, ar fi preferat ca această carte să se intituleze „Eu, o militantă"...

● **ÎNTR-O NOUĂ VERSIUNE,** întocmită de José Juan Arrom, editura mexicană Siglo XXI a publicat lucrarea lui Fray Ramon Pané, „Relación acerca de las antigüedades de los indios : el primer tratado escrito in America" (Relatare despre antichitatea indienilor : prima lucrare științifică scrisă în America). Într-un studiu preliminar José Juan Arrom rezumă importanța acestei lucrări, vorbind despre insulele Antile ca primă poartă în drumul spre continentul sud-american : „Această lucrare a lui Ramón, scrisă în insula spaniolă după cucerirea ei, este singurul izvor direct care ne-a rămas despre miturile și ceremoniile locuitorilor primitivi ai Antilelor". Ținînd seama că redactarea lucrării s-a terminat către anul 1498, importanța ei depășește limitele insulare ; rezultă, după data întocmirii, că ne aflăm în fața primei cărți scrise în Lumea Nouă, și mai ales într-un idiom european.

● **A APĂRUT CEA DE-A PATRA EDIȚIE** a lucrării lui Alaksander Skarczynski, **„Cauzele politice ale Insurecției din Varșovia"** (edit. Paustwowe Wydawnictwo Naukowa). Îmbogățită cu ilustrații, un amplu cuvînt înainte și o serie de note, ca rezultat al progresului cercetărilor istorice, — lucrarea descrie hotărîrea luată de guvernul emigrat la Londra, ținînd seama de spiritul radical crescînd din sînul societății poloneze, de discuțiile avute cu delegația și comandamentul Armatei Naționale și cu delegațiile Marii Britanii, S.U.A. și U.R.S.S., de declanșarea luptei (pregătirile detașamentului varșovian al Armatei Naționale, în vederea insurecției), pregătirile germane de contra-atac, durata și rezultatele asaltului din 1 și 2 august.

● **EDITURA UNEDI (MILANO)** a publicat de curînd primul volum din cele 14 programate, dintr-o nouă enciclopedie, „Enciclopedia Universale — Dizionario Enciclopedico". În acest volum sînt incluse 150 000 de cuvinte, și 500 000 de sensuri, făcîndu-se apel la cei mai reputați experți în materie. Ilustrațiile înlătură caracterul pur enciclopedic, și sînt completate de monografii ale marilor personalități contemporane, semnate de alte mari personalități (ex. de Gasperi prezentat de Andreotti). „Enciclopedia", apare ca o lucrare de strictă informație solicitînd cercetătorului întreaga sa atenție.

● **UNUL DIN CELE MAI BOGATE SUBIECTE DIN MITOLOGIA EUROPEANĂ,** Odiseea, a apărut în ed. engleză Phaidon, sub titlul **„The Quest for Ulysses"** (În căutarea lui Ulise) de W. B. Stanfort și J. V. Luce. Nemuritoarea operă a lui Homer a stimulat continuu, timp de trei mii de ani, inspirația poeților, a dramaturgilor, a romancierilor și a criticilor, pictorilor, sculptorilor și compozitorilor. Capitolele scrise de profesorul Stanford pornesc de la legenda lui Ulise în versiunea lui Homer, comparată cu alte păreri din perioada epică, și în final dezvoltă evoluția ulterioară a subiectului Ulise în literatura și arta europeană pînă în zilele noastre. Profesorul Luce, la rîndul său, situează Odiseea în contextul ei istoric, interpretează contribuția arheologiei în cunoașterea noastră a orașelor și civilizațiilor pe care le descrie Homer și, cu o pondere a imaginației împletită cu realitatea, examinează pînă la ce punct anume pot fi identificate isprăvile vitejești ale lui Ulise cu locurile istorice.

● **DOCTORUL CURT EMMRICH,** născut în Saxa în 1897, fost chirurg la Berlin înainte să-și fi cucerit un loc în literatura germană sub pseudonimul literar Peter Bamm, a încetat din viață la Zürich, în vîrstă de 77 de ani. Fost doctor în medicină, foiletonist, romancier istoric, popularizator științific, Peter Bamm a iubit cu deosebire omul și creația lui. Dintre lucrările sale citām : „La limanul luminii", „Alexander sau schimbarea lumii", „Adam și maimuța", pe lîngă multe altele, apreciate de cititori.

● **DUPĂ EXAMINAREA NOILOR MATERIALE** descoperite, François Caradec a concretizat într-un volum, intitulat „Isidore Ducasse, comte de Lautréamont" și tipărit în editura Gallimard, atît biografia cît și gîndirea și scrierile lui Lautréamont (1846—1870) care în 1868 scrie „Les Chants de Maldoror" și e considerat de mișcarea suprarealistă ca unul din precursorii ei. François Caradec face să reînvie sferele intelectuale și sociale prin care a trecut Isidore Ducasse, prietenii de care era înconjurat ; sînt incluse aci pentru prima oară toate piesele de arhivă franceze și uruguaiene (Lautréamont s-a născut la Montevideo) care se referă la personalitatea scriitorului.

● **MARELE POET ENGLEZ AL EPOCII VICTORIENE, Alfred Tennyson** (1809—1892), autor al culegerilor „Idilele regelui" și „Enoch arden" își tipărise cea mai mare parte a poemelor sale în două volume. Editura „Dent", (col. „Everyman's University Library"), a adunat într-un singur volum poemele sale, utilizînd vechea mașină de cules, intitulîndu-l „Alfred Tennyson — In Memoriam, Maud and Other Poems". O scurtă introducere și note pentru fiecare poezie, întocmite de J. D. Jump, profesor de literatură engleză la Universitatea din Manchester, o bună selecție a lucrărilor și faptul că cele mai lungi poeme sînt reproduse în întregime, subliniindu-se perioada timpurie și de mijloc Tennyson — singura idilă inclusă fiind „The Coming of Arthur", — fac din acest volum o prețioasă contribuție la tezaurul literaturii universale.

---

sport
Cheia victoriei

Peste două săptămîni echipa de fotbal a României se va afla în fața unuia din cele mai grele examene ale carierei ei. Reprezentativa de fotbal a Scoției, oaspete, la 1 iunie, al Bucureștiului, este o echipă care atacă neobosit, ajutată de remarcabila tehnică individuală a jucătorilor ei.

Dorim o victorie românească, decisivă în cîștigarea primului loc în grupă, și de aceea vom privi meciul nostru recent, cu Danemarca, prin prisma viitorului meci cu echipa Scoției. O victorie asupra Danemarcei este o victorie asupra Danemarcei și nu trebuie s-o subestimăm, dar nici s-o supraevaluăm. Legea numărului mai mare de jucători valoroși într-o echipă a dat, cum era firesc, cîștig de cauză românilor. Felicităm jucătorii români pentru rezultat, dar nu trebuie să uităm că echipa, în întregul ei, n-a dat pe deplin satisfacție. Coeziunea dintre compartimente și dintre jucători nu s-a arătat a fi fără cusur. S-a jucat lent și cu prea mulți „timpi morți". Golurile au fost mai ales rodul virtuozității tehnice a jucătorilor noștri decît al jocului de echipă. Semnificativ este că rețeaua de pase care le-a premers a fost foarte scurtă și a angajat puțini jucători.

După cum începuse meciul se părea ca partida de la Copenhaga se va reedita cu toate erorile ei, deoarece oaspeții atacau bine și se apărau și mai bine. La prima acțiune de presing a echipei noastre a apărut și primul gol. Crișan a presat un fundaș și din această neașteptată recuperare s-a obținut golul dintîi al lui Dudu Georgescu. Crișan este de altfel jucătorul român care a înțeles meciul cel mai bine. Este jucătorul care a eliminat timpii morți aplicînd legea presingului și a înțeles că numai prin sufocare o echipă de felul celei daneze poate fi adusă la starea de derută.

Pentru meciul cu Scoția acest joc rapid și sufocant trebuie să fie al tuturor jucătorilor. La București au mai jucat așa Kun, scurtul timp avut la dispoziție fiindu-i suficient pentru a crea o fază decisivă de gol, și Balaci, jucător tînăr, rapid, solid, tăios. Nu de jucători dotați pentru fotbalul modern ne putem plînge. Trebuie, însă, să știm să-i valorificăm.

Excelent a jucat apărarea, ea a descurajat, pur și simplu, înaintarea daneză și, mai ales, fundașii laterali Cheran și, cu o notă în plus, Anghelini. Dar în fața echipei scoțiene e nevoie să se apese pe acceleratorul forței și promptitudinii în joc. Din înaintare trebuie remarcat jocul de matură orientare al lui Lucescu și precizia centrărilor lui. D. Georgescu începe să devină, și în meciurile internaționale, ceea ce noi știm de mult că este : un foarte primejdios atacant. Linia mediană, deși a cumulat jucători de clasă a fost compartimentul mai șters. Dinu a vămuit excesiv mingile procurate de apărare. Nu e bine să perseverăm în eroare : calitățile lui Dinu sînt ale ale unui foarte bun destructor și nu constructor de joc. Meciul cu Danemarca a fost un experiment. Cel cu Scoția nu ne mai îngăduie însă experimentele. E nevoie de un real conducător de joc. Rămînem cu nostalgia lui Dumitru, de la Belgrad și Madrid. Atît cît a avut mingea, Dobrin ne-a reamintit marea sa clasă și combinația golului 3 (Dobrin—Crișan) este una din fazele memorabile ale fotbalului românesc. Dar ritmul său de joc trebuie să fie avut în vedere de antrenori.

Confruntarea cu Scoția nu ne îngăduie nici un răsfăț. Va fi o întîlnire grea, 90 de minute de luptă continuă, 90 de minute în care orice capriciu trebuie lăsat dincolo de porțile stadionului. Coeziunea echipei trebuie adusă la maxima ei expresie. Echipa Scoției atacă în valuri, ca Celtic Glasgow, și momente de respiro nu vor fi. Fotbalul românesc are valorile individuale care să ne aducă victoria. Cheia victoriei va fi însă jocul de echipă. Scoția este o echipă foarte bună dar Scoția nu e invincibilă. Examenul de la București e greu și pentru ea. Să nu uităm că și România are un lot foarte bun.

Scoția este o echipă de excepție, dar n-a „ieșit" din grupa de la mondiale. De ce ar „ieși" din această grupă a campionatului european ?

Addidas

---

parodii

DAN DEȘLIU :
Imprevizibila aventură

Pe unde vremea se trecu
în strălucire funerară
am mai rămas doar eu și tu
și-un inger cu chelie rară.
Apus de foc insinuînd
candoarea firelor de nalbă,
te-am urmărit cu-același gînd
din Cotroceni în Balta Albă.
Păunii zilelor tîrzii
vor ceru-n rană să-l însemne.
Ți-am scris un tom de poezii
în cămăruța mea cu lemne.
Prevăd destinul ce mi-e dat
expus în termeni mai enclitici.
Vom merge amîndoi la Sfat
fără nuntași și fără critici.
Să ne grăbim cît toamna nu
ne ia o parte din ființă
și prinși de vrajă, eu și tu
să facem schimb de locuință.
Apoi să ningă peste noi
cu pene tremurînd în pace
și penele s-or face sloi
și sloiul pene se va face.
Căci viața e un chichirez,
o șmecherie foarte simplă :
Îți pare că se-ntîmplă tot
pe cînd nimic nu se întîmplă.

Mircea Micu

Cuvinte rare : *doctor, inimă, medicamente, niente, față, heruvim, amurgul, aproape, suris, zimbitor, săbii.*

Selecție metaforică : *„Poemul n-are coperiș / nici matcă nici chezași de lege / Poemul fulgeră piezîș / aproape șapte clipe-ntrege".*

17 MAI 1975

c a r i a t i d e

Născut 6 ianuarie 1940 — Săliștea de Sus, Maramureș. Facultatea de filologie, Universitatea „Babeș-Bolyai" Cluj-Napoca 1964.
Debutează în ziarul „Pentru socialism" 1959 și „Tribuna" 1960 cu reportaje. Cu poezie debutează în „Luceafărul" 1963. Redactor la revista „Familia" pînă în 1968.
Cărți apărute : „Tăceri neprimite" (1968), „Almar" (1970), „Țara fîntînilor" (1971), „Irosirea zăpezilor" (1974).

ion iuga

Lumina

Urcă munții cu rădăcinile-n lumină
satele întoarse de la cer
urcă mîinile clopot pe ape
și noaptea se-ntoarce-n lumină
urcă treizeci de cercuri în nuc
tatăl nostru schije-n lumină –
crezul lui pe picioare de lemn
lumină cerne din lumină

urcă munții cu rădăcinile-n cer
vîrsta mea de tinără fîntînă
pe gura ta înflorind
pe gura ta cer din lumină

și cîntecul mereu lumină
el sufletul mai străveziu
prin trupul subțiat pe drumuri
lumini tot cerne din lumină
în nordul țării
în lumină

Casa eroilor

Fulgeră porți
cuțitele ploii albesc pacea grădinii
grinda casei pentru-un cer mai înalt
luminare-i în drumul eroilor
grăiește măicuța trecerii
tronul vorbelor peste țintirim
cîmpuri învie
în ochii celor trecuți în vetrele mult
întrebate
măicuța-n ferestre amurg răstignit
fluieră munți troieniți
vindecă fîntîni

prin mine vîntul ram încendiat
și rană deschisă
mîna ei plînge
mîna ei ca ogorul
sufletului rugă

grăiește măicuța pe ștergura ascunsă
subt oasele-rază și ctitorii înalte
grăiește dimineața
fulgeră porți
bărbatul munte
bărbatul țară
pe coline lumina încrustează statui
semnele zilei

Țară

Slovă de fulger tăiată prin sînge
la început de alte începuturi
tăiată din osul tăcerii
și din altar de lacrimă
slovă sugrumată
biciuită
cu ochii-ntre lanțuri și săbii
slovă de-nceput
adulmecată de caninii clumei și-ai otrăvii
slovă de-nceput triunghi ce nu se-fringe-n
zborul lui rostit în sus
slovă la-nceput de alfabet
în tine creștem și-adormim încet
slovă de azi și ochi de mîine
tu patrie de-apuri rotunjime

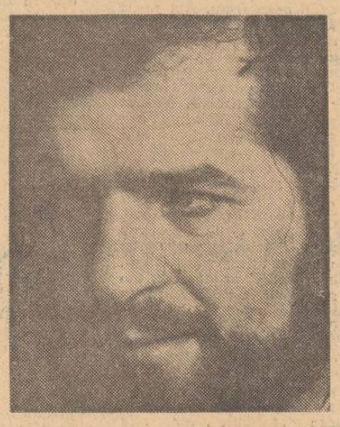

„Ion Iuga... se vădește a fi un poet substanțial, și e de mirare că apariția lui n-a fost înregistrată cum se cuvine. (...) Evoluția sa este imprevizibilă și poate realiza salturi neobișnuite, fiindcă nu-i lipsește marele temei al oricărei opere : talentul pur, care se exercită dincolo de orice îngrădire exterioară".

AUREL-DRAGOȘ MUNTEANU

„Reflexive, asemenea tuturor poemelor din volum, acestea nu sînt în deosebire de altele, și abstracte : ele se disting printr-un aer de taină, de reculegere prin modul enigmatic, figurativ de a sugera extaze sau obsesii. Lirismul lor e unul de zonă pur interioară, obținut prin spații mari de tăcere, prin proiecții de umbre, prin semne ce ascund confesia pe cît o comunică".

DUMITRU MICU

Masa Poemelor

Lui MARIN PREDA

I

Durerea-n golul nopții își strigase loc
și masa ne cuprinse împreună
albă voce
pe coama unui munte
fulgerată pînză
de-acolo
din sus
coboară plînsa cărare
pînă-n grădina măicuței
pînă-n fîntîna limpezită de tăcerile ei
și-n cumpănă cuvîntul
își umezește pașii
din iarba uitată
se desprinde umbra mea
ochiului ascuns în haina lui
mîinii adormite
pe trandafirul îngenunchiat

II

Căile fibrelor
ca paiele unui snop se împrăștie
împresurate de rouă
sunt oasele unei sfinte
atinsă de mila unei mîini pămîntești
fosforescente
în văzul meu tulburat

o
masă de scris cuțitelor supusă
jarul vetrei mele
purtat peste păduri
fiecare bulgăr – sunt vai milioane –
rătăcitoare iscoadă-i
din masa mea răsărită

nopțile luminate prin colțuri
joacă foc satanic și prin văi
albe fecioare în iarbă visează

transparentă
pe rîuri plutește ofelia
singeră sălcii pe-al ei cap vindecat
partea dinspre ziuă
căderi obosite de astri
cu mîna obosită pe unelte
cu fiecare parte a măsuței de brad
de moarte sunt mai aproape
cu fiecare parte a măsuței de brad
am fost logodit
amantă mi-a fost
cuprinsă mi-e osînda de brațul lor
pe rînd
frigul mă-aleargă în perne de hîrtie
cu aripi
din petale de trandafir
îngeri și lacuri
cu țărm de pietre sfinte
ne-nconjură
cînd pe castani aprinși vin oameni negri
cu fierăstraie
pentru dragostea noastră

o
netrebnica mea icoană
cu piele de tînără dansatoare
fără veșminte
arsă de palma cernelii
de ruga mea
numai cu tine statornică
iertare ție
astăzi cînd timplarii te sfărîmă
pentru că n-ai putrezit de-atîta lacrimă
nici sare nu te-ai făcut
pentru că n-ai ajuns vînt nici secetă
și n-ai înverzit
în zăpada poemelor vinovate

daniela crăsnaru

Cînd fapta

Închiși sub pleoapa lunii ca într-un miez
de var
în care duhul vorbei se umple
de-ndoială,
prin transparența orei închipuim un far,
o zbatere de aripi, tăcută și egală,

Cînd fapta umilește un aer ca argintul
încremenit pe creștetul lucrurilor, pur,
de ce să mă apropii, de ce să spun
cuvîntul
cu care-ar fi să-ți spulber tot cerul
dimprejur ?

Marea izbîndă

Timpla ta e spartă. Iată,
din ea curge un șirag de flori.
Aș putea să m-apropii,
să rup ultima poartă.
Aș putea rămîne pentru o clipă
trează.
Dar ce-ar însemna
pe lîngă marea izbîndă :
sîngele tău lumînează.

Era în jur atîta curăție și pace

Lebăda murise fără să cînte. În somn.
Ultima ei respirație
a fost un fuior de lumină
care sfîșie lacul, pădurea...
Nimeni nu mai găsi vreodată
biciul de aur
arcul, săgeata, securea.
Mult timp sună în dungă
toată frunza pădurii
sub cerul coborît la o bătaie de pleoape.
Mult timp din undele
care purtau acea zăpadă învinsă
nici o umbră nu îndrăzni să se mai
adape.

Era în jur atîta curăție și pace,
ai fi zis că aerul e la fel de ușor
ca-nainte
că apa nu ascunde vinovate clipiri
că nici o armă nu poartă
urma mîinii, fierbinte.
Era în jur atîta curăție și pace
Ai fi zis
că locul acela se despărțise de lume
plutind ireal, într-o zonă a memoriei,
calmă,
dacă din vreme în vreme
penetul mărunt strîns în pumni
n-ar fi desenat
o dîră subțire în palmă.

...Azi citesc volumul de debut al Danielei Crăsnaru, o plachetă subțire plină de lucruri admirabile cum nu găsesc în volumele groase și nedefrișate ale altora. Versul ei are o puritate rară pentru zilele noastre, e hialin și miroase a rășină. Surpriza este, nu totală pentru că știam că nu am de-a face cu un versificator de ocazie sau cu un vînător de elogii la reviste, ci cu un poet ce se pregătește cu răbdare, îndelung. Sigur că există, ici și colo, umbre din Macedonski și ghiara lui Arghezi stă înfiptă sub aripa de înger a Danielei Crăsnaru, dar paternitățile sînt glorioase și fac bine în rastelul ei cu arme diafane.

. . . . . .

Cred că alături de Gabriela Melinescu și Constanța Buzea din familia cărora face parte, Daniela Crăsnaru se înscrie de pe acum în competiția lor poetică, dominată de departe la ora de față de aceste grațioase persoane lirice.

EUGEN BARBU

Născută la Craiova la 14 aprilie 1950. Absolventă a Facultății de filologie secția română-engleză în 1973.
Debut în presă : „Scînteia Tineretului" și „Ramuri" — 1967.
Debut în volum (1973) „Lumină cît umbră", Editura Eminescu.
Premiul „Scînteii Tineretului" pentru poezie în 1968.
În prezent, redactor la Editura „Eminescu".

Desprinderea de umbră

Neștiutor de sine cum un fruct
abandonat miresmelor din floare
ca într-o crisalidă de răcoare
cu învelișul dinspre lume rupt

acel impuls amețitor, aramă
pe care sunetele curg zeiește
cît apa închizînd în ea un pește
uimit că sarea mării îl destramă

Și pleoapa lumii ridicată-n ceruri
Neliniștea de a te vedea în toate
ale luminii fețe răsturnate...
În spațiul de tăgadă și eteruri

ar fi o Poartă ca un abur moale.
Tu treci prin ea ușor ca într-un somn
ferit de zgomotul enorm
al umbrei care se prăvale.

Priveliște din turn

Sînt urme, pe zăpezi, de stele poate.
Uimirea e un clopot fără limbă.
În ochii mei, sub ochii tăi se schimbă
Vinul în apa martoră la toate.

Ar trebui din nou ghicit conturul
Atîtor lucruri stinse în privire.
Fără suspin și fără-mpotrivire
Mimăm virtutea și mimăm cusurul.

Din ce știam, au mai rămas sonore
Amieze depărtate, ceruri calme.
Ci noi ne prăbușim cu fața-n palme,
Din turnurile fiecărei ore.

Fior

Eu te visam ca-n fresce bizantine
ovalul feței lumina prelung,
o mare taină tulburase calea
la care nu puteam să mai ajung

Treceai ușor, printr-un văzduh de miere
atunci ca mai demult, ca prima oară
ușorii ușii, treptele și pragul
mi se părea că simt cum se-nfioară !

Nu respiram să nu-ți destram conturul
Să nu te tulbur nu rosteam cuvinte
Ci fără să te ating te deslușeam
amar și dulce, rece și fierbinte.

m a p a m o n d

clara janés: românia, mon amour

În 1973, a publicat volumul de poezii „Límite humano" (Limită omenească), despre care criticul Ernestina de Champurcin scria : „Este opera unei femei care știe să scrie ; prin versurile sale profunde, autentice și pline de conținut, Clara Janés și-a ocupat un loc bine definit în lirica spaniolă".

Volumul „En busca de Cordelia y poemas rumanos" (În căutarea Cordeliei și poeme românești) — apărut, în februarie, anul acesta, la Salamanca — a fost scris în cursul călătoriei poetei în România. Poeziile, aranjate în volum în ordine cronologică, iar cînd aceasta n-a servit spiritului poetei, într-o ordine personală subiectivă, relevă principalele etape ale șederii sale pe meleaguri românești.

D. B.

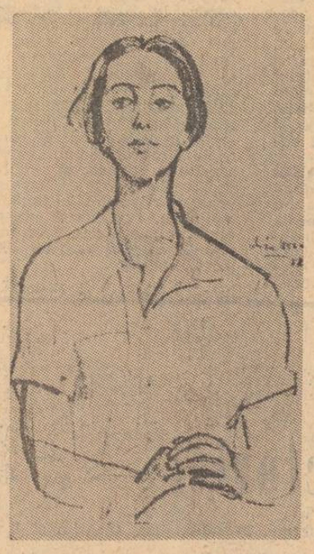

„Intenția mea este de a prezenta, cu maximum de sinceritate, tot ce am văzut și am auzit în România, tot ce-am învățat, ce-am intuit și ghicit, ce-am recepționat fără să-mi dau seama, pentru că totul a intrat în mine odată cu aerul pe care-l respiram ; pe scurt, acel tot care, după mine, face ca această țară să fie ea însăși. (...) Cu ochii închiși, cu capul dat pe spate, îmi amintesc de chipul surizător al președintelui Nicolae Ceaușescu, privirea sa inteligentă, părul său creț, așa cum l-am văzut în după-amiaza aceea de 22 august, cînd ne-a strîns mîna la toți... Vreau să vorbesc de toți acești oameni, care împreună formează un popor tînăr, ce luptă cu toată fermitatea pentru găsirea și afirmarea propriei sale identități și care reprezintă o națiune ce revarsă lumină în inima Europei".

Așa își începe reportajul despre România poeta spaniolă Clara Janés, care ne-a vizitat, recent, țara.

Vlăstar al cunoscutei familii de literați catalani — tatăl ei este poet și editor —, Clara Janés s-a născut în 1940, la Barcelona, urmîndu-și studiile la Universitatea din localitate și la Pamplona, unde, de fapt, și-a luat licența în Litere și Filozofie. Spirit pretențios și sever cu propria-i instrucțiune, poeta decide să-și completeze studiile literare la universitățile din Perugia, Grenoble și Oxford, colaborînd, paralel, la o serie de publicații de specialitate din Spania. În 1964, îi apare primul volum de versuri, „Las estrellas vencidas" (Stelele învinse) care, împreună cu următoarele apariții editoriale, romanele „La noche de Abel Micheli" (Noaptea lui Abel Micheli) și „Desintegración" (Dezintegrare), îi aduc premiul și bursa corespunzătoare „March", ceea ce îi va permite să scrie o vastă lucrare despre viața și opera muzicianului Federico Mompon — premiată în 1972 cu Premiul pentru Eseu. În același an, este pe punctul de a cîștiga premiul „Café Gijón" cu „Desintegración dos", după ce ratase inexplicabil, în 1969, premiul „Nadal", cu primul volum al acestei lucrări.

...După amiază, înainte de căderea amurgului, m-am bucurat de prima mea plimbare prin București – notează poeta. M-a surprins atmosfera orașului încărcat de tihnă.

Tihna

Deschide-mi drumurile tale, București,
primește-mi pofta nedormită de plimbare
și lasă-mi gîndurile să se rătăcească
fără-orizont
prin arterele tale urbane.
Departe, există capitale
ale căror strălucitoare sclipiri de paiete
nu sînt decît fulgere
vestitoare de furtună
unde sfîrșește,
sub aride descărcări de tensiune,
umilul pieton.
Deschide-mi țărmurile de odihnă, București,
pe ale tale trotuare să-mi alunece
această tihnă
care violent se sfarmă
de crenelul corpului meu sfîșiat.
Biserica Kretulescu, Biserica Kretulescu,
aprinde luminarea liniștii mele,
un giulgiu
peste confuzia ce-a pogorît
legînd
nostalgice amintiri
ale unor nenumărate,
șterse,
amintiri.

...firul subțire al Jiului, un rînd de plopi, proporțiile mesei rotunde, din piatră, înconjurată de douăsprezece scaune, tot din piatră (...) invitau nu numai la întreruperea conversației – scrie Clara Janés –, ci și a gîndurilor, ca și cînd pînă și timpul s-ar fi oprit aici...

Masa tăcerii

Ne-am așezat la masa tăcerii,
sub freamătul plopilor și-arțarilor
din parcul plin de frunze moarte.
Implacabil și îndrăgostit
șuvoiul imobil de albe cintece tăcea.

Piatra, încărcată de sensuri,
parantează a timpului
și altar
al singurătății adînci a sufletului omenesc.

Alba albie de riu
goală de vene
era albă ca albia albă
unde riul nu curge.

Ne-am așezat
și am rămas acolo totdeauna,
la masa tăcerii.

Acolo,
unde timp plus timp plus timp
nu este niciodată egal cu timp.

A urmat, peste cîteva zile, pelerinajul la mormîntul lui Lucian Blaga. Acolo, cu lacrimi în ochi, la căpătîiul celui care nu mai era, poeta scria :

Cimitirul din Lancrăm

Încoronat cu mirt și trandafiri,
în țarina lui dragă
se odihnește Blaga Lucian
sub un acoperiș de nori
ce-amenință furtună
și-aprind roșeața parfumată a prunilor.
Dar nu e singur,
îl însoțește tatăl său
și poate un prieten din copilărie.
Și o bufniță
care pe două note
stă cu vîntul și cu plopii-n vorbă.
Doi trandafiri mai 'nalți,
ca două sfeșnice sălbatice,
odihna lui veghează
în astă moarte
care-și trimite neobosită, mai departe,
rădăcinile ei reci.
Încoronat cu mirt și trandafiri,
în țarina lui dragă
se odihnește Blaga Lucian
mut, pentru totdeauna,
ca o lebădă
ce din adîncul apelor
ne-a fost trimis o vorbă
pentru o veșnicie.

Cînd am plecat din Tîrgu-Jiu – mărturisește poeta – aveam convingerea că, după întîlnirea cu Brâncuși, orice altă impresie ar fi săracă, șterșă ; nu știam că mă aștepta o altă întîlnire importantă :

Constanța

În fața goliciunii pure a membrelor tale
mă dezbrac
învinsă de Eros
semănător de moarte
și de absolut.

Tomis,
oraș grec și roman,
învesmîntat în întunericul
pe care îl alungi cînd vrei,
țesător în spuma
firului meu de Ariadna ;
iată,

doar cu un val
mi-ai redat
orașul copilăriei mele
pentru ca apoi
să-l mături
definitiv
cu un alt val.

...În timp ce mi se vorbea, eu îmi sorbeam cafeaua turcească și observam că mai întîi trebuie s-o lași să se așeze și apoi să o bei cîte puțin, nu toată pînă la fund. Cu mare surprindere am descoperit că, în ciuda așteptărilor mele, cafeaua turcească îmi plăcea...

România, mon amour

N-am văzut încă nimic din România.
Deși am intrat într-una din aceste case
de chirpici din Moldova
cu acoperișul ei de lemn
și cu fîntîna din curte.
Deși m-am privit în oglinda unei țărănci
și m-am îmbrăcat cu cămașa ei brodată.
Deși am mîncat chiar fructe din grădina ei
și piinea morților, de ziua lor.
Deși îmi apare în minte
acel albastru-verde-al frescelor
din mănăstirea Sucevița
și verdele cîmpurilor bucovinene.
Deși îmi sfarmă somnul
obsesia culorii florilor de aici
sau cea a miilor de ochi ce fără somn
străpung acoperișul caselor de la Sibiu.
Deși îmi vine să cînt din flaut sau voce
o dulce melodie transilvană.
Deși simt că mîinile îmi scapă
vrînd să modeleze în lemn
ca mîinile românești.
Deși înțeleg sensul colectivizării
și pentru mine
conceptele de socialism și evoluție
mi-au devenit clare idei
Am conștiința încărcată
că încă
n-am văzut nimic din România.
Nimic.

In românește de
Dan Bulgăr

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTA
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar general de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct).

L

REDACȚIA : București. Piața Scînteii Nr. 1
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10. tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XVIII
Nr. 21 (682)
Simbătă
24 mai
1975
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Simbolul Unirii

Din blocurile granitice ale unor evenimente de primă importanță din istoria patriei s-a înălțat conștiința de sine a românilor. Din celebrarea acestor evenimente noi, românii, sorbim putere pentru înfăptuirile prezentului și pentru cele ale viitorului. Marii noștri inaintași se află în aceste prilejuri printre noi, coboară din cadrele tablourilor și calcă pe străzile și pe cimpiile patriei socialiste. Acum cind sărbătorim 375 de ani de la glorioasa unire înfăptuită de către Mihai Viteazul trăim un asemenea moment, cind istoria prinde viață, cind silueta eroică a marelui voievod iese dintre filele istoriei pentru a prinde viață simbolică.

„Figurile legendare ale lui Mircea cel Bătrîn, Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul și ale altor domnitori, care au dobindit mari victorii in fruntea oștilor române, vor rămine de-a pururi în conștiința poporului nostru, în istoria patriei", se scrie în marea carte a partidului și a poporului nostru, în Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism.

Acum, în aceste zile însorite de mai, ne amintim de acela care a reușit pentru prima oară în istoria românilor să înfăptuiască unirea celor trei țări locuite dintotdeauna de români și de strămoșii lor.

În 20 mai 1600, Mihai Viteazul trimitea din Moldova o scrisoare către fruntașii orașului Bistrița. În ea iubitul voievod arăta că a reușit să stăpînească în întregime Moldova. Șapte zile mai tîrziu domnitorul celor trei provincii române semna la Iași un document pentru mănăstirea Neamțului în care se intitulează „domn al Țării Românești și Ardealului și Moldovei". Era o consemnare publică, oficială a unirii celor trei țări. Voievodul își exprima cu claritate dorința de a perpetua starea pe care o obținuse prin sabie.

Drumul pînă la acest act final al primei uniri fusese greu. El începuse cu marea victorie pe care armata română condusă de Mihai Viteazul o obținuse la Călugăreni, la 23 august 1595 împotriva armatei turcești. De atunci înțeleptul și viteazul domnitor muntean începuse o vastă acțiune diplomatică pentru realizarea unei coaliții antiotomane. Apoi, peste cîțiva ani, planurile marelui domnitor încep să se concretizeze. Marele său vis, acela de a realiza o forță militară capabilă să se opună în mod eficient presiunii Imperiului otoman prinde contururi reale. La 14 oc-

tombrie 1599 oastea lui Mihai Viteazul pornește din Ploiești, iar la Florești căpeteniile își reînnoiesc jurămintele de credință. Apoi, oastea pornește spre Transilvania. După strălucita victorie de la Șelimbăr, la 1 noiembrie voievodul intră victorios în Alba Iulia. Deși Împăratul Rudolf II nu îi dă consimțămîntul, Mihai Viteazul purcede cu hotărîre la îndeplinirea ultimei etape a planului său de întregire. După o scurtă campanie, în cursul căreia nu intimpină dificultăți deosebite, armata lui Mihai învinge rezistența susținătorilor domnitorului moldovean Ieremia Movilă.

Semnificația istorică a actului politic înfăptuit de Mihai Viteazul este covîrșitoare. Unor legături economice, politice, culturale, sociale, unui fond etnic comun, unei comunități teritoriale multiseculare, marele voievod le adaugă un act politic unificator. Conștiința poporului conținea sentimentul unității de fapt a celor trei țări. Exista o conștiință a neamului care era un factor stimulator pentru perpetuarea unor legături multiple între cele trei țări. În decursul timpului se crease, apoi, o fizionomie spirituală comună, generată de unitatea de limbă, cultură și credință. Faptul acesta a fost reflectat de persistența ideii unirii in concepțiile politice ale unor mari oameni de stat ce l-au precedat pe Mihai Viteazul la cirma uneia sau a alteia dintre cele trei țări române.

Existau deci premizele esențiale ale realizării marelui act politic al unirii. Mihai Viteazul a fost acela care și-a înscris pentru totdeauna cu litere de aur numele, ca înfăptuitor al unirii. Fapta sa și a oștirii sale a intrat pentru totdeauna printre actele de voință definitorii pentru patriotismul românesc, pentru capacitatea invincibilă a românilor de a-și apăra ființa națională.

La 375 de ani de la marele eveniment, noi cei care trăim azi în România socialistă putem repeta cuvintele cronicarului. „Biruit-au gîndul...". Mai puternică decît oricind, România pășește triumfătoare pe calea construirii societății socialiste multilateral dezvoltate. Strins unit în jurul partidului său comunist, poporul nostru omagiază fapta marelui voievod, de acum aproape patru veacuri, prin fapte pilduitoare de construcție socialistă, prin înălțarea României pe trepte tot mai înalte de progres și civilizație.

Voicu Bugariu

Prietenie și stimă pentru prietenii noștri

A început joi vizita tovarășului Kim Ir Sen care, în fruntea delegației de partid și guvernamentale a Republicii Populare Democrate Coreene, este oaspete de onoare al României Socialiste, la invitația Comitetului Central al Partidului Comunist Român, a guvernului Republicii Socialiste România, a tovarășului Nicolae Ceaușescu. Încă din primele clipe ale vizitei, aceasta s-a ilustrat ca o impresionantă sărbătoare a prieteniei româno-coreene, ca un moment istoric în dezvoltarea colaborării frățești, a solidarității militante dintre partidele și popoarele celor două țări. Capitala patriei a cunoscut animația marilor sărbători. Sute de mii de cetățeni prezenți la acest eveniment i-au intimpinat pe inalții soli ai poporului prieten, cu stimă și bucurie, ca pe mesagerii prestigioși ai unei țări socialiste frățești, ai unui partid glorios, ai unui popor curajos și muncitor — poporul coreean.

Nenumărate au fost momentele, gesturile care au atestat, încă din primele ore ale vizitei oficiale, caracterul sărbătoresc, prietenesc al acestui eveniment de amplă semnificație pentru dezvoltarea și intărirea colaborării multilaterale dintre partidele și popoarele noastre.

Ne-am evocat cu satisfacție primirea pe care populația R.P.D.Coreene a făcut-o, cu patru ani in urmă, secretarului general al partidului nostru, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în timpul vizitei întreprinsă, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, și am fost mîndri să arătăm că poporul român, oamenii muncii din Capitală știu să răspundă înflăcăratelor sentimente de prietenie și stimă față de solii săi cu aceleași sentimente, că — potrivit unei tradiții românești — știm să ne așezăm prietenii în inalta noastră stimă, să-i aflăm mereu lingă inimile noastre.

De la purtătorii cravatelor roșii, pînă la muncitorii în vîrstă, la cei ce hotărăsc cu hărnicie și pricepere un nou chip Capitalei patriei și țării întregi, cu toții, sutele de mii de oameni, prezenți de-a lungul sărbătorescului traseu al vizitei, au ilustrat acest adevăr. Privim imaginile nenumărate oferite de cotidienele noastre, prezentate în emisiunile televiziunii. Nu putem să nu descifrăm în bucuria care îmbracă chipurile celor doi președinți, în entuziasmul cu care mulțimea ovaționează — subliniind astfel satisfacția pentru această vizită, increderea în rezultatele ei spre binele celor două popoare — în înminarea, ca un simbol al prețuirii, a cheii orașului București, în emoționanta horă a frăției din Piața Victoriei, simbolurile adinci ale unei prietenii tradiționale, ale unei prietenii ce se va adinci necontenit, pe baza unor relații de stimă și incredere reciprocă, pe baza idealurilor comune ale construcției socialismului și comunismului. În acest sens, au fost primite cu vie satisfacție cuvintele rostite la dineul oficial oferit de tovarășul Nicolae Ceaușescu și tovarășa Elena Ceaușescu în onoarea tovarășului Kim Ir Sen și a tovarășei Kim Săng E. „Îmi exprim convingerea — spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu — că vizita dumneavoastră, convorbirile pe care le vom avea vor marca un moment important în dezvoltarea colaborării multilaterale dintre partidele și popoarele noastre. În același timp, cred că colaborarea multilaterală dintre partidele și popoarele noastre corespunde pe deplin atit intereselor celor două țări, cit și cauzei socialismului, colaborării și păcii internaționale". Aceleași prețioase idei au fost exprimate și de stimatul oaspete al partidului și poporului nostru, tovarășul Kim Ir Sen, care afirma în toastul său : „Noi credem că actuala noastră vizită în România va contribui intr-o mare măsură la consolidarea pe mai departe a relațiilor tradiționale de prietenie și colaborare frățească între partidele, guvernele și popoarele celor două țări și la întărirea unității și coeziunii țărilor socialiste și a mișcării comuniste internaționale."

Desfășurindu-se sub asemenea auspicii, vizita în țara noastră a delegației de partid și guvernamentale a R.P.D. Coreene, condusă de tovarășul Kim Ir Sen, se înscrie ca un strălucit moment în cronica relațiilor dintre partidele, țările și popoarele noastre, ca o sărbătoare istorică a unei prietenii mărețe.

Luceafărul

Unic fald

La Appullum, cu legiunile romane,
ani două mii cu zimți de aur, — astre
de două mii de primăveri, jaloane
de veșnice coloane și de castre.

Timp, ca o togă, urbea învețmîntă
și zid ca platoșa la catapulte.
Prin două mii de ani mi se frămîntă
sub soare lin și ploi cu lacrimi multe.

„Hic jacet" piatra-nlocuește cronica
întoarce timpul marmora drept filă
Armata „Gemina" și „Macedonica"
ridică-n cerul patriei acvilă.

Senatus Populusque Romanus, sună-n for,
lupoaica alăptează precursorii
la timpi sub buni auguri spre viitor,
urcind pe metereze luptătorii.

trecind în os de-argint de Basarabi,
de bani viteji, prin lupte, de-a-ncălare.
De moaște omenești vei da, cind sapi,
Spre Miază Noapte și Apune-Soare

„Io, Mihai din Sălimberg în sus
între Buzești ca flacăra săltată
mi-am spus cu sabia ce-aveam de spus
în ev ce-ncepe cu a fost odată".

Triunghiu de foc, tustrele țări române
sub unic fald cu pajere și bouri,
istorie ce curge și rămîne
cum cîntecul re-ntors întru ecouri.

Iar noi de-aici, din timp clasicizat
sub roșu semn și întreit culorii,
ecou de pisc al celor ce-au luptat
ne luminăm prin anii călătorii,

Sub comunistă zodie română
la Appullum și-n țară radiar,
din dacic puls lucind romana vînă
ca aurul în stînca de calcar.

Al. Andrițoiu

Alba Iulia 1600

Trecură secoli cum ar trece zile
N-am fost acolo, nu știu cum a fost
Sufletul însă știe pe de rost
Căci singele din noi e amintire.

Grăiesc hrisoave și grăiesc însemne
Și de n-ar fi grăit am fi știut
Căci brațul său venind dinspre trecut
Ne-a luminat un drum de fapte demne.

Ne-a amintit că de la Olt la Criș
Pe românește inima cuvîntă
Că de uităm această dată sfîntă
Vom piere-n al istoriei hățiș.

O, brațul lui ajunge pin' la cer !
Mirată Europa că suntem pricepu
și că uniți putem să spunem da însă și nu
După cum legea țării și datina ne-o cer.

Mirată Europa văzu că umilința
Nu-i haina noastră cea mai potrivită
Că jefuită-a fost de turci, dar nu turcită
Țara ce-și apăra și limba și ființa.

De-atuncea ca un mugur cu miez înväpăiat
Ideea de unire ne-a inflorit în gînd.
Că trebuie păstrat întreg acest pămînt,
Pe care, de-o vecie, noi singuri l-am arat.

Trecură secoli cum ar trece zile.
N-am fost acolo, n-am văzut ce-a fost ?
Sufletul însă știe pe de rost
Căci singele din noi e amintire.

Daniela Crăsnaru

Lucian Blaga și tradițiile culturii

S-au împlinit, nu demult, 80 de ani de la nașterea lui Lucian Blaga. Evenimentul, ca atare, se cere înscris în ansamblul de preocupări existente la noi astăzi privind înțelegerea, aprecierea și preluarea din perspectivă critică marxistă a marilor valori ale trecutului cultural românesc. Căci, nu încape nici o îndoială, Lucian Blaga reprezintă în cultura noastră o prezență ce nu poate fi omisă — o prezență față de care noi, cei de astăzi, ne raportăm permanent în lumina unor exigențe ce ne sint specifice, în lumina evenimentelor pe care le trăim. Nu se poate face abstracție, din acest punct de vedere de faptul că, atit opera literară, cit și opera filosofică a lui Lucian Blaga nu au apărut spontan, pe un teren necultivat. E un drum lung și anevoios pe care spiritualitatea românească îl parcurge peste secole și la capătul căruia Lucian Blaga, poetul și ginditorul, apare necesitind înțelegerea noastră, atit pentru acele poziții ale efortului său la care subscriem, cit și pentru acele poziții ale efortului său la care nu subscriem. Oamenii se cer întotdeauna înțeleși pentru ceea ce au încercat și au izbutit să facă. În condițiile fenomenelor de ordin cultural, nici o apreciere nu poate avea valoare dacă nu pornește de la încercarea de a înțelege semnificația actului sau momentului spiritual avut în vedere. Condițiile in care actul de cultură este posibil sint de așa natură că oricind intervine posibilitatea erorilor — de diverse grade și de diverse facturi. Nimeni nu este mai mult supus ispitei de a exagera importanța anumitor elemente atașabile la ordinul adevărurilor de a le utiliza apoi în sensul unor concluzii convenabile decit omul care gindește.

Este evidentă în scrierile filosofice ale lui Lucian Blaga încercarea de a descifra sensul spiritualității românești, acele note ce ne asigură, ca „Eu colectiv", un profil inconfundabil.

S-a vorbit mult in trecut despre sursele filosofice străine care l-au inspirat pe Lucian Blaga într-o atare tentativă. Dar ar fi eronat să ignorăm, în primul rind, motivațiile de ordin intern ce sint de obicei mai puțin observabile la un examen superficial ale operei literare și filosofice a lui Lucian Blaga. Ele explică cel mai mult valoarea reală a efortului pe care Blaga l-a întreprins în condițiile culturii noastre naționale, cu toate limitele pe care i le recunoaștem in prezent.

Cine sintem și ce reprezentăm „noi", sînt întrebări la care cultura românească a căutat dintru începuturi să răspundă. O impresionantă construcție de ginduri ce merită și trebuie studiată astăzi cu mijloace moderne a fost înălțată peste ani. Roadele muncii depuse la înălțarea acestui impresionant edificiu nu și-au spus încă ultimul cuvînt. Marea lecție a tot ce s-a întreprins durabil la noi trimite la cîțiva termeni meniți a pune pe ginduri pe cel care încearcă să se descurce în meandrele fenomenelor de ordin spiritual. Acești termeni sînt „încredere", „modestie", „sirguință" și „tenacitate", „România își are problemele sale și în sensul acestor probleme trebuie gîndit". Descoperim astăzi valoarea anticipativă extraordinară a cite unui gest întreprins în condiții de cvazianonimitate cîndva. Mi se pare unic felul acesta de a elabora valorile culturale fără zgomot, fără acea strălucire epatantă de tipul : plecați-vă scriitorilor greci și romani, se naște nu știu ce mai mare decît Iliada. Adevăratul om de cultură română caută intot-

Gh. Achiței

Continuare în pag. a 6-a

IN ACEST NUMĂR :
● 375 de ani de la Întîia Unire ● Mihai Viteazul și Baba Novac ● Poeme de Adrian Păunescu ● Ferestre ● Din lirica Țării dimineților liniștite ● Atelier literar ● Sport

Jurnal de campanie

Spiritul polemic și iconoclast al poeziei lui Geo Dumitrescu își are originea într-un acut sentiment de insatisfacție morală. Ca și alți colegi de generație formați în anii tulburi ai celui de-al doilea război mondial (Dimitrie Stelaru, Ion Caraion, Ben Corlaciu) Geo Dumitrescu resimte cutremurul valorilor burgheze, incapacitatea mașinăriei sociale de a mai intra în rezonanță, de a se armoniza cu „nevoia de certitudini" a individului, astfel că problema conflictului poetului cu lumea ia aspectul unei revolte care, deși romantică și anarhică, nu rămîne mai puțin directă și vitriolantă în planul expresiei verbale. O astfel de poezie a inconfortului, a contradicției flagrante dintre aspirațiile eului și realitatea exterioară nu are timp să intîrzie prea mult asupra ei însăși, nu-și poate îngădui inventarea unui cod narcisiac trăind voluptatea așteptării de a se comunica, ci ea trebuie să comunice imediat, sub semnul urgenței, un mesaj clar care să determine o reacție la fel de rapidă și nemijlocită. Într-o anumită măsură această poezie nu-și mai are scopul în ea însăși, ci cultivă frumosul și uritul ca pe un joc secund al binelui și răului, oglindire a unei structuri morale. Astfel ea își caută cele mai scurte căi de acces spre un public presupus ca receptiv la o anumită stare de spirit, prin mijloace lexicale adecvate principiului vaselor comunicante, între poet și cititor stabilindu-se spontan un raport democratic al opțiunilor și refuzului valorilor concrete, specifice unui mediu social dat.

Ca și tentativele de a crea poezia absolută prin ruperea oricăror legături cu contingentul (de pildă Mallarmé, în secolul trecut) încercările de a cobori arta în stradă din secolul nostru (vezi suprarealismul) pot fi tratate, dintr-un punct de vedere academic, drept frondă literară. Nimic mai normal, desigur, dacă ne gîndim că atit recluziunea în unic, în absolut, ca și integrarea în multiplu, în relativ, semnifică efortul de a atinge limita posibilităților unei construcții autentice, originale în planul artei. Această scufundare în limbajul străzii, cu aerul dezinvolt al unei conversații banale, frapantă în poezia lui Geo Dumitrescu, are, neîndoielnic, valoarea unui gest nonconformist, a refuzului de a se supune, obedient, unor norme artificiale golite de orice sens prin repetiția lor mecanică. Poetul se individualizează prin asumarea condiției omului comun, a trăirilor sale cotidiene pe care le privește cu ochiul liber, neînarmat cu telescopul miturilor.

Sentimental, cenzurat de o inteligență ironică, Geo Dumitrescu își desfășoară discursul liric cu o anume detașare lineară de parcă nu ar fi vorba chiar despre el, deși se implică peste tot, ci despre avatarurile nesemnificative, la o adică, ale unui anonim care găsește to-

Dan Laurențiu

Continuare în pag. a 6-a

Noblețea spiritului

În primăvara anului 1818, la 5 mai, s-a născut Karl Marx. Reamintirea e și ea un fel de apropiere de viitor, cum susțineau vechii filosofi.

Gindindu-mă la Karl Marx mă impresionează mult tinerețea lui, pentru că acolo mi se pare că se află izvoarele a tot ce a întruchipat personalitatea lui : căldura sa omenească, bogăția inimii lui. Acolo, în strălucita sa tinerețe se găsesc rădăcinile autenticei sale personalități, universul său interior, fondul tandreții sale de om.

Elev fiind al liceului „Friedrich Wilhelm" din Trier dădu o lucrare care-l uimi mult pe profesorul său. Lucrarea elevului Karl Marx se intitula : „*Cugetările unui tînăr în pragul alegerii unei noi profesiuni*" și cuprindea nici mai mult nici mai puțin decît scopul, năzuința sa aleasă în viață : „Istoria îi consideră mari pe acei oameni care, muncind pentru binele general, devin ei înșiși nobili : experiența dovedește că cel mai fericit e cel care a adus fericirea unui număr cit mai mare de oameni : religia însăși ne învață că ființa ideală spre care năzuiesc toți s-a sacrificat pentru omenire, și cine se va încumeta să nege asemenea învățăminte ? Dacă ne-am ales o profesie în cadrul căreia putem fi cel mai de folos omenirii, nu ne vom încovoia sub povara ei deoarece munca noastră înseamnă un sacrificiu în folosul tuturor".

A dărui viața ta pentru binele altora mi se pare o culme a iubirii, un semn de mare maturitate afectivă.

Și elevul de atunci își ținu profesiunea de credință, scopul general al vieții sale a fost de la început și pînă la sfîrșit : innobilarea omenirii, eliberarea ei de nedreptate, misiune, scop asemănător celui al marilor spirite ale lumii.

Pentru atingerea acestui scop, spunea Marx, fiecare își va alege singur mijloacele, după situația în care se găsește în societate, pentru a atinge țelul vieții sale : a se ridica pe sine și societatea. Și aceasta nu a fost ambiția unui copilandru exaltat ci a fost alegerea unei mari misiuni care refuza o fericire îngustă, meschină, egoistă. Țelul său nobil, culmea iubirii

Gabriela Melinescu

Continuare în pag. a 6-a

cronica literară

Alexandru Paleologu: Simțul practic

Cu un cuvînt căruia Mihail Sadoveanu îi dăruia o încărcătură aparte, Alexandru Paleologu este un om vechi. Asta nu vrea decît să însemne că cel definit astfel trăiește într-un orizont spiritual pe care contemporanii lui nu-l cercetează îndeobște sau îl ignoră cu totul. Vechimea sadoveniană este însă tutelată de alte spirite decît „vechimea" în care se plasează Alexandru Paleologu. Caracteristic pentru amîndouă este că ele nu conferă postura anacronismului. Oferă în schimb o anumită detașare și atitudine spirituală pe care „modernii" o mai au doar rareori.

Nu atît referirile numeroase la Rousseau, Saint Simon, Montaigne, Pascal etc., ne constring să vedem la Alexandru Paleologu „vechimea", cît spiritul în care sînt redactate reflexiunile sale, adeziunile dezvăluite fără temerea de opinia majorității. El este, așa cum spunea Ibrăileanu, mai ales un cititor de cărți ale trecutului pe care vitrina recentă nu-l atrage și nu-l impresionează, iată un reproș abrupt, unul din puținele la un scriitor care preferă fraza protocolară : „Din prosteacă lene și nerăbdare, din numai puțin prosteasca marotă de a fi la curent cu toate noutățile, în loc să profităm de neprețuitul privilegiu de a-l putea citi pe Iorga în original ne pierdem vremea cu toate pedantele mofturi, atît de perisabile, ale unor literați francezi, dintre care unii neagă pasiunile și conștiința, alții inventă ceva ce poartă neperceptibilul nume de „aliteratură", iar alții își fac o fală din a fi urinat pe mormîntul lui Chateaubriand! Crispări ale neputinței!".

Opinia citată ne arată o altitudine a privirii pe care o vom regăsi nu doar o singură dată în **Simțul practic.** Alexandru Paleologu îndepărtează fără să ezite toate acele obstacole pe care le-a creat mizeria opticii mărunte față de opera și personalitatea lui Iorga. „În privința contactului cu arta și poezia modernă, nu cred că era la el mărginire și opacitate (dar la urma urmei ce importanță ar avea ?) ci mai degrabă pornire temperamentală și mai ales lipsă de timp; uneori ne surprinde apreciind foarte sigur pe Claudel, pe Valery sau **Oedip** al lui Enescu". — Dar nu acesta e motivul pentru care Alexandru Paleologu își rostește invitația, ci valoarea excepțională a prozei lui Nicolae Iorga. Autorul **Spiritului critic** respinge clasificațiile actuale care restring și împiedică recepția valorilor literare, recunoscînd în scrisul lui Nicolae Iorga una din operele cele mai de seamă ale prozei românești capabilă să stea alături de opera sadoveniană

Toate acestea nu sînt atît de insolite pe cît par și numai situarea încăpățînată sau leneșă în teritoriul prejudecății curente poate acorda unor asemenea opinii epitetul de extravagante. „În epocile clasice proza exemplară o dădeau mai ales istoricii, oratorii, juriștii. / ... / Iorga e poate ultimul, în ori ce caz unul din cei mai mari din tradiția ilustră a istoricilor vizionari și artiști". Nu este singurul caz în care Alexandru Paleologu se așează pe alt teren decît majoritatea. Expresive sînt paginile pe care eseistul, le închină prozei lui Marin Preda catalogată și clasată de mulți într-un fel care-i contrazice substanța și factura. Pentru Alexandru Paleologu, Marin Preda e autorul unui specimen exemplar al romanului citadin prin **Moromeții,** deși formal romanul e al lumii țărănești românești destul de precis localizabilă pentru amatorii de preciziuni inutile.

„Există în acest roman / **Moromeții** n.n. / un „portic", o stoa, care e fierăria lui Iocan: toate relațiile sînt în această carte de tipul cel mai civic". Moromete e în această viziune o ființă socratică și cu această interpretare a cărții Alexandru Paleologu se arată apt de o incursiune literară în care esența obiectului înlătură aparența lui atît de impenetrabilă pentru alții.

Dar nu este această „descoperire" doar rezultatul unui demon al contradicției, care poate să provoace pe interpret să afirme contrariul de ce s-a susținut pînă la el? Poziția lui are însă rădăcini adînci. Alexandru Paleologu face o netă distincție între citadin și urban. Spiritul cetății nu e tot una cu spiritul urbei. Cetatea antică e altceva decît moderna urbanitate. Claritatea și civilitatea uneia e contrazisă de vacarmul și aglomerarea celeilalte. Vrînd nevrînd, cu astfel de afirmații se intră în conflict cu cîteva ecuații bine stabilite ale criticii literare românești care au asimilat fără nuanță citadinismul cu urbanismul și au vorbit de un roman citadin înțelegînd, de fapt, romanul urban. Prin disocierile sale Alexandru Paleologu ne propune revizuirea unor noțiuni curente în limbajul criticii literare. În aceeași serie de disocieri așezăm și distincția pe care el o face nu între civilizație și natură ci între civilizație și barbarie. Nu civilizația e anti-natură ci barbaria ne spune eseistul, „Barbaria e pur și simplu setea de a-și impune propriul pustiu interior; este oroarea față de suflet". Civilizația s-ar caracteriza prin monumente, barbaria prin absența sau chiar distrugerea lor. Din această perspectivă faptele incriminabile se înmulțesc și disocierile pe care le operează eseistul echivalează cu o cortină ce se trage lăsînd privirii nestinjenite un peisaj ideatic vast. Calitatea acestor eseuri ne face să nu evităm și un regret. Defectul lor e puținătatea. Construcția desfășurată, amplă nu pare a intra, cel puțin pînă acum, în vederile lui Alexandru Paleologu și această indiferență pentru, să-i zicem, monumental o resimțim ca pe o lacună a scrisului său. Între afinii spirituali imediați el enumeră pe Paul Zarifopol și Mihai Ralea care însă nici ei n-au lăsat o operă de mari proporții, dar asta nu le diminuează, pentru noi valoarea și interesul.

Ceea ce trezește în primul rînd reacția lui Alexandru Paleologu este ca și la Paul Zerifopol, prejudecata bine instalată, snobismul pretențios, nesinceritatea gustului. Despre estetism citim în **Simțul practic** următoarele : „el, estetismul, „înseamnă" un minus de inteligență și e totdeauna un semn sigur de mitocănie". Ideea nu e chiar nouă, într-o altă versiune o găsim și la Mihai Ralea, dar în această formulă rezolutivă n-o aflăm decît la Alexandru Paleologu. Același nu se sfiește să cenzureze admirația necontrolată pentru Kafka a unora: „Îl admir enorm pe Kafka, unul dintre cei mai importanți scriitori ai timpului nostru, ale cărui premoniții vizionare îl apropie într-adevăr de Dostoievski și a cărui operă e plină de tulburătoare poezie. Dar a-l așeza la același rang cu Dostoievski, cum fac unii critici, altminteri serioși, îmi pare cel puțin o lipsă de măsură datorată pripelii, dacă nu cumva, la alții, un semn de minorat intelectual". Întrebat care sînt caracteristicile literaturii române contemporane autorul **Simțului practic** dă un răspuns pe care puțini și-au asumat răspunderea a-l face public: „Răul e, după mine, supralicitarea poeziei și confecționarea în serii substituibile a unei poezii care nu e deloc rea, din contră pare chiar bună, în tot cazul plauzibilă, dar care e pseudoobscură, pseudohermetică, pseudonaivă, pseudopolitică, pseudocosmică etc." Amintim că opinia comună manifestă o cu totul altă părere despre poezia contemporană. Pentru a fi mai explicit Alexandru Paleologu adaugă în alt interviu următoarele : „O mare literatură se face cu o mare proză. Oricît de uscat ar părea tabloul unei epoci literare în care poezia nu ar avea culmi, dacă în acea epocă există mare proză, nivelul superior al literaturii este asigurat / iar reciproca nu este atît de adevărată /".

În chip delicat sau fățiș scriitorul se așează nu o dată împotriva curentului. Polemismul este de altfel una din notele cele mai de seamă ale articolelor lui Alexandru Paleologu. Mai nu există pagină în această carte care să nu aibă un sens polemic. Chiar atunci cînd pare a face benigne disocieri de noțiuni, pe care timpul le-a amestecat nefericit, substratul polemic poate fi scos la suprafață. Am făcut-o de altfel pînă aici, în cîteva rînduri. Polemismul disocierilor privitoare la proza lui Marin Preda sînt evidențiate de finalul articolului: **„Moromeții** reprezintă în literatura noastră specimenul exemplar al romanului citadin pe care îl reclamă de atîta vreme teoreticienii de varii prestigii, închipuindu-și-l definit prin blocuri, ascensoare, și eventual metrou. Satul lui Moromete are ca model, desigur, nu New York-ul, dar fără îndoială Atena". Ironia e evidentă și deloc întîmplătoare. În polemică de altfel Alexandru Paleologu nu preferă loviturile nimicitoare chiar atunci cînd victima se expune pe de-a întregul, ci un rafinat mod de reducere la absurd exercitat cu un aer de perfidă inocență : „În privința ființelor în lume sînt cu totul de acord cu N. Manolescu Dar nu pot împărtăși opinia sa în ce privește traiectoria stelelor în cosmos. Dacă aceste traiectorii ar fi în adevăr imprevizibile, ar fi haos și nu cosmos. Mișcarea astrelor este previzibilă, iar calculul ei are ca principiu teoria gravitației universale, dedusă cum se știe, de Newton din observațiile lui Kepler. Chiar și așanumitele „perturbațiuni" fac obiectul unui calcul, conform unei teorii inițiate de D'Alambert și continuată de Laplace și alți savanți. Nici stelele căzătoare nu sînt chiar de capul lor. Oricum dacă în literatură lecturile infidele pot fi sugestive și fecunde, în materie de cosmografie (și de alte științe, exacte sau nu) lucrurile stau niței diferit". O dispută de oarecare durată a avut Alexandru Paleologu cu Al. Ivasiuc. Față de impetuozitatea interlocutorului, Al. Paleologu este mai circumspect și vrea tot timpul să definească termenii în discuție. Unul trage „înainte", altul „înapoi". Replica lui Al Paleologu e subtilă pentru că, evitînd riposta frontală, propune o punere de acord asupra termenilor. El pulverizează (procedeul lui Maiorescu în răspunsul adresat lui Gherea) problema centrală într-o sumedenie de probleme secundare sugerînd că fiecare în felul ei este greu solubilă, deci cu atît mai puțin solubilă problema de ansamblu. Preopinentul nu cedează și-i reproșează procedeele avocățești. Alexandru Paleologu recunoaște că a creat „incidente", manevră de barou cunoscută, dar că ele sînt fatale și că discuția nu poate păși peste ele. Al. Ivasiuc învinovățește opera lui Jean Jacques Rousseau de consecințele ei involuntare. „Numai operele anodine sînt inocente, vine răspunsul. Un tribunal care ar adopta punctul de vedere al lui Ivasiuc ar trebui în mod consecvent să condamne toate marile opere". Agresiv în defensivă Alexandru Paleologu este un polemist redutabil, care știe să rămînă elegant chiar atunci cînd aplică lovituri tranșante. Polemica sa e polemica unui spirit superior îndrăgostit de literatură și artă și mai ales de marile și eternele ei spirite tutelare. Ceea ce face din **Simțul practic,** ca și din **Spiritul și litera** sau **Bunul simț ca paradox,** o carte singulară în contextul nostru literar.

M. Ungheanu

viața cărților

poezie

Discreția metaforei

Sub un titlu ușor patetic *), Petru Anghel publică un volum de poezii a căror esență lirică se constituie din celebrarea duratei, continuității noastre de spirit și faptă pe aceste meleaguri : **„Pămîntul nostru fără moarte / întins sub jertfe și sub flori, / ca o legendă de departe / trecută-n sfinte sărbători ; / pămîntul nostru ars de soare / și-mbelșugat de aspre ploi, / la care păsări călătoare / se-ntorc cu dorul strîns din noi ; / pămîntul care ține-n seamă / atîta sînge de străbuni, / unde-nvățăm cuvîntul mamă, / unde frumoși sîntem și buni ; / acest pămînt de oameni fie / de-a pururi binecuvîntat, / izvor adînc de Românie, / sunet înalt, adevărat".** Petru Anghel își compune cartea — nu atît în formă cît în spirit — după modelul ilustru al „Învățăturilor lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie". Faptul este vizibil mai ales în prima secvență a cărții. Așadar, „Frumosule fiu" se vrea o carte de înțelepciune, chiar dacă învățăturile transmise sînt în cazul de față altele decît cele din modelul ales. După ce-i sugerează urmașului că însuși numele conține în el elementele unei durate **(„Pe mine Petru, fiule, mă cheamă, / tu trebuie din dor în dor să mă ajungi / trecînd prin codri de argint și de aramă / cu aripile tale îndelungi. // Sub numele acesta tot așteptat / numele tău spre fruntea mea iluminat, / să te cuprind în ochiul înțelept / pe care tu de mult vei fi jurat")** tatăl își începe **lecțiile de simțire** către fiu : **„Vino-n grădină, fiule cu tata, / să povestim de frunze și de flori, / de iarba noastră, binecuvîntata, / statornicind spre fiii viitori. // Să ne-nvelim privirile cu păsări / țesute-nalt pe cer ca-ntr-un chilim, / cu vrăbii priveghind adînc prin ramuri / de cînd ne știm pe-aici și nu ne știm",** sau **„În fiecare vară prin holde calme du-te, / cu tălpile desculțe și arse de țărînă, / adăugînd acelor miresme nestiute / în care se topiră milenii de bătrîni. // Să treci prin cucuruze în fiecare toamnă / cu fruntea usturată de vînturi și de foi, / cînd foșnete ascunse în suflet te îndeamnă / să numeri nesfîrșirea născîndu-se din noi".** După cum se vede, inițierea este învăluită în gesturi pe cît de obișnuite, pe atît de metaforice, regim de discreție ce caracterizează întreg volumul. Ar mai fi de semnalat în această primă secvență a volumului, tonul temperat-elegiac : „Ca-ntr-o oglindă" este o presimțire a trecerii în neființă, deloc patetică ori crispantă iar „Colindă" o prelucrare a temei filtrată prin Miorița și Arghezi.

La fel, „Final deschis" reconfirmă atitudinea senină în fața reintegrării în materie : **„O, cîtă frunză-n umeri, cîtă iarbă, / să mai răspund o dată unde sînt, / grădina a-nceput adînc să fiarbă, / întoarce-mă cu fața în pămînt".**

Din al doilea ciclu al volumului — mai puțin unitar decît primul — se desprinde tema familiei, al cărei spirit de unitate morală îi conferă dreptul de a fi înțeleasă, pe bună dreptate, ca nucleul exemplar al marei colectivități. De remarcat intensitatea cu care se răsfrînge în versurile lui Petru Anghel dispariția unui probabil membru al acestei familii afective : **„Unde-ți umbli urma goală, Ioachime, / înăuntrul spaimei ei să mă ascund, / nici un semn al gurii tale de la nime / către ochiul meu bolnav de-atît rotund. // Umbra ta în jurul casei se destramă / sub aceste ploi de toamnă îndelungi, / numai ochii cei albaștri ard în ramă; / ochii cei cu care nu mă mai ajungi".** Fără îndoială, poezia lui Petru Anghel este cea a unui tradiționalist discret, autorul preferind gesturilor dramatice, discursul liric echilibrat, iar plonjoanelor în straturile mai agitate ale poeziei, cîntecul egal dar nu lipsit de dramatism al suprafețelor.

Pentru ultima secvență a cărții, care cuprinde poezia patriotică, exemplară, prin suma calităților ei, este „Alba Iulia" : **„Să îngenunchi îngenuncherea necesară, / sub aerul ce-nvăluie miresme dulci, / aici unde pe vatra casei milenară / tu trebuie auzul tînăr să ți-l culci. // Asculță cum străbunii trec și-acuma / cu dorul lor de neam din castru-n castru, / întemeind acestei patrii huma / pe roșu, și pe galben, și pe-albastru /... / ascultă limpedele sunet de izvoare / în firele de iarbă-mprăștiat / pentru grădinile acelea viitoare / a căror umbră va fi umbra-ți de bărbat".**

Dorin Tudoran

*) **Petru Anghel, „Frumosule fiu", Editura Eminescu, 1975.**

proză

Un scriitor de tranziție

Opera lui Grigore H. Grandea — autor în mare vogă în a doua jumătate a secolului trecut și uitat apoi foarte repede — cuprinde poezii, nuvele, romane, așadar o materie literară bogată și nu lipsită de un real interes. Versurile (grupate în actuala ediție*) în două secțiuni) rezistă greu la o lectură modernă, atestînd numai un versificator uneori inspirat, aplecat fie spre reverie și contemplație, fie urmînd o retorică romantică după ale cărei precepte își clamează deznădejdile și speranțele. Subiectele abordate (pentru că multe dintre versuri conțin un fir epic) sînt generoase. Poetul scrie despre patrie, prietenie, dragoste, cîntă natura, meditează în fața ruinurilor la vremile apuse de glorie, privește spectacolul lumii realizînd cîteodată versuri ce se impun prin simplitate. Există la Grandea, o aspirație către înalt reprimată de un acut sentiment al damnării, conflict dădător de stări de grație. Dar tratarea stereotipă, cu rime preluate din Bolintineanu, lipsa marilor idei (cum s-a observat), distrug germenii artei și aruncă poezia în banal și convenție.

Mai bine reușește poetul atunci cînd scrie în metru popular.

Imaginile capătă pregnanță, se detașează, ca în versurile următoare : „Cînd pe Valea Motrului / Trece fiul Oltului, / Și pe muchia malului / Dă de goana calului, / Nori de pulbere ridică, / Spuma-i de pe gîtu-i pică. / Vîrcolacii pișcă-n lună, / Noaptea o fac chiar nebună, / De îți merge-al cal bălan / Ca și ziua dintr-un an". Poemul nu este însă egal ca valoare, mergînd către un final anecdotic, lipsit de tumultul începutului.

Inegală — dar mult mai interesantă — este și proza lui Grigore H. Grandea. „Fulga sau ideal și real" este un roman liric, excesiv melodramatic, povestea unei pasionate iubiri de la prima vedere, ce sfîrșește nefericit, datorită unei manopere iscată din gelozie.

Personajele, caracterizate antitetic în manieră romantică, reacționează liniar, iar impresia complexității e falsă și e dată de aglomerarea de fapte și de schimbarea permanentă a decorului.

Eroii vorbesc într-un limbaj afectat, patetic, potrivit gustului epocii. De remarcat aici sînt modalitățile de expunere întrebuințate. Tehnica tradițională (dialogul la care se adaugă comentariul autorului) se îmbină cu tehnica romanului epistolar și cu cea a povestirii în povestire.

În „Vlăsia sau ciocoii noi", Grandea dă, fără îndoială, cea mai bună carte a sa. Momentul narat „este urzirea și izbucnirea revoluției de la 1848". Există în paralel și o intrigă amoroasă, tratată însă cu aceleași mijloace din „Fulga..." Interesul romanului nu stă însă aici și nici în reconstituirea istorică a evenimentelor. Esențială este lupta pentru putere, iar din acest punct de vedere „Vlăsia sau ciocoii noi" poate fi privit ca un roman politic. Aici, Grandea are vervă și umor în dialog și realizează bune pagini de proză satirică și de observație socială.

Gustul pentru melodramatic și senzațional propriu scriitorului de romane foileton, îl determină însă să introducă scene, relevante pentru capacitatea de invenție epică, dar care grevează asupra omogenității de structură a romanului. Astfel, cartea oscilează între ambiția de a face roman social-politic modern și revenirea la formulele uzate ale unui romantism epigonic.

Un scriitor cu simț dramatic se dovedește Grandea în nuvele și povestiri. „Comoara de la Bănesa" este un micro-roman de „capă și spadă" autohton cu nimic mai prejos decît modelele străine ale genului, iar „Oasele de la Mitropolie" beneficiază de un final remarcabil (asemănător cu cel din „Principele" lui Eugen Barbu).

De un loc aparte prin modalitatea de abordare și prin temă, se bucură povestirea „Ziua Cepturei" autentică proză fantastică ce păcătuiește însă printr-un exces explicativ în final, care distruge tensiunea minuțios construită și atmosfera terifiantă.

Creația lui Grigore H. Grandea — eterogenă și inegală valoric, este operă tipică de tranziție în care tendințele novatoare există prin formule românești noi încă neasimilate alături de pagini rezistente de frescă socială dar și de vetuste clișee și schematisme, care au împins către o îmbătrînire prematură.

Valentin F. Mihăescu

*) **Gr. H. Grandea : „Scrieri", Editura „Minerva", 1975.**

critică

Blaga în perspectivă comparatistă

Așa după cum indică și titlul, **Lucian Blaga. Afinități și izvoare.*)** Mircea Vaida ne propune într-un tipic studiu comparativist, o situare a „fenomenului" Blaga, în tripla sa ipostază : poet, filozof, dramaturg, în spațiul culturii europene și, atunci cînd este cazul, în contextul literaturii universale. Această ambițioasă tentativă care ar putea părea unora puțin hazardată prin dificultatea și vastitatea materialului abordat era absolut necesară. După o seamă de lucrări care au pus în lumină structurile și sensul intrinsec al operei blagiene, se simțea nevoia unei raportări axiologice mai ample care să integreze acest moment de vîrf al culturii române în circuitul valorilor universale. Deci, dacă din acest punct de vedere utilitatea cărții lui Mircea Vaida este de necontestat, rămîne de văzut în ce măsură autorul reușește să depășească faza comparativismului descriptiv clasic pentru a ne propune o perspectivă nouă în stare a releva originalitatea creației blagiene.

În dificila problemă a „influențelor" spirituale și culturale care pot marca opera unei astfel de personalități, cercetătorul adoptă, justificat, în analiza sa, conceptul de **asimilare creatoare.** Adică după ce sînt detectate „izvoarele" de iradiere a influenței, este stabilit apoi ecartul, izbitoarea și originala transformare pe care acestea le suferă în interpretarea scriitorului român : „Atunci, însă, cînd se discută opera unui autentic creator, problema nu se rezumă la o simplă detectare de aluviuni străine. Trebuie stabilită natura, cauza importanța, rolul lor în cristalizarea operei, interferențele influențelor cu similitudinile și fenomenele analoge sau paralelismele literare, puterea de iradiație a scriitorului discutat în cadrul culturii naționale și universale, valoarea scriitorului ca raport între specific și universal", ne previne interpretul.

Avînd în vedere aproape în permanență fondul autohton dominant, preponderența covîrșitoare a mitosului și folclorului românesc, precum și a celei eminesciene, Mircea Vaida purcede la stabilirea unui păienjeniș de raportări și filiere, în parte semnificative, alteori nerelevante. Se discută, astfel, despre „entități și regnuri poetice" specifice lui Blaga, și anume „monadele", „gorunii", „munții vrăjiți", dar și despre „Orizontul clasic", „Orientalism și bloc indic", „Bizantinismul" și „Expresionismul" său. Dacă în acest caz apropierile sînt justificabile, în cazul raportărilor la Poe, George, Whitman, Tagore, Eliot, Valery, Mallarmé, Apollinaire, referirile sînt oarecum de circumstanță.

Cel mai substanțial este capitolul în care sînt puse în evidență, și la Eminescu, afinitățile lui Lucian Blaga cu spațiul germanic, anume cu Goethe, în ceea ce privește filozofia culturii și mai puțin poezia, iar cu Hölderlin, Novalis, Rilke, Trakl, Heym, în ceea ce privește opera, poetică. Remarcabilă este, astfel, ideea ralierii lui Blaga la spiritul unui Hölderlin într-o măsură mai mare decît la contemporanii săi expresioniști, Rilke sau Trakl.

De o analiză specială se bucură și paralela cu Nietzsche, penetrantă rămînind aici, dincolo de stabilirea filierelor, reliefarea poziției critice cu care gînditorul român recepteză anumite aspecte ale filozofiei nietzscheiene. În fine, să relevăm prezența unghiului de vedere critic marxist din care este întreprinsă analiza gîndirii filozofice a lui Blaga, neezitînd a-i indica limitele chiar dacă uneori se exagerează în această privință. Ceea ce îi reproșăm totuși lui Mircea Vaida, — reproș deloc neînsemnat — este latura descriptivistă informativă ce se manifestă uneori în dauna interpretării. Iată un exemplu : atunci cînd se discută despre orientalism și indianism sau despre bizantinismul autorului (pag. 84—93), accentul cade mai mult pe teorie iar ilustrarea prin poezie se face foarte sumar. Am fi dorit ca demonstrația să se bazeze și pe alte texte mai puțin explicite dar care să arate coordonatele amintite ca structuri abisale, asimilate creator și nu numai expozitiv. Și exemplele pot continua. Ar fi trebuit, de pildă, să se sublinieze în special „afinitățile", adică paralelismele și coincidențele din spațiul cultural în spiritul comparatisticii moderne. În ansamblu eseul criticului clujean reușește totuși să dea o imagine convingătoare a complexității și originalității operei lui Blaga.

Paul Dugneanu

*) **Editura „Minerva", 1974.**

prezențe

Cu prilejul aniversării a 2000 de ani de existență a orașului Alba-Iulia și a 375 de ani de la prima unire politică a celor trei țări române sub domnia unică a lui Mihai Viteazul, Uniunea Scriitorilor și Comitetul de cultură și educație socialistă al județului Alba au organizat un spectacol omagial de poezie intitulat „Alba-Iulia — vatră de țară". Au vorbit: Nicolae Ciobotă, președintele Comitetului județean pentru cultură și educație socialistă Alba, Traian Iancu, directorul Uniunii Scriitorilor și Mircea Tomuș, redactor-șef al revistei „Transilvania". Au recitat din poeziile lor poeții : Ioan Alexandru, Teodor Balș, Horia Bădescu, Vlaicu Bârna, Radu Cârneci, Mircea Dinescu, Mihai Gavril, Ion Horea, Cezar Ivănescu, Felicia Marinca, Ion Mărgineanu, Mircea Micu, Ion Mircea, Doina Sălăjan, Ion Sângereanu, Petre Stoica, Gheorghe Tomozei și Romulus Vulpescu.

■

În zilele de 21 și 22 mai au avut loc la Drăgănești-Olt și Caracal două întîlniri cu cititorii ale cenaclului revistei Luceafărul, la care au participat scriitorii: Nicolae Dragoș, Mihai Ungheanu, Daniela Crăsnaru, Ioana Diaconescu, Dorin Tudoran, Dan Verona și Florin Costinescu.

■

În cadrul „Primăverii culturale bucureștene", Studioul de literatură „Mihai Eminescu" al Casei de cultură a sectorului 2 a organizat un concurs de poezie. Juriul format din Valeriu Gorunescu, președinte, Ionel Gologan, vicepreședinte, prof dr. Augustin Z.N. Pop, prof George Rusu și prof. Dan Anghelescu — membri, a acordat următoarele premii: premiul I: Ion Lilă, premiul II: Carmen Focșa și Vivi Anghel, premiul III: Ștefan Dincă și Pavel Pereș, mențiuni : Petre Mihail, Boris Marian, Marin Constantin, Sorin Teodorescu, Ion Stătescu și Luiza Mocanu. Festivitatea de premiere va avea loc la Studioul de literatură din strada M. Eminescu nr. 89 la 2 iunie ora 19.

■

Luni, 19 mai, au început manifestările „Primăverii culturale bucureștene". Inaugurarea a avut loc la Muzeul de istorie a Municipiului, cu un simpozion organizat de Comitetul de cultură și educație socialistă, la care au participat Virgil Teodorescu, președintele Uniunii Scriitorilor, Ion Dumitrescu, președintele Uniunii Compozitorilor, Amza Săceanu. presedintele Comitetului de cultură și educație socialistă a Municipiului, Radu Beligan, directorul Teatrului Național, criticul de artă Dan Grigorescu și Marin Stanciu, director general al centralei „România film". În cadrul manifestărilor care au urmat la diferite instituții din Capitală, au participat scriitorii : Camil Baltazar, Maria Banuș, Radu Boureanu, Virgil Cândea, Radu Cârneci, Virgil Carianopol, Vintilă Corbul, Ion Cringuleanu, Ioana Diaconescu, Eugen Frunză, Tudor George, Ion Grecea, Dumitru M. Ion, Ion Lotreanu, Gabriela Melinescu, Mircea Micu, Al. Mitru, Dan Mutașcu, Constantin Nisipeanu, Ovidiu Papadima, Victor Tulbure și Tiberiu Utan.

■

La Casa Ziariștilor a avut loc, joi 22 mai, ora 19, a.c. cenaclul revistelor „Viața studențească" și „Amfiteatru", organizat de Uniunea Ziariștilor din Republica Socialistă România sub genericul „Amfiteatrul artelor".

Neue literatur nr. 3

● *Remarcăm în revista Neue literatur o nouă și lăudabilă inițiativă : aceea de a găzdui în cadrul rubricii de microrecenzii o suită de articole, restrînse ca proporții, destinate să informeze cititorii de limbă germană din țară și de peste hotare asupra volumelor recent apărute sub semnătura tinerilor poeți și prozatori români. Pînă acum au fost publicate recenzii despre : Constanța Buzea („Pasteluri"), Fănuș Neagu („Fintina"). După cum o atestă planurile redacționale vor continua să apară articole despre unele volume ale tinerilor Titus Vâjeu, Dan Verona, Dumitru M. Ion, Carolina Ilica, Mircea Florin Șandru și alții.*

Inițiativa vine, desigur, să completeze ceea ce constituie în fapt o veche tradiție. Numeroasele traduceri publicate în decursul timpului, poezie și proză fragmentară, aparținînd unor autori de prestigiu, demonstrează o atentă și continuă preocupare a redacției față d evenimentele literare majore.

A.R.

Care este criteriul și cui folosește ?

● *Aflăm din presă că Angel Grigoriu și Romeo Iorgulescu sînt membri ai Uniunii Scriitorilor. Dacă adăugăm că cele două nume s-au ilustrat mai ales în teritoriile dezinvolte ale muzicii ușoare reținem interesul aparte al acestei știri. Avem simplitatea de gîndire să credem că Uniunea Scriitorilor trebuie să se compună în primul rînd din scriitori. De altfel această simplitate de gîndire o are și regulamentul de primiri în Uniunea Scriitorilor și Statutul acestei Uniunii de Creație. Numai cu prețul unei gîndiri ceva mai complicate a fost posibilă, credem, integrarea în sinul unei colectivități bine precizate a doi noi membri al căror exercițiu este în afara literaturii.*

aqua forte

Cît de complicată e de fapt situația ne putem da seama din următoarea informație : la ședința de primiri în Uniunea Scriitorilor, care a acceptat ca membri ai ei pe Angelo Grigoriu și Romeo Iorgulescu, n-au fost acceptați ca membri ai aceleiași Uniuni poetul Dorin Tudoran și criticul Dan Cristea. Probabil că motivul principal pentru care n-a fost primit Dorin Tudoran este Premiul de poezie *acordat de Uniunea Scriitorilor din R.S.R., după cum motivul respingerii lui Dan Cristea nu poate fi eventual decît faptul că scrie de cinci ani critică literară în reviste de prestigiu ale țării și a publicat un interesant volum de critică. Le-ar rămîne să încerce să devină membri ai Uniunii Compozitorilor, unde, bănuim, ar avea mai mult succes. Întrebarea este : ce criterii au funcționat la primirea celor doi membri și la respingerea celor doi scriitori și cui folosește această confuzie de criterii. Atunci cînd discutăm despre etică și echitate socialistă, astfel de întrebări sînt absolut necesare.*

O antologie de poezie patriotică

● *La Constanța a apărut antologia lirică intitulată* Numele patriei, *editată de Uniunea Scriitorilor din R.S.R. și de Comitetul județean pentru cultură și educație socialistă Constanța. Antologia este îngrijită de poeta Carmen Tudora. Poeți din toate generațiile semnează creații inspirate din realitățile de azi ale României socialiste, celebrînd eforturile constructive ale poporului condus de partidul său comunist. Alături de poeți consacrați (Alexandru Andrițoiu, Ioan Alexandru, Mihai Beniuc, Geo Bogza, Nina Cassian, Nicolae Dragoș, Eugen Jebeleanu, Adrian Păunescu, Marin Sorescu, Zaharia Stancu, Nichita Stănescu, Virgil Teodorescu ș.a.), sînt prezenți în antologie și creatori tineri, aflați pe drumul afirmării. Prezența cîtorva poeți constănțeni în sumar adaugă volumului o notă specifică întrucît plăsmuirile lor lirice au drept punct de pornire realități contemporane ale Dobrogei. Străjuite de ideea funciară a iubirii de patrie și de partid, poeziile antologiei alcătuiesc, însumînd modalități diferite, un ansamblu convingător.*

V. B.

ȘARJE PRIETENEȘTI

ION BĂNUȚĂ
Văzut de Clenciu

lucian blaga

Lucian Blaga

Firul nevăzut al universului

Nu știu cum era omul Lucian Blaga, cît de comunicativ în tăcerea lui, dar Blaga poetul îmi vorbește totdeauna de dincolo de munte. O distanță există mereu între mine care-l ascult și el care se rostește, un suiș și un coboriș asemenea spațiului românesc în perpetuitate. Cuvintele nu-mi ajung niciodată noi, necoapte și săltărețe ci mereu purtînd țărînă pe tălpi și o demnă osteneală pe frunte. Cum se face că muntele nu e pentru noi obstacol, zid invincibil de granit, ci distanță, drum la care purcedem, Blaga a știut-o printre cei dintîi și ne-a tălmăcit-o. Dar ceea ce muntele înseamnă numai pentru el — martorul său neclintit — a știut-o oare la fel de bine ? Căci aceasta este impresia pe care o am ascultîndu-i (citindu-i) versurile : că nu sînt singurul care ascultă, că un auz divin, necorupt, un instrument al înțelepciunii cosmice se împărtășește odată cu mine din sunetele articulate în reculegere. Poezia lui Blaga implică și o altă instanță decît pe mine însumi, cititorul ei. Aș spune că nici nu mi se adresează direct, vorbind undeva lîngă umărul meu, cuiva care ar fi să-mi stea alături, pe care însă nu-l găsesc întorcind capul. Doar dacă îmi înalț și îmi lărgesc privirea îl pot afla : e muntele. „În apropiere e muntele meu, munte iubit".

Mă pot întreba, am dreptul să mă întreb, de ce Blaga este un mare poet — căci veacul a fost darnic în poeți. Și îmi răspund că este astfel tocmai deoarece contactul său cu cititorul depășește simpla inducție reciprocă. Cuvintele au greutate mai mare decît ar putea să le-o dea voința lui și a mea, adunate. Fiecare din ele nu exprimă numai sensibilitatea sau intuiția poetului (restul rămînînd tăcere) ci încuviințează un univers. Se schițează, pornind de la Blaga, un sistem de relații nu chiar insolit însă foarte rar : scriind, poetul se destăinuie nu de-a dreptul semenilor, ci universului, în timp ce deschizînd cartea cititorul nu se recunoaște doar într-un suflet aidoma, ci într-o vastă vibrație, impersonală prin absența limitelor. De aceea Blaga nu e Eminescu : universul său nu explodează nici măcar o dată de la fulgerul unei singure simțiri. În schimb, e sigur că nu-și îngroașă glasul ca să convingă, nici nu rostește cuvinte care nu sînt ale lui. Silabisindu-și confesiunea, cunoaște că-i este pecetluită.

Calitatea înnăscută cea mai de seamă pe care poetul o posedă este atenția. Nu atributul obișnuit, cunoscut în psihologie sub acest nume, care mai mult sau mai puțin poate fi dirijat după voie. Atenția este la Blaga har, posibilitate a sufletului vulnerabil de a capta „semnele" mundane și extramundane. Comunicare cu esențele. Se înțelege de la sine că această neîntreruptă stare de rezonanță reprezintă și un exercițiu spiritual. O asceză. Căci ea înseamnă și efortul de a eluda gălăgia simțurilor proprii, întocarere spre sunetul unanim. Comentatorii i-au remarcat de la început ezitarea rostirii. Se întîmplă ca și cum rostirea proprie s-ar subția, lăsînd să treacă prin ochiurile ei rumoarea, șipotul subteran. Se întîmplă ca și cum omenească rostire s-ar împleti cu firul nevăzut al universului. Totul merge pînă la finalitatea bănuită (care este și cea reală) — contopirea fizică. „Inima nu bate în noi / ci adînc sub pămînt". Năzuința spre contopire, spre împăcarea cu cosmicul, trebuie menționată drept cauză ori de cîte ori evocăm tema — fundamentală — a somnului. În somn se petrece acordul ritmic cu veșnicia. „În somn sîngele meu ca un val / se trage din mine / înapoi în părinți". Iar principalul motiv pentru care Blaga a elogiat satul, e că acesta i s-a relevat ca un spațiu al somnului.

În strînsă legătură cu cele dinainte, ajungem să discutăm și despre forma poeziilor. Aceasta nu e nici rudimentară după cum, sub raport tehnic, nu e nici cizelată. Asemeni oricărei forme organice, este ireproșabilă. Ea evidențiază o evoluție : de la simplele enunțuri, și acelea articulate dificil, din poeziile de tinerețe, pînă la împlinirea (mă feresc de cuvîntul nepotrivit **perfecțiune**), identitatea cu sine de mai tîrziu. Blaga socotea că poezia (conceptul general) este un cosmoid. Cu atît mai surprinzătoare ne apare înfățișarea cosmotică a poeziilor lui luate în parte. O nebuloasă alcătuită din elemente cunoscute și necunoscute, cucerite sau numai bănuite, unite împreună de atracția miezului. Învelită această nebuloasă de o peliculă diafană și transparentă. Încă și mai bine : cuprinsă într-o pieliță subțire și nesigură, o formă ce pare că oricînd se poate trăda, asemenea pieliței care înainte să devină coajă rigidă înfășură oul ! Cea dintîi iluzie e că putem privi poezia în transparență. Că ținînd-o între ochiul nostru și soare conținutul ei ne va fi deplin luminat. Nu se întîmplă așa. Se întîmplă „-ntocmai cum cu razele ei albe luna / nu micșorează ci tremurătoare / mărește și mai tare taina nopții". O noapte ciudată, noaptea dinăuntrul elementelor, necercetată de ochi. Necercetată pentru motivul că, oricît de scump, ochiul este și el un aparat optic. O noapte pe care nu doar cu văzul ci cu toată ființa o putem simți (nu neagră ci albastră, nu negație ci pilpiire). S-ar putea ca tocmai ea să fie magica putere prin care eterogeneitatea devine indestructibilă unitate.

Dar cheia poeziei lui Blaga — revin să cred aceasta după îndoieli și rătăciri în universul marelui poet — rămîne totuși modesta declarație în formă de vers, atît de des citată : „Eu nu strivesc corola de minuni a lumii". N-are importanță faptul că aceasta este și titlul primei poezii a întîiului său volum, nici de asemenea că ceea ce exprimă poate sluji și de introducere în sistemul filozofului. Lui Blaga poezia i s-a înfățișat dintru început ca un mod de cunoaștere (cunoașterea îl preocupă, după cum ne amintim, și în prima din **Trilogiile** sale). Condiția acestui mod este însă să nu-și primejduiască obiectul, conservîndu-i integritatea, chiar și prospețimea. Nicicînd poetul nu privește lumea cu adversitate. Gingașa sa curiozitate e însoțită de măsură și, în cel mai înalt grad, de pudoare. A nu sacrifica taina înseamnă, cel puțin la Blaga, a te păstra în grația lucrurilor, a rămîne fratern cu acestea. Înseamnă iubire.

Marius Robescu

Leitmotivele operei

Opera lui Lucian Blaga cunoaște o situație privilegiată în istoria culturii și civilizației românești, situație care-l așează pe tulburătorul mag din Lancrăm în descendența unor nume ilustre : Cantemir, Hașdeu, Xenopol, Eminescu ori Pârvan.

Manifestată multiplu [transcriem din „Notă asupra ediției", „Opere I", pag. XXI : «Întemeiată pe un „testament editorial" din 25 august 1959, semnat de Lucian Blaga, care conține indicații cu privire la textele ce trebuie folosite ca bază pentru editare, precum și o listă a lucrărilor elaborate de autor în ultimii 20 de ani ai vieții sale și inedite în momentul întocmirii testamentului, ediția de opere va cuprinde : poezii, traduceri din literatura universală (poezie, teatru, proză), poezie populară (antologie), proză autobiografică, teatru, conferințe, eseuri, publicistică, cursuri, lucrări filozofice (organizate în patru trilogii conform aceluiași testament), corespondență ș.a.m.d.»] creația blagiană participă la reiterarea acelui model de autor total (model de sorginte renascentistă), reflex al credinței în atotputința persoanei creatoare, demiurgice.

Dintre marii maeștri ai poeziei românești interbelice, Bacovia, Arghezi, Barbu, rămîn cu trecerea timpului, clasicizați, exponenți exemplari ai unei arte particulare, poezia ; intricarea în cultural a acestor personalități se circumscrie domeniului strict al artei.

Egala manifestare a lui Blaga în atîtea domenii ale creației spirituale, face dificilă judecata numai estetică a operei sale literare, și dacă putem accepta subsumarea filosofiei blagiene ideii de creație, („Fundamentul operei filosofice a lui Blaga îl constituie ideea că sensul existenței umane este creația : este traducerea teoretică a marii lui vocații de creator și totodată soluția lui la criza epocii", George Gană, „Poet al esențialului", „R.L." nr. 20), putem la fel de bine conchide că opera blagiană ilustrează un strălucit destin creator ; prin potențarea filosofică a ideii de creație, Blaga e tot ceea ce fundamenal e mai opus „ortodoxismului răsăritean", chestiune de care dacă s-ar fi ținut cont, autorul „mut ca o lebădă" ar fi avut mai puțin de îndurat vociferările semidocte ale unora.

Apariția primelor trei volume din ediția definitivă de „Opere" a lui Lucian Blaga (Ed. Minerva. Opere I, II, 1974, „Opere III", 1975), ediție îngrijită de **fiica** poetului, Dorli Blaga, e un eveniment cultural memorabil și impune cîteva considerații generale, aproximări ale evidențelor, căci vom putea vorbi în deplină cunoștință de cauză abia la încheierea publicării acestei ediții. Desigur poezia, ca și traducerile din vol. III de „Opere", au o autonomie pe care le-o conferă expresia poetică, nu credem însă că putem judeca poezia lui Blaga fără o coroborare a „motivelor" care circulă în filosofia, memorialistica și traducerile sale, „leitmotive" care organizează întreaga sa operă, cu atît mai mult cu cît autorul însuși își apropie versurile de filosofie, în „Trilogia culturii" ori, ca în „Trilogia cunoașterii" și „Hronicul și cîntecul vîrstelor", oferă explicații care trimit exact la anume poeme. În fapt, de la „Poemele luminii" și „Pietre pentru templul meu" și pînă la ultima filă de manuscris, asistăm la o continuă întrupare a operei din lectură și experiență trăită ori asumată, o mare **voință** de edificare dominînd destinul fascinantei personalități a lui Lucian Blaga, personalitate implicată atît sublim cît și derizoriu în istoria unei jumătăți de veac de cultură românească.

Limitîndu-ne, deci, în fragmentele de față, la un plan strict literar, vom observa mai întîi că o prejudecată doar ne oprește să socotim și al treilea volum drept poezie originală. Iată ce scrie Blaga într-o insemnare : «O poezie tradusă trebuie să fie în primul rînd „poezie" și numai în al doilea rînd „tradusă". Firește că această operație implică unele riscuri : poezia tradusă ar putea fi mai frumoasă decît originalul prin aceea că „traducătorul" devine de fapt „autor". Dar, oricum, traducătorul de poezie trebuie să aspire spre calitatea aceasta de autor, altfel e mai indicat să se lase de meserie", însemnare care rezolvă ecuația „originalității" subsumînd-o „creației".»

Acest al treilea volum de opere mai conține și o anume explicație. „Cele mai multe dintre tălmăcirile adunate în culegerea de față s-au alcătuit, cu scurte sau mari întreruperi, în cursul anilor, începînd cam din 1943, cînd băteau încă tunurile războiului" („În loc de prefață", „Opere III", pag. V), explicație care coroborată cu o alta, „Opere vol. II", cuprinde creația poetică a lui Lucian Blaga elaborată cu aproximație începînd din anul tipăririi **Nebănuitelor trepte** (1942–1943) și pînă la moartea lui, în 1961"

Cezar Ivănescu

Continuare în pag. a 6-a

„Mut ca o lebădă"

Ceea ce nu se știa, probabil, în 1961 — anul morții lui Lucian Blaga — era faptul că poetul lăsa posterității un număr impresionant de inedite, capabile să modifice, ca și postumele lui Eminescu, perspectiva asupra întregii sale opere și care, inainte de a fi analizate științific, trebuiau publicate. Ca și Tudor Arghezi sau Al. Philippide, Lucian Blaga a avut forța de a continua să lucreze cu tenacitate la o operă care, prin datele ei de istorie literară, părea că aparține exclusiv perioadei dintre cele două războaie mondiale.

„Reintoarcerea" lui Blaga s-a produs prin traducerea lui Faust (1955), la care poetul ar fi lucrat timp de patru ani, din indemnul lui Cicerone Theodorescu, prin publicarea articolului Probleme și perspective literare, *în revista* Contemporanul, *din 29 aprilie 1960 și prin poeziile apărute în revista* Steaua, *din Cluj, începînd cu luna mai 1960.*

Dar adevărata reintoarcere a poetului este una postumă, marcată de apariția volumului antologic de Poezii, *alcătuit, în anul 1962, de G. Ivașcu.*

Critica tînără, sau nouă, cum avea să fie numită mai tîrziu, mărturisea, după lectura volumului, un sentiment de noutate extraordinară, iar G. Călinescu observa, ușor surprins, într-o Cronică a optimistului, *că este vorba de „o operă poetică proaspătă și nouă, ce trebuie să dea de gîndit poeților tineri" : „O, tineri, cari umblați printre frumseți, / ce fel de tineri sunteți, tineri cîntăreți ? /.../ De ce tăceți voi tineri cîntăreți ? / Uitarăți cîntecul, ce-l cere firea? / Sau așteptați / ca inima, ce are dreptul la odihnă, / să cînte-n locul vostru și iubirea ?".*

Surprinzătoare în poezia mai nouă a lui Lucian Blaga este mai întîi înlocuirea unui sistem de simboluri metafizice („lumina", „somnul", „sămînța"), esențiale în primele volume, printr-un sistem de simboluri morale. Pasărea U, Cerbul cu stea în frunte, Unicornul *sînt punctele de referință ale acestui univers care, rămînînd în aparență același, se organizează în jurul altori valori, făcînd ca poezia să devină mai istorică și mai direct umană. Operînd cu aceste simboluri, Blaga procedează, într-o măsură mai mare decît oricare alt poet român, la o distincție tranșantă între „statornic" și „schimbător", între „efemer" și „veșnic", între „momentan" și „etern" : „Nu-l mișcă știutele / cringuri cu ciutele. / Cărarea cu urmele, / iezerul, umbrele, / nu-l cheamă. Copitele / sfarmă ispitele. / / Prin ceață cînd lunecă / zări el adulmecă, / nu aproviatele, / ci depărtatele. / / Ciulindu-și urechile / prinde străvechile / rotiri, sus, de tulbure / foc și de murmure. / / Și-aude, subt-naltele, / unele, altele : / erele, sferele".*

O capodoperă de înscenare este An de răscruce, *poem al statorniciei, numai în aparență erotice : „Îți amintești de anul de răscruce ? / De-atîtea ori a despărțire / un ceas de cumpănă ne încerca. / Nu fiindcă-am fi voit, / ci fiindcă-așa ni se cerea. / De fiecare dat' un lucru rar, / o rară întîmplare, ne oprea".*

Aceeași schimbare a sistemului de referință este vizibilă și în cazul poemelor, din ciclul Virsta de fier *(1940—1944), scrise sub impresia directă a Dictatului de la Viena și a războiului. Registrul metafizic din* Peisaj transcendent (Lauda somnului) *este părăsit în favoarea celui curat istoric, din care poetul se informează de-a dreptul. Un poem se intitulează* Inima mea *în anul 1940, un altul* 21 Decembrie, *semn că momentul autobiografic și contingent nu a mai putut fi ignorat. Situația României în 1940 va pune numaidecît instrumentele poetice în vibrare, făcîndu-le să scoată un vaier prelung : „Ascultă pe drumuri / de cer, pe înalte, / cohorte de păsări / sălbatice-n noapte. / / Ce-ți lasă în urmă ? / Ce-ți lasă în față ? / Tomnatic imperiu, / izvoare ce-nghează; /.../ Și încă vedea-vei / ce jaf în lumină / va fi, și ce jalnic / verdict în grădină. /.../ Din cîntec, din cîntec, / nimic nu mai este / ah nici în viață / și nici în poveste. / / La seama că mine / cocorii în seară / vor duce și luna, / furînd-o din țară".*

Firește, ca orice mare poet, Blaga știe să însceneze contingentul. În Virsta de fier *vom descoperi, de aceea, un Goga mai supraveghiat, mai hieratic și mai muzical, ca să putem presupune că pretențiosul. Maiorescu ar fi primit și aceste exemple pentru a dovedi că patriotismul poate fi, „în certe împrejurări, născător de poezie".*

A doua trăsătură esențială a „postumelor" lui Blaga este muzicalitatea, luată într-un sens mai larg. Blaga este un poet olimpian, care ascultă grecește muzica sferelor, plimbîndu-se pe culmi și pe sub zodii, pentru a fi mai aproape de univers : „Umblăm pe cimp fără popas / sub zodii prin tîrziul ceas. / Hotare, veac, tărîm, s-au șters. / Mai suntem noi și-un univers. / / Pierdem în noapte, rînd pe rînd, / tot ce sub noi era pămînt. / Și mergem iar în gînd, la pas. / Un cer deasupra ne-a rămas" (Umblăm pe cimp fără popas).

Este în această poezie de sfîrșit o știință extraordinară a retragerii și a consolării. Blaga este un virtuos al artei de a compensa și de a echilibra muzical lumea, prin speranță, prin iubire și prin statornicie, împotriva oricărui cataclism aparent : „În valea, încercată de-ndoieli / și numai rar, ce rar, de vreo credință, / sunt, totuși, încă multe cu putință, / minuni, aurore, riset și-nvieri. / / Cînd orice așteptare s-ar părea / deșartă, cu putință-i, draga mea, / un zumzet planetar, de stupi, în vară. / / Și dincolo, în noapte, s-ar putea / ca ochii mei, să nu mai moară / de cînd păstrează-n ei frumsețea ta" (Sfîrșit de an).

Știm de la Dinu Pillat, *unul dintre biografii lui, că în anul 1956, Lucian Blaga a fost pe punctul de a primi premiul Nobel pentru literatură. Dar consolarea lui a rămas aceea că dintre toți poeții români de după Eminescu, el a fost, probabil, singurul care s-a apropiat, prin sensul operei, dar și al biografiei, de imaginea* poetului exemplar. *Contemporan, împotriva tuturor aparențelor, cu istoria, prezent chiar și atunci cînd documentele atestă că lipsea, Lucian Blaga este poetul care, alături de T. Arghezi și Ion Barbu, a contribuit cel mai mult la substanțializarea poeziei românești de azi.*

Florin Manolescu

O fotografie inedită : Lucian Blaga și violonistul Mihai Constantinescu

FRAGMENTE CRITICE

Hronicul

Important în afara poeziei este **Hronicul și cîntecul vîrstelor,** datat 1946, publicat de G. Ivașcu în 1965, o autobiografie spirituală, fără nervozitatea și fragmentarismul (atît de semnificativ pentru prețuitorii ideii de autenticitate !) pe care le aflăm în **jurnalele** ținute în chip obișnuit de scriitori. **Hronicul...** e scris tîrziu, într-un moment în care cariera literară a poetului se împlinise și el putea privi cu liniște în urmă. Surprinde la un liric ca Blaga, obișnuit să introducă limbajul figurat și în eseurile filozofice, tonul sfătos, aproape didactic și fraza voit săracă, funcțională. Metafora pătrunde rar în această confesiune și, în genere, **imaginarul** stă cuminte deoparte, lăsînd biografia să se desfășoare în notele cele mai comune cu putință. Ea începe la 9 mai 1895, data nașterii poetului și se încheie în jurul anului 1920, odată cu reintoarcerea lui Blaga la Viena în vederea continuării studiilor. Faptele sînt prezentate cronologic cu scurte și neinsemnate paragrafe reflexive. Biografia nu iese prin nimic din obișnuit. Blaga, e limpede, n-are destinul marilor „damnați" ai poeziei, nimic năpraznic nu trece prin viața lui domoală și rectilinie (la suprafața evenimentelor) ca viața unui obișnuit dascăl ardelean. E drept că **Hronicul** se oprește în prima fază a tinereții, dar chiar așa fiind în el transpare puțin din ceea ce ne-am obișnuit să citim în existența unui poet de marcă. Poezia a absorbit miezul metafizic al existenței și pentru proza autobiografică n-a mai rămas decît coaja ei obiectivă și banală. Ce este și mai curios e faptul că Blaga nu depune nici un efort pentru a-și înnobila (în sens poetic) biografia. Tendința e mai degrabă de a o reduce pe un plan comun de observație. Nimic nu anunță în aceste pagini, lipsite de poezie și ironie. Poetul, nici un detaliu din viața copilului cu dificultăți de vorbire sau a școlarului silitor și disciplinat, înconjurat cu simpatie de toți, familie și profesori, nu prevestește pe autorul de mai tîrziu al unei teorii a cunoașterii. Totul iese, la Blaga, dintr-o **absență** și o lungă **tăcere.** Ca să se nască mai tîrziu poezia, trebuie ca existența poetului să stea departe la început de teritoriul cuvîntului. **Limbajul** este o cucerire grea, o dificultate învinsă cu mari eforturi :

„Începuturile mele stau sub semnul unei fabuloase absențe a cuvîntului. Urmele acelei tăceri inițiale le caut însă în zadar în amintire (...). Împlinisem aproape patru ani și nici nu pronunțasem nici un cuvînt, nici barem cuvintele de temelie ale vieții : Mamă și Tată".

Cuvîntul și **tăcerea** sînt, în fapt, temele mai intime ale acestei autobiografii. Ori de cîte ori Blaga va nara un moment important al vieții lui va aduce în discuție și neputința lui de a vorbi. Poetul **n-are cuvinte** sau are **rostire** dar o rostire complicată și dezarticulată, ca ființele din alte ere — explică el într-un loc — „cărora de milioane de ani li s-a retras dreptul la existență". Explicația are aici o nuanță istorică și socială : poetul aparține unui popor care multă vreme n-a avut dreptul la rostire, logosul lui s-a exercitat prin șoaptă și tăceri semnificative. **Cuvîntul** și **liniștea** (retragerea din lumea fenomenală) sînt însă și expresiile unui mecanism mai profund al creației. Logosul înseamnă întruparea poeziei, liniștea constituie geneza ei. Poetul este „un om cu oarecișcari liniști înăuntru" : tăcerile și rostirile se învîrt ca soarele și luna pe cerul existenței lui : „Dar liniștile trec, și începe iarăși cuvîntul, și după cuvînt vin din nou liniștile, ceea ce rămîne însă e starea aceasta în care ne găsim și de care nu vom mai scăpa. Nici eu, nici tu"...

Astfel de teme subtile Blaga le dezvoltă și în poezii. Scriind despre **tăceri, liniști** el cade, fatal, într-un subtil sofism, căci prin ce altceva pot fi exprimate tăcerile, liniștile dacă nu prin **cuvinte ?!...** S-ar putea spune atunci împotriva tuturor evidențelor raționale, că poetul nu tace niciodată, el are mereu **rostire** chiar și atunci cînd trece în starea de liniște. Liniștea nu există (poetic) decît prin **cuvînt.** Tăcerea este, în fapt, o afirmare a logosului, **absența** devine, prin cuvînt, o expresie, deci o **prezență.** Poetul vorbește, așadar, și prin tăcerile, liniștile lui...

Hronicul vorbește însă înainte de toate de fapte mai profane. Un loc important ocupă **familia.** Lucian e al noulea copil al preotului Isidor Blaga din Lancrăm, om de cultură germană și gospodar cu gustul mașinismului, suspect pentru țăranii din sat. Bunicul, Simion Blaga, tot preot, fusese mandatar al țăranilor la Viena și, în urma unei călătorii, se întorsese în sat cu un ceas cîntător pus sub un clopot de sticlă. Fiul preotului duce viața unui copil de țăran, păzește gîștele, se scaldă, se mînjește pe trup cu nămol și călărește ca diavolul gol și cu fața înegrită pe cai. Învață „imperativele" firii de la păsări și flori, deprinde, altfel zis, legile existenței de la lumea naturală. De aici îi vine „magica lămurire" de care va scrie mai tîrziu și în eseuri. Cuvintele pe care le aude le „tîlcuiește", **tîlcuirea,** raportată la univers, fiind și o temă fundamentală în poezia lui. Scrisul și cititul nu-l interesează („nu se apropie de mine cu nici o ispită"), dar, odată deprinse, nu-l vor mai părăsi. E ispitit, în schimb, de istoriile biblice pe care știe să le re-povestească cu talent. Acestea de altfel sînt menite să-i devină „cărămizi ale ființei". Să se remarce că Blaga, povestindu-și copilăria, nu se situează ca I. Creangă și majoritatea autorilor **de amintiri** pe poziția copilului. Optica lui este optica omului matur deprins cu **tîlcuri, sacre lămuriri** etc. Poznele, specifice vîrstei, au și ele în narațiune un aer serios, aproape bătrînicios. Blaga va vorbi, de altfel, de „masca lui bătrînicioasă" și de o seriozitate prematură care se manifestă sub forma gustului pentru **iscodire.** Poetul se naște, am putea spune, cu ispita profunzimilor, înaintea oricărui lucru, mare sau mic, el așeadă un enorm semn de interogație.

Din aceste aduceri aminte se detașează două mituri, Mama și Tata, de-sacralizate pe măsură ce sînt lămurite. **tîlcuite.** Mama este un „duh al rînduielilor" cu o existență încadrată, totuși, de **zarea magiei.** Are o ascendență macedoneană și, în viața de toate zilele, e religioasă și autoritară. Religiozitatea are adiacențe folclorice și, sub această ipostază, trece și la copil, impresionat de eresuri, povestiri magice. Tatăl, preot, este un tip areligios, un liber-cugetător ce poartă în sine, notează fiul, „aleanul altor orizonturi". Citește pe Kant, Schopenhauer, David Strauss și, din cînd în cînd, merge la Sebeș unde bea și joacă cărți cu alți preoți sastisiți de viața de familie. Mama este în aceste clipe geloasă și crudă. Preotul Blaga se îmbolnăvește de tuberculoză și moare relativ tînăr, trădat, zice memorialistul, de **Munte.**

Școala este și pentru Lucian Blaga „înlănțuitoare și apăsătoare" și, la Sebeș sau la Brașov, unde urmează cursurile elementare și secundare, se simte un străin. „Mă deochease spațiul și timpul", notează poetul. Descoperă lectura și, din acest moment, el nu mai are sentimentul singurătății. Pentru a-și cumpăra cărți de filozofie vinde haine vechi iar un frate. Login (numele tuturor fraților Blaga încep cu litera „L" — o fantezie a tatălui !) îl ajută jucînd cărți. Face o călătorie în Turcia și Italia, însă notele de voiaj (sau amintirile acestui voiaj) sînt dezolant de plate. La Constantinopole vede o lume pestriță „apucată de duhul unei paradoxale mișcări stagnante", la Pompei urmele cîinelui pe care le va trece și într-un poem, la Napoli se duce la operă și, obosit, doarme etc. În adolescență este interesat de filozofie, metafizica devenind pentru el un „viciu fără leac", o „demonică patimă". Poezia „nu-i face semne", semnele vor veni mai încolo. într-un moment de tăcere și tristețe. Se înscrie, din motive tactice, la facultatea de teologie din Sibiu și cade la examenul de cîntări bisericești. În 1916 e la Viena, cu Lionel, alt frate, și aici ia contact cu arta expresionistă, care nu i se pare exotică. Arta de avangardă îi trezește în schimb ginduri ca acestea : „strădaniile șovăiau între dibuiri spre un stil al «isteriei» și întoarceri spre un primitivism nu spre un infantilism, față de care nici Mîntuitorul cu al său «lăsați copiii să vină la mine» n-ar fi avut îndurare". Mai tîrziu are revelația clasicismului după ce în prealabil a spart „carapacea criteriilor clasiciste".

Notațiile despre aceste subiecte importante sînt sumare și fără originalitate. Ce a avut de spus despre stiluri, școli artistice etc., filozoful a spus în articole. **Hronicul** este, iarăși, sacrificat să înregistreze doar faptele golite de semnificația lor. Războiul strică multe din planurile tînărului ardelean, obligat să facă naveta, pentru a se feri de încorporare, (între Sebeș, Viena și Oradea). Paginile care narează aceste peripeții sînt cele mai substanțiale din volum. Descoperim aici un Blaga patriot, obsedat de idealul unității românilor, participant la Adunarea de la Alba-Iulia. La București, unde vine prima oară în 1919, întîlnește pe Vlahuță și N. Iorga și are impresii „suficient de virtoase". Istoricul îi pare o uzină ce-și „declanșa subdiviziunile autonome". **Poemele luminii** au succes, totuși poetul nu este împăcat, pentru că „subtonul, secetos-tinjitor" al ființei sale îl ține departe de bucuriile mai simple ale vieții.

Hronicul și cîntecul vîrstelor are o importanță, în primul rînd, documentară, dar el se poate citi și ca o operă eseistică autonomă unde răzbat cîteva din obsesiile creatorului. Am semnalat tema tăcerii și a cuvîntului, mai putem urmări în text și imaginile **plaiului** și ale **dorului,** tratate pe larg în studiile de filozofie. Blaga fixează aceste noțiuni într-un cadru de existență voind să sugereze că ele au o rădăcină mai adîncă decît speculația. La Purcăreți, un sat de munte unde stă cîtva timp, are sentimentul unui peisaj matricial, la Sibiel, satul viitorului istoric Andrei Oțetea, intuiește un arhetip pe care îl va folosi în „Tulburarea apelor".

Depoetizîndu-și destinul, Blaga ține să demitizeze în **Hronic** și miturile operei. Haina sacră pe care o poartă acolo e înlocuită aici cu una foarte profană. S-ar putea spune că miturile ne privesc din lucrurile cele mai sărace și mai umilite, că un sistem filozofic original și profund începe din contemplarea ripilor care înconjoară un sat prăpădit de munte. Operație cu efect dublu pentru că sub această sarică grosolană așezată pe trupul ideilor sîntem tentați să ghicim mereu profunzimi și esențe, adică tot mituri. Blaga nu reușește să scrie, cum poate ar fi voit, romanul adînc al formării unui spirit, scrie doar o istorie liniară și utilă a lui, lăsîndu-ne pe noi să descoperim, la lectură, miracolul care a făcut ca din niște împrejurări atît de comune de viață să iasă un mare poet.

Eugen Simion

poeme de
adrian păunescu

Echilibru

Cînd ne uităm sau cînd ne pierdem chipul
Întîmplător sau din prea multă artă,
Copiii chipurile noastre poartă,
Ei sînt ultimul nostru echilibru.

Iubirea care i-a născut e moartă,
Între părinții lor se-așează timpul,
Dar în copiii fragezi, sfînt și simplu,
Ei încă se iubesc și se mai ceartă.

Nimeni nu spune, toată lumea știe
Greul de-a nu culege cînd tu sameni,
Cîinească luptă a cîte doi oameni,
Iubirea ce devine tragedie.

Fiii-n dughenele ce schimbă fețe,
Reiau greșita noastră tinerețe.

Cîntec de tămîioară

Cerul e cuiburi ce se sfărîmară,
Vraiște de cuiburi pe-un pămînt năuc,
Cuci tineri vin, cuci vechi se duc,
Pămînt, crucificat pe cuci ce zboară.

Cînd cîntă cucu-ntîi în primăvară
Ca într-o vrajă, ca-ntr-un dulce truc,
Seacă sub singuratec glas de cuc
Toate miresmele de tămîioară.

Pădurile disperă de pustiu,
Nu mai miroase tămîioara sfîntă,
Cînd cucii, vlăguiți de iarnă, cîntă
Ceva ce numai ei pe lume știu.

Cîntecul cucului, ce ne omoară,
Făcut e din miros de tămîioară.

Încă om

Să mai găsești puterea blestemată
De conformismul tău a te desface
Și să mai poți iubi sub cer o față,
E semn că pe pămînt e încă pace.

E semn că de treizeci de ani încoace
Inima ta nu a uitat să bată,
E semn că-n toate crizele buimace
Ești încă om și încă suflet, iată.

Om-pustiit, rămas numai idee,
Degeaba știi pe Shakespeare și pe Dante,
De nu iubești o tînără femeie,
Mai dulce ca faimoasele amante.

Frageda ei lumină te sfîșie,
Cu-aproape șase secole mai vie.

Talgere

V-anunț o veste comică și tristă,
Un paradox ce doare și ce minte,
O deznădejde care mă cuprinde :
Cîntar corect pe lume nu există.

Nu că n-ar fi, dar cînd e drept se schimbă
În altceva decît cîntar și-și spune
Cum cîntărirea e deșertăciune
Cînd nemișcată e nervoasa limbă.

Cîntarul drept nu intră-ntre cuvinte
Numai descumpănit, cîntar se cheamă,
Între înșelăciune, furt și teamă
Cîntarul e cîntar numai cînd minte.

Pe-orice cîntar profitul se îmbată
Și cheamă paguba la judecată.

Frați și cișmele

De multă vreme n-am văzut un mort,
nici pe acesta nu-l vedeam — trăia.
Cadavrul suridea în fața mea,
părea dispus în circă să îl port.

Unul pe altul ne priveam tăcînd,
și semănam, probabil eram frați,
de traversarea riului cel blînd
al lacrimilor, — amîndoi umflați.

Cred că nu-i moartea ci un fel
de neputință de-a vorbi ce vezi,
priveam un mort, prin negrele zăpezi,
și nu puteam vorbi nimic de el.

Ca o cișmea pornind spre-altă cișmea,
tăcerea lui peste tăcerea mea.

Fachir valah

Da, sînt valah, porecla asta-mi place,
Sînt meridional și sînt fierbinte,
Din palma mea iau fiarele merinde,
Mă lasă-n pace și le las în pace.

Domnesc peste ținuturi de cuvinte,
Pare că strigă gura-mi și cînd tace,
Poftiți, cuvintelor, veniți încoace
La tronul meu de interjecții sfinte.

Fachirul valah care înmoaie ace
Vă pot părea și-un ghicitor ce minte,
Eu floare spun, iar voi vedeți morminte,
Și piinca mea la viscole se coace.

O, cai ce trageți lumea înainte,
Luați hamul meu sălbatic de cuvinte.

Țesătură

E un mister femeia care țese,
E un mister ce mai adînc se leagă,
E un mister cum se topește-ntreagă
Intru penumbra firelor alese.

Porniri și ezitări, la fel de dese,
Una la alta strigă și se roagă.
Drapel va fi ? Mesală ? Sau desagă ?
Mărunte munci, măreție interese.

Încovoiată, pașnica femeie
Cu-nvățul moștenit din neamul mumii
Parc-ar lipi pătrunsul-nepătrunsul,
Tifon și piele, plăgi violacee,
Spre-a potoli odată rana lumii
Să nu mai curgă sîngele și plînsul.

'33 aprilie

Și vine primăvara ca o boală,
Un fel de ciumă și vărsat de verde,
Care ne amețește și ne pierde,
Care ne culcă și apoi ne scoală.

Și vine primăvara să ne ierte,
Că, în uitarea noastră triumfală,
De un mileniu n-am mai fost la școală,
Și toate ce le știm ne sînt incerte.

Bat bice pe sub coaja de pădure,
Cu muguri obrintiți și mutii cîntă,
E primăvara barbarie sfîntă,
O clipă hoții sînt lăsați să fure,
Cîmpul miroase a-nceput de nuntă,
Și Dumnezeu ca fumul împrejur e.

Vîrstă degeaba

Să fii bătrîn și să-ți auzi nepoții
Plîngînd, de mici, zadarnica lor viață,
Să simți că tot trecutul tău îngheață
Cînd ei regretă că sînt vii cu toții.

Să fii bătrîn și să-ți rămînă numa
Cenușă de la ruguri, ce se schimbă,
Pe suflet, și pe față, și pe limbă,
Cel mai fierbinte ceas să-ți fie bruma.

Cei care vin și numele-ți ocupă
Să te privească strimb, să te conteste,
Ce tristă și amarnică poveste —
Tu casă ai făcut, ei o cred ripă.

Înnegurat te privesc ei, cu graba,
Că ai îmbătrînit sub cer degeaba.

Retrăiri

Războiul mondial vine la mine,
Primul război vine să mă întrebe
De tunurile mari trase de iepe,
De-atîta moarte fără de rușine.

Pacea dintîi pe-ntregul glob stăpînă
Veni să-ntrebe totul și nimicul,
De ce i-a fost promis întreg bunicul
Și moartea nu i-a luat decît o mînă.

Ce datorii străvechi și mondiale,
Promisiune și deșertăciune,
Primul război încă soldați răpune,
Pacea dintîi încă mai vrea o cale.

Veți mai muri, o, morți bătrîni din ramă,
Din om în om trecutul ne recheamă.

Ninsorile

Și ca orașul să nu ne sufoce
Și să nu ne distrugă birocrații,
Din cînd în cînd ne amintim Carpații
Cînd, doamne, bat ninsorile atroce.

Și pielea noastră pîngărită, o, ce
Lumină ne-o sfîșie în senzații ;
De ou pe toți cocoșii căutați-i
Pe-aceste albe, moi, ovale roce.

Parcă pe munți din mări cerești les foce,
Un văr de la Sibiu îmi spune Șați,
Cocoșii iernii cîntă adoratii
Cînd cad pe noi ninsorile atroce.

Un medic ține fulgii în seringă,
Vreau să vorbesc, dar gura-mi stă să ningă.

Închinare la Agapia

E-atîta liniște-n gospodăria
Agapiei cea fără de apus,
Ce suflet laolaltă-aici a pus
Credința, truda, visul, curăția ?

Aruncă brazii aer pur în vale,
Cu luciu bate vîntul de la est,
Gustăm un vin de fagure celest
Lîngă bucatele voievodale.

Agapia își spune moale slova,
Spre cei ce cred, dar și către turiști,
Putem să fim acum oleacă triști
Că mult prea rar ne-ntoarcem în Moldova.

Agapia spre cer ridică ochii
Sub stăreția maicii Eustochii.

Goga la Rășinari

A părăsit și Goga Rășinarii
Pentru o mincinoasa nemurire,
Contradictoriu a trecut de fire,
Guvernele-l disputâ cu plugarii.

Îi crește voga și îi scade voga,
În Rășinari el buciumă cuvinte,
Adevereste jos iar sus ne minte,
Contradictoriul, zbuciumatul Goga.

Cînd veacul îl amenință cu anii,
El veacul îl amenință cu versul,
Fraged îi stă în vorbe universul
Și cîntecele vechii Transilvanii.

Contradictoriu și cînd e departe,
E încă-n viață și e încă-n moarte.

Plecarea ultimului cocor

Nu știu cum se face dar parcă-i văd în fiecare zi. Mai ales diminețile cînd sînt mai limpede, mai purificat după somn, mai puțin nervos, mai puțin grăbit, cînd încă mai simt acea legănare din adîncuri a somnului. Diminețile, parcă-i văd aievea. Am uneori cîte-un curs despre Marx, sau despre Platon, sau Weber și-atunci, în truda aceea matinală se produce o deschidere în mintea mea și văd ca printr-un geam curat, ca printre lacrimile unui copil mic, totul. Și-atunci m-aplec peste banca tare, mă gheboșez și mai mult decît sînt (în urma zecilor și sutelor de lecturi) și scriu, scriu într-una, iau notițe chiar dacă nu e neapărat necesar și mă gîndesc la locurile acelea, departe, unde văd totul. Văd cerul alb de vară, trecuseră și căldurile mari și ploile lui iunie și oamenii, ce-ar putea să facă, era o mică sărbătoare de vară sau poate nu era nimic, ci doar pămîntul nu se prichise bine după ploaie. Mă tulbur, mi se tulbură privirea și inima mi se suie-n git ca-ntr-un plîns zbuciumat, ca-ntr-o jignire la care nu poți să ripostezi, ca-ntr-un plîns după ani și ani cînd ți se rup băierile lacrimilor și plîngi și pieptul ți se ridică în spasme. Uneori, doar lucrul acesta capătă alte aspecte, alte forme și uiți unde ai încolțit, unde ai îmbobocit. Hoinăreala prin lume te-a făcut dur și nepăsător și neprietenos și uricios uneori, și spirit competitiv și egoist și-atunci

Lupta de la Goreslău (1600)

vine acel chinuitor efort de a mai fi tu însuți, și-ți cauți vinile și păcatele tale și firea aceea neaoșă cu care ai scris primele rînduri la prima iubită, sau dragostile de sub teii aceia bătuți de floare dintr-un oraș cu oameni bătrîni și cu Siretul departe, sau cu care ai scris primul articol de ziar, la un ziar studențesc evident, unde vorbeai tot despre tine, plouase mult în ziua aceea „ploile aduc mană, dragul mamei, e bine cînd începi ceva pe ploaie" și eu întotdeauna am plecat de-acasă pe ploaie ; fie la examene, care mi-au arătat că și viața doare, uneori mai rău decît moartea (sîntem tineri, nu !), că și viața uneori ți-e silă s-o respiri, dar nici n-ai vrea să scapi de ea (tineri sîntem) ci, doar ai vrea să ai acea stare de ataraxie, de liniștire pînă-n cel mai mic mădular și ultimul neuron și-n griu să stai, să te simți și tu un fir de griu, un fir de iarbă sau poate un copac, dar nu în cîmp deschis, trist și desperecheat, unde să te smulgă vînturile sau să te taie oamenii cînd n-au ce pune pe foc ci, unul acolo în pădure, să vuiești și tu ca o mare caldă și bărbătească, întotdeauna am plecat de-acasă cînd ploua, suflecam pantalonii pînă mai sus de glezne, scoteam pantofii cei buni din picioare, șosetele, rămîneam desculț și de pe coama acelui deal care avea grijă să se scorojească de soare încă din primele zile ale lui iulie, priveam satul cu grădinile și copacii săi ; plecam cînd cădeau nucile și castanele și tata și mama rămîneau pe iarba de la marginea satului și priveau în urma mea cu aceeași ochi cu priviri adînci și triste ca și ale prietenilor mei mai mici, școlari obraznici și silitori, care urmăresc zborul ultimului cocor, cu părere de rău, întîrziat, rănit (cine știe poate-o să-l sleiască zborul și-o să cadă în fața iernii chiar după primul deal).

Dar diminețile acestea cînd am cursuri, diminețile acestea incerte, cu consistențe apoase de lacrimi, mă transportă cu aceeași binefăcătoare voință spre alte locuri, sub alte ceruri, acolo unde-am răsărit și eu ca să apun, cine știe, sper că mai este multă vreme pînă atunci, prin alte locuri, printre alți oameni. „Vezi, oamenii nu sînt răi cum ți se par ție. Poartă-te cu ei frumos, cum știi tu mai bine. Și nu mai fi atît de mîndru în credințele tale. Pierzi ! Pierzi totul : și credințele și pe tine. Oamenii nu sînt răi. Vor doar să te abată după gustul lor ; te-or vedea tînăr, străin, cu privirile abia sumese la lume ; caută-le-n cinste ; sînt destui care-ți vor vrea binele și scrie-ne și nouă ce mai este pe-acolo, pe la tine". Și iese tata, iese afară din bucătăria în care mama, cu broboada legată pînă peste ochi, să n-o vedem cînd lăcrimează, știe că mă simt rău și nu pot suporta, că mă enervez, așa sînt eu, îmi pot permite să mă cert cu ei, să-i mustru, să fiu mai rău cu ei decît cu oricare altcineva și cine știe dacă altădată n-am să regret (poate regret și-acum) și n-am să-mi mai pot regăsi odihna pentru aceste lucruri ; dar sper că mi-o vor plăti copiii mei. În orice caz, ei, mama și tata mă iartă încă de la început ; se tem pentru nervii mei, pentru ieșirile mele fără rost. Nu știu, uneori dragostea lor parcă e prea grea, iubirea lor pentru mine e prea mare. (Vouă nu vi se-ntîmplă așa ceva ?) Nu ? ! Mai au părinții voștri încă un copil, încă unul, încă unul. Rodul lor a fost mai bogat, voi sînteți mai puțin iubiți, mai puțin așteptați, iubirile și așteptările pentru voi se divizează în doi, în trei, în zece și asta vă face (poate) zborurile mai ușoare, dar poate mai șubrede, la mine însă orice pas e-o rupere din mrejele dragostei lor, o apăsare pe piept și-o răsuflare mai grea, mai întretăiată : „Și iar pleci dragul mamii, iar nu te mai văd multe luni de-acum încolo". Tata a ieșit să dea apă la vite poate, sau o mînă de buruiană tînără la porc, sau poate să verifice cureaua de la gîtul cîinelui. N-a mai putut suporta vidul dinaintea plecării. A ieșit și n-a zis nimic. Poate-l înțepau lacrimile și-i era rușine să plîngă-n fața mea și-a mamei.

„...Era o iarnă grea prin '55 că ne simțeam îngropați de vii, de-atîta omăt. Mergeam la fîntînă, la Burculeasa, peste zăpadă cît casa, ca pe munte, ce mai ! (Ținem minte muntele, tata fusese cu porumb mai demult prin părțile Humorului). Rînisem la vite, mai trebăluiam pe afară apoi am intrat în casă, la căldură. Se însera. Știi tu cum vine noaptea iarna, foarte degrabă și noi, eu și mă-ta, ne culcam degrabă după ce se întuneca. Ce să facem altceva ! (Eu nu citesc. Mă-ta nu prea vede să coase seara). Așa că ne-am culcat pe patul de la sobă, îl mai țîi minte, că te-aveam pe tine mic și-ți trebuia căldură. Afară se lăsa un ger din ce în ce mai mare, un ger sec. La șură, cînd să adăp vitele, mi se lipiseră degetele de clanța ușii, atît de ger era. Cum ți-am spus, ne-am culcat lîngă sobă și tu erai între noi, pe perine. Îmi plăcea să te-aud cum dormi. Am mai văzut copii dormind, dar parcă tu dormeai într-un fel anume. Aveai nu o suflare ușoară ca de copil ci un fel de horăit care la tine semăna cu felul de a toarce al unui motan. Horăiai și-n seara aceea. Nu știu cum, la un moment dat nu ți-am mai auzit horăitul. Nu mai știam de cîte minute. Dar poate nu trecuseră decît cîteva clipe. Fusesem prins într-o discuție cu mă-ta în privința unei perechi de juncani. „Ogene, scoal' că nu-ș' ce-i cu băiatul". Mă scol și eu și-aprind un chibrit. Tu, galben la față, pierdut acolo între perinile cu pene de gîscă. Era clar, se-ntîmplase ceva. De horăit, nici vorbă. Abia simțeam că sufli. Speriat (era în puterea nopții), m-am îmbrăcat totuși repede, am pus caii la sanie, te-am învelit într-o plapumă și dă-i bice. Acasă rămăsese totul vraiște, ușile deschise, mă-ta mută de spaimă în mijlocul casei. Nu, spitalul era culmea de departe. Și-atunci într-o fulgerătură de gînd am pornit spre o mînăstire apropiată, la Cozancea. Pîn' acolo tot pădure — șase kilometri de pădure și drum pustiu și lupi și troiene. Și-ncepuse să bată și vîntul și mergeam cu fața spre el. M-am întors acasă a doua zi după-amiază. Mă rătăcisem, caii se speriaseră, obosisem, ne aninasem cu sania peste troienele cît pădurea, de niște vîrfuri de copaci, ne hărțuiseră niște lupi. N-am mai ajuns la mînăstire să-ți citească preoții. Deznădăjduit m-am întors acasă, te-am aranjat în pat. „Fie ce-o fi, Ogene !". Eram ud, obosit, buimac, o noapte întreagă îmi dăduseră tîrcoale lupii, degerasem la picioare. Mă-ta mi-a pus niște jumări și niște varză cu o bucată de mămăligă aburindă, păstrată între pernele din stiva de pe pat (mă-ta mai clădește și-acum pernele). Am început să mănînc, dar nu-mi era foame. Nici cît unui cîine a linge sare. Nu după mult timp te-am auzit din plapumă. Horăiai !"

„Atunci tat-tu a plîns. A fost singura dată cînd l-am văzut plîngînd. Nici cînd a plecat în concentrare n-a plîns".

Mama, cu casînca neagră acoperîndu-i ochii, prăjește cu grije puiul tăiat special pentru plecarea mea. „Să-l prăjești bine mamă ; acolo-l mănînc cu băieții, băieți subțiri". Dar parcă e nevoie să-i mai spun. Plec și eu din bucătărie și-n grădina cu straturi și flori ametite de anotimp dau de tata. Și-a găsit de lucru la varză, mai pigulește perii, abia puieți. „Să ai pere cînd vei veni în concedii". Tace. Mai rupe un color, o frunză, un cuib de omizi, o volbură mai îndrăzneață. Se-apleacă. Apoi se uită la mine. Îi văd ochii slăbiți, tata a avut întotdeauna vederea slabă, ochii de un verde pierdut, dar încă siguri, ochii de om care privește departe.

Intrăm în casă. Mama stă la masă cu spatele spre ușă. Cu sucitorul face din aluat o turtă pentru tăiței. „Ce plîngi ? ! Asta-i bună ! Băiatul e mare, lasă-l să plece-n lume. Ce, tot

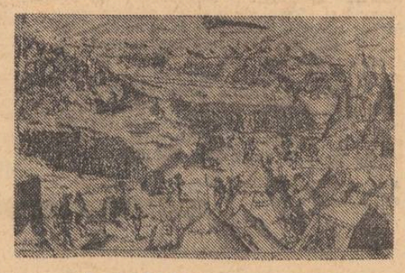

Lupta de la Tîrgoviște (1595)

vrei să-l ții la poala ta ?" Știu că tata nu crede nici un strop din ceea ce spune. Forțe mai mari, mai puternice au venit peste el, el care îmi promisese la naștere că atunci cînd voi avea douăzeci de ani îmi va cumpăra o căruță, boită verde și doi cai murgi, puteri mari au venit peste el și i-au mutat viața și i-au luat feciorul. Și-acum, acum se-mbărbătează făcîndu-i morală mamei. Din răutate mă amuz.

Și totuși plec.

Pe ploaie, cu pantalonii suflecați, cu pantofii de o sută treisprezece lei într-o mînă și cu geamantanul în cealaltă, pînă la șosea. Acolo mă încalț. Acolo sînt pe asfalt. Și-n urmă rămîn ei, acolo la marginea satului, făcîndu-mi din mînă. Privesc triști, ca doi copii prea îngrijorați de căderea după celălalt deal a ultimului cocor plecat.

Eugen Mihăescu

teatru

Omul și Caraimanul

Așa zice Marin Sorescu în micul său „cuvînt de deschidere" tipărit în caietul program prilejuit de premiera piesei „Matca" la Teatrul Tineretului din Piatra-Neamț. Și se explică : „adică, în același timp, o individualitate, un suflet, și un lanț de piscuri, de neclintit". Cum vede el lucrurile în noul spectacol, iată, mi se pare că se exprimă destul de simplu : sigur că omul poate fi înfrînt, așa cum dobîndește și victorii. Numai că imensa posibilitate de regenerare împiedică distrugerea umanității. Nu pasărea Phoenix ni se evocă în **Matca**, ci nașterea, așa cum se petrece, ca forță naturală mai puternică decît orice invazie — a apei, ori a altor stihii. Pus în situația de a-și comunica ideile prin mijlocirea scenei, regizorul Marin Sorescu face să devină interesantă experiența comunicării cu **poetul** Marin Sorescu. Textul revizuit, adăugit la Piatra-Neamț, mi se pare mai complex. Seninătatea acceptării se întemeiază pe certitudinea imposibilității distrugerii generale. **Moșul**, interpretat cu uimitoare pătrundere de **Cornel Nicoară**, este evident, cel îndreptățit cu deplin temei — înțelepciunea vîrstei, adică a tuturor văzutelor și trăitelor într-o viață de om — să știe că dreptul speranței se cucerește prin puterea tăriei morale. Dar despre **Matca** s-a scris mult, ce era de spus s-a spus. Să amintim, în schimb, cîteva creații de excepție, alături de aceea a lui Cornel Nicoară : **Ion Muscă** în **Titu, Paul Chiribuță** și **Constantin Cojocaru** în cele două momîi, **Catrinel Paraschivescu Blaja** în **Irina, Nina Zăinescu** în **Silvia** și, în sfîrșit, scenografia — esențială în economia acestui spectacol — semnată de marele artist **Liviu Culei** și **Dan Jitianu.**

Pe scena aceluiași teatru o altă piesă, prezintă o invazie iresponsabilă, **eroarea brună**, prin piesa **Mai înainte de a cînta cocoșul**, a scriitorului slovac Ivan Bukovčan. 10 ostateci — și, ca orice ostateci, cei zece au tot atîtea profesii, sînt și buni și răi, deopotrivă, dar asemănători grație moralei comune — obțin, prin concetățeanul lor **Fischl (Paul Chiribuță)**, dreptul de a supraviețui, însă condiția este oneroasă : cei zece sînt puși în situația — drept preț al libertății — de a elimina pe unul dintre ei. Trădarea pîndește de pretutindeni și mi se pare că regizorul spectacolului — Eduard Cóvali — a subliniat toate aspectele ei. Dramatică este vînzarea de frate, mai ales. Frizerul **Uhric** (Valentin Uritescu), „uitat" de vechii clienți — pe care cu naivă disperare de om încolțit și-i închipuia și protectori — ucide de exact ceea ce dădea măsura demnității naționale ; **Vagabondul** (Ion Muscă) de fapt luptător în rezistență, va fi răpus de individul mărunt pentru care a trăi înseamnă a te „transporta" prin viață. Textul ne aduce aminte de „Bulgăre de seu". În fond protagoniștii sînt, toți, oameni mărunți : și învățătorul **Tomko** (Eugen Apostol), și moașa **Babjakova** (Eugenia Balaure), și veterinarul **Sustek** (Theodor Danetti), și Soția farmacistului (Elena Jitcov) și prostituata Marika (Ioana Pavelescu), și bătrînul pădurar Terezčak (Constantin Ghenescu). Chiar teama adolescentei Fanka (Nina Zăinescu) și furiile studentului Ondrej (Gheorghe Birău) sînt manifestări lipsite de orizont, răbufniri derizorii. În atari condiții ne-am aștepta ca perfidia lui Fischl să reușească. Așteptare nechibzuită : odată identificat adevăratul dușman, conștiința se răzvrătește și ostaticii se apropie de acele sentimente înalte care înnobilează orice popor vrednic. Ceea ce mi se pare remarcabil la Ivan Bukovčan este că el nu trimite la moarte existențe meschine, el conduce jerfta spre sublim. Frizerul Uhric iese în bătaia mitralierei numai atunci cînd își cîștiga mîndria de om.

Viorel Știrbu

film

Noua tentativă Gopo

Al cincilea lung metraj semnat de asul animației românești, și nu numai românești, continuă să exploreze și să semnifice la nivelul structurilor filmice amplitudinea umoristico-filosofică specifică universului din creațiile sale de palmares. De data aceasta regizorul exersează într-un domeniu mai puțin abordat la noi : comedia fantastică. Stilul acesteia își are pe plan universal un trecut de care Gopo însuși nu pare străin. În „Comedie fantastică" vom întîlni — ceea ce nu înseamnă un reproș — duioșia și candoarea naivă din feeriile lui Méliès, efectele de accelerare și de relanti din René Clair, la care se adaugă gesturile umane elementare reduse, în ton glumeț, desigur, la condiția parodistică a automatizării.

Imponderabilul își află însă fotogenia (imaginea : Grigore Ionescu și Ștefan Horvath), însertul nondiegetic (apariția tigrului) ne va aduce aminte de începuturile cinematografului, iar Gopo însuși ne va avertiza reamintindu-ne „Scurta istorie". Autorul (scenariu plus regie) ne obligă astfel să observăm că ne aflăm în fața unui duplicat cu actori, căci noul film reia, amplificînd, nuanțînd, dar și compartimentînd inutil, povestea de o rigoare clasică a „omulețului". Un „homunculus" (George Mihăiță) va străbate și acum distanțele crescînd în cosmos, dar născut de mintea unui umil, ușor ironic, ușor blazat, deloc plafonat (după cum se va vedea), foarte tenace însă, și foarte simpatic, profesor de provincie (Cornel Coman).

Ideea de bază este că omulețul, de data asta în carne și oase, va resimți absența căldurii paterne și deliciul lumeștilor imperfecțiuni. Ontogeneza și filogeneza speciei umane nu și-au impus regula în cazul născutului în cosmos. Lecția pămîntului întrece, prin virtuțile pedagogice și posibilitățile cognitive, orice performanță științifică. Filmul poate fi luat și ca o pledoarie pentru revigorarea raporturilor familiale, dar sensul de bază are în vedere pericolul înstrăinării omului de propriul pămînt.

Se începe într-o atmosferă hilaro-tenebroasă, înfirmată în cea de-a doua caracteristică datorită turnurii poematice, cu accente de lirism, adesea diluat, cu excursii imaginare pe Terra, unde reușitele tehnice prevalează, și unde culorile planetei își relevă potențele tantalice. Avem impresia „atomizării" ideii pînă în clipa în care claustrarea își descoperă resursele de insurgență împotriva unei condiții impuse. Un plonjon fericit subliniază momentul cînd „viața interioară comandă celei exterioare". În această clipă timpul psihologic se dovedește mai puternic, mai necesar chiar decît cel cronologic. Durata își recapătă dimensiunea de interioritate, timpul nu poate fi învins numai în coordonata sa fizică. Nisipul, marea, elementele geologice comportă o nebănuită încărcătură afectivă. Omul e restituit condiției sale, tentantă chiar pentru extraterestrul Dem. Rădulescu-Bibanul (Spionul), într-un rol ce se vrea o simetrie a itinerariului omuleților, și al cărui diapazon comic (racordat la principiul bergsonian „du mécanique plaqué sur du vivant") funcționează așa cum știm : fără cusur.

Fragmentele din Ceaikovski și partiturile jovial-antrenante, concepute de Dumitru Capoianu, costumele semicosmonautice (Nelli Grigoriu-Merola), temperanța exotică și funcționalitatea cibernetică a cadrului scenografic (Marcel Bogos) slujesc acest film cu actori (mai joacă Vasilica Tastaman, Horea Popescu, Jorj Voicu, Petre Țăranu) care nu se apropie, totuși, de rezultatele în animație ale regizorului.

Ion Lazăr

375 de ani de la Întîia Unire

G. Lecca : „Intrarea solemnă a lui Mihai Viteazul în Alba Iulia"

Auzit-aţi de-un Mihai?

Istoria adevărată a neamului tău n-ai s-o găseşti numai în documente. Ea trăieşte perpetuu în tine ; prin tine îşi justifică existenţa.

Sentimentul cutremurător al acestei continuităţi l-am încercat călcînd pămîntul de la Alba Iulia unde liniştea cufundă case drepte, înălţate odată drept stavilă urgiilor şi timpului, case înfipte bine în piatră şi ţărînă străbună.

E noapte şi această parte a oraşului te întîmpină de la început bărbăteşte cîntărindu-te : meriţi ori nu să fii primit acolo, ca apoi să ţi se dăruiască cu tot ce are mai sfînt în ea : amintirile, întorcîndu-te în Acel timp care este al lui Mihai, al nostru, al eroilor din 1918.

Au trecut 375 de ani.

Oraşul pare să aibă în plus înţelepciunea unei bătrîneţi liniştite.

Apoi începi să-i simţi pulsaţiile, să-i vezi venele albastre ce apar de sub pielea bătucită a caselor.

Alba Iulia începe să se trezească şi observîndu-te nu te refuză simţind că-i aparţii cu gîndul şi simţirea.

Ţi se deschide deci cu dragoste şi sinceritate, îmbiindu-te să iei loc, ca în faţa ta să-şi înceapă povestea ; o poveste eroică, cu oameni şi fapte şi gînduri de viteji, de vremuri ce le regăseşti fără cazne în tine.

Străzile, pietrele tacite de paşi şoptesc. Tu asculţi şi-ţi continui tulburat drumul printre fapte şi oameni ce au fost.

E o poveste ce s-a împlinit acolo, la Alba dar care începe parcă dincolo de Decebal, Glad, Mircea, Vlad, dincolo de sptembrie 1593.

Alba Iulia nu a uitat nimic.

Îşi aminteşte vorbindu-ţi cînd sfătos, cînd cu patimă, ca vorbind despre sine, de 23 august 1595, de Călugăreni, ţinutul de legendă aflat la vărsarea Neajlovului în Cîlniştea, loc pe care nu-l pot uita nici cei ce fură înfrînţi acolo :

„Mihai a pricinuit atîta pagubă musulmanilor, încît aşa ceva nu s-a auzit în nici un secol", îşi aminteşte Karacelibi-Ziadé. Dar, consideră cronicarul nu din voia unui popor ce-şi apăra cu puterea lui trează de sute de ani puţinul, fericirea şi necazul, ci : „din voia lui Allah oastea islamică fusese cuprinsă de o mare spaimă încît nu putea opune nici o rezistenţă", spune Pecevi, cronicar otoman.

Alba Iulia nu uită să-ţi vorbească nici de Giurgiu, nici de Şelimber, nici de Goraslău, nici de oamenii rămaşi acolo pentru veşnicie.

Mihai şi-a urmat în tină oştenii, lăsînd mereu cîte ceva din fiinţa lui celor din ceasul aceluiaşi prezent.

Răpuşi, ei au biruit pînă la noi.

Pămîntul Albei Iulia tremură şi simte sub genunchii noştri iar în jur casele se cutremură acum şi mereu de clopotele Mitropoliei din ziua Aceea cînd prin el („Domn al Ţării Româneşti al Ardealului şi-a toată Ţara Moldovei" cum se va numi cîteva luni mai tîrziu) străbunii ce mustesc pămîntul Ardealului s-au întîlnit cu Adevărul.

În mîna domnului Mihai ridicată biruitor la Şelimber se adunau puterea, înţelepciunea şi taina simţirii celor ce nu mai erau, împlinindu-i întru pace.

Respiri şi acum pe străzi aerul lui de bărbat. auzi şi acum glas acru de fier şi tropot de cal. Încordindu-te aştepţi să apară de undeva din iarbă şi pietre, majestuos, să-i îndeplineşti porunca.

Mihai Viteazul a fost mereu primul făptuitor şi înfringîndu-şi duşmanii i-a umilit (asta nu i-au putut-o ierta niciodată).

La 15 noiembrie 1594, el a îndrăznit în faţa puterii otomane, cum nimeni n-o făcuse pînă atunci.

El a cîrtit în faţa unui imperiu, umilind prin exemplul luptei, altul.

Fruct al credinţei lui Mircea, Ioan de Hunedoara, Vlad Ţepeş, el n-a îngenunchiat ţara.

Malurile străbune ale Dunării, Călugărenii şi cîte alte locuri se ridică demn, spre pilda viitorimii.

Cînd mama lui cerşea sorţii o clipă de răgaz pentru fiul ei, spre a-l privi mîngîindu-l ca pentru prima şi ultima dată, Mihai stringea căuşul sabiei săpat de mîna lui fierbinte de bărbat, privind înainte la cei ce îl aşteptau de sute de ani într-o speranţă, înghiţind zîmbete superioare.

Un străbun spaţiu carpatic îi aştepta sosirea şi Mihai nu putea fi singur.

„Bănişorul de Mehedinţi, „a văzut ideea" în faptă, de aceea a fost atît de iubit şi urît".

Prietenii vedeau însă în el un „ţăran ambiţios şi ahtiat după slavă".

Dar nimic din aceşte vorbe nu poate strepezi imaginea pe care o poartă poporul în simţiri, imagine ce o regăsim în dimensiuni de cînt şi legendă pînă şi la greci, bulgari, sîrbi.

Acolo, la Cîmpia Turzii, ce veşnic va lăcrăma, la 9 august 1601 Mihai şi-a scos pieptarul spre a îmbrăţişa prieteni adevăraţi.

Trupul lui făcut să înfrîngă orice sabie cu pieptul, nu putea fi răpus decît pe la spate.

Mîna plătită de duşman, ademenindu-l în mînciuna tăiuşului...

A murit cu înaltul cerului românesc în priviri, gîndindu-se la cei ce aveau să vie după el.

Trupul lui a rămas ca un simbol, nu într-o criptă, ci în pămîntul care îl recunoştea de stăpîn, acolo unde iubirea rămîne aceeaşi în verdele proaspăt vopsit al ierbii, al pîinii, abia mijite.

Limbile de ceas ale pămîntului s-au pornit în acea zi de 27 mai şi multe flori au curs atunci din înaltul cerului, atunci cînd viaţa începea din nou să mişte „riul, ramul" ca după un semn de ani.

Peste secoli domnul Mihai ne priveşte ca un părinte străbun mîndru de copiii lui.

El a rămas efigie sfîntă pe chipul ţării, rînduită azi, în anii socialismului, după legea dreaptă a dreptăţii. El a rămas, chiar dacă, cum spune cronicarul ; „căzu pieptul din cel frumos ca un copaci pentru că nu ştiuse, nici să împrelejuise sabia lui cea iute, în mîna lui cea viteză. Şi-i rămase trupul gol în pulbere aruncat, că aşa au lucrat pizma încă dinceputul lumii, că pizma au pierdut pre mulţi bărbaţi făr de vină ca şi acesta".

Alba Iulia îşi spune povestea pe mai departe celor ce însetaţi o ascultă, venind din secole, cu o istorie măreaţă, Alba Iulia se înalţă azi în ritmurile socialismului, învăţîndu-şi fiii să iubească şi să ducă mai departe eroicele tradiţii ale istoriei, care, acum 375 de ani, trăia una din marile ei clipe.

Sorin Tomşa

Mihai Viteazul şi Baba Novac

Baba Novac apare, în istoria campaniilor lui Mihai Viteazul chiar din primii ani ai domniei sale.

N-am aflat „izvoare" în legătură cu data şi locul naşterii lui, dar toţi cronicarii vremurilor de demult, cum şi istoricii, care au reconstituit mai tîrziu epoca, arată că s-a născut în Serbia.

Ceea ce se poate afirma cu certitudine, este că Baba Novac a fost un luptător neînfricat pentru eliberarea popoarelor balcanice de sub jugul otoman. Ani de-a rîndul el a luptat pe teritoriul patriei sale, unde şi-a făcut ucenicia de războinic, luînd apoi comanda vestiţilor haiduci cu care adesea lovea crunt pe ocupanţii turci.

Cînd văzu că — prin ocuparea întregului teritoriu al ţării sale de către duşman — acţiunile lui sporadice nu mai serveau scopul mişcării de eliberare, Baba Novac înţelese că numai **din afară** ar mai putea veni salvarea ; şi — privind atent în jurul său — se hotărî să-şi pună spada, experienţa şi pe haiducii săi, la dispoziţia lui Mihai, singurul om — în vremea aceea — capabil şi hotărît să-i înfrunte pe turci.

Nu se ştie precis cînd a intrat Baba Novac sub steagul Voievodului ; în orice caz nu înainte de 1595.

După strălucita biruinţă de la Călugăreni, Mihai organiză o incursiune puternică şi foarte îndrăzneaţă în Balcani, cunoscută sub numele de **Campania din Mai,** care s-a desfăşurat pînă dincolo de Plevna, unde fu prinsă şi familia vestitului bogătaş Mohamed Mihaloglu, din neamul celor cu care se luptase şi Ştefan Vodă, la vremea lui.

Cu acest prilej apare, pentru prima dată, numele lui Baba Novac, chiar într-o descriere făcută de Mihai :

...„Ceea ce aflînd eu, şi ştiind pe unde avea să treacă şi prin ce munţi va da, ca să se întîmpine cu împăratul la Sofia, am trimis pe Baba Novac, care a mers cu Haiducii lui de au trecut Dunărea şi au înaintat pînă la munţi (Balcani), ca să-l aştepte pre Hasan Paşa, la locul care-i poruncisem. Şi l-au bătut crunt şi l-au pus pe fugă, tăind în bucăţi pre mulţi dintre dînşii, luînd căruţele şi caii şi armele şi toată comoara ce aveau".

Nicolae Iorga menţionează şi el această ispravă, în vol. V „Vitejii", apărut la 1937 în Bucureşti :

„Pe cînd Raguzanul Delimarcu lupta în Banat pentru Sigismund, împotriva Turcilor, Mihai dădu lui Baba Novac mijloacele trebuitoare pentru un „mare iureş" peste Dunăre. Haiducia, îndătinată devenea astfel — supt ocrotirea voevodului — război.

„Baba Novac ajunge pînă la Plevna, unde mai era încă stăpînă seminţia lui Mihaloglu. Şi cronica sîrbească vorbeşte mult de isprăvile făcute peste Dunăre şi de cărăle cu pradă, ce i s-ar fi adus lui Mihai".

De aci înainte Mihai, apreciind calităţile de luptător, experienţa şi devotamentul lui Baba Novac, **nu s-a mai despărţit de el niciodată ;** şi în toate bătăliile marelui Voievod îl vedem pe acest priceput şi viteaz general acolo unde se da lupta cea mai aprigă. Dar încrederea mare acordată de Mihai lui Baba Novac se întemeia şi pe alt considerent. El ştia bine că acest om venise să lupte alături de el pentru un scop nobil : eliberarea popoarelor de la Dunăre de sub jugul cotropitorilor turci, ceea ce nu se putea înfăptui decît prin întărirea puterii lui Mihai.

★

Iată cum a formulat Voievodul însuşi ideea Unirii, pentru care el avea să lupte şi întru apărarea căreia avea să cadă, răpus de trădarea lui Basta :

„În curînd voi porni să trec munţii, în cealaltă Ţară Românească. Fie ca izbînda să meargă alături de mine, curată şi credincioasă, şi să intrăm împreună pe poarta Sfîntului Gheorghe a Cetăţii Alba Iulia.

„Nimic nu mă poate întoarce de la gîndul acesta, pe care unii îl socotesc nebun ; nimeni nu are puterea să mă oprească pe drumul pe care am pornit, drumul peste munţi spre Alba Iulia.

„Pentru că tu ştii bine, Doamne, ca noi toţi, că munţii aceştia nu ne-au despărţit niciodată, dimpotrivă, ne-au unit".

★

În bătălia de la Şelimber **(28 octombrie 1599),** Baba Novac este plasat la aripa stîngă a dispozitivului, adică acolo unde Mihai hotărîse să facă „efortul" principal.

Redau fragmente din descrierea acţiunii, făcută de Nicolae Bălcescu, (vol. II) :

„Pentru aceea el întări bine stînga sa, punînd acolo pe Baba Novac, vestit general pe acele vremuri, cu catanele sale şi haiducii, sosiţi cu el prin Turnu Roşu".

„Era zece ceasuri de dimineaţă, cînd începu bătălia, prin o furioasă tunărie, din ambele părţi.

„Cea dintîi izbire o făcu Baba Novac, cu recea-i vitejie, în capul călăreţilor săi, asupra lui Ştefan Lazăr, pe care-l avea în faţă, izbindu-l puternic şi punîndu-l pe fugă".

★

Baba Novac a fost prezent şi în expediţia din Moldova. Iată cum vorbeşte Bălcescu despre această campanie „fulgerătoare" :

„Cea mai mare parte din armata lui Mihai trebuia a se pogorî din Ardeal în Moldova, pe valea Trotuşului ; cealaltă, să treacă din Ţara Românească, pe la Focşani".

„Sigismund Bathory şi Ieremia Movilă, care se aflau atunci la o nuntă, în oraşul Trotuş, luînd veste că Mihai a trecut munţii cei mari, rămaseră îngroziţi. Şi, fără zăbavă, se sculară cu toată armia, îndreptîndu-se spre Suceava.

„Mihai se luă după dînşii, cu aceeaşi iuţeală cu care trecuse munţii, şi ajungîndu-i din urmă îi sili la bătaie, pe apa Jijiei. Dar aci Moldovenii, sătui de Ieremia Movilă, nu stătură mult în cumpănă şi, puindu-şi cuşmele în vîrful lăncilor, 15 000 dintr'înşii, cu mari strigăte de bucurie, trecură în tabăra lui Mihai. Iar Ieremia, cu oastea ce-i mai rămăsese, grăbi spre Hotin, fără a mai intra în Suceava, neîncrezîndu-se în lăcuitori.

„Mihai se luă după el, luînd Cetatea Neamţului şi Suceava, fără luptă, în timp ce Baba Novac bătea oştile polone, ce încercau să apere Iaşul, şi cuprindea oraşul ; iar alte oşti supuneau cetăţile de pe Nistru şi Dunăre : Soroca, Tighina, Cetatea Albă, Chilia şi Ismail.

„La 18 Mai 1600, Mihai sosi lîngă Hotin, şi'ndată se înhăţă bătaia la Otani. Bătălia ţinu de la zece ceasuri dimineaţa pînă'n seară, şi duşmanul pierde cîmpul de luptă, pe care-l roseşte şi-l udă cu valuri de sînge : 8 000 de vrăjmaşi au căzut în încăierare, iar din ai noştri numai 2 000. Mulţi duşmani se înecară în apa Nistrului, iar cei ce scăpară se'nchiseră cu toţii în cetatea Hotinului. Mihai începu a bate cetatea, dar văzînd că nu o va putea sparge, căci îi lipsea tunuri mari, puse un trup de pază împrejurul cetăţii şi lăsă în capul oştilor pe Banul Udrea Băleanu, împreună cu Baba Novac şi Delimarcu. Iar Mihai intra cu triumf în Iaşi şi se sui în tronul Domnilor Moldovei, primind — într-o ceremonie solemnă — giurămîntul de credinţă al boierilor.

„De atunci el începu a se intitula şi a se scrie : **„Domn al Ţării Româneşti, al Moldovei şi al Ardealului".**

★

Văzîndu-şi primejduite poziţiile, prin înscăunarea tot mai temeinică a Voievodului român în Transilvania, nobilii unguri organizează o conjuraţie, în care — după cum se ştie l-au atras şi pe generalul austriac Basta, care pînă la urmă l-a trădat pe Mihai.

Pe de altă parte, nemeşii (nobilii) şi-au asigurat şi sprijinul Poloniei, unde Sigismund Bathory adăpostea pe Ieremia Movilă, veşnicul pretendent la tronul Moldovei. Centrul conspiraţiei era Turda, şi acolo veni Basta să împreune oastea împărătească cu cei 12 000 de oşteni ai

Mihai Viteazul în viziunea unui artist popular

nobililor maghiari, care-i încredinţară comanda întregii armate.

Adversarii se-nfruntară în ziua de 18 Septembrie 1600 la Mirăslău, un sat aflat la două leghe dincolo de Alba Iulia.

Şi în această împrejurare Baba Novac a dus greul luptei, fiind plasat în zona de efort.

Mihai alesese o poziţie tare, între dealuri şi apa Mureşului.

Ca să-l scoată pe Mihai din acea poziţie tare, Basta s-a prefăcut că fuge. Impulsiv şi nerăbdător, Voievodul s-a temut să nu-i scape. „Unde fuge cîinele de italian" ?, a exclamat el, minios, şi a poruncit să-l urmărească.

Dar, o dată în cîmpie, oştirea sa, avînd în frunte pe cazaci, se văzu deodată lovită, din faţă şi din flancuri, de oastea de „catafracţi" silezieni (cavaleri în zale) a lui Basta, acele vestite trupe din Ţările de Jos.

Mai adăugîndu-se acestei lovituri trădarea unor contingente, Mihai — văzînd bătălia pierdută — dădu ordin de retragere. Iar el trecu Mureşul, cu calul înnot, şi — mergînd la Alba Iulia, de unde-şi luă tezaurul şi oştenii lăsaţi în rezervă — se-ndreptă spre Făgăraş, unde-şi adăpostise familia.

Acoperind retragerea, Baba Novac s-a luptat ca un leu fiind ultimul care a părăsit cîmpul de bătaie. Nicolae Iorga, reproducînd izvoare româneşti şi străine, spune : „Baba Novac se luptă, la dreapta, „minunat" (mirabilmente), contra lui Rácoczy şi a infanteriei maghiare şi ardelene, susţinute puternic de reiterii silezieni ai lui Basta".

Am găsit interesant să redau aci, aşa cum a fost descrisă de Nicolae Bălcescu, revederea lui Mihai cu viteazul său căpitan, la Făgăraş, căci din această povestire emoţionantă reiese pe lîngă bravura şi devotamentul neţărmurit al bătrînului luptător, şi marea stimă, încredere şi afecţiune, de care se bucura el pe lîngă Domnul şi stăpînul său :

„Sosind de pe cîmpul de bătaie, se arătă şi Baba Novac, rănit, cu barba şi părul capului arse, cu faţa înnegrită de pulberea sîngeroasă a bătăliei ; căci el îşi făcuse cum se cade datoria în ziua luptei, şi împlinise totodată şi slujba unui căpitan prevăzător şi a unui voinic soldat.

„Înfăţişîndu-se el înaintea Domnului său îi zise, suspinînd şi întristat : sîntem biruiţi, abătuţi, Doamne, mai mult de împotrivnicul nostru noroc, decît de armele duşmanului ; şi, pentru ca el să nu rămînă cu totul mîngîiat prin moartea ta, încalecă-ţi calul şi mîntuieşte-te, trecînd în Ţara Românească.

„Acest loc nu e atît de sigur, cît să nu poată fi luat de biruitorul Basta, care mereu goneşte rămăşiţele armiei noastre. Şi, într-adevăr, să mă crezi că aş fi vrut mai bine să rămîi mort între atîţi viteji soldaţi, ucişi în bătălie, decît, fugind, să mai trăiesc, după o pierdere atît de nenorocită şi vrednică de lacrimi, de n-aş fi dorit a îngriji încă de siguranţa ta, şi a te sluji pînă la cel din urmă suspin.

„Fugi dar, cu lucrurile ce ai mai scumpe, căci duşmanii peste puţin vor sosi aci, vor asedia această cetăţuie şi atunci va fi peste putinţă a pleca. Eu însă voi rămîne aci, spre a aduna pe toţi cei răspînditi, şi a sta, pînă la moarte, împotriva duşmanului."

Mihai iubea şi stima foarte pe bătrînul său general, şi hotări a urma povaţa lui. Dar, deşi Baba Novac stăruia ca să rămînă cu cîţiva soldaţi, spre apărarea acelei cetăţui, vrînd astfel a-şi jertfi viaţa pentru mîntuirea stăpînului său, Voievodul în nici un chip nu vroi să plece fără dînsul. Deci împreună intrară în Ţara Birsei, la 23 septembrie 1600, şi tăbărîră între Codlea şi Rişnov. Aici Mihai întîmpină trupele ce-i aducea fiul său, Pătraşcu, din Ţara Românească, şi cele ce-i venise în ajutor din Moldova.

★

Aşa cum s-a dovedit, Mirăslăul n-a fost o bătălie hotărîtoare, pentru că, pe de o parte Mihai reuşise să-şi organizeze repede o nouă armată, formată **acum,** în majoritate, din contingente româneşti, şi pe de altă parte pentru că, după luptă, nobilii maghiari porniră sfadă cu Basta căutînd să scape de pretenţiile lui şi să rămînă iarăşi singuri stăpîni în Transilvania.

Profitînd de această discordie, şi ca să pedepsească trădarea lui Basta, Mihai hotărî să acţioneze spre miază-noapte, către inima Ardealului ; dar, chiar în preajma plecării, îi sosiră ştiri după care polonii, cu cancelarul Zamoyski, au cucerit Suceava şi coboară în grabă pe apa Siretului. Iar curînd după aceea, se zvoni că la 1 octombrie oştile polone trecuseră Milcovul cu gînd să pună Domn în Ţara Românească pe Simion Movilă, fratele lui Ieremia.

În faţa acestei împrejurări vitrege, Mihai nu mai putea zăbovi nici o clipă în Transilvania, ci dimpotrivă, el trecu repede munţii, prin pasul Buzăului şi pe la Bran.

În primele ciocniri, care au avut loc, la Năeni şi Ceptura, cum şi în bătălia cea mare de la Bucov, la 20 octombrie 1600, îl vedem din nou pe Baba Novac desfăşurîndu-şi calităţile de priceput şi viteaz general.

Obligat însă să intervie urgent în Oltenia, unde izbuti să arunce pe turci peste Dunăre, Mihai văzu cu durere „seminţia ticăloasă a Movileştilor" înscăunată, cu ajutor străin, la Iaşi şi Bucureşti. Şi, simţind el cum se strînge tot mai mult cercul duşmanilor în jurul lui, a plecat, însoţit doar de un pîlc de slujitori credincioşi, şi — trecînd munţii pe grea vreme de iarnă — a urmat calea spre miază-noapte, pe la Deva, Beiuş, Oradea ; apoi, prin Debreţin şi Bratislava, strecurîndu-se prin ţinuturi împînzite de duşmani aflaţi în slujba nemeşilor unguri, a sosit la 10 ianuarie 1601 la Viena.

Într-adevăr, în Transilvania lucrurile se întorseseră cu totul împotriva lui Basta, dovedindu-se că „alianţa" dintre el şi nobilimea maghiară se întemeiase doar pe înşelătorie. Mai preceputi în intrigi, nemeşii l-au păcălit şi l-au umilit pe general. Între altele, în ura lor cumplită, şi profitînd de absenţa Voievodului, ei l-au prins pe Baba Novac, l-au chinuit mai întîi, jupuindu-l de piele, şi apoi l-au ars de viu pe rug, în Piaţa Clujului, sub privirile zăpăcite de spaimă ale multora şi chiar ale generalului împărătesc Basta, care — neputincios — culegea acum roadele intrigilor ţesute de sine cu nobilimea maghiară.

După această crimă, făptuită la 5 februarie 1601, călăii au luat trupul pîrjolit al bătrînului erou şi l-au tras în ţapă, în afara zidurilor cetăţii, lîngă „baştea" (bastionul) croitorilor.

Cînd s-a aflat la Viena că nemeşii s-au ridicat şi împotriva stăpînirii imperiale, vrînd să-l aducă pe Sigismund Bathory principe în Transilvania, Rudolf al II-lea a trimis poruncă lui Basta să se pună la dispoziţia Voievodului Mihai, căruia i-a recunoscut titlul de **„Principe ereditar al Ţării Româneşti şi Guvernator şi Domn al Transilvaniei şi Moldovei".**

La 3 august 1601, adică la 6 ani după strălucita biruinţă de la Călugăreni, Mihai Vodă avînd sub ordinele sale şi trupele imperiale, a înfrînt la Goraslău, pe apa Someşului, oastea nobilimei maghiare, rebelă, şi a pus-o pe fugă, capturînd 100 de steaguri, mulţi ostaşi duşmani şi o bogată pradă de război.

După această biruinţă decisivă, oştile învingătoare se îndreptară spre Cluj, unde atît Mihai, cît şi Basta, aveau fiecare ceva de răzbunat. Şi astfel, pe locul unde cu 6 luni înainte trupul viteazului şi devotatului său căpitan fusese tras în ţeapă, Mihai porunci să se ridice un „steag".

★

După trecere de peste trei veacuri, s-a împlinit visul Marelui Voievod şi Transilvania s-a alipit pentru vecie la trupul României.

General-locotenent în rezervă
Marcel Olteanu

televiziune

Emisiuni şi emisiuni

Omagiu contemporan adus cu emoţie şi caldă preţuire lui Mihai Voievod Viteazul, Revista Literar Artistică din 19 mai, emisiune realizată de Adriana Popescu, Viorel Grecu şi Liviu H. Oprescu, se înscrie în suita de aduceri aminte a faptelor glorioase ale acestui „desăvîrşit ostaş şi om politic, adevărat erou", cum îl numeşte Bălcescu. Impresionantă prin fiorul liric de care e străbătută, emisiunea a reuşit din plin să trezească atenţia şi mai ales să evoce figura măreaţă a voievodului, căruia poporul nostru îi va păstra neştirbită amintire şi recunoştinţă.

Ne-a plăcut în special prezentarea făcută de Dumitru Almaş, în cuvinte simple şi convingătoare, a portretului marelui Mihai, ideal popular de libertate ce s-a cununat cu balada străbună în spiritul neamului. Citind despre acest chip „de desăvîrşită poezie tragică" (N. Iorga) părerile celor mai de seamă oameni de cultură ai vremilor ce s-au perindat de la înaltul moment al ţării, Dumitru Almaş ne aduce în faţă respectul şi admiraţia pe care Bălcescu, Eliade Rădulescu, Bolintineanu, Alecsandri, Coşbuc şi contemporani nouă, ca Paul Anghel şi Radu Teodoru, le-au acordat umil şi creator celui care a avut ca ideal independenţa şi unitatea naţională.

Emisiunea a fost alcătuită inspirat, alternîndu-se relatări documentate cu reportaje contemporane, interviuri şi instantanee de lucru a unor emisiuni viitoare.

Publicul a fost, desigur, incitat să citească tetralogia VULTURUL de Radu Teodoru.

Aşteptăm cu interes filmul serial realizat după tetralogie, intitulat MARELE VIS, despre care am aflat în cadrul emisiunii, de la actorul Ion Marinescu, că are un text „foarte frumos, extrem de frumos".

„Alba Iulia — simbol al unităţii naţionale" — secvenţe aparţinînd lui Al. Căprariu, a suferit, în ciuda imaginilor sobre şi a comentariului simţit, de o neconcordanţă între relatare, imagine şi sonor. Ni s-a părut că muzica însoţitoare prezentării locurilor aproape sancte a avut un avînt facil.

Personalitatea lui Mihai Viteazul în Arta Plastică, ne-a demonstrat cît de adînc stăruie personalitatea şi puterea acestui erou de istorie şi neam în inimile artiştilor de azi. Am avut ocazia să luăm cunoştinţă cu operele omagiale ale lui D. Stoica şi Marius Butunoiu, prin eleganta prezentare făcută de Dan Grigorescu.

Deci un omagiu demn adus demnităţii, geniului de conducător, vitejiei, minţii, acestui mare bărbat al neamului, „doritor de ispravă".

★

Emisiunea deja consacrată „Un film văzut de..." ne-a prezentat, după o serie de filme alese cu grijă, filmul cunoscutului regizor polonez Krysztof Zanussy „Dincolo de un zid". Regretabil este faptul că acest film, special realizat de autor pentru televiziune, plin de sugestii şi foarte dens ca problematică, a fost în mod neinspirat supus dezbaterii unor oameni a căror competenţă în domeniul lor de activitate este unanim recunoscută, dar care s-au dovedit în dificultate de a realiza un comentariu coerent, în ciuda eforturilor merituoase depuse de criticul Valerian Sava. Nu sîntem de părerea redactorei Doina Boeriu, care a tras concluzia, că dezbaterile au fost animate şi deci interesante, considerăm că au fost neinspirate şi chiar departe de obiectul interpretării. Invitaţii emisiunii (prof. Ed. Nicolau, prof. Minzatu şi conf. C. Mihăileanu) s-au antrenat în discuţii în afara temei propuse, ba chiar în afara filmului. Afirmaţii ca „femeie disperată din punct de vedere ştiinţific", nu aveau ce căuta, credem, în dezbaterea filmului vizionat. Democratismul discuţiilor nu trebuie să elimine scopul lor. E păcat ca o idee bună să fie servită de un exemplu neconcludent, mai ales cînd e vorba de o emisiune cu un profil educativ.

Corina Cristea

plastică

Pictura lui Mihai Bandac

Spre deosebire de linie, culoarea e, de obicei, anexată afectivităţii. Linia e ordinea quasi-geometrică a picturii. (Probitatea ei — spunea Ingres). Culoarea e un salt în perimetrul difuz al lirismului. Există însă şi fecunde răsturnări de situaţie : există linii care scapă cerebralităţii şi există culori care geometrizează pytagoreic. Pictura lui Mihai Bandac — expusă în holul sălii mici a Teatrului „Lucia Sturdza Bulandra" — (lîngă grădina Icoanei) — ilustrează această din urmă împrejurare : e o pictură a culorii **inteligente,** a culorii care refuză impulsivitatea barbară a emoţiei pentru a regăsi **arhitectura** ei. Fiecare tablou devine astfel un sondaj în stratul de rigoare latentă al afectivităţii, un studiu sistematic asupra unei emoţii particulare. Căci emoţia, pare să spună Bandac, nu e descărcare oarbă de tensiune animică, ci este încunurarea unui spor de cunoaştere, efectul sesizării fulgurante a unui adevăr.

Care ar fi semnele **cerebralităţii culorii** în pictura lui Mihai Bandac ? Mai întîi economia măsurată, străină de orice emfază, a compoziţiei. Privită global, expoziţia acestui artist e foarte bogată cromatic : ea nu riscă însă, niciodată, să se piardă în împestriţare pentru că fiecare lucrare luată separat preferă jocul rafinat de tonuri în limitele unei **singure** tente. Fiecare e, de regulă, aventura unei culori unice în teritoriul propriilor ei limite: aprofundarea anatomică a unei **unice** trepte a spectrului. Bandac nu recurge, prin urmare, la eficacitatea plastică a **contrastelor** de culoare. Ele apar numai de la un tablou la altul, dar nu într-unul şi acelaşi tablou. Tabloul izolat e o sumă de nuanţe mai mult decît una de propoziţii distincte. În interiorul său contrastul se obţine pe alte căi decît pe acelea ale culorii: fie prin disjuncţia netă între **fundal** şi **motivul** pictat, acesta din urmă constituindu-se ca un conglomerat celular în mijlocul plajei anonime a pînzei, fie prin tratamentul mecanic al pigmentului, aşezat cînd plat, după regula „manierei linse", cînd în relief, cu împăstări sculpturale, de o virilă expresivitate.

Imaginile construite de Mihai Bandac au, toate, farmecul subtilităţii lipsite de afectare, al subtilităţii care nu e — cum se întîmplă uneori — o subţiere alexandrină a spiritului, o devitalizare ireversibilă, plăcută doar snobilor de tot soiul, ci o formă de sănătate suverană, o formă de putere şi de echilibru. Subtilitatea adevărată — demonstrează Bandac — e a naturii pure, surprinsă în deplinătatea ei şi nu a naturii cancerizată de sofisticări discutabile, de false extaze, de mediocre mofturi culturaliste. O structurală sănătate spirituală e aceea care îl ajută pe Bandac să facă din culoarea cea mai sensibilă un limbaj al cugetului celui mai matur. Să adăugăm însă că „cerebralizarea" de care vorbim nu echivalează cu o răcire, cu o anesteziere a emotivităţii. Lucrările pictorului nu vor să amputeze sensibilitatea, ci să o înnobileze prin ordine Ele sînt o pledoarie pentru gîndirea vie, caldă, fertilizată de experienţa îmbelşugată a concretului, a imediatului, a trăitului.

Expoziţia prezintă, de altfel, dincolo de unitatea ei stilistică, o unitate de experienţă optică şi sentimentală. Ea dezvoltă motivul — comun la prima vedere — al toamnei. Dar dezvoltă nu pitorescul romanţios al acestui motiv, ci semnificaţia lui adîncă. Laolaltă, lucrările lui Bandac surprind alura de „nod cosmic" a toamnei : în ea se întîlnesc deopotrivă răcori premonitive şi zăpuşeli convalescente, exuberanţe bachice şi blazări crepusculare, coaceri şi putreziri, agonisiri şi risipe, sfîrşituri şi începuturi. Iar o artă care poate cuprinde atîtea fără să-şi piardă nici o clipă simplitatea de fond e o artă cu care merită să te împrieteneşti pînă la capăt.

Andrei Pleşu

spirale

Grete Tartler: Chorale (II)

Așadar ce ar fi simbolul **Inimii** (folosit de poetă în **„Sau pasăre")** ? Inima ar corespunde noțiunii de **Centru**, chinezii spun că inima e un organ regal, reprezentînd pe Rege, în ea locuiește Spiritul, dubla mișcare : systola și diastola simbolizînd dubla mișcare de expansiune și resorbție a Universului. În alte părți e Brahma în funcția creatoare, origina ciclurilor Timpului pentru că se află în centru. Inima corespunde la chinezi elementului **Pămînt** și **Foc** ; ea poartă numărul 5. Un maestru taoist spune că inima este stăpînul respirației. La egipteni inima e reprezentată printr-un vas ; de asemenea, inima se pune în relație cu cupa sfîntului Graal : cupa care culege sîngele lui Isus. Triunghiul întors este figurația cupei și, de asemenea, simbolul inimei. În mumia egipteană se află centrul psihostaziei și e singurul organ lăsat în mumie, socotită fiind centrul vieții, inteligenței și al voinței. În antichitatea greco-romană inima nu are o semnificație simbolică bine precizată. În lumea celtică ea interferează semantic între numele de **Centru** și **Inimă**. În schimb, ține un loc important în tradiția ebraică. Se spune că inima de piatră a omului poate să devină o inimă de carne (din **Midrasch**). În Biblie, de cele mai multe ori, interpretarea se ia metaforic ; ea deține un loc central în viața spirituală : gîndește, decide, face proiecte, își afirmă responsabilități. În tradiția islamică reprezintă, nu organul afectivității, ci al contemplării și al vieții spirituale. Este reprezentată ca fiind formată din învelișuri succesive. Sunt distinse 7 învelișuri ale inimii, vizibile în extaz. Coranul spune că inima credinciosului se găsește între degetele lui Alah. În psihologia musulmană, inima sugerează gîndurile cele mai secrete, cele mai autentice, baza naturii umane. În Marea Caraibelor și în Guyane și în bazinul Amazoniei un singur cuvînt există pentru inimă : **suflet și puls**.

Să vedem cum apar toate astea la Grete Tartler : **„Nu e departe Inima în care / ne oglindim — și prin lumină ochiul / se vede-n față : chipul meu înconjurat de altele, ciudate / abia-l cunosc prin florile sau șerpii / ce stau deasupra apei / curăția / acestui chip se-amestecă-n iarbă / cum voi mai ști de unde mă privesc ? Vremile vechi păstrate ca argintul / în sarea gîndului, făptura / de-acum și cea care-o să fie / toate-nfloresc în jur și sîmburele / rostogolit peste obrazul lumii / ca o dulceață limpede se lasă / Nu voi sdrobi nici capul șarpelui / nici floarea / din toate mă privește chipul meu / și toate vor s-ajungă la izvoarele Inimii, ca un fluier / înfometat de cîntec sau o pasăre"**. Aglomerarea de multe simboluri, cum ar fi **șarpele, pasărea, sîmburele,** omoară poezia în cele din urmă, dînd și o senzație de baroc nefrenat. Atunci cînd apare și poeta cu comparația vremilor păstrate ca argintul, ea, această comparație, e de tot banală ! Concluzia, cel puțin după acest poem, este aceea că numai o schelă absconsă nu poate lucra în materialul liric, înnobilîndu-l singur. Dar pentru a ușura cît de cît lectura cititorului, să vedem de pildă ce se ascunde dincolo de simbolul **Pasării,** să spunem : În limba greacă cuvîntul trimetea la **mesager al cerului**, la prevestire. Sborul pasărei era legătura cerului cu pămîntul. În taoism, Nemuritorii luau figuri de păsări, semnificînd ușurătatea, eliberarea de greutatea terestră. Dansatoarele rituale erau numite **păsări**, sburînd spre cer, dar cel mai ades simbolul ei era sufletul ce se desparte de corp și se duce la cer. Desenele preistorice de la Altamira cu oameni păsări se pot interpreta, cum scrie în **Dicționarul de simboluri**, funcții ale inteligenței. **Pasărea** este opusă **Șarpelui** ca reprezentare a lumii celeste contra celei terestre. Păsările mai simbolizează îngerii, stările superioare ale ființei. **Păsările albastre** din literatura chineză sunt niște **Zine** sau **Nemuritorii**. Limbajul păsărilor, spune **Coranul**, e cel al zeilor, al cunoașterii spirituale. La Roma se practica divinația după sborul păsărilor și cîntecul lor, faptul e prea cunoscut. **Hansul** în China e simbolizat printr-o pasăre galbenă și roșie, ca un bulgăre de foc, fără față, cu șase labe și patru aripi care cîntă și dansează dar nu respiră și nu mănîncă. În textele vedice pasărea era simbolul prieteniei zeilor pentru oameni. O pasăre caută ambrozia pe un munte și o dă oamenilor. În lumea celtă ea era mesagerul zeilor și al lumii celeilalte (**Lebăda** în Irlanda, **Cocorul** în Galia, **Corbul**, în Anglia etc...). În tradiția Islamului, **Pasărea verde** sunt numiți niște **sfinți**. Îngerul Gabriel are două aripi verzi. Sufletul martirilor sboară sub forma unor păsări verzi. În arta africană, pasărea simbolizează puterea și viața sau chiar fecunditatea. În tradiția esoterică există o întreagă corespondență între culorile pasărilor și pulsațiile lor. **Corbul**, simbolizînd **Negrul** este egal **Inteligență ; Păunul**, egal **verde-albastru** e simbolul **Aspirațiilor amoroase ; Lebăda**, egal **Albul**, este **Libidoul** ; în psihanaliză, el simbolizează nașterea corporală ; **Fenixul roșu** este **Sublimitatea divină, Nemurirea...** Dar **Poarta** pe care am mai citat-o în aceste **Spirale ?** E locul de trecere între două lumi, **Cunoscutul** și **Necunoscutul, Lumina** și **Tenebrele**, ea e invitația spre **Mister**, spre **Dincolo**. Orașele chineze aveau patru porți simbolizînd cele patru puncte cardinale pe unde se expulzează influențele rele și se primesc cele bune ; Porțile reglează curgerea orelor și a sezoanelor. **Janus** era zeu latin de inițiere în mistere, el purta cheile porților solstițiale, ale ciclului anual. Era stăpînul porților zeilor și oamenilor. Janus stăpînea Poarta Soarelui care e ieșirea din Cosmos, dincolo de condiția individuală. Axa lumii trebuia să treacă totdeauna printr-o crăpătură a Domului, a Cortului, numită și **Poarta cea strîmtă** care dă acces spre Regatul Cerului. În tradiția creștină și iudee ea are o mare importanță pentru că înlesnește accesul la Revelație, pe ea, pe Poartă, se reflectă armoniile universului. Christ e însuși Poarta pe care se intră în regatul ceresc și al Învierii. Poarta are semnificații escatologice, e loc de trecere și de sosire (iminența accesului la o realitate superioară). Există porți ale cerului pentru oameni, porți ale Iadului și ale Morții. Ideea de transcendență e conținută tot de simbolul **Porții ; accesibilul** sau **inaccesibilul**, de asemenea, după cum, poarta e închisă sau deschisă. În esoterism, **Poarta** e același lucru cu **Cheia** (un instrument ascuns). În francmasonerie, **Poarta Templului** e plasată între cele două Coloane și se deschide spre o fațadă zidită, deasupra unui fronton triangular, cu un compas, dirijat spre cer. Poarta templului trebuie să fie foarte joasă, profanul trebuie să se curbeze, nu cu umilință, ci ca să marcheze greutatea trecerii din lumea profană în cea inițiatică. **Poarta Templului** mai e numită și **Poarta Occidentului ;** acolo se culcă Soarele, dincolo domnesc tenebrele, lumea profană. Dacă cu toate astea cititorul a găsit drumul spre descifrarea poemelor lui Grete Tartler, e bine...

Dar să cităm și alte versuri care ar putea cît de cît să ilustreze cele ce am furnizat noi cititorului. Iată „Despre urcuș" : **„Aproape sînt de mine, prea aproape / Mai merg sub începutul soarelui, o umbră / întemeiată de mișcarea mea / mai urc podișul cel proniator / spre capătul făpturii și departe / se află încă ochii / Începutul / a fost odată cînd să nu fi fost ? / A fost odată giulgiu și ștergar / peste cuvînt, precum și fruntea mea / m-acoperă cu alesături de floare ? / O, binecuvîntat e / acest urcuș prin viile bogate / cu zece trepte, și mănos e / acest podiș / Din el se-aduce lapte / celor născuți prin duh / și laptele-i legumă / pentru cei slabi, și hrană-aleasă și ospețe / celor ce pleacă înainte / Oricît ar fi de-nalt / podișul, încă se înalță / și-oricît ar fi de rodnic mai rodește / cu cît vrei să-l străbați. În blănuri / te leagănă bătrînii, iară tinerii / vin cu mere aspre și pure și / cu aur și colac ; / În Someș / țes binefăcătoare săruri, straie / pentru bărbați, bătute la dîlboacă / Toți pleacă din sfîrșit și iarăși pleacă / cum fiecare lucru își primește / lumina, arderea, de la sfîrșit / Astfel vă spun : podișul e un cerc / începe într-un loc și iarăși / acolo se încheie : mișcare nemișcată / a înălțărilor noastre / în pînze rotitoare de păianjen / și gîndurile cad în arderea lor / ca o răsplată și cunună"**. Și aici simbolistica e sufocantă (**Podișul, Cercul, Soarele, Mărul, Aurul, Sarea**) iar localizarea someșană nu poate să trimită decît tot spre o **Inițiere** care e sîmburele poemului.

Un pur poem blagian e **Zioră de ziuă**, din aceeași familie cu „Imnele" lui Ioan Alexandru : **„Ascult cum zioră de ziuă / nu-s picături întregi și albe / ci precum eu le pot primi : / ca pîinea vieții / mai mari cu fiecare zi... / Și limpezi sînt, modele de vedenii / asemeni vorbelor ce se îmbracă / întru auzul celui ce le-ascultă / un trup de zi-și-n urmă taină multă / II / Nespus de aurie e luna / trupului, doar prin mîini pot să mai văd / făpturi plutind / și se îmbracă / în soare ca o culme de munte / ochii mei / de ce nu-i albă, culmea, prin zăpezi ? e prea înaltă, nu, e prea profundă / căci numai adîncimea-i nesfîrșită / și tot ce e adînc după cuvînt / valea smerită, raza măsurată / a spicelor, văzduhul, toate se cuprind / în slava care urcă sau coboară / De-aici privesc prin muntele adînc / doar printr-un bob s-a prefăcut în munte / se vede totul de la început / se-aude simplu și desăvîrșit / că ne-odihnim ca pasărea-n grăunte / se vede bine că n-am ostenit / III / Și totuși dimineața nu se vede / nemurirea : o aură mă-ncinge / cu ziduri neștiute, ca o carne de măr / în jurul sunetului pur / Ce margini sunt acestea ? floarea / pentru albină / cerul pentru păsări / lumina pentru soare / E o măsură-n totul, dar mai mare / Iată, mi-am sprijinit fruntea fierbinte de noapte : geamul s-a făcut / rouă întîi, și apă și isvor / și fluviu pentru cei care plutesc / oameni și floare, plante, dobitoace / Și-n valuri se aude pasul meu : descalț sandala trupului / și talpa / strălucitoare cîntă cu falange / subțiri ca o tulpină de potir / Și dincolo-i măsură fără șir"**. Limbajul pur, eteric, grațiozitatea, diafanitatea textului fac din acest poem poate cel mai reușit lucru din „Chorale". Aici poeta arată o bună însușire a metodelor maestrului, chiar o bună înțelegere a universului eteric pe care-l pictează cu o fină peniță. Starea de grație lirică este și ea de cea mai bună calitate. Ciclul final care dă titlul culegerii mi se pare și el superior, demn de a fi citat undeva (deși o vom face parțial) : **„Se-arată un drum ce n-a fost înainte / în ochiul meu, luceafărul răsare / ca un cioban, căpriile cuvinte / minîndu-le din frunze sunătoare / Iar eu mă micșorez întru lumină / să crească el, umplîndu-și pașii muți / pe cînd răscrucea drumului închină / purtînd armură albă din mieii nenăscuți"** sau : **„cît sunt de dulci gîtlejului meu cuvintele tale / ca mierea zăpezii căzînd pe cristal** (frumos vers !) **/ învăluindu-mă, fug pe pereții subțiri / albine cu sunetul blînd de choral / Cît e de gol potirul meu nevăzut / și cît de albe cuvintele care-l cuprind / veșmîntul acesta ce-n mine îl port / o s-acopere lumea cu flori de colind"** sau : **„Acela ce mă-mpinge în abisuri / în timp ce doarme ochiul meu de floare / nu știe că în față mi se-așterne / o aripă, ce singură s-a rupt / dar sborul ei, căderea mi-o primește / ca un pămînt străluminat, sămînța / Și eu plutesc în somn deasupra lumii / cu rădăcini de Soare, dedesubt"**. Există aici o mare candoare, o puritate extraordinară a versurilor care fac din Grete Tartler o mare promisiune. Dar să mai vedem și alte **Chorale : „Cine se scaldă-n valea ierbii calde / din clăi cu fînul mirosind a lapte / răsună cînd în poală i se-adună / de limpezime, sunetele coapte / și ca un pom în nopțile cu flaut / de triste-ntunecimi se descovoaie / și cîntă depărtărilor la geană / cu fulgul înțelept de cucuvaie"** (fără versul final care coboară totul, altul ar fi fost acest poem !) — În schimb, următorul **Choral : „La rădăcina lumii la rădăcini uscate / la rădăcini de leandru un ochi am îngropat / eu simt că lumea țese și lumea duce-n spate / cămașa străvezie cu firul necurmat / păienjeniș surîsul din ea se desfășoară / la rădăcini sonore, la rădăcini de ploi / eu simt că lumea lasă un deget pe vioară / și nu se mai întoarce din cîntec înapoi"** demonstrează inegalitatea mijloacelor poetei : de la sunetul lăutăresc de tangou, la finalul excepțional al ultimului vers ! Păcat...

Mai închisnovat, mai esoteric este al X-lea **Choral : „Cine toarce, așezat pe-un blazon saurian ? / Drumuri cu solzar de frunze se desfac din furca pură / merg în linurile toamnei, calul meu e un castan** (splendid !) **și copitele rotunde cad în urmă, cu măsură / Și mă duce, nu mă duce ? Mi-am făcut din plete șa / plutitoare-n crucea nopții peste strune împietrite / și mă duce, nu mă duce ? calul somnului așa : evohé ! melanholie, pui de șarpe, sugă-mi-te"**.

Cu toate cele bune și rele spuse despre această poetă, o așteptăm cu un alt volum pentru că, așa cum am mai spus, promite foarte mult.

Eugen Barbu

profil

Nicolae Labiș

Desen de Sabin Ștefănuță

Născut la 2 decembrie 1935, la Văleni-Poiana Mărului (Suceava). Absolvent al Școlii de literatură și critică literară „Mihai Eminescu" din București. Mort la 22 decembrie 1956.

Bibliografie *(selectiv)* : Primele iubiri, *1956* ; Lupta cu inerția, *1958* ; Albatrosul ucis, *1966* ; Sînt spiritul adîncurilor, *ediție și comentarii de Gheorghe Tomozei, 1971* ; Moartea unui poet, *„imaginile unui «film» al vieții lui Nicolae Labiș", de Gheorghe Tomozei, 1972.*

Din acest șir de „profiluri" ale scriitorilor tineri de azi, prin forța împrejurărilor incomplet și poate adeseori neîntregi, nu era cu putință a lipsi o evocare a poetului Nicolae Labiș. Dar nu așezată, în facil chip simbolic, la început, ci urmînd cursul firesc al ordinii alfabetului ; Nicolae Labiș a intrat în legendă, a devenit „o amintire frumoasă", dar Nicolae Labiș este un mare și exemplar poet al literaturii românești postbelice, deci normal locul său e printre noi și nu în depărtarea mitului pios. De altfel, ceea ce impresionează în opera lui este tocmai o voință aprigă de prezent. Accentele de paseism lăcrimos și visătoria leneșă sînt cu desăvîrșire absente, melancolia cea mai adîncă se desfășoară în grele tonuri bărbătești, suferința se preface în îndîrjire și de pretutindeni răzbat ecourile unei existențe vijelioase foarte conștientă de ea însăși. Fotografiile, nu multe, vădesc un permanent control al inteligenței și, cu excepția celor în care Labiș este foarte copil, nu e în ele nici o urmă din „ingenuitatea" despre care ne vorbesc totuși atîția. Regimul său normal de existență se dezvăluie a fi fost acțiunea lucidă, perfect stăpînită în resorturile și în obiectivele ei, încît nu cred a fi o greșeală presupunerea că avea o mare, excepțională vocație politică. Dacă sensibilitatea lui profundă e în afara oricărei discuții, nu trebuie totuși s-o reducem la forma și la proporțiile unui sentimentalism de care poetul era pe de-a-ntregul străin, și e cazul să ne amintim că pe drept celebra **Moartea căprioarei** se încheie cu aceste versuri tăioase, energic abrupte, fără echivocul melodramatic al unei pretins triste despărțiri de vîrsta candorilor: „Ce-i inimă? Mi-i foame ! Vreau să trăiesc și-aș vrea... / Tu, iartă-mă, fecioară — tu, căprioara mea ! / Mi-i somn. Ce nalt îi focul ! Și codrul, ce adînc ! / Pling. Ce gîndește tata ? Mănînc și plîng. Mănînc !". Tragicul prematur sfîrșit al poetului a provocat în mod firesc o generală înduioșare, omenește de înțeles, dar care tulbură totuși pînă astăzi percepția operei și a personalității sale. În tot scrisul său, Nicolae Labiș se arată un **poet revoluționar**, mereu aflat „în luptă"; el este, de altfel, unul dintre scriitorii care a determinat și a creat un climat literar. Cu expresia unui alt poet, creația lui Nicolae Labiș este „un act de instigare la uman" și din acest punct de vedere cred că nu dispariția lui este elementul ce poate favoriza o proiectare în zările mitului, ci, dimpotrivă, faptul de a fi apărut ține de miracol. Un simplu examen de istorie literară, constînd în citirea paralelă a poeziilor lui Labiș și a multora din producțiile epocii poate fi concludent; dar mai presus chiar decît această raportare stă maturitatea adîncă a operei sale, în substanța și în implicațiile ei. **Lupta cu inerția** n-a reprezentat o simplă direcție de acțiune, slujită cu mijloace poetice ; a fost condiția însăși a poeziei lui Nicolae Labiș, condiție pentru care poetul nu era doar excelent dotat, ci a exprimat-o memorabil și deplin, cu o intensitate a creației extraordinară. Opera lui Labiș, deloc restrînsă ca dimensiuni, a fost scrisă, în cea mai mare parte în numai doi ani ; iar de această încordare peste marginile obișnuite creația lui se resimte pînă în straturile cele mai adînci, în patetismul răscolitor și în violența gîndirii poetice, în impetuozitatea rece stăpînită și în combustiunea gigantică, purificatoare și activistă, în dinamismul mîntuitor și în acea trezie de cuget pe care poetul a invocat-o nu o singură dată și din care a răsărit acel autoportret liric atît de exact în marele său orgoliu — „Eu / sînt spiritul adîncurilor, / Trăiesc în altă lume decît voi".

Mircea Iorgulescu

Lucian Blaga și tradițiile culturii

Urmare din pag. 1

deauna să-și facă datoria în consens cu ceea ce el a găsit superior în datele pe care istoria națională i le punea la dispoziție.

Încercînd să-l înțelegem pe Lucian Blaga va trebui să ținem seama de faptul că prin forța împrejurărilor la noi cugetarea filosofică s-a identificat permanent cu reflecția de ordin istoric și național. Gîndirea românească modernă nu a putut ignora o atare tradiție. Prin atracție sau repulsie problema specificului național, problema acelui „cine sîntem și ce reprezentăm noi" a polarizat aproape toate energiile filozofice din ultimul secol. „Tot ce putem ști" — notă, în încheierea Spațiului mioritic Lucian Blaga, este că sîntem purtătorii bogați ai unor excepționale posibilități. Tot ce putem crede, fără a săvîrși un atentat împotriva lucidității, este că ni s-a dat să luminăm, cu floarea noastră de mîine, un colț de pămînt. Tot ce putem spera, fără a ne lăsa manevrați de iluzii, este mîndria unor inițiative spirituale...".

Caracteristic, nu pentru puține din încercările întreprinse, în ultimul secol, din perspectiva filosofiei criticii și istoriei literare românești în vederea determinării specificului nostru național, ni se pare un anume speculativ facil care se cere imperios depășit ; altminteri am continua să plătim mai departe erorii un substanțial tribut; altminteri am rămîne mereu la suprafața lucrurilor.

În ce-l privește pe Lucian Blaga, ca filosof, el pornește de la studiul „aspectului stilistic". Pentru el „stilul este mediul permanent, în care respirăm, chiar și atunci cînd nu ne dăm seama... Ceea ce pare lipsă de stil nu e propriu-zis lipsă ci, mai curînd un amestec haotic de stiluri, o suprapunere, o interferență". Ne aflăm în fața uneia dintre încercările impresionante de refundamentare a conceptului de stil. De la înțelegerea tradițională a stilului pe linia notelor superficiale ale limbajului operei unui artist sau scriitor, de la înțelegerea rigidă a stilului, ca ansamblu de formule ce revin cu o anumită frecvență în diferite tipuri de discurs, și pînă la înțelegerea stilului ca totalitate a elementelor specifice unui context uman determinat, pe care o fundamentează Lucian Blaga în cadrul sistemului său filosofic e o distanță foarte mare. Pentru Blaga stilul se identifică cu însuși modul nostru de a exista ca oameni. Fenomenul stil presupune, prin excelență, în concepția celui care a scris Spațiul mioritic, o anumită atitudine colectivă față de lume. Problema stilului se prezintă astfel ca o problemă de conținut a întregii vieți umane. Ea indică modul de „așezare" a vieții fiecărei comunități. Două aspecte ale fenomenului stil privit astfel rețin atenția gînditorului român : aspectul conștient și aspectul „inconștient". În Spațiul mioritic, Blaga își propune să abordeze aspectul așa zis inconștient, care după el apare ca fiind alcătuit din tensiuni, ritmuri și accente insesizabile la prima vedere. El acordă o deosebită importanță cadrului geografic în care s-a desfășurat istoria poporului român. Acest cadru va indica tensiunile, ritmurile și accentele specifice culturii românești în general. A reduce numai la atît specificul culturii românești e, desigur, insuficient și arbitrar.

Tipul de reducții cu care se operează în sistemul filosofic al lui Lucian Blaga se menține constant în asemenea limite.

Supuse judecății critice contemporane principalele postulate ale filosofiei lui Lucian Blaga nu rezistă, de bună seamă. Lucian Blaga care a fost un mare poet al secolului XX și-a permis să facă poezie chiar atunci cînd și-a construit sistemul său filosofic. Confruntate riguros cu datele realului, postulatele filosofiei sale apar mai mult decît vulnerabile. Blaga ignoră conștient timpul istoric al oamenilor, devenirea societăților ; el refuză, deopotrivă, să acorde vreo importanță oarecare factorilor de ordin economic din construcția fenomenului-stil. Astfel, nu o dată sînt exagerate rolul și importanța unor factori neesențiali în tentativele pe care Blaga le întreprinde de a înțelege ceea ce are specific spiritualitatea românească. Acceptate însă ca literatură, ca eseistică, scrierile sale filosofice prezintă o valoare incontestabilă. Un adevărat imn înălțat forței creatoare a poporului român, un adevărat imn înălțat României ai impresia că reprezintă paginile sale. Ar trebui reținut, poate, că spre sfîrșitul vieții sale, Lucian Blaga însuși mărturisea că el nu a încercat să realizeze altceva în filosofie decît doar poezie și numai poezie.

Dincolo de marea doză de speculație — frumoasă dar lipsită de eficiență, încît nu o dată îți pare rău de acest lucru — există în scrierile filosofice ale lui L. Blaga numeroase observații de amănunt valabile, sau, cel puțin, verosimile. Însăși inițiativa sa filosofică, fără îndoială inconsistentă dar originală, se cere apreciată prin prisma unei nemărginite patimi, traductibilă în termenii dragostei înflăcărate de patrie, pe linia preocupărilor permanente ale culturii noastre. Vom fi sau nu vom fi de acord cu diferitele poziții exprimate în cadrul sistemului filosofic blagian. Nu vom putea însă să îl ignorăm. Atît prin ceea ce Blaga a îndrăznit ca gînditor, cît și prin ceea ce Blaga a realizat în aceeași ipostază, el ne reprezintă pe noi. Lucian Blaga ne reprezintă în încercarea de a ne înțelege pe noi înșine chiar și atunci cînd este evident că nu are dreptate ; căci în cultură niciodată nu se poate opera numai cu certitudini.

Va trebui dezvoltat încă studiul sistematic al operei filosofice a lui Lucian Blaga din perspectiva gîndirii filosofice marxiste din România contemporană ținînd seama de acele preocupări cu valoare de permanență în limitele cărora gînditorul român a încercat să își înscrie eforturile sale. O primă încercare au reprezentat-o dezbaterile ce au avut loc acum cîțiva ani sub egida Academiei de Științe Sociale cu privire la valoarea și locul lui Lucian Blaga în contextul moștenirii culturale a poporului român. Evident, aceste rezultate nu au putut, după cum era și firesc, să epuizeze toate problemele legate de opera celui care a scris „Poemele luminii".

Faptul că în ultimii ani s-a trecut la tipărirea sistematică a operei lui Blaga, fiind deja editată întreaga sa poezie și urmînd apoi în ordine, probabil, dramaturgia și textele filosofice, constituie un prilej de dezvoltare a pozițiilor deja cîștigate în această privință.

Jurnal de campanie

Urmare din pag. 1

tuși că e de bun simț să lase cîteva mărturii despre cele cîteva avataruri. Iată, de pildă, tonul ușor persiflant care ascunde, în fond, perspectiva tragică, absurdă, a oamenilor siliți să se ucidă în războaie : „În groapa neagră, poate chiar într-un cimitir, / oamenii, prietenii mei înarmați, își ascultau propriile șoapte — / toți erau murdari, slabi și patetici ca în Shakespeare, / își numărau gloanțele și zilele și nădăjduiau un atac peste noapte. // Atunci, a ieșit luna, fără cască, de undeva din bezna ghimpată ; / dar oamenii n-au căzut cu fețele la pămînt, / ei au aprins țigările, discutînd despre libertatea de a trage cu pușca, / rezemați comod în groapa neagră sau poate chiar în mormînt. // Sînt sigur că unul din ei eram eu — / de altfel, astăzi mi-am găsit în sertar, printre manuscrisele, fel de fel, / pistolul meu ghintuit, cu douăzeci și patru de focuri, / cu care am participat la asediul Trebizondei, dacă nu mă-nșel" etc. Poemul din care am citat prima parte, **Libertatea de a trage cu pușca**, evocă pe același ton picaresc și alte fapte de arme, dar nu ne poate scăpa valoarea de avertisment, de **memento** sugerată în ultima strofă : „Paralel cu noi, dedesubt, oamenii își dormeau veșnicia — / și ei discutau despre libertatea de a trage cu pușca, după fiecare măcel... / Dar, pe pistolul meu cu douăzeci și patru de gloanțe, luna mi se pare aceeași / cu care am participat la asediul Trebizondei, dacă nu mă-nșel..." O anume exasperare din această perioadă a creației față de convenții și false pudori, convertită în ironie demitizantă, se anunță cu toată claritatea în poezia **Aventură în cer**, o descriere de rigolă și pubelă a spațiilor astrale, de fapt o parabolă despre bolta socială, un refuz al valorilor degradate ale unei lumi în destrămare : „Unii credeau că stelele sînt niște globuri frumoase și colorate / înfipte în pari în grădina lui Dumnezeu, / așa povesteau toți poeții / și de fapt așa credeam și eu // Știți, nu-i adevărat nici că stelele au colțuri — / le-am văzut eu cu ochii — pe onoarea mea ! / Erau rotunde, buhăite și murdare / și nici una dintre ele nu se mișca. // Luna, obeză și colerică, se dezbrăca pentru noapte. / Părea că se ține acolo un dialog cu calmă disperare ; / îmi venea să strig ca de la galerie : / — Mai tare, pentru Dumnezeu, mai tare !"... etc.

Sarcasmul și scrutarea laică a universului mare și unic, ca forme de scandalizare a moravurilor ipocrite și a filistinismului burghez nu epuizează însă registrul afectiv al lui Geo Dumitrescu. Poemele de dragoste ne dezvăluie un pasionat care știe să se bucure și să se teamă pentru fericirea lui cu o simplitate născută numai din forța și rafinamentul trăirilor autentice. Promisiunea, elogiul, îndoiala sau înfrîngerea, iată repere pentru cîteva metamorfoze ale iubirii sale : „Tu vei fi / școala frumuseții și a iubirii / prin tine, bucuriile lumii le voi spori : / uite, îți încredințez acești fluturi, / o mie de fluturi tineri, frumoși — / ia-i și învață-i să zboare, / bănuit să zboare, în calde furtuni de culori, / în furtuni de culori neștiute, subțiri, / mereu schimbătoare și pure, / învață-i să zboare precum / freamătul fin al genelor tale / pe obrazul meu ars, de argilă. // Un pui de panteră am să-ți aduc, / să-l înveți / neprihănita, leneșa pîndă felină, / spaimele crude, întunecoase, ale pădurii, / să-l înveți iscusința de-a ucide cu grație / îndelung alintîndu-și prada, fosforescent"... etc. **(Școala frumuseții)** ; „O, e puțin, știu, e atît de puțin, / ție ți se cuvine tot — răvășit / de chemări, cu fruntea plină de ceață, / pentru tine întind mîinile lacom / după toate comorile lumii. // Ah, sărac sînt, puțină mi-a fost partea, / averi n-am strîns, nepriceput și fără prevedere, / n-am strîns decît bucurii întoarse din drum, / neștiute miresme amare / ca florile stranii, nevăzute, ale nucului" etc. **(Daruri)**.

O profundă aspirație pentru sinceritate caracterizează dezbaterea etică a poeziei lui Geo Dumitrescu, angajată în destinele contemporanilor săi. Franchețea comunicării a rămas un leit-motiv a numeroase poeme, lungi eseuri lirice pe teme diverse, dar toate concentrate spre un singur țel : acela al înnobilării omului printr-o edificare morală, demnă de statutul său de ființă liberă în lume. Astfel, o piesă ca **Intrare în atelier**, după cum o sugerează și titlul, ne introduce în dialectica procesului de creație al poetului, pentru ca **Balada corăbiilor de piatră** să evoce mișcarea de eliberare a popoarelor de sub opresiunea străină ; un reportaj liric precum **Macarale la marginea orașului** instruiește entuziast despre înnoirile urbanistice ale Capitalei, iar **La ghicit** figurează într-un stil colorat, pitoresc, abolirea monarhiei. O parabolă mai clară a nevoii de sinceritate a poetului, adevărată cheie de boltă sub care-și construiește viața spirituală, este **Cîinele de lîngă pod**, o poveste stranie, magică pînă la un punct despre asimilarea, cucerirea loialității, credinței și devotamentului, căreia îi redăm finalul pentru calitatea sa de a explica direct și patetic o conștiință morală de prim rang a liricii noastre contemporane : „Iar vouă, oameni buni, frații mei, / care veți zîmbi poate citind / această poveste sentimentală, / la fel vă spun și vouă, ca întotdeauna / „fiți bineveniți în inima mea !" / Acuma, însă, / alături de această obișnuită vorbă de întîmpinare, / trebuie să vă mai spun ceva, / un lucru însemnat, / așa cum v-aș povățui / să nu puneți mîna pe soba încinsă : / fiți cu băgare de seamă, aveți grijă, / cînd veți întinde mîna să deschideți / ușa casei mele, / cînd veți întinde mîna ca s-o strîngeți pe-a mea, / potrivit vechiului obicei al oamenilor, / fiți cu băgare de seamă că mîna voastră / întinsă, / mișcarea mîinii voastre / să n-aibă nici-o umbră de asemănare / cu vechiul gest / al unei mîini ce se ridică spre a lovi... // Căci cîinele Degringo / se află acum, credincios, nedespărțit, / lîngă ușa mea / poate chiar undeva în mine... // Firește / aș fi putut să nu-vă spun acest lucru / de pe acum / să nu vă silesc să-l țineți minte / pînă cînd vă va fi, poate, de folos — / dar voi știți, / de multă vreme știți că nu mă pricep să mint / și din această pricină n-am să pot scrie niciodată / pe poarta inimii mele : / „nu intrați, cîine rău !"...

ferestre

Dealul Muierii

Treci dealul Bulzeștilor, cobori în Balota
Și urci în deal.
Și-acolo e o cîmpie întinsă, ca la noi pe Seci.
Și e un drum care vine din vîrful muntelui,
Cu viteză, parcă e-o apă
Și se duce la Dunăre.
Și-i zice Drumul Muierii.

Odată, cînd au năvălit turcii
Și oamenii erau plecați ca oamenii la oaste,
Au ieșit toate muierile cu ce-au nimerit
în mînă,
Furci, coase,
Unele făceau vînt cu peșchirele, vîlvăiau,
Altele mai aveau și copii-n brațe,
De ! femei, speriate de frica morții !
Și turcii auzind atîta chiot,
Văzîndu-le pe-alea cum făceau cu peșchirele,
Parcă ar fi fost sute de steaguri,
A intrat spaima-n ei.
Au rupt-o de goană-napoi.
N-o fi fost oaste tocmai mare,
O cardă de-alea rătăcite.
Femeile erau din satele de pe-colo,
din păduri, de prin
Balota.
Și-așa și-au cîștigat și ele dreptul la un drum.

Marin Sorescu

Leitmotivele operei

Urmare din pag. a 3-a

(„Notă asupra ediției", „Opere II", pag. V), stabilesc cea de-a doua sursă a „stilului artist" care domină postumele, prima sursă fiind poezia populară cultivată și antologată de poet tot în această perioadă. Dacă rămîne de precizat abia cînd traducerile vor fi publicate în întregime influența „livrescă" pe care autori străini au exercitat-o asupra lui Blaga, putem de pe acum remarca originalitatea simbolismului muzical, stil preponderent în postume.

„Poezia se naște prin cuvînt, dar și datorită rezervei față de cuvînt", afirmă Blaga într-o altă însemnare, care ne ajută să observăm că stilul muzical, memorabil, al postumelor îl face posesorul deplin al cuvîntului, paradoxal, tocmai prin știința „rezervei față de cuvînt", rezervă întrevăzută încă de la „Nebănuitele trepte", considerînd, **grosso modo**, că antumele sînt expresia unui expresionism revenind la discursiv și directitate, atribute și ale suprarealismului ori ale altor insurecții poetice moderne, postsimboliste. „Un text și-o melodie" („Ermetism", „Opere II", pag. 326), dacă antumele sînt mai ales „un text" în care imaginea e adesea violentă, traducînd senzația neputinței expresie, de a suporta trăirea copleșitoare, de necomunicat total oricum, postumele sînt mai ales „o melodie", inefabilul muzical, deloc facil (cu prea rare excepții) sugerînd o esențială percepere a substanței muzicale a lumii, receptare ontologică a unei Ordini opusă „căderii" și trăirii pustiitoare din antume.

Noblețea spiritului

Urmare din pag. 1

sale era ca fericirea lui să aparțină milioanelor de oameni, acțiunile lui să fie spre binele omenirii, gîndirea lui s-o dăruiască lumii, ideile lui să sprijine omenirea.

Dorința lui era dorință de erou, de poet. De altfel toată tinerețea Marx a visat să ajungă poet, preocupat fiind de a găsi dezlegare tuturor problemelor vieții, de a pătrunde cauzele lucrurilor, de a găsi un remediu pentru nedreptate. Speranța tainică de a se consacra poeziei, de a deveni purtătorul de cuvînt al marii mulțimi era legată de dragostea legendară pentru Jenny, dragoste asemănătoare marilor poeți romantici. Poezia era scopul și mijlocul, iar dragostea lui o considera un dar pentru victoria ideilor lui.

Scrisoarea de dragoste adresată de Karl Marx soției sale Jenny, la 21 iunie 1856, o citesc adesea ca pe un document al marii aptitudini a filozofului de a împărți cu oamenii cei mai apropiați bogăția spiritului și inimii sale, pentru a înțelege prin acest document intim cealaltă dragoste mare a filozofului care a gîndit binele omenirii. Și nu pot să nu constat de fiecare dată că acea calitate sufletească a gînditorului este o calitate de excepție.

„Îți scriu din nou pentru că sînt singur și pentru că îmi face rău să dialoghez fără încetare cu tine în gînd, fără ca tu să știi de asta, fără ca tu să mă poți auzi și să-mi răspunzi. Deși destul de rău făcut portretul tău îmi e de mare folos și înțeleg acum de ce „madonele întunecate", portretele cele mai execrabile ale mamei lui Isus, pot găsi adoratori neclintiți și chiar există mai mulți adoratori decît portrete reușite. În orice caz nici una din aceste întunecate imagini ale Madonei nu au fost atît de adorate și atît de acoperite de sărutări și de priviri îndrăgostite ca fotografia ta, care nu este de altfel deloc întunecată, dar e prost făcută pentru că ea nu reflectă prin nimic scumpa ta față atît de armonioasă și destinată sărutărilor.

Aduc îmbunătățiri razelor soarelui care îmi dau o imagine falsă a ta și găsesc că ochii mei uzați de lampă și tutun sînt capabili cu toate acestea să te picteze nu numai în vis dar de asemenea cînd sînt larg deschiși. Tu ești în fața mea în carne și oase, te port în brațe. Te sărut din tălpi pînă-n creștet, cad în genunchi în fața ta și gem : „Doamnă, vă iubesc. Și vă iubesc într-adevăr mai mult decît Maurul din Veneția, niciodată iubit. Lumea falsă și stricată înțelege greșit și murdar toate caracterele. Da, numeroșii mei calomniatori și veninoșii mei dușmani niciodată nu mi-au reproșat de a fi avut vocația de prim amorez într-un teatru de mîna a doua ? Și totuși e adevărat. Dacă acești pungași ar fi îndrăznit ar fi putut să mizgălească într-o parte, „condițiile producțiilor și circulația mărfurilor" și alături pe mine la picioarele tale. „Priviți această poză și pe cealaltă" ar fi putut ei să scrie dedesupt. Dar ei sînt atît de timpiți și vor rămîne așa în secula seculorum. O absență momentană e bună, căci lucrurile prezente se văd într-un mod prea asemănător ca să le poți distinge. Micile obișnuințe cînd sînt prea apropiate iau forme pasionate și dispar de acolo cînd obiectul lor imediat se îndepărtează de la vedere. Marile pasiuni, care prin proximitatea obiectului lor iau forme de mici obișnuințe, se măresc și reiau măsura lor naturală prin acțiunea magică a îndepărtării. Așa e și cu iubirea mea. E suficient să te îndepărtezi de mine și eu știu imediat că timpul mă ajută ca iubirea să crească, precum soarele și ploaia care servesc plantele.

Dragostea mea pentru tine, din clipa cînd te depărtezi apare așa cum este în realitate : gigantică, în ea mi se pare că este toată energia spiritului meu, toate trăsăturile inimii mele. Mă știu din nou bărbat pentru că găsesc o mare pasiune și complexitatea în care studiile formației moderne ne fac confuzi și scepticismul cu care noi criticăm în mod necesar toate impresiile subiective și obiective sînt perfect făcute pentru a ne face mici, slabi, plini de văicăreală și indeciși. Dar dragostea, nu doar pentru ființa Feuerbach, nu doar pentru transmutația lui Moleschott, nu doar pentru proletariat, dar dragostea pentru femeia iubită, și anume pentru tine, îl face pe bărbat, bărbat".

Găsesc această minunată confesiune menită a ne da o idee despre complexitatea uneia dintre personalitățile mari ale istoriei. Asemenea personalitate își justifică prezența în gîndul nostru și prin înalta sa maturitate afectivă, exemplu pururi proaspăt pentru stăruința tinereții noastre.

atelier literar
poșta redacției

VIGDIS ALSEN : Prea multe vorbe, îndelung mîngîiate și despletite, care prin frecvența insistentă și monotonă ajung în zona sunetelor „care nu se mai aud". Mai curată, mai simplă, mai covingătoare, „Numai patria". Pe-aici, pe undeva, e drumul cel bun.

N.M. MORAR : În general, versificări cuminți, adesea convenționale, didactice, declarative, alunecînd uneori pe marginea unor vechi locuri comune ale poeziei de paradă (cu diverse „răsaduri ale zorilor", cu „măduva care cîntă în os" de baladă" etc.) Mai aproape de adevăr și vibrație, „Din cuvînt s-a născut poetul".

S. BATIȘTE : Din păcate, nu vă putem spune nici acum lucruri mai plăcute. E ciudat, inexplicabil, dar noile manuscrise (exceptînd cîteva „sunete" rătăcite prin „E noapte" și „Într-un tîrziu") sînt și ele cu totul sub nivelul primelor semne, atît de încurajatoare.

AMEDEU MAXIM : Ar putea fi interesantă această experiență, dacă ar cîștiga în fluență și limpezime, dacă ar izbuti să degaje mai net, mai pregnant, înțelesurile și tîlcurile.

RELAUR : Multă cheltuială de vorbe, sterpe, neinsuflețite. Pe ici-pe colo, un început de fior : „Autoportret". „Căutarea", „Și totuși îmi lipsește ceva".

EM. M. VALENTIN : Ni s-au părut mai interesante „Travesti" și „Poveste". Se pare că ar fi formula care convine mai bine condeiului dv.

DANIEL IOAN : Mai întîi, un sfat : nu v-apucați să scrieți scrisori cînd simțiți „urme de enervare". Al doilea : nu vă enervați după „trei luni de așteptare". Al treilea : nu așteptați **zadarnic** răspuns (nici chiar trei luni) **după ce ați insistat să nu vi se răspundă** „dacă textele se încadrează la rubricile unde sînt trecuți cei... neînzestrați". (Al patrulea, deci, nu uitați ce-ați scris în scrisori !). Versurile exhumează niște „îndrăzneli" și „noutăți" venerabile („liniștea de cașcaval a orașului" etc.) cu care se căznesc să mascheze un fel de „cînd nimic nu ai a spune". Să mai vedem, totuși.

MARIN CONSTANTIN : Îndeminarea versificării devine prea adesea o ușurință, care se răzbună în substanța — scăzută, uneori derizorie — a textelor. Lucrul cel mai bun : „Ochii lui Eminescu" (cu finalul com-

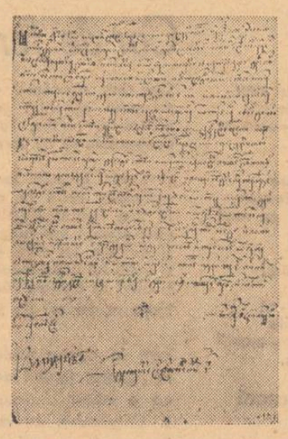

Primul document pe care Mihai Viteazul il semnează ca domn al Țării Românești, Ardealului și întreaga Țară a Moldovei

promis, din păcate). E nevoie de mai multă exigență de sine.

ENRICK CLAPTON : Nu s-ar putea nega o predispoziție lirică și o anume fantezie metaforică, dar lucrurile sînt degradate grav printr-o adevărată goană după „găselnițe" (deși rostul lor, după cum indică și numele, e să fie **găsite** în mod firesc, spontan), printr-o continuă afectare, poză, efort de epatare, ceea ce dă, în ansamblu, o insistentă impresie de artificial, ostentativ, strident. Dacă e vorba numai de o „scarlatină" a virstei, veți găsi, desigur, calea spre simplitate și naturalețe, adică spre poezie.

RAION : Ceva mai bine, în „Confesiune", „Față în față cu mine", „Nu vă uitați". Dar rămîn încă de evitat unele ușurințe metaforice, disproporții și disarmonii, care tulbură echilibrul, puterea de emisie a pieselor.

IDANAR : Cîteva lucruri frumoase, mai ales „Clipă de dor", „Venea de la lucru". „N-am teamă", „Cîntec", „Zoologică", „Vreme de un cer" sînt compromise fie de un final neinspirat (I, III), fie prin lipsa unei tensiuni reale, substituită de o broderie de vorbe în jurul unui „itz" — pretext, mai mult sau mai puțin convingător („o după-seară", „vreme de un cer"). Perspectivele sînt bune, dacă nu vă lăsați sedusă de efecte (și „originalități") de suprafață.

D. Istrate Ruseteanu, Pascu Balaci, Daniel Corbu („Presimt că-ntr-o toamnă", „Ca pentru o nouă facere", „Joc de-ndrăgostit") : Sînt unele semne bune ; merită să insistați.

I.V. Strătescu, Narcis Korlat, C. Olaru-Slobozia, G. Gavrileanu, Cecal, Nicolescu Eugen, E. Kotzbacher, Garușa : Nimic nou !

Duca A. Mihai, Constantin Cotea, Etienne, Ion Bengescu, I. Constant, Petru Mihail (cîte ceva, în „Starea de pace"), **Gheorghe Trifu, Gh. Moruț** (mai bine, în „Noapte"), **Mircea Mocsin, C. Vărășcanu, George Achim, Dan Stănciulescu, Cosma Șt. Păcuraru, Păpureanu Aurelia, Perfumo, Geo Laru** (ceva mai bine, în „Orașul", „Adîncimi înstelate"), **Adrian D. Dumbrăveanu, Gh. Ionel, Dăioni Tiberiu, Bobic Nicolae, Felix Nestor, Nicolae Norescu, Florian Mac, Moscu Marin, Natalia Inu, Mihai S. Vicol** (ceva în „Imn pentru rodul pămîntului"), **Dumitrescu Marin Ioan, Alexandru Berceanu, Leopold, Janina Bolodea, Jugănaru Nicolae, Doru Petre :** Încercări modeste, fără calități deosebite.

Geo Dumitrescu

De-aș fi fost

Vînt dacă aș fi fost
miros de pîine coaptă
v-aș fi adus
în buzunare
sărbătorindu-vă nașterea
fluier dacă aș fi fost
cu doine tinere
v-aș fi îndulcit
nunțile
pasăre de-aș fi fost
primul zbor
l-aș fi făcut
prin dragostea voastră...

IOAN VASIU

Mirajul unei înfloriri

Fluviului nostru
privit de pe chei
din imediata apropiere
privit din înalt
panoramic în zile senine
acestui canal lunecos
cu unde creole-n cîmpie
cu ape filtrate-n izvor
cu poduri lipsite de arcuire
cu stînci și cascade în munți
fluviului nostru
o ramură să-i dăruim
să-ți dăruim mirajul unei înfloriri
acolo unde culoarea-i și absența culorii
se varsă pentru totdeauna în mare.

VIORICA IONESCU

Poetului

A fi mereu în frunte, a trece pe sub furci.
A explora-n mister de rău și bine –
E timpul cred, să odihnești în fine
Această frunte pură care-o duci.

Să nu accepți a lumii sfadă-adîncă,
Uneltele acestea să le lași,
Să ne privești mai rar cu ochii arși,
Să nu ucizi cu ochii tineri încă.

În gura ta cuvîntul e o lege
Iar noi sîntem sub zarea ta, cu toți –
Ca tu să poți neosîndit să porți
Puterea de A-fi și A-nțelege.

ANCA-SMARANDA DIGĂ

Singurătatea cuvintelor

Mă îmbrac în tăcere
și piatra mă crede piatră
pădurea mă primește ca pe un mesteacăn
pasărea mă duce pe aripi
apele mă curg între maluri
peștii imi alunecă sub pleoape
iepurii își fac vizuini în inima mea.
Numai oamenii,
vorbind între ei,
trec pe lîngă mine și nu mă aud,
se uită prin mine și nu mă văd.

Mă îmbrac în cuvinte
și piatra se închide
și pădurea se înconjură de șerpi
și pasărea zboară singură
și apele se revarsă
și peștii fug spre adînc
și iepurii speriați sar din inima mea
și oamenii nu mă cred
și se ascund de mine,
în cuvintele lor, fiecare.

D. V. LUCA

Amintirea ca un drum fără întoarcere

Mi-ai bătut în frunte
și te-am primit deși erai plictisită
atunci nu exista un început
dar în locul tău
putea fi la fel de bine o tufă de trandafiri,
cînd auzeai umbrele coborînd din copaci
le ieșeai înainte primitoare
cînd auzeai veșmîntul iubitei
mototolindu-se sub cuvintele mele rugătoare
erai fericită ca un cetățean sătul
te-am primit în cămașa numelui meu
deși nu mai era prea mult spațiu
ți-am făcut loc în ochii mei
în arterele mele
în brațele și trupul meu
oriunde în mine
unde era și ceva frumos
și sînt sigur că într-o zi
cînd în loc de vin
în pahar mi se va turna nisip
ai să mă izgonești ca pe-un străin.

VICTOR PETRESCU MĂRGEAN

Aud

Acum știu de ce riurile
duc la vale apa amintirilor,
acum știu de ce stelele apar
formînd carul mare în care se
plimbă nestingheriți zeii
acum știu de ce soarele răsare
încununat de frunze uriașe și
încălzind cărările
îngălbenite de timp
acum știu de ce amurgul purpuriu
începe să singereze odată cu inserarea ;
găsesc o umbră, încă una și-încă una
urmate de tot atîtea lumini stinghere,
aud o pasăre care cîntă neîncetat
aceeași melodie,
aud niște pași care se îndepărtează
din ce în ce mai mult
și știu, sînt sigură că știu...

MARIANA BADEA

Oraș tînăr

Cîntecul primăverii care vine
l-am murmurat
în drum spre lucru
dimineața în tramvai
cînd mai dorm oamenii
și nu au nicidecum ochii
resemnați
noaptea
cînd rid cuvintele
în colțul gurii
ca o urmă rămasă de la țigară
sau ca un semn al trecerii
timpului

cîntecul primăverii care vine
e aproape de oraș

DAN CALIS

Cum înțelegi

Floarea,
poate să țină
în rădăcini
și noroi,
parfumul ei însă
plutește spre noi
la fel de curat.
Niciodată
cîntecul păsării
nu singerează
cînd vine din mărăcini.
Important este
cum înțelegi,
numai cum înțelegi.

COSTEL ȘTEFĂNESCU

Din lirica Țării dimineților liniștite

YUN TONG — DSCHU

În lumina stelelor

Trec anotimpurile peste mine,
Toamna inundă cerești limanuri.
Mi se pare
că sînt în stare
să număr lesne
toate stelele cerului de toamnă.

Dar de ce nu izbutesc
să număr și o stea sau două
din cele care-au ars în pieptul meu ?
Poate pentru că zorile
prea curînd vor să se-arate ;
poate pentru că dimineața
va să-mi aducă altă noapte ;
poate pentru că zilele tinereții
încă nu-mi sînt numărate...

Numesc prima stea Amintirea,
Pe ce-a de-a doua — Iubirea ;
Pe-a treia-Singurătatea ;
Pe-a patra-Nostalgia ;
Pe-a cincea-Poezia ;
Pe cea de-a șasea-Mama.

Frumoase nume, mamă,
dau stelelor din cer,
de cîte ori le număr :
Nume de colegi
cu care-am stat în bancă ;
nume de fată : Ok, Pă și Kyong ;
nume de vecini sărmani ;
nume de poeți
ca Francis Jammes
și Rainer Maria Rilke.

Departe de mine sînt stelele toate
și tu de-asemeni, mamă,
departe locuiești
în nordul Kando !

Tînjesc după ce nici nu pot atinge
și numele mi-l scriu
pe dîmbul luminat de stele.
Nisip să pui deasupra lui.

Nisip : pentru ca greierii
ce stau de strajă noaptea
să țiriie a jale
peste modestu-mi nume !

HAN YONGUN

Luntrea și călătorul

Eu sînt doar luntrea —
Tu ești călătorul !
Cu tălpile murdare
Tu te îmbarci grăbit ;
Eu te cuprind în brațe,
Te duc la malul sigur.
De e adînc sau nu,
Vijelios de-i riul,
Te string la pieptul meu
Și dincolo te trec.

Cînd tu întîrzii — stau
Chiar dacă vîntul bate ;
Mă plouă sau mă ninge,
Te-aștept și zi, și noapte.
Cum ai trecut, te duci
Nemaiprivind la mine.
Eu știu : vei reveni...
Te-aștept și-mbătrînesc.
Eu sînt doar luntrea —
Tu ești călătorul !

Transfuzie

Spune-mi copacule milenar,
Ai văzut atîta dragoste frățească.
Se-nclină pădurea în fața bărbatului
care-și dă sîngele unui tovarăș de luptă.

Pe boltă strălucește Ursa Mare
Iar ceața-nvăluie pădurea toată.
Te-ndrăvenește-o, tovarășe de arme,
Fii gata să-ți dai viața în lupta revoluționară

(DIN OPERA REVOLUȚIONARĂ „ADEVĂRATA FIICĂ A PARTIDULUI")

I. SUNGYÖNG

Amurgul

Peste albe tufe de bumbac,
Amurgul se întrezărește roșu :
cînd Tsch'onggaki pe lîngă mine trece,
de fiecare dată mă înroșesc la față...
Bălatul însă nu-și dă seama
și crede că Amurgul e de vină.
Astfel —
nu-mi mai rămîne altceva
decît să-aștept mereu Amurgul...

Se spune că Tsch'onggaki de mîine pleacă
la școală, să se facă tractorist ;
cu toate-acestea rîde cînd mă vede
și trece mai departe fluierînd...
El știe sau se face că nu știe ?
Nu știe și nicînd n-o va afla ?
Astfel —
nu-mi mai rămîne altceva
decît să fluier resemnată...

De două ori la rînd văzut-am luna
cum se-mplinește și cum scade iar
Inima mea nestrămutat așteaptă
ca el să-nvețe bine și să se-ntoarcă teafăr.
O să se bucure de-o fi să-i scriu
și-o să-i trimit eu însumi o scrisoare ?
Altfel —
nu-mi mai rămîne altceva
decît să mă doboare-n drum tristețea...

În românește de
Ion Acsan

revista străină

● **URMARE PRIMULUI VOLUM „LES CAHIERS DE LA PETITE DAME"** apărut în 1973 în ed. Gallimard („Cahiers André Gide IV") și salutat de presă ca un eveniment însemnat, autoarea Théo Van Rysselberghe publică în aceeași editură, în „Cahiers André Gide V" volumul II, „Les Cahiers de la Petite Dame II (1929—1937). Notes pour l'histoire authentique d'André Gide" — Tot atît de revelator, acest al doilea volum este cronica lui Gide — secret și public — mediul și epoca sa — 1929—1937 — cu mențiuni ale operelor, călătoriilor, lecturilor, prietenilor săi.

● **LA ÎNTREBAREA** pusă de un critic lui Jean Vilar, cu privire la noua sa carte, „Le Théâtre, service public et autres textes", apărută în Ed. Gallimard, col. Pratique du Théâtre, acesta i-a răspuns, rezumînd tema centrală a cărții : „Teatrul pe care îl fac încearcă să se înscrie pur și simplu în istoria socială. Iar dacă în acest imens domeniu pe care se desfășoară gîlcevile lumii, locul meu este modest, eu țin totuși la acest loc și numai la acest loc". Volumul său grupează optzeci de texte, dintre care cincizeci inedite — scrise între 1938—1971. Ele reprezintă lupta „scrisă" de Vilar în dubla ipostază a teatrului contemporan : Festivalul de la Avignon și Teatrul Național Popular.

● **POVESTEA „MAZURCII LUI DABROWSKI"** (cîntec militar celebru în Polonia) cuprinzînd circumstanțele inspirației și înțelesului lui, rolul pe care l-a jucat nu numai în istoria Poloniei dar și în toate națiunile slave, face obiectul volumului lui Dioniza Wawrzykowska, apărut în editura M-O-N din Varșovia. Această mazurcă a făcut o carieră extraordinară, însoțind toate luptele date de polonezi pentru libertate, și a devenit în 1918 Imnul Național al Statului, adică după mai mult de o sută de ani de la crearea lui în 1797.

● **JEAN CAU,** jurnalist, eseist, romancier (laureat al Premiului Goncourt în 1961 pentru „La Pitie de Dieu") a apărut de curînd în Ed. Gallimard (col. Blanche) cu un nou roman, „Les enfants". „Este vorba de povești adevărate din copilăria mea..." își începe autorul depănarea amintirilor. „În lumea aceasta simplă, fiecare își avea împărăția lui. Veți vedea că este o împărăție de povești. Veți vedea că vorbesc despre vremurile barbare, aspre, grele, curajoase, naive, feudale și eroice. Nu știu cum sînt băieții în 1975 ; știu însă că pe vremea cînd eram eu mic, — în mediul meu, în lumea mea și în împărăția mea, toți eram frați și tovarăși, făcînd parte din „ordinul cavalerilor copilăriei". Eram toți așa cum povestesc în această carte..."

● **POETUL ENGLEZ** William Wordsworth, 1770—1850, șef al școlii lakiste (atribut al poeților englezi care locuiau și frecventau districtul lacurilor din nord-vestul Angliei, atrași de descrierea naturii și a vieții tihnite de familie), apare cu o culegere de poezii „WILLIAM WORDSWORTH — SELECTED POEMS" în Ed. Dent — Everyman's University Library, volum precedat de o introducere și note de Walford Davies. Menționăm ca semnificative în lirica sa romantică, „Lucy", „Peter Bell", „Tintern Abbey", „The Ruined Cottage", „The White Doe of Rylstone", „The Prelude" și multe alte poeme.

● **EDITURA CRACOVIANA** „Wydawnictwa Literackie" și-a îmbogățit colecția aparițiilor cu o lucrare bilingvă, poloneză-franceză : „Culegere de Poezii" de Cyprian Kamil Norwid, unul dintre cei mai mari poeți polonezi ai secolului XIX. Volumul, a cărui versiune franceză se datorește lui Feliks Konopka, cu o introducere semnată de prof. Kakimierz Wyka, este bogat ilustrat cu desene și reproduceri semnate de însuși Norwid.

● **DREPT OMAGIU** adus lui Bartolomé de las Casas pentru cel de-al cincilea centenar de la nașterea sa, Casa mexicană de editură Siglo XXI, a tipărit volumul lui Jaime Wheelock Román, „Raices indigenas de la lucha anticolonialista en Nicaragua de Gil González a Joaquin Zavala (1523—1881)" (Rădăcini indigene ale luptei anticolonialiste în Nicaragua de la Gil González la Joaquin Zavala, (1523—1881). Lucrarea își propune să demonstreze că istoria indo-hispană din Nicaragua a început „cu o înverșunată luptă a indienilor împotriva colonialiștilor spanioli, menținută apoi de-a lungul celor trei secole, cît a durat dominația peninsulară". În plus, autorul demonstrează documentat existența luptei în perioada colonialismului spaniol, fapt de care s-a profitat „pentru a justifica orînduirea de dominare".

● **ÎNCEPÎND DE LA 1? MAI,** în sălile castelului Prinților Electori din Mainz, s-a deschis o expoziție ilustrînd rezultatele obținute în urma săpăturilor arheologice în R.F. Germania în ultimii 25 de ani, organizată de Muzeul roman-germanic central din Mainz, cu concursul Asociației Germane pentru Cercetare. Pentru prima oară, machete, planșe ilustrate și mai mult de o mie de piese provenite din săpături, (care au scos la iveală o veche așezare rezidențială de șefi celți, o tabără de legionari romani, vechea Colonia Ulpia Traiana, o colonie de negustători din epoca Vikingilor și o așezare completă a unei colonii din epoca de piatră) toate acestea păstrate în muzeele germane și expuse aci : organizatorii și-au propus să demonstreze evoluția omenirii de la începuturile epocii de piatră pînă aproape de Evul Mediu și de a ilustra evoluția cunoștințelor privind istoria primitivă și premedievală a Europei Centrale.

sport

Între fetișuri și luciditate

Ca orice comentariu și cel sportiv suferă de inerțiile lui. Citim cronici ale căror idei le-am mai întîlnit și acum 10 ani. În zece ani faptele au mai evoluat, dar nu întotdeauna și cronicarii sportivi. O mulțime de prejudecăți se zbenguiesc lejer în perimetrul cu pricina, și nimeni nu le zice nimic. Cititorul sau auditorul le ia de bune și inerția se lățește. Lăsăm acum deoparte acele transmisiuni sportive în care crainicii par a veni cu textele făcute de acasă, comentarii în fața cărora orice ascultător versat va ști dinainte ce o să spună, ce o să remarce și pe cine va lăuda crainicul. Ne oprim acum doar la prejudecăți.

Nenorocirea colportorilor de prejudecăți este că uneori evidența faptelor le face rizibile. Iată, să zicem prejudecata că pe ploaie nu se pot marca goluri. Dar pe soare, zicem noi? Să fim serioși ! În Anglia, de care se pare că unii din reporterii noștri sportivi n-au auzit nu se joacă mai deloc pe soare. O etapă pe ploaie bogată în goluri, a dezarmat recent această propoziție bine instalată în arsenalul comod al cronicarului sportiv.

Alt poncif este că orice echipă joacă mai bine acasă decît în deplasare. Această îndubitabilă axiomă pentru crainicul sportiv e pusă în funcțiune și cînd trebuie și cînd nu trebuie.

În virtutea dreptului prejudecăților de a domina nestînjenite cronica sportivă apar și alte opinii somnifere. Iată una din ele. O echipă pierde. Ea e scuzată că a jucat pe teren străin. Dar ea, echipa cu pricina — ni se spune — e mult mai bună acasă unde marile ei valori sînt mai bine servite de situație. Iată de altfel cuvintele cronicarului : „Nu mai puțin adevărat este și faptul că nici Steaua nu reprezintă un adversar prea redutabil în deplasare, lucru constatat și cu alte prilejuri, comportarea ei în afara stadionului din Ghencea, contrastînd cu valoarea individuală a jucătorilor ce o compun". Cronicarul nu face altceva decît să preia un refren lipsit de multe ori de justificare. Ce jucători are echipa Steaua și prin ce se poate susține această afirmație ? Moraru, achiziție recentă, e în curs de afirmare. Stadiul lui e acela al unei promisiuni veritabile dar trebuie să așteptăm confirmarea ei. Un fundaș e Sătmăreanu I, fostă glorie, departe de forma care l-a păstrat în națională multă vreme. Înlocuitorul său Ciobanu, e plin de bune intenții și devotament, dar e departe de a fi o prezență marcantă. Anghelini e o valoare de care trebuie ținut seamă, dar a trebuit să așteptăm un meci recent, cu Danemarca, pentru ca s-o aflăm. Și Anghelini are nevoie să ne convingă pînă la capăt. Cine sînt fundașii centrali ? Sameș și Smarandache. Care este valoarea lor ? Dacă ar fi să ne luăm după spusa cronicarului, ei ar fi indiscutabile valori individuale. După părerea noastră nu sînt. Și iată de ce. Clasamentul diviziei A de fotbal este foarte explicit. Steaua, mai precis apărarea ei, a primit 33 de goluri. Mai puține goluri decît ea au primit următoarele echipe : Steagul roșu, „U" Cluj-Napoca, Olimpia, C.F.R., Jiul, „Poli" Timișoara etc. Tragem, automat, concluzia că aceste echipe au apărări mai bune decît echipa Steaua. Despre ele nu se afirmă însă că sînt burdușite cu valori individuale. De ce pronunțăm atunci acest flagrant neadevăr despre echipa bucureșteană ? Cu ce sînt, deci, mai buni apărătorii steliști decît Kukla, Pojoni, Bigan, Păltinișan, Pexa, Stocker și ceilalți ? Cu nimic, vom zice, pentru că acest lucru este evident.

Curios este însă că în ciuda acestor cifre foarte grăitoare cronicarul sportiv, în genere, își cîntă implacabil textul său : Steaua are valori individuale. Unde sînt ? O valoare incontestabilă este Dumitru, Conducătorul de joc al echipei Steaua, este un jucător fără rival în țară pe postul său. S-a făcut pe vremuri eroarea, acum îndreptată, de a-l dubla și sufoca cu un jucător bun, dar departe de clasa lui Dumitru : Vigu. Ne oprim aici, nu fără promisiunea de a continua altă dată.

Să privim lucrurile la dimensiuni exacte. La aceste dimensiuni le-au putut privi și cronicarii noștri sportivi atunci cînd faptele au avut o evidență de excepție. Cronica de sport a **României libere** numește direct pe vinovații defensivei steliste care n-au rezistat presiunii Sportului Studențesc : Sameș și Smarandache. Adăugăm că nu e prima dată cînd acești apărători gafează decisiv.

Atunci cum rămîne cu valorile de excepție ale acestei echipe ? Mania de a fetișiza un club, o echipă, un jucător se face văzută astfel din plin. Apărarea echipei Steaua e una din cele mai penetrabile apărări din țară și jucătorii ei nu fac parte dintre cei mai buni apărători ai țării. Dar a trebuit ca faptul să ia un aspect violent pentru a fi înregistrat ca atare. Forța fetișului e însă atotputernică : fundașii centrali ai echipei Steaua sînt prezenți în loturile echipelor naționale ! Inerțiile acestea ne pot costa mult. Avem nevoie de jucători care să joace pe postul lor, or, după cîte se vede cei doi fundași centrali pomeniți nu sînt pe postul lor atunci cînd joacă fundași centrali.

Ne trebuie cît mai multe judecăți lucide și desigur cît mai puține prejudecăți. Acum ne-am ocupat de cîteva din cele mai izbitoare. Ne oprim aici, gîndindu-ne la meciul cu Scoția. Va fi un meci greu, un meci „total", o întîlnire de felul celei pe care România a avut-o în Mexic cu Anglia. Dar ea trebuie s-o termine mai bine decît acolo. Cu luciditate și pasiune succesul ne va fi la îndemînă.

Addidas

parodii

NICOLAE DRAGOȘ :

Scrisoare neexpediată

Ce vis latent prin crengi barbare,
prietena mea cu ochi verzi.
Azi plouă lung și trist la mare
și bate-un vînt de să nu crezi.
Azi noapte, luna, ca un pește
vislea prin apele cerești
și am scăpat-o printre dește
gîndind cît de frumoasă ești.
Prietena mea cu părul lung
cît linia lui 26,
sînt singur ca un Nibelung
cu febra luptelor în oase.
Vii sau nu vii ? Dă telegramă,
am să te-aștept cu doi delfini.
Urcă în tren, fără de teamă
și hai, la Pontul Euxin
Unde teribili cai de mare
vislesc prin apele sălcii
Și-o să-ți citesc, de ai răbdare,
un nou volum de poezii.

Mircea Micu

Cuvinte rare : luptă, anotimpuri, neobosit, tinerețe, nălucă, zboară, cruciade, armonie, inutile, veșnică.

Selecție metaforică : „Ne jucăm în fel și chip / de-a castele pe nisip" ; „Tot trec mereu zăpezi fără întoarceri / Cling-clingul lor îl clopotesc sonor".

375 de ani de la Întîia Unire

«Unirea este fapta ce-am voit»

Istoria după Mihai Viteazul

Nu, Domnii mei, n-am fost precum ați spus –
Purtam pe umeri capete divine
Și-au răsunat izbite de Carpați
Cu glas adinc de clopote latine.

De zidul lor și singuri le-am izbit
Dar le-am izbit de plins și-amărăciune
Pînă s-a dus rugina și-a ieșit
Vertebra lor de aur pe genune.

Voi ați știut că n-o să-ngenunchem
Cerșind iubire în străinătate
Și ne-ați dorit Carpații un pumnal
Înfipt în noaptea nunții mirelui în spate.

Nu, Domnii mei, ce putreziți acum,
Nu, Domnii mei, de-aiurea și din țară
Voi ați știut prea bine să loviți
Și cum să faceți veșnic să ne doară.

Dar ați crezut că totu-i rezolvat
De retezați un cap, de siluiți o rază.
Nu, Domnii mei, voi n-ați știut că-n veci
Capul de Țară-n veci nu se retează.

Voi n-ați știut ce-nseamnă Domnii mei
Să ari cîmpia singur pe furtună...
Voi putreziți acuma Domnii mei
Și poate-i pașnic somnul. Moarte bună!

Dan Verona

Apoteoză

Șoimi de-ar avea Moldova cîți au trecut încolo
Șoimi se ridică în inima mea – zboară departe
Peste munți trec în stoluri buza mea îi șoptește
Suie șoimul în slăvi ; Ștefan cel Mare acolo-i
Unde vin toate răscrucile lumii ; Mihai
Îi întîmpină sombru : Doamne-al Țării Moldovei
Ascultă ! inima noastră bate mîndră pe cai

Străjile noastre cum fac legămînt. Se răstoarnă
Cazanul de aburi al cerului tot văzduhul
Se împle de călăreți în purpură ; calul meu alb
Suie în bronz Doamne Ștefane Părinte
Umeri împlătoșați are Țara Ardealului
La Alba Iulia unde scriu bine poruncile
Pohta ce a pohtit-o inima mea într-un veac

Ștefan se-apropiază toți voievozii Munteniei
Toți voievozii Moldovei și ai Transilvaniei
Vin și își leagă mîinile unul de alții ; însă Mihai
Suind scară de bronz calul de piatră-și strunește
„Nepoate, drum bun !" Astfel îi urează
Ștefan cel Mare gîndul lui stînd și azi treaz
Clopote bat la Putna înveșmîntînd Alba Iulia
Ca pe-o Regină în tricolorul meu drag...

Ion Murgeanu

Străbunul arbor

Trei inimi în același trup pulsează
Aceeași vrere-n veci biruitoare,
Un arbor își înalță fruntea treză
Rotindu-și ramurile vii în soare.

Străbunul arbor lung, de vise, freme
Cu zvon de luptă, cîntec și de mit –
Viteazul Domn rostește peste vreme :
„Unirea este fapta ce-am voit !"

...Bat inimile gemene în una
Căci una-i astăzi plaiul românesc
Iar arborele-și poartă demn cununa
Sub stelele ce, strălucind, rodesc...

Ion Segărceanu

Ideea lui

Frunza suferea în codrul transilvan
Cînd privea la frunza Țării Românești cum bate,
Frunza din Moldova suferea și ea
Clătinîndu-și ramul de singurătate.

Și-a privit atunci viteazul domn
De trei ori la codrii-n primăvară
Și de jalea lor i s-a făcut și lui
În piept ca frunza inima de-amară.

Și-a văzut cum frunzele renasc
Și-a văzut cum pling pe-aceeași limbă,
Cum se schimbă stelele din cer
Și-a văzut că ele nu se schimbă.

A știut c-aveau un singur trunchi
Ce le hrănea pe toate-mpărătește
Și într-o zi a dat de el săpînd
Și-a auzit cîntînd și păsări latinește.

Și-atunci a spus : dacă un singur trunchi
Hrănește frunza codrilor stelară
Atunci înseamnă că izvorul viu
Nu trei țări hrănește, ci o Țară.

Și nu trei țări ne-au dat o țară-n dar
Ci Țara a fost ruptă-n trei sub soare
Și-atunci viteazul domn cu sabia a scris
În veac ideea lui peste o grea eroare.

Veronica Galiș

Mihai a rămas

Mihai s-a sfîrșit ca un vin întomnat
În paharele mesei preapline,
Mihai a rămas, n-a rămas într-un sat
Ascultînd cum cad ingeri din iarnă spre sine.

Dimineața, stergarul cel aspru, de mîini
Singerat l-a ascuns sub un blid la-ndeminâ
Și-a spălat ochii mari, azurii și bătrîni
Într-a Neamului sacră fîntînă.

Ion Sângereanu

Stema celor trei coroane ale lui Mihai Viteazul cu iscălitura sa

Un singur pămînt

Și păsările învățară să zboare
Un singur pămînt. Și-o unică ploaie
Adună cele patru păduri cardinale
Într-o falnică, bărbătească bătaie.

Și din timple-mi pleca un izvor de izvoare,
Izvorîndu-mă frumos într-un cîntec.
Și toate fluierele neamului au curs
Balada acelui încăpător descîntec.

Eu, marele, întîiul principat
Înmugurind pe-o gură de văpaie...
Și am plecat cu inima, cu sufletul, cu tot,
Într-o veșnică, românească bătaie.

Anton Grecu

Sub glie

Sub glie ca niște presate arcuri
sînt mari copaci și case nu se-nclină
l-apasă bulgări în destin închis,
li-s trunchiul și coroana doar un vis
dar mîine ei țîșni-vor spre lumină.

Viața lor e-o forță – poți s-o calci
dar nu s-o strici. Ea va sălta degrabă
Chiar de aceea e frumoasă și
pleiada loviturilor de sapă
deschide-n spre adîncuri oaze noi, –
să le înalțe arborilor trunchiul
urcării, spre lumină, către noi.

Fábián Sándor
În românește de Al. Andrițoiu

Alba Iulia

Pe deasupra Albei-Iulii strălucește sufletul meu
Acolo pămîntul ca o mare de bivoli se mișcă
primăvara
Și grîul țîșnește cu patimă din el
Acolo vin berzele și de pe aripile lor
Se răstoarnă căruțe întregi cu brîndușe
Acolo țăranii dezghioacă stelele cu briceagul,
ca pe nuci
Și scot din ele basme vechi
Despre voievodul Mihai cel Viteaz
Pe unde el a trecut au crescut trandafiri
Țara întreagă respiră prin trandafiri
Oamenii sînt mai vechi decît orice cuvînt
La sărbătoarea unirii vin cu toate cîmpiile
și toți munții
Și totul este roșu, galben și albastru.

Mara Nicoară

Un pisc din stemă

Bătrînii nu cred că Mihai a murit
Din cînd în cînd, seara, adunați
la flacăra apelor, ei spun c-au mai văzut
prin lume trecînd obrazul lui
ca o sfîntă pădure
cu rădăcinile înfipte într-un ogor de scuturi,
că din adîncul acestei sfinte păduri
un dangăt de condeie se aude
chemînd la-ndatoririle de neam
seminții odihnite de poeți,
că din adîncul acestei sfinte păduri
procesiuni de cîtori osîrdesc
s-aleagă loc de dăinuire
atîtor mult visate mari zidiri,
că din adîncul acestei sfinte păduri
popoare de schimb născute din inima
acelui popor, atunci, prima oară
la masa-nțeleaptă și-ntreagă a țării poftit,
vin să ia locul în lume
jertfiților cu uneltele-n mîini
în vechi și moștenite cariere de lumină.

Bătrînii nu cred că Mihai a murit.
Din cînd în cînd seara,
adunați la flacăra apelor,
poveștile lor înalță somnul copiilor
în cerul horei căpitanilor de oaste,
acolo unde voievodul, cu rănile
de peste zi retrase-n teci de miere,
mai poate fi zărit
hrănind cu grîu valah din palmele întinse
o pajeră și-un bour
cu steaua veșniciei ocrotită
în cuibul niciodată înjugat al frunții.

Bătrînii nu cred că Mihai a murit.
Abia-nviați din somn
mai cercetează și astăzi, dimineața,
să vadă, cumva, de nu crește în zare un munte,
un pisc în vifor pornit
către miezul de soare
al stemei noastre de scaun.
Bătrînii nu cred că Mihai a murit.
Și tinerii cred ca bătrînii.

Valeriu Pricină

Cor de femei

Caii lor, mîncători de pustiuri,
stîngeau orizontul în coame –
sălbatice, armele lor scînteiau
acoperindu-se cu sarea de fier a singelui
nevinovat,
și tunetul glasului lor prăbușea cerul în ape,
prăbușea cerul în pulberea apei...
Și s-a ridicat dinainte-le,
căci glasu-i era tunet mai tunet ca tunetul,
și singele lui mai sînge ca singele,
și ochii lui cuprindeau orizontul pînă la lună
și pînă la liniștea fără de capăt a soarelui –
Departe, un cor de femei îi rostea numele,
cîntînd înăbușit,
cum în amurg pădurile pe Olt ;
le jupuiau țipătul de pe buze și părea
că o carne ciudată umple văzduhul
și singerează, cu miros de păianjeni.
Era negru amurgul, cum singele lui închegat,
rătăcind pe cărările morții –
și griu se făcea în cîmpiile timpului singele lui,
risipindu-se peste pulberea Turdei,
griu palmele lui amestecate în vîntul
spre Țara de Sus a Moldovei,
griu privirile lui nestemate, odihnindu-se
în racla de taină a Dealului.
Floarea somnului, împrejur, inima-i soarbe
și inima lui în adîncul pămîntului
se preschimbă-n sămînță de griu.
În palme să luăm griul acesta, să-l trecem încet
prin privire,
să-l cunoaștem cum o poveste-a pămîntului
despre viteji fermecați
ce proptesc cerul cu mîna cea stîngă –
să-l ținem în palmele gîndului, de ei
să ne-aducem aminte,
cum la praznic, lăsînd să ne curgă printre degete,
boabe de griu.

Dinu Adam

Rădăcină visătoare

Cel Mai Viteaz Mihai e rădăcina visătoare
prin lungi privighetori se-ntoarce-n noi
purtînd hotarele țării înfășurate pe umeri
și-n juru-i o pădure de eroi

de pragul fiecărei case înnoadă iar un drum
ca veșnic fratele să respire prin frate
pădurile toate sînt arse de flaute
popoare de izvoare colindă prin cetate

acum cîmpia se joacă senină pe sub miei
Cel Mai Viteaz Mihai e rădăcină visătoare
mereu umple cu miere aceste albe clipe
un codru veșnic tînăr îl poartă în spinare

Rodian Drăgoi

mihai viteazul

„O inimă mare chemată de la natură spre fapte mari"

Mihai Viteazul — Frescă la Biserica domnească din Tîrgoviște (sec. XVII)

Detaliu dintr-un tablou de pictorul Franz Franeken

Portret de un anonim asemănător cu cele gravate de Custodis și Orlandi

Portret de Ioan Orlandi gravat după cucerirea cetății Nicopole

Simpla rostire a numelor mari declanșează sentimente puternice, prin ele realizîndu-se, la scara tainică și sensibilă a emoției, un permanent transfer de memorie de la o generație la alta. Mihai Viteazul este un asemenea nume. Nevoia de a-l rosti este sinonimă cu nevoia de a trăi, de a respira, de a înțelege, de a te bucura și, uneori, de a plînge. Ea ne ajută, cunoscîndu-i marile-i fapte, să-l vedem așa cum a fost, să-i distingem, pe fundalul de lumină și ceață al istoriei, silueta de erou, să-l cunoaștem, peste veacuri, ca om în jurul căruia, apoi, legenda a crescut pe neclintite temelii de adevăr.

Un contemporan, Baltazar Walther din Silezia, care pe la anul 1597 se afla la curtea lui Mihai în Tîrgoviște scria în a sa „Scurtă descriere a faptelor lui Mihai, domnul Țării Românești, prefericitul și viteazul căpitan de oaste în contra inamicilor creștinătății" : **„El era cunoscut tuturor prin strălucirea părinților și a nașterii sale, prin o distinsă frumusețe și o justă statură a trupului, de asemenea era lăudat de toți pentru virtuțile sale cele alese, pentru că era plin de pietate către Dumnezeu, de dragoste către țară, era binevoitor către semenii săi, blînd către cei mici, drept către toți și sincer, constant și liberal și cu alte mai multe asemenea virtuți frumoase. Toți cei buni se simt atrași cu dragoste prin atîtea calități sublime, prin o inimă atît de generoasă și care de la natură părea a fi chemată la fapte mari, nu mai puțin prin elocința cuvintelor sale care (...) fără pregătire știa să curgă dulce și înțelept".**

Este descrierea lăsată posterității de un om care l-a cunoscut direct pe Mihai Viteazul, a trăit în imediata lui apropiere, a vorbit cu el, manifestînd față de domnitor o deosebită simpatie.

Stavrinos, despre care se știu puține lucruri („Dacă doriți să aflați și patria mea, Melsiana se cheamă orașul unde m-am născut, aflat prin părțile Delvinului...") ne-a lăsat o „Narațiune prea frumoasă despre Mihai Voevod" în a cărei prefață scrie : **„Narațiune minunată, poezie foarte frumoasă, istorie dorită de toți oamenii cu inimă, mi-am pus în cuget să scriu, și-mi vine să nu mai încetez, istoria lui Mihai cel minunat. Da, voi să expun faptele eroice, înaltele cugete ale acestui mare bărbat, și cumplitele războaie ce poartă cu Ungurii, cu Tătarii, și Turcii, cu Moldovenii și cu Polonii ; să arăt cum fu ucis mișelește în cîmpurile Turdei, să vă descriu tristul sfîrșit ce avu, ca să-l plîngeți toți cîți l-ați iubit".**

În poemul său Stavrinos, care poate fi considerat un martor ocular al evenimentelor, deoarece a trăit în preajma voevodului, reușește pe de o parte, să realizeze un portret al omului Mihai, pe de alta, să „bată" în versuri efigia unui chip de luptător fără egal, cu deosebite calități de oștean și conducător de armată. Redăm un fragment din capitolul intitulat „Cum vru Sinan-Paşa să prindă pe Mihai cu înșelăciune" : **„De altă parte ieșiră din ascunzători Mihnea** (Mihnea Turcitul, fost domn al Țării Românești între 1585—1591 — n.n.) **și Hasan-Paşa, acel Hasan Viteaz, cu oști nenumărate și vrură să apuce pre Mihai la mijloc, de două părți să-l bată ; dar el se întoarse asupra-le cu inimă îngrozitoare, de-i făcu să-și piardă toată vitejia ; se întoarse cu sabia în mînă, ca un fulger în ei se repede și-i risipește îndată".** Stavrinos l-a văzut pe Mihai ca avînd „multă înțelepciune și inimă", ca fiind „cel minunat și mult lăudat în lume", conducător ce a știut să facă „dreaptă judecată". Un adevărat portret în mișcare realizează Stavrinos în capitolul intitulat „Cum se lovîră oștile și învinse Mihai pre Sigismund" : **„...căci la Mihai alergau toți vitejii, pentru că era vestit de viteaz, și oriunde s-a luptat, a ieșit cu onoare. Căci el onora și dăruia pre toți vitejii, și toți alergau la dînsul ca balaurii și ca leii. Și atunci, acel june neînvins și viteaz, Mihai cel minunat și lăudat, pre cal încalecă ca un flăcău voinic, apucă în mînă lunga lance ; ca un balaur flămînd, de mult nemîncat, așa se repede furios asupra dușmanului"...**

O altă sursă pentru reconstituirea portretului voevodului român o constituie lucrarea „Istoria cuprinzînd toate faptele, vitejiile și războaiele prea slăvitului Mihai-Vodă, domnul Țării Românești, al Transilvaniei și al Moldovei pînă în ziua morții sale, scrisă și versificată de Gheorghe Palamed, cînd se afla la curtea prea strălucitului duce de Ostrov, domnul domn Vasile Cneazul, în anul 1607, 15 decembrie, în Ostrov". În „Către cititori" Palamed își justifică întreprinderea astfel : **„...căci, cu toate că în lume avem multe pilde de domni și căpitani ce sînt vestiți, totuși socotit-am, ca, între faptele acestora să dau și pe ale lui, să le răspîndesc pretutindeni ; căci, n-am greși, de l-am asemui cu oricare din cei vechi și cei viteji".** (...) **„Dar fiindcă virtuțile sînt acelea care împodobesc faimos în lume pe oricare bărbat destoinic, nu voi lungi vorba, și nici nu-i atîta nevoie ca vrednicia lui Mihai s-o laud eu ; căci înseși faptele lui sînt acelea ce-l laudă și-l răsplătesc cu o slavă nemuritoare".**

Joannis Bisseli, născut la 1601 în Svabia, profesor de poezie, retorică, de etică și teologie (după informațiile cuprinse în Tezaurul de Monumente istorice al lui A. Papiu-Ilarian, tomul I, Buc. 1862) socotește necesar înainte de a vorbi despre Mihai Viteazul să prezinte țara acestuia : **„Românii se pot lăuda cu țara lor. Ea are de toate cele necesare, dar și cele ce aduc plăcere vieții. Nu-i lipsesc aurul, nici argintul. Fier și sare multă și păcură se scoate din vinele sale. Cu deosebire sînt renumiți caii românești cu al lor nobil gen și prăsilă".** Apoi, Bisseli scrie : **„Părinții noștri și chiar unii din noi își aduc încă aminte de Michaiu-Vodă, Domnul Țării Românești, bărbatul de arme, îmblînzitorul și învingătorul inamicului, dar totodată omul de o ambiție nemărginită și de o inimă neînfrînată întru a vina scopuri înalte".** Trebuie menționat că Bisseli n-a privit, ca Baltazar Walther, de exemplu, în general, obiectiv personalitatea lui Mihai Viteazul. Și totuși, un portret al voievodului se conturează și în scrierile acestui cronicar : **„Ducele** (Mihai Viteazul — n.n.) **cîștigă prin aceasta o mărime și o celebritate neînchipuită, care se răspîndi pe toată fața pămîntului, încît toată lumea era plină de acest nume, ne mai îndoindu-se de mărimea lui nici Turcii, nici Tătarii care toți tremurau de puterea armelor lui".**

Acțiunile militare ale lui Mihai Viteazul au avut un deosebit ecou. Henric al IV-lea al Franței, de exemplu, scria : **„Se zice că Românul e foarte tare și că planurile lui creșe potrivit cu izbînzile".** Un „diorio" publicat la Roma asupra intrării în Moldova, scria : **„Dacă a fost vreodată un principe în lume demn de glorie pentru acțiuni eroice, acesta e sigur Mihai, principele Valahiei".**

Vom consemna aici doar cîteva aprecieri, culese din diferite izvoare care luminează puternic figura lui Mihai Viteazul. Johann Bethlen : **„Hanibal al românilor"** ; Miron Costin : **„Mihai Vodă, acel vestit domn"** ; Florian Aaron : **„Arătarea lui Mihai în mijlocul românilor a fost ca un fulger strălucitor"** ; A. D. Xenopol : **„...strălucește ca un meteor pe cerul poporului român"...**

Nicolae Bălcescu, fascinat de personalitatea marelui domnitor scrie fundamentala sa operă „Românii supt Mihai-Vodă Viteazul". Iată cum descrie el intrarea în scena istoriei a voievodului : **„În acel timp de chin și de jale strălucea peste Olt, în Craiova, un bărbat ales și vestit și lăudat prin frumusețea trupului său, prin virtuțile sale alese și felurite, prin credința către Dumnezeu, dragostea către patrie, îngăduiala către cei asemenea, omenie către cei mai de jos, dreptate către toți deopotrivă, prin sinceritate, statornicia și dărnicia ce împodobea mult lăudatul său caracter. Acesta era Mihai, banul Craiovei"...**

Mihail Kogălniceanu a găsit următoarele cuvinte pentru a-l înfățișa pe Mihai Viteazul : **Inima mi se bate cînd aud rostind numele lui Alexandru cel Bun, lui Ștefan cel Mare, lui Mihai Viteazul și nu mă rușinez a spune că acești bărbați pentru mine sînt mai mult decît Alexandru cel Mare, decît Anibal, decît Cezar, Aceștia sînt eroii lumii, pe cînd cei dintîi sînt eroii patriei mele".**

Marele nostru istoric N. Iorga care a înălțat domnitorului un adevărat monument între coperțile cărții sale „Istoria lui Mihai Viteazul" ne oferă o amplă caracterizare din care citîm : **„Precum, prin ce-și aduce aminte, el rezumă trecutul, prin ce pregătește, el rezumă un viitor întreg. E uriașul acumulator al forțelor ce s-au îngrămădit dar e și pregătitoare prin încercarea cu propriul său zbucium, — și el o mare forță în lume, una din cele mai mari, — al izbucnirii unei acțiuni în care idee, conștiință, critică se pierd într-o unitate făcătoare de minuni. Nu e unitatea haosului primordial, ci unitatea ordinii finale definitiv armonizate într-o strălucire sigură și un singur gest".**

Numele Mihai Viteazul a încetat de mult să fie un nume — este o idee. Mihai Viteazul a avut privilegiul unui destin care a fost și fi-va contemporan cu al tuturor generațiilor poporului român.

Florin Costinescu

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar general de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct).

REDACȚIA : București. Piața Scînteii. Nr. 1
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10, tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XVIII
Nr. 22 (683)
Sîmbătă
31 mai
1975
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Istorica aniversare a primei uniri

Vocea marelui poet român, Lucian Blaga, din tăcerea înginată de veșnicie a Lancrămului, a reînviat în această primăvară românească în memoria individuală și-n sufletul comun al tuturor celor adunați la grandioasa manifestare populară de la Alba-Iulia: „Numai în Lancrăm subt răzor, / rămas-a firav un izvor, / Păduri s-au stins. Și rînd pe rînd / oameni în umbră s-au retras / veșminte de pămînt luînd / Dar șipotul, el a rămas".

Pe întinsul platou din fața intiiei porți a cetății Alba-Iulia, pe locul amintind biruință și martiraj, zeci de mii de oameni, români, maghiari, germani și de alte naționalități, au ascultat nobilul mesaj pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al P.C.R., președintele Republicii Socialiste România, l-a adresat locuitorilor orașului de două ori milenar, lăcaș al intiiei uniri politice a Țărilor Române, acum 375 de ani și al unirii definitive din 1918.

Înaltă lecție de istorie și de patriotism, cuvintele secretarului general al partidului nostru, apă vie din „izvorul" vechimii și durării noastre peste veacuri, au evocat procesul legic, ineluctabil al devenirii istorice, proces prin care înfăptuirile de azi ale României socialismului biruitor sînt cea mai înaltă justificare, legitimare a aspirațiilor de luptă necurmată ale înaintașilor noștri.

Evocînd existența statelor și voievodatelor, al lui Menumorut în nordul Carpaților, al lui Glad și Gelu în podișul Transilvaniei, ale lui Seneslau, Litovoi, Ioan, Farcaș, Dobrotici, pe teritoriul Olteniei, Munteniei și Dobrogei, precum și ale formațiunilor statale ale Bolohovenilor în nordul Moldovei, ale Birlădenilor și altele, pe a căror bază au fost create statele feudale mari, centralizate, președintele Nicolae Ceaușescu a insistat asupra condițiilor care au favorizat unitatea țărilor române, proces organic și firesc al epocii moderne.

Dar nu numai o pioasă recunoștință a gloriilor trecutului nostru de luptă ci deasemeni, cuvintarea președintelui Nicolae Ceaușescu a conținut

Luceafărul

Continuare în pag. a 6-a

Imnul lui Mihai Viteazul

Dar este vitejia și adesea rămîne
Singura avuție pentru un neam.
Cînd graiul nu mai are cuvînt și odoarele preț
Singele-i întrebat de veșmîntul de luptă,
Mărturia din urmă izbăvitoarea, el omul
Gata de-a fi la amiază jertfit, cînd încă-i
Îndelung pînă-n amurguri și-n oase-i vlaga
Încă tinerească și pasul blînd și iute și ochiul
Văzător și coapsa-abia începe să mustească,
Și-i pacea-n casa ta de la-nceput și pruncii
De la tinerețe, învlăstăresc cu sporul zorilor de zi
În dragoste credință și noblețe. Acolo unde-i

Mila îndeajuns, și duhul ziditor
Pentru dreptate, țărinile miros
A nepămînt și-s cimitirele îndestulate.
Unde-i un roi ce mîrîie în nopți, fără odihnă
Veșnic truditoare, ce încîlcește codri în amurg
Și face pod de aur pe izvoare. Acolo unde
Stelele răsar, în plină zi și-n umbra de sub mină,
Se vede chipul pururi blînd, torcînd lumina
Lină din fîntînă. Acolo-i loc și vremea a sosit,
Blîndețea boului să fie, în jurul focului ocrotitor,
Despovărată pentru veșnicie. Căci Patria de-acum
S-a arătat și drumu-ncremenește pe o coastă,

Și licăre departe un cătun,
Și mucul luminării -ntr-o fereastră.
Tot gîngurind în leagănul pe roți,
Din zări în zări prin aste văgăune,
Ajuns-a carul templu într-o zi, și focul
Vîlvătaie din tăciune. Și-n brumă pogoriți
Desculți, încins-am hora stingerii de sine,
Pe căpățîna roasă de pe munți, în apă
Singele să se-nsenine. Și pruncul din desagă
Deslegat, într-o bulboană, păstrăv în neștire,

Să șuiere Părintelui cuvînt,
Nainte de-a pătrunde în orbire.
Așa s-așază unghiul de temei,
La temelia Patriei se spune ; apoi lăsat e
Focul peste noi, să lămurească restul ce rămîne.
Și vin coluni și vipere trimeși, să ispitească
Și din rămășiță, și cîți rămîn sub fulgere senini,
Sînt împlintați ca osie în spiță. Soborul roată
Zămislit apoi, nu-l mai dezbină nici-o-mpotrivire,
În cor ceresc în singe și în porți, implintă steagul
Nunții cu iubire. Mihai Viteazul, trupul tău
Butuc, ce singeră-n istorie pe roată,

Spițele neamului s-au împlintat,
În inima Păstorului de piatră.
Atîta vreme cît un vrej e viu, și-i tras
Cu rădăcinile-n Părinte, cerul cel sfînt,
Voevodal Mihai, cu capul tău în brațe
Se învîrte. Și astă țară-i Patrie sub noi,
Și tremură alci de bucurie, și-n miez de nopți
Se rupe de pămînt și spinzură acolo-n veșnicie.
Și aurul și codri sînt poveri, și holdele acestea
Pe coline, și acești minji ce beau îngenuncheați
Ceru-nstelat în raclele din mine. Dulce-i
Lumina Patriei în noi, pe umărul cel sting

Cu îndurare, purtăm desăgile
Cu osămînt, ce varsă mir într-una,
Pe cărare. Și ochiul de-l învîrt înlăcrimat,
Unduitoare zarea mă urmează, și-un pelican
Slăvit din Orient, Carpații sfinți îi calcă la
amiază,
Acum te văd cucernic voievod în țara mea
născut
Spre izbăvire, la trup osos și-un mers împărătesc
Împrospătează țărna după Mire. Ager în ochi
Și capul luminat, cu nasul drept și nara
Tremurîndă, cînd aerul pătrunde de pe munți

Să dea de urma leului la pîndă.
Hlamida-mpărătească pe umeri s-a vărsat,
Cu purpuriul jertfelor de singe. Vrejul
Nădejdii verde-ntredeschis, jur-împrejurul
Pieptului te stringe. Barba răsăriteană se scaldă
Pe obraz, în troaca seacă-a fălcilor spre tîmplă,
Urechile subțiri de diamant, aud prin munți și
mlaștini
Ce se-ntîmplă. Fruntea-i departe, naltă cu osul
Mlădiet, sprincenele, aripe din cuibare,
Scăpate-n sbor de vulture-n priveghi,
Cînd noaptea scapă cite-o fulgerare.
Calci drept cu calul din tine slobozit

Să poți mai iute patria străbate,
Potcoava sură-n cremenea din munți,
Arată-n noapte drumul pentru gloate.
Căci semn s-a dat pe sate și din schit,
Vlaga din țară toată bărbătească
Să ia carimbul carului din dric,
Și o țepușe-n mina ostășească.

Stea de la răsărit Mihai, scut treaz întregii lumi
Creștine, așa te-au socotit strămoșii mei, venind
pe cai
În cete după tine. În Transilvania rămas-a
Capul tău, pe umerele moților să se ridice,
C-o șapcă răsucită peste el, și-n ea-mplintată
Flamura de spice. Pe dealurile Turzii cu ochii-n
Tredeschiși, bălai flăcăii îl văzură, și iute
Rupt-au albăstrimea lor, și-o împlintară-n
Grinzile din șură. Trupul s-a-ntors cu holdele-n

Pămînt, sub ploile de toamnă
Pe vecie și cînd venit-a iarna au pierit
Și urmele de singe pe cîmpie.
Piinea de-atunci, se spune-i mai de preț,
Și vița pe coline-i mai fierbinte ;
De cînd umblăm în trup de luptător,
Cu capul pus pe umeri de Părinte.

Ioan Alexandru

Spațiul literar

Am relevat, comentînd cartea lui L. Kalustian, „Facsimile", o tulburătoare scrisoare a lui Vasile Alecsandri adresată Zulniei Negri, sora mai mică a Elenei, cea nemurită în binecunoscuta „Steluța". Dincolo de echivocul pe care îl presupune această legătură epistolară, există în rîndurile scrisorii, pînă acum inedită, un echivoc al confesiunii. Este aici o apărare cu totul neașteptată. Parcă presimțind că va fi în curînd aliniat sub epitetul de„veselul Alecsandri", parcă intuind că mai tîrziu se va face caz de „existența lui tacticoasă, presărată cu blînde dureri și iubiri nedramatice", poetul ține să-și explice firea, dramatizînd-o. Nici mai mult, nici mai puțin, „bardul de la Mircești" pare a răspunde învinuirilor ulterioare de prea mult calm, de jubilație și euforie, vorbind de caracterul său „nenorocit", de resorturile lui capricioase, ca și de eforturile „nemaipomenite" pe care le face „pentru a ascunde ce se petrece în mine sub aparențele de liniște și nepăsare".

Să fi fost oare, în forul ei intim, firea poetului mai vulnerabilă decît au crezut-o contemporanii și urmașii săi ? Să fi arborat el, cu adevărat, o mască de circumstanță pentru a-și ascunde contradicțiile interiorității ? Să fie Alecsandri un disimulat, aparîndu-se în acest mod de privirile inoportune ? Lucrurile pot sta și astfel, după cum, însă, e mai sigur că această scrisoare de tinerețe, pătrunsă de patos și, pare-se, de remușcări, nu poate schimba prea mult din liniile portretului pe care nu numai istoria literară l-a făurit, dar și scriitorul însuși, prin biografia și opera sa. Cu această scrisoare sau fără ea, Alecsandri rămîne „veselul Alecsandri".

O nelămurire, totuși, persistă și, păstrînd proporțiile, emoționanta epistolă cu pricina are darul să aducă în memorie alte exemple în care literatura română nu-i deloc săracă : scriitorii cu temperament supravegheat, cu manifestări exterioare cenzurate și de o rece aparență, firile distilate, lăsînd să răzbată prea puțin înafară din tumultul lăuntric, disimulații întru severitate, ironie sau histrionism, echilibrații cărora, în mod obișnuit și îndeajuns de convențional, li se contestă dramatismul intim ori vocația tragicului. Într-un cuvînt : „profesorii", „eruditii", „academicii" sau, ca Alecsandri, pur și simplu „veselii". Cine reflectează asupra sensurilor literaturii române, va observa negreșit că există o asemenea linie de unire, pe deasupra tuturor generațiilor, scoțînd la suprafață rigoarea temperamentală și regimul seninătății, înfrînarea și ponderea, reprimarea tensiunilor haotice și dorința de armonie, călăuzirea ordonată a destinului propriu și transformarea lui, construcția deliberată, canonică a personalității și aspirația spre unitate, masca alături de autenticitate. Îi leagă pe acești scriitori voința de exemplaritate ; ținuta „clasică", impersonală ; supunerea la norme ; aerul abstras. Și încă un lucru : toți, de la Titu Maiorescu la G. Călinescu, de la Odobescu la Tudor Vianu, de la Alecsandri la Ion Barbu, își imaginează existența într-o ideală Arcadie. Mod de a traduce setea de spiritualitate, de purificare și echilibru, ispita geometricelor acorduri interioare și — de ce nu ? — mult prea umana năzuință spre fericire.

„Domeniu electiv al asociațiilor fericite", cum spune J. P. Richard, literatura exprimă și o astfel de năzuință. Ea realizează, în fapt, Arcadia dorită de scriitori. Dar a presupune că literatura este rodul „veseliei" ori al confortabilității netulburate sau, din contra, expresia disperării cu sistemă e o mare greșeală. Veselia, de altminteri, e greu transmisibilă artisticește și cînd afirmăm despre cineva că posedă un „umor contagios" ne referim la o superficială incitare și nicidecum la o valabilă emoție estetică. Literatura instruiește despre lucruri grave și dedesubtul „relației fericite" exprimată în text, dedesubtul asociațiilor ce trezesc reveria, meditația ori întrebarea trebuie mereu căutată o contradicție învinsă. „Fericiți", sau „nefericiți" în viața diurnă, scriitorii sînt, cu siguranță, neliniștiți în creație. Imaginea clasicei Arcadii intervine, așadar, după parcurgerea unui tărîm cu relieful contorsionat : spațiul literar.

Dan Cristea

Autoritatea criticului

Dilema celor care au analizat articolele critice ale lui Maiorescu s-ar reduce la această punere cam dogmatică a problemei : este Maiorescu un critic cultural și normativ sau unul literar, dacă s-ar putea chiar creator ?

Pentru Lovinescu, în 1940, „Maiorescu a fost un îndrumător cultural — dar nu și un critic literar propriu-zis. Critica de astăzi își recunoaște numai originea spirituală în atitudinea lui estetică și în directivele lui. Crearea criticei a rămas sarcina generației următoare".

Nu alta este, în rezumat, opinia lui Călinescu, pentru care Titu Maiorescu „nici măcar bănuiala existenței unei critici analitice" n-o avea !

Cealaltă opinie a fost susținută, pe rînd, de Al. Piru și de George Munteanu, în 1967, de N. Manolescu, în **Contradicția lui Maiorescu**, în 1970.

Pentru Al. Piru, „Nu este adevărat că Maiorescu a făcut mai mult critică de îndrumare, culturală. **O cercetare critică asupra poeziei române de la 1867** este mai mult un breviar de estetică, dar **Direcția nouă în poezia și proza română** (1872) conține observații de amănunt și de ansamblu asupra literaturii curente, un adevărat tablou critic al momentului junimist". Din aceeași categorie fac parte articolele despre Eminescu și despre Caragiale sau rapoartele academice despre poeziile lui Octavian Goga, despre povestirile lui Sadoveanu și nuvelele lui I. Al. Brătescu-Voinești.

Reluînd discuția, George Munteanu adaugă la aceste argumente unul mai subtil : „Dacă pasul hotărîtor în construirea unei discipline este de a-i preciza riguros **domeniul** și **instrumentele** cele mai potrivite de cercetare, atunci întemeietorul criticii românești rămîne Titu Maiorescu, pentru simplul motiv că el i-a fixat tărîmul și metoda fundamentală de lucru".

În fine, îmbrățișînd aceeași opinie, N. Manolescu consacră problemei, în **Contradicția lui Maiorescu**, un capitol foarte doct, pentru a examina toate formele de activitate critică vizibile la Maiorescu, însemnările ocazionale de lectură, notele manuscrise de pe marginea unor cărți, observațiile formulate în scrisori, rapoartele academice, ca formă a recenziei literare și articolele de critică propriu-zisă.

Curioasă nevoia aceasta de a înlocui un punct de vedere prin altul, de a opune criticii culturale sau normative, critica literară, ca și cum, incompatibile, acestea ar trebui să se excludă ! De fapt, opinia lui Lovinescu este eronată numai în măsura în care neagă vocația de critic literar a lui Maiorescu, iar opiniile mai noi exagerează numai cît timp, din necesități polemice, „uită" vocația normativă și judecătorească a criticii lui Maiorescu. Sentimentul care stă la baza acestei din urmă atitudini se întemeiază însă pe imprejurarea adevărată că, în timp ce principiile normative și estetice au fost de nenumărate ori analizate, despre critica literară a lui Maiorescu s-a spus prea puțin.

Nu este greu de dovedit că Lovinescu se înșela atunci cînd își exprima convingerea că, astăzi, critica literară își recunoaște în Maiorescu doar originea și că am împrumutat de la el numai un criteriu sau o atitudine față de literatură.

Personalitatea unui critic, valoarea exemplară a opiniilor sale se definesc și prin forța cu care criticul impune în discuția unei literaturi un punct de vedere, o perspectivă asupra unui scriitor sau, mai simplu, o **temă critică**. Temele lui Gherea sînt **tezismul** și **decepționismul** în literatură, G. Ibrăileanu descoperă tema **spiritului critic** și a **poporanismului**, subiectele lui Lovinescu sînt **citadinismul** și **sincronismul**. În punctul acesta, între Maiorescu și toți ceilalți critici nu există nici o deosebire. Formele fără fond, comparația poeților cu criticii, moralitatea comediilor lui Caragiale, înălțarea impersonală, poezia filozofică, armonia și rima eminesciană, iată numai cîteva din temele pe care Maiorescu le-a introdus în preocupările criticii literare românești. De orice părere ar fi, criticul nu mai poate ocoli astăzi aceste subiecte care dovedesc, în definitiv, că Maiorescu a avut vocația, esențială pentru un critic, de a identifica, cu un ochi sigur, ceea ce este decisiv într-un text, ceea ce trebuie și poate fi discutat. N-am împrumutat de la Maiorescu doar o atitudine principială, ci și un număr de subiecte pe care nici o dezbatere critică nu le mai poate evita.

Dar pentru a se impune, vocația critică are nevoie de un alt element pe care astăzi îl considerăm exemplar și pe care Maiorescu l-a introdus în structura ideală a oricărei expertize critice, **autoritatea**. Pe ce se întemeiază autoritatea lui Maiorescu ?

Atunci cînd examinează, în **Istoria literaturii române moderne**, trăsăturile caracteristice ale **junimismului**, Tudor Vianu omite să vorbească despre **consecvența** sau **fermitatea de caracter** a grupării ieșene, trăsătură la fel de importantă ca și spiritul filozofic, spiritul oratoric, gustul academic și clasic, ironia și spiritul critic. Se cunosc, în activitatea lui Maiorescu, nenumărate gesturi care fac dovada unei unități excepționale de caracter. Autoritatea lui nu s-ar putea explica altfel.

În **Amintiri din „Junimea"**, Iacob Negruzzi relatează cum, la sfîrșitul anului 1863, i-a făcut o vizită lui Vasile Pogor, spre a-i propune, în lipsa lui Maiorescu, plecat la Berlin, organizarea unui șir de prelegeri publice. Dar prelegerile fuseseră inițiate de Maiorescu, la începutul aceluiași an, așa încît Pogor („cinicul" Pogor !) i-a recomandat autorului **Copiilor de pe natură** să aștepte pînă la întoarcerea din străinătate a viitorului conducător literar al Junimii. „— De ce să pierdem vremea, a întîmpinat Negruzzi, cam necăjit ; cînd va reveni Maiorescu, el va putea urma cursurile începute ; pînă atunci să facem noi ; sunt și alte chestiuni interesante de tratat, nu este numai filozofia...

— Să vie Maiorescu, răspunse încă o dată Pogor scurt, rece, și schimbă vorba". Acest „să vie Maiorescu !" este expresia cea mai elocventă a autorității criticului junimist, întrucît cu timpul poate numai de intoleranța principială a lui Eminescu sau de inflexibilitatea casantului P. P. Carp.

Firește, cine judecă în absolut va descoperi peste tot slăbiciuni. Una din slăbiciunile lui

Florin Manolescu

Continuare în pag. a 6-a

Fadoare și prospețime

Poezia verlain-iană, citită azi, după experiența expresionismului și mai ales a suprarealismului, după succesivele descătușări de expresie și de sentiment, impuse materiei verbale de lirica vizionară și revoluționară a acestui timp, citită azi, într-o lume răscolită de spasme și surprize spectaculoase, de stressuri psihice și insondabile iluzii, ambițioasă să stringă eșantioane de scoarță lunară sau marțiană, cutremurată de miracolul cosmic, de O.Z.N.-uri, de taina plasmei sau de particulele de materie mai iuți ca lumina, așa-numiții tachyoni, citită azi, nu e lipsită pe alocuri de o anume „fadoare", cum s-a mai spus, de o anumită paliditate exsanguă. Există, însă, fadoare și fadoare. Așa cum există poezie și poezie.

Există fadoarea unor versuri de Rollinat, unele ostentativ macabre, veștejite înainte de a deveni cîntec, sau fadoarea care erodează tainic materia sidefiu prăfuită a textelor încărcate de mitologie și mister bucolic a lui Albert Samain.

Există incontestabil și fadoarea unor versuri născute în plină eră cosmică, unele dezarticulate de prea mult zgomot retoric, altele cu o vivacitate viscerală exasperantă, dar lipsite de fiorul prospețimii.

Vasile Nicolescu

Continuare în pag. a 7-a

cronica literară

Marin Sorescu: „Norii"

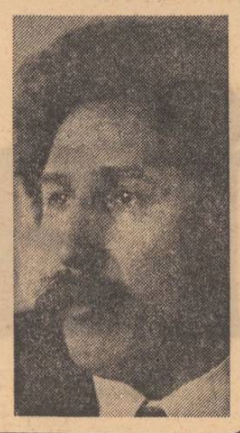

Balanța poeziei lui Marin Sorescu înclină altfel decît în vremurile ei de început. Mult timp Marin Sorescu a fost apreciat pentru inteligența și subtilitatea versului său. Nu este de mirare pentru un poet care a început scriind critică literară și parodie, ultimul fiind, de fapt, o altă formă a criticii. **Poemele** ne-au arătat apoi în el un scriitor la care inteligența e predominitoare, dar nu în sensul uciderii sentimentului cît al învăluirii lui. Adesea poezia lui a fost, din această pricină, joc superior în care sentimentul nu țîșnea niciodată în stare de totală emancipare. Lirismul înseamnă, în primul rînd, confesiune, iar confesiunea a luat la Marin Sorescu forme studiate, complicate, îndepărtate de aspectul ei prim. În același timp autorul **Poemelor** a refuzat cu program artificiul, pricină pentru care versurile lui sînt nu o dată pline de expresii de mare naturalețe și lejeritate din vorbirea cea mai comună. Regula compensației se vede astfel confirmată și aici : ceea ce a fost luat dintr-o parte se întorcea înapoi pe o cale nepreveăzută.

Există la Marin Sorescu o sfială, o timiditate, o prudență a comunicării intime de care poetul se eliberează tîrziu denunțînd-o, adică făptuind o confesiune. „M-am îmbrăcat cu o armură / Făcută din pietre ce-au rămas / După ce a trecut apa / / Mi-am pus o pereche de ochelari / În ceafă, / Ca să pot vedea numai / cu mintea / De pe urmă. // Mi-am protejat / Mîinile, picioarele, gîndurile, / Nelăsînd nici un loc liber / Care să poată fi atins de mingîieri, / Ori de alte otrăvuri. / Chiar inima din piept / Mi-am acoperit-o cu o carcasă / De broască țestoasă / Ce a trăit 800 de ani. / / Cînd totul a fost gata / I-am răspuns tandru : / — Și eu te iubesc". **(Precauție).** Toate aceste preparative reprezintă precauția poetului în fața necesității de a se dezvălui. El a scris cu mai multă plăcere și promptitudine despre Shakespeare, Eminescu, Dante, Don Quijote, Svejk și atîtea alte ilustre nume decît despre sine în chip fățiș. Salvarea poeziei lui stă însă în faptul că vorbind despre originea sa orice vorbim despre noi și că sufletul celui ce scrie chiar despre teme aparent depărtate de sine rămîne încrustat în chimia secretă a poemului. În prima fază Marin Sorescu evită poezia de dragoste sau dă în versurile lui o dezlegare superioară, cinică erosului. Interesante sînt în această etapă a poeziei lui, nu lipsită însă de sporadice aspecte opuse, parabolele, ambiguitatea imaginarului. Marin Sorescu știe să scrie paradoxal, șocant, să așeze în poziții incitante materia poeziilor lui. Paradoxal e, de exemplu, titlul unei poezii : „Pericolul orgelor" pentru că în chip obișnuit primejdia lor nu ni se insinuează în suflet. Dar poetul își improvizează un ochi circumspect, privirea-i devine deodată foarte bănuitoare, iar imaginea pe care o dezvoltă amenințătoare : „Pericolul orgelor (am mai văzut și noi orgi) / E că au prea multe țevi, / Prea multe **deodată** / Și nu poți fi niciodată sigur ce ascund înăuntru / (S-ar putea chiar să nu fie nimic, / Nu e exclus) / Dar orgele, iată în fundul catedralelor / Par nespus de amenințătoare / Cînd le vezi acolo în fum, / Drepte, îndreptate spre cer". Orgile cresc în această sumbră și primitivă viziune, colosale, amenințătoare și ceva din nelinițea mentalității primitive care prezidează viziunea pericolului orgelor se insinuează cititorului. Sînt imaginate soluții („Să le mai umplem gîtul cu cilți", „Să le mai scurtăm țevile mai lungi") doar ele nu vor mai da această „impresie de orgă în masă". Poetul ascunde aici o semnificație pe care n-o lasă să curgă și în cuvinte explicite. Ingeniozitatea, arta lui e de a sugera prin suspendarea discursului, prin tăcere. **Halebarda** este o poezie de aceeași facturâ. Într-un vehicul aglomerat un bătrîn care poartă o cazma ca pe o halebardă scapă din cauza neatenției periculoasa unealtă în capul vecinilor. Bătrînul cu halebarda face victime, dar șoferul vehiculului nu oprește. Cumsecădenia e adesea o formă a periculoasei fățărnicii, pare a ne zice autorul. **Halebarda** se poate povesti, dar se poate povesti o poezie ? În realitate, noi n-am făcut însă decît să desprindem un nucleu de întîmplări care „povestite" distrug atmosfera poeziei, mult mai subtilă decît pedestrele explicații critice. În fond, poate fi vorba despre fatalitatea existenței. Iată sfîrșitul **Halebardei** : „Șofer, hei șofer !" / „Dar te mai poate auzi cineva ? / Autobuzul merge, are poate plan să meargă pînă la capăt / Hurducăturile se întețesc, / Moșul a și intrat în vorbă cu mine, / E din ce în ce mai politicos / Și începem să discutăm despre vreme". Poezia e mai criptică decît pare, și elementele de recuzită cotidiană care dau impresia dezlegărilor ușoare nu sînt decît cursa în care scriitorul își atrage cititorii.

Suflete, bun la toate schimbă în bună măsură tonalitatea poeziei lui Marin Sorescu și balanța înclină acum într-o direcție neașteptată. Poeziile cercetează teritorii mai intime, iar cenzura sentimentelor a slăbit. Poezia inteligentă, de bravadă n-a dispărut : „Noi din Homer cu toți ne tragem, / Antropoida noastră literară", „Și-avea un chef de opere năpraznic / Eu îl și văd bărbos ca Polfem, / Mîncînd chiar și din viitor berbecii, / Cu scriitorii-ascunși în lina lor". Dar verva este mai seacă și mai puțin convingătoare, iar burlescul este uneori invadat de tristețe. „Mă aflu-n groapa cu cuvinte, / În care nu te joci : / Nu-s numai lei, ca la Samson, / Ci tigri, lupi și foci. // Răcnesc la ele, le lovesc / Cu pumnul peste falcă, / Dar ele iarăși se reped / Și-mi smulg cîte o halcă. // Ca într-o apă mă scufund. / Cu cît mai mult mă-ncaier, / Ci sufletul eu vi-l trimit prin bulele de aer. // Iar dacă într-o zi cu soare / Voi dispărea de tot : / Căutați-mă-n acele vorbe / Care se ling pe bot" **(În groapa cu cuvinte).** Rîsul nu împiedică lacrimile : clownul începe să plîngă. O atenție aparte pentru fragil și delicat se arată în versurile lui Marin Sorescu ca în aceste rînduri fără titlu : „O femeie / se urcă-ntr-un pom / Și bărbatul îi ține cu amîndouă mîinile / scara. // O pasăre zboară / Pe cer / Și un copil îi ține / Aerul. // O stea răsare / Pe cer / Și pămîntul / Îi ține cerul".

Pe această cale a poeziei delicatului și divinului o notă arghezianâ s-a insinuat în poezia lui Marin Sorescu : „Stau în atenția luminii / În rînd cu îngerii și crinii, / Sînt pus pe listă ei și eu, / M-a scris cu mîna-i Dumnezeu / „Ai grijă și de el — a zis — / Uite pe lista ta l-am scris, / Arată-i țîța ta-n oglindă / Și miere picură-i pe limbă. // Că-n el mi-am pogorît eu sîla / S-o plimbe-n lume, uriașă, / Cum duce prin pustiu cămila / Licărul mării în cocoașă". Apropierea de lirica arghezianâ vindecă de certitudini și tulburată acut de neliniști e vizibilă și în **Niște sunete** în care Arghezi pare rescris într-un portativ personal : „Doamne, sufletul meu / Scoate niște sunete ciudate, / Ai zice niște trosnituri, / Ca noaptea / Mobila din odaie. / Cînd ți se pare că umblă cineva prin dulap / Sau în tamponul de sugativă // Poate că într-adevăr / Umblă cineva și în mine, / Doamne, / Deși deschizînd ochii / Mă îmbărbătez mereu : Cine să fie ? // Poate că luna, / Care a răsărit pe fereastră / Să mă prade, / Face să-mi trosnească de fantome / Mobila veche și cu frumoase încrustații / a visului." Tristețea, durerea, melancolia își fac loc din ce în ce mai des în chip vizibil în versurile lui Marin Sorescu : „De cîte ori sînt scos la lecție / Răspund anapoda / La toate întrebările. /— Cum stai cu istoria ? / Mă întreabă profesoruul. / Prost, foarte prost, / Abia am încheiat o pace trainică / cu turcii. // — Care e legea gravitației ? / — Oriunde ne-am afla, / Pe apă sau pe uscat / Pe jos sau în aer / Toate lucrurile trebuie să ne cadă-n cap // — Pe ce treaptă de civilizație / Ne aflăm ? / — În epoca pietrei neșlefuite. / Întrucît singura piatră șlefuită / Care se găsise. / Inima, / a fost pierdută." Ș.a.m.d.

„Un abur rece / Îmi intră-n oase", scrie undeva Marin Sorescu, „și simți curățenia lumii / tăindu-te / ca o durere." **(Rufe)** Fragilitatea ființelor și obiectelor în fața timpului necruțător este acum o temă predilectă a poeziei lui. Universurile poetice pe care le preferă acum Marin Sorescu sînt cele ce dau satisfacție acestei stări de spirit. Elocventă este și replica modernă, Marin Sorescu nu este singurul poet român acut interesat de poezia lui Edgar Allan Poe, pe care o dă celebrului poem **Corbul.** Poetul invocă, el de această dată, corbul, nu-l primește din întîmplare și caută să obțină de la el un răspuns, altul decît cel pe care pasărea blestemată îl dăduse lui Poe. Pasărea se ivește dar e de o sumbră tăcere și noul poet descoperă că tăcerea ei, departe de a fi o nouă atitudine, e datorată unui „belciug de sfoară" care-i imobilizează pliscul. Plin de speranță poetul eliberează pasărea dar ea pronunță cu tot atîta patos ca și altădată fatalul cuvînt : „Niciodată", „Nevermore". Tristețea e deci ascunsă în lucruri, uneori numai amorțită, adormită. Ea umple la suprafață răpindu-ne iluzia mult visată. „Ce m-a apucat, mă gîndeam, îngrozit, la fereastră / Să descifrez enigma sfinxului negru, mesajul răscolitor ?/ De ce-a trebuit să fiu tocmai eu care să desleg iarăși gura de cobe?/ Părea pecetluită pentru totdeauna și apropape nimănui nu-i mai venea în minte acel vag, nenorocit „Nevermore." // Era o noapte geroasă de decembrie, cerul sticlea de stelele Americii, / Ca ochii scrișniți ai lui Edgar Allan Poe, cînd, primul interogase corbul croncănitor. // „Totdeauna", strig eu atunci, inspirat, să restabilesc echilibrul, / Iată, corbule, sau cobe, sensul adevărat, răscolitor ! / „Totdeauna", au reluat atunci mii de sirene din Alaska în Buffalo, în cor. / Mississippi și Missouri făceau valuri de slavă ecoului mindru, / Cimpia mănoasă sălta oamenii în lună, în loc de aripi cu geniu la fiecare picior. // Zis-a corbul refugiat și el ca un demon pe buza prăpăstiilor din lună, / Zis-a corbul, cu ghiara la inima mea și-a lui Edgar Allan Poe, / Zis-a corbul așa „Nevermore". **(Nevermore).**

Norii, volum recapitulativ, care cuprinde atît ciclul mai vechi **Tușiți,** cît și pe cele mai noi **(Suflete, bun la toate, Astfel, Și aerul)** ne prilejuiește intîlnirea cu un Marin Sorescu în curs de primenire a registrelor. Poetul cel vechi n-a dispărut cu totul, dar coarde noi par a-i îmbogăți instrumentul. Chiar dacă de multe ori versurile cad în goala mecanică a unei formule plenar trăită altădată de poet, importantă este însă sensibilizarea liricii lui, citimea de timiditate, de tandrețe, de melancolie sau durere pe care poetul o lasă liberă fără a o mai supune vechii și asprei cenzuri pe care inteligența lui precaută o exercita asupra lor.

M. Ungheanu

aqua forte

Din nou în Ialomița

● *Din nou cenaclul revistei Luceafărul a fost prezent în mijlocul iubitorilor de literatură din județul Ialomița. Înainte de susținerea unei serii de ședințori în municipiul Călărași, simbătă dimineața scriitorii care au făcut deplasarea — Nicolae Dragoș, Mihai Ungheanu, Corina Cristea, Florin Costinescu, V. F. Mihăescu — au fost invitați să asiste la manifestarea prilejuită de o aniversare a literei tipărite ialomițene ; împlinirea unui secol de la apariția primei gazete în acest spațiu al Cîmpiei Române. Această virstă a foii de gazetă relevă o față mai puțin cunoscută a Bărăganului — aceea a „recoltelor" crescute din plumbul tipografiilor prin grija unor oameni care au înțeles nevoia reală de informare politică și culturală a locuitorilor acestor meleaguri. Cercetarea unor arhive și colecții a condus la concluzia că de-a lungul timpului în Ialomița au apărut 117 publicații cu o viață mai lungă sau mai scurtă, dar ceea ce este important și demn de relevat este faptul că multe dintre ele s-au distins printr-o atitudine democratică față în față cu realitățile ce s-au supus comentariului sau au format sursa informației directe, laconice. Paginile presei scrisă și apărută în Ialomița furnizează astăzi date interesante despre o serie de aspecte ale vieții economice și sociale pe baza cărora s-ar putea alcătui o bogată monografie a trecutului, întreprindere ce ar lumina mai mult, cu deosebită putere reperele de mare valoare socială și umană ale prezentului nostru socialist. Demne de toată atenția sînt paginile diverselor publicații, dintre care „Pămînturi", ce au găzduit interesante colocvii asupra literaturii române la care au participat, pe lîngă condeie locale, nume de prestigiu precum : Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu ș.a. Comunicările susținute au relevat efervescența vieții spirituale ialomițene, surprinzînd coordonatele unei tradiții de prestigiu ce se cere continuată astăzi cu și mai multă vigoare.*

Ședințorile literare ce au avut loc la Călărași, desfășurate sub semnul prețuirii poeziei, a literaturii în general, la care au participat ingineri și tehnicieni de la Combinatul de celuloză și hîrtie, elevi și cadre didactice de la școlile municipiului au demonstrat marea receptivitate a oamenilor acestei așezări față de frumos, maturitatea ce o manifestă față de fenomenul literar contemporan și ca reflex al acesteia, exigența cu care întîmpină verbul. Am făcut cunoștință pe malul Borcei cu un oraș în plină transformare, pregătit prin toți oamenii săi, să primească în viitorul apropiat, noi elemente de progres și prosperitate.

Ascultînd și discutînd despre literatură, oamenii Călărașului înțeleseau că și acesta este un mod de a trăi în prezent dimensiunile propriului lor viitor.

F. C.

Primăvara culturală bucureșteană

● *Între 19 și 25 mai a avut loc în Capitală cea de-a treia ediție a unei manifestări cultural-artistice căreia nu-i dorim decît permanentizarea, „Primăvara culturală bucureșteană". Organizată de Comitetul de Cultură și Educație Socialistă al municipiului București, expresie a continuității de tradiție, „Primăvara culturală bucureșteană" realizată cu participarea tuturor sectoarelor a urmărit în acest an, în mod special, prin acțiunile sale, să evidențieze realizarea angajamentelor în producție ale marilor întreprinderi pentru îndeplinirea înainte de termen a cincinalului. Urmărind să sprijine creația originală a artiștilor bucureșteni, să ofere o imagine vie a prestigiului intern și internațional al Capitalei, străvechi centru de cultură și civilizație românească, „Primăvara culturală", prin formele sale de manifestare, conferințe, spectacole, dezbateri și discuții cu publicul în diferite centre culturale ale orașului, a reușit să cuprindă în sfera sa de influență un public numeros, variat, incitîndu-l și pasionîndu-l pentru fenomenul de artă românesc.*

Structurat în funcție de manifestări artistice dominante („Ziua cărții", „Ziua filmului", „Ziua teatrului", „Ziua muzicii și a dansului", „Ziua artelor plastice") semnalăm pentru nota de originalitate și de seriozitate, simpozionul „Arta și cultura bucureșteană — contribuții la educarea socialistă a maselor" (19 mai) în cadrul căruia au vorbit, Amza Săceanu, președintele Comitetului de cultură și educație socialistă al municipiului București, Radu Beligan, directorul Teatrului Național, Ion Dumitrescu, președintele Uniunii Compozitorilor din R.S.R. și alții, „Bucureștiul și oamenii lui minunați", „Expoziția artiștilor amatori", „Expoziția bucureșteană de carte" — „Anul internațional al femeii", „București — reședința voievodului primei uniri, Mihai Viteazul", sesiune științifică de comunicări, „Imaginea femeii în filmul românesc contemporan", dezbatere cu

participarea realizatorilor filmelor „Zestrea", „Drum în penumbră", „Trecătoarele iubirii", „Teatrul politic contemporan", simpozion, „Cezara", dramatizarea lui Stelian Tăbăraș după nuvela lui Mihai Eminescu „De viață, de dragoste, de moarte", recitalul Irinei Răchițeanu-Sirianu, premiera Teatrului Țăndărică, „Prințesa și ecoul" de A. Pospisilova, „Dialog cu teatrul scurt", festival-concurs al formațiilor teatrale de amatori, prilej de a saluta apariția îmbucurătoare a 15 noi echipe dramatice. Amploarea manifestărilor „Primăverii culturale bucureștene" a făcut dovada unei organizări ireproșabile, a unui gust nedezmințit pentru spectacolul de artă accesibil unui mare public și de o înaltă realizare estetică.

C. I.

Un prim pas

● *Duminică televiziunea a început un nou serial, un ciclu promițător : „Dosarele secrete ale tezaurelor". Primul dintre ele a fost dedicat „Tezaurului de la Pietroasa" iar pentru cele care vor urma s-a precizat că „fiecare episod al serialului, avînd ca obiect un alt tezaur, reconstituie antrenant, în genul filmului de aventuri, dosarul secret al unor tezaure reale sau imaginare".*

Serialul inițiat de televiziunea franceză în colaborare cu alte televiziuni europene a început în mod firesc cu o coproducție franco-română, pe genericul căreia, în afară de realizator, Jean Jacques Sirkis, întîlnim numai nume românești : regizorul Dan Necșulea, scenariștii Nicolae Crișan și Tudor Popescu, operatorul Mircea Gherghinescu și o distribuție ce cuprinde printre alții pe N. Neamțu Ottonel, Ion Marinescu, Matei Alexandru, Ion Caramitru, Tudor Popa și Jean Lorin Florescu. Cum a fost debutul, contribuția ce ne revine în această telecooperare ? Nu avem încă termen de referință, dar nu asta interesează acum. Istoria noastră a oferit un subiect captivant. „Cloșca cu puii de aur" cum este denumit Tezaurul de la Pietroasa descoperit în urmă cu peste o sută de ani. Mai precis în 1837.

Episodul regizat de Dan Necșulea folosește cu succes imagini din filmul „Columna" pentru a ne prezenta epoca frămîntată a migrațiilor. Nu are însă o aceeași abilitate atunci cînd vrea să-l introducă în subiect pe Alexandru Odobescu cel care a scris primul studiu științific asupra tezaurului, cel care a incitat discuția specialiștilor timpului. Prea static, prea expozitiv ne apare personajul principal al acestei extraordinare povestiri. Scenariul nu a oferit datele necesare aici unui minim „conflict" așa cum a făcut-o în partea ce ține pur și simplu de descoperirea și furtul Tezaurului. Era desigur mai greu, dar era desigur necesar.

Interesul public afișat pentru „dosarele secrete" ale istoriei, bogăția de subiecte oferite de întîmplările petrecute în spațiul din jurul Carpaților poate și trebuie să constituie un îndemn permanent pentru realizatorii noștri de televiziune. Și subiecte mai sînt.

TUDOR STĂNESCU

prezențe

Vineri, 23 mai, ora 16,30 a avut loc la Casa Scriitorilor a doua consfătuire a cercurilor literare din Capitală și decernarea premiilor concursului „Tinerețea patriei noastre" organizat de Asociația Scriitorilor din București și Centrul de îndrumare a creației populare și a mișcării artistice de masă.

Au participat : Laurențiu Fulga, primvicepreședinte al Uniunii Scriitorilor, Eugenia Mândița, vicepreședinte al Centrului de îndrumare a creației populare și a mișcării artistice de masă a Municipiului București și Al. Ianculescu, director al Centrului de îndrumare.

Juriul Asociației Scriitorilor din București, constituit din Laurențiu Fulga, președinte, Fănuș Neagu, Mircea Micu, Gheorghe Tomozei și Nichita Stănescu, membri, a hotărît acordarea următoarelor premii : Poezie, premiul I : Ion Dragomir, premiul II : George Bera-Arădeanu, premiul III : Tudor-Nicolae Anastasiu ; Premiul Asociației Scriitorilor : Ion Popa Argeșeanu ; Mențiuni : Iulian Mînescu, Adrian Bucurescu, Ilie Tudora ; Proză : premiul I : Ioan Cernăuți, premiul II : Elisabeta Conduleț, premiul III : Ileana Ivan ; Teatru : Premiul I : Elena Selenaru, premiul II : Teodor Anastasiu ; Montaje literar-muzicale : Ion Potopin.

În partea a doua, elevi ai Școlii populare de artă au dat un recital din lucrările premianților.

■

La Teatrul din Malmö — Suedia a avut loc reprezentația piesei „Cuib de cuc" de D. Wassermann în viziunea artistică a regizorului Lucian Giurchescu și a scenografului Dan Nemțeanu. Spicuim din cele peste douăzeci de cronici apărute în revistele sau transmisiile la posturile de radio suedeze și daneze : „Spectacolul lui Giurchescu, cunoscut regizor internațional, ne-a reamintit, cu bucurie, perioada cînd la Malmö lucra Ingmar Bergman (Radio Stockholm). „Cuib de cuc" în regia lui L. Giurchescu este un strălucit act artistic, ce te șocheză în mod cu totul pozitiv. Malmö are cu acest spectacol cea mai bună producție a ultimelor stagiuni" (Berlinske Tidende — Copenhaga). „Regizorul L. Giurchescu, un adevărat maestru, ne oferă o punere în scenă amețitoare, puternică, tensionată, vivace și subtilă" (Aftonbladet — Stockholm). „Dan Nemțeanu, cunoscutul scenograf român, de talie europeană, ne oferă un decor rar întîlnit, de o funcționalitate perfectă" (Hallandsposten). „O scenografie de talie internațională, prin gust, precizie și simț al spațiului" (Radio-Stockholm).

■

Muzeul literaturii române a organizat joi, 22 mai, ora 18, în Sala mică a Teatrului „Ion Creangă", spectacolul-reconstituire „Cișmeaua roșie" realizat de Teatrul „Manuscriptum" în colaborare cu Teatrul „Ion Creangă", în regia artistică a Ilenei Cîrstea.

■

Simbătă, 24 mai, ora 12, a avut loc vernisajul Expoziției „Salonul umorului", organizată de Comitetul de cultură și educație socialistă al Municipiului București și Uniunea Artiștilor Plastici din Republica Socialistă România.

■

La 26 mai a avut loc la Muzeul literaturii române vernisajul expoziției de desene inspirate din creația lui Ion Barbu aparținînd graficianului Benedict Gănescu. Au vorbit : Ion Frunzetti, Dan Hăulică și Romulus Vulpescu.

viața cărților

poezie

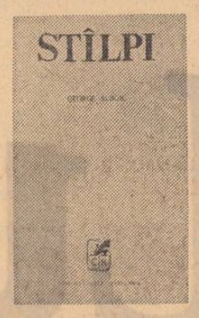

Radicalitate și inteligență

În mod evident, poezia lui George Alboiu constituie azi unul din **cazurile** noastre literare. Debutului, socotit, nu fără unele motive reale, drept un eveniment, i-a urmat, într-un interval de timp relativ scurt, o serie de volume primite cu vădită și uneori crescîndă insatisfacție de o importantă parte a criticii literare. Mai mult chiar, unul dintre criticii care au mizat la început foarte mult pe poezia lui George Alboiu scria nu de mult că aceasta s-a degradat **treptat** și **ireversibil.** Este — mai ales prin acel categoric „ireversibil" — o poziție de exces, dar sintetizînd într-o bună măsură reacțiile criticii față de volumele ce au urmat atît de interesantei **Cîmpii Eterne.**

Unul din motivele pentru care poezia lui George Alboiu a devenit un **caz** literar mi se pare a fi acela, că atît la debut, cît mai ales pe parcursul seriei cărților ce au urmat, și autorul și criticii respectivi au eludat uneori o anumită realitate : existența tipului de scriitor de primă mînă, dar autor, de-alungul unei întregi cariere, a unei singure cărți. Așa cum s-au desfășurat pînă acum lucrurile, înclinăm să credem că George Alboiu este tocmai un astfel de autor. E drept că, atunci cînd sub o formă sau alta, criticii au încercat să sugereze această realitate, poetul a devenit autorul unor replici deloc temperate. Dar, cine a conceput vreodată critica și istoria literară în funcție de reacțiile creatorilor de literatură ?

Un alt motiv — și de această dată, determinant — al constituirii poeziei lui George Alboiu într-un **caz** literar sînt chiar cărțile sale. Iată, nu mai departe decît volumul **„Stîlpi"*),** care este, trebuie s-o spunem de la bun început, un eșec. Și tocmai pentru că George Alboiu este — prin **Cîmpia Eternă** — un poet funciarmente valoros, eșecurile sale trebuie numite, de fiecare dată, cu voce clară. Este o datorie pe care critica o are în general, dar mai ales față de autorii care înseamnă, sau pot reprezenta valori literare deosebite.

Stîlpii, adică cele unsprezece poeme care împrumută cărții titlul, reprezintă de această dată cam ce însemnau cele optsprezece **Clopote** din **„Cel pierdut"** : exploatarea unor tipare folclorice, deseori simple demonstrații de virtuozitate gratuită. Bineînțeles, George Alboiu este un poet cu o autentică și gravă vină de rapsod, dar ea este folosită, de multe ori, fără vreun cîștig estetic, în piese ce rămîn simple recitaluri de „prestidigitație". Pe bună dreptate, multora din aceste poezii li se poate da diagnosticul, plastic numit de un alt poet — de „folclorită". Rapsodul atît de autentic care poate fi George Alboiu își diluează mult elementele propensiunii sale spre tragic, încît unii dintre **Stîlpi** capătă nuanța de tristețe veselă ori de veselie tristă a cîntecelor lăutărești. Degradarea cîntecului tragic se află, de exemplu, între versuri ca **„și atît de / mult mă stringe / cerul fiindcă / sînt de sînge"** și **„Căci de-atîta / veșnicie / nici un mort / nu mai învie"** !. Deși neinclusă printre **Stîlpi, „De mînă",** prin ton, cantabilitate, aici își are locul, și mi se pare unul din **stîlpii** cei mai reușiți. Prin lipsa încrîncenării, atît de ostentativ prezente și în acest volum, ca în mai toată poezia lui George Alboiu, „De mînă" mi se pare a face parte din fața „serafică" a liricii sale atît de puțin exploatată de poet. Fără a pierde nimic din gravitate, astfel de poezii, dimpotrivă, cîștigă printr-o infuzie de destindere lucidă, de rarefiere a atmosferei atît de comprimată, cu care ne-a obișnuit poezia lui George Alboiu.

Din păcate, cealaltă parte a cărții — adică poeziile ce nu sînt numite **stîlpi** — este o colecție a recuzitei din care proliferează producția industrioasă, manieristă a poetului. Impresia de trucaj, de făcătură este dată de versuri în permanență încruntate. Gesturile se vor de fiecare dată decisive, „primordiale", hiperbolice. Poetul se împlîntă, nu atît prin mari intuiții, cît prin obstinație, în „ordinea cosmică", multe din poeziile sale dorindu-se secvențe mărturisind despre o preistorie a sufletului și a minții, despre condiția tragică a omului. Dar secvențele rămîn separate, ele nu se mai organizează într-un tot, într-un „film", cum se întîmpla în „Cîmpia Eternă". Și asta pentru că, regimul de „monstruozitate" sub care încearcă ordonarea metaforelor sale poetul, se susține din ce în ce mai puțin. Gesturile care în „Cîmpia Eternă" erau ale unei spaime veritabile, vorbind despre o singurătate sălbatică a omului, se transformă aici, prin diluție, în gratuități supărătoare. Nici un bun cunoscător de poezie nu se mai poate „speria", nu mai poate fi impresionat de versuri precum **„Vine altă noapte pe pămînt bărbații se ascund / la îndoitura piciorului femeii / cînd se zbate fără odihnă către cerul de totdeauna".** Marile strigăte, avertismente în legătură cu gesturile de tragică regresiune, s-au transformat în simple și supărător de dilatate **discursuri.** Gravelor întrebări pe care și le punea poetul în legătură cu existența omului, le-au luat locul versuri trădînd o „manie" aforistică : **„Ceea ce nu a fost exprimat îndeajuns / bolește în marginile existenței. // Ceea ce a fost exprimat peste măsură / nu există, pentru aceasta, mai mult".**

Legea care pare a guverna, totuși, haosul imagistic al poeziei de azi a lui George Alboiu este cea a unui **eros,** și el de proporții cosmice. Dar grandiosul, atît de îndrăgit de poet, îi joacă și aici feste dintre cele mai neplăcute. Ceea ce în viziunea poetului trebuia să se constituie într-un mare cînt al nașterii, precedate de „marele colind" al imperecherii, eșuează în secvențe ce nu trec dincolo de o voluptoasă frenezie erotică. Prin exces, întreaga materie, elementele naturii, mai mult ori mai puțin înconjurătoare, se transformă în fremătătoare și imense puncte erogene : apele poartă țîțe imense, cîmpia este luminată de coapse. Numărul este din nou imens : **„Cîți aștri-n cer atîtea coapse pe pămînt", „Cîți aștri-n cer atîtea țîțe pe pămînt".** Lumea întreagă nu este decît un imens pîntec, sfîșiat de nașteri necontenite și de aceea într-unul dintre **stîlpi** poetul vede cîmpia că pe o carne vie : **„Și te-oi duce / pe cîmpie / unde-i numai / carne vie / unde rană / lîngă rană / paște turma năzdrăvană...".** În acest regim, care sugerează, prin atmosferă, mai mult o maternitate gigantică, pînă și... extazul devine crîncen ; **„În crîncen extaz"** este titlul uneia dintre poezii care se termină astfel : **„Atunci se zărește Eterna Cîmpie / cum își păzește în crîncen extaz / gigantica ei feciorie".** Se află aici, și nu din cauza noastră, o ireductibilă contradicție între ce spuneam mai înainte și „fecioria cîmpiei". Dar pînă și o astfel de „inadvertență", care poate fi doar aparentă ori neesențială, are darul de a vorbi despre o situație foarte clară, pentru mine, în ceea ce-l privește pe George Alboiu : marea, obsedanta sa dorință de a construi un sistem se lovește în permanență de o tot atît de evidentă lipsă a vocației sale pentru o asemenea întreprindere. Cel puțin, pînă la volumul de față.

Cînd poetul renunță la truda sa, sisifică prin lipsa perspectivei de a reuși, de a „regiza" spectacole impresionante, de a copleși totul sub o plasmă funambulescă, intîlnim poezii care se ridică la valoarea acelora care l-au consacrat atît de repede pe George Alboiu. Chiar dacă ele contrazic „sistemul" poetului, programul său, chiar dacă par, prin aceasta, scrise sub „lipsa de control" a poetului atît de orgolios, ele sînt cele care-l reprezintă cu adevărat și dau măsura marilor sale posibilități. Printr-un mai bun dozaj, evitînd excesele, străbătute de unde ale unei seninătăți binefăcătoare, poezii ca **„Fabula cărților", „Marea amintire", „Adormi-ne-ar", „Poemul zăpezilor", „De mînă"** ne prilejuiesc întîlnirea nu cu obstinatul „constructor", ci cu autenticul poet George Alboiu. Din păcate, aceste poezii sînt prea puține și impresia generală pe care o lasă **Stîlpii** — înțeleși, credem, și ca stîlpii cîntați la priveghiul morților — este una de insatisfacție.

George Alboiu, după opinia noastră, este un autor aflat într-un impas de inteligență artistică (o nuanță a conștiinței artistice). Durata lui va fi cu atît mai scurtă, cu cît autorul va înțelege mai repede, că, așa cum radicalitatea excesivă nu este întotdeauna semnul unei mari inteligențe, nici construita monotonie a poeziei nu poate fi marca unui mare talent.

Dorin Tudoran

*) **George Alboiu,** „Stîlpi". **Editura Cartea Românească, 1974.**

critică

Conștiința responsabilității

Critic și istoric literar prețuit, publicist cu acută percepție a realității, profesor cu pronunțată vocație de moralist și tribun, spirit de factură predominant clasică, lucid, exigent, prudent, dar nu lipsit de îndrăzneală și maleabilitate, Ion Dodu Bălan adună în paginile volumului **„Artă și ideal"** *) textele unor eseuri, articole, medalioane literare și note de drum, care, prin vigoarea organizării ansamblului și prin temele vizate, constituie un întreg armonic. Trăsătura dominantă a lucrării o constituie prezența unei puternice conștiințe ideologice, linie de forță care ordonează cu fermitate opțiunea estetică. Autorul are sentimentul datoriei civice și nu scapă nici un prilej pentru a-și expune ideile : „...avem datoria să realizăm o înaltă calitate ideologică și artistică a tuturor manifestărilor de cultură, sporind necontenit numărul acelor opere care, extrăgîndu-și substanța din actualitatea atît de bogată și de multilaterală a acestor zile istorice, au îmbogățit patrimoniul culturii naționale, devenind bunuri ale întregului popor". În problema moștenirii culturale, care este un dat obiectiv, autorul afirmă necesitatea preluării critice, superioare, din perspectiva unei anumite „consonanțe spirituale dintre prezent și trecut, în vederea clădirii viitorului", adică **act politico-ideologic.**

În universalitate și în eternitate nu se poate intra decît aparținînd prin gînd și faptă poporului tău și istoriei sale. Individualitatea există numai în măsura în care este expresia autentică a spiritualității unei colectivități.

Orice judecată de valoare, autorul o va face din această perspectivă, cu metodă și argumente științifice și cu responsabilitate patriotică.

Prima secțiune a cărții este alcătuită din : „Figuri și momente literare". Alături de medalioanele dedicate lui Dimitrie Cantemir și Gheorghe Lazăr sau momentului „Viața nouă" apare studiul dedicat lui Spiridon Popescu, considerat pe nedrept „scriitor mărunt". Demonstrația valorii operei face uz de citate, date de istorie literară și elemente de sociologie a literaturii. Pline de farmec sînt și paginile dedicate lui Barbu Nemțeanu și I. I. Mironescu, în care textul scriitorilor ocupă un loc mai amplu.

Secțiunea „Lumea cărților" este alcătuită din cronici și recenzii referitoare la cărți apărute în ultima vreme. Autorul alege cu grijă obiectul analizei și procedează sintetic : „Poezia lui Dumitru Popescu se caracterizează prin viziunile dantești, pregnante, obsedante și concrete, prin profunzimea meditației care încheagă într-un univers artistic unitar diversitatea trăirilor umane pe întinse coordonate de spațiu și timp". Autorii vizați sînt personalități recunoscute ale vieții culturale contemporane : Zaharia Stancu, Mihai Beniuc, Eugen Barbu, Horia Lovinescu, Paul Everac, Dumitru Popescu, Ion Brad, Mihnea Gheorghiu, Alexandru Piru, Constantin Ciopraga, Alexandru Graur, Romul Munteanu și alții.

În cea de a treia secțiune, intitulată sugestiv „Scriitorul — conștiință a cetății", criticul literar face loc publicistului ce se confruntă cu probleme de atitudine culturală. Se reține îndeosebi articolele : **Literatura și educația patriotică a tineretului, Primatul sintezelor în critica literară, Autoritatea revistei de cultură, Climat, Interviuri literare, și Scriitorul — conștiință a cetății.**

Ideile sînt exprimate limpede, cu îndrăzneală și fermitate.

Ultima ipostază e dată de al patrulea capitol, „Lecturi pe ziduri de cetate". Observația nemijlocită este completată cu bogate referințe istorice, lingvistice, etnografice etc. Autorul e fascinat de eufoniile toponimiei iberice și discursul însuși se reordonează după tipare retorice clasice. Nici o clipă, însă, nu piere din memorie pămîntul natal. Ochiul observă cu discernămînt și memoria păstrează prin vastă analogie culturală.

Cartea se încheie cu cîteva pagini de o autentică frumusețe literară și de o rară vibrație sufletească **(Personalitatea Orăștiei și Cucul din Cornul Viilor).**

O carte cu formulări dense și sobre, cu judecăți pătrunzătoare și întemeiate pe criterii riguros minuite. Este mărturia unei prezențe civice nedesmințite, aportul sincer, patriotic, la uriașul efort al întregului popor și discurs persuasiv pentru responsabilitatea conștiințelor în planul culturii. Astfel de cărți cer, în general, o discuție mai amplă și asupra problemelor ridicate în **Artă și ideal,** criticii simt întotdeauna nevoia să revină.

Lucian Hanu

* **Ion Dodu Bălan** „Artă și ideal" : **București, „Editura Eminescu", 1975.**

biografia debuturilor

Invitatul nostru: Barbu Solacolu

„Regret că n-am putut scrie nu mai mult, ci mult mai frumos“

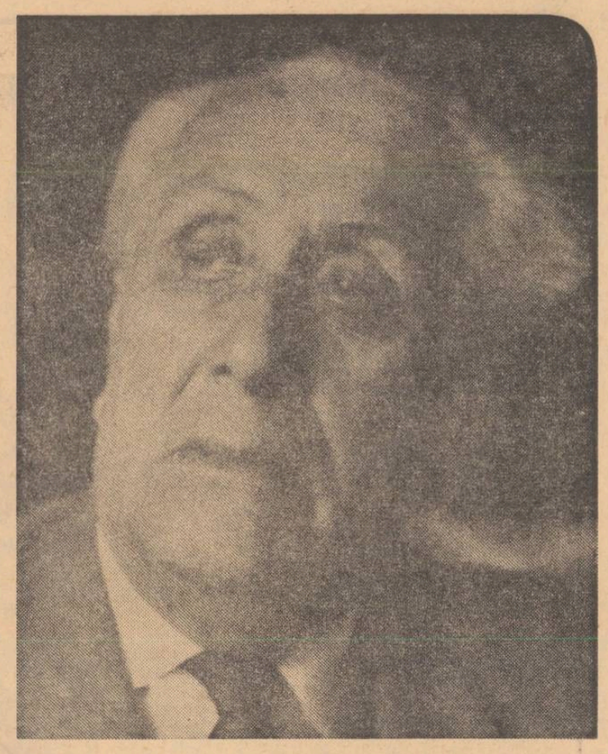

Fotografie de ION MICLEA

1. „Un ied“ – „Doi iezi“

— Dumneavoastră, stimate Barbu Solacolu, sînteți pentru mulți dintre cititorii și chiar confrații mai tineri o mare „enigmă“ dacă nu cumva — iertați-mi îndrăzneala — un „ilustru necunoscut“. Sigur, sînt și printre tineri mulți care la auzul numelui dumneavoastră tresar, și-l amintesc, dar cu mare greutate îl pot lega de ceva anume, de operă, de o carte ori măcar de o polemică. În afara cunoscutei obișnuințe a unora din cei tineri de a-i uita repede, dureros de repede, pe cei mai în vîrstă, cred că, în cazul dumneavoastră, economistul Barbu Solacolu a făcut tot ce i-a stat în putință „împotriva“ scriitorului Barbu Solacolu. De aceea, în afara multor cauze pe care am să încerc a le afla de la aproape octogenarul ce reconciliază azi în sufletul său pe economistul și poetul Barbu Solacolu, sînt și eu de părerea lui Mihai Gafița, care în atît de frumoasa postfață la ultima dumneavoastră carte vă reproșează „alunecarea“ de sub zodia zeiței Erato în cea a lui Mercur — Hermes, văzînd în această „trădare“ principalul motiv al atît de puțin întinsei dumneavoastre opere literare originale. Pentru toate acestea, cred că „Biografia debuturilor“ are nevoie, în cazul dumneavoastră, de cît mai multe elemente biografice, grație cărora cititorii noștri să-și explice cît mai exact ceea ce la început numeam prin folosirea cuvintului „enigmă“.

— Sigur, am să țin seamă de invitația dumitale și, pentru a servi cît mai bine scopul convorbirii, pe care mi-o propui, am să te rog să fii de acord ca, la unele dintre întrebările dumitale la care răspunsurile mele n-ar putea fi mai bune, nici mai nuanțate decît ceea ce am scris în paginile ultimei mele cărți — **Evocări, Confesiuni, Portrete** — să-ți răspund prin a-ți cita chiar din carte. Și pentru a fi corect, pînă la capăt, față de cititorii noștri, am să te rog să pui acele „răspunsuri“ ale mele între ghilimele. Și înainte de a-mi pune dumneata prima întrebare, vreau să-ți spun că orice s-ar întîmpla, orice vei afla de la mine, orice vor scrie și de-acum încolo — atît cît o vor face — criticii ori istoricii literari despre mine și despre ceea ce am scris, vreau să se știe că regret că n-am putut scrie nu mai mult, ci mult mai drept și mai frumos ! Nu-i așa, și Ion Barbu a scris puțin, dar...

— Mai ales pentru că v-ați născut în alt secol decît în cel în care sîntem, v-aș ruga să începem chiar cu copilăria dumneavoastră.

— „Nașterea mea s-a săvîrșit către sfîrșitul altui secol. În 5/17 martie 1897. Acest fapt își are însemnătatea lui. Ca cei de-o vîrstă cu mine, am deschis ochii pe o lume a buchiilor în care „u“ era și scurtu și „ziua“ o scriam punînd țedilă sub „d“. Citeam diftongul „é“ silabisind în cor în clasă „ea“ și sburdau iezii în imaginea din abecedar deasupra silabisirilor caligrafice „un ied“ — „doi iedi“. „Părinții mei au primit o educație aleasă. Mama vorbea patru limbi : română, germana, engleza și franceza. Ani de-a rîndul, cu începere din 1887, fusese internă a Colegiului Sévigné din Paris“. „Tata, născut la 1862, a fost magistrat. Vorbea franceza și greaca, afară bineînțeles de o românească neaoșă, bucureșteană, presărată de locuțiunile și barbarismele pitorești, cum de pildă : — „Să dai jalbă la Calvasara (Carvasar — Caravanserai — Casa Vămii). „Ce cioarele !“. — „Umbli ca o șea stricată“. — „Te plimbi pe poduri“ — „Strici pingelele pe podul Mogoșoaiei“ — „Am fost pînă la Palatul lui Beizadea-Vițel“ — „Birjar, să ieși la Episcopie“ — „Mină la capu' podului“ „Să dai pistoale“ — „Să dai șfară-n țară“ — „Pui cartea la ciochină“ — „Am dat picioarele la decatir“ — și multe asemenea „perle“, pe care tineretul nu le mai cunoaște, nu le mai aude“.

— Ce vrea să însemne în românește „Solacolu“ or ce a însemnat ?

— „Nu știu dacă Hagi-Anghel (străbunul meu), care era hagiu pentru că făcuse călătoria la locurile sfinte, și-a schimbat numele de Stingaciu pe cel de Solacolu, sau tată-său și-a turcit numele în timpul Fanarioților pentru a-și păstra avutul și boieria. În limba turcă „solac“ înseamnă stîngaci, iar „oglu“ — fiul lui, adică fiul Stîngaciului. Numele va fi fost, desigur, Stîngaciul, pentru că din tată în fiu, multe din rudele mele se dovedeau a fi stîngace“.

— Ați evocat în ultima dumneavoastră carte multe amintiri ale copilăriei : Circul Sidoli (pe Sidoli, marele artist eu nu l-am prins, dar l-am cunoscut pe bătrînul Franzini Sidoli, cetățean român de origine italiană, om în vîrstă de 103 ani, uitat de lume și de prieteni, undeva la marginea Bucureștiului, oraș căruia i-a dăruit mari bucurii pentru zecile lui de promoții de copii. Am scris un articol care a avut ecou — ce păcat — doar în inimile celor mai bătrîni, cărora le-a încîntat copilăria, și mult mai puțin în conștiința celor care l-ar fi putut ajuta pe acest artist), vizitele lui Montaureanu în școala dumneavoastră, „Școala de tragere la semn“ etc, etc. Nu vă cer o amintire „inedită“, ci s-o decupați pe cea care vi se pare mai puternică azi, joi 27 martie 1975, la acest ceas de seară.

— Ei, Dorin Tudoran, e cam dificil de ales și asta pentru că, așa cum am și scris-o, cred că „O viață de om, așa cum a fost trăită, nu se poate secționa decît în abstract. Ea rămîne una și indivizibilă. Ea nu cunoaște decît timpul existenței ei cu care, însă, este totdeauna prezentă. Această simultaneitate a întregii noastre vieți, oricînd prezentă în bloc, în propria noastră conștiință, ne dă putința de-a prinde nu numai noțiunea duratei, dar și sensul ei. Un fapt, de nici o însemnătate obiectivă, din străfundul legendar al copilăriei sau prunciei noastre stăpînește, cu același drept, momentul unei gîndiri și acțiuni a omului matur, cu care se impune actul sau reflecția lui ultimă“. Dar pentru că sîntem într-o convorbire despre formarea sufletească, morală, intelectuală a unui om care este scriitor aș decupa, cum bine ziceai dumneata, o amintire. Cea despre anticari. Ba nu, două. Una despre anticari și una despre Vlaicu. Ai să vezi de ce.

— Aproape că și bănuiesc, dar vă ascult.

— Deci îți citesc : „Este curios, cît de atrăgătoare erau cărțile anticarilor pentru micii copii de liceu din vremea copilăriei mele. Vindeam și cumpăram cărți — de școală și literare — cu dezinvoltura cu care am fi tratat cele mai importante afaceri de bursă. Jonglam sumele de 5 sau 50 de bani cu „generozitatea“ nababului, proverbialului Nababu' din Calea Victoriei, străjuit de cei doi lei de piatră din fața palatului său. (Casa Anticarilor a dispărut. În locul ei e un frumos square). Cînd obțineam pe-o carte bănuța, ca pe urmă bineînțeles s-o adăugăm altora în plata cărților ce ne alegeam, ne socoteam fericiți. O clipă istorică în viața mea a fost, cînd elev în clasa a cincea, (azi a noua) premiat întîiul pe întreaga țară la concursul «Tinerimii Române» a lui Nae Dumitrescu, obținusem drept premiu „Istoria Bucureștilor“ a lui Gion pe care însă l-am „măritat“, expresie bătrînească, — pentru acel magnific ban de-argint cît roata carului, cu capul Domnului Românilor, — „pisoiul“ de altădată, pe care mi l-a strecurat în mînă, încîntat, negustorul ce mă păcălea, încurajîndu-mi pasiunea și desfrîul fumatului. Acum zîmbesc, cînd scriu aceste rînduri, și mărturisesc că nu jinduiesc după copilăria apusă în hotar de umbre, cît după cartea aceea mare, monumentală, cu gravuri atît de frumoase și de curat tipărite pe hîrtie velină, dulce la pipăit. Nu știu de-mi va mai fi dat ca acele ilustrații să le revăd cu aceleași priviri de încîntare“. În ceea ce privește amintirea despre Vlaicu, pe care l-am văzut adeseori, de la 10—12 metri, pe dealul Cotrocenilor, luîndu-și de fiecare dată rămas bun de la prietenii săi Poli Vacas, G. Valentin Bibescu, Nunucă Protopopescu, Henri Coandă, susțin și azi, tocmai pentru a-i răspunde lui Șerban Cioculescu, prietenului și criticului, că Da ! Da ! lui Vlaicu îi era frică de înaltul cerului ! De ce să „mitizăm“ acolo unde nu e nevoie. Era normal să-i fie frică. El nu era pilot, ci inginer, era un pionier, era un vizionar care-și încerca geniul pe un aparat neomologat de nici un for internațional. Pe aparatul său de zbor nimeni altul n-ar cuteza să zboare. „Carlinga“ se susținea doar pe 2 pirghii ; în rest, văzduh. Că era și temerar e una, dar că-i era și frică, oh, asta nu e de neînțeles. După ce-și lua rămas bun de la prieteni (și o făcea de mai multe ori într-o după-amiază, căci efectua mai multe zboruri) da mîna de fiecare dată cu cei care asistau colegial la sborurile sale, își lua rămas bun, apoi scotea de la spate o ploscuță și trăgea două, trei guri de răchie. Își făcea curaj... Ideea era, adică vroiam să-ți spun, că nu trebuie să ne ferim de-a-i vedea chiar și pe marii oameni încercați de sentimente... omenești. Frica este unul din ele. Depinde cum ne-o manifestăm. Asta, da, e altceva.

2. Amor / Topor – Grădină / Regină

— Care au fost primele semne ale înzestrării dumneavoastră literare ?

— „Semnul“ ar fi cam acesta. Prin 1906, mă aflam la Valea Călugărească, la unchiul meu mare, generalul C. Iarca. Am citit din biblioteca lui o carte despre Jeanne D'Arc, o biografie apărută într-o colecție de popularizare. M-a impresionat atît de mult, încît am scris o poezie lungă, lungă. Începea așa : „La Domrémy născută / Fu pentru patrie făcută.“ Generalul a citit-o, mi-a spus care e diferența dintre rime și asonanțe și, în fapt, mi-a dat primele lecții de prozodie : — „Rimele se împart, băiete, în rime masculine și rime feminine. Masculine : Amor/ Topor.. Feminine : Grădină/Regină“. Cred c-am fost un foarte bun ucenic !

— Precocitatea dumneavoastră despre care povestiți cu zîmbetul pe buze mă face să înaintez următoarea întrebare. Deci, — cînd ați trimis pentru prima oară o poezie unei reviste ? Rezultatul ?

— În 1909 am trimis la „Semănătorul“ schița „Durere“. Rezultatul : răspuns la Poșta Redacției : — „Mare durere !“.

— Așadar, am ajuns și la reviste. Citeați „Semănătorul“ lui Iorga. Spuneți-mi numele autorilor preferați pe atunci.

— În primul rînd Sandu Aldea. Prozele lui cu fabulații imaginate în regiunea mlaștinelor Dunării mi se păreau extraordinare, superioare celor ale lui Sadoveanu, al cărui stil mi se părea dificil, greoi, din cauza abuzului de moldovenisme. Cu timpul am început să schimb ierarhiile preferințelor mele. Scriitorii dădeau alte cărți, alte dovezi ale adevăratei lor valori... Dintre poeții acelor ani, P. Cerna, D. Anghel, Maria Cunțan, Minulescu îmi cîștigau preferințele. De-asemeni și Donar Munteanu, poet azi uitat deplin.

— Ce vă plăcea la Aldea, la Sadoveanu ?

— Mai ales realismul lor, care friza pe-atunci naturalismul. Îmi aduc și acum aminte de sfîrșitul extraordinar al „Cocostîrcului albastru“. Tidva amantului pusă la murat cu capetele de varză din putină...

— În timpul acesta trimeteați poezii la reviste ?

— Cam pe atunci mi-au apărut și primele poezii. Inițial prin 1911 la «Versuri și Proză». Apoi la „Viața Nouă“ începînd din 1915. Mai tîrziu, după război prin 1919, Densușianu mi-a publicat în fruntea revistei poema „În toamna amintirii“, fostă, „Povestea Minodorei“, pe care am încercat s-o scriu în urma unei excursii fabuloase pe Valea Jiului, la terminarea liceului, (promoția 1914).

— V-aș ruga să ne întoarcem cu doi ani, cum se zice,înapoi, adică la perioada 1912. La Ion Vinea, pentru care ați promovat doi ani de liceu într-unul spre a-l ajunge din urmă, pentru a fi colegi de clasă, la Tzara și la alții.

— Legasem prietenie strînsă cu colegul meu Eugeniu Iovanache, care și-a spus mai tîrziu, în publicistică, Ion Vinea, și, odată cu dînsul, am legat prietenie cu Leopold Chapier și Samy Rosenstock. Cel dintîi, care semna C. Poldy, a sfîrșit prin a deveni avocat și director de bancă. Cel de-al doilea, sub numele de Samyro și apoi Tristan Tzara, s-a expatriat și nu l-am mai revăzut de-atunci, decît prin 1915 sau 1916, cînd devenea celebrul șef al școlii dadaiste. S-au „pamat“ streinii în fața pseudonimului sonor, care nu reprezenta decît modesta sonoritate a cuvîntului „țară“, iar primitivismul afișat de școala lui și rezumat la noțiunea primului sîncet, era repetarea silabei noastre afirmative : da“.

— Din cîte am aflat eu, din lecturi, din „povestiri“, din mărturii, se pare că „Dada“ are altă poveste.

— Cunosc și eu acele variante ale „adevărului“. Oricum, așa și cum am mai scris, „Aceasta e însăși explicația pe care mi-a dat-o Rosenstock de mult, atunci, prin 1915“.

— Ce tipăreau prietenii dumneavoastră, atunci, prin acel 1912 la care v-am rugat eu să ne reîntoarcem ?

— „Au tipărit în acele vremuri ale școlii, cîteva numere de revistă literară, „Simbolul“. Acolo Iovanache (Ion Vinea) și-a publicat singurele lui versuri cu rimă și cadență clasică. Erau versuri de-o simțire și delicatețe excepționale. Aveau ceva din muzicalitatea poeziei lui D. Iacobescu, — un poet pe care l-au citit puțini și mulți l-au uitat, — și păreau o transpunere în românește a sensibilității versurilor din „Le chariot d'or“ și „Au jardin de l'infante“, ale lui Albert Samain. Pe urmă, Ion Vinea a căutat o realizare a sa, nouă, în forme noi, în versuri albe și în vocabularul uneori arghezian“.

— Dar dumneavoastră unde publicați ?

— „Eu aveam orgoliul aparteneței la alt cenaclu, altă bisericuță, altă revistă-ciupercă : „Sărbătoarea Eroilor“. Eugeniu Speranția ar fi vrut să-i dea o coloratură nietzscheiană. Al. Colorian, V. Sandu (Al. Westfried) și cu mine o mențineam în nota decadentă, simbolistă. În ce mă privește, asociindu-mi-l pe V. Sandu, mă cufundasem în traducerea „Serelor calde“, versurile de tinerețe ale lui Maurice Maeterlinck și sub influența acestui scriitor înclinam către o încadrare a noastră într-un romantism mistic, simbolist, gen Novalis... Cu toată ieftinătatea tiparului, după cîteva numere de apariție regulată, săptămînală, eroii și-au terminat sărbătoarea (!)“.

— Cam ce poezie domina acea perioadă ?

— Cea a sonurilor bolintiniene, care erau în epocă foarte folosite. Scriau astfel Corneliu Moldovanu, Stamatiad. Apoi, Bacovia debuta editorial și el în amphibrah : „Plîngea caterinca fanfară“, în 1916.

— Și totuși, mi se pare că vă leagă ceva important de acel an pe care-l tot pomenesc, 1912 ?

— Debutul adevărat. S-a produs la „Flacăra“ condusă de C. Banu și unde funcționa ca redactor Ion Pillat.

— Cum se numea poezia ?

— „Cei ce au credință-n credințele noi“. O poezie în amphibrah, ritm la modă pe-atunci. În același număr al revistei a mai debutat și un mare poet, al cărui nume l-am mai pomenit : D. Iacobescu.

3. Densușianu – severul și chinuitul meu magistru

— Pînă la debutul editorial, 1920, unde ați mai publicat ?

— „Mai cu seamă la „Viața nouă“, după ce publicasem frecvent la revista lui I. M. Rașcu „Versuri și Proză“. Și la „Ilustrațiunea“ la care era redactor-șef I. Peltz și la «Muzica» revista violonistului Costin.

— Ați fost nu numai unul dintre colaboratorii apropiați ai lui N. Iorga, ci și unul dintre tinerii pe care Densușianu i-a apreciat în mod deosebit. Sînt și acum emoționat de ascultarea casetophonului pe care l-ați pus în funcțiune ca să urmăresc, imprimate, răspunsurile dumneavoastră la întrebările care v-au fost puse de curînd de elevii unui grup din Complexul școlar din Balta-Albă. Cînd ați vorbit despre Iorga, ați izbucnit de cîteva ori în plîns. Mi se pare cel mai grăitor omagiu. Nu mai are nevoie de nici un comentariu. De aceea, n-am să vă întreb nimic despre Iorga, ci am să mă mulțumesc să-i invit pe cititori să parcurgă paginile ultimei dumneavoastră cărți, în care vor găsi frumoasele ginduri dedicate memoriei lui Iorga. Dar, aș vrea să vă rog să încercăm și decuparea unor rînduri despre dumneavoastră și Densușianu. Mă refer la cele care explică durerosa și ireversibila ruptură de marele profesor, care v-a iubit și v-a prețuit, așa cum s-a exprimat și în scrisul său.

— Cu plăcere, mai ales că simt datoria de-a ști exact cum s-a produs acea nefericită ruptură. Hotărîsem să plec în străinătate pentru a-mi desăvîrși studiile juridice încheiate la București. Înclinam pentru Franța, dar sfătuindu-mă cu Hurmuz Aznavorian, cel ce avea să devină un celebru jurist, acesta mi-a atras atenția asupra a două lucruri. Primul, că firea mea boemă m-ar fi putut pierde la Paris, m-ar fi putut îndepărta de studii. Al doilea, că începea să fie inutilă continuarea studiilor juridice într-o vreme în care drepturile patrimoniale se clătinau și lumea veche se prăbușia. M-a sfătuit să mă îndrept spre studiul filozofiei, al sociologiei și economiei. Așa am ajuns la Berlin. Și-acuma îți pot citi : „Și am plecat astfel, în 1920 — la Berlin —, imediat după revoluția spartacă. Firește, spre consternarea lui Ovid Densușianu (care nutrea o acerbă ură pentru tot ce era german ; în felul acesta gestul meu i-a părut ca o trădare !). Ca și mine, tot atunci pleca și Vianu în lumea germană, la Viena și la Tübingen. Mai grav, el pleca după ce fusese, alături de poetul Alexandru Stamatiad și I. Peltz, redactor la „Literatorul“, revista mult hulitului Macedonski, cel care publicase lauda mareșalului von Mackensen. Ce mari dezamăgiri îi creiam lui Densușianu... La Berlin ființa societatea studențească a românilor „Societatea Academică“, cu o mare și îndelungată tradiție. Vasile Pârvan îi dăruise cîndva elocința în cuvîntări memorabile. Răducanu la fel. Cooptat membru al ei, m-am străduit să calc pe urmele înaintașilor. Dar s-a întîmplat să propun cooptarea ca membru al asociației a unui tînăr student al politehnicei din Charlottenburg, pe nume Emil Lupescu. Cu majoritate de voturi alegerea lui a fost respinsă. Motivul ? C-ar fi fost evreu. Lupescu era însă creștin și cetățean român. Înverșunat, asociindu-mi-l pe fiul mezin al lui Costa-Foru, am părăsit „Societatea Academică“ și, împreună cu majoritatea românilor studenți la Berlin, am creat „Societatea studenților români“ din Germania. Ecouri ale acestei întîmplări au răzbit în presa țării. Sesizat de aceste știri, Densușianu a scris un articol, vehement înfierind purtarea studenților români, care nu găsesc nimic mai bun de făcut decît să se certe într-o țară „inamică“, încercînd chipurile să se adape la o „cultură barbară“. Atacul lui Densușianu a făcut o oarecare vîlvă. Pus în situația de a-i da un răspuns în calitatea mea, atunci, de președinte al „Societății Studenților“ și simțindu-mă direct vizat, răspunsul destul de violent pe care l-am dat și atribuindu-i lui Densușianu un șovinism deghizat, ceea ce azi îmi dau seama că nu corespundea realității, — a declanșat precum era și firesc ruperea relațiilor noastre și încetarea colaborării mele la „Viața nouă“. Se petreceau acestea în 1922 sau 1921. Cînd, revenit din străinătate la București, în 1923, mi-am încrucișat drumul cu al său, într-o dimineață de toamnă — în fața fostei clădiri a ziarului „L'Indépendance roumaine“, Densușianu și-a pironit ochii în ochii mei, și, ceea ce nu-mi voi ierta cît voi trăi, eu nu mi i-am plecat ; am trecut... Mina-mi, parcă înlemnită, nici măcar nu a schițat umbra unui salut. O, ce va fi gîndit despre mine severul și chinuitul meu magistru ! Hotărît, gestul de-atunci, nu mi-l voi ierta cîte zile îmi vor mai fi date...

4. Eric Satie și Debussy

— V-aș ruga să ne reîntoarcem, de data asta la anul 1920, la debutul dumneavoastră editorial. Cum s-a produs ? Cine a scris despre „Umbre pe drumuri“ ?

— În timpul războiului nu prea scrisesem. Eram sub arme. Ce scrisesem, am aruncat, am ars. Totuși, în 1920 m-am dus cu un manuscris și cu 100 de lei la tipografia „Convorbirilor literare“ pe strada Cimpineanu cam pe unde se află acum magazinul **Adam.** Așa am debutat editorial. De scris despre „Umbre pe drumuri“, au scris Ovid Densușianu, în „Viața nouă“, Iorga în „Drum Drept“, Ion Vinea, în „Adevărul“ (un foileton), Barbu, în „Umanitatea“, număr de revistă întruvabil azi. Barbu însă a scris sub controlul direct al lui Vianu. Aș putea spune că au scris cronica în colaborare. A scris și E. Lovinescu.

— Ce caracteriza fiecare articol în parte ?

— Iorga nota că aș minui și idei în metaforele mele. Articolul lui Densușianu era cel mai exact, deși poate prea laudativ. Cel al lui Vinea releva spectaculos niște calități poetice. Cronica lui Barbu — Vianu era interesantă, prin observarea în versurile mele a unor note de automatism. De asemenea eram numit „creator de cuvinte“.

— Care sînt terținele acelui sonet pe care Ion Barbu, numit de dumneavoastră „prietenul meu fantasc“, vi le recita de cîte ori vă întîlneați ?

— „Străjerul trece fluierînd / și ciinii se trezesc urlînd / la marginea cătunului // și trece un nebun pîndind / și negurile se întind / pe urmele nebunului“.

— Cui i-a mai plăcut cartea dumneavoastră ?

— Îți citesc din nou : „Cînd Ion Pillat i-a mărturisit vărului meu Theodor Solacolu admirația pentru versurile mele și, îndeosebi, pentru titlul volumului din 1920 „Umbre pe drumuri“, și cînd cîteva luni după aceea culegerea lui de versuri și-o intitula „Grădina dintre ziduri“, eu unul primeam o confirmare a felului cum, plăcut mie, receptase versurile, titlul lor. Să adaug că mai tîrziu genialele lui poeme, întrunite în volumul „Pe Argeș în sus“ — Ciclul Florica, —, adînceau un filon poetic pe care, cu toată modestia, îmi mărturiseam că totuși, inițial, îl descoperisem“.

— Cum se explică tăcerea dumneavoastră de pînă în 1968 ?

— Faptul că Pillat a concretizat în mod genial filonul poetic pe care mi-l revendic, m-a făcut să renunț la acel fel de poezie. Am încercat să găsesc alt drum. Nu știu dacă l-am găsit, ori nu. De publicat nu am mai publicat cărți de poezii, dar de scris, am scris încă mii de versuri. Foarte rar, am mai și publicat.

— Din dosarele pe care le-am zărit nu numai pe masa dumneavoastră de lucru, care ar fi cel care conține cartea, lucrarea, poeziile pe care totuși poate vă veți hotărî să le publicați ?

— Am predat „Teatrului Național“ din București poemul dramatic „Demosten“, la care am lucrat, l-am terminat și am revenit începînd cu anul 1945 și terminînd cu anul 1970. Deocamdată nu am primit vreo veste prea satisfăcătoare. Crede-mă, tinere Tudoran, sînt la o vîrstă la care nu-mi mai fac iluzii asupra calității unui text scris de mine. Știu pentru fiecare, exact cît reprezintă. Experiența, faptul că am știut să „tac“ ani de zile tocmai pentru că nu eram mulțumit de ceea ce scriam m-au ajutat ca astăzi să pot cîntări calitățile și defectele celor pe care le scriu. „Demosten“ este un poem dramatic în a cărui valoare cred.

— Pentru că aminteați aici de puterea dumneavoastră de a „tăcea“, pentru că știu că la o vîrstă, cînd azi tinerii își fac un mare țel, servit nu totdeauna cu mijloacele cele mai adecvate, din a intra în fondul literar, dumneavoastră ați renunțat la a mai face parte din Societatea Scriitorilor Români, pe care acum o jumătate de secol o numeați „tripou“, vă întreb, stimate Barbu Solacolu, dacă a existat în timp vreo consolare pentru faptul că datorită poeziei lui Pillat din „Pe Argeș în sus“ ați renunțat la... propria dumneavoastră poezie ?

— O, sigur că a existat. Mai întîi aceea de a mă fi știut în stare să nu accept în literatură rolul de supleant, de locotenent al unui poet mai împlinit ca mine. O alta a venit cu timpul. Îți citesc : „...după o jumătate de secol și Șerban Cioculescu și Virgil Gheorghiu, la rîndul lor, descopereau : unul în prefața la versurile mele în 1968, al doilea într-o recenzie a aceluiași că, într-adevăr fusesem un fel de „Bahnbrecher“, deschizător de drum, pentru poezia evoluată a lui Pillat. Muzician, poetul Virgil Gheorghiu mă definea ca un fel de Eric Satie premergător al lui Debussy și, dacă ar fi să merg pe această linie, ar fi să mă laud cu un citat recent dat de Alexandru George din **Die Musik in der Geschichte,** în care se afirmă că Satie l-ar depăși pe Debussy în cucerirea libertății armoniei. Firește, pentru cel intrat adînc în al patrulea pătrar al existenței sale, cu foarte puține și cu modeste adeziuni și satisfacții — acestea ar putea reprezenta mult, în prezent...“.

— Sînteți unul dintre traducătorii noștri reputați. Aproape fiecare iubitor de literatură are în biblioteca sa cel puțin o traducere, semnată Barbu Solacolu. Fie un Carducci, fie un Ronsard. Poate Elizabeth Bareit Browning. Poate Shakespeare ori W. Styron, ori Baudelaire, Goethe... Ce a însemnat pentru dumneavoastră activitatea de traducător ? Care este suprema satisfacție pe care și-o poate da o traducere, reușita ei ?

— În orice caz, traducerile n-au însemnat pentru mine, cum cred unii, un paleativ pentru tăcerea mea în domeniul „literaturii originale“. Repet, am scris în toți acești ani. Poate se va vedea. În ceea ce privește marea satisfacție pe care și-o poate da o traducere ea este aceea de-a izbuti să dai un vers mai bun decît cel original. Da, asta e marea reușită ! Cînd este... Cînd ai izbutit să te însinuezi în cugetul poetului pe care-l tălmăcești,, depășindu-l.

— Din tot ceea ce ați tradus, unde credeți că ați obținut cele mai bune echivalențe ? Sau cele mai intense satisfacții ?

— Sînt mulțumit cum a ieșit volumul Elizabethei Barett Browning. Nici cu Ronsard nu mi-e rușine și cu atît mai mult cred că am tradus cum se cuvine un Vigny la care am lucrat 20 de ani, dar încă nepublicat. Marea mea bucurie de traducător și în același timp marea mea părere de rău o constituie însă, un Shakespeare. Sînt — după cum și-o pot confirma datele la care le-am tradus — **primul tălmăcitor, în integralitate, al sonetelor lui Shakespeare.** Această muncă uriașă în care am investit peste douăzeci de ani nu a interesat pînă acum pe motivul că ...avem sonetele acestea ...contractate, apoi... traduse ! Gîndesc, cu optimism că într-o bună zi acest dosar, pe care ți-l pun sub ochi, va interesa un editor.

— Stimate Barbu Solacolu, vă întreb acum la sfîrșitul convorbirii noastre : bănuiți cumva de ce am acceptat ca, deseori, să transcriu pasaje din cartea dumneavoastră în loc să vă tatonez cu întrebări la care să-mi răspundeți „pe viu“ ? De ce nu v-am solicitat răspunsuri care să-mi asigure un procent de „inedite“ ? Apoi, de ce nu v-am întrebat nimic de prietenii dumneavoastră Vinea, Barbu, Vianu, I.M. Rașcu, Eugeniu Speranția, apoi Ionel Pop, cel din prezent, atît de apreciat de Dvs. ca mare prozator, ori de oameni pe care i-ați cunoscut bine ca Al. T. Stamatiad, A. Poitevin-Scheletti, Jean Al. Steriadi, Al. Colorian și mai ales de marea personalitate N. Iorga ?

— Bănuiesc că ai vrut, printr-o gentilețe pentru care îți mulțumesc, să nu-mi răpești nici prea mult timp, nici să nu mă supui, zic asta în glumă, — la eforturi prea mari. Sau cam așa ceva.

— Nu, stimate Barbu Solacolu. Cred că pasajele din cartea dumneavoastră vor avea darul să cîștige noi cititori pentru „Evocări, Confesiuni, Portrete“, carte — bucurie pentru orice iubitor de literatură. Chiar dacă ea nu se mai găsește în librării ! Cititorii s-ar putea s-o readucă prin cererile lor. Atunci vor putea citi acele portrete admirabile închinate celor pe care i-am pomenit mai sus, și pe care i-am fi nedreptățit dacă nu i-am fi amintit cu egală generozitate.

— O, îți mulțumesc pentru subtila dumitale „propagandă“ făcută acestei cărți, cum tot așa țin prin Dta. să mulțumesc „Luceafărului“ pentru a fi încercat să dezlege pentru cititorii săi „enigma“ din jurul numelui meu.

Dorin Tudoran

poezia tînără

Dinu Flămând

Printre tinerii afirmați în cadrul revistei studențești ardelene **Echinox,** cel mai important pare a fi Dinu Flămând (n. 1947 în Susenii-Birgăului — Bistrița-Năsăud). Întîiul său volum, din 1971 a atras atenția prin titlul luat din filozofia greacă, epicureică, **Apeiron,** adică imensitate, nemărginire. De fapt Dinu Flămând nu e un poet cosmogonic, ci erotic, este drept într-un chip inedit, enigmatic, „ultim căzător din marii îngeri“, înțelegind dragostea ca pe o neliniște și o „vină“. **(Revers, Fum) :** „Iar tu ești frica mea și îndurare, / sînt singur de preasingur și nu știi, / de-acum am să vorbesc mai aspru / căci tu ești vina mea, tu poți să fii, / tu poți fi vină, căci nimic nu știi. / Privește fumul care urcă-n noi / ca un destin, iar tu te chemi Naina, / de partea ta tot neamul de fecioare, / de partea mea e numai vina.“

Poemul **Fum** are un sens metaforic, criptic. Poetul alunecă prin „tundre boreale“ cu reni „nepereche“, „alb“, adulmecind părul de „alge brune“ ale iubitei și face ferfeniță cu barba lui țepoasă pielea de „coajă de mesteacăn“ a femeii. Aceasta se va opune apropierii cu „buze de zgură“. Imaginile devin tot mai ciudate. Ce sînt „focurile de priveghi însămînțate adînc în arătură“, ce sînt „fumurile lungi“ care asfințesc pe cîmpuri, de ce ard „oase de ciine“ în fumuri „dulci“, de ce se pîrjolesc cîrtițele în mușuroaie, de ce bolborosește-o „bolgie de zoaie“ cu părul ei „prin șapte primăveri“ ? La fel de misterios e poemul **Geană de meteor.** Poetul doarme un „somn de crini“ sub gheață, ca într-un oraș uitat sau ca într-o țară îngropată, sub privirea. pare-se indiferentă, a femeii : „Sub gheață somnul e un crin / și eu îl țin în sus cu mîna — / auzi cum se deschide larg corola / să îți culeagă geana din senin“.

Mai limpede e poemul cu titlul **Presimțirea căderii,** sugestie a primejdiei alunecării în neant : „Încet, încet — prin labirint / înaintează-o apă rece, / stau tot mai singur către mijloc / de cîte două ori, ca să mă mint... / În peșteră sub labirint, vuind / se scade-n mine răsuflarea udă, / aud fisura cum înaintează — / săgeată către mine lăcrimînd. / Mă strigă multe voci în prăbușire, / plouă în moarte prin fisuri. / De m-aș deschide tot, așa cum sînt / roca s-ar roade pînă în mormînt. / Taci margine / Oho, ce calm / eu trebuie mereu să spun. / În mijlocul fisurii țin pereții / fără convingere, dar spun, dar spun“.

Somnul și visul sînt la Dinu Flămând mijlocul de penetrație dintr-un spațiu mărginit într-unul fără limite, în apeiron :

„O vreme visul meu e un îngheț / ca marginile de tărîm închis / dar altul vis de-a pururi mă străbate / prin visul meu să intre altul vis.“

Altul, adică înaltul, vis e „celălalt“ vis, la care face aluzie Rilke : „De ești tu visătorul, vis sînt eu“.

Dinu Flămând nu uită să vorbească în **Apeiron** de satul copilăriei sale triste : „Un sat cu preotese gîrbovite / fierbînd grăsime rîncedă pentru săpun, / aceste uliți cu nuci balcanici, / aerul putrezind în șuri stătute / încît te simți învins, stupid de bun.“

Dar tăria sa nu stă în evocare, ci în intenția de mitologizare a Erosului : „Ascultă și cum genele se lasă / să te acopere cît ești de goală, / în două lacuri pure de puciosă / să îți dizolvi ființa vegetală / Stringîndu-te din mîluri, ca un plaur / să te rotești galactic către iris / cînd ochii mei, încrucișați sălbatic / prin Maelstrom te vor trage spre Osiris“.

Din nefericire linia nu se continuă în volumul de **Poezii** din 1974 unde se reiau vechile mituri (Narcis, Icar, Euridice) fără interpretări deosebite proprii. Oarecare interes stîrnește legenda lui Dracula, voievodul straniu, teribilul Vlad Țepeș : „Dracula vodă, om mătăsos / trece prin moarte și nu se taie, / spiritul răului stăpînește / peste lucarnele patriei singerate. / Trec păsări moarte peste cetate / și cad în amiază pustie, / trece Dracula, fumegînd / cu moartea pre moarte călcînd. / Vin bărăgane și transilvanii / țările smircului, nisipoase / pînă la streașină, pînă la ușă / în dans de flăcări și de cenușă. / Vine istoria, omenește, pe jos, / peste această mare luxurie ; / preaiertătoare, care ne ține / lîngă trecut și viitorime“.

Mai ciudat e că apare o **Îmbrățișare** în gustul filmelor cu Dracula : „Pînă la rădăcina răsuflării / pînă la acru, pînă la livid / ne ducem amîndoi, îmbrățișați / demoni atinși de focul translucid. / Demon Incubus eu, iar tu Succubus. / căzuți adînc, în pivniți de coșmar, / vezi, albul ochiului acum se varsă / peste acest imperiu vegetal.“

În sfîrșit se cade amintit la Dinu Flămând un elogiu al Transilvaniei, ținut natal, „țară de nord sub ierburi mari culcată“ **(Nord) :** „Țara Ardealului în sfat de toamnă / strînsă prin șuri la cîlci de desfăcut, / se-aprinde bruma unde calcă pasul / cînd ne-aruncăm însingurarea-n urmă / și vînturi deci ne flutură prin mantă / lăsînd în cusături semințe negre. / Atunci simțim pămîntul cum ne soarbe, / sub pașii noștri drumul se subție, / palmă cu palmă aburește-n suflet / întinsul ei pe harta din vecie. / Țara Ardealului, fiord în ierburi, / Țara Ardealului vibrînd spre nord, / viața mea nordică sub un cer nordic / în binecuvîntare de la nord“.

Poetul n-a evoluat sensibil de la primul volum, e încă în prima fază a creației sale.

Al. Piru

George Ţărnea

Cel ales

Cel ales în fruntea ţării
Iubitor de ţară este
Nins la tîmple pentru grija
Drumului urcat spre creste

Cel ales în fruntea ţării
Comunist de omenie
Poartă-n grija faptei clare
Viitoarea Românie

Cel ales în fruntea ţării
Frunte este pentru gîndul
Care-a tot suit prin lupte
Secole şi vieţi de-a rîndul

Cel ales în fruntea ţării
E măsură pentru toate
Sprijinind cu neodihna
Demna noastră libertate

Cel ales în fruntea ţării
Vrerea ţării lui urmează
Braţ bărbat la dreaptă trudă
Fiu cu inimă viteză

Cel ales în fruntea ţării
Munca preschimbind-o-n lege
Un mai larg belşug de soare
Ţării sale îi alege

Şi înalţă către lume
Peste valurile zării
Glasul nemuririi noastre
Cel ales în fruntea ţării.

Horia Bădescu

Voevodul

M-am întrebat uneori ce va fi gîndit el, cum va fi purtat el capul domnului său.
Ce va fi gîndit el care n-a putut apăra de mişelie pe bărbatul căruia nici moartea n-a cutezat să-i privească în ochi. În ochii crunţi de tropotul călărimilor şi al şarjelor singuratice în care purta un vis de dincolo de el şi de moarte ?
Cum il va fi purtat el pre miini amîndouă, cu ochii de rouă, în ultimă şi înlăcrimată goană ?
Cum îi va fi şoptit el cu buze de gheaţă, cu glasul de ceaţă numele riurilor şi pămînturilor-pohta ce-au pohtit şi n-au implinit pînă la sfîrşit ?
Şi cum il va fi aşezat el ca pre un sfînt odor în racla neamului său ?
N-a existat în istoria noastră sol mai tragic şi mai sublim decît acel voevod. Ducînd a lor săi fruntea care zămislise un vis şi lăsînd în pămîntul a lor săi trupul ce nu l-a putut desăvîrşi. Uriaşă, odihnind între Turda şi Tîrgovişte, fiinţa voievodului Mihai ne alcătuia o ţară de suflet. Şi acel oştean, călărind implătoşat în tristeţe, era hrisovul de taină al Măriei Sale !

Nicolae Lupu

Cîntare

Altar din care floarea-şi desface nuntă-n soare,
Pămînt al meu, lumină mărită din lumină,
Legendele-ţi torc cerul, de-apururi, la izvoare
Şi rodul tău făclie-i curgînd peste grădină.

Pămînt al meu, iubire de viaţă şi cîntare,
Cîmpie de luceferi cu mal de înflorire,
Ai fost odată murmur de cîntece amare,
Sîngele tău un clopot căzut în nesfîrşire.

Adun pe buze roua strălucirii tale,
A binecuvîntare străluce crinu-n mină,
Îşi mină blînd păstorul turmele mari spre vale
Şi mieilor cleştarul le unduie sub lină.

Fîntînă a purităţii cînd zorile coboară
Lumina să-şi sporească prin zumzet de albine,
Aşa cum pruncu-n straie de stea, întîia oară,
Atinge trupul zilei cu degtele line.

Pămînt al meu, iubire de cîntec fără moarte
Cu oameni pururi tineri şi drumuri care cresc,
Fie dar, dalbă, floarea-n splendoarea ei să poarte
Lumina ta de viaţă şi augur românesc.

Ion Lilă

Mihai Viteazul

Trece Mihai Viteazul prin roata soarelui
Pe calul lui alb, cu sabia în mină.
I se închină munţii, i se închină spicele,
Porumbiţe blînde îi sărută mîna.
Trece Mihai Viteazul însoţit de rapsozi
Şi rapsozii cîntă despre o singură ţară
Steagurile vrăjmaşe sînt plecate la pămînt.
Trece Mihai Viteazul cu sabia dreptăţii în mină
Trece Mihai Viteazul prin trei porţi de aur
Şi după trecerea lui porţile se dărîmă.
Rămîne o singură ţară neprihănită
Rotundă ca roata soarelui
Prin care Mihai trece şi acum strălucind.

George Coandă

Clar

Clar de Muntenia —
mistuite de orizont cîmpuri la Helis
aprind focuri dulci de seminţe
şi sevă albastră fluviul
duce în calde
fîntîni de cernozion.

Clar de Moldova —
păduri de argint
culori cîntătoare
ascund pe Ceahlău
şi păsări de luncă
ţîşnesc un Hierasus
prin aer crud de Piroboridava.

Clar de Transilvania —
pămîntul dospeşte aur,
în rărunchi de piatră
depune mărturie Ohaba Ponor silexul ;
un voievod de mare fulger
de la sine trupul împarte —
făgăduită pîine viitorului
şi legiuni de aurore se pirguiesc
la Germisara,
la Porolissum...

Clar de Bucovina —
tresare un bucium în obcine
unde o blîndă Pocuţie
sta vamă
chezaşă-ntre neamuri.

Clar de Maramureş —
şi nasc descălecători la Oaş
de se-aude la simbre
cum ţipură Talna
şi Tisa cu insule neaoşe
înfloreşte Marmaţia.

Clar de Crişana —
în Biharia Menumorut
se limpezeşte cu Crişuri.

Clar de Banat —
ard lungi corăbii
de antracit la Berzobis
şi la eră înstelate ferigi
în Saldenses
sunt peceţi dăinuite.

Clar de Oltenia —
cade la Padeş un veac,
un zeu invie fără sfîrşit Coloană
la Pons Aluti,
la Pelendava...

Clar de Dobrogea —
între ape o amforă de Măcin
se umple cu pescăruşi de griu
şi un Şarpe fantastic
înghite timp
la Tomis.

Mă strigă din obîrşii sîngele
şi trupul curat
întreg îl aşez Sămînţă
în Binecuvîntatele Osuare ale Strămoşilor.

Clar de România.

simplă criză

Nu pentru că ar fi fost foarte cald. Soarele părea numai mult mai mare şi rotund decît este el deobicei pentru cei ce îl privesc din cînd în cînd. Pentru aceştia, crengile vişinilor din grădinile ghemuite între două trotuare îşi lăsau vîrfurile spre pămînt, fără umbră, fără foşnete, încremenite sub lumina amiezii de duminică. Casele din jurul spitalului, parcă tăiate în carton şi urît vopsite în verde şters, se urmau una după cealaltă pe o parte şi alta a străzii. Nimic niciunde, nici vînt, nici praful care să le fi făcut urîţenia mai puţină, nu plouase, nu ploua, nu va ploua decît peste ani de zile, mai tîrziu. În grădiniţele strînse nemilos de garduri, cîteva crizanteme luceau palid sub boltele de viţă sau de trandafiri de dulceaţă care începuseră să-şi scuture petalele pe marginea pietrelor mai mult sau mai puţin îngropate, închipuind aleea, de fapt acea cărare a ţăranului bucureştean care îl făcea, străbătînd-o alene de la un capăt la celălalt, să se simtă încă stăpîn pe curtea lui. Ceea ce ar fi fost curtea nu însemna decît cei cîţiva metri pătraţi pe care fiecare fir de iarbă îşi însuşeşte prin amintire înălţimea copacilor de altădată, la umbra cărora, dacă nu te puteai umbri, măcar îţi puteai închipui şi singur, chiar şi fără să vrei, copilăria, îndepărtată, mai ales atît de înstrăinată, din primii ani. Strada Lungă, altădată lungă, fusese împărţită cam demult în trei, cu încă două denumiri, deşi numai astfel era cunoscută. Pe ea, la un număr vopsit cu roşu pe gard, încă se dormea, cînd Marinică, fără să-şi sfîrşească visul, fu sgîlţîit uşor de Caterina, Rina cum îi spunea el şi cei care o cunoşteau mai bine. După ce se răsuci cu faţa în pernă o auzi destul de bine cum îl cheamă din somn, pe numele de tată.

Şi el rise, ca şi cum ar fi vrut să vorbească tare, fără să aibă de ce să fie contrazis :

— Bine, am auzit, bine, îmhimhi.

Şi-i răspunse nevrînd, încă visîndu-se într-o maşină pe care nu o cunoştea şi pe care ar fi vrut s-o conducă, neputînd decît să se învîrtă cu ea, tot vrînd să calce un cîine, fără să aibă mîinile pe volan, într-una din ele ţinea o puşcă şi dorea să tragă în cel care, nemaifiind cîine, era un bărbat care se aplecase pe urechea Rinei. Şi cînd să se apropie de ei, începînd să audă, chiar auzi, limpede, cum îl striga Rina.

— Marinică, scoală omule, ţi-a venit colegu şi te aşteaptă în bucătărie.

Se-ntoarse cu faţa spre măsuţă, acolo unde ceasul vechi, rotund şi bine căţărat pe picioare, îşi încrucişase limbile la cinci şi treizeci. Sări din pat ca un om care nu vrea să se înece, cu disperarea aceluia care, o dată ajuns la cîţiva metri de mal, încearcă să scape, bătînd din mîini dezordonat, numai că de data aceasta ar fi vrut cu adevărat să se înece în somn măcar pentru încă o oră, dacă nu pentru un timp mai îndelungat.

— Gata, gata, femeie, ce tot ţipi, unde arde ? unde ? te întreb.

— Păi dacă a venit să te caute, tu ce să zici, că nu eşti acasă ? se dezvinovăţi Caterina, trăgîndu-şi ciorapii sub capotul înflorat în care uneori, mai ales seara, părea uneori frumoasă.

Marinică alunecă jos şi apucă pantalonii de pe speteaza patului, cu ochii încă abia deschişi, încercînd fără să-şi dea seama să păstreze în mînă puşca pe care o visase.

— Fir-ar să fie, bombăni, n-apuc să visez şi eu o dată, că gata, pierd sfîrşitul. Şi ţipi tu, femeie, ori ţipă ceasul ăsta, tot una-i, lua-v-ar naiba pe amîndoi, zise. Şi să mă lăsaţi voi, amîndoi, să dorm, cît mai apuc şi eu visele astea.

Tuşi lung şi urît, deschise fereastra şi scuipă, bău apă din cofer, iar pe urmă apăsă clanţa cu o mînă. Cu cealaltă îşi apăsă părul pe creştet, dîndu-şi-l într-o parte, trecu prin odaia în care singurul pat din ea era acoperit cu un covor de iută, avînd deasupra, în marginea lui, deasupra pernelor, o carpetă persiană în care un arab stringea la piept mai multe văluri sub care abia că se bănuia o fecioară creştină înspăimîntată nu se ştie de ce.

— Ce, bă, n-ai somn ? îl repezi el pe Stoian, un băiat tînăr căruia abia începuse să-i crească părul peste urechi, aşezat cuminte pe scaun, la masa din bucătărie ; n-ai sau ai dormit prea mult, şi ce-ai zis ? ia să trec pe la nea Marinică, să vedem, el s-a sculat ?

— Îmi cer cu scuze, nea Marinică, se umilî Stoian, dar de capul meu n-am venit eu aici, la orele astea.

— Da' de ce-ai venit, mă, de ce mi-ai lăsat visul neîncheiat, c-am avut un vis...

Marinică se opri, nu de altceva, dar începuse să-şi uite visul, cum i se întîmpla cam de fiecare dată cu visele lui pe care le putea gîndi în linişte, după ce nici ziarele nu mai ajungeau să-i distragă atenţia de la Caterina.

Sculpturi de Nicăpetre

— Mi-ai stricat visul, bă, visul meu, pricepi, hai ?

— Parcă mie, începu să se vaite Stoian, aprinzîndu-şi o ţigară ieftină de la flacăra aragazului, parcă mie nu ? C-am avut un vis... Înaintea matale, că eu m-am sculat la patru, nici nu vedeam poarta cînd am ieşit pe ea să mă duc la şefu.

— Care din ei, că-s trei, se miră Marinică, îl mare al meu e la spital, al doilea e la munte şi al treilea care e, că eu n-am auzit de el de cînd lucrez la comitet ?

— Şi ăla de era la munte, şi ăla al meu mai bătrîn, nene, ăsta m-a trimis, se smiorcăi Stoian, trăgîndu-şi scaunul mai aproape de masă ca s-o vadă bine pe Caterina cum se apleacă deasupra maşinii de gătit.

— A, Pavel, bă, tovarăşu Pavel, că ăsta al tău are 60 cu bătaie, n-are somn, nu vrea să moară dormind. Alălanţi doi îs mai tineri.

— Stanciu al meu dacă are 50...

— Are, că numai eu îl ştiu de 20 de ani, l-am dus şi pe el, l-am dus la şcoli cînd călca în vîrful degetelor, ca să nu supere profesorii.

— N-are nea Mărinică, să-l vezi pe ta-su, ăsta, Stanciu, dacă are cît zici 'mneatale că are fi-su, el atunci cît are ? Şi atunci ?

— Au, bă, au, amîndoi la un loc trec de sută, ca Mersedesul.

— Şi nevastă-sa, se miră năting Stoian, asta cît să aibă atunci, că dacă n-ar avea inel...

Caterina le puse în faţă două căni din care aburea o cafea proastă, unse două felii lungi cu unt şi se rezemă de dulap, după ce-şi aprinse ţigara. Nu fuma de mult timp, tuşea ori de cîte ori îşi aprindea ţigara, însă se obişnuise să treacă altfel în faţa prietenilor ei şi de atunci deprinsese gustul tutunului mai mult ca pe ceva deosebit, atingîndu-şi de buze ţigara ca pe o decoraţie.

— Eh, zise Marinică încă supărat pe visele lui pe care nu ajungea de ani de zile să le termine altfel decît treaz. Îşi mînglie mustaţa, udă de cafea, şi muşcă lacom din pîinea cu unt, eh, neveste dintr-astea care fac mişcare suedeză şi se mint cu pudră şi vopsea la ochi sînt destule.

Stoian îşi mai aprinse o ţigară, era prea tînăr, nerăbdător să-şi vadă stingîndu-i-se ţigara dinainte, altfel, singur, ar fi crestat cu lăcomie felia de pîine, dar acum nu numai că nu era singur, dar mai era şi Caterina, o femeie care părea frumoasă acum, de altfel cum par femeile tinere abia sculate din somn şi care fac să se simtă în jurul lor căldura patului.

— Nevasta ăstuia al meu are şi perucă, nea Marinică, i-am dus-o eu împrumut la o prietenă, juri că e păr adevărat, dacă n-ar mirosi a parfum uscat, c-am mirosit-o.

— I-auzi, perucă, pufni scîrbit Marinică, adică să umble cu păr fals ca şi cum ar fi cheală... Singura femeie în care avusese încredere era tovarăşa Irina, nevasta şefului lui, Filip.

Desigur, tovarăşa Filip era singura femeie în care putea avea încredere, o femeie serioasă care, deşi tînără — şi şeful era tînăr, nu ? — îşi lăsase părul să albească. Şi asta după ce născuse. Cînd îl ducea, dar mai ales cînd îl lua de acasă pe tovarăşu Filip, îi striga din balcon să urce sus şi acolo îl întreba ce mai face el, Marinică, dar ea, Caterina, şi rostea întrebările astea din toată inima. Vroia parcă să-i dea curaj să răspundă „bine fac, sărut mîna, tovarăşe preşedintă, eu fac bine, şi Caterina de asemenea".

— Acasă cum merge ? întreba ea, în timp ce şefu se rădea în baie, iar ei doi, singuri, stăteau în sufragerie, Marinică în picioare.

— Eh, acasă, tovarăşa Filip, acasă e cum e acasă, uneori mai bine, alteori mai rău.

— Lasă, lasă, Marinică, nevastă tînără şi frumoasă ai, numai copii nu i-ai făcut.

— Nu i-am făcut nici eu, nici alţii, că nu ţine sarcina, îl lua gura pe dinainte pe Marinică, schimbîndu-şi greutatea de pe un picior pe altul, privind cu invidie cutiile colorate agăţate în lungul peretelui, deasupra mesei, cutii pe care scria piper, scorţişoară, cimbru, cuişoare şi altele.

— Ei, dacă nici tu, nici soţul meu nu staţi pe acasă, noaptea, cînd veniţi, ce să mai faceţi ? Ieri, Filip era mort de oboseală, aţi venit tîrziu de pe teren, nu ? pe dimineaţă.

Marinică privea în altă parte, ştia doar că la opt seara intraseră în oraş, apucase chiar să cumpere o pîine de la „Alimentara", se grăbise doar să ajungă acasă, dar dacă tovarăşu Filip se oprise la sediu, cine ştie ce probleme avusese de ajunsese în zori acasă, lui îi spusese atît : „Liber", iar el se grăbise să plece acasă, de unde mai mult pleca, decît venea.

— Au fost multe de rezolvat la Schitu, tovarăşa Irina, zicea, prefăcîndu-se că nu vede că nevasta şefului îl ameninţă în glumă sau în serios cu palma.

— Lasă, lasă, Marinică, ştiu.

— Am avut şi o pană. Tocmai cînd treceam prin Schitu, ştiţi satul, nu ? (Irina îl ştia, pînă cînd să se mărite cu Filip, fusese profesoară acolo un trimestru după terminarea Institutului). Ce ne-am mai chinuit, a tras la pompă şi tovarăşu Filip, ştiţi, e un om care nu te lasă în drum cînd ai pană şi nici nu ţipă la tine, că de ce s-a spart cauciucul, sau de ce nu se închide uşa, unde sînt peticele, roata de rezervă...

Marinică îşi întoarse privirea tulbure de la oglinda dulapului în care se uitase o vreme fără nici un gînd şi-şi strînse cureaua, cel puţin pentru el era mult mai important să vină cît mai repede acasă, chiar dacă pentru asta ar fi trebuit să-şi împingă maşina. Îşi strînse mai tare cureaua.

— Ei, bă, văd că nu mănînci şi că fumezi de dimineaţă, şi atunci de ce m-ai sculat tu pe mine din somn ?

— Zic, nea Marinică, de-aia m-au trimis la matale, să-ţi zic să pleci la Spital, la tovarăşul Filip. Că şi Pavel şi Pandele au hotărît de comun acord să-l vadă cum se simte acolo. Şi cînd m-am dus eu la ei, Paveloaia...

— Tovarăşa Pavel, bă, că nu-i din satul tău.

— Asta. Cînd m-a văzut cu microbuzul, mi-a făcut semn de la fereastră să nu mă urc şi mi-a spus să viu la matale să-ţi spun să iei Pobeda şi să pleci cu şefii. Eu ştiu că te preferă pe matale, eşti mai vechi, îi cunoşti, poa' să vorbească mai multe pe drum, aşa trebuie.

— Ce-aşa trebuie ? se înfurie pe neaşteptate Marinică — îşi amintise cît de nesuferit îi era vicepreşedintele. Asta, Pavel, numai cînd îşi ştergea ochelarii în faţa lui îl mai îmblînzea, încă de cînd era copil îi întrase în cap că poate să-şi piardă ochii, uneori lăcrăma la gîndul ăsta. Şi ce-a mai zis ?

— Să te duci fuga.

— Las' aştepte, bă, Stoian, şeful meu, tovarăşul preşdinte, Filip vreau să-i zic eu, aşa, ca între noi, mi-a spus, cînd am fost la spital, să nu mă mai prindă pe acolo, să-mi văd de treaba mea.

— Da, dar tovarăşul Pavel a zis să te duci fuga, el e acum şef, şi al meu şi al tău, pînă cînd se întoarce al tău.

Marinică se ridică de la masă, se pieptănă îndelung în faţa oglinzii, părul lui era din ce în ce mai rar, între dinţii pieptănului se adunau smocuri din ce în ce mai mari, oftă şi o privi pe Rina.

— Bine, mă Stoiane, dar e şi ceva neprevăzut la mine, nu ştiu ce-o zice Caterina mea, ce crezi tu c-o zice ea, dacă o întrebăm ?

Stoian n-avu nici o părere, era prea tînăr ca să înţeleagă că, atunci cînd unei femei îi pleacă bărbatul pe neaşteptate, ea ar putea să se întristeze sau să se bucure. Pîpăise maşina de gătit, da, bună maşină, pe urmă se încheiase la haină şi plecă ferind băltoacele din curte, nu înainte de a furişa încă o privire spre capotul înflorat ca o papiişte a Caterinei, care, deşi atît de dimineaţă, îşi înroşise puţin obrajii cu palmele, cît rămăsese singură în cameră după plecarea bărbatului ei. Marinică îl petrecuse pînă la poartă şi, întorcîndu-se alene, văzu crizantemele înmuiate de ploaie, rupse una mai gălbejită decît celelalte, o mirosi pînă în uşă şi o lăsă pe măsuţa din dreapta ei, alături de pachetul de mîncare.

★

Irina murise. Pentru că Filip nu avea nimic de făcut, dar şi pentru că îi plăcea de la un timp să meargă pe jos, îl însoţi pe doctorul Euscapadopol pînă la poartă. Acesta nu se supără, dimpotrivă, pretinse că îi face plăcere să fie însoţit şi îl luă de braţ, aşa cum se iau cam toţi bărbaţii de braţ, adică abia atingîndu-şi umerii.

teatru

Lecţie de teatru românesc

Reluarea excepţionalei reprezentaţii „Constantin Brâncoveanu" în cadrul serii de teatru tv. ne-a obligat, dincolo de încintarea strict estetică, să consemnăm cîteva observaţii mai generale pe care spectacolul ni le-a impus. Întîi de toate e de lăudat iniţiativa redacţiei de teatru a televiziunii de a reprograma un spectacol exemplar decît de a da o premieră nesemnificativă în aceste săptămîni dominate de memoria vie a istoriei naţionale. Textul dramatic al lui Nicolae Iorga, adaptat pentru televiziune şi regizat în secvenţe de „teatru epic" de către George Teodorescu, ne-a reamintit că nu se face încă totul pentru repunerea în circulaţie a **literaturii** unui mare autor.

Continuind visul eminescian (obsedat de amploarea teatrului istoric shakespearean) teatrul istoric exprimă la Nicolae Iorga nu doar opţiunea pentru evenimentele unui trecut cu care disciplina riguroasă a ştiinţei îl familiarizase ci încercarea de a legitima şi prin creaţie literară o istorie cu adevărat exemplară, importantă şi unică prin dramatism, originală prin soluţiile şi modelele ei umane. Prima calitate a teatrului istoric al lui Nicolae Iorga e deci **realismul** evocator, experienţa istorică românească fiind valorificată atît prin **adevăr** cît şi prin **poezie.** Acest realism e servit de o limbă literară neostentativ „neaoşă", păcat al unor autori mai recenţi, o limbă literară sugestivă şi justificabilă istoriceşte în acelaşi timp — fapt demn de relevat şi de luat în consideraţie şi de autorii unor scenarii de film ori ai unor piese de teatru istoric : nu e de loc plăcut să auzi personaje istorice exprimîndu-se inadecvat cu vorbe neintrate în limbajul curent la vremea lor. Dacă poezia şi unele texte dramatice ale lui Blaga reuşesc să ne dea senzaţia unei vorbiri preţioase a unui „imaginar medieval" printr-un limbaj epurat sugerînd atemporalitatea şi printr-o conştiinţă rituală, gravă, a convenţiei, teatrul lui Nicolae Iorga reînviază în limbajul său prospeţimea unei vorbiri reale, cercetată de marele cărturar în ipostaza de istoric literar. Frăgezimea, fluenţa vocabularelor rostite de personajele lui Iorga fac cu atît mai dizgraţios limbajul „bolovănos" al unor texte de teatru istoric recente. Stilul „brutal-bolovănos", expresie a instinctualităţii şi a unui acces recent la cuvînt nu poate fi aplicat nici vorbirii unui personaj istoric nici unuia „autentic" din zilele noastre decît pentru a marca o infirmitate, o dezorganizare individuală, o alienare.

Céline, întîiul între maeştrii moderni al stilului vorbit, tocmai autenticitatea unei „degradări" urmăreşte prin folosirea unui limbaj care recuză convenţia, ceremonia.

Firescul drum spre martiraj, parcurs de personajul central al dramei, Constantin Brâncoveanu, într-o impresionantă linişte tragică, e cu atît mai convingător în dezvăluirea unei situaţii istorice cu cît marele gospodar al Ţării Româneşti, întruchipare a raţiunii de stat, refuză gesturile spectaculoase.

Inteligenţa cu care Nicolae Iorga a ştiut să evidenţieze chinul interior al unui personaj dotat pentru fericire pus într-o situaţie tragică, ţine de marea artă. Ştefan Iordache găseşte, în rolul domnitorului, accentele unei suferinţi de o profunzime egală în tot spectacolul. Excelenţi au fost de asemenea, Silvia Popovici şi Costel Constantin.

Cezar Ivănescu

film

Faulkner ecranizat

Ecranizare fidelă spiritului faulknerian şi, în bună măsură, literei unui emoţionant cîntec de lebădă, **The Reivers,** (arhaism traductibil aproximativ cu **Jefuitorii)** film semnat de scenaristul Irving Ravetch şi regizorul Mark Rydell constituie o fericită excepţie de la seria eşecurilor, răsunătoare sau nu, înregistrate de cineaşti în tentativele de echivalare a prozei scriitorului american (Povestirea domnişoarei Temple Drake, Sanctuar, Zgomot şi furie, Lunga vară fierbinte, Nechemat în ţărînă).

Ceremonia iniţierii, temă frecventă şi aprofundată în complexe ipostaze în Epopeea Yoknapatawpha se desfăşoară în **The Reivers** puternic ancorată într-un spectaculos cotidian. Existenţa unui minunat automobil galben generează aventura celor trei hoinari : Lucius, părăsind o copilărie ce ignoră nedreptatea şi minciuna, Boon Hogganbeck, indianul vînător, cunoscut din nuvela „Ursul", îndrăgostit acum de maşina Boos-ului, bunicul lui Lucius, şi de Ned Mc Caslin, negrul generos şi pitoresc în afaceri riscante. Mecanismul social cu care este confruntat Lucius în scurta lui escapadă determină o maturizare rapidă, nuanţată în reacţii elocvente faţă de viciu şi pervertire, ce prefaţează curajul de a le înfrunta. Experienţa pe parcursul căreia se prăbuşesc imaginile edulcorate asupra unor valori „morale" presupune, în final, dobîndirea conştiinţei răspunderii în acţiune, a solidarităţii umane indiferent de culoarea semenilor.

Menţinînd o apropiere afectivă faţă de textul echivalent, Mark Rydell reuşeşte să reutilizeze pe parcursul filmului tehnicile specifice naraţiunii faulkneriene, în egală măsură proprii şi limbajului cinematografic (simultaneităţi de planuri, tehnica fondu-ului, succesiunea perspectivei personajelor şi a ritmurilor de înregistrare a evenimentului).

Rafinamentul organizării spaţiale, ce include mişcarea şi timpul într-o ambianţă plastică îmbogăţită cu discreţie de culoare caracterizează cîteva secvenţe antologice : intrarea hoinarilor în oraş, cursa de cai.

Deloc complexat de faima şi talentul lui Steve Mc Queen (Boon Hogganbeck) Mitch Vogel (Lucius) îi oferă experimentatului actor o strălucită replică în interpretarea plină de naturaleţe a vîrstei minciunilor candide şi a promisiunilor ţinute cu inocentă ardoare. Autenticitatea şi bogăţia psihologiilor faulkneriene sînt reliefate şi în galeria de personaje episodice ce apar în calea hoinarilor. Justeţea accentelor fereşte filmul de didacticism păstrîndu-l în categoria ecranizărilor realizate cu înţelegere şi respect faţă de opera transpusă. Un ultim, nu şi cel din urmă merit al regizorului şi al excelentei echipe de interpreţi : conservarea ironiei faulkneriene, aluzive sau directe, în verb sau în expresia gestului. Faulkner, scenarist şi colaborator apropiat cu regizori celebri în realizarea unor filme de referinţă, ar fi aplaudat această reuşită.

Călin Stănculescu

Ovidiu Hotinceanu

La marginile lumii, bînd izvoare *)

Venea c-un bivol pe grumazul lat
Hurducind drumul sub călcătură
Şi-l arunca din umeri ca pe-un sac
Şi bivolul murea de căzătură

Apoi minca hălci mari cit masa
De parcă şi-ar fi pomenit sfirşitul
Sătul apoi, acoperea cu spatele
Şi soarele şi cerul şi-asfinţitul

Se intimpla să treacă cite-o butcă
Pe sub copacii serii la răscruce
El oprea caii cu un strigăt scurt
Şi caii-ngenunchiau făcindu-şi cruce

Ca să il prindă l-au incercat cu soaţa
Unui arhonte, răpus de el sub plumbi
Avea duduca mina albă ca de moartă
Şi singure-i cădeau veşmintele din bumbi

Venise plinsă, despletind pădurea
Bătind in pieptul lui cu pumni uşori
Să-i ceară viaţa unui nu ştiu cine
Să-i ceară lacrimile ei suite-n nori

*) Din volumul de poezii în pregătire, la Ed. „Cartea Românească, al tînărului poet, dispărut pretimpuriu

Dar s-a sălbăticit şi ea. Umblau de-acum
La marginile lumii bînd izvoare
Pînă (fost uitaţi şi s-au gindit
El să se facă-n margini stejar. Ea, floare.

De-a lungul anilor

O, tu de-a lungul anilor trecind
În mină cu o stea fierbinte
Peste sprinceană incruntat frumos
Apa din ochii mei incă te minte

Incă viclean este fiorul clipei
Ţie necunoscut, ţie nemăsurat

Gh. Ivancenco : „Mihai Viteazul"

Port zimbetul copilăros al verii
Cind te-ai pierdut intr-un copac bărbat

Vorbeşti o limbă aspră. Grea e măsura
Acestei renunţări la margine de timp
Cind fără veste fi-voi ţie clipă
Unică, grea, sonoră ca un nimb.

Auzi-mă. Cu lemn cresc insprre tine
Domol ca mingiierea care-mi intoarce faţa
Ci vino. Rămine-voi aici şi faptele
Le voi plăti de două ori cu viaţa.

Imn

La vremea cind in pămînturi sămînţa-i gata să nască
Cimp cu flori visat-am noaptea şi intrau in el să pască
Cai cu coamele văpaie, cu subţirele lor glezne
Fremătind nervos de miazma florilor suflată lesne
In norocul lor de noapte le lucea latul spinării
Sub lumina curgătoare, sub omătul ingheţării
Era noapte spun, dar incă, nesătulă ca o gură
Se mişca vecinic firea ca o cheie intr-o uşă
Şi se preumblau acele dobitoace, regi şi prinţi
Nu popor de crupe mindre trimiţind priviri fierbinţi
Spre cea margine in care mă făcusem tot o umbră
Ca un vechi bărbat uitat intr-o efigie sumbră
Intrasem in lemnul aspru de care stind răzimat
Imn la paşii lor magnifici, imn şi slavă-au ridicat.

Franz Franken : „Cresus şi Solon" (Mihai Viteazul este infăţişat in mijlocul suveranilor Europei)

Ion Văduva-Poenaru

Istorie

Mihai a venit de departe;
L-au trimes la noi Decebal şi Traian;
L-au botezat cu viaţă şi moarte
Şi l-au sortit să fie titan;
A venit de departe şi mai vine;
Niciodată n-a putut să moară;
A fost la Călugăreni şi chiar la Rovine,
Şi s-a cununat la Alba Iulie cu-o ţară ;
Mihai a venit cu-ai săi căpitani,
Cu Mircea, cu Ţepeş, cu Ştefan,
Cu toată istoria a două mii de ani,
Şi cu inima acestui comunist an!...

Mihai Ursachi

Arca

Pe marea eterică trece Corabia
neexplicită. Rosa triremă
cu stelele-n petale tronează. Omniscientă,
valuri de-o clipă o oglindesc intr-o mie de chipuri.

Eonul hermetic e oul de aur
al paserii Phoenix ; vei muri, vei trăi
de o mie de ori şi o dată. In oul hermetic
tu dormi, nenăscut. Lance subţire

străbătătoare de margini, o, Arcă ! Iubire
nemărginită, străpungătoare a fecioriei ! Din tainiţa
vremii, fără de-ntoarcere, viaţă ducind,
precum fătul
din uter. Adio, adio, în adoraţie.

planetă de tînăr

Mihai Adrian Eres

Lepădîndu-ne aripile

Lepădîndu-ne aripile poate nu vom mai zbura
deasupra drumurilor care curg
purtînd umbre şi cintec de păsări
din marea carte albă
in care adunăm conturul cuvintelor
Vom rămine in umbra lucrurilor
privind miraculoasele aripi ale frunzelor,
păstrînd legănatul în pupile,
aşteptind devenirea.

Fragede dovezi

Nu putem trece despărţitoarea linie
peste trupul de ape rostind
„Aici sint eu, Acolo eşti tu"
Privim cadranul solar la marginea apei
cu chipul săpat de nisipuri,
cu ochii din care aşteptăm să răsară valuri
Sintem lipiţi de valuri,
gindul e mistuit de nisipuri
Noi auzim glasul mării de dimineaţă,
murmurul dinspre seară,
vorbele peştilor care mor în năvoade,
fragede dovezi ce ne separă sufletele.

Privirea nu mai e ageră

In zidurile albe, ferestrele priveau
spre miazăzi şi spre miazănoapte
oprind drumul grăbit al nepoftiţilor
cu trupuri răsturnate.
Privirea nu mai e ageră,
nu mai taie văzduhul
cu palmele albe, lungi,
nu mai inalţă clădiri de nisip
la capăt de drum,
dincolo de puntea de lemn
unde nimeni nu ne vrea
O pasăre îşi incearcă puterea
risipindu-şi culorile
peste imperiile crengi, în lumină
şi eu mă nasc
in fiecare noapte, niciodată deajuns
auzind zvonuri de pescăruşi dintr-o altă zi
ce nu mai ajunge pînă la mine.

Şi umbra

Noaptea a-nceput să moară
impresurind zidurile galbene,
strigăte nedesluşite conduceau luna
spre pluta incărcată de nuferi
alături de care îşi scaldă trupul
o zi şi incă o zi
spre a lumina noapte de noapte
ochii albaştri ce incep să se intunece,
Şi umbra,
alba mea umbră
invăluită în ceaţa albastră,
purtind în pupile lacrima maestrului
priveşte rotocoale de fum cum se ridică
deasupra drumului pe care ai plecat
şoptind rugăciunea.

Aerul îmi taie suflarea

Aerul îmi taie suflarea,
cu aceeaşi uimire
mingiie numele care nu se mai intoarce
din basmul plin de umbre ;
caută umbra şi privirea
ce nu mai răzbate prin ferestrele serii
Noaptea tirziu
grijile zilei trecute rămineau în urmă
uitindu-şi neagra rugină
n-ainte ca ziua să vină
mai limpede, alunecind pe o treaptă
dintr-un gol spre altul,
spre dimineaţa flămindă
ce imi adună cuvintele prefăcute-n lumină.

de inimă

Iulian Neacşu

Mergeau incet pe aleea de salcimi imbătriniţi mai devreme decit se obişnuieşte, cu ramurile răsucite deasupra ca nişte degete neterminate intr-un loc anume. Aleea impărţea spitalul in două — intr-o parte Internele, iar in cealaltă Nevrozele. Deşi asfaltată de curind, pietruită şi cu şirguinţă măturată de bolnavii psihici incurabili, semăna — pentru cine ar fi putut să semene astfel — cu un du-te-vino de oraşel, desigur mai altfel, ciudat prin cei care-l colorau, şi mai ingust. Lui Filip îi plăcea, datorită lipsei sale de seriozitate — o fişie de asfalt intre paturile bolnave — insă mai ales pentru chioşcurile de placaj la care se vindeau, cum se vinde oriunde, cărţi, ziare, cutii de bomboane şi eugenia, şi in faţa cărora bolnavii se opreau numai atit cit să-şi poată inchipui că au redevenit cumpărători, deşi cei care cumpărau erau rudele şi prietenii veniţi să le spună că le merge bine. Era o alee a bolnavilor care îşi puteau face singuri analizele, singuri, umerase de halate decolorate şi nepotrivite, odată vopsite, tirîndu-şi papucii lip-lip, călcînd pantalonii dungaţi ai pijamalelor fără cine ştie ce nasturi, roase de transpiraţia celor care le purtaseră inainte. Bolnavele, cite erau, mai multe oricum, pentru că acolo erau mai multe bolnave decit bolnavi, nu aveau cum să se impiedice, cămăşile lor lungi li se bălăbăneau la poale ca nişte clopote, îşi stringeau mijlocul cu cordonul, cele mai puţine, ori îşi înfăşurau halatele cu o mină la piept, cu cealaltă pe şold, cele mai multe.

— Doctore, îl intrebase Filip pe Euscapadopol, incă inainte de a ieşi din pavilion, poţi să-mi spui care este primul semn, de nebunie, simptom, cum vă place să spuneţi voi, doctorii ?

Era o intrebare pe care şi-o punea şi lui insuşi după ce părăsea salonul, în salon totul era mult prea limpede, fiecare bolnav avea foaia lui, lua anumite medicamente, din cind în cind unul sau altul cu care stăteai de vorbă incepea să bată cîmpii, fiecare în felul lui şi exceptindu-i pe patologici, toţi ceilalţi se remarcau prin logică. Numai că demonstraţia logică, indeobşte lungă, amănunţită, avea ori un sfirşit irealibazil, ori era imposibil să fie dusă la bun sfirşit. Nu mai departe decit ieri, Mărdărescu, un agronom, aproape că il convinsese că... **Deci** era uşor de inţeles, el insă era internat pentru **Cum,** pentru că proiectul lui, dacă la inceput era cel mult generos, la sfirşit era pur şi simplu irealizabil şi nu demonstra nimic altceva decit că, atunci cind cineva doreşte să calculeze (cite helicoptere, cite macarale, cită dinamită etc.) irealizabilul, îşi pierde bunul simţ şi locul lui nu poate fi în altă parte decit printre cei, care ca să fie crezuţi, il cred şi pe el cu aceeaşi bunăvoinţă, cum vor ei să fie crezuţi.

Altfel, pentru Filip, bolnavii cu „interne", ori cu „nevroze", aşa cum se plimbau ei de-a valma pe aleea acoperită de salcimi, erau foarte asemănători, aproape imposibil de deosebit intre ei, deosebindu-se insă cit se poate de limpede de cei care-i răreau din cind în cind, surori şi asistente în halate albe, tinere, femei de serviciu bătrine, foarte altminteri doctorii cu halatele de bolnavi aruncate neglijent pe umeri şi cu acele bonete albe pe cap ce fac pe orice om sănătos să se intrebe de ce ar putea suferi, totuşi.

— A, să nu spunem aşa

— Filip, doctore, aici eu sint numai Filip.

— Bine, bine, şi Filip, dacă vrei. Dar să nu spunem nebunie, nu ? admise impăciuitor Euscapadopol.

— Cum vrei, doctore, să-i spunem boală psihică, doar nu degeaba vă numiţi psihiatri. Aşa este ?

— Mă rog, să zicem că noi numai de asta ne numim psihiatri şi nu nebunologi, e-he-he !

— Psihiatri. Intrebarea insă e aceeaşi : cind ajunge un ins pacientul dumneavoastră şi nu, să zicem, pacientul doctorului Gerota de la interne ?

Euscapadopol îşi opri din legănat servieta, un adevărat epolet pentru orice psihiatru, îşi scoase

ochelarii şi, indepărtindu-se puţin, vru să prindă, profesional, privirea pacientului său.

— Vezi, tovarăşe Filip, dumneata eşti un tip inteligent şi, în mod firesc, aceasta aproape că te obligă să fii un ironic dezinteresat.

Filip îşi intoarse capul spre Iosefina, o femeie departe de tinereţe, care aştepta în fiecare joie şi duminică, de la trei pînă la cinci după masa s-o viziteze soţul ei, Napoleon, şi o aprobă din cap incă înainte ca aceasta să-l intrebe dacă vine sau nu Împăratul. Fiind duminică acesta ar fi trebuit desigur să vină.

— Vine, Iosefina, sigur că vine, vine el, împăratul.

Incurajată de Filip, deşi nu părerea acestuia părea s-o fi interesat, femeia alergă după ei şi-l trase de mînecă pe doctor, lipindu-şi ochii ei albaştri de lentilele ochelarilor acestuia.

— Domnu' doctor, vine Împăratul ?

— Vine, îi răspunse acesta plictisit.

— Îi daţi voie dumneavoastră ?

Rămase în urmă privindu-şi incheietura miinii în care îşi auzea, desigur, tic-tactul unei inimi care nu mai merita să fie numită astfel cine ştie de ce, de cine şi de cind.

Euscapadopol îşi apropie din nou umărul de cel al lui Filip, un zimbet i se prelinse pe buzele subţiri şi continuă netulburat :

— Să trecem peste acest incident, cred de altfel că de cind eşti aici te-ai obişnuit cu pensionarii spitalului nostru, am aflat chiar că te-ai imprietenit cu cîţiva dintre ei.

— Sinteţi un om inteligent, doctore, ca orice om inteligent aproape că vă obligaţi să fiţi un ironic dezinteresat.

★

Intr-adevăr, se gindi Filip oprindu-se ca să-şi aprindă o ţigară, la cîţiva din pensionarii ăştia am inceput să ţin, deşi pînă acum credeam, ca şi părinţii mei, că trebuiesc ucişi cu pietre. Nebuni. Dar mai ales ţin la Sclia, contabilul ăsta care semnează în fiecare dimineaţă, după ce sare din pat, ştatul de salariu la sora şefă. E înalt, şi slăbuţ, clipeşte parcă speriat că nu va apuca să fie primul la sora-şefă.

— A venit leafa, întreabă tremurind Sclia ?

— A venit, a venit, îi răspunde sora-şefă, doamna Vrinceanu, şi scoate un caiet dictando, acelaşi caiet dictando pe care numără cearşafurile în fiecare zi. Semnează ! Aici ! Îi dă 100 de lei. după ce Sclia semnează muşcindu-şi buza de jos.

— Bine, doamna Vrinceanu, întrebase Filip, sinteţi chiar atit de bogată, incit să-i daţi zilnic 100 de lei ?

— Vai domnu' director (nu-i spunea preşedinte, ea cunoscuse, în cei 37 de ani de cind lucra, numai directori), eu îi dau suta, dar el crede că-i dau o mie şi din mia asta mi-aduce pe la prinz suta,ca o datorie.

Altfel, Solia era un contabil bun, pe care dacă l-ar fi cunoscut inainte l-ar fi ajutat, să nu i se fi dat lichidarea de către un şef tembel. Auzi din nou vocea plăcută, catifelată, ascunsă, cum numai psihiatrii îşi pot ascunde vocea în kilometri de mătase, ca pisicile cînd vor să toarcă în braţele cuiva.

— Deci, pentru noi, primul semn că ne aflăm în faţa unui bolnav psihic este bolnavul însuşi care se prezintă ca bolnav psihic sau e prezentat de rudele sale ca atare.

— Ceea ce nu a fost cazul meu, doctore.

— Aparent. Şi asta pentru că doctorii care te-au cirpit după accident au ignorat aspectul psihic al cazului. Te-au tăiat, te-au bandajat, iar atunci cînd nu ai mai făcut temperatură ţi-au dat drumul.

Filip tresări, nu ? ceva obişnuit între Constanţa şi Bucureşti, vara cînd se recoltează, iar tractoarele trec şoseaua tirînd în urmă remorcile virfuite cu paie. Ei, dacă în locul salcimilor s-ar fi pus castani dintr-aceia, castani deasupra şi dedesubtul cărora ne mirăm, ei, altfel ar fi arătat aleea asta, mai serioasă nu ? mai trupeşă, da? Desigur, desigur, cred, întemeietorul spitalului, cel al cărui bust înconjurat de trandafiri pitici era aşezat aproape în pragul porţii, nici nu se gindise la salcimi, poate că dacă s-ar fi gindit, cum era el, marele doctor, ar fi înrămat aleea cu plopi şi nu cu castani. Se ştie doar cit de liniştitori sint plopii pentru cei ce-şi caută dorinţa în spital, în halat şi în papuci, nepieptănaţi şi cu părul întins cu apă pe creştet, în fiecare dimineaţă.

— Şi ce-a fost rău în asta ?

— Mă rog, cum vrei, deşi nu văd de ce o încercare de sinucidere nu trebuie să fie cine ştie ce melodramatică. În privinţa asta japonezii...

— Dar, îl întrerupse nerăbdător Filip, eu nu sint japonez, şi, după cite ştiu, japonezii îşi fac harakiri de obicei în Japonia.

Riseră amindoi cu acea mare plăcere de a nu ride de ceva anume, doar simţindu-se fiecare în parte bine cu celălalt pe aleea spitalului, aleea aceea de salcimi patinaţi de razele unui soare leneş şi ingăduitor, poate de septembrie.

— Ironia nu e neapărat o armă decit pentru proştii care o confundă cu jignirea. Ironia poate fi luată şi ca un semn de incredere în inteligenţa celui pe care îl ironizezi, deci şi ca un compliment pentru receptivitatea şi înţelegerea lui.

Euscapadopol îşi salută un coleg oarecare, îl întreabă dacă şi-a luat doctoratul şi fără să-i mai aştepte răspunsul, îi întoarse spatele mormăind : doctor-doctor. Neatent sau prefăcindu-se că nu l-a auzit, Filip îl luă de braţ, gest pe care prea puţini pacienţi şi-l puteau permite într-un spital, faţă de doctori.

— Ştii, doctore, mergeam foarte des la minister, atit de des incit ajunsesem să mă salut cu toţi portarii de acolo. Printre ei era unul pe care îl simpatizam, pentru că era gras şi pentru că ori de cite ori vedea că mă dau jos din maşină deschidea larg uşa principală şi zicea : Să trăiţi, tovarăşe şef ! Mi se părea că joacă toată comedia asta numai pentru mine, ca să mă vadă rizind împreună cu el. Într-o zi însă nu mi-a mai deschis uşa, îşi băgase capul în ziar, la măsuţa lui şi, cînd am vrut să trec mai departe a strigat : Tovarăşu ? Legitimaţia ! La inceput credeam că găsise altceva ca să ne disträm împreună, aşa că i-am spus : ia ascultă, nea cutare, cînd ţi se suie nevasta în pat seară de seară, matale îi ceri certificatul de căsătorie ? Ei bine, nu, privirea lui de gheaţă, răuvoitoare, cu care mă compara cu fotografia de pe legitimaţie, m-a convins că era cit se poate de serios. Refuza pur şi simplu să mă recunoască fără fotografie, i se spusese cu citeva ore înainte, la o întîlnire, că altfel nu se mai poate, să fie mai atent.

După cîteva zile, îşi va mai aminti Filip, portarul îşi revenise, îi trecuse incordarea, poate, şi ţinuse chiar să-i spună că nu s-a supărat pe tovarăşu şef pentru gluma cu nevastă-sa, că el de fapt nici nu o ţine cu acte, ci aşa, la inceput din dragoste, pe urmă din obişnuinţă. Filip izbucnise în ris, adică el, nea cutare ăsta sau Crăciun cum s-ar fi putut să-l cheme, nu se supărase el pe el şi nu altfel. Ca şi atunci cînd un soldat vroise să-i ducă unui prieten de-al său, o sentinelă care păzea un colţ de regiment, mai degrabă lemnele de acolo, o scrisoare şi acesta îl impuşcase pentru că atunci cînd îi ceruse parola şi-i spusese stai ! nu stătuse, ba chiar îl înjurase prietenește, de mamă mai ales, cum se înjură prietenii între ei cînd nu sînt de acord asupra aceluiaşi lucru.

Euscapadopol nu-l mai asculta demult cu atenţia sa obişnuită, îşi văzuse maşina parcată la capătul unei poteci sub un castan şi, aşa cum fac toţi proprietarii de maşini, grăbi fără să vrea pasul, îngrijorat fără nici un motiv deocamdată, pentru a se apropia de ea mai repede. Să vadă el, cu ochii lui negri şi frumoşi, numai că acoperiţi de ochelari, dacă nu cumva a umblat la ea cineva, un nebun, un hoţ, un puşti, o femeie, ori un bărbat în orice caz, în lipsa lui. Simţea acea teamă comună automobiliştilor începători, teamă care nu se putea justifica altfel decit prin suma de bani cu care o cumpărase.

Nu se intîmplase însă nimic, maşinii lui îi lucea cuminte parbrizul, ştergătoarele erau tot acolo ca două limbi înţepenite la 4 fără 5, cauciucurile erau umflate cum trebuie, iar în spate, la geam, tigrul, care îşi fiţiia căpăţina în timpul mersului, lenevea acum în capătul unei raze de soare. Acelaşi soare, poate, de septembrie.

(fragmente)

televiziune

Sîmbătă

Cine a avut şansa de a fi simbătă 24 mai în faţa micului ecran a putut vedea una din cele mai bune seri ale televiziunii. A fost mai intîi teleenciclopedia, emisiune de rezistenţă ce uimeşte în primul rînd prin prospeţimea pe care o degajă incă de la inceputul ei (şi sint cîţiva ani buni !) şi pînă acum. Emisiunea aceasta şi-a creat un stil şi ea ar trebui luată ca etalon pentru pasiunea cu care redactorii săi reuşesc să descopere noi şi noi subiecte care să capteze atenţia şi interesul. De la forme ciudate ale naturii, pînă la mari enigme, de la previziuni pentru secolul XXI la arta Egiptului antic, totul devine în această emisiune altfel decit cum ştiam noi. Teleenciclopedia ne arată „faţa ascunsă a lumii" dovedindu-ne că trăim intr-o lume ce se cere mereu re-descoperită pentru a-i surprinde frumuseţea tainică şi nu oricui accesibilă.

„Kojak", mai subtil decit Colombo şi, în consecinţă şi mai puţin schematic, beneficiază şi de un scenariu bun, prezentindu-ne, prin intermediul unor fapte care ar asigura succesul oricărui roman poliţist, nu rareori şi reflexul acestora în rîndul oamenilor de tot felul : victime sau agresori, urmăriţi sau urmăritori, direct sau intîmplător aruncaţi în viitoarea evenimentelor. Şi, poate, se apropie cel mai mult, dintre serialele de simbătă seara, de adevăr prin umanizare.

„Întîlnirea de la ora 10" a fost cu Octavian Cotescu, de Octavian Cotescu şi pentru bucuria tuturor celor care-l îndrăgesc pe acest neobosit actor al teatrului românesc. Într-o excepţională montură am putut revedea secvenţe cu personajele pe care le-a creat sau le-a dat o altă viaţă actorul Octavian Cotescu. Să sperăm că televiziunea nu se va opri aici şi, continuînd cu acest gen de **emisiuni totale,** să le zicem, va invita şi alte personalităţi ale teatrului sau muzicii româneşti.

Ce se poate remarca : În primul rînd că a fost un program alcătuit numai din emisiuni fixe şi că permanenţa nu inseamnă şi nu trebuie să însemne saturaţie, plictiseală, cu alte cuvinte şablonizare. Că a fost o diversitate capabilă să satisfacă orice gust, diversitate realizată cu numai **trei** emisiuni. Că acolo unde pasiunea, seriozitatea şi respectul pentru telespectator îşi fac loc, nu există nici o şansă pentru emisiuni mediocre, plictisitoare.

Constantin Stan

P.S. Nu vrem să ne suprapunem cronicii sportive dar cum şi astfel de transmisiuni constituie tele-emisiuni întrebăm : pentru ce s-a televizat meciul de la Constanţa ? Ne interesează oare mai mult o partidă fără fotbal, dar „aprigă" din nevoia acută de puncte sau putem face o bună propagandă fotbalului transmiţînd meciuri ce măcar promit să fie de calitate ?

muzică

Din nou Enescu

Poate că s-a împlinit sorocul să fim recunoscători geniului lui George Enescu pentru marea intuiţie a viitorului pe care mulţi i-o ignoră. Specialişti de pretutindeni, şi de aici mai ales, ar fi mai supli şi mai permeabili dacă trăsăturile enesciene (şi cele morale) le-ar fi mai prezente în repertoriul ideatic de zi cu zi. În importanţă, activitatea camerală, amintită acum la Filarmonică, nu stă pe locul doi, căci Enescu a presimţit aici o artă nouă, o cintare colectivă cu impreunări şi ramificări ale discursului, între parteneri cu statut cultural unic.

Alcătuirea programului şi felul în care a fost dirijat, purta marca unei concepţii, o teză pe care Anatol Vieru a susţinut-o elocvent. Precocităţile Octetului, în pragul veacului nostru, cînd Schönberg abia se pregătea să facă revizia finală a muzicii trecutului, îl arată pe Enescu văzînd în modele, instinctiv poate, noutatea pe care şi noi azi doar prin intermediul lui o descoperim acolo, deschizînd drum unei şcoli, deodată cu Charles Ives, a inovaţiei dezinvolte şi practice, a nouului din vechi, fără emfază, dar cu aplicaţia muzicianului de fenomenal instinct. Enescu îşi face al său stilul acesta policrom, îl supune unei gîndiri ce stă în spatele asemănărilor intervalice, acelaşi amalgam îl găsim şi în Simfonia de cameră, după ani, nu lunecările memoriei unui interpret, ci conducerea conştient nouă a unor sintagme vechi. Muzica lui înglobează în mers relaţii sonore ştiute, le exilează în sfera ordinii apropiate, căci pasul nu este al nimănui decît al lui Enescu, este, adică o caligrafie olimpiană de insolită continuitate. Semantemele plutind virtuos îşi pierd originea, devin enesciene prin forţa cu care sint manevrate.

Virtuozitatea gîndirii muzicale, este aici, de a nu sprijini interesul muzical pe derularea tematică, ci pe microevenimentele duale : modal — tonal, voci clare — heterofonie. Aceste nu opoziţii ci paradoxale duble apartenenţe se răsfring cu randamentul marilor partituri şi asupra planului general, în simultaneitatea expoziţie — dezvoltare, formă închisă — formă deschisă, clasic — nou. Împăcînd opoziţii ireductibile, găsind polivalenţa, polisemia elementelor, Enescu aspiră către noncontradicţie, spre contemplativ, menajînd totuşi „corala de minuni" a tradiţiei. În acest fel, interesul extrem al amănuntului este silit să nu rupă continuitatea arcurilor în care tema este un moment din devenirea perpetuă care duce la puncte culminante părelnice, căci nu sînt niciodată climaxurile terminus din muzica clasică, reversul medaliei apare imediat, pune totul sub semnul întrebării, al ambiguităţii complexe. Sigur că interpretarea înseamnă şi alegere, nu poţi transmite un mesaj deodată în toată complexitatea sa. Performanţa la care am asistat a fost memorabil îndrumată de Anatol Vieru, tocmai prin decupajul componistic al faptelor semnificative.

Aşa ne-a părut de exemplu lungimea temei (în acelaşi timp cu acompaniament şi fără) născîndu-se şi revenind la aceleaşi intervale descendente (o altă polivalenţă virtuoasă — mersul static), pe care am remarcat-o şi în liedurile din aceeaşi seară, cintate excepţional de Gheorghe Crăsnaru şi Dan Grigore. Enescu desfiinţează orice alipire, iar expoziţia enormă care însumează tot interesul de contrast al dezvoltării, dar îl împinge în amănuntul subtil, este depăşirea vechii contradicţii expoziţie — dezvoltare. Capacitatea de gîndire puţin comună, pentru a reuni sub aparenţa lipsei de constringere atitea izbînzi aşarnate, este mobilizată spre a crea, rară în istorie, adevărata stare de muzică.

Costin Cazaban

fragmente critice

Perpessicius și lectura simpatetică (I)

Adevăratul exponent al impresionismului in critica românească este, nu Lovinescu, ci Perpessicius, poet de formație simbolistă in maniera Laforgue (**Scut și targă**, 1925 ; **Itinerar sentimental**, 1931) și glosator fin și erudit in marginea textelor literare. Lovinescu a făcut la inceput critică impresionistă (**Pași pe nisip**), dar nemulțumit de elasticitatea formulei, caută puncte de reper mai sigure și pune in calea subiectivității anumite obstacole (legi) care vor sfirși prin a inchide a **zecea muză** intre grătiile unei doctrine (**modernismul**). Perpessicius, venit mai tirziu in critică, fuge de orice doctrină și, in genere, de orice determinare teoretică. Programul lui critic prevede numai libertăți, nici o constringere, in afară, bineințeles, de aceea a gustului, fetișizat in sensul lui Anatole France și Lemaitre de la care ia și ideea **lecturii simpatetice**. Teama de sectarism a foiletonistului este așa de mare incit in prefața **Mențiunilor critice** (I, 1928) refuză să se socotească critic literar, critica fiind o disciplină didactică, fatal dogmatică și, deci, sectară. El nu se vrea decit un cititor atent și cordial, interesat să distingă **frumusețea dintre defecte** (formula este a lui Voltaire) și **defectul dintre frumusețe**.

Perpessicius e preocupat mai ales de primul aspect, fiind și la acest punct in acord cu impresioniștii care, refuzind sistemul, recomandă cordialitatea cea mai largă. Critica ar fi, in acest caz, „l'art de jouir des livres" (Lemaitre) și rolul criticului este să-și exprime in forme acceptabile artistic bucuria in fața operei sau, după formula lui Anatole France, „dulcea uimire in fața frumuseții lucrurilor". Accentul se deplasează, in acest caz, de la **obiect** (operă) la **subiectul** care o contemplă (critica). Impresioniștii merg chiar mai departe și spun că opera nu există cită vreme nu apare criticul care s-o ia in stăpinire și astfel, s-o **creeze**, idee care revine, sub alte cauzalități, și in critica modernă. Perpessicius se desparte aici de maeștrii săi francezi. Pentru el opera este ceva ce există in afara posibilităților și umorilor criticului și, indepărtind păcatul orgoliului, se apropie de ea cu un sentiment aproape religios. Rareori s-a văzut un critic care să manifeste o prețuire impinsă pină la evlavie față de cuvintul scris, sinonim pentru el cu un cuvint sacru. Opera, mare sau mică, e semnul unei misterioase forțe de creație in fața căreia criticul se umilește. Înainte de a incepe propriu-zis comentariul, el militează obiectul (opera), răsturnind astfel schema obișnuită a analizei. După ce această operație a fost indeplinită, spiritul critic se apropie timorat și fascinat de text, căutind pretexte pentru a intirzia in marginea lui. **Lectura** este precedată de o lungă **pregătire a lecturii**, un fel de pronaos in care, critic și cititor, trebuie să lepede toate vanitățile pentru ca, purificați, introduși in atmosferă, să poată trece **dincolo**, in spațiul sacru al operei.

Opera poate veni din orice direcție estetică, Perpessicius n-are preferințe tematice sau de formulă artistică, avangardistă sau tradiționalistă cartea trebuie să poarte doar un buletin cu vaccinul talentului : „Vom plivi (...) orice judecată sectară — scrie el intr-un articol-program : **In tinda unei registraturi** („Spre ziuă", 1923) — și, mă voiu sili să comentez orice operă din orice zonă ar veni. Nu voiu pretinde nici un soiu de certificat cu excepția unui buletin, care să arate că opera e vaccinată cu un cit de relativ interes. Voiu suprima orice baraje din golful acesta și voiu căuta să-l prefac, cum ar zice Dinicu Golescu, intr-o mare schelă cu porto-franco. Voiu alunga cit mai hotărit, ca pe-o Satană, ipocrizia și vorbind de o scriere, voiu căuta să transcriu cit mai lămurit ecourile — abia — distincte, voiu vorbi, cu alte cuvinte cu pasiune, disprețuind sau lăudind după imprejurări. Dacă blamul va fi de multe ori surizător, in loc să fulgere a spaimă ca-n Apocalipsă, entuziasmului meu insă nu-i voiu pune friu și slobod il voiu lăsa să măsoare zările. Alții mai virstnici au vorbit de foamea spirituală a atenției publice, iar Sainte-Beuve a transcris de undeva că a lăuda cu moderație este semnul celei mai mari mediocrități. Deci voiu căuta întotdeauna să adaptez entuziasmului meu o cutie de rezonanță in care să vibreze emoția pe care o dă opera de artă și numai grație căreia, după spusa lui Gourmont, opera aceea există. În acest sens, primesc cu bucurie să mi se amintească de «parțialitatea plină de dragoste» pe care alții din altă pulpă, mai nobilă, au practicat-o. Un astfel de protectorat prețuiește cit o independență."

Cu această lipsă de prejudecăți doctrinare citește Perpessicius literatura dintre cele două războaie, arătind o egală simpatie pentru tradiționalistul Ion Pillat, pentru simbolistul Minulescu (marea lui iubire spirituală) sau avangardistul Ion Vinea. **Sincronismul, diferențierea** sint legi care n-au pentru el nici o semnificație. Singurul criteriu este acela al **artei**, ințeles și acesta in determinări foarte largi. El ingăduie imbrățișarea poeziei ermetice a lui Barbu **și** a prozei absurde a lui Urmuz laolaltă cu proza realistă a lui Rebreanu și cea fastuos barocă a lui Matei Caragiale. Punctele de sprijin teoretice pentru o deschidere critică atit de largă sint și ele foarte variate. Un nume des citat și, negreșit, un model, este Remy de Gourmont. Formula **Mențiunilor**, care este, in fond, aceea a **figurinei** impresioniste mai savant elaborată poate fi dedusă din **Cartea măștilor**. A lua masca unui spirit in intruparea lui literară este grija (osirdia) și bucuria foiletonistului. Perpessicius asociază acestei operații un protocol complicat, critica fiind pentru el nu numai un act de umilință (supunere față de obiect), dar și o **oficiere**. Iar oficierea in preajma literaturii inseamnă creația unei alte literaturi (o **metaliteratură**) in care masca obiectului tinde să se confunde cu masca subiectului. O altă autoritate critică citată pentru chestiuni de amănunt nu pentru sistemul lui teoretic general, este Thibaudet. El este chemat, de pildă, să sprijine ideea de autobiografie in roman sau conceptul de poezie pură. Alianța cu foiletoniștii de tipul Cremieux, Robert Kemps este mai profundă. Ca și aceștia, Perpessicius citește tot ce-i cade sub ochi **și** ține la curent săptăminal publicul cu noutățile literare orientindu-i gustul in sensul valorilor. Modelul mai indepărtat este, desigur, Sainte-Beuve, invocat de toți, dogmatici și impresioniști. Perpessicius il citează și pe el, dar nu-i urmează metoda. Metoda lui duce la o judecată prin ricoșeu nu la o judecată de valoare clară și directă. Nu are cruzimea ce se cere indeobște in astfel de cazuri de a spune de mai multe ori **nu** și de foarte puține ori **da**. Raportul este invers, cronicarul se străduiește să scoată, chiar și acolo unde altul n-ar vedea decit disperare și pustiu, **oaze** de literatură autentică.

Faptul că Perpessicius este poet inainte de **a** fi critic nu explică amabilitatea de care au vorbit toți comentatorii lui. Poezia poate să justifice finețea ce o pune in analiză, dar nu blindețea judecății. Poeții sint, de regulă, neiertători cu alții, pamfletele cele mai dure impotriva poeților le-au scris poeții nu criticii. Cordialitatea lui Perpessicius vine dintr-o ințelegere neobișnuită a misiunii cronicarului literar. Acesta trebuie, pe scurt, să incurajeze și să protejeze arta, chiar și acolo unde ea apare in alianțe degradante. Un eșec devine, in acest caz, o experiență ce se poate consulta, un poem prost este un poem care are, negreșit, citeva versuri bune, un roman dezarticulat nu inseamnă numaidecit un roman fără nici o valoare. Sint pasaje — și cronicarul le descoperă — unde spiritul creatorului triumfă. Pe acestea le imbrățișează criticul, le citează pe larg, le comentează din mai multe unghiuri, exprimindu-și la urmă regretul de a nu putea face mai mult pentru destinul cărții. Mulți au judecat aspru (G. Călinescu inaintea tuturor) acest mod de a analiza literatura preferind articolul care să spună lucrurilor pe nume, fără artificii de artă. Părerile nu sint, totuși, ferme nici la acest punct, G. Călinescu, revizuindu-și opinia, numește odată pe Perpessicius un critic „in genere negativ".

Negativ sau pururi pozitiv, tandru, incurajator, să vedem intii tehnica, **demersul** criticului. Perpessicius este, încă o dată, un impresionist cu o cultură simbolistă serioasă (referințele lui literare sint din acest domeniu) pus in situația — din vocație, dintr-un sentiment al solidarității profesionale ? ! — să citească pe alții și să raporteze observațiile lui intr-un mod care să nu jignească pe creator dar să nu păcălească nici pe lector. Misiune grea, aproape imposibilă, pentru că scriind despre toate cărțile ce apar este imposibil de a nu respinge, chiar prin **refuzul** de a te pronunța, pe unele dintre ele. Criticul își ia măsuri de precauție și spune că el nu-i propriu-zis critic, ci doar un cititor atent care oferă altora rodul unei experiențe nevinovate : „exerciții ale unui gust literar in funcție și in devenire". Cind cartea ii place, lauda nu cunoaște moderație, cind lucrarea in discuție e sub orice limită criticul nu evită judecata, dar o pregătește încet și-o anticipează prin considerații care mută atenția cititorului spre alte aspecte. „Nu ne simțim sufletul roman, nu vom pune tichia rechizitorului și nu vom jigni fratele" — declară el. Însă a face critică și a nu nega — intr-un chip sau altul — nu este cu putință. Perpessicius pune și el uneori tichia in cauză, dar pină **să** facă acest gest el are alte lucruri de făcut. Aceste **alte lucruri** constituie esența **discursului** său, organizat din divagații, succesive abateri de la liniaritatea normală a unei discuții literare. Cronica incepe, aproape invariabil, printr-o lungă punere in temă. **Lectura**, cum am spus, este anticipată de o **punere in lectură**, unde flacăra unei curiozități intelectuale (o impresie prealabilă) trebuie să se consume. Cronicarul este și el um om cu impresii, emoții, amintiri pe care unde să le comunice dacă nu in spațiul foiletonului ? ! El a citit in anumite imprejurări cartea despre care este vorba ; citind-o și-a amintit că a cunoscut pe autor și a relatat și atunci ceva despre el ; **impresia** prezentă are, deci, o **istorie** ce trebuie, pentru a respecta autenticitatea lecturii, consemnată. Și Perpessicius nu ezită să pună toate aceste emoții in articol, dind cititorului seama, de pildă, despre circumstanțele in care a citit volumașul d-lui Al. Iacobescu sau despre intilnirea pe care a avut-o in adolescență cu poezia lui Minulescu. Pe Al. Iacobescu l-a citit in timp ce călătorea cu expresul de la Iași la Focșani, in compania lui Camil Petrescu care, nu-i așa ?, avea preocupările și proiectele lui etc. Criticul a citit, totuși, cu atenție versurile in chestiune dar „din nenorocire" (această formulă revine in **Mențiunile** lui Perpessicius ca o ultimă implorare in fața unui rău inevitabil !) in afara unei strofe unde se observă oarecare grație „nimic altceva nu poate fi scăpat de întunericul inexorabil al inexistenței poetice". Judecata este dată, dar pe această cale mai ocolită.

Prefața cronicii abordează și chestiuni tehnice, cum ar fi istoria unui gen literar la noi sau o problemă de filiație estetică. Ca să ajungă la „Nebunia lumii" de George Cornea, criticul trece in revistă romanele de război, incepind cu Zola și incheind cu Felix Aderca. Motivul din **Neliniști** de I. M. Rașcu e, mai intii, cercetat la Henry de Régnier, Paul Valery, Charles van Lerberghe, Bataille, pus apoi in legătură cu verva funambulescă a lui Bonville, trecut prin arcușul lui Pellerin, Verlaine și Laforgue, deviat spre Gide, Proust, Moréas, adus in spațiul național (Coșbuc și „liota de coșbucieni", Anghel, Pillat, Bucura Dumbravă), confruntat cu critica epocii (Lovinescu, Ovid Densușianu, Ion Trivale) și, după ce este studiat și in raport cu poezia anterioară a lui I. M. Rașcu, motivul poate fi privit, in fine, in față și apreciat cum se cuvine. Comentatorul, eliberat de povara impresiilor vechi, poate consemna pe cele noi, născute din contactul cu volumul in discuție. Citează versuri „conclusive", „tipice pentru arta notației expresive", **citarea** de fragmente fiind de altfel un moment important in acest scenariu critic.

Apropierea de operă prilejuiește și efuziuni mai direct lirice, ca acelea ce preced cronica la ediția a treia din **Romanțe pentru mai tirziu**, citate des de comentatorii criticului pentru a ilustra ceea ce, cu o formulă luată din Proust, s-ar putea numi „arabescurile de amabilitate" ale lui Perpessicius.

Eugen Simion

profil

Dumitru M. Ion

Născut la 1 ianuarie 1948, in Brătești-Argeș. Absolvent al I.A.T.C.

Bibliografie : Iadeș, *1967* ; Vinătorile, *1969* ; Farfurii zburătoare, *1969* ; Paștele cailor, *1970* ; Balcanice, *1970* ; Poeții de douăzeci de ani, *1972* ; Povestea minunatelor călătorii *1972* ; Fals tratat de vânătoare, *1973* ; Orgolii, *1973* ; Sir și Elixir ; Culoare și aromă, *1974* ; Imnuri, *1974*.

Fiind prolific și proteic, abundent și mobil așadar, Dumitru M. Ion nu este mai puțin și prolix, in chip organic de altfel, prin caracterul insuși al intregii sale bogate producții, al cărei principiu este asimilarea și dezvoltarea de forme, idei și tehnici poetice pe axa unei mirabile și chiar admirabile voințe de stil și rafinament. Poetul a debutat de timpuriu, la 15 ani (editorial la 19, cu placheta **Iadeș**, 1967), precocitatea fiind o anticipare a poligrafismului ulterior, la inceput metaforizind in spiritul superficial expresionist al noilor „tradiționaliști" ce proiectau mediul rustic in depărtarea și in grandoarea mitului prin hiperbolizarea aspectelor elementare. Această umflare a dimensiunilor, precum și contorsionarea verbală unită cu gustul pentru expresia ostentativ țărănească reprezintă pentru Dumitru M. Ion intiia atracție stilistică („Vara soarele clocește țărina / Pină-i dau ochii"). Poetul stilizează servindu-se de mijloacele fabulosului și ale primitivității, vădind o aptitudine in fondul său artizanală pentru impletirea de cuvinte colorate, dar cu o percepție a materialului verbal nu directă, ci literară, mediată, „estetă" ; cele 100 de balade din volumul **Balcanice** (1971) sint de aceea pur decorative, fără o expresivitate adincă, adevărate **tapiserii lingvistice** : „Giubele innegresc covoarele persane / Mortul traduce scoarța lui Plutarc / Un milion copii se-ngrașă din coroane, / Și scuipă mirodenii in gura de monarc. / Atlasul linge-n șoaptă porcelanul / piciorului copilei la efrit nedată ; / Canarul in păcate își siluiește clanul / Și-n colivie ouă femeia-naripată"). Dumitru M. Ion are o neobișnuită capacitate de a preface cuvintele in obiecte, dar acestea i se revelă ca **suprafețe** și nu ca **volume** ; și dacă au mereu **culoare**, poeziile lui nu au niciodată **relief**. Poetul pare a se folosi de fotografiile cuvintelor, de imaginile lor, și nu de cuvintele inseși, de materialul concret lingvistic. Încercarea de a face o poezie simbolic reflexivă, cu un limbaj așadar abstract, l-a dus in **Vânătorile** (1969) la hilarități („Cobora un zeu tinăr și bețiv / Cu luminările din era cunoașterii / El era vraciul neamului de efebi / Care făcea prăpăd in lumea uriților" ; „Un mort există numai fiindcă nu se mai arată" ; „Dar se ascunde omul / De-un milion de ani prin ripi"). Nu este de aceea nimic paradoxal in a observa cum, pornite dintr-o intenție retorică, poemele cuprinse in volumul **Poeții de douăzeci de ani** (1972) se ordonează prin constringerea tiparelor declamative in „figuri" și ornamente somptuoase, in șire molatec metaforice : „Poeții de douăzeci de ani, indrăgostiți precum / Furtuna de mare ; albatroși fugiți de acasă / Pe valuri triumfătoare, prin porturi cu violente / Reclame ce vestesc epuizarea celor din urmă / Bastilii. Poeții, ah, indrăgostiți, poduri deasupra / Prăpastiilor, plingind la moartea aproapelui / Care și-a vindut echilibrul". Febra marilor discursuri insă lipsește și cind poetul vrea să țină de-a dreptul cuvintări lirice găsim tonuri de un indiscutabil prozaism („Vino aproape tinărul meu / Noi cuvintăm / Idealul"). În **Fals tratat de vânătoare** (1973), in **Orgolii** (1973), in **Culoare și aromă** (1974), in **Imnuri** (1974) voința de stil se preface in voință de rafinament, in limitele firești ale aceluiași concențional picturalism. Cromatica pestriță e inlocuită prin schițarea **fină** de mișcări **elegante** : după chilim-cadriluri, menuete și gavote : „Să facem un pas. Să facem doi pași, / Apoi lasă-mă să mă arunc / În odihnă" ; „Urc pe scara părului tău : / Auzi cum se rup treptele-n urmă ?" ; „Ea arunca in mine plină de sfială / Livezi cu floarea in revoltă" ; „Să mai facem doi trei pași / Spre nădejde". Prozele lui Dumitru M. Ion, unele „pentru copii", sint fără forță expresivă, de o mecanică fantezie.

Mircea Iorgulescu

Autoritatea criticului

Urmare din pag. 1

Maiorescu **a** fost probabil aceea de a fi acceptat, in 1912, să conducă un cabinet care se coaliza cu Take Ionescu, după ce Carp fusese nevoit să-și inainteze demisia tocmai pentru că dorise să evite o combinație care nu putea să intre in vederile sale. În 1917, cind Maiorescu murea, Carp a refuzat invitația de a participa la inmormintarea fostului său prieten, cu acest răspuns mai tăios decit orice pedeapsă : „De ce aș face lui Maiorescu o politeță pe care el nu va putea să mi-o intoarcă ?". Dar dacă in politică **principiile** sint obligate mereu să se confrunte cu criteriul **oportunității**, in cultură ele se pot exprima mai direct. În critica literară, autoritatea lui Maiorescu s-a consolidat printr-o consecvență incredibilă a criteriilor, prin insistența aplicării lor, in indiferent ce imprejurare. Se știe că ambiția cea mai mare a adversarilor săi a fost aceea de a-l surprinde in contrazicere.

Curios este că s-a văzut in consecvența aceasta a opiniilor o coerență de logician, cind, de fapt, este vorba mai mult de o coerență a caracterului. Este probabil că de s-ar fi contrazis in critică, dacă ar fi spus astăzi **da** și miine **nu**, intr-o problemă oarecare, Maiorescu ar fi avut sentimentul, ciudat pentru noi astăzi, că nu s-a ținut de cuvint. Și aceasta este, nu-i așa, o naivitate de care numai Maiorescu putea să fie capabil. Critica literară nu mai are de mult astfel de complexe. Dar este oare lucrul acesta in favoarea ei ? Sint cazuri in care revizuirea unui verdict poate fi un semn de probitate profesională. Cind Lovinescu modifică, in 1944, opinia defavorabilă despre comediile lui Caragiale, formulată in 1913, el și-a revizuit curajos un punct de vedere critic pe care il considera invechit. Dar a schimba opiniile de azi pe miine, din oportunitate, este un semn de slăbiciune sau de incompetență, și multe cariere critice s-au năruit pentru că nu au avut in vedere această normă elementară. Prudența lui Maiorescu, grija de a nu se contrazice, insistența cu care își ține la zi, prin valuri succesive de subsoluri și de note, ierarhiile critice, satisfacția cu care constată, ori de cite ori are prilejul, că timpul este de aceeași părere cu el, sint atitudini care pot să pară astăzi exagerate. Dar ele vor face mereu o impresie extraordinară, pentru că ceea ce se ascunde in spatele lor este o conștiință a posterității impinsă pină la obsesie.

Am vorbit despre prudența lui Maiorescu. Să ne ințelegem. Titu Maiorescu este cel care intocmește, la sfirșitul anului 1883, prima ediție a poeziilor lui Eminescu, insoțite de o scurtă prefață, și tot el este cel care prefațează volumul de **Teatru** pe care I. L. Caragiale il publică la **Socec** in mai 1889. Prin gestul acesta de editor al lui Eminescu și de apărător al comediilor lui Caragiale, Maiorescu s-a angajat decisiv in posteritate. Dar ceea ce s-a observat mai puțin este faptul că pentru a rămine consecvent, pentru a putea preintimpina orice reproș, Maiorescu a trebuit, chiar și in studiile despre Eminescu și despre Caragiale, să se intemeieze pe **prudență**. Intoleranța negației și prudența diplomatică, atunci cind valorile trebuiesc impuse impotriva curentului general, sint atitudini pe care criticii din generațiile următoare le-au deprins de la Maiorescu. Despre felul in care se organizează **negația** in critica lui Titu Maiorescu s-a vorbit de nenumărate ori. **Afirmația prudentă** este un alt moment decisiv in critica literară maioresciană.

Să examinăm cazul studiului despre Eminescu din 1872. După cum se știe, in **Direcția nouă in poezia și proza română**, Maiorescu a schițat portretul, devenit celebru, al poetului la 22 de ani : „Cu totul osebit in felul său, om al timpului modern, deocamdată blazat in cuget, iubitor de antiteze cam exagerate, reflexiv mai peste marginile iertate, pină acum așa de puțin format, incit ne vine greu să-l cităm imediat după Alecsandri, dar in fine poet, poet in toată puterea cuvintului este d. Mihail Eminescu". Astăzi, acest portret in care se simte că fiecare cuvint a fost cintărit cu multă atenție, ni se pare o anticipație strălucită, o dovadă a vocației de descoperitor de talente a lui Maiorescu. În realitate, el este o capodoperă de diplomație. De ce ?

Deși criticul observa in continuare că **Venere și Madonă** „cuprinde o comparare confuză", că in **Epigonii** este „o antiteză foarte exagerată" și că in **Mortua est** „sint greșeli ce trebuiesc neapărat indreptate", Petre Grădișteanu, de la **Revista contimporană**, i-a reproșat lui Maiorescu gestul de a-l fi așezat pe M. Eminescu, pe „Genialul d. Eminescu", „imediat alăturea cu d. V. Alecsandri !". În **Răspunsurile Revistei contimporane**, din 1873, Maiorescu se justifică, explicind că Eminescu nu a fost situat **alături** de V. Alecsandri, ci numai după ce s-a făcut o **tranziție**, prin portretul prudent de mai sus, pe care criticul i-l mai citează o dată lui P. Grădișteanu. „Simpla alăturare a acestor rinduri, continuă Maiorescu, pe lingă afirmarea d-lui Grădișteanu, că noi am pus pe Eminescu **imediat alăturea** cu d. Alecsandri ne scutește de a mai insista asupra acestei prime dovezi".

Într-o notă la ediția din 1908 a **Criticelor**, Maiorescu observă triumfător : „Ce ar zice astăzi d. Grădișteanu, chiar dacă am fi pus pe Eminescu imediat alături cu Alecsandri, precum n-am făcut-o și nu o puteam face la 1872 numai după trei poezii incepătoare ale lui !". Ce ar fi zis d. Grădișteanu este lipsit de orice importanță. Noi știm insă că cele trei poezii incepătoare ale lui Eminescu erau de fapt 12, publicate in **Familia**, intre 1866 și 1869, și că la ele se mai adăuga, in afara celor trei poeme din **Convorbiri literare**, basmul **Făt Frumos din lacrimă**.

Și mai prudent este studiul despre **Comediile d-lui I. L. Caragiale**, scris ca o apărare mai ales impotriva acuzațiilor de imoralitate care i se aduceau dramaturgului in 1885. Pledoaria lui Maiorescu se incheie cu observația că **O scrisoare pierdută** este superioară farsei **D-ale carnavalului**. In punctul acesta, Maiorescu nu se deosebește de aproape nici unul din criticii care au scris despre comediile lui Caragiale. Pentru Gherea, **D-ale carnavalului** era „mai prejos de talentul lui Caragiale", pentru Ibrăileanu piesa era „lipsită de semnificație", iar pentru Iorga in ea ar fi fost vorba numai de „lumea frizerilor bucureșteni" și de o intrigă indescifrabilă. Abia dacă Pompiliu Constantinescu va observa in **D-ale carnavalului**, mult mai tirziu, „marile insușiri tehnice ale teatrului caragialian".

Dar dacă a spune că intre comediile lui Caragiale există o diferență de valoare, inseamnă a proceda firesc și tranșant, a compara „feluritele produceri" literare, cu feluritele plante ale unei păduri, a spune despre comediile lui Caragiale că, „fie tufiș, fie fire de iarbă", au viața lor și „sunt plante adevărate", inseamnă a păstra o rezervă prudentă, vorbind ușor oracular. În aproape toate articolele critice ale lui Maiorescu există cite o astfel de cameră secretă, pe care prudența l-a impins să și-o construiască și in care, la nevoie, criticul ar fi putut să se retragă liniștit. Există vreo explicație pentru această procedare ?

Oricit ar părea de curios, in 1885, cind venea vorba de comediile lui Caragiale, trebuia mai intii dovedit că ele nu sint imorale și că, deci, ne aflăm cu ele pe terenul artei. Aceasta fiind tema critică a lui Maiorescu, se ințelege de la sine că, din motive de oportunitate, cercetarea trebuia să treacă peste citeva intrebări „de o ordine secundară, dacă de exemplu unele situații și expresii nu sunt exagerate din punct de vedere al chiar realității ce vor să reproducă, dacă in diferitele piese nu este un fel de monotonie a figurilor infățișate sau cel puțin a modului infățișării lor, o lipsă, aproape desăvirșită a părților mai bune ale naturii omenești, ș.a...".

Să treacă peste ele, dar nu să le ignore !

Nu e greu să observăm, pe de altă parte că, scoase din planul al doilea al demonstrației, exagerarea, monotonia, absența elementelor pozitive reprezintă citeva din obiecțiile fundamentale pe care se vor sprijini toți detractorii de mai tirziu ai lui Caragiale.

Și ca și cum comparația botanică prin care se incheie studiul nu ar fi fost de ajuns, o notă adăugată mai tirziu face această precizare : „De cind a fost scris articolul acesta, d. Caragiale a imbogățit opera sa teatrală cu **Năpasta**, după părerea noastră cea mai puternică concepțiune dramatică a autorului, cu toată exagerarea caracterului femeii".

Năpasta — cea mai puternică concepțiune dramatică a lui Caragiale, ...cu toată exagerarea caracterului femeii ! Nu, hotărit lucru, ne aflăm in fața unei probe noi de diplomație critică — arta in care Maiorescu era un maestru fără egal.

„Confuz" cu premeditare, ocolind expresia definitivă, amendind prudent afirmația, printr-o negație mai fină, Maiorescu a fost mai aproape de adevăr decit Gherea care, spunind răspicat că I. L. Caragiale „nu e geniu, dar e un mare talent satiric", s-a indepărtat pentru totdeauna de nuanța exactă a judecății de valoare.

ferestre

Hobița, via Paris

Două săbii intr-o teacă pot conviețui, dar se iscă o polemică. Există doi specialiști in opera lui Brâncuși, azi, la noi : V. G. Paleolog, cu merite strălucite și Barbu Brezianu, neobosit cercetător, scormonitor de arhive, un prețios „indreptar" pentru cel care apucă pe drumul cunoașterii meșterului de la Hobița, via Paris. Barbu Brezianu a scos nu tocmai demult, intr-un volum masiv, editat de Academie, „Opera lui Constantin Brâncuși in România". V. G. Paleolog a fost, dacă nu mă înșel, printre primii recenzenți. Acum am in mină cartea cu pricina. Este un catalog comentat al tuturor lucrărilor cunoscute pină acum, care se află in țară. Sculpturi și desene, acestea din urmă deși mai puțin importante, meritind, oricum, atenția noastră. Istoricul de artă intocmește un inventar, dind dovadă de erudiție, inaintind cu destulă prudență printre problemele controversate, cum ar fi cele referitoare la datarea unor opere. Un instrument de lucru dintre cele mai serioase, privind mai ales activitatea din tinerețe a sculptorului. Într-o „notă introductivă" se precizează : „Am căutat ca fișa fiecărei piese — indiferent de categoria in care se află — să fie insoțită de o „casetă muzeografică", de imaginea respectivă a lucrării, de semnătura artistului in facsimil, de unele fotografii documentare adiacente, de expozițiile la care sculptura a figurat, rubrică in care sint transcrise denumirile sub care aceeași lucrare a fost prezentată in mod derutant in diverse expoziții românești ori străine ; in sfirșit de o rubrică incluzind bibliografia română și străină aferentă". *După cum se vede, o muncă nu tocmai ușoară ! Sint puse in circulație o seamă de documente rare. M-a interesat carnetul de schițe, pe care nu l-am putut vedea la expoziția din 1956, București. Publicarea o consider justificată, chiar dacă e vorba de un blocnotes de invățăcel la sculptură. Ucenicul de atunci nota :* „Arta nu este o intimplare". *Putem avea o idee, pornind de la crochiurile in cărbune ori creioane colorate, de felul cum se poate transforma intimplarea in artă. (Arghezi va ține carnetul său de „creioane" lirice, pină la adinci bătrinețe).*

La muzeul de artă modernă din Paris mi-a căzut sub ochi, vara trecută, mapa cu desene. Dintr-o altă perioadă, evident, acestea sint pline de sugestii privind secretele cioplitorului in piatră, lemn, aur. A ciopli aur — imi place cum sună. Cartea mai este și un album : urmărim metamorfoza omului Brâncuși, de-a lungul anilor, așa cum a fost surprinsă de vechile aparate. Sint uimit să găsesc aici o fotografie a sa in costum de paraclisier. Știam că ar fi cintat in strană (ca și Creangă), dar nu bănuiam existența imaginii. „Amintiri din vremuri grele" a scris intr-un colț. Dacă o alăturăm de o altă fotografie, maestrul făcind gimnastică la inele : scurt, indesat, cu țigara in gură, dăm de un Brâncuși „civil", in afara meșteșugului și-a imaginilor tradiționale. Lucrările artizanale, două rame din lemn de tei, un gherghef, o casetă, de pe vremea cind se afla la școala din Craiova, ne intorc la cioplitul in bancă. Cel care fusese dat afară odată de la primară pentru o asemenea ispravă, are aceeași mincărime a miinii, incrustind orice, scobind, incleind. Descoperă imperiul mobilei — vezi și scaunul colțar — destul de vast și atrăgător, dar il va părăsi repede, chemat de lucrări mai puțin utilitare. Totuși ! „Simțul mobilei" va fi pus la lucru la soclurile statuilor, gindite de multe ori ca niște scaune pe care ar sta păsări ori idei de păsări. Și ca niște „rame" pentru simboluri. Aceste mici fleacuri sint aproape folclor — atribuite lui prin tradiție și, desigur, chiar ale sale. E bine că sint adunate. Îmi vine in minte o idee frumoasă a invățatului Petru Caraman : memoria cintecului popular slăbește treptat, incit după maximum 200—250 de ani, valoarea lui documentară se șterge cu totul. Aceste „cintece" in lemn ale băiețandrului de lingă Tismana au naivitatea uimită a creației anonime.

Nu trebuie să așteptăm să se găsească alte manuscrise la Marea Moartă, cu suluri din liturghii uitate, pentru a ne aduce și noi aminte de civilizația noastră. Entuziasmul funcționează aici ca o etuvă : te usucă, fără a lăsa, ca in alte părți, mărturii despre sine, studii, monografii, bibliografie intinsă. Iar cind trece „moda" (oamenii sint atinși iute-iute de un soi de lehamite de neiertat pentru orice valoare), vezi că singura care a rămas să vorbească este opera insăși, purtind, ca un zid atins de viitură, semnul creșterii și descreșterii cotelor de entuziasm. Acum Brâncuși e pe toate buzele. Dar e bine să venim și cu documente care să ateste admirația noastră față de „mag". Căci tuturor ne plac „Masa tăcerii", „Coloana infinită", „Poarta sărutului", dar cine se apucă să le studieze, cine încearcă să adune documente, cine caută să le explice ? De aceea am mare stimă pentru osirdia de azi a lui Barbu Brezianu. Cum am și pentru aceea a lui V. G. Paleolog, despre care am vorbit cu altă ocazie.

Dacă adăugăm la cartea de care ne ocupăm, studiul aceluiași : „Brâncuși in cultura și critica românească 1898—1914", *o amănunțită iscodire a jgheaburilor prin care opera sculptorului a intrat in conștiințe, avem mărturia nu numai a unei permanențe in preocupările lui Barbu Brezianu ci și a seriozității, competenței cercetătorului. Din acest ultim studiu spicuim o mărturie din 1907, momentul cind sculptorul începuse să expună, stirnind buimăceală, rea credință, entuziasm amestecat cu neințelegere crasă și negare violentă, in sfirșit acea atmosferă ambiguă, care devine, nu știu de ce, aproape inevitabilul semn al primirii darului extraordinar. Pe lingă multe ingăimări, unele foarte violente, o recunoaștere :* „Trebuie să relev cu deosebire ca opere a celui mai mare talent sculptural ce am avut pină acum, cele două platruri ale tinărului sculptor C. Brâncuși, asupra căruia atrag cu dinadisul atențiunea amatorilor noștri de artă mare. Siguranța și indrăzneala cu care este modelat „Copilul" și cu deosebire vigoarea caldă, sinceră și sigură de sine ce descoperim in „Fiul cimpului" n-am mai intilnit-o decit in bucăți clasice". *Aprecierea ii aparține lui M. Dragomirescu. Și ii face cinste acestui estetician, băgat in seamă și de Croce, insă prea iute uitat de noi. Mihalache Dragomirescu n-a fost, se vede, chiar un nătăfleață in ale artei. Ne-am lăsat prea mult timp influențați numai de ironiile a căror victimă a fost.*

In ce privește polemica, amintită la inceput, intre specialiști, este bună și ea, pină la urmă. Bună, din moment ce duce la perfectarea unor studii valoroase ca acestea, ori la infiintarea, deschiderea, tirnosirea, cum vreți să-i spuneți, a rivnitului templu Brâncuși, *la Craiova : idee care il face atit de sensibil pe maestrul V. G. Paleolog, și, ca să fim sinceri, și pe noi. S-au adus niște relicve de la Paris, care au aparținut, intr-adevăr, atelierului din Impasse Ronsin. Și ele trebuie incorporate unui lăcaș Brâncuși, in orașul in care a avut prima intilnire cu arta și meseriile. Și chiar dacă n-ar exista nici un fel de birnă, Craiova tot ar trebui să cioplească din stejarii săi un prag pentru fringerea genunchilor.*

Marin Sorescu

Istorica aniversare a primei uniri

Urmare din pag. 1

și ideea activă a angajamentului pentru edificarea „falnicului viitor".

„Sărbătorim un moment de importanță crucială in istoria patriei noastre. E drept, imprejurările istorice — mai cu seamă poziția imperiilor străine de atunci, care nu vedeau deloc cu ochi buni formarea statelor naționale — au dus la dispariția statului unitar centralizat prin asasinarea mișelească a lui Mihai Viteazul. Dar ideea unirii țărilor românești, idealurile formării unui stat puternic pe meleagurile Daciei nu au putut fi ucise niciodată, pentru că ele sint adinc implintate in inseși singele, in conștiința și spiritul intregului nostru popor ! Au trecut secole, s-au produs profunde transformări in viața locuitorilor țării noastre. Astăzi, sub conducerea Partidului Comunist Român — exponentul cel mai fidel al dorinței de bunăstare, fericire, libertate și independență a poporului nostru, a tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate — pe pămintul României inflorește o viață nouă, socialistă. Aceasta asigură națiunii noastre condiții de viață tot mai imbelșugată, asigură adevărata libertate, independență și suveranitate a patriei! Cum am putea cinsti mai bine pe acei care și-au dat viața și și-au vărsat singele pentru unitatea națiunii noastre, pentru libertatea și progresul social, atit pe cei care au luptat sute de ani in urmă, printre care și Mihai Viteazul, cit și pe cei din rindurile țăranilor revoluționari, apoi ale muncitorilor, ale intelectualilor și ale tuturor forțelor progresiste, pe toți aceia care și-au unit rindurile — români, maghiari, germani, de alte naționalități — pentru a asigura lichidarea cu desăvirșire a vechilor orinduiri de exploatare și asuprire și pentru a constitui o orinduire nouă, in care poporul a devenit pe deplin stăpin pe destinele sale, făuritorul conștient al propriei sale istorii? Putem să cinstim aceasta angajindu-ne solemn — in memoria acelora care s-au jertfit — că vom face totul pentru triumful socialismului și comunismului in România, pentru unitatea intregului popor, a tuturor cetățenilor, fără deosebire de naționalitate, in jurul partidului, pentru independența și suveranitatea patriei noastre socialiste !"

Sărbătorirea de la Alba-Iulia, municipiu căruia prin decret prezidențial i-a fost conferit ordinul „Steaua Republicii Socialiste România" clasa I, continuată prin vizitarea unor obiective economice și social-culturale la Aiud, Alba-Iulia și Timișoara, a oferit o imagine edificatoare a grijii pe care partidul și statul nostru o poartă destinului unor cetăți românești, păstrătoare ale tradițiilor de străveche civilizație românească. Analiza concretă a realizărilor economice de pe meleagurile transilvane a transformat vizitele președintelui Nicolae Ceaușescu in exemplare contacte de lucru, amintindu-ne tuturor că in faptele de azi stă izvorul glorificărilor de miine.

atelier literar

poșta redacției

DAN NISTOR : Cele mai multe pagini sînt lipsite de consistență, punînd în mișcare niște vorbe care nu aderă reciproc spre a stîrni un freamăt, spre a configura o imagine, o idee. Dar unele izbutesc, totuși, să ajungă la un asemenea rezultat, sau prin preajma lui („Senzația de căldură", „Fără să înțelegi"), ceea ce ne dă dreptul să așteptăm în continuare vești și mai bune.

PAUL GENTIMIR-MIULESCU : Nu sînt noutăți deosebite. Formula rimată (în care se mai aud ecouri de istorie literară) ne oferă cîteva piese relativ curate („Aprilie", „Perspectivă", „Început de iarnă"), în care, însă, e și mult factice, umplutură, concesie prozodică. În celelalte (unde lipsesc fardurile și podoabele exterioare), e și mai vizibilă lipsa de tensiune, de fantezie metaforică, de fior liric (mai ales cînd lucrurile alunecă spre butadă și joc superficial, ca în „imposibilele lucruri", „unul supra doi" etc.) Încă nu se poate trage o concluzie asupra perspectivelor dv.

ALEXIS DE CHAMONIX : Într-un joc cam facil, de factură expirat-suprarealistă, lucrurile reușesc să rămînă, pînă la urmă, nu numai perfect neinteligibile, opace, dar și lipsite de forța de sugestie și (în ciuda eforturilor și premeditărilor) de agrement spiritual.

NICULAE ALEXANDRU : Se bănuiește undeva un fir de lirism, dar versurile sînt inodate, greoaie, încîlcite, ajungînd să gîtuiască și vagile zvonuri care se degajă pe alocuri.

ANTONIO UDINA BURBUR : Versurile sînt înșiruiri cuminți, modeste, care nu ne dau prea mari speranțe. Proza e mai puțin proză, propriu-zisă, adică structură epică, ci mai de grabă o relatare simplă (ușor „romantată", dacă vreți) a unor datini și obiceiuri populare — „filonul folkloric" de care vorbiți (care, firește, ca atare, dar numai ca atare, e în măsură să trezească un anumit interes).

R. STĂNCULESCU : Ceva mai bune, „Maternitate", „Andante", „Melancolia zeilor", dar siguranța expresiei e încă de

Desene de Sabin Ștefănuță

așteptat, odată cu dispariția deplină a amatorismului „printre picături" și „din an în paște".

FL. T. : Multe lucruri frumoase (deși unele pagini, mai greoaie, trădează pauza îndelungată. De pildă, „Arborele este înalt", pe o idee foarte interesantă, care ar merita mai multă concentrare și tensiune). Dar nu sînt (și nu e loc pentru) motive de amărăciune, nesiguranță de sine și, mai ales, de reticență (în ce privește contactul mai amplu, mai îndrăzneț, mai consecvent cu „lumea literară" și, desigur, nu în ultimul rînd, cu acest colț de pagină). Ne-au plăcut îndeosebi : „Epitaf", „Eroul principal", „Elanuri vechi", „Vorbire în pustiu", „Poesia", „Căderi", „Vîntul în iarbă", „Nopțile nopți", „Anonimat", „Adolescentul mut", „Muzeu" etc.

MATEI DAN : Sînt în fiecare pagină elementele unui început care pare a fi plin de promisiuni (dacă jocul spiritual și subtil al expresiei va izbuti să-și intensifice ecoul în adîncime).

Pena Corcodușa (ceva mai bine, în „Atita dor", „Drum de soare"), **A. Berariu** (Mai bine în proză, dar încă destul de confuz), **Valeriu Climescu, Sabin Ioan Ciupa, Ion Manea, Ella Popovicescu** (se pot trimite, firește, și poze), **Trestiana Dorian, Șerd El Hanid, Lucian Drind, Ana Maria Anton, Doru Ungureanu, Grig-Zisulescu, Dică Cristian, Dragoș Andrei, Cedru Simin, Bufnilă Ovidiu** (mai bine, în „Taina", „Fuga din ceas"), **Natalia Codrea, Elias Ritvan, Narcis Bilieșteanu, Ion C. Mărăcineanu, Adriana Soporeanu, Constantin Șipoteanu, T. Lucsandra, Dorin Labriola, Jina Lulieru, N. C. Homoriceanu, Fan Marinescu-Tătărești, Vizionarul necunoscut, Grigore Vasile, Anda Plesca, N. Mugur, Valerius C. Simionescu, Ovidiu, Speranța, Mircea Cernat, Gheorghe Pruncuț, Drulă Tudor, Mihaela Leu, N. I. Petricsek, C. R. Adrian, Coman Eugeniu, Mircea M. Pop, C. Lefter-Nămoloasa, Dan Gheorghe, Enes Clarmandy, Procop Simion, Claudiu Sabin, V. Apetri :** Încercări modeste, fără calități deosebite.

Vă propunem un nou poet:

Radu Drăgan

Un mod serios și grav de a „privi" în sine și spre lume, distinge de la început versurile lui Radu Drăgan, un ton auster al confesiunii, în stare să se ridice pînă la un autentic dramatism, ocolind totuși lamentația, zgomotoasa exhibare a sufletului. Noul poet vădește nu numai talent, dar și inteligență critică, relevată într-un stil al distanței ironice față de propriul mesaj. Pusă în aceste dificile condiții, emoția se păstrează intactă și se transmite. Lipsa ostentației într-un gen al „mărturisirii" care predispune adesea la poză și teatralitate, impresia de emisie naturală a vorbirii, concentrarea și, mai presus de toate, convingerea intim articulată a celui ce are într-adevăr ceva de sus, ceva substanțial de împărtășit dintr-o experiență a spiritului și a relației sale cu lumea, sînt însușiri rare și (de obicei) rezistente.

Lucian Raicu

Sunt alte zări

martori îmi sunteți, candide lumini
eu nu mai strig demult, o, nu
eu doar șoptesc cînd rar, se-ngăduie o taină
cînd cenușa rămîne mărturie a umbrei
fulgerătoare ce trecu.

Cum aș putea să plîng ?
Nu plînge decît acel care-a pierdut ; dar eu
ce-aș fi putut să pierd ?
O veșnicie-n care, părtaș fiind, nu înțelegi
nimic
în care nu se-ngăduie nici umbra,
nici lumina ?

Eu am venit să vă vestesc
că dincolo, în presupusul vid
sunt alte zări, adînci și mai albastre.

Tirania verbului

eu sunt — cuvîntul ce se naște gravitînd
în jurul meu — și nu mă mai văd
sunt mai sunt și Sunt cuvîntul e o lipitoare
care mi se-așază pe inimă suav și rizind

acum Sunt trăiește, numai Sunt are viață
palpită cu ochii enormi și se lungește pe
silabe
și rădăcinile mișcătoare i se văd ca prin
ceață
și are mișcări măsurate și grave

Sunt e stăpînul lumii, fără el nu se mai poate
nimic
iar se lungește peste lucruri enorm, aiurind
și eu mă tîrăsc în genunchi către el,
atotnăscătorul
și-l rog să mă nască, plîngînd

Cuvîntul, un fel de spor

tu nu erai, eu nu eram
decît o inutilă terminație de sunet.
În cuvintele pe care le schimbam
se zăreau silabele, tocite
în aerul dintre buzele noastre
obosite de atîta umblet.

nu exist, repetam, nu exist
decît ca sunet, decît ca ecou.
Din pui în adult repetam o ce trist
se întrevede, implacabil, destinul de ou

cuvintele — ele au un paradis al lor
ele nu se nasc, nu au nici moarte
cuvîntul totdeauna este un fel de spor
care ne rodește pe buze
adus de vînturi ude de departe

Precauții pentru final

pînă cînd voi mai visa fără să am
nevoie
nici măcar de lună

numai îndrăgostiții o caută pe cer
cînd au prea multe, sau nu mai au ce să-și
spună

alergați
mă veți găsi tot aici
nu s-a-ntîmplat nimic, nici un dezastru
de la plecarea voastră am rămas
tot pe banalul, tristul, inofensivul astru

cînd o să mă treziți, să nu mă întrebați
pe cine am iubit, pe cine am urît
dacă am purtat mitralieră sau stilou
o să vă mulțumiți să-mi mîngîiați fruntea
deschisă și albă, puțin crudă
nu mai mult ca o floare de nufăr

n-aveți de unde să știți. Vocea mea
nu are de-acum nici un ecou
sînt liniștit, răsuflu egal printre astre
reîntors, transparent, totuși sufăr.

Iona

mai avea să spună foarte multe lucruri
cîte deslușise, neștiute tîlcuri
dar pe nesimțite, se îndepărtase
dus pe mare, spre o altă eră
și deasupra, capul peștelui era
alb și gol ca o perfectă sferă

De formă

omul cu sufletul avortat
care se plimbă printre noi
și surîde placid
ca un semafor
la intersecția dintre viață și moarte

el nu mai simte nimic
nu mai poate simți nimic
dacă îl calci pe bătături strigă au
numai de formă

cartea de debut

Jurnalul unui complex...

Cu un jurnal interesant debutează un autor de cronici teatrale, Bogdan Ulmu. Numai că autorul jurnalului se confundă acum cu eroul său, cel care scrie este acela căruia i se întîmplă ceea ce notează. Justificarea psihologică a gestului de a face public acest jurnal „intim" constă într-o dorință secretă de a fixa într-un cadru așa zicînd obiectiv un narcisism violent. Dacă rama acestor false amintiri este convențională — pentru că revelațiile de felul celor notate aici nu sînt numaidecît efectele perioadei de satisfacere a stagiului militar fie și într-o unitate de parașutiști — „amintirile" înseși nu sînt mai puțin convenționale : ele preexistă în conștiința eroului documentînd asupra tipului de mentalitate pe care-l reprezintă. Desigur, formula adoptată este menită a favoriza autenticitatea scrierii și de a micșora în același timp impresia de literaturizare. Jurnalul unei experiențe polemizează implicit prin însuși subiectivismul său riscat cu lipsa de verosimilitate și adevăr a prozei literare „obiective". În virtutea unei „clasice" mentalități de generație, eroul jurnalului, „erou" al experiențelor pe care le parcurge, este convins că nimic nu este mai important decît ceea ce trăiește în cadrul dat iar capacitatea de a reproiecta, ca într-o oglindă monstruos măritoare, banalul în senzațional este nota dominantă. Autoexaltarea, hipertrofia „eu"-lui sînt enorme. Narcis în uniformă de caporal, personajul acestor însemnări ascunde și revelează totodată în notarea schimbărilor resimțite în propria structură o mare dorință de estimare. S-ar zice că suferă — plăcută suferință ! — de un complex de superioritate pe care condițiile cazone i-l stimulează cu o nesperată acerbie. Procesul moral pe care și-l dresează sieși din clipa cînd uniforma pare a-i da și un alt statut existențial și un anume tonus filozofic este, firește, un pretext de afirmare ostentativă a personalității. Reflecțiile ce însoțesc trezirea noii conștiințe a eroului îi trădează însă precaritatea iar autorului lipsa de umor. Considerații cum sînt următoarele, prea abundente spre a fi socotite întîmplătoare, indică lipsa de măsură și gustul mai mult decît îndoielnic pentru un tip de filozofare cel puțin pretențioasă. Tînărul recrut intelectual este preocupat de solitudine și remediul ei : „Mă gîndesc — notează el — că pentru mulți armata a fost ca o mană cerească. S-a transformat într-un antidot al solitudinii. Ea este, ca și teatrul, o formă superioară de comuniune. Camus vorbea despre cele două mari concretizări ale colectivului, sportul și teatrul. Eu cred că tot aici trebuie inclusă arta militariatului (!)". O metodă mai eficace împotriva solitudinii practică un oarecare Tibi : el trimite scrisori în toată țara pentru ca după terminarea stagiului să fie „bine primit" oriunde va merge. Iată „ideea" personajului (alter ego ?) : Dar nu trebuie să scontezi doar nevoia de cercuri, comunicarea. Oamenii reușesc să își disimuleze de cele mai multe ori sărăcia. Este un fel de filozofie a compensației, ca-n Evul Mediu. Trebuie să te mai gîndești și la fuga după nepreväzut, la loz-in-plicul sentimental. Eu fac aici un fel de escrocherie : adică la toate încep cam la fel. Îmi scriu epistolele după un șablon și nu pot să nu recunosc că am căpătat o dexteritate demnă de invidiat". Descoperind „cazul", autorul jurnalului nu ezită de a glosa într-un stil nu mai puțin pretențios și ridicol pe marginea lui dovedind aproape o adevărată dexteritate de a imita ticurile și gîndirea celorlalți dîndu-le acestora o simpatică notă de perfecțiune. Îndrăzneala de a-și asuma precaritatea, prețiozitatea și penibilul filozofării și ideilor altora s-ar putea să ducă mai tîrziu la rezultate surprinzătoare. Deocamdată autorul este indisociabil de erou iar acesta pare preformat de natura sănătoasă și necomplicată a unor camarazi de o simplitate dezarmantă. Complexul superiorității, consecutiv modificărilor pe care le resimte în noua condiție, dezvăluie și o plăcere specială a autocriticii, a umilinței teatrale și responsabilității simulate. Iată un fragment din spectacolul unei astfel de frămîntări interioare în care miza conștiinței este invers proporțională cu problema în cauză : „Și nu pot să nu recunosc că mai tîrziu m-am simțit cumva vinovat de faptul că nu am făcut decît cincisprezece luni de armată (în a șaisprezecea am intrat la facultate și am trecut în rezervă). Aveam tot timpul senzația — și o mai am și acum — că am trișat involuntar, că nu mi-am îndeplinit o datorie pînă la capăt... Mi-era pur și simplu rușine, orgoliul meu singera (...) cele treizeci de zile în minus m-au urmărit încă multă vreme, proiectîndu-mi pe ecranul somnului adevărate coșmaruri" etc. etc.

Debutul lui Bogdan Ulmu este lămuritor pentru concepția nefericită după care poți pătrunde în literatură și atunci cînd n-ai nimic sau prea puțin de spus ci numai dorința de a impune o simplă (!) gesticulație. Descriind un salt cu parașuta autorul constată că niciodată mițiturile n-au fost mai aproape de noi. Desigur și reciproca este adevărată : niciînd noi n-am fost mai departe de ele.

Sînt, firește, și cîteva pagini scrise cu oarecare uitare de sine, există unele observații mai personale, scutite de balastul comentariului abundent și inconsistent dar impresia dominantă este de literaturizare în ciuda dorinței de autenticitate. Autenticul nu devine literatură doar fiindcă este „autentic"...

C. Stănescu

Fadoare și prospețime

Urmare din pag. 1

Semnificativ ni se pare faptul că „fadoarea" lui Verlaine de care vorbește cu pătrundere și finețe criticul Jean Pierre Richard, nu atinge, credem, miezul poeziei autorului Romanțelor fără cuvînt. *Această fadoare, atîta cîtă există, s-ar putea descoperi mai degrabă în zonele mai puțin incandescente, mai puțin dramatice ale poeziei bietului Lélian.*

Există, probabil, o fadoare legată mai curînd de un anume conceptualism al redempțiunii și remușcării din unele poeme aparținînd volumului Sagesse, *sau în genuflexiile și glumele galante ale unor versuri din culegerea* La Bonne chanson, *în credo-urile parnasiene sau simbolistice exprimate de poet cu diferite ocazii.*

Contemporan cu acel mare Homer al visului care a fost Lautréamont, cu hoinarul vizionar Rimbaud sau cu Mallarmé, discretul alchimist al verbului care proclamase inițiativa cuvintelor în elaborarea poemului — toți preocupați de magia cuvîntului, de forța izbăvitoare și purificatoare a acestuia — Paul Verlaine redă cu cea mai mare simplitate poeziei fiorul inițial, capacitatea ei de a exprima muzical sufletul omului și ființa naturii. Aceasta este poate trăsătura fundamentală a lirismului său. Poezia devine în viziunea lui muzică *nu dintr-un impuls facil de canonizare a structurilor poetice, ci tocmai pentru că aceasta înseamnă dezvăluire, recuperare, descătușare, eliberare : „Je devine, à travers un murmure, / Le contour subtil des voix anciennes / Et dans les lueurs musiciennes, / Amour pâle, une aurore future !"* — (Romances sans paroles) — *posibilitatea de a fi identic cu tine însuți, cu alte cuvinte de a fi sincer pînă la capăt, pînă dincolo de marginile albe ale visului.*

Versul impar devine un vehicul al acestei libertăți, un purtător grav de adevăruri lăuntrice, un semn contrapunctic al cosmicității noastre. Însemnînd rigoare spontană, necalculată, sinceritate, muzica *dezvăluie prospețimea și modernitatea poeziei sale, puterea ei de a transcende propria-i condiție, propriile-i limite. Romantic al stărilor difuze, al prăbușirii și recules legerii, al morții și speranței, al dragostei, candide sau înăbușite, al singurătății cufundate tragic în absint și spaimă sau uitare de sine, chinuit însă mereu de remușcare și de nostalgia tihnei, poetul exultă muzical, încălcînd legile de suprafață ale armoniei versului.*

Încărcat de intuiția profundă a mișcărilor sufletului, versul său devine cu atît mai incantatoriu, mai fluid, mai adevărat, mai autentic. Prospețimea existențială a sentimentului duce firesc la viziunea unui real irizat și frenetic, la frăgezimea și puritatea expresiei : „Ce sera comme quand, on rêve et qu'on s'éveille... / L'été dans l'herbe, au bruit moiré d'un vol d'abeille".

Cînd moartea însăși e închipuită ca un „păcat radios", frăgezimea cîntecului și a vieții triumfă, iar „fadoarea" e o simplă mască.

revista străină

● **POEZIA POLONIEI LUPTĂTOARE 1939—1945** se intitulează lucrarea în două volume apărută în ed. Panstwowy Instytut Wydwniczy și redactată de Jan Szczawiej. Primul volum cuprinde, în ordine cronologică, numai versuri, iar cel de-al doilea poeme, cîntece și satiră. În afara operelor Poloniei clandestine, sînt pe larg reprezentate poemele care le-au fost inspirate poeților pe front, în taberele de concentrare și în ghetouri, — poezia insurecției din Varșovia, satira și cîntecele de partizani. Această bogată antologie a văzut lumina tiparului datorită soldatului și poetului Jan Szczawiej, care după o muncă susținută a reușit să adune 1 300 de opere poetice, dintre care aproape 200 aparținînd unor autori necunoscuți.

● **PÎNĂ LA JUMĂTATEA LUNII IUNIE** orășelul Ingelheim am Rhein din Renania va deveni o adevărată colonie mexicană datorită manifestărilor culturale „Zile Mexicane", care vor cuprinde concerte, dansuri, festivalul filmului mexican. Punctul de atracție îl va constitui expoziția de artă precolumbiană de la Vila Schneider, cu obiecte puse la dispoziție de Muzeul din orașul Mexico, British Museum și colecția Stavenhagen. Vila Schneider va adăposti și un ansamblu de pînze pictate de Rivéra, Orozco, Siqueiros și alți pictori moderni, stampe de Posada, marele gravor popular din sec. XIX, iar la Saalkirche va fi expus un frumos ansamblu de artă colonială.

● **EDITURA STOCK** a tipărit de curînd, în colecția „Témoigner" cartea Mariei Arondo, „Eu, femeia de serviciu". Autoarea, o femeie săracă de la țară, avînd opt copii, născută într-un sat basc la o sută de kilometri de Pampelune, pleacă de acasă în 1962 și se angajează femeie de serviciu, mai întîi la periferia Parisului și apoi în oraș ; autoarea își deapănă amintirile, mărturisiri asupra relațiilor aproape medievale dintre stăpîni și angajații lor din casă. Această carte, militantă și instructivă, este îmbogățită de statistici și anchete asupra condițiilor de viață ale personalului casnic.

● **EDITURA MEXICANA „CUADERNOS AMERICANOS"**, în acțiunea ei de popularizare a principiilor socialiste, a inclus în programul editorial lucrarea lui Jésus Silva Herzog, „Los fundatores del socialismo cientifico — Marx, Engels, Lenin". După cum precizează autorul, această carte a fost concepută „pentru acele persoane nespecializate în istoria gîndirii socialiste, nici în influența pe care a exercitat-o în faptele istorice de la mijlocul secolului XIX pînă în prezent". Studiul preliminar asupra întemeietorilor socialismului științific, scris pe înțelesul tuturor pentru a-l face accesibil majorității cititorilor, este urmat de o antologie minuțioasă a celor trei mari ideologi.

● **CUNOSCUTUL REGIZOR DE FILM ROGER VADIM,** a hotărît să-și scrie memoriile. În volumul, care va apare în editura Stock, sub titlul „Mémoires du Diable", el va povesti adevărul despre multe întîmplări care au alimentat timp de douăzeci de ani cronicile revistelor literare, despre întîmplările cu haz și uneori neprevăzute care au premers cariera sa artistică. Vom întîlni în „memoriile" sale pagini de un real umor cu care descrie „meseria", de a vedea, a crede și a consacra noile stele pe firmamentul atît de strălucitor dar efemer al celei de-a șaptea arte.

● **ANUL 1975** a fost proclamat în Polonia „Anul Zeromski", cu ocazia împlinirii a 50 de ani de la moartea acestui mare clasic al literaturii poloneze. Astfel, s-a instituit concursul literar „Meleagurile lui Zeromski". Juriul, prezidat de criticul Wlodzimierz Maciag, a decernat premii pentru proză, dramă și scenariu precum și pentru poezie. Dintre laureați citîm pe Barbara Wachowicz, Ryszard Miernik, Emil Biela, Tadeusz Papier și Boleslaw Wojewodzki.

● **LA MUZEUL DE ARTA MODERNĂ DIN PARIS** expun doi pictori, cărora li s-a propus tema „Omul în oraș". Aceștia sînt : peruvianul Jorge Piqueras și pictorița italiană Titina Maselli. Viziunile lor sînt diametral opuse : pentru Piqueras, omul, în luptă cu orașul, devine pitic, mediul îl zdrobește, supraviețuind numai datorită sireteniei. Pentru Maselli în schimb, omul se ridică la dimensiunile orașului, tratînd cu zgîrie-norii de la egal la egal, orașul și omul trăind în simbioză, — pînzele pictoriței ajungînd la dimensiuni neobișnuit de mari. De altfel, mergînd mai departe, în sensul evoluției viziunii celor doi artiști, se ajunge la o realitate foarte puțin frecventă, aceea că pentru anumiți oameni orașul este sufocant de mic.

● **TOTALITATEA SCRIERILOR LĂSATE DE PICTORUL GERMAN FRANZ MARC** (1880—1916), unul dintre apărătorii expresionismului, au fost achiziționate de către Arhivele „Germanischer National museum" (secțiunea belcarte) din Nürenberg. Existase temerea de fapt că aceste documente prețioase ar fi fost împrăștiate în lume, dar succesiunea lor — în urma unui studiu amănunțit — a dovedit că toate cele 3 500 de scrisori ale maestrului au fost găsite. Printre ele sînt scrisori de la Schmidt-Rottluff, Kirchner, Heckel, Nolde, Kokoschka, Feininger, Kubin, Kandinsky și Klee.

sport

Prieteni, mîine vom învinge Scoția

Înainte de a ne ocupa de acareturile din ograda noastră, permiteți-mi răgazul cîtorva rînduri despre finala Bayern—Leeds pe care am urmărit-o miercuri noaptea într-o încăpere împovărată de fum și de opinii, întrucît se aflau acolo o grămadă de specialiști într-ale mingii, între care Titi Teașcă, Ion Ionescu și Ilie Greavu.

Cît oi fi eu de Addidas, am să scriu că Bayern a cîștigat exact în măsura în care a pierdut Leeds, cu siguranță cea mai ghinionistă echipă care a intrat vreodată pe un teren de fotbal. Altfel spus, Bayern a trecut în tot meciul de vreo opt ori de oul din centrul gazonului și a tras doar două șuturi pe spațiul porții, șuturi care, cum bine știți, s-au transformat în tot atîtea goluri, norocoase și parabile, dar cu totul și cu totul suficiente pentru ca o grupare vlăguită și lipsită de forță să-și păstreze trofeul, o distincție cîștigată fără glorie, ca și cea de anul trecut, cînd un șut providențial al lui Schwartzenbeck a dat peste cap finalul confruntării cu Atletico Madrid.

Cum, necum, blestemul — care se zice că ar avea un suport de adevăr, plecînd de la alungarea unor locuitori stabiliți pe pășunea peste care Leeds și-a închegat la începutul secolului stadionul — a urmărit și de data aceasta echipa engleză, numai că miercuri noaptea acest blestem a căpătat chip omenesc în persoana arbitrului francez Kitabdjan. Și ne-am adus atunci aminte de handbal și de finalul, neverosimil al unui meci de la Banja Luca ! Este o tristă realitate : din factori de justiție arbitrii sportivi devin adesea factori de injustiție. Exceptînd ultimul sfert de oră, cînd, oricum, zarurile fuseseră aruncate și cînd încărcata sa conștiință a avut cîteva răbufniri de adevăr, Kitabdjan a ținut în gură un fluier mincinos, care a amuțit la un fault în careul lui Bayern și care a dictat un ofsaid imaginar la golul lui Leeds, survenit la 0—0 și în conformitate cu spiritul jocului. Atît de pârtinitor a arbitrat francezul încît compozitorul Horia Moculescu, aflat lîngă umărul nostru, și-a aprins a o suta țigară și a zis : dacă Abidjan ăsta fluiera așa la Focșani, bag mîna în foc că se întorcea acasă luînd trenul din gară de la Gugești.

Ca oameni ce eram interesați, noi am fost cu ochii mai mult pe cei trei scoțieni din echipa lui Leeds, Bremner, Jordan și Lorimer, care n-au făcut mare scofală. Dintre ei, șeptarul Lorimer a părut cel mai năbădăios și e de mirare că n-a fost selecționat pentru meciul de mîine, o mirare care sperăm să fie de bun augur. Bremner, strălucitor la Madrid și strălucitor în toate simbetele campionatului englez, a jucat foarte puțin, cel mai adesea fiind ocolit de minge ca și cum amîndoi, adică Bremner și balonul rotund, ar fi fost încărcați cu electricitate de același fel. Nici Jordan n-a arătat nimic deosebit, cu excepția unei lovituri de cap senzaționale, la care a zvîcnit mai sus decît mîinile portarului Mayer, aducîndu-ne aminte de detenta lui Dudu Georgescu și de acea ratare din meciul cu Danemarca, cînd golgeterul nostru a executat cea mai frumoasă săritură văzută pe un stadion românesc de la Iolanda Balaș încoace.

Acestea fiind zise, am ajuns la oile noastre, la meciul de duminică, care poate fi decisiv pentru clasamentul grupei și pe care echipa noastră este musai să-l cîștige. Spunînd că va fi o partidă foarte grea, nu descoperim nici o Americă. Scoțienii, au arătat-o întotdeauna, se descurcă mai bine pe terenurile altora, dar asta nu înseamnă că avem dreptul să ratăm victoria, performanță la care putem răzbate nu numai printr-un surplus de fantezie, ci și printr-o muncă în teren și printr-o seriozitate fără cusur. La urma urmei, ne pare rău că trebuie să gîndim și să scriem așa, dar acesta este adevărul, fotbalul scoțian nu trăiește numai din amărăciunea recentei înfrîngeri de la Londra, ci și din satisfacțiile lui Celtic sau Rangers, din bucuriile onești lor meseriași răspîndiți în liga britanică, în vreme ce pentru noi echipa națională reprezintă pînă acum singurul adevărat prilej de mulțumire, singura noastră mîngîiere de suporteri.

Cînd apar aceste rînduri, jocurile sînt făcute. Cele două garnituri vor fi fiind deja alcătuite și taciturnul diplomat Ormond va fi renunțat la mutenia lui înșelătoare.

Să credem, trebuie să credem, avem obligația să credem în victoria de mîine după-amiază, victorie necesară fotbalului nostru.

Cu alte cuvinte, prieteni, mîine vom învinge Scoția.

Addidas

parodii

ION DRĂGĂNOIU : Adevăr total

MOTO :
„Mă prietene io și tu
călare pe Vînătu"

Prietene pentru tine
am tăiat un copac
cu rădăcină cu tot
fără să folosesc
nici un instrument de tăiere.
Apoi am cioplit
o pereche de saboți
le-am pus roți
de două sfere
absolut adultere
și---la revedere.
Mîine la cinci dimineața
cînd fluturii dorm
voi da drumul
unui planor enorm
să se ducă
unde și-a dus mutu iapa
și ologul sapa.
Toate acestea în timp ce
Cassius Clay poreclit Aly
vrea să se bată
cu cine s-o nimeri.
Abur ciorap invers
Chilgameș Enghida
trece un tînăr călare
pe Vînătu.
Vînătu e un cal
care se scrie
cu literă mare
din pricină de
ortopedie...

Mircea Micu

Cuvinte rare : fuga, tălpi, goale, spini, atenție, accidente, vin, echilibru, acasă, televizor, duminica, nesfîrșită.
Selecție metaforică : „Ți .ți, ți cum spune / zîmbind cineva / ți, ți, ți iubite prietene și poete / ți, ți, ți, ajunge departe".

cariatide

marius robescu

S-a născut la 20 martie 1943 în București. A urmat cursurile Universității, Facultatea de Limba și Literatura Română. În 1965 debutează în revista „Luceafărul", prezentat de poetul Ion Gheorghe. Prima carte de versuri, Ninge la izvoare, *îi apare în 1967. Urmează* Viața și Petrecerea — *1969 și* Clar și singurătate — *1972. A mai scris un volum de povestiri pentru copii* (Mușuroiul — *1970) precum și articole de critică literară și dramatică. Are sub tipar la Editura* Cartea Românească *culegerea de poeme* Utopia ninsorii.

Ascensiunea

Vestea a sosit într-o dimineață de toamnă
pe cînd mai simțeam încă somnul
strîns în jurul gîtului ca îmbrățișarea unui copil
te vei duce în munți suna ordinul
chiar acum vei porni neînsoțit cu mîinile goale
Iason puțin mahmur ascultase aceleași cuvinte
vei pleca ne vei aduce lîna de aur
m-am supus ca și el cu un rest de-ntuneric în inimă
a urmat ascensiunea sau poate regresiunea
încet fără să fac un gest o mișcare
m-am ridicat lîngă trunchiul brumat al luminii
pe o cărare subțire între două aripi amorțite de pajiște
eram ușor și curat la vedere
dar ascuns în mine întărit de coaste
și de viscere dăinuia castelul
cu pereții umezi ca negrele lui coridoare
deodată a început să se clatine
primul zid a căzut mai-nainte să strig
ca și cum ar fi fost de nisip apoi celelalte
s-au așternut la pămînt în tăcere
un mînz alb cu nările trandafirii alerga
pe acoperișul lumii liber și pur
zăpada, zăpada ca o meninge de-argint
scîncea resemnată sub pașii mei cruzi
dintr-o vale apropiată un nor imobil
mă privea cu ochi vineți fără speranță
norul meu dragostea mea cunoscîndu-l i-am zis
prea scurtă umbră mi-ai dat înainte să te scuture vîntul
eu fără tine ce-aștept în eterul de plumb
săgeata e încă departe se mlădie suind
metru cu metru pentru ca mai tare să-i fie
lovitura în aerul rarefiat
iată-mă prea curînd venit la-ntîlnire
iată-mă netrebnic cu ființa surpată
o, în brațele mării voi căuta scăpare
ea o stea încinsă care în masa altei stele se stinge
ca un cîine bătrîn în iarba muiată de rouă...

Mult nu va trece

Încă nu căzuse o parte din mine
încă nu umbla umbra mea sub pămînt
trezit din vise înfricoșătoare
te-am confundat cu-un răsărit de lună
cită lumină revărsai asupra-mi
dar eu în mine nu țineam nimic
un amorțit păianjen priveghea
plasa subțire-n care te zbăteai
a venit iată timpul să fiu împărțit
mi-a crăpat platoșa ca un grăunte
nesigure crude brațe întind
lasă-mă să înfășur gîtul tău alb
de pe acum strecoară o lacrimă de vină
sub aburiții ochelari de frunze
mult nu va trece suflet îmi vei fi
mult nu va trece te și port pe buze...

Nu e ușor

Nu e ușor, sigur nu e ușor
să duci soarele ca un geamgiu în spate
nici să-ți speli zilnic fața de nori
înainte de-a păși în cetate
nu e ușor să pleci din curtea ta
pavată cu aripi tăiate și cu frunze
arătînd la cuvîntul cel drept
ca la cheagul de sînge de pe buze
nu e ușor prietenul să-ți vezi
cum ochiul bun și-l dă de-o parte
cum scoate din orbită un pumnal
și-ți zgîrie pe piele moarte
nu e ușor nu e ușor să porți
la gît de lanț o preă abstractă cheie
și cu genunchiul ușile să spargi
nici să iubești ca orbul o singură femeie...

Crezi poate

Crezi poate că timpul în care ne iubim
arde-n lampă untdelemn divin
hrană pură cerată prea curată
ne topim pe trunchiul lui mărgele
tot precum din noi se naște el
ca o boală tainică de piele
nevăzuți își poartă mersul lin
corbul și cu moartea împreună
ea e o femeie rece și albastră
carnea uneori îi cade ca o mască
el e un bărbat frumos și singur
nici n-o însoțește totdeauna
el e un bărbat frumos și singur
croncăne sau ne așteaptă mut
crezi poate că timpul cînd ne mai iubeam
era fruct de aur prins de ram
ca un cap tăiat el a căzut
ca un cap tăiat el a căzut...

Proprii ochi și ochii florilor

Plînge un bărbat drept ca un arbore
din geană îi picură rouă și vin
păsări ciudate îi cîntă-n ureche
păsări singure se întorc și vin
umbra căzută se face piatră
zîmbetul crîncen se face boare
ca așchia-n carne inima plină
iarna și toamna în trup îl doare
mut se apleacă asupra lui însuși
lung cercetează tuburi de seve
din tragice oase vede suind
furnicile-n șiruri funebre
fructul și visul de și-ar uita
dacă ar vrea sterp să se-nvețe
aștrii tăcerii în haină de foc
l-ar ridica dintre tristele fețe
unde l-ar duce unde l-ar pune
în țara verde și nepăzită
în locul dragostei ce-i vor lăsa
suflet ca aurul cernut prin sită
dar lui îi este dulce să rabde
jos pe pămînt apărat de uitare
proprii ochi și ochii din flori
și cerul de altă culoare...

Moartea lui Orfeu

Cum am eu drag de dragostea lor
și cum nu se cunoaște lucrul acesta pe față
cum vin eu mîndru și încins
răsfrîngînd ca un scut razele părintelui Apollo
murmurînd cu buzele moi
și cu lira ascultați nu loviți
iar ei se apropie înrăiți ca bacantele
scuipă vinul negru și cu dosul mîinii
își șterg gura de miere
înfig dinții în brațele mele
căzute ca două steaguri prăfuite
și în gîtlejul meu cuibul divinelor sunete
îmi caută inima în carne
mușcătură cu mușcătură fișie cu fișie
dar inima e o pasăre galbină
ce mai sus pe o creangă se topește tăcînd...

Tăcere și miere de septembrie

Iartă-l pe cel care fiindu-mi asemeni
n-a fost eu însumi ci umbră
nu urmări să-l scoți din somnul lui rece
ca pe un pește din lac
mîna ta abia atingîndu-mă
mi-a golit trupul de timpul întreg
mă va arde pînă la moarte
rugul a doar două zile
tăcere și miere de septembrie
se-amestecă pe buza inocenților
ci eu îmi țin ca o zăbală
plînsul în gură
dacă totuși cel asemeni cu mine revine
precum un fir neîmpărtășit de iarbă
o, secera mea de aur
primește-i rugămințile și cruță-l...

paul tutungiu

S-a născut la 6 mai 1941, în Cernavodă. Absolvent al Universității din București, în specialitatea limba și literatura română în 1966. În prezent este redactor la revista „Teatrul".

A debutat în „Luceafărul" în 1959. A publicat volumele: Imperiul neodihnei *(1970),* Ordinea peșterii *(1971)* Colindele din țara lui Orfeu *(1974). Pregătește volumul de poeme* Fiul Dunării.

Bărbatul Moldovei

Sfîntă Moldovă, blondă Moldovă
Mi-ai dăruit jumătate din trup
Buciumă tainic suava ta slovă
Șarpe de aur cu țeastă de lup

Tatăl meu singur în lotcă vislind
Tînăr coboară din norduri la sud
În rănița-i blîndă cu steag de argint
Țipă ca mielul cînd vîntu-i zălud

Ca fuga spre stele drapelul său zbiară
Uleiul de sunet fum curge din el
E strigăt și frig cu aromă de seară ;
Simți marii părinți cum izbesc în oțel

Pe Dunăre-n sus, la țărm de cîmpie
Moldova coboară-ntr-un singur bărbat
E barca un zîmbru. În urma lui vie
Alaiuri de crapi munteneși se abat

Aici întristatul mocan Constantin
Surpat din Ardeal, își zidise o stînă ;
O ușă crăpînd către veacuri ce vin
Se uită la mama, mă vede cum vin
De-aceea la Dunăre-a vrut să rămînă

Aici, din trei zări, cîntînd m-am născut
Cu fața spre cerul lui Ștefan cel Mare ;
Sînt unicul fiu, blond cioplit pe un scut
În plaiuri cu riuri țîșnite din Soare

Și steagul cu strigăt strein de mioară
În rănița-l duc fericit ca un zeu
Vin brazii Carpaților sevă să-mi ceară
Și Dunărea curge ca sufletul meu

Orația fiului

Cu acest viers ființa mea altfel se naște :
Marmură — duh — durere — gînd
Iată-mi dintr-odată trupul plămădit
Pe riul lalomița oasele părinților mei
Demult au devenit naiuri

Din adîncuri sarmatice altare
Mă strigă. Eu nu văd decît grîul
Și îndemnul soarelui de a iubi

Adio, lei în iarbă fumegînd !
Tot ce am fost pînă acum — fiule,
Cu acest viers ființa mea altfel se naște.

Limba sufletului

Îți privești semenul în ochi
Și spui : Mircea cel Bătrîn.
Aceasta înseamnă să vrei un izvor
Într-o prispă de munte curat

Să ridici patru stîlpi de pridvor
Sub cer, să nu se prăbușească
Și-n rotocoale cîntecul tău să fumege
Prin lemnul unui bucium bătrîn

Rostești : Ștefan cel Mare
Sau Mihai Viteazul, sau Burebista
Sau Decebal sau Tudor Vladimirul
Înseamnă să vrei a jura
Pe adevărul stelelor, pe credința
Arborilor, pe eviavia Dunării
Ce strînge ca o cloșcă măiastră
Siretul, Mureșul, Oltul
În înțelepte aripile ei.

Auzi limpede cum cresc Carpații
Din oasele celor ce ne-au însămînțat.

Fiică a secundei, Gloria

Umbra mea neagră jinduind
Gloria, aurul acesta trist
Cu care sînt spălate statuile

Îmi suge zilnic imaginile
Și gîndurile scînteind
Și le repetă-n gura mare :
„Am ucis balaurul, priviți !
Cele șapte capete ale lui
Și hainele mele sîngerate
De-atîta luptă..."

Umbra mea neagră pe umerii secundei
Urcă treptele spre împărat

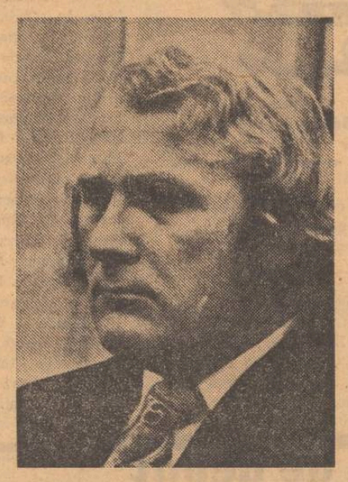

Eu cel dintotdeauna singur
Rămîn drumețul departe de tron
Cu limbile balaurului în buzunar

Alți monștri voi învinge mirat
Și poate voi veni tîrziu, peste secole
Cînd numai pernele
Purtînd pulberea unui schelet
Se vor prăbuși cu spaimă în fața mea
Una cîte una
Una cîte una

Edict la Durău

Poeții sînt acele păsări rare
Ce-ți bat în geamul inimii cu pliscul
Și cîntă viu, a zori de zi și-a înserare,
De nădușește sunetul și cade
Într-un infern de viziuni nomade.

Dar eu, în lume am venit să sparg
Acele pietre-n care țipă
Fecioarele ascunse. Cîntă-mi clipă !
Nu duhul aburind în ceașcă
Ci rîul sens care-a izbit cuvîntul
Crăpîndu-i porți de muzici inegale
În pielea goală să țîșnească
La bucuria lumii vegetale.

Eu sînt pietrar ivit să-mbătrînesc
Pietrar mereu în plaiul românesc
Visînd în roci și dezvelind nervuri
Din muntele cu umeri de păduri
Rotind în piscul blond, la drum de aștri
Căvana-n care ard doi șoimi albaștri

Cînd eu ca iarba cînt
În Peștera tot măsurînd mai mare
Scînteie piatra ca o frunte
Și curge aurul cum i-a fost dat :
Parcă e gînd pe jar, fiu cînd răsare.

Sărbătoare în iederă

Cînd marii bărbați plîng
Și astrele devin sensibile
E necesar un taur, un șarpe
Să sperie natura

Dar vin femeile blînde ca luna
Și ne învinge sîngele tăcerea lor
De ghiață le e muzica, zăpada
Cuvîntul lor în focul bărbătesc

Această sărbătoare e scrisă în iederă
În toate graiurile riului viu,
Această iederă cu legea străveche
Ne mută Soarele în ureche
Și bucuria sunetului în depărtări.

Țeasta poetului

Copil fiind, m-am trezit ca după o boală
Și-am văzut lumea nesfîrșită și goală

Mi-am făcut atunci o tăbliță de lut
Și-am scris pe ea un nume de nimeni știut
Vultur cu aripi blonde am scris și deodată
Fiu nou al lumii ce se arată
Un vultur a apărut, fugit din literă și gînd
Ca plugul, brazde pe cer, aevea arînd

Singur era Pămîntul și nu puteam să-ndur ;
Am mîzgălit pe tăbliță ani suri
Stejari, aștri, veverițe, faguri cu miere
Pînă cînd stîncile pleșuve s-au îmbrăcat în păduri
Și le-au umblat primii oameni, în dulce mirare,
De mine scrîși, plutași în veac să coboare
Pe neodihna riului, spre zarea cu sufletul mare

Mi-a fost milă de pietre și am scris iarbă
Și mușchi somnoros pentru nordul lor sfînt
Am scris femei, neliniști să flarbă
Și să bucure ființa acestui pămînt

Am scris rod și am scris fericire strigată
Lucrurile toate și de-a-ndoaselea le-am scris
Să nu se amestece, viețuind afară din vis,
De tărmurii proprii magma fierbinte să-și bată

Tot ce există astăzi, eu am scris.

mapamond

R.S.F. IUGOSLAVIA

poeți tineri

Prezentare și traduceri: Dumitru M. Ion

Tulburător acest peisaj al liricii tinere contemporane iugoslave, privit prin binoclul indiferenței el pare mirif și suspendat ca o pajură în zborul fermecat de înalturi. Privită de aproape, din umbra mesei celui care se-ncumetă să traducă poezia popoarelor din Iugoslavia și puterile aripilor ei le poți măsura cu vorbele unui cunoscător. Un moment al renașterii culturale traversează toată literatura poporului macedonean, un popor excepțional dotat cu acel simț unic al seninătății generoase. Nu întîmplător, pe malul lacului Oluid, la Struga, în fiecare an, se string poeți din toată lumea, nu întîmplător acolo există o casă a poeziei, adică un templu născut din dorința ca pentru o săptămînă toate drumurile lumii poetice să ducă spre Struga. Poezia modernă iugoslavă s-a adăpat la izvoarele vechilor mituri, a brăzdat și a reînviat vechile teme ale poeziei populare, acordîndu-se uimitor de repede unui ton poetic european, adeseori depășindu-l prin sinceritate, prin noblețea limbajului, prin puterea de seducție metaforică a limbii. Nu greșim credem, spunînd că poezia aceasta modernă își are strălucitoarele începuturi în creația poetului revoluționar Kocio Rațiu, continuîndu-se în scrierile unor poeți de talie europeană precum : Blaje Koneski (deținător al premiului Herder — 1970, spirit enciclopedic, doctor honoris cauza al Universității din Lodz și Chicago), Slavko Ianevski, și Mateia Matevski, Gane Todrovski, autori ai unei opere poetice mici ca întindere, însă cu un covîrșitor ecou în inimile cititorilor și ale creatorilor tineri.

Mica antologie din lirica tînără a Iugoslaviei vine să ne vorbească despre o literatură de excepție. Numele lui Radovan Pavlovski, considerat unul dintre marii poeți ai Iugoslaviei, alături de Blaje Koneski, circulă pe mai toate meridianele lumii. Iovan Koteski, Mile Nedelkovski, Mihail Rendzov, Cedo Iakimovski, Risto Iacev, Petar Boșkovski, Bogonuil Ghinzel, nu mai sînt demult acele voci tinere. Dar despre poeți, se spune, cel mai bine vorbește poezia lor.

MIHAIL RENDZOV

(n. 1936)

Ah, nebună surioară de suflet

1.

În fiecare noapte, micul meu nenoroc,
Sora mea supărată,
Calul meu supărat,
În fiecare noapte trupul meu înnoptează,
Dar inima încă aleargă.

Îl cuibăresc, îndurerat al meu nenoroc,
Îl leg cu lanțuri subțiri,
Îi torn vin
Iar el mă risipește.

Jur pe diavol, îndurerate al meu nenoroc —
Că-l voi străpunge.

. . . . . : : : : : :

4.

Singură tu te sucești și te răsucești,
Struguri culegi din inima mea
(În jurul gîtului meu eu te simt)
Și cîntece-mi spui
Și turnuri îmi zidești
Și jertfe mi-aduci.
Care stea te-a trimis,
Ah, nebună surioară de suflet,
Să-nnebunesc ?

5.

Prin trupul meu te preumbli
Îți inima mea într-un fir
Și te joci cu ea cum îți place
Ea se rostogolește precum o jivină
Vede și stelele și continentele
Și mă visează ca frigul pe mine.

IOVAN KOTESKI

(n. 1935)

Pe vreme urîtă

Pe Korab sînt cuțite de-argint
Zăpadă și floare. Cu un cal negru
Pe un drum alb Sekula a pornit.
Fiu de cățea, pe vreme urîtă-ncotro ?
Numai în vis se măsoară
Merele de aur și moartea.
Radika glasul din țara de sud
Și l-a ascuns în spumă și urlă.
Fiu de cățea, pe vreme urîtă-ncotro ?

MILE NEDELKOVSKI

(n. 1935)

Nebunul din Prespa

— fragment —

Eu vorbesc de două ori pe an — cînd albesc
pînzele-n Prespa și cînd înfloresc măslinii
la Tasos.
Vremea care-mi rămîne-o petrec ascuns sub o mască
de paj de curte, tînguindu-mă după-mpărat.
Ah, cum știe să-mi roadă călciiele
drumul cît timp vîntul îmi bate pe pămîntul
Pe care văitîndu-mă-l cînt.
Ah, acum, cînd am pierdut semnul de
recunoaștere și între noi a pătruns neîncredrea
cît e de greu să cînți împărăția.
Pămîntule, primește ca pe un prinos sufletul meu
de luptător deschis pentru patru reîntoarceri
ale morții
În creierul meu fornăie obosite iepe precum și orașe
de marmoră.
Pămîntule, a ta să fie inima mea.

★

Ah, astăzi, ah, mîine, ah, poimîine !
Pămîntule
cald și roditor ca un sîn pentru-ntîia oară-alăptînd.

★

Eu vorbesc de două ori pe an — cînd se albesc
pînzele-n Prespa și cînd înfloresc măslinii
la Tasos.
Vremea care-mi rămîne-o petrec ascuns sub
o mască de paj de curte tînguindu-mă
după-mpărat.

IVAN CEAPOVSKI

(n. 1936)

Scîntei în gol

Am ținut bine minte
Partea aceea din viața ta
Cînd mă întrebam
De ce furnicile duc lacrimile tale
Și le îngroapă
După o plantă de aur.
Acesta a fost un joc ciudat,
Dar eu știam că tu
În aceste lacrimi mori
Și astfel desprinsă
Aceste viețuitoare pitice
Te duc în negura lor,
Dar nu spre a pieri fără rost
Ci pentru a fi hrana lor.
Atunci puteam să te aflu
Numai soare dacă eram.

RADOVAN PAVLOVSKI

(n. 1937)

Tînărul care doarme la amiază

Sunetul morții
Te cufundă în somn
O tinere
Trezește-te
Ai un cîmp al auzului din plante și sape
Soarele zorilor e o mare trapeză
Pe care-și fring piinea plugarii
Amiaza ascunde negrele fire-ale nopții
Îngropat-ai sub tine pietre și luna
Zece călăreți în asediu
Vin ca valurile pline de spaimă
O plantă diafană îți leagă de pămînt degetele și nu-ți dă drumul
Pînă cînd nu îi dai
Întunecatul sărut la amiază
Din iarbă urcă un cor al îndrăgostiților morți
Trezește-te o tinere
Fratele meu e alcătuit din viță de vie
El e gîtlejul răgușit al mării
Sînt clipe cînd totul moare visînd
Sînt clipe cînd mă cercetez să văd de-s nebun
E seară
Și vine mulțime de oameni să te trezească
Desenezi harta stelelor
Și adînc tu respiri

Trezește-te o tinere
Și povestește-ne visele
Pe un roib frumos călărind la Jelezna Reka vom merge
Să ne răcorească dinspre nouri vîntul
Cu o floare rănită îmi închei cămașa-mi de vînt
Și intru în casă o dragoste

Spune-mi cu ce fel de licoare te-ai înfruptat
Tinere o de ce nu te trezești

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar general de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Popilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct).

REDACȚIA : București, Piața Scînteii, Nr. 1
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10, tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XVIII
Nr. 23 (684)
Sîmbătă
7 iunie
1975
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Scriitorii de mîine

Există în orice activitate o oră a retrospectivelor, o încercare de a scruta cu un ochi lucid drumul parcurs și rezultatele obținute. Reintinerită, atît în fond cît și în formă, actuala formulă a revistei Luceafărul și-a propus drept țel principal să creeze printre tinerii autori o stare de spirit favorabilă actului de creație inspirat de actualitatea cea mai vie a țării de astăzi. Prin publicarea de poezie și proză, prin antrenarea scriitorilor tineri către forme de expresie intelectuală, revista a încercat și încearcă să-i adune în jurul unei idei de actualitate. Scriitorul se cuvine să fie al timpului său, iar scrierile lui să se adreseze oamenilor timpului său.

„Pentru a-și dedica opera oamenilor, scriitorul trebuie să știe ce doresc, la ce visează ei, care sînt interesele și idealurile lor, el trebuie să cunoască marile deplasări pe care le-a determinat în gîndirea și sensibilitatea lor socialismul" spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu, adresîndu-se în 1968 scriitorilor.

În acest spirit s-au selectat și publicat bucățile de poezie, de proză, de critică, de reportaj pe care le-a publicat revista. Atunci cînd ni s-a părut că acest spirit viu nu-l găsim în manuscrisele ce ni s-au adresat, am încercat să găsim autorii care să-l reprezinte. În consecință, am publicat cu generozitate nume noi, în credința că dintre ele se pot alege numele sonore de mîine. Am sprijinit atît pe începătorii propriu-ziși cît și pe cei aflați în fața primelor contacte editoriale. Le-am dat prilejul să se confrunte cu cititorii, așteptînd, de la această confruntare, o posibilitate de selecție, am comentat paginile lor de ucenici în ale scrisului sau de autori deja experimentați cu gîndul de a da o justă idee despre direcția scrisului lor și despre valoarea lor literară. N-am pus accent însă doar pe o promoție de noi veniți ci am căutat să cuprindem, pe cît posibil, în raza atenției critice a revistei scriitori din toate generațiile. Selecția rămîne și o problemă de timp, iar munca de constituire a unui climat literar fertil și a unei mentalități literare de bună ținută nu se poate face de pe o zi pe alta. Forțele literare există, ele trebuie însă modelate și, în măsura în care se poate, îndreptate discret către albia cea mai fecundă a exprimării lor.

Pentru că nimic nu se clădește în vid n-am vrut să renunțăm la experiența generațiilor anterioare. Cînd legătura între generații există cultura respiră în chip firesc, iar actul literar este parte integrantă a celui cultural. Dialogul dintre generații nu poate face decît bine literaturii prezentului și este necesar să dăm tinerilor sentimentul continuității, conștiința că actul literar nu începe odată cu fiecare nouă generație de scriitori și că tradiția, departe de a fi un balast, cum devine cînd este rău înțeleasă, este un bun superior către care trebuie să ne întoarcem privirea cu respect și luciditate. Am făcut de aceea loc în revistă unor interviuri cu scriitorii a căror experiență literară putea interesa un cerc cît mai larg de cititori, am publicat articole ale scriitorilor din generațiile mai vîrstnice, am tipărit chiar poezie și proză semnată de creatori care nu mai sînt de mult tineri. Orice începător crește inițial la umbra unei personalități tutelare. Dind curs acestor interviuri, acestor articole, acestor creații am căutat să prezentăm o materie literară diversă în care fiecare cititor să-și găsească un punct de sprijin, de afinitate, un îndemn, o sugestie, eventual un model. Desigur, nu sperăm și nu încercăm să întreținem o idilă. Orice generație nouă, ne referim la generațiile creatoare autentice, vine cu viziunea și spiritul ei și aduce cu sine și o critică a valorilor precedente. Nu o dată, istoria culturii ne-o arată, tinerii au fost iconoclaști. Este dreptul și, am zice, datoria lor. Inerțiile trebuie clătinate și drumuri noi deschise. Știm că o operă nouă conține implicit, esteticește vorbind, și nu numai esteticește, o critică a celor vechi. Există un dialog și o polemică a operelor după cum poate exista și un dialog și o polemică a autorilor lor. Am încercat să încurajăm ideea dialogului deschis pe teme de creație și ideologie între scriitori și în mai multe rînduri revista a publicat texte de critică, texte de idei, semnate de poeți sau prozatori. Unghiul creatorului este de cele mai multe ori mai incitant, mai revelator decît al criticului rutinier. Cu condiția ca semnatarul să fie un scriitor adevărat capabil de dezbatere fluidă și superioară intelectualicește. Polemica fără obiect, pe care am mai întîlnit-o pe ici-colo, nu stă în intenția revistei. Fără o miză mare, și mari nu pot fi într-o discuție decît ideile, o polemică oricît de colorată are păcatul de a ne atrage în teritorii sterile. Voci nu tocmai solitare încearcă o delimitare a așa-zisei generații recente de cea sau cele precedente. E în această poziție o exagerare aventuroasă, de vreme ce „obiectivul" în discuție nu este bine definit. Ce a adus generația precedentă, dacă este una ? Și ce a adus generația nouă, dacă este una nouă ? Se dă în chip curent noțiunii de generație o accepție restrictivă și nu o dată constatăm că vorbindu-ni-se despre generație se are în vedere o promoție dacă nu chiar o grupare. Cuvintele își au totuși legea lor, și ideea de generație care a făcut carieră în literatură nu trebuie devalorizată.

Sîntem dornici să participăm la o discuție asupra fizionomiei literaturii române din ultimii 30 de ani, la o încercare de a creiona mai precis profilul unor scriitori ajunși nu de mult la apogeu. Înainte de a nega e nevoie să construim. Noii veniți în literatură au nevoie de experiența predecesorilor lor. Timpul va cristaliza apropierile și deosebirile, iar dacă autorii în cauză vor face demersul critic nimerit vor ști să grăbească aceste clarificări. Sîntem cu alte cuvinte pentru discuții deschise, frontale, întemeiate însă pe argumente indubitabile. Evident unele argumente pot fi contestate. Literatura e un spațiu delicat și dificil. Chiar cu prețul înfruntării unor incomodități fatale e bine să promovăm opinii care să nu ocolească situația de fapt. Cîteva interviuri și mese rotunde, ca și unele articole ale noastre merg în această direcție. O ierarhie de valori neconformă situației valorilor la un moment dat poate influența constituirea noilor valori.

Facem o distincție precisă între publicarea unor autori și judecata de valoare asupra lor. Nu tot ce e acceptat pentru lectura într-un cenaclu, și revista Luceafărul are un cenaclu activ, e de valoare și trebuie promovat în revistă. Nu tot ce este tipărit în revistă este de o valoare incontestabilă. Fericită revista care nimerește numai marile valori ! După știința noastră astfel de reviste nu există. Sîntem deci de la bun început conștienți de factorul de relativitate și surpriză al activității noastre. Activitatea de susținere, inevitabilă la o revistă a începătorilor, combină spiritul critic cu cel pedagogic. Ghilotina exigenței spiritului critic desprins de considerente de vîrstă rămîne să se pronunțe mai ales după ce produsele literare aduse spre verificare se înmulțesc.

Acceptînd oarecare toleranță în actul selecției materiei pentru tipar, nu înțelegem s-o păstrăm și atunci cînd revista își exprimă un punct de vedere critic față de o scriere sau alta. Sîntem cu alte cuvinte o revistă a tinerilor, dar nu o revistă de adulare a tinerilor. Așa cum nu putem publica pe toată lumea, nu putem elogia pe toată lumea. Actul critic își are responsabilitățile lui și îngăduința față de opera scriitorului tînăr numai pentru că este a unui tînăr ni se pare rău inspirată. Comentariile prea entuziaste la opera începătorilor au consecințe nefaste. Scrisul nu este o chestiune simplă și se cunosc scriitori dintre cei mari care mărturisesc la jumătatea carierei lor că abia atunci încep să învețe să scrie. O profesionalizare pretimpurie înseamnă de cele mai multe ori o manierizare primejdioasă pentru talentul celui intrat pe acest tobogan și nu de puține ori o îngustare a orizontului aperceptiv. Dorim să nu elogiem doar talente, ci, mai ales, opere.

Vom continua să publicăm tineri, să descoperim chiar nume noi, dar mai ales să cultivăm pe cei mai buni dintre cei descoperiți pînă acum, să sprijinim pe cei pentru care scrisul nu este o criză de vîrstă ci o vocație profundă. Desigur că avem în vedere, făcînd toate acestea, un ideal moral scriitoricesc la care vom încerca să raportăm în permanență talentele tinere. Scriitorii României socialiste de mîine se formează astăzi.

Luceafărul

Imagini din vizita președintelui Nicolae Ceaușescu în Brazilia

«Trăim o epocă în care problemele colaborării internaționale, ale conlucrării dintre state și popoare se pun în mod tot mai imperios. Parcurgem o perioadă în care au loc mari transformări istorice, schimbări profunde în raportul internațional de forțe, în care se afirmă tot mai puternic voința popoarelor de a fi deplin stăpîne pe bogățiile naționale, pe destinele lor, de a se dezvolta libere și independente, într-un climat internațional de pace și securitate. Ca rezultat, în viața internațională se conturează cursul spre destindere și colaborare. Cu toate acestea, mai există încă forțe care pot pune în pericol colaborarea și securitatea în lume. De aceea, mai mult ca oricînd, viața internațională impune întărirea încrederii și conlucrării tuturor statelor pentru accentuarea cursului spre destindere, eliminarea politicii de forță și de amenințare cu forța, stingerea focarelor de conflict și încordare care mai există în diferite zone ale lumii, renunțarea la înfruntări armate, rezolvarea problemelor litigioase, pe cale politică. În acest spirit se impun măsuri hotărîte pentru desființarea bîzurilor militare, a bazelor militare străine, pentru dezarmare și, în primul rînd, pentru dezarmarea nucleară. În acest context, aș dori să menționez preocuparea României pentru realizarea securității în Europa — continentul de unde au pornit ambele războaie mondiale din acest secol și unde este concentrat în prezent cel mai mare arsenal militar cunoscut în istorie — pentru ținerea Conferinței general-europene la nivelul cel mai înalt, pentru soluționarea conflictului din Cipru pe cale pașnică și întărirea colaborării și păcii în Balcani. Ne pronunțăm în mod ferm pentru crearea unor zone denuclearizate, de bună vecinătate și prietenie între popoare.»

NICOLAE CEAUȘESCU

(Din toastul ținut la dineul oficial oferit de președintele Braziliei, Ernesto Geisel în onoarea înalților oaspeți români).

O nouă practică a lecturii

Departe de a fi clasat, fenomenul noii critici nu mai constituie demult o surpriză. Stîrnind la început discuții aprinse, reacții, negații vehemente, privit apoi cu suspiciune și ironie, acest efort de înnoire într-un domeniu ce părea cel mai puțin supus seismelor, sfîrșește prin a fi acceptat ca o etapă firească, necesară, într-un proces evolutiv al culturii.

A sosit deci momentul — și numeroase studii teoretice sau de popularizare referitoare la critica modernă o dovedesc — de a vedea în ce măsură se poate vorbi de o revoluție în științele literaturii și care sînt consecințele acestei schimbări de perspectivă. Din fericire, cititorul român a putut lua contact din timp cu o bogată și valoroasă literatură de traducere și în ultimul timp cu cîteva contribuții originale, în așa fel încît discuția nu se va purta într-un domeniu necunoscut.

Din prima categorie vom aminti titlurile unor studii reprezentative, veritabile pietre angulare în evoluția noii critici : Roland Barthes — „Despre Racine", Hugo Friederich — „Structura liricii moderne", Michel Dufrenne — „Poeticul", I. Lotman — „Lecții de poetică structurală" și „Studii de tipologie a culturii", I. A. Richards — „Principii ale criticii literare", Jan Mukarowsky — „Studii de estetică" Nothrop Frye „Anatomia criticii", J. P. Richard — „Poezie și profunzime", J. Starobinski „Relația critică" etc.

În cadrul studiilor românești merită a fi amintite „Critica ideilor literare" A. Marino, „Povestirea. Destinul unei structuri epice" — Ion Vlad, „William Faulkner" de Sorin Alexandrescu, „Poetica matematică" a lui Solomon Marcus, „Anton Holban" de Al. Călinescu, „De la Saint Beuve la noua critică" de Savin Bratu și „Critică și profunzime" de Mircea Martin.

Toate aceste lucrări, mai mult sau mai puțin prestigioase, își propun — și în majoritate reușesc — să instaureze o nouă practică a lecturii. Chiar acest concept de **lectură** și-a schimbat și îmbogățit accepția. Dintr-un act pasiv — cititorului i se „servește" o carte pe care o parcurge fie în scop informativ, fie ca juisor, degustător în marginea literaturii — lectura este investită cu o accepție dinamică, devine un proces de implicare și participare a cititorului la elaborarea textului. Tzvetan Todorov vorbește chiar de o **funcție-lector** făcînd parte din structura discursului literar („Introducere în literatura

Paul Dugneanu

Continuare în pag. a 2-a

Vor mai fi

Nici un vînt nu poate smulge rădăcina ta de țară
Și nu poate să te-ngroape pe vecii nici o ninsoare ;
Pielea ta țărînă sfîntă neamul meu din veac o ară
Și pe ea ca pe-un papirus vor mai fi poeți să are.

Peste neamul meu tu, Țară, ești de-a pururi domnitoare
Și pe fruntea ta va arde pururi tînără cunună —
Caravane de luceferi bat monede-ntre hotare
Floarea de cireș visează sub o zodie mai bună.

Țară te numești și-n tine arborii-s flăminzi de cîntec
E un cîntec fără moarte chiar și frunza cea umilă —
Crengi de aur dau lumină peste-al mamei noastre pîntec
Și cînd somnul ne ia vamă noi dormim pe clorofilă.

Nici un vînt nu poate smulge rădăcina ta de țară
Și nu poate să te-ngroape pe vecii nici o ninsoare ;
Pielea ta țărînă sfîntă neamul meu din veac o ară
Și pe ea ca pe-un papirus vor mai fi poeți să are.

Veronica Galiș

Polivalența creatoare

„Există tot atîtea genuri de poeți cîte genuri de sentiment uman. Uneori ele au fost limitate la cei care poartă laurul sau mirtul, dar sînt poeți ai vinului alb, care poartă frunză de viță ; bacanalici, care poartă iederă, cîntăreți ai legii și sacrificiului, care poartă ramuri de plop, de ulm și frunză de grîu și mai există un soi jovial și modest care își încinge fruntea cu o cunună alcătuită din salată" nota Giordano Bruno în al său **„Discurs despre poeți"**. Creatorii sînt astfel deosebiți după cîntecul lor, după vocea unică prin care pot fi recunoscuți și prin care-și impun individualitatea. Personalitatea fiecăruia se va sprijini pe iradierea acestei voci, pe alegerea făcută la un moment dat. Operele se vor naște din **același** timbru, **același** sentiment, **aceeași** idee. Litera lor va părea unică și ireversibilă, puternică tocmai prin **stabilitate în continuitate**, prin identitatea cu sine impusă de către autorul-poet sau romancier, dramaturg sau critic. Sînt texte ce trăiesc prin adîncime și fidelitate, arătînd cititorului același obraz statornicit în limitele nedisonante ale unui singur gen. Configurația lor e vie dar înrădăcinată, mișcarea o găsești înlăuntru, ca un fel de drum al sevei ce urcă în același copac. Cititorul aflat în fața unui asemenea text va descoperi bogăția **în verticalitatea lui**, în așezarea multiplă dar unică, hotărîtă de granițele aceleiași specii. Polivalența e deci interioară, disimulată de monovalența expresiei. Stabilirea valorii în cazul acestor creatori presupune o recunoaștere a autonomiei textului în spațiul textelor din aceeași familie lirică, romanescă, eseistică etc. Există însă și cazul unei cunoașteri critice mai dificile, impusă de un alt gen de „texte", care presupun o dublă validare, nu numai prin raportare la genul ce le include ci și prin determinarea autonomiei lor în ansamblul operei din care fac parte. Sonetele lui Shakespeare beneficiază astfel prin apartenența lor la o creație polivalentă de o dublă autonomie (ca probă a valorii). Originalitatea lor se impune nu numai în raport cu istoria speciei ci și în contextul operei shakespeariene. Nu sînt „sonetele unui dramaturg" ci pur și simplu sonete.

Fațetele operei supralicitate și independent analizate au fost confundate de multe ori cu opera însăși și privite dintr-un unghi căruia îi lipsea perspectiva **diferențiatoare** sau puterea de sinteză. Conceptele de „baroc" sau „manierism", introduse cu greutate în istoria artei au devenit foarte curînd „lentile unice", cu ajutorul cărora cercetătorii au descoperit 22 de subspecii ale barocului (Eugenio d'Ors) sau dimpotrivă un panmanierism.

Iată cum un gen, instaurat sau descoperit și definit în cursul analizei, poate fi absolutizat ca principiu ordonator al unei axiologii sau se poate pulveriza printr-o exagerată nuanțare. Aceeași accepție unilaterală stă și la baza concepției care află poetul liber și stăpîn pe expresie doar în spațiul liric, negîndu-i-se capacitatea afirmării

Doina Uricariu

Continuare în pag. a 6-a

JURNAL DE POET

Rostul criticului

Cuvîntul vechi care delimitează această îndeletnicire omenească este Krites, din verbul Krino și înseamnă curat, cernut, consonele k r t, legate de ceea ce este ales, curățat, ceea ce s-a ales după cernere spre păstrare, grîul cernut din care se poate face pîinea. Acești oameni curați, cernuți aleși, în vechime împlineau rostul de judecători, de oameni ai legii care ei, fiind aleși, curați, cernuți, înțelepți, puteau discerne pricina altora, neajunși încă la această treaptă de curăție și seninătate. În cetățile vechi eline sau orientale judecătorul era una cu vinzătorul, cu profetul, cu înțeleptul, omul cel mai chibzuit și prevăzător care datorită înaltelor sale virtuți și înțelepciuni, moralității lui desăvîrșite, curăției lui, îi putea îndrepta pe cei care băteau la porțile perfecțiunii.

Rostul vechiului critic era acela de pedagog și mentor. Își asuma practic datoria formării compatrioților săi în duhul înaltelor virtuți creatoare. Marele critic la care se face referință mereu din vechime este Platon ginditorul care îi ajută pe oamenii dornici de perfecțiune mai tineri din țara sa cum să ajungă la cunoaștere. Adevărul la Platon — aletheia, înseamnă luptă împotriva uitării, a morții, a cufundării în apele Lethei, ale întunericului de veac.

În cetatea veche existau oameni care trudeau ogorul și creșteau turmele, sau cu arcul și carul apărau cetatea în vreme de război, și acest pedagog, judecător, părinte, acest profet care era mîna dreaptă a arhontelui întru creșterea cetății spre cele vrednice și de durată. Asta era Patria elină : de jos în sus : lucrătorul, luptătorul, judecătorul profet pe lîngă templu unde își rostea Imnul său Poetul, și arhontele.

Întîiul critic literar aplecat asupra cuvîntului ce-l rosteau oamenii fie în scris fie oral, este Platon. La Platon se întorc uneori privirile cînd vor să restabilească rostul criticului în Cetate, cînd se încearcă o ieșire din critica descriptivă care a invadat literaturile adesea la modul parazitar, minimalizator, necreator.

Pentru a fi creatoare, fapta critică trebuie să-și reconsidere arhaica-i menire. S-a uitat că mai întîi de toate nu oricine poate fi critic într-o țară. Scriitor poate încerca oricine, dar criticul, judecătorul ginditor, pedagogul înnoit, curat, cernut, trebuie să fie o Persoană deosebită. El trebuie să fie persoana pildă de moralitate și înțelepciune, să aibă virtuțile creatoare ale pedagogului, care să privească vlăstarele noi întotdeauna cu aspră grije ocrotitoare cu care părintele își mustră fiii pentru a crește destoinici în adevăr. O mare iubire de Patrie se cere de la un critic, o mare iubire de adevăr, o mare și minunată generozitate, o înaltă și pilduitoare moralitate.

Întîiul mare critic român din ultima vreme la noi este Eminescu. Marele său poem de tinerețe Epigonii *este o pildă fără seamăn cum trebuie să te apropii de grai și de slujitorii graiului întrebînd după persoană, după credință și viața ei : acei oameni pedagogi pe satele transilvane sau moldave, cu o inimă caldă și un spirit constructiv și jertfitor nu-s de aruncat din istorie cum va face o critică descriptivă : Eminescu reține pe Chichindeal și pe Mumuleanu sau Beldiman, avînd această conștiință de critic, de om cernut care vine să izbăvească, să înalțe și crească fiii vii, creatori, oameni de bine ai acestui ținut. Criticul de origine, judecătorul patriot este de-o înaltă severitate cu sine însuși.*

Criticul trebuie să aibă un criteriu de judecată și acesta nu poate fi altul decît lupta pentru adevăr așa cum a înțeles în vremea lui Platon și cum a înțeles la noi Eminescu sau Pârvan, sondînd originile pasional prin pildă vie de angajament iubitor în ființa acestei Patrii române.

Marii noștri critici Maiorescu, Vianu, Lovinescu, Pompiliu Constantinescu sau G. Călinescu trebuiesc înțeleși în context european, puși în fața unei scrituri care de foarte multe ori nu era purtătoarea nici unui mesaj și atîta vreme cît literatura este lipsită de spirit, anarhică și nihilistă, semidoctă, parazitară, adesea pastișă, este nevoie mai ales de această critică constrînsă istoric să lucreze cu bisturiul brutal în loc de grai resurecțional.

Au existat la noi amîndouă aceste dimensiuni : critica judecată în sensul arhaic și ziditor și critica descriptivă ca necesitate istorică și aceasta din urmă va domina terenul cîtă vreme scriitură la noi se va face, pe lîngă una nobilă și nepieritoare și una de mintuială. Din vina noastră așadar a scriitorilor trebuie să fim înțelegători față de critici. Să fim mîhniți pe noi că nu-i lăsăm să se aplice mereu la înalta lor menire. Cum sînt scriitorii sînt și criticii ! Iar dacă uneori sînt agresivi și necreatori, lucrările noastre și nedreapta noastră viețuire au partea lor de vină că sînt așa.

Cum să-i cer unui critic să fie moral, creator, virtuos dacă eu ca vestitor al moralei, al virtuții, ca trîmbițaș al adevărului și credințelor sînt un om de nimic ! Cum sînt eu ca scriitor așa este și criticul meu !

Numai atunci apar întrebarea și neînțelegerea cînd o lucrare de valoare însoțită de un profund mesaj spiritual și ziditor în ființa Patriei nu mai are în cine deștepta viața ziditoare, cînd criticul a uitat cu desăvîrșire că nu descripția este menirea lui, ci Adevărul, nu cîrtirea ci Admirarea, nu rezerva ci Entuziasmul, nu ironia ci Bucuria.

Personal dacă mi-e permis am o profundă dragoste față de critici, mai ales față de cei tineri și-i citesc, cînd sînt curați, trestii tremurătoare, cînd sînt ei cernuți înainte de a-i cerne pe alții, cu adevărată mulțumire : îi voi spune pe nume la vremea potrivită.

Ioan Alexandru

● ÎN PAGINA A 3-A : Mihai Beniuc, Nina Cassian, Radu Cârneci, Grigore Hagiu, Laurențiu Ulici prezintă pe Ileana Mihai, Dan Cernescu, Dominic Brezianu, Viviana Spătaru, Marin Codreanu, Anton Stanciu, M. N. Florian ● ÎN PAGINILE 4—5 : Poezie și proză de Ioana Ieronim, Dora Cărbunescu, Ștefan Pârvu, Ion Trif Pleșa, Florea Burtan, Rodian Drăgoi, Lucian Avramescu, Liliana Ursu, Pavel Perfil.

IN ACEST NUMĂR :
● Articole de : M. Ungheanu, Voicu Bugariu, Lucian Hanu, Eugen Simion, Nicolae Ciobanu, Mircea Iorgulescu, Grigore Tănăsescu.

cronica literară

Ştefan M. Găbrian: „Gări cardinale"

Eugen Uricariu: „Despre purpură"

Poate că niciodată dacă excepţăm vremea devizei „Scrieţi, băieţi, numai scrieţi !" debutanţii n-au fost atît de bine primiţi ca astăzi. Debuturile meritorii sînt primite cu solicitudine, cu o atenţie uneori excesivă, însoţite de cuvinte de laudă pe care de multe ori, în schimb, criticul se opreşte a le folosi pentru scriitori verificaţi de timp. Graba de a acorda calificative mari noilor veniţi nu se poate explica decît printr-o stare de insatisfacţie faţă de literatura în care irump aceştia. Entuziasmul paşoptist cu care sînt întîmpinaţi nu-şi mai are însă vechea justificare. Numai o cultură şi o literatură foarte tinără, fără valori afirmate şi fără tradiţie constituită, ar justifica largheţea cu care sînt apreciate scrieri a căror noutate nu este deloc evidentă, a căror originalitate este problematică, şi a căror calitate primă e aceea de a fi doar frumoase promisiuni. Fără să-şi dea seama cei ce întemeiază judecăţi exaltate pe cărţi fragile neagă, mai mult sau mai puţin involuntar, existenţa unei literaturi de mult închegată şi consolidată. Faptul s-a mai petrecut şi boala se pare că revine cu oarecare periodicitate. Fiecare partizan al noilor cărţi este convins că prin ele îşi face loc o nouă literatură capabilă s-o anuleze pe precedenta şi că de la ele se poate abia începe. Dar literatura română există, ea nu începe de astăzi şi nu vom face aici demonstraţii care s-au mai făcut, stirnite şi acelea de entuziasme şi contestări cu mult mai făţişe de cele de care vorbim aici. Este în firea oricărei mişcări literare complete să nască şi entuziasme exclusiviste, dar ele nu trebuie să ia cu totul în stăpînire marea scenă a literaturii. Asemenea generozităţi sînt caracteristice mai ales scriitorilor şi mai puţin criticilor. Cum raţiunea de a fi a criticului nu este negativismul, (el neagă mai ales, pentru a conserva valori existente şi nu din pură plăcere destructivă), acesta e mai circumspect şi nu decretează zilnic apariţia de noi scriitori. Interesant este că în acest curent novator se înscriu astăzi şi mulţi critici şi că fireasca parcimonie a criticului, rezerva sa intrată în legendă sînt contrazise de gesturi contrarii. Urmarea nu poate fi decît o îmbulzire de nume pe tabloul de valori literare a epocii şi un moment de abundentă confuzie. Cite alte consecinţe decurg de aici, ne putem imagina. Foaia de temperatură a mişcării literare actuale ne indică o cifră calorică ridicată. Tineri de talent sînt mulţi, cărţile scrise de ei numeroase, indemnarea nu este uneori nici ea absentă, dar pînă la a judeca aceste cărţi ca universuri definitiv constituite este cale lungă.

★

Pe coperta cărţii lui Ştefan M. Găbrian, **Gări cardinale,** poate cel mai bun volum de proză dintre cele premiate de editura Eminescu, deşi distins doar cu premiul III, se află două caracterizări : una mai lungă şi foarte entuziastă a lui Mircea Iorgulescu, alta mai scurtă şi mai reţinută semnată de Ov. S. Crohmălniceanu. Mai mult adevăr pare să conţină aceasta a doua caracterizare : „Autorul are un vădit talent, e stăpîn pe un stil narativ modern, indirect-liber, cu o mişcare nervoasă, încordată". Ceea ce se vede bine, într-adevăr, este stăpînirea stilului narativ modern care sufocă uneori materia propriu-zisă a multor proze din volum. Cu alte cuvinte, stilul e aici precumpănitor în paguba substanţei. Din acest punct de vedere Ştefan M. Găbrian pare un întîrziat şi ar fi mai firesc poate să debuteze cu cîţiva ani în urmă odată cu alţi prozatori care au acordat drept de cetate literară „exerciţiului" literar, substituindu-l creaţiei. Substanţa nu este însă cu totul absentă şi exerciţiul nu se mişcă niciodată în gol. Volumul conţine şi proze în care echilibrul dintre substanţă şi stilul narativ modern amintit se restabileşte şi proza lui Ştefan M. Găbrian capătă atunci un plus de interes. Secţiunea intitulată, care dă şi titlul volumului, **Gări cardinale,** este din acest punct de vedere şi cea mai interesantă. Aici experienţa de viaţă se vădeşte a fi trăită direct, paginile par a fi în chip acoperit pagini de autobiografie şi tensiunea realului dă o vibraţie particulară prozei lui Ştefan M. Găbrian. Sensibilitatea şi acuitatea cu care realul este captat şi transmis cititorului, în încordarea şi crisparea necontrafăcută, pe care o întîlnim în multe pagini dedicate mai ales experienţei de tînăr lucrător sanitar a eroului, ne dau speranţa că în Ştefan M. Găbrian s-ar putea ascunde un prozator adevărat. Aici multe din ticurile impuse de stilul exerciţiului dispar, oamenii sînt mai autentici, senzaţiile mai puţin artificioase. Eroul lui Ştefan M. Găbrian este un intelectual sensibil, cu veşnice probleme de adaptare, chinuit de responsabilitatea misiunii lui, care-i cere o tărie de caracter pe care încearcă mereu să şi-o apropie. Citeva pagini de exactă şi dură notaţie se impun memoriei noastre. Tînărul asistent medical e chemat la căpătîiul unui copil bolnav de difterie, pe care nu-l mai poate salva decît printr-o operaţie riscantă, dar pentru care proaspătului parcticant îi lipseşte decizia care să-l facă să ignore voinţa familiei. Nu numai zbaterea interioară a personajului central este bine surprinsă ci ambianţa sumbră şi apăsătoare a locului, portretele celor doi capi ai familiei, notate fugitiv, dar durabil.

Ironia, sarcasmul, nu lipsesc unei părţi a prozei scrise de Ştefan M. Găbrian care încearcă şi o reuşită satiră a birocraţiei vizînd mai ales automatizarea excesivă a funcţiunilor sociale, dezumanizarea, dezarticularea tipică birocratului. Venind cu o observaţie umană mai profundă, mai subtilă, cu un ochi atent la automatisme şi absurd paginile lui antibirocratice se ridică cu mult peste nivelul curent al acestui fel de satire. Le lipseşte uneori concentrarea pentru a fi scoase în afara ei critice oricărei observaţii.

★

Calităţi de excepţie prezintă şi volumul de debut al lui Eugen Uricariu **Despre purpură.** Autorul se arată adeptul unei proze de atmosferă, plină de mister şi grea de sensuri ascunse, care se refuză oricărei investigaţii. El închipuie un teritoriu imaginar Vladia în care se petrec tot felul de fapte inexplicabile ori lipsite de sens. Un profesor de istorie e repartizat la Vladia şi descoperă, cu ochiul celui venit dinafară, nefirescul. Un alt profesor aflat de mult acolo, nu face altceva decît să caute să captureze un fluture fabulos **Vanessa ligata,** mare cît palma unui copil, şi care deşi poate fi confundat cu alţi fluturi nu poate fi, de fapt, confundat niciodată, cu nici un alt fluture. Autorul e atras de semne şi simboluri pentru că acordă acestui fluture o facultate specială : el dispare înaintea dezastrelor, deci prezenţa lui ar atesta fericirea locului, iar dispariţia lui nefericirea. Prezenţa noului venit ar fi alungat fluturii, crede vechiul profesor de naturale, privind pe noul venit ca pe un mesager al destrămării misterului.

Mai există, în acest teritoriu confecţionat din plăcerea de a inventa spaţii misterioase, un castel vechi cu o doamnă din alte timpuri care patronează majestuos incăperile pustii, un plutonier sau ofiţer local, Capaciu, şi un inginer cu atribuţii imprecise, Başaliga. Ni se vorbeşte despre un transport, care este şi nu este, şi de tentativa cuiva de a afla locul lui de plecare la fel de tainic ca dansul elefanţilor din Kipling. O boare din **Cărarea pierdută** a lui Alain Fournier, pe care Mircea Zaciu îl citează cu îndreptăţire, în legătură cu **Despre purpură,** trece peste aceste pagini. Dar prozelor le lipseşte veritabila fantasticitate ele fiind mai mult un exerciţiu de dexteritate, un joc literar superior, decît o autentică proză fantastică. Lumea lui Eugen Uricariu este de la bun început prea convenţională şi irealâ pentru a fi fantastică. Un bun fantastic izvorăşte dintr-o realitate puternică. **La hanul lui Minjoală** e o bucată în care notele realiste sînt covîrşitoare, arta lui Caragiale vădindu-se în lenta degajare a unui sens secund care ne introduce în stratul fantastic al povestirii. Eugen Uricariu ne propune din capul locului, ostentativ, nota de mister şi de fantasticitate a prozei lui, ceea ce-i răpeşte din soliditate. În proza fantastică, realul ne vorbeşte despre fantastic, este intermediarul lui ; în **Despre purpură** fantasticul pare a ne vorbi despre real, se vrea, după cîte se pare, intermediarul realului. Etichetele de „proze fantastice" pe care o aplică autorul volumului său intră în sfera discutabilului, pentru că mai mult împiedică accesul către esenta tipului de literatură pe care pare a dori să-l scrie Eugen Uricariu decît să-l faciliteze.

Vladia. Trei imagini, prima parte a cărţii, produce însă şi alte insatisfacţii. Sentimentul lectorului e că tot ceea ce i se pune sub ochi a mai fost întîlnit şi citit odată. Nu e deloc originală plasarea unei doamne de altă dată într-un castel straniu, după cum apelul la personaje demodate, aureolate de o epocă apusă, nu e deloc nou. Fără a mai introduce nume ilustre în discuţie, amintim că un coleg mai experimentat al lui Eugen Uricariu, Bujor Nedelcovici uzitează de un personaj asemănător în **Ultimii.** Nici aşezarea Vladia nu reprezintă o descoperire nouă şi nici strania relaţie dintre inginer şi Copaciu. Autorul nu se hotărăşte, de altfel, între soluţia de a crea un univers misterios complet închis şi fără comunicare cu realul şi unul perfect real dar cu atît mai misterios. Într-o lume atît de convenţională, cum este Vladia, un salariat cu o funcţiune atît de precisă şi de neconvenţională cum este Copaciu, produce un dezacord pe care-l resimţim la lectură. Indecizia este prezentă şi în **Despre purpură,** cea mai aproape de normele veritabilei povestiri fantastice. Situaţia este perfect realistă, sugestia este însă de ordinul fantasticului. Personajele, şi mai ales şoferul, sînt văzute cu un ochi atent la detaliul realist şi totul e pregnant şi ambiguu în această povestire pînă cînd victimă a ticurilor sale livreşti, autorul îl pune pe şofer să susţină un dialog preţios şi nepotrivit cu tovarăşul său de drum. Preţiozitatea care strică povestirii este defectul mai general al literaturii pe care o scrie, pentru început, Eugen Uricariu. **Despre purpură este** o carte scoasă din cărţi şi nu din **viaţă,** iar fantasticul cere, pentru a fi credibil, multă **viaţă.** Mateiu Caragiale, alt model, pe cît se pare al autorului, era un prozator dens, gîlgîind pînă la saturaţie de viaţă. Calitatea indiscutabilă a prozei lui Eugen Uricariu este, în linia modelelor pe care şi le-a propus, o remarcabilă fluiditate a frazei.

M. Ungheanu

viaţa cărţilor

proză

Familiaritate exagerată

Romanul lui Constantin Zărnescu, **Clodi Primus** *, este însoţit, pe contracoperta sa, de o foarte călduroasă recomandare semnată de D.R. Popescu. Cităm din consideraţiile autorului **Vînătorii regale** : „Eroul lui Constantin Zărnescu din CLODI PRIMUS este un soi de Ulise rătăcitor pe îndepărtatele şi apropiatele mări ale adolescenţei, căutîndu-şi un port şi un reazim simţurilor sale însetate de cunoaştere şi mai ales de autocunoaştere, un Ulise încă din copilărie cu un simţ în derută (neacceptînd ruina acestui simţ) călătorind spre sine şi spre alţii dornic de a descoperi minunile lumii, şi cu moartea în ureche, ca o floare, neacceptînd boala ca pe o condiţie a existenţei, zbătîndu-se să nu cedeze şi să nu cadă, să fie mereu la dimensiunile pe care le cer dintotdeauna nu numai lupilor de mare, ci tuturor corăbierilor legilor mărilor şi ale vieţii". Consideraţiile lui D.R. Popescu sînt, desigur, valide, dar, trebuie numaidecît să precizăm, că ele trebuie totuşi considerate mai mult ca text autonom, nelegat în mod expres de cartea lui Constantin Zărnescu, exprimînd, aşadar, pe căile unor scurte metafore critice visul (proiectul) unui roman. În ce măsură **Clodi Primus** este într-adevăr o **Odisee** şi în ce măsură această intenţie se realizează, iată două întrebări la care vom încerca să răspundem.

Personajul central al cărţii lui Constantin Zărnescu este un tînăr a cărui conştiinţă e lovită, mutilată aproape, de către o suferinţă fizică persistentă (o boală ce îi afectează auzul în mod ireversibil şi a cărei descriere, aşa cum apare în roman, este în bună măsură fantezistă). În mare parte romanul este constituit din frazele pe care vocea acestui tînăr le rosteşte. Sînt fraze referitoare la foarte multe lucruri : la dificultăţi pe care personajul le are în ceea ce priveşte trecerea sa de la copilărie la adolescenţă şi apoi la tinereţe, la trecutul familiei sale (alcătuit din întîmplări pitoreşti de tot felul, întîmplări care uneori tind să intre în sfera fabulosului), la o iubire de adolescenţă, ce adună destule clişee livreşti, la o îndelungată şedere în spital şi la un medic al cărui comportament este bizar, la un scriitor căruia vocea lui Clodi Primus îi datorează foarte multe dintre formulările pe care le produce, la o vizită complet neverosimilă, în casa acestuia, cu prilejul căreia personajul rosteşte unul dintre interminabilele sale discursuri, la sentimentele pe care un tînăr bolnav de mastoiditâ cronică le încearcă atunci cînd ia contact cu fiinţe sănătoase etc., etc.

O altă mare parte a cărţii se referă, într-un stil proteic, la agonia unui bărbat foarte bătrîn (scena aceasta aminteşte cu precizie de un capitol din romanul **F** de D.R. Popescu). În fine, un epilog parodic se referă la personaj, la autor, la redactora de carte de la editură, la diferite personalităţi reale, din literatura română contemporană, încercînd retrospectiv să dea romanului o turnură „neserioasă".

Trebuie spus foarte clar că romanul lui Constantin Zărnescu are numeroase pasaje interesante (chiar şi în epilogul despre care am amintit, unde autorul face mare haz de propria lui scriere). Există însă un neajuns pe care cititorul (oricît de înclinat ar fi să depisteze muzicalitate acolo unde nu se află probabil decît incoerenţă) nu poate să nu îl sesizeze. Acest neajuns este următorul: **Clodi Primus** conţine prea multe atitudini stilistice faţă de reala forţă a autorului. Spunînd „forţă" nu ne referim neapărat la forţă epică. Un roman poate deveni plauzibil şi fără ca autorul lui să aibă aşa ceva. Este vorba însă despre forţa de a da scrierii o anumită unitate caracteristică. Există mari romane în care sînt abordate numeroase stiluri (sub forma parodiei). Unul dintre acestea, poate cel mai reprezentativ este, desigur, **Ulysses** de Joyce. Autorul irlandez a reuşit însă să unifice întreaga eterogenitate stilistică iniţială ; este tocmai ceea ce nu îi reuşeşte lui Constantin Zărnescu, al cărui roman nu este autentic atunci cînd contextul ar fi cerut să fie, care nu are dialoguri relevante pentru personajele care vorbesc, dar nici în sens eseistic, nu construieşte caracterologii memorabile, dar nici nu reuşeşte să îmbine nesfîrşitele „rostiri" într-un tot muzical, liric etc. Ceea ce rămîne autentic în **Clodi Primus** este însă atitudinea fundamentală a autorului faţă de propria sa scriere şi, concomitent, faţă de ideea de literatură. Neîncrezător în posibilităţile prozei, ale literaturii în general, C. Zărnescu scrie despre nenumărate lucruri, încurcînd stilurile, ajungînd nu o dată la incoerenţă, tratînd ideea de literatură cu o familiaritate exagerată. Numai că literatura, se ştie, are posibilităţile ei insidioase de răzbunare.

Voicu Bugariu

* **Editura Dacia, Cluj, 1974.**

critică

Exemple etice din istoria literaturii

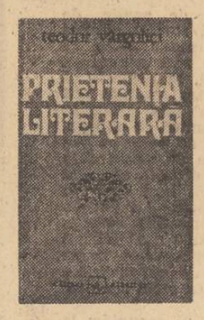

Cartea intitulată **Prietenia literară** * nu aparţine nici criticii, nici istoriei literare. Nu este nici biografia unui autor, nici monografia unei grupări literare distincte. Avînd cîte ceva din domeniile amintite, ea este o carte despre prietenie.

Un discurs exclusiv teoretic pe această temă ar avea puţine şanse de a fi convingător, nuanţat şi durabil. Autorul lui ar fi nevoit să apeleze la exemple, cu preferinţă pentru întîmplări de notorietate. Teodor Virgolici alcătuieşte o carte despre prietenia dintre Tudor Arghezi, Gala Galaction, N.D. Cocea şi V. Demetrius, dar limitele de semnificaţie ale subiectului au impus introducerea unui capitol preponderent teoretic.

„Cuvînt despre prietenie" este o punere în temă, pe reţeaua alcătuită din numeroasele citate din literatura gnomică. Noţiunea este definită prin descriere. Fiecare citat este anticipat sau urmat de un comentariu larg explicativ. Ţelul didactic, descifrabil dintru început, ne îndrumă spre circumscrierea cărţii în domeniul literaturii etice.

Informaţiile, ţinînd de istoria literară sînt aduse în funcţie de un singur criteriu : prietenia dintre cei patru scriitori. Calea aceasta — trierea în funcţie de o singură chestiune — a unei mari cantităţi de informaţie, fără selecţia valorică, Teodor Virgolici a folosit-o şi cu alte ocazii (de exemplu în **„Aspecte istorico-literare"**, studiile : „Unirea în literatura vremii", „Atitudinea scriitorilor faţă de luptele muncitoreşti din 1933" ş.a.) De data aceasta elementul comun nu reprezintă o idee estetică sau social-politică care aparţine operei, ci un element al biografiei, deci ne deplasează în zone extraliterare. Referinţele provin atît din interiorul grupului cît şi din afară. Simultane sau retrospective, ele beneficiază de acelaşi statut. Reconstituirea are loc pe un ton sobru, documentul ocupă aproape jumătate din paginile cărţii. Autorul înaintează prudent, cu scrupulozitatea detaliului biografic şi bibliografic, dar cu unele neglijenţe de stil. Majoritatea informaţiilor provin din sursa Galaction. Date şi documente cuprinse de „Jurnal" sînt reluate în volumul discutat (Episodul lansării romanului „Poet-poetă" de N.D. Cocea şi prefaţat de Galaction ; Scrisoarea de prefaţat de Galaction ; Scrisoarea de „demisie" a lui Arghezi din cinul călugăresc etc.). De altfel, Galaction a lăsat cele mai multe însemnări autobiografice şi a fost elementul cel mai stabil, cel /mai echilibrat, al relaţiei dintre cei patru. Desigur, T. Virgolici foloseşte şi alte surse de informaţii pe care le citează cu generozitate. Deosebit de vie şi sugestivă este relatarea perioadei de formare a grupului. Reţin de asemenea atenţia capitolele „Criza sufletească a lui Gala Galaction" şi „Impasul lui Tudor Arghezi".

Viziunea asupra operei scriitorilor, în schimb, nu se modifică întru nimic.

Sociologul literar poate folosi sugestiile neformulate privind influenţa evenimentelor asupra mentalităţii individuale şi interferenţele în cadrul unui grup constituit. Educatorul poate folosi paginile pilduitoare, în spiritul îndemnului pe care Teodor Virgolici îl adresează cititorului : „...a ne uni între noi cu dragoste, sinceritate şi devotament reciproc, în numele unor înălţătoare idealuri".

Este însă inutil să precizăm că în realitate nu există prietenii ce se consumă exclusiv în perimetrul relaţiilor literare.

Lucian Hanu

* **Teodor Virgolici — „Prietenia literară" — Bucureşti, Editura Albatros, 1975.**

aqua forte

O precizare

● *În Caietul de poezie pe anul 1973 publicat de Editura Eminescu, pe lîngă 3 (trei) poezii semnate Lia Senin-Adam aparţinînd într-adevăr autoarei, au apărut sub aceeaşi semnătură încă 3 (trei) poezii care însă au fost scrise, aparţinîndu-i de drept, poetului Gabriel Stănescu. Faptul a fost semnalat de acestă din urmă în numărul din 28 septembrie 1974 al revistei noastre. Deoarece toate dovezile arată că eroarea aparţine în întregime Editurii, facem precizarea că tovarăşa Lia Senin-Adam nu are nici-o vină şi că orice eventuală imputare îndreptată asupră-i este nedreaptă. S-ar fi cuvenit, desigur, ca Editura să clarifice mai de mult situaţia, la repetatele cereri ale celor afectaţi. Intrucît a întîrziat s-o facă, ne simţim obligaţi să inserăm în paginile noastre această menţiune reparatoare.*

Iritaţii şi „argumente"

● *În „Amfiteatru" (nr. 4, pag. 2) sub un titlu inofensiv („Lirica feminină a ultimului val"), Viorel Sâmpetrean se exersează în judecarea literaturii, făcînd proces de intenţie unor cronicari literari, unor edituri ba chiar aptitudinii creatoare a femeii. Ceea ce-l irită pe semnatar (poet începător, publicat rar în reviste, încremenit de la vîrstă fragedă într-o manieră) este primirea „cu un soi de entuziasm neobişnuit", recomandarea cu aplauze a unor debuturi feminine în lirică. Sub ghilotina acestui judecător de la „Amfiteatru" sînt aşezate cinci poete contemporane, fiindcă Viorel Sâmpetrean nu discută „cărţile slabe şi sub-mediocre prea numeroase". Las de o parte lipsa de cavalerism a semnatarului care insinuează că lirica feminină dă „prea numeroase" cărţi slabe, ceea ce e de altfel neadevărat. Mă grăbesc să observ însă că V. S. confundă creaţia cu biologia şi că înlocuieşte criteriul valorii cu acela al sexului. Cum îşi argumentează el curioasele observaţii ? Polemizînd cu diferiţi cronicari, de altfel nenumiţi spre a fi la adăpost de eventuale atacuri, Viorel Sâmpetrean citează din recenziile dedicate acestor poetese, fragmentele care i se par strigătoare la cer prin neadevăr, prin laudă excesivă. Pe urmă, V. S. aşează în paranteze felurite versuri cu scopul nemărturisit de a demonstra cît de aberante sînt poeziile debutantelor împricinate. Procedeul nu-i convingător, fiindcă i se poate demonstra cu uşurinţă polemistului că citatele sînt bune, au de-a face cu poezia, ba chiar „individualizează o voce". Spre a contrazice pe cronicarii de specialitate, Viorel Sâmpetrean n-are nici un argument, exceptînd citatele alese care în realitate nici nu-l servesc, ba, zicem, din contra. Procedeul e reprobabil, de o mare lipsă de onestitate : «Ne întrebăm cu* justificată îndoială *(s.n.) în ce constă noutatea şi maturitatea lirică a debutantelor de faţă ? Pentru că, citindu-le volumele, afirmăm că ele sînt încă departe de a „individualiza o voce"». Cu ce îşi sprijină Viorel Sâmpetrean afirmaţia contrazicătoare, prin ce e „îndoiala" lui „justificată" ? Poate ne va spune vreodată în chip serios. Sînt puse în chestiune cîteva „debutante", aşadar creatoare fără o notorietate extraordinară şi trainică prin faptul comun că au apărut de curînd în literatură. Insinuarea poate fi luată imediat drept adevăr. Dar despre cine e vorba ? Împricinatele sînt Mara Nicoară, poetesă cu o prezenţă de cîţiva ani în publicaţii, elogiată pe drept cuvînt, de o instinctualitate transfiguratoare în gustul liricii feminine sud-americane, S. Plopeanu, care scrie o lirică notabilă, de aspect vizionar, Olga Neagu, remarcată pînă acum de cel puţin cinci critici veritabili şi cu experienţă, poeţi, despre care s-au scris articole înainte de a publica un volum. Ultimele două sînt Cornelia Maria Savu, urmărită cu speranţe de mediile literare, şi Carolina Ilica — premiată la un concurs naţional de poezie de o editură prestigioasă, de un juriu expert şi obiectiv.*

Că semnatarul n-are argumente, e de la sine înţeles. Ce idei pot veni în sprijinul acestor păreri lipsite de onestitate ?

Împrejurarea că V. Sâmpetrean scrie poezie nu-l face numaidecît să aibă şi aptitudinea de a critica şi pe alţii. Iar dacă o face, trebuie să-i cerem simţul răspunderii, o minimă pregătire şi mai ales argumente.

Art. Silv.

„Restitutio" şi valorificarea moştenirii literare

● *Excelente încep să devină volumele colecţiei* Resitutio *scoase de* Editura Minerva. *Pînă acum* Restitutio *a scos un număr mare de autori : Raicu Ionescu Rion, Luca I. Caragiale, M. Săulescu, Emil Girleanu, Jean Bart, Radu Ionescu, Gh. Bogdan Duică, Gr. H. Grandea ş.a. Deşi ideea de restituire este limpede expusă în titlu şi privirea alcătuitorilor colecţiei se îndreaptă vizibil către scriitori de planul doi al literaturii române oarecare oscilaţii de criterii se simţeau şi se mai simt încă. Dacă M. Săulescu este o autentică restituire, scriitorul fiind de multă vreme un uitat, o ediţie cum este cea despre Jean Bart sau Emil Girleanu nu se justifică întru totul aici deoarece autorii au fost intens reeditaţi şi ediţiile din* Restitutio *nu aduc mari noutăţi faţă de precedentele. De un interes cultural şi literar maxim sînt însă volume ca cele închinate lui Radu Ionescu, (îngrijitor D. Bălaeţ), Gr. H. Grandea (îngrijitor Pavel Ţugui), Gh. Bogdan Duică, (îngrijitor D. Petrescu), care repun după multă vreme în circulaţie texte la care cititorul contemporan nu mai are de mult acces.*

Părăsite în reviste inaccesibile aproape ale secolului trecut sau în volume pe cale de dispariţie textele multor scriitori români de plan secund riscă să se piardă cu vremea cu totul. Iniţiativa editurii şi munca editorilor merită deci toată lauda. Radu Ionescu este un interesant deschizător de drumuri, Grandea un scriitor prolific şi caracteristic vremii nu lipsit de pagini de real interes. Bogdan-Duică un critic ce trebuia cunoscut. Mai ales orientarea către acest spaţiu literar al secolului trecut dă profilul cel mai atrăgător colecţiei. Sperăm că şi viitoarele volume din Restitutio *îşi vor propune sarcini tot atît de dificile şi că le va rezolva la fel de mulţumitor. A scoate din uitare texte intrate în atenţia istoriei literare, a dezgropa din periodice vechi, articole caracteristice pentru o anume epocă iată ceea ce dă colecţiei profilul ei de maxim interes. Amintim cu acest prilej că multe texte ale autorilor români au rămas în manuscris şi că şi ele ar putea intra în colecţia* Restitutio. *Dacă este cercetată bibliografia primelor două volume ale tratatului academic de* Istoria literaturii române *lista de manuscrise încă neaduse la lumina tiparului este destul de lungă. În această direcţie* Restitutio *poate să facă foarte mult. Cele mai bune ediţii de aici indică în chip indubitabil caracterul şi drumul acestei colecţii. (Suprapunerea de care s-a vorbit uneori cu colecţia* Resitutiri *a editurii Dacia nu e decît aparentă.* Restituirile, *şi ele necesare, acţionează în aceeaşi direcţie, dar la o mai mică anvergură şi cu un aparat minim. Ele nu se suprapun, nu se exclud ci, atunci cînd produc cele mai bune lucrări ale lor, se completează).*

Pînă acum ideea de valorificare a moştenirii literare a privit primul plan al literaturii române. Resitutio *se îndreaptă către planul doi şi chiar trei al moştenirii literare, ceea ce este de o netăgăduită utilitate. Un efort remarcabil care se cere menţionat ca atare. Aşteptăm, deci, cu interes şi curiozitate, viitoarele titluri ale* Editurii Minerva *în promiţătoarea ei colecţie* Restitutio.

Iniţiativă lăudabilă

● *Apărută în preajma alegerilor de la 9 martie a.c. culegerea „Judeţul Buzău în 83 de reportaje", scoasă de colectivul redacţiei „Viaţa Buzăului", sub îngrijirea redactorului şef Nicolae Nicolae reprezintă o suită de fişe biografice dedicate unui număr de 83 de comune din judeţ.*

Toate cele 83 de secvenţe sînt scrise în acelaşi stil publicistic, fără metafore, fără mijloace literare specifice, dar cu exactitate. Reportajele sînt nişte microradiografii ale vieţii satului contemporan. În ciuda faptului că în capul legendei fiecărei comune este trecută data primei atestări, aceste fişe sînt de fapt nişte fotografii contemporane, toate la un loc constituindu-se într-un portret sumar al judeţului Buzău din anul 1975.

Faptele şi mai ales datele abundente nu sînt întotdeauna simbolice, suficient de semnificative, tocmai pentru că autorii, aceiaşi, cîţiva, nu ştiu să prindă şi bătaia de pleoapă a inimii ţăranului. Ei se rezumă mai mult la date statistice, subestimînd din păcate factorul psihologic.

Utilă totuşi din punct de vedere documentar, informativ, mai bine zis, cartea ar fi avut de cîştigat dacă cei patru scriitori, Radu Cârneci, Ion Gheorghe, Romulus Vulpescu şi Teodor Balş, care semnează pe coperta a IV-a cuvinte de salut, şi alături de ei şi alţii ca A. I. Zărnescu, ar fi fost angrenaţi în efectuarea propriu zisă a acestei culegeri.

M. G.

O nouă practică a lecturii

Urmare din pag. 1

fantastică" — trad. Ed. Univers, 1972).

Literaturii ca act finit ca „reproducere" a unui dat îi este opusă noţiunea de operă deschisă, producătoare de sensuri. Mai mult de atît, cercetătorul marxist I. M. Lotman în „Lecţii de poetică structurală" extinde funcţia lectorului la ceea ce el numeşte legăturile extratextuale ale operei poetice, condiţionînd valoarea operei nu numai de structura sa intrinsecă ci şi de relaţiile pe care textul le întreţine cu teoriile estetice ale epocii, cu nivelul cultural al receptorului, cu concepţiile şi practica lingvistică a colectivităţii respective etc. Şi cu aceasta am atins încă un punct nodal al dezbaterii teoretice iscată de structuralism, a raportului de determinare dintre istorie şi literatură.

Dacă o parte dintre structuralişti, din ce în ce mai puţini, neagă istoricitatea structurilor, majoritatea semioticienilor, mai ales în ultimul timp orientaţi spre teoria marxistă a reflectării, aduc şi aici o substanţială modificare de nuanţă. Concepţia mecanică a mimesisului, teoria romanului — oglinda reflectînd servil realitatea, pornind din exagerarea unei afirmaţii a lui Stendhal — „romanul este o oglindă purtată de-a lungul unui drum" („Roşu şi negru") este înlocuită de ideea literaturii ca act dinamic, transformator. Şi exemplul cel mai elocvent îl constituie chiar Lenin, care în cunoscutul articol „L. Tolstoi, oglindă a revoluţiei ruse" subliniază inadecvarea termenului de „oglindă a unui fenomen" pentru un act care „în mod evident, **nu îl reflectă într-o manieră exactă",** afirmaţie deosebit de bogată în implicaţii. Pe de o parte este pus în evidenţă caracterul activ al literaturii, procesul de selecţie şi transformare pe care-l operează asupra realului, ceea ce semiotica va numi „reflectarea mediată" iar pe de altă parte este implicată ideea autonomiei relative a operei faţă de model.

Astfel o abordare completă a literaturii va trebui să ţină seama de text, de funcţia textului şi cultură ca ansamblu istoric în aspectele sale ideologice, sociale şi estetice (I. M. Lotman — „Studii de tipologie a culturii", ed. Univers — 1974). Postulat desigur îndreptăţit, aflat încă în faza incipientă dar care necesită unele nuanţări, dat fiind stadiul încă destul de nelaborat în care se află semiotica literară. Revenind deci în zone mai accesibile ce au deja un statut teoretic mai clar definit, vom încerca să sintetizăm cîteva din coordonatele a ceea ce am acceptat ca lectură activă — text producător — ambele determinate de reflectarea mediată.

Textul este „produsul" unui context material, social-istoric, faţă de care dispune apoi de o autonomie relativă datorită medierii a două etaje de semnificaţii: (a) conţinutului ca limbaj (model semiotic al realităţii) şi (b) ca formă artistică, recreată, a limbajului (model semiotic al modelului semiotic) ; din punct de vedere al cititorului îmbogăţirea operei prin complexitatea sensurilor, prin deschiderea virtuală spre noi semnificaţii, prin posibilităţile de interpretare pe care le deschide ; iar în ceea ce priveşte autorul — acesta beneficiază de o experienţă care-i oferă noi linii de evoluţie, noi modele ale scriiturii. Pornind de la aceste premise, idealul unei lecturi critice totale prinde consistenţă. În această privinţă nu se poate însă anticipa în nici un fel. Mai degrabă ne putem îndoi în privinţa rezultatului final.

Dacă fiecare ramură în parte a criticii moderne îşi continuă demersul în sensul tot mai acutei specializări ; retorica, poetica, psihocritica, tematismul, semiologia textului etc. o lectură sinteză coroborînd toate aceste domenii este, deocamdată, imposibilă. Dincolo de orice rezervă, critica nouă reprezintă un complex sistem de **interpretare** a literaturii în multiplele ei conexiuni.

prezenţe

Asociaţia Scriitorilor din Iaşi, în colaborare cu Comitetul pentru cultură şi educaţie socialistă al municipiului Iaşi, a organizat două şezători literare la cluburile Întreprinderilor „Victoria" şi „Nicolina", unde au citit din poeziile lor : George Lesnea, Florin Mihai Petrescu, Silviu Rusu, Ioanid Romanescu, Corneliu Sturzu şi Haralambie Ţugui.

■

La Casa de cultură din Băile Herculane a avut loc un recital de versuri la care au participat scriitorii : Anghel Dumbrăveanu, Ion Horea, George Suru, Dorin Grozdan şi Sabin Opreanu.

■

Asociaţia Scriitorilor din Cluj-Napoca a participat la ediţia din acest an a „Primăverii arădene" prin : Petre Bucşa, Ion Cocora, Constantin Cubleşan, Victor Felea, Negoiţă Irimie, D. R. Popescu, N. Prelipceanu şi Vasile Sălăjan.

■

Duminică, 1 iunie a.c., în străvechea cetate dacică de la Costeşti — cu ocazia festivalului „Tineretul şi istoria" — s-au decernat premiile concursului interjudeţean de poezie politică şi revoluţionară — „Sub flamuri de partid buruitoare" — organizat de Comitetul judeţean Hunedoara al Uniunii Tineretului Comunist.

Juriul, compus din profesori, oameni de cultură şi artă, reprezentanţi ai U.T.C., a acordat următoarele premii : Valeriu Bârgău (Hunedoara) — premiul I, Gabriela Hurezan (Oradea) — premiul II, Gina Scorţeanu (Orăştie) — premiul III. Au primit menţiuni : Ginetta Liciu (Tîrgovişte), Mariana Lup (Deva), Nicolae Ieremia (Reşiţa).

planetă de tînăr

Ileana Mihai

Poezia feminină mi s-a părut a izvori totdeauna din străfunduri ale sufletului unde se filtrează esența iubirii. Acest simțămînt l-am avut și din contactul cu opera poeteselor celebre și în versurile adolescentelor din cenaclurile literare din țară. Zona în care se plăsmuiește această poezie este, poate, aceea a „Mumelor" de care vorbește Goethe în „Faust", ori aceea a izvorului de apă moartă și de apă vie, unde se bat munții în capete și nu fac pauză decît o clipă la amiază, cînd, dacă ai putere, te poți furișa la izvor, cum spune basmul românesc. Mai bine mi s-a definit acest sentiment la cenaclul Institutului Pedagogic din Baia Mare, ascultînd versurile unei tinere, Ileana Mihai, conducătoarea cenaclului, a cărei poezie gîlgîie de sevele pasionale primare ale poeziei, în care glasul inimii acoperă pe cel al cugetării severe. Trecînd peste stîngăcii — puține de altfel — care ulterior sînt supuse unei strunjiri ce se desăvîrșește, supun atenției redacției „Luceafărului" un buchet din versurile Ilenei Mihai, care, cunoscătoare a limbii engleze, și-a încercat forțele, nu fără succes, și în „Corbul" vestit al lui Edgar Allan Poe ce ispitește poeții tuturor literaturilor, de peste un veac și cîteva decenii

Specificul feminin al tinerei poetese se simte pregnant și în versurile ei cu caracter patriotic. O dovadă pentru necesitatea unei mai clare definiții între poezia masculină și cea feminină, — acel feminin despre care tot Goethe spunea : „Das ewig Weibliche zieht uns heran" — eternul feminin ce ne atrage.

Mihai Beniuc

Tu, cel mai scump pămînt

Mi-e gîndul alb de limpezimi
și pace
și înflorit mi-e sîngele în vine,
prin setea de adîncuri
și lumini
te simt izvor de rouă
revărsat în mine.

Cu fiecare vis cernut
de soare,
dezvălui taina celor
cîte sînt
Te simt pulsînd în sufletu-mi arzînd,
tu, cel mai scump pămînt
de pe Pămînt...

Așteptare

Te-am așteptat pînă cînd
ploile îngenunchiate între păduri
s-au prefăcut în băutură ciudată ;
toți copacii fără anotimp
s-au adăpat, coborîndu-se
pînă la ultima frunză în fîntîni.

Peste ochi îmi cădeau pleoape de frunze
și ascultam iarba
care atît de firesc te chema
cu roua clătinîndu-se-n mine spre cer ;
ciutele mi-au destrămat pașii în cuvinte de dragoste
cu care te aștept, mă blestem, te caut și mă mint...

Pînă la suflet m-am coborît în zăpezi

Pînă la suflet m-am coborît în zăpezi
să uit întunericul
strîns între pleoape,
să nu aud
desfrunzindu-se cuiburi în vînt
tăcerea ta să-mi fie mai aproape.
Pînă la suflet m-am coborît în zăpezi
să găsesc o clipă de nimeni știută...
Lebăda-neputului de dor
s-a scăldat în apa-mi ne-ncepută...

Viviana Spătaru

Puritate și prospețime, candoare și vis, iată primele sentimente care ne încearcă la citirea versurilor acestei tinere poete, elevă în clasa X-a la liceul „Dimitrie Bolintineanu" din Capitală. Venind dinspre copilărie, intrînd în vîrsta de taine a adolescenței și traversînd-o cu o lumină de vis pe frunte, dar mereu neliniștită de întrebări ce se vor esențiale, Viviana Spătaru reușește nu o dată să ne emoționeze sincer, adînc. Se înțelege că de cele mai multe ori poezia sa este cîntul iubirii, al acelei iubiri de înmugurire și înflorire, plină de miresmele unui timp unic : „... și totuși nu știu cum am ajuns / între marile ierburi, rătăcindu-mă / Sete mi-a fost, iar stelele mi-au dat / licărul lor și am băut, am băut...", sau : „... Hai să zburăm amîndoi / dincolo de cerul copacilor / acuma sînt plină de tine / și-mi simt sîngele / cum începe să dănțuie / Hai să zburăm amîndoi / dincolo de noi și de dumnezeu . .". Dezinvoltură, verb direct, simplu — dar cu adîncimi care țin de limpezimea sentimentelor —, reflecții și tristeți de vîrstă ca o ceață de aur topindu-se, și... poezia se constituie într-o lume a ei, numai a ei.

Radu Cârneci

Eroilor

N-are importanță
Că m-am născut peste o mie de ani
Mărul tînăr tresare
Cînd toamna coboară zîmbind
Din brațele mele
Piatra e moale, ploaia m-ascultă
Și-n ochii mei se zbate
Albastrul celor o mie de ani

Iubire

Nu mi-am închipuit niciodată
Că, după ce-am alungat această pasăre
Cu prefăcută repulsie,
Ea să aibă îndrăzneala
Să mă înunde cu marea.
Ba chiar cu tot cerul
Straniu aninat de-aripile sale

Oracol

Dacă visezi păsări
Aprinde soarele în fiecare dimineață
Cu gîndul tău

Dacă visezi copaci
Frămîntă marea în palme
Și arunc-o peste crengile cerului

Dacă visezi iubire,
Alungă-mă în noaptea chemării
Și zbate-te cu fiecare fibră
Și strigă-mi numele

Adolescență

Sînt
Pămînt din
Pămînt, dincolo de
Pămînt

Toamna a început să-i pliovească, iar
Copacii m-au trimis
Spre plus infinitul albastru
Acum nu sînt nici copac și nici creangă
Ci planez așa, tăcut, sub formă de pajură

O, nesfîrșitul meu cîmp rătăcit
Retează-mi aripile crescute banal
Într-o singură zi. Eu sînt
Pămînt din
Pămînt, dincolo de
Pămînt

M. N. Florian

Cînd i-am citit primele poeme — expediate de la Brașov pe adresa Contemporanului, *revista care, apoi l-a și publicat — m-a surprins înainte de toate timbrul lor, deloc comun, închis în versuri lungi, de o anume cadență și muzicalitate. Mai tîrziu, citindu-i cele peste o sută de poezii selectate de el însuși dintr-o producție lirică de cîteva ori mai mare, mi-am făcut o idee despre natura acestui talent poetic ce răspunde la numele de M.N. Florian. Succint, atuurile noului poet sînt :* dispoziția lingvistică infatigabilă — *poeme, în genere, largi, scrise în mereu același vers deosebitor în care se amestecă fraza aproape prozaică, orală, cu fraza metaforică, bogată și surprinzătoare,* predominanta universului moral — *poetul preferă meditația lirică sub unghi eminamente moral, gîndind în imagini adesea memorabile despre mutațiile contemporane ale ființei etice a omului* — limpezimea dicțiunii, *ce traduce laolaltă cu plăcerea aproape voluptoasă a rostirii poetice absența efortului întru compoziție ca și cum starea de inspirație i-ar fi a doua natură. Slăbiciuni posibile ale poeziei sale ? Derivă, nu e nimic paradoxal în asta, din exacerbarea atuurilor : înclinația spre dilatare discursivă, redundanța și căderea în manieră prin autopastișă — ultimele două pericole la care va trebui să ia serios seama. Dar, cu un astfel de talent, afirmat fără dubiu și mai mult decît promițător, poetul va evita, pe măsură ce maturizarea lui se va împlini, ispita ascunsă în cele trei primejdii. Despre M.N. Florian se va vorbi.*

Laurențiu Ulici

Ca pe-o pîine sub braț

Se zbate cuvîntul cum acul unei busole, dureros,
căutîndu-și norodul, se-ntreabă
iarba-n oraș, dacă și cuvintele au vreun miros
și dacă fiecare om e-o reluare a vieții unui fir de iarbă !

gîndurile omului sînt la fel cu cele ale unui copac?
oare la ce gîndește roua acum ? strigătului meu
ii e foame de tine și, ca pe-o cămașă, numele
ți-l îmbrac
direct pe simțuri pînă cînd, între noi, numele tău
se face curcubeu

iubito, cei obosiți au nevoie de oboseala lor, oricît ar fi
și pentru cuibul păsării, inima ta ar fi cea mai potrivită
ce zici ? mîna, inima o poate-nlocui ?
iar trupul tău n-ar putea să-i țină lumii loc de clepsidră ?

arhitectura trupului tău nici-o moarte nu poate s-o sfarme
iar gravitatea pămîntului e pulsul tău statornic
în care dragostea are puterea unei arme
cînd amîndoi sîntem limbile aceluiași ceasornic

vezi cuibul de deasupra lumii ? o, numai cu sîngele el poate fi văzut,
și trebuie continuu cu răsuflarea contururi să-i dai,
pun urechea pe clipă și-ascult
cum îți cresc sînii ca un galop de cai

oare omul care-și duce ca pe-o pîine vie
melancolia sub braț, omul acesta crede
că și cuvintele se pot mînca ? o, cine știe
care-i cuvîntul care-aude, cuvîntul care vede ?

gîndul arde dacă-i dai foc ? gîndurile copacului ca ale mele sînt ?
o, dac-aș putea-ntr-o pasăre să mă-nalț !
dar viața se gîndește numai la viață iar eu nu sînt decît
omul care-și duce melancolia, ca pe-o pîine, sub braț.

Plecarea bărbatului

mă strigă grîul și eu mă plîng de picioarele mele
că-mi răbufnesc ca niște tauri ne-mblînziți,
c-ar pleca fără mine dacă le-ar sta-n putere
cînd de strigătul grîului mi-s ochii asurziți.

mă plîng de trupul cu care nimic nu aud
nedeslușind cu el țipătu-nțelepciunii de lujer,
dezamăgit de conturul lui surd
din care curge sudoarea ca dintr-un uger

mă plîng de văzul meu atît de viu
închis pe mine ca o sîrmă ghimpată
că dincolo de el, niciodată nu știu
ce răscruci de ființă m-așteaptă

vocea-mi dă foc la dimineață
cuibul iepurelui a plecare frige
cînd prin brațele mele învață
uneltele, singure hrana să-și cîștige

Desene de Sabin Ștefănuță

Dominic Brezianu

Dominic Brezianu, întîlnit sporadic în revistele literare, are o facultate mai puțin frecventă în rîndul tinerilor, aceea de a înregistra cu o deosebită fidelitate (hi-fi) sonuri contemporane aparținînd universului tehnicist, pragmatic, suprasaturat de semne și semnale, unele nu lipsite de splendoare, altele nu lipsite de monstruozitate. Aglomerarea și precipitarea obiectelor, vuietul contradicțiilor, întretăierile dramelor obiective cu cele subiective, se reflectă în poeziile lui Dominic Brezianu în imagini fulgurante, într-un limbaj de violență concretețe, ostentativ prozaic. Firește, nu avem de-a face cu „procesul verbal" al unor realități exterioare, ci cu o reacție a unei sensibilități pe care o bănuim ușor de lezat, nostalgică și sentimentală, îndrăgostită de muzică.

Originalitatea (deocamdată) a acestei poezii stă în consemnarea, din perspectivă lăuntrică, a contrastului dintre cantabilitate și stridență, dintre tandrețe și brutalitate, în graiul de fiecare zi al unui tînăr dornic de armonie.

Nina Cassian

Natura

Natura și ceea ce este natural,
Cenușia vrabie circulînd prin firele de iarbă
Acidul dezoxiribonucleic sădit în fiecare
Vîntul mișcînd lungul copacilor
Șoldul tău arămiu de la soare
Strălucitorii canini alergînd pe cuvinte
Regina natură, verde și-albastră –
Cînd revenim deodată-n mijlocul lui iulie, cu mîinile curate
Tronînd nepăsătoare
Ignorînd și nopți și zile și tipare
Pregătindu-și tandru în culise
Multicolorul zbor de cromozomi
Natura și ceea ce este natural,
în aceste parfumate zile
Cînd mă cufund în ea,
și dorm pe cîmp cu trupul mirosind a baltă.

Spre dimineață

Ne vom trezi în șoapte ?
aducerile-aminte
Printre păuni cu trene
și cerbii albi de noapte ?

E-odaia înșirată
cu zeci de perne moi –
Dintr-o fotografie,
bătrînul și bătrîna
se vor uita la noi

Mai dormi ?
Vei întreba
Crîmpei de fîn cosit –
De peste cîmpul abur
Și-o mînă peste șold
visînd se va juca.

În chirilice

Reîntorcîndu-mă prin somn
cu pașii scîrțîind a lună
Ce importanță are
Cît timp, cît timp,
Și zi și noapte se adună

Te tot întrebi
pe-abecedarul toamnei duse
Doar vine iarna grea
pe strada rană
Și cad cuvintele nespuse

Și poate nici n-ai auzit
pe-aramă dalta cum răsună
Cînd în chirilice încerc,
Și-ți scriu :
Mi-e foame, sete, humă.

Sete și foame

De nu mi-ar fi atît de sete
și foame
gîndindu-mă la tine
privindu-te în urmă
cînd treci pe-această stradă

Aș dormi mai ușor –
prin ochii mei curgînd
riuri
de scoici
albastre

De nu mi-ar fi atît de sete
și foame
de valuri
și
nisip

Aș sta închis în casă
socotind
iernile pierdute,
banii cîștigați –
și-alte asemănătoare lucruri

De nu mi-ar fi atît de foame
și-atît de sete
simțindu-te aproape

N-aș mai umbla desculț,
în lanul unde grîul
crește –
cît omul de înalt.

Dan Cernescu

De multe ori în frecventele mele întîlniri cu tineretul mi-au apărut talente ca niște crengi cu muguri ce nu răzbiseră încă la lumină. Dacă nu mi s-au adresat direct, socoteam că așteaptă pe alții să-i întrebe de drumul mai departe. Mi se părea just să nu-i deranjez, căci nici eu n-am deranjat pe nimeni în tinerețele mele. Nu mai cred azi așa. Tinerii, băieți și fete, e mai bine să încerci tu să-i îndemni a porni la drumul plin de riscuri al poeziei Che será será ! *Iată acest tînăr student de la Institutul Pedagogic, Dan Cernescu, n. 1950, băimărean, pe numele adevărat A. Bondre, are ceva de spus în verbul său sobru și incisiv, necesitînd încă poate limpeziri de viziune. L-am auzit la un cenaclu din Baia Mare și, împreună cu o colegă a sa, mi s-au părut a se reliefa, în așa fel încît să merite a trezi interesul cercurilor mai largi de cititori.*

Mihai Beniuc

Iubirea de țară

Iubirea de țară,
Corola cea mai de sus
A sufletului,

Prea mare
Ca să poată fi
Imitată,

Prea firească, prea demnă
Ca să te tot lauzi cu ea
Pe la răspîntii literare...

Prea gravă
Ca să mai fie nevoie
De megafoane lirice

Prea mare, prea demnă, prea gravă
Corolă a sufletului,
Iubirea de țară

Da, știu

Da, știu,
Nu există
Lucruri perfecte.

Da, știu,
Prima iubire
Nu e și singura...

Da, știu,
Viața-i mult mai simplă
Dacă o cauți în trup.

Sînt însă
Un om depășit.
Priviți-mă și rideți :

Mă apasă,
Strivindu-mă,
Prejudecata zăpezii

Liniște

„O, fericirea mea !
Te iubesc mult,
Mult de tot
Și te voi iubi
Toată viața !"

S-a auzit ceva ?...
A spus cineva ceva... ?
Nimic... Nu e nimeni...

Doar aerul
Rece, nemișcat
De noiembrie

Și totul ca un aer
Rece, nemișcat,
În copleșitoarea
Orgă mută
A timpului.

Vrabia

Ce creatură neînsemnată !
Chiar inutilă, aș zice,

Meschină, cenușie
Ca praful străzilor

În care ciugulește
Firimituri umile...

Da, dar zboară.

Marin Codreanu

Remarcabilă în primul rînd la Marin Codreanu, este seriozitatea cu care știe să-și privească propriile versuri. Rareori mi-a fost dat, în anii destui de discuții cu debutanții, să întîlnesc un poet tînăr mai exigent cu sine însuși. Versurilor aprobate, urmărind să apară, pentru a nu mai vorbi de cele prezentate la prima lectură în redacție, Marin Codreanu le găsea întotdeauna ceva de schimbat, de la punctuație pînă la cuvînt, metaforă, strofă și bineînțeles, adăugirile fiind întotdeauna în folosul valorii. Evoluția poetului s-a petrecut, aș putea spune, în imediata noastră prezență, la sugestiile redacției sau, mai ales, dintr-un nobil impuls în care poetul stăruie cu firească neliniște. S-a creionat, astfel, un profil asupra căruia timpul, cred, va decide favorabil, cu condiția abordării și pe mai departe a stilului de muncă pe care poetul și-l adoptă cu firească răspundere. Marin Codreanu este, pe de altă parte, un iubitor de poezie populară ,folclorul oltenesc cu care este înrudit organic, deschizîndu-i un orizont larg, sub semnul unei maturități care trebuie urmărită, tot mai adînc, în continuare. Tinerea către mit, către poezia patriotică, înțeleasă drept meditație asupra lumii în genere, sînt temele de predilecție ale poetului, și-n care, încă de pe acum cu destulă gravitate, încearcă și reușește uneori, să închege un profil liric distinct.

Grigore Hagiu

Cuprinderi

Eu sînt
și voi rămîne pasăre
pînă unde plămînul tău
mă mai poate respira, pămînt.
De-aș putea aduna atîta cuprindere
în aripă și piept,
sub care să te păstrez
ca pe un ou al universului,
te-aș răsări cu o stea...
iar ție,
ție, Patrie
care mă cuprinzi
într-o singură respirație
ți-aș dărui nemărginirea.

Eu sînt și
și voi rămîne pasăre
pînă cînd
pămîntul tău Patrie
mă va acoperi
întrusemănare.

De-aș fi

De-aș fi Oltule ca tine
Să curg limpede și bine,
Să leg munte de cîmpie,
Rostuind în temelie
Țara mea de-o veșnicie.

De-aș fi gînd să zbor, să curg
Într-un limpede amurg,
Între stea și bulb de rouă,
Aș da zarea pe din două

Și aș duce-n grai putere
Peste alte emisfere
Vrerea veacului, cuvîntul
Care va-nflori pămîntul.

De tine voi mai ști

De tine voi mai ști pămînt de șes
Că Dunărea îți primenește chipul
Și cerul culcă stelele ades
În lanul copt, de vînturi vălurit,
Cum vălurește cordul apelor, nisipul.
Ca să te știu mai bine, cînd și cînd,
Mai smulge-mă un pic din amintire !
Căci tot am fost un biet licorn hoinar
Și, rare ori am răsărit izvor, trecînd
Domol prin setea ta de dăruire.

Pastel

E vremea secerișului,
Cîntă izvorul
Pe cărările timpului iară,
Căprioara își scutură trupul
În ploaia de vară.

Pădurile-și leagănă crengile,
Fiorul toamnei
Tremură frunzele-n vînt –
E vară și ploile cad
În prag de pămînt.

Anton Stanciu

Anton Stanciu este muncitor, macaragiu în docurile portului Galați, oraș cu care se înrudește prin vechi relații de tradiție familiale. Poezia lui, pe care o cunosc de multă vreme, în manuscris și-n puținele apariții locale, indică un poet, versurile lui, liniștite, tonice și deopotrivă convulsive, frămîntate, înscriindu-se cu modestie în planul mai mare al cuceririlor lirice actuale. Poezia lui, în care influențele unor Esenin sau Rimbaud nu s-au topit întru totul, se regăsește pe sine mai ales în versurile de expresie nemijlocită a sentimentelor, trăite direct și avînd drept teme de predilecție cîntarea patriei și a muncii, a copilăriei și a locurilor natale, a dragostei și a împlinirii prin dragoste Nostalgic, fără a sentimentaliza, diapazonul sufletesc al poetului se cere a fi îmbogățit, redus la esență și spus cu mai multă convingere. Debutul întîrziat poate i-a creat poetului senzația unei închistări pretimpurii, publicarea lui urmărind și să-l asigure de o anume recunoaștere, început din pragul căruia, deprinderea se va transforma în răspundere, măsură adevărată spre care aspiră tînărul poet însuși, nelipsindu-i resursele.

Grigore Hagiu

Timp comunist

Acestui timp îi datorăm mîndria,
liman de aur nemaicunoscut –
ne scapără pe inimi România
din viitor și pînă-n început

Noi am suit prin sevele iubirii
spre culmile Carpaților semeți,
să fie-această clipă-a împlinirii
asemeni cerului de Voronet

Pămîntul cîntă, – dulce simfonie,
străbunii-bărboși se bucură în grîu,
așa ți-e scris, iubită Românie,
să-ntinerești ca undele în rîu.

Remember

Vicleană, umbra serii, ne-nvăluia-n tăcere
Cu stele pătimașe ca blonde nereide
Spuma în jurul nostru o caldă adiere
Și taina neluminii părea că se deschide

Plutea fioru-n aer, în noi și în tot locul,
Un abur de sminteală, o fierbere ciudată,
O margine de lume cu bolta despicată
Prin care steaua vieții își picura norocul.

Visam în dulce lene o devenire-naltă,
Risipitori și sinceri, discipoli și divini,
Săpa în noi destinul cu nesupusa-i daltă
Și fruntea noastră dalbă se scutura de spini.

Închinare

Ar trebui mai scumpe cuvintele să-mi fie
Și cîntecul mai tînăr și dorul mai profund
Și zborul mai albastru, mai nalt și mai rotund.
Să-ți semăn întru-totul, iubită Românie.

În codrii tăi de aur și în al apei prund,
În visul holdei blonde ce-adastă pe cîmpie,
Fierbinte-mi știu dorința de care nu m-ascund
Să-ți semăn întru-totul, iubită Românie.

Pămîntul tău rodește o frumusețe vie
Și cîntecul izbînzii răsună mai profund,
Eu beau nectarul muncii, cu sete pîn'la fund,
Să-ți semăn întru-totul, iubită Românie.

planetă de tînăr

Ioana Ieronim

Suvenir

Uite ce podoabă
mi-am prins în plete —
mustind între file stătea,
din ființa ta de demult
din dragostea noastră mai veche

Pentru că urît e pe străzi
urît și în noi citeodată
mîngîie-mi părul —
ținuturi
extraordinare
îți vor cobori în palmă

Potrivire

În trupul acesta să ne încredem
Este în sinea lui înțelepciune
Mai presus de știință și
cuvînt
Zimbind, firesc, își înalță deasupra
ramuri ocrotitoare
Zimbind, umbra prea deasă
în brazde o curmă

Din ce piscuri soarbe nara
văzduh fără prihană
În ce văi se ascunde la față
așteptarea
Buruieni și magnolii cresc, buruieni și
magnolii se usucă —
În trupul acesta să ne încredem
el poartă
Măsura și taina lucrului nostru

Și dacă pierzi magia căii tale
și dacă mersul fără grabă cumpănit
nu-l mai pricepi
gîndește la dulcele plumb, miezul
și înalță firesc,
zimbind, ramura ocrotitoare.

Dora Cărbunescu

Mîinile adevărului

Am cablat cu mîinile mele, un fir de lumină.
Au înflorit, pe bluza mea albastră muguri de
morta.
Din șantier în șantier, pasul meu a urcat
treptele
prezentului și continuă să urce spre viitor.
Nu mă poate minți nimeni.
Știu cine are dreptul să rostească : pîine, fiu,
țară, cîntec.
Pentru că îl rog să-și arate mîinile și nu mă
poate
minți, nu ne poate minți.
Cu o speranță fără de margini, cu o credință
fără de margini, știu, știu, că de la mîinile
neamului românesc, de la ele, prin ele,
idealul devine palpabil.

Steaua Oltului

Cuib de argint între dealuri cu șube de iarbă
al cărui tumult sfidează timpul cu fiecare
frunză mănușă
Lacuri oglindă miroi de lumini prin care
legiuni romane netezesc și sărută pămîntul
sfînt
al veghetorilor lui Mihai azi albe cule
mînăstiri
fresce.
Auzind Oltul auzi inima pămîntului tău
Văzînd Oltul vezi ochii pămîntului tău
Înalță-te spre trecut oferindu-te viitorului
Fiecare clipă va deveni responsabilitate
Ce altă libertate ce altă fericire își mai poate
dori un fiu al adevărului ?

Cătălina lumina lutului

Hyperion, tu nu știi că mă hrănesc cu plasmă
Nu știi că am o stemă la sînul sting
Mi-e atît de greu să te urmez, fantasmă
Încît jocul devine barbar și nătîng.
Hyperion, fii nebun și urmează-mă cîntînd
Ca studenții tineri, ca amanții singuri,
Te va aștepta tatăl materiei zîmbind
Iar eu mă voi destăinui în fluturi.

Fiat lux

Tristețea se sparge abatjour de opal
Gheare crude de ierburi unduiesc val cu val
Dans perpetuu, dans rotund, fără somn
Lîngă șold port o spadă și surguciul de domn
Vin de ambră, umbră, măr de cristal
Porumbei cu măslini pe aripi de bronz
Ce lumină se face, ce lumină de bal
Sfîșieri de mătăsuri, fierbinți, necarnal
Umeri puri, desenați, pe vecie cu fier
Veghetoarea clepsidră cupă tandră, mister
Cine poate să spună de sub noaptea-lumină
Dacă vraja subțire nu e ființă ondină
Dacă glasul acela pe care îl vreau
Nu e rază cu spini și gheparzi treceau
Vino frunte, răspunde-mi, implor în neant
Aninată de sinusul meu flamboiant.

Ștefan Pârvu

Strigat afară

Ceva nelămurit — fără voia mea — auzeam pogorîndu-se, deslipindu-se din păretele răsăriturilor. Cele de sus aruncau peste cele de jos abur și umbre clocotitoare. Jeturi pline de spume și oglinzi tremurătoare mă cuprindeau și mă ademeneau într-o firidă a lumilor crepusculare.

Se prelingeau mirodeniile pe pereții vineții, igrasia mîncinase temelia albă și ici colo umflături — trup ars pe dedesupt — lăsau a se înțelege că se întîmplă acolo o războire crîncenă, apa și căldura devorau pe îndelete cuminția casei.

Ceasul, un fel de spiriduș mut și surd cînd intervine ochiul sfredelitor, bătea în pervazul vopsit în verde cu muchea nestatorniciei. Încordat, timpul căta ieșire pe uși, pe ferestre, acestea stăteau închise cu grijă și socoteală de cîțiva ani și mai bine. Există astfel în lumea liniștei cîte-o casă ferecată, un ascunziș rostuit de cei ce văd înaintea lor tulburarea vremii și nu pot să se arate pe față decît atuncea cînd numele lor este chemat să dea explicații în amănunt despre anume întîmplări. Chemarea o aude întreaga fire, de la un capăt la altul al lumii și firea zice în sine : e o chemare, cîte n-au fost !... Doar unul, singur cu vremea lui, răspunde, însă răspunsul său e perpelit de întrebări, nu se poate desprinde așa ușor, grabnic, după cum îi cere glasul celui ce-l cheamă.

Între timp, lumea se retrăgea intru ale sale, femeile mai întîrziau pe la porți două cîte două, vorbeau în-de-ele cu mîna astupînd gurile strîmbe, pocite, știrbe, buzele crăpate, uscate și zicînd : așa, a fost un leșin, ăla nu moare cu una cu două, ăsta e pisică d-aia cu nouă suflete. Alt grup, mai numeros, se întreținea cu un om strein de satul lor : cît suntem noi de femei, prin cîte n-am trecut că de, suntem și noi pe lumea asta ceva, da' omuleț ca ăsta să dea din el așa știință nici că am văzut, ăsta a fost cu dușii de pe lume, păi atunci de unde le știe pe toate ? Omul plecase fruntea, își mîngîia părul cu podul palmei, păr roșcat, bătut și scormonit de pale de vînt, avea urechile mari, amănunt ce fu ușor observat de femeile guralive, acestea nu-l priveau în ochi, se uitau mai dihai la urechile sale blegi, iar dacă s-ar fi uitat ar fi văzut că omul poartă ochelari fumurii și îndărătul acestora doi ochi de pasăre învrăjbită luceau și se svîrcoleau fără de astîmpăr. Omul își încrucișă brațele, zîmbi larg fiecăruia și le întrebă dacă nu cumva l-a văzut careva pe Iamandică ieri și nu alaltăieri sau dacă cineva l-a văzut cum și ce fel, să-i întocmească un raport amănunțit și-și va răsplăti informatorii cum se cuvine.

Una dintre femei purta pe cap bariș negru, ilic în dungi, șorț alb dinainte ; înaintă pînă către genunchii casei : uită-te, nici nu se sinchisește, stă pe colțul patului și gîndește deși, dă oarecum din mîini și arată așa ceva spre interior parcă ar fi vorba de o ființă. Omul străin de sat se strecură, profită de neatenția femeilor, tiptil prin spatele casei pe o potecă ce ducea la rîu. Numai spre seară băgară de seamă lipsa aceluia dar nu toate, mai cu osebire femeia cu șorț alb dinainte, se uită la locul pe care stătuse acela și văzu cum troscotul fusese strivit de încălțări sdravene. Povesti acasă cu lux de amănunte cum a vrut Iamandică să fugă pe alt drum decît cel obișnuit, dar nu i-a mers pentru că încă nu i-a sunat ceasul. că în loc să-i sune acel ceas ducerea, i-a sunat deșteptarea. Despre „domnul" cu ochelari și urechile mari, povesti spre sfîrșitul mesei cînd cele două fete își priveau umerii în oglinzi afumate.

— Voi știți că a venit un domn bine și a stat chiar cu mine de vorbă, uite-așa și pe dincolo, plătește bine dacă-l informăm ce-a făcut ieri, parcă ieri a zis, tot ce a făcut în legătură cu Iamandică. Eu ce zic : s-ar putea să fi făcut o trăznaie la uzină dar el nu mai lucrează acolo de zece ani și de cînd primește pensia n-a mai lucrat nicăierea. În orice caz e ceva tainic și de nepătruns cu Iamandică, degeaba nu e el suspectat de sus, se cunoștea cît de colo că omul strein e „de sus". De aceea, tu Silo, ia condeiul și zi cum îți dictez : în seara zilei de 20 septembrie cetățeanul Iamandică bărbatul lui Maria vecina mea a fost văzut de noi și amănuntele le dăm prin viu grai. Semnează indescifrabil, la o adică să nu ne dăm de gol, acuși mă duc la Iamandică să-l văd, poate-i trebuie ceva.

Afară, pomii încercau porțile cele de dedesupt cu umerii, căderau porțile cu huiet mare și fluvii de sevă — dăderau năvală pînă către muguri. Un cer spălăcit își muta oglinzile și zăpezile către alte tărîmuri, o codană cu părul despletit își turna apă dintr-o ciutură pe pulpe, prin spatele grădinilor larmă de ciini și giște, copii mărunți le minau dindărăt cu fire lungi de trestii. Iamandică ieșise pe capul prispei, se uita lung la șirul de salcîmi ai vecinului, acolo sălășluia un cuib de berze. În ziua aceea se nimerise ca barza să-și afle — în sfîrșit, — lăcașul și omul se bucura într-atîta cît să-i poată cădea un zîmbet la colțurile gurii. Portița scîrțîi, întoarse o clipă capul, se încruntă ca de o arătare sau de un lucru neplăcut, femeia înainta spre el zîmbind prefăcut, se simțea în stare să primească orice fel de afront din partea lui, cu toate astea, se mustra în inima ei : nu știu și nu văd de ce l-aș șicana taman în seara asta, ia să vedem. Iamandică nu voia să-și primească vecinii de la un timp manifestîndu-și dorința de a fi lăsat în pace. Picior de vecin să nu prind p-aci, fie bărbat fie femeie că iese tulburare mare. De data asta îi plăcuse cum se așezase barza pe cuib și în rest, toate, celelalte, prea puțin îl interesau. Prea puțin îi păsa dacă îl vor da afară frații din case, douăzecișișapte de ani a dat bani fraților pentru munca viei, a ogorului, cu nutrețuri, el venea doar să respire un aer proaspăt simbătă seara spre duminică de la lucru cu mașina I.C.A.B.-ului. Se scula duminică dimineața posocos, nebărbierit, se bărbierea, își clătea gura cu apă rece și sare, se înviora sărind pe bătătura încît frații îi spuneau mai în glumă mai în serios : te-ai țicnit nene. Și pe nenea îl dureau cuvintele, faptele nu, cuvintele sunt iradiante mai, aburul de la uzină te pătrunde pînă-n os, fierbinte, cuvintele te nimicesc, arde sufletul nestins. Nene dacă mai stai la uzina de ape, vii nebun d-abinelea, îl luau frații peste picior, cumnatele. Și era una dintre ele mai focoasă, tătăroaică, nu putea să-i rostească numele era un nume simandicos, de fapt și pe nevasta directorului tot Evanghelina o chema și directorul le tălmăcea după ședințe că face că drege soția și nevasta sa Evanghelina ce însemnează pe elinește „vestitoarea".

Iamandică simțea cum îl furnică prin oase un cutremur, capul îi țiuia, suna ceva nelămurit ca și cînd bate vînt-viscol și îți urechea lipită pe un stîlp de telegraf așa era el azi, de două zile chiar. Femeia ajunsese împreajmă-i : bună seara nene Iamandică, te-oi supăra nu te-oi supăra, da' eu am venit să nu te avem pe conștiință. Oho ! o întrerupse acesta cu mînie în glas, dacă numita conștiință s-ar da în vileag și s-ar vedea, cred că pămîntul ar fi plin de arătări dintr-astea. Zi mai departe că-ți spun eu p-ormă citeva. Femeia se arătă descumpănită, căuta vorbe alese pe placul unui bărbat și nu găsea. Fiindcă te scremi să zici o vorbă aci lîngă mine păi să zic tot eu : cînd eram tînăr, mai tînăr vreau să zic, nu veneai pe-nserat să privim barza, acu' ce te apucă să vii ? Vrei să informezi lumea cu amănunte ? O să zică mîine oarecine : Iamandică a stat față-n față cu moartea și-a biruit-o, voi știți că e un adevăr ? Iamandică a fugit pe piciorele lui din fața coasei și a ierbii, și-asta e adevărat ? Iamandică poartă păcatele cumnatei, că lumea iscodește și uneltește biografii și stări de fapt uimitoare. Dar că am fugit eu, personal, fără martori oculari din fața primejdiei și a drumului acela ce mi se arăta fantastic de lung și de strîmt asta n-o apipăie lumea, nu ? Tu ca femeie ești datoare să debitezi adevăr nestricăcios, tot ce poate fi mai temeinic din tîrîșenia asta cine o știe ? nimeni și acești nimeni se confundă ușor cu mine, am deja experiența vieții, poate și mai mult. Nene Iamandică, îndrăzni femeia, ai auzit un glas pe cînd erai cu dușii de pe lume ? aici omul trebuie să-și amintească o vreme, da, zise morocănos, nu cumva tu mi-ai zis : mai rămîi o vreme p-aci ? bată-te să te bată crucea, vedeam spini și mărăcini împrejurul meu, tot ce era viu murise apoi s-au destupat adîncurile și alunecam p-un fir de sevă, înnecăcioasă, fluidă, oasele tresăreau stînjenite de-o mireasmă înaltă, zgîrciurile vibrau și din cauza asta m-am dumirit cum că aș voi să lunec dincolo, deci tu mi-ai întors aerul în plămîni, tu care nici nu te uitai spre casa mea cînd veneam de la uzină. Frații pot veni dintr-o clipă într-alta de la capu' satului să mă vadă și ce-o să vadă ? fără de numai un om nou cu vorbe noi și cu o groază de cunoștințe pe frunte, plus datoriile. S-a scris undeva numele meu, îți dai seama, cum să nu, îmi dau seama Iamandică, ai fost pentru noi ca un frate, pentru mine ai însemnat mai mult, pe cînd stăteai și te svîrcoleai te-am văzut așa cum n-ai fost, din cauza asta am strigat și strigătul acela a fost poate ultima mea greșeală. Îmi vine-a rîde femeie, zise Iamandică iscodind-o cu coada ochiului, frecîndu-și palmele de șerpii bastonului, ai fost ultima mea vină și pentru aceasta nu știu cum vei plăti, eu unul fac tot felul de presupuneri, dacă vine frățimea e normal că nu am ce căuta în casa asta, de fapt au dreptate, un om ales, cu noutăți suficiente pentru a mai putea trăi încă o vreme, n-are ce căuta subt acoperămîntul unora care și-au numărate zilele. Desigur nene, crede-mă, ai posibilitatea să trăiești în tine clipă de clipă, femeie nu-ți mai trebuie că tot ce-ai vrut ai luat din viață de-acuma nu-ți rămîne decît să pîndești alte surse care să te facă mai degrabă un om decît o arătare. Uite, nu mi-o lua în nume de rău dar tot ce-mi spui mi se parte fals, adaose Iamandică ridicîndu-se-n picioare, punînd mîna pe umărul femeii o clipă, nu de alta dar tot timpul am avut senzația că nu trăiesc decît viața altuia și ori de cîte ori năsteai mi se crea impresia unei chemări, aceea de a mă naște a doua oară, a treia oară din tine și tu n-ai cunoscut sentimentul acela. Cunosc o casă în spatele grădinilor lui Iosif, o casă a cărei ușă stă închisă de ani și ani, ferestrele la fel, lacăt ruginit, cheie pierdută și pînze de păianjen, iată tot ce e mai de preț acolo, încolo pereții goi, igrasia înfloresțe subt tencuiala albă, se urcă pînă la grindă și coboară pînă la întunerecul apelor, aer închis îți face semne îmbietoare, cocoțat pe scaunul de nuc ; masa și scaunul mă așteaptă Femeia se mira, într-un anume fel se gîndea ce informații exacte are să dea omului cu ochelari fumurii, căuta să rețină toate mișcările, toate gesturile, dimensiunea informațiilor o umplea de-odată cu bucuria unei fapte bune și-avea impresia că e necesar pentru sat ca omul picat din senin acolo printre ei să cunoască cu de-amănuntul cele întîmplate. Își imagina o recompensă lucioasă, poate niscaiva gologani sau altceva, un servici de masă pentru fete sau o recomandare la școala de arte frumoase pentru Magdalena, fata cea mică. Oare? nu va fi un viclean ce urmează calea firii și urmărește pas cu pas averea frăției ? Iamandică o privise tot timpul bănuitor, vedea mai departe prin femeia asta și intuiția niciodată nu-l înșelase, din contră, tot ce gîndise despre oamenii ce-l înconjură putea fi verificat. Tot ce e om poate fi număr, așadar îi pot gîndi ca pe cifre, își zise morfolind în memorie chipuri de oameni și culori, și toată combinația asta cu numere mici și mari o numim lume, arareori se-ntîmplă cînd un om se desprinde din haosul cifrelor, ba nu, se desprinde din așezarea sau orînduirea lor precisă și acel om se numește a fi genial. O flacără îi trecu prin trup, îl biciui un timp de, apoi îl lăsă degajat, liber în mișcări ; din nou îl mistui o flacără, de data asta nu se mai îndoia ca fiind flacăra geniului ; crescuse în ochii satului toată suflarea îl avea pe buze, multe inimi vor fi îndreptate spre el.

Simțea împrejur o lumină lină adîndu-l dinspre apele riului, îl mîna o boare înmiresmată spre locuri unde aveau să-i judece liniștea și nemărginirea, apoi părești umezi, masa și scaunul. Făcu cîțiva pași nesiguri pînă la poartă, petrecînd-o pe femeia cu șorțul alb, se răzimă cu toată greutatea trupului de porțile cele mari, porțile căzură, din lemnul putred se lămurea ca aurul în foc, mădularele unui scîrțiit prelung de uși și ferestre deschizîndu-se. Apoi femeia se văzu plecînd repezindu-și părul și mîinile undeva într-o vale pestriță ducînd cu sine o nouă naștere.

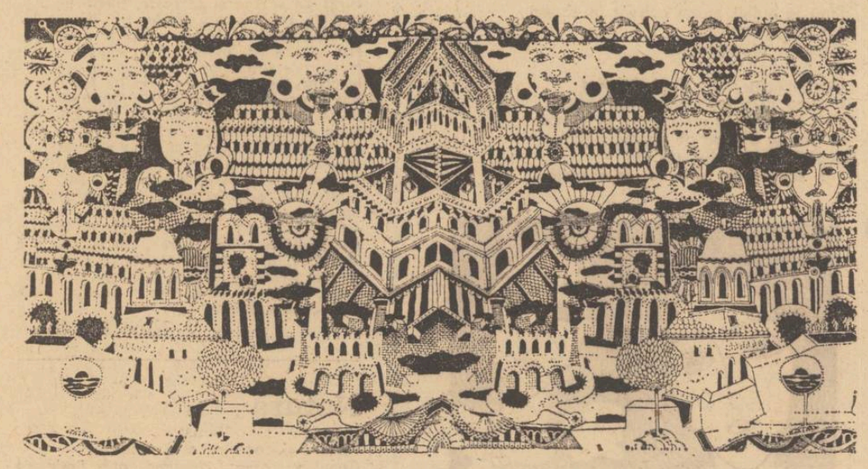

Ion Trif Pleșa

Dunărea îi gătește mireasa

Lui NICOLAE LABIȘ

Acolo, sub munte, lăutarii s-aud cîntînd în
ceardac,
pe ulițe întreabă de mire o ceată de copii
îmbrăcați în colorate bunde.

Departe șuieră un tren, în urma lui șina se
strînge colac.
O căprioară, cu pocnet de pușcă-n auz,
eliberează cerul-prizonierul din unde.

Munții care l-au strîns la piept se privesc în
ochi cu țara.
și-n zarea Moldovei așteaptă să-l ducă să-și
vadă casa.

Trenuri se duc și vin, în urma lor șinele se
string fie iarna sau vara.
Dunărea, cu pieptene din valuri făcut, îi
gătește mireasa.

Sînt străzi pe unde-a călcat care nu vor să-l
dea nimănui,
e a lor și urmele lui seară de seară sînt
puse să cînte.

O pasăre cu cuibar în mijlocul orașului îi
hrănește urmele ca pe pui,

Acolo, sub munte, tac lăutarii. Masa e pusă,
nu lipsește nimic.
Doar urmele lui, una cîte una, s-apropie de
casă fără alai.

Pămîntul le lese înainte îngîndurat ca socrul
cel mic
Numai munții cer înapoi tot fierul din șinele
de tramvai.

Cerceii de aur

Voi faceți loc și ierbii la masa unde
mîncați
din mîinile voastre muncite răsare lumina
care se face zi.
Mereu mă întîlnesc cu voi și îmi arătați
pămîntul pe care l-ați făcut să poată gîndi.

Martie îi șade pămîntului ca unui țăran
pălăria
dată pe-o ureche. Iarba la casă din nou își
pune geam.
Satele sînt cerceii de aur pe care-i poartă
România,
din tot ce spune țărîna înțeleg că nimic
decît țara mai scump nu am.

Munții sfătoși și apele duse pe gînduri de
cum se face seară
sînt asemeni vouă care ați văzut rouă
dezmierdată de oraș.
Încins cu brîu lat și trăgînd din țigară
țăranul român are în el înțelepciune și putere
de uriaș.

Florea Burtan

Ritual

Eu iubesc gestul țăranului tînăr,
Gestul acela de a se scutura de oboseală
La marginea satului,
Ca și cum o zăpadă imensă
Ar fi căzut de pe stele, îngreunîndu-l.
El nu poate păși pragul casei
Decît după ce își va fi curățit
Și tălpile de neliniștea cîmpiei.

Iubesc gestul acesta, pentru că seamănă
Cu gestul arborilor care nu îndrăznesc
Să iasă în primăvară
Decît după ce își vor fi vînturat
Frunzele consumate...

Cîteva vorbe

Pentru cel care trage o brazdă
Chiar pe lîngă umărul soarelui,
Pentru cel care își împarte somnul
În părți, nu întotdeauna egale,
Pentru cel care ține — între palme
Pentru cel care iese în cîmp,
Trăgînd stelele după el,
Îmi place să pun deoparte cîteva vorbe
Și să i le dăruiesc, cu sfială,
În dimineața tuturor sărbătorilor.

Rodian Drăgoi

Culoarea sentimentelor

copacii rîd cu capul dat pe spate
flăcările gurii tale-s mai reci
precum din ochi străini cenușa mă privește
o namilă de lună albește-n poteci

acum e tare frig în sentimente
pămîntul e ars de zăpadă
cuvintele în mine-au răgușit
chiar ochiu-mi din lăuntru refuză să mă vadă

mîinile toamnei dau buzna-n perete
drumurile se opresc în amintiri
cînd sîngele adoarme lîngă lacrimi
și-s clopotele stoarse de dangăte subțiri

aerul respiră cîntecul mort
cuvintele mi se coclesc pe limbă
e tulbure cămașa care-o port
de cînd culoarea sentimentelor se schimbă

și totuși poate mai așteptați
la casa cu stele bătute în geamuri
din visu-ncremenit pe unde pomii
au păsări de tablă pe ramuri

Cîntec

pe sub pămînt eu am venit la tine
și doar veninul mierii m-a durut
poate-am strivit inele sub călcîie
neîndrăznind să intru în sărut

acum e frig în mine și e cald
în somnul tolănit sub un cuvînt
îmi tremură fîntînile în carne
de-atîta cîntec îndoit de vînt.

teatru

Regizorii tineri

Apariția cărții „Privitor ca la teatru" a delicatului poet clujan Ion Cocora se vădește ca o fericită inițiativă editorială, dacă ne gîndim că alături de Marius Robescu, autorul e una dintre cele mai semnificative prezențe ale criticii teatrale impuse în ultimii ani.

Cultivat, erudit fără ostentație, informat echilibrat și egal cu sine în cercetarea spectacolului teatral, Ion Cocora își cîștigă lectorul și prin fermitatea principiilor care îl călăuzesc în judecarea fenomenului global al teatrului românesc, principii nedegradate în didacticism și sentențiozitate, ci sugerînd asimilarea unor **permanente**, unor linii de forță ale evoluției teatrului românesc.

Ceea ce ne-a reținut în mod special atenția în cartea lui Ion Cocora, e anume acea parte în care este cercetat fenomenul regiei tinere românești. Autorul reușește rara performanță de a fi văzut spectacolele foarte multor tineri regizori, de a fi urmărit evoluțiile de la spectacol la spectacol și de a fi definit **situația** tînărului regizor, personalitate în formare avînd de înfruntat nu doar o probă estetică

ci și una de existență prin implicarea în practica teatrală. Articolele despre Aureliu Manea ori Iulian Vișa, conțin fraze extrem de juste în acest sens. În nici o altă carte publicată pînă acum cercetarea regiei tinere nu are amploarea sistematică pe care o aflăm la Ion Cocora. Simptomatic însă e faptul (dovedit la parcurgerea cărții) că **paralel** cu afirmarea unor tineri regizori, dramaturgia tînără originală românească s-a manifestat (cu rare excepții) mai convingător prin publicarea unor texte substanțiale și de asemenea, printr-o efervescență publicistică și mai puțin prin mari spectacole.

A semnala că deocamdată funcționează o anume disparitate în tînărul teatru românesc, nu e decît alt mod de a spune că marea școală de regie românească are **misiunea**, ea în primul rînd, să impună noi generații de dramaturgi români. Poate că prin exprimarea acestei exigențe exagerăm puțin lucrurile, dar creațiile excelente ale unor tineri regizori, cu piesele unor autori români contemporani (exemplar e cazul dramaturgiei lui D. R. Popescu), ne întăresc în credința aceasta, totuși.

Cezar Ivănescu

film

Comedia „impactului"

Filonul polemic — aplicat pe striațiile involuntar pitorești care colorează scheletul dramatic din „Viforniță" — și-a cucerit în **Toamna bobocilor** (aceeași echipă : scenariul — Petre Sălcudeanu ; regia — Mircea Moldovan ; imaginea — Ion Marinescu) un **spațiu comic autonom.** Cum se explică aceasta ? În primul rînd trebuie să avem în vedere atributul fundamental al oricărei comedii — pregenericul conține avertismentul plasării spectatorului într-o zonă nedogmatică, eliberată de orice constrîngeri formale — de a da cîmp liber inventivității, subiectul contînd, se pare, mai puțin. De aici apetitul histrionic al actorilor și absența, uneori intenționată (vezi sistemul de comunicare între soți și extracția selectivă a personajelor din lumea satului), a autenticității. Punerea de acord a stilului regizoral cu structura labilă a genului a dus la unele rezultate, dar a și sacrificat o bună parte din impulsurile educativ-moralizatoare ale filmului, necesare cel puțin la nivelul unui angajament ordonator, de concepție. Căci prezentarea la post a absolvenților nu e decît un pretext, **impactul** cu realitatea (tratată omogen, dar cam șarjant, sub specie comică) dînd de fapt tema noii producții a Casei **Unu.** Ambiția exhaustivă a autorilor — voind să pună degetul pe multe din nevralgiile unui sat, creat și el după o viziune care aparține parodiei — dilată adesea elementele dramatice. Dar aparenta „ne-realitate" a îndepărtatei așezări rurale trebuie numaidecît înțeleasă în chee comică. Ne gîndim la **rimele de montaj** (planurile detaliu structurate pe un arpegiu hazos, tăieturile bruște) ; la **prim-planurile** cu Marin Moraru, în cel mai bun rol al său în film, aflat, în sfîrșit, pe o traiectorie a partidelor de întindere ; **neconcordanța** de tonalitate dintre peisajul grațios, colorat citeodată sa-

vant, și precaritatea afectivă (Maria Ploaie, o frumusețe într-un rol ale cărui accente de dramă au scăpat regiei, alături de Dumitru Furdui, interpretînd un inginer agronom croit dintr-o stofă donquijotescă, altminteri o zurlie închipuire dramaturgică) ; la **bluful verbal** (generat de înțelegerea diferită a corespondentului dialectal al cuvîntului sicriu), unul din momentele valoroase prin suita de gaguri logice și prin umorul atroce ; la **comentariul grotesc** (Octavian Cotescu ne oferă delicii comice punîndu-și în valoare particularitățile vocale inegalabile).

Jocul actorilor se supune regulii : Draga Olteanu-Matei face risipă de energie comică, Emil Hossu, înțelegînd foarte bine capcanele rolului, Sebastian Papaiani, convingîndu-ne doar prin virtuțile ilariante ale umbletului său de flăcău tomnatic.

Noul film al lui Mircea Moldovan dovedește propensiunea sigură — concretizată în secvențe care nu suportă obiecțiile — spre comedie. Se demarează, totuși, greu. Statismul unor cadre rupe inutil ritmul, linia care separă drama de comedie nu stă întotdeauna la îndemînă, unele inadvertențe (de pildă, pe de o parte noroiul și gara ponosită, pe de alta interioarele sofisticate), finalul voit deschis și, legat de aceasta, lipsa unui punct de vedere riguros asupra problematicii nu ne opresc să observăm că a venit vara cu o comedie în care întîmplările se petrec toamna. Cu o comedie care face citeodată abstracție de realitatea la zi, schematizînd-o în numele genului. Cu o comedie semnată, însă, cu aplomb de un tînăr regizor.

Ion Lazăr

Lucian Avramescu

Primăvară pe Cricov

pe cerul greu păianjeni de lumină
și vulturii clocind la subsuori
ouăle lor de aur – mari coline
ciocnindu-și puii în cuibar de nori

cu fulgerul pe dealuri împreună
beau turmele din aerul curat
berbeci mițoși din acioaie sună
s-aplece veșnicia peste sat

în cete pruncii scoși la sărbătoare
cîntă-n pridvoruri îmbrăcați frumos
juncanii cruzi se opintesc să are
cu coarnele-n cîmpiile de jos

noaptea descîntă sub uluci bătrîne
să sugă mieii la un uger plin
cînd colțul ierbii se înfinge-n lună
dă muntele cu umăru-n destin

duhul acesta-i scris ca să rămînă
cu fruntea lui proptită-n temelii
mai sînt pe dealuri locuri de fîntînă
cînd apele se trag din veșnicii

Ulcior de nesomn

toți călătorim pe cite-un deal
pe spinarea lui ne facem casă
tot acolo ne săpăm veșnicia
de-aceea moartea nu ne apasă

fiecare loc are-o cunună
altarele toate-i sînt de pămînt
aburul firii la sîn îi adună
puii căzuți în prăpăstii de vînt

dealul meu a rămas pe cricov
pasărea inimii doarme în el
mai am cîte ceva din părinți
și-n ierburi mai am un castel

lîngă cricov dealul nu se teme
cînd saltă satul la subsuori
nimeni nu se naște înainte de vreme
în palma lui zgîriată de nori

dealul e veșnic ulcior de nesomn
noaptea colindă peste grădină
ca un principe vede ca un domn
lucrul întreg ce nu se înclină

ciinele poate lătra ca un ciine
fluturele morții nu-i stă pe bot
aici poți privi rîul spre mîine
ochii noștri petrecindu-l înot

toți călătorim pe cite-un deal
pe spinarea lui ne facem casă
tot acolo ne săpăm veșnicia
de-aceea moartea nu ne apasă

Sălbaticii cai

pe cricov mai zburdă sălbaticii cai
coamele lor miros a țărînă
copil fiind îi călăream uneori
pînă mă izbeau cu fruntea de lună

umblam pe prunduri de aur desculț
așteptîndu-i să iasă din ape
sub aripa zilei puteam să ascult
cum doarme dumnezeu pe aproape

în aerul tare nu-mi trebuia scut
hamuri făceam din viță de vie
să trec visam peste-un deal netrecut
unde tata m-așteapta să învie

pe cricov mai zburdă sălbaticii cai
coamele lor miros a țărînă
copil fiind îi călăream uneori
pînă mă izbeau cu fruntea de lună

Liliana Ursu

Scrisoare din secolul XXI

Zorile, cuțite spintecînd grumazul alb al zilei,
eliberează sîngele luminii,
și doar iubiții reinventează lumea acum,
în cuburile acestea de beton ;
ei îi spune cum un cais
a înflorit la geamul lor,
ea, cum iarba intră pe sub ușă.
Dar scrîșnetul invidios al macaralei de afară
destramă și acest ultim miraj
și fluturi înfloresc pe balcoane,
și apa îngînă cîntece barbare
în țevile acestor schelete de metal.

Privesc pe geam cum pe autostradă
o ambulanță aleargă, la-ntrecere cu timpul
și sună disperat sirena,
întins pe targă e un motor
ce suferă,
scăldat în transpirația de benzină.

Semințele absenței

Stau în turnul de beton
întărit de meterezele vieților noastre
umplut cu vechile cuvinte
ce ni le trimiteam în dar
cu pe niște flori sau gloanțe,
întotdeauna albe,
întotdeauna oarbe,
și-ți țes veșminte nemuritoare,
pe care lacrimile mele le vor face fosforescente,
luminînd pînă departe,
luminînd pînă tîrziu,
și tu, prințul meu rătăcitor pe ape,
ce cheile unei împărății de singurătate
mi le-ai lăsat drept amintire și zălog,
mă vei găsi și recunoaște în tainica oglindă
a timpului renăscut din semințele absenței.

Desene de Sabin Ștefănuță

Beidaud

Pavel Perfil

Rămas fără nori, cerul s-a revărsat peste cîmpia aspră, vălurită și vineție a Dobrogei. Soarele cobora, în trepte calme, la firul ierbii. Din loc în loc, din stejărete și tufișuri de șibleac, se ridicau, se gheboșau, se încovrigeau, cu o nesupusă mîndrie totuși, în fața ultimei raze de lumină, minuscule turnuri de șisturi și granite. Departe de tot, la marginea acestui violent ținut, se ridica, plin de o enigmatică prestanță, turnul cel mare al gorganului Denistepe. Pe la coama lui, scriu vechile cărți, ar fi coborît, pentru a cutreiera și răscoli lumea, vîntul albastru. Tot de pe coama lui, s-ar fi coborît, în trap mărunt, împiedicat, mulțimea de oștiri nomade, călăreți cu urme de cumizuri în bărbile țuguiate, popoare stăpînite de patimi cerești și rosturi necunoscute, nespuse niciodată, nimănui. Și, tot de pe coama lui arsă de soare s-ar fi lăsat, se spune, într-o năvalnică și pustiitoare plutire, umbra cîtorva regi și împărați plini de brocarturi și aurării mogule. Visau să descopere realitatea unor vechi și putrede civilizații euxine.

Unii, foarte puțini, e adevărat, le-au descoperit, ceilalți, bolnavi de frenezia spațiului, s-au pierdut în stepele enorme și inutile ale continentului. Primii au devenit totuși gorgane și neant, ceilalți — nici atît, nici atît.

Ultimii au fost dați demult uitării. Primii, în schimb, mai stăruie, palid și neconcludent totuși, în cărțile și mintea anumitor oameni. Am spus **palid și neconcludent** pentru că, din marea istorie a nomadismului lipsește un personaj : Beidaud. Rege aspru și viforos, călăreț de excepție, drept cu sine ca o unitate de măsură etalon, nedrept însă cu ceilalți, avînd prin asta ceva din răsfrîngerea unei trestii în unda apei.

Deci, acum, iată-l : regele Beidaud, bolnav și răzvrătit. Urmează apoi trena nesfîrșită a femeilor, șambelanul — semibărbat și semifemeie, iar în cele din urmă, oastea sălbatică și fanatizată a călăreților hrăniți cu visuri și nopți singerii.

În urma lor — nimic. Nici fir de iarbă, nici plisc de pasăre. Ceru-i mare, gol și sticlos. Vara săgetat de fulgere, iarna de crivăț. În nopțile de trecere, dubioase și mediocre, mai răsună, arareori e adevărat, mărunt ca o trecere grăbită de cal, pașii regelui Beidaud. Sînt vîntul albastru, vîntul care înmoaie și dezgolește vegetația îmbătrînită a ținutului. Vine dinspre Denistepe și se sfîrșește în șesul fluid al mării. Nu are virstă și nici memorie. Șuierul său devine cîntec pentru călătorii întîrziați. Dacă le mîngîie mersul și cugetul devine clipa care aspiră la etern, dacă plutește deasupra lor, cu mult deasupra lor, peste clădiri, arbori și norii sinilii, devine eternul însuși.

„Auzisem atîtea despre vîntul ăsta, încît într-o seară de aprilie, limpede și rece, am plecat să-l surprind. Eram trei : eu, Eleonora și Ilie, fiul profesorului de educație cetățenească din Z, un sat răstignit pe malul lutos al unui lac, plin de case din chirpic și fîntîni cu apă sălcie, scoasă parcă din partea cealaltă a pămîntului.

Mergeam deci spre Denistepe să prindem clipa aceea desfrînată a lui Beidaud. În jos și în dreapta se pierdea verdele de oțel al Razelmului.

Eleonora era în față, eu în urma ei, iar la douăzeci-treizeci de metri de mine — Ilie cu iapa a'șchioapă a bătrînului Chelmez.

— Tăceți ! Ssst ! ne face la un moment dat semn Eleonora. Ascultați ! Lipiți-vă urechile de pămînt și ascultați.

Iapa, și ea, ca dintr-o secretă recunoștință, își lungește gîtul alb-murdar pînă la pămînt. Ochii (abia atunci înțeleg cît de blînzi erau) privesc undeva departe, cufundați într-un soi de mirare timpă.

M-am ridicat. De genunchi și de coate mi se lipiseră cîteva cocoloașe de țărînă. S-a ridicat și Eleonora.

— Ai, că sîntem niște descreierați, a spus. Ce-om căuta noi aici, nu știu. Numai tu ești de vină, numai tu.

Și rîdea de răsuna tot locul acela : „ce-om căuta noi aici, ce-om căuta noi aici, nu înțeleg...".

Din clipa aia cîmpia începu să-mi lunece prin fața ochilor. S-a ridicat, în sfîrșit, și Ilie, cu aceeași privire încărcată de nedumerire.

— Nu e nimic, spuse. O fi pe undeva în altă parte.

Dar cîmpia luneca mai departe prin fața noastră. Arborii aceia, plopii, perdeaua abia bănuită și legănătoare a ierburilor se topi încetul cu încetul în ceață. Cabana pe care am întîlnit-o nu demult în drumul nostru a dispărut. În locul ei se ridica o părere de vînt, un fel de șuier surd, semănînd cu prelingerea unui șarpe solzos peste un ținut de nisipuri.

Am auzit-o din nou pe Eleonora :

— Dacă nu vii, vînt albastru, intrăm în tărîmul tău și îți scormonim gorganele în care ai ascuns regii nomazi. Îți vom călca în picioare pămîntul albit de somn. Vom săpa o peșteră, te vom închide acolo, iar strigătul tău nu va mai ieși în lume decît atunci cînd piatra se va preschimba în praf, într-un praf pe care tu însuți îl vei duce și-l vei topi în mare.

Iapa scurmă ușor pămîntul cu botul său umed. Ciupi cîteva fire abia răsărite de grîu, apoi ridică ușor capul, așa, ușor de teamă să nu ne atragă privirile. Dar o vedeam. Vedeam cum îi tremură pielea de pe gîtul alb-murdar de parcă s-ar fi apărat de un nor de tăuni.

Atunci am auzit-o cu toții pentru prima oară. Clar, limpede, ca-ntr-o noapte de îngheț.

— Vînt albastru, nu ulta, sînt una din fiicele celui care te-a purtat prin stepele acestui ținut. Îți minte, pintenii în care stăteai și-i împlîntai în carnea singerîndă, mușcată de tăuni ? Erai mic și te pierdeai în coama stufoasă a bidiviului calmuc. Apoi ai crescut, te-ai ridicat deasupra arborilor, deasupra păsărilor și, în sfîrșit, pînă sus, sus de tot, pînă acolo unde numai oamenii pot ajunge cu gîndul în nopțile lungi de iarnă.

— Taci ! fac spre ciudatul patruped și mă sperii.

— Nu știi nimic deci, omule speriat. Eu sînt fiica aceluia care l-a purtat pe regele Beidaud prin toate stepele acestui pămînt.

— Nu vă mai certați, aud ca acum vocea schimbată a Eleonorei.

E speriată și ea. Pistruile i-au acoperit din ncu fața. Ilie, care pînă atunci a tremurat — poate de frig, poate din teamă — are o nelămurită poftă de vorbă.

— Priviți, cabana se vede din nou, fumul s-a ridicat, așa că ne putem continua drumul.

Cîmpia se făcu din nou cîmpie. Doar că era mai umedă, mai întunecoasă, mai înfricoșătoare sub iataganul de foc al lunii. Griul timpuriu, țepos ca peria, dispăruse. Nimic n-o mai ispitea pe fiica sacră a bidiviului calmuc. Ne urma cu aceeași încredere tîmpă, gata să înghită și jar de dragul ciudatei noastre expediții.

— Am ajuns, am ajuns ! Am strigat la un moment dat.

— Era și timpul, l-am auzit din spate pe Ilie. Apoi, după o lungă pauză de gîlîituri : și zici că aici a stat cetățeanul Beidaud ? Trebuie să fi fost un tip puternic dacă nu l-au suflat vînturile.

— Puternic ? Puțin spus.

— Dar atunci cum ?

— Mondial. A băgat spaima în zece popoare. A destrămat imperii și a ridicat imperii. A ucis nu-s'-cîte regine, contese și marchize. Nu mai vorbesc de oamenii de rînd. Numărul lor trebuie să fi fost de o sută, de o mie de ori mai mare. A destrămat din temelii treizeci și șapte de orașe. A umplut cu singe cincisprezece rîuri și șaptezeci de piraie. Pe unde trecea, ce mai lăsa munți de cadavre. Munți, auzi ?, nu dealuri — munți.

— Groaznic.

— Păi, cum crezi altfel ? Tamerlan a fost un copchil subdezvoltat pe lîngă ăsta.

— I-auzi... Tamerlan ? Și cîte nu i se pun în circă lui Tamerlan. De astîalt n-a auzit nimeni.

— Ba da, dar i-e frică lumii să-l pomenească de cîte i-a făcut.

— Asta e, ai zis-o bine : frică. Lumea se înspăimîntă repede, intră în panică și pas de-i mai explică faptele așa cum s-au întîmplat.

— Tu de ce crezi că am venit noi aici ?

— Ei na... acum am ajuns să fiu pus și la întrebări. După ce vă urmez ca un cățir în toată aventura asta nepricopsită mă luați și în băscălie.

— Cine, noi ? intervine Eleonora.

— Uite ce este, o fi fost Beidaud mondial, dar eu nu cred că n-o fi tras și el, pe ici, pe colo, pe furiș, cîte un somn că, vorba tatii, perpetuum mobile nu se există decît în idee.

— Poate că ai dreptate, zice din nou, cu aceeași urmă de ironie, Eleonora.

— Atunci dă-mi foaia aia de cort să mă întind oleacă.

Cîteva minute mai tîrziu, Ilie intra în lumea viselor. Iapa am împiedicat-o cu o sfoară de cînepă. Fornăia pe undeva prin preajmă, de după un val de pămînt. Am întins apoi cealaltă foaie de cort, salteaua din pînză cauciucată și ne-am culcat, ghemuiți unul într-altul. Un timp am stat așa fără să ne mișcăm, fără să ne spunem o vorbă. De sus, de acolo, de pe coama gorganului vedeam șesul tulbure și fremătător al Razelmului. În jur mirosea a pajiște cosită, a lună încurcată-n bălării ; în jur mirosea a plai scăpat în veșnicie.

Am închis pentru o clipă ochii. Simțeam o nefirească nevoie să mă aud vorbind. M-am întors cu fața în sus, mi-am încrucișat mîinile sub cap și am rămas așa, multă multă vreme, cu privirea ațintită în galaxii. Carul mare, Ursele, Cloșca, după care vechii bătrîni aflau mersul orelor. Luceafărul, în a cărui triumfală plutire avea să se reverse, în cele din urmă, mitica stea a ciobanilor.

— Doamne, ce lume sălășluie deasupra noastră, m-am trezit șoptind.

— Ssst ! Nu se cade să vorbești la ora asta.

— Nici tu nu dormi ?

— Nici.

M-am întors din nou spre Eleonora și m-am lipit de trupul ei cald, de părul ei mătăsos-auriu, revărsat peste pînzele aspre, cazone.

— Ce zici dacă ieșim din cîrpele astea și o luăm puțin din loc ? am spus.

— De acord, dar dacă dăm peste vîntul albastru ?

— Cred că-i dus în lume, n-are el chef de noi.

Am zis asta și am înțeles că se petrece ceva cu mine. După toată istoria cu Beidaud, după toată hărmălaia nomazilor, m-a prins un frig de inimă. Urca în mine încet, abia sesizabil, dar urca și, fără să-mi dau seama, fără să bănui măcar, rîvneam să plec din locul ăla plin de greieri și visuri tracomane, măcar pentru o oră, măcar pentru o clipă, dacă s-ar fi putut.

Eleonora s-a întors și ea pe spate, cu privirea înăditâ-n stele, cu figura crispată, ușor ar țăgoasă și totuși plină de o incoruptibilă demnitate.

— Ce-ți veni ? Nu mai crezi în bietul rege Beidaud ?

— Ba da, în el mai cred încă...

— Atunci ?

— Atunci ce ?

— Nu te mai înțeleg. Nu mai înțeleg nimic. Umbli cu povești pe care nu mi le spui pînă la capăt.

— Hai să ieșim din cloaca asta.

— Bine, fie, dar s-o luăm din loc că-l trezim pe Ilie.

— Hm, ăsta îți doarme pînă mîine la prînz.

Ne-am ridicat și ne-am îndepărtat încet, cu răsuflarea tăiată. Iapa lui Chelmez mai fornăia în spatele valului de pămînt. Ne-a auzit, a ciulit urechile, s-a apropiat de noi. I-am pus mîna pe coama proaspăt tunsă, țepoasă ca peria.

— Urcă, i-am spus Eleonorei. Te ajut eu să urci. Urcă, dacă-ți spun ! nu se întîmplă nimic.

— Paul, ce-i cu tine ?

— Urcă, ți-am spus. E o noapte minunată, e o noapte de galopat peste cîmpie.

Am încălecat și eu. Eleonora era nedumerită, poate chiar intrigată de întîmplarea asta. Puțin îmi păsa însă atunci de ceea ce credea ea despre mine. Știam doar un singur lucru : dintr-o clipă în alta trebuie să plec din ținutul ăsta.

Și am plecat... Luna trecuse de amiaza nopții. Steaua ciobanilor se ridica din păduricea de stejari. Întreaga horă a aștrilor coborîse în mine. Cu zumzetul, cu fiorul de nedescris al marilor depărtări.

Și am plecat... Cu gîndul împovărat că-l voi reîntîlni pe Ilie supărat foc, cu gîndul la Beidaud a murit odată pentru totdeauna, îngropat de viu de proprii săi supuși. Pentru nimicniciile sale, pentru crimele sale, pentru înfiorătorul său dar de a trezi legende și spaime în mintea celor care nu l-au cunoscut.

Și am plecat...

Dar, în ultima clipă am mai întrebat-o : „Mergem ?".

Nu mi-a răspuns, dar s-a întors spre mine cu o privire înfiorată, cu una din acele priviri de neuitat, făcute parcă să destăinuie tot ceea ce există în om la un moment dat.

— Ia-mă în brațe, mi-a spus după ce am coborît Denistepe. Mi-e frig, mi-e al naibii de frig.

Fiica sacrului bidiviu ne purta încet, încet spre primele ore ale dimineții. Ultimul hohot de moarte al nopții l-am surprins pe malul unui lac, la marginea unui cătun, la capătul de răsărit al unui ținut plin de aspre și ciudate mitologii. Din locul acela am zărit, pentru ultima oară, marele gorgan Denistepe. Părea a fi un gigantic sîn de femeie, mulțumită de marea sa forță și fertilitate, împăcată cu gîndul că într-una din alveolele trupului său și-a găsit sfîrșitul nebunul, crepuscularul rege Beidaud.

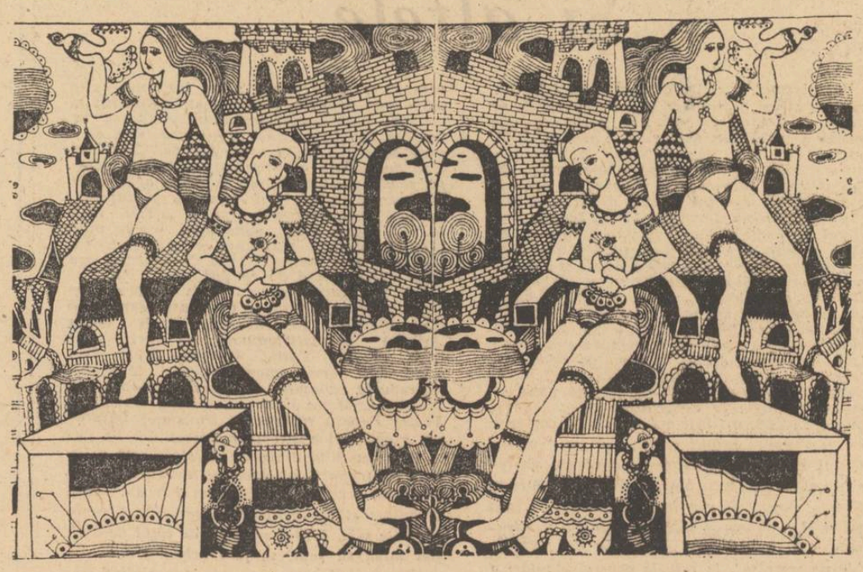

televiziune

Să facem florile să cînte?

Cum nu este posibil ca o emisiune T.V. să surprindă momentul tainic al devenirii artistice în viața unui creator, emisiunea ***Treptele afirmării*** din ciclul ***Tribuna tinerilor artiști*** este binevenită. Am avut astfel ocazia să facem cunoștință cu o tînără speranță a interpretării mozartiene, poate un virtuoz al zilelor de mîine.

Opera lui Mozart emană o forță care se reînnoiește din generație în generație. Simplitatea muzicii sale, care provine dintr-o perfectă armonie a elementelor, a constituit întotdeauna o piatră de încercare pentru orice interpret.

Concertul în Si bemol major pentru pian și orchestră KV 450 de Mozart ne-a fost transmis într-o nouă interpretare. Tînărul pianist Alexandru Pancu, elev în anul IV al liceului de muzică George Enescu din București, din clasa profesoarei Ludmila Popisteanu, ne-a impresionat prin sobrietatea și siguranța interpretării. Ușoara rigiditate din unele momente, pe care i-am putea-o reproșa, s-a datorat poate emoției și deci se va estompa în timp, prin întîlnirile cu marele public, pe care i le urăm pline de succes. Fără a dezvălui un temperament năvalnic, Alexandru Pancu se dovedește un artist sensibil, disciplinat de inteligență și bun gust, cu o ținută elegantă, cu un tușeu viguros și în același timp catifelat. Banala formulă „E un tînăr cu care ne mîndrim" își are aici o justificare reală.

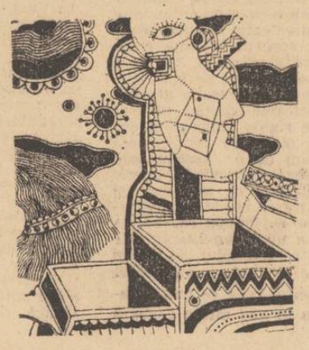

Dacă Mozart își găsește încă interpreți de talent, ne întrebăm dacă muzica ușoară e necesar să fie chiar atît de „ușoară" cum apare în emisiunile T.V. Concertul oferit duminică seara de orchestra radioteleviziunii nu ne-a entuziasmat, în ciuda fracurilor impecabile ale membrilor orchestrei, a pianului alb și a decorului. Regretăm că Dan Mîndrilă, un saxofonist de mare talent și renume european, care ne obișnuise prin „Quintetul de jazz București" cu interpretarea unor lucrări originale și rafinate, a participat la un concert atît de banal.

Montajele fastuoase, filmările spectaculoase, imaginile suprapuse sau multiplicate în jocuri de oglinzi, nu sînt suficiente ca să acopere sărăcia inspirației muzicii ușoare. Iar textele cîntecelor ne fac să ne gîndim la zicala „Românul e născut poet" și ne duc la concluzia că ori „Românul nu-i poet" ori textierii de muzică ușoară nu-s români.

Poate că ar trebui să ascultăm de Mihaela Mihai, și „să facem florile să cînte".

Cine știe ?

Poate că rezultatele vor fi superioare.

Corina Cristea

plastica

Expoziții și amintiri

Plasînd poezia lui Ion Barbu sub o verosimilă deși, mărturisesc, neașteptată emblematică suprarealistă — uneori o reimprospătare parcelată, fragmentată, desigur, a iconografiei lui Victor Brauner, dar și aluzii la vorticismul anterior al unui Windham Lewis — **Benedict Gănescu** evită astfel sicîitul paradox al „ilustrației la literatură" : postura de „ecou" plastic ce funcționează, în fond, după modelul relației muzicii cu realitatea. Acuarele expuse în holul Muzeului literaturii române nu vor numai, simplu, să „dea seamă" asupra desfășurării epice a pieselor poetice de referință, dar nici să-i sugereze doar atmosfera lirică generală. Ele își caută drum **între** aceste alternative, între precizia adresei și imprecizie, propunînd un model de interpretare, o lectură de text absolut personale. „Uvedenrode", „Domnișoara Huss", „Oul dogmatic" — în trei variante au, în plus, calitatea de a se defini în sine, ca piese grafice independente, corelate poate doar ca alură culturală poeziilor lui Ion Barbu.

(SALA „SIMEZA")

Sculptura lui **Marcel Guguianu** apelează, în primul rînd, la tactilitate : volumele convexe, simple, extrema lor polisare le înscrie în categoria formelor „pentru nevăzători". Reperul aproape permanent — apt la permutațiile unei stilizări aceeași, reductibil la un agregat de volume care păstrează și chiar amplifică tipologic iluzia modelului — este nudul feminin. Cum scrie Eugen Barbu în prefața catalogului „ceea ce sculptează veșnic Marcel Guguianu e un mit cu picioarele de argint. Visul stelelor și al bărbaților despre ea". Nudurile aplecate, ghemuite, în extensie ori repliate — intitulate „Dalila", „Alegro", „Andante", ori „Chemare" — au, alături de caracterul compact al volumelor, o trasare de conture ce le conferă un ciudat statut grafic.

★

Erau, la școală, (la Institut) mai mulți băieți foarte înalți și puternici, care alcătuiau un celebru „an a lui Boris" (Caragea). Își spuneau și li se spunea — mai în glumă, mai în serios — „Gibbon's". Uneori se îmbrăcau la fel ; țineau unul la celălalt cu o loialitate verificată. Căci exista o rară prietenie între acești studenți-sculptori, o adevărată solidaritate pe care, încă o dată, am „văzut-o" cu inimă grea la doliul morții de necrezut a lui Mihai Mihai : unul dintre cei mai puri dintre ei, cel care — acestea sînt amintiri care rămîn, exemplare — indiferent la orice care nu se cheamă dreptate și prietenie a ales să piardă un an de studiu și să plece în mină la Ruschița decît să-și lase un coleg.

Despre sculptorul Mihai Mihai, a cărui expoziție personală, a doua, s-a închis **abia** cu o lună în urmă la „Simeza", s-au scris meritate cronici elogioase ; talentul său fusese omologat și artistul, la cruzii ani 33 la care a încetat să mai fie, trecuse de mult stadiul de „promisiune", ori de „speranță a tinerei generații" (să ne amintim numai frumoasa sa sculptură de la Măgura) avînd, așa cum scrie C-tin Prut, „rara capacitate de a pune în ecuație două tensiuni constante ale temperamentului său : o energie nestăvilită, desprinsă din ritmurile și fortele vitale ale naturii și un spirit ordonator, sever logic, căutînd articulațiile și coerența unui limbaj".

Dar aș vrea să ne amintim și de băiatul care — atît de sănătos și voinic ! — venise la București, la Institutul de Arte Plastice — dintre 16 frați din Iapa — Sighet Maramureș. Noi nu putem decît să ne amintim, să nu uităm. Este singura raclă durabilă pentru tînărul artist.

Cristina Anastasiu-Condiescu

fragmente critice

Perpessicius și lectura simpatetică (II)

Cînd critica este negatoare, protocolul este același. Perpessicius nu se hotărăște ușor să părăsească **tinda** foiletonului. Întîi Bourget, Stendhal, Merimée, după aceea vine în discuție dl. Moscovici despre care s-ar putea spune că este prozaic („veți zice că"...) și, negreșit, este, dar criticul înlătură această vorbă rea pentru a face loc alteia mai ușor de suportat : dl. Moscovici poate fi bănuit de prozaism, dar înainte de a lua act de această suspiciune să nu ignorăm că a scris și „o romanță perfectă cu toate că prea puțin personală".**Perfectă** și **puțin personală** sînt noțiuni care nu se pot asocia, una respinge pe cealaltă, criticul le alătură totuși pentru a devia traiectoria negației. **Întîmpinarea** este, deci, prima fază a demersului critic perpessician și rolul ei, în afară de a pregăti spiritul pentru o întîlnire de sărbătoare, are și pe acela de a amîna contactul direct cu opera. Contactul vine mai tîrziu, după ce criticul a epuizat toate formele evaziunii (erudiția, divagația lirică etc.). Aproape invariabil, întîlnirea are loc la nivelul **tehnicii**. Stilul, tonul, cristalizarea formală intră în discuție cînd criticul se hotărăște, în fine, să treacă pragul operei. Sînt însă și aici legende, amănunte ce abat atenția criticului și el nu rezistă ispitei de a deschide noi paranteze. Discursul critic se constituie atunci dintr-un sistem de paranteze care proliferează pe tot cursul analizei. Luăm exemplu cronicii la **joc secund**. O recapitulare, la început, a **legendei** ce înconjoară opera poetului nemulțumit, știe toată lumea, de versurile de început. Nemulțumit ? Dar astfel de nemulțumiri față de tinerețea literară se petrec și în alte părți, în Franța, bunăoară... și criticul deschide o paranteză pentru a explica fenomenul. O observație a lui Thibaudet despre Mallarmé îi ușurează explicația. Paranteza se închide aici pentru a se deschide din nou după cîteva paragrafe. Un epitet venit sub condei („pur") împinge gîndul din nou spre Mallarmé și, fatal, spre comentatorul lui, Thibaudet. Cuplul acesta mai vine o dată în discuție pentru a lămuri puterea magică a cuvîntului în poem. Opera este astfel tatonată, îndepărtată și apropiată din nou, într-o veșnică nehotărîre a criticului de a duce investigația pînă la capăt. El aplică, nu știm cît de conștient, principiul simbolist al sugestiei, evitînd să distingă misterul operei printr-o definiție exactă a simbolurilor ei. Critica nu părăsește, în orice caz, decît rareori și pentru scurtă vreme această zonă de nuanțe, ecouri, pînza ei fină se țese, ca aceea a păianjenului, în penumbra lucrurilor. Gîndindu-se la legea morală care o animă, Pompiliu Constantinescu vorbea, în legătură cu critica lui Perpessicius, de un „principiu al basculei". Această basculare există, negreșit, dar nu pe plan moral. Ea definește alt raport și anume acela dintre critic și operă. Perpessicius îmbrățișează de la început opera și în termeni, uneori, neînchipuit de entuziaști („îmi scriu aici fericirea ultimului dintre cronicari", „cu ce sentiment de cucernică evlavie mă apropii de volumașul..." etc.), dar sentimentul ultim pe care îl avem este că nu și-o asumă niciodată pe de-a-ntregul și definitiv. Singurul lucru singur este instalarea lui în ceea ce am putea numi **limbul** (sau, în terminologia criticului) **tinda operei**, de unde face incursiuni spre suprafețele textului, urmat de replieri, evaziuni, pe o traiectorie incontrolabilă. Fraza se **leagă**, discursul înaintează prin revărsări ample de simboluri și metafore rare, obiectul (opera) apărînd și dispărînd, ca o insulă scăldată de apele oceanului, la suprafață. Foiletonul se alcătuiește din asemenea succesiuni, basculări, într-un ritm de flux și reflux, luminînd și întunecînd reliefurile cărții. Uneori acestea sînt cercetate cu un telescop mai precis, dar rezultatul expertizei este comunicat în același limbaj congestionat de metafore. Expresia aruncă din nou o umbră, protectoare asupra textului ieșit, o clipă, de sub presiunea unei imaginații prolifice, deformante. Între creație și spiritul ce-o observă se interpune, fatal, sensibilitatea care acceptă lucrurile numai pentru a le injecta propriile obsesii. Un caz evident de **transfer** de motive, de **sensibilizare a** elementelor ce ne stau inerte în față.

Este interesant de dedus, după ce am văzut poziția criticului față de operă și mecanismul ce-o servește, felul în care valorifică Perpessicius literatura. Mai precis, care sînt criteriile de care uzează gustul critic pentru a aproba sau respinge o carte. S-a înțeles de pînă acum că degetele criticii pipăie suprafețele textului, privirea alunecă deobicei fermecată peste reliefurile ei și se retrage rușinată, mută de admirație, în fața cuvîntului bine montat în frază. Prilej (pretext) de reverii, considerații adiacente, nu fără legătură cu subiectul, dar, oricum, în afara unei problematici stricte. Scriitura e cel dintîi lucru pe care îl vede criticul și aproape toate observațiile lui se opresc cînd e vorba de poezie la acest nivel. Literatura este valorificată, înainte de orice, prin **cuvînt**, scriitorul bun fiind acela care a găsit cuvîntul potrivit, metafora de excepție, simbolul neîncercat de alții. Textul este studiat într-o relativă autonomie față de mesajul pe care îl conține, comentatorul fiind preocupat, de pildă, de coerența, homofoniile versului sau de „licorile" stilului epic. În judecata critică, de regulă implicită, locul prim îl ocupă stilul (limbajul). Și cum judecata este transmisă prin mijlocirea unei metafore (metaforă de gradul doi), metafora cea mai frecventă la Perpessicius este aceea ce desemnează o strălucire și o finețe de **bijuterie**. Cînd criticul vrea să spună că o carte este valoroasă el caută o imagine din sfera **giuvaerului** sau din lumea obiectelor ornamentale. **Tîrgul de fete** de Romulus Dianu este „o cupă rară" în vitrina prozei românești. Versul ermetizantului Simion Stolnicu posedă „irizări magice" ; „somptuozitatea celor mai triumfale imagini" **(Opere, VI,** p. 147) umple de farmec pe critic. George Magheru este numit un virtuoz „scamator al imaginii" (op. cit. 118), la Voronca este apreciată „precipitarea de constelații și de căi lactee", la Arghezi „lentila (...) miraculoasă", Urmuz este un „scinteietor și meteoric talent", în versurile lutoase ale lui I. Valerian există, din fericire, „un bob de perlă".

Din seria simbolurilor iradiante face parte și **Castelul**, citat în introducerea unei cronici pentru a marca intrarea în poezie a unui tînăr deosebit. Tînărul în discuție (Radu Boureanu) ar păși cu autoritate „pe sub portalul înflorit de vreme și omenească migală, către castelul străvechi al Poeziei". George Magheru despre care a mai fost vorba este recompensat de critic cu o comparație de duminică : „un nou meteorit pe bolta de safir a liricii contemporane". O variantă a **bijuteriei** este **nimbul**. Scriitorii mari, în special poeții, poartă în imaginația criticului un cerc de lumină în jurul capului, ca îngerii. **Nimbul** este o podoabă din sfera imaterialului. Corespondentul lui material este **cleștarul**. Perpessicius folosește și pe unul și pe celălalt pentru a marca o purificare a stilului sau o atitudine serafică în comportamentul eroilor. Timbrul romanelor lui G. M. Zamfirescu este asemănător cu timbrul dat de „cleștarele dostoievskiene", personajele feminine ale lui Mircea Eliade poartă un **nimb** de mucenică, ele sînt, cu alte vorbe, niște sfinte ale iubirii ceea ce, în scara de valori a criticului, înseamnă enorm. După **cleștar, perlă, safir**, vine rîndul **diamantului**, a **talismanului** și chiar a **broșei**, a bijuteriei mai profană, citată și ea într-o metaforă pentru a da o idee despre armonia și strălucirea unui text literar.

Literatura este valorificată, astfel, pentru puterea ei de seducție formală, în funcție, am putea spune, de un **ideal al decorativului**. Elementul cel mai simplu în acest vast panou de ornamente este **cuvîntul**, apreciat după forța lui de iradiație. Cuvintele sînt montate ca niște pietre de preț în fraze, frazele fac parte din ansambluri (strofe, paragrafe) care, pentru **a** ne face o impresie bună, trebuie să spună ceva ochiului. **Privirea** dintre simțuri este, așadar, mai des solicitată pentru a decide asupra valorii unui text. Însă privirea nu poate ajunge prea departe, ea poate cerceta **suprafețele** nu și **profunzimile** unei opere. Perpessicius face totuși efortul de a citi în **cuvînt** ceea ce se petrece în adîncurile unei cărți, folosind și alte căi de penetrație. Cuvintele sînt judecate nu numai prin culoarea, dar și prin sunetul, muzica lor. O operă profundă este o **operă muzicală,** ne ridică, altfel spus, deasupra mizeriei existenței. Stătea în puterea d-lui Ionel Teodoreanu să ne dea o carte în care „exaltarea naturii și a sufletelor simple, romantice — cadru și ființe, edenice — ar fi cîntat în inima cititorului ca o fîntînă paradisiacă sau ca o muzică aeriană condusă de cine știe ce magic Ariel" (e vorba de **Turnul Milenei).** Sonoritatea frazelor justifică, în acest caz, un **ideal al detașării**, literatura profundă fiind aceea care ne îndepărtează (purificîndu-ne) de contingențele apăsătoare. O operă perfectă este, în lumina acestor criterii, o operă care are simetria și strălucirea unui ornament. Dar, ca și misterioasa cochilie dusă la ureche, ea trebuie să reproducă vuietul oceanului.

Cînd nu există cele două proprietăți, criticul se mulțumește cu una singură, cu condiția ca ea să fie intensă în marginile simetricului, căci dezordinea, pateticul anarhic, imaginația prolifică nu place lui Perpessicius. Toate judecățile lui negative pornesc de la constatarea unor abateri pe acest plan. Excesul stilistic, de pildă, este o însușire care, prin abuz se transformă într-un defect. Unele versuri din **Vecerniile** lui Camil Baltazar păcătuiesc prin „multă ornamentație, multă obsesie a cuvîntului și multă prețiozitate". Interesant. Acest spirit barochist respinge prețiozitatea, abuzul de decorație. Este un reproș care se repetă în foiletoanele sale. Scrisul lui Dinu Nicodim, exaltat de unii, nu spune mare lucru lui Perpessicius din cauza prețiozității lui stilistice : „imersiunile d-sale arbitrare dau de multe ori impresia că cetim o traducere neperfectă, prețiozitatea d-sale stilistică și gramaticală comunică acea nesiguranță pe care ți-o dă tiparul de mînă, cu litere mișcate și rînduri rătăcite". Că sub aceste «ariceli» ale textului criticul descoperă un talent scriitoricesc autentic este altceva. E modul lui Perpessicius de a întoarce un defect într-o însușire și invers. Perla poate să se ascundă în locuri rele, murdare, criticul e de veghe pentru a o descoperi. Căci spune el undeva : misia „spicuitorului de versuri [e definiția pe care și-o dă] este să afle bobul de perlă rătăcit în cine știe ce cochilie". Dar se întîmplă — **din nenorocire** — ca piatra rară să lipsească, stilul, cu alte cuvinte, să fie **prozaic (prozaicul** este, chiar pentru epică, o categorie negativă !). D. Stănoiu ar realiza „un record de locuri comune și de diformități stilistice", folosește „prozaismele inexpresive ale vorbirii de toate zilele" ceea ce în ochii criticului prețuitor de bibelouri stilistice este un lucru grav. Versul lui Rotică se face vinovat prin lipsă de culoare și de muzicalitate : „cuvîntul la d-sa e opac, plumbos, fără nici o rezonanță". În schimb, Sașa Pană prin **Cuvîntul talisman** se afirmă categoric în poezia modernă, prin ce ? dacă nu prin puterea de iradiație a cuvîntului ? ! Trei versuri („Citește spațiile albe dintre versuri / Spațiile albe în cari vameșii nu vor ști silabisi / frumusețea clandestină a tăcerii") satisfac toate exigențele critice ale lui Perpessicius : „între aceste două blazoane, poemul d-lui Sașa Pană își joacă **luminile intermitente** (s. n.), ca o planetă umbrită și iar dezgolită, de nouri. Poezie intermitentă sau poezie blocată ca o cutie în care s-au strîns, claie peste grămadă, bijuterii disparate, iată cum s-ar putea caracteriza poezia d-lui Sașa Pană. Altminteri, versuri expresive ca o **broșă de preț** (s.n.) sau strofe cît un **medalion** (s.n.) cu relicvă și sens te ispitesc pe fiecare pagină aproape"... Toate exigențele ? Nicidecum. Fraza inițială a criticului ne-a indus în eroare, pe măsură ce el **începe să caute argumente** în favoarea impresiei **excelente apar** și nemulțumirile față de text, **comunicate cu blîndețe.**

Eugen Simion

profil

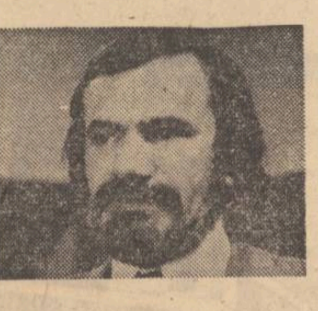

Dan Laurențiu

Născut la 10 august 1937, la Iași. Absolvent al Facultății de filosofie, Universitatea „Al. I. Cuza" din Iași.

Bibliografie : Poziția aștrilor, *1967 ;* Călătoria de seară, *1968 ;* Imnuri către amurg, *1970.*

De parcă Moldova își istovise puterile, mai ales munteni au fost poeții ce au venit după Labiș, în scurtă vreme adăugîndu-li-se o viguroasă pleiadă transilvană ; consecutive în timp, aceste „momente" sînt totuși simultane în planul afirmării și adîncirii unui lirism al impulsurilor „naturale" și „libere", al „sentimentelor" și al „emoțiilor", lirism, sub aspectul tipologic, de factură romantică. Dobîndirea poeziei nu înseamnă însă și o dobîndire a poeticului, după cum a descoperi poezia „naturii" nu înseamnă a descoperi natura poeziei ; și dacă evoluția poeților care au debutat în jurul anilor '60 nu poate fi înțeleasă fără a se urmări această schimbare de obiective și de preocupări, e cu atît mai nenecesar a o sublinia acolo unde concomitența cronologică poate crea iluzia simplei varietăți ; în realitate, în a doua jumătate a deceniului trecut, poezia românească a parcurs o radicală experiență „istorică", de „conștientizare" a creației. Poeți care apar acum nu mai sînt „poeți tineri" ; ei sînt, în schimb, „poeți noi".

Contribuția Moldovei este iarăși de prim ordin ; Cezar Ivănescu, Mihai Ursachi, Emil Brumaru, Ovidiu Genaru, Ioanid Romanescu, dincolo de toate deosebirile, sînt printre reprezentanții acestei ordini artistice noi. Aceleiași serii îi aparține și Dan Laurențiu, în cazul căruia izbitoare este o conștiință scindată a poeziei, exprimată de altfel în chip memorabil într-o adevărată artă poetică : „Mă uit prin dantela / Bătută de vînturi amare, / Și cînd o văd aducînd ploaia / Am degete albe și lungi ca pianul. / Dincolo de perdeaua prin care mă uit pierdut / Maimuța visului meu strînge în brațe / Frînghiile ploii și urcă pînă departe / Cochetînd cu frunzele aproape false. / Zîmbetul numai din curgerea vremii / Se-aude-n rîs care nu-mi place. / Eu stau în cameră și fac ipoteze, / Și afară sare din creangă în creangă / Maimuța visului meu". **(Poezia,** în vol. **Poziția aștrilor).** Scindare caracteristică întregii lirici „moderne" și din a cărei dramatică trăire Dan Laurențiu și-a făcut substanța însăși a poeziei sale, în care gîndirea („eu stau în cameră și fac ipoteze") și chemările necunoscutului („maimuța visului meu") sînt disjuncte pînă la a se ajunge la acea „inadecvare între fond și limbaj" observată de un critic (Petru Poantă în **Modalități lirice contemporane,** p. 226—229). Nu este bineînțeles, această „inadecvare", mai propriu numită „ruptură", o „insuficiență" a poeziei lui Dan Laurențiu, ci nota ei esențială ; și dacă în prima sa carte poetul încă o mai tratează ca pe o „temă", în **Călătoria de seară** și în **Imnuri către amurg** se poate observa cum substratul vizionar este exprimat în chip vădit teatral ; asemenea unei coroane înroșite în foc pusă pe fruntea unui osîndit și intrată în trupul său, convenția absoarbe suferința cea mai autentică. Nici „eminescian", nici „macedonskian", nici „bacovian", nici „blagian", nici „traklian" — pentru a enumera cîteva dintre calificațiile ce i s-au atribuit în mod curent — decît prin simpla deliberată preluare a unor formule, Dan Laurențiu descoperă de fapt **poezia poeticului.**

Mircea Iorgulescu

Mitul lui Hyperion la Eminescu și Ovidiu

Nu puține dintre figurile mitologice care populează opera lui Ovidiu își găsesc răsfrîngeri și corespondențe — așa cum am arătat cu alt prilej — în creația lui Eminescu.

De data aceasta atenția ne este atrasă de unele corespondențe revelatorii în tratarea mitului lui **Hyperion** la cei doi poeți. Apelativul, ca atare, este atestat la Eminescu, în afară de **Luceafărul**, în fragmentul din **Odiseea** (v. 8—9), tradus de poet — după asertiunea plauzibilă a lui Perpessicius — în jurul anului 1877, ceea ce denotă că reținuse, probabil, rosturile mitului la cei vechi, menținînd, cu fidelitate față de originalul elin, calificativul primordial al **Soarelui,** transpus în stihurile : „Căci, nebuni, ei boii-au tăiet luminosului fiu al / Lui Hyperion".

Tradiția elenă, străveche, privind mitul lui Hyperion, cunoaște două linii : cea homerică, care îl identifică cu **Helios** — Soarele, ca în multe pasaje din Iliada și Odiseea, în Imnurile orfice și, mai tîrziu, la poeții latini, printre care și Ovidiu **(Met. IV**, 169 urm., VIII, 565, XV, 406 urm., **Fast.** I, 385) și descendența hesiodică în reprezentările căreia avem de-a face cu două personaje mitice diferite. La Hesiod, Hyperion este tatăl lui Helios, al Soarelui, fiind socotit unul dintre Titani, născut din Uranos (Cerul) și Gaia (Pămîntul), genealogie care s-a bucurat apoi de o largă receptare, printre altele în Fragmentele orfice 38 și 95, la poeți ca Nicandru, unul din izvoarele lui Ovidiu, în opera căruia găsim formula Sol Hyperionius și dintre scriitorii latini la Hyginus, autorul unei culegeri de mituri și legende, contemporan și amic al lui Ovidiu.

Pentru studioșii „izvoarelor" **Luceafărului,** este știut că în ce privește raporturile lui Eminescu față de basmele culese, de R. Kunisch : **Fata în grădina de aur și Frumoasa fără corp** au existat două puncte de vedere în aparență contradictorii. G. Bogdan-Duică reprezintă punctul de vedere după care basmele de mai sus „i-au dat prea puțin lui Eminescu", învățatul istoric literar susținînd cu ardoare și erudiție teoria „substratului mitologic și etiologic" al **Luceafărului** și invocînd, în acest sens, un șir întreg de „influențe" și corespondențe în configurarea viziunii mai ample a lui Eminescu. Bogdan-Duică și alții cred a întrezări, dintre antici, influența lui Apuleius (Amor și Psyche), ceva din mitul lui Polyfem, al lui Zeus și al Semelei, al lui Perseu și Andromeda ș.a. ; din literatura mai nouă ecouri din Hoffmann, Fouqué (Undine), după alții din Goethe (Hochbild), Lamartine (La chute d'un ange), a lui A. de Vigny (Eloa), ba chiar și a lui Wagner (Tannhäuser) — la care I. Chendi adaugă și pe „Oberon" al lui Wieland. Dar pentru eruditul profesor „la temelia **Luceafărului** stă o predomnitoare influență persană", vădită — după opinia cercetătorului — în sistemul de polarități din care se încheagă marele poem ; nemurire — ființă muritoare, principiul binelui și al răului, al luminii și al întunericului.

Un alt mod de a interpreta geneza **Luceafărului** este reprezentat de D. Caracostea care, combătîndu-l pe Bogdan-Duică, susține teoria „substratului folcloric" al poemului eminescian.

Ne grăbim să spunem că D. Caracostea însuși recunoaște că la baza elaborării **Luceafărului** a stat „un basm despre lumina solară în luptă cu furtuna care o întunecă", relevînd în continuarea argumentării sale faptul că atît în Balcani, cît și în basmele noastre „întîlnim motivul inamorării soarelui de o fată minunat de frumoasă". Iar într-o baladă poporană bulgară — notează același învățat — „soarele e atît de îndrăgostit, încît spune mamei lui că, de nu va căpăta pe iubita lui, nu va mai lumina lumea".

Cercetînd izvoarele și elementele de substrat ale **Luceafărului,** atenția ne-a fost atrasă de un text din Ovidiu (Metamorfoze, c. IV, v. 169 urm.), nerelevat pînă acum, în acest context, unde poetul latin o face pe Leuconoe să istorisească surorilor legenda iubirii dintre **Soare,** fiul lui **Hyperion,** și frumoasa „muritoare" **Leucotheea** („cea cu chipul alb, strălucitor"), fiica lui Orchamos, regele Babilonului și a Eurynomei. Demn de reținut este faptul că episodul este plasat de Ovidiu între cel în care ni se relatează dragostea nefericită a tinerilor babilonieni Pyramus și Thisbe și mitul lui Hermaphroditus.

Soarele, în legenda din **Metamorfoze,** prezentat ca fiul lui Hyperion **(Hyperione natus)** și echivalat cu acesta, el „ochiul lumii" **(mundi oculus),** care „stăpînește toate cu lumina lui de astru a fost și el prizonierul iubirii". Pedepsit de zeița Venus, fiindcă dezvăluise Olimpienilor dragostea ei cu Marte, Soarele este cuprins **(cepit amor Solem)** și arde de o dragoste nouă, necunoscută **(igne novo)** pentru condiția lui de astru nemuritor. Și Ovidiu se întreabă, în relatarea mitului de către Leuconoe : „La ce-ți folosesc acum, fiu al lui **Hyperion** (tatăl și al Auronei, al Selenei și al altor aștri — n.n.), frumusețea, căldura și razele de lumină ? Tu, care poți mistui tot pămîntul cu focurile tale, ești mistuit de un foc nou ; tu care ești dator să privești toate, privești pe Leucotheea și îndrepți spre o singură fecioară ochii pe care-i datorești lumii. Te înalți mai devreme pe cer, te cobori mai tîrziu în valuri..." Soarele, respectiv Hyperion, coboară în lumea muritorilor, cu mintea tulburată („gînd purtat de dor"), **palid** și apoi întunecat la față din pricina iubirii iscate de o pămînteană **(facit hunc amor iste colorem** — la Ovidiu).

Sol Hyperionius intră — așa cum ne relatează mitul ovidian — în iatacul iubitei schimbat la față, marcînd deci momentul metamorfic prezent și în **Luceafărul,** după care urmează „convorbirea amoroasă" dintre cei doi îndrăgostiți, astrul nemuritor și fecioara cu destinul ei pămîntean.

Este relevant faptul că în **Legenda Luceafărului** prelucrată poetic de Eminescu, pornind de la basmul cules de R. Kunisch, este invocat, ca și la Ovidiu, de mai multe ori, soarele, chiar într-o afirmație-cheie : „Și soarele e tatăl meu" (printr-o intervertire **Sol — Hyperion),** alături de **cer, fulger** și **foc,** ca sorgintea dintîi a lui Hyperion, deci tot atîtea elemente uranice, astrale, din aria luminozității solare ; apoi, semnificativă este prezența imaginii **„palatului soarelui"** în mai multe locuri din poemele lui Eminescu, imagine fixată poetic, mai întîi, de Ovidiu, ca și un ecou direct sau mijlocit de Goethe din episodul **Philemon și Baucis** (**Met.** VIII) sesizabil în finalul basmului versificat **Fata-n grădina de aur,** care a stat la temelia **Luceafărului.**

Să fi cunoscut Eminescu mitul din Ovidiu, mijlocit lui, eventual de traducerea germană a lui Voss, cunoscută în epocă, astfel ca reprezentările hyperionice să se fi îmbogățit la poetul nostru în contact cu textul ovidian ? Sau, mai probabil, ne ispitește o altă ipoteză : anume că ne aflăm în fața unui caz complex de sincretism, ca urmare a suprapunerii și contopirii mai multor elemente mitice și folclorice în configurarea legendei amoroase a Soarelui, respectiv a lui Hyperion, făptură astrală, îndrăgostită de o frumusețe pămînteană, Leucotheea la Ovidiu, Cătălina la Eminescu.

În orice caz, unele paralelisme semnificative existente la poetul latin și la cel român, atestînd existența unui substrat mitico-folcloric comun, ar putea constitui obiectul unui studiu comparatist, mai adîncit, privind circulația mitului solar, cu implicațiile lui hyperionice, în spațiul culturii noastre, marcate de interferența atîtor mituri de sorginte greco-latină, traco-balcanică și orientală.

Grigore Tănăsescu

retrospective

Postumele lui Lucian Blaga (I)

Dintre marii poeți români, nu numai Eminescu este acela care suscită pasionante confruntări critice atunci cînd le privim opera ca pe un tot indivizibil și cînd încercăm, astfel, a ne explica eventualele antinomii dintre partea postumă și cea antumă a operei lor. Marea poezie românească modernă propune și ea cîteva personalități proeminente, în cazul cărora o atare posibilă „ruptură" solicită în cel mai înalt grad atenția. Ne gîndim, în primul rînd, la Lucian Blaga, deși, de exemplu, cazurile unor Arghezi sau Voiculescu, desigur, nu sînt nici ele de ignorat. În ce-l privește pe Blaga, comparativ cu Eminescu de pildă, problema postumelor se pune în termeni aparte. Cum se știe, în cea mai mare măsură, poezia postumă a lui Blaga poartă pecetea operei finite. Ea beneficiază de girul ultimului cuvînt al autorului. În schimb, poezia postumă a lui Eminescu reprezintă în exclusivitate rezultatul unor susținute eforturi de recuperare a mai tot ce rămăsese uitat decenii de-a rîndul în manuscrise. Ea oferă imaginea unui grandios laborator de creație straniu întrerupt din activitatea lui tocmai în momentele în care poetul, dată fiind incoruptibila sa conștiință artistică, ar fi trebuit să hotărască destinul unuia sau altuia dintre poemele aflate fie la începutul, fie în decursul zămislirii lor. Din unghi strict documentar, atît situația postumelor lui Eminescu cît și aceea a postumelor lui Blaga este bine cunoscută încît nu mai insistăm.

Luînd în considerare netele deosebiri dintre starea operei postume a celor doi poeți în privința procesului intim de autostructurare artistică ne gîndim, de fapt, la diferența de „regim critic" în virtutea căruia se poate acționa în planul analizei, al interpretării. Împrejurarea că postumele eminesciene sînt expresia unui proces de proliferare poetică subiacentă stimulează (de altminteri, în chip îndreptățit, precum în exegeza lui Călinescu și, pînă la un punct, în a lui I. Negoițescu), efortul de identificare a „dublului" excesiv ascuns, consideră unii, în eul artistic al scriitorului încorporat în antumele sale. Prin alte cuvinte, postumele eminesciene, deschid calea de acces spre „fața nevăzută" a personalității artistice a poetului relevîndu-ne autenticitatea originară a acesteia, adesea prea puternic sublimată, se pare, în retortele poeziei antume. Însă — observăm în treacăt — a trage de aici încheierea că, în urma confruntării dintre ele, antumele și postumele divulgă frapante deosebiri de substanță lirică (fenomen ce s-ar solda cu o ireconciliabilă dijuncție a eului poetic eminescian) ni se pare cu totul excesiv. De aceea, înclinăm a da cîștig de cauză unui punct de vedere realmente integrator precum acela dominat de spiritul „cunoașterii hyperionice" („Căci tu Hyperion rămîi / Oriunde ai apune..."), reformulat mai recent de George Munteanu în primul tom al monografiei sale dedicate personalității și operei genialului poet.

Dar să revenim la postumele lui Blaga. E adevărat, cum mai aminteam, că spre deosebire de cele eminesciene, acestea poartă aproape toate pecetea lucrului finit. Totuși, față de întreaga operă poetică antumă a autorului **Poemelor luminii,** ele dezvăluie o serie de raporturi antitetice frapante. Să precizăm însă că prezența acestor raporturi este aptă de a fi interpretată precum la Eminescu ; mutatis-mutandis, în virtutea aceleiași viziuni integratoare. Prin urmare, nu se pune chestiunea unor contradicții insurmontabile și celora care sînt hotărîți să descopere așa ceva cu orice preț e bine să **le** amintim că însuși Blaga ar fi putut să le răspundă în sensul celor spuse chiar de el în prefața studiului **Diferențialelor divine :** „Dar goana aceasta după «contradicții» nu e decît un semn de foarte juvenilă sterilitate a inteligenței critice. De obicei «contradicțiile» sînt părelnice și nu cer, în adevăr, decît o mică și binevoitoare schimbare de perspectivă pentru a reduce la tăcere pe tulburenți". De altminteri, în legătură cu postumele sale, Blaga indică el însuși direcția în care trebuie orientată o asemenea „binevoitoare schimbare de perspectivă"; în notele ediției de **Poezii** din 1967 întîlnim, de pildă, aceste mărturii inedite extrase din arhiva poetului : „Iscodesc locurile cele mai retrase din preajma cetății, cîmpul, vegetația, dealurile, viile, crîngurile, apele. Mă duc uneori spre miază-noapte, să ajung prin sate ce cultivă podgorii și vinuri, ce ar putea să răspundă la egalitatea beției mele lăuntrice. Nu este drum sub soare sau cărare adumbrită de unde să nu mă întorc acasă cu existența sporită de cîte un nou stih. Iau seama zidindu-mă astfel că față de versurile mele de altă dată (...) noua mea poezie (...) se adîncește pe un plan mai organic și mai omenesc. De la forma versului liber în ritmuri abrupte trec tot mai mult la forma clasică, căutînd totuși să păstrez și să amplific modernitatea expresiei. Pe drumuri subt soare, sau pe cărări adumbrite mă simt redat rostului meu ziditor".

Privind lucrurile la treapta destinului artistic imanent, cu toate acestea, opera poetică a lui Lucian Blaga solicită o tulburătoare comparație cu aceea a lui Eminescu. În ce sens ? În acel al schimbării „semnelor" ecuației ce închide în ea conținutul antinomiei dintre antume și postume. Reluînd o afirmație făcută mai înainte, să arătăm astfel că postumele eminesciene se constituie într-un tărîm gnoseologic neptunic, în subteranele căruia identificăm o conștiință poetică înlănțuită în propria indecizie — o indecizie hyperionică — de a se putea sau nu desprinde din condiția primordial-telurică a existenței și, implicit, a cunoașterii. Esențialmente, postumele eminesciene stau sub semnul unei interogații convulsive. Ele delimitează „infernul cunoașterii" și ceea ce izbutește să străpungă zidul acestui „infern" se circumscrie ontologiei antumelor. Aici, în antume, fața ascunsă a eului poetic, „dublul" său se obiectivează în spirit contemplativ atotcuprinzător, detașat și, în același timp, străbătut de fiorul demiurgic propriu demoniei romantice. Conchizînd, să precizăm deci că postumele, dincolo de valoarea lor estetică adesea indiscutabilă, desenează zona „de dincolo" a universului liric eminescian și că ele se situează — în accepție cosmologică — la începuturile acestui univers Însemnele finitului (firește, e vorba de un finit... relativ !), apar așadar în antume. Cît despre Blaga, termenii antinomiei dintre antume și postume invederează raporturi complet inverse în comparație cu Eminescu. Dăruit cu o tipologie artistică de factură goetheană, autorul **Nebănuitelor trepte** atinge stadiul supremei cunoașteri poetice tocmai în postume. Grație unei alchimii lirice absolut sublime, acestea își asumă sarcina de a „laiciza" mitologia luciferică și transcendentală a antumelor. Ele prefigurează o fascinantă mitologie paradisiac-pămîntească în a cărei substanță suprema înțelepciune și vitalismul potențat de o cosmicitate profund umanizantă colaborează în chip ideal.

Nicolae Ciobanu

ferestre

Și altele

Entuziasmul pur îi animă pe Mihai Dimiu și vreo cîțiva actori, și așa suprasolicitați, să scoată la lumină, într-un hol, piesa cea mai legată a lui Mihai Eminescu „Bogdan Dragoș". A mai fost pus în scenă la Botoșani, nu de mult, pentru cîteva reprezentări, de Ion Olteanu. Acum și la București, autorul participă, cu spiritul, la un debut întîrziat, cum se întîmplă de multe ori în teatru. Suflerul de prin 1867—68 intră în scenă, cu un simț al marelui conflict, al replicii, nemaipomenit, care l-ar fi dus fără îndoială la capodopere ale suflului romantic. Fragmentele rămase din „Bogdan Dragoș", sînt destul de puțin cunoscute și, se spune, copiate cu multe greșeli din manuscrise. Meritul lui Mihai Dimiu, pe lîngă acela al unui spectacol excelent, este de a aduce în discuție, categoric, teatrul marelui poet, neglijat în mod paradoxal. Părerea mea este că această piesă ar trebui să intre în repertoriul permanent și asta nu căznit ori într-o doară, ca o concesie ce se face unui geniu, ci pe merit, textul avînd în țesătura-i adevărate nestemate. Doi studenți, Marina Ploaie și Adrian Pintea contribuie nu în mică măsură prin talentul, integrarea atît de firească și frumoasă în haloul liric, amintind de „Călin, file de poveste", la reușita acestei montări a lui Mihai Dimiu.

Mai circulă o stafie prin București, în ultima vreme : Teatrul de poezie, *Mihai Velcescu, Marina Maican, Jeannine Stavarache și alți cîțiva actori inimoși, susțin, o dată pe lună, un recital de versuri. Sînt „aduși la rampă" și spuși cursiv și cu intonație cîte doi autori deodată, începînd cu Văcăreștii și mergînd pînă la contemporani. „Acțiunea" se petrece sub egida unei case de cultură și e pusă pe roate de Dumitru Stancu. Cum însă casa de cultură n-are scenă, entuziasta echipă reeditează experiența trupelor ambulante din secolul trecut. Trebuie să alergi după ei, ca să-i vezi (merită !) cînd la A.T.M., cînd la sala foarte mică, abia dacă încap vreo zece-cinsprezece persoane în picioare — a administrației teatrului „Ion Creangă" și așa mai departe. Iată de ce pomeneam cuvîntul stafie. E păcat, cînd sînt atîtea încăperi care nu-și găsesc visătorii. O frumoasă seară ne-a fost oferită nu demult, (sub egida A.T.M.), dramatizîndu-se cu grijă un eseu al lui Vasile Pârvan, Laus Daedali. Sub forma unor înlănțuiri de scene, ducîndu-te cu gîndul la imaginile săpate pe sarcofagii, Mihai Velcescu, Marina Maican și Vasile Pupeza reușesc să transmită înfiorarea meditației abstracte a filosofului. Pe pereții labirintului dintre viață și moarte o iederă de trupuri, mișcîndu-se hieratic. Un îndemn să recitim eseurile lui Pârvan, care trebuiesc și ele dezgropate periodic, precum pietrele sale. Praful se alege de totul dacă nu pui mîna să sapi, să faci arheologie continuă, adunînd ciob cu ciob, consolidînd ziduri și suflînd mereu dintr-o parte și din alta ca să le ții drepte. Ostașul care moțăie pe metereze e supt de pămînt cu o viteză cosmică.*

Marin Sorescu

Polivalența creatoare

Urmare din pag. 1

ca dramaturg sau critic. Literatura noastră conține numeroase cazuri de personalități polivalente, poeți și romancieri, critici și filosofi, matematicieni și poeți de valoare, deplin realizati în fiecare gen abordat. Blaga, de pildă, este încununarea unei serii de mari valori, Călinescu reprezintă o modernă ipostază a spiritului enciclopedic, iar Ion Barbu realizează o vie demonstrație a poeziei în accepție presocratică.

Ei sînt urmașii, continuatorii prin diferențiere, ai unei tradiții impuse de perioadele de asimilare și acumulare, caracterizate de sentimentul unei datorii culturale, de voința de a aborda și instaura genuri diferite de expresie. Epocile acelea au fost marcate de manifestarea creației **pe orizontală**, de cucerirea simultană a mai multor modalități de expresie, dincolo de preferințele individuale, adică în favoarea unui demers extensiv și a unei polivalențe în primul rînd culturale.

O perspectivă cumulativă și programat depozitară determina peisajul spiritual, din necesitatea de a demonstra și actualiza, hic et nunc, întreg potențialul culturii. Polivalența este exterioară, iar autonomia se opune sincretismului, ca o nevoie de diversitate. Sînt epoci de fixare și de înrădăcinare a unor genuri și specii. Personalitatea creatoare, de fapt culturală, renunță adesea la sine pentru a impune noi realități și noi sisteme de referință. Creatorii polivalenți ai acestor epoci de acomodare și asimilare fac parte din familia acelora impuși de miturile lui Orfeu și Amphion, în care rolul poetului inspirat este asociat de cel al eroului și al civilizatorului. Problema autorealizării, în dubla ei accepție, **(de a deveni conștient de sine și de a deveni real),** rezolvată în favoarea configurării unei realități cît mai diverse și mai bogate, implică o situare în plan secund a opțiunii pentru modul individual de manifestare. Autorealizarea culturală domină astfel autorealizarea individuală. Acest proces, în care nevoia de autonomie este strîns legată de polivalența culturii, evoluează spre interiorizare, spre polivalența creatorului și a Operei. Artistul domină, în acest caz, genul și forma, exprimîndu-se pe sine, eliberat de formulă sau canon. Intersecția genurilor, transferul și metamorfozele creației, nu mai pot fi încadrate în tipare rigide, după cum devenirea semnificației nu mai este condiționată de o singură tehnică sau de o neschimbată perspectivă. În acest context, cunoașterea operei nu mai poate porni unilateral de la norme și tehnici impuse sau arbitrare, ci de la individualitatea și specificitatea ei. Pentru că soarta unei culturi și, implicit, a unui gen literar este determinată de creativitatea artistului, de modul în care poet, prozator, dramaturg sau critic conștientizează și fertilizează ceea ce există într-un singur domeniu **sau** în mai multe domenii ale artei.

atelier literar

poșta redacției

A. BUZINCU : În ultimele, pare să fie un progres, un pic de nerv, o mai bună cristalizare („Postură". „Lucrurile").

A. FERARU : Sînt aptitudini incontestabile, deși decelarea lor, în pagini saturate de livresc și mimetism, nu e chiar foarte ușoară. Reușesc mai bine notațiile directe, simple (aparent, pagini de jurnal), în care afectarea, „modelul", prețiozitatea artificioasă își găsesc mai puțin loc (ca în „Miercuri 21 februarie", „Exerciții", și, oarecum, „Peisaj cu noi doi", „Înaintea anotimpului", „Drămuindu-te"). În celelalte, în proporții variabile, sînt prezente „hibele" semnalate și, în plus, uneori, pletorismul, limbuția metaforizantă. Ne putem aștepta, fără îndoială, la rezultate din ce în ce mai bune, odată cu „uitarea" cît mai deplină a lecturilor, cu obținerea unui indice mai înalt al decantării, al densității.

V. STAN : Mulțumiri pentru carte și pentru amabila scrisoare. Din păcate, însă, nici ele, nici manuscrisele însoțitoare nu ne-au adus încredințări depline asupra vocației dv. literare. Textele lasă, mai curînd, impresia unor eforturi grafice, uneori îndeminatice, care reușesc din cînd în cînd să mimeze poezia, nu s-o iște, s-o creieze, care izbutesc uneori să degaje o anumită boare lirică, dar nu un freamăt adevărat, profund, convingător.

OV. PREDESCU : Așteptăm în continuare întruchiparea mai deplină, mai congruentă, mai puțin îmbicsită, a unor semne de poezie pe care le-am sesizat mai de mult, care sînt vizibile și acum (ceva mai clar, mai substanțial, în „Clepsidre", „Act", „Naștere").

„LUMEA DE AVANGARDĂ" : Intențiile și criteriile pe care le mărturisiți în scrisoare sînt dintre cele mai pozitive, dar, deocamdată materializarea lor lasă mult de dorit. Prea multe declarații, prea multe vorbe mari (dar uscate, neinsuflețite, prozaice) și prea puțină vibrație, poezie (adică, tocmai pe dos de cum făgăduiți în scrisoare). Sperăm să fie mai bine data viitoare.

GH. SEVERIN : Pare să fie o adiere lirică pe undeva, dar paginile sînt, deocamdată, palide, șterse, inexpresive, lipsite de un nerv, de putința articulării la lumina zilei. Să vedem ce mai urmează.

Desene de Ina Har

ALEXANDRU : Pe lîngă reale aptitudini, vizibile în fiecare pagină, se manifestă în voie, din păcate, și un soi de facondă asociativă, artificioasă, divagantă, dar și o alunecare, nu mai puțin supărătoare, spre confecția cu „efecte" și înfloriturl prozodice. Mai curate, mai echilibrate, „Obsesie", „Meninge", „Poezie". Dar sînt de așteptat rezultate și mai bune.

I. ARION : Versurile sînt modeste, fără perspective. În legătură cu placheta de care vorbiți, se pare că lămuririle necesare le puteți obține din altă parte.

Teodor Calapăr (mai bine, în 6, I, 2), **Lux, Eva Deval** (mai bine, în „Florăreasa", „Sfinții", „Negustorii") : Sînt unele semne bune ; merită să stăruiți.

Dacina, Acteon (ceva, în „Inscripție"), **Constantin Olteanu, Ionescu Luy Darien, Dănilă Dan, Marian Vitiuc, Negrea Aurelia, Dan Movilă-Drăgănești, Dumitru Cojan, Paul Constantin Mincu, Marius Tărziu, V. Popescu** (Brașov), **Cecal, Cozara, Elen Ovidiu, Blaga Lucian** (nu vă „incomodează" deloc semnătura pe care o folosiți ?), **I. Micheci, Popilio Machaon, Gașler Ștefan, S. Doljerii, Cătălin Ioniță, Georgeta Dragomir, Dăioni Tiberiu, Marius Tărnăcop, Ion Cristea, Alexis de T,. Marian Bodea :** Nimic nou !

M. Beicu, Popovici Elena, Const. Atomii, Vadim Logosin, Nicolae Ungureanu, Cornel Mareș, Silvia Dimitriu, P. Florian, Marion de Crivina, Tyty Pârvulescu, Alexe A. (Vâleni), **Anca Bratu, Iov Roiban, Adrian Alui Gheorghe, Costin Săndulache, Index 2F, Marin G., Cojocaru Mihaela, George Obadă, Moscu Marin, Vlădău Victor, C. G.** (ceva, în „Plopii"), **Aida Theo, Gheorghe Mihai, Miron Telian, Mihai Alexandru, Baicea M. Ion, Georgia Partac, Solomon Iliescu, Neagu M. Fulgeanu, Marin Tudor** (ceva, în „Dincolo"), **I. M. — Suhaia, Iulian Bitoleanu, Adlon Geanu, Rama Nalb, Cezărean Marian, Urcu Constantin, F. S. Alpăreanu, George Constantinescu, Ionescu Mihaela Luminița, Laris Baca :** Încercări modeste, fără calități deosebite.

Geo Dumitrescu

N. R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Din nou despre primăvară

Anii îmi sînt precum
copiii din flori pe care
nu-i recunosc,
vîntul îmi biciuie obrajii
în fiece primăvară,
aștept ca și-n vremea cînd
eram îndreptățit să aștept
o bucurie neîntreruptă
ca lumina solară.
Pe-o bancă stă o pereche
stingheră, tăcută,
n-au învățat încă
limbajul iubirii de fiece zi,
ei tac și tăcerea lor
în mine se sfarmă,
tăind ascuțit în carne,
deșteaptă anotimpuri mai vii.
Nici un bărbat matur
nu-și recunoaște tristețea,
falsa-ncîntare înobilează
un chip retușat,
în timp ce sub hainele largi
ale vîntului șleampăt,
trupul nevăzut al iubitei
tremură disperat.

BORIS MARIAN

Senzația de căldură

Și iată porțile
care se deschid,
și iată somnul
care sfîrșește spre dimineață,
și băieții
care fluieră cuminți
în bucătica lor de liniște,
și iată fiul tău
care e astăzi bărbat,
și iată oamenii
care se strigă unii pe alții
numai așa,
pentru senzația de căldură.

DAN NISTOR

Liniște în parc

Coborâm treptele anotimpului
spre liniștea din parc
în care înotau ultimile frunze
în lacul ce veștejește viața
spre liniștea din parc care
singură uitată de
hoinarii celorlalte anotimpuri
naște lungile zăpezi
spre liniștea ce va fi devorată
de primele fire de iarbă.

VIORICA IONESCU

Țintind cu ochiul

Ascult tăcerea spațiului
dintre noi
indefinită depărtare
poate sîntem pictați amîndoi
pe pereții unei caverne
cu-aceeași linie de culoare
tematoare numai de nașteri și moarte
ori poate în mormîntul egiptean
ca umbre ne petrecem veacul
țintind cu ochiul pus de-a curmezișul

ANCI DAN

Ceva despre un tată înflorit în mijlocul cîmpului

Obosit era tatăl
în acel minut al mileniului
și toate lucrurile începuseră să crească
în jurul lui
aducîndu-i aminte de fii risipiți
prin lume ca durerile
adînc împlîntă în țărînă
coarnele plugului
și înjură o dată încruntat
de mamă

și toamna se întindea peste tot
coapse de lut ieșind din ulcioare tîrzii
uitate
în măduva fierbinte a pămîntului
de trecătoare civilizații răsăritene

acolo, cum stătea în mijlocul cîmpului,
tatăl înflori lîngă plug
din nebăgare de seamă...

VALERIU DRĂGUȘANU

Vînătorească

Vînător sălbatic, cu strigăte
și arme grosolane,
lipăi pe umede cărări și
mă lipesc șuierător de stîncă,
caut prin zi și prin noapte,
caut o pradă foamei.
Dar prin toate aceste vînători,
prin somnul iute, prin goana cea grea
străbate strigătul păsării
„Goniți, goniți și la minunea minunilor
Nici nu gîndiți"
Ce făptură ciudată, ce animal
fără duh cunoscut, fără urmă-n noroi
fără pene sau blană sau chiot anume,
Ce pradă aleasă
Dincolo de somn și de vis
Mă hăituiește pe mine,
Marele Vînător ?

IRINA GORUN

Sărutul tălpilor

Prietene
frate
vine dimineața
vine
indiscutabil că vine
Ziua
și pentru păsările mării
pentru păsările crescute
în vînt
te aud
cum respiri
se cutremură sufletul
doamne
am să văd soarele
luminîndu-se
crești iarbă

crești
și din piatră

DAN CALIS

Pe nemîncate

Uite ce-am învățat
din cărți
și lucrurile rămîn simple
ca tablourile fără geam
proaspăt pictate,
le ating adevărat
parcă aș atinge o inimă
parcă aș bea un vin tare
pe nemîncate.

ALEXANDRU HORIA

Tu

Tu
ești livada mea în care alerg descult
după fluturi
și odihnesc
în umbra aromată de mărul neuscat
și de iarba strivită.

Tu
ești pleoapa mea ocrotindu-mi pupila
de orbitoarea amiază
și de praful cărărilor.

Tu
ești casa mea fără ziduri.

Din prispa lumii
privim împreună
carele, grele
de lumină și de întuneric,
trecînd.

Cine le mînă de sub coviltir,
nu se vede.

D. V. LUCA

dialog cu cititorul

Orice revistă trăiește pentru și prin cititorii ei și revista **Luceafărul** nu face excepție de la această regulă fundamentală pentru orice publicație. Sîntem deci interesați de un dialog al revistei cu cititorii săi, de un schimb de opinii din care revista să cunoască cercul de interes literar și de preferințe ale cercurilor largi ale amatorilor de literatură română contemporană și de literatură în genere. Primim multe scrisori la redacție și, din păcate, nu putem răspunde tuturor. Din vraful de plicuri aflate pe masa noastră de lucru alegem totuși cîteva ținînd seamă și de data cînd ne-au fost trimise.

DAN BOGDAN ANGHEL se mărturisește ca „pasionat cititor de poezie" într-o scrisoare adresată poetului Geo Dumitrescu de a cărui rubrică de poezie **Atelier literar** e foarte interesat. „Formula atelierului este excelentă. Ea orientează primii pași și primele antrenamente de zbor. Prin criteriile sale democratice dă posibilitatea unei generații să se structureze ca atare. Amabilitatea și priceperea dv. coroborată cu priceperea și bunăvoința redactorului șef, poetul Nicolae Dragoș, dau noi speranțe iubitorilor cuvîntului scris. Căci a lăsa la voia întîmplării noile talente însemnează a ne întoarce la o epocă dinainte de Convorbirile lui Jaques Negruzzi. Nu putem risca o apariție și o dezvoltare întîmplătoare a schimbului de mîine al culturii românești !". Misiva cititorului nostru are în vedere o idee prețioasă : promovarea și „structurarea" unei generații, zice el, prin selecție și cultivare atentă. Dezvoltarea întîmplătoare poate fi contracarată numai printr-o atentă și exigentă atenție față de acest „schimb de mîine". Ceea ce e de adăugat este că orice tentativă de acest fel cere timp și că nimic nu se face de azi pe mîine. A descoperi talente noi nu e totul. Importantă e o nouă selecție în prima recoltă și o cultivare perseverentă a celor de un talent și o vocație verificate. Rezultatele unei asemenea munci se văd mai tîrziu și în principiu ea nu trebuie tulburată de alte preocupări. Formula Atelierului este chiar formula revistei și intențiile care animă **Atelierul** animă și revista în întregul ei. Între **Atelier** și revistă nu există granițl ci autorii circulă în măsura în care o doresc și producțiile lor o îndreptățesc, iar prezidentul Atelierului o aprobă și în afara atelierului. Din vremea cînd am primit scrisoarea din care citățm și extragem aceste idei, **Biografia debutului** pe care o reclamați în mod deosebit, și nu sînteți singurul, și-a reluat firul. Problema pentru noi este de a prezenta cititorului, tînăr mai ales, experiența literară a unor scriitori de marcă. Interviuri nu se pot lua însă oricui și este ușor de anticipat că sursa acestor „biografii ale debutului" va seca. E și motivul pentru care am rărît publicarea lor pentru a nu lipsi cu totul revista de ele.

ANTON COZMA ne trimite un larg articol despre **Scriitorul și modificarea personalității creatoare.** Și acest articol este un ecou la masa rotundă despre proza contemporană. Anton Cozma găsește masa rotundă inspirată ca poziție și dezbatere, dar el crede că „nu e suficientă o discuție, chiar deschisă și fără menajamente" ci „că trebuie să tindem spre transformarea ei într-un curent de opinie durabil, în favoarea unei „noi direcții" în literatura noastră de astăzi". De acord cu cititorul nostru, adăugăm că am încercat să dăm acestei discuții durată și o arie de desfășurare pe măsură. Dacă vom avea și conlucrarea scriitorilor și cititorilor ea va deveni ceea ce dorește Anton Cozma. El polemizează cu una din ideile emise în timpul mesei rotunde : „nu „dezinteresul pentru artă" trebuie să ne îngrijoreze în cazul romanului actual, cu toate că acest dezinteres este uneori supărător". Interesul pentru „școala culturii" indispensabil în literatură trebuie dublat, după opinia lui Anton Cozma, cu interesul pentru „școala vieții", așa cum au făcut-o uneori prozatori străini și români. „Un relativ dezinteres pentru om și pentru conținutul său etic și istoric și, pe de altă parte, un interes exagerat pentru categorii secunde precum cuvîntul, tehnica, scriitura sînt caracteristice unei însemnate părți ale romanelor care s-au scris în ultimii ani". Idealul literar spre care aspiră cititorul nostru este clasicismul. „În absența acestui ideal clasic viața literară la noi va fi invadată din ce în ce mai mult de cărțile mediocre, „bine scrise", dar fără harul de a „vedea" și de a ne vorbi despre adevărurile esențiale ale vremii noastre".

Iată scrisori care ne arată în cititorii noștri persoane capabile de un dialog superior pe teme literare. Le facem deci loc așteptînd și alte epistole animate de aceleași bune intenții și de aceeași bună factură intelectuală.

THEODOR CODREANU din Vaslui ne scrie despre impresia pe care i-a lăsat-o recentul roman al lui Marin Preda, **Delirul :** „Ne-am obișnuit să fixăm un artist într-o carte fundamentală și cu Marin Preda o facem în cazul **Moromeților.** Dar **Delirul** e o mărturie covîrșitoare că M. Preda nu e un scriitor epuizat" Ceea ce apreciază Th. Codreanu, mai vechi corespondent al nostru, la romancier este capacitatea de a medita asupra istoriei. Articolul său se intitulează de altfel „Romancierul filozof". „Critica l-a semnalat pe moralistul istoriei care este M. Preda. S-a explicat sensul delirului, nelipsind citatul devenit aproape de pe acum celebru, cum remarca poetul Cezar Ivănescu („Un om în delir sparge...")". Spicuim alte opinii : „**Delirul** este departe de condiția unui eseu dialogat și secționat pe planuri multiple. Instinctul creator a învins și teza este strivită". Th. Codreanu se dovedește un cititor atent al cărții și un bun observator : El scrie despre capacitatea lui Marin Preda de a ieși din spațiul schemei.

Cititor pasionat și inteligent corespondentul nostru ne indică ecoul la public și la înțelegerea acestuia a unei pasionante opere de literatură contemporană. Lectura integrală a articolului, pe care ne pare rău că nu-l putem reproduce mai generos, promite în Th. Codreanu un veritabil spirit critic.

VIOREL CORMOS, care își pregătește debutul editorial, găsește că masa rotundă a revistei Luceafărul despre proza de astăzi este cu totul excepțională și ne trimite un ecou la dezbateri. Pentru că nu l-am integrat la vreme seriei de ecouri îi facem loc aici în chip fragmentar.

Revista „recuperează" sau, oricum, **numește** — cu siguranță unui șahist perfect, am zice, — **semnele** esențiale care marchează zbaterile de gîndire ale prozatorului actual", ne scrie Viorel Cormos. Cititorul simplu, și nu numai acesta, este drept că n-a fost învățat cu mese rotunde care să abordeze frontal un număr atît de mare de probleme și să vehiculeze un număr atît de mare de autori în viață. Deruta simplului cititor este explicabilă. Mai puțin explicabilă este atitudinea celor ce avînd mijloacele de a participa la discuție încearcă să răspundă unei abordări frontale a problemei, așa cum se face la masa rotundă, cu mijloace mai puțin frontale. Spiritele nu par a fi pregătite pentru discuția de principii integral angrenat. Viorel Cormoș sesizează intențiile mesei rotunde și directia ei. Argumentele pe care le aduce în discuție nu sînt altele de fapt decît cele aduse de noi. O defecțiune se produce în finalul articolului său. Ne oprim la ea pentru că aici se strecoară o confuzie de care se fac vinovate și condeie mult mai puțin tinere decît al lui Viorel Cormoș. „Oare fascinația modelului epic balzacian a constituit pentru G. Călinescu doar o „voință" de sincronizare cu orice preț ?" se întreabă cititorul nostru voind să arate prin asta că „sincronizarea", „graba" ei nu ucide originalitatea. „Bietul Ioanide și Scrinul negru, continuă el, le citim astăzi numai ca „anexe" ale toposului balzacian ? **Principele** lui Eugen Barbu este numai un roman ieșit din lecturile și fișele autorului ?".

Binevenite întrebări, nu atît prin soliditatea lor, cît prin posibilitatea de a risipi un echivoc pe care nu revista l-a creat. Mai întîi că nici

unul dintre participanții la masa rotundă n-a trecut pe G. Călinescu sau Eugen Barbu printre scriitorii neoriginali, dimpotrivă. Întrebările pe care ni le pune Viorel Cormoș nu se bizuie deci pe textul dezbaterii ci pe o asociație străină de masa rotundă a revistei **Luceafărul.** Apoi sincronismul nu trebuie confundat cu lecturile scriitorului. Lectura scriitorului e una iar sincronismul lui, desigur, altceva atunci cînd poate fi vorba de sincronism".

G. Călinescu se caracterizează tocmai prin retragerea — atitudine care i s-a reproșat, de altfel, recent, — din curentul prozei contemporane lui care nu-l mai agreea de mult pe Balzac. Mult mai „sincronizați", prin lectură sau intuiție, artistică, erau „gîdienii", de care ne vorbește în istoria sa literară, ori prozatori ca Hortensia Papadat Bengescu și Camil Petrescu, decît G. Călinescu. Deci, încă o dată, influențele de lectură nu sînt totuna cu sincronismul. Nu poți fi sincronic decît cu artiștii contemporani ție ; or, balzacianismul lui G. Călinescu nu ne poate da dreptul să vorbim despre „sincronismul" său cu Balzac, cu excepția acestor afirmații pozitiv cititorului nostru, ni se pare interesantă și valabilă.

revista străină

● **ÎN CADRUL PREGĂTIRILOR SĂRBĂTORIRII CELEI DE A 30-A ANIVERSĂRI A VICTORIEI ÎMPOTRIVA FASCISMULUI,** cineaștii din Armenia au creat o serie de filme ; unul a fost închinat ostașului sovietic Mkrtică Doștoian, proclamat Erou național al Italiei, care a evadat dintr-un lagăr de concentrare fascist, a luptat în rîndurile Rezistenței italiene și a căzut pe cîmpul de luptă. O altă peliculă este închinată antihitleristului Ogaian, Erou al Uniunii Sovietice. Bateria de sub comanda lui a distrus într-una din bătăliile din sudul Rusiei 50 de tancuri inamice.

● **CUNOSCUTUL SCRIITOR ENGLEZ JAMES REEVES,** apreciat pentru baladele și pentru literatura închinată copiilor și tineretului, este prezent în librării cu un nou volum **„Collected Poems 1929—1974"** editat de „Heinemann Educational". Maniera pastorală, lirică, satirică dar în același timp foarte modernă, cu un acut simț de autocritică al selectării poemelor face ca acest volum să constituie un eveniment literar.

● **CU PRILEJUL ANULUI INTERNAȚIONAL AL FEMEII,** editura mexicană SepSetentas a publicat volumul **„Mujer que sabe la tin..."** de Rosario Castallanos. Sînt incluse aci treizeci și cinci de articole despre „femeia și imaginea ei" (la mujer y su imagen) în care sînt analizate unele cărți scrise de femei (Elsa Triolet, Flanney O'Connor, Violette Leduc) ; drumul parcurs de unele autoare (Agatha Christie, Liliam Hellman, Virginia Woolf, Ma-Luisa Mendoza, Mary Mc Carthy, Simone Weil și altele), unele articole se referă la însești scrierile autoarei acestui volum (Poesia no eres tu) precum și opiniile sale asupra „femeii în fața oglinzii" (la mujer ante el espejo).

● **PREMIUL HONORÉ DE BALZAC PE ANUL 1975** a fost decernat scriitorului Jean d'Ormesson, membru al Academiei Franceze, pentru ansamblul operei sale. Acest premiu recompensează operele literare care au legătură cu scrierile lui Balzac sau care zugrăvesc comedia umană a epocii noastre.

● **VOLUMUL I AL OPERELOR SCRIITORULUI FRANCEZ JULES VALLÈS 1832—1885** — a apărut de curînd în Ed. Gallimard — Bibl. de la Pléiade, întocmit, prezentat și adnotat de Roger Bellet. Volumul cuprinde extrase din „L'Argent", „Les Réfractaires", „La Rue" precum și o selecție de articole apărute în ziarele epocii. Se menționează că Jules Vallès este autorul unei autobiografii „Jacques Vingtras" în trei părți : „L'Enfant", „Le Bachelier" și „L'Insurgé".

● **REGIZORUL FRÉDÉRIC ROSSIF** încearcă să dovedească într-un film închinat pictorului francez Georges Bracque, că un mare artist nu poate fi lăsat în afara epocii sale. Reluînd într-o peliculă color ridicarea lentă, an de an și tablou după tablou a lui Braque, acest prieten al lui Picasso, despre care Apollinaire spunea că „o piatră îl impresionează tot atît cît și expresia unui om", Rossif enumeră evenimentele care au marcat în aceeași perioadă evoluția omenirii : Războiul din 1914, Revoluția rusă, Războiul din Spania, Războiul 1939—1940, Revoluția chineză, Alunizarea.

● **PRIMUL TRADUCĂTOR AL VERSURILOR LUI MIHAI EMINESCU, ÎN LIMBA LUI PUȘKIN** a fost academicianul Feodor Evghenievici Korș, eminent și erudit filolog rus, fin prețuitor al beletristicii și mare cunoscător al literaturii universale. La sfîrșitul anilor '80 din secolul trecut, a venit la Petersburg pentru a efectua cercetări științifice, cunoscutul slavist român Ioan Bogdan, datorită căruia Korș a cunoscut creația lui Eminescu. În anul 1891, în revista „Russkaia misl" din Petersburg s-a publicat un sonet al lui Eminescu în traducerea lui Korș, intitulat „Sonet postum al lui M. Eminescu", precedat de o notă din care desprindem : „...și cei mai mari clasici ai literaturii universale ar fi fericiți să-și vadă semnătura sub astfel de versuri ca acelea ale lui Mihai Eminescu...".

sport

Prieteni, n-am învins Scoția !

Eram datori cu acest titlu de vreme ce data trecută ne aliam generosului optimism pe care orice spectator român dorește să-l insufle echipei naționale. N-am invins-o pentru că de cîteva ori am uitat cu cine jucăm și cum trebuie să jucăm cu adversarul pe care îl aveam în față. România avea datoria să termine jocul în forță, să nu considere partida încheiată decît după fluierul arbitrului. N-a știut s-o facă și în urma unei deposedări tipic britanice și a unui contraatac, rapid și simplu, Scoția obținea, în ultimul minut, ceea ce nu mai spera de mult să obțină : un meci egal care-i dă mai multe șanse decît României să cucerească primul loc în grupă.

Un rol important are aici de jucat Danemarca cu cele trei jocuri ale ei dintre care două în deplasare și unul doar acasă. Dar echipa daneză pare incapabilă la ora de față de o performanță onorabilă. Valoarea reală a acelui 6—1 obținut de echipa de fotbal a României în compania danezilor va fi indicată de rezultatul acestor trei jocuri ale Danemarcei. Dacă spaniolii și scoțienii, gazde să nu uităm, administrează echipei Danemarcei mai mult decît 5 goluri atunci victoria de la București va păli serios și nu va mai avea rolul care i-a fost acordat. Danemarca pare făcută să primească goluri și nu e de crezut că selecționatele Spaniei și Scoției vor lăsa să scape ocazia de a da unei echipe 10 goluri atunci cînd aceasta se oferă de la sine. În această știință a spaniolilor și scoțienilor de a exploata fisurile adversarului stă explicația eșecului nostru de duminică, pentru că eșec a fost. În loc de a cîștiga confortabil așa cum o cerea aspectul jocului, România a fost egalată ! În loc de a marca Danemarcei al 7-lea gol și apoi al optulea în precedentul meci, România a primit un gol ! Nu chiar de mult, în Cehoslovacia, primeam un gol tot în ultimele minute, datorită stingerii pretimpurii a motoarelor.

O grupă se cîștigă greu cu jucători care trăiesc așteptînd efectul gravitației asupra perei mălăiețe. Am pierdut prilejul de a cîștiga în Danemarca deși se putea.

Am pierdut prilejul de a învinge la un scor mai consistent Danemarca la București și am ratat de două ori în meciul cu Scoția : am ratat mai întîi posibilitatea de a învinge detașat și apoi am ratat chiar victoria. Echipa s-a înecat la mal, adică exact atunci cînd nu trebuia. Așa cum a făcut-o mai demult în Cehoslovacia, așa cum a făcut-o în recentul meci cu Danemarca. Nu este deci întîmplare, ci un defect mai adînc, unul de concepție. Scoția nu e o echipă oarecare, dar nici echipa României nu e o echipă oarecare și ne supără tocmai faptul că are momente cînd se poartă ca o echipă oarecare. Iar adversarul nu iartă.

Scoția la București a prezentat o echipă, ceea ce noi reușim mai greu să închegăm. Atletică, tehnică, decisă, obstrucționistă. Jucătorii scoțieni au urmărit deliberat pe principalii noștri realizatori fără nici o grijă față de integritatea corporală a acestora și rezultatul l-am văzut : Dudu Georgescu scos din teren, Crișan „avertizat" și el cu o talpă la rinichi pentru îndrăzneala de a juca mai bine decît ecosezii, iar Dobrin scos, în cele din urmă, de pe teren de aceeași jucători scoțieni. Ei au măcinat **cu toate mijloacele** forțele echipei noastre și pentru că n-au cedat nici un moment au avut și golul atît de fericit pentru ei și de întristător pentru noi. Nu încercăm să ne închipuim ce va fi meciul de la Glasgow, dacă cel de aici a fost astfel, dar ar fi bine ca echipele noastre de fotbal, în general, și naționala, în special, să fie mai bine pregătite să facă față acestui război al incorectitudinilor deliberate. La echipele nordice, cu deosebire, dar și pe la frați ai noștri de-o limbă, scoaterea din joc a celui mai bun jucător advers a devenit un principiu tactic. Într-un meci cu R. F. Germania la București, Dobrin, insistent urmărit, a fost scos din teren după 5 minute ! În calificările trecute pentru Mondiale echipa R.D.G. a apelat sistematic la faultul de intimidare asupra celor mai buni jucători români. Reperat ca periculos Kun a fost expediat, la Madrid, cu un fault bine executat, în afara spațiului de joc. Ieri am asistat la o tentativă, deplin reușită, de a scoate din joc pe cel mai periculos atacant român, dar și la altele, mai puțin reușite, însă nu lipsite de vizibile consecințe. **Ce facem în fața brutalității planificate ?**

Echipa română de fotbal deși neacomodată cu mai mult decît atleticul joc al scoțienilor i-a dat în genere o replică bună și de n-ar fi fost indolența din ultimul minut am fi avut cuvinte de laudă pentru ea. Dar sînt greșeli colective de neiertat. **E misiunea antrenorilor să analizeze în detaliu de ce n-au fost ținuți unul după altul 3 jucători scoțieni în faza de gol.** Ne mulțumim să mai adăugăm că golul ni s-a părut parabil și că Răducanu greșește din nou, după meciul cu Danemarca, printr-un plonjon neconvingător. În loc să ne facă să uităm meciul pierdut la Belgrad cu Ungaria, Răducanu ni-l reamintește. Foarte șters, aproape inutil, a fost Dinu. Lozinca celor ce vedeau în el arhanghelul justițiar al meciului nostru cu Scoția, este astfel complet desființată de fapte. Dumitru a muncit mult și și-a justificat locul în echipă, nu și clasa.

Rolul jucat de Dobrin, în bine și, din păcate, și în rău, a fost mare. El este singurul jucător român care a știut să tempereze echipa adversă și să-i impună respect într-un moment cînd reprezentativa română nu era încă dumirită asupra faptelor din teren. El este creatorul unor faze excepționale și generatorul, de fapt, al fazei de gol. **Tot el a cîștigat, în duel în direct, mingea pe care apoi i-a blocat-o portarul.** Dacă n-ar fi fost această ratare eficiența jocului lui Dobrin în acest meci ar fi fost evidentă pentru toată lumea. **Atît cît a stat în teren a fost însă cel mai bun om al meciului** și trebuie să spunem că în întîlnirea cu Scoția, Dobrin a făcut unul din cele mai bune meciuri ale sale la națională, în orice caz unul din cele mai ambițioase și subtile. Ratările, ale lui, ale lui Lucescu, și ale altora, ne-au privat însă de o victorie pe care o meritam cu prisosință. Dar atunci cînd echipa nu are o ireproșabilă coeziune, cauzele ratării victoriei trebuie căutate și dincolo de dreptunghiul gazonului.

Addidas

P. S. Meciul al doilea cu Danemarca a stat sub semnul goanei după rezultat. În fața unei echipe daneze **olimpice** noi am prezentat **prima garnitură.** Procedînd așa instalăm ideea că nu avem valori individuale pentru alcătuirea unei a doua reprezentative apropiată de nivelul celei dintîi. Noi credem că fotbalul românesc deținea și deține suficiente rezerve pentru a arunca în cele 3 partide recente (cu Scoția seniori și tineret și olimpicii danezi) trei echipe diferite capabile de o performanță de valoare. Faptul că nu s-a lucrat așa ne arată că se fetișizează valoarea unor jucători, unii dintre ei ieșiți de mult din formă, a se vedea cazul Dinu și că nu se lucrează în perspectivă. Să nu uităm că în precedentele calificări olimpice cu Danemarca aceleași procedee ne-au adus eliminarea și totodată compromiterea unei echipe olimpice românești de fotbal care-și dovedise calitățile într-un lung și frumos turneu. Nu e întîmplător că în dreptul erorii vechi și a celei noi stă scris numele aceluiași antrenor : Valentin Stănescu.

parodii

MIHAI BENIUC :

„Sfat util"

(după poezia „Arca lui Noe)

Ce bine c-ai avut cu ce pluti,
Bătrîne Noe și-ai trăit în pace
Și c-ai salvat fără măcar să știi
Maimuțe, lei și alte dobitoace.

Sau ai știut că vine el, Potopul
Și de tristețe n-ai vrut să ne spui
De ți-ai luat corabia și clopul
Și ai pornit-o pe ocean hai-hui.

Ai luat cu tine numai lucruri bune
Din vechea lume lucruri de folos
Încît acuma noi putem a spune :
Să ne trăiești, să fii tu sănătos.

Din ce-ai salvat sînt toate ca-nainte
Femeia cu același dulce rost.
Grîul e grîu și lintea este linte
Doar vinul nu mai este cum a fost

Mircea Micu

Cuvinte rare : dor, cîmpii, bulboane, dulbine, acasă, Sebiș, liniște, agricultor, vinars, pămîntean, stea, ascensiune.

Selecție metaofrică : „O clipă te faci că te aperi, / Apoi din picioare mai scaperi, / Și ochii ți-i dai peste cap / Te-așteaptă un negru dulap"; „Treci și treci și nu te uiți în urmă; / Unei fete suflul i se curmă".

cariatide

dorin tudoran

Născut la 30 iunie 1945 la Timișoara. Absolvent, în 1968, al Facultății de limbă și literatură română din București. Bibliografie : **„Mic tratat de glorie", 1973, Premiul Uniunii Scriitorilor.**

„Aș vorbi, aici, de o virtuozitate a inimii, căci dincolo de frăgezimea încîntătoare a meșteșugului, Dorin Tudoran excelează prin asocierea concretului cu moralul, metafora sa generală căpătînd o tentă de umanitate care dă jocului estetic prea nobile justificări personale. (...) Puternică dovadă că Dorin Tudoran e încă un poet dintre cei de care va trebui să dăm seamă !"

I. NEGOIȚESCU

„E atîta talent dincolo de cuvintele acestui poet ! Și atîta muzică ! (...) Dar, la fel de evident e că, de cîteva zile, de cînd a apărut cartea „Mic tratat de glorie" nu se poate vorbi despre tînăra poezie românească, fără a cita și numele celui mai proaspăt și, cred eu, în același timp, numele unuia dintre cei mai străluciți cavaleri ai ei".

ADRIAN PĂUNESCU

n-avem atîta zăpadă pe frunte

departe și pereții de aer ce ne despart se înroșesc
n-avem atita zăpadă pe frunte pentru a scăpa teferi
urmele apei nu se mai văd și calul îmi spune :
„stăpîn de mi-ai fost vreodată, iartă-mă că te-am slujit cu credință ;
silă de-ai simțit pentru mine, trupul tău ușor mi s-a părut ;
dragostea de ți-ai îndreptat-o spre mine vreodată, tu ești cel care
mi-ai dat picior de nisip și grumaz de miere înșelătoare,
dar nu te teme, nimic nu-nțelegi din toate acestea care poate nici nu-s ;
drumul tău nu se va schimba niciodată, chiar dacă
ți se pare că eu ți-am vorbit, iar cîndva îți voi spune-o poveste
cu apă, cu pămînt, cu sabie și toate cele ce nu le-ai aflat"
departe și nu-i nici un păcat de care să mă bucur
nici frunză după care să înțeleg cît mai e pînă la poarta cetății
nedespărțit sînt de această vîrstă și tocmai acum
se-aude din nou glasul atît de curat care-mi sfîrtecă trupul :
„stăpîn de mi-ai fost, află că nu e o cinste mai mare
pentru un piept de bărbat, decît aceea de-a duce într-însul
un adevăr care să nu-l lase iubit de altă vîrstă ;
silă de-ai simțit pentru mine, află că sila-i o floare
mirosind frumos, precum rănile de care ești atît de mîndru ;
dragoste de-ai avut pentru mine, tu ești cel care nu va ști niciodată
că departe de noi este sfîrșitul – patria noastră natală,
căci, adu-ți aminte, stăpîne : „rămîi ! rămîi ! rămîi !
akheronul e mereu lîngă tine" și încă povestea cu apa,
pămîntul, sabia și toate cele pe care nu le-ai aflat, nu ți-o pot spune".

prag

am adormit pe un prag de nisip încă tînăr
peste care faptele trec fără a primi nume
dar această moarte e străină sufletului meu e
ca și cum m-aș trezi cotrobăind prin visele altora
am adormit pe un prag de nisip temător
sub care simt apele primordiale spălînd
inima de diamant a pămîntului
dar e o noapte atît de lacomă încît
aud simburii eterni tremurînd în măduva lumii
hăituit de semnele nopții adorm vinovat
cu trupul înroșit de orgoliul marii călătorii dimprejuru-mi
dar despre toate acestea și mai ales
despre harnicii înțelepți stringînd cenușa unor prietenii astrale
nu voi putea povesti cum se cuvine niciodată
am adormit pe un prag de pămînt mihnit
la care cuvintele se închină în genunchi și fără speranță
întinse sînt toate arcurile lumii și peste capul meu
trec șuierînd otrăvite nume de dușmani și nume de prieteni
cînd mă voi trezi ecoul faptelor pe care nu le-am atins
străjui-va pereții acestui exil al singelui
dar pînă atunci pielea mea de lut se risipește rănită
sub aprige sărbători cu copite de fier fără de vîrstă

așa începeam călătoria

nutritoare tăcere dar m-au ajuns cuvintele de dinaintea faptelor
tot atunci o secundă evocîndu-mi faptul că am locuit-o cîndva și
prietenii vindecați de supusa-mi plecare mă-ndepărtau cu săruturi
liniștiți că nu mai eram decît măduva unei domestice puști de vînătoare
așa începeam călătoria cu timpul despre care nu știam nimic
strîns între umerii mei prea înguști și cu trei flori de pămînt strecurate
sub tainica platoșă de borangic furată de pe trupul bietului meu tată
am ridicat brațul care nu cunoscuse pînă atunci gustul faptei
mi-am uns trupul cu nenumărate dovezi de pace și-am pornit
iarba se pregătea pentru nașteri crîncene și n-am avut vreme să-nțeleg
ce-mi spunea despre apa ascunsă în trestii o femeie plăpîndă semănînd
cu mama
nu-mi amintesc decît un bici care pleznea luminîndu-mi drumul
pînă la poarta cetății și brațele voastre foșnitoare arătîndu-mi
încotro trebuia să pornesc și porțile cum tremurau ca un cimitir de fluturi
iar eu murmuram de parcă aș fi vrut să țin minte : „există oare
într-acolo forma sacră ce m-a adăpostit dintotdeauna
pînă să fi fost tulburată nutritoarea tăcere pe care o pierd acum ?"
am ridicat încă o dată brațul ce nu cunoscuse gustul faptei
și trupul meu începu să se subțieze sub o răcoare ce-mi părea a fi
chiar umbra paradisului ori apele indiferente ale fluviului
pe ale cărui maluri crima și inocența lăsau aceleași urme
mi-am întors privirea spre locul de unde veneam și n-am putut decît
să-mi risipesc sufletul în cele cîteva păsări ce-mi păreau cunoscute

dar pînă atunci

pentru a nu vă umili prea bunii mei frați
nu v-am adus daruri folositoare nici buruiana de leac
dar toate mărturiile mele puteți a le pune-n ferestre
oricum vă vor devora liniștea care v-a degradat
pentru a mă recunoaște mai ușor bunilor
mărturisesc : „vai mie, uneori am fost locuit de întîmplări meschine,
alteori am fost exilat în fapte pe care nu le-am înțeles
și nu eu sînt păstorul mînînd spre casele voastre
turme de vechi adevăruri plăcute, sărbători aurite"
pentru a ne împăca dincolo de cuvîntul care devine trup
așezați-vă în această poiană ruginită de așteptare
dovezile albe fără de umbră ne vor înconjura
căptușind armurile voastre cu cea mai deplină liniște
dar pînă atunci prea bunii mei frați ascultați-mă :
„fiindcă vă simt șoptind, vă spun : îmi era atît de frică,
încît, uneori, încercam să semăn cu ceva ; poate cu voi ;
prin taina pe care v-o ascund vorbindu-vă astfel,
îmi capăt dreptul de-a trăi și de-a putea fi alungat
dintre voi ; o, nu vă neliniștiți, mai bine ascultați
cum se usucă inima în pieptul meu irosit fără de leac
și, poate, din ea veți scoate un dulce tutun pentru pipele voastre"

de-acum niciodată

acoperă lin aceste ținuturi cu blînde magnolii
unde mihnite s-adoarmă pe maluri de cremene caldă
cu fruntea-i de ceață se-ntoarce acum cîntărețul ursit
s-aducă pădurii culoarea pe care cîndva i-a furat-o
soare de apă stinge păuni în lăcome jertfe
sub semne mai proaspete tremură lutul
lyra e-un vultur cu aripi rănite de zalele cerului
viața – dulcea regină-a erorilor noastre
domnește-n cetate și oamenii cîntă sub fapte de foc
sub gînduri de gheață cuvinte fără de voce
le sînt de ajuns dar pieptul calului meu va răzbate
grindina lutului nu-l mai poate opri de-acum niciodată

emil brumaru

Ultima baladă

Singur, în lumina albă,
Sprijinitu-m-am de-o nalbă

Fericit că pot s-aștept
Fluturii să-mi intre-n piept.

Și am stat pînă-n amurg
Privind îngerii cum curg.

Peste un perete blînd,
Lîngă nalbă-ngenunchind.

Iar apoi, cînd s-a-noptat,
Am rupt nalba și-am plecat.

Și nimeni nu mai știu
De-atunci de trăiesc sau nu...

Elegie

Vino, cuminți, la ora de tristețe
Să stăm în bănci. O, cumpără-ți caiet
Cu pătrățele. Azi o să ne-nvețe
Severa rouă marele-i secret !

Nu trebuie cu sinii sau cu guma
Dac-ai greșit ceva să ștergi, doar știi
Că literele ce le face bruma
Sînt sufletele noastre străvezii.

Căci o să fim curînd chemați la tabla
Aceea neagră cu burete roz
Să explicăm (și-o să-ncercăm degeaba)
Iubirea ca pe-un fluture pletos.

Cîntec naiv

Un pește mic și foarte trist
Din helești contelui
S-a-ndrăgostit de-un ametist
De la inelul contelui

Și-ntr-o caleașcă a sosit
Să ceară mîna contelui
Dar refuzat și-adînc jignit
Muri sub ochii contelui

Atunci un falnic servitor
Din ordinele contelui
Îl prepară cu cimbrișor
Pentru motanul contelui

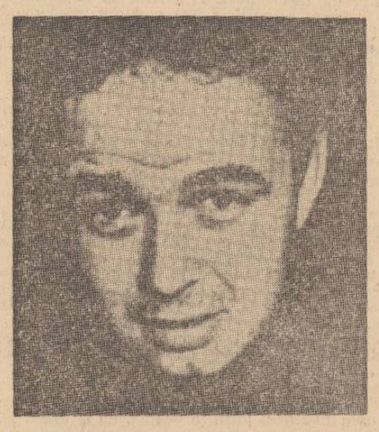

Născut la 1 ianuarie 1939. Liceul și Facultatea de Medicină Generală la Iași. Bibliografie : **„Cîntece naive" (1970 — Biblioteca Argeș), „Versuri" (1970 — Ed. Albatros), „Detectivul Arthur" (1970 — Ed. Cartea Românească), „Julien Ospitalierul" (1974 — Ed. Cartea Românească). Premiul Uniunii Scriitorilor pentru debut în poezie pe anul 1970 la volumul** Versuri.

* * *

Floare limpede și grea,
Cu trupul într-un pahar
Așezat, pe masa mea
Din lemn de ienibahar,

Lasă-mă hain să-ți smulg
Sufletul cu nările
Și pe urmă să-mi încurc
Prin lume cărările...

Balada fecioarei descurcărețe

Și dînsul glăsui așa
Fecioarei stînd în fața lui :
„De îți sînt drag mă vei urma
La capătul pămîntului."

Și-i dărui trei elefanți
Și o panteră cu ochi verzi
Ținută de-un pitic în lanț
De-argint : „Ai grijă să nu-i pierzi."

Și-apoi plecă strîns în veșmînt
De crini cusuți mărunt iar ea,
Neprețuindu-i sfatul blînd,
Bătu piticul c-o nuia,

Și trompele le răsuci
La elefanți, și cu un ac
Înfipt în dreptul inimii
Panterei îi veni de hac.

Pe urmă lanțul de argint
Îl duse-n taină la zaraf
Spre-a se întoarce tiriind
Un cufăr uriaș prin praf...

Elegie

Îți amintești de o căpșună mare
Ce se ruga de-un înger s-o omoare
Din dragoste, călcînd-o în picioare ?

Și de cișmeaua care, într-o curte,
Trăia-mpreună cu șopîrle scurte
Și moi fără să-i pese de insulte ?

Sau nu mai știi nimic din ce te-ntreb
Ci doar săruți fîntîni și-ajuți la trebi
Roua și melcii, micul meu efeb.

mapamond

din lirica mexicană

José Gorostiza

Pauze I

Marea, marea...
O simt în mine.
Cînd numai mă gîndesc
la ea, la marea mea,
gîndul meu are gust de sare.

Pauze II

Nu-i cîntecul de greier. Rimează
muzica
unei stele.

Greierul...
măsoară
pauzele luminoase
cu ceasul lui de nisip.

Descrie
orbitele de aur
în pustiul ceresc.

Oamenii cumsecade cred
totuși,
că o cutie cu muzică
se ascunde în iarbă.

Siqueiros : „Frescă murală"

Carlos Pellicer

Studii

I

Ceasuri stricate
drumuri nesilite.
Spre muzica timpului.
Un ceas și douăzeci.
Mulțumită
pasului vostru
leneș,
ajung la întîlniri mult mai tîrziu
și astfel mă dărui cu totul mașinilor
uriașe și străvezii ale tăcerii.
. . . . . : : : :

III

Orele se subțiază,
dintr-una pleacă zece.
Este tropicul,
uimitor și funest,
Nimeni nu știe cît e ceasul.

Octavio Paz

Zori de zi

Mîini repezi și reci
Trag unul cîte unul
Bandajele de umbră
Deschid ochii
Încă
Sînt vii
În mijlocul
Unei răni încă proaspete.

José Emilio Pacheco

Inscripții

I

Pietre pe care zadarnic le acoperă timpul.
Zid ridicat între două spații,
zid zadarnic,
mușcat de ruină, de iarbă, poate de vînt.
Poarta închisă a unei grădini
care n-a existat niciodată,
sau e îngropată sub dărîmăturile ei.
Zid de praf, secole năruite
de pasul nimănui, de timp.

II

Odată, pe neașteptate,
s-a trezit muzica,
în miez de noapte.
Se auzea,
ca atunci cînd lumea nu știa
că muzica a fost plînsetul
orelor înfrînte
și al omului,
care într-o clipă
irosește fiecare clipă.

În românește de Gabriela Cazacu

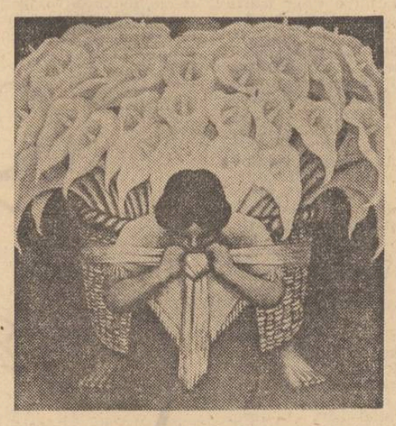

Rivera : „Coșul de cale"

Jaime Augusto Shelley

Cercul

Abia într-un tîrziu vom spune că e iarnă
mințindu-ne că arborii și lucrurile-ncărunțesc
O fi – vom spune – timpul ce vine-n chip de
toamnă
Dar anul va să fie rotund și împlinit
precum au prevăzut vechile noastre cărți

Tot mai bătrîne fi-vor noaptea și zgomotele
Trup peste trup vom zămisli norocul
Cuvintele și ochii se vor pierde
Cu trupul – buzdugan
va să izbești pămîntul neîngăduitor

Nopții-ți va fi adăpostul
între chitare și oameni în cămașă
deprinși cu măruntele lucruri

Va fi glasul puternic
al surprinzătorului clopot
chemîndu-le pe fete să surîdă
la ceasul mătăniilor
Va fi chipul strălucitor al pușliului
plimbînd o caramelă între dinți
Va fi desigur ceața gonind printre turnuri
și pinii aproape toropiți în alb
Va fi Xalápa sau San Cristobal
Vom fi timp crescut pe oasele noastre

Orozoco : „Trupșeea"

Óscar Oliva

Pentru pace

Iubirea nu sfîrșește-n bărbat
Sau femeie
În gestul mîinii ce oferă
Gingășia deplină a venelor
Avîntatul crin al iubirii
Se-arată ochilor noștri ca o apă sculptată
Avem nevoie de Pace
Pentru ca visele noastre să aibă un trup
Pentru ca ai noștri urmași legiuiți
Stăpîni ai stirpei înălțate
Să moară cînd sorocul sosi-va
Și sîngele să nu și-l risipească-n iarbă
Ca fiarele ce n-au darul vederii.
. . . . . : . . . . . :

Pîntecului să nu-i respingi rodnicia
Căci cel din urmă nor n-o să răpună cerul
Iar omul va să lupte împotriva morții crîncen
asemeni unui zeu
căci trebuie să fim neapărat
Jarul trupului tău tăinuit în rugul petalei
Nisipul inimii tale unde-i scrisă întreaga iubire.

În românește de Fernanda Solomon și Geo Vasile

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar general de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Popilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct).

L

REDACȚIA : București, Piața Scînteii, Nr. 1
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10, tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XVIII
Nr. 24 (685)
Sîmbătă
14 iunie
1975
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Solie a păcii și înțelegerii

Mii de locuitori ai Capitalei veniți joi după amiază pe aeroportul Otopeni au făcut o însuflețită și caldă primire tovarășului Nicolae Ceaușescu și tovarășei Elena Ceaușescu, la întoarcerea lor pe pămîntul patriei din strălucita solie de pace și prietenie, înțelegere și colaborare internațională, pentru rezultatele rodnice ale vizitelor în Brazilia și Mexic, ale convorbirilor la nivel înalt de la Dakar, Caracas, Washington și Londra.

În manifestarea lor cei prezenți au dat glas sentimentelor de dragoste și înaltă prețuire ale întregului nostru popor față de tovarășul Nicolae Ceaușescu și tovarășa Elena Ceaușescu, față de clarviziunea și abnegația cu care slujesc interesele României socialiste, cauza păcii în întreaga lume. Recenta vizită se înscrie firesc și constant într-o suită de contacte la cel mai înalt nivel, și pe toate meridianele lumii, prin care președintele României — inspiratorul politicii noastre interne și externe — s-a impus în conștiința umanității de azi ca o personalitate de covîrșitoare anvergură. Datorită activității sale neobosite, lucide, pătrunse de o deosebită ardoare patriotică, România înflorește de la an la an, prestigiul ei în lume se bucură de un deosebit răsunet.

Problemele lumii contemporane sînt multe și deosebit de complexe, întreaga planetă se află într-un proces marcant de prefacere. Președintele Nicolae Ceaușescu și-a dovedit în mod strălucit capacitatea de a cuprinde toate aceste mutații ale vieții internaționale și a le imprima un sens constructiv, pașnic, de colaborare spre binele tuturor națiunilor. Citind cuvintele de admirabilă profunzime dintr-un discurs al tovarășului Ceaușescu, senatorul brazilian Leite Chaves spunea : „Toți oamenii de bună credință și-au însușit acest magistral concept al dumneavoastră, acest admirabil învățămînt : «în lumea de azi s-au acumulat uriașe valori materiale și spirituale — rod al eforturilor de secole ale omenirii, al cuceririi epocale în domeniul cunoașterii. O sarcină primordială a comunității umane este de a veghea ca aceste cuceriri să fie puse nu în slujba distrugerii civilizației, ci a progresului și păcii, a transformării naturii în folosul omului, a ameliorării condițiilor de viață ale locuitorilor planetei noastre. Aceasta este însăși problema nodală a zilei de mîine, a viitorului societății omenești care interesează în cel mai înalt grad popoarele și, în primul rînd, tînăra generație. Această preocupare a fost o constantă a admirabilei dumneavoastră vieți de om de stat»".

În sesiunea solemnă a parlamentului mexican unde tovarășul Nicolae Ceaușescu a ținut o importantă și viu aplaudată cuvîntare, senatorul Vicente Fuentes Diaz caracteriza astfel personalitatea și activitatea președintelui român : „Om de stat de talie internațională, cu o experiență vastă și cu o viziune nouă și pătrunzătoare, conștient de faptul că raportul de forțe din lume s-a schimbat, președintele Ceaușescu înglobează în concepția sa despre viața internațională unele lucruri care, pentru mexicani, sînt foarte importante, cum ar fi ideea că deosebirile de sistem social nu pot și nu trebuie să împiedice colaborarea între țări și că toate națiunile mari, mijlocii și mici, trebuie să contribuie la o nouă societate internațională în cadrul unei orînduiri economice bazate pe principiile egalității, echității, respectului reciproc și colaborării".

Întîlnirile și convorbirile președintelui Nicolae Ceaușescu la Dakar cu președintele Senegalului Leopold Sedar Senghor, în Brazilia, cu președintele Ernesto Geisel, în Mexic, cu președintele Luis Echeverria, la Caracas cu președintele Venezuelei Carlos Andreas Perez, la Washington cu președintele Gerald Ford, la Londra cu primul ministru britanic Harold Wilson, precum și discuțiile purtate cu alți factori de răspundere din țările și capitalele vizitate au demonstrat încă o dată că atunci cînd există dorință reciprocă de înțelegere, țările lumii de azi pot să rezolve marile probleme care se află în fața umanității contemporane. Cu forța geniului său politic, președintele Nicolae Ceaușescu a dus mesajul de pace, prietenie și colaborare al poporului român în țările vizitate continuînd opera sa de perfecționare a relațiilor internaționale actuale. „Avem deplina convingere că oamenii, popoarele în strînsă unitate, vor reuși să pună mărețele cuceriri ale cunoașterii umane în slujba omului, că pe toate continentele se vor crea condiții de afirmare liberă a capacității fiecărui popor, a capacității fiecărui om", spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu în cuvîntarea ținută la sesiunea solemnă a parlamentului mexican.

Artiștii, scriitorii alături de întregul nostru popor salută cu entuziasm rodnicul itinerar al președintelui Nicolae Ceaușescu și al tovarășei Elena Ceaușescu, angajîndu-se ca prin operele lor să exprime cît mai convingător marile idei pe care activitatea strălucită a șefului statului român le concretizează.

Luceafărul

„Deasupra-mi teiul..."

Ceea ce rămîne și ne cucerește pe toți cu fiecare generație la Eminescu nu sînt numai ideile sale, nici filosofia lui, nici articolele sale politice, ci marea taină a cîntării, acel inefabil plin de bucurie și seninătate, acea cîntare pură, înaripată pe care n-a atins-o nimeni altul în graiul nostru încă, acel sbor nevăzut de columbă imaculată săgetînd umbra izvorului, aceeași stare de grație înrudită cu pacea din cîntările lui Mozart.

Există aici o vrajă a graiului pe care poesia modernă abia o mai cunoaște, acel inefabil cutremurat cînd cuvintele sărbătoresc pentru întîia oară întîlnirea lor în ființa unei Patrii. E o bucurie a descoperirii, a vederii unor mișcări de suflet și trup cuprinse într-o vorbă la locul ei parcă de cînd lumea, dar acum scăpată la largul ei precum un cor de fluturi stîngaci într-o auroră de aprilie.

De așa ceva, de aceste zumzete stelare, aceste liniști neauzite de cît de sufletul vestitorilor înaripați, de această bucurie fără pricină, de acest cutremur al ființei în univers, ne aducem aminte mai întîi cînd pășim în această colibă de crengi în vîrf de munți sau la marginea mării unde sălășluie crinul albastru imaculat al acestui luminat mesager.

O astfel de potențare a lumii în sfere eleate își află originea într-un suflet nobil atins de aripa marii iubiri de care a fost atins Platon sau Dante, iubirea pură din Fra angelico, cea care inundă în albul orbitor toată firea zidirii atinsă de priveliștea desăvîrșirii.

Această iubire transpare și astăzi din cîntarea lui Enescu. În poesie rămîne mai mult cel ce iubește mai mult : iubirea aceasta începe odată cu jertfirea de sine străbătînd vămi din om în om, comuniune din comuniune pînă rămîn în urmă cele nouă sfere de aur care după gîndul celor vechi răsfață pămîntul în univers, în drumul său slăvit prin Patria luminilor.

Precum cei aleși, în ultimul său Dor, cu șase ani înainte, Eminescu își străvede ceasul întoarcerii sub creanga teiului celui sfînt.

A adormit în luna teilor, cînd acesta își scutura creanga, sub acest arbore simbol ce înmiresmează universul din centrul lumii eminesciene — această floare simbol al luminii coborîtoare, căci odată cu solstițiul de vară soarele devine ardoare, în locul luminii intră focul să stoarcă jarul în vița de vie și uleiul în floarea din adîncul pămîntului.

Această floare solară de tei — he filyro — pe care grecii o asociau lirei ce străjuie cimitirele noastre arhaice cu mireasma ei paradisiacă a închis în troienire cripta vizionară a acestui suflet înaripat, înfrățit cu veșnicia.

Ioan Alexandru

Camil Ressu :
Ilustrație la „Poezii" de M. Eminescu

Efigie călinesciană

În ordinea spiritului sînt privilegii care rivalizează cu generozitatea unor acte sacrale ale naturii : fără iradierea focului solar, fără manifestarea lui am întîlni plante cu structuri amorfe, ilariante, pe care nici o estetică a urîtului nu le-ar putea explica sau analiza ; fără a asimila ceva din căldura incandescentă, din credința în adevăr și frumusețe a marilor spirite, din energetismul moral al acestora, din bucuria lor de a construi, există riscul ca unii semeni să rămînă, ca figură interioară, asemeni compunerilor plastice delirant înspăimîntătoare ale unui Arcimboldo, Cambiaso sau străvechilor peisaje antropomorfe flamande. Sînt, de asemenea, profeți ai pustiului, ai negației, tabletiști care macină între dinți sau gingii scoriile nimicului, devastînd cu verbul ascuțit și bifurcat plăpîndele vegetații ale visului ale curajului și libertății de a visa.

G. Călinescu era un alchimist care ținea focul sacru la îndemîna cetății, un foc făcut nu numai să lumineze ci să se mistuie luminînd, să se consume trezind aripele păsării Phönix, în fiecare spirit. Întimitatea cu el ținea, pentru cel care îi călca pragul, de privilegiul rostit mai sus.

Deși îl vizitam aproape săptămînal în ultimii ani ai vieții, n-am reușit să-l identific niciodată cu geniul solitar, anxios și mizantropic, așa cum îl conturau unele imaginații obișnuite să interpreteze modelele prin spațiul cu vizibilitate redusă oferit de gaura cheii. Nici chiar în ultimele zile cînd căzuse, definitiv, sub tragica, neîndurătoarea eroziune a unei boli nemiloase. Mașinăria spiritului său era acordată după un ritm neobișnuit ținînd poate de al virtejelor stelare, de zborul imprevizibil al meteorilor. „Tempesta" sau întristarea interveneau doar cînd nu stabilea o continuitate de undă cu interlocutorul. Repudia suferind profund cucernicia mieroasă și transpirată în emoții confuze a vreunui vizitator inoportun sau masca grotesc filosofardă a nu mai știu cărui titan în devenire. Degajat de orice aureolă, am colaborat cu artistul într-o calitate de mai multe ori ingrată, aceea de editor, adică de personaj siciitor, dificil, cu soluții dinainte pregătite. Mărturisesc că înainte de a mă „familiariza" cu spiritul său, înainte de a mă obișnui cu judecățile sale definitive, uneori sublim capricioase, „rezistînd" ochilor săi care se încărcau pe nevăzute cu fulgere, deveneam subit transparent și parcă imponderabil. În această atmosferă, de cele mai multe ori numai aparent încărcată, a început colaborarea obișnuită. Obiectiv, omul era de o infinită blîndețe și cordialitate, un mare căutător de afecțiune, de vibrație sinceră, chinuit cu ingenuitate de teama de a nu

Vasile Nicolescu

Continuare în pag. a 7-a

Avem un chip al nostru

Avem un fel al nostru de a ne spune lumii,
așa cum primăvara în arbori se arată,
temeiul nostru-i țara și-ncununarea ei
acolo, lîngă vulturi, pe-o culme neumblată.

Avem un chip al nostru, nădejde cu nădejde,
un gînd pulsînd adînc ne-a-nobilat ființa,
în ochii noștri țara mai mîndră se vestește,
în inimile-torțe îi preamărim credința.

Avem un dar al nostru ce vine din străbuni,
ca un izvor ce leagă în lume mari izvoare,
să fim ai țării noastre, destoinici fii și buni
corăbiile noastre cresc din grădini de floare.

Avem o fire demnă și-o cîrmă înțeleaptă
prin noi lumea de mîine își naltă temelia
și-ajungem sus, la vulturi, mari lupte ne așteaptă —
temeiul nostru-i țara numită România.

George Chirilă

O meditație asupra artei

Pseudokyneghetikos este o epistolă. Iată un adevăr sigur și clar, simplu de enunțat : Odobescu se adresează, la prima vedere, prietenului C. Cornescu, înștiințîndu-l că precuvîntarea ce trebuia să însoțească scrierea de specialitate a acestuia s-a transformat în cu totul altceva, într-o carte de sine stătătoare, „în opozițiune față" cu **Manualul vînătorului.** De acum încolo asistăm, prin urmare la derularea unui discurs, în care destinatarul, învăluit în protocolare formule de adresat („amice", „o iscusite vînătorule", „amice vînătorule !"), devine, rînd pe rînd, martor, confident, auditor, altfel zis, prezență corelată care conferă motivare discursului. Dar devine încă un lucru ce ține direct de caracterul afișat opozițional al cărții : un permanent termen de confruntare.

Într-adevăr, să nu ne lăsăm înșelați nici de aspectul amical al tonului, nici de faptul că epistola își găsește corespondentul într-un prieten. Cu mici excepții, care dovedesc întîmplări și amintiri comune, individualitatea prietenului se șterge pe nesimțite, lăsînd locul unei mentalități. Și dacă **Manualul vînătorului** este un pretext pentru **Pseudokyneghetikos**, însuși autorul lui e un pretext pentru a vesteji un spirit. Pe porțiuni întregi, „amicul" C. Cornescu dispare și cel căruia i se adresează de astă dată Odobescu nu mai reprezintă nicidecum pe simpaticul „dascăl de vînătorie sistematică și rațională", în opoziție cu care el a scris un Fals tractat de vînătorie, ci pur și simplu un mod de gîndire completamente opac la valorile artei și, prin asta, reprobabil. Dialogul nu mai e posibil în atari condiții, și cei doi termeni ai discursului sînt despărțiți de o uriașă prăpastie.

Pseudokyneghetikos este o carte cu net accent polemic și acest al doilea plan al lucrării nu trebuie să comporte nici un fel de dubii. Contrastul dintre știință și literatură, dintre spiritul practic și spiritul artistic, dintre exactitate și imaginație, dintre simțul comun și reverie, contrast care constituie tema fundamentală din **Pseudokyneghetikos** și pe care Odobescu o tratează în tonalități ironice, surizătoare, ia, din loc în loc, formele unei contradicții cu mult mai pronunțate. Am putea spune formele unei lezări de sine, resimțită în cele mai profunde fibre ale personalității. Aici, surisul îngăduitor cedează punerii la punct, directe, fără nici o concesie ; intenția de a influența în bine e înlocuită de injoncțiunea respingerii și condamnării. Dintr-un spirit care se cere instruit, luminat, călăuzit, cu delicatețe chiar, destinatarul epistolei se transformă, în alte cazuri, într-un imaginat potrivnic al artei, rebarbativ și disprețuitor. Nu mai e vorba de o simplă nepotrivire de gusturi, ci de cineva căruia discuția despre artă îi trezește plictisul ; de cineva căruia subiectele abordate (în speță, arta germanilor și gravura) îi sînt „deopotrivă urîte" ; de cineva, în fine, pentru care nici Dürer, nici Beethoven ori Mendelssohn nu prezintă vreun interes.

Nu e greu de văzut, în asemenea pasaje, faptul că Odobescu a uitat sau s-a făcut că uită cine era interlocutorul inițial și care era scopul discursului său. În focul polemicii, acesta e asimilat unei desăvîrșite obtuzități dinaintea sensibilului. Nici o voce a artei nu-i suscită atenția, nimic nu-l mișcă, e, cu alte cuvinte, însăși personificarea refuzului de artă. Nu nepricepe-rea îl caracterizează, căci aceasta ar putea fi

Dan Cristea

Continuare în pag. a 2-a

Veghea și reveria

Am spus-o și altădată că disponibilitatea multiplă, uneori contradictorie, a naturii artistice a lui Grigore Hagiu își găsește cea mai radioasă cale de a intra în împărăția eului (se înțelege că am numit teritoriul său liric, inconfundabil) nu printr-o atitudine violentă față de limbaj, prin încercările obstinate, copilărești de a bate cu un buzdugan de carton în porțile ferecate ale cuvintelor, deși înnoirile liricii moderne au cunoscut și astfel de experiențe care vizează, în esență, sarcasmul și exasperarea în fața uzurii, a sterilității mijloacelor de comunicare : cuvintele, ca transcendență a realului, nu mai sînt privite în ipostaza lor de realitate a transcendenței, adică de tărîm imanent al lirismului, ci doar în relația conflictuală, pînă la urmă de ruptură și înstrăinare, sfîrșit fatal al oricărui hibrid forțat, zgomotos, fără pasiune, între două regnuri disjuncte. Absența conștiinței artistice îi determină pe astfel de autori să se lanseze ori în mania discursurilor incoerent-speculative (poezie „filosofică", „cerebrală" etc.), ori în aceea a lamentațiilor primitive, neevoluate, a romanțelor păsunist-lacrimogene.

Prin ceea ce are mai valoros și mai clar exprimat în creația sa destul de abundentă (a tipărit pînă acum 12 cărți de versuri), Grigore Hagiu ni se relevă ca un poet modern pentru care limbajul își are inițiativa sa creatoare, de fond inițial în căutarea propriului său scop, în măsura în care pe acest drum, de la cauză la finalitate, nu intervin mijloace străine de un temperament unic, conștient de sine și deci recognoscibil în varietate ca trăire a totalității imperative. Făcînd abstracție de cîteva poeme lungi, valabile doar fragmentar ca **Marele visător** (din volumul **Sfera ginditoare**) sau **Nostalgica triadă** (din volumul cu același titlu), poeme de o analitică furioasă a suprafețelor verbale și nu de coborîre sau ascensiune pe drumul unor semnificații inedite capabile să modifice nivelul mercurului în termometrul emoțiilor obișnuite, poetul știe să fie receptiv, să aștepte în tăcere zborul autonom al cuvintelor, oprindu-le în pagină numai pe acelea care răspund structurii sale organice. Vocația oricărui poet denunțîndu-se ca selectivă, el procedează cu materia lexicală la fel cum, dacă ne este permisă o comparație barbară, o face un magnet : dintr-o compoziție nedefinită, eterogenă de substanțe, el va atrage și va ordona doar pilitura de fier, înțelegînd prin aceasta că un cu liric potențial va alege și va asocia cuvintele într-un mod personal pentru a deveni un poet real.

Genul proxim al deschiderii lirice a lui Grigore Hagiu îl situăm în prelungirea sensibilității eminesciene la spațiile florale și aromele somnului, de fapt o marcată disponibilitate spre reveria senzuală a ritmului vegetal (cu excepția volumului **Miază-**

Dan Laurențiu

Continuare în pag. a 6-a

Homo technicus?

In marea dispută a epocii cu privire la viitor nu o dată apare ideea „salvatoare" a atotputerniciei tehnicii, ideea că omenirea a intrat în epoca civilizației tehnice.

Așa-zisa civilizație tehnică va putea fi considerată însă ca avînd un rol pozitiv în istorie numai cu condiția ca aceasta să nu ducă, să nu însemne dispariția a ceea ce este uman. Subordonarea omului de către tehnică ar însemna sfîrșitul oricărei civilizații. Doi mari giganți ai gîndirii, primul al gîndirii social-politice și celălalt al gîndirii din domeniul științelor naturii, au făcut referiri de o rară profunzime cu privire la această problemă. Marx a spus : „Victoriile tehnicii par a fi cumpărate cu prețul degradării umane. Se pare că pe măsură ce omenirea supune natura, omul devine sclavul altui om sau al propriei lui josnicii". **Iar Einstein spunea :** „Grija pentru om și pentru destinul lui trebuie să constituie întotdeauna interesul principal al tuturor eforturilor tehnice. Nu uitați asta niciodată în mijlocul diagramelor și ecuațiilor voastre". **Esența corelației om-mașină constă, în ultimă instanță, nu numai și nu atît în raportul propriu-zis dintre om și mașină, cît în ce măsură mașina (perfecționată, automatizată, cibernetizată, bionizată) va contribui la îmbunătățirea, perfecționarea corelațiilor** om-om **și** om-oameni.

Umanismul — singurul ideal înălțător și viabil, singura soluție cu putință — trebuie căutat atît în individ, cît și în raporturile sociale, în

Valter Roman

Continuare în pag. a 2-a

ÎN ACEST NUMĂR :

● BIOGRAFIA DEBUTURILOR : Răspunde Al. Balaci (pag. 3) ● PROZA de Maria Lozanu și Leon Talpă (pag. 4-5) ● FERESTRE de Marin Sorescu (pag. 6) ● ANA IPĂTESCU de Mihai Stoian (pag. 8.)

cronica literară

Ion Gheorghe: „Cultul zburătorului"

Cultul zburătorului este o carte neobişnuită şi în trăsătura ei de excepţie trebuie căutată şi tăcerea care o înconjoară. Ion Gheorghe ne propune întoarcerea într-un timp şi spaţiu originar cu ajutorul unor relicve arheologice şi al folclorului, iar îndrăzneaţa lui expediţie, concluziile ei, mai ales, pronunţate cu marea siguranţă de sine a autorului, nu sînt de natură să stîrnească aprobarea spiritelor prea prudente. Ion Gheorghe nici nu doreşte, în primul rînd, să convingă cît să seducă. **Cultul zburătorului** încearcă reconstituirea unui univers decedat în care singurul ghid nu poate fi decît poetul pe care trebuie, ne-o spune, să-l urmăm cu orbească încredere.

Prin folosirea unor relicve arheologice, noi sau vechi, prin apelul la relicve spirituale de o vîrstă incomensurabilă, prin avansarea de concluzii ingenioase şi de ipoteze greu de caracterizat pentru început, cartea solicită ochiul omului de ştiinţă. Prin tonul inspirat, prin discursul care are mai multă legătură cu poezia decît cu ştiinţa, prin sprijinul precumpănitor pe balada şi basmul popular, prin amploarea viziunii originarului, **Cultul zburătorului** rămîne o carte de un înalt interes pentru literat.

Fecunditatea potopitoare a tărîmului descris de Ion Gheorghe am mai întîlnit-o în fabuloasele teritorii româneşti inviate de pana lui Dimitrie Cantemir. Poetul aduce în plus o imaginaţie activă, un dramatism acut al ipotezelor sale vizionare. Punctele de contact cu Dimitrie Cantemir sînt însă mai multe. Celebra descriere pe care acesta o face ţării româneşti nu evită detaliile enigmatice şi miraculoase. Bizare stane de piatră plasate în plin munte şi legendele care le însoţesc, surprinzătoare şi uluitoare şiruri de megaliţi străbătînd distanţe uriaşe, care par a fi indicatoarele unui hotar necunoscut, credinţe străvechi (Joimăriţe, Ursitoare, Sînziene, Iele) alcătuiesc un fond imemorial de elemente către care s-a întors nu o dată şi Ion Gheorghe.

Cultul zburătorului reprezintă însă o tentativă integratoare. Din superstiţii vechi şi fragmente de literatură populară, confruntate cu dovezi arheologice Ion Gheorghe încearcă să alcătuiască universul spiritual în care se armonizează existenţa Zburătorului, a Ielelor, a Făt-Frumosului, a Calului năzdrăvan, a Mumei Pădurii, a multelor animale sacre din literatura populară. Lista tuturor personajelor de basm şi povestire populară pe care Ion Gheorghe le convoacă în scopul amplei sale reconstituiri este foarte mare. Unele din ele au constituit datorită unor cercetători obiect separat de studiu. Altele au fost aproape ignorate. Amploarea tentativei este în primul rînd demnă de atenţia cititorului, deoarece încercarea de a aduce toate personagiile de seamă ale folclorului românesc, la numitorul comun al unui univers unitar, este peste măsură de grea. Cu atît mai grea cu cît orice reconstituire se loveşte de absenţa dovezilor indiscutabile, de dificultatea de a vorbi despre o realitate de mult dispărută cu ajutorul unor mesaje ale ei cu totul degradate de timp.

Drumul pe care merge poetul este însă cel al înaintaşilor lui scriitori întru descoperirea originarului. Semnul sub care el pune vastul orizont spiritual al Daciei de dinainte de istorie este cel al Zburătorului. Personaj predilect al scriitorilor români, dar mai înaintea lor misterios erou al credinţelor populare, Zburătorul a făcut o carieră literară peste care demersul lui Ion Gheorghe se aşează, fără s-o spună, ca pe un adevărat piedestal. O lume stranie de fiinţe care devin stane de piatră, de vintoase aprige, de pieze rele şi bune întîlnim încă la Gh. Asachi şi Ienăchiţă Văcărescu. Ameţeala pe care o dă Zburătorul tinerelor fete e magistral descrisă de Ion Heliade Rădulescu. Accepţiunea pe care Ion Gheorghe o acordă zburătorului o vom găsi desfăşurată în „filele de poveste" ale basmului eminescian **Călin** şi în **Luceafărul**. Fiinţă a spaţiilor extraterestre, Zburătorul coboară, din cînd în cînd, pe pămînt de dragul unei muritoare. Teza de fundament a cărţii despre cultul Zburătorului este că în folclorul românesc persistenţa unei fiinţe de origină celestă indică mitul şi zeul fundamental al vechii spiritualităţi autohtone. Zburătorul este un zeu civilizator care ia diverse întrupări, după împrejurări, şi înarmează pe omul carpato-danubian cu ştiinţe şi îndeletniciri noi. Basmele sînt puse din plin la contribuţie şi din colecţii a căror valoare documentară părea a nu mai prezenta interes, autorul scoate fragmente care, galvanizate de ideea pe care poetul ne-o propune, devin tulburătoare. Într-un asemenea fragment narativ, foarte vechi, logodna nu se face decît după ce unul din logodnici se suie la cer, pe o scară metalică făcută anume, pentru a cere învoirea însoţirii. Alte basme ne oferă cunoscutul moment al dării de trei ori peste cap care metamorfozează pe om în vieţuitoarea dorită. Aici Ion Gheorghe crede, a găsi atestată puterea Zburătorului de a se metamorfoza asemeni lui Zeus al mitologiei elene. Numeroasele zboruri din basmele românilor sînt şi ele colectate şi decupate pentru a fi înrămate în demonstraţie.

Excepţională în această carte este, pe lîngă tonul ei inspirat, familiarizarea poetului cu texte folclorice pentru mulţi epuizate ca document şi semnificaţie spirituală. Aproape tot ce citează poetul din balada şi din povestirea folclorică, sau din credinţele populare este antologic, fie prin valoare literară, fie prin firul roşu al unei coordonate pierdute pe care autorul cărţii ne-o relevă fără teama de suspiciune sau ridicul. Poziţia lui Ion Gheorghe nu e de altfel nouă. Mihail Sadoveanu credea şi el, tot prin cunoaşterea la sursă a faptelor de folclor, că sub stratul recent de civilizaţie, sub pojghiţa impusă de religia creştină se află elementele unei spiritualităţi ante-creştine foarte puţin modificate, de o tărie şi persistenţă neobişnuită. Mihail Sadoveanu n-a încercat însă o abordare dincolo de graniţele literaturii a problemei. Ion Gheorghe duce îndrăzneala pînă în teritoriul riscului integral. Pentru poet dracul folclorului românesc nu e altceva decît vechiul Dionisos al Tracilor, devenit prin presiunea religiei creştine simbol al răului. Bizuindu-se atît pe dovezi incontestabile din patrimoniul cultural al popoarelor europene, în special de mitologie antică, şi pe teze de circulaţie în lumea ştiinţifică el plăsmuieşte o imagine proprie a universului mitologic al vechii Dacii. În plăsmuirea lui intră însă nu numai elemente vechi, verificate, ci şi elemente noi, ce urmează a fi verificate în latura lor probatorie.

Un loc aparte ocupă în construcţia pe care ne-o prezintă Ion Gheorghe statuetele descoperite de poet la Istriţa, Buzău. „Noi însă ne susţinem ipotezele asupra mitologiei originare a românilor pe baza unor opere de artă magică, de-o vechime fabuloasă, de-o realitate insolită şi aproape incredibilă, ele însele sursă şi obiect ale acestei mitologii". Statuetele, de mici dimensiuni, plurimagistice, ar conţine, după afirmaţiile poetului, indicaţii complete şi sigure asupra panteonului străvechi al teritoriului de la Carpaţi şi Dunăre. În ele poetul recunoaşte, cu lux de amănunte, principalele personaje ale superstiţiilor şi basmului românesc. Prin ele ajunge la încredinţarea că vechile superstiţii şi banalizatele basme sînt receptacule insuficient cercetate ale vechii spiritualităţi. Ele îi sugerează poetului asociaţii dintre cele mai surprinzătoare. Pe scurt: Zburătorii de la Carpaţi sînt fiinţe celeste, extratereştrii cum am spune astăzi, — în cîteva statuete autorul deosebind desenul costumului etanş şi al măştii respiratorii —, debarcaţi într-o lume pe care o civilizează şi cu care intră în relaţiile care duc la apariţia mitului Zburătorului, mit al zeului iubind o muritoare. Civilizaţia instaurată de aceşti zburători este în credinţa poetului una singură în întreaga Eurasie şi probe străvechi pare a găsi, în acest sens, la vechea şi misterioasa populaţie de rasă albă a ainoşilor din Japonia.

Preocupat să descrie mai ales statuetele de la Istriţa poetul lasă de-o parte articularea cursivă a tezelor şi ipotezelor proprii. Din aceste „betoane" el încearcă să facă dovada peremptorie a susţinerilor sale. Fotografiate la sfîrşitul cărţii ele au într-adevăr un aspect straniu pentru a fi simple jocuri ale naturii. În descrierea sa însă poetul ne cere să-l credem pe cuvînt prea mult. Insistenţa lui în legătură cu ele trezeşte în cititor dorinţa de a verifica consistenţa acelor excepţional de precise descrieri, ceea ce încă nu se poate face. Procedînd aşa poetul iese cu totul din cîmpul scriitorului şi trece în acela al omului de ştiinţă. Această rocadă a uneltelor nu este deloc condamnabilă. Condiţia este ca uneltele să fie bine stăpînite şi regula noii posturi să fie respectate. În noul teritoriu, care se ştie însă că este opus pînă la duşmănie poeziei, Ion Gheorghe se comportă însă tot ca un poet. O construcţie ştiinţifică cere metodă şi răbdarea întocmirii unei demonstraţii care să înlăture orice opoziţie. Cartea lui Ion Gheorghe nu înlătură însă posibilitatea ripostei. Am zice că o provoacă. Vechimea sau autenticitatea betoanelor de la Istriţa, polivalenţa lor imagistică rămîne în discuţie. Critica izvoarelor, metoda în genere, lipsesc poetului care-şi propune să concureze pe istoric. Unele apropieri lexicale suferă şi ele de pe urma unei prea mari libertăţi asociative. Între **oină** şi **ainu** nu există decît o diferenţă de un fenom, dar această neînsemnată deosebire nu ne poate atesta rădăcina lingvistică comună pe care o presupune poetul. Este o întîmpinare de bun simţ pe care o facem cărţii lui Ion Gheorghe, tocmai pentru că preţuim tentativa autorului ei.

Chiar dacă statuetele de care se foloseşte poetul nu vor fi omologate, **Cultul zburătorului** nu-şi poate pierde din interes. Citim această carte nu pentru pretenţiile ei ştiinţifice ci pentru că exprimă viziunea unui poet. De altfel trebuie să amintim că multe din tezele care pot speria în această carte pe cititorul dispus din ignoranţă la persiflaţie sînt de mult în circulaţie. Una o găsim, repetăm, la Mihail Sadoveanu dizolvată în întreaga-i operă. Altele privind posibilitatea statuetelor antice de a conserva date despre extratereştri s-au făcut cu mult înaintea acestei cărţi. Ideea unei civilizaţii întinse de origine celestă nu mai este nici ea de mult o noutate. Prin cartea sa poetul se aliniază celor mai îndrăzneţe ipoteze ale momentului, iar felul în care priveşte folclorul ca document ignorat ne arată în el un spirit dintre cele mai moderne (J. Propp, M. Eliade).

Ce va rămîne din această îndrăzneaţă tentativă? Nu putem anticipa. Cartea, deşi se adresează în chip polemic oamenilor de ştiinţă, nu e făcută pentru pedanţi. Autorul **Cavalerului trac**, am mai spus-o, vrea să seducă, nu să convingă. El doreşte să cîştige de partea ideii sale pe entuziast sau pe inocent. Şi pentru că ştie că adesea cercetarea calificată întîrzie din precauţie rutinieră, forţează hotarele inerţiilor în mod conştient. Ultima frază a prefeţei sale e următoarea: „În aşteptarea unei anchete calificate, propunem în acest eseu coordonatele spirituale ale acestei culturi". Este departe de mentalitatea autorului dispreţul faţă de ancheta calificată, dar nu şi dispreţul faţă de prejudecăţile cercetării.

M. Ungheanu

viaţa cărţilor

proză

Cuvinte rotunjite

În ultima carte a lui Nicolae Velea*) reapar virtuţile stilistice care au impus scrierile acestui autor de o factură cu totul particulară în contextul literaturii contemporane.

Prozele din acest volum (selecţie de micro-tablete apărute în paginile revistei) au, cele mai multe, o tematică de inspiraţie rurală în sensul că sînt construite cu personaje ce evocă prin nume sau prin atitudine (ori prin amîndouă la un loc) lumea satului. Apar, astfel, înfumuratul Păun al Firii lui Piţurcă din comuna Vaca, Eftimie şi Airinei, cei doi vecini aflaţi într-o veşnică dispută, Manole tractoristul din Surpaţii-Vechi, leneşul Pop Zăbavă, Marin Scumpul, Paremie cu soţia sa Parimia (ale căror nume trimit la un străvechi fond de înţelepciune populară), Cicerone-Metic, morarul muieratic şi încă mulţi alţii, ce alcătuiesc un univers moral de o mare varietate. Altfel, evenimente spectaculoase, capabile să influenţeze ori să modifice destine, nu se petrec. Singurul „miracol" care are loc este cel al limbajului şi în acest domeniu Nicolae Velea este maestrul incontestabil, dotat cu un rar simţ lingvistic. Paremiologia populară este izvorul principal de inspiraţie iar postura de „călător printre înţelepciuni" îi oferă autorului privilegiul relevării unor mari frumuseţi de limbă românească. Majoritatea „pildelor" adunate în volum nu sînt decît pretexte pentru veritabile turniruri verbale: „Şi de-aici a pornit cearta, de se clătinau pereţii odăii. — Că umbli cu haine de Anglia şi cu petice o mie, aruncă Pîrvu. — Şi pe tine te-o fi lăudat vodă-n ziua de Paşti. Că treci din casă în casă după femeile altora cum trece căscatul de la om la om. Nu stric eu orzul pe gîşte, cînd am iarba pînă la genunchi. Aşa, se repezi şi Sevastiţa, după ce că umbli uns pe păr şi uscat pe maţe şi vara stai să numeri cîntatul cucului, mai ai glas..."

Personajele devin măşti angrenate în duelul verbal menit să certifice sau să răstălmăcească prin limbaj zicala-titlu a uneia sau alteia dintre parabole. Pentru că, evident, cartea este alcătuită din scurte parabole a căror morală sancţionează prin detaşarea ironică vechile şi mai noile încălcări ale unui bun simţ cu graniţe reglementate de o întreagă literatură populară, de proverbe şi zicători.

Nu totdeauna, însă, personajele sînt simple măşti. Învăţătorul Dandu Panţurescu, vinovat fără vină, îşi mocneşte revoltele sub aparenţele unei linişti desăvîrşite. Intensitatea trăirilor este sugerată cu subtilitate de autor care recurge doar la descrierea gesturilor personajului în momentele esenţiale de confruntare. Incursiunea în acest univers, Nicolae Velea o face cu mijloacele oferite de un stil caracterizat printr-o deosebită mobilitate lexicală. Cuvintele se asociază în combinaţii neaşteptate ce dau frazei ritm şi creează impresia uşurinţei. Este însă o impresie ce se dovedeşte falsă la o lectură mai atentă. Nicolae Velea face parte din acea categorie de scriitori care rotunjesc cu migală colţurile cuvintelor (cum observa cu dreptate Eugen Simion) fără ca de aici să se nască un limbaj pretenţios şi sofisticat ci, dimpotrivă, unul de o rafinată simplitate.

Cartea suferă totuşi de o inevitabilă monotonie, rezultat al structurii parabolice a pieselor ce o compun, care obligă la o repetare de procedee, în ciuda varietăţii tematice. Dar plăcerea lecturii rămîne nealterată datorită ştiinţei modelării cuvintelor prin situarea lor în contexte revelatorii.

„Călător printre înţelepciuni" — interesantă şi singulară manieră de explorare a filonului popular — este cartea unui talent recunoscut ce convinge şi impune cu fiecare nouă apariţie editorială. Deşi alcătuit dintr-un număr mare de articole de revistă, volumul are omogenitate, cel care a operat selecţia fiind un scriitor profesionist.

Valentin F. Mihăescu

*) Nicolae Velea:: **„Călător printre înţelepciuni"**, Ed. Albatros, Buc. 1975.

critică

Lectura clasicilor

„Introducere în opera lui N. Filimon" de Aurel Martin*), reprezintă un tipic exemplu de lectură didactică a literaturii (în sensul bun al cuvîntului, adică informare şi instruire, — elemente cerute şi de profilul colecţiei). Între o „interpretare" nouă putînd răsturna imaginea tradiţională confecţionată de istoria literaturii şi „critica descriptivă", aducînd un spor de informaţie, menită a sistematiza şi fortifica faţa cunoscută a operei, Aurel Martin optează pentru cea de-a doua cale. Alegere justificată şi de faptul că scrierile lui N. Filimon nu permit în nici un caz o răsturnare totală de optică. Şi aceasta cu atît mai mult cu cît monografia călinesciană „N. Filimon" (1959), părea a fi epuizat obiectul. În această privinţă şansele unei astfel de critici sînt de a întregi şi completa portretul clasicului. Şi A. Martin reuşeşte, prin schimbări cantitative de accent, să pună în valoare laturi, în parte neglijate ale personalităţii lui N. Filimon. Analiza se va centra deci asupra activităţii de cronicar dramatic şi muzical, precum şi asupra memorialisticii şi nuvelei, mai puţin asupra romanului „Ciocoii vechi şi noi".

Investigaţia se menţine şi ea pe terenul certitudinilor. Se procedează, mai întîi, atît cît permite spaţiul restrîns al cercetării, la situarea în contextul epocii, la conturarea curentului cultural şi ideatic, respectiv cel paşoptist, căruia scriitorul i se integrează. Urmează apoi analiza propriu-zisă şi în final, aşa cum este cazul microcapitolului consacrat romanului, se trece la relevarea influenţelor şi prelungirilor tipologice în literatura română modernă. Astfel, Dinu Păturică devine prototipul noilor ciocoi din romanul lui G. H. Grandea „Vlăsia sau ciocoii noi", al lui Tănase Scatiu din „Viaţa la ţară" şi „Tănase Scatiu" de Duiliu Zamfirescu, prelungindu-se în figura memorabilă a lui Iancu Urmatecul din „Sfîrşit de veac în Bucureşti" de Ion Marin Sadoveanu.

În calitate de foiletonist dramatic şi comentator al manifestărilor muzicale, N. Filimon îi apare lui A. Martin ca unul dintre spiritele — în ciuda lecturilor eclectice — cele mai echilibrate şi mai exigente ale timpului: „Paşoptist sub multiple aspecte el enunţă atitudini junimiste. Întemeiate pe vocaţia analizei lucide. Pe metoda confruntării realului cu idealul" (p. 27). Astfel, N. Filimon nu se sfieşte să critice „teatrul italian" atît de în vogă atunci şi nici să sublinieze calitatea mediocră a libretului şi a partiturii din „Traviata". Este de asemenea subliniată concepţia complexă despre artă a scriitorului, depăşind cadrele culturale ale perioadei respective. Preferinţele lui N. Filimon într-o epocă a vodevilurilor şi scenetelor mergeau spre Corneille, Racine, Voltaire, Schiller, Alfieri, Lope de Vega.

Capitolul dedicat literaturii de călătorie ni se pare cel mai interesant. După introducerea de rigoare (adică raportarea şi relaţionarea la memorialistica timpului, unde sînt stabilite categoriile şi tipologiile necesare; tipul călătorului luminist (Dinicu Golescu), cel romantic Alecsandri, Bolintineanu, şi „cel de excepţie" al lui Codru Drăguşanu) urmează situarea şi particularizarea lui N. Filimon: «În „Excursiuni în Germania Meridională. Memorii artistice, istorice şi critice 1858" şi nu numai aici, Filimon e cel puţin un homo duplex. Satisfăcînd şi nevoia cititorului de a fi prevenit şi îndrumat în chestiuni practice, dar şi pe cea, nu mai puţin caracteristică epocii de a comunica impresii, de a realiza dialoguri, de a percepe meridianele vizitate prin semnele lor exotice şi de a se lansa pe aripile fanteziei» (p. 58). În jurnal transpar nu numai calităţile specifice genului dar şi cele anticipînd nuvelistul sau romancierul, capabile să transforme materia într-o „mărturie de sensibilitate românească sustrasă efemerului şi incidentalului". Capitolele dedicate nuvelisticii şi romanului (ultimul cam sumar) urmează acelaşi traseu al demonstraţiei meticuloase, apropiată de text.

Fără a întreprinde o re-„lectură" a lui N. Filimon, adică o viziune nouă, în întregime personală, Aurel Martin, consecvent cu scopul propus de la început, realizează o utilă lectură informativă şi sistematizatoare a clasicului N. Filimon.

Paul Dugneanu

*) Ed. Minerva, 1974.

aqua forte

„Ziua tinerilor creatori"

● *În cadrul manifestărilor dedicate Congresului al X-lea al UTC, Comitetul judeţean Vîlcea al UTC în colaborare cu Comitetul judeţean de cultură şi educaţie socialistă şi Consiliul judeţean al sindicatelor au organizat în perioada 30 mai — 14 iunie prima ediţie a festivalului tineretului „Primăvara artistică vîlceană". Această amplă acţiune a cuprins printre altele „Ziua tinerilor plasticieni, cineaşti şi fotografi amatori", „Ziua tînărului artist amator" etc. Luni, 2 iunie 1975, la „Ziua creaţiei originale" au participat, din partea cenaclului revistei „Luceafărul" poeţii Mircea Dinescu şi Dorin Tudoran. Din partea gazdelor şi-au dat concursul* poeţii George Ţărnea, Lucian Avramescu, George Achim, Sima Felix, Ion Tudor şi tinerii interpreţi de muzică „folk" Daniel Nicolaescu, Laurenţiu Mărgineanu, Cornelia Alexandru şi Lucian Bozdoc, contribuind cu toţii la realizarea unor manifestări destinate slujirii poeziei, stimulării creaţiei originale.

Nu Deceneu este vinovatul

● *Sînt modele care provoacă la adepţii lor o stare de spirit ce în loc să ducă la emulaţie duce la parodie. Din acest unghi priveşte într-o recenzie* (România literară, *5 iunie) Dana Dumitriu volumul lui Paul Tutungiu* Colindele lui Orfeu: *„Poetul se complace într-o poză teatrală de restaurator al spiritualităţii dacice, al lirismului nostru originar, pe care crede a le detecta nu numai în unele credinţe populare, în detalii de ceremonial folcloric, în trăsăturile vizionare ale antecesorilor, ci mai ales în propriile viziuni şi halucinaţii. Nu este greu să descoperi în ipostaza lui de inspirat deceneu un „veritabil" fals. Fie în poemele de factură romantică, fie în cele de factură folclorică, fie în aşa-zisele „balade-eseu", poetul nu face decît nişte încăpăţînate pastişe". Marele preot Deceneu al Dacilor nu este însă cu nimic vinovat de falsul întîrziatului său discipol şi numele lui nu trebuie deci scris, în chip represiv, fără majusculă. După cum nici folclorul nu poate fi acuzat de folclorita lăţită a unora. Exactă e în recenzia amintită definirea involuntarei parodii care rezultă din abuzul de imitaţie: „Simbolistica obscură, sau naiv filosofantă transformă poemele în caricaturi involuntare ale vizionarismului r o m a n t i c". Chestiune pentru care desigur nu este vinovat, să zicem, Eminescu.*

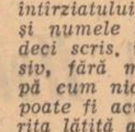

Dume

● *Socotim notabilă iniţiativa Editurii „Univers", care, la începutul acestui an, a trimis în librării un volum al cărui titlu* — Dume —, *la un prim contact, nu propune înţelegerii cititorului român decît rezonanţa sa oarecum exotică. Volumul cuprinde o culegere de creaţii epice ucrainene traduse de Stelian Gruia, slavist universitar şi poet de reală sensibilitate.*

Fireşte că traducerea în româneşte a unor astfel de texte, în care relatările faptelor de arme sînt adesea segmentate de monologuri lirice, cu ritm psalmodiant, a ridicat numeroase probleme. Traducătorul a fost obligat să le caute rezolvări, fiindcă cititorului român i-ar fi lipsit deprinderile necesare receptării unui astfel de text transpus literal. Şi le-a soluţionat onorabil pe cele mai multe dintre ele, fără a alege calea îndepărtării totale de model sau pe cea a prefacerii structurale a textului în tipare noi. Sînt destule dume *în selecţia lui S. G., în care originalele se recunosc cu uşurinţă sub aspectul tehnicii versificaţiei* (Samiilo Kişka, Cazacul Holota, Ivas Konovcenko, fiul văduvei *etc.). Nu puţine sînt iarăşi situaţiile cînd traducătorul nu-şi refuză mici exerciţii de virtuozitate, menite să contureze o imagine a manierei în care originalele ucrainene cultivă, pînă la saţietate, monorima. Cităm o singură secvenţă: „Visul ce-l văzuşi, nu te va strivi, / Eu nevolnicimea crunt o voi privi, / Rînduri, rînduri, îi voi priponi, / Lanţuri noi voi pune, grele, şi stinghii, / Întreite lanţuri, groase, ruginii, / Gurile-n căluşuri le voi potrivi...". etc.*

Principiile traducătorului au fost însumate, însă, într-un sistem suficient de mobil, dată fiind, probabil, varietatea instrumentelor pe care le-a avut la dispoziţie. Vizînd desigur alcătuirea unei cărţi agreabile şi uşor de receptat, S. G. a apelat, în cazul majorităţii textelor traduse, la folosirea unor modalităţi împrumutate din tezaurul creaţiei noastre populare, modalităţi capabile să resuscite oricînd modele deja existente în inventarul de lecturi al cititorului.

DAN HORIA MAZILU

Sursele noului ?

● *Într-un articol intitulat* Sursele noului (România literară *din 5 iunie 1975) Augustin Buzura ne vorbeşte despre: ce-a zis Beckett asupra capodoperei, ce-a zis Huxley despre combinaţia cuvintelor, ne informează în legătură cu Jules Verne şi eroul său Keraban, taxa de trecere prin Bosfor, pomeneşte Marea Neagră,*

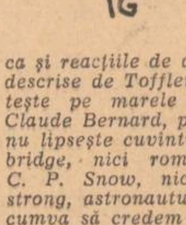

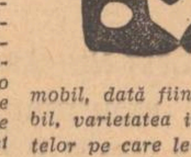

ca şi reacţiile de adaptare descrise de Toffler, aminteşte pe marele fiziolog Claude Bernard, pe Levis, nu lipseşte cuvîntul Cambridge, nici romancierul C. P. Snow, nici Armstrong, astronautul, să nu cumva să credem altceva, iarăşi Huxley, apoi Keats, Matthew Arnold, T. S. Elliot. Ce legătură este între toţi aceştia şi „sursele noului" e greu de înţeles. Ce are Keats şi Armstrong cu problemele prozei contemporane româneşti e şi mai greu de aflat din compunerea pomenită. Pentru că trebuie s-o precizăm, articolul figurează sub titlul: În dezbatere, probleme ale prozei contemporane. *De fapt întrebarea inevitabilă este: ce dezbate, de fapt, în articolul cu pricina Augustin Buzura?*

O meditaţie asupra artei

Urmare din pag. 1

corectată, ci inacceptarea aprioristică a faptului artistic. Destinatarul epistolei s-a divizat, lăsînd, alături de o parte ce poate fi călăuzită în lumea artelor, o latură ce se confundă cu o atitudine şi o mentalitate: dispreţul pentru artă. La celălalt pol al cărţii îşi face apariţia şi posibilitatea unei astfel de primejdii, cînd ignoranţa interzice discuţia, iar operele artistice, prin nereceptare, sînt împinse la inexistenţă. Fireşte, Odobescu îşi inventă un asemenea obstacol, afectează a se adresa unui spirit eminamente pozitivist, îşi născoceşte un auditor prin care simbolizează, din cînd în cînd, totala absenţă a gustului estetic, dar ştie, nu mai puţin, că el poate exista în realitate. Elogiu vibrant al imaginaţiei creatoare, **Pseudokyneghetikos** e, totodată, un inflexibil atac contra îngustimii de spirit, contra insensibilităţii în faţa artei. Ironia se împleteşte cu sarcasmul, iar opoziţia se măsoară printr-o neistovită umilire. Tema artei şi-a creat un adversar pe care să-l contrazică, în fapt şi în spirit, iar „opoziţiunea făţişă" din a cărei perspectivă e conceput **Pseudokyneghetikos** îmbracă pe alocuri chipul confruntării cu ignoranţa în materie de percepţie estetică. Un ochi opac pare că pîndeşte, peste umăr, tot demersul scriitorului, dînd semne de nervozitate, de încruntare, de refuz; cenzurîndu-i efuziunile, întîmpinîndu-le cu plictiseală mirîndu-se, într-un cuvînt, de un asemenea apetit pentru revelaţiile culturii. Este, în acelaşi timp, privirea „prozaicului secol" de care Odobescu se simte înconjurat, asaltat şi împotriva căreia îşi lansează cavalcada impresiilor artistice culese de pretutindeni. „La ce bun atîta artă?", „pentru ce atîta erudiţie?" — pare a sugera exigenţa prozaică. Şi cu cît dovezile platitudinii se înmulţesc, cu atît sporesc probele erudiţiei nimicitoare: „Dar cu toată pofta ce am a te copleşi subt un nemete de erudiţiune cinegetico-academică...".

Dar, în definitiv, ce înseamnă aici erudiţie? Şi, oare, poate ea fi confundată vreo clipă cu accepţia rea a termenului, cu seaca, banala înmagazinare de date, de cunoştinţe? Dimpotrivă: pentru Odobescu, ea este, mai întîi, posibilitatea peregrinării nelimitate „prin spaţiu şi prin răstimpi", posibilitatea de a simţi şi de a vedea „ca-ntr-o panoramă" desfăşurarea magnificentă a lucrurilor lumii, capacitatea de a uni mental universul faptelor disparate. Erudiţia reprezintă omogenitate, claritate, prezent continuu şi, prin desfiinţarea limitelor de spaţiu şi timp, ea este de esenţa reveriei. Reverie pe marginea operelor create de geniul uman. Contopire a spiritului cu lumea sensibilă a artei. Rareori erudiţia şi reveria au fuzionat mai bine ca la Odobescu, formînd fără îndoială plasma originară a operei sale.

Nu e vorba, însă, numai de o posibilitate, ci mai mult, de o senzaţie făcută concretă. Erudiţia mai înseamnă, astfel, siguranţă, securitate, navigare pe o mare ale cărei vînturi şi ai cărei curenţi sînt, deopotrivă, cunoscuţi pînă în cele mai mici amănunte; e o plutire nestînjenită, ideală, excluzînd capriciul şi hazardul, degradarea şi risipirea; un reper statornic faţă-n faţă cu cele trecătoare; o absorbţie a efemerului reflectată într-o suprafaţă de oglindă. Şi poate că primul lucru ce te izbeşte la lectura operelor marilor erudiţi e liniştea. Senzaţia de calm, de impasibil, de autonomie şi proprietate; alunecarea maiestuoasă aidoma unui fluviu cu ape potolite în adînc; reprezentarea unei lumi instaurate irepresibil, cu părţi ce-şi răspund într-un întreg armonios.

La Odobescu, în seducătorul său eseu, secolii îşi contopesc imaginile prin ecourile a ceea ce au mai rezistent, mai fidel şi mai activ în durata lor: operele de artă. Arta persană din vremea Sasanizilor şi pictura lui Rubens; sculptura antichităţii şi sculptura Renaşterii; desenele preistorice şi gravurile lui Dürer; Horaţiu şi Turgheniev; Jean Goujon şi Weber, şi aşa mai departe; arheologie, cataloage de muzee, reproduceri, ediţii rare şi istorii de artă, toate cuprinse într-o viziune de muzeu imaginar. Eminescu, în **Panorama deşertăciunilor** sau Al. Philippide, în opera sa poetică, au mai realizat un astfel de spaţiu şi timp al contopirii şi al continuităţii, o simultaneitate semnificativă de epoci succesive. Alternanţa de trecut şi prezent, care constituie aspectul gramatical al naraţiunii lui Odobescu, se reflectă, aşadar, într-o deloc întîmplătoare interioritate a simultanului. Am văzut că Odobescu foloseşte cuvîntul „panoramă". Dar nicidecum o panoramă a deşertăciunilor, ci o panoramă a prezenţei, a durabilităţii şi irevocabilului. Iar dacă face apel, cu atîta fervoare, la evocarea operelor de artă, o face nu numai din plăcerea erudiţiei, dar şi pentru faptul că aici, dincolo de expresia istorică, întrezăreşte expresia dintotdeauna a gestului creator; şi pentru faptul că arta este totodată manifestarea unei forţe umane aparţinînd tuturor timpurilor, măsură perenă a grandorii şi contorsiunii omeneşti. Iată sensul superior al meditaţiei despre artă întreprinsă de Odobescu.

Există în cartea a IX-a din **Pseudokyneghetikos** una din cele mai tulburătoare descrieri de tablouri realizate de Odobescu. E un peisaj de Ruysdael: „Pe povîrnişul unei păduri a cărei verdeaţă începe a se păli de suflările toamnei, se deschide un drum năsipos ce se pierde în zarea întunecată a depărtării, sub nori posomorîţi; vîntul bate şi apleacă crăcile pe jumătate goale; pămîntul e presărat cu frunze uscate, ce par a se rostogoli, fîşiind de-a lungul căii. Un biet drumeţ cu o sarcină de nuiele la spinare suie cu greu dealul, urmat de trei cîni, Atît şi nimic mai mult!"

Dacă opera de artă nu ne atrage decît pentru că recunoaştem în ea propria noastră dorinţă formulată, atunci ce l-a împins pe scriitor să aleagă tocmai această imagine a melancoliei, a omului lăsat pradă elementelor, urcînd un deal pe sub norii cenuşii ce acoperă tot cerul, bătut de vînturi şi împovărat de greutăţi? Poate că însăşi problema a cărei dezlegare o urmăreşte în întreaga sa carte: neputinţei, efemerităţii trebuie să i se răspundă prin rezistenţa artei; şovăielii ce ades ne încurcă paşii, prin neclintirea gestului creator; obscurităţii misterioase, prin claritatea instauratoare a imaginaţiei.

„Pentru Platon, ca şi pentru Sfîntul Toma — scrie undeva Ortega y Gasset — omul de ştiinţă este un om care merge la vînătoare, vînător". Dar omul de artă? Fără doar şi poate că acela ce-şi imaginează vînătoarea.

Homo technicus?

Urmare din pag. 1

relaţiile dintre oameni. Umanismul nu se poate limita la un sentiment de toleranţă faţă de cei care sînt „cavalerii" descompunerii spirituale, sau faţă de cei care nu sînt pătrunşi de aspiraţia permanentă către mai bine. Umanismul există întotdeauna, prin epoca sa şi, invers, epoca se caracterizează, întotdeauna, prin umanismul său.

Umanismul nu poate fi considerat ca un apendice şi omenirea nu se va putea debarasa niciodată de acesta, fără riscul de a înceta a fi ceea ce trebuie să fie, adică o adevărată societate cu profunde sentimente umane. Formele de asociere a oamenilor se schimbă de la o orînduire la alta. Socialismul înlocuieşte raporturile existente în capitalism cu raporturi noi, superioare, care se încheagă într-un proces istoric îndelungat şi în decursul căruia se creează valori noi. Aceasta presupune şi stabilirea unor raporturi noi între raţiune şi sentiment, între raţiune şi credinţă, credinţă ce nu poate fi oarbă cum a fost în trecut.

Omul n-are nevoie de o tehnică tot mai perfecţionată, dacă aceasta ar însemna subjugarea lui de către tehnică. Omul a creat tehnica şi nu invers (atît pe cea modernă, după cum va crea şi tehnica viitorului). Tehnica reprezintă o prelungire a mîinii şi a creerului omului. Omul ori va fi stăpînul creaţiei sale, ori va înceta să existe. Trebuie eliminate contradicţiile dintre raporturile existente şi scopurile urmărite de oameni. Revoluţiile sociale (cele din trecut, prezent şi viitor) generează o putere nouă. Revoluţia socialistă a creat şi ea o nouă putere. În condiţiile noii puteri creaţia umană devine critica permanentă a existentului şi contribuie, în acest fel, la umanizarea puterii. Homo technicus nu poate fi idealul nostru. El este contrariul acestui ideal. Omul în noua societate va trebui să fie întruchiparea „deplinei dezvoltări a dominaţiei omului asupra forţelor naturii, adică atît asupra forţelor naturii propriu-zise, cît şi asupra forţelor PROPRIEI SALE NATURI" (Marx).

Dacă „dominaţia" asupra forţelor naturii este un proces relativ mai simplu (deşi şi acesta reprezintă ceva destul de anevoios şi complex), dominarea „propriei sale naturi" este o sarcină infinit mai grea, dar reprezintă condiţia sine qua non a acelei societăţi către care au năzuit atîtea generaţii, pe care o zidim, o înălţăm nu fără greutăţi, zi de zi.

biografia debuturilor

Invitatul nostru: Alexandru Balaci

„Istoria este şi o sumă de momente ale culturii"

1. Craiova — La Blanche

— Peripatetic fiind, multe din miracolele copilăriei și adolescenței mele se leagă de străzi, cartiere mai mult sau mai puțin cunoscute, clădiri sau parcuri. Unul din mirajele anilor mei de studenție l-a constituit o cameră, totdeauna generos luminată, aflată la parterul unui bloc, încăpere prin ale cărei ferestre admiram o bibliotecă de vis. Aș fi putut intra oricînd în holul blocului spre a afla, citind cartea de vizită inserată în dreptunghiul de ebonită al soneriei, numele celui pe care-l invidiam atît de mult. N-am făcut-o tocmai pentru ca invidia mea să rămînă curată, adică să se îndrepte mai mult spre rafturile unei biblioteci și mai puțin asupra unui nume. Iată de ce, atunci cînd mi-ați spus la telefon „Eu locuiesc pe Mintuleasa 42, parter, apartamentul 1. Blocul care face colț cu Bulevardul Republicii" au început, să nu o luați drept un patetism ridicol, au început să-mi țiuie urechile ! Am aflat dintr-o dată două lucruri : numele pe care ani de zile n-am vrut să-l aflu și că, atunci cînd se destramă, „misterele" pot produce efectul de care vă pomeneam. Dacă nu v-aș fi făcut această confesiune, stimate Alexandru Balaci, m-aș fi simțit vinovat, aici, în biblioteca dumneavoastră. Tot legat de ea aș dori să fie și prima întrebare pe care v-o adresez. Așadar, de unde a început drumul dumneavoastră spre... biblioteca din Mintuleasa 42 ?

— Mai întîi trebuie să vă mărturisesc bucuria mea că o cameră ticsită cu cărți poate stîrni o stare, sentimente pe care mi le-ați mărturisit. Drumul de care vorbeați a început dintr-un sat cu un nume, ce-i drept, fatidic, dar real : AURORA. E lipit de Cujmirul din Mehedinți și se află cam la 12 km de Dunăre. E vorba, deci, de o zonă din cîmpia oltenească, aflată cam la 30 km de Calafat și la vreo 50 de Turnu-Severin.

— Văd că v-ați întrerupt și bănuiesc motivul. Numele altei localități ? O nouă etapă ?

— Da. În vremea în care eu n-aveam mai mult de 3 ani, părinții mei au plecat din sat și s-au stabilit la Drăgășani. Apoi la Craiova. Cînd am ajuns aici, aveam vreo 7 ani.

— Fiind vîrsta primelor responsabilități, vă pot întreba ce impresie v-a produs Craiova ?

— Bineînțeles, deosebită. Peste ani, reluînd titlul unui scriitor francez am numit-o Craiova-La Blanche.

— De ce ?

— Pentru că, ceea ce m-a impresionat cel mai puternic în acel prim contact cu orașul, au fost zidurile sale de un alb copleșitor.

— Au venit anii liceului, pe care știu că l-ați urmat la Craiova. În afara cunoștințelor pe care le aflați din manuale și de la profesori, m-ar interesa să știu ce aflați, „pe viu", despre Craiova.

— Aflam, treptat, că orașul avea o puternică viață culturală, bazată pe o tradiție strălucită la care entuziasmul celor de dinainte — fie ei cărturari, fie boieri luminați — puseseră niște temelii de toată stima. Apărea la Craiova revista „Ramuri", exista Editura „Scrisul românesc" în care au apărut edițiile quasi-impecabile ale „Clasicilor comentați". Și tot în acel oraș cu o populație de 35 000—40 000 de locuitori mai apărea o revistă foarte serioasă : „Arhivele Olteniei". Apoi, ființa o societate precum „Prietenii științei" care organiza săptămînal manifestări foarte bine pregătite și interesante. Și să nu uităm Teatrul Național.

— Îmi închipui că într-un asemenea climat, orgoliul elevilor era bine „biciuit".

— Cum să nu. Eu, de pildă, învățam la „Colegiul Carol", actualul liceu „Bălcescu", care în 1976 va împlini 150 de ani de existență, unde apăreau mai multe reviste scoase de elevi, și unde activa o societate literară precum „Alexandru Vlahuță". În cadrul ei, în paginile revistei erau prezenți elevi talentați, de pildă, Aurel Tita, azi profesor și excelent traducător din literatura franceză, prof. Valeriu Pissoschi, George Pavlu, prorector al Institutului de Arhitectură ș.a.

— Dar unde a debutat elevul Balaci Alexandru și cu ce ?

— Am debutat în revista... „Înmuguriri" cu un articol „Despre fizionomie" în care exprimam „îndrăznețe" opinii cu privire la descifrarea spiritului uman după structura feței. Deși revistă scrisă de elevi, „Înmuguriri" era cerută de o instituție precum cea a Academiei care, neștiind că între timp „Înmuguriri" încetase să mai apară, ne soma : „De ce nu ne-au sosit ultimele numere ?" și noi „redactorii" eram foarte mîndri.

— Deși eseist și istoric literar, mă surprinde debutul dumneavoastră. Nu mă așteptam la un articol „Despre fizionomie" ci la... poezii.

— O, n-aveți nici o teamă, am publicat și poezii. Iată de pildă unele versuri prime, în versul nostru „alb".

„Nimic nu s-a schimbat / Au bătrînețe eternă orașele mici / Aceeași floră în crăpături de asfalt / Statuia ecvestră în piața de-aici / Aceleași străzi murind pe cruci"... etc.

Iar sufletele noastre, echivalente cu **cerbii tăcerilor** rătăceau pe bulevarde unice, parfumate de tei spre „gara cu opriri de-un minut".

Nu zîmbiți, căci aș vrea să vă reamintesc un lucru : Craiova are cel mai frumos și mai romantic parc din țară. Influența lui asupra producțiunilor poetice ale autorilor locali, de orice vîrstă, era covîrșitoare.

— Pentru că vorbeați de autori „locali", care erau numele la modă în Craiova adolescenței dumneavoastră ?

— Sigur, un Arghezi sau un Traian Demetrescu, dar ei erau deja valori naționale. Dintre „locali" pot pomeni pe un Milcu ori pe Ioanid, profesori de liceu în oraș. Și pentru că a venit vorba de dascăli, aș face o nedreptate dacă n-aș spune că am avut profesori excepționali, dintre care figura lui C.D. Fortunescu, profesor de franceză căruia noi , elevii lui, îi datorăm spiritual foarte mult, și al cărui centenar s-a sărbătorit anul trecut sau Ion Dongorozi, mort luna aceasta, și a cărui proză lucidă ne arunca în realitatea nefalsificată. Citeam mult și revistele protestatare și calchiam versuri din **Cuvîntul liber**, în care îl luam pe „tovarășul Petre" (colegul meu Paul Petre Chivu) „pe proletare vetre", pentru „a stoarce soarele" etc.

2. „Ne-au învățat cum se scrie o carte!"

— E de înțeles de ce ați optat pentru cursurile Filologiei moderne, secția franceză.

— Se poate, numai că trebuie să facem o „paranteză", impusă de un fapt de viață. În toamna anului 1934, după terminarea liceului, absolventul Balaci Alexandru, cum mă numeați ceva mai înainte, nu s-a înscris la cursurile facultății numite de dumneavoastră, ci a luat drumul Clujului, cu gîndul de a urmări cursurile Facultății... de Medicină. Dar după trei săptămîni, am dezertat. Profesorul Papilian, nuvelist cunoscut, mi-a confirmat că datorită firii mele, imposibilității de a asista la disecții, etc. etc., mi-ar fi fost aproape imposibil să termin medicina. Așa am ajuns la București, student la „Litere și filozofie, Filologie modernă, secția Franceză".

— Ce profesori ați avut aici ? Poate o să vă mire insistența agasantă, cu care vă întreb despre profesori, dar eu fac parte dintr-o promoție de studenți care de fiecare dată cînd era în pragul unui curs al unui mare profesor, se întîmpla ca profesorul să dispară. Așa nu l-am apucat noi — Constanța Buzea, Adrian Păunescu, Ioan Alexandru, Florin Manolescu și alții — nici pe Călinescu, nici pe Vianu ș.a.

— Vă înțeleg foarte bine. Noi, din fericire, am prins profesori excelenți : Ch. Drouhet, la franceză, Alexandru Marcu, la italiană, N. Cartojan, N. Iorga, Ov. Densușianu, Mihail Dragomirescu, Al. Rosetti, care peste ani avea să ne devină marele prieten, D. Caracostea, I.A. Candrea, G. Oprescu.

— De ce spuneți că au fost excelenți ?

— Ne-au învățat, printre alte lucruri, unul esențial : cum se scrie o carte ! Și încă ceva, la fel de prețios pentru acei din noi care la rîndu-ne am devenit profesori : cursurile să nu fie un amalgam, un aluat ușor, gata comestibil, ci niște cursuri, hai să le spun, tinere, care să se poată mula pe aptitudinile, pe sufletul și preocupările oricăruia dintre studenți. Și, eu nu-mi pot închipui niciodată acest sacerdoțiu al profesorului decît alături de marea explozie a spiritului tînăr, a setei sale de cunoaștere, a visului de a descoperi adevărul integral.

— V-aș ruga să-mi spuneți cîteva cuvinte despre fiecare, sau măcar despre unii dintre profesorii dumneavoastră.

— Despre Charles Drouhet, știți foarte bine că a fost unul dintre foarte bunii noștri comparatiști. Lucrarea lui „Despre Alecsandri" face autoritate în materie. Alexandru Marcu a fost un profesor de o rară hărnicie, autor a peste 200 de lucrări importante. Opțiunea multora dintre noi pentru italiană se datorează în mare măsură efervescenței italianisticei care își avusese creatorul în Ramiro Ortiz și continuatorul în Marcu.

— Chiar voiam să vă întreb : cum s-a produs opțiunea dumneavoastră pentru italiană în defavoarea francezei ?

— Am fost atras de literatura italiană pentru că mi se părea a găsi în acest domeniu mai multe posibilități de studiu. Adică, tînăr prezumțios, cum eram, consideram că literatura franceză îmi este cunoscută ! În același timp am fost atras și de dorința de a demonstra că România, în căutarea latinității sale, a găsit în cultura italiană un spațiu benefic. Nu uitați că marii noștri clasici au fost cu toții călători în Italia și pe de altă parte, că marii umaniști italieni — îi numesc numai pe cîțiva Poggio Bracciolini, Antonio Bonfini, Enea Silvio Picolomini (Papa Pio al doilea), au afirmat în toată Europa, prin scrierile lor filologice și istorice, latinitatea românească.

— V-aș ruga să ne întoarcem la profesorii dumneavoastră.

— Pe Densușianu l-am avut profesor numai doi ani. Mă impresiona la el lupta dramatică dintre un fizic ingrat și o spiritualitate covîrșitoare. Nici ca poet nu cred că poate fi trecut cu vederea. Despre Dragomirescu am o amintire aproape anecdotică. Am făcut o lucrare intitulată, cum era la modă, conform unui structuralism avant la lettre, „Arta cuvîntului în Melancolia lui Eminescu". Profesorul Caracostea era inițiatorul unei astfel de exegeze. La susținerea lucrării, Dragomirescu mi-a spus : „Vasăzică dumneata ești dintre ăștia noii, trăzniții !" Mihail Dragomirescu, în ciuda portretelor caricate ce i se fac, mi s-a părut un profesor de mare clasă. Să nu uităm nu numai că era unul dintre cei mai buni exegeți ai lui Croce și în corespondență cu acesta, ci și faptul că, Benedetto Croce a recunoscut în repetate rînduri, în scrisorile către Mihail Dragomirescu faptul că el, românul, avusese dreptate în legătură cu un fapt sau altul, bineînțeles ținînd de estetică, și nu el, Croce, marea figură europeană. Ar mai fi Basil Munteanu la al cărui doctorat strălucit am fost martor. Urma să preia catedra lui Drouhet și avea nevoie de formalitatea titlului de doctor. A prezentat o lucrare de numai 15 pagini despre **Kotzebue călător la noi.** Dar ce lucrare ! La sfîrșit, impresionat de modul cum își susținuse doctoratul l-am întrebat, cu un soi de obrăznicie : „Ce impresia v-au făcut profesorii din comisie ?"

Și ca să închei această succintă galerie, trebuie să vă spun că-i datorez foarte mult profesorului George Oprescu care m-a învățat, și nu numai pe mine, cum să mă apropii de marile realizări ale artelor plastice. Spirit sensibil, misogin cînd ne vedea alături de fete la curs le spunea acestora : „Fetelor, lăsați-i în pace pe băieți, lăsați-i să fie serioși ; ei au ceva de făcut în viață". De la profesorul Oprescu am învățat să nu fiu un prețios. În 1937, după o bursă de o lună în Franța, la niște cursuri de vară, toamna îmi începeam astfel o lucrare despre sculptura secolului XVII : „În peregrinările noastre din această vară, am poposit la Versailles...". Profesorul Oprescu mi-a scris pe lucrare „Balaci, nu știi să fii simplu în scris. Ești gongoric, frate dragă". Profesorul Oprescu a fost o mare personalitate, bucurîndu-se de aprecieri „europene". Scrisorile pe care le-a primit de la un Einstein, Valéry sau Focillon pot susține acest lucru.

3. „Fără conștiință, diferitele momente ale istoriei nu pot fi însumate"

— Știu că în perioada studenției v-ați apropiat și ați devenit unul dintre colaboratorii „Cadranului". Ce v-a atras spre această revistă ? Ce dorea ea să fie ?

— În perioada 1938—39 se intensificase poziția net antifascistă a studenților, mai ales a celor de la „Litere și Filosofie". „Cadranul" și-a propus și a fost o revistă care exprima categoric această poziție. În aceeași măsură, revista scrisă de studenții cu adevărate vederi progresiste — în toate domeniile — a luptat împotriva dulcegăriilor, a frazeologiei, stilului prăfuit care năpădiseră presa noastră atunci. Iată motivele apropierii mele de această revistă.

— Dar întîmplarea care a dus la intrarea dumneavoastră în cercul „Cadranului" care este?

— Ștefan Popescu — poetul Sabin Vasia, poreclit „cel cu potcoave de argint" — cel care conducea „Cadranul", era bibliotecar, adică, așa cum se spunea pe atunci, custode la biblioteca seminarului lui George Oprescu. Eu eram custode la seminarul de italiană. Cam așa ne-am întîlnit.

— Am auzit, am citit multe lucruri referitoare la marele merit al lui Ștefan Popescu în conducerea „Cadranului", dar se pare că nu era chiar el singurul „creer" al revistei.

— Adevărat. Mișcarea studențească de la Litere și filozofie de atunci — lucrul acesta l-am aflat și noi — avea la conducere trei comuniști, trei nume azi atît de cunoscute : Miron Constantinescu, Constanța Crăciun și Grigore Preoteasa. Miron Constantinescu a avut misiunea să readucă la viață fosta revistă „Cadran" și să-i dea profilul de care vă vorbeam ceva mai înainte. Așadar, se poate spune, pe bună dreptate, că împreună cu Ștefan Popescu ei doi erau elementul motor al „Cadranului". Și vreau să vă mai spun un lucru despre regretatul Miron Constantinescu, pe care foarte mulți și-l amintesc ca pe un om ancorat numai în sfera politicului. A fost, și nu numai după opinia mea, un excelent cunoscător al poeziei moderne, cel mai bun exeget al poeziei lui Ion Barbu !

— Care erau numele ce semnau frecvent în „Cadran" și mai ales, ce publicau ?

— S-a scris îndeajuns despre studenții și tinerii care au scris la **Cadran.** Nu lipsesc numele Manea Mănescu, Corneliu Mănescu, Miron Constantinescu, Mihai Levente, Mihai Beniuc, Mihai Dragomirescu (Ulmeni), Silvian Iosifescu, Victor Iliu, T. A. Stoianovici, M. Tiriung, Mihu Dragomir. În fiecare număr publicau Mihnea Gheorghiu și Alexandru Balaci și bineînțeles, Ștefan Popescu, cel care îndemna la solidaritate intelectuală antifascistă. Noi, ceilalți, publicam versuri, articole și exegeze despre literatura română ori literaturile străine, despre fenomenul cultural universal.

— A avut „Cadranul" și un cenaclu ?

— Un cenaclu „propriu-zis" nu. Dar ne întîlneam cu mare regularitate, citeam, comentam — cu o sinceritate, uneori dureroasă. Mi-aduc aminte că producțiunile care nu ne plăceau le notam cu litera „K". Cei mai mulți „K" i-a primit din partea noastră Miron Constantinescu pentru poeziile sale, care, însă, știa să primească „eșecurile" cum se cuvine.

— Unde se țineau aceste întîlniri ?

— Pe Parfumului 25, locuința, și pînă azi, a lui Ștefan Popescu sau în camera mea de student din Smirdan 11, pe care o împărțeam cu Mihnea Gheorghiu.

— Ce credeți că a dat atîta trăinicie acelui grup, ai cărui membri au rămas și peste ani buni prieteni, stimîndu-se cu o constanță exemplară pentru noi, generațiile, promoțiile mai tinere ?

— Vedeți dumneavoastră, faptul că legătura noastră s-a format pe relații total imaculate, lipsite de orice interes, pe o sinceritate desăvîrșită, mi se pare a fi fost „șansa" prieteniilor noastre. Iată, au trecut atîția ani și astăzi mă întreabă cîte cineva „Cum poți, profesore, să fii prieten cu cutare, care a făcut așa și pe dincolo ?". Eu îi pot răspunde foarte ușor, căci în pofida unor situații în care noi, tinerii de atunci, ne-am aflat în decursul vieții pe poziții uneori opuse, în situații în care nu am fost unul de acord cu un gest, cu o atitudine a celuilalt, faptul că prieteniile noastre s-au întemeiat pe acea temelie de curățenie morală de care vă vorbeam, ne-a făcut întotdeauna să fim siguri, că unul dintre noi a putut greși, chiar grav, într-un moment sau altul, dar că el este, funciarmente și în mod probat, un om cinstit, bine pregătit, de bună credință. Altfel spus, noi am fost de-a lungul anilor, unii pentru ceilalți, garanțiile morale care ne-au ajutat să trecem mai puțin singuri prin viață, mai puțin înfricoșați în momentele mai grele. Și, iată, gîndindu-mă la intelectuali, vă pot spune cu siguranță că marea eroare în care se pot afla ei, într-un moment sau altul, este aceea de a nu fi solidari, de a uita că Istoria este și o sumă de momente ale culturii. Momente de care ei sînt direct răspunzători, nu numai prin talentul lor, ci și prin poziția morală, nu numai prin ce dau societății prin munca lor, ci și prin cum apără aceste daruri prin conștiință. Altfel spus, fără conștiință, diferitele momente ale culturii nu pot fi însumate și atunci intelectualii rămîn, în mod tragic, datori Istoriei.

— Din numele care se leagă de „Cadran" știu foarte puține lucruri despre Simion Stolnicu. Mi-ați putea spune cîteva cuvinte despre el ?

— El nu se leagă atît de mult de **Cadran,** cît de trăirea studențească. Față de noi era un student întîrziat. Botez I. Alexandru publicase, sub pseudonimul Simion Stolnicu, „Punct vernal" și „Pod eleat". Era un incontestabil, mare talent dar și un ins bizar, cumplit de introvertit, pătrundea greu în ambianța noastră trepidantă. Stătea într-o mansardă, care-mi amintea de Raskolnikov, unde cînta foarte mult la vioară. Situația lui mi-a inspirat și niște versuri :

Am suit vertical și mizerii, spre mansardă
Acolo stătea Raskolnikov și fuma inelar
Chemase luna și luminarea să ardă
Timpul era tăiat, fiind greu și pendular...

La rîndu-i, pe exemplarul din **Punct vernal** pe care mi l-a dăruit mi-a transcris o foarte frumoasă inedită „Rugă de porumb", din care îmi amintesc începutul :

Ascunde-mă lan de porumb
Ca pe-un hoț de mătase !
Găzduiește-mă sub cărbune și spice —
Și-n urma mea, o ploaie de alice
Privește-o-n fluturii bobilor

Îi plăcea foarte mult E. A. Poe, care apăruse în excelenta traducere a lui Emil Gulian.

— Pentru că tot ați pomenit numele lui Poe, aș vrea să vă întreb, care era poezia ce plăcea atunci, nu numai celor de la „Cadran", ci studenților de la „Litere", să zicem ?

— Erau două „extreme". O mare, magică, fascinație pentru Baudelaire, Rimbaud sau pentru Poe — în linia unei astfel de poezii, ne impresionase foarte mult „Întunecatul April" al lui Emil Botta — și poezia protestatară de genul celei publicate în „Cuvîntul liber". Eram în întrecere în „descifrarea" lui I. Barbu. Copiam, ca în Evul Mediu, **Joc secund,** de mînă. Ca și pe Bacovia.

— Dumneavoastră ce fel de poezie scriați ?

— Fiind student la franceză am publicat în „Buletinul societății studenților" (număr unic și el !) un ciclu, pe care l-aș numi oltenesc despre „mîndria" mea de a avea „printre rude haiduci" sau despre melancolia valéry-ană a lecturilor = Ploaia e peste univers / Voința e-un cuvînt șters / Ți-ai croit în biblioteci / Marilor melancolii poteci", etc. Dar am publicat și poezii scrise sub influența liricii de la „Cuvîntul liber" în care „poetul muncitor" era dus pe un „cîmp infinit" din care se „stinseseră macii lumii" etc.

— Ați debutat editorial cu volumul de poezii „Dolores", apărut la Editura Cadran. Ce ar fi de spus despre acest debut ? În ce condiții s-a produs ? Cine și cum a scris atunci despre „Dolores" ?

— În toamna lui 1941 plecam, împreună cu prietenul Mihnea Gheorghiu, în armată, la școala de ofițeri de rezervă de artilerie de la... Craiova. Am stat în armată cinci ani ! și mă întreb acum cine ar putea să-mi dea înapoi acești ani ? Ultimele gesturi literare înainte de intrarea în armată, cei doi, Mihnea Gheorghiu și cu mine, le-au materializat prin volumele de poezii „Ana Mad" — el, și „Dolores" — eu. Era în noiembrie 1941. Editura se numea numai simbolic „Cadran", căci ea nu exista, în realitate. Noi vroiam să prelungim egida noastră antifascistă. Despre „Dolores" au scris, mai mult semnalînd-o decît comentînd-o, M. R. Paraschivescu, Perpessicius, binevoitor ca de obicei, Ștefan Popescu și alții.

— Ce s-a întîmplat de atunci cu poetul Alexandru Balaci ? Vă întreb acest lucru, pentru că, după cum bine știți, poetul Alexandru Balaci n-a mai publicat de atunci nici un volum de poezii.

— Poate că „poetul" e cam mult spus. Oricum, o explicație există. V-o dau, chiar dacă ea are un caracter ceva mai „intim". Citindu-i într-o seară unui prieten apropiat o poezie nouă, la un vers cu niște „cai lungi" ai străzilor a izbucnit în rîs. M-am considerat ca la **Cadran** demn de inițiala K. I-am promis — și mi-am promis — că n-o să mai scriu versuri niciodată. Cred însă că-mi voi schimba hotărîrea. Am să mai scriu cîndva poezii, dar în colaborare cu cele două fetițe ale mele.

— Ce și unde ați publicat în perioada școlii militare de la Craiova ?

— Tiberiu Iliescu, om de mare acțiune, gazetar exploziv, polemist spectaculos, scotea o revistă foarte vie, „modernistă", opusă conservatorismului majorității revistelor noastre literare de pe atunci. Am fost atras de „Meridian", căci despre ea este vorba, tocmai pentru că mi se părea o posibilitate de a putea publica în paginile unei reviste ce continua, într-un fel, atmosfera de la **Cadran.** Am semnat în **Meridian** un articol despre futurismul lui Marinetti, despre Pascoli, traduceri de versuri.

— Care erau numele ce se puteau întîlni în acea revistă ?

— Numele mai tuturor „protestatarilor". În cercul caietului se aflau, printre alții (în ordine alfabetică) : Emil Botta, Geo Dumitrescu, Ion Caraion, Petre Pandrea, Ștefan Popescu, Gh. Dinu (Roll) G. G. Rădulescu, M. Saraș, Ion Schintee. Vă închipuiți că Mihnea Gheorghiu și cu mine nu puteam fi decît foarte bucuroși să publicăm în „Meridian". Pentru mine era una din marile consolări ale acelor ani.

— Altă consolare ?

— Purtam în buzunarul de la manta ediția Diamant a „Divinei Comedii".

— Cum au sfîrșit cei cinci ani de armată ?

— După numai patruzeci de zile de front, am fost rănit. Aveam în picioare 44 de schije. Așa lua sfîrșit, după un an de spital, Odiseea mea militară.

Am revenit într-un București în care mulți dintre prietenii mei erau acum oameni politici. Evident, și eu mă aflam în fața altei etape a vieții.

4. „Cronica dramatică", „Revista revistelor", „Pagini din trecut"

— Pentru mine, întotdeauna, imaginea profesorului Alexandru Balaci nu s-a împăcat deloc cu ipostaza „reporterului frenetic". Și totuși, începînd din 1946 ați fost, pentru o vreme, ziarist.

— Da, numai că imaginea „reporterului frenetic" este într-adevăr o legendă în ceea ce mă privește. În realitate, alături de M. R. Paraschivescu, Ion Călugăru și ceva mai tîrziu, Constantin Chiriță, am fost redactor al paginei culturale a „Scînteii". Eu scriam „cronica dramatică", dar dacă mă gîndesc bine există ceva real și în legenda reporterului. În acea vreme, regretatul Zaharia Stancu era însărcinat cu problemele propagandei Blocului Partidelor Democratice pentru alegerile din 1946. M-a trimis să scriu niște reportaje prin regiunea „patrulaterului aurifer" Roșia Montana-Zlatna. La întoarcere, Stancu pe care l-am prețuit în mod deosebit întotdeauna, a apreciat mai mult calitățile literare ale reportajelor mele și mult mai puțin „înclinațiile" mele de reporter. M-am reîntors la „cronica dramatică" și la articolele despre învățămînt.

— Cam ce spectacole aveau loc în acea vreme pe scenele teatrelor noastre ?

— Se juca mult O'Neill — redescopeream, poate mai mult teoretic, teatrul american. Se jucau piese precum „Clocotul" lui Vintilă Rusu-Șirianu, piesă închinată luptelor de la Grivița, spectacol cu care s-a deschis activitatea Teatrului Giulești.

— Cît timp ați ținut cronica dramatică în paginile „Scînteii" ați văzut spectacole deosebite, mari spectacole ?

— Nu. Nici n-ar fi fost posibil. În timpul acela lumea teatrală, și nu numai ea, era într-o mare efervescență, într-o mare căutare. Se încerca îmbinarea elementelor spectacolului factice, comercial, cu cele ale spectacolului cu adevărat de artă.

— S-au născut în acea vreme forme noi de spectacol ce pot fi întîlnite și astăzi ?

— Da. De atunci începe tradiția marilor spectacole în aer liber. Ele s-au născut sub numele de „Spectacolele Scînteii".

— Ce a urmat perioadei dumneavoastră de gazetar ?

— Am fost numit director adjunct al emisiunilor cultural-artistice ale Radiodifuziunii. Directorul „Radio"-ului era Matei Socor iar șeful programelor Alexandru Graur. Am făcut, pentru ani de zile și „Cronica revistelor" care se difuza în fiecare marți.

— V-aș ruga acum să ne oprim puțin asupra perioadei în care ați fost redactor șef al fostei edituri ESPLA. Care credeți că au fost realizările importante înfăptuite atunci, mai ales apreciindu-le prin valoarea lor în timp ?

— ESPLA a fost o editură mamut. Pe timpul acela însuma 60 la sută din titlurile întregului sistem editorial. Printre marile gesturi editoriale săvîrșite în cadrul acestei instituții imense aș numi tirajele de masă în care s-au editat clasicii literaturii universale. Aș îndrăzni să spun că, așa cum scriitorii îi sînt datori poporului foarte, extrem de multe lucruri, la fel cititorii pot fi recunoscători scriitorilor, care uniți atunci în colective — colectivul Shakespeare, Molière, colectivul Twain, colectivul Dickens etc. — au realizat atunci traduceri de proporția și însemnătatea alfabetizării, acțiune ce se desfășura paralel în toată țara. Ar mai fi de amintit lansarea colecției „Luceafărul", pe care apoi atît de bine a dezvoltat-o „directoratul" lui Ion Bănuță ; sau colaborarea cu Lucian Blaga, al cărui „Faust" încerca o traducere de mari și rafinate echivalențe filozofice. Nu mai puțin importante au fost lansarea colecțiilor „Academice" ori a „Operelor complete" ale scriitorilor români.

— Dintre „reconsiderările" acelor ani, care s-au produs la ESPLA ?

— Chiar dacă nu mi-ați fi pus această întrebare, aș fi pomenit aici de tipărirea — în numai trei zile ! — a „Paginilor din trecut" ale lui Arghezi. Consider că a fost una din marile mele bucurii de editor. După ani de tăcere, răsuna din nou vocea atît de puternică și singulară a marelui poet. Revenit în actualitate — pe care în creația sa el n-o părăsise niciodată — Arghezi a publicat în următorii ani „1907", „Cîntare omului" și un volum în ceea ce noi doream să devină o „Pleiadă", cuprinzînd toată poezia lui de pînă atunci, tipărită pe hîrtie biblie.

— Știu că dintre marii noștri scriitori dispăruți, Arghezi și Stancu v-au „împovărat" cu marile lor prietenii, prietenii pe măsura stimei pe care dumneavoastră le-ați purtat-o consecvent. Știu, de asemenea, că pentru evocarea acestor relații ne-ar fi necesare alte două interviuri. De aceea m-aș „mulțumi" — deși dedicațiile sînt gesturi de o mare intimitate — dacă mi-ați permite să reproduc în continuare cîteva din cele pe care vi le-au scris pe cărțile lor Arghezi și Stancu.

— Am, într-adevăr, toate cărțile lui Zaharia Stancu cu dedicații în versuri, uneori incorporate în structuri de adevărate poeme. Iar de la Tudor Arghezi, (v-am arătat unele dedicații), rînduri care justifică existența mea de editor. Vi le voi „furniza" cu prilejul alcătuirii cărții la care lucrați. În cadrul acestui interviu, care tinde să se amplifice, vă vom transcrie dedicația de pe „Cîntare omului", volumul sociogonic al celui de-al doilea luceafăr al poeziei românești, Tudor Arghezi, revelatorie pentru grația versurilor :

Carte, vreai să fii frumoasă ;
Fir curat de tiparoasă
Că ți-a dat de sus lumină
Să te-nalți și să te-mbraci,
Mulțumește-i și te-nchină
Alexandrului Balaci

T. ARGHEZI

21 mai 1956
Mărțișor

— Vă mulțumesc !

Reporter

poezia tînără

Nicolae Prelipceanu

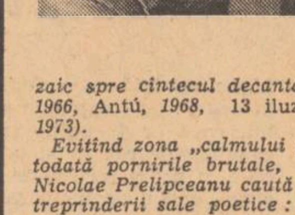

Printre cultivatorii absurdului și ai fanteziei bizare trebuie pomenit Nicolae Prelipceanu (n. 10 august 1942 în Suceava) temperament melancolic, retractil, nu mai puțin inconformist, evoluînd lent de la versul liber, prozaic spre cîntecul decantat, pur, (Turn înclinat, *1966,* Antú, *1968,* 13 iluzii, *1971,* Arheopterix, *1973).*

Evitînd zona „calmului plat" și deplîngînd totodată pornirile brutale, boala de „lilimarlen", Nicolae Prelipceanu caută un teren mai sigur întreprinderii sale poetice : „În echilibru statornic pe ghețuri, zăpezi / de la piatră la fluier oscilez ascuns, / și cînd va trebui să dau înapoi ce-am trăit, / sunet se va preface mineralul meu alb, / fluier eu însumi fiindu-mi".

Multe poeme au aspect expozitiv sau descriptiv, făcînd de pildă jurnalul modei (Moda de toamnă) *: „Se poartă mai mult stofe pline / unduios domolind conturul sinilor / și linia puțin agravată a coapselor, / ciorapii întunecați devin / la o oră tîrzie de seară, / se poartă mantii ca în secolul trecut, / se poartă brățări și coliere de scoici / disperat menținînd marea / la ordinea zilei"...*

Foarte rar dăm peste versuri ca în poemul Stai într-o turlă verde *cu ciudata apropiere dintre om și un salcîm uscat : „Stai într-o turlă verde, salcîmule, uscat, / și-ți pare verdele străin al tău / Statuile se aprind și se sting prin apropiere / ca niște frunze ale tale, pasagere. / În fiecare zi cu ploile ai semăna / reîncepînd la ore mai neașteptate, / stai într-o turlă umedă, salcîmule uscat, / numai orbita stelei noastre te străbate..."*

Inedită apare tehnica poeziei patriotice în România : *„Lasă-mi pe trup toate ierburile / toți munții lasă-mi-i / nu-i săruta să dispară, iubito, / atinge marea mea sărată de pe umeri / cu o lacrimă — să devin pămînt, / să mă numesc și eu România. / Lasă-mi pe trup aceste pietre / îngropate colorat în mine, / ochi, dinți, stern / și așa mai departe, / apropie-ți fruntea de ele, ascultă, / nu te mai teme de moarte, / mi-ai sărutat tot sîngele, / de-acum poate fi / roșu poate fi, / poate fi noapte, poate fi zi, / uită-te îndelung la ele, / să se cheme pietrele stele, / să se cheme pămîntul pămînt, / să fie vorba direct legămînt, / să am numele pe care / îl împărțim fericiți, fiecare, / să mă numesc eu / ca tine, ca ceilalți, / România (cel mai prețios vers), / atinge-mi pietrele din trup / ca lacrima, fă-le stele, / să le cunoască iar acest pămînt / pre ele".*

Antú *(prescurtare din antologie ?) conține poeme cu titluri precum* Tiribomba, Vînătoarea de îngeri, Toamna într-un camion cu dinamită, Pianul scufundat *etc., poetul făcînd asociații insolite ca în pictura suprarealistă : „În sfîrșit se vor exprima și peștii sonor / bătînd cu cozile în lemn negru / Astfel vor spune Aprobăm / bătînd cu capul în clapele negre / astfel va suna Acuzăm / și poate că nu peste mult timp / vor avea și peștii / un J'Accuse al lor".*

Balada altui Tristan și altei Isolde *nu are epilog tragic, ci comic : „De la un timp au început și ei / să nu mai fie singuri pe pămînt / creștem în jurul lor acei / ce-i arătau cu degetul plîngînd".*

Stilul trădează fumisteria în finalul la Antú*. „Altminteri va fi toamnă / altminteri vor fi ploi / ovalul picăturii / îl vom trăi și noi / mai neștiind de nimeni / mai altfel decît este / se va uimi pămîntul de faptele aceste" :*

Titlu 13 iluzii *nu dezvăluie conținutul volumului, ci poate facultatea pe care o are poetul de a gusta amăgirile fără a se lamenta, dar și fără a exulta. Un recviem pentru o dansatoare sună așa : „Trăiască dansatoarea totuși / prefer să mor aici chiar eu / și să se scrie pe mormînt cu cretă / pe care ploile o vor spăla Eheu / și-n cărțile de școală să se scrie / numele ei într-un sălbatic alfabet / trăiască dansatoarea ce adie / prin frunza de castani tot mai încet...*

Într-o elegie apare o mașină de măcinat cafea cu dinți de stînci ca Scylla și Caribda. Lichidul negru, apă de Styx, turnat în cești albe, îngerești, transportă pe cei de la mese în iad, fiindcă mașina de măcinat cafea e o clepsidră prin care se filtrează, sub formă de boabe, nisipul timpului. Metafora din Pianul scufundat *se preface la fel în alegorie în* Catedrala și pianul *: „Veche iubire, pian și catedrală / șase apariții ale unei catedrale / pe un pian / dincolo ușa deschisă metafizic / lin cîntă cerul norii și cocorii / cortegiul mortuar plîngea pianul / pe mormîntul catedralei iubite / niciodată nu se vor mai putea înțelege / niciodată cerul nu-i va mai veghea / o catedrala mea / o catedrala ta / și marea crește cu un sunet clar / pe fostul ei / pe fostul lui altar".*

Parodia e împinsă însă prea departe, în Penelopa labilis *unde Ulise face apel la „ultimele sentimente" și* Clinica rațiunii pure *(„eu legat la cap / voi trăi închis în clinica rațiunii pure / unde nimeni nu moare / nimeni nu se naște / Klinik der reiner Vernunft").*

În căutarea noutății, Nicolae Prelipceanu ajunge în Arheopterix*, deloc paleontologic, la o poezie din ce în ce mai expurgată de anecdotă, de aspect aproape lejer ca această falsă* Invitație *: „Să plecăm undeva să ne ducem / să plecăm la o mare / la o mare sărbătoare / la o zi ce n-a-nceput / la un om întors pe scut / să plecăm undeva să plecăm / dar de ce să plecăm / cînd putem să rămînem pe cerul senin / constelații sau nor / și pe urmă să plouă puțin".*

În 13 iluzii *apare frecvent pasărea Phöenix ca simbol al nevoii de a ne amăgi. În* Arheopterix *mitul e încă o dată reluat însă de data aceasta în scopuri demitizante, pasărea Phöenix fiind un ceas, o mașină care ne amintește apropierea termenului fatal.*

Al. Piru

Poeme de Mircea Dinescu

Iubito cu părul auriu

fericit salcimul ce nepăsător se scutură în umbra statuilor
cînd vintul își face de cap
purtînd orășelul pe aripi de rufe colorate.

Salve de tun vestiră ninsoarea trandafirilor definitivi
abia mai tîrziu am înțeles
sub veștedele coroane
cînd morții erau mai frumoși ca oricînd.

Acum peștișori de acvariu
raportează bunului dumnezeu
ce frumos strălucește brățara petrolului pe canale
ce blîndă-i explozia apelor,
acum fotograful mi-așează sugativa pe lacrimă.

Binecuvîntată fie dărîmarea podurilor
n-or mai înflori cerșetorii la capete
n-or mai înflori.
Într-un lan de secară electrică
țăranul ca lebăda cîntă
. . . .
verbele cojesc realitatea mîncîndu-i doar miezul dulceag
un pieptăn îmi netezește sîngele pînă la disperare
iubito cu părul auriu
vindecă-mă de noaptea cea mare

coseam prin pulpe fin mieriu
erai mireasmă eram viu.

Dar of of of desiș de ochi
acum de mine trag trei popi

carnea-mi miroase de pe-acum
a scîndurică de salcim

pe cînd mînzește muști din cai
mie țărina-mi spune hai.

mie ulcica-mi zice blid
iubire — măr rostogolit

Arca eternă

De mii de ani bîrfim sub pielea ei
prin lanul de ovăz crescut pe punte
catargului pitic zicîndu-i munte
din care curge-un rîu de porumbei.

Ba scormonind căpițele de praf
dăm de ciolanul vre-unei bărci neroade
urlăm că pomul bibliei dă roade
și-i ducem osul sfînt la fotograf.

Împotmoliți în leneșe serbări
cerșește-n ochii noștri apa ploii
dar n-o vedem căci jupuirăm boii
și prindem cai pe-un cîmp cu lumînări,

Și-n timp ce spre cazanele din sud
trec berzele ca peste-o cetățuie
zadarnic îmi răsar în palmă cuie
căci însuși lemnul crucii-mi pare ud.

Tînăr, într-un oraș occidental

Se zguduie orașul de plînsul tău adio
și gloria-i vîndută și stîrvul poartă bici
fiindcă iubeai amurgul ai fost trezit spre ziuă
cînd masa de petreceri surpase sub furnici.

Le mai rămîne doamne mașinilor să plîngă
cu pleoapele țăranul să secere un lan
un scaun să detune o predică adîncă
să izbucnească floarea de sînge din ocean,

peste măcel un înger să nu mai zboare-n glumă
femei automate să pîlpîie exact
nimicul să se-mbrace-n baloane roz de spumă
să cadă nori sintetici ca la un ultim act,

dar să nu vii cu rana deschisă pe tarabă
ca fluturele trîndav înțepenit în flori
industriei îndeasă-i călușul greu de iarbă
iar cerului trimite-i aceleași reci scrisori,

să-ți tragi realitatea pe piept ca o cămașă
pînă-au să-asude-n piețe statuile de ghips
să vezi cum libertatea îmbătrînită-n fașă
e îndopată zilnic cu-același lapte fix,

pe-o scîndură subțire să traversezi potopul
armonica umflată să-ți joace după gît
căci te-a iubit nimicul și te-a uitat norocul
se zguduie orașul de plînsul tău... Atît

Ceasornicarul

să faci parte din categoria acelor inși
în stare să iubească femeia
sub gura încinsă a tunului
lunea să porți precum gunoierii
cocardele nunților sparte
marțea să refuzi cu încăpățînare de geniu
ceaiul de mușețel
să înfrunți cu o bacnotă albastră
pieptănul oglinda explozia pudrei
în urmărirea picioarelor lungi ale sfintei miercuri
joia ascultă măceșul tușind pe colinele primăverii
bătrînilor ce țin o biserică în spinare
taie-le ziua de vineri
sîmbăta îți vor dovedi oricum inutilitatea cîntecului
(e ca și cum ți-ai potrivi gura pe gura morților)
arta pentru artă s-o mestece plictisiții de pîine
tu vei întîmpina duminica aplecat peste rană
ca un ceasornicar de provincie

Cîntec de inimă albastră

Denisei

Mai știi cum te strigam pe-atunci
„icoană cu picioare lungi"

veneai pe rîu sau rîu erai
curgeai în mine pînă-n rai

Visul pe armă

Recrutule îmbătrînit în tranșee
culegi de pe buza prăpastiei flori
da-n sat te-nșeală zilnic o femee
și-n dormitoare ninge cu scrisori,

și de-ai avea o sanie te-ai duce
pe muchia lor într-un pierdut cătun
să-ți răstignești iubitele pe cruce
din piei să-ți faci foiță de tutun,

să ari cu baioneta de la pușcă
serbările orașului de-un cot
din rîul Lethe să mai tragi o dușcă
să plîngi aiurea și să mori de tot

Mihai — Dan Cantuniari

Credință

Dar cine-a spus că moare sacra gemă
afund sub zaua stinsului mortar?
Spre Septentrion purtată de triremă
a-încremenit ca raza-în chihlimbar

sau ca o hieroglifă străvezie
versanții goi ai nopții luminînd:
ciopli-vom muți a slovei semeție
în onyx și agată rînd pe rînd.

Purtînd senini stigmatele în palmă
și urna de pe creste ca pe-o stemă
ne-om contopi în noaptea nopții calmă
— dar cine-a spus că moare sacra gemă?

Joc de copii

Atîta nisip
încît se pot scrie tomuri
cu vîrful degetului,
încît se pot construi lumi
cu căușul mîinii,
încît se poate șterge orice urmă
cu latul palmei...

Vecernie

Purtăm pe-un umăr trup răpus
prin nesfîrșite, joase defilee
grăbind să prindem splendidul apus
la, tăinuită, marea Erythree

să lepădăm pe țărmul străveziu
povara mult iubită, mult păgînă,
și capul ni-l plecăm într-un tîrziu:
cîntarea jertfei lui răsună.

Învață-mă

Învață-mă, cu vrajba din cuvinte
să-mi osîndesc aducerile-aminte
să nu mai spintece cu lemnul din carene
vegherile-mi prelungi, răsăritene,
căci văd prin zgura serii-atît de bine
negarea mea călătorind spre mine
și știu că în chiar ceasul intîlnirii
se vor preface-n ruguri negre mirii.

Din bocet, punte fac — de m-or întinde —
rostirea stelei să cobor. Ea să-ți colinde!

debut

la margine

Maria Lozanu

„Tața" era cea mai mare dintre cei șase copii: trei fete și trei băieți. La mahalaua-sat — ca o rudă săracă a orașului, al cărui nume diminutivat îl purta de altfel — populată de hamalii din port, familia lor se bucura de oarecare faimă, nu se știe din ce venită, dar bine stabilită și de nezdruncinat.

Peste uniforma de polițai a tatălui și fluierul impresionant care-i atîrna mereu de gît și cu care izbutea, într-un timp uluitor de scurt, să risipească bețivanii înfierbîntați în încăierările din circiumi; poate strașnicele lui mîini, cu care risipea liniștit, fără să se tulbure de fel, palme și pumni în desele conflicte care se încingeau din te miri ce; toate acestea, adaose la blîndețea mamei și a faimei ei de doftoroaie, neîntrecută de nimeni; la ciurda de rufoși și înfumerați ai satului — mahalaua pe care-i hrănea zilnic cu cîte o zeamă de ștevie sau corcoduşe vara și de fasole sau varză iarna; poate aceste lucruri, sau poate altele, făceau pe oameni să-și ridice căciula în fața lor și să capete pe chip expresia pe care-o aveau numai cînd intrau în biserică sau la primărie.

Cînd băieții se ridicară și deveniră bărbați tineri, faptul că erau înalți și frumoși, iuți la dragoste și la cuțit, începu să smulgă oftaturi și priviri admirative fetelor de patroni din oraș, adică domnișoarelor.

Și astfel, cînd nimeni n-ar fi crezut-o, se desființă bariera podului care delimitase orașul de mahalaua prăfuită și suficient de sărăcăcioasă, pentru ca balurile și chermezele din centru să aibe loc pe acel înalt și intangibil soclu la care cei de dincoace de pod n-ar fi putut decît să viseze.

Așa încît tineretul mahalalei, reprezentat cu nepăsătoare mîndrie de către cei trei frați, nu se mai simțea să-și consume energia și avutul de sîmbătă seara în circiumile din apropiere, ci periați, cu lavalieră și ghetre, cu pălăria pe ceafă și țigările cartonate în colțul gurii, mergeau să guste bucuriile luminate feeric ale sălilor de bal din centru.

Pe „Tața" — și nu va ști niciodată cînd și-a luat ea acest apelativ, dar este cert că nu răspundea decît la el — o rodea invidia că „ăia trei" se bucurau de un succes nemeritat în ochii ei, îi dușmănea vizibil în relațiile de fiecare zi, dar sîmbăta cînd ieșea cu rochia de mătase foșnitoare, pînă aproape de gleznă și pantofii cu baretă și tocuri prea incomode pentru prăfăraia și hîrtoapele de pînă la pod, se simțea regina întregii mahalale, ale cărei priviri invidioase știa că o urmăresc de după garduri și perdele.

Ea era stăpîna celor trei celebrități și în ziua de sîmbătă, cînd pășeau peste podul vieții anoste de peste săptămînă, cu toții se sileau să se poarte cu ea domnește, cu maniere și gesturi care-i dădeau amețeală.

Ea era singura fată de mahalagiu care avea privilegiul de a merge la distracțiile accesibile numai bogătașilor din oraș, putea să bea delicat, cu degetul mic ridicat grațios un pahar de bere oferit de vreunul din cavalerii ei, putea dansa cot la cot cu duduile parfumate și cu fete neatinse de soare și vînt.

Pînă la urmă însă, Tața a realizat că din toată afacerea asta cu mersul în „lume" ea nu se va alege cu nimic și a hotărît, după un timp de așteptare supărată, să se mărite cu cine-o da Dumnezeu. Și-a spus probabil că trebuie să devină și ea stăpînul absolut al cuiva — de mică îi plăcea să poruncească și să bată din picior, chiar

dacă aceste manifestări ale ei o costau dese chelfăneli din partea tatălui, care nu suporta o a doua autoritate în casă — și atunci a luat de bărbat pe ultimul care i s-ar fi potrivit cît de cît.

Era un bărbat înalt și tăcut, cu părul blond, ochii cenușii și triști și o expresie de icoană pe chipul bătătorit de vîntul prăfuit al portului. Era bineînțeles hamal și chiar dacă lucrul acesta avea darul să o înfurie pe Tața, starea materială modestă a familiei lor și celelalte două fete care trebuiau măritate nu-i putea aduce un bărbat poleit cu aur, nici un circiumar cu devet bun și nici măcar un „fonctionar". Asta era situația, trebuia să se resemneze la un „amărît de hamal", cum spunea ea cu un oftat, dînd a înțelege cui voia să o asculte că menirea ei pe lume era cu totul alta, nu nevastă de sărăntoc.

Tața era rea de gură, fără să se certe vreodată, o răutate abil, ascunsă în vorbe aparent inofensive, dar care înțepau acolo unde trebuie să înțepe și dureau la fel. Știa tot ce se putea ști din toate părțile așezării, avea o abilitate surprinzătoare în a ști să dirijeze simpatiile și antipatiile.

Ei i-ar fi plăcut să aibă douăzeci de rochii de bal, casă de piatră la pod și să se întoarcă numai cu trăsura din oraș. I-ar fi plăcut mai cu seamă, dacă nu să devină nevastă, măcar să se încurce bine cu vreunul din bogații antreprenori din port și atunci le-ar fi arătat ea fandositelor cu voaletă și servitori, ar fi știut ea să sfideze întreg orașul, dintr-o margine într-alta.

Dar cum — deși nu era urîtă, întreaga ei înfățișare de la ochii ei mici, verzui și înguști, la nasul energic și gura subțire, pînă la expresia ei mai demnă decît te-ai fi așteptat (și mai țeapănă) să vezi îți trecea un fior rece pe șira spinării și simțeai o imediată dorință de soare și liberare; iar relațiile dintre ei și cei la care ar fi aspirat cît de cît, sau în sfîrșit ceea ce s-ar fi putut numi relații, erau atît de bățoase și trainic disprețuitoare, încît mai toți erau tentați s-o ocolească (Tața își spunea probabil că și ăia plini de bani tot mai proști decît ea sînt, avea o încredere nemărginită în deșteptăciunea ei, nebazată practic decît pe un sentiment Dumnezeu știe cum născut odată cu ea), Tața a realizat că visul cu sfidarea e irealizabil și s-a hotărît să se mărite cu „mototolul" și „sărăntocul" care o saluta zilnic ca pe o domnișoară și de vreo cîteva ori i-a adus bomboane de „șocolată".

Pe urmă — și-a spus ea — va mai vedea.

Cînd s-a văzut la casa ei — o cameră și o bucătărie despărțite printr-o săliță întunecoasă — și-a făcut în primul rînd o rochie de lînă maron — model furat de la o vitrină de mode din centru — cu care proiecta să se înfățișeze în vizită

Dan Băncilă: „Forme în sticlă"

la vecinele din dreapta și stînga, pentru a le dovedi ce mare noroc picase pe capul lor, pricopsindu-se cu o asemenea vecinătate ca a ei.

În scurt timp însă, mofturile acestea o plictisiră și amiaza o găsea pe buza șanțului, la bîrfeli interminabile, iar cînd se auzea sirena din port anunțînd sfîrșitul lucrului, împreună cu tovarășele de conversație o zbugheau fiecare pe la casa ei.

Ceea ce avea de făcut mai departe era o bagatelă pentru ea; cu o cîrpă udă pe frunte suferea de migrenă — că mototolul în afară de muncă nu mai știa alt cuvînt, cu atît mai puțin un cuvînt domnesc.

Bietul om, frînt de șale și din ce în ce mai tăcut, se ducea la cuibarul găinilor, lua niște ouă, ațîța focul, apoi căuta o bucată de mămăligă rămasă de seara — pe care de obicei nu o găsea. Mai tîrziu se obișnuise și aducea din oraș o pîine neagră, la care Tața se uita cu dispreț, dar se lăuda a doua zi că ea nu mănîncă decît pîine la masă, nu ca altele mămăligă.

În schimb sîmbăta seara devenea activă, se aranja și schimba șanțul cu marginea podului, unde-l aștepta pe mototol cu banii. Atunci se purta — de bine de rău — mai omenește, îi mai spăla o cămașă, eventual îi pregătea o tocăniță sau o ciorbă, văitîndu-se bineînțeles că a trebuit să sacrifice o pasăre din bătătură.

Mai tîrziu, a uitat complet de aceste îndeletniciri pe care le găsea inutile, din moment ce omul tot îi aducea leafa întreagă. Nu uita însă să-l scotocească prin buzunare și se isca un adevărat scandal dacă mai găsea vreo băncuță rătăcită, cine știe cum, prin vreun fund de buzunar. Asta, paralel cu faptul că înlocuise denumirea de mototol cu cea de nespălat, sărmanul om trebuind să poarte la nesfîrșit o aceeași cămașă, pe care ei nici prin cap nu-i trecea s-o spele.

A rămas însărcinată blestemîndu-l pe nespălat și a născut o fetiță țigăncoasă și tăcută. Bineînțeles că asta nu era un eveniment care să o împiedice pe ea să-și părăsească obiceiurile și cînd nu era la sfat cu vecinele era în vizită prin alte părți, la o cafeluță, așa că fetița rămînea de cele mai multe ori singură, în paza vreunui copil cu puțin mai mare decît ea.

Pe „aia mică" nu putea s-o sufere fiindcă nu semăna deloc cu ea și abia aștepta să meargă copăcel și a trimis-o la bunică-sa. Se plîngea peste tot că grija pentru copil o îmbolnăvise și se refăcea cu cîte o litră de țuică, obținută pe banii din vînzarea ouălor.

Considera că își făcuse datoria de nevastă față de mototol și nespălat — pe care abia dacă-l mai vedea seara — (căci dimineața obișnuia să doarmă mai tîrziu) cînd a rămas din nou gravidă. De data aceasta băiatul era blond și, ceea ce o scotea din sărite era că bărbatul ei stătea mult timp lîngă leagăn, cu mîinile mari ca niște lopeți musculoase sub obraji, privindu-l pe cel mic cu blîndețe și îngînînd lălăituri care pentru el puteau să însemne un cîntec pentru copil.

...Tața devenise acum o femeie împlinită, de vreo douăzeci și patru de ani, pe care tot o mai rodeau unele invidii față de alea mai proaste ca ea dar mai înstărite. De fapt invidiile acestea aveau s-o furnice toată viața ei.

Avea acum trei copii — între timp mai născuse o fetiță — aceeași casă sărăcăcioasă, de care n-avea nici un chef să se îngrijească, nesocotind-o potrivită pentru ea; știa în continuare toate dedesubturile vieții cunoștințelor, rudelor, sau străinilor, era și mai nemulțumită de orice, ca și înainte.

Avea o singură mică fericire — pe care n-o mărturisea — aceea că bărbatul ei nu mai lucra în port, ci la un atelier de tîmplărie, era oricum nevastă de meseriaș, era altceva, dar nu cine știe ce. Îl vorbea de rău peste tot, că nu-i aduce bani, că o bate și femeile o compătimeau.

Apoi, cînd a rămas însărcinată a patra oară a hotărît să nu-l mai primească în casă pe bărbatul ei și sîmbăta, înconjurată de cei trei copii, cu o expresie de martir pe față, îl aștepta în poarta atelierului, cu mîna-ntinsă după bani.

Nouă luni a procedat astfel și cînd a născut cel de-al patrulea copil, omul care venea din cînd în cînd în speranța că nevastă-sa se va fi potolit, iar el își va relua locul în casă, a fost reprimit pentru că Tața se plictisise de procedeu.

Devenind însă a patra oară mamă se maturizase și își schimbase tactica. Îl aștepta în fiecare seară în capătul străzii, împreună cu copiii și pînă acasă, unde povestea continua, țipa la el pentru te miri ce și îl blestema în toate chipurile. A mers așa o vreme, pînă cînd omul și-a luat lumea-n cap și n-a mai dat pe acasă.

Tața în schimb simțea că reînvie. Colinda orașul în lung și-n lat să afle ce s-a întîmplat cu el, unde stă și ce face, dar mai ales să se plîngă de starea ei nefericită. Bărbatul ei se mutase în oraș și a stat o vreme singur, pînă ce o femeie a venit să-l îngrijească și să-l iubească. Tața primea de la el jumătate din bani, îl ocăra, nu voia să divorțeze, nu voia să-l primească acasă, iar omul devenise un legitim și nefericit concubin.

Și în afară de faptul că punea lumînări la biserică și se ruga fierbinte pentru moartea, sau măcar schilodirea nemernicului și muieraticului, Tața se folosea de arme psihologice, trimițînd fetița cea mai mare, care avea acum opt ani, gonind-o pur și simplu de-acasă la taică-său. (Știa că acesta o iubește cel mai mult pe copilă).

Nu se știe cum ar fi putut continua toată tărășenia dacă într-o zi omul n-ar fi murit din cauza unui accident.

Și atunci Tața s-a îmbrăcat în doliu mare, a cerut trupul răposatului și trei zile cît l-a ținut în casă, lacrimile nu i s-au zvîntat de pe obraji. Era poate în sfîrșit fericită căci se știa centrul atenției și compasiunii tuturor, era o văduvă aproape distinsă și îndurerată, dar asta n-a împiedicat-o să-i facă un scandal îngrozitor, presărat de cuvinte tari și nu tocmai potrivite la o înmormîntare, femeii care-l iubise pe acest om tăcut și nefericit și care venise să-l vadă pentru ultima oară.

Rămasă singură, Tața nu s-a gîndit nici un moment că ar trebui să lucreze undeva pentru a-și crește copiii. Pe fata cea mare, Tina, o trimisese la bunici, iar ceilalți trei încă nu-i puneau probleme deosebite. În schimb o luase la ea pe sora mai mică, pe care o ura cel mai mult, o fată subțire, frumoasă și elegantă, care se certa des cu părinții din pricina faptului că mahalaua aflase că ar fi amanta celui mai bogat antreprenor din oraș. Lucru cît se poate de adevărat, însă pe care cei bătrîni nu voiau să-l admită în ruptul capului și o sileau să se mărite cu cine vrea numai cît mai repede. Milița însă strîmba din nas și arbora, cu cea mai mare nerușinare, rochiile și bijuteriile scumpe primite de la amant. Tața și-a spus că ar fi o achiziție importantă și i-a oferit „tîrfei" camera din față, unde înainte dormea ea.

Acum nu mai catadicsea să stea de vorbă cu „proastele" la șanț, avea ce-i trebuie acasă și o vreme, belșugul și veselia n-au părăsit-o.

Își alimenta curiozitatea din povestirile Miliței, despre restaurantele de lux și barurile de noapte, unde mergea cu Theodor, — ăsta era amantul — de magazinele scumpe și trăsurile cu care se plimba, despre lăutarii care le cîntau lor „expre" și bacșișurile grase pe care le azvîrlea stăpînul.

Pachetele trimise de antreprenor acasă (cu migdale, cu jambon, cafea neagră, icre moi și vin) îi dădeau aceeași amețeală ca și amănuntele picante din relatările soră-si despre amorul lor care se consuma în solida și luxoasa vilă a antreprenorului-amant.

Tața primea vizite în robe-de-chambre bej cu negru — cadou de la Milița — și servea cafele cu demnitate, într-un serviciu de porțelan chinezesc — de asemeni cadou. Dar cînd cele patru-cinci „cucoane" — adică mahalagioaice mai spălate — se încingeau la bîrfă, nimic nu le mai potolea setea decît un „vinișor" sau la nevoie

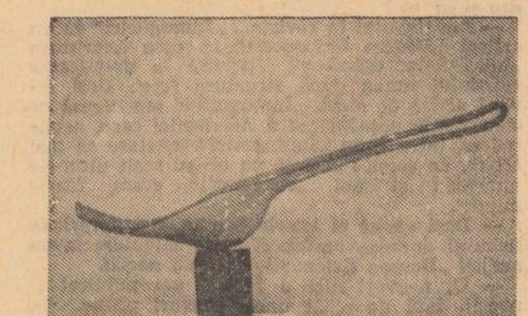

„țuiculița" de zi cu zi. Distincția Taței se oprea la acest punct și de aici încolo redevenea ea cea obișnuită.

Dar la un moment dat s-a întîmplat ca Milița să rămînă însărcinată, amantul să refuze să devină soț, frații să-i tragă o mamă de bătaie amantului și Tața să-și schimbe opiniile.

După o „discuție" cu soră-sa, pe care ar fi putut să o reproducă în amănunt vecinii de la a șaptea casă, a declarat că ea are fete de crescut și educat, că indiferent de faptul că-i este soră și a înțeles pînă acum să o ocrotească, acum nu mai poate tolera la ea în casă destrăbălarea și deci, o dă afară.

Milița și-a făcut bagajele, n-a protestat, dar i-a promis că odată și-odată va avea ea grijă.

teatru

Teatrul Național din Sofia

De curînd, Teatrul Național „Ivan Vazov" din Sofia a întreprins un turneu în țara noastră. Din întinsul său repertoriu, prestigioasa trupă a oferit publicului bucureștean trei spectacole, alese în așa fel încît ideea diversității tematice și de stil să fie clar demonstrată. Piesa lui Dimităr Dimov *Odihnă la Arko Iris* ilustrează un episod din istoria războiului civil din Spania. Montarea vastă, suflul patetic, însoțesc acțiunea batalioanelor republicane, secvențe de caldă umanitate împletindu-se cu altele, în care accentul este pus pe hotărîrea și forța revoluționarilor. În rolul principal, cel al căpitanului Bravo, artistul poporului Liubomir Kabakciev a reușit o eminentă creație.

A doua reprezentație a turneului a avut la bază cunoscuta piesă *Pădurea* a clasicului rus Ostrovski. Cei doi actori cabotini Nesciastlivțev și Sciastlivțev apar, în viziunea artiștilor bulgari, în spiritul textului, ca purtători ai sentimentelor umane nealterate, într-o lume coborînd irevocabil treptele degradării. Sub bagheta regizorală a lui Kastio Mirski s-au remarcat mai cu seamă Maria Stefanova (Raisa) și Aseu Milanov (Sciastlivțev).

În sfîrșit, Gheorghi Dragarov, autorul cunoscutei drame *Procurorul*, o sinceră dezbatere politică jucată și pe scenele noastre, a fost prezent în turneu cu *Micul nosrtu pămînt*, concepută de asemenea ca o dezbatere, abordînd curajos o problematică nouă. Structurată filmic, mizînd pe ritmul susținut și replica concentrată, lucrarea prilejuiește un spectacol simplu și îndrăzneț, susținut cu măiestrie de actori precum Gheorghi Gheorghiev, Andrei Ceaprazov, Mihail Retrov.

Turneul Teatrului Național „Ivan Vazov" din Sofia ne-a arătat o trupă preocupată să slujească cît mai adecvat și mai artistic textele pieselor din repertoriul său. Repertoriul său divers tematic, posibilitățile artistice ale interpreților asigură spectacolelor o ținută demnă de tradițiile acestui teatru. Cum *Pădurea* este una dintre piesele foarte cunoscute publicului românesc, spectatorii care au urmărit efortul artiștilor din Sofia au avut prilejul unei rodnice comparații.

Prestigiosul Teatru Național din Sofia s-a arătat a fi un mesager de încredere al artei din țara vecină.

Cronicar

film

Un remake ratat

Jane Eyre, romanul dedicat lui William Thakeray de Charlotte Brönte a inspirat în 1944 o remarcabilă ecranizare semnată de Robert Stevenson (un atu al scenariului fiind colaborarea lui Aldous Huxley) la a cărei glorie a contribuit, în special, jocul magistral al protagoniștilor — Joan Fontaine și Orson Welles.

Remake-ul datorat lui Delbert Mann (regizor mediocru, amator de ecranizări: a mai transpus fără prea mare succes diferite piese sau romane scrise de O'Neill, Inge, Chayefsky, Hunter sau Rattigan) nu depășește limitele unei adaptări incomplete în sesizarea nuanțelor complexe ale poveștii romantice și pasionate găzduite de castelul Thornfield.

Abandonînd viziunea spectaculoasă a predecesorului său, Delbert Mann renunță cu o senină ușurință la o serie de fragmente ale romanului, care ar fi putut sublinia mai convingător reacții și atitudini perene în proza scriitoarei engleze, de altfel, destul de melodramatică. Locul femeii în societate, drepturile acesteia la civilizație și cultură, ștergerea barierelor sociale sînt idei care, în filmul prezent pe ecranele noastre, se pierd prin insistența evocării unilaterale a story-ului amoros, prin exploatarea efectelor plastice, atît în interioarele somptuoase, cît și în exterioarele, apropiate prin tonuri și atmosferă de pînzele marilor clasici ai picturii engleze.

Selectînd cu dificultate paginile romanului, cineaștii au mizat nu numai pe forța sugestivă a imaginii ci și pe jocul a doi excelenți actori — Susannah York și George Scott.

Dar și aceștia, în ciuda unor vizibile eforturi, găsesc cu dificultate tonurile juste, echilibrul între aparența și esența personajelor (printr-un joc avantajat de un plus de autenticitate, prin discreție și farmec, Susannah York este superioară partenerului). În același timp, ritmul epic este inegal, autorii accentuînd fără suficiente justificări dramaturgice și cu un rezultat artistic precar sugestiile romanului gotic existente în pasajele unei proze influențate, puternic marcate de Sheridan Le Fanu sau Ann Radcliffe.

Epuizînd cu ușurință șansa unei priviri contemporane asupra unei opere clasice din literatura engleză regizorul american, Delbert Mann, deși a beneficiat de o ambianță apropiată genezei romanului celebru, a anihilat prin efectele superficiale ale unei interpretări cuminți, posibilitatea unei interesante ipoteze asupra condiției femeii din secolul trecut.

Singurul avantaj al filmului este acela de a reaminti spectatorilor performanțele încă neegalate, nici în serialul de televiziune, de prima interpretare pe marele ecran a operei semnate de Charllotte Brönte.

Călin Stănculescu

Rămasă iar fără o bază materială, Tața și-a adus aminte de „bețivani", „cuțitari" și „muieratici", adică de frații ei, care aveau acum un venit frumușel ; și-a întocmit planul bine în cap, a strigat după copii, i-a luat cu ea și-n mai puțin timp decît sperase a obținut o rentă lunară frumușică de la ei.

Ar fi rămas liniștită o bună bucată de timp dacă unul dintre frați n-ar fi plecat în armată, al doilea nu s-ar fi mutat în București, iar cel de-al treilea nu s-ar fi însurat.

Dar cu mintea ei inventivă a găsit repede soluția : a retras-o pe Tina de la școală, și deși fetița a plîns, și-a rugat-o s-o mai lase măcar un an, i-a spus că la doisprezece ani e numai bună de muncă și a angajat-o la covoare, adică țesătoare.

Și Tina mică, slabă și tristă și-a început munca pentru întreținerea familiei plecînd de noaptea de acasă (n-aveau ceas) cu un pumn de boabe fierte drept mîncare, petrecîndu-și toată ziua în fața războiului de țesut persiene.

Din nou era liniștită Tața și-și luase un alt obicei. Sub pretext că vrea s-o supravegheze pe Tina, să nu fugă de la muncă, începu să-i facă vizită celeilalte surori care se „căpătuise" cu un proprietar de atelier de țesut covoare, adică locul unde o trimitea pe Tina să muncească. Și-n timp ce Tața și cu soră-sa stăteau la taclale, fumau și se-ncălzeau cu ce nimereau, ucenicele în atelier — printre care și „muta aia mică" — puneau culori superbe cu degete vinete de frig pe imense covoare de lux.

Și cum timpul trece oricum Tața s-a pomenit deodată în plin conflict : Tina, fata de șaisprezece ani, subțirică — țigăncoasă și cu ochii mari și blînzi, docilă și tăcută, speriată de faptul că începuse să i se facă și ei curte, Tina care suportase în tăcere ocările maică-si, pentru că la primul și ultimul bal la care se dusese a fost aleasă „regină"; Tina a hotărît să plece de-acasă, să plece oriunde numai să scape. Va munci și acolo unde se va duce, le va trimite bani, dar o să o lase-n pace. Și după ce Tața a bătut-o crunt, plină de vinătăi și suspinînd de plîns și-a cumpărat bilet de tren cu bani dați de unchiu-său și fiindcă singurul oraș unde mai avea rude era Bucureștiul a plecat într-acolo.

Tața a blestemat-o, dar n-a uitat niciodată să încaseze banii trimiși de „toantă", care lucra acum la o cofetărie pe Nerva Traian. De-acolo l-a chemat Tina și pe frate-său, singurul cu care se-nțelegea — și care-i semăna într-un fel, iar Tața îi blestema acum pe amîndoi și încasa dublu.

„Sluta" și „toanta" se împlinise și devenise o fată frumoasă, cu trup subțire, dar bine legat, cu ochii întunecați și umerii obrajilor arcuiți ca la tătăroaice, cu piele palidă și gură răsfrîntă. Și simțindu-se parcă dezlegată de blestem, devenise vioaie și veselă și nu s-a putut spune niciodată cu precizie dacă pricina bacșișurilor mari pe care le primea de la cucoanele venite să mănînce o prăjitură sau o înghețată, era calitatea produselor sau zîmbetul frumos al celei ce le servea. A venit războiul, și fratele ei a trebuit să plece și să rămînă cine știe pe unde îngropat.

Tața a intervenit din nou și considerînd probabil că fiică-sa din București huzurește prea din plin, și-a trimis fata mijlocie să profite și ea de acest huzur.

Marta a sosit în Capitală ca pe un pămînt al făgăduințelor și a respins de la început ideea de a lucra undeva. Bani trebuia să-i dea Tina, ca o soră mai mare (era între ele o diferență de doi ani) rochiile acesteia i se potriveau și-i plăceau, așa că n-avea nici un sens să muncească prostește.

Apoi s-a înfățișat Tața în persoană, a adoptat economiile Tinei și a hotărît că trebuie să o mărite. Ce vrea să stea pe capul ei, femeie bătrînă, care mai are încă două fete nemăritate?

Venea la cofetărie, comanda un mazagran și în timp ce își fuma țigara cu gesturi căutate, străpungea clienții cu privirea. Și cînd i se părea că unul mai tînăr sau mai arătos se uita prea mult la fiică-sa, ba chiar îi spunea ceva, întreba răstit : „Tu, ăsta, ce-i cu el !". Fata se împurpura, o ruga să tacă, Tața nimic. Dacă tînărul respectiv venea și a doua zi — era cofetărie de cartier cu clientelă stabilă — Tața se ridica maiestoasă și fără altă introducere îi spunea : „Domnule, sau cine ești, aia e fiică-mea și dacă mai vii și mîine să-i faci ochi dulci, o să te oblig s-o iei de nevastă".

Exasperată de insistențele maică-si, Tina i-a spus într-o zi „Bine mamă, mă mărit" și a făcut-o : cel cu care s-a măritat era un tînăr de familie pare-se bună (Tața s-a informat), fugit de acasă și îndrăgostit de fată.

Căsătoria a durat exact un an, timp în care Tața și-a manifestat aproape zilnic repulsia față de ginere și de viața fiică-si devenită femeie și apoi mamă.

Iar cînd Tina a născut, acest lucru s-a întîmplat concomitent cu alte două : Tața și-a făcut bagajele și a plecat spunînd : „Ți-ai făcut plod, să ți-l crești", iar tînărul soț a dispărut ducîndu-se pe un șantier, unde lunar uita să-i trimită soției ajutor pentru copil.

Era după război și după foamete, Tina se angajase la o fabrică de ciorapi, își iubea fetița cu înfrigurare și din cînd în cînd plîngea tăcut.

A aflat că undeva, la un sanatoriu, departe de București e nevoie de infirmiere, că acolo copiii salariaților primesc hrană bună și stau la cămin, s-a gîndit, s-a frămîntat, apoi cu tot avutul într-un geamantan de răchită, cu fetița-n brațe a plecat într-acolo.

După un an a intentat divorț și s-a hotărît să rămînă singură, dar un bolnav, cu piciorul amputat și cu obraz prelung de apostol s-a îndrăgostit de ea și s-a apropiat de fetiță. S-au căsătorit și Tina începea să devină încrezătoare.

Dar într-o bună zi Tața și-a manifestat prezența, venind cu cea mai mică dintre fete și cu toate injuriile lumii pentru fiica rebelă, care se măritase fără știrea ei. S-a lovit însă de hotărîrea soțului, pe care nu-l cunoscuse dinainte, s-a lovit de vorbele care i-au cutremurat urechile: „Tina este soția mea, nu are de dat socoteală nimănui, iar fetița este a noastră, o creștem și o educăm noi", l-a urît definitiv pe acest intrus și a plecat val-vîrtej.

. . . .

(Tața era bunica mea. Cu numele acesta am apucat-o și eu. Era o femeie voinică, avea vreo șaizeci de ani, ochi verzui înguști și gura strînsă a dispreț.

Fuma mult, tușea dimineața, clătina din cap și azvîrlea cîte un „de, maică" în aproape toate împrejurările, ăsta era un semn că ceva nu-i convenea).

Poeme de Gheorghe Tomozei

O carte dintr-o carte

Intr-o văpsea de Marc Chagall
un om, căruța și un cal.
Calul e iapă și-i gravidă
și are-n burta translucidă
un mînz, ținînd, ca vitele
patru, în sus, copitele.

Să vezi cum merge treaba,
cititorule, cu gloaba —
ea e o fabulă
de la cea dintîi incunabulă ;
dacă a cărții mîrțoagă
nu vrea la inima ta să tragă,
dacă nu-ți cîntă colind
copitele potcovite cu-argint
cînd cu smerenie cad
peste numele tău luminat,
caută-n pîntecele cărții, plînsul,
vreau să spun mînzul
și te bucură de el
ca degetul de inel.
Citește-l, copită cu copită,
mînzul din pagina copilită,
să ajungă
lîngă sufletul tău cartea pruncă,
nepipăită de degete
pe care ochiul dinlăuntru-o citește,
să-ți fie măcar de-un prînz
cartea mînză,
cartea mînz.

Trage din carnea literei
ca din pielea viperei
alb trup
dinților tăi înțelepți, și de lup,
trage
dintr-ale cărții tartaje
încă nescrisul tom
pe care-l scrie-vom
cu sînge-ndoit cu lună
și cu lacrimă nebună...

Sonetul învingătorului

Ești gata totul să-l citești. Misterul
al toamnei incolore și înfrunți
al mării haos cînd cu dinți mărunți
cochiliilor lungi le sfaremi gerul.

Pui între gura ta și fructul, punți,
în care dulcele-și prelinge cerul
e-o stîncă-n zări — devii corăbierul
ești mirele în repetate nunți.

Eu casa mi-o înalț cu stîlpi de rouă
pe aripile-ntinse amîndouă
și pe spinarea doar, a rîndunicii,

n-adulmec taine, nu vînez delicii
și-un singur strop mă năruie, cînd plouă
dar în cădere sfîșii masca Fricii...

Anno domini șapte

Copilărie, primele, de mînă litere
căzînd cu primii dinți amari,
pe-acoperișuri străine. Trimitere
la cumpărat litere mari,
ca la cumpărat de vanilie,
petrol și aloe
cînd în casă nu mai e nici un colțuc de aprilie
și de greieri e atîta nevoie...
Cești sparte. Lacrimi șiroaie
spălînd cine știe ce delicată crimă
cînd în odaie
timpul se încleiază pe lucrurile ce se comprimă
și dulapurile se fac mici și tinicheaua
își pierde, scos de mama, luciul
iar peste oraș bate neaua
și clopote-și clatină tuciul.
Micșorare înceată. Conture ce scad.
Culori trase-n sine. Doar un nume de fată
uriaș din ore s-a ridicat
și în memorie se dilată,
cu monstruoase gingășimi. Transpare,
se zidește în gardul firav, de nuiele,
al pieptului și mi se pare
că sînt fiul fetei acele.
Și sînt fiul acelui spațiu
(anno Domini șapte)
cînd peste frunze-alungindu-se cu nesațiu
plouă cu dinții mei de lapte
peste abecedare și clopotnițí,
(la anno Domini șapte)
fiu al sării din solnițí
și al lacrimilor de lapte...

Legendă

„Și l-au dus pe Constantin la Constantinopolea
unde erau palate frumos zugrăvite și havuzuri
și i-au tăiat lui
capul
pe butuc, înaintea feciorilor
dar ei nu l-au plîns pe bătrînul și bunul cap alb
că încă nu se născuseră, săracii.
Apoi muierea capului a pus un turc
de-a căutat capul omului ei, în Bosforul,
l-a spălat, l-a privegheat și l-a adus
într-un sac, de l-a-ngropat
la București, cu fereală..."

„Dacă nu se născuseră la moartea
tatălui lor, cum de-au crescut pruncii Negrului,
că i-a avut și-au fost mulți ?"

„Păi nu-ți spusei ?
Au încolțit din capul
cel îngropat.
A rodit capul cel de sămînță.
Și-au crescut ei mai întîi ca grîul, apoi
ca vișinul dulce și-n urmă ca plopii.
Parcă le știe cineva, tertipurile muierești ?

Adună cepe de flori, hreanuri de crini
Cartoafe și vrejuri și umple grădinile
și moșiile vieții
Semeni și tu, copile,
cu capul
unuia, om fălos și viteaz,
„de-l descăpățînară la Torda..."

Tangaj

Mergem spre cetatea în care
ți-a plăcut să te ademenesc,
roțile navei înghit noduri și sare
și ancorele se coclesc.

Podeaua se clatină. Lasă
bolul de absint să se crape,
ne-așteaptă casa de-acasă
în cetatea mea dintre ape.

Nu privi-n jur : unii se mai întîmplă să moară,
uită tot ce se-ntîmplă,
am să te leg de mine cu cablul de ceară
al venei ce mi se umflă în tîmplă.

Avutul meu ? E doar o cărămidă
cu care aș putea să-ncep zidirea
cetății noastre, doar întrezărită,
visată într-un port de nicăirea.

Iat-o : cetatea albă zace-n ea,
dacă-o răstorn vor curge turle lungi
și praguri de conac iar tu vei sta
cu mine-alături să m-aștepți, atunci,

iar eu n-am să întîrzii și cu alge
te-oi mîngîia. Ieri, astăzi, mîine
dar ți-e foame, cărămida sparge-o
și mestec-o în dinți : va fi de pîine !

Viorel Varga

Datină

Cîte lipii ai copt pe jar aseară
Și cîți feciori oare-au venit
Frumoasă doamnă de cu zori să-ți ceară
O împărțeală-a fructului oprit.

Purta ofrande, știu, și fiecare plop
Spre vremea amiezii-și cobora înaltul
Deasupra hranei strînse-ntr-un prosop
Rostit-am cînturi eu și tu și altul

Întru odihna celor ce-au plecat
De doruri ninși spre noaptea din țărînă ;
Lipie și ulcioiare cu vin din mînă-n mînă
Nuntiților cu drumul întoarcerii le-am dat.

Zăpezi tîrzii

Zăpada asta nu e pentru noi
Cum nu-i făcut sicriul pentru vii,
Mi-e dor de gări, de despletite ploi
De-ntoarceri, de plecările tîrzii.

Atît de albă ca o închinare
Și așteptată nici măcar în vis
Zăpada asta doamnă parcă doare
Și parcă pe vecie mi-a închis

Drumul spre tine, cum închizi în șură
În nopți de toamnă bufnițele moi ;
Zăpada asta nu e pentru noi
Cum nu-i făcut călușul pentru gură.

Leon Talpă zăpada de foc

Prima parte a drumului fusese o încîntare, poteca nu prea abruptă, brazii scuturîndu-și spuma zăpezii peste noi în strălucirea înaltă a soarelui. Poienile păreau de basm, urmele noastre le rupeau pentru o clipă vraja, fixîndu-le pe pămînt, vîntul estompa repede pașii noștri, poienile se retopeau în basm, așa aveam să le regăsim la întoarcere.

Apoi tăria vîntului crescuse nestăpînit. Cei trei schiori se întrupaseră din viscol cînd pierdusem orice speranță ; eram în fața acelor trepte uriașe ce se ridică una după alta înaintea cabanei, greu de urcat și în timpul verii, puse parcă anume acolo pentru a străjui cabana. Se înălțau din ce în ce mai înalte, să le urci pe brînci, acum și așa era aproape imposibil.

Urma celui din față era astupată pînă să pui piciorul, se lăsase întunericul, lanternele abia băteau la doi pași, dansul lor bezmetic mai mult ne deruta, bine că măcar celor mai slabi li se luaseră rucsacurile. Frigul ne transformase în păpuși mecanice, ne mișcam rigid, membrele păreau de ghiață, se puteau frînge oricînd. Fără cei trei schiori ce ne ieșiseră în întîmpinare, n-am fi ajuns niciodată, am fi rămas neputincioși în fața pragurilor acelora aruncate între noi și cabană, să ne taie calea. Luaseră cîte două rucsacuri fiecare, dacă n-ar fi fost ei le-am fi părăsit, oricum, pe drum. Dar nu era numai asta. Prezența lor ne redase încrederea, însemna că mai există oameni, că viscolul nu pusese stăpînire deplină pe aceste locuri.

— Încă puțin, spuneau, cîțiva pași. Știam bine că nu putea fi așa, dar voiam să-i credem, credința însemna cîțiva pași înainte ; schiorii reprezentau realitatea cabanei prelungită pînă la noi, o realitate palpabilă, singura capabilă să ne smulgă tăvălugului de ghiață al viscolului.

Căldura cabanei ne turnase miere dulce în oasele înghețate, știam că e un dar al celor trei schiori. Pe unul dintre ei, tînăr doctor, n-aveam să-l mai văd, amintirea lui a rămas, pentru totdeauna, legată de albul nebun al zăpezii viscolite în fața căruia te macină neputința și nu însemni decît un atom într-o învîrtejire vrăjmașă.

Somnul ne-a sorbit repede. Ne-au trezit brutal strigătele înalte ale femeilor :

— Foc !

— Foc !

— Arde cabana !

Apoi memoria nu mai reține decît groaza ce m-a cuprins, oboseala pierise, se metamorfozase într-o surescitare dincolo de limite ; „cabana din lemn de brad, impregnat cu motorină, poate deveni în cîteva minute o imensă torță" gîndul ăsta mi se înfipsese în minte, alergam cu cîte o găleată de apă în fiecare mînă pe poteca din jurul cabanei pînă în spate unde vîntul smulgea, de lîngă horn, pumni de scîntei de un roșu sîngeriu. Cineva pusese o scară îngustă și înaltă

ce ajungea pînă aproape de horn, o urcam cu gălețile în mîini, nici acum nu-mi pot explica cum de nu alunecam ; pe fuștei apa căzută din găleți îngheța aproape instantaneu.

Sus, agățat „în coardă" de un piton bătut în șiță, tînărul doctor lua găleată după găleată din mîinile noastre azvîrlindu-le cu ciudă în pumnii vîntului plini de scîntei rupte din hornul cabanei. O pojghiță strălucitoare de ghiață îi transformase hanoracul într-o armură ciudată, nu înțelegeam cum de se poate mișca atît de ușor în ea.

Poate că n-am fi biruit la timp vrăjmășia focului și a vîntului, dacă cineva n-ar fi descoperit că geamul spălătorului era chiar în dreptul scării (în zăpăceala primelor clipe nimeni nu observase asta). Formasem un lanț pînă sus pe scară, doctorul a rămas în „coardă" pînă la sfîrșit, în armura sa fragilă de ghiață, zvîrlind un torent aproape continuu de apă în răbufnirile din ce în ce mai slabe ale focului. Statuia lui înaltă, profilată pe cerul sticlos, cu toate nuanțele de roșu zbătîndu-i-se în pojghița aceea de ghiață o mai am și acum în minte, coarda nu se vedea și poziția era incredibilă, așa poate sta numai un înger sau un diavol.

Orele puține care mai rămăseseră pînă să se facă ziuă le-am petrecut în bucătăria cabanei, copleșiți de mulțumirile cabanierului ce nu-și putea reveni din groaza încercată.

În lumina lăptoasă a dimineții am refăcut hornul : doctorul din nou pe acoperiș, „în coardă". Căram ciment fierbinte pe care el îl turna în cofrajul improvizat în jurul hornului cu mîinile-mistrii. A durat aproape două ore, nu l-a schimbat nimeni. Avea acum mîinile pînă la coate strînse în grotești mănuși de ciment, îmi era teamă că nu și le va mai putea scoate niciodată, că va rămîne cu mîinile prinse în cătușele acelor stranii mănuși de ciment — un „Cavaler cu mîinile de piatră". Poate amprentele degetelor lui prelungi se mai păstrează pe hornul cabanei, bătut de toate vînturile. Atunci rîdeam :

— Hornul ăsta al nostru o să dureze cît veșnicia.

Vestea ne sosise cu iuțeala tuturor știrilor proaste. Doctorul și soția sa dispăruseră pe drumul spre cabana din vale, viscolul cuprinsese Făgărașii imediat după plecarea noastră și continua de mai multe zile. Orice tentativă de a-i regăsi era zadarnică. Știam, știau și ei, în Făgărași timpul se strică imediat după Anul Nou pentru multă vreme, dar mai aveau cîteva zile de concediu și au rămas la cabană. Erau încrezători. Drumul de coborîre dura numai trei ore, îl știau de ani de zile, n-aveau de ce se teme.

Cabanierul plecase după ei înainte de a se fi stins tăria viscolului. Nu-și putea ierta că-i lăsase să coboare. Făcuse drumul în zece ore ! La cabana din vale ceruse în ajutor un grup de salvare și un elicopter. De zbor nu putea fi încă vorba ; grupul de alpiniști începuse sondările imediat, îndîrjiți pe viscol, pe neputința lor. Făgărașii deveniseră de nerecunoscut sub atotputernicia viscolului. Un grup plecat de la cabană la două zile după cabanier făcuse pînă jos 16 ore ! și n-ar fi ajuns niciodată la cabana din vale dacă nu dădeau peste alpiniștii plecați în căutarea doctorului și soției sale. Epuizați și înghețați își părăsiseră rucsacurile și fuseseră descoperiți lîngă o amăgire de foc pe care puseseră schiurile și puloverele și ce mai aveau pe ei. Rămăseseră în cămăși și hanorace.

Alpiniștii sondau zăpada de trei zile, fără să fi dat de cei doi. Avea să se dovedească mai tîrziu că sondau prea departe. Cînd vestea se răspîndise, cineva și-a adus aminte că zărise în noaptea aceea o lucire ca de lanternă care cade chiar deasupra cabanei din vale, în pădure. Cabanierul nu-i dase crezare, încercase atunci să urce singur, dar viscolul era în culmea lui, căzuseră mai mulți copaci, poteca dispăruse, nu se putea urca.

Așa i-au găsit, la numai un kilometru de cabană, nu departe unul de celălalt. Ea fusese tîrîtă de un copac în cădere, poate mai putuse striga. Doctorul încercase să coboare după ea ; aici a fost marea lui greșeală : la munte un singur om nu poate ajuta pe un altul, ar fi trebuit să meargă după ajutor la cabană. Sau, poate, a vrut numai să vadă ce i se întîmplase, dar mai curînd n-a vrut s-o părăsească, pe un viscol ca acela nu poți fi sigur ce se întîmplă nici la o sută de metri. Se pripise la coborîre sau cedase o piatră trădătoare — căzuse nu departe de ea. N-o mai putuse vedea nici atinge, viscolul se învrăjmășise între ei, le refuzase și acest din urmă lucru, pieriseră înecați de neputință, în blestemata învîrtejire albă ce le sfîșia ochii, căutîndu-se. Zăpada trebuie să se fi strîns cumplit de repede în jurul trupurilor lor frumoase în părăsire, energia li se topea încet și definitiv, despărțiți de o mică distanță.

Poate în ultima clipă albul acela dureros ce le acoperea ochii deschiși, în care speranța își săpase pentru totdeauna înșelătoarea amprentă, li s-a părut a fi o masă sensibilă ce le transmitea dorința ultimei priviri refuzate într-o fantastică viteză, așa încît răspunsul celuilalt se întorcea instantaneu și ei rămîneau așa, sorbindu-și chipurile, în viscolul nepăsător, înebunind zăpada.

televiziune TV

Momentul autenticității

O săptămînă în care „Gangsteri și filantropi" este concurat de „Livada cu vișini", în care ciclul filmelor lui Ingmar Bergman programează „Noaptea saltimbancilor", care se începe cu România — Scoția și se termină cu F. C. Argeș — „U" Craiova, trecînd prin divizia B (Rapid — Progresul) și prin ultimul meci al lui Simion Cuțov la europenele de la Katowice, ar fi greu, aproape imposibil de comentat, dacă printr-o tulburătoare coincidență, toate, sau aproape toate, tele-emisiunile sale nu ar fi fost înscrise sub semnul autenticității.

1. Autenticitate ce se opune în unele cazuri reveriei, trăirii într-o lume ce nu există, ce-a încetat să mai existe, lume ce-și are adevărul ei devenit acum anacronic, deci a încetat demult să mai fie adevăr („Livada cu vișini"), adevăr ce se opune indivizilor ce, în mod firesc, în ochii celorlalți au menirea de a-și eluda propria, adevărata existență refăcînd mereu o alta („Noaptea saltimbancilor"). Implacabila devenire relativizează adevărul.

Autenticitate ce nu înseamnă numai aspirație, numai efort, înțelegere a adevărului, ci concordanță între înțelegere și aspirație. Între aceste limite, eroii lui Cehov și Bergam trăiesc drame și nu tragedii, drame ale imposibilității lor organice de a privi și a accepta adevărul. Ei își ies din matcă numai un singur moment, numai pentru singurul moment în care luciditatea le destramă existența confecționată pentru a-i obliga să trăiască cu adevărat, în lumea reală.

Eroii lui Cehov trăiesc într-un spectacol acordat lor înșiși, eroii lui Bergman (ca și ai lui Fellini, care se ocupă de aceeași lume în care fastuozitatea spectacolului acoperă mizeria existenței) trăiesc pentru spectacolul celorlalți. Irumperea adevărului destramă iluziile.

2. La proporții evident mai mici un moment al adevărului s-a produs și în lumea sportului. Pentru fotbal acest moment se reduce tot la spectacol : de ani de zile singurul adevăr al acestui sport, golul, este eludat în favoarea „fentei care ucide". Cronicarii au creat idoli, împărțind superlative celor ce ridicau galeriile în picioare uitînd însă că, într-adevăr sincer și spontan, un stadion întreg se ridică numai la gol. Golgeterii noștri nu numără împreună atîtea selecționări (sau note de 10) cîte adună doi-trei prinți ai fentei. Progresul a învins Rapidul pentru că antrenorul lor Mateianu i-a învățat pe jucători că unicul spectacol al fotbalului este golul, pentru că, în cele din urmă, au înscris cu un gol mai mult decît adversarii lor.

În sport, ca oriunde, trebuie să dovedești în mod absolut că ești mai bun. Iată pentru ce declarația lui Simion Cuțov cuprinde tot adevărul care se poate spune despre finalele de la Katowice : „Am dorit din toată inima să cîștig. Intenționam să boxez în așteptare și să contraatac numai în momentele favorabile, dar cînd am văzut că pentru Gruiescu nu a fost suficient acest lucru, am boxat pentru a cîștiga neapărat înainte de limită." Gruiescu a fost admirabil în meciul cu Zasipko, iar decizia arbitrilor un furt (același lucru i s-a întîmplat și lui Antonio la Madrid) iar acest adevăr l-a orientat pe Simion Cuțov spre singura posibilitate de a învinge nu numai adversarul ci și arbitrii.

Constantin Stan

muzică M

Còpii și original

Un cvartet de componenți ai orchestrei din Philadelphia a poposit la Biblioteca americană, apoi în studioul R.T.V., cu programe parțial diferite. Primul a fost mai inedit, desigur cu riscarea calității, este însă interesant să asculți și o copie perfectă a lui Haydn, un fel de multiplu permutațional al său, aranjat de compozitorul negru din secolul XVIII Chevalier de Saint-Georges, trăit la Paris și școlit, precum se vede lesne, din partiturile marelui clasic. Cum o prejudecată ne face să nu urmărim cu același interes copia și originalul, am profitat să examinăm calitatea formației, cîntînd, dacă nu cu acuratețea și imponderabilul marilor cvartete, dar cu școala orchestrelor virtuoase, cu atacuri de mare precizie, îngrijire spectaculoasă a dispoziției rolurilor instrumentale, sunet forte din participare și nu din brutalitate, inefabil și transcendent cu măsură. Este aici un entuziasm mai de preț decît orice în muzica de cameră, absorbind ostentația celor ce-și iubesc propria virtuozitate mai mult decît arta.

Dar iubirea de partitură devine o profesiune, se bucură de ea și piese care n-ar merita prea multă bătaie de cap. Nu știu cît de suportabil ar fi fost acel cvartet de mai de demult al lui Samuel Barber, căci, cu toată atenția ce i-a fost acordată, și tot n-am putut să întîlnim decît întorsături vlăguite într-o înșiruire cu totul previzibilă. Și ceea ce este epigonic este și străin, greu de înțeles parcă ; prospețimea intențiilor, sinceritatea față de tine însuți captează. Nici argentinianul Alberto Ginastera nu s-a ridicat dintre colegii de afiș, dar efectele sale, deprinse entuziast de prin Bartok, sînt mai cu simț aduse, suculența și univocitatea ritmică nu întîrzie să se transmită publicului.

George Crumb, pe care-l știam din același loc, este și în acest cvartet „Black Angels" o figură atractivă, a muzicii americane de astăzi, ușor de negat teoretic, dar irezistibilă practic. Inspirația, nespeculativă, mai degrabă speculantă, fără probleme stilistice, îl mînă să folosească tot ce le este necesar imaginilor sale, naturalist-„magice" exact atît cît să antameze gustul spre pitoresc și să-i agrementeze, în fapt, dorința lăudabilă de explorare sonoră. Respirînd în contra apăsării tradiției și obligațiilor de economie stilistică pe care le-a impus gîndirea europeană, Crumb găsește libertatea de mișcare între sunete și efecte, deplina adecvare configurației sale interne, totul către util, direct, concret, palpabil, cum se zice „ce-i în gușă și-n căpușă". Instrumentarul vast (se cînta la orice putea emite un sunet, se cînta cu degetare la viori, se amplificau corzile) îl manevrează dezinvolt tocmai pentru că nu-și face probleme, aduce pe scenă orice obiect, chiar dacă are nevoie de el într-un singur moment. Uneori sînt subtile legăturile care introduc obiectele normal exterioare muzicii (un coral foarte diatonic cîntat mai întîi de instrumente este reluat apoi, cîntat cu arcușele la pahare acordate, și poate că nu-i rău să amintim că Mozart a fost primul compozitor care a inclus într-un cvintet un astfel de instrument bizar ; cum se vede justificarea intern muzicală economică este o invenție europeană ulterioară). Toată babilonia este salvată de funcționarea perfectă a muzicalității. Iar această muzicalitate, șmecherește asezonată, făcea foarte accesibilă o lucrare cît se poate de nouă. Pregnanța imaginilor și manevrarea lor deosebit de sensibilă, suplă, este de mare aport în pătrunderea explorărilor de vocabular.

Costin Cazaban

fragmente critice

Perpessicius și lectura simpatetică (III)

Lectura prozei nu schimbă prea mult criteriile. Sadoveanu este exaltat pentru rafinamentul stilistic, ca și Matei Caragiale, Camil Petrescu pentru „jocul de tuburi telescopice", adică pentru arta lui de a observa. Aici stilul e fără culoare, **bijuteriile** nu pot fi vînate în frazele precise și cenușii, și criticul își îndreaptă atenția spre alt plan (intriga, tipologia) fără a scăpa din vedere expresiile mai fericite ale textului. El nu mai împinge în față exigența **cuvîntului de preț**, dar o ține, totdeauna, în rezervă pentru a o folosi la timpul potrivit. Căci, spune el, într-un loc: „Nu se mai poate admite un scris fără artă în secolul acesta de rafinament". Cazul Hortensiei Papadat Bengescu, ca și acela al lui Camil Petrescu și, în genere, al analiștilor care disprețuiesc stilul frumos, e mai dificil și Perpessicius se adaptează situației. Nici o vorbă mai precisă despre rafinamentul stilului cînd discută, de pildă, **Drum ascuns. Tehnica impresurării** operei (impresurarea este mișcarea cea mai frecventă pe care o face fantezia critică a lui Perpessicius) atinge aici un punct limită. Jumătate din cronică se ocupă de ce spun **unii**, ce cred „superstițioșii vieții noastre literare" despre literatura în cauză. Indirect, prin aluzii, este atinsă și problema stilului, dar criticul nu-și spune punctul lui de vedere, preferă să parafrazeze ce zic d-nii Lovinescu, Holban, M. Sebastian, F. Anderca, lăsînd chestiunea în suspensie. **Unii** spun că autoarea n-are stil, dar să nu ne grăbim, creatorii adevărați scriu nu numai pentru ziua de azi scriu și pentru viitorime...: „să lăsăm pe cronicar să se strecoare cum o ști mai bine printre sîrmele ghimpate ale epocii de astăzi și printre legile și capriciile fără de legi ale propriului său oficiu" (**Mențiuni**, IV, p. 418). Și cronicarul (nu altul decît Perpessicius) se strecoară. Nu examinează problema spinoasă a stilului, se ocupă (de altfel inspirat) cu formule ce se țin minte, de tipologia romanului, judecată în raport cu autenticitatea ei literară și pusă (procedeul se repetă și în alte cronici) într-o filiație istorică. Literatura se valorifică nu numai prin **cuvînt** (scriitură), ci și prin precizia desenului și valabilitatea unei psihologii. Nu scapă, totuși, faptul că, deși Perpessicius acceptă toate talentele epice, în ierarhia lui de valori cei care se apropie de cercul de sus sînt stiliștii rafinați de felul lui Matei Caragiale sau Arghezi (în proză). Aceștia intră în categoria scriitorilor „predestinați", elita literaturii.

★

Stînd la oarecare distanță de operă și anume în **limbul** ei și identificîndu-se cu o „oficiere sacră", critica lui Perpessicius dă despre literatură judecăți ce trebuie privite mai îndeaproape. O idee care circulă la toți comentatorii lui este că Perpessicius vorbește invariabil de bine pe toți, fiind, din acest punct de vedere, un model de „solidaritate profesională" (Pompiliu Constantinescu). Faptul este și nu este adevărat. Negația apare acolo unde ne-am aștepta mai puțin, în comentarea **Istoriei** (din 1926—1929) a lui Lovinescu, de pildă. Volumele despre **evoluția poeziei și evoluția prozei** sînt respinse pentru greșeli ce merită a fi discutate. Fraza liminară anunță o cronică de zile mari („vom ieși cu manifestă bucurie în întîmpinarea...") pentru ca articolul să se încheie: „spiritul acestei istorii literare (...) e fundamental greșit, așa de greșit..." (**Mențiuni**, II, p. 68). Greșită ar fi la Lovinescu tendința caricaturală, caracterul polemic, acela, de exemplu, care duce la negația lui Iosif. „Nu — replică Perpessicius. — Injustiția este prea mare și n-o putem lăsa să treacă neobservată" și n-o lasă, aduce argumente în favoarea poeziei incriminate, desfășurînd multe forțe critice pentru a schimba sensul gravei judecăți. Fără succes, de altfel. Punctul de vedere al lui Lovinescu a învins în critica ulterioară. Cînd vine în discuție proza, nemulțumirea este și mai mare. Perpessicius semnalează „dureroasele absențe" (Sylvius Rolando, Gh. Cornea, Gh. Vâlsan, între altele) și deplînge „superficialitatea și falsificarea patentă" din capitolele rezervate în **Istorie** lui Cazaban și Emanoil Bucuța. Impresia rea este deja formată, criticul suspectat de cordialitate eternă trage o linie groasă sub atîtea exemple de rătăcire și conchide că „în această întîie ediție, evoluția prozei contemporane nu e, din nefericire, cea adevărată". Timpul i-a dat, cu toate acestea, dreptate lui Lovinescu, inutil să mai arătăm de ce. Sylvius Rolando, Gh. Cornea etc. n-au devenit scriitori importanți și nici părerea despre proza lui Cazaban nu s-a schimbat.

S-ar putea scoate și exemple de eroare de diagnostic în sens contrar, operația care, de altfel, s-a făcut. Ca orice critic al actualității literare, Perpessicius s-a înșelat. Procentul la el este mai ridicat pentru că a scris despre toți și a practicat deliberat o **critică de susținere**. El a răsplătit mereu rîvna modestă, buna intenție, a suflat, cum zice Lovinescu, în luminița tuturor începuturilor crezînd în autori care nu l-au confirmat. De Mircea Gheorghiu despre care criticul credea că oferă „cîteva ecouri din cele mai prețioase" nu se mai știe azi nimic. Nici de Petre Tartia, nici chiar de G. Vâlsan (ca poet) cu „reala magie a versului și iureșul de acorduri nostalgice din simfonia cîntată la pian". Sînt flori presate într-o carte de foiletoane ce trebuie citite pentru alte calități. Înainte de a le numi, să observăm că Perpessicius, scriind despre toate cărțile din epocă, n-a uitat să le scoată în relief pe cele cu adevărat de excepție. Există la el o gradație a cordialității și pe măsură ce citim **mențiunile** sale vedem că sita se strînge, veleitarii, amatorii plini de bune intenții sînt din ce în ce mai rar comentați. Volumele IV și V din **Mențiuni** sînt, din acest unghi, cele mai dense. Pillat, Lovinescu, Sadoveanu, Rebreanu, Camil Petrescu, G. Călinescu, Gib Mihăescu, Ibrăileanu, Voiculescu etc sînt puși în primul raft al acestei biblioteci extraordinar de bogate.

După al doilea război mondial, Perpessicius și-a continuat cu intermitență cronica literară (**Mențiuni de istorie literară și folclor**, 1957; **Alte mențiuni**, I, II, III, 1961—1967 etc.) paralel cu preocupările de istorie literară, bogate și prețioase. Gustul lui pentru caligrafia fină găsește în eruditi de tipul Iordache Golescu numeroase prilejuri de jubilație. Perpessicius comunică documentul în același stil impresionistic, ideea îmbracă totdeauna la el veșminte frumoase. Așa sînt scrise și studiile, eminente, despre Eminescu. Amănuntele, precizările filologice sînt introduse într-un **discurs** care respiră prin metafore, fiind posibilă (spune criticul într-un loc) „cumetria dintre literaturizare și cercetarea științifică". În contact cu problemele aride ale literaturii vechi, pusă în situația de a transmite documente lipsite de orice lirism (acelea, de pildă, scoase din registrul stării civile), critica nu renunță la posibilitățile ei artistice, nu încetează să fie o **paraliteratură**. În foiletoanele lui Perpessicius trebuie să căutăm mai puțin judecăți critice ferme cît o **proză artistică** grațios erudită, tăiată totdeauna cu grijă, arborescentă, feminină, revărsată leneș și cu o aleasă voluptate pe cîmpiile unui subiect nu totdeauna grațios. Ce are a face! **Scrisul** înnobilează totul, criticul este chemat să oficieze și, instalat în penumbra cărții („penumbra aceea așa de propice poeziei"), el trage din operă un fir din care fantezia lui scoate, apoi, complicate și fine dantelării.

Perpessicius este el însuși un **stilist** în gen mai vechi, un spirit, cum zicea Lovinescu, **ornant**, imaginația lui realmente fecundă **adaugă**, deplasează dimensiunile, împodobește fără a altera sensurile operei. Pentru el literatura este o Arcadie cu arbori de preț, iar critica o plimbare într-o zi de sărbătoare. Piticul răutăcios pe care Sainte-Beuve îl invoca odată nu împiedică farmecul acestor călătorii festive. Forma cea mai potrivită acestui spirit este **excursul** sentimental (poetic) și erudit. Cartea ce trebuie recenzată e plimbată întîi în antichitatea greacă și latină, adusă apoi în literatura modernă, criticul sărind ușor „pîrleazurile" (imaginea există la el) istoriei și ale artelor. Textul care înnoadă firele acestor evaziuni pune deodată cititorul în altă stare, îl silește să trăiască în alt registru de sensibilitate. Critica perpessiciană este, înainte de orice, o ridicare la putere lirică, o evaziune din existența imediată.

Fraza în care se desfășoară atlazuri de imagini scînteietoare, învăluind cu o grație vicleană opera, spune lucruri importante despre tehnica ei și spiritul care o animă. Bacovia, Macedonski, poeți nu atît de bine receptați în epocă, sînt citiți cum se cuvine de Perpessicius, totdeauna sensibil la „injustiții". Voronca, subiect de deriziune pentru alții, este pentru el un „pointilist" de talent, cu versuri chiar „magistrale". Urmuz e tratat ca prozator fantastic, criticul nefiind speriat de tehnica absurdului. Despre Philippide scrie înaintea lui G. Călinescu pagini profunde remarcînd „versul perspectival", nota cosmică și expresionistă („viziuni cu reflexe de apocalipsă temperată"). Tradiționalistului (tematic) Fundoianu i se descoperă „reflexe rimbaldiene" și neliniște metafizică, lui M. Eliade elanul vital și angoasa kirkegaardiană, o carte de Sadoveanu (**Locul unde nu s-a întîmplat nimic**) îi pare o capodoperă de „aluziuni și tangențe care cerea îndeosebi un poet al nuanței" — ceea ce pentru un prim nivel al cărții (acela al **stilului**, la care este sensibil criticul) este adevărat. Cînd romanul n-are **stil** desfătător, Perpessicius pătrunde în galeriile intrigii, leagă firele ei, determină **încuscriile** personajelor, dînd astfel o primă impresie despre bogăția invenției epice (cazul cronicii despre **Oraș patriarhal** de Cezar Petrescu). Receptiv, totuși nu entuziast, este criticul față de literatura lui Blaga. Poezia este pusă sub semnul unui „pronunțat heliotropism", în drame (**Daria**) citește „stîngăcii provinciale". Imaginea pe care o propune criticul despre dramaturgul Blaga este, în genere, neinspirată: „amant predestinat al metafizicei și al istoriei civilizației"; imagine prea frivolă pentru gravitatea problematicii din piese etc.

I s-a reproșat lui Perpessicius iubirea pentru talentele minore. Practicînd o critică de **registratură**, unde selecția este, fatal, largă, amabilitatea foiletonistului se poate înțelege. Valorile cu adevărat semnificative se detașează mai tîrziu pe măsură ce opera lor se definește. Perpessicius a acționat și în reliefurile inferioare ale literaturii acolo unde de obicei criticii nu intră, lăsînd tăcerea și timpul să-și spună cuvîntul. Cordialitatea cu care el judecă producțiile din acest mediu poate fi pusă pe seama temperamentului dar este, negreșit, la mijloc și o pedagogie, un simț al criticului care înțelege că o literatură nu se face numai din piscuri. Perpessicius a practicat o **pedagogie a entuziasmului** din aceste considerente multiple și, oricîte rezerve am avea față de tendința de a umfla valoarea cărților modeste, nu-i putem pune la îndoială nici priceperea, nici buna credință. **Scriitura** răscumpără, în cazul lui, erorile posibile de diagnostic (Perpessicius a greșit creștinește, mai ales prin **bunătate** decît prin **negație**!). Valorificînd literatura prin cuvînt, iar **cuvîntul** prin splendorile și sonoritățile lui, critica lui se afirmă prin calități de același ordin.

I se contestă, apoi, lui Perpessicius **formulele memorabile**, știința de a pune într-o propoziție o idee esențială despre un autor. Dimpotrivă, numărul prea mare de formule ce ies din comun congestionează textul critic și obosește ochiul după un număr de paragrafe scrise, întotdeauna, cu **farmec**. O spațiere a metaforii critice ar fi fost mai potrivită, o **prozaizare** a discursului critic ar fi pus mai bine în relief calitățile lui artistice.

N-a trecut neobservată maliția disimulată a criticului. Comentatorii lui au epuizat, la acest capitol, seria metaforelor **feline**. Imaginea ghiarelor ascunse în catifeaua propozițiunilor este ceea ce urmărește cu insistență numele acestui cronicar care are ca oricare altul, ca să zicem așa, **răutățile** lui. Singura deosebire este că Perpessicius preferă să nu atace direct considerînd că negația brutală nu-și are rostul acolo unde intră în joc noțiuni atît de delicate ca talent, sensibilitate. Ironia este apoi un mod de expresie a acestui spirit hrănit cu cărți clasice, forma lui de detașare într-o disciplină care îl implică și de care se lasă implicat mereu. Spectacolul pe care el îl creează în jurul literaturii cere și un privitor mai sceptic și acest privitor vrea să fie criticul însuși printr-un efort de smulgere din vraja ce a determinat-o. Spre sfîrșitul vieții cînd frîna criticii slăbise, această ironie transpare tot mai rar în textele lui Perpessicius, generos peste măsură cu cîteva proaste cărți contemporane (Lecturi intermitente, 1971). Spiritul lui merge, acum, aproape invariabil spre **fericire**. Cealaltă vocabulă, **din nefericire**, se aude rar în comentariile lui împănate, ca și inainte, cu formule care fură ochiul și încîntă urechea.

Din **fericire și din nefericire** nu sînt, în scrisul lui Perpessicius, două vorbe oarecare: ele marchează granițele unui itinerar spiritual, punctul de jos și punctul de sus al unui registru afectiv. Literatura este introdusă în acest spațiu vast și discutată în funcție de locul ei față de cele două capete. Însă, curios, formulele acestea sînt atît de elastice încît pot anunța orice fel de propozițiune critică: o negație sau o acceptare. Din **fericire** există și versuri bune, din **nefericire** autorul nu poate spune mai mult despre un roman, sau **din nefericire** nu are timp să spună mai mult... Ambiguitatea acestor formule include ambiguitatea unei critici care nu vrea să taie cordonul ombilical ce o leagă de literatură. Pentru Perpessicius criticul este un artist sau nu este nimic. O propozițiune de care critica modernă se îndoiește cu încruntare.

Eugen Simion

retrospective

Postumele lui Lucian Blaga (II)

După Eminescu, nu încape îndoială, Blaga este poetul român înzestrat în cel mai înalt grad cu însușirea de a percepe și dimensiona totul din unghi mitic. Postumele sale sînt departe de a-și refuza acest atribut; dimpotrivă, în ele este dominantă aspirația edificării unui cîmp poetic în cuprinsul căruia avataruri biografice dintre cele mai „concrete" se implică, de la sine parcă, într-un sistem de relații cu încărcătură mitică. Deschiderea spre mit este permanentă, poetul fiind încredințat și acuma (aflăm din amintitele însemnări postume) că „fără de o gîndire mitică nu ia ființă, din păcate sau din fericire, nici o poezie". În planul cunoașterii poetice, mutația ce se produce de la antume la postume vizează o subtilă convertire a „tristeței metafizice" de altădată într-o firească, prin omenescul ei, melancolie morală și filozofică faustică. Unul din postulatele centrale ale filozofiei poetice blagiene — „minus cunoașterea" —, la drept vorbind, se descătușează din chingile metafizicii transcendentale, devenind resortul cîntării elegiace. De data aceasta, perspectiva nu mai este, exclusiv, a **contemplației extatice**, generatoare de mister metafizic indescifrabil, ci și a **contemplației participative**, generatoare de interogații ce își asumă deschis sarcina revelării — deci a înțelegerii —, prin trăire autentică, a unor zone cît mai întinse din infinitatea misterului ce planează asupra existenței universale. Fidel crezului său de început, acela de a nu „strivi", în planul cunoașterii poetice, „corola de minuni a lumii" și de a nu „ucide", astfel, „cu mintea" — adică prin apel la gîndirea discursivă — tainele acesteia, acum, în postume, Blaga trăiește cu o patetică voluptate aventura cunoașterii de tip anteic, dat fiind rolul primordial acordat experienței. De aici, din esența sa fenomenală, decurge vitalitatea mitică a spațiului poetic structurat în postume. În ciuda biografismului lor consubstanțial, totuși, postumele blagiene sînt cu totul străine de exacerbarea egotistă. Ele se conformează întocmai unuia dintre importantele postulate estetice formulate de scriitor în chiar una dintre primele sale lucrări cu caracter teoretic, **Filozofia stilului** (1924). Memorabilul „enunț" din poemul titular al ciclului **Stihuitorul** („Chiar și atunci cînd scriu stihuri originale / nu fac decît să tălmăcesc. / Așa găsesc că e cu cale. / Numai astfel stihul are un temei / să se-mplinească și să fie floare.") actualizează dezideratul „învingerii eului prin stilizare interioară sub specie absoluți", ceea ce presupune „organizarea lăuntrică a sufletului printr-o credință impersonală"; altfel spus, pledoaria pentru „etica anonimatului" în cîmpul creației.

De altminteri, ciclul **Stihuitorul** cu care se încheie volumul **Poezii** din 1962 (pregătit pentru tipar de poet însuși), prin cele mai de seamă dintre piesele sale, reprezintă, am putea zice, treapta finală a gîndirii poetice blagiene. Ne aflăm în fața unei veritabile schițe de „estetică a poeziei". În ea, firește, nu intră în discuție chestiunile de ordin strict formal, prozodic, deși, implicit lecția de clasicitate modernă propusă de ciclul în cauză, asemenea întregii culegeri de altfel, merită fără îndoială o atenție specială și în această privință. Mai presus de orice, poemele din ciclul **Stihuitorul** angajează unul dintre cele mai grave dialoguri între poezie și existență. Finalitatea confruntării o formează definirea raporturilor condiției umane cu actul de creație. Punctul de vedere este acela că arta, în speță poezia, are dreptul să aspire la privilegiul de a fi considerată un mod de existență sieși suficient numai în măsura în care exponentul ei trăiește și acționează efectiv sub semnul „rostului său ziditor". Șansa împlinirii poetului la treapta destinului absolut este în funcție de gradul implicării creației sale în marele și inepuizabilul „rost ziditor" al existenței. Într-o atare viziune, idealul receptării „emisei" poetului de către umanitate constituie suprema rațiune de a fi a creației sale. Iată „definiția", comunicată prin intermediul unui pretext mitic de amplitudine cosmică: „Un fulger nu trăiește / singur, în lumina sa, / decît o clipă, cît îi ține / drumul din nor pînă-n copacul / dorit cu care se unește" — **Poezia**), deși explicitarea aproape **stricto sensu** din final nu se împiedică nici un moment de teama insinuării spiritului moralizator-didactic: „Și poezia este — așa. / Singură-n lumina sa / Ea ține pe cît ține: / din nour pînă la copac, / de la mine pîn' la tine" (idem).

Vorbeam de fondul pretextual — în sensul eșafodajului metaforic și simbolic — al poemului de mai înainte. De fapt, credem că utilizarea termenului nu este dintre cele mai adecvate, întrucît procesul de asimilare lirică a motivului poetic este realmente total. Ceea ce se soldează cu edificarea unei structuri poematice în toate privințele indestructibilă. Aceasta și explică de ce artele poetice din ciclul **Stihuitorul** nu au nimic a face cu practica obișnuitelor declarații de principiu versificate. Statutul de artă poetică al poemelor ce compun ciclul **Stihuitorul** (ciclu, altminteri, străin de orice intenție demonstrativă) se realizează de la sine. Este vorba de un element consubstanțial poemului. Bivalența sub raportul sensurilor poate fi relevată critic nu atît pe calea perceperii „pure" a valorilor poetice, ci mai ales pe aceea a deducțiilor și a disocierilor întreprinse oarecum din exterior. Totul pornește de la o concepție moral-filozofică despre poezie eminamente integratoare. Actul poetic, înțeles ca un unic mod de existență, își poate dobîndi viabilitatea doar conformîndu-se legilor permanente ale spiritului creator ce guvernează legile firii. De pildă, asemenea săpătorului de fîntîni, poetul este un **ctitor**. Prin truda sa, el aspiră la redescoperirea frumosului, mai exact a feței nevăzute, adică mitice, a acestuia: „Sapă, frate, sap, sapă, / pînă cînd vei da de apă. / Ctitor fiii fîntînilor, ce / gura, inima ne-adapă. / / Prinde tu-n adînc izvoare — / de sub strat stihie blîndă. / Să se — aleagă din argilă / ochiuri lucii, de izbîndă. (...) / Ostenește-te-n amiază / să aduni răsplată dreaptă. / O priveliște de noapte / negrăită te așteaptă. / / Zodii sunt și jos subt țară, / fă-le numai să răsară. / Sapă numai, sapă, sapă, / Pînă dai de stele-n apă" (**Fîntînile**).

Înscrierea pe traiectoria legilor firii (ale nașterii, ale iubirii, ale rodirii și ale extincției) apare ca un dat, ca o lege a destinului la care se cere necondiționat să adere și fapta poetului: „Mirajul unui dulce fruct / îmbracă-un sîmbure amar, / ca să ne cadă într-o zi / neașteptat în palme-dar. (...) Ne pierdem ca să ne-mplinim. / Mergînd în foc, mergînd în spini, / ca aurul ne rotunjim / și ca ispita prin grădini" (**Solstițiul grădinilor**). Sau: „Ușor nu e nici cîntecul. Zi / și noapte — nimic nu-i ușor pe pămînt: / Căci roua e sudoarea privighetorilor / ce s-au ostenit toată noaptea cîntînd" (**Catren**).

Îndreptățirea încrederii în posibilitatea învingerii timpului trecător și, ca atare, a încrederii în posibilitatea plasării pe orbita eternității, în ultimă instanță, nu poate fi decît un gest de răsplată pe care existența cosmică îl face poeziei: „Împărații s-au prăbușit. / Războaie mari ne-au pustiit. Numai în Lancrăm sub răzor / rămas-a firav un izvor. / / Păduri s-au stins. Și rînd pe rînd / oameni în umbră s-au retras / veșminte de pămînt luînd. / Dar șipotul, el a rămas. / / De-a lungul anilor în șir / de cîte ori în sat mă-ntorc, / mă duc să-l văd. E ca un fir / pe care Parcele îl torc." (**Izvorul**).

Nicolae Ciobanu

Veghea și reveria

Urmare din pag. 1

noaptea miresmelor unde tonurile sumbre, funerare domină peisajele olfactive). Diferența specifică a cestei poezii ar sta într-o anumită armonie discordantă, generală în lirica modernă, discordanță practicată adesea ca eclipse și iluminări succesive ale abstractului și concretului, și armonie cucerită adeseori printr-o dialectică autentică, organică a acestor categorii. Muzicalității eminesciene îi ia locul în poezia lui Grigore Hagiu, ca liant între sintagme contradictorii, fluidul subtil, insidios al aromelor, astfel că baia olfactivă în care se scaldă numeroase poeme poate crea, la un moment dat, iluzia auditivului, adică a temporalului. Pentru armonia plastică, spațială a talentului lui Grigore Hagiu, ca și, în cazul de față, a perspectivei unui tablou în aparență static, dar generos în forța sa potențială, forță exprimată contrastant prin auzirea a ceea ce este inaudibil, să cităm o admirabilă piesă prin simplitatea sa organică, prin absența vorbelor parazitare, **Odihna taurului**, din volumul **Continentele ascunse**: „sătul / stă taurul / în mijlocul cîmpiei galbene / de parcă din senin un fulger / l-a carbonizat // e negru de putere / mai viu sub crusta deasă / strălucitor acoperită de sudoare / și-n liniștea și arșița amiezii / se-aude cum se coace-n el sămînța". În aceeași carte, imaginația poetului decupează scenele memoriei în formele concrete, vibratile, cu un anume hieratism al dinamicii verbale pe care-l vom reîntîlni, într-un ritm poate mai neliniștit, dar mult mai tîrziu, în ultimele sale cărți. Iată un presentiment al extincției pornit de la imaginea brutală, tradițională din versurile inițiale, dar continuat atît de personal în cadrul lumii vegetale încît fervoarea adolescentă a gînditorului îl înlătură ca pe-o amintire bizară: „o coasă / dă tîrcoale / odăii unde scriu / iarba groasă / cade / fulgerată / de sus în jos / clipele mele de jos în sus / pînă rămîne / lîngă pajiștea aspră / numai / un fraged cap gînditor" (**Timp concentrat**); sau delicatețea senzuală a cuplului, rătăcirea imaginii printre lucruri mărunte, familiare, pentru a le înnobila cu puritatea iubirii: „trupul tău l-aș reface / amintindu-mi / mirosul părului / cîntecul gazului metan / dreptunghiul caselor vecine iluminate / delicate fantasme de arbori / azvîrlindu-ne palid în geam // săruturile tale / mi-au înflorit un semn pe umăr / de neuitat / vizibil / luminos / cum lasă semn însîngerat vioara / pe gîtul unui virtuos" (**Gîndindu-te în liniște**). În același registru al dragostei, efectul apariției fantastice într-un peisaj laic, urban: „noaptea răcorește orașul / penumbrele ce mă resping / dragostea mea i-a închis pe toți oamenii / prin case / în somn // e timpul să-ți trimit / tot mai des / cîte un cal alb / să scurme încet cu copita / în fața ferestrei tale / să-ți lovească treptele de piatră / să-ți bată în ușa uitată deschisă" (**Nocturnă tîrzie**).

Urmărind în evoluția poeziei lui Grigore Hagiu acele teritorii care-l fac armonios cu el însuși, în sensul în care materia haotică a cuvintelor se constituie într-o adevărată substanță formală, liberă să-și poarte în lume destinul implicat într-un mesaj, vom observa că o anumită tematică abstractă îi devine din ce în ce mai predilectă, indiferent că rezultatele în plan estetic se clarifică sau se obscurizează pe traiectoria sinuoasă a aceleași pagini. Gîndirea poetului se întoarce, adeseori, asupra ei însăși, contemplarea formelor generate de imaginația concretului este înlocuită cu sondarea obsesivă, îndirjită a proceselor care stau la originea acestor forme. Astfel un poem amplu din **Sfera gînditoare** nu ne relevă o stare, ci tratează un proces, acela al reflectării universale (**Marele visător**) iar **Nostalgica triadă** se sfîrșește cu interdicția unei hermeneutici interșanjabile, un fel de a proclama puritatea originară a conceptelor: „nu mă gîndi / nu mă visa / nu mă povesti / număgîndi se roagă de număvisa / de număpovesti / număvisa se roagă de număgîndi / de număpovesti / număpovesti se roagă de număgîndi / de număvisa / întreită rugare". După cum se observă, orice temă poate fi tratată în poezie, dar în măsura în care își găsește termenii, așa după cum Grigore Hagiu obține rezultate de cel mai înalt interes în poezia patriotică și care merită o analiză specială.

O scufundare violentă în concret, mai exact spus într-un concret înregistrat de senzațiile olfactive, ne întîmpină în cartea **Miazănoaptea miresmelor** (1973). Prin ton și culoare, prin lexic și tematică, acest volum, alături de **Spațiile somnului**, ni se pare a fi cel mai unitar, cel mai realizat în cronologia bibliografică a lui Grigore Hagiu, fenomenul relevînd încă o dată că „monotonia" discursului este fatală doar pentru obstinatul veleitar însă cu efecte spectaculoase pentru talentul autentic.

profil

Ion Lotreanu

Născut la 2 mai 1940, în Alimpești, Gorj. Absolvent al Facultății de limba și literatura română. Universitatea din București.

Bibliografie: Azimut, *1971*; Lăcuste și aeroporturi, *1972*; Aici, lîngă Carpați, *1972*; Aerul de sub fluturi, *1974*; Analogia suverană *(eseuri)*, *1975*.

În reunirea supravegheată de termeni cît mai îndepărtați în scopul de a provoca o emoție a surprizei și-a găsit Ion Lotreanu principiul poetic: evoluția poeziei sale, ascendentă, se confundă astfel cu perfecționarea aplicării acestui principiu. În versurile de început, poetul pornește de la asociații strict lingvistice, introducînd, spre exemplu, cuvinte din limbajul tehnic milităresc (scriitorul a fost ofițer activ) în curgerea „pașnică" a unor miniaturi elegiace: „E bine să alergi pe malul apei / și să-ți încurci privirile în fire / de borangic sau poate de păianjen... / Ci razele sînt ancore subtile / în slujba unor boabe amorsate: / Un pas, și-n goluri albe de explozii / Se-nalță mici fîntîni în spic cu spumă". Și în sonetele din volumul *Aici, lîngă Carpați*, unde poetul se supune unei duble rigori, a tematicii și a formei fixe, găsim aceeași *suprapunere* de serii: rîul aleargă „liniat" de mrene, străbunii ies din manuale în „coloane liniștite", „soliile" trimise de munți spre mare „survolează" cîmpia", în sfîrșit, amurgul chiar îngăduie o metaforă militară („Mîna nopții desena cu tuș / Pe postavul zării o vipușcă"). În ipostazele mai recente, poezia lui Ion Lotreanu se servește cu predilecție de terminologia livrescă și culturală („Pe unde trec fluturii, munții dizlocă aerul / după principiul poetului Saint-John Perse"), iubirea fiind aclamată de cărți („noi ne iubeam într-o bibliotecă. / Ne aclamau coperțile roșind sub tuș, / clipeau ușor prin aer paranteze / ci niște licurici presați în manuale; / se sustrăgeau din texte eroii secundari..."), din inscripțiile funerare ieșind „aburi orînduiți în sintagme", copacii fiind ticsiți de semne de punctuație („Pe fiecare ramură lenevește un asterisc, / în marginea fiecărei frunze, semnele de punctuație / se pregătesc să cadă lîngă cuvinte / și adevăr") ș.a.m.d. Poetul este un fantezist controlat, limitîndu-și arborescențele ornamentale prin intenții de reflexivitate („Ploaia-i ambiția de mărire a apei, / semn că orizontul e o mare secată. / Căzînd, întunericul se topește în unde, / dar rămîne și-afară. Deci e nesfîrșit."). De curînd Ion Lotreanu și-a strîns într-un volum o suită de însemnări despre poezie, cu caracter mai mult de jurnal intim cu problematică literară și fastuoase sub aspect bibliografic, două articole despre cărți de proză *(Un veac de singurătate* și *Princepele)*, precum și un studiu despre Pompiliu Constantinescu văzut ca „un comentator de nădejde al liricii".

Mircea Iorgulescu

ferestre

San Francisco a rămas neschimbat

Cu ani în urmă, înainte de-a cădea cu totul în darul călătoriilor îmi făcusem un joc plăcut din descrierea unor locuri pe care nu le văzusem niciodată. Sadoveanu a scris despre un oraș unde nu s-a întîmplat nimic... Dar sînt locuri unde s-au întîmplat atîtea și pe care nu le-am văzut. Din lecturi, din auzite — îmi ieșea orașul dintr-un condei, alb și proaspăt ca un ou. Lumea era un cuibar cu ouă de vultur, sus în vîrful unui stejar sau al unui plop și cu cîtă sprinteneală mă urcam să le dau jos. Am făcut astfel ocolul lumii de mai multe ori.

Acum, văzînd San Francisco, parcă mi-l aduc aminte. Mă leagă de el atîtea amintiri... San Francisco e tot cum îl știți. A rămas neschimbat. Cele două pete de culoare în albul bine întins al orașului: China Town, cu miile de dughene, pline cu chinezerii — evantaie, toată gama de Budha posibilă, lămpi, lănțișoare; apoi restaurantele invitîndu-te la tot pasul, pe ușa larg deschisă, să te înfrupți satisfăcător din cele zece feluri de orez fiert și să bei ceai fără zahăr. Și, coborînd spre plajă, forfota bronzată a portului pescăresc. În bătaia aripilor de pescăruși, țipînd după pradă, în fîlfîitul năvoadelor întinse la uscat, în zbaterea peștilor încă vii în coșurile mari, în mirosul greu de alge și de scoici care „așteaptă" să fie fierte... aici ar vrea să moară marinarul, debarcat dintr-o călătorie lungă; aici unde se îngînă cea mai verde-albastră apă cu cel mai însorit și mai binecuvîntat uscat. Nările călătorului din patru vînturi se dilată ca la sălbăticiuni... Briza e plină de scorțișoară. Valul aruncă mereu peste marginea orașului miresme filtrate de cine știe unde, din Havai ori Insula Paradisului.

Mi-era teamă c-au scos tramvaiul. Peste tot în orașele mari am asistat la gălăgioase și dureroase operații de extragere a șinelor de pe arterele principale. Am participat la durerea orașului. Dar nu! Vechiul tramvai — primul tramvai din lume, așa cum l-a inventat acum vreo sută de ani (cutare) e la locul lui. Pasagerii amuzați tocmai îl împing și-l întorc cu mîna pe placa turnantă. Mă arunc în el și aștept să mă ducă sus, gîfîind, tras cu un cablu dedesubt, ca un funicular, ce ar urca muntele pe brînci. Cobor din mers, spre a arunca o privire după un colț de stradă unde mi se păruse că văd un cunoscut. Ce cunoscut aici? Ți-ai găsit. Sînt singur — pierdut și fericit. Mă întorc, fug după tramvai și-l prind din mers. Tramvaiul ăsta a rămas ca o jucărie la-ndemîna oamenilor mari, mulți privindu-l foarte de sus, ca și cînd fiecare și-ar avea avionul sau metroul său personal. Nici Golden gate bridge n-a fost scos. Podul acesta e atît de mare încît e simțit de caii din toată lumea, oricît de departe s-ar afla. Odată se opresc, încep să fornăie și se pregătesc să-l încerce cu copita. În imaginația lor acesta e podul ideal: podul peste ocean. Inginerul care l-a construit realiza aproape o minune a tehnicii: nu există stîlpii de susținere decît la capete, mai încolo nici n-ar mai fi posibil, distanța pînă jos fiind enormă; oceanul adînc. Podul se ține, ca să zic așa, singur, cu niște cabluri pe care și le-a aruncat în cap. Ca un acrobat care ar izbuti să rămînă în aer ținîndu-se zdravăn cu o mînă de cealaltă. Pășesc cu oarecare neîncredere. În fiecare din noi doarme un centaur, care nu se trezește decît în fața podurilor. O lungă vibrație răspunde primilor mei pași; nu eu, gîndurile mele îl apasă... și el simte că e un pod minunat, fermecat și sensibil... Din cauza asta se zdruncină așa. Sînt singur. Cele două șiruri de mașini care aleargă nebune într-o parte sau alta nu trebuiesc puse la socoteală. După cum nici ele nu se arată prea sensibile la pitorescul locului. Merg de vreo douăzeci de minute și nu se mai termină, ba cred că nici n-am ajuns la jumătate. Nu trebuie să mă aventurez... dacă se dărîmă?... A ținut cît a ținut... și i-o fi venit și lui ceasul... Uite-l cum dîrdîie. Sînt ajuns din urmă de un grup de școlari, cu pedagogul care-i tot dădăcește, să nu se aplece peste balustradă. Ce gălăgie mai fac și copiii ăștia!... și cum se simte aici! E un loc unde și modul în care respiri contează! Îmi țin respirația. Un vultur pe cer își ține aripile întinse, ca și cînd le-ar avea în proteze. Pare a căuta ceva. Nu cred că și-a pus ochii pe mine. Și la urmă, nici n-are nimic în gheare, așa încît nu mă paște pericolul care l-a curățat pe filosoful antic. Gîndea tot așa adînc și un vultur care se rotea în văzduh, luîndui chelia drept stîncă, a dat drumul broaștei țestoase pe care-o ținea în gheare. Desigur altceva pîndește el: niște animale ciudate înnoată de zor spre pod. Sînt foce? Morse? În urma lor vine înotînd voinicește de după insulă un vapor. Peștii aceștia, focele, sau ce-or fi — se dau la fund. Vaporul se avîntă peste, pe sub pod. Exact în același timp vulturul alunecă peste pod și peste capul meu. A fost un moment greu. Cîte lucruri se mai fac și peste capul nostru, dumnezeule! Iarăși îmi dau respirația mică de tot — cînd, cu un huruit asurzitor un convoi de cisterne face harcea-parcea starea de elevație în care mă găseam, elevație suspendată peste ocean. Cisternele trec tropăind, oarecum supărate și zorite, ca și cînd cineva le-ar fi dat un picior. Orice motiv ar avea — de ce nu respectă liniștea podului? Unde se află? Și eu care credeam că stabilitatea podului depinde de respirația mea. Așa sîntem întotdeauna tentați să ne credem șurubul intim de care se ține osia însești a lumii. Trag aer adînc și zgomotos în piept creînd un gol sub vulturul care cade cîteva sute de metri făcînd hic! Iar acest hic dă auritei punți un plus de instabilitate. Cred că tot așa m-aș balansa pe dîra de aer lăsată în urmă de un avion cu reacție. Într-un tîrziu ajung la capăt și fac cale întoarsă. În față se întindea un peisaj arid, stîncos. N-avea rost să mă îndepărtez de San Francisco. Cine știe dacă mai ajung să-l văd vreodată! M-am mai bălăcit puțin pe pod.

Ce deosebire între San Francisco și New York! Primul e ca un bob de rouă sclipind dimineața pe o foaie de cactus, lîngă ocean. Celălalt e ca o baltă de păcură în care se-mpotmolesc mașini și oameni și vite. Nu știu de ce îmi vin în minte imagini din filmul italian „Salariul groazei". E o deosebire de fond: San Francisco e gîndit cu totul altfel: la dimensiuni umane. Și e o deosebire de lustru: lumina. Aici e sudul... De ce i s-o fi spunînd coasta de vest? Aceeași luminozitate care te învăluie în golful Napoli ori pe puntea vaporașului care te duce spre Capri, lăsînd în urmă o dîră de argint înspumat din care sar peștișori ca la îndemnul unei baghete de dresor. Nu degeaba sirenele erau localizate de Homer cam pe-aici. Locul cel mai periculos pentru Ulise, care-și băgase pumnii în urechi să nu se lase convins, dar ochii i se umflaseră cît cepele de mirare și de efortul pe care-l făcea să nu-i placă. Homer nu mai știa însă de existența unor alte coaste nu mai puțin fermecate, nu mai puțin bîntuite de sirene.

Așa cum se înalță, albe, de dimensiuni nu atît de diferite încît să strice o impresie de monotonie, casele par niște cruci. Întreg orașul un mare cimitir de piatră albă — în care morții umblă prin cruci pînă sus, cu liftul. Aceeași monotonie. Să fie San Francisco stafia albă a Oceanului Pacific? Mă căznesc să-mi fie frică de stafii. Dar în aceste condiții ele devin simpatice. Nu, orice s-ar spune, orașul are lipici... Te pomenești că cele patru animale ciudate care înnotau pe sub Golden-gate, de nu știam pești sînt, morse sînt, mamifere, naiba să le pieptene — or fi fost sirene!... N-am simțit însă deloc avîntul de a mă arunca. Uneori e un avantaj să n-ai ureche muzicală, (Ulise, știm, cînta la țiteră). Un nor poleit suflă-n lumina soarelui și toată vedenia se întunecă pentru o clipă...

La capătul podului poți bea o cafea, într-un bar de geamuri, pe un scaun turnant care-ți permite să caști gura cînd spre golful neliniștit, cînd spre peisajul în costișă domoală, de var, al orașului, cînd spre cafea. Cînd ești înconjurat de trei părți de apă, cafeaua devine un punct de sprijin, cu atît mai binevenit cu cît e mai tare.

Marin Sorescu

atelier literar

poșta redacției

R. REDNIC : Pagini cu iz precumpănitor de „făcătură" mimetică, fără fior, fantezie, mesaj. Ceva mai însuflețită, dar modestă ca performanță, „Oameni în cîmpie". E foarte puțin, dezamăgitor, față de antecedente.

MARIE ALUFLUTURE : Aceleași bune (și vechi) semne de talent, dar aproape același fel de rezultate, discutabile, tulburi, antrenînd multă zgură, neglijent finisate, peticite de dizarmonii, disproporții etc. E păcat că, după atîta vreme, în loc de progrese, trebuie să observăm aceleași diletante oscilații de gust („...Mi se pare că mai am **enorm / de mult** de trăit față de / cîinele mort pe care o să-l / găsesc deseară în drum spre / casă..." ; „Încă mai am pentru cină / flori condamnate la scaunul electric"..., etc.), o îngrijorătoare monotonie și sărăcie de limbaj **(umeri, coapse, piept** și mai ales **pleoape** etc.), semne de scădere sau părăsire a „lucrului cu cartea". Sînt însă și pagini mai echilibrate, mai atent finisate, în care poezia își face mai bine auzit glasul (uneori remarcabil), mai puțin stingherită de impurități, nesiguranțe și alunecări de tot felul : „Ultimul poem", „Definiție", „Eu știu că", „Vorbind" și chiar (cu un procent mai mare de zgură) „Septembrie", „Am să-l caut pe cel mai trist", „La ora aceasta tîrzie". Ceea ce ne îndreptățește să sperăm într-o decisivă cotitură viitoare.

DAOS : Felicitări și multe înainte ! (poate chiar fără dezamăgirile însoțitoare). Frumoase și noile versuri, încercînd, parcă, niște căi și pași noi (așteptăm, păstrîndu-le, rezultatul demersului local). Numai bine !

M. DULCU : Versurile sînt mult mai „bătrîne" decît vîrsta pe care o indicați. Nu numai prin îndemînarea reală, de exercițiu îndelungat, a versificației, dar mai ales prin universul de idei, imagini și simțiri, prin „arsenalul" poetic, uzat, prăfuit, plin de locurile comune ale epigonismului simbolist, prin expresia căutată, prețioasă, vetust-„literară („pogon în afunzime", „stih de pană-ntraripată" etc.). De sub această grea crustă artificioasă, se aud parcă uneori și zvonuri și vibrații, incerte, stinse, obosite. („Am vrut în mine pe ascuns", „Noian de gînduri albe", „Mă vreau liană între vise", „În rîs de ploaie și de nor", „Păpușa mea cu chip de om", „În ziua asta ceru-i gol"), dar încă nu se poate trage o concluzie clară. Poate veți încerca și alte modalități, mai puțin încorsetate.

I. TEODORESCU : Se păstrează un nivel onorabil, dar numai atît. Impresia de confecție „tehnică" (altminteri, scrupuloasă și adesea îndemînatică) persistă, iar orizontul tematic, spiritual, metaforic etc. rămîne restrîns, stagnant. Ceva mai bine în „În absența vîntului", „În ropotul ploilor", „Istorie veche", „Întîia ninsoare", „Sentință", „Jurnal".

C. DOCHIAN : Recoltă ceva mai slabă, de data asta, semne de oboseală, parcă, și de pași pe loc. Cele mai bune : „Via din deal", „Șapte copii", „Cîntec lîngă cai cu lună", „Ion al Anei", „Pasărea albă", „Fîntîna dintre noi", „Pădurarul".

P. VLAD : Nu mai e nimic de adăugat, din păcate (puterea de a privi lucrurile în față, fără spaimă și desnădejde, ca un demers spre renașterea din cenușă, este și ea, se pare, privilegiul unor aleși). „Cimitirul de cai" e un lucru bun. Să sperăm că pădurea va izbuti să înflorească și în cazul dv.

N. MANIU : E mult mai bine ca data trecută, deși nu lipsesc nici acum grave inegalități, alunecări în convenționalism superficial (culminînd cu „Itinerar", de pildă). Dar cîteva pagini („Dar cine știe dacă", „Și doar cuvintele se-ntorc", „Poetul", „Lichidele diagonale"), atestă vocația lirică, de la care așteptăm roade din ce în ce mai reușite.

C. I. ȘTEF : „Destin", „Mimesis", „Hedonică", „Locul din care începem", „Adevăr", „Dura lex II", iată paginile pe care le-am reținut dintre ultimele trimise.

Boga Alex-Tuny (mai bine, în „Ochii lucrurilor", „Aisberg"), **Bota Simion, Agache Gheorghe, I. D. D., P. Popa, Daniel Alecu, Mara R., Nam Sandor, Lucian Badea, Florian Stănilă, Viorel Andreescu, Stanciu George, Ipos, Elisabeta B. (Timișoara), Mihai Roga, Orza Ioan, Ioan Diaconu :** Încercări modeste, fără calități deosebite.

cartea de debut

Experiența prozei...

Dacă este adevărat că debutul nu reprezintă o simplă tentativă de apreciat doar „sub beneficiu de inventar" sau o promisiune a cărei scadență mai poate fi amînată, ar trebui să privim aparițiile ultimului an — cel puțin ! — sub semnul unei mari incertitudini. Nu sînt semne de optimism, reperele vizibile lipsesc, cu unele excepții care întăresc regula debuturilor nesemnificative. Mă refer în special la proză unde lipsa unei experiențe autentice, și a conștiinței sale, este insurmontabilă. Cazul scriitorului fără „ținut" propriu este tot mai des și poate că sociologic fenomenul este explicabil. În mare măsură proza celor mai tineri scriitori semnifică o experiență mai mult sau mai puțin literară și prea puțin una de conștiință a vieții. Viața propriu zisă devine deseori un pretext pentru exerciții de stil și chiar în cazul unor scriitori talentați deja afirmați formula tehnică ponderează vitalitatea. În miezul unor romane sau doar proze (!) scrise cel puțin cu inteligență dacă nu și talent sălășluiește o paradoxală platitudine. Un mic curent, ilustrat de cîțiva autori, pune mai presus de orice cultul biografiei dar fără experiență, supralicitarea cazului personal lipsit de o semnificație mai largă. În aceste condiții, o mare voință de divulgare ajunge să nu spună nimic substanțial : ca să poți spune ceva despre tine trebuie să-i fi observat mult pe alții. Proza pretinde acest exercițiu al observației orientate în exterior ea nu se face cu stări dar cu un mare volum de descoperiri. Mulți nu vor să mai creadă asemenea adevăruri banale dar sfidarea lor se răzbună. Indiscreția caracteristică prozatorului autentic lipsește din majoritatea aparițiilor. Curios este că o atitudine deschisă sau mai degrabă o afectare, o proză a vulnerabilității rămîne fără ecou. Proza persoanei întîi, de exemplu, devenită o modă curentă care, sub pretextul autenticității de fapt închide orizontul cunoașterii, nu a dus în nici un caz la rezultatele așteptate. Una dintre cauze poate fi considerată trădarea inocenței scontate de către abilitatea sterilă a mijloacelor. Fenomenul a fost bine observat și numit, recent, de Ștefan Stoian : „Scriitorul român tînăr este bine pregătit din punct de vedere „tehnic" și sincron cu marile curente ale epocii dar ce îi lipsește adesea e tocmai esențialul : școala aspră a vieții. Prin profesionalizarea prematură el pierde tocmai ceea ce se cheamă „carnea" prozei și acest lucru nu întîrzie să aibă consecințe grave tocmai acolo unde el se așteaptă mai puțin, în dinamica scopului estetic". E un mod de a spune că fără realismul minim nu se poate vorbi de estetică... Dacă în altă parte experimentul estetic sau „experiența scriiturii" constituie o premisă — sau o ipoteză de lucru — în vederea unui nou realism la noi fenomenul este invers : realismul este închis și sufocat prin ilustrarea sau punerea în ecuație a unei tehnici de lucru. Chiar și în cazul unor debuturi de excepție, cum ar fi acela al lui Eugen Uricariu, uzurparea „mesajului" pe care mijloacele bine stăpînite par să-l comunice tinde să-și piardă semnificația realistă degradîndu-se în exercițiu absurd. Blocarea semnificațiilor, indiferent de natura procedeelor, este un fenomen destul de răspîndit fie că se produce prin savanta utilizare a unei tehnici foarte moderne fie că este efectul unei gesticulații dezlînate și superficiale. Cu sau fără conștiința mijloacelor rezultatul este același. Mi se pare că genul prozei care se ia pe sine ca subiect de meditație încercînd descongestionarea unui realism anterior rău înțeles a degenerat în producția ultimelor promoții într-o acțiune lipsită de orizont și finalitate. Nu inexperiența este în cauză ci prea marea abilitate sau talentul cu totul special de rapidă însușire a unor atitudini și procedee prescrise. Forțarea debutului cu bune mijloace anunță cariere fără orizont. Lucrurile țin de o mentalitate care produce nu numai prozatori dar și poeți, aceștia mai buni teoreticieni. În poezie, o exagerată pudoare a stărilor — foarte solid argumentată din perspectiva retoricii poetice ! — duce la lucrări reci, produse sterilizate în laborator. Cît despre proză cine s-ar mai încumeta să „povestească" realist întîmplări adevărate ? În schimb se „povestesc" semne, simboluri, parabole...

C. Stănescu

Efigie călinesciană

Urmare din pag. 1

fi rău înțeles sau trădat în direcția mare a problemei în discuție. Detaliile nu îl interesau decît în măsura în care lipsa lor vicia esențialul, linia generală a unei construcții teoretice. Rețin din numeroasele discuții sau scrisori „de lucru" mărturii cutremurătoare de autoexigență față de pagina scrisă. Superlativul exemplarității e modest în raport cu efortul său. Artistul era unic și în această privință.

G. Călinescu, scriitorul care ne-a lăsat nemuritoare pagini de stil, de expresie lapidară și muzicală a frazei, artistul cel mai spontan în găsirea ritmului interior al ideii și cuvîntului absolut, definitiv, avea oroare de suficiența impenetrabilă și sacerdotală a unor stihuitori aflați inutil în luptă cu expresia. Era cel mai receptiv la sugestia fericită dintre scriitorii pe care i-am cunoscut, el care și-a turnat un monument mai nepieritor decît bronzul. Verificînd și analizînd de zeci de ori fibra morală și estetică a unei biografii, a unui personal, confruntînd toate hîrtiile posibile pentru definirea exactă a unor repere geografice dintr-un jurnal de călătorie declama alteori cu urechea încordată versul din „Lauda lucrurilor" pentru a-i auzi sunetul pur și desăvîrșit.

Sălcuța sau Sălvuța, cum ți se pare corect ? — mă întreba alteori cu ochii întorși spre o hartă improvizată, grifonată naiv în timpul unei excursii documentare.

Așa am asistat rînd pe rînd, cu nevăzute răsuciri de emoție la unele din eforturile — eroice dacă mă gîndesc la suferința sa fizică — de a da „cetății" partea cea mai curată și incandescentă a inimii sale. Și monografia „Grigore Alexandrescu" și volumul de poeme „Lauda lucrurilor", și ilustra „Viața lui Mihai Eminescu", l-au costat — pînă le-a văzut tipărite — un consum imens de energie : pagini revăzute, corectări de date, noi confruntări, obositoarele corecturi, sumare, iconografie, bibliografie, schițe de prezentare grafică etc. Recitite după trei decenii și mai bine, infime porțiuni de analiză din „Viața lui Eminescu" (carte pe care, poate, a îndrăgit-o cel mai mult) i se păreau pentru moment atinse de caria timpului. Alteori o emoționantă pudoare a senectuții îl făcea să se clatine timid în fața unor expresii de nerv juvenil, inocente în fond din „Cartea nunții". Ce putere extraordinară a spiritului trebuie să fi avut cînd, într-o după amiază prelungită pînă în seară, apoi în noapte, timp de șapte ore neîntrerupte, după ce boala îl zguduia cîteva zile în șir, topea într-un creuzet și mai adînc infimele porțiuni de care vorbeam din „Viața lui Mihai Eminescu" ?

Alteori, și de cele mai multe ori, înclinîndu-se cu noblețe proteguitoare peste interlocutor, transporta discuția „profesională" într-un plan de fascinantă ideație estetică. Obsesiile mari ale spiritului său : Bach, Mozart, Balzac, Eminescu, arhitectura și dansul deveneau pretexte de cuprindere și descoperire într-o multiplicitate de nuanțe ale universului în uman.

Cu o vară mai înainte de ultima vară pe care a trăit-o, eram alături de el într-un oraș transilvan, într-o catedrală unde ascultam un coral de Bach. Asculta cu pleoapele căzute adînc peste ființa interioară. Mi-am amintit dureros de imaginea lui Enescu interpretînd poemul de Chausson. G. Călinescu avea parcă aceeași expresie de gravitate supraumană transfigurată. L-am mai revăzut acasă, de cîteva ori, ascultînd muzică. Tentațiile se opreau mai ales la creația cantorului de la Thomaskirche din Leipzig : coralul din Cantata 147 și Siciliana din Sonata II-a pentru flaut și clavecin. Cultul levitației prin muzică era un mod de a cunoaște infinitul uman, infinitul verticalității spiritului.

Așa comunica cel mai adînc cu sine. Așa comunica adesea cu cei din jur, ușurîndu-le povara emoției, simplificîndu-le schelăria complicată a argumentelor, învățîndu-i să zboare la nivelul aripilor sale neobosite.

Bucura Dumitriu:

Plecare

— Magda, unde mi-am pus eu ieri foile cu recenzia ?

Magda se ridică în genunchi în pat și privi pe noptieră.

— Uite foile.

Se ridică în picioare, păși jos, pe covor și trecînd pe lîngă bărbat puse mîna pe hîrtii. I le întinse.

— Poftim. Recenzia.

— Nu puteai să-mi spui mie s-o iau ?

Se răsuci spre el și aproape strigă :

— Victor, dar eu ce am ? Sînt infirmă, ce am ?

Bărbatul nu răspunse nimic. Figura îi deveni mai serioasă și mai preocupată de foile pe care le amesteca cu tot felul de carnețele și caiete în mapă. Se uita spre dulap, peste capul Magdei și cu palma vîrîtă printre hîrtiile din servietă căuta să identifice fiecare obiect. Creionul roșu e mai gros și cu mîna moale radiera — cu ea este simplu, degetele ți se lipesc ușor de substanța leneșă din care e făcută, însă toate caietele seamănă între ele, foile la fel, nu se pot distinge unele de celelalte, dacă ai fi orb ai reuși să simți orice prin degete, bine, de fapt ar fi mult mai bine să fii și orb, și surd, să nu simți nimic, să exiști așa, numai pentru că nu ai încotro, ca un nesimțit.

— N-am vrut să țip — căută ea cîteva secunde o scuză, apoi își ridică și își coborî umerii într-un gest de neputință — mi-a venit din senin.

Își puse cu mișcări repezi capotul și ieși. I se auzi vocea din bucătărie.

— Cum vrei ouăle ?

El îi culese de pe covor papucii de casă, intră cu ei în mînă la bucătărie.

— Omletă. Nu mai umbla desculță.

Și pentru că o văzu gata să izbucnească din nou, se completă repede :

— Eu aș muri de frig să umblu prin casă așa ca tine.

— Ai muri ? zîmbi ea.

Mușchii de pe fața bărbatului începură să joace ca și cum, pe sub piele, carnea devenită linoasă i s-ar fi deșirat dintr-un defect de construcție. Simți în el o doză prea mare de nenorocire ca să se mai poată stăpîni ca totdeauna. Vorbi scoțînd sunetele îndesat, icnind :

— Da, aș muri. Cu cea mai mare plăcere. Asta nu-ți spune nimic ?

Voi să-i pară rău că a aruncat cuvintele astea, dar din picioare i se ridica o moleșeală plăcută, paralizantă. Așteptă răspunsul femeii :

— Să-ți pun și brînză ?

— Pune.

Se uitau amîndoi fix la tigaie. Nu auziră cînd se deschise ușa bucătăriei și pătrunse înăuntru un băiețel de vreo cinci ani. Era îmbrăcat într-o pijama desenată cu flori și cu ursuleți. Somnoros, se întinse și se scărpină fără zgomot, frecîndu-și palma de unul din ursuleții de pe piept. Era un puști negricios, cu ochi iuți și ciocolatii. Avea maxilarul inferior bine dezvoltat, buzele pline și mereu întredeschise din cauza dinților lungi și albi. Toate astea făceau ca fața lui de hîrcioguț să arate tot timpul bosumflată.

Cu ochii sclipind se îndreptă spre tigaie. Întinse mîna nimerind cu degetele în omleta fierbinte. Magda îl plesni.

— Cocostîrce ! Te-ai spălat ? Fă-ți întîi toaleta și pe urmă apari la masă.

Tatăl ieșit din starea de lîncezeală, zîmbi :

— Cînd te scoli trebuie să spui „bună dimineața".

— ...dimineața.

— Și să te duci glonț la baie.

— Mi-e foame — mirîi băiețelul.

— Nu poți mînca murdar.

Cel mic își studie palmele.

— Nu sînt murdar.

— Nu se vede, dar ești plin de murdărie.

Cei doi începură să mănînce instalați la o măsuță îngustă.

— După ce mă spăl o să se vadă ?

— Întîi spală-te și pe urmă vorbim, interveni femeia.

— După ce mă spăl o să se vadă murdăria ? insistă crispat puștiul.

Bărbatul încercă o explicație :

— Nu. Pentru că o să o dai jos.

— Dar cum am să văd s-o dau jos dacă n-o văd ?

— Apa o să fie murdară.

— Apa o vede ? se interesă cel mic.

— Apa o ia, apa nu vede, mestecă bărbatul cuvintele pierdute în fundul gîtului printre firele de omletă.

— Și eu, dacă n-aș vedea, aș putea-o lua ?

Magda își apucă băiețelul de poalele bluzei și-l împinse spre ușă.

—Doru taci ! Taci odată ! Dacă nu te speli bine, cu săpun, nu capeți mîncare.

Băiețelul se opri în pragul bucătăriei și strigă pe nerăsuflate :

— M-am spălat și cu săpun și cînd m-am trezit m-am spălat cu săpun...

După care o zbughi afară.

Magda ridică spre bărbat privirea uimită :

— Crezi tu că s-a spălat ?

— Nu, figura lui reproducea inconștient uimirea așternută pe fața femeii. N-a avut cînd. S-a cam învățat să mintă.

— Nu minte, Victor, ce-ți veni ? Inventează. E cu totul altceva.

— N-aș crede că el face asemenea diferență.

Magda se foi nemulțumită :

— De unde știi tu ?

— Pentru că e un copil normal.

Ultimul cuvînt acționă asupra lor ca un calmant. Își zîmbiră unul altuia satisfăcuți. Se apucară să strîngă vasele. Destinsă, femeia își aranjă cu un gest reflex cîteva șuvițe de păr, aliniindu-le cu o spelcă în cocul mare. Pe deasupra brațului îndoit, observă cu duioșie siguranța cu care se mișca Victor printre vase. De acuma poate să se descurce. La gătit o să-i fie mai greu, trebuie să-l învețe ea cum să umble cu cartea de bucate. Și cu măsurile. Care pahar e de o sută de grame, care vas e de un sfert... Cu Doru știe el să se poarte, Doru e chiar mai atașat de Victor decît de ea. Așa-i foarte bine.

Ca replică, stomacul o înțepă scurt. Automat, puse mîna pe umărul bărbatului :

— Să știi că mă simt foarte bine.

El se făcu palid :

— Te rog, să nu mai vorbim.

— Încetează măcar acum să mai fii afurisit, vrei ? Clătină din cap a reproș. — Cu cine altcineva vrei să vorbesc ? Anul trecut îi spuneam toate lui Doru, dar a început să priceapă. Îți pune cîte o întrebare de te zgudui.

Victor atîrnă cîrpa de vase în cui. Așezîndu-se pe masa scundă din bucătărie se bătu cu palma lată peste genunchi :

— Hai, vino aici.

I se cuibări în brațe, la început rigidă ca o scîndură, dar în cîteva secunde se muie și începu să-l alinte. Își trecu degetele prin buclele lui și rămase cu mîna așa. Cînd el oftă greu și prelung, fața Magdei se schimonosi de durere. Coborî iute de pe genunchii lui și începu să șteargă din nou vasele.

— Le-am șters eu.

— N-are a face.

Trecură cîteva minute în care ea frecă cu nădejde tacîmurile privindu-le pe rînd în zare ca să nu rămînă scamă de la prosop. Cînd așeză și ultima farfurie în raft, deschise gura :

— Să nu fii îngrijorat. Mă adresez întotdeauna, la orice situație.

— Știu. Vru să comenteze ceva dar se abținu. Își dădu seama că Magda are chef să vorbească și o lăsă, chiar dacă subiectele care o atrăgeau pe ea acum îl întorceau pe dos. Repetă supus :

— Știu.

— Să fii atent cum speli rufele. După ce am să... (luă un ziar și se apropie de o muscă instalată pe aragaz)... o să-ți vină greu (cu o pocnitură strivi musca de tabla emailată). Uah ! Mi-e cumplit de scîrbă cînd le strivesc. O arunci tu ?

Victor îi întoarse spatele și ieși din bucătărie. Magda șopti : „Ești caraghios", apoi strigă :

— Ești caraghios !

Vocea bărbatului răsună din direcția băii :

— Scurta e curățată ?

— Ești în baie ?

— Sînt în baie. Ce-i cu scurta ?

— Am curățat-o. — Își strînse halatul în jurul taliei căutîndu-și silueta în geamul bucătăriei. Apoi se mișcă cu repeziciune intrînd în antreu. Se opri brusc. Înroșindu-se toată, se îndoi spre pămînt, ținîndu-se cu mîinile de stomac. Buzele i se albiră. Gura se deschise ca pentru țipăt, lăsînd la vedere gingiile vinete. Rămase cîteva clipe nemișcată, apoi, tremurînd de efort, își adună buzele și reuși să se îndrepte. Deschise dulapul și-și băgă mîinile pînă la coate în haine. Luă una, o mirosi avid, de mai multe ori. Îi umezi cu limba un nasture, îl lustrui cu mișcări scurte și împinse haina înapoi. Cînd dădu peste scurtă, făcu un pas în spate, admirînd-o cu satisfacție. Îl așteptă pe Victor să apară gata de plecare și-l informă :

— E dulce.

— Scurta ? vorbi el privind buzele albe ale Magdei.

Ea aprobă distrat :

— Scurta.

În timp ce se îmbrăca încruntat, sub privirile cercetătoare ale femeii, Victor se răsti la oglinda rotundă atîrnată sus, pe peretele din dreapta :

— La ea toate sînt dulci.

Netezi obrajii Magdei. Apoi gura și ochii. Zîmbi în doi timpi : unu — buzele răsfrînte peste dinții încleștați, doi — toată gura deschisă, pînă la urechi. Zîmbetul era atît de fals, încît femeia se încrîncenă. Ca să evite o nouă scenă, își sărută soțul împingîndu-l grăbită afară. Se răsuci pe călcîie cu halatul răscolit în valuri mărunte și intră în camera copilului.

Îl găsi pe Doru lungit pe covor cu o carte în față. Era o carte nouă și colorată violent, Magda o considera cam vulgară. De aceea se apropie de băiețel și, acoperindu-i ochii cu mîna stîngă, îi șterpeli cartea, închizînd-o și luînd-o sub braț.

— Lasă-mi-o !

Se încleștă de brațul mamei cu ochii la copertile roșii.

— Ți-am găsit altceva, mult mai frumos.

— Lasă-mi-o pe asta.

— Ți-o dau mai încolo. Vino dincolo să vezi ce am găsit.

Puștiul protestă, izbind cu piciorul în parchet :

— Lasă-mi-o, măi ! !

Magda ridică tonul :

— Să nu mai bați cu piciorul. E foarte urît.

Lăsă cartea pe pat și se duse în dormitor. Se opri în dreptul șifonierului cu urechile ciulite. Lîngă ușă se auziră pași mărunți ; imediat Magda deschise dulapul și, preocupată, începu să umble prin el. În prag apăru Doru cu un aer foarte grav. Avea în mînă cartea, o puse pe un scaun și dădu să iasă. Magda îi aruncă peste umăr :

— Aștept.

Băiețelul, cu spatele la maică-sa, se strîmbă, însă răspunse :

— Iartă-mă că am bătut cu piciorul.

— Perfect. — femeia zîmbi închizînd șifonierul. Adu-mi cîrpa de praf și pe urmă poți să ieși în parc.

În drum spre bucătărie Doru se opri să studieze fotografia înrămată de deasupra pianinei. Se înălță pe vîrfuri și cu multă greutate ajunse pînă la poză. Erau acolo toți trei în fața unei cabane, vîrîți în bocanci grei și pantaloni groși, Victor, cu rucsac în spate, rîzînd, îl aruncă pe Doru în sus, brațele tatii, sus iar Magda, cu ochii mari și părul încurcat de vînt se ridică de pe o piatră, cu mîinile întinse ; să-l prind pe băiat dacă-l scapă, ai grijă ! lasă-l jos, doamne, ce să mă fac cu ei !

Cu aceeași mișcare cu care luă cîrpa de praf, Magda puse în capul lui Doru o căciuliță cărămizie. Gestul apăru ca o vrajă, hocus-pocus, femeia a transformat cîrpa în căciuliță. Băiețelul începu să rîdă.

— Ești foarte dulce. Exact cum îmi place — îl încurajă Magda.

— Că am adus cîrpa ?

— Îmi place în general. Adică acum îmi plac toate. (și peste puțin). Să te porți la fel și cînd o să fiți singuri.

Băiețelul căpătă un aer sever :

— Ți-am promis (se mai gîndi). Dar Victor nu zice ca tine.

— Adică ?

— Nu crede că o să stea fără tine. Ar fi mai bine să rămîi. (își trase adînc pe cap căciula). Și eu cred ca Victor. Noi doi nu vrem să stăm fără tine.

Îl întrerupse repede :

— E normal să crezi și tu așa. Victor e tăticul tău. Însă ți-am spus că ți-l las ție în grijă, de ce o schimbi dacă ai promis ?

Doru tropăi scurt din picioare :

— N-o schimb. Am zis că ar trebui să nu mai pleci.

— Ți-am explicat doar că tocmai asta nu-mi place, să zici așa. N-am încotro. Crezi că dacă aș putea, n-aș rămîne ?

Puștiul tăcu. Magda insistă :

— Așa crezi ?

— Vreau să rămîi.

Ea se așeză pe pat cu degetul la tîmplă și cu cotul sprijinit de genunchi. Îngrijorat, Doru o trase de capot :

— La ce te gîndești ?

— Că n-am încotro și o să trebuiască să caut pe cineva care să aibă grijă de tine. Ești totuși un băiețel foarte mic.

— ... ? !

— Nu știi să te ții de cuvînt.

— Ba da. Ți-am spus că vreau să rămîi doar așa...

— Nu, nu. O să găsesc pe cineva.

Puștiul intră în panică :

— Sînt mare. Ți-am spus doar așa...

— Ce înțelegi tu prin „doar așa" ?

Puțin speriat, Doru nu deschise gura. Îi venea să plîngă și încerca să se stăpînească. Magda îl urmări atentă cîteva minute. Sondă din nou terenul :

— Ei, ce zici ?

Răspunsul veni pe nerăsuflate :

— O să am FOARTE mare grijă de Victor.

— Mi-ai mai promis.

Doru se înfurie și se porni să strige, cu lacrimile aninate de gene :

— Da, dar acuma e de-a-devăratelea. Și înainte ți-am promis, dar acuma chiar că-ți promit !

Îl luă repede în brațe și-l sărută :

— Să nu plîngi. Te cred. Ai adus cîrpa ? Ah, da, ai adus-o, e pe scaun, hai să trecem la făcut curat, Doru se duce la joacă și noi ștergem praful chiar dacă o să plecăm. Așa e bine ?

revista străină

● **SUB AUSPICIILE PREȘEDINȚIEI REPUBLICII VENEZUELA,** la Caracas a fost tipărit un volum omagial dedicat poetului Andrés Eloy Blanco, „Apreciaciones criticas sobre la vida y la obra de Andrés Eloy Blanco". Prefațat de Efrain Subero, acest omagiu colectiv a fost tipărit cu ocazia aniversării a 78 de ani de la nașterea marelui poet venezuelian, înmănunchind considerentele a patruzeci și patru de scriitori și critici, printre care figurează Alfredo Armas Alfonzo, Romulo Gallegos, Domingo Miliani, Anibal Nazoa și prozatori din alte țări sud-americane.

● **CEL DE AL 27-LEA SALON INTERNAȚIONAL AL CĂRȚII** care se va ține în acest „An al Femeii" în luna octombrie la Francfurt, va fi deschis sub semnul „Femeii în literatură". Vor fi semnalate în mod deosebit toate lucrările avînd legătură cu acest subiect. Pentru Salonul Cărții din anul 1976 tema esențială va fi „America latină". În vederea acestui eveniment se consideră că vor exista destule case de editură care să-și dea concursul ; se prevede totodată și inaugurarea unei săptămîni a filmului latino-american.

● **PENTRU PRIMA OARĂ, CONGRESUL INTERNAȚIONAL CONSACRAT LUI STENDHAL —** autorul „Mănăstirii din Parma" — va fi găzduit la Berlin. Organizat de Asociația Franceză a prietenilor lui Stendhal, Congresul, care va reuni un mare număr de eminenți umaniști, între 29 septembrie și 4 octombrie, va avea ca teme ale întîlnirii : „Stendhal și Germania", „Stendhal și Studiul comparat al literaturilor", „Influența lui Stendhal asupra literaturii moderne". Locurile pe unde a trecut scriitorul între 1806—1808, cînd a însoțit ca intendent militar armatele napoleoniene, vor fi obiectul unui pelerinaj, în cadrul acestui congres.

● **NU DE MULT,** în săpăturile întreprinse de către arheologi chinezi la mormintele Nr. 2 și 3 ale lui Ma-Wang-tuei din provincia Hunan (datînd din epoca Han din West, anul 206 î.e.n.) au descoperit numeroase obiecte, printre care o carte de mătase cuprinzînd o sută douăzeci de semne. Acestea sînt copiile textelor unor lucrări vechi, caligrafiate în stilul Han și Tsin, și ale căror manuscrise sînt pierdute de aproape două mii de ani. Unele din acele scrieri cu caracter juridic sînt de mare preț pentru studiul evoluției școlii juridice la începuturile dinastiei Han. Au mai fost inventariate table de bambus, patru picturi pe mătase, obiecte lăcuite, arme, mătăsuri, și hărți geografice ale cursului superior al rîurilor Siang-Kiang și Likiang și împărțirea garnizoanelor.

● **LA PARIS,** la Grand Palais, după Picasso, Chagal, Miro, s-a deschis expoziția lui Max Ernst, a cărui vastă retrospectivă cuprinde 328 lucrări, cea mai veche datînd din 1908. Perioada Dada și începuturile suprarealismului sînt amplu ilustrate de lucrări necunoscute pînă acum la Paris. Pictorul este și mai apreciat după obținerea marelui premiu la Bienala de la Veneția din 1954, pentru acceptarea căruia a fost exclus din grupul suprarealist, ceea ce nu l-a împiedicat însă să continue lucrul cu și mai mult elan.

● **REPREZENTANȚII A 34 DE NAȚIUNI** au făcut parte din rezistența poloneză, luptînd împotriva ocupantului hitlerist. Atitudinea societății față de străinii care au luptat alături de polonezi, motivele care au stat la baza hotărîrii lor, activitatea acestora în presă, edituri, proclamări în limbi străine, participarea lor la Insurecția din Varșovia, și pe de altă parte informațiile lor pentru rezistența poloneză, actele de sabotaj, precum și solidaritatea antifasciștilor în lagărele de concentrare — toate acestea sînt amplu descrise în lucrarea lui Stanislaw Okecki „STRĂINII ÎN REZISTENȚA POLONEZĂ", apărut în editura varșoviană Interpress, în versiunile poloneză, franceză și rusă.

● **ÎN EDITURA SOVEJA — BELGIA,** s-a tipărit volumul „Murs, Muses, Mesages — de Louvain-la-Neuve à Ottignies", culegere de poeme aparținînd cunoscutului poet, traducător și propagator al culturii și literaturii române în străinătate, Michel Steriade, însoțită de admirabile ilustrații fotografice de Gilbert Garot și Philippe Dubreucq. Pornind de la istoricul așezării studențești din localitatea de veche tradiție culturală a Louvain-ului, poetul scrie versuri în care realitatea belgiană se lasă străbătută de nostalgice ecouri din patria noastră.

sport

Supremațiile nu mai sînt supremații

Bravo, pentru Gruescu ! Bravo, pentru Cuțov ! Bravo, pentru Silberman ! Nu e puțin lucru să ajungi în finalele unui turneu de box atît de dificil cum a fost cel organizat la Katowice. Laude merită și Mircea Simon, Mircea Tone și Remus Cozma, pentru medaliile lor de bronz. Cei șase boxeri români au arătat, luptînd și împotriva unor obstacole mai mari decît ar fi firesc să existe într-o întrecere sportivă, că boxul românesc este capabil de performanță, că pe harta boxului european România înseamnă unul din cele mai importante nume.

Afirmarea boxului românesc în competițiile internaționale de anvergură este un fapt de domeniul celei mai izbitoare evidențe. După cum este la fel de evident că sportivi din Iugoslavia, R.D.G., Ungaria, Bulgaria evoluează din ce în ce mai amenințător pentru vechile prestigii. Campionatul de la Katowice, european mai ales prin participare, s-a arătat însă foarte conservator. El a refuzat să valideze realitatea sportivă a momentului actual în box chiar atunci cînd ea a luat forme dintre cele mai elocvente.

Privite prin prisma rezultatelor de fapt și nu a celor confecționate de arbitrii părtinitori, vechile supremații nu mai sînt supremații.

Defectul principal al acestui concurs organizat la Katowice este că a forțat clasamentele să accepte o altă configurație decît cea a valorilor reale. Zasipco a pierdut clar la Gruescu, după cum Ribacov a pierdut la fel de vizibil la Andrejkowski, dar au fost preferați, spre nedumerirea publicului, primii. Ristici a fost și el cîștigătorul din ring în fața lui Badari, după imaginile de la televizor, dar nu el a fost dat învingător de arbitri. Numărat o dată și avertizat pentru țineri repetate, în ultima repriză Lemeșev a primit și el o medalie de aur care-i poate fi contestată de Wittemburg. Transmisiile ne-au dat posibilitatea să verificăm cu proprii ochi validitatea unor decizii și multe ni s-au părut nu doar eronate, ci sfidătoare față de adevărul luptei sportive petrecute sub ochii noștri. Regula : „ține-te în picioare, încasează oricît, dar rămîi în picioare la gongul final și a ta va fi victoria" a triumfat nu odată și aici ca și la Europenele de box de la Madrid și Mondialele de la Havana. Nu putem uita meciul cu Antoniu Vasile de la Madrid cu Rutkowski, în care polonezul a avut doar meritul de a fi terminat în picioare, nici pe cel al lui Năstac cu Iutkiavicius, groggy jumătate din meci, după cum ne e proaspăt în memorie și felul eroic în care Riskiev la Havana a încasat formidabila ploaie de pumni trimisă de Năstac. Pentru o medalie de aur se poate suporta însă și o bătaie bună ! La Katowice a fost la fel. Zasipco a fost redus la rolul de partener de antrenament de C. Gruescu, veritabilul campion european al categoriei sale, dar se pare că pentru a convinge o brigadă de judecători „neatenți" trebuie să-ți extermini pur și simplu adversarul. Din păcate acest fel de arbitraje sînt un îndemn la întoarcerea către boxul dur, primitiv, simplă bătaie de stradă. La Katowice nu s-a promovat boxul tehnic. Cuțov cel mai tehnic boxer al reprezentativei noastre și al campionatelor, a înțeles că numai dacă își scoate din ring adversarul din finală va fi declarat campion european și va putea evita farsa prin care a trecut Gruescu.

Sportul presupune luptă leală și declararea celui mai bun drept cîștigător. Turneul de la Katowice, care a strîns cei mai buni boxeri din Europa, nu a ridicat, din păcate, pe podiumul cîștigătorilor întotdeauna pe cei mai buni. Supremațiile apărate cu mijloace incorecte nu mai pot fi supremații.

Addidas

P.S. Punctul nostru de vedere privitor la naționala română de fotbal exprimat cu prilejul meciului Spania—România și după aceea a fost confirmat de fapte. Iată ce spune cronica sportivă a **Scînteii** despre confuzia care domnește în jocul echipei naționale prin neprecizarea sau precizarea defectuoasă a atribuțiilor de joc : „Caracterul dezordonat al jocului (partida a doua cu Danemarca n.n.) se datorează, după părerea noastră (V. Mironescu, n.n.), rolului **care i se atribuie sau și-l atribuie de multă vreme,** căpitanul echipei, Cornel Dinu". Dacă i-a fost atribuit cu atît mai rău pentru antrenor și pentru rezultatele echipei. Dorința unor cronicari de specialitate de a cocoloși lucrurile și de a evita analiza lucidă a situației este și ea criticată, pe drept cuvînt, în **Scînteia.** Ziarul de specialitate **(Sportul)** e invitat „să promoveze mai ferm spiritul critic și autocritic în mișcarea noastră fotbalistică". E vremea, credem, să citim mai analitic și mai atent aceste mult pomenite cronici de „specialitate". Inerția de opinie și lipsa de respect pentru adevăr face destule victime printre acești „specialiști".

parodii

PAUL TUTUNGIU :

Descîntec de leac

Verde de neneacă,
om frumos să-ți treacă
jarul și pojarul
și nuaihabarul.
Că de boala ta
pasărea cînta
floarea se rupea
steaua se stelea.
Boala să se ducă
cum se duce-o nucă,
verde busuioc
să nu simți de loc
nici măcar la toc.
Unu cu alunu'
doi cînd trag cu tunu'
trei cu clopoței
patru cu cercei
restul pîn'la zece
tot cu ismă rece.
De la zece-n sus
știe Cel-de-sus
ce-ar mai fi de spus.

Mircea Micu

CUVINTE RARE : Bombonel, SVIMN, UTUR, Butur, Bara, Budur, sting, drept, repetă, Agripina, peșteră, singuri.

SELECȚIE METAFORICĂ : „O, cuțule, cuțu / Te-aș vrea / Dulău legendar, fără coadă" ; „La nord de 4 (vai !) / La est de 5 (cine-i ?) / La sud de 6 (Nu...) / La vest de 7 (Da...)".

panteonul eroilor

ana ipătescu

COPILĂRIE, ADOLESCENȚĂ, TINEREȚE

Anul nașterii : 1805 (mahalaua Olarilor din București). Data morții : 1875, martie 13 (actul de deces întocmit a doua zi : 14 martie 1875).

Am căutat, filă cu filă, toate ziarele de epocă, sperînd să găsesc fie un anunț mortuar (cum se obișnuia), fie un articol omagial, nimic ! Așadar, la moarte, a avut 70 de ani. La decesul tatălui depășise minoratul (pe atunci la 21 de ani), adică în vara lui 1831, spre deosebire de sora ei Marghioala, minoră încă (fuseseră mai mulți copii proveniți din căsătoria lui Athanasie circ-serdarul cu Catinca — alt nume nu i se mai cunoaște — însă în viață rămăseseră doar surorile).

Încercînd să recompui — după un secol — nu atît portretul fizic, cît — mai ales — profilul psihologic al eroinei de la 1848, te ciocnești, dincolo de dificultățile inerente „arheologiei în timp", de omisiuni, uitări, neglijențe (deloc inevitabile !)... Putem totuși deduce că Ana Ipătescu, suflet viteaz și patriot desăvîrșit, n-a parcurs, nici în copilărie, și nici apoi, în adolescență și prima tinerețe, o existență lineară, tihnită și echilibrată.

Date biografice : tatăl — ceva avere agonisită, felurite negoțuri (prăvălioară măruntă) și o cafenea, divorțează de Catinca (mama Anei) pare-se în 1814, în aceeași perioadă în care, terminînd cu statul cu chirie, își cumpără case (la debutul lunii mai, însă se va muta, conform clauzei vînzătorului, abia după sfîntul Dumitru) pe Podul Tîrgului de Afară (corespunzînd actualei Căi a Moșilor), în mahalaua Olarilor (Bucureștii aveau șase poduri — căi — mai importante). Mai strict, mahalaua Olarilor, specifică „meșterilor și negustorilor de oale, se întindea pe unde este astăzi biserica purtînd acest nume" (nu departe de întretăierea Căii Moșilor cu Bulevardul Republicii). Se păstrează actul de vînzare-cumpărare, încheiat la 1814, mai 4 : „Popa Martiros armeanu împreună cu fiică-sa Dudu vînd sărdarului Athanasie niște case ce le au în mahalaua Olari pe Podul Tîrgului de Afară, pentru 11,500 taleri [...] o simigerie cu o odaie din dos, o circiumă alături cu o odaie din dos, pivniță dedesubtul acestora, deasupra patru odăi isprăvite și una neisprăvită, cu puț și grajd din dos, cu plimbătoare, toate îngrădite cu uluce...". Coincidența dintre trei date — anul despărțirii de Catinca, cumpărarea caselor cu 11 500 taleri și recăsătoria, toate în 1814, cu Safta — ne îndreptățește să ne punem întrebarea dacă nu cumva banii aceștia reprezintă, tocmai, zestrea noii soții (ceea ce ar lămuri, în fond, și dificultățile pe care, în deceniul IV, **Ana** *) le va avea cu mama vitregă, exact pe tema moștenirii averii tatălui, a caselor).

Atunci cînd își pierde mama bună — pe Catinca — rămînînd alături de tatăl său, cînd se mută și dobîndește o mamă vitregă, **Ana** are 9 ani. Care-i lumea **dinafară** a copilăriei ei (căci cea **de dinăuntru** nu-i prea greu de dedus) ? La întîlnirea secolelor XVIII—XIX, mahalaua Olarii (din plasa Tîrgului de Afară) număra 64 de case (și cea în care urma să se mute **Ana**, în 1814, locuința nefiind trecută, în acte, ca nouă). „E probabil că pe aici se aflau așezați, ca să vîndă aproape de Tîrgul-de-Afară, olarii care aduceau oale de la Cîmpulung și de aiurea" (Ionescu-Gion). Cît privește biserica Olari, care domina casele din jur, iată-i descrierea aceluiași autor : „E zidită la 1758 de Dumitrașcu Racoviță vel Vistier și are hramul Adormirea Maicii Domnului. După numele bisericii se crede că tîrgul de oale era în partea locului, în apropierea Mogoșilor. Biserica a avut și are și una icoană de minuni făcătoare : **Maica Domnului de la Olari** este îndeobște cunoscută".

Dar cite „scene de viață" n-ar fi putut fi văzute, cîndva, de către **Ana**, pe acest Pod al Tîrgului de Afară : „Aceeași soartă au avut, în 1826, Ghiță Cuțui și unul din tovarășii săi, Simion, care încercaseră să reediteze mișcarea lui Tudor Vladimirescu. «I-au spînzurat la capul podului Tîrgului de Afară», joi 26 august, povestește cronica lui Dobrescu. Tot pe acest pod, plin de lume, erau purtați, mai mult decît pe altele, cei condamnați a fi «dați prin tîrg» ; vinovații proveneau mai ales dintre negustorii care vindeau lipsă : brutari, măcelari, cîrciumari etc. Cel prins «cu ocaua mică» era dezbrăcat pînă la briu și, cu mîinile legate, tras de o funie prin oraș de un arnăut al spătăriei, pe cînd un al doilea îl lovea cu o nuia peste spate, strigînd în gura mare : «cine o face ca dînsul ca dînsul să pățească». Scena ne-o descrie, în **Ciocoii vechi și noi**, Nicolae Filimon, care va fi văzut-o în copilărie sau căruia îi va fi povestit-o vreun bătrîn. Pe trei dintre tovarășii lui Cuțui, a doua zi după execuția acestuia, adică la 27 august 1827, într-o vineri, «cu piele goale i-au bătut prin tot tîrgul» înainte de a-i trimite la ocnă"... **(C.C.G.).**

LANȚ DE NEFERICIRI

În 1826, Ana număra 21 de ani (să fi depășit pragul majoratului ?) Atunci — în joia aceea, de august, 26 — poate c-a asistat la executarea lui Ghiță Cuțui și a tovarășului său ; sau, a doua zi, vineri, la torturarea celorlalți trei tovarăși de-ai lui Cuțui ? Foarte probabil, dacă ținem seama de ceea ce avea să se întîmple, tot într-o vară, însă a anului 1848... De ce n-am socoti posibil, ca și în cazul lui Nicolae Filimon, ca **Ana** să fi văzut, în copilărie, atitea imprejurări în care oamenii erau împilați, încît fapta ei de mai tîrziu să-și dobîndească o sursă viabilă, realistă ? Pentru adolescent, lumea a fost — în toate epocile — **o stare a sufletului,** o fază impregnată de romantism și spirit justițiar. Nevoia de a iubi și de a fi iubit crește, provocînd o tensiune interioară care-l obligă pe adolescent, să se întoarcă spre lumea exterioară, în căutarea obiectului acestei iubiri, visînd dragostea și totodată gloria. Efervescența sentimentală a virstei, elanurile, acuta sensibilitate, definesc și marchează, devreme, personalitatea de mai tîrziu.

La 23 de ani — în 1828 — **Ana** se căsătorește cu un anume Ivancea Dimitriu, arendaș, căruia i se mai zicea și „Ulieru", tip brutal, cu care nu rămîne decît aproximativ trei ani, pînă în 1831, cînd îi moarte și tatăl (în epocă circulă expresia : „Parcă ai fi din Tîrchilești" — cu sensul că n-ai deprins bunele purtări, că ești **mitocan,** adică din mahalaua Dichiu, căreia în popor i s-a mai spus și Tîrchilești, după urmașii unuia Tîrchilă ; să-i fi azvîrlit și **Ana,** în obraz, lui Ivancea Dimitriu, replica la modă ?) Se precizează că **Ana** nu-i la căpătîiul tatălui muribund cînd își dă obștescul sfîrșit, fiind — zice-se — prea ocupată cu judecarea divorțului. Apoi trebuie să facă față manevrelor unui fost asociat de-al tatălui său, pe nume Athanasie Nicolau care — în asociație cu mama vitregă — o lasă fără casă, fără avere și fără soră (bolnăvicioasa Marghioala) ; mama Catinca, deși trăiește, nu-i acceptată ca epitrop al propriului copil minor, orfan de tată. Recapitulînd : **Ana** are 9 ani cînd Athanasie circ-serdarul Ghiulerasă divorțează, se mută în casă proprietate personală și se recăsătorește cu Safta, păstrînd în noua locuință pe Ana și pe Marghioala (și altă fiică, Nița ?), plus un băiat de-al mamei vitrege, Radu, dintr-altă căsătorie a acesteia (care mai are o fată — soră vitregă cu Ana — dar locuind într-alt loc ; la 23 de ani căsătorie cu Ivancea Dimitriu, de care divorțează la 26 de ani — vîrstă la care-i moare și tatăl, din cauza holerei care a cotropit și Bucureștii anului 1831 : „Anul 1831 se prevedea mănos și bogat. Dar în vreme ce zidurile raialelor cădeau sub izbiturile tîrnăcoapelor, izbucni în țară, pentru prima oară, holera, dacă nu tot atît de ucigașă ca și ciuma, dar la fel de înspăimîntătoare. Se luară măsuri grabnice spre a împiedica contaminarea capitalei. Au fost construite zece bariere în jurul orașului și s-a rînduit un număr sporit de epistați în mahalale. De asemenea a fost tipărită o **Povățuire pentru lecuirea bolnavilor de HOLERA MORBUS pe la locurile unde nu vor fi doctori** [...] În iunie, epidemia de holeră a izbucnit totuși la București" (G. Barbu).

● **„Scapă cine poate** a devenit formulă generală la București" (scrie, la 25 iulie, consulul francez Lagan) ;

● „Pe toată ziua aveam cite zece, pînă la 15 morți... Cădeau oamenii pe uliți, ca de trăsnet" (însemnările colonelului Lăcusteanu, venit cu regimentul în capitală) ;

● „Venînd pe pod, pînă la Sf. Ioan, jur că nu am văzut suflet de om, decît un cerșetor olog ce sta pe o tarabă..." (amintirile lui D. Pappasoglu).

De pe urma holerei, 2 170 de suflete au murit, în cele cinci „văpsele" din București, printre care și circ-serdarul Athanasie. Epidemia se încheie în septembrie 12. Poate că absența **Anei** de la căpătîiul părintelui muribund se datorează justificatei temeri de contagiune, și nu simplei coincidențe a datelor (care, de altminteri, au urmărit-o pe eroină) judecarea divorțului — decesul tatălui. În același an 1831, atît de frămîntat pentru **Ana,** are loc căsătoria ei cu Nicolae Ipătescu (sfîrșitul anului). Acesta este : 1834 — funcționar al Departamentului Visteriei cu rang de logofăt ; 1837 — făcut pitar (s-a distins în muncă) ; 1841 — serdar. El se angajează, totodată, să-i ducă **Anei** la capăt procesele legate de moștenire (cu Athanasie Nicolau și mama vitregă), pentru casă, avere și pentru obținerea surorii (care — în 18 sau 19 decembrie 1837, moare prematur, în locuința Anei ; deci reușise s-o ia de la epitropul hoț, profitor — dată relevată în cadrul procesului cu A. N. care ține, pare-se, mai bine de șase ani). Lanțul nefericirilor **Anei...**

FIZIONOMIA UNEI EROINE

Scena consumată la 19 iunie 1848 este binecunoscută. Alta însă nu figurează decît parțial citată de către istorici, fiind totuși suficient de detaliat relatată în subsolul la „Odă la Eroina Română ANETTA IPĂTESCU", de C. Aricescu, din „Pruncul Român" (1848, iunie 22) : „În timpul guvernului trecut, arestînd poliția pe cumnatul acestei Dame, ea s-a dus la Bibescu, și i-a zis : „Asta e bucuria noastră, că avem prințul Român, ca să ne maltrateze zbirii poliției ? Ce deosebire între guvernul fanarioților și al Măriei Tale ? Nu ne rămîne alt decît să ne săpăm singuri mormintele și să ne aruncăm în ele de vii : căci e mai dulce azi moartea decît viața rușinoasă, ce trăim sub guvernul unui prinț Român". Nicolae Ipătescu avea doi frați : Grigore și Constantin, acesta din urmă foarte tînăr ; arestatul era Grigore Ipătescu (în 1848 va fi ales membru al Consiliului municipal al capitalei și al comisiei pe „Văpseaua Neagră" pentru recrutarea în Gvardia Națională). Cît despre Gheorghe Bibescu se știe că e al doilea domn regulamentar (1842—1848) — confruntarea Ana Ipătescu — Bibescu se plasează în intervalul celor șase ani de domnie.

Deținem — din păcate — prea puține detalii de ordin fizic privitoare la **Ana** : „o persoană de statură înaltă, impunătoare, cu fața palidă, ochi sclipitori și pletele în vînt" (transmite corespondentul la București al lui „Allgemeine Oesterreichische Zeitung"). Portretul datorat lui C.D. Rosenthal, participant la evenimente — singurul păstrat — înfățișează, de asemenea, o femeie cu față prelungă, privire intensă, ten pămîntiu ; paloarea aceasta bolnăvicioasă, subliniată și de Scheibe — corespondentul austriac la București — stîrnește un alt semn de întrebare : să fi fost semnul unei suferințe, de vreme ce știm că **Ana** este unica supraviețuitoare a copiilor familiei sale ? (deși trăiește pînă la 70 de ani).

REPORTAJUL MOMENTULUI-CHEIE

„Aici trebuie să mai vorbim de o faptă eroică a unei doamne române, care de la început, cînd se arestă guvernul provizoriu, se afla față la toate întîlnirile ; stînd într-o trăsură, armată cu două pistoale , vorbi poporului chemîndu-l la apărarea guvernului, la luarea armelor. Se expuse cu vitejie, cu disprețuirea morții, primejdiei celei mai mari și chiar cînd gloanțele șuierau împrejurul ei, nu-și părăsi locul ; pe urmă fu dusă în triumf sus la palat unde fu primită cu cele mai vii aclamații de membrii guvernului". Textul acesta vede lumina tiparului la doar trei zile după evenimente, marți 22 iunie 1848, în „Pruncul Român".

ANA IPĂTESCU : Curaj copii, moarte trădătorilor !

De fapt, puține descrieri concrete — ale actului Anei Ipătescu — găsim astăzi, după scurgerea a mai bine de un secol. De regulă, faptele ne sînt actualmente astfel înfățișate : „Trecînd în fruntea mulțimii, Ana Ipătescu și (cofetarul — n.n.) Toma Gheorghiu au imprimat acesteia dirzenie și hotărîre în luptă („Istoria României" manual pentru anul IV licee de cultură generală și de specialitate, apărut 1973). Datorită însă **Odei** pe care C. Aricescu o închină Eroinei Române ANETTA IPĂTESCU, putem derula — cu precizie — filmul întîmplărilor din acea zi (îmi îngădui să nu reproduc versurile, ci să le „transcriu" în proză, ca pe un autentic reportaj de la fața locului) : Ați văzut femeia cu trup de amazoană și brațul de aramă, cu fața înflăcărată, cu ochi scînteietori, zburînd într-o trăsură ca bomba .tunătoare, în ziua aceea de trădare, în ziua răzbunării cînd fiecare a jurat că-i va omorî pe trădătorii Patriei ? Cutreieră ulițele strigînd în gura mare :

— La arme, frați, la arme, căci vai ! sîntem trădați...

Și ridică brațele — în mîini strînge pistoalele — ca și cînd ar implora cerul să se îndure de viața României, de gloria-i trecută, de anii fericiți. Este Ioana d'Arc a României, căci în anii sclaviei l-a pălmuit pe tiran cu cuvîntul, în fața lui scuipînd (se referă la confruntarea cu Bibescu). Lumea înspăimîntată fiind, văzînd-o cum aleargă, plină de înfocare, sfidînd fierul morții, capătă curaj.

— La arme, frați, la arme !

Străbate mulțimea ca fulgerul, îmbrăcată în negru — simbol de întristare — și toți, copii, bătrîni, lumea toată, electrizată de Viteză, îi înconjoară trăsura și împreună gonesc spre palatul domnesc. În urma ei răsună urale nesfîrșite, iar armata, mirată și stăpînită dintr-odată de respect, îi face loc să treacă. În triumf pătrunde în palat, unde se află membrii guvernului revoluționar — copiii Libertății — și, după ce i se sărută mîna, Ana Ipătescu este poftită să se

„Ana Ipătescu" — sculptură de Iulia Oniță

așeze. Toți o privesc și chipul ei este dulce, deși răsfrînge flacăra luptei. Heliade lipsește însă și eroina strigă, plină de îngrijorare :

— Să văz pe Eliade. Viața lui e scumpă poporului trădat !

Poetul se arată, **Ana** îl îmbrățișează, apoi — de braț — îl conduce afară, ca să-l revadă și mulțimea turburată. Curajul renaște în fiecare, numărul oamenilor crește și tot crește, răsună pretutindeni : „Să trăiască iubitorii de Patrie !" (să fi participat autorul odei, peste 27 de ani, la înmormîntarea eroinei sale, de vreme ce trăia în București, pe strada Icoanei nr. 10 — cum arată „Cartea de adrese a Bucurescilor" tipărită de Carol Göbl — fost inspector al școalelor primare din capitală).

Evenimentele de la 1848, iunie 19, simbătă, au devenit rapid cunoscute peste hotare. În Austria, grație unei foi volante (tiraj : 40 000), intitulată „Sîngeroasa contrarevoluție din București și eroina Ana Ipătescu care a salvat libertatea Patriei" (republicată de N. Iorga în 1915 și de I. Breazu în 1930 — din aceeași sursă : colecția C. Sion). La 19 iulie 1848, cînd A.G. Golescu îi scrie, de la Viena, lui Nicolae Bălcescu, amintește că „fapta d-nei Ipătescu dă un luciu

Șase secvențe istorice de MIHAI STOIAN

și un interes nespus cauzei noastre, toate gazetele Vienei au descris această faptă și vreo 40 000 foi volante s-au tipărit cu această faptă antică spre formarea moralului popoarelor din Viena. Împrieteniți-vă cu dînsa și faceți-i ode și serenade, doar de s-ar întinde focul ei în alte inimi". Titlul original al foii volante : „Die grosse blutige Gegen Revolution von Bukarest und die Heldin ANNA IPALESCU (sic !) welche die Freiheit des Vaterlandes rattete" („gedruckt bei leop. Sommer". — coală tipar format mare, imprimată cu literă mare pe ambele fețe). Pasajele referitoare la Ana Ipătescu sînt : „În aceste momente de disperare se năpustește înăuntru, dinspre Podul Mogoschai (sic !) tînăra (43 de ani — n. n.) eroină Anna Ipalesku. O figură înaltă, impunătoare, palidă ca moartea, cu ochii aprinși și părul aruncat pe spate. Două pistoale încărcate se află în mîinile sale. Tuturor celor în putere le strigă : „Moarte trădătorilor ! Tinerilor, luați curaj și scăpați libertatea !" Cu inimos spirit de jertfă se aruncă ea asupra armatei. La dreapta și la stînga cade cite un om, dar în aceeași clipă un glonte trece prin pieptul ei și frumoasa eroină înflăcărată pentru libertate zace acolo în sîngele ei [...]. Mulțimea strigă : „Ipătescu și libertate !" [...] prinde pe Odobescu și vrea... „să-l tragă în țapă". Soția lui se roagă însă, avînd lîngă dînsa copiii, care îngenunchie : „Ascultați-l întîi ! Fievă milă ! E nevinovat ! Milă pentru bărbatul meu nenorocit !" Alaiul triumfător — relatează de astă dată N. Iorga — întîlnește în cale „targa pe care duceau pe eroina Ana Ipătescu". Mii de oameni o conduceau spre casa soțului ei pe dînsa care... „încă nu murise cu totul", — o concesie pentru adevăr (adaugă Iorga).

Corespondentul la **Bucuresci** al „Gazetei Transilvaniei" transmite printre altele : „În minutele acestea, văzurăm o eroină strecurîndu-se prin mulțime, armată cu 2 pistoale și strigînd : «Curaj, copii, moarte trădătorilor !" Ea venea pe podul Mogoșoaiei și înainta la palat. Mulțimea electrizată, văzînd curajul acestei române, se înfierbîntă și repetă : „Moarte vînzătorilor !" [...] Cine este această eroină ? Este d. Anica, soția domnului Nicolae Ipătescu, o română, ce poartă arma ca orice bărbat [...] De venea această femeie ceva mai înainte se făcea o măcelărie din cele mai cumplite, căci poporul ar fi dat orbește pe puscile soldaților și 400 soldați nu s-ar fi supus ușor".

Istoricul A.D. Xenopol descrie aceeași faptă astfel : „Așa cînd cu lovitura dată de coloneii Odobescu și Solomon, guvernului provizoriu, în învălmășeala cea mare produsă de năpustirea oștirii asupra poporului, Ana, soția lui Nicolae Ipătescu, apare în trăsură cu două pistoale în mînă, și prin vorbele ei înflăcărate de «moarte trădătorilor, tinerilor luați curaj și scăpați libertatea», — pune poporului inima la loc ; el năvălește asupra năvălitorilor și silește armata să se retragă".

Istoricul Ion Breazu — în 1930 — înfățișează scena : „Cînd, după salvele soldaților polcovnicului Solomon, descurajarea învăluise mulțimea, Ana Ipătescu înarmată cu un pistol și o sabie, electrizează din nou sufletele".

Istoricul C.C. Giurescu înfățișează deosebit de expresiv incidentele verii lui 1848 : „...proprietarii, de acord cu o parte a ofițerilor, în frunte cu colonelii Solomon și Odobescu și maiorul Lăcusteanu, dau lovitura de la 19 iunie (1 iulie). După o întrunire în dimineața acestei zile, în sala „Momulo" (reduta lui Jeronim Momolo, actuala „Capșa", pe strada Edgar Quinet, intre Calea Victoriei și strada Academiei — n.n.), în care guvernul fusese violent atacat pentru planurile sale de expropiere chiar de ginerele lui Solomon, o delegație de ofițeri vine la palat, sub pretextul de a „complimenta" guvernul, în realitate pentru a-l aresta. Planul reușește pentru moment ; față însă de reacția imediată a bucureștenilor, care fac baricade pe ulițe, se string în mare număr și, deși primiți cu salve ordonate de Solomon (care poruncise să se tragă „în carne" — n.n.) care pricinuiesc șapte morți și mai mulți răniți — toți oameni de rînd, din popor — dau asalt palatului — cu acest prilej s-a remarcat Ana Ipătescu — guvernul provizoriu redevine stăpîn pe situație în după-amiaza aceleiași zile, iar cei doi colonei și maiorul sînt arestați și trimiși în judecată"...

Lipsa de concordanță a „detaliilor" n-are de ce să ne sperie, fiind specifică tuturor împrejurărilor legate de o figură legendară cum este — realmente — Ana Ipătescu :

● în trăsură, două pistoale („Pruncul Român) ;

● idem (oda lui C. Aricescu) ;

● două pistoale, fără trăsură, împușcată (foaia volantă) ;

● strecurîndu-se prin mulțime (deci fără trăsură) cu două pistoale („Gazeta Transilvaniei) ;

● un pistol și o sabie (Ion Breazu) ;

● trăsură, un steag tricolor, două pistoale — luate de la Simion Firu, paznic (Camil Petrescu — „Un om între oameni").

TREI CULORI CUNOSC PE LUME

Interesant ar fi de reconstituit itinerariul parcurs — în acea simbătă de iunie — ziua 19 — de către Ana Ipătescu. Trăsura în care se află este fie a familiei Ipătescu, fie a lui Nicolae Golescu — scăpat ca prin minune de arestare, la palat, și venit anume la Ana Ipătescu, pentru a-i spune : „Ana... totul e pierdut... Guvernul a fost arestat... (după Camil Petrescu). Suportul „documentar" al filmului derulat de scriitor este destul de discutabil, dacă avem în vedere faptul că nici unul din Ipătești (erau trei frați, plus **Ana)** nu figurează printre conducătorii revoluției de la 1848 (cu toate că, dacă ne orientăm după persecuțiile ce le au de îndurat, nu reprezintă — în nici un caz — personaje de un plan prea îndepărtat de fruntașii mișcării). Domiciliul familiei Ipătescu se află în suburbia Olari (nu departe de actuala biserică Olari, iar palatul chiar în zona Palatului Republicii Socialiste România). Dacă întrunirea reacționară de la „reduta lui Momulo" are loc în dimineața acelelași zile, de unde, indiscutabil, conspiratorii parcurg Podul Mogoșoaiei și merg la palat (în loc de ora 12 se prezintă la ora 12,15), arestînd guvernul provizoriu sub pretextul inițial că doresc să-l „complimenteze" — reiese că Ana Ipătescu pleacă de-acasă după prinz, atunci cînd află ce anume s-a petrecut. Mai există și altă variantă acceptabilă : știm că Ana Ipătescu „se afla față la toate întîlnirile" (se subînțelege, din textul publicat **atunci,** la 22 iunie 1848, în „Pruncul Român", că **Ana** era o participantă sigură la efervescența de moment, deci nu o „cucoană", acele ființe persiflate de Ion Ghica, într-o scrisoare de mai tîrziu, către V. Alecsandri : **„Revoluția bărbatămio !"** zicea o cucoană cînd vorbea despre revoluția din 1848") ; asadar, este foarte posibil ca vestea reținerii fortate a guvernului revoluționar s-o fi găsit în plină stradă, în multime. Oricum, se știe că — în trăsură — cutreieră mahalalele (în terminologia vremii mahalaua nefiind egală cu periferia, ci desemnînd un cartier) și îndeamnă mulțimea să meargă la palat, să-i elibereze pe cei arestați. Ceva mai devreme, șeful Oștirii, colonelul Ion Odobescu, însoțit de colonelul Ion Solomon, comandantul regimentului III, intraseră cu soldați înarmați în palat și îi sechestraseră pe membrii guvernului revoluționar, somindu-i : „În numele proprietarilor vă arestez !" Bat clopotele bisericilor : „la o sută de biserici, cu milioane de sunete pe toate tonurile, care se vărsau în aer din miile de clopote mari și mici ale orașului, note care alergau din toate țurlele ca să se confunde într-un huiet general și se suiau împreună la cer lățindu-și neîncetat vibrațiile... glasuri grave străbătute în toate părțile de timbrele ascuțite și argintii a o sută de clopote mai mici ale bisericilor din mahalale" (Ion Ghica). Au bătut, neîndoielnic, și clopotele suburbiei Olarilor. Oamenii sînt în ulită : „Moarte vînzătorilor !" (căci urmează să fie rechemat Bibescu, să fie readuși la putere miniștrii săi). Preotul Ambrozie, de la Episcopia Buzăului, dobîndește porecla de „Popa Tun", fiindcă se aruncă asupra fitilului aprins, al unui tun, și-l taie, reducîndu-l la tăcere. Armata trage totuși, dar e imobilizată de mulțimea care a năvălit asupra palatului (Palatul domnesc din Dealul Spirii arsese la șase ani după ce fusese construit. Curtea domnească devenind Curtea Arsă, iar molozul rezultat avea să fie folosit, mai tîrziu, la consolidarea aleilor Cișmigiului). **Aici intervine Ana Ipătescu.** Colonelul Ion Solomon se retrage (după unele surse) în cazarma cea nouă de malul sting al Dîmboviței, în fața Cotrocenilor (construită sub Bibescu) ; și toț el (după „Poporul Suveran" din 25 iunie 1848) cade în mîna mulțimii : „mai mulți patrioți și devuați cauzei naționale, avînd în frunte unii pe d. Ipătescu, alții pe bravul cadet Andreescul, îl tîn calea și acest din urmă îl făcu prizonier în numele popolului, la grădina lui Banov și îl duce la Ministerul din Năuntru"...

ULTIMII ANI DE VIAȚĂ

Vești despre Ana și Nicolae Ipătescu găsim — relativ — puține după iunie 1848 (de asemenea contradictorii) : la 17 decembrie 1848, cînd Ștefan Golescu corespondează, la Constantinopol, cu Ion Ghica, îl roagă „îmbrățișează din parte-mi pe Filipescu, Melic și Ipătescu" (Nicolae sau Grigore ?). Mai devreme ceva, la 25 septembrie — același an — comisarul imperial otoman Faud Efendi (cu douăsprezece zile mai înainte, pe Dealul Spirii, turcii declanșează «baia de singe de la București», cum o denumește Karl Marx) emite un decret, semnat împreună cu „logofătul dreptății Constantin Cantacuzino", în care, printre cei ce urmează să fie expulzați din țară, pe motiv că „aflarea lor în țeară nu se poate împăca cu odihna și siguranța publică [...] (ei) nu vor putea să se întoarcă [...] fără o poruncă într-adins a Măriei Sale Sultanul", se numără atît Nicolae Ipătescu, cît și fratele său, Grigore. Două loturi — unul de 22 de fruntași revoluționari, urmat de alți 69 — exilate peste granită. Destinații diferite : „Cei mai numeroși, după o zăbavă de cîteva luni pe malul drept al Dunării, au sosit, prin Rusciuc-Varna, în primăvara lui 1849, la Constantinopol, iar de aici au fost trimiși la **Brussa, în Asia Mică,** unde au rămas, ca pensionari ai turcilor, care le dădeau cîte o mie de piaștri de om pe lună, pînă în 1856" (C. C. Giurescu). La Brussa s-au aflat amîndoi frații Ipătescu, atît Nicolae, cît și Grigore — acesta din urmă moare, în exil, în anul 1852. Asupra decesului acolo nu încape nici o îndoială, căci A. C. Golescu întocmește, în calitate de Ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice (sub Alexandru Ioan Cuza), un referat adresat Consiliului de Miniștri, privitor la aducerea în țară a „rămășițelor mortale a mai multor bărbați, cari și ei au suferit amarul exilului și au murit în străinătate pentru una și aceeași cauză, precum sînt [...] Grigore Ipătescu, mort și îngropat la Brussa în anul..." (lipsește anul morții în referatul lui Golescu). În plus, Nicolae Bălcescu — scriindu-i Alexandrinei Ghica în octombrie 1849 — amintește de o scrisoare (denigratoare pentru **N. B.)** expediată de Eliad lui Ipătescu, la Constantinopole. Colaborînd la republicarea corespondenței lui N. Bălcescu — în 1964 — Elena G. Zane, în „Paranteză", că Nicolae Ipătescu era poreclit NICOLAE SPRÎNCENATU (conține și o sugestie de ordin fizionomic), că a murit în 1869 (deci la 65 de ani — cînd **Ana** avea 64 de ani), în 25 ianuarie, că s-a născut la 1804 și că a fost internat la Brussa... Alte surse susțin că Nicolae Ipătescu **ar fi stat în Asia Mică** vreme de șapte ani.

Contrarietatea care ne încearcă ține de un subsol găsit într-un articol — cel publicat de N. Iorga în 1915 — cu trimiteri la cîteva volume de documente de epocă, tipărite, și în cuprinsul căruia se spune negru pe alb : „Un funcționar C. Ipătescu „șef de presă" (birou) la Casieria obștească, „propagant, gardist" om al Magherului, delegat la Faud-Efendi [...] Doi Ipătești rămaseră între cei arestați la căderea revoluției [...] E vorba de Grigore și Nicolae, cari fură între cei 22 de exilați... Cel dintîi trecu la Brașov... Nicolae fusese liberat". Deci : fratele cel mic — Constantin — delegat la Faud-Efendi ; Grigore **trecu** prin Brașov ; Nicolae **fusese** eliberat... (cînd — după șapte ani sau ?).

Istoricul Gh. T. Ionescu aduce date noi, revelatorii : Nicolae Ipătescu a trecut și el prin Brașov, și de acolo, ca de altminteri toți exilații din lotul respectiv, a urmat filiera Constantinopol-Brussa. Peste un an, **Ana** — 1849, luna mai — obține aprobarea de a-și vizita soțul (oare și iertarea de care amintește N. Iorga ?) : pașaportul statului cu nr. 82 îi îngăduie să meargă la „Taligrad" — din București (fapt consemnat de cîrmuirea județului Brăila). Apoi, la 13 septembrie 1850 (cît să fi rămas în Asia Mică eroina ?) se certifică : „din înaltă poruncă" serdarul Nicolae Ipătescu poate fi lăsat, de către Cîrmuirea Brăilei, să treacă, prin port (comunică Secretariatul Statului către Departamentul Din Lăuntru). Iar la numai nouă zile distanță, același departament este sezisat, de astă dată de către Poliția Capitalei : „unul din cei ce au luat parte la trecutele evenimente" a revenit acasă, fiind ținut sub observație.

Exact în urmă cu un secol, dispărea — anonim — în București, în strada Cuviosului nr. 3 (nici o placă comemorativă — astăzi strada general Gr. Ipătescu, nepot al eroinei) femeia care, la 43 de ani, îmbrăcată în negru — simbol al întristării — și înarmată „ca orice bărbat", răstoarnă o împrejurare politică deosebit de primejdioasă. Pe atunci — 1848 — printre cele 22 de puncte conținute de Proclamația adoptată la Izlaz, figurează asemenea revendicări :

● Independența [...] administrativă și legislativă pe temeiul tractatelor lui Mircea și Vlad V. și neamestec al nici unei puteri dinafară în cele din întru ale sale (punctul 1) ;

● Egalitatea drepturilor politice (punctul 2) ;

● Adunanță generală compusă din reprezentanți ai tuturor stărilor societății (punctul 4) ;

● Împuținarea listei civile — ardicarea de la orice mijloc de corumpere (punctul 6) ;

● Responsabilitatea miniștrilor și a tuturor fonctionarilor în fonctia ce ocupă (punctul 7) ;

● Gvardie națională (punctul 11) ;

● EMANCIPAȚIA CLĂCAȘILOR CE SE FAC PROPRIETARI PRIN DESPĂGUBIRE (punctul 13) ;

● INSTRUCȚIE EGALĂ ȘI ÎNTREAGĂ PENTRU TOT ROMÂNUL DE AMÎNDOUĂ SEXELE (punctul 16) ;

● Desființarea pedepsei degrădătoare cu bătaia (punctul 18) ;

● Convocarea îndată a unei Adunanțe generale extraordinare constituante, alese spre a reprezenta toate interesele sau meseriile nației, care va fi datoare a face constituția țării pe temeiul acestor 21 de articole decretate de popolul român (punctul 22).

La doar trei zile distanță în timp de la adunarea populară de pe „Cîmpul Regenerării" (Izlaz), guvernul revoluționar emite cele dintîi decrete ale sale. Primul decret stabilește **înființarea steagului național** în trei culori : albastru, galben, roșu — și cu deviza „DREPTATE, FRĂȚIE".

Locul înhumării Anei Ipătescu : necunoscut — pînă astăzi. Se știe c-a cerut să fie îngropată la mînăstirea Pasărea (nici mormîntul lui Nicolae Ipătescu, presupus a fi la cimitirul Belu, n-a fost identificat, doar cel al nepotului, generalul Gr. Ipătescu).

Acum, pe bulevardul Ana Ipătescu, flutură drapele tricolor, cu stema Republicii Socialiste România. Aspirațiile de odinioară sînt împlinite.

---

*) *Cercetătorul Gh. T. Ionescu, în două studii deosebit de interesante, intitulate „Date noi în legătură cu familia Anei Ipătescu" și — recent — „O română împotriva vînzătorilor", din care, de altfel, am folosit o serie întreagă de date, demonstrează că numele se cere a fi transcris, corect, IPATESCU (fără ă) ; dar, avînd în vedere răspîndirea formei* Ipătescu, *în cel de-al doilea articol, îl scrie așa cum ne-am deprins să-l rostim sau să-l vedem scris.*

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar general de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Philippide, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct).

REDACȚIA : București, Piața Scînteii, Nr. 1
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10, tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XVIII
Nr. 25 (686)
Sîmbătă
21 iunie
1975
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Poezie și meșteșug

Poezia românească contemporană s-a bucurat și se bucură de aprecieri dintre cele mai laudative. Trecerea de la epica versificată, de la poezia cu poantă și anecdotă la o poezie eliberată de asemenea servituți a fost socotită, și nu fără întemeiere, ca un cîștig poetic așteptat. Teritoriul liric se definește mai bine astfel și pasul făcut de poezia ultimilor treizeci de ani a fost considerat ca un pas de hotar. Nu sînt însă absente nici alte voci care contestă, în schimb, poeziei de azi, ceea ce ea consideră drept marele său cîștig de cauză, voci care nu se feresc să discute valorile poetice cele mai bine instalate de critica contemporană în conștiința cititorului. Există, după cum se vede, premiza unei dezbateri și a unei mișcări dialectice complete. Nu există mișcare literară în care să nu fie prezente gesturile de afirmație și cele de contestație. O mișcare literară fără această dublă și contradictorie întîlnire de forțe n-ar fi o mișcare reală. Marile momente ale literaturii române se definesc prin dialogul impins pînă la polemică dintre o poziție literară și alta. Epocile literare se definesc și prin marile lor polemici și deschidem cu firească curiozitate și interes file îngălbenite de carte pentru a afla schimbul de idei din trecut. O literatură nu poate semăna cu un iaz mort. Acolo unde idila se instăpînește circulația ideilor este moartă și fără confruntare de opinii mișcarea literară ar suferi de anchiloză.

Poezia contemporană a cunoscut mari frămîntări și explozii. Mai întîi de la o poezie desfășurată într-un relativ dezinteres pentru treburile cetății s-a trecut, în primul deceniu de după război, la o poezie foarte angajată, iar comentariul de poezie s-a exclusivizat într-atît încît a rostit vorbe condamnabile împotriva unuia dintre cei mai mari poeți români pe numele său Tudor Arghezi. Dar retipărirea marilor creatori de poezie românească, Arghezi, Blaga, Bacovia, Barbu, Philippide a repus pe cititor în contact cu seva unei poezii neatinsă de imixtiunile care i-au afectat în bună măsură substanța și formula de expresie. Un val de poeți tineri : Nichita Stănescu, Ion Gheorghe, Cezar Baltag, Ioan Alexandru, Constanța Buzea, Ana Blandiana, Gabriela Melinescu, Adrian Păunescu, a reinnodat fire pe care poezia românească în mod firesc nu le putea pierde pe drum. Aproape simultan cu apariția acestui nou val poetic au apărut poeții întîrziați ai generației precedente, adică un aport liric de o însemnătate deloc neglijabilă. Cititorul resimte poezia de azi ca pe un fenomen de o anume densitate și confuzie pentru că în el se împletesc fatalmente, curente lirice a căror ardere ar fi trebuit să fie succesivă, dar este simultană. Generația lui Nicolae Labiș se amestecă cu poeții generației anterioare și cu poezia noilor sosiți care nu de puține ori sînt opuși ca valoare poeților prestigioși deja ai deceniului '60. Să mai adăugăm că pe lîngă aceștia literatura română cunoaște un nou val de tinere talente, care creează impresia unei extraordinare explozii lirice îndreptățind un optimism care are, cel puțin în prima fază, întemeierea lui ? Toate acestea nu fac decît să releve bogăția fenomenului poetic contemporan, abundența unei poezii de calitate, îmbucurătorul aspect pe care lirica românească de azi îl prezintă interesatului. Totodată, să nu uităm, un fenomen amplu e purtătorul unor laturi dintre cele mai discutabile. Tăcerea unei părți a criticii față de ceea ce e discutabil în poezia românească de azi nu e de trecut cu vederea. Idila nu are de ce să fie întreținută. Există și poezie bună, dar și poezie mediocră, după cum și o poezie realmente proastă. Toate acestea n-ar fi de mirare. Complexitatea unei mișcări literare nu numai că îngăduie dar cere prezența tuturor aspectelor importante care fac o literatură. Pe lîngă acestea e însă de notat și o poezie de confecție facilă, care ia înfățișarea poeziei autentice și e dată adesea ca atare. Există fabricanți în serie care propun neobosiți calupuri întregi de poezie fabricată într-un stil sau altul. Aici e absentă ideea de creație, produsul literar, adesea îl numim astfel, e simplu produs și nu operă de artă veritabilă. A învăța tehnici poetice nu e totuna cu a scrie poezie. A simula poezia nu e totuna cu a o face. Asupra acestei chestiuni trebuie să ne oprim și să discutăm. Oricît de oneste aceste produse meșteșugărești umbresc poezia veritabilă și ele cer o discuție mai serioasă. Nu poezia proastă ne scandalizează cu adevărat ci mimarea ei. O poezie de dragoste bine mimată nu face cît o bună poezie de dragoste. O poezie patriotică oricît de bine executată nu face cît o poezie vibrind de autentic patriotism. Poezia slabă, poezia proastă e ușor detectabilă prin chiar insuficiența ei fundamentală. Poezia simulată e mai subtilă și cu atît mai nocivă. Cete de fabricanți de poezie, voluntari sau involuntari, așează astăzi panteonul poeziei. Prin meșteșug bine însușit se vulgarizează chiar ideea de poezie. A discuta fenomenul poetic contemporan românesc în toate implicațiile lui e un fapt care nu poate aduce literaturii de azi decît un plus de luciditate.

Luceafărul

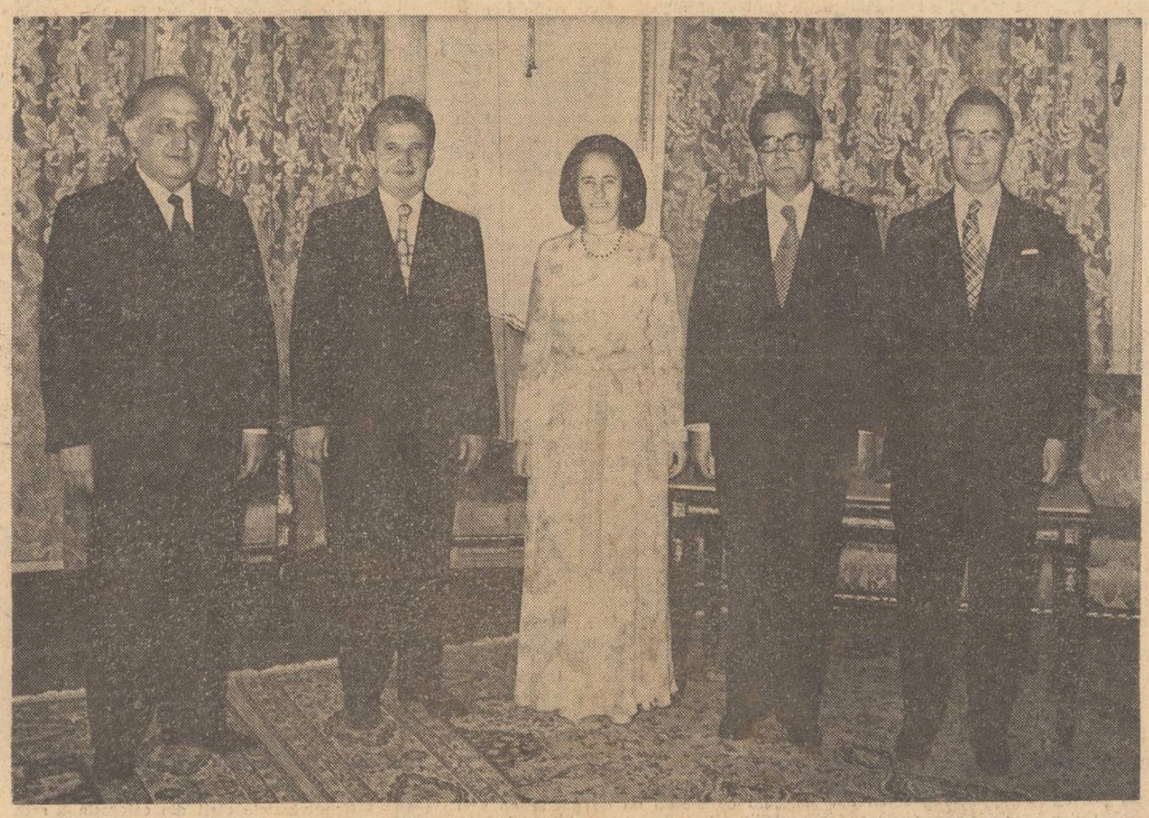

„Pentru istorie"

Reflectată cu fidelitate și mîndrie în presa noastră cotidiană, agenda de lucru a tovarășului Nicolae Ceaușescu a devenit un document memorabil pentru ceea ce reprezintă capacitatea de muncă și concentrare, de acțiune și decizie, capacitatea de devotament a președintelui României socialiste. În imediata vecinătate a întoarcerii din Mexic, Brazilia, S.U.A. și Marea Britanie s-a așezat întîlnirea la cel mai înalt nivel cu președintele Portugaliei, iar în imediata vecinătate a acestei întîlniri România a găzduit un nou oaspete îndrăgit : tovarășul Todor Jivkov, prim-secretarul Comitetului Central al Partidului Comunist Bulgar, președintele Consiliului de Stat al Republicii Populare Bulgaria, primit cu cald entuziasm de poporul român.

Iată că pe agenda de lucru a șefului statului nostru, pe acel document exemplar pentru forța cu care exprimă calitatea de conducător a unui om politic, întîlnirea cu tovarășul Todor Jivkov are un caracter deosebit. Este întîlnirea dintre conducătorii a două partide frățești, a două țări socialiste, între conducătorii a două popoare vechi prietene. Într-adevăr, în istoria relațiilor româno-bulgare, faptul că actuala întîlnire este a 12-a, vorbește de la sine despre tradiția în care se așează voința lor comună de a dezvolta colaborarea și asistența mutuală. „Toate ne leagă și nimic nu ne desparte", am putea spune, după inspiratele versuri ale poetului arhonim.

Ne apropie o orînduire și o ideologie comună ; ne apropie aceeași fierbinte dorință de a acționa împreună pentru menținerea păcii și a înțelegerii între popoare.

„Vizita pe care o faceți în România — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu — ne dă prilejul să evaluăm împreună progresele obținute în dezvoltarea relațiilor româno-bulgare în perioada care a trecut de la ultima noastră întîlnire și să examinăm totodată noi posibilități de lărgire a acestor raporturi în spiritul tratatului de prietenie, colaborare și asistență dintre țările noastre".

Și iată că harta acestor raporturi s-a extins. Pe ea figurează colaborarea dintre fabricile de calculatoare din Bucu-

Nicolae Mircea Ben

Continuare în pag. a 6-a

opinii

Politică și literatură

Deși enigmatic în aparență, titlul noului volum al lui M. Gafița, „Fața ascunsă a lunii", apreciat ideosebi ca subtil și orginal exeget literar, este însă perfect lămurit prin afirmația autorului că „înfățișarea ascunsă, necunoscută, a personalității scriitorilor, a vieții literare, a cărților e de mai multă vreme fascinația sau obstinația lui", așa cum unii oameni sînt preocupați de cunoașterea părții nevăzute a lunii, cu alte cuvinte intenția sa este de a surprinde și fixa, printr-o metaforă neașteptată, ceea ce se află „dincolo de lucrurile vizibile" în viața unora din fastuoșii creatori menționați.

Nu intenționăm să abordăm ansamblul cărții și nici să ne pronunțăm acum asupra tuturor luminilor răpite „feței ascunse a lunii", mărginindu-ne, deocamdată, să ne oprim asupra capitolului consacrat lui Maiorescu în care, pe lîngă gîndirea și activitatea literară a acestuia, M. Gafița urmărește și orientarea și integrarea sa politică și, în legătură cu aceasta, raporturile dintre Maiorescu și P.P. Carp. Partea respectivă din capitolul menționat e intitulată în mod enunciativ și concluziv : **Interludiu politic. O vocație reprimată și eșuată.**

Preocuparea nu este nouă. În urmă cu 35 de ani ea a reținut și atenția lui E. Lovinescu care în cunoscuta lui monografie (**Titu Maiorescu**, 2 vol. 1940) a dedicat și el un capitol activității politice a lui Maiorescu. Chiar la începutul capitolului, Lovinescu punea în mod categoric întrebarea : „fost-a Maiorescu cu adevărat om politic ?", pentru a afirma apoi imediat : „Privind noțiunea omului politic în esența și absolutul ei, răspunsul e : **nu**".

Motivîndu-și răspunsul, E. Lovinescu relevă apoi faptul că nu numai M. Kogălniceanu, I.C. Brătianu, Lascăr Catargiu, considerați ca bărbați de stat de mina întîi, dar și D.A. Sturdza, Take Ionescu, Spiru C. Haret sau E. Costinescu, au avut o activitate politică „incomparabil mai bogată" decît Titu Maiorescu. Cu toate „calitățile sale intelectuale" și cu tot marele său „talent de orator" Maiorescu — arăta Lovinescu mai departe — neavînd temperament și pasiune politică și nici „voința de putere", n-a putut să realizeze o operă politică pe măsura însușirilor sale. E. Lovinescu considera însă ca mare om politic, în raport cu Maiorescu, pe P. P. Carp, care în numele grupării junimiste a inițiat un vast program politic ce a cuprins toate sectoarele de activitate obștească, și pentru care a luptat în mod consecvent cu energie, talent, și caracter. Maiorescu „preferînd" să rămînă „în umbra lui".

Preferințele lui Maiorescu pentru intîietatea lui P. P. Carp, rolul său de „secondant" al acestuia, „cedarea continuă a pasului" în fața sa, sînt considerate însă de către M. Gafița ca „o veritabilă eroare a criticului, datorată unei slăbiciuni prea mult prelungită conștient". „E drept să presupunem — afirmă Gafița în continuare — că dacă Maiorescu și nu Carp ar fi fost în fruntea grupului junimist (șefia fiindu-i cedată în mod „benevol"), cu puterea și promptitudinea sa în decizii, trebuirile publice se orientau în chip diferit". Autorul cărții consideră astfel că, în această ipoteză, n-ar fi avut loc lunga guvernare liberală de 12 ani (1876—

Vasile Netea

Continuare în pag. a 6-a

La Eminescu

Rătăceam cu buzunarele goale de poezie
Prin țara numită Melancolie
Pînă cînd un prinț cu chip înstelat
A venit și ne-a răscumpărat.

Mulți căutînd ca magii prin veacuri ne-au văzut
Buni doar de răstignire ticsind groapa comună
Și pentr-un promis paradis nenăscut
Ne-au luat sufletul din trup drept arvună.

Din lut pentru vecie am fost răscumpărați
De un poet purtîndu-și spre veșnic nimb destinul
Sub care crapă-n pulberi coroane de-mpărați
Dar lasă blînd și cosmic să curgă-n viță vinul.

Ne-a scos din noaptea groasă cum dintre mărăcini
Ai scoate la lumină ascuns un pîlc de crini
Și cum prin cer sfioși cătam împărătească sărăcie
Bolnavi fiind ne-a lecuit de boala poeziei.

Răscumpărînd destinul-acestui neam
Colinele au plîns de grea iubire
Cu toate că pe lume o mamă mai aveam
Să țină sub aripe prea sfinte cimitire.

Prin testament de gîntă cu astre sigilat
El ne-a lăsat drept hrană o grea melancolie
Prin care de lumină pe viață ne-a legat
Și ne-a nimbat cu dor de veșnicie.

Ne ține sub tutela-i — stelar Septentrion —
Și cine nu-l pricepe se scutură de jale
Căci el fiind — o mamă de-a pururi noi avea-vom
Să ne frămînte piinea cu lacrimile sale.

Rătăceam cu buzunarele goale de poezie
Prin țara numită Melancolie
Dar a venit și ne-a răscumpărat
Cu toată plîngerea neamului un poet împărat.

Dan Verona

JURNAL DE POET

Tehnica Poesiei

Lumile vechi aveau pentru formă un înțeles mult mai adînc și precis decît s-ar părea și numai odată cu apariția filozofiei la greci, bunăoară cu înstăpînirea speculativului, tehnica poeziei a devenit obiect al teoriei cu precădere. Odată cu impunerea dualismului platonic apare sciziunea între formă și conținut, între trup și suflet, acordîndu-se un credit mai mare sufletului decît vasului în care suflarea sălășluie. Platon considerînd corpul o peșteră efemeră față de vecia ce animă sufletul. Acest fel de-a vedea lucrurile a reapărut în renaștere și sub diferite forme și formulări este mereu prezent și în poeticele moderne unde se pune preț mai mare adesea pe conținut, pe substanță decît pe formă, în cele mai multe cazuri derivînd o artă aformă sau, uneori, punîndu-se accent cu precădere pe formă a apărut formalismul la fel de nedrept întru cumpănirea adevărului artei cuvîntului.

La marii poeți însă din toate timpurile transpare acest echilibru, această egală prețuire a vasului, a ulciorului, ca și a vinului sau aloiei ce-i înmiresmează lăuntrurile. Este vorba mai ales de prețul ce se acordă materialului din care se face cititoria, căci forma este materia, piatra și aerul, pasărea și peștele, stejarul și vulturul. Cît prețuiește zidirea în ochii celui ce lucrează cu ea, cum orînduiește ființa lui, ține de tehnică, de formă și cu cît un meșter se arată mai preocupat de formă cu atît se adeverește indirect că are o comoară de păstrat, așa cum un cumpărător alege în tîrg din ochi după argintul din pungă marmora ce-i va îmbrăca viitorul cămin în care va fi adusă mireasa, se vor naște și crește pruncii, unde omul îi va plînge pe cei dispăruți în ceasuri de răstriști sau va cînta cu bucurie în ceasul sărbătorii. Iată cu cîtă grijă își alcătuiește pasărea cuibul, cît de trainic și tainic pentru a-i păstra căldura trupului întreagă peste ouăle în care se alege noua sburătoare. Cuibul și casa, fîntîna de piatră sau lespezi de stejar, alcătuiesc Locul, toposul, statornicia, în care se așează fluidul, sburătoarea, nestatornicia, neliniștea, ceea ce aici trebuie să rodească, să se decanteze, să-și afle odihna și împăcarea, să prindă rădăcină, să ia ființă. În acest pămînt pogoară sămînța de grîu în căutarea chipului său de mîine, acolo în adînc viețuind o iarnă, întrezărește treptat ceasul cînd umila sa singurătate e copleșită de comuniunea ce naște din metamorfoza ei. Nici o pasăre nu zidește cuib de dragul cuibului în care să nu odihnească nimic, nici un fîntînar nu sapă îndărătnicia argilei să rămînă pustie, ci toate se alcătuiesc cu răbdare în așteptarea desăvîrșirii lor prin umplerea pleromă ce îmbogățește și înfrumusețează chipul omului și în fața pămîntului. În acest fel un loc apare cultivat iar un om viețuind un astfel de loc se cheamă om cult și prin viețuirea îndelungă a unui astfel de loc de către un astfel de om apare ființa statornică a unui loc în lumină și așa ceva se numește Patrie. Cultivarea trupului Patriei, păstrarea și propășirea ei se întîmplă prin tehnica poetică în sensul originar al acestor termeni, prin lucrarea în vederea împlinirii, desăvîrșirii. Trăim veacul tehnicii iar pentru a înțelege întocmai această realitate trebuie să-i adăugăm îndată sensul poetic luminător întrucît tehnică fără poesie este nor fără apă, fîntînă fără izvor, cuib fără pasăre, stea fără cer, Patrie fără viețuitori.

Poesia nu-i nici ritm, nici rimă, forma poeziei nu înseamnă pricepere de combinare a cuvintelor deși le include și pe acestea, ci capacitatea, arta de-a nimeri săpînd o fîntînă să dai peste izvorul care o poate umple, iar bob de grîu fiind, să știi că numai pogorînd în adînc poți stăpîni fața pămîntului.

Ioan Alexandru

Viața la zi

Mă revoltă, mă deconcertează și mă umilește imaginea scriitorului rupt de viață, trăind dintr-o iluzorie literaturizare a tot ce vede și trăiește, dînd satisfacție și celor ce se tem de recursul (pe care-l poate face oricînd o conștiință cu privire la o soluție greșită pe care o întrebare o poate primi la un moment dat) și în același timp o egală satisfacție propriei sale comodități. Literatura, în acest veac cutremurat de tragedii, îndoieli și mari victorii ale omului, nu poate fi hrană sieși, nu poate rămîne la ridicola și trista situație „lumea arde-n foc și baba se piaptănă".

Știu replica adversarilor acestei poziții pe care mă situez. Ei vor spune de îndată : „băiatul ăsta, după ce s-a afirmat pînă într-un punct, în literatură, neagă autonomia esteticului". Revin deci : nu un scriitor subaltern și umil, străbătînd viața cu mîna întinsă cerșetorește spre problemele ei, constituie idealul meu existențial. Îmi plac scriitorii devorați (cu sinceritate și bune rezultate literare), de întrebările lumii. Nu-mi iese din memorie figura marelui părinte al atîtor generații literare, M. R. Paraschivescu, care era în stare să întrebe o vară și o toamnă „Ce se mai întîmplă, băiete, în Biafra ?" Sau : „Ce fac, domnule, ăștia de la Ministerul Agriculturii, de nu se găsesc cartofi ?" sau „Mi-ai citit poetul pe care l-am lansat ?". Pe M. R. Paraschivescu îl preocupa viața și **el trăia literatura ca pe-o viață**, dar le trăia pe amîndouă la fel de înalt, nu la fel de jos. Cunosc și eu imaginea literatului care se preface a fi preocupat de problemele vieții și nu numesc altfel așazisa lui integrare, așa-zisul lui militantism decît **snobism social** sau citeodată **snobism politic.**

Pledez pentru imaginea unui scriitor pătruns de marile probleme ale existenței noastre ca oameni ai planetei și ca români, pledez pentru imaginea unui scriitor care să-și cîștige o ireversibilă demnitate socială din felul curajos și frumos, adevărat și emoționant, în care frecventează zonele fierbinți ale vieții, legîndu-și numele de cele mai radicale rezolvări ale ei. Cine altcineva, dacă nu scriitorul revoluționar, să ia în posesie adevărul despre un om sau despre o lume și să-l ducă la capăt, acreditîndu-l și acreditîndu-se pe sine ?

Nu e adevărat că viața scriitorilor e viața literară, cum nu e adevărat că viața piloților e bîrfa la care participă eventual doi dintre ei după întoarcerea din zbor. Viața scriitorilor e viața propriu-zisă din punctul de vedere al scriitorului, din punctul de vedere al literaturii, așa cum viața piloților e viața propriu-zisă trăită acolo, în lupta dintre atracția pămîntului și a cerului. Pentru ca un pilot să poată zbura din cînd în cînd, el trebuie bineînțeles să știe să zboare mereu, dar să trăiască în condiții de zbor totdeauna. Așa îl văd eu și pe scriitor, **trăind ca scriitor, nu numai scriind ca scriitor.** Nicăieri în lumea civilizată, scriitorul nu este pasărea din colivie care cîntă parfumul din subsuoara și pudra de pe obrajii stăpînului coliviei, ci pasărea independentă și perfect responsabilă de zborurile sale, care pentru a cînta zboară și luptă și participă la afirmarea speciei sale.

Poezia de salon e, desigur, poezie minoră, dar nu reprezintă mai puțin trăire reală : oamenii aceia chiar trăiau în saloane sau rîvneau să trăiască în saloane și de aceea scriau poezie de salon. Noi ne închipuim, citeodată, că lumea va deveni mai bună, citind o carte scrisă de unul dintre noi. Și ar fi posibil ca lumea să devină mai bună citind această carte. Dar dacă n-o citește ? Cum îl facem pe om, nu să fie neapărat de acord cu noi, dar măcar să ne asculte ? Tocmai cînd avem noi să-i comunicăm omului care îi sîntem contemporani, importante adevăruri despre poezia lui Temistocle Lăptucă, poet metaforizant, ei bine tocmai atunci omul are un necaz de viață, îl doare ceva sau vrea să doarmă după oboseala unei săptămîni de lucru și de ședințe. Pe ce cale poate cetățeanul să se apropie de opera lirică a lui Temistocle Lăptucă ?

...Pentru a nu fi singuri pe lume, pentru a nu fi niște biete ființe cu rol de ataș, niște biete remorci, noi scriitorii ar trebui să ne gîndim mai mult să fim ai oamenilor, acționînd prin cuvîntul nostru în numele lor și pentru interesele lor vitale.

„Viața la zi" își propune să fie contribuția săptămînală a celui ce o semnează la descoperirea unor probleme ale oamenilor și a unor adevăruri ale vieții. Adică : existențe, cărți, povești, inventatori, lumea cum e ea, cu ale ei, cu ale noastre.

Zicînd și făcînd.

Adrian Păunescu

ecouri

Drumuri închise

Au trecut mai multe luni de cînd revista „Luceafărul" a invitat la o discuție de principii asupra prozei române contemporane și multe glasuri s-au fost auzite. Chiar de atunci și, mai apoi, în timpul ecourilor, a fost emisă ideea, ea circulînd uneori în subteran, că, mai ales, în privința tinerilor, „graba sincronizării ucide originalitatea". Excelentă idee, ea fiind dacă-mi aduc bine aminte, și adevărul unei alte anchete, de acum cîțiva ani, cînd se punea în dezbatere valoarea prozei onirice. Așadar, în decurs de numai cîțiva ani s-a schimbat numai obiectul, cu alte cuvinte „altceva se poartă acum". Corelate, cele două anchete ar trebui să dea serios de gîndit nu numai prozatorilor ci și criticii literare. Fluctuația se observă și într-un caz și în altul. Mai ales că numele celor citați atunci și acum nu sînt uneori diferite. Merită, credem noi, a ne opri mai îndelung asupra acestui fenomen.

Onirismul a atras după sine o modă: prozele erau impregnate de cai verzi și albaștri, de tramvaie vorbitoare și umbrele ce se mișcau anarhic într-un oraș pustiu. Înțelegerea schematică a socialului a adus personajul frustrat, oamenii-șablon ce seamănă în jurul lor răul și nefericirea. Pe vremea aceea paginile revistelor noastre literare erau invadate de schițe, mini-schițe, tablete, ambiția fiecăruia fiind de a scrie cît mai scurt. Acum abundă fragmentele de roman, fragmentele de nuvele foarte întinse ș.a.m.d. care nu fac altceva decît să pună „în temă". Și totuși trebuie remarcat că foarte puțini prozatori tineri se știu în lumea noastră literară. Cantitatea mare de literatură care se scrie azi (proză, poezie, critică) este în cele mai multe din cazuri o prelungire a culturii rapid asimilate. Se scrie din amintiri livrești, fără ca literatura în chestiune să fie una de inspirație livrescă. Paradoxal sau nu, dar cred că talentele noastre literare abia se pot număra pe degete. De ce afirm acest lucru ? Din simplul motiv că volumele multora dintre cei citați în categoria mimeticilor nu sînt eminamente proaste, ci bine confec-

Constantin Stan

Continuare în pag. a 6-a

cronica literară

Alexandru Ivasiuc: „Apa"

Proza lui Al. Ivasiuc a făcut să curgă multă cerneală. Dar exegezele care i s-au consacrat sînt aidoma castelelor clădite pe un sol nisipos. Proza lui Al. Ivasiuc n-are suficientă substanță și densitate pentru a susține o atît de împovărătoare sarcină și mai ales nu are sufiul viului. Romanele, oricît de priceput construite, oricît de inteligente în eseistica lor, și nici în această direcție nu trebuie exagerat așa cum s-a făcut adesea, nu sînt decît sosii ale romanului adevărat, confecții abile din care autenticitatea, de atîtea ori convocată de autor, lipsește. Scriitorul lucrează cu prefabricate, rescrie situații romanești mai mult sau mai puțin celebre, trăiește la umbra și din seva unei literaturi de largă circulație și audiență. Mai simplu spus, în romanele sale Al. Ivasiuc este incapabil de creație și efortul său de a suplini acest deficit nu face altceva decît să aglomereze foi peste foi, una mai puțin convingătoare decît alta. Cîteva pagini memorabile din scrierile mai vechi au făcut pe mulți să spere că odată trecut la o proză în care narațiunea, epicul ar avea un rol precumpănitor, Al. Ivasiuc ar putea suplini lacuna atît de acut resimțită în primele lui cărți. Dar abundența de personaje și întîmplări la care a apelat ulterior scriitorul, receptiv la sugestia criticii, n-a făcut decît să populeze romanele lui cu personaje fantomatice, fără viață reală și fără interes particular.

Cu **Apa**, ultimul său roman, o parte a criticii a lăsat să se înțeleagă că s-a produs cotitura prozei lui Al. Ivasiuc și că alături de **Păsările** acest roman ar deschide un alt drum al literaturii lui. Ceva s-a schimbat într-adevăr. Analizele cîțoase au fost îndepărtate și autorul se străduie, nu fără un dram de reușită, să imagineze o acțiune antrenantă undeva la granița românească de vest prin anii de după război '46. Populația e secătuită de războiu și foamete, e vremea pescuitorilor în apă tulbure, iar specula, jaful armat coordonate de un bandit local, Piticu, fac viața micii urbe insuportabilă. Autorul se oprește asupra unui moment de paroxism, — în tăietura dramatică a narațiunii stă reușita de care vorbeam —, în care toate forțele implicate în acest amețitor carusel social postbelic se declanșează și-și definesc caracterul. Masele ies în stradă. Piticu le sfidează și încearcă să inducă în eroare justiția, aparatul de stat condus de elemente corupte e incapabil de decizia necesară și rolul de a tăia nodul gordian revine forțelor de stînga.

Viața aceasta tulbure și spectaculoasă de după război reprezintă o excepțională materie romanescă puțin exploatată de prozatorii noștri. Autor livresc însă, Al. Ivasiuc nu se lasă condus de sugestia materiei vii ci aduce această materie la tiparul prestabilit. El introduce viața într-o formulă și nu lasă vieții dreptul de a-și impune formula ei. Despre ce este vorba? În **Apa** conflictele se rezolvă destul de schematic și noutatea posibilă e ucisă de subordonarea autorului la o schemă veche părăsită, de altfel demult, de prozatorii contemporani. Situația de criză scoate în față cîteva personaje pînă atunci anonime: Mathus, Bucur, Gheorghe, muncitori, și pe secretarul organizației de partid locale, Ion Dăncuș. Dar ei sînt incapabili să ducă pînă la capăt acțiunea începută și soluția vine de la un proaspăt descins la fața locului, comunistul Octav Grigorescu, omul „centrului" care, cu o mare decizie și siguranță, rezolvă toată complicația amenințătoare a momentului. Dacă vom redeschide dosarul prăfuitelor personaje pozitive de acum două decenii vom vedea că noul prefect comunist Octav Grigorescu nu se deosebește cu nimic de figurile de activiști descinse în medii pe care nu le cunosc, dar în care se mișcă infailibil dind cititorului de azi sentimentul că are de-a face nu cu oameni ci personaje extraterestre. Iată un prefabricat bătător la ochi, caracteristic de altfel pentru felul lui Al. Ivasiuc de a-și compune romanul. Unul la fel de strident, extras tot dintr-un rețetar depășit, este Ion Dăncuș, secretarul organizației comuniste locale.

Comunist convins, Ion Dăncuș este profesor de filozofie și tot ceea ce știe, știe din cărți. El are intuiția momentului cînd trebuie să acționeze și compune un plan exact de bătaie, dar neavînd pulsul realității, nu știe dacă ceea ce a făcut e bine sau nu. Autorul face din el un reprezentant tipic al intelectualului ros de îndecizie sau de nesiguranță și-l situează, în scara valorică a romanului, sub Octav Grigorescu. Dăncuș ar fi fost mai interesant ca personaj decît Octav Grigorescu deoarece nu acționează teleghidat, iar admirația autorului și a cititorului, în consecință, ar fi fost mai firesc să fie îndreptată către primul. Al. Ivasiuc își simplifică însă descoperirea punînd-o vizibil sub semnul unei scheme desuete. Și mai aproape de liniile neplăcute ale schemei intelectualului nesigur, lipsit de convingeri ferme și țeluri măreț, incapabil de a se învinge pe sine, este Paul Dunca. El suferă de un complex obscur și din dorința de a fi altceva decît este se ralează bandei Piticului. Figura lui de intelectual nelămurit traversează întreg romanul îndreptîndu-se către un deznodămînt artificios. Paul Dunca se va preda, iluminat interior, organelor de anchetă.

Factorul prin care Al. Ivasiuc încearcă să suplinească deficitul de creație este elementul de senzație. Este în această carte o abundență de fapte crude, de întîmplări de senzație, de lovituri de teatru, din recuzita cea mai obișnuită a romanelor de aventuri, încît nu ne rămîne decît s-o clasăm între romanele care încearcă să cucerească cea mai largă audiență cu mijloacele ieftine, dar sigure, ale narațiunii senzaționale. Nuanța e de roman tenebros în linia gustului cel mai comun. Bandiții se adună noaptea într-o vilă a fostului baron, cumpărată acum de Piticu, care folosește cărțile de vizită cu însemnele baronului pentru a scrie invitații sinistre pentru fiecare din cei prezenți. Pe ele falsul baron desenează un cap de mort cu oase încrucișate. Invitația e un preludiu. Urmează o scenă de film de groază. Conjurații sînt conduși, pe itinerarii secrete, luminate de lanterne bine minuite, într-o încăpere întunecoasă unde banda găsește pe doi din complicii lor legați. Piticu vrea să-și intimideze asociații și joacă în fața lor scena nelimitatei lui puteri de a-și impune voința. Situația scoasă din arsenalul filmului comercial e „tare". Piticu înmînează vinovatului un pistol și-i cere să se împuște, ceea ce acesta și face în chipul cel mai docil. Al doilea vinovat la fel de sumbru al lui Piticu ofițerul de poliție Meseșan.

Apa începe cu două crime de roman foileton și cu înfățișarea a două bestii negre în gustul aceluiași desuet roman foileton. Continuă la fel. Piticu face speculă, are asociați și vrea să-i țină sub un control draconic. El vinde sare și alimente la preț de speculă. Prin mijloace clandestine este adusă marfa pe care apoi banda o distribuie la prețuri exorbitante. Un biet paznic de trenuri, străin de afacerile gării, descoperă o garnitură cu saci cu mălai și e împușcat de oamenii Piticului, care descarcă în bietul om, fără vreun motiv serios, întreg încărcătorul unui pistol. Aceasta e a treia crimă. Moartea paznicului provoacă mulțimea, care descoperă trenul cu alimente și cere moartea Piticului. E momentul în care muncitorii ceferiști și organizația TP intră în acțiune. Meseșan merge la gară, e împiedicat de mulțime să acționeze și, atunci, cere aliatului său, Piticu, să-i predea pe vinovați. Altă scenă de roman de senzație: Piticu nu acceptă și amenință cu moartea pe Meseșan. Pînă una alta autorul îi leagă în stilul cunoscut al serialelor T.V. de un scaun unde polițistul vînd, Meseșan, trebuie să-și aștepte sfîrșitul. Piticu își dă însă seama că situația e de excepție și că Meseșan îi mai e încă util. Atunci propune un plan forte: crima din gară e aruncată asupra unui fost asociat al său, care acum s-a lăsat de contrabandă. Meseșan amenințat de pistoalele gorilelor improvizatului baron îl împușcă fără somație pe Stroblea la acesta în atelier. A patra crimă și încă o situație „tare". **Apa** este plină de astfel de efecte de regie în care iarăși nu materia vieții pe care, în aparență, se pare că o studiază autorul este importantă ci rețeta filmului comercial polițist. Întîlniri nocturne, semnale luminoase, pistoale minuite rapid, patru morți, plus alte împrejurări palpitante, iată grosul cărții. Nici finalul nu e scutit de formulele speciei. Pentru că astfel de filme cer pedepsirea vinovaților ei vor fi pedepsiți și aici. Prin urmare autorul va face în așa fel ca Meseșan, personaj pînă atunci foarte abil, să procedere de două ori prostește și să cadă în mîna autorităților. Cum romanul de efecte tari nu se interesează de consecvența psihologică, autorul a decis, probabil, să lase de o parte orice scrupul de credibilitate. Piticu, în același stil al efectelor dure și sigure, se spînzură în vila proaspăt cumpărată de la baronul Grodl. Toate acestea caracterizează de la sine romanul, ținuta lui și aspirația autorului. **Apa** nu trăiește dintr-o materie pe care autorul a inventat-o pentru romanul său, ci se alimentează cu personaje și situații ultracunoscute din literatura și filmul de larg consum

Nici atunci cînd încearcă să se sustragă rețetelor mai puțin onorabile autorul nu reușește mai bine, pentru că devine victima altora. Un personaj interesant a încercat Al. Ivasiuc să facă din bătrîna doamnă Dunca, simbol al vieții de familie ardelenești și a tradițiilor ei durabile. Dar și acest personaj este pus să dialogheze nefiresc cu nepotul ei Grigore. Dialog e nepotrivit spus pentru că bătrîna monologhează nemotivat așa cum o fac personajele lui Bujor Nedelcovici în **Noaptea** sub influența, rău asimilată și în **Apa**, a romanelor lui Nicolae Breban. Cum Al. Ivasiuc nu poate crea cu adevărat în materie de proză ci trăiește prin preluări de situații, personaje, probleme și stiluri din literatura anterioară nu de puține ori vom găsi în cărțile lui ecouri din cărțile altora. Povestea uciderii cocostîrcului de către Mihai, care înnebunește subit, vine din Nicolae Breban. Fascinația pe care brutele o au asupra lui Paul Dunca ne amintește de fascinația care apropie pe Tudorel din **Bietul Ioanide** de Gavrilcea. Alte pasaje ale romanului, cele de viață veche ardelenească, par a fi inspirate de proza lui Ion Lăncrănjan cu care altădată Al. Ivasiuc s-a aflat într-o polemică, care acum se dovedește nejustificată și de ceea a lui Titus Popovici. Regionalismele nu-s abundente ca la Ion Lăncrănjan, dar sînt, și nu fac un efect mai plăcut decît acolo. Lista prozatorilor care pot fi aliniați ca surse ale cărții lui Al. Ivasiuc poate fi desigur mai lungă. Scopul nostru nu e de a o epuiza, ci de a evidenția tipul de literatură pe care-l conține romanul **Apa**, care deși formal a schimbat fața prozei lui Al. Ivasiuc, nu i-a putut anula și lipsa de atractiozitate.

Cartea lui Al. Ivasiuc a plecat de la un material de viață excepțional pe care autorul îl exploatează numai sub latura lui senzațională. Posibilul roman politic naufragiază în apele sumbru colorate și superficiale ale filmului și romanului foileton.

M. Ungheanu

viața cărților

poezie

De la „simplu" la „complicat"

Deși astăzi este autorul a cinci volume de versuri — **„Tăcerineprimite"**, 1968, **„Almar"**, 1970, **„Țara fîntînilor"**, 1971, **„Irosirea zăpezilor"**, 1974, **„Cămașă patriei"**, 1975 —, Ion Iuga nu mi se pare a-și fi găsit un spațiu liric propriu ; nu este o voce distinctă și sigură. Dimpotrivă, indeciziile sale sînt numeroase și evidente. Ele s-au înmulțit pe măsură ce poetul a parcurs drumul de la **simplu** la **complicat** de la **efuziune**, chiar dacă naivă, oricum sinceră. la grija pentru o **recuzită** mai „impresionantă". Cred că, în cazul lui Ion Iuga, avem de-a face cu o **deturnare** a filonului liric inițial, poetul greșind de... cîteva volume împotriva propriei **fibre poetice**. De la **„Sînt cel mai frumos bărbat din nord / cu ochii triști de-atîta spălăcit albastru / — păduri de bălți — / Sînt cel mai frumos bărbat din nord / cu trupul descojit de arbori / zvelt, unduit de aspre vînturi, brăzdat de trăsnete și-asemeni crud, / port brîie de lumină fulgerată / să plac și cerului și fetelor deodată"** și pînă la tonul fals oracular, pînă la căutata austeritate a expresiei culminînd, deseori, cu versuri silnice precum **„vid îmi lasă / pădurea ochilor răsădiți / și riul se usucă / între mine și mine / / un țărm / capul meu izgonit / trupul prelungit în sălcii / îndepărtatul / / cine are puterea / să lege spaima-n pilonii podului"**, se-ntinde un ciudat efort al poetului de a se îndepărta de vocea autentică a poeziei sale. Preluînd o formulă reușită, aș spune că la Ion Iuga înregistrăm un conflict între o **aspirație** minată de incertitudini și o **vocație** onorabilă. Poetul însuși pare a fi început să simtă această „irosire", risipire într-o mecanică impropriu poeziei sale. O spune la adăpostul metaforei **„irosirii zăpezilor"**. *) Cu nostalgia pierdutei autenticități, poetul scrie **„încearcă și reține acest fast mortuar al luminii / / surprinde pe luciul obrazului tău / POETE / imensa puritate / / la ceas de noapte și la vatra zilei/ scrie linia gîndului / peste inima înflorită / singerînd"**. Deocamdată, deși nu se dă în lături de la confesiuni de genul **„prin fereastra l'terei vin înspre voi / astăzi vă înțeleg / mă supun riului meu translucid / de voi mai aproape"**, Ion Iuga este prizonierul unei formule poetice în care elipticul fără acoperire în substanța poeziei, gustul pentru înscenări inițiatice, simbolistica ușor grandilocventă, crisparea și falsul oracular dau naștere unei paste greu penetrabile la lectură. Cîștigul imediat de care are nevoie poezia lui Ion Iuga mi se pare nereprimarea sentimentalului, călduții versului. Fără acest „efort" personalizarea și cristalizarea liricii lui Ion Iuga pot întîrzia încă.

★

În linia liricii patriotice ori cetățenești, pe care Ion Iuga a abordat-o și-n **„Țara fîntînilor"**, volumul de față **) nu aduce lucruri noi. Cîștigurile ca și defectele au rămas aceleași. Poetul este cînd ușor declarativ („Cămașă patriei"), cînd patetic („Omul de țară"), pendulînd între diversele canoane ale genului. Totuși, nu se poate trece peste infuzia de gravitate caldă adusă de Ion Iuga în spațiul liricii patriotice. Un exemplu elocvent poate fi „Bălcescu" : **„Om erai pămînt erai / la hotar prezentă vamă / vorba ta mai arde încă / cum ard vetrele în iarnă / duh ingeruit la vamă / om erai zare de clopot / eu te mai aud în preajmă / cîmp înalt de luminări — / nu te-ajung și n-am să pot / am pe umeri alte zări / de lumină din lumină / umbrii tale prin grădină / / om erai pămînt erai / și-a-nflorit pămîntul vamă / vorba ta mai arde încă / sufletului suflet vamă"**. Ca peste tot în poezia lui Ion Iuga, apare și aici imaginea unui Nord, din care amintiri nestinse tresar în desene frumos realizate **„umblă un nord prin omături pustiu / cai n-au liniște pe vale n-au lună / ei fulgeră prin umbre și eu știu / în ochii mei noi pîrtii mai adună"**. În general, septentrionul ardelenesc îl inspiră pe poet să scrie în maniera „grandioasă" a coregionalilor săi **„pe drumuri nu l-am văzut / era un cer de cîntec vestit / lîngă clopotarii Cîmpiei / pe jos / venea un popor / și cu el / peste pluguri / un munte de dor — / clopote auzeam în fîntîni / și-n steagul acela cît ochii Ardealului / colibele suiau din rădăcini"**. Nu lipsesc nici calcurile. O strofă precum **„și cîntecul mereu lumină / el sufletul mai străveziu / prin trupul subțiat pe drumuri / lumini tot cerne din lumină / în nordul țării / în lumină"** coboară direct din acel „Lumină lină lin lumini" al lui Ioan Alexandru și duce pînă la blagiana „lumină lină". În totalitate, însă „Cămașă patriei" este un bun cîștigat pentru lirica noastră patriotică.

Dorin Tudoran

*) Ion Iuga, „Irosirea zăpezilor", Ed. Cartea românească, 1974.
**) „Cămașă patriei" — Ed. Albatros, 1975.

proză

Literaritate și destin literar

Nenumăratele cărți din categoria pe care o reprezintă și romanul * lui Ion Aramă nu pot fi abordate în mod mulțumitor prin folosirea exclusivă a criteriului estetic, adică prin urmărirea implacabilă a prezenței sau a absenței literarității (suma acelor note care fac dintr-un text o operă literară). În cazul acestor scrieri se impune și recurgerea la concepte specifice criticii sociologice. În felul acesta, o carte, pe care un critic interesat doar de literaritate nu poate decît s-o considere un element al unei serii și ca atare s-o respingă **de plano** de la examenul estetic, ce urmărește doar unicatele mai mult sau mai puțin distincte, devine interesantă dintr-un punct de vedere ce depășește urmărirea unei entități literare. Textul nu mai este considerat doar pentru a i se stabili „gradul de literaritate", ci pentru a i se propune un „destin literar", legat, evident, de eventualii cititori.

Acest punct de vedere implică invocarea conceptului de lectură, esențial în considerarea critică a cărților de genul **Luntrașilor lui Vlad Vodă**. Vom preciza, deci, de la bun început, că există cel puțin două feluri de lectură : naivă și „savantă". Comentariul romanului lui Ion Aramă urmează deci să privească lucrurile dintr-un dublu unghi. Prin primul dintre acestea se ia în considerare că **Luntrașii lui Vlad Vodă**, cel puțin prin cîteva dintre convențiile livrești pe care le utilizează, se adresează copiilor, adică are în vedere o lectură naivă. În acest sens, autorul inscenează cîteva episoade din timpul domniei lui Vlad Dracul, urmărind felul în care acest abil domnitor continuă lupta începută de Mircea cel Bătrîn (tatăl său) împotriva Imperiului otoman. Scenele de luptă sînt creionate cu multă moderație, evitîndu-se scenele sîngeroase, neocolindu-se dialogurile convenționale, dar care au darul de a nu se lăsa loc nici unei ambiguități. Iată un exemplu de dialog :

— „Nu plăti, spuse aspru tînărul.

— De nu plătesc cu aur, voi plăti cu sînge, oftă domnitorul. Cu sîngele meu și alor mei.

— Unirea face puterea, mărite Vlad. De te unești cu contele Iancu, el te va ajuta să scapi de năpastă. Nu poți rămîne în veci dator acestui sultan hrăpăreț care se pregătește să înghită toată Europa. Lumea se mișcă, măria ta ; acum doi ani, conciliul de la Florența a hotărît să nu lase păginilor orașul-lumină, Constantinopolul..."

Înfățișînd într-un stil clar evenimente eroice din trecutul istoric, autorul propune cititorilor adolescenți o lectură agreabilă, ce conține o implicată lecție de patriotism.

Privind romanul din al doilea punct de vedere, este ușor de constatat că proza lui Ion Aramă este lipsită de mari pretenții estetice, claritatea ei putînd fi ușor calificată drept platitudine, iar „cumințenia **ad usum delphini**" drept sterilitate artistică.

Punctele de vedere nu trebuie însă confundate și vom califica deci romanul lui Ion Aramă drept o onestă carte pentru cititorii adolescenți.

Voicu Bugariu

*) Ion Aramă, „Luntrașii lui Vlad Vodă". Editura Ion Creangă, București, 1975.

critică

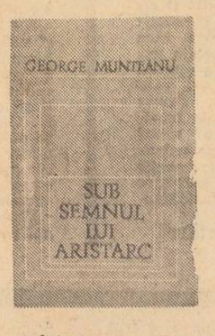

Critica integratoare

Selecția de eseuri a lui George Munteanu prezintă imaginea unui critic de ținută universitară încercînd și de cele mai multe ori reușind să-și „sincronizeze" discursul cu sistemele criticii moderne. Efort vizibil în interpretarea prozei lui Slavici **(Slavici necunoscutul)**, a teatrului caragelian **(Structura comicului la Caragiale)** și mai cu seamă în secțiunea incluzînd studii referitoare la opera lui Eminescu și la posteritatea lui critică. Este secțiunea asupra căreia vom insista dat fiind noutatea punctelor de vedere și a metodologiilor aplicate. Se admite cu mare dificultate că după exemplara biografie a lui G. Călinescu **Viața lui Mihai Eminescu** — s-ar mai putea schimba, în ordine calitativă și nu informativă, ceva din portretul impus de marele critic. Fără a se lăsa intimidat de acest prestigios model, George Munteanu a deschis prin **Hyperion I** (primul volum dintr-o vastă monografie) calea spre o ipostază deosebită și necesară a fascinantului mit existențial eminescian (desigur nici aceasta, ultima). În articolul din cartea de față, intitulat „Despre biografia interioară a lui Eminescu", din cîte se pare, bruionul a ceea ce va fi **Hyperion II**, autorul propune abordarea subiectului de pe pozițiile a ceea ce el numește metoda „biografiei interioare". Pornind de la premisele criticii și antropologiei marxiste și valorificînd în spirit selectiv sugestii ale existențialismului și psihanalizei de tip Jung, exegetul elaborează, credem noi, o definiție utilă, operantă : „Biografia interioară e, la poetul nostru național și la orice mare creator, conștientizare neîntreruptă, deși atît de latentă și de complexă, a existenței, în vederea redimensionării ei după cerințele plăsmuirii artistice" (p. 17). Definiție, care poate constitui parametrul unui complex sistem apt de a aproxima, în nici un caz de a explica definitiv, esența eului creator. George Munteanu tinde spre o critică totalizatoare, integratoare, topînd în ea influențele mai multor demersuri, conștient, desigur, și de riscul unei asemenea formule, ca și de limita pînă la care nu devine o simplă aspirație. Pentru că ceea ce urmărește autorul nu este biografia faptică și nici radiografia operei în sine (deși nu o exclude) ci sensul unei spiritualități. Dintr-o astfel de perspectivă, Eminescu este perceput în originalitatea sa ireductibilă, eliberat, în sfîrșit, de tirania influențelor exterioare irelevante și în special de inevitabila comparație cu Schopenhauer loc comun perpetuat nejustificat atîta timp de o critică comodă, superficială. Marele nostru poet național este raportat, pe baza „afinităților structurale" și nu a influențelor, la creația shakespeariană.

Este un mod de interpretare de care viitoarele studii nu vor putea face abstracție. Concepție și modalitate de cercetare validată de comparatistica modernă (vezi Etiemble : **Essais de littérature (vraiment) générale** — Paris 1974) care studiază literatura ca ansamblu de invariante și recurențe, nu determinări și influențe. Este o poziție nu tocmai lejeră ce va trebui să clatine multe prejudecăți și inerții „eminescologice", între care și unele strălucitoare poncife călinesciene. Ceea ce G. Munteanu nu se sfiește a întreprinde. În eseuri precum **Structuri ale operei eminesciene. De veghe la „Roata Istoriei", Recitind „Luceafărul", G. Călinescu și eminescologia** etc., criticul, propunînd modelul său, sancționează atunci cînd este cazul (uneori dă dovadă de exces de zel) erorile exegezelor lui Călinescu sau ale altor cercetători.

Aducînd de fiecare dată în discuție un unghi nou de recepție, deschizînd mai totdeauna o poartă spre universul poetic eminescian, G. Munteanu imprimă (uneori, într-o prea mare aderență simpatetică față de subiect, ca și într-o firească reacție față de micii detractari actuali ai poetului) un ton exagerat admirativ degenerînd în pură apologie. Mult mai convingătoare sînt analizele propriu-zise, unde argumentația strînsă (deși uneori extranee literarității și specificului limbajului artistic), demonstrația riguroasă, sprijinită pe text, păstrînd totodată perspectiva ansamblului, pun în evidență, implicit, valoarea de excepție a lui Eminescu în cadrul literaturii universale. Exemplar în acest sens este studiul despre nucleele structurante ale universului poetic. De asemenea o mai atentă temperare a iritării polemice, o anume detașare ironică în dauna umorii ar asigura discursului prestanța necesară pe care de altfel o cere, cum ar spune chiar autorul, superioritatea „subtextului", elevația ideilor. Supărătoare sînt, de asemenea, anumite oscilări ale limbajului critic, scăderi de expresie precum „luător-aminte", „trebuitoare" etc., care întunecă pe alocuri acuratețea demonstrației. Dincolo de aceste obiecții de amănunt, volumul lui George Munteanu care incită la o discuție mai amplă, constituie o probă de abordare personală, fără prejudecăți, în spirit modern (față de care nu este nevoie să-și ia atitea precauții în „context") a unor subiecte majore ale literaturii române.

Paul Dugneanu

* George Munteanu „Sub semnul lui Aristarc", Ed. Eminescu 1975.

Premiile Uniunii Scriitorilor pe anul 1974

Juriul pentru decernarea premiilor Uniunii Scriitorilor din R.S. România, în următoarea componență : Titus Popovici (președinte), Aurel Covaci, Gálfalvi Zsolt, Mircea Radu Iacoban, Eugen Jebeleanu, Romul Munteanu, Vasile Nicolescu, Dumitru Radu Popescu, Marin Preda, Valeriu Râpeanu, Franz Storch, Gheorghe Tomozei, Mircea Tomuș, — întrunit în ședință de lucru în ziua de 19 iunie 1975, dezbătînd totalitatea lucrărilor literare originale, precum și traducerile apărute în anul 1974, a hotărît, prin vot secret, să acorde următoarele premii :

POEZIE

OVIDIU GENARU : **„Elegii"** — Ed. „Eminescu" și **„Goana după fericire"** — Ed. „Cartea Românească" ;
DAN DEȘLIU : **„Cetatea de aer"** — Ed. „Cartea Românească".

PROZĂ

FRANCISC PĂCURARIU : **„Labirint"** — Ed. „Dacia" ;
AUGUSTIN BUZURA : **„Fețele tăcerii"** — Ed. „Cartea Românească".
MIRCEA HORIA SIMIONESCU : **„După 1900, pe la amiază"** — Ed. „Eminescu".

DRAMATURGIE

CONSTANTIN CHIRIȚĂ : **„Adîncimi"** — Ed. „Eminescu" ;
MARIN SORESCU : **„Setea muntelui de sare"** — Ed. „Cartea Românească".

PUBLICISTICĂ ȘI REPORTAJ

PETRU VINTILĂ : **„Eminescu, roman cronologic"** — Ed. „Cartea Românească".

LITERATURA PENTRU COPII ȘI TINERET

ION DODU BĂLAN : **„Copilăria unui Icar"** — Ed. „Ion Creangă" ;
CONSTANTIN CUBLEȘAN : **„Iarba cerului"** — Ed. „Albatros".

CRITICĂ ȘI ISTORIE LITERARĂ

NICOLAE BALOTĂ : **„De la Ion la Ioanide"** — Ed. „Eminescu" ;
AUREL MARTIN : **„Metonimii"** — Ed. „Eminescu".

TRADUCERI ÎN LIMBA ROMÂNĂ DIN LITERATURA UNIVERSALĂ :

ETA BOERIU : **„Cancionierul lui Messer Francesco Petrarca"** — Ed. „Dacia" ;
BOȘCA TEODOR : **„Sonete" de William Shakespeare** — Ed. „Dacia".

TRADUCERI DIN LITERATURA ROMÂNĂ ÎN LIMBI STRĂINE INCLUSIV ALE NAȚIONALITĂȚILOR CONLOCUITOARE

DARIE NOVĂCEANU : **„Memoria de las Rosas Floridas"** — Ed. „Univers".
DEÁK TAMÁS : **„Lauda lucrurilor" de George Călinescu** — Ed. „Kriterion".

LITERATURA NAȚIONALITĂȚILOR CONLOCUITOARE

HUSZÁR SÁNDOR : **„După-amieze ploioase"** — Ed. „Kriterion" ;
PANEK ZOLTÁN : **„Minuni neglijabile"** — Ed. „Kriterion" ;
ARNOLD HAUSER : **„Examen cotidian"** — Ed. „Kriterion" ;
HANS KEHRER : **„Jimbolia, 1944"** — piesă jucată la Teatrul de Stat German — Timișoara.

DEBUTURI

MIRON CORDUN : **„Curtea Veche"** — Ed. „Cartea Românească" ;
ZÂRNESCU CONSTANTIN : **„Clodi primus"** — Ed. „Dacia" ;
FETCU LUCIA : **„Aer"** — Ed. „Cartea Românească" ;
CIOCÂRLIE LIVIUS : **„Realism și devenire poetică"** — Ed. „Facla" ;
ISRAEL BERCOVICI : **„În ochii unei cafele negre"** — Ed. „Kriterion" ;
MIHAILO NEBELEAC : **„Lorana"** — Ed. „Kriterion".

aqua forte

O ipostază a prezentului : Poezia

● *La Hunedoara cuvîntul poezie s-a impus ca și cuvîntul oțel. Țara Zarandului nu numai că respiră poezie, dar știe să o și asculte. Prima afirmație am scris-o reținînd momentele „Salonului literar-artistic" găzduit în urmă cu o săptămînă de clubul „Siderurgistul", a doua „rememorînd" atmosfera propice zborului poeziei din timpul ședătorii literare ce a avut loc în orașul Brad. Atît în cetatea de scaun a oțelului românesc, cît și în leagănul de istorie pe care îl reprezintă vestita Țară a Moților, poeziei locurilor, bărbătească și molcomă, dură și diafană pînă la transparență, i-a fost alăturată, în prezența unui public divers, poezia semnată de Ioana Diaconescu, Nicolae Dragoș, Dorin Tudoran, Teodor Balș, Mircea Dinescu și Florin Costinescu (membri ai cenaclului revistei „Luceafărul") și de Valeriu Bărgău, Iv. Martinovici, Eugen Evu, Neculai Chirică (membri ai cenaclului hunedorean „Flacăra").*

Eugen Seceleanu a susținut cu succes „partitura" prozei. Dialogurile cu cititorii au fost, firesc, urmate de întîlnirile și reîntîlnirile cu istoria trecută și prezentă a acestor locuri, grupul de scriitori vizitînd localități ale căror nume evocă fapte cu profunde semnificații pentru existența și lupta poporului nostru pentru dreptate și libertate socială și națională. Țebea, Baia de Criș și numele unor eroi care au intrat în legendă : Horia, Avram Iancu... Gorunul lui Horia — obeliscul natural al unei memorii... Mormîntul lui Avram Iancu — un loc de înțelegere a istoriei și de reculegere...

Pretutindeni — trecutul care găsește mereu cuvîntul cel mai simplu de a vorbi sensibilității noastre ; pretutindeni — prezentul, așa cum îl știm, tonic, efervescent, calm, înalt.

Poezia, una dintre ipostazele lor...

F. C.

Mihailopol

● *Nu știu cît de bun fotograf este dar am siguranța că ne aflăm în apropierea unui mare artist. Privită de ochiul lui Mihailopol, realitatea redevine spectaculoasă și fascinantă ca o ficțiune. Captată și cîntărită în camera obscură a aparatului său de „luat vederi", lumea se eliberează de prejudecăți, își recapătă curajul de a fi veselă și tragică, bună și ipocrită, plină de tandrețe ori bîntuită de singurătate.*

La fel de sensibilă în fața obișnuitului și a excepției, retina lui Mihailopol este, fără îndoială, a unui moralist. Bun diagnostician, interpretîndu-și cu inteligență radiografiile obținute pe peliculă, Mihailopol și-a format un simplu dar foarte rafinat sistem de citire a realității, a omului. Dintre toate filtrele prin care ne măsoară — mai ales în portrete — dintre dioptriile sub care-și limpezește gîndurile despre noi — mai ales în „trucaje", „compoziții" — ironia mi se pare a-i fi cea mai dragă. Într-adevăr, Mihailopol este un mare și grav poet ironic al imaginii. Ironiei sale i se potrivesc de minune cuvintele lui Mihail Sebastian : „Nimic nu e mai greu de explicat decît o ironie".

Ca orice mare artist al imaginii, Mihailopol preferă „colorului" „alb-negru". Dar puținele sale erezii color sînt excepționale ; reabilitează culoarea.

Un alt examen foarte dificil pe care-l are în față orice fotograf se constituie din așa numitele „fotografii industriale". Mihailopol le rezolvă cu aceeași pasiune, inventivitate, prospețime pe care le pune în orice imagine.

„303 fotografii" nu este doar o expoziție deschisă în incinta Naționalului bucureștean, ci un salon în care un mare artist ne întreabă : „Știți să mai priviți în jurul vostru ?".

D. T.

Vă rugăm să vă reînnoiți abonamentul la revista
„LUCEAFĂRUL"
● Abonamentele se fac la oficiile poștale, prin factorii poștali și difuzorii voluntari din întreprinderi și instituții
● Vă rugăm să semnalați redacției orice neajuns în legătură cu primirea la timp și în condiții civilizate a abonamentului, precum și alte aspecte negative privind difuzarea revistei noastre

biografia debuturilor

Invitatul nostru: Al. I. Ştefănescu

„Scriu pentru a spune «ceva» mie şi cititorilor“

1. „Dar voi sînteţi chiar comunişti !“

— V-aţi născut în Bucureşti, aţi copilărit şi-n Piaţa Rosetti şi-n Bariera Vergului. Aţi fost, aşa cum aţi mărturisit-o deseori, „băiat de Bucureşti“. Obligat de împrejurări, v-aţi mutat pentru o vreme la Braşov, însoţindu-l pe fratele, care în lipsa părinţilor dispăruţi prematur, îşi lua obligaţia de a vă sprijini. Vă despărţeaţi de „cantemiriştii“ Gellu Naum şi „Miticuţă“ băiatul lui Perpessicius. Peste ani, reîntors în Bucureşti deveneaţi student la „Litere şi Filosofie“. Cam din acest punct al „începutului dumneavoastră de drum“ aş vrea să înceapă convorbirea noastră. Sînteţi de acord ?

— Da, numai că trebuie să afli că drumul spre „Litere“ şi „Filosofie“ a fost ceva mai ocolit. Fratele meu nu agrea deloc „literele“ şi cu atît mai puţin „filosofia“. Nu mă vedea decît la „Politehnică“, aşa cum era şi normal.

— De ce era aşa de normal ?

— Fiindcă „literele“ şi „filosofia“ nu prezentau nici o garanţie cu privire la un echilibru material. Or, eu, copilul atît de marcat de un orfanat timpuriu, băiatul pentru care fratele său, tot un tînăr în fond, îşi rupea de la gură, trebuia să optez pentru o profesiune cu un maximum de siguranţă în ceea ce priveşte cîştigarea existenţei. Această profesiune era cea de inginer. Pe vremea aceea, erau în Braşov mulţi ingineri străini, excelent plătiţi, scump plătiţi, pentru că specialişti români nu se prea găseau. Aşadar, şi fratele meu, şi cei din jurul său vedeau în mine un viitor inginer, care, reîntors la Braşov, să cîştige bine şi să ridice „standingul“ întregii familii. Aşa că am dat examen la Politehnică. Am reuşit (fusesem „cel mai bun la matematici“ în liceu), am devenit student şi-am locuit la căminul... „Ţara Bîrsei“ ! Reîntors la Braşov, în vacanţa de paşti, după o sesiune cu note onorabile, în ultimul moment, i-am mărturisit fratelui meu că nu mă mai întorc „nici mort“ la „Politehnică“. Vădit afectat, ultragiat aş putea spune, în marea lui dragoste pentru mine, a înţeles şi a acceptat, deşi „pierdeam un an“ !

— Începuseră primele dumneavoastră „încercări literare“?

— Nu mă gîndeam la astfel de lucruri. Fusese ceva, ca o glumă, în timpul bacalaureatului, dar nimic mai mult. Tot „învăţîndu-l“ pe Alecsandri, m-am întrebat dacă nu pot să fac şi eu poezii. Am şi „făcut“ vreo două. Nu, în mod sigur, n-am avut ceea ce se cheamă, uneori patetic, o „mare chemare“ şi încă „din pruncie“.

— Cam ce ştiaţi despre literatura vremii, cînd aţi devenit student la litere ?

— Mai întîi trebuie să-ţi spun că am devenit nu numai student la „Filologie romanică, secţia franceză“, ci şi la Drept. Dar pe acesta l-am părăsit repede, după ce am înţeles că, sărac fiind, fără relaţii, avocat ar fi însemnat pentru mine „ăla care-i înşeală pe procesomani şi pe ţăranii săraci“. Aşa s-a făcut că, de la Drept m-am furişat spre vechiul meu vis : „Filosofia“. N-am regretat. Aici l-am avut profesor pe Tudor Vianu, pentru care am nutrit de atunci înainte cea mai desăvîrşită stimă şi de fapt o mare dragoste.

— Cum era Vianu ? De ce-l iubeaţi ?

— Era tînăr, adică avea vreo 40 de ani, dar era un mare profesor. De o mare cultură, de o mare distincţie şi, mai ales, cu o mare dragoste pentru ceea ce preda. Dacă pe Nicolae Iorga îl admiram, pe Vianu îl iubeam. Îi admiram şi pe Rădulescu Motru sau pe P. P. Negulescu. L-am audiat chiar şi pe Nae Ionescu. Se zice că este „fascinant“. Am vrut să „verific“ şi am audiat „voluntar“ (pentru că eu nu prea aveam vreme „de pierdut la cursuri !“) un curs al său. Din păcate, după cum bine ştii, era încărcat cu electricitate negativă !

— Întorcîndu-ne la „Litere“, o întrebare despre literatură : ce ştiaţi despre literatura română de atunci ? Ce citeaţi ?

— De la Braşov (unde am descoperit o bibliotecă publică „gratuită“) setea mea de lectură n-a mai fost potolită pînă azi. Citeam tot : de la „Introducere în filosofie“ de Paulsen pînă la literatura lui Pitigrilli şi Dekobra. Tot la Braşov am descoperit „Cuvîntul liber“, pe care fratele meu, radicalizat de criza din '29—'33, îl cumpăra. Aşa am făcut cunoştinţă cu ideologia de stînga. Ea, ca oricărui copil sărac, mi se potrivea ca o mănuşă. Mai tîrziu, ca student, nu prea gustam pe Cezar Petrescu ori pe Ionel Teodoreanu, dar îmi plăcea foarte mult Mircea Eliade. Tot aşa, îi preferam (şi-i pastişam pe ascuns !) pe Arghezi sau Ion Barbu, lui Lucian Blaga şi chiar Bacovia. **De gustibus...**

— Ce găseaţi la „Litere“, în acel an 1934—1935 ?

— Mai întîi îi regăseam pe foştii „cantemirişti“ : „Miticuţă“ şi Gellu Naum. Acesta din urmă, descopeream cu uimire, era deja o personalitate de stînga, preocupat şi implicat în problemele artei ! Găseam o puternică mişcare de stînga (Grigore Preoteasa, Constanţa Crăciun, Miron Constantinescu şi alţii) — trebuie să arăt, că „Filologia franceză“ a fost ultima dintre redutele „democratice“ studenţeşti în calea fascizării impuse de legionari la Facultatea de litere. Găseam nişte profesori remarcabili. Nu atît Charles Drouhet — deja bătrîn, depăşit în multe privinţe ca profesor — ori Bazil Munteanu — aureolat de o Panoramă a literaturii române, publicată la Paris în „Editions Kra“, el n-a reuşit să-şi refacă legătura profundă cu ţara şi poporul său — cît „eroii“ de genul Nicolae Iorga. Bineînţeles nu pot omite nume ca Ovid Densuşianu, Al. Rosetti, N. N. Condeescu, chiar G. Oprescu sau D. Caracostea. Un grup foarte viu era la „Filosofie“ : Traian Herseni, H. Sthal, Golopenţia, Mircea Vulcănescu... Catedra lui Gusti !

— Dintre revistele de stînga ale acelui timp, „Cadranul“ scos de Ştefan Popescu şi coordonat de Miron Constantinescu era o tribună a tinerilor de stînga ; studenţi şi scriitori. Care au fost relaţiile dumneavoastră cu cei din grupul revistei ?

— Deşi încă nu scriam cu gîndul de a deveni scriitor, colegi de-ai mei, amici, precum Alexandru Balaci sau Mihnea Gheorghiu, ştiau că am unele preocupări literare. Am fost invitat la „Cadran“ unde am citit o poezie, în care era vorba de recenta, pe atunci, moarte a fratelui meu de la Braşov. Verdictul celor prezenţi, pare-mi-se al lui Ştefan Popescu-Vasia a fost cam aşa : „Nu e rea, dar n-ai mare talent“. Am citit şi o proză, pe care regretatul Victor Iliu o găsise foarte „cinematografică“. Şi totuşi, n-am scris scenarii la viaţa mea. Afară de unul, solicitat de regretatul Mihu Dragomir şi care „respins“ a devenit mai tîrziu romanul **„Să nu fugi singur prin ploaie“**, prima mea proză „onorabilă“. Apoi am fost pierdut din vedere de cei de la „Cadran“.

— De ce ?

— Ştiu eu ce să spun ? Poate că le părusem „nesigur“. Mi-aduc aminte că la o „şedinţă“ eu am exclamat cu o candidă surpriză : „Dar voi sînteţi chiar comunişti !“. Ştiam că Miron Constantinescu era „urmărit“, fusese arestat, dar pe alţii îi crezusem doar „democraţi“ şi-atît. Pe de altă parte veneam rar pe la Universitate. Eram „intern“ la Şcoala Normală Superioară, eram în alt cerc. Şi nici eu nu i-am mai căutat. Probabil din orgoliu. Eram desigur jignit de lipsa de încredere, dar spiritul mic-burghez timorat, al „orfanului“, al celui care trebuia „să devină independent material“, teama de represiunea posibilă, n-au avut o înrîurire mai mică. Timorarea mai avea o sursă, de data asta generală : începuse cel de-al doilea război mondial şi soarta fiecăruia şi cea a armelor apărea destul de neclară, chiar ameninţătoare.

— Ce amintiri mai aveţi din facultate ? Adică din cele două facultăţi.

— De la „Filosofie“ amintirea unor colegi şi prieteni cu profiluri de pe atunci foarte promiţătoare : Ion Frunzetti, Mihai Levente, Eugen Schileru, Silvian Iosifescu. De la „Filologia romanică“, o bursă de două luni în Italia şi Franţa. Peripeţiile acestei burse sînt multe şi pitoreşti. Aş vrea să-ţi spun doar două lucruri. Unul, că eram atît de sărac, încît strîngeam chiştoacele din holul hotelului pentru a-mi „răsuci“ cîte o ţigară. Doi, că împreună cu Alexandru Balaci am sărutat prezumtivul mormînt al celor doi îndrăgostiţi celebri, Romeo şi Julieta. Între aceşti doi poli, de mizerie şi exaltare romantică, s-au desfăşurat momentele mai importante ale acelei burse.

— Aţi reuşit să terminaţi studiile fără dificultăţi ?

— Da. Am luat o licenţă la Drouhet în 1938 şi alta la Vianu în 1939.

2. „Descoperirea marxismului este momentul hotărîtor“

— Din cîte ştiu eu, după terminarea războiului aţi revenit, nu pentru multă vreme, în învăţămînt.

— E adevărat. Eram la „Colegiul Sfîntul Sava“ tînăr coleg de cancelarie cu marii Pompiliu Constantinescu şi Şerban Cioculescu.

— Mi-aţi putea spune cîte ceva despre „noii“ dumneavoastră colegi ?

— Sigur. Mare lucru însă n-am ce-ţi spune. Îi cunoşteam şi-i respectam din presă, sau, pe Şerban Cioculescu din „Istoria literaturii...“ scrisă împreună cu Vianu şi Vladimir Streinu. De altfel, Şerban Cioculescu îmi fusese şi profesor, iar apoi m-a şi „uns“ în calitate de inspector general, ca : „profesor definitiv“, în 1947. Pompiliu Constantinescu mi s-a părut mai rece, poate era doar rezervat. Nu l-am văzut niciodată ca pe un conducător de opinie, calitate indispensabilă oricărui mare critic. Cum să-ţi spun, cu Pompiliu Constantinescu se întîmplă poate ceva similar cu ceea ce se petrece, de exemplu în proză, cu Anton Holban ori Pavel Dan. Realele lor calităţi îmi apar suprasolicitate de critica tînără. Nici Holban şi nici Pavel Dan n-au apucat din păcate să se constituie în scriitori puternici şi literatura se face, totuşi, nu cu mari promisiuni, ci cu certitudini. Pe lîngă Marin Preda sau Titus Popovici, de pildă, după mine Pavel Dan face o figură palidă, oricît de scumpă tuturor.

— Întorcîndu-ne la acel an, 1945, ce raporturi aveaţi dumneavoastră pe atunci cu literatura, vreau să zic cu scrisul ?

— Întors de pe front „m-am apucat“ să scriu şi am şi scris un lung roman (700 pagini, deci „puteam !“) facil şi sentimental.

— Cum se numea „romanul“ şi ce s-a întîmplat cu el ?

— Se numea, nici mai mult, nici mai puţin decît „Sexe“. L-am depus la un concurs al editurii „Cultura Naţională“, dar fără nici un succes. Premiul a fost cîştigat de şeful „tineretului naţional-liberal“ Mihai Villara cu „Frunzele nu mai sînt aceleaşi“. Colegii mei de cancelarie Pompiliu Constantinescu şi Şerban Cioculescu care făceau parte din juriu n-au prea fost sinceri cu mine. Doar Şerban Cioculescu a fost mai franc, spunîndu-mi la un moment dat : „L-am citit. Nu e aşa de bun“. Mai tîrziu, l-au citit criticii marxişti (chiar Paul Georgescu !) însă cînd Grigore Preoteasa mi-a spus „Poţi să-l publici, dar nu la o editură de-a noastră“, am înţeles şi l-am retras. Zace şi azi într-un nostalgic sertar juvenil. Ceva am utilizat totuşi, după 20 de ani, în romanul „În căutarea Isoldei“.

— A existat în această perioadă un fapt mai important pentru evoluţia dumneavoastră !

— Aşa cum am mai spus-o şi altădată, trebuie să mărturisesc că descoperirea marxismului, situată după întoarcerea mea din război, este momentul hotărîtor „care mi-a marcat existenţa“.

— Practic la ce a dus această descoperire a marxismului ?

— Am aderat la Partidul Comunist Român nu numai pentru că eram sărac dar pentru că se baza pe o filozofie care mă cucerise (vezi **Al cincilea anotimp).** Partidul mi-a prilejuit, de altfel multe descoperiri. Una dintre ele era reabilitarea noţiunii de patriotism, care pentru generaţia interbelică fusese atît de compromisă fie de „patriotardismul“ de tip „Universul“, fie de şovinismul bestial legionar, fie de naţionalismul agresiv de tip antonescian. Intelectualul interbelic era împins spre deprecierea propriului popor. Comuniştii, patrioţi înalţi şi sinceri, au făgăduit o Românie demnă şi, mă bucur că pot s-o spun, au şi realizat-o. Evident, procesul nu s-a încheiat. Este unul dintre acelea care nu „trebuie să se încheie“ !

— Stimate Al. I. Ştefănescu, bănuiesc, sînt aproape sigur, că nu vă spun o noutate aducîndu-vă la cunoştinţă că despre Al. I. Ştefănescu, redactorul „Contemporanului“ între anii 1946—1949, se spune că aţi fi fost unul dintre cei mai activi critici literari proletcultişti. V-aş ruga să zăbovim puţin asupra acelei perioade.

— Ei, cu proletcultismul nu-i chiar atît de simplu, cît pare unora şi cît ar vrea alţii. Sînt, după mine, trei perioade distincte. În perioada 1944—1948 se poate vorbi nu de proletcultism, ci de luptă literară, e adevărat, fără menajamente, între scriitorii „angajaţi“ şi cei „rezervaţi“ sau chiar reacţionari. (Dacă M.R.P. îl „demasca“ încă în 1944 pe... Tudor Arghezi îţi dai seama de violenţa înfruntării !) Am fost, începînd din 1946, în prima linie a frontului (ideologic !) N-am atacat „valori“ pe care le recunoşteam interior, dar scriam „mai bine“ despre o carte slăbuţă a unuia **de-ai noştri,** nu scriam deloc, ori cu multă severitate, despre cartea unui autor ale cărui idei erau împotriva noastră. Ceea ce am învăţat eu, şi alţii, în acea perioadă era, ca să-i zic aşa, **partizanatul.** Nu prea exista cale de mijloc.

— Şi totuşi, nu mi-aţi răspuns dac-aţi fost critic proletcultist.

— Răbdare. Am spus că deosebesc trei perioade. Dacă în prima perioadă nu se poate vorbi despre proletcultism, în a doua (aproximativ 1948—1954) au existat la noi astfel de poziţii. Proletcultismul se poate reduce după mine la două idei. Ambele nu doar greşite ci şi dăunătoare. Întîi, aruncarea peste bord a „moştenirii literare“, al doilea „inventarea“ de scriitori. Nu am împărtăşit niciodată aceste idei, ba le-am şi combătut, după puterile mele şi ale epocii.

— Dar „a treia perioadă“ literară ?

— A treia perioadă este cea a realismului socialist. Realismul socialist, după cum ştii, s-a constituit sub egida unui mare scriitor, Maxim Gorki, ca o reacţie **împotriva proletcultismului.** Şi ca să-ţi răspund, în sfîrşit, la întrebare : da, am fost critic realist-socialist, şi ce-i cu asta ? Crezi că a fi critic psihanalitic, este o chestie de ruşine ? Principalul e să fii critic marxist, zic eu astăzi.

— Nu regretaţi nimic din ce-aţi scris atunci ?

— Ba da. Regret, de pildă, că-n entuziasmul meu de a da o „viziune marxistă“ asupra clasicilor români, am iscălit o prefaţă schematică la „Pagini alese“ din Mihail Kogălniceanu (Editura de stat, 1948). Regret că m-am lăsat antrenat alături de nume ilustre, de altfel, ca de pildă, Geo Dumitrescu în campania împotriva „Anei Roşculeţ“, o nuvelă a lui Marin Preda, prin anii 1949—1950. Regret...

— De ce v-aţi lăsat antrenat ?

— Pentru mine, atunci, unii mentori literari, proletcultişti, erau obiectul unei sincere admiraţii. Ei erau unii dintre oamenii care luptaseră pentru ideile prezentului, eu nu. Ei erau nişte eroi care se-ntorceau după ani grei de puşcărie, eu nu. Ei erau, deci, cei care **ştiau** ce spun, cei pe care trebuia să-i **urmez.** Înţelegi ? Era ca o legendă, era o admiraţie care un timp, mi-a „forţat“ mîna.

— Şi n-a existat nici un moment în care încrederea dumneavoastră, iertaţi-mă că-i zic aşa, oarbă, în astfel de oameni, desigur cu merite, să se fi clătinat ? N-aţi avut, vreau să spun, şi păreri personale ?

— Sigur, a venit o vreme cînd am văzut că „îngerii“ nu sînt numai „îngeri“. M-am îndoit, şi în şoaptă cu glas tare.

— Daţi-mi un exemplu de o situaţie în care v-aţi îndoit cu „glas tare“.

— Îţi plac „anecdotele“. Bine. Uite, chiar în 1946, eram într-o şedinţă de colegiu a „Contemporanului“. Se analiza numărul apărut în care se afla şi un articol semnat Mihail Şova, în care se punea în dubiu originea latină a limbii române. Profesorul din mine s-a simţit stupefiat. Mi-am spus, în calitatea mea de „şoarece de redacţie“, „punctul de vedere“, minunîndu-mă de ce-i putea trece prin cap „acelui“ Mihail Şova. Tovarăşul care conducea şedinţa a spus : „Are dreptate profesorul. Să publicăm şi un articol care să susţină alt punct de vedere“. După şedinţă, unul dintre colegii care pufnise de cîteva ori în rîs în timp ce-l „atacam“ pe autorul cu pricina mi-a spus „Tu ştii cine-i Mihail Şova ? E chiar Roller“. Inutil să spun, că Mihail Roller era de faţă şi, curios, s-a abţinut de la comentarii.

— De fapt, cu ce aţi debutat în „Contemporanul“ ?

— Cu o proză despre care Dan Petraşincu admisese că este „de nivelul lui Cezar Petrescu“. Pentru mine, un mare compliment. Dar în afară de proză şi critică literară, în perioada cît am lucrat la „Contemporanul“ m-am ocupat şi de îngrijirea unor ediţii din clasici : Kogălniceanu, Odobescu, Bolintineanu.

— Vă leagă vreo amintire mai deosebită de acea perioadă ?

— Da. Lucram şi la Ministerul Informaţiilor, Direcţia presei. Ov. S. Crohmălniceanu, coleg de redacţie la „Contemporanul“, — care mai apoi, cînd am devenit editor, mi-aducea pe birou cărţile unor autori ca Ştefan Augustin Doinaş sau Eugen Barbu sau îmi vorbea despre Negoiţescu — m-a convins să ajut doi tineri, scriitori şi comunişti, pentru a-şi publica nişte cărţi. Era în '47, multe edituri fiind încă particulare. Cînd a venit editorul Ocneanu de la „Forum“ să solicite aprobări pentru nişte scriitori americani de mîna a doua, i-am pus în mînă „La scara 1/1“. Aşa a debutat Nina Cassian. Lui Cioflec i-am dat cealaltă carte, o traducere din literatura sovietică semnată de Vladimir Colin. Se-nţelege că nu-i cunoşteam personal, la vremea aceea pe cei doi „tineri scriitori“.

— Dar dumneavoastră ca scriitor, ce eraţi ?

— Ce eram ? Mai nimic. Publicasem în colecţia „Cartea poporului“, în 1949, povestirea „Bobocica“, semnată cu pseudonimul Ion Aluzeţcu, utilizat şi în „Contemporanul“.

— Există vreun lucru care v-a mirat foarte mult pe atunci ?

— Primirea mea în Uniunea Scriitorilor în 1949. Deşi mi s-a explicat că era nevoie de-o „majoritate progresistă“ în Uniunea Scriitorilor mirarea mea a rămas destul de mare, dar m-a şi imboldit la activitate şi aşa au apărut ediţiile din Odobescu şi Bolintineanu.

3. „Un portret-robot“

— Am ajuns aproape la vîrsta de 40 de ani, şi Al. I. Ştefănescu încă nu se gîndea să devină scriitor. Totuşi, cum s-a hotărît ?

— Membru al Uniunii Scriitorilor eram, mai rămînea să scriu şi cărţi ! Exact la 40 de ani, mi-am zis „Mă, Ştefănescule, ce faci tu pe lumea asta ? Eşti tu director de editură, dar parcă nu ăsta-i idealul tău în viaţă“. Cu alte cuvinte, am pornit din nou, la patruzeci de ani, cu toate emoţiile adolescentului debutant. În cîteva luni am scris şase sute de pagini, m-am eliberat de obsesia „neputinţei“ mele şi destinul meu de scriitor s-a deschis. Evident, nu era decît un „material“ care abia peste nouă ani avea să vadă lumina tiparului : „Al cincilea anotimp“. 1963.

— Totuşi, dumneavoastră aţi debutat cu „Soare de August“, 1955, după care, pînă la „Al cincilea anotimp“ au urmat „Omul de pe catarg“, 1957, „Să nu fugi singur prin ploaie“, 1958.

—Da, „m-am născut“ ca scriitor publicînd „Soare de August“ dar „adevăratul meu debut“ îl consider a fi „Să nu fugi singur prin ploaie“.

— Ca director adjunct la E.S.P.L.A., între 1951—1956, îmi puteţi spune cum se debuta în vremea aceea faţă de condiţia debutului de azi ?

— Mult mai uşor. Alergam noi, editorii, după tinerii autori. Mi-aduc aminte de debutul lui Andriţoiu cu „În Ţara Moţilor“. Eu şi Virgil Teodorescu, pe atunci şef al secţiei „Poezie“, nu ştiam de unde să-l mai scoatem pe tînărul poet.

— Ce autori au debutat în acea perioadă ?

— Cam toate numele de circulaţie din ziua de azi.

— Daţi-mi, totuşi, două, trei nume.

— Bine. Să-ţi spun la întîmplare : Ion Gheorghe, Ion Brad, Ion Dodu Bălan... Toţi sînt Ion dar nu toţi sînt ardeleni.

— S-a „bătut“ editura pentru publicarea unor clasici mai „dificili“ ?

— Să ştii, să ştiţi toţi cei de vîrsta voastră, că nu toţi scriitorii au trecut de partea abuzurilor. Cum n-au făcut-o mulţi alţii, indiferent de domeniul în care au activat. Un Stancu, un Beniuc, un Jebeleanu, un Preda, un Bogza, un Titus Popovici, atît de tînăr şi alţii încă, au luptat împotriva opacităţilor. Eu, ca editor, de pildă am fost reclamat de superiorul meu, un bătrîn, mic poet de tristă amintire, că public poeţi „fascişti şi decadenţi“. Numele „denunţat“ erau GOGA OCTAVIAN şi BACOVIA GEORGE ! Mihai Beniuc era cel care scrisese prefaţa pentru Goga, neocolind bineînţeles greşelile politice ale poetului, politician neinspirat. Eugen Jebeleanu scrisese prefaţa pentru Bacovia ! Cu toate „bobîrnacele“ primite, am continuat să lupt pentru o politică editorială în folosul literaturii române bune, clasice sau contemporane. Am considerat că era pentru mine o datorie patriotică de la care nu mă puteam îndepărta nicicum. „Utilizam“ (termenul e o impietate, dar asta era situaţia) pe marii scriitori unde se putea. Aşa lucrau pentru E.S.P.L.A., la colecţia „Clasicilor Universali“, Lucian Blaga, Ion Barbu, Ion Vinea, Ion Marin Sadoveanu şi alţii. Îmi amintesc de „munca“ de la ESPLA cu mîndrie şi plăcere. Evident, voi mai fi comis şi erori.

— Ştiu că aţi fost şi redactor şef-adjunct la revista care vă solicită prin mine acest interviu.

— Da, am fost, alături de Corbea, Zincă, Desliu, unul dintre cei patru redactori şefi-adjuncţi

— Şi ce-au făcut cei patru (!!) adjuncţi ?

— S-au certat, pînă au fost daţi afară toţi patru ! E singura dată cînd n-am demisionat „voluntar“ !

— Şi chiar n-aveţi nici o amintire plăcută din perioada „luceferistă“ ?

— Cum să nu ? Foarte multe. De pildă am descoperit un prozator foarte bun. Manuscrisele lui zăceau prin biroul Gicăi Iuteş. I le-am cerut. Mi-a spus că nu e mare lucru de făcut cu tînărul, că nu prea ştie să scrie româneşte. Am citit manuscrisele şi mi-am dat seama că sînt ale unui prozator deosebit. Scria, într-adevăr, cam chinuit pe-atunci. L-am întrebat „Ce limbă maternă ai dumneata ?“. Dar l-am şi publicat. Se numea Nicolae Breban. Apoi, am amintirea acelei „boeme curate“ pe care am făcut-o alături de atît de tinerii şi talentaţii Nichita Stănescu, Cezar Baltag, Nicolae Breban, Grigore Hagiu, Lucian Raicu ş.a. Am profitat foarte mult, artisticeşte, din prietenia cu ei. Erau atît de curaţi, săraci şi talentaţi !

— Pe o hîrtie, pe care v-aţi făcut un fel de punctaj pentru interviul acesta, am citit următoarele : 1. Scriitor-amator, 2. Scriitor tînăr, 3. Scriitor angajat, 4. Dramaturg ratat, 5. Prozator realist. V-aş ruga să-mi descifraţi aceste formule. Ce înseamnă ele ?

— Se referă la mine. Să le luăm pe rînd. 1. Sînt un scriitor „amator“, pentru că nu am fost predestinat să fiu scriitor. Adică n-am scris „din fragedă pruncie“, cum scriu cei care nu pot fi altceva decît scriitori. Eu sînt un scriitor autoconstruit. Puteam, datorită unor certe aptitudini, să fiu un bun inginer, profesor universitar, înalt funcţionar în administraţie şi chiar altele. 2. Sînt un scriitor tînăr, pentru că scriu (adică public editorial) numai de 20 de ani. 3. Sînt dintotdeauna un scriitor angajat. Întîi am încercat să slujesc, fără mari succese artistice proprii, realismul socialist pe care-l apăram ca publicist. Apoi, renunţînd la „dogmele“ care-l schematizau, am rămas un scriitor realist, angajat. Angajat faţă de omenire şi faţă de poporul meu. 4. Dramaturg ratat, fiindcă după „aventura“ fericită a unei prime piese : „Cinstea noastră cea de toate zilele“ (1957), am mai avut şi altele. „Camera fierbinte“, jucată tot la Municipal în '61—'62, a fost pînă la urmă victima unei cabale. O altă piesă, „Joc de doi“, o piesă despre dragoste, a primit următorul răspuns : „tovarăşe Ali, eu vreau să te joc pe dumneata, fiindcă şi dumneata m-ai publicat pe mine. Dar...“.

„Darul“ se referea la căderea „Proştilor sub clar de lună“ a lui Teodor Mazilu şi la prudenţa excesivă a directorului respectiv. Totuşi s-ar putea, dacă reuşesc să scriu o piesă bună despre Eliade (Ion Eliade Rădulescu !) pentru care tot strîng material, ca dramaturgul din mine să reînvie. 5. Sînt un prozator realist, pentru că, depăşind dogmele amintite, rămîn pe teritoriul unui „realism deschis“. Scriu pentru a spune „ceva“ mie şi cititorilor şi implicit pentru a „convinge de ceva“ pe mine şi pe ceilalţi. Pentru aceasta, toate „metodele“ îmi sînt bune de la Kafka şi Faulkner, pînă la Thomas Mann şi Maxim Gorki. E ceea ce sper să se vadă în „Fratele meu, Femeia“, amplu volum de nuvele despre psihologia feminină (sub tipar la Cartea Românească) şi în trilogia „Majoratul interzis“, odiseea tragică a unui tînăr născut în timpul primului război mondial şi mort în al doilea (din care, primul volum este chiar „Băiat de Bucureşti“, de la „Albatros“).

— Acum, în finalul convorbirii noastre, stimate Al. I. Ştefănescu, doresc să vă adresez nu numai firescul „vă mulţumesc“, ci şi un cald „La Mulţi Ani !“ pentru cei 60 de ani pe care-i împliniţi chiar în ziua cînd aceste rînduri văd lumina tiparului.

Reporter

poezia tînără

Constanţa Buzea

Ceea ce se remarcă dintr-o dată la Constanţa Buzea (n. 31 martie 1941 din Bucureşti) este egalitatea cu sine însăşi de la întîiul volum pînă la ultimul. O evoluţie este aproape insesizabilă, cel mult observăm o potenţare a senzaţiilor şi emoţiilor care trebuie pusă desigur şi pe seama înaintării în vîrstă, a treptatei maturizări. Primele trei volume (*De pe pămînt*, 1963, *La ritmul naturii*, 1966 şi *Norii*, 1968) conţin, cum e firesc, impresii asupra lumii înconjurătoare, terestre şi supraterestre şi, dintr-o inhibiţie congenitală ,abia cîteva mărturisiri subiective, uimiri şi incertitudini : *Odaia cea mai strîmtă din Obor / cea mai strîmtă din Obor / Mi-a-ngrămădit între pereţii cu tapetul şters / Întîiul univers... / Era atîta lumină afară ; / Curiozitatea m-a îmbrîncit pe scară, / O treaptă, a doua, /Şi iată-mă ieşită în lume...* Poeta descoperă dragoste şi odată cu ea şi din ea poezia : *Trebuia să te văd într-o zi, să te chem. / Trebuia să se sfîrşească o vîrstă / Şi să înceapă a doua, / Trebuia să amestec mierea şi roua / Cu grijile dintotdeauna / Şi să fiu una... / Trebuia să încep cîntecul, şi l-am început. / Uneori am cîntat frumos, / Uneori am tăcut.*

Iubirea, e de părere Constanţa Buzea, trebuie trăită după legile firii, ceea ce nu înseamnă instinctual, fără elevaţie, fiindcă asta ne-ar tăia zborul : *Noi trecem şi ne luminăm / Cu soare arzător de explozii, / Să nu pierdem ritmul naturii / Mişcîndu-ne întru instinct. // La marginea mării există un ţărm / În care am stat goi de gîndire, / Cînd nu ne-am putut bucura / De nemărginire.*

Însă dacă privim prea mult în sus, pierdem din vedere ceea ce e jos, iar, pe de altă parte cerul este şi poate să rămînă veşnic, cum se vrea, al nimănui.

Universul îi apare poetei, la nivelul norilor, opera unui demiurg impasibil sau semnul unei creaţii ,barbare, stihiale, ameninţate de dezagregare (*Norii*). În această dezordine se cere instituită raţiunea, armonia (*Visul culorii*). Este interesant că autoarea se delimitează de universul închis şi destrămat al poeziei lui Bacovia : *Poet o destin, privind în moartea ta, / Nu stă nimic spre a te repeta. / Am să trăiesc cu cartea ta pe chip / Lîngă o mare-nchisă de nisip. // Ca marea te vei zbate undeva, / Cu somnul tins spre nepăsarea mea. / Ce nefirească şi de neuitat / E starea ta de vid şi de urmat. / Tu nu eşti mort ci blîndul dispărut, / Absent simbol al unui început.*

Următoarele două volume (*Agonice* şi *Coline*, ambele din 1970) sporesc senzaţia de monotonie a confesiunii şi meditaţiei asupra raportului dintre eu şi lume, dar totdeodată aduc mărturii mai pregnante asupra comediei sau mai bine zis dramei iubirii. Constanţa Buzea devine acum exponenta foarte personală a luptei pentru salvarea de la cădere şi a efortului de ridicare, cu tot cortegiul de sfîşieri, dezamăgiri, retranşări şi speranţe. Poezia se preface în cîntec elegiac, liniştitor ca un „leac pentru îngeri“ : *Îmbracă-mă în alb, în alb ascunde-te şi tu. / Ce-mi dai, să-ţi dau această mînă dreaptă ? / Ce-mi dai, să nu mor azi, să mai rezist ? / Leac pentru îngeri — cîntecul meu trist.*

Se deplînge cu curaj condiţia speţei, destinul nefericit de a nu te fi născut bărbat : *E un coşmar, oricum, să fii femeie, / Privirea, plantă, moarte, mare, / De unitatea ta încăpătoare / Se spînzură destinul cel mai rău, / De bine te desparte întîmplarea / A nu te fi născut opusul tău.*

Femeia e umbra blestemată a lui Sisif, canonul şi sîngele lui sărit pe piatră, carnea care îi reumple scheletul, ori inocenta Solveig, ajunsă simplu nume în amintirea, pe cale de a dispărea şi ea, a lui Peer Gynt : *„Solveig, nume fără trup. / Eu numele bun l-am pierdut, / Sînt broaşte şi viermi liniştiţi împrejur, / Topitorul de nasturi din silă nu vine, / Şi din răzbunare / Sînt la gura mamei mele moarte demult. / O întreb şi ea pare nebună, / O sărut şi surîsul cu mine i l-am închis, / Îi dezmierd părul / Care supravieţuieşte devorînd-o, / Solveig, neblestemat de tine mă chinui ?“*

Lăsînd la o parte poemele care descriu realist chinurile prenatale (*Sete, Eter, Clepsidra*), dăm în *Agonice* peste o bacoviană, totuşi, senzaţie de negru : *Negru vin deasupra unui giulgi de aripi fără pene. / Cine smulge păsăretul, cine-l chinuie rîzînd ? / Iartă cu iertare neagră negre corpuri şi refrene, / Cînd de părul meu mă spînzur blestemînd.*

Colina este simbolul idealului către care se îndreaptă visurile himericului Don Quijote, zidul care-o aşteaptă pe soţia meşterului Manole : *Cu clasic dor vin la coline / Acolo unde demult mi-e bine, / Acolo unde nu sînt ruine, / Unde se-ngînă umbra cu sine. // Mă duc sperînd, n-am plecat încă, / Mă sfîrşeşte o moară adîncă, / E ca o boală partea mea stîngă, / E ca piatra ce se mănîncă / Numai de vînt şi de nimica, / Numai de starea soră cu frica. / / Înmormîntată acolo, cîntă / Seaca mea fire, ană subţire, / Sfîntă ca iarba unde mă-nchin / Nu sînt de vină că nu mai vin.*

Demnă de subliniat, tocmai pentru că vine de la o femeie, este revolta împotriva aşa zisei feminităţi, mult lăudate : *În faţa neputinţei de-a te convinge iar / Cu darul deznădejdii, ce mi-l desfid, cu plînsu-mi, / Retrag înfuriată, ca pe un pîlc barbar, / Femeile din mine, şi le arăt un ÎNSUMI.*

Dar, destin implacabil al femeii, maternitatea îşi reafirmă necesitatea ei imperioasă : *Aştept, şi pare simplu, / Aştept să nasc, pe jumătate vie, / Pe jumătate tristă de starea mea pustie / Pe care o voi răsfoi apoi, / În veghe şi în plîns, în astenie.*

Alte semnificaţii ale colinelor întîlnim în volumul de sonete *Sala nervilor* (1971). Ele sînt piscuri către care se îndreaptă gîndul (*Şi iarăşi gîndul meu e pe coline).* O colină a fost probabil pentru Constanţa Buzea şi forma fixă a sonetului pe înălţimea căreia a vrut să-şi verifice însuşirile prozodice de care dispune. Construcţia pieselor e severă, nu mai puţin îngheţată, şi cu unele abateri de la regula absolută : *În sala nervilor este tăcere, / Lipseşte aerul, lipsesc curtenii, / Regele joacă gol în golul scenii / Un rol nedemn de marea lui putere. // În sala nervilor nu e lumină, / Şi regele nu se aşează-n stemă. / Afară slugărimea îl blestemă / Cînd sîntem singuri, sîntem şi de vină. / Dar pentru-a te îmbrăţişa, cum nimeni, / Cu steaua ta ce vine-nfiorată / La sute şi la mii de ani o dată, / Nu treci nici tu mai mult decît o pată. / Şi muritorii văd întunecimi în / Sîngele ars al dulcei tale inimi.*

Şi în volumul următor, *Răsad de spini* (1973), sînt sonete, unul chiar cu metafora din titlu : *Dacă lăsatul e un sec, o pleoapă / Asupra unui vierme, dar de apă, / Fîntîna cere celui ce o sapă / Să fie fericit de viu în groapă. / Dar SĂ EA, din ce să-i daţi, dacă vă cere / Lacrimi de ceară, lumînări de miere ? / E mult prea tristă şi mai lesne piere / Decît o turmă împinsă la tăiere. // De ce n-am îngriji ca pe o boală / Un rău din care, dacă se mai scoală, / Sufletul l-am hrănit cu orhidee ? / / Cunoaşteţi blestematele maree / Pe hainele ce singure se-ncheie — / Răsad de spini ursită de femeie.*

S-a descoperit adeseori la Constanţa Buzea eminescianism, fără temeiuri reale. O elegie pur eminesciană găsim abia în *Răsad de spini* (*Cînd spiritele se despart*) : *Mereu de el mă voi găsi / Fără să vreau, departe, / Se va retrage-n sinea lui, / Mă va uita de moarte.*

Volumul intitulat *Pasteluri* (1974) nu conţine descrieri de peisaje în sensul clasic al cuvîntului. Poeta îşi caută un spaţiu potrivit spiritului şi inimii sale cu care să se identifice (*Un ceas în natură*) : *Eu am găsit în lume o livadă / Cea mai frumoasă-ntre livezi, / Sub cerul împăienjenit cu norii, / Cu păsările fluierînd fluid, / Să stai tăcut şi să te doară / Mai mult decît o rană tot ce vezi, / Să nu te temi de timp, de întîmplare, / Un ceas pe zi să redevii candid.*

Rucărul dintr-un pastel nu e localitatea, ci numai dorul de ea, *Dor de Rucăr.* Apar însă Săpînţa, Voroneţul, Vălenii de Munte (în amintirea lui Miron Radu Paraschivescu), Cisnădioara.

Al. Piru

Ce este și încotro

În întîmpinarea unei dorinți manifestată în nenumărate rînduri de scriitori și de cititorii revistei publicăm în acest număr o dezbatere despre poezia actuală. Ierarhia de valori a poeziei românești contemporane, ce părea stabilită pentru multă vreme, a fost pusă în discuție de chiar dezvoltarea poeziei și totodată și de critică. Poeți ce păreau pînă nu de mult intangibili au fost judecați cu exigență dintr-un punct de vedere diferit de cel care le-a prezidat consacrarea. Articole care n-au rămas doar în reviste ci au intrat și în volume țin să rediscute cărți și valori lirice care păreau de mult clasate. Fenomenul liric e în plină ebuliție și claritatea ierarhică de valori suferă de pe urma acestei frămîntări continui.

A încerca o analiză a fenomenului își are riscurile sale. Se știe că poetul e o specie foarte iritabilă și că e foarte puțin dispus să primească observație. Asta însă nu trebuie să facă să amuțească glasul criticului. O discuție de amploare despre poezia de astăzi se impune. Ideal este ca ea să nu evite abordarea frontală și discuția la obiect. Singura cale de elucidare este tocmai discuția la obiect.

Publicăm mai jos un preambul la dezbaterea revistei despre poezie, discuție la care participă critici de recunoscută atenție față de fenomenul poetic contemporan în aspectele lui principale : Ov. S. Crohmălniceanu, Dan Cristea, Alexandru Piru, Lucian Raicu, Eugen Simion. Semnificativ este faptul că nu întotdeauna opiniile celor antrenați în această dezbatere coincid. De altfel scopul nostru nu era de a da o față idilică discuției. Faptul că ideile preopinenților mai mult se despart decît se întîlnesc este el însuși un argument pentru necesitatea unei discuții acute privind poezia contemporană. Considerăm prezentul mesaj arătînd începutul unei dezbateri pentru care ținem deschise paginile revistei.

Pledoarie pentru explorarea unor teritorii inedite, descoperirea de formule noi

EUGEN SIMION : V-aș propune ca discuția noastră să încerce să răspundă la întrebarea următoare : **Ce este și încotro se îndreaptă poezia românească de azi ?...** Prima observație ce se poate face, privind peisajul literar actual este că se publică multe versuri, revistele sînt pline de poeme de toate felurile, apar săptămînal culegeri, semnate, multe dintre ele, de tineri. Cîțiva critici reputați analizează sistematic volumele de poezie, propun talente noi, fac ierarhiile de rigoare etc. S-ar putea spune, atunci, că trăim sub zodia poeziei. Există și un public de poezie, lucru rar azi în lume, căci în alte părți poezia nu găsește atît de ușor drumul spre înțelegerea publicului și nici publicul nu manifestă vreun interes special pentru poezia nouă. Speriat de perspectiva acestui divorț, un eseist a publicat, cu cîtva timp în urmă, un articol despre **criza poeziei,** cu niște concluzii foarte sumbre. Sînt, slavă Domnului, și voci mai încurajatoare. Mi-aș îngădui să citez una dintre ele : aceea a lui Pierre Emmanuel care declara recent (parafrazez) : „nu m-am simțit niciodată singur pentru că niciodată n-am singularizat, privilegiat situația mea de poet. Înainte de orice, eu sînt un om care trăiește în lume iubind viața sub toate formele, viața socială îndeosebi. Particip la o activitate care debordează de peste tot, aceea a oamenilor, a destinului omului. Această activitate a oamenilor în toate domeniile constituie adevărata poezie, față de care poezia mea nu reprezintă un aspect sau un accident individual. Nu mi-au plăcut niciodată bisericuțele, nici chiar bisericuța literaturii. Poezia nu este mai pură decît acțiunea. Ca orice limbaj, poezia este în om și pentru om". Cum se vede, pentru acest excepțional poet versul n-a încetat să fie o formă a solidarității umane. O formă și **o forță** (acțiune) capabilă să spună și să **provoace** ceva, chiar indiferența unui public mefient, de regulă, față de poezia timpului nostru. În ce raport se situează față de toate acestea poezia română contemporană ? Aș remarca faptul că poetul român este preocupat mai puțin de obstacolele ce stau în calea sensibilității moderne. Criza valorilor morale provocată de dezvoltarea științei și de expansiunea industrială nu constituie pentru el decît rareori și în subsidiar o temă de meditație. Nici criza limbajului nu este o temă privilegiată. Altele sînt problemele ce preocupă pe poetul actual și, în dezbaterea noastră, ele vor fi de bună seamă subliniate. Înainte de a le numi, să încercăm să definim momentul poetic actual. Este el înfloritor, cum lasă să se înțeleagă unele articole entuziaste sau trece, cum spun unii dintre confrați, printr-o fază de acumulare nesemnificativă ? Venim, în orice caz, după un deceniu excepțional de poezie (1960—1970) caracterizat prin : 1. — Debutul unei generații noi, ambițioase și talentate, hotărîtă să introducă un nou limbaj în poezie, mai adecvat și mai propriu decît limbajul poeziei anterioare, dominate de **epic, anecdotic, eveniment.** 2. — Reapariția unei generații, socotite **pierdute, dispărute,** cu opere remarcabile, interceptate și recomandate de aproape unanimitatea criticii. 3. — Reluarea unei alianțe spirituale cu tradiția bogată a poeziei noastre. Eminescu, Bacovia, Barbu, Arghezi, Blaga sînt citiți, imitați, luați ca punct de referință. Se încheie, astfel, noi alianțe spirituale Poezia postumă a lui Blaga a fost o revelație și constituie și azi un model pentru o parte a poeziei tinere. Generația care a debutat în jurul anului '60 și-a fixat o fizionomie și a reușit să impună cîteva stiluri individuale ușor de recunoscut. Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Cezar Baltag, Ana Blandiana, Ion Gheorghe ș.a. au devenit niște tineri maeștri urmați, imitați și, uneori (caz normal) contestați. E greșit de a crede că ei au spus totul în poezie, dimpotrivă, de la ei așteptăm în continuare scrieri fundamentale. Noile promoții caută (fenomen iarăși normal) un stil propriu. Unii îl caută în direcția unui expresionism de tip țărănesc urmînd îndeaproape pe Blaga, alții în aceea a poeziei ironice (Mihai Ursachi, Cezar Ivănescu) sau adîncesc lirica de meditație apropiind-o de confesiunea pură, Dan Laurențiu, Ileana Mălăncioiu, Dan Verona, Dinu Flămând, Dorin Tudoran, Mircea Dinescu etc. Efortul de diferențiere nu-i întotdeauna urmat de rezultate încurajatoare. Nu e un secret pentru nimeni că apar multe versuri ce suferă, am putea spune printr-un paradox, **de literatură.** Impresia este, în acest caz, dezolantă, **discursul** poetic nu ne spune nimic, vocea personală nu iese la suprafața poemului. Cele mai multe poeme de acest tip mimează un tragism al existenței. O sumbră metafizică dîmbovițeană pare a obseda pe unii. Din fericire, în viața de toate zilele ei sînt activi, voioși, uneori cu mari apetituri de viață...

OV. S. CROHMĂLNICEANU : Dacă vrem să evităm a ne expune fiecare, paralel, niște păreri și să angajăm o discuție efectivă, permiteți-mi să ridic cîteva întrebări. V-aș propune, în primul rînd, să examinăm care este situația poeziei noastre **azi.** Insist asupra cuvîntului **azi** și iată pentru ce : e neîndoios că după al doilea război mondial poezia românească a înregistrat numeroase și însemnate realizări. În ultimul deceniu s-a vorbit, chiar, pe drept, de o adevărată „explozie lirică" în literatura noastră. Acestea sînt lucruri incontestabile și privesc un **azi,** văzut mai larg. Eu v-aș invita să luăm în discuție, însă, nu unul sau cîteva decenii, ci strict momentul de față. Continuă oare, dinamica producției lirice să aibă același caracter exploziv, surprinzător ? M-aș mulțumi să gîdil doar numeroase vanități, dacă aș spune așa ceva, și nu mi-aș exprima anumite îndoieli. Mi se pare că începem să resimțim, tot mai supărător de la o vreme, un foarte răspîndit **epigonism.** Simptomul lui îl văd în următorul fenomen. Se scrie o cantitate mare de poezie „publicabilă", dar puțină care să izbească prin noutate. Publică versuri mulți cărora nu le poți contesta un anume talent. Rari dintre ei te reții, însă, prin ceva mai aparte. Simptomatic pentru ceea ce susțin mi se pare și tipul debuturilor principale din ultima vreme. Nivelul „culturii poetice", la un Dan Verona, Mircea Dinescu, Adrian Popescu sau Dinu Flămând, de pildă, este ridicat. Talentul iarăși, nu intră în discuție, fiind evident. Dar aceste debuturi, fără îndoială remarcabile, dau o senzație mult mai slabă de noutate, (o excepție, după mine, Ileana Mălăncioiu) ca debuturile imediat anterioare ; să ne gîndim la Adrian Păunescu, Emil Brumaru, Mihai Ursachi. Nu mai vorbesc de senzația violentă a noutății pe care au dat-o, atunci cînd au răsărit : Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ioan Alexandru, Ion Gheorghe, Cezar Baltag, Mircea Ivănescu. Știu că astăzi, cînd o mare varietate de formule poetice au fost ilustrate cu pronunțată personalitate, condițiile unui debut foarte original s-au îngreuiat mult. Dar asta nu schimbă situația. Sigur, fiecare epocă are identitatea ei. Există, totuși, după mine, unele similitudini între momentul prezent și cel din preajma războiului, cînd Vladimir Streinu a scris studiul „O perspectivă asupra poeziei noastre actuale". Ca și atunci, se face simțită o anumită tiranie a modelelor. O formă a epigonismului la care mă refer e producerea unei poezii abundente, reductibilă la cîteva formule consacrate. Apar numeroase versuri care nu sînt decît variațiuni, vag personalizate, din Blaga, Pillat, Voiculescu, Barbu, Vinea. Nu puține își au modelul chiar în cîțiva poeți de azi : Nichita Stănescu, Ioan Alexandru, Leonid Dimov. Oricît de corect ar fi realizate asemenea variațiuni, dau sentimentul lucrului odată auzit și sfîrșesc a plictisi prin repetiție. Cred că o problemă serioasă a liricii noastre, azi, este ieșirea din aceste tipare, explorarea unor teritorii inedite, descoperirea de formule noi.

EUGEN SIMION :

«Părerea mea este că, în viitor, poezia, trecînd prin faza de purificare formală (faza actuală), va regăsi marile ei surse vitale și grația spontaneității. Simțim, în toate planurile existenței noastre, o mare dorință de naturalețe și profunzime simplă. Poezia — care este și ea un mod de existență, o pedagogie subtilă care ne învață un mod de a fi — **va regăsi, sînt sigur, acest alfabet al lucrurilor fundamentale.».**

EUGEN SIMION : Să nu ignorăm un alt aspect al poeziei ce se scrie azi : reînvierea poeziei politice și patriotice. Adrian Păunescu e un nume ce poate fi citat la acest capitol. Procesul are și reversul lui : lîngă o bună, substanțială poezie politică și patriotică (prin contribuția scriitorilor din toate generațiile) apare și o cantitate descurajantă de versuri patriotarde, facile în cel mai înalt grad. Ar fi necesar să facem o diferențiere între o poezie a evenimentului și o poezie care își alege drept temă meditația asupra istoriei.

OV. S. CROHMĂLNICEANU : Cît privește o parte a poeziei patriotice, găzduite de revistele literare și ziarele noastre, ea are la origine, cred, un scăzut simț politic. Vrea să celebreze evenimentul, să exprime sentimente publice, dar, paradoxal, este lipsită tocmai de conștiința istoriei. Priza slabă a acestei poezii la experiență umană concretă, care dă un conținut propriu **patriotismului socialist,** o face să devină neconvingătoare. Absența infuziei de elemente noi, calitativ diferite, în sentimentul patriotic, sărăcia accentelor lui vii, contemporane, duce la stereotipie, la o retorică răsuflată și creează tot un epigonism pueril.

Orice poezie care face mîndria unei culturi naționale reprezintă un act patriotic

ALEXANDRU PIRU : Tovarășul Crohmălniceanu s-a referit la epigonismul unor poeți de azi. Acesta a existat în toate epocile. Ion Barbu, Blaga, Ion Pillat, Bacovia au constituit și înaintе modele. Este bine ca un poet tînăr să-și aleagă un model, majoritatea marilor poeți au pornit de la modele. Și Arghezi a avut un model. Eminescu a funcționat ca model și pentru Arghezi și pentru Blaga. Cezar Baltag a pornit din Barbu, Ion Gheorghe a pornit și el tot din Barbu, Marin Sorescu din Topîrceanu și Minulescu, Tomozei, în mod clar, din Ion Pillat.

Totul e ca această fază să fie depășită. Nichita Stănescu n-a rămas la Arghezi sau Eminescu. La rîndul său a fost luat drept model (Ion Drăgănoiu, printre alții). Adrian Păunescu este luat și el drept model de un număr de poeți. Dar și la Adrian Păunescu se pot identifica modele, de exemplu Goga, căruia îi dă o replică la poezia **Oltul.** Sigur că sfera poeziei politice e mai restrînsă ca aceea a poeziei patriotice. Eu înțeleg prin poezie patriotică orice operă de artă care face mîndria unui popor. Dacă n-am gîndi așa, ar însemna că **Luceafărul** lui Eminescu nu e poezie patriotică. Orice operă literară care reprezintă manifestarea cea mai înaltă a spiritului unui popor este operă patriotică, exprimă specificul național în înțelesul de mod particular de a vedea lucrurile, justificat istoric, al unui popor. Și poezia zisă a evenimentului, poezia ocazională care celebrează anumite date, întîmplări, eroi, poate avea valoare cînd este opera unui autor încercat. N-are însă valoare cînd e practicată de poeți fără har.

LUCIAN RAICU : Mă raliez întru-totul opiniei lui Al. Piru după care orice poezie care face mîndria unei culturi naționale reprezintă un act patriotic, este, într-un sens larg și profund, poezie patriotică. În nici un caz nu participă la definirea activă a acestei noțiuni, atît de dezbătute și de actuale, versificările mediocre, fie cele școlăresc-idilice, fie cele tulburi, confuze și încrîncenate. În accepția mai precisă, mai limitată a cuvîntului, poezia politică și patriotică este bine reprezentată la noi de Jebeleanu și Beniuc, Geo Dumitrescu și Ion Caraion, Meliusz Joszef și Virgil Teodorescu, Labiș, Nina Cassian, Nichita Stănescu, Baltag, Tiberiu Utan, Ion Gheorghe, Sorescu, Adrian Păunescu pentru a menționa doar cîteva nume care au descoperit în această direcție un ton specific, un mod personal de expresie.

Un coleg al nostru invoca, pentru limpezirea discuției, următoarele cuvinte ale lui Pompiliu Constantinescu, la care (cred eu) nu mai e nimic de adăugat : „Poezia politică și socială nu se mulțumește numai cu concursul bunăvoinței, ci pretinde o deosebită energie temperamentală, o incandescență a expresiei, în care violența e de rigoare să atingă sublimitatea. Sentimentele colective se vor electrizate prin verb, prin imagine, și ridicarea lor la nivelul contemplației se face mai greu decît a sentimentelor intimiste și delicate".

DAN CRISTEA : G. Călinescu, scriind despre Goga, a explicat foarte bine situația și mecanismul poezfel politice. Într-adevăr, nu există mare poezie politică decît în clipa în care poetul, stînd cu fața la prezent, știe să atingă, totodată, toate fibrele personalității noastre. Poezia politică este ca un ghețar : cu o parte deasupra apei, cu alta, cea care-i asigură plutirea, dedesubtul ei. A celebra un eveniment, a vorbi despre o personalitate istorică, a exprima situația noastră în lume înseamnă a poseda, în același timp, viziunea din totdeauna a

„Pe un plan imediat forța poetică este aptitudinea de a scrie poezii bune și multe. Admițînd că e greu de scris măcar o singură poezie bună, pare că e cel puțin tot atît de greu a nu scrie multe poezii slabe. Puternic este poetul care izbutește să impună secolului vocea sa ; inclin să cred că mult mai multă forță trebuie să aibă acela care, aproape anonim și cu infinită modestie, își poate reprima și ultimul orgoliu : acela al inseși forței sale. Să fie această maximă putere, suprema slăbiciune ? Și nu-i această slăbiciune un suveran orgoliu ?"

ROMÂNIA LITERARĂ nr. 22
din 29 mai 1975

lucrurilor ce ne fac să vibrăm la cea mai simplă atingere. Nu se poate închipui poezie politică valoros lirică fără dragoste, fără ură, fără pasiune, fără durere, fără, într-un cuvînt, sentimentele profunde și autentic umane. Un poet al iubirii și al urii, ca Eugen Jebeleanu, este, totodată, un mare poet al politicului.

Punerea cap la cap a unor noțiuni, figuri și date istorice, dragi nouă, tuturor, nu constituie decît o rețetă, ușor de multiplicat, nu însă și adevărata poezie politică. Pentru aceasta e nevoie de meditație și de viziune istorică ; și, mai cu seamă, de sentimente.

LUCIAN RAICU : A privi în actualitate din perspectiva istoricului literar este, desigur, necesar, fie și numai pentru a îndepărta senzația de haos, de aglomerare fără sens, produsă de considerarea prea **de aproape** a lucrurilor. Dar nu e suficient, există primejdia de a vedea peste tot similitudini și fenomene care se repetă. Perspectiva istorico-literară invariabil aplicată generează un tip de rutină, de optică foarte confortabilă, de un folos discutabil cînd e vorba de literatura vie, literatura care **se face** și care sfidează normele cunoscutului. O astfel de „obișnuință" ne-ar îndemna, de pildă, să credem că momentul cel mai interesant al unei generații este cel al afirmării ei, al constituirii unui stil, și că tot ce urmează repetă, confirmă și — cam atît. Dacă venim cu acest criteriu spre literatura vie apar inevitabil niște stridențe, niște neadevăruri. Lucrurile se petrec în realitate în așa fel că astăzi e mai important să știm ce urmează consolidării unui stil personal, sau stilului unei generații. Scriitorii care l-au **găsit** nu trebuie să devină, numai pentru asta, cazuri **clasate,** care lasă loc, odată ce știm **formula** lor, celor în proces de cristalizare, iar aceștia, la rîndul lor, după ce s-au definit, trec pe un plan secundar — și tot așa mai departe, ca și cum literatura există doar pentru a se oferi ca obiect de studiu și a produce în critici conștiința liniștitoare că „mecanismul" funcționează cum trebuie. Ar fi deprimant. E mare lucru, desigur, ca un scriitor să-și descopere structura, să devină cineva anume etc. dar mai interesant este ce face mai departe, după ce începe să existe ca scriitor. Fiindcă este vorba de poezie, se observă nu puține cazuri care refuză să confirme norma amintită. Lucian Blaga se consolidase demult într-un stil, parcă **definitiv** caracterizat din perspectiva istoriei literare ; nu știu dacă a devenit sau nu **un altul,** dacă și-a modificat sau nu „nota caracteristică", dar poezia sa din ultima perioadă nu vrea să știe că autorul ei reprezintă un caz de-acum clasat, și izbucnește cu o forță **cel puțin egală** celei din fazele anterioare, prin care devenise definitiv „Lucian Blaga". Tot așa de limpede este și faptul că Dimitrie Stelaru, mult după ce istoria literaturii luase act de existența stilului său foarte pregnant, de genul său de poet boem etc., etc. ajunge să dea cele mai bune, de departe, opere ale sale. Eugen Jebeleanu avea, la fel, un stil definit cu mult înainte, dar opera sa cea mai profundă datează din ultimul deceniu, odată cu **Elegie pentru floarea secerată,** cu **Hanibal.** Gellu Naum se înscrie, din punctul de vedere istorico-literar, în cel de-al doilea val suprarealist, cum se spune, dar poet excepțional este de la **Athanor** încoace.

Poeții cei mai interesanți sînt cei care și-au cristalizat un stil, care se pot depăși pe ei înșiși și de la ei este de așteptat în continuare un cuvînt nou. Generația anilor '60 este o generație strălucită, încă în „expansiune". Ar fi greșit să credem că, din moment ce s-a definit, și-a epuizat mesajul. Un „stil" ne poate defini, dar **conștiința,** întrucît ne raportează mereu la o realitate ea însăși în schimbare, este inepuizabilă, afirmarea ei nu este niciodată un proces încheiat. Poezia de mare originalitate a unui Nichita Stănescu, a unui Mircea Ivănescu, de exemplu, nu e un fenomen consumat, de competența doar a istoricului literar.

OV. S. CROHMĂLNICEANU :

«Se nasc rețete, moduri de formulare care generează automat o vorbire poetică. Studenții noștri de la litere, frecventatori ai poeților „specialiști", într-un fel, prind ușor acest limbaj și-l utilizează apoi. Este nevoie doar de puțină îndemînare ca să fie fabricate versuri blagiene, bacoviene, barbiene. Și tocmai de asta ne izbim, după părerea mea. Adesea, execuția e „acceptabilă", ba chiar „onorabilă". Pînă la substanța poeticii adevărate, mai rămîne însă o distanță serioasă».

Un poet își poate deveni lui însuși epigon

ALEXANDRU PIRU : Situația poeziei românești de astăzi trebuie judecată puțin și în contextul universal, ca să vedem în ce măsură și-a creat un limbaj propriu, în ce măsură se poate vorbi despre o școală a poeziei de azi. Ce tendințe noi sînt în poezia occidentală ? Foarte greu de spus. În primul rînd, din punct de vedere social, poezia are o situație dificilă, cea mai grea din toate. În Franța am observat un dezinteres, cel puțin la Universitate, pentru poezie. La noi, dimpotrivă, este o mare voință de poezie, există un public de poezie și există și un orgoliu, mai ales printre tineri, de a se diferenția, de a-și crea o mitologie proprie.

Dacă ne uităm la ceea ce se scrie astăzi — și eu am citit o mulțime de volume de versuri, precum și versuri înfățișate spre publicare la o revistă pe care o conduc — și eu sînt de părerea aceasta, că există un mod stereotip de a scrie, că astăzi poeții care au studiat și cunosc poezia românească și cea străină scriu la un nivel acceptabil. Cei mai mulți au lepădat constrîngerile formale și scriu în versuri albe, proză așezată în formă de poezie.

teatru

Livada cu vișini

Nu demult, Televiziunea a prezentat într-o adaptare proprie „comedia" cehoviană **Livada cu vișini.** Despre relația micului ecran cu capodoperele teatrului universal am mai avut ocazia să discutăm. Spuneam atunci că o anumită simplificare și accelerare a textului sînt procedee oarecum inerente, avînd în vedere timpul limitat etc., etc. Iată însă că noua adaptare ne-a contrazis și încă într-un fel care ne bucură : nu numai că realizatorii nu s-au grăbit ci, dimpotrivă, au reușit să conserve acea lentoare sugerînd plictisul și oboseala, atît de specifică marelui dramaturg. Destule decepții ne-au arătat în ce măsură este dificil acest lucru, cum totul depinde de tonuri și de nuanțe. De data aceasta putem afirma că nervul inefabil de care depindea reușita spectacolului a fost atins. În prima parte mai cu seamă (corespunzătoare primelor două acte) mai înainte ca pasta să fi fost îngroșată, am recunoscut, în decor, în fotografia foarte frumoasă și în jocul actorilor, atmosfera cehoviană atît de greu de descris în cuvinte. Subliniem : în prima parte. Căci finalul suferă de o anumită aglomerare a spațiului (acumularea de detalii e uneori excesivă) voind să sugereze moartea prin sufocare a lumii înfățișate. De fapt în viziunea lui Cehov această lume expiră ușor, ca o ființă otrăvită de parfumul crinilor. O dată ajunși aici ne grăbim să relevăm calitatea excepțională a distribuției, pe aproape toată întinderea ei. Feminitatea crepusculară a Ranevskăei nu reprezintă numai datul unui personaj, ea se difuzează asupra întregii ambianțe, tot așa cum Liubov Andreevna însăși este produsul fanat al unui mediu în descompunere. Jocul strălucitor al Ginei Patrichi nu mai constituie, desigur, o surpriză. Însă rolul amintit poate fi socotit drept punct de referință în creația actriței, prin felul magistral în care a știut să redea ciudatul amestec de duioșie și inconștientă cruzime ce exprimă fondul eroinei. Pentru a ne demonstra spusele ajunge să citățm o singură scenă : cea a convorbirii ei cu Trofimov. Puternica personalitate a lui George Constantin a acordat poate dimensiuni exagerate lui Lopahin. E drept, acesta este un individ complex, la care setea de parvenire se combină în chip cu totul inanalizabil cu nostalgia copilăriei scăpătate. În anumite scene însă — nu ni se va lua în nume de rău observația — personajul domină exagerat prim-planurile. Umilitatea plîngăreață a lui Gaev, dublată de o ridicolă mîndrie nobiliară, a găsit în Fory Etterle, acest mare actor, pictorul deopotrivă profund și subtil. Varia, fiica vitregă, destin similar cu al Soniei din **Unchiul Vania,** a fost interpretat cu maturitate dramatică de Tamara Crețulescu, al cărei viitor artistic pare plin de promisiuni. Gilda Marinescu, cu gama ei de procedee cuceritoare, a emoționat în Charlotta Ivanovna, femeia iluzionist, tot așa cum Ștefan Radoff, sobru și sigur, a creionat caracterul contradictoriu al lui Epihodov. Caraghiosul — în pofida vorbelor mari risipite — Trofimov a fost intuit excelent de Virgil Ogășanu. E cazul să spunem, în sfîrșit, că Rodica Popescu și Dan Nuțu, în roluri de mai mică întindere și intensitate, au fost, prin interpretare, egalii partenerilor lor.

Apreciem recenta realizare a Televiziunii, — regizor Cornel Todea, scenografia Florin Gabrea și Ziarele Luscov — ca pe o reușită căreia i se cuvin toate laudele. Un ultim cuvînt pentru Gioni Răducanu, creatorul muzicii, inspirată, contribuind direct la comunicarea atmosferei spectacolului.

Cronicar

film

Hyperion

Povestea din „Luceafărul" era tensionată de dorința, citiți aspirația, fetei către o lume a adevărurilor pure, a esențelor nealterate de cotingențe. Se crea astfel, pe plan mental, o distorsiune : ambianța diurnă genera prin structura ei, dată de natura condiției umane, avidă de perfecțiune, elementul activ, tendința. **Hyperion** (Casa Patru, director Corneliu Leu), filmul scris de Mihnea Gheorghiu și regizat de Mircea Veroiu, pornește de la o situație aparent similară. Readucerea în cotidian a bărbatului mort într-o explozie atomică nu comportă însă atitudini dramatice, de nici o parte. Alegoria eminesciană e sublimată într-atît, am îndrăzni să spunem subțiată, redusă la o simplă referință.

Lipsa de angajament a unui posibil conflict — fie el și de ordin interior — vine, credem, din faptul că filmul are de renunțat la tema războiului și a sexualității pentru a se opri la aceea a morții, cu insistențe asupra cazuisticii de proveniență științifică. Visul în vis pe care îl trăiește tînăra femeie (explicitat prin specificul profesiei și prin sensibilitatea nevrotică) e tulburat de inserțiile neasimilate ale realului. Dar, aceasta, nu în înțeles ca forță de șoc, contrapunctică, antitetică — universul preocupărilor mărunte ; cantonarea în preocupărilor mărunte, cantonarea în film fără o coloratură ostentativă, spectatorul nu e obligat să realizeze ceea ce subtextual se insinuează cu finețe. Eleganța aceasta nu salvează, din păcate, caracterul artificial, izul de umplutură al unora dintre secvențe. Problema este de a vedea în ce fel interferențele între planul real și cel imaginar relevă logica (sau lipsa de logică) detectabilă la nivelul discursului filmic. Și aici trebuie spus că menținerea tehnicii narative tradiționale alături de o alta, dată de memoria afectivă, involuntară, aleatorie, stranie, ca și strădania de a conferi la tot pasul plauzibilitate visării în care se complace femeia, grija cvasi-clinică manifestată de colegul și cast îndrăgostitul Geo (Emmerich Schäffer), în genere preocuparea excesivă pentru motivații salubre subminează încrederea spectatorului, îl determină să gîndească simplist drama femeii, lăsînd de o parte sensurile mai adînci, de amplitudine filosofică. Nu vrem să-i facem cu tot dinadinsul un reproș lui Mircea Veroiu, observînd că plastica și, legat de aceasta, aspectul formal, imagistic, îl preocupă în defavoarea ideii.

Astfel, între a „ilustra" povestea — ea însăși inepuizabilă — a **Luceafărului** și tentația marilor izbînzi în materie s-a uitat tocmai un lucru de care se și vorbește la un moment dat : basmul eminescian, caracterul național — dar și universal — al acestuia.

Mircea Veroiu e, însă, un regizor care caută, care încă se caută pe sine — și în acest nou film sînt dovezi elocvente ale talentului său, — ceea ce constituie pînă la urmă lucrul cel mai de seamă. Ceea ce nu ne oprește să spunem că **Hyperion** stă alături de „7 zile" și departe de „Nunta de piatră" ori „Duhul aurului". Adela Mărculescu, prea puțin distribuită în filmele noastre, a dovedit că poate purta pe chip orice idee, chiar și o dramă cosmică. La fel, George Motoi. Călin Ghibu mi se pare un operator despre care se va vorbi din ce în ce mai mult.

Ion Lazăr

colocviile «luceafărului»

se îndreaptă poezia?

Se înțelege că aceasta nu e poezie, ci exercițiu, uneori pastișă. Un poet își poate deveni lui însuși epigon. De exemplu Brumaru, a făcut trei volume și riscul lui este de a se repeta. Aceste trei volume sînt ca unul singur. Și Gellu Naum și M. Sorescu la fel. Toți au trecut de zece volume. Toți poeții aceștia au scris în așa fel încît se poate vorbi la ei de o manieră mai mult sau mai puțin accentuată.

OV. S. CROHMĂLNICEANU : Am spus și eu că au apărut foarte mulți autori care scriu o poezie „publicabilă". Ea prezintă o serie de virtuți incontestabile. Este greu pentru un critic, care o judecă, să nu-i dea, ca să spunem așa, „notă de trecere". Mai există, totuși, un „dar"... Și acest „dar" traduce un sentiment surd de nemulțumire. Sînt poezii „publicabile", dacă vreți chiar acceptabile, dar nu și care te fac să tresari și ți se înfig prin ceva cu adevărat nou în memorie. Sigur, fiecare epocă are epigonismul ei, dar există momente în care tendințele epigonice se fac simțite în mod apăsător. Așa a fost în istoria poeziei noastre — cum știm foarte bine — momentul post-eminescian.

ALEXANDRU PIRU : Gellu Naum a debutat cu mult înainte de război, cînd n-a fost luat în seamă. În volumul **Poeme alese** sînt foarte puține lucruri noi. La Marin Sorescu se observă o manieră. Eu cred că **La Lilieci** e cea mai slabă carte a lui Sorescu. Este un reportaj în stil umoristico-bufon din viața de la țară, care nu reprezintă nici o noutate. Dimpotrivă, poezia mai veche a lui trebuie luată în considerație. A reprezentat atunci un stil. Volumul apărut la Iași, **Astfel**, nu mai conține nici o noutate și a apărut după **La Lilieci**, dovadă că Marin Sorescu persistă în maniera sa. Dimov s-a afirmat puternic în primele trei volume. Apoi a căzut în manieră și și-a devenit lui însuși epigon. Vezi volumul **La capăt.**

Blaga din postume nu diferă de cel antum. Nu aș vrea să se înțeleagă din tot ce am spus că pun accentul în mod regionalist pe anumiți poeți. Găsesc că poeți ca Mircea Dinescu, Dan Verona, Mihai Ursachi indică în ce direcție merge poezia românească astăzi. Personal, consider că Mircea Dinescu e mai frust în poezia sa, pe cînd Dan Verona e mai puțin exprimat artistic.

Dan Verona face o poezie inspirată de poezia imnică, dar nu știu în ce măsură are acces la marea poezie imnografică. Ioan Alexandru s-a instruit măcar. Verona face o poezie clasicizantă. El mimează o poezie pe care și-o închipuie ca atare la greci.

Eu o consider prozaică, ca și poezia lui Mircea Ivănescu. Era bine să discutăm această distincție care trebuie făcută și care s-a făcut și mai înainte între poezie și proză. Trebuie să fii Arghezi ca să scrii o poezie prozaică acceptabilă.

Poezia nu-i decît metaforă și o recunoaștem ca atare unde o găsim. Metafora nu se face atît de simplu și e cu totul altceva decît excesul de cuvinte. Goala retorică nu

LUCIAN RAICU :

«Nu cred că asistăm la un moment de criză a poeziei, la o progresivă substituire a creației prin clișeu. Poezia trăiește în continuare un moment foarte bun pe care, din păcate, versurile tipărite în reviste nu-l reflectă îndeajuns (cu unele excepții fericite, cum ar fi recentele cicluri semnate de Florin Mugur în România literară, Luceafărul, **Marius Robescu, Ileana Mălăncioiu, Emil Brumaru, Dorin Tudoran în** Luceafărul**)».**

duce niciodată la metaforă. Dacă controlezi un poet la nivelul metaforelor, vezi că viziunea este cu totul superficială. Nu e bine să combați un poet cînd constați că are un suflet. Să-l lăsăm să spună ce are de spus. De exemplu, George Alboiu. Cred că palpită o inimă în poezia lui.

LUCIAN RAICU : Cu atît mai mult nu cred că asistăm la un moment de criză a poeziei, la o progresivă substituire a creației prin clișeu. Poezia trăiește în continuare un moment foarte bun pe care, din păcate, versurile tipărite în reviste nu-l reflectă îndeajuns (cu unele excepții fericite, cum ar fi recentele cicluri semnate de Florin Mugur în **România literară**, **Luceafărul**, Marius Robescu, Ileana Mălăncioiu, Emil Brumaru, Dorin Tudoran în **Luceafărul**). De cîțiva ani se vorbește insistent de poezia Ilenei Mălăncioiu. Percepția critică obosește uneori prea repede, înainte de vreme ; n-am apucat încă să înregistrăm, să scriem cum trebuie despre o anume literatură, și ne și grăbim să dăm semne de oboseală.

Numai în cursul anului trecut, comentînd de cîte două-trei ori pe lună un volum de poezie, am constatat la sfîrșitul anului, că vreo șapte titluri dintre ele merită să fie luate în discuție pentru acordarea, să zicem, a unui premiu literar. Citez (din memorie) volumele lui Gellu Naum, Geo Dumitrescu, Mihai Ursachi, Leonid Dimov, Adrian Păunescu, Ovidiu Genaru, Emil Brumaru etc. Și n-am scris despre toate cărțile bune ale anului.

EUGEN SIMION : Ei și, evident, alții. E dificil să facem pronosticuri în acest sens. Literatura e plină de previziuni ce nu s-au îndeplinit. Poeții care au, acum, patruzeci de ani pot avea pretenția că vocea lor va răsuna și în viitor. Și, apoi, cine știe dacă nu altcineva — un poet din trecut (să zicem Blaga sau Arghezi) va declanșa o mișcare înnoitoare în poezia epocii ?

Nu este bine să mizăm pe un singur grup. Frumusețea fenomenului literar vine din caracterul lui imprevizibil. Dacă am ști cum va arăta literatura română în anul 2000, am fi niște ființe foarte triste. Să nu creem un proiect terorizant.

Părerea mea este că, în viitor, poezia, trecînd prin faza de purificare formală (faza actuală), va regăsi marile ei surse vitale și grația spontaneității. Simțim în toate planurile existenței noastre, o mare dorință de naturalețe și profunzime simplă. Poezia — care este și ea un mod de existență, o pedagogie subtilă care ne învață un **mod de**

ALEXANDRU PIRU :

«Eu înțeleg prin poezia patriotică orice operă de artă care face mîndria unui popor. Dacă n-am gîndi așa, ar însemna că Luceafărul lui Eminescu nu e poezie patriotică. Orice operă literară care reprezintă manifestarea cea mai înaltă a spiritului unui popor este operă patriotică, exprimă specificul național în înțelesul de mod particular de a vedea lucrurile, justificat istoric al unui popor».

a fi — va regăsi, sînt sigur, acest alfabet al lucrurilor fundamentale... Dar, iată, fără să vreau, mă contrazic : încep să fac previziuni...

Nu există mare poet fără de sentimentul unității cosmosului

DAN CRISTEA : Nici eu, alături de alții, nu cred că momentul liric actual ar fi caracterizat printr-o situație de stagnare sau că ar fi inferior altor momente lirice. Cînd pe parcursul a numai doi-trei ani apar volume semnate de Eugen Jebeleanu, de Mihai Beniuc, de Geo Dumitrescu, de Nina Cassian ori de Gellu Naum, de Adrian Păunescu, de Grigore Hagiu, de Ion Gheorghe și Marin Sorescu, de Constanța Buzea și Ileana Mălăncioiu, de Petre Stoica, Florin Mugur ori Cezar Baltag, ca să numesc doar cîteva nume dintre cele ce ar merita a fi citate, cum poate fi vorba, cu adevărat, de un moment de stagnare ? Cu acești poeți, și nu cu puțini alții, se poate asigura nu numai configurația unui scurt interval de timp, dar se poate întocmi o întreagă epocă literară. Este de ajuns ca într-un an să apară 3—4 cărți de poezie adevărată și bine primită de public pentru ca acel an să-și justifice existența în planul continuității lirice de valoare, astfel încît să nu se ivească motive de îngrijorare cu privire la viitorul poeziei. Or, cei ce fac în mod curent cronică de poezie pot oferi liste cu mult mai cuprinzătoare decît acest mic număr etalon.

Dacă există unele pricini de insatisfacție în legătură cu peisajul liric actual, acestea provin, poate, și dintr-o optică ce se menține nediferențiată : prea ne-am obișnuit să consemnăm debuturi răsunătoare, mizînd cu precădere pe explozia numelor noi. Uneori căutăm cu aviditate noutatea în glasul de ultimă oră — glas care întreține îndeobște peisajul revuistic — uitînd că ea poate fi găsită, chiar cu mai mult succes, în vocile verificate ale poeziei noastre de azi. Altfel spus : căutînd a descoperi poeți noi, motiv de mare satisfacție pentru oricine iubește poezia, uităm uneori să-i citim și să-i recitim pe cei pe care, cu nefirească grabă, i-am și clasat în spatele unor etichete. Poate că — și asupra acestui fapt merită să ne întrebăm — s-a tocit puțin și curiozitatea noastră față de vocile „tinerilor maeștri" (Nichita Stănescu, Ioan Alexandru, Grigore Hagiu, Cezar Baltag, Ana Blandiana, Marin Sorescu ș.a.), așteptînd mereu de la aceștia prefaceri spectaculoase de timbru și nu sedimentări de profunzime. Ceea ce e fals. Opera lor nu e nicidecum sfîrșită și o critică inteligentă poate descoperi aici cu ușurință spații vii, iradiante, ale poeziei noastre actuale. S-a scris cîteodată, într-adevăr, mult despre acești poeți, dar studiile temeinice, de sinteză asupra lor lipsesc încă. Or, stîrnirea curiozității cititorului nu e numai problema poetului în cauză, ci și a criticului.

Această generație sau grup de poeți — cum vrem să-i numim —, la care se ralizează și cîțiva dintre poeții mai de curînd apăruți (M. Ivănescu, Dan Laurențiu, Ileana Mălăncioiu, Cezar Ivănescu, Mihai Ursachi), probă că nu s-au încheiat nicicum posibilitățile de surpriză, oferă, după opinia mea, și un exemplu de seriozitate poetică. Nu cred, de pildă, că un Nichita Stănescu este, teoretic vorbind, mai puțin productiv decît Dan Mutașcu, poet notabil dealtminteri. Dar cine compară cît a publicat unul în cincisprezece ani de la debut și cît a publicat celălalt în numai cîțiva ani, va vedea singur cum stau lucrurile. Nu trebuie să excludem dintre cauzele care generează senzația de monotonie pe care o au unii privind poezia de astăzi și întîrzierea cu care apar multe cărți de

„Este limpede pentru oricare dintre cititorii consecvenți că asistăm, în prezent, la o incercare de aproximare a poeticului puțin obișnuită. De la estetica senzației și supralicitarea unei biografii (reale sau imaginate) poezia scrisă de autori nevirstnici își cucerește incet dar sigur un spațiu specific literar".

LUCEAFĂRUL nr. 13 (674)
din 29 martie 1975

la momentul cînd au fost scrise și încredințate editurilor. Una este să profiți de clipa prielnică a publicării, dînd curs imediateței actului de a scrie, alta ca această clipă să fie sorocită în mod nefiresc. Multă lume, în legătură cu acest caz, pronunță numele lui Arghezi care și-a întîrziat debutul pînă la vîrsta de 47 de ani. Dar nu trebuie uitat că supriza, ineditul, ecoul versurilor argheziene devansaseră cu mult data debutului. **Cuvintele potrivite,** în atari condiții, nu s-au mai bucurat, la momentul respectiv, de primirea pe care ar fi meritat-o cu prisosință. A fost sarcina criticii ulterioare să-i reveleze însemnătatea.

Nu mai puțin există, însă, o monotonie reală, un manierism al expresiei lirice care n-ar trebui nici generalizat la scara întregii noastre poezii, nici confundat cu manierismul superior, savant și prețios, al unor poeți remarcabili, ca Leonid Dimov și M. Ivănescu. La aceștia impresionează barocul imagistic, culoarea verbală, prețiozitatea termenilor, la ceilalți tocmai sărăcia, fadoarea, previzibilitatea limbajului sînt lucrurile care frapează în mod neplăcut. Ei compun o poezie plauzibilă, adică a-vînd aparențele de ordin formal ale poeziei, cu imagini, cu simboluri, dacă vreți, și se găsesc unii care să-și ia sarcina descifrării lor, dar ce lipsește acestui mod de a scrie e însuși elementul vital care să însufletească strofele amorfe. În schimb, grandilocvența, afectarea marilor trăiri, artificiul sînt din belșug componentele ei. Cel mai supărător, și prin rudimentaritatea gîndirii care îl declanșează, este lirismul cavernos, pseudoezoteric, pseudoexistențialist, pseudoexpresionist etc., înconjurat de tenebre și într-un total divorț cu lumea înconjurătoare. E vorba de o magie întunecată și apăsătoare, ținînd de superstiție, afectînd descendența din vechi practici și credințe populare. Firește că o asemenea inspirație nu numai că-i posibilă, dar ea a dat naștere la mari realizări literare. Ce o distruge însă, e efectul de literaturizare, brodarea la nesfîrșit pe aceleași teme, calofilia grotescului și a rebarbativului, dacă se poate spune astfel. Dimpotrivă, puținătatea se împacă cel mai bine cu explorarea acestei zone lirice, pentru că misterul nu poate fi oferit niciodată pe bandă rulantă. Ion Barbu, cu **Isarlicul** său, ar trebui să constituie un exemplu pentru acești poeți ; un exemplu că ezoterismul nu poate coexista cu lăbărțarea.

Dintotdeauna, poezia a încercat o modalitate de conciliere cu lumea și, cum spunea M. Ralea, nu există mare poet fără de sentimentul unității cosmosului. De aceea, o poezie a existenței plenare, a ființei în comunicare cu întreg universul, o poezie simplă și firească precum ritmurile de viață ce-o inspiră este, după părerea mea, una din căile de viitor ale liricii românești. Mi se pare surprinzător, tocmai prin prisma aceasta, că un poet ca

DAN CRISTEA :

«Dacă există unele pricini de insatisfacție în legătură cu peisajul liric actual, acestea provin, poate, și dintr-o optică ce se menține nediferențiată: prea ne-am obișnuit să consemnăm debuturi răsunătoare, mizînd cu precădere pe explozia numelor noi. Uneori căutăm cu aviditate noutatea în glasul de ultimă oră — glas care întreține îndeobște peisajul revuistic — uitînd că ea poate fi găsită, chiar cu mai mult succes, în vocile verificate ale poeziei noastre de azi.»

Arghezi este prea puțin receptat la ora actuală și nu în viziunile sale de esență. Putem, însă, asista oricînd la descoperirea lui fructuoasă, așa cum au fost redescoperiți Blaga sau Bacovia.

AL. PIRU : Poezia o fac poeții. Și astăzi apar poeți mediocri, dar nu trebuie să tragem de aici concluzia generală că poezia actuală este în impas. Există și poeți buni care scriu bine și care vor rămîne în istoria literaturii. Putem cita din toate generațiile. Vreau să mă refer la poeții tineri de la Cluj-Napoca, la cei de la Iași. Ei sînt cei care cred că înfățișează viitorul poeziei românești. Este vorba de poeți ca : Adrian Popescu, Horia Bădescu, Dinu Flămînd, Ion Mircea, Vasile Ignea. Vîrsta lor e sub 35 de ani, cel mai în vîrstă e născut în '41. De ce consider că această direcție e mai fecundă ca altele ? Pentru că acești poeți practică o poezie de cunoaștere, o poezie interioară, modernă în adevăratul înțeles al cuvîntului, cu un limbaj propriu și nu de imitație, deși putem recunoaște modelul Blaga. Acești poeți au înțeles exemplul lui Blaga și-l duc mai departe. Fac o poezie de reprezentare a universului prin intermediul metaforei, cum înțelegem în genere poezia modernă, sînt adică poeți care au ceva de spus, cu timbru propriu, care nu se confundă între ei. Acești poeți există mai mult decît alții, dar pot să le asociez pe Mihai Ursachi, Mircea Dinescu, Dan Verona, Dorin Tudoran, Ion Matei.

OV. S. CROHMĂLNICEANU : Bineînțeles că, așa cum spune tovarășul Piru, poezia o fac poeții. Acolo unde există reale personalități, toate considerațiile globale și clasificările ies pînă la urmă umilite în fața originalității puternice. Eu vorbeam, însă, de un fenomen exact contrariu. Există și o poezie care se face singură. Vreau să spun că, o dată algoritmul ei dat, se construiește prin deducție matematică. Pentru așa ceva nu a fost nevoie să așteptăm computerii. Se nasc rețete, moduri de formulare care generează automat o vorbire poetică. Studenții noștri de la litere, frecventatori ai poeților „specialiști" într-un fel, prind ușor acest limbaj și-l utilizează apoi. Este nevoie doar de puțină îndemînare ca să fie fabricate versuri blagiene, bacoviene, barbiene. Și tocmai de asta ne izbim, după părerea mea. Adesea, execuția e „acceptabilă", ba chiar „onorabilă". Pînă la substanța poeticii adevărate, mai rămîne însă o distanță serioasă.

LUCIAN RAICU : S-a vorbit de poezie „plauzibilă", dar dacă schimbăm puțin accepția în care a fost luat termenul, se observă că o întinsă parte a liricii de azi suferă (dimpotrivă) de lipsa **plauzibilității.** Slăbiciunea poeziei nu trebuie căutată la nivelul producției mediocre, aceasta nici nu intră în discuție, ci la un nivel mai înalt, chiar și la acela al **originalității** constituite, neocolind nici

„Într-adevăr, pentru poezie timpul însuși are două fețe. Dar să nu cădem pradă iluziei simplificatoare : aceste două fețe nu se lasă contemplate pe rînd, urmînd ca mai tîrziu, închizînd ochii, să constatăm trăsăturile ce le fac asemănătoare și deosebite totodată, ca fețele a doi gemeni. Aceste două fețe sînt suprapuse. Nu ne stă în putință să ștergem, cum se spune, permanența de aburul accidentalului. Nu putem decît s-o recunoaștem, pătrunzînd prin aceasta. Ziua poetului nu începe în zori, nu se sfîrșește în amurg, și cu atît mai puțin nu începe și sfîrșește după miezul nopții. Reținînd zori, amurguri și clipe, ziua poetului e eternă !"

LUCEAFĂRUL nr. 16 (677)
din 19 aprilie 1975

„vîrfurile". Afirmarea impetuoasă a poeziei a dus la un sentiment excesiv de încredere a poeziei în ea însăși, în posibilitățile limbajului ei **specific.** Or, acestea nu trebuie supra-evaluate. La originea insatisfacției e un tip de afectare „poetică", de abuz imagistic, de proliferare a limbajului poetic. Acest „limbaj" se extinde în dauna unui sentiment foarte simplu, de autenticitate. E o exagerare a elementului de invenție, care se izbește în cititor, în critic, de o anume rezistență interioară. Simplu spus, vrem să-i și **credem** pe poeți, nu numai să le admirăm performanțele.

OV. S. CROHMĂLNICEANU : Nu vreau să impun nimănui părerile mele. Cred, însă, că există întotdeauna o mișcare compensatorie a gusturilor în poezie, ca oriunde apare o creație artistică. Excesele atrag, inevitabil, reacții contrarii. Orice se înmulțește și se repetă în materie de formulă artistică sfîrșește prin a deveni fastidios și a trezi nevoia antidotului. Există o dialectică a percepției estetice. Dacă se scrie prea mult poezie de un singur fel, ea ajunge după o vreme, să provoace senzația saturației. Epigonismul poate demonetiza, (temporar, firește), chiar și un mare poet. După prea multă expresie încifrată, recapătă frăgezime limbajul direct. Prozaismul însuși poate deveni poetic într-o atmosferă intoxicată de vorbire figurată și inflație imagistică sau metaforizantă. Abuzul de mitozofie naște, prin contrast, gustul faptului concret și al datelor realității imediate. Mi se pare că aceasta au înțeles-o unii tineri și căutările lor reflectă, azi, tocmai o încercare de a ieși din asemenea impasuri. Dan Verona, de pildă, urmărește să redea greutate rostirii poetice grave, suflului imnic. Este aici un apel la muzică.

EUGEN SIMION : Poezia română este făcută de toți, tineri și bătrîni, vizionariști și ironiști. Culoarea unui moment literar este dată de conjugarea tuturor forțelor creatoare. Epigonismul de care vorbim este poate real, sînt epoci în istoria literaturii care absorb toate energiile lirice ale unei națiuni, sînt altele de reflux, necesare și acestea pentru că permit consumarea, receptarea creației dinainte. Este sigur că noile promoții de poeți caută, uneori cu obstinație, să se diferențieze, alegînd alte modele decît acelea oferite de generația anterioară. Unii revin, observ, la Mallarmé, alții pornesc de la poezia americană modernă iar alții (nu puțini) cultivă pe... Bolintineanu. Într-o zi nu vor mai semăna decît cu ei înșiși. Îmi amintesc de o observație din **eseurile** lui T. S. Eliot : „poeții imaturi imită ; poeții maturi fură ; poeții prosti distrug ceea ce iau, poeții buni transformă în ceva mai bun sau cel puțin diferit"... Vă propun să considerăm dezbaterea noastră doar o prefață, o invitație la noi puncte de vedere. La care, de ce nu ? vom putea să revenim chiar noi.

televiziune

Forum

Chiar dacă educația tineretului nu poate fi făcută exclusiv prin televiziune, emisiunile pentru tineret rămîn de primă importanță. FORUM, emisiune social-politică pentru tineret, reușește mai întotdeauna să dezbată probleme interesante, într-un mod atrăgător și original, aducînd în imagini și discuții fapte de viață, realizări din diferite locuri de muncă, preocupări și idealuri ale tinerei generații.

Ne-au atras atenția emisiunile din ultimile săptămîni. **Întîlnirea cu arhitecții,** semnată de Cristian Thau și Eugen Petroian și **Conștiința comunistă** semnată de Eugen Petroian.

Lăcaș de tradiție care a dat țării arhitecți de talent și prestigiu, Institutul de arhiectură „Ion Mincu" și-a deschis porțile în fața ochilor noștri și ne-a dezvăluit din secretele vieții sale. Am avut ocazia să descoperim în spatele ușilor înalte, ateliere spațioase inundate de lumină, cu planșete pregătite pentru lucru, pentru minunatele proiecte ale zilelor de mîine. Cîțiva studenți și-au întrerupt munca și ne-au dat cîteva explicații în legătură cu proiectele lor. Încă din timpul studenției, tinerii au posibilitatea să participe la lucrările instituțiilor de proiectare, avînd dreptul să iscălească fie planșe de detaliu, fie planșe de proiectare completă. Iată o conlucrare din care au de cîștigat și conducerile instituțiilor și studenții — fiind astfel stimulați să viseze, să conceapă și să cîștige experiență practică încă din anii de școală. Am mai aflat și despre munca de cercetare a urmașilor lui Vitruviu, muncă pasionantă și unică. Profesorul arh. Cezar Lăzărescu, rector al Institutului de arhitectură din București, ne-a vorbit despre cercetarea făcută de studenți în scopul cunoașterii amănunțite a zonelor ce trebuie restructurate, „întinerite", cercetare interesantă prin care fiecare stradă, fiecare casă a căpătat o fișă caracterizatoare : planul, vechimea, valoarea stilistică și arhitecturală. Apoi obiectivul s-a oprit asupra activității catedrei de DESIGN în cadrul căreia se modelează prezentul, pe hîrtie de calc, după premizele viitorului, îmbinîndu-se armonios imaginația, calculul și bunul gust în scopul funcționalului. Nici tema „Importanța sportului în cadrul institutelor de învățămînt superior" n-a lipsit. Nu există serie de arhitecți să nu fi dat un reprezentant în echipa de rugby, de la începuturile acestui joc în țara noastră ; Ascanio Damian — centru pe trei sferturi, Victor Aslan — taloner, jucători în echipa națională, astăzi arhitecți cunoscuți, profesori ai institutului. Iar din generațiile foarte tinere, Ghelmezeanu, frații Andrei și Costea Hariton și alții. Clubul A, cu o trdiție de șase ani are preocupări interesante și atractive, stimulatoare spre creație. În cadrul lui au loc expoziții și concursuri de afișe, pictură și grafică, modelaj și fotografie.

Cea de a doua emisiune ne-a convins despre lăudabila activitate a tinerilor din cîteva sate ardelenești, „orașe fără buletin" cum au fost caracterizate de unul dintre interlocutori. Am cunoscut din tainele școlilor profesionale în care se califică în diferite meserii tineri din întreaga țară, ale școlilor serale și școlilor de partid. Toți tinerii au fost primiți ca într-o familie și au devenit în timp membrii ai acestei familii. Cele mai frumoase secvențe au fost cele cu Țara Birsei, cu sate curate, gospodărești, în peisajul cărora au crescut ca prin minune locuințe și fabrici, școli și cămine culturale. Majoritatea tineretului muncește în fabricile acestei regiuni, în fabrica de postav sau de mobilă, avînd în producție și economie o pondere de 25%. Eforul acestor tineri e de a transforma cît mai grabnic satele în care trăiesc în noi orașe pe harta țării.

Două emisiuni, două îndemnuri spre o viață demnă.

Corina Cristea

plastică

Dizarmonii într-o frumoasă grădină

Revista ARTA PLASTICĂ inaugurează, în ultimul său număr, o dezbatere a cărei semnificație este de natură să atragă atenția unui public cu mult mai cuprinzător decît publicul de specialitate al revistei. Problema supusă discuției privește amplasarea monumentelor Brâncuși în cadrul planului de sistematizare a orașului Tg. Jiu și, cum monumentele Brâncuși înseamnă o chestiune de conștiință și spiritualitate naționale, considerăm că acțiunea de la Tg. Jiu are căderea să atragă asupra ei atenția noastră, a tuturor.

Colocviul publicat de „Arta plastică" este rezultatul inițiativei secției de critică a U.A.P. care, în colaborare cu Direcția Patrimoniului Cultural Național, a organizat o dezbatere publică menită să elaboreze într-un cadru colectiv **„cu responsabilitate, cu gravitatea impusă de valoarea și semnificația universală a operei lui Brâncuși — propuneri menite „să asigure o dezvoltare urbanistică modernă a orașului Tg. Jiu în așa fel încît acesta să se armonizeze în chip fericit cu gîndul conținut de operele brâncușiene, ca o reconstituire a întregului său legat spiritual".** Din cît informează însă depozițiile publicate în revistă, se pare că Institutul județean de proiectări Dolj, căruia i s-a încredințat sarcina de a duce la bun sfîrșit această nobilă misiune, este departe de a fi oferit o soluție mulțumitoare. Dimpotrivă, în diversele lor intervenții, participanții la dezbatere au arătat că : „Proiectul care ni se prezintă de către Institutul de proiectări Dolj, privind sistematizarea în discuție, nu răspunde deloc temei de proiectare dată. Deși se face o catagrafiere a fondului actual de construcții bune de pe Calea Eroilor, în final, prevederile nu țin deloc seama de acestea, pe ambele fronturi ale străzii prevăzîndu-se construcția unor blocuri înalte cu fațade orientate în sens opus (...) Nu se ține seama de sistematizarea acestei străzi, nici de acele imobile declarate monumente istorice, care, în mod obligatoriu, trebuiau păstrate și integrate în noile ansambluri arhitecturale" (...) „În refacerea parcului Coloanei se introduc elemente noi, străine și nepotrivite, fără a se ține seama că acesta a fost cîndva realizat definitiv. Rezolvările din jurul coloanei, cu un traseu nou de alei și crearea unei piațete circulare voind să amintească un „Zodiac" marcat cu scaune alepsidrice, apar ca o brutală imixtiune în opera artistului ! (...) „La mai puțin de patruzeci de ani de cînd Brâncuși a venit să dăruie țării sale cele trei monumente de sculptură arhitecturală ne vedem nevoiți să dezavuăm unele necuvenite inițiative și proiecte ca acelea de a se așterne, jurimprejurul Coloanei Fără Sfîrșit lespezi cu semne zodiacale, covoare de iarbă artificială (nylon) sau de a plomba strada Eroilor pînă ce se vor ridica pe stinga și pe dreapta blocuri la nivele ce tind să concureze însăși Coloana".

În urmă cu 40 de ani, martor al instalării Coloanei sale la Tg. Jiu, Brâncuși scria : „Natura zămislește o vegetație vinjoasă, ce crește drept în sus, de la pămînt la cer. Iată, Coloana mea este într-o grădină frumoasă, de jos pînă sus are aceeași formă, nu-i trebuie nici piedestal, nici soclu ca s-o sprijine, vîntul nu o va dezrădăcina căci ea va rezista prin propriile ei puteri...".

O dezbatere, cum se vede oportună. Pentru că nu poate fi pusă Coloana Inifinită în situația de a nu mai „rezista prin propriile ei puteri".

Interim

fragmente critice

G. Călinescu

G. Călinescu și-a creat un concept de roman pe care romanele sale îl justifică numai în parte. Tînăr, recomandă (1932) o proză de atmosferă modernă și scrie, în același timp, un roman de factură lirică **(Cartea Nunții)**, mai tîrziu propune formula balzaciană pe care **Enigma Otiliei** (1938) o respectă numai în parte. **Bietul Ioanide** (1953) și **Scrinul negru** (1960) depășesc și această tehnică epică într-o direcție pe care critica a explicat-o în chip diferit. Mulți consideră că fundamental și permanent la G. Călinescu este **clasicismul**, definit într-un eseu și aplicat, punct cu punct, în romane. Paul Georgescu face o demonstrație în acest sens **(Polivalența necesară, 1967)**, dovedind că programul clasicist din **Cartea Nunții** este continuat, îmbogățit, dar niciodată părăsit în cărțile ulterioare. N. Balotă **(De la Ion la Ioanide**, 1974) consideră, dimpotrivă, că esențială la G. Călinescu este „umoarea ludică" și că înscrierea romanelor în formula clasicismului este posibilă „doar printr-o lărgire nemăsurată a acestui concept". Și impresia, mai veche, a lui Al. Piru este că optica din **Enigma Otiliei** este depășită printr-o „formidabilă imaginație umoristică". Alți comentatori apropie pe G. Călinescu din **Bietul Ioanide** și **Scrinul negru** de Thomas Mann și, în genere, de romanul modern de tip intelectual preocupat de condiția creației, însă nici această filiație nu este pe placul tuturor. Modelele sînt căutate atunci în altă parte (Petronius, Rabelais etc.) cu încheierea că G. Călinescu a scris o carte (e vorba îndeosebi de **Bietul Ioanide)** care nu seamănă, prin tehnică și viziune, cu nici o altă scriere din literatura română.

Părerile nu se potrivesc nici în ceea ce privește viziunea romanelor. O parte a criticii (Ov. S. Crohmălniceanu, N. Balotă, S. Damian etc.) e de părere că G. Călinescu n-are sentimentul tragicului, esențială fiind la el caricatura, grotescul baroc, burlescul. Paul Georgescu observă, totuși, că în **Bietul Ioanide** mor șapte personaje și că „tragicul călinescian rezultă din conceperea caracterului ca destin" (vol. cit). Nu departe de acest punct de vedere se situează și Ion Vlad **(Romanul românesc contemporan**, 1974) : **„Bietul Ioanide** e un roman al tragismului existenței, punînd în discuție raporturile esențiale : viață și moarte, datorie și creație. Eroul cărții are conștiința tragicului în ipostazele Familiei și ale Creației".

Ce gîndea G. Călinescu despre toate acestea putem deduce dintr-o scrisoare din 18 februarie 1950 adresată lui Al. Piru și publicată de acesta în **Gazeta literară** din 17 martie 1966: autorul a voit să scrie un roman de analiză „palpitant" în care toți eroii au, intenționat, probleme de conștiință și o concepție despre univers. **Politicul** lipsește cu desăvîrșire din proiectul cărții, iar cînd documentul politic există „e doar un mijloc de a surprinde și a studia reacțiunile unei generații sedentare, absorbite în cultură (Ioanide, Hagienuș etc.), a vedea cum trăiesc spiritele academice timpurile furtunoase". Tehnica epică nu interesează în chip special pe prozator. Studiind ființa morală a indivizilor, el nu neglijează epicul, și folosește uneori caricatura în scopul de a pune în valoare patheticul, sublimul, pastoralul. Căci, spune într-un loc G. Călinescu, dînd o indicație posibilă despre structura romanului : „Arta e prin definiție o șarjă într-un fel sau altul, tragic sau bufon. Nu există un indicator care să ne arate precis linia normală a fenomenului".

Scrisoarea citată este un document de primă importanță, totuși unele precizări ne pun pe gînduri. Ignoră, G. Călinescu politicul, socialul, evenimentul într-un roman unde este vorba de o mișcare politică, de asasinate, ascensiuni și căderi sociale, este erosul tema esențială a cărții, cum iarăși prozatorul mărturisește ? ! Luînd în serios confesiunile scriitorului, N. Manolescu decide că **Bietul Ioanide** „Nu e un roman social, nu e romanul unei epoci istorice, dar o scriere cu caracter abstract, un fel de „conte philosophique"(*). Alții, acceptînd caracterul social al cărții, îi contestă profunzimea și justețea viziunii asupra istoriei politice, admițînd că G. Călinescu a compus doar o galerie de fine portrete satirice negate între ele printr-o idee epică mare. În felul acesta, toate propozițiile critice au fost pronunțate și cine caută să se instruiască pe această cale în privința romanului rămîne stupefiat aflînd că : G. Călinescu are și nu are în același timp sentimentul tragicului, a scris și n-a scris un roman social, este și nu este clasicist și, fiind în ochii unora profund și fundamental, rămîne în ochii altora superficial și himeric.

Adevărul este că G. Călinescu și-a făcut în privința romanului un program bazat în mare parte pe ideile realismului din secolul al XIX-lea la care adaogă ideea de clasicitate văzută în sensul lui Valéry : o conștiință critică în interiorul creației. Clasicul ar fi, în acest caz, un creator care observă și se observă în spirit critic. Balzacianismul este programatic în **Enigma Otiliei**, totuși, studiind cartea în raport cu acest concept, observăm că unele elemente nu concordă, creația modifică proiectul teoretic, structurile morale tradiționale (avarul, ambițiosul) trăiesc pe alt registru afectiv. Noutatea ar fi că G. Călinescu scrie un roman balzacian avînd, critic, conștiința balzacianismului, ceea ce presupune o detașare de obiect și o incapacitate de a trăi patetic și plenar în alte personaje, de a se transpune, cum se spune, în altă psihologie. Ironia, factor important în acest proces, permite introducerea unor structuri noi (cum este aceea a grotescului) într-o schemă narativă deliberat realistă. Numărul acestor rupturi în coerența epicului este sporit în **Bietul Ioanide** și **Scrinul negru**, cărți construite printr-o adițiune de formule ce nu mai corespund, decît foarte vag, noțiunii de clasicism. A le judeca în funcție de un concept teoretic este totdeauna riscant, opera fiind deseori altceva decît proiectul ei. Deși e greu de admis că o carte se scrie fără voia autorului, putem concede că schemele, în artă, sînt făcute pentru a fi trădate. Clasicismul este un concept estetic larg pe care G. Călinescu îl folosește și-l modifică în funcție de substanța cărților sale. Un număr de principii privitoare la roman vin de la Balzac, Flaubert, și, în genere, de la realiștii francezi, modele, pentru G. Călinescu, ale genului. Curios, criticul care întoarce de atîtea ori spatele vechilor convenții ale literaturii, admite greu în privința romanului înnoirea structurilor. E cunoscută remarca lui despre balzacianismul lui Proust. Esențial (și etern) în roman ar fi, așadar, observația nu **schema, proiectul** — simple tuburi goale trecute de la o literatură la alta. G. Călinescu rămîne din acest punct de vedere un „tradițional" : romanul este **povestirea unei a-**

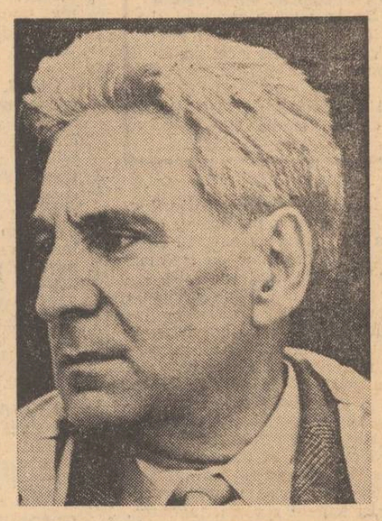

are răbdare și nu acceptă umilința de a spune la obiect. Nu este, cu alte cuvinte, un analist pur. G. Călinescu are totdeauna ceva de spus, tema lui este mai importantă decît temele personajelor, vocea naratorului este mereu la suprafață, niciodată în subsolurile textului. G. Călinescu reprezintă, în fond, un fenomen de **sincretism**, arta lui romanescă (fals obiectivă) se constituie din sinteza mai multor formule (și, cazul **Scrinului negru**, chiar „anomalii") narative. De aici vine impresia de vechime și, în același timp, de radicalitate modernă, de convenție și contestare subtilă (prin ironie) a convenției.

Bietul Ioanide debutează cu o frază ce parafrazează începutul unui roman celebru : „Cînd Gaittany amîntă lui Ioanide că a doua zi urmau să se-ntîlnească **la cinci** (s.n.) la ceaiul oferit de Safarian Manigomian. Ioanide protestă cu o vehemență crescîndă". Ioanide ar trebui, deci, să iasă **la ora cinci** ca și cunoscuta marchiză, dar nu iese, sau iese, dar mai tîrziu, punînd în calea acestei deschideri românești tradiționale o serie de obstacole (pretexte) ce dovedesc plăcerea de a complica o schemă epică previzibilă. În acest stil „farci", plin de incidente și digresiuni, amestec de patetism livresc și ironie erudită (stil **baroc mirific !)** este scrisă întreaga carte. Nota burlescă, existentă și în teatrul lui G. Călinescu, nu tulbură totuși fondul serios al romanului care, în termeni simplificatori, s-ar putea spune că se ocupă de condiția creatorului și, negreșit, prin implicațiile spirituale ale subiectului de mitul creației. Autorul însuși face trimiteri în text (și reia observația în scrisoarea citată înainte) la Meșterul Manole, eroul cunoscutei balade. Arhitectul Ioanide ar fi dar creatorul modern care pentru a fonda opera eternă trebuie să accepte sacrificiul operei lui lumești. În baladă e vorba de soție și de pruncul nenăscut, potențial, în **Bietul Ioanide** cei jertfiți sînt copiii, Tudorel și Pica. Comparația nu trebuie dusă prea departe, pentru că drama se petrece în planuri diferite. Sacrificiul este în baladă un act voluntar, un legămînt crud cu destinul, în **Bietul Ioanide** pierderea copiilor este mai degrabă un act de penalizare a istoriei, consecința, deci, a unui determinism : pentru că ignoră evenimentul, accidentalul, trăind în iluzia creației absolute, arhitectul se dezinteresează de educația copiilor săi și-i pierde — la propriu — în niște împrejurări tenebroase. Mitul, dacă există, are în roman o implicație mai ales morală.

Problema creației ca mod de existență rămîne totuși în primul plan al cărții. În **Bietul Ioanide** majoritatea personajelor sînt ca în proza lui Gide și Huxley niște profesioniști ai ideii, modul lor de a exista este acela de **a crea.** Toți pregătesc o operă monumentală, au proiecte grandioase — întinse pe mai mulți ani, a încheia **opera lor capitală** este preocuparea de căpătîi. Ponponescu lucrează (în faza de proiect) la „catedrala neamului", Gonzalv Ionescu urmărește în stil polițienesc lucrările de specialitate pentru a-și completa bibliografia științifică (opera este, în acest caz, un simbol derizoriu), Hagienu e doctor în limbi orientale, descifrează inscripții și are în vedere lucrări importante de sinteză pe care, bineînțeles, nu le termină niciodată. Ermil Contescu lucrează fără grabă la un ierbar colosal denumit **exicatum**, Panait Sufletel întocmește un corp de inscripții latinești privitor la Dacia, aflat, iarăși, în stare de proiect... Nefiind creator, ci negustor, Safarian se mulțumește să adune opere de artă, e cu alte cuvinte, un colecționar priceput și inspirat, **opera** lui se măsoară prin numărul mare de covoare orientale, sfeșnice și tablouri. **Monumentul științific** este, deci, obsesia tuturor, dar cu excepția lui Ioanide nici un alt personaj nu trece de faza de proiect. Hagienuș, Sufletel, Gulimănescu, Gaittany, Gonzalv Ionescu, nu lipsiți de pricepere în disciplina lor, instruiți și eruditi, sînt, intelectualicește, sterili, incapabili să ajungă la sinteză și creație. G. Călinescu îi sancționează și altfel, făcînd din ei niște indivizi lipsiți de imaginație, fricoși și oportuniști, simple **măști** într-un spectacol de tragi-comedie. Singurul care trăiește pe toate planurile condiția creatorului este Ioanide, personajul privilegiat al romanului.

Eugen Simion

*) Prelegeri de literatură română contemporană. Buc. 1974 p. 183.

ferestre

Prietenul poeziei

Chitara lui Tudor Gheorghe e prima și singura pe care o admit în literatura noastră. Ea știe pe dinafară toată poezia românească, de la izvoare pînă la mare. Are legături de rudenie cu ochii acestui diac întîrziat, scriitor de letopiseți cu glasul iar nu cu pana. Și cînd acesta începe a așterne pe coala albă de aer versurile vechi și noi chitara se umple de vibrații și se golește ca o găleată lucrată de un Stradivarius oltean. Tudor Gheorghe și-a încondeiat mustața după Macedonski, marele poet, pe care-l readuce în conștiința celor uituci cu pasiunea căutătorului de comori. Dar glasul său nu e încondeiat după nimeni. Întinde funii de versuri peste prăpastii, în adîncul cărora tînjesc după frumusețe sufletele noastre și lasă să treacă pe ele dansînd toate zînele și ielele. De multe secole, de cînd poezia noastră era numai cîntec și baladă, cred că nu i s-au mai așternut sub picioare atîtea nopți albe. Spusă de Tudor Gheorghe, apare într-un car făcut din flori, lemn de trandafir și lemn trăznit, minunatul car de odolean, cu :

„Căpățîni de lemn trăznit
De dau raze pe pămînt.
Roțile de calomfir,
Chilimii de trandafir,
Protapul de busuioc,
Cu jugul de siminoc
Resteie doi dediței
Și la jug doi brebenei"

L-am ascultat și eu cîteva nopți în șir pe Tudor Gheorghe, cînd toate inimile aveau rimă. Și după ce l-am ascultat am pronunțat următorul discurs : „Da, domnule !". Și am amuțit. Rămînem cu melodiile lui, care sînt versurile înseși — în urechi, cum rămîne caleidoscopul cu cioburile colorate pe care un copil le-a clătinat și le-a tot clătinat în fața curcubeului. „Da, domnule !" Cum nu pot să-l fac cadou pe Tudor Gheorghe tuturor prietenilor mei îndrăgostiți de poezia românească, mă gîndesc la editarea unor discuri. De urgență.

Că de-aia sîntem în secolul XX. Nu e cazul să ne paralizeze lipsa de inițiativă.

Marin Sorescu

profil

Nicolae Lupu

Născut la 9 octombrie 1947, în comuna Velești, jud. Dolj. Absolvent al Institutului de arte plastice, București.

Bibliografie : Dospirea ploii, *1971 ;* Nuntă călătoare, *1974 ; sub tipar, la Editura Cartea Românească,* Paznic al grădinilor.

Prezentat de Marin Sorescu la debutul editorial și remarcat apoi de Nicolae Manolescu („o mare densitate a materiilor lirice"), Nicolae Lupu este un imagist pletoric de factură sentimentală, vădind o mare ușurință a versului crescut pe solul unor motive și teme lirice consacrate, simple pretexte totuși pentru poet, al cărui veritabil dar constă în așternerea decorativă de culori bogate în raport de sugestii livrești. Personală sub aspectul imediat al exprimării plastice și ingenioasă, poezia aceasta e însă fără timbru propriu și în fondul său convențională, mereu abundentă și niciodată dinamică, lipsită de reală adîncime și deșteptînd amintirea modelelor (mai ales Labiș în prima carte, Arghezi în a doua) așa cum o bună reproducere trezește totuși gustul de a vedea originalul. În limitele acestei condiții, de copist și stilizator, Nicolae Lupu a dat versuri adesea remarcabile prin beția de podoabe și înfloriturI — „Tu ai venit în revărsatul zorilor cîntînd, / Pămîntu-n trepte șiroia de flori, / Cu stele-mpodobită și luceferi — / Lebăda-n dans de fragede candori, / Iar păsări, desfăcîndu-se-n lumină, / Casa-mi scăldau în spume de smarald, / Încet cîntai, iubire nesfîrșită, / Peste grădini cu miez de fagur cald ; / Pe brațe lunecau cununi în flăcări / Și ochii apuneau de răsărit. / Tîrziu, întunecimea curge-n ruguri / Și soarele se toarce-n așteptări, / Un mire dalb cade-n genunchi pe drumuri, / Se-omoară-n somn tăcerile cu flori".

Mircea Iorgulescu

Drumuri închise

Urmare din pag. 1

ționate. Ele nu sînt jenante (decît în rare cazuri) pentru a fi rapid clasate și împotriva invaziei lor este mai greu să te pronunți.

Iată pentru ce prima problemă pe care trebuie să și-o pună criticul în fața textului literar este : în ce măsură tehnica narării (orice tehnică, nu numai cele noi !), structurarea materialului epic se justifică, îmbogățind substanța, sau dacă nu cumva tehnica acoperă grave deficiențe de materie epică. Nu trebuie acuzată o formulă în sine, dar nici supralicitată. Măsura în care prozatorul adecvează structura substanței este, în ultimă instanță, măsura talentului.

Structura în sine nu acordă textului literar nici o valoare, dar ea nu-i este indiferentă. Mai trebuie remarcat aici încă un fapt : deși nu a fost direct numită, cea care o fost vizată în cele mai multe din cazuri este, să-i zicem așa „noua structură". Deficiențe însă apar și acolo unde „clasica structură" își face loc. Raportul între tradiție și inovație nu trebuie să însemne o supralicitare a uneia în defavoarea alteia.

Aceeași problemă se pune și-n cazul subiectelor. E de la sine înțeles că o temă poate fi banalizată prin repetare, că mulți „condeieri" compromit subiecte dintre cele mai acute. Dar acest fapt nu trebuie să-l deruteze nici pe critic și nici pe tînărul scriitor. Ceea ce contează nu este cine a mai scris despre..., ci cum a scris. Semnul talentului este ieșirea din serie chiar cu mijloacele acesteia (pentru că nu altcum se definește tradiția literară).

Pentru a ieși din domeniul teoreticului și a pătrunde în cel al faptelor să consemnăm chestiuni scăpate din vederile celor ce-au participat pînă acum la discuții. Doru Davidovici primește un premiu pentru debut cu o carte ce cultivă în fond o rețetă literară la modă, acuzînd francheța stilului și a povestirii ; Titi George Cîmpeanu primește două premii literare pentru două cărți scrise în maniere complet *diferite, derutîndu-l, în primul rînd, pe autorul lor care se vede astfel în situația de a nu-și da seama care-i este adevăratul drum ; Marius Tupan și Eugen Uricaru debutează cu două cărți foarte bune, dar al căror drum este practic închis, dacă autorii lor nu vor să pastișeze și să se autopastișeze. Ne referim la acești tineri scriitori pentru că sînt exemplele cele mai frapante. Problema tuturor este ce vor scrie în a doua sau a treia carte, pentru că primul lor volum nu le oferă șansa apropierii unui spațiu original în care să dezvolte și să închege un univers, adică o operă.*

Istoria literară demonstrează că marii noștri prozatori au avut premisele operei în primul volum. Nu este obligatoriu să existe o uniformitate în evoluție, însă cartea de excepție, care să impună sau să salveze întreaga carieră a unui autor, apare mult mai greu la proză și este tot rodul unor îndelungi elaborări și acumulări.

Acum, după ce-a avut loc o adevărată explozie informațională ce-a generat o frenezie a încercărilor, a autohtonizărilor etc., prozatorul român trebuie să scrie fără patimă și febrilitate, dînd dovadă de o mai mare suplețe, de o înțelegere dialectică a fenomenelor avute în vedere. Ceea ce trebuie să-l anime pe autorul de talent, mai ales cînd acest autor este tînăr, este, înainte de orice, probitatea morală față de textul tipărit.

În ceea ce privește critica, aceasta trebuie, cred, să discearnă cu mai multă atenție valorile, să înlăture pe cît posibil fetișurile literare, ea însăși să nu mai suporte influențele modei literare.

Este adevărat : „graba sincronizării ucide originalitatea". Dar oare nu trebuie să ne întrebăm și cine favorizează această grabă ? Nu cumva desele raportări și comparări cu scriitorii străini creează „mitul" falsei valori a structurii ? A succesului rapid obținut prin aceeași stabilire de afiliații și raportări ?

Romeo Cosmovici : „Peisaj citadin"

Politică și literatură

Urmare din pag. 1

1888), „viziratul lui Brătianu, cu toate consecințele sale, nu s-ar fi putut impune și că, în general, s-ar fi creat „un alt raport de forțe, un alt echilibru politic în țară".

Concluzia sa, după ce expune trecerile lui Maiorescu în timp de 5 ani și șapte luni pe la diferite ministere (Instrucțiune publică, Justiție, Domenii, Externe) și chiar pe la prezidența Consiliului de miniștri (28 martie 1912 — 4 ianuarie 1914), este că „deși a fost ministru și prim-ministru, Maiorescu nu se poate compara în nici un fel cu Brătianu sub raportul eficienței ideilor proprii, el e un politician nerealizat, tot atît cît și Carp". Constatările, ipotezele și aprecierile lui Mihai Gafița lărgesc considerabil marginile vechiului tablou al lui Lovinescu, și deschid totodată noi perspective de judecată asupra epocei „viziratului", urmărită de autor cu atîta acuitate.

Găsim oportun să precizăm că fără de astfel de studii, ori și cît ar părea ele de îndrăznețe ca formulare polemică, nu se va putea reconstitui niciodată în mod plauzibil, evitînd șabloanele, nici din punct de vedere literar și nici politic, perioada așa de bogată în evenimente și personalități care s-a desfășurat de la Unirea Principatelor și pînă la desăvîrșirea unității naționale a poporului român (1 decembrie 1918). M. Gafița face astfel prin cartea sa un început menit unei largi dezvoltări, și totodată unor clarificări necesare atît din punct de vedere ideologic cît și istoric.

Afirmațiile lui M. Gafița, ca și cele mai vechi ale lui E. Lovinescu, cu privire la subordonarea politică a lui Titu Maiorescu față de P.P. Carp, ridică însă unele întrebări care se cer și ele soluționate. Ce l-a făcut adică pe Maiorescu, dominant în spațiul literar al „Junimii", să accepte, în sînul aceleiași „Junimi", și apoi al Partidului conservator, întîietatea politică a lui Carp sau, după expresia lui Lovinescu, să o prefere ? A fost la mijloc o convingere a sa cu privire la superioritatea lui Carp, sau pur și simplu, o constrîngere dictată de împrejurări ?

Judecînd după anumite aprecieri din jurul și corespondența lui Maiorescu, în care se vorbește cînd de „neghiobia" și măsurile „lipsite de tact și ridicole" ale lui Carp, cînd de „farmecul de vanitate — tot — Carp", s-ar putea deduce că nu convingerea l-a făcut pe Maiorescu să „cedeze", ci constrîngerea de care nu s-a putut deroba decît spre sfîrșitul vieții. Constrîngerea la care ne referim a fost atît de natură socială cît și materială. Socială fiindcă în momentul stabilirii sale la Iași, unde avea să se înființeze „Junimea", Titu Maiorescu nu era decît un profesor — fiu al unui alt profesor — strălucit și impunător fără îndoială, dar totuși numai un profesor, trăind exclusiv din salariul primit de la stat și din avocatură și locuind cu chirie. Nici doamna Maiorescu nu reprezenta mai mult, fiindcă, deși distinsă, ea nu era decît o streină lipsită de avere. Toți ceilalți întemeietori ai „Junimii", P.P. Carp, Th. Rosetti, Vasile Pogor, I. Negruzzi, aparțineau în schimb, prin vechi familii, marii protipendade moldovene, stăpîni pe întinse latifundii și posesori ai unor venituri care le asigurau o completă independență materială. Dificultățile de această natură ale lui Maiorescu au fost mărturisite de acesta însuși într-o scrisoare din 7 mai 1870 adresată lui P.P. Carp, din care se relevă că mijloacele sale materiale nu-i permiteau — atunci — să candideze pentru un loc de deputat — oferit de Rosetti — el fiind nevoit să asigure existența familiei sale, pe care o considera croită „pentru bunăstarea burgheză. Pentru o existență catilinară — preciza profesorul — nu simt nici o vocațiune".

Admiterea lui Maiorescu în cercul intim al acestei protipendade depindea deci de aceștia, și dacă ei au putut recunoaște cu ușurință superioritatea intelectuală a lui Maiorescu și directivele lui lingvistice și literare, care nu-i scădeau prin nimic, niciunul dintre ei neavînd puteri de veleități de șef de școală literară, politica în schimb, prin aceleași tradiții de familie și prin caracterul ei eminamente social, îi interesa însă într-un grad cu mult mai înalt, și în manifestarea ei, nu le-ar fi convenit, chiar dacă accasta s-ar fi făcut în interesul lor, să fie reprezentați și conduși de cineva dinafara clasei lor. Lucrurile, în cadrul partidului conservator, se vor confirma mai tîrziu în legătură cu ascensiunea lui Take Ionescu, strălucit combatant politic dar fiu de negustor.

Carp a putut accepta, temporar, în cadrul unor compoziții ministeriale, șefia lui Teodor Rosetti sau Lascăr Catargiu, dar niciodată a lui Maiorescu. Dealtfel la prima intrare a junimiștilor în guvern (20 aprilie 1870, guvernul prezidat de Manolache Costache, Iepureanu), P.P. Carp, care a luat atunci Externele, l-a recomandat la Instrucție pe V. Pogor, care a și fost numit, de Maiorescu vorbind numai în subsidiar, iar după demisia lui Pogor (22 mai 1870) asumîndu-și el, ca interimar, și ministerul acestuia. În aceeași perioadă, și în legătură cu aceeași chestiune, Maiorescu vorbea totodată de „aristocraticele fumuri de castă" ale colegilor din guvern ai acestuia, Lahovary ș.a.

Maiorescu era însă prea inteligent să nu-și dea seama de aceste lucruri, și să nu riște, neavînd nici calitățile de elector ale acestuia, ceea ce cu atîta ușurință va risca mai tîrziu Take Ionescu. Și cum, ca conservator, n-ar fi putut afla o cale mai deschisă nici în altă tabără, a „preferat" să rămînă în subordinea lui Carp.

În legătură cu problemele de politică internă, și îndeosebi cu cele social-economice, de care întotdeauna Maiorescu s-a arătat mai puțin preocupat decît Carp, șeful literar al „Junimii", deși sincer conservator, n-ar fi putut face apoi niciodată declarația pe care a făcut-o șeful ei politic în 1907, justificînd masacrarea a mii de țărani nevinovați : „Mai întîi represiunea și apoi vom aviza".

Acesta era șeful — presimțit încă de la începutul activității sale — care le trebuia marilor junimiști !

Între cei doi exponenți ai „Junimii" existau totodată și anumite afinități, care nu se pot ignora atunci cînd e vorba de a stabili un anumit raport între ei. Mai întîi și unul și altul, indiferent cu ce acoperire, se considerau superiori contemporanilor lor. Pentru mulți dintre aceștia, chiar atunci cînd erau personalități vrednice de toată considerația, ei au avut un adevărat dispreț. Amîndoi cultivau apoi epitetul dur, chiar insultător, atunci cînd era vorba să stigmatizeze un adversar. Singura deosebire cu privire la această însușire era că P.P. Carp era mai spontan, mai impetuos, ținînd să-și manifeste pornirea în orice loc, indiferent de consecințe, în timp ce Maiorescu știa să aștepte un moment considerat mai convenabil, sau să se exprime prin jurnal și prin corespondență.

În plin Senat, Carp a denunțat fățiș pe Ion I.C. Brătianu, președinte al Partidului național liberal și fost prim-ministru, amintindu-i, într-un moment în care se discuta afacerea tramvaielor din București (1911) că „omul politic trebuie să fie cinstit în viața privată și desinteresat în viața publică", cu înțelesul că acesta nu era. Pe Take Ionescu, marele orator, într-o cuvîntare rostită la Cameră în anii neutralității, l-a apostrofat, contestîndu-i sinceritatea patriotică, cu vorbele că „frumusețea nu scuză prostituția după cum nici talentul nu scuză toate încarnațiunile".

Maiorescu „opera" în schimb mai calm, cu mai puțină grabă, și în împrejurări mai putin spectaculoase.

Pentru a rosti, prin „Convorbiri literare". acel implacabil **În lături** (1886), prin care a executat pe Aron Densușianu, vinovat față de dînsul pentru unele articole jignitoare scrise în 1868, Maiorescu a așteptat aproape 20 de ani, iar epitetul de „mișei și ramoliți", pronunțat la adresa lui Vincențiu Babeș și George Barițiu, a fost mărturisit numai într-o scrisoare către I. Slavici. Coșbuc, primit la început cu atîta încîntare pentru „Nunta Zamfirei" și alte balade și idile, avea să fie descris peste cîțiva ani (1898), ca o consecință a publicării lui „Noi vrem pămînt", ca un poet de incontestabil talent dar care, deși tradusese „Eneida" și apoi „Divina comedie", avea „prea puțină cultură și nu cunoștea destul nici istoria veche și nici societatea modernă, lipsindu-i varietatea cunoștințelor și acea neobosită și nemiloasă cizelare care transfigurează pe cei pătrunși de sfîntenia formei". Cu procedee asemănătoare a lovit și în Delavrancea și Vlahuță și în alți scriitori care aparținuseră într-o vreme cercului „Convorbirilor literare".

Atît Carp cît și Maiorescu susțineau apoi, din convingere, aceeași politică externă, alianța cu Germania și Austro-Ungaria, preconizată mai întîi de Maiorescu (1881), apărată cu îndîrjire, deși devenise inoportună, și în Consiliile de coroană din anii 1914 și 1916, care au decis mai întîi neutralitatea și apoi războiul împotriva acestora pentru eliberarea Transilvaniei.

Nici pătrunzătoarea inteligență a lui Maiorescu și nici inflexibilitatea de caracter a lui P.P. Carp n-au impus însă prea mult regelui Carol I, de voința căruia depindeau marile cariere politice ale timpului, fiindcă în 1888 cînd, ca un tampon între lunga guvernare liberală de 12 ani — voită și susținută de către dînsul — și viitoarea guvernare conservatoare a lui Lascăr Catargiu, a chemat la guvern pe junimiști, el n-a făcut apel nici la șeful recunoscut al acestora, P.P. Carp, nici la „secondantul" său, Titu Maiorescu, ci la blîndul și ireliefatul Teodor Rosetti, care nu avea decît calitatea de prestigios boier și de cumnat al lui Vodă Cuza.

Cînd în 1910, pentru a pune frîu năvalnicei ambiții a lui Take Ionescu, desfăcut acum de vechii conservatori, va da puterea lui P.P. Carp, va face-o numai pentru a contracara acțiunea marelui dezident, căutînd apoi să se despartă cît mai repede de cel favorizat o clipă, împotriva acestuia făcînd apel la Maiorescu — plictisit în cele din urmă de stearpa subordonare — pentru o guvernare de 19 luni.

În momentul constituirii guvernului Maiorescu, considerîndu-se trădat de „secondantul" său, Carp a declarat, și s-a ținut de cuvînt, că atîta cît va trăi „nu va mai discuta politică cu Maiorescu", iar în 1917, la moartea acestuia, cînd amicii comuni au venit să-l invite la înmormîntarea fostului prieten, a răspuns cu o neașteptată violență : „De ce-ași face lui Maiorescu o politețe pe care el nu poate să mi-o mai întoarcă ?"

Așa s-au sfîrșit relațiile dintre „șef" și „secondant", relații pe care cartea lui Mihai Gafița le-a reactualizat într-un mod atît de subtil și cu o interpretare care merită să fie relevată și adîncită.

„Pentru istorie"

Urmare din pag. 1

rești și Silistra, fabrica de cinescoape din capitala României și unitatea de profil similar din Siliven, realizarea în comun a complexului hidrotehnic Turnu Măgurele — Nicopol, precum și alte obiective de mare interes industrial.

Una dintre semnificațiile cele mai importante ale întîlnirii la înalt nivel româno-bulgare este faptul că sistemul economic socialist își demonstrează valabilitatea în circuit internațional. Tocmai succesele colaborării româno-bulgare în domeniul economic sînt de natură să întărească acest adevăr. După cum adevărul că zona geografică a Balcanilor trebuie să devină o zonă a păcii și cooperării este probat strălucit prin recenta întîlnire de la București.

Agenda de lucru a tovarășului Nicolae Ceaușescu, acest document viu al partidului și poporului nostru, a înscris în filele sale, prin vizita tovarășului Todor Jivkov, un eveniment cu destinația... „pentru istorie".

atelier literar

poșta redacției

R.M.I. : E în regulă.

EMILIAN AUREL MAN : Intențiile sînt cu totul nobile și oportune dar, din nefericire, calitatea literară a textului lasă mult de dorit, rămînind la nivelul improvizațiilor diletante, fără har.

N. PUȘCAȘIU : Se confirmă primele impresii, mai ales în „A treizeci și opta", unde umorul, inventivitatea satirică, parodică, reușesc să creeze pasagii (chiar pagini) savuroase. Dar și aici și mai cu seamă în „Oul discordiei" (care nu depășește nivelul unei șarje grosiere, caricaturale, trase de păr) sînt de regretat unele disproporții, dozarea neîndemînatică, uneori, a elementelor satirice, verva umoristică nestrunită, care alunecă ușor și prea des în zone facile, periferice, risipind credibilitatea, puterea de convingere a textului. E o treabă grea, serioasă, comicul, desigur, dar talentul nu vă lipsește și nu vă lipsesc nici marile modele, la noi și aiurea, marii maeștri ai genului care să vă dezvăluie „secretele meseriei".

I. DIACONU : Nu sînt noutăți hotărîtoare. „Neliniștea" e destul de forțată, frămîntarea eroului nefiind destul de bine motivată. „Diminețile unui președinte" și „Ploaia venea de peste cîmp" sînt niște crîmpeie nesemnificative, inconsistente, neglijent scrise.

MYA MANOLACHE : Povestea e veche și circulă în multe variante, dintre care unele culese și tipărite. Spre deosebire de ele, relatarea dv. e stîngace și rudimentară (stați rău cu scrisul și, se vede treaba, cu școala).

D. HARRYS : Povestiri simple, aproape de banalitate („Străinul"), dar nu lipsite de unele semne bune (mai ales „Teluricul" — de ce „Teluricul"? — minus „poetizările" cu Feți-frumoși etc.), care îndreptățesc continuarea tentativelor.

„UN TÎNĂR FĂRĂ NOROC" : Nu se pot trage concluzii dintr-un fragment. Se poate observa doar că e scris destul de stîngaci, mai slab ca data trecută, și că e mult prea de vreme să vă aventurați într-un roman, înainte de a exersa și de a obține rezultate demne de interes pe „distanțe" mai mici.

C. ROMAN : Cele două scrisori cuprind în general considerații lucide, pătrunzătoare, asupra rezultatelor și perspectivelor proprii. În privința metaforelor, parcă n-aveți dreptate :

ele sînt prezente în fiecare pagină, uneori chiar excesiv de abundente, alteori cam forțate, incongruente, fără efect convingător. Citeodată, se aglomerează și se suprapun, se îngînă reciproc pînă la confuzie, pînă la diluarea ori chiar anularea „transferului" („marea tristețe, inocentă și necunoscătoare de sine plutește, dulce masă de abur ca o goană prin pădurea tînără"... iată o asemenea aglomerare de elemente metaforice, fiecare în parte plauzibil, interesant, poate chiar revelator, dar care cusute împreună nu reușesc, între „plutește" și „goana prin pădure", să adune un sens, o sugestie, o imagine organică, operantă). Acest neajuns nu ține, însă, din păcate, numai de problemele metaforei ci trebuie raportat la aspectul general al paginilor, în care stăruie o nebulozitate, un aer evaziv, o frecvență insistentă a unor vorbe și expresii mate, opace, care nu „emit". Printre ele, cu un aport cert, cuvintele și formulele mari, sonore, care au aerul de a spune mult sau tot, dar care în realitate nu spun nimic, adevărate încrustații de gheață în rîndurile textului : „țara de ploi", „patrie de liniște", „marea tristețe" etc. Firește, nu e nevoie de petarde, sau, cum ziceți, „spectaculos metaforic", dar e nevoie de vibrație, de „transfer", de comunicare, de — vă citățm iar — „conductoare și declanșatoare de «stări»". Primejdia cea mare e într-adevăr aceea a „cuvintelor goale", dar cuvîntul rămîne gol într-o ambiantă nepotrivită, într-o vecinătate refractară, neintegrat, străin, sterp. Firește, el rămîne gol, în primul rînd, cînd e rău ales, rău conducător de idei și emoții, prin neputința de a prelua și transmite simțirea și gîndirea creatorului, de a „exprima adevărul" acestuia. Dintre ultimele texte, ni s-au părut mai aproape de intențiile dv. și de așteptările noastre : „Seară banală", „Clarissima vox (cam rigidă, înghețată), „Scris", „Chenar". Pauza proiectată e binevenită, justificată mai ales prin programul ce i-a fost destinat. Sperăm că ea va fi fructuoasă și-i așteptăm rezultatele.

H. Otomanu, Teofil Gherman, Gheorghe Tîrlă, Moscu Fany, Marin Teodorian, Dorin Mazilu : Încercări modeste, fără calități deosebite.

Interim

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Izvor

Nu știu de unde vin !
M-am ridicat dintr-o
dată peste neclintita
mutenie a pietrelor
și curg.
Curg presimțind din
riu care voi fi
după moarte,
și alte riuri ce
vor fi o mare,
și mările ce vor
forma oceanul,
și-oceanul, care e
doar un izvor
stelar
tînjind după
obîrșia-i ascunsă

LUCIAN CODRIN MĂNĂILESCU

Vorbind

Și eu ce să cred, ce să cred
atunci cînd de pe-un țărm
prea-ndepărtat
tatăl meu îmi vorbește,
în veșmînt de țărînă
tatăl meu fără glas
îmi vorbește ?
Și eu ce să cred, ce să cred
cînd prea frumoasă fecioară din cetate
s-a sfîrșit aruncîndu-se în ochiul
prea limpede al unui bărbat,
și pe țărmul ursitului
NIMENI în veșminte de vaiet
încîlcindu-mi tîmplele se joacă ?
Cu inima înmormîntată sub limbă
am plecat să întreb.
Cu limba înmormîntată sub ochi
am plecat să întreb.
Cu ochiul uscat și fără pleoapă
am plecat să întreb.
Și mi s-a spus că vorbele nu
costă nimic
și totuși odată rostite versurile pleacă
din mine tipînd și cu capul întors
ca și cînd le-aș alunga.
Căci eu așa de încet te iubesc Poezie
încît ochii mei umblă pe vîrfuri
în jurul părului tău
Și sub mîna ta
glasul meu iese ca șarpele din
pielea obișnuinței lui.
Dar astăzi cînd apa cuvîntului e
tulburată între coastele mele
vreau să pătrund sensul acestor
vorbe aurite cu moarte de
jur împrejur : „a exista"
Abia atunci din apa neîncepută
a adevărului
voi putea să împart

ELENA INDRIEȘ

Gratii de apă

Primăvara mi-e teamă
să nu ajung
prea bătrîn în fața soarelui
lipesc fruntea de geam
și aștept
să m-ascundă prima ploaie
între gratii de apă

ALEXANDRU HORIA

Cimitirul de cai

= Părea că și pămîntul putrezise
de-atîția cai, acolo, îngropați,
urzicile pieriseră și ele
și-i ocoleau duhoarea chiar și ciinii
la hoituri nărăviți și la ciolan.

= Un veac trecu pe-acolo numai riul
și ploaia se-ndura, din cînd în cînd,
să spele fața zonei pustiite.

= Din tată-n fiu, cu vitele, copiii
către imașuri verzi o apucau
și nimeni ochi nu mai avea să vadă
ce se petrece-n locul blestemat.

= Cînd, într-o nesfîrșită primăvară,
miresme dulci pe toți-i-mpresurară
de nu știai aevea-i sau e vis,
văcarul — prostul satului — în fugă
venea, strigînd cu brațele-ncărcate
„— Săriți, măi oameni, c-a-nflorit pădurea
de liliac și sălcii plîngătoare !"
dar nimenea, văzîndu-l, n-a crezut.

= În fostul cimitir roiau albine
și neștiute păsări cîntătoare.

SORIN PLANETARU

Gest vechi

El nu alunga noaptea :
o ucidea
ca pe un animal tînăr
care lăsat să crească
ar fi putut deveni
mai puternic...

Pentru că îl deranja lumina
el nu se putea odihni
decît acoperind soarele
cu o pînză de culoare închisă
(cum ai acoperi o fereastră)
în cîteva secunde însă

pînza se făcea scrum...
el blestema,
lovea,
sfida
și credea
că întinzînd brațul
putea da
de capătul lumii...

ION TEODORESCU

Mimesis

Aș vrea un singur lucru,
atît, un singur lucru,
despre care să spun
că nu seamănă cu nimic.
Vezi, copiem totul
în mod original.
Privirile noastre
prea seamănă
a cer și a cîmp,
cîntecul și trecerea noastră,
prea seamănă
a păsări și ape,
apoi nici nu știm
dacă au mai lăsat ceva
părinților noștri.
Sîntem la rîndul nostru
copiați
de frați, de flori,
de copii,
de zori.
Nimeni nu se supără însă
oglinzile se iubesc între ele
nespus de adînc

COSTEL ȘTEFĂNESCU

Poetul

Bucurie e totuși
și rană luminînd printre vise
dar nu lepădare de chipul dintîi
cînd tăcea cu ninsori
și lumina începutul
Din vise construiește fericiri
pentru alții
lui însuși lipsindu-și

O fugă între sine și sinele nou
nevăzut
dar totuși un zeu

Cine știe de unde se-nalță filința-i
și trece de margini
și glasul ca floarea ca flacăra-i este
și totuși un zeu cu rănile ascunse

Cine știe de unde-i sosește lumina
ce-i este și trup
și iubire
și hrană
și lucrurile toate îndelung
și tăcerile despletind peste fire începutul
și singur urcînd cuvîntul prin sine

Uimire nu e nu încape căință
ci totul un fel de înaltă uitare
traversînd precum un cîntec
plecare din eu și întoarcere în eu

Pe un talger pun întuneric
pe altul lumină
și nimic din cele rostite mai sus
un zeu doar adoarme în cuvinte
dar mai întîi tăcerii se închină

NASTASIA MANIU

retrospective

Postumele lui Lucian Blaga (III)

S-a spus, adesea, și pe bună dreptate, că dramatismul moral-filozofic, cu intensitatea lui adînc tulburătoare, din poezia antumă a lui Blaga are drept sursă constantă conștiința fatalei inaccesibilități la condiția ideal-mitică a existenței. Oricît de decise sînt tentativele poetului — mai ales de după volumul **Poemele luminii** — de **a uita de sine** abandonîndu-se iluziei mitizante (în sensul „despersonalizării" propriului eu și, drept urmare, în acel al credinței că însăși ființa sa se disperseză, cosmicizîndu-se, în „marele tot"), în cele din urmă, luciditatea, impulsionată de instinctul existenței individuale, nu se lasă înfrîntă. Ascuțișul ei pătrunde nemilos pe terenul imaginarului transcendental, întărîndu-i poetului convingerea că, de fapt, totul nu este decît închipuire, element căruia nu i se poate, totuși, înrobi pînă la completa uitare de sine. Transgresînd cel mai adesea sistemul relațiilor conceptual-filozofice ce-l obsedează, în tot cazul asumîndu-și-le prin trăire spirituală, poetul se dovedește, și în această împrejurare, un vitalist neîmblînzit. În volumele **Pașii profetului, În marea trecere, Lauda somnului, La cumpăna apelor** și **La curțile dorului,** „visul metafizic" nu se arată sieși suficient aproape niciodată. Poetul este incapabil a se lăsa prins, cu totul, în mrejele acestui soi de vis, el nu poate mai niciodată aluneca într-o asemenea transă, fie ea și de anvergură transcendentală. Departe de a fi expresia unui deficit de trăire poetică, faptul are drept efect subminarea dinlăuntru a visului mitic și, ca o consecință, problematizarea acestuia din unghi ontic. O atare disjuncție între eul metafizic și conștiința de sine a individualității umane, în antumele blagiene, delimitează cîmpul neîntreruptului șir de cîntări sfîșietor elegiace. În pofida diferitelor direcții pe făgașul cărora se orientează căutările poetului, esențială rămîne constatarea că în volumele antume citate, din perspectivă existențială, miticul este expresia unui vis și nicidecum a unei împliniri.

În fapt, drama cunoașterii din poezia antumă a lui Lucian Blaga are la obîrșie imposibilitatea în care se află poetul în ceea ce privește aspirația sa de a-și apropria dimensiunea mitic-ului, adică de a-și structura biografia ideală în jurul axei acesteia ; se produce, astfel, un original fenomen de alienare în plan poetic și, implicit, în plan uman, a miticului. Ceea ce s-a numit „nostalgia paradisiacă" din poezia lui Lucian Blaga este, în fond, emanația acestui straniu fenomen. Așa se și explică, socotim noi, de ce în poezia antumă blagiană, de regulă, timpul acțiunii lirice — dacă putem zice așa — este unul revolut, întrucît trăirea prezentului i se refuză sistematic poetului. De aici tentația cufundării fie în „memoria" ancestrală a materiei, fie în aceea indeterminată a substratului mitologic cel mai adesea de extracție euroasiatică, fie în aceea pe veci înghițită de timpul trecător circumscrisă propriei copilării și, prin extensiune, genialogiei arhetipale. În același timp, tot aici identificăm originea dublei deschideri extatice a poeziei blagiene antume : ispita regresiunii în somnie („lauda somnului"), coroborată cu ispita pentru ceea ce Ion Barbu, preluînd o formulară a lui Blaga însuși, numea „geometria înaltă și sfîntă", „extazul pitagorician". Aceste elemente, afirmă Ion Barbu, ar contribui la edificarea principiului conform căruia poezia este o „spiritualitate a vizualității", drept care ea, poezia, refuză „placatul" și aspiră la captarea „imanentului". **Starea ideală** pentru satisfacerea acestui principiu, consideră, de asemenea, Ion Barbu, nu poate fi decît somnul : „Somnul, cu gravifica lui variabilă, cu deplasări răsturnătoare, conciliate în unitatea păduroasă și contradictorie a creației, postulează inspiratul exeget în articolul **Legenda și somnul în poezia lui Blaga** — e o formă de existență mult mai completă ca existența diurnă. Întronat, acolo, stă **Sufletul,** categoria cărela **Edgar Poë îi făcea să corespundă** cîmpul strict al poeziei".

Nu credem că simplificăm deloc faptele dacă afirmăm că în postumele sale Blaga se distanțează sensibil de această poetică imanentistă, refractară atît la dinamica existenței fenomenale, după cum și la aceea impusă de experiența revelatoare ; aceasta din urmă, cum vom vedea, fiind percepută în larga ei varietate de manifestări spirituale și afective. Practic, totul echivalează cu o fascinantă acțiune de dezalienare — și deci de asumare profund umană — a miticului. Este acțiunea sub semnul căreia se structurează, în chip miraculos, viziunea etică și filozofică din postume. Revirimentul are semnificația unei patetice întoarceri la exultanța panteistă din **Poemele luminii ;** o întoarcere, însă, trecută, într-o direcție, prin dogorile și frigurile „tristeței metafizice" din următoarele cărți de poezie ale lui Blaga și, într-altă direcție, beneficiind cu ardoare de noile repere gnoseologice propuse poetului de substanța vădit primenită a timpului istoric.

La un examen mai atent, se poate observa că însemnele „schimbării la față" prin care trece poezia postumă a lui Blaga, deci însemnele operației de dezalienare a miticului, se resimt încă din volumul **Nebănuitele trepte** (1943). Este vorba de volumul care — fapt semnificativ — apare după „ediția definitivă" din 1942 și care, nu mai solicită atenția criticii interbelice în vederea unor eventuale amendări a punctelor de vedere formulate anterior. Cartea **Nebănuitele trepte,** avem convingerea, reprezintă o operă de tranziție ca orientare în planul concepției morale și filozofice. Ea face trecerea la volumul **Poezii** din 1962. Evidenta schimbare a „programului" din **Nebănuitele trepte** (în direcția laicizării, a „pămîntinizării" acestuia) constituie o realitate ce nu poate fi trecută cu vederea, deși existența unor puternice reziduuri de „tristețe metafizică" nu trebuie nici ea neglijată. Să ne amintim, astfel că memorabilul poem intitulat **Autoportret,** care, prin subtextul său atît de străveziu, înfiorat de accente confesive inegalabile, copleșește tocmai prin inconsolabila lui melancolie : „Lucian Blaga e mut ca o lebădă. / În patria sa / zăpada făpturii ține loc de cuvînt / Sufletul lui e în căutare / în mută, seculară căutare / de totdeauna, / și pînă la cele din urmă hotare. // El caută apa din care bea curcubeul. / El caută apa, / din care curcubeul / își bea frumusețea și neființa".

Confruntarea dintre starea de alienare și aceea de dezalienare a miticului, în **Nebănuitele trepte,** este neîntreruptă și primește întotdeauna forme de manifestare profunde. Dar oboseala pricinuită de succesivele retrageri în lumea visului, zădărnicia presimțită a paleativului oniric își face simțită prezența. Presentimentul unei „schimbări a zodiei" devine din ce în ce mai presant, iar nevoia sincerei autoreconsiderări apelează la tomuri de-a dreptul imperative.

„Așa-mi spuneam încă ieri, mereu / călcînd în țărînă peste o floare, / sau peste umbra surprinsă a vreunui zeu, / ce calea-mi aține, dar nu rămîne. / Încă ieri, doar ieri / mă apăram cu frică / de zodia nouă ce se ridică. / Și azi, dintr-o dată, neașteptat, acest răsărit. / Ce cîntec nemăsurat ! / Ca unui orb vindecat / lumea-n lumină mi s-a lărgit. / Puterile mișcă-n zenit. / Deschid porțile : Timp neumblat, / bine-ai venit, / bine-ai venit !" **(Schimbarea zodiei).**

Nicolae Ciobanu

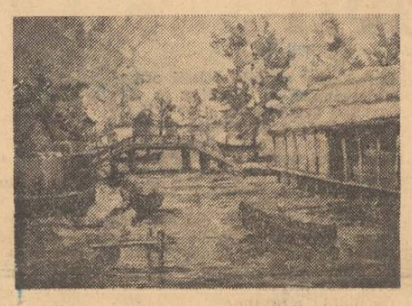

Romeo Cosmovici : „Peisaj la Sulina"

parodii

MIRCEA IVĂNESCU

Aventură rurală

„This story could be told
the other way round"*)

v. înnopteanu se duce la țară să se desfete
coboară din droșcă drept în peluza cu micsandre
și după ce mîngîie o pisică cu gesturi tandre
se interesează de domiciliul lui mopete

unii susțin că n-au auzit alții că este
cu v. înnopteanu văr și are o casă cu chirie
balcoane pivniță stupi lîngă primărie
dar că nu stă în ea ceea ce e altă poveste.

urmat de pisică v. înnopteanu se duce pe îndelete
spre casa vărului fredonînd un șlagăr la modă
al cărui refren suna mopete, mopete, mopete.

vărul nu era acasă după cîte gîndesc
și v. înnopteanu oferindu-i pisicii o poziție comodă
îi declară mîngîind-o un vers profund englezesc
She does not know) — și asta e foarte firesc...**

Mircea Micu

CUVINTE RARE : Oglindă, joi, hipertensiune, Vasile, perlă, albuș, cridă, răchită, bucle, serena.

SELECȚIE METAFORICĂ : „de refuzuri, mopete se trage în sine-și (cete / de gînduri în lanțuri și arpegii romantice, însă scurile / îi bîntuie pe mopete sub privirile prietenului care ar putea să-i vorbească despre vasile)".

*)Povestea aceasta poate fi spusă și în celălalt fel.
**) Ea nici nu știe...

revista străină

● **JUAN CARLOS MARTINI REAL** este autorul unei antologii a poeziei argentiniene din ultima sută de ani, „Los mejores poemas de la poezia argentina", apărută în Editura Corregidor din Buenos Aires. Selecția lucrărilor, prezentarea și notele aparțin tot lui Martini Real care a vrut să prezinte volumul ca pe o istorie a poeziei cu toate problemele și greutățile inerente realizării unei astfel de lucrări.

● **BRAVÎND CRITICILE LUMII MEDICALE** și hotărît să capteze atenția marelui public, determinîndu-l să descopere, prin tangența unei aventuri, adevăratele probleme spitalicești, — doctorul Christiaan Barnard a publicat, împreună cu unul din cei mai cunoscuți romancieri din Africa de Sud, Siegfried Stander, volumul LES HOMMES NE MEURENT JAMAIS (Edit. Belfond). Eroii romanului, un renumit chirurg alb și un tot atît de celebru genetician negru — care nu pot lua prînzul împreună în oraș pentru că nu există un restaurant în care să fie permis accesul negrilor împreună cu albii, — efectuează împreună o operație pe inimă ; și astfel, doctorul Barnard povestește o seamă de întîmplări legate de cariera sa.

● **STUDIOURILE CINEMATOGRAFICE DIN PEKIN** au terminat o nouă versiune a filmului în culori „Din victorie în victorie". Impresionante scene ale Războiului de Eliberare al poporului chinez se desfășoară în fața spectatorilor. Filmul constituie un vibrant elogiu adus marii victorii împotriva trupelor lui Ciang-Kai-Șek, prin distrugerea ofensivei acestora în 1947.

● **PENTRU A ADUCE UN OMAGIU LITERATURII ISTORICE,** Muzeul de Arheologie din Poznan (Polonia) a organizat o expoziție intitulată „Arheologia beletristică 1945—1975". Printre titlurile prezentate figurează atît opere pentru copii și tineret cît și romane, opere poetice, piese de teatru, reportaje și eseuri. În prima parte a expoziției în afara volumelor de fabule, mituri și legende, sînt expuse poeme inspirate de comorile arheologice descoperite în Polonia. În cea de a doua parte sînt prezentate în ordine cronologică lucrări asupra istoriei vechi, de la epoca de piatră pînă la epoca primei dinastii poloneze Piasts sec. X—XIV cît și lucrări care se referă la antichitate.

● **OPERA ȘI INFLUENȚA FILOSOFULUI GERMAN FRIEDRICH WILHELM JOSEPH SCHELLING,** născut la Leonberg cu două sute de ani în urmă, vor fi în centrul preocupării Congresului Hegelienilor care va avea loc la Bade-Württemberg. Organizat de Asociația internațională Hegel, în colaborare cu Academiile de Științe din Heidelberg și din Bavaria și cu orașul Stuttgart, acest congres care va găzdui hegelieni din toată lumea, va fi teatrul, în special, al expunerilor lui David Armstrong (Sidney), Michael Dummet (Oxford), T.I. Oisermann (Moscova), Hans-Georg Gandamer, Jürgen Habermas, Walter Schulz și Niklas Lühmann (R.F.G.). Congresiștii vor face, în cadrul a opt colocvii, comparații ale concepțiilor sistematice ale lui Hegel și Schelling în lumina temei „Posibilitatea unei filosofii sistematice".

● **IN SEMN DE OMAGIU ADUS LUI JEAN GIONO,** editura Gallimard a luat inițiativa publicării ciclului „Oeuvres romanesques complètes" ale acestui scriitor atît de iubit și apreciat. În acest sens a apărut în colecția „La Pléiade" volumul III. Ediția a fost întocmită de Robert Ricatte, în colaborare cu Henri Godard, Janine și Lucien Miallet și Luce Ricatte, și cuprinde pe lîngă un text care mult timp a fost de negăsit, „Fragment dintr-un paradis", o serie de alte „povestiri" cum ar fi „Apa vie", „Descrierea Marsiliei", „Grand Théâtre", „Jean le Bleu", „Pour saluer Melville" și multe altele. Textele scrise la date diferite, au fost astfel reunite de către colectivul care a întocmit acest volum, încît oferă o remarcabilă unitate de ton, atmosferă și intenție.

● **CUNOSCUTUL SCRIITOR POLONEZ MELCHIOR WANKOWICZ** este prezentat publicului cu o culegere de OPERE ALESE de către două case de editură, și anume : Editura Pax din Varșovia, opt volume printre care „Monte Cassino", consacrat luptei unităților poloneze în Italia, „La război ca la război", „În străinătate", „În jurul unei femei", „Din nou în țară" ; Editura cracoviană Widawnictwo Literakie, nouă volume de schițe literare și amintiri, printre care „Pe urmele lui Smetek", „Războiul și pana", „De la Stolpce la Cairo", „În inima Americii" Toate aceste volume vor avea aceeași copertă și vor face parte din mica bibliotecă Wankowicz.

● **EDITURA WEINDENFELD & NICOLSON** a tipărit de curînd volumul biografic NELSON de Oliver Warner. Autorul este la a doua lucrare închinată vieții, epocii și carierei militare a amiralului Nelson, învingător în celebra bătălie navală de la Trafalgar, apreciat ca cel mai abil și cel mai uman marinar pe care l-a avut vreodată Anglia, omul care a realizat cea mai uluitoare carieră militară Volumul este bogat ilustrat cu reproduceri originale atît din viața militară cît și din cea particulară a eroului.

sport

Fotbalul românesc are suficiente resurse

Echipa României are astăzi jucători de incontestabilă valoare și un potențial de joc ridicat. Rezultatele sînt însă sub valoarea reală a jucătorilor. Dacă scoatem din discuție amăgitoarele cifre pe care ni le-a prilejuit echipa Danemarcei vom rămîne, negru pe alb în fața unui 1—1 cu Spania și Scoția. Acestea sînt echipele cu care trebuie confruntată și comparată echipa de fotbal a României și nu cu Danemarca. Bine este să privim aceste 6 întîlniri și din unghiul interesului confruntării sportivilor noștri cu cei ai echipelor nordice. Deși de valoare diferită atît Danemarca cît și Scoția practică același tip de fotbal, decis și în forță, atît de incomod pentru fotbaliștii români. Dacă s-a descurcat onorabil în fața reprezentantei mai slabe a fotbalului nordic, echipa noastră n-a avut randamentul scontat în meciul cu Scoția, adică în meciul care ne interesa cel mai mult. Ultimele întîlniri cu Danemarca își au totuși nota lor particulară de interes. Se profila un complex danez al fotbaliștilor noștri, învinși de două ori la București de fotbaliștii scandinavi. Mai mult decît atît, ei ne-au barat, nu chiar atît de demult, drumul către întrecerile fotbalistice ale Olimpiadei. După ultimul meci balanța întrecerii fotbalistice România-Danemarca a înclinat hotărît către echipa noastră. Palavrageala lui Rudolf Strytich a primit replica meritată. Nu e totuși puțin lucru să faci în scurt timp o astfel de demonstrație și să ștergi dintre posibilele complexe ale echipei unul destul de supărător. E clar acum că echipa Danemarcei e o echipă modestă și nu ne putem face aproape nici o iluzie în privința rezultatelor pe care ea le va obține în fața Scoției și Spaniei în grupa noastră de calificări.

Obiectivul calificării pentru Olimpiadă a fost atins, rămîne cel al calificării pentru semifinalele campionatului european de fotbal. Pînă la reluarea „ostilităților" timp mai este și e bine ca repriza următoare a calificărilor să fie mai bine gîndită. Ultimul meci, cel cu echipa Danemarcei, meci foarte slab pe atac al românilor, nu ne-a arătat o echipă de fotbal românească schimbată în bine. Lotul încearcă să adune cu ghiotura și fără discernămînt, tot ce are mai bun fotbalul românesc la ora de față, nu și fără regretabile lacune. (A se vedea tîrzia convocare la lot a lui Sandu Mircea cerută mai de mult și de noi). Echipa e făcută lăutărește după faima jucătorilor și nu după forma lor actuală și posibilitățile practice de sincronizare și armonizare în joc. Kun și Bölöni sînt jucători excelenți dar folosiți adesea prost. Într-unul din meciuri antrenorul a trimis în teren nu mai puțin de 3 conducători de joc (Dobrin, Dumitru, Dinu) fără să se gîndească că fatalmente, voluntar sau involuntar, aceștia se vor „bruia" unul pe altul de-a lungul partidei. Nici o concepție de joc serioasă nu prezidează prestația echipei și cota de performanță pe care o are astăzi echipa României de fotbal se datorează într-o măsură covîrșitoare jucătorilor și nu indicațiilor tehnico-tactice, adesea de o mare ingenuitate. (Să ne reamintim meciul recent cu Scoția). Regretabilă este menținerea în lot și în echipă a unor jucători ieșiți din formă, uzați, de-a dreptul epuizați. Răducanu e un portar care nu face cinste marilor calități pe care le are. A primit gol parabil și de la danezi și de la scoțieni. Acest portar pare incapabil să se conecteze la tensiunea meciurilor importante și să se poarte sportiv pînă la capăt. Cît de departe e Dinu de forma care l-a consacrat și cît de inutil pentru echipă a arătat-o nu numai meciul cu echipa Scoției, unde a fost aproape absent din joc, ci aproape toate cele 6 meciuri. În sport cei mai buni trebuie să triumfe și locul lui Dinu e cazul să-l ia cei mai buni astăzi decît el, așa cum el a luat locul altora. Și aceștia există. (Două nume : Balaci, Beldeanu). Lucescu e umbra fostului jucător de altădată. Experiența lui nu mai e întotdeauna salvatoare pentru jocul său lipsit de forță și de inspirație.

Colaborarea dintre vechii și noii jucători ai naționalei rămîne unul din punctele ei nevralgice. Este reprobabil și condamnabil să izolezi un jucător. Atunci cînd o echipă e alcătuită din 11 oameni trebuie să joace cu toți cei 11 componenți ai săi. Ultimul meci cu Danemarca ne-a prilejuit stupefianta constatare că o parte din jucătorii noștri au refuzat să conlucreze cu un jucător atît de incisiv ca extrema Crișan. Orice formă de boicot în sînul echipei are consecințe ireparabile. Jucătorii care susțin sau încurajează astfel de inițiative, oricare ar fi meritele lor, trecute ori prezente, trebuie scoși din echipele reprezentative și chiar în afara vieții sportive. Lipsa de coeziune și de conlucrare în ultimul meci cu Danemarca ne putea duce la o expresivă înfrîngere, deoarece cel mai periculos om al înaintării noastre, Crișan, a fost obligat să-și culeagă singur mingi din propria suprafață de joc ! Numai inspirația lui Mircea Sandu introdus prin forța împrejurărilor ne-a salvat de la o înfrîngere pe care circuitul rezumativ, închis al paselor unor jucători români îl pregătea. Cauza principală este menținerea în lot a unor jucători care nu mai sînt de mult ce-au fost și încurcă, în consecință, jocul echipei naționale. Fotbalul românesc, vom scrie asta în fiecare cronică, are suficiente resurse interne pentru a nu fetișiza jucători aflați în declin. Viitorul aparține unor sportivi precum Crișan, Balaci, Bălăoni, Marcu, Iorgulescu, Kun și alții, adică noului val al fotbalului românesc. Să-i lăsăm să joace.

Addidas

c a r i a t i d e

florin costinescu

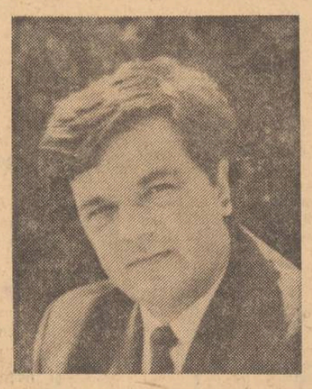

Născut la 16 mai 1938 în orașul Slobozia, județul Ialomița. Absolvent al Facultății de istorie din București, 1964. Autor al volumelor de versuri : Adierea tărîmului (Ed. Albatros, 1972) și Ramura de veșnicie (Ed. Eminescu, 1974). Redactor al revistei „Contemporanul".

„Un patetism reținut fără efort aparent, o discuție în care nota esențială a lirismului său incantatoriu se dezvăluie fără ostentație caracterizează poeziile cele mai bune ale lui Florin Costinescu, ardența elanurilor fiind sublimată printr-o calmă contemplație elegiacă. Energia lirică se convertește în muzicalitate, vigoarea se transfigurează într-o pură vibrație a sentimentelor, remarcabilă fiind capacitatea de extensie emoțională".

Mircea Iorgulescu

Viața

N-ai dovedit încă vinovăția umbrei
Și, iată, viața la jumătate.

s-a culcat peste ea de-a lungul
de fum, nepăsătoare

ca pe un lac ai măsurat viața
cu o trestie și ai zis :

„De acest nod n-a trecut niciodată
apa în care mă scald,

apa în care
singele e un pește fericit zbătîndu-se
în năvodul trupului".

Și ai mai spus : „Va rămîne așa
adîncimea ei, voi simți totdeauna
nisipul sub tălpi".

Te-am privit cu ochii închiși
Dezvinovățindu-te.

La vărsare, de mult
Apa se măsoară singură
Cu propriii noștri umeri.

Semnul scăderii

Urcă femeie treptele verii,
anii învață semnul scăderii,
Zodia, surîsul, preaplinul
îți mai bucură încă destinul.

Minus un fruct — seară de ce e ?
urcă treptele verii femeie,
încă te caută pe treapta cea nouă,
o ramură verde, o voce de rouă.

Minus o rază, fulgerînd — o scînteie,
urcă treptele verii femeie,
jumătate întoarsă spre ce ai lăsat
jumătate pierdută în ce ai visat.

Minus o zbatere, un cer, o maree,
urcă treptele verii femeie
urcă-le, urcă-le — aprig e ceasul
în care se pierd anul și pasul.

Dar este semn

Și drumul tot mai lung e și tot mai nesfîrșit,
cu cît o veche ceață spre piscuri se destramă,
și trup și viață singuri ne-am zidit
mult înapoi de clipa ce-n viscole ne cheamă.

Tu te-ai zidit în nuferi, în alb strigătul lor
și ți-e un nufăr mîna și fruntea o petală,
eu m-am zidit în umbra purtată de un nor,
în umbra sfîșiată de-un turn de catedrală.

Zidiți umblăm oriunde, e preajma noastră strîmtă
cum pot să crească arbori dintr-un suris zidit ?
Dar semn este c-o mare în noi se mai frămîntă
de tot mai lung e drumul și tot mai nesfîrșit,
cu cît o veche ceață spre piscuri se destramă
și timpul rug își face
din tremurată, părelnica lui ramă...

Nor peste vară

Prin anii-porți, prin marea poartă
numită vis, numită soartă
intrăm iubito nealături
în mari imperii de omături.

Anume parcă să ne doară
a nins un nor peste o vară,
imens a nins și în neștire
erai mireasă, eram mire,

zăpadă dintr-un cer trecut
căzu din veac neîntrerupt,
peste grădinile visate
rămase pururi neumblate.

Din cîte-au fost atît rămase :
un foșnet straniu de mătase
un foșnet rece, ne-nțeles
înlănțuindu-ne ades.

Prin anii-porți, prin marea poartă
numită vis, numită soartă
intrăm iubito nealături
în mari imperii de omături.

Uneori vedem marea

Uneori vedem marea, uneori respirăm aburul ei albastru
Înălțîndu-ne pe cuvinte — munții noștri înalți cît
clipa ce ne apropie —
așa ni se întîmplă cînd ne privim prea mult de nici nu mai știm
din ce parte a răsărit soarele.

Ciudat : orașul se termină prea curînd și țărmul este departe
dar noi am și plecat în larg, între privirile noastre s-a născut cea mai tînără insulă
și noi nici nu clipim
de teamă să nu se scufunde.

martie 75.

Murmurul lumii

Fiu al lumii, murmurul lumii ascult
altar este petecul de pămînt pe care îngenunchez în fața lui
învinovățindu-mă și dezvinovățindu-mă totodată
pentru văzduhul ce-l soarbe și-l pierde
dincolo de anotimpurile noastre ;
el se ridică majestuos ca aburul dintr-o pîine bine rumenită,
tremurător ca fumul biciuit de ploaie,
ușor ca sufletul fără vîrstă al îndrăgostiților,
el este un continent plutitor
deasupra pămîntului, cu mări și oceane și munți
prin care cutreeră nestingherit, de la naștere, gîndul.
Nedeslușite rămîn doar cuvintele care nu pot zbura,
ocolite de aer,
în care nu încap zorii și amurgul,
în care nu se dezghioacă nici un ou și nu poposește
nici o pasăre rară. Murmurul lumii e vorbirea plină de înțeles
a bucuriei și a durerii, a împăcării și neîmpăcării,
a disperării și a luciditații
a luptei și a victoriei —
Ascult-o : ea vestește înaintea verdelui primăvara,
ea îngheață cerul înaintea iernii,
este totdeauna ca viața, sinceră.
Fiu al lumii, eu ascult murmurul lumii
de aici, din casa mea cu podelele crăpate de creșterea rădăcinilor
de care se reazimă, drepte, trunchiurile secolelor.
din casa mea unde un copil abia născut
sporește măreția acestui murmur
cu primele lui respirații.

m a p a m o n d

Pecetea desăvîrșirii

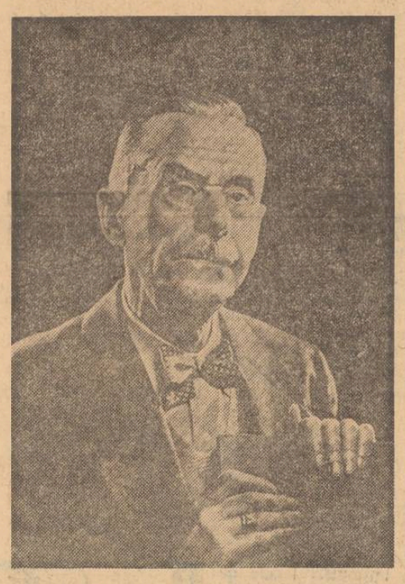

Centenarul lui Thomas Mann

„Și ce-i arta ? Sete de plăsmuire." Iar plăsmuirea lui Thomas Mann poartă pecetea desăvîrșirii. Fundamentată și înălțată pe o simetrie tainică, existentă în orice schiță, nuvelă sau roman, ea se organizează de-a dreptul arhitectural, realizînd o catedrală în care spațiul e cîntărit și împărțit perfect sau, ca să nu uităm însăși intenția autorului, un concert programat magistral, în care motivele se împletesc, se repetă, se despart ca să se reîntîlnească, incluzînd scurte improvizații, sonatine pe teme apropiate.

Schițele și nuvelele devin astfel creionări ale marilor romane, prefigurări ale marilor dezbateri, enunțări ale marilor motive, rămînînd însă desăvîrșite în sine. Universul lor este acela al realității obișnuite în care artistul are veșnic grija de corijat ceva, conform aspirațiilor sale spirituale spre desăvîrșire. Natura trăiește, are formă, ritm și culoare, e de fapt generatoarea lor, poartă în ea asociații emoționale pentru artist, care fără îndoială sînt moștenite dintr-un trecut dar natura nu e niciodată completă, nu e niciodată destul de finisată pentru ochiul artistului. Astfel, narațiunea pare calmă, o senzație de curgere lentă, obișnuită, se instaurează la începutul ei. Apoi **ceva** e adus de artist sub reflector, **ceva** ce e banal pentru toată lumea dar care apare deodată „ciudat", încărcat de tragism și semnificații, purtător de destin. **Micul domn Friedeman** privește în jurul său „căutînd să pătrundă liniștea mută, imensă, nepăsătoare a naturii ; văzu cum fluviul sub lumina soarelui, își urmează calea, cum iarba își tremură firul și cum florile se înalță acolo unde înfloriseră, pentru ca apoi să se ofilească și să se spulbere ; Și iată că se ivise femeia aceasta ; trebuia să se ivească, așa îi era sortit ; ea era destinul lui...".

Un factor psihic sau fizic determină mai întotdeauna „în chip ciudat" o reacție, un gest, o hotărîre, un sentiment, chiar un destin. Simțirea devine parcă mai cuprinzătoare, puterea de închipuire crește și eroii săvîrșesc fapte împotriva voinței și intențiilor lor, cu care se luptă. Devin astfel posibile moralitatea și energia, crima și sinuciderea, lașitatea și extazul, voința de a înfrunta greul, voluptatea de a întîlni moartea, de a o savura.

Iubirea, gesturile neașteptate, conversațiile, atracțiile nu sînt motivate de nimic, nici de înțelegere, nici de emoții obișnuite, normale. **Ele se întîmplă.** Pur și simplu se întîmplă, sub auspiciul unei ciudățenii. Domnul cu pălărie neagră și baston, din **Dezamăgire** — această schiță perfectă — este un domn „ciudat", efectul vorbelor sale se datorează „sincerității străniі" cu care le spusese. E un bărbat de virstă nedefinită, „să fi avut treizeci de ani, dar tot atît de bine putea să aibă cincizeci" are întotdeauna „aceleași gesturi ciudate", el însuși povestește că a devenit însingurat și „un om ciudat" ; deci eroul, asemenea autorului, e conștient de ciudățenia lui. Gerda von Rinnlingen din **Micul domn Friedeman** are ochii stranii și mărturisește că are unele stări „tare ciudate" iar felul în care-i vorbește domnului Friedeman este „atît de ciudat și liniștit". Povestea lui **Tobias Mindernickel** trebuie neapărat spusă căci „prea e de tot ciudată" și tot ceea ce se întîmplă în această adevărată fabulă, cutremurătoare despre natura umană, sparge tiparul ticurilor banale ale eroului printr-o ciudățenie emoțională. Caracterul soțului înșelat din **Luischen** e „dintre cele mai ciudate", Albrecht van der Qualen are o vîrstă incertă. „Ai fi stat în cumpănă dacă are douăzeci și cinci sau aproape patruzeci de ani" și pentru el zgomotele de afară, strigătele și semnalele ce se aud capătă „o semnificație ciudată" **(Dulapul de haine).** Și scriitorul din **Tristan** e un ciudat, „o stranie figură", cu „înfățișare ciudată" iar atracția dintre el și doamna Kloterjahn e „Ciudat lucru !", el deșteaptă în ea o „curiozitate ciudată", i se pare „Un om bizar ! Bizar și original !" iar **lăcomia realității** pe care Detlev Spinell o acuză, o respinge, i se pare „Ciudată expresie !" E o nuvelă care prefigurează atmosfera de fapt la fel de stranie din **Muntele vrăjit**, devenită ciudată din banală, printr-un singur impuls, expresie a cine știe cîte alte impulsuri subterane, insinuante și nedefinite. **Tonio Kröger** se gîndește uneori : „De ce-oi fi eu oare atît de ciudat și în vrajbă cu tot ce întîlnesc ?" iar îndeletnicirea lui de adolescent de a scrie versuri, unora li se părea stranie. Poate pentru că Tonio Kröger avea obiceiul să spună că „el duce cu sine posibilități pentru mii de forme de viață, precum și conștiința ascunsă că, de fapt, toate nu sînt decît pure imposibilități...". **Ciudatul** apare în **Moartea la Veneția** în chiar alegerea orașului dorit pentru destindere, pentru o vacanță, un oraș în care nu se cuvine să intri cu trenul căci e cel mai „neverosimil oraș din lume". Nu e vorba de un joc estetic ci de elementul determinant al unui proces ce va crește, lumea înconjurătoare se deformează ciudat în jurul personajului, trebuie înlăturată total și abia apoi, după distrugerea imaginii prime, trebuie privită din nou. Imagini și constatări apărute brusc sau născute din contemplație, ce ar putea fi înlăturate cu o singură privire, capătă proporții neobișnuite, se adîncesc și se înalță gigant, devin aventură, eveniment, sentiment, destin. Singularitatea creează originalitatea, frumusețea temerară, arta dar și falsul, absurdul. Există o legătură tainică între regulă și excepție, din îmbinarea cărora se naște frumusețea.

Universul scriitorului este unul conflictual, antinomic real sau fictiv, pornit din pură contemplație și oferit contemplației. În orășelele cu case înalte, cu acoperișuri țuguiate, împodobite cu turnuri ascuțite își trăiesc întîmplările oamenii Nordului, melancolici din cauza climei, oameni luminoși, cu ochii albaștri ca oțelul, cu păr blond, imagini ale purității, ale seninătății și veseliei și în același timp ale unei rezerve simple, orgolioase și inaccesibile. Apare definitorie, aproape programatic, ca trăsătură de rasă, sensibilitatea nordică, melancolică, stingace și greoaie, contemplativă, corectă din puritanism.

Tonio Kröger, privind-o pe blonda Inge dansînd își exprimă starea de spirit, condensat, apelînd la un vers al poetului german Storm : „Aș vrea să dorm dar tu trebuie să dansezi", pasivitate și mișcare, iar după trecerea anilor, în ciuda experienței asimilate, revăzînd-o într-o situație similară, același vers readuce îmbelșugat senzația, chinul și în același timp, paradoxal, scepticismul inițial. Din contradicție se naște o simetrie pură, pătrunsă pînă în cele mai mici amănunte, pulsînd eo ipso, de la detaliu la grandios. Trăirea e supusă retrăirii, viața cotidiană naște spiritul rafinat, voluptatea simțurilor poate duce la artă trecînd prin contemplație, sănătatea pare să aibă relații armonioase cu boala, bătrînețea cu tinerețea, în ciuda grotescului, muzica tumultuoasă e urmată de o mare tăcere, superbia e acompaniată de umilință, depravarea are de înfruntat asceza, toleranța sceptică întîlnește fanatismul, spiritul latin pe cel nordic, germanic, burghezul se rătăcește în imperiul artistului, pustiul morții cunoaște un motus animi continuus.

Frumusețea desăvîrșită — Tadzio din **Moartea la Veneția** — poartă în ea grăuntele putreziciunii viitoare. Cînd tînărul ride, senin, Aschenbach vede că dinții nu-i erau frumoși, erau „ascuțiți și lipsiți de strălucire, fără acel smalț pe care-l dăruie sănătatea și oarecum străvezii, cum sînt de obicei dinții anemicilor". Iar descoperirea aceasta, întîmplătoare, îi dă un simțămînt de liniște și satisfacție, în ciuda patimii deja născute în inconștient.

Tonio Kröger îl iubește pe Hans pentru că era frumos dar în același timp și pentru că „era în toate privințele o fire exact opusă lui". Însinguratul din **Flăminzii** aspiră la prietenie, pentru că omul e un animal sociabil, vrea să apuce, să cuprindă ceva, damnat să fie artist își dorește măcar pentru o clipă să nu mai fie, să fie „doar omul", un om ca oricare altul. Atracția **se întîmplă** în același raport ca umbra cu lumina, sunetul cu tăcerea, patima cu nesimțirea, golul cu plinul. Un cristal fațetat cu măiestrie în care fiecare suprafață cizelată geometric are un corespondent, la fel de spectaculos în cizelare.

Poate că **Moartea la Veneția** este nuvela cea mai spectaculoasă și mai copleșitoare despre spiritul uman, un crescendo al destrămării pînă la neant, pînă la pierderea tuturor valorilor. Olfactivul, vizualul, sonorul insinuat (de natură cinestezică) emoționalul pur estetic, toate duse pînă la exces, pînă la greață, se țes imperial într-o unitate de nesdruncinat. În ciuda excesivului și al exteriorului dominant, nimic nu distruge rigoarea. Deslănțuirile de senzații — de o virtuozitate caracteristică muzicii, figurațiile gestice abundente, cromatismele, minuțiile vestimentare și de podoabă, jocul nuanțelor de la privire la cosmar, efectele de lumină, de patimă, de meditație, n-au nimic gratuit, se integrează organic în concepția dramatică a nuvelei, în logica desfășurării procesului de distrugere, în așteptarea morții — care vine ca o eliberare, ambiguă : poate moarte simplă, poate artă desăvîrșită. Decadența e înfrumusețată de estetismul morții. Că a fost vorba de o minciună sau de o închipuire nu are importanță. S-a atins fericirea. Și pentru asta a fost nevoie de mult curaj. „Era ca o beție și, fără să șovăie, cu sete chiar, artistul în pragul bătrînetii, se lăsa prins de această beție. Mintea lui simțea zbuciumul creației, cultura lui începu să clocotească, iar memoria făcu să-i țîșnească din adîncuri idei străvechi, din tinerețe, păstrate neatinse, și cărora focul imaginației sale nu le dăduse încă niciodată viață". Luciditatea inițială, trecutul — această totalitate mereu crescîndă a **sine**-lui — nu-i mai folosesc lui Aschenbach, ele devin, în atmosfera infestată de boală a falnicei Veneții, fără rațiune, gratuite și absurde. Prin moartea sa **neantul** coboară pe Veneția, pe lume. Situația fizică și socială a eroului distrugînd prin dispariția ei și punctul său de vedere, inițial, în transformare sau final, asupra lucrurilor. Aschenbach e un obosit. Obosise să reprezinte umanul fără a lua parte la ceea ce era uman. De la umanitate cunoscuse doar gloria, o himeră. Absurdul morții sale nu poate avea justificare. Nu se poate discuta consecința actelor sale, anterioare morții. Nu e nevoie de înțelegere căci, așa cum un alt erou al lui Mann spune, Tonio Kröger, „A pricepe totul să însemne oare a ierta totul ?".

Ceea ce nu iertăm plăcerii simțurilor vom ierta întotdeauna plăcerilor estetice. În acest sens munca artistului este un chin. Efectul asupra omului va fi înălțător, pornind chiar de la revelația morbidului și a putreziciunii, omul se va simți, în contact cu opera de artă, plin de un nobil entuziasm și stimulat chiar spre o „creație" artistică proprie. Trebuie însă neapărat ca între destinul personal al autorului și acela al generației sale, așa cum s-a întîmplat cu Thomas Mann, să existe o înrudire tainică, „poate chiar ca cele două destine să se și confunde". Destinul operei artistice va depăși destinul artistului și va ajunge la oameni, la lume, prin timp, înfruntînd și depășind timpul, într-o eternă și măreață înălțare.

Corina Cristea

Proza lui Eminescu în italienește

Începînd cu anul 1974, s-a inițiat la **Edizioni Mori** o **Collana di letterature romana,** menită a se constitui în timp într-o posibilă și semnificativă bibliotecă de literatură română. Primul volum apărut este **Novelle e racconti** de Mihai Eminescu traduse din românește, cu o introducere de dott. Francesca di Miceli Fanara, membră a catedrei de limba și literatura română de la Universitatea din Palermo. Volumul cuprinde (indicîndu-se anul primei apariții sau cel al elaborării) următoarele texte : **Archaeus** (mss. c. 1875), **Sărmanul Dionis** (1872), **Cesara** (1876) și **Moș Iosif** (mss. c. 1867—1870). De ce s-a oprit la acestea ocolind altele (între care, în afară de **Geniu pustiu** care, fiind croit ca roman, nu intra într-o carte de „novelle e racconti", ar fi de amintit măcar **Făt-Frumos din lacrimă, Ion Vestimie** și **Avatarii faraonului Tlà),** traducătoarea și exegeza nu ne dă lămuriri directe. Înțelegem însă, din „introduzione" (divizată în paragrafele : 1. **Viața lui Eminescu ;** 2. **Eminescu povestitor ;** 3. **Nuvelele),** că le-a ales pentru că i s-au părut a reprezenta mai bine decît celelalte direcțiile fundamentale ale prozei lui Eminescu. Acestea sînt „extrem de variate : de la secvența critică despre contemporanii lui, la roman **(Geniu pustiu — Ingegno sterile),** la basmul filozofic și fantastic (vezi, de exemplu, reconstrucția arheologică,

„VENEȚIA" DE M. EMINESCU
— ilustrație de Ligia Macovei —

în maniera lui Gautier, din **Avatarii faraonului Tlà — Gli Avatara del faraone Tlà)** sau bogat în elemente folclorice **(Făt-frumos din lacrimă — Il principe azzurro della lacrima** și, în oarecare măsură **Poveste indică — Fiaba indiana)** sau de influența hoffmaniană, **Visul unei nopți de iarnă (Sogno d'una notte d'inverno).**

Valoarea epicii sale nu stă, după cum s-a văzut, doar în descrieri, ci și în vibrațiile spirituale, în îndrăzneala de a plăsmui un univers atît de cuprinzător încît să poată suporta prezența simultană a fanteziilor și a experienței omului de geniu.

„Odată cu Eminescu sensibilitatea romantică se afirmă în literatură și pe tărîmul prozei". (p. 13). Pentru a-și ilustra afirmațiile, autoarea (care și-a încercat puterile și prin versiuni italiene din Creangă), a apelat la cele patru texte amintite, pe care le propune publicului italian, căci ele relevă „o mare capacitate de a cuprinde diferite aspecte totdeauna adevărate : o aspirație cosmică izvorîtă din setea de sublim... o viziune eterică și romantică a universului ; un simț neobișnuit al naturii ; o profundă nostalgie a purității și armoniei" etc. Se vede din acest citat cît pasiune pune traducătoarea în a-l apropia pe cititorul italian de Eminescu, care este „un prozator surprinzător prin titanismul său romantic, prin fantezia sa îndrăzneață, asociată cu o reprezentare de natură meditativă, toate îndreptate spre căutarea abisurilor și a orizonturilor existenței".

Pe acest fundal vibrant e aproape sîciitor a atrage atenția asupra unor scăpări din nota bibliografică cu care se încheie studiul. Însă, în eventualitatea unei reeditări, e util a le semnala pe unele. Așa, între cei care s-au oprit mai insistent asupra lui Eminescu se cuveneau amintiți și E. Lovinescu, Vasile Gherasim, Vladimir Streinu, Zoe Dumitrescu Bușulenga, Edgar Papu, Ion Dumitrescu, Eugen Todoran, George Munteanu și alții, după cum între italienii care l-au cercetat ar mai fi fost Carlo Tagliavini (a se vedea studiul său despre **Michele Eminescu** din volumul omagial **Studi sulla Romania,** scos în 1923 de revista „L'Europa Orientale"), Marco Pomilio **(La piú bella lirica di Michele Eminescu, poeta sommo di Romania,** în „Rassegna Nazionale", Roma, martie-aprilie, 1931), Pietro Gerbore **(Eminescu poeta di voi tutti,** București 1943), Gino Lupi **(Mihai Eminescu** în revista „L'Europa Orientale", Roma, 1943) etc. La „principali edizioni delle opere di Eminescu" se cuvenea menționată și cea în patru volume a lui I. Crețu ca și cea recentă a lui D. Murărașu, după cum pentru a lui Perpessicius e drept să amintim toate cele 6 volume și nu numai primele trei. În ce privește paragraful cu „traduceri italiene", acesta se cere completat cu **Antologia di novelle romene** scoasă la Roma în 1923 de Rina d'Ergiu Caterinci în seria „Pubblicazioni dell'Istituto per L'Europa Orientale în Roma", prima serie, VII. Din Eminescu sînt traduse acolo **Cezara** (într-o versiune ce mi-a părut inferioară celei actuale) și **Făt Frumos din lagrima.** De asemenea, **Angologia della poesia romana** a lui Mario de Micheli (Milano, 1963) și traducerile din Eminescu ale lui Mario Ruffini, adunate în volumul **Poesie d'amore** (Torino, 1964) erau de amintit, ca și, poate altele cîteva, mai laterale.

În general însă, cum se poate vedea, Francesca di Miceli Fanara este o bună cunoscătoare a operei lui Eminescu și a limbii ei de ansamblu, o interpretă atentă, o prezentatoare însuflețită și o traducătoare din vocație care, după izbînda de față va veni, probabil, și cu alte versiuni italienești din literatura română, de care este atît de apropiată. Aceasta ar face ca amintita **Collana di letteratura romana** să devină la Palermo o adevărată **columnă.**

George Muntean

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar general de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct).

REDACȚIA : București, Piața Scînteii. Nr. 1
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10, tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XVIII
Nr. 26 (687)
Sîmbătă
28 iunie
1975
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Longevitatea prozei scurte

O mare curiozitate a momentului literar actual este că deși cititorul, conform constatărilor curente, nu mai are timp pentru lectura marilor romane de sute de pagini, totuși literatura de ampioare își continuă netulburată calea ei. Romanele, viețile romanțate, cărțile documentare de sute de pagini și în mai multe volume preocupă în continuare pe cititor. Care este adevărul ? Nu cumva teoria priorității literaturii de volum mic nu se bizuie pe o constatare bine întemeiată ? De vreme ce astfel de cărți se citesc e limpede că nu ne aflăm exclusiv în vremea prozei scurte cum s-a zis de mai multe ori. Între teorii și realități vor fi întotdeauna diferențe care nu avantajează de obicei teoriile. Teoria a încercat să impună, aducînd ca argument timpul cititorului, romanul de mică dimensiune. Un sondaj fără mari pretenții ne poate duce însă la concluzia că, dimpotrivă, cărțile cu pagini multe sînt încă la preț și nu și-au pierdut cititorii.

Proza românească a cunoscut lungă vreme o înflorire remarcabilă a schiței, povestirii, nuvelei, adică ceea ce numim astăzi proză scurtă. Romanul n-a fost mai niciodată absent, dar el n-a reușit decît tîrziu să concureze artisticește proza de mici dimensiuni iar mai tîrziu s-o și învingă. Între cele două războaie mondiale problema numărul 1 a prozatorului român era aceea de a scrie roman și nu puțini erau cei ce aspirau către romanul frescă și romanul fluviu. O antologie recentă a prozei scurte românești întocmite de Mircea Zaciu propune cititorului de azi 49 de autori români de proze scurte și recolta pe care o prezintă volumul este dintre cele mai interesante pentru amatorul de literatură română. Ea probează îndubitabil că literatura română s-a bucurat de prezența unor autori care au știut să scrie dens și succint și să suplinească astfel absența resimțită de mulți a marilor construcții de proză. Proza scurtă a murit, se întreabă antologatorul ? Antologia este o probă de viabilitate a prozei scurte. Bucățile scrise acum un secol sau ceva mai aproape de noi nu și-au pierdut interesul pentru noi nici în plan uman, nici artistic. În orice caz prozatorul român arată o înclinație specială pentru această formulă mai puțin experimentată, dar nu și mai puțin pretențioasă. O altă antologie recentă, cea a nuvelei contemporane, alcătuită de C. Regman, ne arată că în ciuda importanței care s-a acordat romanului de azi o constantă viguroasă a prozei contemporane cu opere dintre cele mai reușite e tot cea a prozei scurte. Am putea trage de aici concluzia că romanul, proza lungă e bovarismul scriitorului român și că darurile sale îl trimit, în primul rînd, către schiță, povestire, nuvelă ?

În ultimele trei decenii de literatură povestirea, nuvela și-au avut și ele momentul lor de explozie. A apărut brusc teoria după care schița și nuvela n-ar fi decît faza pregătitoare romanului, examen obligatoriu al prozatorului modern. S-a exercitat în acest sens o influență sistematică asupra prozatorilor noștri și pentru că ea avea condiții să se facă simțită n-a rămas fără consecințe. Împins mereu către proza de mari dimensiuni, prozatorul a încercat, adesea, să se conformeze noii solicitări. Autori de schițe și nuvele au devenit cu vremea romancieri. Tentativa unora de a da roman a eșuat însă vizibil. A altora a avut mai mulți sorți de izbîndă. S-a ignorat din cîte se vede, că nu orice prozator e un romancier virtual și că există și prozatori făcuți să dea numai proze scurte. A existat și o mișcare în sens invers, e drept aceasta mai puțin puternică, după care proza cîștigă prin scurtime și pierde orice de cîte ori își sporește volumul. Am văzut și în acest caz romancieri devenind autori de schițe, dar rezultatele sînt și aici discutabile.

Proza scurtă, ca și proza de mari dimensiuni, își are specificul ei și nu toți prozatorii pot să le practice cu egală pricepere sau dezinvoltură pe amîndouă. Caragiale n-a scris nici un roman, dar asta nu înseamnă că el este un creator mai puțin însemnat decît, să zicem, Rebreanu. Absolutizările, extremismele nu sînt bune indiferent de direcția către care înclină . Popularitatea lui Cehov au făcut-o mai mult schițele lui și abia apoi teatrul.

Singura concluzie realistă este că romanul sau proza lungă nu exclude schița, nuvela sau proza scurtă. Ele pot conviețui foarte bine într-o literatură și coexistența lor n-ar fi decît spre strălucirea acelei literaturi. Alt adevăr simplu este că nu toți autorii pot să se exprime la fel de bine și în proza scurtă și în roman. Sînt formule care se potrivesc mai bine unui scriitor decît altele. Campania care se duce astăzi în favoarea romanului, mulțimea de romane care apar și care nu este altceva decît prelungirea pledoariei pentru roman de dinainte de ultimul război mondial este desigur un fenomen pozitiv. Romanul are o capacitate de cuprindere și de problematizare pe care schița n-o poate avea. Sînt realități pe care numai romanul le poate trata mulțumitor. Literatura română duce încă lipsa unor romane de anvergură despre realitățile românești ale ultimelor decenii. Dar calitățile și avantajele schiței, nuvelei nu sînt de disprețuit. Ele reprezintă posibilitatea unui contact mai rapid și mai eficace cu publicul. Proza scurtă e de altfel expresia care desemnează proza care apare în cotidienele de mare tiraj și care încearcă să răspundă atît unui imperativ artistic cît și social. Nu e nesemnificativ că o generație de scriitori atît de implicată în social, atît de politică în tot ce a făcut, cum a fost generația anilor 1848, a refuzat proza de mari dimensiuni și că de la unul din reprezentanții iluștri ai acestei perioade literare, C. Negruzzi, avem cîteva dintre cele mai bune proze scurte ale literaturii române.

Proza scurtă nu este și o proză ușoară. Ea cere concentrare, concizie, lapidaritate. Pentru a fi completă o mișcare literară nu poate renunța la una dintre speciile cele mai faimoase și durabile.

Luceafărul

Viorel Mărginean : „Cîmp cu dealuri roșii"

Iubire de țară

Privesc litigiile veacurilor cu raza de soare
Numiți aceasta iubire de țară
Privesc litigiile veacului cu ziua de mîine
Aici chiar dacă toamna își vinde
aurul crizantemelor primei zăpezi
noi putem duce negoțul cu veșnicia
pentru un singur fir de iarbă
Aici eu nu pot jura cu mîna pe inimă
că cerul nu copiază pe dinafară
ochii copiilor noștri.

Patrel Berceanu

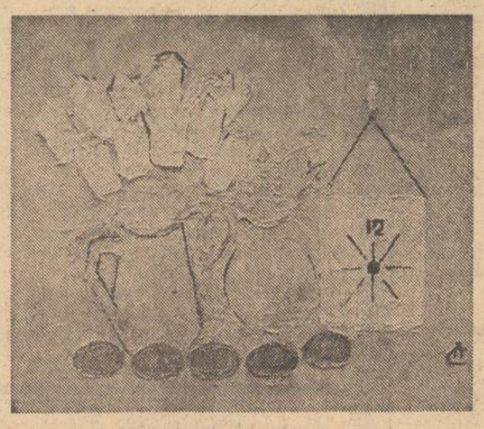

Alexandru Ciucurencu : „Flori"

ecouri

„CE ESTE ȘI ÎNCOTRO SE ÎNDREAPTĂ POEZIA ?"

Momentul poetic actual

„Ce este și încotro se îndreaptă poezia" (de azi) ? reprezintă, desigur, o întrebare retorică, greu de acoperit în spațiul unui număr de revistă — mai ales din punct de vedere al argumentației și al ierarhizărilor, cei solicitați să răspundă unei asemenea întrebări totalitare fiind întotdeauna handicapați de o anumită influențare reciprocă, prezentă inevitabil în dialogurile în care se fac judecăți de valoare. Cu toate aceste rezerve, un atare dialog se dovedește necesar, mai ales că referințe integratoare la peisajul poetic actual nu s-au prea făcut. E adevărat că nu i-au lipsit poeziei contemporane, criticii, antologiile și exegezele, analizele micromonografice și situarea într-un cadru estetic și de breaslă relativ constituit, identificat în ultimă instanță cu noile generații poetice, delimitate cît de cît în poezia română de azi. Dacă nu au apărut încă monografiile de autor, este chestiune numai de timp și de răbdare, generațiile poetice „în viață" și în deplină forță creatoare justificînd întru totul lucrări monografice și istorico-literare serioase și cuprinzătoare (cîteva asemenea cărți, de altfel, au și apărut).

Este necesar însă, în ultimă instanță, să ne întrebăm mai serios asupra „poziției" generațiilor tinere în peisajul liric al literaturii române, încercînd să situăm poezia actuală în contextul valoric al întregii poezii românești. Din acest punct de vedere, colocviul „Luceafărului" apare ca una din binevenitele și fructuoasele încercări de abordare „frontală" a momentului poetic actual, de situare a acestuia într-o perspectivă axiologică și implicit istorico-literară, încercînd, cu alte cuvinte, să accelereze procesul de decantare a fenomenului poetic (și, de ce nu ?, de ierarhizare) în condițiile în care mișcarea valorilor și diferențierea lor sînt încă destul de lente. Fără a ne fi puse în mod explicit la îndemînă niște concluzii parțiale ale dialogului din „Luceafărul", se întrevăd de pe acum cîteva coordonate definitorii ale poeziei noastre de azi, asupra cărora criticii exprimați în „Luceafărul" s-au aflat într-un consens deplin. Este vorba de prezența în cîmpul poeziei a generației de poeți denumită generic generația deceniului 7, — generație care continuă înaintași de prestigiu, sugestiv

Mircea Florin Șandru

Continuare în pag. a 6-a

JURNAL DE POET

Metafora

Etimologic meta-fora, fero înseamnă a aduce între, a pune la mijloc, a mijloci. Vorbirea care aduce în lumină, în amiază firea lucrurilor, scoate la liman spre vedere ceea ce i s-a vestit. Din vechime poetul este socotit mijlocitor, mesager între două vămi. Poetul era reprezentat ca punte de trecere între popor și stăpîniri. La Delphi, Pindar își avea scaunul între Pythia și popor iar în Orient i se da poetului un papirus ce trebuia să-l înghită înainte de a-și începe rostirea, astfel devenea vestitor, mesager, putea mijloci între toposuri diferite. Cea mai aproape de firea logosului este metafora. Rostul ei este de-a aduce — fero — de-a purta spre vedere, în mijloc ceva. Prin mesager, cel care trimite ca și cel ce primește vestea, se înțeleg, în firea lui se întîmplă acea transfigurare necesară, acea universalizare, domolire, potrivirea vestilor ca ele să poată sta la mijloc ca semn pentru altul. Între natură și om ca și între oameni, la mijloc este locul, Patria, de viețuire a metaforei. Dacă ea nu ocupă acest loc lipsește orice mijlocire. Din această pricină este important să venim mai aproape de această tainică și primitoare casă la răscruci, această cabană între păduri unde sosesc toate cărările către seară și la lumina lămpii în jurul mesei povestesc întîmplările zilei.

Sînt metafore formate dintr-un singur cuvînt precum, pace noroc, bucură-te Maranatho, hairete cum spuneau cei vechi sau alte vești ce le pun oamenii între ei ca aloia cînd lunecă unul pe lîngă altul.

S-a spus despre metaforă că-i lipsește termenul de comparație, este o balanță cu un singur braț și asta pe drept adeverindu-se și în acest fel originea ei neconditionată, personanța ei insolită, puternica sa prezență ca dar și mărturie. Mai mult decît ne arată descrierea științifică a naturii elementelor nu putem afla decît pe calea metaforei. Ea este îmblînzitoarea unui loc.

Acolo unde s-a spus, însă
Dîndu-mă din ochiul tău senin
O rază dinadins
În calea timpilor ce vin
O stea s-ar fi aprins

sau :

Înmormîntat în astă stea
În nopți voi lumina cu ea

e mai cald, e vară și bine în Istorie și vietuirea înseamnă degustarea nesfîrșirii, iar locul se poate numi Dacia Felix.

Ioan Alexandru

Florica Ioan : „Cap de fată"

opinii

Supremația personajului

E mai greu să debutezi în proză decît în poezie. La douăzeci de ani nu găsim nici un prozator mare ; sub treizeci de ani poate vom afla ciliva. Patru, cinci, șase lustri — asta-i vîrsta prozei, a romanului. Prozatorii se deosebesc de poeți și matematicieni prin aceea că le trebuie un timp îndelungat pentru **a prinde inspirația**, apoi, multă transpirație (nouăzeci și nouă la sută, vorba unuia dintre cei mari) pentru a o așterne pe sute și sute de pagini. Poeții sînt niște aleși, dînși ori au har ori nu au, poet nu te poți face dacă nu te-ai născut ; prozator poate că da ! În orice caz, în acest sens avem exemple, chiar destule. Și, totuși, nu din senin se va ivi nici prozatorul. El e unul dintre aceia care au o bună memorie afectivă scotocind mereu **cele dintîi amintiri**, care observă că-n ciuda tuturor asemănărilor oamenii se și deosebesc între ei, că două întîmplări aparent identice răsfring semnificații deosebite, și mai ales încep să ia în seamă că oameni, fapte nu stau pe loc, tot ceea ce e viu se manifestă în procesualitate. Toate acestea presupun timp și maturizare proprie. Nu-i e dat oricui să poată cuprinde poveștile lumii, chipurile și firile oamenilor, întîmplările prin care trec aceștia, dialectica unor fenomene de care nu se ocupă nici istoria, nici filozofia, nici psihologia și nici oricare altă știință particulară.

Spui o poveste și te ascultă lumea cu mare atenție, fiecare dintre ascultători mai crezînd că e chiar el eroul întîmplării cu pricina ; faci portretul și-i narezi destinul unei anume Anna Karenina, îi pui în lumină frumusețea, zbaterea sufletească, indoiala și decizia ultimă, tragică și multe ascultătoare (știind că nu-s ca ea și niciodată n-o să facă precum ea) o admiră cu o gravă nostalgie ; te-nvăluie țesătura de fapte, abia perceptibile, din **Demonii** lui Dostoievski, cu miriadele lor de fire, nu mai știi cine-i răul și care-i bunul, nu mai știi care-i bătrînul și de ce-și cere iertare copilul și n-ai decît să accepți că lumea pe cît e de frumoasă tot pe-atîta-i și de prăpăstioasă ; te prinzi pe orice că poți dobîndi sufletul primitiv complicat al Marei și trebuie să sfîrșești prin a mărturisi că nu poți să le dai un sfat mai bun decît ea Persidei și lui Natl ; îți propui să vii, după treizeci de ani de lipsă din lume, alături de Mink Snopes pe șosea, în noapte, și să nu te-nspăimînte niciuna din luminile civilizației (doar odată cu tine s-au ivit, însuți le-ai aprins !) și ceva în tovărășia lui îți produce o ciudată stare.

Și mai departe, fiind atîtea cărți fermecate, zămislite de atîția oameni ai timpurilor trecute și prezente ; ba mai mult, poți să te închipui și alături de eroii cărților viitoare...

★

Nedînd focului, precum bărbierul și preotul, cărțile hidalgo-ului, căci ceea ce nu-mi place mie poate plăcea altuia, cred că doar acele povestiri și romane (englezul Forster pune semnul egalității între aceste două) sînt bune care ne propun, pe lîngă o întîmplare pe cît mai **adevărată** unul sau mai multe personaje pe care să-i simțim ca și cum ar fi vii. Personaje, cum s-a zis, cu „stare civilă". Basmul îi are pe Făt-Frumos și Ileana Cosînzeana, povestea pe Păcală, Tîndală și Stan Pățitul, nuvela pe moș Nichifor Coțcariul și Iți Strul, schița pe domnul Goe și atîția, cîteva sute, ai lui Cehov, romanul pe cei numiți mai înainte și pe alții, cîteva mii bune. Nu ținem minte și deci nu ne interesează dacă nu putem lega întîmplarea de numele unui personaj. Ortega y Gasset spune și mai bine : cu timpul vom uita în bună măsură întîmplările, trama, și vom rămîne doar cu personajele.

Cei care fac teorii referitoare la epuizarea temelor și la moartea personajelor nu sînt romancierii mari ai acestui secol. Thomas Mann, Hemingway, Șolohov, Jean Giono, Rebreanu, Faulkner, Malraux și atîția alții au dovedit cu prisosință că romanul e viabil. Omenirea nu stă pe loc, așa că temele noi se îmbie de la sine. Prototipuri, în sens literar, slavă Domnului, sînt o infinitate căci sînt atîtea ciți oameni pe pămînt și măcar dacă unul din o mie se va preschimba în personaj literar și tot n-ar duce lipsă de eroi nuvelele și romanele. Dar pentru a înțelege acestea ne trebuie minte clară. Iar pentru a reuși acolo unde unii se îndoiesc ne trebuie talent și foarte multă putere de muncă.

★

Să căutăm sfaturi, în primul rînd, la cei care au dat dovadă că opera mare este posibilă. La marii scriitori găsim implicite sau explicite în cărțile lor toate teoriile care ne interesează : cum să urmăm firesc cursul povestirii, cum să creionăm sau să pictăm personajul, cum să ne **documentăm** pentru cărțile noastre, cum să lucrăm cu două sau mai multe planuri în același timp, ce rost are cuvîntul, ce sens trebuie să urmărim în frază, ce semnificație să ținem pe deasupra tuturor. Nu-i loc aici, dar o despuiere a capitolelor XLVII și XLVIII din partea întîi a romanului lui Cervantes dedicat lui Don Quijote (ca și alte părți din același) ar fi cît se poate de instructivă. De asemenea, cîte învățăminte prețioase putem găsi atît în „Doctor Faustus" cît și în „Romanul unui roman" al aceluiași Thomas Mann. O extracție de citate din **Comedia umană** a lui Balzac privitoare la artă s-ar constitui într-un **cod** de estetică practică, mai util pentru tînărul prozator decît toate esteticile, vorba lui Hasdeu, „lucrate tachigraficește după izvoare de a doua mînă".

Jurnalele marilor scriitori ne vor fi iarăși călăuze de nădejde.

Spre deosebire de teoreticianul de ocazie sau de scriitorul debil, romancierul mare, dovedit, ne mărturisește și ceea ce nu știe și rămîne mister chiar și pentru el : **„Esența creației, cum mi-am îngăduit să vă previn, rămîne insesizabilă și inexplicabilă. Căci oricît aș arăta eu cum am realizat o pagină,**

Gheorghe Suciu

Continuare în pag. a 7-a

„O baniță de grîu"

viața la zi

Uite așa apare cîte un medic, cîte un medic simplu, lipsit de titluri și care nu s-a ișcălit în susul nici unei coperți de carte științifică, deasupra numelor subalternilor săi, apare cîte un medic îmbrăcat în rîndul lumii, vorbind vorba ei, posedînd un automobil marca Trabant, sărind în conversație de la una la alta — căci de 20 de ani are ceva de spus și nimeni nu-l ascultă — ; uite așa apare cîte un individ genial care vine și, în hohotul de rîs general, în hohotul neîncrederii, uneori invidioase, zice : „Dragii mei, de partea asta a durerii mă ocup eu !" Și oameni bolnavi de 10—15 ani de reumatism strigă deodată de pe patul unde Boici îi așează ca să le facă injecția sa miraculoasă, strigă „Unde este durerea mea ?" Și, într-adevăr, de partea aceea a durerii s-a ocupat el și nu ne mai doare. Nu ne mai doare capul pe care îl bîntuiau nevralgii vechi de două decenii, nu ne mai doare spinarea, ba chiar ne simțim tineri și fără nici o șovăire credem că așa am fost de la începutul lumii și că acea durere nu a fost decît temporară și era normal să treacă.

Apariția doctorului Vasile Boici pe scena medicinei românești este un eveniment, pe care din păcate, nu îl subliniem cum se cuvine și nu găsim cele mai potrivite cuvinte pentru a sărbători pe acest om în timpul vieții sale. Din punct de vedere medical, toate lucrurile sînt clare. Medicamentul doctorului Vasile Boici — Boicil Forte — există în toate farmaciile din România. El este recunoscut oficial și acceptat ca atare de toate forurile competente. Povestea tuturor dificultăților o vom istorisi poate altădată. Acum, important este altceva — să știm să folosim șansa pe care o avem de a ne ști compatrioții unui medic descoperitor de noi soluții în lupta împotriva durerii.

Numeroși specialiști susțin că spectrul de folosire a Boicilului este infinit mai larg decît durerile reumatismale. Medicul Frinculescu de la Craiova a probat Boicilul în tratamentul împotriva unor rupturi și întinderi musculare ale jucătorilor echipei Universitatea Craiova. Rezultatele au fost excepționale în mai multe cazuri. După două zile, datorită acțiunii imediate a Boicilului, mușchiul s-a refăcut și sportivii, care altădată întîrziau multe săptămîni în convalescență, s-au reintors pe cîmpul de joc. Neplăcut mi se pare un lucru : că, deși prin acțiunea energică a Consiliului Național de Știință și Tehnologie și a actualei conduceri a Ministerului Sănătății, Boicilul a fost salvat de minimalizarea de care era amenințat, în practică lucrurile sînt încă neclare și supărătoare. Boicilul se află încă pe mîna unor oameni nu întotdeauna pricepuți și este încă izvorul și ținta unor nedrepte și condamnabile calomnii. Sigur că da, doctorul Boici nu a descoperit un medicament valabil pentru toate bolile, un medicament care să elimine întreaga panoplie de medicamente a lumii de azi. Dar medicamentul lui Vasile Boici, cunoscut sub numele de Boicil Forte, există și chiar dacă ne-am opus, ieri, existenței lui, trebuie să acționăm, azi, pentru a-l impune, pentru a-l scuti de călătorii nemeritate prin fundături.

Îmi recunosc cu mîndrie intuiția cu care am scris primul despre Vasile Boici. Este un fel de răspundere a unui literat, un fel de plată la care m-a silit coincidența, măcar pentru binele pe care Vasile Boici l-a făcut unui poet — este vorba de Mihai Beniuc care, în urmă cu un an, ne mai putînd aduna degetele mîinii drepte pentru a scrie, și călătorind la toți specialiștii în materie a ajuns la Boici și acesta, cu medicamentul său, i-a redat forța mîinii. Dar Boici nu este decît întîmplător o problemă a unui om, și anume, Vasile Boici. Mai mult și mai mult, problema Boici este problema tuturor Boicilor, tuturor descoperitorilor care există în România, pe care ar trebui să-i căutăm mai mult decît o facem, pentru ca ei să ne dea soluțiile fericite prin care România să devină, din ce în ce mai mult, o mare putere a spiritului.

O cutie cu cinci fiole de Boicil costă azi cît o baniță de grîu, dacă nu mai mult. Este puțin lucru ? Este drept oare, ca, fie și din acest punct de vedere, să-l privim în continuare pe Boici, noi, unii din cei ce nu am făcut nimic concret pentru grîul țării, ca pe un aventurier obișnuit, ca pe un pierde vară ? Eu zic că nu ! Vasile Boici este numele unei legende și începutul unui lung șir de martiri ai profesiei, de oameni minunați prin care o colectivitate devine mai bogată și mai puternică. Dar Vasile Boici nu are încă, în realitate, aproape nimic din onorurile firești care i se cuvin ! Cînd le va avea ?

Adrian Păunescu

Fluxul memoriei

A. E. Baconsky este, astăzi, la cei incredibili cincizeci de ani ai săi, una dintre personalitățile de prim rang ale literaturii române contemporane. Poet strălucit și eseist de rafinate intuiții, traducător subtil și prozator fantast, al stilizării bizantine trecute prin tehnica parabolei moderne. A.E. Baconsky s-a impus atît prin fervoarea sa neobosită de continuator al tradițiilor de cultură și civilizație naționale, cît și prin deschiderea sa intelectuală, entuziastă ori critică, totdeauna angajată față de valorile vii ale umanismului.

În acest sens, o mărturie a militantismului poetului, a artei sale, o pledoarie pentru mesajul înalt al acesteia de a-și menține rolul de forță autentică în mecanismul social, credem că este revelatoare : „Turnul de fildeș e o metaforă facilă a romantismului, lipsită de orice suport și marcată de naivitatea himerică a unor poeți care n-au fost capabili să dea o replică bărbătească ingratitudinii, indiferenței, ostilității sau turpitudinii ambiante ; astăzi, mai mult ca oricînd, această imagine apare inadmisibilă. (...) Poetul nu este nici un canar închis într-o colivie de aur, nici papagal poliglot, nici cîine de vînătoare, nici cal dresat, atent la ritmurile alămurilor festive. Nu numai opera, ci și viața lui orchestrată după diapazonul pe care i-l impune

Dan Laurențiu

Continuare în pag. a 2-a

cronica literară

„Cu bilet circular"

O antologie (posibilă) a schiței românești de Mircea Zaciu

Cînd un critic alcătuiește într-o vreme a abundenței de romane și de proze, în orice caz lungi, o antologie a schiței nu este deplasat să acordăm gestului său și un accent polemic. Într-adevăr cine mai scrie astăzi schițe ? Mircea Zaciu își propune să descopere cititorului un itinerar adesea uitat al literaturii române. Înflorirea romanului, dacă putem vorbi cu adevărat de așa ceva pentru literatura română, este destul de tîrzie și principalul mod de manifestare al prozatorului român a fost pînă la el povestirea, în orice caz proza de mai mici dimensiuni. Nimeni n-a mai făcut după știința noastră o antologie a schiței românești și gestul critic al lui Mircea Zaciu e interesant nu numai prin intenția lui polemică, ci și prin actul critic în sine. Auxiliarul cel mai prețios al criticului sînt citatele. O antologie nu e decît o carte în care citatele invadează întreg spațiul alungind comentariul critic în primele sau ultimele pagini, eventual la subsolul lor. Pentru alcătuirea antologiei schiței Mircea Zaciu străbate întreaga istorie a prozei românești apelînd atît la contribuția lui I. Heliade Rădulescu cît și la cele mai recente. Cei 39 de scriitori și cele 44 de titluri ale sumarului sînt o recoltă grăitoare nu numai pentru aspectul pe care antologia îl afișează pe copertă.

Mircea Zaciu folosește criteriul cronologic și din punerea cap la cap a schițelor se poate scoate o concluzie nu numai asupra evoluției schiței, ci și asupra literaturii române. Antologia debutează cu **Dl. Sarsailă autorul,** scriere dintr-o vreme cînd pentru proză nu se punea problema obiectivității. Mircea Zaciu o trece între „fiziologhiile" pașoptiste, dar **Dl. Sarsailă autorul** e departe de produsele veritabile ale speciei semnate de C. Negruzzi sau M. Kogălniceanu. **Dl. Sarsailă autorul** e un pamflet vehement în care interesul ne e cucerit de verva pasională a autorului său, Heliade Rădulescu, și mai puțin de peisajul epocii. De altfel, autorul ne-a avertizat, în prefață, asupra relativității definiției schiței și, în consecință, asupra unor libertăți de selecție. Reale și caracteristice fragmente de epocă pentru proza românească a timpului sînt **Au mai pățit-o și alții** de C. Negruzzi și savuroasa **Balta Albă** a lui Vasile Alecsandri. Se trece apoi la schițele lui Caragiale, singurele aproape care intră fără cusur în limitele impuse de titlu, pentru a se ajunge apoi la „feliile de viață" în stil naturalist ale lui Al. Vlahuță și Delavrancea. Urmează proza interioarelor și a naturilor moarte, semnată aici de Al. Macedonski și D. Anghel, care a marcat o etapă nouă în arta prozei românești, ca după aceea să apară și alte proze caracteristice momentului literar din care au fost decupate. Așa sînt **Duminicile fericite** ale Hortensiei Papadat-Bengescu, **Melancoliile de Sfîntu Dumitru** ale lui Anton Holban, **Ismail și Turnavitu** de Urmuz și altele. Important ni se pare să observăm că toate modificările însemnate ale prozei românești sînt reflectate și în viața schiței. Concluzia firească este că locul ei n-a fost unul periferic. Este de altfel cazul să adăugăm la numele citate altele : Liviu Rebreanu, I. Agârbiceanu, M. Sadoveanu, Tudor Arghezi, Marin Preda, Mircea Eliade, Geo Bogza, Eugen Barbu. Marile nume ale prozei românești s-au ilustrat adesea și în spațiul prozei scurte nu o dată cu rezultate remarcabile.

Un adevărat făcător de antologie e totodată și un descoperitor. El repune în drepturile ei frumusețea literaturii ignorate și dă din nou drept de circulație unor bucăți uitate. Din acest punct de vedere antologia lui Mircea Zaciu se evidențiază pe o singură latură. El nu lărgește aria numelor consacrate cu alte cîteva, dar la autori foarte cunoscuți mizează pe proze mai puțin vehiculate. Poate că interesante într-o astfel de antologie ar fi fost și **Copiile de pe natură** ale lui Iacob Negruzzi, dar sînt preferate numele sigure. Selecția propriu-zisă nu ni se pare deloc aservită inerției, nici chiar atunci cînd aduce în pagină un titlu foarte cunoscut. Valorificarea, la capitolul schiței, a unor proze considerate pînă acum drept altceva este un punct de vedere incitant. Dar să vedem selecția propriu-zisă. Mircea Zaciu se oprește la excelentul pamflet al lui Heliade Rădulescu. Apoi din proza lui C. Negruzzi nu alege nici **Rețetă,** nici **Fiziologhia provincialului,** nici **Istoria unei plăcinte** ci tot o savuroasă istorie. **Au mai pățit-o și alții.** Și la Alecsandri gestul de selecție e sigur pentru că se îndreaptă către una dintre prozele cele mai frumoase ale literaturii de călătorie de la noi : **Balta Albă.** Ar surprinde poate prezența lui **Moș Ion Roată și Unirea,** banalizată de manuale, dar criticul ne avertizează că e de reținut aici portretul unui politician, specialitatea viitoare a lui Caragiale, și, mai ales, tipul demagogic al discursului. Nu spunem nimic despre Caragiale la care aproape toate schițele sînt de aceeași calitate. Surpriza e de a ne întîlni cu un Duiliu Zamfirescu, foarte aproape de arta marilor lui predecesori și contemporani în **Cu bilet circular. La arie și Zobie** nu sînt bucăți de excepție. dar ele ilustrează un stadiu și o orientare a schiței și credem că relativ la ele a funcționat și un criteriu de istorie literară. Excepțională este **Floarea de aloes** a lui Dimitrie Anghel, proză care evidențiază toate esențele tari ale operei acestuia. Pentru Mihail Sadoveanu, **În pădurea Petrișorului** este într-adevăr o povestire antologică, dar n-am înțeles de ce a fost aleasă pentru a reprezenta arta schiței la Sadoveanu **Hoțul,** narațiune care este o pastișă evidentă după **Biriuc** al lui Turgheniev. Avantajele antologiei le mai demonstrează încă o dată Mircea Zaciu aducînd la suprafață o povestire a lui Ion Agârbiceanu, de profundă intuiție a sufletelor angoasate de vestirea morții. Gustul criticului este sigur și dacă sînt de adus obiecții sînt doar de subordonare mai precisă la un criteriu unic. Zaharia Stancu nu credem a fi un autor de schițe și decuparea unui text al scriitorului din **Liliacul** pare izvorîtă tot dintr-o necesitate de desfășurare cronologică. Orice antologie e prin forța împrejurărilor personală și ilustrează mai ales preferința și orientarea celui ce o întocmește. Putem discuta la nesfîrșit pe marginea sumarului fără a reuși să facem altceva decît să întocmim noi înșine o antologie la fel de personală ca cea pe care o adnotăm.

Definiția schiței, am văzut din prefață, că nu ne poate mulțumi. Mircea Zaciu o dă, nu în întregime, de-o parte. Putem însă scoate o idee despre schiță, dacă nu o definiție, din observarea prozelor introduse în antologie. Concentrarea e totuși regula ei de căpătîi. C. Negruzzi trece rapid și exact faptele în revistă pentru a ne conduce către un deznodămînt surprinzător și caracteristic. Ca și V. Alecsandri în **Balta Albă** el vrea să fixeze în tușe precise imaginea unei epoci. Instantaneul e și pentru el un procedeu important chiar dacă nu singurul. Schiță în adevăratul înțeles al cuvîntului e **Moș Ion Roată și Unirea** cu personaje puține, bine definite prin participarea lor la o acțiune care începe și se epuizează în marginile schiței. Maestrul incontestabil al speciei este Caragiale. Cu o mare economie de materie de viață și de mijloace artistice el surprinde oamenii în situații caracteristice memorabile. Arta dialogului onorează la el schița cu o strălucire nouă. Slavici nu scrie de fapt schițe. **Leuparaleu** putea fi foarte bine o nuvelă și este de fapt o nuvelă miniaturizată. Vlahuță și Delavrancea scriu proza „feliilor de viață" naturaliste nu fără un anume tezism. La ei concentrarea vine din nevoia de a obține efectele dorite într-o citime mai mică de timp. De la oameni atenția se mută pe lucruri la Al. Macedonski și Dimitrie Anghel. Prozei lor s-ar potrivi foarte bine versul „Ah, lucrurile cum vorbesc". Prozele lor scurte sînt descrieri de interioare în care a rămas întipărită viața celor ce-au trecut pe aici. Direcția va fi ilustrată și de I. A. Bassarabescu și Emil Gîrleanu. Dar pe primul Mircea Zaciu îl preferă în postura de urmaș al schiței caragialești cu **Simburele,** iar pe Emil Gîrleanu cu **Înecatul,** proză și ea a „feliei de viață", dar mai aproape de detașarea sadoveniană decît de tezismul lui Vlahuță. Schițe adevărate opuse însă comediei din **Schițele** și **Momentele** lui Caragiale sînt cele ale lui Liviu Rebreanu. În linii puține, cu o acțiune minimă este descrisă o umanitate întreagă. Este a doua direcție importantă a schiței românești. Dacă însă I. L. Caragiale își va găsi numeroși urmași, unii dintre ei cel puțin interesanți, această a doua proeminentă direcție este mai puțin prolifică. Amintim aici totuși pe Pavel Dan, Geo Bogza, Marin Preda, Eugen Barbu.

Înțelegînd schița ca pe o proză de episoade caracteristice din viața unor personaje la fel de bine caracterizate putem trage concluzia că antologia **Cu bilet circular** nu respectă criteriul schiței. Prozele de atmosferă poetică sînt ele schițe ? Dar nu puritatea unei subspecii e în discuție aici, ci o opțiune mai generală. Antologia lui Mircea Zaciu este o inteligentă și de gust antologie a prozei scurte românești, una din posibilele. În orice caz ea evidențiază cu prisosință unul din drumurile cele mai fructuoase ale prozei românești. Și nu e lipsită, cum scriam la început, de o doză de polemism. O recunoaște și autorul într-o declarație finală pe care o reproducem : „Și fiindcă orice antologie e implicit și o pledoarie, de ce n-am recunoaște că „lectura" noastră nu e străină de o anume nostalgie după o proză înțeleaptă și tonică, esențială și limpede ca o francă strîngere de mînă". Această nostalgie nu este, credem, numai a lui Mircea Zaciu, dar el este primul care și-o mărturisește convingător.

M. Ungheanu

Premiile Asociației scriitorilor din București pe anul 1974

POEZIE

— GRIGORE HAGIU — volumul : **„Zenit de anotimpuri"** (Ed. Eminescu)
— ION LOTREANU — volumul : **„Aerul de sub fluturi"** (Ed. Eminescu)

PROZA

— BUJOR NEDELCOVICI — volumul : **„Noaptea"** (Ed. Eminescu)
— AL. SIMION — volumul : **„Grăuntele de grîu cînd cade pe pămînt"** (Ed. Eminescu)
— SORIN TITEL — volumul : **„Țara îndepărtată"** (Ed. Eminescu)

CRITICA

— EUGEN SIMION — volumul : **„Scriitori români de azi"** (Ed. Cartea Românească)
— VALERIU CRISTEA — volumul : **„Introducere în opera lui Neculce"** (Ed. Minerva) și **„Pe urmele lui Don Quijote"** (Ed. Cartea Românească)

DRAMATURGIE

— DUMITRU SOLOMON — volumul : **„Diogene ciinele"** (Ed. Eminescu)

COPII ȘI TINERET

— VICTOR TULBURE — volumul : **„Basme pentru toată săptămîna"** (Ed. Ion Creangă)
— MIRCEA PALAGHIU — volumul : **„Eram fericit în noaptea cu lună"** (Ed. Albatros)

TRADUCERI ÎN LIMBA ROMÂNĂ DIN LITERATURA UNIVERSALĂ

— MIHAI IZBĂȘESCU — volumele : **„Alteța regală" de Thomas Mann** (Ed. Eminescu) și **„O iarnă pe muntele Fudji"** de **Erwin Wickert** (Ed. Univers)
— PETRE STOICA — volumul : **„Poeme" de Johannes Bobrowski** (Ed. Albatros).

Juriul a fost format din : Ioan Grigorescu (președinte), Teodor Balș, Andrei Bantaș, Ion Băiești, Iosif Naghiu, Fănuș Neagu, Mircea Sântimbreanu, Nichita Stănescu și Constantin Țoiu.

aqua forte

O antologie neantologică

● *A apărut recent o carte intitulată „Mică antologie de poezie română modernă". Este o ediție bilingvă, cuprinzînd lucrările seminarului „Mihai Eminescu" de la Universitatea Provence, sub conducerea lui Valeriu Rusu, cu un cuvînt înainte și prezentări de același care a întocmit. așa se subliniază pe coperta interioară, antologia.*

Antologia începe cu Arghezi și se încheie cu Adrian Păunescu. La Arghezi, citățm : „Primul volum publicat în 1927 : Cuvinte potrivite (o selecție fundamentală de 100 de poeme). În 1963 începe publicarea (n.n. observați redactarea excesiv de atentă) seriei „Scrieri" (al 26-lea volum, apărut în 1974)". S-ar deduce deci că între 1927 și 1963 Arghezi n-a mai tipărit nici un volum din moment ce nici măcar „Florile de mucigai" nu sînt menționate !

Apoi : „Traduceri : Baudelaire. Rimbaud, Verlaine, La Fontaine, Villon, Krilov, Moliere, Anatole France". Ce se poate înțelege din asemenea enumerare ? Un singur lucru : că Arghezi este de fapt un prolix traducător și nu un genial poet original. În privința poeziilor antologate nici una nu face parte dintre acelea ce i-au adus lui Arghezi celebritatea.

Alt caz — V. Voiculescu, din a cărui lirică sînt selectate două piese. Mă rog. preferințele lui Valeriu Rusu Regretabil însă că nu au fost transpuse în franceză Sonetele shakespeare-iene, *ci versuri frumoase dar mai puțin reprezentative pentru poet. De multă atenție se bucură Topîrceanu, căruia i se acordă 20 (douăzeci) de pagini, în schimb Ion Barbu este prezent cu numai 2 (două) pagini (adică „Păunul" în română și franceză).*

Responsabilitatea întocmirii unei astfel de cărți ar fi trebuit să se situeze la alt nivel. Din moment ce se acordă tot atîta spațiu cît lui Arghezi, Goga, Voiculescu și Barbu la un loc, ce concluzie se desprinde ? Una de mintuială, de lucru nedestinat nici unei categorii de cititori. Pe cititorul român nu-l poate mulțumi, iar celui francez îi va procura o imagine falsă asupra poeziei române moderne.

Oricum atributul „mică" pus lîngă „antologie" (în titlu) nu salvează nimic din eșecul autorului ediției.

LIVIU GRASOIU

„Schița e dificilă"

● *Remarcăm modul acut în care Constantin Țoiu („România literară", nr 24 a.c.) ia în discuție statutul „prozei scurte" actuale. Exprimîndu-și nedumerirea în legătură cu faptul că în momentul de față, la noi, după cum și în alte literaturi „nu prea se mai scriu schițe și nuvele, dense, care să se impună gustului public", autorul eseului Atracția romanului formulează ferm o suită de judecăți care, implicit, se constituie într-o convingătoare pledoarie. Iată, astfel, cîteva din opiniile lui Constantin Țoiu asupra cărora dorim să atragem în chip special atenția : „Substanța primează, desigur, în operele geniale, cerînd dimensiuni largi, profunzimi insondabile, pe măsura ființei omenești și a conștiinței sale. Nici un autor de geniu însă nu a atacat construcții complexe înainte de a-și exersa darul observației și capacitatea de a fi exact în expresie, pe suprafețe narative reduse, cum ar fi schița, povestirea, — exemplele sînt destule" ; „Narație simplă, strînsă, simetrică, mulîndu-se pe mișcările imediate ale logicii și intîmplărilor vieții. Textul capătă o densitate extraordinară, obținută tocmai prin înlăturarea oricărui prisos. Un cuvînt dacă îl scoți din țesătura frazei ea se destramă... Experiență capitală, în stare să probeze valoarea cuvîntului bine găsit și pus la locul lui firesc" ; „Să nu uităm (...) că cei mai buni prozatori ai noștri, de ieri și de azi, și-au forjat talentul, scriind mai întîi schițe și nuvele, rămase la loc de frunte în istoria literaturii române. Rebreanu e mare prin Ion, dar și prin acea schiță obsedandă Proștii. În zilele noastre, Preda, Barbu, D. R. Popescu, Bănulescu și mulți alții au debutat în „genul scurt", încălzindu-se astfel înaintea prozei de cursă lungă. Bineînțeles, schița e dificilă. Ea cere conflict ascuțit, un adevăr uman sesizant, culminat cu maximum de forță și de sinceritate".*

Evident, în legătură cu numele de prozatori enumerate în cel din urmă citat este de observat că la acestea se pot adăuga, în chip cu totul îndreptățit, și altele, inclusiv din cîmpul prozei românești actuale. Importantă este însă ideia critică eminamente constructivă sub semnul căreia se desfășoară pledoaria lui Constantin Țoiu.

N. C.

Compozitorii de mîine

● *Nu demult la Sala mică a Palatului, în cadrul concertelor prilejuite de sărbătorirea Liceului de muzică nr. 1, care împlinește un sfert de veac de la înființare — am ascultat un program de muzică tînără românească a cărei cristalizată prospețime ne-a dat un*

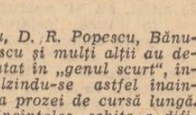

sentiment de siguranță asupra alegerii drumului cel bun.

„Sonata pentru vioară și pian" de Cernat Răzvan, a cărei severitate și densitate a scriiturii a fost crescînd construită de violonista Cristina Săndulescu și pianistul Justin Oprean — ne-a demonstrat o inteligentă utilizare a modurilor cu transpoziții limitate, iradiind, mai ales în partea III-a, un deosebit dinamism.

Doina Nemțeanu-Rotaru a scris un Cvartet de coarde, *lucrare distinsă cu*

premiul I la concursul organizat de Uniunea Compozitorilor 1974 și care răspîndește, asemenea unei ape de cîmpie, echilibrul temelor într-o oglindă de non-vibrato și transparente nuanțe.

Sonata pentru două piane *de Adrian Iorgulescu, care a obținut premiul „Dinu Lipatti" 1972, scrisă într-o factură clasică, avînd în partea a doua o fugă bine construită, a fost foarte viu interpretată de Viorica Marinescu și Victoria Petri care i-au relevat nucleele de meditație și ritmurile dinamice. Dificultățile tehnice deveneau ele însele piloni de susținere ai acestui mare pod de energie.*

În totul, lucrările acestor trei compozitori — aflați în preajma vîrstei de 25 de ani — cît și interpretarea datorată colegilor de generație, au dovedit încă o dată că în acest sfert de veac sărbătorit nici o clipă nu a ars în gol, nici un sunet pur nu s-a pierdut.

G. TARTLER

viața cărților

poezie

Înginarea ironică a poeziei

Parodia, ca formă de **înginare** ironică și bonomă a poeziei, își are în Mircea Micu un slujitor inspirat, deseori virtuoz. Recentul volum este, așa cum o sugerează și titlul*), o veritabilă „trecere în revistă" a poeziei noastre contemporane. Sînt „luați în colimator" — evident, expresia de față se vrea o apropiere a noastră de umorul benign al parodiei — 60 de autori. Cam mulți, am spune și, mai ales, de valori foarte diferite. Generozitatea lui Mircea Micu este, cel puțin, cu 20 de autori... mai mare decît un sumar, dacă nu ideal, cel puțin „real". N-am insista asupra acestui fapt, dacă n-ar fi lucru știut că, totuși, parodia, așa cum o practică de obicei Mircea Micu, adică imitație caricatural-afectuoasă, excluzînd manifestarea vreunei ranchiune ori idiosincrazii, este una din formele de a stîrni ori întări o reală popularitate în jurul unuia sau altuia dintre autori. Altfel spus, Mircea Micu preia în sumarul cărții sale și multe din inerțiile (numele) care se transmit de ani și ani în mai toate „bilanțurile", „tabelele", „clasamentele" literare. Dar, cartea lui Mircea Micu fiind, la urma urmei, o „antologie sentimentală", subiectivitățile autorului pot fi cel mult înregistrate și mult mai puțin comentate. De altfel, chiar parodistul, prin unghiurile diferite din care se apropie de poezia unuia sau altuia dintre autorii parodiați, face cîteva subtile „ierarhii" în sumarul atît de generos al cărții sale. Altfel spus, Mircea Micu este un fin minuitor al nuanțelor, aplicînd, în general, un tratament adecvat autorilor de care se apropie. Iată, n-am putea spune că lui Mircea Micu îi sînt la fel de „la inimă" poeziile lui Niculae Stoian („**Foaie roșie de fragă / tra-la-la și iară la / uzina mi-e foarte dragă / tra și iar așa. // Foaie roșie ca doru / zumba-zumba zu-ba-ba / cum se zbenguie tractoru' / tra și iar zumba. // Foaie verde de castan / tri-li-li și iară li. / Ah, ce bine e cioban / Să păzești miorlii, li ! // Foaie verde berechet / Tot pe loc, loc pe toc, / grea e munca de poet / tot pe loc, tot pe loc...** // **(Da capo al fine...** // **în chip de canon)** și cele ale lui Mihai Beniuc („**Eu sînt feciorul aspru de pe Criș, / purtam opinci înalte pîn'la glezne / sfărmind sub ele vorbe și pietriș / și sufeream ades și n-a fost lesne. / La Sebiș am făcut primare clase / și-am învățat cu sîrg fiind sărac / Străbunii mei cu brațele vînjoase / mă învățau să lupt și să nu tac. / Apoi, tîrziu, cînd am venit la Cluj, / o fată vrut-a să-mi impuie capul / dar eu i-am cumpărat un tub de ruj / n-am înghițit (că vine vorba) hapul. / Acum cînd trec pe stradă singur cuc, / ascult ce spune lumea pe lumește : / „acesta e poetul M. Beniuc / ce știe nouă limbi și englezește".** Sigur, e vorba tot de umor, dar proporțiile între „sare" și „piper", ascunse de parodist în țesătura „dubletelor" sale sînt ușor de cîntărit. Deși Mircea Micu respectă „fair-play"-ul impus de gen, subiectivitatea, neatenția — din fericire de scurtă durată — în a-și surdiniza pozițiile afective față de un autor ori de altul îl împing la mici, ori mai mari „răutăți". De pildă, deși nu ne pare un misogin, n-am putea spune că Mircea Micu a scris cu aceeași cerneală parodiile la Ana Blandiana, Ileana Mălăncioiu, Violeta Zamfirescu, Mara Nicoară ori Nina Cassian, pe de-o parte, și cele la Alexandru Andrițoiu, Ion Bănuță, Leonid Dimov, Teodor Mazilu ori Mircea Dinescu, pe de alta. Căci, în cazul poetelor numite mai sus, ceea ce în original se află sub herbul unor confesiuni dramatice, bine acoperite poetic, în parodii, printr-o inevitabilă schimbare a registrelor, riscă să devină obiectul unui colportaj, ce-i drept grațios. La fel, n-am putea spune că pe toată întinderea cărții, Mircea Micu a reușit să ne ascundă prieteniile și antipatiile sale, hai să le spunem, literare. Dar în ansamblu, el a reușit să realizeze o carte „obiectivă".

Bun cunoscător al literaturii scrise de cei parodiați, decupînd cu precizie particularitățile de stil și de limbă pe care le recompune în prim-planuri consistente, destins dar riguros în re-crearea atmosferei poeziilor pe care le parodiază, Mircea Micu ni se pare a fi de departe cel mai inspirat parodist român... „în funcțiune".

Pentru că, dintr-un anumit punct de vedere, și singurul, a scrie parodii și a comenta cărțile confraților mi se par două îndeletniciri la fel de „riscante", înțeleg bine „tacticul" final al „Spovedaniei" pe care Mircea Micu o pune la începutul cărții sale : **„Închei strigînd din toată inima : trăiască poeții români și umorul lor nedezmințit!".** Mai puțin optimist în privința umorului, pe care, de fapt, Mircea Micu îl invocă, ironic, de la confrații săi, nu ne rămîne decît să-i urăm a avea dreptate. Altfel, inteligentul nostru parodist nu se va mai putea mulțumi numai cu „contemplarea" proverbului „lapon" pe care pare a-l ști atît de bine : **„Spune adevărul și du-te la mănăstire".**

Dorin Tudoran

*) **Mircea Micu, „Parodii de la „A" la „Z"», Editura Dacia, 1975.**

proză

Apetitul povestirii

Salutat de Eugen Lovinescu la debutul editorial („un Creangă al Munteniei", formulă nu chiar elogioasă dar, oricum, favorabilă), negat de Vladimir Streinu într-o intervenție ce-l vizează mai degrabă pe mentorul „Sburătorului" decît pe tînărul (atunci) prozator, Ion Marin Iovescu scrie o literatură cu priză la public și incitantă chiar pentru spirite critice de primă mărime. Mărturie stau și considerațiile lui Pompiliu Constantinescu ori George Călinescu, pentru a nota încă două nume de rezonanță. Interesul se datorește în bună parte caracterului inedit al faptelor de limbă oltenească scoase la lumină de prozator. Cărțile sale de la volumul „Nuntă cu bucluc" pînă la recentul volum de povestiri „Soare cu dinți" *) — sînt, din acest punct de vedere, un adevărat muzeu de etnografie și folclor, cu „exponate" în cantități ce edifică asupra nesecatului debit verbal al autorului : „Așa e ! Și cînd n-ai mălai în hambar, te ducă după el pînă unde înflorește piperul. Fără el, ai casa racului pe pietre și hrana vulturilor pe stînci. — Da, ai dreptate ! Lingurile goale nu sînt bune decît pe foc. Și cînd îți plîng copiii de frig, mai ușor poți cumpăra două sobe, decît lemne pentru una. Iar cînd ai ajuns să trăiești cu mămăligă de rișniță și cu pește de undiță, vai de traiul tău !" Eresuri și datini populare, zicale, proverbe și strigături se succed într-un ritm deborddant, constituindu-se într-un limbaj pitoresc, cu virtuți decorative incontestabile. Capitolele despre moartea lui Spirea Suflănlampă (alte personaje se numesc, dintr-o nefericită inspirație, Dumitru Sănamparte ori Mirică Pedaiboj) reprezintă transcrierea, aproape fără intervenția autorului, a obiceiurilor populare de la înmormîntări, în timp ce apriga sîrbă ce se încinge în circiuma lui Bică Bodîrlău este acompaniată de un nesfîrșit repertoriu de strigături.

Autorul vrea parcă să ne convingă de cunoașterea detaliată a folclorului și — de ce să nu recunoaștem — reușește pe deplin. A-l transforma însă doar într-un sîrguincios și aplicat culegător de folclor, uneori corupt de influența și gustul cîtadin, este pe cît de nedrept, pe atît de neadevărat. Truculența verbală, ca rezultat al limbii țărănești în care scrie, nu este decît culoarea ce dă o notă aparte literaturii lui Ion Marin Iovescu. Critica i-a refuzat autorului talentul epic, recunoscîndu-i doar capacitatea de a crea portrete în linia grotescului pe o schemă narativă minimă. Argumentele se susțin în cazul romanului „Nuntă cu bucluc", dar devin cu totul insuficiente pentru restul creației scriitorului. Căci prozatorul în discuție este mai întîi un povestitor în maniera cărților populare de la care preia stilul divagant și desele digresiuni renunțînd, însă, la intenția apăsat moralizatoare. Pentru Ion Marin Iovescu povestirea nu trebuie să aibă o finalitate strictă. Ea este o stare ce se cere provocată și mai ales comunicată. Personajele sale sînt oameni buni de gură (sau, mai cu seamă, răi) posedați de demonul povestirii. Moș Dumitru din „O poveste de dragoste în munți" vine la nepoată să-i ceară o sută de lei împrumut dar, după ce mănîncă și bea bine, începe să-și deschidă sufletul, „așa cum își deschide o mamă cămașa la piept cînd dă copilului ei să sugă"... La fel procedează oamenii din „Soare cu dinți", povestirea ce dă titlul volumului. Ilie Ogrezeanu Săbiilate „avea chef de vorbă" și spune leatului său Virgil Aramă „o poveste din bătrîni", iar lăutarul Savu Găuriciu „se lăsa în voia amintirilor" și „le cînta mai bine de trei ori și jumătate tot ce știa (...) încît oamenii ascultau înmărmuriți..." Există la eroii lui Ion Marin Iovescu un apetit nedezmințit pentru povestire care se declanșează folosindu-se de orice pretext și se încheie la fel de brusc pentru a face loc fie unui comentariu cu vorbe de duh, fie unei noi digresiuni. Se creează astfel impresia lipsei de prelucrare a materialului epic, incapacitatea construcției datorîndu-se inabilității tehnice. În fapt, avem de-a face cu un stil rafinat ce mimează deliberat stîngăciile și naivitățile care și ele dau farmec cărților populare. Intenția aceasta transpare și în titlurile de capitol voluntar desuete : „Cartea dintre Spirea Suflănlampă și plutonierul de jandarmi Ștefan Crudu", „Jeletele de nedescris din casa lui Spirea Suflănlampă", „Priveghiul de noapte la capul lui Spirea Suflănlampă" etc. Adăugînd la acestea expresivitatea dialogului precum și siguranța descrierilor înțelegem că avem mai puțin imaginea unui „țăran descălecat în literatură" cî mai degrabă figura unui creator, care la fiecare nou volum îmbogățește în nuanțe galeria de tipuri și dominația psihologică a spațiului etnic oltenesc cu mijloace literare autentice.

Valentin F. Mihăescu

*) **„Soare cu dinți" — povestiri — Ed. Cartea Românească, 1974.**

Fluxul memoriei

Urmare din pag. 1

epoca, devine o suită de semnificații și simboluri, contribuind la permanenta echilibrare a spiritului, cu el însuși" **(Meridiane** p. 12—13).

Fluxul memoriei, Echinoxul nebunilor, Meridiane sau **Panorama poeziei universale contemporane,** iată doar cîteva titluri-repere care ne vorbesc despre o operă bogată și complexă, oglinzi pure în care se reflectă anotimpurile creatoare ale unui spirit întors asupra lui însuși, relevîndu-se pe sine nu numai în ceea ce are etern, indestructibil, dar și în condiționarea sa istorică, în reacția la o problematică umană specifică epocii.

Călătoria poetului în împărăția eului, fie acest eu individual sau colectiv, este nelimitată, ca și aceea în timp și spațiu, ca și aceea în genurile literare în care gîndește și se exprimă. Pe cît de acută este certitudinea că ne aflăm în fața aceluiași chip, deși imaginile, reprezentările sale le obțineam pe căi diferite, pe atît de dificilă ni se pare încercarea de a-l surprinde într-o formulă proprie, inconfundabilă.

Oprindu-ne, în această clipă, la chipul de poet al lui A. E. Baconsky, adică la cel clar exprimat (fiindcă nu se află el implicat în toate celelalte imagini ?) vom observa că **Fluxul memoriei,** carte apărută în 1957, a produs nu numai o emoție puternică, dar a și exercitat o influență profundă, spirituală, asupra tinerei generații de poeți care s-au afirmat ulterior, în primul rînd prin aceea că experiențele eului colectiv au fost asumate ca experiențe ale eului individual, cele două forme ale conștiinței reluîndu-și unitatea dinamică sub regimul autentic al lirismului. Poetul integrează miturile istoriei în ondulația mitică a propriei sale vieți spirituale, realizînd astfel o „reducție fenomenologică" fără de care poezia nu ar rămîne, spre nefericirea ei, decît anecdotă subalternă și reportaj exangu. Dacă structura acestei poezii de o rară armonie interioară și mai ales eleganța desăvîrșită a limbii române ne trimit spre modele clasice, modernitatea ei ni se impune la fel de acut prin tonul meditativ, prin statutul problematic al omului contemporan. Apărută în 1969, **Cadavre în vid,** prin lexicul și tonul neprotocolar, reprezintă o treaptă nouă în creația lui A. E. Baconsky.

Supus vremelniciei celor pămîntești, orgoliul poetului îl reprezintă opera care-l apără ca un scut ducîndu-i efigia în timpurile viitoare: iată, așadar, acest autoportret, care vorbește mai elocvent decît proza mea austeră despre autorul său : „N-am otrăvit pe nimeni și n-am ucis și n-am / lovit cu piatra păsări nici flori multicolore, / nici ploile de toamnă pe care le purtam / prin cîmpuri ca păstorii tăcuți și buni. Nici hore / de volbură, de pulberi, de frunze n-am rotit / prin sufletele voastre sau pe deasupra țării, / ci-asemeni unui viscol de noapte-am rătăcit / și-am troienit zadarnic cărările durerii. / S-a spulberat zăpada, a plîns și-a dispărut / Semnul menirii mele se schimbă și se-alină. / Plec dintre voi și iarăși mă-ntorc purtat pe scut, / pier înecat și marea mă scoate la lumină. / Un cerc se deslușește ascuns în jurul meu. / Clepsidră monotonă mi-e poate visul, pleoapa. / Ce caut gol ca vîntul și zbuciumat mereu, / la ceasul întîlnirii uscatului cu apa ? / E poate citeodată în tot ce fac un trist / destin — o dureroasă și crudă risipire. / Cine va sta să-aleagă ciudatul ametist / cînd, potolită, marea va-ncepe să respire ? / Vai, capetele mele îi vor sperja pe mulți, / și-această-asemănare cu norii o să-mi poarte / mult nenoroc... / Ci, oare, tu care-ai stat s-asculți / trecerea mea prin ploaie, prin vînt și mai departe, / în taina deslușită a virstei vegetale, / la marginea luminii, vei ști să spui ce-am fost ? // Cînt pe claviatura genealogiei tale, / și-n propriul meu cîntec îmi caut adăpost". **(Către cititor).**

Vă rugăm să vă reînnoiți abonamentul la revista „LUCEAFĂRUL"

● **Abonamentele se fac la oficiile poștale, prin factorii poștali și difuzorii voluntari din întreprinderi și instituții**

● **Vă rugăm să semnalați redacției orice neajuns în legătură cu primirea la timp și în condiții civilizate a abonamentului, precum și alte aspecte negative privind difuzarea revistei noastre**

e c o u r i

proza între originalitate și mimetism

Perisabilitatea schematismului

1. În ce măsură aceste probleme sînt nevralgice, e de discutat. Colectivul a lansat însă cîteva ipoteze interesante, a ajuns la unele aprecieri sintetice asupra prozei din ultimele trei decenii și a incitat la discuție spulberînd ceva din inerția vieții literare. Peste tot acum se vorbește despre romanul românesc. Cred că aceasta este cea mai mare victorie a colocviului dumneavoastră critic.

2. De reținut observația lui Nicolae Ciobanu cu privire la „fenomenul de suficiență estetică pe care îl trăiesc o parte din prozatorii noștri contemporani". Cu o mare tristețe trebuie să spun că, cu cîteva excepții, prozatorul român nu știe să construiască. De aici provine în cea mai mare parte mimetismul și schematismul dezolant. Casele lui se sfărîmă repede, lasă adeseori impresia construcțiilor făcute fără răbdare și instinct. O literatură are nevoie de prozatori dacă nu teribili de originali — aceste personalități sînt rare — atunci de buni constructori, cu priză la public. Să nu ne uităm de aceea cu suspiciune la Maria Luiza Cristescu, C. Ștefanache, B. Nedelcovici, A. Buzura. Sînt de preferat cărțile lor opurilor indigeste cum sînt **Anchetatorul apatic și Mărtorul**, o carte despre care se vorbește exagerat în colocviul dumneavoastră.

Am remarcat de asemeni o frază a lui Mircea Iorgulescu care se pretează și ea la discuții mai ample : „azi trebuie să ne întrebăm dacă pentru cititorii pe care îi avem există literatura română pe care o merită", și o constatare critică de finețe a lui M. Ungheanu cu privire la recrudescența unui nou schematism cu originile în schematismul maniheist al romanului deceniului șase. Trebuie să adaug însă că, după părerea mea, această recrudescență atinge numai o parte a romanului românesc și anume acea parte a lui nu tocmai valoroasă. Așadar, de ce atîta îngrijorare ? Ceea ce a rămas din „primul" schematism va rămîne probabil și din cel „de-al doilea". Romanul românesc valoros se află în cu totul altă parte.

3. Cu toate că intențiile criticilor reuniți de revista **Luceafărul** s-au purtat sub titlul „Originalitate și mimetism", este vizibil că s-a comentat mai mult mimetismul unei anumite proze actuale și mai puțin originalitatea ei. Or, dacă tragem o linie ca să vedem ce s-a întîmplat cu proza actuală, trebuie să examinăm mai întîi particularitatea care o deosebește de tot ce a fost și va fi, trăsătura estetică distinctivă a noutății și originalității ei, și apoi să se consemneze capitolul eșecuri. Dincolo de enumerări corecte, de afirmația că romanul actual are un conținut problematic și că el reflectă existența omului societății în care trăim, nu se mai merge. Interesant ar fi de discutat cum se răsfrînge pe plan estetic această noutate. De aici de fapt pleacă tentativele romanului românesc actual de a intra în circuitul romanului european și universal. Raportările romanului actual ar fi ridicol să le facem numai la scara romanului românesc. Fără o confruntare cu virfurile romanului universal nu facem decît să cultivăm noi înșine un mimetism călduț. În discuțiile desfășurate pe două pagini de revistă nu se vorbește așadar nimic despre originalitatea concepției românești a **Principelui** și nici despre opera lui D. R. Popescu, una dintre cele mai personale și mai valoroase contribuții ale prozei actuale. Dan Cristea numai, evoluînd paradoxal, îl invită pe D. R. Popescu la... mimetism, probabil, deoarece reproșează acestui autor că „a căzut în cîteva rînduri în excesul originalității". Acest exces ar consta în „gustul pentru mister, pentru insolit, pentru cazuri", „pentru o lume în care s-a instalat grotescul". Dar din această definire critică a „excesului de originalitate" nu se vădește că D. R. Popescu ar comite așa ceva. Dimpotrivă. De cînd e o marcă a „excesului de originalitate", gustul pentru mister, insolit, grotesc și cazuri ? Poate de la Victor Hugo și Balzac încoace sau de la Bolintineanu și proza lui M. Eminescu. Nu este cumva vorba în această nivelare a prozei sub eticheta mimetismului, în acest refuz al inovației sub pretextul aberației ce contravine literaturii, de o flagrantă insuficiență a unei critici de a surprinde și defini însăși personalitatea, însuși fenomenul literar actual ?

4. Este destul de dificil în general să judeci o conversație liberă pe o anumită temă cu atît mai mult cu cît spațiul acordat ei este unul destul de limitat. Ar fi mult mai interesant un șir de colocvii pe mai multe idei privind romanul actual și care, reunite într-o carte, să reunească totodată un număr cît mai mare de critici. Trebuie să redescoperim plăcerea conversației, a dialogului. Am citit cu încîntare o asemenea carte tipărită în Franța cu titlul **Nouveau roman: hier, aujourd'hui.** În ea se aflau strînse mai multe asemenea mese rotunde ținute la Centrul Cultural de la Cerisy-La-Salle, în anul 1972, și la care participau, pe lîngă critici și teoreticieni, și prozatori de prestigiu. În cele două volume, romanului francez i se face o radiografie excepțională. Nu se poate cere, așadar, atît de mult, de la cei patru critici, invitați de revista **Luceafărul** să-și spună o părere despre proza actuală.

La cele comentate de dînșii, aș mai avea de făcut însă cîteva precizări.

Fiecare epocă literară este pătrunsă de o idee de literatură. Această idee se dovedește tiranică însă numai pentru producătorii mediocri. Personalitățile de excepție guvernează și posedă această idee. În măsura în care tirania estetică impune dogma estetică, scleroza gîndirii și a impulsului personal, ea este incompatibilă cu existența creatorului de excepție. Și tirania estetică însă poate provoca realizări notabile, de mîna a treia sau a patra. Pe lîngă Hortensia Papadat-Bengescu și Camil Petrescu se vorbește și de Bebs Delavrancea, Ticu Archip, Dan Petrașincu. Dar, sînt, și aici, tirani și tiranii.

Din toate intervențiile se desprinde apoi o constatare privită cu îngrijorare : prozatorii români sînt fascinați de unele modele ale romanului european. După cum voi arăta, această fascinație e adevărată iarăși numai pentru o literatură submediocră. Romanul românesc valoros caută căi estetice originale deoarece a înțeles că, pentru a exista în contextul marii literaturi a veacului, nu poate rămîne la tradiția romanului din secolul al XIX-lea. A ne limita la tradiție e o eroare. Înseamnă negarea însăși a dependenței subtile dintre operă, public și societate. Viitorul romanului românesc stă în prospectarea unor alte modalități expresive. Spaima înaintea noutății e fără temei. Este ca și cum ne-am băga capul în nisip înaintea epocii de industrializare trepidantă spre care ne îndreptăm. Literatura mimetică este numai un preludiu, și nu un final, este norișorul acela acvatic de viețuitoare care anunță apariția coloșilor. Victoria prozei actuale este aceea că a reușit să iasă de sub **zodia eufemismului**, protectoarea schematismului maniheist de care vorbea Mihai Ungheanu.

S-a discutat apoi destul de mult despre romanele anchetă în care se restabilesc invariabil vechi adevăruri.

Romanul anchetă este deja un capitol de istorie literară în care se pot întrevedea operele de prim plan și cele de fundal. Insatisfacția trăită înaintea vechilor formule literare nu mai trebuie comentată. Chiar acest roman anchetă propune o formulă nouă. Eforturile vizibile de a se ajunge la noi la elaborarea unei alte poetici românești sînt provocate de o nouă viziune a creatorului român asupra existenței. Umanismul socialist, în dorința de adevăr, de libertate și de dragoste, este premisa unei noi estetici.

Mirela Roznoveanu

Prejudecăți necesare

S-a vorbit mult și se mai vorbește încă despre criza romanului, despre criza prozei în general. Chiar dacă proza românească din ultimele decenii nu a resimțit o criză în adevăratul sens al cuvîntului — date fiind creațiile notabile atît în roman cît și în genul scurt —, nu poate fi negat totuși un fenomen de deplasare a interesului spre experiment, o retragere a prozei de pe teritoriul concretului.

În primul rînd datorită ofensivei informației, proza pare a fi într-un moment de cumpănă : cercetarea pieței cărții a stabilit fără tăgadă că cititorul de astăzi preferă informația la zi romanului, preferă informația de natură politică unor creații literare care se referă în mod vag la relații și probleme sociale.

Se afirmă de aceea că, date fiind condițiile competiției cu informația, proza trebuie să găsească noi formule, noi mijloace de expresie, fără de care ar fi cu certitudine condamnată. Creatori și critici laolaltă, într-o vastă desfășurare de forțe, au început așadar să caute acest perpetuum mobile, această armă fatală. Urmarea imediată a tuturor căutătorilor a fost refugierea prozei spre domeniile inaccesibile informației — acelea ale invenției formale, ale moralei condensate în personaje simbol, ale trăirilor subliminale și așa mai departe. Din nefericire, dar în mod firesc, abia acum cititorul s-a desolidarizat de proză în adevăratul înțeles al cuvîntului. Autoexilarea într-o asceză formală nu a fost impusă prozei și nici nu ar fi fost necesară.

Informația întîmplătoare, faptul divers, sînt în cîmpul culturii tocmai acele excepții care vin să confirme regula, așa că nu ar fi putut niciodată să aspire la alt rol dacă proza și-ar fi îndeplinit în mod constant menirea realistă ; regula însăși, sistemele morale constituite, structurile gîndirii chiar, înseamnă prezența unor valori organizate în ierarhii pe care numai filozofia, artele și știința sînt capabile să le realizeze prin efortul lor comun. În fața unei aparente primejdii proza a dat însă înapoi și conflictul s-a instalat în literatură chiar, și nu între literatură și informație, cum se presupune.

O altă explicație a fenomenului ar fi aceea că din dorința de a certifica autenticitatea unor momente literare, critica literară a mers pînă acolo încît a negat orice filiație, orice influență, pretinzînd o rupere de prejudecățile curentelor și momentelor anterioare, instaurînd drept singur adevăr o modalitate de creație fără istorie. Din teamă de a nu fi bănuită de prejudecăți, critica a îngrămădit în efemere momente literare judecăți de valoare peste alte judecăți de valoare, pentru a nu lăsa să se ivească de sub această hecatombă, nici măcar speranța vreunei prejudecăți.

Tradiția unei literaturi însă, cere cu necesitate existența acestui lest de prejudecăți — singurul în stare să creeze un climat literar unitar. Numai astfel se explică de ce prozatorul tînăr se află într-o stare de deplină libertate de acțiune, spre afirmarea subiectivității sale — situație deloc de invidiat. Tot mai puțini prozatori vor admite să-și ascundă subiectivitatea în spatele operei, principalul efort fiind îndreptat dimpotrivă, spre afișarea acestei subiectivități, ca și cum subiectivitatea ar fi în sine o operă.

Inapetența față de real a prozatorului tînăr a fost adesea explicată ca lipsă a experienței de viață, dar ruperea legăturii cu concretul vine din dezinteres față de o direcție literară, dezinteres întreținut de o parte a criticii. Așa stînd lucrurile, valuri de veleitari care „au văzut idei", presupuși demolatori de tradiție literară, autori de experiențe inedite, continuă să vină, cei mai mulți din ei înaintînd spre un sfîrșit obscur, deși bunele intenții și eforturile scriitoricești nu le pot fi contestate.

Arta nu se mulțumește să reproducă lumea, nu creează o a doua realitate inutilă, parazitară — fie ea și o realitate pe plan abstract, model al realității propriu-zise —, ci impune conștiinței publice o tot mai concretă imagine despre om și societate. Realitatea nu va fi mai bine înțeleasă în complexitatea relațiilor ei dacă i se vor crea modele ideale, modele de conflicte, modele de probleme, ci numai printr-un permanent efort de denumire, de descoperire și semnificare, fără de care ar rămîne un conglomerat de tendințe, credințe naive și obiecte fără nume animate de puteri supranaturale.

Lumea ideilor, lumea abstractă a conceptelor, nu poate fi un scop în sine, ci trebuie să rămînă doar instrumente pentru pătrunderea tot mai adîncă în concretul realității. Este adevărat că în arta legată de social-istoric, cîștigurile în cunoaștere sînt mai greu de resimțit și că aparent, o artă în care lipsesc determinările precise poate aduce un succes spectaculos, dar o operă care nu reunește ideea cu un conținut concret, nu are nici o șansă în perspectiva timpului — singurul capabil să ofere adîncime și consistență realităților conflictuale.

De asemeni, pentru prozatorul contemporan, sarcina unei poziții autocratice față de personaje și față de operă este mult mai greu de asumat, dat fiind rolul democratizării în evoluția socială. Dacă în viața socială dispariția treptată a prejudecăților are un efect pozitiv, în literatură fenomenul echivalează cu o stare de indecizie a valorilor din care proza se naște ca o masă amorfă în care înseși personajele sînt lipsite de capacitate de decizie, în care indivizi abulici circulă printre probleme fantomă inventate într-o noapte de nesomn.

Fără îndoială că experiențele literare sînt utile literaturii, pentru continua înnoire a climatului literar, pentru găsirea unor forme noi de expresie, dar aceste experiențe au menirea de a produce mutații lente în sistemul de prejudecăți și nu de a amenința prin proliferare însăși rațiunea de a fi a prozei.

Principii, prejudecăți care să reziste curentelor și modelor, care să stea la baza oricărui moment literar — iată sprijinul de care literatura are nevoie pentru a impune în fața cititorilor și a timpului. Abia în felul acesta în fața prozatorului se vor pune sarcini care nu vor putea fi rezolvate fără o opțiune categorică pentru o formulă realistă care să reunească în opera literară lumea ideilor cu concretul social-istoric — singura garanție a universalității și permanenței.

Nicolae Mateescu

1. A reușit revista să repereze problemele nevralgice ale prozei de astăzi ? 2. Care din cazurile aduse în discuție pare a fi cel mai revelator ? 3. Ce credeți că a omis discuția noastră ? 4. În ce punct vă delimitați de părerile mesei rotunde ?

Ce fel de sociologie a romanului?

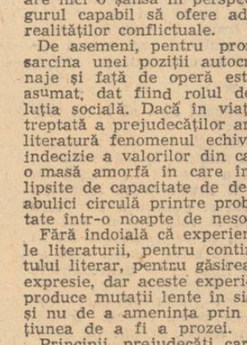

Uneori, în foiletonistica revulsică, dar și prin volumele și studiile citorva critici, se ambiționează izolarea unor ipoteze și teze, se ambiționează chiar derularea unor analize „la obiect", intru și de tipul celor care „amintesc" despre demersurile de estetică sociologică a romanului. La completarea registrului problematic și a unor posibile metodologii au conlucrat Ralea, Călinescu, recent, Herseni. Fără a semnala, pro domo, numai contribuția sociologilor, e de domeniul evidenței că esteticienii și criticii noștri, cînd se apleacă asupra domeniului, o fac în cel mai fericit caz, numai pe jumătate anexînd, după o informație grăbită, analizelor critic-evaluative numai acele procedee sociologice care sînt considerate utile unor demonstrații sau altora. Procedînd astfel, un Gherea și un Lovinescu erau scuzați și „acoperiți" de dezvoltarea încă firavă a ceea ce, ulterior, au devenit principalele teorii de sociologia romanului. Să mai amintesc că, pe de altă parte, scriitorii români contemporani, ei da, aceștia au scris și vor mai scrie indiferenți ori cel mult curioși, în nici un caz înriuriți prea mult de practica evazivă și subțiratică a unor comentatori grăbiți s-o numească, nici mai mult, nici mai puțin, decît... sociologia romanului. Aduce oare ceva nou constatarea acestora că **Mara** și **Arhanghelii** sînt romanele unde se înveterează stabilizarea și ascensiunea burgheziei, în genere a capitalismului, în România ? O asemenea judecată constatativă e de mult conținută în corpusul estetic fie al teoriei, fie al istoriei literaturii române. Mai departe : aduce ceva nou constatarea că, prin respectivele opere, Slavici și Agârbiceanu s-au făcut ecoul epocii lor, că au fost scriitori reprezentativi, că au luat cu justețe pulsul epocii etc. ? Aserțiunile de mai sus vin, în cele din urmă, să confirme un lucru de către nimeni infirmat ! Faptul că reputați istorici și critici literari, din toate generațiile, nu ocolesc problema, ba uneori chiar o „provoacă", atestă poate un interes sincer, însă mai curînd o preocupare de a fi consonanți cu cercetările de aiurea, cu voga unor rezultate, chit că numai parțiale, obținute de unul sau altul dintre corifeii criticii mondiale (cu concursul unor echipe de lucru multidisciplinare, fapt care se cam uită citeodată...).

De aceea, oricît ar părea de curios, depășirea creatoare a criticii sociologice aplicate încă urmează a fi realizată ; realizată, iar nu intemeiată, căci temeiurile sale logico-istorice sînt vizibile atît în documentele de partid privitoare la interpretarea fenomenului artistic actual, cît și, detaliat, în cele cîteva lucrări teoretice importante, fără a fi egale valoric, ai căror autori i-am menționat anterior.

Se desfășoară în ultimul timp numeroase întîlniri ale romancierilor cu cititorii. Se pun întrebări, se obțin răspunsuri. Se fac prezentări ceremonioase și lansări. Se dau autografe și sfaturi. Se consemnează evenimentul în ziare, reviste, uneori și la radio și televiziune. După toate astea — fiecare își vede de treaba lui. Fiecare — adică scriitorii, cititorii și prezentatorii. Dar dacă etapa actuală de emancipare a țării reclamă cititori cultivați, cu forță superioară de discernămînt ; scriitori reprezentativi, nu doar atenți la, cît contopiți cu universul social în care viețuiesc ; prezentatori onești, pertinenți, nefestiviști și neanchilozați — atunci cred că-i clar, sus-numitele întîlniri, indiferent de formula lor concretă de desfășurare, constituie abia un prim pas în direcția realizării dezideratelor umanismului socialist care trebuie să se confunde cu ideologia și conștiința civică a tuturor. Totuși — de ce scriitorul X, Y a scris acest roman și nu altul, de ce (nu) a fost primit favorabil de critică și (sau) de cititori ? De ce abia peste un deceniu va fi revalorificat ? De ce nu se mai scriu romane asemeni celor de mare succes acum un deceniu ? Cine le-a citit și stabilizat pe acelea și cine le citește și le sancționează succesul pe cele actuale ? De ce ultimul roman al lui VZ își „trădează" (ori nu) autorul : vechiul univers romanesc, stilul său original ? De ce în epocă ficțiunea scade (sau crește) ca pondere în raport cu istoricitatea, socialitatea eposului românesc ? Care sînt limitele dovedite ale imitației și sincronismului ? Care sînt temele și motivele preferate ale grupurilor de public și ale creatorilor ? Sînt oare utilizate (ne)concordanțele din acest sector, și cu ce rezultate ? Care sînt criteriile prin care se atestă competența editorilor în materie de roman : de la aprecierea dactilografamelor și decizia asupra tirajului pînă la prospectarea pieții și lansarea cărții ? Care sînt consecințele planurilor editoriale privind raporturile și proporțiile dintre promovarea romanului românesc și a celui străin ? În ce constă, cît și unde se aplică marketingul literar ? Care sînt criteriile stabilirii prețurilor, condițiilor grafice, stocării și difuzării romanelor ? Ce rol joacă — pentru scriitori, cititori, editori, librari și bibliotecari — seriile, colecțiile ? Dar evenimentele istorice comemorabile ? Cît de autorizate sînt comitetele premiale ale juriilor concursurilor de debut ale alcătuitorilor de ediții și reeditări ? Cum se exercită flexibilitatea planurilor editoriale și ce modalități de publicitate se folosesc în privința romanului românesc actual ? Care e aportul ciuburilor și caselor de cultură, ale ziarelor și radioteleviziunii în popularizarea critică a romanului actual ?

Acestea, și atîtea altele, sînt chestiuni de interes și aplicativitate curente. Majoritatea lor atinge domeniul sociologiei culturii de masă, și nu întîmplător. Actuala situație culturală a țării noastre, adăugînd aici și relativ tînăra literatură românească, impun ca prioritare asemenea întrebări și de găsirea mijloacelor celor mai adecvate rezolvării lor depind atît prestigiul sociologiei, cît și, natural, al creației de romane. Abia consolidîndu-se observațiile în acest domeniu și obținîndu-se rezultate concrete, clare și conforme cu politica noastră culturală — elegantele (dar și **originalele**) cercetări-analize de text își vor afla nu numai rostul, ci și căutarea, aprecierea lor de către un public dispus să nu le mai considere doar ca pe niște focuri bengale ce pot fi privite numai de către o elită.

Mircea Constantinescu

Postfață la o masă rotundă

Tudor Vianu spunea că eternul conflict dintre artist și critic este produs din pricina contactului dintre elanul creator și metalul rece al inteligenței. Acest contact este inevitabil și fără judecata la rece a ceea ce am făcut la cald nu putem avea o imagine exactă a rezultatului. Examenul critic a supărat adesea pe scriitori care au proiectat pe critic în lumina favorabilă a cîrtitorului perpetuu. Dar, oricît s-ar dori ca opera să nu mai fie însoțită de critică lucrul nu este posibil. Acolo unde artistul își face văzute rezultatele muncii lui apare inevitabil și critica. Ea are rolul de a spune cum e opera și dacă sînt mai multe opere cum este o operă față de alta și care este mai bună decît alta. Un scriitor poate fi adesea incomodat de felul în care i-a fost definită opera. Poate găsi că epitetul acordat avea nevoie de nuanțe sau pur și simplu trebuia să fie altul. Mult mai incomodat este de încercarea criticii de a preciza o scară de valori. Creatorul se consideră unic. Unic fiind el și unicate operele lui el nu găsește firesc să mai fie comparat și cu alții. Dar această judecată, care ține seama numai de sine, ignoră contextul. Într-o societate în care nu există un singur creator ci mai mulți și în care, fatalmente, se creează o relație complexă între public și operele de artă, critica nu mai poate rămîne doar la primul stadiu. O operă nu mai trebuie doar definită ci pusă într-un raport de valoare cu altele. Această ierarhie, mai ales felul cum poate fi ea stabilită, a făcut nesomnul multor critici de artă sau critici literari și a multor esteticieni. Unul dintre ei a scris o „știință a literaturii" după care capodopera poate fi cu precizie reperată și ierarhia poate fi astfel stabilită fără mari dificultăți. Cum nu toată lumea a acceptat să folosească instrumentul lui Mihail Dragomirescu operația de evaluare, de ierarhizare rămîne una din cele mai delicate și dificile. Ea este însă necesară și oricîte proteste ar stîrni urmează să-și ducă la capăt misiunea. Un tablou poate fi preferabil din motive artistice altuia, o carte este mai bună decît alta. Cînd acest lucru e de domeniul evidenței el trebuie pronunțat fără ezitare. Preambulul de pînă acum își are rostul lui atunci cînd încercăm să punem un relativ punct de încheiere dezbaterii despre proză începută de revista noastră. Într-o vreme la cinste erau discuțiile artificioase în care se puneau probleme inventate, adică nu probleme dintre cele mai acute ale literaturii și artei. Procedee mai noi se arată preocupate de a simula dialogul dînd impresia unei dezbateri, dar de a nu spune nimic și de a nu clătina din loc nimic. Cum nu sîntem de părere că o discuție sau o dezbatere trebuie să ocupe degeaba paginile unei reviste, am optat în masa rotundă despre proză la abordarea cît mai frontală a problemei, corelînd dezbaterea propriu-zisă cu spiritul rubricilor de comentariu literar. Cu alte cuvinte, n-am evitat problemele literaturii vii, de aici și de astăzi, n-am ocolit, atunci cînd discuția a cerut-o, titlurile de cărți sau numele autorilor în cauză. Evident că îmbrățișînd un cîmp mare de probleme și încercînd să cuprindem întreaga proză de astăzi n-am putut da discuției și un caracter mai strîns și mai concluziv. Dar a încerca să pui bine problemele e un prim pas către rezolvarea lor. Important este să zguduim inerțiile și să inviți pe cititor la constatarea adevărurilor de bun simț elementar. Numai atît și ar fi un mare cîștig de cauză.

Masa noastră rotundă Proza între originalitate și mimetism a plecat de la observația, de bun simț, că sînt puse pe același plan de importanță cărți de proză foarte inegale ca valoare artistică. Una din cauzele învîrtării de titluri, pe alte motive decît pe cele izvorîte din valoarea intrinsecă a cărților, era și este absența unei autentice personalități creatoare în spatele fiecărei cărți. Dacă într-un trecut nu prea depărtat plîngerea criticilor și adesea a scriitorilor era că prozatorul român nu știe decît să povestească și nu știe să construiască, astăzi observația n-ar mai avea în întregime obiect. Pretenția multor proze de astăzi este de a fi bine construite în sensul unei bune execuții după model dat. Așa se face că avem în românește versiuni mai mult sau mai puțin interesante, mai mult sau mai puțin fidele ale unor cărți de proză din alte literaturi europene. Proza noastră de astăzi oferă această ciudată trăsătură că zece cărți scrise de zece autori diferiți par a fi una și aceeași carte produsă după un tipar unic. Aceleași probleme și același stil, minuite desigur cu mici variații de la un autor la altul, unifică în chip neașteptat o parte a prozelor contemporane. Metodele de creație, indiferent de numele sau de proveniența lor, nu sînt de natură să producă artă. A înlocui o metodă de creație de ieri cu o alta de astăzi nu e semnul sigur al progresului. Produsul de serie de azi nu e cu nimic mai bun în plan valoric decît cel de ieri. Chiar dacă rudimentarității de ieri i se opune pretenția de subtilitate de azi cîștigul nu este în nici un caz în plan artistic.

Deși opiniile participanților noștri la masa rotundă n-au coincis întru totul, mai curînd s-au despărțit decît s-au apropiat, fiecare a plecat de la ideea, scumpă fiecărui scriitor, că opera de artă este un unicat și nu un produs de serie și că atunci cînd alcătuim scări de valori nu e firesc să confundăm cărți de o calitate vizibil diferită și să propunem drept valori de prim rang cărți și autori de mai mică importanță și semnificație artistică. A separa produsul mimetic de scrierea autentică este o datorie a criticii. Masa rotundă a revistei Luceafărul n-a încercat decît să semnaleze una din situațiile nevralgice ale prozei de astăzi și să reamintească un principiu regenerator pentru literatură. Demnitatea profesiei de scriitor se apără prin demnitatea mijloacelor cu care încearcă să se impună publicului. Scrierea de imitație, confecția, oricît de abilă, nu servesc prestigiului profesional al scriitorului. Opera autentică trebuie apărată de invazia literaturii de contrafacere. Poate că această masă rotundă nu și-ar fi avut reala justificare dacă n-ar exista o reală agresiune a literaturii de contrafacere. Partizanii noilor rețete nu se sfiesc să considere produsul lor drept operă veritabilă și rețeta lor drept normă literară, singura normă literară. Există un manifest în acest sens, se poate întreba cineva ? Nu unul ci mai multe presărate în declarații, cronici, articole.

Am publicat ecouri în care ne-am ocupat atît de probleme cît și de autori. Am încercat să prelungim în aceste articole firul ideilor urmărite de masa rotundă. Articole ale unor scriitori și critici cunoscuți au contribuit și ele la luminarea dintr-un unghi sau altul a problemei. Am evitat să publicăm ecourile care refuzau de fapt dis-

Red.

Continuare în pag. a 7-a

poezia tînără

Nicolae Turtureanu

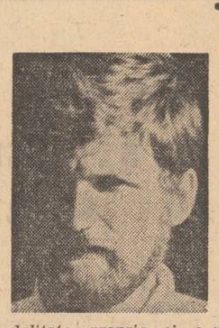

În sfera lirismului moldovenesc, specific ieșean, intră poezia lui N. Turtureanu (n. 25 noiembrie 1941 în Iacobeni — Botoșani).

Întîiul său volum, Punctul de sprijin *(1971) propune o concepție, dacă se mai poate vorbi de așa ceva în poezia actuală, nouă. Poetul există în spațiu și timp, are o modalitate proprie și o voce a sa. Spațiul ar trebui să fie, dacă nu întins, măcar delimitat printr-o culoare și fixat printr-un centru care însă, în mod obișnuit, este mobil. Timpul e de obicei și el nedeterminat, legendar, ca locul unde a murit Manole și meșterii lui, construind mînăstirea. Aceasta cere o rugă simplă, în stare de a lega pe ieri de mîine. Cît despre glas, el trebuie să răzbească zidirea și să echilibreze în zbor păsările. Așadar problema esențială pentru poet este de a găsi punctul de sprijin ce se învîrte în jurul său, nucleul germinativ : „Ar trebui un spațiu înainte / o suprafață de desfășurare / sau nu — măcar o pînză colorată / c-un punct de sprijin, acest ciine care / nu-și poate prinde coada niciodată. / Ar trebui un timp necunoscut / să intri-n el ca într-o mînăstire / fără de ziduri, fără de zidari / tăiată doar de aerul subțire / unde-au murit cei zece meșteri mari. / Acolo-ar trebui să spui o rugă / simplă, pentru prietenii plecați / pe toate galeriile de fugă / ce leagă ieri de mîine, luni de marți / Ar trebui, pentru-a răzbi zidirea / un glas cutremurîndu-se-n azur / și păsările echilibrîndu-și zborul / peste nevîndecatul tău contur".*

Alt punct de sprijin este în poetica lui Nicolae Turtureanu „semnul desperării" iscat din halucinare, dintr-un delir aparte, desigur nu patologic, al celor înzestrați cu liră (și G. Călinescu punea în legătură lira cu verbul a delira). Caracteristic pentru poet este să reflecteze, să bea din cafeaua timpului în zațul căreia urmează să-și ghicească destinul : „Încă privim un chip fără de corp / un nume fără litere, un drum fără sfîrșit : / tu sorbi, eu sorb ; tu sorbi, eu sorb / din apa neagră — a timpului oprit".

Cuvintele, crede și Nicolae Turtureanu, se află în impas, nu mai exprimă ce vedem : „Nu mai putem vorbi despre nimic / Cuvintele ne stingheresc și ne impovărează / A mare, a mic / a rîde, a plînge ce mai contează !".

Va veni însă timpul cînd, sub îndemnul „fraților din lună", își vor recăpăta încărcătura originară și din nou își vor relua zborul, chiar și fără aripi. În acest sens, Punctul de sprijin *se termină cu un salut (Ave) : „Iar eu acesta sînt : / îmbătat cu praf de azur / orb de lumina chinului / și gata iarăși să sar / înaintea destinului".*

În schimb, noul volum Nocturne *(1975) se deschide cu o poezie intitulată* Făgăduința, *promisiunea de a-și purta destinul încă nedefinit în acel loc unde se adună toate punctele cardinale : „acolo unde-n fluiere de soc / insuflă Pan răcorile candorii / și cade steaua fără de noroc / în peșterea unde se-ncheagă zorii / E sud într-un salcîm, e nord în ghețuri, / estul își urcă-n fruct făgăduința, / e vest filtrat prin suprapuse cețuri / Acolo-mi dau în leagăn neființa.*

Putem preciza care este locul la care se referă aici poetul dacă citim o poezie în versuri albe, în stil mai familiar, comunicativ, Eternitatea *desigur : „Din locuința mea nouă / se vede Eternitatea / e o perspectivă luminoasă / după amiaza viscolește / și eu sînt singur acasă / privind prin fereastră / Eternitatea desigur / E un mic orășel / un orășel / un orășatelit / sînt alei foarte albe la față / și sînt plopi și castani și bisericuța / în mijloc, aproape cochetă / ce multă verdeață, ce orășel frumos... / Eternitatea un cartier al orașului Iași / renumit prin vinurile sale / și prin poeții săi / ei înșeși îngropați / în pinzele albe / ale Eternității".*

Ca și Dan Laurențiu și Mihai Ursachi, Nicolae Turtureanu e un poet de structură romantică, trăind sub regim nocturn, un melancolic îndrăgostit de muzica lui Chopin, tandru elegiacă. Un ciclu de Nocturne *se aflau și în primul volum, prefigurau* Nocturnele *din al doilea, din care una poate fi apropiată de Bacovia : „Lumină de sară / cineva repetă / a-co-pe-re-mă / cu lacrima ta violetă / mai departe adîncul / Eternitatea / sting-drept-stîngul / cade, nu cade / cetatea".*

Dar Nicolae Turtureanu are și tonul său particular, ceremonios sentimental, deloc desuet, înnobilat, dimpotrivă, de ținuta modernă : „După plecare a rămas haloul / Gara aleargă trenul să îl prindă / și se mai vede mîna ta tăiată / și se mai vede buza ta strivită / pe geamuri curge părul tău lunatec / îți cade pleoapa peste semafoare / brusc mă întorc, orașul se îneacă / în fălduri lunecoase de ninsoare... / Poate-am să dorm, poate-am să mor în somn / visînd cum tu cobori din ninse trenuri / și îți aduce flori un palid domn / și tu fugi din departe în departe / să pui garoafe roșii pe creneluri / Aprinsă-i geana-n mările lactee / sufletul meu precum un cor de îngeri / pe sufletu-ți despovărat pogoară / lumină din lumină ca să bei / am să-ți aduc un trandafir albastru / nu-ți fie teamă dacă ai să singeri".

Singura primejdie care amenință această poezie e monotonia.

Al. Piru

Poeme de Petre Stoica

Ianuarie

Unde-i vulpea mea ? Unde sînt
vietățile mele : coțofana,
păianjenul ?

Mîna care le hrănea
a înghețat
scriind scrisori de dragoste.

Dintr-odată

Dintr-odată s-a dezlănțuit o furtună mare
mi se părea că nu mai sunt fiul pămîntului
fructe zdrențe pene praf și catran
și deasupra inima mea :
o flacără căutînd refugiu
pe-o insulă fără ceasornice

dar cineva mi-a dat atît de firesc bună-ziua

O ploaie bruscă

O ploaie bruscă
m-a smuls din lectură
înțelepciunea cărții
s-a prefăcut în carne amară
și în același timp
casa noastră cu zorele
a luat-o razna pe cîmp

Dar foarte curînd
găinile au reluat dialogul cu insectele

Poem fără titlu

Sunt ultimul din glorioasa pleiadă
a crescătorilor de iepuri
știu că asta vă supără
știu că asta vă umple de invidie
mie nu-mi rămîne nimic de făcut
decît să scriu aceleași scrisori adresate
domnișoarei rozmarin ființei divine singurei
care crede în nemurirea mea în faptul
că într-o zi voi avea
o bicicletă și mai frumoasă

Mă bucur...

Mă bucur de toate prerogativele timpului
pe mine nu mă mănîncă iepurii
pe mine nu mă adulează castorii
pe mine nu mă împușcă poeții
pe mine nu mă reproduc în herbare

eu sunt echivalentul unei fărîme de pîine
eu sunt o singură literă din fraza simplă a
pavatorului
eu sunt o rimă pentru toate fructele umile din
pădure
eu sunt o mărturie tăcută

pentru nimic în lume nu mă retrag
din loja pe care soarta mi-a rezervat-o
pe vremea cînd zeppelinul mai era o speranță

De ce

De ce să mă tem
între mine și moarte nu există nici o distanță
nu există nici o oglindă înșelătoare practic
nu există nici o confuzie cu patru
sau zece aripioare de fluturi

de ce să mă tem
între mine și viitorul meu e numai acest
trandafir
care se desfoaie sigur și lent

Odă șoptită

Cei care se mulțumesc cu lumina florilor de
hîrtie
cei care cumpără mere ieftine
cei care muncesc în umezeala iernii
cei care se intimidează în fața poeziei
cei care nu au mîncat niciodată vînat
cei care nu se rușinează în fața adevărului
cei care se scoală la cinci dimineața

cei care nu ne vor cunoaște niciodată

Ion Tudor

Bărăganul

O mare galbenă
Cu valuri galbene.
Departe-n zare, un cataarg,
Fintina.

Nu sînt pescărușii în zboruri !
Numai vîntul mai adie,
Cu o mînă maiestuoasă
Face valuri în cîmpie.

Nu-i o mare nesfîrșită,
Nici corăbii s-o străbată,
Numai spice-ngenunchind
Pe-o cărare neumblată.

Și cînd sus, un cer de stele
Mari singurătăți întoarce,
Numai cîntecul de greier
Plimbă grîul și îl coace.

O mare galbenă
Cu valuri galbene.
Departe-n zare, un catarg,
Fintina.

Baladă

Trece luna pe cîmpie,
Trece-așa, ca să se știe...
Trece luna într-o luntre
Peste-o apă fără punte.

Noapte cu cai

Saltă trupuri de bărbați
Călare pe cai bălțați,
Fără frîie, fără șei,
Și cu minjii după ei,
Și aruncă bob de rouă
În miezul de piine nouă.

Copii în lan

Vezi, Tu, Doamnă ? Pe cel cîmp cu maci
Către seară a rămas doar grîul.
Calul ? L-am pierdut trecînd prin lan,
Mi-a rămas în mînă numai frîul.

Vezi, Tu, Doamnă ? Pe cel cîmp cu maci
Am rămas doar noi cei mai tîrzii.
Nu-i nimic ! De-acuma și mereu
Ne preface lanul în copii.

Ion Irimescu : „Icar"

Ilie Ruse

Poșeta de mireasă

Cu capul ușor înclinat, Velicu se lasă furat de beția străzii bucureștene. Fața lui osoasă, părea obosită. Fruntea avea o anume frumusețe în liniile ușor curbate. Era un bărbat de talie mijlocie, cu piept bombat și brațe lungi.

Se născuse în București. Trăise în el mai bine de 30 de ani. Era desenator la un institut de proiectări. Nu-și făcea socoteala zilei de mîine ; tot ce avea cheltuia o dată. Primise de la părinți, mai demult, o sumă destul de frumușică, din vînzarea cîtorva locuri de veci.

Marea lui pasiune din totdeauna, volanul, învinsese toate celelalte tentații și-și cumpără un Fiat alb, cu două eșapamente, tropicalizat.

Se opri în fața unei prăvălii : „Foto Splendor", pe Dudești. Trase mașina cît mai aproape de bordură și coborî. Trebuia să se întîlnească cu Sonia, o fată blondă și suplă, destul de arătoasă. Plecase, de la 15 ani, din Simileasca la București — să se facă artistă.

Așteptînd pe Sonia a început să privească fotografiile din vitrină. Unele color, altele alb-negru, după gustul clientului. Peste tot, mîri în picioare. Ici și colo cîte un bust, ori poze cu toată familia, inclusiv rubedeniile de la țară, așezate stingher, mai pe margine. În fundul vitrinei, numai mirese ; în rochii scurte, rochii lungi, luate din profil, ori din față. Una mai nostimă, pozase în fața oglinzii, răsfățîndu-se în fel de fel de poziții studiate.

Privea vitrina mozaicată cu gîndul la Sonia. Trecuse mai bine de o oră și Sonia nu venise.

Cu un aer dezabuzat și ironic își zise că și-a ales, probabil, prost ziua întîlnirii, poate și fata. Făcu doi-trei pași nehotărîți ; intră în tutungerie și cumpără un pachet de țigări Tomis, apoi descuie portiera și se aruncă în mașină. Ambalarea motorului, demarajul brusc al mașinii îi trădau enervarea. Își aprinse o țigară. Alungă din gînd amintirea fetei. În locul ei reveni vitrina cu mirese. Oare nunțile se fac pretutindeni simbăta și duminica ?

Țiganii, totuși, nuntesc joia. Și nu se duc la fotograf. Singurul lor păcat este că se îmbată repede și se pun pe joc pînă a treia zi, după care lăutarii string darul : de la Nunu-Mare atît, de la fratele Nunului Mare atît, de la socru' mare... Își aminti o nuntă din cartier cînd lăutarii strigau : de la fratele miresei două sute de lei ! Ar fi dat mai mult, săracul, dar a rămas nevastă-sa grea cu țambalagiul...

★

Trecu de pădurea Băneasa fără să ia în seamă semnele autostopiștilor.

Se gîndi din nou la situația lui. Era respectat și chiar invidiat pentru mașină. Își dădu seama, pentru prima oară, că a devenit în sfîrșit, un bărbat. Gîndul acesta îi întări brusc hotărîrea de a-și petrece simbăta și duminica pe Valea Prahovei. Dădu drumul la radio. O muzică de dans, insinuantă, îl făcu să se gîndească iar la Sonia. Deși o cunoștea de atîta vreme, abia acum își dădu seama că lipsa ei de punctualitate îl supără. Se lăsă furat de muzică.

La Ploiești optă pentru „varianta" care ocolește orașul. Trecu peste podul de cale ferată, cu viteză excesivă. În sfîrșit, scăpat de șesul monoton, începu să atace cu dibăcie primele serpentine de la Breaza și Comarnic. Știa că undeva îl așteaptă telefericul, o cabană cu țuică bătrînă și whiski, fetele tinere venite la odihnă. Voia să o uite pe Sonia, deși o iubea. Nu-i putea ierta singurătatea în care l-a împins acum, golul pe care i l-a strecurat în inimă.

★

Lume ca pe Lipscani. Căută cu privirea un loc. La o masă, lîngă perdeaua de catifea roșie, lungă pînă în pămînt, o blondă de 20 de ani, în bluză de piele galbenă și fustă de catifea neagră, privea nepăsătoare înspre lanțul de munți. Înclină capul, jenat, și-i spuse :

— Îmi permiteți să iau loc, sau așteptați pe cineva ?

— Da, puteți lua loc, deși nu-mi place să fiu deranjată.

— A, nu, nici nu-mi trece prin cap. N-aș fi îndrăznit dacă ar fi existat alt loc.

Comandă două halbe cu bere.

Fata continua să se uite pe fereastră. Simțea nevoia să schimbe o vorbă, dar cu cine, cu fata asta care nu-și ia ochii de la munți ? ! Îi reveni în minte Sonia. Simți în piept o durere. Plăti și fără să salute dădu buzna pe ușă, în răcoarea munților.

Mîngîie capota **Fiatului.**

— Ce-ai zice, bătrîne, să plecăm spre casă ?

Motorul aruncă două, trei limbi de foc spre crestele munților și se puse în mișcare.

Pe șosea nici țipenie de om. Mașina luneca mai lute, drumul părea mai neted. Începu să urce la Posada.

Corneliu Baba : „Scenă de gen"

Pînă la paralela 45 mai sînt cîțiva kilometri. După prima serpentină dublă, în mijlocul șoselei, un punct alb. Un cîine, un om ? — gîndi. În lumina farurilor începu să se contureze o siluetă, un om, ba nu, — o mireasă. Da, o mireasă ! Holbă ochii neîncrezător. Da, o mireasă, cu coroniță și rochie lungă, stropită cu paiete. Părea speriată, amețită, dezorientată. Făcea semne disperate.

— Ce-i cu dumneata aici ?, o întrebă el, cînd opri mașina.

Mireasa se propti cu mîinile de capotă, aplecă capul și izbucni în hohote de plîns :

— Vai, nu știu ce-i cu mine ! Abia putea suspina. Avea nasul lung și subțire, ochii pătrunzători, buzele subțiri și bărbia ascuțită. Vă rog să fiți bun — zise printre sughițuri, să mă luați pînă la Ploiești. Sînt în pragul disperării, plătesc cît costă, nu mă uit la bani.

— Fie !

Mașina demară lung, schimbînd fazele farurilor. Copacii alergau prin dreapta și prin stînga lor, ca niște năluci.

— Dar ce s-a întîmplat ? zise el într-un tîrziu. Și își reaminti figurile nuntașilor înghesuite în vitrina de pe Dudești.

— Eu nu sînt de aici. Sînt de lîngă Ploiești, și îmi vine să-mi smulg părul din cap că trebuie să suport neghiobia părinților, niște oameni fără scrupule. Toată viața au umblat după avere; ei l-au găsit pe băiatul ăsta cu care trebuia să mă mărit, ei au aranjat nunta peste capul meu. Cînd i-am spus tatei că nu-mi place, că are burtă și chelie, că este mai mic decît mine, a început să mă bombăne că sînt proastă, că ce știu eu. Este om cu scaun la cap, are mașină pe patru roți și aș avea multe de învățat de la el. Cu timpul s-ar putea să devin bucureșteancă ; nu se știe de unde sare iepurele. Trebuie să te aciuești pe lîngă unul cu o situație. Știu eu ce vrei tu : frumusețe, dar frumusețea e trecătoare, așa că trebuie să faci pasul acum.

— Să fiu sincer, și mai ales că sînt la mine în mașină, să ți-o spun pe-a dreaptă, nu-mi vine să cred ; îmi face impresia că există altceva la mijloc. În primul rînd n-ai fi acceptat de la început să te îmbraci mireasă și-ai fi încercat să dispari înainte de nuntă, n-ai fi așteptat ultima clipă.

— Aveți dreptate, că n-ar fi trebuit să aștept să mă îmbrac mireasă, dar mama este bolnavă grav de inimă și dacă aș fi dispărut înainte, sînt sigur, că s-ar fi curățat. Săraca, mereu spunea, — să te văd la casa ta și pe urmă pot să mor. Iacă, m-a văzut...

Vîntul începu să bată, aducînd cu el picături mici și dese de ploaie. Paleta ștergătorului murdări parbrizul, întinzînd mușchii moarte și praful pe tot geamul, dar la trecerea următoare rămase curat. În scurt timp șoseaua se-nveli într-o peliculă de apă, scăzînd vizibil eficacitatea farurilor.

— N-ai ce face, ploaie de munte. Dar pe unde sîntem, s-o fi făcut tîrziu ?

Aprinse plafoniera și privi bordul.

— Da, e destul de tîrziu, aproape două. Sîntem la paralela 45.

— Ce noapte blestemată !

— Ai început să mă îndoiești ; și pe deasupra ești atît de răgușită de parcă ai fi cîntat toată noaptea.

— Da, poate aveți dreptate, dar să știți că sînt hotărîtă să-mi refac cît mai repede viața. Sînteți căsătorit, copii aveți ?

— Nu, nici una nici alta.

— E mai bine așa, burlac. Vă va fi mai ușor pe lumea cealaltă.

— Crezi ?

— Sînt sigură !

Într-un loc, aproape de drum, în lumina farurilor, o siluetă cu brațele larg întinse, fluturînd în bătaia vîntului, o pălărie ruptă, aplecată într-o parte. Se amuzară.

— O sperietoare de ciori, — grăi mireasa, după care se lăsă o tăcere lungă.

Ploaia bătea în parbriz cu picături mici și repezi, măturate la intervale egale de brațele ștergătoarelor. Umezeala și răcoarea de afară pătrunseseră parcă prin geam înăuntru. Privea șoseaua ivindu-se din noapte în parbriz, șiroind de ploaie, și simțea în inimă răcoarea lichidă prelingîndu-i-se ca într-o peșteră.

— Ați văzut ? zise mireasa, brusc.

— Nu, ce să văd ?

— Un nenorocit. La ora asta, în marginea drumului. Ne-a făcut semn să-l luăm și pe el. Sărmanul. Să-l luăm și pe el.

— Strigă-l să vină.

Mireasa își strînse voalul la piept, coborî cu un picior jos, celălalt în mașină și exclamă :

— Hai, omule, mai repede că ne grăbim, pierdem darul de nuță.

Străinul, mic și îndesat, cu cisme înalte de cauciuc, purta un sac pe o mînă iar cealaltă, legată cu o față albă. Se apropie cu pași șovăitori, puse mîna pe portieră și zise :

— Bine v-am găsit sănătoși și să fie într-un ceas bun. Vă rog să mă scuzați că am îndrăznit să vă opresc.

În clipa următoare, mireasa a scos o scurtătură de rangă metalică de sub rochia-i lungă și l-a plesnit cu putere în cap pe tînărul de la volan. Două șuvițe de singe i s-au prelins pe obraji unindu-se în vîrful bărbiei și de acolo pe piept. Leșinase. O străfulgerare de uimire, de spaimă, de groază i se întipări pe față în ultima clipă de luciditate, cînd văzu mireasa coborînd din mașină, desprinsă parcă din pozele vitrinei de pe Dudești, cînd o aștepta pe Sonia...

★

Străinul îl felicită grăbit :

— Vasile, ai lucrat perfect !

— Ești nebun ? Codificat ! Încă n-ai învățat lecția ?

— Bine, mireaso !

— Pune mîna repede că nu avem timp de pierdut. Eu mă ocup de bani, acte, ceas, îmbrăcăminte, — tu portbagajul și restul.

— Îi luăm și acumulatorul ?

— Nu, întrerupi curentul și atît.

Tîlhăria a decurs conform planului. Vasile cu străinul s-au retras în bezna tufărișului din pădure.

— Vasile, îmi place. Lucrezi curat. Totuși mi-e cam frică. Trebuie s-o mai rărim. Dă-ți rochia jos, ce dracu stai ca proasta-n tîrg, și pune-o aici, în ruksac.

Vasile tăcea continuînd să-și muște buzele. Simțea totuși o spaimă nelămurită, aproape fizică, spaima pe care o încercă animalul la începutul furtunii. Se simțea extenuat, cu inima înghețată, cu membrele frînte. Ca un trăsnet îi trecu prin minte ce-ar însemna o întemnițare de lungă durată. Și într-un tîrziu :

— Auzi ! Să știi că ne-am ars !

— Cum ?

— Am uitat poșeta de mireasă cu paiete aurii pe perna mașinii.

— Neghiobule, neghiobule ! Ce facem ? !

— Fugim !

— Fugim ? Dar unde ?

Vasile se scuă în picioare. Frica începu să-l domine pe măsură ce zorile se iveau deasupra pădurii. Singura dorință era acum să scape de această întîmplare. Se luară la bătaie. Necunoscutul înfipse mîinile în gîtul lui Vasile apoi îl izbi în plină față spărgîndu-i nasul. În cădere văzu luna lunecînd printre frunze. O lună palidă, din creștetul căreia se prelingeau, adunîndu-i-se-n barbă, două dîre aprinse, de singe...

Și în clipa aceea ochii i se măriră îngroziți de imaginea lunii care nu mai era luna ci capul însîngerat al celui părăsit în șosea.

(Fragmente)

Intoarcerea mamei

Areta Șandru

Venea maică-mea de la fîntînă încoace cu șorțul strîns și parcă era beată așa cum venea ea, oare ce-o fi pățit maică-mea, mă-ntrebam, și parcă-mi venea să rîd, oare ce-o fi pățit, și maică-mea venea pe drum strîngîndu-și șorțul cu mîinile, și numai mîinile ei mari și negre ca două rădăcini, că nu le mai deosebeai una de alta, numai mîinile acelea mestecau șorțul. Și n-am alergat spre ea, am stat pe marginea drumului și-am așteptat-o, stăteam lîngă gard și-i vorbeam în gînd, hai mamă mai repede că vine Ion și nici de mămăligă n-am pus, și nici focul nu-i aprins. Hai mamă-i spuneam, că se face seară și vine Ion flămînd, și parcă văd că încruntă și măturî masa cu palma, și se uită la mine și-mi zice că el de aia s-a-nsurat, să aibă mîncare caldă la masă, că d-aia are femeie, să-i pună masa și să-i facă copii, și să mai stea pe-acasă. Că el să n-audă vorbă, nu că i-ar păsa de ce zice lumea, că așa-i gura lumii, să zică, da el s-o găsească-n casă și să mai lase poarta, s-o sprijine altele, că ea-i femeie măritată, că dacă n-a avut timp pînă acuma de vorbe spuse la poartă...

Și cum stăteam așa și-o așteptam pe mama să vină pe drum mai repede, că nu știu ce făcea, și mi se păruse mie că se oprise lîngă fîntînă, și-o tot rugam în gînd, hai mamă mai repede, că trebuie să pun de foc, că se face tîrziu și Ion ăsta trebuie să vină, și e cum e, de parcă dumneata n-ai ști cum îi, și mama iar o pornise pe drum, da nu știu cum venea cu șorțul ei strîns în mîini de parcă era mama beată, și nu știu cum, dar n-am mai putut să rîd, și doar mă uitam la ea cum vine, atît, cum vine, și venea spre mine, da nu știu ce mă apucase de mă gîndeam, uite, cum vine mama așa pe drum, parcă se duce, venea, nu se mai oprise nicăieri, și nu înțelegeam cum de-mi venise în minte, venea mama, venea și pleca în același timp...

rîd, și doar mă uitam la ea cum vine, atît, și venea spre mine

Și-abia atunci m-am desprins de gard și-am mers spre ea, și-i strigam, hai mamă mai repede, că vine Ion și-o fi flămînd, că-i ziua lungă și n-a avut și el mîncare caldă la el, și trebuie să pun focul, să fiarbă mămăliga, hai mamă-i spuneam, că mă omoară Ion de mă găsește pe drum, și-ntradins îi spuneam de Ion, că știam că ține la el ca la copilul ei, că-mi spunea că se jucase cu mă-sa-n țărînă, și că bun, rău, trebuia să-l iau eu, că așa-i spusese mă-si că o să mă dea după fi-su cînd o crește el mare, numai să-și termine armata, că om să fie, că bărbatul nu-i bun dacă-i prea bun, că el mai trebuie să zbiere la muiere, că femeia-i femeie și are mintea ei de femeie. Ion, mamă, i-am strigat eu, și mama-și strîngea șorțul ei negru pe lîngă trupul ei, și parcă trupul ei se aduna lîngă drum, și-odată și-a desfăcut c-o mînă șorțul, că tocmai mă gîndeam ce-o fi avînd mama, că parcă ar duce grăunțe la păsări sau cine știe ce ierburi o fi luat de pe cîmp, și numai o aud pe mama că-mi spune, hai fată mai repede, că s-au luat boii la sfadă și cum adunam pentru vite de pe cîmp, a venit boul lui alde Gheorghe, și m-a luat în coarne și m-a-nvîrtit de trei ori. Și-au intrat coarnele-n mine, și mi-e trupul strivit și doar m-am aplecat să m-adun cît mai rămăsesem de pe jos, că poate-am lăsat ceva din mine pe cîmp, că poate m-am uitat pe-acolo, dar n-are nimic, fată, că ce mai sînt, sînt în șorțul ăsta, și m-aduc acasă, da tu nu te uita așa la mine, mi-a mai zis mama, c-ai avea timp să te uiți mai spre seară, că uite cum merg pe drumul ăsta spre casă, eu zic că mă duc, dar mai am timp, că n-o fi foc pînă diseară, că uite, mai am timp să aprind un foc, și-o mămăligă să mai fac, și și-a strîns mama șorțul pe lîngă ea. Hai fată acasă că vine Ion și se face tîrziu, să ne găsească pe amîndouă muierile lîngă vatră și să-i facem mămăliga caldă, că nu mai e mult și se face seară, și trebuie să plec, că pe tine te-așteaptă Ion, se face seară și mă așteaptă și pe mine cineva, că am și eu un Ion și-i plecat de mult, și trebuie că m-așteaptă, poate...

și m-a-nvîrtit de trei ori. Și-au intrat coarnele

Și-atît a mai zis mama în seara aia, și doar și-a strîns șorțul pe lîngă ea, și parcă-și mai ținea din viață acolo, în șorțul acela și parcă-i era frică să nu se deznoade, și nu s-a deznodat, și-a venit Ion, și cînd a intrat pe poartă i-a pus mama mămăliga pe masă, fierbinte ca focul, și-a tăiat o-cu-n fir de ață din grindă, și s-a rupt ața pe mijlocul mămăligii și s-a deznodat șorțul mamei și doar atît a mai apucat mama, să se uite la foc, și focul ardea mai departe, și n-a mai zis nimic mama, că nici n-a avut timp să zică ceva, și doar eu stăteam și cu Ion, cu bucățile de mămăligă în mînă, și doar focul aprins de mama ardea mai departe...

28 IUNIE 1975
L4

teatru

„Noaptea"

Pînă la recenta premieră a Naționalului ieșean cu piesa „Noaptea", dramaturgia lui M. R. Iacoban s-a impus ca o cercetare aproape sociologică a unor evenimente strict contemporane, un teatru al actualității imediate așadar, al cărui moment de maximă realizare spectacologică l-a constituit, credem, montarea giulești eană „Simbătă la Veritas" în excelenta regie a lui Dinu Cernescu. Piesa parabolă-istorică prezentată acum de Naționalul ieșean în regia inspirată a Soranei Coroamă, această „pogorire în istorie" după titlul unui pertinent articol publicat de autor (v. „Cronica" nr. 30/443, 1974) nu e propriu-zis un text care să instituie un moment de „ruptură" în evoluția dramaturgiei lui M. R. Iacoban, cît un moment de „adîncire", de transfigurare revelantă a unor obsedante teme ale actualității care-și află complementul firesc în istoria veacului al XVIII-lea.

Cercetînd documentele grăitoare despre supraviețuirea atît de încercatului oraș Iași, M. R. Iacoban descoperă temeiurile durării ființei noastre naționale, în incomparabila voință de a depăși prin înțelepciune marasmul istoriei, înțelepciune definind esența umană, nobilă a unui neam. Spectacolul pitoresc al Iașilor veacului al XVIII-lea ilustrează domniile străine, jafurile și focul pustiitor al hoardelor tătărăști, și, suprem flagel, ciuma care bîntuie asupra cetății aflată, pentru o noapte, în stăpînirea sfatului breslei calicilor în absența diriguitorilor fugiți. Dar, paradoxal, nu asistăm la o noapte a unui desfriu dizgrațios, a prăbușirii ordinii umane, ci la descoperirea profundei umanități și a realului patriotism al celor mai mizerabili cetățeni ai nefericitei cetăți. Replică la o celebră creație a lui Buñuel, piesa epică a lui M. R. Iacoban beneficiază, în interpretarea colectivului ieșean, de inteligența regizorală a Soranei Coroamă care a știut să aglomereze în frescă spectacolul unui Iași revolut, colorat de spontaneitatea umană pe un fond cenușiu (scenografia Floricăi Mălureanu) de continuă amenințare, de premoniție și precaritate și de verva unor actori dotați, alintîndu-se pe ici pe colo, cu o mai hîtră pronunție moldovenească. Petru Ciubotaru, Constantin Popa, Adrian Tuca, Papil Panduru, Liana Mărgineanu, Dionisie Vitcu, Teofil Vilcu, au evoluat sigur fiind cei care au impus un ritm alert spectacolului. În mod special Papil Panduru, pentru vitalitatea sa scenică, Dionisie Vitcu, pentru inteligența și subtilitatea cu care și-a compus rolul și Liana Mărgineanu, tulburătoare feminitate, voce rară, ne fac dovada unor talente excepționale. Și încă odată remarcabila contribuție a Floricăi Mălureanu : scena de fast nobiliar a cerșetorilor (în linia spectacolelor unui Antoine Vitez) se organizează ca o metaforă a condiției umane.

Margareta Sterian : „Cu capra"

Cezar Ivănescu

film

Un film vechi și totuși tînăr

Structura epică a western-ului permite, în rare cazuri, aprofundarea unor psihologii complexe accentul fiind pus, în special, pe sensul etic al comportamentului personajelor, pe concluziile didactice ale confruntărilor dintre Bine și Rău. Regizorul american **Russell Rouse**, deși nu se numără printre marii creatori ai genului, reușește, însă, în **„Ultimul pistolar din Cross Creek"** (1956) să depășească liniaritatea tradițională a story-ului, conturînd o dramă individuală suficient de puternică pentru a masca lipsa dinamismului, mai mult sau mai puțin, spectaculos, prezent în desfășurarea conflictelor specifice acestor pelicule (conform cunoscutului citat „Western — înseamnă mișcare").

Concentrînd o realitate proprie universului necrutător al Vestului, lupta acerbă pentru performanțe singeroase în minuirea armei, cînd fracțiunea de secundă echivalează cu moartea sau cu viața conlocutorului, scenariul subliniază destinul contorsionat al unui personaj de excepție, prin luciditatea sa, prin situațiile limită ce le traversează. În contextul „dreptății" expeditive și singeroase ce a lăsat posterității epitafuri memorabile, precum „spînzurat din greșeală" sau „otrăvit cu plumbi", performantele lui George Kelby se limitează la aspecte pur sportive. Acest fapt nu salvează orășelul său de aparițiile celor dornici să-l înfrunte pe cel mai abil pistolar, care, însă, nu trăsese niciodată în semenii săi. Nevoit să folosească pistolul, pentru prima oară împotriva unui om, Kelby își înfrînge sentimentul existențial al fricii, nu numai pentru a conserva pacea unei comunități sociale, în care este organic integrat, ci și pentru a împlini, conform tradiției, un act justițiar asemănător prin simplitate cu celebrul conflict cornelian și prin motivație, cu, nu mai puțin, vestitul complex oedipian. Odată cu pieirea răufăcătorului va pieri însă, simbolic, și ultimul pistolar reprezentant al unei epoci depășite în care fragilitatea ordinei publice este treptat înlocuită de prestigiul Legii, de mecanismul unor relații sociale noi. Dramatismul evoluției personajelor într-o lume în care forțele morale opuse coexistă, este subliniat și prin contrapunctul des utilizat de autori (de pildă, excelentul show coregrafico-muzical ce precede tensiunea momentelor premergătoare deznodămîntului).

Dincolo de jocul remarcabil al interpreților, dintre care se detașează **Glenn Ford** și **Broderik Crawford**, interesantă este compoziția unui personaj colectiv — locuitorii orășelului martor al uneia dintre ultimele „lichidări de conturi" ale vremurilor ce au inspirat epopeea Vestului. Mai tînăr în spirit și mai apropiat de sensibilitatea contemporană decît multe alte filme înscrise, de multe ori arbitrar, în categoria westernului, creația lui **R Rouse** reprezintă un exemplar de super-western, film ce depășește avatarurile genului prin valori suplimentare unor tradiții acceptate de teoreticieni.

Mai mult decît atît, umorul prezent în această peliculă atestă valabilitatea unei ipoteze lucide în lumea atît de conservatoare a unui gen, a cărui geneză aproape se confundă cu istoria artei cu numărul șapte.

Călin Stănculescu

Ştefania Iovu

Visul de fericire

Tatălui meu

În după-amiaza de vară, satul de şes încins şi prăfos, era copleşit de tăcere. De aceea scîrţîitul portiţei pe care ieşise în uliţă Ionel Ţurică, fusese tulburător.

— Ca un suflet însingurat, şopti Ionel Ţurică, ca un suflet însingurat scîrţîie portiţa, tandru şi răguşit scîrţîie.

Pe uliţă, apariţia lui la ceasul acela nu schimbă cu nimic atmosfera. Cu părul lui mătăsos şi negru, ochii lui verzi-albaştri-cenuşii, pielea albă, dantura albă, dumnezeiască, trupul lui subţire, el călca în praful gros al uliţei. Dîra adîncă pe care o lăsa în urmă, cu piciorul drept, de care şchiopăta, dîra pe care o lăsa cu gheata lui ortopedică de lac, neagră şi strălucitoare, arăta care a fost drumul lui şi că pe acolo a trecut el.

Pe acolo, pe uliţa prăfoasă, prin soarele orbitor, trecea zilnic Ionel Ţurică, cu frumuseţea lui stranie, şchiopătînd cu gheata lui ortopedică, cu gîndurile, nesfîrşitele, ascunsele, neştiutele lui gînduri.

La ceasul acela al zilei, el era singurul om care trecea grăbit pe uliţă, şonticăind, se îndrepta spre riu.

Nimeni din sat nu-l vedea şi nu-l auzea altădată.

Doar noaptea, cînd întunericul se lăsa total greu, peste satul de cîmpie, cînd numai cîte un lătrat de cîine se auzea fără vreun motiv anume ci aiurea, doar noaptea, uneori, se auzeau dinlăuntrul casei galbene, acoperită de viţă de vie sălbatică, de pe colţul uliţei, cîntecele lui.

Astă însemna că traversînd trei sate, trei cîmpuri însorite, traversînd nesfîrşite lanuri de porumb, de floarea soarelui, culturi de bumbac, de orz, de lucernă, de sfeclă de zahăr, trecînd rîul Dîsnăţui, venise de la Plasca, Minel, cumnatul lui Ionel Ţurică, Minel, cu nasul lung, mirositor vînătorul de lupi, şi acum beau amîndoi vin negru de zaibăr, se îmbătau, plîngeau, iar Ionel Ţurică cînta cîntece de dragoste şi haiduceşti triste, naraţiuni, poveşti care sfîrşeau trist, întîmplări nefericite, niciodată vesele.

Nimeni nu tulbura aceste stranii chefuri, scăldate în vinul negru, hrănitor, de zaibăr şi în muzica tragică a lui Ionel Ţurică.

Doar chipul speriat al unei femei tinere se ivea din cînd în cînd în dreptul unei ferestre a sălii în care chefuiau beţivii.

Era palida soţie a lui Ionel Ţurică, o femeie tăcută, credincioasă, îmbrăcată în nişte haine extrem de curate, totdeauna cîrpite. Ea nu spunea nimic niciodată, numai trecea uşor, prin dreptul ferestrei, se uita o clipă înăuntru, uimită, apoi dispărea ca un nor, ca un fum alb.

— Te-am supărat surioară, striga Minel, scoţîndu-şi nasul lung printre zăbrelele ferestrei, dar eu nu mai era, dispăruse în întunericul grădiniţei interioare, cu boltă de viţă, cu crini şi cu buduroaiele mari de ciment, pline cu apă de ploie.

Să-i lăsăm pe cei doi beţivi să bea din vinul negru şi să cînte, s-o lăsăm pe femeia cea tăcută să dispară ca un fum, ca un nor în întunericul grădiniţei, s-o lăsăm să sufere în tăcere, sub bolta de viţă, aşezată pe un buduroi plin cu apă de ploaie.

Căci iată după-amiaza de vară strălucitoare, şi iată-l pe Ionel Ţurică, coborînd descoperit sub soarele cel nemilos, spre rîul Dăsnăţui.

De o parte şi de alta a uliţei care coboară-n vale, cresc duzi mari, care nu fructifică, dudoii, cu frunze mari, verzi, pline de praf. Foşnesc uşor, neobservat, Ionel Ţurică-i simte însă şi îşi şopteşte.

Pomi, pomii copilăriei cum foşnesc, cum pot ei să foşnească. Jos în vale curge moţcom, milos, acoperit de mătasea broaştei, leneşul rîu Dăsnăţui. Locul spre care se îndreaptă Ionel Ţurică se numeşte „La podişcă", adică o punte mică, peste care se trece pe celălalt mal, de acolo încep minunatele lanuri şi culturi ; satul acesta este mănos cum numai un sat aşezat în plină cîmpie poate să fie. Şi oamenii sînt muncitori, sînt bine dezvoltaţi, ei sînt deştepţi şi cruzi.

Chiar lîngă podişcă, pe o salcie crescută jumătate-n apă, se prăbuşi Ionel Ţurică, palid şi obosit şiroind de sudoare. Gheata lui ortopedică, de lac, sclipi în soare.

Sub cerul blînd şi nesfîrşit de vară, cu norii albi, care trec rar de tot, ochii lui sînt limpezi şi plini de vise. Căci să viseze vine el aici, pe trunchiul mutilat al sălciei bătrîne.

— Fă-mă doamne să visez astăzi un vis de fericire, şopti el şi-şi lăsă pleoapele să coboare lin peste ochii albaştri.

Nu trecu mult şi adormi. Şi cum dormea acolo, prin vis de el se apropie un cal fragil, unduitor şi începu a-i da tîrcoale.

— Ionel Ţurică, Ionel Ţurică îi şoptea calul mieros la ureche şi glasul lui era o ademenire.

Ionel Ţurică, ciţi cai vrei tu să ai ?

— Douăzeci de cai, răspundea Ionel Ţurică, prin somn, şiroind de sudoare şi pleoapele lui erau vinete.

— Şi cum vrei să fie caii, Ionel Ţurică, Ionel Ţurică !

— Vreau să fie albi cu toţii, douăzeci de cai albi să fie şi roată să stea în jurul meu.

— Aşa să fie, Ionel Ţurică, Ionel Ţurică.

Deodată calul alb şi cu vocea mieroasă, nechează ascuţit şi douăzeci de cai albi, puternici veniră de se aşezară roată în jurul lui Ionel Ţurică.

Dar nu erau blînzi şi supuşi cum sînt caii buni, care vin la stăpîn, cel care venise primul.

Ei erau enormi şi sălbatici, erau cruzi şi singeroşi. Stăteau ridicaţi în două picioare, roată în jurul lui Ionel Ţurică — şi nechezau crud, din dinţii uriaşi le picura pe piepturile albe, singe.

Oh, doamne, gemu prin somn Ionel Ţurică, oh doamne sînt înconjurat de animale !

Brusc Ionel Ţurică se trezi, fu nevoit să se trezească, căci ca un tunet se auzi un nechezat. Cei douăzeci de cai albi se cutremurară de groază, căci dinspre malul celălalt al riului, călcînd apa cu furie, venea în realitate un cal enorm şi negru, cu cămaşa pînă la pămînt, cu dinţii şi cu nările şiroind de singe.

— Daţi-vă la o parte, tuna el către caii albi, tremurători şi mici acum, daţi-vă la o parte, eu sînt visul de fericire.

Ionel Ţurică, tună crud calul negru, Ionel Ţurică, eu sînt visul tău de fericire. Sînt singurul tău vis, necheza el, se unduia, se fornăia, se-apropia.

Sînt visul tău de fericire, necheză el şi o furtună neagră, înspăimîntătoare, acoperi pămîntul.

Nu se mai auzea nici geamăt de om, nici nechezat, nici tropotit sălbatic de copite.

Poeme de Gabriela Melinescu

22 iunie, sfîrşitul primăverii

Nu mă iubi, fratele meu, sau iubeşte-mă.
Curat, ales, este sfatul meu.
Ca bobul de grîu gata de pus în pămînt
eşti tu.

Ştiu, ah, ştiu cît preţ are în ochii tăi
neînsemnata ta viaţă.
Precum falnica Persefona, eu sînt,
cînd dezvelesc acest trup sacru,
precum ea, cîrlionţata, cu coarne de regină
pe frunte,
eu viaţă am, dar şi moarte.
La mine îi chem numai pe cei pe care-i voi
nimici
din dorinţa copilărească de a face binele.

Frate al meu, mai bine rămîi stingher,
dar mai bine nu,
ca bobul de grîu îngroapă-te de viu în
pămînt
murind să dai roade.

Ziua soarelui

Nu se aude cum se roteşte Pămîntul
din pricina mişcării lui asurzitoare.
Ne zîmbim unii altora surzi.
Tu crezi că e linişte, eu la fel.
M-am plimbat prin parc toată ziua,
am văzut un soldat, călărea ca orientalii :
cu amîndouă picioarele într-o parte
întruchipînd o leneşă reverie.
Cu cît mergea cu atît se vedea mai clar
că nu înaintează deloc.
Apoi s-a apropiat de mine un corb
întrebîndu-mă : ce mai face bărbatul tău ?
Ce să-i fi spus ? La repezeală am zis că bine ;
îşi rade în fiecare dimineaţă barba în faţa
oglinzii
şi eu în dreptul chipului cu evlavie ţin
lighenaşul despre care cred
că este coiful de aur al lui Mambrino.

Henri Catargi : „Portret"

Către larii casei

Astfel aş fi vrut să scoateţi de pe mine
greşelile :
ca pe o haină : să uitaţi de ea, să-i daţi foc !
Atîta nedreptate mi-aţi făcut în tinereţe,
dar nu m-aţi învins, dragilor !
A iubi asemenea cu a uri este.
Cît vă iubesc !
Viaţa mea precum iarba înflorind dimineaţa,
la amiază tăiată va fi, pînă seara uscată.
Astfel aş fi vrut : să mergem cu toţii
calmi, precum leul călărind o viperă
cu nădejde că greşelile
înspre călciiele înaripate ale adevărului duc.

Dintele alb

Mi-a rămas de la el
un dinte alb de ivoriu
care s-a salvat singur de la foc.
Într-un munte l-am îngropat,
la suprafaţă a ieşit din inima muntelui.

Am vrut să-l zdrobesc, să termin cu el,
împotriva lui am ridicat o secure, pulbere să-l
fac.
S-a înfipt în metal, străluceşte acolo
ca dinţii mielului decapitat.

În păr l-am pus o vreme, lumea spunea :
uite întunericul luminat !
Seara dintr-o cutie îl priveam :
un colţ de crocodil peste închipuire ornat
părea.
Şi eu, cea din prezent
te strigam pe tine din viitor :
vino în braţele mele,
copile, născut dintr-o floare de lotus.

Scrisoare

Mi-e frică să nu te pierd,
ca oamenii săraci mă rog
în faţa vasului de preţ al cerului :
să nu te spargi Univers fragil,
stele să nu cădeţi, planete rătăciţi
deasupra capetelor ca zîmţii de pe aripi.
O, corpul tău asemenea Universului este,
vas în care soarele în fiecare dimineaţă se
ridică !
În genunchi mă rog înălţarea lui să continue.

Aud : cel care a fost viu, azi e mort,
cel care cînta, azi tace.
Ca ziua cu noaptea se schimbă simţirea ta,
frig şi cald e în corpul tău, ca în Univers.

Ai grijă de tine, bucuria mea,
mi-e frică să nu te pierd, să nu aud
că tu ai fost leul ucis în deşert
din care miere au mîncat vînătorii.

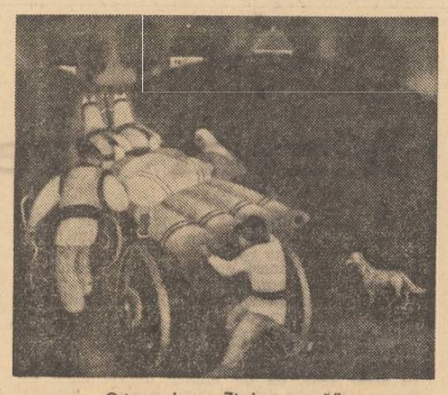

Grigore Ion : „Zi de toamnă"

Eugen Mihăescu

Vînzare de oi

Stai şi-ascultă c-am să-ţi spun una bună şi-ai să vezi că uneori nu am dreptate, că nu sînt întotdeauna, să zic aşa, cheiz de biserică, de ce te uiţi aşa la mine, nu m-a lovit încă damblaua. Pur şi simplu vreau să nu pleci cu o părere greşită de la mine, vreau să spun cu o părere prea bună, mi-ar fi, zău aşa, ruşine de mine. Şi-apoi dacă tot ai ajuns să-mi citeşti sufletul de ce nu ţi-aş spune-o şi pe asta. De fapt aşa mă dau eu greu la povestit şi le tot corcolesc, tot învîrt lucrurile ca găinile ouăle, e drept sînt şi cam zbucium, am fost uneori foarte dezorientat, s-au întîmplat multe cu noi ăştia de la pămînt în ultimele cîteva zeci de ani şi-acum cînd trebuie să fie iarnă, plouă de rupe pămîntul, despletit, ca vara, de-ajungi să te temi că vor înflori copacii şi va înmuguri via (atît ar mai trebui), iar cînd vine vremea să cînte cucu şi s-auzi ciocîrlia cade cîte-o zăpadă de trebuie să dormim cu lopata-n tindă şi cerul e posac uneori în plină vară de parcă ar fi noiembrie. Am fost zilele trecute-n pădure, pădurea plînge parcă, nici iarba de altădată nu mai este şi copacii tînjesc ; la radio aud despre zboruri în depărtări, dar eu cred, e părerea mea de om simplu, că noi oamenii avem încă de rezolvat o mie şi unu de lucruri aici pe pămînt ; n-am secat încă toate mlaştinile, nu avem apă mai limpede în fîntîni, nu sîntem cu toţii cît ar trebui de veseli şi de sănătoşi, nu ne iubim încă atît cît ar trebui unii pe alţii. Asta ar trebui să ne intereseze pe noi, oamenii, dar ce spun eu treburile astea ! cine mă ia în considerare pe mine, un ţăran, mai demult eram consideraţi noi aceştia înapoiaţi, acum lucrurile s-au mai schimbat mult spre bine şi ca să-ţi demonstrez că sînt la curent chiar şi cu scrîiturile voastre te-ntreb : ţi-a plăcut „Repetabila povară" ? uite chiar am să-ţi citesc o poezie, ce mai, bună, bre, o minunăţie, Păunescu ăsta, îţi merge la inimă, ştii treaba cu părinţii, mă-nţelegi, sînt şi eu tată, am un fiu care e student şi care, mulţumesc în toate direcţiile, se prezintă bine. Dar parcă ţi-am promis că-ţi spun astă-seară, tot nu e program bun la televizor, nu-mi place mie, încă nu-mi place baletul, dacă mai trăiesc s-ar putea să-mi placă, cine ştie, multe lucruri nu prea mi-au plăcut mai la început în viaţa mea şi-apoi am ajuns să nu mă mai pot desprinde de ele. Da, Aspază, adă-ne rogu-te o cană de vin. Şi cite-o dulceaţă bre, da' aşa mai mult în farfurie. să ne simţim şi, cum spuneam, vezi, mă ia gura pe dinainte, nu ţi-am spun încă nimic din ceea ce vreau, mă duc eu într-o zi, anul trecut, să vînd două oi la iarmaroc, două stărpăciuni, n-aveam nimica folos de pe urma lor şi-am hotărît eu cu Aspaza, femeia mea, să le vîndem, ce să ne mai încurcăm cu ele, şi-aşa adunăm cu greu nutreţul pentru iernat, şi-apoi sîntem bătrîni şi nici nu putem ţine prea multe animale, mai ales nefolositoare pe lîngă casă. Într-o vineri de noapte pun ceasul să mă scoale, leg oile cu o funie, le scot de sub şopron, acum l-am dărîmat, era prea vechi, şi pornesc cu zorii în faţă, pe jos, pe mijlocul drumului. Era, cei drept, încă devreme, dar eu mă pornisem să ajung bine la iarmaroc, că tot ce este acolo mai important se face dis-de-dimineaţă. De-aia mă şi grăbeam să scap şi eu cît mai repede de cele două necazuri. Am ajuns cam greu la tîrg, oile nu prea mergeau, nu avea cine să mi le mîie, n-am găsit pe nimeni tot drumul să m-ajute, drumul e pustiu puşcă acum, s-au domnit toţi, aşteaptă frumuşel cursa auto şi cu numai trei lei sînt la tîrg. Răsăritul soarelui m-a prins pe-aproape de iarmaroc, aşa că am ajuns prima-ntîi. Lumea a început să se mişte, cumpărători, vînzători, o dată pe săptămînă era şi omu' negustor, se lăudau mărfurile „A, o vacă ce nu se mai există, estra Siementhal", „Oi, ca la mine nu găseşti nicăierea. Ia-n uite la ele ce lînă lungă au, ce firmă au". Şi-ntr-adevăr oile mele erau cît se poate de aranjate şi luau faţa cumpărătorilor. Şi cum era mai înspre iarnă şi se mai terminaseră treburile de la cîmp, în iarmaroc se găseau destui oameni veniţi măcar să vadă cum merge piaţa, destui clienţi care făceau oleacă de concurenţă. Trecură vreo cîţiva, se uitară lung la oile mele, le plăcură, întrebară de preţ „Cît omule ?" „...Ei cît credeţi ?!" — spun eu şi-adaug un preţ acolo mai ardeiat, să am de unde lăsa, mă ţineam pe poziţie cu toate că ştiam că oile mele nu fac nici cît o ceapă degerată. Dar ce era a lor, era a lor şi gata. Toată vara hălăduiseră-n voie şi se făcuseră ca nişte sirepe. Lucea părul pe botul lor. Mă tot gîndeam eu că sigur voi avea noroc, voi prosti, voi încălţa pe vreunul, măcar, n-avea nici un rost să mai tîrîi oile şi la înapoiere, îmi chiar mă înspăimînta aşa ceva, ce va zice Aspaza. Şi cum stam eu aşa cu oile de funie, văd că se opreşte lîngă mine o femeie cocîrjită, avea pe ea haine de molton, dar mai întîi şi-ntîi la femeia aceea m-au lovit cu albeaţa lor drept în lumina ochilor, dinţii — avea toţi dinţii în gură cu toate că era bătrînă bine, dinţi mari, frumoşi, ca a unei fete de douăzeci de ani. Am căzut cu ea la preţ imediat, femeia vroia să cumpere numaidecît. Avea cu ea şi un copil mai micuţ, ca la vreo cinci ani, care chiftea de bucurie numai cînd se gîndea la oi „oile ne vor face mieluţi, bunico, nu ?", şi „vom mînca de la ele caş dulce, bunică şi le vom da la vară să mănînce numai lucernă". Am dat oile cu tot cu funie, un harcan gros şi parcă nu-ş' ce, nu-mi dădeam atunci seama, mă făcea să nu mă pot desprinde de lîngă femeia aceea ; am aflat că era văduvă din timpul războiului, rămăsese văduvă de tînără, ar fi vrut mai apoi să se căsătorească, dar vezi matale-nu-i cum vrea omul, acum trăia singură poartă-n poartă cu gineri-său (copilul e al lui) şi că se va bucura să aibă aceste două oi. Adunase pensia ei şi se hotărîse să cumpere două oi, că poate, atunci cînd va muri, vor fi date de pomană pentru sufletul ei şi chiar că nu-i rău să simtă şi ea nişte suflete pe lîngă casă că-n afară de o miţă bătrînă şi aproape chioară nu mai are nimic. „Sînt a făta oile ?" „Sînt !" am zis eu şi-am simţit că trebuie să intru în pămînt de ruşine şi amărăciune. Dar n-am intrat că dacă intram era poate bine. Acasă : — „Aspază am vîndut oile unei văduane", „Tu eşti stricat bre, la altcineva n-ai mai găsit !" M-a podidit şi mai amarnic ruşinea. Şi multe nopţi m-am tot gîndit la fapta ce-o făcusem. Îmi venea să mă-mbrac şi să mă duc, cale de trei sate, unde stătea femeia aceea să-i iau oile, să-i dau banii şi să-i spun adevărul, — oile n-aveau să-i dea lapte niciodată, n-aveau să-i fete miei în veci, dar nu m-am dus — ceva parcă m-a tot oprit. Cine m-a tot oprit ? de ce nu m-oi fi dus ?, de ce n-am puterea să merg acum să-i spun femeii să mă ierte de toate blestemele ei, habar n-am.

Poeme de A. I. Zăinescu

Grădinile ascunse

De-o vinovăţie grea gem fragezi prunii,
Pe meri se sparge clopotul luminii, rar,
Şi înfloresc grădini pe partea cealaltă a lunii,
Grădinile par fulgere-acum, grele, de cleştar.

Lungi somnambuli cu faţa de argint
Şi-ascund prin ramuri ochii şi se lasă
Un roşu frig cum fructul ce-l presimt,
Agonic peşte, parcă, într-o plasă.

A ars substanţa mării şi-a golit
Cerul de fluiere-acum moarte
Şi sînt şi treaz şi parcă mai dorm înlănţuit,
Şi umblu orb şi văd cu degetele-acum sparte.

De rădăcini se-ncarcă-auzul subţiat,
Prin timple-ntunecă de-azur o rază,
Cînd încă mugurele, frunza, nici n-au dat,
Şi se aud voci dulci în ţărna ce se-aşază.

De-o vinovăţie grea gem fragezi prunii,
Pe meri se sparge clopotul luminii, rar,
Şi înfloresc grădini pe partea cealaltă a lunii,
Grădinile par fulgere — acum, grele, de cleştar.

Caii

Par secole în tropotul lor sud prin oase,
Năluci de fier acum într-un pripon de-azur,
Ţări reci sub ceru-adînc ce le-ngropase
Şi-au luat formă de nori jur-împrejur.

Deschise graniţe de fosfor între ape,
Pe curgătoare dulci nisipuri trăznet sfînt,
Victorioşi precum un grai ce-abia ne-ncape,
Cînd l-am ştiut ne povesteam în mări şi pe
pămînt.

Văd arcuirea lor prin fulgere, departe,
Cum piramide ce se-nşiră-ntr-un pustiu,
Mister al tristelor necropole-acum sparte,
Grămezi de lăncii parcă-ntr-un ochi pururi viu.

O bătălie-a însuşi spiritului încă,
Goliţi de simţuri cînd abia mai stăm în noi.
Vin din alte tărîmuri, caii : umbre de-argint
pe-o stîncă
Şi trec umbroşi şi falnici spre alt tărîmuri, goi.

Azi nu ne întîlnim

Azi nu ne întîlnim : mai cald
Şi-ndurerat e totul parcă de iubire.
Pămîntu-nchină steag de pace-nalt,
În turle clopote se sparg, subţire.

Măcieşii-nalţă ruguri fumurii
Şi-naripată-i piatra, iarba ca un taur geme.
Azi nu ne întîlnim : din nou copii,
Vom fi şi trişti şi-acasă mai devreme.

Vom asculta cum paznici plîmbă-adînci
Şi le dezleagă-aprinsă gura şi-i omoară
Tăcerile ce-atît ne înconjoară, stînci,
Azi nu ne întîlnim — şi-i poate seară.

Azi nu ne întîlnim — şi frunze cad,
Se-aprinde roua-n ochi tremurătoare.
Ne-nconjurăm de noi ca de un astru cald
Şi-mbrăţişăm o sferă care doare.

Un strugure

Un strugure ce-a răsărit pe cer şi-ngheaţă,
Turnat e parcă-n marmură, frumos.
Ne-aruncă dulci pistrui şi cearcăne în faţă,
Prin păsări aerul tot mai tăios.

Se sorb prin el luminile şi se resorb,
Prin pietre riuri, amforă, culoare,
Şi născut cum pleoapa parcă-a unui orb

Cade pe lucruri greu şi viu cade pe soare
S-a spart acoperişul lumii şi-au ieşit
Limpezi dureri la suprafaţă, grele,
Leagăn de-azur şi scrum acum la nesfîrşit,
Sfîrîie lapţi prin nori şi-n văi fumegă stele.

Grădini ascunse, focuri de copil ce-a stat
Cu toamnele, sprè-o înţelegere mai clară
Ţinînd un ochi pe-afară, fermecat,
Şi altul înăuntru, ce-nfioară.

O frăgezime ce ne-astîmpără cuminţi
Şi mucegaiuri fierb, ninsori ca într-o cramă,
Pe greierii din oasele fierbinţi
Ale bătrînilor care nu mai ştiu ce-i cheamă

Uneori eşti atît de departe

Uneori eşti atît de departe, iubito,
Încît într-un nor mă visez şi sînt nor,
Dureros cresc în jos, poate altfel de zbor,
Rădăcinos şi cu toate aripile-năuntru.

Nimic nu mă aminteşte, nici dor
Şi nici fulger adînc ce se tulbură,
Mă uit în sus, diră-aproape de purpură,
Şi e seară, o pasăre-a ars incolor.

Inflexibil mi-e sîngele, cleşte,
Şi în strînsoarea lui aştri ţipă, de fier,
Dureros cresc în jos şi-aud lume pe cer,
Mă uit în sus şi-aud iarba cum creşte.

Locuit sînt de-o aripă pînă la pierdere,
Şi mă simt parcă-ntr-un altfel de zbor
Uneori eşti atît de departe, iubito,
Încît într-un nor mă visez şi sînt nor.

televiziune

Natură, design, pictură

1. Ne înţoarcem pururi la natură tot aşa cum ne înţoarcem la izvoarele cele eterne ale firii umane. Între muzică şi natură există nu numai asemănări ci şi analogii. Prin muzică spre natură, sau drumul invers parcurs, de la natură spre muzică, totul trece prin om sub formă rotundă, ca un punct în jurul căruia gravitează cel de-al şaselea nostru simţ : cel artistic. Nu totdeauna însă relaţiile lor sînt, obligatoriu, biunivoce : austeritatea sălii de concert nu înlătură sentimentul furtunii deslănţuite de „Pastorala" lui Beethoven, după cum nu orice cadru natural (splendidul peisaj al mării sub zodia soarelui, sau muntele sub vraja dimineţilor pure) poate crea sentimentul măreţiei muzicii, poate arta cea mai tulburătoare dintre cîte există. Între natură-cadru şi cadru natural există, din păcate, o mare opoziţie. Ea, opoziţia, se datorează greşitei înţelegeri a funcţionalităţii unui cadru pe parcursul unei tele-emisiuni muzicale. Asocierea mecanică a muzicii cu natura se transformă într-un clişeu vizual aplicat ca o ultimă soluţie de realizatorii ei. Se plasează cîntăreţul (cîntăreaţa) într-un peisaj care, de obicei, se compune din : cîţiva arbori, cîteva flori, o pajişte, sau : o terasă, ceva valuri, ceva nisip şi muzica se derulează pe mişcările ciudate (dar aceasta este o altă problemă) ale cîntăreţului (cîntăreţei) ; culesul unor flori, şăgalnice ascunderi după nişte tufe etc. Emisiunile noastre muzicale sînt atît de încărcate de flori şi floricele, de pajişti şi tufişuri buclucaşe încît ne uimesc şi ne întristează pentru anti-propaganda făcută frumosului natural şi artistic. Chestiunea nu se rezumă numai la talent ci şi la probitate profesională. A te apleca cu răbdare asupra descifrării analogiilor ce există între muzică-text şi cadru înseamnă a realiza sensul pe care şi-l propune orice tele-emisiune: educaţia marelui public.

2. Cultivarea simţului estetic se produce azi pe o scară foarte întinsă şi eforturile celor care se ocupă de ea trebuie stimate şi aduse la lumină. „Reportajul T" de joi seara, sub emblema „Colegi de generaţie", ni l-a prezentat pe tînărul arhitect Dan Horia-Chindă, a cărui pasiune pentru design se împleteşte cu o mare, aş zice, exemplară responsabilitate. Într-o epocă în care omul este realmente asaltat de obiecte, îmbinarea utilului cu frumosul este o cerinţă imperioasă. Design înseamnă educaţia estetică a oamenilor cu ajutorul celor mai des întîlnite obiecte, iar designerii sînt nu numai oameni de artă ci şi de ştiinţă. Design înseamnă dorinţa de frumos a oamenilor ; convingerea lor că arta nu moare ci doar are o mare varietate de mijloace de exprimare. Redactorul emisiunii de joi seara, Lucia Postelnicu, ne-a convins de aceasta prin firescul, simplitatea cu care s-a apropiat de oameni şi obiecte.

3. Tot în sprijinul cultivării simţului estetic se înscrie prezenţa într-o recentă Revistă literară T.V. a maestrului Alexandru Ciucurencu şi a sculptorului George Apostu, care au pledat convingător pentru legăturile organice dintre omul de artă şi realităţile vremii sale.

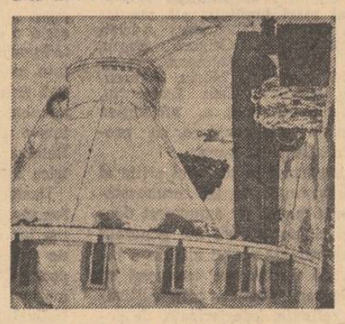

Ion Biţan : „Utilaj greu"

Constantin Stan

muzică

Prospecţii

Stabilită fiind polisemia ca indispensabilă, să observăm unde intervine ea în edificarea produsului estetic. Dacă ar interveni numai de la creator la public, atunci artistul ar fi într-o poziţie curioasă. Pentru el lucrurile ar fi clare, numai că le încurcă puţin pentru a avea o lucrare „pretenţioasă". Desigur, artiştii adevăraţi nu pot fi acuzaţi de astfel de şiretlicuri. Înseamnă atunci că ideea artistică şi modul realizării sînt parţial ambigui şi pentru autor, că orice practicare a operei este, într-o oarecare măsură, o testare. Teza compozitorului imaginînd o realitate artistică petru el monovalentă şi suscitînd toate mijloacele profesionale pentru a o face monovalentă şi auditorului — a murit, nu independent de apusul unei concepţii general-mecaniciste, în urmă cu vreo două secole. Cît de artificial este atunci calificativul de lucrare experimentală, orice iese din mîna unui compozitor real conţinînd prospecţiune, într-o proporţie variabilă. Dacă această măsură invers prporţională cu comoditatea se constituie principiu de selecţie, să alegem două lucrări ale ultimelor săptămîni muzicale.

În cvartetul de Aurel Stroe studiem şi noi, odată cu compozitorul iniţiator, pertinenţa anumitor caracteristici ale sunetului, în speţă intensitatea. Cum se radiografiază o structură sub lumina puternică a fortissimo-ului şi sub cea difuză a pianissimo-ului. Supus observaţiei este un corpus rezultat din abstractizarea unor melodii bizantine (şi dacă frînturile tematice nu sînt totdeauna complet calcinate, ne plasăm într-o practicată ambiguitate enesciană între temă şi non-temă, expoziţie-prelucrare), să reamintim că această generalizare, decontextualizare a sonorităţii aparţine acelui mod de concepere care conferă muzicii o funcţie „ideogenă", adică producătoare de idei, nu doar muzicale, impulsionînd gîndirea şi depăşind artizanatul hedonist. Este aici prospecţie, dar şi certitudinea unei situaţii muzicale suficientă sieşi, certitudinea că schimbarea nuanţei va permite o analiză mai fină. Sînt anticipate cu intuiţie schimbările din atenţia ascultătorului pe măsură ce se îmbibă de structură, dialectica abil manevrată de compozitor nu este în piesă ci în efectul ei, în perfecţionarea ghidată a capacităţii noastre de analiză auditivă, iar pianissimo-ul vine, autorul ştie foarte bine aceasta, exact în punctul maxim al abilităţii perceptive. În afară deci de testare este în acest cvartet ceva din permanenţa muzicii de cameră — voinţa de afinitate, de comuniune sonoră. O piesă închisă exterior, deschisă interior, ca orice opus ales.

Sonata de violoncel de Lucian Meţianu este tot un studiu — de distrugere a continuităţii melodice a unui citat folcloric, în fapt mutarea continuităţii sintagmatice imediate (unitatea de registru, scară, intervalică, timbru, sursă emitentă, planuri) într-o altă continuitate de cuprindere mai complexă, mediată. În muzica dintotdeauna, aceste nivele de articulare a ordinii există suprapuse. (Este aici, trebuie spus, şi meritul unui violoncelist cum este Cătălin Ilea din al cărui recital-eveniment am decupat lucrarea, de a sesiza perfect gradaţia mutaţiilor. În acelaşi recital, reaudiam excepţionala sonată de Tiberiu Olah).

Întîi se înlocuieşte ordinea de scară, apoi de registru, de voci melodice, de sursă emitentă, clasificate după efectul destructiv. Polifonia şi stereofonia sînt mijloace de nuanţare a coeziunii. Compozitorul măreşte în continuare informaţia şi este obligat să schimbe ordinea adecvată vechiului nivel informaţional cu una nouă. Piesa repetă procesul istoric de acomodare a gramaticii faţă de descoperirile de vocabular. Îl repetă în mod artistic, adică în modul în care trebuie ca, din orice argument teoretic, să se edifice o curbă de interes capabilă să capteze auditorul, să-i formeze, o dată în plus, disponibilitatea senzorială şi ideotică.

Costin Cazaban

tinerețea clasicilor

Cripticul Ion Creangă

Putem să-l parafrazăm pe Călinescu, afirmînd fără a greși prea mult : despre Creangă nu s-a spus aproape nimic. Sigur că exagerarea aceasta nu vizează un sens polemic la adresa exegeților marelui humulesțean ; un scriitor universal e *deschis* totdeauna unor multiple posibilități interpretative și atunci devine posibilă formularea paradoxală de mai sus.

Orice comentator poate oferi noi oglinzi spre a lumina o operă durabilă. Prin toate scrierile sale Ion Creangă ilustrează acel „Weltanschauung" autohton apt să configureze un sens filosofic dat existenței, căci, dincolo de anecdotica elementară care alcătuiește schema epică arhicunoscută se află un strat mai adînc de sensuri ce relevă devenirea existențială a insului trăitor în acest spațiu geometric. Reprezentind spiritul românesc în maxima sa dimensiune, Creangă concentrează în sine, ca etalon al unei umanități de virstă imemorială, esența unui „modus vivendi" și este, prin aceasta, exponentul unor realități spirituale specifice. El va figura simbolic, prin toată opera sa, subtilele mecanisme ale unei etici de certă robustețe contribuind la îmbogățirea cunoștințelor despre regnul uman. Altfel decît Boccaccio, pe căi ce-i sînt proprii, Creangă dovadă a genialității spiritului românesc, Creangă propune și el o introducere inițiatică în arcanele existenței. Se poate afirma că întreaga operă a lui Creangă nu-i altceva decît un îndreptar de convietuire socială. Modalitățile de realizare a acestuia îl individualizează întru totul. Cu o intuiție adîncă a specificității noastre, Creangă a folosit tiparele creației folclorice spre a transmite un fond uman inconfundabil și tocmai de aceea universal.

O experiență umană foarte nuanțată va fi turnată într-un limbaj incifrat și făcută să comunice ceva aparte, dincolo de primul nivel de comunicare al limbajului. Există o treaptă *simbolică*, la care Creangă știe să ridice cuvîntul paramiologic. Astfel observații morale milenare extrase dintr-un proces existențial specific vor deveni simbolice și deci universale. Peripețiile eroilor, drumurile lor, sînt lecții fundamentale de viață, în urma cărora ies edificați, proiectați calitativ pe o orbită superioară a devenirii lor existențiale : de exemplu, întîmplările lui Harap Alb de la podul împărăției tatălui său, de la fîntîna cu Spînul, de la Grădina ursului de la Pădurea cerbului, de la curtea Împăratului roșu, sînt tot atîtea explorări în lumea misterului existențial, pe care acesta și-l însușește treptat, odată cu depășirea fiecărui stadiu cucerit. Încercări inițiatice deci, prin care insul se integrează unei convietuiri sociale verificate istoricește pe baza experienței colective.

Puritatea, inocența originară sînt echivalentele necunoașterii, propriii stări „larvare" a individului uman, de aceea, binele trebuie să sufere un proces de minimă degradare prin confruntarea cu răul (printr-o „verificare" adică), existent în încercările și greutățile vieții. „În călătorie ai să ai nevoie și de răi și de buni" spune Craiul în „Harap Alb". Deci, răul e necesar pentru a instrui despre viață și poate atinge în unele cazuri starea limită — moartea ; cei doi iezi vor fi mîncați de lup (răul absolut), vor muri, iar această întîmplare îl va transmuta etic pe iedul mezin la cunoașterea adevărată a vieții.

În toate încercările profanul suferă o rigoare inițiatică pe care o depășește ieșind din ignoranța *presocială* și acumulînd cunoașterea *consacrată* prin experiența colectivă. Cel care facilitează inițierea este un membru al colectivității, care a conservat experiența pînă la hieratic, sau, un animal fabulos —, în fond un ins îmbrăcat în haina alegoric-animalieră. Bunăoară, Calul năzdrăvan traduce ideea străbaterii fulgerătoare a spațiului ; dotat cu un intelect suprauman el este sfătuitor, pedagog și instructor. El inițiază pe Harap Alb, despre modul rezolvării dificilelor încercări la care este supus, apoi verifică ceea ce acesta a învățat ; în călătoria de la podul ce desparte împărăția tatălui său de necunoscut, pînă la palatul Împăratului verde, Harap Alb este condus de inteligența calului, al cărui cuvînt — paremie mustind de înțelepciune milenară — instruiește despre viață : „Și unii ca aceștia (răi — n.n.) sînt buni pe lume cîte o dată pentru că fac pe oameni să prindă minte", sau „nu-i nici o faptă fără plată" etc. Deci acestea sînt învățături care edifică individul pregătindu-l pentru alte praguri de trecere, astfel poveștile devin „ședințe de inițiere", dar apoi și de verificare a cunoștințelor de viață. Inițierea extrăgîndu-și substanța dintr-o etică superioară, de sorginte milenară, soluțiile oferite existenței vor fi cele verificate de un imens număr de generații, deci omologate de practică.

O altă formă de inițiator este ursul cu care au de luptat feciorii de împărat (Harap Alb). Depășind ideea alegoriei, ursul este aici o reminiscență a animalului totemic, păstrată de memoria colectivă. Ursul odată înfrînt, forțele sale magice vor fortifica insul uman, pregătindu-l pentru stadiile existențiale. Este aici o chestiune de etică sănătoasă : învinge nu forța, ci insul cu însușiri morale superioare. Dar ontologia binelui este mereu imprecisă, preceptele de mai sus neimpunîndu-se dogmatic, ci verificîndu-se într-o practică permanentă de aceea se admit strategeme de verificare, virtutea este mereu aminată și, principiul răului e folosit masiv pentru confruntare în măsura în care poate fi util. În toată opera lui Creangă eroii au conștiința răului imanent, nimic transcendent nu înfioară încrederea lor în virtuțile transmise ancestral. De unde diminuarea, anularea sau convertirea maleficului în benefic prin practici magice însușite social. Prin formulele de recunoaștere a binelui — evasidescintecul rostit de Capră („Trei iezi cucuieți, ușa mamei descuieți" etc.) se instruiește asupra forței benefice. Dincolo de valorile strict fonice ale cuvîntului, formula are și o funcție magică prin rigiditatea sacramentală. Rostirea ei într-un anumit fel trebuie să declanșeze anumite forțe latente, nebănuite. Iezii nu-și însușesc știința distingerii forței cuvîntului și pier. Dar iedul cel mic iese edificat și va fi pregătit pentru existență.

De aici poate începe deja o nouă discuție.

Marin Mincu

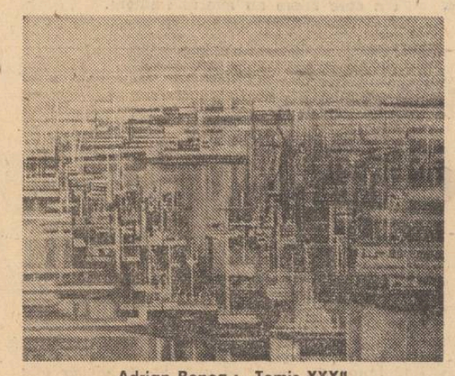

Adrian Benea : „Tomis XXX"

Lucian Avramescu

Carpații

stîncă de strajă lacrimă arzind
mesteceni stau în sfeșnicul veciei
stoluri de nori se odihnesc pe rînd
și pleacă-apoi spre umerii cîmpiei

de-aici se vede lutul luminat
de lămpile-ngropate în răzoare
și vulturul cum se înalță-n cer
cu sufletul pămîntului în gheare

ca-n palmă vezi ulcioarele-n afund
pline cu galbeni și cu oseminte
la masa veșniciei așezați
mari patriarhi de neam și de cuvinte

carpații noștri voievozi dintîi
patrii străvechi păstrează-n neclintire
cu satele adorm la căpătîi
și-n umbra lor cresc porți de mănăstire

Lumina blîndă împrejur

pămînt jucat de caloieni subțiri
și descîntat în bozii și rășină
cărbune de deochi băut de miri
ca să le șadă nunta fără vină

curge lumina blîndă împrejur
clopotul tainei bate pe coline
satul acesta adîncit potir
pămîntul doar îl vindecă în sine

în pîntece cu mieii nenăscuți
semințele stau gata să-ncolțească
sub garduri buruienile de leac
și pe copaci urechile de iască

doar felinarul lunii răbdător
prins la căruță noaptea stă de pază
se stinge-apoi în zori ca un cocor
pe rana ierbii care lumînează

pămînt mustit în struguri la brumar
unsoare groasă picurînd pe mînă
vin de putere este trupul tău
dar și cămașa noastră de țărînă

Oltence

femei subțiri ducînd pe cap ulcioare
cu sînii luminează în cîmpie
și laptele nesupt dacă le doare
pruncul nu crește în sălbăticie

le unge focul grîului pe pulpe
și le rănește roua trupul gol
cînd se-mbăiază noaptea neștiute
doar gheara vîntului le dă ocol

cărarea lor se mistuie sub pleoape
de le zărește duhul uneori
și singure se-ntorc la poarta zilei
învăluite-n cearcăne de nori

femei subțiri ducînd pe cap ulcioare
cu sînii luminează în cîmpie
și laptele nesupt dacă le doare
pruncul nu crește în sălbăticie

Noapte pe Cricov

noaptea coboară dealul lîngă casă
stejarii toți stau roată-n bătătură
cum se întorc țăranii de la coasă
și frînți și-așează palmele pe gură

se sting în ceruri păsări luminoase
dorm în piraie bourii stîngheri
și amuțesc în fluiere de oase
suflările ne'ntorșilor oieri

doar cricovul se mută lîngă stele
în matca lui de voievod bătrîn
argintul bărbii murmură prin ele
și le-nfioară sfîrcul de la sîn

pecete grea de taină pe colină
e satul singur ca un tron de domn
din apa lui beau ursitori lumină
și scriu pe fruntea pruncilor în somn

profil

Ion Lazu

Născut la 6 ianuarie 1940, în comuna Ciobîrceni. Absolvent al Facultății de geologie-geografie a Universității București.

Bibliografie : Ningea în ochii ei albaștri, *schițe și povestiri, 1970 ;* Despre vii, numai bine, *roman, 1971.*

Lirică și analitică, proza lui Ion Lazu nu este și mai puțin sentimentală, înfățișînd în variate chipuri o mereu aceeași tînjire mocnită după „puțină duioșie de la oricine", după „apropiere și fericire", după o simplă, obișnuită căldură sufletească ; proză de notație fină, cu exces de nuanțe, și de reflecție tremurată de jurnal intim feminin, patetică adesea și literaturizată, fără preocupare de epică, sugerînd o atmosferă fără totuși a o impune prin elemente pregnante. Eroii schițelor și povestirilor din culegerea romanțios intitulată **Ningea în ochii ei albaștri** sînt indivizi solitari prin condiție sau profesiune (scriitorul însuși e geolog), investind în orice întîmplător contact o energie sufletească prea mare și de aceea părînd risipită, această incapacitate de dozare luînd cel mai adesea aspectul unui exces de sentimentalism. Remarcabilele uneori observații asupra mediului provincial umil se topesc astfel într-o pastă lirică nediferențiată și cu multe accente convenționale. Romanul **Despre vii, numai bine** are probabil ca model **Martorii** lui Mircea Ciobanu, dar numai sub aspectul schematic, fiind compus prin alăturarea mărturiilor pe care le fac prietenii, cunoscuții și soția inginerului Emil Mantu despre acesta, victimă a unui accident echivoc putînd trece în același timp și sinucidere și asasinat. Emil Mantu, care avea și preocupări literare, este și el, cum declară cineva, „un suflet atît de duios", lipsit de prieteni, mereu stingherit, apărîndu-și „alcătuirea intimă a sufletului" de agresivitate și neînțelegere, un „inadaptat" deci, care „voia să aibă încredere în om, să fie îngăduitor la nevoie, sau să fie el cel mai neînduplecat și mai pretențios, din considerente de înaltă etică". Intriga vag polițistă (ancheta e condusă de locotenentul Pescaru, preocupat „să refacă în minte o identitate, un destin, un sfîrșit") e fără nici un interes și dezlînată, autorul servindu-se de epică numai întrucît îi oferă posibilitatea de a creiona siluete aburoase, inconsistente și de a face, prin intermediul lor, banale considerații despre viață, prietenie, iubire — „Nu vezi, uneori iubirea însăși nu e decît o formă aberantă de cunoaștere a celuilalt. Aberantă pentru că năzuiește să realizeze contopirea cu obiectul cunoașterii — o formă elementară de cunoaștere, ceva primitiv : prin dorință, extaz, reverie ; o aspirație către parcurgerea subiectivă a celuilalt" ș.a.m.d., fără a se depăși așadar condiția unor conversații de cenaclu. Ion Lazu, care a debutat cu poezii și n-a încetat de altfel să publice versuri, face în proză eroarea de a-și degrada prin literaturizare în registrul liric și reflexiv o putere de observație ce transpare uneori, prea rar însă, în edulcoratele sale producții epice.

Mircea Iorgulescu

„Delirul" de Marin Preda

Cu **Delirul**, Marin Preda continuă, dar pe o linie colaterală, istoria Moromeților, eludînd cronologia reală în favoarea unei cronologii stricte de creație. El procedează în felul unui pictor mural care, fixînd scenele esențiale, observă că a mai rămas un spațiu gol și-l acoperă trăgînd din tema centrală un fir ce duce în cele din urmă la o creație nouă, autonomă și, în același timp, solidară prin subordonările fundamentale cu celelalte secvențe ale compoziției. Punctul de plecare este și aici Siliștea-Gumești, centrul universului romanesc al lui M. Preda **(imago mundi)** însă după 50 de pagini pregătitoare, excepționale sub raport literar, acțiunea trece la oraș (București) și de aici, pe urmele evenimentelor, ajunge în alte centre europene. O scenă se petrece în cabinetul lui Hitler, alta la cartierul general al armatei engleze, un personaj ajunge pe frontul din răsărit și narează ceea ce vede acolo etc. Romanul are structura unui evantai și îmbrățișează, racordînd totul la un punct fix de observație, un număr enorm de fapte și destine. Ideea care stă în spatele acestor evaziuni neobișnuite în proza românească este simplă și verificată : istoria timpurilor moderne este contagioasă, un fenomen apărut într-un punct geografic tinde să se universalizeze, faptele izolate se leagă între ele ca lichidul în niște vase comunicante. Totul este interdependent și a trăi în afara acestor determinări este imposibil. Marin Preda, care a studiat mai întîi acest proces în cazul unui individ **(Marele singuratic)**, observă acum mecanismul care reglează destinul unei colectivități implicate într-o istorie precipitată și violentă.

Din acest punct de vedere **Delirul** are un ascuțit caracter antifascist

Romanul unui destin colectiv într-o epocă tulbure și tragică (al doilea război mondial) ambiționează să fie **Delirul**, carte în care ficțiunea nu tinde să transfigureze istoria reală ci să se insereze în ea. Faptul că prozatorul dă o mare extindere documentului și că în acest prim volum istoria domină ficțiunea vine dintr-o concepție pe care o regăsim și la alți romancieri moderni interesați de condiția individului în epocile de traumă colectivă (exemplele pot fi culese de peste tot : de la Malraux pînă la Michel Déon!). Publicarea de documente revelatorii despre istoria din ultimele cinci decenii a schimbat în bună măsură optica scriitorului realist. Invenția romanescă se dovedește în multe cazuri inferioară posibilităților de invenție a istoriei și un prozator care vrea să reconstituie adevărul moral al unei epoci nu poate ignora documentele de arhivă pline de fapte de spaimă. O mutație serioasă s-a petrecut și în gustul publicului care, excedat de operele de ficțiune, caută cărțile documentate, „serioase", cu aparență de adevăr. Confesiunile, jurnalele unor oameni politici sînt devorate. A înfățișa în aceste condiții drama unor indivizi și a ignora faptele politice mai generale este cu neputință. Iubirea dintre un tînăr și o tînără la 1793 va fi fatal, observa odată G. Călinescu, iubirea dintre un **cetățean** și o **cetățeancă**.

M. Preda urmărește în **Delirul** istoria unor tineri care își pregătesc cariera socială și trăiesc marile lor pasiuni sentimentale într-o epocă plină de evenimente copleșitoare : instaurarea dictaturii militare, rebeliunea legionară, începutul celui de-al doilea război mondial etc.

Cu aceste aripi larg deschise asupra evenimentelor, **Delirul** abordează mai multe teme între ele aceea ce definește sentimentul claselor față de o istorie în stare de criză. Un tînăr (Paul Ștefan, zis „al lui Parizianu") pleacă la oraș și, încercînd să-și facă o carieră de jurnalist, străbate mai multe medii sociale și cunoaște indivizi ce gîndesc în chip diferit raporturile lor cu istoria. Țăranii din Siliștea-Gumești manifestă o suspectă indiferență, un fapt atroce (uciderea lui Dumitru lui Nae de către legionari) nu trezește neliniștea ce s-ar putea bănui : țăranii sînt dispuși să creadă, amăgindu-se, că este mai degrabă un accident, o abatere fără urmări de la o regulă milenară de viețuire. Mutați la oraș (fiii lui Moromete), ei prelungesc această indiferență naivă față de timp. Nilă are credința că ordinul de concentrare îl ocolește și cînd, după cîteva luni, ordinul vine, Nilă e mulțumit că pe el nu-l concentrară ca pe alții din toamnă. Achim, care a deschis un mic **magazin de consum**, are și el sentimentul că timpul nu-l nimerește : fiind departe de ce se întîmplă în sferele politice, el e mai presus de virtejuri și deci de primejdii. Cînd vecinii lui din cartier, evreii, sînt ridicați și împușcați, el închide cu oarecare nepăsare fereastra cu sentimentul că pe el, Achim din Siliștea-Gumești, astfel de lucruri nu-l pot atinge : „Să mă omoare ? (...) Pe mine, mă ? Eu, mă ? !...

Atenția romanului nu cade propriu-zis asupra acestei clase ci asupra păturilor intelectuale și, din acest unghi sociologic, **Delirul** ar putea fi definit ca istoria a trei tineri care iubesc aceeași femeie în niște timpuri grele. Unul este un intelectual de provenință rurală, cu studiile neîncheiate dar cu un mare instinct de adaptare (Paul Ștefan), al doilea un medic tăcut și dur (Spurcaciu), iar ultimul un jurnalist inteligent și intrigant (Adrian Popescu). Femeia pe care și-o dispută acești tineri este Luchi, o medicinistă orgolioasă și imprevizibilă în decizii ca toate femeile din proza lui Marin Preda. Studiul acestor pasiuni va ocupa un loc important în roman, însă, înainte de a defini psihologia individuală, prozatorul încearcă să fixeze potrivit metodei sale **psihologia socială** a momentului și, în acest sens, dă un număr impresionant de documente, face istorie pură, copiază articole din presa timpului, rezumă în chip personal conflictul dintre garda de fier și mareșalul Antonescu, descrie scene de război și dă după Shirer, o versiune pregnant sugestivă a bătăliei pentru Anglia. Toate acestea se citesc cu interes și cei care reproșează prozatorului excesul de informații cad într-un suspect purism estetic. Totdeauna romancierul realist a pus psihologiei o ramă istorică și, întîlnind un eveniment capital (războiul), l-a descris în chip documentat pentru a justifica o stare de spirit mai generală și a determina aerul moral pe care îl respiră eroii săi. Un exemplu, pe care îl citează și Marin Preda, e Tolstoi, un altul, mai aproape de noi, e Camil Petrescu. Istoria înfățișată în **Delirul** interesează și altfel, prin extraordinarul ei dramatism. Despre epoca 1939—1941 s-a scris și altădată (G. Călinescu, între alții) niciodată însă atît de amănunțit ca în **Delirul**. Marin Preda citește din nou documentele vremii și, aducînd și o experiență personală, dă despre epocă și actorii ei o viziune coerentă, verosimilă, în acea notă de realism dens, luminat discret de reflecția filozofică. Evită pamfletul, caricatura și evită, în genere, să vorbească în termeni simplificatori ironici despre niște fapte grave. M. Preda le introduce în schema unei idei mai generale voind să dovedească, de pildă, că un singur om poate fi cauza unui eveniment copleșitor. Romancierul mărturisește a fi interesat de latura umană a acestui complicat determinism, respingînd ideea fatalității despre care Tolstoi credea că acționează și în istorie : „De la Homer știm încă de mult că minia și vanitatea luptătorilor fac parte din destinul marilor înfruntări. Determiniștii pot fi ispitiți să-nglobeze aceste sentimente în fatalitatea istorică, în cursul ei care se decide prin multiple mijloace, cărora nu trebuie să le acordăm o valoare în sine : dacă nu se manifestau minia și vanitatea cutărui luptător, atunci altceva s-ar fi întîmplat și istoria și-ar fi atins țelul cu alte mijloace. Să fie adevărat ? !"

Astfel de reflecții, dublate de o imagistică sobră și sugestivă (exemplul păsării de baltă care, distrugîndu-și ouăle, pregătește dispariția speței e admirabil !) sînt numeroase și dau cărții un al doilea plan, ideologic. Marin Preda gîndește încet dar solid, pentru el existența se înfățișează nu numai tipologic dar și ca un fenomen dintr-o serie ce trebuie determinată. Paginile ce concentrează aceste observații **deschid** epica și satisfac, și, separat, intelectul printr-un ce natural, prin refuzul oricărei ispite de snobism. Existența fiind complicată nu se cade ca reflecțiile noastre s-o complice și mai mult.

Cu aceasta revenim la epica propriu-zisă, substanțială, ingenioasă și în acest roman. Chestiunea că ea este subsumată istoriei obiective trebuie înțeleasă cum se cuvine. **Delirul** nu este un roman încheiat și este de așteptat ca desfășurarea ulterioară să echilibreze planurile cărții. În forma actuală, narațiunea are cîteva momente capitale și o tipologie ce se reține. Toți comentatorii cărții au remarcat prezența din nou impunătoare a **tatălui** (Ilie Moromete), mai puțin semnificația demersului său. Să revedem, pentru a fi mai clari, faptele. Un intelectual de tot tînăr părăsește satul, iese, adică, dintr-un univers, și vrea să intre în altul **(orașul)** neavînd alte arme decît instinctul lui de adaptare și o inteligință buimacă și sinceră pînă la brutalitate **(buimăceala** e la eroii lui Preda o formă temporală de abstragere, o prelungire cu efect terapeutic a vieții fizice în planul vieții interioare. În asemenea momente eroii **nu văd** deși **se uită**. Privirea este un vehicol spre liniștea, mulțimea profunzimilor !). Cel care introduce pe Paul Ștefan în lumea orașului (într-o lume, altfel zis, puternic istoricizată, apropiată de epicentrul **delirului** !) este Ilie Moromete, filozoful armoniei rurale. Călătoria lui la oraș (a doua, a treia — nu mai știm — descrisă de M. Preda) este memorabilă. Bătrînul țăran merge la București sub puterea unui **gînd** pe care autorul refuză să-l dezvăluie Repetat, **gîndul** lui Moromete devine una din temele cărții și, probabil, unul din simbolurile ei profunde. Comportamentist la acest punct, Marin Preda **notează doar** gesturile exterioare ale personajului, atitudinea, de pildă, neliniștită și țeapănă a țăranului care încearcă să se descurce singur într-un mare oraș. Iritat de explicația evazivă pe care i-o dă cineva, Moromete se urcă decis în căruță „cu acea mișcare sigură a țăranilor care știu că ei sînt adevărații stăpîni ai lumii și nu cred că au nevoie de alții ca să trăiască". Alt element care trădează gravitatea **gîndului** este vocea **dramatică** sau **înaltă** (există la M. Preda o gamă întinsă de nuanțe ale vocii, mărcind o trecere rapidă de la o stare la alta) însă vocea, în loc să dezvăluie secretul, îl face și mai ambiguu. Luăm act, prin astfel de amănunte, de tensiunea unui sentiment, intensitatea unei preocupări. Paul Ștefan care asistă la întîlnirea dintre Moromete și fiii lui nu poate spune ce vrea, cu adevărat, tatăl și de ce natură este **gîndul** lui. El știe că bătrînul țăran avea **un gînd** pentru copiii lui așezați, precar, într-un oraș primejdios, — un gînd „la care ținea cu tărie, deși indoielile îl asaltau" — dar mai mult nu poate spune. De altfel, naratorul evită să descrie direct scena întîlnirii dintre tată și fii. Ea este povestită de un martor (Paul Ștefan) în mai multe rînduri și, prin aceste succesive reproduceri, lucrurile în loc să se lămurească se întunecă și mai mult. E la mijloc o tehnică pe care o înțelegem mai tîrziu cînd evenimentele se precipită și fiii țăranului din Siliștea-Gumești intră, fără voia lor, în raza **delirului.** Din perspectiva lor, se luminează și sensul călătoriei lui Moromete și secretul **gîndului** rău pentru fiii contestatori. Secretul lui Moromete este, mai întîi, de ordin gospodăresc. Bătrînul țăran nu pricepe cum cineva poate să-și lase casa și curtea lui plină de animale și să se instaleze într-o pereții unei camere și să trăiască, astfel, izolat într-o lume necunoscută. Partea aceasta a judecății lui o cunoaștem din povestirea primei lui încercări de conciliere **(Moromeții,** II). Tentativa de acum are și alt mobil : instinctele fine ale lui Ilie Moromete îi spun că o furtună neobișnuită se apropie și orașul nu este locul sigur unde) Paraschiv, Nilă și Achim se pot adăposti. Satul este mai bine ocrotit în fața unor astfel de virtejuri sociale. Inutil, fiii iau în ris eforturile tatălui și scena discuției dintre cei patru este de mare subtilitate epică. Confruntarea are loc pe alte planuri, personajele vorbesc de altceva, de un șobolan, de pildă, dotat cu o mare vitalitate din moment ce a reușit să urce pînă la etajul al 7-lea. Cuvintele au rostul de a evita subiectul esențial. Moromete vrea ceva, a făcut o lungă călătorie cu un gînd precis în cap, fiii bănuiesc acest lucru, însă nimeni nu vorbește despre ceea ce trebuie, tatăl pentru că își dă seama de inutilitatea demersului său, fiii pentru că sînt orbi și inconștienți de primejdiile ce-i pîndesc. Tensiunea este marcată de gesturile mîinilor și, din nou, de amplitudinea sau moliciunea glasului. Cineva vorbește cu **glas îndoit,** altul cu un **glas spășit, moale,** indicînd o combustie psihologică împiedicată să iasă la suprafață.

Eugen Simion

fragmente critice

ferestre

Danemarca

La fel de așezați ca și grădinile lor, ca și ogoarele care, toate, au un aer de seră. Atît sînt de îngrijite — trase la rindea. Deasupra lor se ridică un abur bun, de pîine. Lanurile de grîu, pe care le văd din goana trenului, sînt înalte, pe alocuri spicele au fost culcate de vînt, dar totul e încă verde, crud. Sîntem la începutul lui iunie. Coacerea recoltei trebuie împinsă din spate, înainte de începerea ploilor. Și oamenii parcă suflă cald peste cîmp. Țăranul danez e de-o hărnicie proverbială, reușind minuni de îndeminare și chiverniseală. În jurul unor mori de vînt, care nu-și văd capul din treburi — cirezi de vite, turme de porci. Pășunile sînt atît de grase că se pot întinde pe pîine, în loc de unt. O țară joasă ca podul palmei, cînd o faci căuș să bei din ea. O țară unde catargele reprezintă punctele cele mai înalte. Încotro să se îndrepte privirile, dacă nu spre aceste piscuri ? Vichingii și-au mutat cu ei munții. Coborînd ca niște vulturi peste jumătate din Albion, peste Flandra... se crede c-ar fi ajuns pînă în America, descoperind-o înaintea lui Columb, spre marea ignorantă a acestuia. Nu s-au găsit urme, nu s-a găsit nimic în această privință. Corăbiile lor dezgropate, ca niște moaște, tac chitic. Nu știu ce nu le convine și poate s-ar scufunda pe loc, dacă n-ar fi ținute zdravăn la țărm. Sub ele fiordul lacom înghite în sec. Ar fi fost în stare să ajungă și-n America. Și de ce nu ? Aveau apucături de adevărați descoperitori. Din mica lor țară porneau cu bîrdile roșcate în flăcări și catargele vaselor în dinți. Descopereau azi Anglia, mîine Flandra și voiau să le ocupe pe bază că le-au descoperit. Oare migrația popoarelor — s-o luăm istoric — n-a fost o adevărată goană după descoperiri ? Hoarde de Columbi, Vasco da Gama, Magelani și Amerigo Vespucci pe cai... prin Europa răsăriteană o descopereau și-o răsdescopereau și dădeau s-o boteze.

Sînt rugat să le spun o poveste unor copii într-o seară — țara lui Andersen, respectăm tradiția. Îi întreb dacă e adevărat că vichingii cei cu spirit de inițiativă aveau în vîrful lopeților niște rulmenți care atingeau fundul mării și din cauza asta corăbiile lor mergeau ca de repede, fiindcă mergeau pe jos... Alunecau pe rulmenți. Rulmenții mergeau prin unt. Fundul mării e gras ca untul din cauză... Nu-i adevărat, ziceau ei (copiii), vichingii erau mușchiuloși și trăgeau la lopeți al naibii de tare. „Dar voi n-aveți mușchi tari, de ce abia vă tîriți la școală ?" Joaca preferată a copiilor e aici tot marea. Din parcul Tivoli, unde jucăriile, călușii, tiribombele, balansoarele sînt în comun, se aruncă pe biciclete și fuga la țărm. Trotineta, bicicleta, corabia — iată schema evoluției. Străzile au piste pentru bicicliști. Marea — piste pentru corăbii. La țărm își are fiecare pușți corăbioara lui, mai mică sau mai mare. Se urcă în ea și pe-aci ți-e drumul. Ruperea de familie, aventura beată, drogurile... (Dar am apucat-o pe altă pistă. Problema generației tinere, a educației — altă dată). „Unde te duci ?" — le strigă mamele de la fereastră. „În lume". „Du-te dar să vii repede, să nu afle taicătău".

Într-o zi dau fuga pînă la Elsinor să-ntreb de Hamlet. Pînă la Castel, tot țărmul era plin de corăbii... Plin de pînze. Marea semăna cu o piață unde se desfac solduri. Am văzut și lebede bălăcindu-se în valuri. Lebede de mare. Am înțeles de ce stema veche a Danemarcei are o lebădă purtînd coroana. Și de ce frumoasa Leda e atît de prezentă în muzeele din Copenhaga.

Marin Sorescu

Momentul poetic actual

Urmare din pag. 1

prinsă în dialogul la care ne referim : „ambițioasă și talentată, hotărîtă să introducă un nou limbaj în poezie, mai adecvat și mai propriu decît limbajul poeziei anterioare". Auspiciile sub care a debutat această generație poetică au fost dintre cele mai favorabile : ea și-a constituit de la început un stil și o voce poetică greu confundabile, de o noutate sensibilă a timbrului său liric. În consecință, atenția critică de care s-a bucurat și se bucură generația poetică a deceniului 7 a fost și este pe măsură : drumul său a fost constant urmărit de critica literară încă de la primele cărți, în modul cel mai serios, astfel că la ora actuală ne aflăm în posesia cîtorva bune cărți de critică, adevărate secțiuni de istorie a literaturii, puse pe o bună sistemă și pe criterii valorice exigente ; nu apare astfel exagerată afirmația (prezentă și în cadrul colocviului critic din „Luceafărul") prin care se apreciază că poeții din generația lui Ioan Alexandru și Nichita Stănescu **se situează valoric la nivelul celor mai mari împliniri ale poeziei române de pînă la noi,** Ion Gheorghe, Adrian Păunescu, Ileana Mălăncioiu, Grigore Hagiu, Constanța Buzea, Gabriela Melinescu, Ana Blandiana, Gheorghe Tomozei, Marin Sorescu, Cezar Baltag, Emil Brumaru, Dan Laurențiu, Marius Robescu, Florin Mugur ș. a. aflîndu-se acum în deplină maturitate creatoare, cu promisiuni mari pentru alte cărți bune.

Un alt consens înregistrat în dialogul critic al „Luceafărului" este semnalarea (și recunoașterea) în peisajul foarte bogat (și aglomerat deocamdată) al poeziei tinere a unei noi generații poetice, originală, preocupată vizibil atît de o înnoire a limbajului, de purificarea expresiei cît și de lărgirea cunoașterii poetice, prin cultivarea unei poezii de reflexie, interiorizate, de cugetare, purificată de barocul expresiei și de artificiozități. Bineînțeles că profilurile noii generații poetice din care fac parte Mihai Ursachi, Adrian Popescu, Mircea Dinescu, Horia Bădescu, Dinu Flămînd, Dan Verona, Dorin Tudoran, Daniela Crăsnaru, Carolina Ilica, Doina Uricariu, Ion Mircea, Dinu Adam, Paul Balahur, Marius Stănilă, Dușan Petrovici, nu sînt pe deplin conturate, cernerea valorilor fiind încă în curs.

Se poate vorbi totuși, de pe acum, de o anumită individualizare a timbrului poeților din foarte tînăra generație a poeziei române de azi, Mihai Ursachi cultivă o poezie ușor ironică, cu nuanțe livrești, Adrian Popescu alcătuiește poeme ale purității închegate din fine contururi de umbră, melancolie și pulbere solară, Mircea Dinescu scrie o poezie frustă, cu ușoare inclinații formale, Horia Bădescu este autorul unei elegii duse uneori pînă în extrema tragicului, Dinu Flămînd scrie o poezie a cunoașterii, descărnată, ușor livrescă, Dan Verona, poet metaforic, redescoperă incantația imnică, desfășurată în lungi poeme cu rezonanțe mitologice. De o bună ținută sînt volumele de debut ale unor poeți apărute în ultimii doi ani. Dorin Tudoran scrie o poezie de vizibile tente morale, Daniela Crăsnaru practică un discurs poetic de o puritate extremă, Carolina Ilica scrie o poezie erotică frustă, Ion Mircea încifrează cu gravitate momente existențiale, Dinu Adam scrie poeme într-o abundență metaforică bine dozată, Paul Balahur cultivă o poezie de meditație în metrica folclorică.

Desigur, surprinderea în esență a poeziei celor mai tineri, unii dintre ei aflați abia la prima lor carte, este prematură și oarecum lipsită de temei. Faptul că în colocviul critic din „Luceafărul" contururile unei noi generații poetice au fost abia schițate, este încă un argument că individualizarea poeților din această generație abia începe.

atelier literar
poșta redacției

COROAMĂ ILIE : Dacă ați urmărit „poșta" noastră și n-ați găsit nici un răspuns pentru dv., e semn că scrisorile dv. n-au ajuns la noi. Poate n-ați scris corect adresa (pe viitor, pentru mai multă siguranță, menționați pe plic : pentru „Atelier literar").

TEZEU : În proză, parcă „mișcă" ceva, deși scrisul e încă tulbure, neglijent, cu pastă groasă, dură. În versuri, nu se simte deocamdată nimic. Să vedem ce mai urmează.

ZEN : Impresii contradictorii, între 21,20 (cu „probleme") — lucruri bune, în care compoziția, îngrijită, riguroasă, are și tensiune, căldură, capacitatea de a „decola" —, alt grup, mai masiv (14, 15, 16, 17, 18) de texte interesante ca temă și potențial satiric, dar rămînînd într-un stadiu primar, retoric și didactic (meteahnă mai veche !) și, în fine, restul de pagini, și mai puțin interesante și reușite. În noua variantă, 6 are, din păcate, cîte ceva din toate cele trei categorii, încă prea lung (fără necesitate), greoi, sfătos.

IHOȘ AUREL : Sînt unele semne bune, dar lucrurile sînt încă în faza de început, cu șovăieli și stîngăcii, cu multe ecouri din lecturile școlare. Continuați, paralel cu ample și studioase lecturi de poezie bună.

POPESCU VALENTIN : Ultimele plicuri sînt o grea dezamăgire. Lucruri superficiale, însăilate, neglijente (unele, de-a dreptul neserioase : „Ne naștem însă în grădina ta / elementară și ea ca o nacelă / risipind văzduhul de cafea / și spărgîndu-se de altă eră", etc.). Nu sînt de citat decît două lucruri ceva mai curate : „Amintiri despre un gunoier", „Intrarea în zi" (și ele cu finalul compromis). În altă ordine de idei, trebuie să vă atragem atenția că prelungiți prea mult nesiguranțele în materie de ortografie și gramatică (de unde ați mai scos și aceste repetate „trutoare" ?, și scluptura" și multe altele ?), ca să nu deveniți jenant, față de aspirațiile dv. literare, încurajate consecvent în aceste coloane.

V. PRUTEANU : Ne-au plăcut mai mult : „Tot ce-a rămas din muzică", „Cumpănă", „Dintre cuvinte", „Pînă atunci" (cu un final cam dificil !). Pe curînd !

ALPHA : Aproape toate sînt lucruri frumoase, cu un plus de densitate, parcă, și de profunzime (chiar cele care par preocupate frivol de aranjamentul în pagină). Sînt ușor de înțeles cauzele obiective care v-au făcut să lipsiți o vreme din

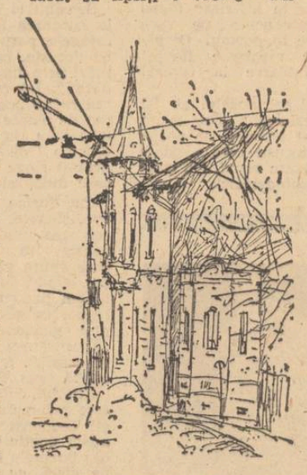

„antologia poștei". Ne bucurăm că lecturile dv. (cam... masochiste cumva) v-au dezlegat măcar o parte din tainele lumii... Țineți-ne la curent.

RENE ESCU MICHELANGELO, ANA BÂRBOS : Manuscrise indescifrabile.

S. BATIȘTE : Se poate să ne înșelăm, dar ne amintim că primele impresii erau încurajatoare (e cam mult de-atunci). Ultimele plicuri, însă — cu scurte și rare fulgerări și vibrații — continuă să ne dezmintă. Trădarea de care vorbiți nu e trădare, ci un foarte judicios demers menit să vă ajute în măsurarea cît mai lucidă și mai exactă a rezultatelor și posibilităților dv.

P. VLAD : Întîi ne dați „o replică de rigoare", refuzînd afirmația noastră că „n-ar mai fi nimic de adăugat". S-ar părea, deci, că vă gîndiți să mai adăugați ceva (ceea ce și faceți, de altfel). Apoi ne declarați, totuși, că prezența dv. „la bară, nici pro, nici contra, nu mai are nici un sens". Rămînem cu o nedumerire. Citatele sînt pline de bun simț : nu se poate să nu le subscrii. Dar povestea cu „momeala" (?!) e cel puțin amuzantă. Nu, nu e nici o „momeală", ci o simplă (și cu totul nedisimulată) încurajare și o ușă deschisă (lucruri care, după părerea noastră, nu pot fi niciodată nici ofensatoare, nici cu totul inutile). Noile versuri, în nota obișnuită. (Ultima scrisoare a făcut un drum mai lung și ocolit : adresa corectă e : Casa de creație — Cumpătul — Sinaia).

THOMAS : Sperăm și noi să fie într-un ceas bun, în ciuda tuturor problemelor. Vom reveni peste un timp cu o nouă selecție (dacă promisiunea care vi s-a făcut nu se va îndeplini). Nu e deloc neintemeiată ideea unei cărți (poate, la titlu ar fi bine să mai reflectați, și pentru sugestia specifică pe care recunoașteți că o degajă, și pentru alte probleme). Vă dorim succes !

C. Santidi, Rodica D.C., Gabriela Blebea : Sînt unele semne ; merită să insistați.

Anton Ana, Alexis de Chamonix, E. Kotzbacher (ceva în „Hala"), **Nicolae Căpățînă, Iosif Cunic, Bufniță Ovidiu, Dumitriu Nicolae, Popa Dan Mihail, Secar Bair, Sandu Chiseleteanul, Dumitrescu Marin, Petre Doru :** Nimic nou !

Gall Gabor, Ileana Dănuț, Mepetri, V. Bărdăuș, Morgan Antonel, D. D. Sandu, N. Amnaru, Marian Cesărean, M. Nedumerire, Stoica Alecs, Duca Mihai, Armin G., D. Bălinteanu, M. Amăriuței, Gal Victoria, Lungu Mircea, Anadol, Sebastian Monica-Aegissus, Dică Cristian, V. Parygeza, Măgureanu M.M., Bozga Daniel : Încercări modeste, fără calități deosebite.

Geo Dumitrescu

Poezii de Floriana Tei

Poesia

Și cînd o văd că ea nu vrea
că ea nu vrea la voi să vină
să vă vestească viața mea
și dorul aprig de lumină
și cînd o văd că ea nu poate
cu aripi două două boante
la voi să vină să vă spună
că am trudit o săptămînă
s-aduc pe lume un cuvînt
pînă mai ieri strivit de zgură
și cînd o văd că ea nu vrea
și cînd o văd că ea nu poate
un urlet pieptul meu străbate
pieptul meu șubred ce păzește
o inimă prea sănătoasă
care pe toți v-ar devora
dar oare biata se sfîșie
de colții groaznici de hîrtie.

Vîntul în iarbă

cu haina pe umăr zvîrlită
singur pe dealurile patriei
rătăcesc în același ritm
cu gîfîitul lacom al pămîntului
pe care mirosul cărnii mele
îl înebunește de poftă
înaintea mea liberă
privirea aleargă scormonește
un-ciine tînăr
ținut prea mult în lanț
se întoarce într-un tîrziu la mine
cel care mă aflu culcat
în iarba fragedă de primăvară
ale cărei firave brațe
le presimt avînd o monstruoasă
în neputința lor mișcare
de a mă prinde și-a mă devora
ostenită se întoarce privirea
lunecînd peste prietenul meu
adormit în iarbă
care se trezește o clipă
și-mi spune tot mai palid
mai depărtat
încearcă să adormi
atît de plăcut foșnește
vîntul în iarbă
încearcă să adormi spune
frunza din toamnă
prietenul uitat.

Epitaf

mîinile mele
n-au pretins niciodată
aripi înalte să fie sau
labe de cîrtiță oarbe
mîinile mele
între cer și pămînt
au tremurat
împăcate la gîndul
zăpezii lor viitoare.

Eroul principal

am încercat să comunic
prin niște canale secrete cu voi
cei stînd în aer apărați
coconi ori statuete
nu ați avut vedere
nu ați avut auz pentru mine
dar îndrăzneala mea
se cere socot pedepsită
de aceea
o mie de ochi aerul are
să mă pîndească pe mine
o mie de gheare
să mă înhațe pe mine
o mie de dinți
să mă sfîrtece pe mine
eu infimul mă sumețesc
lîngă tulpina ierbii
de lîngă care fug de-o viață
atît de aproape aflîndu-mă
pe buza aerului mă sumețesc
chiar pe ea și strig
iată-mă înhață-mă sfîrtecă-mă
cu dinții arunc-mă
în proaspăta groapă a vieții
nu se aude nimic

Elanuri vechi

uite cum ne devoră primăvara
am spus contemplîndu-mi carnea
cu porii larg deschiși mustind
o țesătură veche în ochiurile căreia
deși o port cu rîvnă-n soare
de-atita vreme nu mai prind nimic
exist pe țărm balenele se sinucid
cu gurile deschise într-un aer
prea mare pentru-a fi sorbit
sînt bucuros
vor fi din nou parfumuri tari
și lungi femei de harponat pe străzi
încerc un salt ornamental în jos
spre o natură binefăcătoare
dar trupu-mi scapă
mult prea larg brățară
strivind și flori și iarbă
nearmonios.

Căderi

cu această foaie de hîrtie
de-o aparentă docilitate
mă lupt
zvîrcolindu-se sub greutatea literei
se încăpățînează să nu fie oglindă
figurii mele răscolitoare
încerc să trec de această foaie de hîrtie
care de viață mă desparte
de această înzăpezită prăpastie
într-o viteză robitoare să trec
cu schiurile scînteind pe urma
fiecărei litere fiecărui cuvînt
din care sînt alcătuit
între două litere mă trezesc
între două ziduri înalte
răstignit.

Postfață la o masă rotundă

Urmare din pag. a 3-a

cuția în aspectul ei de bază, mărginindu-se la aspecte periferice. Sîntem preocupați să promovăm nu numai o arie problematică, ci și un stil de discuție. Experiența unei astfel de dezbateri frontale care nu evita nici problemele, nici operele, nici persoanele ne-a arătat că nu toți criticii și scriitorii sînt pregătiți pentru un dialog eliberat de lestul prejudecăților supărătoare. Promovînd un stil al dezbaterii frontale nu confundăm dreptul la cuvînt cu vacarmul. O opinie pentru ca să vadă lumina tiparului are nevoie nu numai de o bună articulație și de limpezime, dar și de respectul adevărului și de bună credință. Un punct de vedere se cuvine să fie chiar un punct de vedere, un fel de a privi lucrurile, dar un fel bine justificat de a privi lucrurile. Astfel de puncte de vedere, astfel de opinii, curajoase, bine implintate în solul faptelor revista noastră va publica întotdeauna cu plăcere.

Cu aceste rînduri de încheiere revista nu consideră dezbaterea încheiată. Odată făcut public punctul său de vedere asupra prozei de astăzi, revista nu va renunța la a mai publica articole despre proză ci, dimpotrivă, le va face loc de cîte ori va avea ocazia. O masă rotundă nu poate epuiza nici o problemă iar viața unei reviste e dată și de viața opiniilor pe care le pune în circulație. Desigur, țelul, finalitatea inițiativelor redacționale vor viza în permanență promovarea unei literaturi de valoare, realiste, izvorîtă organic din spațiul uman și social al vremii noastre, al istoriei noastre, din funciara aspirație umanistă a poporului român.

Desene de Liviu Rusu

Supremația personajului

Urmare din pag. 1

un pasaj, un capitol sau o operă întreagă, chiar dacă aș fi în stare să lămuresc frază cu frază, cuvînt cu cuvînt nașterea și dezvoltarea textului, toate astea nu explică tocmai ceea ce constituie arta. De ce o frază de zece cuvinte poate să zugrăvească un om sau un gînd sau un zeu ? De ce în zece pagini poate să trăiască o lume întreagă, vie, dinamică, puternică ? Întrebările se pot repeta la infinit. Răspunsul e însă unic, același : Opera de artă nu o alcătuiesc cuvintele, frazele sau paginile, oricît de meșteșugite, ci duhul dintre cuvinte, dintre rînduri, dintre pagini. Numai grație acestui duh tainic se animă materialul, dobîndește viață cuvîntul, se creează o atmosferă, o lume și mai presus de toate oameni". (Rebreanu : **Cum am scris RĂSCOALA.** Manuscriptum, 1, 1972).

★

Cine vrea să se pătrundă de ceea ce înseamnă **compoziția** unui roman poate reciti de trei, patru ori **Răscoala** lui Rebreanu. La a cincea lectură va observa că nici un amănunt nu e de prisos, cu toate că sînt atîtea **amănunte** în această carte, va băga de seamă că o dialectică tutelară a premers totul ; fiecare notă e la locul ei în această grandioasă simfonie ; un obiect banal precum umbrela arendașului Rogojinaru joacă un rol esențial în declanșarea și deznodămîntul acțiunii. Sub raportul compoziției (și numai despre asta e vorba acum) nu cred a fi în literatura lumii un alt roman care să depășească **Răscoala.** Asemenea lui sînt, bineînțeles, citeva.

★

Evoluție în artă. Luați bine seama la această periculoasă sintagmă ! Pe unii i-a dus la penibile impasuri. În ce sens evoluție ? — asta ar putea fi o întrebare. Doar sîntem pe alt tărîm, nu pe cel al tehnicii Fără tăgadă, cînd s-a descoperit o alta mai bună, cu un randament mai eficient, locomotiva lui Stephenson a intrat la muzeu. Și ce bună a fost ea într-o bună zi ! Dar au intrat la muzeu **Iliada și Eneida, Divina Comedia** și **Comedia umană, Mînăstirea din Parma** ori **Război și pace, Pădurea spînzuraților** ori **Baltagul ?** Dimpotrivă, strălucirea lor crește cu cît crește-n urmă timpul...

Un lucru simplu să observăm : trăind în aceeași epocă, doi scriitori nu sînt mari dacă se exersează într-una și aceeași modalitate. Legea operei e de a se constitui în unicat. Nimeni nu știe, nici chiar artiștii după cum am văzut, cum se concretizează această lege. Ei ne dau operele... Sadoveanu și Rebreanu au fost contemporani (născut în 1880 primul, în 1885 al doilea) — cine-i poate asemăna și cine (dacă nu e obtuz) l-ar socoti pe unul superior celuilalt ?

★

În arta adevărată nu există mode, sînt și-avem dreptul să ne alegem modele. Cînd intrase cu totul în desuetudine, Ion Budai-Deleanu nu s-a sfiit să-și ia drept model epopeea, **Iliada și Eneida,** și, **pentru că a fost în stare,** ne-a dat capul de operă care se cheamă **Țiganiada. Că foarte mulți** au încercat și ei alte „...iade" și nu le-au reușit e cu totul și totul altă chestiune.

Da : evoluează lumea, oamenii, relațiile dintre oameni, filozofiile lor, interesele lor, veșmintele, locuințele, toate cadrele materiale în care se mișcă, mijloacele de care dispun în relațiile lor firești sau antagonice cu natura — iar romancierul cată să țină seama de toate acestea. Indiferent de model, opera trebuie să fie databilă în timp și localizabilă în spațiu.

Mai evoluează și sensibilitatea cititorilor, iar dacă nu le oferi acestora operele în care să-și regăsească sensibilitatea lor actuală îți refuză opul, căci ontogeneza sensibilității lor o vor găsi în operele create pînă la tine.

★

Nu există operă originală sută la sută. Cine-și bate capul să obțină așa ceva umblă după o himeră. Uzînd de **metoda** lui Balzac, Călinescu a obținut un roman nou, **Enigma Otiliei.** A avut talent și a nimerit la esență: Stănică Rațiu nu putea fi găsit decît pe malurile Dîmboviței în perioada dintre cele două războaie.

★

Prozatorul, am mai spus-o și altădată, e un martor care judecă. Judecă pe alții și se judecă și pe sine. De aceea trebuie să fie drept și să nu se încline decît în fața adevărului. Povestea pe care le-o oferă oamenilor cată să fie reală și semnificativă, superior accesibilă, să nu „excite, ci să incite" (Călinescu), să militeze, întocmai ca și basmul, pentru triumful binelui asupra răului. Asta nu înseamnă ca artistul să-și moralizeze povestea, devenind scolastic, și nici să abandoneze de la specificul inefabil al meseriei lui. El să fie întîi și-ntîi un om printre oameni și numai dacă tentativa îi va reuși să se lase pus de oameni ca unul între ei.

Calchiind pe cineva, putem spune că trebuie să ne străduim ca poveștile noastre să nu răpească nimănui singurătatea fără a-i ține tovărășie.

parodii

ANGHEL DUMBRĂVEANU

Amfore și platani

„O mare a mirării mele"

Calipso, tu, înmiresmată ca un ștergar spălat în riu.
Îndărătnică fire, rotitoare ca platanii
o, cum te-am căutat pe plaja aglomerată.
încercînd să te recunosc după alunița dorsală.
Se făcea că te duci legănîndu-te magic
aerul scînteia la atingerea ta și un vînzător
de pepsi-cola uită să mai decapsuleze
drept pentru care primi o mustrare verbală.
Cum te duceai, vapoare și rodii purtînd
și dantele apretate și clipsuri de 4,50...
Calipso, antilopă cu șoldul lung ca șoseaua
Arad-Timișoara, inoxidabilă, grea ca
o marcă de automobil, cu alge în păr,
alergînd în timp ce eu mă interesam
de starea sănătății tale de algele
care-ți cresc în păr, lumină a lumii
icoană, heruv, nimfă, bacantă, ș.m.d.
taci vîntule, o, taci
nu te mai urca în platani și-n copaci...

Mircea Micu

CUVINTE RARE : pintec, Thor, Etiopia, oglindă, Narcis, amforă, Damian Ureche, ceașcă, cremă, Nivea, Adam.

SELECȚIE METAFORICĂ : „La vatra împlinirii, femeia și unealta / E-un crez de iarbă crudă și unul de pămînt. / Bărbatul Salomeii a fost plecat cu alta, / Rid fete pe biserici îmbrățișate-n vînt".

revista străină

● **FIGURI REMARCABILE ALE REZISTENȚEI FRANCEZE,** cum ar fi minerul Charles Debarge, lucrătorul metalurgist Yves Kermen, șeful federației comuniste din Aude, Maurice Romagon, Joseph Epstein, apar în paginile volumului lui Albert Ouzoulias, „Les Fils de la nuit", apărut în editura Grasset. Autorul, unul din puținii supraviețuitori ai primei generații de franctirori comuniști, — Colonel André în Rezistență — a vrut să fie martorul acelor eroice ale tovarășilor lui. Atît în primul său volum, „Les Bataillons de la jeunesse" cît și în cel de față, își dovedește credința în oameni, compasiunea pentru suferințele și spiritul lor de sacrificiu.

● **EDITURA POLONEZĂ INTERPRESS** din Varșovia a tipărit în limbile poloneză, engleză, franceză, germană și rusă lucrarea lui Mieczylaw Juchniewicz : „Polonia în mișcarea europeană de rezistență". Este evocată aci activitatea polonezilor în timpul celui de-al doilea război mondial, în luptele partizanilor din diferite țări din Europa. Întocmită pe baza documentelor aflate în arhivele poloneze și străine, lucrarea ne face martorii întemeierii, dezvoltării țelurilor, ai formelor pe care le-a luat Mișcarea de Rezistență, cît și a rolului jucat în făurirea victoriei împotriva fascismului. Sînt incluse memorii și relatări ale martorilor evenimentelor epocii, volumul în întregul lui fiind o mărturie a fraternității popoarelor în lupta împotriva dușmanului comun, fascismul.

● **BIBLIOTECA NAȚIONALĂ DIN PARIS** a achiziționat de curînd un manuscris al lui Gustave Flaubert. Este vorba de manuscrisul romanului „L'Education sentimentale" care făcea parte din colecția lui Sacha Guitry. De aci înainte, manuscrisul acestui faimos roman, care nu a fost niciodată analizat, va fi la îndemîna criticilor.

● **JOHN BRENNER** este autorul a mai mult de șaizeci de volume, unul din cunoscuții scriitori englezi de știință-ficțiune contemporană. De curînd a fost tipărit ultimul său roman „Turma oarbă" (ed. Grasset), în care autorul se alătură acțiunii internaționale împotriva poluării, descriind un glob pămîntesc devastat și pustiit prin risipă și poluare. Scris cu o tehnică deosebită, întîlnind ca într-un caleidoscop personaje ale căror destine se leagă fără voia lor unele de altele, romanul lui Brenner este o convingătoare pledoarie împotriva poluării.

● **ORAȘUL HAMBURG ADUCE UN DUBLU OMAGIU MARELUI PICTOR OSKAR KOKOSCHKA ;** Casa de Artă de lîngă poarta Ferdinand expune lucrările cele mai recente ale artistului, iar Casa B.A.T.

Kokoschka : „Fată cu pisică" — ulei 1973

îi expune principalele opere făcute din 1953 incoace. Acest dublu omagiu este adus artistului cu ocazia împlinirii a 89 de ani. Pe lîngă vederi ale metropolelor europene, portrete, autoportrete și prezentări programatice, Casa B.A.T. expune tablourile hamburgheze. Cele patruzeci de picturi printre care și „Fata cu pisica" au fost create de artist după 1953 cînd s-a stabilit la Villeneuve în Elveția. Ridicînd omul la rangul de criteriu al tuturor lucrurilor, Kokoschka se opune dezumanizării societății. Graficile, acuarelele și schițele de la Casa de Artă reprezintă o noutate, mare parte dintre ele fiind expuse pentru prima dată. Acuarelele, în special naturile moarte sau **Grădina din Villeneuve** se numără printre cele mai senine creații ale lui Kokoschka.

● **POETUL PERUVIAN NICOMEDES SANTA CRUZ** a publicat în editura Losada din Buenos Aires, volumul de poezii „Ritmos negros del Perú". Criticul Sebastián Salazar Bondy relevă într-un comentariu că în acest poet găsești în mod armonios „două elemente fundamentale" care îl diferențiază de ceilalți poeți peruvieni : prima este simplitatea și naturalețea sa, înțeleasă ca o manifestare care izvorăște fără ajutorul unei culturi sistematizate, iar apoi este sentimentul negrului care își omagiază țara.

● **EDITURA GALLIMARD** publică în Collection Blanche al patrulea și cel din urmă volum din Carnetele lui Henry de Montherlant : „Tous feux éteints" (Carnets 1965, 1966, 1967, Carnets sans dates et Carnets 1972). Această lucrare postumă aduce, ca și precedentele — apărute în aceeași editură (Carnets 1930—1944), „Va jouer avec cette poussière" (Carnets 1958—1964) și „La Marée du soir" (Carnets 1968—1971), — o lumină mai puternică asupra omului și moralistului. Notîndu-și reflecțiile cu privire la lucrul și la întîlnirile pe care le avea cu diverși prieteni, sau cunoscuți, Montherlant își vorbește și ne vorbește, prin propriul său orgoliu și prin dorința sa de singurătate.

● **EDITURA ENGLEZĂ KIMBER** publică volumul „Napoleon's Death — An Inquest" (Moartea lui Napoleon — O anchetă) de Frank Richardson. Pentru autor, care este și militar și medic, moartea împăratului îi pune două întrebări, una din punct de vedere medical și a doua din punct de vedere politic, pentru a lămuri care a fost cauza morții și de ce această moarte a devenit un adevărat mister, în jurul căruia s-au brodat atîtea legende și au rămas atîtea dubii cultivate cu grijă. La prima întrebare, medicul argumentează convingător că Napoleon nu a murit în urma unui cancer la stomac, ci dintr-o hepatită endemică, de fapt chiar insula Sf. Elena fiind una din cauzele morții. Din punct de vedere politic, autorul demonstrează pentru ce era nevoie ca admiratorii și dușmanii lui Napoleon să dezbată nu numai cauza, dar chiar și data morții lui.

sport

Erori... dar nu numai de stil

Într-un simulacru de analiză a activității echipei naționale de fotbal ziarul **Sportul** găsește în sfîrșit pricina pentru care aici merg rău lucrurile. Cu alte cuvinte, inconstanța și slăbiciunile echipei naționale, și nu rareori incompetența unor comentarii sportive s-ar datora, nici mai mult nici mai puțin, cronicarilor de sport din revistele de literatură. Ciudată concluzie pentru analiza unor rezultate sportive. Dar elocventă, zicem, pentru felul pieziș de a pune lucrurile, pe care îl întîlnim de multe ori în cronicile și articolele dedicate fotbalului.

Din cîte știm noi, nici Fănuș Neagu și nici alți semnatari de rubrici sportive în publicațiile culturale n-au alcătuit și condus de pe margine echipa României la Copenhaga. Adrian Păunescu nu este, în nici un caz, oricît ar părea de ciudat anonimilor din **Sportul,** cel care striga de pe margine jucătorilor echipei noastre în meciul cu Scoția : „Mingea acasă !". Nu Teodor Mazilu este cel care a înlocuit, în același meci cu Scoția, un atacant lovit cu un mijlocaș. Nu semnatarii rubricilor sportive din revistele de cultură sînt cei care impun și susțin jocul defensiv al echipei naționale. Nu ei țin cu dinții să-și-ntîi un om printre oameni și numai dacă tentativa îi va reuși să se lase pus de oameni ca unul între ei.

Calchiind pe cineva, putem spune că trebuie să ne străduim ca poveștile noastre să nu răpească nimănui singurătatea fără a-i ține tovărășie.

Nu rubricile de sport la care se referă „analiza" din **Sportul** întreține în jurul naționalei de fotbal și a mișcării noastre fotbalistice un climat de falsitate. Nu aceste rubrici sportive susțin că fotbalul românesc este sărac în talente și că este neputincios în întîlnirile internaționale, așa cum se susține mai mult sau mai puțin fățiș de ani de zile în unele publicații „de specialitate". Nu aceste rubrici sportive sînt cele ce nu vor să vadă și să susțină înnoirea lotului reprezentativei de fotbal. Nu ele trag concluzii defetiste privind posibilitățile fotbalului românesc.

În loc să vadă explozia întregii noastre mișcări sportive, numărul mare de jucători de fotbal care au apărut în ultimele trei decenii, să înțeleagă semnificația noilor centre fotbalistice din țară, să consemneze grăitorul număr de jucători tineri de real talent care a apărut, unii comentatori de specialitate se refugiază într-un vechi și obosit refren la adresa fotbalului românesc. În schimbul acestor minimalizări care privesc mișcarea sportivă românească, aceeași comentatori sportivi fac — prin informația simplă, cronică sau articol — elogiul, de multe ori necondiționat, al echipelor străine de fotbal. E de ajuns ca o echipă să fie situată ceva mai la vest sau nord de noi pentru ca ea să întrunească sufragii dintre cele mai puternice. Citiți prezentările care se fac echipelor străine de fotbal în publicațiile noastre de specialitate și genuflexiunile nu vor fi greu de detectat. Se mai poate vorbi aici de competență ? La ce slujesc toate acele numeroase deplasări peste hotare pentru a urmări evoluția diverselor echipe dacă în prezentarea lor nu intervine un ochi lucid ci sînt reluate, fără spirit critic, informații pe care stilul de reclamă al presei occidentale le umflă ca pe niște baloane de săpun ? Și unde mai este atunci priceperea ? Echipa Scoției prezentă la București s-a arătat a fi o echipă vincibilă și deloc la clasa pe care publicațiile de specialitate i-au acordat-o. Asta nu se putea vedea și știi din timp de către cei ce au acest rol ? Și, în primul rînd, de unii semnatari din presa sportivă ? Faptele ne spun că unele articole din presa de specialitate întreține un climat psihologic dezarmant printre fotbaliștii noștri. În această presă se uită că și fotbaliștii români au la ora de față o certă clasă internațională și că pe tabloul confruntărilor fotbalistice actuale România e privită ca o echipă redutabilă. Obișnuite să prezinte pe mai toți adversarii noștri, mai ales profesioniști, ca pe niște supermani multe articole „de specialitate" nu pot să ducă decît la crearea unei stări de spirit care nu încurajează performanța. Pentru ce un climat de groază în cabine (informație dată de **Scînteia**) înaintea meciului cu Scoția, de vreme ce echipa noastră numără jucători ca Dumitru, Dudu Georgescu, Dobrin, Kun, Balaci, Crișan ? De unde ideea că sportul îl fac numai unii și că ceilalți sînt nechemați ?

Comentariul sportiv trebuie să promoveze cu strictețe pe cei mai buni într-o selecție riguroasă. Iată altă cale pentru întreținerea unei bune atmosfere de lucru. Ce citim însă în cronicile din **Sportul** dedicate echipei ? În meciul cîștigat cu 6—1, în care contribuția lui Dinu a fost neinsemnată el primește de la comentatorul sportiv al ziarului **Sportul** aceeași notă 8 ca și Dumitru care a jucat excelent, **dar cu un punct în plus față de Dobrin, evident superior lui Dinu ca prestație fotbalistică.** Cui folosește ? În meciul cu Scoția, în care jucătorul Dinu și-a dovedit din nou inutilitatea în teren, primește din nou notă egală cu Dumitru, acesta cu o prestație mult mai mare și cu a lui Dobrin iarăși superior majorității prin jocul său. Din cîte știm nici aceste note n-au fost date de cronicarii revistelor culturale. Meciul cîștigat cu 4—0 în fața Danemarcei îi aduce lui Dinu o nouă gratificație : 7, la egalitate din nou cu Dumitru cînd acesta fusese de departe jucătorul cel mai bun al naționalei noastre. Aceste aprecieri care sfidează evidența nu pot să întrețină un bun climat echipei naționale și nici să acorde aureola autorității morale creatorilor lui.

În citata „analiză" scrie negru pe alb că meciul cu Scoția n-a fost cîștigat din pricina accidentării lui Dudu Georgescu și a ratărilor lui Dobrin. Lipsa de perspectivă a acestor aprecieri e dezolantă. Meciul a fost ratat pentru că a fost prezidat de concepția jocului la noroc ; el s-a pierdut în cabine și nu din pricina a doi jucători. Astăzi, cînd se știe că un meci nu se cîștigă cu un jucător sau doi ci prin jocul de echipă (așa a egalat Scoția) astfel de concluzii prezentate drept competente sînt mai mult decît 9 eroare.

Addidas

contemporanii noştri

Al. Philippide şi lirica măştilor

Acceptînd premisele criticii moderne, poeticul ar putea fi considerat ca efectul unei construcţii complexe de sens, adică al unui repertoriu de teme şi figuri, profund unitar în structura sa intimă dar provocînd la fiece lectură un nou „şoc", deschizînd alte posibilităţi de interpretare.

Dintr-o astfel de perspectivă valoarea textului literar ar rezulta din solidaritatea diverselor nivele de semnificaţie, din convergenţa sensurilor conform logicii interne a „figurilor". Pornind de la aceste consideraţii, lirica lui Al. Philippide ne apare ca unul dintre cele mai originale universuri, tocmai datorită consecvenţei şi coerenţei demersului poetic. „Intenţia fundamentală" — pentru a prelua un termen din J. P. Richard, care credem a ordona şi structura imaginarul philippidian — este aceea a unei experienţe totalitare cumulînd ascensional trei mari ipostaze ; existenţială, a cunoaşterii şi ultima, ideală sau absolută. Acest ambiţios itinerar care reverberează într-o multitudine de nuanţe, ni se relevă însă, străbătînd semnificaţiile unei triade de „măşti" lirice, rezumînd la rîndul ei experienţe numenale. Este vorba de ceea ce am numi **tema nebunului, a demonului grotesc şi a iniţiatului.** La rîndul lor, aceste simboluri pe care le vom urmări în evoluţia lor, de la existenţă la absolut, creează noi jerbe de convergenţe, îşi răspund şi se iluminează reciproc. În plan existenţial „nebunul" exprimă, dintre cele trei măşti (după cum se vede la toate nivelele există o ierarhie ternară), experienţa comună a trăirii chiar dacă, manifestată în gesturi bizare, de o bizarerie nedepăşind însă limitele contingentului. „Nălucă" alergînd fantomatic prin păduri, gropar lunatic dansînd noaptea-n cimitir sau „bufon verde" păşind regeşte „cu evantaliul rupt", nebunul îşi trăieşte ignorat, şi spre deosebire de ceilalţi, sincer şi totalitar actele. „Bufonul verde trece cu evantaliul rupt... / Se duce să se-nece / Bufonul care trece... / — Iar Capucinul serii cu glas neîntrerupt psalmodiază. / De la castel coboară pe trepte azurii. / La lacurile moarte / E-atita de departe ! / — Iar Capucinul serii cu note fumurii / Psalmodiază."

Nebunia este deci, la Philippide, doar o modalitate de a situa viaţa într-un plan ridicol şi tragic în acelaşi timp prin intensitatea cu care este percepută în formele concrete, derizorii dar şi în doza de himeră care nu face decît să-i accentueze precaritatea. „Şi-atunci nebunii care-ntr-una urlă / Cu sufletul la gură ca o surlă / Cînd clopotele-n fiecare turlă / Cu ură-şi muşcă frînghiile, botniţi, / — Nebunii intră pe furiş în casă. / Şi tac din gură şi se-ascund sub masă ; / Căci trebuie să ştiţi că din clopotniţi / Îndată clopotele au să zboare / În cavalcadă către soare. / Şi-au să se-ntoarcă liniştit, la trap / Să ne cadă pe cap, / Să ne cadă pe cap". De la groaza de apocalips a nebunilor, pînă la umbra lui Hamlet „prinţ nebun, hrănit din vis", nu este decît un pas. Dar himera hamletiană nu este decît pedeapsa căutării unor adevăruri interzise, a unui gest intrat în legendă prin eşecul său. „Biet prinţ nebun, hrănit din vis, menit / Să cauţi veşnic visul care doare, / În fulger negru a încremenit / Răzvrătitoare / De infinit." Dar visul prinţului „blestemat", blestemat şi înnebunit, pentru că nu a putut suporta revelaţia teribilă a tainelor supreme, a infinitului, este sortit să rămînă, prin destinul său, necunoscut cunoaşterii omeneşti. Dar stadiul absolut al nebunului îl reprezintă chiar demiurgul, divinitate grotească, devenită acum „scamator" într-un decor de circ cosmic, derizoriu. Creaţia este şi ea, un act de bufonadă, mai bine spus o antigeneză. „Întinse-n zare braţele-i vinjoase / Şi le-ncordă cu mîini încovoiate / Parc-ar fi strins nişte otgoane groase / Apoi, plecîndu-se uşor pe spate / Trase / Spre dînsul zările ca nişte pînze ; / Şi-atuncea cerul se-ncreţi, se strînse / Se ofili / Şi, tremurînd din mîile de cute albastre / Mototolit se prăvăli / La picioarele noastre." Demiurgul nebun inscenează un spectacol burlesc care este cel al propriei distrugeri într-un cosmos iluzoriu, aparent, „o perdea" aşcunzînd „imensa schelărie a haosului negru". O colosală viziune mecanică şi vetustă a unui univers pustiu, osificat, macerat de timp, unde chiar şi vidul nu este decît o formă a „ruinării", a putrefacţiei anorganice. „Imensa schelărie a haosului negru / Cu pinze de păianjen prin hăurile-astrale / Şi care-ar fi putut din clipă-n clipă / Să se prăvale / Şi să

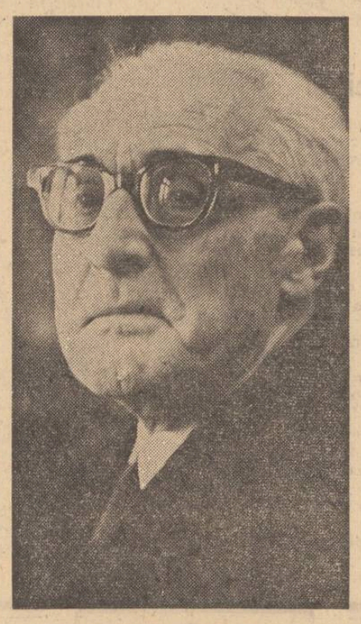

mă-ngroape sub ruine / Cu-n zgomot mai strident decît tăcerea."

Dacă nebunia se consumă nevinovat, în atitudini individuale, avînd drept cadru un peisaj straniu sau caricatural dar izolat, demonia implică la scară cosmică monstruosul, grotescul într-un spaţiu aberant („Tainicul tel"). Trecînd printr-un teritoriu halucinant, sufocat de construcţii bizare „vălmăşag imens de scări" „haotică grămadă", poetul întîlneşte într-o terifiantă viziune, o pădure de coloane, avînd drept capiteluri capete de demoni. „Şi ce pocite chipuri / Strîmbe guri / Tumefiate buze, nasuri roase / Obraji cu negi cît nişte nuci, frunţi joase / Ochi storşi, urechi pleoştite, tot figuri / Dintr-un muzeu de monştri pată scoase !" Dar dacă lunaticii îşi trăiau spaima ascuns, în tăcere, măştile groteşti se împroaşcă „cu ocări şi răcnete de ură", cu „ţipătul năting de cucuvaie / Din toate gurile : Eu ! Eu ! Eu ! Eu !" Este evident o replică polemică la egocentrismul romantic, o demitificare în plan existenţial a eului, dezvăluind ordinea inversă a lucrurilor sau, pentru a folosi un motiv medieval, „lumea pe dos", realitate de care poetul ia act fără surpriză, într-o ordine pe care deocamdată o acceptă ca firească. „Şi sus, ca stîlpnicii din vremi străvechi / Rînjindu-şi colţii şi stringîndu-şi pumnii, / Un demon sta pe creştetul columnii / Şi mă privea ca un prieten vechi." Ceea ce nu se întîmplă atunci cînd demersul se desfăşoară în registrul cunoaşterii. „Prin nişte locuri rele" — este parabola unui periplu eliberator, a descoperirii treptate a conştiinţei poetice ce îşi afirmă cu necesitate libertatea chiar dacă nu-i cunoaşte încă sensul, a incompatibilităţii cu absurdul unei lumi larvare, monstruoase, dominată de prezenţa unui „zeu, invizibil." Scena se desfăşoară şi de astă dată într-un spaţiu al nonsensului, un oraş labirintic „încîlcit amestec uriaş / De scări, de stîlpi, de bolţi, de monumente" unde locuitorii, într-un delir de mascaradă, participă la adulaţia unei divinităţi inexistente. „Scamatorul de pe munte", apoi „Demon", nu mai este acum decît **un semn al lipsei transcendentului.** Aşteptarea poetului se transformă într-un act de revoltă negator. „Toţi tresăriră — atunci în jurul meu, / Cutremuraţi de-o-nfiorare gravă. / Simţeau apropierea unui zeu ? / Dar nimeni nu se pogorî din slavă . / Dar n-am mai aşteptat cu laşitate / O hotărîre-a ticăloasei sorţi / Şi am pornit în grabă către porţi / Sărind peste spinările plecate".

Din acest moment Al. Philippide renunţă la peregrinarea într-un tărîm inutil, vidat de semnificaţii „templul Nimănui", „aur sterp", „vis schilod", „avînt van", unde singurele atitudini posibile erau mimarea nebuniei sau monstruosul burlesc, pentru a se identifica cu **un traiect superior, al iniţiatului,** ale cărui simboluri sînt Alexandru Macedon — Prometeu — Poetul elin. Prima treaptă a iniţierii o constituie desigur Alexandru Macedon, pentru care cucerirea este un mod de a cunoaşte, de a trece peste discontinuităţile geografice, de a le unifica într-un sens civilizator. Cu un alt termen, de a cosmiciza lumea. „Ai spulberat imperii străvechi, ai şters hotare / Şi-ai măsurat cu pasul voinicelor falange / O cale de la Nil şi pîn-la Gange / Bătătorind-o trainic spre-a răspîndi mai bine / Prin Asia-n crepuscul luminile eline." Efortul lui este acela de a asuma existenţa totalitar, de a armoniza contrariile într-unul, de a ordona şi integra unui model, cel al lumii raţionale, greceşti, ceea ce părea ireversibil despărţit.

Visul demiurgic al lui Alexandru Macedon este realizat însă pe o treaptă superioară, de Prometeu, cel care deţine cunoaşterea absolută dar cu preţul unui imens sacrificiu. Condamnarea la neînţelegere şi solitudine eternă. Gestul lui este acela al Meşterului Manole, victima propriei opere geniale. Dispariţia titanului în hăurile fără margini, îi consfinţeşte însă creaţia. „Şi-acum — / Într-un virtej cotropitor / Ca un vulcan lumina-n mine fiarbă ! / Avînt, o, Cer ! O, vînt, aripi ! Să zbor ! / Să simt cum creşte-n mine nemărginirea oarbă / Bulboana soarelui clocotitor / Pe veşnicie să mă soarbă !" Dar masca ideală a lui Philippide, o reprezintă poza poetului, oficiind cu eleganţă şi subtilitate, într-un spaţiu somptuos-legendar, cel elin. „Sub cel de-al treilea Ptolemeu, / La curtea din Alexandria, / Mi-am dovedit cîndva şi eu / În hexametri măestria / Şi-n vila mea de lîngă Nil / Sub ochii stelelor amice, / Am preamărit în nobil stil / Părul reginei Berenice." Între simbolurile lumii lui Ausonius, rafinatul poet alexandrin, ce descoperea „apropieri subtile între o roză tînără şi-o stea" şi înţeleptul Evandru, sihastru al miticiei naturi virgiliene, se înalţă nadirul philippidian şi punctul terminus al dramaticei sale căutări, spaţiul poeziei, pură emanaţie muzicală a spiritului. „De sufluI lor melodios sorbită, / Cărarea suitoare pierind într-o clipită / Lăsîndu-mă la poala acelei ireale / Sonore Aurore Boreale. / Putea-voi oare călăuzi / Să dibui puntea dintre privire şi auz / Şi cumpănindu-mi firea-ntre-amîndouă / Să gust cu adîncime şi nesaţiu / Senina voluptate nouă / A timpului scăpat de spaţiu ?"

Maria Dorobanţu

Virgil Teodorescu şi mecanica fluidelor

Poet de factură suprarealistă în poezia sa de început, Virgil Teodorescu reclădeşte universul după principii proprii, dîndu-i de fapt o nouă coerenţă. Universul suprarealist este haotic, arbitrar, absurd, dar nu se sustrage semnificaţiei. Suprarealiştii dinamitează universul pentru a-l recompune apoi din sfărîmături, dar sfărîmăturile se organizează într-un nou înţeles, fie el mai obscur şi mai tulburător. Din acea alăturare, părînd cu desăvîrşire arbitrară, a fragmentelor izolate, se iscă acelaşi unic, indivizibil şi indestructibil univers al nostru, altfel privit.

Universul poetic al lui Virgil Teodorescu se recompune din detalii familiare şi elemente primordiale, neştirbit de bogat, vast şi complicat. Haosul este numai aparenţă, căci poetul simte în adîncul fiinţei sale ceea ce leagă lucrurile între ele.

Fluidele sînt liantul şi în acelaşi timp elementul vital al universului său poetic. Acest simţ neobişnuit al celor mai subtile mişcări ale fluidelor care îl leagă pe poet de viaţa Universului, această intimitate neîncetată cu materia în forma ei fluidă marchează la nivel estetic poezia lui Virgil Teodorescu, manifestîndu-se prin dereglare stilistică, acea reaşezare, reinventare — semnul unei constante a structurii personalităţii poetice.

Aproape că nu există poem în culegerea **Blănurile oceanelor** şi în volumele ulterioare în care să nu se simtă legănarea fluidului atotstăpînitor. Materia fluidă se revarsă sau se însinuează în toate poemele ce definesc universul lui Virgil Teodorescu.

Este imposibil să nu se remarce frecvenţa — semnificativă sub raport stilistic şi corespunzătoare aspectului tematic, deşi nu la un nivel superficial — a termenilor ce definesc sfera fluidelor cu toate contingenţele ei. Apele, valurile, cascadele, curenţii marini, sevele, sîngele, simbolicul „fluid negru" şi, — prin analogie — părul, pentru aparenţa sa fluidă, valorile, îşi clatină fiinţa în toate poemele, marcă inconfundabilă a personalităţii poetului.

Virgil Teodorescu îşi declară undeva „dragostea de moluşte şi dragostea (...) de curenţi marini", el care este mereu fascinat de „curenţii marini în vasele de cleştar", de „fluxul de seară al mării din sud", de „Superbele spectacole din fundul mărilor / Acolo unde curenţii reci înundă curenţii calzi", de tot ce este „sînge tainic şi fierbinte", „cascada blondă a privirii", „focul lavei", tulburat de „jumătatea lichidă din noi".

Fiinţa sa este hipersensibilă la acea subtilă mecanică a fluidelor, care este viaţa universului său. Poetul simte şi vede dincolo de fenomene fluxul tainic sau pulsaţia năvalnică a sevei — sîngele lumii vegetale, a sîngelui — seva lumii animale, a apei — sîngele şi seva lumii minerale, a „umorilor" — seve ale sufletului, toate unindu-se în acel unic şi fascinant Fluid care circulă în arterele universului.

Această hipertrofie a sensibilităţii sfîrşeşte prin a fi dureros de copleşitoare pentru vizionarul căruia îi este hărăzită. De aceea poetul încearcă să revină la trăiri mai comune, mai terestre : „am luat hotărîrea de a înregistra, cît oi mai trăi / senzaţiile cu tot păienjenişul lor translucid / urmînd legislaţia cuminte şi sigură / învăţată în şcoală / care explică succint, în mod exemplar / şi la îndemîna orişicui / mecanismul relaţiilor dintre / lumea exterioară şi cea lăuntrică" **(Sens unic).**

Tentativă zadarnică, pentru că-i este dat poetului să vadă mai mult, să-şi poarte „surîsul (...) de biruitor / **halucinat** ca braţul înotătorului / prin infinita nervură a mării" să simtă mereu „nervura de sînge care străbate lumea", să urmeze „despicînd hula marină spre Capul Horn / voiajul prin galbena miere a sevei fierbinţi / dinafară înăuntru / din exterior în interior" **(Sens unic).** Menirea sa este aceea pe care metaforic o defineşte în poemul **O picătură de apă :** „se răsuceşte fluviul spre sfîrşit / şi se întoarce la izvorul său".

Împăcat, poetul îşi recunoaşte şi îşi acceptă harul de vizionar : „Dar n-am rămas un sculptor al blocului de noapte / Ci-am fost ghiocu-n care piraiele de şoapte / îşi regăsesc ecoul din cascade" **(Fragment autobiografic).**

Această intimitate cu fluidul primordial generează viziuni ale triumfului elementului lichid „din patul tău ţîşnesc izvoarele termale / în care florile mor magnetizate / în patul tău se repetă pămîntul / se repetă retragerea apelor"; „Cetatea de pămînt crescînd oval / prin median, amonte şi aval, / prin laterale galerii sub apă, / începe-n casa fluviului să-ncapă / şi să-l supună, / după lungi strădanii, / în sfere frînte, reliefuri stranii, / mortificate şi-adunate toate / în marea, **ultima cursivitate" (Oglinda unei clipe).**

Panta rei — totul curge. Este firească o asemenea viziune la un poet în asemenea măsură sensibil la elementul fluid : „În timp ce minutarul se răsucea-napoi, / ca riurile ce spre sursă curg / stăpîn peste-al materiei convoi, / s-a ridicat bătrînul demiurg".

Totul curge, „văzduhul se topeşte ca bulgărul de ceară", se iscă „arătări fluide", viaţa însăşi este o curgere : „E viaţa noastră astăzi trecută de amiază / şi spre-nserare curge **ca apa spre liman".**

Tot metaforic este sugerată starea poetică în dedicaţia la **Spectrul longevităţii :** „Celor cărora, dincolo de hermetismul datorat procedeului elaborării acestor texte, li se relevează sensul profetic, **fluidul negru care le inundă",** poate aceleaşi despre care poetul spune „Ceea ce caut în ecou, e **fluidul negru".**

Sensibil şi atent la mişcarea apelor, la curgerea fluviilor, poetul simte cum „sîngele porumbeilor curge vaporos" şi îşi doreşte, în preajma iubitei : „să pot privi prin tine cum curge sîngele cînd / dormi". Întors asupra sa el simte iubirea ca pe „un flux în vinele mele murdar de plante şi rechini", arzînd în „Sîngele meu care creşte dincolo de oceane dincolo / de păduri dincolo de degete", acelaşi sînge care este „un ceai tare în care meduzele se descompun".

Ca forme ale fluidului primordial, apa, sîngele, sevele sînt încărcate de acel sens vitalist ce potenţează puternic poezia lui Virgil Teodorescu. Poetul care simte glasul iubirii „în clocotul din lemn", este fascinat de „cei doi paşi înapoi pentru victorie / Cei doi paşi înapoi ca seva retrăgîndu-se în rădăcinile glorioase", ascultă copleşit cum „Trosneşte-n arbori scoarţa pocnind de umezeală", priveşte îmbătat „Cum scînteiază seva, în muguri dînd năvală".

Fluidul, iubit şi simţit cu toată fiinţa, este principiul fertil al poeziei lui Virgil Teodorescu, înzestrat cu un dinamism poetic exploziv în imagini ca cele din poemele **Destin** („Cu cît se duce apa pe girlă, cu atît / din munte izbucneşte-un izvor mai zădărît / decis să-nvingă spaţiul şi să despice stînca") şi **Revine :** „Întorsătura apei în patul ei culcată / e alta după colţul de stîncă detunată (...) / se tulbură şi iarăşi se limpezeşte-n prunduri / se-aruncă într-o copcă şi iese din străfunduri / dispare şi revine, ţintind pînă departe / schimbată şi aceeaşi mereu şi fără moarte".

Sensul vitalist al fluidelor în mişcare impetuoasă se afirmă poetic şi în alcătuiri imagistice ca acestea: „Iată-n văzduh adînca şi torturata vale / străpunsă de efluviul enormelor furnale / şi herghelia asta de păcură zburînd / prin ţevăria groasă înfiptă în pămînt".

Energiile fluidului vital se concentrează, în viziunea poetului tinzînd spre desăvîrşire, în poema **Centrifugala cursă,** într-o imagine proiectată la impresionante proporţii simbolice : „Pămîntul, însetată sugativă / va soarbe-n el tot singele fecund / şi va preda luminii, de la fund, / primordiala floare colectivă".

Fluidul prim şi ultim, fertil şi purificator, este însă apa, marea primordială : „Căci marea clătinîndu-se într-un delirant echilibru, / transformă orice obiect, oricît de înfăm şi deplorabil uzual / într-un voal nupţial, într-un / sărut cataleptic".

Pe această mare poetul navighează metaforic, în apele ei este înotător halucinat, corabie, scufundător. El care ştie care sînt sensurile adînci ale plutirii **(A pluti),** el al cărui gînd pluteşte cu „pana minţii dusă mereu din port în port", se simte marcat de embiema „mării noastre" : „Maşină uriaşă de spart curenţi şi nave / înfatuat ţinut al vieţii crude / eu îţi mai port şi astăzi, încă ude / onericele tale laticlave".

Vechea metaforă a navigării dobîndeşte o notă particulară, greu de sesizat : „Lăsăm să treacă vase de pavoaz de vis / prin apele tăcute sau pline de ravagii / lăsăm să treacă vase pe care naufragii / nu pot să le împingă în abis" **(Vom fi pe punte).**

În viziunile suprarealiste, ca şi în poezia de mai tîrziu, fluidele circulă neobosit, fertilizînd universul poetic al autorului. Dar imaginea acestui fluid îşi dobîndeşte adevărata forţă poetică privită de la distanţă, din perspectiva întregii poezii a lui Virgil Teodorescu.

Sultana Craia

Nichita Stănescu şi „postulatele"

Motivul oului, abordat de Nichita Stănescu într-o manieră proprie în **Elegia oului, a noua** (volumul **11 Elegii,** 1966), revine, pe noi coordonate, în **Laus Ptolemaei** (1968). Oul, simbol al vieţii, este opus sferei, „idee meschină", perfecţiune abstractă, rece. Diatriba poetului nu vizează numai sfera, ci ideea de rotund, de curbură, de menisc. Un poem al volumului din 1968 se intitulează **Împotriva mării.** Îndignarea poetului nu e provocată exclusiv de mare, ci de apă („Pămîntul, aerul, focul, da ! / Apa nu !"), de fluidul care, în încoerenţa lui aproape totală, se adună totuşi asemeni argintului viu spre a „intra în limitare". De la bobul de rouă la ocean, tot ce aminteşte de sferă e întîmpinat cu ostilitate. Sensul metaforei este împins atît de departe încît poetul îşi interzice chiar şi plînsul, căci lacrima ce i-ar umezi obrazul „ar fi o lacrimă limitată" (adică rotundă, dacă e să urmăm această subtilă dialectică imagistică). Concluzia nu poate fi decît o extensiune de proporţii a sugestiei de ansamblu : „Tristeţea e o limită". Concis, greu penetrabil în aparenţă, versul din urmă are adîncime reală : principiul „limitării" îşi caută argumentele în universul sentimentelor. Această „imixtiune" nu este adîncită descriptiv de poet poate şi din bunul motiv că cititorul compune singur, în planul trăirii intime, consecinţa : un alt poem începe în acest punct, şi în conturarea rezonanţelor sale cititorul poate colabora eficient cu autorul. Singura formă a fluidului elementar compatibilă cu ilimitarea rămîne riul : „Dacă n-ar fi mările, dacă n-ar fi oceanele, / dacă n-ar fi decît cîmpie şi **riuri** (s.n.) şi cîmpie". Marea fiind asimilată cu sfera, cu rotundul, viaţa nu putea să apară decît „deasupra" : „Viaţa nu s-a născut în apă. / Noi nu sîntem urmaşii peştilor, / pentru că peşti nu există. / Există numai ceea ce trăieşte deasupra". Demonstraţia este absolută, raţionamentul se încheie ca-n textele filosofilor presocratici peste care poetul nostru a trecut, desigur. Cercul, generator de sferă, e şi el „idee a mediocrităţii", în vreme ce triunghiul şi pătratul sînt socotite „forme ale libertăţii de gîndire". Opoziţia **viaţă imperfectă — perfecţiune inertă** intră şi în materia altor poeme ale volumului. Deşi ideea pare oarecum „căutată", iar o anume „logică" e urmărită cu premeditare, poemele trăiesc prin imaginile sugestive pe care le conţin şi prin gimnastica verbului. Un elogiu patetic e adus lui Ptolemeu, „învăţatul dintre învăţaţi / cel mai mare". Ptolemeu e lăudat pentru că a imaginat un sistem planetar dînd „curs bunului simţ", procedînd adică în felul poetului : „Cînd s-a născut Ptolemeu / pămîntul nu era în nici un fel, / cînd a murit / pămîntul era drept ca palma". Prin urmare, autorul teoriei sistematice a geocentrismului a fost un întemeietor. A dat, ca un demiurg, nume unui lucru. Poetul se solidarizează cu cel care, pornind exclusiv de la experienţa nemijlocită, a crezut în linia dreaptă : „Eu cred că pămîntul e plat / asemeni unei scînduri groase". Contemplarea şi criza de timp (alternate cu eleganţă în **A treia elegie**), au şi aici, în ordine, semnificaţia studiului îndelung al fenomenului şi a înregistrării fugitive a datelor realităţii. Cel ce contemplă compară, analizează, caută argumente, analogii, se îndoieşte de autenticitatea percepţiei sale. El are „belşugul de timp la îndemînă", dar nu are revelaţii superlative. Cunoaşterea realizată de el va fi, în ultimă instanţă, marcată de raţiune. În schimb, cel aflat în perpetuă criză de timp mizează în mod hotărîtor pe intuiţie. Ptolemeu a gîndit teoria sa în criză de timp. Cei care au contestat geocentrismul — Copernic, Galileu ş. a. — au firi contemplative. Ei au pus „pămîntul / să fie slugă soarelui". Deşi mult deosebite, cele două stări ale conştiinţei nu se exclud reciproc ; dimpotrivă, sînt în raport de interdeterminare : „a da curs raţiunii / nu este decît o pregătire / pentru bunul simţ viitor". După cum şi bunul simţ actual e o prefigurare a conceptelor viitoare. Pentru poetul nostru, destinul lui Ptolemeu a constituit desigur un pretext de meditaţie asupra poeziei. „În ultimă analiză — observa Ştefan Aug. Doinaş **(Lampa lui Diogene,** Editura Eminescu, 1970, p. 93) — această laudă a lui Ptolemeu constituie o celebrare a fanteziei demiurgice a omului, care — din datele concrete ale realului, prin transfigurarea mitică ridică edificiul uriaş şi respirînd ca o fiinţă vie a unei irealităţi adînc semnificative, universul artistic". Trăind în şi prin ficţiune, poetul e, asemeni astronomului din antichitate, un „învins de profesie", iar enunţul său nu e altceva decît o etapă. Problematica din ciclul titular al volumului **Laus Ptolemaei** nu diferă esenţial de cea din **11 Elegii.**

Dacă Ptolemeu a fost lăudat, Euclid este mustrat aspru pentru că a crezut „într-o lume singură, / cu postulate neomeneşti". De ce postulatele lumii în care a crezut mentorul vestitei şcoli de geometrie din Alexandria sînt „neomeneşti" ? Poetul nu contestă, în definitiv, eroarea comisă, lipsa de fundament ştiinţific a unei axiome sau a alteia, cu atît mai mult cu cît ele au la bază bunul simţ, elogiat altădată (poemul **Laus Ptolemaei).** Nichita Stănescu le „atacă" pentru că plasează, prin simpla evidenţă, gîndirea vie într-un teritoriu unde nu mai e nimic de făcut, unde totul trebuie aprobat, eventual argumentat, confirmat, însă în nici un caz contrazis. Cu aceste lucruri, date o dată pentru totdeauna, poetul — fiinţă contradictorie, care se hrăneşte mai mult cu îndoieli decît cu certitudini — nu se poate împăca. Spiritul, însetat structural de libertate, va ocoli totdeauna dogma. Din acest punct de vedere, postulatul lui Euclid e o dogmă cu care poetul se războieşte fără menajamente. El nu crede într-o singură tablă de relaţii, adică într-o lume, el visează lumi. Axioma care prevede că „nici un lucru nu poate să ocupe acelaşi spaţiu în acelaşi timp cu un alt lucru" e întîmpinată, încă din primul vers al poemului **(Aleph la puterea Aleph),** cu neîncredere : „Dar sufletul şi trupul ?" Poetul deplînge faptul că trăim într-un „spaţiu lipsit de generozitate : „Dac-aş fi locuit pe un pătrat, pe un cub, / ar mai fi fost o oarecare risipă / dar eu locuiesc pe o sferă". Poetul face elogiul „risipei" şi respinge ideea „economiei". El descoperă lumea simultană în care „helful şi helvolul" pot exista în acelaşi timp în acelaşi spaţiu. Iată cum este definită această lume : „În lumea simultană se dărîmă-un zid / În lumea simultană, alta, / tocmai se cureşte / turnul de la Malta / şi-n cealaltă lume simultană / tocmai explodează o bombă. / Şi încă-n lumea cealaltă / a celeilalte, / oceanul / e liniştit şi fără vînt". Reductibilă la schemă, toată această demonstraţie e un joc graţios prins adesea în versuri de autentică vibraţie.

În finalul poemului **Aleph la puterea Aleph** apare numele altui savant. De data aceasta, al matematicianului modern Georg Cantor, cel care a formulat o definiţie a numerelor iraţionale şi a fundat teoria mulţimilor. Întreg poemul se pare că porneşte de la nişte sugestii matematice care nu provin numai de la Cantor, ci şi de la alţi savanţi, dintre care îi amintim pe Proclos **(Comentarii asupra lui Euclid)** şi B. Bolzano **(Paradoxele infinitului).** Bolzano demonstra de pildă că unele dintre mulţimi ar fi mai mari (sau mai mici) decît altele ; adică una ar include-o în sine pe alta ca pe o parte. Nichita Stănescu spune cam acelaşi lucru : „Partea poate fi egală cu întregul, / dacă / viteza părţii este egală cu viteza / întregului". După ce a fost stabilit şi criteriul (viteza), poetul poate exemplifica în voie : „Punctul cu viteza cea mai repede / este tatăl tuturor punctelor". Georg Cantor, adîncind cercetările precursorilor, a ajuns la unele rezultate surprinzător de noi pentru epoca în care şi-a fundat principiile matematice (după 1870). În lucrarea **Despre varietăţile liniare infinite de puncte** (1879) el introduce prima numărare care depăşeşte infinitul, tezele sale însemnînd prima apariţie a numerelor ordinale transfinite. Aceste izbînzi, în rezumat, sînt destăinuite de Cantor poetului : „După ce-am dat numerelor cea mai înaltă / luciditate / pe care-ar putea s-o aibă un număr, / după ce am dat trezie punctelor, / cea mai înaltă trezie, / iată, acum, / eu însumi dacă mai pot / să mă arăt în visul vreunuia care doarme !..." Cantor — ni se dă a-nţelege — a fost prea înainte-văzător pentru ca legile stabilite de el să poată fi înţelese exact (raţional), nu numai de către contemporani, ci şi de către urmaşi. Marele matematician a fost un... visător, adică un poet, care nu putea comunica eficace decît cu un poet şi numai în vis : „— Cum, strigai, dorm ? / — Da, mi-a răspuns, dormi !".

S-a înţeles că, alegîndu-şi unele motive din domeniul ştiinţei, Nichita Stănescu n-a avut ambiţia nici să reexiziască datele unor probleme, nici să propună probleme noi. Neurmărind să dea veşmînt liric unor precepte matematice, el a pornit probabil de la ideea că între cunoaşterea proprie poeziei şi cea operată de ştiinţe diferenţele nu sînt, privite dintr-un unghi anumit, decît aparenţe. El a cantonat în acele zone ale ştiinţelor în care intuiţia stă cam pe acelaşi plan cu calculul exact. Este într-adevăr semnificativă alegerea operată de poet. Cea mai propice desfăşurărilor lirice i s-a părut lumea postulatelor, a regulilor de ordinul evidenţei. Eroii pe care i-a subsumat gloselor sale sînt în genere atît de cunoscuţi încît au pătruns în forme uzuale de comunicare, în pilde, în aforisme. Tratamentul eroilor este diferenţiat. Credinţa naivă a lui Ptolemeu în „linia dreaptă" este aprobată, în timp ce Euclid e „certat" pentru că a „nemurit dintele / dar nu şi muşcătura", pentru că s-a ocupat mult de obiecte şi deloc de sentimente. Chiar şi Cantor, care s-a sprijinit în studiile sale pe formule exacte, face parte totuşi dintre acei savanţi „romantici", obsedaţi de zonele absolutului. Solidar cu aspiraţia sa, poetul îl încorporează în universul său liric. Abordînd „teme" de oarecare ariditate (astronomie, matematică), Nichita Stănescu le tratează cu îndrăzneală şi scoate efecte dintre cele mai originale.

Ion Lotreanu

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACŢIE
Redactor şef : Nicolae Dragoş
Ioan Alexandru, Teodor Bals, (secretar general de redacţie), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct).

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii, Nr. 1
ADMINISTRAŢIA : Şoseaua Kiseleff 10. tel 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion